I. I. 12.

Int 336
nr 96

Cat. 179

Cat. Inc. 179
(segundo ejemplar)

BIBLIOTECA PROVINCIAL Y DE LA UNIVERSIDAD DE SEVILLA

Textus Sententiarum cum conclusionibus ac titulis questionum Sancti Thome Articulisque Parisien. et in quib⁹ magister cõmuniter nõ tenet

Del Convento de los Capuchinos de Sevilla

¶ Sequuntur

Tituli questionum sancti Thome sup primũ librum sententiarum.

¶ DI· I

An doctrina theologie sit necessaria.
An sit vna scientia vel plures.
An sit practica vel speculatiua: et si speculatiua vtrum sit sapiã vel scientia vel itellect⁹
Quid sit subiectum theologie.
Quis mod⁹ sit tractãdi et exponẽdi
Quid sit frui et cui⁹ potẽ- (theologi ce vel virtutis sit actus.
Quid sit vti et cui⁹ sit actus.
Utrum sit solo deo fruendum.
Utrum trib⁹ psonis sit vna sola fruitione fruendum vel pluribus.
Utrum oibus alijs pter deũ sit vtendũ
Utrum fruitio sit omnis creature.
Utrum vsus sit in patria.

¶ DI· II

an sit vn⁹ ds siue d vnitate diue eẽntie
Utrũ in deo sit plitas attributorum.
U. i deo sit plitas rõnũ sm q̃s attri-
Utrũ ẽgnitas diuĩe ess- (buta differũt sentie cõpatiat secũ plitatẽ psonarum
Utrum pluralitas psonarum in diuinis sit realis vel rõnalis tm̃.
Utrũ hoc nomẽ de⁹ sit nomẽ nature.

¶ DI· III

U. de⁹ sit gnoscibil a creato itellectu.
Utrum deum esse sit p se notum.
U. de⁹ possit cognosci p creaturas et q̃r est deũ cognoscere p creaturas.
Quid potuerit phi de deo p creaturas cognoscere vtrum vicz trinitatẽ psonarum
Quid sit vstigiũ dei in creaturis.
De partibus vestigij.
U. in oi creatura inueniat vestigiũ.
De subiecto imaginis vtrũ tm̃ mens sit subiectum imaginis.
De ptib⁹ imaginis q̃d sit vna queqz et qualiter differant.
Quõ se h̃nt ptes imaginis ad aiam vtrũ sint ipsa essentia aie. In quo et vtrum aia sit sue potentie.
Quõ se h̃nt ptes imaginis ad inuicẽ vtrum vna oriat ex altera.
De comparatione istarũ potentiarum ad actus suos. vtrũ semp sint in actu.
De scda assignatiõe imagis meditãte noticia et amore quõ differũt a pma

¶ DI· IIII

An sit generatio in diuinis.
An hec sit vera de⁹ genuit deum.
De istis ppositiõib⁹ de⁹ genuit deũ vl se deũ vl aliũ deũ. Itẽ genuit deũ q̃ ẽ de⁹ pr vel q̃ nõ est de⁹ pr et filib⁹.
Utrũ possit aliquid p̃dicari de deo.
Utrũ psona possit p̃dicari de eẽntia.

¶ DI· V

Utrum essentia generet.
Dato q eẽntia nõ generet vtrum idẽ sit in oibus alijs noib⁹ essentialibus.
U. fili⁹ generet de substantia patris.
Utrum filius sit de nihilo:
Utrũ eẽntia sit termin⁹ generationis

¶ DI· VI

Utrum pr genuerit filiũ necessitate.
Utrum genuerit ipsum voluntate.
U. pr genuit filiũ natura vl naturalr

¶ DI· VII

U. in deo sit potentia ad generandũ.
U. potẽtia generãdi sit aliq̃d absolu.
U. potentia vniuoce dicat de potẽtia creãdi et generãdi et q̃ illarum sit prior.
Utrũ potentia generandi sit in filio.
Utrũ fili⁹ possit generare aliũ filiũ. et vtrum pr possit etiã aliũ filiũ generare

¶ DI· VIII

Utrum esse pprie conueniat deo. vl etiam pprie possit dici de ipso.
U. esse dei sit esse cuiuslibet creature
Utrũ qui est sit primũ nomen dei.
Quid sit eternitas sm diffinitionem.
U. soli deo pueniat etnitas vel etiam
U. vba diuersorum tpm possint (creatãe p̃dicari de deo vel de eterno.
An deus sit oino immutabilis.
De illis modis mutationũ quos assignat Aug. in lra quõ sit verum.
U. in deo sit oimoda simplicitas.
An de⁹ ptineat l sit i p̃dicamto subẽ
U. alia p̃dicamẽta possint d deo dici et q̃lit mag p̃dicamentũ relationis
An aliqua creatura sit simplex.
An anima rõnalis sit simplex.
U. aia sit tota in qualibet pte corpis

¶ DI· IX

Utrũ fili⁹ ppr distinctionẽ q̃ distinguit a pa[...] sit alius a patre.
U. pr et fili⁹ ppr [...] distinctionem possint dici plures etnι vel coetni.
Utrũ pater aliquo mõ sit prior filio.
Quib⁹ vbis vel cui⁹ tpis sit filij generatio exprimenda.

¶ DI· X

U. spũssctũs pcedat vt amor a patre
U. spũssctũs sit amor quẽ pr (et filio. habet in filium et econuerso.
U. spũssctũs sit nex⁹ et vnio pris et filij
U. spũssctũs ex pcessiõe sua possit pprie dici spũssanctus.
De numero diuinarum psonarũ.

¶ DI· XI

Utrũ spũssctũs pcedat a patre et filio
Utrũ pcedat ab eis inq̃tũ sunt vnũ vel inq̃tum sunt plures.
Si pcedat ab eis inq̃tum sunt vnũ.
Utrũ scdm q sunt vnũ in essentia. vl inq̃tum sunt vnũ in aliqua notione.
U. pr et fili⁹ possint dici vn⁹ spirator spũssancti.

¶ DI· XII

An generatio filij p̃cedat aliq̃ mõ p-
An spũssctũs pri⁹ l (cessionẽ spũssctĩ plenius pcedat a patre q̃ a filio.
An spũssctũs pce. a pr e medtãte filio

¶ DI· XIII

Utrum sit aliqua pcessio in diuinis.
U. sit ibi vna pcessio tm̃ vel plures.
Qualr due pcessiones noiari debẽt
Utrum spũssanctus cũ nõ dicat genitus possit dici ingenitus.

¶ DI· XIIII

An sit aliq̃ pcessio tpalis spũssancti
U. tpalis pcessio faciat nũerum cũ etna
Utrũ spũssctũs sm pcessum tpalem det. vel tantũ dona ei⁹ vel vtrũqz.
Scdm que dona dicat spũssanctus dari vl pcedere tpaliter.
Utrũ spũssctũs det a sanctis viris.

¶ DI· XV

An missio l datõ diuis psonis puẽiat
An missio significet essentiã vl notionem cui pueniat mitti vel dari.
An alicui pueniat vt mittat se l det se
U. fili⁹ mittat a spũscõ (l pcedat a se
Utrum missio inuisibilis cõueniat filio
Utrum missio inuisibilis filij sit distincta a missione spũssancti.
Utrũ aliqua missio sit etna sicut aliq̃ pcessio est eterna et tpalis.
U. missio spũssctĩ fiat ad creatas irrõ
U. rõne augmti grẽ dicat mit (nales ti fili⁹ vel spũssctũs ad oẽs sanctos.
U. ad ãgelos et btõs dicat mitti. ss.
U. ad xpm sm q hõ possit dici facta
U. plenior fiat missio (missio spũssctĩ spũssctĩ ad scõs p⁹ icarnatõem q̃ an.
Utrũ spũssctũs faciat ad eos q̃s mittitur nõ esse in hoc mundo.

¶ DI· XVI

De missione sm se et primo vtrũ pueniat diuine psone missio vel mitti.
Ad q̃s fieri debuit missio visibil diuine psone. vtrum ad pres veteris testi.
In qb⁹ specieb⁹ hec missio fieri dcat vtrum in specie corpali tm̃.
U. ille spẽs sint admĩstrate p ãgelos vtrũ charitas sit aliq̃d creatũ i aĩa.

¶ DI· XVII

U. charitas mẽsuret sm natalia l sm
U. charitas possit certitu (pparationẽ dinalit cognosci ab habente ipsam.
U. charitas sit ex charitate diligẽda
Utrum charitas possit augeri.
De mõ augmenti charitatis quõ est.
Utrum quolibet motu suo augeat.
U. sit aliq̃s tmin⁹ augmẽti charitatis.
U. charitas possit minui sicut augeri

¶ DI· XVIII

U. h nomẽ donũ sit eẽntiale l psonale
U hoc nom donũ ppe puẽiat spũsscõ
U. p donũ qd ẽ spũssctũ alia dõa dcãt
U. spũssctũs pcessiõe q̃ donũ dr dicatur deus.
Utrũ spũssctũs possit dici donũ nrm

¶ DI· XIX

An in diuinis sit equalitas.
An i diuinis sit mutua equalitas.
Quid sit eternitas sm rem.
Quõ se h ẽat nũc etnitatis ad etnitatẽ.
An magnitudo cõueniat dõ. et q̃d sit magnitudo.
Quõ ex eo q psone sũt i se inuicẽ pa tet ipsarum equalitas et magnitudo.
An in diuinis sit totũ integrale.
An in diuinis sit totũ vniuersale.
Quid sit veritas.
U. oẽs verum sit verũ vitate increata.
De pditionib⁹ veritatis que sunt eternitas et incõmutabilis.

¶ DI· XX

An filius sit omnipotentis.
An fili⁹ sit equalis pri in oipotentia
Utrũ sit aliq̃s ordo int patrẽ et filiũ.

¶ DI· XXI

U. dictio exclusiua possit i diuis addi ex pte subiecti tmĩo eẽntiali vt sol⁹ de⁹ ẽ de⁹ cũ p̃dicato eẽntiali l psonali vt sol⁹ de⁹ ẽ de⁹ vl sol⁹ de⁹ est
U. dictio exclusiua possit add[...]

subiecti termīo ꝑsonali cū ꝑdicato essentiali vt solus pater est deus.
U. hec sit ꝯcedēda trinitas ē solꝰ deꝰ
Utrum hec sit vera pr̄ est solus deus

DI. XXII

Utrum deus sit nominabilis.
An aliqđ nomē ꝓprie ꝯueniat đo vł oīa noīa đ ipso trāssumptiue dicāt.
An deus sit nominādus vno nomīe tm̄ vel pluribus vel etiam oībus.
Quō sumāt nūerꝰ noīm ī lr̄a positoꝝ

DI. XXIII

Quō differūt hec noīa. eēntia. subsistētia. substātia. ꝑsona. ⁊ hec greca vsya. vsyosis. hypostasis. ꝓsopon
U. nomē ꝑsone ꝓprie dicāt ī diuinis
Utrū hoc nomen ꝑsona significet substantiam vel relationem.
U. hoc nomē ꝑsona ī diuīs plr̄ ꝑdicāt

DI. XXIIII

An vnitas sit ī diuīs vt deꝰ possit di
U. ī diuīs sit aliqs nūerꝰ (ci đe vnꝰ.
U. numerꝰ in diuinis aliqđ ponat.
Utrum noīa numeralia in diuinis significent essentiaꝫ vel notionem.
U. noīa significantia vnitatē ⁊ pluralitatē ꝑdicent aliqđ positiue in deo vel ī remouēdo tm̄ vt in lr̄a dicīt.
Quō noīa pluralitati annexa se habeant in diuinis.
Utruꝫ hoc nomē trinitas qđ ꝯsequīt ꝑlitatem q̄si collectiuū sit eēntiale.

DI. XXV

De diffinitōe ꝑsone quā ꝑōit boetiꝰ.
Utrū ꝑsona vniuoce dicāt đ deo ⁊ de creaturis.
De cōitate ꝑsone respectu diuinaruꝫ
Utrum tres ꝑsone sint (personaꝝ. tres res vel tres entes.

DI. XXVI.

U. hypostaſ sit ī diuīs ⁊ qđ ibi signi
U. abstractī ꝑ intellectū ꝑsona (ficet libꝰ ꝓprietatibꝰ remaneāt hyposta
An relatiōes sint ī diuīs (ses distīcte
An sol relatiōibꝰ origīs ꝑsone distin
De nūero relationū notionū (guūt et ꝓprietatū ⁊ qualr̄ hec differant.

DI. XXVII

Qualr̄ ꝓprietates ī diuinis ad inuicem differētes sm̄ diuersos sanctos diuersimode assignent.
U. ꝓprietates ł relationes sm̄ intellectū ꝑcedāt opatiōes ꝑsonales vł
U. vbū sit ꝓprie ī diuīs. (ecōuerso
Utrū vbū dicāt eēntialr̄ vł ꝑsonalr̄
Utrū solus filius sit dicendus vbū.
U. ī vbo īportet respectꝰ ad creatāꝫ

DI. XXVIII

U. inascibilitas sit notō ł ꝓpetas ꝑrīs
U. inascibilitas sit ꝓprietas ꝑsonał
Quid sit imago sm̄ diffinitionem.
Utrū imago in diuinis essentialr̄ vel personaliter dicāt.
U. imago ꝯueniat ꝑsonalr̄ soli filio.

DI. XXIX

Utrū vna ꝑsona sit principiū alteriꝰ
U. ꝑncipiū dicāt vniuoce đ deo ī spectu diuīe ꝑsone. ⁊ creatē ⁊ cui cōue
U. eadē notione pater ⁊ (niat ꝑ priꝰ [illegible]lius sint principium spūsancti.
[illegible] ⁊ filꝰ sīt vnū ꝑncipiū spūscī.

DI. XXX

Utrum aliqđ dicāt de deo ex tpe.
U. noīa q̄ dicūt de deo ex tpe signifīt
U. noīa relatiua q̄ (cēt diuinā eēntiā de deo dicunt ex tpe ponāt aliquaꝫ relationē realit̄ existentē in deo.

DI. XXXI

Utrū eq̄litas in diuinis aliqđ ponat
De appropatōe ī eōi ⁊ quō eēntialia attributa ꝑsonis diuīs appropriāt
De appriatione hylariſ.
De appropriatione augustini.
Quō intelligāt illud Augustini, oīa vnum ꝓpter patrem ⁊c̄.

DI. XXXII

Utrum pater diligat filiū spūsancto.
Utrum pater diligat se spūsancto
Utrum pr̄ et filꝰ nos spūscō diligāt
Utrum pr̄ sit sapiens sapiā genita.
Utrū filius sit sapiens sapiā īgenita

DI. XXXIII

U. ꝓprietates ꝑsonaꝝ sint diuīa essentia
U. ꝓprietates sint ī ꝑe ꝑsone (sentia
U. ꝓprietas sit ī ꝑsonis ⁊ in eēntia.
Utrū de ꝓprietatibꝰ pūt ꝑdicari adiectiua essentialia ⁊ ꝑsonalia.
Utrum de numero notionū liceat diuersimode opinari.

DI. XXXIIII

Utruꝫ essentia sit persona ⁊ ecōuerso vel aliud natura ⁊ aliud res nature
U. possit dici tres ꝑsone vnīꝰ eēntie.
Quō appropriāt patri potētia. filio sapientia. bonitas spūisancto.
U. de deo possit aliqđ trāslatiue dici
A quibus rebus sit deus translatiue nominandus ⁊ a quibus nō.

DI. XXXV

Utrum in deo sit scientia.
U. deꝰ hēat tm̄ sui sciām ł etiā alioꝝ
Utrum deus de alijs a se habeat ꝓpriam ⁊ certam sciam.
Utrum sciā dei sit vnita nr̄e scientie.
U. sciā dei possit dici vlis vł ꝑticularis ł potētia ł ī hītu sicut nr̄a sciā.

DI. XXXVI

Utrum deus cognoscat singula.
Utrum deus cognoscat mala.
Utrū in deo sunt ea que ipse nouit.
An idee rerum sint.
An sint plures idee vel vna tm̄.
An oīm rerum idee sint in deo.

DI. XXXVII

Utrum deus sit in oībus rebus.
Quot modis deus đr esse in rebꝰ
Utrum deus sit vbiq̄ꝫ.
Utrum soli deo ꝯueniat esse vbiq̄ꝫ an possit alteri conuenire.
Utrū esse vbiq̄ꝫ deo ꝯueniat ab etno.
Utrum angelus sit in loco.
U. vnꝰ angelꝰ possit sił eē ī plībꝰ locī
U. plēs āgeli possint eē ī vno loco sił
Utrum angelus moueāt.
U. angelꝰ motu suo ꝑtrāseat mediuꝫ
U. motꝰ angeli sit in tpe vel in nunc.

DI. XXXVIII

Utrum sciā dei sit causa rerum.
Utrū deꝰ oīa vniformiter cognoscat.
Utrum sciā dei sit enūciabilium.
Utrum sciā dei sit eoꝝ que nō sunt
Utrum sciā dei sit contingentiū.

DI. XXXIX

Utrū deꝰ possit nō scire illud qđ scit.
U. deꝰ possit scire illud qđ nescit vel
Utꝝ deꝰ sciat infinita. (plura q̄ꝫ sciat
Quid sit in deo ꝓuidentia sm̄ rem
Utrum ꝓuidentia sit omnium.

DI. XL

Utruꝫ ꝑdestinatio sit aliquid in creatura vel tm̄ in deo.
Quid noīat ꝑdestīatio ī deo ł ad qđ
Quoꝝ sit ꝑdestinatio vtrū (referāt. tm̄ eoꝝ que sunt.
De certitudīe ꝑdestinatōis vtꝝ cer
Quid sit reprobatio sm̄ rem. (ta sit.
Utrū deꝰ sit cā obdurationis ⁊ excecationis que reprobationi rñdent.

DI. XLI

Utrū electio ꝯueniat deo ab eterno.
De ordīe ꝑdestinatōis ad electōꝫ qđ
U. ꝑsciā meritoꝝ sit cā (illoꝝ ꝑcedat ꝑdestinatiōis ł reprobatiōis. (scōꝝ
U. ꝑdestīatio inueāt meritī ⁊ orōnibꝰ
U. deus sciat nūc oīe qđ olim sciuit

DI. XLII

Utrum potentia deo ꝯueniat vel nō.
Utꝝ in deo sit vna potētia vł plures
U. deꝰ possit q̄cqđ alteri ē possibile.
Utrum possit facere impossibilia.
[illegible] quā sit simplr̄ impossibile ⁊ possibile sm̄ cās inferiores ⁊ suꝑiores.

DI. XLIII

Utrum potentia dei sit infinita.
U. oīpotētia dei sit creature cōicabił
U. deꝰ opēt de necessitate nature sue.
U. deꝰ opēt ex necessitate, sue iusticie

DI. XLIIII

U. đs singłas res posit facē meliores
U. deꝰ potuerit facere meliꝰ ip̄m vniuersum.
U. excellētissimas creatu (uersum. ras. s. aīam xp̄i ⁊ btām v̄ginē potuerit facere meliores q̄ꝫ fecerit.
U. q̄cqđ deꝰ olī potuit facē mō possit

DI. XLV

Utrū in deo sit ponere voluntatē.
Utrū volūtas dei sit ipsius tm̄ sicut obiecti vel etiam alioꝝ.
U. volūtas dei sit cā oīm eoꝝ q̄ fiunt qđ ē volūtas signi ⁊ volūtas bn̄placiti

DI. XLVI

U. deꝰ velit oēs hoīes saluos fieri.
Utrum mala fieri sit bonū.
Utrū malū sit de ꝑfectione vniuersi.
Utrum deus velit mala fieri.

DI. XLVII

U. volū. bn̄placiti sp̄ efficacił īpleāt
Utruꝫ ꝑter voluntatē dei aliqđ fiat.
U. illud qđ fit ꝑter volūtatē dei obse
U. qđ ē ꝑter volūtatē (qāt volūtati eꝰ dei possit eīꝰ ꝑcepto subiacere.

DI. XLVIII

U. volūtas hoīs volūtati diuīe ꝯfor
In q̄ attēdāt principał (mari possit ꝯformitaſ hūane volūtatī ad diuīaꝫ
U. ad illā ꝑncipalē ꝯformitatē oēs te
U. teneamur ꝯformare volū (neant tatē nr̄aꝫ volūtati diuīe etiā ī volito

Expliciūt ꝓblemata sancti Thome sup̄ primo libro sen tentiarum. numero. cclxxj.

Prologus

Cupientes aliquid d' penuria ac tenuitate nostra cum paupercula in gazophilatium dñi mittere: ardua scandere opus vltra vires nostras agere p̄sumpsimus: ɔsummationis fiduciā; laboris mercedam in samaritano statuentes. qui platis in curationē semiuiui duob⁹ denarijs: super eroganti cuncta reddere pfessus est. Delectat nos veritas pollicētis. sed terret imensitas laboris. Desiderium hortat̄ pficiendi: sed dehortat̄ infirmitas deficiendi. quā vincit zelus domus dei. Quo inardescentes: fidem nr̄am aduersus errorem carnaliū atq̄ animaliū hominum: dauidice turris clipeis munire. vel poti⁹ munitā ostendere. ac theologicarū inquisitionū abdita aperire. necnō τ sacramentoꝝ ecclesiasticoꝝ p modulo intelligentie nostre noticiā tradere studuim⁹ nō valentes studiosoꝝ fratrū votis iure resistere. eorū in xp̄o laudabilibus studijs: lingua ac stilo nos seruire flagitantiū. quas bigas in nobis agitat xp̄i charitas. Quis non ambigam⁹ omnē humani eloquij sermonem calūnie atq̄ ɔtradictioni emuloꝝ: semp fuisse obnoxium. Quia dissentientib⁹ voluntatum motibus: dissentiens quoq̄ fit animoꝝ sensus. vt cū omne dictū veri rōne pfectum sit. tñ dum aliud alijs aut videt̄ aut cōplacet veritati vel nō intellecte: vel offendenti: impietatis error obnitat̄. ac voluntatis inuidia resultet. quaz deus seculi huius opat̄ in illis diffidentie filijs: qui nō rationi voluntatem subijciunt. nec doctrine studiū impendūt. ſ his que somniarūt sapie verba coaptare nitunt̄. non veri sed placiti rōnem sectantes. Quos iniqua voluntas nō ad intelligentiā veritatis. ſ ad defensionē placentiū incitat. nō desiderātes doceri veritatē: sed ab ea ad fabulas ɔuertentes auditū. Quoꝝ pfessio est magis placita q̄ docenda cōquirere. nec docenda desiderare. ſ desideratis doctrinā coaptare. habent rōnem sapie in supstitiōe. q: fidei defectionem sequit̄ hypocrisis mendax. vt sit vel in verbis pietas: quā amiserit ɔscientia ipsamq̄ simulataz pietatem: omni verborū mendacio impiā reddunt. false doctrine institutis: fidei sanctitatē corrumpere molientes. auriūq̄ pruriginem sub nouello sui desiderij dogmate alijs ingerētes. q̄ contentioni studentes ɔtra veritatē sine federe bellant. Inter veri nanq̄ assertionē τ placiti defensionē ptinax pugna est. dum se τ veritas tenet: τ se voluntas erroris tuet̄. Horū igit̄ deo odibilem ecclīam euertere atq̄ ora opilare: ne virus nequitie i alios effundere queant. τ lucernā veritatis in candelabro exaltare volentes. in labore multo ac sudore hoc volumen deo p̄stante cōpegimus. ex testimonijs veritatis in eternū fundatis: in quatuor libris distinctū. In quo maioꝝ exempla doctrinamq̄ repies. in quo p dñice fidei sinceram pfessionem; viperee doctrine fraudulentiam pdidim⁹. aditū demōstrande veritatis cōplexi: nec piculo impie pfessionis insertī. tpato inter vtrūq̄ moderamine vtentes. Sicubi vo parꝝ vox nr̄a insonuit: nō a paternis discessit limitib⁹. Nō igit̄ debet hic labor cuiq̄ pigro vl' multū docto videri superfluus: cū multis impigris: multisq̄ indoctis inter quos etiā mihi sit necessari⁹. breui volumine cōplicans patrū snias: appositis eoꝝ testimonijs. vt nō sit necesse querēti: libroꝝ numerositatē euoluere. cui breuitas qd̄ querit̄ offert sine labore. In hoc autem tractatu nō solū pium lectorē; ſ etiā liberū correctorem desidero. maxime vbi pfūda versat̄ veritatis questio. que vtinā tot haberet inuentores: quot haber cōtradictores. Ut aūt qd̄ querit̄ facilius occurrat: titulos q̄bus singuloꝝ libroꝝ capitula distinguunt̄: p̄misimus.

Iste liber dictus est sententiarū. eo q snias antiquoꝝ patrū τ doctoꝝ d' catholicis veritatib⁹ hincinde collectas summatim compr̄hēdit. Et prima sui diuisione diuidit in tres ptes. s. in phemiū. tractatum τ epylogum. Prima pars phemialis incipit in principio libri. τ extendit se vsq̄ ibi. Ueteris ac noue. Tractat⁹ vero ab inde vsq̄ pp̄e finez libri vbi dicit̄. Hec de pedibus sedentis sup soliū excelsum. Epylogus autez ab inde vsq̄ ad finem libri toti⁹. Prohemiū inq̄tū q restat ad pñs legēdū diuidit̄ in tres ptes. In quarum prima reddit studētes beniuolos. Et hoc a principio libri vsq̄ ibi. Horū igit̄ deo odibilem. In scda reddit eos dociles. Et hoc a loco iam dicto vsq̄ ibi. Non igit̄ debet h' labor. In tertia facit eos attentos. Et hoc a tertio iam vltimo allegato vsq̄ ad finem phemij. Et hec ē snia mgr̄i in hoc phemio i generali. In speciali aūt ei⁹ snia sūmaria stat i hac ɔclusiōe tripartita. Sicut p hoc q mgr̄m ad cōpilationez hui⁹ libri cause attrahentes causis retrahentib⁹ plus mouerunt: ipsius libri auditor beniuolus efficit̄. Sic p quatuor causaꝝ eius assignationē docilis reddit̄. ac p eiusdē vtilitatis exp̄ssionē attentus ɔstituit̄. Prima pars hui⁹ ɔclusionis pbat̄ sic. Quilibet bon⁹ discipulus debet tm̄ beniuolentie alicui⁹ doctrine studio impendere q̄tum mgr̄ suus studet beniuole tradere. quia alr̄ esset ingrat⁹. τ p ɔsequens nō bon⁹ discipulus. Sed mgr̄ tam beniuolus ad traditionē huius libri doctrie extitit: q causas retrahētes nō ponderans vt doctrinam traderet hunc librū cōpilauit. Igit̄ per hoc q causis retrahentib⁹ causas attrahentes mgr̄ in huius voluminis editione p̄tulit. quemlibet eius studentē p suam beniuolentiā beniuo' tam ad eius studiū efficit. vt intendit prima pars hui⁹ ɔclusionis. Maior huius rōnis est manifesta. Minorem

aũt ponit mgr̃ in lr̃a dicens. q ipsum cupientẽ aliq̃d mittere de penuria ac tenuitate scie τ ingenij in gazophilatium dñi. i. in doctrinã sacre scripture: in q̃ oẽs sancti p̃res exposuerũt sua opa. attrahit eũ desideriũ pficiẽdi. sed retrahit eũ defectus scie τ ingenij. vel retrahit eũ alia cã. s. altitudo materie hui⁹ opis: τ magnitudo laboris. Et p oppositũ statim subiungit cãm ɔtrariũ mouentẽ τ attrahentẽ que ẽ ɔfidẽtia diuini auxilij. τ p̃mium a xp̃o ɔmissũ. Sed p̃dictas causas mgr̃m retrahẽtes ab hui⁹ opis cõpilatiõe vincit amor intensus. quẽ mgr̃ habet ad ecclẽiam. quo inflammat⁹ opus aggredit. Et suã intentionẽ principaliter dicit circa tria versari. s. circa fidei defensionem catholice veritatis explanationẽ. τ sacroꝝ manifestationẽ. Scd̃a ps hui⁹ ɔclusiõis p̃dicte. s. q p assignationẽ quatuor cãꝝ isti⁹ libri auditor efficit docil. pbat sic. Q̃to cuiuslibet scie seu doctrine auditor reddit magis docilis: q̃to ipsa scĩa habuerit cãs. finalem fructuosiorẽ. efficientẽ ineffabiliorẽ. materialẽ certiorem τ formalẽ aptiorẽ. Sz hui⁹ libri scĩa habet cãz finalẽ fructuosissimã. materialẽ certissimã. efficientẽ ineffabilissimã. τ formalẽ aptissimã. ḡ causaꝝ hui⁹ scie assignatio ei⁹ auditorib⁹ est docibilitatis ministratio. vt sonat secũda ps ɔclusiõis p̃misse. Maior hui⁹ rõnis est euidẽs. sed minorẽ ponit mgr̃ in lr̃a cũ dicit. Hoꝝ igit deo odibile τc. Primo ponit cãm finalẽ duplicẽ scz destructionẽ erroris τ manifestationez veritatis. Scd̃o ponit cãm efficientẽ siliṫ duplicẽ. s. principalẽ sicut ẽ de⁹. τ mun⁹ principalẽ seu instr̃alẽ sicut sc̃ipm. Tertio materialẽ. s. auctẽs sacri canonis: τ sanctorũ patrũ sniãs. Quarto cãm formalẽ. s. formã tractat⁹ que ɔsistit in distinctione hui⁹ opis: in libros. distinctiones τ capitula. Et etiã formã tractandi q̃ est idez qδ modus agendi. i. diuidendi vel exempla ponẽdi. Tertia ps eiusdẽ ɔclusionis. s. q p exp̃ssionẽ vtilitatis doctrine hui⁹ libri: discipulus ei⁹ attent⁹ ɔstituatur. pbat sic. Q̃to maioris vtilitatis existit doctrina alicui⁹ libri seu scie cunctis ei⁹ auditorib⁹: eosdez reddit magis attentos. sed hui⁹ libri scĩa seu doctrina est maxime vtilitatis. ḡ p hmõi vtilitates suos auditores reddit attentos. Maior huius rõnis est nota. Minor pbat ex lr̃a in qua mgr̃ dicit. q iste labor nõ est supfluus sed ẽ necessari⁹. eo q illa que alibi sparsim τ diffuse ɔcõtant in ipso breuiṫ tractant. ita q nõ sit necesse libroꝝ numerositatẽ pcurrere: cũ breuitas ea que collecta sunt in hoc libro ɔmpte offert quasi sine labore. Et hec ẽ sniã hui⁹ ɔhemij in principali.

Incipiunt Rubrice libri primi.

Distinctio prima.

Omnis doctrina ẽ

Qꝫ nō potest mortalis distinguere inter generationem filij ꝛ ꝓcessionē spūssancti·
Utrum spūssanctus debeat dici ingenitus· cum nō sit genitus·
DI·XIIII De gemina ꝓcessione spūssancti·temporali ꝛ eterna·
Qꝫ nō solum dona spūssancti·sed etiaꝫ spūs deus dat hominibus ꝛ mittit·
An viri sancti possint dare spūmsanctum
DI·XV Qꝫ spūssanctus a se ipso dat· et filius a seipso mittit·
Quō intelligenda sit missio vtriusqꝫ·
Qꝫ a spūsancto etiam filius sit missus·
Qꝫ filius etiam sit datus a seipso·
Quō intelligēdū sit illud·a meipso nō veni·
Utrum semel tm̄ sit filius missus·an sepe·
De duobus modis missionis filij
Qꝫ ẜm alterū modū semel sit missus· ẜm alterum sepe·ꝛ ẜm alteruꝫ modū dicit missus in mundū: ẜm alterum nō·
Quare pater nō dicit missus·
Qꝫ filius ꝛ spūssanctus nō sunt quasi minores patre quia missi·
DI·XVI De missione spūssancti q̄ fit duobus modis· visibiliter ꝛ inuisibiliter·
Qꝫ filius ẜm qꝫ homo·nō modo patre· ẜ spūsancto etiam minor est·
DI·XVII Qꝫ spūssanctus ē charitas qua diligimus deum ꝛ ꝓximum·
Qꝫ supna dilectio est deus·nec pater vl' filiꝰ sed tm̄ spūssanctus·
Qꝫ nō est dictū illud ꝑ cām·deus charitas ē sicut illud· tu es patientia mea ꝛ spes mea
Quō spūssanctus mittat vel det nobis·
Utrum spūssanctus augeat in homine·vel minus vel magis habeat vel det·et an det habenti vel nō habenti·
Qꝫ aliqui dicunt charitatem dei ꝛ ꝓximi nō esse spūmsanctum·
DI·XVIII Utrum concedendum sit ꝑ donum dari dona·
Utrum spūssanctus eadem rōne dicat donum qua datum siue donatum·
Qꝫ sicut filiꝰ nascendo accepit nō tm̄ vt esset filius·sed etiā essentia·ita spūssanctus ꝓcedendo accepit·non tm̄ vt esset donū·ẜ etiā vt esset essentia·
Qꝫ spūssanctus dr̄ donū ꝛ donatū ẜm duos modos ꝓdictos ꝓcessionis·q̄ ẜm qꝫ donum est refert ad patrē ꝛ filiū·ẜm qꝫ datū ad euꝫ qui dedit·ꝛ ad eos quibus dat·
An filius cum sit nobis datus possit dici noster vt spūssanctus·
Utrum spūssanctus ad seipsum referat·
DI·XIX De qualitate trium psonaꝝ·

Qꝫ eternitas ꝛ magnitudo ꝛ potētia in deo vnum est·ꝛ si videant diuersa·
Qꝫ aliqua ꝑsonaꝝ aliā nō excedit magnitudine·quia nō est maior vna ꝑsona alia· nec maius aliqd due q̄ꝫ vna·nec tres q̄ꝫ due vel
Quō dicitur pater esse in filio· ꝛ filiꝰ (vna· in patre ꝛ spūssactus in vtroqꝫ·
Qꝫ nulla ꝑsonaꝝ pars est in trinitate·
Quare tres ꝑsone dicant summe vnum·
Cum dicimꝰ tres ꝑsonas esse vnā subam vel essentiā·nec vt genꝰ de speciebꝰ·nec vt speciem de indiuiduis ꝑ̄dicamꝰ·qꝛ nō est essentia genus· ꝛ ꝑsona species· vel essentia species·ꝛ ꝑsone indiuidua·
Qꝫ nec ẜm materialem cām dicunt tres persone vna essentia·
Nec ita dicunt tres ꝑsone vna eēntia vt tres homines vna natura vel vniꝰ nature·
Utrum tres ꝑsone differant numero que in ꝓprietatibus distincte sunt·
Quare tres ꝑsone simul non sint maius aliquid q̄ꝫ vna·
Qꝫ deus nō est dicendus triplex sed vnꝰ·
DI·XX Qꝫ aliqua ꝑsonaruꝫ non excellit aliam potentia·
Qꝫ nō minus potest filius q̄ꝫ pater·
De obiectionibus hereticis cōtra hoc: et responsionibus catholicis·
DI·XXI Quō possit dici solus pater· vel solus filius· vel solus spūssanctus: cuꝫ sint inseperabiles·
Utrum debeat dici solus pr̄ est deus·vel solus filius est deus· vl' solus spūssanctus est deus·an pater est solus deꝰ· filius est solus deus·spūssanctus est solus deus·
Quō trinitas dicat solus deus: cū ipsa sit cū spiritibus ꝛ animabus sanctis·
DI·XXII De nominum differentia q̄bus vtimur loquentes de deo·
De his q̄ tꝑalit' deo ꝯueniūt ꝛ relatiue dicūt
De hoc nomine qđ est trinitas·
De his que tꝑaliter deo ꝯueniunt·ꝛ nō relatiue dicunt·
De his que ꝓprie ad singulas ꝑsonas ptinēt ꝛ de his que vnitatē essentie significant·
DI·XXIII De hoc noīe qđ est ꝑsona· qđ cum ẜm subam dicat·tm̄ non singularit' sed pluraliter accipit in summa·
Qua necessitate dictum sit tres ꝑsone a latinis ꝛ a grecis tres hypostases vel sube·
Quare nō dicimus patrē et filiū ꝛ spūmsanctum esse tres deos vt tres ꝑsonas·
Cur nō dicimꝰ tres essentias vt tres ꝑsonas
Qꝫ in trinitate nō est diuersitas vel singularitas vel solitudo·sed vnitas et trinitas et

distinctio ⁊ idemptitas·
Ꝙ non debet dici deus multiplex·
DI·XXIIII Quid significet his noib⁹ vn⁹ vel vna·duo vel due·tres vel tria·trin⁹ vel trinitas·plures vel pluralitas·distinctio vł distincte·cū his vtimur loquētes de deo·
DI·XXV Quid significet hō noīe ꝑsona in plurali numero·s·cum dicit̃ ꝑsone·
De triplici acceptione hui⁹ nominis ꝑsona in trinitate·
Ex quo sensu dicat̃ alia ꝑsona pr̄is·alia filij·alia spūssancti·siue ali⁹ in ꝑsona pr̄·alius in ꝑsona fili⁹·alius in ꝑsona spūssancti·
DI·XXVI De hoc nomine hypostasis
De ꝓprietatibus ꝑsonaꝝ·⁊ de noibus earū relatiuis·
Ꝙ nō oīa dicunt̃ de deo s̄m subām·quedaꝫ eñi s̄m relationē·non tñ s̄m accidens·
Quare dicat̃ ꝓprium esse vnigeniti filiū dei esse·cum etiam hoīes sint filij dei·
Ꝙ homo dicit̃ filius trinitatis·⁊ trinitas pater hominum·
Ꝙ spūssanctus eadē ꝓprietate donuꝫ dicit̃ qua spūssanct⁹·⁊ vtroq̃ modo relatiue ad patrem ⁊ ad filium·
Utrū pater vel filius vel trinitas ipsa: possit dici spūssanctus·
Ꝙ non oīa que relatiue dicunt̃ suis ad se vicissim respondent vocabulis·
DI·XXVII Que sint ille ꝓprietates qb⁹ distinguunt̃ ꝑsone·
Ꝙ non oīno est idem dicere esse patrē ⁊ genuisse vel habere filium·
Ꝙ ꝓprietates determinant hypostases nō substantiam·i·naturam·
De generali regula coꝝ que ad se·et eorum que relatiue dicunt̃·
An s̄m subām dicat̃ deus de deo ⁊ hmōi·
DI·XXVIII Ꝙ non tñ tres sint ꝓprietates ꝑsonarum·
An solus pr̄ debeat dici nō genitus·vel non filius sicut dicit̃ ingenitus·
De ꝓprietate quā notat ingenitus·
Rñsio ambrosij ꝯtra arrianos de ingenito·
An diuersum sit esse patrē ⁊ filium esse·
Si sapientia genita dr̄ s̄m relationem vł s̄m substantiam·
De imagine·
DI·XXIX De principio·
Ꝙ ab eterno pater est ꝓ̄ncipiuꝫ ⁊ filius: sed non spūssanctus·
Quō pater sit ꝓ̄ncipium filij·⁊ ipse cum filio spūssancti·
An eadem notione pater ⁊ filius sint principium spūssancti·
DI·XXX De his que tp̄aliter de deo dicunt̃ ⁊ relatiue s̄m accidens·qđ nō deo sed creaturis accidit·
An spūssanctus dicat̃ datū vel donatum relatiue ad se cum a se det̃·
DI·XXXI An filius dicat̃ equalis vł similis patri s̄m substantiam·
De snīa sancti hylarij qua trinitatē ꝑsonaꝝ ꝓpriam ostendit·
Quare patri attribuit̃ vnitas·
Quare pater et filius dicant̃ esse vnum vel vnus deus·sed nō vnus·
Quare dicit̃ equalitas esse in filio·
Quare in spūsancto dicit̃ esse virtus·cōcordia vel connexio·
DI·XXXII Utrum pater vel filius eadē dilectione se diligant que ꝓcedit ab vtroq̃·id est spūsancto·
Utrum pater sit sapiens sapīa qua genuit·
An filius sit sapiens seipso·vel ꝑ seipsum·
An vna sit tñ sapientia patris·
Sicut in trinitate est dilectio que ē trinitas ⁊ tñ spūssanctus est dilectio que nō est trinitas·nec ideo sunt due dilectiones·ita et de sapientia·
Quare pater nō dicit̃ sapiens sapīa genita sicut dr̄ diligēs dilectiōe que ab ipso ꝓcedit
DI·XXXIII Utrum ꝓprietates ꝑsonaꝝ sint ipse ꝑsone vel diuina vsia·
Quō ꝓprietates possint esse in natura dei·nec eam determinent·
DI·XXXIIII De v̄bis hylarij qbus s̄m prauoꝝ intelligentiā videt̃ dicere nō idem esse diuinā naturā ⁊ rem nature·⁊ nō idem esse deum ⁊ qđ dei est·
Utrum ita possit dici vnus deus trium ꝑsonarum·vt dicit̃ vna essentia trium ꝑsonaꝝ ⁊ tres ꝑsone vnius dei·vt tres ꝑsone vnius essentie·
Ꝙ potentia·sapīa·bonitas in scripturā interdum ad ꝑsonas distincte referunt̃·
Quare patri potētia·filio sapīa·spūsancto bonitas tribuat̃·cum sit vna sapīa·potentia·bonitas trium·
De hoc noīe homousion·vbi in auctem receptum sit·⁊ quid significet·
DI·XXXV De scientia·ꝓ̄scientia·ꝓuidētia·dispositione ⁊ ꝓ̄destinatione dei·
De quibus sit ꝓ̄scientia vel ꝓuidentia
De quibus dispositio·
De quibus ꝓ̄destinatio·
De quibus ꝓuidentia·
De quibus sapīa vel scientia·
Utrū ꝓ̄scīa vel dispositio vł ꝓ̄destinatio dei esse potuerit·si nulla essent futura·

Incipit primus liber de mysterio trinitatis.

Di. 1

Veteris ac no

ue legis ꝯtinentiā₃ diligenti indagine: etiā atq₃ etiam cōsiderantib⁹ nobis preuia dei gratia innotuit sacre pagine tractatū: circa res vel signa ꝑcipue versari.

Aug⁹.

Ut eñ egregius doctor Aug. ait in li. de doctrina christiana. Omnis doctrina vel rerū est vel signoꝝ. Sed res etiā₃ ꝑ signa discunt̃. Proprie aūt hic res appellant̃: que nō ad significandū₃ aliquid adhibent̃. Signa vero quoꝝ vsus est in significādo. Eorum aūt aliqua sunt quoꝝ omnis vsus est in significando nō in iustificādo. i. quibus nō vtimur nisi aliquid significandi gr̃a: vt aliqua sacramenta legalia. Alia que nō solum significant: sed ꝯferunt qđ intus adiuuet: sicut euāgelica sacramēta. Ex quo apte intelligit̃: que hic appellent̃ signa. res ille videlicet que ad significandum aliquid adhibent̃. Omne igit̃ signum etiā₃ res aliqua est. Qđ eñ nulla res est. vt in eodem Aug⁹. ait. omnino nihil est. Non aūt econuerso omnis res signū₃ est. q₂ nō adhibet̃ ad significandū aliquid. Cumq₃ his intenderit theologoꝝ speculatio studiosa atq₃ modesta. diuinā scripturam formam ꝑscriptam in doctrina tenere aduertet. De his ergo nobis aditū₃ ad res diuinas aliquatenus intelligēdas deo duce aperire volentibus: differendum est. ⁊ ꝑmū de reb⁹ postea de signis differemus.

De rebus cōmuniter agit. b

Id ergo in reb⁹ cō

siderandum est: vt in eodē Aug. ait. Q₂ res

Augusti.

alie sunt q̃bus fruendum est. alie quib⁹ vtendum est. alie que fruunt̃ ⁊ vtunt̃. Ille quib⁹ fruendum est: nos beatos faciunt. Istis quibus vtendū₃ est: tendentes ad beatitudinē adiuuamur. et quasi adminiculamur vt ad illas res que nos beatos faciunt peruenire eisq₃ inherere possumus.

De reb⁹ que fruūt̃ ⁊ vtūt̃

Res vero que fruunt̃ et vtunt̃ nos sum⁹. quasi inter vtrasq₃ constituti ⁊ angeli ⁊ sancti.

Quid sit frui et vti

Frui aūt est amore alicui rei inherere ꝓpter seipsā₃. Uti vero id qđ in vsum venerit referre. ad obtinendum illud quo fruendum est. alr̃s abuti ē non vti. Nam vsus illicit⁹ abusus vel abusio nominari debet.

De rebus q̃bus fruēdū ē

Res igit̃ quibus fruendum est sunt pater ⁊ filius ⁊ spiritussanctus. Eadem tñ trinitas quedam summa res est. cōmunisq₃ omnibus fruentibus ea. si tñ res dici debet: ⁊ nō rerum omniū causa. Si tñ et causa. Non eñ facile potest inueniri nomen qđ tante excellentie cōueniat: nisi qđ meli⁹ dicit̃ trinitas hec: vnus de⁹.

De reb⁹ quibus vtendū ē

Res autē q̃bus vtendum est: mūdus est et in eo creata.

Aug⁹.

Unñ Aug⁹. in eodem. Utendum est hoc mundo nō fruendū₃. vt inuisibilia dei ꝑ ea que facta sunt intellecta conspiciant̃. i. vt de tp̃alibus eterna capiant̃. Item in eodem. In omnib⁹ rebus ille tñ sunt quibus fruendū₃ est: que eterne ⁊ incōmutabiles sunt. Ceteris autē₃ vtendum est. vt ad illarum ꝑfruitionē₃ ꝑueniat̃.

Aug⁹.

Idem Aug⁹. in li. x. de trini. Fruimur cognitis in q̃bus ipsis ꝓpter se voluntas delectata conquiescit. vtimur vero eis que ad aliud referimus quo fruendū est.

Item quid intersit inter frui et vti aliter q̃₃ supra. c

Notandū₃ vero q̃

Aug⁹.

idem Aug⁹. in li. x. de trini. aliter q̃₃ supra accipiens vti et frui: sic dicit. Uti est assumere aliquid in facultatem volūtatis. frui aūt est vti cum gaudio: non adhuc spei sed iam rei. Ideoq₃ omnis qui fruit̃ vtitur. Assumit eñ aliquid in facultatem voluntat̃ cum fine delectationis. Non aūt omnis qui vtit̃ ⁊ fruit̃. si id qđ in facultatem volūtatis assumit: non ꝓpter ipsum. sed ꝓpter aliud appetit. Et attende quia videt̃ Aug⁹. dicere illos frui tñ qui in re gaudent nō iam in spe. et ita in hac vita nō videmur frui. sed tñ vti. vbi gaudemus in spe. cum supra dictū sit frui esse amore inherere alicui rei ꝓpter se. Qualit̃ etiā₃ hic multi adherent deo.

Determinatio eorum que videntur contraria. d

Hec ergo que sibi

contradicere vident̃: sic determinamus dicentes nos ⁊ hic ⁊ ī futuro frui. sed ibi ꝓprie ⁊ ꝑfecte ⁊ plene vbi ꝑ speciē₃ videbim⁹ quo fruemur. Hic aūt dum in spe ambulam⁹ fruimur quidem. sed nō adeo plene.

Aug⁹.

Unñ in li. x. de trini. Fruimur cognitis in quib⁹ volūtas est. Idem in li. de doctrina xp̃iana ait. Angeli illo fruētes: iam beati sunt. quo ⁊ nos frui desideramus. ⁊ q̃tū in hac vita iam fruimur vel ꝑ speculum in enigmate. tanto nostram ꝑegrinationem et tolerabilius sustinemus. ⁊ ardentius finire cupimus.

Alia determinatio. e

Potest etiā₃ dici q̃

qui fruit etiam in hac vita: nō tñ habet gaudium spei · sed etiaʒ rei · qꝛ iam delectat in eo qd diligit · ⁊ ita iam rem aliquatenus tenet · Cōstat igit qꝫ debem⁹ deo frui ⁊ nō vti · Illo enī vt ait Aug · frueris ꝗ efficieris beat⁹ · ⁊ in quo spem ponis vt ad id ꝑuenias · De h̄ idē ait in li · de doc · xpiana · Dicim⁹ nos ea re frui quā diligimus ꝓpter se · ⁊ ea re fruendū nobis esse tñ qua efficimur beati · Ceteris vero vtendū · Frequēter tñ dicit frui cū delectatione vti · Cum enī adest qd diligit · etiam delectationē secū gerit · si tñ ꝑ eam transieris ⁊ ad illud vbi ꝑmanendū est eam retuleris: vteris ea · ⁊ abusiue nō ꝓprie diceris frui · Si vō inheseris atqꝫ ꝑmanseris finē in ea ponens leticie tue · tunc vere ⁊ ꝓprie frui dicēdus es · Qd nō est faciendū nisi in illa trinitate · idē summo ⁊ incōmutabili bono ·

Augusti.

Utrū hoībus sit vtendū vel fruendū · f

Cum aūt hoīes qui

fruunt et vtunt alijs rebus res alique sunt · Querit vtrū frui debeāt an vti: aut vtrūqꝫ · Ad qd sic rñdet Aug⁹ · in lib · de doc · xpiana · Si ꝓpter se homo diligēdus est fruimur eo · si ꝓpter aliud: vtimur eo · Videt aūt mihi ꝓpter aliud diligēdus · Qd enī ꝓpter se diligēdum est: in eo cōstituit beata vita · cui⁹ etiam spes hoc tp̄e nos cōsolat · In homie aūt spes ponenda nō est · qꝛ maledict⁹ est ꝗ hoc facit · Ergo si liquide aduertas · nec seipso quisqꝫ frui debet · qꝛ nō se debet diligere ꝓpter se · s ꝓpter illud quo fruendū est · Huic aūt cōtrarium videt qꝫ apl̄s ad Philemonē loquēs ait · Ita frater ego te fruar i dño · Qd ita determinat Aug · Si dixisset tñ te fruar · ⁊ nō addidisset in dño · videret finem dilectionis ac spem cōstituisse in eo · Sed qꝛ illud addidit in dño se finem posuisse · eodemqꝫ frui significauit · Cum enī vt idem Aug⁹ · ait · homie in deo frueris · deo poti⁹ ꝗ̄ homine frueris ·

Augusti.

Hic queritur an deus fruatur an vtatur nobis · g

Sed cū de⁹ diligat

nos · vt freqꝫ: iēter scriptura dicit · que ei⁹ dilectioneʒ erga nos multū cōmendat · Querit Aug⁹ · quō diligit: an vt vtens an vt fruens · ⁊ ꝓcedit ita · Si fruit: eget bono nostro Qd nemo san⁹ dixerit · Ait enī ꝓpheta · Bonoꝝ meoꝝ nō eges · Omne enī bonū nostrū vel ipse est: vel ab ipso est · non ꝗ fruit nobis: sed vtitur · Si enī nec fruit nec vtit: nō inuenio quō diligat nos · Necqꝫ tñ sic vtit nobis vt nos alijs rebus · Nos enī res quib⁹ vtimur: ad id referimus vt dei bonitate ꝑfruamur · Deus vō ad suā bonitatē vsum nr̄m refert · Ille enī miseret nostri ꝓpter suā bonitatem nos aūt in nobis inuicē ꝓpter illi⁹ bonitatē · Ille nostri miseret vt se ꝑfruamur · nos vō inuicem nostri miseremur vt illo fruamur · Cū enī nos alicui⁹ miseremur · ⁊ alicui cōsulim⁹ · ad eius qdem facim⁹ vtilitatem eāqꝫ intuemur · sed ⁊ nostra fit cōsequens · cū misericordiam quā alijs impendim⁹: nō relinquit de⁹ sine mercede · Hec autē merces summa ē: vt ipso ꝑfruamur · Item qꝛ bon⁹ est sumus · ⁊ inꝗ̄tum sum⁹: boni sumus · Porro etiā qꝛ iust⁹ est: nō impune mali sum⁹ · ⁊ inꝗ̄tum mali sumus · intantū etiā minus sumus · Ille ꝗ vsus quo nobis vtitur deus: non ad ei⁹ sed ad nostram vtilitatem refert · ad eius vō tantummodo bonitatem ·

Aug⁹ · in li · d do · xpiana

Utrum vtendum an fruendum sit virtutibus · b

Hic cōsiderandū

est · vtrum virtutib⁹ sit vtendū an fruendū · Quibusdam videt qꝫ eis sit vtendū ⁊ nō fruendum · ⁊ hoc cōfirmant autoritate Aug · qui vt p̄taxatum est: dicit nō esse fruendum nisi trinitate · i · sūmo ⁊ incōmutabili bono · Iteʒ dicunt ideo nō esse fruendū eis · qꝛ ꝓpter se amande nō sunt · sed ꝓpter eternā beatitudinem · Illud aūt quo fruendū est: ꝓpter se amandū est · Sʒ qꝫ v̄tutes ꝓpter se amande nō sint · imo ꝓpter beatitudinē solaʒ · ꝓbant autoritate Aug⁹ · qui in lib · xiij · de trini · cōtra quosdam ait · Forte v̄tutes quas ꝓpter solam beatitudinē amam⁹: sic nobis ꝑsuadere audent · vt ipsam beatitudinē nō amemus · Qd si faciunt: etiā ipsas vtiqꝫ amare desistimus · qñ illam ꝓpter quā solā istas amauim⁹ nō amam⁹ · Ecce his v̄bis videt Aug · ostendere qꝫ virtutes nō ꝓpter se · sed ꝓpter solā beatitudinē amande sint · Qd si ita est · ꝗ eis fruendū nō est · Alijs vō cōtra videt · s · qꝫ fruendum eis sit · qꝛ ꝓpter se petende ⁊ amāde sunt · Et hoc cōfirmant autoritate Ambrosij qui ait sup illum locum ep̄le ad Gal · Fruct⁹ aūt spūs est charitas · gaudium · pax · patientia ⁊c̄ · hic nō nominat opera sed fructus · qꝛ ꝓpter se petēda sunt · si vero ꝓpter se petenda sunt · ergo ⁊ ꝓpter se amanda · Nos autē harū que vident autoritatū repugnatiā de medio eximere cupientes dicimus: qꝫ virtutes ꝓpter se petēde ⁊ amande sunt · ⁊ tamen

ppter solam beatitudinē. Propter se q̄dem amande sunt. qz delectāt sui possessores sincera τ sancta delectatione. et in eis pariunt gaudiū spūale. Veruntm̄ nō est h̄ ɔsistendū: sed vltra gradiendū. Nō hic hereat dilectionis gressus. neqz hic sit dilectionis terminꝰ. sed referat hoc ad illud summū bonū cui soli oīno inherendū est. quia illud ppter se tm̄ amandū est. τ vltra illud nihil querendū est illud est eīn supmus finis. Ideo Augꝰ. dicit q eas diligimꝰ ppter solā beatitudinem: nō quin eas ppter se diligamꝰ. sed qz idipsuz q eas diligimꝰ referimꝰ ad illud summū bonū cui soli inherendū est: τ in eo pmanenduz. finisqz leticie ponēdus. quare ꝟtutibꝰ non est fruendū. Sz dicet aliquis. Frui ē amore inherere alicui rei ppter seipsam: vt pdictū est Si ḡ ppter se virtutes amāde sunt. τ eis fruendum est. Ad qd dicimus in illa descriptione vbi dicit: ppter seipsam. intelligendū est tantūmodo vt. s. amet ppter seipsam tm̄: vt non referat ad aliud. sed ibi ponat finis: vt supra ostendit Aug. dicēs. Si inheseris atqz pmanseris finē ponens leticie. tūc vere τ pprie frui dicēdus es. qd non est faciendū nisi in illa trinitate. i. summo τ incōmutabili bono. Vtendum est ergo virtutibꝰ: τ p eas fruendum summo bono. Ita τ de volūtate bona dicimus. Unde Augꝰ. in li. x. de trini. ait Volūtas est p quā fruimur: ita τ p virtutes fruimur. nō eis nisi forte aliqua virtꝰ sit deꝰ: vt charitas. de qua post tractabit.

Epilogus b

Omniū igitur que

dicta sunt. ex quo de rebus specialiter tractauimus: hec summa est. Q(uod) alie sunt quibus fruendum est. alie q̄bus vtendum est. alie q̄ fruunt τ vtunt. τ inter eas quibꝰ vtendū est etiaz quedā sunt p quas fruimur: vt ꝟtutes et potentie animi. que sunt naturalia bona. De q̄bus omnibꝰ anteq̄ de signis tractemꝰ agendū est. ac primū de rebꝰ q̄bus fruendū est. s. de sancta atqz indiuidua trinitate.

Ista est secūda pars p̄ncipalis huiꝰ libri. In qua magister determinato phemio. incipit suū tractatum in quatuor libros partiales diuidere. Cuius ratio fm phm est. quia scientie secant quēadmodum τ res de quibus sunt. In quoꝝ primo libro magister agit de deo absolute fm rōnem sue naturalis pfectionis. In secūdo agit de eo inq̄tum eius potentia relucet in effectu creationis: In tertio agit de ipso inq̄tū claret eius sapientia in ope redemptionis. In quarto agit de eo inq̄tum eius bonitas seu clementia refulget in fructu glorificationis. Quantū igit ad primum librum mgr duo facit. Primo pmittit quedaz generalia quasi totius opis plibamina. Secūdo suā intentionem exequit. Et hoc in principio secunde distinctionis: que incipit ibi. Hoc itaqz vera. In prima eīn huius libri distinctione: magister tria facit. Primo determinat suū intentum. Secundo mouet questiones circa determinata. Tertio determinata breuiter recapitulat. Primum facit a principio distinctionis vsqz ibi: Cum aūt homines. Secundum vero ab inde vsqz ibi. Omnia igit que dicta sunt. Tertiū vero ab inde vsqz ad finem distinctionis istiꝰ. Et in ist videt stare sententia p̄sentis distinctionis in generali. In speciali vero intentio magistri stat in tribus ppositionibus quarum prima est. Totam sacram paginā constat specialiter circa res τ signa versari. Et hanc pbat magister autoritate beati Augustini sexto capitulo de doctrina christiana dicentis. Omnis doctrina vel rerum est vel signorum. Et intelligit hic per signa nō terminos significantes ad placitum ipsius instituētis. sed quasdam res exteriores ex diuina ordinatione aliquid significantes. cuiusmodi sunt sacramenta cum suis materijs tam veteris q̄ noue legis. Per res vero intelligit res absolutas p terminos significabiles: que. s. ita cadūt sub determinatione cōsiderationis sacre scripture: q vlterius nihil specialiter designāt vt est deus. xpus. creatura τ hmōi. Q(uod) aūt sacramenta tam veteris q̄ noue legis aliquid significent: patet. quia sacramenta veteris legis significabant inuisibilem grām quam nō ɔferebant. sacramenta vero noue legis significant grām inuisibilem quam etiam ɔferunt q̄tum ex pte ipsorum. vt plenius patebit in quarto huius. Et subdit q omne signū est res aliqua. quia qd non est res aliqua: omnino nihil est. vt dicit Augꝰ. in eodem. τ nō econtra omnis res est signum. quia alique sunt res nihil significantes. Et tandem subinfert q primo sit determinandum de rebus. τ postea de signis. Secunda ergo ppositio est hec. Sola trinitate increata est pprie fruēdum. Patet hec ppositio varijs sanctorum doctorum autoritatibus. Et pbatur rōne sic. Illo solo est fruendum quod ppter se τ nullum alium finem est diligendum sed hoc solum est trinitas increata. igitur ea tm̄ proprie est fruendū. et p consequens ppositio vera. Huius rōnis maior patet p descriptionem fruitionis in lra qua dicit. Frui est amori inherere alicui rei tantū ppter seipsam. Minor pbatur sic. Sola trinitas increata est nostrorum beatificatiua. igitur ipsa sola est ppter se finaliter diligenda. Consequentia tenet ex verbis beati Augustini dicentis. Dicimus ea re nos frui quam diligimus ppter se. et ea nobis fruendum esse tm̄ qua efficimur beati. Antecedens patet ex textu vbi dicit. Res quibus fruendum est sunt pater et filius τ spū ssanctus. τ p consequens ppositio vera. Tertia ppositio est hec. Usus τ fruitionis distinctionem accipimus penes relatiuā τ absolutam dilectionis inhesionem. Patet hec ppositio in textu p terminorum descriptionem. Ubi dicit. Frui est rei amore inherere solū ppter seipsaz. Sed vti est rei amore inherere. nō finaliter ppter seipsam. sed inq̄tum ordinata est ad illam qua fruendum est. igitur ppositio vera. Consequenter circa ista tria mouet dubia. quorum primum est. An hoībus sit fruendum. Et dicendum est: q nō simpliciter sed in deo. Et cum dicitur homo fruit homine: sed deo fruit in homine. Secundum est. An timor dei ad nos sit vsus vel fruitio. Dicendum est q nō sit vsus. qz deus nō diligit aliq̄d ppter aliud a se. sed oīa diligit ppter ipsius ppriā bonitatem. Tertium est. An virtutibꝰ sit fruendū. Respondet q nō nisi instrumentaliter. eo q nō querunt ppter se: sed ppter beatitudinē τ ppter deuz. Et in his stat snīa huius distinctionis in speciali.

De mysterio trinitatis ⁊ vnitatis. a

DI. II

Augusti.

Hec itaq; vera

b ac pie fide tenendū est: ꝙ trinitas sit vnus ⁊ solus verus deus vt ait Aug⁹. in. j. li. de trini. s. pater ⁊ filius ⁊ spūssanctus. ⁊ hec trinitas vni⁹ eiusdemq; substātie vel essentie dr̄. credit̄ et intelligit̄. que est summū bonum. qd̄ purgatissimis mentib⁹ cernit̄. Mentis em̄ humane acies inualida: in tam excellēti luce nō figit̄: nisi p iusticiam fidei emundet̄. Idem in lib. retracta. Non approbo qd̄ in orone dixi. Deus q̄ non nisi mundos verū scire voluisti Responderi em̄ pōt multos etiā nō mūdos multa scire vera. De hac re ḡ summa ⁊ excellentissima cū modestia ⁊ timore agendū est ⁊ attentissimis auribus atq; deuotis audiendum: vbi querit̄ vnitas trinitat̄ patris. scz ⁊ filij et spūssancti. q̄z nec periculosius alicubi errat̄. nec laboriosi⁹ aliq̄d q̄rit̄. nec fructuosius aliquid inuenit̄. Proinde oīs qui audit ⁊ legit ea que de ieffabili et inaccessibili luce diuinitat̄ dicunt̄. studeat imitari atq; seruare: qd̄ venerabilis doctor Aug⁹. in. j. li. de trini. de seipso ait. Nō pigebit me inquit sicubi hesito querere. nec pudebit sicubi erro discere. Quisquis ḡ audit hoc vel legit. vbi parit̄ certus est: pgat mecū. vbi parit̄ hesitat: querat mecū. vbi errorē suum cognoscit: redeat ad me. vbi mecū: reuocet me. Ita ingrediamur simul charitat̄ viam tendētes ad eum: de quo dictū est. Querite faciē eius semp.

Aug⁹.

Que fuerit intentio scribentium de trinitate. b

Omnes aūt catho-

lici tractatores: vt in eodem. j. li. Aug⁹. ait. qui de trinitate que de⁹ est scripserūt: hoc intenderunt f̄m scripturas docere. ꝙ pater et filius ⁊ spūssanctus vni⁹ sint sube ⁊ inseparabili equalitate vnus sint deus. (Aug⁹. in li. retractationū: vbi dixi de patre ⁊ filio. q̄ gignit et quē gignit vnū est. dicendū fuit vnū sunt: sicut ipsa veritas aperte loquit̄ dicens. Ego ⁊ pater vnū sumus.) vt sit vnitas in essentia et pluralitas in psonis. Ideoq; nō sunt tres dij. sed vnus deus. licet pater filiū genuerit. ⁊ ideo filius nō sit qui pater est. filiusq; a p̄re sit genitus. ⁊ ideo pater nō sit qui filius est. ⁊ spūssanct⁹ nec pater sit nec filius. sed tm̄ patris ⁊ filij. spūs vtriq; coequalis: ⁊ ad trinitatis ptinens vnitatē. Teneamus ḡ patrem ⁊ filium ⁊ spūmsanctū vnū esse naturalit̄ deū: vt ait Aug⁹. in li. de fide ad Petrū. Nec tm̄ ipsum patrem esse q̄ filius est. nec filiū ipsum esse qui pater ē. nec spūmsanctū ipsum esse qui pater est aut fili⁹. Una est em̄ p̄ris et filij ⁊ spūssancti essentia. quā greci humousion vocant. in qua nō est aliud pater. aliud fili⁹. aliud spūssanctus. q̄uis sit psonaliter ali⁹ p̄r alius filius alius spūssanctus.

Aug⁹.

Quis ordo sit seruandus cum de trinitate agitur. c

Ceterū vt in primo

libro de trini. Aug⁹. docet p̄mum f̄m autoritates sanctaꝝ scripturaꝝ. vtrum fides ita se habeat demonstrandū est. Deinde aduersus garrulos ratiocinatores elatiores magis q̄ capaciores rōnibus catholicis ⁊ silitudinibus cōgruis: ad defensionē ⁊ assertionem fidei vtendū est: vt eoꝝ inquisitionib⁹ satisfacientes. mansuetos pleni⁹ instruamus. ⁊ illi si nequiuerit inuenire quod querit̄: de suis mentib⁹ potius q̄ de ipsa veritate. vel de nostra dissertione conquerant̄.

Aug⁹.

Testimonia sanctoꝝ de trinitate. d

Proponamus ergo

in medium veteris ac noui testamenti autoritates q̄bus diuine vnitatis atq; trinitatis veritas demonstret̄. ac primū ipsa legis exordia occurrāt. Ubi Moyses ait. Audi isrl̄ dn̄s deus tuus de⁹ vnus est. Item. Ego sū dn̄s deus tuus qui eduxi te de terra egypti. nō erunt tibi alij dij preter me. Ecce h̄ significauit vnitatē diuine nature. Deus enim ⁊ dominus: vt ait Amb. in. j. li. d̄ trini. nomen est nature. nomen est potestatis. Item alibi deus loquens ad Moysen: ait. Ego sū qui sum. ⁊ si quesierint nomen meū: vade et dic eis. Qui est misit me ad vos. Dicens enim. Ego sum. nō nos sumus. ⁊ qui est. nō qui sumus. apertissime declarauit vnū solum deū esse. In cantico etiā Exodi legit̄. Dominus omnipotens nomen eius. Non ait domini: vnitatem volens significare. Personarum quoq; pluralitatē et nature vnitatem simul ostendit domin⁹ in Gen̄. dicens. Faciamus hominem ad imaginem ⁊ similitudinem nostram. Dicēs em̄: faciamus ⁊ nr̄am. pluralitatem psonaꝝ ostendit. dicens ad imaginē vnitatē essentie. Ut em̄ dicit Aug⁹. in lib. de fide ad Petrū. Si in illa natura p̄ris ⁊ filij et spūssancti vna esset tm̄ psona: nō diceretur

Ambros.

Augusti.

faciamus hoīem ad imaginē ⁊ similitudinē nostram. Cū eñ dicit: ad imaginē: ostēdit vnā ꝫ naturā ꝫ esse: ad cuius imaginē homo fieret. cum vero dicit: nostrā. ostendit eundē deū ꝫ nō vnam. sed plures esse ꝑsonas.

Apte ondit ꝙ nec solitudo nec diuersitas nec singularitas ibi est ſ; similitudo. e

Hylarius

Hylariꝰ quoqꝫ in li.

iij. de tri. dicit his verbis significari. ꝙ in trinitate nec diuersitas est. nec singularitas vl' solitudo. ſ; similitudo ⁊ pluralitas siue distinctio. Ait eñ sic. Qui dixit. faciamus hoīem ad imaginem et similitudinē nrām: inuicem esse sui similes in eo ꝙ dicit imaginē ꝫ ⁊ similitudinem nrām ostendit. Imago eñ sola nō est. ⁊ similitudo nō sibi est. neqꝫ diuersitatem duobꝰ admisceri alterius ad alterū similitudo ꝑmittit. Item idem i. iij. li. Absolutiꝰ voluit intelligi significationē hāc nō ad se esse referendā ꝫ tñ: dicēdo faciamus hominē ad imaginē ⁊ similitudinē nostrā. Professio eñ consortij sustulit intelligentiā singularitat;. quia ꝯsortium aliqd nec pōt esse sibyps̄i solitario. neqꝫ rursum solitudo solitarij recipit. faciamus. neqꝫ quisqꝫ alieno a se loquit̄ nostram. vterqꝫ ḡ sermo. s. faciamus ⁊ nostram vt solitariū eundēqꝫ nō patit̄. ita neqꝫ diuersum a se alienumqꝫ significat. Solitario conuenit faciam ⁊ meā. Non solitario ꝟo conuenit dicere: faciamus ⁊ nrā ꝫ. vterqꝫ sermo vt nō solitarium tñ. ita neqꝫ differentē esse vel diuersum esse significat. Nobis qꝫ nec solitarius nec diuersus est ꝯfitendus. Ita ḡ deus ad cōmunem sibi cū deo imaginē eandemqꝫ similitudinem hoīem reperit̄ opari. vt nec significatio efficientis admittat intelligentiā ꝫ solitudinis. nec opatio ꝯstituta ad eādē imaginē vel similitudinē ꝑ atiat̄ diuersitatē diuinitatis. In his ꝟbis Hylariꝰ pluralitatē ꝑsonaꝝ voluit intelligi noīe ꝯsortij. atqꝫ cōsignificauit noīe ꝯsortij vel pluralitat;: non poni aliquid ſ; remoueri. Pluralitas eñ vel consortium ꝑsonaꝝ cum dr: solitudo vel singularitas negat̄. cū dicimus plures esse ꝑsonas: significamus ꝙ nō est vna sola. Ideo Hylarius volens ista subtiliter ⁊ sane intelligi: ait Professio ꝯsortij sustulit intelligentiā singularitat;. Nō dicit posuit aliquid. Ita etiā cū ꝫ dicimꝰ tres ꝑsonas. singularitatē ⁊ solitudinem tollimꝰ Et ꝙ pr̄ nō est solus. nec filiꝰ est solus. nec spūssctūs ē solꝰ. significamꝰ ꝙ nec pater tñ ē et filiꝰ. nec pr̄ tñ ⁊ spūssanctꝰ. nec filius tñ ⁊ spūssanctus. De h aūt in sequenti

Quid ex verbis hylarij intelligi debeat

plenius aget̄: vbi etiā ſm qd similes dicant̄ tres ꝑsone. ⁊ vtrū ꝫ aliquo modo sit ibi diuersitas vel differentia ostendet̄.

Ad idem qd ceperat redit vt alias autoritates supponat. f

Nunc vero ad pro-

positum redeamꝰ. ⁊ ad ostendendū ꝑsonaꝝ pluralitatē: atqꝫ essentie diuine vnitatē. als sanctoꝝ auctres inducamus. Moyses dicit. In ꝑncipio creauit deꝰ celū ⁊ terram. ꝑ deū significans patrē. ꝑ ꝑncipiū filiū. Et ꝓ eo ꝙ apud nos deus dr: hebraica ꝟitas habet heloym. qd est plurale huiꝰ singular; qd est hel. Qd ḡ nō est dictū hel qd est deꝰ: sed heloym qd interꝑtari pōt dij siue iudices. ad pluralitatem ꝑsonaꝝ referet̄. Ad quā etiā illud attinere videt̄: qd diabolꝰ ꝑ serpentē dixit. Erit; sicut dij. ꝓ quo in hebraico habet̄ heloym. ac si diceret. Eritis sicut diuine ꝑsone. Ille etiā maximus ꝓphetaꝝ ⁊ regum Dauid. qui suā ceteris ꝑfert intelligentiā dicēs. Sup senes intellexi: vnitatē diuine nature ondens ait. dn̄s nomen est illi. non dicit dn̄i. Alibi etiam eiusdem vnitatē ⁊ eternitatē simul ondens: ait ex ꝑsona dei. Israel si me audier; nō erit in te deus recens. neqꝫ adorabis deū alienū Aliud hoꝝ vt dicit Amb. in. j. li. de tri. significat eternitatē. aliud vnitatē sube indifferentis. vt neqꝫ posteriorē pr̄e: neqꝫ alteriꝰ diuinitatis filiū vel spūm sanctū esse credamus. Nam si pr̄e posteriorē filiꝰ vel spūssanctꝰ: recens est. ⁊ si vniꝰ nō est diuinitat;: alienꝰ est. Sꝫ nec posteriorē. qꝛ recens nō est. nec alienus. qꝛ ex pr̄e natus est filius. ex pr̄e ꝓcedit spūssanctus. Alibi qꝫ distinctionē ꝑsonaꝝ insinuās ait. Verbo dn̄i celi firmati sunt: ⁊ spū oris eiꝰ. oīs virtꝰ eoꝝ. Alibi etiam ait. Bn̄dicat nos deꝰ deus nr̄. bn̄dicat nos deꝰ: ⁊ metuant eū ꝫ oēs fines terre. Trina eñ ꝯfessio dei: trinitatē exꝑmit ꝑsonaꝝ. vnitatē ꝫ ꝟo essentie apit cū singularit̄ subiūgit eū. Esaias qꝫ dicit se audisse seraphin clamantia. Sanctus sanctus sanctus dn̄s deus. Per hoc ꝙ dicit ter sanctus: trinitatē significat. ꝑ hoc ꝙ subdit dn̄s deus. vnitatē essentie. Dauid qꝫ eternā filij generationē apte insinuat ex ꝑsona filij dicens. Dn̄s dixit ad me. filius meus es tu. ego hodie genui te. De hac generatione ineffabili Esaias ait. Generationē ꝫ eius qs enarrabit. In libro qꝫ Sap̄. eternitas filij cum patre monstrat̄: vbi sapientia ita loquitur. Dominus possedit me ab initio viarum suarum anteqꝫ quicqꝫ faceret a principio. ab

Ambrosiꝰ

eterno ordinata sum anteq̃ terra fieret. nec dum erant abyssi: ⁊ ego iam ↄcepta erã. necdum fontes. necdũ mõtes aut colles. ⁊ ego parturiebar. adhuc terrã nõ fecerat: ⁊ cardines orbis terre. qñ pparabat celos aderam qñ appendebat fundamẽta terre: cũ eo eraz cũcta cõponens. ⁊ delectabar p singulos dies ludens corã eo. Ecce apertũ de eťna genitura testimoniuz: quo ipsa sapia phibet se añ mundũ ↄceptaz esse ⁊ parturiri. i. genitã ⁊ apud patrẽ eternalit᷑ existere. Ipsa etiam alibi ait. Ego ex ore altissimi pdiỹ pmogenita ante oẽm creaturã. Micheas q̃ ppheta eternã verbi generationẽ et tpalem ex Maria simul insinuauit dicens. Et tu bethleem ephrata puulus es in milib⁹ iuda. ex te egredietᷣ qui sit dñator in israel. ⁊ egressus ei⁹ ab initio a diebus eternitatis.

Specialia testimonia de spũsancto. g

De spũsancto etiaz

expssa documenta in veteri testõ habemus. in Geñ. eñi legiť. Spũs dñi ferebať sup aq̃s. et Dauid dicit. Quo ibo a spiritu tuo. In li. Sap̃. diciť. Spũssanctus discipline effugiet fictum. benignus eñi est spũs sapie. Esa. q̃ ait. Spũs domini sup me.

De testimonijs noui testamenti. h

Nunc vero post te-

stimonia veterꝫ testamẽti: de fide sancte trinitatis ⁊ vnitatꝫ ad noui testamenti autoritates accedam⁹. vt in medio duũ aĩalium. i. testamentorũ: cognoscať veritas. et forcipe de altari sumať calculus q̃ tangant ora fidelium. Dñs itaq̃ xp̃s vnitatẽ diuine essentie ac pson aꝝ trinitatẽ apte ĩsinuat dicẽs aplis. Ite baptizate oẽs gentes in noĩe pr̃is et filij ⁊ spũssancti. In noĩe vtiq̃ ait vt Amb. ait in j. lib. de trini. nõ in oĩbus. vt vnitas essentie ostendať. p noĩa tria que supposuit: tres esse psonas declarauit. Ipse etiã ait. Ego et pať vnũ sumus. vnũ dixit: vt ait Amb. in eodez. ne fiat discretio ptãtis nature. et addidit sumus: vt patrez filiũq̃ cognoscas. s. vt pfect⁹ pater filiũ pfectum genuisse credať: ⁊ q̃ pať ⁊ filius vnũ sint. non ↄfusione psone: s; vnitate nature. [Ambros.] Iohes quoq̃ ĩ epl̃a canonica ait. Tres sunt q̃ testimoniũ phibent in celo. pť verbũ ⁊ spũssanct⁹. ⁊ hi tres vnũ sunt. Ipse etiã in initio euãgelij sui ait. In pncipio erat verbũ: ⁊ vbũ erat apud deũ. ⁊ de⁹ erat vbũ. vbi apte ostendit filiũ semp ⁊ eternaliter fuisse apud patrẽ: vt aliũ apud aliuz. Aplus q̃ aperte trinitatẽ distinguit dicẽs. Misit deus spũm filij sui in corda nr̃a. ⁊ alibi. Si spũs ei⁹ qui suscitauit Iesum habitat ĩ nobis ⁊c. Itẽ alibi trinitatẽ atq̃ vnitatez euidẽtissime cõmendat dicẽs. Qm̃ ex ipso ⁊ p ipsuz ⁊ in ipso sunt oĩa. ipsi gloria. Ex ipso ait. vt Aug⁹. in [Augusti.] li. de tri. ait. ppter patrẽ. p ipsum dicit ppter filium. in ipso ppter spũmsanctũ. Per h᷑ vo q̃ nõ ait ex ipsis. p ipsos ⁊ ĩ ipsis. nec ait ipsis gloria: sed ipsi. insinuauit hãc trinitatẽ vnuz deũ esse. sed q: singule pene syllabe noui testamenti: hanc ineffabilis vnitatꝫ atq̃ trinitatis veritatẽ ↄcorditer insinuant: inductioni testimonioꝝ sup hac re supsedeam⁹ et rationibus congruisq̃ similitudinibus ita esse put infirmitas nr̃a valet: ostendam⁹.

Hec est secunda distinctio hui⁹ pmi libri. In qua mgr̃ inquisita ⁊ inuenta materia de qua est agendum in hoc volumine. incipit ẜm ordinem pmissum in p̃senti distinctione tractare de rebus. Et primo de rebus fruibilibus in primo libro. Secundo de rebus vtilibus in secundo libro. Tertio de illis rebus que vtilia ordinant ad fruibilia in tertio libro. De signis vero postea agit in quarto. Primus itaq̃ liber diuidiť in duas ptes principales. In q̃rum prima determinat de re fruibili. s. de deo ẜm suam perfectionez in essendo. s. de essentie diuine vnitate: ac psonarum distinctione ⁊ emanatione. In secunda tractat de deo ẜm suam pfectionem in causando. s. de attributis diuinis ⁊ appropriatis: scientia. voluntate ⁊ bonitate. In p̃senti distinctiõe magister tria facit. Primo eñi ostendit modum inuestigandi vnitatem in trinitate. ⁊ trinitatem in vnitate. Secundo pbat vnitatem trinitatis autoritate veteris testamenti. Tertio declarat eiusdem trinitatis vnitatem p noui testamenti autoritatem. Primũ quidez facit a principio huius distinctionis vsq̃ ibi. Proponamus ergo in medium. Secũdum aũt ab inde vsq̃ ibi. Nũc vero post testimonia. Tertium vero ab inde vsq̃ ad finez distinctionis. In speciali eñi sentẽtia magistri in hac distinctione stat in tribus ↄclusionibus. quarum cõclusionum prima est hec. Necesse est quẽlibet catholicum sola et esse pia fide eternã trinitatem in summa vnitate affirmare. Et pbatur sic. Hoc oportet quẽlibet catholicum sola et pia fide affirmare qd̓ sine fide. vel nõ nisi credẽdo potest sciri vel inuestigari. Sed talis ẽ eterna trinitas in summa vnitate. igiť eternam trinitatez in summa vnitate oportet quẽlibet catholicum sola ⁊ pia fide affirmare. Tenet argumentũ. Maiorem ponit magister in primo capitulo hui⁹ distinctionis. Et minorem pbat magister ibidem trãssumendo autoritatem beati Aug⁹. primo de trini. ca. ij. dicentꝫ. Trinitas est vnus solus deus pater ⁊ filius ⁊ spũssanct⁹. Hec trinitas vnius ⁊ eiusdem substantie vel essentie diciť. crediť et intelligiť. igiť conclusio vera. Secunda ↄclusio est hec. Nulli bono catholico licet in diuinarum personarum alietate seu distinctione vllaten⁹ dubitare. Que pbatur sic virtualiter. In illo null⁹ bonus catholicus potest ppter materie arduitatem dubitare ĩ quo videť omnes catholicos doctores ex intentione vnanimiter ↄcordare. Sz talis est diuinarum psonarum alietas vel trinitas in vnitate essentie ergo nulli bono catholico licet vllatenus distinctionem diuinaꝝ psonarum dubitare. Tenet argumentũ

Sed maiorem ꝛ minorem ponit mgr̄ in secūdo ca. huius distinctionis. igit̄ ↄclusio vera. Tertia ↄclusio ē hec. Non obstat catholicū pluralitatem diuinarum personarum autoritatibꝰ scripture vtriusqꝫ testamēti posse cōprobare. Ista ↄclusio ꝓbat̄ sic. Nam dr̄ Geñ. j. Faciamus hominē ad imaginē ꝛ similitudinem nostram In hoc qꝫ dicit. Faciamus pluraliter ostendit̄ pluralitas ꝑsonarum. Sed ꝑ hoc qꝫ dicit imaginem singulariter: ostendit vnitatem essentie. Et hanc expositionē cōfirmat mgr̄ auctē Augꝰ. que habet̄ in lr̄a. Et hoc idem ꝓbat etiam mgr̄ autoritatibus noui testamenti que patent in textu. Et hec est sniā magistri in speciali huius distinctionis.

Incipit ostendere quō per creaturam potuerit cognosci creator. a

Dī. III

Apostolus nan

qꝫ ait· qꝫ inuisibilia dei a creatura mundi ꝑ ea que facta sunt intellecta cōspiciunt̄· sempiterna qꝫ virtus eiꝰ et diuinitas· Per creaturā mundi intelligit̄ homo ꝓpter excellentiam qua excellit inter alias creaturas· vel ꝓpter cōuenientiā quā habet cū omni creatura· homo ḡ inuisibilia dei intellectu mentis ↄspicere potuit: vl' etiā conspexit· ꝑ ea que facta sunt· i· ꝑ creaturas visibiles vel inuisibiles· A duobꝰ em̄ iuuabatur· s· a natura que rōnalis erat· ꝛ ab opibus a deo factis· vt manifestaret̄ homini veritas· Ideoqꝫ aplūs dixit· Quia deꝰ reuelauit illis scꝫ dum fecit opa: in qbus artificis aliquatenus relucet indicium·

Prima ratio vl' modus quomodo potuit cognosci deus· b

Nam sic ait ambro

Ambros· sius· Ut deus q̄ natura inuisibilis est· etiam a visibilibus posset sciri· opus fecit qd̄ opificem visibilitate sui manifestauit· vt per certum incertum posset sciri· ꝛ ille deus omniū esse crederet̄: qui hoc fecit qd̄ ab homīe impossibile est fieri· Potuerūt ḡ cognoscere siue cognouerūt vltra omnem creaturam esse illum q̄ ea fecit: que nulla creaturarū facere vel destruere valet· Accedat quecunqꝫ vis creatura: ꝛ faciat tale celū ꝛ terram· ꝛ dicam qꝛ deꝰ ē· Sꝫ qꝛ nulla creatura talia facere valet· ↄstat sup oēm creaturā esse illum q̄ ea fecit· A cper hoc illuꝫ esse deū: humana mens cognoscere potuit·

Secunda ratio qua potuit cognosci· vel modus quo nouerunt· c

Alio etiā modo dei

veritatem ductu rōnis cognoscere potuerūt vel etiam cognouerūt· Ut em̄ Augꝰ· ait in li· de ciui· dei· Uiderūt summi phi nullū corpꝰ esse deū· ꝛ ideo cuncta corpa transcenderūt querētes deū· viderūt etiam quicqd mutabile est nō esse summū bonū deū oīmqꝫ principium· ꝛ ideo oēm animā mutabilesqꝫ spūs transcenderūt· Deinde viderunt omne qd̄ mutabile est nō posse esse nisi ab illo q̄ incōmutabilit' ꝛ simplicit' est· Intellexerūt ḡ eum ꝛ oīa ista fecisse· ꝛ a nullo fieri potuisse·

Augꝰ.

Idem in eodem

Tertia ratio vel modus· d

Considerauerunt

Augꝰ.

etiā quicqd est in substantijs: vl' corpus esse vl' spūm· meliusqꝫ aliqd spūm esse qꝫ corpus ꝑ longe meliorē qui spūm fecit et corpꝰ·

Quartus modus vel ratio· e

Intellexerunt etiā

corpis speciem eē sensibilem· ꝛ spūs speciem intelligibilem· ꝛ intelligibilem spēm sensibili ꝑtulerunt· Sensibilia dicimus que visu tactuqꝫ corpis sentiri queunt· Intelligibilia q̄ conspectu mentis possunt intelligi· Cum ergo in corum cōspectu ꝛ corpus ꝛ animus magis minusqꝫ speciosa eēnt· si aūt omni specie carere possent oino nulla essent· viderunt esse aliquid quo illa speciosa facta sunt· vbi ē prima ꝛ incōmutabilis species· ideoqꝫ incōparabilis· ꝛ illud esse rerum ꝑncipium rectissime crediderūt· qd̄ factum nō esset· ꝛ ex quo cuncta facta essent· Ecce tot modis potuit cognosci veritas dei· Cum ḡ deus vna sit et simplex eēntia· que ex nulla diuersitate partium vel accidentium consistit· pluraliter tñ dicit aplūs· inuisibilia dei· quia pluribus modis cognoscit̄ veritas dei ꝑ ea que facta sūt· Ex ꝑpetuitate nāqꝫ creaturarum intelligit̄ cōditor eternꝰ· ex magnitudine creaturarum oīpotens· ex ordine ꝛ dispositione sapiens· ex gubernatione bonꝰ· Hec aūt oīa ad vnitatē deitatis ꝑtinent mostrandam·

Quō i creaturis apparet vestigiū trinitatis· f

Nunc restat osten-

dere· vtrū ꝑ ea q̄ facta sūt aliqd̄ trinitatis vestigium vl' indiciū exiguū hꝛi potuerit· De hoc Augꝰ· i li· vj· de tri· ait· Oportet vt creatorem ꝑ ea q̄ facta sunt intellectu ↄspiciētes trinitatē intelligamꝰ· Huiꝰ em̄ trinitatis vestigiū i creaturis apparet· Hec em̄ q̄ arte diuina facta sūt ꝛ vnitatem q̄ndā in se ostēdūt ꝛ spēm ꝛ ordinē·

Augꝰ.

De sugstentijs intellige

Nam quodq; bo(rum) creato(rum) ⁊ vnũ aliquid ẽ· sicut sunt nature corpo(rum) ⁊ anima(rum)· ⁊ aliqua specie formant· sicut sunt figure vl' q̃litates corpo(rum) ac doctrine vel artes anima(rum)· ⁊ ordinem aliquẽ petit aut tenet· sicut sunt pondera vl' collocatiões corpo(rum)· ⁊ amores vel delectationes anima(rum)· ⁊ ita i creaturis p̃lucet vestigiũ trinitatis· In illa eñi trinitate summa origo est oĩm rerũ ⁊ p̃fectissima pulchritudo· ⁊ beatissima delectatio· Sũma aũt origo vt Aug⁹· ostendit in li· de vera religione intelligit̃ deus p̃r· a quo sunt oĩa· a quo fili⁹ ⁊ sp̃ũssanct⁹· Perfectissima pulchritudo intelligit̃ filius· s· veritas p̃ris nulla ex parte ei dissimilis· quẽ cũ ipso ⁊ in ipso patre veneramur· q̃ forma est oĩm que ab vno facta sunt ⁊ ad vnũ referunt̃· Que tñ oĩa nec fierent a patre p̃ filiũ· neq; suis finib⁹ salua essent· nisi deus summe bon⁹ esset· q̃ ⁊ nulli nature que ab illo bona cẽt inuidit· ⁊ vt in bono ipso maneret· alia q̃tum vellet· alia q̃tuz posset dedit· que bonitas intelligit̃ sp̃ũssanctus: q̃ est donũ patris ⁊ filij· quare ipsum donũ dei cuz patre ⁊ filio eque incõmutabile· colere ⁊ tenere nos ꝯuenit· Per ꝯsiderationẽ itaq; creatura(rum)· vnius sub e trinitatem intelligimus sed vnũ deum patrẽ a quo sum⁹· ⁊ filiũ p̃ quẽ sumus· ⁊ sp̃ũmsanctũ in quo sumus· s· principium ad qđ recurrim⁹ ⁊ formã quã seq̃mur· ⁊ g̃ram qua recõciliamur vnũ· s· quo auctore cõditi sumus ⁊ similitudinẽ eius p̃ quã ad vnitatẽ reformamur· ⁊ pacez qua vnitati adheremus· s· deũ qui dixit· Fiat· ⁊ verbũ p̃ qđ factũ est oĩe qđ substantialr̃ ⁊ naturalr̃ est· ⁊ donũ benignitatis ei⁹ qua placuit qđ ab eo p̃ verbũ factũ est ⁊ reconciliatũ est autori vt nõ interiret· Ecce ostensum est qualr̃ in creaturis aliquaten⁹ imago trinitatis indicat̃· non eñi p̃ creatura(rum) ꝯtemplationez sufficiẽs noticia trinitatis põt haberi vel potuit sine doctrine vel interioris inspirationis reuelatione· Vñ illi antiqui p̃hi quasi p̃ vmbram ⁊ de longinquo viderũt veritatẽ· Deficiẽtes in contuitu trinitatis· vt magi pharaonis in tertio signo· Adiuuamur tñ in fide inuisibilium p̃ ea que facta sunt·

Quõ in anima sit imago trinitatis· g

Nunc vero ad eam

iam p̃uenim⁹ disputationẽ· vbi in mente humana que nouit deum vel possit nosse trinitatis imaginẽ reperiam⁹· Vt eñi ait Aug⁹· in· xiiij· li· de tri· Licet humana mens non sit eius nature cuius deus est· imago tñ illius q̃ nihil melius est· ibi querenda ⁊ inueniẽnda est quo natura n̄ra nil habet me[illegible]⁹· i· in mente· In ipsa etiaz mente anteq̃ sit p̃ticeps dei eius imago reperit̃· ⁊ si enim amissa dei p̃ticipatione deformis sit· imago dei tñ p̃manet· Eo enim ip̃o imago dei est mens quo capax eius est eiusq; p̃ticeps esse potest· Iam ergo in ea trinitatez que de⁹ est inquiram⁹· Ecce eñi mens meminit sui· intelligit se· diligit se· hec si cernimus· cernim⁹ trinitatem non dũ quidem deũ sed imaginem dei· Hic eñi quedam apparet trinitas· memorie· intelligẽtie ⁊ amoris· Hec ergo tria potissimum tractẽmus· memoriam· intelligentiam· voluntatẽ· Hec ergo tria vt Aug⁹· ait in li· x· de tri· non sunt tres vite· sed vna vita· nec tres mẽtes· sed vna mens· vna essentia· Memoria vero dicit̃ ad aliquid· ⁊ intelligentia et voluntas· sicut dilectio similiter ad aliquid dicit̃· Vita vero dicit̃ ad seipsaz· ⁊ mens ⁊ essentia· Hec ergo tria· eo vnum sunt quo vna vita· vna mens· vna essentia· et quicquid aliud ad seipsa singula dicunt̃ etiaz simul nõ pluraliter sed singulariter dicunt̃· Eo vero tria sunt q̃ ad seinuicem referunt̃·

Tria ostẽdit esse: aia que relatiue dicũtur ⁊ equaia sunt. i. memoriam. intelligentiam ⁊ dilectionem.

Augusti·

Subtilissima ⁊ [illegible] sublitudo.

Quõ equalia sint quia capiunt̃ a singulis omnia ⁊ tota· b

Equalia etiam sunt

nõ solum singula singulis· sed etiam singula omnibus· Alioquin nõ se inuicem caperent se aũt inuicem capiunt· Capiunt̃ eñi ⁊ a singulis singula· et a singulis omnia· Memini eñi me habere memoriam ⁊ intelligentiam ⁊ volũtatẽ· ⁊ intelligo me intelligere ⁊ velle atq; meminisse· ⁊ volo me velle ⁊ meminisse ⁊ intelligere·

Aug⁹· Hic ostendit quõ oĩa a singulis capiũt̃

Quõ tota illa tria memoria capiat· i

Totamq; meã me-

moriam ⁊ intelligentiam ⁊ voluntatẽ simul memini· Quod enim memorie mee nõ memini· illud nõ est in memoria mea· nihil autẽ tam in memoria est· q̃ ipsa memoria· totam ergo memini· Item quicquid intelligo· intelligere me scio· et scio me velle q̃cquid volo· quicquid autem scio: memini· Totam ergo intelligentiam totamq; voluntatẽ meaz memini·

Quomodo illa tria tota capiat intelligentia· k

Aug⁹·

Aug⁹.

Similiter cum hec tria intelligo· tota simul intelligo· neqꝫ enī quicqꝫ intelligibiliū est qđ non intelligā· nisi qđ ignoro· Qđ aūt ignoro· nec memini nec volo· Quicquid ğ intelligibiuꝫ nō intelligo ꝯsequēter etiā nec memini nec volo· Quicquid ergo intelligibiliū memini ⁊ volo: consequenter intelligo·

Quō illa tota capiat voluntas· l

Aug⁹.

Volūtas mea etiaꝫ totam intelligentiā totamqꝫ meā memoriā capit· dum vtor toto eo qđ intelligo ⁊ memini· Cū itaqꝫ inuicem singulis ⁊ oīa tota capiant· eq̄lia sūt tota singula totꝭ singulis· ⁊ tota singula simul oībus totis· ⁊ hec tria vnuꝫ· vna vita· vna mens· vna essentia· Ecce illi⁹ summe vnitatis atqꝫ trinitatis· vbi ē vna essentia ⁊ tres ꝑsone· imago ē humana mens licet impar· Mens aūt hic ꝓ animo ipso accipit· vbi est illa imago trinitatꝭ· Proprie vero mens dicit vt ait Aug⁹· nō ipsa anima· ſ qđ in ea est excellentius· qualiter sepe accipit· Illud etiam sciendū est ꝙ memoria nō solū est absentium ⁊ p̄teritoꝝ· sed etiam p̄sentiū· vt ait Aug⁹· in· xiiij· li· de trini· Alioquin nō se caperet·

Ex quo sensu illa tria dicant esse vnum ⁊ vna essentia querit· m

Hic attendendū est diligenter ex quo sensu accipiendum sit qđ supra dixit illa tria· s· memoriā· intelligentiā ⁊ voluntatem esse vnum· vnam mentē· vnā essentiam· qđ vtiqꝫ nō videt esse verū iuxta ꝓprietateꝫ s̄monis· Mens eñ· i· spūs rōnalis essentia est spūalis ⁊ incorporea· Illa vero tria naturales ꝓprietates seu vires sunt ipsius mentꝭ· ⁊ a se inuicem differūt· q̄ memoria nō est intelligentia vel voluntas· nec intelligentia voluntas siue amor·

Q̄ etiā ad se inuicē dicunt relatiue· n

Aug⁹.

Et hec tria etiaꝫ ad seipsa referunt· vt ait Aug⁹· in· ix· li· de trini· Mens eñ amare seipsam vel meminisse nō pōt nisi etiaꝫ nouerit se· Nam quō amat vel meminit qđ nescit· Miro itaqꝫ mō· tria ista insepabilia sunt a seipsis· et tñ coꝝ singulum ⁊ simul oīa vna essentia est· cuꝫ ⁊ relatiue dicant ad inuicem·

Hic aperit quod supra querebat· scꝫ quō hec tria dicant vnum· o

Sed iam videndū est quō hec tria dicant vna suba: Ideo q̄· s· in ipsa aīa vel mente subaliter existunt· non sicut accidentia in subiectis· que p̄nt adesse vel abesse· Vñ Aug⁹· in· ix· li· de tri· ait· Admonemur si vtcunqꝫ videre possum⁹· hoc in aīo existere substātialr nō tanqꝫ in subiecto· vt color in corpe· q̄ ⁊ si relatiue dicunt ad inuicem· singula tñ substantialr sunt ī suba sua· Ecce ex q̄ sensu illa tria dicant esse vnuꝫ vel vna suba· Que tria vt Aug⁹· ait in· xv· li· de trini· in mente naturalr diuinitus instituta quisqꝫ viuaciter ꝑspicit· ⁊ q̄ꝫ magnum sit in ea· vñ pōt etiā sempit̄na īmutabilisqꝫ natura recoli· conspici· ꝯcupisci· reminiscit enim ꝑ memoriā· intuet ꝑ intelligentiā· amplectit ꝑ dilectionem· ꝑfecto reperit illius summe trinitatis imaginem·

Aug⁹.

Aug⁹.

Q̄ in illa similitudine ē dissimilitudo· p

Verūtamen caueat ne hanc imaginē ab eadē trinitate factaꝫ ita ei compet· vt oīno existimet· similem· sed potius in qualicūqꝫ ista similitudine magnā quoqꝫ dissimilitudinem cernat·

Prima dissimilitudo· q

Quod breuit̄ ostendi potest· Homo vnus ꝑ ista tria meminit· intelligit· diligit· q̄ nec memoria est· nec intelligentia· nec dilectio· ſ hec habet· vnus ğ hō est· q̄ habet hec tria· non ipse est hec tria· In illius vero summa simplicitate nature que de⁹ est· q̄uis vn⁹ sit de⁹· tñ tres ꝑsone sunt· pr̄ et filius ⁊ spūssanct⁹· et he tres ꝑsone sunt vn⁹ deus· Aliud est itaqꝫ trinitas res ipsa· aliud imago trinitatꝭ in re alia· ꝓpter quā imaginē etiam illud in q̄ sunt hec tria· imago d̄r· s· hō· Sicut imago dicit ⁊ tabula ⁊ pictura que est in ea· sed tabula noīe imaginis appellat propter picturam que est in ea·

Q̄ ꝓpt̄ illa tria homo dicitur imago.

Altera dissimilitudo· r

Aug⁹.

Kursus ista imago que est hō habens illa tria: vna ꝑsona ē· Illa vero trinitas nō vna ꝑsona est· sed tres ꝑsone· pater filij· ⁊ fili⁹ p̄ris· ⁊ spūssanct⁹ p̄ris ⁊ filij· Itaqꝫ in ista imagine trinitatis non hec tria vn⁹ homo· sed vni⁹ hominis sunt· In illa vero

summa trinitate cui⁹ hec imago est. nõ vni⁹ dei sunt illa tria. ꝫ vn⁹ deus. ⁊ tres sunt ille ꝑsone nõ vna ꝑsona. Illa eñ tria nõ hõ sunt ꝫ hois sunt vel in hoie. Sz nunqd possum⁹ dicere trinitatẽ sic eẽ in deo. vt aliqd dei sit nec ipsa sit de⁹: Absit vt hoc credam⁹. Dicamus eñ in mente nr̃a imaginẽ trinitatꝭ. ꝫ exiguã ⁊ qualẽcũqȝ esse q̃ summe trinitatꝭ ita gerit silitudinẽ. vt ex maxia pte sit dissimilis. Sciendũ ṽo ẽ q̃ hec trinitas mentꝭ vt ait Aug⁹. in. xiiij. li. de tri. nõ ꝓpter ea tm̃ imago dei ẽ. qꝛ sui meminerit mens ⁊ intelligit ac diligit se. sed qꝛ potest etiã meminisse ⁊ intelligere et amare illum a quo facta est.

Alia assignatio trinitatis in aĩa. s. mens. noticia. amor. s

Potest etiã alio mõ aliisqȝ noibus distingui trinitas ĩ anima que est imago illius summe ⁊ ineffabilis trinitatis. Ut eñ ait Aug⁹. in. ix. li. de tri. Mens ⁊ noticia ei⁹ ⁊ amor tria q̃dã sunt. Mens eniz nouit se ⁊ amat se. nec amare se põt nisi etiã nouerit se. Duo quedã sunt mens ⁊ noticia eius. Itẽ duo quedã sunt mens ⁊ amor eius. Cum ꝫ se nouit mens ⁊ amat se. manet trinitas. s. mens. amor ⁊ noticia. Mens autẽ hic accipit̃ non ꝑ aĩa sed ꝑ eo qđ in anima excellenti⁹ est. Hec aũt tria cũ sint distincta a se inuicem. dicunt̃ tñ esse vnum. qꝛ in animo substantialiter existunt.

Quõ ea dicant̃ esse vnũ

Quia mens vice patris. noticia filij. amor spũssanctus accipitur. t

Et ẽ ipsa mens qua si parens. ⁊ noticia ei⁹ quasi ꝓles ei⁹. Mens eñ cum se cognoscit. noticiã sui gignit. et est sola parens sue noticie. Terti⁹ est amor. qui de ipsa mente ⁊ noticia ꝓcedit duz mens cognoscit se ⁊ diligit se. nõ eñ possz se diligere nisi cognosceret se. Amat etiã placitã ꝓlem id est noticiam suam. ⁊ ita amor quidã complexus est parentis ⁊ prolis.

Itez in eodẽ

Q nõ est minor mente noticia nec amor vtroqȝ. v

Nec mior ẽ proles parente. dum tantã se nouit mens quãta est nec minor est amor parẽte ⁊ prole. i. mente ⁊ noticia. dum tm̃ se diligit mens q̃tum se nouit ⁊ quanta est.

Q hec tria in seipsis sunt. x

Sunt etiam hec singula in seipsis. qꝛ ⁊ mens amans in amore ẽ. et amor in amantꝭ noticia. ⁊ noticia in mente noscente est. Ecce in his tribus qualecunqȝ vestigium trinitatis apparet.

Quõ mens p ista ꝓficiat ad intelligendũ deum. y

Mẽs itaqȝ rationalis ꝯsiderans hec tria. ⁊ illam vnã essentiam in qua ista sunt. extendit se ad ꝯtemplationẽ creatoris. ⁊ videt vnitatẽ in trinitate. ⁊ trinitatẽ in vnitate. Intelligit eñ vnum deũ esse vnam essentiã. vnuz ꝑncipiũ. Intelligit eñ qꝛ si duo essent. vl' vterqȝ insufficiẽs esset. vl' alter sugflueret. qꝛ si aliqd deesset vni qđ haberet alter. nõ esset ibi summa perfectio. Si ṽo nihil vni deesset qđ haberet alter. cum in vno essent oĩa. alter sugflueret. Intellexit ꝫ vnum esse deũ omniũ auctorem. et vidit qꝛ absqȝ sapientia nõ sit quasi res fatua. ⁊ ideo intellexit euz habere sapiam que ab ipso genita est. et qꝛ sapientiã suaz diligit: intellexit etiam ibi esse amorem.

Hic de summe trinitatis vnitate. z

Qua propter iuxta istam ꝯsiderationem vt ait Aug⁹. in. ix. li. de trini. Credamus patrem ⁊ filiũ et spũm sanctum vnũ esse deũ. vniuerse creature ꝯditorem ⁊ rectorez. nec patrẽ esse filiũ nec spũm sanctũ. vel patrẽ esse vel filiũ sed trinitatem relataꝝ ad inuicem ꝑsonarũ. Ut eñ ait ipse in li. de fide ad Petruz. Una est natura siue essentia p̃ris ⁊ filij ⁊ spũssancti. non vna ꝑsona. Si eñ sic esset vna persona. sicut est vna sub̃a patris ⁊ filij ⁊ spũssancti. veraciter trinitas nõ diceret̃. Rursus q̃dẽ trinitas esset vera. ꝫ vnus de⁹ trinitas ipsa nõ esset. si quẽadmodũ pat' ⁊ fili⁹ ⁊ spũssanct⁹ ꝑsonaꝝ sunt ab inuicem ꝓprietate distincti. sic fuissent q̃z naturarũ diuersitate discreti. Fides aũt patriarchaꝝ ꝓphetaꝝ atqȝ aplõꝝ vnũ deũ predicat trinitatẽ esse. In illa ꝫ sancta trinitate vnus est deus pater q̃ solus essentialiter de seipso filiuz vnũ genuit. ⁊ vnus filius est qui de vno p̃re solus essentialiter natus. ⁊ vnus spũssanctus q̃ solus eẽntialiter a p̃re filioqȝ ꝓcedit. Hoc aũt totũ non põt vna ꝑsona. id est gignere se ⁊ nasci de se ⁊ procedere de se. Ut eñ ait Aug⁹. in lib. j. de trini. Nulla res est que seipsam gignat vt sit.

Aug⁹.

Aug. in li. de fide ad petrũ

Ista est distinctio .iij. huiꝰ primi libri. In qua magister ostensa in pcedente distinctione ꝑsonarū trinitatem ꝛ essentie vnitatem per scripturas. Ostendit hoc idem ꝑ rōnes ꝛ creaturas. Et circa hoc quatuor facit. Prima eñ ostēdit per rōnes naturales diuine essentie vnitatem. Secundo inquirit ꝑ similitudinē ꝛ vestigij diuinarum personarum pluralitatē. Tertio ostendit vtrumqȝ ꝑ assimilationē imaginis mentiꝫ create. Quarto manifestat omnes assimilationes creaturarum ad deum per insufficientiam ꝛ equalitatem. Primū facit a principio distinctionis vsqȝ ibi. Nūc restat ostēdere. Secundū facit ab inde vsqȝ ibi. Nūc vero ad eam. Tertiū vero subiungit ab inde vsqȝ ibi. Verūtñ caueat ne hanc imaginem. Quartum vero facit ab illo vsqȝ ad finē huius distinctionis. Et hec est sententia magistri huius distinctionis in generali. In speciali sententia magistri in hac distinctione stat in quatuor ꝓpositionibus quaꝝ prima est hec. Unitas diuine essentie potest ꝑ rationes naturales quodammodo indagari. Ista ꝓpositio ꝓbaꝛ primo autoritate apostoli dicentis. ꝙ inuisibilia dei a creatura mundi ꝑ ea que facta sunt intellecta conspiciuntur. Et exponit ꝙ ꝑ creaturam mundi notat hominem ꝓpter nature dignitatem ꝛ cōuenientiam quam habet cum omni creatura. Unde ꝓponit ꝙ homo auxilio naturalis rōnis ꝛ inspectione creaturarum in cognitionem dei ꝑuenire potest. Secundo ꝓbat vnitatem diuine essentie quatuor rōnibus. quarū prima sic formari potest. Quicunqȝ fecit ꝙ nulla creatura facere potest ille est potentissimus. Sꝫ qui fecit celum ꝛ terram ex nihilo fecit ꝙ nulla creatura facere potest. ille igiꝛ est potentissimus. sed nullus fecit celum ꝛ terraꝫ ex nihilo nisi solus deꝰ. igiꝛ solus deus est potentissimus. Hanc rationem cōfirmat magister auctē Ambrosij dicentis. Deus q̄ natura inuisibilis est vt etiā a visibilibus posset sciri. opus fecit ꝙ opificem visibilitate sui manifestauit. vbi in primo caplō huiꝰ distinctionis intellectuꝫ rōnis ꝑdicte aperte explicat. Secunda ratio. Qui fecit omnia mutabilia immutabilissimꝰ ē. sed qui fecit corꝑa ꝛ spūs mutabiles ille fecit omnia mutabilia. igiꝛ ille immutabilissimꝰ est. sed ex quo hoc nullus fecit nisi deus. sequiꝛ ꝙ solus deꝰ sit immutabilissimus. Istam rōnem confirmat magister autoritate beati Augꝰ. in li. de ciui. dei dicētis. Viderunt summi phī nullum corpus esse deum. ideo cuncta corꝑa transcenderūt querentes deum. Viderunt etiam nullum mutabile posse esse summū bonuꝫ omniumqȝ principiū. sed quodlibet tale oportet esse ab alio. Tertia ratio formaꝛ sic. Qui fecit omnia bona ꝛ meliora optimus est. sed qui fecit omnia spūalia ꝛ corꝑalia est hmōi. igiꝛ ille est optimus. sed nullus fecit ea nisi solus deus. sequiꝛ ergo ꝙ ipse solus deꝰ sit optimus. Hanc rōnem mgr̄ cōfirmat ex ꝓprijs in tertio capitulo distinctionis. Quarta rō est. Qui fecit omnia pulchra ꝛ pulchriora. pulcherrimus ē ipse sed qui fecit omnia corꝑalia et spūalia est hmōi. igiꝛ ille est pulcherrimus. sed nullus hoc fecit nisi solus deus. igiꝛ solus deus est pulcherrimus. Hanc rōneꝫ ponit magister fundamentaliter in quarto ca. huiꝰ distinctionis. Et ex his quatuor rōnibus magister nititur arguere et ꝓbare vnitatem diuine essentie. quod patet sic. Nam ipse quatuor rōnes deum esse concludunt. potentissimum. immutabilissimum. optimum ꝛ pulcherrimuꝫ. sed impossibile est ꝙ sint plures potentissimi: vel plures imutabilissimi. optimi aut pulcherrimi q̄ solus deus. quia si essent duo tales. vnꝰ esset sup̄fluus: ꝛ alter diminutus. quoꝝ vtrūqȝ est inconueniens. Relinquiꝛ igitur ex his rōnibus ꝙ nō sit nisi vnus deus. ꝛ ꝑ consequens prima ꝓpositio vera. Secunda ꝓpositio est hec. Trinitas diuinarum ꝑsonarum potest ꝑ vestigiales similitudines a nobis quodāmodo inuestigari. Hanc ꝓpositionē ponit magister sententialiter in q̄nto ca. huius distinctionis. vbi transsumit dictum Augꝰ. sexto de tri. dicentis. Oportet vt creatorem ꝑ ea que facta sunt intellecta ꝯspicientes intelligamus. huius eñ trinitatis vestigium apparet. Hec eñ que arte diuina facta sunt: et vnitatem quandā in se ostendunt. ꝛ speciem ꝛ ordinē que tribus ꝑsonis appropriaꝛ. Nam q̄libet horū creatorum ꝛ vnum aliquid est. sicut sunt nature corporum ꝛ animarum. Et aliqua specie formaꝛ. sicut sunt figure ꝛ qualitates corporum: ꝛ doctrine ac artes animaꝝ. Et ordinem aliquem petit ꝛ tenet: sicut sunt pondera. collocatiōes corpoꝝ et amores vel delectationes animaꝝ. Hec autē tria tribus ꝑsonis appropriaꝛ. ꝛ ita in creaturis relucet vestigium trinitatis. Ex quibus patet ꝑdictam ꝓpositionē esse veram. Subdit ꝙ ꝑ creaturarum cognitionē sufficiens trinitatis cognitio haberi nō potest sine interioris inspirationis reuelatione. Tertia ꝓpositio est hec. Diuine essentie vnitatem: ac ꝑsonarum trinitatem ꝑ imaginem create mentis possumus expsse contemplari. Que ꝓbatur sic. Quecunqȝ possunt in imagine create cognosci: illa etiam de imagine increata possunt ductu luminis rōnis naturalis speculari. Sꝫ in mente nostra insitum est imago deitatis possumꝰ cognoscere quodāmodo vnitatem in trinitate: ac trinitateꝫ in vnitate. igiꝛ in mente nostra possumus expsse contemplari trinitatem in vnitate. ꝛ ecōuerso: vt dicit ꝓpositio. Tenet argumentum ꝛ maior. Sed minorem ꝓbat magister diffuse sic dicens. Sicut in deo est diuina essentia ꝛ tres ꝑsone inter se distincte. ꝛ sicut iste tres ꝑsone distinguuntꝛ s̄m varias earum ꝓcessiones qꝛ pater intelligendo se format verbuꝫ. ꝛ sic ꝑ modū intellectus ꝓducit illum. Pater aūt cum filio diligendo seipsos mutuo per modum voluntatis: simul spirant spūmsanctum. Ita etiam mens nostra cum se ipsam actualiter intelligit: ex memoria ꝓducit intellectum. ꝛ tandeꝫ ex memoria ꝛ intellectu ꝓducit voluntatē. Et sicut ꝑsone diuine inꝛ se sunt equales: ita ꝙ vna nō est minus q̄ omnes. neqȝ omnes sunt magis q̄ vna. sic quelibet harum potētiarum capit omnes tres. ꝛ oēs tres capiunt vnāquāqȝ ipsaruꝫ. ꝛ sic de similibus. et sic ꝓpositio vera. Quarta ꝓpositio est hec. Quod nulla imago trinitatis create est sine magna dissimilitudine trinitatis increate representata. Et ꝓbatur sic. Inter quecunqȝ est realis differentia cum notabili dissimilitudine: inter ea non potest esse similitudo sine magna deformitate. Sed inter omnem imaginem trinitatis create ꝛ trinitatem increatam est realis differentia cum notabili dissimilitudine. Igitur inter ea non potest esse dissimilitudo sine magna deformitate. ꝛ per consequens vna nō potest esse alterius adequate repsentatiua. vt asserit ꝓpositio ꝓbanda. Tenet argumentum ꝛ etiam maior proposito. Sed minorem ponit magister in textu. assignans duas diuersitates. in quibus trinitas creata differt a trinitate increata. quaꝝ prima est. Quod deus trinitas que est pater filius ꝛ spūssanctus. cui homo s̄m has tres personas assimulatur per tres vires anime sue. cuiusmodi sunt memoria. intellectus ꝛ volūtas. ille tres persone sunt vnus deus essentialiter. et econuerso vnus deus est iste tres persone. sed homo qui per tres istas vires anime imago dei dicitur. non est iste tres potētie: sed diciꝛ eas habere: cuiusmodi deus trinitas est tres ꝑsone. Secunda dissimilitudo est. s. ꝙ pater ꝛ filius et spūssanctus sunt tres persone. sed memoria. intellectus. voluntas non sunt persone. sed bene sunt tres potentie vnius persone. igitur ꝛc.

Hic queritur vtrum concedendum sit q̧ deus se genuerit. a

Di. IIII

Hic oritur questio satis necessaria. Constat enĩ et ineffabiliter verũ est: q̧ de⁹ pater genuit filium. Ideo querit̃. vtrũ concedendũ sit q̧ deus genuit deũ. Si enĩ de⁹ genuit deũ. videt̃ q̧ aut se deũ. aut aliũ deũ genuerit. Si v̾o aliũ deũ genuit. nõ est tñ vn⁹ deus. Si aũt seipm deũ genuit: aliq̃ res seipsam genuit. Ad qđ rñdentes dicim⁹ sane et catholice cõcedi. q̧ vn⁹ vnũ genuit. et qđ de⁹ deũ genuit. qr deus pater deũ filiuʒ genuit. In simbolo qz scriptũ ẽ. lumen de lumine. deum verũ de deo v̾o. Qđ v̾o addit̃. ꝟ genuit se deũ vel aliũ deũ. neutrũ cõcedendũ eẽ dicimus.

Solutio

Q. aliũ deũ nõ genuit: manifestũ est qr vn⁹ tñ de⁹ ẽ. Q. aũt seipm nõ genuit. ostẽdit Aug⁹. in p̃mo lib. de trini. dicẽs. Qui putant eius potentie eẽ deũ vt seipm ipse genuerit. eo plus errant. q̧ nõ solũ de⁹ ita non ẽ: ꝟ nec spũalis neqz corporalis creatura. Nulla enĩ res ẽ que seipsam gignat vt sit. et ideo non ẽ credẽdũ vel dicendũ q̧ de⁹ genuit se.

Alia questio de eodem. b

Sed adhuc opponunt garruli ratiocinatores dicẽtes. Si de⁹ pater genuit deũ. aut genuit deũ q̃ est deus pater. aut deũ q̃ nõ est de⁹ pater. Si genuit deum q̃ nõ est de⁹ pater. ꝟ deus ẽ qui nõ ẽ deus pater. nõ ꝟ vnus tñ deus ẽ. Si v̾o genuit deũ q̃ est de⁹ pater. ꝟ genuit seipm. Ad qđ respondemus determinãtes istaʒ ꝑpositionẽ: qua sic ꝑponũt. Si deus pater genuit deum aut deũ qui est de⁹ pater. aut deũ q̃ nõ est deus pater. Hoc enĩ sane et praue intelligi põt. et ideo rñdendũ est ita. De⁹ pater genuit deum qui est ip̃e pater. Hoc dicimus esse falsuʒ et cõcedimus alterã. s. genuit deũ q̃ nõ est pater. nec tñ genuit alterũ deũ. nec ille q̃ genitus est alius deus est q̃ pater. ꝟ vnus de⁹ cũ patre. Si v̾o addit̃: genuit deũ qui nõ est de⁹ pater. hoc distinguimus. quia dupliciter põt intelligi. Genuit deũ qui nõ est de⁹ pater. scʒ deũ filiũ. qui filius nõ est pater q̃ deus est. ꝟ sensus verus est. Si v̾o intelligat̃ sic. genuit deum q̃ nõ est deus pater. id est. qui nõ ẽ de⁹ qui pater est. hic sensus falsus est. Unus enĩ et idẽ deus ẽ pater et filius et spũssanct⁹. et ecõuerso. pater et fili⁹ et spũssanct⁹ vn⁹ ẽ deus.

Rñsio.

Opinio quorũdam dicentiũ tres ꝑsonas esse vnum deũ. vnam substantiã. sed nõ ecõuerso. scʒ vnum deum vel vnam substantiaʒ esse tres personas. c

Quidam tamen de veritatis aduersarij cõcedunt patrẽ et filium et spm̃scm̃. siue tres ꝑsonas esse vnũ deũ. vnaʒ substantiam. sed tñ nolunt cõcedere vnum deũ siue vnã substantiã esse tres ꝑsonas. dicentes diuinã substantiã p̃dicari de tribus ꝑsonis. nõ tres ꝑsonas de substantia diuina. Fides aũt catholica tenet ac p̃dicat. et tres ꝑsonas esse vnum deũ. vnam substantiã siue essentiã siue naturam diuinã et vnũ deum siue essentiã diuinã eẽ tres ꝑsonas. Unn̄ Aug⁹ in p̃mo lib. de trini. ita ait. Recte ipse de⁹ trinitas intelligit̃ beat⁹ et solus potẽs. Ecce ꝗ expresse dixit. ipse deus trinitas vt ostenderet ip̃m deũ esse trinitatẽ: et trinitatem ipsuʒ deũ. Itẽ in codẽ. In verbis inquit illis ap̃li quibus de aduentu christi agens dicit. Quem ostẽdit beatus et solus potẽs: rex regũ et dñs dñantiũ. q̃ solus habet imortalitatẽ et c. Nec pater ꝓprie noĩatus ẽ. nec fili⁹: nec spũsscũs. ꝟ beatus et solus et potẽs. id ẽ. vn⁹ et sol⁹ deus verus q̃ est ipsa trinitas. Ecce hic apte dicit. vnũ solũ verũ deũ eẽ ip̃am trinitatẽ. et si vn⁹ deus trinitas ẽ. ꝟ vn⁹ de⁹ est tres ꝑsone. Itẽ in lib. v. de trini. Nõ tres deos: ꝟ vnũ deũ dicimus esse ip̃am ꝑstantissimã trinitatẽ. Iteʒ in libro de fide ad Petrũ in expositiõe simboli. Satis ẽ christiano rerũ creatarũ cãm visibilium siue inuisibiliũ nõ nisi bonitatẽ credere creatoris: q̃ est de⁹ verus et vn⁹: nullamqz eẽ naturã: que nõ aut ip̃e sit. aut ab ip̃o. eũqz esse trinitatẽ patrẽ. s. et filiũ et spm̃scm̃. Item Aug⁹. in s̾mõe de fide. Credim⁹ vnũ deum vnã esse diuini noĩs trinitatẽ. Idẽ in. vj. lib. de tri. Dicim⁹ deũ solũ eẽ ip̃am trinitatẽ. Ec ce his et alijs plurib⁹ autoritatib⁹ euidenter ostendit̃ dicendũ eẽ et credendũ. q̧ vn⁹ de⁹ est trinitas. et vna substantia tres ꝑsone. sic ecõuerso trinitas dicit̃ esse vnus deus. et tres ꝑsone dicunt̃ esse vna substantia.

Inducit contra eos autoritates augustini.

Aug⁹.

Aug⁹.

Redit ad p̃missaʒ questionẽ scʒ an de⁹ pater se deũ an aliũ deũ genuit. d

Nũc ad premissam questionẽ reuertamur vbi q̃rebat̃. an deus pater genuerit se deũ. an aliũ deũ. Ad quod dicim⁹ neutrũ fore cõcedẽdũ. Dicit tñ Aug⁹ in ep̃la ad Maximinũ. q̧ de⁹ pater se alterũ

Aug⁹.

genuit:his verbis. Pater vt haberet filium de seipso nō minu. t seipm. s ita genuit de se alterum se. vt totus maneret in se. & esset in filio tantus quant' & sol'. Qd' ita itelligi pōt. i. de se alterū a se genuit: nō vtiq alterū deū. s alteram psonā. vel genuit se alterū. id est. genuit alterum q hoc est quod ipse. Nam & si alius sit pater q filius: nō est tn̄ aliud sed vnum.

Hec est quarta distinctio hui' primi libri. In qua mgr post ostenso q vnitas eēntie & trinitas psonarum in diuinis pōt inuestigari seu cognosci quodammodo ex vtriusq testamēti scripturis. ac p vestigiis & imaginē reptas in creaturis. Incipit determinare de psonarū origine & distinctiōe. Et circa hoc pñs distinctio diuidit in tres ptes. In quarū prima determinat quādā questionē. In scda opponit contra determinata & soluit obiectionē. In tertia reprobat quādā cōtrariā opinionē. Primū agit a principio distinctionis vsq ibi. Sed adhuc opponūt. Scdm vo facit ab inde vsq ibi. Quidā tn̄ veritatis aduersarii. Tertiū vo subiūgit ab inde vsq ad finē distinctionis. Et hec ē snīa hui' distinctionis in generali. In speciali vo snīa mgri stat in trib' ppositionib'. quarū prima est hec. Deū seipm genuisse. vel & se aliū deū essentialiter generādo pduxisse: oīno ē negandū. Et pbat sic. Illud est sm̄ l' apud fideles negandū quo cōcesso sequeret id ē generasse seipm. vel plures eē deos. sed deū se. vel a se essentialiter aliū deū genuisse est hmōi. igit ppositio vera. Tenet argumētū. & maior ē euidens. sed minorē pbat mgr in lra querens an hec sit vera. Deus genuit deū. & dicit q sic q deus pater genuit deū filiū. & tn̄ nō sequit. q genuit se deū vel aliū deū. s. aliū in deitate. sed aliū in psonalitate seu in psona. Scda ppositio ē hec. Deū patrem originasse in eternitate vnicū deū filiū a se pre aliū sola psonalitate ē affirmādū. Et format rō pro hui' cōclusionis pbatione sic. Illud ē affirmandū apud christianos quo negato sequeret in deitate plures eē deos. sed deū patrē originasse i eternitate vnicum deū filiū a se patre aliū sola psonalitate ē hmōi. g hoc ē affirmandū. & p cōsequēs ppositio vera. Argumentū apparet bonū. & maior ē euidēs. sed circa minoris pbationē pcedit mgr in lra sic. Et supposita determinatiōe questiōis pmisse: qua dicebatur q de' genuit deū. & tn̄ nec se nec aliū deū. Arguit. Si deus genuit deū. aut igit de' pater genuit deum q ē de' pater. & sic idē genuit seipm. aut de' pater genuit deū. q nō ē de' pater. & sic erūt plures dii. Ad illud mgr rñdendo dicit: q ista ppositio. Deus pater genuit deū q nō est deus pater. duos pōt habere sensus. Vnus ē. Deus genuit deū qui nō ē de' pat. id est filiū q nō est pater q deus ē. & iste sensus ver' ē q: ibi nō notat alietas essentie: sed solū psone. Alius aūt sensus ē. De' genuit deū q nō ē idē deus cū deo patre. & sic ē falsa. q: sic in ipsa denotat alietas essentie seu nature ad quā sequit plures eē deos. qd ē impossibile. Tertia ppositio. Q, tres psone sunt vna deitas. & q vn' de' sit trinitas: ē a quolibet catholico firmissime tenendū. Et pbat rōne sic. Illud est firmissime tenendū. quo dubitato esset in fide & sanctorū auctoritatib' hesitandū. sed tres psonas esse vnā deitatē. & vnū deū esse tres psonas vel trinitatē ē hmōi. igit enī hoc ē firmissime tenendū: vt dicit ppositio. Argumentū ē bonū. & maior ē vera. sed minoris eundē etiam ponit mgr in textu: ppones quorūdā opinionem dicentiū q nomē essentiale in diuinis: cuiusmodi est hoc nomē deus: possit pdicari de noie psonali cuiusmodi ē pater: dicēdo pater ē deus. nō tn̄ econuerso nomen psonale possit pdicari de noie essentiali: dicendo. deus e pater. Vn̄ cocedebant istā. tres psone sunt vnus deus. sed negabant istā. vnus de' est tres psone. Istā opinionē reprobat mgr in lra dicens: q sm fidē catholicā vtraq istarū est vera: & cōfirmat dictum suū autoritatib' sanctorū. vt pz in lra. igit &c.

Hic querit an pater genuit diuinā essentiam vel ipsa filium. an essentia genuit essentiā. vel ipsa nec genuit nec genita ē. a

Post hec querit DI. V

Vtrū cōcedendū sit q pater genuit diuinā essentiā. vel q diuina essentia genuit filiū. vel eēntia genuit eēntiaz. an oīno nō genuit nec genita ē diuina essentia? Ad qd catholicis tractatorib' cōsentientes dicim'. Q, nec pater genuit diuinā essentiā. nec diuina essentia genuit filiū. nec diuina essentia genuit eēntiā. Hic aūt noie essentie intelligimus diuinā naturā: q cōmunis ē tribus psonis. & tota in singulis. Ideo nō ē dicēdū q pater genuit diuinā essentiā. q: ergo pater diceret genuisse diuinā essentiā. diuina essentia relatiue diceret ad prem. vel pro relatiuo poneret. Si aūt relatiue diceretur: vel p relatiuo poneret. nō indicaret essentiam. Vt enī ait Aug'. in. v. lib. de tri. Qd relatiue dicit nō indicat substantiam.

Ratio prima quare ita sit

Aug'.

Secunda ratio: b

Item cuz deus pater

sit diuina eēntia: si ei' sit genitor. eēt vtiq genitor ei' rei q ipse ē. & ita eadē res seipsaz genuisset. qd Aug'. negat. vt supra ondimus.

Tertia ratio & potior. c

Item si pater ē genitor

eēntie diuine: cū ipa eēntia diuina sit. & de' sit. eo q q generat eē. & de' ē. Ita q nō illud qd generat ē a pre de'. s pr eo q generat eē. & de' ē. & si ita ē. nō genito gignēs: s gignēti genitū cā ē. vt & sit: & de' sit. Sic rōne pbat Aug'. in li. vij. de tri. Q, pr nō ē sapiens sapia quā genuit: q: si ea sapiēs ē: ea ē. h enī ē sibi eē qd sape. Qd si h ē sibi eē qd sape. nō p illā sapiam quā genuit pr sapiēs ē. Quid enī aliud dicim' cū dicim' h illi ē eē qd sape. n si eo ē q sapiēs ē. g q cā illi ē vt sapiēs sit. etiā ipa illi cā ē vt sit. Si g sapia quā genuit illi cā ē vt sapiēs sit. & cā illi ē vt sit. Sed cām pri q sit a pre genitā. nullomō q̄sq dixerit sapiam. qd enī ē insani'? Ita g si pr genuit eēntiā q ē: ei n. ia

Aug'.

quā genuit cū illi vt sit. Nō ḡ ipam q̄ est eēn-
tiam genuit. Nā illa simplicitate inq̄t Aug.
q: nō ē aliud sape q̄ eē. ead̄ē ē ibi sapia q̄ eēn-
tia. Idēoq̄ qđ de sapia: h̄ de eēntia dicim⁹. Sic
ḡ nō genuit sapiam q̄ sapiēs ē: ita nec eēntiā
q̄ ē. Ut enī sapia sapiēs ē: ⁊ potētia potēs. ita
⁊ eēntia ipe ē. Eadēq: sapiētia ē ⁊ potentia q̄
essentia. Patet itaq: ex p̄dictis: quia pater
essentiam diuinam nō genuit.

Hic aduersari videt Aug⁹. d

Huic autem videt

Aug⁹.

cōtrariū qđ Aug⁹. ait in lib. de fide ad petrū.
Deus cū v̄bū genuit: id qđ ipse ē genuit. nec
de nihilo nec de aliqua iā facta cōditaq: ma-
teria. s̄ de seipo id qđ ē ipe. Itē de⁹ pat̄ q̄ ve-
rissime se indicare animis cogniturs ⁊ volu
it ⁊ potuit. h̄ ad seipm indicandū genuit. qđ
ē ipe q̄ genuit. Ecce apte dicit his v̄bis deuz
patrē genuisse illud qđ ipe ē. Illud aūt qđ ip-
se ē: nō ē nisi diuina eēntia. videt ḡ diuinā es-
sentiā genuisse. Ad qđ r̄ndem⁹ illa v̄ba sic in-
telligenda eē dicētes. Pater de seipso genu
it illud qđ ipe ē. id ē. filiū q̄ ē illd qđ pat̄ ē. Naz
qđ p̄r ē ⁊ fili⁹ h̄ ē. s̄ nō q̄ p̄r ē ⁊ fili⁹ hic est.

Alias p̄tes questionis exequit. e

Ita etiam non est

dicendū q̄ diuina eēntia genuit filiū. q: cū fi
lius sit diuina eēntia. iā eēt fili⁹ res a q̄ gene-
rat. ⁊ ita ead̄ē res seipam generaret. Ita eti
am dicim⁹ q̄ eēntia diuina nō genuit eēntiā.
Cū enī vna ⁊ sūma q̄dā res sit diuina eēntia.
si diuina eēntia eēntiā genuit: ead̄ē res seip-
sam genuit. qđ oino eē nō pōt. s̄ p̄r solus ge-
nuit filiū. ⁊ a patre ⁊ filio p̄cedit sp̄ūsanct⁹.

Que videant p̄dictis eē ɔtraria. f

Predictis autē vi-

Aug⁹.

det ɔtrariū eē qđ dicit Aug⁹. in lib. vij. de tri.
Hoc inq̄t ē deo eē qđ sape. vn̄ p̄r et fili⁹ simul
sunt vna sapia. q: vna eēntia. ⁊ singillatim sa
pientia de sapiētia: sic eēntia de eēntia. Ecce
his v̄bis apte dicit Aug⁹. sapiētiā de sapia. et
eēntiā de eēntia. vbi videt significare q̄ sapi
entia sapiētiā: ⁊ essentia genuerit essentiam.
Idē in lib. de fide ad petrū ait. Sic christum
dei filiū. i. vnā ex trinitate p̄sonā deū verē cre
de. vt diuinitatē ei⁹ de natura patris natā eē
non dubites. Hic videt dicere q̄ natura filij

Aug⁹.

sit nata de natura p̄ris. Idē in li. xv. de tri. ait
Dicit fili⁹ ɔsiliū de ɔsilio. ⁊ volūtas de volū
tate. sic sub̄a de sub̄a. sapia de sapia. Et h̄ vi-
det dicere q̄ sub̄a sit genita de sub̄a. et sapia
de sapia. Sz h̄ ita determinam⁹. sapia de sa-
piētia. ⁊ sub̄a de sub̄a ē. i. fili⁹ q̄ ē sapia. q̄ ē sub
stantia: ē de p̄re q̄ ē ead̄ē sub̄a ⁊ sapia. ⁊ fili⁹ q̄
ē diuinitas: nat⁹ ē de p̄re q̄ ē natura diuia. Et
vt exp̄ssi⁹ dicam⁹: dicim⁹ filiū sapiam esse de
p̄re sapia. ⁊ dicim⁹ filiū sub̄am eē genituz de
p̄re ⁊ a p̄re sub̄a. Qđ aūt ita intelligi debeat.

Determinatio eorū que vidētur cōtraria

Aug⁹.

Aug⁹. ōndit in li. vij. de tri. dicēs. Pat̄ ipe sa
pientia ē. ⁊ dicit fili⁹ sapia p̄ris. q̄ mō d̄r lumē
p̄ris. i. sic lumē de lumine. ⁊ vterq: vnū lumē
sic itelligat sapia de sapia. ⁊ vterq: vna sapia
⁊ vna eēntia. Itē ideo christ⁹ d̄r x̄t⁹ ⁊ sapiētia
dei. q: de p̄re v̄tute ⁊ sapia etiā ipe x̄t⁹ ⁊ sapi
entia ē. sic ipe lumē de p̄re lumine ē. ⁊ ipe fōs
vite ē apud deū p̄rem fontē vite. Fili⁹ ḡ sapi
entia de p̄re sapia ē. sic fili⁹ lumē de p̄re lumi
ne. ⁊ de⁹ fili⁹ de deo p̄re. vt ⁊ singulis sit lumē
⁊ singulis de⁹. ⁊ singulis sapia. ⁊ singlis vnū
lumē. vn⁹ de⁹ vna sapia. Ecce manifeste his
v̄bis apit aug⁹. ex q̄ sensu accipiēda sint p̄di-
cta v̄ba ⁊ his silia. s. cū dicit sub̄a de substātia
vel substantia genuit substantiam.

Qđ videt p̄dicte expositiōi ɔtrariū. g

Huic vero etiam in

Hylarius.

cōtrariū videt qđ Hylari⁹ ait in. iiij. li. de tri.
Nihil inq̄t nisi natū h̄z fili⁹. ⁊ geniti honoris
admiratio in honore generātis ē. Cū ḡ filius
eēntiā habeat. tota enī in eo ē diuina eēntia
videt q̄ ipa diuina eēntia nata sit. Itez in. v.

Hylarius.

lib. ait. Natiuitas dei nō pōt eā ex q̄ p̄fecta ē
nō tenere naturā. nec enī aliud q̄ de⁹ subsi-
stit qđ nō aliūde q̄ de deo subsistit. Ecce h̄ di
cit natiuitatē dei p̄fectā ex natura. ⁊ ita vi-
det ex his v̄bis atq: p̄dictis natura dei ⁊ ge-
nita ⁊ genuisse. Qđ apti⁹ dicit in li. ix. de tri.

Hylarius

Nos inq̄t vnigenitū deū in forma dei manē-
tem: in natura dei māsisse p̄fitemur. nec vni-
tatē forme s̄uilis in naturā diuine vnitatis re-
fundim⁹. nec rursum corpali insinuatiōe pa-
trē in filio p̄dicam⁹. Sz ex eo eiusdē generis
genitā naturā naturaliter in se gignentē ha-
buisse naturā. q̄ in forma nature se gignētis
manens: formā nature ⁊ infirmitatis corpal'
accepit. Nō enī defecerat dei natura ne eēt.
s̄ in se hūilitatē terrene natiuitatis manens
sibi dei natura susceperat. generis sui p̄tātem
in habitu assumpte hūanitatis exercēs. Ec-
ce h̄ apte dic̄ ⁊ naturā genuisse. ⁊ naturā ge-
nitā: ⁊ naturā assumpsisse naturā. qđ a pleris
q: negat. Itē in eodē. Nunqđ vnigenito dō
ɔtumelia ē p̄rem sibi inascibilē deū eē. cuz ex

Q̄ natura dei ī forma sua manens formā natu. e ⁊ infirmitatis corpalis acceperit.

inascibili ꝺo natiuitas vnigẽita ĩ naturã vnigenitã ſbſiſtat. Ecce ꝛ ħ ꝺic vnigẽitã naturã.

Qũo ſint itelligẽda pmiſſa ꝟba hylarÿ. h

Hylarius

Sed quia hec ver-

ba ſane vult intelligi. ipe idẽ ꝺic in. iiij. lib. In telligẽtia ꝺictoꝝ ex cauſis ẽ aſſumẽda ꝺicẽꝺi qꝛ nõ ſmõi res. ſ rei ẽ ſmo ſubiect⁹. Hec ğ ꝟba ita intelligi pñt. Nihil habet fili⁹ niſi natũ id ẽ. nihil hʒ ſ in ꝗ ꝺe⁹ ẽ. niſi ꝙ naſcẽdo accepit. ꝛ ipe naſcẽdo pr̃is in ſe ſubſiſteutẽ naturam habuit. Vñ idẽ hylari⁹ addit in. v. lib. Eandẽ naturã hʒ genitus quã ille q genuit. ita tñ vt nat⁹ nõ ſit ille q genuit. Nã qũo erit pr̃ ipe cũ genit⁹ ſit. Sʒ in his ipis ſubſiſtit ille q genit⁹ ẽ. in qb⁹ tot⁹ ẽ ipe q genuit. qꝛ nõ eſt aliũde q genit⁹ ẽ. ꝛ ideo nõ refert ad aliꝺ qꝺ in vno ſubſiſtit ex vno. Ac ſi in generatiõe filij ꝛ naturã ſuã. vt ita ꝺicã: ſequit indemutabilis ꝺe⁹ indemutabilẽ ꝺeũ gignẽs. nec naturam ſuã ꝺeſerit ex indemutabili ꝺeo indemutabilis ꝺei pfecta natiuitas. Subſiſtentẽ ğ in eo ꝺei naturã intelligam⁹: cũ in ꝺeo ꝺe⁹ inſit. Nec pter eũ q ꝺe⁹ ẽ ꝗſq̃ ꝺe⁹ ali⁹ ſit. qꝛ ipe ꝺe⁹ ꝛ in eo ꝺe⁹. Nature ğ ꝺei pr̃is ꝟitas in ꝺeo filio ẽẽ ꝺocet: cũ in eo ꝺe⁹ intelligit ẽẽ q ꝺe⁹ ẽ. Eſt eñ vn⁹ in vno. ꝛ vnus ab vno.

Expoſitionem confirmat per verba eiuſdem

Hylarius

Qꝛ legit pater ꝺe ſua ſubſtantia genuiſſe filium ſubſtantie patris. i

Dicit quoqʒ et fre

quẽter in ſcriptura ſacra legit. pater ꝺe ſua ſub̃a genuiſſe filiũ. Vñ Aug⁹ in li. ꝺe fiꝺe ad petꝝ ait. Pater ꝺe⁹ ꝺe nullo genitus ꝺeo. ſemel ꝺe ſua natura ſine initio genuit filiũ ꝺeũ ſibi equalẽ. ꝛ eaꝺẽ qua ipe naturaliter eẽn⁹ ẽ ꝺiuinitate coeternũ. Ecce ħ ꝺic Aug⁹. filiũ genitũ ꝺe natura pr̃is. Eſt autẽ vna natura pr̃is ꝛ filij ꝛ ſpũſſci. Si ğ ꝺe natura pr̃is genitus ẽ fili⁹: genit⁹ ẽ ꝺe natura filij ꝛ ſpũſſancti. imo ꝺe natura triũ pſonaꝝ. Idẽ q̃ʒ Aug⁹. in lib. xv. ꝺe tri. ꝺic chꝛiſtũ ẽẽ filiũ ſub̃e pr̃is. ꝛ ꝺe ſub̃a pr̃is genitũ. tractãꝺo illuꝺ ꝟbũ apl̃i loq̃ntis ꝺe ꝺeo pr̃e ſic. Qui eruit nos ꝺe ptãte tenebraꝝ. ꝛ trãſtulit in regnũ filij charitatꝭ ſue. Qꝺ ꝺictũ ẽ inq̃t. filij charitatis ſue. nihil aliꝺ itelligat q̃ filij ſui ꝺilecti. q̃ filij ſub̃e ſue. Charitas q̃ppe pr̃is q in natura ei⁹ ẽ ineffabiliter ſimplici. nihil ẽ aliuꝺ q̃ ipa natura atq̃ʒ ſub̃a. vt ſepe ꝺixim⁹: ꝛ ſepe iterare nõ piget. ac p ħ fili⁹ charitatis ei⁹ null⁹ ali⁹ ẽ: q̃ q ꝺe ſub̃a ei⁹ ẽ genit⁹. Ecce ħ apte ꝺicit Aug⁹. filiũ ẽẽ genitũ ꝺe ſb̃a pr̃is. ꝛ filiũ ſub̃e pr̃is. Idẽ q̃ʒ aug. in li. ij. ꝯtra hereticũ Maximinũ. ſub̃am ꝺei genuiſſe filiũ. ꝛ filiũ genitũ ꝺe ſub̃a pr̃is aſſerit ꝺicẽs. Carnalib⁹ cogitatiõib⁹ pleni ſub̃aʒ ꝺei ꝺe ſeipſa gignere filiũ nõ putatꝭ. niſi ħ patiat qꝺ ſub̃a carnis patit qñ gignit. Erratis nõ ſciẽtes ſcripturas neq̃ʒ ꝟtutẽ ꝺei. Nullo eñ mõ veꝝ ꝺei filiũ cogitatꝭ. ſicut natũ ẽẽ ꝺe ſub̃a pr̃is negatꝭ. Nõ eñ iã erat hoĩs filius. ꝛ ꝺeo ꝺonãte fact⁹ ẽ ꝺei fili⁹. ex ꝺeo nat⁹. gr̃a ñ natura. An forte ꝛ ſi nõ hoĩs fili⁹ erat. tñ iam aliq̃ erat q̃liſcũq̃ʒ creatura ꝛ in ꝺei filium ꝺeo mutãte ꝯuerſa ẽ. Sʒ nihil hoꝝ ẽ. ğ aut ꝺe nihilo. aut ꝺe aliq̃ ſub̃a nat⁹ ẽ. Sʒ ne crederem⁹ vos putare ꝺe nihilo ẽẽ ꝺei filiũ. affirmaſtis nõ vos ꝺicere ꝺe nihilo ẽẽ ꝺei filiũ. De aliq̃ ğ ſub̃a ẽ. Et ſi nõ ꝺe ſub̃a pr̃is. ꝺe q ſit ꝺicite: ſ ñ inuenietꝭ. Nã ğ vnigenitũ ꝺei filiũ ieſũ xp̃m ꝺe pr̃is ẽẽ ſub̃a. nõ vos nobiſcũ pigeat ꝯfiteri. Idẽ in eodẽ. Vtriq̃ʒ legim⁹ vt ſim⁹ in ꝟo filio ei⁹ ieſu xp̃o. Dicite q̃ʒ nob. veꝝ iſte verus ꝺei fili⁹ ab eis q gr̃a filij ſunt q̃ꝺã ꝓprietate ꝺiſcretus. ꝺe nulla ſub̃a ſit. an ꝺe aliq̃. Nõ ꝺico inq̃s ꝺe nulla. nec ꝺicã ꝺe nihilo. ğ ꝺe aliq̃ ſb̃ſtantia ẽ. Quero ꝺe q̃: Si nõ ꝺe pr̃is ſub̃a eſt aliã quere. Si aliã nõ inuenis: pr̃is agnoſce ſub̃am. ꝛ filiũ cũ pr̃e homouſion ꝯfitere. Idẽ in eodẽ. Cõfiteoꝛ ꝺeũ pr̃em mõ ĩcoꝛruptibiliter genuiſſe. ſ qꝺ ẽ ipe genuiſſe. Itẽ ꝺico qꝺ ſepe ꝺicendũ ẽ. aut ꝺe aliq̃ ſub̃a ẽ nat⁹ ꝺei fili⁹ aut ꝺe nulla. Si ꝺe nulla ğ ꝺe nihilo. qꝺ vos iã nõ ꝺicitꝭ. Si ꝟo ꝺe aliq̃. nec tñ ꝺe pr̃is ſub̃a nõ ẽ ver⁹ fili⁹. Si ꝟo ꝺe pr̃is ſub̃a: vni⁹ eiuſdẽ q̃ʒ ſub̃e ſunt pater ꝛ fili⁹. Vos aũt nec filium ꝺe ſub̃a pr̃is genitũ vultꝭ. ꝛ tñ eũ nec ex nihilo. nec ex aliq̃ materia. ſ ex pr̃e ẽẽ cõceditis. nec viderꝭ q̃ neceſſe ſit. vt q nõ ex nihilo nec ex aliq̃ alia re ſ ex ꝺeo. niſi ex ꝺei ſub̃a ẽẽ nõ poſſit. ꝛ ħ ẽ ẽ qꝺ ꝺe⁹ ẽ ꝺe q ẽ. i. ꝺe⁹ ꝺ ꝺo nat⁹ ẽ. qꝛ nõ ali⁹ pri⁹ fuit. ſ natura coet̃na ꝺe ꝺeo ẽ.

Aug⁹.

Aug⁹.

Aug⁹.

Aug⁹.

Colligẽs ſummã pꝺictoꝝ apit ex quo ſenſu accipienda ſint. k

His verbis premiſ

ſis innui videt. ꝙ ꝺiuina ſub̃a filiũ genuerit. ꝛ ꝙ fili⁹ ſit genit⁹ ꝺe ſub̃a pr̃is. ꝛ ꝙ ꝺe ꝺeo eſt natura coet̃na. ꝛ ꝙ pr̃ id qꝺ ipe ẽ genuit. Id aũt qꝺ ipe ẽ: ꝺiuina eẽntia ẽ. ꝛ ita putari põt ꝺiuinã eẽntiã genuiſſe. Vehementꝭ mouent nos ħ ꝟba: q qũo intelligẽda ſint. mallẽ magis ab alijs audire q̃ tradere. Vt tñ ſine piuꝺicio atq̃ʒ temeritate loq̃r: ex ħ ſenſu ꝺicta pñt accipi. Natura coet̃na ꝺ ꝺeo ẽ. i. fili⁹ coetern⁹ pr̃i ꝺe pr̃e ẽ: ita ꝙ ẽ eaꝺẽ cuʒ eo natura vl eiuſꝺẽ nature. Quẽ ſenſuʒ ꝯfirmat aug⁹.

ibidē subijciens. ⁊ qđ dixerat q̄si explanans. Dicto em̄ natura coeīna ē de deo: addidit. Nō ē aliud filiꝰ q̄ȝ illud de q̄ ē. i. vnꝰ eiusdem sub̄e ē. Deinde aptiꝰ talē intellectũ ex p̄dictis v̄bis fore habendũ apit in eodē lib. ꝯtra Maximinũ di. Trinitas h̄ vnꝰ eiusdēq̄ȝ sub̄e est. q̄ȝ nō de aliq̄ materia vel de nihilo ē filiꝰ. sed de q̄ ē genitꝰ. Itēq̄ȝ sp̄ūsscūs nō de aliq̄ materia vel de nihilo ē. s̄ inde ē vñ p̄cedit. His v̄tiq̄ȝ v̄bis apte ōñdit ea rōne dici filiũ eē de substantia p̄ris q̄ ē de p̄re genitꝰ. ita q̄ȝ ē eiusdem sub̄e cũ eo. ⁊ sp̄m scm̄ eē de sub̄a p̄ris ⁊ filij. q̄ȝ ab vtroq̄ȝ p̄cedit. ita q̄ȝ est eiusdē sub̄e.

(Aug°.)

Q nec filius nec sp̄ūssanctus est de nihilo. sed de aliquo. nō tñ de materia. l

Ostenditur quoq̄ȝ

ex illis v̄bis filiũ ⁊ sp̄m scm̄ non eē de nihilo s̄ de aliq̄. nec tñ de aliq̄ materia. Vñ etiā Hylarius in. xij. li. de tri. ait. Unigenitus deꝰ cum natꝰ sit: p̄rem testat̄ autorē. cũ ex manēte natus sit: nō ē natus ex nihilo. ⁊ cũ añ tp̄s natꝰ ē oēm sensum p̄uenit nascēdo. Hic apte d̄r q̄ filius nō ē natus ex nihilo. Silr̄ ⁊ sp̄ūsscūs nō ē dicēdꝰ eē vel p̄cedere ex nihilo. q̄ȝ filius de sub̄a p̄ris natꝰ ē. i. a p̄re ē. cũ q̄ eiusdē sub̄e ē ⁊ eadē sub̄a. Ex q̄ sensu accipiēdũ etiā ē illō Pater genuit id qđ ē ip̄e. i. filiũ q̄ ē h̄ qđ pat̄. Et hoc ita debere intelligi Augꝰ. apit dicēs in p̄mo lib. ꝯtra Maximinũ. Hoc genuit pater qđ ē. alioq̄n nō ē verꝰ filiꝰ: si qđ ē pater nō ē filius. Itē sub̄a dei genuit filiũ. i. pater sub̄a genuit filiũ q̄ ē eadē sub̄a ⁊ eiusdē sub̄e. Qđ sic eē intelligēdũ Augꝰ. ōñdit dicēs ad Maximinũ. Sic dicis: sp̄ūs sp̄m genuit. ita dic spiritus eiusdē nature vel sub̄e sp̄m genuit. Itē sic dicis. deus deũ genuit. ita dic. deꝰ eiusdē nature vel sub̄e deũ genuit. Hoc si credideris ⁊ dixeris. nihil de hac re vlteriꝰ accusaberis. His em̄ v̄bis apit quō p̄dicta debeāt intelligi Silr̄ filꝰ natꝰ ē de sub̄a p̄ris. vel pater genuit filiũ de sua natura siue eēntia. i. de se natura ⁊ eēntia genuit filiũ eiusdē eēntie ac nature. ⁊ q̄ ē eadē eēntia ac natura. Silr̄ expone illud. filiꝰ sub̄e p̄ris ⁊ filiꝰ p̄ris sub̄e. i. q̄ est sub̄a cũ quo ⁊ filius eadē sub̄a ē. q̄ȝ cōsubstantialis ē p̄ri filiꝰ. Et h̄ sensus adiuuat̄ ex his v̄bis Aug. qui in lib. v. de tri. ait. Tres personas eiusdē eēntie. vel tres p̄sonas vnā essentiam dicimus. Tres aũt p̄sonas ex eadē essentia nō dicimꝰ: q̄si aliud ibi sit qđ eēntia est aliud qđ p̄sona. His v̄bis ōñdit̄ nō eē dicēdũ p̄sonā eē ex eēntia. nisi ex sensu p̄dicto. Qui sensus cōfirmat̄ etiā ex eo qđ in lib. xv. de trinitate ait. Sic n̄ra scia scie dei. sic ⁊ nostrũ v̄buȝ qđ nascit̄ de n̄ra scia: dissimile ē illi verbo dei qđ natũ ē de p̄ris eēntia. Tale ē aũt ac si dicerem. de p̄ris scia. de p̄ris sapia. vel qđ ē exp̄ssius de p̄re eēntia. de p̄re scia. de p̄re sapiētia Ex h̄ itaq̄ȝ intellectu verbũ dei p̄ris vnigenitus filꝰ p̄ oīa p̄ri sil̄is ⁊ equalis recte d̄r deus de deo. lumē de lumine. sapiētia de sapientia essentia de essentia. q̄ȝ hoc est oīno qđ pater nō tñ pater. quia iste filius iste pater.

(Aug°.)

(Aug°.)

(Hylarius.)

Quare v̄bũ p̄ris dicat̄ filꝰ nature. m

Inde est q̄ȝ solus

vnigenitus dei dicit̄ natura filius. q̄ȝ eiusdē nature ē. ⁊ eadē natura ē cũ p̄re. Vñ Hylarius in lib. de trini. de xp̄o loquēs. Natura filꝰ est. q̄ȝ eandē naturā quā ille q̄ genuit: habet.

(Hylarius.)

Ista est distinctio quinta. In qua magister ostēso q̄ȝ in diuinis sit generatio: inq̄rit an essentia sit generationis terminus. Et circa hoc tria facit. Nam primo mouet ⁊ determinat questionē. Secundo inducit instantiaȝ obiectionem. Et tertio quarundam subdit autoritatũ expositionem. Primũ agit a principio distinctionis vsq̄ȝ ibi. Predictis aũt videt̄ eē contrarium. Secundũ ab inde vsq̄ȝ ibi. Ostenditur quoq̄ȝ ex illis. Tertiũ vero ab inde vsq̄ȝ ad finem totius distinctionis. In speciali vero sn̄ia mḡri stat sũmarie in tribus p̄positionibus. quarum prima ē hec Diuina essentia nō est generans neq̄ȝ generata. Et p̄batur sic. Illud nō est concedendũ: quo concesso sequeret̄ essentiam diuinā nō esse essentiā: vel eandem rem generasse seipsam. vel esse a seipsa genitam. sed essentiam diuinam originare seu esse genitam est h̄mōi. igit̄ tenet argumētũ: ⁊ maior est nota. sed minor is p̄bationem magister in littera introducit sic querendo An h̄mōi p̄positiones sint concedende. Pater genuit diuinam essentiam. Diuina essentia genuit filiuȝ Diuina essentia nō est generata: nec creata. Et r̄ndendo dicit intentũ suũ. s. q̄ȝ diuina essentia nō sit genita nec generat. quod p̄bat tribus rōnibus. quaruȝ prima est talis. Oē qđ generat̄ relatiue dicit̄. igit̄ si essentia diuina generat̄. relatiue dicit̄. quod falsum est quia tunc nō significaret absolute substantiam. Secunda ratio talis est. Pater est diuina essentia. si igitur pater genuit diuinā essentiam. tunc genuit seip̄m ⁊ illud iteȝ stare nō potest. Tertia ratio talis est. Pater p̄ diuinam essentiam habet esse. si igit̄ pater genuit diuinam essentiam: tunc pater haberet esse per illđ quod est generatũ ab ipso. qđ falsum est. quia generatum a generante habet esse: ⁊ nō generatus a genito. Addit etiam magr̄ q̄ȝ simili modo p̄bat Augꝰ. q̄ȝ pater nō est sapiens sapientia genita. si em̄ pater eēt sapiens p̄ illam sapientiam quā genuit. cuȝ idem sit ei sape ⁊ esse. sequit̄ q̄ȝ haberet eē p̄ illud ⁊ ab illo qđ genuit. qđ nō pōt stare. Secūda p̄positio. Quāq̄ȝ filius ⁊ sp̄ūsscūs nō sint aliud q̄ȝ ipsa diuina eēntia. tamen p̄ducti sunt ambo realiter. Hanc p̄positionem magister inuestigat obijciendo cōtra hoc qđ dictum ē. s. q̄ȝ pater nō genuit diuinam essentiam. Nam dicit pater genuit illud quod ipse est. sed illud quod ip̄e ē: est diuina essentia. igit̄ genuit diuinā eēntiam. Et magister r̄ndet. q̄ȝ illa: pater genuit id qđ ip̄e est. sic debȝ intelligi. i. pater genuit filiũ. eo q̄ȝ essentialiter ē idem

cũ ipo. Tandē ostenso q̄ nõ est cõcedendũ. q̄ eẽntia genuit filiũ. eo q̄ seq̄ret idē generasse seipꝫ mgr̄ expo nit autoritates scõꝝ. s. Augustini ⁊ Hylarij q̄ videnť p̄dictis obuiare di. q̄ eẽntia filij sit de eẽntia patris. He autoritates sunt sic exponēde seu intelligēde. Filiꝰ q̄ ē eẽntia: ē de p̄re qui ē eẽntia. ⁊ sic de alijs. Tertia ꝓpositio ē hec. Filius ⁊ sp̄ussctũs sunt ꝓducti: nõ tñ de nihilo sed de aliquo. licet nõ de aliquo materialiter. Hanc ꝓpositionē ꝓbat mgr̄ exponēdo autoritates dicētes p̄rem de sua substantia filiũ genuisse. Et dicit q̄ hmõi auctoritates sunt sic exponēde. Pater genuit filiũ de sua substantia. ⁊ nõ genuit eũ de nihilo. sed genuit talē qui est eiusdē nature cũ ipo. Hãc expositionē mgr̄ confirmat p̄ multas autoritates q̄ patent in littera. igitur ⁊c̄.

Utrũ pater voluntate genuit filiũ an necessitate. ⁊ an volens vel nolẽs sit deus. a

DI. VI

Preterea queri solet. vtꝝ p̄r genuerit filiũ volũtate an necessitate. De h̄ Orosiꝰ ad Augusti. ita ait. Volũtate genuit p̄r filiũ. vel necessitate. ꝭ nec volũtate: nec necessitate. q̄a necessitas in deo nõ ē. p̄ire volũtas sapiã nõ potuit. Quocirca vt Aug. ait in. xv. li. de tri. Ridenda ē dialetica Eunomij: a q̄ eunomiani heretici orti sunt. Qui cũ nõ potuisset intelligere nec credere voluisset vnigenitum dei filiũ ṽbũ dei esse natura. i. de suba p̄ris genitũ nõ nature vel sube dixit esse filiũ. ꝭ filiuꝫ volũtatis dei. volẽs asserere accedentē deo volũtatē. q̄ꝛ gigneret filiũ. sic nos aliq̄n aliq̄d volumꝰ qđ antea nõ volebamꝰ. ꝓpter quod mutabilis intelligiť nr̄a natura: qđ absit vt i deo eē credamꝰ. Dicamꝰ ḡ ṽbũ dei eē filium dei natura: nõ voluntate. Ut docet Augꝰ. i. xv. li. de tri. vbi quēdã catholicũ heretico respondentē cõmēdat dicẽs. Acute sane q̄daꝫ r̄ndit heretico versutissime īťrogãti. vtruꝫ deꝰ filiũ volẽs v̄l nolẽs genuerit. vt si diceret nolẽs. absurdissima dei miseria seq̄reť. Si aũt volẽs. cõtinuo qđ intēdebat ꝯcluderet. s. nõ nature eē filiũ ꝭ volũtatis. At ille vigilãtissime vicissim q̄siuit ab eo. Utꝝ deꝰ p̄r volens aut nolẽs sit deꝰ. vt si r̄nderet: nolens seq̄reť grãdis absurditas ⁊ miseria: quã de deo credere magna ē insania. Si aũt diceret volẽs: r̄ndereť ei. ḡ ⁊ ipe volũtate sua deꝰ ē nõ natura. Quid ḡ restabat nisi vt obmutesceret et sua īťrogatiõe: obligatũ indissolubili vinclo se vidẽs. Ex p̄dictis doceť nõ eē cõcedendum q̄ deꝰ volũtate vel necessitate. vel volẽs vel nolẽs sit deꝰ. Item q̄ voluntate vel necessitate vel volens vel nolens genuerit filium.

Aug⁹. Opinio cuiusdam heretici

Oppositio cõtra p̄dicta. b

Sed cõtra hoc opponiť sic. Voluntas dei ē natura siue eẽntia dei. q̄ꝛ nõ ē aliud deo eē. aliđ velle. ⁊ ideo sic vna ē eẽntia triũ p̄sonaꝝ. ita ⁊ vna volũtas. Si ḡ deus natura deus est. et voluntate deus est et si verbum dei natura filius dei est. et voluntate filiꝰ dei ē. Hoc aũt facile ē refellere. Nã ⁊ p̄scia dei siue scia q̄ scit vel p̄scit bona ⁊ mala: diuina natura siue eẽntia ē. ⁊ p̄destinatio siue volũtas eiꝰ eadē diuina eẽntia ē. nec ē aliud deo scire ⁊ velle q̄ eē. ⁊ cũ sit vnũ ⁊ idē scia dei vel volũtas. nõ tñ dr̄ de volũtate q̄cq̄d dr̄ de scia ⁊ ecõuerso. nec oĩa illa sua volũtate deꝰ vult. q̄ sua scia scit. cũ sua scia nouerit tã bona q̄ mala. volũtate aũt nõ velit nisi bona. Scia q̄ppe dei ⁊ p̄scia de bonis ē ⁊ mal volũtas ṽo ⁊ p̄destinatio de bonis ē tm̃. ⁊ tñ vnũ ⁊ idē in deo ē scia ⁊ volũtas ⁊ p̄scia ⁊ p̄destinatio. Ita cũ vnũ sit natura dei ⁊ volũtas dr̄ tñ pater genuisse filiũ natura: nõ volũtate ⁊ esse deus natura nõ volũtate.

Responsio

Qualiter intelligēda sint illa verba pater nec nolens nec volens deus est. nec volens vel nolens genuit filium. c

Predicta tamē verba q̄bꝰ prudenť dictũ ē. q̄ deꝰ p̄r nec volens nec nolens ē deꝰ. nec nolẽs nec volẽs genuit filiũ. siue volũtate siue necessitate. ex tali sensu videnť accipiēda. vt volũtatē p̄cedētē vel accedentē: itelligamꝰ q̄liť Eunomiꝰ itelligebat. Nõ eñ ipe deꝰ ē volũtate p̄cedēti vel efficiēti: vel volẽs p̄usq̄ deꝰ: nec volũtate p̄cedenti vel accedēti genuit filiũ. nec p̄us volẽs q̄ generãs genuit filiũ. nec p̄riꝰ generans q̄ volẽs genuit filiũ. volẽs tñ genuit. sic potens genuit. ⁊ bonꝰ genuit filiũ. ⁊ sapiẽs genuit. ⁊ hmõi. Si eñ p̄r sapiẽs ⁊ bonꝰ dr̄ genuisse filium. cur nõ ⁊ volẽs. Cũ ita sit deo idē eē volentem qđ ē eē deũ. sic idē ē eē sapientē qđ ē eē deum. Dicamꝰ ḡ q̄ꝛ p̄r sic sapiẽs. ita volẽs genuit filiũ. ꝭ nõ voluntate p̄cedēti vel accedenti. Quē sensum apit Augꝰ. ⁊ ꝯfirmat ita dicens sup ep̄laꝫ ad Eph̄. De filio dei. i. dño nr̄o iesu xp̄o scp̄tũ ē. q̄ꝛ cũ p̄re sp̄ fuit. ⁊ nũq̄ eiꝫ vt eēt paťna volũtas p̄cessit. ⁊ ille q̄dē natura filiꝰ ē.

Hylariꝰ in li. de synodis. Eos q̄ dicũt de non extantibus esse filium dei. similiter q̄ dicunt q̄ neq̄ cõsilio neq̄ volũtate p̄r genuerit filium anathematizat scã ecclesia. Itē si q̄s nolēte p̄re dicat natũ filiũ anathema sit. Nõ eñ nolente p̄re coactus p̄r vel naturali necessitate ductus cũ nollet genuit filiũ. sed mox vt voluit sine tēpore ⁊ impassibiliter ex se vnigenitũ demonstrauit.

Ista ē distinctio sexta: In qua magister ostēso q̄ eẽntia diuina nõ possit eē terminus generatiõis incipit agere de potētia generãtis. Circa qđ tria facit. Primo oñdit quõ pater nec voluntate nec necessitate filiũ genuit. Scđo cõtra illud replicãdo ratiõe quadã obijcit. Tertio post digressionē ad principale intentũ redit. Primũ istoꝝ facit a p̄ncipio distinctionis vsq̄ ibi. Sꝫ cõtra hoc opponiť. Scđm ṽo ab inde vsq̄ ibi. Predicta tñ ṽba ⁊c̄. Tertiũ ab inde vsq̄ ad finē distinctionis. In speciali mgr̄i snĩa in hac distinctione stat in tribꝰ ꝓpositionibꝰ. quaꝝ prima ē hec. Nõ ē catholice sentiendũ deũ p̄rem genuisse filium necessitate cogēte: aut volũtate p̄cedente. Et ꝓbať sic. Illud nõ est catholice sentiendũ quo concesso

sequit deū aut eē miserū aut mutabilē. et filiū dei non eē naturalē filiū: sed prem genuisse filiū necītate cogente. aut volūtate añcedente ē hmōi. igit illud non est sentiendū. Argumentū est notū et maior. sed mino rem ponit mgr in textu: rñdendo ad questionē istam Utrū pr genuit filiū ex necessitate aut volūtate. Magister rñdo dicit. Nec genuit eū necītate. qz si sic tūc genuerit cū nō potuit eū nō generare. tūc necītas coactionis caderet in deū: qd nō ē dicēdū. cū ipse sit summe liber. Nec volūtate. s. añcedente. s. qz prius vellet filiū generare q ipm genuit: vt si staret in eius libera ptāte vt generaret si vellet. et nō generaret si nollet qz sic caderet mutabilitas in deū: qd ē incōueniens. Ista patēt in lrā autoritate b. augu. Scda ppositio ē hec. Ex diuine nature et volūtatis idēptitate argui nō pōt filiū natura eē filiū volūtate. Istā ppositionem pbat mgr. in lrā soluendo argumentū hereticorum: quod faciunt in ista materia dicētes. In diuinis idē sunt natura et voluntas. Si igit pater genuit filium natura: videt etiā q genuit ipm volūtate. Ad qd mgr rñdendo dicit. Ex quo in diuinis natura et volūtas differūt rōne vel cōnotato. ideo nō obstat q sunt idē idēptitate absoluta. nō tñ sunt idē idēptitate formali. qz aliqd pōt cōuenire nature qd nō cōuenit volūtati. et p cōsequēs nō ē incōueniēs filiū eē filiū natura et nō volūtate. Et cōfirmat hoc p simile. Nā volūtas dei et scia eius sunt idē: et differūt rōne vel connotatiōe. qz scia cōnotat aliqd eē in deo qd nō cōnotat volūtas. et econtra. qz rōne scie sue cōuenit deo scire et cognoscere malū. non tñ ratione voluntatis sue cōuenit sibi velle et approbare malū. et ita ē in ppposito. igit ppositio vera. Tertia ppositio. Solū necessitas incommutabilitatis ac volūtas communicabilitatis concurrūt ad eternā filij dei generationē. Ista ppositio pbat sic. Illa necessario concurrūt ad eternam filij dei pductionē: sine qbus impossibile ē deum eē deū. sed deus necrio ē deus necītate incommutabilitatis. et volūtate communicabilitatis. igitur ista duo ad pductionē filij dei concurrūt. Tenet argumentū et maior. sed minorē ponit mgr in textu saltē sīnaliter vbi repħendit quēdā hereticū q dixerat prem generasse filiū volūtate pcedente vel añcedēte vel efficiente. et sic prius fuisse volens q generās. qd falsum est. Igit ppositio apparet vera.

Hic querit an pater potuerit vel voluerit gignere filium. a

Hic solet queri

b a quibusdam. vtruz pater potuerit vel voluerit generare filiū. Si eniz inquiūt potuit vel voluit generare filiū. ergo potuit aliqd et voluit: qd nec voluit nec potuit filius. Nā filius nec potuit nec voluit generare filiū. Cui sic facile rñdemus dicentes. posse vel velle generare filiū: non ē aliqd posse vel velle subiectū potētie vel volūtati. Est tñ aliqua potētia vel volūtas. s. posse vel velle gignere filiū. et iō distinguēda ē itelligētia ppositi verbi. posse vel velle gignere filiū. et posse vel velle aliqd. Neqz eñ generatio filij aliqd eorū ē: q sbiecta sunt diuie potētie et volūtati. nec ē aliqd int oia vel de oibus. sed sup oia et añ omnia. Nō eñ añ voluit vel potuit qz genuit. sic nec añ fuit qz genuit. qz ab eterno fuit et ab eterno genuit. Ex sili qzd h videre possumus. Pr eñ pōt eē pr. et vult eē pr. filius aūt nec pōt nec vult eē pr. qz pr pōt vel vult eē aliqd qd nō pōt vel vult eē filius. nō sequit. qz eē prez nō ē eē aliqd. sed pōt eē ad aliqd. vt in sequēti ostendet.

Ponit quedam verba Aug. vñ pōt moueri auditor. b

Sed vehementer

nos mouet qd Augus. ait in. j. li. ptra maximinū. q asserebat prem potētiorē eē filio. eo q filiū genuit deū creatorē. filius aūt nō. dicebat q prem potuisse gignere: nō filiū. et iō potētiorē eē filio. Ad qd rñdēs Augus. dicē videtur q filius etiā potuit gignere. volēs oñdē prem eē nō potētiorē filio: his vbis. Absit vt iō potentior sit pr filio. sic putas. qz creatorē genuit pr. filius aūt nō genuit creatorē: neqz eñ nō potuit. sz nō oportuit. Uide et diligent attende h vba. nō eñ nō potuit. sz nō optuit. Uidetur eñ dicē q filius potuit gignere. sz nō optuit. et ita potuit qd nō optuit. Quare aūt non optuit: sbdit dicēs. Immoderata eñ eēt diuina generatio si genitus filius nepotē gigneret pri. qz et ipe nepos nisi auo suo pnepotē gigneret. sm vram mirabilē sapiam: ipotēs diceret. Silr etiā ille si nepotē non gigneret auo suo. et pnepotē pauo suo. nō a vob appellaretur oipotēs. nec ipleret generatiōis series. si sp alr ex alro nasceret. nec eā pficeret vllus si nō sufficeret vnus oipotens. Itaqz oipotentem genuit filiū patris natura nō fecit.

Aug

Opponit pdictis vbis Aug. c

Hoc autem videt

qbusdā nō posse stare. s. q filius potuerit gignere. Si eñ potuit filius gignere: potuit eē pr. et si potuit eē pr. potuit ergo eē pr vel sui vel pris vel spūsscti vel alicuius alius. Sz alius nō. qz nullus alius sp fuit. Nec pris: qz pr ē igenitus et inascibilis. Nec sui. qz nulla res seipaz gignere pōt. nec spūssci. qz nasci nō potuit. Si eñ nasci potuit: potuit eē filius. et ita mutabilis esse potuit.

Hic querit quō intelligēda sint. d

Quō ergo accipie-

tur qd sup dcm ē. nō eñ nō potuit gignere. sz nō oportuit. q si potuit. sz nō optuit. Nō ē nob pspicuū apire quō sit h verū. et iō sub silētio potius eēt ptereundū: nisi me sup h aliqd loqui cogeret instantia querentium.

Hic apit ex q sensu accipiēda sint. e

Potest ergo sic in-

telligi. Nō. n. nō potuit. sz nō optuit. i. nō ex ipotētia sui fuit q filius nō genuit. sz ei nō pueniebat. sic deus filius nō ē deus pr. nec tñ h ex ipotētia sui ē. Nā et pr silr nō ē filius. nec h ē ex ipotētia

patris. Sed querit Maximinus arrianorũ eps. Utrũ ĝ ē q pater nõ põt eē fili⁹ vel fili⁹ prẽ: Nõ vtiq ex impotẽtia. ſ pater ppꝛietate generationis pater ē:q oportet eũ nõ eē filium τ filius ppꝛietate natiuitatis fili⁹ eſt. q opoꝛtet eũ nõ eſſe patrẽ. de quibus ppꝛietatibus poſtea plenius tractabitur.

Uerũ pater natura ſit potens gignere filiũ τ an ħ ſit aliqua potẽtia que ſit in filio. f

Item querit a quibuſdam.

Si pater potẽs ſit natura gignere filiũ. τ an ħ ſit aliq̃ potẽtia q̃ ſit in filio: Ad qð dicim⁹. q2 prẽ nõ ẽ potẽs niſi natura. ei⁹ enim potẽtia natura eſt vel eẽntia. At inquiũt illi. Si potẽs ẽ gignere: hꝫ ĝ potẽtiã gignẽdi. Filius aũt nõ hꝫ potẽtiã gignẽdi ſi nõ põt gignere. hꝫ ĝ aliquã potentiã prẽ quã nõ hꝫ fili⁹. Nõ ſequit. Eandẽ eñ potentiã hꝫ penit⁹ filius quã τ pater. q̃ prẽ potuit gignere. τ fili⁹ gigni potuit. Eadẽ eñ potẽtia ẽ in filio. q̃ potuit gigni q̃ ẽ in prẽ q̃ potuit gignere. Sꝫ cõtra ħ oppoñit. Aliud ẽ poſſe gignere. aliud ẽ poſſe gigni. q2 aliud ẽ gignere. aliud gigni. Hoc diſtinguendum ẽ. Si eñ cũ dicit. aliud ẽ poſſe gignere. aliud poſſe gigni: aliã ſignifices potentiã q̃ pater potẽs eſt gignere. τ aliã q̃ fili⁹ potẽs ẽ gigni. falſus ẽ intellect⁹. Si aũt dicas prẽm poſſe hrẽ aliã ppꝛietatẽ ſiue notionem q̃ genitoꝛ ẽ. τ filiũ aliã q̃ genit⁹ ẽ: ver⁹ ẽ intellectus. Aliã eñ habet pater ppꝛietatẽ q̃ pat eſt. aliam filius qua filius eſt.

Oppoſitio

Quõ ſit intelligendũ filius habet vel nõ habet potentiam generandi. g

Ita etiam cum dicitur

fili⁹ nõ hꝫ potentiã generãdi quã prẽ hꝫ: dupl'r intelligi põt. Si eñ dicat. nõ hꝫ fili⁹ potentiã generãdi quã τ prẽ. ſ. q̃ potẽs ſit ad generandũ. i. vt genuerit vel vt generet ſic prẽ: verũ ẽ. Si ꝟo intelligat ſic. nõ hꝫ potẽtiã q̃ poſſit gigni. vel genit⁹ eē q̃ eadẽ pater potẽs eſt vt genuerit vel vt gigneret: falſum ẽ. Sic dr pater hꝫ potentiã qua põt eē pater: fili⁹ vero nõ hꝫ potentiã qua poſſit eē pater. τ ecõuerſo. filius habet potentiã qua põt eē filius. pater ꝟo nõ habet potentiã qua poſſit eſſe fili⁹ habet ĝ aliquã pater quã nõ habet fili⁹ τ ecõuerſo. Abſit: quia eadẽ eſt potẽtia prĩs q̃ põt eē pater. τ filij qua põt eē fili⁹. Ita etiã eadeꝫ ẽ volũtas: qua pater vult eē pater nõ filius. τ filius vult eē filius nõ pater. τ eadẽ ẽ voluntas filij q̃ vult eē genit⁹ τ patrẽ genuiſſe. τ patris qua vult eē genitoꝛ τ filiũ genitum eſſe.

Iſta eſt ſeptima diſtinctio. In qua magiſter oſtenſo qualiter pater genuit filiũ quo ad ꝟtuteꝫ ſeu potẽtiã itellectualẽ. hic oñdit de potẽtia ei⁹ generãdi naturali. Et circa hoc tria facit. Primo inq̃rit an potẽtia generãdi ſit in filio. Scðo oñdit q nõ generare nõ ſit impotẽtia in ipſo filio. Tertio reddit rationem de ſuo dicto: Primũ facit a principio diſtin. vſq ibi. Sꝫ vehemẽter nos mouet. Scðm ſubiũgit ab inde vſq ibi. Itẽ querit a q̃buſdã. Tertiũ ꝟo ab inde vſq ad finẽ diſtinctionis. In ſpeciali ſnĩa mgr̄i ſummarie ſtat in trib⁹ ppoſitiõib⁹. quaꝝ prima eſt hec. Nõ ẽ ſimpl'r q̃d: ſed ẽ ad aliq̃d prẽm poſſe aut velle filiũ generare. Iſtã ppoſitionẽ pſequit mgr̄: q̃rens an pater potuit τ voluit filiũ generare. ſi ſic. ĝ pater voluit τ potuit aliq̃d qð nõ potuit nec voluit filius. Uel opoꝛtet etiã filiũ poſſe τ velle generare. qð eſſet incõueniẽs. Uel opoꝛtet dicere q filius ſit impotẽs. Huic difficultati rñdet mgr̄ di. τ dato q prẽ poſſet generare τ nõ fili⁹. adhuc nõ ſequeret prẽm aliq̃d poſſe qð nõ poſſet filius. q2 poſſe τ velle prẽm generare nõ ẽ ppꝛie aliq̃d ſed ad aliq̃d. ĝ nõ poſſe τ non velle generare nõ arguit impotentiã in filio. vt aſſumit in queſtione pdicta. Pro hui⁹ argumẽti euidẽtia ſciendum ẽ q q̃cq̃d ẽ in diuinis ẽ eẽntia vel relatio. τ ĝ q̃cq̃d cõuenit deo: hoc cõuenit ſibi vel relatiõe eẽntie. τ tũc ẽ cõmune trib⁹ pſonis. vel relatiõe relationis. et tũc nõ opoꝛtet q quodlibet tale ſit cõmune trib⁹ pſonis. Cũ ĝ poſſe generare nõ ſit aliq̃d in diuinis. id ẽ. nõ ẽ aliq̃d ſpectãs ad eẽntiã. ſed poti⁹ ad aliquid ſpectans. i. ptinẽs ad relationẽ. ſ. ad paternitatẽ. nõ ẽ incõueniẽs q nõ cõueniat filio. q2 illa ppꝛietas. ſ. paternitas nõ ſpectat ad filiũ. τ p ꝯñs hec ppoſitio pꝛima ẽ ꝟa. Scða ppoſitio ẽ hec. Q filius nõ põt nec vult generare. Hoc nõ debem⁹ ſibi ad ĩpotentiaꝫ ſed potius ad cõditionis ppꝛietatẽ imputare. Hanc ppoſitionẽ pbat mgr̄ autoꝛitate b. Augu. dicẽtis. q fili⁹ potuit generare. ſed nõ opoꝛtuit ipm generare. eo q tũc inoꝛdinata τ ſupflua fuiſſet diuina generatio. ſi filius genitus nepotẽ generaret prĩ. Et dicit poſtea mgr̄ q iſta ꝟba Auguſtini ſic ſunt intelligenda. nõ eñ nõ potuit: ſed nõ opoꝛtuit. i. nõ conueniebat ppꝛietati ei⁹ q̃ ẽ fili⁹ τ nõ prẽ. q̃ ppꝛietas deſineret ꝙ cito generaret. Et cõcludit q ſicut nõ arguit ĩpotentiã in patre q nõ põt eē fili⁹. ita ecõtra nõ ẽ impotẽtie in filio q nõ põt eē prẽ. Tertia ppoſitio ẽ hec Unã τ eandẽ τ equalẽ potentiã generãdi foꝛe in prẽ. τ filio poſſum⁹ affirmare. Iſtã ppoſitionẽ mgr̄ inueſtigat inq̃rẽdo: an potẽtia generãdi in prẽ ſit aliq̃ potentia in filio. Et rñdet q vna τ eadẽ ſit potẽtia qua pater põt generare: τ qua filius põt generari. cuꝫ in prẽ τ filio nõ ſit niſi vna ſapĩa. natura τ potẽtia. Uel ſic rñdet mgr̄ q potẽtia generãdi cũ natura dicit ppꝛietatẽ. referẽdo igit intellectũ ad ppꝛietatẽ nõ eſt potẽtia generãdi in filio. q2 ſic eſt alið poſſe generare τ poſſe generari. referẽdo ꝟo ad naturã idẽ ſũt. igit.

De veritate τ ppꝛietate τ incõmutabilitate τ ſimplicitate eſſentie dei. a

Di. VIII

Nunc de veri-

tate ſiue ppꝛietate τ incõmutabilitate atq ſimplicitate diuine nature vel ſubſtantie ſiue eſſentie agendũ eſt. Eſt itaq deus vt ait Aug⁹. in. v. lib. de trini. ſine dubitatione ſubſtantia. vel ſi

Aug⁹.

mel' h̄ appellat̄ eēntia. quā greci vsiā vocāt. Sic eñ ab eo qd̄ ē sape dicta est sapia. et ab eo qd̄ ē scire dicta ē scīa. ita ab eo qd̄ ē eē dicta est eēntia. Et q̄s magis ē q̄ ille q̄ dixit famlō suo ego sum q̄ sum. et dices filijs isrl̄. q̄ ē misit me ad vos. Ipe v̄e ac pprie dicit̄ eēntia cui' eēntia nō nouit p̄teritū vel futurū. Vn̄ Hiero. ad Marcellā scribēs ait. De' sol' q̄ exordiū nō h̄z. v̄e eēntie nomē tenuit. q2 in ei' compatione q̄ v̄e ē: q2 incōmutabilis ē. q̄si non sint q̄ mutabilia sūt. De q̄ eñ d̄r fuit: nō ē. et de q̄ d̄r erit: nō dū ē. De' aūt tm̄ ē q̄ nō nouit fuisse vl̄ futurū eē. Sol' ḡ de' v̄e ē. cui' essentie comparatum nostrū esse nō est.

Margin: Hiero.

Qualiter intelligenda sint verba Hieronymi querendum est. b

Hic diligenter ad-

uītedū ē. quō itelligi debeāt illa v̄ba Hiero. s. de' tm̄ ē. et n̄ nouit fuisse vl̄ futurū eē. tāq̄ n̄ possit dici de d̄o fuit vl̄ erit. s; tm̄ ē. cū de eo sc̄ptū frequent̄ repiam'. fuit ab et'no fuit sp̄. et erit ī secl'a. et hmōi. Vn̄ videt̄ q2 nō ē tm̄ dicēdū de deo. fuit vel ē vel erit. Si eñ diceret̄ tm̄ fuit: putaret̄ q̄ desierit eē. Si diceret̄ tm̄ ē: putaretur q̄ nō sp̄ fuerit. s; eē cepit. Si tm̄ diceretur erit: putaret̄ nō eē mō. Dicat̄ ḡ q2 sp̄ fuit. ē et erit. vt intelligat̄ q2 nec cepit nec desijt nec desinit nec d̄sinet eē. De h̄ Aug'. sup Iohē ita ait. Cū3 de sempit'na re pprie dicat̄ ē. s̄m nos b̄n d̄r: fuit et erit. fuit: q2 nūq̄ desijt. erit: q2 nūq̄ deerit. ē: q2 sp̄ ē. nō p̄terijt: q̄si qd̄ non maneat. nō orit̄: q̄si qd̄ nō erat. Cū ḡ n̄ra locutio p tp̄a variet̄. de eo v̄e dicunt̄ v̄ba cuiuslibet tp̄is: q̄ nullo tp̄e defuit vel deest vel deerit. et ideo nō ē mirū si de sp̄ū v̄itat' v̄itas loquēs dixit p futurū. Quecūq̄ audiet loquet̄. Audiet. s. ab eo a q̄ p̄cedit. Audire illi' ē scire. id ē etiā eē. A q̄ ḡ illi ē eēntia. ab illo audiētia. id ē scīa: q̄ nō ē aliud q̄ eēntia. Audiet ḡ dixit de eo qd̄ audiuit et audit. i. qd̄ sp̄ sciuit. et scit et sciet. Ecce h̄ dicit Aug'. v̄ba cuiuslibet tp̄is dici de deo. s; tm̄ pprie ē. Illd̄ ḡ qd̄ Hiero. dicit ita itelligēdū ē. Nō nouit fuisse vel futurū eē s; tm̄ eē. i. cū d̄r de deo q̄ fuit vel erit. nō ē itelligendū q̄ p̄terierit vel futur' sit. s; q̄ existat simplr̄ sine aliq̄ tp̄ali motu. Licet eñ v̄ba substantiua diuisoꝝ tēpoꝝ de deo dicant̄. vt fuit erit. ē. erat. nō tm̄ tp̄ales mot' eē distinguunt sc3 p̄teritū vel futurū. vel p̄teritū imp̄fectum. vel p̄teritū p̄fectū. vel p̄teritū plusq̄p̄fectū: sed essentiā siue existētiā siue diuinitatis simpliciter isinuāt. De' ḡ sol' pprie d̄r eēntia vel eē. Vn̄ Hylari' in. vij. li. de tri. ait. Esse nō ē accidens deo. sed subsistens v̄itas et manēs cā et naturalis generis p̄prietas.

Margin: Aug'. — Hic capit quō sint intelligenda. — Hylarius

Hic de incōmutabilitate. c

Dei etiam solius es-

sentia incōmutabilis d̄r pprie. q2 nec mutat̄ nec mutari pōt. Vn̄ Aug'. in. v. li. de tri. Alie inq̄t eēntie vel sube capiūt accidētia q̄b' in eis fiat vel magna: vel quātacunq̄ mutatio. Deo aūt aliq̄d hmōi accidere nō pōt. et ideo sola suba vel eēntia q̄ ē de' incōmutabilis ē. cui p̄fecto maxime ac verissime cōpetit esse. Qd̄ eñ mutat̄: nō s̄uat ip̄m verū eē: et quod mutari pōt: etiā si nō mutet̄: pōt qd̄ fuerat nō eē. Ideo illud solū qd̄ nō tm̄ nō mutat̄ verū etiā mutari oino nō pōt: verissime d̄r esse. i. suba p̄ris et filij et sp̄ūsc̄i. Ideo ap̄ls loquens de deo: ait. Qui solus habet īmortalitatem. Vn̄ eñ ait Aug'. in lib. j. de tri. Cū aīa q̄dammō īmortalis esse dicat̄ et sit. nō diceret ap̄ls. sol' de' h̄z īmortalitatē. nisi q2 v̄a īmortalitas incōmutabilitas est quā nulla potest h̄re creatura. q̄m sol' creatoris ē. Vn̄ Iacobus ait. Apud quē nō ē transmutatio: nec vicissitudinis obumbratio. Et Dauid. Mutabis ea et mutabunt̄: tu aūt idē ipe es. Idē Augu. sup Gen̄. dicit. q̄ de' nec p loca nec p tp̄a mouet̄. creatura v̄o p loca et tp̄a. Et p tp̄a moueri ē p affectiōes cōmutari. De' aūt nec loco nec affectione mutari pōt: q̄ p p̄ph̄am ait. Ego deus et non mutor: q̄ est īmutabilis sol' vnde recte solus dicitur habere immortalitatem. In omni eñ mutabili natura: vt ait Aug'. contra Maximinū. Non nulla mors est ipsa mutatio: quia facit aliquid in ea non esse quod erat. Unde et ipsa anima humana que ideo dicit̄ īmortalis: quia s̄m modū suū nunq̄ desinit viuere. habet tm̄ quādam mortem suā: quia si iuste viuebat et peccat: morit̄ iusticie: si peccatrix erat et iustificatur morit̄ pctō. Ut alias eius mutationes taceā de quibus modo longū est disputare. Et creaturarum natura celestium mori potuit. q2 peccare potuit. Nam et angeli peccauerunt et demones facti sunt. quorū est diabol' p̄nceps: et q̄ nō peccauerūt: peccare potuerūt. et cuicūq̄ rationali creature p̄stat̄ vt peccare nō possit: non est hoc nature proprie sed dei gratie. Et ideo solus deus: vt ait apostolus habet immortalitatem: qui non cuiusq̄ gratia sed natura sua. nec potuit nec potest aliqua conuersione mutari. nec potuit. nec poterit aliqua mutatiōe peccare. Proinde vt ait Aug'. in. j. li. de tri. subam dei sine ulla

Margin: Aug'. — Aug'. — Que sit vera immortalitas que in solo creatore est — Iacobus

cōmutatiōe mutabilia faciētē · et sine ullo suo tēpali motu tēpalia creantē intueri et nosse · licz sit difficile oportet. Uere ergo ac pprie īmutabilis est sola diuinitatis essentia · q̄ sine sui mutatione cūctas condidit naturas.

Hic de simplicitate. d

Eademq3 sola pro-

prie ac vere simplex ē · vbi nec ptiū nec accidentiū: nec quarūlibet formarū ulla ē diuersitas siue variatio vel multitudo. Ut autē scias quō simplex sit illa subā: te docet Augꝰ · in · vj · li · de tri · Attende p̄mo q̄re oīs creatura sit multiplex: et nullo mō vere simplex · et p̄mū de corpali · postea de spūali creatura · Corpalis vnqz creatura ex ptibꝰ cōstat · ita vt sit ibi alia ps minor · alia maior · et maiꝰ sit totū q̄z q̄libet ps · et in vno q̄z corpe aliud ē magnitudo · aliud color · aliud ē figura · Pōt enim et minuta magnitudine manere idē color · et eadem figura · et colore mutato manere eadē figura · et eadē magnitudo · Ac p h multiplex eē cōuincit natura corpis · simplex autē nullo modo.

Quare creatura sit multiplex et non simplex

Hic de corpali ondit quare sit multiplex

Hic de spirituali creatura ostendit quomodo sit multiplex et nō simplex. e

Augꝰ.

Creatura quoq3

spūalis vt ē aīa: in cōparatiōe quidē corpis ē simplex · sine cōparatiōe vero corpis ē multiplex et nō simplex · Que ideo simplex dr respectu corpis: q2 mole nō diffundit p spaciū loci · s3 i vno q̄z corpe: et i toto tota ē · et i q̄libz eiꝰ pte tota ē · Et io cū sit aliqd i quis exigua pticla corporis qd sentiat aīa · q̄uis nō fiat in toto corpore · illa autē tota sentit · q2 totā nō latet · S3 tn nec in ipa aīa vere simplicitas ē · Cū enim aliud sit artificiosum eē · aliud inertē · aliud acutū · aliud memorē · aliud cupiditas · aliud timor · aliud leticia · aliud tristicia · pōtēz h et alia hmōi i numerabilia i aīe iueniri natura · et alia sine aliis · et alia magis · alia minꝰ · Manifestū ē nō simplicē s3 multiplicē eē naturā · Nihil enim simplex mutabile ē · oīa autē creatura mutabilis ē · nulla ergo creatura vere simplex ē · Deus vero et si multiplex dicat · vere tn et summe simplex ē · Dr enim magnꝰ · bonꝰ · sapiēs · btūs · verꝰ · et q̄cqd aliud nō īdigne dici videt · s3 eadē magnitudo eiꝰ ē q̄ sapia · Nō enim mole magnꝰ ē: s3 vtute · et eadē bonitas q̄ sapia et magnitudo et vitas · et nō ē ibi aliud ipm btm eē · et aliud magnū · aliud sapientē · aut verū · aut bonū · esse aut oīno esse.

Quō deus simplex

Qualiter deus cum sit simplex · multiplex tamen dicatur. f

Hic diligenter no-

tandū ē cū dicat Aug · solū deū vere simplicē eē · cur dicat eūdē multipliciter dici. S3 h nō pp diuersitatē accidētiū vel ptiū dic · s3 ppt diuersitatē ac multitudinē nominū: q̄ de deo dicunt · q̄ licet multiplicia sint · vnū tn significāt · sc3 diuinā naturā · h enim nō ita accipiunt cū de illa incōmutabili et naqz suba incōpabiliter simpliciore q̄z ē huānꝰ animꝰ dicunt · quēadmodū cū de creaturis dicunt · Unde Augꝰ · in vj · li · de tri · Deo inqt ē h eē qd ē fortē eē · vel sapientē eē · vel iustū esse · et si qd de illa simplici multiplicitate vel multiplici simplicitate dixeris q̄ suba eiꝰ significet · Huāno autē aīo nō ē h eē qd ē fortē eē · aut prudētē · aut iustū · Pōt enim eē animꝰ: et nullā istarū habere vtutem.

Augꝰ.

Tanta est dei simplicitas q nulli predicamentorum subijcitur. g

Q2 autez in natura

diuina nulla sit accidētiū diuersitas · nullaqz penitꝰ mutabilitas · s3 pfecta simplicitas: ondit Augꝰ · in · v · li · de tri · dicēs · Intelligamꝰ deū q̄tū possumꝰ: sine q̄litate bonū · sine q̄ntitate magnū · sine indigētia creatorē · sine situ p̄sidentē · sine habitu oīa cōtinētē · sine loco vbiqz totū sine tpe sempitnū · sine vlla sui mutatiōe mutabilia faciētē: nihilqz patiētē · Quisqs deum ita cogitat · et si nōdū pōt oīno iuenire qd sit · pie tn caueat q̄tū pōt aliqd de illo sentire qd nō sit · Ecce si subtiliter intēdas: ex his atqz p̄dictis apit illa p̄dicamēta artis dialetice dei nature minime cōuenire: q̄ nulli ē sbiecta accūtibꝰ.

Augꝰ.

Q2 deꝰ nō pprie s3 abusiue dr suba. h

Unde nec proprie

dr suba: vt augꝰ · ondit i li · vij · de tri · Sic ab eo qd ē eē appellat eēntia · ita ab eo qd ē sbsistere subam dicimꝰ · si tn dignū ē vt deꝰ dicat sbsistere · Hoc enim de his rebꝰ recte itelligit: i qbꝰ sbiectis sūt ea q̄ i aliq sbiecto eē dicunt · sic i corpore color aut forma · Corpꝰ enim sbsistit · et ideo suba ē · Res vero mutabiles neqz simplices: pprie dicūt sube · Deꝰ autē si subsistit vt suba pprie dici possit iest i eo aliqd tanq̄ i sbiecto · et nō ē simplex · Nephas autē ē dicē: vt sbsistat deꝰ et sbsit bonitati sue · atqz illa bonitas nō sba sit vel potiꝰ eēntia · Neqz ipe deꝰ sit bonitas sua: s3 i illo sit tanq̄ i sbiecto · Unde manifestū ē deū abusiue subam vocari · vt noīe vsitatiore itelligat eēntia: qd vere ac pprie dr: ita vt fortasse solū deū dici oporteat eēntiā · Est enim vere solꝰ · q2 incōmutabilis ē.

Augꝰ.

Augꝰ.

Q2 nō ē aliqd in deo qd nō sit deꝰ. i

Huius autem essen tie simplicitas ac sinceritas tanta ē ꝙ nō ē in ea aliqd qd nō sit ipa: ꝯ idē ē hn̄s ꝛ qd habet. Unū Hylari⁹ in. vij. lib. de tri. ait. Nō ex cōpositis de⁹ q̄ vita ē subsistit. neqꝫ q̄ vir⁹ ē ex infirmis ꝯtinet. neqꝫ q̄ lux ē ex obscuris coaptat. nec q̄ spūs ē ex disparib⁹ formalis ē: totū ꝙ in eo ē vnū ē. Idē in. viij. lib. de tri. Nō humano mō ex cōpositis de⁹ ē: vt in eo aliud sit qd ab eo habet. ꝛ aliud sit ipe q̄ habeat. ꝯ totum vita ē. natura. s. ꝑfecta ꝛ infinita. ꝛ nō ex disparib⁹ ꝯstituta. ꝯ viuens ꝑ totū ipa. De hoc eodem Boeti⁹ in. j. lib. de tri. ait. Quo circa hic ē vere vnū ē in q̄ nullus numerus. nullū in eo aliud ꝑter id qd in eo ē. neqꝫ eñ subiectū fieri pōt. Aug⁹ ꝙꝫ in lib. de fide ad petrum dicit In dei substātia nō ē aliqd qd nō sit suba: q̄si aliud sit ibi suba. aliud qd accidit sube. Sꝫ q̄cq̄d ibi intelligi pōt suba ē. Uerū hec dici pñt facile ꝛ credi. videri aūt nisi puro corde oīno nō pñt. Itē Aug⁹. in. xv. li. de tri. Sic habet ī natura vniuscuiusqꝫ triū: ꝙ q̄ habet hoc sit qd habet. sic imutabilis simplexqꝫ suba. Unū Isidorus ait. De⁹ simplex dicit siue nō amittendo qd habet. seu nō aliud habet qd nō ē ipe. ꝛ aliud qd in ipo ē. Et cū tante simplicitatis atqꝫ sinceritatis sit natura diuina. ē tñ in ea trinitas ꝑsonaꝝ. Unū Aug⁹. in lib. xj. de ciui. ait. Nō ꝓpter hāc naturā sūmi boni simplicem dicim⁹. q: ē pater in ea sol⁹. aut fili⁹ in ea sol⁹ aut spūssctūs in ea solus. i. q: ē sola ista nominum trinitas siue suba ꝑsonaꝝ: sic sabelliani putauerūt. Sꝫ ideo simplex dicit. q: est hoc qd hꝫ. excepto ꝙ relatiue queqꝫ ꝑsona ad alteram dicit. nec ē ipa. Nā vtiqꝫ pater hꝫ filium. ad quē relatiue dicit. nec tñ ipe ē fili⁹. ꝛ filius hꝫ patrē. nec tñ ipe ē pater. In q̄ vo ad semetipm dicit nō ad alteꝝ. hē qd hꝫ. sic ad seipsuꝫ dicit. viu⁹ habēdo vitā. ꝛ eadē vita ē ipe. Propter hoc vtiqꝫ natura hec dicit simplex qd nō sit aliud hn̄s. ꝛ aliud id qd hꝫ: sic in ceteris reb⁹ ē. Nō eñ hn̄s liquorē: liquor ē. nec corpus color. nec aīa ē sapia. Ecce q̄nta ē idēptitas. q̄nta ē vnitas. imutabilitas. simplicitas. puritas diuine sube. iux̄ infirmitatis nostre valitudinem assignauimus.

Hylarius Idem Boetius Aug⁹. Isidorus

Ista est distinctio octaua hui⁹ primi libri. In qua ostenso quid tenendū sit de vitate gignētis agit de natura cōicata ꝑ actū generatiōis. Et q̄ntū hoc cōcernit materiā p̄ntis distinctiōis: tūc diuidit in tres ꝑtes. In prima ōndit diuine eēntie vitatē. In secunda eius nature imutabilitatē. In tertia ei⁹ simplicitatem. Primū facit a principio distinctionis vsqꝫ ibi. Dei etiā solius eēntia. Secūdū ab inde vsqꝫ ibi. Ea demqꝫ sola ꝓprie simplex ē. Tertiū ab inde vsqꝫ ad finē distinctionis. Et hec ē snīa mgr̄i in generali. In speciali vo snīa in hac distin. summarie cōnectit in tribus ꝓpositiōib⁹. quarū prima ē hec. Veritatē deus ꝓprie habet essentie vitatē sine alicui⁹ nō actualitatis admixtione. Et ꝓbat sic. Illud habet ꝓprie essentie vitatē sine alicui⁹ nō actualitatis admixtione. cuius eē receptum ē semꝑ eē. i. eternaliter. ꝛ qd ē sine p̄teritione ꝛ futuritione. sed sol⁹ de⁹ est hmōi. igit ipse sol⁹ habet eēntie veritatē sine alicui⁹ nō actualitatis admixtione. Tenet ꝯña ꝛ maior. sed minorē probat mgr̄ in lr̄a ꝑ hoc ꝙ eēntia a vbo essendi nomē ꝓpriū habet. Essentia eñ deriuat a vbo Sū es est. Et confirmat ꝑ hoc ꝙ eē diuinū nō nouit p̄teritū neqꝫ futurum. Scd̄a ꝓpositio ē. Solus de⁹ habet eterne ꝑmanentie stabilitatē absqꝫ cuiuslibet mutabilitatis variatione. Et ꝓbat sic. Illud vitaliter habet eēntie ꝑmanentie stabilitatē qd est ipm suū eē: ꝛ qd impossibile ē aliter ipm disponi q̄ ē: qualicūqꝫ etiā dispositione. sed sol⁹ de⁹ ē hmōi. ꝯ ꝓpositio va. Argumentū apparet bonū: ꝛ maior vera. Et circa minoris ꝓbationem ꝓcedit mgr̄ in textu sic. Et ꝓponit primo dei eē oīno eē immutabile. qd ꝓbat primo ꝑ hoc ꝙ diuinum eē est verissimū. qd nō esset si posset mutari. Secundo ꝑ hoc ꝙ in deo nō sunt accidentia ꝑ que mutatio in reb⁹ cōtingit. Tertio ꝑ compatiōnē dei ad creaturas. Nā oīs creature mutatio fit vel ꝑ loca vel ꝑ tꝑa: vel ꝑ affectiōes. sed nullus istorū modorū cadit in deo. vt ptꝫ ꝑ diuersas scōꝝ autoritates in textu igit suū eē ē oīno imutabile. Tertia ꝓpositio ē. Q, deus habet simplicitatē eēntie sine cuiuscūqꝫ multiplicitatis cōpositiōe. Et ꝓbat sic. Illud habet essentie simplicitatē sine cuiuslibet multiplicitatis cōpositione qd nō solū corpoꝝ vel spiritualiū aut p̄dicamentorum multiplicitati nō subijcit sed etiā neqꝫ ē qd in eo est: seu in eo esse dicit. sed de⁹ ē hmōi. igit ipe habet simplicitatē sine cuiuslibet multiplicitatis cōpositiōe. Argumentū ptꝫ ꝛ maior. Et minorē exequēs mgr̄ in lr̄a ꝓponit: ꝙ diuina eēntia vere ꝛ ꝓprie simplex ē. eo ꝙ in deo nulla est diuersitas ptiū. accidentiū. formarū. Scd̄o ꝓbat idē ꝑ compatiōnē ipi⁹ ad multiplicitatem creature spūalis. in qua licꝫ nō sit diuersitas ptium sicut in creatura corꝑali. ꝓpter ei⁹ simplicitatem: cū tota sit vbicūqꝫ sit sicut aīa rōnalis dicit eē tota in toto corꝑe: ꝛ tota in qualibet ei⁹ pte ē tñ in ea diuersitas accidentiū. sicut mgr̄ declarat ꝑ exemplū de diuersis aīe affectiōib⁹. Postea ōndit ꝙ hmōi simplicitati nō repugnat multiplicitas noīm que de ipso dicunt: eo ꝙ oīa vnū signi ficant. Et ꝙ nulla accidētia sint in ipso ostēdit: discurrēdo ꝑ singula p̄dicamenta accidentis. Et etiā ꝙ substātia improprie dicitur de deo ōndit. q: accidēti substat ipa substantia. Et addit ꝙ ipa dei simplicitas ꝑsonarū pluralitatē nō excludit. Et ꝙ nō sit aliqd in deo qd nō sit de⁹. igit ꝛc.

De distinctione triū ꝑsonarū. a

Nunc ad distinctionē ꝑsonaꝝ accedam⁹. Teneamus ꝙ vt docet Aug. in li. de fide ad petꝝ: p̄frem ꝛ filiū ꝛ spūmsctm vnū eē deū naturaliter. nec tñ ipm p̄frem eē q̄ fili⁹ ē. nec filiuꝫ eē ipm q̄ pater ē. nec spūmsctm eē ipm q̄ pater ē aut fili⁹. Una eñ ē eentia patris ꝛ filij ꝛ spūssancti. In qua nō ē aliud pater. aliud fili⁹. aliud spūssctūs. q̄uis ꝑsonaliter ali⁹ sit pater. alius filius. alius spiritussanctus.

Aug⁹.

¶ Hic de eternitate filij cū patre. b

Genitus est enim a patre filius. et ideo alius. nec tñ añ fuit par q̃ filius. Coeterne enī sunt sibi tres ꝑsone.

¶ Argumentatio arrianorum. c

Amb. **Sed contra hoc in**quit hereticus: vt refert Amb. in .j. lib. d̾ tri. Omne qd̾ natū ē p̄ncipiū habet. et ideo q꜡ filiꝰ natus ē: p̄ncipiū habet. et eē cepit. qd̾ hereticorū ore sic dictū est. Nā ipse arrius: vt meminit Augꝰ. in .vj. lib. de tri. dixisse ferẽ. Si filiꝰ ē natus ē. si natus est erat qñ nō erat filius.

¶ Responsio Augustini catholica. d

Augꝰ. **Qui hoc dicit non** intelligit etiā natū eē deo: sempiternūq꜀ esse vt sit coeternus patri filius. sicut splendor q̄ gignitẽ ab igne atq꜀ diffunditẽ: coeuus est illi. et esset coeternus si ignis esset coeternus.

¶ Oppositio Augustini cōtra hereticū. e

Item ¶ Si dei filiꝰ inqt Augꝰ. v̄tus et sapientia dei est. nec vnq꜀ fuit deꝰ sine v̄tute et sapiētia. coeternꝰ ē deo patri filiꝰ. Dicit aūt apl's xp̄m esse dei v̄tutez et dei sapientiā. Aut ḡ nō fuit qñ nō fuit filius aut aliqñ deus nō habuit v̄tutē et sapientiā. qd̾ dementis ē dicere. Cōstat enī q꜡ semꝑ habuit sapientiā. semꝑ ergo habuit filium.

¶ Responsio Ambrosij ad idem autoritate fulta. f

Amb. **Eidem quoq꜀ Arri**anice questioni Ambro. in hūc modū r̄ndet. Ego inquā filiū eē natū cōfiteor. qd̾ reliquū ē impietatis: horresco. Scriptū ē enī in veteri testamēto. vt vel vnū e pluribꝰ dicā. Ante me nō fuit aliꝰ deꝰ. et post me nō erit. Quis ḡ h̄ dicit: pater an filiꝰ? Si filiꝰ añ me inqt non fuit aliꝰ deꝰ. Si pater. post me inqt nō erit. h̄ priorē et ille posteriorē nō habet. Inuicē enī in se: et pater in filio. et filiꝰ in patre cognoscitẽ.

Ratione vti. Ambro. contra hereticū. ¶ Cū enī patrē dixeris: eiꝰ etiā filiū designasti: q꜡ nemo ipse pater ē sibi. Cuz filiū noīas: etiam patrē fateris. q꜡ nemo ip̄e sibi filiꝰ est. Itaq꜀ nec filiꝰ sine patre. nec pater pōt eē sine filio. Semꝑ ḡ pater. semꝑ et filius.

¶ Inuectio Amb. cōtra hereticū. g

Item dici nequā mihi deretice. Fuitne qñ oīpotens deꝰ pať nō erat. et deꝰ erat? Nā si pater esse cepit. deꝰ ḡ p̄mo erat. et postea pater factꝰ ē. Quō ḡ immutabilis deꝰ ē? Si enī añ deꝰ: postea pater fuit: vtiq꜀ generationis accessione mutatus est: sed auertat deus hanc amentiam.

¶ Ineffabile est quō filiꝰ sit et nō habeat patrem priorē. sicut modus generatiōis in itelligibilis et ineffabilis. h

Sed queris a me iquit Amb. quō si filiꝰ sit: nō priorē habeat patrem? q̄ro itē abs te: qñ vel quō filiū putes eē generatū? Mihi enī impossibile ē generationis scire secretū. Mens deficit. vox silet: nō mea tm̄. s̄ et angelorū. supra p̄tātes. et supra angelos. et supra cherubin. et supra seraphin et supra oēm sensum ē. q꜡ scriptū ē. Pax christi supra oēm sensum ē. Et si pax xp̄i sup̄ oēm sensum ē: quō nō ē supra oēm sensum tāta generatio? Tu ḡ ori manum admoue: scrutari nō licet sup̄na mysteria. Licet scire q̄ natus sit. nō licet discutere quō natꝰ sit. Illud mihi negare nō licet. hoc q̄rere metꝰ ē. Ineffabilis enī ē illa generatio. Vñ Esa. Generationem eius quis enarrabit.

Amb.

¶ Quidā p̄sumunt discutere generationis seriem. i

Quidam tamen de ingenio suo p̄sumentes dicūt illā generationem posse intelligi. et alia hm̄oi. Inherētes illi autoritati Hiero. super Ecclesiasten. In sacris scripturis q̄s sepissime nō p̄ impossibili. s̄ p̄ difficili ponitẽ: vt ibi. Generationē eius q̄s enarrabit? Sz h̄ nō dixit Hiero. ideo q̄ generatio filij eterna plene intelligi vel explicari possit a q̄q̄ mortaliū. s̄ q꜡ de ea aliq̄d itelligi vel dici pōt. Quidā tñ hoc accipiunt dictum de tempali christi generatione.

¶ Utrum debeat dici semꝑ gignitẽ vel semper genitus est filius. k

Hic queri potest cū generatio filij a p̄re: nec p̄ncipiū habeat nec finē q꜡ eťna ē. vtrū debeat dici filiꝰ sꝑ gignitẽ. vel sꝑ genitꝰ ē. vł sꝑ gignetẽ. De h̄ Greg. sup̄ Iob ait. Dñs deꝰ iesus in eo q̄ v̄tꝰ et sapiētia dei ē. de p̄re añ tpa natꝰ ē. vel poti꜡ q꜡ nec cepit nasci. nec desijt. dicamꝰ veriꝰ sꝑ natꝰ. non aūt possumꝰ dicere sꝑ nascitẽ. ne imꝑfectꝰ eē

Greg.

videat. At vbo vt etn⁹ designari valeat z pfectus. z semp dicam⁹ z natus. quaten⁹ z nat⁹ ad pfectionē ptineat. z semp ad eternitatē. Quis p h ipm q pfectū dicam⁹. multū ab illi⁹ veritatis expssione deuiamus. qz qd factū nō est: nō pōt pprie dici pfectū. sed balbutiēdo vt possum⁹ excelsa dei resonem⁹. Et dñs nostre infirmitatis vbis pdescēdens. Estote inquit pfecti sicut z pater vester celestis pfect⁹ est. Sup illū locū etiā ps. Ego hodie genui te. De hac generatiōe filij ita loquit Aug⁹. Quāq p hoc q dicit hodie. possit etiā intelligi dies ille quo christ⁹ fm hominē nat⁹ est. tñ qz hodie psentiā significat. atqz in eternitate. neqz pteritū quicqz est: qsi esse desierit neqz futurū quasi nōdum sit. sed psēs tm. quia quicqd eternū est semp est. diuini⁹ tñ accipitur de sempitna generatiōe sapie dei. Ecce his vbis ondit Aug⁹. q generatio filij semp est. nec pterijt. nec futura est. qz eterna est. Ideo dixit genui. ne nouū putaret: scz ne videret incepisse. hodie dixit: ne preterita generatio videret. Ex his g vbis prophete: vt ait Iohes chry. nihil aliud manifestat. nisi qz ex ipsa eēntia patris sp genit⁹ est filius.

Augusti.

Origenes videt dicere ptrarium. ait enī q semp generatur filius a patre. l

Origenes vero super Hieremiā

dicit. q filius sp generat a pre his vbis. Saluator noster est sapia dei. sapientia vo est splēdor eterne lucis. saluator g noster splēdor est claritatis. Splendor aūt nō semel nascit z desinit: sed quoties ortū fuerit lumen ex q splendor orit: toties oritur etiaz splēdor claritatis. Sic g saluator sp nascitur. Unī ait in libro Sap. Ante oēs colles generat me. Nō vt qdam male legūt: generauit. His vbis aperte ostēdit Origenes sane dici posse z debere: filius semp nascit. Qd videt ptrariū illi vbo Grego. pmisso. s. nō possum⁹ dicere semp nascitur.

Aug. in lib. lxxxiij. qst. d sp nato disserens: ait. Melior ē sp nat⁹ q q sp nascit. qz q sp nascit: nō dū ē nat⁹. z nunq nat⁹ aut nat⁹ erit si sp nascitur. Aliud enī ē nasci: aliud natū ee. ac p hoc nunq filius est si nūq nat⁹ est. Filius aūt est: qz nat⁹ ē z sp filius. Semp igit nat⁹ est.

Exponit pmissa verba Gregorij ne putetur inter doctores esse contrarietas. m

Sed ne tanti autores

sibi ptradicere i re tāta videant: illa vba Greg. benigne interptemur. Dñs inquit iesus añ tpa nat⁹ est de pre. vel potius. qz nec cepit nasci. nec desijt. dicam⁹ verius sp nat⁹.

Sed quō verius dr hoc. s. q fili⁹ semp natus est q illud. s. q de pre ante tpa natus est. Illud enī sincera z catholica fides tenet ac pdicat. vt istud. Quare g ait dicam⁹ verius cum vtrūqz pariter sit veruz. nisi qz volebat intelligi h ad maiorē euidentiā z expssionez veritatis dici q illud. His etenī vbis oīs calūniandi versutis hereticis obstruit aditus. qb⁹ xpi fm deitatem generatio sine initio z sine fine esse ac pfecta monstrat. Non aūt adeo apte manifestat veritas cū dicit. filius ante tpa genit⁹ est de pre. vel fili⁹ semp nascit de patre. Et ideo dicit Grego. q nō possumus dicere semp nascit. Non inq ita pueniēter. nō ita pgrue ad explanationē veritatis. Potest tñ dici si sane intelligat. semp enī nascit filius de pre: vt ait Origenes. non q quotidie iteret illa generatio. sed qz sp est. semp g nascit. i. natiuitas ei⁹ sempiterna est.

Questio de ipsis verbis Gregorij.

Hic solut

Q2 filius semp generat. confirmatur ex dictis Hylarij. n

Hylarius quoqz dicit

filiū nasci ex patre in li. vij. de trinita. his vbis. Uiuens de⁹ z nature eterne viuentis potestas est. z qd cum sacro scie sue ex eo nascitur: nō potuit aliud esse q viuens. Nā cū ait. Sicut misit me viuens pater. z ego viuo ppter patrē. docuit vitā in se p viuentē prez inesse. Ecce hic habes qz fili⁹ nascit ex pre. Item in codez. Cū dicit christ⁹. Sicut pater habet vitā in se. sic z filio dedit vitam hre in semetipso. oīa viua sua ex viuēte testat⁹ est. Qd aūt ex viuo viuū natū est: habet natiuitatis pfectuz sine nouitate nature. Non enī nouū est qd ex viuo generat in viuū. qz nec ex nihilo est. et vita que natiuitatē sumit ex vita: necesse est p nature vnitatē z pfecte natiuitatis sacramentū. vt z in viuēte viuat. z in se habeat vitā viuentē. Ecce z hic habes qz generat ex viuo viuens fili⁹. Itē in codē. In deo totū qd est viuit. deus enī vita est. et ex vita nō pōt quicqz esse nisi viuum neqz ex deriuatiōe. sed ex vtute natiuitatis est. Ac si dum totū qd est viuit. z dū totuz qd ex eo nascitur vtus ē. habet natiuitatē fili⁹: nō demutationē. Et h dicit qz nascit. Itē in. viij. li. de trini. Donat pater filio tantū esse q tum est ipse. cui innascibilitatis esse imaginē sacro natiuitatis impartit. quē ex se in sua forma generat. Hic dicit qz generat pater filium.

Itē in eod ce.

Attende totum qd in eo dem ē viuit.

Breuit docet qd de hoc pcedendū sit. o

Dicam⁹ ergo filiuz

natum de pre ante tpa: z semp nasci de pre. sed pgruenti⁹ semp natū. z eundē fateamur

ab eťno esse ⁊ patri coeternū· i· auctori· pater eīt generatiōe auctor filij ē· vt i sequēti ostendet· Ut ĝ pater ē eternꝰ: ita ⁊ filꝰ eternus est· sed pr̄ sine auctore· filius xͦo non: qꝛ pater innascibilis· filꝰ natꝰ· Et vt ait Hylarius in· xij· li· de tri· aliud est sine auctore sp̄ esse eternū· aliud patri· i· auctori esse coeternum· Ubi aūt pater auctor ē ibi ⁊ natiuitas est: qꝛ sicut natiuitas ab auctore est· ita ⁊ ab eterno auctore eťna ē natiuitas· Omē aūt qđ semp est etiā eternū est· sed tn̄ nō omē qđ eternū est etiā innatum est: qꝛ qđ ab eterno nascitur habet eternū esse quod natum est· Qđ aūt nō natū est: id cū eternitate nō natum ē· Qđ xͦo ex eťno natū est: id si nō eťnū natuz est· iam nō erit ⁊ pr̄ auctor eternꝰ· Si quid ĝ ei q ab eterno pr̄e natꝰ est ex eťnitate defuerit: idipsuz nō est auctori ambiguū defuisse· Quia si gignēti est infinitū gignere· ⁊ nascēti etiā infinitū nasci est· Mediū eīm qđ inter natiuitatē dei filij ⁊ generatiōz dei patris: nec sensus admittit: qꝛ ⁊ in generatiōe natiuitas ē: ⁊ in natiuitate generatio ē: qꝛ sine vtroqꝫ neutrū est· vtrunqꝫ ergo sine internallo sui est·

Hylariꝰ

Argumentatio heretici· p

Sed inquiet hereticꝰ·

Omē qđ natū est nō semp fuit: qꝛ in id natū ē vt esset· Nemo ambigit qn ea que in rebus hūanis nata sunt aliqn̄ nō fuerint· Sꝫ aliud ē ex eo nasci qđ semp nō fuit· aliud ex eo natū esse qđ semp ē· Ibi nec semp fuit qui pr̄ est· nec sp̄ pater ē· ⁊ q nō semp pater ē nō semp genuit· vbi aūt semp pr̄ est: semp filius est· Qꝛ si semp deo patri ꝓpriuz est qꝛ semp est pr̄· necesse ē filio semp ꝓpriū esse qꝛ semp est filꝰ· Quō ĝ cadet in intelligentiaz nr̄am vt nō fuerit semp: cui ꝓpriū est sp̄ esse qđ natū est· Natum ĝ vnigenitū deū ꝯfitemur: sed natū ante tp̄a· nec añ esse q̄z natuz· nec añ natuz q̄ esse· qꝛ nasci qđ erat· iam nō nasci est· ꝫ seipsum demutare nascēdo· Hoc aūt humanū sensum ⁊ intelligentiā excedit mūdi· Non hoc capit ratio humane intelligentie· sed prudentie fidelis ꝓfessio est·

Risso Hylarij.

Quid sit ꝓprium patri ⁊ filio.

Ista est distinctio nona· In qua mgr̄ postq̄ꝫ egit de natura cōicata ꝑ generatiōz tractat de coeternitate genito ris ⁊ geniti. Et tria facit. Nā primo ostēdit pr̄is ⁊ filij coeternitatē. Secūdo soluit instantie difficultate. Tertio dissoluit incidētis q̄stionis ambiguitat. Primū agit a pr̄cipio distīctiōis vsqꝫ ibi. Sꝫ quis a me inqt Ambro. Scōm facit ab inde vsqꝫ ibi. Hic queri pot. Te. tiū ab inde vsqꝫ ad finē distinctionis. Et hec ē sn̄a mgr̄i in hac distinctiōe in generali. In speciali sn̄a mgr̄i stat in tribꝰ ꝓpositionibꝰ quaꝝ pma ē hec. Dei filꝰ ab eťno a p̄re genitus est simplr̄ patri coeternꝰ. Et ꝓbat sic. Illud ē deo coeternū sine q deꝰ nunq̄ fuit nec esse potuit. sed h̄ est filius genitꝰ a p̄re. igit ipse ē patri coeternꝰ. Argumētum videt valere. ⁊ maior est vera. Sꝫ minorē ꝓbās mgr̄ in lr̄a: ꝓponit primo qꝛ tres ꝑsone i diuinis idē sunt in natura. sed distincte in ꝑsonalitate. Uñ infert qꝛ licet filꝰ sit alius a p̄re: cū sit ab eo genitꝰ. non tn̄ ante fuit pr̄ q̄ filꝰ: cum ꝑsone diuine sint sibi inuicem coeterne. Postea excludit errorē alicuiꝰ Arrij dicentis: qꝛ si filius natꝰ esset principiū haberet. ⁊ ꝑ consequēs eternꝰ nō existeret. Hūc errorē excludit ꝑ autoritatē Augustini dicētis. Si filꝰ nō esset coeternꝰ patri: pater fuisset aliqn̄ sine sapia: eo qꝛ filius sit sapia patris. Uel pater fuisset aliqn̄ sine filio. ⁊ postea habuisset filiū. que stare nō pn̄t. Relinquit ĝ ꝓpositio vera. Secunda ꝓpositio ē hec. Filij eterna generatio est ineffabilis. Et ꝓbat sic. Illud ē ineffabile qđ omnē sensum supat. nō solum hoīm sed ⁊ angeloꝝ. sꝫ eterna generatio filij a patre est hmōi. igit ipsa est ineffabilis. Tenet argumentū ⁊ maior. sed minor patet in textu. vbi mgr̄ diuersis autoritatibꝰ sanctoꝝ insinuat. qꝛ patrē nō esse priorē filio oēm intellectū creature excellit. Quis q̄dam male p̄sumāt ipsum posse ꝑ intellectū creatū cōp̄hendi. Tertia ꝓpositio ē hec. Filius in diuinis ꝯgruentius d̄: semp natꝰ q̄ nasci. Et ꝓbat sic. Illud ē de generatiōe filij in diuinis potius affirmandū qđ ꝑfectionē sine impfectione exprimit. q̄ illud qđ impfectionē de se nō excludit. sed filium semp esse natū ꝑfectionē sine impfectione exprimit. Et filium semp nasci de seipso nō excludit impfectionē. igit potiꝰ est affirmandū ipsum sp̄ esse natum q̄ semp nasci. Argumentū apparet euidēs. ⁊ maior ⁊ minor pn̄t haberi ex lr̄a. cuiꝰ tota sn̄ia pōt stare in isto: qꝛ exp̄ssio generationis ꝑ verbum p̄teriti ꝑfecti tp̄is: cuiusmodi est ly natꝰ. denoiat actū generatōis transisse. ⁊ terminū eius actualr̄ in cōpleto stare. Sꝫ exp̄ssio generationis ꝑ verbū pn̄tis tp̄is: cuiusmodi est ly nascit. denoiat actū generatōis adhuc fieri. qđ de se impfectiōz nō excludit. Et ꝑ ꝯñs ꝓpositio vera.

Hic de spiritusancto agitur· et prius qꝛ sit amor patris ⁊ filij dicitur· a

Hunc post filij

x

eternitatē: de sp̄ūsancto quantū deo donante videre ꝓcedit disseramus· Sp̄ūsanctꝰ amor est siue charitas siue dilectio patris ⁊ filij· Uñ Augꝰ· in· xv· li· de tri· ait· Sp̄ūsanctus nec pr̄is ē soliꝰ: nec filij est solius: sed amboꝝ· ⁊ ideo cōmunem qua inuicem se diligunt pater ⁊ filius nobis insinuat charitatem.

Augꝰ.

Qꝛ sp̄ūsanctus ꝓprie dilectio dicat: et tamen trinitas sit dilectio· b

Johannes autē in

epistola canonica ait· Deꝰ charitas est non dixit sp̄ūsanctꝰ charitas est· Qđ si dixisset: absolutior esset s̄mo· ⁊ nō parua ps questio

nis decisa. sed q2 dixit. de⁹ charitas est: incertum ē. ꝛ ideo querēdū est. vtrū de⁹ pater sit charitas. an fili⁹. an spūssanct⁹. an deus ipsa trinitas: q2 ꝛ ipsa nō tres dij: sed vn⁹ de⁹ est. Ad qđ Aug⁹. in eodē libro ita dicit. Nescio cur sicut sapiā ꝛ pater dicit ꝛ filius ꝛ spūssanctus. ꝛ simul oēs. nō tres: sed vna sapiā. nō ita ꝛ charitas dicat pater ꝛ fili⁹ ꝛ spūssanct⁹. ꝛ simul oēs vna charitas. Nō ideo tñ quisq₃ nos incōueniēter estimet charitatē appellare spūmsanctū: q2 ꝛ deus pater ꝛ deus filius pōt charitas nūcupari. sicut ꝑprie v̾buʒ dei etiā sapientia dei dicit. cū ꝛ pater ꝛ spiritus sanctus sit sapientia.

Aug⁹

Sicut verbū dei ꝑprie dicit sapiētia. ꝛ tñ tota trinitas dr̄ sapientia. ita ꝛ spūssanctus ꝑprie dicit charitas. ꝛ tamen pater ꝛ filius et spūssanctus dicit charitas. c

Si ergo proprie aliquis horum triuʒ charitas nūcupari debet. q̄s aptius q̄ʒ spūssanctus. vt. s. in illa sūma simplicíq₃ natura nō sit aliud sub̄a ꝛ aliud charitas. ꝫ sub̄a ipa sit charitas. ꝛ charitas ipsa sit sub̄a. siue i pr̄e siue in filio. siue in spūscō. ꝛ tñ spūssanct⁹ ꝑp̄e charitas nūcupat. Ecce his v̾bis aperte dicit Aug⁹. ꝙ in trinitate charitas aliqñ refert ad substantiā. que cōmunis est trium ꝑsonaꝝ. ꝛ tota in singulis aliqñ specialiter ad ꝑsonaʒ spūssancti. sicut sapiā dei aliqñ ꝑ substantia diuina. aliqñ ꝑ filio accipitur. ꝛ hoc in multis fieri reperit.

Exemplis firmat eadem nomina ꝑprie et vniuersaliter accipi. d

Pluribꝰ eniʒ exemplis doceri pōt multa rerū vocabula: ꝛ vniuersaliter poni ꝛ ꝑprie q̄busdā reb⁹ adhiberi. sicut legis noīe aliqñ simul oīa veteris instrumenti significant eloquia. aliqñ aūt ꝑprie vocat lex q̄ data est ꝑ Moysen. Multa alia supꝑetunt exempla. sed in re apta vitanda est longitudo s̾monis. Sicut ꝫ vnicū dei verbū ꝑprie vocamus noīe sapiētie: cum sit vniuersalit̾ et spūssanct⁹ ꝛ pater ipsa sapiā. Ita spūssanct⁹ ꝑprio vocabulo charitas nūcupat. cū sit pat̄ ꝛ fili⁹ vniuersalit̾ charitas.

Autoritatem ponit ꝙ filius proprie dicat sapientia. e

Sed dei verbuʒ id est vnigenit⁹ dei fili⁹ aperte dict⁹ est dei sapientia: ore apostoli dicentꝭ christū dei v̾tuteʒ et dei sapiam. Spūs aūt sanct⁹ vbi sit dict⁹ charitas: inuenimus. si diligenter Johānis apostoli eloquiū scrutemur. q̄ cū dixisset. Diligamus inuicē: q2 ex deo est dilectio: adiunxit. Et oīs qui diligit: ex deo nat⁹ est. q2 dilectio de⁹ est. Hic manifestauit se dixisse eā dilectionē esse deū quaʒ dixit ex deo. De⁹ ꝫ ex deo ē dilectio. sed q2 ꝛ fili⁹ ex deo pr̄e nat⁹ ē. ꝛ spūssanct⁹ ex deo pr̄e ꝑcedit. quē poti⁹ eorum h̄ debeam⁹ accipe dictū esse dilectionē: merito querit. Pater eñ solus ita de⁹ est vt nō sit ex deo. ꝛ ideo dilectio q̄ ita deus est vt ex deo sit: nō ipse pr̄ est: ꝫ aut fili⁹ aut spūssanct⁹. Sʒ in ꝯsequētib⁹ cū dei dilectionē cōmemorasset Johēs: q̄ dilexit nos. ꝛ hic hortat⁹ eēt vt nos inuicē diligam⁹. atq₃ ita de⁹ i nob manEat: q2 vtiq₃ dilectionē deū dixerat. statim volens de hac re aperti⁹ aliq̄d eloqui: inquit. In hoc ꝯgnoscim⁹ q2 in ipso manem⁹: ꝛ ipse in nobis. q2 d̾ suo spiritu dedit nobis. Spūs itaq₃ sanct⁹ de quo dedit nobis: facit nos in deo manere. ꝛ ipm in nobis. hoc autē facit dilectio. Ipse est ꝫ de⁹ dilectio. Deus ꝫ spūssanct⁹ q̄ ꝑcedit ex deo: significat vbi legit. De⁹ dilectio est. ꝛ dilectio ex deo ē. Ecce his verbis apte dicit Aug⁹. spūmsanctū esse charitatē patris ꝛ filij. ꝛ in tantū q₃ sermonē ꝑduxit: vt videat dixisse spūmsanctū nō solum esse dilectionē pr̄is ꝛ filij qua se inuicē ꝛ nos diligūt. sed etiā qua diligim⁹ deū. Sed vtruʒ ipse sit charitas qua nos diligim⁹ deū in sequenti explicabit.

De spūsancto testimoniuʒ q̄rit. ꝛ inuenit vbi dicat esse charitas.

Redit ostendere qđ ꝑposuerat. s. ꝙ spūssanctus sit amor quo pater a filio et filius a patre diligitur. f

Nūc vero quod incepimus ostēdere curemus. s. spūmsanctum dilectionē esse siue amoreʒ patris ꝛ filij. quo scʒ pater diligit filiū. ꝛ filius patreʒ. De hoc Hiero. sup. xiij. ps. ait. Spūssanct⁹ nec pat̾ est nec filius. sed dilectio quā habet pater in filiū: ꝛ filius in patrē. Aug⁹. quoq₃ in. vj. lib. de tri. ait. In omnib⁹ equalis ē patri filius. ꝛ est vni⁹ eiusdēq₃ substātie. Quapropt̾ etiaʒ spūssanct⁹ in eadē vnitate substātie ꝛ equalitate consistit.

Hiero.

Quid sit spūssanctus hic aperit. g

Siue enī sit vnitas amboꝝ. siue sanctitas. siue charitas. manifestum est ꝙ nō aliquis duoꝝ est quo vterq₃

ꝯiungit̃· quo genitus a gignente diligat̃· genitoreꝫ suũ diligat· sintꝗ nõ ꝑticipatiõe· sed essentia sua· neqꝫ dono superioris alicuius: sed ꝓprio suo seruãtes vnitatẽ spũs in vinculo pacis· Ecce hic habes spũmsanctũ esse q̃ filius diligit̃ a patre· ⁊ pater a filio· ⁊ quo illi duo seruãt vnitatẽ pacis· Spũs ergo sanctus: vt ait Aug⁹· in eodem· cõmune est aliq̃d patris ⁊ filij quicq̃d illud est· At ipsa cõmunio consubstãtialis ⁊ coeterna est· que si amicitia cõuenienter dici põt dicat̃· sed aptius dr̃ charitas· ⁊ hec q̃ꝫ substantia: q̃r deus substãtia est ⁊ deus charitas est· Tria ergo sunt ⁊ nõ amplius· vnus diligẽs eũ: qui de illo est· ⁊ vn⁹ diligẽs eum de quo est. ⁊ ipsa dilectio· Que si nihil est· quomodo deus dilectio ẽ: Si nõ est substantia: quomodo deus substantia est·

Q̃ spũssanctus sicut cõmunis est patri ⁊ filio· ita cõmune nomẽ habet ꝓpriũ· b

Hic notandũ est q̃

sicut spũssanct⁹ in trinitate specialiter dicit̃ charitas: que est patris ⁊ filij vnio· ita ⁊ nomen tenet ꝓprie· qđ patri ⁊ filio cõmuniter quodãmodo cõgruit· Vñ Aug⁹· in· xv· li· de tri· Si charitas inquit qua pater diligit filiũ ⁊ patrẽ diligit filius ineffabilẽ cõmunionem demõstrat ambor̃· quid cõueniẽti⁹ q̃ꝫ vt ille ꝓprie dicat̃ charitas: qui spũs est cõmunis ambob⁹· Hoc eñ sanius credit̃ ⁊ intelligit̃: vt nõ solum spũssanct⁹ charitas sit in illa trinitate· Sed nõ frustra ꝓprie charitas nũcupet̃: ꝓpt̃ illa q̃ dicta sunt· sicut nõ sol⁹ in illa trinitate vel spũs est vel sanct⁹: q̃r ⁊ pr̃ spũs ⁊ filius spũs· ⁊ pater sanct⁹· ⁊ filius sanctus· ⁊ tñ ipse nõ frustra dr̃ spũssanctus· Qui eñ est cõmunis ambob⁹ id vocat̃ ipse ꝓprie qđ ambo cõmuniter· Alioq̃n si in illa trinitate solus spũssanct⁹ est charitas· ꝑfecto ⁊ filius nõ solius pr̃is: sꝫ etiã spũssancti fili⁹ inuenit̃· Ait eñ ap̃l's de deo patre· Transtulit nos in regnũ filij charitatis sue· Si ergo nõ est in ista trinitate charitas dei nisi spũssanct⁹: filius ẽ etiã spũssancti· Sed q̃r hoc absurdissimũ est restat vt nõ solus ibi sit charitas spũssanct⁹· sꝫ ꝓpt̃ ista de q̃b⁹ satis disserui ꝓprie sic vocat̃

Ista est distinctio decima· In qua magister postq̃ egit de generatione filij a pr̃e: incipit agere de ꝓcessione spũssancti ab vtroqꝫ· s. a pr̃e ⁊ filio. Et circa hoc tria facit. Primo eñ oñdit spũmsanctũ amorem esse patris ⁊ filij. ⁊ ꝑ ꝯñs ꝓcedere ꝑ modũ voluntatis. Secũdo subiũgit q̃ amor ꝯuenient̃ appropriatur ꝑsone spũssancti. Tertio ꝯcludit q̃ etiã spũssanctus ꝯuenienter noĩat̃ noĩe cõmuni. s. ꝯuenienti tam patri q̃ filio. quor̃ quilibet ẽ ⁊ põt dici spũssanctus.

Primũ facit a principio distinctõis vsqꝫ ibi. Hic manifestauit se dixisse. Secundũ subiũgit ab inde vsqꝫ ibi. Hic notandũ est. Tertiũ subiũgit ab inde vsqꝫ ad finẽ distin. Et hec est sñia mg̃ri in hac distinctione in generali. In speciali sñia magistri stat in trib⁹ ꝓpositionib⁹. quar̃ prima est. Charitas seu amor essential' spũissancto appropriat⁹ ẽ cõmunis toti trinitati. Et ꝓbat̃ sic. Sicut se habet sapiã ad totã trinitatẽ ⁊ ad filium. ita se habet amor ad trinitatẽ ⁊ ad spũmsanctũ sed sapiã essentialiter dicta ꝯuenit toti trinitati. et tñ appropriat̃ filio. igit̃ charitas seu amor põt cõuenire toti trinitati. ⁊ tñ appropriari spũissancto: vt astruit ꝓpositio. Argumẽtũ patet ⁊ maior. sed minorẽ probans mg̃r in textu ꝓponit primo q̃ spũssanctus sit amor vel dilectio patris ⁊ filij. Qđ ꝓbat autoritate beati Augustini. viij. de tri. dicẽtis. q̃ spũssanctus nec patris ẽ solius. nec filij est solius: sed ambor̃. Et ideo cõmune quo inuicẽ se diligũt pater ⁊ fili⁹ nobis insinuat charitatẽ. Postea remouet mg̃r quandã dubitationẽ exortã ex dicto. iiij. c. primo canonice sue vbi dicit. De⁹ charitas est. Di. aliq̃s si spũssanct⁹ est siue dilectio ⁊ charitas. Cur tũc Iohes nõ dixit spiritussanct⁹ charitas ẽ. sed dixit. de⁹ charitas est. relinquẽs nobis sub dubio: an intendat ibi de tota trinitate loq̃: aut de aliqua ꝑsona in speciali. Ad qđ respõdet mg̃r. q̃ charitas. dilectio seu amor licet sit cõmunis toti trinitati. tñ q̃ꝫ appropriat̃ ꝑsone spũssancti. sicut etiã sapiã cõmunis est oĩbus ꝑsonis. tñ special'r appropriat̃ filio. Etiã q̃uis nomẽ legis cõmune sit toti veteri testamẽto. appropriat̃ tamẽ legi moysi. Ex q̃b⁹ simul sumptis pꝫ ꝓpositionẽ esse veram. Secũda ꝓpositio ẽ hec. Charitas seu amor ꝑsonalis nulli alteri ꝓprie ꝯuenit q̃ soli⁹ spũssancti ꝑsonalitati. Et ꝓbat̃ sic. Illi⁹ soli⁹ ꝑsonalitati. ⁊ nulli alteri charitas siue amor ꝑsonalis ꝓprie ꝯuenit qui solus ꝑ modũ dilectionis ꝓcedit. sꝫ talis ẽ spũssanctus. igit̃ charitas seu amor ꝑsonalis spũissancto ꝓprie soli ꝯuenit. Tenet ꝯsequẽtia ⁊ maior. sꝫ minorẽ ꝓbans mg̃r in textu inducit tale dubiũ. Beat⁹ Iohannes dicit in sua canonica vbi supra. q̃ dilectio ex deo est. Cum ergo tam fili⁹ q̃ spũssanct⁹ sit ex deo. vn⁹ ꝑ natiuitatẽ. alius ꝑ ꝓcessionẽ: dubitat̃ q̃s illor̃ dilectio vocat̃. Et rñdet q̃ spũssanct⁹. ⁊ hoc ꝓbat per textũ sequentẽ in eadẽ canonica: vbi postq̃ dixit. Dilectio que nos facit in deo manere in deo ẽ: subiũgit. In hoc cognoscim⁹ q̃ in deo manem⁹ ⁊ ipse in nobis q̃r de spũsancto dedit nobis. Sanctus itaqꝫ spũs de quo dedit nobis. facit nos ĩ deo manere. Insinuans ꝑ hoc spũmsanctũ facere illã dilectionẽ que ẽ ex deo. Et ista ꝯfirmat mg̃r ꝑ autoritates sanctor̃ que patẽt in lr̃a. igit̃ ꝓpositio vera. Tertia ꝓpositio est hec. Spũssanct⁹ rõne cõmunis originalis principij ẽ nominе spũssanct⁹ noĩatus nõ obstãte q̃ illud nomẽ sit cõmune oĩbus trib⁹ ꝑsonis. Et ꝓbat̃ sic. Q̃cunqꝫ cõmunit̃ ⁊ equal'r habet originẽ a duob⁹ ꝯuenientissime noĩat̃ noĩe ꝯueniente ambob⁹. sed spũssanct⁹ habet cõmunem a patre ⁊ filio originem. igit̃ cõuenient̃ habet denoĩationẽ eis cõmunẽ. vt ptendit ꝓpositio p̃dicta. Argumentũ apparet clarum cũ maiore. sed minorẽ ꝓbat mg̃r in lr̃a autoritate. b. Aug. igit̃ ⁊c.

Q̃ spũssanctus ꝓcedit a pr̃e ⁊ filio· a

Hic dicendũ

est spũmsanctum a patre esse ⁊ filio: ⁊ procedere a patre et filio qđ multi heretici negauerunt·

Q aũt de vtroq; pcedat: mult/ diuinoꝝ elo quioꝝ testimoniys cõprobaẗ. Dicit eñ apl's. Misit de' spũm filij sui in corda vr̃a. Ecce h̃ dr̃ spũs filij. Et alibi. Qui aũt spm̃ xp̃i nõ ha bet: h̃ nõ est ei'. Ipse etiaȝ fili' de spũsancto dicit in euãgelio. Quẽ ego mittã vobis a pa tre. Patris aũt spũs dictus est vbi legiẗ. Si spũs ei' q̃ suscitauit xp̃m a mortuis habitat in vobis. Et ipse xp̃s dicit. Nõ eñ vos estis q̃ loq̃mini. ꝫ spũs p̃ris vestri q̃ loquiẗ. Et in alio loco. Quẽ mittet p̃r in noĩe meo. Et ali bi ipse fili' de spũsancto ait. De p̃re pcedit. His ꝛ alijs autoritatibus pluribus ostendiẗ ꝙ spũssanctus a patre ꝛ filio pcedit.

Q grecinon concedunt spiritumsanctũ pcedere a filio. b

Greci tamen dicũt

spũmsanctũ pcedere tm̃ a patre ꝛ nõ a filio. Qd ideo dicũt. qꝛ v̾itas in euangelio fidẽ in tegrã ɔtinẽte: de pcessione spũs loquẽs so lum patrẽ cõmemorat dicẽs. Spũs q̃ a p̃re pcedit. Et etiã ideo. qꝛ in p̃ncipalib' ɔcilijs que apud eos celebrata sunt: ita simbola co rum subiunct/ anathematib' sancita sũt: vt nulli de trinitat/ fide aliud docere vel aliter p̃dicare q̃ ibi cõtineẗ: liceat. In q̃bus q̃dem simbolis cũ spũssanct' cõmemoreẗ pcedere a p̃re ꝛ nõ a filio. Quicũq; inq̃unt a filio euȝ pcedere addũt: anathema incurrunt. vñ et nos arguũt anathemat/ reos. Addũt etiaȝ ad assertionẽ sue opi̾onis ꝛ in testimoniũ no stre dãnationis de simbolo fidei: q̃ f̃m tradi tionẽ p̃dictoꝝ ɔciliorꝝ Leo terti' rome trãs scriptũ in tabula argẽtea post altare bt̃i pau li posita posteris reliq̃t pamore (vt ipse ait) ꝛ cautela fidei orthodoxe. In q̃ quidẽ simbo lo in pcessione spũs solus cõmemoraẗ pater his v̾bis. Et in spũmsanctũ dñm ꝛ viuifica torẽ ex p̃re pcedentẽ. cũ p̃re ꝛ filio coadorã dum ꝛ glorificandũ ꝛc̃. Illud est simbolũ qd̃ in missa cantaẗ editũ in niceno ɔcilio. in fine cui' subiunctuȝ est. Qui aliud docuerit: vel aliẗ p̃dicauerit: anathema sit. Ideoq; greci nos anathematizatos dicũt: qꝛ dicim' spũm sanctũ a filio pcedere. qd̃ ibi nõ ɔtineẗ. Qd̃ eñ f̃m nos ibi dr̃. qui a patre filioq; pcedit. alteruȝ a latinis est additum. s. filioq;.

Responsio vbi determinanẗ p̃dicta. c

Nos aũt illa verba

ita determinam'. Qui aliud docuerit: vl' alt ter p̃dicauerit: vel ɔtrariũ docuerit: vl' ɔtra rio mõ p̃dicauerit anathema sit. Aliud q̃ po suit p opposito qual' ꝛ apl's in ep'la ad Gal. Si q̃s aliud euãgelizauerit. i. ɔtrariuni. ana thema sit. Nõ dicit. si q̃s addiderit. Nã si illd̃ diceret: sibij psi vt ait Aug'. p̃iudicaret q̃ cu piebat venire ad q̃sdã quib' scribebat. sicut ad Thessa. vt suppleret q̃ illoꝝ fidei deerãt. Sȝ q̃ supplet qd̃ min' erat addit. nõ qd̃ ierat tollit. Qui aũt p̃tergrediẗ fidei regulã: non incedit i via: ꝫ recedit a via. Ad illud aũt qd̃ de euãgelio opponũt: r̃ndem' ita. qꝛ cũ dicat in eo v̾itas spũmsanctũ a p̃re pcedere. non addit solo. ꝛ ideo etiam a se pcedere nõ ne gat. ꝫ ideo patrẽ tm̃ noĩat. qꝛ ad eũ solet re ferre etiã qd̃ ipsius est: qꝛ ab illo habet.

Q greci in sensu nobiscum cõueniunt ꝛ si verbis differant. d

Sciẽdum est tamẽ

ꝙ greci ɔfitenẗ spũmsanctũ esse filij sicut pa tris: qꝛ ꝛ apl's dicit. Spũm filij. ꝛ v̾itas i euã gelio. spm̃ v̾itat/. Sȝ cũ nõ sit aliud spũsan ctum esse patris vel filij: q̃ȝ esse a p̃re vel filio etiã in h̃ in eandẽ nobiscũ fidei sñiam ɔueni re videnẗ. licet in verbis dissentiant.

Autoritatibus grecoꝝ ostendit spũmsan ctum pcedere etiam a filio. e

Vnde etiã quidaȝ

coꝝ catholici doctores intelligẽtes vnã ean demq; fore sñiam p̃dictoꝝ v̾boꝝ q̃b' dr̃ spũs sanctus pcedere a filio ꝛ esse filij. pfessi sunt spũmsanctũ etiaȝ pcedere a filio. Vñ atha nasius in simbolo fidei. Spũssanct' a patre ꝛ filio. nõ fact'. nec creat'. nec genit'. sed p cedens. Ecce spũmsanctũ a p̃re dixit pcede re a p̃re ꝛ filio. Didim' etiã coꝝ maximus do ctor in li. de spũsancto. spũmsanctũ a filio p cedere dicit. Saluator inq̃t qui ẽ v̾itas. Nõ eñ loqueẗ a semetipso. hoc est nõ sine me et sine meo ꝛ patris arbitrio: qꝛ inseparabilis ẽ a me ꝛ a patr/ volũtate: qꝛ ex se non est: sed ex patre ꝛ me est. Hoc eñ ipsuȝ qd̃ subsistit ꝛ lo quiẗ: a patre ꝛ a me illi est. Itẽ Spũssanct' q̃ est spũs veritat/. spũsq; sapiẽ nõ põt audire a filio loquẽte que nescit cũ hoc ipsuȝ sit qd̃ p ferẗ a filio. i. pcedẽs de' de deo. Spũs veri tatis pcedens a v̾itate. ɔsolator manans ex ɔsolatione. Itẽ Cyrill' ep̃s in ep'la Nestorio directa ait. Spũs intelligiẗ p se f̃m ꝙ spũs ẽ: ꝛ nõ fili'. sed tñ nõ est alien' ab eo. Spũs eñ veritat/ noĩaẗ. ꝛ pfluit ab eo sicut ex deo pa tre. Johes q̃ȝ Chryẗ. in omel. quadã de ex

Quare dicat Prima cã
Scda causa
Tertia causa
Athanasi'
Didimus
Cyrillus.
Jo. chryẗ.

positione simbolis sic ait. Iste e spus pcedes de pre et filio: q diuidit dona ppria put vult. Idem in alia omel. Credendu est spumsanctum patris esse et filii. Istu spumsanctu dicim9 pri et filio coequale: et pcedentem de pre et filio. Hoc credite: ne colloquia mala corrumpat bonos mores. Ecce a doctoribus grecorum apte habem9 testimonia: qb9 spussanctus a pre et filio pcedere ondit. Ois g lingua ofiteat spumsanctu pcedere a patre et filio.

Hec est distinctio vndecima. In qua magister postq egit de mo quo spussanct9 pcedit. agit de principio a q pcedit. Et tria circa hoc facit. Na primo ondit qd circa hmoi principiu latini sentiat. Secudo subdit in q greci ab ipsis discrepat. Tertio subiungit in q greci simul et latini osentiat. Primu facit a principio distinctois vsq ibi. Greci tn dicut. Secundu ab inde vsq ibi. Sciendu tn e. Tertiu vo ab inde vsq ad fine distin. Et hec e snia mgri in generali. In speciali vo snia mgri stat i trib9 ppositionibus quar prima e. Veritas approbat euagelii patre et filiu simul pduxisse spm scm. Que pbat sic. Illud fm veritate euagelica debet teneri: qd ipa approbat ex auctib9 noui testamenti. Sz patre et filiu simul spm sanctu pducere e hmoi. vl ipm spmsanctu pduci ab vtroq qd ide est. igit ppositio va. Tenet argumetu et maior. sz minore pbat mgr in textu. Et primo q ad hoc q fili9 spm scm pducit. vn dicit scriptura. Misit de9 spum filii in corda vra. et iter. Qui aut spum xpi no hz: hic no e ei9. Preterea euagelium Iohis dicit Paraclyt9 aut spussanct9 que ego mitta vobis a pre Scdo pbat ide q ad hoc q etia spussanct9 pcedit a pre. Vn xps ait i euagelio. No eni vos estis q loquimini. sz spus pris vri q loquit in vobis. Et alibi di. Que me mittet pr i noie meo. et iter. Qui a pre pcedit Secuda ppositio e. Greci falso motiuo iducti: spm sanctu a filio pcedere negauerut. Et pbat sic. Illud veru greci falso motiuo negauerut qd negates nega di motiuu male intellexerut. sz spmsanctu negare pcedere a filio e hmoi. igit ppositio vera. s. q greci falso motiuo decepti negauerut spumsanctu a filio pcedere. Argumentu est appares. et maiore suppono veram. sz minore pducedo in textu ppomt primo errorem grecor. q e q spussanct9 a filio non pcedit. Qd primo pbat p illud euagelii Ioh. xvi. Qui a patre pcedit. Et idem cantat in missa in simbolo fidei. vbi agit de pcessione spussancti. et tn nulla fit ibi mentio de filio. et qd ibi loquit de filio: hoc latini apposuert ppt qua quide opinione greci dicut nos anathematizatos. q Leo papa terti9 fm traditione ocilior um apud eos celebrator. anathematizauit oes aliud dicentes de trinitate q in eor ocilys extitit determinatum. qd dicut attestari tabula argenteaz rome retro altare sancti Petri et Pauli posita. In qua post simbolu habet in ea scriptu. Qui aliud docuerit vel pdicauerit: anathema sit. Magister vo nos saluado dicit. Nos aut no dicim9 aliud illi otrariu. sz soliu sanctor doctrina explicam9. Etia q xps dicit in euagelio spmsanctu a pre pcedere. no ideo hoc dicit q no pcedit a filio. sz moris sui fuit ad patre referre qcqd habuit. Et io q no dixit spumsanctu a solo pre pcedere: no negat eu etia a se pcedere. Ex qb9 ptz ppositione esse vera. Tertia propositio e hec. Ex q greci ocedunt spumsanctu esse spum filii no sensu sed vbis a nobis differut. Ista propositione expsse ponit mgr in textu Athanasium. Didimu. Cyrillu et Iohanem chrys. q fuerut doctores eor: sensisse. q oes apte dixerunt spumsanctu a pre procedere et filio. vt ptz ex eorum autoritatib9. igit propositio vera.

Vtrum spussanctus prius vel plenius pcedat a patre q a filio. a

Tem queritur

cu spussanctus a pre pcedat et a filio. vtru pri9 vel magis pcesserit a pre q a filio. qd nitit heretic9 ostedere ita dices. Si pcessit vtriq spussanct9 a patre. pcessit vtiq aut nato ia filio. aut no nato filio. Si vo iam nato filio pcessit. an natus est fili9 q pcesserit spussanct9. Precessit g natiuitas filii pcessione spussancti. Si aut pcessit a pre non genito filio ante pcessit q filius genitus fuerit.

Argumentu heretici.

Rnsio Augustini ad id qd primo querebat. s. an prius a patre q a filio pcesserit. b

His et hmoi questi

onibus magis laboriosis q fructuosis rndet Aug9. in. xv. li. de tri. dices. In illa suma trinitate q deus e: interualla tempor nulla sut p que posset ondi aut salte reqri. vtru prius de pre nat9 sit fili9. et postea de ambob9 pcesserit spussanct9. Nunqd g possumus querere. vtru ia pcesserat de pre spussanct9 qn nat9 e fili9 an nodu pcesserat. et illo nato de vtroq pcessit. No pnt prsus ibi ista qri. vbi nihil ex tpe inchoat: vt ex ósiti pficiat in tpe. Ideo q pot intelligere sine tpe generatione filii de patre. itelligat sine tpe pcessione spussancti de vtroq. Ecce his vbis absoluta e questio illa qua querebat. vtrum prius pcesserit spiritussanctus a patre q a filio.

Aug9.

Hic agit de eo qd secudo querebat. s. an plenius vel magis pcesserit a pre q a filio. c

Nuc tractandu est

qd secudo querebat. s. an plenius vel magis pcedat spussanct9 a pre q a filio. Ad qd dicimus: q sicut no ati pcedit a pre q a filio. ita no plenius vel magis pcedit a pre q a filio. Augustin9 tn in. xv. li. de tri. dicit. q spussanct9 pncipalr pcedit de pre. No frustra inqt i hac trinitate no dr verbu dei nisi fili9. nec donuz dei: nisi spussctus nec de q genitu e vbu. et de q pcedit spusscus pncipalr nisi de9 pr. Ecce audisti q spussanct9 pncipalr pcedit a pre. Sz ne te h turbaret: ipse cotinuo ex q sensu dixerit: apit dicea. Ideo addidi pncipalr

Qr Aug9. di. cit spumsanctu pcedere a pre

Ex quo sensu dixerit pncipaliter pcedere a patre.

qꝛ ⁊ de filio spūssanctꝰ ꝑcedere repit. sed hꝰ qꝫ illi pr̄ dedit nō iam existēti ⁊ nōdū habēti sꝫ quicqd vnigenito vbo dedit: gignendo dedit. Sic ergo eū genuit: vt etiā de illo donum cōmune ꝑcederet. ⁊ spūssanctꝰ spūs eēt am boꝝ. Ecce exposuit ipsemet quō spūs ꝑnci paliter ꝑcedat a pr̄e. nō qꝛ ꝑus vel magis ꝑ cedat a pr̄e qꝫ a filio: sed qꝛ cū ꝑcedat a filio: hoc ipsum habet filius a patre.

Ex eodem sensu etiam dr̄ spūssanctus ꝓ prie ꝑcedere a patre. d

Ex eodē sensu etiaꝫ

Hiero.

dicit ꝑcedere ꝓprie de pr̄e. Unū Hiero. in ex positiōe catholice fidei. niceniqꝫ simboli ait. Credimꝰ in spūmsanctū q de pr̄e ꝑcedit ꝓ prie. Itē spūmsanctū verū deū inuenimꝰ in scriptura. ⁊ de pr̄e esse ꝓprie. Et ita de pr̄e fi lius ⁊ spūssanctꝰ ꝓprie ⁊ vere de pr̄e ꝑcedit. Ecce apte dicit spūmsanctū ꝓprie esse de pa tre ⁊ ꝓprie ꝑcedere a pr̄e. Qd nō est ita in telligendū tanqꝫ ꝑus vł plenꝰ a pr̄e ꝑcedat qꝫ a filio. sed qꝛ hꝰ habet pr̄ a se. nō ab alio. vt de ipso sit ⁊ ꝑcedat spūssanctꝰ. Filius autē nō a se. sed a patre hꝰ habet. vt de ipso sit ⁊ ꝑce dat spūssanctus.

Ex eodem sensu dr̄ spūssanctꝰ esse ⁊ mitti a patre ꝑ filium. e

Forte etiam iuxta

Hylariꝰ

hanc intelligentiā dr̄ spūssanctꝰ mitti ꝑ filiū et a pr̄e esse ꝑ filiū. Unū Hylariꝰ ad deū patrē de spūsancto ⁊ filio loquēs in. xij. li. de tri. ait In spūsancto tuo ex te ꝑfecto ⁊ ꝑ eūꝫ misso. Item añ tp̄a vnigenitꝰ tuꝰ ex te natꝰ manet ita qꝫ ex te ꝑ eū spūssanctꝰ tuꝰ est. qd ⁊ si sensu nō ꝑcipiam. tn̄ teneo in ꝯscia. In spūalibus eñ rebꝰ tuis hebes sum. Item in eodē. Con ſua hāc oro fidei mee religionē. vt qd in re generatiōis mee simbolo ꝓfessus suꝫ semꝑ obtineā. te patrē. s. ⁊ filiū tuū vna tecū ado rem. spūmsanctū tuū q ex te ꝑ vnigenitū tuū est ꝓmerear. Ecce apte dicit spūmsanctū a patre ꝑ filium ⁊ mitti ⁊ esse. qd nō est intelli gendū quasi a pr̄e ꝑ filiuꝫ minorē mittat vel sit. sed qꝛ ex pr̄e ⁊ filio ē. ⁊ mittit ab vtroqꝫ. sed hoc ipsuꝫ habet filiꝰ a pr̄e vt ab ipō ⁊ sit ⁊ mit tat spūssanctꝰ. Hoc ergo voluit significare Hy

Hylariꝰ

larius distinctionē faciēs in locutiōe: vt ostē deret in pr̄e esse auctem. Inde ē etiā qꝫ veri tas ondens patrē esse autorēꝫ ꝑcessiōis qua ꝑcedit spūs a filio. dixit in euāgelio. De pr̄e ꝑcedit. cū de pr̄e ⁊ filio ꝑcedat spūssanctus

Unū Augꝰ. in. xij. li. de tri. querit. si de patre ⁊ filio ꝑcedit spūssanctꝰ: cur filiꝰ dixit de pr̄e ꝑcedit: Cur putas nisi qꝛ solet ad eū referre etiā qd ipsiꝰ est. de q ⁊ ipse est. sicut ait. Mea doctrina nō est mea: sed eiꝰ q misit me. Si ergo hꝰ intelligit eiꝰ doctrina quā tn̄ non dixit suā: sed patris. quāto magis illic intelligēdus ē spūs sanctꝰ de ipso ꝑcedere vbi sic ait. de pr̄e pro cedit. vt non diceret de me non procedit. A quo autem habet filius vt sit deus. est enim deꝰ de deo. ab illo vtiqꝫ habet vt etiaꝫ de illo ꝑcedat spūssanctꝰ. Et iō spūssanctꝰ vt etiaꝫ de filio ꝑcedat sicut ꝑcedit d pr̄e: ab ipso ha bet pr̄e. Quaꝓpter q pōt intelligere in eo qd ait filiꝰ. Sicut habet pr̄ vitā in semetipso sic dedit ⁊ filio vitaꝫ habere in semetipso. nō sine vita existenti iaꝫ filio vitā patrē dedisse. sed ita eū sine tp̄e genuisse: vt vita quā pr̄ fi lio gignēdo dedit coeťna sit vite patris q de dit. Intelligat etiā sicut habet pr̄ in seipō. vt de illo ꝑcedat spūssanctus sic dedisse filio: vt etiā de isto ꝑcedat idē spūssanctꝰ. ⁊ vtrunqꝫ sine tp̄e. Ita ergo dictū est spūmsanctuꝫ de pr̄e ꝑcedere: vt intelligat qꝫ etiā ꝑcedit de filio de pr̄e esse filio. Si eñ quicqd habet de pr̄e habet filius. de patre habet vtiqꝫ vt ⁊ de illo ꝑcedat spūssanctꝰ. sed nulla ibi tp̄a cogitāt q hēant ꝑus ⁊ posteriꝰ. qꝛ ibi oino nulla sūt.

Questio cur filius dixit d spūsancto a pr̄e ꝑcedere cū ab vtroqꝫ procedat.

Ista est duodecima distinctio. In qua mgr̄ postqꝫ egit de principio a q spūssanctus ꝑcedit. agit de ordine ꝑcessionis eiꝰ. Et tria circa hoc facit. Naꝫ primo excludit ordinē tempoꝝ. Scdo excludit ordi nem dignitatis. Tertio ponit ordinē naturalis origi nis. Primū facit a ꝑicipio huiꝰ distinctionis vsqꝫ ibi. Nūc tractandū est qd secūdo q̄rebat. Secunduꝫ ab inde vsqꝫ ibi. Augꝰ. tn̄. xv. li. de trini. Tertiū ab inde vsqꝫ ad finē distin. Et hec ē snīa mgr̄i in genera li. In spāli snīa mgr̄i stat in tribꝰ ꝓpositionibꝰ. qua rum prima ē. Spūssanctꝰ duratiōe tp̄is nec priꝰ nec posteriꝰ ꝑcessit a pr̄e qꝫ a filio. nec ecōuerso. Et ꝓba tur sic. Ubi penitꝰ nullū inuenit tp̄s. ibi tp̄is dura tione neqꝫ ē priꝰ neqꝫ posteriꝰ. sꝫ in ꝑcessiōe spūssctī a pr̄e ⁊ filio nullū oino inuenit tp̄s. igit spūssanctus nō procedit a pr̄e priꝰ neqꝫ posteriꝰ a filio. neqꝫ ecō tra. ⁊ ꝑ ꝯñs propositio vera. Tenet ꝯñtia ⁊ maior no ta ē. Et minorē mgr̄ exequēs in lr̄a q̄rit. An spūssan ctus priꝰ aut magis procedat a pr̄e qꝫ a filio. Et ar guit ad qōnem sic. Nā spūssanctꝰ procedit a pr̄e. Ut ergo procedit iā nato filio. vel nōdū nato filio. si nato fi lio. igit natiuitas filij ꝑcessit processionē spūssancti. si nōdū nato filio. igit processio spūssancti ꝑcessit ge nerationē filij. ⁊ ꝑ ꝯñs spūssanctꝰ priꝰ processit a pr̄e qꝫ a filio. Huic q̄stioni mgr̄ rn̄det ꝑ remotiōꝫ tp̄is ab hmōi materia: ita di. Hāc questionē in proposito nō hr̄e locū. qꝛ in diuinis oīa sūt etna. igit nullꝰ pōt ibi esse ordo tp̄is vel prioritatis durationis. qd probat aucte Aug. in li. d tri. que pꝫ in textu. Scda propo sitio ē hec. Nō maiori ꝑfectione dignitatis. nec ple nius spūssanctꝰ procedit a pr̄e qꝫ a filio. Hāc propo sitionē mgr̄ probat in. ij. ca. huiꝰ distin. q̄rens. Utrū spūssanctꝰ plenꝰ aut magis ꝑfecte procedat a patre qꝫ a filio. Et rn̄det. Sicut nō añ procedit a pr̄e qꝫ a

filio. ita nõ magis procedit nec pleniꝰ procedit a pr̃e ꝙ̃ a filio. igit̃ ꝓpositio vera. Tertia ꝓpositio ẽ hec. Sp̃us sctũs q̃ eque ꝑfecte sit a pr̃e t filio ꝓcedit prĩcipalr̃ t ꝓp̃ ea pr̃e ꝑ filiũ mittit̃ auc̃tis originatiõe. Que ꝓbat̃ sic. Sp̃us sanctꝰ ab illo principalr̃ ẽ t mittitur q̃ hoc hz a se t a nullo alio ꝙ ip̃m mittit. t ꝙ ab ipso ꝓcedat. s3 hmõi ẽ solꝰ pr̃. igit̃ ꝓpositio v̾a. Tenet argumentũ t maior. s3 minor: ẽ ꝓbat mgr̃ in tertiũ ꝑ multas auc̃tes. q̃ vident̃ sonare: ꝙ pr̃ plus hẽat in ꝓcessione ꝙ̃ filiꝰ. t sp̃us sanctꝰ ꝓcedit a pr̃e ꝑ filium. Quas auc̃tes mgr̃ dicit debere intelligi. nõ ꝙ sp̃us sanctꝰ minꝰ plene vel minus ꝑfecte ꝓcedit a filio ꝙ̃ a pr̃e. s3 ꝙ filiꝰ nõ hz hoc a seipso ꝙ sp̃us sanctꝰ ab ipso ꝓcedat eque plene t ꝑfecte vt a patre. sed hoc habet a patre. igit̃ ꝓpositio vera.

Quare sp̃us sanctꝰ cũ sit de sub̃a pr̃is non dicat̃ genitꝰ vel filiꝰ. sed tm̃ ꝓcedens. a

Di. XIII

Post hec consi

derandũ est q̃rtu3 a talibus q̃les nos sumꝰ intelligi põt. cu3 sp̃us sanctꝰ ꝓcedat d pr̃e t sit de sub̃a pr̃is. cur nõ dicat̃ esse natꝰ: s3 potiꝰ ꝓcedere. t cur nõ dicatur filius? Quare aũt sp̃us sanctꝰ nõ dicat̃ vel sit natꝰ. t ideo nõ sit filiꝰ. Augꝰ. oñdit in xv. li. de tri. ita dicẽs. Si sp̃us sanctꝰ filiꝰ diceret̃: amboꝝ vtriq3 filiꝰ diceret̃. qd absurdissimũ est. Filiꝰ q̃ppe nullꝰ est duoꝝ nisi patris t matris. Absit aũt vt int̃ deũ patrẽ t deũ filiũ tale aliq̃d suspicemur. Absurdissime g̃ filius diceret̃ amboꝝ. i. pr̃is t filij. Amboꝝ eñ filiꝰ diceret̃: si eũ ambo genuissent. qd abhorret oim̃ sanoꝝ sensus. Nõ g̃ ab vtroq3 ẽ genitꝰ. sed ꝓcedit ab vtroq3 amboꝝ sp̃us. His v̾bis oñdit̃: cur sp̃us sanctꝰ cũ sit de pr̃e. non tamẽ dicat̃ genitus vel filius.

Augꝰ.

Cum sp̃us sanctus non dicat̃ genitus cur filius dicat̃ ꝓcedere. b

Cum aute3 sp̃us san

ctus nõ dicat̃ genitꝰ: s3 tm̃ ꝓcedẽs. queri solet cur filiꝰ nõ d̾r tm̃ genitꝰ. sed t ꝓcedẽs? Sicut ipse in euãgelio Johis ait. Ego ex deo ꝓcessi vel exiui: t veni in mũdũ. Nõ g̃ tm̃ sp̃us sanctꝰ ꝓcedit a pr̃e: sed etiã filiꝰ. Ad qd dicimus ꝙ cũ vterq3 ꝓcedat a pr̃e: dissimilit̃ tñ. Nã sp̃us sanctꝰ vt ait Augꝰ. in. v. lib. de tri. ꝓcedit a pr̃e: nõ quõ natꝰ: sed quõ datꝰ vel donum. Filiꝰ aũt ꝓcessit nascẽdo. exijt vt genitus. Ac ꝑ h illud elucescit. vt põt. s. cur sp̃us sanctꝰ etiã nõ sit filiꝰ: cum t ipse a pr̃e exeat. Ideo sc3 nõ d̾r filius: q2 neq3 natꝰ ẽ sicut vnigenitꝰ. neq3 factus vt ꝑ dei grã3 in adoptionem nasceret̃ sicut nos.

Augꝰ.

Q2 non põt distingui a nobis inter generationem filij t ꝓcessionẽ sp̃us sancti. c

Inter generatõe3

vero filij t ꝓcessionẽ sp̃us sancti: dũ h viuim̃ distinguere nõ sufficimꝰ. Vñ augꝰ. Maximino ꝓmissam questionẽ refricãti. s. querẽti cur sp̃us sanctꝰ nõ diceret̃ filiꝰ: cũ de pr̃is eẽt sub̃a. rñdens sic ait. Queris a me si de sub̃a patris ẽ filiꝰ. de sub̃a pr̃is est etiã sp̃us sanctꝰ. cur vnꝰ filiꝰ sit. t aliꝰ nõ sit filiꝰ? Ecce rñdeo siue capias siue nõ capias. De pr̃e est filiꝰ. d pr̃e est sp̃us sanctꝰ. sed ille genitꝰ est. iste ꝓcedens. Ideo ille filiꝰ est pr̃is de q̃ est genitus. Iste aũt sp̃us ẽ vtriusq3. q̃m d vtroq3 ꝓcedit. sed iõ cũ de illo loqueret̃ ait. De pr̃e ꝓcedit q̃m pr̃ ꝓcessionis eiꝰ auctor ẽ. q̃ talẽ filiũ genuit. t gignendo ei dedit: vt etiã de ipso ꝓcederet sp̃us sctũs. Nã nisi ꝓcederet etiã d ipso nõ diceret discipul̾. Accipite sp̃m sctm̃. eũq3 insufflando daret: vt a se q̃3 ꝓcedere significans apte oñderet flando. qd spirãdo dabat occulte. Quia g̃ si nasceret̃. nõ tm̃ d pr̃e. nec tm̃ de filio: s3 de ambobꝰ vtiq3 nasceret̃. sine dubio filiꝰ diceret̃ amboꝝ. Ac ꝑ h q2 filius amboꝝ nullo mõ ẽẽt: nõ oportuit nasci eum de ambobꝰ. Amboꝝ est g̃ sp̃us sanctus procedendo de ambobus.

Questio maximini

Rñsio augꝰ. Q pr̃ ẽ auctor ꝓcessionis filiorum.

Hic dicit ꝙ nõ valet int̃ illa duo distiguẽ. d

Quid aũt inter na=

sci t ꝓcedere intersit. de illa excellentissima natura loquẽs explicare q̃s põt. Nõ omne qd ꝓcedit nascit̃: q̃uis omne ꝓcedat quod nascitur. Sicut non omne qd bipes est homo est. q̃uis bipes sit ois qui hõ est. Hoc scio. distinguere aũt int̃ illã generationẽ t hanc ꝓcessionẽ nescio. nõ valeo. nõ sufficio ac ꝑ hoc q2 t illa t ista est ineffabilis. sicut ꝓpheta de filio loquẽs ait. Generationẽ eiꝰ q̃s enarrabit. Ita de sp̃u sancto verissime d̾r. ꝓcessionẽ eiꝰ q̃s enarrabit. Satis sit g̃ nobis q2 nõ est a seipso filiꝰ. s3 ab illo de q̃ natꝰ ẽ. nõ ẽ a seipso sp̃us sanctꝰ: s3 ab illo de quo ꝓcedit. Et q2 de vtroq3 ꝓcedit sicut ia3 oñdimꝰ. De sp̃u sctõ quõ ipse de deo sit. nec tñ ipse filius sit. q̃m ꝓcedẽdo nõ nascẽdo legit̃ esse de deo. iam superius quantũ visum est disputauimus.

An sp̃us sanctꝰ debeat dici ingenitꝰ. e

Nũc cõsiderandu3

est cũ sp̃us sanctus nõ sit genitꝰ: vtrũ debeat dici ingenitꝰ? Ad qd dicimꝰ sp̃m sanctũ nec genitũ nec ingenitũ debere dici. Vñ Augꝰ. ad Orosium ait. Sp̃m sanctũ nec genitu3 nec ingenitũ fides certa declarat: q2 si dixerimꝰ igenitũ: duos pr̃es videbimur affirmare. Si aũt genitũ duos credere filios culpa=

Augꝰ.

Aug⁹.

mur. Sic eñi solꝰ filiꝰ dr genitꝰ. ita ꝛ solus pr̃ dr ingenitꝰ. eo ꝙ ab alio non sit. Uñ augꝰ. in xv. li. de tri. Pr̃ inqt solꝰ nõ ẽ de alio. Jõ solꝰ appellat̃ ingenitꝰ. nõ qdẽ in scptur̃. ſ; in ꝯsuetudine disputãtiũ. ꝛ de re tãta ſmonẽ qualẽ valuerint pferentiũ. Filiꝰ aũt de pr̃e natꝰ ẽ ꝛ spũssanctꝰ de pr̃e pncipalr̃ ꝛ cõiter de vtroq̃ pcedit. Jdeo ꝙ cũ spm̃sanctũ genitũ nõ dicamꝰ. dicere tñ ingenitũ nõ audemꝰ: ne in h̃ vocabulo vel duos pr̃es in illa trinitate vl̃ duos q̃ nõ sũt de alio quispiã suspicet̃. Ecce his v̾bis apte ostendit spũmsanctũ. nec genitum nec ingenitum debere dici.

Q3 hieronymꝰ dicit spũmsanctũ ingenitum. qd videt̃ predictis aduersari. f

Hiero.

Hieronymꝰ tamen

in regul̃ diffinitionũ ꝯtra hereticos dic̃ spm̃ sctm̃ ingenitũ esse his v̾bis. Spũssanctꝰ pr̃ nõ ẽ. ſ; ingenitꝰ atq̃ infectꝰ. Pat̃ nõ ẽ. qr patris ẽ. ꝛ in pr̃e est. pcessionẽ h̃z ex pr̃e ꝛ nõ natiuitatẽ. Filiꝰ aũt nõ est: qr genitꝰ nõ ẽ. Ecce his v̾bis dr spũssanctus esse ingenitꝰ. qd videtur aduersari p̃missis v̾bis Aug̃.

Determinatio ſm diuersas acceptiones dicit eos locutos. g

Sz vt istam que vi

det̃ repugnãtiã de medio abigamꝰ. Dicimꝰ ꝙ hieronymꝰ alit̃ accepit nomẽ ingeniti. et alit̃ augꝰ. Accepit eñi Aug̃. ingenitũ q̃ vel qd de alio nõ est. ꝛ ſm h̃ de solo pr̃e dr. Hieronymꝰ v̾o ingenitũ dicit nõ genitũ. ꝛ ſm h̃ de spũsctõ põt dici. cũ spũssanctꝰ nõ sit genitꝰ.

Ex v̾bis Hieronymi ostendit. ex quo sensu dixit spũmsanctũ ingenitum. h

Q3 aũt hieronymꝰ

ita accepit: oñdit̃ ex v̾bis suis qbꝰ in eodem tractatu vtit̃ faciẽs talẽ diuisionẽ. Omne qd est. aut ingenitũ ẽ. aut genitũ. aut factũ. Est g̃ qd nec natũ ẽ nec factũ. ꝛ ẽ qd natũ ẽ ꝛ factũ nõ est. ꝛ ẽ qd nec natũ est nec factũ ẽ ꝛ est qd factũ est. ꝛ natũ nõ est. ꝛ est qd factũ est ꝛ natũ est ꝛ renatũ est. ꝛ est qd factũ est ꝛ natũ est ꝛ renatũ nõ ẽ. Nũc p̃positoꝝ singulis rebꝰ subsistentiã destinemꝰ. Qd g̃ nec natum nec factũ est. pr̃ ẽ. nõ eñi ab aliq̃ est. Qd aũt natũ est ꝛ factũ nõ est: filiꝰ est. q̃ a pr̃e genitꝰ est nõ factꝰ. Qd it̃ꝝ nec factũ nec natũ est. spũssanctꝰ ẽ. q̃ a pr̃e pcedit. Qd etiã factũ est ꝛ natũ nõ ẽ: celũ ꝛ terra cet̃aq̃ insensibilia sũt. Qd aũt factũ ꝛ natũ ꝛ renatũ ẽ: hõ est. Qd v̾o factũ ẽ ꝛ natũ est ꝛ renatũ nõ est: aĩalia sũt. Ecce his v̾bis ostẽdit Hiero. se ingenitũ accipe nõ genitũ. Alit̃ eñi nõ eẽt premissa diuisio v̾a. s. om̃e qd ẽ. aut ingenitũ est. aut genitũ. aut factũ. Atq̃ i diuisionis huiꝰ prosecutione. in assignatione ingeniti vbiq̃ ponit nõ natum.

Diuisio hec notanda est diligenter.

Hec ẽ distinctio tredecima. Jn q̃ mgr̃ postq̃ egit de mõ. principio ꝛ ordine pcessiõis spũssancti. Agit de drĩa pcessiõis ꝛ generatõis i diuinis. Et circa hoc tria facit. Nã primo oñdit ꝙ spũssanctꝰ nõ pcedit a pr̃e ꝛ filio vt eoꝝ filiꝰ. Scdõ subdit diuersitatẽ int̃ generationez ꝛ pcessionẽ. Tertio subiũgit ꝙ spũssctũs nõ dẽat dici genitꝰ. Primũ facit a principio distinctiõis vsq̃ ibi. Cũ aũt spũssan. Scdm ab inde vsq̃ ibi. Nũc ꝯsiderãdũ ẽ. Tertiũ vsq̃ ad finez distĩ. Et hec ẽ sñia mgr̃i i generali. Jn spãli v̾o i hac distinctiõe sñia mgr̃i stat i tribꝰ ppositionibꝰ. quaꝝ prima ẽ. Spũssctũs pcedẽs sit a pr̃e ꝛ filio nullatenꝰ illoꝝ filiꝰ ẽ dicẽdꝰ. Et pbat̃ sic. Jlld a nullo catholico ẽ dicẽdũ ad qd seq̃ret̃ tãta absurditas. s. int̃ deum aliqd nasci a duobꝰ vt a pr̃e ꝛ mr̃e. s; hoc seq̃ret̃ si spiritussctũs filiꝰ pr̃is ꝛ filij diceret̃. igit̃ hoc nõ ẽ dicendũ. Tenet ꝯñtia ꝛ maior. s; minorẽ pbat mgr̃ i textu p auctez. b. Augustini qua rñdet ad istã qõnẽ. s. Cur spũssctũs nõ dr esse natꝰ vl̃ filiꝰ. cũ tñ pcedat de substantia pr̃is ut nabñ sicut filiꝰ. Rñdẽdo dicit ꝙ si spũssanctꝰ filiꝰ diceret̃. amboꝝ vtiq̃ filiꝰ diceret̃. Filius q̃ppe nullꝰ ẽ duoꝝ nisi pr̃is ꝛ mr̃is. Absit aũt vt int̃ deũ patrẽ ꝛ int̃ deũ filiũ tale aliq̃d suspicemur. Amboꝝ eñi filiꝰ diceret̃: si ambo eũ genuissent. qd abhorret oĩm sanctoꝝ sensus. Scda ppositio ẽ hec. Modus q̃ filiꝰ pcedit a solo pr̃e distiguit̃ a mõ q̃ spũssanctus pcedit ab vtroq̃. Jstã ppositionẽ pbans mgr̃ in l̃ra querit. Cũ filiꝰ nõ tm̃ dr genitꝰ: s; etiã pcedẽs. Uñ Joã. viij. d: in psona filij. Ego a pr̃e pcessi. quare spũssctũs dr tm̃ pcedẽs ꝛ ñ genitꝰ. Ad qd rñdẽs dicit: ꝙ licz vterq̃ ipsoꝝ tã filiꝰ q̃ spũssanctꝰ pcedit a pr̃e. hoc tñ ẽ diuersimode. Nã filiꝰ pcedit p modũ nature. ꝛ ideo dr ꝛ genitꝰ ꝛ pcedẽs. qr om̃e qd generat̃: pcedit. s; nõ ecõtra. Spũssanctus v̾o pcedit p modũ volũtatis sicut datꝰ ꝛ nõ natꝰ. Cũ g̃ nõ omne qd donat̃ ab aliq̃ nascit̃ ab ipso. ideo spũssctũs dr tm̃ pcedẽs ꝛ nõ natꝰ. Aliã rõnẽ diuersitatis filij ꝛ spũssancti assignat q̃ est. ꝙ filiꝰ pcedit a solo pr̃e. ꝛ spũssanctꝰ ab vtroq̃. s. pr̃e ꝛ filio. Et addit etiã ꝙ creatura nõ sufficit ad significandũ pfectã differentiã generationis ꝛ pcessionis. qr vtraq̃ ineffabil̃ est. Tertia ppositio ẽ hec. Non ẽ catholice ꝯcedendũ spm̃sctm̃ esse genitũ vel ipm̃ esse ingenitũ. Et pbat̃ sic. Jllud nõ ẽ ꝯcedendũ catholice q̃ ꝯcesso seq̃ret̃ aut duos eẽ pr̃es. aut duos esse filios i diuinis fore ꝯcedendũ. s; hoc ẽ spm̃ sanctũ esse genitũ vl̃ esse ingenitũ. igit̃ nõ est ꝯcedendũ. Tenet argumentũ ꝛ maior. s; mgr̃ minorẽ pbãs i textu q̃rit. Cũ spũssanctꝰ nõ sit genitus. an debeat dici igenitꝰ. Et rñdet aucte btĩ August. ꝙ nec genitꝰ nec ingenitꝰ dici debeat. Nõ ingenitus: ne duo pr̃es i diuinis eẽ videat̃. qr ingenitꝰ ſm ꝯsuetudinẽ disputantiũ accipit̃ solũ p psona pr̃is. Genitꝰ v̾o dici nõ d3 eo ꝙ natꝰ nõ sit. Contra qd replicat p auctez btĩ Hiero. dicẽtis spm̃sctm̃ ingenitũ posse dici Et rñdet ꝙ ingenitũ alit̃ sumit̃ a btõ Hiero. ꝛ alit̃ a. b. Aug. Nã btũs augꝰ: accipit igenitũ put ingenitum dicit ens nõ ab alio. ꝛ sic ꝯuenit soli pr̃i ꝛ nõ spũsctõ. Btũs aũt Hiero. accipit ingenitũ prout dicit ens ab alio nõ p generatiõ3 ꝛ sic solũ ꝯuenit spũisancto. Et ꝙ sic accipiat. b. Hiero. ingenitũ. pbat p aliã auctez eius quã recitat in vltimo capl̃o. igitur ꝛc.

Di. XIIII

Q gemina est pcessio spūssancti. a

Preterea dili-
gēter annotādū est. q gemina
est pcessio spūssancti. etna vi-
delicet q ineffabilis ē: qua a pa
tre et filio eternalr et sine tpe pcessit. et tpalis
qua a pre et filio ad sanctificandā creaturā p
cedit. Et sicut ab etno cōmunr ac simul pro
cedit a pre et filio: ita et in tpe cōmuniter et si-
mul ab vtroqz pcedit ad creaturā n diuisim
a pre in filiū: et a filio ad creaturā. vn Aug⁹.

Aug⁹.

in. xv. li. de tri. ait. Spūssanct⁹ nō de pre pce
dit in filiū. et de filio pcedit ad sanctificandā
creaturā. sz sil' de vtroqz pcedit. q̄uis h filio
pr dederit. vt sic de se. ita etiā de illo pcedat.

De tpali pcessione specialr agit. b

De temporali autē
pcessione Beda in omel. dnice pme post as-
censionē ita loquit. Cū gra spūssancti datur
hominib⁹: psecto mittit spūs a pre. mittit et
a filio. pcedit a pre. pcedit et a filio. qz et eius
missio ē ipsa pcessio. His vbis apte ondit do
nationē gre spūssancti dici pcessionē vl' mis-
sionē eiusdē. Sz cū donatio vel datio non sit
nisi tpalis. cōstat qz et hec pcessio siue missio
tpalis ē. Hāc q̄z tpalē spūssancti pcessionem
Aug⁹. in. xv. li. d tri. insinuat dicēs spūmsan
ctū pcessisse a xpo qn post resurrectionē in-
sufflauit i discipulos his vbis. Cū resurrexis
set xpus a mortuis: et apparuisset discipul' in-
sufflauit et ait. Accipite spm̄sanctū. vt etiam
cū de se pcedere onderet. et ipse ē vtus q de
illo exibat: vt legit i euāgelio: et sanabat oēs
Et vt onderet hāc pcessionē spūssancti non
esse aliud q̄z donationē vl' dationē ipsi⁹ spūs-
sancti. addit. Post resurrectionē dn̄s Jesus
bis dedit spm̄sanctū. semel i tra ppt' dilectio
nem pximi. et iter de celo ppter dilectionez
dei. qz p ipsum donum diffundit charitas in
cordib⁹ nostris. q diligim⁹ deū et pximum.

Q aliqui dicunt ipsum spūmsanctum nō
dari sed dona eius. c

Sunt autem aliqui
qui dicūt spūmsanctū ipsuz deū nō dari. sed
dona ei⁹ que nō sunt ipe spūs: et vt aiūt. spūs
sanct⁹ dr dari: cū gra ei⁹ que tn̄ nō ē ipse: dat
hoib⁹. et hoc dicūt Bedā sensisse i supiorib⁹
vbis. qb⁹ dicit spūmsanctū pcedere cū ipsi⁹
gra dat hoib⁹. tanq̄z nō ipsemet det sed gra
ei⁹. Sz q ipse spūssanct⁹ q de⁹ est. et tertia in

Q ipse spūs-
sanct⁹ q de⁹ et
det et mittit.

trinitate psona det. apte dicit Aug⁹. i. xv. li.

Aug⁹.

de tri. ita dicēs. Eundē spm̄scm̄ datū cū in
sufflasset Jesus. de q mox ait. Ite baptizate
oēs gentes in noīe patris et filij et spūssancti.
ambigere nō debem⁹. Ipse est ḡ qui etiā de
celo dat⁹ est die penthecostes. Quō ḡ deus
nō est q dat spūmsanctū. imo quant⁹ est de⁹
q dat deū. Ecce his vbis apte dicit spūmsan
ctum ipm. s. deū dari hominib⁹ a patre et a fi-
lio. Et q ipse spūssanct⁹ qui de⁹ est. ac tertia
in trinitate psona nobis det. nsisqz infūdat
atqz illabat mentib⁹ apte ostēdit Amb. in. j.

Ambros⁹.

li. de spūsancto dicēs. Licet multi dicant spi
ritus. qz legit. Qui facit angelos suos spūs
vnus est tn̄ dei spūs. Ipsum ḡ vnū spūm: et
apli et pphete sunt secuti. sicut etiā vas ele
ctionis dicit. qz vnū spūm potauim⁹. q̄si cuz
qui nō queat scindi. sed infundat animis. et
sensibus illabat. vt secularis sitis restringat
ardorem. q spūssanctus nō de substantia te-
rum corpaliū. nc de substātia inuisibiliū cre-
aturarū. His verbis apte dicit spūmsanctū
ipsum q creatura nō est: infundi mentib⁹ no
stris. Item in eodē. Omnis creatura muta
bilis est. sed nō mutabilis spūssanct⁹. Quid
aūt dicere dubitē. quia dat⁹ est et spūssanct⁹:
cum scriptū sit. Charitas dei diffusa ē in cor-
dibus nostris p spūmsanctū qui dat⁹ est no-
bis. Qui cū sit inaccessabil' natura. recepti-
bilis tn̄ ppter bonitatē suā nobis est cōplēs
virtute oīa. sed qui solis pticipet iustis. sim-
plex substantia opulens vtutibus. vnicuiqz
psens. diuidens de suo singulis et vbiqz tot⁹.
Incircūscriptus ḡ et infinit⁹ spūssanct⁹ qui
discipulorz sensus sepatorz infudit. quē nihil
pōt fallere. Angeli ad paucos mittebantur
spūssanct⁹ autē populis infundebat. Quis
ergo dubitet. qn diuinum sit qd infundit si-
mul plurib⁹ nec videt. Unus est spūssanct⁹
qui dat⁹ est omnib⁹. licet sepatis apostolis.
Et hic apte dicit Ambro. q spūssanctus qui
est substantia simplex cū sit vnus dat pluri-
bus. Alia quoqz autoritate hoc idez astruit.

Aug⁹.

scz q spūssanctus q est equalis filio homini-
bus det. Ait eni Aug⁹. de verbis apostoli sic
Charitas dei diffusa est in cordib⁹ nostris p
spiritū sanctum q datus est nobis. a quo dat
ab illo qui dedit dona hominib⁹. que donat
spiritūsanctū: qui tale dat donum qualis est
ipse. Magna est misericordia ei⁹. donū dat
sibi equale. quia donū eius spūssanctus est.
Premissis et alijs plurib⁹ auctib⁹ apte mon-
strat q spūssanctus equalis pri et filio nobis
dat. nec ideo tn̄ minor est pre et filio. Unde
Aug⁹. in. iiij. li. de tri. ait. Nō ideo mqt mino

rem spūmsanctū· qz ⁊ eum pater misit ⁊ filiꝰ arbitrandum est·

An viri sancti ⁊ ecclesie ꝑlati dent vl' dare possint spūsanctū· ꝙ nō dāt h̄ ondit deꝰ· d

Hic queritur vtrum

⁊ sancti viri dent vel possint dare alijs spūm sanctū: Que si alijs dant: cū eiꝰ donatio sup̄ dicta ꝓcessio: videt̄ ab eis ꝓcedere spūssanctꝰ vel mitti· Sed creator a creatura nō mittit̄ vel ꝓcedit· Restat ḡ vt spūmsanctuz ipsi nō dent nec possint dare· Vn̄ augꝰ· i· xv li· de tri· Nō aliq̄s discipuloꝝ xp̄i dedit spūm sanctū· Orabant q̄ppe vt veniret in eos qbꝰ manū imponebāt: nō ipsi eū dabant· Quez morē in suis ꝑpositis etiā nūc seruat ecclesia· Deniq̄ ⁊ Simon magꝰ offerens ap̄lis pecuniā nō ait· Date mihi ⁊ hanc ptātem vt dem spūmsanctū· ſ cuicunq̄ inqt imposuero manus: accipiat spūmsanctū· Quia nec scriptura supius dixerat· Videns aūt Simon qz ap̄li darent spūmsanctū: sed dixerat· Videns aūt Simon qz p impositionē manuū ap̄loꝝ dare tur spūssanctꝰ· Ecce his v̄bis ostēdit Augꝰ· nec ap̄los nec alios eccl'ie ꝑlatos dedisse vel dare spiritumsanctum·

Q nō p̄nt dare spūmsanctū h̄ docet· e

Et quod plus est non

posse etiaz dare dicit in eodē libro subdens· De xp̄o scriptū est ꝙ accepit a p̄re ꝓmissionem spūssancti· ⁊ effuderit· in q̄ vtraq̄ natura mōstrata est humana· s· ⁊ diuina· Accepit q̄ppe vt hō· effudit vt deꝰ· Nos aūt accipe quidem h̄ donū possumꝰ ꝓ modulo nr̄o· Effūdere v̄o sup alios nō vtiq̄ possumꝰ: ſ vt h̄ fiat deū sup eos a quo id efficit̄ inuocamus· His v̄bis exp̄sse dicit nos spūmsanctū non posse sup alios effūdere· i· alijs dare·

Quod videt̄ contrarium· f

Sz huic videtur con

trarium qđ ap̄lus ad Gal· de se loquens ait· Qui tribuit vobis spūm ⁊ opat̄ virtutes in vobis· Ecce euident̄ dicit se tribuisse spūm·

Determinatio

Sz intelligēdū ē h̄ dixisse ap̄lm· nō qz haberet ptātem ⁊ auctem dandi spūmsanctū· sed qz ministeriū habuerit in q̄ dabat̄ a deo spūssanctꝰ· Vt em̄ Augꝰ· sup eundē locū exponens illud ap̄li verbū· Ab ap̄lo ꝑdicata ē eis fides· in qua ꝑdicatione aduentū ⁊ ꝑsentiam spūssancti senserāt· sicut illo tp̄e in nouitate inuitatōis ad fidē etiā sensibilibꝰ miraculis p̄ntia spūssancti apparebat: vt in actibus ap̄loꝝ legit̄· Apte h̄ ondit quō illis spūm sanctū ap̄lus tribuerit· Nō vtiq̄ ip̄m mittēdo in eos: ſ ꝑdicādo eis fidē xp̄i· quā illis recipientibꝰ ꝙ spūssanctꝰ in eis eēt aliq̄bus signis visibilibꝰ monstrabat̄· Nō ḡ hoies quātumcūq̄ sancti dare p̄nt spūmsanctum·

Hec est distinctio quartadecima· In q̄ mgr̄ postq̄ egit de ꝓcessione spūssancti eterna: incipit agere de ꝓcessione eiꝰ tp̄ali. Et circa hoc duo facit. Nā primo ondit spūmsctm̄ a p̄re ⁊ filio sic tp̄alr̄ ꝓcedere. Secūdo ꝙ spūssanctꝰ dat̄ ꝑsonalr̄ in suoꝝ donoꝝ cōmunicatione. Tertio ꝙ a nullo alio nisi a deo dat̄ instrumētali opatione. Primū facit a principio disin. vsq̄ ibi. Sunt aūt aliq̄. Secunduz ab inde vsq̄ ibi. Hic querit̄ vtrū ⁊ viri sancti. Tertiū v̄o ab inde vsq̄ ad finē istiꝰ distin. Et hec ē sn̄ia mgr̄i in hac distictione in generali. In sp̄ali sn̄ia mgr̄i stat in tribꝰ ꝓpositionibꝰ. quaꝝ prima est. Spūmsanctū a p̄re ⁊ filio simul ꝓcedere tp̄alr̄ ꝓcedit̄ cū in creaturaꝝ sanctificatiōe mittit̄. Et ꝓbat̄ sic. Qn̄cūq̄ gr̄a spūssancti hoībꝰ dat̄. tūc spūssanctꝰ a p̄re ⁊ filio mittit̄: ⁊ ꝓcedere videt̄. sed ois datio spūssancti creature facta ē tp̄alis igit̄ qn̄ sic spūssanctꝰ dat̄ vel mittit̄ ꝓcedit tp̄alr̄. vt dicit ꝓpositio ꝓbāda. Tenet argumētū ⁊ maior. sed circa minoris ꝓbationē mgr̄ sic ꝓcedit in textu. Et primo ponit geminā spūssancti esse ꝓcessionē. s. eternam ⁊ tp̄alē. Eterna est q̄ ineffabilis equa a p̄re ⁊ filio ethalit̄ ⁊ sine tp̄e ꝓcessit. Tp̄alis est qn̄ spūssctūs mittit̄ ad sanctificandū creaturā rōnalē. Et subdit ꝙ qn̄ mittit̄ ad sanctificandū creaturā: tūc ꝓcedit a patre ⁊ filio simul ī illa etiā ꝓcessione. Et hoc ꝯfirmat auctē Augustini ī fine primi capituli. Q aūt gratie spūssancti collatio sit eiꝰ missio a p̄re ⁊ filio tp̄alis ⁊ l' eiꝰ tp̄alis ꝓcessio. ptꝫ auctē Bede. que habet̄ in principio secūdi capl'i. Et tandē ꝯcludit ex v̄bis .b. Augustini. ꝙ dn̄s bis spūmsanctū dedit. Semel post resurrectionē cū insufflauit ⁊ dixit. Accipite spūmsanctū. vt ptꝫ Joh̄. xx. ca. Sc̄do post suā ascensionē. s. in die penthecostes. Et hoc ad significandū duplicē dilectiōz. s. dei ⁊ p̄rimi: quā spūssanctꝰ ī nobis opat̄. Sc̄da ꝓpositio ē hec. Spūs dat̄ ꝑsonalr̄ cum suoꝝ donoꝝ distributiōe. Et ꝓbat̄ sic. Ita spūssanctꝰ mittit̄ et dat̄ sicut in sacra scriptura ſm expositōez sctōꝝ doctoꝝ mitti ⁊ dari manifeste affirmat̄. sꝫ in sacra scriptura manifeste affirmat̄ dari tū donis. igit̄ ꝓpositio vera. Tenet argumētū ⁊ maior. sꝫ minorē ꝓbās mgr̄ in l'ra: dicit q̄sdā errātes dixisse spūmsanctū nunq̄ ꝑsonalit̄ dari hoībꝰ. sꝫ tm̄ gr̄am ⁊ dona eiꝰ. Q đ ondit esse falsum: inducens ad hoc auctes .b. Augustini ⁊ Ambrosij. qbꝰ apte ondit̄ quō spūssanctꝰ tertia ꝑsona in diuinis p se in suis grāꝝ donis hoībꝰ mittit̄ et dat̄. Tertia ꝓpositio ē hec. Spūssanctꝰ a nulla creatura q̄tacūq̄ fulgeat sanctitate ꝯferri pōt· nisi instrumentalit̄. Et ꝓbat̄ sic. Si aliqua creatura q̄tūcūq̄ sancta ⁊ ꝑlata posset spūm sanctū ꝯferre sequeret̄ creatorem a creatura ꝓcedere. Patet hec seq̄la p hoc ꝙ spūssancti datio nō est aliud q̄ eiꝰ ꝓcessio. vt dicit prima ꝓpositio: Sꝫ ꝯn̄s est falsuz ⁊ impossibile. igitur illud ex q̄ sequit̄. sꝫ hoc ē oppositū huiꝰ ꝓpositionis igit̄ hec vera. Istā rōnē mgr̄ insinuās in l'ra q̄rit. An viri sancti p̄nt dare spūmsctm̄. Et dicit ꝙ nō. qz si sic: tūc spūssanctꝰ ꝓcederet a creatura. qđ ꝯfirmat p hoc ꝙ nullibi legit̄ in primitiua eccl'ia: qn̄ viri erāt sanctiores. ꝙ dedissent spūmsanctū. sꝫ legunt̄ bn̄ orasse ꝓ aliꝗbꝰ vt illi qbꝰ manus imponebāt: recipent spūmsanctum. Et ideo soluit obiectionē quandā: quam verba

apoſtoli videt̃ ſonare ad Gal. iij. Qui tribuit vobis ſpũmſanctũ. ⁊ opat̃ v̾tutes in vobis vbi videt̃ ap̃ls dicere ſe ſpũmſanctũ tribuiſſe. qđ mgr̃ ſoluit dicẽs: ꝙ ad eius p̃dicationẽ datꝰ fuit ſpũſanctꝰ. ⁊ hoc nõ eſt niſi inſtrumẽtaľr. vñ relinq̃t̃ ꝓpoſitio tanq̃ v̾a.

Utrum ſpũſanctus a ſeipſo det̃. a

Di. XV

b

Hic conſiderãdum eſt: cũ ſpũſanctꝰ det̃ hominibus a p̃re ⁊ filio qđ eſt ip̃m tpãliter ꝓcedere ab vtroq̃ vł mitti. vtrũ etiã a ſeipſo det̃. Si dat̃ a ſe. ⁊ ꝓcedit vel mittit̃ a ſe. Ad qđ dicimꝰ: q̃r ſpũſanctus ⁊ deꝰ eſt: ⁊ donũ ſiue datũ. ⁊ ideo dat ⁊ dat̃. Dat q̃dẽ inq̃ntum deꝰ. ⁊ dat̃ inq̃ntũ donum. Cũ aũt donatio ſiue datio ſpũſancti ſit operatio dei. ⁊ cõmunis ſit ⁊ idiuiſa opatio triũ pſonarũ. donat̃ itaq̃ ſpũſanctꝰ nõ tñ a p̃re ⁊ filio. ſed etiã a ſeipſo. Unñ Augꝰ. in. xv. li. de tri. dic̃. ꝙ ſeip̃m dat. Sicut inq̃t corpꝰ carnis nihil ẽ aliud q̃̃ caro. ſic donũ ſpũſancti nihil eſt aliud q̃̃ ſpũſanctꝰ. Intantũ ḡ donũ dei eſt: inq̃ntũ dat̃ eis q̃bꝰ dat̃. Apud ſe aũt deꝰ ẽ. ⁊ nemini dat̃: q̃r deꝰ erat p̃ri ⁊ filio coetnꝰ añꝫ cuiq̃ daret̃. nec q̃r illi dãt ⁊ ipſe dat̃: ĩõ minor ẽ illis. Ita eñ dat̃ ſicut dei donum. vt etiã ſeip̃m det ſicut deus. Nõ eñ dici põt nõ eſſe ſue ptãtis. de q̃ dictũ eſt. Spũs vbi vult ſpirat. Ecce apte dicit ꝙ ſpũſanctꝰ ſeipſum dat. Si eñ ſpũſanctꝰ ſeipſum dare nõ põt. ⁊ eũ p̃r dare põt ⁊ filiꝰ. põt itaq̃ p̃r aliq̃d ⁊ filiꝰ qđ nõ põt ſpũſanctꝰ. Itẽ ſi pater ⁊ filiꝰ dant ſpũmſctñ. nec ipſe dat aliq̃d. ḡ p̃r opat̃ ⁊ filiꝰ qđ nõ opat̃ ſpũſanctꝰ. Dat ḡ ſpũſanctꝰ ſeip̃m. Si aũt ſeip̃m dat. tũc ⁊ a ſeipſo ꝓcedit ⁊ mittit̃. Qđ vtiq̃ verũ ẽ. Nã ꝓceſſio tpãlis ſpũſancti vel miſſio ipſiꝰ ẽ donatio: ⁊ ipa dei opatio. Procedit ḡ ſpũſanctꝰ tpãliter a ſe: et mittit̃ a ſe. quia dat̃ a ſe.

Aug⁹.

Nõ eſt mirũ ſi ſpũſanctus dr̃ mitti vel ꝓcedere a ſe. cũ etiã filiꝰ dicat̃ mitti a ſe. b

Ne autẽ mireris ꝙ ſpũſanctꝰ dr̃ mitti vel ꝓcedere a ſe. Nã ⁊ de filio dicit Augꝰ. in. ij. lib. de tri. ꝙ nõ tantũ a p̃re miſſus ẽ. ſ; etiã a ſeip̃o ⁊ a ſpũſancto. querens quõ filiꝰ vł ſpũſanctꝰ ſit miſſus. cũ vterq̃ ſit vbiq̃ tanq̃̃ deꝰ: Nã vterq̃ inq̃t Augꝰ. legit̃ miſſus. De ſpũſctõ eñ legit̃. Quẽ mittet p̃r in noĩe meo. Et iterũ. Si abiero mittã eũ ad vos. Et filius de ſe dicit. Exiui a p̃re: ⁊ veni in mũdũ. Et ap̃lus dic̃. Miſit deꝰ filiũ ſuũ. In ꝓpheta aũt ſcriptũ eſt ex pſona dei. Celũ ⁊ terrã ego impleo. Itaq̃ vbiq̃ deꝰ eſt

Aug⁹.

vbiq̃ ḡ eſt filius. vbiq̃ etiã eſt ſpũſanctus. Illuc ḡ miſſus eſt filiꝰ ⁊ ſpũſanctꝰ vbi erant.

Quõ intelligenda ſit miſſio vtriuſq̃. c

Quocirca querendum eſt quõ intelligat̃ miſſio filij vł ſpũſancti. Pater eñ ſolus inq̃t Augꝰ. ĩ eodẽ nuſq̃̃ legit̃ miſſus. ſed filiꝰ ⁊ ſpũſanctꝰ. Et de filio primo videamꝰ quõ miſſum eũ ap̃lus dicat. Miſit deꝰ filiũ ſuũ factũ ex muliere. vbi ſatis oñdit eo ipſo miſſũ filiũ q̃ factũ ex muliere. Proinde mitti a p̃re ſine ſpũſãcto nõ potuit: q̃r pater intelligit̃ miſiſſe cũ cũ fecit ex femina. qđ vtiq̃ non fecit ſine ſpũſancto. Ecce h̃ dicit filiũ miſſum a patre ⁊ ſpũſancto.

Aug⁹. p̃ri⁹ d̃ miſſione filij

Q; a ſpũſancto filius ſit miſſus autoritatibus confirmat̃. d

Et ꝙ a ſpũſancto filius ſit miſſus. vt ait Augꝰ. in eodẽ. autoritatibus ↄfirmat̃. Ipſe xp̃us dicit ꝑ Eſa. Nunc miſit me dñs ⁊ ſpũs eiꝰ. De hoc Amb. in li. ij. de ſpũſancto ita ait. Quis ẽ q̃ dicit. Me miſit dñs ⁊ ſpũs eiꝰ: niſi q̃ venit a p̃re vt ſaluos faceret peccatores. i. xp̃us. ḡ ẽ tp̃r filiũ miſit ⁊ ſpũſanctus. Idẽ in eodẽ. Datꝰ eſt a patre: vt Eſa. dicit. Puer natꝰ eſt nobis. ⁊ filiꝰ datus eſt nobis. Datꝰ eſt aude eo dicere ⁊ a ſpũ. q̃r et ſpũ miſſus eſt. Dicit eñ filiꝰ dei. Spũs dñi ſup me. ꝓpter qđ vnxit me. euãgelizare paupibꝰ miſit me. p̃dicare captiuis remiſſionem ⁊c̃. Qđ cũ de libro Eſaie legeret: ait in euãgelio. Hodie cõpleta ẽ hec ſcriptura ĩ auribus veſtris. vt de ſe dictũ eſſe ſignaret. Bñ aũt dixit ſup me: q̃r quaſi filiꝰ hoĩs ⁊ vnctꝰ eſt ⁊ miſſus ad p̃dicandũ. Nã ſcḋm diuinitatẽ nõ ſup xp̃m eſt ſpũs ſed in xp̃o. Ecce his verbis oſtendit Ambro. filiũ eſſe miſſum ⁊ datũ nobis. non tñ a patre: ſ; etiã a ſpũſancto.

Ambroſi⁹

Idẽ in eodẽ.

Q; filius ſit datus etiam a ſeipſo. e

Deinde oſtẽdit eẽ datum etiã a ſeipſo. ita dicẽs in eodẽ li. Cum nõ diffinitũ fuerit ꝑ ꝓphetã a quo datꝰ eſt filius. oſtendit̃ datꝰ gr̃a trinitatis. vt etiã ipſe filius ſe dederit. Ecce h̃ dicit ꝙ filiꝰ ſe dedit. q̃r trinitas eũ dedit. Si aũt filiꝰ a ſe datus ẽ. a ſe ḡ miſſus eſt. ⁊ a ſe ꝓceſſit. Et h̃ vtiq̃ verum eſt ⁊ ꝓcedi optet. cum eius miſſio ſit diuina operatio.

Q; filius ſit miſſus a ſe. f

Q: autẽ a se mittat

Aug⁹.

Aug⁹. astruit in li. ij. de tri. dicens. Forte aliquis cogat vt dicam⁹ etiã a seipso missuz esse filium. q: et Marie ꝯceptus et partus operatio trinitatis est. Sed inqt aliquis. quõ pat eum misit: si ipse se misit. Cui rñdeo querẽs vt dicat quõ cũ pr sanctificauit. si et ipse se sanctificauit. Vtrũqꝫ enĩ dñs ait. Quẽ pater inqt sanctificauit et misit in hũc mundũ. Et alibi. Ego ꝓ eis sanctifico meipsum. Item quero quõ pat cũ tradidit: si ipse se tradidit. Vtrũqꝫ enĩ legit. Credo ꝙ rñdebit si ꝓbe sapit: q: vna volũtas est patris et filij. et insepabil' operatio. Sic igit intelligat illã incarnationẽ et ex virgine natiuitatẽ: in qua filius intelligit missus. vna eadẽqꝫ opatione patris et filij insepabiliter esse factã nõ inde sepato spũsancto. ꝗ a patre et filio missus ẽ idem fili⁹. quia a patre et v̾bo ei⁹ factuz est vt mitteret. i. incarnat⁹ hominib⁹ appareret. Nõ enĩ missus est mutãdo locũ. q: in mũdo erat. Qua ꝓpt' et pater inuisibil' vna cũ filio secuz inuisibili: eundẽ filiũ visibilẽ faciendo misisse eũ dict⁹ est. q si ita visibilis fieret: vt cũ patre inuisibilis esse desisteret. i. si substãtia inuisibilis v̾bi in creaturã visibilẽ mutata et trãsiens verteret. ita missus a patre intelligeret fili⁹: vt tm̃ missus nõ etiã mittẽs cũ patre inueniret. Cuz v̾o sic ẽ accepta forma serui: vt maneret incõmutabilis forma dei. manifestuz est ꝙ a pr̃e et filio nõ apparẽtib⁹ factũ sit. qꝺ apparet in filio. i. ab inuisibili patre cũ inuisibili filio. id ẽ ipse filius visibilis mitteret.

Sũmatim colligit q ex p̃dictis astruit. g

Ex predictis aper-

te mõstrat ꝙ fili⁹ missus est a pr̃e et a spũsancto. et a seipso. et que sit ipsa missio. s. incarnatio. i. ꝙ fact⁹ est hõ. ꝑ qꝺ visibilis apparuit. qꝺ est opus cõmune patris et filij et spũssancti.

Questio cur dicit a meipso nõ veni. b

Sz ad hoc opponi

Solutio

tur. Si fili⁹ a seipso missus ẽ. cur ꝗ ait. a meipso nõ veni. Ad h̾ Aug⁹. rñdet i. ij. li. de trinitate dicẽs: hoc dictũ esse ꝺm formã serui. ꝺm quam nõ fecit vt mitteret. i. nõ est opat⁹ incarnationem. sed ꝺm formã dei.

Vtrũ semel tm̃ missus sit fili⁹. an sepe. i

Hic querit vtrum

semel tm̃ missus sit filius: an sepe mittat. Si enĩ missio filij ipsi⁹ tm̃ incarnatio ẽ. cũ semel tm̃ incarnat⁹ sit et semel tm̃ videt missus. Ac si sepe mittit. est et alia ei⁹ missio ꝗ̃ incarnatio. Sz que ẽ illa: Nunqd eterna genitura missio ei⁹ dicẽda ẽ. an etiã alia missio q̃renda ẽ.

Q: duob⁹ modis dr filius mitti. k

Ad quod dicim⁹ ꝙ

duob⁹ modis dr fili⁹ mitti p̃ter illã eternũ genitura que ineffabil' est. ꝺm quã etiã missus posset dici: vt videt qbusdã. ꝗ meli⁹ ac veri⁹ ꝺm eam dr genit⁹. Preter eã ꝗ duob⁹ modis dr mitti. s. vel cũ visibili mũdo apparuit carne indut⁹. vel cũ se in aĩo pias sic trãsfert: vt ab eis ꝑcipiatur ac cognoscat. Hos ꝺ ues missionis modos apte Aug. distinguit i. iiij. li. de tri. dicẽs. Nõ eo ipso ꝙ de pr̃e natus est missus: dr filius. ꝗ vel eo ꝙ apparuit huic mũdo: verbũ caro factũ. Vñ dicit. A pr̃e exiui: et veni in mũdũ. vl' eo ꝙ ex tpe cuiusdã mente ꝑcipit: sicut dictũ est de sapia. Emitte illã de cel' sanctis tuis. et a sede magnitudinis tue vt mecũ sit et mecũ laboret. i. doceat me laborare. Et tũc vnicuiqꝫ mittit cum a quoqꝫ cognoscit atqꝫ ꝑcipit. quantũ cognosci et ꝑcipi põt: ꝓ captu vel ꝓficiẽtis in deũ vel ꝑfecte in deo anime rõnalis.

Q: ꝺm alterũ semel. ꝺm alterum sepe sit missus. et ꝺm alterum vt sit homo. et ꝺm alterum vt sit cum homine. l

Ecce distincti sunt

duo modi missionis filij. et ꝺm alteruz semel tm̃ missus ẽ dei fili⁹. ꝺm alteꝝ sepe missus ẽ. et mittit qtidie. Nã ꝺm alteꝝ missus ẽ: vt sit hõ qꝺ semel tm̃ factũ est. Scꝺm alteꝝ v̾o mittit vt sit cũ hoĩe. quõ quotidie mittit ad sctõs: et missus ẽ etiã añ incarnationẽ et ad oẽs sanctos q ante fuerunt. et etiã ad angelos. Vñ Aug⁹. de filio. i. de sapia patris loquẽs in. iiij. li. de tri. ait. Aliter mittit sapia vt sit cum homine. aliter missa est vt sit hõ. In aĩas enim sanctas se trãsfert. et amicos dei et ꝓphetas ꝯstituit. sicut implet etiaz sanctos angelos. Sed cũ venit plenitudo tpis: missa est nõ vt impleret angelos. nec vt esset angelus. nec vt esset cũ hominib⁹ vel in hoĩbus vt antea in patrib⁹ erat et in ꝓphetis. sed vt ipsuz verbum fieret caro. i. homo.

Aug⁹.

Quod ſm alterū modum dr̄ miſſus in mundum· ſm alterum nō· m

Preterea notandū

eſt· q̄ cū his duobꝰ modis mittat̄ filiꝰ ſm alterū dr̄ miſſus in mūdū· ſm alterū vero nō· Eo em̄ mō miſſus dr̄ in mundū quo viſibilis mūdo apparuit· Unde Augꝰ· in eodē li· ait· Cū ex tpe cuiuſq̄ mente pcipit̄· mitti qdem dicit̄· ſed nō in hūc mundū· Nō em̄ ſenſibilr apparet· i· corporeis ſenſibꝰ pſto ē· Nā et nos ſm q̄ mente aliqd eternū capimꝰ: nō in hoc mūdo ſumꝰ· ⁊ oīm iuſtoꝝ ſpūs etiā in carne viuentiū inq̄tum diuina ſapiūt nō ſunt in hꝫ mūdo· Ex p̄dictꝭ liquet: q̄ pter ineffabilē generationē duobꝰ modis mittit̄ filiꝰ· ſ· cū viſibilr apparuit: vel inuiſibilr percipit̄ mente·

(Augꝰ.)

Cur pater nō dr̄ miſſus cum ab aliquo cognoſcitur vt filius· n

Hic querit̄ cur pat̄

non dr̄ miſſus: cū ex tpe a quoq̄ cognoſcitur ſicut filiꝰ: Ad qđ dicimꝰ: q2 in eo eſt principij autoritas: que nō hꝫ de quo ſit· a quo filiꝰ eſt ⁊ ſpūſſanctꝰ· Pater em̄ eſt vt ait Aug· in eodem li· pncipiū totiꝰ diuinitatꝭ· vel ſi melius dr̄ deitatꝭ: q2 principiū ē filij ⁊ ſpūſſancti· Nā vt ait Augꝰ· in eodē· Si voluiſſet etiā deꝰ pr̄ p ſubiectā creaturā viſibiliter appareret· abſurdiſſime tn̄ aut a filio quē genuit· aut a ſpū ſancto q de illo pcedit: miſſus diceret̄· Congruent̄ aūt ille miſſus dr̄ q in carne apparuit miſiſſe aūt ille q in ea nō apparuit·

(Augꝰ.)

Putauerunt quidam filium ⁊ ſpiritūſanctum minores fuiſſe pr̄e: q2 miſſi dicunt̄· o

Ideoq̄ putauerūt

qdam heretici: cū pater nō ſit miſſus· ſꝫ filiꝰ ⁊ ſpūſſanctꝰ· patrē eſſe maiorē: ac filiū minorem eſſe ⁊ ſpūm ſanctū· atq̄ patrē quaſi maiorē miſiſſe vtrūq̄ q̄ſi minorē· Qđ augꝰ· improbat in· iiij· li· de tri· illis ꝯtradicens· Non ideo inq̄t arbitrandū eſt minorē eſſe filiū q̄ miſſus ē a patre· nec iō minorē ſpūm ſanctū· q̄ ⁊ pr̄ eū miſit ⁊ filiꝰ· Siue em̄ pp̄ter viſibilē creaturā: ſiue potiꝰ pp̄ter pncipij auctem vꝭ cōmēdationē· nō ppt̄ inequalitatē vꝭ imparilitatē vel diſſimilitudinē ſube in ſcripturis hec poſita intelligunt̄· Non ḡ ideo dr̄ pr̄ miſiſſe filiū vel ſpūm ſanctū q̄ ille eſſet maior ⁊ illi minores: ſꝫ maxime ppt̄ aucte m principij cōmendandā· ⁊ q2 in viſibili creatura nō ſic ille apparuit· Ecce oſtenſū eſt que ſit miſſio filij· et quibus modis mittatur·

(Augꝰ.)

Iſta eſt diſtinctio qndecima· In qua magiſter poſtq̄ egit de principio tp̄alis pceſſionis· ſ· qua dat̄ a patre ⁊ filio· ⁊ ſuo mō a viris ſanctis· Hic inq̄rit vtr̄ a ſeipſo det̄ vel mittat̄· Et circa hoc tria facit· Nā primo inq̄rit vtrū ſpūſſanctus a ſeipſo mitti dici debeat· Secūdo qualr̄ mitti a filio ꝯuenit: determinat· Tertio patrē nō poſſe dici miſſū inſinuat· Primum facit a pͥcipio vſq̄ ibi· Quo circa q̄rendū ē· Scđm ab inde vſq̄ ibi· Hic querit̄ cur pr̄· Tertiū ab inde vſq̄ ad finē diſtinctiōis· Et hec eſt ſnīa mgr̄i in generali· In ſpeciali ſnīa mgr̄i ſtat in tribꝰ ppōſitionibꝰ· quaꝝ prima ē· Spūſſanctꝰ ſanctificando creaturā nō ſolū a pr̄e ⁊ filio· ſed etiā a ſeipſo tp̄aliter mittitur ⁊ pcedit· Et pbat̄ ſic· Opa trinitatis· ſ· patris ⁊ filij ⁊ ſpūſſancti adextra ſūt indiuiſa· ſed pceſſio et miſſio ad ſanctificandū creaturam eſt opꝰ trinitatis adextra· ḡ eſt a tota trinitate· ⁊ p ꝯñs nō ſolum a pr̄e ⁊ a filio: ſed etiā a ſpū ſancto· ſ· a ſeipſo: vt dicit ppoſitio· Huius rōnis ſnīam mgr̄ explicat in textu querendo· an ſpūſſanctꝰ etiā mittit̄ ⁊ dat̄ a ſeipſo· Et dicit q̄ ſic· Nā ipſe ſpūſſanctꝰ deꝰ eſt ⁊ donū eſt· ⁊ ideo dat et dat̄· dat inq̄tum deꝰ· ⁊ dat̄ inq̄tum donū eſt· Et poſtea ꝯfirmat ſnīam· ſ· q̄ ſpūſſanctꝰ mittat̄ ⁊ det̄ a ſeipſo tripl̄r· Primo p hoc q̄ opa trinitatis adextra ſūt indiuiſa· Secūdo p hoc q̄ q̄cquid pōt facere vna pſona adextra pōt ⁊ alia· Si ḡ pōt pat̄ dare ⁊ mittere ſpūm ſanctū· ſequit̄ q̄ ipſe ſpūſſanctꝰ etiā ſeipm pōt mittere ⁊ dare· Tertio p ſimile de filio· de q̄ dicit beatꝰ Augꝰ· in· ij· de tri· q̄ nō tm̄ miſſus a pr̄e et filio: ſed etiā a ſeipſo· igit̄ ⁊c̄· Secūda ppoſitio ē hec· Licet filiꝰ ſolū ſemel in carnē a tota trinitate mittat̄· frequēter tn̄ in caſtas mentes mitti nullatenꝰ negat̄· Primā huiꝰ ꝯcluſionis ptem mgr̄ pbat in textu· Et primo q̄ ſolū ſemel miſſus ſit in carnem· ⁊ hoc aucte beati Augꝰ· dicētis· q̄ pter generationē eternā: quā qdam generationē appellāt· duobus modis miſſus eſt· ſ· viſibilr in carnē· ⁊ inuiſibilr in mētem· Et hos modos miſſionis ponit Augꝰ· Et differt vna miſſio ab alia· Nā miſſio in carnē ſemel facta ē· miſſio ꝟo in mentē pluries· hec ille· Et q̄ in carnē ſit miſſus a tota trinitate pbat̄· Nā primo q̄ ſit miſſus a pr̄e ⁊ ſpū ſancto p illud Eſa· vbi p pphetā chriſtꝰ dicit· Nūc miſit me dn̄s ⁊ ſpūs eiꝰ· Et q̄ ſit miſſus a ſeipſo: patet autoritate beati Augꝰ· dicētis· ij· de tri· q̄ Marie ꝯceptus ⁊ partꝰ opus trinitatis ē· Secūda huiꝰ ꝯcluſionis ps patet p beatū Auguſtinū vbi ſupra· Tertia ppoſitio ē hec· Nec filius nec ſpūſſanctꝰ eſt minor pr̄e· nō obſtante q̄ pr̄ nō pōt dici miſſus: quālitercūq̄ etiā mūdo appareat· Et pbat̄ ſic· Ille nūq̄ ꝯuenięter miſſus dici poterit q nunq̄ ab alio pcedit· ſed oīs pceſſionis ē autor ⁊ principiū· ſed ex q̄ talis ē pr̄ in diuinis: patet veritas ppoſitiōis· Iſtā rōnem explicās mgr̄ querit· quare pr̄ nō dr̄ miſſus· Et rn̄det q̄ pp̄ter autoritatē ſm quā pat̄ a nullo eſt· ideo nec mitti pōt· Et p hoc excludit errorē quorūdam hereticoꝝ dicentiū filiū ⁊ ſpūm ſanctū eſſe minores patre· eo q̄ illi duo mittunt̄ ⁊ pater nō· Qđ probat eſſe falſum autoritate beati Auguſtini· Et ſic terminat̄ ſententia huius diſtinctionis·

De miſſione ſpirituſſancti que fit duobꝰ modis· viſibiliter ⁊ inuiſibiliter· a

Nunc de ſpūſan

Di· XVI

cto videndū eſt pter illā ineffabilē ⁊ eternā pceſſionē qua pcedit a pa

tre ꝛ filio ꝛ nō a seipso: que sit eius tꝑalis ꝓcessio que dicit missio siue datio? Ad qḋ dicimus: qꝛ sicut filius duob⁹ modis dicit mitti: vno quo visibiliter apparuit. altero quo inuisibiliter castis mentib⁹ ꝑcipit. Ita ꝛ spūssanctus a pr̄e ꝛ filio a seipso duob⁹ modis ꝓcedere siue mitti siue dari dr̄. vno visibiliter. altero inuisibiliter. Dat⁹ est em̄ visibilis creature demōstratione. sicut in die penthecostes aliisq; vicib⁹. ꝛ dat quotidie inuisibiliter illabendo mentibus fidelium.

Prius de illo modo missionis qui fit visibiliter agit. b

Et primo agam⁹ de

illo missionis mō qui fit visibili specie. De hoc Aug⁹. in. ij. li. de tri. ita ait. In ꝓmptu est intelligere de spūsctō: cur missus ꝛ ipse dicat. Facta est em̄ quedā creature spēs ex tpe in qua visibiliter ostēderet spūssanct⁹. siue cum in ipsum dn̄m corꝑali specie columbe descēdit. siue cū in die penthecostes fact⁹ est subito de celo son⁹ quasi ferret flatus vehemēs ꝛ vise sunt illis lingue diuise sicut ignis. q̄ et insedit sup vnūquēq; eoꝝ. Hec oꝑatio visibiliter expssa. ꝛ ocul' oblata mortalib⁹: missio spūssancti dicta est. nō vt appareret eis ipsa substantia. qua ꝛ ipse inuisibilis ꝛ incōmutabilis ē: sicut pr̄ ꝛ fili⁹. s; vt exteriorib⁹ visis corda hoīm cōmota a tꝑali manifestatione venientis: ad occultā eternitatē semꝑ p̄ntis cōuerterent. Ecce his v̄bis aperit Aug⁹. illum modū missionis q̄ visibiliter exhibet. cū tñ ipse spūs in sui natura nō videat. q̄ nec in illis creaturis magis erat q̄̄ in aliis. s; ad aliud. In illis em̄ erat vt ꝑ eas ad homies venicē: ostenderet esse in illis ad quos ille creature veniebant. Non em̄ spūssanct⁹ tꝑali motu tūc venit vel in homines descendit. sed ꝑ tꝑalem motū creature significata ē spūalis ꝛ inuisibilis spūssancti infusio. Et vt aperti⁹ dicam. ꝑ illū modū missionis spūssancti corꝑaliter exhibitum: monstrata est spūalis ꝛ interior missio sancti spirit⁹. siue donatio de qua agendum est.

Cum filius sit minor patre s̄m formā creatam in qua apparuit. cur non ꝛ spiritussanctus similiter. c

Sed prius queren

dum est. cum filius dicat minor pr̄e s̄m missionem qua in forma creata apparuit. cur et spūssanctus nō dicat filii minor patre: cū ꝛ in forma creata apparuit? Nā de filio q̄ minor sit pr̄e s̄m formā qua missus apparuit. apte ostendit Aug⁹. in. iiij. lib. de tri. dicēs. Misit deus filium suū factū ex muliere. factū sub lege. vsq; adeo paruū vt factū. eo itaq; missum: quo factū. Fateamur ergo factū minorem. ꝛ intantū minorē inquātum factū. ꝛ intantū factū inquantū missum. Ecce habes qꝛ filius inquantū est missus. i. factus. minor est patre. Cur ergo spūssanctus nō dicat patre minor: cū ꝛ ipse creaturā assumpserit ī qua apparuit. Quia aliter spūs assumpsit creaturam in q̄ apparuit. aliter fili⁹. Nam fili⁹ accepit ꝑ vnionem. spūs v̄o nō. Filius em̄ accepit hoīem ita vt fieret homo. Spūs v̄o scūs nō ita accepit columbā vt fieret colūba. De hoc Aug⁹. in. ij. lib. de tri. ita ait. Ideo nusq; scriptū ē q̄ deus pr̄ maior sit spūssancto: vel spūssanct⁹ minor pr̄e. qꝛ nō sic ē assumpta creatura in q̄ appareret spūssanct⁹. sicut assumptus ē fili⁹ hoīs. in q̄ forma ipsi⁹ dei verba ꝑsona p̄sentaret. nō vt haberet v̄bū dei sicut alij sancti sapiētes. s; q̄ ipsū v̄bū erat. Aliud est em̄ v̄bū in carne. aliud v̄bū caro. i. aliud est verbū in hoīe. aliud v̄bum hō. Caro em̄ ꝑ homine posita est in eo q̄ ait. verbū caro factū est. Non ergo sic assumpta ē creatura in q̄ apparuit spūssanct⁹: sicut assumpta est caro illa ꝛ hūana forma ex v̄gine maria. Nō enī columbā vel illū flatū vel illū ignē beatificauit. sibiq; in vnitatē ꝑsone ꝯiunxit in eternū. Ex p̄dictis apte ostēsum est s̄m q̄d fili⁹ dicat minor patre. ꝛ quare filius dicat minor pr̄e et nō spiritussanctus.

Q̄ filius s̄m q̄ homo factus est nō modo pr̄e. s; spūsancto. ꝛ etiā seipso minor est. d

Notandum autem

q̄ fili⁹ s̄m q̄ hō fact⁹ est: nō tm̄ pr̄e: s; spūsancto ꝛ etiā seipso minor dr̄. Et q̄ etiam seipso minor dicat s̄m formā s̄ui: Aug. ostēdit ī. j. li. de tri. dicēs. Errauerūt hoīes ea q̄ de xp̄o s̄m hoīem dicta sūt ad ei⁹ subam q̄ sempiṫna est trāsferētes. sic illud qḋ ipse dn̄s ait. Pat maior me ē. qḋ ꝓpt formā serui v̄itas dicit. s̄m quē modū et iā seipso minorē fili⁹. Quō em̄ nō etiā seipso minor factus est qui seipsum exinaniuit formam serui accipiēs. Non em̄ sic accepit formam serui: vt amitteret formam dei. in qua erat equalis patri. In forma ergo dei vnigenit⁹ patris equalis est patri. In forma serui etiam seipso minor est.

De filio ꝓbat.

Aug⁹.

Aug⁹.

Aug⁹.

Aug⁹.

Non ergo immerito scriptura dicit vtrūq3. s. et equalē patri filiū. ⁊ patrē maiorē ē filio. Illō enī ꝓpter dei formā. hoc aūt ꝓpter formam serui intelligit᷑. De hoc eodē in. ij. li. de trini. Aug⁹. ait. Dei fili⁹ est eq̄lis patri ſm dei formam in qua ē. ⁊ minor patre ſm formā serui quā accepit. in qua nō modo pr̄e: sed etiam spūsctō. nec hoc tm̄. sed etiā seipso minor inuent⁹ est. Propt̄ qd̄ vt idē in li. ꝯtra Maximinū ait. Nō tm̄ pr̄e: sed etiā seipso ⁊ spūsancto minor fact⁹ est. ⁊ etiā minorat⁹ paulominus ab angelis. Est ergo dei fili⁹: vt ipse ait in. j. li. de tri. deo pr̄i natura equal' habitu minor id est in forma serui quā accepit. His autoritatibus ostendit᷑ aperte fili⁹ ſm formā serui minor patre. ⁊ seipso ⁊ spiritusancto.

Augusti.

Hylarius aliter dicit. s. q᷑ pater sit maior nec filius tamen minor. e

Hylari⁹ aūt dicere videt᷑: q᷑ pater sit maior filio. nec tm̄ filius minor pr̄e. Pater enī dr̄ maior ꝓpt̄ autoritatē q2 in eo est autoritas generationis: ſm quā dicit. pr̄ maior me est. Et aplūs. Donauit ei nomen qd̄ est sup oīe nomē. Luc ergo ait. Pater maior me ē. hoc est ac si diceret. donauit mihi nomen. Si ergo inquit Hylari⁹ in. ix. li. de tri. donantꝫ autoritate pr̄ maior ē. nunquid ꝑ doni ꝯfessionē fili⁹ minor ē. Maior itaq3 donans ē. sed minor iam nō est: cui vnū esse donat᷑. Ait enī. Ego ⁊ pater vnū sum⁹. Si non hoc donat᷑ iesu vt ꝯfitendus sit in glīa dei patris: minor pr̄e ē. Si aūt in ea glīa dei donat᷑ esse qua pr̄ est. habes ⁊ in donātis autoritate. q2 maior ē. ⁊ in donantꝫ ꝯfessione. q2 vnū sunt. Maior itaq3 pr̄ filio est. ⁊ plane maior. Cui tantū donat esse quant⁹ ē ipse. cui innascibilitatꝫ eē imaginē sacro natiuitatꝫ impartit. quā ex se ī forma sua generat. Audisti lector: qd̄ sup h̄ dicat hylari⁹. cui⁹ verba vbicūq3 occurrerint: diligent̄ nota. pieq3 ītellige.

Ista est distinctio sedecima. In q̄ magister postq̄ egit de ꝓcessione spūsancti tpali. incipit agere de missione ei⁹ visibili. Et circa hoc tria facit. Naz primo oñdit spm̄ sanctū esse visibiliter missuz. Scd̄o subdit qualit̄ visibiles missiōes filij ⁊ spūsancti se habeant ad inuicē. Tertio subiūgit qualit̄ filius ⁊ spūssanct⁹ ſm istas missiones se hēant ad patrē. Primū facit a principio distinctionis vsq3 ibi. Sz pri⁹ querendū est. Secundū ab inde vsq3 ibi. Hylari⁹ aūt dicere videt᷑. Tertiū ꝟo ab inde vsq3 ad finē distinctionis. In speciali ꝟo sñia mgr̄i stat in trib⁹ ꝓpositionibus. quaꝝ prima est hec. Spūssanct⁹ ad modū filij est missus dupl'r. s. visibiliter ⁊ inuisibilit̄. Et probat᷑ sic. Spūsancti tpalis missio ē creature sanctificatio sed creature sanctificatio dupl'r fit. aliq̄n cum apparentia alicui⁹ visibilis signi. q̄nq3 ꝟo effectu solū interiori sine visibili signo. igit᷑ missio spūsancti est duplex. s. visibilis ⁊ inuisibilis. Istam rōnem intendit magister in textu. vbi ꝓponit primo. Sicut fili⁹ dupliciter ē missus. s. in carnē visibilit̄. ⁊ in castas mentes inuisibiliter. Sic spūssanct⁹ visibiliter apparuit in die penthecostes in specie linguaꝝ igneaꝝ. alijsq3 vicib⁹ in specie columbe. ⁊ quottidie illab᷑ mentib⁹ fidelium inuisibilit̄. Et subdit postea: q᷑ illa visibilis spūsancti missio nō fuit nisi quedā ipsi⁹ apparentia vel manifestatio in corpali creatura tanq̄ in signo manifestationis: vt magister inducit in textu ex autoritate beati Augustini. Secūda ꝓpositio hec ē. Spūssanct⁹ nō dicit᷑ minor realit̄ tota trinitate ꝓpt̄ ipsius visibilē missionē: sicut fili⁹ ꝓpter suā. Hāc ꝓpositionem mgr̄ insinuans querit. Quare spūssanct⁹ rōne sue visibilis missionis nō dicit᷑ minor pr̄e. sicut filius rōne sue incarnationis seu visibilis missionis dicitur minor tota trinitate. Et rūdet q᷑ spūssanct⁹ nō assumpsit columbā vt esset colūba. sed vt in ea appareret. ⁊ vt ꝑ eam designaret᷑ inuisibilis missio. Fili⁹ autem assumpsit humanā naturā nō solū vt ī ea appareret. sed etiā vt esset hō. Et ideo fili⁹ ſm illā suā visibilem missionē dr̄ minor nō solum pr̄e. sed etiā seipso et angelis. vt patet ibi. Minuisti eū paulomin⁹ ab angelis ⁊c. Ad qd̄ mgr̄ adducit mltas autoritates. vt patet in lr̄a. Tertia ꝓpositio hec est. Pater autoritate donationis ē maior filio sibi essentialr̄ equali. Hāc ꝓpositionē ꝓbat mgr̄ autoritate Hylarij. ix. de tri. dicentis. Donātis autoritate pr̄ est maior. nunquid ꝑ doni ꝯfessionē fili⁹ est minor. Maior itaq3 donās ē. sed minor iam nō est. cui vnū esse donat᷑. Unde patz hanc ꝓpositionem esse veram.

De missione spūsancti qua inuisibiliter mittitur. a

Di. XVII

Iam nunc accedam⁹ ad assignandā missionē spūssancti qua inuisibilit̄r mittit᷑ in corda fideliū. Nam ipse spūssanct⁹ q̄ de⁹ est: ac tertia in trinitate ꝑsona vt sup ostensum ē. a patre ⁊ filio ac seipso tpaliter ꝓcedit. i. mittit᷑ ac donat᷑ fidelib⁹. sed q̄ sit ista missio siue donatio. vel quomodo fiat ꝯsiderandum est.

Premittit᷑ quiddā ad hanc ostensionem necessarium. scz q᷑ spūssanctus est charitas qua diligimus deum ⁊ primum. b

Hoc autē vt intelligibili⁹ doceri: ac pleni⁹ ꝑspici valeat ꝑmittēdum ē quiddā ad h̄ valde necessariū. Dictū q̄dem ē supra: ⁊ sacrꝫ autoritatib⁹ ostēsum. q᷑ spūssanct⁹ amor est pr̄is ⁊ filij quo se inuicē amāt ⁊ nos. His aūt addendū ē: q᷑ ipse idez spūssanct⁹ ē amor siue charitas: q̄ nos diligimus deū ⁊ ꝓximū que charitas cū ita ē in nobis vt nos faciat diligere deū ⁊ ꝓximū. tunc spūssanct⁹ dr̄ mitti vel dari nob. ⁊ qui diligit ipsaz dilectionē qua diligit ꝓximū. in eo ipso deū diligit. q2 ipsa dilectio de⁹ ē. i. spūssanct⁹

Autoritatibus ita esse cõfirmat· c

Ne autem in re tan

ta aliqd de nr̃o influere videamur sacris au- (Aug⁹.) toritatibus qd̃ dictũ ē corroborem⁹. De hoc Aug⁹. in. viij. li. de tri. ait. Qui ꝓximum dili git: ꝯſis ē vt ipam ꝑcipue dilectionem diligat Deus aũt dilectio ē. cõsequēs ḡ ē vt ꝑcipue deũ diligat. Itē in eodē. Deus dilectio ē. vt ait Jo̅hes aplus. Ut qd ergo imus ⁊ curri- mus in sublimia celoꝝ. ⁊ ima terrarũ querē- tes eũ q̄ ē apud nos: si nos eē apud eũ velim⁹ Nemo dicat. nõ noui qd diligã. diligat frēm ⁊ diligat eandē dilectionē. Magis em̄ nouit dilectionē qua diligit. q̄ꝫ fratrē quē diligit. Ec ce iã potes notiorē deũ hr̃e q̄ꝫ fratrē. Plane notiorē q̄ꝛ ꝑsentiorē. q̄ꝛ interiorē q̄ꝛ certiorē amplectere dilectionē deũ. ⁊ dilectione am- plectere deũ. Ipa ē dilectio q̄ oēs bonos an- gelos. ⁊ oēs dei ſuos cõsociat vinculo sancti tatis. Q̄to ergo saniores sum⁹ a tumore su- perbie: tãto sum⁹ dilectiõe pleniores. ⁊ q̄ nisi deo plen⁹ ē qui plenus ē dilectiõe. His vbis satis ostēdit Aug⁹. ꝙ dilectio ipa q̄ diligimus (Idem) deũ vel ꝓximũ de⁹ ē. Sed adhuc apti⁹ in eo dem libro subdit dicens. Dilectionē quã cõ- mendat Jo̅hes apls attēdam⁹. Qui diligit inq̄t fratrē in lumine manet. ⁊ scandalum in eo nõ ē. Manifestũ ē ꝙ iusticie ꝑfectionē in fratris dilectiõe posuerit. Nã in q̄ scandaluꝫ nõ ē: vtiq̄ꝫ ꝑfectus ē. Et tñ videt̃ dilectionē dei tacuisse: qd̃ nunq̄ꝫ faceret nisi q̄ꝛ i ipa fra- terna dilectiõe vult intelligi deũ. Aptissime em̄ in eadē epl'a paulo post ait. Ita dilectissi- mi diligamus inuicē. q̄ꝛ dilectio ex deo est. ⁊ oĩs q̄ diligit ex deo nat⁹ ē: ⁊ cognouit deuꝫ. Qui nõ diligit nõ cognouit deũ. q̄ꝛ de⁹ dile- ctio ē. Ista cõtextio satis apte declarat ean- dem ipam fraternã dilectionē. Naꝫ fraterna dilectio est qua diligim⁹ inuicē. nõ solũ ex deo sed etiã deũ eē tanta autoritate ꝑdicari. s. Jo hannis. Cũ ḡ de dilectiõe diligim⁹ fratrē. de deo diligim⁹ fratrē. nec fieri põt vt eandem dilectionē nõ ꝑcipue diligam⁹ qua fratrē di- ligimus. q̄m de⁹ dilectio ē. Itē q̄ nõ diligit fra trē: nõ ē in dilectione. ⁊ qui nõ est in dilectio- ne: nõ est in deo. quia deus dilectio est. Ecce apte dixit fraternã dilectionē deum esse:

Q̄ fraterna dilectio cũ sit deus. nõ est pa ter vel filius. sed spũssanctus tm̄. d

Cum autem frater

na dilectio sit deus. nec pater ē nec filius. ſʒ tm̄ spũsscũs. q̄ ꝓprie in trinitate dilectio vl' cha ritas dicit̃. Un̄ Aug⁹. in. xv. lib. de tri. Si in (Aug⁹.) donis dei nihil est mai⁹ charitate. ⁊ nullũ est mai⁹ donũ dei q̄ꝫ spũsscũs. qd cõsequēti⁹ ē q̄ꝫ vt ipe sit charitas q̄ dicit̃ ⁊ de⁹ ⁊ ex deo. Ita em̄ ait Jo̅hes. Dilectio ex deo est. Et paulo post. De⁹ dilectio ē. Ubi manifestat eã se di- lectionē dixisse deũ quã dixit ex deo. de⁹ ḡ ex deo ē dilectio. Itē in eodē. Jo̅hes volens de hac re apti⁹ loq̄. In hoc inq̄t cognoscim⁹: q̄ꝛ in ipo manem⁹: ⁊ ipse in nobis. q̄ꝛ de spũ suo dedit nobis. Spũs itaq̄ꝫ scũs de q̄ dedit nob̄ facit nos in deo manere. ⁊ ipm in nob̄. h̄ aũt facit dilectio. Ipe ē ḡ de⁹ dilectio. Ipe igit̃ si gnificat̃ vbi legit̃. deus dilectio ē. Ex his ap- paret ꝙ spũsscũs charitas est.

Q̄ nõ est dictũ ꝑ cãm illud. de⁹ charitas ē sic illud. tu es patiētia mea ⁊ spes mea. e

Sʒ ne forte aliquis

dicat illud eē dictũ ꝑ expressionē cause. deus charitas ē. s. ꝙ charitas sit ex deo. ⁊ nõ sit ipe deus. sic dicit̃. deus nr̃a patiētia ē ⁊ spes. non ꝙ ipse sit ista. ſʒ q̄ꝛ ista ex deo sunt. Occurrit aug⁹. oñdens hoc nõ eē dictũ ꝑ cãm sicut illa in. xv. li. de tri. ita dicēs. Nõ dicturi sum⁹ cha ritatem nõ ꝓpterea eē dictã deũ: ꝙ ipa chari tas sit vlla subã que dei digna sit noĩe. ſʒ ꝙ do num sit dei sicut dictũ ē deo. Tu es patientia mea. Nõ vtiq̄ꝫ ideo dictũ est. tu es patientia mea. ꝙ dei suba est nr̃a patiētia: ſʒ q̄ꝛ ab ipso nob̄ est. Un̄ alibi. Ab ipso est patientia mea: Hũc em̄ sensum facile refellit scripturarũ ip- sa locutio. Tale ē em̄. Tu es patiētia mea. q̄- le ē. Dñe spes mea. ⁊ de⁹ me⁹ mĩsc̄dia mea. ⁊ m̄lta silia. Nõ ē aũt dictũ. Dñe charitas mea aut tu es charitas mea. aut de⁹ charitas mea Sʒ ita dictũ ē. de⁹ charitas est. sicut dictum est deus spiritus est. Hoc qui non discernit intellectũ a dño: nõ expositionē q̄rat a nob̄. Nõ apti⁹ q̄cq̄ꝫ possum⁹ dicere. De⁹ ḡ chari- tas ē. Ex ꝑdictis clarescit ꝙ spũsscũs chari- tas ē. q̄ꝛ diligim⁹ deũ ⁊ ꝓximũ. vñ facili⁹ ē no bis oñdē quõ spũsscũs mittat̃ siue det̃ nob̄.

Quõ spũsscũs mittat̃ vel det̃ nob̄. f

Tunc enĩ mitti vel

dari dicit̃: cũ ita in nob̄ ē: vt faciat nõ diligere deũ ⁊ ꝓximũ. ꝑ qd̃ manem⁹ in deo. ⁊ deus in nob̄. Un̄ Aug⁹. hũc missionis modũ insinu- (Aug⁹.) ans in. xv. lib. de tri. ait. De⁹ spũsscũs q̄ ꝓce- dit ex deo cũ dat⁹ fuerit hoĩ. accēdit eũ ad di- ligendũ deũ ⁊ ꝓximũ. ⁊ ipe dilectio ē. Nõ em̄

hab; hō vñ diligat deū nisi ex deo. Ecce quō daſ vel mittiſ nob spūsscūs. fm̄ q̄ diciſ datū siue donū. Qō donū cōmēdat Aug⁹. explanans aptius quō deſ in eodē lib. Dilectio inquit dei diffusa ē in cordib⁹ nr̄is. vt ait aplus p spm̄scm̄ q dat⁹ ē nob. Nullū ē isto dono dei excellenti⁹. Solū ē qō diuidit int̄ filios regni ⁊ filios pditionis. Danſ ⁊ alia p spiritū munera. s̄ sine charitate nihil p̄sunt. Nisi ḡ tm̄ impartiaſ cuiq; spūsscūs: vt eū dei ⁊ p̄ximi faciat amatorē. a sinistra nō transferſ ad dexteram. Nec; spūsscūs p̄prie diciſ donū nisi p̄pter dilectionē. quā q̄ nō habuerit: ⁊ si loquatur oīb⁹ linguis. ⁊ habuerit p̄phetiā ⁊ omnē sciam ⁊ oēm fidē. ⁊ distribuerit subam suam. ⁊ tradiderit corp⁹ suū ita vt ardeat: nō ei p̄dest. Q̄tū ḡ bonū ē: sine q ad eternā vitā nemine tanta bona pducūt. Ipa v̄o dilectio vl' charitas: nā vni⁹ rei nomen ē: vtrūq; pducit ad regnū. Dilectio ḡ que ex deo ē. ⁊ de⁹ proprie spūsscūs ē. p quē diffundiſ in cordib⁹ nostris de⁹ charitas. p quā nos tota inhabitat trinitas. Quocirca rectissime spūsscūs cum sit de⁹: vocaſ etiā donū dei. Quod donū p̄prie q̄d nisi charitas intelligendū ē q̄ pducit ad deū. ⁊ sine qua quodlibet aliud dei donū nō pducit ad deū. Ecce hic apiſ qō sup̄ dictum erat. s. q̄ charitas sit spūsscūs: ⁊ donū excellentius. ⁊ quō h̄ donū. i. spūsscūs detur nob. s. cū ita impartiſ alicui. i. ita habet eē in aliquo: vt eū faciat dei ⁊ p̄ximi amatorē. Qō cū facit: tūc aūt dari diciſ siue mitti alicui. et tūc ille diciſ p̄prie habere spiritūsanctum.

Quō spūsscūs daſ: hic notaſ.

Predicte autoritates colligūt summam

Utrū cōcedēdū sit q̄ spūsscūs augeaſ in hoīe. vel magis vl' min⁹ habeaſ vel deſ. g

Hic queritur si cha

ritas spūsscūs ē. cū ipsa augeaſ ⁊ minuaſ in hoīe. ⁊ magis ⁊ minus p diuersa tp̄a habeaſ vtrū cōcedendū sit q̄ spūsscūs augeaſ vl' minuaſ in hoīe. ⁊ magis ⁊ min⁹ habeaſ. Si eīn in hoīe augereſ. ⁊ magis vel minus datur et habeſ. mutabilis eē videſ. deus aūt oīno immutabilis videſ. Videſ ḡ q̄ vel spūsscūs nō sit charitas. vel charitas nō augeaſ vel minuaſ in hoīe. Itē charitas ⁊ nō habēti daſ vt habeat. ⁊ habēti vt pleni⁹ habeat. Si ḡ spūssanct⁹ charitas ē: ⁊ nō habēti daſ vt habeat ⁊ h̄nti vt pleni⁹ h̄eat. Sz quō daſ n̄ h̄nti. i. cū ipse vt de⁹ sit vbiq;. ⁊ in oīb⁹ creaturis tot⁹. Et quō pleni⁹ daſ vel habeſ sine sui mutatiōe.

An spūsscūs deſ habenti ⁊ non habenti

Responsio ad primā questionē. h

His ita respōdem⁹

dicentes. q; spūsscūs siue charitas penit⁹ immutabilis ē. nec in se augeſ vel minuiſ. nec i se recipit magis vel min⁹. sed in hoīe. vel potius hoī augeſ ⁊ minuiſ. ⁊ magis vel minus daſ vel habeſ. sicut deus diciſ magnificari ⁊ exaltari in nob. q tn̄ in se nec magnificaſ: nec exaltaſ. Vñ p̄ph̄a. Accedat hō ad cor altū: ⁊ exaltabiſ deus. Sup quē locū ait autoritas. Deus nō in se s̄ in corde hoīs grādescit. Sic h̄ spūsscūs hoī daſ. ⁊ datus amplius datur id ē. augeſ. ⁊ magis ⁊ min⁹ habeſ. ⁊ tamē immutabilis existit.

Hic ponit illius dubij solutionē

Responsio ad secundam. i

Cunq; vbiq; sit. et

in oīni creatura totus. sunt tn̄ multi q eū nō habent. Nō eīn oēs spm̄scm̄ habēt in quib⁹ est. alioqn ⁊ irrationabiles creature haberēt spm̄scm̄. quod fidei pietas nō admittit.

Autoritate cōfirmat vtrāq; r̄sionē. k

Ut autem certius

fiat qō diximus autoritate cōfirmamus. Q̄ spūsscūs magis ac minus pcipiaſ ⁊ hoī augeatur. ⁊ nō habēti deſ. ⁊ habēti vt plus habeatur. Aug. ostēdit sup Joh. dicēs. Sine spūscō cōstat nos christū nō diligere. ⁊ ei⁹ mandata s̄uare nō posse ⁊ id nos posse atq; agere tāto minus q̄to illū pcipim⁹ min⁹. Tanto v̄o amplius q̄to illū pcipimus ampli⁹. Jdq; nō solū nō habēti. verūetiā habēti nō incassum p̄mittiſ. Nō habēti q̄dē vt habeaſ: habēti aūt vt ampli⁹ habeaſ. Nā si ab alio minus. et ab alio amplius nō habereſ: sanct⁹ Helyse⁹ scō Helye nō diceret. Spūs qui ē in te duplo sit i me. Christo aūt qui ē dei filius nō ad mensuram datus ē spūs. Nec; eīn sine gr̄a spūssancti ē mediator dei ⁊ hoīm hō christus. Q̄ eīn ē vnigenitus dei fili⁹ equalis patri: nō ē gratie sed nature. Q̄ aūt in vnitatē psone vnigeniti assumptus est hō: gr̄e ē nō nature. Ceteris aūt ad mensurā daſ. ⁊ datus addiſ: donec vnicuiq; p modo sue pfectionis propria mensura compleaſ. Ecce expresse habes q̄ spūsscūs magis ⁊ minus daſ vel accipiſ. ⁊ homini datus augeaſ. ⁊ habēti ⁊ nō habēti daſ quia spūsscūs est charitas que nō habēti daſ ⁊ in habēte augeſ ⁊ p̄ficit. Immo vt veri⁹ et magis p̄prie loquar. hō in ea p̄ficit. ⁊ deficit aliqñ. ⁊ tunc ipsa dicitur proficere vel deficere. que tn̄ nec p̄ficit nec deficit in se. q: de⁹ ē.

Hic ponit cōfirmationem p̄dicte conclusiōis

Aug⁹. Unde Aug⁹. in omel. ix. sup eplam Joh. ait. Probet se q̄sq; q̄ītū in illo pfecerit charitas vel potius q̄ītū ipe in charitate pfecerit. Nā si charitas deus ē. nec deficit nec pficit Sic ḡ in te pficere dicit charitas. quia tu in ea pficis. Ecce quō intelligendū sit: cū dr spūssctūs augeri in nobis. quia nos in eo. s. proficimus sic ⁊ alia hmōi.

Qz aliq dicūt spūsscm̄ nō esse charitatem qua diligimus deū ⁊ p̄ximum. n

Supra dictum est

q spūssctūs charitas ē patris ⁊ filij qua se inuicem diligunt ⁊ nos. ⁊ ipe idem ē charitas que diffundit in cordibus nr̄is: ad diligendū deū et p̄ximū. Horū alterū oēs catholici concedunt. s. q spūssctūs sit charitas pr̄is ⁊ filij. Qz aūt ipse idē sit charitas qua diligim⁹ deū ⁊ p̄ximū a plerisq; negat. Dicūt em̄. Si spūssanctus charitas ē patris ⁊ filij ⁊ nr̄a. eadem ergo charitas est qua deus diligit nos. ⁊ qua nos diligim⁹ deū. Hoc aūt scōꝝ autoritates negare vident. Dicit em̄ Aug⁹. in lib. de spū ⁊ lr̄a. Uñ est dilectio nisi vñ ⁊ ipsa fides. id est a spūscō. Nō esset em̄ in nobis nisi diffunderetur in cordibus p spm̄. Charitas aūt dei dicta ē diffundi in cordibus nr̄is. nō qua nos ipse diligit. sed q̄ nos facit dilectores suos. Sicut iusticia dei dicit: qua nos iusti ei⁹ munere efficimur. ⁊ dn̄i sal⁹ qua nos saluat. ⁊ fides xp̄i qua nos fideles facit. His v̄bis videt mōstrari distinctio int charitatē q̄ nos de⁹ diligit ⁊ q̄ nos diligim⁹ Et sic iusticia nr̄a dr̄ dī. nō q ipe sit ea iustus. sed qz ea nos iustos facit. Similiter ⁊ fides ⁊ salus. sic videt dicta dei charitas que ē in nobis. nō q ipe ea diligat. ſ qz ea nos diligere facit. De h̄ etiā idē Aug⁹. in lib. xv. de tri. ait. Cū ioh̄es cōmemorasset dei dilectionē. nō qua nos eū: ſ qua ipe dilexit nos ⁊ misit filiū suū liberatorē p pctīs nr̄is. Ecce ⁊ hic videt manifeste diuidere dilectionez q̄ nos diligimus deū ab ea qua ipse diligit nos.

Autoritates q̄ videntur p eis facere — *Aug⁹.* — *Aug⁹.*

Si ergo inquiūt spūssctūs dilectio ē q̄ deus diligit. ⁊ qua nos diligimus: duplex dilectio ē imo duo diuersa ē. qd absurdū ⁊ a v̄itate longe est. Non est ergo dilectio qua diligimus. ſ qua deus tm̄ diligit nos.

Ex verbis autoritatū argumentando procedit

Responsio ad predicta determinans autoritates. m

His respondemus

p̄dictarū autoritatū v̄ba determināntes h̄ mō. Charitas dei dicta est diffundi in cordib⁹ nostris. nō qua ipe nos diligit. ſ q̄ nos diligere facit ⁊c. His v̄bis nō diuidit. nec diuisa ōndit charitas qua de⁹ nos diligit ab ea q̄ nos diligimus. ſ potius cū sit vna ⁊ eadē charitas. ⁊ dicat ipsa dei charitas. ⁊ diuersis de causis ⁊ rōnib⁹ dei charitas appellari in scriptura ostēditur. Dicit em̄ dei charitas. vel qz de⁹ ea diligit nos: vel qz nos ea sui dilectores facit.

Determinatio prime autoritatis. n

Cum ergo ab apo-

stolo dicit charitas dei diffundi in cordibus nr̄is. nō ē dicta charitas dei qua diligit nos. ſ qua facit nos diligere. i. nō ibi appellat charitas dei eo q de⁹ nos ea diligit ſ eo q nos ea sui dilectores fac. Et q ea rōne possit dici charitas dei. qz nos ea diligere facit: ex sili genere locutionis ōndit. sic dicit iusticia dei q̄ nos iustificat. ⁊ dn̄i sal⁹ q̄ nos saluat. ⁊ fides christi qua nos fideles facit.

Determinatio secunde o

Similiter et aliam

exponim⁹ autoritatē. vbi ait dilectionē dei cōmemorari. nō q̄ nos eū: ſ qua ipse dilexit nos ac si dicēt. cōmēorat dilectionē dei. nō ſm q ea nos diligim⁹ deū. ſ ſm q ipe ea diligit nos

Aliud obijciunt. p

Sed aliud ē inqui-

unt qd magis vrget. dixit em̄ supra Aug⁹. q dilectio est a spūscō: a q̄ fides. Sic ergo fides nō ē spūssctūs a q̄ ē ita nec charitas. Quō ergo spūssctūs ē si ab ipo ē. Nā si ab ipo ē. ⁊ ipe ē. ergo spūssctūs a seipso ē. Ad qd dicimus. Spūssctūs quidē a seipso nō ē. sed tm̄ a seipso dat nobis. vt supra dictū ē. Dat em̄ seipm̄ nobis spiritussctūs. Et ex hoc sensu dictū est: q charitas ab ipo ē in nob. ⁊ tm̄ ipa spūssctūs est. Fides aūt ē a spūscō ⁊ nō ē spūssctūs: qz donū vel datū solūmodo est. nō deus dans.

Rñsio

Qz alias inducūt rationes ⁊ autoritates ad idem probandum. q

Alias quoq; indu-

cunt rōnes ad ideō ōndendū. s. q charitas nō sit spūssctūs. qz charitas affectio mētis ē ⁊ motus animi. spūssctūs v̄o nō ē affectio animi vl mot⁹ mentis. quia spiritussanctus immutabilis est ⁊ increatus. Non est ergo charitas.

Q̄ charitas ē mot⁹ vel affectio animi. r

Q̄ autem charitas

sit affectio animi ⁊ mot⁹ mētis: autoritatibus cōfirmāt. Dicit em̄ Aug⁹. in. iij. lib. de doctrina xp̄iana. Charitatē voco motum animi ad fruendū deo ꝓpter ip̄m. ⁊ se ac ꝓximo ꝓpter deū. Jdē i li. de morib⁹ ecclesie catholice: tractans illō ỽbū apl̄i. Nec mors nec vita poterit nos sepāre a charitate dei. Charitas dei inq̄t dicta ē ỽt⁹ q̄ animi nr̄i rectissima affectō ē. que cōiungit nos deo q̄ eū diligim⁹. Ecce his ỽbis exp̄mit̄ q̄ charitas ē affectio ⁊ motus animi. ac ꝑ h̄ nō videt̄ eē sp̄ūsscūs. (Aug⁹.)

Responsio determinās autoritates. s

Ad quod dicimus

h ita dictū eē sicut d̄r. de⁹ ē spes nr̄a ⁊ patientia nr̄a. q: facit nos sperare ⁊ pati. Jta charitas d̄r eē mot⁹ siue affectio animi. q: ꝑ eā mouet̄ ⁊ afficit̄ anim⁹ ad diligendū deū. Nō aūt mirens si charitas cū sit sp̄ūsscūs dicat̄ motus mētis. cū etiā in lib. Sap. dicat̄ de sp̄ū sapientie: q̄ attingit a fine vsq̄ ad finē. q̄ ē act⁹ mobilis. cert⁹ incoinq̄nat⁹. Q̄ō nō ideo d̄r q̄ sapiētia sit mobile aliq̄d vel act⁹ aliq̄s: s̄ q̄a sui imobilitate oīa attingit. nō localim otu. s̄ vt vbiq̄ sp̄ sit. ⁊ nusq̄ inclusa teneat̄. Sic ḡ charitas d̄r mot⁹ animi. nō q̄ ip̄a sit mot⁹ vel affectio vel ỽt⁹ animi. s̄ q: ꝑ eā q̄si eēt ỽt⁹: afficitur mēs ⁊ mouet̄. Sȝ si charitas sp̄ūsscūs ē q̄ opat̄ in singulis put vult. cū ꝑ euȝ mēs hoīs afficiat̄ ⁊ moueat̄ ad credendū vel sperādū ⁊ hmōi. sic ad diligendū. Quare nō sic dicit̄ charitas mot⁹ vel affectio mētis ad credendum vel sperandū sic ad diligenduȝ: Ad q̄ō sane dici pōt. q: alios act⁹ atq̄ mot⁹ ỽtutum opat̄ charitas. i. sp̄ūsscūs mediātib⁹ ỽtutib⁹ quarū act⁹ sunt. vtpote actū fidei. i. credere fide media. ⁊ actū spei. i. sperare media spe. Per fidē em̄ ⁊ spem p̄dictos opat̄ act⁹. Diligendi ỽo actū ꝑ se tm̄: sine alicui⁹ ỽtutis medio opat̄. i. diligere. Aliter ḡ hūc actū opat̄ q̄ alios ỽtutū act⁹. Jdōq̄ different̄ de h̄ ⁊ d̄ alijs loquit̄ scriptura. q̄ istū specialit̄ charitati tribuit. Est ḡ charitas ỽe sp̄ūsscūs. Vn̄ Aug⁹. p̄missum ỽbū apl̄i tractās in eodē lib. charitatem dicit eē bonum q̄ nil meli⁹ ē. ⁊ ꝑ h̄ ipsam eē deū significat dicēs. Si nulla res ab eius charitate nos sepat. q̄d eē nō solū meli⁹: sed etiā certi⁹ h̄ bono pōt: Ecce dic q: charitate nihil meli⁹ ē. Charitas ḡ sp̄ūsscūs ē q̄ ē de⁹: ⁊ donū dei siue datū. q̄ diuidit singulis fidelib⁹ (Aug⁹.) dona. nec ip̄e diuidit̄: s̄ indiuisus singulis datur. Vn̄ Aug⁹. Ubi Johēs dicit. nō ad mensurā christo dari sp̄m ait. Ceteris ỽo diuidit̄. nō quidē ip̄e sp̄ūs: sed dona eius.

An ꝓcedēdū sit q̄ ꝑ donū dent̄ dona. t

Hic queritur cū spi

ritusscūs ꝑ quē diuidunt̄ dona ip̄e sit donum vtrū ꝓcedendū sit q̄ ꝑ donū diuidant̄ ac dent̄ dona: Ad q̄ō dicim⁹ q: ꝑ donū q̄ō ē sp̄ūsscūs: singulis ꝓpria diuidunt̄. ⁊ ip̄m cōiter oēs boni hn̄t. Vn̄ Aug⁹. in. xv. li. de tri. ait. Per donum q̄ ē sp̄ūsscūs in cōmune oib⁹ mēbris xp̄i multa dona q̄ sunt q̄busq̄ ꝓpria diuiduntur Nō ei singli q̄q̄ hn̄t oīa. s̄ hi illa. alij alia. q̄uis ip̄m donū a q̄ cuiq̄ ꝓpria diuidūt̄ oēs hēant. i. sp̄m scm̄. Apte dicit ꝑ donū dona donari. (Aug⁹.)

Jsta est distinctio decimaseptima. Jn q̄ magister postq̄ egit de missiōe sp̄ūsscī visibili sub speciebus creatis. agit de missione eius inuisibili ꝑ infusionē charitatis. Et tria principaliter facit. P̄rīo em̄ ostēdit q̄d charitas s̄m eēntiā dicat̄. Scd̄o subdit q̄ō in nobis augeat̄. Tertio cōcludit q̄ō actū dilectiōis in nobis opat̄. Primū facit vsq̄ ibi. Hic querit̄ si spiritusscūs charitas ē. Scd̄m ab inde vsq̄ ibi. Supra dictū ē q̄ sp̄ūsscūs ē charitas. Tertiū ỽo vsq̄ ad finem distinctiōis. ⁊ hec in generali. Jn speciali sentētia mgr̄i stat in tribus ꝓpositionibus. quarū prima ē Sp̄ūsscūs exn̄s charitas: qua deū ⁊ ꝓximū diligimus: tūc nobis inuisibilis mittit̄ vel dat̄. cū talē dilectionē in nobis efficit vel opat̄. Et ꝓbat̄ sic: Sola charitas q̄ facit nos in deo manere: ⁊ deū in nobis. ē maximū dei donū. sp̄ūsscūs q̄ ē maximū dei donum facit deū eē in nobis: ⁊ nos manere in deo. igit̄ solus sp̄ūsscūs ē charitas. Hāc sn̄iam mgr̄ ponēs in l̄ra dicit: q̄ sp̄ūsscūs q̄ tpaliter missione dat̄ inuisibili: est charitas qua deū ⁊ ꝓximū diligimus. Et tūc inuisibiliter mittit̄ vel dat̄: cū hmōi dilectione dei ⁊ ꝓximi in nobis occulte opat̄. Et hoc ꝓbat mgr̄ beati Augusti. autoritate. Postea magister excludit instantiā qua posset dici deū eē charitatē. ⁊ hoc debere intelligi ꝑ causalitatē sicut etiā dicit̄. de⁹ ē patientia nr̄a. et spes nr̄a. q: patientiā ⁊ spem in nobis opat̄ ⁊ causat. sic etiā dici debeat deū eē charitatē. i. charitatē in nobis causans. sed hoc remouet mgr̄. ⁊ dicit q̄ hoc nomen cōsonat sacre scripture in qua bn̄ repit̄ De⁹ patientia mea ⁊ spes mea. sed nullibi inuenit̄ dictū. De⁹ charitas mea. vel aliquid talium. sȝ simpliciter dicit̄. De⁹ charitas ē. q̄ō nō fieret nisi eēntialiter charitas eēt. Scd̄a ꝓpositio ē hec. Sp̄m scm̄ q̄ charitas ē in nobis augeri vel minui s̄m q̄ in ip̄o ꝓficim⁹ vel deficimus: nullaten⁹ catholice ē negandū. Et ꝓbat̄ sic. Jllud catholice de deo nō negat̄ q̄ō cōuenienti similitudine in sacra scriptura cōcessum cōiter repit̄. sȝ sp̄m scm̄ in nobis augeri vel minui s̄m q̄ in ip̄o ꝓficimus vel deficim⁹ ē hmōi. igit̄ illud catholice nō negatur. Argumētū apparet eundēs ⁊ maior. sȝ minoris ꝓbationem mgr̄ ponit in textu. vbi obijcit cōtra sn̄iam in prima ꝓpositione. s. q̄ sp̄ūsscūs sit charitas. sequit̄ q̄ sicut charitas augeret̄ in hoīe. ⁊ nō hn̄ti daret̄ vt eā habeat: ⁊ hn̄ti vt plen⁹ eā habeat. sic etiā sp̄ūsscūs augeret̄ ⁊ minueret̄ in hoīe. ⁊ daret̄ nō hn̄ti. q̄ oīa sūt incōueniētia: vt apparet: eo q̄ videret̄ ponere mutationē in deo. ⁊ ip̄m nō eē vbiq̄. Ad quaȝ mgr̄ r̄ndet

di. spus scus q charitas: sine omi mutatione augeri vel minui: et dari no bri dicit. qz non recipit magis aut min⁹ i se essentialiter sed in hoie: et no augetur neqz minuitur sibi. sed poti⁹ ipi hoi: vel in ipo hoie a quo magis vel minus habetur. sic dr etiaz in nobis magnificari vel exaltari. licet tn in se magnificetur vel exaltetur. Dicitur etia dari no hri. no qz alicubi veniat vbi pri⁹ no fuit qd ee no pot cu sit vbiqz. sed qz alio mo alicubi ee incipit qualiter ibi prius no fuit. Postea adducit plures autoritates qb⁹ pbat spm scm ab aliqb⁹ magis et ab aliqb⁹ min⁹ hri. exemplificans illud p helyseuz pphetã: q duplice helye petijt spm. Per alias etia autoritates pbat: qz vt⁹ dicitur pficere. eo qz ho in ea pficit. Tertia ppo e. Spus scus actu diligedi p seipm sine vtute media in nobis opatur. Et pbat sic. Et eodem argumeto arguit cotra pri⁹ dicta. s. qz spus scus dicitur charitas. et arguit sic. Dilectio qua nos diligimus deu no e dilectio qua de⁹ diligit nos. igitur charitas qua nos diligimus deu no e spus scus: pña tenet. p tato qz dilectio qua nos diligit deus e spus scus. et q illa qua nos diligim⁹ deu: no est illa qua de⁹ diligit nos. sequitur nram charitate no ee spm scm. Assumptu vo ptz p autoritate b. Augusti. q habetur. ix. ca. hui⁹ distinctionis. Ad argumetu rndet mgr negado ans. Ad autoritatem beati Augu. rndet mgr. qz b. Aug. noluit dicere illis vbis qz alia ee charitas qua deus diligit nos. et alia qua nos diligim⁹ deu. Sz voluit dicere: qz nome charitatis couenit deo. no solu qz ipse diligit nos. sz etia qz nos p ipam sui dilectores facit. Scdo obijcit cotra ide. Nihil e a seipso. sed charitas e ab ipso spu sco. igitur charitas no e ipe spus sanct⁹ Minore pbat mgr autoritate Augu. dicetis. qz dilectio qua deu diligim⁹ e a spu sco: sicut fides qua i deum credim⁹. Ad qd rndet mgr dices. qz no e inconueniens ide ee a seipso no simpliciter. sed qz a seipso datur nobis. Et qntu ad hoc dicit btus Aug⁹. qz charitas a spu sco e. et ipa charitas e spus scus. Fides aut quia no e de⁹ dans. sed aliqd a deo datu. Tertio obijcit. Nulla affectio e essentialiter spus scus. sed charitas q nos deu diligim⁹ e affectio animi. igitur no e spus scus. Minor e b. Aug⁹. dicetis. Charitate voco motu animi et c. Et rndet mgr dices. qz charitas ideo dr mot⁹ animi: qz nos ad diligendu effectiue mouet. Nec mirum est qz charitas q spus scus e dicitur mot⁹ animi. cu de ipa diuina sapietia dicatur qz sit nobilior oib⁹ mobilibus. Istis aut sic positis mgr soluit duas questiones. Quaru vna sumitur ex rnsione iam vltimo dicta. Na e q charitas mouet mente ita bn ad credendu et ad sperãdu sicut ad diligendu: quare no ita bn dicitur affectio metis ad credendu: ad sperãdu sicut ad diligendu. Rndet magister qz hoc no pot fieri ideo. quia charitas siue spus scus alios act⁹ et mot⁹ vtutu opatur mediãtibus habitib⁹ infusis. vtpote credere mediante habitu fidei. sperare mediãte habitu spei. sed actu diligedi p se sine qcuqz habitu opatur. Alia questio. Utru p donu qd e spus scus dentur alia oia dona. Et respondet qz sic: et tn no oes q hnt spm scm hnt oia dona. sz aliq illa. aliq ista. et sic d alijs. Et p dicta opinio mgri no tenetur. nec debite soluit obiectione: igitur et c.

Utru eadem rone spus scus dicatur donu et datum siue donatum. a

Di. XVIII

Preterea dili-

genter osideradu e cuz spus scus dicatur donu et datu. vtrz eade rone vtruqz nome ei ouenia: qd vtiqz videri pot.

Quare ita esse videtur. b

Cum enim idem sit

spm scm dari: et spm scm donari. ex eade rone videtur spus scus dici datu et donu. Hoc etia videtur Aug⁹. significare in. xv. lib. de tri. cu ait. Spus scus intatu donu dei e inqtu datur eis qbus datur. apud se aut de⁹ e et si nemini datur. Ecce apte dicit spm scm donum appellari. qa datur. Si aut ex eo tm appellatur donu. qz datur. no ab eterno fuit donu. qz no datur nisi ex tpe.

Responsio quare datum siue donatum dicatur spiritussanctus. c

Ad quod dicimus:

quia spus scus et donu dicitur et datu siue donatum. sed datu siue donatu ex eo tm dicitur. qa datur vel donatur. quod habet tm ex tempe.

Hic quare donum. d

Donum vero dici-

tur si ex eo tm qz donetur. sz ex pprietate quã habuit ab eterno. vn et ab eterno fuit donum. Sempiterne em donu fuit. no qz daretur. sz qa pcessit a pre et filio. Un Aug⁹. in. iiij. li. de tri. ait. Sic natu ee e filio a pre ee. ita spu sco donum dei ee e a pre pcedere et a filio. Hic apte ondit qz spus scus eo donu e q pcedit a pre et a filio. sic fili⁹ eo e a pre qz nat⁹ e ab eo. No em ide e filio ee a pre et spu sco. i. no ea pprietate fili⁹ dr ee a pre q spus scus. Na fili⁹ dicitur esse a pre. qz genit⁹ e ab eo. Spus scus vo dr ee a patre et a filio. qz spus scus e donu pris et filij. i. qz pcedit ab vtroqz. Eo em dr spus q donu. et eo donu q pcedes. Un Aug⁹. in. v. li. de tri. ait. Spus scus q no e trinitas sz in trinitate intelligitur. in eo qz pprie dr spus scus. relatiue dr cu et ad prem et ad filiu refertur. qz spus sctus et pris et filij spus e. sz ipa relatio no apparet in h noie. Apparet aut cu dr donu dei. donu est em pris et filij. qz et a pre pcedit et a filio. Ecce his vbis apte ondit eadem relatioe dici spm scm et donu. Donu aut qz pcedit a pre et filio. Proprietas g q dicitur spus scus vel donu. processio ipa e. de q post pleni⁹ agem⁹ cum alijs. Cu g ab eterno pcesserit ab vtroqz. et ab eterno donu fuit. No g spus scus eo tm dr donu: quia donatur. Na et an fuit donu qz donaretur. Un augustin⁹ in. v. li. de tri. Semp spus scus pcedit et no ex tpe. sz ab eternitate pcedit. Sz qz sic pcedebat vt ee donabile. ia donu erat an qz esset cui donaretur. Alit. n. itelligitur cu dr donum alit cu dr donatu. Na donu pot ee etia anteqz detur. donatu aut nisi datu fuerit: nullo modo

Aug⁹.

Aug⁹. Quid sit filio ee a patre et spiritusancto

Aug⁹.

Eo dicitur spiritussanct⁹ quo donum. et eo donum q pcedes

Aug⁹. Qz semp pcedit spiritusscus

dici pōt· Sempiťne ē spūs ē donū· tpalit̃ aūt donatū· His vbis apte oñdit: q̄ sic spūſſctūs ab eťno pcedit· ita ab eťno donū ē· nō q2 donaretur a pr̄e filio· vel a filio prī· sed quia ab eterno processit donabilis·

Queritur cui donabilis· e

Sed querit̃ cui donabilis

vtrū patri ⁊ filio· an tm̄ nobis q̄ nōdū eram⁹? Si aūt nō erat donabilis prī ⁊ filio s̄ tm̄ nob: ⁊ ex eo donū erat· q2 sic donabilis pcedebat· videt̃ q̄ fili⁹ semp eadē rōne donuz fuit· q2 ab eťno pcessit a pr̄e donabilis nob in tpe· Nā ⁊ de filio legit̃ q̄ datus ē nob· Ad qđ dicimus· q2 spūſſcūs nobis tm̄ nō prī vel filio donabilis pcessit· sic̄ ⁊ nob tm̄ dat⁹ ē· Et fili⁹ ꝟe dat⁹ ē nob· ⁊ ab eťno pcessit a pr̄e· non vt donabilis tm̄: s̄ vt genit⁹ q̄ ⁊ donari posset·

Processit ē vt genitus ⁊ donabilis: s̄ spūs sanctus nō pcedit vt genitus· s̄ tm̄ vt donū· Donū aūt semp fuit· nō solū quia donabilis s̄ quia ab vtroq̄ pcessit· ⁊ q2 donabilis fuit· Vn̄ Aug⁹· in· v· lib· de tri· ait· Eo ipso q̄ daturus erat eū de⁹: iā donū erat etiā anteq̄ daretur· Et ideo donabilis ē· s̄ aliter donabilis q̄ fili⁹· Nā ⁊ alit̃ dat⁹ ⁊ alit̃ pcessit q̄ fili⁹· Filij eī pcessio genitura ē vel natiuitas· Spūſſci ꝟo pcessio natiuitas nō ē· vtraq̄ ꝟo ieffabilis ē·

Q filius procedit vt genit⁹ ⁊ donabilis. spiritusſanctus vero vt donum et donatum. et q2 pcedit ab vtroq̄. ⁊ quia donabilis est.

Q sicut filius nascendo accepit nō tantū vt esset filius· sed etiā essentia· ita ⁊ spūſſcūs pcedendo accepit nō tantū vt esset donum· sed etiā vt esset essentia· f

Et notandum q̄ si-

cut fili⁹ nascēdo accepit nō tm̄ vt fili⁹ sit· s̄ oīno vt sit: ⁊ vt ip̄a suba sit· ita ⁊ spūſſcūs a pr̄e ⁊ filio pcedēdo accepit· nō tm̄ vt spūſſcūs sit vel donū· s̄ etiā vt oīno sit· ⁊ vt suba sit· quod vtiq̄ nō accepit ex eo q̄ dat̃· Nā cū nō det̃ nisi ex tp̄e· si hoc hr̄et ex eo q̄ dat̃· accepisset ē ex tp̄e vt eēt· Vn̄ Aug⁹· in· v· lib· de trini· Filius nō h̄ tm̄ habet nascēdo vt sit filius· s̄ oīno vt sit· Querit̃ ē: vtr̄ spūſſcūs eo q̄ dat̃: habeat nō tm̄ vt donū sit· s̄ oīno vt sit? Qđ si nō ē nisi q2 dat̃· i· si nō habet eē: nisi eo q̄ dat̃· Sic fili⁹ nascēdo habet nō tm̄ vt sit fili⁹ qđ relatiue dr̄ s̄ oīno vt sit ip̄a suba· quō iā spūſſcūs erat ip̄a suba· cū nō pri⁹ daret̃ q̄ eēt cui daret̃· Nō ergo eo q̄ dat̃ s̄ pcedēdo h3 vt sit donū: ⁊ vt sit eēntia· sic fili⁹ nō eo q̄ dat⁹ ē· s̄ nascēdo accepit: nō tm̄ vt sit fili⁹· s̄ vt sit eēntia· Vn̄ Aug⁹· in· xv· lib· de tri· ait· Sic filio pr̄stat eēntiā sine initio tp̄is· sine mutabilitate nature de patre generatio· Ita spūiſcō pr̄stat eēntiā sine vllo initio tp̄is· sine vlla mutabilitate nature de vtroq̄ processio·

Aug⁹·

Aug⁹·

Questio ex p̄dictis videt̃ q̄ filius nō tantū sit filius natiuitate sed etiā essentia· de simili ⁊ spiritusſanctus processione· g

Hic oritur questio.

Si filius nascēdo habet: nō tm̄ vt sit fili⁹· s̄ vt sit eēntia· ⁊ spūſſcūs pcedēdo: nō tm̄ vt sit donum· s̄ vt sit eēntia· ē ⁊ fili⁹ natiuitate eēntia ē· ⁊ spūſſcūs pcessione ē eēntia· cū alibi dicat̃ q̄ nec pater eo pr̄ ē q̄ de⁹· nec fili⁹ eo fili⁹ q̄ deus· nec spūſſcūs eo donū q̄ de⁹· Quia vt ait Aug⁹· in· vij· lib· de trini· His noībus relatiua eoꝝ ostēdunt̃: nō eēntia· vn̄ post plenius agem⁹· Ad qđ breuiter r̄ndentes dicim⁹· q2 nec filius natiuitate eēntia est· s̄ tm̄ fili⁹· Nec spūſſcūs pcessione eēntia ē· s̄ donuz tm̄· ⁊ tn̄ vterq̄· ⁊ ille nascēdo· ⁊ iste pcedēdo accepit vt eēt eēntia· Nō eīn vt ait Hylarius in· v· li· de tri· p desectionē aut ptensionē aut deriuationē ex deo de⁹ ē· s̄ ex ꝟtute nature in naturam eandē natiuitate subsistit filius· ⁊ ex virtute nature in naturam eandem processione subsistit spiritusſanctus·

Aug⁹·

R̄nsio

Hylarius·

Exponit verba hylarij· h

Quod ita intelligi

pōt· Ex pr̄e qui ē ꝟtus ingenita: naturā quā habet eandē fili⁹ natiuitate· i· nascēdo· ⁊ spiritusſcūs pcessione· i· pcedendo habet· Vn̄ ip̄e idē aptius eloquēs: qđ dixerat apit dicēs Natiuitas inq̄t dei nō pōt nō eā de q̄ pfecta ē tenere naturā· Nō eīn aliud q̄ de⁹ subsistit qđ nō aliūde q̄ de deo subsistit· Ecce his verbis apit̃ quō intelligendū sit illud· de pr̄e generatio pr̄stat eēntiam filio· ⁊ de vtroq̄ pcessio pr̄stat eēntiā spūiſcō· Nō q2 ille eēntia sit filius· ⁊ iste eēntia sit spūſſcūs· imo proprietate psonali· s̄ q2 ⁊ ille nascēdo· ⁊ iste procedendo eēntiam habet eandē· ⁊ totā q̄ in pr̄e est·

Q spūſſcūs dicit̃ donum ⁊ donatum s̄m duos p̄dictos modos processionis· i

Ex predictis patet

q̄ spūſſcūs sempiťne donū ē· ⁊ tpalit̃ datū vl donatuz· Ex q̄ apparet illa distinctio gemine pcessionis: de q̄ supra egim⁹· Nam s̄m alteram processionem dicitur donatum vel datum· s̄m alteram vero dicitur donum·

Scdm hoc qd donū ē refert ad prēm ⁊ filiū. Sm qd datū ad eū q dedit. ⁊ ad eos qb⁹ dedit. k

Et secūdum hoc q

sempiterne donū ē: refert ad prēm ⁊ filium. Sm hoc vo q dicit datū vel donatū. ⁊ ad eum q dedit refert. ⁊ ad eos qbus dat. ⁊ ei⁹ dicit eē q dat. ⁊ illoꝝ qbus dat. Vn Aug⁹. in. v. li. de tri. ait. Qd datū ē: ⁊ ad eum q dedit refert. ⁊ ad eos qb⁹ dedit. Itaq spūsscūs nō tm̄ pris ⁊ filij q dederūt. s etiā noster dr q accepimus Spūs gͣ ⁊ dei ē q dedit: ⁊ noster q accepimus ille spūs noster q sum⁹. qz ipē ē spūs hois qui in ipso ē. Spus ⁊ illū spm q hois dicit vtiq accepimus. s aliter iste. aliter ille noster dicit. Aliud ē eī qd accepim⁹ vt essem⁹. aliud qd accepim⁹ vt sancti essemus. Qz aūt spūsscūs noster dicat: scriptura ondit. Scriptū ē eī d iohe q in spū helye veniret. Ecce dict⁹ ē helye spūs quez accepit helyas. s. spūsscūs. Et moysi ait dn̄s. Tollā de spū tuo: ⁊ dabo eis. i. dabo illis de spūscō quē iam dedi tibi. Ecce ⁊ hic dictus ē spūs moysi. Patet igit qz spirit⁹ sanct⁹ noster dicit spūs. s qz nobis dat⁹. ⁊ datus vtiq ad hoc vt sancti essemus. Spūs vo creatus ad hoc ē datus vt essemus.

Aug⁹.

Qd aliter spūs sanctus dicitur noster. aliter naturalis

An filius cū sit nobis datus posset dici noster vt spiritussanctus. l

Hic queritur vtrū

⁊ filius cū sit nobis dat⁹. dicat vel possit dici noster: Ad qd dicim⁹. qz filius dicit nr̄ panis noster redemptor ⁊ hmōi. s nō dicit noster filius. quia filius dicit tm̄ relatiue ad eū q genuit. Et ideo noster fili⁹ nō pōt dici: s patris tm̄. In eo aūt q dicit dat⁹. ⁊ ad eū q dedit. et ad eos qb⁹ dat⁹ ē refert. vt spūsscūs q etiam cū in scriptura: vt supra dictū ē dicat spūs nr̄ vel spūs tu⁹. vel illi⁹. vt de moyse ⁊ helya dictum ē. nusq tm̄ in scriptura occurrit ita dici: spūsscūs noster vel tu⁹ vel illi⁹. s spūs nr̄. vel tu⁹ vl illi⁹. qz spūsscūs eo dr q donū. ⁊ vtrūq relatiue dicit ad prēm ⁊ ad filiū. ⁊ h sempiterna relatione. Si tm̄ aliqn̄ dicit donū nostrum accipit donū p donato vel dato. Cū vo donū accipit eo mō quo spūssctūs donū pris ⁊ filij dicit: nō hois. Ita ⁊ fili⁹ sub hac appellatione nō pōt dici nr̄. vt dicat. fili⁹ noster. sic nec dr spūsscūs nr̄. ⁊ tn̄ de filio dr panis nr̄. ⁊ de spū. spūs nr̄. Ille nr̄ panis. qz nos reficit nob datus. iste nr̄ spūs. qz nob inspirat a prē ⁊ filio. ⁊ in nob spirat sic vult. Vn Aug⁹. in. v. lib. de tri. ait. Qd de prē natū ē: ad prēz solū refert cum dicit filius. Et ideo filius patris est. ⁊ nō noster. Dicamus tamen ⁊ panē nostrū da nobis. sicut dicimus spiritum nostrum.

Qd nō dicitur spūsscūs noster sed spūs noster

Aug⁹.

Vtrū spūsscūs ad seipm referat. m

Post hec queritur

vtrū spūsscūs ad seipm referat. hoc eī videtur ex pdictis posse pbari. Si eī qd dat: refert ad eum qui dat ⁊ ad eū cui dat: ⁊ spūssanctus dat a seipso: vt pdictū est. ergo refertur ad seipsum. Hui⁹ questionis determinationem in posterū differimus: donec tractem⁹ de his que relatiue dicunt de deo ex tpe in qbus datū ⁊ donatum continentur.

Hec questio nō soluit hic. sz dif fert in sequētibus.

Ista est distinctio decimaoctaua. In q magister postq tractauit de processione spūssancti temporali tam visibili q inuisibili. Agit de pprietate sm quam cōuenit spūscō tempaliter pcedere. s. de pprietate doni. Et circa hoc tria facit. Nā primo ostēdit q spūsscūs donum ⁊ datum dicat. Secundo subdit vnde ipm donum esse singulariter sumatur. Tertio excludit q sm rōnes doni ⁊ dati diuersimode referat. Primum facit a principio distinctiōis vsq ibi Et notandum: Secundū ab inde vsq ibi. Et sm hoc q sempiterne. Tertiū ab inde vsq ad finem distinctionis. Et hoc i generali. In speciali snīa magistri stat in tribus ppositionibus. quarū prima est. Spiritus sanctus dicit donum ex sua eterna pcessione. ⁊ datū ex temporali. Et pbat sic. Illud pprie de spūscō dicitur ex eterna pcessione quod sibi cōuenit ante oēm creaturā. ⁊ illud ex tempali quod cōnotat vel cogit creaturarū existentiam. sed esse donū conuenit sibi añ omniū creaturarū existentiam. igit ps conclusiōis pbande vera. Istam rationem inuestigat magister in textu querendo. An spūsscūs eadem rōne dicat donū ⁊ datū. Et arguit q sic. qz donū ⁊ datū sunt eiusdē rationis. eo q vtrūq eorū dicit a datione. Et rñdet magister q spūsscūs alia ratione dicit donū. ⁊ alia ratione dicit datū. Nam dicit donū: eo q ab eterno fuit donabilis nobis: qui futuri eram⁹ in tempe. Et dicitur datus seu datum ab actuali datione: eo q temporaliter nobis datur. Ex istis mouet dubium. Quare etiam filius nō dicat donum vel datum: cum etiā ab eterno pcessit vt donabilis nobis. qd patz ex hoc q tempaliter datus est nobis. Iuxta illud Esa. Fili⁹ datus est nobis. Ad quod rñdet. Licet filius tempaliter ⁊ eternaliter pcessit vt donabilis nobis. non tamen dicit donū. qz filius nō solum pcedit vt donabilis. sed etiam vt genit⁹. Spūs vero sanctus pcedit vt donabilis: ⁊ nō vt genitus. Secunda pposito ē hec. Nō ex quacūq pcessione habet spūssanctus q pprie dicit donū. sed solum a pcessione eterna qua pprie pcedit a patre ⁊ filio. Et pbat sic. Sicut filius se habet ad natiuitatem. ita ⁊ spūsscūs habet se ad pcessionē. sed filius eternaliter nascendo a patre recepit q sit filius. igit spūsscūs recepit eternaliter pcedendo a patre ⁊ filio q sit spūsscūs. Cum igit spūs sanctus ex inde habeat q sit donū vn̄ habet q sit spiritussanctus: hoc nō habet ex quacunq pcessione. sz tm̄ de processione eterna: qua processit a prē ⁊ filio. igitur ex eodem habet q sit donum. Tertia ppō est hec. Q spūsscūs sm q datū est possessiue refert tā ad patrem q ad filium q etiam ad nos. ⁊ sicut dicit spūsscūs patris ⁊ filij: sic etiam dicit spūsscūs noster

Hanc ppositionem pbat magister in .ix. ca. hui⁹ distinctionis sic dicēs. q spūsscūs fm hoc q sempiterne donū ē referē ad prem ⁊ filium. fm hoc vero q dr datū vel donatū referē ad eum qui dedit: ⁊ ad eos q̄bus datur. Hec cōfirmat magister autoritate .b. Augusti. li. v. de tri. que patent in textu. igiē ⁊c̄.

Hic de equalitate trium psonarum. a

DI. XIX

Nunc postquā

coeternitatē triū psonarū p modulo facultatis nr̄e insinuatim⁹. iam de earundē equalitate aliq̄d eloq̄ supest Fides eñ catholica sicut coeternas: ita ⁊ coequales tres psonas asserit. Equalis est eñ in oib⁹ patri filius. ⁊ patri ⁊ filio spūssanctus

Aug⁹.

Quia vt ait Aug⁹. in lib. de fide ad Petrum breuiter apiens quō intelligaē equalitas docet. Nullus horū aliū aut p̄cedit eternitate. aut excedit magnitudine. aut supat potestate. quia nec filio nec spūiscō q̄ntū ad nature diuie vnitatē ptinet. aut anterior aut maior est pater filio. nec fili⁹ spūscō. Eternū quippe ⁊ sine initio est. q fili⁹ de natura pris extitit. ⁊ eternū ac sine initio ē: q spūsscūs de natura pris filiq3 pcedit: Ob h ergo tres vnū recte credim⁹ ⁊ dicim⁹ deū. q2 vna prorsus eternitas. vna imēsitas. vna naturaliter est triū psonar diuinitas. Ecce breuiter assignauit Aug⁹. in quo triū psonarū cōsistat equalitas. s. quia alia aliam nō excellit: aut eternitate. aut magnitudine. aut potestate.

Q eternitas ⁊ magnitudo ⁊ ptās in deo sunt vnū. licet ponanē quasi diuersa. b

Cunq3 enumerentur

ista quasi diuersa. in deo tñ vnū ⁊ idē sunt scʒ eēntia diuina simplex ⁊ incommutabilis. Vñ Aug⁹. in. vij. lib. de tri. Nō alio magnus alio deus ē. sed eo magn⁹ quo de⁹. quia nō ē illi aliud magnū esse. aliud deū eē. Eadē q̄ppe eius magnitudo ē que v̄tus. ⁊ eadē eēntia q̄ magnitudo. Pater ḡ ⁊ fili⁹ simul vna essentia ⁊ vna magnitudo. Ita etiā ⁊ potentia dei eēntia diuina est. Vñ Aug⁹. in. vij. li. cōfessionū. Voluntas ⁊ potētia dei de⁹ ipe ē. Eternitas q̄ʒ dei eēntia diuina ē. Qd̄ Aug⁹. oñdit sup illū locū ps̄. In generatiōe ⁊ generationem anni tui. Est generatio generationum que nō trāsit collecta de oib⁹ generatiōib⁹. i. sancti. In illa erūt anni dei q̄ nō trāseunt: id ē. eternitas dei. Nō eñ aliud sunt āni dei. aliud ipe. s anni dei eternitas dei ē. Eternitas v̄o ipsa dei suba ē nihil habēs mutabile. Incōcusse ḡ teneam⁹ q vnū ⁊ idē ē. s. eēntia diuina. dei eternitas. potentia. magnitudo. et tamen cōsueuit scriptura hec ⁊ his silia quasi distincte ponere. In his ḡ v̄bis triū psonarū equalitatē breuiter cōplex⁹ est Aug⁹. q2 alius alium nec eternitate. nec magnitudine. nec potentia supat.

Aug⁹.

Q magnitudo ē dei eēntia

Aug⁹.

Q potentia dei deus est

Q eternitas dei deus est

Q aūt eternitate aliqua triū psonarū aliā nō excedat supra ostēsum est. vbi coeternitas triū psonar insinuata ē.

Supra egit de eternitate

Hic de magnitudine q ea aliqua personarum aliam non excedit. c

Nunc igitur super

est ostendere q magnitudine vel potētia alius alium non excedat. ⁊ prius de magnitudine videamus.

Q nō est maior vna psona alia nec mai⁹ aliq̄d due q̄ʒ vna. nec tres vel due q̄ʒ vna. d

Sciēdum est ergo

quia pater nō est maior filio. nec pater vel filius maior spūscō. nec mai⁹ aliq̄d due psone simul sunt q̄ʒ vna. nec tres simul mai⁹ aliquid q̄ʒ due. nec maior ē eēntia in trib⁹ q̄ʒ in duab⁹ nec in duab⁹ q̄ʒ in vna. q2 tota est in singulis. Vñ Johes damascen⁹ ait. Cōfitemur deitatis naturā oēm psecte eē in singula suarū hypostascon. i. psonarū. oēm in patre. oēm in filio. oēm in spūscō. Ideoq3 psect⁹ de⁹ pater. psectus deus fili⁹. psectus deus spūssanctus.

Joh. damas.

Quō dicit esse deus pater in filio. ⁊ fili⁹ in patre. ⁊ spiritussanctus in vtroq3. ⁊ singulus in singulis. e

Et inde est q pater

dicit eē in filio. ⁊ filius in pr̄e. ⁊ spūssanct⁹ in vtroq3. ⁊ singulus in singulis. Vñ Aug⁹. i li. de fide ad Petrū. Propter vnitatē naturalē tot⁹ pater in filio ⁊ spūscō ē totus q̄ʒ spūsscūs in pr̄e ⁊ filio ē. Nullus hor extra quēlibet ipsorū est ppter diuine nature vnitatē. Ecce h apit aliquaten⁹ Nō eñ plene pōt tñ ab hoīe reserari archanū: ex qua intelligētia dicatur singula psonarū tota eē in alijs. Vñ etiā Hylarius ista interius pquirēs in li. iij. de tri. ait Affert plerisq3 obscuritatē fmo dñi cū dicit. Ego in patre ⁊ pater in me ē. nec immerito. Natura eñ intelligentie humane rōnē dicti hui⁹ nō capit. nec exemplū aliqd̄ rebus diuinis compatio humana pstabit. Sed qd̄ nō intelligibile est homini: deo possibile ē. Cognoscendū itaq3 atq3 intelligendum est quid sit illud. Ego in patre ⁊ pater in me est. Si tñ cō

Aug⁹.

Hylarius.

p̄hendere hoc ita vt est valebim⁹. vt q̄d natura rerū pati nō posse estimat̄. id diuine veritatis ratio consequat̄. Patrē ergo in filio ꝛ filium in patre esse. plenitudo in vtroq; diuinitatis p̄fecta est. quia plenitudo diuinitatis in filio. quod in patre est. hoc ꝛ in filio est. quod in ingenito est: hoc in genito. alter ab altero. ꝛ vterq; vnū. Is. s. qui est nihil habēs q̄d nō sit etiā in eo a quo est. nō duo vnus. s̄ alius in alio. quia nō aliud in vtroq;: vt vnuz sint in fide nostra vterq; nō vnus. nec eūdez vtrūq;. nec aliud confitemur. quia deum ex deo natū. nec eundē natiuitas. nec aliud eē p̄mittit. Eandē ergo in vtroq; ꝛ v̄tutis similitudinē. ꝛ deitatis plenitudinem cōfitemur q: veritas dicit. Ego in patre: ꝛ pater in me ē Oīa em̄ filius accepit a patre. Nam si p̄tez eiusdem q̄ genuit accepit. neuter ergo perfectus est. deest em̄ ei vnde decessit. nec plenitudo in eo erit qui ex portione ꝯstiterit. Neuter ergo p̄fectus est: si plenitudinem suā ꝛ q̄ genuit amittit. nec qui natus ē consequitur. Fateamur ergo q̄ pater est in filio. ꝛ filius in patre. ꝛ deus in deo. vt idē Hylarius ait i. vij lib. de tri. Nō p̄ duplicem cōuenientiā generz cōiunctionē. nec p̄ insitiuam capationis substantie naturam: sed per nature vnitā similitudinem. p̄ natiuitatē viuentis ex viuēte natura dum res nō differt. dum naturā dei non degenerat natiuitas. dum nō aliud aliquid ex deo q̄ deus nascit̄. dū nihil in his nouū ē. nihil alienū. nihil sep̄abile. Ecce his v̄bis p̄ut humana permittit infirmitas: apit̄ ex quo sensu christus dixerit se esse in patre: ꝛ patrē in se. Ex eodem etiā sensu intelligit̄ sp̄ūssc̄ūs esse in vtroq;. ꝛ singula p̄sonarū in singulis. quia. s. in singulis est eadē plenitudo diuinitatis. ꝛ vnita sīlitudo nature. quia nō est maior diuina natura in aliqua harū p̄sonarum. sed vnius ꝛ indifferētis nature sunt he tres p̄sone. Ideoq; altera in altera esse dicit̄: vt p̄dictum est. Vn̄ Amb. p̄dictorum verborum sententiam nobis aperiens sup̄ epistolam. ij ad Cor. ait. Per hoc intelligitur pater eē in filio. ꝛ filius in patre. quia vna est eorum substātia. Ibi em̄ est vnitas vbi nulla diuersitas Ecce tribus illustrium virorū testimonijs. s. Aug. Hylarij. Amb. in idem concurrētibus reuelatiōe spiritussancti in eis loquētis. pie credere volentibus ostenditur: tamen quasi per speculū ꝛ in enigmate. qualiter accipiēdum sit cū dicit̄ pater in filio esse: vel filius in patre. vel spiritussanctus in vtroq;.

Hylarius.
Hec verba dili genter attende

Ambros.

Ad id q̄d cepat redit. sc; vt ostēdat q̄ magnitudine alius alium non sup̄at. f

Sed iā nunc ad pro

positū redeamus. ceptoq; insistamus ostendentes q̄ magnitudine nulla triū p̄sonarum aliā sup̄at. q: nulla maior alijs. nec maius aliquid sunt due q̄ vna. nec tres q̄ due: nec maior de⁹ q̄ singuli hoꝝ. q: singul⁹ hoꝝ p̄fect⁹ ē nec ē quo crescat illa p̄fectio.

Q nulla p̄sonaꝝ p̄s ē in trinitate. g.

Nec est aliqua triū

p̄sonaꝝ p̄s dei vel diuine essentie. quia singula harum verus ꝛ plenus deus est ꝛ tota et plena diuina eēntia ē. ꝛ ideo nulla istaruz in trinitate p̄s ē. Vn̄ Aug⁹. in li. ij. cōtra Maximinū hereticū sic ait. Putas deū patrē cū filio ꝛ sp̄ūsc̄ō vnū deū eē nō posse. times em̄ ne pater sit p̄s vni⁹ dei q̄ cōstet ex trib⁹. Noli h̄ timere. Nulla em̄ fit p̄tiū in deitatis vnitate diuisio. vn⁹ ē de⁹ pater ꝛ fili⁹ ꝛ sp̄ūssc̄ūs. i. ip̄a trinitas. vn⁹ ē de⁹. Ergo inq̄s de⁹ pater ē pars dei. absit: Tres em̄ p̄sone sunt pater ꝛ fili⁹ et sp̄ūssc̄ūs. ꝛ hi tres q: vni⁹ sub̄e sunt. vnū sunt ꝛ summe vnū sunt. vbi nulla naturarū nulla ē diūsitas volūtatū. Si em̄ natura vnū eēnt ꝛ cōsensiōe nō eēnt: nō sūme vnū eēnt. Si v̄o natura dispares eēnt: nō sūme vnū eēnt. Hi ḡ tres q: vnū sunt p̄p̄t ineffabilē ꝯiūctionem deitatis q̄ ineffabiliter copulant̄ vn⁹ de⁹ est. Pars ḡ trinitatis eē nō p̄ōt q̄cūq; vn⁹ ē in tribus. In trinitate ergo que deus est ꝛ pat̄ deus est. ꝛ filius deus est. ꝛ sp̄ūssanctus de⁹ est. ꝛ simul hi tres vnus deus. Nec hui⁹ trinitatꝫ tertia p̄s est vnus. nec maius aliquid duo q̄ vnus est ibi. nec mai⁹ aliquid sunt oēs q̄ singuli. quia spiritualis nō corp̄alis est magnitudo. Qui potest cap̄e capiat. qui aūt nō potest. credat. ꝛ oret vt quod credit intelligat. Verū est em̄ quod p̄ p̄phetā dicit̄. Nisi credideritis nō intelligetis. His v̄bis ap̄te ostendit indifferentē magnitudinē triū p̄sonaruz. Itē in eodē. Tu nempe dixisti vnū deum nō ex partibus esse compositum. ꝛ hoc de patre tm̄ vis intelligi. Ille inquis virtus est ingenita simplex. ꝛ tamē in hac simplici virtute multa videris cōmemorare cum dicis. De⁹ deum genuit. bonus bonum genuit. sapiens sapientē. clemens clementē. potēs potentē. Nunquid ergo bonitas ꝛ sapiētia ꝛ clemētia ꝛ potentia. partes sunt vni⁹ virtutis quam simplicem esse dixisti: Si dixeris partes sunt Simplex ergo virtus ex p̄tib⁹ cōstat. Et simplex ista virtus te dissimente vnus est deus. ergo deum ex p̄tibus compositum esse dicis.

Aug⁹.

Argumentatio augustini cōtra hereticos qua ōndit p̄rem ꝛ filium ꝛ sp̄mscm̄ nō esse p̄tes in trinitate

Nõ dico inquis· nõ sunt ptes· Si ergo in vna persona patris ꝛ illa inuenis que plura videñtur· ꝛ partes nõ inueneris· quia vna vtꝰ simplex est· Quanto magis pater ꝛ filius ꝛ spũs sanctus· ꝛ ꝑpter indiuiduam deitatẽ vnꝰ deus· ꝛ ꝑpter vniuscuiusqꝫ ꝑprietatẽ tres ꝑsone sunt· ꝛ ꝑpter singulorũ ꝑfectionẽ ptes vnius dei nõ sunt· Uirtus ẽ pater· vtus est filius vtus ẽ spũssctũs· Hoc verũ dicis· Sz ꝙ vtutẽ de vtute genitã· ꝛ vtutẽ de vtute ꝑcedentẽ: nõ vis eandẽ hr̃e naturã· hoc falsum dicis· ꝫ cõtra fidẽ rectã ꝛ catholicã dicis· His verbis apte docet: ꝙ tres ꝑsone ille nõ sunt ptes dei vel diuine essentie· Nullaqꝫ illarũ trinitatis ꝑs dicenda est· nec vna maior alijs·

Cũ dicimus tres ꝑsonas esse vnã essentiã nec vt genus de speciebus, nec vt speciẽ de indiuiduis ꝑdicamꝰ· q: nõ est essentia genꝰ ꝛ persona species· vel essentia species et persone indiuidua· h

Hic adijciendum ẽ

ꝙ tanta ẽ equalitas triũ ꝑsonarũ atqꝫ indifferens magnitudo: ꝙ cuz dicamꝰ tres ꝑsonas vnã eẽ eẽntiã vel subam· neqꝫ vt genꝰ de speciebus· neqꝫ vt speciem de indiuiduis ꝑdicamus· Nõ eñ eẽntia diuina genus ẽ· ꝛ tres ꝑsone species· vl' eẽntia diuina species· ꝛ tres ꝑsone indiuidua· Qđ Augꝰ· rõnibꝰ ꝑbabilibus atqꝫ irrefragibilibus apte demonstrat in lib· vij· de tri· dicẽs· Si eẽntia genꝰ ẽ· spẽs aut ꝑsona: vt nõnulli sentiũt· oportet appellari tres subas: vt appellanꝫ tres ꝑsone· Sicut cũ sit aĩal genꝰ ꝛ equꝰ species· appellanꝫ tres equi idẽqꝫ tria aĩalia· Nõ eñ ibi spẽs pluralr̃ dicitꝫ ꝛ genꝰ singulariter· vt si diceretur: tres equi sunt vnũ aĩal· ꝫ sicut tres equi speciali nomine: ita tria animalia nomine generali dicuntur· Cum ergo tres personas vnam fateamur eẽ eẽntiã: nõ tres eẽntias· cuz tres eq̃ tria aĩalia dicanꝫ nõ vnũ· Patz noĩe eẽntie nõ significari genꝰ· nec noĩe ꝑsone spẽm·

Augꝰ· Prius probat ꝙ nõ illud dicitur vt genꝰ de speciebus·

Hic ꝑbat ꝙ nõ đr vt spẽs de ĩdiuiduis· i

Si vero dicunt nomine

nomine ꝑsone nõ speciem significari· sed aliqđ singulare atqꝫ indiuiduũ· ꝛ nomine essentie speciez intelligi: vt persona nõ dicatꝫ sicut hõ sed quõ dicitꝫ hic homo· velut abraam Isaac iacob· vel quis alius qui etiam digito ꝑsens demonstrari possit· Sic quoqꝫ illos eadez ratio confutabit· Sicut eñ dicunꝫ· abraã· isaac iacob· tria indiuidua· ita tres homines ꝛ tria animalia· Cur ergo pater ꝛ filius ꝛ spũssanctus· s· si ẽm genus ꝛ speciẽ ꝛ indiuiduuz ista disserimus· non ita dicuntur tres essentie vt tres persone·

Alio modo probat idem· k

Alio quoqz modo

idem ꝑbat Augꝰ· scz ꝙ essentia diuina nõ est genus· nec ꝑsone species· vel essentia nõ est species· nec ꝑsone indiuidua· Una inq̃t essentia nõ habet species: sicut vnũ animal nõ habet species· Pater ergo ꝛ filius ꝛ spiritus sanctus non sunt tres species vnius essentie· Diuina ergo essentia genus nõ est· sed nec species ẽ essentia diuina· ꝛ ꝑsone indiuidua· sicut homo species est· Indiuidua aũt· abraam· isaac ꝛ iacob· Si eñ essentia species ẽ vt homo· sicut nõ dicitur vnus homo esse abraam· isaac ꝛ iacob· ita nõ dicetur vna essentia esse tres persone· Non itaqꝫ ẽm genus ꝛ species ista dicimus·

Augꝰ·

Nec ẽm materialem causam dicũtur tres persone vna essentia· l

Notandum etiam

Idem

ꝙ essentia diuina nõ est materia trium personarum: vt Augꝰ· in eodem libro docet: tanq̃ ẽm cõmunem eandemqꝫ materiam tres persone dicantur esse vna essentia· sicut ex eodem auro si fierent tres statue· diceremꝰ tres statuas vnum aurum· Non autem sic trinitatem· id est· tres ꝑsonas dicimus vnam essentiam ꝛ deum vnuz tanq̃ ex vna materia tria quedaz subsistant· In statuis eñ equalibus plus auri est tres simul q̃ singule· ꝛ minꝰ auri est vna q̃ due· In illa vero essentia trinitatis nullo modo ita est· Non ergo ẽm materialem causam tres ꝑsonas vnaz dicimus esse substantiam vel essentiam· sicut tres statue dicuntur vnum aurum·

Nec ita dicunꝫ tres ꝑsone vna essentia· vt tres hoĩes vna natura vel vniꝰ nature· m

His quoqz adden-

dum est ꝙ tres personas non ita dicimus eẽ vnam essentiam· vt Augustinus in eodẽ tr· vel vnius essentie· sicut dicimꝰ aliquos tres homines eiusdem sexus· ꝛ eiusdem temperationis corporis· eiusdemqꝫ animi· vnam esse naturam vel vnius nature· Nam in his rebus non tantum est vnus homo quantuz tres homines simul· et plus aliquid sup

Augꝰ·

hoīes duo ꝙ̄ vn⁹ hō. sicut in statuis esse diximus. ac in deo nō ē ita. Nō eñ maior eēntia ē pater ꝛ fili⁹ simul ꝙ̄ solus pater vel sol⁹ fili⁹ sed tres simul ille ꝑsone equales sunt singulis. Ex p̄missis patet ꝙ tres ꝑsone dicunt̄ diuina eēntia: nec ꝺm materialē causā; vt tres statue vnū aurū. nec ꝺm cōplexionis similitudinē: vt tres hoīes vni⁹ nature. nec vt gen⁹ p̄dicat̄ de speciebus. vel vt species ꝛ indiuiduis .i. cōtinēs de cōtētis. mai⁹ de minorib⁹.

Que vident̄ aduersari p̄dictis. n

His autem vident̄

aduersari: que q̄dā sacre scripture tractatores catholici in suis scriptis tradiderūt. In qb⁹ significare vident̄ ꝙ eēntia diuina sit quoddam cōmune ꝛ vniuersale velut species. tres ꝟo ꝑsone sunt tria ꝑticularia. tria indiuidua numero differētia. Vñ Johēs damascenus inter doctores grecorū maxim⁹: in lib. quē de trinitate scripsit. quē ꝛ papa Eugeni⁹ trāsferri fecit: ait. Cōmunia ꝛ vniuersalia p̄dicātur de subiectis sibypsis ꝑticularibus. Cōmune ergo sub̄a ē. ꝑticulare ꝟo hypostasis .i. ꝑsona. Particulare aūt dicit̄ nō qđ ꝑtem nature habet. ꝺ ꝑticulare numero. vt athomus .i. indiuiduū. Numero eñ ꝛ nō natura differre vident̄ hypostases. Itē in eodē. Sub̄a significat cōmunē ꝛ circūplexiuā speciē homoydeon .i. similiū specie. hypostaseon .i. ꝑsonarū vtputa deus hō. Hypotasis aūt indiuiduum demōstrat .s. p̄rem: filiū ꝛ sp̄m̄scm̄. Petrum paulū. ꝛ hmōi. Ecce apte dicit sub̄am eē vniuersale. hypostasim ꝟo ꝑticulare. ꝛ ꝙ de⁹ est species vt hō. ꝛ ꝙ pater ꝛ fili⁹ ꝛ sp̄ūsscūs sunt indiuidua: sic petr⁹ ꝛ paul⁹: eo ꝙ numero differūt. que p̄misse sentētie Aug. penitus contradicere vident̄. Quid ḡ dicemus ad hec? Hoc vtiq3 dicere possum⁹ atq3 debem⁹. ꝙ ea q̄ aug⁹. tradidit sup̄i⁹. sine oī hesitatione tenenda est.

Qꝫ sane possunt intelligi que Johannes dicit. ꝛ quomodo ostendit. o

Hec autē que hic

dicunt̄: licet in ꝺmōis supficie aliqđ a fide alienū resonare videant̄. sane tñ intelligi queunt. piūq3 lectorē atq3 intellectorē plurimū efflagitāt. In quorū explanatiōe mallem silens alios audire: ꝙ̄ loquendo maliuolis detrahēdi occasionē p̄stare. Videt̄ tñ mihi ita posse accipi. cū ait. Sub̄a ē cōmune. ꝛ hypostasia est ꝑticulare. Nō ita h̄ accepit cum de deo dicant̄ vt accipiunt̄ in philosophica disciplina. Sꝫ ꝑ similitudinē eorū que a philosophis dicunt̄ locutus ē. vt sicut ibi cōmune vel vniuersale dicit̄ qđ p̄dicat̄ de pluribus. ꝑticulare ꝟo vel indiuiduū qđ de vno solo. ita hic essentia diuina dicta ē vniuersale. q2 de oībus ꝑsonis simul. ꝛ ꝺ singulis sepatim dicit̄. Particulare ꝟo singula quelibet personarum. q2 nec de alijs cōmuniter: nec de aliqua aliarū singulariter predicatur. Propter similitudinem ergo predicationis substantiā dei dixit vniuersale. ꝛ ꝑsonas ꝑticularia vel indiuidua. Propter hoc idem etiam eandem diuinam essentiam dixit esse speciem cōmunem ꝛ circūplectiuam similium specie personarū. Quia sicut hec species homo de suis predicatur īdiuiduis. velut de Petro ꝛ paulo ꝛ alijs nec ista specie differunt: sed cōueniunt. Ita deus de tribus p̄dicat̄ ꝑsonis: que in diuinitate nō differunt. sed per oīa conueniunt. Hanc ergo similitudinem inter res sempiternas ꝛ res tempales ꝑpendens Johannes: vniuersalitatis ꝛ ꝑticularitatis nomina: que rebus temporalibus ꝓprie conueniunt: ad res eternas transtulit. Aug⁹. vero maiorem videns dissimilitudinem ꝙ̄ similitudinem inter res predictas. ab excellentia trinitatis p̄dicta nomina remouit.

Ex quo sensu dixerit personas differre numero. p

Qꝫ autem iohānes

dic̄ hypostases differre nūero nō natura. In eo ꝙ nō differre natura ait. verissime et sine scrupulo loquit̄. Qꝫ ꝟo dic̄ differre numero: cauendū ē quō intelligat̄. Diuersis eñ mōis dicunt̄ aliqua differre numero.

Quibus modis dicant̄ differre numero. ꝛ ꝺm quē modū possit ꝯuenire ꝑsonis. q

Dicuntur enim ali-

q̄ differre nūero: q̄ñ ita differūt. vt h̄ nō sit illud. nec aliqđ qđ illō ē. vel in ipō ē. q̄lit̄ differt Socrates ꝛ plato. ꝛ hmōi. q̄ apđ ph̄os dicūt̄ īdiuidua vel ꝑticularia. Iuxt̄ quē modū n̄ p̄nt dici tres ꝑsone differre nūero. Dicunt̄ ꝙ̄ differre numero: que in enumeratiōe siue computatiōe nō sibi adiungunt̄: ꝺ a se inuicē discernūt̄. vt cū de aliqb⁹ reb⁹ loquētes dicim⁹ vna. due. tres. ꝛ ꝺm hūc modū forte dixit Johānes: hypostases .i. ꝑsonas differre nūero. Possum⁹ eñ dicere. p̄r ē vn⁹. ꝛ p̄r ꝛ fili⁹ sunt duo. ꝛ p̄r ꝛ fili⁹ ꝛ sp̄ūsscūs sunt tres. Et item.

Joh. dam̄

Verba augustini tenēda, dicit

Et q̄ intellectu dixerit ꝙ substātia dei sit species. vel vniuersale ꝛ ꝑsone indiuidua

hec ꝑsona est vna. ⁊ hec ⁊ illa sunt due. ⁊ hec ⁊ illa ⁊ alia sunt tres. Cõueniētꝰ tñ tres ille ꝑsone ꝓprietatibus tñ distingui dicunt. de quarũ distinctione ſm ꝓprietates in sequēti tractabitur. Nunc vero ad inceptum redeamus: que dicta sunt repetētes: vt sepiꝰ versando familiarius innotescant.

Ꝙ vna ꝑsona nõ ē maior alia. nec tres simul ꝙ̄ vna. ⁊ hꝰ rõne ostēdit cabolica. r

Sciēdum est ergo

tantā equalitatē eē in trinitate. vt ait Augꝰ. in. viij. lib. de tri. vt nõ solũ pater nõ sit maior ꝙ̄ filiꝰ. sed nec pater ⁊ filius simul maiꝰ aliq̄d sunt ꝙ̄ spũssctũs. aut quelibet ꝑsona minꝰ aliquid sit ꝙ̄ ipa trinitas. Ꝙ aũt ita sit. aliquo mõ si fieri põt demõstrādũ ē. Ꝙtũ ĝ ipe creator adiuuat attēdamꝰ. Inq̄t Augꝰ. in eodē quõ in hac trinitate due vel tres ꝑsone: non sunt maius aliquid ꝙ̄ vna earum.

Aug⁹.

Ratione vtitur subtilissima ad ostendendum ꝙ ita sit. s

Quod ibi magnuz

dicit: aliũde magnũ nõ ē ꝙ̄ eo q̄ vē ē. quia ibi magnitudo ipa vitas ē. ⁊ vitas eēntia. Nõ ĝ ibi maiꝰ ē qd̄ veriꝰ nõ ē. Nõ aũt veriꝰ ē pater ⁊ filiꝰ simul ꝙ̄ pater solus vel filius. Nõ ergo maiꝰ aliq̄d vtrũq̄ simul ꝙ̄ singulis eorũ. Et q̄ eque vē ē etiā spũssctũs. ideo pater ⁊ filius simul nõ sunt aliq̄d maiꝰ ꝙ̄ ipe: q̄ nec verius sunt. Itē in eēntia veritatis hꝰ ē verꝝ eē qd̄ est eē. ⁊ hoc ē eē qd̄ ē magnũ eē. Hoc ē ĝ magnuz eē qd̄ verũ eē. Qd̄ igit̄ ibi eque verꝝ ē. ⁊ eque magnũ ē. Qd̄ ĝ ibi plꝰ vitatis nõ habet. non habet plus magnitudinis. Plus aũt vitatis nõ habet: qd̄ verius nõ est. Nõ ē aũt verius vna ꝑsona ꝙ̄ alia. vel due ꝙ̄ vna. vel tres simul ꝙ̄ singula. Non ĝ plus vitatis hꝫ vna ꝙ̄ alia. vel due ꝙ̄ vna. vel tres simul ꝙ̄ singula. Sic ĝ ⁊ ipa trinitas nõ ē maius aliq̄d ꝙ̄ vnaqueq̄ ibi ꝑsona. s tam magnũ ꝙ̄ singula. Nõ enĩ ibi maior ē q̄ verior nõ ē vbi ipsa vitas est magnitudo. Ecce modo cõueniēti ⁊ rõne catholica ostēsum ē. quõ indifferēs sit magnitudo triũ ꝑsonarũ. q̄ nec vna maior ē alia. nec due vna. nec tres simꝉ maiꝰ aliq̄d ꝙ̄ singula.

Iterum aliter idem probat

Ꝙ deꝰ nõ ē dicēdꝰ triplex s trinꝰ. t

Preterea cum deꝰ

dicat̄ trinꝰ. nõ tñ debet dici triplex. Ibi enim nõ ē triplicitas vbi sũma ē vnitas. ⁊ idifferēs equalitas. Vñ Augꝰ. in lib. vj. de tri. ait. Nõ Augꝰ. qm̄ deꝰ trinitas ē: ideo triplex putandꝰ ē. alio qn̄ minor eēt pater solꝰ vel filiꝰ solus ꝙ̄ simul pater ⁊ filius. Cũ itaq̄ tātus ē pater solꝰ: vel solus filiꝰ. vel solus spũssctũs: ꝙ̄tꝰ ē simul pat ⁊ filiꝰ ⁊ spũssctũs. nullo modo triplex dicēdus ē deus. Nõ enĩ pater cũ filio ⁊ spũsctõ maior deus ē ꝙ̄ singuli eoꝝ. q̄ nõ ē quo crescat illa ꝑfectio. Perfectꝰ aũt ē ⁊ pr̄ ⁊ filiꝰ ⁊ spũssctũs ⁊ ꝑfectꝰ dicit̄ deꝰ singulus eoꝝ. Et ideo trinitas potius ꝙ̄ triplex dici debet.

Ꝙ non est ita in rebus corporeis vt in trinitate. v

In rebus corpore

is nõ tñ ē vna ꝙ̄tũ tres simul. ⁊ plꝰ sunt due ꝙ̄ vna res. In trinitate vō summa tñ ē vna ꝑsona ꝙ̄tũ tres simul. ⁊ tñ sunt due ꝙ̄tũ vna ⁊ in se infinite sunt: q̄ nõ ē finis magnitudis earũ. Ac ꝑ hꝰ apit̄ qd̄ supiꝰ dictũ ē. quõ singula sunt in singulis. ⁊ oĩa in singulis. ⁊ singula in oĩbꝰ ⁊ oĩa in oĩbꝰ. ⁊ vnũ in oĩbꝰ ē: ⁊ vnũ oĩa. Ecce iā ostēdimꝰ sufficiēter: qualiter in trinitate aliq̄ ꝑsona aliā nõ supet magnitudine.

Ista est distinctio decimanona. In qua magister postꝙ̄ egit de diuinaꝝ ꝑsonaꝝ distinctõe et origine. hic incipit agere de earũdē equalitate. Et tria circa hoc facit. Nā primo oñdit quid requirat̄ ad equalitatem in cõmuni. Scđo subdit applicationes illoꝝ ad ꝑsonas diuinas. Tertio infert ex illis conclusionē intentā. Primũ facit a principio vsq̄ ibi. Sꝫ iā nũc ad ꝓpositum. Secundũ ab inde vsq̄ ibi. Sciendũ est ergo. Tertium ab inde vsq̄ ad finē distinctionis. In speciali vō sñia magistri stat in tribus ꝓpositiõibus. quarũ prima est hec. Persone diuine q̄ad eternitatē. magnitudinē ⁊ potentiā sunt equales. Et ꝓbatur sic. In illis ꝑsone diuine sunt equales in q̄bus se inuicē nullatenꝰ sunt excedentes. hmõi sunt eternitates. magnitudo ⁊ potentia. ĝ in his tribꝰ sibi ꝑsone diuine sunt equales vt dicit ꝓpõ. Argumentum est euidens ⁊ maior. sed minorem. s. ꝙ in his tribus: eternitate. magnitudine ⁊ potẽtia: ꝑsone diuine non sunt se inuicē excedentes. ꝓbat per hoc scꝫ ꝙ ista tria scꝫ eternitas ⁊c. sunt in diuinis personis vna essentia licet sint diuersimode nominata. propter quam etiaꝫ vnitatem ⁊ consubstantialitatē vna ꝑsona dicitur esse in alia: vt magister probat diuersis sanctorum autoritatibus. igitur. Secunda propositio est hec. Diuine persone sunt nulliꝰ essentialis diuersitatis. Quã ꝓbat sic. Persone diuine sic sunt idem in diuina eēntia. ꝙ nec differunt situaliter vt partes integrales in toto integrali. nec localiter vt partes subiectiue in toto vniuersali: nec materialiter: sicut diuerse que cõmunicant in vna materia. Nec formaliter: sicut que conueniunt in forma. igitur nulla est inter eas essentialis diuersitas seu differentia. consequentia tenet ex sufficienti diuisione. Sed magister antecedens in textu ꝓbat ꝑ ordinē. Et primo ꝙ in diuinis nõ sit diuersitas ptiũ sicut in toto integrali. ꝓbat ꝑ hoc ꝙ ī diuinis ē sũme nature vnitas. cui repugnat q̄liscũq̄ ptiũ diuersitas. Scđo ꝓbat ꝙ ibi ñ sit diuersitas plurium sicͭ ī aliq̄ toto vniuersali. Nā si talis diuersitas eēt ibi

illa attenderet penes compationez ecntie ad psonas vt si ecntia eet quasi quoddā totū vniuersale respectu psonarū: qđ nō est verū. Qđ pbat sic. Nā vbi ē totū vniuersale: pluraliter pdicat de plurib' ptibus suis. t nō est idem numero in eis. Nā hō est quoddaz vniuersale totū respectu sortis t platonis. t pdicat pluraliter de eis dicendo. Sortes t plato sunt hoies t etiā humanitas nō est eadem numero in sorte t platone. Cū ḡ ecntia diuina nō pdicat pluraliter de diuinis psonis: qz hec ē falsa. pater t filius sunt ecntie. Ratio est. quia ecntia ē vna t eadē in eis ambob'. ideo ecntia diuina nō habet se vt totū vniuersale in diuis. Tertio pbat q tres psone diuine nō couenuīt in vna ecntia sicut in toto materiali. ita q vna ecntia sit materia triū psonarū: sicut aurū multorū vasorū. Et arguit sic. Illa que couenuīt in vna materia: plus ē de materia in pluribus eoz q̄ in vno. sicut plus ē in anulis duobz de auro q̄ vno: saltē si anuli sunt in pondere equales. Cū ergo nō plus sit de ecntia diuina in trib' psonis q̄ in vna tm̄. ptz q ecntia nō habet se ad psonas sicut totū materiale. Quarto ondit q due psone nō ouenīunt in ecntie sicut in pprietate formali. sicut couenīūt multi hoies in vna copleriōe. q etiaz ppt hoc dicunt vni' nature. Nā in tali pprietate formali duo sunt aliqđ magis q̄ vnū. t tres q̄ duo. In diuinis aūt tres psone in ecntia couenictes nō sunt aliqđ magis q̄ due. t due nō magis aliqđ q̄ vna. t per cōsequēs nō couenīūt in ecntia vt plura. Contra hec postea obiicit autoritate Damas. di. q diuina ecntia est vniuersalis t cōis. sed tres psone sunt tria pticularia. Postea rndet mgr ad hoc. t dicit q vba Damasce. nō pprie sed siltudinarie sunt intelligenda. sunt eñ aliqua ibi que siltudinē tenēt rei cōmunis. t aliqua rei pticularis. Similitudinem q̄dē rei cōis tenet ecntia. t rei pticularis similitudinē tenēt psone. vñ dicit psonas numero differre sicut pticularia alicui' nature cōis. Ad qđ rndendū ē: q aliqua differt numero dupl'r. Vno mō sic q vnū nō sit aliud. seu aliquid aliud ab alio. sicut sortes t plato dicunt numero differre. qz sortes nō est illud qđ ē plato. Et talr diuine psone nō dicunt differre numero. qz vna ē illd qđ alia. Alio mō dicunt differre numero que in enumeratiōe seu cōputatiōe a se inuicē discernunt. vt cuz numeram' aliquas res dicim'. vna. due. tres. t fm hunc modū diuine psone dicunt differre numero. qz possum' catholice dicere. pater ē vn'. t pater t fili' sunt duo. t pater t filius t spūssctūs sunt tres. Tertia ppositio est hec. Q oēs psone diuine simul nō sunt maioris deitatis q̄ vna. t vna non maioris nec minoris q̄ oēs. Et pbat sic. Oēs psone diuine sunt equalis magnitudinis t veritatis. ita q oēs tres nō sunt maioris magnitudinis nec minoris veritatis q̄ vna. ex quo magnū eē t verū eē in diuinis sunt idem. Patet qz sicut oēs psone diuine sunt equalis magnitudinis t veritatis. ita etiā sunt eq̄lis deitatis. Qđ pbat mgr autoritate b. Augusti. que etiā alteri' cōcludit: q q̄uis de' sit trin'. nō tñ pōt dici triplex. eo q triplicitas ineq̄litatē pandit. Nā vbi ē triplicitas ibi tria sunt aliquid magis q̄ duo. t duo aliqđ magis q̄ vnū. hec Aug'. igit tc.

Ostenso q aliqua psonarū aliaz nō supat magnitudine. nunc ostendit q alia non excedit aliam potentia. a

DI. XX

Hunc ostendere restat quō aliq̄ harz psonaz aliam nō excellat potētia. vt sic vna t indifferēs ē magnitudo triū. ita vna t indifferēs mōstret potētia triū. Sciēdū ē ḡ qz nō ē potētior pr̄ filio. nec fili' vel pr̄ spūsctō. Nec maiorē potētiā hñt duo vel tres simul q̄ singulus eoz: qz nec pl' pōt pr̄ simul t fili' q̄ sol' spūssctūs. Nec hi tres simul pl' pñt q̄ singul' eoz. qz oipotētiā quā hz pr̄. t fili' accepit nascendo. t spūssctūs pcedendo. Qđ Augustinus rōnibus t autoritatibus probabilr astruit. in libro ɔtra maxminū. q̄ dicebat prēm meliorem ac potētiorem filio.

Aug'.

Q nō pōt minus filius q̄ pater. b

Hic ponit falsam traditionē heretici

Nihil inquit patre min' hz ille q̄ dic. Oia q̄ hz pr̄ mea sunt. Naz si min' hz in ptāte aliq̄d q̄ pr̄. nō sunt ei' oia q̄ hz pr̄. Sz ei' sunt oia q̄ hz pr̄. tātā ḡ hz ptātē fili' q̄tā pr̄. Equalis ḡ ē pr̄i. Nō eñ pōt q̄ accipit ineq̄lis eē ei q̄ dedit. Tu aūt hō de potentia sapis: q potēs sit fili'. s potētior pr̄. vt fm doctrinā vr̄am potēs potētē potuerit generare vl' gignere. t nō oipotēs oipotētē. Habz ḡ pater oipotētiā quā nō hz fili'. t si hō ē: falsuz ē qđ ait fili'. oia q̄ habet pater mea sunt.

Hoc verum fatebat hereticus ex quo progrediebat ad falsa. c

Sed inquis pater a nemine potētiā accepit. fili' aūt a pr̄e. Fatemur t nos filiū accepisse potētiaz ab illo de q̄ nat' ē potēs. pr̄i vō potentiā null' dedit. qz null' eū genuit. Gignēdo eñ dedit pr̄ potentiā filio. Sicut omnia que habet in suba sua: gignendo dedit ei quē genuit de substantia.

Questio Aug'. q̄ artat hereticū. d

Sed queritur vtrū ei tātā: q̄ta ipi ē potētia pater filio dederit an minorē: Si tñ nō solū potētē. s etiā oipotētē genuisse oipotēs intelligit. Si vō minorem. quō oia q̄ hz pater filij sunt: Si pr̄is oipotentia filij nō ē. nō oia. pculdubio q̄ hz pr̄ filij sūt. At oia filij sunt. oipotētia ḡ pr̄is etiā est filij. Nō est ergo pater potentior filio.

Aliter pbat filiū equalē patri. e

Itē alio modo probat filium equalē patri cōtra Maximinū ita dicens. Tu dicis q pater genuit filium minorem seipso. in q̄ t patri derogas. qui si filium

vnicū minorē genuit· aut nō potuit· aut non voluit gignere equalē· Si dicis q2 nō voluit eū inuidū eē dixisti· Si aūt nō potuit: vbi ē oī potentia dei pr̄is· Prorsus ad hūc articulum res colligit· vt de⁹ pater equalē sibi gignere filiū: aut non potuerit aut noluerit· Si nō potuit: infirm⁹· Si noluit· inuidus inuenitur· Sz vtrū q3 h̄ falsum ē· Patri ḡ filius ver⁹ equalis ē· Genuit ḡ pater sibi equalē filiū: ⁊ ab vtroq3 pcedit vtriq3 equalis spūsscūs· Si eīn formā suā: vt ait Aug⁹· cōtra eundē· pat in vnico filio plenā gignere potuit· nec tamē plenā genuit· s3 minorē· cogimi p̄rē z inuidū dicere· Plenū ḡ deū: ⁊ equalē sibi genuit filiū·

Si autez pater nō potuit vł nō voluit gignere equalem filium infirmus vel inuidus inuenit

Aug⁹·

Per simile ostendit q non minorem pater filium genuit· f

Hoc autē per similitudinē humanā ita esse demōstrat: inquiens Hō pater si potuisset: equalē filiū genuisset· Quis ḡ audeat dicere q h̄ oīpotēs nō potuit· Addo etiā· Si posset hō maiorē meliorēq3 seipso gigneret filiū· Sz maius vel meli⁹ deo quicq3 eē nō pōt· de⁹ ḡ cur nō equalē vt ais filium genuit· cui nec anni necessarij fuerunt· p q̄s adimplet equalitas· nec oīpotētia defuit· An forte noluit? ḡ: qđ absit: inuidit· Sz nō inuidit· equalē ḡ genuit aliū· Credam⁹ ergo filium ei esse equalem·

Opinionē heretici ponit vt destruat· g

Hic soluit oblecionem

Sed forte dices eo ipso pater ē maior filio· q2 de nullo genitus· genuit tñ equalē· Ad qđ cito r̄ndebo· imo iō nō ē pater maior filio q2 equalē genuit· Originis enī questio ē ista· q̄s de q̄ sit: Equalitatis aūt qualis aut q̄t⁹ sit· qđ ē dicere· Ad originē ptinet questio qua querit· q̄s de quo sit ad equalitatē vō illa qua querit· qualis aut q̄tus q̄s sit· Nec cū dicit filius a p̄re genitus ōndit inequalitas subē: s3 ordo nature· non q̄ alter prior eēt altero· s3 q̄ alter ē ex altero Nō ḡ s3m hoc q pater genuit: ⁊ filius genitus est vel spūsscūs ab vtroq3 pcedit: equalitas vel inequalitas ibi existit· q2 nō s3m h̄ alia psona alij equalis vel inequalis dicit· Ecce equalitas trinitatis: ⁊ vna eadēq3 subā· q̄tū breuit potuimus demonstrata ē in supiorib⁹· qualiter sc3 aliqua triū psonarū quālibet aliā nec eīnitate· nec magnitudine· nec potētia excellat·

Ista est distinctio vicesima· In qua magister ostensa equalitate magnitudinis diuinarū personarum in essendo: ōndit equalitatē ptātis earundē in opando. Et diuidit in tres ptes s3m tres rōnes quibus pbat intentū. Prima ps est a principio distinctionis vsq3 ibi. Item alio modo pbat. Secundum ab inde vsq3 ibi. Hoc aūt per similitudinem. Tertium vō vsq3 ad finem distinctionis. In speciali sniā mgri stat in vnica pposinōe. Patrē ⁊ filium ⁊ spm̄scm̄ in oīnipotentia coequari tribus rationibus potest catholice pbari. Quarū rationū prima fundat sup autoritate euāgelica. Secūda sup diuina diuisione immediata. Tertia sup similitudine in generatiōe humanā Prima ratio fundat sup autoritate Johannis. xvij. vbi dicit. Oīa dedit mihi pater. i. quicquid pater habet dedit mihi. sed pater habet oīpotentia. igit dedit eam filio. ⁊ per cōsequēs psone sunt equalis potentie ita q oēs tres nō sunt plus q̄ quelibet earū p se. Secunda ratio fundatur sup diuisione īmediata sic. Si pater nō generasset filiū sibi equalem in oīpotentia. aut ergo hoc eēt. q2 potuit: sed noluit. aut quia voluit: sed nō potuit. sed vtrūq3 istorum est falsum. igit illud ex quo sequit. Et hoc est oppositū ppositionis p̄missē. igitur propositio p̄missa ē vera. Tenet argumentū ⁊ maior. Sed minorē pbat magister in textu sic. Nam si deus potuit filium generare sibi equalem ⁊ noluit: tūc inuidus fuit no dando filio qđ naturalis pprietas requisiuit. si voluit ⁊ nō potuit. tunc ipse pater infirmus fuisset ⁊ nō oīpotēs. sequitur ergo q pater voluit ⁊ potuit imo generauit filium in oīpotentia sibi equalem. Tertia ratio fundat sup similitudine in generatiōe naturali repta. ⁊ ē ista Deus pater est: ⁊ nō minus communicatiuus generando filium deū q̄ homo generando filiū hoīem. sed hō pater si potuisset: equalē sibi filiū genuisset. igitur de⁹ q̄ summe potuit: equalē sibi filiū genuit. igit. ⁊c.

Querit quō posset dici sol⁹ pater vel sol⁹ fili⁹· vel sol⁹ spūsscūs cū sint inseparabiles· a

Dl· XXI

Hic oritur questio trahēs originē ex p̄dictis· Dictum est enī supra q tāt⁹ ē sol⁹ pater· vel solus fili⁹· vel sol⁹ spūsscūs q̄tū simul illi tres· ⁊ q due vel tres psone simul nō sunt mai⁹ aliqđ q̄ vna psona sola· Iō q̄rit Aug⁹· in· vj· li· de tri· Quō hec sane dici possint· cū nec pr̄ sit sol⁹· nec fili⁹· nec spūsscūs· Sz sp ⁊ isepabilit· ⁊ fili⁹ cū p̄re· ⁊ pr̄ cū filio ⁊ spūsscūs cū vtroq3· Inseparabiles enī sunt he tres psone· Ad qđ ita r̄ndet Aug⁹ in eodē· Solū deū p̄rem dicim⁹· nō q2 separat a filio vel a spū scō· s3 h̄ dicētes significam⁹· q2 illi simul cū eo nō sunt pr̄· Sol⁹· n· pr̄ pr̄ ē· qđ nō dr̄ q2 ipse sit sol⁹· i· sine filio vł spūscō· s3 p h̄ fili⁹ vł spūsscūs a paternitatis cōsortio excludunt· Ita ⁊ cū dicit· solus filius filius ē· vel solus spūssanct⁹ spūssanctus est· nō diuidit filius a patre: vel spūssanctus ab vtroq3· sed a cōsortio filialis pprietatis excludunt pater ⁊ spūssanctus· ⁊ a consortio pcessibilis pprietatis: pater ⁊ filius· Cū ergo dicit· tātus ē solus pr̄: q̄tum simul illi tres· Per hoc q dicit solus: nō separat pater ab alijs· sed hic est sensus· Solus pat idē· pr̄ q̄ ita pr̄ ē· q nec filius nec spūssanctus

Aug⁹·

Rn̄sio Augu.

tantus ē ⁊c. Siliť intellige cū dr̄. Solꝰ ē filiꝰ. vel solꝰ ē spūsscūs. Solꝰ ꝑ pr̄ dr̄ vt ait Augꝰ. i eodē. q2 nō nisi ipe ibi pr̄ ē. ⁊ solus filiꝰ. q2 non nisi ipe ibi filius est. ⁊ solus spūssanctus. quia nō nisi ipse ibi spiritussanctus est.

Utrū possit dici. solus pater ē deꝰ. solus filius est deus. vel solus spūsscūs ē deus. vel pater est solus deus. vel filius est solus deꝰ. vel spiritussanctus est solus deus. b

Post hec queritur.

Utrū sicut dicit̄. solꝰ pater ē pr̄. vel solꝰ filiꝰ ē filiꝰ. ita possit dici. solꝰ pr̄ ē deꝰ vel solꝰ filiꝰ est deꝰ. ita et de spūscō. Aut pr̄ ē solꝰ deꝰ. filiꝰ est solꝰ deꝰ? Ad qꝺ dicimꝰ. q2 pr̄ ⁊ filiꝰ ⁊ spūsscūs ꝺr etiā vnꝰ deꝰ. ⁊ hec trinitas simul ꝓprie ꝺr eē solꝰ deꝰ: sic solꝰ sapiēs. solꝰ potēs. Sz nō videt̄ debere dici a nob̄ v̄bis nr̄is vtentib̄ꝰ: nisi vbi ꝟmo autoritatibꝰ occurrit. solꝰ pr̄ ē deus vel pr̄ ē solꝰ deꝰ. ita de filio ⁊ spūscō dicimus.

(Augꝰ.) Un̄ Augꝰ. in. vij. de tri. ait. Q̄n ostēdimus quō posset dici solꝰ pr̄ vel solꝰ filiꝰ: ꝯsiderāda ē illa sniā qua ꝺr. Nō eē solū pr̄em deū veruz solū. ꝟ pr̄em ⁊ filiū ⁊ spm̄scm̄. Ecce habes q2 nō solus pater dicēdus ē eē verꝰ deꝰ. Itez in eodē. Si qs interrogat. pr̄ solꝰ vtrū sit deus? Quō rn̄debimꝰ nō eē. nisi forte dicamus ita eē q̄dē pr̄em deū. ꝟ nō eū eē solū deū. Esse āt solū deū dicamꝰ pr̄em ⁊ filiū ⁊ spm̄scm̄. Ecce ⁊ h̄ habes. q2 pr̄ nō debet dici solꝰ deꝰ atq3 h̄ solū in pte subiecti tm̄ accipe q̄dā volunt. In pte v̄o p̄dicati si sic cōcedūt q pr̄ ē solꝰ deus. Sz ex v̄bis Augꝰ. videt̄ ōn̄dī: q ꝓprie solꝰ deus dici debeat tota trinitas. Et h̄ trinitas vt ait Augꝰ. ꝯtra Maximinū. intelligit̄ cū aplꝰs dicit. Btūs ⁊ solꝰ potēs. ⁊ ibi. Soli sapiēti deo tibi. Inuisibili soli deo. Nō enī de solo pr̄e h̄ accipienda sunt. vt cōtendebat maximinus ⁊ alij heretici. ꝟ de trinitate. Sic ⁊ illud. Solus habet īmortalitatē. q2 ꝟm rectā fidē ipsa trinitas ē vnꝰ solꝰ deꝰ. btūs. potēs. sapiēs inuisibilis.

(Augꝰ.) Un̄ augꝰ. in eodē. Cū vnꝰ deꝰ sit trinitas. hec sit nobis solutio questiōis. vt intelligamꝰ solū deū sapientē. solū potentē. pr̄em ⁊ filiū ⁊ spm̄scm̄. q̄ ē vnꝰ ⁊ solus deus.

(Marginal notes: Q nō dicit̄ solus pr̄ deus est. — Q pater nō ē idem solus deꝰ sed trinitas.)

Quō dicit̄ trinitas solꝰ deꝰ. cū ipa sit cum spiritibus ⁊ aīabus sanctis. e

Sed iterum queri-

tur: quō ipam trinitatē dicimꝰ solū deū cuz sit cū spiritibꝰ ⁊ aīabꝰ scīs. Ad qꝺ rn̄det augꝰ. i vj. lib. de tri. ita dicens. Trinitatē dicimꝰ deum solū: q̄uis sp sit cū spiritibꝰ ⁊ aīabꝰ scīs: ꝟ solum dicimus: quia non aliud q̄ ipsa trinitas deus ē. Nō enī illi cū illa deꝰ sunt vel aliq̄ alia. ꝟ ipa trinitas tm̄. nō illi vel alia deꝰ est.

Et si de patre solo p̄dicta dicerent̄. nō tn̄ excluderet̄ filius ⁊ spūsscūs. d

Verūtamen vt ait

(Augꝰ.) Augꝰ. ⁊ si de solo pr̄e p̄dicta dicerent̄: nō tn̄ excluderet̄ filiꝰ vel spūsscūs. q2 hi tres vnuz sunt. sic in Apocal̄. de filio legit̄. q h̄z nomen scriptū qꝺ nemo scit nisi ipe. Nō enī inde seperat̄ pater vel spūsscūs. Et cū ꝺr nemo nouit pr̄em nisi filius. nō inde sepat̄ pat̄ ⁊ spūssanctus: q2 insepabiles sunt. Aliq̄n etiā nominant̄ pater ⁊ filius. ⁊ tacet̄ spūsscūs. vt veritas ad pr̄em loquens ait. Ut cognoscāt te ⁊ quē misisti iesuz christū eē vnū verū deum. Cur ergo inq̄t Augꝰ. tacuit de spūscō? Quia (Augꝰ.) consequens est vt vbicūq3 nominat̄ vnus: sicut pater ⁊ filius. tanta pace vni adherēs intelligat̄ etiā ipa pax. q̄uis nō cōmemoretur. vno ergo istorum noīato etiam reliq̄ intelligunt̄. qꝺ in pluribꝰ scripture locis occurrit.

Ista est distinctio vicesimaprima. In qua quidem distinctione magister postq̄ declarauit equalitatem magnitudinis diuinarum personarum in essendo ⁊ similiter equalitatem potestatis in opando. Consequenter declarat qualiter dictiones exclusiue dicuntur de deo. Et tria circa hoc facit. Nam primo inquirit an termini personales de psonalibus cum dictiōe exclusiua dicant̄. Secundo an termini essentiales de personalibus cum exclusione vere dicantur. Tertio dat quēdam modum generalem: quō predicta sanꝰ intelligantur. Primum facit vsq3 ibi. Post hec queritur. Secundum vsq3 ibi. Verūtamen vt ait Augꝰ. Tertium vsq3 ad finem distinctionis. In speciali sententia magistri stat in tribus propositionibus. quarum prima ē. Concedende sunt ꝓpositiones in quibꝰ termini psonales de psonalibus terminis cum dictione exclusiua sumptis predicantur. Istam ꝓpositionez magister ꝓbando inquirit. Cū dictū sit q tantus sit solus pater vel solus filius. quāti sunt illi tres. quō ē intelligendum cum dicitur solus pater. vel solus filius. cum nō sit pater sine filio. nec filius sine pr̄e. Respondet̄ q p hoc nō excluditur vna persona ab alia. sed ꝓprietas relatiua notat̄ ibi conuenire vni. ita q nō alteri. Unde sensus est. Solus pater. id est. q̄ ita est pater q non filius. Similiter solus filius. id est q̄ ita ē filius q nulli alteri conuenit filiatio diuina. Secunda ꝓpositio est hec. Negande sunt ꝓpositiones in q̄bus de terminis psonalibus termini eēntiales cū exclusione affirmant̄. Hanc ꝓbans querit de istis ꝓpositionibus. solus pater est deus. vel spūsscūs ē solus deus. nec etiam ista est concedenda. Pater ē solus deꝰ. vel filiꝰ ē solꝰ deꝰ. q2 eē solū deū toti conuenit trinitati. ⁊ nō solū vni psone. Tertia ꝓpositio est hec. Persone diuine sunt tante coherentie q vna earum nō exprimit̄: nisi alie cointelligant̄. Hanc ꝓpositionem ꝓbat mgr̄ autoritate b. Augustini. igit̄ ⁊c.

De nominum differentia quibus vtimur loquentes de deo. a

DI. XXII

Post predicta nobis disserendū videt de noīm diuīsitate. qbus loquētes de vnitate ac trinitate ineffabili vtimur. Deinde demonstrandū est qbus mōis de ea aliqd dicat. Illud ergo pcipue teneamus. quedā eē noīa distincte ad singulas psonas ptinētia. vt ait Aug⁹. in. ix. lib. de trini. i. que de singulis tm̄ dicunt psonis. Quedā vero vnitatē eēntie significantia sunt: que et de singulis singulatim. et de omībus cōmunit dicunt. Alia vero sunt que trāslatiue ac p similitudinē de deo dicunt. Vn̄ Amb. in. ii. lib. de tri. ait. Quo purius niteat fides: triptita videt deriuanda distinctio. Sunt eni noīa quedam que euidenter ppietatē psonāqȝ deitatis ostendūt. Et sunt quedā que pspicuā diuine maiestatis exprimūt vitatē. Alia vero sunt que translatiue et p similitudinē de deo dicūtur. Proprietatis itaqȝ indicia sunt: generatie. filius. verbū. et hmōi. Vnitatis vero eterne sapiētia. vtus. vitas. et hmōi. Silitudinis vero splendor. character. speculū. et hmōi.

Aug⁹.

Ambros.

Premissis addit quedā eē noīa q tpaliter deo cōueniūt et relatiue dicunt. b

His adijciendum ē quedā etiā noīa esse: vt Aug⁹. ait in. v. lib. de tri. que ex tpe deo conueniunt. et relatiue ad creaturā dicunt: quorū quedā de omīb⁹ dicunt psonis. vt dn̄s. creator. refugiū. Quedam aūt nō de oīb⁹. vt donat⁹. dat⁹. missus.

Aug⁹.

De hoc nomine trinitas addit. c

Preterea est vnum nomen qd de nulla psona singilatim dicitur: s de oīb⁹ simul. i. trinitas. qd nō dr̄ sm̄ subam s qsi collectiuū pluralitatē designat psonarū.

De alijs nominib⁹ que tpaliter deo cōgruunt. et nō relatiue dicunt. d

Sunt etiam quedā noīa q ex tpe do cōueniūt. nec relatiue dicūt vt humanat⁹. icarnat⁹. et hmōi. Ecce sex nominū differētias assignauimus: qb⁹ vtimur loquētes de deo. de qbus singulis agēdū ē.

Q2 illa noīa que ad singulas ptinēt personas ppie relatiue dicunt ea vero que vnitatem essentie significant ad se dicuntur. et de singulis et de oībus cōmuniter dicunt psonis et singularit nō plalit in sūma accipiunt. e

Sciendū est ergo q illa que ppie ad singulas psonas ptinent relatiue ad inuicē dicunt. sicut pater et filius. et vtriusqȝ donū spūsscūs. Ea vero que vnitatem eēntie significant ad se dicunt. et ea q ad se dicunt. substantialiter vtiqȝ dicunt. et de oībus cōmuniter. et de singulis singilatim dicunt psonis. Et singulariter nō pluraliter accipiunt in summa. vt de⁹. bonus. potēs. magnus. et hmōi. Que aūt relatiue dicunt: substantialiter nō dicunt. Vn̄ Aug⁹. in. v. lib. de tri. ait. Quicqd ad se dicit: pstantissima illa et diuina sublimitas substantialiter dicit. Qd aūt ad aliqd dicit nō subaliter dicit s relatiue. Tantaqȝ est vis eiusdē substantie in pre et filio et spūscō. vt qcqd de singulis ad seipos dicit: nō pluraliter in summa: sed singularit accipiat. Dicim⁹ eni. pater est deus. et fili⁹ est deus. et spūsscūs ē deus: q sm̄ subam dici nemo dubitat. Nō tamē dicimus hanc trinitatem eē tres deos. sed vnū deū. Ita dicit pat magn⁹. filius magn⁹. et spūsscūs magn⁹. non tres magni sed vn⁹ magnus. Ita etiā omnipotens pater. oīpotēs fili⁹. oīpotēs spūsscūs Nō tn̄ tres oīpotentes: s vn⁹ oīpotēs. Quicqd ergo ad seipm dicit de⁹. et de singulis psonis siliter dr̄. et simul de ipa trinitate: nō pluraliter s singulariter dicit. Et qm̄ nō ē aliud deo eē. et aliud magnū esse. s hoc idē est illi eē qd ē magnū esse. Propterea sicut nō dicim⁹ tres essentias: sic nō dicimus tres magnitudines. s vnā essentiam et vnā magnitudinē.

Aug⁹.

Q2 deus magnus ē ea magnitudine qua deus est. sic de bonitate et de omnib⁹ que sm̄ substantiam dicuntur. f

Deus enim non est magn⁹ ea magnitudine que nō ē quod ipse vt quasi pticeps eius sit. alioqn maior eēt illa magnitudo qȝ de⁹. Deo aūt nō ē aliqd mai⁹ ea q magnitudine magn⁹ ē qua ipe ē. Ideoqȝ nec tres magnitudines dicim⁹: s vnā magnitudinē. nec tres magnos: s vnū magnū. qr nō pticipatiōe magnitudis de⁹ magn⁹ ē. s seipo magno magn⁹ ē. quia ipe est sua magnitudo. Ita et de bonitate et eternitate et oīpotentia dei dicendū ē. et de oībus oīno. que de deo pn̄t pnūciari subaliter. qbus ad seipsum dicit. nō trāslatiue ac p silitudinē. s proprie. si tn̄ de illo ppie aliqd ore hoīs dici pōt. Ecce apte docuit q noīa vnitatē diuine maiestatis significantia. et ad se dicunt de deo. i. sine relatiōe. et de oīb⁹ psonis cōiter: et de sin=

gulis diuisim dicunt͛. nec pluralr̄ ꝫ singulari ter in sũma accipiunt͛. Illa ꝟo noĩa que ꝓpe ad singulas ꝑtinēt ꝑsonas: relatiue nõ substantialr̄ dicunt͛. Q̃ eñ ꝓprie singula ĩ trinitate ꝑsona dr̄. vt ait Aug⁹. in eodẽ. nullo mõ seipsam. sed ad aliã inuicem vel ad creaturam dicit͛. Et ideo relatiue: nõ substantialiter dici manifestum est.

Aug⁹.

Ista est distinctio vicesimasecunda. In qua mgr̄ pacto tractatu de diuinis reb⁹. incipit agere de diuinis noĩb⁹. Et circa hoc duo facit. Nã primo ponit drñtias diuinoꝝ noĩm. Secundo subdit regulas ꝑdicationis coꝝ. Primũ facit a principio distinctionis vsqꝫ ibi. Sciendũ est q̃. Secũdũ ab inde vsqꝫ ad finẽ distinctionis. In speciali ꝟo sñia mgr̄i stat ĩ vna ꝓpositione. cui mgr̄ annectit duas reglãs. Propositio ẽ hec. Noĩa de deo dicta inueniunt͛ in septuplici drñtia. Hanc mgr̄ deducit exemplarit͛ dicẽs. q̃ quedam sunt noĩa notionalia: seu ꝓprietates ꝑsonales exprimẽtia. vt generatio. ꝟbum. donũ. pater. filius. spũssanct⁹. Quedã essentialia seu vnitatẽ essentie referentia. vt de⁹. deitas. sapiã. potentia. bonitas. magnitudo. ꝟtus ꝛ substantia. Quedã trãssumptiua. i. ꝫm silitudinẽ de deo ꝑdicata. vt splẽdor. candor. lux speculum. leo. agnus. ꝛ silia. Quedã tꝑalia seu deo solum ex tꝑe ꝯueniẽtia. ꝛ hoc duplr̄. vel ĩ respectu ad creaturã relatiõe extrinseca. vt dñs. creator. refugiũ redemptor. saluator. ꝛ hmõi. Uel in respectu ad creaturas. relatione tñ intrĩseca. vt incarnat⁹. hũanat⁹. Et est aliud nomen qd̕ solũ de oĩbus ꝑsonis simul et de nulla singulatim dr̄. qd̕ ꝫm relationẽ dicit͛ intrinsecam. q: in se claudit terminos sue relationis. vt hoc nomen trinitas. Hmõi noĩm diuinoꝝ septuplicẽ differentiã ponit mgr̄ in textu. vt dicit ꝓpositio ꝑdicta quã verã esse reputo. Prima harꝫ regularꝫ est. q̃ nomina ꝓpria ad singulas ꝑsonas ꝑtinentia: nõ substãtialiter sed relatiue dicunt͛. Pater. q: non põt dici. pater ẽ filius. aut fili⁹ est pater. aut pr̄ ꝛ fili⁹ sunt spiritussanct⁹. ꝛ ecõuerso: que ẽ ꝑdicatio absolute essentialis ꝛ substantiua. Sꝫ bñ dicit͛ pater ẽ filij pat͛. fili⁹ est patris filius. q̃ est ꝑdicatio relatiua. Scd̕a regula est. q̃ noĩa ad vnitatẽ essentie spectãtia. vt sapiã. bonitas. potentia. ꝟtus. magnitudo. ꝛ hmõi. de singulis ꝑsonis singulatim. ꝛ de oĩbus simul. nõ relatiue sed substantialr̄ in singulari ꝛ nõ in plurali affirmant͛ Nam bene dr̄. Pater est deus. sapiã. potentia. bonitas. magnitudo. virtus. Et silr̄ de filio ꝛ spũsancto. ꝛ de oĩbus simul. Uñ bene dr̄. Pater filius ꝛ spirit⁹ sanctus sunt deus. sapiã. potentia ꝛc̄. Non aũt pluraliter dici põt. Pater ꝛ filius ꝛ spũssanct⁹ sunt dij. sapientie. potentie. bonitates. virtutes. igit͛ ꝛc̄.

De hoc noĩe qd̕ est ꝑsona qd̕ cum ꝫm substantiam dicatur tñ pluraliter nõ singularit͛ in summa accipit͛. a

DI. XXIII

Predictis adiciendũ est q̃ cũ oĩa noĩa que ꝫm subãm d̕ deo dicunt͛. singulariter ꝛ nõ pluraliter de oĩb⁹ in summa dicant͛ ꝑsonis: vt sup̄ ostensũ est. Est tñ vnũ nomen. s. ꝑsona. qd̕ ꝫm subãm dr̄ de singulis ꝑsonis. ꝛ pluralr̄ nõ singularit͛ in summa accipit͛. Dicim⁹ eñ pater est ꝑsona. filius est ꝑsona. spũssanc⁹ est ꝑsona. et h̕ ꝫm subãm dr̄. Nec tñ dicit͛ pater ꝛ fili⁹ ꝛ spũssanctus sunt vna ꝑsona: ꝫ tres ꝑsone. Hoc ḡ nomen excipitur a ꝑdicta regl̃a noĩm: que ꝫm substantiã de deo dicunt͛. q: cum hoc ad se dicatur. ꝛ ꝫm subãm. pluralr̄ tñ non singularit͛ in summa accipit͛.

Autoritas q̃ persona ad se dicatur. ꝛ ꝫm substantiam. b

Quod autem persona ꝫm subãm dicat͛. Aug⁹. ondit in. vij. li. d̕ tri. dicẽs. Nõ est aliud deo esse. aliud ꝑsona esse sed oĩno idẽ. Itẽ in hac trinitate cũ dicimus ꝑsonã patris. nõ aliud dicim⁹ q̃ꝫ subãm pr̄is. Quocirca vt suba patris ipse pr̄ est. nõ quo pater ẽ. sed q̊ est. Ita ꝛ ꝑsona pr̄is non aliud q̃ꝫ ipse pr̄ est. Ad se quippe dr̄ ꝑsona. nõ ad filiũ vel spũm sanctũ. sicut ad se deus dr̄. ꝛ magnus. ꝛ bon⁹. ꝛ iustus ꝛ hmõi. Et quẽadmodum h̕ illi est esse qd̕ deũ esse. qd̕ magnũ esse qd̕ bonũ esse. ita h̕ est illi esse qd̕ ꝑsonaꝫ esse. Ecce exꝑsse habes q̃ ꝑsona ꝫm subãm dr̄. vt cum dicit͛. pater ẽ ꝑsona. h̕ sit sensus. Pater est diuina essentia. Silr̄ cum dr̄. filius est ꝑsona. spũssanct⁹ est ꝑsona. i. essentia diuina.

Aug⁹.

Quo pr̄ nõ eo est pr̄ q̊ est

Cur pater ꝛ fili⁹ ꝛ spũssanctus nõ dicant͛ vna ꝑsona ꝛ vna suba ꝛ vnus deus. c

Ideo orit͛ hic questio difficilis q̃dẽ: sed nõ inutilis. quã querit͛ Cur non dicant͛ hi tres vna ꝑsona sicut vna essentia: ꝛ vn⁹ de⁹? Quã q̃ōnem Aug⁹. diligenter tractat atqꝫ ꝯgrue explicat in. vij. li. de tri. ita di. Cur nõ hec tria simul vnã ꝑsonã dicim⁹ sicut vnã essentiã ꝛ vnũ deũ: sed dicimus tres ꝑsonas. cum tñ tres deos: aut tres essentias nõ dicam⁹. Quia volumus vel vnũ aliqd̕ vocabulũ s͛uare huic significationi q̃ intelligit͛ trinitas. ne oĩno tacerem⁹ int͛rogãti: q̃d tres essent. cũ tres esse fateamur Cum ḡ querit͛ q̃d tres. vt ait Aug⁹. in. v. li. d̕ tri. Magna ꝓrsus inopia humanũ laborat eloquiũ. dictũ est tñ tres ꝑsone nõ vt illud diceret͛. sed ne taceret͛ oĩno. Nõ eñ rei ineffabilis eminentia h̕ vocabulo explicari valet. Ecce ostendit qua necessitate dicat͛ pluraliter ꝑsone. vicꝫ vt hoc noĩe querentibus de tribus respondeamus.

Aug⁹.

Solutio.

Aug⁹.

Qua necessitate dictum sit tres persone a latinis. et a grecis tres hypostases vel substantie. d

e

Qua necessitate nō

solū a latinis ſmo· ſed etiā grec⁹ eadem pe-
ne ſup hac re laborās noī penuria coartať.
Vñ Aug⁹· q̄d a grecis vel latinis necessita-
te de ineffabili trinitate dictū ſit: aperiēs in
vij· li· de tri· ait· Loquendi cā de ineffabilib⁹
vt fari aliquo mō poſſemus dictū eſt a grecꝭ
vna eēntia: tres ſube· i· vna vſia: tres hypo-
ſtaſes· Aliť em̄ greci accipiūt ſubam q̄ꝫ lati-
ni· A latinis aūt dictū ē vna eēntia vel ſuba
tres pſone· qꝛ nō aliter in ſmone nr̄o· i· lati-
no eſſentia q̄ꝫ ſuba ſolet intelligi· Et vt intel
ligať ſaltē in enigmate: placuit ita dici· vt cū
quereretur q̄d tria ſint· aliq̄d diceretur: que tria
eſſe fides vera pnūciat· Cū ⁊ patrē nō dicit
eſſe filiū ⁊ ſpūmſanctū· ſ· donū dei· nec pꝛem
dicit eſſe nec filiū· Cum ḡ quereť quid tria vł
q̄d tres: ꝯferimus nos ad inueniendū aliq̄d
nomen q̄ cōplectamur hec tria· Nec occur
rit aīo· qꝛ ſupeminētia diuinitatis vſitati elo
quij facultatē excedit· Verius em̄ cogita
tur de⁹ q̄ꝫ dr̄· ⁊ verius eſt q̄ꝫ cogitať·

Aug⁹.

Q̄ de⁹ verius cogitať q̄ꝫ dicatur. et veri⁹ eſt q̄ꝫ cogitatur.

Quid hoc noīe tres ſignificať· e

Pater ergo et filius

et ſpūſſanctus· ſ· qm̄ tres ſunt· q̄d tres ſunt
queramus· q̄d cōmune hēant: Non em̄ pꝛt
dici tres patres· qꝛ tantū pater ibi pater eſt·
nec tres filij: cū nec pꝛ ibi ſit fili⁹ nec ſpūſſan-
ctus· nec tres ſpūſſancti· qꝛ ſpūſſanctus pro
pria ſignificatione qua ⁊ donū dei dr̄· nec pꝛ
eſt nec fili⁹· Quid ḡ tres: Si tres pſone eſſe
dicunť· cōmune eſt eis id qđ pſona ē· Certe
em̄ qꝛ pater eſt pſona· ⁊ fili⁹ eſt pſona· ⁊ ſpūſ
ſanctus eſt pſona· ideo tres perſone dicunť
Propterea ḡ dicim⁹ tres pſonaſ· qꝛ cōmune
eſt eis id qđ pſona eſt· Ex p̄dictis apte in-
telligi pōt: qua neceſſitate dictū ſit a latinis
tres pſone cū pſona ſm ſubam dicať· Vñ et
trib⁹ ꝯmune ē id qđ pſona ē· i· h̄ nomē pſona

Quare nō dicimus tres deos eſſe patrē
et filium ⁊ ſpūmſanctū vt dicimus tres pſo-
nas· cum id qđ de⁹ eſt ſit eis cōmune· qꝛ pať
eſt de⁹· ⁊ fili⁹ eſt de⁹· ⁊ ſpūſſanctus ē de⁹· f

Sꝫ queriť hic cum

dicamus patrē ⁊ filiū ⁊ ſpm̄ ſanctū eſſe tres
pſonas· qꝛ cōmune eſt eis qđ pſona eſt· i· qꝛ
pater eſt pſona· ⁊ fili⁹ eſt pſona· ⁊ ſpūſſanct⁹
eſt pſona· cur nō dicamus ſilr̄ tres deos· cū ⁊
pater ſit de⁹· ⁊ filius ſit de⁹· ⁊ ſpūſſanctus ſit
deus: Quia· ſ· illud ſcriptura ꝯtradicit· hoc
aūt ⁊ ſi nō dicit· non tn̄ ꝯtradicit· Vñ Aug⁹·
hanc mouēs queſtionē atq̄ꝫ diffiniens in li·
vij· de tri· ita ait· Si ideo dicim⁹ patrē ⁊ filiū
et ſpūmſanctū eſſe tres pſonas: qꝛ cōmune
eſt eis id qđ pſona eſt· cur nō etiā tres deos
dicimus: Certe vt p̄dictū eſt: qꝛ pater eſt p-
ſona· ⁊ fili⁹ eſt pſona· ⁊ ſpūſſanctus ē pſona·
ideo tres pſone dicunť· Quia ḡ pater ē de⁹
⁊ filius de⁹· ⁊ ſpūſſanctus de⁹· cur nō dicanť
tres dij· Ecce ppoſuit hāc queſtionē· Atten
de quid rñdeat ſubdens· An ideo nō dicun-
tur tres dij: qꝛ ſcriptura nō dicit tres deos·
Sed nec tres pſonas alicubi ſcripture text⁹
cōmemorat· An ideo licuit loquēdi diſputā
diq̄ꝫ neceſſitate tres pſonas dicere· non qꝛ
ſcriptura dicit· ſed qꝛ ſcriptura nō ꝯtradicit
Si aūt diceremus tres deos: ꝯtradiceret ſcri
ptura dicens· Audi iſrł· deus tu⁹ deus vnus
eſt· Ecce abſolutio queſtionis: quare pon⁹
dicamus tres pſonas q̄ꝫ tres deos· qꝛ ſcꝫ illđ
nō ꝯtradicit ſcriptura·

Aug⁹.

Alia queſtio cur nō dicim⁹ tres eſſentias
vt tres pſonas· cū ſcptura nō ꝯtradicat· g

Verum et hic alia

emergit queſtio quā Aug⁹· ꝯſequenť anne-
ctit dicens· Cur inquit ⁊ tres eſſentias non
licet dicere· qđ ſilr̄ ſcptura ſicut non dicit: ita
nō ꝯtradicit: At ſi dicis q̄ ppter vnitatē tri-
nitatꝭ nō dicunť tres eſſentie: ſed vna eſſen-
tia· quero· cur nō ppter eandē vnitatē trini
tatis dicať vna pſona ⁊ non tres pſone: Vt
em̄ eſt illis cōmune nomen eēntie· ita vt ſin
gulus quiſq̄ꝫ dicať eſſentia· ſic illis cōmune
eſt pſone vocabulū· Quid igiť reſtat: vt fa-
teamur loquēdi neceſſitate a grecꝭ ⁊ latinis
parta hec vocabula aduerſus inſidias vł er
rores hereticoꝝ· Cūq̄ꝫ conareť humana in-
opia loquendo pferre ad hoīm ſenſus qđ in
ſecretario mentꝭ de deo tenet· ſiue p piam fi
dem· ſiue p qualēcunq̄ꝫ intelligentiā: timuit
dicere tres eſſentias· ne intelligereť in illa
ſūma equalitate vlla diuerſitas· Rurſuꝫ nō
poterat dicere nō eſſe tria quedā· Qđ quia
dixit ſabellius in hereſim lapſus eſt· Queſi-
uit ḡ: quid tria diceret: ⁊ dixit tres pſonas·
ſiue tres ſubſtantias ſm grecos·

Aug⁹.

Sicut nos dicimus tres pſonas ita greci
tres ſubſtantias quas dicūt hypoſtaſes· ali-
ter accipientes ſubſtantiam q̄ꝫ nos· h

Quod enim de per

sonis fm nr̃am· hoc de substantijs fm consuetudinē grecoꝝ oportet intelligi· Sic em̄ illi dicunt tres substantias, vnā essentiam· i· tres hypostases vnā vsiam· quēadmodum nos dicim⁹ tres psonas vnā essentiā vel substantiam· Quanq̄ ꝛ illi si vellent sicut dicūt tres subas tres hypostases· possent dicere tres psonas tria ꝓsopa· Illud aūt maluerūt dicere· quia fortasse fm lingue sue consuetudinem aptius dicit·

Q in trinitate nō est diuersitas nec singularitas vel solitudo· sed vnitas ꝛ trinitas et distinctio ꝛ idemptitas· i

Jam sufficiēter vt

puto ostēsum est: qua necessitate dicam⁹ tres psonas· ꝛ quare non sīt tres deos vel essentias· q2 scȝ in altero obuiat scriptura· in also diuersitatꝭ intelligētia· q2 ibi nulla penit⁹ est diuersitas· sicut nec singularitas vl' solitudo sed vnitas ꝛ trinitas· Vñ Aug⁹· in li· vij· de tri· ait· Humana inopia querens q̄d diceret tria· dixit tres psonas vel substātias· Quib⁹ noib⁹ nō diuersitatē voluit intelligi· sed singularitē noluit· vt nō solū ibi vnitas intelligat: ex eo q̄ d2 vna eēntia· sed trinitas ex eo q̄ dicunt tres psone· Hylarius q̄ȝ in li· vij· de tri· ait· Dñs dicit· Qui me videt: videt ꝛ patrem· Cū hoc d2: excludit singularitas· atq̄ȝ vnici· i· solitarij intelligētia· Nam nec solitarium sermo significat· ꝛ indifferentem tñ naturā ꝓfessio docet· Visus est em̄ in filio p̄r p nature vnitā similitudinē· Vnū sunt em̄ nat⁹ ꝛ generans· vnū sunt neq̄ȝ vnus· Non itaq̄ȝ solitari⁹ filius est· nec singularꝭ· nec dispar· Item in codē· Sicut in patre ꝛ filio credere duos deos impiū est· ita patrē ꝛ filiū singularem deum p̄dicare sacrilegū est· Nihil in his nouū· nihil diuersuȝ· nihil alienū· nihil separabile est· De hoc etiā Aug⁹· in li· questionū veterꝭ ac noue legis ait· Vnus ē deus· s; nō singularis· Item Amb· in li· de tri· ait· Qd vni⁹ est sube separi non pōt· ꝛ si nō sit singularitatꝭ sed vnitatꝭ de⁹ vnus cū d2: nequaq̄ deitatis trinitatē excludit· Et ideo nō qd singularitatis· sed qd vnitatꝭ est p̄dicat· Ecce ex p̄dictis ostendit: q2 nec singularꝭ· nec diuersus· nec vnicus vel solitari⁹ ꝯfitendus ē de⁹: q2 singularitas vel solitudo psonaꝝ pluralitatē excludit· ꝛ diuersitas vnitatē essentie tollit· Diuersitas inducit sepationē diuinitatis· Singularitas adimit distinctionē3 trinitatis· Ideo amb· in· j· li· de tri· ait· Non est diuersa nec singularꝭ equalitas· Neciux-

Aug⁹.

hylari⁹

Aug⁹.

Ambro·

Ambros·

ta sabellianos patrē filiūq̄ȝ cōfundens· Nec iuxta arrianos patrē filiūq̄ȝ secernēs· Pater em̄ ꝛ fili⁹ distinctionē hn̄t· sepationē vero nō habēt· Item in codē· Pater ꝛ fili⁹ diuinitate vnū sunt· nec ē ibi sube differētia· nec vlla diuersitas· Alioq̄n quō vnū deū dicimus· diuersitas em̄ plures facit· Cōstat g̃ ex p̄dictꝭ: q2 in trinitate nulla est diuersitas· si tñ aliq̄n in scriptura inuenit dictum tres diuerse psone ꝛ hmōi. diuersas dicit distinctas·

Diuerse dicunt aliq̄n psone. id est distincte

Non debet dici deus multiplex· k

Et sicut in trinitate

non est diuersitas· ita nec multiplicitas· ꝛ iō nō est dicēdus deus multiplex· sed trinus et simplex· Vnde Amb· in· j· lib· de tri· ait· Est in patre ꝛ filio nō discrepans: sed vna diuinitas· nec ꝯfusum qd vnū est· nec multiplex eē pōt qd idifferēs ē· Multiplex itaq̄ȝ de⁹ nō ē·

Ambrosi⁹

Ista est distinctio vicesimatertia· In q̄ magister postq̄ȝ egit de nominibus diuinis generaliter. agit de hoc nomine psona specialr. Et tria circa hoc facit. Nam primo excipit hoc nomen psona de regula p̄dicta que de his que substantialiter p̄dicant dabatur. Secundo ostendit q̄ hoc nomen psona nō singulariter: sed pluralr de oībus psonis predicat. Tertio ꝯcludit: q̄ in diuinis nec diuersitas eēntialis nec singularitas psonalis ꝓprie dicatur. Primum facit vsq̄ȝ ibi. Ideo oritur. Secundū ab inde vsq̄ȝ ibi. Iā sufficienter. Tertium vo ab inde vsq̄ȝ ad finem distinctionis. In speciali sn̄ia magistri stat in tribus ꝓpositionibus. quaꝝ prima est. Hoc nomen psona non psonaliter: sed substantialiter dicit de diuinis. Probatur sic. Omne nomen qd de diuinis p̄dicatur: non relatiue sed absolute. hoc est non psonaliter: sed substantialiter dicit. sed hoc nomen psona est hmōi. igit predicatur non psonaliter sed substantialiter. Tenet argumentum ꝛ maior. sed minorem ꝓbat magister in textu: excipiens hoc nomen psona a regula prius dicta. Secunda ꝓpositio est hec. Hoc nomen persona de omnibus diuinis psonis simul: nō singulariter: s; pluraliter p̄dicatur. Et p hoc excipitur a regula data superius in p̄cedente distinctione d nominib⁹ que substantialiter dicunt in diuinis: vbi dicebat q̄ nomina que substantialiter dicunt in diuinis. vel que spectant ad vnitatem essentie. de qualibet psona singulatim: ꝛ de omnibus simul dicunt in singulari: vt sic dicendo. pater ꝛ filius ꝛ spūssanctus sunt tres psone. que est vera. Sed hec est falsa. pater ꝛ filius et spūssanctus sunt persona. Tertia ꝓpositio est hec. In diuinis nec diuersitas substantalis: nec singularitas psonalis est ponenda ꝛ ꝯcedenda. Et ꝓbatur rōne sic. Illa in diuinis nō sunt ꝯcedenda quibus cōcessis tolleretur essentie vnitas ꝛ psonarum diuersitas. Sed diuersitas substantalis ꝛ singularitas psonalis sunt hmōi. igit nō sunt in diuinis ꝯcedenda: vt dicit ꝓpositio ꝓbanda. Argumentū tenet. ꝛ premissas ꝓbat mgr̄ in textu. igit ꝛc.

Quid significet his noibus vnus vl' vna duo vel due· tres vel tria· trinus vel trinitas plures vel pluralitas· distinctio vl' distincte cum his vtimur de deo loquentes· a

Di. XXIII b

Hic diligenter

inquiri oportet. cum in trinitate nõ sit diuersitas vel singularitas nec multiplicitas vł solitudo. q̄d significet his noibus. s. vnus vel vna. duo vel due. tres vel tria. trinus vel trinitas. plures vel pluralitas. distincte vł distinctio. cũ dicit̄ vnus deus. due ꝑsone vel tres ꝑsone. plures ꝑsone distincte sunt ꝑsone. vel cuꝫ dr̄ distinctio ꝑsonaꝝ: pluralitas ꝑsonarũ. trinitas ꝑsonaꝝ ⁊ hmõi. Uidemur eñ hoc dicentes numeroꝝ quantitates ⁊ rerũ multitudinem vł multiplicitatẽ in deo ponere. Quid ergo ista ibi significent: ipso de quo loq̄mur aperiente insinuare curemus.

Magis illa dicunt̄ ad excludēdũ ea que nõ sunt in deo q̄ȝ ad ponendũ aliqua. b

Si diligenter pre-

missis autoritatũ verbis intendimus. vt dictoꝝ intelligentiã capiam᷒. magis videt̄ horum v̄boꝝ vsus introductus rõne remouendi atq̄ȝ excludendi a simplicitate deitatis que ibi nõ sunt: q̄ȝ ponendi aliqua.

Quid ꝑ vnũ significet̄ cũ dr̄ vn᷒ deus. c

Cum enĩ dicit̄ vn᷒

deus: multitudo deoꝝ excludit̄. nec numeri quantitas in diuinitate ponit̄ tanq̄ȝ diceret̄ deus est. nec multi sunt vł plures dij. Unde

Ambro.

Amb. in li. de tri. ait. Cum vnũ dicim᷒ deum vnitas excludit numeꝝ deoꝝ. nec q̄ȝtitatem in deo ponit. q̄r nec numer᷒ nec q̄ȝtitas ibi ē.

Quo sensu dicatur vnus est pater. vł vn᷒ est filius. d

Similiter cũ dicit̄

vnus est pater. vel vnus est fili᷒: ⁊ hmõi. ratio dicti hec est. q̄ nou sunt multi patres vel multi filij. ita ⁊ de similibus. Item cũ dicim᷒ plures esse ꝑsonas: singularitatẽ atq̄ȝ solitudinem excludim᷒. nẽc diuersitatẽ nec multiplicitatẽ ibi ponim᷒. quasi diceret̄. Sine solitudine ac singularitate ꝑsonas confitemur. Unñ Hylari᷒ in. iiij. li. de tri. sic ait. Dixit de᷒ Faciamus hoiem ad imaginẽ et similitudin eꝫ nr̃am. Quero nũc: an solum deũ sibi locutũ existimes. an hũc sermonẽ ei᷒ intelligas ad alterũ extitisse: Si soluꝫ fuisse dicis: ipsi᷒ voce argueris dicentis. Faciamus ⁊ nr̃am. Sustulit eñ singularitatis ac solitudinis intelligentiam ꝓfessio ꝯsortij. q̄r aliq̄d ꝯsortiũ esse nõ potest ipsi solitario. nec̄ȝ solitudo solitarij recipit faciam᷒. nec alieno a se diceret nostram. Attende lector his v̄bis ⁊ vide: q̄r nomine ꝯsortij pluralitatẽ significauit. Professio ḡ ꝯsortij est ꝓfessio pluralitatis: quã professus est dicens. Faciam᷒ ⁊ nr̃am. pluralit̄ eñ vtrunq̄ȝ dicit̄. Sed hac ꝓfessione pluralitatis nõ diuersitatẽ vel multitudinẽ posuit sed solitudineꝫ ⁊ singularitatẽ negauit. Sic ergo cũ dicimus plures ꝑsonas vel pluralitatem ꝑsonarũ. singularitatis ⁊ solitudinis intelligentiam excludimus.

Ex qua intelligẽtia dicãt̄ ꝑsone plures

Hylarius

Quid per ternarium significetur cum dicitur tres ꝑsone. e

Ita etiaꝫ cum dici

mus tres ꝑsonas. noīe ternarij nõ quantitatem numeri in deo ponim᷒: vel aliquã diuersitatem sed intelligentiã. non ad aliũ nisi ad patrem ⁊ filiũ ⁊ spũm sanctũ dirigendã significamus. vt sit hui᷒ dicti intelligentia. Tres ꝑsone sunt. vel tres sunt pater ⁊ fili᷒ ⁊ spiritussanctus. i. nec tm̃ pater. nec tm̃ filius. nec tm̃ pater ⁊ fili᷒ in deitate sunt. sed etiaꝫ spũssanctus. ⁊ nõ alius ab his. Sill̄r nõ tm̃ est ibi hec ꝑsona. vel illa. vel hec ⁊ illa. sed hec ⁊ illa ⁊ illa. ⁊ nõ alia. Et hoc forte ita intelligendũ Aug᷒. satis ostendit vbi dicit. q̄ illo noīe nõ diuersitatem intelligi voluit. sed singularitatem noluit.

Aug᷒.

Quid ꝑ duo cum dr̄ due ꝑsone. vel pater et filius duo sunt. f

Similiter cuꝫ dici

tur. duo sunt: pater ⁊ fili᷒. nõ dualitatis quantitatem ibi ponim᷒. sed hoc significamus: q̄ nõ est tm̃ pater. nec tm̃ filius. sed pater ⁊ fili᷒ et h̄ nõ est ille. ita ⁊ de alijs hmõi. Ita etiam cum dicim᷒. pater ⁊ fili᷒ sunt due ꝑsone. hoc significamus q̄ nõ tm̃ pater ē ꝑsona. nec tm̃ fili᷒ est ꝑsona. sed pater est ꝑsona. ⁊ filius est ꝑsona. ⁊ hec nõ est illa.

Ex quo sensu dicit̄ in ꝑsonis distinctum vel ꝑsone distincte. g

Cum aũt dicim᷒ di

stincte sunt ꝑsone. vł distinctio est in ꝑsonis. ꝯfusionẽ atq̄ȝ ꝑmixtionẽ excludimus. et hãc nõ esse illã significam᷒. Cumq̄ȝ addimus. distincte sunt ꝑsone ꝓprietatib᷒: siue differentes ꝓprietatib᷒. aliam esse hanc ꝑsonam. et

aliam illam suis ꝓprietatibꝰ significamꝰ. Et cum dicimus aliam ⁊ aliam nō diuersitatem vel alienationem ibi ponimus. sed ꝯfusionē sabellianam excludimus.

Quō ibi accipiatur discretio. b

Ita etiam dicũtur

discrete ꝑsone. vl' cum dr̄ discretio in ꝑsonis esse: eandē intelligentiā facimus. Eodē eñi modo ibi accipit' distinctio quo discretio. Et ꝯgrue dicit' ibi esse discretio vl' distinctio: nō diuersitas vel diuisio siue sepatio. Vñ ambro. in. i. lib. de tri. Non est ipse pater q̄ filius. sed inter patrem ⁊ filium exp̄ssa distinctio est.

Ambros.

Quomodo trinitas ibi accipiat'. i

Cum vero dicitur

trinitas: id significari videt' qd̄ significat' cū dicit' tres ꝑsone. vt sicut nō potest dici. pr̄ est tres ꝑsone: vel filius est tres ꝑsone. ita non debet dici. pr̄ est trinitas. vel filiꝰ ē trinitas.

Hoc videt' ꝯtrarium esse ꝑdictis. k

Hic non est preter-

mittendum: q̄ cū supra dictū sit deū nec singularem. nec multiplicē esse ꝯfitendū: idq̄ sanctoꝝ autoritatibꝰ sit ꝯfirmatum. In ꝯtrarium videt' sentire Isido. dicēs. Distinguēdum est inter trinitatē ⁊ vnitatem. Est enim vnitas simplex ⁊ singularis. trinitas ṽo multiplex ⁊ numerabilis. q2 trinitas est triū vnitas. Ecce vnitatē dicit esse singularē. ⁊ trinitatem multiplicem ⁊ numerabilem. Sed ad hoc dicimꝰ q2 singularē accepit sicut ⁊ alij accipiunt vnū. multiplicem ṽo ⁊ numerabilē sicut alij dicunt trinum.

Isidorus

Ista est distinctio vicesimaquarta. In qua magister ostensa significatione huiꝰ nominis ꝑsona put sumit' per se. agit de significatione eiusdem put sumit' cum terminis numerabilibꝰ sibi adiunctis. Et circa hoc tria facit. Nam primo oñdit q̄ ꝑ terminos numerales i' diuinis exclud' multiplicitas substātialis. Secundo q̄ ꝑ ipsos remouet' solitudo ꝑsonalis. Tertio q̄ ꝑ eoꝝ distinctionē secludat' ꝯfusio ꝑsonal'. Primū facit a p̄cipio distinctiōis vsq̄ ibi. Ita etiā cum dicimus. Secundū ab inde vsq̄ ibi. Cū aūt dicimus distincte. Tertiū ab inde vsq̄ ad finem distinctionis. Et tñ in generali. In speciali sñia mgr̄i stat in tribus ꝓpositionibꝰ: quaꝝ prima est hec. In diuinis ꝑ noīa numeralia ad vnitatē essentie spectātia solam multiplicitatē excludimus. Hanc mgr̄ inuestigat querendo: quid ꝑ terminos numerales ⁊ noīa pertinentia ad pluralitatē seu multitudinē seu distinctionem in diuinis significet'. Nam si vera dicunt' de deo vident' suū significatū ponere in deo. Ad qd̄ r̄ndēs magister dicit. q̄ significatio talium noīm vel terminorum nō admittit' in diuinis ad aliq̄d ponendū. sed potiꝰ remouendū. qd̄ declarat exemplo. Nā cum dicimus deꝰ vnus: vnus pater tñ. ꝑ illū terminū numeralem vnꝰ: nulla quātitas vel numerꝰ in deo ponitur: sed tñ deoꝝ aut alioꝝ excludit' pluralitas. Secūda ꝓpositio est hec. Per noīa numeralia pluralitatē exprimētia in diuinis: singularitatē ⁊ solitudinē excludimus ꝑsonalem. Hanc mgr̄ ꝓbat ꝑ hoc q̄ dicit. q̄ cum dr̄ pluralitas ꝑsonarū: nō multitudo ponit'. sed singularitas ⁊ solitudo excludit' seu tollit'. Cum enim dicimꝰ tres negamꝰ ibi esse solū duas. Sz cum dicimus duas negamꝰ ibi esse solū vnam. Tertia ꝓpositio est hec. Cum eñ ꝑsonas diuinas distictas esse dicimus: tunc eaꝝ ꝯfusionem ⁊ ꝑmixtionē ꝯtra. Sabellianum excludimꝰ. Hanc ꝓpositionē magister ꝓbās dicit. q̄ in noīe trinitatis ⁊ discretionis nō diuersitas in deo ponit'. sed cōmixtio ⁊ ꝯfusio negat'. igit' ⁊c̄.

Quid significat' cū dicit' pluraliter tres ꝑsone vel due ꝑsone. a

Preterea con-

siderandū est cū hoc nomen ꝑsona: vt ꝑdictū est ſm subām dicat' que sit intelligētia dicti: cū pluraliter ꝓfert' tres ꝑsone: vl' due ꝑsone. ⁊ cū dr̄ Alia est ꝑsona pr̄is. alia est ꝑsona filij. alia ē ꝑsona spūssancti. Si eñ in his locutionibus ꝑsone vocabulū essentie intelligentiā facit: plures eēntias ꝯfiteri videmur: ⁊ ita plures deos. Si ṽo essentie significationē ibi nō tenet. Alia est huiꝰ noīs ratio cum dr̄. Pater ē ꝑsona. vel filiꝰ est ꝑsona. ⁊ alia cū dicit'. Pat' ⁊ filius ⁊ spūssanctus sunt tres ꝑsone. ⁊ cum dicit'. Alia est ꝑsona patris. alia filij et hmōi.

Q̄ videt' ſm essentiā dici. alia est ꝑsona patris. alia filij. siue tres ꝑsone. vt cum dicit' pater est ꝑsona. filius est ꝑsona. b

Persona eniz vt su

pra ait Augꝰ. ad se dr̄. ⁊ idem est deo esse ꝑsonam qd̄ esse. sicut idē est ei esse qd̄ deum esse. Vñ manifeste colligit' q̄ essentiā diuinā predicamꝰ dicētes. Pr̄ est ꝑsona. filiꝰ est ꝑsona. spūssanctꝰ est ꝑsona. i. essentia diuina. ⁊ omnino vnū ⁊ idem significat' noīe ꝑsone. i. diuina essentia cū dicit'. pater est ꝑsona. ⁊ filiꝰ ē ꝑsona qd̄ significat' noīe dei cum dr̄. pater ē deus. filiꝰ est deus. Ita etiā idem significat' cum dr̄. Deus est deꝰ. ⁊ deus ē ꝑsona. Utroq̄ eñ noīe essentia diuina intelligit'. q2 vtrūq̄ ſm subām dr̄. Cum ṽo dicit'. pater ⁊ filiꝰ et spūssanctus sunt tres ꝑsone. qd̄ noīe ꝑsone significamus: an essentiā: Hoc eñ videtur si supra posita ṽba Augꝰ. diligent' scrutemur. Supra eñ dixit q̄ ideo tres ꝑsonas dicimꝰ. q2 id qd̄ ꝑsona est: cōmune est tribꝰ. Et item q2 pr̄ est ꝑsona. ⁊ filiꝰ est ꝑsona. et spūssanctꝰ

Augꝰ.

Q̄ noīe ꝑsone id significat' cū dicit'. pat' est ꝑsona. qd̄ significat' noīe dei cū dicit' pr̄ est deꝰ

eſt pſona·ideo tres pſone dicunť· Videtur ergo eandẽ tenere ſignificationẽ hoc nomẽ pſona cum dr̃ tres pſone· quã habet cũ dicť Pater eſt pſona· filius eſt pſona· ſpũſſanctꝰ eſt pſona· Quia vt oſtendit Augꝰ· hoc dicť id eſt tres pſone ꝓpter illud: qꝛ id qđ pſona eſt: cõmune eſt eis· Id ğ qđ cõmune eſt eis· id eſt patri ⁊ filio ⁊ ſpũiſancto· videť ſignificari noĩe pſone: cum dicť tres pſone·

Aliter etiã videť poſſe oſtẽdi· ꝙ ſm̃ eſſentiam dicať· etiam cum pluralr̃ ꝓferť· c

Aliter etiam videť

poſſe oſtendi: ꝙ ibi nomine pſone ſignificeť eſſentia cuȝ dr̃ tres pſone· Vt eñ ſupra dixit Augꝰ· Ea neceſſitate dicimꝰ tres pſonas vt rñderemus querẽtibus· qđ tres vel qđ tria· Cum ğ querť quid tres vel qđ tria: cõuenienter reſpondeť cuȝ dicť tres pſone· At cũ querť· quid tres vł quid tria· Per quid de eſſentia querť· Non eñ inueniť qđ illi tres ſint niſi eſſentia· Si ğ queſtioni recte reſpõdemus· opteť vt rñdendo eſſentiã ſignificemus· alioqn nõ oſtendimus quid tres ſint· Si vo rñdentes eſſentiã ſignificamꝰ: ipſam eſſentiam pſone nomine intelligimus: cum dicť tres pſone·

Augꝰ.

Opinio quorundã q̃ putãt eſſentiã ſignificari noĩe pſone cũ dicimꝰ tres pſonas· d

Quibuſdaȝ videť

ꝙ noĩe pſone ſignificeť eſſentia: cuȝ dr̃ tres pſone· Propter ea quia Augꝰ· dicit ideo dici tres pſonas· qꝛ cõmune eſt eis id qđ eſt pſona· vt ſit talis intelligentia· Pater ⁊ filius ⁊ ſpũſſanctꝰ ſunt tres pſone· i· ſunt tres id habentes cõmune qđ eſt pſona· i· tres ſũt quorum quiſq; eſt pſona· i· eſſentia· Sȝ quõ iuxta hanc intelligentiã diceť· alia eſt pſona patris· alia filij· Et hoc etiã ita volũt intelligere· ſ· alius eſt pr̃· ⁊ alius ẽ filius· id tñ cõmune hñtes qđ eſt pſona· Et hoc ꝯfirmant autoritate Augꝰ· qui in· vij· li· de tri· ait· Tres pſonas eiuſdem eſſentie· vel tres pſonas vnaȝ eſſentiã dicimꝰ· Tres aũt pſonas ex eadem eſſentia nõ dicimꝰ: quaſi aliud ibi ſit qđ eſſentia eſt· aliud qđ pſona eſt· Hac autoritate et p̃miſſis conanť aſſerere in p̃dictis locutionibus nomen pſone eſſentiã ſignificare· Sed quid rñdebunt ad id qđ ipſe Augꝰ· in lib· de fide ad Petrũ dicit· ſ· ꝙ alius eſt pr̃ in pſona ſiue pſonaliter· alius pſonalr̃ filius· aliꝰ pſonaliter ſpũſſanctus· Quomodo eñ alius pſonaliter pr̃· alius pſonaliter filius· alius pſonaliter ſpũſſanctꝰ· ſi in eſſe pſonam oĩno cõueniunt· i· ſi pſona eſſentie tm̃ intelligentiã facit· Ideo nobis videť aliter hoc poſſe dici congruentius iuxta catholicorum doctoruȝ autoritates·

Augꝰ.

Augꝰ.

Q hoc nomen pſona tripliciter in trinitate accipitur· ⁊ hec eſt vtilis ⁊ catholica doctrina de pſona ⁊ pſonis· e

Sciendũ eſt igitur

ꝙ hoc nomẽ pſona multiplicẽ intelligentiaȝ facit nõ vnã tm̃· Et vt Hylariꝰ ait in li· iij· de tri· Intelligentia dictoꝝ ex cauſis ẽ aſſumenda dicendi· qꝛ nõ ſermoni res: ſed rei ſermo ſubiectꝰ eſt· Diſcernentes ğ dicendi cauſas huiꝰ noĩs· ſ· pſona: ſignificationẽ diſtiguimꝰ dicentes· ꝙ hoc nomen· ſ· perſona ꝓprie ſm̃ ſubſtantiã dicť· ⁊ eſſentiam ſignificat· ſicut ſupra oñdit Augꝰ· cuȝ dicť· Deus eſt pſona· pater eſt pſona· Quadam tñ neceſſitate vt ſupra dixit Augꝰ· tranſlatũ eſt hoc nomẽ: vt pluraliter dicereť tres pſone cũ quereretur qđ tres vel qđ tria· vbi nõ ſignificat eſſentiã id eſt naturã diuinã que cõmunis ẽ tribꝰ perſonis· ſed ſubſiſtẽtias vł hypoſtaſes ſm̃ grecos· Greci quippe (vt ſupra dixit Augꝰ·) aliť accipiũt ſubam· i· hypoſtaſim· aliť nos· Nos eñ ſubam dicimꝰ eſſentiã ſiue naturã· Perſonas aũt dicimus ſicut illi dicũt ſubſtãtias· id eſt hypoſtaſes· Si ğ nos ita accipimus pſonas: vt illi accipiunt ſubas vel hypoſtaſes At illi aliter accipiũt hypoſtaſes q̃ nos ſubſtantiam· aliter ğ nos accipimus pſonas q̃ ſubam· Cum ğ dicimus tres pſonas: non ibi pſone noĩe eſſentiã ſignificamꝰ· Quid ğ dicimus: Dicimꝰ qꝛ tres pſone ſunt· i· tres ſubſiſtẽtie· ſ· tres entes· ꝓ quo greci dicũt tres hypoſtaſes·

Hylarius

Augꝰ.

Quid ſignificeť cũ dicť tres perſone tres ſubſiſtẽtie vł tres entes non tres eſſentie

Oſtendit verba Auguſtini ꝯuenire huic ſententie· f

Et hic ſenſus adiu-

uať ex verbis Augꝰ· p̃miſſis ſi interius intelligant· Quia eñ pater eſt pſona· i· eſſentia· ⁊ filius ẽ pſona· ⁊ ſpũſſanctꝰ pſona· Ideo dicunť tres pſone· i· tres ſubſiſtentie tres entes· Nõ eñ pñt dici tres ſubſiſtẽtie vł entes· niſi ſingulus eoꝝ eẽt pſona· i· eẽntia· Quia ergo eis cõmune eſt id qđ eſt pſona· i· eſſentia· Ideo recte dicunť tres pſone· i· ſubſiſtẽtie vel ſubſiſtentes· vt ſicut eſſentia que eis eſt cõmunis: vere ac ꝓprie eſt· ita illi tres ve

re ac ꝓprie subsistentie vl entes intelligant. Ideoq3 Aug⁹. causas dictoꝝ discernens. dicit tres ꝑsonas esse vnā essentiā vel eiusdez essentie. nō ex eadē essentia: ne aliud intelligat ibi esse ꝑsona. aliud essentia. Tres eniz ꝑsone .i. subsistētie: vna sunt essentia et vni⁹ essentie. Nō aūt sunt vna ꝑsona vl' vni⁹ ꝑsone. licet ꝑsona ꝓm subam dicat aliqñ. Naz si hoc diceret: ꝯfusio fieret in ꝑsonis.

Aug⁹.

Obiectioni illoꝝ hic rñdet qui nitunt ꝓbare ꝑsonas ꝓm essentiam accipi. q2 rñdemus querētibus q̄d tres vel q̄d tria. g

Ad hoc autē quod

illi dicunt: cū querit quid tres vel q̄d tria. de essentia querit. q2 non inuenit quid illi tres sint nisi essentia. p3 volentes nos inducere vt noīe ꝑsone essentiā intelligam⁹: cū rñdemus tres ꝑsonas. ita dicim⁹. Indubitabilit verū est: q2 nō inuenit vnū aliq̄d qđ illi tres sint nisi eēntia. Unū eñ sunt illi tres .i. essentia diuina. Unñ veritas ait. Ego ꝛ pat' vnum sumus. Uerunt̄ cum querit: quid tres vel q̄d tria. Nō de essentia querit. nec ibi q̄d ad essentiaz refert. Sz cū fides catholica tres esse ꝓfiteret. sicut Joh. in ep̄la canonica ait Tres sunt q̄ testimoniū ꝑhibēt in celo. querebat quid illi tres essent .i. an eēnt tres res ꝛ que tres res. ꝛ quo noīe ille tres res significarent: ꝛ ideo loquēdi necessitate inuētuz est hoc nomen ꝑsona ad rñdendum. ꝛ dictū est tres ꝑsone.

Quid tres res ꝛ q̄d vna res hic dr̄. h

Non aūt te moueat

q⁹ dixim⁹ tres res. Nō eñ hoc dicētes diuersaꝝ rerum numeꝝ ponim⁹ in trinitate. ꝓ ita tres res dicim⁹ vt easdē esse vnā quandam summā rem ꝯfiteamur. Unñ Aug⁹. in .j. li. de doc. xp̄iana sic ait. Res q̄bus fruendū ē nos beatos faciunt. Res ḡ quib⁹ fruendum est: sunt pater ꝛ filius ꝛ spūssanctus. Eademq3 trinitas vna quedā sūma res est. cōmunisq3 fruentib⁹ ea. si tñ res ꝛ nō rerū oīm causa sit. Nō eñ facile pōt inueniri nomen q̄ tāte excellētie ꝯueniat. nisi q̄ meli⁹ dr̄ trinitas hec vnus de⁹. Sicut ḡ tres res dicunt. ꝛ he sunt vna res. ita tres sube dicunt. et he sunt vna essentia. Ecce ostēsum est q̄ sit intelligentia huius noīs ꝑsona cum dicam⁹ tres ꝑsonas.

Aug⁹.

Ex quo sensu dicat. alia est ꝑsona patris. alia filij. alia spūssancti. i

Nunc inspiciamus

vtrum ꝓm eandē rōnem; cām dicat. alia est ꝑsona p̄ris. alia filij. alia spūssancti. Q̄d vtiq3 sane intelligi pōt. vt sit sensus talis. Alia ē subsistentia vel hypostasis patris. alia subsistētia filij. alia subsistētia spūssancti. Et alia subsistentia pr̄. alia filius. alia spūssanctus.

Quomodo hec intelligant. alius in ꝑsona pater. alius filius. alius spūssanct⁹. k

Deinde queritur

vtrū ꝓm eandē rōnem accipiat cū dr̄. Alius est pr̄ in ꝑsona. ali⁹ in ꝑsona fili⁹. alius in ꝑsona spūssanctus. siue ali⁹ ꝑsonalit pater. alius ꝑsonalit' fili⁹. alius ꝑsonalit' spūssanct⁹. Ad q̄d dicim⁹. q2 ꝛ si possit eodē modo accipi. cōgruentius tñ ex rōne dicti alia variat intelligentia. vt hic ꝑsone noīe ꝓprietas ꝑsone intelligat. vt sit sensus talis. Ali⁹ est in ꝑsona vel ꝑsonaliter pr̄ .i. ꝓprietate sua pater ali⁹ ē q̄3 filius. ꝛ filius ꝓprietate sua ali⁹ q̄3 pat'. ꝑaternali eñ ꝓprietate distinguit hypostasis p̄ris ab hypostasi filij. ꝛ hypostasis filij filiali ꝓprietate discernit a p̄re. et spūssanctus ab vtroq3 ꝓcessibili ꝓprietate distinguit.

Q̄ aliter hac accipit persona q̄3 supra. hic pro ꝓprietate accipit

Q̄ ꝓm hunc modū etiam in ꝑdictis locutionibus potest accipi. l

Hoc etiaz mō sane

potest accipi ꝑsona in ꝑmissis locutionib⁹ cū dr̄. Alia est ꝑsona p̄ris. alia filij .i. alia est ꝓprietas qua pr̄ est pr̄. alia qua fili⁹ est filius. alia qua spūssanct⁹ est spūssanct⁹. Ita etiā noīe ꝑsone q̄dā ꝓprietates intelligere volūt cuz dicunt tres ꝑsone. ꝓ meli⁹ est vt subsistētias vel hypostases intelligam⁹ cū dicim⁹ tres ꝑsonas. Ex ꝑdictis colligit q̄ nomen ꝑsone in trinitate triplicem tenet rōnem. Est eniz vbi facit intelligentiā essentie. ꝛ est vbi facit intelligentiā hypostasis. ꝛ est vbi facit intelligentiam ꝓprietatis.

Summā dictorum colligit.

Autoritatib⁹ sanctoꝝ ostēdit q̄ dixit. m

Q̄ aūt secundū sub

stantiā dicat ꝛ essentiā aliqñ significet. supra ex dictis Aug. apte ostendim⁹. Q̄ vero ꝓ hypostasi atq3 ꝓprietate accipiat: ex autoritatibus sanctorū ostendi oportet: ne coniecturis nostris aliquid ausi dicere videamur De hoc Hiero. in expositione fidei catholi-

Hieronym⁹.

ce ad Alipium τ Aug⁹ ep̃os ita ait. Non est prorsus aliqs in trinitate gradus. nihilq3 qđ inferius superiusue dici possit: sed tota diuinitas sui perfectione equalis est vt except⁹ vocabulis que proprietatẽ indicant psonarũ. quicqđ de vna psona dr̃. de trib⁹ possit dignissime intelligi. atq3 vt confutantes Arriũ vnã eandẽq3 trinitat⁹ dicimus esse essentiã vel substantiã τ deũ vnũ in trib⁹ psonis fatemur. Ita etiã impietatẽ Sabellij declinãtes: tres psonas expssas sub proprietate distinguim⁹: nõ ipsũ sibi patrẽ. ipm̃ sibi filiũ. ipm̃ sibi spũmsanctũ esse dicẽtes. sed aliã patris. aliam filij. aliã spũssancti esse psonam. Non eñ noĩa tantũmodo. sed etiã noĩm proprietates. i. psonas: vt greci exprimunt hypostases. i. subsistẽtias cõfitemur. Nec pater filij vel spũssancti psonã aliqñ excludit. Nec fili⁹ vel spũssanct⁹ patris nomen psonãq3 recipit. sed pr̃ sp pr̃. τ filius semp fili⁹. τ spũssanctus sp spũssanct⁹. Itaq3 subã vnũ sunt. sed psonis ac noĩb⁹ distinguunt. Ecce hic apte dicit Hiero. proprietates esse psonas. τ psonas esse subsistentias. Ubi manifestum fit qđ dixim⁹. s. psone noĩe significari τ hypostasim τ proprietatẽ. Joh. etiã dam. psonas dicit esse hypostases et eas dicit entes: ita inquiens. In deitate vnã naturã cõfitemur τ tres hypostases sm̃ veritatẽ entes. i. psonas.

(Jo. dam.)

Ista est distinctio vicesimaquinta. In qua magister postq̃ egit de nominib⁹ significantib⁹ vnitatẽ τ pluralitatem in diuinis. incipit agere de quodam noĩe qđ hoc recipit additionẽ. s. de hoc noĩe psona. Et circa hoc tria facit. Nã primo ostẽdit qđ significet cum dr̃ tres psone: vel due psone. Scđo qđ importat p hoc cum dicit. alia psona pr̃is. alia filij. alia spũssancti. Tertio qđ denotet cũ dicit. Ali⁹ est in psona pr̃. alius fili⁹ τc̃. Primũ facit a principio distinctionis vsq3 ibi. Hinc incipim⁹. Scđm ab inde vsq3 ibi. Deinde querit vtrũ. Tertiũ vero vsq3 ad finẽ distinctionis. In spãli snĩa mgr̃i stat in trib⁹ propositionibus. quarũ prima est hec. q2 hoc nomen psona qñq3 stat. i. supponit p essentia. Hanc propositionẽ mgr̃ inuestigãs querit cũ dicit plurak. pr̃ τ fili⁹ τ spũssanctus sunt tres psone. vel cũ dr̃ singularit. Alia est psona patris. alia psona filij. τ alia psona spũssancti. qđ ibi significet nomen psone. Si eñ essentiã significet. igit variat significatio psone in singulari τ in plurali. qđ videt inusitatũ. Postea obijcit ad alterã ptem dicẽdo: q2 tã i singulari q̃ plurali essentiã significet. Qđ aũt in singulari essentiã significat: pbat ex his q̃ iã dixerat. Et q2 in plurali essentiã significet: pbat duabus rõnib⁹. Prima est. b. Aug. dicentis. Cũ dicim⁹ tres psonas: significam⁹ illud qđ cõmune ẽ patri τ filio τ spũisancto. sed nihil est cõmune eis nisi essentia. igit nomẽ psone plurali sumpto significat essentia. Secũda ratio talis ẽ. Quid querit de eẽntialib⁹ interrogantibus. qđ est essentia. rñdemus tres psone. igit hoc nomen psona in plurali significat essentiã. Secũda propositio ẽ hec. Hoc nomen psona capit qñq3 pro hypostasi vel subsistẽtia. Hãc mgr̃ pbat ponẽdo opinionẽ propriam di. q2 licet nomẽ psone de se significet substantiam. tñ transfert qñq3 propter penuriã vocabulorũ: ad significandum suppositũ vel hypostasim vnde sensus est. Pater filius τ spũssanctus sunt tres psone. i. tres hypostases vel tres subsistentes. Tertia propositio est. q2 hoc nomen psona multotiens supponit pro proprietate psonali sub ei⁹ differentia. Hãc magister pulchre pbat in textu p autoritates τ exempla. igit τc̃.

De proprietatibus psonarũ. sed prius de hoc nomine hypostasis. (a)

(Di. XXVI)

Nunc de pro

prietatibus psonarũ: quas frequenter in hoc tractatu cõmemorauimus: aliquid loqui nos oportet. Sed primũ audiam⁹ qđ de hoc nomine hypostasis Hiero. dicit. Ait eñ sub hoc noĩe venenũ latere. sed hoc dicit sm̃ q2 heretici eo vtebant vt simplices seducerent. s. p psona τ p eẽntia. vt siue diceret vna tñ hypostasis. siue tres. minus peritos ad incõuenienS deducerent. cum nõ erat hoc nomen ita apud catholicos vulgatum. nec ita ei⁹ significatio determinata vt mõ. Et iõ Hiero. dicit hoc nomine nõ vtenduz fore sine distinctione vel expositione. tunc. s. qñ cum hereticis contendebat: ita scribens de fide catholica ad Damasum papã. Ab arrianorũ psule hypostasion nouellum nomen a me homine romano exigit. Interrogamus: qđ tres hypostases arbitrent itelligi. Tres personas subsistentes aiunt. Respõdem⁹ nos ita credere. Non sufficit eis sensus. Ipsũ nomen efflagitãt. q2 nescio quid veneni in syllabis latet. Clamam⁹. Si qs tres hypostases. id ẽ tres subsistentes psonas nõ cõfitet: anathema sit. Si quis aũt hypostasim vsiam intelligens. nõ tribus psonis vnam hypostasim indicit. alienus a xp̃o est. qui scz tres hypostases dicens sub nomine pietat⁹ tres naturas conat asserere. Sufficiat nobis dicere vnã substantiam τ tres psonas psectas equales taceamus tres hypostases si placet. Nomẽ hoc nõ bone suspitionis est: cũ3 in eodẽ verbo sensus dissentiunt. Aut si rectum putat⁹: tres hypostases cũ interptationib⁹ suis debere nos dicere non negam⁹. Sed mihi credite. venenum sub melle latet. Trãsfigurat eñ se angelus sathane in angelũ luci⁹. His verbis nõ negat vtenduz esse noĩe hypostasis. sed hereticos eo praue vsos ostendit cõtra quos cautela opus erat i distinctione significationis. alioquin sibi cõtradiceret qui supra tres hypostases confitet.

(Hieronym⁹.)

De proprietatibus psonarum τ de nominibus earum relatiuis. (b)

Jam de proprieta-

tib9 psonarū videam9: que etiam notiones siue relationes in scriptura plerūq dicunt. In illa sancta trinitate: que ideo a nobis repetit· vt cordi nr̄o tenaci9 infigat· ait Aug9. in li· de fide ad Petruz· aliud est genuisse q̄ natū esse· aliudq est pcedere q̄ genuisse vl' natum esse· Un̄ manifestū est q ali9 est par alius fili9· alius spūssanctus· Et est ppriūm solius pr̄is· nō q2 est nat9 ipse· sed q2 vnū filium genuerit· ppriūq solius filij· nō q2 ipse nō genuit· sed q2 de pr̄is essentia natus est· Propriuz vō spūssancti· nō q2 nec natus est ipse nec genuit· sed q2 solus de pr̄e filioq pcedit· Ecce breuit' assignauit tres ppietates triuz psonaz: quaz vna nō est alia· Hoc enī significauit cū dixit· Aliud est genuisse q̄ natuz esse· aliudq pcedere· i· alia ppietas siue notio ē generatio· t alia natiuitas· alia pcessio· que alijs noībus dicunt paternitas filiatio· Has ppietates designant noīa psonaz· s· pater· fili9 t spūssanctus: que relatiua sunt· t ad se inuicē dicunt· q2 notant relationes q̄ nō sunt deo accidētales· s3 in ipsis psonis ab et'no sunt immutabilr· vt non mō appellationes relatiue· sed etiaz relationes siue notiones in rebus ipsis· s· in psonis sint·

Aug9.

Quid sit ppriuz patris. Quid sit ppriūm filij. Quid sit ppriū spūssctī.

Hic de nominibus relatiuis q̄ notant ipsas relationes.

Q2 non omnia que de deo dicunt fm substantiam dicunt· quedam enī fm relationez dicunt· nihil tn̄ fm accidens· c

Quo circa sciendū

est: nō omne qd dicit de deo dr̄ dici fm subaz q2 quedā dicunt fm relationē qui nō est accidens· q2 nō est mutabilis· Un̄ aug9· in· v· li· de tri· ait· Nihil in deo fm accidens dr̄· q2 nihil ei accidit· Nec tn̄ omē qd dicit: fm substantiam de deo dr̄· In reb9 creatis atq mutabilib9 qd nō fm subam dr̄: restat vt fm accidens dicat· In deo aūt nihil qdem fm accidens dicit· q2 nihil in eo mutabile est aut amissibile· Nec tn̄ omne qd dicit fm subam dicitur· Dicit enī ad aliqd sicut pr̄ ad filium: t filius ad patrē· qd non est accidēs: q2 t ille sp est pater· t ille semp est filius· et ita semper quia semper natus filius· nec cepit vnq̄ esse filius· Q2 si aliqn̄ esse cepisset· aut aliquādo desineret esse fili9· fm accidēs diceret· Et q2 pater nō dicit pater nisi ex eo q est ei filius· t filius nō dicit fili9 nisi ex eo q habet patrem nō fm subam hec dicunt· sed ad inuicez ista dicunt· neq tn̄ fm accidens· q2 t q dr̄ pater et q dicit fili9· t eternū atq incōmutabile ē

Aug9.

cis· Ecce apte his vbis ostendit quedā dici de deo fm subam· quedā fm relationē· nihil tn̄ fm accidens· Ostendit etiā ppietas patris esse q habet filiū· t ppietas filij q habz patrē· Ideoq cum dixit eternū t incōmutabile esse qd pater dr̄· t qd filius dr̄: ita intelligi voluit· i· ppietas qua pr̄ est pat'· t proprietas qua fili9 est filius: eterna est t incōmutabilis· q2 t pater semp pr̄· t fili9 sp fili9· Unde t Hylarius ppietates psonaz assignans in xij· li· de tri· ait· Si semp pr̄i ppriū est q semp est pr̄· necesse ē semp filio ppriū esse vt semp est fili9· Ubi enī semp pr̄ est: semp t fili9 est· g qui nō sp pr̄ est· nō sp genuit· Item in eodē· Nato deo: manifestū est ppriū esse qd fili9 ē·

Hylari9 pprietates patris et filij dekminat.

Quare dicat esse ppriuz vnigeniti q est filius dei· cum etiam hoīes sint filij dei· d

Hic querit quō di-

catur pprium nato deo q est dei filius vl' genitus ex deo· cum etiaz hoīes filij dei dicant et sint: fm illud· Filij excelsi omnes· Et ad Moysen de pplo israel dn̄s ait· Filius meus pmogenitus israel· Sed magna est distātia homines enī filij dei sunt factura: nō natiuitatis ppietate· Deus aūt fili9 originis proprietate fili9 est: t veritate natiuitatis· non factura vel adoptione· t illi qdem nō sunt q̄ filij dei sunt· Fiunt enī filij· non nascunt filij dei· Un̄ Hylarius solum deū natuz originis ppietate dei filiū ostendēs inter ipsuz t homines filios dei euidentissime distinguit in xij· li· de tri· ita dicēs· Uero deo patri qui ex deo nascit vere filius est· t nos qdez filij dei sumus: sed p facturam· Fuimus enī aliqn̄ filij iracundie· sed filij dei p adoptionem effecti sumus potius q̄ nascimur· t q2 omne qd fit anteq̄ fiat nō fuit· Nos cum filij nō fuissemus efficimur· Ante enī filij nō eramus· sed p grām facti sumus: nō nati neq generati· sed acquisiti· Acquisiuit enī nos deus sibi· t p hoc dicit nos genuisse· Genuisse enī deum filios: nunq̄ cū ppietatis significatione cognoscimus dici· Ex adoptione enī homo factus est filius dei: nō ex generatione neq ei ppietas est: sed nuncupatio· ac p id nō vere filius est· q2 nec pprie nat9 dicit· nec semp fuit filius· Unigenitus aūt deus nec fuit aliqn̄ non filius· nec fuit aliquid anteq̄ fili9 nec quicq ipse nisi filius· Atq ita qui semp est filius· nascibilitatis ppietate ac veritate fili9 eius est soli9 qui genuit· t ille tn̄ qui genuit pater ipsius est· q2 sicut ille filius origine· ita ille pater generatione·

Hylari9 autoritate ɔfirmat solutionem.

Apta distīctio int' deū filium· et hoīm filios· q2 ille nat9 fili9 hi facti filij.

Q͛ homo dicitur filius trinitatis· ⁊ trinitas potest dici pater hominum· e

Homo vero qui fi-

lius dei est factura: non tm̄ patris: sed ⁊ filij et spūssancti filiꝰ est· i· totius trinitatis· ⁊ trinitas ipsa pater eius dici pōt· Unde Augꝰ· in· v· li· de tri· dicit· Non pōt dici trinitas pr̄: nisi forte trāslatiue ad creaturā ꝓpter adoptionem filioꝝ· Q̄d eñ scriptū est· Audi isr̄l dn̄s deus tuꝰ deus vnꝰ est· Nō vtiqꝫ excepto filio aut spūsancto oꝑtet intelligi: quē vnum dn̄m deum nr̄m recte dicimus· etiā patrē nostrum ꝑ grām suā nos regenerantē· De hoc etiam Hylariꝰ in· vj· li· de tri· ait· Omnibus ꝑ fidem deꝰ pater est· q̄bus est pater ꝑ eā fidem Jesum christū dei filium ꝯfitemur· Ecce ostensū est q̄re ꝓpriū dicat̄ esse dei nati q̄ filius est· q2 scꝫ ipse solus natus ꝓprie dr̄· Unn̄ Hylariꝰ in li· iij· de tri· ait· Dn̄s dicēs clarifica filiū tuum· nō solo nomine ꝯtestatꝰ est se esse filium· sed ⁊ ꝓprietate· Nos filij dei sumus· sed nō talis h̄ filius· Hic eñ verus ⁊ ꝓprius est filiꝰ origine: nō adoptione· veritate nō nūcupatione· natiuitate nō creatiōe·

Augꝰ·

Hylarius

Q͛ spūssanctus ꝓprie dicit̄ donū dei· q2 ꝓprietate est donū· vt filiꝰ natiuitate· ⁊ vtroqꝫ mō dr̄ relatiue ⁊ ſm eandē relationē· f

Ita etiā de spūssan

cto dicendū est qui ꝓprie dr̄ donum dei· cū tñ et alia plura sunt dona dei· Sꝫ spūssanctꝰ ita ꝓprietate mutabili ⁊ eterna donū est· sic filius ꝓprietate est filiꝰ. Eo eñ dicit̄ donum quo spūssanctus· ⁊ vtroqꝫ vtiqꝫ noīe relatiue dr̄· Eademqꝫ relatione dr̄ spūssanctus et donū· licet ipsa relatio nō appareat in h̄ noīe spūssanctus: sicut in hoc noīe donū· Unde Augꝰ· in· v· li· de tri· ait· Spūssanctus q̄ non est trinitas: sed ī trinitate intelligit̄· in eo q̄ ꝓprie dr̄ spūssanctus relatiue dicit̄· cū ⁊ ad patrem ⁊ ad filiū refert̄· q2 spūssanctus ⁊ patris ⁊ filij spūs est· Sed ipsa relatio nō apparet in hoc noīe· Apparet aūt cum dr̄ donum dei· Donū est eñ patris ⁊ filij· q2 ⁊ a pr̄e ꝓcedit ⁊ a filio· ḡ spūssanctus ineffabilis quedā patris filijqꝫ ꝯmunio est· Et ideo fortasse sic appellat̄ ut iam diximꝰ· nec iterare piget· q2 patri ⁊ filio potest eadē appellatio cōuenire· Nam hoc ipse ꝓprie dr̄: quod illi cōmuniter Quia etiā pater spūs· ⁊ filius spūs· ⁊ pr̄ sanctus· ⁊ filius sanctus· Ut ḡ ex noīe q̄d vtriqꝫ cōuenit vtriusqꝫ cōmunio significet̄· vocat̄ donum amboꝝ spūssanctus· Ecce habes quare spūssanctus ꝓprie dicat̄ donum· et q̄ relatiue dicit̄· siue donum· siue spūssanctus· Et q̄ nomen sibi ꝓpriū tenet: q̄d ꝯmuniter patri ⁊ filio cōuenit· sed diuisim· Et est sciendum: q2 cum pr̄ vel filius dicit̄ spūs siue sanctus· neutrum relatiue dr̄· sed ſm sub̄am·

Augꝰ·

Quid sit spiritussanctus

An pater vel filius vel trinitas ipsa possit dici spūssanctus· g

Hic queri pōt vtrū

pater vel filius: vel etiā ipsa trinitas possit dici spūssanctus· sicut disiunctim dr̄ ⁊ spūs ⁊ sanctus· De hoc Augꝰ· in· v· li· de tri· sic ait· Trinitas nullo modo pōt dici filius· spiritꝰ vero sanctus pōt quidem vniuersaliter dici ſm id q̄d scriptum est· qm̄ deus spūs est· Ita q̄ pater ⁊ filius ⁊ spūssanctus· qm̄ vnus deꝰ est· ⁊ vtiqꝫ deus sanctus est· pōt appellari trinitas ⁊ spūssanctus· Sed tñ tunc spūssanctꝰ relatiue non dicet̄· sed ſm essentiā· q2 ꝓprie spūssanctus qui nō est trinitas· sed in trinitate dicit̄ relatiue·

Augꝰ·

Quidam putant spūmsanctum non dici relatiue ad patrem ⁊ filium· q2 non vicissim rn̄dent sibi vocabula sed falso· h

Quidā tamen pu-

tant spūmsanctum vel donum nō dici relatiue ad patrem vl̄ ad filiū· Si eñ inquiūt hec relatiue ad se dicunt̄: suis inuicē sibi respondent vocabulis· vt sicut dicit̄ pater filij pa: et filius patris filius· ita dicatur pater spiritussancti vel doni pater· ⁊ spūssanctus vl̄ donum patris spiriꝰ vel donum· Sed non ita est in omnibꝰ relatiuis· Non eñ omnia que relatiue dicunt̄: suis ad se inuicem respondent vocabulis· Unde Augustinꝰ horū elidens opinionem in· v· lib· de tri· Non te moueat inquit quoniā diximus spūmsanctum non ipsam trinitatem: sed eum qui est in trinitate relatiue dici· licet non ei respondeat vicissim vocabulum eius ad quem refertur· Dicimus eñ spiritū sanctum patris: sed nō vicissim dicimus patrem spūssancti ne filius eius intelligatur spūssanctus· Item dicimꝰ spūmsanctum filij· sed nō dicimus filium spiritussancti· ne pater eius intelligatur spiritussanctus· In multis eñ relatiuis hoc contingit: vt nō inueniatur vocabulum quo sibi vicissim respondeant· Cum ergo dicimꝰ donum patris ⁊ filij· non quidem possumus dicere patrem doni aut filiū doni· Sed vt hec vicissim respondeāt: dicimꝰ donū donatoris

Augꝰ·

et donatorem doni. quia hic potuit inueniri vsitatum vocabulum. illic nō potuit. Donū ergo donatoris: et donator doni cum dicim⁹: relatiue vtrunqꝫ ad inuicem dicimus. donator tñ non fuit deus nisi ex tpe. cum spūssanctus sit donum etiam ab eterno.

Ista est distinctio vicesimasexta. In qua magister pacto tractatu de diuinis nominibus. incipit agere de ꝓprietatib⁹ ipsarum ꝑsonarum: a quib⁹ noīa imponunt. Circa qđ tria facit. Nā ī primo ondit ꝓpositū. s. q̄ sit illa ꝓprietas. Scđo mouet qōnez q̄ndā circa dicta et soluit eam. Tertio ꝓponit aliā questionem quā discutit. Primū facit a pricipio distinctionis vsqꝫ ibi. Hic querit quomodo. Secundū ab inde vsqꝫ ibi. Hic queri pōt. Tertium vo ab inde vsqꝫ ad finem distinctionis. In speciali sñia mgrī stat in tribus ꝓpositionib⁹. quaꝝ prima ē. Noīa ꝓprietates ꝑsonales significantia nunqꝫ accidentalr: sed tñ relatiue pdicant. Hmōi vero nomina sunt paternitas. filiatio. ꝓcessio. genuisse. natum esse. generatio. natiuitas. pater. filius et spūssanct⁹. et hmōi. Hanc ꝓpositionez magister ꝓbans. pmittit primo qꝫ hoc nomē hypostasis in primitiua ecclesia a catholicis illibent in vsum de diuinis assumebat. nō qꝛ diuinis nō cōueniebat. sed qꝛ sumptum ꝓ supposito subsistente ī natura diuina optime cōgruit. sed eo qꝛ heretici abutebant: sumentes ipsum ꝓ essentia. et sic simplices per ipsum decipiebant. Secūdo subdit que sint ꝓprietates ꝑsonales de q̄bus vult agere dicens. qꝫ quia non est ꝓprietas patris inq̄tum pr̄ qꝫ ipse nō sit natus. sed certe qꝫ generat. Et ꝓprietas filij est nō qꝫ nō generat. sed certe qꝫ sit generat⁹ vel genitus. Et ꝓprietas spūssancti est nō qꝫ ipse sit nat⁹ vel qꝫ generat. sed qꝫ a patre et filio ꝓcedat. Unā ꝓprietas ꝑsonalis pr̄is est generare. filij generari. spūssancti ꝓcedere vl' spirari. Hee aūt ꝓprietates sunt relationes quedā: qb⁹ ꝑsone ad seinuicē relate distinguunt. et illis noībus nominant paternitas. filiatio. spiratio. et noīa ꝑsonarum sicut pr̄ et filius et spūssanctus a seipsis sumunt. Tertio ondendo nomen pdicationis hoꝝ noīm: subiungit ꝓbationē ꝓpositionis pdicte dicēs. qꝫ hmōi tñ relatiue et non accidentalr pdicant. eo qꝫ semꝑ ad aliquid etne et incōmutabiliter dicunt. Et hoc ꝓbat magister auctē btī Augustini que habet. iij. ca. hui⁹ distinctionis. Secūda ꝓpositio ē hec. Sola secūda ꝑsona in deitate ꝓprie dr̄ filius dei. et tertia ꝓprie dr̄ donum dei. Hanc ꝓpositionē magister insinuans in textu querit. Quō hoc sit verum qꝫ esse filiū dei solū sit ꝓprium secūde in deitate ꝑsone. cum tñ sepi⁹ inueniat in scriptura qꝫ hoīes nominent filij dei. Ad qđ respondet mgr̄. qꝫ licet inueniat scriptū qꝫ hoīes sunt filij dei. hoc tñ nō est nisi ꝑ grām vel ꝑ gratuitaz adoptionem. et nō ꝑ generationē naturalem. vt hoīes sunt filij solum ꝑ tpalem factionem: nō ꝑ generationē. sicut est secūda ꝑsona in deitate. Et est etiaz alia differētia. Nā cum dr̄ qꝫ homo sit fili⁹ dei. ibi ly deus nō supponit solū ꝓ ꝑsona patris. Silr̄ dicit de spūsancto. qꝫ esse donū sit spūssancti ꝓpriuz. qꝛ licet multa sint dei dona. nulli tñ illoꝝ cōuenit esse donum eternū. sicut spūsancto hñ cōuenit: qui est donum dei eterna ꝓcessione: sicut filius dei etna generatione. et sicut fili⁹ ꝑ generationē refert ad patrē. ita spūssctūs per ꝓcessionē refert. seu relatiue dr̄ ad patrem et filiū que q̄dem relatio licet nō appareat aꝑte in hoc noīe. scꝫ spūssanctus. manifeste tñ apparet in hoc noīe donum. Tertia ꝓpositio est hec. Quis hoc nomen. s. spūssanctus tertie ꝑsone diuine specialr̄ appropriat. eo tñ oēs tres ꝑsone q̄nqꝫ cōmuniter nominant. Hāc ꝓpositionē ꝓbans mgr̄ querit. Utrū sicut quelibet ꝑsonaꝝ potest dici spūssanctus. an etiā ita tota trinitas pōt dici spūssanct⁹. Et rñdet ad hoc auctē beati Aug⁹. dicentis. qꝫ tam pater q̄ filius q̄ etiā tota trinitas posset dici spūssanctus. cum quelibet istarū sit spūs et sanctus. et etiā tota trinitas sit spūs et sancta. Sed qñ aut pater aut filius aut tota trinitas dr̄ spiritussanctus. tunc spūssanctus nō est nomen ꝓprium ꝑsonale neqꝫ relatiuū. Pro quo notādū qꝫ spūs pōt accipi dupl'r. Uno modo ꝓut dr̄ a spūalitate. et tunc dicit essentialiter. et cōuenit cuilibet ꝑsone: et etiam trinitati. Alio mō vt dr̄ a spiratione. et tunc dr̄ relatiue et cōuenit solum tertie ꝑsone. Silr̄ ly spūssanctus pōt accipi ꝓ duabus distinctionib⁹ distinctis. et tunc cōuenit tam patri q̄ filio et spūsancto. et etiaz toti trinitati. Uel potest accipi ꝓ vna sola dictione. et sic conuenit soli tertie ꝑsone in trinitate. Ultimo mgr̄ excludit errorem quorundā dicentiū: qꝫ isti termini spūssanctus et donum nō sunt nomina ꝑsonalia tertiā personam in diuinis significantia. eo qꝫ nō dicerent relatiue ad hos terminos. s. pater et filius. Quod ꝓbant ꝑ hoc. qꝛ non potest dici. pater est spūssancti pater. et similiter nō potest dici. filius est spūssancti filius. qꝛ al's sequeret spūmsanctum filium genuisse. qđ falsuz est. Magister respondet: nō obstante qꝫ pater et spūssanctus seu donum sibi inuicē non rñdent vocabulis nihilominus dicunt relatiue. qꝛ in his oꝑtet magis accipere vocabula fm sensum relationis q̄ fm sonuz vocis. vt sic dicat. Spūssanctus est spiratoris spiritussanctus. et donum est datoris donum. sicut etiam dicit in creatis. caput est capitati caput. et ala alati ala. agitur etc.

An easdem ꝓprietates assignent Augustinus et Hylari⁹. et an iste sint que dicunt paternitas et filiatio et ꝓcessio. a

Ic queri pōt. DI. XXVII

b Utrū ꝓprietates quas Hylarius supra assignauit. scꝫ qꝫ pater semper est pater. et fili⁹ semꝑ est filius sint ille eedem ꝓprietates quas Aug⁹. superius distinxit dicens ꝓpriuz esse patris qꝫ genuit filium. et ꝓprium filij qꝫ genitus est a patre. et spūssancti qꝫ ab vtroqꝫ ꝓcedit. ac deinde: vtrum et iste sint ille que dicunt paternitas. filiatio. ꝓcessio. Uidetur qꝫ non sint eedem ꝓprietates quas ponit Hylarius. et ille quas ponit Aug⁹. Si enim eedem sunt. idem est ergo patri esse patrem: et genuisse filiū quod vtiqꝫ quidam cōcedunt. Si aūt hoc est cui ergo conuenit vt sit pater: ei cōuenit genuisse filium. Natura ergo diuina si pater est genuit filium. Si vero nō genuit: pater nō est. Sed quis audeat dicere. aut qꝫ ipsa genuit filium. aut qꝫ ipsa pater nō sit. Si autem ipsa pater est: nec filium genuit. Nō est ergo idē dicere aliquid esse patrem. et gignere filium. Et ita nō videt vna eadēqꝫ esse ꝓprietas.

Q nō vident eedem ꝓprietates quas ponit Hylari⁹ et aug.

Responsio vbi ostendit easdem esse proprietates. b

Ad quod sine preiu

Quō sint intelligēda ṗdicta v̄ba hylarij.

dicio alioꝝ dicim⁹. ꝙ easdē ꝓprietates notauit vterqꝫ. licet diuersis v̄bis. Qḋ em̄ hylarius ait ita telligi debet. Propriū pr̄is ē ꝙ sp pater est. i. ꝓprietas pr̄is est qua semp pr̄ est. Semp v̄o pater ē. q semp genuit filiū. Ita ꝓprium filij est ꝙ semp fili⁹ est. i. ꝓprietas filij est qua semp filius est. Filius v̄o semp est. q semp genit⁹ est. Ergo ꝓprietas qua pat̄ pr̄ est. est q semp genuit. Et hec eadē dr̄ paternitas vel generatio. Et ꝓprietas qua filius semp est fili⁹. q semp genit⁹ est a patre. ⁊ hec eadem dr̄ filiatio vel genitura. vel natiuitas. vel origo. vel nascibilitas. Sic ⁊ ꝓprietas qua spūssanctus est spūssanct⁹ vł donū est q ꝓcedit ab vtroqꝫ. ⁊ hec eadez dr̄ ꝓcessio. In p̄missis ḡ locutionib⁹ eedem significate sunt ꝓprietates.

Quō non est oīno idez dicere esse pr̄em et genuisse vel hr̄e filium. ita ⁊ de alijs. c

Nectamē videtur

Hec noīa pr̄ ⁊ fili⁹ ⁊ spūssanct⁹ nō tm̄ relatōnes. sꝫ etiā hypostases significāt.

nobis oīno esse idem dicere aliqd esse patrē ⁊ genuisse filiū. vel aliqd esse filiū: ⁊ hr̄e patrem. vł esse spūmsanctū ⁊ ꝓcedere ab vtroqꝫ. alioqn pr̄ nō esset nomen hypostasis. i. ꝑsone. sed ꝓprietatis tm̄. sili̇ filius ⁊ spūssanct⁹. Et ita nō ꝑtria noīa significarent tres ꝑsone. Ideoqꝫ dicim⁹: q patris nomen non tm̄ relationē notat. sed etiā hypostasim. i. subsistentiaz significat. ita ⁊ filius ⁊ spūssanctus.

Relationum v̄o vocabula sunt paternitas. filiatio. ꝓcessio. nec ꝑsonas significant.

Relationū v̄o vocabula. s. paternitas. filiatio. ꝓcessio. vel gignere. vel gigni. ꝓcedere. ipsas tm̄ relationes: nō hypostases significant. siue hr̄e filium. ⁊ habere patrē. vt v̄bi gr̄a. Cum dicim⁹ deus ē pater. noīe patris ⁊ relationē notam⁹. ⁊ diuinā hypostasim significamus. vt sit intelligentia talis. De⁹ vel diuina essentia est pr̄. i. ille qui genuit. i. hypostasis que habet filium. Sil'r de⁹ est fili⁹. i. hypostasis genita vel hn̄s patrē. Ita etiā deus est spūssanct⁹. i. hypostasis ꝓcedēs ab vtroqꝫ. siue ille qui ꝓcedit. Cum v̄o noīa relationum ponim⁹ in p̄dicatis: notiones ipsas tm̄ significamus. nō hypostases. vt cum dicimus. de⁹ genuit. i. habet filiū. ⁊ de⁹ genitus est. i. habet patrē. Et tūc oportet intelligi in subiectis hypostases tm̄. nō essentiam que illis ꝓprietatibus determinant̄.

Quid intelligat̄ cū dr̄. scꝫ deus ē pr̄ et de⁹ est filius ⁊ de⁹ est spiritussanctus.

Quid intelligat̄ cum dr̄ de⁹ genuit. ⁊ de⁹ genit⁹ ē.

Qꝫ ꝓprietates determinant hypostases nō substantiam. i. naturam. d

Ille eni proprieta-

tes singule singulis ꝓprie ꝯueniunt ꝑsonis. et ꝑ eas ꝑsone determinant̄ et a se inuicem differunt. sed a se nō secedunt. Vn̄ Johannes damascenus. Non differūt ab inuicem hypostases ſm substantiā: sed ſm characteristica ydiomata. i. determinatiuas ꝓprietates. Characteristica v̄o idē determinatiua sunt hypostaseon: ⁊ nō nature. etem̄ hypostases determināt. Item esse qdem intpaliť ⁊ et'naliter dicim⁹ diuinaz verbi hypostasim simplicem: oīa habentē que habet pater. vt eius homousion. i. ꝯsubstantialē: natiuitatis mō ⁊ habitudine a paternali hypostasi differentem. nunqꝫ vero a paternali hypostasi secedentē. Idem aperti⁹ exp̄mens ꝑsonales ꝓprietates in eodē ait. Differentiā hypostaseon. i. ꝑsonarum: in trib⁹ ꝓprietatib⁹. i. paternali ⁊ filiali ⁊ ꝓcessibili recognoscim⁹. Insecessabiles aūt ipsas hypostases ⁊ indistabiles inuicē. ⁊ vnitas qdem incōfusibiliter. Tres em̄ sunt ⁊ si vnite. diuisas aūt indistāter. Etem̄ singula ꝑfecta est hypostasis. ⁊ ꝓpriam ꝓprietatē. s. existentie modū ꝓprium possidet. sed vnite sunt substātia. ⁊ nō distāt neqꝫ secedunt a paternali hypostasi. Ecce h̄ habes distinctas tres illas ꝓprietates: que supra diuersis significate sunt modis.

Jo. dam̄.

Hic distinguunt̄ ꝓprietates apte.

Qꝫ sunt alia nomina ꝑsonaꝝ easdem proprietates notantia. s. genitus. genitor. verbum. imago. e

Hic non est preter-

mittendū: ꝙ sicut pater ⁊ fili⁹ ⁊ spūssanctus noīa ꝑsonaꝝ sunt. ⁊ ꝓprietates ꝑsonales designant. ita etiā sunt ⁊ alia noīa ꝑsonaruz. i. que ipsas ꝑsonas significant. ⁊ eaꝝ ꝓprietates denotāt. ⁊ easdē quas ⁊ nomina p̄dicta. Vn̄ ⁊ relatiue dicunt̄. s. genitor. genit⁹. verbum. imago. Unde Aug⁹. in. v. li. de tri. ait. Uidendū est inquit h̄ significari cum dr̄ genitus. qḋ significat̄ cum dr̄ filius. Ideo em̄ filius. q genitus. ⁊ q fili⁹ vtiqꝫ genit⁹. Sicut aūt filius ad patrē. sic genitus ad genitorez refert̄. ⁊ sicut pater ad filium. ita genitor ad genitū. Idem in. vij. li. de tri. Uerbum qdez solus fili⁹ accipit̄. nō simul pater ⁊ fili⁹ tanqꝫ ambo sint vnum v̄bum. Sic em̄ verbum dicit̄ quō imago. nō aūt pater et filius simul ambo imago. sed fili⁹ solus est imago patris quēadmodū ⁊ filius. Idem in. vij. lib. de tri. Uerbum ſm ꝙ sapiā est ⁊ essentia. hoc est ꝙ pater. ſm ꝙ v̄bum: nō hoc est qḋ pater. quia verbū non est pater. ⁊ v̄bum relatiue dicit̄. sicut filius. Item in eodē. Sicut filius ad

Aug⁹.

De noīe v̄bi ⁊ imaginis

Qꝫ nō eo v̄bum dr̄ quo sapientia

patrem refert. ita et verbum ad eum cui⁹ est verbum refert cum dr verbum. Et ppterea nō eo vbum quo sapia dicit. qz verbū nō ad se dicit. sed tm relatiue dr ad euz cui⁹ est verbum. sicut filius ad patrē. Eo quippe est fili⁹ quo verbū. et eo est verbū quo fili⁹. Sapientia vo quo essentia. et ideo qz pater et fili⁹ sūt vna essentia et vna sapientia. Item in eodē. Non est pr ipse vbum: sicut nec fili⁹ nec imago. Quid aūt absurdi⁹ q̄ imaginē ad se dici. Idem in. v. Dicit relatiue fili⁹. relatiue etiā dicit verbum et imago. et in omnib⁹ his vocabulis ad patrem refert. Nihil aūt hoz pr dr.

Quo dicitur verbum. et q̄ filius.

Breuiter summam colligit intelligentie predictorum. f

Aperte ostensum ē

q sicut filius vel genit⁹ relatiue dr ad patrē. ita vbum et imago. Et q eo dicit verbū siue imago quo filius. i. eadem ppietate siue notione dr verbum et imago qua filius. sed non eo quo vbum dicit sapientia vel essentia. qz nō notione qua dicit verbum dr sapia. Naz sapia dicit sm essentiā. non sm relationem.

Generalis regula eoz que ad se. et eoruz que relatiue dicunt. quicqd eniz ad se simul ambo dicunt. sz nō ita in pdictis relatiuis. g

Et est hic aduerten

da quedam generalis regula eoz que ad se et eoruz que relatiue dicunt de patre et filio. Quicquid eni ad se dicunt. vt ait Aug⁹. in vi. li. de tri. nō dicit alter sine altero. i. qcqd dicunt quod substātia eorū ostendat: ambo simul dicunt. Ergo nec pater ē de⁹ sine filio nec filius sine pre. sed ambo simul deus. sed nō ambo simul pater. nō ambo simul filius: vel verbum vel imago.

Aug⁹.

An sm substantiam dicatur deus de deo et huiusmodi. b

Hic querit cum di

citur. de⁹ de deo. lumen de lumine. et hmōi. vtrum dicant sm substantiam: Nam sm relationem constat ista nō dici. Si vo sm substantiam dicunt simul ambo. s. pater et filius possunt dici deus de deo. lumen de lumine sm pdictam regulam. Ad qd dicimus. qz licet deus sm subam dicat. et lumen. et sapiētia. et hmōi. et nunq̄ relatiue accipiant. aliqñ tm p relatiuis. i. p personis. sed nō relatiue accipiunt. vt cum dicit. deus genuit deum.

Nisi vbi nomina substantie dicunt aliqñ poni pro personis.

alterum p patre. alterum p filio ponimus. similiter cuz dicit. deus de deo. lumen de lumine. In alijs quoq locutionib⁹ sepe reperiunt nomina essentie ad significationē psonarum deducta. vt cum dr. deus natus. de⁹ mortu⁹. deus passus. vbi filius tm significat. Ita et de solo filio intelligit. cum dicit de⁹ de deo et hmōi. Vn̄ Aug⁹. querens quō hmōi dicant in. vij. li. de tri. ait. Quō deus de deo lumen de lumine dicit: Non eni simul ambo de⁹ d deo. sed solus fili⁹ de deo. s. patre. Nec ambo simul lumen de lumie. sed solus filius de lumine patre.

Aug⁹.

Qz tantum sm nomen substantie dicitur illud de illo. nō sm nomina psonaz. i

Et est sciendum q

sm nomina substantie tm dicit illud de illo. licet ibi illa noia subam nō significēt. Scdm vero eadem nomina psonaz: nunq̄ dr illud de illo. sicut verbuz de vbo. vel filius de filio. quia hmōi nomina diuersis psonis puenire nō possunt. Qd Aug⁹. licet obscure in eodē li. ita dicit. Hoc solum de eis dici nō pōt illud de illo. qd simul ambo nō sunt. i. illo solo nomine nō possumus vti ad ostendendū vnuz de vno. qd simul ambobus nō conuenit. Sicut verbum de verbo dici non pōt. quia nō simul ambo verbum. nec imago de imagine nec filius de filio. qz nō simul ambo filius vel imago. Et sicut noia substantie aliqñ intelligentiam psonaz distincte faciunt. ita etiam interdum toti⁹ trinitatis simul. Vn̄ Aug⁹. in eodez li. ait. In patris nomine ipse pater p se pnunciat. In dei vero nomine et ipse pr et filius et spūssanctus. vt cum dicit. Nemo bon⁹ nisi solus deus. qz trinitas est vn⁹ de⁹.

Aug⁹.

Qz nomina substantie aliqñ trinitatis intelligētiam significāt.

Ista est distinctio vicesimaseptima. In qua magister postq̄ egit de tribus ppietatibus psonalibus. s. paternitate. filiatione et spiratione sm q significant nominibus ppriis. agit de eisdem sm q significant nominibus alienis. Et tria circa hoc facit. quia primo agit de his put significant terminis equaluentibus psonalibus. Secūdo agit de eis put significant terminis essentialib⁹. Primuz facit a principio distinctiōis vsq ibi. Hic nō est ptereundū. Secundum vsq ibi. Et est hic aduertenda. Tertium ab inde vsq ad finem distinctionis. In speciali vo sna magistri stat in tribus ppositionib⁹. quaz prima est hec. Omnia vocabula alicui psone ppria significāt nisi vnaz ppietatē ex parte rei qua illa psona pprie distinguit ab alijs psonis determinatiue. Et pbat sic. Eadem est ppietas que significat istis noibus. pat paternitas. generatio actiua respectu pris. Et istis filius. filiatio. generatio passiua respectu filij. Et istis spūssancti spiratio passiua et pcedere ab vtrisq respectu spūssancti. Sz istis ppietatib⁹ psone pprie distinguunt ab inuicē determinatiue. igit oīa vocabula

alicui psone ,ppria τc. Istam sniam mgr ponēs querit: an eadē ,pprietas sit que importat noīe patris .paternitatis .generationis actiue. Et silr an eadē sit que importat noīe filij τ filiationis .generationis passiue. Quā questionē magister ponēs sub his vbis querit. Utrum sit idem esse prem τ genuisse filium. Et vtrū idem sit esse filiū τ natum a patre. Ad qd magister respondens dicit. q licet eadē ,pprietas significet istis noībus. s. esse patrem τ genuisse filium. seu pr et paternitas. hoc tn est sub diuersis rōnibus. Nam nominibus psonarum cuiusmodi sunt pater filius τ spūssanctus: significat nō ,pprietas tm sed hypostasis. Sz nominib⁹ ,pprietatum cuiusmodi sunt paternitas et filiatio. significant ipse proprietates fm se vel actus ipsarum ,pprietatū. vt generare. nasci vel generari. Secunda ,ppositio est hec. Hec noīa genitus. verbum. imago. nō substantialr ex pte rei seu ad se. sed ad patrem dicunt relatiue. Et ,pbat sic. Illa noīa que ,pprie filio ꝯueniunt: τ eius psonalem ,pprietatē pcise exprimūt: nō substantialr sed respectiue respectu patris dici pnt. sed ista nomina vbum. imago. genitus sunt hmōi. g non substantialiter ex pte rei seu ad se dicunt. sed relatiue ad patrē. Argumentū tenet τ malor. Sed minor ,pbat in textu auctē beati Aug. que dicere intendit q genit⁹ dicit genitoris genit⁹. τ verbum dicentis verbum. τ imago imaginati imago. que omnia soli filio ꝯueniūt respectu patris. g minor vera. et p ꝯńs ,ppositio ,pbanda. Tertia ,ppositio ē hec Solum essentialia de plurib⁹ simul τ de seipsis affirmant. Et patet p hoc q bene pōt dici. Pater τ fili⁹ τ spūssanctus sunt deus. vel potentia diuina. scia et bonitas diuina sunt de⁹. Sed nō potest dici pater et filius sunt pr vel sunt filius. Vn̄ patet q solum essentialia possunt simul τ pluribus dici: vt dicit propositio ,pbanda. etiam illa solū dicuntur de se vt lumen de lumine. deus d deo. qd non pōt dici de nominib⁹ relatiuis. non em̄ pōt dici pater de prē. aut filius de filio. Qd ,pbat auctē. b. Aug. vj. de tri. c. v. dicentis. Hoc solum de eis dici nō potest. illud de illo. qd simul ambo nō sunt. i. illo noīe non possumus vti ad ostendendū vnū de vno. qd simul ambobus nō ꝯuenit. sicut vbum de verbo. qd nō simul ambo verbum nec filiū de filio. qd nō simul ambo. Et subiungit magister: q sicut illa essentialia noīa aliqn̄ intelligentiā distinctionū psonarum faciūt. ita τ interdum totius verba simul. qd ,pbat auctē beati Aug. li. de tri. ca. iij. dicentis. In patris noīe ipse pater ,pnunciat per se. In dei aūt nomine τ ipse τ filius τ spūssanctus. vt cum dr. nemo beat⁹ nisi solus de⁹. q2 trinitas est vn⁹ deus. Et hec ē snia mgri in hac distinctiōe i speciali.

Q non tantū tres pdicte ,pprietates sūt in psonis. sed etiam que alijs significant nominibus vt ingenitus. a

DI. XXVIII

Preterea con-

siderari optet q nō tm̄ tres predicte ,pprietates siue notiones in psonis sunt. verū etiam alie que alijs notant noibus. Nam etiā h nomē ingenit⁹ relatiue dicit de prē tm̄: τ aliam designat notionē q̄z pater vel genitor. Non est em̄ idem esse prem τ esse ingenitū. i. non ea notione pr dicit qua ingenitus. Pater eniz vt pdictū est dicit fm ,pprietatē generatōis Ingenit⁹ aūt fm ,pprietatez innascibilitatis.

Differt g pater a filio autoritate generationis. differt etiam ,ppietate innascibilitatis. i. q2 ingenitus. Un̄ Aug. distinguens int ,pprietatē qua pater dr. τ illā qua dicit ingenitus. in. v. li. de tri. sic ait. Nō est hoc dicere ingenitum qd est patrē dicere. q2 τ si filium nō genuisset: nihil ,phiberet dicere eum ingenitum. Et si gignat quisq3 filiū: nō ex eo ipse ē ingenit⁹. q2 geniti hoīes gignunt alios. Nō ergo ideo dr pater: q2 ingenit⁹. Ideoq3 cuz de deo patre vtrūq3 dicat. alia notio est qua intelligit genitor. alia qua ingenitus. Genitor enim dr ad genitū. i. filiuz. Cum vo ingenitus dicit. nō quid sit. sed qd nō sit ostēdit. Hoc exemplis planū faciendū est. Q dicit ingenit⁹: hoc oñdit q nō sit filius. sed genitus τ ingenitus cōmode dicunt. filius aūt latine dicit. Sed vt dicat infilius. nō admittit loquēdi ꝯsuetudo. nihil tm̄ intellectui demit. si dicat non filius. queadmodū etiam si dicat nō genit⁹. ,p eo qd dicit ingenit⁹ nihil aliud dicit. Ideo nō est in reb⁹ ꝯsiderandū quid vel sinat vel nō sinat dici vsus fmonis nostri. sed qs rerum ipsarum intellect⁹ eluceat.

Non g iam tantū dicam⁹ ingenitū. s etiā nō genitū. qd tm̄ valet. Nunquid g aliud dicimus q̄z nō filiū? Negatiua porro particula nō id efficit: vt qd sine illa relatiue dr. eadez ,pposita substantialr dicat. sed id tm̄ negat qd sine illa aiebat sicut in alijs pdicamentis cū dicimus homo est. subam designamus. Qui g dicit nō homo est. nō aliud gen⁹ pdicamēti enūciat. sed tm̄ illud negat. Sicut g fm subam aio. hō est. sic fm subam nego cuz dico nō homo est. At si tm̄ valet qd dicit genitus. q̄tum valet qd dicit filius. Tantūdē ergo valet qd dicit nō genit⁹: quantū valet qd dicit nō filius. Relatiue aūt negamus dicendo nō genitus. Ingenit⁹ porro quid est nisi nō genitus. Non g recedit a relatiuo pdicamento cū ingenitus dr. Sicut em̄ genitus nō ad se dr. sed q ex genitore sit. ita cum dicit ingenitus: nō ad se dr. sed q ex genitore nō sit ostendit. Utrunq3 tm̄ relatiue dicit. Qd aūt relatiue ,pnunciat: non indicat substantiam. Quis g diuersuz sit genit⁹ τ ingenitus. tm̄ nō indicat diuersaz subam. q2 sicut filius ad patrē. τ nō filius ad nō patrē refert. ita genitus ad genitorem. τ nō genit⁹ ad nō genitorez referat: necesse est. Ecce euidenter ostendit q ingenitus relatiue dicit. τ de solo patre accipitur. Aliaq3 notio est qua dicitur ingenitus. alia qua pater. Atq3 tantū valet cū dicitur ingenitus. quantū nō genitus vel nō filius.

Aug⁹.

De ingenito plana assignō. s. qd relatiue dr τ alia est notio qua dr ingenitus alia qua pr.

Exēplis vtit ad hoc ostendendum.

Q tm̄ valet non genitus q̄tum ingenitus τ tantundem nō fili⁹.

Nota q ēe ingenituz est nō genitū. h nō ecōuerso.

An sicut solus pater dicit ingenitus· dici debeat nō genitus· vel nō filius· b

Ideo solet queri

vtrum sicut solus pater dr ingenit⁹· ita ipse solus debet dici nō genitus: vel nō filius· vt nec etiā spūssanct⁹ possit dici nō filius vel nō genitus· (Opinio quorundam.) Quibusdam videt q pater sol⁹ debeat dici nō genit⁹ vel nō filius· Spūs vo sanct⁹ sicut nō dicit ingenit⁹· ita inquiunt non est dicendus nō genitus vel nō filius· Debet qdem dici et credi spūssanctus nō esse genitus vel nō esse filius· sed nō debz dici esse nō genitus vel nō fili⁹· (Aliorum opinio.) Alijs aūt videt: q cū spūssanctus nō possit dici ingenitus· pōt tn̄ dici nō genit⁹ vel nō filius· Quia aūt Aug. sup ait· tantū valere cum dr ingenitus quātum cū dicit nō genitus vel nō filius· ethimologiaz nominis ostendendo eum hoc dixisse dicūt· nō ratione pdicationis·

Que sit pprietas sm quam dicitur pater ingenitus· c

Si autem vis scire

que sit pprietas sm quā dicit pater ingenitus· audi Hylarium (Hylari⁹.) ipsam vocantē innascibilitatem in· iiij· li· de tri· ita aientez· Est vn⁹ ab vno· s· ab ingenito genit⁹· pprietate vicz i vnoquoqz et originis et inascibilitatis· Significata qz in scripturis psonaz intelligentia et distinctio innascibilitatis natiuitatisqz (sensu) solitarius de⁹ nō est opinandus· Discretio qz vel distinctio psonaz in scripturis posita est in nullo aūt nature distinctio·

Arriani nitebant pbare alterius substantie patrē· alterius filiū· qz ille ingenitus· iste genitus· quibus rn̄dens Ambrosi⁹ dixit se hoc nomē in scripturis nō legisse diuinis· d

Illud etiam taceri

nō oportet· q arriani ex eo pbare nitebant alterius subē esse patrem· alterius filiuz· qz ille ingenit⁹· et iste genitus dicit cū diuersuz sit esse ingenitū et esse genitū· (Ambros.) Uñ amb· eorū questioni rn̄dens: dicit se in diuinis scripturis hoc nomen· s· ingenit⁹ nō legisse· ita inquiens in· iij· li· de spūsancto· Cū dudum audierint qdam dicentib⁹ nobis filium dei q generatus est patri q generauit inequalē esse nō posse· qūuis ille generat⁹ sit· iste generauit· qz generatio est nature· aduersus qdez illā questionē vocem sibi arbitrant acclusam· s in tergiuersatione damnabili in eodez loco vestigium vertunt· vt putēt mutationē fieri questionis mutatiōe smonis dicētes. Quō pñt esse ingenit⁹ et genitus vni⁹ nature atqz sube· Ergo vt rn̄deam mihi pposite questioni: pmo oīmn in diuinis scripturis ingenit⁹ nusq inuenio· nō legi nō audiui· Cui⁹ qz mutabilitatis sunt hoies hmōi· vt nos dicāt ea vsurpare que nō sunt scripta· cū ea q sunt scripta dicam⁹· et ipsi obijciant qd scriptū nō sit· Nōne ipsi sibi aduersant· et autoritatē calumnie sue derogant· Attende lector qm̄ hoc noie ingenit⁹ nolebat vti Amb· ppter hereticos Ita et nos subticere qdam optet ppter calūniantiū insidias: que catholicis ac pijs lectoribus secure credi pñt· Sunt etem̄ quedam que nō tante sunt regionis et autoritatis· vt eis nos oporteat semp cōfitendo ac recipiendo inseruire· vez silētio aliqn̄ preteriri queūt· nec illius tn̄ sunt puersitatis· quin cū oportunum fuerit: eis vti liberum habeamus.

An diuersum sit esse patrē et esse filiū· e

Preterea queri so-

let cū supra dictū sit· qz aliud est dicere ingenitum· aliud prem· Et q diuersum sit genit⁹ et ingenit⁹· vtrum sit diuersum sit esse patrē et esse filiū· an idem Ad qd dicimus qz ex eodem sensu quo dicit diuersuz genit⁹ et ingenitus· et quo dr nō esse idē dicere genitum et ingenitū· Pōt dici nō esse idem· sed diuersum esse patrē et esse filiū· vl esse spūmsanctū qz nō ea notione pr est pater qua fili⁹ est fili⁹ vel qua spūssanctus ē spūssanct⁹· Ideoqz ex hoc sensu pcedim⁹· q aliud est esse patrem· et aliud est esse filiū· qz alia notio est qua par est pr· alia qua fili⁹ est filius· Sz si trāsponas vt dicas· aliud est patrē esse· aliud filiuz esse· variat intelligētia· et ideo nō cōcedit· Est eni sensus talis: ac si dicat· aliud est quo pr non qdem pater· sed est aliud quo fili⁹ est· nō quidem fili⁹· sed est· qd penit⁹ falsum est· Eo em̄ pater est quo pater deus est· i· p essentiā vel naturā· Ac filius eo de⁹ est quo pater ē deus Eo qz filius est q pater est· Et ita idem est patrem esse et filium esse· sed nō est idez esse patrem et esse filium· Uñ Aug⁹· in· v· lib· de trinit· ait· Quis diuersum sit esse patrē et esse filiū· nō est tn̄ diuersa suba· qz nō hoc sm substantiam dicit· sed sm relatiuū· qd tn̄ relatiuū nō est accidens· qz nō est mutabile· Ecce diuersum esse dicit esse patrē et esse filiuz· qd iuxta rōnez pdictā accipi oportet· qz scz alia notio est qua ē pater· alia qua est fili⁹· Non em̄ sm essentiaz pater dr pater· vel filius filius· sed sm relationem·

Ratio vbi dicit esse diuersuz et patrē et esse filiū sed non patrem esse et filiū esse.

Aug⁹.

Quō dicaꝶ sapientia genita vel nata· an ſm relationem an ſm ſubſtantiam· f

Sciendū quoqꝫ eſt

ꝙ ſicut ſolus filiꝰ dr verbū vel imago· ita etiā ipſe ſolus dicit ſapia nata vel genita· Et ideo queriꝶ vtrū h̄ relatiue dicatur· ⁊ ſi relatiue diciꝶ: an ſm eandē relationē qua dicitur verbū ⁊ imago. De hoc Augꝰ· in· vij· lib· de trinitate ita ait· Id dici accipiamꝰ cū dicitur verbū: ac ſi dicaꝶ nata ſapia: vt ſit filiꝰ ⁊ imago· Et hec duo cū dicunꝶ· i· nata ſapiētia: in vno eorū· eo ꝙ eſt nata ⁊ verbū ⁊ imago ⁊ filius intelligatur· Et in his omibꝰ noibus nō oſtendaꝶ eēntia· quia relatiue dicunꝶ· At in altero quod ē ſapiētia: etiā eēntia demōſtretur· qm̄ ⁊ ad ſe diciꝶ· ſeipa eīn eſt ſapiens· Et hoc eſt eiꝰ eē qd̄ ſapere· Vn̄ pater ⁊ filius ſiꝶ vna ſapientia: quia vna eſſentia· Caue lector qualiter h̄ intelligas qd̄ hic diē Auguſt· Videtur enī dicere ꝙ cū diciꝶ nata ſapiētia: ibi ſapientia eſſentiā ſignificet· ⁊ nata relationē notet· Quod ſi ita ē cogimur dicere eſſē etiam diuinā eſſe natā quod ſupiorībus repugnat· Sed ad hoc dicimꝰ: ꝙ in altero· i· in eo ꝙ nata eſt: eadem notio itelligatur· q̄ notatur cū dicitur vbū ⁊ imago· In altero vō ſcꝫ ſapiētia: demōſtratur eēntia· i· demōſtratur ꝙ filiꝰ ſit eſſentia· quia ſapiētia ſm eſſentiā diciꝶ· Et ideo cū dr nata ſapia: intelligatur ꝙ ipe qui natus eſt: eſſentia ē· ibi tm̄ ſapientia nō ꝓ eſſentia· ſꝫ ꝓ hypoſtaſi facit intelligentiā· vt ſicut qn̄ dr verbū vel filius· intelligiꝶ hypoſtaſis cū ſua ꝓprietate· Item cum dicitur nata ſapia: idē intelligiꝶ· i· genita hypoſtaſis· Ideo vigilanter ait idē eſſe intelligendū cum diciꝶ verbū· ⁊ cū diciꝶ nata ſapientia· i· eadem relatio: eademqꝫ hypoſtaſis cui ineſt illa ꝓprietas· Et ex hoc adiuuatur illud qd̄ ſuperiꝰ diximus· ſ· cū diciꝶ pater vel filius vel ſpūſſanctus· nō tm̄ ille ꝓprietates ſignificanꝶ cum diciꝶ paternitas filiatio· ſed etiam hypoſtaſis cū ſuis ꝓprietatibꝰ·

Qualiꝶ itelligenda ſint ꝓmiſſa verba Auguſtini.

Quō dicaꝶ ſapia genita vel nata ⁊ an ſm relationē an ſm ſubſtā tiam.

Qꝛ imago aliqn̄ diciꝶ ſm eſſentiā· g

Illud etiam ſciri

oportet: qꝛ cū ſupra dictū ſit imaginē relatiue dici de filio ſicut vbum vel filiꝰ· interdum tm̄ reperiꝶ ſm ſubam dici· Vn̄ Augꝰ· in li· de fide ad Petrū dicit· ꝙ vna eſt ſancte trinitatis eſſentialr diuinitas ⁊ imago: ad quam factus eſt hō· Hylariꝰ etiā in· v· li· de trini· ait· Homo fit ad cōmunē imaginē· Nomen nō diſcrepat· natura nō differt· Vna eſt enī ad q̄ hō creatꝰ eſt ſpēs· Ex his vbis oſtēdiꝶ ꝙ imago aliqn̄ eſſentie intelligentiam facit· ⁊ tunc ad ſe diciꝶ ⁊ nō relatiue·

Margin: Augꝰ. — Hylariꝰ.

Iſta eſt diſtinctio viceſimaoctaua· In qua magiſter poſtq̄ actum eſt de ꝓprietatibꝰ ꝑſonalibꝰ. incipit agere de ꝓprietatibus nō ꝑſonalibꝰ. Et tria circa hoc facit. Primo oñdit quō ſe habeat hoc nomen ingenitus ad alias notiones. Secundo ſubdit quō iſta duo ſe habeant ad inuicē. ſ. patrē eſſe ⁊ filiū eſſe. Tertio oſtendit quō hoc nomen imago qn̄qꝫ tenetur eſſentialr. qn̄qꝫ ꝑſonalr. Primū facit a principio huiꝰ diſtinctionis vſqꝫ ibi. Preterea queri ſolet. Secundum ab inde vſqꝫ ibi. Illud etiam taceri nō oportet. Tertiū ab inde vſqꝫ ad finem diſtinctionis. Et tm̄ de ſnīa magiſtri in hac diſtinctione in generali. In ſpeciali ſententia magiſtri ſtat in tribus ꝓpoſitionibꝰ. quarum prima eſt hec. Ingenitꝰ eſt notio ſolius patris. alia tñ a paternitate qua pater refertur ad filium. Hanc ꝓpoſitionē ꝓbans ꝓponit. ꝙ ꝑter tres ꝓprietates ꝑſonales. ſ. paternitatem. filiationem ⁊ ꝓceſſionem. ſunt alie ꝓprietates aliis nominate noībus. de quoꝝ numero eſt hoc nomen ingenitus qd̄ ſpectat ad patrem. ⁊ importat aliā ꝓprietatem ꝙ hoc nomen paternitas. qd̄ ꝓbatur ꝑ hoc. qꝛ eſſe ingenitum nō eſt de ratione patris eo ꝙ aliqs poteſt eſſe pater abſqꝫ hoc ꝙ ſit ingenitus. qꝛ multi geniti genuerūt. Secunda ꝓpoſitio eſt hec. Idem eſt patrem eſſe qd̄ ⁊ filium eſſe. q̄uis eſſe patrē ⁊ eſſe filium careant idemptitate. i. nō ſunt idem. Et ꝓbat ꝑ hoc ꝙ ſenſus ꝓpoſitionis. ſ. patrem eſſe ſit idē quod filium eſſe eſt iſte. i. idem eſt quo pater eſt. ⁊ id quo filius eſt. quia ſcꝫ vna diuina eſſentia eſt id quo vterqꝫ ipſoꝝ eſt. ⁊ iſte ſenſus eſt verus. Sꝫ terminis tranſpoſitis ſic dicendo. Eſſe patrē eſt idem qd̄ eſſe filium. tunc ſenſus eſt. Eadem eſt ꝓprietas qua paꝶ eſt pater. ⁊ qua filius eſt filiꝰ. ⁊ iſte ſenſus eſt falſus. qꝛ paternitate pr̄ eſt pater. ⁊ filius filiatione ē filius Tertia ꝓpoſitio eſt hec. Hoc nomen imago relatiue diciꝶ de ſolo filio. ſed eſſentialiter de tota trinitate. Quam ꝓbat magiſter quo ad ſecundā eiꝰ ꝑtem ſic. Imago qn̄ qꝫ eſſentialiꝶ accipiꝶ. vt qn̄ accipiꝶ ꝓ ipſo exemplari nature diuine: ad cuꝰ imaginem factus ē homo. Et hoc ꝓbaꝶ auctē Auguſtini ⁊ Hylarij. q̄ ad primam partem ſententia ꝓbata fuit. Et hec eſt magiſtri ſententia in ſpeciali.

De principio qd̄ relatiue diciꝶ· ⁊ multiplicem notat relationem· a

St preterea

aliud nomen multiplicem notans relationem· ſ· ꝑncipium· Diciꝶ enī principiū ſemꝑ ad aliquid· ⁊ dr pater ꝑncipium· ⁊ filius principium· ⁊ ſpūſſanctus ꝑncipium ſed differenter· Nam pater dr principiū ad filium ⁊ ad ſpūmſanctū· Vn̄ Augꝰ· in· iiij· li· de tri· ait· Pater eſt principiū totiꝰ diuinitatis· vel ſi melius dr deitatis· qꝛ ipſe eſt a nullo· Non enī habet de quo ſit: vl' de quo ꝓcedat· ſed ab eo ⁊ filius eſt genitꝰ· ⁊ ſpūſſanctus ꝓcedit· Non ḡ diciꝶ principiū totius deitatis·

Margin: Augꝰ. Quō pater principiū totiꝰ diuinitatis dicitur.

ꝙ vel sui vel diuine essentie ꝑncipiuz sit·ſ; qꝛ principiū est filij ⁊ spūssancti· in q̄bus singul' tota diuinitas est· Filius ad spūmsanctū dr principiū· Spūs vō sanct⁹ nō dr ꝑncipiuz nisi ad creaturas· ad quas pr̄ etiā dicit̄ principium ⁊ fili⁹· ⁊ trinitas ipsa simul· et singula ꝑsonaꝝ principiū dicit̄ creaturaꝝ· Pater ergo ꝑncipium ē sine ꝑncipio· Fili⁹ ꝑncipiū de principio· Spūssanctus ꝑncipiuz de vtroq̄ʒ id est de patre ⁊ filio·

Quō fili⁹ et ad q̄d dicat̄ principiū. et spūssanct⁹ et etiā trinitas

Q ab eterno pater est ꝑncipium ⁊ filius sed spūssanct⁹ nō· imo cepit esse ꝑncipiū. b

Et pater ab eterno

ꝑncipiuz est filij· ⁊ pater ⁊ filius ꝑncipiū spūssancti· qꝛ fili⁹ ē a patre· ⁊ spūssanct⁹ ab vtroq̄ʒ· Spūs vō sanct⁹ nō ab eterno ꝑncipiū est sed esse cepit· qꝛ nō dicit̄ ꝑncipiū nisi ad creaturas· Cum ḡ creature esse ceperūt· ⁊ spūssanct⁹ esse cepit ꝑncipium eaꝝ· Ita etiam pr̄ ⁊ filius esse cepit cum spūsancto vnū principium creaturaꝝ· qꝛ creature esse ceperūt a patre ⁊ filio ⁊ spūsancto· ⁊ dicunt̄ hi tres nō tria: sed vnū principiū oīm creaturaꝝ· quia vno eodemq̄ʒ mō ꝑncipium rerū sunt· Non eīn aliter sunt res a pr̄e· ⁊ aliter a filio· sed penitus eodeʒ mō· Ideo aplus intelligēs hāc trinitatē esse vnū principiū rerū ait· Ex ipso ꝑ ipsum· ⁊ in ipso sunt oīa·

Quō hi tres sūt creature principium

Cum vō audiuimus omnia esse ex deo· vt ait Aug⁹· de natura boni· oēs vtiq̄ʒ naturas intelligere debemus· ⁊ oīa que naturalia sunt· Non enim ex ipso sunt peccata: que naturā nō seruāt: sed viciant· que ex volūtate peccantiū nascunt̄

Quō accipiendū sit oīa esse ex deo.

Omnium ḡ que naturalr̄ sunt: vnū principium ē pater cū filio ⁊ spūsancto· ⁊ hoc esse cepit· Ab eterno aūt pater ꝑncipium est filij generatione· ⁊ pr̄ ⁊ filius vnū ꝑncipiū spūssancti· Vn̄ Aug⁹· in· v· li· de tri· ita ait· Dicit̄ relatiue pat̄· idemq̄ʒ relatiue dicit̄ ꝑncipiuz· Sʒ ad pater ad filium dr· principiuz vō ad oīa que ab ipso sunt· Et ꝑncipium dr filius· Cuʒ eīn diceret̄ ei· Tu qui es: r̄ndit ꝑncipiuz qui ⁊ loquor vobis· sed nunq̄d patrꝫ ꝑncipium ē· immo creatorē se voluit ondere: cum se dixit esse ꝑncipiuz· sicut ⁊ pr̄ ꝑncipiū est creature qꝛ ab ipso sunt omnia·

Q pr̄ ab eterno est principiū filij· ⁊ pr̄ ⁊ fili⁹ spūssct̄

Aug⁹.

Cum vō dicim⁹: et patrē ꝑncipiū ⁊ filium ꝑncipiū: nō duo principia creature dicim⁹· qꝛ pr̄ ⁊ filius simul ad creaturā vnū ꝑncipiū est: sicut vn⁹ creator· Si aūt quicq̄d in se manet ⁊ gignit: vel opat̄ aliquid: ꝑncipiū est ei⁹ rei quā gignit: vel ei⁹ quā opat̄· nō possum⁹ negare etiā spūmsanctum recte dici ꝑncipium· qꝛ nō eū sepamus ab appellatione creatoris· qꝛ scriptum est de illo ꝙ opet̄· ⁊ vtiq̄ʒ in se manens operat̄· Nō eīn in aliquid eoꝝ que operat̄ ipse mutatur ⁊ vertit̄· Unum ḡ principiū ad creaturā cuʒ patre ⁊ filio est spūssanctus· nō duo vel tria ꝑncipia· Ecce apte ondit Aug⁹· patrē ⁊ filiū ⁊ spūmsanctū esse vnū ꝑncipium rerū creatarum· i· vno eodēq̄ʒ modo esse ꝑncipium· ⁊ illū modū satis aperuit· qꝛ scʒ opant̄ omnia ⁊ qꝛ sic opant̄ hi tres· ideo vnū ꝑncipiū esse dicunt̄·

Hic adiūgit ꝙ spūssctō ꝙ ipse principium sit.

Hic ostendit quō pater sit ꝑncipiū filij· et ipse ⁊ fili⁹ ꝑncipium spūssancti. c

Deinde in eodeʒ li-

bro ꝯtinue ondit quō pater dicat̄ ꝑncipiū ad filium· ⁊ ad spūmsanctū ipse fili⁹· dicēs ideo esse prēm ꝑncipiū filij· qꝛ genuit eū· et patrē et filiū esse ꝑncipiū spūssancti· qꝛ spūssanct⁹ ꝑcedit vel dat̄ ab vtroq̄ʒ· Ait eīn ita· Si gignens ad id qd̄ gignit ꝑncipiū est: pr̄ ad filiū ꝑncipiū est· qꝛ genuit eū· Utrū aūt ⁊ ad spm̄ sctm̄ ꝑncipiū sit pater· qꝛ dictū est de pr̄e ꝓcedit· nō parua questio est· Q si ita est non iam ꝑncipiū eius tantū erit rei quā gignit vl' facit· sed ⁊ ei⁹ quā dat· ⁊ q̄ ꝓcedit ab ipso· Si ergo qd̄ dat̄ vel qd̄ ꝓcedit: ꝑncipium habet a quo dat̄ vel ꝓcedit· fatendū est patrem vl' filium vnū ꝑncipium esse spūssancti· nō duo ꝑncipia· Sʒ sicut pat̄ ⁊ filius ad creaturā relatiue vn⁹ creator ⁊ vnus dn̄s dicit̄· sic relatiue ad spūmsanctū vnum ꝑncipiū· Ad creaturam vō pater ⁊ filius ⁊ spūssanctus vnum ꝑncipium: sicut vn⁹ creator ⁊ vnus dn̄s· Ecce habes ꝙ pater ꝑncipium filij dr· qꝛ genuit eum· Qua ḡ notione est pr̄: ea ꝑncipiuz filij dicit̄· i· generatione· fm̄ quā etiaʒ dr auctor filij· Vn̄ Hylari⁹ in· iiij· li· de tri· ita ait· Ipso quo pater dr eius quē genuit auctor ostēdit̄ id nomen hn̄s qd̄ neq̄ʒ ex alio ꝑfectum intelligat̄· ⁊ ex quo is q̄ genit⁹ est substitisse doceatur: Nouit eccl'ia vnū innascibilē deū· Nouit vnigenitū dei filium· Confitet̄ patreʒ ab origine liberū· ꝯfitet̄ ⁊ filij originē ab initio· nō ipm̄ ab initio: sed ab initiali· nō ꝑ seipsum sed ab eo q̄ a nemine est natū ab eterno· natiuitatē· s· ex paterna eternitate sumentem· Edita est h̄ fidei ꝓfessio· sed ꝓfessionis ratio nōdum exposita est· ⁊ ideo querenda· s· quō intelligēdū sit ꝙ ait filij originē esse ab initio ⁊ non ipm̄ esse ab inino· sʒ ab initiabili· Hoc vnq̄ʒ subdens: determinauit quō acceperit initiuʒ· inq̄ens originē filij esse ab initio· Ac si diceret· Nō ita intelligas origineʒ filij esse

Ex his colligit̄ ꝙ pr̄ eo ē p̄ncipiū filij quo pr̄ generatione. s. et eodem etiam auctor filij.

Hylari⁹.

Notaq ꝙ dicit filiū nō eē ab initio sed ab initiali.

Apit ex quo sensu illa dixerit hylari⁹.

ab initio· quasi ipse filius habeat initium· sed quia ipse est ab initiabili·i· a patre a quo sunt oia· Nam licet filius sit principium de principio· nō tamen est concedendū q filius habet principium· Cum igitur filius sit principium de principio· et pater principium nō de principio· Nō est principium de principio: principium sine principio· sicut filius nō est pater· Neque tamen duo principia· sed unum· sicut pater et filius nō duo creatores· sed unus creator·

Cum pater et filius sint unū principium spiritussancti· queritur an eadem notione· d

Unum autē princi

pium sunt pater et filius· nō tantū creaturarū ut dictū est supra· sed etiam spūssancti· Ideo queri solet utrū eadē notione pater sit principium spūssancti et filius· an sit alia notio qua pater dicatur principium spūssancti· et alia qua filius? Ad qd dicimus· cū pater dicatur principium spūssancti et filius· quia spūssanctus procedit vel datur ab utroque· nec aliter procedit vel datur a pre quam a filio· Sane intelligi pōt patrē et filium eadem relatione vel notione principium dici spūssancti· Si vero queritur que sit illa notio quā ibi notat principium? Nomen eius nō habemus· sed nō est ipsa paternitas vel filiatio· immo notio quedā que pris est et filij: quia ab eterno pater et filius unum principium est spiritussancti· Donator autē ut predictum est dicitur pater vel filius ex tpe: sicut spūssanctus donum vel donatum·

Rñsio·

Queritur que sit notio qua pater et filius dr principiū spūssancti.

Ista est distinctio vicesimanona· In q magister postq egit de innascibilitate put significatur hoc nomine ingenitus· Agit de cōmuni spiratione put significatur hoc nomine principium. Et dividitur in tres partes. In quarum prima ostēdit qualiter tota trinitas p hoc nomen principium se habet ad creaturas. In secunda subdit quō per idem nomen .s. principium: psone se habeant ad invicē. In tertia subiungit concludendo. q nō sit aliquod cōmune nomen quo exprimatur relatio patris et filij et spūssancti. sicut p nomē principiū exprimitur relatio pris ad spūmsctm Primū facit a pricipio distinctōis usque ibi. Deinde in eodem libro. Secundū ab inde usque ibi. Unū autē principium. Tertiū facit ab inde usque ad finem distinctionis. Et tm̄ in generali. In speciali sententia magistri stat in tribus ppositionibus. quarum prima est hec Pater et filius et spiritussanctus sunt unum principium creaturarum temporaliter. Hanc propositionem magister probans dicit. q hoc nomen principium fm q relative dicitur: in divinis importat tm̄ relationem dei ad creaturas. vel relationem psonarū ad invicem. Et postea dicit q quelibet psona et tota trinitas dicitur principium creaturarum et eorum que naturaliter esse habent. non autē peccatorum. quia naturā viciant. et hoc est ratione creationis. propter quam creationem relatio intelligitur inter deū et creaturas. Sūt enim omnes psone unum principium respectu creature. et hoc ex tempore non ab eterno. propterea dicit q una persona est principium alterius. Nam pater est principium filij. quia ipsum genuit. et pater et filius sunt principium spūssancti. et hoc non ex tempore et essentialiter: sed notionaliter. Secunda propositio est hec. Pater est principium filij. pater et filius sunt unū pricipium ipsius spūssancti. Hoc mgr declarat auctoritate beati Augustini que sententialiter pmissa est Tertia ppositio est hec. Relatio qua pater et filius referūtur ad spūmsanctum nō habet aliquod nomen proprium usualiter. Hanc ppositionem magister probans querit. utrum pater et filius sunt eadem notione unū principium spūssancti. Et respondet q sic. licet non habeamus nomen illam notionē exprimens. Nam nomen illud .s. cōmunis spiratio: quo doctores illa notionem nominant temporibus magistri nondum fuit in usu. nec adhuc inventum. Postremo notandum est q hoc nomen principium transiens in pdicationem divinorum non semp sumitur uniformiter. Nam quandoque accipitur psonaliter. ut cū dr principiū de principio. et quandoque notionaliter. ut cum dicitur. Pater et filius sunt unum principiū spūssancti. quandoque essentialiter. ut cum dicitur. Pater et filius et spūssanctus sunt unum principiū creature. Et tm̄ in speciali.

De his que tpaliter de deo dicuntur et relative fm accidens qd non deo sed creaturis accidit· a

Di· XXX

Sunt eniz que

dam que ex tpe de deo dicuntur· et que tpaliter conveniunt sine sui mutatione· et relative dicuntur fm accidens· non qd accidit deo: sed qd accidit creaturis· ut creator· dñs· refugium· datum vel donatum: et huiusmodi· De his Aug⁹· in· v· li· de tri· ait· Creator relative dicitur ad creaturam sicut dñs ad servum· Item nō aliquem moveat q spiritussanctus cum sit coeternus patri et filio· dicitur tm̄ aliquid ex tpe· veluti hoc ipsum qd donatū diximus· Nā sempiterne spūssanctus est donum· tpaliter autē donatū· Et si dñs nō dicitur nisi cū habere incipit servū· etiā ista appellatio relativa ex tpe est deo· Nō enim sempiterna creatura est: cuius ille dñs est· ergo dñm esse nō sempiternū habet· ne cogamur etiā creaturā sempiternā dicere· quia ille sempiterne nō dominaretur: nisi etiā ista sempiterne famularetur· Sicut autē nō pōt esse servus qui nō habet dñm· sic nec dñs qui nō habet servum·

Aug⁹·

Oppositio q non ex tpe sit dñs· quia est dñs tpis qd non est ex tempore· b

Sed hic aliquis di

cet q nō ex tpe competit deo hec appellatio qua dr dñs· quia nō est tm̄ dñs rerū que ex tpe ceperunt· sed etiā illius rei que non cepit ex tpe· i· ipsius tpis· Qd nō cepit ex tpe· quia non erat ante tempus q inciperet· Et ideo nō cepit

Q̄ñ dñs cepit: deus cepit esse dñs. nec añ tpus fuit dñs. sed cum tpe. nō ex tēpore vel in tpe q: nō añ fuit q ipse dñs: sed simul.

Rñsio. — *Aug°.*

esse dñs ex tpe. Ad qd dici potest: q2 licet nõ ceperit ex tpe dñs esse temporis. cepit tñ esse dñs tpis: q2 nõ semp fuit tempus. 2 ipsi° hominis ex tpe cepit esse dñs. De hoc Aug° in eodem li. 2tinue ita ait. Quisquis extiterit q eternum deũ solu3 dicat. tempora vero nõ esse eterna pp̃ter varietatẽ 2 mutabilitatem. sed tñ ipsa tpa non in tpe esse cepisse. q2 nõ erat temp° anteq̃ tpa inciperent. Et ideo nõ in tpe accidenit deo vt dñs esset. q2 ipsorum temporum dñs erat. que vtiq3 nõ in tpe esse ceperunt. Quid rñdebit de homine qui in tpe factus est. cui° vtiq3 dñs nõ erat anteq̃ eẽt. Certe vt dñs hoĩs esset ex tpe accidit deo. 2 vt omnis amoueat̃ cõtrouersia: certe vt tu° dñs esset vel meus qui modo esse cepimus: ex tpe habuit. Quomodo ḡ obtinebim° nihil fm accidens dici deũ. nisi q2 ipsi° nature nihil accidit quo mutet̃: vt ea sint accidẽtia relatiua. q̃ cum aliqua mutatione rerũ de qbus dicunt̃ accidunt. sicut amicus relatiue dr. Non eñ amicus esse incipit: nisi cum amare cepit. Fit ḡ aliqua mutatio voluntatis vt amicus dicat̃. Nummus võ cum dicit̃ p̃cium: relatiue dr. nec tñ mutat° est cu3 esse ceperit precium. nec cum dr pignus 2 h mõi. Si ḡ nummus põt nulla sui mutatione totiens dici relatiue: vt neq3 cũ incipit dici. neq3 cum desinit aliq̃d in ei° natura vel forma qua num° est mutationis fiat. quãto facilius de illa incõmutabili dei suba debem° accipere q ita dicat̃ relatiue aliquid ad creaturã. vt q̃uis tpaliter incipiat dici. non tñ ipsi substãtie dei accidisse aliquid intelligat̃. sed illi creature ad quam dr. qualiter etiã refugiu3 nostrum dicit̃. Refugiu3 eñ nr̃ m dicit̃ deus relatiue. ad nos eñ refert̃. 2 tunc refugiũ nostrum fit cum ad eũ refugim°. Nunq̃d tunc fit aliquid in ei° natura qd anteq̃ refugeremus ad eum non erat: In nobis ḡ fit aliqua mutatio: qui ad eũ refugiẽdo efficimur meliores. In illo autẽ nulla. Sic 2 pater noster esse incipit: cũ p eius grãm regeneramur. q dedit nobis p̃tãtem filios dei fieri. Substantia ḡ nostra mutat̃ in meli°: cum filij eius efficimur. Sil̃r 2 ille pr̃ noster esse incipit. s nulla sue cõmutatione sube. Q ḡ tpaliter dici incipit de°: qd antea nõ dicebat̃. manifestu3 est relatiue dici. nõ tñ fm accidens dei q aliquid ei acciderit: sed plane fm accidens ei° ad qd dici aliquid de° incipit relatiue. Ex his apte ostẽdit̃: q quedã de deo tpaliter dicunt̃ relatiue ad creaturas sine mutatione deitatis. sed nõ sine mutatione creature. et ita accidens est in creatura nõ in creatore. 2 appellatio qua creatura dr relatiue ad creatorem: relatiua est. 2 relationẽ notat que est in ipsa creatura. Appellatio võ illa qua creator relatiue dr ad creaturã: relatiue q̃de3 est sed nullã notat relationẽ que fit i creatore.

Quõ intelligendu3 sit nihil dici d deo fm accidens. 2 que sunt accidentia relatiua.

Per sĩmitudinem oñd't q potest de° dici qd añ non dicebat̃ sine sui mutatõne vt nummus dicitur p̃cium.

Q de° dr refugium relatiue et ex tpe sine sui mutatione.

Q pater dr relatiue.

Sũmatim p̃dictorum intelligentiã perstringit.

Hic soluit̃ questio qua querebat̃ vtrum spũssanctus dicat̃ datum relatiue ad secum ipse det se.

c

Hic põt solui questio

supius p̃posita: vbi querebat̃ cũ spũssanctus datũ dicat̃ vel donatũ. Qd aũt dat̃ refertur ad eũ qui dat. 2 ad illũ cui dat̃. 2 spũssanctus det seipsum. vtrũ ad seipsum relatiue dicat̃ cum dr dari vel donari: Cui questioni rñdentes: dicim° spũmsanctũ dici datum vel donatũ relatiue. 2 ad dantẽ 2 ad illũ cui dat̃. Dans aũt siue donator est pr̃ cum filio 2 spũssancto. Nec tñ dicim° spũmsanctu3 referri ad se. sed appellatio dati vl' donati refert̃ ad dantem 2 ad recipientẽ. q2 nõ potest aliq̃d dici datũ nisi ab aliquo 2 alicui det̃. Cũ ãt spũssctũs dari a se vl' dat° a se dr relatiue q̃dẽ dr ad illu3 cui dat̃. 2 est appellatio relatiua. et in illo cui dat̃ mutatio fit nõ in dante.

Solutio.

Ista est distinctio tricesima hui° primi libri. In qua magister postq̃ egit de innascibilitate 2 communi spiratione. agit incidental̃r de q̃busdã relationibus que 2ueniunt deo ex tpe. Et tria facit. Nã primo ostendit deũ ad creaturã ex tpe referri. Secũdo subdit deum p talem relationẽ nõ mutari. Tertio exemplificat hoc per spũmsanctum et dr tpaliter dari. Primũ facit a principio distinctiõis vsq3 ibi. Quõ ergo obtinebim°. Secundũ ab inde vsq3 ibi. Hic potest solui. Tertiũ ab inde vsq3 ad finẽ distin. Et hec ẽ sñia hui° distinctionis in generali. In speciali sententia mgr̃i stat in tribus p̃positionib°. quar3 prima est hec. Constat deũ ad creaturas ex tpe referri. Hãc p̃positionẽ mgr̃ p̃bãs dicit. q illa que dicunt̃ de deo relatiue tpaliter dicunt̃ de ipso fm accidens. nõ fm accidens qd in deo sit: sed qd in creatur3 est. 2 exemplificat hoc p hmõi noĩa. creator. dñs refugiũ 2 similia que nõ p̃nt deo 2uenisse ab eterno. cum ab et̃no nõ habuit creaturã ad se refugientẽ seu seruum. sed incepit habere ex tpe. Cõtra quã mgr̃ obijciẽs dicit. q de° nõ incepit esse dñs tpis. q2 non incepit in tpe nec ex tpe. Ad qd mgr̃ rñdens dicit. q de° incepit esse dñs tpis: qñ tpus incepit esse. Uñ sicut tpus nõ incepit esse in tpe seu ex tpe. ita de° nõ incepit esse dñs tpis in tpe seu ex tpe. sed cu3 tpe. Scda p̃positio est hec Deus p relationẽ qua refert̃ ad creaturã nõ mutat̃. Hui° p̃positionis rõnem veritatis mgr̃ assignat di. q ipsa relatio est solũ in creatura realit̃. sed tñ ei° appellatio ẽ in deo respectu creatura3. Qd exemplificans dicit. q sicut num° fit p̃cium seu incipit esse precium sine sui mutatione. ita de° sine sui mutatione fit creator. Tertia p̃positio ẽ hec. q spũssanct° sine sui mutatione puris mentib° dat̃. Hãc p̃positionẽ mgr̃ p̃bat soluẽdo questionẽ suam quã supius distinctione. xviij. reliquerat insolutã. Utrum. s. spũssanctus dans seipsum possit referri ad seipsu3. Et rñdet q cũ spũssanctus dr datus vel missus a se. tũc relatiue dr

ad eum cui daẜ. ⁊ est relatio sm nomẽ. ⁊ nõ sm rem. ⁊ sit mutatio in illo cui daẜ nulla mutatiõe facta ĩ ipso donãte. Et tñ de sniã mgri in hac distinctõe ĩ spãli.

Quõ dicaẜ fili⁹ equalis pr̃i an sm subam an sm relationem ita ⁊ similis. a

Di. XXXI

Preterea con-

siderari optet: cũ tres psone coequales sibi sint. vtruz relatiue h̃ dicaẜ. an sm subam: et si relatiue. vtrum sm relationẽ an sm essentiã ꝯsiderãda sit equalitas? Deinde qd sit ipsa eq̃litas? Ad qđ dicimus: q2 sicut simile nihil sibi est. Similitudo eñi vt ait Hylari⁹ sibiipsi nõ est. ita ⁊ equale aliquid sibi non dr̃. ac ꝓ hoc sicut simile. ita ⁊ equale relatiue dr̃. Dicitur ğ relatiue filius equalis pr̃i. ⁊ vtriq3 spũssanct⁹. Est tñ equalis patri fili⁹. ⁊ vtriq3 spũssanct⁹ ꝑpter summam simplicitatẽ essentie ⁊ vnitatẽ. Equalis est ğ filius pr̃i sm subam. nõ sm relationẽ. Vñ Aug⁹. in. v. li. de tri. ait. Querimus sm quid equalis sit patri filius. nõ sm hoc q̄ ad patrẽ dicit̃ fili⁹ equalis est patri. Restat ğ vt sm id equalis sit q̄ ad se dicit̃. Quicq̄d autẽ ad se dicaẜ: sm subam dicit̃. Restat ğ vt sm substantiã sit equalis. Eadem ğ est vtriusq3 substantia. Itẽ in. vj. li. Sat3 est videre nullo mõ filiũ equalẽ esse pr̃i. si in aliquo. s. qđ ꝑtineat ad significandã eius subaz inequalis inuenit̃. In oĩbus ğ equalis est patri filius. ⁊ est eiusdem sube. Equalis est etiã spũssanctus. ⁊ in oĩbus equalis ꝑpt̃ summã simplicitatem illi⁹ substantie. Ex hĩa ꝑspicuum fit q̄ sm subam filius ẽ equalis patri. ⁊ vtriq3 spũs sanctus. ⁊ appellatio tñ relatiua est. Equalitas ğ patris ⁊ filij nõ est relatio vel notio sed naturalis vnitas ⁊ idemptitas.

Hylari⁹.

Aug⁹.

Quid sit equalitas

Hic quõ dicaẜ similis ⁊ q̄d sit silitudo. b

Hoc idem etiam di-

cimus de simili ⁊ similitudine. Cum eñi dicit̃ filius similis patri: relatiue q̄dem dicit̃. sed similis est patri ꝑpter vnitatẽ essentie. Est ğ appellatio tantũ relatiua. Similitudo v̓o indifferens essentia. Vñ quibusdam nõ indocte videt̃ nomine equalitatis vel similitudinis nõ aliquid poni: sed remoueri. vt ea ratione dicaẜ filius equalis patri. q2 nec maior est eo nec minor. ⁊ hoc ꝑpter vnitatẽ essentie. Ita ⁊ similis dicitur. q2 nec diuersus nec alienus. nec in aliquo dissimilis. Et hoc ꝑpt̃ essentie simplicitatez. Non ğ sm q̄ filius est genitus a patre: equalis vel inequalis ẽ patri. nec similis vel dissimilis. sed equalis ⁊ similis sm substantiam.

Quibusdã videt̃ q̄ noĩe equalitatꝭ vl' silitudinis ñ ponit̃ aliq̄d: sed remouet̃.

De sententia sancti Hylarij qua in trinitate ꝑsonarum ꝑpria ostendit. c

Nõ est igit̃ hic pre-

termittendum q̄ vir illustris Hylari⁹ ꝑprietates ꝑsonarum assignans: dicit in pr̃e esse eternitatẽ. speciem in imagine. vsum in munere. Que tante difficultatis sunt verba: vt in eo2 intelligentia atq3 explanatione vehementer laborauerit Aug⁹. vt ipse ostẽdit in vj. li. de tri. ita dicens. Quidam cum vellet breuissime singula2 in trinitate ꝑsonarũ insinuare ꝑpria. Eternitas est inquit in patre species in imagine. vsus ĩ munere. Et q2 nõ mediocris autoritatis in tractatione scripturarũ ⁊ assertione fidei vir extitit. Hec eñi Hylarius in libris suis posuit. Ho2 verborũ id est patris ⁊ imaginis ⁊ muneris eternitatis speciei ⁊ vsus abditam scrutat⁹ intelligẽtiam: quantũ valeo nõ eum secutũ arbitror in eternitatis vocabulo. nisi q̄ pater nõ h3 patrẽ de quo sit. filius aũt de patre est vt sit. atq3 vt illi coeternus sit. Imago eñi si ꝑfecte implet illud cui⁹ imago est: ipsa coequaẜ ei. nõ illud imagini sue. in qua imagine speciez nominauit. Credo ꝑpter pulcritudinez vbi tanta est ꝯgruentia ⁊ prima equalitas ⁊ prima similitudo nulla ĩ re dissidẽs. et nullo mõ inequalis. ⁊ nulla ex parte dissimilis. sed ad idemptitatem r̃ndens ei cui⁹ imago est. vbi est prima ⁊ summa vita. cui nõ est aliud viuere ⁊ aliud esse. sed idem ⁊ p̃mus ac summ⁹ intellect⁹ cui nõ est aliud viuere ⁊ aliud intelligere: sed idem hoc est vnũ tanq3 verbum ꝑfectum: cui nõ desit aliquid. ⁊ ars quedã omnipotentis ⁊ sapientis dei. plena omniũ rationum viuentiũ incõmutabiliũ. ⁊ omnes vnũ in ea. sicut ipsa vnũ de vno cum quo vnũ. ibi nouit omnia deus que fecit ꝑ ipsam.

Ex q̄ sensu ĩtelligẽda sũt v̓ba Hyla. ħ docet Aug. ⁊ prius quare pr̃i eternitas tribuat̃.

Hylari⁹ in li. de synodis. Imago eius ad quaz imaginaẜ spẽs. indifferẽs est. Req3. n. ipse sibi q̄sq3 imago est. sed eũ cui⁹ imago ẽ necesse est vt imago demõstret. Imago ğ ẽ rei ad rez coequendã ⁊ imaginata et ĩdiscreta silitudo. Est ğ pater. ẽ etiaz fili⁹. q2 imago patris est filius. Et q2 imago est vt rei imago sit spẽm necesse ẽ et naturã ⁊ eẽntiaz sm q3 imago ẽ in se habeat autoris.

Hic de spũsancto quare vsus dicaẜ. d

Est autẽ ineffabilis

q̄daz cõplexus pr̃is ⁊ imaginis q̄ nõ est sine ꝑfruitiõe. sine charitate. sine gaudio. Illa ğ dilectio delectatio. felicitas vl' beatitudo. si tñ aliq̄ hũana voce digne dr̃ vsus ab illo appellata est breuit̃. ⁊ est ĩ trinitate spũssanct⁹ nõ genitus. s̃ genitoris genitiq3 suauitas. ingenti largitate atq3 vbertate ꝑfundẽs oẽs creaturas ꝓ captu ea2. Itaq3 illa tria ⁊ a se inuicem determinari videnẜ. ⁊ in se infinita

sunt· Qui videt h̄ vel ex pte: vel p speculum in enigmate: gaudeat ꝯgnoscēs deū ⁊ grās agat· Qui v̄o non videt tendat p pietatē ad videndū· non p cecitatē ad calūniandū· qm̄ vn⁹ est deus· sed tm̄ trinitas· Ecce habes qualr verba hylarij p̄missa accipiēda sunt· licet tante sint ꝓfunditatꝭ· vt etiā adhibita expositione vix aliquaten⁹ ea intelligere valeat human⁹ sensus cum ⁊ ipsa eoꝝ explanatio quam hic Aug⁹· edidit: plurimū in se habet difficultatis ⁊ ambiguitatis·

Q non mō illa v̄ba hylarij, sed explanatio Augustini sup his obscurissima est.

Q ꝺm hanc expositionē nō distinguunt ibi ꝓprietates ꝑsonarum tres· e

Non enim secūduz

p̄missam expositionē distiguunt hic tres ille ꝓprietates superi⁹ assignate· ꝗ ipse hypostases distincte ab inuicē monstrant· Eternitatis tm̄ noīe eadez videt designata ꝓprietas: quā notat h̄ nomen ingenit⁹· Sz videamus q̄d sit qd ait· Imago si ꝑfecte iplet cui⁹ imago est· ipsa coequat ei· nō illud sue imagini· videt eniz dicere ꝙ fili⁹ q̄ est imago pr̄is: pr̄i coequat· nō pr̄ filio· cū et fili⁹ dicat equalis patri in scriptura· ⁊ pr̄ filio· sz fili⁹ h̄ȝ a pr̄e vt sit ei eq̄lis· pr̄ aūt nō habet a filio· ⁊ tm̄ fili⁹ plene ac ꝑfecte equalis est patri· i· imago ei cuius est imago·

Quare dicat hylarius ꝓpria ꝑsonaꝝ assinasse in verbis p̄dictꝭ· cum ibi nō sint exp̄sse ꝓprietates· f

Propria ergo per-

sonaꝝ in p̄dictꝭ v̄bis assignasse d̄r hylarius qꝛ relatiua noīa ꝑsonaꝝ posuit· s· pr̄is imaginis ⁊ munerꝭ· que relatiue dicunt de ꝑsonis ⁊ ꝓprietates notant qb⁹ distinguunt ꝑsone Ita eīn d̄r spūssanct⁹ mun⁹ relatiue sicut donum· Uerumtn̄ ipsas ꝓprietates alijs trib⁹ noīb⁹ nō significauit: iuxta p̄dictā Augustini expositionē: nisi solo noīe eternitatꝭ· q̄ nō ipsam paternitatez· sed eam voluit intelligi notionem qua dicit ingenitus·

Hylariꝭ in li. de synodis. Si qs inascibilē ⁊ sine initio dicat filiū quasi duo sine principio ⁊ duo inascibilia. et duo inata. dicens duos faciat deos: anathema sit. caput eīn qd ē principiū oīm filius. Caput aūt quod est principiū xp̄i

Q earundem ꝑsonaꝝ distinctionē notat Aug⁹· alijs verbis sine exp̄ssione trium proprietatum· g

Illud etiam sciri

oportet ꝙ earundē triū ꝑsonaꝝ distinctionē Augꝭ· ꝯsidere volens· sine exp̄ssione illaruz triū ꝓprietatū superi⁹ cōmemorataꝝ in primo li· d̄ doc· xp̄iana sic ait· In pr̄e est vnitas in filio equalitas· in spūsancto vnitatꝭ equalitatisq̧ ꝯcordia· Et hec tria vnū oīa ꝓpter patrē· equalia oīa ꝓpter filiū· cōnexa oīa ꝓpter spūmsanctū· Itaq̧ pr̄ ⁊ filius ⁊ spūssanctus: ⁊ singulus q̄sq̧ hoꝝ de⁹ est· ⁊ simul oēs vnus de⁹· ⁊ singulus quisq̧ hoꝝ plena suba est· ⁊ simul oēs vna suba· pr̄ nec filius est nec spūssanct⁹· ⁊ filius nec pr̄ est nec spūssanct⁹· Spūssanct⁹ nec pr̄ est nec fili⁹· sed pater tm̄ pater· ⁊ filius tm̄ filius· ⁊ spūssanct⁹ tm̄ spūssanctus· Eadē trib⁹ eternitas· eadē incōmutabilitas· eadē maiestas· eadez ptās· In his v̄bis apte insinuat ꝑsonaꝝ trium distinctio·

deus. Sic eniz ad vnū inuiabile oīm. initiū ꝑ filium vniuersa referim⁹ filiū innascibilē ꝯfiteri impijssimū est. Iam eīn no erit vn⁹ de⁹. qꝛ deū vnū p̄dicari natura vni⁹ inascibilis dei exigit. Cum ḡ de⁹ vn⁹ sit duo inascibiles esse nō pñt cū idcirco deus vn⁹ sit cuz ⁊ pr̄ d̄s sit. ⁊ fili⁹ dei de⁹ sit. qꝛ innascibilitas sola penes vnū sit. fili⁹ aūt idcirco de⁹ qꝛ ex inascibili essentia nat⁹ extitat. Caput eīn oīm fili⁹ est sed caput filij de⁹ ē ⁊ ad vnū deum oīa hoc gradu. et hac ꝯfessione referunt cuz ab eo sumant vniuersa principiū cū ipse p̄ricipiū sit. Idē in eodē Oib⁹ creaturꝭ substantiā volūtas dei attulit. sz naturā dedit filio ex inascibili ac nōnata substātia ꝑfecta natiuitas. Talia eīn cuncta creata sūt qualia deus esse voluit. fili⁹ aūt nat⁹ ex deo subsistit talis qualis deus est Nec dissimilem sui edidit natura naturā. sz ex substātia dei genit⁹ nature ꝺm originez attulit non ꝺm creaturas voluntatis essentiam.

Quare patri attribuatur vnitas· et filio equalitas· h

Sed plurimos mo

uet ꝙ pr̄i attribuit vnitatez· filio equalitatē· Cuz eīn vnitas dicat ꝺm subam· nō tm̄ in patre est· sed etiā in filio ⁊ in spūsancto· ⁊ equalitas vna est patris ⁊ filij ⁊ spūssancti· Cur ḡ patri attribuit vnitas· ⁊ filio equalitas· Forte eadē rōne attribuit pr̄i vnitas ꝺm Augu· qua supra eidem eternitas ꝺm hylariuz· qꝛ vicz pater ita est: vt ab alio nō sit· Et qꝛ filiū genuit vnū secum deū· ⁊ spūssanct⁹ ab eo ꝓcedit vnus cū eo deus· Unitas ḡ in pr̄e esse dicit· qꝛ nec est aliq̄d aliud a quo sit· Non eīn ab alio est· nec ab eo aliq̄s vel aliquid est ab eterno· qd vnū cum eo nō sit· filius eīn ⁊ spiritussanctus vnū sunt cū patre· Uñ veritas ait· Ego ⁊ pater vnum sumus·

Quare pater ⁊ filius dicant esse vnū vel vnus deus sed non vnus· quia res eiusdem nature recte possunt dici vnum simpliciter esse ⁊ cum adiectione· Res vero diuerse nature nō possunt dici vnum nisi dicatur quid vnum· i

Hic dici oportet ꝙ

pater ⁊ fili⁹ ⁊ spūssanct⁹ recte dicūt esse vnū et vn⁹ de⁹· ꝗ nō vn⁹· Res eīn due vel plures recte pn̄t dici vnū esse: si sint vni⁹ essentie· et eaꝝ vna sit natura· Un⁹ aūt vel vna nō pōt dici de diuisis reb⁹ nisi addat q̄d vn⁹ vel vna· Quo addito recte pōt dici d̄ reb⁹ ⁊ vni⁹ ⁊ diuerse sube· Uñ augꝭ· i· vj· li· de tri· sic ait· Nescio vtrū inueniat in scp̄turꝭ dictū vnū sunt quoꝝ est diuersa natura· Si aūt ⁊ aliq̄ plura sunt eiusdem nature ⁊ diuersa sentiant· non sunt vnū inquantuz diuersa sentiūt· Cum ḡ sic d̄r vnum: vt nō addat quid vnuz· ⁊ plura vnuz dicunt eadē natura atq̧ essentia· non

Hylari⁹ in li. de de synodis. Un⁹ forte exp̄sse videtur de indifferēti similitudine patris ⁊ filij fides locuta esse. cum de patre et filio et

dissidens neqꝫ dissentiens significat. Unde Paulus ⁊ apollo. q̄ ⁊ ambo hoies erāt ⁊ idē sentiebant: vnū esse dicunt cū dicit. Et qui plantat ⁊ q̄ rigat vnū sunt. Cum vero additur quid vnū. pōt significari aliquid ex plurib⁹ vnum factū. q̄uis diuersa natura. sicut aīa ⁊ corpus nō possunt vtiqꝫ dici vnū. Quidem tam diuersum nisi addat vel subintelligatur quid vnum. i. vn⁹ homo. Un̄ aplūs. Qui adheret inquit dn̄o: spūs vn⁹ est. Nō dixit vn⁹ est vel vnum sunt. sed addidit spūs. Diuersi sunt eīm natura spūs hominis ⁊ spūs dei. s; inherendo fit spūs hominis vnus spūs cum deo. quia p̄ticeps fit veritatꝫ ⁊ beatitudinis illius. Si g̊ de his que diuerse sube sunt: recte dicit q̄ sint vnus spūs. quāto magis qui vnius sube sunt: recte dicunt vn⁹ deus esse. Pater g̊ ⁊ filius vnū sunt vtiqꝫ s̄m vnitatem essentie ⁊ vnus deus. In quo ⁊ arriana heresis dampnat. que patrē ⁊ filium ⁊ spm̄sanctū (vt ait Aug⁹. in li. de heresi.) nō vult eē vni⁹ eiusdemqꝫ sube atqꝫ nature. vel vt expssius dicat essentie. que grece dr̄ vsia. sed filiū esse creaturā. Nec nō ⁊ sabelliana q̄ (vt ait Aug. in eodem li.) dicebat x̄pm eundē ipsum ⁊ patrem ⁊ spm̄sanctū esse: vt eēt trinitas noīm sine subsistentia p̄sonarū. Utranqꝫ pestem (vt ait Aug⁹. sup Joh.) elidit veritas dicēs. Ego ⁊ pat̄ vnū sum⁹. Utrūqꝫ audi ⁊ aduerte ⁊ vnū ⁊ sumus. ⁊ a caribdi ⁊ a scilla liberaberis. Q2 eīm dixit vnū. liberat te ab Arrio q̄ dixit sumus: liberat te a Sabellio. Si vnū ergo non diuersum. si sumus g̊ pater ⁊ filius. Sumus eīm nō diceret de vno. nec vnū de diuerso. Erubescant g̊ sabelliani qui dicunt ipm̄ esse patrē qui est fili⁹: ꝯfundentes personas. q̄ ⁊ dicti sunt patripassiani. q̄ dicunt patrem fuisse passum. Arriani vero dicunt aliud patrē esse. aliud filiū. nō vnā subam s; duas patrē maiorē. filiū minorē. Noli hoc dicere tu catholice. In medio g̊ nauiga. vtrūqꝫ periculosum latus deuita ⁊ dic. Pater pr̄ est. ⁊ filius filius est. Alius pr̄. alius filius. sed non aliud. imo hoc ipsum. q2 vnus de⁹. Ecce ostēsum est quare vnitas in patre esse dicat: cū tres vnum sint.

Quare dicit esse equalitas in filio. cū sit vna equalitas trium. k

Nūc videam⁹ quare

equalitas dicat esse in filio. cū vna ⁊ summa equalitas sit triū. Hoc ideo forte dictum est. q2 filius genit⁹ est a patre equalis gignēti ⁊ dono q̄d ab vtroqꝫ p̄cedit. ⁊ ideo illa tria dicunt esse equalia p̄pter filium. Filius eīm habet a pr̄e vt sit ei equal' ⁊ spūisancto. ⁊ spiritussanctus ab vtroqꝫ habet: vt sit equalis vtriqꝫ. Hoc aūt sine assertiōis supcilio ⁊ maioris intelligentie p̄iudicio dicimus. malentes in aptione tam clausoꝝ sermonum peritiores audire q̄ꝫ aliquid alijs influere.

Quare in spūsancto dicit esse vtriusqꝫ cō cordia vel conexio. l

Q autez in spiritu

sancto dr̄ esse vtriusqꝫ ꝯcordia. ⁊ p eū omnia connexa: facilior est intelligētia. nobis p̄mis sa ad mentē reuocantib⁹. Supra eīm s̄m auctoritates sanctoꝝ dictū ē q̄ spūsanct⁹ amor est quo pr̄ diligit filiū. ⁊ filius patrem. Recte ergo spūsanctus dr̄ ꝯnexio vel ꝯcordia pr̄is et filij. ⁊ p eum oīa ꝯnexa. Un̄ Aug. in. v. li. de tri. Cōmunio quedā consubstātialis pr̄is ⁊ filij est amboꝝ spūsanct⁹. Idem in. vij. li. d̄ tri. Spūsanctus est summa charitas vtrūqꝫ cōiungens nosqꝫ subiungens.

Ista est distinctio tricesimaprima hui⁹ primi libri. In qua mgr̄ postq̄ꝫ egit de p̄prietatib⁹ p̄sonarum p̄prijs. incipit agere de appropriatis. Et tria facit. Nā primo ondit quedam noīa cōmunia appropriabilia aliqbus p̄sonis. In scdo ostendit significationē quorundā noīm cōmuniū. sed appropriabiliū s̄m Hylariū. Tertio assignat rōnem appropriatoꝝ pri⁹ dictoꝝ. Primū facit vsqꝫ ibi. Nō est p̄tereundū. Scdm vsqꝫ ibi. Hic dici optet. Tertium vero ab inde vsqꝫ ad finē distin. Et hec ē snīa mgr̄i ī generali. In speciali snīa mgr̄i stat in trib⁹ p̄positionib⁹. quarum prima ē hec. Equalitas ⁊ silitudo sunt ī diuinis relationes tm̄ s̄m rōnes. Et mgr̄ hanc p̄positionē p̄bās querit tres q̄stiones. Et prima ē. Utrum hoc nomen equale ī diuinis dicat substātiā vel relationē. Et respondet q̄ relatiue dr̄. eo q̄ sicut nihil p̄prie dr̄ sibi ipsi simile. ita etiā non pōt dici equale p̄prie. Scdo querit. Utrū equalitas s̄m essentiā vl' relationē attendat. Et rn̄det q̄ s̄m essentiā nō s̄m relationē. Qd̄ p̄bat auctē b. Augꝫ. dicētꝫ. Querim⁹ s̄m q̄d sit equalis pr̄i filius. nō s̄m hoc q̄ ad patrē dr̄ fili⁹ equal' est patri. Restat g̊ q̄ s̄m hoc eq̄lis sit q̄d ad se dr̄. q̄cq̄d aūt ad se dr̄ s̄m substantiā dicit. restat g̊ q̄ s̄m substātiam ē equalis. Tertio querit q̄d sit ipa equalitas in diuinis. Et rn̄det q̄ sit quedā relatio s̄m nomē solū. id ē. relatio rōnꝫ. ⁊ realr̄ nihil aliud ē q̄ꝫ idemptitas v̄tutis diuinaꝝ p̄sonaꝝ. Et addit q̄ idē dicendū est de silr̄tudine ī diuinis. s. q̄ dicat ⁊ attendat s̄m substantiā seu vnitatē essentie. Et q̄ sit relatiuū s̄m nomen. Et postea ex p̄dictis approbat opinionē quorūdam dicentiū. s. q̄ sile ⁊ equale ī diuinis nō dicunt positiue: sed negatiue. eo q̄ equalitas excludit differentē magnitudinē. Silr̄tudo aūt excludit omnē diuersitatē. Secūda p̄positio ē hec. In diuinis s̄m appropriationē affirmant de patre eternitas et vnitas. de filio imago ⁊ equalitas. de spūsancto amboꝝ nexus ⁊ charitas. Hāc mgr̄ insinuat ex v̄bis Hylarij. atqꝫ reddens rōnem ex dictꝫ b. Augꝫ. qui dicit eternitatē patri appropriari. q2 cū eternitas p̄uenit principiū. ideo cōuenit patri. qui p̄pter principij priuationem innascibilis affirmat. Imaginē. equalitatē. speciem ⁊

spūsancto ita sen serit significatā in nominib⁹ p̄prijs vniuscuiusqꝫ noīatoꝝ substantiā ⁊ ordinē ⁊ gloriam vt sunt quidem p̄ substātiā tria p̄ ꝯsonantiā vero vnū. Uolens g̊ ꝯgregata sctoꝝ synodus impietatē eaꝝ p̄imere que vnitatē patris ⁊ filij ⁊ spūs sancti noīm numero illuderet. vt nō subsistente cāvniuscuiusqꝫ nois triplex nūcupatio obtineret sub falsitate noīm vnionē et pr̄ solus atqꝫ vn⁹ idem ⁊ ipse haberet ⁊ spūs sancti nomē ⁊ filij. Idcirco tres substantias esse dixerunt. subsistentiū p̄sonas. sed p̄ substantiā edocentes nisi substantiā pr̄is et filij diuersitate dissimilꝫ essentie separantes. Qd̄ aūt dictum est: vt sint q̄dem p̄ substātiā tria p̄ ꝯsonantiā vero vnū non habet calumniā. q2 eo ꝯnominato spū id est paraclyto ꝯsonantie poti⁹ q̄ essentie p̄ silitudinē substantie p̄dicari cōuenit vnitatem. Item in eodem. Cum deū patrē ꝯfitemur ⁊ x̄pm dei filiū p̄dicamus ⁊ inter hec diuortiū deoꝝ sit irreligiosa cōfessio nō p̄nt s̄m nature indifferentiam ⁊ nomen indifferēs nō vnū esse ī essentie generatione quoꝝ essentie nomen nō licet esse nisi vnū. nō eīm religiosa vnitas nominis ex indifferentꝫ nature es-

senti a ꝯstitutam p̄sonā genite ademit eēntie. vt vnica ac singularis dei substātia p̄ vnionē noīs itelligatur: cum vtriusqꝫ essentie noīm. i. vnus deus. ob indiscrete in vtroqꝫ nature indissimilē substantiam p̄edicetur.

pulchritudinē dicit appropriari filio: ꝑpter ꝑfectã ꝛ ꝓportionatã repſentationē patris. Repſentat eñ filius cū summa ſilitudine ꝛ equalitate. Munus aūt ꝛ nexum charitatꝭ ꝛ vſum aſcribit ſpūiſancto. eo ꝙ ꝑ ipſum ꝛ ab ipſo omnia nobis donanꝭ ꝛ infunduntꝭ ad noſtram vtilitatem. Tertia ꝓpoſitio eſt hec. Quis pater ꝛ filius ꝛ ſpūſſanctꝰ vnum ſunt. non tñ dici debent vnꝰ. niſi cū additione vt dicaꝭ. vnus deus. vnꝰ creator. Cuꝰ ratio eſt. qꝛ neutrū genꝰ referꝭ ad eſſentiam. ideo cum dꝛ pater ꝛ filꝰ ꝛ ſpūſſanctꝰ ſunt vnū intelligiꝭ eſſentialiter. vel aliquid talium. Maſculinum vo genus referꝭ ad ꝑſonaꝫ ſeu hypoſtaſim. ꝛ nō cum dꝛ. pater ꝛ filius ꝛ ſpūſſanctꝰ ſunt vnus. niſi fieret additio vt diceretꝭ vnus deus vel vnꝰ potens vel vnus ſciens. tollereꝭ diſtinctio ꝑſonarū vel ponereꝭ ipſarum ꝯfuſio. Et tñ de ſententia in ſpeciali.

Utrum pater vel filius ſpūſancto diligat cum diligere idem deo ſit qḋ eſſe. a

DI. XXXII

Hic oritur que

ſtio ex ꝑdictis deducta. dictū eſt eñ ſupra atqꝫ ſanctoꝝ autoritatibus oſtenſum ꝙ ſpūſſanctꝰ eſt cōmunio patrꝭ ꝛ filij ꝛ amor quo pater ꝛ filiꝰ ſe inuicē diligūt. Ideo querit. Utruꝫ pater vel filius ꝑ ſpūmſanctū diligat? Qḋ vtiqꝫ videtur oportere dici ſm autoritates ſuprapoſitas. quibus oſtendiꝭ ſpūmſanctū eſſe q̇ genitus a gignente diligaꝭ. genitoremqꝫ ſuū diligat. Sed econtra ſi pater vł filiꝰ dicaꝭ diligere ꝑ ſpūmſanctū: videꝭ eſſe ꝑ ſpiritūſanctū. quia nō eſt aliud deo eſſe ꝛ aliud diligere. ſed idem. qꝛ vt ait Augꝰ. in. xv. lib. de tri. Quicquid ſm qualitates in illa ſimplici natura dici videtur ſm eēntiam ē intelligendū. vt bonus. magnus. immortalis. ſapiens. diligēs. et hmōi. Ideoqꝫ ſi pater vel filius diligit per ſpūmſanctū. ꝑ ipm ſpiritū eſſe videꝭ. neqꝫ tantum eſſentia ſua diligit. ſed etiam dono.

Augꝰ.

Hec q̄ſtio iſolubilis ē. humanū ſupans ſēſū i q̄ autoritates ſibi occurrūt. b

Huic questioni cuꝫ

altitudine nimie ꝓfunditatꝭ ꝯtineat id ſoluꝫ rñdemus qḋ Augꝰ. ſignificare videꝭ. ſ. ꝙ pr̄ ꝛ filꝰ ſe diligāt ꝛ vnitatē ſuēt. nō ſolū eēntia ſua. ſꝫ ſuo dono ꝓprio. qḋ lꝫ ſuꝑ poſitū ſit iterare cū nō piget. qꝛ ſic expedit. Ait ḡ Augꝰ. i vj. li. ḋ tri. ita. Manifeſtū ē ꝙ nō aliq̄s duoꝝ ē quo vterqꝫ ꝯiungiꝭ quo genitꝰ a gignente diligaꝭ genitoremqꝫ ſuū diligat. ſintqꝫ nō ꝑticipatiōe. ſꝫ eēntia ſua neqꝫ dono ſuꝑioris alicuius. ſꝫ ſuo proprio ſeruantes vnitateꝫ pacis. Ecce hic diꝭ ꝙ eēntia ſua ꝛ dono ſeruant vnitatē. Idem in. xv. li. de tri. ait. In illa trinitate quis audeat dicere patreꝫ nec ſe nec

Augꝰ.

Aperte dicit ꝙ pr̄ ꝛ filius eſſentia ꝛ dono ſuo diligant ſe ꝛ pacem ſeruant.

filium nec ſpiritūſanctū diligere. niſi ꝑ ſpūmſanctū. Hic apte oſtēdit patrem non tantū ꝑ ſpūmſanctū diligere. Nō aūt ſimpliciter dicit patrē nō diligere ꝑ ſpūmſanctum.

Utrū pr̄ ſit ſapiēs ſapia quā genuit. ſic diligit amore q̇ ab ipo ꝓcedit. c

Preterea diligenter

inueſtigari oportet vtrū pater ſapiens ſit ſapientia quā genuit que tñ filius eſt? Qḋ videtur a ſili poſſe probari. Si eñ pater diligit amore qui ab ipo procedit. cur nō et ſapiētia vel intelligentia quā ipe genuit ſapit vel itelligit? Hanc queſtionē vrgere videtur. vt ait Augꝰ in. vj. li. de trini. quod ſcripſit aplš dicens chriſti dei vtutē ꝛ dei ſapientiā. Ubi q̄ritur. vtrū ita ſit pr̄ ſapientie ꝛ vtutis ſue. vt hac ſapientia ſapiēs ſit quā genuit. ꝛ hac virtute potēs quaꝫ genuit? Sed abſit vt ita ſit. qꝛ ſi hoc eſt ibi eſſe qḋ ſape. nō ꝑ illam ſapiaꝫ quā genuit ſapiens dꝛ pater. alioq̄n nō ipſa ab illo ſed ille ab ipſa ē. Si eñ ſapia quaꝫ genuit cā ē illi vt ſapiēs ſit: etiā vt ſit ipſa illi cauſa eſt. qḋ fieri nō poteſt. niſi gignēdo euꝫ aut faciendo. ſed nec genitricē nec ꝯditricē patris vllo mō quiſq̄ dixerit ſapiam. Quid eñ eſt inſanius? Ergo pr̄ ipſa ſapia eſt qua ſapiens eſt. Filius vo dicꝭ ſapientia patris. ꝛ virtus patris. nō qꝛ pater ꝑ eum ſit ſapiēs vel potens. ſed qꝛ filꝰ ſapia ꝛ virtꝰ eſt de patre ſapia ꝛ virtute. Ex his ḡ patet ꝙ paꝭ nō eſt ſapiens ſapia genita. ſed ſeipſo ſapientia ingenita.

Hic determinat dicēs patrē nō eſſe ſapientē ſapia quā genuit. Augꝰ. in li. lxxxiij. queſ. Cuꝫ ſapiens deꝰ dꝛ ꝛ ſapientia ſapiens dicꝭ ſine qua eum vel fuiſſe aliq̄n. vł eſſe poſſe nephaſ ē credere. nō ꝑticipatione ſapiē ſapienſ dꝛ. ſicut aiāˣ q̄ ꝛ eē ꝛ nō eē ſapiēs pōt. ſꝫ qḋ ipſe eā genuerit qua ſapiens dꝛ ſapientiā. Aiaduerte lector patrē dici ſapientē genita ſapia. qḋ eñ aliis obuiat teſtimonijs. Uerꝫ hoc auguſtinꝰ corrigit in li. retractā. inquienſ. Dixi in li. lxxxiij. q̄ſtionū. de pr̄e. ꝙ eaꝫ genuit qua ſapiens dꝛ ſapientiam. Sed meliꝰ iſtā queſtionē i li. poſtea de trini. tractaui.

Utrum filius ſit ſapiens ſapiētia genita vel ingenita. d

Poſt hec queri ſo-

let a quibuſdā vtꝝ filius ſit ſapiens ſapia genita vel ingenita? Si eñ nō eſt ſapiens ſapientia genita. nec ſeipſo ſapiens eſt. Si vero ſapia genita ſapiēs ē. nō videꝭ ſapiēs eſſe ſapientia ingenita. ꝛ ita nō videꝭ eſſe ſapiēs q̇ pr̄e. cū a pr̄e habeat oīa. Ad qḋ dicimꝰ quia vna ē ſapia pr̄is ꝛ filij et ſpūſſancti ſicut vna eēntia. qꝛ ſapia i illꝰ nature ſimplicitate eſt eēntia. ꝛ tñ filꝰ tñ ē ſapia genita. ꝛ pr̄ tñ eſt ſapia ingenita. vel a ſapia ingenita. Et cum ipe ſit ibi eſſe qḋ ſapientē eē. relinq̄ꝭ vt ſapia genita ſit ſapiens de ſapientia ingenita. Nō ergo filius dicꝭ ſapientia dei tanq̄ꝫ ipe ſolus intelligens ſit vel ſapiens ſibi ꝛ patri ꝛ ſpiritui ſancto. qꝛ vt ait Augꝰ. in. xv. lib. de trini.

Si solus ibi filius intelligit et sibi et patri et spiritusancto· ad illã redit absurditatez vt pater nõ sit sapiẽs de seipso· sed de filio· Nec sapia sapiaz genuerit· sed ea sapia pr dicat sapiẽs esse quã genuit· Ubi enĩ nõ est intelligentia nec sapia põt esse· Ideoqz si pater nõ intelligit ipse sibi· sed filius intelligit patri pfecto filius patrẽ sapientẽ facit· Et si hoc est deo eẽ qd sape· et ea illi est eẽntia que sapia· nõ filius a patre qd verũ est· sed a filio potius pr habz essentiã· qd absurdissimũ atqz falsissimũ est·

Pr ẽ sapiẽs ea sapia qua ipe est et de ea filius ẽ genitus et sapiens illa ingenita hec vna tñ sapia

Est ḡ deus pr sapiens ea que ipse ẽ sua sapia et filius sapia pris est sapiens de sapia que est pater· de quo est genitus filius· Ita et pater est intelligens ea q̃ ipse est sua intelligẽtia· Nõ enĩ esset sapiẽs q̃ non esset intelligens· Filius aũt intelligentia pris· de intelligẽtia genitus est que ẽ pater· de qua et intelligẽs est· Proinde pater ẽ sapia· et filius sapia· et vterqz vna est sapientia· et tñ solus pater est ingenita sapientia· et filius solus genita sapia· nec tñ alia sapientia dat· alia sapia filius· sed vna eademqz est: sicut pater est deus ingenitus· et filius est deus genitus· neqz deus genitus est deus ingenitus nõ ideo tñ alius deus est pr alius filius· sed vnus deus vterqz· non aũt vnus· Alius est enĩ genitus· alius ingenitus· sed nõ alius deus. imo vterqz vnum siue vnus deus· Ita nõ est sapientia genita sapia ingenita· sed alia est sapientia genita· alia ingenita· non tñ est alia sapientia· sed vna eademqz sapientia·

An filius sit sapiens seipso vel p seipsuz· e

Ex predictis cõstat

q filius nõ est sapiens a se· neqz de se· sed de patre et a patre· Queri aũt solet· vtrũ filius sit sapiens seipso vel p seipsum·

Solutio fm quosdam

Quidam dicunt multiplicẽ hic fieri intelligentiam· et ideo distinguendũ fore ita· vt cũ dicis filium esse sapientẽ seipso vel p seipsuz· Si sui natura et essentia sapientem intelligas verus sit intellectus· Si vero a seipso vel de seipso sapientem esse intelligas· falsitati subiectam habes intelligentiam·

Aliorum determinatio.

Alij vero simpliciter et absqz determinatione ꝯcedũt huiõi locutiones· filius est sapiens p se· sed nõ a se vel de se· et filius est deus p se· et est p se· sed non a se vel de se·

Hylarius

Hoc ꝯfirmantes verbis Hylarij q filium nõ a se· sed p se agere in li· ix· de tri· ait Nature inquit cui contradicis heretice hec vnitas est· vt ita p se agat filius ne a se agat· et ita nõ a se agat· vt p se agat· Intellige filiũ agentem· et p eum patrem agentẽ· Non a se agit· cuz pater in eo manere monstrat· Per se agit: cum fm natiuitatez filij agit ipse que placita sunt· Infirmus sit nõ a se agẽdo nisi a deo ipse agit· non sit vero in vnitate nature si que agit· et in quibus placet nõ p se agit· Sicut ergo inquiunt· filius p se agit· sed non a se· Ita et filius debet dici sapiens p se· sed nõ a se· Sic et ipse p se deus est vel esse dicendus est· vt aiunt sed non a se vel de se·

An vna tm̃ sit sapientia patris· f

Post hec a quibus-

Quõ nitunt quidam pbare q non vna tm̃ est sapientia patris.

dam queri solet· Utrum vna tantũ sit sapientia patris: Quod nõ esse nitunt probare hoc modo· Filius inquiunt est sapiẽtia patris genita· qua pater sapiens nõ est· Est igitur aliqua sapientia patris qua sapiens non est Est autem et sapientia patris ingenita· et ea pater sapiens est· Est ergo quedam sapientia patris qua sapiens est· et ipsa nõ illa sapientia patris qua pater sapiens nõ est· Non est ergo vna tantũ sapiẽtia patris· Item sapientia ingenita est sapientia patris· et sapientia genita est sapiẽtia patris· Non est aũt sapientia ingenita sapientia genita· Nõ est igitur vna tantũ patris sapientia·

Responsione indigna sunt hec et his similia

Hec et his similia tanqz sophistica et a veritate longinqua· cunctisqz in theologia peritis patentia abijcimus· responsio indigna aduertentes· Id tamen adijcientes: quia vna est tantum sapientia patris· sed non vno modo dicitur Nam sapiẽtia patris dicit illa quam genuit· et sapientia patris dicitur ea qua sapiens est· Diuersa est ergo ratio dicti· Illa enim dicit patris· quia eam genuit· et ea dicit sapientia patris· quia ea sapit· Una est tamẽ sapiẽtia patris· quia sapientia genita est eadem sapientia et ea qua sapiens est· siue ea qua sapiẽs est intelligat persona patris siue essentia patris· quia psona patris que intelligit cum dicitur sapientia ingenita· et persona filij que significatur cum dicit sapientia genita: vna eademqz sapia est· que essentia diuina intelligit cõmunis tribus psonis·

Qu in trinitate est dilectio que ẽ trinitas et tamen spũssanctus est dilectio que nõ est trinitas· nec ideo due sunt dilectiones· ita et de sapientia· g

Et sicut in trinitate

dilectio est· que est pater· filius et spũssanctus que est ipsa essentia deitatis· et tñ spiritussanctus dilectio est· que nõ est pater vel filius

nec ideo due dilectiones sunt ĩ trinitate. q2 dilectio que ꝓprie spũssanct⁹ est. est dilectio que trinitas est. nõ tñ ipsa trinitas est. sicut spũssanctus est essentia que trinitas est. nõ tñ ipse trinitas est. Ita in trinitate sapiã est que est pater ⁊ fili⁹ ⁊ spũssanct⁹. que ẽ essentia diuina. ⁊ tñ filius est sapiã que nõ est paẛ vel spũssanctus. Nec ideo due sapiẽ ibi sunt q2 sapiã que ꝓprie est filius: est sapiã que est trinitas. ipsa tñ nõ est trinitas sicut filius est essentia q̃ est trinitas. ipse tñ nõ est trinitas.

Qua rõne pater nõ diciẛ sapiens ea sapientia quaʒ genuit eadem videẛ debere dici ꝙ non sit diligens pater vel filius dilectione qua ab vtroq3 ꝓcedit. b

Preterea diligẽter

notandũ est ꝙ ea rõne qua pater nõ diciẛ sapiens ea sapiã quã genuit. videẛ fore dicendum ꝙ pater nõ diligat filium vel fili⁹ patrẽ ea dilectione que ab vtroq3 ꝓcedit. s. que ꝓprie spũssanctus est. Sicut enĩ idem est deo sapere qδ esse. ita est ei ideʒ diligere qδ esse. Ideoq3 sicut negaẛ pater esse sapiens sapiã quam genuit. qui si ea diceretẛ sapiens. non ipsa ab eo: ƺ ipse ab ea intelligeretẛ esse. Ita videẛ nõ debere ꝯcedi ꝙ pr̃ vl' filius diligat dilectione que tñ spũssanct⁹ est. q2 si ea diligit pater vel fili⁹. nõ spũssanctus videẛ esse a patre ⁊ filio. sed paẛ ⁊ filius a spũsancto. q2 idem est ibi diligere qδ esse. At supra dictuʒ est. atq3 autoritate Aug. sancitũ. ꝙ in trinitate tria sunt vnus diligens eum qui de illo est. et vnus diligens eum de quo est et ipsa dilectio. ⁊ non est aliquis duorum quo genitus a gignente diligitur ⁊ genitorem suũ diligit. Quibus ṽbis apte significaẛ patrem filium. ⁊ filiũ patreʒ diligere. ea scʒ dilectione que nõ est aliquis eoꝝ. sed tñ spũssanctus. Cum idem q̃ sit ibi diligere qδ esse. quõ diciẛ pater vel fili⁹ nõ esse ea dilectione qua alter alterum diligit. Cum ideo pater negeẛ sapere sapiã quã genuit ne ea esse intelligaẛ.

Et hec questio inexplicabilis est que excellit infirmitatem hominis. i

Difficilem mihi fa-

teor hanc questionem ꝑcipue cum ex ꝑdictis oriatur que similem videẛ habere rationeʒ. qδ mee intelligentie attendens infirmitas turbaẛ. cupiens magis ex dictis sanctoꝝ referre q̃ afferre. Optimus enim lector est inquit Hylarius in .i. li. de tri. qui dictoꝝ intelligentiam expectet ex dictis potius q̃ imponat. et retulerit magis q̃ attulerit. neq3 cogat id videri dictis ꝯtineri qδ añ lectionẽ ꝑsumpserit intelligẽd. Cum ergo de reb⁹ dei sermo ẽ. ꝯcedamus deo sui cognitionẽ dictisq3 eius pia venerazione famulemur. Inuestiget ergo diligenter pius lector rõnem dictorũ si forte dictorum aliquã valeat reperire causam qua nota ipsa ꝑmissa questio aliquaten⁹ explicari valeat. Ego aũt hanc questionem nõ absoluens. sed errorem excludens ꝯfiteor nõ esse dictum patrem diligere filium vel filiuʒ patrem. ea dilectione que ab vtroq3 ꝓcedit que nõ est aliquis eorũ. sed tñ spũssanctus tanq3 ea dilectione paẛ sit vel filius. Sed sic ea pater diligit filiũ ⁊ filius patrem vt etiam pater ꝑ se ea que ipse est dilectiõe diligat. sic ⁊ filius. non aũt sic vt pater ꝑ se nõ diligat ⁊ filius. sed ꝑ eam tantũ. Quis hec in illa trinitate inquit Aug⁹. opinari vel affirmare presummat. Eam tñ questionẽ lectorũ diligentie plenius diiudicandã atq3 absoluendã relinquimus ad hoc minus sufficientes.

Hec est distinctio tricesima secunda hui⁹ primi libri. In qua magister postq̃ assignationem quorundam appropriatorum determinauit quasdaʒ dubitationes ex assignatione hmõi emergentes determinat. Et tria facit. Naʒ primo determinat qualiter ꝑsone comparantur fm ꝓprium ⁊ appropriatuʒ spũssancti. Secundo quomodo circa appropriatum filii. Tertio quomodo circa vtrunq3 simul. Primũ facit a principio distinctionis vsq3 ibi. Preterea diligenter est inue. Secũdum ab inde vsq3 ibi. Preterea diligenter est notandum. Tertiuʒ vero ab inde vsq3 ad finem distinctionis. Et tñ de sententia hui⁹ distinctionis in generali. In speciali sentẽtia magistri stat in tribus ꝓpositionibus. quarũ prima est hec. Pater ⁊ filius diligunt se mutuo. spũssanct⁹ ab ipsis ꝓcedente. Hanc magister ꝓbans querit. An pater et filius diligunt se. spũssanct⁹ ab ipsis ꝓcedente. Et arguit ꝙ nõ. Nam diligere ⁊ esse in diuinis sunt idẽ. si ergo pater ⁊ filius diligunt se. ss. ⁊c. videtur ipsos habere esse ꝑ spũmsanctum. qδ absurdum est. Et magister respondet ꝙ pater ⁊ filius diligunt se capiẽdo diligere notionaliter. s. ꝓut ideʒ est qδ cõmunis spiratio. ⁊ sic differt diligere ab essentia fm rõnem. et ꝑ ꝯsequens factum argumentum ꝓ illa ꝑte nõ ꝯcludit. Secunda ꝓpositio est hec. Nec pater nec fili⁹ sapit sapientia genita vel nascente. Hanc ꝓpositioneʒ magister ꝓbans tres determinat questiones. Prima ẽ Utrum pr̃ diciẛ sapiẽs sapiã quaʒ genuit. Et arguit ꝙ sic. quia pater diligit amore qui ab ipso ꝓcedit. Ideo videẛ ꝙ etiam sapit sapiẽtia eadem quã genuit. Et respondet ꝙ ista nõ est ꝯcedenda. pater sapit sapientia genita. seu pater sapit ꝑ illam sapientiam quaʒ genuit. ne filius qui est sapientia genita videaẛ esse causa sapientie in patre. ⁊ hoc confirmat autoritate beati Augustini. Secũda questio est. Utrum filius sit sapiens sapientia genita vel ingenita. Et respondet magister dicens. ꝙ filius debet dici sapiens sapientia ingenita. eo ꝙ ipse sit sapiẽs sapiã genita. sicut pr̃. Circa qδ notandũ ꝙ iste due ꝓpositiões. s. pr̃ ẽ sapiẽs sapiã ĩgenita ⁊ fili⁹ ẽ sapiẽs sapiã ĩgenita. sut

Hylari⁹.

ambe vere. sed differut sm q hi ablatiui in eis positi
diuersimode construi psut. Uno mo in habitudine prin
cipij formalis. et sm illum modu pater est sapiens sa
pientia ingenita. et hui⁹ propositionis est sensus. q sa
pientia ingenita e ipse pr. et sic seipso sapies est forma
liter. cum sit idem sibi esse et sapere. et sm istu sensuz in
tellectus est falsus. filius est sapiens sapia ingenita.
q designat filium formalr esse sapiente patre. et p co
sequens patre formaliter esse filiuz propter identita
tem sapientie esse in filio. Alio modo pot ille ablatiuus
construi in habitudine pricipij effectiui. et sic ista e falsa
pater est sapiens sapia ingenita. q significat patrem
esse de sapia ingenita. et sic esset a seipso qd falsum est
Illa vero filius est sapiens sapia ingenita. isto mo est
vera. q sensus est q filius sit de sapia ingenita. ad il
lum intellectu conceditr a magistro in lra. Tertia que
stio. Utruz filius possit dici sapiens sapia genita seu
seipso qd idem est. Et rndet q aliqui concedunt ista p
positionem. filius est sapiens sapia genita vel seipso.
non tn filius est sapiens a seipso. qd intelligi debet fi
lius est sapiens sapia genita vel a seipso qd idem est.
verum est formalr: sed no effectiue. Tertia propositio
est hec. Tantu vna et eade est sapia patris ingenita et
genita sm rem. et differunt solu sm ronem. Hanc ma
gister pbans querit. Utrum tm vna sit sapia patris
et filij. Et arguit q no. q alia est sapia genita et inge
nita. et g non est tm vna. Et mgr respondet argume
tum no valere. eo q ibi comittit fallacia figure dictio
nis. quia qn sapientia sumit cuz his terminis genita
et ingenita trahit ad standum p psona. Sed qn sim
pliciter stat sine additione tunc supponit p essentia.
Et subdit. sicut in deitate e dilectio que est pr et fili⁹
et spussanctus. s. ipsa diuina essentia. et tn spussanct⁹
est dilectio que nec est pr nec filius. no tn sunt due di
lectiones in deo sed vna tantu. Sic in deo est sapien
tia que e pater et filius et spus sanctus. s. diuina essen
tia. et sapia genita que nec est pater nec spussanct⁹ sed
filius. non tn sunt plures sapie sed vna tm. et p ons
sapientia ingenita dicat sapietia pris. eo q p eam for
maliter sapit. sapia etiam genita dr sapientia patris.
non tn q ea formaliter sapiat. sed q eam genuit. non
tn sequit q sint due sapie. sed tm vna que est diuina
essentia. Secunda questio est. Cur pater no dicat sa
pere sapia genita vel ab ipso pcedente. sicut dr dili
gere dilectione ab ipso pcedente. cum tn idem est ibi
sapere et esse. et silr idez diligere et esse. Ad qd respon
det magister q diligere pot capi essentialiter. et tunc
tam sm rem q etia sm modu significadi absolute dili
gere no est aliud q esse et q diuina essentia. et capien
do diligere. pater nullo mo potest se diligere spusan
cto seu amore pcedente a se. Alio modo pot capi no
tionaliter p spiratione passiua. et licet sic no est aliud
q essentia diuina sm rem. no tn sm modu significan
di est idem qd essentia diuina seu esse. q essentia seu
esse dicit absolute. diligere aut relatiue. Et ideo no
sequit pater spussancto vel amore diligit. igit spirit⁹
sanct⁹ vel amore pcedente est. Sicut no sequit pat
paternitate est pater. g pater pnitate est. Sic no se
quit homo diligit hoiem amore ab ipso pcedente.
igit homo amor est. Cum g sapere in diuinis semper
sumat essentialiter et nunq notionaliter sicut diligere
igit patrem sapia genita sapere: sequeret ipsuz esse sa
pientia genita. Ad diligere aut no semp sequit dili
gere dilectione pducta. et p ons licet pater no dicat
sapere sapia genita. pot tn dici diligere dilectione p
cedente seu producta. Et hec e sententia magistri in
speciali.

Utrum proprietates psonaz sint ipse per
sone vel deus. i. diuina essentia. a

Post supra di DI. XXXIII

cta interi⁹ considerari atq sub
tiliter inqri oportet. Utrum p
prietates psonaz qb⁹ ipse p
sone determinant sint ipse p
sone. et sint de⁹. i. diuina eentia. an ita sint in
psonis: vt no sint psone. ac p h nec diuina es
sentia. Que eni in psonis sint proprietates. ne
mo inficiari audet. cu apte clamat autoritas
q in psonis est proprietas et in eentia vnitas.
Supi⁹ q multis sanctoz testimonijs astru
xim⁹ psonas p proprietates distingui atq de
terminari. ipsasq proprietates tres. s. proprijs
expssim⁹ vocabulis. Cu g proprietates ipse
ab eterno fuerint: qbus ipse psone determinant
et differut. quo essent si in eis no eent. et quo
in eis essent. et ipse psone no essent qn ibi eet
multiplicitas. Quo circa sicut ppetates ee
in psonis. ita et eas psonas esse cofitemur. si
cut supra aucte hiero. vt no pigeat reuoca
re ad mente: prestati sumus in expositione
fidei ita dicentes. Sabellij heresim declina
tes: tres psonas expssas sub proprietate distin
guimus. No eni noia tantumodo. s etia no
minu proprietates. i. psonas. vel vt greci exp
munt hypostases h est subsistetias confitemur
Ecce apte dicit psonas proprietatib⁹ distigui
et ipsas proprietates esse psonas. cui⁹ hic vba
pstringimus. q supra latius posuimus.

Que proprietates sint diuina essentia. b

Cumq de simplicita

te deitatis supra dissererem⁹ auctib⁹ sanctoz
scz Augu. Hyla. Isid. necno et Boetij. euidet
mostrauim⁹ deu h esse oino qd in se hz. exce
pto q pr habet filiu: nec est fili⁹. et filius habz
patre: nec est pr. et sic esse in natura triu: vt q
habet h sit qd habz. et totu qd ibi est vnu esse
vna vita esse. qd mo no iteram⁹: ne fastidiu
lectori ingeram⁹. Si g proprietates ibi sut
singula eaz est id in quo est: et vnu eademq
vita singule sunt. Fateamur g et proprietates
esse in tribus psonis. et ipsas esse psonas atq
diuinam essentiam.

Aucte astruit q ppetas sit natura. c

Q2 eniz proprietas

etiam diuina natura sit: ondit Hylari⁹ dices
natiuitatem filij esse naturam. Un in. vij. li.
de tri. ait. Utriusq natura no differt. vnum
sunt pr et filius. Habet g hoc sacri natiuitas

Que proprietates sint psone

Hiero. breuiter tagit que supra posita sunt vt aliud addat.

Ex pdictis co cludit ppre tates esse pso nas et vnam essentiam

Hylarius

vt cõplectat in se ⁊ nomen ⁊ naturã ⁊ potestatem· q2 natiuitas nõ potest nõ esse ea natura vñ nascat fili9· Idez in· vi· Natiuitas ꝓprietas est· veritas est· Idẽ in· vij· dicit q natiuitas sit intelligẽda esse in natura dei· Supra eñi dixit q ꝓpriũ pris est q semꝑ pater est· ⁊ ꝓpriũ filij est q semꝑ filius est· significãs q ꝓprietas patris est pr̃· ⁊ ꝓprietas filij est filius· His alijsq3 plurib9 autoritatib9 apte significari videt· q ꝓprietas filij filius sit· sic ⁊ deus: ita ⁊ ꝓprietas patris ⁊ ꝓprietas spũssancti·

Quidam negant sc3 ꝓprietates esse ꝑsonas ⁊ diuinam naturã et quare· d

Hoc autẽ aliqui ne

gant: dicentes q̃dem ꝓprietates in ꝑsonis esse· sed nõ esse ꝑsonas ipas· q2 ita dicũt esse in ꝑsonis vel in essentia diuina: vt nõ sint interius sicut ea sunt que ẜm subam dicunt de deo· vt bonitas· iusticia· ẜ extrinsecus affixa sunt· atq3 ita esse rationib9 ꝓbare ꝯtendũt·

Obiectio eorum prima q̃ volunt ꝓbare ꝓprietates nõ eẽ ꝑsonas

Si eñi inquiunt ꝓprietates sunt persone nõ eis ꝑsone determinant· Contra qd dicimus· q2 etiam seipsis persone differũt· sicut supra Hiero· loquens de patre ⁊ filio ⁊ spiritu sancto dicit· Substantia vnum sunt: sed ꝑsonis ac nominib9 distinguunt· Sed iteru3 addunt· Si ꝓprietates ipse diuina essentia sunt· cum essentia nõ differant tres persone nec ꝓprietatibus differunt· Quomodo eñi differt pater a filio: eo q diuina eẽntia est cũ in essentia vnum sunt·

Secũda obiectio.

Rñsio ad p̃missa autoritate nitens· e

Horũ doctrinis no

uis ⁊ humanis cõmentis verbo Hylarij respondeo· Immensum est qd exigit ⁊ incomp̃hensibile: extra significantiam est ẜmonis extra sensus intentionẽ· nõ enunciat· nõ attingit· nõ tenet· verborũ significantiam rei ipsi9 natura ꝯsumit· Sensus ꝯtemplationez inꝑspicabile lumen obcecat· intelligẽtie capacitatem quod fine nullo ꝯtinet: excedit· Ubi ğ in sensu labes est· in intelligẽtia stupor est· In sermone vero nõ iam infirmitatem: sed silentium ꝯfitebor· ꝑiculosu3 nimis est de rebus tantis ac tam reconditis aliquid vltra p̃scriptum celeste ꝓferre: vt vltra prefinitionem dei sermo de deo sit· forma fidei certa est· Non ğ aliquid addendum est· sed modus ꝯstituẽdus audacie· quicquid vltra querit non intelligit·

Quomodo improbi heretici insistãt alia addentes· f

Ceterum heretico

rum improbitas instinctu diabolice fraudulentie excitata nõdum quiescit· sed in tanta rerũ questiõe addit· Si pr̃nitas ⁊ filiatio in deo siue in diuina essentia sunt· eadez ğ res sibi pater est ⁊ fili9· Nam in q̃ paternitas est pater est· ⁊ in quo filiatio est: filius est· Si ergo vna eadẽq3 res habet in se paternitatem ⁊ filiationẽ· ipsa generat ⁊ generat· qd dicẽtes in sabellianam heresim ꝯtrahunt· extendentes patrẽ in filiu3 cũ ipsum sibi filiũ: ipm ꝓponant ⁊ patrẽ· Si x̃o negauerint in vna dei essentia paternitatẽ esse ⁊ filiationẽ· quõ ergo dicunt esse deũ· His atq3 alijs argumẽtorum aculeis vtunt in sue opinionis assertione: vt veritatis formam dissecent·

Obiectio tertia.

Responsio ꝯtra hanc eo2 opinione3 vbi tradit q ꝓprietates nõ penit9 ita esse in dei essentia sicut in hypostasib9 dicunt· g

Quorũ audacie re

sistentes atq3 ignorantie ꝓuidẽtes audebimus aliquid suꝑ hoc loqui· Paternitas ⁊ filiatio nõ ita esse oĩno in diuina suba dicunt: sicut in ipsis hypostasib9· in q̃bus ita sunt q eas determinant: vt ait Ioh· damas· Caracteristica ydiomata sunt· i· determinatiue ꝓprietates hypostaseos ⁊ nõ nature· etenim hypostasim determinãt ⁊ nõ naturã· Ideoq3 licet pr̃nitas ⁊ filiatio sint in diuina essentia· cum ea3 nõ determinent· nõ ideo potest dici: q diuina essentia ⁊ generet et generet· Uel q eadem res sit sibi pater et filius· Ita eñi ꝓprietas determinat ꝑsonam: vt hac ꝓprietate hypostasis sit generans· et illa alia hypostasis sit genita· ⁊ ita nõ idem generat ⁊ generat· sed ali9 et alterum·

Querit quomodo proprietates possunt esse in natura· nec eam determinent· h

Sz forte queres cũ

he ꝓprietates non possunt esse in personis quin eas determinent: quomodo in diuina essentia esse possint: ita vt nõ eam determinent: Respondeo tibi et hic cum Hylario· Ego nescio non requiro· et consolabor me tamen· archangeli nesciunt· angeli nõ audierunt· secula non tenent· propheta non sensit· apostolus nõ interrogauit· filius ipse nõ edidit· Cesset ğ dolor querelarum· nõ putet

homo sua intelligentia generationis sacramentū posse ꝯsequi· Absolute tñ intelligendus est pater ⁊ filius ⁊ spūssanctus· Stat in hoc fine intelligētia verboꝝ· Est filius a pře qui est vni genitus ab ingenito· progenies a parente· viuus a viuo nō natura deitatꝭ alia ⁊ alia· qꝛ ambo vnū· Hoc credendo incipe· ꝑcurre· ꝑsiste· ⁊ si nō ꝑuēturū sciam· tñ gratulabor ꝓfectuꝝ· Qui eñi pie infinita ꝓsequit ⁊ si nō ꝯtingat· aliqñ tamen ꝓficiet ꝓdeūdo Sꝫ ne te inseras in illud secretū ⁊ archanuꝫ inopinabilis natiuitatis ne te imergas summam intelligentie cōpꝛhendere ꝑsumens· sed intellige incōpꝛhēsibilia esse· His alijsq multꝭ euidenter oñdit nobis nullatenus licere maiestatē ꝑscrutari· ius ponere potestati· modum circūscribere infinito·

Quibus autoritatibus opinionem suam scꝫ ꝙ proprietas patris vel filij non sit deus muniant· i

Veruntamen non

dum desistunt impatientie spū agitati· ꝫ opinionem suam etiā sanctoꝝ autoritatib⁹ munire conant quib⁹ ostendere volunt ꝓprietatē qua přest pater· ⁊ ꝓprietatē qua filius est fili⁹: nō esse deū· ad hoc inducētes verba Augꝭ· sup illū locum psal· Et nō est suba· ita dicentis· Deus eñi quedā suba est· Tñ etiā in fide catholica sic edificamur· vt dicamus patrem ⁊ filiū ⁊ spūmsanctuꝫ vni⁹ esse sube· Quid est vnius sube? Quicqd est pater qꝺ deus est· hoc est fili⁹· hoc est spūssanct⁹· Cuꝫ aūt pater ē· nō illud est qꝺ vel quo ē· Pater eñi nō ad se sed ad filium dicit· ad se aūt de⁹ dicit· Eo igit quod vł quo deus est: substantia est· Et qꝛ eiusdem sube est filius· ꝓculdubio ⁊ filius est deus· At vero qꝺ pater est· qꝛ nō substantie est sed refert ad filium· non sic dicimus filiū patrē esse sicut dicim⁹ filiū deū esse· Ex his verbis significari dicūt· ꝙ ꝓprietas patrꝭ vel ꝓprietas filij nō sit de⁹ vł essentia diuina· Cum eñi dicit· eo ꝙ deus est suba est· sed qꝺ pater est· substantia non est· apte inquiunt ostendit id esse subam quo de⁹ est· Id vero quo pater est: nō esse subam· Iteꝫ cum ait· pater nō illud est qꝺ est· ostendit eū nō esse patrem eo ꝙ substantia est· Non eñi simplicit dixit· Pater nō est illud qꝺ est· ꝫ ait Cum přest: nō illud est qꝺ est· significans ꝙ pater est nō esse illud quo est· i· essentiā· Hec illi ita exponentes sua cōmenta simplicibus ⁊ incautis vera videri faciunt· Nos autē aliter fore ista intelligenda dicim⁹· Dicens

Qualiter retorquēt vba Augꝭ ad suam prauitatem.

Qualiter intelligenda illa verba ꝙ dicunt.

eñi eo ꝙ deus est: suba est· sed ꝙ pat est: substantie nō est· hoc intelligi voluit: qꝛ eēntia deus est· ⁊ deitate suba est· Eo eñi suba est q deus est· ⁊ econuerso· cui⁹ ea est deitas que est substantia· ⁊ substantia que deitas· sed ꝙ pater est nō est substantie· i· nō quo pater est eo substantia est· qꝛ ꝓprietate generationis pater est qua substantia nō est· Ipsam tñ ꝓprietatem subam esse nō negauit· Ita etiaꝫ illud intelligendū est qꝺ ait· Cum pater est: nō illud est qꝺ est· i· nō illud pater est· qꝺ vel quo ipse est· i· essentia· sed notione·

Alijs etiam verbis Augustini vtunt· vt asserant qꝺ dicunt· s· ꝓprietates ꝑsonarum nō esse dei substantiam· k

Item illis verbis

Augustini vehemēter insistunt superius positis· s· ꝙ verbum ꝫm ꝙ sapientia est ⁊ essentia· hoc est ꝙ pater ꝫm ꝙ verbum nō hoc est qꝺ pater· Si inquunt verbū nō est hoc qꝺ pater ꝫm hoc ꝙ est verbum· Id ꝰ quo verbum est nō est illud qꝺ pater ē· Proprietas ꝰ quo verbum est· nō est id qꝺ pater est· nō est igit diuina essentia? Ad qꝺ dicim⁹· qꝛ licet ꝫm ꝙ verbum nō sit: hoc qꝺ pater est· ea tñ ꝓprietas qua verbum est· est id qꝺ pater· i· diuina essentia· sed nō est hypostasis patris·

Responsio·

Ista est distinctio tricesimatertia· huius primi libri. In qua magister postꝙ egit de ꝓprijs ⁊ appropriatis. incipit agere de differentia cōmunium et ꝓpriorum. Et tria facit. Naꝫ primo determinat vnitatem. Secundo respondet ad contrarias rationes. Tertio ad contrarias autoritates. Primum quideꝫ facit a principio distinctionis vsqꝫ ibi. Hoc aūt aliq negant ⁊c. Secundum ab inde vsqꝫ ibi. Veruntamē nō desistunt. Tertium ad fineꝫ. In speciali sententia magistri stat in tribus ꝓpositionib⁹. quarum prima est hec. Proprietates personales sunt ideꝫ cum personis ⁊ natura diuina. Hanc magister ꝓbans querit Utrum ꝓprietates sint ipse persone. ⁊ vtrū sint ipsa diuina essentia· Postea soluit dicens ꝙ ꝓprietates tripliciter sunt in personis. iuxta illud beati Grego. in ꝑfatione dicentis. Et in personis ꝓprietas. et in essentia vnitas. ꝓprietates enim fuerunt ab eterno. ⁊ non potest dici ꝙ fuerūt sine subiecto. igit videtur fore dicendum ꝙ fuerunt in personis. Secundo ostēdit ꝙ ꝓprietates sunt ipse persone. Nam ꝓprietates sunt in personis. sed in personis nulla est diuersitas. igit proprietates sunt ipse persone. Et hoc confirmat autoritate beati Hiero. Tertio ostendit ꝙ proprietates sunt ipsa diuina essentia seu natura. qꝺ ꝓbat sic. Propter diuinam simplicitatem deus est qcquid habet vbi non repugnat relatiua oppositio. sed diuina essentia habet ꝓprietates. ergo proprietates sunt diuina essentia seu natura. Hanc rōneꝫ magister confirmat autoritatibus diuersorum autorum: que patent in textu. Secunda ꝓpositio est hec. Errant qui ex hoc ꝙ ꝓprietates ꝑsonales sunt diuina essentia inferunt diuinam essentiam posse generare. Hanc

ꝓbans magister ponit errorem quorundā dicentiū. ꝙ licet sint ꝓprietates in ꝑsonis nō tñ sunt ipse ꝑso ne. sed sunt quasi extrinsecus affixe. Postea fm hunc errorem inducunt tres rationes. Quarum prima ta lis est. Si ꝓprietates sint ꝑsone. ergo nō distinguūt neqꝫ determinant ꝑsonas. consequētia patet ex hoc ꝙ nihil distinguit neqꝫ determinat seipso. Rñdet ma gister negando cōsequētiā. Ad ꝓbationē dicit nō eē incōueniēs idem distingui seu determinari seipso. qđ ꝓbat autoritate b. Hieronymi. Scđo sic. Si ꝓprie tates sunt diuina essentia. ergo sicut ꝑsone dicunt cō uenire in essentia. ita etiā debet dici ꝑsonas cōuenire in ꝓprietatibus. qđ falsum est. Respondendo magi ster dicit istam materiam ꝓpter nimiam sui altitudi nem humanū excedere intellectū. qđ ꝓbat autorita te Hylarij. Tertio sic. In quo cūqꝫ est paternitas i di uinis. hoc generat. sed in essentia est paternitas. ꝗ ge nerat. Et similiter arguit de filiatione. Et rñdet magi ster ꝑ distinctionē dicens ꝙ ꝓprietates eē in aliquo pōt intelligi dupliciter. Uno modo illud in quo sunt determinando ⁊ distinguendo. Et isto modo sunt in ꝑsonis. Et in quocūqꝫ isto modo est paternitas hoc pōt generare. Aliomodo illud in quo sunt nō determi nando neqꝫ distinguendo: ⁊ sic dicunt esse in diuīa es sentia. ⁊ in quocūqꝫ sic est paternitas: illi nō cōuenit generare. nec illi in quo sic est filiatio cōuenit genera ri. cum ergo ꝓprietates sunt in diuina essentia nō de terminando eam patet argumentū ad ꝓpositum non cōcludere. Contra solutionē magister insistit queren do. Si ꝓprietates nō psit eē in ꝑsonis nisi eas deter minent. quō tunc psit esse in essentia eam nō determi nando. Et rñdet ꝙ hoc exprimere est sup intellectū humanū. qđ ꝯfirmat mgr̄ autoritate b. Hylarij. Ter tia ꝓpositio ē hec. Falluntur qui ex idemptitate pater nitatis ⁊ essentie arguunt seu ꝯcludūt paternitate pa trem esse deum. Huiꝰ ratio est. quia ꝓprietates sunt in diuinis vt determinantes ⁊ distinguentes. cuius modi sunt in ꝑsonis. Et cōfirmat autoritate b. Au gusti. Et tm̄ de sñia mgr̄i huiꝰ distinctōis in speciali.

Opinio quorūdam nō idem esse personā ⁊ essentiam vel naturam dicentium. ⁊ eandē essentiam non posse esse patrem ⁊ filiū ⁊ spi ritumsanctum. a

Di. XXXIIII

Predictis aūt

a dijciendū est. ꝙ quidā peruersi sensus hoīes in tantā ꝓsilierunt insaniam. vt dicerēt nō idē eē naturā dei ⁊ ꝑ sonā siue hypostasim. dicentes eandē essenti am nō posse eē pr̄em ⁊ filiū sine ꝑsonaruꝫ cō fusione. Si eñ inquiunt ea essentia pue pat ē ⁊ filiꝰ: ē idē sibi pater ē ⁊ filiꝰ. Si hāc rem dicis esse pr̄em: aliā quere quē dicis esse filium. Si uo aliā nō quesieris: s eandē dixeris. idē ge nuit ⁊ genitꝰ ē. Propter hec ⁊ hmōi inter na turam ⁊ ꝑsonā diuidunt ita. vt non recipiant vnā deitatis naturā ⁊ simplicē esse tres ꝑso nas. Idqꝫ testimonio Hylarij defendere ni tunt. qui in. vij. lib. de trini. querēs. vtrū apo stolus spm̄ dei nominās ⁊ spm̄ christi: idem si gnificauerit. vtroqꝫ verbo inquit ita. Genti um ꝑdicator volēs nature vnitatē i pr̄e ⁊ filio docere ait. Spūs dei in vob ē. Si qs aūt spm̄ xp̄i nō habet: hic nō est eiꝰ. si aūt spūs eiꝰ q̄ su scitauit iesum ⁊c. Spūales oēs sumꝰ si in no bis est dei spūs. sed ⁊ hic spūs dei ē ⁊ spiritus christi. Et cū christi spūs in nobis ē eiꝰ spirituꝰ in nobis est qui suscitauit christū. Et cū eiꝰ q̄ suscitauit christū in nob ē spūs. ⁊ spūs in no bis ē christi. Nec tm̄ nō dei est spūs qui in nob est. Discerne ergo o heretice spm̄ christi a spi ritu dei. ⁊ excitati a mortuis spiritum christi a spiritu dei christū a mortuis excitātis. Cuꝫ q̄ habitat in nobis spūs christi: spūs dei sit. et spūs christi a mortuis excitati spūs dei tantū sit christū a mortuis excitantis. Et quero nūc in spiritu dei. vtrū naturā an rem natu re significata existimes. Nō est eñ idem na tura qđ res nature. sicut nō idē ē hō: ⁊ qđ ho minis ē. nec idē ē ignis ⁊ qđ ipsius ignis est. ⁊ fm hoc nō ē idē deꝰ ⁊ qđ dei ē. Huiꝰ dicti oc casione ꝑfati heretici dogmatisauerūt nō idē esse ꝑsonā ⁊ naturā dei: asserētes naturā dei nō eē tres ꝑsonas. Intelligētes in his ꝑmis sis ūbis Hylarij. ꝑ rem nature ꝑsonā. ⁊ nomi ne nature diuinā naturā. Et ideo dicūt Hyla riū interrogasse hereticū. vtrū ꝑ spm̄ dei pu taret significatā esse naturā an rem nature. vt sic ostenderet distinguendum esse int na turam ⁊ rem nature. i. ꝑsonam.

Questio hylarij. vtrū in spiritu dei natura vel res nature significata sit idem

Qđ nō ē na tura quod res nature

Ostendit quē sensuꝫ trahāt ex illis verbis.

Hic docet quō eis obuiat ipsius scripture circūstantia. ⁊ q̄liter ꝑdicta intelligi debeant ⁊ ꝙ spiritussanctus est res vnius nature pa tris ⁊ filij ⁊ est ipsa natura. b

Hoc quidem dicūt

nō intelligentes pia diligētia scripture circū stantiā. qua cōsiderata ꝑcipi pōt quō ꝑmissa dixerit Hylariꝰ. Subsequēter eñ in eadem serie ostēdit in spiritu dei aliqñ significari pa trem. vt cū dicit. Spūs dñi sup me. aliqñ si gnificari filiū. vt cū dicit. In spiritu dei eijcio demonia. nature sue ptāte se demōes eijce re demonstrās. aliqñ spm̄scm̄. vt ibi. Effun dam de spiritu meo sup oēm carnē. Quod di cit cōsummatū fuisse: cū apl̄i spūscō misso. oī bus linguis locuti sunt. Deinde quare hanc distinctionē fecerit. ⁊ ꝙ in supioribus ꝑ ver ba apostoli idem spūscūs significatꝰ sit. et ꝙ ipse sit res vnius nature patris ⁊ filij. aperte ostendit inquiēs ita. Hec idcirco sunt demō strata: vt quacūqꝫ pte heretica falsitas se cō tulisset. finibus veritatis cōcluderet. Habi tat eñ in nobis christus. quo habitāte habi tat deus. ⁊ cuꝫ habitat in nobis spūs christi:

Autoritatem que ꝓ eis fa cere videt po nit b. li. hyla.

Uerba hylarij ponit qbꝰ ꝑe missorū intel ligentia aperit

nō aliud habitat q̄ spūs dei·quod si p spiritū sanctum christus in nobis intelligit esse:hūc tn̄ ita spm̄ dei vt spm̄ christi esse noscendū est ⁊ cum p naturā dei natura ipsa habitat in nobis·indifferens natura filij credit esse a pr̄e. cum spūssanctus qui est spūs christi ⁊ spirit⁹ dei·res nature demonstret vnius·Quero nunc ergo quō nō ex natura vnū sunt:A patre pcedit spūs veritatis·a filio mittit ⁊ a filio accipit·Sed oīa que habet pater filij sunt Jdcirco qui ab eo accepit:dei spūs est·⁊ idez spūs christi est·Res nature filij est·sed ⁊ eadem res ⁊ nature patris ē ⁊ dei excitantis christum a mortuis spūs est·⁊ idem spūs christi ē a mortuis excitati·Jn aliquo differt christi ⁊ dei natura·ne eadē sit si pstari potest·vt spiritus qui dei est:nō sit etiaz christi·Est ergo in nobis spūs dei·⁊ ē in nobis spūs christi·⁊ cuz spūs christi inest:inest spūs dei·Jta cū quod dei ē ⁊ christi est·⁊ quod christi est dei est·non pōt quid aliud diuersum christus esse q̄ de⁹ ē Deus igit christus ē vnus cū deo spūs·ſm illud·Ego ⁊ pater vnū sumus·Jn quo docet veritas vnitatē esse nature·nō solitudinem vnionis·Ecce si hec verba diligenter attendas·inuenis spm̄scm̄ rem nature dici patris ⁊ filij·⁊ eundē dici esse naturā dei·vbi dicit per naturā dei natura ipsa habitat in nobis:si p spm̄scm̄ christus est in nobis· Jtaq̄ in trinitate nō ita distinguendū est inter naturaz ⁊ rem nature·sicut in rebus creatis·q: vt ait hylarius·compatio terrenorū ad deū nulla est·⁊ si qua compationū exempla interdū afferunt·nemo ea existimet absolute in se rationis pfectionē continere·Non enī humano sensu de deo loquendum est·

Discutit p̄dicta v̄ba. ⁊ nō ita esse distinguendū in trinitate sicut in creaturis

Q ppter res creatas illud dixerit·nō idē est natura ⁊ res nature· c

Ad naturaz ergo rerum creatarū respiciens:inquit·Nō idem ē natura qđ res nature·subijciēs exempla de ipsis creaturis·Jnde ostendens erroris esse sub mensura creaturarū metiri creatorē·addit ⁊ ſm hoc nō idem ē deus ⁊ quod dei ē·ac si diceret·Si ad instar creaturarū de creatore sentis·cogeris fateri quia nō idē est de⁹ et quod dei est·quod dicere impium est·cuz spiritus dei deus sit·⁊ dei filius sit deus·

Q nō aliud est deus ⁊ que sua sunt·ita vt īsint·alia enī sunt q̄ īsunt·alia q̄ nō īsunt· d

Non ergo ſm corporales modos:vt in eadez subdit serie·accipienda sunt hec que de deo dicunt·vbi euacuans opinionē eorū·qui ita putant aliđ deū esse·⁊ aliud quod dei est·aliudq̄ naturā dei ⁊ rem nature·vt est in creaturis·Apte docet nō aliud esse deum ⁊ que sua sunt·ita vt īsint illi sic dicēs·Homo aut aliquid ei simile cū alicubi erit:alibi nō erit·quia id quod ē:illic cōtinet vbi fuerit in forma·vt nō vbiq̄ sit qui insistens alicubi sit·Deus aūt inmēse v̄tutis viuens ptās·que nusq̄ nō assit nec desit vsq̄·q̄ se oēm p sua edocet·⁊ sua nō aliud q̄ se esse significat·vt vbi sua insint ipe esse p sua intelligat·Nō aūt corporali modo cum alicubi sit·nō etiā vbiq̄ esse credat·cum p sua in omnibus esse nō desinat·Nō aūt aliud sunt q̄ qđ est ipe que sua sunt·Et hec ppter nature intelligentiam dicta sunt·His v̄bis apte significat·si tn̄ intelligis heretice·quia diuina natura nō aliud ē ab his que sua sūt:ita vt īsint ⁊ p illa in oībus suis est que non insunt·Sua enī sunt etiā que nō insunt·id ē·oēs creature·⁊ sua sunt que insunt vt tres psone q̄ sunt eiusdem nature ⁊ eadē natura·sicut sup̄ Augustini testimonio firmauimus·dicētis tres psonas esse eiusdem essentie vel eandem essentiam:sed nō ex eadem eēntia·ne aliud intelligat essentia·aliud psona·Non tn̄ diffitemur aliquā distinctionē habendam fore ſm intelligentie rōnē cum dicit hypostasis·⁊ cū dicit essentia·quia ibi significat quod est cōmune tribus·hic vero nō·Est tn̄ hypostasis essentia·⁊ ecōuerso·Fateamur ergo vnum atq̄ idē esse tres psonas ſm essentiam·differentes aūt ppricatibus·Unn̄ Aug⁹·sup locum p̄taxatum ps·ait·Queris quid sit pat̄:r̄ndet deus·Queris quid sit filius:r̄ndet deus·Queris quid sit pater ⁊ filius:r̄ndet de⁹· De singulis interrogat⁹ deū r̄nde·De vtroq̄ interrogatus·nō deos sed deū r̄nde·Non sic in hominibus·Tanta enī est ibi substantie vnitas vt equalitatē admittat·pluralitatem nō admittat·Si ergo ibi dictū fuerit cuz dicis filium esse quod pater ē·profecto fili⁹ pater est·Responde ſm substantiam tibi dixi:h esse filiuz quod pater est·non ſm id quod ad aliud dicitur·Ad se enī dicit deus·ad patrez dicitur filius·Rursumq̄ pater ad se dicit deus·ad filium dicitur pater·Quod pater ad filium dicitur non est filius·quod dicitur fili⁹ ad patrez nō est pater·Quod dicit pater ad se·filius ad se·hoc est pater ⁊ filius·id ē·de⁹·

Q aliqua ē in rōne intelligētie distinctio cū dicit hypostasis·⁊ cū dicitur eēntia

Aug⁹·sup ps·

Utrum ita possit dici deus trium psonaꝝ vl̄ tres persone vnius dei vt dicitur·vna es

ſentia triū ꝑſonarum ⁊ treſ ꝑſone vniꝰ eſſentie. e

Hic conſiderandū

eſt. cū deus ſit diuina eēntia ⁊ ita dicat̃ vnus deus eſſe tres ꝑſone. ſicut vna eſſentia dicit̃ tres ꝑſone. vtrū ita valeat ſane dici. vnꝰ deꝰ triū ꝑſonarū. vel tres ꝑſone vniꝰ dei. ſic dicit̃ vna eſſentia triū ꝑſonarū. ⁊ tres ꝑſone vniꝰ eſſentie. In his locutiōibꝰ ſcripture vſus nobis emulandus videt̃: vbi frequenter reperitur ita dictū. Una eſt eēntia triū. ⁊ tres ſunt ꝑſone vniꝰ eēntie. nuſꝗ̄ aūt occurrit legiſſe vnū deū triū ꝑſonarū. vel tres perſone vnius dei. Qđ ideo puto ſctōs doctores vitaſſe. ne ita forte acciperet̃ in diuinis ꝑſonis. vt accipit̃ cum de creaturis ſimile quid dicit̃ Dicit̃ eñ deus abraam iſaac ⁊ iacob. ⁊ deus oīūs creature. Quod vtiꝗ̄ dicit̃ ꝓpter ꝑnci pium creationis vel gratie priuilegiū. ⁊ creature ſubiectionē vel ſeruitutē. Cū ergo in trinitate nihil ſit creatū vel ſeruiens vel ſubiectū. nō admiſit fides in trinitate talē locutionis modū. Ita etiā econuerſo nō dicit̃ de dei eſſentia: ꝙ ipa ſit eēntia abraā iſaac ⁊ iacob. vel alicuiꝰ creature. ne creatoris vel creature naturam cōfundere videamur.

Uſum ſcripture in his ſeq̄ndum tradit.

Quare nō cōſueuerat ſcriptura dicere vnum deū triū ꝑſonaꝝ ⁊ ecōuerſo cū dicat vnā eſſentiam triū ꝑſonarū

Qꝛ licet potētia. ſapiētia. bonitas de deo ſcḋm ſubſtantiā dicant̃ in ſcriptura. tñ ſolēt hec noīa diſtincte ad ꝑſonas interdū referri. f

Ex predictis cōſtat

ꝙ ſicut eſſentia. ita potentia. ſapientia. bonitas de deo dicunt̃ ſcḋm ſubſtantiā. Que autē ſcḋm ſubſtantiā de deo dicunt̃: tribꝰ ꝑſonis pariter cōueniunt. Una eſt ergo potentia. ſapientia. bonitas patris ⁊ filij ⁊ ſpūſſancti. et hi tres eadem potentia. eadem ſapientia. eadē bonitas. Uñ apit̃ in trinitate ſumma eē ꝑfectio. Si eñ ibi deeſſet potentia. vel ſapiētia. vel bonitas. nō eſſet ſummū bonū. Sꝫ qꝛ ibi eſt ꝑfecta potentia. infinita ſapientia. incōprehenſibilis bonitas. recte dicit̃ ⁊ credit̃ ſūmum bonū. Cūꝗ̄ vnum ⁊ idem penitus ſit ī deo potentia. ſapientia. bonitas. in ſacra tamen ſcriptura frequenter ſolent hec nomia diſtincte ad ꝑſonas referri. vt patri potentia filio ſapientia. ſpūiſcō bonitas attribuat̃. qđ quare fiat: nō eſt ocioſum inquirere.

Quare id fiat. ſcꝫ ꝙ patri potentia. filio ſapientia attribuatur. g

Id ergo ſacri eloquij prudentia facere curauit. ne dei imenſitatem ſimilitudine creature metiret̃.

Dixerat eñ ſcriptura ſacra. Quia deus pater eſt. ⁊ ꝙ deus filius eſt. ⁊ audiuit hec homo q̄ hominē patrem viderat: deū patrē nō viderat. ⁊ cogitare cepit ita eſſe in creatore. vt viderat eſſe in creaturis. a quibus hec noīa tranſlata ſunt ad creatorem. In quibus pater eſt prior filio. filius eſt poſterior patre. ex antiquitate in patre defectus. ex poſteritate in filio imꝑfectio ſenſus ſolet notari. Ideo occurrit ſcriptura dicens patrē potentē. ne videatur prior filio: ⁊ ideo minus potēs. ⁊ filiū ſapiētē. ne videat̃ poſterior pr̄e. ⁊ ideo minꝰ ſapiens.

Quare ſpūiſcō bonitas attribuat̃. h

Dictus eſt etiā ſpiritusſanctus deꝰ.

⁊ dictus eſt habere ſpiritū deus. ⁊ videbat̃ hoc quaſi nomen inflatiōis ⁊ tumoris. Uñ humana conſcientia ad deū ꝓ rigore ⁊ credulitate accedere metuit. Ideo ſcriptura temꝑauit ſermonē ſuū ſpiritum bonum nominans: ne crudelis putaret̃ qui mitis erat. nō ꝙ pater ſolus ſit potens vel magis potens. ⁊ filius ſolus ſapiens vel magis ſapiens. ⁊ ſpūſſanctus ſolus bonus vel magis bonus. Una eſt ergo potentia. ſapientia bonitas. triū ſic vna eēntia. Ideoꝗ̄ ſicut dicitur filius homouſios. id eſt. conſubſtantialis patri. ita ⁊ coomnipotens.

De hoc noīe homouſion. vbi in autoritatem receptum ſit. ⁊ q̄d ſignificet. i

Hic non eſt pretermittendū

qđ Augꝰ. in libro ſcḋo cōtra Maximinū dicit de hoc noīe homouſion: quo latini tractatores frequēter vtunt̃. Pater inquit ⁊ filiꝰ vniꝰ ſunt eiuſdēꝗ̄ ſubē. Hoc eſt illud homouſion. qđ in cōcilio niceno aduſus hereticos arrianos a catholicis pr̄ibꝰ veritatis autoritate firmatū ē. qđ poſtea in cōcilio arimenēſi ꝓpter nouitatē verbi minꝰ q̄ potuit intellectū. quā tñ fides antiqua pepera multis paucoꝝ fraude deceptꝭ. heretica impietas ſub heretico impatore. Cōſtātino labefactare temptauit. Sꝫ poſt nō longū tempus libertate fidei catholice p̄ualēte. poſtꝗ̄ vis xp̄i ſic debuit intellecta ē. homouſion illud catholice fidei ſanitate longe lateꝗ̄ defenſum ē ⁊ diffuſum. Quid eñ ē homouſion

nisi vni⁹ eiusdē𝐪ꝫ sube. Quid ē in𝐪ꝫ homousion nisi ego ꝛ pater vnū sumus. Nō ğınt ꝓphanas vocū nouitates hoc vitandum est.

De noībus que translatiue ꝛ per similitudinem de deo dicuntur. k

Preterea sciendū

ē ꝙ in assignatione distinctionis nominū int' alia que supra diligēter executi sumus. quedam diximus translatiue ꝛ ꝑ silitudinē de dō dici. vt speculū. splendor. character. figura. ꝛ hmōi. de qb⁹ pio lectori breuiter trado qđ sentio. vt. s. rōc silitudis ꝯsiderata. ex causis dicēdi dictoꝝ itelligētiā assumat. s catholicā.

Nihil dignū excellētia ineffabilis trinitatis se tradidisse dicit ad alia transitur⁹. l

De sacramēto vni

tatis atq𝐪ꝫ trinitatis sūme: ꝛ ineffabilis. multa iam diximus. Nihil tñ eius ineffabilitate dignū tradidisse ꝯfitemur. sed potius ex nobis mirificaꝫ eius sciam. nec potuisse nos ad illam peruenire.

Ista est distinctio tricesimaquarta huius primi libri. In qua postq̄ egit de compatione ꝓprietatum ad ꝑsonas. agit de compatione ꝓprietatum ad essentiā. Et tria facit. Nam primo agit de ꝑsone ꝛ eēntie diuersitate. Secūdo tractat de essentie ad ꝑsonas causalitate. Tertio recapitulat de attributorū cōgruitate. Primū facit a principio huius distin. vsq𝐪ꝫ ibi. Hic considerādū ē. Secundū vsq𝐪ꝫ ibi. Ex p̄dictis cōstat. Tertiū ab inde vsq𝐪ꝫ ad finē distin. Et tm̄ de snīa in generali. In speciali snīa mgr̄i stat in trib⁹ ꝓposi' quarū prima ē hec. Nos catholici tenemur ꝑsonas diuinas asserere esse idē cū diuina eēntia. ꝛ eas solū ratione differre. Hanc ꝓpositionē mgr̄ ꝓbans ꝓponit primo: quō quidam heretici dixerūt eēntiā ꝛ ꝑsonaꝫ nō esse idem. quia si esset eadē eēntia pater que filius ergo eadē res generat ꝛ generat'. Et istud confirmat auctoritate Hylarij dicē. ꝙ res nature ꝛ natura non sunt idē. sed ꝑsona diuina est res diuine nature. essentia aūt dicit' ip̄a natura. ergo differūt. Rūdeo ꝙ vbū Hylarij in creaturis intelligendum est nō in diuinis: vbi natura ꝛ res nature sunt idem. qđ patet auctoritate Hylarij di. ꝙ deus nō est aliud ab his que insūt. id ē. attributis ꝛ ꝑsonis. Postea mgr̄ rūdet ad rōnē di. ꝙ fm rōnē differunt eēntia ꝛ hypostasis. ꝛ dicit ꝙ generans ꝛ generatū cōueniūt in substantia. nō tñ cōueniunt in ꝑsonalitate. Secunda ꝓpositio est hec. Quāuis tres ꝑsonas vnius esse essentie debeam⁹ dicere. nō tñ vnū deū triū ꝑsonarū vsitata locutiōe debemus asserere. Hanc ꝓpositionē mgr̄ ꝓbans querit. Ex quo deus sit diuina essentia. vtrū ita dicatur vnus deus tres ꝑsone. ꝛ vtꝝ ita valeat sane dici. vn⁹ deus triū ꝑsonarū. vel tres ꝑsone vnius dei. sicut dicitur vna eēntia trium ꝑsonarū. ꝛ tres ꝑsone vnius essentie. Et rūdet ꝙ nō. q2 hic deus significaret in aliq̄ habitudine principij respectu ꝑsonarū. Nec est simile de essentia. quia alius est modus significandi nomine dei. ꝛ alius noīe eēntie. Cui⁹ ratio est. quia ly de⁹ significat in rōne principij effectiui. essentia vero non. Tertia ꝓpositio est hec. Attribuamus patri potentiam. filio sapientiam. ꝛ spūiscō bonitate nō obstante ꝙ oībus eque eēntialiter sine distinctiōe simul cōueniunt. Hanc mgr̄ ꝓbans dicit. ꝙ attribuamus patri potentiā. eo ꝙ in creaturis p̄ribus inesse cōsueuit debilitas. Scientiā filio. eo ꝙ in creaturis filij solēt eē ignari. Et bonitatē spūiscō. eo ꝙ in creaturis sp̄s tumorē ꝛ inflationē importat. Postea dicit ꝙ hoc nomen homousion ab antiq̄s primo fuit cōcessum. tandem ꝓpter malū vsum hereticoꝝ fuit damnatum et ꝓhibitū. Sed finaliter ꝓpter veritatem rei iterato fuit receptum. Demū dicit de noībus translatiue. ꝛ nō vult aliud dicere nisi ꝙ assignanda est rō fm quaꝫ transferunt'. Et tm̄ de snīa hui⁹ distin. in speciali.

De quibusdam que fm substantiā de deo dicunt'. que specialē efflagitāt tractatū. s. de scia ꝛ p̄scia ꝛ ꝓuidentia. ꝛ dispositiōe. p̄destinatione. voluntate ꝛ potentia. a

Vnqꝫ supra

c disseruerim⁹ ac plura dixerim⁹ de his cōiter q̄ fm subaꝫ de dō dicunt'. eoꝝ tñ q̄daꝫ specialem efflagitāt tractatū. de qb⁹ amodo tractandū ē. i. de scia. p̄scia. ꝓuidētia. dispositiōe. predestinatiōe. volūtate ꝛ potētia. Sciēdū ḡ ē. ꝙ sapiētia vl' scia dei: cū sit vna ꝛ simplex. tñ ꝓpter varios rerū stat⁹: ꝛ diuersos effectus plura ac diuersa sortit' noīa. Dicit' eñ non tm̄ scia. s etiā p̄scia vel ꝓuidētia. dispositio. p̄destinatio ꝛ ꝓuidētia. Et ē p̄scia siue ꝓuidentia nō de futuris tm̄. s de oīb⁹. de bonis. s. ꝛ de malis. Dispositio vō de faciēdis. Predestinatio de oīb⁹ saluādis. ꝛ de oīb⁹ bonis. qb⁹ ꝛ hic liberant' ꝛ in futuro coronabunt'. Predestinauit eñ de⁹ ab eťno hoīes ad bona eligēdo. ꝛ p̄destinauit eis bona prepando. Qꝫ homines p̄destinauit: apl's ondit dicēs. Predestinauit q̄s p̄sciuit fieri cōformes imaginis filij sui. ꝛ alibi. Elegit nos añ mūdi cōstitutionem. vt essem⁹ sancti ꝛ imaculati. Qꝫ autez bona eis p̄parauerit: ꝓpħa Esaias ostendit dicēs. Oculus nō vidit de⁹ abs te q̄ p̄parasti diligentibus vel expectantibus te. Ergo ab eťno p̄destinauit q̄sdā futuros bonos ꝛ btōs id ē. elegit vt eēnt boni ꝛ beati. ꝛ bona ei⁹ p̄destinauit. i. prepauit. Prouidētia aūt ē gubernādoꝝ. q̄ vtiq𝐪ꝫ eodē mō videt' accipi q̄ dispositio. Interdū tñ ꝓuidētia accipit' p p̄scia. Sapia vō vel scia q̄ de oīb⁹ ē. s. bonis ꝛ mal' ꝛ de p̄ntib⁹. p̄teritis ꝛ futuris. ꝛ nō tm̄ de tpalib⁹. s etiā de eťnis. Nō eñ ita scit de⁹ ista tpalia. vt seip̄m nesciat. s ip̄e sol⁹ seip̄m perfecte nouit. cuius scientie compatione omnis creature scientia imperfecta est.

Margin notes:

Qꝫ sapīa dei cuꝫ sit vna. tñ ꝓpter varios stat⁹ rerū plura sortit' vocabula

De qb⁹ sit p̄scientia vel ꝓuidentia

De quib⁹ dispositio

De qb⁹ p̄destinatio

Qꝫ ꝛ hoīes p̄destinantur ad bona. ꝛ bona hoībus

De q̄bus ꝓuidentia

De sapīa vel scia. ꝛ de qb⁹

¶ Utrum scientia vel prescientia· vel dispositio· vel predestinatio potuerit esse in deo· si nulla fuissent futura· ¶ b

Hic considerari o-

portet: vtrũ scientia vel p̄scia vel dispositio vel p̄destinatio potuerit eē in deo si nulla fuissent futura: Cũ em̄ p̄scia sit futurorũ· τ dispositio faciendorũ· τ p̄destinatio saluandorum si nulla essent futura· si nihil eēt facturus de⁹ vel aliq̄s saluatur⁹· nõ videt̃ potuisse in deo eē p̄scia vel dispositio vel p̄destinatio· Potuit aũt de⁹ nulla p̄scire futura· potuit nõ creare aliq̄d vel nõ saluare aliq̄s· Potuit ergo in deo nõ eē p̄scia vel dispositio vel p̄destinatio

Oppositio — Ad hāc aũt ita a quibusdā opponit̃· Si inquiũt potuit p̄scia dei nõ eē in deo ab eterno· τ potuit nõ eē· Si v̄o potuit nõ eē cũ p̄scia dei sit ei⁹ scia· τ scia sit ei⁹ eēntia· Potuit ḡ nõ eē ab eterno· id qđ ē diuina eēntia· Ita τ de dispositione τ p̄destinatiōe q̄ ē diuina eēntia obijciunt· Addũt q̄ꝫ τ alia ita loq̄ntes· Si potuit de⁹ nõ p̄scire aliq̄: cũ idē sit deo p̄scire qđ scire τ scire qđ eē· potuit ḡ nõ eē· Itē· Cũ idē sit deum p̄sciũ eē: τ deũ eē· si potuit nõ eē p̄sci⁹· potuit nõ eē de⁹· Potuit aũt nõ eē p̄sci⁹: si potuit nulla prescire· At potuit nulla p̄scire· q̄ꝛ potuit nulla facere·

¶ Responsio q̄ prescientia τ dispositio τ p̄destinatio quasi relatiue dicunt̃ ad futuras res vel faciendas· ¶ c

Ad hoc iuxta mo-

dulũ nr̄e intelligentie ita dicim⁹· Prescia et dispositio vel p̄destinatio ad aliq̄d dici videtur· Sicut em̄ creator ad creaturā relatiue dicit̃· ita p̄scia vel p̄scius ad futura referri videt̃· τ dispositio ad faciēda· ac p̄destinatio ad saluāda· Verũtñ creator ita relatiue dicitur vt eēntiā nõ significet· Prescia v̄o vel p̄scius τ in respectu futurorũ dicit̃· τ eēntiā designat Ita etiā dispositio et p̄destinatio· Ideoq̄ꝫ cum dicit̃· Si nulla eēnt futura: nõ eēt in deo p̄sciētia· vel nõ eēt de⁹ p̄scius· Quia varia est ibi causa dicēdi: distingui oportet rōnē dicti· Cũ ḡ dicis· Si nulla eēnt futura: nõ eēt in deo p̄scia· vel nõ eēt p̄scius· Si in dicēdo hāc causam attēdis· s· q̄ꝛ nulla eēnt subiecta ei⁹ p̄sciētie· vnde ip̄a possit dici p̄scia vel ip̄e p̄sci⁹ qđ vtrũq̄ꝫ dicit̃ p̄p̄t futura: ver⁹ est intellectus Sin aũt ea rōne id dicis q̄ nõ sit in eo scia q̄ p̄scit futura· vel q̄ ip̄e nõ sit de⁹ q̄ ē futurorũ p̄scius: falsa ē intelligētia· Silr̄ τ ille locutōes determinãde sunt· Potuit nõ esse presciētia dei· vel potuit nõ eē p̄scius· τ potuit de⁹ nõ p̄scire aliqua· id ē· potuit eē q̄ nulla futura subiecta eēnt ei⁹ scientie· τ ita nõ posset dici prescius vel p̄scire· vel scientia ei⁹ p̄sciētia· nõ tñ eo min⁹ ip̄e esset: vel eius sciētia· Sꝫ nõ posset dici p̄scius vel p̄scire vel p̄scientia· si ei⁹ scientie futura nulla forent subiecta· Silr̄ de dispositione et p̄destinatione vel p̄uidentia· Hec em̄ vt dictũ ē ad tempalia referuntur· τ de temporalibus tñ sunt·

¶ Q̄ scientia dei nõ tñ est de temporalib⁹ sed etiam de eternis· ¶ d

Scientia vero vel

sapientia nõ tñ de tpalibus· ꝫ etiā de eternis est· Ideoq̄ꝫ τ si nulla fuissent futura· eēt tñ in deo scia eadē que modo est· nec minor esset q̄ modo· nec maior ē q̄ eēt. Sciuit ḡ deus ab eterno eternũ· τ oīe quod futurũ erat τ sciuit imutabiliter· Scit q̄ꝫ nõ minus p̄terita τ futura q̄ p̄ntia· τ sua eterna sapiētia τ imutabili: scit ip̄e oīa que sciunt̃· Omis em̄ ratio superne τ eterne sapie (vt ait Ambrosius) in eo est· quia oēm sapientiam τ scientiā capit sua immensa sapientia·

¶ Quo rōe oīa dicant̃ esse in deo τ qđ factũ est· habet vitam esse in eo· ¶ e

Propterea omnia

dicunt̃ esse in deo τ fuisse ab eterno· Vñ Augusti· sup Geñ· Hec visibilia inquit anteq̄ fierent nõ erāt· quō ergo nota deo erant q̄ non erãt: Et rursus· Quō ea faceret que sibi nota non erant: nõ em̄ quicq̄ fecit ignorās· Nota ergo fecit· nõ facta cognouit· Proinde añ q̄ fierēt τ erāt τ nõ erāt· Erant in dei sciētia nõ erāt in sua natura· Ipi aũt deo nõ audeo dicere alio modo innotuisse cũ ea fecisset: q̄ illo quo ea nouerat vt faceret· Apđ quē nõ ē transmutatio: nec vicissitudinis obumbratio· Ecce hic habes q̄ hec visibilia anteq̄ fierent in dei scientia erant· Ex hoc ergo sensu oīa dicunt̃ esse in deo· τ oīe qđ factũ est dicitur vita eē in ip̄o· nõ ideo q̄ creatura sit creator· vel quia ista tpalia eēntialiter sint in deo· sed quia in ei⁹ scientia semp̄ sunt que vita ē·

Augusti· sup Geñ·

¶ Q̄ eadē rōne dicunt̃ oīa ei p̄sentia· ¶ f

Inde est etiam q̄

oīa dicunt̃ eē p̄ntia ei· nõ solũ ea que sunt· ꝫ etiā ea que p̄terierũt· τ ea que futura sunt· sm

illud. Qui vocat ea que nõ sunt tanq̃ ea que
sunt. Quia vt ait Amb. in lib. de trini. Ita co-
gnoscit ea que nõ sunt vt ea que sunt. et hac
ratione om̃ia dicunt esse in eo vel apud eum
siue ei p̃sentia. Vñ Aug⁹. sup illũ locum ps.
Et pulchritudo agri mecũ ẽ. Ideo inqt me-
cum est. quia apud deũ nihil p̃terit. nihil futu
rum est. Cum illo sunt om̃ia futura. et ei non
detrahunt iam p̃terita. Cum illo sunt oĩa co-
gnitione quadã ineffabili sapiẽtie dei. Ecce
hic apit Aug⁹. ex qua intelligentia accipien-
da sunt hmõi verba. om̃ia sunt deo p̃sentia.
in deo sunt om̃ia vel cũ deo. vel apud deum.
vl in eo vita. qz ineffabilis oĩm cognitio ĩ eo ẽ.

Ambros.

Aug⁹.

Ista est distinctio tricesimaquinta hui⁹ pri-
mi libri. In qua magister postq̃ egit de deo et conditi-
onibus eius que ipsum concernunt in essendo. inci-
pit agere de ipso s̃m conditiones que ipsum respici-
unt in op̃ando. Et tria circa hoc facit. Nã primo ostẽ-
dit quõ multipliciter accipiatur scientia dei. Secun-
do inquirit an scientia dei dependeat a rebus scitis.
Tertio inquirit que sint a deo scita et qualiter. Pri-
mum facit a principio vsqz ibi. Hic considerari opor-
tet. Secundum vsqz ibi. Propterea omnia dicũtur
Tertium vero vsqz ad finem distinctionis. Et hec est
sententia magistri in generali. In speciali sentẽtia ma-
gistri stat in tribus ꝓpositionibus. quarum prima ẽ
hec. Vnica et inuariabilis est dei scientia. que ꝓpter
varios rerum status diuersis nominatur vocabulis.
Hanc magister probans dicit: q̈ scientia dei q̃ est vna
de attributis essentialibus: specialem requirit tracta
tum. et non solum scientia: sed etiaz prescientia. dispo
sitio. p̃destinatio et ꝓuidentia. Prescientia em̃ dicit
respectu omniũ futurorũ: siue bonorum siue malorũ
Dispositio vero respectu fiendorũ. Predestinatio ẽ
de hominibus saluandis. et de bonis quibus h̃ a ma-
lo liberant. et in futuro coronabunt. Prouidentia est
de gubernandis. et similiter dispositio. sed differunt.
quia dispositio ad fieri et esse rei. ꝓuidentia autez spe
ctat ad bñ habentẽ et ad rei cõseruationẽ. Interdum
tñ ꝓuidentia accipit pro p̃scientia: Scientia vero si-
ue sapientia dicit respectu omniũ vniuersaliter: siue
p̃ntiũ. p̃teritorũ. futurorũ. bonorũ et malorũ. et nõ so
lũ respectu tp̃aliũ. sz etiã respectu eternorũ. Scd̃a ꝓpõ
ẽ hec. Q si nulla essent futura. tũc respectiue in deo
scia nõ diceretur. Hanc ꝓpositionẽ magister inuesti
gans querit. Utrũ si nulla essent vel fuissent futura:
an adhuc p̃sciẽtia. dispositio. predestinatio in deo fu-
issent. Et arguit primo q̈ nõ. Nam oĩa ista dicuntur
per respectum ad futura. ergo si nulla essent vel fuis-
sent futura. ista in deo locum non habuissent. In
In contrarium arguit sic. Predestinatio dei disposi
tio et p̃scientia sunt idem quod scientia dei. sed scien-
tia est idem quod essentia. ergo a primo ad vltimum
prescientia dei est idem quod ẽntia. Sed ẽntia dei
eẽt dato etiam q̈ nullum futurum esset. ergo prescien
tia dei fuisset in deo circũscripto omni futuro. Et re-
spondet magister. q̈ si nulla fuissent futura. tolleret
p̃scientia dei q̃tũ ad respectum et antecessionẽ quam
importat ad futura. sed nõ q̃tũ ad ẽntiã que tali re-
spectu subiicit. p̃scia em̃ sciam dicit cũ respectu abla
to vero respectu sciẽtia manet. que deo ab eterno cõ-
petit. et ꝓpter creaturarũ existentiam vel differentiã
in nullo augeẽ vel minuit. Tertia ꝓpositio ẽ hec: De
us oẽ p̃teritũ et oẽ futurũ vt sibi p̃sentia intuet. Et ꝓ
bat sic. Deus illud de⁹ tanq̃ p̃ns intuet q̃d in ei⁹ ẽn
tia actualiter cõtinet. sed oĩa p̃terita. p̃ntia et futura
sunt et fuerũt ab eterno in dei ẽntia. ergo de⁹ oẽ p̃
teritũ et futuru ũ tanq̃ sibi actualiter p̃ntia intuet. p̃ña
tenet. sed maior et minor sunt nigri in textu. g ꝓposi-
tio vera. Et tñ de sententia rc.

Utrũ concedendũ sit om̃ia esse in dei es-
sentia vel in eo p essẽntiam. vt oĩa dicunt esse
in dei cognitione vel presentia. a

Solet hic que-

DI. XXXVI

ri cũ om̃ia dicant esse in dei cogni
tione seu p̃sentia vel in deo p co-
gnitionẽ. et eius cognitio vl p̃ntia sit diuia es-
sentia. vtrũ concedendũ sit om̃ia esse in diui
na essentia: vel in deo p essentiam? Ad qd̃
dicimus. qz dei cognitio eius vtiqz ẽntia est
et ei⁹ p̃sentia in qua sunt om̃ia: ipsius cognitõ
est. nec tñ oĩa que sunt in eius p̃ñtia vl cogni
tione. in eius essentia esse dici debẽt. Si em̃
hoc diceret: intelligerent esse eiusdem cum
eo essentie. In deo em̃ dicit esse p essentiam
qd̃ est diuina essentia qd̃ ẽ deus. Habet ergo
deus apud se in p̃ñtia sua. que nõ habet ĩ sui
natura. Vñ Aug⁹. de v̈bis apli ita ait. Ele-
git nos añ mũdi cõstitutionẽ. Quis sufficit h̃
explicare. Eligunt qui nõ sunt: nec erat qui
eligit. nec vane eligit. Eligit tñ et habet ele-
ctos quos creaturus ẽ eligendos. quos ha-
buit apud semetipm̃: nõ in natura sua. sed in
p̃ñtia sua nõdũ erãt quibus ꝓmittebat. sed
et ipsi ꝓmissi sunt q̈bus ꝓmittebat. Ecce hic
apte dicit deũ apud semetipm̃ hr̃e electos añ
mũdũ. nõ in natura sua: sed in presentia sua
cũ tñ eius p̃ñtia nõ aliud sit q̃z ei⁹ natura. q̈a
ipius p̃ñtia eius ẽ noticia. Põt tñ ad electos
referri cũ ait. In natura sua. id est. illorum: il
los quippe habuit ab eterno apud se. nõ ĩ na
tura sua. i. illorũ. quia nõdũ erant. sed in sua
p̃ñtia. quia eos ita nouit ac si eẽnt.

Risio

Aug⁹.

Utrum mala debeant dici esse in deo vbi
sunt om̃ia bona. cũ vtraqz sint in eius cogni-
tione et p̃sentia. oĩa em̃ cognoscit. b

Post predicta que-

ritur. cũ oĩa dicant esse in deo nõ p essentiã
nature: sed p cognitionẽ sciẽtie. et de⁹ sciat bo
na et mala. vtrũ cõcedendũ sit simpliciter ma
la esse in deo. siue esse in deo p cognitionem?
Scit reẽ em̃ deus et sciuit sp oĩa tã bona q̃z mala:
etiã anteq̃z fierẽt. et p̃sciuit ab eterno ea futu-
ra. Ideo qz cũ oĩa bona dixim⁹ esse in deo ꝓ-
pter p̃sentiã cognitionis. eadem rõne videt
dicendũ om̃ia mala eẽ in eo: cũ ea semp no-

uerit. et p cognitionem ei presentia fuerint.
Precognouit enim deus ab eterno quosdam
futuros malos et eorũ maliciã (vt ait Aug.)
pſciuit. sed nõ preparauit. Cũ ergo pctã omniũ
sciat. nunqd intelligendũ est ea includi in il=
la generalitate locutionis. qua dixit apostolus
oĩa esse in deo. Ex ipso inquit. et p ipsum et in
ipso sunt oĩa. Sed quis nisi insanus dixerit
mala eẽ in deo? Illa enim eẽ in deo intelligũ=
tur. que ex ipso et p ipsum sunt. Ea vero p ip=
sum sunt et ex ipo quorũ auctor est. Hĩ nõ est au=
ctor nisi bonorũ. Nõ ergo ex ipo et p ipm sunt
nisi bona. ita ergo nõ in ipo sũt nisi bona. Nõ
ĝ mala in deo sunt. qz licz ea noscat. nõ tamẽ
ita oĩno noscit vt bona. mala quasi de longe
cognoscit: vt ait ppheta. Et alta a longe co=
gnoscit. i. supbiam. Et alibi ad deũ loquens
de malis ait. De absconditis tuis adimpletus
est venter eorum. Quod exponens Aug.
Abscondita inqt peccata sunt: que a lumine
tue veritatis abscondunt. Sed quõ peccata
a lumine veritatis diuine abscondunt cum a
deo sciant. Si enim nõ sciret. quõ de illis iudi=
caret. et p illis malos damnaret? Alibi ppbe=
ta. Quia neqz ab oriente neqz ab occidente
deest. Quod exponẽs Cassiodo. inquit. Ne=
qz a bonis neqz a malis deest deus. sed omni=
bus presens et cognitor est. Cognoscit ĝ deus
et bona et mala p scientiam. sed bona cogno=
scit etiam p approbationẽ et p beneplacitum.
mala vero nõ. Unde Cassiodorus sup ps. di=
cit. Peccata abscondita deo sunt. quia non
nouit. i. nõ approbat. Et ex eo sensu Aug. di=
xit ea abscondita a lumine dei. Qui etiam in
li. ad Heluidiũ isinuat cognitionẽ dei varijs
modis accipiendam inquiens. Si ad scienti=
am referas nõ ignorat deus aliqs vel aliqua
qui tamen in iudicio qbusdã dicet. Non no=
ui vos: sed eorum improbatio hoc verbo insi=
nuata est. Ecce nõ cognoscere dicit deus q
non approbat: que ei nõ placent. Apparet ita=
qz verũ esse quod diximus. s. quia quodãmõ
cognoscit deus bona quo nõ cognoscit mala.
Pariter quidẽ vtraqz eodemqz modo noscit
qntũ ad noticiã. sed bona etiam approbatiõe
et beneplacito cognoscit.

Que intelligantur eẽ in deo

Qm nõ omnia ita cognoscit deus mala vt bona. qz mala tñ p sciaz. bona vero p pbationẽ et bñplacitum.

Hic aperit quare bona tñ dicantur eẽ in
deo et non mala. c

Et inde est q bona

tñ dicunt eẽ in deo nõ mala. et illa ppe h lon=
ge. qz licet in deo aliqua dicant eẽ ppter co=
gnitionis presentiã. et deus bona et mala co=
gnoscat. mala tñ nõ cognoscit nisi p noticiaz.
bona vero nõ solum p scientiã. sed etiã p appro=
bationem et bñplacitũ. Et ob talẽ cognitio=
nem aliqua dicunt esse in deo. s. qz ita ea scit
vt etiam approbet et placeant. i. ita scit vt eo=
rum sit auctor.

Qm idem est omnia esse ex deo. et per ipsuz
et in ipso. d

Proinde si diligen=

ter inspiciamus: idem videt esse omnia eẽ ex
deo. et per ipm et in ipso. Unde Amb. in. ij. li.
de spiritusancto. Hec tria ex ipso et per ipsuz
et in ipso sunt oĩa vnum esse supra diximus
Cum dicit per ipsum esse oĩa nõ negauit in
ipso esse omnia. Eandem vim habent oĩa
hec. s. cum ipso et in ipso et p ipsum. et vnum in
his atqz consimile nõ contrarium intelligit.
Ecce habes quia ex eadem intelligentia scri=
ptura dicit omnia esse in ipso. et p ipsum et ex
ipso vel cum ipso. Cum ergo ex eadem ratio=
ne omnia dicant esse ex deo vel per ipsuz. nõ
solum qz scit: sed etiam quia eorũ auctor est
consequit vt eadem rõne ita esse in deo dicã=
tur. s. quia scit et eorum auctor esse dicitur. qz
in illo viuimus et mouemur et sumus. quia eo
auctore sumus. mouemur et viuim. Cum er=
go nõ sit auctor nisi bonorum. merito sola bo=
na in eo esse dicuntur sicut ex ipso et per ipm.
Cum ergo in eius cognitione vel presentia
sint oĩa. s. bona et mala. in eo tñ nõ dicuntur
esse: nisi bona quorum auctor est. Unde Aug.
in lib. de natura boni. Cũ audim inqt ex deo
et p ipm et in ipo eẽ oĩa. oẽs vtiqz naturas itel=
ligere debem. et oĩa q naturalir sunt. Neqz
enim ex ipo sunt pctã q naturã nõ suãt. s. viciãt
q ex volũtate peccãtiũ nascunt oĩa. Hic apte
dicitur q in illa generalitate locutionis bo=
na tantũ continentur.

Ambros.

Aug.

Qm oĩa ex pre et p prez et in pre sunt. ita de
filio et de spũ scõ ẽ dicendũ. licet ppter perso=
nas fiat distinctio. e

Preterea sciendu

ẽ. q lz ibi i dicet distinctio psonaz cũ dr ex ipo
et p ipm et i ipo. oĩa tñ ex pre. et p prez et i pre sũt
Silr de filio et spũ scõ accipiẽdũ ẽ. Un Aug. i. j.
li. de tri. Nõ psuse inqt accipiẽdũ ẽ qd ait apls.
ex ipo et p ipm et i ipo. Ex ipo dicẽs ppt prez. p
ipm ppt filiũ. i ipo ppt spm scm. Uigilant at
attẽde: ne qz prez volẽs itelligi dixit ex ipo. sic
itelligas oĩa eẽ ex pre: vt neges oĩa eẽ ex filio
vl ex spũ scõ. cũ ex pre et p prez et i pre oĩa eẽ sa=
ne dicat pñr. silr et de filio et de spũ scõ dicẽdũ ẽ.

Aug.

Q nō oīa que ex deo sunt etiam de ipso sunt· sed econuerso· f

Illud etiam hic an nectēdū ē· q nō oīa que dicunt ēē ex deo: etiam de ipō ēē dici debeāt· Quia vt ait Aug⁹· in libro de natura boni· Nō hoc significat penitus ex ipso qđ de ipso· Qđ eñ de ipso ē pōt dici ēē ex ipō· s nō oē qđ ex ipso ē: pōt dici esse de ipso· quia nō est de sua suba· Ex ipso eñ sunt celum et terra· qz ipse fecit ea· nō autem de ipso· qz nō de suba sua· sicut aliqs hō generat filiū vel faciat domū· Ex ipso ē fili⁹· ex ipso est et domus· sed filius de ipso· domus vero de terra et ligno non de ipso·

Que dicta sunt summatim colligit· g

Ex premissis apertum est q in dei cognitione siue pñtia sūt oia scz bona et mala· sed non omnimodo sunt ibi mala quo bona· et q in deo bona tm̄ sunt· sic ex ipso et p ipm· nō mala· Et ex quo sensu hec accipienda sint: assignatū est· Et q de ipō nō dicit ēē pprie qđ aliđ ē ab ipō· Ex ipō aūt esse dicunt omnia que eo auctore sunt·

Ista est distinctio tricesimasexta huius pmi libri. In qua mgr postq egit de scientia dei fm se. agit da compatione rerū scitarū ad scientē. Et tria facit. Nam primo ostendit q nō oīa sunt in dei eēntia sicut sunt in dei scientia. Scdo subdit qualiter se habeat scientia dei ad bona et mala. Tertio concludit q nō oīa que sunt ex deo patre pñt dici de ipō. Primum facit a principio distinctionis vsqz ibi: Post p dicta querit. Secundū vsqz ibi. Illud etiam hic aduertendum. Tertium vero vsqz ad finem distinctiōis In speciali sententia magistri stat in tribus ppositionibus. quarū prima est hec. Q licet omnia sint ī dei scientia non tm̄ oīa sunt in eius essentia. Hanc magister pbat rñdens ad hanc questionē: Utrū oīa que deus cognoscit possunt dici ēē in eius eēntia: sicut dicuntur esse in eius scientia. que idem ē qđ sua essentia Et rñdet q nō oīa que sunt in eēntia diuina sunt eiusdem nature cū deo. Ea autem que sunt in eius scientia: non sunt eiusdem nature cū deo. Ideo oīa cognita a deo possunt dici esse in diuina scientia. licz nō possunt dici ēē in eius eēntia. Secūda ppositio est hec. Stat deuz aliqualiter cognoscere bona qualiter non cognoscit mala. Hanc magister probans querit. Utrū mala que cognoscunt a deo possunt dici esse in deo. Et rñdet q nō. quia illa solū dicunt esse in deo ad q̄ deus se habet in ratione principij. non autem sic se habet deus ad mala. Tertia ppō ē hec. Licet omnia q̄ sunt de deo possunt dici ex ipo nō econuerso omnia que sunt ex ipso possunt dici de ipso. Hec ppositio patet p hoc. q esse de deo dicit ab ipso fm substātialitatē. Sed ēē ex deo denotat generalē principationem. Unde patet q nihil de deo pprie dicit: nisi qđ est de eius substantia. Sex ex deo dicunt esse omnia que quouis modo sunt ab ipso principiata. Si g omne illud quod est ex deo dicit esse de deo. omnes creature dicerent esse substantiales ipsi deo. quod falsum est. sed soluz psone filij et spūssancti que sunt de patre pñt dici ipi consubstantiales. Et tm̄ in speciali.

Quibus modis dicat de⁹ ēē in reb⁹· a

DI· XXVII

Et quoniaz demōstratum est ex parte· quomodo omnia dicantur esse in deo addendum videtur hic· quib⁹ modis dicatur deus esse in rebus· si tamen id humana mēs· vel ex parte digne valest cogitare· vel lingua sufficit eloqui· Sciendum ē ergo q deus incōmutabiliter semp in se existens· presentialiter· potentialiter· essentialiter est in omni natura siue essentia sine sui diffinitione· et in omni loco sine circūscriptione· et in oñi tempe sine mutabilitate· Et preterea in sanctis spiritibus et animabus est excellentius· s· per gratiam inhabitans· et in homine christo excellentissime· in quo plenitudo diuinitatis corporaliter habitat· vt ait apostolus· In eo eñ deus habitauit nō per gratiam adoptionis· sed per gratiam vnionis·

Q de⁹ in oī est essentia. potentia. sz i sanctis per gratiā et in hoīe xpo p vnionē glosne

He aūt ista quia capacitatem humane intelligentie excedunt: falsitatis arguere aliq presumant· sanctorum autoritatibus muniēda mihi vident· Beatus Grego· super cantica canticorū inquit· Licet deus cōmuni modo omnibus rebus insit presentia· potentia· substantia· tamen familiariori modo p gratiam dicit esse in illis· qui mirificentiam opez dei acutius et fidelius considerant· De h eñ eodem Aug⁹· ad Dardanum in libro de presentia dei ait· Cum deus sit natura incorporea et incōmutabiliter viua· eterna stabilitate in seipso manēs: totus adest rebus omnibus· et singulis totus· sed in quibus habitat: habent eum pro sue capacitatis diuersitate· alij amplius· alij minus· quos ipe sibi dilectissimum templū gratia sue bonitatis edificat· Hylarius quoqz in· viij· lib· de trini· apertissime deū vbiqz esse· Deus inquit imense xtutis viuens potestas que nusqz non assit· non desit vsqz· se omnez per sua edocet vt vbi sua sint ipse esse intelligatur· Non autem corporali modo cum alicubi sit· non etiam vbiqz esse credatur· cum et in omnibus esse non desinat· Ambrosius in· j· libro de spiritusancto· Spiritumsanctum probat non esse creaturam· quia vbiqz est· qđ est pprium diuinitatis ita dicēs· Cū oīs creatura certis nature sue sit circūscripta limitib⁹· quō qs audeat creaturā appellare spūmscm· qui nō habeat circū=

Auctoritatib⁹ ita eē ɔfirmat

Gregori⁹

Aug⁹·

Hylarius

Ambros·

scriptam determinatiõe sc̃turẽ·q ꝛ in oĩbus ꝛ vbiq; sp est· qḋ vtiq; diuinitatis ꝛ dñatiõis est ꝓpriũ· Idẽ in eodẽ· Dñi est oĩa cõplere· q dicit· Celũ ꝛ terrã ego compleo· Si ḡ dñs ẽ q celũ cõplet ꝛ terrã· q̃s ḡ põt spm̃scm̃ iudicare dñationis ꝛ diuine ptãtis exortẽ qui repleuit orbẽ? Et q plus est repleuit ꝛ iesum tot⁹ mũdi redemptorẽ· Ex his aliisq; plurib⁹ autoritatibus apte monstrat̃· q de⁹ vbiq; et in oĩ creatura essentialiter· pñtialiter· potentialiter est·

Q in sanctis nõ modo est· sed etiam habitat qui nõ vbicũq; est habitat· b

In sãctis vero etiam

habitat in q̃bus est ꝑ grãm· nõ eñ vbicũq; ẽ ibi habitat· vbi v̾o habitat ibi ẽ· In solis bonis habitat: qui sunt tẽplũ ei⁹ ꝛ sedes ei⁹· Vñ ꝑ Esa· dñs ait· Celũ mihi sedes est· terra aũt scabellũ pedũ meorũ· quia in electis qui sunt celũ habitat deus ꝛ regnat· q ei⁹ voluntati deuoti obtempant· Malos v̾o q sunt terra: iudicii districtione calcat· Vñ ꝛ in li· Sap· dicit̃· Thronus sapiẽtie aĩa iusti· q in iustis specialius ẽ q̃ in aliis reb⁹: in q̃b⁹ tñ oĩb⁹ totus ẽ· Quẽadmodũ aĩa (vt ait Aug⁹· in epl̃a ad Hiero· de origine aĩe) ꝑ oẽs pticulas corporis tota adest simul· nec minor in minoribus· nec maior in maiorib⁹· ſ; tñ in aliis intensius· in aliis remissi⁹ opat̃ cũ in singulis pticulis corpis essentialiter tota sit· Ita ꝛ de⁹ cum sit in oĩbus ẽẽntialiter ac tot⁹· in illis tñ plenius ẽẽ dicit̃ q̃s inhabitat· i· in q̃b⁹ ita ẽ vt faciat eos tẽplũ suũ· ꝛ hi tales cũ eo sunt iã ex pte ſ; in beatitudine pfecte· Mali v̾o ꝛ si ibi sint vbi ipse ẽ q nusq; deest· nõ tñ sunt cũ eo· Vñ Aug⁹· sup Johẽm· Non satis fuit dicere vbi ego sum ꝛ illi sint· sed addidit mecũ· q ꝛ miseri pñt ẽẽ vbi ꝛ ille ẽ: q nusq; deest· Sz beati sunt cũ illo· q nõ sunt beati nisi ex eo q cũ illo sunt· qui fruunt̃ eo· ꝛ vident illũ sicut est· Mali vero nõ sunt cũ illo· vt ceci in luce non sunt cũ luce· nec boni ita nũc sunt cũ eo vt videant ꝑ speciẽ· ꝛ si sũt aliquo mõ cũ eo ꝑ fidẽ· Quõ aũt de⁹ habitet in bonis: ex illis aliquaten⁹ intelligere valebis q supra dicta sũt cũ de spũ sancti ꝓcessione tpali ageret̃· vbi licet ex pte exponit̃· ex pte eñ cognoscim⁹ et ex pte ꝓphetam⁹: quõ spũssc̃us habitet ĩ nobis· qui nõ sine patre ꝛ filio inhabitat:

Si vis intelligere quõ habitet: reqre p̃dicta de spũscõ

Vbi erat vel habitabat deus anteq̃ esset creatura· c

Si aũt queris vbi

habitabat de⁹ anteq̃ sancti eẽnt? Dicim⁹ q in se habitabat· Vñ Aug⁹· in lib· ↄtra Maximinum· In tẽplo inq̃t suo habitat de⁹· sc; in sanctis qui sunt templũ dei modo ſm fidem ambulãtes· ꝛ tẽplũ dei erũt aliq̃n ſm speciez qualiter etiã nunc tẽpluz dei sunt angeli· Sz diceret aliq̃s· anteq̃ faceret de⁹ celũ ꝛ terrã anteq̃ faceret scõs vbi habitabat? In se habitabat de⁹· apud te habitat· ꝛ apõ se ẽ· Nõ ḡ sancti sic sunt dom⁹ dei: vt ea subtracta cadat deus· Immo sic habitat de⁹ in sanctis· vt si ipse discesserit cadant·

Aug⁹·

Multa hic breuiter docet que confirmãt predicta· d

Sciendum ẽ etiam

q vt ait Aug⁹· in li· ad Dardanum· Dici nisi stultissime neq̃t· spm̃scm̃ non hr̃e locũ in nr̃o corpe· qḋ totũ aĩa nr̃a impleuerit· Stulti⁹ etiam dicit̃ angustiis alicubi impediri trinitatẽ vt pr̃ ꝛ fili⁹ ꝛ spũssc̃us alicubi simul ẽẽ nõ pñt· Uez illud ẽ multũ mirabili⁹: q cũ de⁹ sit vbiq; totus· nõ tñ in oĩb⁹ habitat· Quis porro audeat opinari: nisi inseꝑabilitatẽ trinitatis penit⁹ ignoret· q in aliq̃ possit habitare pr̃ et fili⁹ in quo nõ habitet spũssc̃us· Aut in aliq̃ spũssc̃us in q nõ habitet pr̃ ꝛ fili⁹· Fatẽdũ est ḡ vbiq; ẽẽ deũ ꝑ diuinitatis pñtiã: ſ; nõ vbiq; ꝑ inhabitationis grãm· Propter hãc eñ habitationẽ grẽ nõ dicim⁹· pater noster q es vbiq;· cũ ꝛ hoc verũ sit ſ; q es ĩ celis· i· in sanctis: in q̃bus est quoddam excellẽtiori modo·

Aug⁹·

Q de⁹ habitator ẽ quorũdã nõdũ cognoscentiũ deũ· ꝛ nõ q̃rũdã cognoscẽtiũ· e

Illud quoq; mirabile

est· Quia vt ait Aug⁹ in eodẽ· De⁹ ẽim habitator quorũdã nõdũ cognoscentiũ deũ ꝛ nõ quorũdã cognoscentiũ deũ· Illi eñ ad templũ dei nõ ptinẽt: q cognoscẽtes deũ nõ sicut deũ glorificant· Ad templũ dei ptinent puuli sanctificati sacr̃o chr̃isti ꝛ remunerati spũ scõ: qui nõdũ valent cognoscere deum· Ergo quẽ potuerunt illi nosse nec hr̃e· isti potuerunt hr̃e anteq̃ nosse· Beatissimi autem sunt illi quibus est deum hr̃e quod nosse· Hic aliquatenus aperit Augustinus· quomodo deus habitet in aliquo· id est habeatur: cum videlicet ita est in aliquo vt ab eo cognoscatur ꝛ diligatur·

Aug⁹·

Quõ deus totus sit vbiq; p eẽntiam· non põt intelligi ab humano sensu· f

Ex predictis patet

q deus vbi totus est p essentiã· et in sanctis habitat p grãm· Cũq; supius licet tenuit ostẽsum sit: qua rõne dicaẗ habitare in qbusdam efflagitaret ordinis ratio idẽ etiã assignari qmodo vbiq; p eẽntiam τ totus sit· nisi huius cõsiderationis sublimitas atq; imensitas humane mentis sensum oĩno excederet· Ut eñ ait Chrys· sup ep̃lam ad Heb· Sicut multa d deo intelligimus q̃ loqui penitus non valemus· ita multa loquimur que intelligere nõ sumus idonei· Uerbi gratia· Q vbiq; deꝰ ẽ: scimus τ dicimus· quõ aũt vbiq; sit: intellectu nõ capimus· Itẽ· Q ẽ incorporea q̃dam v̄tus: que omniũ ẽ causa bonorũ scimꝰ· quõ aut vel que ista sit: penitus ignoramus·

Chrys.

Quorũdã opinio q p̃sumũt ostẽdere quõ deus vbiq; sit p eẽntiã· potẽtiã· p̃ntiã· g

Quidam tamẽ im

mẽsa ingenio suo metiri p̃sumentes· hoc ita fore intelligendũ tradiderũt· q deus vbiq; p eẽntiam eẽ diciẗ· nõ q dei essentia ꝓprie sit in oĩ loco τ oĩ creatura· s; qꝛ omis natura atq; oĩe qd naturaliter ẽ: in qcũq; loco sit p eũ habet eẽ· τ oĩs locus in quo illud ẽ· Idem etiã dicunt ideo deũ vbiq; dici esse p p̃ntiam vel p potentiã· qꝛ cũcta loca sunt ei p̃ntia· τ q̃ in eis sunt· nec in eis aliq̃d opari cessat· Nam τ ipa loca: τ quicq̃d in eis ẽ· nisi ipe cõseruet manere nõ p̃ũt· In eis ergo p subãm deꝰ eẽ diciẗ vt aiũt· qꝛ p v̄tutẽ ꝓprie subẽ sue facit· vt etiam loca sint τ oĩa que in eis sunt· Sꝫ licet hec vera sint que asserũt in explanãdis intelligentijs p̃dictorũ· In illis tñ v̄bis quibus diciẗ deus vbiq; esse p eẽntiam· plꝰ ꝯtineri credendũ ẽ· qd homo viuẽs cape nõ valet·

Q deus cum sit in omnibus rebus· nõ tñ sordibus rerum inquinatur· h

Solet etiam ab eis-

dem queri· quõ deus substantialiter insit oĩbus rebus: τ corꝑaliũ sordiũ inquinatiõibus nõ cõtingaẗ: qd tam friuolũ ẽ: vt nec responsione sit dignũ· cũ etiã spũs creatus sordibꝰ corporeis etiã leprosi vel q̃tũcũq; polluti inquinari nõ possit· Sol q̃ radios suos sine sui pollutione effundit sup loca τ corꝑa· non solũ munda: s; etiã inmũda· ac sordibꝰ fetentia· quorũ contactu hoĩes τ alie quedam res inficiunẗ· Solis v̄o radij impolluti τ incõtaminati ea contingentes existunt· Nõ est ergo mirandũ: si essentia diuina oĩno simplex τ incõmutabilis oĩa replet loca· τ oĩbꝰ creaturis essentialiter inest nec tñ cuiusq; rei sordibus contaminaẗ vel contingaẗ· Uñ Augꝰ in lib· de natura boni· Cum in deo inquit sint omnia que condidit· nõ tñ inquinant eum illi qui peccant· De cuiꝰ etiam sapiẽtia que attingit a fine vsq; ad finẽ fortiter· diciẗ· Attingit omnia ꝓpter suã mundiciã· τ nihil inquinatum in eam incurrit· Postremo respõdeant· quid potius de deo respondendũ existiment· vel q nusq; p essentiam sit· vel vbiq; vel q alicubi ita q nõ vbiq;? Sed quis audeat dicere q nusq; diuina essentia sit· vel q alicubi τ nõ vbiq; sit· Si eñ ita est alicubi q non vbiq;· ergo localis est· Est ergo vbiq; tota q̃ continet totum· τ penetrat totuꝫ· que nec p sui simplicitate diuidi: nec p sui puritate macularí· nec p sui imensitate vllo modo compꝛhendi põt· Uñ Augꝰ· Deus vbi iꝫ est· cui nõ locis sed actionibꝰ ꝓpinquamus·

Per simile et minus ostẽdit

Augꝰ. de agone xp̃iano. Eiment q̃dã q̃ eis non pot s. ne hũana carne v̄itas τ substantia dei vĩg... neẗ. τ tñ p̃dicãt istũ visibile solẽ radios suos p oẽs feces τ sordes sp̃ergere. τ eos mũdos τ sinceros suare. Si g visibilia mũda a visibilibus inmũdis contingi p̃nt τ nõ coinq̃nari: q̃to magis inuisibilis τ incõmutabilis veritas.

Per incõuenientens ondit deum vbiq; esse

Q deus vbiq; sit τ in oĩ tempe· nõ tñ localis est· nõ circũscriptibilis· nec loco nec tẽpore mouetur· i

Cunq; diuina natu

ra veraciter τ essentialiter sit in oĩ loco: et in oĩ tpe· nõ tñ moueẗ p loca vl p tpa· nec tẽporalis nec localis est· Localis nõ est· qꝛ perfectus nõ circũscribiẗ loco· qꝛ nec ita ẽ in vno loco q nõ sit in alio· Neq; dimẽsionẽ hꝫ: sicut corpꝰ cui s̃m locũ assignaẗ p̃ncipiũ· mediũ et finis· τ añ τ retro· dextra τ sinistra· sursum et deorsum· qd sui inꝫpositiõe facit distãtiã circũstantiũ· Duobꝰ nãq; his mõis dr̃ i scꝑtura aliq̃d locale siue circũscriptibile τ ecõuerso· s· vel qꝛ dimẽsionẽ capiẽs lõgitudĩs· altitudinis τ latitudĩs distãtiã faẗ in loco· vt corpꝰ· vel qꝛ loco diffiniẗ ac determinaẗ· qꝛ cũ sit alicubi nõ vbiq; inueniẗ· qd nõ solũ corpi· s; etiaꝫ oĩ creato spũi ꝯgruit Q ẽ g corpꝰ oĩmõ locale ẽ· Spũs v̄o creatꝰ q̃dãmõ ẽ localis· τ q̃dammodo nõ ẽ localis· Localis q̃dẽ dr̃· qꝛ diffinitiõe loci terminaẗ· qꝛ cũ alicubi p̃ns sit totꝰ alibi nõ inueniẗ· Nõ aũt ita localis ẽ: vt dimẽsionẽ capiens distantiam in loco faciat. Diuina g sola eẽntia oĩno illocalis τ incircũscriptibilis est· que nec loci moueẗ aliquo modo scꝫ vel determinatione finita· vel dimensiõe

Quibꝰ mõis aliq̃d dicaẗ locale vel circũscriptibile

De spũ creato q s̃m alterum modũ nec localis nec circumscriptibilis est s̃m alterũ v̄o ẽ. corpꝰ v̄o omnino locale et circũscriptibile. deꝰ illocal τ incircũscriptibilis

suscepta. nec tpibus. s. affectu τ cognitione. His eñi duobꝰ modis. s. loco vel tpe fit mutatio creature: que longe est a creatore. Unde Augꝰ. sup Geñ. Deus inqt oĩpotẽs incõmutabili eternitate. volũtate. veritate semp idẽ mouet p tps creaturã spũalẽ. mouet etiam p tps τ locũ creaturã corpalem. vt eo motu naturas quas cõdidit administret. Cũ ergo tale aliquid agit: nõ debemꝰ opinari eius substantiã qua deus ẽ tpibus locisq̃ mutabilem siue p tpa τ loca mobilẽ. cũ sit ipse τ interior omniũ re. qr in ipo sunt omĩa. τ exterior omĩu re. quia ipe ẽ sup oĩa. τ antiquior oĩbus. quia ipse idẽ est añ oĩa. τ nouior oibꝰ. quia ipe idez ẽ post oĩa. s. post omniũ initia. Ecce h aperte ostẽdit: q nec locis nec tpibꝰ mutat vł mouet deus. Spũalis aũt creatura p tps mouetur. corpalis vo etiã p tps τ locum.

Augꝰ.

Deus est interior. antiq̃ ot nouior oĩbus

Quid sit mutari fm tempus. k

Mutari autem per

tps est variari fm qualitates interiores vel exteriores q̃ sunt in ipa re q̃ mutat. vt qñ suscipit vicissitudinẽ gaudij. doloris. sciẽ. obliuionis. vel variationẽ forme. siue alicuiꝰ q̃litatis exterioris. Hec eñi mutatio q̃ fit fm tps variatio ẽ qualitatũ que fit in corpali vel spirituali creatura. τ ideo vocat tempus.

Opinio quorũdã qui dicũt spũs creatos nõ moueri loco. nec esse locales. l

De mutatiõe vero

loci magna int cõquirẽtes disceptatio v̄sat. Sunt eñi qui dicunt nullũ spm aliq̃ mõ posse mutari loco. ab oĩu spiritu locũ vniuersalit remouere volẽtes. qñ fm dimẽsionẽ tantũ τ circũscriptionẽ locũ constare asserũt. atq̃ id solũ esse locale. vel in loco ẽẽ dicũt quod dimensionẽ recipit τ distantiã in loco facit. Et hoc dicunt Augꝰ. sensisse mutationẽ tpis tñ spũali creat tribuẽtẽ. loci vo τ tpis corpee.

Aug. verba p̄dicta p se facere dicunt

Hic respondet eis. m

Sed vt supra dixi-

mus: dupliciter dicit res esse localis vel circũscriptibilis. s. vel quia dimensionẽ recipit τ distantiã facit. vel quia loci termino diffinitur. quorũ vtrũq̃ conuenit corporee creature. alterum vero tñ spirituali. Nam vt supra diximus corpalis creatura ita est localis vel circũscriptibilis q determinat diffinitiõe loci. τ q dimensionẽ recipiens distantiam facit Spiritualis vero tñ diffinitiõe loci concluditur. cum ita sit alicubi q nõ alibi. Sed nec dimensionem recipit. nec distantiam in loco facit. quia si multi essent spũs hic: nõ eo coãgustarent locũ. quo minus de corpibus cõtineret. Ideoq̃ Augꝰ. attribuit mutationem loci corpi. nõ spiritui. quia licet spiritus transeat de loco ad locum. nõ tñ ita vt dimensionibus circũscriptus: interpositiõe sui faciat distantiam circũstantiũ sicut corpus.

Cõclusio ex p̄dictis q spũs creati sunt locales τ circũscriptibiles quodãmõ. Spũs vero dei oĩno incircũscriptibilis. n

Sunt ergo spiritus

creati in loco. τ transeunt de loco ad locũ. τ quodãmõ locales τ circũscriptibiles. sed nõ omĩ eo modo quo creature corporee. Spiritus aũt increatus qui deus ẽ: in loco quidem est. τ in omĩ loco. sed omĩno illocalis τ incircũscriptibilis. Unde Beda sup Lucam ait. Cũ ad nos ãgeli veniũt: sic exterius implẽt ministeriũ. vt tñ ante deum interius p cõtemplationem assistant. quia τ si angelus est spiritus circũscriptus. summus tñ spiritus q̃ deus est. incircũscriptus est: intra quem currit angelus quocunq̃ mittat. Ecce hic dicit. q spũs angelicus circũscriptus est. Spũs aũt qui deus est incircũscriptus. Alibi etiã Ambros. distantiam ostendens inter spm increatum τ spiritũ creatum dicit seraphin de loco ad locum transire inquiens ita in libro de trinitate. Dixit Esaias. quia missus est ad me vnus de seraphin. Et spiritus quidem sanctus dicitur missus. sed seraphin ad vnum. spiritus vero ad omnes. Seraphin mittitur in ministerio. spiritus operatur ministeriũ. Seraphin de loco ad locum transit. Non eñ complet omnia. sed ipse repletur a spiritu. Hic apte ostẽditur q angeli quodammodo locales sunt.

Beda

Ambros.

Cum repetitione supiorũ cõfirmat autoritatibꝰ deũ esse vbiq̃ sine locali motu. o

Fateamur itaq̃ di

uinam naturam pro immensitate sui nusq̃ deesse. eamq̃ solam omnino illocalem: τ omnino incircũscriptibilem: nullo concludi loco. sed a fine vsq̃ ad finem attingere. non tñ spaciosa magnitudie: nec locali motu. s; immẽsitate atq̃ imobilitate sue eẽntie. Unde Augꝰ.

Augꝰ.

ad Dardanū ait. Nō quasi spaciosa magnitudine opinemur deū p cūcta diffundi. sicut fumus aut lux ista diffundit. s potius sicut in duob⁹ sapiētibus: quorū alter altero corpore grādior ē. s sapiētior nō ē. vna sapiētia est. nec ē in maiore maior. nec in minore minor. nec minor in vno q̄ȝ in duob⁹. ita deus sine labore regēs ꝛ cōtinēs mundū: in celo tot⁹ est. in terra totus. ꝛ in vtroq̄ȝ tot⁹. ꝛ nullo cōtentus loco. s i seipo vbiq̄ȝ tot⁹. Idē q̄ȝ sup p̄s. aut Ad x̄bū dei ptinet nō esse in pte. s vbiq̄ȝ eē p seipm. Hec eñ ē sapia dei q̄ attingit a fine vsq̄ȝ ad finē fortiter. nō tñ motu locali: s imobilitate sui. velut si moles aliqua saxea impleat aliquē locū. dicit q attingit a fine illi⁹ loci vsq̄ȝ ad finē. cū tñ alterū nō deserat alteꝝ occupādo. Nō ḡ habet motū localē x̄bū illud. ꝛ sapia illa solida ē ꝛ vbiq̄ȝ. Ex p̄dictis innotescit. q deus ē ita vbiq̄ȝ p essentiā. q nec spaciosa magnitudine diffundit. nec vno deserto loco aliū occupat: qꝛ localē motū nō hȝ. Idē q̄ȝ Aug⁹. volēs p̄scindere a dei puritate oēm localē motū ꝛ localē circūscriptionē. poti⁹ dicit oīa eē in illo q̄ȝ ipm esse alicubi. nec tñ ipm eē locū q̄ non est in loco. in li. lxxxiij. q. ita inquiens. De⁹ nō alicubi ē. qd alicubi ē cōtinetur loco. qd continet loco. corp⁹ ē. De⁹ autē nō ē corp⁹. nō ḡ alicubi ē. ꝛ tñ qꝛ ē ꝛ in loco nō ē. in illo sunt poti⁹ oīa q̄ȝ ille alicubi. nec tñ ita in illo vt ip̄e sit locus. Loc⁹ eñ in spacio ē: qd lōgitudīe ꝛ latitudīe ꝛ altitudīe corpis occupat. nec de⁹ tale aliqd ē. ꝛ oīa ḡ i ip̄o sūt. ꝛ locus n̄ ē. nec i loco ē. Loc⁹ tñ dei s ip̄roprie dr tēplū dei. nō q eo cōtineat. Id aūt nihil melius q̄ȝ aia mūda intelligit. Ecce h dicit deuȝ nō eē in loco. sed intelligendū ē eū nō esse in loco localiter. s. quia nec circūscriptionē. nec localē motū habet.

Oppositio qua videtur probari q de⁹ mutetur loco. p

Ad hoc autez solet

opponi sic. Quotidie fiūt creature q̄ añ non erāt. ꝛ in eis de⁹ ē. cū añ nō eēt in eis. ē ḡ vbi nō erat. ideoq̄ȝ mutabilis eē videt. Sȝ licet q̄tidie incipiat eē in creaturis in q̄bus añ nō erat. qꝛ ille nō erāt. hoc tñ fit sine sui mutatione. qualiter in mūdo cepit eē quē fecit. tñ sine mutabilitate. ꝛ s̄liter desinit eē in quibus ante erat sine sui mutatione. nec tñ ip̄e deserit locum. sed locus desinit esse.

Epilogus vbi exponitur quare in predictam venerit disceptationem. q

Jam sufficiēter de

monstratū eē videt: quō oīa dicant eē in deo ꝛ de⁹ in oīb⁹. quā disceptationē quasi incidēter suscepim⁹. quia id videbat postulare res circa quā nr̄ versabat sermo. Disserebamus eñ de sciētia siue sapientia dei. ꝛ cuȝ doceremus deū scire oīa. quesitū est vtrū ,ppter cognitionē quā de omibus habet: dicant omia eē in deo. an alia rōne hoc diceret scriptura. Hui⁹ ergo questionis occasio in p̄missaȝ nos deduxit disputationem.

Ista est distinctio tricesimaseptima hui⁹ primi libri. In qua magister postq̄ egit quō res sint in deo. hic incipit agere quō deus est in rebus. Et tria circa hoc facit. Nam primo ostendit modos veros q̄bus deus est in rebus. Secundo remouet falsos modos quibus nō est in ipsis. Tertio ostēdit qualiter d̄s noua incipit esse. ꝛ desinit eē in creaturis. Primū facit a principio distinctionis vsq̄ȝ ibi. Cūq̄ȝ diuina natura. Secundū ab inde vsq̄ȝ ibi. Ad hoc autez solet. Tertium vsq̄ȝ ad finē distinctionis. Et hēc in generali. In speciali sententia magistri stat in tribus ,ppositionibus. quarū prima est hec. Quāuis deus sit i oībus creaturis p̄sentialiter. potentialiter ꝛ essentialit in solis iustis est tanq̄ in propria habitatione. Hanc magister probans ,ponit deum esse in omnibus reb⁹ Uno modo cōmuniter p potentiam. presentiam ꝛ essentiam. In omi natura ꝛ essentia sine sui distinctiōe In omi loco sine sui circūscriptione. In omi tempore sine motabulitate sui: Alio modo specialiter ē in sanctis: quos p gratiam inhabitans templum suū ipsos est efficiens: Tertio modo dicit specialissime eē in homine christo. in quo plenitudo diuinitatis corporaliter habitat p gratiam vnionis. ꝛ hunc tertium modum magister dimittit. eo q ptineat ad tertium librū sententiarū. Postea magister p̄dicta affirmat p auctoritates. Et subdit postmodū. q q̄uis deus sit in rebus omibus. nō tñ credendū est diuinam puritatem quouis modo posse maculari. p hoc q in reb⁹ immūdis p̄ns existit. sicut nec sp̄us humanus p vnionem ipsius ad corpus leprosum inquinatur: nec sol quando suis radijs feda attingit defedatur. Et iustos inhabitare dicit deus. quando tempaliter ꝛ ad nos in eos ,pcedit. Secunda ,ppositio est hec. Deus solus vbiq̄ȝ existens nō variatur qualicunq̄ȝ loco vel temporis mutatione. Hec ,ppositio ,ponit primo. q diuina natura sit in loco. nō tamen circūscribit vel diffinitur a loco. Quod ostendit p hoc q duplex mutatio inuenitur in natura. Creatura eñ corporalis loco diffinit ꝛ circūscribit. spiritualis aūt solum diffinitur. Item corporalis creatura per tempus ꝛ locū mouetur: spiritualis aūt p tempus. aut s̄m tempus mutari pōt s̄m affectiones tempori subiacētes. Postea querit. Utrum mutari p locum cōueniat spiritui. Et respondet q transire de loco ad locum: ita q diffiniatur ꝛ non circūscribatur hoc conuenit spiritibus. sed transire de loco ad locū circūscriptiue eis nō conuenit. Deinde addit q locabile ꝛ circūscriptibile ꝛ mutabile deo non conuenit: Tertia propositio est hec. Deus sine sui mutatione de nouo incipit vel desinit esse in creaturis: Ista ,ppositio patet in textu in penulti. ca. hui⁹ distin: circa finē. Et hēc in speciali.

Hic redit ad propositum. repetens superius dicta vt addat alia. a

DI. XXX VIII

Hunc ergo ad

propositū reuertētes:cepto insista
mus. Supra dictū est q̄ prescia dei
futurorū tm̄ ē.sed oīm tā bonorū q̄ malorū.
Scia v̄o vel sapientia nō modo de futuris. s̄
etiā de p̄ntibus τ futuris.nec tm̄ de tempali=
bus.sed etiā de eternis.quia seip̄m nouit de
us. Hic orit̄ questio nō dissimulāda.vtr̄. s.

Questio an scia vel p̄scia sit cā rer̄: vel res sint cause p̄scientie

scia vel p̄scia sit causa rerū.an res sint cause
scie vel p̄scie dei. Videt̄ eñ p̄scia dei cā esse
eorū que ei subsunt:ac necessitatē eueniendi
eis facere.qr nec aliqua futura fuissent: nisi
deus ea p̄scisset.nec pñt nō euenire:cū deus

Quare scientia vel p̄scientia videt̄ causa rerum

ea p̄sciuerit. Si aūt impossibile ē ea nō eueni
re:qr p̄scita sunt.videt̄ ergo ip̄a p̄scia q̄ p̄scita
sunt eis eē causa euenīēdi. Impossibile ē ea
nō euenire cū p̄scita sint.qr si nō euenirēt cū
p̄scita sint:falleret̄ dei p̄scia. At dei p̄scia falli
nō pōt. Impossibile ē ḡ ea nō euenire cum p̄
scita sunt. Sic ḡ p̄scia causa eorū eē videt̄ q̄ p̄
scita sunt. Hoc idē τ de scia dicit̄.s.q̄ qr deus

Aug. auctēs ponit q̄ videt̄ hoc asserere.

aliqua nouit ideo sint. Cui sniē Aug9. at=
testari videt̄ in.xv.lib.de tri.sic di. Nō ista ex
aliquo tp̄e cognouit de9:sed futura oīa tp̄a=
lia atq̄ in eis etiā quid τ qñ ab illo petituri fu
eramus.τ quos τ de q̄bus reb9 vel exauditu
rus vel nō exauditur9 eēt.sine initio añ p̄sci=
uit. Uniuersas autē creaturas τ sp̄ūales et
corp̄ales.nō quia sunt ideo nouit:sed iō sunt
quia nouit.nō eñ nesciuit que fuerat crea=
turus.qr ergo sciuit:creauit.nō quia creauit
sciuit.nec aliter sciuit creata q̄ creāda. Non
eñ ei9 sapie aliq̄d accessit ex eis.sed illis exi=
stentibus sicut oportebat ille: et qñ oporte=
bat:mãsit vt erat. Uñ in Ecclesiastico. Añq̄
crearent̄:oīa nota sunt illi. sic τ postq̄ ꝯsum
mata sunt. Ecce his verbis videt̄ Aug9. in=
nuere sciam vel p̄sciam dei causam eē eorum
que fiunt:cū dicit ideo ea eē.quia de9 nouit.
Idem q̄ in.vj.lib.dicere videt̄. Cū inq̄t de=
cedant τ succedant tp̄a:nō decedit aliq̄d vel
succedit scie dei.in qua nouit oīa q̄ fecit p̄ ip=
sam. Nō eñ hec que creata sunt ideo sciunt̄
a deo quia facta sunt.s̄ potius ideo facta sūt.
qr īmutabiliter ab eo sciunt̄. Et hic etiā signi
ficare videt̄ dei sciam cām eorū esse que fiūt
dicens nō ideo deū ea nouisse:qr facta sunt.
s̄ ideo facta sunt.qr nouit ea de9. Ideoq̄ videt̄
dei scientia vel p̄scia causa eē eor̄ q̄ nouit.

Inconuenientia ostēdit q̄ sequerent̄ si di=
ceret̄ scia vl' p̄scia cā oīm rer̄ q̄ ei subsūt. b

Quod si ita est.ē er

go causa omniū malorū.cū oīa mala scian
tur τ p̄scianf a deo.qd longe ē a veritate. Si
eñ dei sciētia vel p̄scientia causa eēt malorū
esset vtiq̄ deus auctor malorū.quod penit9
falsum est. Nō ergo scientia vel p̄scientia dei
causa est omniū que ei subsunt.

Qr res future non sunt causa scientie vel
prescientie dei. c

Neqz etiam res fu=

ture causa sunt dei p̄scientie.licet eñ non es=
sent future nisi p̄scirent̄ a deo.nō tm̄ ideo pre
sciunt̄.quia future sunt. Si eñ hoc eēt: tunc
eius qd eternū est aliquid existeret cā ab eo
alienū.ab eo diuersum.τ ex creaturis pende
ret sciētia creatoris.τ creatū cā eēt increati.

Hoc p̄dictis videtur contrarium

Origenes tm̄ sup ep̄lã ad romanos ait. Nō
p̄pterea aliquid erit.qr id scit de9 futurum.
sed qr futurū est.ideo scit̄ a deo anteq̄ fiat.
Hoc videt̄ p̄missis verbis Augusti.obuiare.
Hic eñ significari videt̄ q̄ res future cā sint
p̄scientie. Ibi v̄o q̄ p̄scia cā sit rerū futurar̄.

Quid ex p̄dictis tenendum sit cum deter
minatione autoritatum. d

Hanc igitur que vi

detur repugnantiā de medio tollere cupien
tes.dicimus res futuras nullatenus causam
eē p̄scie vel scie dei.nec ideo p̄sciri vel sciri:qr
future vel facte sunt.ita exponētes quod ait
Orig.:quia futurū eū.ideo scit̄ a deo anteq̄
fiat.i.qd futurū est scit̄ a deo anteq̄ fiat.neq̄
sciret̄ nisi futurū eēt:vt nō notet̄ ibi cā.nisi si
ne qua nō fieret. Ita etiā dicim9 sciam vel p̄=
scientiā dei nō esse cām eor̄ que fiūt.nisi talē
sine qua nō fiunt.si tm̄ sciam ad noticiā tm̄ re
feram9. Si v̄o noīe scie includit̄ etiā bn̄placi
tum atq̄ dispositio.tūc recte pōt dici cā eorū
que deus facit. His eñ duobus modis:vt su
perius p̄tractatū ē.accipit̄ cognitio vel sciētia
dei.s.p noticia sola.vel p noticia simul τ bn̄=
placito. Hoc modo forte accepit Aug9. dicēs
Ideo sunt qr nouit.i.quia scienti placuit. et
qr sciēs disposuit. Et hic sensus ex eo adiuua
tur.qr de bonis ibi tm̄ agit Aug9.s.de creatu
ris.de his que deus facit.que oīa nouit.non
solū scia:s̄ etiā bn̄placito ac dispositiōe. Sic
ergo ibi accipit̄ dei cognitio vt nō modo noti
ciam.sed etiā bn̄placitū dei significet. Mala
v̄o scit deus τ p̄scit anteq̄ fiāt.s̄ sola noticia.
nō bn̄placito. Prescit eñ deus τ p̄dicit etiā
que nō est ip̄e facturus..sicut p̄sciuit τ p̄dixit
infidelitatē iudeor̄.sed nō fecit. Nec ideo qr

b

p̄sciuit: ad pct̄m infidelitatis eos coegit. nec p̄scisset vel p̄dixisset eorum mala: nisi eēnt ea habituri. Unde Aug⁹. sup Joh. De⁹ inquit futurorū p̄scius: p pphetam predixit infidelitatem iudeorū: sed nō fecit. neqꝫ p̄scisset mala eorū nisi ea haberent. Non eīm ideo quēqꝫ ad peccandū cogit. quia futura hoīm peccata prenouit. Illorū eīm prescivit peccata non sua. Ideo qꝫ si ea q̄ ille p̄sciuit ipsorū nō sunt. nō vera ille p̄sciuit. Sed quia illi⁹ prescientia falli nō pōt. sine dubio nō alius. sed ipsi peccant quos deus pctōres esse p̄sciuit. Et ideo si nō malū sed bonū facere voluissent. nō malum facturi p̄uiderent̄ ab eo q̄ nouit quid sit quisqꝫ facturus. His verbis apte ostenditur si diligenter attendamus p̄scientiā dei nō eē causam maloꝝ que prescit. quia nō ea prescit tanqꝫ factur⁹. nec tanqꝫ sua. sed etiā illorum qui sunt ea facturi vel habitaturi. Prescivit ergo illa sola noticia: nō bn̄placito autoritatis. Unū dat̄ intelligi ꝙ deus ecōuerso p̄scit bona tanqꝫ sua: tanqꝫ ea que facturus est: vt illa p̄scienda simul fuerit ipsius noticia ꝛ autoritatis beneplacitum.

Aug⁹. (margin)

Contra hoc quod dictū est prescientiam dei non posse falli. oppositio. c

Oppositio (margin)

Ad hoc autē quod

supra dictū est. s. p scientiā dei falli non posse. solet a quibusdam ita opponi. De⁹ prescivit hunc lecturū vel aliquid hmōi. sed potest eē vt iste nō legat. ergo pōt aliter esse qꝫ deus p̄sciuit. ergo potest falli dei p̄scientia. qd̄ omnino falsum est. Potest equidem nō fieri aliqd ꝛ illud tn̄ p̄scitū est fieri. Non ideo tn̄ pōt falli dei p̄scientia. quia si illud nō fieret. nec a deo p̄scitū esset fieri. Sed adhuc vrgent q̄stionē dicētes. Aut aliter pōt fieri qꝫ de⁹ p̄sciuit. aut nō aliter. Si nō aliter. ergo necessario cuncta eueniunt. Si vero aliter pōt ergo dei prescientia falli vel mutari. Sed pōt aliter fieri. quia potest aliter fieri qꝫ fiat. Ita aūt sit vt p̄scitum est. aliter ergo potest fieri qꝫ p̄scitū est

Rn̄sio (margin)

Ad quod dicimus illam locutionē multiplicem facere intelligentiam. s. aliter potest fieri qꝫ deus p̄sciuit. ꝛ hmōi. vt potest nō esse quod deus prescivit. ꝛ impossibile est nō esse quod deus p̄sciuit. ꝛ impossibile est nō esse p̄scita omnia que fiunt ꝛ hmōi. Possunt enim hec cōiunctim intelligi: vt conditio sit implicita. ꝛ disiunctim. Si eīm ita intelligas nō potest aliter fieri qꝫ deus p̄sciuit. i. nō pōt vtrūqꝫ simul esse. s. ꝙ deus ita p̄sciuerit fieri ꝛ aliter fiat. verum intelligis. Si aūt p disiunctionem intelligas. vt dicas hoc aliter non posse euenire qꝫ euenit: quomodo futurum de⁹ p̄sciuit: falsum est. Hoc enim aliter potest euenire qꝫ euenit. ꝛ tn̄ deus hoc modo futurum p̄sciuit. Similiter ꝛ alia determinatio. s. impossibile est illud nō euenire quod deus prescivit. vel cum deus prescierit. Si coniūctim intelligas: verum dicis. Si disiunctim: falsuꝫ. Ita etiam ꝛ illud. Impossibile est non esse p̄scitum omne quod fit. id est. non potest esse vtrūqꝫ simul. scꝫ vt fiat ꝛ non sit prescitum. h̄ sensus verus est. Si vero dicis deum nō potuisse non prescire omne quod fit: falsum est. Potuit eīm facere vt non fieret. ꝛ ita non esse prescitum.

Ista est distinctio tricesima octaua huius primi libri. In qua postqꝫ mgr̄ egit de scientia dei fm̄ se ꝛ de compatione rerum scitarum. incipit agere de cōparatione scientie ad res scitas. Et tria facit. Nā pri mo querit. Utrum scientia dei sit causa rerum scitarū. Secundo subdit determinationē questionis mote. Tertio mouit ꝛ soluit dubitationem ex determinatione questionis mote emergentem. Primū facit a principio distinctionis vsqꝫ ibi. Hanc ergo que videtur. Secundum ab inde vsqꝫ ibi. Ad hoc aūtem quod supra dictum est. Tertium ab inde vsqꝫ ad finem distinctionis. Et tantum de sententia in hac distinctione in generali. In speciali sententia magistri stat in tribus ppositionibus quarum prima est hec. Deus scientia approprationis nō est causa simpliciter omniū futurorum contingentium. sed tm̄ bonorum. Hanc magister probans querit. Utrum scientia dei vel prescientia sit causa rerum scitarum vel econuerso. Et pbat ꝙ p̄scientia dei sit causa rerū. quia nec aliqua futura essent nisi deus p̄sciuisset. ꝛ que prescivit: impossibile est ea nō euenire. Et ad hoc pbandum magister adducit multas autoritates: que patent in textu. Postea obiicit in contrarium sic. Si scientia dei esset causa rerum scitarum: sequeret̄ deum esse causam maloꝝ eo ꝙ mala sunt ab eo scita ꝛ p̄scita. sed illud cōsequēs est falsum. ergo ꝛ conclusio ex qua sequitur. Nec etiā res sunt causa scientie dei. quia sic temporale ꝛ creaturꝫ esset causa eterni. quod stare non potest. Et respōdet magister ꝙ res scite a deo nullatenus sunt causa scientie vel prescientie dei: nisi forte causa sine qua non. et sic etiam intelligende sunt sanctorum autoritates: q̄bus oppositum dici videt̄: vicꝫ ꝙ res non sunt aliter causa p̄scientie dei: nisi causa sine qua non. i. sine quibus non diceret̄ prescientia. Et consequēter notat talem distinctionem de scientia dei ꝙ scientia dei vł cognitio dei potest accipi p sola simplici noticia. Et dicitur scia simplicis noticie. ꝛ sic accepta nulli⁹ rei p̄ prie est causa: nisi forte causa sine qua nō. Non eīm deus quēqꝫ cogit peccare per hoc ꝙ p̄scit eū peccaturū. Uel potest accipi p noticia simul ꝛ beneplacito. ꝛ sic accepta est causa rerū. Ex his patet solutio ad argumentum. s. de malo. Nam deus nō noscit malum: nisi scientia simplicis noticie. Cum ergo fm̄ hanc cognitionem nō sit causa rerum: vt patet ex p̄dicta distinctione. ergo non valet argumentū cū arguit̄. Deus cognoscit malum. ergo ē causa mali. Ex predictis simul sumptis ꝛ signanter ex distinctione predicta infero secundam propositionem que est. Ineffabilis dei prescientia est causa sine qua nō omniū bonorū ꝛ malorū. Et patet ex premissis. Tertia ppositio est hec. Cum

ineffabili dei p̄scientia stat indifferens vel libera futurorum effectuum cōtingētia. Hāc mgr̄ inuestigās arguit. q̄ scientia dei sit fallibilis. τ hoc sic. Futurū cōtingens est p̄scitū a deo. vel ergo pōt aliter euenire q̄ p̄scitū est vel nō. Si nō. ergo scientia dei rebus scitis necessitatem imponit. τ p̄ ɔ̄ñs cōtingentiā tollit. Si ꝫ pōt aliter euenire q̄ p̄scitū ē. ponat in esse qd̄ aliter eueniat. τ sequit statim scientiā dei esse fallibilem τ incertam. Istud mgr̄ soluit p̄ sensum cōpositū τ diuisū dicens. q̄ si tales ꝓpositio. impossibile ē nō euenire qd̄ de⁹ p̄sciuit euenturū. τ possibile ē non euenire qd̄ de⁹ p̄sciuit euenturū. τ cōsimiles intelligant̄ coniūnctim in sensu cōposito. tūc sunt false. Ideo q̄ īpossibile sit p̄sciam dei eē de aliq̄ re eueniēti simul cū ɔ̄trario euētu. Si aūt tales ꝓpositiōes intelligant̄ diuisim vel in sensu diuiso. tūc vere sunt τ possibiles: put cōsiderant̄ sine respectu ad dei p̄sciaꝫ. Et tm̄ ī spāli.

Utrum scientia dei possit augeri vel minui. vel aliquo modo mutari. vtrūq̄ eñ videtur posse probari. a

DI. XXXIX

Preterea que-

ri solet: vtrū scientia dei possit augeri vel minui: vtrūq̄ eñ videt̄ posse ꝓbari. Q̄ diuina scīa possit augeri vel mutari. hoc modo ꝓbat̄. quia potest de⁹ scire qd̄ nunq̄ scit. Est eñ aliq̄s q̄ nō ē lecturus hodie. τ tñ pōt eē vt legat hodie. pōt eñ hodie legere. Nihil autē pōt fieri qd̄ nō possit a deo sciri. Pōt ergo de⁹ scire hunc lecturū hodie. pōt ergo aliq̄d scire qd̄ nō scit. ergo pōt eius scīa augeri vel mutari. eadēq̄ videt̄ posse minui. Est eñ aliq̄s hodie lecturus quē deus scit lecturū. At pōt eē vt nō legat. ergo pōt deus nō scire hunc lecturū. potest ergo nō scire aliq̄d quod scit. ergo potest minui ei⁹ scientia vel mutari. Ad qd̄ dicimus. quia dei scientia oīno oīmutabilis ē. nec augeri pōt vel minui. Nam vt ait Aug⁹. i. xv lib. de trini. Scīa dei est ipsa sapientia. τ sapientia est ipā essentia siue sub̄a dei. quia in illi⁹ nature simplicitate mirabili nō est aliud sapere τ aliud eē. sed qd̄ est sap̄e. hoc ē esse. Ideoq̄ nouit oīa v̄bū que nouit pater. sed ei nosse de p̄re ē sicut esse. Nosse eñ τ eē ibi vnū est. Et ideo patri sicut esse nō ē a filio: ita nec nosse. Proinde tanq̄ seipsum dicēs. Pater genuit verbū sibi equale p̄ oīa. Nō eñ seip̄m īntegre p̄fecteq̄ dixisset: si aliquid minus aut amplius esset in eius verbo q̄ in seipso. Hoc ē ergo oīno v̄bū qd̄ pater. nō tñ ē pater. quia iste filius. ille pater. Sciunt ergo inuicē pat̄ τ filius. sed ille gignēdo. iste nascēdo. Et oīa que sunt in eorū scientia. in eorū sapiētia. in eorū essentia. vnusquisq̄ eorū simul videt. nō p̄ particulatim aut singulatim velut alternante conspectu hinc illinc τ inde huc τ rursum inde. vel inde in aliud. atq̄ aliud vt aliq̄ videre nō possit nisi nō videns alia. ꝫ oīa simul videt quorū nullū est qd̄ nō semp̄ videat τ sciat. Eius itaq̄ scientia inamissibilis τ inuariabilis ē. Nostra v̄o sciētia τ amissibilis τ receptibilis est. quia nō hoc ē nobis esse quod scire. Propter hoc sicut nr̄a scientia illi scientie dei dissimilis ē. sic τ nostrū verbū qd̄ nascit̄ de scientia nostra: dissimile est illi verbo qd̄ natū ē de p̄re scīa. Ex hac autoritate clare ostēdit̄ scientiam dei oīmino inuariabilē esse: sicut ipsa essentia dei oīmino inuariabilis ē. τ qd̄ pater et filius cū spū sancto simul oīa sciunt τ vidēt. Sicut ergo nō pōt augeri vel minui diuina essentia. ita nec diuina scientia. τ tñ cōcedit̄ posse scire qd̄ nō scit. τ posse nō scire qd̄ scit. q: posset aliq̄d esse subiectum eius sciētie qd̄ nō ē. τ posset nō esse subiectū aliq̄d qd̄ ē sine p̄mutatione ipsius scientie.

Oppositio an deus possit nouiter vel ex tēpore scire vel p̄scire aliquid. b

Hic opponit̄ a qui-

busdam ita. Si deus potest aliquid scire vel p̄scire qd̄ nunq̄ sciuit nec p̄sciuit. Potest ꝫ ex tempe aliquid scire vel p̄scire. Ad qd̄ dicimus. Potest quidem deus scire vel prescire omne quod potest facere. τ potest facere qd̄ nunq̄ fiet. Pōt ergo scire vel p̄scire qd̄ nūq̄ fiet. nec est nec fuit. nec illud scit vel nesciuit neq̄ p̄scit vel presciuit. quia scientia ei⁹ non est nisi de his que sunt vel fuerūt vel erūt. et p̄scientia nō est nisi de futuris. Et licet possit scire vel p̄scire qd̄ nunq̄ est vel erit. nō tñ potest aliquid scire vel p̄scire ex tp̄e. Pōt vtiq̄ scire vel p̄scire qd̄ nunq̄ est nec erit. nec illd̄ scitū vel p̄scitum est ab eterno. Nec tñ pōt incipe scire vel p̄scire illud. sed ita pōt mō scire vel p̄scire: sicut potest scisse vel p̄scisse ab eterno. Si eñ dicas eum modo posse scire vel p̄scire. quod ab eterno nō sciuit vel p̄sciuit. id est. ita qd̄ ab eterno nō sciuerit vel p̄sciuerit quasi vtrūq̄ simul esse possit: falsum ē. Si v̄o dicas eū posse modo scire vel p̄scire quod ab eterno nō sciuit vel p̄sciuit. id est habere potentiā sciendi vel presciendi ab eterno τ modo aliquid. nec tamen illud prescitum est vel futurum. verum est. Non potest ergo nouiter vel ex tempore scire vel prescire aliquid sicut non potest nouiter vel ex tempore velle aliquid. τ tamen potest velle quod nunq̄ voluit.

Utrū deus possit scire plura q̄ scit. c

Risso cū determinatione

Risso

Item a quibusdā

dicit deus posse plura scire ꝙ̄ sciat· q̄ȝ pōt scire oīa que scit· ⁊ pōt aliqua facere que nū ꝙ̄ erūt· ⁊ illa pōt scire· nō eñ aliqua incognita facere pōt· Si vero oīa ēēnt que modo sunt· ⁊ alia q̄dā faceret que nō sunt nec erūt· ⁊ illa oīa sciret· Procerto plura sciret ꝙ̄ mō sciat· nec tñ ei⁹ scientia augeri pōt· quia hoc totū fieri posset sine mutabilitate scīe· Constat ḡ dei sciam oīno esse imutabilē· nec augeri posse vel minui· ꝑ ei subiecta·

Quod videt̄ aduersum illi sententie qua supra dictū ē deū sp̄ ⁊ simul scire oīa· D

Ei vero quod pre-

dictum est· s· ꝙ deus oīa semꝑ videt ⁊ simul videt̄ obuiare quod ait Hiero· in expositiōe Abacuc· Absurdū est inquit ab hoc deducere dei maiestatē· vt sciat ꝑ momenta singula quot culices nascant̄· quot ve moriant̄· quota pulicū ⁊ muscarū sit multitudo· quot ve pisces natent in aquis· ⁊ similia· Nō simus tam fatui adulatores dei· vt dū ꝓuidentiam eius etiam ad ima retrudim⁹: in nosipsos iniuriosi simus· eandem irrationabiliū ⁊ rōnabiliū ꝓuidentiā esse dicētes· Hic videt̄ dicere Hieronymus: ꝙ deus illorū minimorū scientiā siue ꝓuidentiā nō habeat· qḋ si hoc ē· tūc nō oīa simul scit ⁊ semꝑ· Ex tali itaq̄ȝ sensu illud dictum esse nouerimus vt deū illa alternatim vel ꝑticulatim scire neget· nec per diuersa temporū momenta sic illa cognouit· sicut ꝑ varia momenta illorum quedā deficiūt quedā incipiunt· Neq̄ȝ illis aliis q̄ȝ irrōnabilibus ita ꝓuidet quēadmodū rōnabilib⁹· Nū quid eñ (vt ait aplus) cura est deo de bobus· sicut non est cura deo de bobus· ita nec de aliis irrationabilibus· Dicit tamen scriptura· quia ipsi est cura de oībus· Prouidentiam ergo ⁊ curā vniuersaliter de cūctis q̄ condidit habet· vt habeat vnūquodq̄ȝ qḋ sibi debetur ⁊ cōuenit· Sed specialē ꝓuidentiā atq̄ȝ curam habet de rōnabilibus quibus p̄cepta tradidit· eisq̄ȝ recte viuendi legem p̄scripsit· ac p̄mia ꝓmisit· Hāc ꝓuidentiā ⁊ curā de irrōnabilibus nō habet· Ideo dicit apostol⁹ quia nō est cura deo de bobus· ꝓuidet tamē oībus ⁊ curat· i· gubernat oīa· qui omnib⁹ solem suum facit oriri ⁊ pluuiaȝ dat· Scit itaq̄ȝ de⁹ q̄ta sit m̄ltitudo pulicū, culicū ⁊ muscarū ⁊ piscium· ⁊ quot nascant̄ quot ve moriant̄· ꝫ nō scit hoc ꝑ momenta singula· imo simul et semꝑ oīa· Neq̄ȝ ita scit· vt eandē habeat ꝓuidentiā irrōnabilium ⁊ rationabilium· id est· vt eodem penitus modo prouideat irrationabilib⁹ ⁊ rationabilib⁹· Rōnabilib⁹ eñ ⁊ p̄cepta dedit· ⁊ āgelos ad custodiā delegauit·

Hiero·

Quō p̄missa vba Hiero· sint intelligēda

Breuio summa predictorum cum additione quorundam· E

Simul itaq̄ȝ et im-

mutabiliter scit deus oīa que fuerunt ⁊ sunt ⁊ erunt· tam bona ꝙ̄ mala· p̄scit quoq̄ȝ oīa futura tam bona ꝙ̄ mala·

Ista est distinctio· xxxix· In q̄ magister postꝙ̄ ostensum est qualiter scientia dei se habeat causaliter respectu rerum creatarū. consequenter agit de ipsius scientie immutabilitate. Et tria facit: Nam primo inquirit an scientia dei possit augeri vel minui. Secūdo inquirit an deus possit scire quod modo nescit. Tertio quandā obiectionem ⁊ eius solutionem adducit. Primū facit a principio distinctiōis vsq̄ȝ ibi. Hic opponit̄. Secundum ab inde vsq̄ȝ ibi. Ei vero quod p̄dictum est. Tertium vero vsq̄ȝ ad finem distinctionis. Et tñ est de sententia hui⁹ distinctionis in generali. In speciali sententia magistri stat in tribus ꝓpositionibus. quarum prima est hec. Deus vnica et inuariabili scientia scit simul p̄sentia oīa p̄terita ⁊ futura. Hanc magister ꝓbans querit an scientia dei possit augere vel minui. ⁊ ꝑ consequens mutari. Et arguit ꝙ sic. Nam deus potest hodie aliquid scire qḋ nunꝙ̄ ante sciuit. s. aliquem legere vel mori qui nunꝙ̄ añ legit vel moriebat̄. ⁊ ꝑ consequēs eius scientia potest augeri vel minui. Similiter scit hodie aliquid qḋ nū ꝙ̄ postea sciet. quia scit hodie aliquē legere quē nūꝙ̄ post hoc sciet legere. ergo scientia eius potest minui. ⁊ ꝑ consequens mutari. Respondet magister ad hoc scientiam dei omnino esse immutabilem. Cui⁹ ratio ē quia scientia dei nihil aliud est ꝙ̄ diuina essentia que variari non pōt. ergo scientia dei etiam variari nō potest. Attñ aliquid potest esse subiectum sciētie dei qḋ prius non fuit ei subiectum quia non fuit. Et potest esse iam aliquid subiectum sciētie dei quod postea nō erit sibi subiectum. eo ꝙ postea non erit. Ex hoc nō sequitur aliqua augmentatio vel diminutio seu variatio fieri in scientie. cum sic deus potest scire que nescit ⁊ nescire que scit. Secunda ꝓpositio est hec. De⁹ scientia visionis. licet nō ex tempe potest scire plura ꝙ̄ scit. atq̄ȝ pauciora. Hanc magister ꝓbans sic arguit. Si aliquid potest esse subiectum diuine sciētie quod prius non fuit sibi subiectum. ergo deus potest aliq̄d scire denouo ex tempe. Ad quod magister respōdēs dicit deum posse scire quod nescit. ⁊ qḋ non vult pōt velle absq̄ȝ mutatione facta in ipso. Et addit ꝙ iste ꝓpositiones. deus potest scire quod nescit ⁊ consimiles possunt intelligi vel coniūctim vel diuisim. Coniunctim intellecte sunt false. Nam ista. deus pōt scire quod nescit sic intellecta. designat deum aliquid posse scire quod nunc non scit vel ante non sciuit. Diuisim vero intellecte sunt vere. vnde ista. deus pōt scire quod nescit. in isto sensu sumpta est vera: quia designat deum libertatem ⁊ potentiam habere omnia sciēdi vel non sciendi: sicut habuit ab eterno. ⁊ hoc loq̄ndo de scientia approbationis. s̄m quā oēs res sunt scibiles vel non scibiles. Postea dicit s̄m opinioneȝ quorundam dicentium quod deus potest plura scire ꝙ̄ scit ⁊ econuerso pauciora potest scire ꝙ̄ scit. saltem s̄m scientiam visionis. Nam deus potest multa facere

que nunꝙ̃ facturus est. ⁊ si illa faceret plura ꝙ̃ scit sci entia visionis sciret. Siliter multa que facit posset nõ facere. que si nõ faceret pauciora ꝙ̃ scit sciret scia visi onis. Sed illud nõ habet veritatẽ de scientia simplici s intelligentie. quarũ differentia patebit in conclu sione. Tertia ꝓpositio est hec. Dei simplici ꝓuiden tia gubernanẽ simul oẽs creature. Hanc mgr̃ ꝓbans ꝓponit quãdã autoritatẽ beati Hiero. sup Abacuc. in qua videẽ dicere ꝙ deus nõ scit oĩa ⁊ ꝙ sua ꝓui dentia nõ sit omniũ. Ex rñdet mgr̃ ꝙ beatus Hiero nymus nõ vult dicere ꝙ deus aliquid nesciat. sed ꝙ sua scientia nõ mutaẽ ꝑ tempoꝝ momenta. ⁊ ꝙ̃ nõ non equaliter ꝓuideat rõnabilibus ⁊ irrõnabilibus. qꝛ rõnalia ordinat ad vitã etnã. bruta ꝟo nõ. Et tantũ in speciali.

Quid sit predestinatio. ⁊ in quo differat a prescientia. a

DI. XL

Predestinatio

vero de bonis salutarib' est. ⁊ de hoibus saluandis. vt eñi ait Augusti. in lib. de ꝑdestinatione scõrum. Predestinatio est gratie prepatio. que sine ꝑscientia esse nõ põt. Põt aũt sine ꝑdestinatione esse ꝑsciẽtia. Predestinatione ꝙ pe deus ea ꝑsciuit que fuerat ipse facturus. ꝑ ꝑsciuit ea deus etiã que nõ est ipse facturus. id ẽ. oĩa mala. Predestinauit eos quos elegit. reliquos vero reprobauit. id ẽ ad mortẽ eternã presciuit peccaturos.

An aliquis ꝑdestinatoꝝ possit damnari vel reproboꝝ saluari. b

Predestinatorum

Aug°. nullus videẽ posse damnari. nec reproboꝝ aliqs posse saluari. Unde Aug°. in li. de correctione ⁊ gr̃a. In Apocal. inquit dicit. Tene qꝺ habes ne alius accipiat coronã tuam. Si alius nõ est accepturus nisi iste ꝑdiderit: certus est electorum numerus. id est non potest augeri vel minui. Ad hoc aũt obijciũt qdam nitentes ꝓbare numerũ electoꝝ posse augeri ⁊ minui sic. Posset deus nõ apponere gr̃am quibus apponit. ⁊ posset subtrahere qbus nõ subtrahit. quod si faceret vtiqꝫ damnarenẽ. Possent ẽ damnari isti qui tñ saluabunẽ. Posset itaqꝫ minui electoꝝ numer'. Ita etiam posset augeri. quia posset apponi gratia quibus nõ apponiẽ ꝑ quã saluarentur Possent ergo saluari habita gr̃a. qui tñ sine ea damnabunẽ. posset itaqꝫ augeri numerus electoꝝ. Quibus rñdemus ex ea ratione dictum esse. ⁊ verũ esse numerũ electoꝝ non posse augeri vel minui. quia nõ põt vtrunqꝫ simul esse. s. vt aliquis saluẽ ⁊ nõ sit predestinatus. vel vt aliquis ꝑdestinatus sit ⁊ dãneẽ

Oppositio

Rñsio

Intelligentia eñi conditionis implicite veritatem facit in dicto: ⁊ impossibilitatẽ in ꝟo. Si ꝟo simpliciter itelligaẽ. impossibilitas nõ admittiẽ. vt cũ diciẽ. ꝑdestinatus potest vel nõ põt damnari: ⁊ reprob' potest saluari. In his eñi ⁊ hmõi locutionibus ex ratione dicti dijudicanda est sententia dictionis. Alia nãqꝫ fit intelligentia. si ꝑ coniunctionẽ hec accipianẽ dicta. atqꝫ alia si ꝑ disiunctionem. vt supra. cum de prescientia agebaẽ ꝑtractatum ẽ. Si eñi cũ dicis ꝑdestinatus nõ põt damnari intelligas ita. id est. nõ põt esse vt ꝑdestinat' sit ⁊ damneẽ. verũ dicis. quia coniũctim itelligis. falsum aũt si disiunctim. vt si intelligas istũ nõ posse damnari quẽ dico ꝑdestinatũ. potuit eñi nõ eẽ ꝑdestinat'. ⁊ ita damnareẽ.

Quõ adhuc instant questioni. c

Verũtamẽ adhuc

instant. ⁊ ẽm cõiunctionẽ argumẽtãdo ita ꝓcedunt. Nõ eñi inquiunt potest esse vt aliqs ꝑdestinatus sit ⁊ damneẽ. Utrũqꝫ istorum simul eẽ nõ potest. sed alterum horum nõ potest nõ esse. s. qñ iste sit ꝑdestinatus. ab eterno eñi ꝑdestinatus est. ⁊ nõ põt modo nõ esse ꝑdestinatus. cũ ergo impossibile sit simul vtrũqꝫ esse. ⁊ impossibile sit alterũ nõ esse. videẽ nõ posse alterũ esse. s. vt damneẽ. Quod si ẽ ẽ nõ põt eẽ. vt nõ saluẽ. In hui' questionis solutione. mallem alios audire ꝙ̃ docere Dicimus tñ de presciẽtia similẽ posse moueri questionẽ. Ideoqꝫ tam hic ꝙ̃ ibi vnam facimus responsionem dicentes determinandũ fore illud cui innititẽ tota hec questio. s. impossibile est alterũ istoꝝ nõ esse. s. qñ iste modo sit ꝑdestinat'. ab eterno eñi iste ꝑdestinat' ẽ. Distinguendũ eñi est cũ ait. Iste nõ põt modo nõ esse ꝑdestinatus. vel nõ potest modo esse qñ sit ꝑdestinatus. hoc eñi coniũctim ⁊ disiũctim intelligi potest. Nõ eñi põt eẽ vt ab eterno sit ꝑdestinatus. ⁊ modo nõ sit ꝑdestinat' nec potest esse simul vt sit ꝑdestinat' ⁊ nõ sit ꝑdestinatus. sed tñ potuit esse ab eterno ꝙ nõ esset ꝑdestinatus. ⁊ potuit ab eterno nõ esse ꝑdestinatus. Et sicut ab eterno deus potuit eum nõ ꝑdestinare. ita cõcedit ẽ quibusdã ꝙ ⁊ modo nõ põt de' eum nõ ꝑdestinasse. ab eterno ẽ põt de' nõ ꝑdestinasse eũ. ẽ potest iste nõ fuisse ꝑdestinatus. Si vero nõ fuisset ꝑdestinatus nec modo esset ꝑdestinatus. ergo modo põt nõ esse ꝑdestinat'. Ita ⁊ de prescientia ⁊ de ꝑscitis dicunt. quod in actiõib' vel in opationibus dei ⁊ hominũ nullatenus cõcedunt. Ex quo eñi aliquid factum est vel

Solutio in ꝙ̃ vellet magis alios audire ꝙ̃ docere.

dictum nõ concedunt q possit nõ esse vel nõ fuisse. imo ipossibile est nõ esse vel non fuisse qd factũ est vel dictum. referentes possibilitatem vel impossibilitatẽ ad naturã rei existentis. Cũ vero de p̃scientia vel de p̃destinatione dei agit. possibilitas vl' impossibilitas ad potentiam dei refert. que semp eadem fuit τ est. quia p̃destinatio. p̃scientia. potẽtia. vnũ in deo est.

Quid sit reprobatio dei. τ in quibus consideret. et q̃s sit predestinatiõis effect⁹. D

Cunqz predestinatio

sit grẽ preparatio. i. diuina electio qua elegit quos voluit añ mũdi constitutionem. vt ait apl's. Reprobatio e cõuerso intelligenda est p̃scientia iniquitatis quorũdã τ preparatio damnationis eorũdẽ. Sicut eñ p̃destinationis effectus illa grã est. qua in p̃senti iustificamur atqz ad recte viuendũ τ in bono p̃seuerandũ adiuuamur τ illa qua in futuro beatificamur. Ita reprobatio dei qua ab eterno nõ eligendo quosdã reprobauit. s'm duo cõsideraẽ. quorũ alterũ p̃scit τ nõ preparat. i. iniqtatẽ alterũ p̃scit τ preparat. s. eternã penã. Vñ Augusti. ad Prosperũ τ Hylariũ. Hec inquit regula incõcusse tenenda est: pctõres in peccatis p̃scitos esse nõ preparatos. penã aũt eẽ preparatã. Preparauit eñ deus (vt ait Aug⁹. in libro de bono p̃seuerantie) in p̃scientia sua quibus voluit bona sua. τ q̃buscũqz donat p̃culdubio se donaturũ esse p̃sciuit. Preparauit etiam deus (vt ait Fulgenti⁹) malis ignẽ eternum. illis vtiqz quos iuste preparauit ad luẽda supplicia. nec tñ preparauit ad facienda peccata. Preparauit eñ deus quod diuina equitas redderet. nõ qd humana iniquitas admitteret. Nõ eñ sicut preparauit scõs ad iusticiam p̃cipiendam. sic preparauit iniquos ad iniusticiã amittendam. quia prauitatis preparator nũq̃ fuit. Sicut ergo p̃destinatio dei p̃prie est prescientia τ preparatio beneficiorũ dei quib⁹ certissime liberant quicunqz liberant. ita reprobatio dei ẽ p̃sciẽtia malicie in quibusdã nõ finiende. τ preparatio pene nõ terminande. Et sicut p̃destinationis effectus est gratie appositio. ita reprobationis eterne quodã mõ effectus eẽ videt obduratio. Nec obdurat de⁹ (vt ait Aug⁹. ad Sixtũ) impertiendo maliciã. sed nõ impertiendo gratiã sicut nec digni sunt. Quibus eñ nõ imparti . nec digni sunt nec merent potius vt nõ impartiat: h' digni sunt hoc merent. Vñ apl's ait. Cui⁹ vult miseret deus. τ quem vult indurat. misc'diam appellans p̃destinationẽ τ p̃cipue p̃destinatiõis effectum. i. gratie appositionem. obdurationẽ vero gratie priuationem. Nõ eñ (vt ait Augustinus ad Simplicianum) intelligendum est q deus ita induret. quasi quenq̃ peccare cogat. sed tamen quibusdam peccatoribus misericordiam iustificationis sue nõ largit. τ ob hoc eos indurare dicit. quia non eorum miseretur. non quia impellit vt peccent. Eorum aũt non miseret. quibus gratiam nõ eẽ p̃bendam equitate occultissima τ ab humanis sensibus remotissima iudicat. quam non aperit sed miratur ap'lus dicẽs. O altitudo diuitiarum sapientie τ scientie dei.

Hic dicit q̃d sit p̃destinationis effectus

Hic s'm q̃ consideret reprobatio

Aug⁹.

Fulgentius

Aug⁹. in li. de bono p̃seuerantie

Obduratio quõ effect⁹ sit reprobationis

Aug⁹. quõ dicat de⁹ obdurare

Ista est distinctio. xl. hui⁹ primi libri. In qua magister postq̃ agit de scientia dei in generali. Hic icipit agere de quadam eius specie. s. de predestinatione in speciali. Et tria circa hoc facit. Nam primo ostendit quid sit p̃destinatio. Secundo subdit comparationem predestinationis τ p̃destinatorum. Tertio subiungit quis sit effectus tam p̃destinationis q̃ reprobatiõis. Primum facit a principio hui⁹ distinctionis vsqz ibi Predestinatorum nullus videtur posse dãnari. Secundum ab inde vsqz ibi. Cunqz p̃destinatio. Tertiũ vero vsqz ad finem distinctionis τ tñ in generali. In speciali sententia mgr̃i stat in tribus p̃positionibus. quarum prima est hec. Diuina p̃destinatio est tã gratie q̃ glorie preparatio. Hanc magister p̃bat autoritate beati Augustini qua etiam ostendit quõ p̃destinatio se habeat ad p̃scientiam dicens. q predestinatio p̃supponit p̃scientiam. sed non econuerso. Cuius rõ ẽ. quia deus nihil p̃destinauit nisi quod ipse scit esse facturum. igitur oĩs predestinatio p̃supponit prescientiam. sed non econuerso. oẽ quod deus prescit ẽ facturus. quia oĩa mala prescit. tñ nunq̃ est ea facturus. igitur non oĩs p̃scientia est predestinatio. sed magis econuerso. Et subdit p̃destinationem esse solũ respectu saluandorum. p̃scientiam vero esse respectu reprobandorum seu damnandorum. Secunda p̃positio est hec. Numerus predestinatorum non potest augeri vel minui. Hanc magister p̃bans dicit numerum predestinatorum esse ideo certum. quia nulli⁹ damnandus potest saluari. neqz quicunqz p̃destinatus potest damnari. quod' p̃bat autoritateb. Aug. Deinde obijcit cõtra p̃dicta sic. Deus põt dare gratiam illis quibus non dat. τ subtrahere illis q̃b⁹ dat quia alias non esset liber. ergo videt q numerus predestinatorum augeri possit vel minui. τ p̃ cõsequens non est certus. Ad quod magister respondens dicit q iste p̃positiones. predestinatus potest damnari p̃scitus potest saluari. τ alie consimiles propositiones possunt intelligi coniunctim vel diuisim: coniunctim si intelligant: tunc sunt false. quia designant illũ posse saluari quem deus preuidit damnandum. que nunq̃ possunt simul stare vere ratione certitudinis diuine p̃uidentie. Si intelligant diuisim. vel si p̃destinatus consideretur non vt p̃destinatus. sed vt hic homo absolute. τ sic oẽs tales sunt vere. quia nihil aliud denotant nisi q talis homo possit damnari τ tam' saluari. quod verum est quocunqz homine denotato. eo q quilibet inq̃tum in se est non magis se habeat ad vnum q̃ ad reliquum. Illud consequent' magis declarat dicens. q p̃destinatus inquãtum p̃destinatus nunq̃ potest damnari. τ p̃scitus inq̃tum p̃scitus nunq̃ potest saluari. Unde hoc additũ est in q̃tũ p̃positionem veram facit impossibilem. τ falsam red

dit verā. Postea obiicit. Si p̄destinatus in q̄tū p̄destinatus nō possit dānari. igit̄ cū quilibet p̄destinatus nō possit nō esse p̄destinat⁹. videt̄ certe q̄ nullo modo cōcedēdū sit p̄destinatū posse dānari. Ad qḋ rn̄dens mgr̄ dicit q̄ p̄destinatus nō pōt nō esse p̄destinatus. Hec coniunctim intellecta est vera. quia eius sensus est q̄ ille qui ab eterno est p̄destinat⁹. postea nō pōt nō esse p̄destinatus. Cui⁹ opposito dato sequeret̄ scientie diuine mutatio. Sed diuisim ipsam intelligendo est falsa. quia designat q̄ p̄destinatum quē deus ab eterno potuit nō p̄destinare iam nō posset nō p̄destinare. quod est falsum. quia cū act⁹ diuinus nō transeat in p̄teritū. Ideo sicut quēlibet p̄destinatum potuit ab eterno nō p̄destinare. ita pōt quēlibet modo p̄destinatum nō p̄destinare. sed in actib⁹ hominū qui transeunt in p̄teritū talis distinctio locū nō habet. Tertia ꝓpositio est hec. Effectus p̄destinationis est saluatio. ꝛ reprobatiōis damnatio. Hāc ꝓbat mgr̄ diuersis scōꝝ autoritatib⁹. q̄ patet in littera. Et tantum in speciali.

Utrum aliquod sit meritum obdurationis ꝛ misericordie. a

DI. XLI

Si autem querimus

Si autem querimus meritū obdurationis ꝛ misericordie. obdurationis meritū inuenimus. misericordie autem meritū non inuenim⁹. q2 nullū ē miscōie meritū. ne gratia vacuet̄ si nō gratis donet̄. sꝫ meritis redditur. Misereret̄ itaqꝫ sꝫm gratiā que grat̄ datur. obdurat aūt sꝫm iudiciū qḋ meritis redditur. Uñ dat̄ intelligi. vt sic reprobatio dei ē nolle misereri. ita obduratio dei sit nō misereri. vt nō ab illo irroget̄ aliquid quo fit homo deterior. sed tm̄ quo fit melior nō eroget̄. Ex his apte ostendit̄ quid miscōiam. qḋ obdurationē intellexerit apl̄s. ꝛ quia misericordia nullū aduocat meritū. obduratio v̄o non est sine merito ꝛ miscōie verbo. hic accipit̄ p̄destinatio. ꝛ p̄cipue p̄destinationis effectus. obdurationis v̄o nō ipa dei eterna reprobatio. q2 ei⁹ nullū ē meritū. sed gratie p̄uatio siue subtractio. que quodāmodo est reprobationis effectus. Accipit̄ tn̄ aliqñ reprobatio ꝓ obduratiōe. sicut ꝛ p̄destinatio ꝓ suo effectu. qui est gratia opposita. Gr̄a em̄ que apponit̄ effectus ē p̄destinationis. Cū ergo gr̄e q̄ apponit̄ hoī ad iustificationē nulla sint merita. multo minus ꝛ ipsius p̄destinationis q̄ ab eterno elegit deus quos voluit. aliqua possunt existere merita. Ita nec reprobationis qua ab eterno quosdā p̄sciuit futuros malos ꝛ damnandos. sicut elegit iacob. ꝛ reprobauit esau. qḋ nō fuit ꝓ meritis eorū que tunc haberent. quia nulla habebāt. q̄m nec ipi existebant. nec ꝓpter futura merita q̄ p̄uideret vt vel illū elegit vel illū reprobauit.

Opinio quorundam in qua fuit aliquando Augustin⁹. sed postea retractauit. b

Opinati sunt tamē

Opinati sunt tamē quidā deū ideo elegisse iacob. quia talem futurū p̄sciuit. qui in eū crederet ꝛ ei s͛uiret. qḋ aliqñ Aug⁹. se sensisse dicit in lib. retractationū. vbi apte ostendit. q̄ si ꝓpter futura merita electus eēt. iam non ex gr̄a esset electio. Nō ergo ideo elect⁹ ē a deo. quia talis futurus erat. sed ex electiōe talis ē fact⁹ ita dicēs. Disputās qḋ elegerit deus in nōdum nato. cui dixit seruiturum eē maiorē. ꝛ qḋ in eodeꝫ maiore similiter nōdum nato reprobauerit. adhoc p̄duxi ratiocinationē vt dicerē. Nō g̊ elegit de⁹ opa cuiusq̄ in p̄scientia que ipe datur⁹ est. sed fidē elegit in p̄scientia ꝛ queꝫ sibi crediturū esse p̄sciuit. ipm elegit cui spm̄ sanctum daret. vt bona opando etiā eternam vitam cōsequeret̄. Ecce hic apte dicit nō ꝓpter opa eum elegisse. sed ꝓpter fidem q̄ euꝫ preuidit crediturū. sed quia ꝛ in fide meritū est sicuti ꝛ in opibus. hoc retractauit dicens. Nōdū diligentius quesiuerā nec adhuc inueneram qualis sit electio gratie. de qua dicit apl̄s. Reliquie p electionem gratie salue fient. que vtiqꝫ nō ex gratia si ex meritis ꝓcedit. vt iam quod dat̄. nō sꝫm gr̄am. sed sꝫm debitum. sibi reddat̄ poti⁹ cū meritis. q̄ donet̄. Perinde quod continuo dixi. Dicit em̄ ideꝫ apl̄s. Idē deus qui opat̄ oīa in omnibus. Nusq̄ aūt dictū est. De⁹ credit oīa in omnibus. ac deinde subiunxi. Quod ergo credimus nostrum est. quod vero bonū operamur illius est qui credentib⁹ dat spm̄ scm̄. ꝓfecto nō dicerē si iam scirem etiā ipsam fidem inter dei munera repiri que dant̄ in eodē spiritu. Utrūq̄ ergo nostrū est ꝓpter arbitriū voluntatis. ꝛ vtrūq̄ datū ē p spm̄ fidei ꝛ charitatis. Et q̄ paulo post dixi. Nostrū em̄ ē eū credere ꝛ velle. Illius aūt dare credentibus ꝛ volentibus facultatem bñ opandi p spiritū sanctum. per quē charitas dei diffunditur in cordib⁹ nr̄is. Uerū ē quidē. sꝫ eadē regula ē ꝛ vtrūq̄ ipsi⁹ ē. q2 ipe prepat voluntatem. ꝛ vtrūq̄ nostrū. quia nō fit nisi volētib⁹ nobis ergo ꝛ meritū fidei de miscōia dei venit. Nō ergo ꝓpter fidē vel aliqua merita elegit de⁹ aliquos ab eterno. vel apposuit gratiā iustificationis in tpe. sed gratuita bonitate sua elegit vt boni essent. Uñ Aug⁹. in lib. de p̄destinatio. san. Non quia futuros nos tales eē p̄sciuit. ideo elegit. sed vt essemus tales per ipsam electionem gratie sue. qua gratificauit nos in dilecto filio suo.

His videtur contrariū quod alibi ait Augustinus. c

Hic summatim colligit p̄dicta vt addat alia

Exemplū ponit de Jacob ꝛ Esau dicēs q̄ nec illū elegit nec illū reprobauit de⁹ ꝓ meritis

Aug⁹. in li. retracta.

Explanat sententiam p̄dictorū vboꝝ

Retractatio

Aug⁹.

His tamen aduer-

Aug⁹.

sari videt qđ dicit Aug⁹. sup Malachiã pro-
pheram vbi scriptũ ẽ. Jacob dilexi. esau autẽ
odio habui. Cui vult inqt miseret de⁹. ⁊ quẽ
vult indurat. sed hec volũtas dei iniusta esse
nõ põt. Venit eñ de occultissimis meritis.
q̃ ⁊ ipsi pctõres cũ pp̃ter generale pctm̃ vnã
massam fecerunt. tñ nõnulla inter eos diuer
sitas. Precedit ergo aliq̃d in pctõrib⁹. q̃ quã
uis nõdũ sint iustificati. digni efficiant iustifi
catione. Et item pcedit in alijs pctõrib⁹ quo
digni sũt obtusiõe. Ecce h̃ videt Aug⁹. dicẽ.
q̃ ⁊ ipsa dei volũtas q̃ alios elegit alios repro
bat ex meritis pueniat. s; occultissimis. i. qđ
p meritis alios voluerit eligere. alios repro
bare. ⁊ qđ p meritis alijs apponit gr̃a iustifi-
cationis alijs nõ. vñ obtundunt. Sed q̃d in-
telligere voluerit ignorat. nisi forte hoc dica
tur itellexisse qđ supra dixim⁹ eũ retractasse.

Põt dici hoc retractasse

Nã ibidẽ etiã q̃dã alia cõtinue subdit q̃ in lib.
retracta. apte retractat. qđ vtrũq; legẽti pa
tebit. Vñ verisimile ẽ in pmissis etiã h̃ retra-
ctasse. Quidã tñ ex eo sensu accipiũt fore
dictũ. nõ q̃ aliq̃s pdestinet p meritis vel iu-
stificatiõis gr̃a; mereat. sed q̃ aliq̃ nõ adeo
mali sunt vt mereant sibi gr̃am nõ impartiri.

Põt tñ et ta li sensu dictũ intelligi

Null⁹ eñ dei gr̃am mereri põt p quã iustifica
tur. põt tñ mereri vt nõ apponat. vt penitus
abijciat. Et quidẽ aliq̃ in tm̃ pfundũ iniq̃ta-
tis deuenert vt hoc mereant. vt h̃ digni sint.
alij vo ita viuũt. vt ⁊ si nõ mereant gr̃am iu-
stificationis. nõ tñ merent oĩno repelli ⁊ gra
tiam sibi subtrahi. Ideoq; dixit in q̃busdã p-
cedere quo digni sint iustificatione. ⁊ in alijs
quo digni sint obtusione. s; hoc friuolum est.

Opinio quorũdã falsa de occultis dei dif-
ferentium carnaliter. d

Multi vero de isto

Aug⁹. de vbis apostoli

pfundo q̃rẽtes reddere rõnẽ atq; s̃m conie-
cturas cordis sui inscrutabilem altitudinem
iudicioꝝ dei cogitare conãtes. in fabulas va
nitatis abierũt dicẽtes. Q aĩe sursum in ce-
lo peccãt. ⁊ s̃m pctã sua ad corpa p merit; di-
rigunt. ⁊ dignis sibi quasi carcerib⁹ includũ-
tur. Jerũt hi tales post cogitatiões suas. et
volentes disputare de dei pfundo. versi sunt
in pfundũ. dicẽtes aĩas in celo añ ꝯuersatas
⁊ ibi aliq̃d boni vel mali egisse. ⁊ p merit; ad
corpa terrena detrusas ee. Hoc autẽ respuit
catholica fides pp̃ter euidentẽ aplĩ sniam q̃
ait. Cũ nõdũ nati eẽnt. aut aliq̃d boni vl ma-
li egissent ⁊c. Melior ẽ g̃ fidelis ignorãtia q̃
temeraria scientia. Elegit ergo quos voluit
gratuita miscdia. nõ quia fideles futuri erãt
sed vt fideles essent. eisq; gr̃am dedit. nõ q̃a
fideles erãt. sed vt fierent. Ait eñ apostol⁹.
Misericordiã cõsecutus sum. vt fidelis eẽm
nõ ait. q̃ fidelis erã. dat q̃dẽ ⁊ fideli. s; data ẽ
etiã prius vt eẽt fidelis. Jta etiã reprobauit
q̃s voluit. nõ pp̃ter futura merita q̃ pũideret
v̾itate tñ rectissima ⁊ a nr̃is sensib⁹ remota.

Aug⁹. in li. retracta.

Questio. e

Sed querit vtruz

sicut dicat elegisse q̃sdã vt boni fierent ⁊ fide
les. ita etiã cõcedi debeat reprobasse q̃sdam
vt mali eẽnt ⁊ infideles. ⁊ obdurare vt pec-
cent. Qđ nullaten⁹ ꝯcedi oportet. Nõ eniz
reprobatio ita est causa mali sic pdestinatio ẽ
causa boni. neq; obduratio ita facit hominẽ
malũ: quẽadmodũ miscdia facit bonũ.

Rñsio

An ea que semel scit deus vel pscit sp sciat
psciat. ⁊ semp scierit vel pscierit. f

Preterea conside-

rari oportet. vtrũ ea oĩa que semel scit vel p-
scit de⁹ semp sciat et scierit. ac psciat ⁊ pscient
an olim scierit vel pscierit qđ modo non scit
vel pscit. De pscientia pmo rñdem⁹ dicẽtes
multa eũ pscisse que mõ nõ pscit. cũ eñ ei⁹ p-
scientia nõ sit nisi de futuris. ex quo illa q̃ fu-
tura erãt psentia fiũt vel pterreunt. sub dei p
scientia esse desinũt. sub sciã vo sp sunt. Pre
sciuit ergo de⁹ oĩa ab eterno q̃ futura erant.
neq; pscire desinit nisi cũ futura eẽ desinunt.
Neq; cum pscire desinit aliq̃ que añ psciebat
min⁹ ea noscit q̃ añ cognoscebat. Nõ eñ d̾
ex d̾fectu sciẽ dei q̃ aliqua pscierit aliq̃ñ que
modo nõ psciat. s; ex rõne v̾biq̃ qđ ẽ pscia. Pre
scire eñ ẽ añ scire aliq̃d q̃ fiat. Jdõq; non põt
dici de⁹ pscire. nisi ea que futura sunt.

De pscia p̾ius rñdet dicens deũ nõ semp pscire q̃ olim psciuit

Hic de scientia dicens deum semper scire q̃
semel scit. g

De scientia autem

aliter dicimus. Scit eñ de⁹ semp oĩa que ali
q̃ñ scit. oẽm eñ sciam quã aliq̃ñ habet sp ha-
buit. ⁊ habet ⁊ habebit. Ad h̃ aũt opponit ita
Olim sciuit hũc hoĩem nasciturũ q̃ nat⁹ est.
modo nõ scit eũ nasciturũ. Sciuit g̃ aliq̃d qđ
modo nõ scit. Itẽ sciuit mũdũ esse creandũ
modo nõ scit eũ esse creãdũ. aliq̃d g̃ sciuit qđ

Oppositio

modo nõ scit· ⁊ alia hmõi infinita dici possũt·

Solutio. Sed ad hoc dicim⁹ q idē de natiuitate hui⁹ hoīs ⁊ mundi creatione nunc etiā scit qḋ sciebat antēq fierent· licet tũc ⁊ nunc hāc scientiam eius diuersis exp̄mi ṽbis oportet· Nā quod tunc futurũ erat nunc p̄teritũ est· Jdō q verba cõmutanda sunt ad ipm designãdũ Sicut diuersis tp̄ibus loquentes eandē dicē modo p hoc aduerbiũ cras designamus dū adhuc futura est· modo p hodie dum p̄ns est modo p heri dū p̄terita est· Jta antēq crearetur mũdus sciebat de⁹ hũc creandũ· postēq creatus ē scit eũ creatũ· nec ē hō scire diuersa· sed oīno idē de creatiõe mũdi· Sic antiqui p̄res crediderũt christũ nasciturũ ⁊ moriturũ· nos aũt credim⁹ eũ natũ ⁊ mortuum nec tñ diuersa credim⁹ nos ⁊ illi· s ead̄e·

Aug⁹. Tēpora eñ (vt ait Aug⁹) variata sunt· ⁊ ideo ṽba sunt mutata nõ fides· Jndubitanter ḡ teneamus deũ sp̄ oīa scire q̄ aliqñ scit·

Jsta est distinctio·xlj· hui⁹ p̄mi libri· Jn qua mgr̄ postēq egit quid sit p̄destinatio ⁊ quis sit effect⁹ eius. Jnquirit de causa ipsius. Et tria facit. Nā primo ponit sententiam veritatis. Secūdo elidit falsitatē Tertio concludit q nulla mutatio sit in scientia deitatis. Primũ facit a principio distinctionis vsq ibi. Opinati sunt tñ quidā. Secundum ab inde vsq ibi. Preterea considerari oportet. Tertiũ vsq ad finem distinctionis. Et tñ in generali. Jn sp̄ali sñia mgr̄i stat in trib⁹ ꝓpositionibus quarũ prima ē hec. Predestinatio nõ cadit sub merito sicut obduratio. Hāc mgr̄ ꝓbans dicit q obdurationē cadere sub merito. ibi noīe obdurationis nõ intelligit ipsam diuinā p̄scientiam que ab eterno est. ideo nullam põt habere causā sed intelligit p eam subtractionē vel carentiā gratie quā quidem suis peccatis merent̄. qualiter nõ ē de p̄destinatione que nec quo ad illud quod in eo eternū est. s. diuinā electionē. nec quo ad illud quod in ipsa tp̄ale est. s. gratie appositionē põt mereri. saltē intelligendo quo ad primā grām. que sub ꝓprio merito nõ existit. Scḋa ꝓpõ est hec. Deus ꝓpter nulla futura merita vel demerita sed libere ab eterno elegit vel reprobauit. Hāc mgr̄ ꝓbans ponit opinionē quorūdā qui opinati sunt q ꝓpter futura merita aliqui p̄destinent̄ vel reprobent̄ a deo. Et ad hoc inducit autoritates b. Augu. quibus videt̄ dicere q futura fides ī iacob fuit causa sue p̄destinationis. sed vt dicit mgr̄ hoc btũs Aug⁹. postea retractauit. Et postremo addit q reprobatio dei nõ est cā peccati. seu p̄destinatio ei⁹ est cā boni. ⁊ in. viij. ca. ponit exp̄sse sñiam hui⁹ ꝓpositionis. Tertia ꝓpõ ē hec. Q licet de⁹ oīa sciat que pri⁹ sciuit. nõ tñ p̄scit que p̄sciuit. Hanc ꝓbans mgr̄ querit. an scīa dei possit diminui. Et r̄ñdet q p̄scientia põt diminui sed nõ scīa. Multa eñ de⁹ p̄sciuit que modo nõ p̄scit quia nõ sunt futura. sed qḋ sciuit scit. Postea obijcit in cõtrariũ sic. De⁹ sciuit me nasciturũ ⁊ mundũ creandũ ⁊ hoc modo nescit. ḡ nõ oīa que sciuit scit. Et r̄ñdet q oēm rem quā de⁹ sciuit scit. Et argumentũ ꝓcedit diuersimode q̄ ad modū sciendi q̄ importat̄ p enũciabilia. Et tñ in speciali:

De omnipotentia dei, vbi prius considerat̄ quare dicatur omnipotens· a

Nunc de omni

[DI· XLII]

potentia dei agendũ est· vbi prima consideratio occurrit quõ vere deus dicat̄ omnipotēs: an q oīa possit· an tñ quia ea possit que vult: Q eñ de⁹ oīa possit plurib⁹ autoritatib⁹ cõprobat̄· Ait eñ

Aug⁹. Aug⁹· in lib· questio· veteris ac noue legis· Oīa quidē põt de⁹ s̄ nõ facit nisi qḋ conuenit veritati ei⁹ ⁊ iusticie· Jdē in eodē· Potuit deus cũcta facere simul· sed rõ ꝓhibuit· id est voluntas· Ratiõnē nempe ibi voluntatē dei appellauit· quia dei voluntas rõnabilis ē ⁊ equissima· Fatēdũ est ergo deũ oīa posse·

Quõ dicat̄ deus oīa posse· cum nos multa possumus que ipse nõ potest· b

Sed queritur quõ

oīa posse dicat̄· cũ nos quedā possim⁹ que ipse nõ põt: Non põt eñ ambulare· loqui· et hmõi· que a natura diuinitatis sunt penitus aliena· cum horũ instrumenta nullaten⁹ habere queat incorporea ⁊ simplex substantia·

R̄nsio. Quibus id r̄ndendũ arbitror q hmõi actiones ambulatio· s· ⁊ locutio ⁊ hmõi a dei potētia aliene nõ sunt· s̄ ad ipam ꝑtinent· Licet eñ hmõi actiões in se de⁹ h̄re nõ possit· non eñ põt ambulare vel loqui ⁊ hmõi· eas tñ in creaturis põt opari· facit eñ vt hõ· ambulet ⁊ loquat̄· ⁊ hmõi· Nõ ḡ p istas actiões diuine potentie detrahit̄ aliqd· q: ⁊ hoc põt facere omnipotens·

De alijs obijcitur· c

Sed sunt alia que

dam qui de⁹ nullatenus facere potest vt peccata· Non eñ potest mentiri· non potest peccare· sed non ideo omnipotentie dei in aliq̄ detrahitur vel derogatur· Si peccare non posse dicitur· quia non esset hoc potētie sed infirmitatis· Si enim hoc posset omnipotēs non esset· non ergo impotentie sed potentie imputandum est q ista non potest· Vñ Au-

Soluit Augusti· gusti· in· xv· lib· de trinitate· Magna inquit dei potentia est non posse mentiri· Sunt eñ quedam que in alijs rebus potentie deputāda sunt· Jn alijs vero minime· Et que ī alijs laudabilia sunt· in alijs vero reprehensibilia sunt· Non ergo ideo deus minus potens est quia peccare non potest· cum omnipotens nullatenus possit esse qui hoc potest·

Jtem de alijs opponit· d

Sunt etiam et alia

q̃dã q̃ de⁹ nõ põt. vñ videt̃ nõ oĩa posse. non enĩ potest mori vel falli. Un̄ Aug⁹. in lib. de simbolo. De⁹ oĩpotẽs nõ põt mori. nõ potest falli. nõ põt miser fieri. nõ põt vinci. Hec vti-q̃ ⁊ hmõi absit vt possit oĩpotẽs. Si enĩ hmõi passiõib⁹ atq̃ defectib⁹ subijci posset. oĩpotẽs minime foret. Et id ẽ mõstrat̃ oĩpotẽs. q̃z ei h̃ ꝓpinq̃ri nõ valẽt. põt tñ h̃ in alijs opari.

Aug⁹.

Q̃ oĩpotẽtia dei f̄m duo ꝯsiderat̃. e

Hic ergo diligẽter

cõsiderãtibus oĩpotẽtia ei⁹ f̄m duo apparet. sc̃z q̃ oĩa facit que vult. ⁊ nihil oĩno patit̃. f̄m vtrũq̃ de⁹ oĩpotẽs verissime p̃dicat̃. q̃z nec aliquid est q̃d ei ad patiẽdũ corruptionẽ īferre valeat. nec aliq̃d ad faciẽdũ īpedimẽtũ afferre. Manifestũ ẽ itaq̃ deũ oĩno nihil posse pati ⁊ oĩa facere posse. p̃terea sola q̃b⁹ ei⁹ dignitas lederet̃. eiusq̃ excellẽtie derogaret̃ ī quo tñ nõ ẽ min⁹ oĩpotẽs. Hoc enĩ posse non ẽẽt posse s̃ nõ posse. Nemo g̃ deũ oĩpotẽtez in aliquo dicere p̃sumat. q̃ oĩa põt que posse potentie est. ⁊ inde vere dicit̃ oĩpotẽs.

Quibusdam autoritatib⁹ tradit̃ q̃ dr̃ omnino oĩpotẽs. q̃z põt q̃cq̃d vult. f

Ex quibusdã tamẽ

autoritatibus tradit̃ ideo vere dici oĩpotẽs. quia quicq̃d vult põt. Un̄ Aug. in ench. Nõ ob aliud veraciter vocat̃ oĩpotẽs nisi q̃m q̃cq̃d vult põt. nec volũtate cuiuspiã creat̃e voluntatis oĩpotẽtis impedit̃ effect⁹. Idẽ in li. de spũ ⁊ lr̃a. Nõ põt deus facere iniusta. q̃z ipse ẽ summa iusticia ⁊ bonitas. Oĩpotẽs xõ est. nõ q̃ possit oĩa facere. s̃ q̃z põt efficere q̃cquid vult. ita vt nihil valeat ei⁹ volũtati resistere q̃n compleat̃. aut aliquo modo impedire eandẽ. Joh. Chrys. in omel. quadã de expositione simboli ait. Oĩpotẽs dr̃ deus. q̃z posse illi⁹ nõ põt inueniri nõ posse dicẽte ꝓpheta. oĩa quecũq̃ voluit fecit. Ipse est g̃ oĩpotens. vt totũ q̃d vult possit. Un̄ ap̃lus. Eius inquit volũtati q̃s resistit. His autoritatib⁹ videt̃ oñdi q̃ de⁹ ex eo t̃m dicat̃ omnipotens q̃ oĩa põt q̃ vult. nõ quia oĩa possit.

Aug⁹.

Joh. Chrys.

Determinatio p̃missarũ autoritatũ. g

Sed ad hoc potest

dici q̃ Aug⁹. vbi dicit. oĩpotens nõ dicit̃ q̃ oĩa possit ⁊c. tam ample ⁊ generaliter accepit oĩa. vt etiã mala includeret que de⁹ nõ potest. nec vult. Nõ ergo negauit eum posse oĩa que cõuenit ei posse. Similiter cũ dicit nõ ob aliud veraciter dicit̃ oĩpotẽs nisi q̃m quicq̃d vult põt. nõ negat eũ posse etiam ea que nõ vult. sed aduersus illos qui dicebant deũ multa velle que nõ poterat: affirmat eũ posse quicq̃d vult. Et ex eo vere dici oĩpotentem nõ ob aliud. quia potest quicq̃d vult. Sed caue quõ intelligas. põt quicquid vult. An quicq̃d vult se posse. an quicq̃d vult facere. an quicquid vult fieri. Sz enĩ dicas ĩdõ oĩpotentẽ vocari. quia potest quicquid vult se posse. ergo ⁊ petrus similiter oĩpotens dici põt. vel quilibet sanctorũ beatorũ. q̃z põt quicquid vult se posse. ⁊ potest facere quicquid vult facere. Nõ enĩ vult facere nisi q̃d facit. nec posse nisi quod potest. s̃ nõ põt facere quicquid vult fieri. Vult enĩ saluos fieri qui saluandi sunt. verũtñ eos saluare non valet. Deus aũt quicquid vult fieri potest facere. Si enĩ vult aliquid fieri per se. potest illud facere ꝑ se. ⁊ ꝑ se facit. sicut celum ⁊ terrã ꝑ se fecit. quia voluit. Si aũt vult fieri ꝑ creaturam ⁊ ꝑ eam opat̃. sicut ꝑ hoĩes facit dom⁹ ⁊ hmõi artificialia. ⁊ deus quid ẽ ex se ⁊ per se põt. Hõ aũt vel angelus q̃ñtũcũq̃ beatus est nõ est potens ex se vel per se.

Q̃ nõ intelligendũ sit q̃cquid vult.

Oppositio. h

Sz forte dices nec

dei filius põt a se. nec spũs sc̃us. s̃ solus pater Ille enĩ põt a se q̃ ẽ a se. filius aũt quia non ẽ a se sed a p̃re. nõ põt a se sed a p̃re. ⁊ spiritus sanctus ab vtroq̃. Ad quod dicimus q̃z licet filius nõ possit a se. nec opet̃ a se. põt tñ ⁊ opat̃ ꝑ se. sic ⁊ spũs sanctus. Unde Hylari⁹ in lib. ix. de trini. Nature inquit cui cõtradicis heretice hec vnitas ẽ. vt ita ꝑ se agat fili⁹. ne a se agat. ⁊ ita nõ a se agat vt ꝑ se agat. Per se aũt dicit̃ agere ⁊ potens esse q̃z naturalez habet potentiã eandẽ quã ⁊ pater qua potẽs est ⁊ opat̃. sed quia illã habet a p̃re. nõ a se. ĩdõ a patre nõ a se dicit̃ posse ⁊ agere. Hõ aũt vel angelus gratuitã habet potentiã qua potẽs ẽ. Ideo ergo vere ac ꝓprie deus trinitas oĩpotens dicit̃. quia ꝑ se. id est. naturali potentia põt quicquid vult fieri. ⁊ quicq̃d vult se posse. Nihil enĩ vult fieri q̃d nõ possit facere ꝑ se. vel ꝑ creaturã. ⁊ nihil vult se posse q̃d non possit. ⁊ oĩe quod vult fieri vult se posse. sed nõ omne quod vult se posse vult fieri. Si enĩ vellet fieret. quia volũtati eius nihil resistere potest.

Solutio

Hylarius

Hic plene ostẽditur q̃re de⁹ oĩpotẽs dicat̃

Ista est distinctio .xlij. huius primi libri. In qua magister postq̄ egit de scia dei. incipit agere de potētia eius. Et tria facit. Nā primo inquirit an de⁹ sit oīpotēs. τ vñ oīpotēs dicat. Scdo subdit determinationē q̄stiōis mote. Tertio soluit inducta τ confirmat sniam pri⁹ datā. Prima duo facit in primo ca. Tertium vo in sequētib⁹. Et tm̄ in generali. In spāli snia mgr̄i stat in trib⁹ ꝓpositiōib⁹ quarū prima ē hec. Deus dr̄ oīpotēs. q: oīa q̄ pñt eē pōt efficere. Scda ꝓpositio ē hec. Aliquē posse oīa q̄ vult sic posse nō videt ad rōnē oīpotetie sufficere. Tertia ꝓpō ē hec. De⁹ simpliciter pōt efficere quicq̄d ē factibile. Has ꝓpositiōes mgr̄ oēs ꝓbat determinādo hāc q̄stionē scʒ vtrū deus dicat oīpotēs. s. ideo aut q: pōt oīa simpliciter. aut q: pōt oīa tm̄ que vult. Et q̄ nō dicatur oīpotēs eo q̄ oīa pōt simpliciter. arguit ex hoc q̄ nō pōt ambulare. loq̄. vinci. falli. τ peccare. Et q̄ dicat oīpotēs. q: pōt oīa q̄ vult. arguit diuersis autoritatibus doctorū. Et rn̄det q̄ nō ē dicēd⁹ ideo oīpotēs. q: pōt oīa q̄ vult. quia si hoc sufficeret. tūc q̄libet scūs in celo posset dici oīpotēs. eo q̄ q̄libet talis pōt q̄cq̄d vult. sed ideo de⁹ dicendus ē oīpotens q: pōt oīa simpliciter que cadūt sub potentia actiua. Ad argumentū primū de ambulatōe τ locutiōe dicit q̄ ista potētiā dei nō euacuāt. q: licet illa de⁹ nō possit oīa p se. pōt tm̄ illa in nobis. τ p nos. De peccare mētiri τ mori dicit hmōi nō arguere potentiā in deo: eo q̄ talia facere nō sit potētie. sʒ magis infirmitatis τ insufficiētie. Ad secūdū argumētū. s. ad autoritates q̄b⁹ ꝓbat ideo deū dici oīpotentē. q: pōt oīa q̄ vult dicit q̄ nō ideo de⁹ debeat dici oīpotēs. q: si hoc sufficeret. tūc q̄libet btūs in celo posset dici oīpotēs. cū possit q̄cq̄d velit. Et ille autoritates nō aliud dicere intendūt. nisi q̄ voluntas dei nō possit impediri. Et subdit postea q̄ licet solus pater dicat oīpotēs a se. q: a nullo habet oīpotētiā. filius τ spūs scūs non pñt dici oīpotētes a se. eo q̄ oīpotētiā ab alio acceperūt. pñt tm̄ dici oīpotētes p se. quia p suam naturam sunt omnipotentes. Et tm̄ in speciali.

Opinio quorundam dicentiuʒ deum nil posse nisi quod facit. a

DI. XLIII

Quidam tamē

de suo sensu gloriantes. dei potētiam sub mēsura coartari conati sunt. Cū em̄ dicūt: hucusq̄ pōt de⁹ τ nō amplius. q̄d h̄ ē aliud q̄ȝ ei⁹ potētiā q̄ infinita est cōcludere τ restringere ad mēsurā. Aiūt em̄ nō pōt de⁹ aliud facere q̄ȝ facit. nec meli⁹ facere id qd̄ facit. nec aliq̄d p̄termittere de hiis q̄ facit. Istāq̄ȝ p̄mā suā opinionē verisimilib⁹ argumētis causisq̄ȝ cōmētitijs necnō τ sacrarū autoritatū testimonijs munire conant dicentes. Nō pōt de⁹ facere nisi qd̄ bonū τ iustum ē fieri. nō est aūt iustū τ bonum fieri ab eo nisi qd̄ facit. Si em̄ aliud iustū ē τ bonū eū facere q̄ȝ facit. nō ḡ facit oē qd̄ iustū ē τ bonum eū facere: ƀ quis audeat hoc dicere.

Rō illoꝝ prima

Secunda ratio b

Addunt etiam non

pōt facere nisi qd̄ iusticia ei⁹ exigit. ƀ nō exigit ei⁹ iusticia vt faciat nisi qd̄ facit. nō ḡ pōt facere nisi qd̄ facit. Eadēq̄ȝ iusticia exigit. vt τ id nō faciat qd̄ nō facit. nō āt pōt facē ꝯtra iusticiā suā. nō ḡ pt̄ aliq̄d eoꝝ facē q̄ dimittit.

Responsio ad prius dictum. c

His autem respon-

dem⁹ duplicē v̄boꝝ intelligētiā apientes τ ab eis inuoluta euoluētes. sic. Nō pōt de⁹ facere nisi qd̄ bonū ē τ iustū. i. nō pōt facere nisi illud qd̄ si faceret bonū τ iustū eēt. verū ē. sed multa pōt facere que nō bona sunt nec iusta q: nec sunt nec erūt nec bn̄ fuīt. nec fiēt. quia nunq̄ȝ fiēt. Itē qd̄ scdo ꝓpositū fuit nō pōt facere nisi qd̄ iusticia sua exigit. τ non pōt id facē qd̄ iusticia sua exigit vt nō fiat. Dicimus q: exactiōis v̄bū de deo ꝯgrue nō dr̄. nec ꝓprie accipit. τ in illis locutiōib⁹ duplex ē sensus. Si em̄ intelligas non pōt facē nisi qd̄ sua iusticia exigit. i. nisi qd̄ volūtas sua iusta vult falsū dicis. Iusticia em̄ ipi⁹ dei eq̄ssima voluntas accipit. q̄lr̄ accipit Aug⁹. illa v̄ba dn̄i in Gen. loquētis ad loth (Nō possū q̄cq̄ȝ facē donec illo itroeas) exponēs. nō posse inq̄t sc dixit. q̄ sine dubio poterat p potētiā. ƀ nō poterat p iusticiā. q̄si poterat q̄d ē. ƀ nō volebat. τ illa volūtas iusta erat. Si v̄o p h̄ v̄ba ītelligis eū nō posse facere. nisi illd̄ qd̄ si fieret iusticie ei⁹ cōueniret. verꝫ dicis. Sil'r distingue illd̄. Nō pōt facē qd̄ sua iusticia exigit vt nō faciat. i. n̄ pōt facē id qd̄ ipe q̄ ē sūma iusticia n̄ vult facē. falsuʒ ē. Si aūt his v̄bis ītelligas eū n̄ posse facē id qd̄ iusticie ei⁹ ꝯuenire nō pōt. verū dicis.

Rn̄sio ad id qd̄ scdo dictum est

Tertia illorum ratio. d

Addunt quoqz et

alia dicētes. Nō pōt de⁹ facē nisi qd̄ dʒ. n̄ āt dʒ facē nisi qd̄ facit. Si ei dʒ alia facē. nō ḡ fac oē qd̄ dʒ. Si v̄o fac oē qd̄ dʒ. nec pōt facē nisi qd̄ dʒ. nō ḡ pōt facē nisi qd̄ fac. Itē aut dʒ dimittē qd̄ dimittit ne faciat. aut nō dʒ. Si nō dʒ. nō recte dimittit. Si v̄o dʒ dimittē. ḡ nō dʒ facē. Si āt nō dʒ. nec decet. nec optet eū facē. τ si n̄ decet nec optet eū facē. ḡ nō pōt facē. nō ḡ pt̄ facē. nisi qd̄ facit. nec pōt illd̄ dimittē qd̄ facit q̄n faciat. q: debet illd̄ facere. τ qd̄ debʒ facere nō pōt illd̄ dimittere. Sʒ vt mihi videt h̄ v̄bū dʒ venenū hʒ. Multiplicē em̄ τ inolutam cōtinet intelligētiā. nec deo ꝓprie cōpetit q̄ nō est debitor nobis: nisi forte ex ꝓmisso. Nos vero ei debitores sum⁹ ex cōmisso. Vt

Rn̄sio

aũt venenũ euacuet᷑ distingue verbi sensus Nõ põt deus facere nisi qδ debet·i·nisi quod vult: falsum ẽ· Sic eñi põt ipse dici debere aliquid quia vult illud· Si aũt dicat᷑ nõ põt nisi qδ debet·i·nõ põt nisi illud qδ si faceret ei bene cõueniret verũ est· Addunt quoq; illi dicentes· Nihil facit aut dimittit nisi optima ⁊ rõnabili causa· licet nob occulta sit· ꝫm quã oportet eum facere aut dimittere q̃ facit vel dimittit· Nõ eñi penes eũ est qua illa facit et illa dimittit· que ratio eterna est ⁊ sp̃ manẽs ꝑter quã nõ põt aliquid facere vel dimittere Illa ergo manente nõ põt qδ facit dimittere·nec qδ dimittit facere·⁊ ita nõ põt facere nisi qδ facit·

[Margin: Quarta illorum ratio]

Et ad h̃ rñdemus ambiguitatem locutionis determinantes· Cũ eñi dicit᷑ ratio vel causa optima penes deũ ẽ qua facit cũcta que facit·⁊ dimittit ea que dimittit· verum quidẽ est·q̃ꝛ in eo voluntas ẽ equissima ⁊ rectissima· que facit ⁊ dimittit que vult· cõtra quã facere nõ põt·nec ꝑter eã facere põt Nec vtiq; cõtra eã faceret·nec ꝑter eã·si ea q̃ facit dimitteret·vel que dimittit faceret·sed eadem manente rõne ⁊ cã: alia potuit facere ⁊ ista dimittere· Licet ergo rõ sit penes eum qua alia facit ⁊ alia dimittit· põt tñ ꝫm eandẽ rõnẽ ⁊ dimittere q̃ facit ⁊ facere q̃ dimittit·

[Margin: Rñsio]

Ipsi aũt addunt· Ratio est eum facere que facit·⁊ nõ alia·⁊ non põt facere nisi qδ ratio est eũ facere·⁊ ita nõ põt facere nisi qδ facit· Itẽ ratio est eũ dimittere que dimittit·⁊ nõ põt nõ dimittere qδ ratio ẽ eũ dimittere·⁊ ita nõ põt non dimittere qδ dimittit·

[Margin: Ad hunc addunt questionem]

Et ad hoc dicimus locutiões ambiguas esse ⁊ ideo determinandas· Si eñi cũ dicit᷑ nõ potest facere nisi qδ rõ est eũ facere intelligas eũ ñ posse facere nisi ea q̃ rõnabilia sũt ⁊ ea q̃ si fierẽt rõnabilia eẽnt· ver⁹ ẽ sens⁹ Si aũt itelligas eũ nõ posse facere alia rõnabilia ⁊ bona nisi ea q̃ vult ⁊ facit· falsus ẽ intellect⁹·

[Margin: Rñsio]

Itẽ aliud adiũgit dicẽs· Si põt de⁹ aliud facere q̃ꝫ facit· põt ergo facere qδ nõ ꝑsciuit·⁊ si põt facere q̃ nõ ꝑsciuit· põt sine ꝑscia opari·q̃ꝛ oẽ qδ facturũ se ꝑsciuit facit· nec facit aliq̃d qδ nõ ꝑsciuit· Qδ si ꝑter sciam eius aliq̃d fieri ĩpossibile ẽ· oñe ergo qδ ꝑscitũ ẽ fieri necesse ẽ· ergo aliud fieri q̃ꝫ sit nulla rõne possibile est nõ ergo põt a deo fieri nisi qδ fit·

[Margin: Alia illorum rõ]

Hec aũt questio de ꝑscientia facile determinari põt ꝑ ea q̃ supi⁹ dicta sunt· cũ de ꝑscia ageret᷑·

[Margin: Hec questio ex ꝑdictis facile detminat᷑]

Autoritatibus vtuntur in assertionẽ sue opinionis·

e

His autẽ illi scrutatores q̃ defecerũt scrutãtes scrutinia scõrũ annectunt testimonia· Dicit eñi Aug⁹· in li· de simbolo· Hoc solũ põt deus qδ non vult· ꝑ quod videt᷑ nõ posse facere aliq̃d nisi qδ vult ꝫ nõ vult nisi qδ facit·⁊ ita videt᷑ nõ posse nisi qδ facit·

[Margin: Aug⁹.]

Illud aũt ita intelligendũ est· Id solum nõ põt deus qδ nõ vult·ſ·se posse· Idẽ in·vij·lib· ꝯfes· ad deũ loquẽs ait· Ne cogeris inuitus ad aliq̃d·q̃ꝛ volũtas tua nõ ẽ maior q̃ꝫ potentia·eẽt aũt maior·si teipso tuipẽ maior eẽs· Ex hoc videt᷑ q̃ deus nõ possit plura q̃ꝫ vult· sicut nõ vult plura q̃ꝫ põt· Sicut enim voluntas nõ ẽ maior potẽtia· ita nec potẽtia maior est voluntate· Ideoq; sicut plura non vult q̃ꝫ põt· ita eũ nõ plura posse q̃ꝫ velle dicunt·

[Margin: Quõ intelligẽda sit autoritas]

Sed ad hoc dicim⁹·q̃ꝛ nec voluntas potentia·nec potẽtia volũtate maior est·q̃ꝛ vna ⁊ eadẽ res ẽ potentia ⁊ voluntas·ſ· ipse deus·q̃ eẽt maior seipso si volũtas maior eẽt potẽtia·vel potẽtia volũtate· Nec hac autoritate negat᷑ deũ plura posse q̃ꝫ velle·q̃ꝛ plura sunt subiecta ei⁹ potẽtie q̃ꝫ voluntati· Fateamur itaq; deũ plura posse facere que nõ vult·⁊ posse dimittere que facit·

[Margin: Rñsio]

Qδ vt certius firmiusq; teneat᷑ scripture testimonijs asseramus deũ plura posse facere q̃ꝫ faciat· Veritas ipa ꝫm Math· ait· An putas q̃ꝛ nõ possum rogare patrẽ meũ·⁊ exhibebit mihi modo plusq̃ꝫ·xij·legiones angelorũ· Ex quibus verbis patenter innuit᷑·q̃ꝛ ⁊ fili⁹ poterat rogare qδ nõ rogabat·⁊ pater exhibere qδ nõ exhibebat· Vterq; ergo poterat facere·qδ nõ faciebat·

[Margin: Autoritatib⁹ cõfirmat deũ plura q̃ꝫ facit facere posse]

Aug⁹· etiã in ench· ait· Omnipotentis voluntas multa põt facere que nõ vult nec facit· potuit eñi facere vt·xij· legiones angelorũ pugnarẽt cõtra illos qui christum ceperũt· Itẽ in eodẽ· Cur apδ quosdaꝫ nõ facte sunt ꝟtutes·q̃ si facte fuissent· egissent illi hoies pñiam·⁊ facte sunt apud eos q̃ nõ erãt credituri· tũc nõ latebit qδ nũc latet Nec vtiq; iniuste de⁹ noluit saluos fieri·cum possent salui eẽ si vellẽt· Tũc in clarissima sapiẽtie luce videbit᷑·qδ nũc pioꝝ fides hꝫ antẽq̃ꝫ manifesta cognitiõe videat᷑ q̃ꝫ certa ⁊ imutabilis ⁊ efficacissima sit volũtas dei·q̃ multa possit ⁊ nõ velit·nihil aũt qδ non possit velit

[Margin: Aug⁹. in ench.]

Idẽ ĩ li·δ natura ⁊ grã· Dñs lazaꝝ suscitauit ĩ corpe· Nũq̃d dicẽdũ ẽ: nõ potuit iudam suscitare ĩ mẽte· Potuit q̃dẽ ꝫ noluit· His autoritatib⁹ alijsq; multis apte docet᷑·q̃ de⁹ multa possit facere q̃ nõ vult· qδ etiã rõne ꝓbari põt· Nõ eñi vult de⁹ oẽs hoies iustificare· et tñ q̃s dubitat eũ posse· Põt ꝫ de⁹ aliδ facere q̃ꝫ facit· et tamen si aliud faceret· alius ipẽ nõ esset· Et potest aliud velle q̃ꝫ vult· et tamen

[Margin: Q̃ sine mutabilitate potentie vel volũtatis põt deus alia velle et alia facere q̃ vult vel facit]

eius voluntas. nec alia nec noua. nec mutabilis aliquo modo pōt eē. Q̄ꝛ ⁊ si possit velle qđ nunq̄ȝ voluit. nec tñ nouiter. nec noua voluntate. sed sempiterna tñ voluntate velle pōt. pōt eñi velle quod ab eterno pōt voluisse. hȝ eñi potētiā volēdi ⁊ nūc ⁊ ab etno. qđ tñ nec modo vult nec ab eterno voluit.

Ista est distinctio. xliij. hui⁹ primi libri. In qua mgr̄ ostenso vnde dicit̄ oīpotēs deus ondit q̄ta possit. Et tria facit. Primo adducit quasdam rationes errorem quendā affirmantes. Secundo subdit autoritatē. Tertio concludit veritatem. Primum facit a principio hui⁹ distinctionis vsq̄ȝ ibi. His autem illi scrutatores. Secūdū ab inde vsq̄ȝ ibi. Fateamur itaq̄ȝ deū. Tertiū x̄o vsq̄ȝ ad finē distinctiōis. Et tñ de snīa hui⁹ distinctionis in generali. In speciali sententia mgr̄i stat in tribus ꝓpositiōib⁹. quarū prima est hec. Deus pōt alia facere ⁊ omittere que facit. ⁊ omittit sine p̄iudicio sue iusticie ⁊ bonitatis. Hāc propositionē ꝓbans mgr̄ rn̄det ad quasdā rōnes ⁊ autoritates que vident̄ oīpotētiā diuinā limitare. Prima ratio ē ista: De⁹ nō pōt facere nisi qđ bonum ⁊ iustum est fieri. sed nihil est bonū ⁊ iustū fieri nisi qđ facit. ergo nō pōt facere nisi qđ facit. ⁊ p̄ ꝯñs sua potētia limitat̄. Secūda ratio talis est. De⁹ nō pōt facere nisi qđ sua exigit iusticia. sed iusticia nō exigit nisi qđ facit. ergo ⁊c̄. Et rn̄det mgr̄ dicens istas ꝓpositiones duplicē hr̄e sensum. vnū vt iusticia ⁊ iustū referant̄ ad tp̄s p̄sens. sub hoc sensu nō pōt de⁹ facere nisi qđ iustū ē modo vel qđ iusticia sua exigit mō. ⁊ sic sunt false. vel possunt referri ad tp̄s ꝯfusum. sub hoc sensu nō pōt deus facere nisi qđ iustū ē modo. vel .i. qđ nisi iustū eēt nō faceret. ⁊ sic sunt x̄e. Tertia ratio est. Deus nō pōt facere vel dimittere nisi qđ debet facere vel dimittere. Rn̄det mgr̄ dicens. ꝙ verbū debiti in diuinis nō habet locū. Secunda ꝓpositio ē hec. Stat deū plura posse q̄ȝ velle absq̄ȝ inequalitate potentie ⁊ voluntatis. Hanc mgr̄ ꝓbat rn̄dendo ad q̄n dam obiectionē que ē: quia volūtas dei ⁊ potētia ei⁹ sunt equales. ḡ nō pōt nisi qđ vult. Et rn̄det ꝙ licet idem sint in deo potentia ⁊ voluntas. ⁊ quo ad hec dici pñt equalia: tñ plura subsunt potentie q̄ȝ voluntati in p̄senti. Tertia ꝓpositio est hec. Et si de⁹ alia vellet ⁊ faceret q̄ȝ vult ⁊ facit. ex eo nō sequeret̄ in ei⁹ voluntate mutabilitas. Hāc mgr̄ ꝓbat p̄ scōꝝ autoritates. Et tñ de sententia in speciali.

An deus possit facere aliquid melius q̄ȝ facit. a

DI. XLIIII

Illi dicūt nō posse

Aug⁹.

Nunc illud re-

stat discutiendū. vtrū melius aliquid possit facere q̄ȝ facit? Solēt eñi illi scrutatores dicere. ꝙ ea que facit de⁹ nō potest meliora facere. quia si posset facere ⁊ nō faceret: inuidus esset ⁊ nō summe bonus. Et hoc ex simili astruere conant̄. Ait eñi Aug⁹. in lib. lxxxiij. q. De⁹ quē genuit q̄ȝ meliorem se generare non potuit. nihil eñi deo melius debuit equalem. Si eñi voluit ⁊ non potuit: infirmus est. Si potuit ⁊ noluit: inuidus. Ex quo conficitur equalem genuisse filium. A simili volunt dicere. ꝙ si potest deus rem meliorem facere q̄ȝ facit. inuidus ē. Sȝ non valet hui⁹ similitudinis inductio. q̄ꝛ filiū genuit de substantia sua. Ideoq̄ȝ si posset gignere equalem ⁊ nō gigneret. inuidus esset. alia x̄o que nō de substantia sua facit. meliora facere potest.

Questio qua illi artantur. b

Verum hic ab eis

respondere deposco. cur dicunt rem aliquaȝ siue etiam rerum vniuersitatem in qua maior consummatio expressa est non posse esse meliorem q̄ȝ est. siue ideo. quia summe bona est. ita vt nulla omnino boni p̄fectio ei desit. siue ideo. quia maius bonum quod ei deest capere ipsa nō valeat. Sed si ita summe bona dicit̄. vt nulla ei perfectio boni desit. iam creatura creatori equatur. Si vero iam nō pōt melior esse. quia bonum amplius quod ei deest cape ipsa non valet. iam hoc ipsum nō posse defectionis est. non cōsummationis. ⁊ potest esse melior si fiat capax melioris boni. qđ ipse potest qui eam fecit. Potest ergo deus meliorem rem facere q̄ȝ facit. Unde Aug⁹. sup Geñ. Talem potuit deus hoiem fecisse. qui nec peccare posset nec vellet. ⁊ si talē fecisset. quis dubitat eum meliorem fuisse? Ex predictis constat ꝙ potest deus ⁊ alia facere q̄ȝ facit. et que facit meliora ea facere q̄ȝ fac.

Utrum alio vel meliori modo possit facere q̄ȝ facit. c

Rn̄sio.

Aug⁹.

Post hec cōsiderā-

dū ē. vtȝ alio mō vel meliori q̄ȝ facit possit ea facere q̄ facit? Si mod⁹ opatiōis ad sapiētiaȝ opificis referat̄. nec ali⁹ nec melior mod⁹ eē pōt. Nō eñi pōt facere aliqđ aliter vel meli⁹ q̄ȝ facit. i. alia sapia vel maiori sapia. Nihil eñi sapiēn⁹ pōt facere q̄ȝ facit. Si x̄o referat̄ modus ad rē ipam quā facit de⁹. dicim⁹. q̄ꝛ ⁊ ali⁹ ⁊ melior pōt eē mod⁹. Et p̄m h̄ ꝯcedi pōt. q̄a ea q̄ facit pōt facere meli⁹ ⁊ aliter q̄ȝ facit. q̄a pōt q̄busdā meliorē modū existendi p̄stare. ⁊ quibusdam alium. Unde Aug⁹. in. xiij. lib. d̄ trini. dicit. Q̄ꝛ fuit ⁊ alius modus nostre liberationis possibilis deo. qui omnia potest. sed nullus alius nostre miserie sanande fuit conuenientior. Potest ergo deus eorum que facit quedam alio modo meliori. quedam alio modo eque bono. quedam etiam minus bono facere q̄ȝ facit. Ut tamen modus referat̄ ad qualitatem operis. i. creature. non ad sapientiam creatoris.

Utrū deus semꝑ possit omne quod olim potuit. d

Preterea queri solet. vtrū deus semꝑ possit omē qđ olim potuit: Qđ quibusdā nō videt̃ dicētib⁹. Potuit de⁹ incarnari ⁊ potuit mori ⁊ resurgere. ⁊ alia hmōi. que mō nō pōt. Potuit ẽgo q̄ mō nō pōt ⁊ ita habuit potentiā quā mō nō habet. vñ videt̃ potētia ei⁹ īminuta.

Rñsio

Ad qđ dicim⁹. q̄ sicut oīa semꝑ scit q̄ aliqñ sciuit. ⁊ sꝑ vult q̄ aliqñ voluit. nec vnq̄ȝ aliquā sciam amittit vel voluntatē mutat quā habuerit. ita oīa semꝑ pōt q̄ aliqñ potuit. nec vnq̄ȝ aliq̄ potētia sua priuat̃. Nō ē ẽgo ꝑuat⁹ potētia incarnādi vel resurgendi licet nō possit mō incarnari vel resurgere. Sicut eñ potuit olim incarnari. ita ⁊ pōt modo incarnat⁹ eē. in q̄ eiusdē rei potētia monstrat̃. Ut eñ olim sciuit se resurrecturū. ⁊ modo scit se resurrexisse. nec ē alia sciētia illud olim sciuisse. ⁊ hoc mō scire. ꝫ eadem oīno. Et sicut voluit olim resurgere ⁊ modo resurrexisse. in quo vni⁹ rei voluntas exꝑmitur. Ita potuit olim nasci ⁊ resurgere. ⁊ mō ipē pōt nat⁹ fuisse ⁊ resurrexisse. ⁊ ē eiusdem rei potētia. Si eñ posset modo nasci ⁊ resurgere. nō eēt idē posse. Uerba eñ diuersoꝝ tempoꝝ. diuersis ꝓlata tꝑib⁹. ⁊ diuersis adiuncta aduerbijs eūdē faciūt sensum. vt mō loquētes dicim⁹. Iste pōt legere hodie. cras aūt dicim⁹. iste pōt legisse. vel potuit legere heri. vbiq̄ȝ vni⁹ rei mōstrat̃ potētia. Si āt diuersis tꝑibus loquētes eiusdē tꝑis ꝟbis ⁊ adverbijs vtamur dicētes hodie. iste pōt legere hodie. ⁊ dicētes cras. iste pōt hodie legere. nō idē ꝫ diuersa dicimus eū posse. Fateamur ẽgo deū sꝑ posse q̄cq̄d semel potuit. i. habere oēm illā potētiā quā semel habuit. ⁊ illius oīs rei potētiā cui⁹ semel habuit. ꝫ nō sꝑ posse facere oē illud qđ aliqñ potuit facere. pōt q̄dē facere aut fecisse qđ aliqñ potuit. Siliter quicq̄d voluit ⁊ vult. i. oēm quā habuit volūtatem ⁊ mō habet. ⁊ cuiuscūq̄ rei volūtatē habuerit. ⁊ mō habet. nō tñ vult eē vel fieri oē q̄ȝ aliqñ voluit eē vel fieri. ꝫ vult fuisse vel factū eē. Ita ⁊ de scia dei dicendū est.

Ista est distinctio. xliiij. hui⁹ primi libri. In q̄ magister postq̄ȝ ostendit q̄ȝ ta deus possit. ostēdit qualia possit. Et tria facit. Nam primo inq̄rit an de⁹ possit facere res meliores q̄ȝ fecit. Secūdo an possit eas facere meliori modo q̄ȝ fecit. Tertio an modo possit oīa que olim potuit. Primū facit a principio distinctionis vsq̄ȝ ibi. Post hec considerādū. Secūdū ab inde vsq̄ȝ ibi. Preterea queri solet. Tertiū vsq̄ȝ ad finem distinctionis. Et tm̄ in generali. In speciali sñia mgrī stat in tribus ꝓpositionibus. quaruȝ prima est hec. Deus pōt totū vniuersum seu mūdū facere meliorem. Hanc ꝓbans recitat quō quibusdā videbatur deū nō posse facere res meliores q̄ȝ fecit. q2 si potuit ⁊ nō fecit. inuidus fuit. cōfirmantes opinionē suā auctoritate beati Augustini. qua supra mgr̄ ꝓbauit patrem filiū genuisse sibi coequalē. ⁊ ibidē dicit q̄ si potuit filiū sibi coequalem generare ⁊ nō fecit. tūc inuidus fuit. ⁊ sic in ꝓposito. Et rñdet mgr̄ q̄ nō est sile eo q̄ filius sit de substātia pr̄is ⁊ nō creatura. Postea ꝓbat q̄ deus pōt facere res meliores q̄ȝ fecerit. et hoc sic. Nam si nō posset. aut hoc eēt q2 creatura est summe bona qđ falsum est. quia tunc creatura creatori equalis esset. Aut q2 creatura nō est capax tālis meliorationis. ⁊ hoc iterū nō obstat: quia deus posset dare creature meliorē capacitateȝ. ⁊ ita posset facere meliores q̄ȝ facit. Secunda ꝓpositio est hec. Ex parte rerū ⁊ nō ex parte sui deus potest facere quālibet rē meliorem. Hanc ꝓbat magister querens. vtrū deus possit facere meliori modo res q̄ȝ fecit. Et rñdet q̄ si modus ad scientiā artificis referat̃. tunc nō pōt deus meliori modo facere mundū. Si vero modus faciēdi ad rem factā referat̃. tūc deus pōt eque bona ⁊ min⁹ bona ⁊ meliora facere. Tertia ꝓpositio est hec. Diuina potentia nō est magis nūc limitata ad faciendū omnia q̄ȝ vnq̄ȝ fuit. Hanc ꝓbans mgr̄ querit. An deus posset quicquid potuit. Et arguit q̄ nō: q2 potuit nō incarnari ⁊ nō nasci. que modo nō pōt. Et rñdet: sicut oēm scientiam quā habuit habet modo. nō tñ eodem modo. Ita respectu cuiuscūq̄ rei potentiā quā habuit habet ⁊ modo. nō tñ ista potentia eodē modo se habet semꝑ. vñ semꝑ potentia dei se extendit ad carnis assumptionē que cū semel assumpta ē nō pōt de nouo iterū acquiri: sed ꝑ eandē potentiā ꝑ quā potuit īcarnari pōt modo incarnatus fuisse. sicut ꝑ eandem potentiam homo pōt hodie legere ⁊ heri legisse. Et tantum in speciali.

De voluntate dei que essentia dei vna est ⁊ eterna. ⁊ de signis eius. a

Di. XLV

IAm de voluntate dei aliq̄d ꝓ sensus nr̄i imbecillitate dicēdū ē. Sciendū est ergo. q2 volūtas siue volēs de deo ꝫm eēntiā dicit̃. Nō ē eñ ei aliud velle ⁊ aliud esse. sed omnino idē. Et sicut idē ē ei eē bonuȝ qđ eē deū. ita idē ē ei esse volentem quod eē deum. Nam voluntas qua semꝑ volens est. non affectus vel motus est qui in deum cadere non valet. sed diuina vsia qua volens est deus ⁊ huiusmodi.

Q2 licet idem sit deo velle quod esse non tamen potest dici de⁹ eē oīa que vult. b

Et licet ideȝ sit deo velle quod esse. non tñ dicendum est deū eē omnia que vult. Quod quidam de dei voluntate non recte sentientes. nobis obyciūt

Obiectio quorundam

dicentes. Si idem est deo velle qđ eē. ꝙ cum dicimus deū velle oīa que facit. dicim⁹ eū esse oīa que facit. alioqn nō ī illo v̄bo idem significat̄. qđ significat̄ h v̄bo eē. cū de deo dicitur. Et si ita ē. nō semꝑ dicit̄ de dō velle ſm essentiā. Si v̄o ſm eēntiā nō dicit̄ aliqn̄. quō ꝙ dicit̄ de deo? Relatiue eīm nunꝙ dicit̄. Ad qđ dicimus. q̄ licet idē penit⁹ sit deo velle qđ eē. nō tn̄ pōt dici oīa que vult. sicut idē ē deo esse quod scire. nec tn̄ sicut dicit̄ scire oīa ita quoqꝫ potest dici esse omnia.

Rn̄sio plenā cōtinens solutionem

Quis sit sensus horum verborū deus scit vel deus nō vult. Itē deus scit oīa vel vult aliqđ. ⁊ qđ de deo in his ꝑdicet̄. c

At vbicunqꝫ deus

dicit̄ scire vel sciens. vel velle vel nolēs: hec de eo ſm essentiā dicunt̄. Cū eīm dicit̄ de⁹ scit vel deus vult. siue deus ē sciēs vel volens: essentia diuina ꝑdicat̄. ⁊ deus esse enūciat̄. Cū aūt addit̄ oīa vel aliqđ vel aliq̄. ⁊ dicit̄ de⁹ scit oīa vel vult aliqđ vel aliq̄. eēntia qđē diuina ꝑdicat̄. nō simpliciter ⁊ absolute. sed ita vt scie q̄ ipse est oīa subiecta monstrent̄. ⁊ voluntati q̄ ipsa eadē ē aliqđ v̄l aliq̄ subiecta eē dicant̄. vt talis fiat sensus. de⁹ scit oīa. i. de⁹ ē cui⁹ scientie q̄ ipsius essentia ē. oīa subiecta sunt. Silr̄ deus vult hec vel illa. i. de⁹ ē cuius voluntati q̄ ipse est hec siue illa subiecta sunt. Volens ergo siue velle dicit̄ deus ſm eēntiā cui⁹ volūtas eēntia ē sempiterna ⁊ imutabilis. licet ea varient̄ ⁊ transeant q̄ ei subiecta sunt. q̄ nō pōt eē iniusta vel mala. q̄ deus ē.

Q̄ dei voluntas sūme bona est omnium q̄ naturaliter sunt cui⁹ causa nō ē q̄renda. q̄ nullam habet cum sit eterna. d

Hec itaqꝫ sūme bo

na voluntas causa ē omniū q̄ naturaliter fiunt vel facta siue futura sunt q̄ nulla ꝑuenta est causa. q̄ eterna est. Ideoqꝫ causa ipsi⁹ q̄renda nō est. Qui eīm ei⁹ causam q̄rit aliqđ maius ea q̄rit: cū nihil ea mai⁹ sit. Unde Aug⁹. in lib. octuagintatriū q̄stionū. Qui q̄rit q̄re voluerit deus mundū facere. causam q̄rit voluntatis dei. Oīs aūt causa efficiēs maior est eo q̄ efficit̄. Nihil aūt mai⁹ est volūtate dei. Nō ḡ ei⁹ causa querēda ē. Idē in libro cōtra manicheos. Si q̄ dixerint qđ placuit deo facere celū ⁊ terrā? Rn̄dendū ē eis. q̄ voluntatē dei nosse desiderāt. causas ⁊ voluntatē dei scire q̄rūt. ꝙ volūtas dei omniū q̄ sunt ipsa sit causa. Si eīm habet causam voluntas. est aliqđ qđ antecedit voluntatē dei quod nephas est credere. Qui ergo dicit q̄re fecit deus celum ⁊ terram. respondendū est illi quia vult. voluntas eīm dei causa est celi ⁊ terre. ⁊ ideo maior est voluntas dei ꝙ celū ⁊ terra. Qui aūt dicit. q̄re voluit facere celum ⁊ terram. mai⁹ aliquid querit ꝙ est volūtas dei. nihil aūt maius inueniri potest. Cōpescat se ergo humana temeritas. ⁊ id quod nō est non querat ne id quod est non inueniat. Ecce his autoritatibus aperte insinuat̄ ꝙ voluntatis dei causa nulla est: ⁊ ideo querenda non est.

Hic dicit q̄re ei⁹ cā q̄rēda nō est

Aug⁹.

Q̄ volūtas dei ꝑma ⁊ sūma cā ē oīm. e

Volūtas ergo dei

(vt ait Aug⁹. in. iij. lib. de trinitate) ꝑma ⁊ sūma causa est omniū specierū atqꝫ motionū. Nihil eīm fit quod nō de interiori atqꝫ intelligibili aula summi imꝑatoris egrediat̄ ſm ineffabilem iusticiam. Ubi eīm nō opat̄ qđ vult dei omnipotētis sapientia. que ꝑtingit a fine vsqꝫ ad finē fortiter. ⁊ disponit oīa suauiter. ⁊ nō solū facit ea que ꝑseuerantia cōsuetudinis admiratione nō admittunt. sed etiam ea q̄ ꝓpter raritatem ⁊ insolitū euentū mira vident̄. ⁊ sunt defectus luminariū ⁊ terremotus ⁊ monstruosi animantiū ꝑtus ⁊ his similia. quorū nihil fit sine voluntate dei. sed plerisqꝫ nō apparet. Ideo placuit vanitati ph̄orꝫ etiā causis alijs ea attribuere. cum omnino videre non possent supiorem ceteris omnibus causam. id est. volūtatem dei. Itaqꝫ nō nisi dei voluntatem causa prima est sanitatis egritudinis premiorū atqꝫ penarū gratiarū ⁊ retributionū. Hec ergo sola est vnde ortuꝫ est quicqđ est. ⁊ ipsa nō est orta sed eterna.

Aug⁹.

Quib⁹ modis accipit̄ dei volūtas. f

Hic non est pretere

undum nobis ꝙ sacra scriptura de voluntate dei varijs modis loqui consueuit. ⁊ tn̄ nō est dei voluntas diuersa. sed locutio diuersa est de volūtate. quia noīe voluntatis diuersa accipit. Nam volūtas dei vere ac ꝓprie dicitur q̄ in ipso est ⁊ ipsi⁹ essentia est. ⁊ hec vna est. nec multiplicitatem recipit. nec mutabilitatem que inexpleta esse nō pōt. de qua ꝓpheta ait. Oīa quecunqꝫ voluit dn̄s fecit. Et ap̄ls. Voluntati ei⁹ quis resistet. Et alibi. Ut ꝓbetis que sit volūtas dei bona ⁊ beneplacens ⁊ ꝑfecta. Et hec voluntas recte appellat̄ bn̄placitum dei siue dispositio.

Que v̄e ⁊ ꝓprie dicit̄ dei voluntas et ea d̄ bn̄placitum

¶ Q̄ ꝫm figurā dicit̄ voluntas dei ꝑceptio· ꝓhibitio· cōsiliū· ꝑmissio· opatio· ⁊ ideo pluraliter dicit scriptura voluntates· g

Aliquando vero

ꝫm quādā figurā dicendi volūtas dei vocat̄· q̄ ꝫm ꝓprietatē nō ē voluntas ei⁹ vt preceptio· ꝓhibitio· cōsiliū· necnō ꝑmissio ⁊ opatō Ideoq̄ pluraliter aliq̄ñ scriptura volūtates dei ꝓnunciat· Unñ ꝓpheta· Magna opa dñi exq̄sita in oēs volūtates eius· cum nō sit nisi vna voluntas dei que ipē est· pluraliter tñ dicit voluntates· quia voluntas dei varijs modis ac ꝑdiuersis accipit̄ vt dictū ē· Ita etiam idē ꝓpheta ꝓpter multos effectus miscdie ⁊ iusticie pluraliter dicit· Misericordias dñi in eternū cantabo· Et alibi· Justicie dñi recte letificantes corda· cū tñ in deo vna sit misericordia· vna iusticia: ⁊ vna eadēq̄ sit miscdia que iusticia· s· diuina eēntia·

¶ Quare preceptio ⁊ ꝓhibitio ⁊ consiliū dicantur dei voluntas· h

Ideo autem precе

ptio ⁊ ꝓhibitio atq̄ consiliū cū sint tria· dicit̄ tñ vnūquodq̄ eorū dei volūtas· q̄ ista sunt signa diuine voluntatis· quēadmodum ⁊ signa ire dicunt̄ ira· ⁊ dilectionis signa dilectō appellant̄· ⁊ dicit̄ irat⁹ deus· ⁊ tñ nō ē ira in eo aliqua: sed signa tñ que foris sunt· q̄bus iratus ostendit̄ ira ipsi⁹ noīat̄· ⁊ est figura dicendi ꝫm quā nō est falsum q̄d dicit̄· ꝫ verū quod dicit̄ sub tropi nubilo obumbrat̄· Et ꝫm hos tropos diuerse voluntates dei dicunt̄· q̄ ⁊ diuersa sunt illa q̄ ꝑ tropū volūtas dei dicunt̄·

¶ Ubi voluntas dei pro precepto et consilio accipiatur· i

Pro precepto dei

atq̄ consilio pōt accipi voluntas· vt ibi· Fiat voluntas tua sicut in celo ⁊ in terra· Et alibi Qui facit voluntatē pr̄is mei qui in celis est· ipē frater me⁹ ⁊ soror ⁊ mater ē· Et cōtra hāc voluntatē multa fiunt· Unñ Aug⁹· in lib· d̄ spiritu ⁊ lr̄a· Infideles inq̄t contra voluntatē dei faciunt· cū eius euangelio nō credunt·

Aug⁹·

¶ Q̄ deus non vult ab hoībus fieri oīa q̄ ꝑcepit· vel nō fieri que ꝓhibet· k

Et si illa tria dicun=

tur dei voluntas ideo quia signa sunt diuine voluntatis· nō est tñ intelligendū deū omne illud fieri velle q̄d cuicūq̄ ꝑcepit· vel nō fieri q̄d ꝓhibuit· Precepit enī abrae īmolare filium· nec tñ voluit· nec ideo ꝑcepit vt id fieret sed vt abrae ꝓbaret̄ fides· Et in euāgelio ꝑcepit sanato ne cui diceret: ille autē ꝑdicauit vbiq̄ intelligens deū nō ideo ꝓhibuisse q̄n vellet opus suū ꝑdicari· ꝫ vt daret formā hoībus laudē humanā declinandi·

¶ De permissione ⁊ opatione vbi dicantur dei voluntas· l

Permissio quoq̄

dei ⁊ opatio voluntas dei appellant̄· qualiter accipit Aug⁹· in ench· dicēs· Nō fit aliq̄d nisi oīpotēs fieri velit· vel sinendo vt fiat· vel ipē faciendo· Nec dubitandū est deū facere bñ· etiā sinendo fieri queq̄cūq̄ fiunt male· nō enī hec nisi iusto iudicio dei sinit· ⁊ ꝑfecto bonū est omē quod iustū ē· Ecce hic manifeste habemus dei volūtatē appellari ipsius opationem vel ꝑmissionē· cū dicit nō fieri aliq̄d nisi oīpotēs fieri velit· vbi includit ⁊ bona ⁊ mala oīa que fiunt· Ideo apte distinguit quō deū velle dixerit ne eadē ratiōe intelligeret̄ velle bona ⁊ mala subdens· vel sinendo vt fiat· hoc q̄tū ad mala dicit· vel ipse faciendo· hoc q̄tū ad bona· Mala enī sinit fieri· sed nō facit bona xō ipē facit· Ideoq̄ dixit eum velle· q̄ ⁊ volens mala sinit· ⁊ volēs bona opat̄· ⁊ ob hoc ꝑmissio et opatio voluntas dei dicunt̄·

Aug⁹· in ench.

¶ Quinq̄ supra sunt ꝓposita q̄ dicunt̄ ꝫm tropū· ⁊ ideo distinguat lector vbiq̄ ꝑ q̄ eorū accipiatur voluntas· m

Quinq̄ ergo supra

posita sunt que dicunt̄ ꝫm tropū dei voluntas· quia signa sunt diuine voluntatis q̄ vna est ⁊ immutabilis· s· dei beneplacitū· Ideoq̄ diligenter distinguat lector vbi de voluntate dei scriptura cōmemorat iuxta quē modū accipi oporteat· s· ꝑ beneplacito dei· an ꝑ aliquo signorū ei⁹· Magna enī ē adhibenda discretio in cognitione diuine volūtatis· quia ⁊ bñplacitū dei ē volūtas ei⁹· ⁊ signū bñplaciti ei⁹ dicit̄ volūtas ei⁹· Sꝫ bñplacitū ei⁹ eternum ē· signū xō bñplaciti nō· Et cōsonat rerum effectibus bñplacitū ipsius· ⁊ ipsi effect⁹ rerū ab illo nō discordāt· Fit eī oē q̄d bñplacito vult fieri· ⁊ omē q̄d nō vult fieri· nequaq̄ fit· Nō ita aūt ē de signis· q̄ ꝑcepit de⁹ multis ea que nō faciūt· ⁊ ꝓhibet que nō cauēt· ⁊ consulit que non implent·

Ista est distinctio ·xlv· huius primi libri· In qua magister postq̄ egit de scia dei ⁊ de eius potentia, incipit agere de ei⁹ volūtate. Et circa hoc tria facit. Nam p̄mo ostēdit quid sit voluntas dei. Secundo quid possit. Tertio quot modis accipit̄. Primū facit a principio distinctionis vsq̄ ibi. His itaq̄ sum me. Secūdū ab inde vsq̄ ibi. Hic nō est p̄termittendū. Tertiū vsq̄ ad finē distinctionis. Et tm̄ in generali. In speciali snīa mgr̄i stat in tribus ꝓpositionibus. quaꝝ prima est hec. Q̄uis volūtas dei sit idem q̄ deus vel diuina essentia, nō tm̄ est illa que sibi .i. volūtati subdit̄. Hanc ꝓbans mgr̄ ꝓponit q̄ volūtas sit idem q̄ diuina essentia realiter, ⁊ differens ab ipsa solum rōne sicut ⁊ scientia ꝓpter quā diuersitatem aliqua attribuunt̄ volūtati dei que nō attribuunt̄ essentie. vñ dicit̄. deus vult oīa. non tm̄ p̄ōt dici. deus est omnia nō obstante idemptitate volūtatis ⁊ essentie. Secūda ꝓpositio est hec. Nō est querēda causa voluntatis diuine cū ipsa sit causa oīm que producunt̄ in tpe. Hanc ꝓbans mgr̄ dicit q̄ volūtatis dei causa querēda nō est. q̄z sic ipsa nō esset causa prima ⁊ haberet aliq̄d maius se. qd̄ est falsum. sed ipsa est causa vniuersalis oīm nō solum que fiunt s̄m cursum nature sed etiā mirabiliter. Tertia ꝓpositio est hec. Q̄uis voluntas dei bn̄ placiti in se sit nisi tm̄ vna. tñ voluntas signi ꝑ quinq̄ signa distinguit̄. Hanc mgr̄ ꝓbans dicit q̄ volūtas dei multipliciter nominat̄. Aliquando accipit̄ ꝓprie s̄m q̄ est ipsa diuina essentia. Aliquā vero accipit̄ ꝓ p̄cepto, pro ꝓhibitione, ꝯsilio, permissione ⁊ operatione volūtatis diuine: que oīa dicuntur volūtates dei. ideo q̄z sunt signa voluntatis dei. non aūt sunt ita signa q̄ deus velit hmōi oīa fieri. s̄z q̄z ad modū voluntatis se hn̄t. Et subdit q̄ prima voluntas d̄r voluntas bn̄placiti. Alie volūtates dicūtur voluntates signi. Et differunt in hoc. q̄z voluntas bn̄placiti est etna. relique vo sunt t̄pales. Et voluntas bn̄placiti semꝑ implet̄. Alie vero nō. Et tm̄ de sententia hui⁹ distinctionis in speciali.

Illi sententie qua dictum est dei voluntatem nō posse cassari que ipse est· quedam videntur obuiare· a

DI· XLVI

Hic oritur que

b stio· dictū est eñ in supioribus et auctibus cōmunitū q̄ voluntas dei que ipse est· vocat̄q̄ bn̄placitum eius cassari nō p̄ōt· q̄z illa volūtate fecit quecunq̄ voluit in celo ⁊ in terra· Cui teste ap̄lo nihil resistit· Querit̄ ḡ quō accipiendū sit qd̄ ap̄lus de dn̄o ait· Qui vult oēs hoīes saluos fieri· Cū eñ nō omnes salui fiant· sed damnent̄· videt̄ vtiq̄ nō fieri qd̄ de⁹ vult fieri· humana .s. volūtate impediēte volūtatem dei· Dn̄s q̄z in euāgelio impiam ciuitatē cōpellās· Quotiēs inq̄t volui ꝯgregare filios tuos sicut gallina cōgregat pullos suos sub alis ⁊ noluisti· Ita hec dicunt̄ tanq̄ dei volūtas supata sit hominū voluntate· ⁊ infirmissimis nolendo impedientib⁹· nō potuerit facere potentissim⁹ qd̄ volebat· Ubi est ḡ illa oīpotentia· qua ī celo ⁊ in t̄ra s̄m ꝓpheram· oīa quecunq̄ voluit fecit ⁊ quō volūtati ei⁹ s̄m ap̄lm nihil resistit· si colligere filios hierusalem voluit ⁊ nō fecit· Hec eñ p̄dictis plurimum obuiare vident̄·

Solutio quō intelligenduz sit illud volui ꝯgregare ⁊ noluisti· b

Sed audiamus solutionem

lutionem· ac p̄mū quō accipiendum sit illud qd̄ dn̄s ait: videamus· Nō eñ ex eo sensu illō dictū est· vt ait Aug. in ench. p̄dictā qōnem soluēs· q̄si dn̄s voluerit ꝯgregare filios hierusalē· ⁊ nō sit factū qd̄ voluit· q̄z ipsa noluerit· s̄ poti⁹ ipsa q̄dē filios suos ab ipso colligi voluit· q̄ tñ nolēte filios ei⁹ collegit: ip̄e oīs q̄s voluit· q̄z in celo ⁊ in t̄ra nō quedā voluit ⁊ fecit· q̄dam vo voluit ⁊ nō fecit· s̄ oīa q̄cunq̄ voluit fecit· vt sit sensus· Quotiens volui ꝯgregare filios tuos ⁊ noluisti .i. quotq̄t congregaui mea volūtate sp̄ efficaci· te nolēte feci· Ecce in euidēti positū est q̄ illa dn̄i verba superioribus nō repugnant·

Aug. in ench.

Quō intelligenduz sit illud· qui vult oēs homines saluos fieri· c

Nūc videre restat

quō etiam p̄missa v̄ba ap̄li p̄dictis nō ꝯtradicant· q̄ de deo loquēs ait· vult oēs hoīes saluos fieri· Quoꝝ occasione v̄boꝝ multi a veritate deuiauerūt dicētes deū multa velle fieri que nō fiūt· S̄z nō est intelligendū ea rōne illud esse dictū q̄si de⁹ vellet aliq̄s saluari ⁊ nō saluent̄· Quis eñ tā impie desipiat· vt dicat deū malas hoīm voluntates q̄s voluerit ⁊ q̄n voluerit ⁊ vbi voluerit in bonū non posse ꝯuertere· Nō est vtiq̄ veruz qd̄ in p̄s· dicit̄· Quecūq̄ voluit fecit· si aliqua voluit ⁊ nō fecit· ⁊ qd̄ ē indign⁹ ideo nō fecit· q̄m ne fieret qd̄ volebat oīpotens· volūtas hoīs impediuit· Ideoq̄ cū audim⁹ ⁊ in sacris l̄ris legim⁹ q̄ velit oēs hoīes saluos fieri· non tñ ideo debem⁹ oīpotētissime dei voluntati aliq̄d derogare· s̄ ita intelligere qd̄ scriptum ē· Uult oēs hoīes saluos fieri· tanq̄ diceretur nullū holez fieri saluū nisi quē saluū fieri ip̄e voluerit· nō q̄ nullus sit hoīm nisi quē saluū fieri velit· sed q̄ null⁹ fiat salu⁹· nisi quē velit saluari· ⁊ iō rogādus ē vt velit· q̄z necesse est fieri si voluerit: Nō est eñ credēdus oīpotēs aliq̄d voluisse fieri qd̄ factū nō sit· Sic etiaz intelligit̄ illud: Illuminat oēm hoīem venientem in hūc mundū· nō q̄z nullus hoīm est q̄ nō illuminet̄· sed q̄z nisi ab ipso null⁹ illuminat̄· P̄ōt ⁊ alio mō illud intelligi· duz tñ credere nō cogamur oīpotentē aliq̄d fieri volu

Quō intelligit̄ illō. Illuminat omnē hominem venientem ⁊c̄.

isse· factūq̧ nō esse· q̄ sine vllis ambiguitatibus sicut i celo ꝛ i terra: sicut veritas cantat oīa quecūq̧ voluit fecit· ꝓfecto facere non voluit q̄cunq̧ non fecit· Ex his apte ostēdit ꝙ deus ea voluntate que ipse est nō vult aliquid fieri qḋ non fiat· neq̧ nō fieri qḋ fiat·

Utrum mala dei voluntate fiant an eo nolente· d

Ideoq̧ cū constet

oīa bona que fiunt ei⁹ fieri volūtate que fieri nollet nullaten⁹ fierent· recte queri solet· Utrū ꝛ mala oīa que fiūt· i· peccata dei fiant volūtate· an nolēte eo fiāt? Sup hoc diuersi varia sentiētes sibi ꝯtradicere iueniūt· Alij eñ dicūt ꝙ de⁹ vult mala esse vel fieri· nō tñ vult mala· Alij vo ꝙ nec vult mala esse nec fieri· in h̄ tñ ꝯueniūt ꝛ hi ꝛ illi· ꝙ vtriq̧ fatent deū mala nō velle· Utriq̧ vo rōnib⁹ ꝛ auctoritatibus innitunt ad muniendā suā assertionez·

Questio sup hoc a diuersis dicuntur.

Alij dicunt deū velle mala esse vel fieri alij non.

Quare dicunt quidam deum velle mala esse vel fieri· e

Qui eniz dicūt deū

mala velle esse vel fieri· suā his modis muniunt intentionē· Si eñ inquīt mala nō eē vł nō fieri vellet· nullo mō essent vł fierēt· q2 si vult ea nō eē vł nō fieri· et nō pōt id efficere scz vt nō sint vel nō fiant· volūtati ei⁹ ꝛ potētie aliq̄d resistit: ꝛ nō est oīpotēs· q2 non pōt oē qḋ vult· ſ impotēs est sicuti ꝛ nos sum⁹ qui qḋ volum⁹ q̄nq̧ nō valem⁹· ſ q2 oīpotēs est ꝛ in nullo impotēs· certū est nō posse fieri mala vel esse· nisi eo volēte· Quō eñ inuito eo ꝛ nolēte posset ab aliq̄ malū fieri· cū scrptū sit· volūtati ei⁹ q̄s resistet· Supra etiaz dixit Aug⁹· q2 necesse ē fieri si voluerit· Sed vult mala fieri aut nō fieri· Si vult non fieri nō fiunt· fiunt aūt· vult ḡ fieri· Itē bonū est mala esse vel fieri· alioq̄n sūme bon⁹ nō ꝑmitteret ea fieri· Uñ Aug⁹· in enchi· Quis ea inq̄t q̄ mala sunt inq̄tū mala sunt nō sunt bona· tñ vt ꝛ nō solū bona ſ etiā sint ꝛ mala bonū ē· Nā nisi eēt h̄ bonū· vt essent ꝛ mala· nullo mō eē sinerent ab oīpotēti bono· cui ꝓculdubio q̄̄ facile ē qḋ vult facere· tā facile est qḋ nō vult esse nō sinere· Hec nisi credam⁹ ꝑiclitat nr̄a ꝯfessio qua nos in patrē oīpotentē credere ꝯfitemur· Ecce h̄ apte habes ꝙ bonū ē mala esse· oīs aūt boni de⁹ auctor est q̄ vult omne bonū esse qḋ est· Cū ḡ bonū sit mala fieri vel esse· ḡ ꝛ mala vult fieri vł esse· His atq̧ alijs hmōi rōnibus ꝛ autoritatibus vtunt qui dicunt deum velle mala esse vel fieri·

Prima rō illoꝝ q̄ dicunt deū velle mala fieri.

Secūda ratio

Tertia ratio

Aug. i. enchi.

Hic ponit rationes illoꝝ qui dicūt dei voluntate nō fieri mala vel nō esse· f

Illi vero qui dicūt

dei volūtate mala nō fieri vel nō esse· inductionib⁹ ꝑmissis ita r̄ndent· dicētes deū nec velle mala fieri nec velle nō fieri vł nolle fieri· ſ tñ nō velle fieri· Si eñ vellet ea fieri vł esse: faceret vtiq̧ ea fieri vł esse· Et ita esset auctor maloꝝ· Nō est aūt auctor malorū· vt sanctoꝝ ꝓtestant auctes· non ḡ ei⁹ volūtate fiunt mala· Itē si nollet mala fieri vł vellet nō fieri· ꝛ tñ fierent· oīpotens nō eēt· cuz ei⁹ volūtas hūane voluntat̄ effectu impediret Ideoq̧ non ꝯcedūt deū velle mala fieri· ne maloꝝ auctor intelligat· nec ꝯcedūt eū velle mala non fieri· vł nolle fieri· ne ipotēs esse videat· sed tñ dicūt eum nō velle mala fieri vt nō auctor ſ ꝑmissor malorū mōstret· Uñ et euāgelista vbi oñdit deū auctorē esse oīm bonoꝝ dicens· Omnia ꝑ ip̄m facta sunt· Cōsequēter maloꝝ auctorē esse negat di· Et sine ipso factū est nihil· i· peccatū· Non dixit ꝑ eum factū esse vel eo nolēte ꝛ inuito· sed tñ sine eo· i· sine ei⁹ volūtate· q2 nō ei⁹ volūtate fit peccatū· non ḡ deo volēte vel nolēte· ſ nō volente fiunt mala· Quia nō subest dei votalunti vt malū fiat vel nō fiat· sed vt fieri sinat· q2 bonū est sinere mala fieri· ꝛ vtiq̧ volēs sinit nō volēs mala· ſ volēs sinere vt ipsa fiant· q2 nec mala sunt bona vel ea fieri vel esse bonum est·

Quare si sit verū deū velle mala fieri.

Hic queritur an sit verum deū velle nō fieri mala vł nolle fieri.

Qr verū sit deū nō velle mala fieri.

Qr non deo volēte vł nolente sed non volente fiant mala

Quō intelligendum sit illud Augustini mala fieri bonum est· g

Quod vero Aug⁹.

ait· Mala fieri bonū est· nec sinerent mala ab oīpotenti bono fieri· nisi h̄ esset bonuz vt ea essent· ea rōne dictū esse asserūt· q2 ex malis que fiunt de⁹ bona elicit· nec ipse ꝑmitteret ea fieri nisi de eis bñ aliquid faceret· Uñ Aug⁹· in codē li· enchi· apte indicās ꝓdictoꝝ vboꝝ talē esse intelligentiā ait· Deus oīpotens cui rerū est sūma potestas cū sūme bonus sit· nullo mō sineret aliq̄d mali esse i operibus suis nisi vsq̧ adeo esset oīpotens ꝛ bonus· vt bñfaceret etiā de malo· Itē in eodē· Melius iudicauit de⁹ de malis bona facere q̄̄ mala nulla ꝑmittere· Ex h̄ itaq̧ sensu dictum ē ac verū bonū est mala fieri· q2 ex malis q̄ fiunt· bonis (q̄ ſm ꝓpositū vocati sunt sancti) accidit bonitas· i· vtilitas· Talib⁹ eñ

Aug⁹. Confirmat illū sensuz alia autoritate eiusdem.

(vt ait aplus) i bonũ cooꝑant oĩa etiã mala· q: eis ꝓsunt· q̃ alijs facientibus obsunt· Un̄ etiã aliqñ in scriptura legit malum appellari bonũ· vt Hiero· sup Marcũ· Malũ inquit iude bonũ fuit· s· nobis· nec si bonũ est illi vl' illi: inde sequit q simplicit' bonũ sit· ꝓpe eñ ac simplr̄ bonũ est qd in se ⁊ facienti bonũ ē·

Quatripartita boni acceptio· h

Est eĩ aliquid quod

in se bonũ ē ⁊ cui fit· s nõ est bonuz faciẽti· vt cũ subuenit paupi· s nõ ꝓpt' deũ· ⁊ aliqd boni in se ⁊ facienti· s nõ ei cui fit· vt cũ v̄itas ꝓpter deũ alicui nõ obedienti p̄dicat· ⁊ aliqd in se ⁊ faciẽti ⁊ ei cui fit bonũ· vt cũ veritas p̄dicat ꝓpter deũ crederi· vñ Aplus· Bonus odor sumꝰ deo· alijs odor vite· alijs odor mortis· Est aũt aliud qd nec ĩ se bonũ ē· ⁊ faciẽti nocet ⁊ damnat nisi peniteat vt malũ· valet tñ ad aliqd· Ut eñ ait Aug· in ench· A summe ⁊ equalr̄ ⁊ ĩmutabilr̄ bona trinitate creata sunt oĩa· nec sũme· nec equalr̄· nec mutabiliter bona· s tñ bona etiã singla· Simul v̄o vniuersa valde bona· q: ex oĩbus ꝯsistit vniuersitat admirabilis pulchritudo· In q̃ etiã illud qd malũ d̄r: bñ ordinatũ ⁊ loco suo positum· eminentiꝰ cõmẽdat bona· vt mag placeant ⁊ laudabiliora sint dũ compant malis

Q: mala vniũsitati valẽt ⁊ facientibꝰ sua ꝓpria vl' patientibꝰ aliena ꝓsint electi tñ· i

Hinc patz q ex ma

lis q̃ fiunt aliqd ꝓuenit bonũ dũ bona mag placent· ⁊ laudabiliora existũt· Ipsis etiã facientibꝰ ex malis que faciũt· interdũ bona ꝓueniũt si sm ꝓpositũ vocati sunt sancti· Talibꝰ eñ vt ait Aug· in li· de correctiõe ⁊ gra· vsq adeo deꝰ oĩa cooꝑat in bonũ· vt si q̃ horum deuiãt ⁊ exorbitãt: etiã h̄ ipm eis faciat ꝓficere in bonũ: q: humiliores redeũt atq doctiores· vt Petrꝰ· Illa etiã mala q̃ ab iniquis fideles pie ꝑferũt· vt ait Augꝰ· in li· de tri· ipsis vtiq ꝓsunt· vel ad delenda peccata vl' ad exercendã ꝓbandãq iusticiã· vl' ad demonstrandaz huiꝰ vite miseriam· Ideoq ⁊ Job dei manũ ⁊ aplus sathane stimulũ sensit· ⁊ vterq bñ ꝓfecit· q: malũ bñ portauit·

Augꝰ.

Ex p̄dictis ꝯcludit ostendens esse bonuz fieri mala multis modis· k

Si quis igit' diligẽ

ter attendat q̃ scripta sunt· facile est ei ꝑcipe ex malis bona ꝓuenire· ⁊ ex ea rõne dictum esse q bonũ est mala fieri vl' esse· nõ q: malũ sit bonũ· vl' q: bonũ sit malũ fieri· Nõ est eñ bonũ malũ fieri ab aliq̃· q: nõ est bonũ vt aliquis faciat maluz· Si eñ h̄ eẽt bonũ· ꝓfecto huiꝰ deus auctor esset: q̃ est auctor oĩs boni· Q: si huiꝰ deꝰ auctor ē· eo g̃ auctore hõ agit mala· ⁊ ita eo auctore homo fit deterior· Et si eo auctore hõ fit deterior· tũc eo volẽte hõ fit deterior· Idẽ est eñ dicere aliqd fieri deo auctore: qd deo volẽte· Deo aũt auctore nõ fit hõ deterior· g̃ nõ deo volẽte· vt ait Augꝰ· i li· lxxxiij· q̃st· apte astruit a minore dicẽs ita· Nullo sapiente hoĩe auctore fit hõ deterior· Tanta eñ est ista culpa q̃ in sapientẽ hoĩem cadere neq̃t· Est aũt deꝰ omni hoĩe sapiẽte p̄stantior· Multo minꝰ g̃ deo auctore fit hõ deterior· Multo eñ ē p̄stãtior dei volũtas q̃ hoĩs sapient· Illo aũt auctore cũ d̄r: illo volente dicit· g̃ est vitiũ volũtat hũane quo ē homo deterior: qd vitiuz si longe abest a dei volũtate vt ratio docet· a q̃ sit querendũ est Ecce apte dic̄ Augꝰ· deo auctore vel volẽte hoĩem nõ fieri deteriorẽ· s vitio volũtat sue Nõ est g̃ deo auctore q malũ fit ab aliquo· ⁊ ita deo volente mala nõ fiunt·

Q: in deo nõ est cã vt fit hõ deterior· l

Deinde idez augꝰ·

querens qd sit causa vt hõ sit deterior· ĩ deo nõ esse asserit in eodez li· sic dicẽs· Ut sit hõ deterior· aut in ipso ē· aut ĩ alio· aut ĩ nihilo· Si in nihilo: nulla cã est· Si in alio: aut ĩ deo aut in alio q̃libet hoĩe· aut in eo q̃ neq deus neq homo sit· Sz nõ in deo: Bonoꝝ eñ deꝰ tñ causa est· g̃ aut in hoĩe est· aut in eo qd neq deꝰ neq hõ· aut in nihilo· Et ex his apte ostendit q nõ est bonũ vt sit hõ deterior· q: nõ est deꝰ eius rei cã qui tñ causa bonoꝝ est Et si nõ est bonũ vt homo fiat deterior· non est ergo bonum vt ab eo fiat malũ· nõ ergo vult deus vt ab eo fiat malum·

Alit' ꝓbat q deo auctore nõ fiũt mala· m

Item aliter etiam

oñdit q deo auctore· i· volente nõ fiunt mala· q: ipse nõ est cã tendendi ad nõ esse· Tendere eñ ad nõ esse maluz ē· Ipse aũt auctor mali nõ est· Tendit v̄o ad nõ esse q̃ opat malum· nõ g̃ deo auctore ē q aliq̃s opat maluz· Nõ ē g̃ bonũ q aliq̃s opat malũ· q: tñ boni deus auctor ē· Hoc aũt Aug· ĩ eodẽ li· apte explicat ita dicẽs· Qui oĩm que sunt auctor

est. & ad cui⁹ bonitatē id ptinet vt sit oē qd est. boni tm̄mō cā est. Quocirca mali auctor nō ē. & iō ipse summū bonū est. a q̄ i nullo deficere bonum est & malum est deficere. Non est ergo causa deficiēdi. i. tendendi ad non esse q̄ v ita dicā essendi cā est. qꝛ oi m q̄ sunt auctor ē. que inq̄ntū sūt. bona sūt. Ecce apte habes ꝙ deficere a deo q̄ sūmū ē bonū. malū est. Mala ḡ facere malū est. nō ḡ deo auctore vel volente mala fiunt.

Obiectio quorundā sophistica qua ꝓbare nituntur ex deo esse ꝙ mala fiant. n

Jaz sufficiēter ostē

sum est. ꝙ deo auctore nō fiūt mala. Quidā tm̄ sophistice incedētes. & iō deo odibiles ꝓbare conant̄ ex deo auctore esse ꝙ mala fiūt h̄ mō. Qꝛ mala fiūt verū ē. oē aūt verū qd est. a v̄itate ē que de⁹ ē. A deo ḡ ē ꝙ mala fiūt. Qꝛ aūt oē verū a deo sit ꝯfirmāt auctē Augus. in li. lxxxiij. q̄stionū ita dicēt̄. Omē verū a veritate verū est. Est aūt v̄itas de⁹. Deū ḡ hȝ auctorē oē verū. Est aūt verū ꝙ mala fiunt vl̄ fiūt. Deo ḡ auctore ē ꝙ fiūt vl̄ fiūt mala.

Responsio vbi cōcedit omne verum esse a deo. & sophisma aperit. o

Quib⁹ facile est no

bis rn̄dere. s̄i dignū rn̄sione videt̄ qd dicūt. Omē nanqꝫ verū a deo est. vt ait Aug⁹. cui ꝯsonat Amb. qui tractās illud v̄bū apl̄i. Nemo pōt dicere dn̄s Jesus. nisi i spū scō dicit. Qꝛ oē verū a q̄cunqꝫ d̄r a spū sancto ē. Cū itaqꝫ verū sit ꝙ mala fiūt. h̄ verū qd dicit̄ illa locutione. s. mala fiūt. a deo ē. sed nō inde sequit̄ ꝙ a deo sit vt mala fiāt. Si eñ hoc diceret̄. auctor malorū deus esse intelligeret̄. qd ex sīli manifeste falsum oñderet̄. Deus ꝓhibet furtum fieri. sed furtū fieri verum est. ḡ ꝓhibet verum. non sequit̄.

Per simile ostēdit illud esse falsum.

Partem questionis approbat illoruȝ. qui dicunt deum nō velle mala fieri. p

Hec igitur et alia

hmōi inania relinq̄ntes. p̄misse q̄stionis p̄tis saniorū fauētes que scōrū testimonijs pleni⁹ approbat̄. dicam⁹ deū nō velle mala fieri nec tm̄ velle nō fieri. neqꝫ nolle fieri. Omē ḡ qd vult fieri fit. & oē qd vult nō fieri. nō fit. Fiunt aūt multa q̄ nō vult fieri. vt oīa mala.

Ista ē distinctio. xlvj. hui⁹ p̄mi libri. In qua postq̄ ostensum est quid tenendū sit d e volūtate dei ꝑm se. Consequēter oñdit mgr̄ quid tenendum sit de voluntate q̄ tum ad ipsum effectū. Et tria facit: Naȝ primo ostendit effectū diuine volūtatis respectu bonorū. Secūdo facit idem respectu malorū. Tertio subdit determinationē quarundā autoritatū. Primum facit a principio hui⁹ distinctionis vsqꝫ ibi. Ideoqꝫ cum ꝯster. Scdm̄ vsqꝫ ibi. Qꝛ vero Aug⁹. Tertiuȝ v̄o ab inde vsqꝫ ad finē distinctionis. Et tm̄ in generali. In speciali sn̄a mgr̄i stat in trib⁹ ꝓpositionib⁹. quarū prima est hec. Bn̄placitū diuine volūtatis in oībus implet̄. Hanc mgr̄ inuestigās querit. Utrum deus aliquid voluerit qd factū nō fuerit. Et arguit ꝙ sic. qꝛ voluit imo vult oēs hoīes saluos fieri. hoc tm̄ factū nō est nec fit. Silr̄ voluit filios israel ꝯgregare. qd etiā nō est factū. ḡ non oīa que de⁹ voluit sunt facta. Et rn̄det mgr̄ ꝙ hmōi duplici obiectione non obstante volūtas dei semꝑ implet̄. Et obiecta sic habent intelligi ꝙ quicūqꝫ hoīes saluant̄ vel q̄ de filijs isrl̄ ꝯgregant̄. sola dei volūtate saluant̄ & ꝯgregant̄. sicut etiā Joh. j. d̄r. Illuminat oēm hoīem venientē in hunc mundū. Hoc nō habet intelligi ꝙ oēs ab ipso illuminant̄ qui in hūc mundū venerint. sed ꝙ nullus veniēs in hūc mūdū illuminat̄ nisi ab ipso. Secūda ꝓpositio est hec. De⁹ neqꝫ vult neqꝫ nō vult ꝙ malū culpe orīat̄. Hanc ꝓbans mgr̄ querit. Utruȝ mala fiant deo volente. Circa cui⁹ questionis materiaȝ due sunt opīones quarū prima est. ꝙ deus vult malū non fieri. Scd̄a est ꝙ de⁹ vult mala fieri & hi inducūt rōnes ꝓ sua opīone. quarū prima est. Potentie oīpotentis resisti nō pōt. sed si de⁹ nollet mala fieri. cuȝ tm̄ fiunt. ei⁹ potentie posset resisti. sȝ hoc esset incōueniens. qꝛ iam nō esset oīpotens. ḡ incōueniens est deū ponere velle mala nō fieri. ḡ de⁹ vult mala esse vel fieri. Secūda rō est talis. De⁹ aut vult mala fieri aut nō vult fieri. sed nō vult ea nō fieri. ergo vult ea fieri. Minor patet ꝑ hoc. qꝛ si vellet nō fieri nunq̄ fierent cū voluntati ei⁹ nihil posset resistere. Tertia ratio ē. Deus vult oē bonū. sed bonū est mala fieri. nisi eñ esset bonū mala fieri nunq̄ ꝑmitterent̄ a deo fieri. ḡ deus vult mala fieri. Ad has rōnes rn̄dens mgr̄ ad duas. primo qꝛ nō est ꝯcedendū. ꝙ deus velit mala fieri. qꝛ sic esset iniqu⁹. nec ꝙ vult nō fieri mala q̄ est secūda opinio. qꝛ sic mala nunq̄ fierent. Sȝ est dicēdum ꝙ nō vult ea fieri. & ꝙ arguit̄ terno ꝙ mala fieri est bonū. dicendū est ꝙ nō est bonū simplr̄. sed est bonum inq̄tum ex malis p̄nt elici bona. vbi etiā incidētaliter dicit ꝙ aliquid est bonū in se & facienti & ei cui fit. vt p̄dicare fidelib⁹ ꝓpter deū. Aliquid est bonū in se & facienti. vt dare elemosynā pauperi. sed nō ꝓpter deū. Aliquid v̄o in se est malū & facienti. sed ex eo accidentalr̄ ꝓueniūt aliqua bona vt mala que fiūt ad pulchritudinē vniuersi. Probat postea mgr̄ opinionem. s. ꝙ deus nō vult mala fieri. qꝛ si deo volente fierent mala. igit̄ fierēt deo auctore. & ꝑ ꝯn̄s deus esset auctor illius qd fieret deterior qd nō est dicenduȝ. vt ꝓbat auctē b. Augustini. Postea arguit fm̄ quosdā. Omne verū est a deo. sed mala fieri est verū ḡ ipsa factio mali est a deo. Et rn̄det ꝙ veritas que ē in hoc dicto est a deo. sed ex hoc nō sequit̄ ꝙ ipsa res dicta. s. malum sit a deo. Tertia ꝓpositio est. Nullū malum fit qd a deo fieri nō ꝑmittit̄. patet qꝛ quicq̄d fit deus ꝑmittit fieri. Et tm̄ in speciali.

Qꝛ voluntas dei semꝑ implet̄ de homine quocunqꝫ se vertat. a

Uoluntas quip

pe dei semꝑ efficax est vt fiat omne qd velit. & nihil fiat qd nolit. q̄

de hoīe semꝑ implet̃ quocunq; se vertat. Nihil enī (vt ait Aug⁹.) in lib. arbitrio ꝯstitutū superat volūtatē dei. ⁊ si faciat ꝯtra ei⁹ volūtatem. tñ ꝯtra ei⁹ volūtatē q̄ ipse ē nihil putādū est ita fieri. tanq̄ velit fieri ⁊ nō fiat. vel nolit fieri ⁊ fiat. Illa enī voluntas (vt ait Aug. in ench.) sꝑ implet̃. aut de nob. aut a nobis. De nobis iplet̃. ſ tñ nō implem⁹ eā qñ peccam⁹. A nobis implet̃ qñ bonū facim⁹. id ei facim⁹ q̄ scim⁹ placere deo. Ita ⁊ de hoīe sꝑ de⁹ implet suā volūtatē. q̄ nihil facit hō de q̄ de⁹ nō opat̃ qd vult. Nō enī vult de⁹ vt peccet hō q̄ liber. Si aūt peccauerit: penitētē vult parcere vt viuat. in pctis vō ꝑseuerantē punit e vt iusticie potentiā ꝯtumax nō euadat. Sicut alios ab eťno ꝑparauit ad penā. ita alios ꝑparauit ad gr̃iā. ⁊ hec sūt magna opa dñi exq̄sita in oēs volūtates ei⁹. Et tā sapient̃ exq̄sita vt cū angelica ⁊ hūana creatura peccasset. i. nō qd ille. ſ qd voluit ipsa fecisset. etiā ꝑ eandē creature voluntatē q̄ factum est qd creator nō voluit. replet ipse qd voluit. bene vtens etiā malis tanq̄ sūme bon⁹. ad eoꝝ damnationē q̄s iuste ꝑdestinauit ad penā. ⁊ ad eoꝝ salutē q̄s benigne ꝑdestiauit ad gratiā. Q̄tum enī ad ipsos attinet q̄ de⁹ noluit fecerūt. q̄tum vō ad oīpotētiā dei nullo mō id facere valuerūt. Hoc q̄ppe ipso. q̄ ꝯtra ei⁹ voluntatē fecerūt: de ipsis facta ē voluntas ei⁹. Preterea nanq; magna dñi sunt opa exq̄sita in oēs voluntates ei⁹. vt miro ⁊ ineffabili mō nō fiat ꝑter ei⁹ voluntatē. qd etiā fit ꝯtra ei⁹ voluntatē. q̄ nō fieret. si nō sineret. nec vtiq; nolēs sinit. ſ volens. nec sineret bonus fieri male. nisi oīpotens ⁊ de malo posset facere bonū bñ. His vbis euident̃ monstrat̃ q̄ volūtas dei eťna semꝑ implet̃ de hoīe. etiā si faciat hō ꝯtra dei voluntatē. Sꝫ attendendū est diligent̃ quō in supioribus dr̄ fieri aliq̄d ꝯtra dei voluntatē. qd tñ nō fit ꝑter eā ⁊ qualr̃ intelligendū sit illud. q̄tum ad se fecerunt. qd de⁹ noluit. q̄tum vō ad oīpotētiā dei nullo mō id facere valuerūt. Videnť enī ista superiorib⁹ obuiare. vbi dictū est voluntati nihil resistere.

Inquirit sensus predictorum vborū

Hic aperit diuersis modis supra accipi dei voluntatem. b

Verū vt supra dixi

mus volūtas dei diuersis modis accipit̃ que diuersitas in ꝑdict. vbis si diligent̃ notet̃. nihil ibi ꝯtradictionis repit̃. Ubi enī dicit non fieri ꝑter ei⁹ voluntatē etiā qd fit ꝯtra ei⁹ volūtatē. dissilr̃ accepit volūtatē. ⁊ nō ipsā voluntatē que de⁹ ē ⁊ sempiťna ē. ſ ei⁹ signa ꝑdictis vbis intelligi voluit. i. ꝓhibitionē siue ꝑceptionē ⁊ ꝑmissionē. Multa enī fiūt ꝯtra dei ꝑceptū vel ꝓhibitionē que tñ nō fiunt ꝑter ei⁹ ꝑmissionē. Ipsi⁹ nanq; ꝑmissione oīa fiunt mala q̄ tñ ꝑter ei⁹ voluntatē sempiťnā fiūt. Sicut Aug. dicit sup illū locū ps. vt nō loquat̃ os meū opa hoīm. Opa enī hoīs moīcit ea que mala sunt. que ꝑter dei voluntatē fiunt. que ipse est. sed nō ꝑter ei⁹ ꝑmissionē que ipse nō est. Appellat̃ tñ ipsa dei volūtas. q̄ de⁹ volens sinit mala fieri. Fiūt ⁊ ꝯtra ei⁹ ꝑceptionē vel ꝓhibitionē. sed nō ꝯtra ei⁹ voluntatē que ipse ē. nisi dicant̃ ꝯtra eā fieri: q̄ ꝑter eā fiunt. Cōtra eā quippe nihil ita fit. vt velit fieri qd non fiat. vel nolit fieri ⁊ fiat. qd euident̃ ibi Aug. notauit. vbi ait. Q̄tū ad ipsos attinet qd de⁹ noluit fecerūt. q̄tū vō ad oīpotentiā dei. nullo mō id facere valuerunt. Ac si diceret. fecerūt ꝯtra dei ꝑceptum qd appellat̃ volūtas. sed nō fecerūt ꝯtra dei voluntatē oīpotentem. q̄ hoc nō valuerūt. illud valuerūt. ⁊ ita ꝑ hoc q̄ fecerūt ꝯtra dei voluntatē. i. ꝑceptum de ipsis facta est volūtas eius. i. impleta ē volūtas ei⁹ sempiterna qua eos damnari volebat. Un̄ Grego. sup Geñ. Multi voluntatē dei pagunt vñ mutare ꝯtendunt. ⁊ ꝯsilio ei⁹ resistētes obsequnt̃: q̄ hoc ei⁹ dispositioni militat. qd ꝑ humanū studiū resultat. Hic apte ostendit̃ q̄ dū mali ꝯsilio ac ꝑcepto dei resistunt qd volūtas dei appellat̃. ea que faciūt vñ voluntas ei⁹ que ipse est implet̃. que dispositio vel bñplacitū vocat̃. Nā vt ait Aug⁹. in ench. quāte liber sint volūtates angeloꝝ ⁊ hominū. bonoꝝ vel maloꝝ. vel illud qd deus vel aliud volentium q̄ de⁹. oīpotent. volūtas semꝑ inuicta est. que mala esse nunq̄ pōt. etiam dū mala irrogat: iusta ē. ⁊ ꝑfecto que iusta ē. mala nō est. De⁹ ḡ oīpotens siue ꝑ misericordiā cui⁹ vult misereat̃. siue ꝑ iudiciū quē vult obduret. nec inique aliquid facit. nec nisi volens quicq̄ facit. ⁊ omnia quecunq; vult facit.

Ex quo sensu q̄dā dicuntur fieri circa dei volūtatē que tñ nō fiunt ꝑter eius volūtatē. Et ex quo sensu verū sit nihil fieri ꝯtra ei⁹ voluntatem

Grego.

Summatim ꝯstringit sniam ꝑdictoꝝ addens quare deus ꝑcepit oīb⁹ facere et mala vitare. cū nō velit hoc ab oībus impleri. c

Ex predictis liquet

q̄ voluntas dei que ipse est semꝑ inuicta est nec in aliquo cassat̃. sed ꝑ oīa implet̃. Consilium vō eius ⁊ ꝑceptio siue ꝓhibitio non ab omnib⁹ implent̃ quib⁹ ꝓposita ⁊ data sunt. Nec ideo ꝑcepit omnib⁹ bona. vel ꝓhibuit mala. vel cōsuluit optima q̄ vellet ab oībus

bona que p̄cepit fieri· vel mala que ꝓhibuit vitari· Si eñi vellet: vtiq3 ⁊ fierēt· q2 in nullo pōt ab hoīe supari vel impediri ei⁹ volūtas sed vt iusticiā suā hominib⁹ oñderet· ⁊ mali essent inexcusabiles· Deniq3 vt boni ex obedientia gloriā· mali ex inobedientia penam sortirent̄· sicut vtrisq3 ab eťno ꝑparauit· Ea ḡ que oībus p̄cepit vel ꝓhibuit a q̄busdā voluit fieri vel vitari· sed nō ab oībus· ⁊ quedā ꝑsonalr̄ p̄cepit et in veteri ⁊ in noua lege· q̄ ab eis quibus p̄cepit fieri noluit· vt abrae de imolatione filij· ⁊ in euāgelio q̄busdam curatis q̄bus p̄cepit ne cui dicerent·

Ista ē distinctio· xlvij· hui⁹ p̄mi libri· In qua magister postq̄ egit de quibusdam que diuine volūtatis effectum videnẗ impedire. Agit de diuine voluntatis efficaci adimpletione. Et tria facit. Nā primo ostendit q̄ voluntas dei semꝑ impleẗ. Secundo subdit q̄ etiā impleẗ quo ad eos a q̄b⁹ ꝯuerse impugnaẗ. Tertio cōcludit quō deus diuersimode fn̄i eā p̄cepit. Primū facit a principio distinctōis vsq3 ibi. Multa eñi sunt ꝯtra ei⁹ p̄ceptionē. Secundū ab inde vsq3 ibi. Ex p̄dictis liquet. Tertium vero ab inde vsq3 ad finē distinc. Et tm̄ de sentētia in generali. In speciali, sn̄ia mgr̄i stat in trib⁹ ꝓpositionib⁹. quarū prima ē hec. Diuina volūtas efficaciẗ in oībus semꝑ ꝯsummaẗ. Hanc mgr̄ ꝓbans ꝓponit primo q̄ volūtas dei semꝑ est efficax ⁊ nihil est cōtra eam. multa tñ fiunt p̄ter eam. Et oñdit q̄ volūtas dei semꝑ impleẗ aut de creatura aut a creatura. A creatura impletur q̄ñ creatura bñ facit. De creatura aūt q̄ñ deus ordinat de mala faciente vt vult. Postea mgr̄ mouet dubitationē quandā quō possit aliquid fieri p̄ter dei voluntatē. qđ Aug⁹. videẗ dicere. cum tñ ei⁹ volūtati nihil resistat. Item quō illud qđ est ꝯtra voluntatem dei nō est p̄ter eam. Et r̄ndet mgr̄ dicēs q̄ hoc apparet distinguendo voluntatē. Nam volūtas dei aliqñ noīat ipsam diuinā essentiā p̄cepta vel ꝓhibitionis diuine voluntatis. Aliqñ etiam ꝑmissionē. Contra ipsam diuinā voluntatē que est met ipsa diuina essentia nihil sit. Contra p̄cepta ⁊ ꝓhibitionis que sūt signa voluntatis dei bñ pōt aliquid fieri vt mala. ⁊ tñ nihil fieri pōt p̄ter eius ꝑmissionē. Secunda ꝓpositio est hec. Diuina volūtas efficaciter impleẗ ⁊ consummaẗ quo ad eos a q̄bus ꝯuerse impugnaẗ. Hanc ꝓbat mgr̄ autoritatib⁹ sanctoꝝ que videnẗ dicere q̄ mali voluntati diuine resistentes ei obsequunẗ. Tertia ꝓpositio est hec. Non oīa que deus p̄cepit vel ꝓhibuit ita fieri voluit. Hec patet ex eo q̄ deus aliqñ ex aliqua rōne aliqua fieri nō voluit. sed ad modum volentis habuit. vt patet de immolatione. Isaac et huiōi. Et tm̄ in speciali.

Q aliqñ homo bona volūtate aliud vult q̄3 deus· ⁊ aliqñ mala id qđ deus bona volūtate vult· a

DI· XLVIII

Sciendū3 quoq3 est q̄ aliqñ mala est volūtas hoīs idē volent̄ qđ deus vult fieri ⁊ aliqñ bona ē volūtas hoīs aliud volent̄ q̄3 de⁹· Ut eñi bona sit hoīs voluntas optet attendere q̄d ꝯgrui ei velle et q̄ fine· Tātū eñi interest inẗ volūtatē dei ⁊ volūtatē hoīs vt in q̄busdam aliud ꝯgruat deo velle aliud hoī· vñ Aug9· i ench· aliqñ bona volūtate hō vult aliq̄d qđ de⁹ nō vult· bona multo ampli⁹ multoq3 certi⁹ volūtate· Nam illi⁹ mala volūtas esse nūq3 pōt· Tanq3 si bonus fili⁹ patrē velit viuere quē de⁹ bona voluntate vult mori· Et rursus fieri pōt vt hoc velit hō volūtate mala· qđ de⁹ vult bona· velut si malus fili⁹ velit mori patrē· velit etiam h̄ de⁹· Nēpe ille vult qđ non vult de⁹· iste xō id vult qđ vult ⁊ de⁹· ⁊ tm̄ bone dei volūtati pietas illi⁹ poti⁹ ꝯsonat· q̄3 huius aliud volent̄ q̄3 hui⁹ idem volentis impietas· Multū eñi interest q̄d velle homini· q̄d deo ꝯgruat· ⁊ ad quē finē suā quisq3 referat volūtatē vt approbeẗ vel improbeẗ· Pōt eñi velle bonū qđ nō ꝯgruat ei velle· ⁊ pōt velle bonū qđ ꝯgruit· sed nō refert ad finem rectū· ⁊ ideo non est bona voluntas·

Aug⁹. Q fini bus ꝯsideraẗ bona voluntas hominis.

Q bona dei volūtas mala hoīm volūtate impleẗ vt in passione xp̄i ꝯtigit vbi quoddam factū est qđ deus bona ⁊ iudei mala voluntate voluerūt· voluerūt tñ et aliquid qđ deus nō voluit· b

Illud quoq3 nō est p̄termittendum q̄ aliqñ dei voluntas bona ꝑ malā hoīs volūtatē impleẗ· vt i crucifixione xp̄i factū ē quem de⁹ bona volūtate mori voluit· Iudei xō impia volūtate eū crucifixerūt· Et volebāt iudei mala volūtate q̄ddā qđ de⁹ voluit bona· volebat· s· vt xp̄s pateretur moreret̄· s̄ volebāt et aliq̄d aliud qđ de⁹ nolebat· s· occidere xp̄m qđ fuit mala actio ⁊ peccatū· Actū q̄ppe iudeorū nō voluit deus passionē xō xp̄i voluit· sicut ⁊ i ipso ps̄· xp̄us ad patrē ait· Tu ꝯgnouisti sessionem meā· i· voluisti· ⁊ approbasti passionē meā· ubi ei placuit· Uoluit itaq3 tota trinitas vt xp̄s patereẗ· nec tñ voluit vt iudei occiderent· q2 voluit penā xp̄i· sed nō voluit culpā iudeorum· nec tñ noluit· si eum noluisset· nec fuisset·

Oppositio· c

Sz ad hoc opponitur sic· Si voluit de⁹ vt xp̄s patereẗ· Uoluit vtiq3 vt patereẗ a iudeis vel non· Si voluit vt nō patereẗ a iudeis· cū passus sit: factū3 ē itaq3 qđ voluit de⁹ nō fieri· Si aūt voluit eū pati a iudeis ergo voluit eū occidi a iudeis· Uoluit itaq3 vt iudei occiderent eū· Ad

qȝ rñdentes dicim⁹ simplr̄ ꝯcedendū esse ꝙ deus voluit xp̄m pati · mori · qꝛ ei⁹ passio bonum fuit τ causa nr̄e salutis · Cum aūt dr̄ volebat eū pati vel occidi a iudeis · h̄ distinguendum ē · Si eñ intelligit̄ sic · volebat euȝ sustinere passionē siue crucifixionē a iudeis illatam · verus ē sensus · Si v̄o intelligit̄ sic · volebat vt iudei occiderēt eū: falsum est · Nō eñ volebat de⁹ actionē iudeoꝝ que mala erat · sed volebat passionē bonaȝ · τ hec volūtas p malas iudeoꝝ voluntates impleta est · Vñ Aug⁹ · i ench · Deus quasdā volūtates suas vtiqȝ bonas implet p maloꝝ hoim voluntates malas · sicut per maliuolos iudeos bona volūtate patris xp̄us p nobis occisus ē · Qd̄ tñ bonū fuit vt aplus Petrus qñ id fieri nolebat · sathanas ab ipso q̄ occisus est diceret̄ · Ecce manifeste habes magnū bonuȝ fuisse ꝙ christus occisus est · τ hoc bonū · qꝛ petrus nolebat · ideo redargutus est ·

Utrum placuerit viris bonis ꝙ xp̄us pateret̄ τ moreret̄ · placuit q̄deȝ intuitu nr̄e redemptionis · sed nō ipsi⁹ cruciatus · D

Ex quo soluit̄ que-

stio qua queri solet · vtrū viris sanctis placere debuerit ꝙ xp̄us pateret̄ vel occideret̄: De buit eñ eis placere intuitu nr̄e redemptiōis sed nō intuitu ipsi⁹ cruciat⁹ · Uoluerūt ḡ ac vehemēter cupierunt xp̄m mori ꝑpter liberationem hois τ impletionē diuine volūtatis: sed nō voluerunt delectatione ipsi⁹ afflictionis · De eodem ḡ letabant̄ τ tristabant̄ · sed ob aliud gaudebant τ ꝑpter aliud dolebant · Uolebant ḡ xp̄m mori p hominis redemptione · τ tñ de morte ipsius diuersis de causis corda eoꝝ varie mouebant̄ ·

Quō sentiendū sit de passionib⁹ sanctoꝝ an velle an nolle debeamus · E

Si vero queritur

vtrū codē mō sentiendū sit de passionibus τ martirijs sanctoꝝ: Dicim⁹ aliquā esse drām inī passionē capitis τ membroꝝ · Christi nāqȝ passio cā est nr̄e salutis · qd̄ non ē passio alicu⁹ sancti · Nulli⁹ eñ passione redēpti sum⁹ nisi xp̄i · Profuerūt q̄dē non mō eis q̄ passi sunt · verū etiā alijs fidelib⁹ ipsoꝝ passiones · Uerūtñ nr̄a redēptio nō sunt · h̄ eñ passio illi⁹ sola potuit q̄ de⁹ est τ hō · Illi⁹ ḡ passionē credentiū pie mentes voluerūt τ optauerūt fieri sicut futurū credebāt · Passiones v̄o scōꝝ possum⁹ velle τ nolle · τ vtrūqȝ bona volūtate si rectos nob̄ ꝑponam⁹ fines · Cui eñ placuit pauli passio eo fine · qꝛ p̄miū ei⁹ p hoc auctum τ pactū cernebat · bonā videt̄ habuisse volūtatē · que volūtati ei⁹ ꝯgruebat q̄ cupiebat dissolui τ esse cū christo · Qui aūt voluit eum declinare passionē · τ effugere man⁹ iniquoꝝ cōpassione pietatis τ ille habuit bonaȝ voluntatē · vñ Aug⁹ · in ench · Bone apparebant volūtates pioꝝ fidelium qui nolebant aplm̄ Paulū hierl̄m ꝑgere · ne ibi pateretur mala que Agab⁹ ꝑpheta p̄dixerat · τ tñ hoc illū deus pati volebat ꝑ annūcianda fide xp̄i exercens martyrē xp̄i · necȝ ipse bonā voluntateȝ suā impleuit p christianoꝝ voluntates bonas · ſ; p iudeoꝝ malas · τ ad eū poti⁹ ꝑtinebant q̄ nolebāt qd̄ volebat · q̄ illi p quos volentes factū est qd̄ volebat · qꝛ idipsuȝ mala volūtate fecerūt qd̄ de⁹ bona voluntate voluit · Ita τ in passione xp̄i factū ē · qd̄ eñ de⁹ voluit · hoc ideȝ iudas τ diabolus · ſ; illi mala volūtate · deus v̄o bona voluntate · s · vt xp̄s moreret̄ · Uerūtñ illi actū voluerunt queȝ deus nō voluit ·

Ista est distinctio · xlviij · huius p̄mi libri seu vltima. In qua mgr̄ postꝙ egit quō volūtas dei semper efficaciter adimplet̄. Hic cōsequenter agit quō se habeat voluntas nr̄a in comparatione vel in ꝯformitate ad diuinam. Et tria facit. Nam p̄mo ostendit ꝙ volūtas nr̄a bona nō semꝑ ꝯformat̄ diuine in volito Secūdo subdit quō aliqñ voluntas nr̄a ꝯformat̄ diuine voluntati in volito. Tertio subdit ꝙ aliqñ sine culpa possumus idem volitū diuersis respectib⁹ velle τ nolle. Primū τ scd̄m facit a principio distinctionis vsqȝ ibi. Ex quo soluit̄ questio. Tertium v̄o vsqȝ ad finem distinctionis. Et tñ in generali. In speciali sententia mgr̄i stat in tribus ꝑpositionib⁹. quarum prima ē hec. Non oīs voluntas nō volens qd̄ deus vult est mala. Hanc mgr̄ ꝑbans ponit exemplum in primo cap̄. huius distinctionis dicēs. vt si bonus filius patrē suum velit viuere. quē deus bona volūtate vult mori. Ibi voluntas filij materialiter nō vult qd̄ deus vult non tñ est mala. Secunda ꝑpositio est hec. Non oīs voluntas que vult qd̄ deus vult est bona. Hanc mgr̄ ꝑbans ꝑponit ꝙ aliqñ est mala volūtas hominis volētis idem qd̄ deus vult. sicut voluntas mali filij volentis mortē patris quaȝ tñ de⁹ vult Nempe ille primus vult qd̄ non vult deus. Iste v̄o secundus idem vult ꝙ deus. τ tñ bone volūtati illi⁹ dei pietas poti⁹ ꝯsonat. q̄uis aliud volētis ꝙ hui⁹ qd̄ de⁹ volētis ipietas. Tertia ꝑpositio ē hec. Idē volitum diuersis respectib⁹ sine q̄cunqȝ culpa possum⁹ nolle τ velle. Hāc ꝑbās ꝑposuit mgr̄ ꝙ volūtas dei bona p voluntates malas hominum adimplet̄. sicut fuit in morte christi. volebat eñ deus xp̄m mortē sustinere. ſ; nō iudeos inferre. Et postea dicit ꝙ passio christi deo placebat. non inq̄tum fuit penalis sed inq̄tum fuit salutifera. Et similiter passiones sanctorū possunt diuersis causis sanctis placere et displicere quo ꝑbatur ꝑpositio p̄dicta. Et tñ in speciali.

Finit p̄mus liber de mysterio trinitatis.

Aug⁹. i ench.

Q passiões sanctoꝝ possumus velle τ nolle τ vtrūqȝ bona volūtate.

Sequūt̄ problemata beati Thome sup̄ scd̄m librum sniaꝝ.

Di. I

Utrum sit vnum principium tm̄.
Utrum a primo principio res p̄ terminationē effluxerunt.
Utrum tm̄ ab ipso p̄ creationē ꝓdierunt res. an etiam ab aliquib⁹ principiis secundis.
Utrum aliquid creatū possit esse alio quolibet modo causa alterius.
Utrum res ab eterno create fuerint.
Quō sit intelligendū q̄ dr̄ in principio creauit de⁹ celum ⁊ terram.
Utrū deo ꝯueniat agere ꝓpter finē.
Utrum dei bonitas sit finis omniū.
Utrum oīa sint ꝓpter hoīem facta.
Propter quid homo ex corpe et aīa constituit̄.
Utruꝫ tali corpi aīa vniri debuerit.

Di. II

Utrū euū ab eternitate vel tpe differat
Utrum sit tm̄ vnū euum vel plura.
Utrū euū mensurās durationem angeli añ tempus incepit.
Utrum celum empireum sit corpus.
Quale sit corpus.
Utrum habeat influentiaꝫ super alia corpora.

Di. III

Utruꝫ tanta sit angeli simplicitas q̄ nō sit cōposit⁹ ex materia ⁊ forma.
Utrum in angelis sit p̄sonalitas.
Utrum in eis sit aliquis numerus et quis est ille.
Utrum oēs sint eiusdem speciei.
Utrū oēs sint saltē vni⁹ generis.
De differentia angeli ⁊ aīe rōnalis.
Utrū angelus in principio sue creationis fuerit mal⁹ vel esse potuerit.
De naturali ꝯgnitione angeloꝝ vtrū cognoscant p̄ species.
Utrū inferiorib⁹ sint spēs magꝭ vles
Utrum cognoscant p̄ticularia.
Utrū possint simul plura intelligere
Utrū angel⁹ dilectiōe naturali dn̄m dilexerit sup̄ celos ⁊ sup̄ omnia.

Di. IIII

Utrū angeli in principio creationis sue fuerint beati vel miseri.
Utrū beatitudinē vel miseriam suam p̄sciuerint.
Utrū p̄fecti in grā sint creati.

Di. V

Utrum angelus peccare potuerit.
Quid appetendo peccauit.
Utruꝫ bonis angelis fuerit apposita aliqua grā ad ꝯuersionem.
Utrum p̄ illaꝫ grām beatitudinē suā meruerint.

Di. VI

De quo ordine fuit sup̄mus angelus qui peccauit. i. lucifer.
Utꝝ peccatū primi āgeli fuerit aliis angelis occasio peccandi.
De loco angel' post peccatū debito.
Utruꝫ inter demones sit prelationis gradus.
De pugna maloꝝ angeloꝝ ꝯtra nos.

Di. VII

Utrum boni angeli possint peccare ⁊ nō sint ꝯfirmati.
Utrū mali angeli possint bn̄ facere et nō sint obstinati.
Utrū demones vigeāt acumine scie.
Utꝝ p̄ demōes possit diuinatio fieri
Utrū demones possint aliq̄s veros effect⁹ op̄ari in creatura corp̄ali.
Utrum eoꝝ consilio ⁊ auxilio vti liceat sine peccato.

Di. VIII

Utrum angeli habeāt corp̄a sibi vnita naturaliter.
Utrum aliq̄n assumant corp̄a.
Utrum corp̄a assumant.
Quas op̄ationes in corp̄ib⁹ assumptis exerceant.
De prestigiis.
Quō corp̄a hoīm intrent vel aīas.
Quō deus in formis corp̄alibus patribus apparuit.

Di. IX

Quid sit hierarchia.
De distinctione hierarchiaꝝ ⁊ ordinum angeloꝝ.
De ordinatione ordinū distinctorū.
Utrum oīs angeli eiusdem ordinis sint equales.
Utrum oēs hierarchie sint connexe.
Utruꝫ distinctio ordinū sit a natura vel gratia.
De restauratione ruine angeloꝝ per homines facta vel fienda.

Di. X

Utrum oēs angeli deo assistant.
Utrum oēs deo ministrent an nō.
Qui assistunt ⁊ q̄ ministrant.
Utrū illi q̄ ministrāt p̄ ministeriuꝫ a ꝯtemplatione retardent̄.

Di. XI

Utrum angeli hominibus ad custodiendam deputent̄.
Cuius ordinis sit custodire.
Quoꝝ hoīm sit custodiri.
Utrū angeli custodes sp̄ custodiant homines q̄bus deputant̄ vel aliq̄n eos derelinquant.
Utrū angeli d̄ p̄ditione hoīm tristentur sicut de ipsoꝝ salute letant̄.
Utruꝫ angeli ꝓficiant in cognitione dei q̄ est premiū essentiale.
Utrū ꝓficiant in ꝯgnitione aliaꝝ rerum p̄ superioꝝ illuminationeꝫ.
Utrum accrescat eis aliqua cognitio p̄ mutuam locutionem.
Utrum mysteriuꝫ incarnationis per homines didicerint.
Utrū int̄ eos sit ponenda ꝯtradictio
Utrū ordinū distinctio maneat post iudicium.

Di. XII

Utrū oīm corp̄aliū sit vna materia.
Utrū corp̄a fine simul creata in speciebus suis distincta.
Quō accipiēdi sunt dies d̄ q̄bus dr̄ in principio Gen. i. sil' distīcta sint
De numero quatuor creandoꝝ.
Utrū materia prima fuerit informis vel non.

Di. XIII

De ope distinctionis p̄ differentiam ab aliis op̄ibus.
Utrū lux ꝓprie in spūalib⁹ inueniat̄
Utrum lux corp̄alis sit substantia vl' accidens.
De ꝓductione lucis.
Quō pater dr̄ p̄ filium op̄ari.

Di. XIIII

Utrū supra firmamentū sint aque.
Cui⁹ nature sit firmamentum.
A quo firmamentū moueat̄.
De numero celorum.
De ope tertie diei.

Di. XV

De ꝓductione stellaꝝ.
Utrū stelle habeant aliquē effectum sup̄ corp̄a inferiora.
Utrū habeant aliquē defectū in ea q̄ ꝓcedunt ex libero arbitrio.
Utrū aliqua aīalia facta sint ex terra vel ex aquis vt dr̄ in Gen.
Utrū ꝯuenient̄ ornat⁹ triū elemētoꝝ sm̄ tria genera aīaliū describat̄.
Utrum deus die sexta vl' septima cōsumauerit opus suū.
Quō dicat̄ de⁹ die septima ab omni ope q̄euisse cū lassari nō possit.
De sanctificatione diei septime quō sit intelligenda.
Utrum in aliqua creatura imago dei inueniri possit.

Di. XVI

In q̄bus creaturis inueniat̄.
Utrū equalr̄ sit in oībus in q̄b⁹ inuenit̄ vel sm̄ magis ⁊ min⁹.
De dr̄a imaginis ⁊ similitudinis.

Di. XVII

Utꝝ aīa humana sit de eēntia diuīa
Utrum aīa sit d̄ e aliqua materia.
Utrū sit vna aīa vel intellectus oīm hoīm quasi quedā substantia separata in oīa corp̄a influens.
Si sunt plures vtrū sint create ī corpore vel extra corpus.
De q̄ natura corp⁹ hoīs cōpositū sit
Utrum p̄adisus ī quo adam positus fuit sit loc⁹ corp̄alis vel spūalis.

Di. XVIII

Utꝝ corp⁹ mlieris d̄ costa viri fcm̄ sit
Quō differāt res primordiales.
Que op̄a debent dici miracula.
Utrū aīa rōnalis sit ex traduce.
Utꝝ creat̄ īmediate l' mediātib⁹ āgel'
Utrum aīa sensibilis vel vegetabilis sit ex traduce.

Di. XIX.

Utrum aīa hominis sit īmortalis et incorruptibilis.
Utrum homo in statu innocentie sm̄ corpus fuerit immortalis.
Utrū in isto statu fuerit impassibilis
Utrū illa īmortalitas vel impassibilitas fuerit ei p̄ grām vel p̄ naturam.

Utrum illa immortalitas sit eadē cū immortalitate resurgentium.

Di. XX

An generatio fuisset ī statu inocētie.
Quis fuisset mod⁹ generationis vtꝝ ꝑ coitum vel sine coitu.
U. nati stati oēm ꝑfectoꝫ habuissent
U. nati mox ꝑfecti ī ꝯgnitōe fuissent.
Utrum nati fuissent ꝑfecti in grā.

Di. XXI

Cuius sit temptare.
U. oīs temptatio passiua sit cū petō
Utrum temptatio sit appetenda.
Qualis fuit ꝓgressus tēptatōis ade
U. petm̄ ade fuerit graui⁹ oīb⁹ alijs.
Utꝝ adam in primo statu potuit peccare venialiter.

Di. XXII

Qđ fuerit primū petm̄ hoīs vl' gen⁹
Quid homo peccando appetiit.
Quis pl⁹ peccauit vtrū vir vl' mlier
An ignorantia sit peccatum.
An ignorantia peccatum excuset.
U. de⁹ cōferre potuit alicui creature vt nō possit peccare ex nat̄e ꝯditiōe

Di. XXIII

Utrū de⁹ debuerit dimittere hoīem peccare ⁊ temptari.
U. adā ī p̄mo statu diīz ꝑ ēntiā vidit
Utrum sciam oīm rerum habuerit.
Utrum falli potuit vel decipi.

Di. XXIIII

U. liberꝫ arbitriū sit potētia vel hīt⁹
Si est potētia vtrum vna vel plures
Si ē vna vtꝝ distīcta a rōe ⁊ volūtate
Utrum ꝑ liberū arbitriū homo ī primo statu potuerit petō resistere.
Quid sit sensualitas.
Utruz supior rō ⁊ inferior sit vna potentia vel plures.
Quid sit synderesis Quid sit ꝯscīa
Quid sit mot⁹ sensualitatis rōnis inferioris ⁊ supioris.
U. mot⁹ sensualitatꝫ possit esse petm̄
Utrū dilectio rōnis inferioris possit aliquo mō esse peccatū mortale.
U. ī rōe supiori possit eē petm̄ veīale
U. veīale aliquō possit mortale fieri

Di. XXV

In q̄bus inuenit̄ liberum arbitrium
Utrū liberū arbitriū cogi possit.
Utrum liberū arbitriuz ad omnia humana opa se extendat.
U. liberū arbitriū augeat̄ vl' minuat̄
De distinctione triplicis libertatꝫ secundū triplicem statum.

Di. XXVI

Utrum grā ponat q̄d creatuz in aīa.
Utrum sit substantia vel accidens.
U. sit ī eēntia aīe vl' in potētia sicut ī subiecto.
Utrum grā sit virt⁹.
De diuisione grē ī opantē ⁊ coopantem ⁊ p̄uenientē ⁊ subsequentē.

Di. XXVII

In quo genere sit vtrū vel in genere actus vel habitus.
De illa diffinitione augꝰ. virt⁹ est bona qualitas mentis ⁊c̄.
Utrū ex actu v̄tutis vel grē ꝯtingat mereri vitā eternā ex ꝯdigno.
Utrū aliq̄s possit sibi mereri grām.

Di. XXVIII

U. hō sin̄ grā possit aliq̄d bonū facē.
Utrū homo grā possit vitare petm̄.
U. grā possit mādata legis implere.
Utrum sine grā gratis data possit se homo ad grām p̄parare.
U. sine grā possit hō sciāz v̄itatꝫ hr̄e

Di. XXIX

An hō ī statu inocētie grā īdiguerit.
An hō in primo statu grāz habuerit
Utruz grā scīe fuisset maior q̄ modo sit si adam ꝑstitisset.
Utrū actus hūani fuissent efficatiores ad merendū q̄ modo sint.
De pena hoīm ꝓ prima trāsgressiōe ꝯsecuta. s. d ipi⁹ eiectiōe de ꝑadiso
Utrū defect⁹ q̄s sentim⁹ sint ī nobis q̄dā pena ꝓ petō primi hoīs īflicta

Di. XXX

Utrū aliq̄s defect⁹ in nos ꝑ originē veniens rōnem culpe hr̄e possit.
Quid sit originale peccatum.
U. alimētū ī v̄tute hūane nat̄e ꝯuāt̄
Utrum ex alimento semen decidat̄.

Di. XXXI

Utrum per traductionē carnis originale peccatum traducat̄.
Utrum in oēs hoīes sit necessarium originale peccatū transire.
Utrū originale sit ī essentia aīe vel in aliqua ei⁹ potentia sicut in subiecto
U. generatiua p̄ alijs virib⁹ sit īfecta

Di. XXXII

U. culpa originalis ꝑ baptis. soluat̄
Utruz pena originalis per baptismū remanere debeat.
Utruz original' ꝯcupīa vel fomes in q̄busdā sit maior in q̄busdā minor.
Utrū infectio originalis sit a deo.
Utrum diuinā sapiētiaz deceat q̄ aīa infecta corpori vniat̄.
Utrū aīe ex creatione sint equales.

Di. XXXIII

Utrū ex ꝓximis parentib⁹ aliq̄s cōtrahat maculā originalis.
Utrū culpa ꝓximoꝝ parentū ī filios redundat q̄tum ad penam.
U. originale petm̄ sit vnū vel multa
Utrum decedentib⁹ cū originali tm̄ debeat̄ pena sensibilis.
Utrū pueri nō baptizati spūalem in aīa sentiant penam post mortem.

Di. XXXIIII

An malum sit. Quid malum sit.
Si bonum est causa mali.
Si malū est in bono sicut in iusto.
Utrum ꝑ malū totū bonū corrūpat̄.

Di. XXXV

De diuisione mali in culpā ⁊ penam.
De differentia peccati vel culpe.
Si omne peccatū in actu ꝯsistat.
U. ꝯsistat ī actu interiori vl' exteriori.
U. per petm̄ corrūpant̄ potētie aīe.

Di. XXXVI

Utruz peccatū possit esse cā peccati.
Utrum passio possit esse peccatum.
Utrū peccatū possit esse pena peti.
U. ꝓ petō oīs pena infligat̄ homini
De differētia triplicꝫ boni s̄m Aug.

Di. XXXVII

U. petm̄ sit subā vel nulla l' res q̄dā
Utrū oīe ens q̄cunq̄ mō sit a deo.
Utrum boni deus sit causa simplicit̄
U. sit cā actiōis in q̄ deformitas culpe ꝯsistit.
Utrum deus sit cā pene.
Utrū malū per prius dicat̄ de culpa q̄ de pena vel econuerso.

Di. XXXVIII

U. oīm rectāꝝ volūtatū sit tm̄ vn⁹ finis
Quid sit finis recte voluntatis.
Quid sit intentio.
Utrum eadem sit volūtas que d fine est ⁊ debis que sunt ad finem.
U. volūtas ex fine recta sit iudicāda

Di. XXXIX

U. ī volūta. possit eē peti ꝑuitas l' n̄
U. ī act. aliaꝝ potētiaꝝ possit eē petm̄
U. homo velit bonū natural' ⁊ malū
U. supior scītilla rōis possit extingui.
Utrum conscientia possit errare.
Utrum ꝯscientia errans liget.

Di. XL

Utꝝ ma. ⁊ bo. sint specifi. dr̄e actōis
Utrū ex volūtate actio indicatiua sit bona vel mala.
U. act⁹ exterior aliq̄d addat d bonitate vel malicia supra bonitatē vel maliciam voluntatis.
U. eadē actio possit eē bona et mala.
Utrum aliqua actio hūana possit eē indifferens ita q̄ nec bona nec mala

Di. XLI

Utrum fides intentionem dirigat.
U. aliq̄s act⁹ infidel' possit esse bon⁹
Utrum oīe peccatū sit inuolūtariū
Utrum oīe peccatuz sit ī voluntate

Di. XLII

U. volūtas ⁊ act⁹ exterior sit vnū petm̄
U. trāsēute actu remaneat pēi reat⁹.
De diuisiōe peti in veniale ⁊ mortale
De differentia venialis et mortalis.
Utꝝ mortale differat a veīali. q: mortale meret̄ penā etnā veīale āt tpalē
De distīctione petōꝝ penes radices
De distīctione petōꝝ actu sumpta
De distinctione capitaliū vitiorum.
De distinctione specieꝝ suꝑbie.
Utrum omnia peccata sint paria.

Di. XLIII

An sit petm̄ in spm̄sctm̄. s. ⁊ quid sit.
Utrum sit distinctū ab alijs petis.
De specieb⁹ peccati in spūmsanctum
Utrum istud peccatuz sit remissibile.
Utrū istud peccatū ꝑerigat alia petā
Quib⁹ ꝯuenit in spūmsctm̄ peccare.

Di. XLIIII

U. potētia peccādi sit bona ⁊ a deo.
U. oīs p̄latio sit a dō. U. ī statu nat̄e īstituta fuissꝫ p̄latō l' dn̄iuz sicꝫ nūc
Utrū obediētia sit v̄t⁹. ⁊ si ē v̄t⁹ vtꝝ sit virtus specialis vel generalis.
Utrū xp̄iani teneant̄ obedire p̄latib⁹ secularibus ⁊ tyrannis.
Utruz ꝓfitentes obedientiā teneant̄ p̄latis suis in omnibus obedire.

Sequunt̄ rubrice libri secundi

¶ Tituli

Que ad mysteriũ

diuine vnitatis atq; trinitatis licet ex pte cognoscendũ ptinere noscunt̃ q̃tũ valuim⁹ diligent̃ executi sumus. Nũc ad ꝯsideratio nem creaturaꝝ transeamus.

Incipit liber secūdus de rerum creatione et formatione corporalium et spiritualium. et alijs pluribus eis pertinentibus.

Unum esse rerum ṗncipium ostendit nõ plura. vt quidam putauerunt. a

Di. I Beda.

Creationem

rerum insinuãs scriptura: deum esse creatorem initiumꝗ tpis atꝗ oĩm visibilium vel inuisibiliũ creaturaruz in ṗmordio sui oñdit dicens. In principio creauit deus celum ⁊ terraz. His etem̃ verbis Moyses spiritu dei afflat⁹ in vno ṗncipio a deo creatore mundũ factũ refert: elidens errorem quorundã: plura sine ṗncipio fuisse ṗncipia opinantiuz. Plato nanꝗ tria initia estimauit. deuz .s. exemplar ⁊ materiã ⁊ ipsam increatã sine principio ⁊ deum quasi artificem nõ creatorẽ. Creator em̃ est qui de nihilo aliquid facit. Et creare ꝓprie est de nihilo aliqd facere. Facere xͦo nõ mõ ꝺ nihilo aliquid opari. sed etiã de materia. Unde et homo ⁊ angelus ꝺr aliqua facere ꝫ nõ creare. vocaturꝗ factor siue artifex. sed nõ creator. Hoc em̃ nomen soli deo ꝓprie ꝯgruit. q̃ et de nihilo quedaz ⁊ de aliquo aliqua facit. Ipse est ĝ creator ⁊ opifex ⁊ factor. sed creationis nomen sibi ꝓprie retinuit. alia xͦo etiã creaturis ꝯmunicauit. In scriptura tñ sepe creator accipit̃ tanꝗ factor. ⁊ creare tãꝗ facere: sine distinctione significationis.

Plato dixit tria ṗcipia esse.

Ex qua rõne proprie dicit̃ creator. ⁊ qd sit creare. et quid facere.

Quia hec verba scz agere ⁊ facere et hmõi non dicunt̃ de deo ſm eam rationem qua dicunt̃ de creaturis. b

Verũtamen scien-

dum est. hec xͦba scz creare ⁊ facere et agere ⁊ alia hmõi de deo nõ posse dici ſm eaz rationem qua dicunt̃ de creaturis. Quippe cũ dicimus eũ aliquid facere: nõ aliquẽ in opando motũ illi inesse intelligim⁹. vel aliquã in laborando passionẽ. sicut nobis solet accidere. sed ei⁹ sempiterne voluntat̃ nouum aliquem significamus effectũ .i. eterna ei⁹ voluntate aliquid nouiter existere. Cum ĝ aliquid dicit̃ facere tale est. ac si dicat̃ iuxta ei⁹ voluntatem vel ꝑ eius voluntatem aliquid nouiter ꝯtingere vel esse. vt in ipso nihil noui contingat. sed nouuz aliquid sicut in eius eterna voluntate fuerat fiat. sine aliqua motione vel sui mutatione. Nos xͦo operando mutari dicimur. q: mouemur. Non enim sine motu aliquid faciam⁹. deus ergo aliqd agere vel facere dicitur. q: causa est rerum nouiter existentiũ. dum eius voluntate res noue esse incipiunt que ante nõ erant: absꝗ ipsius agitatione. vt actus ꝓprie dici non queat. cum videlicet act⁹ omnis in motu cõsistat. in deo aũt motus nullus est. Sicut ergo ex calore solis aliqua fieri contingit. nulla tamen in ipso vel in eius calore facta motione vel mutatione. Ita ex dei volũtate noua habent esse sine mutatione auctoris q̃ est vnũ ⁊ solum ⁊ omniũ principiũ. Aristoteles vero duo posuit principia .s. materiã ⁊ spẽm. et tertium operatoriũ dictuz. mundũ quoꝗ semꝑ esse ⁊ fuisse.

Ex quo sensu dicit̃ deus aliqd facere.

Per simile ostendit.

Strab⁹ Aristoteles.

Quod catholicum est docet. c

Horuz ergo et simi

lium errorem spũssanctus euacuans veritatisꝗ disciplinã tradens. deuz in ṗncipio temporum mundũ creasse. ⁊ ante tempa eternaliter extitisse significat. ipsius eternitatem ⁊ omnipotentiaz cõmendans. Cui voluisse facere est. quia vt ṗdiximus ex ei⁹ voluntate ⁊ bonitate res noue existunt. Credamus ergo rerum creataruz celestium terrestrium. visibilium vel inuisibilium causam non esse: nisi bonitatez creatoris. qui est deus verus vnus. Cuius tãta est bonitas. vt summe bonus beatitudinis sue qua eternaliter beat⁹ est: alios velit esse ꝑticipes. q̃ꝫ videt ⁊ cõmunicari posse ⁊ minui omnino nõ posse. Illud ergo bonuz quod ipse erat ⁊ quo beat⁹ erat: sola bonitate non necessitate alijs communicari voluit. quia summe boni erat ꝓdesse velle. ⁊ oĩpotentissimi noceri nõ posse.

Quare rationalis creatura facta sit. d

Et q: non valet ei⁹

beatitudinis particeps existere aliquis nisi per intelligentiam. que quãto magis intelligitur tanto pleni⁹ habetur. Fecit deus rationalem creaturam que summũ bonum intelligeret. ⁊ intelligendo amaret. et amando possideret. ac possidẽdo frueretur. Eamꝗ hoc modo distinxit. vt pars in sui puritate ꝑmaneret. nec corpori vniretur. scz angeli. pars corpori iungeret̃ scz anime. Distincta est itaꝗ rõnalis creatura in incorporeaz et corpoream. ⁊ incorporea q̃dem angelus. corporea vero homo vocatur ex aĩma rationali ⁊ carne subsistens. Conditio ergo rationalis creature ṗmã causam habuit dei bonitatem.

Quõ distincta sit rõnalis creatura.

Quare creatus sit hō vel angelus.

Ideoq̄ si querat
quare creatus sit homo vl' angelus: Breui sermone rn̄deri potest ꝑpter bonitatem eius. Vn̄ Aug. in li. de doc. xp̄iana. Quia bon⁹ ē deus summ⁹. ⁊ inq̄tum sum⁹: boni sumus.

Ad quid creata sit rōnalis creatura. f

Etsi querit ad quid
creata sit rōnalis creatura: Rn̄det ad laudandum deū. ad seruiendū ei. ad fruenduz eo. in q̄bus ꝑficit ipsa: nō deus. Deus eñ ꝑfectus ⁊ sūma bonitate plen⁹. nec augeri potest nec minui. Q ergo rōnalis creatura facta est a deo. referendū est ad creatoris bonitatem ⁊ ad creature vtilitatem.

Breuissima rn̄sio cū querit quare vel ad quid facta sit rōnalis creatura. g

Cuz ergo queritur
quare vel ad quid facta sit rōnalis creatura Breuissime responderi pōt ꝑpter dei bonitatem ⁊ suā vtilitatem. Vtile nempe ipsi est seruire deo ⁊ frui eo. Factus ē angelus siue homo ꝑpter deum dr̄ esse. nō q: creator de⁹ et summe beat⁹ alterutri⁹ indiguerit officio qui bonoꝝ nostroꝝ non eget. ſ vt seruire t ei ac frueret eo. cui seruire regnare ē. In hoc ergo ꝑficit seruiens: nō ille cui seruit.

Sicut factus est homo vt seruiret deo. sic mundus vt seruiret homini. h

Et sicut fact⁹ est hō
ꝑpter deuz. i. vt ei seruiret. ita mūdus fact⁹ est ꝑpter hoīem. s. vt ei seruiret. Posit⁹ est ē homo in medio vt ⁊ ei seruiret: ⁊ ipse fuiret vt acciperet vtrimq̄ ⁊ refflueret totū ad bonū hominis. ⁊ qḋ accepit obsequiū ⁊ qḋ impendit. Ita eñ voluit de⁹ sibi ab homine seruiri vt ea seruitute nō de⁹ sed homo seruiens iuuaret. ⁊ voluit vt mūdus seruiret homini. ⁊ ex inde sibi iuuaret homo. Totū ē bonū hominis erat ⁊ qḋ factum est ꝑpter ipm̄: ⁊ ꝑpt qḋ factus est ipse. Omnia eñ (vt ait ap̄lus) nostra sunt. s. supiora ⁊ equalia et inferiora. Supiora q̄dez nr̄a sunt ad ꝑfruendū vt de⁹ trinitas. Equalia ad ꝯuiuendum. s. angeli. Qui ⁊ si nobis mō superiores sint. in futuro erūt equales: q̄ ⁊ mō nr̄i sunt. q: ad vsuz nobis sunt. Sicut res dn̄oꝝ dicunt esse famulorum nō dominio. ſ q: sūt ad vsuz eoꝝ. Ipsiq̄ angeli in q̄busdā scripture locis nobis fuire dicunt. dū ꝑpter nos in ministeriū mittunt.

Aug⁹. Quō omnia nostra sunt.

Quō dicit aliq̄n in scriptura homo fact⁹ est ꝑpter repationem angelici casus. i

De homīe quoq̄ in
scriptura interdū reperit q̄ factus sit ꝑpter reparationē angelice ruine. Qḋ non ita est intelligendū quasi nō fuisset hō factus si nō peccasset angelus. sed q: int' alias causas. s. ꝑcipuas. hec etiā nōnulla causa extitit. Nostra ē sunt supiora ⁊ equalia. nr̄a etiā sunt inferiora. q: ad seruiendum nobis facta.

Quare ita sit homo institutus vt anima sit vnita corpori. k

Solet etiam queri
cum maioris dignitat' esse videt aīa si absq̄ corpe ꝑmansisset. cur vnita sit corpi: Ad qḋ pmo dici pōt: q: deus voluit. ⁊ volūtat' ei⁹ causa querenda nō est: Secūdo aūt pōt dici q̄ ideo de⁹ voluit eaz corpi vniri. vt in humana ostēderet ꝯditione nouū exemplū beate vnionis que ē inter deū ⁊ spūm in qua diligitur ex toto corde. ⁊ videt facie ad faciē. Putaret eñ creatura se nō posse vniri creatori suo tanta ꝓpinq̄tate. vt eum totamente diligeret ⁊ cognosceret. nisi videret spūm q̄ est excellentissima creatura taz infime. i. carni. q̄ de terra est in tanta delectatione vniri. vt nō valeat artari ab hoc vt velit eā relinquere. sicut ostendit ap̄lus dicens. Nolum⁹ corpore expoliari sed supuestiri. p qḋ ostendit spūm creatū spiritui increato ineffabili amore vniri. Pro exemplo ergo future societatis que inter deum ⁊ spūm rōnalem in glorificatione eiusdem ꝑficienda erat. animam corporeis indument' ⁊ terrenis mansionib⁹ copulauit. luteamq̄ materiam fecit ad vite sensum vegetare vt sciret homo: q: si potuit deus tam disparē naturā corpis ⁊ aīme in federationē vnam ⁊ in amicitiam tantā ꝯiungere. nequaq̄ ei impossibile futurū rōnalis creature humilitatē. licet longe inferiorem ad sue glorie ꝑticipationē sublimare. Quia ē ꝑ exemplo rōnalis spūs in pte vsq̄ ad consortium terreni corpis humiliat⁹ est. ne forte in h' nimis depssus videret. addidit dei ꝑuidentia vt postmodū cū eodē corpe glorificato ad ꝯsortium illoꝝ qui in sua ꝑmanserūt puritate sublimaret. vt qḋ min⁹ ex dispēsatione creatoris sui accepat ꝯditus. postmodū per gratiam eiusdem acciperet glorificatus

Prima causa

Scd̄a causa

Sic ergo conditor deus rōnales spūs varia sorte p arbitrio volūtatis sue disponens. illis quos in sua puritate relinquerat sursum in celo mansionem. illis vero quos corpibus terrenis sollicitauerat. deorsum in terra habitationē constituit vtrisque regulā imponēs obedientie. quatenus et illi ab eo vbi erant nō caderent. et isti ab eo vbi erant ad id vbi nō erant ascenderēt. Fecit itaque deus hoiem ex duplici substantia. corpus de terra cōponens. aīam vero de nihilo faciens. Ideo etiā vnite sunt aīe corporibus. vt in eis deo famulantes maiorem mereant coronam.

Post sacramentum trinitatis de creatura tripartita agendum est. et prius de digniori. i. angelica. l

Ex premissis appa-

ret rōnalem creaturā in angelicam et humanam fuisse distinctam. quarū altera est tota spūalis. i. angelica. Altera ex pte spūalis et ex pte corporalis. i. hūana. Cum itaque de his tractandū sit. s. de spūali et corpali creatura. de rōnali et de nō rationali. Primo de rōnali et spūali. i. de angelis agendū videt. vt a contuitu creatoris ad cognitionem creature dignioris ratio nra intendat. deinde ad consideratione corporee tam illius que est rōnalis quā illius que nō est rōnalis descendat. vt trinitatis increate sacrm tripartite creature eiusque concretorum atque contingentium sequatur documentum.

Hic incipit secundus liber sententiarum. In quo postquam magister egit de rebus fruibilibus. i. diuinis personis. agit de rebus vtilibus. s. creaturis. Et duo facit. Nam primo agit de creatione vniuersi in generali. Secūdo de ptibus eius in speciali. Primum facit in prima distinctiōe. Secundū incipit facere in pricipio secūde distinctōis ibi. De angelica itaque creatura. In prima ergo distinctione tria facit. Nam primo agit de exitu creaturarum a suo principio. Secūdo de ordine earum ad finem. Tertio incidentalit determinat quare anime humano corpori sunt vnite. Primum vsque ibi. Credamus ergo. Secūdū vsque ibi. Solet etiā queri. Tertium vsque ad finem distinctionis. Et tm in generali. In speciali sententia mgri stat in tribus ppositionibus. quarum prima est hec. Deus in principio tpis creauit celum et terram preter sui mutationē. Hec ppositio insinuat deum esse principiū creatiuū tam visibilium quā inuisibilium creaturarum. Et probat eam magister p illud Gen. In principio creauit deus celum et terrā. Ex quo infert sanctum Moysen Platonis et Aristotelis interemisse errores. Nam plato tria pricipia posuit fuisse ab eterno et increata. seu sine principio. s. deum exemplar et materiam primam. et p consequens nō posuit deum esse creatorem mūdi. sed opificem seu factorem. quod patet ex hoc quia nō pduxisset mundum ex nihilo. Nā creare est aliquid ex nihilo facere. facere aūt est aliquid ex preiacenti materia producere. Unde aliquis creationē mūdi credat in deo tpalem ponere mutationem. Ideo dicit quod verba temporalia de deo dicta cuiusmodi sunt creare facere et agere et gubernare nullā significant seu ponūt in deo nouitatem seu mutationē. sed solū nouum effectū cōnotant circa creaturam. quare etiam operatio dei nō pprie debet dici actus eo quod agens p eam nō agitatur seu mouet. immo sicut ex calore solis aliqua noua fiunt nulla facta mutatiōe in ipso calore. ita ex dei voluntate creature esse incipiunt sine ipsius dei immutatione. Et subdit Aristotelem etiā posuisse plura principia. s. materiam formam et principium efficiens. et tm posuit mundū fuisse ab eterno. Hos vero errores dicit magister p predictā autoritatē Gen. fore elisos. Secunda ppositio est hec. Deus non p sui sed pro ipsarum vtilitate fecit specialiter rōnales creaturas ad pticipandum sue diuinitatis fruitionem. Hanc pbās dicit quod causa creationis rerū est sola bonitas creatoris cōmunicare potens et volens et minui nō potens. Tertia ppositio est hec. Deus humanā animā corpori vniri voluit. nō solum vt p talem vnionem beatificam fruitionem sibi possibilē crederet. sed etiam vt glorificationē sibi acquireret p anime in corpe exercitationē. Hanc ppositionem pbat p hoc quod assignat triplicem rōnem quare anima rōnalis corpi vnitur. Prima est. quia sic deo placuit fieri. Secūda est. quia hoc fieri cōuenit in signum future beatitudinis. vnio aūt spūs cum carne repsentat et ostendit esse possibilem quandā vnionē. s. deum vniri cum aīa humana. Tertia ratio quia anima corpori mortali vnita pōt pficere ad maius meritum quā si sepata mansisset. His pmissis cōcludit magister quod circa triplex genus nature in isto secundo libro sua intentio versat. s. circa creaturam spūalem corpori nō vnitam cuiusmodi est angelica. et circa spūalem corpori vnitam cuiusmodi est anima rōnalis. et circa corpoream naturam tantū. Et hec est sententia in speciali.

Que cōsiderāda sūt de angelica natura. a

De angelica ita DI. II

que natura hec prima cōsideranda sunt quādo creata fuerit et vbi et qualis facta sit dum primum cōderet. Deinde qualis effecta auersione quorundā et conuersione quorundā. De excellentia quoque et ordinibus et donorum differentia et de officiis ac nominibus aliisque pluribus aliqua dicenda sūt.

Quādo facti sunt angeli prius dicit in quo videntur sibi obuiare autoritates. b

Quedam autorita-

tes vident innuere quod ante omnē creaturam creati sunt angeli. Ut illud. Primo omniū creata est sapiētia. quod intelligit de angelica natura que in scriptura sepe vita. sapientia et lux dicit. Nam sapia illa que deus est creata nō est. Filius enim sapientia patris est genita nō facta nec creata. et tota trinitas vna sapientia est. que nō facta nec creata est nec genita vel pcedens. De angelica ergo vita illud accipiendum est. de qua dicat scriptura. quā

facta est scz pmo oim. Sed rursum alia scriptura dicit. In pncipio creauit de⁹ celum et terram. Et in ppheta. Initio tu dñe terraz fundasti. ꝛ opa manuū tuaꝝ sunt celi. ꝛ videtur ꝯtrarietas quedā oriri ex assertionibus istis. Nam si pmo omnium creata est sapia. oia post ipsam facta videnť. ꝛ ita post ipsam facta videnť celum ꝛ terra. ꝛ ipsa facta añ celum ꝛ terrā. Item si in pncipio creauit deus celū ꝛ terrā. nihil factū est añ celū ꝛ terram. nec ipsa sapia facta est ante celū ꝛ terrā. Cū ergo hec ꝯtraria videanť. nec in diuina scriptura phas sit sentire aliqd esse ꝯtrarietatis requiramus intelligentiā veritatis.

Quid tenendum sit docet pmissas autoritates determinando. c

Videtur itaqz hoc

esse tenendū q simul creata est spūalis creatura. i. angelica. ꝛ corpalis. fm qd pōt accipi illud Salomonis. Qui viuit in eternū creauit oīa simul. i. spūalem ꝛ corpalem naturam. et ita nō prius tpe creati sunt angeli q̄ illa corpalis materia quatuor elementoꝝ. et tñ pmo oim creata est sapientia. qꝛ ꝛ si non tempe pcedit tñ dignitate. Qz aūt simul creata fuerit corpalis spūalisqz creatura. Aug. sup Geñ. aperte ondit dicens. p celū ꝛ terrā spūalem corpalemqz naturā intelligi. et hec creata sunt in principio scz temporis. vel in pncipio quia primo facta sunt.

Qz sit creata fuerit corporalis ꝛ spiritualis creatura autoritate firmat.

Qz nihil factum est ante celum ꝛ terram nec etiaz tempus. cum tpe enim creata sunt sed nō ex tempore. d

Antea enim nihil fa

ctum est. nec etiā tempus factū est añ spūalem. s. angelicā naturaz. ꝛ ante corpalem scz materiam illā quatuor elementoꝝ cōfusam. Illa eñ cum tpe creata sunt. nec ex tpe. nec in tpe. Sicut nec tempus in tpe creatuz est. qꝛ nō fuit tempus anteq̄ esset celum ꝛ terra. Unde Aug⁹. in li. de tri. dicit. Qz de⁹ fuit dominus anteq̄ tempus esset ꝛ nō in tempe cepit esse deus. qꝛ fuit dñs temporis qñ cepit esse tempus. nec vnqz t[illegible]p⁹ cepit esse in tempe qꝛ nō erat temp⁹ anteq̄ inciperet tempus.

Aug⁹.

Qz simul cum tpe ꝛ cum mūdo cepit corporalis ꝛ spiritualis creatura. e

Simul ergo cuz tē

pore facta est corpalis ꝛ spūalis creatura et simul cū mundo. nec fuit añ angelica creatura q̄ mundus. qꝛ vt ait Aug⁹. Nulla creatura creata est añ secula. sed a seculis cum qb⁹ cepit. Hieronymus tñ sup eplam ad Titum aliud videť sentire dicens. Sex milia necdū nostri tempis implenť annoꝝ. ꝛ quātas pus eternitates. quanta tpa. quātas seculoꝝ origines fuisse arbitranduz est. in qbus angeli throni dñationes ceteriqz ordines fuerūt deo absqz temporꝝ vicibus atqz mensuris et deo iubente substiterūt. His verbis quidaz adherētes dixerunt cū mundo cepisse tēpus seculare. sed añ mundū extitisse temp⁹ eternum sine mutabilitate. ꝛ in eo imutabiliť et intpaliter astruūt angelos deo iubente substitisse eiqz seruisse. Nos aūt qd pri⁹ dictum est p captu intelligentie nr̄e magis approbamus. salua tñ reuerentia secretorū in quib⁹ nihil temere asserenduz est ꝛ illud Hieronymum dixisse nō ita sentiendo sed aliorū opinionem referendo arbitramur.

Hiero. cōtra dicere videť quasi angeli fuerunt ante tempus.

Ubi angeli mox creati fuerūt in empireo scz qd statim factū repletum est angelis. f

Jam est ostensum

qñ creata fuerit angelica natura. Nunc aūt attēdendū est vbi facta fuerit. Testimoniis quarundā autoritatū euidenť monstrať angelos ante casum fuisse in celo ꝛ inde corruisse quosdam ppter supbiaz. alios vō q non peccauerū illic ꝯstitisse. Uñ dñs in euangelio ait. Uidebam sathanam tanq̄ fulgur de celo cadentē. nec appellať hoc celum firmamentū qd secūda die factū est. sed celū splēdidum qd dicit empireū. i. igneū a splendore nō a calore. qd statim factū angelis est repletum qd est supra firmamentū. ꝛ illud empireum qdaz expositoꝝ sacre scripture noīe celi intelligi volūt vbi scriptura dicit. In pncipio creauit deus celū ꝛ terram. Celum inquit Strabus nō visibile firmamentū hic appellat. sed empireuz. i. igneū vel intellectuale. qd nō ab ardore sed a splendore dicit. qd statim factū repletum est angelis. Uñ Job. Ubi eras cū me laudabant astra matutina ꝛc. De hoc q̄z Beda ita ait. Hoc superi⁹ celū qd a volubilitate mūdi secretum est. mox vt creatū est sanctis angelis impletū est. quos in pncipio cuz celo ꝛ terra ꝯditos testať dñs dicens. Ubi eras cū me laudabāt astra matutina. ꝛ iubilarent oēs filij dei. Astra matutina ꝛ filios dei eosdem angelos dei vocat. Celum eñ in quo posita sunt luminaria. nō in principio sed secunda die factum est. Ex

Strabus

Job.

Beda.

his liquet q in empireo omnes angeli fuerunt ante quorundã ruinam. simulqꝫ creati sunt angeli cũ celo empireo. et cum informi materia omnium corꝑalium.

Q simul creata est visibiliũ rerum materia et inuisibilium natura et vtraqꝫ informis ſm aliquid et formata ſm aliquid. g

Simul ergo visibi

lium rerũ materia et inuisibiliuꝫ natura condita est. et vtraqꝫ informis fuit ſm aliqd: et formata ſm aliquid. Sicut em̃ corꝑaliuꝫ materia cõfusa et ꝑmixta que ſm grecos dicta est chaos: in illo exordio conditionis ꝑmarie et formam cõfusionis habuit. et nõ habuit formam distinctionis et discretionis. donec postea formaret. atqꝫ distinctas reciperet species: ita spũalis et angelica natura ĩ sua conditione ſm nature habitũ formata fuit. et tñ illam quam postea ꝑ amorem et cõuersionẽ a creatore suo acceptura erat formã nõ habuit. sed erat informis sine illa. Vñ Aug⁹. multipliciter exponens ꝑmissa verba Geñ. ꝑ celum dicit intelligi informem naturam vite spũalis sicut in se põt existere nõ conuersa ad creatorẽ in quo formatur. ꝑ terram corꝑalem materiã sine omni qualitate que apparet ĩ materia formata.

Aug⁹.

Quõ dicat lucifer ſm Esaiam. Ascendã in celum et ero similis altissimo. cum esset in celo. h

Hic queri solet ĩ ce

lo empireo fuerũt angeli q̃ statim facti sunt quõ vt legitur in Esaia dicit lucifer. Ascendã in celum et exaltabo soliuꝫ meũ. et ero similis altissimo? Sed ibi celum vocat dei celsitudinem. cui parificari volebat. et est tale. Ascendam in celum. i. ad equalitatem dei.

Hic incipit secunda distinctio huius secũdi libri. In qua magister postq̃ egit de creatiõe vniuersi in cõmuni. Incipit agere de ꝑtibus eius in speciali Et primo de creatura spũali corpori nõ vnita. s. angelo. Unde in ꝑsenti tria circa hoc facit. Nam primo dat ordinem in ꝑsenti materia ꝓcedendi. insinuans angelos esse creatos. Secundo tractat de loco creationis eorum asserẽs eos in celo empireo esse creatos et collocatos. Tertio agit de qualitate eorꝫ. affirmãs eos informes ꝓductos. Primum istorꝫ facit a principio distinctionis vsqꝫ ibi. Jam ostensum est. Secũdum ab inde vsqꝫ ibi. Simul ergo visibiliuꝫ. Tertiũ ab inde vsqꝫ ad finem distinctiõis. Et tñ in generali. In speciali sententia magistri stat in trib⁹ ꝓpositionibus. quarum prima est hec. Angelica natura non tempore sed dignitate nature ante omnia corꝑalia ẽ ꝓducta. Q aũt angeli sunt primo producti. patet ex illo Ecci. j. Omnium primo creata est sapientia. id est angelica natura. quia illud non potest intelligi de sapientia eterna vel increata. cuiusmodi est filius in diuinis vt deducitur in littera. Huius oppositũ magister arguit ꝑ illud Geñ. j. In principio creauit de⁹ celum et terram. Per hanc et similes autoritates videtur ꝓbare q celum et terra sunt prius creata q̃ angelica natura. Hanc cõtrouersiam magister soluit dicens q angelica natura et omnia corꝑalia simul sunt creata. quod ꝓbat per illud Ecci. xviij. Qui viuit in eternum creauit omnia simul. Et idem confirmat autoritate beati Augustini. que habetur ĩ textu. Et postea inducit alias autoritates quibus ꝓbat angelicam naturam celum empireum tempus et materiaꝫ quatuor elementorum cõfusam simul fore creata tempore. et vnum alterum temporis durationis non precessisse. Licet angelica natura prius bene dicatur creata dignitate nature. Secunda ꝓpositio est hec. Q tam visibilis. id est corporalis q̃ inuisibilis. id ẽ spiritualis creatura fuit quodãmodo informis ꝓducta Quod patet. quia visibilium materia et inuisibilium natura fuerunt simul condita. et vtraqꝫ informis. sed tamen aliter et aliter. Nam corꝑalium rerum materia dicitur informis creata. ideo quia habuit formam cõfusionis priusq̃ fuisset formata et distincta ꝑ species vt infra distinctione duodecima clari⁹ patebit. Spiritualis ideo dicitur informis ꝓducta. quia licet fuerit formata in sua cõditione ſm habitum nature. fuit tñ informis ſm habitum gratie. per quem habuit ꝑfici et informari. Postea magister querit. Si omnes angeli fuerunt in celo creati vt predictuꝫ est. quod et quale fuit tũc celum in quod lucifer ascendere volẽs peccauit. dicendo illud Esa. xiiij. Ascendam in celũ et similis ero altissimo. quod solueñs magister dicit. q ꝑ celum nõ debet intelligi quodcunqꝫ corporale. sed diuina celsitudo. vt sensus autoritatis sit. Ascendã in celũ. i. ad equalitatem dei. Et tñ in speciali.

Quales facti fuerint angeli. et q quatuor eis attributa sunt in ipso initio sue conditionis. a

Ecce ostensum

DI. III

est vbi angeli fuerint mox vt creati sunt. Nunc cõsequẽs est inuestigare quales facti fuerint in ipso ꝑmordio sue conditionis. et quatuor quidem angelis videntur esse attributa in initio subsistẽtie sue scꝫ essentia simplex. id est indiuisibilis et immaterialis. et discretio ꝑsonalis. et per rõnem naturaliter insitam. intelligentia. memoria et volũtas siue dilectio. liberũ quoqꝫ arbitriuꝫ id est libera inclinande volũtatis siue ad bonum siue ad malum facultas. Poterant em̃ ꝑ liberum arbitriũ sine violẽtia et coactione ad vtrumlibet ꝓpria voluntate deflecti.

An omnes fuerint equales angeli in tribus. s. in sapientia in essentia in libertate arbitrij. b

Hic considerandũ

est. vtrum in sua subã spũali et sapia rõnali et libertate arbitrij que oĩbus inerant omnes

equales fuerit· vt sit p̄ma ꝯsideratio de substantia· secunda de forma· tertia de potestate· Persona quippe suba est· sapiētia forma· arbitrium potestas· ⁊ ad substantiā quidem ptinet nature subtilitas· Ad formā vero intelligentie pspicacitas· ⁊ ad ptātem rōnalis voluntatꝭ abilitas· Ille ḡ essentie rōnales q̄ psone erant· ⁊ spūs erant· naturaq3 simplices ⁊ vita ĩmortales differentem essentie tenuitatē· ⁊ differentem sapīe pspicacitatem· atq3 differentē arbitrij libertatē ⁊ abilitatez recte habuisse intelligunt· Sicut in corporibus nōnulla differētia est ƀm essentiā ac formam ⁊ pondus· Quedā enī alijs meliorem ac digniorē essentiā ⁊ formaz hn̄t· ⁊ alia alijs leuiora atq3 agiliora sunt· Ad hunc ḡ modū credendū est illas spūales naturas cōuenientes sue puritati ⁊ excellentie· ⁊ in essentia et in forma ⁊ in facultate differētias accepisse in exordio sue ꝯditionis· q̄bus alij inferiores alij supiores dei sapiā ꝯstituerent· alijs maiora· alijs minora dona p̄stantis· vt q̄ tunc p naturalia bona alijs excellebant· ipsi etiam post p munera gr̄e eisdem p̄essent· Qui eniz natura magis subtiles ⁊ sapiā amplius pspicaces creati sunt· hi etiā maiorib᷑ gr̄e muneribus p̄diti sunt· ⁊ dignitate excellentiores alijs ꝯstituti· Qui v̄o natura min᷑ subtiles· ⁊ sapiā minus pspicaces cōditi sunt· minora gr̄e dona habuerūt inferioresq3 ꝯstituti sunt sapiā dei equo moderamine cūcta ordinātꝭ In ipsa facultate arbitrij differētia aīaduertenda est ƀm differentē nature v̄tutē ⁊ differentem cognitionis ⁊ intelligentie vim· Et sicut differēs vigor ⁊ subtilitas nature infirmitatē non adducit· minorq3 cognitio sapīe ignorantiam nō ingerit· sic libertas inferior nullā arbitrio necessitatꝭ volūtatē imponit·

> Hic dicit differentes erāt in illis.
>
> Per similitudinem corporū ita esse ostendit.
>
> Scdm q̄s ē cōsideranda differētia arbitrij.
>
> Q̄3 nec minor tenuitas infirmitatem nec mīor cognitio sapīe ignorantiam nec iferior libertas necessitatē iducit

Que cōmunia ⁊ equalia habuerunt angeli· c

Et sicut i predictis

angeli differebāt· ita ⁊ quedam cōmunia et equalia habebāt q̄ spūs erant· Q3 indissolubiles ⁊ imortales erant cōmune oib᷑ ⁊ equale erat· In subtilitate v̄o essentie ⁊ intelligētia sapīe ⁊ libertate volūtatꝭ differētes erāt Has distinctiones intelligibiles inuisibilium naturarū ille solus cōprehendere potuit ⁊ ponderare qui tūc cuncta fecit in pondere numero ⁊ mensura·

An boni vl' mali iusti vel iniusti creati sint angeli· ⁊ an aliqua mora fuerit inter creationem et lapsum· d

Illud quoq3 inue-

stigatione dignū videt̄ q̄d etiam a pluribus queri solet· Utrum boni vel mali· iusti vl' iniusti creati sunt angeli· ⁊ an aliq̄ mora fuerit inter creationem ⁊ lapsum· vel sine mora in ipso creationis exordio ceciderunt·

Opinio quorundā dicentiuz angelos in malicia creatos· ⁊ sine omni mora ruisse·

Putauerūt enī qui

dam angelos q̄ ceciderunt creatos esse malos ⁊ nō libero arbitrio in maliciā declinasse sed etiā in malicia a deo factos esse· nec aliquā fuisse morā inter creationē ⁊ lapsuz· sed ab initio apostatasse· alios v̄o creatos fuisse plene beatos· Qui opinionē suā muniūt autoritate Aug᷑· sup Geñ· ita dicentꝭ· Non frustra putari pōt ab initio tpis diabolū cecidisse· nec cū sanctꝭ angelis pacatū aliqñ vixisse ⁊ beatum· sed mox apostatasse· Unñ dñs ait· Ille homicida erat ab initio· et ĩ veritate nō stetit· vt intelligam᷑ q2 in veritate nō stetit· ex quo creatus est q̄ staret· si stare voluisset· Idem in eodē· Nō frustra inquit putanduz est ab ipso initio tpis vel ꝯditionis sue diabolum cecidisse ⁊ nūq̄ in veritate stetisse· Unñ q̄dam in hanc maliciā libero arbitrio non eē inflexum· sed in hac q̄uis a ⁊ eo putant esse creatū· ƀm illud beati Job· Hoc est inq̄t initium figmenti dei q̄d fecit de᷑ vt illudatur ei ab angelis eius· Et propheta ait· Draco iste quē formasti ad illudendū ei. tanq̄ primo factus sit malus inuidus ⁊ diabolus· nec volūtate deprauat᷑· His alijsq3 testimonijs vtuntur q̄ dicunt angelos q̄ ceciderunt creatos fuisse malos ⁊ sine mora corruisse· eos vero qui pstiterūt psectos ⁊ beatos fore creatos astruunt aucte Augustini q̄ sup Geñ· dicit· p celum significari creaturaz spūalem que ab exordio q̄ facta ē ⁊ psecta ⁊ beata est semp·

Alioꝝ sententia pbabilis qui dicunt oēs angelos creatos esse bonos· ⁊ aliquā morulam fuisse int̄ creationē ⁊ lapsum· e

Alijs autē videtur

omnes angelos creatos esse bonos· ⁊ ĩ ipso creationis initio bonos extitisse· i· sine vitio iustosq3 fuisse· i· innocētes sed nō iustos· id ē virtutū exercitiū hn̄tes· Nondum enī p̄diti erāt v̄tutib᷑ q̄ stātib᷑ apposite fuerunt in ꝯfirmatione p gr̄am· alijs v̄o p liberū arbitriū superbientibus ⁊ ideo cadentib᷑; aliquā etiaz

fuisse morulam aiunt inter creationem et lapsum et cõfirmationẽ. et in illa breuitate tpis oms boni erant. nõ quidẽ per vsum liberi arbitrij. sed p creatiõis beneficiũ. et tales erãt qui stare poterant. i. nõ cadere p bona creationis et cadere p liberũ arbitriũ. Poterant enĩ peccare et nõ peccare. sed nõ poterant pficere ad meritũ vite. nisi grã superadderetur que addita est quibusdã in cõfirmatione. Et ad hoc cõfirmandũ vtunt testimonio Augustini. qui sup Genẽ. dicit angelicã naturaz primo informẽ creatã et celum dictã. postea formatam et lucem appellatã. qñ ad creatorem est cõuersa pfecta dilectione ei inherẽs. vñ prius dictum est. In pncipio creauit deus celuz et terram. et postea subditũ. dixit deus. fiat lux et facta est lux. qr in pmo agitur de creatione spũalis nature informis. postea de formatione eiusdem. Ratio qz obuiat illis qui dicunt angelos creatos fuisse malos. Non enĩ potuit creator optimus auctor mali esse. et ideo totum bonũ erat qd ex ipso illis erat. et totuz bonum erat qñ ex ipso totum erat. Hoc mõ pbat q boni erant omnes angeli qñ primo facti sunt. sed ea bonitate. quam natura incipiens acceperat.

Aug9. autoritate illa cõfirmat hoc eẽ

Rõne idem astruit.

Probationẽ Augustini cõtra illos inducit qui dicũt angelos factos malos. verba etiã Job determinat que illi p se inducebãt. f

Ideoqz Augus. exterminans opinionẽ eor qui angelos creatos fuisse malos putant. aucte et rõne pbat bonos fuisse creatos. et vba pmissa dñi Job. que illi p se inducebãt quõ sint intelligenda aperit dicens sup Genẽ. Omnia inquit fecit deus valde bona. Naturam g angelor bonam fecit. Et qr iniustuz est vt nullo merito hic in aliquo qd creauit deus damnet. nõ naturã sed voluntatẽ malã puniendã esse credendum est. nec eius naturã significataz esse cum dicit. hoc est initiuz figmenti dei zc. Sz corpus aereum qd tali volũtati aptauit deus: vel ipsam ordinationem dei in qua eũ initiũ etiã fecit vtilem bonis vel ipsius angeli facturam. qr et si psciret deus voluntate malũ futurum. fecit tñ eum puidens quãta de illa sua bonitate esset facturus. Figmentũ g dei dicit qr cum sciret eũ deus volũtate malũ futurum vt bonis noceret. creauit tñ illũ vt de illo bonis pdesset. hoc aũt fecit vt illudat ei. Illuditur enĩ ei cũ sanctis pficit temptio eius. Sicut et mali hoies quos deus malos futuros puidens: creauit tñ ad sanctor vtilitatẽ. illuduntur: cum pstat sanctis eor temptatione pfectus. Sed ipse est initiũ quia pcedit antiquitate et principatu malicie. Hec aũt illusio fit angelis malis et hominibus malis p angelos sanctos. quia subdit eis angelos malos et hoies malos: vt nõ qtum nitunt. sed qtũ sinunt possint nocere. Ecce apte ostidit qualiter pdicta vba Job intelligenda sint. et angelicam naturã bonã creatã esse asseruit.

Quõ intelligenda sint verba pmissa dñi disserit euidenter tradens angelos esse creatos bonos. et post creationẽ cecidisse. g

Deinde qualit ver ba dñi que supra posuit accipiẽda sint Aug9. aperit. vbi etiam sua que pdixit verba determinat euidenter docẽs angelos bonos fuisse creatos. et post creationẽ interposita aliqua morula cecidisse ita inquiens. Qr putat diabolus nunqz in veritate stetisse. nunqz btãm vitam duxisse. sed ab initio cecidisse. non sic accipiendũ est vt malus a bono deo creatus esse putet quasi ab initio nõ cecidisse diceretur. Nõ enĩ cecidit si talis. s. malus factus est. A quo enĩ caderet: Factus g prius statim a veritate se auertit ppria potestate delectatus. beateqz vite dulcedinẽ nõ gustauit. quã acceptam nõ fastidiuit. sed nolendo accipere amisit. Sui g casus pscius esse non potuit. qr sapientia fructus est pietatis. Continuo aũt vt factus est cecidit nõ ab eo qd accepit. sed ab eo qd acciperet. si deo subdi voluisset. Ecce h aperte declarat angelos bonos creatos fuisse. et post creatioz cecidisse. et fuit ibi aliqua morula licet breuissima. Qd Origenes confirmat sup Ezech. di. Serpens est hostis cõtrarius veritati. non tñ a pncipio nec statim supra pectus et ventrẽ suuz ambulauit. sicut Adam et Eua nõ statim peccauerũt: ita et serpens aliqñ fuit nõ serpens cũ in padiso deliciar moraret. deus enĩ maliciã nõ fecit. Ecce apte dicit post creationẽ interposita morula cecidisse. Ideoqz illa vba sic accipienda vident. homicida erat ab initio vel mẽdax. i. statim post initiuz qñ sibi eqlitatẽ dei pmisit et seipsuz occidit. qui homo dicit in euãgelio nec in veritate stetit. qr in ea nõ fuit. sed ab initio tpis. i. statim post initiũ tpis apostatauit. Põt etiã et sic accipi illud. ab initio homicida fuit vel mendax. i. ex quo homo fuit cõditus quẽ p inuidiã in mortez pcipitauit et fallaciter seduxit. Ex pdictis g liquet angelos bonos oẽs eẽ creatos. et post creatiõnẽ qsdã cecidisse a bono. qd habuissent et pstitissent.

Quod triplex fuit sapientia in angelis ante casum vel confirmationem. b

Hic inquiri solet quam

sapientiam habuerunt ante casum vel confirmationem: Erat in eis triplex naturalis cognitio qua sciebant quod facti erant et a quo facti erant et cum quo facti erant. et habebant aliquam boni et mali noticiam. intelligentes quid appetendum vel respuendum illis foret.

An aliquam dei habuerint dilectionem vel sui inuicem. i

Solet etiam queri

vtrum aliquam dei vel sui dilectionem inuicem habuerint: Ad quod dici potest quod naturalem dilectionem habebant. vt memoriam et intellectum et ingenium qua deum et se aliquatenus diligebant. per quam tamen non merebant.

Ista est distinctio tertia huius secundi libri. In qua magister postquam egit de creatione angelorum quo ad conditiones extrinsecas. incipit agere de eodem quo ad conditiones eorum intrinsecas. Et circa hoc tria facit. Nam primo ostendit conditiones eorum in naturalibus. Secundo ostendit conditionem eorum in gratuitis. Tertio facit hoc idem in quibusdam meritoriis. Primum facit a principio distinctionis vsque ibi. Illud quoque. Secundum ab inde vsque ibi. Hic inquiri. Tertium vsque ad finem distinctionis. Et tantum in generali. In speciali sententia magistri stat in tribus propositionibus. quarum prima est hec. Angeli in principio sue creationis differenter acceperunt essentie simplicitatem. distinctam subsistendi personalitatem. intelligendi perspicacitatem et arbitrii libertatem. Istam propositionem magister probans proponit quod quatuor sunt circa creationem angelorum consideranda que in principio sue creationis acceperunt. quorum duo prima pertinent ad eorum substantiam. cuiusmodi sunt essentie eorum. immaterialis simplicitas. et distinctionis eorum personalis diuersitas. Tertium vero spectat ad eorum formam. scilicet intelligendi perspicacitas. Quartum vero spectat ad eorum potestatem. scilicet volendi libertas. Hec quatuor omnes angeli in sua creatione acceperunt. non tamen equaliter. sed dispares in his creati fuerunt. Unde infert quod sicut differentem naturam in angelis sequitur differens cognitio. ita etiam differens gratie collatio. et differens arbitrii libertas. Secunda propositio est hec. Quod angeli nulla malicia cuiuscunque culpe in sua creatione fuerunt deprauati. Hanc propositionem magister probans querit. Utrum angeli creati sunt boni vel mali. et vtrum aliqua morula inter eorum creationem et lapsum extiterit. Ad quas questiones simul respondens recitat opinionem quorundam dicentium angelos fuisse creatos malos nec fuisse moram inter eorum creationem et lapsum. quod confirmat auctoritate euangelii Johannis. vbi christus dicit diabolum homicidam fuisse et in veritate non stetisse. Et auctoritate Job. iiii. vbi dicitur quod diabolus est initium figmenti dei ad illudendum ei. Confirmant illud auctoritate beati Augustini. qui etiam probant angelos qui persliterunt fuisse creatos perfectos et beatos. Postea recitat aliam opinionem et prime contrariam que dicit omnes angelos fuisse creatos bonos et iustos. quantum ad carentiam mali et iniusticie. sed non quantum ad gratiam consummatam. Et dicit etiam moram fuisse inter creationem et lapsum. Quam opinionem confirmat auctoritate beati Augustini. et probat eam ratione que stat in hoc. Quod cum deus sit optimus non potest mala creatura per ipsum produci. imo si angelum malum creasset nequaquam malum ipsius puniret. Deinde soluit autoritates pro alia opinione allegatas dicens. quod diabolus dicitur initium figmenti dei. eo quod deus preuidit quando ipsum fecit quanta bona de eius malicia prouenirent cum ad eius temptationes sancti proficerent. Similiter dicit ipsum in veritate non stetisse. quia a veritate cecidit a qua non cecidisset si in veritate creatus non fuisset. Dicit etiam ipsum fuisse homicidam ab initio. quia statim post initium temporis apostatauit. et seipsum occidit. Vel dicitur homicida ab initio conditionis hominis quem per fallaciam seducendo occidit. Tertia propositio est hec. Quod spiritus angelici creati mox naturali cognitione sui et creatoris licet non meritorie erant decorati. Hanc magister probans dicit quod omnes angeli a principio sue creationis cognouerunt deum et se et ceteras creaturas. Unde intellexerunt quid appetendum et quid respuendum foret. et tam boni quam mali noticiam habuerunt. Similiter deum et se naturali dilectione quadam sed non meritorie dilexerunt quia radix meriti. scilicet gratia eis adhuc non fuit addita. Et tantum in speciali.

An perfectos et beatos creauit deus angelos. an miseros et imperfectos. a

Post hec videndum

est vtrum perfectos et beatos creauit deus angelos. an miseros et imperfectos: Ad quod dici potest quod nec in beatitudine nec in miseria creati sunt. Miseri enim ante peccatum esse non potuerunt. quia ex peccato miseria est. Nam si non fuisset peccatum nulla esset miseria. Beati quoque nunquam fuerunt illi qui ceciderunt. quia sui euentus ignari fuerunt. i. peccati et supplicii futuri. Si enim lapsum suum presciuerunt aut vitare voluerunt sed non potuerunt. et ita erant miseri. aut potuerunt sed noluerunt. et ita erant stulti et maligni. Ideoque dicimus quia non erant prescii euentus sui. nec eis data est cognitio eorum que futura erant super eos. Boni vero et qui persliterunt forte sue beatitudinis prescii fuerunt. Unde Augustinus super Genesim. Quo inquit beatus inter angelos fuit qui futuri peccati atque supplicii prescius non fuit: Queritur autem cur non fuerit: Forte hoc deus reuelare diabolo noluit quid facturus vel passurus esset. Ceteris vero reuelare voluit quod in veritate mansuri essent. His verbis videtur Augustinus significare quod angeli qui corruerunt non fuerunt prescii sui casus. ideoque beati non fuerunt. Et quod angeli qui persliterunt beatitudinem sibi affuturam presciuerunt. atque de ea certi in spe extiterunt. unde quodammodo iam beati erant. Et reuera si fuisset. posset illos dici aliquo modo fuisse beatos. alios vero non. qui nescierunt euentum suum.

Quod non fuerunt mali angeli prescii sui casus boni vero forte fuerunt prescii futuri boni.

Quod opinando hoc dixerit non asserendo.

scz q angeli qui persliterunt presciȷ fuerunt futuri boni. b

Sz hoc magis opi nando ⁊ querẽdo dicit Aug⁹. q̃ asserendo. Unñ ⁊ huic opinioni oppõnẽs ꝯsequẽter subdit. Sz quare discernebant illi a ceteris? Ut de⁹ istis que ad ipsos ptinerẽt nõ reuelaret. Aliȷs võ reuelaret. cũ nõ prius sit ipse vltor q̃ aliquis peccator. nõ enĩ damnat ipse innocẽtes. Hic videt innuere q nec peccaturis futurum malũ nec pmansuris futurũ bonũ reuelauerit. Ideoq̃ nec illi q ceciderunt vnq̃ nec illi qui pstiterũt vsq ad ꝯsumationẽ beati fuerunt. qz beati nõ poterãt esse. si de beatitudine certi nõ erant. vel si dãnationis incerti erant. vñ Aug⁹. in eodem. Dicere inquit de angelis q in suo genere beati esse pñt damnationis vel salutis incerti. q̃bus nec spes eẽt q mutandi essent in meli⁹ nimia psumptio ẽ. Quõ enĩ beati esse possunt. quib⁹ est incerta sua beatitudo

Summã colligit pdictoꝝ ꝯfirmãs oẽs angelos ante ꝯfirmationẽ vel lapsum nõ fuisse beatos nisi p beatitudinẽ accipiat illũ statuz innocẽtie in quo fuerũt ante casum. c

Ex predictis consequit q angeli q corruerunt nunq̃ beati fuerunt. nisi beatitudinẽ aliquis accipiat illum statũ innocẽtie in quo fuerũt ante peccatũ. Illi võ qui pstiterunt aut suã beatitudinẽ futurã deo reuelante pscierunt. ⁊ ita spei certitudine aliquo mõ beati fuerũt vl incerti extiterunt sue beatitudinis. ⁊ ita alit beati nõ fuerũt q̃ reliqui q ceciderunt. Mihi aũt qõ posterius dictũ est pbabilius videt.

Respõsio ad id qõ querebat. an angeli eẽnt creati pfecti aut impfecti. et dicit q pfecti fuerunt fm aliq̃d. ⁊ impfecti fm aliq̃d. d

Ad hoc autẽ q querebat vtrum pfecti vel impfecti fuerint creati. dici potest qz quodãmodo pfecti fuerũt. ⁊ quodãmodo alio imperfecti. Non enĩ vno modo aliquid dicit pfectum sed pluribus.

Q tribus modis dicit pfectuz fm temp⁹ fm naturam. ⁊ vniuersaliter pfectum. e

Dicitur nanq̃ perfectum trib⁹ modis. Est enĩ pfectũ fm tpus et est pfectuz fm naturã. et est vniuersaliter pfectum. Scdm temp⁹ pfectuz est qõ habet quicq̃d tempus reqrit ⁊ cõuenit fm tpus haberi. ⁊ hoc mõ angeli erant pfecti añ ꝯfirmationem vel lapsum. Scdm naturã pfectũ est qõ habet quicq̃d debitũ est. vel expedit nature sue ad glorificationẽ. ⁊ hoc mõ pfecti fuerunt angeli post ꝯfirmationẽ. ⁊ erũt sancti post resurrectionẽ. Uniuersalit ⁊ summe pfectũ est. cui nihil vnq̃ deest: ⁊ a quo vniuersa pueniũt bona. qõ est solius dei. Prima g pfectio est nature condite. secunda nature glorificate. tertia nature increate.

Predicta breuiter tangit addens quales fuerũt angeli in ꝯuersione ⁊ auersione. f.

Quales fuerunt angeli in creatione ostẽsum est. boni. s. ⁊ nõ mali. iusti. i. innocẽtes et pfecti quodãmõ. Alio vero modo impfecti. Beati võ non fuerunt vsq ad ꝯfirmationẽ. nisi beatitudo accipiat vt iam dictũ est: ille status innocentie ⁊ bonitatis in quo conditi sunt.

Ista est distinctio. iiij. hui⁹ secundi libri. In qua magister postq̃ egit de ꝯditionib⁹ angeloꝝ quo ad statum inchoationis. Agit de ꝯditionibus eoruz quo ad statum continuationis. Et tria facit fm tres questiones quas mouet. Primo enĩ inqrit an angeli fuerunt creati beati vel miseri. Secundo an angeli mali sui lapsus fuerũt prescij. Tertio an oẽs fuerunt pfecti creati. Primũ facit a principio distinctionis vsq ibi. Queritur aũt cur. Secũduz ab inde vsq ibi Ad hoc aũt. Tertium vero ab inde vsq ad finem distinctionis. Et tñ in generali. In speciali aũt sententia magistri stat in tribus ppositionibus. quaꝝ prima est hec. Angeli pprie nec beati nec miseri fuerũt creati. Hanc ppositionem mgr inuestigans ppõit primo. Utrum angeli sunt creati beati vel miseri. perfecti vel impfecti. Et respondet ad primum istoꝝ dicens. q nulli angeli sunt creati miseri vel beati. q nõ miseri patet. qz dato q sic. hoc videt maxime veruz esse de malis angelis. sed illi nõ fuerunt miseri creati. quia nõ fuerunt creati in peccato. qõ quidem peccatum solum miseria consequit. q etiam ipsi demones nõ fuerunt creati beati. patet ex hoc q nõ habuerũt certitudinez sui status nec sui casum pscíuerũt. Q etiam beati angeli nõ fuerũt creati beati. patet ex hoc q ante lapsum nulla fuit distinctio bonoꝝ angeloruz a malis. ⁊ tam boni q̃ mali fuerunt incerti sui status licet dicat Aug⁹. bonos suum statum pscíuisse. ⁊ nõ malos. qõ tamen magister dicit beatum Augustinũ plus dixisse inquirendo q̃ asserendo. Ex pdictis infero secundam ppositionem que est. Q angeli videlicet mali suum casum ⁊ boni suam ꝯfirmationem nõ pscíuerunt. Patet ista ppositio ex pdictis. Tertia ppositio est hec. Q angeli tam boni q̃ mali añ confirmationem bonoꝝ et lapsum maloꝝ omnem perfectionem p illo tempore eis congruẽtem habuerunt. Hanc ppositionem pbat respondendo ad questionem talem. scz vtrum angeli sint creati pfecti vel impfecti. Pro cuius euidentia magister ponit triplicẽ

ꝑfectionem. Quarum prima attenditur fm tempus Secunda fm naturam. Tertia fm vniuersalem omnium bonorum abundantiam. Primam habuerunt omnes angeli mox creati. quia nihil ꝑfectionis conueniebat eis ꝓ illo tempe quod nō habuerunt. Secundam que includit omne illud cuiꝰ natura capax est nō habuerūt mox creati sed stantes in grā accepe runt illam ꝑfectionem in grā cōfirmati. Tertia vero nemo habet nec habere pōt preter solū deū. Ex qua distinctione mgr̄ concludit angelos quodāmodo fuisse ꝑfecte creatos. s. quo ad ꝑfectionem tpis illius. ⁊ quodāmodo nō ꝑfectos. s. quo ad ꝑfectionem nature. sed nullo modo ꝑfectos quo ad tertiam ꝑfectionem vniuersalem que includit oīm bonoꝝ abundantiam. Et tm̄ in speciali.

De conuersione et ꝯfirmatione stantium et auersione ⁊ lapsu cadentium. a

Post hec consi

deratio adducet inquirere quales effecti sint. dum diuiderētur auersione ⁊ ꝯuersiōe. Post creationē nanq3 mox qdam conuersi sunt ad creatorem suū quidam auersi. Conuerti ad deū fuit ei charitate adherere. auerti odio habere vel inuidere. Inuidie nanq3 mater ē supbia. qua voluerunt se parificare deo. In cōuersis quasi in speculo relucere cepit dei sapia qua illuminati sunt. Auersi vō excecati sunt. Et illi qdem ꝯuersi sunt ⁊ illuminati a deo grā apposita. Isti vō sunt excecati nō inmissione malicie sed desertiōe grē a qua deserti sunt. nō ita ꝙ ꝑus dedita subtraheret. sed qꝛ nunq3 est apposita vt ꝯuerterent. Hec est ḡ ꝯuersio ⁊ auersio qua diuisi sunt q̄ natura boni erāt. vt sint alij supra illud bonū ꝑ iusticiam boni. alij illo corrupto ꝑ culpam mali. cōuersio iustos fecit. ⁊ auersio iniustos. Utraq3 fuit voluntatis. ⁊ volūtas vtriusq3 libertatis.

De libero arbitrio breuiter tangit docēs quid sit. b

Habebant eni omnes

liberum arbitriū qđ est libera potestas et abilitas volūtatis rōnalis. Poterant eñ voluntate eligere qđlibet ⁊ rōne iudicare. i. discernere in qbus ꝯstat liberum arbitrium nec creati sunt volētes auerti vel conuerti. sed abiles ad volendū hoc vel illud et post creationem spontanea voluntate alij elegerunt malū. alij bonum. ⁊ ita discreuit deꝰ lucem a tenebris. sicut dicit scriptura. i. bonos angelos a malis. ⁊ lucē appellauit diem. noctem vō tenebras. qꝛ bonos angelos gratia sua illuminauit. malos vō excecauit.

Post creationem aliquid datum est stantibus ꝑ qđ conuerterent. nec merito aliquo sc3 gratia cooperans. c

Si autem queritur

vtrum post creationem cōuersis aliquid collatum sit ꝑ quod conuerterent. i. diligerent deum: Dicimꝰ quia est eis collata gratia cooperans sine qua nō potest ꝓficere rōnalis creatura ad meritū vite. Cadere eñ potest ꝑ se. sed proficere nō potest sine gratia adiuuante.

Qua grā indigebat angelꝰ ⁊ qua nō d

Non indigebat an-

gelus gratia ꝑ quā iustificaret. quia malus non erat. sed qua ad diligendū deum perfecte ⁊ obediendum adiuuaret. Operans qdem gratia dicit qua iustificat impius. i. de impio fit pius. de malo bonus. Coopans vō gratia qua iuuat ad beniuolendū efficacit ⁊ deum ꝑ omnibꝰ diligendū ⁊ ad operandū bonum. ⁊ ad ꝑseuerandum in bono ⁊ hmōi. de quibus postea plenius dicemꝰ. Data est ergo angelis qui ꝑstiterunt cooperans gratia per quam cōuersi sunt vt deum perfecte diligerent. Cōuersi ergo sunt a bono quod habebant nō perdito: ad maius bonum qđ nō habebant. ⁊ facta est ista conuersio ꝑ gratiam coopantem libero arbitrio. que gratia alijs qui ceciderunt apposita nō fuit.

Que sit grā operās ⁊ que cooperans.

An sit imputandū illis q̄ auersi sunt. e

Ideoq3 a quibusdā

dici solet nō esse imputandum illis qui auersi sunt ⁊ nō conuersi. quia sine gratia ꝯuerti nō poterant. Sed illa nō est eis data. nec culpa illorum fuit ꝙ non est data. qꝛ in eis nulla culpa adhuc ꝑcesserat. Ad quod dici potest quoniā quibus apposita est ipsa gratia non fuit ex meritis eorum. alioquin iam nō esset gratia. si ex merito quod esset ante gratiam daretur.

Qua culpa gratia non est data eis qui ceciderunt. f

Qz vero alijs non ē

data. culpa eoꝝ fuit. qꝛ cū stare possent noluerūt q̄usq3 grā apponeret. sicut alij ꝑstiterūt donec illis cadētibꝰ ꝑ supbiā eis grā apposita ē. Apte ḡ cadenciū culpa i h̄ dep̄hēdi pōt. qꝛ l3 sine grā neq̄rēt ꝓficē quā nōdū accepe-

rant· ꝑ id tñ qđ eis collatũ erat in creatione poterant non cadere·i·stare: quia nihil erat qđ ad casum eos cõpelleret· sed sua spontanea voluntate declinauerunt· qđ si nõ fecissent· qđ datum est alijs vtiqꝫ daretur ꝛ istis·

Q angeli in ipsa confirmatione beati fuerunt· sed vtrum eam meruerunt ꝑ gratiaꝫ tunc sibi datam ambiguum est· de hoc enĩ diuersi diuersa sentiunt· g

Hic queri solꝫ vtrũ

in ipsa ꝯfirmatiõe beati fuerint angeli· et an ipsam beatitudinẽ aliquo modo meruerint Q in ipsa ꝯfirmatione beati fuerũt: plures ꝯstant autoritates· ꝛ ideo ꝓ constanti habendum est· Utrum ħo ꝑ grãm tunc sibi datam ipsam beatitudinem meruerunt ambiguum est· Quibusdam enĩ placet ꝙ eam meruerunt ꝑ grãm quaꝫ in ꝯfirmatione ꝑceperunt· simulqꝫ in eis meritum ꝛ p̃mium fuisse dicunt· nec meritum p̃cessisse p̃miuꝫ tꝑe sed causa· Alijs aũt videt ꝙ beatitudinem quã receperunt in ꝯfirmatione ꝑ grãm tunc appositam nõ meruerunt dicẽtes tunc nõ fuisse eis collataꝫ grãm ad merendũ sed ad beate viuendum· nec tunc eis datum esse bonũ quo mererent· sed quo feliciter fruerentur Q aũt tunc in premium acceperunt ꝑ obsequia nobis exhibita· ex dei obedientia ꝛ reuerentia mereri dicunt· ꝛ ita p̃mium p̃cessit merita· ꝛ hoc mihi magis placere fateor·

Ista est distinctio·v· huius secundi libri· In qua magister postꝙ̃ egit de angelorum cõmuni creatione. incipit modo agere de eoꝝ conuersione ꝛ auersione. Et tria facit. Nam primo agit de modo cõuersionis ꝛ auersionis. Secũdo de gratia supaddita ad actum conuersionis. Tertio de vsu gratie. s. de merito ꝯfirmationis. Primum facit a principio distinctionis vsqꝫ ibi. Si autẽ queritur. Secundum ab inde vsqꝫ ibi. Hic queri solet. Tertium ab inde vsqꝫ ad finem distinctionis. Et tñ in generali. In speciali sententia magistri stat in tribus ꝓpositionib᷒. quarum prima est hec. Sicut aliqui angeli ꝑ superbam auersionem effecti sunt mali ꝛ excecati. ita alij ꝑ charitatiuam ꝯuersionem facti sunt boni ꝛ illuminati. Hanc ꝓpositionem magister ꝓbans dicit ꝙ quidam angelorum post eoꝝ creationem ad deum conuersi ꝛ sibi per charitatem adherentes illuminati sunt per gratiam. Alij vero auersi ꝛ deum odio habentes excecati fuerunt. nõ quidem ex malicie immissione sed grẽ subtractione. que quidem cõuersio iustos fecit ꝛ auersio iniustos. Et subdit ꝙ tam causa conuersionis ꝙ̃ auersionis fuit libertas arbitrij ꝑ quam quidam ipsoꝝ bonum alij vero malũ elegerũt. Secunda ꝓpositio est hec. Q boni angeli sua ꝯuersione grãm nõ opantẽ sed cooperantẽ meruerunt. Hanc mgr̃ ꝓbans querit Utrum angelis bonis ad hoc vt ꝯuerterent apposita fuit gratia. Et r̃ndet ꝙ eis fuit apposita gratia cooperans. sed nõ operans. qꝛ gratia opante que est idem ꝙ iustificatio impij nõ indigebant eo ꝙ mali nõ erãt. Sed indiguerunt grã coopante seu ꝓmouente eos ad conuertendum se ad deũ. ꝛ hec gratia iuuat ad bonum ꝑficienduꝫ. Et subinfert ꝙ ꝙ̃uis ipsa gratia cooperans in potestate cadentium angelorum nõ fuit. tñ imputat ipsis ad culpam. qꝛ ipsam nõ recipientes auersi sunt. eo ꝙ ipsam habere poterat ꝛ apposita eis fuisset si ꝑstitissent. Tertia ꝓpositio est hec. Angeli ꝑ cooperantem grãm eis in ꝯuersione appositam nõ antecedenter sed ꝯsequẽter. beatitudine meruerunt. Hanc magister ꝓbans querit. Utrum angeli boni in ipsa sua ꝯfirmatione beati fuerunt. ꝛ vtrum in ipsa eorum ꝯuersione beatitudinẽ meruerunt. Primũ istoꝝ quesitorum magister simpliciter cõcedit. Et circa secundum recitat opiones dicens. quosdam dicere angelos suam beatitudinẽ in ipsa eorum cõuersione ad deum meruisse. ita ꝙ meritũ ꝛ p̃mium simul ꝛ semel in eis fuerunt. Alios aũt dicit opinantes fuisse ꝙ beatitudinem quã in ipsaꝝ conuersione acceperũt ꝑ obsequia que hominibus p̃stiterunt ꝛ p̃stant. meruerũt ꝛ merent. ita ꝙ p̃mium nõ precessit meritũ. Et istam opinionem videt mgr̃ fouere. Et tñ in speciali.

Q de maioribus ꝛ minoribus quidaꝫ ceciderũt· inter quos vnus fuit celsior· scilicet lucifer· a

Preterea sciri

oportet· qm̃ sicut de maioribus ꝛ de minorib᷒ quidam ꝑstiterũt ita de vtroqꝫ gradu q̃dam corruerunt· Inter quos vn᷒ fuit oĩbus alijs cadentibus excellentior· nec inter stantes aliquis eo fuit dignior sicut testimonijs autoritatum monstrat· Ait enĩ Job· Ipse p̃ncipiũ viaꝝ dei· Et in Ezechiele legit· Tu signaculum similitudinis plenus scĩa ꝛ ꝑfectione decorus in delitijs paradisi dei fuisti· Qđ Gregorius exponens ait· Quãto in eo subtilior est natura· eo magis in illo imago dei similit᷒ insinuat impressa· Item in Ezechiele legit· Omnis lapis preciosus operimentũ eius·i· omnis angelus quasi operimentũ ei᷒ erat· quia vt dicit Grego· in alioꝝ compatione ceteris clarior fuit· vñ vocatus est lucifer· sicut testat Esa· Quomodo inquit cecidisti lucifer qui mane oriebaris ꝛc· qui nõ vn᷒ ordo ħ vnus spiritus accipiẽdus est· qui teste Isido· postꝙ̃ creatus est eminentiã nature ꝛ ꝓfunditatem scientie sue ꝑpendens in suum creatorem supbiuit intantũ ꝙ etiam deo se equare voluit· vt in Esaia dicit· In celum ascendam super astra celi· ꝛ exaltabo solium meũ et ero similis altissimo· Similis quidem deo esse voluit nõ ꝑ imitationem· sed ꝑ equalitatem potentie·

Job· Ezechiel·

Unde et quo deiectus fuerit merito sue superbie· b

Et tante superbie

merito de celo .i. de empireo in quo cũ alijs fuerat deiect⁹ est in istũ caliginosum aerem cũ oibus sue prauitatis cõsortibus. Nam vt Joh. ait in Apocal. Draco de celo cadẽs secum traxit tertiã ptem stellarũ. qꝛ lucifer ille alijs maior non solus cecidit. sed cum eo alij multi q̃ ei in malicia ↄsenserunt eosqꝫ cadẽtes hui⁹ caliginosi aeris habitaculũ recepit Et hoc ad nr̃am pbationẽ factũ est. vt sit nobis exercitationis causa. Vñ aplus. Colluctatio est nobis aduersus pncipes et ptãtes mundi hui⁹ ꝛ aduersus rectores tenebrarũ. ↄtra spũalia nequicie in celestibus. qꝛ demones q̃ sunt spũales ꝛ neqꝫ in hoc turbulento aere nobis ppinquo qđ celum appellat̃ habitant. Vñ ꝛ diabolus pnceps aeris dicit̃.

Q nõ est concessum eis habitare in celo vel in terra. c

Non eni est eis con

cessum habitare in celo. qꝛ clarus locus est ꝛ amenus. nec in t̃ra nobiscũ ne hoĩes nimis infestarent. Sꝫ iuxta apli Petri doctrinã in epl̃a canonica traditã: in aere isto caliginoso q̃ eis quasi carcer vsqꝫ ad temp⁹ iudicij deputatus est. Tũc aũt detrudent̃ in barathrũ inferni. ſm illud. Ite maledicti in ignẽ eternum q̃ parat⁹ est diabolo ꝛ angelis eius.

Q demones alij alijs presunt et habent etiam alias ꝑlationes. d

Et sicut int̃ bonos

angelos alij alijs ꝑsunt. ita et int̃ malos alij alijs ꝑlati sunt. ꝛ alij alijs subiecti. q̄diu durat mũdus. angeli angelis. demones demonibus. hoĩes hominib⁹ ꝑsunt. Sꝫ in futuro oĩs euacuabit̃ ꝑlatio vt docet aplus. Habẽt quoqꝫ ſm modũ scie maioris vel mioris ꝑlationes alias maiores vel minores. Quidã enĩ vni ꝓuincie alij vni homini. aliqui vni vitio ꝑsunt. Vñ dicit̃ spũs supbie. spũs luxurie ꝛ hmõi. qꝛ de illo vitio maxie põt hoĩes temptare a quo noiat̃. Inde etiã est q noĩe demonis diuitie vocant̃. s. mãmona. Est enim mãmon nomen demonis. quo noĩe vocant̃ diuitie ſm syrã linguã. Hoc aũt nõ ideo est q diabolus in ptãte habeat dare vl' auferre diuitias cui velit. sed qꝛ eis vtit̃ ad hominũ temptationem ꝛ deceptionẽ.

An omnes demones sint in hoc aere caliginoso. an aliqui sint in inferno. e

Solet autẽ queri

vtrũ oẽs in isto aere caliginoso sint. an aliq̃ iam sint in inferno: Q in inferno quotidie descẽdant aliq̃ demonũ verisimile ẽ. qꝛ aĩas illuc cruciandas deducũt. ꝛ q illic aliq̃ semꝑ sint alternati forte vicib⁹. nõ ꝓcul est a vero qui illic aĩas detinent atqꝫ cruciant. Q aũt aĩe malorũ illic descẽdant atqꝫ illic puniant̃. ex eo cõstat q xp̃us ad inferos descendit vt iustos q̃ ibi tenebant̃ educeret. Si enĩ iusti illuc descendebãt. multo magis iniusti. ꝛ sicut tradit autoritas cum iustos eduxit iniquos ibi reliquit. Momordit enim infernum nõ absorbuit.

Quidã putant luciferũ esse in inferno religatũ ex quo temptauit christũ ꝛ vict⁹ fuit quẽ dicũt pmũ hoiem temptasse ꝛ vicisse. f

De lucifero autem

quidam opinant̃ q ibi religatus sit ꝛ ad nos temptãdos nunc accessum nõ habeat. qꝛ in Apocal'. legit̃. Cum ↄsummati fuerint mille anni. soluet̃ sathanas de carcere suo ꝛ exiet ꝛ seducet gentes. qđ erit nouissimo tꝑe antichristi q̃ñ erit tanta tribulatio. vt etiã si fieri põt moueant̃ electi. Quẽ ibi religatũ dicũt ab eo tꝑe quo temptauit christũ in deserto vel in passione ꝛ victus fuit ab eo. Ipsũ putant primũ hoiem temptasse ꝛ vicisse. ꝛ secũdo deũ. sed ab eo victũ esse. ꝛ ideo ĩ inferno religatũ. Alij aũt putant ex q̃ cecidit ꝓ peccati sui magnitudine illuc fuisse dimersum.

Q lucifer non habet potestatem quã habebit tꝑe antichristi. g

Sed siue in infernũ

dimersus sit siue nõ. credibile est eũ nõ habere ptãtẽ accedẽdi ad nos quã habebit ĩ tꝑe antixp̃i. in q̃ fraudulent̃ ac violent̃ opabit̃. ꝛ ideo forte dr̃ tũc soluẽdus. qꝛ tũc dabit̃ ei potestas a deo temptãdi hoies quã mõ nõ hꝫ.

Q demones semel victi a sanctis nõ accedunt amplius ad alios. h

Alijs quoqꝫ qui a

sanctis iuste ꝛ pudice viuentib⁹ vincunt̃ ptãs alios temptãdi videt̃ adimi. Vñ Origenes. Puto inqt sane: qꝛ scti repugnãtes adũsus istos incẽtores ꝛ vincẽtes minuãt exercitũ demonũ. vl' vt q̄ plimos eorũ infirmãt. nec vltra fas sit illi spũi q̃ ab aliq̃ scõ caste ꝛ pudice

Origenes

viuendo victꝰ est impugnare iterum alium hominē. Hoc aūt putant quidam intelligendū tm̄ de illo vitio in quo superatꝰ est. vt si de superbia aliquē virum sanctū temptat ꝛ vincitur. vlterius nō liceat illi illum vel alium de supbia temptare.

Jsta est distinctio. vj. huius secundi libri. In qua magister postq̄ tractauit de auersione ꝛ conuersione bonoꝝ et maloꝝ angelorum. Incipit agere de ꝯsequentibus auersionem malorum q̄tum ad casum locialem. Et tria facit. Nam primo determinat de ꝓiectione ipsoꝝ in hunc aerem caliginosum. Secūdo de descensu eorum ad infernum. Tertio de ꝯfusione ipsorum cum vincunt̄ in temptationibus hominū. Primum facit a principio distinctionis vsq̄ ibi. Et sicut inter. Secūdum ab inde vsq̄ ibi. Alijs quoq̄. Tertium Ꝺo vsq̄ ad finem distinctionis. Et tm̄ in generali. In speciali aūt sententia magistri stat in tribꝰ ꝓpositionibꝰ. quaꝝ prima est hec. Lucifer supmus angelus ꝛ sibi de singulis ordinibus assentientes superbe dei equalitatē appetendo corruerunt. ꝛ in isto caliginoso aere sunt incarcerati. Hanc ꝓpositionem magister insinuans ꝓponit q̄ angeli peccātes de singulis ordinibus ceciderunt. inter quos primus peccans ꝛ maioris dignitatis credit̄ fuisse lucifer. q̄ considerans eminentiā sue dignitatis in supbiam elatus est. Et istam sniam ꝓbat magister p beatum Grego. Et subdit q̄ merito ꝓ tanti peccati malicia in hūc caliginosum aerem cum socijs suis est detrusus. Nam locus celestis ꝓpter sui claritatem eis nō competebat. nec terra nec nos nimis infastarent. sed sunt in aere calinoso in signum tenebraꝝ peccati qd̄ est in eis ꝛ obꝰ exercitium nostrum vt nos temptent. Post diē vero iudicij simpliciter detrudent̄ in infernum. Secunda ꝓpositio ē hec. In malis angelis ꝛ bonis vsq̄ ad finem mundi sunt pmanentia officia plationis et subiectionis. Hanc mgr̄ ponens dicit. q̄ inter angelos tam bonos q̄ malos vsq̄ in diē iudicij est ordo prelationis. q2 qui maioris sunt scientie int̄ eos. maiorem habent plationē. ꝛ a tali platione quoq̄ denominant̄. vt qui pest vni prouincie dicit̄ princeps prouincie. qui vero preest vni homini dicit̄ angelus hominis illius. qui vero vni vitio. vtpote quia de illo maxime temptare pmittitur ab illo denominatur. vt aliquos dicimus spūs superbie. alios vero spiritus luxurie. Postea querit. Utrum aliqui demones sint iam in inferno sm̄ illud Apocal̄. Cum ꝯsummati fuerint mille anni soluet̄ sathanas de carcere suo ꝛ exiet ꝛ seducet gētes. Unde dicit aliquos fuisse opinatos q̄ lucifer temptauit ꝛ vicit primos parētes. S3 postq̄ christum in deserto ꝛ in passione temptans exiuit victus ꝛ in infernum religatus fuit. Tempore vero antichristi iterum exiturus. Alij aūt dicūt q̄ statim cum peccauit ꝓpter peccati sui magnitudinē in infernum detrusus fuit. ꝛ tempore antichristi dicit̄ soluendus. quia tunc dabitur ei potestas temptandi quam modo nō habet. Tertia ꝓpositio est hec. Demones amittunt temptandi facultatem in his vitijs in quibus a sanctis hominibus pudice viuentibꝰ semel fuerint pfecte superati. Hanc ꝓpositionem magister ponens dicit eam fore intelligendam de eodem vitio. ꝛ nō simpliciter saltem sm̄ opinionem aliquoꝝ. vt videlicet diabolus victus ab eo quem temptabat de luxuria. nunq̄ postea suū victorem de luxuria temptabit Et tm̄ de sententia huiꝰ distinctionis in speciali.

Q boni angeli adeo sunt ꝯfirmati p gratiam vt peccare non possint ꝛ mali ita obdurati in malo ꝛ bene viuere nequeant. a

Upra dictum

DI. VII

f

est q̄ angeli quiꝰ pstiterunt p gratiam ꝯfirmati sunt. ꝛ qui ceciderunt a gratia dei deserti sūt. Et boni quidem in tantū ꝯfirmati sunt p gratiam q̄ peccare nequeunt. Mali vero p maliciā adeo sunt obstinati q̄ bonam voluntatē habere siue bene velle nō valent. ꝛ si bonū sit qd̄ aliqn̄ volunt. Uolunt eni̅ aliquando aliquid fieri quod deus vult fieri. et vtiq̄ illud bonum est ꝛ iustum fieri. nec tm̄ bona voluntate illud volunt.

Q vtriq̄ liberū arbitrium hn̄t nec tm̄ ad vtrumq̄ flecti possunt. b

Sed cum nec boni

peccare possint nec mali bn̄ velle. vel bene opari. videt̄ q̄ iam nō habeant liberum arbitrium. q2 in vtranq̄ ptem flecti nō possunt: cū liberū arbitriū ad vtrūq̄ se hēat. Unde Hieronymꝰ in tractatu de ꝓdigo filio dicit. Solus deus est in quē peccatū cadere non pōt. cetera cū sint liberi arbitrij in vtranq̄ ptem flecti pn̄t. Hic videt̄ dicere q̄ omnis creatura in libero arbitrio ꝯstituta flecti potest ad bonū ꝛ ad malū. Qd̄ si ē. ergo ꝛ boni angeli ꝛ mali ad vtrūq̄ flecti possunt. q̄ ꝛ boni pn̄t fieri mali ꝛ mali boni. Ad qd̄ dicimus: q2 boni tanta gr̄a ꝯfirmati sunt vt nequeant fieri mali. ꝛ mali i malicia adeo obdurati sunt vt nō valeāt fieri boni. ꝛ tm̄ vtriq̄ habent liberū arbitrium. q2 ꝛ boni nō aliqua cogēte necessitate sed ꝓpria ac spontanea voluntate per grām quidem adiuti. bonū eligūt ꝛ malum respuunt. ꝛ mali silr̄ spontanea volūtate a gr̄a destituti bonū vitant ꝛ malū sequunt̄. ꝛ mali habent liberum arbitriū sed depssum atq̄ corruptum q̄ surgere ad bonū nō valent.

Hieronymus.

Q boni post ꝯfirmationem liberius arbitrium habent q̄ ante. c

Boni vero arbitri-

um hn̄t multo liberiꝰ post ꝯfirmationē q̄ añ. Ut eni̅ Augꝰ. tradit in ench. Nō ideo carēt libero arbitrio q2 male velle non pn̄t. multo quippe liberiꝰ ē arbitriū qd̄ nō pōt seruire pctō Neq̄ culpāda ē volūtas. aut volūtas nō est aut libera dicēda nō ē. q2 beati esse sic volūt. vt eē miseri nō solū nolunt: s3 nec prsus velle possint. nō pn̄t itaq̄ boni āgeli velle malū vl̄ velle eē misi. neq̄ h̄ hn̄t ex natura s3 ex gr̄e

bñficio· Ante grē nanq₃ ꝯfirmationē₃ potuerunt peccare angeli· ⁊ q̇dā etiā peccauerunt ⁊ demones facti sunt· Vñ Aug. in lib. ꝯtra maximinū· Creatura ꝗ natura celestiū mori potuit· q₂ peccare potuit· Nam angeli peccauerūt ⁊ demones facti sunt· quoꝝ diabolus est pnceps ⁊ qui nō peccauerūt peccare potuerūt· ⁊ cuicunq₃ creature rōnali prestatur vt peccare nō possit· non est hoc nature ꝓprie sed dei grē· Ideoq₃ solus deꝰ est q nō gratia cuiusq₃ sed natura sua non potuit nec pōt nec poterit peccare· Ecce h insinuatur q angeli añ ꝯfirmationē peccare potuerunt· sed post ꝯfirmationē nō pñt· ⁊ q potuerunt fuit eis ex libero arbitrio: qd̄ est eis naturale· Q vero mō non pñt peccare nō est eis ex natura·i· libero arbitrio· sed ex gratia ex qua grā etiam est vt ipsum libeꝝ arbitriū iam nō possit peccato seruire·

Aug.

Q post ꝯfirmationem angeli nō possunt ex natura peccare sicut ante· nō q debilitatum sit eoꝝ liberū arbitriū sed ꝯfirmatū· d

Non ergo pōt con-

firmationem angeli de natura sicut añ peccare potuerūt· nō q liberū arbitriū eoꝝ debilitatum sit p grām sed ita potiꝰ ꝯfirmatu₃ vt iam p illud nō possit bonus angelus peccare· qd̄ vtiq₃ nō est ex libero arbitrio· sed ex gratia dei· Q ergo Hiero· ait· Cetera cum sint liberi arbitrij pñt flecti in vtranq₃ partē accipi oportet ꝑm statu₃ in quo creata sunt· Talis eñ ⁊ homo ⁊ angelus creatus est qui ad vtrāq₃ flecti poterat· sed postea boni angeli ita p grām sunt ꝯfirmati vt peccare non possint· ⁊ mali ita in vitio obdurati vt bñ viuere nequeant· Siꝑr etiam illud Isidori intelligendum est· Angeli mutabiles sunt natura· immutabiles sunt gratia: quia ex natura in primordio sue cōditionis mutare potuerunt ad bonum siue ad malum· sed post p grām ita bono addicti sunt vt inde mutari nequeant· Ad hoc eni₃ repugnat gratia: non natura·

Apit quō p victa Vbā hieronymi sunt intelligenda.

Q angeli mali viuacem sensum nō pdiderunt ⁊ q̇bus modis sciant· e

Et licet mali angeli

ita p maliciam sint obdurati viuaci tñ sensu nō sunt penitus ꝓuati· Nam vt tradit Isidorus triplici accumine scientie vigent demones· sc₃ subtilitate nature· experientia temporum· reuelatione supernorū spirituū· De hoc etiam Augꝰ· ait· Spūs mali queda₃ vō de temporalibꝰ rebꝰ noscere pmittunt· partim subtilitate sensus· partim expientia temporum calidiores ꝓpter tam magnā longitudinem vite· partim sanctis angelis quod ipsi ab oīpotenti deo discūt iussu eius sibi reuelantibus· Aliqñ idem nefandi spūs ⁊ que acturi sunt velut diuinando ꝑdicunt·

Augꝰ.

Q magice artes virtute ⁊ sciētia diaboli valent· que virtus ⁊ sciētia est ei data a deo vel ad fallendum malos· vel ad monendu₃ vel exercendum bonos· f

Quoꝝū sciētia atq₃

virtute etiam magice artes exercent· q̇bus tamen tam scientia q̄₃ potestas a deo data ē· vel ad fallendum fallaces· vel ad monendū fideles· vel ad exercendam ꝓbandamq₃ iustorum patientiam· Vñ Augꝰ· in li· iij· de trinitate· Video inq̇t infirme cogitationi qd̄ possit occurrere· cur sc₃ ista miracula etiam magicis artibus fiant· Nam ⁊ magi pharaonis serpentes fecerunt ⁊ alia· sed illud ē amplius ammirandū quō magorum potentia que serpentes facere potuit· vbi ad muscas minutissimas sc₃ cinifes ventum ē· omnino deficit· qua tertia plaga egyptus cedebatur Ibi certe defecerunt magi dicentes· digitus dei est hic· vnde intelligi dat̄ nec ipsos q̇de₃ transgressores angelos ⁊ aereas potestates in imam istam caliginem tanq₃ in sui generis carcerem ab illius sublimis etheree puritatis habitatione detrusos· per quos magice artes possunt quicquid possint· non autem aliquid valere possunt nisi data desuper potestate· Datur aūt vel ad fallendu₃ fallaces sicut in egyptios· ⁊ in ipsos etia₃ magos data est· vt in eorum spirituum oꝑatione viderent̄ ammirandi a quibus fiebant damnādi vel ad monendum fideles ne tale aliquid facere ꝓ magno desiderent· ꝓpter quod etia₃ nobis in scriptura sunt ꝓdita· vel ad exercēdam ꝓbandam manifestandamq₃ iustoru₃ patientiam:

Q transgressoribꝰ angelis nō seruit ad nutum materia rerum visibilium· g

Nec putandum est

istis transgressoribus angelis ad nutum seruire hanc visibilium rerum materiā sed deo potius a quo hec potestas dat̄ q̄tum incommutabilis iudicat·

Qr nõ sunt creatores licet per eos magi ranas ⁊ alia fecerint· sed solus deus· h

Nec sane creatores

illi mali angeli dicendi sunt· qr p illos magi ranas et serpentes fecerũt· non eñi ipsi eas creauerũt· Omniũ quippe rerũ que corpaliter visibiliterq̧ nascunt̃ occulta quedã semina in corporeis mũdi huius elementis latent que de⁹ originaliter eis indidit· Ipse ĝ creator est oĩm rerum q̃ creator est inuisibilium seminũ· qr quecũq̧ nascẽdo ad oculos nostros exeunt· ex occultis seminib⁹ accipiunt ꝓgrediẽdi hic primordia ⁊ incrementa debite magnitudinis distinctionesq̧ formarũ ab originalib⁹ (vt ita dicã) regul' sumũt·

De seminib⁹ oĩm corpoꝝ quoꝝ creator ipe solus creator est.

Sicut parentes nõ dicunt̃ creatores filiorum nec agricole frugum· ita nec boni angeli nec mali· ⁊ si per eorum ministerium fiant creature· i

Sicut ergo nec pa-

rentes dicimus creatores hoĩm· nec agricolas creatores frugũ q̃uis coꝝ extrinsecus adhibitis motib⁹ ista creanda dei virtus interius operet̃· ita non solum malos· sed nec bonos angelos fas ẽ putare creatores· Sed ꝑ subtilitate sui sensus ⁊ corpis semina istarum rerũ nobis occultiora nouerunt· ⁊ ea ꝑ cõgruas temꝑationes elementoꝝ latenter spargũt atq̧ ita ⁊ gignendaꝝ rerum ⁊ accelerandoꝝ incrementorũ p̃bent occasiones· Sed nec boni hoc nisi q̃tum deus iubet· nec mali hoc iniuste faciunt· nisi q̃tum iuste ipse ꝑmittit· Nam iniqui malicia voluntatẽ suã habet iniustam· potestatẽ aũt non· nisi iuste accipit· siue ad suam penã· siue ad alioꝝ· vel penam maloꝝ vel laudem bonoꝝ·

Iniquus habet a se volũtatem malã a deo ṽo potestatẽ iuste accipit.

Sicut iustificationem mentis ita creationem rerum solus deus operat̃· licet creatura extrinsecus seruiat· k

Sicut ergo mentẽ

nr̃am iustificando formare nõ põt nisi deus· p̃dicare aũt extrinsecus euangeliũ etiã homines pñt: non solum boni ꝑ veritatem sed etiã mali ꝑ occasionem· ita creationem rerũ visibilium de⁹ interius operat̃· Exteriores aũt oꝑationes atq̧ ꝯtemꝑationes siue occasiones ab angelis tã bonis q̃ malis vel etiã hoĩbus adhibent̃· Sz hec ab hominib⁹ tanto difficilius adhibent̃· q̃tum eis desunt sensuum subtilitates· ⁊ corporum mobilitates in membris terrenis ⁊ pigris· Vñ qualibuscũq̧ angelis vicinas causas ab elementis contrahere quanto facilius est· tanto mirabiliores in hmõi operib⁹ eoꝝ existũt celeritates· sed nõ est creator nisi qui p̃ncipaliter ista format· nec quisq̧ hoc potest· nisi vnus creator deus· Aliud est eñi ex intimo ac summo causarum cardine cõdere ac ministrare creaturam· qð facit solus creator deus· Aliud autẽ ꝓ distributis ab illo virib⁹ ac facultatib⁹ aliquam oꝑationem forinsecus admouere· vt tunc vel tunc· sic vel sic· creat qð creat̃· Ista quippe originaliter ⁊ p̃mordialiter in quadã textura elementoꝝ cuncta iam creata sunt· sed acceptis oportunitatib⁹ postea ꝓdeunt·

Qr angeli mali multa possunt per nature vigorem que non possunt ꝓpter bonoꝝ angelorum ⁊ dei ꝓhibitionem· i· quia nõ ꝑmittuntur· l

Illud quoq̧ scien-

dum est q̧ angeli mali quedam possunt ꝑ nature subtilitatem: que tñ non possunt ꝓpter dei vel bonoꝝ angeloꝝ ꝓhibitionẽ· i· qr non ꝑmittunt̃ illa facere a deo vel ab angelis bonis· possent vtiq̧ fecisse cinifes q̃ ranas serpentesq̧ fecerũt· Quedã ṽo nõ possunt facere· etiam si ꝑmittant̃ ab angelis supiorib⁹ qr nõ ꝑmittit deus· Vñ Aug⁹· in li· iij· ð tri· Ex ineffabili potentatu dei fit· vt qð possent mali angeli si ꝑmitterent̃· ideo nõ possunt· qr nõ ꝑmittunt̃· Neq̧ eñi occurrit alia ratio cur nõ poterant facere cinifes q̃ ranas serpentesq̧ fecerũt· nisi qr maior aderat dominatio ꝓhibentis dei ꝑ spũm sanctũ· qð etiã magi ꝯfessi sunt dicentes· Digitus dei est hic· Quid aũt ꝑ naturam possint· nec possint ꝓpter ꝓhibitionem· et quid ꝑ ipsi⁹ nature sue ꝯditionẽ facere nõ sinant̃: homini explorare difficile est· imo impossibile· Nouimus hominẽ posse ambulare· ⁊ neq̧ hoc posse si nõ ꝑmittat̃· volare aũt nõ posse· etiã si ꝑmittat̃ Sic ⁊ illi angeli quedã possunt facere si permittant̃ ab angelis potentiorib⁹ ex imperio dei· Quedam ṽo nõ possunt etiã si ab eis ꝑmittant̃· qr ille nõ ꝑmittit a quo est illis talis nature modus· q̃ etiam ꝑ angelos suos illa plerumq̧ nõ ꝑmittit· que ꝯcessit vt possint.

Aug⁹. Quare non potuerunt ꝓducere cinifes qui ranas et serpentes fecerunt.

Ista est distinctio· vij· huius secũdi libri· In qua magister postq̃ egit de ꝑtinentib⁹ ad casum angelorum localem agit de ꝑtinentibus ad eoꝝ casum spũalem. Et tria facit. Nam primo ostendit qualiter liberum arbitriũ etiam post lapsum retinuerunt. Secundo qualiter intellect⁹ viuacitatem post casum nõ amiserunt. Tertio qualiter omnia que possent ideo.

quia deꝰ nō pmisit implere nō potuerūt. Primā facit a principio distinctionis vsq₃ ibi. Et licet mali angeli. Secundū vsq₃ ibi. Illud quoq₃ sciendū est. Tertium ab inde vsq₃ ad finē distinctiōis. Et tm̄ in generali. In speciali sniā magistri stat in tribus ꝓpositionibus. quaꝝ prima est hec. Q licet angeli boni i gratia cōfirmati non possunt peccare. ꝛ mali in malicia obstinati nō possunt benefacere. Hoc tamen minime aufert alicui arbitrij libertatē. Hanc magister insinuans dicit ꝙ nec mali angeli post peccatuz possunt benefacere. nec boni post eoꝝ confirmationē possunt peccare. Cōtra qđ dictū obijciens dicit ꝙ si boni angeli nō possunt peccare. ergo nō habent arbitrij libertatem. tenet ꝯsequentia per dictū beati Hieronymi dicentis ꝙ omnis creatura habēs liberū arbitrium est vertibilis in bonū ꝛ malū. Cui obiectioni respondet ꝛ dicit. ꝙ q̄uis boni angeli peccare nō possunt. nō tamen ꝓpterea sunt minus liberi. q2 nō coacte sed libere ꝛ spontanee immutabiliter bonū eligunt. ꝛ hoc ex gratia nō a natura. per qđ soluit dictū beati Hieronymi dicētis ipsum loqui de libero arbitrio gratia non cōfirmato. sed ꝑ se in sua natura cōsiderato. Et oppositū arguit ꝛ soluit de demonibꝰ. Secunda propositio est hec. Q uis angeli mali in quibus est naturalis cognitionis perspicacitas aliqua faciunt mirabilia per hoc nō probat eis inesse creandi facultas. Hanc magister ꝓbat dicens demones habere triplicem scientiā. s. vnā ex subtilitate nature. aliam ex tpe ꝛ diuturnitate. tertiā ex bonoꝝ angelorum relatiōe. Et hoc ꝓbat autoritate Isidori ꝛ beati Augustini. Et subdit ꝙ demonū scientia ꝛ arte fiunt artes magice. deo tamē talia permittere volente ad fallendū fallaces. ꝛ mouendū fideles. seu ad exercitandū iustos ꝛ ꝓbos. In quibus quidē artibus magicis materia rerum visibilium nō seruit demonibus ad nutū. s3 solum in tantū quantū deꝰ permittit. Et infert ꝙ q̄uis demones q̄nq₃ aliqua noua ꝛ mirabilia deo permittente operant seu faciūt. non tn̄ propter hoc dicendi sunt creatores. quia illa noua que producunt nō nisi ex rerū virtutibus a deo eis inditis quasi ex quibusdam seminibus educūt eo ꝙ ad taliū productionē nisi instrumētaliter quodāmodo se habent sicut agricole ad ꝓductionē fructuū. ꝛ predicatores ad illuminationem mentiū. Tertia ꝓpositio est hec. Demōes multo maiora mala ꝛ plura possent facere q̄ faciunt. nisi deus ꝛ angeli boni eos facere talia prohiberent. Hanc magister ꝓbat per hoc ꝙ magi pharaonis ita bn̄ potuissent ministerio demonū fecisse cinifes sicut fecerūt ranas si deus talia opari non ꝓhibuisset. Et tantum de sentētia in speciali.

Utrū angeli omnes corporei sint. qđ quibusdam visum est. quibus Augustinus ꝯsentire videt̄ dicēs angelos omnes ante casum habuisse corpa tenuia ꝛ spūalia: s3 in casu mutata in deterius maloꝝ corpora. vt in eis possent pati. a

Solet etiam i

q̄stione versari apud doctos vtrū angeli omnes boni. s. ac mali corporei sint. i. corpa habeant sibi vnita. Q đ aliqui putāt intuentes v̄bis Augustini q̄ dicere videt̄. ꝙ angeli omnes ante ꝯfirmationē vel lapsum corpora aere habuerint de puriori ac supiori aeris pte formata. ad faciendū abilia nō ad patiendū ꝛ angelis bonis qui ꝯstiterūt talia sunt obseruata corpa. vt in eis possint facere ꝛ nō pati. que tāte sunt tenuitatis vt a mortalibꝰ videri nō valeant: nisi supuestita aliqua grossiori forma. qua assumpta vident̄ depositaq₃ videri desinūt. Angelis v̄o malis mutata sunt in casu corpa in deteriorē qualitatez spissioris aeris. Sicut eñ a loco digniori in inferiorez locū. i. in caliginosum aerē deiecti sunt. ita illa corpa tenuia mutata sunt ꝛ transformata in deteriora corpa ꝛ spissiora. in quibus pati possent in supiori elemēto. i. ab igne. Et hoc Augꝰ. sensisse videt̄ sup Gen̄. ita dicens. Demones dicunt̄ aerea aīalia. qui corpoꝝ aereoꝝ natura vigent. nec p mortē dissoluunt̄. quia ꝑualet in eis elementū aptius ad faciēdum q̄ ad patiendū. Ad patiendū enim humor ꝛ humꝰ. Ad faciendū aer ꝛ ignis aptitudinē ꝑbent. Trāsgressores v̄o angelicum ꝑncipe suo nūc diabolo: tūc archangelo. nō mirum si post peccatū in hanc caliginem detrusi sunt. Nec etiā hoc miꝝ est si ꝯuersi sunt ex pena i aereā qualitatē: qua possunt ab igne pati. Caliginosa tn̄ aeris tenere tm̄ permissi sunt q̄ eis quasi carcer sit vsq₃ ad tps iudicij. Ecce his verbis videt̄ Augꝰ. ita tradere. ꝙ quidā opinant̄ de corpibus angeloꝝ. Hoc aūt cum alijs dixisse astruūt nō ita sentiendo. sed opinionē alioꝝ referendo. qđ ex ipsius v̄bis dijudicare voluūt. quibus ait. Demones dicunt̄ aereā animalia: nō ait sunt. ita eñ q̄ꝑam dicebāt. De habitatione vero caliginosi aeris in quē detrusi sunt nō opinando. sed rei veritatē asserendo eū tradidisse dicūt: qđ ipsius locutionis distinctio ostendit. Dicunt quoq₃ plurimos catholicos tractatores in h ꝯuenisse atq₃ id cōcorditer docuisse ꝙ angeli incorporei sint nec corpa habent sibi vnita. Assumunt aūt aliquando corpa deo ꝑparante. ad impletionē ministerij sui sibi a deo iniuncti. eademq₃ post expletionē deponūt. in quibus corpibus hominibus apparuerūt atq₃ locuti sunt. Et aliquando quidē locuti sūt ex ꝑsona dei sine distinctōe alicuius persone. Aliquando ex ꝑsona patris vel filij siue spiritus sancti.

Q đ deus in corporalibus illis antiquis formis apparuit. b

Nec dubitādū est

deū in corpalibus formis apparuisse hoibus sicut Augꝰ. i scđo li. de trinitate ośdit ꝯferēs

Marginal notes:

loco dixit demones aliqñ hoim dispositioes nō solū voce ꝓlatas vez etiā cogitatione cōceptas cū signa q̄dam ex aīo exprimunt̄ i corpe tota facultate perdiscere. Tūc rēdixi occultissimā audacioꝛ assertiōe q̄ debui. Nā ꝑuenire ista ad noticiā demonū p nōnulla experimēta cōpertū est. Si vtrimq₃ q̄dā signa dent̄ ex corpe cogitātiū illi sensibilia: nos auertētia. an alia vt spiritualia ista cognoscāt. Aut difficillime ab hominibꝰ. aut nullatenus pōt i ueniri

Augꝰ. in. ij. li. retractationum. quodā

diuersa scripture testimonia· ex quibus deū in corporeis figuris hoīb⁹ apparuisse ꝓbat· ⁊ aliqñ ex ꝑsona dei sine distinctiōe· aliqñ sub distinctiōe ꝑsonaꝝ sermonē eis factū esse·

De ꝑplexa questione quā ponit Aug⁹· q̄rens an ad exhibendū has corꝑales appariti ones creatura noua sit formata: an angeli q̄ ante erāt missi· ⁊ si ipi missi sunt: vtrū seruata sui spūalis corꝑis qualitate aliquā speciē corporalem de corpulentioꝛi materia assumpse rint: an ꝓprium corp⁹ suū mutauerint in speciem actioni sue aptam. c

Sed vbi deum ho

minib⁹ in corꝑalib⁹ imaginib⁹ apparuisse asserit· ꝑplexam questionē ꝓponit quā nec absoluit querēs: vtrū in illis corꝑalibus appari tionibus creatura aliqua crearet̄ ad illō op⁹ tm̄ in qua de⁹ hominib⁹ appareret· an angeli qui añ erāt ita mitterent̄ vt manētes in suis spiritalibus corꝑib⁹: assumerēt ex corpulēta inferioꝝ elementoꝝ materia aliquā speciez corꝑalem· quā coaptatā quasi aliquā vestem mutarēt in quaslibet spēs corꝑales veras q̄ dem· an corp⁹ suū ꝓpriū verterēt in spēs aptas actionib⁹ suis ꝑ virtutē sibi a deo datam·

Augustin⁹ Ait eñ ita Aug⁹· in· iij· li· de trinitate· Querendū est in illis antiquis corꝑalib⁹ formis ⁊ visis· vtrū ad hoc op⁹ tm̄ creatura formata sit in qua de⁹ sicut tunc oportuisse indicauit: humanis ostenderet̄ aspectib⁹· an angeli q̄ iam erāt ita mittebant̄ vt ex ꝑsona dei loquerent̄: assumētes corꝑalem spēm de creatura corporea in vsum ministerij sui· aut ip̄m corpus suū cui nō subdunt̄: ꝗ subditū regūt mutantes atq̃ vertētes in species quas vellēt accomodatas atq̃ aptas actionib⁹ suis ſm

Cōcedendū ꝙ angelos mitti ſꝫ reliq̄ expediri nō sufficit attributā a creatore sibi potentiā· Sꝫ fateor excedere vires intētionis mee· vtrūꝫ angeli manente spūali sui corꝑis qualitate· ꝑ hanc occulti⁹ opantes assumāt ex inferioribus elementis corpulētioꝛib⁹ qō sibi coaptatam q̄si aliquā vestē mutēt ⁊ vertāt in quaslibet species corꝑales ⁊ ipas veras· sicut aqua vera ī vinū verū cōuersa est a dn̄o· An ipsa propria corꝑa ⁊ sua transformēt in id qō volunt accomodatū ad id quod agūt· Sed qō horum sit q̄m homo sum: nullo experimēto comp̄hēdere valeo· sicut angeli q̄ hoc agūt· Attēde lector· quia questionē ꝓpositā nō soluit· sed indiscussam reliquit· vtrū angeli q̄ mittebātur seruatis suis ꝓprijs spiritalib⁹ corporib⁹ supuestirent̄ aliqua corpulētiori specie in q̄ possent videri an ip̄m corp⁹ mutarēt ⁊ transformarent in quācūq̃ vellent speciē in qua possent cerni· In quib⁹ verbis videt̄ Aug⁹· attestari angelos esse corporeos ac propria ac spūalia habere corꝑa·

Q̄ꝫ deus in specie qua est de⁹ nunq̃ mortalibus apparuit· d

Ceteruꝫ hec velut

nimis ꝓfunda atq̃ obscura relinquētes: illud indubitāter teneam⁹· ꝙ de⁹ in specie essentie sue nunq̃ mortalib⁹ apparuit· sic famulo suo moysi dicit· Nō videbit me homo ⁊ viuet· Et in euāgelio Johis legit̄· Deū nemo vidit vnq̃· Uisibile eñ quicq̃ nō est qō non sit mutabile· Ideo substātia siue essentia dei q̄m nullo modo mutabilis est· nullo modo ꝑ seipsam visibilis est· Proinde illa om̄ia que patrib⁹ visa sunt: cū deus illis p̄sentaretur: ꝑ creaturā facta manifestū est· Et si nos latet quō ea ministris angelis fecerit de⁹· per āgelos tamē facta esse dicim⁹· Audeo ergo fiducialiter dicere nec deū patrē: nec v̄bum eius· nec spiritū eius q̄ est vnus deus· per id qō est atq̃ idipsum est vllo modo esse mutabilē· ac ꝑ hoc multo min⁹ esse visibilē·

Utrū demones intrēt corpora hominuꝫ substātialiter· an illabant̄ mētib⁹ hoīm c

Illud etiam consi=

deratione dignissimū videt̄· vtrū demones siue corporei siue incorporei sint hominū substantialit̄ intrēt corꝑa· eorūq̃ animab⁹ illabant̄· an ideo intrare dicant̄· qꝛ malicie sue ibi effectū exercēt dei ꝑmissione opprimendo atq̃ vexando eas· vel in peccatū ꝓ volūtate sua trahēdo. Q̄ꝫ in homīes introeāt atq̃ ab eis expulsi exeant: euangeliū apte declarat: cōmemorans demonia in quosdā ingressa· ⁊ ꝑ christū electa· ꝗ vtrū ſm substātiā fuerint ingressa an ꝓpter mali effectū dicant̄ ingressa: nō adeo ꝑspicuū est· De hoc aūt Gennadius in diffinitionibus ecclesiasticoꝝ dogmatum ait· Demones ꝑ energiā operationē nō credim⁹ substātialiter illabi aīe· ꝗ applicatōe ⁊ oppressione vniri· Illabi autē mēti illi soli possibile est qui creauit· q̄ natura subsistens incorpore⁹ capabilis est sue facture· Ecce h̄ videtur insinuari ꝙ substātialiter nō illabantur demones vel introeāt corda hominum·

Beda Beda quoq̃ sup illū locū actuū apostoloꝝ· vbi Petr⁹ ait anania· Cur temptauit sathanas cor tuū: dicit Notandū ꝙ mentē homīs iuxta subām nihil īplere possit nisi creatrix

trinitas· qz tm̄modo ſm̄ opationē ⁊ volūtatꝭ inſtinctū aīa ōhis q̄ ſunt creata implet· Implet vo ſathanas cor alicui⁹: nō q̄dem ingrediens in eū ⁊ in ſenſum ei⁹ neqꝫ introiēs aditū cordis· ſiquidē poteſtas hec ſoli⁹ dei eſt· ſꝫ callida ⁊ fraudulēta deceptiōe animā in effectum malicie trahēs p cogitatiōes ⁊ incentiua vicioꝝ quib⁹ plen⁹ eſt· Impleuit ḡ ſathanas cor ananie nō intrādo· ſꝫ malicie ſue vires inſerēdo· Idē ſpūs immūd⁹ flāma virtutum de cordib⁹ fideliū expulſus: doctoribus veritatis venenū pſecutionis infundit· His autoritatib⁹ oſtendiꝫ q̄ demones nō ſubſtātialiter intrāt corda hoīm· ſꝫ ppter malicie effectum· de quib⁹ pelli dicuntur: cum nocere non ſinuntur·

Iſta eſt diſtinctio octaua huius ſecundi libri In qua magiſter poſtq̄ egit de angelis quo ad eorū caſum localem ⁊ ſpūalem. agit de eis quo ad corpoꝝ aſſumptionē. Et tria circa hoc facit. Nam primo inq̄rit an angeli habeāt corpora ſibi vnita. Secūdo oſtēdit qualiter eis habentib⁹ fiat angeli apparitio. Tertio oſtendit qualiter operanꝫ circa animas ⁊ corpora noſtra. Primū facit a principio diſtinctiōis vſqꝫ ibi Nec dubitandū eſt. Secundum vſqꝫ ibi. Illud etiā conſideratione. Tertiū vo vſqꝫ ad finem diſtinctiōis. Et tm̄ in generali. In ſpeciali ſentētia magiſtri ſtat ī tribus propoſitionibus. quarū prima eſt hec Angeli non ſunt corporales q̄uis corpa ſibi aſſumūt aerea pro explendo circa nos aliquo opere miniſteriali Hanc propoſitionē magiſter probans querit. Utrū angeli ſibi habent corpora naturaliter vnita. Et reſpondet q̄ quidam opinati ſunt eos habere corpa aerea que in demonibus ante peccatū fuerunt ſubtiliora ⁊ puriora ⁊ impaſſibilia. poſt peccatū autem facta groſſiora: etiam ab igne corpali paſſibilia. Et hoc cōfirmant autoritate beati Auguſtini. Alij vo dicunt eos naturaliter fore incorporeos ⁊ beatum Auguſtinum allegatū in contrariū aſſerunt magis fuiſſe locutum inquiſitiue q̄ determinatiue. Et ſubdit q̄ licet angeli incorporei aſſumunt tamen q̄nqꝫ corpa. q̄nqꝫ viſibiliter aliquid opanꝫ circa nos. ⁊ poſt operis cōpletionem illa deponunt. Unde in talibus corporibus hominib⁹ plures apparuerūt. ⁊ locuti ſunt aliquando in pſona patris. aliquādo in perſona filij. aliquando in pſona ſpiritusſancti. Secunda propoſitio eſt hec. Q̄ deus aliquando in formis corporalibus apparuit. Hanc pbat magiſter autoritate beati Auguſtini. Unde mouet queſtionem circa hec. ſcꝫ Utrū de⁹ corpaliter appatens de nouo ſemꝑ creauit illud corpus in quo apparuit. Et vtrū angeli corporaliter apparētes: dato q̄ ſunt corporei tantū ī ſuis corporibus appareant. vel alia corpa aſſumant magis groſſa ex viſibiliū rerum materia. ⁊ an illā ad placitum in quamlibet tranſſumāt diſpoſitionem. Iſtā magiſter relinquit inſolutam. Et poſtea dicit q̄ diuina eſſentia nunq̄ potuit nec poteſt videri vt eſt. quia omne viſibile mutabile eſt. Cū ergo eſſentia dei ſit īmutabilis: quid aliud ſupeſt q̄ q̄ ſit etiam inuiſibiꝫ.

Tertia ppoſitio eſt hec. Spiritus maligni p q̄ndam effectū poſſunt q̄nqꝫ illabi hominib⁹. nō illapſu eſſentiali. Hanc magiſter pbans querit. Utrū demones ſiue ſint corporei ſiue incorporei intrent ſubſtantialiter corpora hominū vel ſolum dominanꝫ in malicie effectū. Et reſpondens dicit q̄ ſolus deus menti humane illabitur. Et q̄ diabolus ingredi dicitur corpora: hoc eſt ſolum per effectum malicie. q̄d probat autoritatibus Gregorij ⁊ Bede que patent in textu. Et tm̄ in ſpeciali.

De ordinum diſtinctione q̄ ⁊ q̄t ſint · a

Poſt predicta ſupeſt cognoſcere de ordinib⁹ āgeloꝝ quid ſcriptura tradat· Que in pluribus locis nouē eſſe ordines angeloꝝ pmulgat· ſcꝫ angelos archangelos· pncipat⁹· poteſtates· virtutes dominatiōes· thronos· cherubin· ⁊ ſeraphin Et inueniunꝫ in iſtis ordinib⁹ tria terna eſſe ⁊ in ſingulis tres ordines· vt trinitatis ſimilitudo in eis inſinueꝫ impſſa· Ul̄i Dionyſius tres ordines angelorū eſſe tradit: ternos in ſingulis ponēs· Sunt eñi tres ſupiores· tres inferiores· tres medij· Supiores· Seraphin cherubin· throni· Medij· dominationes· pncipatus poteſtates· Inferiores· virtutes· archangeli· angeli·

Dionyſius

Quid apelleꝫ ordo· ⁊ que ſit ratio nominis cuiuſqꝫ· b

Hic cōſiderandum eſt quid appelleꝫ ordo· Deinde vtrū ab ipſa creatione fuerit diſtinctio illorū ordinū· Ordo angelorū diciꝫ multitudo celeſtium ſpirituum· q̄ inter ſe ī aliquo munere gratie ſimilantur· ſicut ⁊ in naturaliū datoꝝ munere cōueniunt· Ut verbi gr̄a· Seraphin dicuntur qui p̄ alijs ardent charitate· Seraphin eñi interpretaꝫ ardens vel ſuccendēs· Cherubin qui p̄ alijs in ſciētia eminēt· Cherubin eñi interpretaꝫ plenitudo ſciētie· Thronus dr̄ ſedes· Throni aūt vocanꝫ (vt beatus Gregorius ait) qui tāta diuinitatis gratia replētur vt in eis ſedeat de⁹ ⁊ p eos iudicia decernat atqꝫ informet· Dominationes vocanꝫ q̄ pncipatus ⁊ poteſtates tranſcendūt· Principatus dicunꝫ qui ſibi ſubiectis que ſunt agēda diſponūt· eiſqꝫ ad explenda diuina myſteria principanꝫ· Poteſtates nominanꝫ hi q̄ hoc ceteris potenti⁹ in ſuo ordine acceperunt vt virtutes aduerſe eis ſubiecte coꝝ refrenentur poteſtate: ne homines tantū temptare valeanꝫ quantū deſiderāt· Uirtutes vocantur illi per quos ſigna ⁊ miracula frequenter fiunt· Archangeli qui maiora nunciant· Angeli qui minora·

Gregori⁹

Q̄ hec noīa nō ppter ſeꝫ ppter nos eis data ſunt que aſſumpta ſunt a donis gratie

que nõ habent singulariter ſ excellenter ⁊ a precipuis nominant̃. c

Hec nomĩa illis nõ

ꝓpter se ſ ꝓpter nos eis data sunt. Qui eñ sibi noti sunt ꝯtemplatiõe: nob innotescunt cognominatiõe. Et nominant̃ singuli ordines a donis gratiaꝝ. que nõ singularit̃. ſ excellẽter data sunt in participatiõe. In illa eñ celesti curia vbi plenitudo boni est. licet q̃dã data sint excellẽter. nihil tñ possidet̃ singulariter. Omnia eñ in oībꝰ sunt. nõ quidez eq̃liter. quia alij alijs sublimiꝰ possidẽt. q̃ tamẽ oẽs habẽt. Cũq; oĩa dona gratiaꝝ superiores ordines sublimiꝰ ⁊ pfectiꝰ pceperint. tamen ex p̃cipuis sortiti sunt vocabula. inferioribus cetera relinquẽtes ordinibꝰ ad cognominationẽ. Ut seraphin q̃ ordo excellentissimus estimat̃. tã dilectionẽ q̃ cognitionẽ diuinitatis ⁊ cetera ꝟtutũ dona ceteris omnibus sublimiꝰ ⁊ pfectiꝰ pcepit. ⁊ tñ ab excellẽtiori dono. i. a caritate nomẽ accepit ille superior ordo. Maius eñ donũ est ipsa charitas q̃ sciẽtia. Itẽ maius est scire q̃ iudicare. sciẽtia nãq; informat iudiciũ. Ideoq; secundus ordo a secũdo dono. i. cognitiõe veritatis appellatꝰ est. s. cherubin. Itaq; de alijs intelligẽdum est. Assignat̃ ergo excellẽtia ordinũ ſm excellentiã donoꝝ. Et tñ sicut Gregoriꝰ ait. illa dona omnibꝰ sunt cõmunia. Omnes eñ ardent charitate ⁊ sciẽtia pleni sunt. sic ⁊ de alijs. Sed supiores alijs excellẽtiꝰ. vt iam dictum est: ipsa acceperũt a quibꝰ ⁊ nominant̃ Uñ Grego. In illa summa ciuitate quisq; ordo eius rei censet̃ noĩe. quam pleniꝰ accepit in munere.

Questio ex ꝟbis Gregorij orta. d

Sed orit̃ hic que=

stio talis. Si quisq; ordo ab illo dono nominat̃ q̃ pleniꝰ possidet. tũc cherubin in sciẽtia p̃eminet oĩbus. q: a sciẽtia noĩat̃. Sz qui magis diligit plꝰ cognoscit. Tantũ enim (vt tradit autoritas) cognoscit ibi quisq; q̃tum diligit. Itaq; seraphin nõ solũ in charitate ſ etiã in sciẽtia p̃eminẽt. Ideoq; autoritas illa sic videt̃ intelligẽda vt cõparatio nõ referat̃ ad oẽs ordines. ſ ad quosdã. sc; inferiores. Ille eñ ordo nõ pleniꝰ seraphin accepit sciẽtiam in munere. ſ pleniꝰ alijs ordinibꝰ q̃ sũt inferiores. Nec nominat̃ quisq; ordo ab omni re. quã pleniꝰ alijs accepit. ſ ab aliqua reꝝ quas accepit. Uel potest cõparatio referri

Explanatio illiꝰ autoritatis

Alia determinatio eiusdẽ

nõ ad ipsos ordĩes ſ ad alia dona. nec ad omnia alia dona ſ ad quedã. Sicut eñ homĩes cũ plura habeãt dona. q̃daz alijs excellentiꝰ possidẽt. Ita forte ⁊ angeli q̃busdã muneribus magis pollẽt. ⁊ alijs q̃busdã minꝰ.

Utrum ordines ab initio creatiõis ita distincti fuerint. e

Iã nunc inquirere

restat. Utrũ ⁊ isti ordines a creatiõis initio: ita fuerint distincti. Q: ita fuerũt distincti a p̃mordio sue ꝯditiõis videt̃ testimonio autoritatis insinuari. que tradit de singulis ordinibus aliquos cecidisse. De ordine nãq; superiori lucifer ille fuit. q̃ nullꝰ dignior cõditꝰ fuit. Aplŝ etiã p̃ncipatus ⁊ potestates tenebraꝝ noĩat ostẽdens de ordinibꝰ illis cecidisse qui cũ in malis ministeriũ exerceãt. nõ tamẽ penitꝰ noĩbꝰ ordinũ suoꝝ p̃uati sunt. Sz non videt̃ illud posse stare. Nõ eñ tũc charitate ardebãt nec sapiã pollebãt. neq; in eis deus sedebat. Si eñ hoc habuissent nõ cecidissent. Nõ ergo tũc erat cherubin vel seraphin vel throni. Ad q̃ dicimꝰ q: añ casum q̃rundam. nõ erãt isti ordines. q: nondũ habebant dona in quoꝝ pticipationibꝰ ꝯueniũt. Sz q̃busdam cadẽtibꝰ alijs apposita sunt: eisq; q̃ ceciderũt collata fuissent eadẽ dona si pstitissent. Ideoq; scriptura dicit de singulis ordinibus aliquos cecidisse nõ q: fuissent in ordinibus ⁊ postea corruerũt. ſ q: si pstitissent coꝝ aliq̃ in singulis fuissent ordinibꝰ. q̃ ⁊ in nature tenuitate ⁊ in forme pspicacitate differẽtes gradus habebãt sicut illi q̃ pstiterũt. Alij eñ vt p̃diximus supiores. alij inferiores ꝯditi sunt Supiores q̃ natura magis subtiles ⁊ sapientia magis pspicaces. Inferiores q̃ natura minus subtiles. ⁊ intelligẽtia minꝰ pspicaces facti sunt. Has aũt inuisibiles differẽtias inuisibilium: solꝰ ille põderare potuit q̃ omĩa ĩ numero ⁊ mẽsura ⁊ põdere disposuit. i. in seipo q̃ est mẽsura oĩ rei modũ p̃figens. ⁊ numerꝰ omĩ rei spẽm p̃bens. ⁊ pondꝰ omnẽ rẽ ad stabilitatẽ trahẽs. id est. terminãs ⁊ formans ⁊ ordinans omnia.

Q: añ casuz quorundã nõ erãt hij ordines. q: nõ habebant dona grẽ q̃ quibusdam cadentibus alia apposita fuerũt.

Utrum omnes angeli eiusdem ordinis sint equales. f

Preterea conside=

rari oportet. vtrũ oẽs angeli eiusdẽ ordĩs equales sint: Ita esse quibusdã placuit. ſ nõ est h̃ ꝓbabile nec assertiõe dignuz. q: lucifer q̃ fuit de collegio supioꝝ: ipsis etiam dignior

Per ſiſte oñ-dit nõ omnes eiuſdẽ ordis pares eſſe

extitit q̄ alijs excellẽtiores creati fuerãt. Ex quo ꝓcipit ꝙ ſi ꝑſtitiſſet: i ordine ſupiori fuiſſet: ⁊ alijs eiuſdem ordinis dignior extitiſſet. Sicut eñi vn⁹ eſt ordo apoſtoloꝝ ⁊ alter martyrũ. ⁊ tñ in apl'is alij alijs ſunt digniores. ſimiliter ⁊ in martyrib⁹ alij alijs ſunt ſupiores ita ⁊ in ordinib⁹ angeloꝝ recte credit̃ eſſe.

Quõ dicat ſcriptura decimũ ordinem ex hominib⁹ compleri: cum non ſint niſi nouez ordines. g

Notandum etiã ꝙ

decim⁹ ordo legit̃ de hominib⁹ reſtaurãdus Sȝ cũ non ſint niſi noue ordines. nec plures fuiſſent etiã ſi illi q̄ ceciderũt ꝑſtitiſſent. mouent̃ lectores quõ ſcriptura dicat decimũ ordinẽ compleri ex hoĩb⁹. Gregori⁹ nãq̧ ait homines aſſumẽdos in ordine angeloꝝ. quorũ alij aſſumunt̃ in ordine ſupioꝝ qui ſcȝ magis ardẽt charitate. Alij in ordine inferioꝝ q̄ ſcȝ minus ꝑfecti ſunt. Ex q̄ apparet nõ eſſe ð hominib⁹ formandũ decimũ ordinẽ tanq̄ʒ noue ſint angeloꝝ ⁊ decim⁹ hoĩm. ſ ȝ hoĩes ꝓ qualitate meritoꝝ ſtatuẽdos in ordinib⁹ angeloꝝ. Qꝫ ergo legit̃ decim⁹ ordo cõplend⁹ de hominib⁹. ex tali ſenſu dictũ fore accipi põt. qꝛ de hominib⁹ reſtaurabit̃ qð in angelis lapſũ eſt. de quib⁹ tot corruerũt vt poſſet fieri decimus ordo. Propter qð apl's dicit. reſtaurari oĩa in xp̄o q̄ in celis ⁊ que etiã in terr{is} ſunt. qꝛ ꝑ xp̄m redemptũ eſt genus humanũ. de q̄ fit reparatio ruine angelice tñ nõ min⁹ ſaluaretur hõ ſi angel⁹ nõ cecidiſſet.

Qꝫ homines aſſumunt̃ iuxta numeꝝ ſtãtium non lapſoꝝ. h

Nõ eni iuxta nume

rum eoꝝ q̄ ceciderũt. ſ ȝ eoꝝ q̄ ꝑmanſerũt homines ad beatitudinẽ admittunt̃. Vñ Gregori⁹. Supna illa ciuitas ex angelis ⁊ hoĩb⁹ ꝯſtat. ad quã credim⁹ tãtos humani gener{is} aſcẽdere quãtos illic ꝯtigit angelos remanſiſſe. ſicut ſcriptũ eſt i cantico Deutronomij Statuit terminos populoꝝ iuxta numerum angelorum dei.

Quidã dicũt ſ ȝm numeꝝ lapſoꝝ angeloꝝ homines reparandos. i

A quibuſdaȝ tamẽ

putat̃ ꝙ hoĩes reparent̃ iuxta numeꝝ angelorum q̄ ceciderũt. vt illa celeſtis ciuitas nec ſuoꝝ ciuiũ numero ꝑuet̃ nec maiori copia regnet. Qð Aug⁹. in ench. ſentire videt̃. non aſſerens de hoĩb⁹ pl⁹ ſaluari q̄ʒ corruit de angelis. ſ ȝ nõ min⁹ ita dicẽs. Supna hierlm mater nr̄a ciuitas dei. nulla ciuiũ ſuoꝝ numeroſitate fraudabit̃. aut vberiore etiã copia fortaſſe regnabit. Neq̧ eñi numeꝝ aut ſanctorũ hominũ aut ĩmundoꝝ demonũ nouim⁹. in quoꝝ locũ ſuccedẽtes filij catholice matr{is} que ſterilis apparebat in terris in ea pace de qua illi ceciderũt ſine vllo tp̄is termino permanebũt. Sȝ illoꝝ ciuiũ numer⁹ ſiue qui eſt ſiue q̄ fuit. ſiue q̄ futur⁹ eſt: in ꝯtẽplatiõe eius artificis eſt. q̄ vocat ea q̄ non ſunt tanq̄ʒ ea q̄ ſunt. Ecce apte dicit nõ min⁹ de hoĩb⁹ ſaluari q̄ʒ corruit de angelis. ſ ȝ pl⁹ nõ aſſerit.

Iſta eſt diſtinctio nona hui⁹ ſecundi libri. In qua magiſter poſtq̄ʒ egit de cõmuni angeloꝝ creatione ⁊ bonoꝝ ⁊ malis diſtinctione. Incipit tractare ſpecialiter de bonoꝝ dignitate ⁊ ꝯparatione. Et tria circa hoc facit. Nã primo agit de numero ordinũ ⁊ nominatione. Secũdo tractat de eoꝝ diſtinctione. Tertio tractat de eoꝝ ex hominib⁹ repatione. Primuȝ facit a principio diſtinctiõis vſq̧ ibi. Iam inq̄rere reſtat. Secundũ ab inde vſq̧ ibi. Notandũ etiã ꝙ decimus. Tertiũ vero vſq̧ ad finẽ diſtinctionis. In ſpeciali ſnĩa magiſtri ſtat in tribus ꝓpoſitionib⁹. quaꝝ prima eſt hec. Noue ſunt chori ſeu ordines angelorum in tribus hierarchijs ſ ȝm dona nominatim diſtinctoꝝ. Hanc magiſter inſinuãs dicit noue eſſe ordines angeloꝝ trib⁹ ternarijs quos hierarchias vocamus diſtinctos. ita ꝙ quilibȝ ternari⁹ ſeu hierarchia tres ꝯtineat ordines. quoꝝ ordinũ tres ſunt ſuperiores. ſ. ſeraphin. cherubin. ⁊ throni. tres ſunt medij. ſcȝ dñationes. principat⁹. ⁊ poteſtates. tres aũt ſũt inferiores vtpote ꝟtutes. archangeli. ⁊ angeli. Poſtea declarat quid ſit ordo. Et dicit ꝙ ordo ſit multitudo ſpirituũ celeſtiũ qui inter ſe in aliquo gratie muneꝛe aſſimilant̃. ſicut qui in donoꝝ naturaliũ participatione ꝯueniũt. Sicut exempli gratia ſeraphin cõueniunt in charitatis ardore. cherubin in ſciẽtie pleñitudine. ⁊ ſic oẽs qui ſunt eiuſdẽ ordinis ꝯueniũt in illo qð illi ordini eſt ꝓprium. Qð aũt cuiq̧ ordini ſit ꝓpriuȝ oñdit autor in lr̃a. Et ſubdit ꝙ angelis ꝯueniũt noĩa non ꝓpter eos ſed ꝓpter nos. vt ſcȝ ꝑ hm̄õi noĩa nobis innoteſcãt. Vñ ſinguli ordines nominant̃ a donis gratiaꝝ in quib⁹ ſupiores inferiores ꝑcellunt. qð ſic intelligendũ eſt. nõ ꝙ ordinẽ gratie: a quo ſupior denoĩat̃: inferior nõ habeat. ſed ꝙ tã excellenter ipſam nõ habeat. vñ ſupiorem ordinem ſeraphin a dono charitatis qð eſt ſupremũ ĩter dona nominam⁹. nõ ideo qꝛ ille ordo ſol⁹ illud donũ habeat ſed qꝛ ceteris excellenti⁹ illud habet ⁊ ipſum donum charitatis inter dona gr̃e primũ locũ tenet. ordinem aũt ſequentiũ. ſ. cherubin a plenitudine ſciẽ dicimus qꝛ donũ ſciẽtie donũ charitatis ĩmediate ſequit̃ ĩ ordine donoꝝ. Cõtra iſtã ſniam magiſter obijciens dicit ex ipſa ſequi cherubin eſſe maioris ſciẽ q̄ʒ ſeraphin eo ꝙ cherubin a dono ſciẽ noĩat̃. Et r̃ndet ꝙ non ſeq̄tur. Nã ſeraphin nõ noĩat̃ a ſciã nõ obſtãte ꝙ ſit ꝑfectioris ſciẽ q̄ʒ cherubin. eo ꝙ digniori ſeu perfectiori dono pollet q̄ʒ ſit ſciã. ſ. dono charitatis. ⁊ ergo denoĩari debet ab ipſo dono. ſ. charitatiſ. ⁊ ſic de alijs angelis. Nã quilibet ordo debet denoĩari ab illo dono qð in eo p̄ alijs donis fulget. Secunda ꝓpoſitio eſt hec. Angeli ab initio ſue creatiõis nõ erant vt

nūc sunt in nouē ordines distincti seu ordinati. q̄ or-dines ordinant̄ f̄m dona gratuita. Licet tñ habuerīt tūc donoꝝ naturaliū vt nūc inequalitatē. Hanc mgr̄ ꝓbās querit. Utrū ordines angeloꝝ ab initio creati onis eoꝝ fuerūt distincti. Et arguit primo ꝙ sic. per hoc ꝙ angel⁹ prim⁹ q̄ cecidit dr̄ supior fuisse. ⁊ p hoc ꝙ apostol⁹ dicit aliquos de potestatib⁹ ⁊ principati bus demones effectos esse. In oppositū xo arguit p hoc ꝙ ordines denominant̄ a donis gratuitis q̄ nec boni nec mali in principio creatiōis habuerūt. Et re spondēs dicit ꝙ nō habuerūt ab initio sue creatiōis eoꝝ distinctionē ordinū. s3 habuerūt bñ diuersitates donoꝝ naturalium f̄m que boni stātes diuersa dona grē receperūt ⁊ ordinati fuerūt. Et demones dicunt̄ cecidisse nō ideo. qꝛ ipi qn̄q3 ordinati fuerūt. s3 si ste-tissent f̄m eoꝝ naturalia dona. p dona grē ad illos or dines p̄ in ētia ꝑcepissent. ⁊ sic in illos ordines loca-ti fuissent. Deinde querit̄. Utrū oēs angeli eiusdē ordinis sint equales. Et licet q̄dā hoc posuerunt. tñ mgr̄ dicit ꝙ nō. S3 sicut in ordine apl'oꝝ aut marty rum q̄dā aliis sunt digniores. ita ꝯsimiliter in ordine angeloꝝ Tertia ꝓpositio ē hec. Ad singulares or dines angeloꝝ hoīes saluādi assumunt̄ f̄m numerū beatoꝝ angeloꝝ. Hāc mgr̄ ꝓbans querit. Cū nō sint nisi nouē ordines angeloꝝ. q̄re tūc scriptura dicit de cimū ordinē p hoīes saluādos restaurari. Et respon det ꝙ nō. iō dicit ꝙ decim⁹ ordo sit vel qn̄q3 fuerit. s3 ꝙ tot hoīes saluent̄ ꝙ sunt angeli in vno ordine. ⁊ ideo dicūt decimū ordinē restaurari Et subdit ꝙ opi nio beati Gregorii est ꝙ tot hoīes saluent̄ quot ange li ꝑstiterūt. Opinio aūt beati Augustini est ꝙ tot sal uent̄ quot ceciderūt. que aūt verior sit nō determiat̄ Et tñ in speciali.

An oēs spūs celestes mittant̄. ⁊ ponit du as opiniones ⁊ autoritates quibus innitun tur. a

Di x

Hoc etiam inue-

stigādū est. Utrꝫ oēs isti celestes spūs ad exteriora nūcianda mit tant̄: Quidā putāt aliq̄s in illa multitudine esse q̄ foras ꝓ officio exeūt. alios q̄ int⁹ ꝯ assi stunt. sic scriptū est in Dan. Milia miliū mi nistrabāt ei. ⁊ decies cētena milia assistebāt ei. Itē Dionysi⁹ i hierarchia q̄ sacer p̄ncipa-

Dionysius

tus dr̄. de platiōe spirituum ait. Supiora illa agmina ab itimis nūq3 recedūt. qm̄ ea q̄ pre eminēt vsum exterioꝛ officii nunq3 hñt. His autoritatib⁹ innitunt̄ q̄ angelos mitti: nisi i-feriores inficiant̄.

Obiectio contra illos. b

Quibus obijcitur

qđ Esaias ait. Uolauit ad me vn⁹ d̄ seraphin q̄ ordo supior est ⁊ excellētior. Si ergo si d̄ illo or dine mittūt̄. nō est ambigēdum q̄n etiā ⁊ de aliis mittāt̄. Apl's q3 ait. Oēs sunt admistra torii spūs i misteriū missi. His testimoniis as serūt q̄dā oēs angelos mitti. Nec dꝫ idignū videri si etiā supiores mittant̄. cū ⁊ ille q̄ cre ator est oīū ad h̄ inferiora descēderit.

Questio si oēs mittunt̄: cur vn⁹ tñ ordo nomine angeloꝝ censet̄. c

Hic oritur questio

si oēs mittunt̄ ⁊ nūcii dei existūt. q̄re vn⁹ tñ inter nouē ordines āgeloꝝ noīe censet̄: Ad qđ quidā dicūt oēs q̄dē mitti. s3 alios sepius ⁊ q̄si ex officio iniūcto. q̄ ꝓprie āgeli vl' archan geli nomiant̄. Alii xo rari⁹ mitti. s. maiores causa ex̄ cōem dispensationē oborta. q̄ cū an geloꝝ misteriū suscipiūt etiā nomē assumūt. Unñ in ps. Qui fac angelos suos spūs. qꝛ illi q̄ natura spūs sūt. aliqñ angeli. i. nūcii fiūt.

Rñsio quorundam

Putāt quidā michael gabriel raphael de supiori ordine fuisse. ⁊ sunt nomina spirituū ⁊ nō ordinū. d

Et putāt illi micha

el gabriel raphael de superiori ordine fuisse. Michael interp̄tat̄ q̄s vt de⁹. Gabriel forti-tudo dei. Raphael medicina dī. Nec sūt ista noia ordinū s3 spirituū. Et dicūt q̄dā singulū hoꝝ vni⁹ ꝓprie ac singularit̄ spūs esse nomē Alii xo nō vni⁹ singularit̄ ⁊ determinate. sed nūc hui⁹ nūc illi⁹ esse nomē. f̄m q̄litatē eoꝝ ad quē nunciāda vel gerēda mittūt̄. sicut et demonū q̄dā noia sunt q̄ quidā putāt ēē vni us ꝓpria. Alii xo plurib⁹ cōia. Diabol⁹ q̄ppe q̄ grece ita vocat̄: ⁊ crimiator interp̄tat̄: vel deorsum fluēs hebraice dr̄ sathan. i. aduersa rius. Dr̄ ⁊ belial. i. apostata ⁊ absq3 iugo. Dr̄ etiā leuiathan. i. additamētū eoꝝ. ⁊ alia plu ra repies noia: q̄ vel vni⁹ spūs sunt ꝓpria vl' pluribus cōmunia.

Quō determinēt p̄dictas autoritates: q̄ vident̄ aduersari qui dicūt omnes angelos mitti. e

Qui autem omnes

angelos mitti asserūt premissas autoritates Daniel's scz ⁊ Dionysii ita determināt. Dicūt supiora agmina d̄o assistere. ⁊ ab itimis nūq3 recedere. nō q̄n aliqñ mittant̄ s3 qꝛ rarissime ad exteriora ꝓdeūt: neq3 tūc ab itimis rece-dunt. s3 dei p̄ñtie ⁊ ꝯtēplationi sp assistunt. qđ etiā faciūt qui frequent̄ mittunt̄.

Quos alii dicāt mitti ⁊ quos dicāt nō mit ti cū determinatiōe autoritatū que vident̄ sibi aduersari. f

Alij vero dicūt tres

ordines supmos. s. cherubin seraphin ꝛ thronos ita creatori assistere ꝙ ad exteriora non exeũt. Inferiores aũt tres ad exteriora mitti. Tres xo medios iter vtrosqꝫ ꝯsistere non modo dignitate vł loco. ꝟ etiã officio. qꝛ pceptũ diuinũ a supiorib⁹ accipiũt ꝛ deferunt ad inferiores. Ideoqꝫ cũ supmi medijs ꝛ medij imis atqꝫ hij hoib⁹ pceptũ dei nũcient. merito omes angeli noiari debẽt. Et ob id forte apłs ait. oẽs spũs administratores esse filij ꝛ mitti i ministeriũ: Uel p oẽs nõ singulos ordines ꝟ ꝺ inferiorib⁹ ordinib⁹ singulos angelos cõplex⁹ est. Illud xo qꝺ Esaias ait p xba Dionysij determinãt dicẽtis. Hi spũs q mittunt̃ pcipiũt hoꝝ vocabulũ quoꝝ gerũt officiuꝫ. Uñ dicũt illũ angelũ q missus ẽ ad Esaiam. vt mũdaret ꝛ incẽderet labia pphete fuisse ꝺ ordine inferioꝝ. Sꝫ ideo dict⁹ est forte de seraphin. qꝛ veniebat incẽdere ꝛ ꝯsumme re delicta Esaie.

Ista est distinctio decima huius secũdi libri In qua mgr̃ postq̃ egit de cõparatiõe angeloꝝ ad se inuicẽ: tractat de cõparatõe eoꝝ ad deũ. Et tria facit Nã primo facit de quib⁹ ordinib⁹ sunt angeli q mittunt̃. Secundo quõ diuersa noia ex ꝓprietatib⁹ sortiunt̃. Tertio qu aliꝗ missi a diuina ꝯtẽplatiõe non excludunt̃. Primũ facit a principio distinctionis vsqꝫ ibi. Hic oriẽ questio. Scdm ab inde vsqꝫ ibi. Qui autem oẽs. Tertiũ xo ab inde vsqꝫ ad finẽ distinctiõis. Et tñ in generali. In speciali sñia mgr̃i stat in tribus ꝓpositionib⁹. quaꝝ prima est hec Angeli ꝺ singulis ordinib⁹ ad extra ad nostꝝ ministeriũ mittuntur. Hãc ꝓpositionẽ mgr̃ ꝓbãs querit primo. Utrũ omnes angeli de singulis ordinib⁹ ad exteriora nũcianda mittant̃. Et rñdendo recitat opiniones circa hoc quaꝝ prima dicit. ꝙ non oẽs mittunt̃. qꝛ superiores sp deo assistũt. Et illa opinio ꝯfirmat̃ autoritate beati Dionysij ꝛ daniel̃. qbus dr̃ ꝙ supiora illa agmina ab intimis nũq̃ descendũt. Secunda opinio dicit ꝙ oẽs mittant̃. qꝺ ꝓbat̃ p hoc ꝙ seraphin legit̃ missus fuisse ad esaiã. Cũ ergo de seraphin q sunt supmi ordinis mittant̃: videt̃ etiã ꝙ de singulis ordinib⁹ mittant̃. Et ꝯfirmat̃ p hoc ꝙ fili⁹ dei q est supior o ĩ angelo fuit missus. Scdo p autoritatẽ apłi q dicit. ꝙ oẽs sunt admĩstratorij spũs missi in ministeriuꝫ. Deinde obijcit ecõtra opinionẽ istã dicẽs. si oẽs mittunt̃ q̃re tũc nõ oẽs dicunt̃ angeli. i. nũcij. sꝫ vn⁹ ordo hoc nomen solũ sortit̃. Et rñdẽs ad hoc dicit ꝙ illi q sunt ꝺ inferiori ordine angeli ꝓprie dicũt̃. qꝛ et ꝓprio coꝝ officio sepi⁹ mittũt̃. Nihilominꝰ tñ ꝛ alij etiam qñqꝫ mittũt̃. ꝛ tũc angeloꝝ nomẽ suscipiũt. ꝟm illud psal. Qui facit anglos suos spũs. qꝛ q naturalit̃ spũs sũt qñqꝫ angeli. i. nũcij fiũt. Et subdit incidẽtalit̃ ad huius secũde opinionis ꝯfirmationẽ ꝙ ista noia Michael Gabriel Raphael sunt ꝓpria noia quorundã spirituũ a supiori ordine missoꝝ. Quis tñ alij dicunt ꝙ sint noia officioꝝ. Uñ qꝛ Raphael iterp̃tat̃ medicina dei: qlibet angel⁹ q ad medicãdũ mittit̃ raphael dici põt. Et silr̃ dicendũ est ꝺ alijs. Et hoc ꝯfirmat per simile in demonib⁹ qb⁹ qdã noia sunt cõia. sicut diabolus. sathan. ꝛ belial. ꝛ silia qꝝ interp̃tationẽ ponit in lr̃a. Hec eñ noia qñqꝫ singularib⁹ demonib⁹ ascribũt̃ specialit̃. Postea soluit autoritatẽ beati Dionysij: q prima opinio ꝓbat̃ ꝛ dicit. ꝙ supmi angeli dicunt̃ assistere. Quis raro mittãt̃. tñ qñ mittũt̃ a dei pñtia nõ recedũt. sꝫ ei⁹ ꝯtẽplatiõi eq bñ assistũt. qꝺ etiã illi faciũt q quotidie seu frequẽter mittũt̃. Ex p̃dictis simul sumptis infero p̃io ꝙ angłi missi diuersa nomia ꝟm varias officioꝝ ꝓprietates sortiũt̃. q est ꝓpositõ scda Infero scdo ꝙ ãgeli missi rõe missiois ab ĩtimis diuine ꝯtẽplatiõis nõ excludũt̃. q est ꝓpositio tertia. Postea mgr̃ ponit tertiã opinionẽ q dicit ꝙ supiores angłi nũq̃ mittãt̃. i. tres supmi chori sp assistãt. sꝫ ꝙ infimi tres chori sp mittãt̃. medij aũt chori dicũtur assistere ꝛ mitti. inq̃tum mitti accipit̃ ꝓut medij nũciãt inferiorib⁹. i. illuminant inferiores. Et qꝛ vt sic: supiores medijs nũciãt ꝛ medij infimis. iõ supiores dicũt̃ mitti. ꝛ ad illũ sensũ locut⁹ est apłs dicens oẽs missos ad mĩstratiõꝫ. Ad autoritatẽ Esaie rñdẽ: ꝺo dicit ꝙ angel⁹ ad esaiã missus nõ fuit ꝓprie de ordine seraphin. sꝫ sic denoiat̃ ab effectu ad quẽ venerat. qꝛ venerat ad inflãmandũ cor incẽdio amoris di. Et tñ in speciali.

Qꝛ queqꝫ aĩa habet angelũ bonuꝫ ad sui custodiã delegatũ. ꝛ malũ ad exercitiũ a

DI. XI

Illud quoqꝫ sci

endũ ẽ ꝙ angłi boni deputati sunt ad custodiã hoim. ita vt qsqꝫ electoꝝ habeat ãgelũ ad sui ꝓfectũ atqꝫ custodiã spẽalit̃ delegatũ. Uñ i euangelio xitas a pusilloꝝ scãdalo ꝓhibẽs ait. Angeli coꝝ sp vident faciẽ pr̃is. Anglos dic̃ eoꝝ ẽẽ qb⁹ ad custodiã deputati sũt. Sup quẽ locũ Hiero. tradit. vnãquãqꝫ aĩam ab exordio natiuitatis habere ãgelũ ad sui custodiã deputatũ inqẽns ita. Mag̃ dignitas aiaꝝ ẽ vt vnaqqꝫ habeat ab ortu natiuitatis i custodiã sui angelũ delegatũ. Greg. qꝫ dic̃. ꝙ qsqꝫ vnũ bonũ angelũ sibi ad custodiã deputatũ. ꝛ vnũ malũ ad exercitiũ hꝫ. Cũ eñ oẽs angeli boni nostrũ bonũ velint: cõmuniterqꝫ saluti oĩm studeãt. ille tñ q deputat⁹ ẽ alicui ad custodiã: eũ spẽaliter hortat̃ ad bonũ. sic legit̃ de anglo thobie ꝛ de ãgelo petri i actib⁹ apłoꝝ. Silr̃ ꝛ mali angeli cũ desiderẽt malũ hoim. magis tñ hoiem ad malũ incitat ꝛ ad nocẽdũ forti⁹ instat ille q ad exercitiũ ei⁹ deputat⁹ est.

Hiero.

Gregori⁹.

Utrũ singulis hominibus singuli angeli an pluribus deputat⁹ sit vnus. b

Solet autem que-

ri. vtrũ singuli ãgeli singulis hoib⁹. an vn⁹ plurib⁹ ad custodiã vel exercitiũ deputatus sit: Sꝫ cũ electi tot sint q̃t ꝛ boni angłi sunt. plures ꝯstat ẽẽ oẽs simul bonos ꝛ malos hoies: q̃ꝫ boni ãgeli sint. Et cũ tot sint electi q̃t ãgeli boni. ꝛ ãgeli boni plẽs sint q̃ꝫ mali: pluresqꝫ sint hoies mali q̃ꝫ boni. ñ est ãbigẽdũ plẽs ẽẽ bonos hoies q̃ꝫ sint mali ãgeli. ꝛ plẽs ẽẽ malos hoies q̃ꝫ sint mali ãgeli vel boni angeli.

Confirmat vnum angelū pluribus hominibus deputari siue simul siue temporib⁹ diuersis. c

Ideoq̄ dici oportet

vnum eundēq̄ angelū bonū vel malum pluribus hominib⁹ deputari ad custodiā vel exercitiū. siue eodē tempe siue diuersis temporibus. Ideo aūt dicim⁹ eodē tempore vel diuersis temporib⁹. quia videt̄ quibusdā q̄ omnes homies qui sunt simul in aliquo tempore. singuli singulos angelos habere possunt bonos vel malos quia licet maior sit numerus hominū cōparatis in vnū omnibus qui fuerūt ⁊ sunt ⁊ futuri sunt q̄ angelorum tamē quia homies decedentib⁹ hominibus succedūt. Et ideo nunq̄ simul sunt ī hac vita. Angeli vero nunq̄ decedūt. ꝯsimul omnes sunt: esse potest vt singuli hominū dū in hac vita sunt singulos habeant angelos bonos vel malos ad sui custodiā vel exercitiuȝ destinatos. Ceteꝝ siue ita sit siue nō: non est dubitandū vnūquēq̄ habere angelū sibi deputatū. siue plurib⁹ simul destinatus sit. siue vni singulariter. Nec est mirandū vnum angelū pluribus hominib⁹ ad custodiā deputari. cū vni homini pluriū custodia deputetur. ita vt eoꝝ quisq̄ suū dicat̄ habere dominuȝ vel episcopū vel abbatū.

Utrum angeli ꝓficiant in merito vel ī p̄mio vsq̄ ad iudiciū. d

Preterea illud con

siderari oportet. Utrū angeli boni in p̄mio vel in merito ꝓficiant vsq̄ ad iudiciū. Qꝛ in meritis ꝓficiant atq̄ quotidie magis ac magis mereant̄. quibusdā videt̄ ex eo qꝛ quotidie hominū vtilitatibus inseruiūt: eorumq̄ ꝓfectibus studēt. Quibus etiaȝ nihilomin⁹ videt̄ q̄ ⁊ in p̄mio ꝓficiant. s. in cognitione ⁊ dilectione dei. Licet em̄ vt aiūt in ꝯfirmatione beatitudinē acceperint eternā atq̄ perfectam. auget̄ tamē quotidie eoꝝ beatitudo. qꝛ magis ac magis diligūt atq̄ cognoscūt. ⁊ est eoꝝ charitas qua deū ⁊ nos diligūt. ⁊ meritū ⁊ p̄miū. Meritū qꝛ ꝑ eā ⁊ obsequia ex ea nobis impēsa merent̄. ⁊ in beatitudine ꝓficiunt. ⁊ ipa eadē est p̄miū. qꝛ ea beati sunt.

Quibusdam videt̄ q̄ ꝓficiāt ī vtroq̄.

Autoritatib⁹ ꝯfirmāt q̄d dicunt. e

Et q̄ angeli profici

ant in cognitiōe ac ꝑ hoc in beatitudine: testimonijs sanctoꝝ ꝯfirmāt. Dicit em̄ Esaias ex ꝑsona angeloꝝ xp̄i ascēdentis magnificētiam admirantiū. Quis est iste qui venit de edom tinctꝭ vestib⁹ d̄ bosra. Et in ps̄. Quis est iste rex glorie. Ex q̄bus apparet q̄ mysterium xp̄i incarnati plen⁹ cognouerūt angeli post impletionē q̄ an̄. Et sicut in cognitiōe hu⁹ mysterij ꝓfecerūt. ita dicūt eos in deitatis cognitione ꝓficere. Qꝛ aūt in hmōi mysterij cognitōe ꝓfecerint euident̄ docet apostolus dicēs. Que sit dispēsatio sacramēti absconditi a seculis in deo: vt inotescat multiformis sapia dei ꝑ ecclīam p̄ncipib⁹ ⁊ potestatibus in celestib⁹. Sup̄ quē locū dicit Hiero. angelicas dignitates prefatū mysteriuȝ ad purum non intellexisse: donec completa est passio christi ⁊ apostoloꝝ predicatio ꝑ gētes dilatata.

Hiero.

Qꝛ in hac sentētia videtur Augustin⁹ aduersari Hieronymo. f

His autez videtur

ꝯtradicere Aug⁹. sup̄ eundē locū ep̄le dicēs Non latuit angelos mysteriū regni celoruȝ. quod oportuno tempe reuelatū est ꝓ salute nostra. Illis ergo a seculis innotuit sup̄memoratū mysteriū. qꝛ oīs creatura nō ante secula s̄ a seculis est. Attende lector quia viderunt dissentire in hac sentētia illustres doctores Ideoq̄ vt oīs repugnātia d̄ medio tollatur p̄dicta verba Haymonē sequentes ita determinem⁹. vt illis angelis qui maioris dignitatis sunt. ⁊ ꝑ quoꝝ ministeriū illa nunciata sunt ex parte cognita a seculis fuisse. vtpote familiaribus ⁊ nuncijs: Illis vero q̄ minoris dignitatis sunt incognita extitisse dicamus. vsq̄ quo impleta sunt ⁊ ꝑ ecclesiam p̄dicata. ⁊ tunc ab omnib⁹ angelis ꝑfecte fuerūt cognita. Constat itaq̄ omnes angelos in cognitione diuinoꝝ mysteriorum s̄m ꝓcessum temporis profecisse. Unde non incongruenter ipsi dicunt angelorum scientiam ac beatitudinem augeri vsq̄ ad futuram cōsummationem quando in scientia ac beatitudie ita perfectissimi erunt. vt nec augeatur ampli⁹ nec minuatur.

Determinatio p̄dictarū autoritatum

Alioꝝ opinio qui dicunt angelos in q̄busdam p̄dictoꝝ non ꝓfecisse. g

Alij autem dicūt an

gelos in confirmatione tanta deitatis dilectione atq̄ noticia fuisse preditos. vt in his vlterius non ꝓfecerint. nec profecturi sint.

Profecerūt tamē in sciētia rex exterioꝝ sicut in cognitiōe sacramēti incarnationis ⁊ hmōi. ꝫ nō in ꝯtemplatiōe deitatis. quia trinitatē in vnitate. atꝙ vnitatē in trinitate non plenꝰ intelligūt siue intellecturi sunt. ꝗꝫ ab ipsa ꝯfirmatiōe ꝑceperūt. Ita etiā dicūt eos in charitate nō ꝑfecisse post confirmationē. qꝛ eoꝝ charitas postea nō est aucta. et sic dicunt eos nō ꝑfecisse in meritis. ꝫ hoc ꝗꝫtū ad vim merēdi: ꝫ non ꝗntū ad numeꝝ meritoꝝ. Plura eñ bona fecerūt postea que tūc non fecerāt. ꝫ eoꝝ charitas ex qua illa ꝓcesserūt nō est aucta ex qua tantuꝫ meruerūt anteꝗꝫ ista adderent̃ ꝗꝫtū postea his adiectis. Illō vero quod alij supius dicūt ꝓbabilius videt̃ scꝫ ꝙ angeli vsꝙ ad iudiciū in sciētia et alijs proficiant.

Os sic ꝓbabilius

Quedam autoritates videnẗ obuiare ꝓbabiliori sentētie. b

Quibus tamen vi-

dent̃ obuiare quorundā autoritatū v̄ba. Ait eñ Isidorꝰ de sum. bono. Angeli i verbo dei oīa sciūt anteꝗꝫ fiāt. ꝫ nec oēs nec omnia ꝑfecte angelos scire dixit. ⁊ ideo eos in sciētia ꝓficere nō remouit. Gregoriꝰ in lib. dialogorum ait. Quid est qđ ibi nesciāt vbi scientem oīa sciūt. Ubi videt̃ dicere ꝙ oīa sciant angeli ⁊ nihil sit qđ nesciāt. Sꝫ accipiendum est hoc de his quoꝝ cognitio beatū facit cognitorē. vt sunt ea q̄ ad mysteriū trinitatis ⁊ vnitatis ꝑtinent.

Gregoriꝰ.

Ista est distinctio. xj. huius secūdi libri. In qua magister postꝗꝫ egit de cōparatione angelorum ad deū: tractat de comparatiōe angeloꝝ ad homīes Et tria facit. Nam primo inquirit an homines angelorum custodiā habeāt. Secundo an vnus angelus plures homines custodiat. Tertio an boni angeli etiam meritorie ꝓficiant. Primū facit a principio distinctionis vsꝙ ibi. Solet etiam queri. Secūdū ab inde vsꝙ ibi. Preterea illud. Tertium vero vsꝙ ad finem distinctionis. Et tantū in generali. In speciali sentētia magistri stat in tribus propositionibus. quarum prima est hec. Quilibet homo ab initio sue natiuitatis habet angelū malum ad suū exercitiū deputatum. ⁊ bonum ad sui custodiam. Hanc ꝓpositionē magister ꝓbat autoritatibus beati Hieronymi ⁊ Gregorij. Et subdit. Licet omnes boni angeli bonū nostrum velint ⁊ salutē: ille tñ qui homini specialr̃ deputatus est. specialiter ad bonū ꝑ alijs exhortat̃. Similiter licet oēs mali angeli hominē ad malum exercitent ⁊ incitent. magis tamen suus exercitator ad mala ipsum instigat. Secunda propositio est hec. Stat vnū angelū pluribꝰ hominibus ꝑesse simul vl̃ successiue. Hanc magister ꝓbans querit. Utrū quilibet homo habet suū ꝓpriū angelū custodē. aut vnꝰ angelꝰ plures custodiat. Et r̄ndens dicit ꝙ sicut vni homini cōmittitur custodia multorum. sicut episcopis. abbatibus. ⁊ prioribus. ita plurium hominū custodia vel exercitiū cōmittit̃ vni bonoꝝ vel malorum angelorum. quē magister suadet sic. quia cū tot sunt electi quot angeli boni sunt. ⁊ angeli boni sunt plures ꝗꝫ mali. ⁊ plures sunt homines mali ꝗꝫ boni. non est ambigendū plures esse homines bonos ꝗꝫ angeli mali sunt. ⁊ plures esse homines malos ꝗꝫ sunt mali angeli vel boni angeli. patet ergo quēlibet malū hominē non posse singulariter habere vnū bonum angelum. ⁊ ꝑ cōsequens singuli homines tam boni ꝗꝫ mali non habent singulares angelos bonos ad eoꝝ custodiam vel malos ad exercitiū specialiter deputatos. sꝫ vnꝰ bonus angelus custodit plures. ⁊ vnus malus exercitat plures qđ oportet ad minus esse verum ꝫm successionē temporis. in quo homines hominibus succedunt. Quis cum hoc stet ꝙ singuli homines actualr̃ existentes singulares habeant angelos pro suo exercitio vel custodia. Tertia propositio est hec. Qꝫ angeli boni in sua beatitudine meritorie proficiūt vsꝙ ad mundi consummationē. Hanc probans querit. Utrum boni angeli in merito vel premio proficiant. Et respondens ꝓponit primo opinionem quorundam dicentiū ꝙ non solum proficiant in merito sꝫ etiam in premio. s. in cognitione ⁊ dilectione dei. ita ꝙ magis ⁊ magis ipsum cognoscunt ⁊ diligunt. Qꝫ autem in cognitione ꝓficiant probat per hoc ꝙ nō plene cognouerunt mysteriuꝫ incarnationis christi ante passionem ⁊ post apostolorū predicationem. Quod videtur beatus Hieronymꝰ sensisse. Licet beatꝰ Augustinus videtur contrarium dicere. Quoꝝ doctorum magister controuersiam discutiens dicit. ꝙ angeli maiores sciuerunt incarnationem christi. etiam anteꝗꝫ fieret. licet tamen nō perfecte. Et minores nō cognouerūt eam: nisi postꝗꝫ facta est. Ex quo concludit ꝙ tam maiores ꝗꝫ minores in cognitione ꝓfecerunt ⁊ proficient in diem iudicij. Postea subdit opinionem aliquoꝝ qui dicunt ꝙ in cognitione ⁊ dilectione dei non ꝓficiant. sed solum in quarundam reruꝫ exteriorum cognitione. sicut est incarnatio christi ⁊ similia. Primam autē opinionem magister approbās soluit autoritates quasdam Isidori ⁊ beati Gregorij qui videntur dicere angelos in scientia post eoꝝ confirmationem non profecisse. affirmantes eos omnia scire. ⁊ dicit ꝙ licet sciant omnia: non tamen perfecte vel dicuntur scire omnia ad eoꝝ beatitudinē ꝑtinentia. Et tñ in speciali.

Post consideratione de angelis habitā: agitur de aliaruꝫ rerū creatione. ⁊ p̄cipue de opeꝝ sex dieꝝ distinctione. a

Hec de angeli- DI. XII

b ce nature ꝯditiōe dicta sufficiant. Nūc supest đ aliaꝝ ꝗꝫ reꝝ creatiōe. ac p̄cipue de operuꝫ sex dieꝝ distinctiōe nōnulla i mediū ꝓferre. Cū deꝰ i sapiā sua angelicos ꝯdidit spūs. alia etiā creauit. sic oñdit supdicta scptura Geñ. q̄ dic in p̄ncipio deū creasse celū. i. angelos. ⁊ terrā. i. materiā ꝗtuor elemētoꝝ adhuc ꝯfusam ⁊ informē. q̄ a grecis dicta ē chaos. ⁊ h̄ fuit añ oēm diē. Deinde elemēta distinxit deꝰ ⁊ spēs ꝓprias atꝙ distinctas singul̃ rebꝰ ꝫm genus suū dedit. q̄ nō simul vt q̄busdā sanctoꝝ patꝝ placuit. ꝫ p intervalla tēpoꝝ ac sex volumina dieꝝ vt alijs visum est formauit.

Quare sancti tractatores videnť sup hoc q̃si aduersa tradidisse alijs dicentibus oĩa simul facta in materia ⁊ forma alijs ꝑ interualla tē porum. b

Quidam nãq₃ sanctoꝝ patrũ q̃ verba dei atq₃ archana excellē ter scrutati sunt. sup hoc quasi aduersa scripsisse videnť. Alij quidē tradiderunt omnia simul in materia ⁊ forma fuisse creata. Quod Aug⁹. sensisse videť. Alij vero hoc magis ꝓbauerunt ac asseruerũt. vt p̃ma materia rudis atq₃ informis quattuor elemētoꝝ cõmixtionem atq₃ ꝯfusionē tenēs creata sit. Postmodum vero ꝑ interualla sex dieꝝ ex illa materia rerũ corꝑaliũ genera sint formata ſm species ꝓprias. Quã sniam Grego. Hiero. ⁊ Beda alijq₃ plures cõmendant ac ꝓferũt Que etiã scripture geneseos: vñ p̃ma hui⁹ rei ad nos manauit cognitio: magꝭ ꝯgrue videť.

Quõ ꝑ interualla tpis res corporales cõdite sunt. c

Secũdũ hanc itaq₃

traditionē ordinē atq₃ modũ creationis formationisq₃ reꝝ inspiciam⁹. sicut supra memoratũ est. In p̃ncipio creauit de⁹ celũ. i. angelicam naturã: ſ₃ adhuc informē. vt quibusdã placet. Et terrã. i. illã ꝯfusam materiã quattuor elemētoꝝ. quã noĩe terre vt Augu. ait contra manicheos: iõ appellauit Moyses. qꝛ terra inter oĩa elemēta min⁹ est speciosa. ⁊ illa inanis erat ⁊ incõposita ꝓpter oĩm elemētoꝝ cõmixtionē. Eandē etiã vocat abyssum dicēs. Et tenebre erãt sup faciē abyssi ⁊c. qꝛ ꝯfusa erat ⁊ cõmixta: specie distincta carēs Eadē etiã materia informis dicta est aq̃ sup quã ferebať spũs dñi. sicut supferť fabricandis reb⁹ volũtas artificis. qꝛ subiacebat bone volũtati creatoris. qđ formandũ ꝑficiendumq₃ inchoauerat. q̃ sicut dñs ⁊ ꝯditor preerat fluitãti ⁊ ꝯfuse materie vt distingueret ꝑ spẽs varias q̃ñ vellet ⁊ sicut vellet. Hec iõ dicta est aqua. qꝛ oĩa que in terra nascunť siue aĩalia siue arbores vel herbe ⁊ similia ab humore incipiunt formari atq₃ nutriri. His omnib⁹ vocabulis vocata ē illa informis materia. vt res ignota noĩs vocabulis insinuareť imperitiorib⁹ ⁊ nõ vno tm̃. Nã si vno tm̃ significareť vocabulo h̃ esse putareť qđ consueuerãt hoĩes in illo vocabulo intelligere. Sub his ĝ noĩb⁹ significata ē materia illa cõfusa ⁊ informis. q̃ nulla specie cerni ac tractari poterat. i. noĩb⁹ visibiliũ reꝝ q̃ in de future erãt ꝓpter infirmitatē ꝑuuloꝝ q̃ minus idonei sunt inuisibilia cõp̃hendere. ⁊ tũc erãt tenebre. i. lucis absentia. Nõ em̃ tenebre aliq̃d sunt: ſ₃ ipsa lucis absentia. sicut silentium nõ aliqua res est. ſ₃ vbi son⁹ nõ est: silentiũ dicit. Et nuditas nõ aliq̃ res est: ſ₃ in corꝑe vbi tegumentũ nõ est: nuditas dr̃. sic ⁊ inanitas ñ est aliq̃d ſ₃ inanis dr̃ loc⁹ esse vbi nõ est corp⁹. ⁊ inanitas est absentia corpis.

Aug⁹.

Quare illa cõfusa materies vocetur terra: abyssus aqua

Quo sensu tenebre dicanť nõ esse aliq̃d. ⁊ quõ dicanť esse aliquid. d

Attende qꝛ hic Augustin⁹

tenebras dicit nõ esse aliq̃d: cũ alibi tenebre inter creaturas ponanť q̃ b̃ñdicunt dñm. Vñ dr̃. B̃ñdicite lux ⁊ tenebre domino. Ideoq₃ sciendũ est tenebras diuersis modis accipi. s. vel ꝓ lucis absentia. qualiter supra accepit Aug⁹. iuxta quã acceptionē nõ sunt aliq̃d. Vel ꝓ aere obscurato siue aeris obscura qualitate. ⁊ ſm hoc aliqua res creata sũt. Ideo ĝ dicit tenebras tũc fuisse sup faciē abyssi. quia nondũ erat lux. que si esset ⁊ super esset ⁊ supfunderet. ſ₃ nõdũ lucis gratia op⁹ suum deus venustauerat. que postea in primo die formata est.

Duo hic ꝯsideranda sunt: quare illa materia confusa sit dicta informis. ⁊ vbi ad esse ꝓdijt quantũq₃ in altitudine ascēderit. e

De qua re priusq₃

tractemus duo nobis discutienda occurrũt Primũ quare illa materia confusa informis dicať. an qꝛ omni forma caruerit. an propter aliud. Secũdo vbi ad esse ꝓdierit. ⁊ quantũ in altũ ascēderit. Ad illud ĝ qđ p̃mo positũ est breuiť r̃ñdentes dicim⁹ illã p̃mã materiã nõ ideo dictã fore informē q nullã oĩno formã habuerit. qꝛ non aliq̃d corporeũ tale existere põt. qđ nullã habeat formã. ſ₃ ideo non absurde informē appellari posse dicim⁹. qꝛ in ꝯfusione ⁊ ꝑmixtione quadã subsistēs nõdũ pulcrã aptãq₃ ⁊ distictã recipet formã qualē modo cernim⁹. Facta est ĝ illa materia i forma confusionis ante formã dispositionis In forma confusionis prius omnia corꝑalia materialiter simul ⁊ semel sunt creata. Postmodum in forma dispositionis sex diebus sũt ordinata. Ecce absolutũ est quod primo in discussione propositum fuit. s. quare illa materia dicatur informis.

Ad primum breuiter respondet

Hic ad id quod secundo querebatur respondet. f

Nũc supereſt quod

ſcḋo ꝑponebať explicare vbi ſcꝫ illa materia ſubſtiterit ⁊ q̃tū in altitudine porrigebatur Ad qḋ nihil temere aſſerẽtes dicim⁹ q̄ illa ꝑma rer̄ oīm moles qñ creata eſt ibidem adeſſe videť ꝑdiiſſe. vbi nũc formata ſubſiſtit. Eratq̄ terreū h̄ elementū in vno loco eodē medio ſubſidēs ceter̄ i vna ꝯfuſione ꝑmixt̄ eiſdemq̄ circūquaq̄ i modo cuiuſdā nebule oppreſſis ita obuolutū erat vt apparere nō poſſet qḋ fuit. Illa ꝟo tria i vna ꝑmixtiōe cōfuſa circūquaq̄ ſuſpēſa: couſq̄ in altū porrigebanť quouſq̄ nũc ſūmitas corporee nature ptingit. Et ſicut quibuſdā videť vltra locum firmamēti extēdebať illa moles. que in inferiori pte ſpiſſior atq̄ groſſior erat. In ſuperiori ꝟo rarior ac leuior atq̄ ſubtilior exiſtebat. De qua rariori ſubſtantia putant q̄dam fuiſſe aquas que ſuper firmamētū eſſe dicunť. Talis fuit mundi facies in principio priuſq̄ reciperet formā vel diſpoſitionē.

Oſtenſo qualis fuit mundi facies in ipſo primordio: incipit ꝓſequi operū ſex dierum diſtinctionem. g

Nunc supereſt vt

diſpoſitionē illā qualiter ꝑfecta ſit ordine ꝓſequamur. Sex diebus ſicut docet ſcriptura Geñ. diſtinxit de⁹. ⁊ in formas redegit ꝓprias cūcta q̄ ſimul materialiter fecerat. Perfecitq̄ opus ſuū die ſexto. ⁊ ſic deinde die ſeptimo requieuit ab om̄i ope ſuo .i. ceſſauit nouaꝫ creaturā facere. Sex eñi dieb⁹ ſex rer̄ genera diſtinxit. nihilq̄ poſtea fecit: qḋ in aliq̄ illorum nō ptineať. opatus eſt tñ poſtea ſicͭ veritas in euāgelio ait Pater me⁹ opať vſq̄ nũc ⁊ ego operor illud.

De quattuor modis diuine opatiōis h

Quattuor eñi mo-

dis: vt ait Alcuin⁹ ſup Geñ. opať deus. Primo in ꝟbo oīa diſponēdo. Scḋo in materia īformi quattuor elemētor̄ de nihilo eā creando. Vñ. Qui viuit ī eternū creauit omnia ſimul. Omnia .ſ. elemēta. vel oīa corpa materialiť ſimul creauit. Tertio opa ſex dierum varias diſtinxit creaturaſ. Quarto ex ꝑmordialib⁹ ſeminib⁹ nō incognite oriunť nature ſ; note ſepi⁹ reformanť ne pereant.

Iſta eſt diſtinctio .xij. hui⁹ ſecūdi libri. In qua magiſter poſtq̄ tractauit de natura pure ſpiritualí .ſ. angelis. Incipit agere de natura pure corporali .ſ. de ꝓductione mundi ſenſibilis. Et tria circa hoc facit. Nam primo oſtendit qualiter deus mundū ſenſibilem primo creauit. Secundo vbi ipſum ꝓducēs collocauit. Tertio qualiter ipſum diſtinguens ordinauit. Primum facit a principio diſtinctionis vſq̄ ibi. De qua re pauliſꝑ tractemus. Secundum ab inde vſq̄ ibi. Nunc ſupeſt. Tertium vſq̄ ad finem diſtinctionis. Et tantū in generali. In ſpeciali ſentētia magiſtri ſtat in trib⁹ ꝓpoſitionibus. quarum prima eſt hec. Deus in principio materiam quattuor elementorum informem. id eſt. indiſtinctam creauit. Hāc ꝓpoſitionē mgr̄ ꝓbās ꝓponit q̄ diuīa ſapiētia ſimul cum angelica natura materiam in quattuor elementis confuſam ⁊ informem produxit. quam in ſex diebus perfecte formauit ⁊ diſtinxit. Et ſubdit q̄ aliqui ſancti .ſ. beatus Auguſtinus ⁊ ſui dixerūt omnia ſimul in materia ⁊ etiam diſtincta ſm̄ formas ſuiſſe producta. Alij vero dixerunt ſcꝫ beatus Gregori⁹ ⁊ Beda q̄ primo fuit materia rudis atq̄ informis creata. de qua poſtmodum ꝑ ſex dierum interualla res corporales ſm̄ proprias ſpecies ſunt formate. quam opinionem magiſter approbat propter plurimorum doctorum ſententiā ⁊ ſacre ſcripture autoritatē. Poſtea dicit q̄ illa informis materia in principio Geneſ vbi eius ꝓductio legitur diuerſo nomine eſt vocata. Nominatur eñi primo terra. vt ibi. In principio creauit deus celum ⁊ terram. id eſt. illam informem materiam. ⁊ exprimitur nomine terre. non quidē ꝓpter terreſtrem ſubſtantiam. ſed ꝓpter ſpecioſitatis carētiam. Secūdo exprimitur ibi nomine abyſſi ibi. cum dicitur. ⁊ tenebre erant ſuper faciem abyſſi. ⁊ hoc ꝓpter defectum diſtinctionis qua diſtinctione carebat Etiam nominať ibi aqua: cum ſubditur. Et ſpiritus domini ferebatur ſuper aquas. Nam ſicut aqua habꝫ multā fluxibilitatem. ſic materia illa habet fluxibilitatem ⁊ diuerſam potentialitatē ad diuerſas formas recipiendas. Hmōi autē diuerſis nominibus fuit materia appellata ne crederet̄ vnius forme receptiua. ſi vno nomine fuiſſet vocata. Uſitatis etiā nominibus eſt vocata: ꝓpter ruditatem populi cui Moyſes ſcripſit ⁊ contulit manuductionem. Et ſubdit q̄ etiā in Geñ. diciť ſup faciem abyſſi. id eſt. illius nature erāt tenebre cōfuſe. id eſt. lucis abſentia. que tenebre nulle res ſunt: ſed tñ lucis abſentia ſeu priuatio. Cōtra quod videtur eſſe illud Dañ. Benedicite lux et tenebre domino. vbi tenebre inter res reales nominātur. Ad quod reſpondet q̄ tenebre quandoq̄ dicunt lucis abſentiā. ⁊ ſic nihil ſunt. qñq̄ aerem obſcurum. ⁊ ſic ſunt aliqua creatura. Secunda ꝓpoſitio eſt hec. Deus confuſam materiam elementor̄ in eodem loco vbi nunc eſt creanda collocauit. Hanc ꝓpoſitionem magiſter ꝓbans dicit adhuc duo de illa materia eſſe diſtinguenda. Quor̄ primū eſt quō illa materia dicta ſit informis. cū tñ omni forma nō caruit. Ad qḋ reſpōdet q̄ diciť informis nō ꝓpter carentiam omnis forme: ſed quia formam ꝯfuſam habebat ⁊ nō diſtinctam. vel quia formata nō fuit ſicut poſtea formabatur. Secundum eſt vbi fuerit illa materia creata ⁊ quantū ſpacium occupauit. Et reſpōdet q̄ creabať ī illo loco vbi nũc eſt mundus. ⁊ occupabat ſpaciū cuiuſlibet elementi. ⁊ extendebatur etiam ſm̄ aliq̄s vltra locum firmamenti ſm̄ q̄ erat materia illa in parte inferiori ſpiſſior ⁊ groſſior. in pte vero ſuperiori rarior ⁊ ſubtilior. Unde de parte illa rariori aquas que ſunt ſupra firmamentum dicūt eſſe factas. Tertia ꝓpoſitio eſt hec. Deus qui in principio ꝯfuſam materiaꝫ creauit quā in ſex diebus ꝑfecte mūdū ꝯplēdo

[Marginal notes: pͣ ꝓpoſitio; 2ͣ; 3ͣ]

distinxit ⁊ formauit. die septimo ab eius ꝓpagatiõe cessauit. Hanc eñ ꝓpositionẽ magister ꝓbans dicit ꝙ ꝑfecta rez ꝓductio ⁊ formatio sit expedita ĩ dierũ senario. ita ꝙ nihil postmodũ est ꝓductũ. qḋ in primis creatis aliquo modo nõ ꝯtineret. ⁊ illa de causa dicit̃ deꝰ septimo die quieuisse. eo ꝙ cessauit nouas creaturas ꝓducere. Sed ꝯtra hoc obijcit per dictuz domini nostri iesu christi. q̃ ait patrẽ suũ ⁊ se vsq; modo opari. ergo vt videt̃ deꝰ nõ quieuit ab omni ope die septimo. Et hoc ꝯfirmat̃ tali rõe. Si deus die septimo quieuisset ab omi ope: tũc nõ ꝓduceretur amplius de nouo aliq̇d in rez natura. sed hoc est falsum ergo nõ quieuit die septimo. Et ꝙ hoc sit verum patet. Nam q: multa sunt generabilia. nondũ tamẽ genita. sed solũ in potentia que est ad maximũ determinata. ideo in futuro sunt aliqua ad esse spectficum in potentia que postea actualiter erũt. ideo nõ sunt omnia septimo die diuina ꝟtutẽ creatiua producta. Ad qḋ respondens dicit deũ quadrupliciter operari ad rerũ ꝓductionẽ. Uno modo eternaliter omnia ĩ verbo disponendo. Secundo tempaliter materiã informem ꝓducendo. Tertio modo materiã sex diebꝰ cõfusam ſm species distinguẽdo. Quarto ex seminibꝰ rebus inditis creata ne pereãt reformando. Et licet deus ſm tres primos modos opandi die septimo q̇euerat. quo ad quartũ modum tñ semper operatur. Et de illo intelligi habet dictum christi superius allegatũ. Et tñ in speciali.

Que fuerit prima distinctiõis opatio a

DI. XIII

Prima autẽ distinctionis opatio fuit formatio lucis. sicut ostẽdit scriptura Genes. que cõmemorata rez informitate eaz dispositionẽ a luce inchoauit subdens. Dixit deus. fiat lux. ⁊ facta est lux. ⁊ diuisit lucẽ a tenebris. Appellauitq; lucem diẽ. ⁊ tenebras noctẽ. Et factũ est vespere ⁊ mane dies vnus. Cõgrue mũdi ornatꝰ a luce cepit. vñ cetera q̃ creãda erãt viderent̃.

Qualis fuerit lux illa. corporalis an spiritualis. b

Si querit̃ qualis illa lux fuerit corpalis. s. an spũalis: Id respõdemus qḋ legimꝰ traditũ. Dicit eñ Aug. q: lux illa corpalis vel spũalis intelligi põt. Si spũalis accipit̃: angelica natura intelligitur que ṗus informis fuit. ꝫ postea formata ẽ. cũ ad creatorẽ ꝯuersa ei charitate adhesit. Cuius informitatis creatio supiꝰ significata est. vbi dictũ est. In ṗncipio creauit deꝰ celum ⁊ terrã. Hic ꝟo eiusdẽ formatio ostendit̃ cum ait. fiat lux. ⁊ facta est lux. Hec g̊ angelica natura ṗus tenebre: ⁊ postea lux fuit. quia ṗus habuit informitatẽ ⁊ impꝑfectionẽ. deinde formationis ꝑfectionẽ. ⁊ ita diuisit deus lucez a tenebris. Nam vt ait Augꝰ. sup Geñ. Huiꝰ creature informitas ⁊ imperfectio fuit añq̃ formaretur in amore conditoris. Formata vero est quando cõuersa est ad ĩcõmutabile lumen verbi. Si vero corporalis fuit lux illa quod vtiq; probabile est: corpus lucidum fuisse intelligitur. velut lucida nubes. quod non de nihilo sed de p̃iacenti materia formaliter factum est vt lux esset. ⁊ vim lucendi haberet. cuz qua dies prima exorta est. quia ante lucem nec dies fuit nec lux. licet tempus fuerit.

Augustinus De spũali luce.

Aug.

Hic de corporali luce

Ꝙ lux illa facta est vbi sol apparet que in aquis lucere poterat. c

Si autem queritur vbi est facta lux illa: cũ abyssus omnez terre altitudinẽ tegeret: Dici potest in illis ptibꝰ facta quas nũc illustrat solis diurna lux. Nec mirum lucẽ ĩ aquis posse lucere. cũ etiã nautarum opatione sepius illustrentur. Qui in ꝓfundũ mersi. misso ex ore oleo aquas sibi illustrant. que multo rariores fuerũt in principio q̃ȝ modo sunt. quia nondũ congregate fuerant in vno loco. Facta ergo lux illa vicẽ ⁊ locum solis tenebat. que motu suo circum agitata noctẽ diemq; discernebat. Ibi ergo primum lucẽ apparuisse verisimile est. vbi sol quotidiano cursu circũuectus apparet vt eodem tramite lux circumcurrẽs. ac primo ad occasum descendẽs vesperam faceret. deinde reuocata ad ortum auroram. id est mane illustraret. ⁊ ideo diuisit deus lucem et tenebras. et appellauit lucem diem. et tenebras noctem.

Ꝙ dies diuersis modis accipit̃ d

Hic notãduz est ꝙ dies diuersis modis accipit̃ in scriptura. Dicitur ei dies lux illa que illo triduo tenebras illuminabat. ⁊ dicit̃ dies illuminatio ipsa aeris. Dicit̃ etiã dies spaciuz vigintiquattuor horaz. qualiter accipit̃ cum dicit̃. Factũ est vespere ⁊ mane dies vnus. Quod ita distinguendum est. factũ est vespere prius. et postea mane. ⁊ ita fuit dies vnus expletus vigintiquattuor horarum. Dies scz naturalis qui habuit vesperam sed non mane. Mane enim dicit̃ finis p̃cedentis ⁊ initium sequentis diei. quod est aurora. que nec plenam lucem nec omnino tenebras habet. Mane ergo primus dies non habuit. quia nec dies p̃cesserat qui sequentis diei mane terminaretur. ⁊ eo p̃cipue. quia luce apparẽte: mox sup terram plenus atq; p̃clarus dies extitit. qui

Qualiter distingui debeat illud. Et factũ est vespere ⁊ mane dies vnus

nõ ab aurora· ſ a plena luce inchoauit· ⁊ mane ſequẽtis diei conſummat⁹ eſt· Vñ Beda ſup Geneſim· Decebat vt dies a luce inciperet· ⁊ in mane ſequẽtis diei tẽderet· vt opera dei a luce inchoaſſe· ⁊ in lucẽ cõpleta eẽ ſignificarent· Reliqui aũt dies mane habuerunt ⁊ veſperã· Quoꝝ quiſqꝫ a ſuo mane incipiens vſqꝫ ad alteri⁹ diei mane tendebat

Beda

De naturali ordine cõputationis dierũ· ⁊ de illo qui ꝑ myſterio introduct⁹ eſt — e

Hic ẽ naturalis ordo

diſtinctiõis dieꝝ vt diſtinguant atqꝫ computẽt dies a mane vſqꝫ ad mane. Poſtea vero in myſterio factũ eſt vt dies cõputẽt a veſpa in veſperã· ⁊ adiungat dies p̄cedenti nocti i computatiõe· cũ iuxta naturalẽ ordinẽ p̄cedens dies ſequẽti nocti adiũgi debeat· quia homo a luce ꝑ pctm̃ corruit i tenebras ignorantie ⁊ peccatoꝝ· deinde ꝑ chriſtum a tenebris ad lucẽ rediꝫ· Vñ apoſtol⁹· Eram⁹ aliquãdo tenebre· nunc aũt lux a dño· Primus itaqꝫ dies nõ ab aurora ſ a plena luce incipiens· ⁊ poſt veſperã paulatim occidente luce excipiẽs mane ſequẽtis diei explet⁹ eſt· Vnde Beda· Occidẽte luce paulatim ⁊ p⁹ ſpacium diurne lõgitudinis: inferiores partes ſubeũte: factũ eſt veſpe· ſicut nũc vſitato curſu ſolis fieri ſolet· Factũ eſt aũt mane eadẽ ſup terrã redeũte· ⁊ aliũ diẽ inchoante· ⁊ dies explet⁹ eſt vnus viginti quattuor horarũ· Fuitqꝫ nox illo triduo oĩno tenebroſa· que poſt creata ſidera aliqua luce claruit·

Beda

Cur ſol fact⁹ eſt ſi lux illa ſufficiebat — f

Solet autem queri

quare fact⁹ eſt ſol· ſi lux illa faciendũ diei ſufficiebat? Ad qȝ dici põt· qm̃ lux illa forte ſuperiores ptes illuſtrabat· ⁊ ad illuminatiõẽ inferioꝝ ſolẽ fieri oportebat· Vel poti⁹ ideo qꝛ facto ſole diei fulgur auct⁹ ẽ· Ampliori eñ multo luce radiauit dies poſtea q̃ añ· Si aũt querit qd de luce illa factũ ſit cũ modo nõ appareat? Poteſt dici aut de ea corp⁹ ſolis formatũ· aut in ea pte celi eſſe in qua ſol eſt· non q̄ ipſa ſit ſol· ſed ſic eſt ei vnita vt diſcerni nõ valeat·

Quomodo accipiendũ ſit illud· dixit de⁹· an ſono voci id de⁹ dixerit· an aliter — g

Preterea inueſtigã-

dum eſt quõ accipiendũ ſit qȝ ait· dixit deus· Vtrũ tempaliter· vel ſono vocis illud dixerit· an alio modo? Aug⁹· ſup Geñ· tradit nec tempaliter nec ſono vocis deũ locutũ fuiſſe· qꝛ ſi temporalit: ⁊ mutabiliter· ⁊ ſi corpaliter dicat ſonuiſſe vox dei· nec lingua erat q̄ loq̄retur· nec erat quẽ oporteret audire ⁊ intelligere· Bene ḡ vox dei ad naturã vbi per qȝ oĩa facta ſunt referẽ· Dixit ḡ de⁹ fiat· ⁊c̄· nõ tempaliter· nõ ſono vocis· ſ in verbo ſibi coeterno· id eſt· verbũ genuit intempaliter in quo erat· ⁊ diſpoſuit ab eterno vt fieret in tẽpore ⁊ in eo factum eſt·

Aug⁹·

Quõ accipiendũ ſit qȝ dicit pr̄ opari in filio vel ꝑ filiũ· vel in ſpũ ſancto· — h

Hic queri ſolet quo

modo accipiendũ ſit qȝ dr̄ pater opari i filio· vel ꝑ filiũ· vel in ſpũ ſancto? Hoc eñ ſcriptura frequẽter nobis ꝓponit· vt Omĩa in ſapientia feciſti dñe· id eſt· in filio· ⁊ In p̄ncipio· i· in filio creauit de⁹ celũ ⁊ terrã· Et illud· Per quẽ fecit ⁊ ſecula· Sup illũ quoqꝫ pſalmi locum· Verbo dñi celi firmati ſunt ⁊c̄· dic̄ Auguſtin⁹· q̄ pater opatur ꝑ verbũ ſuũ et ſpiritum ſanctũ· Quõ ḡ hoc accipiendũ eſt? Putauerũt quidã heretici q̄ pater velut auctor ⁊ artifex filio ⁊ ſpũ ſancto in reꝝ opatione q̄ſi inſtrumẽto vterẽ· Ex p̄dictis vbis errandi occaſionẽ ſumẽtes· qȝ velut blaſphemũ atqꝫ ſane doctrine aduerſũ abijcit pia fides· Nõ eſt itaqꝫ intelligendũ ideo ſcripturã frequẽter cõmemorare patrẽ opari in filio vel ꝑ filium: tanq̄ fili⁹ nõ poſſet facere: ſi ei non porrexiſſet pater dexterã· vel tanq̄ aliqȝ inſtrumentũ fuerit patris opantis· ſ poti⁹ illis verbis patrẽ intelligi voluit cũ filio ⁊ ſpũ ſancto opari: ⁊ ſine eis nihil facere·

Hic aperit ex quo ſenſu dicat pater operari in filio vł per filium

Cõtra hãc expoſitionẽ ſurgit heretic⁹ — i

Sed dicit heretic⁹

hac ratõe hoc poſſe dixiſſe filiũ opari ꝑ prẽm vel in patre ⁊ ſpm̃ ſanctũ cũ vtroqꝫ vł ꝑ vtrũqꝫ· quia fili⁹ cũ patre: ⁊ ſpũs ſanctus cũ vtroqꝫ opatur· Cui breuiter respondeẽ· Ideo illud dictũ eſſe ⁊ nõ iſtud· vt in patre monſtrareẽ autoritas· Nõ eñ pater a filio· ſ fili⁹ a patre opatur· ⁊ ſpũs ſanct⁹ ab vtroqꝫ· Ideoqꝫ etiã filius ꝑ ſpm̃ ſanctũ legiẽ opari· quia cum ſpiritu ſancto opatur hoc ipſum a filio habenti vt operetur·

Alia predictoꝝ expoſitio· — k

Joh. Chrys.

Potest et alit̃ illud accipi: vt dicat̃ pater in filio vel p filiũ opari. q: eũ genuit oĩm opificẽ. sic dicit̃ pater p eũ iudicare. q: genuit iudicẽ. ita ꝛ p spũm sanctũ dicit̃ opari siue pr̃ siue fili⁹. q: ab vtroq̃ pcedit spũssanct⁹ factor oĩm. Vñ Joh. Chrys. i expositione ep̃le ad Heb. sic ait. Nõ vt hereticus inaniter suspicat̃ tanq̃ aliqd instrumẽtum p̃ris extiterit fili⁹: neq̃ p eũ pater dr̃ fecisse tanq̃ ipe facere nõ posset. s; sicut dr̃ pat̃ iudicare p filiũ. q: iudicẽ genuit. sic etiam dr̃ opari p filiũ. q: eũ cõstat opificẽ genuisse. Si eñ causa eius pater est: sm q̃ pater est. multo ampli⁹ eorũ causa ẽ q̃ p filiũ facta sũt. Hec de ope p̃me diei dicta sunt.

Ista est distinctio. xiij. hui⁹ secũdi libri. In q̃ magister postq̃ egit de ope creationis. qđ factum est ante omnẽ diẽ. agit de ope distinctionis qđ factuz est in primo die. s. de lucis pductiõe. Et tria facit. Nã primo agit de lucis actuali pductione. Secũdo de pducẽtis locutione. Tertio de cuiusdã ppositiõis expositione. Primũ facit a principio distinctõis vsq̃ ibi. Preterea inuestigandũ. Secundũ ab inde vsq̃ ibi. Hic queri solet. Tertiũ vsq̃ ad finẽ distinctionis. In speciali sñia magistri stat in tribus ppositionibus. quaꝝ prima est hec. De⁹ prima die fecit lucem distinguẽdo tps in diẽ ꝛ noctẽ. Hanc magister pbans ppõit. q̃ primũ a quo omniũ reꝝ principiuz incepit fuit lux. ꝛ hoc ɔgrue. quia lux cetera habz manifestare. Circa qđ vlteri⁹ mouet tres q̃stiones. quarum prima est. Utrũ lux illa prima die distincta vl' pducta fuerit corpalis vl' spũalis. Et respõdet q̃ vtroq̃ modo accipi põt. Si aũt accipiat̃ p luce spirituali. tũc significat formationẽ angelice nature p gratiã gratũ facientẽ. que vt supra dictũ est quodammodo sub noĩe celi fuit pducta. Si aũt p luce corpali accipiat̃: tũc supponit p aliqua nubecula lucida de piacenti materia formata ꝛ pducta. Tũc secũda questio est. Ubi facta fuerit lux illa. Et rñdet q̃ ibi vbi sol iaz mouet̃. imo lux illa vicẽ solis in tribus primis dieb⁹ tenẽs motu suo diẽ ꝛ noctẽ faciebat. nec ab aquis impediebat̃ ne luceret: ppter raritatẽ aquaꝝ tũc vnde ꝛ nũc q̃ñ p olei immissionẽ aqua rarificat̃ qđãmodo illustrat̃. quare nautę in pfundo maris se immergentes mittũt ex ore suo oleũ ad centrũ seu pfundũ maris. ꝛ sic aque clariores fiũt. Et subdit ibidẽ. q̃ dies potest accipi diuersimode. s. vel p ipa luce que ĩ illo triduo tenebras illuminabat. vel p ipsa illuminatione aeris. vel p spacio viginti quattuor horarũ. Tertia questio est. Quare sol fact⁹ est quarto die si lux illa prima die pducta sufficiebat ad dies faciendum. Et rñdet. q̃ lux illa tñ supiores ptes illuminabat. et tamẽ nõ ita clare sicut nũc sol. ideo cõgruit solem fieri ad lucis clarioris diffusionẽ. Et subdit q̃ corp⁹ solare formatũ est de illa luce: vel inseparabiliter habz eã sibi ɔiunctã. Secũda ppositio est hec. De⁹ nõ tpali vocis sono. sed verbo. sic ab eterno dixit oĩa efficiẽdo. Hanc magister pbãs querit. qualiter deus dixit fiat lux. s. an hoc tpali sono ptulerit vel ab aliq̃ alio modo. Et rñdens dicit sm Aug. q̃ nõ temporaliter quia dato q̃ sic: tũc de⁹ fuisset locut⁹ mutabilit̃. nec etiã sono vocis corpaliter. cũ deus careat instrumentis naturalib⁹ quibus talis son⁹ habeat causari. Sz in verbo sono sibi coeterno dixit. fiat lux. i. verbũ genuit intempaliter in quo erat dispositũ ab eterno vt fieret lux in tpe: ꝛ iam ĩeo fictũ est. Tertia ppositio est hec. Q̃uis sm scripturã deus opatus sit p filiũ. non tñ vt p ministrũ. sed p illũ quẽ genuit sibi coeq̃lẽ omniũ opificẽ. Hanc ppositionẽ magister pbans q̃rit. quõ pater dr̃ opari p filiũ vel in filio. sicut p ministrum. ꝛ q: hoc est erroneũ. Ideo dat duplicẽ intellectum catholicũ hui⁹ ppositiõis. Primus est q̃ q̃ñ pater dr̃ opari p filiũ seu etiã p spũm sanctũ. significat̃ inseparabilis opatio psonaꝝ cũ autoritate. ꝛ exinde puenit q̃ pater dicit̃ opari p filiũ. sed nõ ecõtra. q: filius nõ habet respectu p̃ris autoritatẽ principij. sicut pater respectu filij. Secũdus est q̃ pr̃ dr̃ opari p filium. q: filiũ genuit opificẽ. Et tñ in speciali.

De opere secunde diei. qua factum est firmamentum. a

DI. XIIII

Dixit quoq̃ deus. fiat firmamentũ in medio aquarũ ꝛ diuidat aq̃s ab aquis. Diuisitq̃ aquas q̃ erãt sub firmamẽto ab his que erãt sup firmamẽtum. Sciendũ est q̃ illi⁹ celi describit̃ h creatio. sicut ait Beda sup Geñ. in quo fixa sunt sidera cui supposite sunt aque in aere ꝛ in terra. ꝛ supposite alie. de quib⁹ dr̃. Qui tegis aq̃s supiora ei⁹. In medio ergo firmamentuz est id est sidereũ celũ. qđ de aquis factũ esse credi potest. Crystallin⁹ eñ lapis cui magna est firmitas et perspicuitas de aquis factus est. Si quẽ vero mouet. quõ aque nature fluide ꝛ in ima labiles sup celũ possint cõsistere. de deo scriptũ esse meminerit. Qui ligat aquas in nubib⁹ suis. Qui ei infra celũ ligat aquas ad temp⁹ vaporib⁹ nubiũ retẽtas. potest etiam sup celi sperã nõ vaporali tenuitate. sed glaciali soliditate aquas suspẽdere ne labãt̃. Quales aũt ꝛ ad qnid ɔdite sint: ipse nouit qui cõdidit. Ecce ostẽsum est his verbis qđ celũ factũ sit. scz illud in quo sunt fixa sidera. id est. qđ excedit aerẽ. ꝛ de qua materia scz d aquis. ꝛ quales sint aque q̃ sup illud celũ sũt scz vt glacies solidate.

Beda q̃ celũ dicit̃ crean

De qua materia sit factum illud celum

Quõ aq̃ pñt esse sup celũ ꝛ quales sĩt ille aque.

Alij putãt celũ illud esse ignee nature qb⁹ consentit Aug⁹. b

Quidam vero celũ quod excedit aerẽ spacia ignee nature dicũt asserentes sup aerem purũ ignẽ esse. qui dicitur esse celũ. de quo igne sidera ꝛ luminaria facta esse cõiectant. Quibus Augustin⁹ cõsentire videtur. Utrum vero nomine firmamenti celũ qđ excedit aerẽ: an ipe aer hic intelligatur. idem Augustin⁹ querit nec soluit Magis tamẽ approbare videt̃ celum illud h

Augusti. super Geñ.

accipi qđ spacia aeris excedit. Aquas autez que sup illud celū sunt dicit vaporabilr̄ trahi: ⁊ leuissimis suspēdi guttis. Sicut aer iste nubilosus exalatione terre aquas vaporabiliter trahit: ⁊ p subtiles minutias suspēdit ⁊ post corpulenti⁹ cōglobatas pluuialiter refundit. Si ꝗ potest aqua sicut videm⁹ ad tantas minutias puenire vt ferat̄ vaporalr̄ super aerē aquis naturaliter leuiorē. Cur non credam⁹ etiā sup illud leui⁹ celū minutiorib⁹ guttis ⁊ leuiorib⁹ immanare vaporibus. sed quoꝗ modo ibi sint: ibi esse nō dubitamus.

Que sit figura firmamenti. c

Queri etiā solet cu-

ius figure sit celū: Sed spūssanct⁹ q̄uis autores nostri sciuerint p eos dicere noluit: nisi qđ psit saluti. Querit̄ etiā si stet an moueatur celū: Si moueat̄ inquiunt quō est firmamentum: Si stat: quomodo in eo fixa sidera circumeūt: Sed firmamentū dici potest: nō ppter stationē. ꝯ ppter firmitatē vel terminum aquaꝝ intransgressibilē. Si aūt stat. nihil impedit moueri ⁊ circuire sidera.

Utrū stet an moueat̄ celū.

Quare dicat̄ firmamentū.

Quare tacuit scriptura đ ope secūde diei quod in alijs dixit. d

Post hoc queri so-

let quare hic non est dictū sicut in alioꝝ dieꝝ operib⁹. vidit deus ꝙ esset bonū: Sacramētum aliqđ hic cōmendat̄. Ideo eñ fortassis non est hic dictū. qđ tamē sicut in alijs factuz est. quia binarius pncipiū alteritatis est ⁊ signum diuisionis. e

De ope tertie diei quando aque congregate sunt in vnum locum.

Sequit̄. Dixit de⁹

Congregent̄ aque in locū vnum ⁊ appareat arida. Tertie diei op⁹ est cōgregatio aquarum in vnū locum. Cōgregate sunt eñ oñs aque celo inferiores in vnā matricē. vt lux q̄ pterito biduo aquas clara luce lustrauerat: in puro aere clarior fulgeat ⁊ appareat terra que cooperta latebat. ⁊ que aq̄s limosa erat fieret arida ⁊ germinibus apta. Eodem eñ die ptulit terra herbā virentē lignumq̄ facie ns fructū. Si aūt querat̄ vbi ꝯgregate sint aque que totū texerant spaciū vsq̄ ad celū: Potuit fieri vt terra subsidens cōcauas partes pberet vbi fluctuantes aquas reciperet.

Beda

Ubi ꝯgregate sunt aque.

Potest etiaz credi pmarias aquas rariores fuisse que sicut nebula tegerēt terras: ꝯ congregatione esse spissatas. ⁊ ideo facile i vnū posse redigi locū. Cūq̄ multa ꝯstet eē maria ⁊ flumina: in vnū tamē locū dicit aquas congregatas ppter cōtinuationē omniū aquarum que in terris sunt. que cuncta flumia ⁊ maria magno mari iungunt̄. Ideoq̄ cū dixerit aquas cōgregatas in vnū locū. deinde dicit pluraliter. cōgregatiōes aquaꝝ ppter multifidos: sinus eaꝝ quibus omnib⁹ ex magno mari pncipium est.

Quō oēs aq̄ sint in vnū locū cōgregate cū multa sint maria ⁊ flumina.

De opere quarte diei quando facta sunt luminaria. f

Sequit̄. Dixit de⁹

Fiant luminaria in firmamanto celi. et diuidant diē ac noctē. In pcedenti triduo disposita est vniuersitatis hui⁹ mūdi machina ⁊ ptibus suis distributa. Formata eñ luce pma die que vniuersa illustraret. duo sequētes dies attributi sunt supme ⁊ infime parti mūdi firmamēto. ꝯ aeri. terre. ⁊ aque. Nā secunda die firmamentū desup expāsum est. Tertia vero aquaꝝ molibus inter receptacula sua collectis terra est reuelata atq̄ aer serenat⁹ Quattuor ꝗ mundi elementa illis dieb⁹ suis locis distincta sunt ⁊ ordinata. Tribus autē sequētibus diebus ornata sunt illa quattuor elementa. Quarta eñ die ornatū est firmamentū sole ⁊ luna ⁊ stellis. Quinta aer i volatilibus ⁊ aque in piscibus ornamenta accēperunt. Sexta accepit terra iumēta ⁊ reptilia ⁊ bestias. Post que omnia fact⁹ est homo de terra ⁊ in terra: non tamē ad terrā. nec ppter terrā. ꝯ ad celū ⁊ ppter celum.

Qr triduo pcedenti facta est dispositio ⁊ distinctio q̄tuor elemētorum ⁊ triduo sequēti ornatus est mūd⁹

Ante alia đ ornatu celi agitur sicut prius factum est. g

Quia ergo celū ce-

teris elementis speciez prestat. priusq̄ alijs factum est. ideo ante alia ornatur in quarto die quo fiunt sidera. Que ideo facta sunt vt per ea illustret̄ inferior pars ne esset habitātibus tenebrosa. Infirmitatiq̄ hominum puisum est vt circūeunte sole potirent̄ homines diei noctisq̄ vicissitudine propter dormiendi vigilandiq̄ necessitatē. ⁊ iō ne nox indecora remaneret: sed luna ac siderib⁹ cōsolarent̄ homines quib⁹ in nocte opandi necessitas incumberet. Et quia quedā animalia sunt que lucem ferre nō possunt. Quod

Qua vtilitate facta sūt ei luminaria

Quō accipiendum sit qd ait: vt sint in signa τ tpa

autē subdit. Et sint in signa τ tpa τ dies τ annos. quō accipiendū sit queri solet: Ita ei dictum videt quasi quarto die cepissent tēpora. cū p̄us triduū sine tpe nō fuerit. Ideoq̄ tpa que fiunt p sidera: nō spacia moraꝝ ꝫ vicissitudinē aeree qualitatis debem⁹ accipere. quia talia motib⁹ siderū fiunt. sicut dies τ anni quos vsitate nouim⁹. Sunt eñi in signa serenitatis τ tempestatis. τ in tpa. quia p ea distinguim⁹ quattuor tpa anni. scʒ ver. estatē. autumnū. hiemē. Vel sunt in signa τ in tempora. id est. in distinctionē horaꝝ. quia priusq̄ fierent: ordo tempoꝝ nullis notabat indicijs vel meridiana hora vel qualibet hora. Hec quarta die facta sunt.

Ista est distinctio. xiiij. huius secūdi libri. In qua magister postq̄ egit de ope prime diei. scʒ de productione lucis. incipit agere de opibus subsequentium dieꝝ. s. de pductione corpis firmamēti τ elemētoꝝ. Et tria facit. Nam primo agit de firmamēti productione. Secūdo de aquaꝝ supercelestiū cōgregatione. Tertio de solis τ lune τ aliaꝝ stellaꝝ collocatione. Primum facit a principio distinctiōis vsq̄ ibi. Sequit dixit. Secundū ab inde vsq̄ ibi. Sequitur. dixit deus fiant. Tertiū vero vsq̄ ad finē distinctionis. Et tantū in generali. In speciali aūt sententia magistri stat in tribus ppositionib⁹ quaꝝ prima est hec ¶ Deus secūdo die fecit firmamentū. i. celū sidereū in medio supcelestiū τ subcelestiū aquaꝝ. Hanc enim ppositionē magister pbans dicit. q deus secundo die fecit firmamentū. qd ꝫm Bedam celū sidereū dz. habens aquas supra se τ infra se. quod nō est mirum diuina virtute esse factū. cū videmus aquas vaporabiliter eleuari in celū. Unde τ sup firmamentum glaciei soliditate aque suspendunt ne labant. Postea q̄rit tres questiones. quaꝝ prima τ vltima omissis secundā ponit. s. Utrū celuʒ stet vel moueat. Q non mouetur arguit sic. quia si sic tūc nō esset firmamētū. Si aūt semp stat: tūc non mouent sidera fixa i eo. qd est falsum. Ad quod respondēs neutrā partē determinate ponit. sed soluit argumentū dicēs. q si moueretur: adhuc posset dici firmamentū: pter sui firmitatē in substātia. τ nō ppter stabilitatē in situ. Si autem stat: possibile est sidera moueri in eo ipso stante. ¶ Secūda ppositio est hec. Deus tertia die p aq̄rū supercelestiū adunationē serenauit aerē: τ fecūdauit terrā ad pductionē arboꝝ τ herbaꝝ: Hanc eñi ppositionē magister pbando dicit. q opus tertie diei fit cōgregatio aquaꝝ in vnū locū que sub celo sunt. Ex qua cōgregatione terra τ aer clariora apparuerunt. Unde τ in eodē die herbe virorē τ ligna fructum fecerunt. Si aūt queraṫ: vbi sunt cōgregate aque que totum texerūt spaciū vsq̄ ad celū. Dicit q illa cōgregatio fieri potuit. vel qz aque cōcauitates terre subintrauerūt. Vel quia aque que prius erāt rariores: terram p modū nebule tangētes inspissate fuerūt. et dicunt cōgregate in vnū locū nō obstante q sunt i multis locis. τ hoc ppter cōtiguitatē eaꝝ ad inuicem. qz omnia flumina τ oña maria in mari magno ad min⁹ occultis meatib⁹ iungunt. ¶ Tertia ppositio ē hec. Deus quarto die sole τ luna τ stellis ornauit firmamentū vt essent in signa horaꝝ τ temporū. Hanc eñi ppositionē magister pbans assumit q in trib⁹ dieb⁹ disposita est vniuersalis mūdi machina. τ partib⁹ sui distributa. Quare etiā primo die facta est lux que vniuersa illustrat. Secūdo vero die firmamentū seu celū sidereū. Tertia vero die facta est distinctio superioris partis mūdi. s. nature elemētaris. Unde tres dies que sequunt spectāt ad ornatū eoꝝ que in trib⁹ primis dieb⁹ sunt distincta. quia quart⁹ dies spectat ad ornatū celi. id est. firmamēti. Quint⁹ ad ornamētum aeris τ aque. Sextus ad ornamentū terre. Celum autem ante alia quarto die ornatur. eo q dignius est omnibus elemētis. Imponunturq̄ sibi ad ornamentū sol τ luna τ sidera ad inferiores ptis mundi illuminationē. τ etiā ad animaliū seu hominū vtilitatem τ noctis τ diei decorē Et subdit etiā q sunt facta in signa τ in tpa. In signa quidē eo q aeris qualitatē vel aeree qualitatis vicissitudinē sicut serenitatē aut tempestatē significāt. In tempora vero qz ptes tpis distinguūt. videlicet veris estatis. autumni. hiemis que sunt quattuor anni tpa. Vel eñ sunt in signa τ tēpora. id est. in distinctionē horaꝝ τ tempoꝝ. qz ante motū ipsoꝝ ordo tempis nullis notificabat indicijs. Et tm̄ in speciali.

¶ De ope quinte diei qñ creauit de⁹ ex aq̄s volatilia τ natatilia. a

Dixit etiā deus. Producant aque reptile anime viuentis τ volatile sup terrā τc. Opus q̄nte diei ē formatio pisciū τ auiū. quib⁹ duo elementa ornant. τ de eadē materia. i. de aquis pisces et aues creauit: volatilia leuans in aera. et natatilia remittens gurgiti.

Di. xv.

¶ De opere sexte diei qñ creata sunt aīalia τ reptilia terre. b

Sequit. Dixit de⁹ Producat terra animā viuentē: iumenta et reptilia τ bestias terre. ꝫm species suas. τc. Sexte diei op⁹ describit cū terra suis animalibus ornari dz.

¶ Utrum post peccatū venenosa animalia noxia facta fuerint. an ppter peccatū nocere ceperint p̄us facta innoxia. c

Queri solet de venenosis τ perniciosis animātibus. vtrū post peccatū hois ad vindictā creata sint. an potius creata innoxia peccatorib⁹ nocere ceperint: Sane dici potest q creata nihil homini nocuissent si nō peccasset. Puniendoꝝ nāq̄ vitioꝝ τ terrendoꝝ. vel pbande vel pficiende τ pfruēde virtutis causa nocere ceperūt. Fuerūt ergo creata innoxia. ꝫ ppter pctm̄ facta sunt noxia.

¶ Utrum minuta animalia tunc creata fuerint. d

De quibusdam eti am minutis animātib⁹ questio est. Utrū in pmis pditionib⁹ creata sint. an ex reb⁹ corruptis postea orta sint: Pleraq₃ eñ de humidorū corporū vitijs vel exalationibus terre siue de cadaueib⁹ gignunt. Quedā etiā de corruptione lignorū ⁊ herbarū ⁊ fructuū. ⁊ deus auctor omniū est. Pōt aūt dici q̄ ea q̄ de corporibus animaliū maxime mortuorū nascūtur: cū aīalibus creata nō fuerint: nisi potentialiter ⁊ materialit. Ea v̄o que ex terra vel ex aq̄s nascunt vel ex eis que terra germinante orta sunt. tunc creata fuisse non incōgrue dici potest.

Quare post oīa factus est homo — e

Ante q̄ de factura hoīs agat d̄ modo prime pditionis rerum vñ supra breuit tetigit pleni⁹ agit vbi viri catholici ei dissentire videntur

Omnibus aūt creatis atq₃ dispositis nouissime fact⁹ est hō tāq₃ dñs ⁊ possessor. qui ⁊ oībus pferēd⁹ erat. vñ sequit. Vidit de⁹ q̄ esset bonū: ⁊ ait. Faciamus hominē ad imaginē ⁊c. Sz antequā d̄ hominis creatiōe tractem⁹: qd̄ supra breuit tetigim⁹ pleni⁹ versantes clari⁹ faciamus. In hac eñ rerū distinctiōe catholici tractatores dissentire vt supra dixim⁹ inueniūt. Alijs dicentib⁹ res creatas atq₃ distinctas sm̄ spēs suas p interualla sex dierū. Quorū snīe. quia lr̄a Geñ. magis inseruire videt atq₃ catholica ecclesia magis approbat. iō hacten⁹ studiose docuim⁹ quō ex illa cōi materia p̄us informiter facta postea corpaliū rerū genera p sex dierū volumīa distinctim sint formata. Alijs

Alijs dicētibus mundū ī materia ⁊ forma ita fuisse simł. alijs vero p interualla tpm ⁊ dierū sm̄ q̄ expositio premissa hucusq₃ deducta est

aūt videt q̄ nō p interualla tēporū facta sint ß simul ita formata ad esse pdierūt. Qd̄ Augustin⁹ sup Geñ. plurib⁹ modis nitit ondere dicēs elementa quattuor ita formata sic modo apparēt ab initio extitisse. ⁊ celū sideribus ornatū fuisse. Quedā v̄o nō formaliter ß materialiter tūc facta fuisse. Que post p temporis accessū formaliter distincta sunt. vt herbe. arbores. ⁊ forte aīalia. Oīa ergo in ipso tpis initio facta esse dicūt. ß quedā formalit ⁊ sm̄ spēs quas habere cernim⁹ vt maiores mūdi ptes. quedā v̄o materialiter tm̄. Sz vt

Hic psequit opinionē illorū q̄ sił oīa facta prēdūt.

dicūt: moyses loquēs rudi ⁊ carnali populo locutiōis modū tpauit de deo loquēs a simili hoīs q̄ p moras tēporū opa sua pficit. cū ipse simul sua opa fecerit. Vñ Aug⁹. Ideo inq̄t moyses diuisim refert deū illa opa fecisse. q₂ nō potuit simul ab homīe dici qd̄ a deo simul potuit fieri. Itē Potuit diuidere scriptura loquēdi tpibus: qd̄ de⁹ opandi tpibus nō diuisit. Illi q̄ his auctoritatib⁹ ⁊ alijs hmōi inherente dicūt quattuor elemēta atq₃ celi luminaria ita formata simul esse ⁊ habuisse illos sex dies q̄s scriptura cōmemorat sex rerū genera. i. distinctiōes appellant. que simul facte sunt. ptim formaliter. ptim causaliter.

Quō intelligendū sit deū requieuisse ab omni ope suo. — f

Jam de septime diei requie aliq̄d nos eloq̄ oportet. Scriptum est. q₂ cōpleuit de⁹ die septimo op⁹ suū. ⁊ req̄euit die septimo ab vniuerso ope qd̄ patrarat. Requieuisse d̄r deus die septimo non q̄si operando lassus. ß ab vniuerso ope req̄euit. q₂ nouā creaturā facere cessauit. Req̄escere eī cessare d̄r. Vñ in Apoc. d̄r. Non habebāt requiē dicētia Sanct⁹ sanct⁹ sanct⁹. i. dicē non cessabant. Requieuisse ḡ deus d̄r. quia cessauit a faciēdis generib⁹ creature. q₂ vltra noua non pdidit. Usq₃ nūc tamē vt veritas in euāgelio ait. opat pater cum filio. s. ammini strationē eorundē generū que tunc instituta sunt. Creatoris eñ virt⁹ causa subsistēdi est oñi creature. Qd̄ ergo d̄r. Pater me⁹ vsq₃ modo opat: ⁊ ego operor. illud vniuerse creature ptinuā amministrationē ondit. Die ḡ septimo requieuit vt nouā creaturā vlteri⁹ non faceret. cui⁹ materia vel similitudo non pcesserit. ß vsq₃ nunc opat: vt qd̄ pdidit cōtinere ⁊ gubernare nō cesset.

Qualiter accipiendū sit qd̄ dicit deus cōplesse opus suū septimo die: cum tunc requieuit ab omni ope suo. — g

Sed queritur quomodo septimo die dicat deus cōplesse opus suū: cū ab oñi ope illo die req̄euerit. nec aliqd̄ gen⁹ nouū rerū fecerit: Alia translatio habet. Consummauit de⁹ die sexto opera sua q̄ nihil questionis affert. q₂ manifesta sunt q̄ i eo facta sunt ⁊ omniū psummatio eo die pfecta est. sicut scriptura ondit cū ait. Vidit deus cuncta q̄ fecerat ⁊ erāt valde bona. Omnia quidē naturaliter bona erāt: nihilq₃ i sui natura vitij habētia. ⁊ sunt bona que pdidit deus etiā singula. Simul v̄o vniuersa valde bona. q₂ ex omnib⁹ psistit vniuersitatis ammirabilis pulcritudo. in qua etiā illud qd̄ malum d̄r: bñ ordinatū ⁊ loco suo positū eminētius cōmendat bona. vt magis placeāt ⁊ laudabiliora sint dum cōparant malis. Sexto ḡ die facta est operū cōsummatio. Iō premissa orit questio quō dicat deus die septimo op⁹

Scdm aliam lrām nihil ibi ē q̄stiōis quā sequit Aug.

Hic redit ad q̄stionē psitam. s. quō ve

rum sit dũ se ptimo die cõplesse op⁹ suum

suũ cõplesse· qđ hebraica veritas habet· in q̃ tamẽ nihil nouũ creasse dr̃ nisi forte dicatur cõplesse septimo cõpleuisse op⁹ suũ· q2 ipm benedixit ⁊ sanctificauit sic subijcit scriptura· Bñdixit diei septimo ⁊ sanctificauit illũ· Op⁹ eñi est bñdictio ⁊ sanctificatio: sicut Salomõ aliquid opis fecit cũ templũ dedicauit·

Que sit benedictio ⁊ sanctificatio septime diei· b

Illum autem diez

sanctificasse ⁊ bñdixisse dr̃· q2 mystica p̃ ceteris bñdictione ⁊ sanctificatiõe eum donauit· Vñ in lege dr̃· Memẽto sanctificare diẽ sabbati· Et inde est q̃ numerando dies: vsq3 ad septimũ pcedim⁹· ⁊ dicim⁹ septẽ esse dies q̃rum repetitiõe omẽ tps agit̃· nõ quin alius sit ab illis dies octau⁹ ⁊ nonus· ⁊ sic de ceter3. Sed q2 in sex dieb⁹ rez genera distincta sũt ⁊ in septimo licet nõ fuerit nouũ gen⁹ reruz institutũ· fuit tñ in eo quasi quidã nou⁹ stat⁹ sanctificatiõis opez ⁊ requietionis opificis· Potest etiã sic exponi illud· Compleuit de⁹ die septimo opus suũ· id est· completũ ⁊ consummatũ vidit·

Ista est distinctio· xv· hui⁹ secundi libri· In qua quidẽ distinctiõe magister postq̃ egit de ornatu firmamẽti. agit hic ɔsequẽter de ornatu aeris ⁊ aque. Et tria facit. Nam primo agit de ornatu aeris. ⁊ similiter de ornatu aq̃. seu etiã de ope quinte diei. Secũdo agit de ornatu terre. seu etiam de opere sexte diei. Tertio de septime diei requie. Primũ facit a principio distinctiõis vsq3 ibi. Sequit̃ dixit de⁹ pducat. Secundũ ab inde vsq3 ibi. Iã de septime diei requie Tertiũ vsq3 ad finẽ distinctiõis. Et tñ in generali. In speciali aũt sñia magistri stat in trib⁹ ppositionibus. quaz prima est hec Deus quinto die volatilibus ⁊ natatilib⁹ de aqua factis aerẽ ⁊ aquã adornauit. Hãc magister in sinuãs dicit. q̃ op⁹ q̃nte diei ẽ ornatio duoz elementoz. s. aque ⁊ aeris. p volatilia et natatilia. q̃ de aqua tanq̃ ex materia sui sunt creata. ex quib⁹ aues seu volatilia eleuauit de⁹ i aerẽ. pisces aquis ad ornatũ relinquẽs. Secũda ppositio est hec. Deus sexto die iumẽtis reptilib⁹ ⁊ bestijs terre de terra formatis terrã decorauit. Hanc mgr̃ insinuans dicit q̃ ope sexte diei ornata fuit terra iumentis. reptilib⁹ ⁊ bestijs ⁊ alijs ɔsimilibus. Postea mouet duas q̃stiones. quaz prima est An nociua aĩalia aut venenosa etiã tũc a deo facta fuerũt. Et rñdẽs dicit q̃ illa aĩalia creata fuerũt innoxia. sed hõie peccãte facta sunt nociua. vt p ea vitia puniren̄t. ⁊ vt virt⁹ pbaret̃. Secũda questio est. An minuta aĩalia que ex putrefactiõe nascunt̃ etiã tũc pducta fuerũt. Et rñdens dicit. q̃ illa que putrefactiõe nascunt̃ cuz alijs animalib⁹ pducta nõ sunt nisi materialiter. Et subdit q̃ nouissim⁹ omniũ animaliũ fuit homo tanq̃ omniũ d̃nator. Addẽs q̃ circa rez creationẽ due solennes opiniones fuerint. quaz prima dicit q̃ p sex diez interualla oĩa esse formata ⁊ p spm̃ sanctũ esse distincta. Alia dicit oĩa simul esse ɔdita ⁊ distincta. Tertia ppositio est hec. Deus septimo die dr̃ quietisse ⁊ opus suũ cõpleuisse. q2 vlteri⁹ nouã creaturã nõ ɔdidit que in se materialiter vel in suo simili nõ fuerit: licet tñ res pductas bñdixit ⁊ sanctificauit. Hãc pbans querit. Cur de⁹ dicat̃ ɔsummasse op⁹ p req̃em die septimo: cum tñ cõpleuerit ipm die sexto. Ad qđ rñdens dicit deũ op⁹ suũ cõpleuisse ⁊ sexto die et septimo. Sexto quidẽ. q2 tunc oĩa pfecit. Septimo aũt. quia vltimũ opus sanctificationẽ. sc3 adhibuit. Vñ ⁊ septim⁹ dies mystica quadã rõe sanctificat⁹ cõsueuit appellari. Et tñ in speciali.

De hois creatiõe vbi ɔsiderandũ est q̃re creatus sit homo: ⁊ qualiter sit institut⁹· que duo supra tractata sunt· ⁊ qualis factus ⁊ q̃liter lapsus· postremo quomodo sit repatus que discutienda sunt· a

Di. xvi

His excursis

que supra de hois creatiõe p̃misim⁹ effectui mãcipare atq3 ordine explanare nũc suscipimus: vbi hec ɔsiderãda vident̃· s· quare creatus sit hõ· ⁊ qualiter institut⁹· ⁊ qualis ⁊ q̃modo fact⁹· Deinde qualiter sit lapsus· postremo qualiter ⁊ p que sit repatus· Hoz aũt p̃mo ⁊ secũdo posita: i· causam creatiõis humane ⁊ modũ institutiõis supius p modulo nostre facultat̃ tractauimus· Ideoq3 superest vt qualis vel quõ fact⁹ sit discutiam⁹· In Genesi legit̃· Faciam⁹ hoĩem ad imaginẽ ⁊ similitudinẽ nostram· ⁊c· In eo q̃ dicit faciam⁹: vna opatio triũ psonaruz ostendit̃· in hoc vo q̃ dicit ad imaginẽ ⁊ similitudinẽ nostrã· vna ⁊ equalis substãtia triũ psonaz monstratur· Ex psona eñi pr̃is hic dr̃ ad filiũ ⁊ spm̃ sanctũ Nõ vt quidã putãt angelis· quia dei ⁊ angeloz nõ est vna ⁊ eadẽ imago vel similitudo

Beda

Quõ intelligendũ sit faciam⁹ hoĩem ad imaginem ⁊ similitudinem nr̃am

Que imago ⁊ similitudo hic accipitur varie· a quibusdam increata· ⁊ ab alijs creata ⁊ increata· vel essentia trinitatis vl' filius ⁊ spũssanctus· b

Imago aũt et similitudo

in hoc loco vel increata intelligit̃· id ẽ trinitatis essentia ad quã fact⁹ est hõ· vl' creata in qua fact⁹ est homo· ⁊ ipi homini cõcreata· Increatã eñi imaginẽ q̃ de⁹ est intellexisse videt̃ Beda cũ dic· nõ esse vnã imaginem dei ⁊ angeloz· s3 triũ psonaz· ⁊ ideo psonis nõ angelis sit ibi s̃mo· Improp̃e tñ imago dicit̃ quia imago relatiue ad aliud dr̃ cui⁹ similitudinẽ gerit ⁊ ad qđ rep̃sentandũ facta ẽ· sicut imago cesaris que ipsi⁹ similitudinẽ preferebat ipm quodãmodo rep̃sentabat· Proprie autẽ imago dr̃ id ad qđ aliud fit· Sicut exemplũ pprie dr̃ qđ sumit̃ ex aliquo· ⁊ exemplar

ex quo sumit aliqd. Ponit tamē ⁊ aliqñ abusiue alterū pro altero. ita ⁊ minꝰ ꝓprie accipit imago: essentia trinitatis. si tñ ea noīe imaginis in hoc loco intelligit.

Opinio eoꝝ qui putauerūt filiū p imaginem ⁊ similitudinē hic accipi. c

Filiꝰ vero proprie

imago patris dr. sicut supra in tractatu d trinitate dixīmꝰ. Unde fuerūt nōnulli qui ita distinxerūt vt imaginē in hoc loco intelligerent filiū. hominē vero non imaginē: sed ad imaginē factū dicerēt. quos refellit apostolꝰ dicēs. Uir quidē est imago ⁊ gloria dei. Hec nāq3 imago. id est. homo cū dicit fieri ad imaginem nō quasi ad filiū dicit fieri. alioqn nō diceret ad imaginē nostram. Quomodo eīm nostrā diceret. cum filius solus patris imago sit. Fuerūt autē ⁊ alij perspicatiꝰ hcc tractantes qui p imaginē filiū: ⁊ per similitudinem spiritūsanctū intelligerēt. qui similitudo est patris ⁊ filij. Et ideo pluraliter putauerunt dici nostrā: id referentes ad similitudinē tantū. ad imaginē vero subintelligēdū esse meam. Hominē vero ⁊ imaginem esse ⁊ ad imaginē ⁊ similitudinē factum esse tradiderunt. ⁊ imaginem imaginis esse et similitudinis.

Augustinꝰ in. vij. li. de trinitate.

Alioꝝ opinio

Nec hoꝝ scientia approbat. sed imaginē ⁊ similitudinē dei in homine querendā ⁊ cōsiderandam docet: vt imago ⁊ similitudo creata intelligat. d

Verūtamē hec di-

stinctio licet reprobabilis penitꝰ non videat quia de medio montiū. id est. autoritatibus sanctoꝝ nō manat. cōgruentiꝰ in ipo homīe imago ⁊ similitudo querēda est ⁊ ꝯsiderandā. Factus est ergo homo ad imaginē dei ⁊ similitudinē ſm mentē: qua irrationabilibus antecellit. ſ ad imaginē ſm memoriā ⁊ intelligētiam ⁊ dilectionē. Ad similitudinē ſm innocentiā ⁊ iusticiā. que in mēte rationali naturaliter sunt. Uel imago cōsiderat in cognitione veritatis. similitudo in amore virtutis. vel imago in alijs omnibꝰ. similitudo ī essentia. quia ⁊ immortalis ⁊ indiuisibilis est. Un Augꝰ. in libro de quātitate aīme. Anima facta est similis deo. quia immortalē ⁊ indissolubilē fecit eā deus. Imago ergo ptinet ad formā. similitudo ad naturā. Factꝰ est ergo homo ſm animā ad imaginē ⁊ similitudinē

In quibꝰ cōsiderat imago ⁊ silitudo

non patris vel filij vel spiritussancti. sed totius trinitatis. ita ⁊ ſm animā dicit homo esse imago dei. quia imago dei in eo est. Sic imago dicit ⁊ tabula ⁊ pictura que in eo est. ſ ppter picturā que in ea est simul ⁊ tabula imago appellat. Ita ppter imaginē trinitatis etiam illud in quo est imago noīe imaginis vocatur.

Augꝰ. in. xv li. de trinitate

Qr homo dicit imago ⁊ ad imaginē. filiꝰ vero imago nō ad imaginē. e

Quocirca homo et

imago dicit ⁊ ad imaginē. filius autē imago non ad imaginē. quia natꝰ nō creatus. equalis ⁊ in nullo dissimilis. homo creatꝰ est a deo. nō genitus nō parilitate equalis. sed quadā similitudine accedēs ei. Unde Augustinus in lib. vij. de trinitate. In Geñ. legit. Faciamus hominē ad imaginē ⁊ similitudinem nostram. Faciamꝰ ⁊ nostrā pluraliter dixit. ⁊ nisi ex relatiuis accipi nō oportet vt facere intelligant pater ⁊ filius ⁊ spūssanctꝰ: ad imaginē patris ⁊ filij ⁊ spūssancti: vt subsisteret homo imago dei. S3 quia nō omnino equalis fiebat illa imago tanq3 non ab illo nata: ſ ab eo creata. Ideo ita imago dicit q ⁊ ad imaginem. quia nō equat parilitate. sed accedit quadā similitudine. Filiꝰ aūt est imago. ſ nō ad imaginē. quia equalis patri. Dictꝰ est ergo homo ad imaginē ppter imparē similitudinem. Et ideo nostrā. vt imago trinitatis esse homo intelligat. non trinitati equalis. sicut filius patri. Ecce ostēsum est ſm quid homo sit similis deo. sc3 ſm animā. S3 ⁊ in corpore quandā proprietatē habet que hoc indicat. qr est erecta statura. ſm quā corpus anime rationali congruit. qr in celū erectū est.

Aug.

Qr ⁊ ſm corpus pōt dici factꝰ ad similitudinē dei.

Ista est distinctio. xvj. huiꝰ secundi libri. In qua magister postq egit de creatura pure spūali. sc3 angelis. ⁊ de creatura pure corpali. Incipit agere d cōposita ex spūali ⁊ corpali. s. de hoīe. Et circa hoc ī hac distinctiōe agit de ꝓductiōe hoīs in eē. Et tria facit. Nā primo ostendit qualiter hō sit factꝰ. Secūdo ad cuiꝰ imaginē sit ꝓductꝰ. Tertio q nō sit imago q̄ omnino adequat dei filio. Primū facit a principio distinctionis vsq3 ibi. Filiꝰ quoq3. Secundū abinde vsq3 ibi. Quo circa. Tertiū vero vsq3 ad finem distinctiōis. Et hoc in generali. In speciali sententia magistri stat in tribus ꝓpositionibus. quarū prima hec est. Deus pater cū dixit. Faciamus hominem ad imaginē ⁊ similitudinē nostrā: loquebat filio ⁊ spirituisancto. ⁊ nō spiritibꝰ quibuscū q3 creatis. Hanc magister ꝓbās qrit. qualis ⁊ quō factꝰ sit hō: Et respondēs dicit q p verbū dñi ad imaginē ⁊ similitudinē dei sit ꝓductꝰ. ſm illud Geñ. j. Faciamꝰ hominē ad imaginē ⁊ silitudinē nostrā. in quibꝰ verbis ostēdit vnitas essentie ⁊ trinitas personarum. ⁊ sunt verba

patris ad filiũ ⁊ spiritũ sanctũ. ⁊ nõ ad angelos. vt qui dam dixerũt. q dei ⁊ angelorum nõ est vna ⁊ eadem imago sed bene similitudo. Secunda ꝓpositio ē hec homo ſm animã factus est ad imaginē ⁊ no simpliciter vnius diuine ꝑsone sed totius trinitatis. Hanc ꝓpositionē ꝓbans recitat duas opiniones circa intellectum ꝑdictoꝝ verboꝝ Geñ. quarũ prima dicit in illo textu Geñ. ꝑ imaginē debere solũ filiũ intelligi et nõ hoiem. qꝛ homo nõ est imago dei sed ad imaginē dei factus. sed qꝛ huic opinioni cõtrariatur illud apostoli: vbi dicit q vir sit imago dei ⁊ gloria dei. quapropter magister videtur eã reprobare. Alia opinio dicit q filius dei sit ꝓprie imago. ⁊ spiritussanctus similitudo ⁊ q homo sit fact⁹ ad imaginē filij ⁊ similitudinē spiritussancti. Hanc opinionē magister nõ approbat. eo q sanctoꝝ autoritatib⁹ minime sit fulcita. Postea dicit magister hominē esse factũ ad imaginē nõ cuiusq singularis ꝑsone diuine. sed toti⁹ trinitatis. Et hoc ſm naturalia. i. ſm animã ad similitudinē dei factus est homo quantũ ad supaddita aīe. cuiusmodi sunt v̾tutes. s. innocētia ⁊ iusticia que naturaliter in mente rõnali existũt. Tertia ꝓpositio est hec. Hõ qui est imago dei ad imaginē dei creat⁹ neq̄ adequari dei filio. qui nõ est ad imaginē sed solũ imago ē patris rõe eterne natiuitatis. Hanc magister ꝓbãs dicit q filius dei ⁊ hõ dei imago sunt. sed filius solũ imago ⁊ nõ ad imaginē. quia nõ creat⁹ sed nat⁹ equalis patri ⁊ in nullo dissimilis. hõ aũt est imago ⁊ ad imaginē. qꝛ creat⁹ nõ genitus nõ equalis. sed quadam similitudine accedēs. Et hãc magister ꝯfirmat autoritate beati Augu. Et sicut pri⁹ dictũ est q nulla imago trinitatis create ē sine magna dissimilitudine imaginis increate repꝛesentatiua ꝓpter realē differentiam que inter illas imagines ꝯsideratur. ita etiã nec homo ad imaginē dei creat⁹ põt adequari filio in diuinis q̄ est patris imago ꝓpter diuersitatis distantiã int̾ dei filiũ ⁊ hoīem. Et tm̃ in speciali.

De creatione anime vtrũ d̾ aliquo facta sit vel non. ⁊ quãdo facta. ⁊ quã grãm habuerit in creatione. a

DI. XVII

Hic de origie anime plura queri solent. s. vñ creata fuerit. ⁊ qñ. ⁊ quã gratiam habuerit in creatiõe: Sic hominis formatio ſm corp⁹ describit̾ cum dr̄ Formauit de⁹ hominē de limo terre. ita eiusdem ſm animã factura describit̾ cũ subditur ⁊ inspirauit in faciē ei⁹ spiraculũ vite. Corp⁹ enĩ de limo terre formauit deus cui aīam inspirauit. Uel ſm aliã lr̃am flauit vl̾ sufflauit. nõ q faucib⁹ sufflauerit. vel manib⁹ corporeis corp⁹ formauerit. Spũs enĩ deus est. nec lineamētis mēbroꝝ cõposit⁹. Nõ ꝑ carnaliter putem⁹ deũ corporeis manib⁹ formasse corpus. vel faucib⁹ inspirasse aīam. ſꝫ potius hominē de limo terre ſm corp⁹ formauit iubendo: volēdo. i. voluit ⁊ verbo suo iussit vt ita fieret. ⁊ inspirauit in faciē eius spiraculũ vite. id est. subãm aīe in q̄ viueret: creauit. non d̾ materia aliq̄ corꝑali vl̾ spũali. ſꝫ de nihilo.

Beda — Non corporeis instrumentis formasse vel sufflasse de⁹ dr̄

Opinio quorundã hereticoꝝ q̄ putauerũt animã esse de substãtia dei. b

Putauerũt enĩ quidam heretici deũ de sua substãtia animã creasse v̾bis scripture ꝑtinaciter inherētes. qb⁹ dr̄ inspirauit vel insufflauit ⁊c̄. Cũ flat inquiunt vel spirat: hõ de se flatũ emittit. Sic ꝑ cũ dr̄ de⁹ flasse vel spirasse spiraculũ in faciē hominis. ex se spm̃ hois emisisse intelligit̾. id ē. de sua subã. Qui hoc dicunt nõ capiũt tropica locutiõe dictũ esse sufflauit vel flauit. id ē flatũ hois. s. aīam fecit. Flare enĩ est flatũ facere. flatũ facere est aīam facere. Unde dominꝰ ꝑ Esaiã. Omnē flatũ ego feci. Nõ sunt ergo audiēdi q̄ putãt aīam esse partē dei. Si enĩ hoc esset: nec a se nec ab alio decipi posset nec ad malũ faciendũ vel patiendũ cõpelli. nec in meli⁹ vel deteri⁹ mutari. Flat⁹ ꝑ quo hoiem animauit fact⁹ est a deo. nõ de do nec de aliqua materia ſꝫ de nihilo.

Rñsio

Hic quando facta sit anima. an añ corp⁹: an in corpore. c

Sed vtrũ in corpore vel extra corp⁹ etiã inter doctos scrupulosa questio est. Aug⁹. enĩ sup Geñ. tradit animam cũ angelis sine corꝑe fuisse creatã. postea võ ad corp⁹ accessisse. neq̄ cõpulsa est incorporari: ſꝫ naturaliter illud voluit. i. sic creata fuit vt vellet. sicut naturale nobis ē velle viuere. Male aũt velle viuere: nõ nature: ſꝫ volũtatis est ꝑuersc. Alij võ dicũt animã primi hois in corꝑe fuisse creatã. ita exponētes verba illa. Inspirauit in faciē ei⁹ spiraculum vite. id est. aīam in corꝑe creauit q̄ totũ corpus animaret. faciē tm̃ specialiter exꝑssit. qꝛ hec ꝑs sensib⁹ ornata est ad intuēda supiora. Sꝫ quicq̄d de aīa ꝑmi hois estimet̾: de alijs certissime sentiendũ est q in corꝑe creentur. Creãdo enĩ infundit eas de⁹: ⁊ infundendo creat. Dicendũ est etiã aīam illã nõ sic eē creatam. vt ꝑscia esset oꝑis futuri iusti vl̾ iniusti.

Opinio Augustini

Alioꝝ sñia

Q aīa illa nõ fuit ꝑscia operis futuri

In qua etate de⁹ hoīem fecerit d

Solet etiam queri vtrũ de⁹ hoīem repēte in virili etate fecerit: an ꝑficiēdo ⁊ etates augēdo: sic nũc format in matris vtero. Aug⁹. sup Geñ. dic̾ q adã in virili etate ꝯtinuo fact⁹ ē. ⁊ h̾ ſm supiores nõ inferiores cãs. i. ſm volũtatē ⁊ potētiã di quã nat̾e generib⁹ ñ alligauit. Qlit̾ ⁊ v̾ga Moysi

conuersa est in draconē. Nec talia cōtra naturā fiunt. nisi nobis quibꝰ aliter nature cursus innotuit. deo aūt natura est qđ facit. Nō ergo ꝯtra dispositionē suam illud fecit deus. Erat enī in pⁱma creaturaꝝ cōditione sic hominē posse fieri. ſ nō sibi erat necesse vt sic fieret. hoc enī nō erat in cōditione creature ſ in beneplacito creatoris. cuiꝰ volūtas necessitas est. hoc enī necessario futuꝝ est qđ vult ⁊ pscit. Multa vō ſm inferiores causas futura sunt. ſ in pscientia dei futura non sunt. Si aūt ibi aliter futura sunt. potiꝰ futura sunt. sicut ibi sunt vbi pscit ille q̄ nō potest falli. Sic ergo factꝰ est adam nō ſm inferiores causas quia nō erat in reꝝ causis seminalibꝰ vt ita fieret. ſ ſm supiores nō ꝯtra naturā opantes. quia in reꝝ causis naturalibꝰ erat: vt ita posset fieri.

Q homo extra paradisum creatꝰ ī paradiso sit positꝰ. ⁊ quare ita factū sit. e

Hominē aūt ita for

matū tulit deꝰ: vt scriptura docet: ⁊ posuit in paradiso voluptatis quē plātauerat a principio. His verbis apte Moyses insinuat q̄ homo extra paradisum creatꝰ: postmodū in paradiso sit positꝰ. Qđ ideo factū dicit quia nō erat in eo pmansurꝰ. vel vt nō nature ſ gratie hoc assignaret. Intelligit autē padisus localis ⁊ corpalis in quo hō locatꝰ est. Tres enī generales de paradiso sentētie sūt. Una eoꝝ qui corpaliter intelligi volunt tm̄. Alia eoꝝ qui spūaliter tm̄. Tertia eoꝝ qui vtroq; modo paradisum accipiūt. Tertiā mihi placere fateor: vt homo ī corpali paradiso sit positus. qui ab illo pⁱncipio plantatꝰ accipi pōt. quo terrā omnē remotis aquis herbas et ligna pducere iussit. Qui ⁊ si pn̄tis ecclesie vl' future typū tenet. ad lr̄am tm̄ intelligendū ē esse locū amenissimū fructuosis arboribꝰ magnum. ⁊ magno fonte fecundū. qđ dicimꝰ a pⁱncipio. antiqua trāslatio dicit ad orientem Unō volūt in oriētali pte esse paradisum longo interiacēte spacio vel maris vel terre regionibꝰ quas incolūt hoīes secretū: ⁊ in alto sitū vsq; ad lunarē circulū ptingentē. Unde nec aque diluuij illuc puenerūt.

Tres sn̄ie de paradiso sūt ⁊ que sunt

A quo principio sit plantatus

Qualis sit locus paradisi et vbi

De lignis paradisi inter que erat lignum vite ⁊ lignū sciētie boni et mali. f

In hoc autē para-

diso erāt ligna diuersi generis. inter q̄ vnum erat qđ vocatū est lignū vite. alteꝝ vō lignū scientie boni ⁊ mali. Lignū aūt vite dictum est sicut docet Beda ⁊ Strabꝰ. q: diuinitus accepit hāc vim: vt q̄ ex eiꝰ fructu comederet: corpꝰ eius stabili sanitate ⁊ ppetua soliditate firmaret. nec vlla infirmitate vel etatis imbecillitate in deteriꝰ vel in occasum laberet. Lignū aūt sciē boni ⁊ mali nō a natura hoc nomē accepit ſ ab occasione rei postea secute. Arbor enī illa nō erat mala. ſ sciētie boni ⁊ mali iō dicta est. q: post ꝓhibitionē erat in illa trāsgressio futura. q̄ hō experiendo disceret qđ esset inter obediētie bonum. ⁊ inobedientie malū. Nō ḡ de fructu q̄ nasceret inde positū est illud nomen. ſ de re trāsgressionē secuta. Cognouit enī hō pusq; tāgeret h lignū bonū ⁊ malū. ſ bonū p prudentiā ⁊ experientiā. malū vō p prudentiā tm̄. Qđ etiā p experientiā nouit usurpato ligno vetito. q: p experientiā mali didicit qđ sit inter bonū obediētie ⁊ malū inobediētie. Si vō primi parētes obedientes essent. nec ꝯtra p̄ceptū peccassent. non ideo tm̄ minꝰ diceret lignū sciētie boni ⁊ mali. q: hoc ex eius tactu accideret si vsurparet. A ligno ḡ hō ꝓhibitus est qđ malū nō erat. vt ipsa precepti cōseruatio bonū illi esset: trāsgressio malū. Nec meliꝰ cōsiderat q̄ntū malū sit inobediētia q̄ꝫ h modo. cū scꝫ ideo reus factꝰ esse hō intelligit. q: ꝓhibitus rē tetigit. quā si nō ꝓhibitꝰ tetigisset. nec peccasset nec penā sensisset. Si enī venenosā in herbā ꝓhibitꝰ tetigeris: pena sequit. ⁊ si nemo ꝓhibuisset: sic ꝓsequeret. Si etiā ꝓhibet res tāgi q̄ nō tangenti tantū ſ ꝓhibenti obest. sicut aliena pecunia. ideo ꝓhibitū est peccatū. quia prohibenti est dānosum. Cū vero tangit: qđ nec tangēti obest. si non ꝓhibetur. nec cuilibet si tangat. ideo ꝓhibetur vt p se bonū obedientie ⁊ malū inobediētie monstret. Sicut primus homo a re bona ꝓhibitus penā incurrit. vt non ex re mala. ſ ex inobediētia pena esse monstret. sicut ex obedientia palma.

Quare vocatum sit lignū scientie boni ⁊ mali

Q si primi parētes nō peccassent [illegible] boni ⁊ mali [illegible] gnū diceret Augꝰ. sup Gen.

Ista est distinctio. xvij. huiꝰ secūdi libri. In qua magister ostensa ꝓductione hominū in generali agit de ꝓductione viri in speciali. Et tria facit. Naꝫ primo agit de ꝓductione anime qua ipsum viuificauit. Secūdo d paradiso in quo ipm collocauit. Tertio de ligno sciētie quo eundem non vti sibi p̄cipiens limitauit. Primū facit a principio distinctionis vsq; ibi. Solet etiam queri. Secunduꝫ vsq; ibi. In hoc aūt paradiso. Tertiū vō vsq; ad finē distinctōis. Et tm̄ in generali. In speciali sn̄ia mgr̄i stat in tribꝰ ꝓpositionibus. quaꝝ prima est hec. Deus q̄ ade animā nō de diuina substātia nec de aliq̄ materia creauit. sꝫ ipā met nihilo creando eidē inspirauit. Hanc enī ꝓpositionē mgr̄ ꝓbans dicit q̄ anime hominis

creatio exprimitur in Gen̄. vbi dicit. Inspirauit in faciem eius spiraculū vite. quā quidē inspirauit τ fecit non faucibus corporeis. nec de sua substantia ipsam asscefflauit: vt quidā heretici opinant. sed dicit inspirasse q̄n animā ad modū flatus ō nihilo spiritualiter creauit. Sed circa hoc tūc mouet vnam questionem Utrū scʒ anima creata sit in corpe vel extra corpus. Et respondēs q̄ aliqui opinati sunt q̄ sit creata ī corpore. Alij vero opinati sunt q̄ sit creata extra corp᷒ Sed magister de anima primi hoīs quo ad hoc nihil determinat. sed de alijs animab᷒ certissime sciendū esse dicit q̄ in corpe creent. ⸿ Secunda ppositio ē hec. Deus qui adam in virili etate plasmauit eundē ab extra in paradisum collocauit. Hanc eñ ppositionem magister pbans querit. Utrū primus hō creatus fuit in virili etate. Et respondet q̄ sic. sed nō virtute causarum inferiorum. sed diuina virtute. quia multa sūt possibilia ſm causas supiores que fieri causaliter non possunt ſm causas inferiores. τ sic virga Moysi vertebat in draconē virtute diuina. nec talia fiunt cō tra naturā. nisi tantūmodo nobis quib᷒ cursus nature aliter nō innotuit: Et subdit magister q̄ hominem vt p̄mittit in virili etate formatū deus posuit in paradisum. Quod ideo dicit magister fuisse factum. q̄ non erat in eo mansurus. vel vt cognosceret q̄ nō esset nature ei᷒ vt in illo loco esset sed gratie. De q̄ sunt tres opiniones. Prima dicit paradisum esse locū corporalem p̄cise. Secunda dicit ipsum esse locū spiritualem. Tertia que magistro placet ponit vtrūq̄ affirmans q̄ spiritualiter gerat tipum ecclesie p̄sentis vel future. Et cū ad litterā sit locus corpalis. longe a terra inhabitabili p homines p interpositionē maris vel longo terre spacio sepatus. τ sui situs altitudine vsq̄ ad lunarē circulū ptingens. ⸿ Tertia propositio est hec. Adam in paradiso de fructu ligni scie boni τ mali non a natura sed ab aduentu futuro sic dicti gustando peccauit. Hanc eñ ppositionem magister pbans ppomt scʒ ī paradiso erāt τ diuersa ligna inter que vnū dicebat lignū vite. τ huiusmodi virtutem diuinit᷒ acceperat. vt de suo fructu comedētes ab infirmitate τ morte pseruari poterat. Aliud autē dicebat lignū scientie boni τ mali. non a natura nec ab aliqua virtute sibi a deo indita. sed ab aduentu. quia post eius gustū homo exprimētaliter cognouit differentiā inter bonū obedientie τ malū inobedientie. Et subdit q̄ esus illius ligni licitus fuit de se. sed fuit homini interdictus. τ ad ostendendum quantū malum sit inobedientia. etiam ſi fiat in his que de se sunt licita. Et tñ in speciali.

⸿ De formatione mulieris. a

⸿ DI· XVIII

In eodē quo

q̄ paradiso mulierem formauit deus de substantia viri· sic post plantatū paradisum hominēq̄ in eo positū · τ p᷒ vniuersa animalia ad eū ducta: suisq̄ nominib᷒ designata· subnectit scriptura · Immisit de᷒ soporem in Adam. Cūq̄ obdormisset: tulit vnam de costis eius: τ formauit eam in mulierem·

⸿ Quare virū prius· τ postea de viro mulierem creauit: nō simul vtrūq̄· b

Hic attendendum

est quare nō creauit simul virū τ mulierē: sic angelos· sed p̄us virū· deinde mulierē de viro· Ideo scʒ vt vnū esset generis hūani p̄ncipium· quaten᷒ in hoc τ supbia diaboli confunderet· τ hoīs humilitas dei similitudine sublimaret· Diabol᷒ q̄ppe aliud a deo p̄ncipium esse ↄcupierat· Ideoq̄ vt ei᷒ supbia retūderet: ħ homo in munere accepit qđ diabolus puerse rape voluit· ſ; obtinere nō potuit· Et p hoc imago dei in hoīe apparuit · q̄: sicut deus oīb᷒ reb᷒ existit p̄ncipiū creationis· ita homo omnib᷒ hoīb᷒ p̄ncipiū generatōis Idō etiā ex vno hoīe oēs hoīes eē voluit de᷒· vt dū cognoscerēt se ab vno esse oēs: se q̄si vnum amarent·

Alia rō quare ex vno homine omnes homines.

⸿ Quare de lateri viri non de alia corporis parte formata sit· c

Cū autē his de cau

sis facta sit mulier de viro· nō de qualibʒ pte corpis viri· ſ; de latere ei᷒ formata est· vt ostēderet q̄ in cōsortiū creabat dilectōis· ne forte si fuisset de capite facta viro ad dn̄ationem videret p̄ferenda· aut si de pedibus ad seruitutē subijciēda· Quia igit viro nec domina: nec ancilla parabat ſ; socia· nec ō capite nec de pedibus: ſ; de latere fuerat pducenda· vt iuxta se ponendā cognosceret: quā de suo latere sumptā didicisset·

⸿ Quare dormienti τ nō vigilāti costa su btracta est· d

Nō sine causa dor-

mienti quoq̄ viro poti᷒ q̄ vigilanti detracta est costa· de qua mulier in adiutoriū generationis viro est formata· ſ; vt nullam in eo sensisse penā monstraret τ diuine simul potētie op᷒ mirabile ostēderet· que hoīs dormiētis lat᷒ aperuit· nec eū tamē a quiete sopori; excitauit· In quo etiā ope sacramentū christi τ ecclesie figuratū est · Quia sicut mulier de latere viri dormientis formata est· ita ecclia ex sacramentis que de latere christi in cruce dormientis profluxerūt· scʒ sanguine et aq̄: quibus redimimur a penis atq̄ abluimur a culpis·

De sacramento hui᷒ opis.

⸿ Q: de illa costa sine extrinseco additamēto facta fuit per dei potentiā: sicut quinq̄ panes in se multiplicati sunt· e

Solet etiam queri

Utrū de illa costa sine adiectiōe rei extrinsece facta sit mulier? Qđ quibusdā nō placuit. Ceterū si ad pficiendū corpus mulieris: de⁹ extrinsecū augmentū addidisset: mai⁹ illud esset ꝙ̄ ipa costa. Ideoq̧ potius de illo addito ꝙ̄ de ipsa costa mulier facta deberet dici. de quo plures accepisset substātie ptes. Restat ergo vt de sola ipsi⁹ coste substantia sine oīm extrinseco additamēto p diuinā potētiā in semetipsa multiplicata mulieris corp⁹ factum dicat̄. eo sane miraculo quo postea de quinq̧ panib⁹ iesu celesti bñdictiōe multiplicatis qn̄q̧ milia hominū satiata sunt. Illud etiā sciri oportet ꝙ cū angeloꝝ ministerio facta sit mulieris formatio. nō est eis tamē tribuenda creatiōis potētia. Angeli em̄ nullaȝ possunt creare naturā. ergo nec formare costam in mulierē: nec carnis supplementum ī locū coste. nō ꝙ nihil agāt vt aliquid creetur sed nō ideo creatores sunt. sicut nec agricole segetū vel arborū. Sol⁹ deus .i. trinitas ē creator. Facta est ḡ femina a deo. etiam si costa ministrata sit p angelos.

Q licet angelica mīstratione sit illud opus expletum nō tamē creatores fuerunt angeli

Utrū fm supiores an fm inferiores causas ita facta sit mulier. id est. an ratio seminalis id haberet vt ita fieret: an tantū vt ita fieri posset. sed vt sic fieret in deo tantum esset causa. f

Sȝ queritur an ratio

quā deus primis opibus cōcreauit id haberet vt fm ipam ex viri latere feminā fieri necesse foret. an h̄ tm̄ vt fieri posset? Ad qđ sciendū est oīm rerū causas in deo ab eterno eē. Ut em̄ hō sic fieret vel equ⁹ ⁊ hmōi. in dei potentia ⁊ dispositione ab eterno fuit. Et he dicunt̄ primordiales cause: q̄r istas alie non pcedunt. sed iste alias que sunt cause causarum. Cūq̧ vnū sit diuina potētia dispositio siue voluntas. ⁊ ideo vna omniū principalis causa. tm̄ pp̄ter effectus diuersos pluraliter dicit Aug⁹. causas primordiales oīm rerum in deo esse: inducēo similitudinē artificis. in cui⁹ dispositione ē: qualis futura sit arca. Ita ⁊ in deo vniuscuiusq̧ rei future causa precessit. In creaturis vō quarundā rerū. sed non omniū cause sunt. vt ait Aug⁹. Qui a īseruit de⁹ seminales rōnes rebus: fm quas alia ex alijs pueniūt. vt de hoc semine tale granuȝ. de hac arbore talis fruct⁹. et hmōi. Et he q̧ dicunt̄ primordiales cause. ⁊ si nō adeo proprie. quia habent añ se causam eternā: q̄ pprie ⁊ vniuersaliter prima ē. Illa vero ad res aliquas dicunt̄ pme que .s. ex eis pueniunt. Ideo etiā primordiales dicunt̄: q̄r in pma rerum conditiōe reb⁹ a deo insite sunt. ⁊ sic creature mutabiles sunt. ita ⁊ he cause mutari possunt. Que aūt in immutabili deo causa ē mutari nō potest.

Aug⁹. sup Geñ.

De causis rerū lati⁹ disputat ꝙ cause q̄ in deo sunt ꝓprie dicūtur primordiales ⁊ quare pluraliter dixit

Q nō oīm q̄ sunt cause sūt ī creaturis

Q cause etiam q̄ sunt in creaturis licȝ improprie tn̄

dicunt̄ primordiales. Alia rō quare dicunt̄ primordiales.

Distinctio causarū rerū ꝓutilis. s. ꝙ quedam in deo ⁊ in creaturis. quedam in deo tātum sunt. g

Omniū ergo reruȝ

cause in deo sunt. sed quarūdam cause ⁊ in deo sunt ⁊ in creaturis. Quarūdā cause in deo tm̄ sunt: ⁊ illarū rerū cause dicunt̄ abscōdite in deo. q̄r ita ē in diuina dispositiōe. vt h̄ vel illō fiat. qđ nō est in seminali creature ratione. Et illa quidē que fm causam seminalē fiunt dicunt̄ naturaliter fieri. quia ita cursus nature hominibus innotuit. Alia vō preter naturā quorū cause tm̄ sunt in deo. Hec aūt dicit Augustinus esse illa que per gratiam fiunt. vel ad ea significanda non naturaliter: sed mirabiliter fiunt. Inter que mulieris facturā de costa viri ponit ita dicēs. Ut mulierem ita fieri necesse foret. non in rebus cōditum. sed in deo absconditū erat. Omnis creature cursus habȝ naturales leges. sup hūc naturalem cursum creator habet apō se posse de omnibus facere aliud ꝙ̄ eorum naturalis ratio habet. vt scȝ virga arida repente floreat. fructum gignat. et in iuuentute sterilis femina in senectute pareat. vt asina loq̄tur. ⁊ huiusmodi. Dedit autē naturis vt ex his etiam hec fieri possent. non vt ī naturali motu haberēt. Habet ergo deus in se absconditas quorundā futurorum causas: q̄s rebus conditis non inseruit. easq̧ implet nō opere prouidentie quo nature subsistunt vt sint. sȝ quo illas amministrat vt voluerit q̄s vt voluit condidit. Omnium ergo que ad ḡtiam significandam non naturali motu rerū sed mirabiliter facta sunt: abscondite cause ī deo fuerunt. quorum vnuȝ erat ꝙ mulier facta est de latere viri dormientis. Non habuit prima rerum conditio vt femina sic fieret. sed vt fieri posset: ne contra causas quas deus voluntarie instituit: mutabili voluntate aliquid facere putaretur.

De gemino ope prouidentie.

De anima mulieris que non est ex anima viri: vt quidam putauerunt: dicentes aīas esse ex traduce. h

Quẽadmodũ muli eris corp⁹ de viri corpe traductũ fuit: ita putauerũt aliqui ipsi⁹ aiam de viri aia ꝓpagatam· ꝛ oĩes aias ꝑter p̄mã de traduce eẽ sicut corpa· Alij aũt putauerũt simul oẽs aias ab initio creatas· Catholica aũt ecclesia nec simul nec ex traduce factas esse aĩmas docet sed in corpibus p coitũ seminatis atq₃ formatis infundi: ꝛ infundẽdo creari· Uñ in ecclesiastic dogmatib⁹· Animas hominũ nõ esse ab initio inter creaturas itellectuales naturas· nec simul creatas: sicut Origenes fingit dicim⁹· neq₃ in corpibus p coitũ seminari· sicut Luciferiani ꝛ Cyrillus ꝛ quidã latinorũ presumptores affirmãt· Sʒ dicim⁹ corp⁹ tantuʒ p ꝯiugij copulã seminari· Creationẽ vo anime solũ creatorẽ nosse· Eiusq₃ iudicio corp⁹ coagulari in vulua ꝛ cõpingi atq₃ formari: ac formato iam corpe aĩam creari atq₃ infundi· vt viuat in vtero homo ex aĩa ꝯstans ꝛ corpe ꝛ egrediat̃ viuus ex vtero: plen⁹ hũana substantia· Hiero· etiã anathematis vinculo illos ꝯdemnat q̃ animas ex traduce dicunt· inducens autoritatẽ ꝓphete· Qui finxit sigillatim corda eoꝝ· Hoc satis inq̃t innuit ꝓpheta q̃ nõ ipsaʒ aĩam de aĩa facit de⁹· s; singillatim animas de nihilo creat·

Aliorum opinio q putauerunt oẽs animas simul ab initio creari

Ista est distinctio· xviij· hui⁹ secũdi libri· In qua magister postq̃ egit de ꝓductione viri: agit de ꝓductione mulieris. Et tria facit. Nam primo agit de formatione corpis mulieris. Secũdo de materia de qua formabat̃. Tertio de anima qua viuificabat̃. Primũ facit a principio distinctiõis vsq₃ ibi. Sed q̃ritur. Secundũ vsq₃ ibi. Quẽadmodũ mulieris corpus. Tertiũ vsq₃ ad finẽ distinctionis. Et tantum in generali. In speciali sñia magistri iacet in tribus ꝓpositionib⁹. quaꝝ prima est hec. Deus de costa Ade dormiẽtis in paradiso sine alicui⁹ alteri⁹ materie additione formauit corp⁹ Eue. Hanc magister ponens dicit. q̃ plantato paradiso ꝛ adam in eo posito ꝛ animalibus añ eũ ductis ꝛ nominib⁹ ꝓpriis eoꝝ p eum assignatis immisit de⁹ soporẽ in Adam. Ipso quoq₃ dormiẽte vnã de costis eius tollens formauit eam in mulierẽ. Circa quã materiã determinat quattuor q̃stiones. quaꝝ prima est hec. Quare deus nõ creauit simul feminã ꝛ virũ: sicut simul creauit angelos. Ad qđ respondẽs asserit duplicẽ causam. Una est vt superbia diaboli ꝯfunderet̃. Nã diabol⁹ aliud a deo principiuʒ esse cõcapierat. ꝛ ideo vt in hoc cõfunderetur accepit homo hoc in munere. scʒ vt vnus homo esset principiũ omniũ hominuʒ. Alia rõ est vt similitudo dei magis in hoie manifestaret̃: quia sicut de⁹ omnibus reb⁹ est vnũ principiũ creatiõis. sic vnus homo est vnũ principiũ generatiõis omnibus hominibus. qđ fieri nõ potuisset si eos simul creasset. Secũda questio est. quare mulier specialiter facta est de costa ade. ꝛ nõ de aliqua alia pte corporis. Respondet: q̃ quia viro nõ dñanec ancilla sed socia ꝓducebat̃. Ideo nõ de capite nec de pedibus fuit ꝓducta. sed de latere. vt iuxta se ponendã eam cognosceret quã de suo latere sumptã vidisset. Tertia questio est. Quare potius de latere viri dormientis q̃ vigilantis sumebat̃ costa ad mulieris formationẽ. Ad quod respondens assignat tres rões. Prima est ne vir sentiret dolorẽ in coste subtractione. Secũda vt deus in hoc ostenderet suã potentiã: cũ hoĩs dormientis lat⁹ aperuit. ꝛ ipm tamẽ a soporis q̃ete nõ excitauit. Tertia vt ꝓfluxio sacramentoꝝ de latere christi in cruce dormientis figuraret̃. Quarta est. an sola costa sine alicuius alterius mẽbri additiõe fuit mulier formata. Et respondet q̃ nõ fuit ad ipam aliqua alia materia addita. sed solũ costa fuit multiplicata diuina virtute ad totius mulieris formatione. sicut factũ fuit de quinq₃ panib⁹ multiplicatis ad saturationẽ multoꝝ hominũ. Et subdit q̃ licet mulieris formatio facta fuit angelorum ministerio. nõ tamẽ ꝓpter hoc sunt creatores cẽsendi. Secũda ꝓpositio est hec. Corpis eue ꝯ costa corpis ade organisatio nõ fuit ex aliqua ratione seminali in principijs a rebus inditis seu creatis. Hãc magister ꝓbans querit. Utrũ in illa costa erat ratio seminalis ad mulieris ꝓductionẽ. Ad qđ respondens ponit differentiã inter causas primordiales ꝛ int̃ rationes seminales. Naʒ cause primordiales ab eterno fuerunt in deo. Rationes vo seminales ex tpe indite sunt creaturis: ꝛ nõ habent se respectu omnium sicut cause primordiales. sed respectu quorundã tantum. Attamẽ rões seminales possunt qđammodo dici cause primordiales. cũ reb⁹ in prima sua ꝯditione indite sunt. Tũ quia sunt quasi principalia rerũ ex ipsis ꝓducendaꝝ principia. Et subdit q̃ quedã sunt que naturaliter ꝓducunt̃ ex rationib⁹ cõseminalibus. Alia vero fiũt supnaturaliter. quoꝝ cause sunt tñ in deo. Ex his ꝯcludit respõsum ad requisitũ dicens. q̃ cum mulieris formatio de costa nõ fuit naturaliter sed supernaturaliter facta. ꝯsequẽs est q̃ illa costa non fuit ratio seminalis ad mulieris ꝓductionẽ. Tertia ꝓpositio est hec. Deus aĩam eue non de anima ade sed ex nihilo infundẽdo eam cõdidit. Hanc magister ꝓbãs dicit q̃ animã mulieris quidã posuerũt de aĩa viri ꝓpagatã. Sed hoc est falsum. q̃m anima rationalis est ingenerabilis ꝛ incorruptibilis: solũ p actum diuine virtutis creatiuũ ꝓducibilis. non habẽs aliquas ptes quãtitatiuas in quas poterit lacerari. qđ tamen esset necessariũ si vna anima esset ab alia ꝓpaganda. qũadmodũ est de materia que si debeat ad diuersaꝝ formaꝝ susceptioneʒ adaptari: necessario in diuersas portiones diuidit̃ ad substandũ talibus diuersis formis quibus p virtutẽ effectiuã ꝓducentis ꝓportionant̃. Alij vero dixerũt eam ab initio cũ ceteris animabus fore creatã. sed ẽm fidei catholice sententiam ipsa sicut oĩes anime rationales creando infundebatur ꝛ infundendo creabat̃. Unde beatus Hieronym⁹ excõmunicat oĩes qui dicũt animas ex traduct. Et tantum in speciali.

De p̄mo hoĩs statu añ pctĩ· s· qualis fuerit ẽm corpus ꝛ ẽm aĩam·

a

Olent queri plura de p̄mo hoĩs statu ante peccatũ· s· qualis fuerit hõ p̄ usq₃ peccaret· ꝛ in corpe et in anima mortalis an immortalis· passibilis an impassibilis: De termino inferioris vite et õ transitu ad supiorẽ: de modo ꝓpagatiõis filiorum· ꝛ alia multa q̃ nõ inutiliter sciunt̃· licʒ

DI· XIX

aliqſi cum oſitate querant. At priuſq̧ ad anime qualitatẽ ptinentia pſequamur. de qualitate ei⁹ ſm corpus ⁊ modo ppagatiõis filiorum. ⁊ de alijs quibuſdã inſpiciam⁹. Prim⁹ ergo homo ſm naturã corpis terreni ⁊ immortalis fuit qdãmmodo ſm aliqd. qꝛ potuit nõ mori. ⁊ mortalis qdãmmodo. qꝛ potuit mori. In illo nãq̧ pmo ſtatu habuit poſſe mori ⁊ nõ poſſe non mori. Et hec fuit pma hũani corporis immortalitas. ſ. poſſe nõ mori. In ſecũdo võ ſtatu poſt peccatũ habuit poſſe mori ⁊ nõ poſſe non mori. qꝛ in hoc ſtatu moriẽdi ẽ neceſſitas. In tertio ſtatu habebit poſſe nõ mori ⁊ nõ poſſe mori. qꝛ ad illũ ſtatũ pertinet moriẽdi impoſſibilitas. qḋ ex gratia erit non ex natura. In primo ſtatu fuit corp⁹ homis aĩale. i. egens alimonijs ciborũ. Unde et homo fact⁹ ẽ in animã viuentẽ non ſpiritualem. i. in aĩam corp⁹ ſenſificantẽ. qḋ adhuc erat animale: nõ ſpũale qḋ egebat cibis vt p animã viueret. Factus eſt ĝm aĩam viuentem. i. vitã corpi dantẽ: tamẽ p ſuſtentamẽta ciborũ. ⁊ tũc erat corp⁹ mortale ⁊ immortale. qꝛ poterat mori ⁊ poterat nõ mori. Poſt peccatũ vero factũ eſt mortuũ. ſicut dicit apſus. Corpus ppter peccatũ mortuũ eſt. i. neceſſitatẽ moriẽdi in ſe habet. In reſurrectiõe võ erit ſpũale. ſ. agile ⁊ cibis non egẽs: ⁊ immortale. nõ ſicut in ſtatu pmo fuit. ſ. q poſſit non mori. ſ etiã q nõ poterit mori. Unde Aug⁹. ſup Geñ. Apoſtol⁹ ait. Corp⁹ quidẽ mortuũ eſt ppter peccatũ ⁊c. Paus ẽ limo terre formatũ eſt corp⁹ animale: non ſpũale cũ quali reſurgem⁹. Renouabit eñ a vetuſtate non in corp⁹ animale quale fuit. ſ in meli⁹. i. ſpũale. cũ hoc mortale induet immortale: i qḋ mutandus erat adã. niſi mortẽ corpis animalis peccãdo meruiſſet. Non ait apoſtol⁹ corpus mortale eſt ppter peccatũ: ſ mortuũ. Illud eñ ante peccatũ mortale ⁊ immortale erat. quia poterat mori ⁊ nõ mori. Aliud autẽ eſt non poſſe mori. aliud poſſe nõ mori. Ideo factum eſt p peccatũ non mortale qḋ erat. ſed mortuũ: qḋ non fieret niſi peccaret. Animale eñ nõ eſt hoc corp⁹ ſicut pmi hoĩs fuit. ſed iam deteri⁹ eſt. Habet eñ neceſſitatẽ moriẽdi. Ecce hic euidẽter aperit Aug⁹. q corpus hoĩs ante peccatũ mortale ⁊ immortale fuit. ſed nõ qualiter fiet in reſurrectione. De hoc eodẽ Beda ſup Geñ. ait. Nõ eſt credendũ ante peccatũ ita fuiſſe mortua corpa ſicut modo. Ait eñ apoſtol⁹. Corpus ppter peccatũ mortuũ eſt. ſ licet fuiſſent animalia nondũ ſpũalia: non tamẽ mortua. que. ſ. neceſſe eſſet mori.

[Margin:] Qḋ hõ in primo ſtatu. ſcz añ pctm̃ fuit ſm corpus mortal' ⁊ immortalis In ſcdo võ ſtatu fuit mortal' ⁊ mortu⁹. ſ. p⁹ pctm̃. In tertio ſtatu erit oĩno imortal' id eſt. nõ potens mori

[Margin:] Quõ dr hõ fact⁹ in aĩam viuentem

[Margin:] Corp⁹ hoĩs añ pctm̃ mortale ⁊ immortale fuit

Utrũ immortalitas quã habuit añ peccatum eſſet de conditione nature: an ex gratie beneficio. b

Solet hic queri cũ

homo prim⁹ mortale ⁊ immortale corp⁹ habuerit. vtrũ ex cõditione nature ipſi⁹ corporis habuerit vtrũq̧: an alterũ beneficiũ eſſet gratie. ſ. immortalitas. id poſſe non mori. Ad qḋ dicit poteſt. quia alterũ habebat in natura corporis. i. poſſe mori. Alterũ vero ſcz poſſe non mori erat ei ex ligno vite. ſ. ex dono gratie. Unde Aug⁹. ſup Geñ. Quodammodo creat⁹ eſt homo immortalis. qḋ erat ei de ligno vite: non de cõditione nature. Mortalis erat de cõditione corpis animalis. imortalis beneficio cõditoris. Non eñ immortale erat q oĩno mori non poſſet. qḋ nõ erit niſi cũ fuerit ſpũale. Aperte dicit q nõ natura ſ ex ligno vite habebat poſſe non mori. Propt' hoc aliqui dicũt q niſi illo ligno vite vteret. non ſemp viueret: qꝛ peccaret. Peccaret enim ſi illo ligno vteret. quia pceptum erat ei vt comederet de oĩ ligno paradiſi: niſi de ligno ſcientie boni ⁊ mali. Sicut ergo peccauit comedendo qḋ erat phibitũ. ita etiã peccaret ſi non comederet: qḋ erat iuſſum.

[Margin:] Rñſio qꝛ dr alterũ fuiſſe d cõditiõe nature. ſ. poſſe mori alterũ ex grãe dono. ſ. poſſe non mori

[Margin:] Aliq̃ dicũt q ſi nõ vteretur adã de ligno vite nõ ſemp viueret. quia peccaret

Si non foret preceptũ vt de illo ligno comederet ⁊ alijs non illo vteretur. an poſſet non mori. c

Sed adhuc querit

ſi non eſſet pceptũ vt de ligno vite ederet. ⁊ alijs ⁊ non illo veſceret: nunqd poſſet ñ mori: Si ſp viueret nõ vtens de illo ligno. non erat ei ex illo ligno poſſe nõ mori. Si võ non poſſet ſp viuere: id erat ei ex illo ligno poſſe. Aliqui dicũt q ſi nõ fuiſſet ei pceptũ veſci de illo ligno. ⁊ alijs ⁊ non illo veſceret: viueret ſemp. Sic determinãtes illud qḋ ſupra dixit Aug⁹. erat ei de ligno vite nõ de cõditione nature tñ. ſ. quaſi nõ ex cõditiõe nature ſolũmodo erat ei. ſ etiã ex illo ligno. Alijs aũt videt q ex ligno vite erat ei poſſe nõ mori: nõ ex natura. Idõ eñ dr potuiſſe non mori. qꝛ poterat vti illo ligno. de quo edens non moreret.

[Margin:] Opinio quorundam.

[Margin:] Aliorũ opinio

Queſtio Auguſtini quõ immortal' factus ſit homo. d

De hac vero homi

nis imortalitate q̃lis fuerit: Aug⁹. ſup Geñ. queſtionẽ mouẽs ſic ait. Querit quomodo

immortalis fact⁹ sit homo p̄ alijs animātib⁹. ⁊ quō cū illis cōem accepit alimoniā. Sȝ alia est immortalitas carnis quā ī adā accepim⁹ alia quā in resurrectiōe speram⁹ p̄ christum. Ille fact⁹ est homo imortalis vt nō possȝ mori: si nō peccaret. moreret̃ aūt si peccaret. Filij vō resurrectōis nec poterūt vltra peccare nec mori. Caro nostra nō tūc egebit refectione ciborū. q̃ nulla poterit esse defectio. Caro adē ante peccatū ita immortalis creata est: vt p̄ alimoniā adiuta esset mortis ⁊ doloris expers. Sic ḡ imortalis ⁊ incorruptibilis ꝯdita est caro hoīs: vt suā immortalitatē ⁊ incorruptionē p̄ obseruantiā mādatoꝝ dei custodiret. In quib⁹ mādatis h̄ ꝯtinebatur. vt de illis lignis ꝯcessis mādučaret ⁊ ab interdicto abstineret. Per hoꝝ eduliū immortalitatis dona ꝯseruaret: donec corꝑalib⁹ incrementis p̄duct⁹ ad etatē que ꝯditori placeret multiplicata ꝓgenie ipō iubēte sumeret d̄ ligno vite. quo p̄fecte imortalis fact⁹: cibi alimēta vlteri⁹ nō reqreret.

Soluere incipit

Attēde q̃ in p̄ceptis a do hoī p̄rio datis. ⁊ hoc ꝯtinebat̃ vbi de oī ligno: vbi de ligno sciē- cie boni ⁊ mali

Summatim sup ipsum verboꝝ sententiā ꝯstringit. e

Ecce his verbis vi

detur Aug⁹. tradere q̃ caro p̄mi hoīs imortalitatē in se habuerit. q̄ p̄ alimoniā ciboꝝ cōseruaret̃ vsq̧ ad tp̄s sue trāslationis ī meli⁹. qn̄ de ligno vite comederet ⁊ fieret oīno immortalis: ita vt nō posset mori.

Q̄ ex p̄dictis ꝯsequi videt̃ hoīem de nature sue ꝯditione quoq̧ modo fuisse immortalē: s̄ nō oīno fieret immortalis nisi participato ligno vite. f

Ideo aliqui dicūt.

q̃ immortalitatē de natura habebat qua poterat nō mori. q̄ alioꝝ lignoꝝ esu poterat cōseruari: s̄ nō poterat ꝯsummari nisi p̄ assumptionē ligni vite. Q̄ō videt̃ Aug⁹. sentire super Gen̄. dicēs. Hoc q̄ȝ addo talē cibū illā arborē p̄stitisse. quo corp⁹ hoīs stabili sanitate firmaret̃. nō sicut ex alio cibo s̄ inspiratiōe salubritatis occulta. Hic innuere videt̃ q̃ cum alijs cibis posset corp⁹ sustentari hoc cibo indeficiēte sanitate firmaret̃. Ex quo ꝯsequi videtur q̃ sicut in natura sua habuit mortalitatem quandā. s. aptitudinē moriēdi. ita aliq̄m immortalitatē in natura sui habuit. i. aptitudinē qua poterat nō mori: cibis adiut⁹. s̄ si p̄stitisset: immortalitatis p̄fectio esset ei d̄ ligno vite. Sȝ qui hoc tradūt. quō supiora Augustini v̄ba. quib⁹ dicit q̃ erat immortalis ex ligno vite. huic sentētie nō ꝯtradicāt diligent̃ inquirant.

Ista est distinctio. xix. hui⁹ secūdi libri. In qua magister postq̄ egit de ꝓductione humane nature: agit de ipsius cōseruatione. Et tria facit. Nā primo ostendit hominē immortalē fuisse in statu innocētie. Secūdo inquirit an illam immortalitatē habuisset a natura. vel ex dono gratie. Tertio recitat q̄d clamant de illa immortalitate diuerse opiniones. Primum facit a principio distinctiōis vsq̧ ibi. Solet etiam queri. Secūdum ab inde vsq̧ ibi. Sed adhuc q̄ritur. Tertiū vsq̧ ad finem distinctiōis. Et tm̄ in generali. In speciali sentētia magistri stat in tribus propositionibus. quaꝝ prima est hec. Adā in paradiso ante statū peccati viguit non moriendi potestate. Hanc magister probās dicit q̃ primus homo añ peccatum erat q̄dammodo mortalis ⁊ q̄dammodo īmortalis. quia poterat mori ⁊ poterat non mori. Postea insinuat triplicē statū hominis. s. ante peccatū ī quo habuit posse nō mori. post peccatū in quo habuit necesse mori. ⁊ post resurrectionē in quo habuit impossibilitatē moriendi. Et subdit q̃ corpus humanum erat animale egens alimētis. ⁊ ideo erat mortale. habēs tamē cū hoc posse non mori post pctm̄ fctm̄ ē mortuum: ⁊ necessitatē moriendi habens. sed in resurrectione erit sp̄uale cibis non egens ⁊ mori nō potens. Secunda ꝓpositio est hec. Homini immortalitas affuit in statu innocētie. non ex ꝯditione sue nature sȝ ex ligni vite vsu ⁊ ex beneficio cōditoris. Hanc magister ꝓbans querit. Utrū posse nō mori in statu homo ante peccatū non habuerit ex dono gratie vel ex conditione sue nature. Ad quod respondendo dicit. q̃ nō habuit hoc ex cōditione nature sue sed ex dono gratie. videlicet ex vsu ligni vite. Et hoc probat autoritate beati Augustini. ⁊ ꝯfirmat hoc dicto antiq̄ꝝ dicens. q̃ homo posse nō mori habuit ex vsu ligni vite. quod patet ex hoc. quia si nō fuisset esu eius vsus: peccasset. quia p̄ceptum habuit. vt illo vteret̃. ⁊ per consequēs cū mors sequat̃ peccatū si homo esu ligni vite vsus non fuisset. mortē subijsset. ⁊ sic posse n̄ mori habuit ex vsu ligni vite. Tertia ꝓpositio est hec. Adam immortalitatē habuisse in statu innocētie doctores opinando designāt diuersimode. Hanc magister ꝓbans querit. An dato q̃ hō non habuisset preceptū de vsu ligni vite ⁊ de alijs. an adhuc habuisset posse non mori. sed sp̄ viuere si illo ligno vsus nō fuisset. Et r̄ndens dicit aliquos dicere q̃ lignū vite nō fuit totalis causa immortalitatis sed coadiuuans. Notandū q̃ erat ade datū triplex p̄ceptū siue mādatum. Unū sc̄ȝ discipline ⁊ tale datū erat primo homini inquantū p̄cipiebat̃ sibi q̃ nō ederet de ligno sciē. Aliud est nature. ⁊ hoc est duplex. s. ad ꝯseruandum naturā vniuersalē. in hoc dictum fuit sibi. Crescite ⁊ multiplicamini. Aliud ad cōseruandū naturā particularē. s. vt comederet d̄ ligno vite. Alij dicūt q̃ omnino habuit immortalitatē ex vsu ligni vite. Et subdit quasdā autoritates beati Augu. quibus dicitur quō alia fuit immortalitas ade ab immortalitate beatorum in eterna patria. q̃ si immortalitas ade p̄ vsū alioꝝ ciboꝝ ꝯseruata fuisset. et ad tempus. s. quousq̧ sumpsisset de ligno vite. ⁊ fieret perfecte immortalis. Quibusdam aūt visū fuit q̃ etiā a natura habuisset quandā immortalitatē. sed perfectam habuisset per vsum ligni vite. Magister autē sustinet q̃ etiam primam immortalitatē ex vsu ligni vite habuisset. Et tm̄ in speciali.

De modo procreatiōis filioꝝ si non pec-

cassent primi parentes ⁊ quales nascerẽtur filij. a

Di. XX

Opinio quorundam

Rñsio contra illorum opinionẽ

Post hec vidẽ

dũ est qualiter p̄mi parentes si nõ peccassent filios ꝓcreassent ⁊ quales ipsi filij nascerentur: Quidã putãt ad gignẽdos filios p̄mos homines in paradiso misceri non potuisse: nisi post peccatũ. dicẽtes ꝯcubitũ sine corruptione vel macula nõ posse fieri. Sȝ añ peccatuȝ nec corruptio nec macula in hoĩe esse poterat. qm̃ ex peccato hec cõsecuta sunt. Ad qḋ dicendũ est. ꝙ si nõ peccassent p̄mi hoĩes sine oĩ peccato ⁊ macula in paradiso carnali copula ꝯuenissent. ⁊ esset ibi thorus immaculat⁹ ⁊ cõmixtio sine ꝯcupiscẽtia. atq; genitalib⁹ mẽbris sicut ceteris imparẽt. vt ibi nullum motũ illicitũ sentirẽt. ⁊ sicut alia mẽbra corpis alijs admouem⁹. vt manũ ori sine ardore libidinis: ita genitalib⁹ vterent̃ mẽbris sine aliquo pruritu carnis. Hec eñ letalis egritudo mẽbris hũanis ex peccato inhesit. Genuissent itaq; filios in paradiso ꝑ coitũ immaculatũ ⁊ sine corruptiõe. Cur nõ credamus p̄mos hoĩes ante pctm̃ genitalibus mẽbris ad ꝓcreationẽ impasse potuisse. sicut ceteris in q̊libet oꝑe sine voluptatis pruritu vtunt̃. Incredibile eñ nõ est deum talia fecisse illa corpa. vt si nõ peccassent: illis mẽbris sic pedibus imparent. nec cũ ardore seminarent. vel cũ dolore parerẽt. ſ; post peccatũ motũ illum meruerũt quẽ nuptie ordinãt: ꝯtinẽtia cohibet. Infirmitas eñ prona in ruinã turpitudinis: excipit̃ honestate nuptiali. ⁊ qḋ sanis est officiũ: egrotis est remediũ. Emissi q̊dem de paradiso ꝯuenerũt ⁊ genuerunt. sed potuerũt in paradiso eis esse nuptie honorabiles ⁊ thorus imaculat⁹. sine ardore libidĩs sine labore pariendi.

Aug⁹. super Gen. li. ix.

Quare in paradiso nõ coierunt duobus modis soluit. b

Cur ergo non coie

Augustinus super Gen.

runt in paradiso: Quia creata muliere mox transgressio facta est. ⁊ eiecti sunt de paradiso. Vel q2 nondũ deus iusserat vt coirent. ⁊ poterat diuina expectari autoritas vbi cõcupiscentia non angebat. De⁹ vero non iusserat. quia casum eorũ p̄sciebat. de quib⁹ homo ꝓpagand⁹ erat. Ecce exp̄sse habes d̃ modo ꝓpagationis filioꝝ.

De termino illi⁹ inferioris vite. vtrũ natis filijs per successiones. an simul oẽs trãsferendi essent. c

De termino vero

tp̄is quo trãsferrent̃ ad sp̄ualẽ celestẽq; vitã certũ aliquid scriptura nõ tradit. Et iõ ambiguũ est vtrũ parẽtes genitis filijs ꝑfectaq; humani officij iusticia ad meliorẽ statũ transferrent̃. nõ ꝑ mortẽ ſ; ꝑ aliquã mutationẽ. an patres in aliquo statu vite remanerẽt: ligno vite vtẽtes: donec filij ad eũdẽ statũ ꝑuenirent. ⁊ sic impleto numero oẽs simul ad meliora trãsferrent̃ vt essent sicut sancti angeli ĩ celis. De quo Aug⁹. ambigue differit super Gen. ita inquiẽs. Potuerũt p̄mi hoĩes in paradiso filios gignere: nõ vt morientibus patribus succederẽt filij. ſ; in aliquo forme statu manentib⁹. ⁊ de ligno vite vigorẽ sumẽtibus. ⁊ filij ad eundẽ ꝑducerent̃ statũ: donec impleto numero sine morte aĩalia corpora ĩ aliã qualitatẽ transirẽt. in qua oĩno regenti spiritui deseruirẽt. ⁊ solo sp̃ũ viuificante sine corporeis alimẽtis viuerẽt. Vel potuerũt parentes filijs cedere. vt ꝑ successionẽ numer⁹ implerer̃. Qui genitis filijs ꝑfectaq; humani officij iusticia ad meliora transferrent̃. nõ ꝑ mortẽ ſ; ꝑ aliquã mutationẽ. Ecce hic habemus de trãsitu hoĩs ad meliora. ſ; incertũ nobis relinquit̃. vtrum simul transferant̃: an ꝑ successiones.

Aug⁹.

Quales ꝓcrearẽt filios vtrũ ꝑfectionem stature ⁊ vsum mẽbroꝝ habẽtes qual' homo p̄mus fuit cõditus. d

Si vero queritur.

q̃les si nõ peccasset hõ filios genuisset: vtruȝ videlicet sicut ip̄e p̄mus homo ſm̃ staturam corpis ⁊ vsus mẽbroꝝ ꝑfect⁹ mox ꝯdit⁹. extitit. ita etiã ei⁹ filij in ip̄o natiuitatis exordio ꝑfecti existerẽt: q̊ ambulare ⁊ loqui ⁊ cuncta facere possent: Rñderi pt̃ ꝙ filios paruulos nasci oportebat ꝓpter materni vteri necessitatẽ. Sed vtrũ mox nati ꝑfectionẽ stature et mẽbroꝝ vsum haberẽt. an paruuli ⁊ in minori etate ꝯstituti vti possent mẽbrorũ officijs. an ꝑ interualla tempoꝝ. eo mõ quo nunc fit ꝑfectionẽ stature ⁊ vsum membroꝝ recepturi essent. de autorib⁹ diffinitũ non habemus

Respõsio vbi vno sine ambiguo posito triptitam subicit distinctionem

Ambigua augustini v̈ba ponit. vbi tamẽ videtur innuere ꝙ filij ⁊ ꝑuuli possent membrorum vti officijs. e

Et super hoc Aug⁹

ambigue loquit. Mouet nos inqt si p̄mi homines nō peccassent. vtrū tales filios essent habituri q̄ nec lingua nec manib⁹ nec pedibus vterent. Nā ppter vteri necessitatē forte necesse erat puulos nasci. Sed q̄uis exigua ps corpis sit costa. nō ppter hoc puulā viro ɔiugē fecit. Vn̄ ⁊ ei⁹ filios poterat omnipotētia creatoris mox natos grādes facere. Sȝ vt hoc omittā: poterat certe eis pstare qd̄ multis aīalib⁹ pstitit. quoꝝ pulli q̄uis sint puuli: tn̄ mox vt nascunt currūt ⁊ matrē sequunt. Ecōtra hoī nato nec ad incessū pedes idonei sunt. nec man⁹ saltē ad scalpēduȝ abiles. ⁊ iuxta se mām̄is positis nascētes magis possunt esurietes flere q̄ sugere. ppriꝗ infirmitati mentis ɔgruit hec infirmitas carnis. His verbis videt insinuari q̄ filij etiam paruuli officijs mēbroꝝ valerēt vti.

Quibusdā nō absurde placuit q̄ filij parui nascerent. ⁊ p accessum tpis in statura et ī alijs sicut nūc pficerēt quod nō esset vitio īputandum. f

Sed cū Aug⁹. sub

assertōe de his nihil tradat. nō irrōnabiliter quibusdā placuit p̄ mox parentū filios nascituros puos. ac deinde p interualla temporū eadē lege qua ⁊ nūc natiuitatē humanā ordinatā cernim⁹: stature incrementū ⁊ mēbroꝝ vsum recepturos vt in illis expectaret etas ad ambulandū ⁊ loquēdū sicut mō in nobis qd̄ vtiꝗ nō esset vitio imputādū: ſ cōditioni nature. sicut a cibo abstinere penit⁹ nō valebant. nec tn̄ illud erat ex vitio. ſ ex natura cōditionis.

Oppositio quorundā volentiū pbare eos posse viuere sine alimonia. g

Ad hoc autē oppo-

nit ita. Si nō peccarēt nō morerēt. ſ nō peccarēt si nō comederēt. Poterāt igit sine alimonia viuere. Ceteꝝ sic supra dixim⁹: nō solum peccarēt si de ligno vetito ederēt. ſ etiā si ɔcessis nō vterent. q2 sicut erat eis p̄ceptū nō illo ligno vti. ita alijs vesci. Preterea contra naturalē rōem facerēt q̄ intelligebant d̄ illis esse edendū: qd̄ ⁊ naturaliter appetebāt

Alia opposi tio circa idē. Itē opponit. Cū fames sit pena peccati. si nō peccarēt: famē nō sentirēt. ſ sine fame superfluū videret comedere. Vn̄ putāt q̄dam eos cibis nō indiguisse añ pctm̄. q2 non poterant esurire si nō peccassent. Ad qd̄ dici pōt. q̄ fames q̄ē defect⁹ est ⁊ pena peccati. Est eī immoderat⁹ appetit⁹ edēdi. cui nō subiacuisset hō si nō peccasset. ſ pculdubio peccaret: nisi hūc defectū cibo pueniret. Habebat eīn naturalē appetitū ⁊ moderatū. cui ita satisfaciendū erat ne defectū famis sentiret. Sic ḡ nō ex vitio: ſ ex nature ɔditiōe erat q̄ añ peccatū hō cibis indigebat. ita nō ex vitio esset. sed de natura: si hoīs ɔditio in p̄ncipio sui. i. ī p̄mo parēte a pfecto inchoata in subsequenti ppagatione a modico ad maiora pficeret vt scȝ p interualla tpis stature corporee icrementa: vsumꝗ mēbroꝝ susciperet.

Vtrū sicut statura corpis: ita etiam sensu mētis puuli nascerent. ⁊ p accessum tempis pficerent in sensu ⁊ noticia veritatis. scȝ an mox nati in his essent pfecti. h

Et cum de corpore

humano nō sit absurdū vel incōueniēs h̄ existimare. q̄ri solet. vtrū de sensu aīe ⁊ cognitione veritatis eodē modo sentiendū sit. vt. s. hi q̄ sine peccato nascerent: sensu ⁊ intelligētia mētis impfecti existerēt. ⁊ p accessuȝ tpis in his pficerēt vsꝗ ad pfectionē: an mox ɔditi pfectionē sensus ⁊ cognitionis pciperent.

Responsio Illi q̄ sentiūt puulos natos in statura corporis ⁊ vsu mēbroꝝ p accessum tpis pfecturos. nō diffitēt eosdē ī exordio natiuitatis sensu impfectos existere: ⁊ p interuallū temporis in sensu ⁊ cognitiōe pficere vsꝗ ad pfectū.

Contra illoꝝ sententiā opponūt q̄dā. i

Ad quod quidā op

ponūt dicētes. Si mox nati nō haberent pfectionē sensus ⁊ intelligētie: ignorātia in eis esset. ignorātia autē peccati est pena. Sed q̄ hoc dicūt nō satis diligēter ɔsiderāt. quia nō omnis q̄ aliquid nescit vel min⁹ pfecte aliquid scit. statim ignorantiā habere siue ī ignorantia esse dicēdus est. quia ignorātia nō d̄r nisi cum id qd̄ sciri ⁊ nō ignorari debet nescitur. Talisꝗ ignorantia pena peccati est cū mēs vitio obscuratur: ne cognoscere valeat ea q̄ scire deberet.

Quō ignorātia d̄r esse ī aliquo

De hoīs trāslatiōe in meliorē statū. et de duob⁹ bonis altero h̄ dato: altero pmisso k

Talis erat hominis

institutio ante peccatū s̄m corpis ɔditionem. De hoc autē statu transferrend⁹ erat cū vniuersa posteritate sua ad meliorē dignioreꝗ statum. vbi celesti ⁊ eterno bono in celis sibi

parato frueref. Sicut eñ ex duplici natura cōpactus est homo. ita illi duo bona cōditor a pncipio pparauit. vnū temporale. alterū eternū vnū visibile. alterū inuisibile. vnū carni. alterū spiritui. Et qz p̄mū est qd est animale. deinde qd est spūale. tpale ac visibile bonū p9 dedit. Inuisibile aūt & eternū pmisit. & meritis querendū pposuit. Ad illi9 aūt custodiā quod dederat. & ad illud pmerendū qd pmiserat. naturali rōi in creatiōe anime hoīs indite q̄ poterat inter bonū & malū discernere precceptum addidit obediētie. p cui9 obseruantiā datū non pderet & pmissum obtineret. vt p meritum veniret ad premium.

Quia rōem naturalē & pceptū dedit deus hoī ad seruandū bonū qd acceperat & pmerendū qd pmissum erat

Ista est distinctio. xx. huius secundi libri. In qua magister postq̄ egit de conseruatiōe humane nature per nutrimenti sumptionē. agit de conseruatiōe eiusdē p naturalē generationē. Et tria facit. Primo eñ inquirit an homines in statu innocentie ante peccatum genuissent. Secundo quales ples procreassent. Tertio qualiter ad statum meliorē ptransissent. Primū vsq; ibi. Si vero queritur. Secundū vsq; ibi. Talis erat hominis institutio. Tertium vsq; ad finem distinctionis. Et hoc in generali. In spāli sententia magistri stat in tribus ppositionibus. quarū prima est hec. Si primi parentes non peccassent: generatiōis officio sine pruritu & libidine in paradiso expleto sine morte cū omnibus suis simul vel successiue ad meliorem statū translati fuissent. Hanc magister insinuans querit: qualiter primi parentes filios procreassent si non peccassent. Et rñdens dicit quosdam opinatos fuisse q̄ per concubitū non genuissent eo q̄ concubitus sine corruptione non est. que corruptio ante peccatū esse non potuit in homine. Sz magister dicit q̄ fm veritatē concubitus ibi fuisset thorus immaculatus. & nuptie honorabiles. & cōmixtio sine cōcupiscentia. & vsum membrorū genitaliū sine corruptione. imo membra genitalia fuissent homini ad vsum fm voluntatē. sicut homo vtitur aliis membris. Postea magister mouet duas questiones. Prima est. quare non fuit generatio in paradiso facta. Et rñdet q̄ hoc fuit. vel quia nondum deus preceperat q̄ generarēt. vel quia statim post mulieris formationem peccatū & eiectio de paradiso fuit secuta. Secūda questio est. Qualiter parentes post generationē ad pfectam immortalitatē & beatitudinē transissent. Respondet q̄ hoc est dubiū. Nam scriptura nihil de hoc ponit. sed tamen fieri potuisset vt pacta generatione statim parētes anteq̄ filii fuissent ad beatitudinem translati. Vel sic q̄ parētes & filii simul vixissent & postea completo numero electorū simul ad beatitudinem fuissent transsumpti. Secunda ppositio est hec. Primi parētes si in statu pstitissent innocētie filios nō solū i statu puulos: ac pfecto vsu mēbrorū destitutos & alendos genuissent donec corpe & intellectu ad pfectū pfecissent. Hanc magister probans mouet & determinat circa hoc duas questiones. Prima est. Quales filios genuissent in statu innocentie. scz an filios magnos fm corpus ac membrorū suorū vsū habētes sicut primi parētes creati fuerunt membrorū suorū compotes loquentes & opantes seniorū hominum opatiōes. Ad qd rñdens dicit q̄ oportebat nasci paruulos p pter maternorū viscerum artitudinē. Sed quia beatus Aug9. hanc questionē mouens et nihil determinās dicit aliter quos fuisse opinatos q̄ filii nascentes eque membrorū vsum & loquele vsum habuissent. sicut apparet in quibusdam animalib9 q̄ stant immediate post natiuitatē & matres sequuntur. Aliis aūt placet q̄ tunc sicut modo in statura corporis & loquela & in aliis huiōi p temporis momēta pfecissent. quia sicut ex conditione nature in illo statu sine culpa indigebant cibo. sic etiā ex conditione nature in illo statu sine culpa de paruulis in magnos pfecissent. Secunda questio est. Utrū in aliis q̄ concernunt aīam. s. in sensu & intellectu profecissent: fm concernētia ipsum corpus. Et rñdens dicit sustinendo ipsam primā opinionem supradictā. s. q̄ profecissent fm corpus. potest etiā sustineri secunda. s. q̄ pfecissent fm animā & in his que ad animam pertinent ad augmentū accepissent. attamen ignorantia sciētie tunc in paruulis nō fuisset penosa sicut modo i hominibus. sed tantū naturalis. eo q̄ non fuisset respectu eorū q̄ scire tenerent. qualis solū dicit pena. Tertia ppositio est hec. Talis conditionis erat hominis institutio ante peccatū. q̄ obseruando diuinum pceptum fuisset cū tota sua posteritate translat9 vltimate ad meliorē statū vbi meliori bono. s. eterno frueret. Hanc ppositionem magister sentētialiter ponēs subdit rōem quare homo de illo bono tpali ad eternum transferret. quia sicut ex duplici natura homo constabat. ita duplex bonū deus ei parauerat. Primū bonum fm apostolū est tpale & visibile. qd scz preparauit carni in paradiso. Aliud bonū est spirituale eternū & inuisibile. s. beatitudo eterna. ad quod mediante obedientia & merito ferendus fuit. Et tantū in spēciali.

De inuidia diaboli qua ad hominē temptandum accessit. a

Uidēs igitur diabol9 hoīem p obediētie humilitatē posse ascēdere. vnde ipse p supbiā corruerat: inuidit ei. & qui pri9 p supbiā diabol9 fuerat. i. deorsū lapsus. zelo inuidie fact9 est sathan. i. aduersarius. Un̄ & mulierē tēptauit in qua minus q̄ in viro rōem vigere nouit. Ei9 eñ malicia ad temptandū virtutē timida: humanā naturam i ea pte vbi debilior videbat aggressa ē. Ut si forte illic aliquaten9 pualeret. postmodum fiducialius ad alterā q̄ robustior fuit: pulsandā vel poti9 subuertendā accederet. Primum ergo solitariā feminā explorauit. vt in ea primū omnem sue temptationis vim experiretur.

Quare ad feminam prius venit

Quare in aliena forma venit. b

Sz quia illi per violentiā nocere nō poterat. ad fraudē se conuertit: vt dolo hoīem supplātaret. quē virtute supare neqret. Ne aūt fraus illi9 nimis manifestaret i sua specie nō venit. ne apte cognosceret & ita repelleret. Iterū ne nimis occulta foret fraus ei9 q̄ caueri nō posset. et homo

simul videret iniuriã patisi talit̃ circũueniri pmitteret eũ de⁹ vt pcauere nõ posset. in aliena quidẽ forma venire pmissus ẽ diabolus. s; in tali in qua ei⁹ malicia facile posset deprehẽdi. Ut g̃ in ppria forma nõ veniret: voluntate sua ppria factũ est. Ut aũt in forma sue malicie ↄgruẽti veniret: diuinit⁹ factum est. Uenit g̃ ad hoĩem ĩ serpẽte. q̃ forte si pmitteret̃ in colũbe specie venire maluisset. S; nõ erat dignũ vt spũs malign⁹ illã formã hominib⁹ odiosam faceret. in q̃ spũs sctũs appariturus erat.

Quare nõ nisi ĩ forma serpẽtis accessit

Nõ g̃ nisi p serpentẽ tẽptare pmissus fuit diabol⁹. vt p illud q̃d foris erat astutiam tẽptantis animaduertere femiã q̃ret. Diabol⁹ eñ p serpentẽ tẽptabat in quo loq̃batur

Quare dict⁹ est serpẽs callidior cũctis animãtibus

Jdcq; serpẽs dict⁹ est esse callidior cunctis animãtib⁹ terre. Quia vt ait Aug. Mali angeli licet supbia deiecti. natura tñ sunt excellẽtiores oĩb⁹ bestijs ppter eminentiã rõnis. q̃uis serpẽs nõ rõnali aĩa. s; spũ diabolico possit sapiẽtissim⁹ dici. Nõ ẽ g̃ mirũ si diabol⁹ spũ suo implẽs serpentez sicut vates iplebat sapiẽtissimũ reddiderat oĩm bestiarũ. quẽ tñ ad tẽptandũ nõ elegit diabol⁹. s; p q̃d aĩal pmissus fuit: tẽptauit.

Augustin⁹

Uñ Aug. sup Geñ. Nõ est putandũ q̃ diabol⁹ serpentẽ p quẽ tẽptare elegerit. s; cũ decipe cupet nõ potuit nisi p q̃d aĩal posse pmissus ẽ. Nocẽdi eñ volũtas inest cuiq; a se s; ptãs a deo. Sic aũt loquebatur diabolus p serpentẽ ignorantẽ. sic p energuminos vel p phanaticos loquit̃. Serpẽte eñ velut organo est vsus mouẽs naturã ei⁹ ad exp̃mendũ sonos ṽboꝝ: ꝛ signa q̃bus suã mõstraret volũtatẽ. Serpẽs g̃ nec ṽba intelligebat. nec rõnalis est fact⁹. callidissim⁹ tñ ẽ dict⁹ ppter astutiã diaboli. Locut⁹ est aũt sic asina balaam. s; h̃ diabolicũ: illud angelicum fuit. boni eñ ꝛ mali angeli silr opant̃.

Quare mulier nõ horruit serpentem

Hic q̃ri solet q̃re mulier nõ horruit serpentẽ? Quia cũ nouerit creatũ esse: ipm etiã officiũ loquẽdi a deo accepisse putauit.

De modo temptationis. c

Temptatio autem

h̃ modo facta est. Stãs corã femiã hostis superbus. nõ audet in ṽba psuasiõis extre metuẽs dephẽdi. s; sub interrogatiõe eã aggredit̃. ꝛ ex r̃nsione colligeret q̃liter ĩ malicia pcedere posset.

Quare ex interrogatione exorsus est

Uerba sperẽt

Cur inq̃t p̃cepit vobis de⁹. vt nõ comederitis de ligno paradisi? Cui respondit mulier. De fructu lignoꝝ que sunt ĩ paradiso vescimur. De fructu ṽo ligni q̃d est ĩ medio paradisi p̃cepit nobis de⁹ ne comederemus ꝛ ne tãgerem⁹ ne forte moriamur.

Respõsio mulieris

Jn q̃ ṽbo dedit locũ tẽptandi cũ dixit. ne forte moriamur. Uñ mox diabol⁹ dixit ad mulierem. Nequaq̃ moriemi. scit eñ de⁹ q̃ in quocũq; die comederitis ex eo: apient̃ oculi vestri. et eritis sic dij sciẽtes bonũ ꝛ malũ.

Addit spẽ nact⁹ fiducia ex ṽbis mulieris pmissionem falsam

Attẽde ordinẽ ac pgressum humane pditiõis. Primo deus dixerat. quacũq; die comederitis ex eo: morte moriemi. Deinde mulier dixit. ne forte moriamur. nouissime serpẽs dixit. nequaq̃ moriemi. De⁹ affirmauit. mulier q̃si ambigẽdo illud dixit. diabol⁹ negauit. Que g̃ dubitauit ab affirmãte recessit. ꝛ neganti approp inquauit.

De versutia diaboli q̃ vt facili⁹ psuaderet malum remouit. ꝛ bonum in pollicito duplicauit. d

Qui ad suã persua-

sionẽ plenit̃ suffulciendã. i. vt malũ q̃d inten debat libere psuaderet ꝛ malũ q̃d mulier timuit negãdo remouit. ꝛ repromissionẽ addidit. Et vt ei⁹ psuasio citi⁹ recipet̃ pmissionez duplicauit. Unã nẽpe comestionẽ suadens. duo in p̃mio pposuit. similitudinẽ dei. scientiamq; boni ꝛ mali spondẽs. Ubi trib⁹ modis hoiem tẽptauit. s. gula. in psuasione cibi cum dixit. Jn quocũq; die comederitis. Jnani gloria. in pmissione deitatis cũ dixit. Eritis sicut dij. Auaricia. in pmissione scie. sciẽtes bonũ ꝛ malũ.

Q̃ hõ trib⁹ modis tẽptatus est. Gula Uana gloria Auaricia

Gula est immoderata cibi auiditas. Uana glĩa amor pprie excellẽtie. Auaricia immoderata habẽdi cupiditas. q̃ nõ est tãtũ pecunie. s; etiã altitudinis ꝛ scie cum sup modum sublimitas ambit̃.

De duplici tẽptatiõis specie. e

Porro sciendũ est

duas esse spẽs tẽptatiõis. interiorẽ. s. ꝛ exteriorẽ. Exterior tẽptatio est q̃ñ nob extrinsecus malũ visibilit̃ suggerit̃ ṽbo vel signo aliquo vt ille cui fit ad ↄsensum pctĩ declinet. et talis temptatio tantũ fit ab aduersario.

Que sit exterior tẽptatio ꝛ a quo fiat

Jnterior ṽo tẽptatio est. q̃ñ inuisibilit̃ malũ nob intrinsec⁹ suggerit̃. ꝛ hec temptatio aliq̃ñ fit ab hoste. aliq̃ñ a carne. Nã ꝛ diabol⁹ inuisibiliter mala suggerit: ꝛ ex carnis corruptione suborĩt mot⁹ illicit⁹ ꝛ titillatio praua. ideoq; tẽptatio q̃ ex carne nõ est fit sine pctõ. Que aũt est ab hoste: nisi ei ↄsentiat̃ nõ habet peccatũ. s; est materia exercende ṽtutis. Tẽptatio aũt carnis interior difficili⁹ vincit̃. q̃ interi⁹ oppugnans de nostro ↄtra nos roborat̃.

Que sit temptatio interior ꝛ a q̃ fiat.

Homo ergo qui sola exteriori tẽptatiõe pul-

Quare hõ p alium surge-

re potuit ⁊ nō diabol⁹ ⁊ hominis peccatum remediabile. diaboli vero non

satus cecidit· tanto grauius plectend⁹ erat: quanto leuiori impulsu fuerat prostrat⁹· Et tamen quia aliquā licet modicā cadendi occasionē habuit· Idcirco per dei gratiā iuuari potuit ad veniā· vt qui p alium ceciderat· per alium erigeret· Qui ergo incitatiōe habuit ad malum: nō iniuste reparatorē habuit ad bonum· Diabolus vero quia sine alicui⁹ temptatione peccauit· p aliū vt surgeret iuuari non debuit· nec per se potuit· Et ideo irremediabile peccatum eius extitit· peccatū vero hominis sicut per alium habuit initiū· ita per alium non incongrue habuit remedium·

Quare hō non angelus sit redempt⁹ F

Preterea angelica

natura q̄m nō tota pierat· s3 ex pte pstiterat: nō est redempta· humana vo tota perierat· Et ideo ne penit⁹ pderet: ex pte est redēpta vt inde ruina supleret angelica· Vn̄ Aug⁹· in ench· Placuit vniuersitatis creatori ⁊ moderatori vt q̄m nō tota multitudo angelorū deū deserēdo perierat· ea que perierat i ppetua pditione remaneret· Que aūt cum deo illa deserēte pstiterat· d' sua certissime cognita semp felicitate gauderet· At vero creatura rationalis que in hominib⁹ erat· q̄m peccatis atq̄ supplicijs tota perierat ex pte poterat reparari· Unde angelice societati suppleretur quod ruina illa minuerat· hoc enī pmissum est sanctis q̄ erunt equales angelis dei·

Aug. i ench.

Q̄ nō soli viro p̄ceptū fuit datum G

Illud etiam notan

dū est q̄ nō soli viro p̄ceptū videt̄ esse datum cū ipa mulier testat̄ sibi etiā esse mandatum dicēs· Precepit nobis de⁹ ⁊c· Supra tm̄ legit̄ ante factā mulierē deū dixisse viro· De ligno sciētie boni ⁊ mali ne comedatis· Nō dixit· ne comedas· Forte quia facturus erat mulierem de viro· sic p̄cepit: vt per virum ad mulierem p̄ueniret mandatū· quia mulier que subiecta viro fuit: non nisi mediante viro diuinum debuit accipe p̄ceptum· Unde aplus Si quid discere voluerint domi viros suos interrogent· Si querit̄ quō loqui potuerūt vel loquentem intelligere qui non didicerāt inter loquentes crescendo vel magisterio: Dicimus quia deus eos tales fecerat q̄ possent loqui· ⁊ discere ab alijs si essent·

Augustinus super Gen.

Quō loq̄ potuerūt ⁊ loq̄ntē intelligere

Ista est distinctio ·xxi· hui⁹ secūdi libri· In qua magister postq̄ egit de pertinentibus ad primam hominis institutionē. agit d' pertinētibus ad eius casum ⁊ destitutionē. Et tria facit. Primo ostēdit quō cōtingit primos parentes p̄uaricari. Secundo subdit quare decuit peccatum eorum remediari. Tertio autem subiungit q̄ p̄ceptum dei p virum ad mulierē debuit deriuari. Primū facit a principio distinctionis vsq̄ ibi. Et tamen quia aliquā Secundū vsq̄ ibi. Illud etiam. Tertiū vsq̄ ad finem distinctionis. Et tm̄ in generali. In speciali sententia magistri stat in trib⁹ ppositionibus. quarum prima est hec. Homo in paradiso a diabolo temptat⁹ est diuinū p̄ceptum p̄uaricatus. Hanc ppositionē magister probans dicit q̄ diabolus videns q̄ homo per similitudinem obedientie posset ad gloriam ascendere celestē a qua ipse per superbiam corruerat: ideo inuidens homini eum temptauit. ⁊ vires suas quodammodo in eo experiēs. sed in debiliori pte ferus. s. in muliere quā p temptationē aggressus est. Quā volens dolo supplātare que virtute ⁊ violētia superare nequibat mulieri apparuit: nō quidem in sua specie ppria ne cognosceret apte. sz neq̄ etiam in quacunq̄ alia specie pmissus fuit apparere. sed tantū in illa in qua eius fraus de facili posset comprehendi. s. in specie serpentis per quē diabolus q̄si p quoddam instrumentū locutus est. nec serpens v'ba intelligebat. sed mouebatur a diabolo. sicut asina balaam ab angelo bono. quem serpentē mulier vidēs loquentem: credidit ipsum loquendi officiū a deo recepisse. Et subdit q̄ temptatio hoc ordine facta ē ⁊ modo. q̄ diabolus interrogatiue loq̄batur dicēs. Quare p̄cepit de⁹ ne de hoc ligno comederetis. vt ex responsione eius disceret qualiter in temptatione pcedere deberet. Quā cum mulier statim dubitatiue respōdit dicens. Ne forte morte moriamur. Ipse negatiuā addidit citius: metū mortis excludendo ⁊ dixit. Nequaq̄ moriemini. ⁊ ad mulieris maiorē deceptionem p̄mium pmittens ei illa que homo naturaliter appetit. s. primo vitationē ignorātie dicens. Aperientur oculi vestri. Secūdo excellentiā dignitatis addens Et eritis sicut dii. ⁊ pspicacitatē sciētie concludens: scientes bonū ⁊ malū. Temptauit quidē primo ipsam de gula loquens de cibo. Secundo de vana gloria in pmissione dignitatis. Tertio de auaricia in sciētie pmissione. In hac enī triplici pmissione triplici genere peccati diabolus primum hominem temptauit. Subdit etiam duas esse species temptationis. quarum vna est exterior. ⁊ fit cum malum ab extro visibili signo vel verbo suggerit. Alia quidem est interior. q̄ inuisibiliter perficit ab aduersario. ⁊ est duplex. Quedam enī q̄n fit ab hoste tm̄. ⁊ sic est sine peccato. Aliq̄n a carne q̄ nō fit sine peccato. ⁊ quia temptatio interior difficilior est q̄ exterior. ⁊ homo sola temptatione exteriori pulsatus cecidit. ideo tanto grauius plectēdus erat. quanto leuiori pulsu fuerat pstrat⁹. Secunda ppositio est hec. Conueniens quidē fuit hominē post lapsum p aliquē redemptorem reformari ⁊ non angelū. Hanc enī ppositionem magister pbans asserit rōes quare peccatū hominum fuit remediabile ⁊ nō peccatū angelorum. Prima enī est. quia licet homo modicam habuit occasionē ad peccatū. tm̄ quia p alium seductus cecidit. p aliū reparari debuit. Diabolus vero quia nullo suadente peccauit: peccatū eius irremediabile extitit. Alia ratio est. quia nō tota angelica natura p̄uaricata fuit. vel perierat. hūana aūt tota perierat. ideo humana natura magis erat reparanda. Imo etiā p humane nature reparationem angelorum ruina erat reparanda ⁊ restaurāda. Tertia ppositio est hec. Congrue sunt diuina precepta p virum ad primam mulierem deriuata. Hanc ppositionem

magister ꝓbans dicit. Hic esse notandū ꝙ nō soli viro datū fuit p̄ceptū de abstinentia ligni vetiti. Qḋ patet ex hoc qꝛ mulier rñdens diabolo dixit. Precepit nobis deꝰ ⁊c. nō obstāte ꝙ etiā añ mulieris formationem dñs viro p̄ceptū dederit. qḋ ꝑ eū ad mulierē debuit deferri. qꝛ viro subiecta debuit nō immediate a deo. sꝫ ꝑ mediū viri p̄ceptū diuinū recipe. Sicut dicit apl's ad Cor. x. Si qd discere voluerint mulieres domi viros suos interrogēt. Et subdit quō vir potuit loq̊ ⁊ quō mulier vir͛ loquentē intelligere potuit. Et dicit ꝙ rñderi pōt ꝙ tales fuerūt a deo facti qꝛ poterant loqui. Et tū in speciali de sententia huius distinctionis.

De origini illius peccati. a

DI. XXII

Opinio quorundam q̄ dicūt elationem p̄cessisse i aīo hominis

b

Ic videt' di-

ligēter inuestigandū esse que fuerit origo ⁊ radix illiꝰ peccati. Quidā putāt quandā elationē in aīo hoīs p̄cessisse. ex qua diaboli suggestioni ꝯsensit. Qḋ videt' Augꝰ. innuere super Geñ. ita inquiēs. Nō est putandū ꝙ homo deyceret' nisi p̄cessisset i eo quedā elatio cōprimēda. vt ꝑ humilitatē peccati sciret q̄ꝫ falso de se p̄sumpserit. ⁊ ꝙ nō bene sehꝫ natura si a faciēte recesserit. Itē in eodē. Quō verbis tēptatoris crederet mulier deūꝫ se a re bona ⁊ vtili ꝓhibuisse. nisi inesset eiꝰ mēti amor ille ꝓprie potestatis. ⁊ de se supba presumptio. que ꝑ temptationē fuerat ꝯuincenda aut perimēda. Denīqꝫ nō ꝯtenta suasione serpētis aspexit lignū bonū esu. decorū aspectu. nec credēs se inde posse mori: forte putauit deū alicuiꝰ causa significatiōis illa dixisse ideo mādūcauit. ⁊ dedit viro suo fortassis cū aliqua suasione quā scriptura intelligendā reliquit. Uel forte non fuit suaderi necesse. cū eā mortuā esse illo cibo nō videret vir. Sicut ergo nō est ꝑmissus diabolꝰ tēptare feminā nisi ꝑ serpentē. ita nec vir͛ nisi ꝑ feminam Ut sicut p̄ceptū dei ꝑ vir͛ venit ad mulierē ita diaboli tēptatio ꝑ mulierē trāsiret ad vir͛. In muliere ꝟo que rōnalis erat nō est ipse locutus vt in serpēte. ſ ꝑsuasio eiꝰ. q̄uis instinctu adiuuaret interiꝰ qḋ ꝑ serpentē gerebat exteriꝰ. Ex p̄dictis tēptationibꝰ modus atqꝫ ꝓgressus insinuat'. nec nō etiā qḋ p̄diximus innui videt'. ſ. ꝙ temptationē p̄cesserat aliq̄ elatio ⁊ p̄sumptio in mēte hoīs.

Augustinus super Geñ. Q aliter locutꝰ est diabolus in muliere q̄ in serpente

Obiectio ꝯtra illos qui dicūt elationem p̄cessisse in mente. b

Quod si ita fuit nō

ergo alteriꝰ suggestione ꝑus peccauit cū auctoritas tradat ꝯ peccatū diaboli incurabile eē. qꝛ nō suggestione ſ ꝓpria supbia cecidit. hominis ꝟo curabile. qꝛ nō ꝑ se ſ ꝑ aliū cecidit. ⁊ ideo ꝑ aliū resurgē potuit. Quocirca p̄dicta ꝟba Augꝰ. piū ac diligentē lectorem efflagitāt q̄ sic intelligē sane q̄nꝰ. Nō deyceretur hō in actū illiꝰ pctī vt. ſ. lignū vetitū ederet: ⁊ i has miserias ꝑ tēptationē diaboli. nisi elatio cōprimēda p̄cessisset. nō vnqꝫ tēptatione ſ opꝰ pctī. Talis eñi fuit ordinis ꝓcessus. Diabolꝰ tēptādo dixit. Si comederitꝭ eritis sic dij sciētes bonū ⁊ malū. q̊ auditō stati mēti mulierꝭ surrepsit elatio quedā ⁊ amor ꝓprie potestatꝭ. ex q̊ placuit ei facere qḋ diabolus suadebat ⁊ vtiqꝫ fec̄. Suggestione igitur peccauit. qꝛ tēptatio p̄cessit. ex q̄ in mēte eiꝰ orta est elatio quā pctīn opis secutū est ⁊ pena peccati.

Quō intelligēda sint illa ꝟba hic dixit

Uide tēptationis ordinē

Que fuit elatio mulieris. c

Et talis quidē ela-

tio i mēte mulierꝭ fuit ꝓ certo q̄ credidit ⁊ voluit hr̄e silitudinē dei cū eq̄litate quadā. putās esse ver͛ qḋ diabolꝰ dicebat. Et iō specialꝰ mulierē cōmemorat Augꝰ. inquiēs. Quō crederet mulier diabolo nisi esset i mēte eiꝰ supba p̄sumptio. Et qḋ ibi sequit'. ſ. q̄ ꝑ tēptationē fuerat ꝯuincēda vel ꝑimēda. ad mulierem referendū est. vt intelligat' que mulier: nō elatio fuerat ꝑ temptationē ⁊c.

Que fuit elatio viri an crediderit ⁊ voluerit qḋ mulier. d

Solet queri vtrūꝫ

illa talis elatio ⁊ amor ꝓprie potestatꝭ i viro fuerit sic in muliere: Ad qḋ dicimꝰ. qꝛ adā nō fuit seductꝰ eo mō quo mulier. Nō eñi putauit esse ver͛ qḋ diabolꝰ suggerebat. In eo tñ fuisse seductū credi pōt ꝙ cōmissum veniale putauerit qḋ ꝑ mortiū erat. Sꝫ nec pōt seductꝰ fuit. nec i eo in q̊ mulier vt crederet deum illud lignū iō tāgere ꝓhibuisse. qm̄ si tāgerēt fierēt sic dij. Uerūtñ preuaricator fuit adā: vt testat' apl's. Poterat eñi aliqua elatō mēti eiꝰ inesse ilico post temptationem. ex q̄ voluit lignū vetitū experiri. cū mulierē non videret mortuā esca illa ꝑcepta. Uñ Aug. super Geñ. Cū apl's adā p̄uaricatorē fuisse ostēdit dicēs. In similitu: dinē p̄uaricatiōis Ade. seductū tñ negat vbi ait. Adam nō est seductus ſ mulier. Unde ⁊ interrogatus non ait mulier seduxit me. sed dedit mihi ⁊ comedi Mulier vero dixit. Serpens seduxit me.

Q adā non fuit seductꝰ sicut mulier. ſ. vt crederet verū qḋ diabolus suadebat ⁊ tñ in aliq̄ fuit seductꝰ. scꝫ vt veniale putaret pctīn

Autoritate cōfirmat qḋ dixerat

Quã apostolus vocauerit seductionẽ qua mulier seducta est non vir

Hanc aũt seductionẽ ꝓprie vocauit apłus ꝑ quã id qđ suadebat cũ falsum esset verũ putatũ est. s. ꝙ deꝰ lignũ illud iõ tãgere ꝓhibuerit: qꝛ sciebat eos si tetigissent sic futuros deos. tanꝗ̃ eis diuinitatẽ inuideret. q̃ eos homines fecerat. Sz ⁊ si virũ ꝓpter aliquã mentis elationẽ que deũ latere nõ poterat: sollicitauit aliqua experiẽdi cupiditas cũ mulierẽ videret accepta illa esca non esse mortuam. Nec tñ eũ arbitror si iam spũali mẽte ꝑditus erat nullo mõ credidisse qđ diabolꝰ suggerebat.

Quis plꝰ peccauit adam vel eua. c

Ex quo manifeste

animaduerti potest. q̃ eorũ plus peccauerit adam scz vel eua. Plꝰ em̃ videt̃ peccasse mulier que voluit vsurpare diuinitatis equalitatem: ⁊ nimia ꝓ̃sumptiõe elata credidit ita esse futurũ. Adã vero nec illud credidit ⁊ đ penitẽtia ⁊ dei misericordia cogitauit. dũ vxori morẽ gerens eiꝰ ꝑsuasioni ꝯsensit: nolẽs eã cõtristari ⁊ a se alienatã relinquere ne periret: arbitratꝰ illud esse veniale non mortale delictũ. Unde Augꝰ. Apostolꝰ ait. Adã non est seductꝰ. Qđ vtiq3 ita accipi potest vt intelligatur nõ esse seductꝰ prior. s. vt in eo ĩ quo mulier vt scz crederet illud esse verũ. Erit3 sic duꝫ: ꝫ putauit vtrũq3 posse fieri. vt vxori morẽ gereret. ⁊ ꝑ penitentiã veniã haberet. Minus ꝗ peccauit qui de penitẽtia ⁊ dei misericordia cogitauit. Postq̃ em̃ mulier seducta mãducauit eiq3 dedit vt simul ederẽt: noluit eam cõtristari quã credebat sine suo solatio ꝯtabescere. ⁊ a se alienatam omnino interire. Nõ quidẽ carnali victus cõcupiscentia quã nondũ senserat. ꝫ amicabili quadã beniuolẽtia qua plerũq3 fit vt offendat̃ deus. ne offendatur amicꝰ qđ eũ facere nõ debuisse diuine sentẽtie iustꝰ exitꝰ ĩdicauit. Ergo alio qđam modo ipe etiã deceptꝰ est. Inexpertꝰ em̃ diuine seueritatis in eo falli potuit: vt veniale crederet esse cõmissum. ꝫ dolo illo serpẽtino quo mulier seducta est: nullo modo arbitror illũ potuisse seduci. Ex his dat̃ intelligi ꝙ mulier plꝰ peccauerit in qua maioꝛ tumoris ꝓ̃sumptio fuit. Que etiã in se ⁊ in ꝓximũ et in deũ peccauit. vir aũt tm̃ in se ⁊ in deũ. Inde etiã colligit̃ ꝙ mulier plꝰ peccauerit. qꝛ grauius punita est. cui dictũ fuit. In dolore paries filios. ⁊c̃.

Augustinꝰ super Geñ.

In q̃ adã est deceptꝰ et in quo non

Ex pena etiã plus peccasse ꝓbat̃ mulier

Quid ꝑdicte sñie aduersari videt̃. f

Sed huic videtur

ꝯtrariũ qđ Augꝰ. sup Geñ. de viro ⁊ muliere peccatũ suũ excusantibꝰ ait. Dixit adã: mulier quã dedisti mihi dedit mihi de ligno et comedi. nõ dicit peccaui. Supbia em̃ habet cõfusionis defoꝛmitatẽ. nõ ꝯfessionis humilitatem. Nec etiã mulier ꝯfitet̃ peccatũ. ꝫ refert in alterũ dicẽs. Serpẽs decepit me ⁊ comedi in impari sexu ꝫ pari fastu. Ecce hic dicit Augustinꝰ. qꝛ parẽ fastũ habuit mulier cũ viro. Pariter ꝗ supbierũt: ⁊ pariter peccauerunt.

Sed ꝫ ita determinari põt vt dicamꝰ parem vtriusq3 fuisse fastũ in excusatiõe peccati. ⁊ etiã in esu ligni vetiti. ꝫ dispar ẽ ⁊ in muliere mlto maiorẽ in eo ꝙ credidit: ⁊ voluit eẽ sicut deꝰ. qđ nõ vir. Uerũtamẽ ⁊ de viro legitur ꝙ voluit esse sicut deꝰ. Dicit em̃ Augꝰ. super illũ locũ ps. Que nõ rapui tũc exoluebã. Rapuit adã ⁊ eua ꝓ̃sumẽs vt diabolꝰ de diuinitate. rape voluerũt diuinitatẽ. ⁊ ꝑdiderũt felicitatẽ. Item sup illũ locũ. Deus q̃s simil' tibi. Qui ꝑ se vult esse vt deꝰ: ꝑuerse vult esse similis deo. vt diabolꝰ qui noluit sub eo eẽ ⁊ homo qui vt seruꝰ noluit teneri ꝑ̃cepto. sed voluit vt nullo sibi dominãte esset quasi deꝰ. Item sup illũ aplĩ locũ. Non rapinã arbitratus est se esse equalẽ deo. qꝛ nõ vsurpauit qđ suũ nõ esset. vt diabolus ⁊ ꝑ̃mus homo.

Determinatio ꝑdicte autoritatis

De viro etiã legit̃ ꝙ voluerit esse sicut deus

Quorundã sñia ꝙ adam ambierit esse vt deꝰ. ꝫ nõ crediderit possibile. g

Ideo quibusdã videtur

ꝙ etiã adam ambierit esse sicut deꝰ. nõ tamẽ credidit id fieri posse ⁊ ideo falsum esse qđ diabolꝰ ꝓmittebat cognouit. Et licet diuinitatis equalitatẽ ꝯcupierit: nõ tamẽ adeo exarsit. nec tãta est affectꝰ ambitiõe sicut mulier que illud fieri posse putauit. ⁊ ideo magis illud ambiẽdo supbiuit. Uirũ aũt aliqua fortẽ ambitionis subreptio mouit. ꝫ nõ ita vt illud verũ vel possibile fore putaret. Alijs autẽ videtur ideo dictũ esse ꝙ adam illud voluerit. quia mulier de eo sumpta illud voluit: sic inquiũt. Peccatũ dicit̃ ꝑ vnũ hoĩem intrasse in mundũ. i. in humanam naturã. cũ tamen mulier ante virum peccauerit. quia per mulierem intrauerit de viro factam. Uel potiꝰ ideo per hominem dicit̃ intrasse. quia etiam peccante muliere si vir non peccasset: humanum genus minime peccatis corruptũ periret. Minus ergo peccauit vir ꝗ̃ mulier.

Aliorũ sñia ꝙ ꝓpter euã de viro sumptã id dictũ putãt

Per similitudinẽ ostdit

Obiectio contra id quod dictum est virũ minus peccasse. h

His autem opponi

solet hoc mõ· Trib⁹ modis (vt Isidorus ait) peccatũ gerit· s· ignorantia· infirmitate· idustria· Et grauius ẽ infirmitate peccare q̃ȝ ignorantia· grauiusq̄ȝ industria q̃ȝ infirmitate· Eua aũt videt ex ignorantia peccasse· qꝛ seducta fuit· Adã vero ex industria· qꝛ non fuit seductus vt apl's ait. Ad qđ dicim⁹· qꝛ licet eua in hoc p ignorantiã deliquerit: qđ putauit verum esse qđ diabol⁹ suadebat· nõ tamen in hꝫ q̃n nouerit illud dei esse mandatũ ⁊ peccatũ esse ɔtra agere· Et ideo excusari a peccato p ignorantiã nõ potuit·

Rñsio q̃ distinguit ignorãtia eue· i q̃ scꝫ ignorãter peccauerit et in quo non

Q̃ ignorãtia alia excusat: alia non i

Est enim ignorãtia

que excusat peccantẽ· ⁊ est ignorãtia tal' que nõ excusat· Est autẽ ignorãtia vincibilis. ⁊ ignorantia inuincibilis· Excusatio oĩs tollit vbi mandatũ nõ ignorat·

De triplici ignorãtia que excusat: et que non· k

Est aũt ignorantia

triplex ⁊ eoꝝ scꝫ qui scire nolunt cũ possint q̃ nõ excusat· qꝛ ⁊ ipa peccatũ est· Et eoꝝ q̃ volunt: sed nõ possunt· que excusat· ⁊ est pena peccati nõ peccatũ· Et eoꝝ qui quasi simpliciter nesciũt nõ renuẽtes vel ꝓponẽtes scire que neminẽ plene excusat ꝟ sic fortasse vt minus puniat· Unde Aug⁹: ad Ualentinum· Eis aufert excusatio q̃ mandata dei nouerit quã solẽt habere hoĩes de ignorãtia· Et licet grauius sit peccare sciẽter q̃ȝ nesciẽter· nõ ĩdo tamẽ fugiendũ est ad ignorãtie tenebras· vt in eis quisq̄ȝ excusationem requirat· Aliud est eñi nescisse· aliud scire noluisse· quia ĩ eis qui intelligere noluerũt: ipa ignorãtia peccatũ est· in eis võ qui nõ potuerũt pena peccati· Ignorãtia võ que nõ est eoꝝ q̃ scire nolunt· ꝟ qui tanq̄ȝ simpliciter nesciũt· nullũ sic excusat vt eterno igne nõ ardeat· sed fortasse vt minus ardeat· Nõ igit mulier excusationem habuit de ignorãtia cũ ⁊ mandatũ nouerit· ⁊ peccatum esse secus agere non ignorauerit·

Ubi nõ fit excusatio

Unde ꝓcesserit consensus illius peccati cũ natura hoĩs esset incorrupta· l

Solet etiam queri

cum sine vitio esset natura hoĩs· vnde ɔsensus mali ꝓcesserit: Ad quod respõderi põt· quia ex libero arbitrio ꝓprie voluntatis fuit In ipo eñi ⁊ in alio causa extitit vt fieret deterior· In alio· quia in diabolo q̃ suasit· ĩ ipso quia volũtate liberi arbitrij ɔsensit· ⁊ cum liberum arbitriũ sit bonũ· ex re vtiq̄ȝ bona malus ille cõsensus ꝓuenit· ⁊ ita ex bono maluꝫ emanauit· De hoc aũt in sequenti plen⁹ tractabimus cũ origo mali ⁊ in qua re coalescat inuestigabitur·

An voluntas precesserit illud pctm̃ m

Si vero queritur.

vtrũ volũtas illud peccatum ꝑcesserit: Dicimus quia peccatũ illud ⁊ ĩ volũtate ⁊ ĩ actu ɔsistit· ⁊ volũtas actũ ꝑcessit· sed ipsam volũtatem alia hominis volũtas mala non ꝑcessit· atq̄ȝ ex diaboli ꝑsuasione ⁊ hominis arbitrio illa voluntas mala ꝓdijt· qua iusticiam deseruit ⁊ iniquitatẽ inchoauit: ⁊ ipa voluntas iniquitas fuit·

Ista est distinctio· xxij· hui⁹ secundi libri· In qua magister post q̃ egit de temptatione ex parte tẽptantis, agit de eadem ex parte temptati. Et tria facit. Nam primo inquirit q̃d quilibet eoꝝ peccãdo appetierit. Secundo quis eorum grauius peccauerit: vir aut mulier. Tertio vnde ɔsensus quo peccauerũt processerit. Primũ facit a principio distinctionis vsq̄ȝ ibi. Ex quo manifeste. Secundũ ab inde vsq̄ȝ ibi. Solet etiam queri. Tertium vsq̄ȝ ad finem distinctionis. Et tm̃ in generali. In speciali autem sentẽtia magistri stat in tribus ꝓpositionibus. quarum prima ẽ hec. Non adam sed eua in tanta elatione fuit seducta vt per esum ligni vetiti se similem fieri deo estimauit. Hanc magister ꝓbans dicit. q̄ radix ⁊ origo primi peccati primoꝝ parentum fuit. q̄ in animis eoruꝫ ꝑcessit quedam ꝑsumptiõis elatio ex qua diaboli suggestioni consenserunt. primo mulier. postea vir. Cõtra quod dictum obijciens dicit q̄ cum ipso dicto sequitur hominẽ non alterius suggestione sed propria superbia peccasse. vt angelus. et per consequens vt angelus corruisse. cuius tamen contrarium dicebat ĩ precedenti distinctione. Ad quod respondet dicẽdo q̄ cum dicebat elationem quandaꝫ in peccato primorum parentum ꝑcessisse non ita intelligebat q̄ illa elatio precesserit suggestionẽ. sed vt opus peccati. Naꝫ in illo peccato iste fuit processus ⁊ ordo. q̄ primo ꝑcessit diaboli temptatio. ex qua secuta est immediate hominis elatio. quam secutum est peccatum operis: ⁊ vlterius pena peccati. Et subdit q̄ talis elatio fuit aliter in muliere q̃ ĩ viro. quia mulier credidit se posse habere dei similitudinem putans verum esse quod diabolus suadebat. vir autem non credebat nec putauit verum esse quod diabolus suadebat. aliqua tamẽ elatio in mente eius per temptationem extitit. vnde vir aliter fuit seductus q̃ mulier. quod diuersis sanctorum auctoritatibus magister confirmat. Secũda ꝓpositio ẽ hec. Grauius eua q̃ adã peccauit transgrediẽdo diuinũ ꝑceptũ ĩ paradiso. Hãc mgr̃ ꝓbat triplicit'. Prĩo ex hoc q̄ mlĩer veꝝ esse credebat qđ diabol⁹ ei dixit. qđ nõ fec̃ vir vtꝫ ex ꝑdict. Scđo et hoc q̄

mulier elata nimis presumebat se posse fieri equalem deo. quod non fecit vir. sed de penitentia ⁊ misericordia dei cogitās deceptus fuit in hoc ꝙ estimabat peccatum esse veniale quod mortale fuit. Tertio ex hoc ꝙ mulier peccauit in deū in se ⁊ in ꝓximū. vir autē solum in deuꝫ ⁊ in seipsum. Sed contra illud obijcit tripliciter. Primo autoritate Augustini dicentis ꝙ vtriusq̷ erat par fastus. ⁊ ꝑ consequens equaliter peccauerunt. Ad quod respondēs dicit. ꝙ licet vtriusq̷ erat par fastus in excusatione peccati. quia vir excusauit se ꝑ mulierem. ⁊ mulier ꝑ serpentem. In muliere tamen multo maior fastus erat. quo ad tria p̄dicta Secundo obijcit autoritate beati Augustini dicētis ꝙ etiam vir voluit esse equalis deo. Ad qđ respondens dicit. ꝙ hoc aliqui opinati fuerunt. qui tamen cum hoc posuerūt ꝙ vir non tanta ambitione ad hoc exarsit sicut mulier. Tertio obijcit contra idem: assumens ꝙ tribus modis peccatū cōmittit̄. s. ex ignorātia. ex infirmitate. ⁊ ex industria. ⁊ grauius est peccatum qđ cōmittit̄ ex infirmitate q̄ quod committitur ex ignorātia. ⁊ grauius quod cōmittitur ex industria q̄ quod cōmittit̄ ex infirmitate. Cum ergo mulier videtur peccasse ex ignorātia. quia seducta fuit. Adam vero ex industria. quia nō fuerat seductus s̄m apostolum. ergo videt̄ vir grauius peccasse muliere. Et respondens magister dicit. ꝙ licet mulier quo ad hoc ex ignorantia peccauit ꝙ ꝑ diabolū seducta credidit esse verū quod ipse suadebat. non tamen quo ad hoc. ꝙ mandatū dei non nouerit. cui⁹ oppositū diabolus sibi suasit. ⁊ ideo ꝑ ignorantiā excusari non potest: cū ibi ignorātia tollat̄ vbi mandatū non ignoratur ⁊ peccatum esse contra ip̄m mandatū agere non dubitatur Postea subdit distinctionē ignorantie dicēs ꝙ ignorantia alia est vincibilis. ⁊ est eorū que nolunt homines scire tamen possunt ⁊ tenentur. ⁊ illa non excusat a peccato. sed potius peccatū aggrauat. Alia est inuincibilis. ⁊ est eorū que homines volunt scire et non possunt. ⁊ illa excusat ⁊ nō est peccatū sed pena peccati. Et ista confirmat autoritate Augustini. Tertia propositio est hec. Malus consensus hominis naturam bonā habentis processit ex proprio libero arbitrio ⁊ suggestione diaboli suadentis. Hanc magister ꝓbans querit. Cum natura hominis esset sine vitio vnde ꝓcessit consensus malus. Et respondens dicit ꝙ ꝓcessit ex libero arbitrio voluntatis. vnde ex hoc ꝙ homo fiebat deterior hoc fuit a diabolo qui suasit: ⁊ a voluntate qua homo suadenti consensum dedit. quia liberum arbitriuꝫ licet de se fuit bonum: de ipso tamē potuit ꝓcedere cōsensus malus. Querit etiaꝫ vtrū voluntas illud peccatū p̄cesserit. Et respondet ꝙ voluntatē potest dicere potentiā anime. s. potentiā vltimā. ⁊ s̄m hoc voluntas peccatū precessit. vel etiam malū actum voluntatis possumus vocare voluntatem. ⁊ s̄m hoc voluntas peccatuꝫ non precessit. q̄r ante primā malam voluntatē primi hominis alia mala volūtas hominis nō fuit. sed prima mala hominis voluntas ex diaboli ꝑsuasione. ⁊ ex hoīs libero arbitrio prodijt. Et tn̄ in speciali.

Quare deus permiserit hoīem temptari sciens eum esse casurum. a

Di. XXIII Augustin⁹ super Gen.

P Retereaque

ri solet cur deus hominē temptari ꝑmiserit quē decipiēduꝫ fore p̄sciebat? Sꝫ nō esset laudabile hoī si ideo bn̄ viuere posset. q̄r nemo male viuere suaderet. cū in natura posse et in potestate haberet velle nō ꝯsentire suadēti deo iuuāte. ⁊ est glorosi⁹ nō cōsentire ꝙ temptari n̄ posse. Mouent̄ etiā quidā dicētes Cur creauit deus quos futuros malos p̄sciebat? Quia p̄uidit qđ boni de malis eorū esset factur⁹? Sic eñ eos fecit vt relinqueret eis vnde aliqđ facerēt. ⁊ si culpabiliter aliqđ facerent. illū de se laudabiliter operantē inuenirent. A se habēt voluntatē malā. ab illo naturam bonā ⁊ iustā penā. Frustra ergo dicit̄ non deberet deus creare quos p̄sciebat malos futuros. sciebat eñ bonis ꝓfuturos ⁊ iuste ꝓ mala voluntate puniēdos. Addūt etiā talem hominē deberet facere qui nollet omnino peccare. Concedim⁹ quidē meliorē naturam esse que om̄ino peccare nollet. Concedant ⁊ ipsi nō esse malā que talis facta est vt posset nō peccare si vellet. ⁊ iuste punitaꝫ que voluntate nō necessitate peccauit. Cuꝫ ergo hec bona sit: illa melior. cur non vtrāq̷ faceret vt vberius laudaret̄ de vtraq̷. Illa eñ de sanctis angelis. hec de hominibus est Item inquiūt. Si de⁹ vellet: ⁊ illi boni essent Et hoc quidē concedimus. sed meli⁹ voluit. vt quod vellent essent. Et boni quidem non infructuose. mali vero nō impune essent. Iteꝫ inquiūt. Posset deus voluntatē eorū vertere in bonū. q̄r omnipotens est. posset reuera cur nō fecit? q̄r noluit. Cur noluit? Ipse nouit. Nō debem⁹ pl⁹ sapere q̄ȝ oportet.

Marginal note: Quare deus creauit quos p̄sciebat malos futuros

Hic qualis s̄m aīam ⁊ agit de scientia hominis ante peccatū. b

Et quidē s̄ꝫm aīam

rationalis fuit homo habens discretionē boni ⁊ mali. Scientiā quoq̷ rerū creatarum: ⁊ cognitionē veritatis. que prime ꝑfectiōi cōgruebat. mox cōditus non incōgrue accepisse putat̄. ⁊ ad illam non studio vel disciplina aliqua per interualla tempis profecisse. sed ab exordio sue conditionis diuinitus illam ꝑcepisse.

Et triplicē habuit homo ante lapsum cognitionē. s. rerum ꝓpter se factarū: ⁊ creatoris ⁊ sui. c

Fuitq̷ homo pri-

mus ante lapsum triplici cognitione preditus. rerum scꝫ propter se factarum. ⁊ creatoris ⁊ sui. Rerum quippe cognitionem hominem accepisse perspicuum est: cum non ipse creator vel angelus aliquis. s̄ȝ homo omnib⁹

Marginal note: De cognitiōe reꝝ creataꝝ

animantib⁹ nōīa imposuerit· vt ostenderet q̄ singulorū noticiā in hō ipse habuerit· Que enī ꝓpter illū creata erant· et ab illo regenda et disponenda erāt: horū omniū deus illi et scientiam tribuit et ꝓuidentiā atq̄ curam reliquit· Quia vt ait apostol⁹· non est cura deo de bobus· Quorū aliorū q̄ animaliū deus homini curā reliquit et ꝓuidentiā: vt dominationi eius subycerent· et ratione illi⁹ gubernarentur: vt sciret illis necessaria ꝓuidere a q̄bus emolimentū debebat recipe. hanc autē scientiā homo peccando non ꝑdidit: sicut nec illā qua carnis necessaria ꝓuidentur· Et idcirco in scriptura homo ꝺ huiusmodi nō eruditur· sed de scientia anime quam peccando amisit·

De cognitione creatoris d

Cognitionē quoq̄ creatoris pm⁹ homo habuisse creditur· Cognouit enī a quo creatus fuerat· non eo modo cognoscendi quo ex auditu solo percipit quomodo a credentib⁹ absens querit· ſ quadam interiori aspiratione qua dei p̄sentiā cōtemplabat· non tamē ita excellenter sicut post hanc vitā sancti visuri sunt· neq̄ ita in enigmate qualiter in hac vita videmus·

De cognitione sui· c

Porro sui cognitionem idē homo talē accepisse videtur: vt et q̄d deberet supiori· et quid equali: et inferiori nō ignoraret· Conditionē quoq̄ suā et ordinē scʒ qualis factus esset et qualiter incedere deberet· quid agere quid cauere intellexit· Si horum noticiā non habuisset: non esset reus p̄uaricationis· neq̄ seipsum cognouisset·

Utrū homo p̄scius fuerit eorū que sibi futura erant· f

Si autem queritur vtrū homo scientiā habuerit eorū que circa eū futura erant· id est· si ruinā suam presciuerit· et similiter p̄scierit bona que habitur⁹ fuisset si in obedientia p̄stitisset: Respōderi potest q̄ ei magis facienda indicta sunt q̄ⱥ futura reuelata· Accepit enī scientiā et p̄ceptum eorū que facienda fuerāt· sed non habuit p̄scientiā eorū que futura erāt· Non fuit ergo homo p̄scius sui casus: sicut et de angelo diximus· Quod Augustin⁹ sup Geñ· asserit· ratione vtens quā supra posuimus· Hec de

Rūsio q̄re ꝺ nō hr̄e futurorū p̄sciētiā

sciētia hominis quantū ad primū statū pertinet· dixisse sufficiat·

Ista est distinctio· xxiij· hui⁹ secūdi libri· In qua magister postq̄ egit de temptatione primorum parentū ex parte temptati et temptatoris· agit consequenter de eadē ex parte dei ꝑmittentis. Et tria facit. Nam primo inquirit quare deus hominē temptari ꝑmisit. Secundo de scientia qua homo illustrat⁹ fuit. Tertio an etiā homo statum futurū presciuit. Primum facit a principio distinctionis vsq̄ ibi. Et quidem fmi animā. Secūdū ab inde vsq̄ ibi. Si vero q̄ritur. Tertiū ab inde vsq̄ ad finem distinctionis. In speciali sententia magistri stat in tribus ꝓpositionibus. quarū prima est hec. Deus hominē quē p̄sciuit decipiendū ad laudabilius bonū temptari permisit. Hanc magister insinuans querit quinq̄ questiones. Prima est cur deus hominē temptari ꝑmisit. quem decipiendū presciuit. Et respondēs ad hoc dicit. q̄ ad ostendendum humane nature dignitatem. quia dignior est conditio posse temptari et non ꝯsentire q̄ⱥ nec posse temptari nec posse cōsentire. Secūda questio est. cur deus illos homines creauit quos futuros malos p̄uidit. Ad quod respondet dicendo q̄ ꝓpter bonū quod inde venturū nouit. Tertia questio est hec. Cur deus non fecit hominē impeccabilem. Et respondens dicit q̄ ideo q̄ meli⁹ esset vtrāq̄ naturā esse scʒ eam que non peccare posset sicut in sanctis angelis per gratiam in gloria confirmatis. et eam qua peccare et non peccare posset si vellet. qualis fuit in hominibus. q̄ⱥ vnius modi solum. Quarta questio est. Cur deus qui sola sua voluntate potuisset eos saluasse a cōsensu non saluauit eos. Et respōdens dicit q̄ voluit eos nature sue relinquere. vt nec infructuose boni essent. nec impune mali. Quinta questio est. Cur deus cū sit omnipotens non conuertit voluntates eorū ad bonum. Et respondet q̄ noluit: cui⁹ nolitionis causa vlterius non est querenda.

Secunda ꝓpositio est hec. Deus mox hominem creatū repleuit omni scientia pertinente ad suū statū. Hanc ꝓpositionē magister insinuans dicit q̄ prim⁹ homo non per interualla siue per successionē temporis. sed creatus mox scientiā sibi necessariā et competentem sibi accepit. Unde triplici cognitione prim⁹ parens preditus fuit. Primo cognitione rerum propter se creatarū. quarū curam erat habiturus. vnde et eis nomina imposuisse legitur. et illam rerū cognitionem per speciē non perdidit. sed hanc peccato perpetrato retinuit. Secundo dotatus fuit primus homo cognitione sui creatoris .s. dei non quidem enigmatica. sed per quandā interiorē inspirationē. non tamen ita clare sicut in patria: et illam post peccatū non retinuit. Tertio fuit illustratus cognitione suiipsius. sciuit enī quid debuit supiori. quid aliis. quid sibi et etiam post peccatū illā retinuit. Tertia propositio ē hec. Homo ante peccatū non p̄sciuit futurū euentum sui status. Hanc magister ꝓbans querit. Utrum primus homo habuit scientiā eorū que circa ipsum futura erant. id est. ante p̄sciuerat: qualia bona habuisset si perstitisset. vel etiā ante p̄sciuerit anteq̄ⱥ lapsurus erat. Et respondēs dicit q̄ primus homo acceperat scientiā eorum que agenda et omittenda fuerant. aliās peccatū fuisset sibi iniuste imputatū. sed non fuit sui casus p̄scius. cui⁹ simile supradictū est ꝺ angelis corruentibus. quod confirmat autoritate beati Augustini. Et tn̄ in speciali.

De gratia hominis et de potentia ante casum. a

DI. XXIIII

Hnc diligen

ter inuestigari oportet quam gratiā vel potentiā habuerit homo añ casum. Et vtrū p eā potuerit stare vel nō? Sciendū est ꝙ homini in creatione (sicut de angelis dixim⁹) datū est p gratiā auxiliū ⁊ collata est potentia per quā poterat stare. id est non declinare ab eo qđ accepat. sed non poterat ꝓficere intantū vt p gratiā creationis sine alia mereri salutē valeret. Poterat quidē p illud auxiliū gratie creationis resistere malo ꝫ non perficere bonū. Poterat tamē p illud bñ viuere qđāmodo. quia poterat viuere sine peccato. sed non poterat sine alio gratie adiutorio spiritualiter viuere quo vitā mereret eternam. Unde Augu. in ench. Sic factus est homo rectus vt ⁊ manere in ea rectitudine possz. non sine diuino adiutorio ⁊ suo fieri puersus arbitrio. Utrūlibet hoꝝ elegisset: dei voluntas fieret vel ab illo vel de illo. Et quia suam maluit facere voluntatē ꝙ dei. de illo facta ē volūtas dei. Itē in eodem. Sic hominē ꝓus oportebat fieri. vt ⁊ bene posset velle ⁊ male. Nec frustra si bene. nec impune si male. Idē quoqꝫ in libro de correctione ⁊ gratia ait. Si hoc adiutoriū vel angelo vel homini cum ꝓmum facti sunt defuisset. qm̄ non talis natura facta erat vt sine diuino auxilio posset manere si vellet. non vtiqꝫ sua culpa cecidisset. Defuisset quippe adiutoriū sine quo manere nō posset. Idem. Dederat deus homi bonam voluntatē. in illa quippe eum fecerat rectum. dederat adiutoriū sine quo nō posset in ea manere si vellet. ⁊ p qđ posset. Ut autē hoc vellet: in eius dimisit arbitrio. In eodē. Acceperat posse si vellet. sed nō habuit velle quo posset. Nā si habuisset perseuerasset.

His testimonijs euidēter monstraꝛ ꝙ homo rectitudinē ⁊ bonā voluntatē in creatōe accepit. atqꝫ auxiliū quo stare poterat. alioqñ nō sua culpa videreꝛ cecidisse.

(Q̄ in gratia creat⁹ fuit i q̄ potuit stare: sed non proficere)

(Q̄ etiaz poterat p illam creatiōis gratiā bñ viuere quodammō.)

(Augustin⁹)

Qualis fuerat illa rectitudo ⁊ bonitas voluntatis in qua creatus est. b

Sed quō rectaz et

bonā voluntatē habuit homo si p ea nec mereri vitā valuit: nec in ea stare voluit? Quia nec aliqđ mali ea tūc valebat. ⁊ ad temp⁹ stare voluit: ꝫ nō pseuerāter. ⁊ ideo recta et bona fuit tunc volūtas hoīs.

Oppositio ꝯtra illud quod dictum est hominē nō potuisse ꝓficere. c

Ad hoc autē quod

dixim⁹ hominē non posse ꝓficere vel mereri p gratiā creatiōis: solet opponi sic. Per illud auxiliū gratie creationis potuit stare i bono qđ accepat. Potuit ergo resistere temptationi. Sed resistere temptationib⁹ atqꝫ suggestionib⁹ malis meritū est ac bonū remunerabile. Omne aūt bonū meritū: ꝓfect⁹ ē. Per gratiā ergo creatiōis ꝓficere potuit sine adiectione alteri⁹ gratie. Ad qđ dicimus. ꝙ resistere malo ⁊ nō cōsentire temptatiōi: nō fecisset illi meritū ⁊ si nō cōsensisset. qꝛ nihil i eo erat quod ad malū impelleret sicut angeli qui nō ceciderūt nō fuit meritū qđ steterūt. id est. qđ non corruerūt. Nobis aūt meritū est aliqñ si malū non facim⁹ sed resistim⁹: ibi duntaxat vbi causa subest que nos id facere mouet. quia ex peccati corruptela proni sūt ad lapsum gressus nostri. Ubi aūt nō interuenit causa nos ad malū impellens: non meremur si ab eo declinam⁹. Declinare enim a malo semp vitat penā. sed non semp mereꝛ palmam.

(Rñsio)

(Q̄ resistere maloꝛ aliquā do n̄ meritū est aliqñ non)

De adiutorio homini in creatione dato quo stare poterat. d

Hic considerādum

est qđ fuerit illud adiutoriū homini datuz in creatione q̄ poterat manere si vellet? Illud vtiqꝫ fuit libertas arbitrij ab omni labe ⁊ corruptela immunis. atqꝫ volūtatis rectitudo: ⁊ omniū naturaliū potentiaꝝ anime sinceritas atqꝫ viuacitas.

De libero arbitrio. e

Liberum vero ar-

bitriū est facultas rōis ⁊ volūtatis q̄ bonum eligiꝛ gratia assistēte. vel malū eadē desistente. Et dꝛ liberū quantū ad voluntatē que ad vtrumlibet flecti potest. Arbitriū vero q̄tū ad rationē cui⁹ est facultas vel potētia illa cuius etiā est discernere inter bonū ⁊ malū. Et aliquando quidē discretionē habēs boni ⁊ mali qđ malū est elegit. aliqñ vero qđ bonū est. Sz qđ bonū est nisi gratia adiuta nō eligit. malū vero p se eligit. Est enī i anima rationali voluntas naturalis q̄ naturaliter vult bonū: licet tenuiter ⁊ exiliter: nisi gr̄a iuuet. que adueniens iuuat eā ⁊ erigit vt efficaciter velit bonū. Per se aūt potest velle malū efficaciꝛ.

Q̄r bruta animalia nō hñt liberū arbitriū sed appetitū sensualitatis.

Illa ğ rationalis aīe potētia qua bonum vel malū potest velle· vtrūq; discernēs liber ar bitriū nuncupat̃· qḋ bruta aīalia nō habent quia rōe carent· habent tamē sensum ⁊ appe titum sensualitatis·

De sensualitate· f

Est em̄ sensualitas

Ꝟero rōe q̄ habet duas partes quantum ad officia

quedā vis aīe inferior ex qua est mot⁹ qui i tendit in corpis sensus atq; appetit⁹ rerū ad corp⁹ ptinentiū· Ratio ꝟo vis aīe est supior· que (vt ita dicam⁹) duas habet ptes vel diffe rentias· supiorē ⁊ inferiorē· Scḋm supiorem supernis ꝯspiciēdis vel ꝯsulendis intendit· Scḋm inferiorē ad tempaliū dispositionē ꝓ spicit·

Quid ad rōnē ptinet

Quicq̄d ergo in aīa nostra nobis cōsi derantib⁹ occurrit qḋ nō sit cōmune cum be stijs ad rōem ptinet· Qḋ aūt in ea reperi cō mune cum beluis: ad sensualitatē ptinet

Ubi icipit rō

Et vbi nobis gradatim in ꝯsideratiōe partium aīe ꝓgredientib⁹ p̄mū aliquid occurrit qḋ nō est cōmune cū bestijs: ibi incipit rō· Hoc aūt Aug⁹· docet in ·xij· lib· de trini· ita dicēs· Ui deamus vbi sit quasi q̄ddā hoīs exterioris in terio risq; ꝯfiniū· Quicq̄d em̄ habem⁹ in aīo cōmune cū pecore: recte dr̄ ad exteriorē ho minē ptinere· Nō em̄ solū corp⁹ exterior hō deputabit̃· s̄ adiūcta quadā vita sua q̄ cōpa ges corpis ⁊ om̄es sensus vigēt· quib⁹ instru ctus est ad exteriora sentiēda· Ascēdentib⁹ ergo introrsum q̄busdā gradib⁹ ꝯsideratōis ꝑ aīe ptes vbi incipit aliq̄d occurrere qḋ non sit nobis cōmune cū bestijs· ibi incipit ratio· vbi hō interior iā possit agnosci Ratiōis aūt ps supior eternis rōibus ꝯspiciēdis vel cōsu lendis adherere scit· Portio inferior ad tpalia gubernāda deflectit̃ Et illa rōis intētio q̄ cō templamur eterna: sapie deputat̃· Illa ꝟo q̄ bene vtimur reb⁹ tpalib⁹: sciētie deputatur· Cū ꝟo disserim⁹ de natura mētis humane: d vna quadā re disserim⁹· nec eā in hec duo q̄ cōmemorauimus: nisi ꝑ officia geminamus Carnalis aūt vel sensualis aīe mot⁹ q̄ in cor poris sensus intēdit̃· nobis pecoribusq; com munis est· q̄ seclusus est a rōe sapiētie· ratōi aūt sciētie vicinus est·

Q̄r talis est ordo peccādi vel cadēdi i no bis qualis fuit in p̄mis hoīb⁹· g

Illud quoq; preter

mittendū nō est q̄ talis nūc in vno hoīe tem ptatiōis est ordo ⁊ ꝓgressio qualis tūc in p̄ mis p̄cessit parētib⁹·

Q̄r in nobis est vir ⁊ mulier ⁊ serpens: ⁊ quō

Ut em̄ tūc serpens ma lum suasit mulieri ipsaq; ꝯsensit· deinde viro suo dedit· sicq; ꝯsummatū ē pctm̄· Ita ⁊ nūc in nobis ꝑ serpēte est sensualis mot⁹ anime· ꝑ muliere inferior portio rōis· ꝑ viro supior rationis portio· Et hic est vir q̄ s̄m aplum dr̄ imago ⁊ gloria dei· ⁊ illa est mulier q̄ s̄m eun dem dr̄ gloria viri·

De spūali cōiugio viri et mulieris ī nobis.

Atq; inter hūc virū ⁊ hanc mulierē est velut quoddā spūale ꝯiugiū: na turalisq; ꝯtract⁹ quo supior rōis portio qua si vir debet p̄esse ⁊ dominari· Inferior ꝟo q̄si mulier debet subesse ⁊ obedire· Ideo vir s̄m apostolū nō debet habere velamen: s̄ mulı er· Et sicut in cūctis animātibus nō est rep tum hoī adiutoriū simile sibi· s̄ d illo sumptū qḋ ei formaret̃ in ꝯiugiū· ita i ptib⁹ aīe quas cū pecorib⁹ habemus cōmunes· nullū men ti nostre simile est adiutoriū·

Testimonio augustini ita esse ōndit.

Unn̄ Aug⁹· i eo dem· Illud nostrū qḋ in actione tempalium tractando rꝗ ita versat̃ vt nō sit in nobis com mune cū pecore: rationale est quidē· s̄ ex illa rationali mēte qua subherem⁹ intelligibili ⁊ incōmutabili veritati tanq; ductū ⁊ inferio ribus tractādis gubernādisq; deputatū est Sicut em̄ in omnib⁹ pecorib⁹ nō est inuentū viro adiutoriū simile sibi nisi de illo detractū in ꝯiugiū formaret̃· ita mēti nostre qua sup nam ꝯsulim⁹ veritatē: nullū est ad vsum rerꝗ tpaliū q̄tū nature hoīs satis est simile adiu torium ex aīe ptib⁹ quas cōmunes cū pecori bus habem⁹· Ideoq; rationale nostrꝗ nō ad vnitatis diuortiū sepatū· s̄ in auxiliū societa tis quasi deriuatū in suo dispartit̃ officio Et sicut vna caro est duorꝗ in masculo ⁊ in femi na· sic intellectū nostrꝗ ⁊ actionē ꝯsiderationē ⁊ appetitū rationalē· vel si aliquo mō̄ signifi cantı⁹ dici possunt vna mētis natura cōple ctatur· vt sicut de illis dictū est: erūt duo i car ne vna· sic de his dici possit· duo in mēte vna Ecce ex his apte itelligi potest qualr̄ in ani ma hominis existat imago illius cōiugij ⁊ q̄ liter in singulis nostrū spūaliter sint illa tria· scꝫ vir· mulier· serpens·

Qualiter ꝑ illa tria in nobis cōsummetur temptatio· h

Nūc superest ostē

dere quō ꝑ hec tria in nobis cōsummet̃ pec catū Ubi agnosci poterit si diligēter intēda tur q̄d fit in aīa mortale vel veniale peccatū Ut em̄ ibi serpēs suasit mulieri· ⁊ mulier vi ro· Ita ⁊ in nobis sensualis mot⁹ cū illecebrā peccati ꝯcepit· quasi serpēs suggerit mulieri scꝫ inferiori pti rōnis· i· rationi sciētie· que si cōsenserit illecebre: mulier edit cibū vetitū·

Post de eodē dat viro cū supiori pⁱ rationis· id est· rationi sapie eandē illecebrā suggerit quasi ꝯsentit· tūc vir enā cū femina cibū ve-titum gustat· Si ergo in motu sensuali tātū peccati illecebra teneat: veīale ac leuissimū est peccatū· Si vero inferior ps ratiōis con-senserit: ita vt sola cogitationis delectatiōe sine voluntate pficiendi teneaṫ· mulier sola mādncauit non vir· cuiꝰ autoritate cohibeṫ volūtas: ne ad opus vsqꝫ pueniat· Si vero as-sit plena volūtas pficiendi: vt si assit facultas ad effectū pducaṫ: vir cū manducat· qꝛ supe-rior ps rōis illecebre ꝯsensit· ꝛ tūc est damna-bile ꝛ graue peccatū. Quādo aūt mulier si-ne viro gustat aliquādo est mortale· aliquā-do veniale pctm̄· Ut em̄ dictū est tūc mulier sine viro gustat· cū ita delectatione cogitati-onis peccatū teneṫ: vt faciendū nō decerna-tur· vt cū quidā terminꝰ ꝛ mensura peccato adhibeṫ a viro: vt nō liceat mulieri effrena-ta libertate in peccatū pgredi. Si ġ pctm̄ non diu teneaṫ delectatione cogitationis· ꝫ statim vt mulierē tetigit: viri autoritate re-pellatur: veniale est· Si vero diu in delecta-tione cogitatiōis teneaṫ· ꝛ si volūtas pficien-di desit: mortale est· ꝛ pꝑ eo dānabiṫ simul vir ꝛ mulier· i· totus homo· qꝛ ꝛ tūc vir non sicut debuit mulierē cohibuit· vnde potest dici cō-sensisse·

Qū peccatū sit veniale. Qū mulier sola manducat cibum vetitum.

An ē mortale pctm̄ ī gustu mulieris: discerne aliqñ mortale: aliqñ veniale peccatum.

Repetit qñ mulier sine viro gustat vbi ondit qñ veniale: ꝛ quando mortale ē

Repetitio summā ptingens·

Itaqꝫ vt breuiṫ su-

mā perstringā: qñ peccatū ita in aīa cōcipiṫ vt illud facere disponat· vel etiā pficiat: aliō frequēter· aliud semel· vel etiā qñ delectati-one cogitatiōis diu teneaṫ: mortale est· Cuz vero in sensuali motu tantū est vt pdiximus tūc leuissimū est· quia ratio tūc non delectaṫ Ideo aūtē supra dixi aliud frequenter· aliud semel· quia quedā sunt q̄ si tm̄ semel fiant vꝉ facienda disponanṫ: dampnāt· quedā vero non nisi sepiꝰ fiant: vel faciēda decernanṫ· vt de ocioso verbo ꝛ hmōi· Hec Augꝰ· in· xij· lib· ð trinitate tradit ita· Sicut in illo ꝯiugio pmo-rum hominū serpēs manducandum psuasit Mulier aūt nō manducauit sola: ꝫ viro suo dedit ꝛ simul manducauerūt· ita ꝛ in q̄dā se-creto ꝯiugio qđ in vno hoīe geriṫ ꝛ dinosciṫ cū rationi sciētieque in rebus tpalibꝰ agēdis ratiocinandi viuacitate versaṫ: animalis sen-sus ingerit quandā illecebrā· tunc velut ser-pens alloquiṫ feminā· Huic aūt illecebre cō-sentire de ligno vetito est edere· Sꝫ iste con-sensus si sola cogitationis delectatiōe ꝯten-tus est: supiori vero autoritate ita retinētur membra vt non exhibeanṫ arma iniquitatis peccato: sic habendū estimo: velut lignū ve-titum mulier sola comederit· Si aūt in ꝯsen-su illo ita decerniṫ quodqꝫ peccatum: vt si sit potestas etiā ope impleaṫ· intelligēda ē mu-lier dedisse viro suo simul edendū illicitū ci-bum· Neqꝫ em̄ potest peccatū non solū cogi-tandū suauiter: verꝫ etiā ppetrandū efficaci-ter mēte decerni· nisi ꝛ illa mentis intētio pe-nes quā summa potestas est mēbra in opus mouēdi vel ab ope cohibēdi male actioni ce-dat. Nec sane cū sola cogitatione mēs ob-lectaṫ illicitis non quidē decernēs esse faciē-da: tenens tn̄ ꝛ volens libēter que statim vt attigerūt animū respui debuerūt: negandū est esse peccatū· ꝫ longe minꝰ q̄ si ꝛ ope statu-atur implendū· Et ideo de talibꝰ quoqꝫ cogi-tationibꝰ venia petēda est pectusqꝫ pcutien-duꝫ ꝛ dicendū· Dimitte nobis debita nostra Neqꝫ em̄ sicut in illis duobꝰ pmis hominibꝰ psonā suā quisqꝫ portabat Et ideo si sola mu-lier cibū edisset illicitū· sola vtiqꝫ mortis sup-plicio plecteref· ita dici potest in homie vno si delectationibꝰ illicitis a quibꝰ ꝯtinuo se de-beret auertere cogitatio libēter sola pascaṫ nec faciēda decernanṫ mala· ꝫ tn̄ suauiter in recordatiōe teneanṫ quasi mulierē sine viro posse dānari· Absit hoc credere· Hic quippe vna psona est· vnꝰ homo est· totusqꝫ dānabiṫ nisi hec que sine volūtate opandi· ꝫ tn̄ cū vo-luntate animū talibꝰ oblectādi soliꝰ cogitati-onis sentiunṫ esse peccata: p mediatoris gra-tiam remittanṫ· Id ē q̄ in libro ꝯtra manich-eos de hoc eodē sic ait· Apls dicit· Scdm pn-cipem potestatis aeris huiꝰ spūs q̄ nūc opaṫ i filijs diffidētie· Nunq̄d ġ visibiliter eis appa-ret: aut quasi corporeis locis accedit ad eos ꝛ operaṫ· Sꝫ miris modis p cogitationē sug-gerit quicq̄d potest· quibꝰ suggestionibꝰ resi-stendum est· Nō em̄ ignoramꝰ astutias eius Quō em̄ accessit ad iudā qñ ei psuasit vt do-minū traderet· Nunq̄d in locis· aut per hos oculos ei visus est: Sꝫ vtiqꝫ vt dictū est i cor eiꝰ intrauit· Repellit aūt illū homo si paradi-sum mētis custodiat· Posuit em̄ hoiem deꝰ i paradiso vt oparet ꝛ custodiret· qꝛ sicut ec-clesie dr in canticis canticoꝝ· Ortꝰ cōclusus fons signatꝰ· quo vtiqꝫ nō admittiṫ puersita-tis ille psuasor· ꝫ tn̄ p mulierē decepit· Nō em̄ etiā rō nostra deduci ad ꝯsensionē peccati pt nisi cū delectatō mota fuerit in illa pte animi qua debet obtpare rōi tāqꝫ rectori viro: Eti-am in vnoquoqꝫ nostꝝ nihil aliud agiṫ cū ad peccatū quisqꝫ dilabiṫ· q̄ tūc actuꝫ est in illis

Autoritate augustini ita esse confirmat

Qū mulier cū viro manducat.

Utrū sit mortale qđ ī sola delectatiōe tenetur cogitationis

Augustinꝰ

tribus serpête. muliere. et viro. Nã primo fit suggestio siue p cogitationẽ siue p sensus cor poris vel vidẽdo vel tangẽdo vel audiendo vel gustãdo vel olfaciendo. Que suggestio cũ facta fuerit si cupiditas nr̃a nõ moueatur ad peccãdũ: excludit serpẽtis astutia. Si aũt ẽ mota fuerit: q̃si iã mulieri psuasum erit. Sꝫ aliq̃n ratio virilit etiã cõmotã cupiditatẽ refrenat et cõpescit. Qð cũ fit nõ labimur i peccatũ. sꝫ cũ aliquãta luctatiõe coronamur. Si aũt rõ psentiat et qð libido cõmouerit faciendũ esse decernat. ab oĩu vita beata tanq̃ de padiso expellit homo. Iã eñi pctm̃ imputat: etiã si nõ subsequat factũ. q̃n rea tenet in cõsensione conscientia.

¶ Quare hec de aĩe partib9 dixit. k

Hec de aĩe partib9

interserum9: vt ipsi9 aĩe natura plenius cognosceret. et sm quã sui portionez in ea sit liberũ arbitriũ: intelligat. s. sm rõem q̃ omne pctm̃ mortale gerit. sꝫ nõ oĩe veniale. illð. s. qð in solo motu sensualitatis existit.

¶ Q sensualitas sepe in scriptura aliter q̃ supra accipit. scꝫ vt etiã inferior rationis portio eius noĩe intelligat. l

Nõ est autem silen

tio ptereundũ q sepe in scriptura noĩe sensualitatis nõ id solũ in aĩma qð est nobis cõmune cũ pecore. sꝫ etiã inferior portio rõis: q̃ ad tpaliũ dispositionem intẽdit: intelligit. Qð diligens lector in locis scripture vbi de ipsa fit mentio vigilãter annotet.

Ista est distinctio. xxiiij. hui9 secũdi libri. In qua magister postq̃ egit de temptatione primi hoĩs p quam cecidit: agit de potentia p quã stare potuit. cuiusmodi est liberꝫ arbitriũ. Et tria facit. Nã primo ostendit q primis parentib9 fuit datũ sufficiens adiutorium ad status innocẽtie tentionẽ. Secũdo subdit q illud adiutorium fuit liberꝫ arbitriũ insinuans ad quã ipsum ptineat anime portionẽ. Tertio subiũgit q nos peccãtes sequimur quodammodo primorum parentũ temptationẽ: Primũ facit a principio distinctionis vsq ibi. Considerandũ est. Secundũ vsq ibi. Illud quoq non ptereundum est. Tertium vero vsq ad finẽ distinctionis. In speciali sententia magistri stat in tribus propositionib9. quaꝝ prima ẽ hec. ¶ Primus homo auxilio gratie a creatione sibi indite potuisset absq merito cuilibet temptationi restitisse. Hanc magister pbans dicit q primus homo ex creatione habuit sibi inditũ recte voluntatis auxilium. quo resistere potuit malo. licet non ad meritũ glorie. Et ratio est quia si tale auxilium nõ habuisset peccatũ non fuisset sibi iuste imputatũ. Sed contra obiicitur dupliciter. Primo querendo quõ talis volũtas recta possit dici. quia primus homo nec meruit nec stetit. Et respondet ipsam fuisse rectam p mali carentiam. et quia p hoc eam ad tempus stare voluit Secundo querit sic. Cũ resistere malo sit meritoriũ si potuit in primo statu resistere malo ergo mereri potuit Et respondet q resistere malo ĩ natura corrupta meritoriũ bene est. in qua est aliquid impellẽs ad malum. sed nõ fuit sic in natura integra. in qua fuit auxilium includens rectitudinẽ omniũ potentiaꝝ anime absq quocũq impellente ad malũ ¶ Secũda ppositio est hec Auxiliũ quo homo in statu innocẽtie potuisset vitasse peccatũ est liberum arbitrium ptinens ad superioris rõis portione Hanc magister insinuãs querit. Quid sit illud auxiliũ quo homo potuisset ĩ primo statu vitasse peccatũ. Et respondens dicit. q fuit liberum arbitrium. qð describens dicit. q sit facultas rationis et voluntatis qua bonum eligitur cũ gratia et malũ sine gratia. et dicit liberum quo ad voluntatem. et dicit arbitriũ quo ad rõem ad quam spectat potentia discernendi. Et dicitur facultas voluntatis et rationis eo q tam ad voluntatem q̃ ad rationem spectat. Ex quo correlarie infert q liberum arbitrium sit potentia rationalis nature qua potest velle bonũ vel malum vtrũq discernendo. et p consequẽs bruta animalia eo carent. et sic tantum sensum et appetitum qui sensualitas dicit habent. Et subdit q sensualitas et ratio sunt due vires anime ad inuicem differentes. Nam sensualitas respicit sensus corporis et appetitus coꝝ. Ratio vero est quedam vis anime superior excedens omne illud qð habemus commune cum brutis. Cuius quidem rationis duplex est portio. vna inferior que disponit temporalia. Alia superior que eternis bonis conspiciendis intendit. Et he due portiones non nominant duas esse potẽtias anime. sed diuersa esse officia vnius et eiusdem potentie. ¶ Tertia ppositio est hec. Tunc mortaliter vel venialiter peccamus dum vel in opus vel in delectationem culpe consensum damus. Hanc magister insinuans dicit q ad instar primi hoĩs primi peccati aliquando contingit nos peccare. Unde sicut in primo peccato primoꝝ parentum inueniebatur serpẽs suadens mulieri. et mulier suadẽs viro. ita et in nobis sensualitas per modum serpentis suadet rationi superiori. Nam ratio superior et inferior habet se sicut vir et mulier. quia sicut vir seductus fuit a muliere sibi data in adiutorium. et vnum cuꝫ ipso existit ĩ carne vna Ita ratio inferior a superiori deducitur et est ei in adiutorium vnum cũ illa vna mentis natura existens. Et subdit q motus ad peccandum qui solum est in sensualitate est peccatum veniale. sed pueniens ad rõnem superiorem est peccatũ mortale. consistens autem ĩ ratione inferioris si non diu tenetur etiam est veniale. Si vero in ea diu teneatur mortale est. Et hec oĩa pbat autoritate beati Augustini. addens q ratio inferior etiam qñq sumitur p sensualitate qð dimittit diligẽti lectori pscrutandũ. agitur etc. Et tm̃ in speciali de sententia huius distinctionis.

¶ Redit ad liberi arbitrij psiderationẽ a

Di. XXV

Diffinitio liberi arbitrij

Iam vero ad

ppositũ redeamus. s. ad liberi arbitrij tractatũ. Qð phi diffinientes dixerũt liberꝫ de voluntate iudiciũ. q2 potestas ipa et abilitas voluntatis et rõis quã supra dixim9 esse liberꝫ arbitrium. libera est ad vtrũlibꝫ. q2 libere potest moueri ad h vel ad illud. Liberũ ergo dicit

arbitriū quantū ad voluntatē· q2 volūtarie moueri ⁊ spontaneo appetitu ferri potest ad ea q̄ bona vel mala iudicat· vł iudicare valet

¶ Q2 liberꝫ arbitriū nō ptinet nisi ad futurꝫ· nec ad omne futurum· b

Hoc autē sciēdum

est q̄ liberꝫ arbitriū ad p̄sens vel ad p̄teritū non referꝫ· ſꝫ ad futura ꝯtingētia· Qđ eñi in p̄senti est: determinatū est· nec in potestate nostra est vtrū sit vel non sit qñ est· pōt eñi non esse vel aliud esse postea· ſꝫ nō potest nō esse dū est· vel aliud esse dū id est qđ est· ſꝫ i futuro an hoc sit vel illud: ad potestatē liberi arbitrij spectat· Nec tñ omnia futura sub potestate liberi arbitrij veniūt· ſꝫ ea tñ que p liberū arbitriū possunt fieri vel nō fieri· Si qs eñi tale q̄d velit ac disponat facere qđ in eiꝰ nullatenꝰ sit potestate· vel q2 sine ipsiꝰ dispositione eque fieret· in hoc ipse liberꝫ non habet arbitrium·

¶ Q2 supraposita descriptio liberi arbitrij ñ cōuenit deo nec his q̄ glorificati sunt c

Et quidē ſzm pre=

dictā assignationē in his tñ videꝫ esse liberꝫ arbitriū qui voluntatē mutare ⁊ in cōtraria possunt deflectere· In quoꝝ videlicet potestate est eligere bonū vel malū· ⁊ vtrum libꝫ ſm electionē facere vel dimittere· Scđm q̄ nec in deo nec in his omnibꝰ: q̄ tāta beatitudinis grā sunt roborati· vt iam peccare neq̄ant: liberꝫ arbitriū esse nequit· Sꝫ q̄ deꝰ liberum arbitriū habeat Augꝰ· docet in lib· xxij· de ciuitate dei ita inquiēs· Certe deꝰ ip̄e nūquid qñ peccare non potest· ideo liberꝫ arbitriū habere negādus est· Ambro· q̄ꝫ in libro de trini· ait· Paulꝰ dicit· q2 oīa opaꝫ vnꝰ atq̄ idem spūs· diuidēs singulis ꝑut vult· id est· ꝓ libere voluntatis arbitrio· non ꝓ necessitatis obsequio·

¶ Q2 i deo sit liberum arbitrium

¶ Ambros

¶ Qualiter in deo accipiꝫ liberꝫ arbitriū d

Sꝫ aliter accipitur

liberꝫ arbitriū in creatore q̄ꝫ in creaturꝭ· Dei etenim liberꝫ arbitriū dꝛ eius sapiētissima et omnipotēs volūtas· que non necessitate· ſꝫ libera bonitate oīa facit ꝑut vult· Jōq̄ꝫ hieronymꝰ attendēs non ita esse liberꝫ arbitriū in deo sicut est in creaturis: ab ipso videꝫ liberꝫ arbitriū excludere in omelia quadā de filio ꝓdigo dicēs· Solus deꝰ est in quē peccatum nō cadit: nec cadere potest· Cetera cū sint liberi arbitrij in vtrāq̄ꝫ partē flecti possūt· Dū ait cetera indicat liberꝫ arbitriū sic est in ceteris nō ita esse in deo·

¶ Hiero·

¶ Q2 angeli ⁊ sancti qui iam beati sunt hñt liberum arbitrium· e

Angeli vero et san

cti qui iam cū dño feliciter viuūt· atq̄ꝫ ita gr̄a beatitudinis ꝯfirmati sunt vt ad malum flecti nō velint nec possint: libero arbitrio ñ carent· Vñ Augꝰ· in lib· xxij· de ciuitate ait· Sicut p̄ma immortalitas fuit quā peccādo adam ꝑdidit: posse nō mori· ita primū liberū arbitriū posse nō peccare· nouissimū nō posse peccare· Idem in encħ· Sic oportebat p̄ꝰ hominē fieri: vt bene velle posset et male Postea vero sic erit vt male velle nō possit· nec ideo carebit libero arbitrio Multo q̄ppe liberius erit arbitriū qđ omnino nō poterit seruire peccato: neq̄ꝫ aut volūtas non est aut libera dicēda nō est· qua beati sic esse volumus· vt esse miseri nō solum nolumus· sed nequaq̄ꝫ prorsus velle possimꝰ· Sicut ḡ anima nostra nūc habet nolle infelicitatem· ita nolle iniquitatē sp̄ habitura est· Sꝫ ordo seruandus fuit quo deꝰ voluit ostēdere q̄ꝫ bonū sit animal rationale qđ etiam peccare possit q̄ꝫuis sit meliꝰ qđ peccare non possit Ecce his verbis euidēter astruiꝫ q̄ post beatitudinis confirmationē erit in homine liberum arbitriū quo peccare nō poterit· ⁊ nūc in angelis est ⁊ in sanctis qui cū dño sunt· ⁊ tanto vtiq̄ꝫ liberius quanto a peccato immuniꝰ ⁊ ad bonū pronius· Quo eñi quisq̄ꝫ ab illa seruitute de qua scriptū est· Qui facit peccatū seruus est peccati· longiꝰ absistit: tanto in eligendo bonū liberius habet iudiciū· Unde si diligenter inspiciaꝫ: liberū videꝫ dici arbitrium· q2 sine coactione ⁊ necessitate valet appetere vel eligere quod ex rōe decreuerit

¶ Augustinꝰ

¶ Q2 liberius erit arbitriū qñ peccare ñ poterit

¶ Euidēs ⁊ sufficiēs rō q̄re dicaꝫ eē liberū arbitrium

¶ De libertatis arbitrij differētia ſm diuersa tempora· f

Ex predictis per=

spicuū fit q̄ maior fuit libertas arbitrij p̄ma q̄ꝫ secunda· ⁊ tertia multo maior q̄ꝫ secunda vel prima· Prima eñi libertas arbitrij fuit in qua poterat peccare ⁊ nō peccare· Ultima v̄o erit in qua poterit nō peccare· ⁊ nō poterit peccare· media v̄o in qua potest peccare· ⁊ nō pōt nō peccare· añ reparationē etiā mortaliꝫ· post reparationē v̄o saltē venialiter·

De q̄ttuoꝛ statib⁹ liberi arbitrij g

Et possunt in hoīe

notari quattuoꝛ stat⁹ liberi arbitrij. Añ peccatū em̄ ad bonū nil impediebat. ad malum nil impellebat. Nō habuit infirmitatē ad malum: ⁊ habuit adiutoꝛiū ad bonū. Tunc sine erroꝛe ratio iudicare ⁊ volūtas sine difficultate bonū appetere poterat. Post peccatū ꝟo ante reparationē gratie p̄mit̄ a ꝯcupiscētia ⁊ vincit̄. ⁊ habet infirmitatē in malo. sed nō habet grām in bono. ⁊ ideo potest peccare ⁊ nō potest nō peccare etiā dānabiliter. Post reparationē vero ante ꝯfirmationē p̄mit̄ a cōcupiscentia ſ nō vincit̄. ⁊ habet quidē infirmitatē in malo. ſ gratiā in bono vt possit peccare ꝓpter libertatē ⁊ infirmitatem. ⁊ possit nō peccare ad moꝛtē ꝓpter libertatē ⁊ grām adiuuantē. nondū tamē habet posse oīnino nō peccare vel nō posse peccare ꝓpter infirmitatē nondū ꝑfecte absoꝛptā. ⁊ ꝓpter gratiam nondū plene ꝯsummatā. Post ꝯfirmationē vero infirmitate penit⁹ cōsumpta ⁊ gratia ꝯsummata: nec vinci poterit nec p̄mi. ⁊ tūc habebit nō posse peccare.

De coꝛruptione liberi arbitrij ꝑ pctm̄ b

Unde manifestum

est q̄ p̄ter alias penalitates ꝓ peccato illo incurrit homo penā in coꝛruptiōe ⁊ depꝛssione liberi arbitrij. Per illud nāqꝫ peccatū naturalia bona in ip̄o hoīe coꝛrupta sunt: ⁊ gratuita detracta. Hic est em̄ ille qui a latronibus vulnerat⁹ est ⁊ spoliat⁹. Vulnerat⁹ quidē in naturalib⁹ bonis quib⁹ nō est p̄uat⁹. alioq̄n nō posset fieri reꝑatio. Spoliat⁹ ꝟo gratuitis que ꝑ grām naturalibus addita fuerāt. Hec sunt data optima ⁊ dona ꝑfecta. Quoꝛū alia alia sunt coꝛrupta ꝑ peccatū. i. naturalia. vt ingeniū. memoꝛia. intellect⁹. alia subtracta. id est. gratuita. q̄ꝗ̄ꝫ ⁊ naturalia ex gratia sint Ad generalē dei q̄ꝑpe grām ꝑtinēt. Sepe tñ hmōi fit distinctio cū gratie vocabulū ad speciem nō ad gen⁹ refert̄. Coꝛrupta est ergo libertas ꝑ peccatū ⁊ ex ꝑte ꝑdita. Unde Augustin⁹ in ench. Libero arbitrio male vtens homo ⁊ se ꝑdidit ⁊ ip̄m. Cū ei libero arbitrio peccaret̄: victoꝛe peccato amissum est ⁊ liberum arbitriū. A quo em̄ q̄s deuict⁹ est: huic seruus addict⁹ est. Ecce liberū arbitriū dicit hominē amisisse. nō quia post peccatū nō habuerit liberū arbitriū. ſ q2 libertatē arbitrij ꝑdidit. non quidē omnē. ſ libertatē a miseria ⁊ a peccato.

Aug⁹

De trib⁹ modis libertatis arbitrij. i

Est namqꝫ libertas

triplex. s. a necessitate. a peccato. a miseria. A necessitate ⁊ ante pctm̄ ⁊ post eque liberū est arbitriū. Sicut em̄ tunc cogi nō poterat: ita nec modo. Ideoqꝫ volūtas merito apud deū iudicat̄ q̄ semꝑ a necessitate libera est. ⁊ nunq̄ꝫ cogi potest. vbi necessitas ibi nō est libertas. vbi nō est libertas: nec volūtas. ⁊ iō nec meritū. Hec libertas in omnib⁹ est tam ī malis q̄ꝫ in bonis. Est ⁊ alia libertas a peccato. s. de qua dicit ap̄lus. Ubi sp̄ūs dñi ibi libertas. Et veritas in euāgelio Si filius vos liberauerit vere liberi eritis. Hec libertas a seruitute peccati liberat: ⁊ seruos iusticie facit. sicut ecōuerso seruit⁹ peccati liberos iusticie facit. Uñ apostol⁹. Liberati a peccato serui facti estis iusticie. Et item. Cū serui essetis peccati liberi fuistis iusticie. Hanc libertatē peccādo homo amisit. Ideoqꝫ Aug⁹. dicit. q̄ homo male vtens libero arbitrio: et se ꝑdit ⁊ ip̄m. q2 ꝑdita est ꝑ pctm̄ libertas. nō a necessitate ſ a peccato. Qui em̄ facit pctm̄. seruus est peccati.

De libertate a necessitate

De libertate a peccato.

Qui habet hanc libertatē scꝫ a peccato ⁊ per quid. k

Istam libertatem

que est a peccato illi soli nūc habēt quos fili⁹ ꝑ grām liberat ⁊ repar. nō ita q̄ penit⁹ sint sine peccato ī hac moꝛtali carne. ſ vt ī eis peccatū nō dñet̄ neqꝫ regnet. Et hec est vera et bona libertas que bonā parit seruitutē. s. iusticie. Uñ Aug⁹. in ench. ait. Ad iusticiā faciendā nō erit aliquis liber nisi a peccato liberatus esse iusticie cepit seru⁹. ⁊ ip̄a est vera libertas ꝓpter recti facti leticiā. simul ⁊ pia seruitus ꝓpter p̄cepti obedientiā. Est alia libertas nō ꝟa male seruituti adiūcta q̄ est ad malum faciendū vbi nō dissentit a voluntate iudicans nō esse faciendū qđ volūtas appetit. Ad bonū ꝟo faciendū ꝯcoꝛdat ratio volūtati. ⁊ ideo ibi ꝟa libertas est ⁊ pia. De libertate aūt ad malū ⁊ seruitute mala ait Aug⁹. in ench. Serui addicti peccato. s. q̄ potest ee libertas nisi qñ eū peccare delectat. Liberaliter em̄ seruit q̄ sui dñi voluntatē libēter facit acꝑ hoc ad peccādū liber est. qui peccati seruus est.

Questio de libertate ad malū: an sit ipsa libertas liberi arbitrij: an alia. l

Hic queri pōt vtrū

hec libertas qua q̄s liber est ad malū sit libertas arbitrij. Si em̄ libertas arbitrij est: bonū quidē est. q2 libertas arbitrij bonū naturale est. Quibusdā videt̄ q̄ sit ipsa libertas arbitrij que sp̄ bona est. ꝫ ꝓpter peccatū fuitutē ad malū sit liberior ⁊ ꝓnior. ⁊ ideo dicit̄ non esse v̄a libertas. q2 ad malū est. Alijs aūt videtur q̄ hec libertas ad malū quā supra commemorauit Aug. ñ sit ip̄a libertas arbitrij. ꝫ sit quedā ꝓnitas peccādi ⁊ curuitas que ex peccato est: ⁊ mala est.

Rn̄sio fm̄ q̄sdam.

Questio alia de libertate ad bonū. an ip̄a sit libertas arbitrij: an non. m

Similiter etiā que

ri solet vtrū illa libertas v̄a que est ad iusticiam faciendā sit ip̄a libertas arbitrij: Quidā dicūt illam eandē esse ꝫ repatā p gratiā: qua iuuāte libera est ad bonū. sine gratia v̄o non est libera ad bonum Vn̄ Augustin⁹. i ench. Ista libertas ad bn̄ faciendu3 vnde erit hoī addicto ⁊ vendito sub peccato nisi eum redimat q̄ dicit. Si filius vos liberauerit v̄e liberi eritis. Q̄d anteq̄ fieri in hoīe incipiat: q̄modo quisq̄ de libero arbitrio gloriat̄ q̄ nōdum est liber ad opandū bene. Ecce aperte ostēdit liberū arbitriū p gratiā liberari. vt p illud bene operet̄ quis. Ideoq̄ dicūt illa3 libertatē verā q̄ est ad bene faciendū. cui⁹ sup̄ meminit Aug⁹. esse libertatē ipsam arbitrij gr̄a di liberatā ⁊ adiutā. Alij vero putāt nō esse ipsam arbitrij libertatē. ꝫ aliā quandā q̄ ex gr̄a ⁊ libero arbitrio in mēte hoīs deo operante incipit esse cū repatus est.

Respōsio fm̄ quosdam.

Scd̄m alios

Certa determinatio vtriusq̄ questionis qua dicit̄ libertas ad bonū ⁊ ad malū esse libertas arbitrij. n

Uerum nobis ma-

gis placet vt ipsa libertas arbitrij sit. ⁊ illa q̄ quis liber est ad malū. ⁊ illa qua quis liber ē ad bonū faciendū. Ex causis em̄ varijs sortitur diuersa vocabula. Dicit̄ em̄ libertas ad malū faciendū anteq̄ p gratiā sit reparata: sed cum per gratiam fuerit reparata dicitur libertas ad bonū faciendum. q2 ante gr̄am libera est voluntas ad malū. p gratiā vero libera fit ad bonū. Semp ergo volūtas hominis aliquo modo libera est. ꝫ nō semp bona ē Non em̄ est bona nisi a peccato liberata. est tamē a necessitate libera. Unde Aug⁹. in libro de gratia ⁊ libero arbitrio. Semp in nobis voluntas libera est. ꝫ non semp bona est Aut em̄ libera est iusticie q̄n seruit peccato. ⁊ tūc est mala. aut a peccato libera est q̄n seruit iusticie. ⁊ tūc est bona.

De libertate a miseria. o

Est iterū libertas a

miseria. de qua apostol⁹ ait. Et ip̄a creatura liberabit̄ a seruitute corruptōis in libertatē glīe filiorū dei. Hanc libertatē habuit hō ante peccatū. quia omni carebat miseria ⁊ nulla tangebat̄ molestia. ⁊ plenius habebit ī futura beatitudine vbi miser esse non poterit. Sed in hac vita q̄ est inter p̄mū peccatū et vltimā ꝯfirmationē: nemo a miseria liber est quia pena peccati nō caret.

Repetit de corruptione liberi arbitrij. vt addat alia. p

Ex predictis appa

ret in quo p peccatū sit imminutū vel corruptum liberū arbitriū. quia an̄ peccatu3 nulla erat homini difficultas. nullumq̄ impedimētum de lege membrorū ad bonū. nulla impulsio vel instigatio ad malū. Nūc aūt p legem carnis ad bonū impedit̄ ⁊ ad malū instigat̄. vt nō possit velle ⁊ ꝑficere bonū nisi p gratiā liberet̄ ⁊ adiuuet̄. q2 ait ap̄ls. Peccatū habitat in carne. Liberū ꝙ arbitriū cū sp̄ ⁊ ī singul̄ sit liberū. non est tn̄ parit̄ liberū in bonis ⁊ ī malis. ⁊ ad bona ⁊ ad mala. Liberius em̄ est in bonis vbi liberatū est. q̄3 in malis vbi liberatum non est. Et liberi⁹ est ad malū q̄d p se ꝑr q̄3 ad bonum: q̄d nisi gratia liberet̄ ⁊ adiuuetur: non potest.

Q nō est pariter liberum arbitriū ī bonis ⁊ in mal̄: ad bona ⁊ ad mala

De libertate que fit ex gratia ⁊ que ex natura. q

Libertas ergo a

peccato ⁊ a miseria p gratiā est. libertas v̄o a necessitate p naturā. Utrāq̄ libertatē nature scz ⁊ gr̄e notat ap̄ls cū ex ꝑsona hoīs nō redempti ait. Uelle adiacet mihi. ꝑficere autē bonū nō inuenio. ac si diceret. habeo libertatē gr̄e. Ideo nō est apud me ꝑfectio boni. Nā volūtas hoīs quā naturalit̄ h3. nō valet erigi ad bonū efficacit̄ volendū vel ope implendū: nisi p gr̄am liberet̄ ⁊ adiuuet̄. Liberet̄ q̄dem vt velit: ⁊ adiuuet̄ vt perficiat. q2 vt ait ap̄ls. Nō est volētis velle neq̄ currentis currere. i. opari. ꝫ miserētis dei q̄ opat̄ in nobis

Quid possit p se hoīs volūtas. ⁊ q̄d p gratiam

velle τ opari bona· cui⁹ gratiā non aduocat hoīs volūtas vel opatio· ſ3 ipa gr̄a voluntatē puenit pparando vt velit bonum· τ pparatā adiuuat vt perficiat

Iſta eſt diſtinctio· xxv· huius ſecūdi libri· In qua magiſter poſtq̄ egit de libero arbitrio prout eſt in omnib⁹ in generali. agit de eo ꝑut eſt in ſpeciali. Et tria facit. Primo eñ oſtendit reſpectu quoꝝ ſit liberū arbitriū. τ q̄ aliter ſit in deo τ aliter in hoīe τ aliter in angelo Secundo quō differenter ad bonū vel malum ſe habeat in viatoribus. Tertio qualiter ipſum modo debilitatū ſit ex peccato. Primū facit a principio diſtinctōis vſq3 ibi. Hic queri poteſt. Secundū ab inde vſq3 ibi. Ex p̄dictis apparet. Tertiū xo vſq3 ad finē diſtinctionis. In ſpeciali ſentētia magiſtri ſtat in tribus ꝑpoſitionib⁹. quaꝝ prima ē hec. Liberum arbitriu q̄d ſolum reſpectu futuroꝝ contingentiū eſt in viatoribus: aliter in deo. aliter in angelis. τ aliter eſt in hominib⁹. Hanc magiſter ponēs dicit q̄ liberꝝ arbitriū phi diffinientes dixerūt hoc eē liberum de volūtate iudiciū. eo q̄ libere poſſit moueri ad hoc vel ad aliud. nō aūt attendit libertas arbitrij reſpectu p̄ntium aut p̄teritoꝝ. q2 p̄ſentia τ preterita determinata ſunt. nec ſubiacent noſtre volūtatis facultati. ſed ſolū reſpectu futuroꝝ ɔtingentium que ſolū humane ſubſunt poteſtati. Et ſubdit q̄ liberum arbitriū diſſimiliter eſt in deo: nobis τ angelis beatiſ. Nam in deo eſt omnino liberꝝ arbitrium a ſuitute peccati. In angelis beatis confirmatū ꝑ gratiam In nobis aūt eſt flexibile in bonum vel in malū. Unde ſm quadruplicē hoīs ſtatum quadruplex aſſignaſ in homine fuiſſe libertas. in ſtatu innocētie erat libertas in homine qua potuit peccare τ nō peccare. in ſtatu beatitudinis ſeu patrie. erat in eo libertas q̄ nullo modo poterat peccare. In iſto ſtatu vie poſt pct̄m an̄ reparationē habuit libertatē qua non potuit nō peccare etiā mortaliter. In ſtatu xo poſt peccatum τ poſt reparationē ante gloriā hab3 libertatē qua nō poteſt nō peccare venialiter. Arguiſ. homo poteſt peccare mortaliter poſt peccatū τ poſt reparationē an̄ ſtatum glorie. ergo illud dictu3 magiſtri non videſ verū eſſe aſſumendū. antecedēs ꝓbaſ. quia ille poteſt peccare mortaliter qui habet potentiā ad oppoſita exiſtentem. Sed homo in illo ſtatu exiſtens habet ad oppoſita potentiā inclinatā. ergo poteſt etiā mortaliſ peccare. maior nota eſt. ſed minor patet ex hoc q̄ hō habet in illo ſtatu potentiā rationalē que eſt ad oppoſita. Solutio ſatis manifeſta eſt τ patet. ergo dimittiſ. Ex quo infert correlariū q̄ liberū arbitriū ꝑ peccatū eſt vulneratū τ expoliatū. vulneratum quo ad naturalia. expoliatū quo ad gratuita. que duo homo ſine gratia nō poteſt repare. ſicut aliquis qui ſeipſum occideret: ille non poſſet ꝑ ſe ad vitā redire. quoniā nō ens non poteſt eſſe alicui⁹ rei ꝓductibilis principiū. Sed ꝑ interfectionē occiſus factus eſt nō ens. iō per ſe non poteſt ad vitam redire. licet tamen poſſibile ſit ꝑ virtutē diuinam: alias non. ſequereſ eñ q̄ idē eſſ3 ſuiſpſius principium ꝓductiuū. q̄d contradictionē implicat. Subdit etiā q̄ ſit triplex libertas. Prima eſt a coactione. τ illa ſemꝑ fuit τ manet in hominibus in omni ſtatu. Alia eſt libertas a miſeria. τ illa habuit liberū arbitriū in ſtatu innocentie. τ habebit ipam ī ſtatu beatitudinis τ glorie. Tertia eſt libertas a peccatis que ſolū eſt in hominibus viatoribus q̄ ſm gratiam a peccatis liberantur Unde infert q̄ etiam ſicut ſeruus iuſticie eſt liber a peccatis. ſic ſeruus peccati ē liber a iuſticia. non tamen ꝓpter hoc ſeruus peccati eſt liber dicendus eo q̄ libertas a iuſticia. ſ. nō ſit xa libertas cēſenda. Secunda ꝓpoſitio eſt hec. Quis homo ſolo libero arbitrio mediante non poſſit ꝑficere ꝑ ſe in bonum: ꝑ ſe tñ ipſo ſolo mediate poteſt ī malū. Hanc magiſter ꝓbans querit. Utrum in homine ad bonū τ ad malū faciendum ſit libertas arbitrij. Ad quod reſpondens recitat duas opiniones τ poſtea ſententiā ſuam ꝓpriam. Prima opinio dicit. q̄ ſola libertas arbitrij etiā nullo addito facit hominem liberꝝ ad bonū vel ad malū faciendū. Secunda dicit q̄ non ſola libertas arbitrij efficiat. ſed mediante aliquo alio addito: ita q̄ ꝓnitas ad peccandu3 addito libero arbitrio moueat ipm ad malum. gratia xo ipi appoſita moueat ipſum ad bonum. Sed magiſter ponens ſententiā ſuā dicit. q̄ vtrūq3 ſit a libero arbitrio ſe3 τ poſſe in bonum τ poſſe in malū. ita q̄ poſſe ī malum habeat homo ex ſe. poſſe aūt in bonu3 mediante gratia. ſine qua nō poteſt quis in bonū niſi valde debiliter. Et hoc ɔfirmat magiſter autoritate beati Auguſtini. Tertia ꝓpoſitio eſt hec. In hominibus liberum arbitriū eſt quodāmodo per peccatū minutū. Hanc magiſter ꝓbans dicit. q̄ ex p̄dictis patet q̄ liberum arbitriū ſit in homine ꝑ peccatū minutu3 ſeu quodammodo in ſua libertate corruptū. quia an̄ peccatum homo potuit ſine difficultate moueri in bonū q̄d poſt peccatū non poteſt lege membroꝝ repugnante. eo q̄ ꝑ peccatū recepit difficultatē ad bonū τ incitamentum. ſeu pronitatē ad malū. que ante peccatu3 non habebat. Et libertas nature. i. libertas a coactione. quā libertatē nature vocat. eo q̄ ꝑ naturam ineſt τ etiā cuilibet nō ſufficit ad bonū ꝑficiendum. ſi non aſſit libertas gratie. i. libertas a miſeria τ peccato. ita q̄ ꝑ liberꝝ arbitriū nullus poteſt velle bonū niſi liberatus a ſeruitute peccati neq3 ꝑficere bonum niſi adiutus gratia aſſiſtente. q̄d ꝓbat ꝑ illud apl̄i. Nō eſt volentis neq3 currētis ſed dei miſerentis qui opaſ ī nobis velle τ ꝑficere. Et tm̄ in ſpeciali.

De gr̄a opante τ coopante· a

DI·XXVI

Hec eſt gratia b operās τ cooperās· Operās eī gr̄a p̄parat hoīs voluntatē vt velit bonum· Gr̄a cooperās adiuuat ne fruſtra velit· Unñ Aug⁹· in li· de gr̄a τ libero arbitrio· Cooperādo de⁹ in nobis ꝑficit q̄d opando incipit· q2 ipē vt velim⁹ opaſ incipiēs· qui volentib⁹ coopaſ ꝑficiens· Ut g̃ velim⁹ operaſ· Cū aūt volum⁹ τ ſic volum⁹ vt ꝑficiam⁹ nobis cooperaſ· τ tñ ſine illo· vel operāte vt velim⁹· vel cooperāte cū volum⁹ bona pietatis opa nihil valem⁹· Ecce his xbis ſatis aperitur q̄ ſit opans gr̄a: τ que coopanſ· Opans eñ gr̄a eſt que p̄uenit voluntatē bonā· ea eī liberaſ τ p̄paraſ homīs volūtas: vt ſit bona· bonūq3 efficaciter velit· Cooperās xo gr̄a voluntatē etiam bonam ſequiſ adiuuando Unñ Aug⁹· ɔtra Julianū hereticū q̄ bonam voluntatē ex libero arbitrio tm̄ eſſe dicebat· atq3 hoīem ꝑ liberꝝ arbitriū poſſe bonū velle τ opari ſine gr̄a aſſerebat: ait· Apertā de cōmendatiōe gr̄e apl̄us ſniam ꝓtulit cum ait· Nō eſt volētis neq3 currētis· ſ3 dei miſerētis· Hec ſi attēderes Juliane nō extēderes ɔtra ·

Aug⁹·

Que ſit gr̄a operans τ q̄ cooperans

gr̃am merita volũtatis humane. Nõ enĩ ideo misereť de⁹ alicui⁹ qꝛ voluit ⁊ cucurrit. sed ideo voluit ⁊ cucurrit. qꝛ misert⁹ est de⁹. Paratur enĩ volũtas hoĩs a deo: ⁊ a dño gressus hoĩs diriguntᷣ. Ideoqꝫ ꝯgrue ait. Nõ est volentis neqꝫ currẽtis. ſ; miserẽtis dei. Non qꝛ ſ; sine volũtate nr̃a agatur. ſ; qꝛ volũtas nr̃a nil boni agit: nisi diuinit⁹ adiuueť. Vñ alibi apostol⁹ ait. Nõ aũt ego ſ; gr̃a dei mecũ. Nõ ideo dicit qꝛ nihil boni agebat. ſ; qꝛ nihil boni ageret si illa non adiuuaret. His testimonijs apte insinuať qꝛ volũtas hoĩs gr̃a dei ꝓuenitur atqꝫ ꝓparať vt fiat bona. nõ vt fiat volũtas. qꝛ ⁊ añ gr̃am volũtas erat. ſ; nõ erat bona ⁊ recta volũtas.

De pfectiõe iusticie

Augustinus ad paulinũ.

Quid sit voluntas. b

Voluntatẽ ipsam

Aug⁹. in li. de duab⁹ aĩab⁹ ita diffinit. Volũtas est aĩ mot⁹ cogẽte nullo ad aliq̃d non admittẽdũ vel adipiscẽdũ. hec aũt vt nõ admittat malũ ⁊ adipiscať bonũ ꝓueniť ⁊ ꝓparať dei gr̃a. Vñ ap̃ls gr̃am ꝓuenientẽ ⁊ subseq̃ntem cõmendãs. i. opantẽ ⁊ coopantẽ vigilanter dixit. Nõ est volẽtis neqꝫ currẽtis. sed miserẽtis dei. ⁊ nõ ecõuerso. nõ est miserẽtis dei ſ; volẽtis ⁊ currẽtis. Nam si vt quibusdã placuit qđ dictũ est ita accipiať. Non est volentis neqꝫ currentis sed miserẽtis dei. tanq̃; diceretur. Non sufficit sola volũtas hominis si non sit etiã misericordia dei. Econtra diciť. non sufficit etiã misericordia dei si non sit etiam volũtas hominis. Ac per hoc si recte dictum est illud. quia id voluntas hominis sola non implet. cur non etiã a contrario recte diciť. non miserentis est dei. sed volentis est hominis. cum id misericordia dei sola nõ impleat. Homo enĩ credere vel sperare non poterit nisi velit. nec peruenire ad palmam nisi voluntate currat. Restat ergo vt ideo ita recte dictum intelligať. vt totũ detur deo q̃ hominis voluntatẽ bonam preuenit ⁊ preparat adiuuandã. et adiuuat preparatã nolentem preuenit vt velit. volentẽ subsequiť ne frustra velit. Ecce his verbis ⁊ alijs ꝑmissis euidenter traditur. quia voluntas hominis preparatur ⁊ preuenitur gratia dei vt velit bonum: ⁊ adiuuatur ne frustra velit.

De gr̃a operãte ⁊ cooperãte hoĩs volũtate

Qꝫ bona voluntas comitať gratiã. c

Itaqꝫ bona volun-

tas comitatur gratiam: non gratia voluntatem. Vnde Augustinus ad Bonifaciũ papam scribens contra pelagianos inquit. Cũ fides impetrat iustificationem: sicut vnicuiqꝫ deus partitus est mensurã fidei. non gratiam dei aliquid meriti precedit humani. ſ; ipsa meretur augeri. vt aucta mereatur ⁊ perfici voluntate comitante: nõ ducente. pedissequa: non preuia. Ecce hic aperte habes qꝫ gratia preuenit bone voluntatis meritum. ⁊ ipsa bona voluntas pedissequa est gr̃e: nõ preuia.

Que sit gratia voluntatẽ preueniens. sc; fides cum dilectione. d

Et si diligẽter intẽ-

das nihilominus tibi monstratur que sit ipsa gratia voluntatẽ preueniens et preparans. sc; fides cum dilectione. Ideoqꝫ Augustin⁹ in eodem tractans quomodo iustificati sumus ex fide. ⁊ tamen gratis. vtrũqꝫ enim dicit apostolus: qui dicit iustificati ex fide. alibi ait. Iustificati gratis per gratiam. Hoc enĩ ideo dixit: ne fides ipsa superba sit ne dicat sibi si ex fide iustificati. quomodo gratis? Quod enim fides meretur: cur non potius reddiť q̃ donatur? Nõ dicat homo ista fidelis. quia cum dixerit habeo fidem vt merear iustificationem. respondetur ei. quid habes qđ non accepisti. Fides enim qua iustificatus es: gratis tibi data est. Hic aperte ostẽditur qꝫ fides est causa iustificationis. ⁊ ipsa est gratia ⁊ beneficium quo hominis preuenitur volũtas ⁊ preparatur. Unde Augustinus in ꝓmo libro retractationũ. Voluntas est qua ⁊ peccatur ⁊ recte viuitur. Voluntas vero ipsa nisi dei gratia liberetur a seruitute qua peccati serus facta est. ⁊ vt vitia superet et adiuuetur. recte pieqꝫ viui a mortalibus nõ potest. et hoc beneficium quo liberatur nisi eam ꝓueniret iam meritis daretur. ⁊ non esset gratia que vtiqꝫ gratis datur. Preuenitur ergo bona hominis volũtas illo gratie beneficio quo liberatur ⁊ preparatur. Et illud beneficium fides christi recte intelligitur. sicut Augustinus in ench. euidenter ostendit dicens. Ipsum arbitrium liberandum est post illam ruinam a seruitute peccati. Nec omnino per seipsum sed per solam dei gratiam que in fide christi posita est liberatur ⁊ voluntas preparetur. Ecce aperte dicit gratiam per quam liberať arbitrium et preparatur voluntas: sitam esse in fide christi. Fides enim christi: vt in eodem ait impetrat quod lex imperat.

De b̃nficio q̃ volũtas liberatur

Aug. in enchen

Q̄ voluntas bona que p̄uenit̄ gratiā q̄dam dei dona p̄uenit. c

Ipsa tamē eadem

volūtas que dā gratie dona p̄uenit. Vn̄ Augustinꝰ in encħ. Precedit bona volūtas hominis multa dei dona. ſ; nō oīa. que aūt nō p̄cedit: ipſa in eis eſt ⁊ ipa iuuat. Nā vtrūq; legit̄ in ſanctis eloquijs. ⁊ miſericordia eius p̄ueniet me. ⁊ miſericordia dei ſubſequetur me Nolentē quippe p̄uenit vt velit. volentē ſubſequit̄ ne fruſtra velit. Cur eī ammonemur orare p̄ inimicis nr̄is nolētibꝰ pie viuere niſi vt deꝰ in eis opet̄ ⁊ velle. Itēq; cur ammonemur petere vt accipiamꝰ niſi vt ab illo fiat qđ volumꝰ a quo factū eſt vt velimꝰ. Inde apl̄s ait. Nō eſt volētis neq; currētis ſed dei miſerētis. Ex his apparet q̄ bona hoīs voluntas quedā dona dei p̄uenit. q̄ ⁊ eā comitatur grā adiuuās. ⁊ quibuſdā p̄uenit̄. quia eā p̄uenit grā opans. ſ. fides cū charitate

Que p̄dictis videant̄ aduerſari ſcʒ qđ videtur dici fidē eſſe ex voluntate. f

Non eſt tamē igno

randū qđ alibi Augꝰ. ſignificare videt̄ q̄ ex volūtate ſit fides. ď illo v̄bo aplī. Corde credit̄ ad iuſticiā. ita ſup Johem tractās. Jđ nō ſimpliciter aplus ait credit̄. ſ; corde creditur quia cetera poteſt hō nolens: credere nō niſi volens. intrare ecclīam ⁊ accedere ad altare poteſt nolens ſ; nō credere. Itē ſup Geñ. vbi Laban ⁊ Batuel dixerūt. Vocemꝰ puellam ⁊ queramꝰ eius voluntatē. dič expoſitor quia fides eſt volūtatis nō neceſſitatis. Ad quod rn̄dentes dicimꝰ: nō hec ita accipiēda fore vt ex volūtate hoīs fides intelligat̄ p̄uenire cum ipſa ſit p̄prie dei donū. vt ait apoſtolus. ⁊ ex ea bona hominis merita incipiāt Per hanc eñ vt ait Auguſtinꝰ ſup pſalmū. lxvj. iuſtificatur impius. id eſt. fit de impio pius. vt deinde ipſa fides incipiat p̄ dilectionē operari: vnde omnia bona merita incipiunt Sed potius hec ideo ita dicta ſunt. quia nō eſt fides niſi in eo qui vult credere cuius bonam voluntatē fides p̄uenit non tempore: ſ; cauſa ⁊ natura. Vnde Auguſtinꝰ ſupra congruenter dixit. q̄ bona voluntas ī eis donis eſt que nō p̄cedit: ⁊ ipſa iuuat. quia ea iuuat quibus preuenit̄ dum eis conſentit ad effectum boni ⁊ ī eis eſt. quia tempore ab eis nō preceditur.

Rn̄ſio cū determinatōe

Quedam adhuc addit que grauiorem faciunt queſtionem ſcʒ q̄ cogitatio boni precedit fidem. g

Ceterum hāc que

ſtionē magis acuūt. et vrgent v̄ba Auguſtini: quibꝰ in libro de p̄deſtinatiōe ſanctoꝝ vtitur p̄tractans illud v̄bū aplī. Nō q̄ ſufficientes ſimꝰ cogitare aliq̇d quaſi ex nobis. Attēdant inq̇t hic ⁊ v̄ba iſta p̄pendāt: q̇ putant ex nobis eſſe fidei ceptū. ⁊ ex deo eſſe fidei ſupplementū. Cōmendans eī̄ iſtā gratiā q̄ nō dat̄ ſ̄m aliqua merita ſ; efficit oīa bona merita inquit. nō q̄ ſufficiētes ſimꝰ cogitare aliquid boni. ſ. ex nobis. Quis aūt nō videat p̄us eſſe cogitare q̄ʒ credere. Nullꝰ quippe credit aliq̇d niſi p̄us cogitauerit eſſe credendū. Si ḡ cogitare bonū nō eſt ex nobis. vt h̄ apoſtolꝰ tradit: nec credere. q̄ʒ ⁊ ipm̄ credere nihil eſt aliud q̄ʒ cū aſſenſione mētis cogitare. Hic videt̄ inſinuare q̄ cogitatio bona p̄cedat fidē. ⁊ ita bona volūtas p̄uenit fidē. nō p̄ueniat̄. qđ p̄dictis aduerſari videt̄. Ad h̄ aūt dicimꝰ q̄ aliq̄ñ cogitatio bona ſiue volūtas p̄uenit fidē. ſ; nō eſt illa bona volūtas vel cogitatio qua recte viuit̄. Illa eñ ſine fide ⁊ charitate nō eſt. Nā vt ait Augꝰ. ad Anaſtaſium. ſine ſpū nō eſt volūtas hoīs libera. cuʒ cupiditatibꝰ vincat̄: nō eſt libera ad bonū niſi liberata fuerit. Non autem liberatur niſi p̄ ſpm̄ ſcm̄ diffundat̄ charitas in cordibꝰ nō eſt libera volūtas niſi eā liberet grā p̄ legem fidei. i. nō eſt libera ſine fide opante p̄ dilectionē: ⁊ illa ſufficiēter bona eſt. Nō eſt eñ fructus bonꝰ q̇ de charitatis radice nō ſurgit. Si vero aſſit fides operās p̄ dilectionē: fit delectatio boni.

Quid ſit credere

Determinatio

De illa cogitatione boni que p̄cedit fidē plene diſſeritur. b

Illa aūt cogitatio

ſiue volūtas que fidē ⁊ charitatē aliaſq; iuſtificationes precedit non ſufficit ad ſalutem: nec recte ea viuitur. Hac voluntate concupiſcitur illa bona voluntas que eſt magnum bonum. iſta vero non. Alia ergo illa eſt voluntas ſiue cogitatio: alia iſta. Et ſicut illa iſtā precedit. ita illam preuenit intellectus. Vnde Auguſtinus iſtam diſtinguens ſuper illum locum pſ. Concupiuit anima mea deſiderare iuſti. ait. Concupiuit deſiderare inquit non deſiderauit. Videmus enim ratiōe nōnunq̄ʒ q̄ʒ vtiles ſunt iuſtificationes dei. ſ; infirmitate p̄pediti aliquādo nō deſideramus

Q̄ itellectꝰ ⁊ cognitio boni ⁊ mali voluntatē p̄cedit

Auguſtinꝰ

Preuolat q̃ intellect⁹. sequit̃ tard⁹ aut nullus affectus Scimus bonū nec delectat agere. ⁊ cupim⁹ vt delectet. Sic iste olim desiderare cōcupiscebat. que bona esse cernebat. cupiens eoꝝ habere delectationē quoꝝ potuit videre rōem. Ostēdit itaqꝫ quib⁹ quasi gradib⁹ ad eas pueniat̃. ꝑus eñ est vt videantur q̃ sint vtiles ⁊ honeste. deinde vt eaꝝ desideriū ꝯcupiscat̃. Postremo vt proficiēte gratia delectet eaꝝ opatio quaꝝ sola rō delectabat. Attende hūc ordinē gratiarum quē hic distincte assignat Augustin⁹. qualit̃ scꝫ intellectus bonoꝝ p̄cedit concupiscentiā eorundē. ⁊ ipsa cōcupiscentia delectationē ꝫ que fit ꝑ fidē ⁊ charitatē. qua habita vere bona est volūtas qua recte viuit̃. Ipsaqꝫ fidei comes est: nō preuia. Qui v̾ba Augustini p̄missa ẜm hanc distinctionē ꝯsiderat: nullaꝫ ibi repugnantiā fore animaduertit. nō ignorans etiā ante gratiā p̄uenientē ⁊ operantē qua volūtas bona p̄parat̃ in hoīe. precedere quedam bona ex dei gratia et libero arbitrio. que dā etiā ex solo libero arbitrio. q̄bus tamē vitā nō meret̃: nec gratiā qua iustificatur. Illi⁹ eñ gratie ꝑcipiende que volūtatē hominis sanat. vt sanata legem impleat nulla merita p̄cedunt. Ipsa est eñ qua iustificatus impi⁹ fit iustus: qui p̄us erat impius. meritis aūt impij non gratia sed pena debetur nec ista esset gratia si non daretur gratuita. Datur autē gratuita. quia nil boni ante feceramus vnde hoc mereremur Nō negamus tamē multa ante hanc gratiā ⁊ p̄ter hāc gratiam ab hoīe fieri bona ꝑ liberꝫ arbitrium. vt tradit Aug⁹. in responsionibus ꝯtra pelagianos. vbi dicit homines ꝑ liberū arbitrium agros colere. domos edificare. ⁊ alia ꝑl'a bona facere sine gr̃a coopante.

Secundum verba Augu. graꝝ ordinem exponit

Aliquando gr̃a iustificationis multa in hoīe precedunt bona q̄dam ex gr̃a ⁊ libertate arbitrij tm̄.

Aug⁹. d̾ spū ⁊ lr̃a. Augustinus ad Sixtum

Ab homine bona fiūt per liberū arbitrium

Utrum vna eademqꝫ sit gratia que dicit̃ operans ⁊ cooperans. i

Hic considerādum

est cum p̄dictū sit ꝑ gratiā operantē ⁊ p̄uenientē voluntatē hominis liberari ac p̄parari: vt bonū velit ⁊ ꝑ gratiā cooperantē ⁊ subsequentē adiuuari: ne frustra velit. vtrū vna ⁊ eadē sit gratia. id est. vnū munus gratis datum quod operet̃ ⁊ cooperet̃. an diuersa alterum ⁊ alterū cooperās. Quibusdā non irrationabiliter videtur q̃ vna ⁊ eadē sit gr̃a id est. donum. eadē virtus que operat̃ ⁊ cooperatur. ẜ ꝓpter diuersos eius effectus ⁊ d̾r operans ⁊ cooperās. Operans eñ dicit̃ inquantū liberat ⁊ p̄parat voluntatē hominis vt bonū velit. Cooperās in quantū eandem adiuuat ne frustra velit. s. vt opus faciat bonum. Ipsa eñ gratia nō est ociosa. sed meretur augeri. vt aucta mereat̃ ꝑfici.

Hic dicit: q̃ vna sit: sed ꝓpter diuersos effect⁹ diuersa sortit̃ noīa.

Quid sit ipsa gratia ⁊ quomodo meretur augeri queritur. k

Si vero queritur:

quomodo ipsa gratia p̄ueniens mereat̃ augeri ⁊ perfici cū nullū meritū sit absqꝫ libero arbitrio. ⁊ quid sit ipsa gratia: an virt⁹ an nō: ⁊ si virtus: an actus vel nō: Ut hoc aperte insinuari valeat p̄mittendū est tria esse genera bonoꝝ. Alia nāqꝫ sunt magna. alia minima alia media. vt Augustinus ait in primo libro retractationū. Uirtutes inquit quib⁹ recte viuit̃ magna bona sunt. Species autē quorumlibet corporū sine quibus recte viui pōt minima bona sunt. Potentie vero animi sine q̄b⁹ recte viui nō potest media bona sunt Item virtutib⁹ nemo male vtit̃. Ceteris autem bonis. id est. medijs ⁊ minimis non solū bene sed etiā male quisqꝫ vti potest. ⁊ ideo v̾tute nemo male vtitur. quia opus virtutis ē bonus vsus istorū quibus etiam nō bene vti possumus. Nemo autem bene vtendo male vtitur. Nō solū aūt magna sed etiā media et minima bona esse prestitit bonitas dei. Ecce habes tria genera bonoꝝ distincta

Antequam sol⁊uit p̄mittit d̾ tribus generib⁹ bonoꝝ

Idē in libro de libe. ar.

In quib⁹ bonis sit liberꝫ arbitriū l

Queritur autem in

quibus bonis contineat̃ liberum arbitrium De hoc Augustin⁹ in primo libro retractationum ita ait. In medijs quidē bonis inuenitur liberū voluntatis arbitriū. quia ⁊ male illo vti possumus. sed tamen tale est vt sine illo recte viuere nequeam⁹. Bonus aūt vsus eius iam virtus est que in magnis reperitur bonis. quibus male vti nullus potest. Et q꞉ bona ⁊ magna ⁊ media ⁊ minima ex deo sūt sequitur vt ex deo sit etiā bonus vsus libere voluntatis qui virt⁹ est: ⁊ in magnis numeratur bonis. Attēde diligenter que dicta sunt ⁊ confer in vnū. Sic enim apetietur qd̄ supra querebatur. Dixit equidem opus virtutis esse bonum vsum illorum bonorū quibus etiam non bene vti possumus. id est. mediorum in quibus posuit liberum arbitrium cuius quoqꝫ bonum vsum dixit esse virtutem Quod si est: non est ergo opus virtutis qd̄ supra dixit. quia aliud est virtus: aliud opus eius.

Aug⁹.

Premissas autoritates considerari ⁊ conferri iubet vt possit solui qd̄ q̄rebatur

Ista est distinctio. xxvj. huius secundi libri. In qua magister postq̄ egit de temptatiōe ꝑ quā hō cecidit. ⁊ de libero arbitrio ꝑ qḋ stare potuit. Incipit agere de grā ꝑ quā stare debuit. Et tria facit. Nā p̄mo ponit quandā gratie distinctionē. Secundo subdit ipsiꝰ gratie expressionē. Tertio subiungit partium grē mutuā compationē. Primū facit vsq̧ ibi. Itaq̧ bona volūtas. Secundū vsq̧ ibi. Hic ꝯsiderandum. Tertiū vsq̧ ad finem distinctionis. In speciali sentētia magistri stat in tribꝰ ꝓpositionibus. quarū prima est hec. Iuuat volūtas humana ad bonum ꝑficiendū opante ⁊ coopante grā. Hanc magister, insinuans ponit duplicē esse gratiā qua liberū arbitriū hominis iuuat ad bonū. quarū prima dicit operās p̄ueniens voluntatē bonā. ea eni liberat ⁊ p̄parat voluntas hoīs vt sit bona ⁊ vt bonū efficaciter velit. Alia est gratia cooperās que ad voluntatē bonā ⁊ p̄paratam iam sequit adiuuando ne frustra bonum velit. sz vt bonū velit cū effectu. quā sententiā magister probat autoritate beati Augu. Deinde recitat magister errorem cuiusdā heretici dicentis hoīem posse velle bonū opari ex libero arbitrio sine gratia: quem ip̄probat autoritate apostoli dicentis. Non est volētis neq̧ currentis. sed dei miserentis. Sup qḋ beatꝰ Augustinus ait. Nō eni ideo deꝰ alicuiꝰ miseretur. quia volunt ⁊ currit. sed ideo quis vult ⁊ currit quia deus sui miseret. Et subdit descriptionē volūtatis quā posuit beatus Augꝰ. dicens. ꝙ voluntas est animi motus nullo cogente ad aliquid non admittendū vl' adipiscendum. Annectens ꝙ eandē gratiā quā ipse superius distinxit in operantē ⁊ cooperantē. etiā vocamus p̄cedentē vel subsequentē. Secunda propositio ē hec. Gratia operans que est fides cum dilectiōe bonam voluntatē non tempe sed natura ⁊ causaliter p̄cedens. ab ipsa voluntate non acquirit aliquo merito. Hanc mgr̄ ꝓbans dicit. ꝙ voluntas vt p̄fertur ꝑ gratiam p̄uenientē seu operantē mota ad bonum tūc dignior est. i. ipsa volūtas digniorē dn̄am. id est. gratiam nō p̄uenit sed sequit ipsam. quia nullū meritum volūtatis p̄cedit gratiā. sed ipsam gratiā ordine causalitatis bn̄ sequit. que quidē gratia opans est fides cū dilectiōe. Qḋ ꝓbat ꝑ beatū Augustinū. Ex quibus v̄bis manifeste exp̄mi. ꝙ ꝑ fidem iustificamur Et ꝑ ꝯsequens gratia opans. i. fides p̄uenit voluntatem seu meritū volūtatis. Cōtra qḋ obijcit magister duabus autoritatibꝰ. Tertia ꝓpositio ē hec. Gratia opans ⁊ coopans vna existens essentialiter f̄m diuersos eiꝰ effectus aliter dr̄. Hanc eni ꝓpositionem mgr̄ ꝓbās querit. Utrū grā opans ⁊ coopetās sint diuerse grē seu vna grā diuersis vocabulis designata. Et r̄ndens dicit ꝙ sit vna ⁊ eadē grā ⁊ idē donū. tn̄ ꝓpter diuersos effectꝰ est diuersis noībꝰ vocata. Nam inquantū liberat voluntatē a malo dr̄ opans. inquantū aūt adiuuat ad bonū vlterius faciendū dr̄ coopans. Et tn̄ in speciali.

De v̄tute qd sit. ⁊ qd sit actꝰ eius. a

Di. XXVII

Hic vidēdum est qd sit virtꝰ. ⁊ qd sit actus vel opus eiꝰ. Uirtꝰ est (vt ait Aug.) bona q̄litas mētis qua recte viuit. ⁊ q̄ nullꝰ male vtit. quā deꝰ solꝰ in hoīe opat. Ideoq̧ opus dei tn̄ est. sic de v̄tute iusticie Aug. docet sup illū locū psalmi. Feci iudiciū et iusticiā: ita dicēs. Iusticia magna v̄tus animi

Exemplū poꝰ

est. quā nō facit in hoīe nisi deꝰ. Ideoq̧ cum ait ꝓpha ex ꝑsona eccl'ie. Feci iusticiā. non ip̄am v̄tutē quā nō facit hō. s; opꝰ eiꝰ ītelligi voluit. Ecce apte insinuat h̄ ꝙ iusticia ī hoīe nō est opꝰ hoīs s; dei. qḋ ⁊ de alijs virtutibus itidem intelligendū est.

nꝰ qḋ iusticia qḋ ⁊ alijs itidem intelligedum est

De fide itidem dicit ꝙ nō est ex homine: sed ex deo tantum. b

Nam de gratia fidei Ephesijs scribēs apls. sūr fidē nō ex hoīe s; ex deo tn̄ esse asserit inquiēs. Grā estis saluati ꝑ fidē. ⁊ h̄ nō ex vob. dei eni donū ē. Qḋ a sanctis ita exponit. hec scz fides nō ē ex vi nature nr̄e. q2 donū dei pure est. Ecce et hic apte tradit ꝙ fides nō ē ex libertate arbitrij. siue ex arbitrio volūtatꝭ. qḋ supiorībꝰ ꝯsonat vbi dictū est. grām p̄uenientē vl' opantē esse virtutē q̄ voluntatē hoīs liberat ⁊ sanat Un̄ Augꝰ. in li. de spū ⁊ lr̄a ait. Iustificati sumus nō ꝑ liberā voluntatem. s; ꝑ grām xp̄i. nō ꝙ sine volūtate nr̄a fiat. s; volūtas nr̄a ōndit infirma ꝑ legē vt sanet grā voluntatem. ⁊ sana volūtas impleat legem.

Augꝰ. de spiritu ⁊ lr̄a.

De grā q̄ liberat volūtatē q̄ si virtꝰ est. nō est ex libero arbitrio. ⁊ sic nō ē motꝰ mētꝭ c

Si igit gratia que sanat ⁊ liberat voluntatē mētis hoīs v̄tꝰ est. vel vna vel plures. cū ip̄a grā non sit ex arbitrio voluntatis. s; eā potiꝰ sanet ac p̄paret vt bona sit. ꝯsequit vt virtꝰ nō sit ex libero arbitrio ⁊ ita nō sit motꝰ vel affectꝰ mētis. Cū omnis motꝰ vel affectꝰ mentis sit ex libero arbitrio. s; bonꝰ ex grā est ⁊ libero arbitrio. malꝰ v̄o ex libero arbitrio tn̄. Ut eni ait Augꝰ. in libro retractationū. Hō spōte ⁊ libero arbitrio cadere potuit: nō etiā resurgere. Idem in libro de duabꝰ aīabꝰ. Alie si libero ad faciendū ⁊ nō faciēdū motu animi careāt si deniq̧ his abstinēdi ab ope suo potestas nulla cōcedit eaꝝ pctm̄ tenere nō possumꝰ. Hic apte ōndit ꝙ motꝰ aī siue ad bonū siue ad malum ex libero arbitrio ē. Ioq̧ si grā vel virtꝰ motꝰ mētis est ex libero arbitrio ē. Si v̄o ex libero arbitrio vel ex pte ē. iā nō solꝰ deꝰ sine homīe eā facit. Propterea q̄dā nō inerudite tradūt v̄tutē esse bonā mētis q̄litatē. siue formā q̄ aīam informat. ⁊ ip̄a n̄ est motꝰ vl' affectꝰ aī s; ea liberū arbitriū iuuat: vt ad bonū moueatur ⁊ erigatur. ⁊ ita ex virtute et libero arbitrio nascitur bonus motus vel affectus animi. ⁊ exinde bonum opus procedit exterius

Augꝰ.

Hic aperit ad qd p̄dicta tēdat vt innotesceret an v̄tꝰ sit motꝰ mentis vel non

Per siḿe ostē dit· ⁊ est com paratio inter tria ⁊ tria

Sicut pluuia rigat terrā ⁊ germiet ⁊ fructū faciat· nec pluuia est terra· nec germen· nec fructꝰ· nec terra germen vel fructꝰ· nec germen fructꝰ· Ita gratis terre mētis nostre· i· libero arbitrio volūtati infundit pluuia diuine bn̄dictionis· i· inspirat gr̄a q̄ꝺ solus deꝰ facit· nō homo cū eo· qua rigat volūtas hoīs vt germinet ⁊ fructificet· i· sanat ⁊ p̄paratur vt bonū velit· s̄m q̄ꝺ dicit opans· ⁊ iuuat vt bonū faciat· s̄m q̄ꝺ dicit cooperās· ⁊ illa gr̄a virtꝰ nō incōgrue noiat· q꞉ voluntatē hoīs infirmā sanat ⁊ adiuuat·

Ex q̄ sensu dicunt ex gr̄a incipe bona merita· ⁊ de q̄ gr̄a hoc intelligat ¶ d

Cum ergo ex gratia

Qualiter intelligat cum ex sola gr̄a eē dicuntur

dicunt esse bona merita ⁊ incipe· aut intelligitur gr̄a gratis dans· i· deus· vel potiꝰ gratia gratis data· q̄ voluntatē homis p̄uenit· Nō eñ est magnū si hec a deo dicerent esse a quo sunt oīa· s̄ potiꝰ eius gr̄a gratis data intelligit ex qua incipiūt bona merita· que cū ex sola gratia esse dicant· nō excludit liberū arbitriū· quia nullū meritū est in hoīe q̄ꝺ nō sit p liberū arbitriū· Sed in bonis merendis cause p̄ncipalitas gratie attribuit q꞉ p̄ncipalis causa bonoꝝ meritoꝝ est ipa gr̄a· qua excitat liberū arbitriū ⁊ sanat atq꞉ iuuat voluntas hominis vt sit bona·

Qz bona voluntas gratie principalit est ⁊ etiam gratia est· sic ⁊ omne bonum meritum· ¶ e

Que ipsa etiā donū

Augꝰ

dei est ⁊ hoīs meritū· imo gr̄e· q꞉ ex gr̄a p̄ncipaliter est ⁊ gr̄a est· Unde Aug· ad Sixtum presbyteꝝ· Quid est meritū hoīs ante grāz· cū omne bonū nostꝝ meritū nō in nobis faciat nisi gratia· Ex gratia eñ vt dictū est que preuenit ⁊ sanat arbitriū hoīs· ⁊ ex ipō arbitrio p̄creat in aīa hoīs affectꝰ siue bonus motꝰ mētis· ⁊ hoc est p̄mū bonū hominis meritū

Qualiter bonum meritum in hoīe cōstituit· ⁊ q̄d sit primū bonum meritum

Sicut vbi gratia ex fidei virtute ⁊ homīs arbitrio generat in mēte motus quidē bonus ⁊ remunerabilis· s· ipsum credere· Ita ex charitate ⁊ libero arbitrio alius quidā motꝰ bonus p̄uenit· s· diligere: bonus valde· Sic de ceteris virtutibus intelligendū est· ⁊ isti boni motus vel affectꝰ merita sunt ⁊ dona dei quibus meremur· ⁊ ipsoꝝ augmentationem ⁊ alia que consequēter hic ⁊ in futuro nobis apponuntur·

Ex qua ratione dicitur fides mereri iustificationem ⁊ alia· ¶ f

Cū ergo dicitur fi-

des mereri iustificationē ⁊ vitā eternā ex ea ratione dictū accipit· q꞉ p actū fidei meret illa· Similiter de charitate ⁊ iusticia ⁊ de aliis accipit· Si eñ fides ipa virtꝰ p̄ueniēs diceretur esse mētis actꝰ qui est meritū: iā ipa ex libero arbitrio originē haberet· q̄ꝺ q꞉ non est· sic ꝺr esse meritū· q꞉ actꝰ est eiꝰ meritū· si tñ adsit charitas: sine qua nec credere nec sperare meritū ē vite· Uñ apparet vere q꞉ charitas est sp̄ussanctꝰ· q̄ anime qualitates informat ⁊ sanctificat· vt eis anima informet ⁊ sanctificet· Sine qua anime qualitas nō ꝺr virtus quia nō valet sanare animā·

De muneribus virtutum ⁊ de gratia que nō est sed facit meritum· ¶ g

Ex muneribꝰ itaq꞉

virtutū boni sumꝰ ⁊ iuste viuimꝰ· ⁊ ex gratia q̄ nō est meritū s̄ facit· nō tñ sine libero arbitrio p̄ueniūt merita nr̄a· s· boni affectus eorumq꞉ p̄gressus atq꞉ bona opa que deus remunerat in nob· ⁊ hec ipa sunt dei dona· Uñ Augustinꝰ ad Sixtū p̄sbyteꝝ· Cum coronat deꝰ merita nostra· nihil aliud coronat q̄ꝫ munera sua· Unde vita eterna que in fine a deo meritis p̄cedentibus redditur· quia ⁊ eadē merita quibus redditur non a nobis sunt· s̄ in nobis facta sunt per gratiam· recte ⁊ ipsa vita gratia nuncupat· quia gratis dat· Nec ideo gratis· quia non meritis datur· s̄ quia data sunt per gratiam ⁊ ipsa merita quibus datur·

Exponit quō intelligendū sit illud· bonus vsus liberi arbitrii virtus est

Epilogus vt alia addat· ¶ h

Ex premissis iam i

notescere nobis aliquatenꝰ potest· qualiter gratia p̄ueniens meret augeri· ⁊ alia· et q̄d ipa sit· an virtꝰ an aliud· ⁊ si virtꝰ· an sit actus vel nō· Ostēsum eñ est supra ex p̄te q̄rundā q꞉ ipa est virtꝰ· q꞉ virtꝰ nō est actꝰ· s̄ eiꝰ causa· nō tñ sine libero arbitrio· Uñ q̄ꝺ supra Augustinꝰ dixit bonū vsum liberi arbitrii esse virtutē: ita accipi pōt· i· actū virtutis· Alioq̄n sibi cōtradicere videret· qui etiā opꝰ virtutis supra dixit esse bonū vsum eoꝝ quibꝰ nō bñ vti possumus· in q̄bꝰ posuit liberū arbitrium· Si vero bonꝰ vsus liberi arbitrii opus virtutis est: iam virtꝰ nō est· Cū ergo bonū vsum eiꝰ virtutē esse dixit: nomine virtutis ipsiꝰ vsum significauit·

Quidē vsus est virtutis ꝛ liberi arbitrij. ꝟ virtutis pncipaliter. i

Idez nempe vsus

bon⁹ ex virtute est ꝛ ex libero arbitrio. sed ex ꝟtute ꝑncipalr̄. Et bon⁹ ille vsus i magnis bonis annumerād⁹ est. Illa aūt grā ꝑueniens que ꝛ virt⁹ est nō vsus liberi arbitrij est. ꝟ ex ea poti⁹ est bon⁹ vsus liberi arbitrij. que nobis est a deo: nō a nobis. Usus ꝟo bon⁹ arbitrij ꝛ ex deo est ꝛ ex nobis. ꝛ ideo bonū meritū est. Ibi eñ sol⁹ deus opaꝛ. hic deus ꝛ hō hoc meritū ex illa purissima grā ꝑuenit. qđ apl's notauit dicēs. Gratia dei sum id qđ sum. ꝛ grā eius in me vacua nō fuit. Sup quez locum Aug⁹. ita ait: Recte grām nominat. primū eñ solā gratiā dat de⁹. ꝛ nō nisi gratiam. cū nō ꝑcedunt nisi mala merita. ꝟ post ꝑ gratiam incipiūt merita bona Et vt ondēret etiam liberꝝ arbitriū: addit. ꝛ grā eius in me vacua nō fuit. Et ne ipa volūtas sine gratia dei puteꝛ aliquid boni posse: subdit. Nō aūt ego solus. s. sine grā. ꝟ gratia dei mecū. id est. cū libero arbitrio. Plane cū data fuerit grā: incipiunt esse nr̄a merita bona. ꝑ illā tñ: quia si illa defuerit: cadit homo.

> Quō grā ꝑueniēs q̄ virtus intelligiꝛ nō est li. ar. vsus sꝫ ex ea bonus vsus li. ar. et omnia bona merita

> Aug⁹. ꝺ grā ꝛ libe. arbi.

Alioꝝ sentētia hic ostendiꝛ qui dicunt virtutes esse bonos vsus liberi arbitrij. i. actus mentis. k

Alij vero dicūt vir

tutes esse bonos vsus naturaliū potentiarū nō tñ oñes. ꝟ tñmodo interiores q̄ in mēte sunt. Exteriores ꝟo qui ꝑ corp⁹ geruntꝛ: non ꝟtutes eē dicūt. ꝟ opa virtutū. Et iō q̄ Augustin⁹ dicit opus virtutis esse bonum vsum naturaliū potentiarū. de vsu exteriori accipiunt. Qꝫ ꝟo dicit bonū vsum liberi arbitrij virtutē esse. ꝛ in magnis numerari bonis. de vsu interiori intelligūt. Et ꝟtutes nihil aliud esse q̄ bonos affect⁹ vel mot⁹ mētis asserūt. quos de⁹ in hoīem facit nō homo. q꞉ licet illi mot⁹ sint liberi arbitrij. nō tñ esse queūt nisi de⁹ ipm liberet ꝛ adiuuet grā sua opante et coopante. quā dei gratuitā voluntatē accipiunt. q꞉ de⁹ est qui ꝛ operaꝛ in nobis velle et operari bonum.

> Qualiter ꝑdicta ꝟba augustini huic sententie conueniunt.

Quibus autoritatibus muniūt q̄ ꝟtutes sint motus mentis. l

Qꝫ autem virtutes

sint mot⁹ mētis: testimonijs sanctoꝝ astruūt. Dicit aūt Aug⁹. sup Iohem. Quid ē fides: Credere qđ nō vides. Credere aūt motus mētis est. Idē in lib. iij. de doctrina christiana. Charitatē autē voco motū animi. Si ꝟo charitas ꝛ fides mot⁹ animi sunt: virtutes ergo motus animi sunt. Quib⁹ ꝛ alij respondētes ꝑmissa verba Augustini ita intelligēda fore inquiūt. Fides est credere qđ nō vides. i. fides est virtus qua crediꝛ qđ nō videꝛ. Item Charitas est mot⁹ animi. i. gratia qua mouetur anim⁹ ad diligendū. Et q̄ hec ꝛ his similia accipiēda sint. ex his conijciꝛ q̄ alibi Aug. ait. Nam in ꝑmo libro questionū euāgelij inquit. Est fides qua creduntꝛ ea que nō videꝛ que ꝓprie dr̄ fides. Itē in. xiij. de trini. Aliud sunt ea q̄ creduntꝛ. aliud est fides q̄ creduntꝛ. Ex quib⁹ verbis sic argumētando ꝓcedunt. Aliud est credere. aliud illud quo creditur. Predictū aūt est fidē id esse quo crediꝛ. Sic ergo credere nō est fides q꞉ credere non est id q̄ crediꝛ. Addūt q̄ virt⁹ op⁹ dei tantū est quā ipe sol⁹ facit in nobis. Ipsa ergo non ē vsus vel act⁹ liberi arbitrij. ꝟ credere est act⁹ liberi arbitrij. nō est itaq̄ virt⁹. Premissis alijsq̄ rationib⁹ ac testimonijs innituntꝛ vtriq̄. Horum aūt iudiciū diligentis lectoris relinquo examini: ad alia ꝓperans.

> Quō alij huic rñdeant ꝑdicta determinantes

> Determinationem confirmant autoritatibus

> Haꝝ sniaꝝ iudiciū lectorib⁹ relinqꝛ.

Ista est distinctio. xxvij. hui⁹ secundi libri. qua quidem distinctione magister postq̄ egit de efficacia gratie liberi arbitrij generaliter. agit ꝺ efficacia virtutis specialiter. Et circa hoc tria facit. Nam primo tractat de virtute ostendens qualiter recte capiatur. Secundo agit de gratia ostendens q̄ sine ipa nemo ꝓprie mereaꝛ. Tertio repellit quandam sententiam que non recte circa virtutem opinatur. Primum quidem facit a principio distinctionis vsq̄ ibi. Cum ergo ex gratia. Secundū ab inde vsq̄ ibi. Alij ꝟo dicunt. Tertium vero vsq̄ ad finem distinctionis. In speciali sententia magistri stat in tribus propositionibus. quarum prima est hec. Uirtus que est bona mentis qualitas censenda non est actus neq̄ motus animi vere dicenda. Hanc eñ propositionem magister probans dicit. q̄ quedam sunt magna bona hominum. cuiusmodi sunt virtutes quibus nemo male vti potest. Quedam autem sunt bona minima. vt bona tempalia. quedam autem media. vt potentia anime. ꝛ illis quidez minimis ꝛ medijs bonis tam bñ q̄ male vti possunt homines. inter que media fm beatum Augustinum est liberum arbitrium. cuius vsum beatus Augustinus alicubi nominat opus virtutis. alicubi autē virtutem. ꝛ sic sibiipsi contrarius videꝛ. Quā contrarietatē magister soluens adducit rōnem quandā quapropter ipsam virtutē non esse actū. sed magis qualitatem probat. sic arguens. Causa virtutis in nobis de⁹ est ꝛ nosipsi sumus cuiuslibet actus nostri. ꝛ ꝑ ꝯsequēs vsus liberi arbitrij q̄ est act⁹ nr̄ nō est virt⁹. ꝛ grā cū sit virt⁹ vel ꝟtuti siл̄is. etiā non est act⁹ nr̄. Isti⁹ argumēti mgr̄ minorē supponit. maiorē aūt multipliciter ꝓbat. s. q̄ causa ꝟtutis in nobis sit de⁹. ꝛ q̄ virt⁹ sit bona q̄litas mētis qua null⁹ male vtitur. primo in cōmuni ꝑ virtutis diffinitionē. quā beat⁹ Aug⁹. ponit dicēs q̄ deus in nobis sine nobis opatur virtutem. que est bona mentis qualitas qua

recte viuitur & qua nullus male vtitur. Secundo pro-
bat eam in speciali de virtute iusticie. de qua beatus
Augustinus ait. quod nullus eam in homine efficit nisi deus.
Tertio probat eam specialiter de fide quam secundum apostolum so-
lus deus infundit. Et subdit quod omnis motus et effe-
ctus mentis ex libero arbitrio est. sed bonus quidem est
ex gratia & libero arbitrio simul. motus autem & effectus
malus ex libero arbitrio. quod probat autoritate beati Au-
gustini. Ex qua vna cum predictis infert. quod virtus non
est motus vel affectus animi. sed qualitas animam in-
formans quod de gratia que etiam virtus dici potest asserit
fore censendum. Secunda propositio est hec. Quis
absque libero arbitrio mereri non possumus. gratia tamen
principale merendi erit principium. Hanc magister po-
nens sententialiter dicit. quod quamuis nullum meritum sit in
homine quod non sit per liberum arbitrium. principalis tamen causa
merendi est ipsa gratia gratum faciens. sed non gratis
data que est donum dei. qua sanatur & iuuatur hominis
voluntas. vt sit bona & producat bonas operationes
& sic ex gratia & libero arbitrio quod est anime poten-
tentia procedit primus bonus motus mentis. cui cor-
respondet primum meritum hominis. Unde subdit quod
gratia est qua virtutes mereri dicuntur inquantum per
actus ipsa meretur. Et infert quod ex actibus virtutum
boni sumus & iuste viuimus. Et quod beatus Augusti-
nus in principio huius distinctionis dicit vsum liberi
arbitrii virtutem esse. ibi sumpsit virtutem pro actu vir-
tutis. quia alias sibiipsi contradiceret. Tertia pro-
positio est hec. Fides & charitas non sunt motus seu
affectus mentis. sed virtutes mentem mouentes. Hanc
magister probans recitat quandam opinionem quorun-
dam introductam ex verbis augustini. quibus vt su-
pra dictum est in prima propositione videtur dicere
Augustinus. quod vsus liberi arbitrii sit virtus & vsus virtutis
& dicit quosdam opinatos fuisse quod virtutes essent pro-
prie actus potentiarum naturalium. non tamen omnes
sed tantummodo interiores in mente. quas licet deus
faceret: nihilominus liberi arbitrii dicerentur esse. Sed
actus exteriores puta qui per corpus geruntur: dixerunt
esse proprie actus virtutum & non virtutes. Unde dixerunt
quod dictum beati Augustini quo dixit vsum liberi ar-
bitrii esse virtutem. intelligi deberet de motu siue de
actu interiori. quem ipsi virtutem dicebant. Quod confir-
mabant per hoc quod idem beatus Augustinus dicit su-
per Johannem quod fides est credere quod non vides. Cum
ergo credere sit motus mentis interior: videtur quod vir-
tus fidei sit interior mentis motus. Et similiter dice-
bant de aliis virtutibus fore iudicandum. Sed magister il-
lam opinionem remouens dicit beati Augustini auto-
ritates innuentes quod fides & charitas sint motus anime
seu mentis non esse sic intelligendas vt sonant. sed cum
dicit quod fides sit credere quod non vides hoc est ac si
diceret. Fides est virtus mouens ad credendum quod
non vides. & sic de singulis virtutibus conformiter est
Et tamen in speciali.

¶ Predicta repetit vt alia addat diffinitam
assignationem ponens de gratia & libero arbi-
trio contra pelagianos. a

¶ DI. XXVIII

Hoc vero icon

cusse & incunctanter teneamus li-
berum arbitrium sine gratia preue-
niente & adiuuante non sufficere
ad salutem & iusticiam obtinendam. nec meritis pre-
cedentibus gratiam dei aduocari. sicut pelagia-
na heresis tradidit. Nam vt ait Aug. in primo li-

¶ Aug. in li. de heresibus

retractationum. Noui heretici Pelagiani li-
berum sic asserunt voluntatis arbitrium. vt gratie dei
non relinquant locum. quam secundum merita nostra
dari asserunt. ¶ Pelagianorum heresis omnium
recentissima a pelagio monacho est exorta.
Ubi dei gratie qua predestinati sumus. & qua me-
ruimus de potestate tenebrarum erui. in tantum
inimici sunt. vt sine hac credant hominem posse
facere omnia diuina mandata. Denique pelagius
a fratribus increpatus quod nihil tribueret adiu-
torio gratie dei. ad eius mandata facienda.
non eam libero arbitrio preponebat. sed infide-
li calliditate supponebat dicens. ad hoc eam
dari hominibus. vt que facere per liberum ar-
bitrium iubentur facilius possint implere per
gratiam. Dicendo vtique facilius possint volu-
it credi. & si difficilius: tamen posse homines si-
ne gratia facere iussa diuina. Illam vero grati-
am dei sine qua nihil boni possumus facere.
non esse dicunt nisi in libero arbitrio. quod nul-
lis suis precedentibus meritis ab illo accepit
nostra natura. ipso ad hoc tantum iuuante nos
per suam legem atque doctrinam: vt discamus que
facere & que sperare debemus. Non autem
ad hoc per donum spiritussancti. vt que didi-
cerimus esse facienda faciamus. Ac per hoc di-
uinitus nobis dari scientiam confitentur. qua
ignorantia pellitur. charitatem autem negant
diuinitus dari qua pie viuitur. vt scilicet sit donum
dei scientia que sine charitate inflat. & non sit
donum dei ipsa charitas. que vt scientia non
inflet: edificat. Destruunt etiam orationes quas
facit ecclesia siue pro infidelibus & doctrine di-
resistentibus vt conuertantur ad deum. siue pro
fidelibus vt augeatur eis fides & perseuerent
in ea. Hec quippe non ab ipso accipere. sed a
seipsis homines habere contendunt. grati-
am dei qua liberamur ab impietate dicentes
secundum merita nostra dari. Paruulos etiam sine
vllo peccati originalis vinculo asserunt nasci

¶ Que sit heresis pelagianorum de gratia & libero arbitrio

¶ Hic ponit ea quibus suum confirmant errorem
verbis Augustini contra ipsum vtentes. b

Qui vero dicunt si-

ne gratia hominem per liberum arbitrium omnia
iussa implere huiusmodi inductionibus muniunt.
Si inquiunt non potest ea facere homo que iu-
bentur. non est ei imputandum ad mortem. Sicut
tu ipse Augustinus in lib. de libero arbitrio asseris.
Quis inquis peccat in eo quod nullo modo
caueri potest? Peccatur autem. Caueri er-
go potest. Hoc testimonio Augustini Pe-
lagius vsus est: disputans aduersus eum.

¶ Testimonium Augu. inducit Pelagius pro se

Retractatio Augustini

immo aduersus gratiam. sicut Aug⁹. in li. retractationum illud et alia huiusmodi retractans commemorat inquiens. In his atque huiusmodi verbis meis. quia gratia dei commemorata non est de qua tunc non agebatur. putant pelegiani suam nos tenuisse sententiam. sed frustra hoc putant. Voluntas quippe est qua peccatur et recte viuitur. quod his verbis egimus. sed ipsa nisi dei gratia liberetur et vitia superet et adiuuetur. recte a mortalibus viui non potest. Ecce apte determinat ex quo sensu illa dixerit inimicos gratie refellens.

Aliud testimonium Augustini ponit quo Pelagius pro se vtebatur. c

Similiter et innitebatur

Pelagius verbis Augustini contra gratiam que in libro de duabus animabus dicit. Peccati inquit reum tenere quemquam: quia non fecit quod facere non potuit. summe iniquitatis et insanie est. His auditis exilijt Pelagius dicens. Cur ergo paruuli et illi qui non habent gratiam sine qua non possunt facere mandata diuina rei tenentur: Hoc autem qua occasione dixerit: in lib. retractationum Pelagio respondens aperit. Id enim contra manicheos dixit. qui in homine duas naturas esse contendunt. vnam bonam ex deo. alteram malam ex gente tenebrarum. que nunquam bona fuit. nec bonum velle potest. quod si esset: non videretur ei imputandum esse si non bonum faceret.

Questio Pelagij

Determinatio Augustini

Aliud quod videtur contradicere gratie dei addit. d

Alibi etiam Aug⁹.

dicit quod huic gratie contradicere videtur qua iustificamur. Ait in libro contra adamantium manichei discipulum. Nisi quisque voluntatem suam mutauerit. bonum operari non potest quod in nostra potestate esse positum dominus docet vbi ait. Aut facite arborem bonam aut fructus eius bonos etc. Quod Aug⁹. in retractationibus non esse contra gratiam dei quam predicamus ostendit. In potestate quippe hominis est mutare in melius voluntatem sed ea potestas nulla est nisi a deo detur. de qua dictum est. Dedit eis potestatem filios dei fieri. Cum enim hoc sit in potestate quod cum volumus facimus. nihil tam in potestate quam ipsa voluntas est. sed preparatur a domino voluntas. eo ergo modo dat potestatem.

Determinatio Augustini in retractationibus.

Aliud testimonium eiusdem quod videtur aduersum. e

Sic etiam intelligendum

dum est quod in eodem ait. scilicet in nostra potestate esse: vt vel inseri bonitate dei. vel excidi eius seueritate mereamur. Quia in potestate nostra non est nisi quod nostram sequitur voluntatem. que cum preparatur a domino: facile sit opus pietatis etiam illud quod impossibile et difficile fuit.

Aug⁹. in li. de duab⁹ animabus

Aliud testimonium. f

In expositione quo

rundam propositionum epistole ad Roma. quedam Aug⁹. interserit. que videntur huic doctrine gratie aduersari. Ait enim. Quod credimus nostrum est quod autem bonum operamur illius est qui credentibus dat spiritumsanctum. et paulo post. Nostrum est credere et velle. Illius autem dare credentibus et volentibus facultatem bene operandi per spiritumsanctum. Que qualiter intelligi debeant Aug⁹. in lib. retractationum aperit dicens. Verum est quidem a deo esse quod operamur bonum. sed eadem regula vtriusque est et volendi scilicet et faciendi. et vtrumque ipsius est. quia ipse preparat voluntatem: et vtrumque nostrum est. quia non fit nisi volentibus nobis. Illa itaque profecto non dixissem. si iam scirem etiam ipsam fidem inter spiritussancti munere reperiri.

Aug⁹. in lib. retractationum qualiter hec accipi debeant.

Adhuc addit aliud quod videtur contrarium. g

Illud etiam diligenter

est inspiciendum quod Aug⁹. in li. sententiarum prosperi ait. scilicet quia posse habere fidem sicut posse habere charitatem. natura est hominum. habere autem fidem sicut habere charitatem gratia est fidelium. Quod non ita dictum est tanquam ex libero arbitrio valeat haberi fides vel charitas. sed quia aptitudinem naturalem habet mens hominis ad credendum vel diligendum que dei gratia preuenta credit et diligit quod sine gratia non valet.

Determinatio

Testimonio Hieronymi astruit quid tenendum de gratia et libero arbitrio. vbi triplex heresis indicatur. scilicet Iouiniani. Manichei. Pelagij. h

Id ergo de gratia

et libero arbitrio indubitanter teneamus quod Hieronymus in explanatione fidei catholice ad Damasum papam: iouiniani et manichei ac pelagij errores collidens docet. Liberum inquit sic confitemur arbitrium vt dicamus nos semper indigere dei auxilio. Et tam illos errare qui cum manicheo dicunt hominem peccatum vitare non posse. quam illos qui cum iouiniano asserunt hominem non posse peccare. Vterque tollit arbitrij libertatem. Nos vero

dicim⁹ hoīem sp̄ ⁊ peccare ⁊ nō posse peccare: vt semp̄ nos liberi ꝯfiteamur esse arbitrij. hec est fides quā in catholica ecclesia didicimus: ⁊ quā semp̄ tenuimus.

Ista est distinctio. xxviij. hui⁹ secūdi libri. In qua magister ostensa efficacia gratia in libero arbitrio hic agit de sufficientia liberi arbitrij sine gr̄a. Et tria facit. Nā primo exprimit pelagianoꝝ errorē. Secūdo subdit eoꝝ obiectiones ⁊ obiectionū solutiones. Tertio subiūgit veritatis affirmationē. Primū facit vsqꝫ ibi. Quī aūt dicūt. Secundū vsqꝫ ibi. Illud etiaꝫ diligēter. Tertiū abinde vsqꝫ ad finē distinctiōis. Et hoc in generali. In speciali sentētia magistri stat ī tribus ꝓpositionibus. quaꝝ prima est hec. Et si liberum arbitriū in merito habeat magnā virtutē. tamen sine gratia nō sufficit homini ad salutē. Hanc magister insinuans dicit ꝙ liberū arbitriū nō sufficit homini sine gratia ad salutē. Cuius pelagiana heresis oppositum videtur sentire. Nā pelagian⁹ monach⁹ a quo talis heresis denominatur. intantū de libero arbitrio presumebat ꝙ asserebat gratiam dei dari ſm eius merita. et etiā hominē posse implere mādata sine gratia. Unde increpatus a cōmonachis suis dicentibus. ad quid gratia tūc necessaria esset: si sine gratia possemus adimplere mādata. Quī rñdit ad hoc vt homo facilius cuꝫ gratia mādata dei adimpleri posset. Addidit etiam alia incōuenientia que dicebat ex hoc sequentia. scꝫ orationes quas faciūt etiā nihil conferre his pro quibus fiūt saltē infidelibus ⁊ peccatorib⁹. qꝛ ex sua ꝓpria voluntate cōuertuntur ad deum. ⁊ nō ex nostris orationibus. ⁊ ꝙ gratia datur ſm merita nostra. et ꝙ paruuli sine originali peccato nascuntur. qđ totū est hereticum. Secunda ꝓpositio est hec. Licet viatoribus liberū arbitriū sit innatū. tamen sine gratia nullus potest dei adimplere preceptū nec vitare peccatum. Hanc magister insinuans ponit quinqꝫ ratiōes. quibus heretici illi scꝫ pelagiani suā heresim confirmabant. Quaꝝ prima est talis. Homo p̄ solum liberum arbitriū sine gratia potest vitare peccatū ⁊ facere bonū. ergo potest per solū liberū arbitriū mereri. tenet consequētia ex hoc. ꝙ non imputatur homini culpa qđ vitare nō potest. Assumptū ꝓbant heretici autoritate beati Augustini. qua dicunt ꝙ voluntas est qua peccatur ⁊ qua recte viuitur. Et respondēs magister dicit beatū Augustinum illā autoritatē in libro retractationum glosasse. ⁊ dicit eam cū additione fore intelligendā. s. ꝙ voluntas qua peccatur ⁊ recte viuitur non potest ī bonū dirigi. nisi p̄ grāꝫ dei a petō mādata iuuetur. Secunda est. Si mādata dei sine gratia dei seruari nō possunt. tūc aliqui nō seruantes ea nō peccant. vt patet de paruulis natis in peccato originali sed consequēs est falsum. ⁊ ꝯsequentia patet autoritate beati Augustini dicentis. ꝙ nullus debet reputari reus: ideo quia non fecit qđ facere nō potuit. Et respondens magister dicit beatum Augustinū hoc verbum scripsisse ꝯtra manicheos qui po suerunt in hoīe duas esse naturas. vnam bonā. aliam malam. bonā a deo. malā vero a diabolo. qđ si ita esset tunc ſm illaꝫ malam naturā homo non posset facere bona. nec vnꝗ̄ posset bonū velle. ⁊ tunc hmōi non esset sibi imputandum ꝙ non faceret bonū nec etiam ꝙ esset malus. Tertia ratio est. homo resurgere potest a peccato sine gratia. igitur potest facere bonū sine grā. tenet cōsequentia. sꝫ assumptū patet autoritate beati Augustini. qua dicit mutare voluntatē est in potestate nr̄a. Et respondens magister dicit beatum Augustinum intellexisse ꝙ licet mutare voluntatē sit in potestate nostra. hoc tamē est a deo p̄ gratiam. Quarta rō est. homo potest credere in deum absqꝫ gratia. igitur ⁊c̄. consequentia tenet. Antecedens patet p̄ beatū Augustinum dicente ꝙ credere ⁊ velle est nostrū. Et respondet magister dicēdo ꝙ credere ⁊ velle dei ē principaliter. nostrū aūt ex consequenti. Quinta ratio ē. habere fidem est naturale homini. igitur homo sine gratia potest credere in deum ⁊ habere fidem. ⁊ p̄ consequens bene facere. Et rñdet magister dicens ꝙ habere fidem est naturale homini. p̄ hoc non plus intēdebat nisi ꝙ homo esset ſm sua naturalia aptus ad credendum ⁊ diligendum. ⁊ nihilominus credere ⁊ intelligere sine gratia esse non possunt. Tertia ꝓpositio est hec. Ex p̄dictis constat oēs hereticos illos errare qui dicunt nos ad bonū dei auxilio nō indigere. Hanc em̄ ꝓpositionē magister ponens dicit sententialiter illos hereticos errare qui ponunt hominem ꝓpter malam naturam non posse vitare peccatum. cuiusmodi fuerunt manichei. ⁊ etiam alios qui ponunt homines non posse peccare propter naturam bonaꝫ. sicut Iouinianū. quia ambe ille opiniones tollunt arbitrij libertatem. ſm quam vt tenet sententia catholica. homo semper potest peccare ⁊ non peccare. Et hoc in speciali.

Utrū homo ante peccatū eguerit gratia oꝑante ⁊ cooperante. a

Post hec considerandū est. vtrū homo añ peccatū eguerit grā oꝑante ⁊ cooperante: Ad qđ breuiter dicimus qꝛ nō cooꝑante tm̄. ſ etiā oꝑante gratia indigebat. nō quidē ſm oēm oꝑandi modū operantis grē. Operatur em̄ liberādo ⁊ p̄parādo voluntatē homīs ad bonū. Egebat itaqꝫ hō ea: nō vt liberaret voluntatē suā que peccati serua nō fuerat. ſ vt p̄pararet ad volendum efficaciter bonū qđ p̄ se nō poterat. Non em̄ poterat bonū mereri sine grā. vt Augustin⁹ in ench. euidēter tradit. Illā inquit immortalitatē in qua poterat nō mori natura hūana: p̄didit p̄ liberū arbitriū. Hanc vero ī qua non poterat mori acceptura ē p̄ gratiā. quaꝫ fuerat si nō peccasset acceptura per meritū. Quis sine gratia nec tūc vllū meritum esse potuisset. qꝛ ⁊ si ipsum peccatū in solo erat arbitrio constitutū. nō tamē iusticie habēde vel retinēde sufficiebat liberū arbitrium nisi diuinum p̄beretur adiutoriū. Ecce his v̄bis satis ostenditur ꝙ ante peccatū homo indigebat grā oꝑante ⁊ cooꝑante. Nō em̄ habebat quo pedē mouere posset sine grē oꝑantis ⁊ cooꝑātis auxilio. habuit tm̄ q̄ poterat stare.

DI. XXIX

Quod oꝑante ⁊ cooꝑāte eguerit. sꝫ oꝑante nō eguerit ſm omnē modum quo ipsa operatur

Aug. ī ench.

Quod hō añ lapsum v̄tutes habuerit. b

Preterea queri solet: vtrū hō añ lapsum v̄tutē habuerit: Quibusdā videtur ꝙ nō habuerit: id ita ꝓbare co-

nantib⁹. Justiciā inquiūt nō habuit. qꝛ pce-
ptū dei ꝯtempsit. nec prudentiā. qꝛ sibi nō p-
uidit. neqꝫ temperantiā. qꝛ aliena appetyt.
nec fortitudinē. qꝛ praue suggestioni cessit.
Quib⁹ rñdentes dicim⁹ eū quidē nō tūc ha
buisse has ꝟtutes qñ peccauit. ſ; añ. τ tūc ami
sisse. Qḋ multis sctōꝝ testimoniis cōprobat

Testimoniis sanctoꝝ affirmat hominez primum habuisse ꝟtutes

Ait eñ Aug. in quadā omelia. Adā perdita
charitate mal⁹ inuētus est. Itē. Princeps vi
tioꝝ dū vicit adā de limo terre ad imaginem
dei factū pudicitia armatū. tēperātia cōposi
tum. charitate splēdidū pmos parētes illis
donis ac tantis bonis expoliauit. pariterqꝫ
pemit. De hoc eodē libro ad Sabinum ait.

Amb.

Qñ adam sol⁹ erat nō est pꝛuaricat⁹. qꝛ eius
mēs deo adherebat. Suppꝰ. qꝫ dicit. Qꝛ hō
ante peccatū beatissim⁹ aurā carpebat ethe
ream. Sz quō sine ꝟtute beatissim⁹ erat? Au

Augustinus super Geñ.

gustin⁹ qꝫ sup Geñ. dicit. Adā añ peccatū spi
ritali mēte pditū fuisse. Nō est ḡ dubitanduz
hoiem ante peccatū virtutib⁹ fulsisse. ſ; illis
p peccatū expoliatū fuisse.

De eiectione hois de paradiso. c

In illi⁹ quoqꝫ pec-
cati penā eiect⁹ est de padiso in istū miseriaꝝ
locū. sicut in Geñ. legit. Nunc ergo ne forte
mittat manū suā τ sumat d ligno vite τ come
dat τ viuat in eternū. emisit eū de⁹ de padiso
voluptatꝭ. His ꝟbis insinuari videt q nunqꝫ
moreret: si postea de illo ligno sumpsisset.

Quō intelligendū sit illud ne sumat de li-
gno vite τ comedat τ viuat in eternum. d

Sz quia per pecca
tum iā mortuū corp⁹ habebat. illa ꝟba ex tali
intellectu accipi possunt. De⁹ modo irati lo-
quens: de homie supbo ait. Uidete ne forte
mittat manū suā τc. i. cauete vos angeli ne
comedat de ligno vite q indign⁹ est. de q si p-
stitisset comederet τ viueret in eternū. Sed
modo ppter inobedientiā indign⁹ est come
dere. Et sic ꝟbo dixit ita ope exhibuit. Emi-
sit eñ eū de⁹ de paradiso voluptatis in locuz
sibi congruū. sicut plerūqꝫ mal⁹ cū inter bo-
nos viuere cepit. si in meli⁹ mutari noluerit
de bonoꝝ ꝯgregatione pellit pōdere praue
consuetudinis pressus.

De flammeo gladio ante paradisum po-
sito. e

Ne vero ad illud
posset accedere: collocauit de⁹ añ paradisuz
cherubin τ flāmeū gladiū atqꝫ versatilez ad
custodiendā viā ligni vite. Qḋ iuxta lrām pt
hoc modo accipi. Quia p ministeriū angloꝝ
ignea custodia ibi ꝯstituta fuit. Hoc eñ p ce-
lestes potestates in padiso visibili factū esse
credendū est: vt p angelicū ministerium ibi
esset quedā ignea custodia. nō tñ frustra sed
quia aliqd significat de padiso spūali. Cheru
bin eñ interptat plenitudo sciētie. hec ē cha
ritas: qꝛ plenitudo legis est dilectio. Gladi⁹
aūt flāme⁹ pene tpales sunt. que versatiles
sunt. qꝛ tpa volubilia sūt. Illa ergo ad custo-
diam ligni vite ideo posita sunt añ padisum.
qꝛ ad vitā nō redit nisi p cherubin. s. plenitu
dinē sciētie. i. charitatē. τ p gladiū versatilē.
id est. tollerantiā passionū tpaliū.

An homo ante peccatum comederit d li-
gno vite. f

Potest autē queri.
vtrū de ligno vite añ pctm̄ comederit homo
De h Aug⁹. in li. de baptismo puuloꝝ. sic ait.
Recte pfecto intelligunt pmi hoies añ ma-
lignā diaboli psuasionē abstinuisse a cibo ve-
tito. atqꝫ vsi fuisse ꝯcessis. His ꝟbis ostendit
q de ligno vite añ pctm̄ sumpserint. quib⁹ p-
ceptum erat vt d omni ligno padisi comede-
rent. nisi de ligno scīe boni τ mali.

Quare nō sunt facti immortales si come
derunt de ligno vite. g

Quare ergo perpe
tua soliditate τ beata imortalitate vestiti nō
sunt. vt nulla infirmitate vel etate in deteri⁹
mutarent: Hanc eñ ꝟtutē naturaliter illud
lignū habuisse dicit. Sz forte h nō ꝯferebat.
nisi sepe de illo sumeret. Potuit ḡ fieri vt de
illo sumeret semel τ nō sepi⁹. q p aliquā mo-
ram in paradiso fuisse intelligit. cū scriptura
dicat eū ibi soporatū fuisse: qñ costa d latere
eius assumpta est. τ inde formata mulier. et
aīalia añ eū ducta. qb⁹ nomina imposuit.

Ista est distinctio. xxix. hui⁹ secundi libri. In
qua magister ostensa sufficiētia liberi arbitrij sine gra
tia in omnib⁹ generaliter. Agit de eiusdē insufficiētia
in primis parentibus specialiter. Et tria facit. Nam
primo agit de gratia quam adam in statu innocentie
habuit. Secundo de pena peccati p quam paradisuz
amisit. Tertio inquirit an etiam de ligno vite in statu
illo comedit. Primū facit a principio distinctionis.
vsqꝫ ibi. In illius quoqꝫ peccati. Secundū vsqꝫ ibi.
Potest autē queri. Tertiū vsqꝫ ad finē distinctionis
In speciali eñ sententia magistri stat in tribus ppo-

fitionibus .quaꝝ prima est hec. ¶ Primus homo in statu innocētie nō indiguit gratia ad expellendū maliciā. sed ⁊ gratia et charitate indiguit ad exercendū iusticiā. Hanc eñ ꝓpositionē magister ponēs querit duas questiones. quaꝝ prima est hec. Utrū primus homo indiguit gratia in statu innocentie tā operante ꝙ cooꝑante. Et respondet ꝙ indiguit vtraqꝫ gratia. non tñ indiguit gratia oꝑante ſm omnē operandi ei⁹ modū. Nam illa gratia operaẜ duobus modis. scꝫ liberando liberꝝ arbitriū a malo. ⁊ seruitute peccati. et ſm illū modū videlicet oꝑandi gratia oꝑante prim⁹ homo in statu innocētie nō indiguit. eo ꝙ sine peccato erat. Alia modo oꝑaẜ illa gratia ꝑparando hominis voluntatē ad bonū. ⁊ ſm illam eius oꝑationē primus homo ipsa indiguit. cum ei⁹ voluntas ꝑ se ī bonum efficaciter moueri nō potuit. qḋ ꝓbat magister autoritate beati Augustini. ¶ Secunda questio est hec. Utrū primus homo in statu innocētie habuit etiam ꝟtutes. Et respondet ꝙ aliquibus videẜ ꝙ non habuerit eas. qḋ hoc modo ꝓbant. iusticiam non habuit. quia ꝑceptū dei ꝯtempsit. prudentiā non habuit. quia sibi non ꝓuidebat. nec temꝑantiam habuit. quia aliena petijt. nec fortitudinē. quia praue suggestioni non restitit. Sed magister hmōi ꝯsuasioni rñsdens dicit. ꝙ licet adam qñ actualiter peccauit tunc illas ꝟtutes non habuit. nihilominus tamen habuit eas ante peccatū qḋ diuersis sanctoꝝ autoritatib⁹ cōfirmat. Ex cui⁹ questionis solutione patet ꝙ constat primū hominem in statu innocētie virtutes habuisse quas peccādo dr̄ abiecisse. ¶ Secunda ꝓpositio est hec. Prim⁹ parens ꝓpter peccati indignitatem fuit de paradiso expulsus ⁊ ꝓhibitus de ligno vite edere ꝓpter qḋ poterat si perstitisset in eternum viuere. Hanc ꝓpositionē magister insinuans dicit. ꝙ prim⁹ homo in penā sui peccati exclusus est a loco voluptatis. ⁊ ab esu ligni vite. ꝑ cui⁹ vsum in eternū poterat viuere. non quidē post pctm̄ de ipo edēdo. sed ante. Ubi soluit autoritatē Geñ. q̄ videẜ innui ꝙ etiā post peccatū si de ligno vite comedisset in eternū vixisset Et dicit ꝙ autoritas dicit. videte ne forte manū suaꝫ mittat ad lignū vite. ⁊ viuat in eternum. que sic glosanda est. Uidete vos angeli ne comedat de ligno vite quo indignus est. De quo si ꝯstitisset ⁊ comedisset viueret in eternū. Et subdit ꝙ ad impediēdū reditū hoīs in paradisum apposita est angelica ⁊ ignea custodia. s. cherubin ⁊ flammeus gladi⁹ atqꝫ versatilis ne post peccatum pateat hominibus illuc accessus. ¶ Tertia ꝓpositio est hec. Licet sit ꝓbabile adam ī statu innocētie comedisse de ligno vite. tñ q: frequenter eius vsus nō habuit immortalitatem nō obtinuit Hanc mgr̄ ꝓbans querit. Utrū ante peccatū etiā de ligno vite comederit. ⁊ si comederit quare nō fuit factus immortalis. Et rñdens dicit ꝙ comedit de ipo ante peccatū eo ꝙ omnia ligna ꝑter vnū sibi ad vsum fuerunt cōcessa. sed ex hoc non fuit effectus immortalitatis. q: non frequenter de ipso gustauit. Cū lignū illud cōferre immortalitatē non potuerat. nisi per frequentē eius vsum. Et tñm speciali.

¶ Qꝫ ꝑ adam peccatum ⁊ pena transijt ī posteros. a

DI. XXX

IN superioribus

insinuatū est licet ex parte nō eñ ꝑfecte sufficim⁹ exponere qualiẜ prim⁹ homo deliq̄rit. ⁊ quā ꝓ peccato penā subierit: quib⁹ adyciē

dum est pctm̄ simul ac penā ꝑ eū transisse in posteros. Sicut apls̄ ondit inquiēs. Sicut ꝑ vnū hoiem peccatū in hūc mundū intrauit: ita in oēs hoīes mors ꝑtransijt.

¶ Utrum illud peccatū fuerit originale vel actuale. b

Hic primo vidēdū

est. qḋ fuit illud pctm̄: originale scꝫ an actuale. ⁊ si de originali intelligaẜ. ꝯsequēter qḋ sit originale pctm̄. ⁊ quare dicaẜ originale. ⁊ q̄modo ꝑtrāsierit vel ꝑtranseat in oēs diligēter inuestigandū est. ¶ Quibusdā placuit ḋ peccato actuali ade illud accipe asserētib⁹ h̄ apostolū sensisse cū inferi⁹ ait. Sicut ꝑ inobedientiā vni⁹ hoīs peccatores ꝯstituti sūt multi. ita ⁊c. Euidēter inquiūt etiā ipso nomine exprimit apostol⁹ peccatū qḋ ꝑ vnū hominē intrauit in mundū. s. inobedientiā. Inobedientia vero peccatū actuale est.

Quidā illud accipiunt de actuali

¶ Quō intrasse in mundū dicunt. c

Hoc autē dicunt in

trasse in mundū nō traductiōe originis ſ similitudine ꝑuaricatiōis. omnesqꝫ ī illo vno peccasse dicūt. q: omnib⁹ ille vn⁹ peccādi exemplū extitit. Hoc male senserunt quidā heretici qui dicti sunt pelagiani. de qb⁹ Augustin⁹ in libro de baptismo ꝑuulorū cōmemorat dicēs. Sciendū est inq̄t hereticos q̄sdaꝫ q̄ noīati sint pelagiani dixisse pctm̄ ꝑme trāsgressionis in alios hoīes nō ꝓpagatiōe: sed imitatiōe trāsisse. Unꝯ etiā in ꝑuulis nolunt credere ꝑ baptismū solui originale peccatū. qḋ in nascentib⁹ nullū esse omino ꝯtendunt. Sed eis dr̄. q: si apls̄ peccatū imitatiōis nō ꝓpagationis intelligi voluisset. ei⁹ ꝑncipem nō adam ſ diabolū diceret. De q̄ in lib. Sapieñ. dr̄. Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terraꝝ. Et q: nō vult intelligi hoc eē factum ꝓpagatione ſ imitatiōe: ꝯtinuo subiūxit scriptura. Imitanẜ aūt eū qui sunt ex parte ipsi⁹ Imitanẜ q̄dē adā quot q̄t ꝑ inobediētiā transgrediunẜ mandatū dei. Sꝫ aliud est qḋ exemplū est volūtate peccātib⁹. aliud qḋ origo est cū pctō nascētib⁹. Nō est igiẜ accipiendū pctm̄ ade trāsisse in oēs imitatiōis tm̄ exēplo: ſ ꝓpagatiōis ⁊ originis vitio.

Hoc dicūt pelagiani.

¶ Hic aperit illud esse peccatum originale qḋ transit in posteros. d

Et ē illud peccatuꝫ

originale · vt apte Augꝰ · testať: qḋ p Adam transiuit in omnes per eius carnē vitiatā cōcupiscentialiter generatos·

Quid sit originale pctm̄ hic inquirit· e

Quod diligenter i=

uestigandū est · q̄d sit: De hoc em̄ sancti doctores sub obscuritate locuti sunt atqꝫ scolastici doctores varia senserūt· Quidā em̄ putant originale peccatū esse reatum pene p peccato p̄mi hoīs · i · debitū vel obnoxietatem qua obnoxij ꝛ addicti sumꝰ pene tpali ꝛ eterno p primi hoīs actuali peccato · qꝛ p illo vt aiūt omībꝰ debeť pena eterna · nisi p gr̄iam liberenť · Iuxta hoꝝ sniam oportet dici originale pctm̄ nec culpā esse nec penā · Culpam nō esse ipsi fatenť · pena qꝫ m̄ eos eē nō potest · Quia si debituꝫ pene originale pctm̄ est · cū debitū pene non sit pena · nec originale peccatū est pena · Qḋ etiā quidā eorū admittūt: dicentes in scriptura originale pctm̄ sepe noīari reatū · ꝛ reatū ibi intelligūt vt dictum est obnoxietatē pene · ꝛ ea rōe afferunt peccatū originale dici esse in puulis · qꝛ puuli p illo p̄mo peccato rei sunt pene · sicut p peccato iniqui parētis aliquando exulāt filij m̄ iusticiam fori·

Quorūdā ꝺ originali peccato opinio

Qꝫ originale peccatū est culpa autoritatibus probat· f

Sꝫ qꝫ origiale pec=

catū culpa sit · pluribus sanctoꝝ testimonijs edoceť · Sup Exo · vbi ḋꝛ · Primogenitū asini mutabis oue · Gregoriꝰ ait · Oēs in peccatis nati sumꝰ ꝛ ex carnis delectatōe ꝯcepti culpā originalē nobiscū traximus · vnde ꝛ voluntate nr̄a peccatis iplicamur · Ecce culpā originale dixit nos trahere · Vn̄ ꝯstat originale peccatū culpā esse · Augustinꝰ qꝫ ī libro de natura ꝛ gratia de hoc eodem sic ait · Omnes (vt ait aplus) peccauerūt · vtiqꝫ vel in se ipsis vel in adā · quia sine peccato nō sunt · vl̄ qḋ originaliter ꝯtraxerūt · vel qḋ malis moribus addiderūt · Peccatū em̄ primi hoīs non solū ipsum · ꝫ omne necauit genꝰ humanum qꝛ ex eo dānationē simul ꝛ culpā suscepimus Idē sup ps · l · Qḋ de corpe mortuo seminať cū vinculo peccati originalis nasciť ꝛ mortis · Ideo igiť se in iniqtatibꝰ ꝯceptū dicit dauid quia in oībus trahiť iniqtas ex adā ꝛ vinculum mortis · Nemo em̄ nasciť nisi trahēs penam ꝛ meritū pene · Meritū aūt pene pctm̄ est · Oīs ergo q̄ nasciť p carnis ꝯcupiscentiā

Gregoriꝰ

Augustinꝰ

peccatū trahit · Peccatū itaqꝫ originale culpa est: quā oēs ꝯcupiscētialiter ꝯcepti trahunt · Vn̄ in ecclesiasticis dogmatibꝰ scriptū est · Firmissime tene ꝛ nullatenꝰ dubites omnem hoīem q̄ p ꝯcubitū viri ꝛ mulieris ꝯcipitur cū originali peccato nasci: impietati subditū mortiqꝫ subiectū · ꝛ ab h̄ natura ire nasci filiū · a qua nullꝰ liberať nisi p fidē mediatoꝝ dei ꝛ hominū · His ꝛ alijs autoritatibꝰ euidēter ōndiť pctm̄ originale culpā esse · ꝛ in oībꝰ ꝯcupiscētialiť genitis trahi a parētibus·

In ecclesiasticis dogmatibus.

Quid sit qḋ ḋꝛ peccatū originale · s · fomes peccati · i · concupiscentia· g

Nūc superest vide

re q̄d sit ipsum originale peccatū: Qḋ cū nō sit actuale: nō est actꝰ siue motꝰ aīe vl̄ corpis Si eī actꝰ est aīe vel corpis · actuale vtiqꝫ peccatū est · Sꝫ actuale nō est · nō est g̊ actus vel motꝰ · Quid g̊ originale peccatuꝫ ḋꝛ: fomes peccati · s · ꝯcupiscētia vel ꝯcupiscibilitas · q̄ ḋꝛ lex membroꝝ · siue languoꝛ nature · siue tyrānus q̄ est in mēbris nr̄is · siue lex carnis · Vn̄ Augꝰ · in li · ꝺ baptismo puuloꝝ · Est in nobis ꝯcupiscētia que non est pmittenda regnare · Sunt ꝛ eiꝰ desideria q̄ sunt actuales ꝯcupiscētie q̄ sūt arma diaboli · q̄ veniūt ex languore nature · Languoꝛ aūt iste tyrannꝰ est qui mouet mala desideria · Si g̊ vis eē victoꝛ tyranni atqꝫ inermē inimicū inuenire · nō obedias ꝯcupiscētie male · His v̄bis ōndiť fomitē peccati esse ꝯcupiscentiā·

Augꝰ

Quid noīe ꝯcupiscētie intelligiť que dicitur fomes peccati· h

Nomie autē concu

piscētie nō actū ꝯcupiscēdi: ꝫ vitiū primum significauit: cū eā dixit legē carnis · Vn̄ idem ī tractatu ꝺ v̄bis aplī ait · Semp pugna est in corpe mortis huiꝰ · qꝛ ipa ꝯcupiscētia cū qua nati sumꝰ finiri non pōt qꝫdiu viuimꝰ · q̄tidie minui pōt: finiri nō pōt · Que aūt ē ꝯcupiscētia cū qua nati sumꝰ: Vitiū vtiqꝫ est qḋ puulum abilē ꝯcupiscere facit · adultū etiā ꝯcupiscentē reddit · Sicut em̄ in oculo ceci ī nocte vitiū cecitatis est si nō apparet: nec discerniť inter videntē ꝛ cecū nisi luce veniēte · sic ī puero vitiū esse nō apparet donec etatis prouectionis tps occurrat · Ex his dať intelligi: q̄d sit originale peccatū · s · vitiū ꝯcupiscentie qḋ in oēs ꝯcupiscētialiter natos p adā intrauit: eosqꝫ vitiauit · Vn̄ Augꝰ · in li · de baptismo puuloꝝ · Adā pter imitationis exemplū

Qꝫ p adam originale peccatū ī oēs intrauit · i · ꝯcupiscentia

occulta etiã tabe carnalis ɔcupiſcētie ſue·ta bificauit in ſe oẽs de ſua ſtirpe vēturos· Vñ aplus recte ait· In q̃ oẽs peccauerũt· Cir cumſpecte ⁊ ſine ambiguite dicit hoc aplus· Siue eñi intelligat̃ in quo hoĩe ſiue in q̃ pctõ ſanũ eſt· In adã eñi oĩes peccauerũt vt in materia· non ſolũ ei⁹ exẽplo vt dicũt pelegia ni· Oĩes eñi ille vn⁹ homo fuerãt·i·i eo ma terialiter erãt· Manifeſtũ eſt itaq̃ omnes ĩ adã peccaſſe q̃ſi in maſſa· Ipſe eñi p peccatũ corrupt⁹· quos genuit oĩes nati ſũt ſub pec cato· Ex eo igit̃ ſicut cũcti ɔſtituti ſunt pecca tores· ita ⁊ in illo vno peccato quod intrauit in mundũ recte oĩes dicunt̃ peccaſſe· quia ſicut ab illo vno hoĩe· ſic ab eodẽ vno pecca to imunes eſſe nõ poſſunt· niſi ab ei⁹ reatu p chriſti baptiſmũ abſoluãt̃· Alia ḡ ſunt ꝓpria peccata in quib⁹ tm̃ peccãt quoꝝ peccata ſũt Aliud hoc vnũ in quo omnes peccauerũt·i· ex q̃ oĩes peccatores inſtituti ſunt·

Aug⁹. in li. de baptiſmo puuloꝝ quõ intelligat̃ ĩ q̃ omnes pecca uerunt.

Aug⁹. de ba ptiſ. par.

Qđ ſit peccatũ in quo oĩes peccauerũt· ſcʒ originale qđ ex inobediẽtia ꝓceſſit· i

Hoc ẽ origiale pec

catũ quo peccatores naſcunt̃ oẽs ɔcupiſcen tialiter geniti· qđ ex adã ſiue ex ei⁹ inobediẽ tia emanauit ⁊ in poſteros demigrauit· Vñ apl's ɔſequẽter p inobedientiã vnius hoĩs multos dic̃ ɔſtitutos eſſe peccatores· que eſt actuale peccatũ· Cũ autẽ dixerit p vnum ho minẽ pctm̃ intraſſe in mundũ ⁊ in eo omnes peccaſſe: qđ de originali dictum eſſe oportet accipi·

Ex quo ſenſu dictũ eſt p inobediẽtiã vni⁹ multi ſunt ɔſtituti peccatores· k

Quod ergo ait per

inobedientiã vni⁹ multi ɔſtituti ſunt pctõres eo ſenſu dictũ eſſe intelligendũ eſt· q2 ex ino bediẽtia ade·ſ· ex peccato actuali ade ꝓceſ ſit originale peccatũ quo oẽs peccatores na ſcunt̃ vt ⁊ in illo eſſet: ⁊ in oĩes tranſiret·

Q2 peccatum originale in adam fuit ⁊ in nobis eſt· l

Unde Aug⁹. iulia-

no heretico nullũ pctm̃ in puulis eſſe ptẽden ti rñdens· apte aſſerit pctm̃ originale ex vo lũtate ade ꝓceſſiſſe· ac p ei⁹ inobedientiã in mundũ intraſſe· Querit eñi iulian⁹· ꝓquid peccatũ iuenit̃ in puulo: ita inqens· Nõ pec catiſte qui naſcit̃· Nõ peccat ille qui genuit·

Queſtio Iu liani.

Non peccat ille qui ɔdidit· Per quas igitur rimas inter tot p̃ſidia in nocẽtie peccatũ fin gis ingreſſuꝫ? Et rñdet ſancta pagina· Per vnũ hominẽ pctm̃ intrauit in mundũ· p vni⁹ inobedientiã ait apl's· Quid q̃rit ampli⁹? qđ querit apti⁹? Itẽ inq̃t iulian⁹· Si p hominẽ peccatũ intrauit ĩ mundũ: peccatũ vl' ex vo luntate eſt vel ex natura eſt· Si ex volũtate eſt: mala eſt voluntas q̃ pctm̃ facit Si aũt ex natura eſt: mala ẽ natura· Cui rñdeo· ex vo luntate peccatũ eſt· Querit forte· Vtrũ ori ginale peccatũ ex volũtate ſit? Rñdeo pror ſus ⁊ originale peccatũ ex voluntate eſſe· q2 hoc ex voluntate p̃mi hoĩs ſeminatũ eſt vt i illo eſſet· ⁊ in omnes tranſiret·

Reſponſio au guſtini

Queſtio Iu liani

Rñſio Aug.

Obiectio q̃rundã ɔtra id qđ ſupra dictum eſt omnes in adã fuiſſe hoĩes· m

Ad hoc autez q̄ di-

ximus in adã fuiſſe oẽs hoĩes· q̃dã verboꝝ ſectatores ſic obijciunt dicẽtes· Nõ oĩs caro que ab adã traducta eſt: in eo ſimul exiſtere potuit· q2 multo maioris q̃ntitatis eſt q̃̃ fue rit corp⁹ ade· In q̃ nec tot etiã athomi fuerũt quot ab eo hoĩes deſcenderũt· Quocirca veꝝ nõ eſſe aſſerũt ſubam vniuſcuiuſq̃ in p̃ mo fuiſſe parente·

Reſpõſio vbi aperit̃ qualiter fuerũt ĩ adã ſm rõem ſeminalẽ· ⁊ quõ ex eo deſcẽderint ſcʒ lege ꝓpagationis· n

Quibus responde-

ri põt· q̄ materialit̃ atq̃ cauſalit̃: nõ formalit̃ dr̃ fuiſſe ĩ p̃mo hoĩe: oĩe qđ in humanis cor porib⁹ naturalit̃ eſt· deſcẽditq̃ a p̃mo paren te lege ꝓpagatiõis ⁊ in ſe auctũ ⁊ multiplica tum eſt nulla exteriori ſuba in id tranſeũte· ⁊ ipm̃ in futuro reſurget· Fomentũ q̃dẽ h3 a cibis: ſ3 nõ ɔuertunt̃ cibi in humanã ſubam· que ſcʒ p ꝓpagationẽ deſcẽdit ab adã· Trãſ miſit eñi adã modicũ q̃d de ſuba ſua in corpa filioꝝ q̃ñ eos ꝓcreauit· i· aliq̃d modicum de maſſa ſube ei⁹ diuiſum eſt· ⁊ inde formatum corp⁹ filij· ſuiq̃ multiplicatiõe ſine rei extrin ſece adiectõe auctũ eſt· Et de illo ita augmẽ tato aliq̃d inde ſepat̃ vñ formant̃ poſteroꝝ corpa· ⁊ ita pgredit̃ ꝓcreatiõis ordo lege ꝓ pagatiõis vſq̃ ad finẽ hũani generis· Itaq̃ diligẽter ac ꝑſpicue intelligẽtib⁹ patet oĩes ſm corpa in adã fuiſſe p ſeminalẽ rõem· et ex eo deſcendiſſe ꝓpagationis lege·

Quõ p ꝓpa gationem de ſcendit

Autoritate ⁊ rõe ꝓbat̃ nihil extrinſecum

conuerti in humanã substantiã· o

Q vero nihil extri

secũ in hũani corpis naturã trãseat· veritas in euãgelio significat dicẽs· Omẽ qd intrat i os in ventrẽ vadit ⁊ in secessũ emittit. Qd etiã rõe ondi põt h mõ· Puer q statim post ortuz morit in illa statura resurget quã habiturus erat si viueret vsq ad etatẽ triginta annorũ nullo vitio corpis impedit⁹. Unde ergo illa substãtia que adeo pua fuit mortua· in resurrectione tã magna erit· nisi sui in se multiplicatione· Uñ apparet q etiã si viueret· nõ aliunde s in se augmẽtaret illa suba· Sic costa de qua facta ẽst mulier· ⁊ sicut panes euãgelici· Nõ inficiamur tñ qn cibi ⁊ humores i carnem ⁊ sanguinẽ trãseũt· Sz nõ in veritate hũane nature q a primis descẽdit parentibus· q sola in resurrectione erit· reliqua vero caro· in quã cibi transeũt tanq̃ supflua in resurrectione deponetur· que tamẽ ciboz aliarũq rerum fomentis coalescit·

Q cibi i carnẽ transeũt sz non in eam q descendit ab adam

Ista est distinctio· xxx· huius secũdi libri· In qua magister egit de peccato primoruz parentũ quo persona corrumpebat naturam. Incipit agere de peccato paruulorum quo natura corrumpit personam. Et tria facit. Nã primo ostendit esse tale peccatum i genere. Secundo manifestat ipsum in specie. Tertio respondet questioni ex dictis originate Primũ facit a principio distinctionis vsq ibi. Quod diligenter i uestigandum est. Secundũ vsq ibi. Ad hoc autem. Tertiũ vsq ad finẽ distinctionis. In speciali sententia magistri stat in tribus ppositionibus. quarũ prima est hec. Parentũ primorum primum originale actuale peccatum fuit mortale ⁊ ab eis in posteros deriuatum. Hanc magister intendens pponit q peccatum ⁊ pena peccati i posteros transeunt. ⁊ tale peccatum dixerunt quidaz esse peccatũ actuale ipsi⁹ ade quod probat autoritate apostoli dicentis q peccatũ quod p vnum hominem in mundũ intrauit sit inobedientia que videtur esse peccatũ actuale. vt dicit opinio ista. Alij vero sicut pelagiani dixerunt peccatuz quod in mundũ intrauit p adam etiam esse peccatum actuale. sed non ipsius ade. sed peccatum cuiuslibet hoĩs quod dicebant per adam in mundũ introductũ esse. non introductione originis. sed similitudine preuaricationis. eo q ille vnus omnib⁹ exemplũ reliqt. Sed illud non videtur bene consonũ. qz dato q peccatum originale diceretur solũ exemplũ peccati prescriti ad peccandũ: tunc deberet etiam dici q trãsiret a demone in homines qui primũ exemplum peccãdi reliquit. Et ipse tanq̃ primus in posteris a peccantibus imitatur. quod quia est inconueniens. ideo dicit magister esse tenendũ peccatũ ab adam transiuisse in posteros. non solum imitationis exemplo. sed propagationis ⁊ originis vitio. qd pbat p beatũ Augustinum apte dicentẽ. q originale peccatum transiuit ab adam in oẽs eos p eius carnem vitiatam ocupiscentialiter generatos. Secunda pposito est hec. Originalis culpa est quedã habitualis ⁊ vitiosa ocupiscentia excitans in nobis contra rõem desideria. Hãc magister insinuans dicit q peccatũ primi hominis ẽ sm veritatẽ culpa a primis parentib⁹ per originem in posteros traducta que culpa non est actus hominis sed quedam habitualis ⁊ vitiosa concupiscẽtia excitans in homine mala desideria. que qñq in sacra scriptura a sanctis doctoribus nominat languor nature. qñq lex membroz. qñq fomes peccati. qñq lex carnis qñq tyrannus. qñq ocupiscẽtia vel ocupiscibilitas Postea soluit duas difficultates cuiusdam heretici iuliani scz querentis. Primo quomodo peccatũ originale subintrat paruulos. cum nec ipse genitus nec generans peccet. nec conditor. Et respondet sm beatum Augustinum sententialiter dicentem. q odiosa primi parentis inobedientia est causa quare in nobis nata est fomes peccati ⁊ concupiscentia. Secundo q̃rit. an illud peccatum sit a natura vel a voluntate. Et respondet sententialiter dicens. q licet peccatuz originale sit in nobis necessariuz. tamen in primo parente qui ipsum traduxit fuit voluntarium. Tertia pposito est hec. Omnes qui descendunt ab Adam ppagationis lege fuerunt in lumbis eius semĩali seu materiali ratione. Hanc magister probans querit. q̃modo in adam potuerunt omnes homines sm carnẽ esse. cum nec tot athomi in ipso esse potuerunt: quot homines ab ipso pcesserunt. Et respondens dicit q omnes homines materialiter ⁊ causaliter in ipso fuerunt. quia aliquid ab ipso decisum est. a quo sine alterius additione per solam multiplicationẽ materie in seipsam corpus filij eius generatum ⁊ actum est. ⁊ sic per simile p decisionem factaz in posteros genus humanum multiplicatum est. ita q nihil omnino exterius aduenens transit in veritatẽ humane nature. qd pbat primo autoritate euangelij dicentis. Omẽ qd intrat in os in ventrẽ vadit. Secundo per hoc q omnes in resurrectione habebunt quantitatem pfectam sine alterius materie additione. Ex istis tamen nõ negat magister q alimentum transeat in carnem. sed negat q transeat in humane nature veritatem. Et tñ in speciali.

Quõ peccatũ originale a patrib⁹ transeat in filios· an sm animam an sm carnẽ· a

H unc superest

DI·XXXI

inuestigare qualiter illud peccatum a patrib⁹ traducat in filios scz an sm solã animã· an sm carnem· siue sm vtrũq: Putauerũt quidã sm animaz trahi peccatũ originalẽ· non solũ sm carnez· quia nõ solũ carnẽ sed ⁊ aĩam ex traduce esse arbitrati sunt· Sicut enĩ in generatione prolis de carne paterna substãtialiter trahit caro· ita etiã de gignẽdis anima· animã geniti essentialiter deduci ab his existimabat· Ideo q sic de corrupta carne: caro corrupta seminatur· ita etiã de anima peccatrice aĩma peccatrix corruptione originali infecta· ab illis trahi dicitur·

Opinio quorundã male credentium animas eẽ ex traduce

Predictã opinionẽ dãnat ⁊ q p carnẽ traducat peccatũ dr: ⁊ quõ oñdit· b

Hoc autẽ fides ca-

tholica respuit: ⁊ tanq̃ veritati aduersuz dãnat· que nõ animas s carnẽ solã sicut supius

dixim⁹ ex traduce esse admittit. Nō ergo ſm animā ſ ſm carnē solā peccatū originale tra ditur a parētibus. Est eñi peccatū originale (vt supra diximus⁹) ɔcupiscētia non quidē act⁹ sed vitiū. Ipsa ɔcupiscētia est lex membrorū vel carnis que est morbid⁹ quidā affectus vl̄ languor qui cōmouet illicitū desideriū id est carnalē concupiscentiā que lex peccati dicit̄. Que dicit̄ manere in carne. non quin in anima sit. sed quia per corruptionem carnis in anima sit.

Vñ Aug. ad Valerium

Quare ɔcu piscētia dr̄ eē in carne

Causam corruptionis carnis oñdit. ex q̄ in anima peccatū fit. c

Caro eniz propter

peccatū corrupta fuit in adā adeo vt cum añ peccatū vir ⁊ mulier sine incentiuo libidinis ⁊ ɔcupiscentie feruore possent conuenire: esſetqȝ thorus immaculat⁹. iam post peccatuz non valeat fieri carnalis copula absqȝ libidinosa concupiscētia. que semꝑ vitiuz est. ⁊ etiam culpa nisi excuset̄ ꝑ bona ɔiugij. In cōcupiscentia ergo ⁊ libidine cōcipitur caro formanda in corpus ꝓlis. Vñ caro ipsa que cōcipitur in vitiosa ɔcupiscentia polluit̄ et corrumpit̄. ex cuius cōtactu anima cū infundit̄ maculam trahit. qua polluitur ⁊ fit rea. id est vitiū ɔcupiscentie. q̄ est originale pctm̄.

Q ꝓpter corruptionē carnis q̄ est causa peccati dr̄ peccatū esse in carne. d

Ideoqȝ ipsum pec

catum dr̄ manere in carne. Caro ergo que ī concupiscētia libidinis seminat̄. nec culpam habet nec actū culpe: sed causaz. In eo ergo qd̄ seminat̄: corruptio est. In eo aūt ꝙ nascitur cōcupiscentia: vitiū est. Vñ Ambros⁹ d̄ verbis apostoli sic ait. Quō habitat peccatū in carne. cū nō sit substātia sed priuatio boni. Ecce primi hominis corpus corruptum est ꝑ peccatū. ipsaqȝ corruptio ꝑ conditionē offensionis manet in corꝑe. robur tenens diuine sentētie date in adam. cui⁹ cōsortio aīma maculat̄ peccato. Per id ergo ꝙ facti causa manet: inhabitare dicit̄ peccatū in carne. hec ē lex carnis. Idem Non habitat peccatum in anima: sed ī carne. quia peccati causa ex carne est: non ex anima quia caro est ex origine carnis peccati. ⁊ ꝑ traducē oīs caro fit causa peccati. anima vero non traducit̄. ⁊ ideo ī se causam peccati non habet. Aug⁹. quoqȝ ex carne peccatum animā contrahere in sermone quodā de verbis apostoli ostendit dicens. Vitium ɔcupiscentie est quod anima ex carne contraxit. Natura quippe humana non opere dei cū vitio primitus est instituta. sed ex voluntatis arbitrio priorum hominū venienti vitio est sauciata. ita vt non sit ī carne bonū. ſ vitiū quo inficit̄ anima.

Ambro.

Augustin⁹

De causa originalis peccati que est in carne: vtrū sit culpa an pena. e

Hic queri solz vtrū

causa peccati originalis que dicta est esse in carne culpa sit vel pena siue aliqd̄ aliud: Culpa esse non potest. quia culpa non est in re irrationali. Si enim culpa esset in carne ante infusionem anime: actualis esset vel originalis. Sed actualis ibi non est. nec originalis culpa est. quia ipsa causa est originalis peccati. Si aūt pena est. que est illa: passibilitas vel mortalitas vel alia corruptio: Hos eñi defectus carni inesse constat.

Q d̄ non sit culpa ꝓbat

Hic aperietur quid sit feditas tracta ex libidine coeuntium que vitium vel corruptio dici potest. f

Ad quod dici pōt.

quia multiplex defectus carnis: ⁊ precipue pollutio quedam. quam ex feruore coit⁹ parentum ⁊ ɔcupiscentia libidinosa contrahit caro dum concipit̄: causa est originalis peccati. que recte vitium siue corruptio carnis appellari potest. Que feditas maior videtur esse in carne cōcupiscentialiter traducta: q̄z in ea vnde traducitur. Et ꝙ vitium vel corruptio sit in carne ante coniunctionē anime effectu probatur: cum anima infundit̄ que ex corruptione carnis maculatur. Sicut in vase dinoscitur vitium esse cum vinum infusum acescit.

Inductu similium ostendit non absurde dici filios trahere peccatum a parentib⁹ etiam mundis. g

Ne autē miremur

⁊ intellectu turbemur audiētes peccatū originale filios traducere a parētibus tā per baptismū ab illo peccato mūdatis. diuersaꝝ similitudinū inductione id posse fieri insinuat Aug⁹. in li. de bapti. ſ par. ita inquiens. Quō ꝑputiū ꝑ circūcisionē aufert̄. manet tm̄ in eo quē genuerit circūcisi. Quō etiā palea q̄ ope humano tāta diligētia separ̄. manet tm̄ in fructu q̄ de purgato nascit̄ tritico. ita pctm̄ qd̄ ī

parentibus p baptismū mundat · manet in eis quos genuerūt · Ex hoc em̄ gignunt qđ adhuc vetustū trahūt · nō ex hoc q lex in nouitate ꝓmouit eos inter filios dei · Nō em̄ generāt parētes filios ſm illā generationem q denuo nati sunt · ſ potius ſm illā qua carnalr̄ ⁊ ipſi primū sunt generati ·

Quare dicatur originale hic dicitur cum epilogo · b

Jam oſtenſum eſt

quid ſit originale peccatū: ⁊ qualiter a parētibus in filios · ⁊ p carnē in aīam trāſeat · Ex quibus etiā innoteſcit quare dicat originale peccatū · ideo ſcʒ q ex vitioſa lege originis nře in qua ↄcipimur · i · carnis libidinoſa ↄcupiſcētia traducit: vt ſupra dictū eſt · Nō em̄ q ex carne tracta ab adā cōcepti ſumus · ideo pctm̄ traximus · quia ⁊ xp̄i corpus ex eadē carne formatū eſt · que ab adā deſcēdit: ſ eius cōceptus eſt celebratus nō lege peccati · i · cōcupiſcentia carnis · vñ ⁊ caro eius peccatrix nō fuit · immo opatione ſpūſſancti · Noſter xͦ ↄceptus non fit ſine libidine · ⁊ ideo non eſt ſine pctō · Qđ euidēter Aug9 · oñdit in libro de fide ad petrū dicens · Quia dū ſibi inuicē vir mulierqꝫ miſcent · ſine libidine nō eſt parentū concubitus ob hoc filiorū ex eorū carne naſcentiū non poteſt ſine peccato eſſe ↄceptus · vbi peccatū in puulos non tranſmittit ꝓpagatio ſed libido nec fecūditas humane nature facit homīes cū peccato naſci · ſ feditas libidinis quā homines habēt ex illius iuſtiſſima ↄdemnatione peccati · Jō beatus dauid ꝓpter originale peccatū quo naturaliter obſtricti ſunt filij ire · dicit · Jn iniquitatibus ↄceptus ſum · ⁊ in peccatis ↄcepit me mater mea · Ex hoc itaqꝫ apparet ex lege ↄceptionis traduci originale peccatum · q nisi ↄceptio ſic fieret in carne · aīa ex carnis ↄiunctiōe cō cupiſcētie vitium non traheret ·

Aug9 · in lib. de fide ad petrum

Obiectio quorundā nitentiū ꝓbare peccatum nō traduci ex lege coitus · i

Sed ad hoc oppo-

nit h̄ modo · Jn ipſo ↄceptu vbi dr̄ tranſmitti pctm̄ · ꝓpagat caro · nec tñ infundit aīa ſm phiſicos · ſ iā effigiato corpe · Qđ etiā Moyſes in Exod · apte ſignificat · vbi ait de pcuſſura mulieris pgnātis · Si qs inqt pcuſſerit mulierē pgnantē ⁊ abortū fecerit · ſi adhuc informe fuerit puerperiū: mulctabit pecunia · Si aūt formatū fuerit · reddat aīam p aīa · Formatū xͦ intelligit ꝓpria aīa aīatū · ⁊ informe qđ nondū habet aīam · Jn ipſo ergo ↄceptu cū caro ꝓpagat nondū infundit anima · Quō g ibi peccatū tranſmittit · cū pctm̄ non poſſit eſſe vbi aīa nō eſt? Ad qđ dici poteſt q in illo ↄceptu dr̄ pctm̄ trāſmitti · nō q peccatū originale ibi ſit · ſed q caro ibi ↄtrahit id ex quo peccatū fit i aīa cū infundit · Et vtrūqꝫ vocat ↄceptus · ſ · ⁊ cū caro ꝓpagat formāqꝫ corpis humani recipit · ⁊ cū aīa infundit · qđ aliqñ etiā dr̄ natiuitas · Vñ · qđ natū eſt in te · Proprie aūt natiuitas dr̄ in lucem editio ·

Reſpō cū ſolutione.

Jſta eſt diſtinctio · xxxj · huius ſecundi libri · Jn qua magiſter poſtq̄ egit de quiditate peccati originalis. agit de ipſius ↄtraductiōe. Et tria facit. Nā primo agit de modo quo tranſfunditur. Secundo ð cauſa q̄re traducitur. Tertio de rōe noīs quod ſortit. Primum vſqꝫ ibi. Hic ſolet queri. Secundum vſqꝫ ibi. Jam oſtenſum eſt. Tertiū vſqꝫ ad finem diſtinctionis. Jn ſpeciali ſententia magiſtri ſtat in tribus ꝓpoſitionibus. quarum prima eſt hec. Per carnem qua vitioſa concupiſcentia concipitur ⁊ anime vnit. ⁊ non p animā peccatum originale traducitur. Hanc magiſter inſinuans querit. Utrum peccatum originale traducit a parentibus in filios ſm ſolam carnē vel ſm ſolam animam. vel ſm vtrūqꝫ. Et reſpondens dicit quoſdam fuiſſe opinatos q peccatuʒ originale traducitur ſm animā ponentes animam ex traductione incipere. exempluʒ. ita q ſicut in generatione prolis caro filij ſubſtantialiter de carne patris trahitur. ita etiam anima filij de anima patris eſſentialiter generatur. Sed iſtam opinionem magiſter reſpuit tanq̄ fidei catholice contrariam. eo q peccatum non ſm animam ſed ſcđm carnem ſolam a parentibus trahitur. Nam in feruore libidinis concipit caro in corpus formanda ⁊ incorrupta polluitur. Ex contactu aīma cū infunditur contrahit maculam qua ⁊ ipſa polluitur. ⁊ ſic rea eſt vitij concupiſcentie: quod dr̄ peccatū originale. ⁊ dr̄ manere in carne non quidē ſicut in ſubiecto ꝓprio cū caro non poſſit eſſe ſubiectum culpe. ſʒ ſicut in cauſa ſeu virtualiter in carne contentū. Jſtas ſentētias ꝓbat magiſter autoritatibus beati Auguſtini ⁊ Ambroſij. Secunda ꝓpoſitio eſt hec. Peccatum originale quidā defectus ⁊ fomes peccati eſſe aſſerit quo anima carni vnita inficit. Hanc magiſter ꝓbans querit. Utrū talis carnis infectio ſit culpa vł pena. ⁊ q nō ſit culpa ꝓbat p hoc qđ eſt in ſubiecto irrationali. in quo culpa eſſe non poteſt. q etiam non ſit pena ꝓbat ex hoc q penalitatibus cōmuniter nō cōnumerat. Et reſpondet dicens. q ſit quidam carnis defectus ⁊ pollutio que recte vitium ſiue carnis corruptio nūcupari poteſt. que quidem feditas i carne ante coniunctionem anime fore approbatur. Nō ex hoc patet q anima dum infunditur ex corpis corruptione maculatur. Et ſubdit non mirum eſſe filios peccatum originale contrahere a parentibus iā mundatis. ſicut non miramur q ab homine circumciſo naſcitur homo preputiatus. ⁊ ex grano depurato creſcunt grana paleis circumſepta. Tertia propoſitio eſt hec. Jgitur vocatur peccatum originale. quia cōtrahit in ortu ex libidine. Hāc mgr̄ ꝓbans dicit. q illud peccatū ideo dr̄ originale. q ex vitioſa lege originis noſtre quo ↄcipimur ↄtrahit. ſ. ex carnis ſeminali cōmixtione cū feruore libidinis. ⁊ q ſolus chriſtus talē libidinē non habuit. ideo ſolus pctm̄ originale nō contraxit. Et tm̄ in ſpeciali.

Quõ originale pctm̃ dimittatur in baptiſmo·cũ ꝛ poſt ſit illa ↄcupiſcẽtia que dr̃ originale peccatum· a

Quoniã ſupra

DI· XXXII

dictũ eſt originale pctm̃ eſſe vitium ↄcupiſcẽtie: aſſignatũqꝫ quõ a parẽtib⁹ trahaṫ ꝛ originale dicaṫ·ſupeſt inueſtigare quõ in baptiſmo dimittaṫ cũ etiã poſt baptiſmũ remaneat cõcupiſcẽtia que añ fuerat· Vñ videṫ vł pctm̃ originale nõ eſſe ↄcupiſcẽtia·vel nõ remitti ĩ baptiſmo· Manet quippe vt ait Aug⁹·ĩ corpe mortis hui⁹ carnalis ↄcupiſcentia·cui⁹ vitioſis deſiderijs nõ obedire ꝑcipimur· Que tñ ↄcupiſcẽtia quotidie minuiṫ in ꝓficientibus ꝛ ↄtinentib⁹· Licet remanet cõcupiſcentia poſt baptiſmũ·nõ tñ dñaṫ ꝛ regnat ſicut añ· imo ꝑ gratiã baptiſmi mitigaṫ et minuiṫ·vt poſt dominari nõ valeat: niſi quis reddat vires hoſti eundo poſt ↄcupiſcẽtias· Nec poſt baptiſmũ remanet ad reatũ·qꝛ non imputatur in pctm̃·ſꝫ tm̃ pena peccati eſt· Añ baptiſmum vero pena eſt ꝛ culpa·

Aug. in li. de nuptiis ꝛ cõcupiſcentia

Q originale peccatum duobus modis dimittitur·ſcꝫ extenuatione ſui·ꝛ ſolutione reatus· b

Duplici ergo rõne

peccatũ originale dr̃ dimitti in baptiſmo·qꝛ ꝑ gratiã baptiſmi vitiũ ↄcupiſcẽtie debilitaṫ atqꝫ extenuaṫ·ita vt iam nõ regnet niſi conſenſu reddanṫ ei vires·quia ꝛ reatus ipſius ſoluiṫ· Vñ Aug⁹·in libro de baptiſmo ꝑuulorum· Gratia ꝑ baptiſmũ id agiṫ·vt vetus homo crucifigaṫ·ꝛ corp⁹ peccati deſtruaṫ·non ita vt in ipa viuentẽ carne cõcupiſcentia reſperſa ꝛ intiata repẽte abſumaṫ ꝛ non ſit·ſed ne obſit mortuo que inerat nato· Nã ſi poſt baptiſmũ vixerit in carne habet ↄcupiſcẽtiã cũ qua pugnet·eamqꝫ adiuuãte deo ſuperet·ſi tñ nõ inuacuũ gratiã eius ſuſcepit· Nõ itaqꝫ hoc ꝑſtaṫ in baptiſmo: niſi forte miraculo ineffabili creatoris·vt lex peccati q̃ eſt in mẽbris prorſus extinguaṫ ꝛ non ſit·ſꝫ vt quicq̃d mali a b hoĩe factũ·dictũ·cogitatumqꝫ eſt·totum aboleaṫ: ac velut factũ nõ fuerit habeatur· Ipſa ṽo ↄcupiſcentia ſoluto reatus vinculo: quo ꝑ illã diabolus animã retinebat·et a ſuo creatore ſeꝑabat·maneat in certamĩe

Autoritates de vno mõ remiſſionis

Ecce hic aperte oñdit ea ratione dimitti ĩ baptiſmo·non quia nõ maneat poſt baptiſmum·ſed quia reatus in baptiſmo aboletur

Deinde idẽ ipſe oſtendit eo modo etiam dimitti quia baptiſmi gratia concupiſcentia ipſa mitigaṫ ꝛ minuitur: in eodẽ libro ita dicens· Lex carnis quã apoſtol⁹ appellat peccatum cũ ait· Non regnet peccatũ in veſtro mortali corpe·non ſic manet in mẽbris eorũ qui ex aqua ꝛ ſpirituſancto renati ſunt·tãqꝫ nõ ſit ei⁹ facta remiſſio·vbi omnino plena fit remiſſio peccatoꝝ·ſꝫ manet in vetuſtate carnis tanqꝫ ſuꝑatũ ꝛ ꝑemptũ niſi illicito ↄſenſu qđammodo reuiuiſcat: ꝛ in regnum ꝓprium dominationẽqꝫ reuoceṫ· Hic apte inſinuaṫ ĩ baptiſmo ↄcupiſcentiã debilitari·ex quo ꝛ dr̃ dimitti: non ſolũ ideo qꝛ reatus ibi ſoluitur·

Autoritates de altero

Quẽ remiſſionis modũ alijs etiã plurib⁹ teſtimonijs ſcriptura edocet· Ait enĩ Aug⁹·cõtra Julianũ· Lex in membris eſt: vitium carnis eſt·qđ ex pena peccati ꝛ ex traduce mortis ꝑuenit· Sed lex iſta que eſt in mẽbris·remiſſa eſt regeneratione ſpirituali·ꝛ manet ĩ carne mortali· Remiſſa eſt·quia reatus ſolutus eſt ſacramẽto quo renaſcuntur fideles· Manet aũt: quia operaṫ deſideria contra q̃ dimicant etiã fideles· Idem ĩ ſermone quodam de concupiſcẽtia carnis· Per gratiã baptiſmatis ꝛ lauacrũ regenerationis ſolutus eſt ꝛ ipſe concupiſcentie reatus cũ quo eras natus·ꝛ quicq̃d antea cõſenſiſti male cõcupiſcentie·ſiue cogitatione·ſiue locutione·ſiue actione· Idem in libro de nuptijs ꝛ cõcupiſcentia· Concupiſcẽtia carnis licet in regeneratis iam nõ deputeṫ in peccatũ quecũqꝫ tamen proles naſcitur·obligata eſt originali peccato· Item· Dimittiṫ concupiſcẽtia carnis in baptiſmo·non vt nõ ſit: ſed vt non imputetur in peccatum· Hoc eſt enĩ nõ habere peccatũ·non eſſe reum peccati· Quomodo ergo alia peccata ꝑtereunt actu ꝛ remanent reatu·vt homicidiũ ꝛ ſimilia· Ita e conuerſo fieri poteſt vt concupiſcẽtia pretereat reatu ꝛ remaneat actu· Ex predictis euidẽter monſtratur quomodo peccatũ originale ĩ baptiſmo remittatur·

De feditate quã caro ex libidine coit⁹ cõtrahit: vtrũ in baptiſmo diluatur· c

Solet aũt hic que-

ri·vtrum ꝛ ipſa caro in baptiſmo ab illa feditate purgeṫ: quam in conceptione ex cõcupiſcentia libidinoſa cõtraxit? Quibuſdã videtur qꝫ ſicut anima a reatu purificaṫ·ita ꝛ caro ab illa pollutione purgaṫ· Ut ſicut duob⁹ compleṫ myſteriũ baptiſmi·ſ·aqua ꝛ ſpiritu ita ibi duo purgenṫ·anima ſcꝫ a reatu·ꝛ caro ab illa ↄtagione·quod quidem probabile eſt

Quid dicatur mũdatio carnis ab illa pollutione

Aliȷ ꝺo putāt tm̄ aīam ibi mūdari · carnez ꝺo non ab illa feditate purgari · Si ꝺo remanet illa feditas vſq₃ ad ꝓcreationē filiorum que fit i ꝯcupiſcētia carnis · videt̄ natura carnis magis ac magis corrumpi · ⁊ magis corrupta videt̄ caro ꝓlis ꝙ̄ parentis · q₂ de carne pollutionē quā habuit a cōceptu retinētitrahit̄ pollutā · ⁊ in concupiſcētia concipitur vnde ⁊ polluit̄ · ⁊ ita ex duplici cauſa cōtaminatur · Unde maior videt̄ pollutio carnis in prole ꝙ̄ fuerit in parēte · Ad qꝺ illi dicūt · q₂ licet caro ꝓlis ex carne feda ſeminetur · ⁊ in concupiſcētia concipiat̄ · non tamē feditatez maiorē trahit ꝙ̄ caro vnde ſeminat̄ habuerit · Quis etiā ſi fedior atq₃ immūdior ſit caro prolis · ⁊ ideo magis corrupta ꝙ̄ caro parentis · non inde (vt aiunt) fit preiudiciū veritatis · q₂ nec abſurdū eſſe dicunt · ſi carnis natura magis in poſterioribus corrupta trahatur · neq₃ ex ipſa magis corrupta aīma magis inficitur ·

Oñdit incon ueniētiā ꝯtra illos q̄ negāt

Rñſio illoꝝ.

Ex quo auctore ſit illa concupiſcētia · deo ſc₃ vel alio · d

Preterea queri ſolet

vtrū concupiſcētia que poſt baptiſmū remanet · ⁊ tantū penalitas eſt · ante baptiſmū vero pena erat ⁊ culpa · ex deo auctore ſit vl' ex alio? Ad quod breuiter reſpondētes dicimus · quia in quantū pena eſt deū habet auctorem · in quantū vero culpa eſt: diabolū ſiue hominē habet auctorem ·

Qua iuſticia anime mūde ex creatione illud pcm̄ imputet̄: cū nō poſſit vitare · e

Solet etiam queri

qua iuſticia teneat̄ illo peccato aīa innocēs a deo creata · cū non ſit in poteſtate ſua illud vitare? Non eīm p liberū arbitriū illud cōmutatur · q₂ nō ꝑus eſt aīa ꝙ̄ illi peccato eſt obnoxia · Ad hoc quidā dicūt ideo aīam reā eſſe illi⁹ peccati: licet mūda a deo ſit creata · quia cū infundit̄ corpi: ꝯdelectat̄ carni · ex q̄ peccatū ꝯtrahit · Q̄ ſi eſſet · iam nō originale ſꝫ actuale diceret̄ · Potius ḡ ideo recte poteſt dici imputari aīe illud peccatū qꝺ ex corruptiōe corpis ineuitabiliter trahit · quia vt ait Auguſtin⁹ in libro de ciuitate dei · Nō fuit corruptio corpis que aggrauat aīam cauſa primi peccati: ſꝫ pena · nec caro corruptibilis aīam peccatricē fecit · ſꝫ peccatrix aīa carnem corruptibilem fecit ·

Rñſio quundam falſa

Congrua reſponſio ⁊ ꝟa

Utrum illud peccatum ſit voluntarium vel neceſſarium · f

Illud etiam nō im

merito q̄ri poteſt · vtrū pcm̄ originale debeat dici voluntariū vel neceſſariū? Et neceſſarium poteſt dici · q₂ vitari nō poteſt · Uñ ⁊ ꝓpheta dicit · De neceſſitatib⁹ meis erue me · Et voluntariū nō incongrue appellat̄ · q₂ ex volūtate ꝓmi hoīs ꝓceſſit · vt Aug⁹ · in primo libro retractationū oñdit dicēs · Illud qꝺ in puulis dr̄ originale peccatū cū adhuc nō vtāt̄ libero arbitrio volūtaris · nō abſurde vocatur voluntariū · q₂ ex ꝓma hoīs mala volūtate contractū: factū eſt quodammodo hereditarium ·

Q' voluntarium poteſt dici ⁊ neceſſarium

Quare de⁹ aīam corpi iungit ſciens eam inde maculari · ⁊ ideo damnari · g

Si vero queritur.

cur de⁹ q̄ fecit aīam ipam ſine macula · et ſcit eā ex corpis ꝯiunctiōe maculā peccati ꝯtrahere · ⁊ aliq̄ñ añ baptiſmū ſeiungi ab ipſo corpore: ⁊ ſic dānari · eā corpi iūgit? Rñdem⁹ ex altitudine iudicioꝝ dei id ꝓuenire · ⁊ nec iniuſte id a deo fieri · Ipſe eīm nō incōgrue humane ꝯditionis modū quē a ꝓncipio inſtituit · licet peccata hoīm interceſſerint · ſine īmutatione ꝯtinue ſeruat · Corpa de materia a ꝓncipio ſine vitio facta fingens: animaſq₃ de nihilo creans · eorūq₃ ꝯiunctione hoīem ꝑficiens · Cū ergo vtraq₃ hoīs natura a deo ſine vitio ſit inſtituta · licet a ſe peccato ſit viciata nō ideo īmutabilis de⁹ humane ꝯditionis ꝓmariā legē mutare debuit ſiue ab hominum multiplicatione deſiſtere ·

An aīa ſit talis qualis a deo creat̄ · h

Hic a quibuſdam

q̄ri ſolet · vtrū aīa talis ſit añ baptiſmū qual' a deo creat̄? Q̄ꝺ nō eſſe ꝓbare conāt̄ hoc mō · Aīa in corpe creat̄ · in cui⁹ ꝯiūctiōe pctō maculat̄ · Q̄cito ḡ eſt: pcm̄ h₃ · nec prius fuit ꝙ̄ pcm̄ habuerit · nō eſt ḡ talis q̄lis a deo creat̄ · Creat̄ eīm a deo inocēs ⁊ ſine vitio · ⁊ nūꝙ̄ tal' eſt · Ad qꝺ dici pt̄ · q₂ nō oīno talis eſt q̄lem eam de⁹ fecit · De⁹ eīm bonā eā fecit · ⁊ bonitatem ei ſine corruptione indidit · Et dicit̄ illa naturalis bonitas quā in creatione a ꝯditore ſuſcepit · quā bonitatē ꝓpter pcm̄ penit⁹ nō amiſit · ſꝫ viciatā habuit · quā de⁹ tm̄ ſine vitio fec̄ · Si enim res bona non eſſet aīa · in ea malū eē neq̄z · cū ñ poſſit malū eē niſi i bono

Q' nō q̄dā ꝓbant non eſſe talem

Solutio

vt post dicet. Nõ ergo omnino talis est aĩma qualis a deo ẽ creata. Sic quis polluras habens man⁹ nõ tale habuit pomũ quale ego dedi mũdis manib⁹. Ego eñ dedi mũdum.

An anime ex creatione sint equales in donis naturalibus. i

Illud quoqꝫ nõ incongrue q̃ri solet. Utrũ oĩes aĩe ex creatione equales sint. an alie alijs excellẽtiores? Plurib⁹ nõ irrationabiliter videt̃ q̃ ex ipsa creatiõe alie alijs excellãt in naturalibus donis. vt in essentia. alia alijs sit subtilior. et ad intelligendũ memorandũqꝫ abilior. vt pote acutiori ingenio ꝛ pspicatiori intellectu pdita. Qð nõ improbabiliter dr̃: cũ in angel' ita fuisse ↄstet. Et licet naturalib⁹ donis alie pre alijs polleãt. ꝛ tñ añ baptismũ a corpe discedentes parẽ penã. ꝛ post baptismũ statim eq̃lem coronã sortiunt̃. q: ingenij acumen vel tarditas. premiuꝫ vel penam in futuro non collocat.

Ista est distinctio. xxxij. huius secundi libri. In qua magister postq̃ egit de peccati originalis q̃ditate ꝛ traductione. agit de ei⁹ remissiõe. Et tria facit. Nam primo ostendit quomodo peccatum per baptismum remittitur. Secundo qualiter a deo causat̃. Tertio qualiter ad voluntatẽ comparat̃. Primũ vsqꝫ ibi. Preterea queri solet. Secundũ vsqꝫ ibi. Illõ etiam nõ. Tertiũ vero vsqꝫ ad finem distinctõis In speciali sentẽtia magistri stat in tribus ꝓpositionib⁹. quaꝝ prima ẽ hec. Quis in baptismo remaneat cõcupiscentia gratia exercitij vt pena eius. tñ potestas libidinis ꝑ gratiam christi minuit̃ ne regnet vt culpa. Hanc magister ꝓbans querit duas questiones quaꝝ prima est. Quomodo peccatũ originale per baptismum remittatur cũ concupiscentia remaneat ĩ baptismo: etiam ꝛ post baptismum. Et respondens dicit q̃ hoc est ideo. quia post baptismũ concupiscẽtia minuitur eo q̃ regnare ꝛ dominari prohibetur. et reatus ꝑ gratiam baptism tollitur. Unde sicut peccata actualia ꝛ similia vt homicidium ꝛ similia: transeunt actu ꝛ remanent reatu. sic econtra est de peccato originali quod in baptismo transit quantũ ad reatum. sed manet actu inquantũ concupiscẽtia manet. Secunda questio est. Utrũ caro purgetur in baptismo a feditate sua quã libidinosa concupiscentia traxit. Et respõdet q̃ ẽm aliquos non solũ anima. sed etiaꝫ caro a sua feditate in baptismo purgat̃. eo q̃ aliqua vt dicũt ad illam purgationẽ ordinant̃. ẽm alios vero solum purgatur feditas anime: ꝛ nõ carnis. ꝛ que istaꝝ opinionum verior sit magister non determinat. sed ꝓcedit ĩ questione. Secunda ꝓpositio est hec. Pene qua iuste punit̃ post baptismũ peccator deus ipse ẽ principalis conditor ꝛ impator. Hanc magister probans q̃rit duas q̃stiones quaꝝ prima est hec. Utrum originalis concupiscẽtie deus sit causa. Et respondẽs dicit sic. Nam concupiscẽtia illa que post baptismũ est ꝛ pena ꝛ culpa. Inquantũ ergo est pena est a deo auctore tanq̃ iuste inflicta. Inquantũ autem culpa est. sic a diabolo est ꝛ a primo hoĩe peccãte. Secunda q̃stio est. Quare peccatum originale imputatur aĩme. que tamen eius contractionem vitare non potest. Et respondet q̃ hoc non fit ideo. quia anima cõdelectet̃ carni infecte cui ea infundit̃. Quis tamen hoc quidaꝫ dixerunt. sꝫ ꝓuenit ex peccato primi parentis. Cui⁹ anima peccatrix efficit carnem corruptibilem ꝛ peccatricem. quia si esset ex delectatione anime quãdo carni vnitur seu infundit̃. tunc non esset originale peccatum. sed magis actuale. Tertia ꝓpositio est hec. Quis originale peccatum sit malum necessariuꝫ eo tamen q̃ a prima hominis voluntate peruenisse tenetur dicit̃ voluntariũ. Hanc magister probans querit quattuor questiones. Prima est. Utrũ peccatũ originale sit voluntariũ vel necessariũ. Et rñdens dicit q̃ sit necessarium. eo q̃ vitari nõ potest. Etiã est voluntariũ. eo q̃ a volũtate primi hoĩs ꝓcessit. Secunda questio est. Quare deus animam carni infundit: per quam p̃sciuit eã eẽ maculandã. Et respondet q̃ hoc ideo fecit vt saluetur ꝓpagationis humane institutio. Vel dicit q̃ hoc remittendũ est diuinorũ iudiciorum altitudini. Tertia questio est. Utrũ anima duꝫ corpori infunditur sit talis qualis a deo creatur. Et respõdet q̃ non sit omnino talis. quia a deo creatur munda. sed ex coniunctione ad carnem maculam contrahit. Quarta questio est. Utrum omnes anime sint simpliciter equales a deo create. Et respõdet q̃ non. quia inequalia naturalia receperunt ĩ ipsarum creatione. sicut ꝛ angeli. quod magister probat diuersorum sanctorum autoritatibus. Et tantum in speciali.

An peccata omniũ p̃cedentiũ patrũ puuli originaliter trahãt vt peccatũ ade. a

Predictis ad-

DI. XXXIIII

iiciendũ videtur an peccata p̃cedentiũ patruꝫ ad paruulos transeant. sicut illud primi hominis delictũ in omnes carnaliter genitos diximus redundasse. ꝛ si parentũ transeunt in paruulos. vtrũ omniũ qui fuerũt ab Adã vsqꝫ ad ipsos. an aliquoꝝ ꝛ non omniũ?

Quid sup hoc Aug⁹. in enchiridion dicere videtur. b

De hoc Aug⁹. in enchiridion ambigue disserit. videtur enim approbare peccata parentũ precedentium imputari paruulis. non omniũ tamen qui fuerunt ab Adam. ne importabili ꝛ nimia sarcina in pena eterna grauarent̃ paruuli. s̃ tantum eorũ parentũ qui eos a quarta generatione precesserunt. Quod confirmat illis ṽbis quibus in Exod. domin⁹ ait. Ego sum deus visitans iniquitates patrũ vsqꝫ in tertiaꝫ ꝛ quartã generationẽ. quasi peccata parentum proximorũ tantũ paruulis imputẽtur ꝛ non alia. quod est per moderationẽ diuie misericordie.

Eorum ponit documenta qui dicũt trãsire in ꝑuulos parentũ delicta. c

Et q non illud solũ

p̃mi hoīs delictũ paruulos teneat ſ etiā alia illi quib⁹ ita videt̃ ex eo ꝯfirmāt· q etiā puuli nō modo maiores dicunt̃ baptiſari ī remiſſionē peccatoꝝ p pluralē numeꝝ nō p ſingularem in remiſſionē peccati· Et Dauid de legitimo matrimonio ꝓcreatus dicit· In iniquitatibus ꝯcept⁹ ſum: ⁊ in peccatis ꝯcepit me mater mea· Non dicit in iniqtate vel peccato· Uñ putāt non tm̃ illud vnũ peccatũ originale· ſed etiā plura que in peccato ade reperiri poſſunt· ⁊ alia parentũ peccata paruulis imputari·

¶ Q in illo vno primo peccato plura reperiuntur· d

Q vero in actuali

peccato ade plura notari valeāt pctā· Aug⁹ in ench· inſinuat· Poſſunt inqt intelligi plura peccata in vna trāſgreſſione ade· ſi in ſua quaſi mēbra diuidat̃· Nā ⁊ ſupbia eſt illic· q homo in ſua pot⁹ eſſe q̃ dei poteſtate dilexit Et ſacrilegiũ· quia deo non credidit· Et homicidiũ· q ſe in mortē p̃cipitauit· Et fornicatio ſpiritalis quia integritas mētis humane ſerpētina ſuaſione corrupta eſt· Et furtum· quia cib⁹ ꝓhibit⁹ vſurpatus eſt· Et auaricia quia plus q̃ ſufficere illi debuit appetiuit· ⁊ ſi qd aliud in hoc vno peccato inueniri poteſt·

¶ De parentuz pctis an puulos teneant

Deinde de parentũ p̃cedentiũ peccatis· vtrũ puulis imputent̃: magis opinādo q̃ aſſerendo diſceptat ita inquiēs· Parentũ peccatis paruulos obligari non ſolũ primorum hominũ· ſ etiā ſuoꝝ d quib⁹ ipſi nati ſunt nō improbabiliter dr· Illa quippe diuina ſententia: reddā peccata patrũ in filios· tenet eos ante regenerationē vſq adeo: vt etiā de legitimo matrimonio ꝓcreatus dicat· In iniquitatib⁹ cōceptus ſum: ⁊ in peccatis ꝯcepit me mater mea· Non dixit ī iniquitate vel in peccato· cũ ⁊ hoc recte dici poſſet· Sz iniquitates ⁊ peccata dicere maluit· q ⁊ ī illo vno qd in omnes hoīes ptranſijt· atq tā magnũ eſt vt eo mutaret̃ humana natura· reperiūt̃ ſicut ſupra diſſerui plura peccata· ⁊ alia parētum q̄ non ita poſſunt mutare naturā: reatu obligant filios: niſi gratia dei ſubueniat· Sz de peccatis alioꝝ parentũ quib⁹ ab ipſo adā vſq ad patrē ſuũ ꝓgenerationib⁹ ſuis quiſq ſuccedit· non īmerito diſceptari poteſt· vtrũ omniũ malis actib⁹ ⁊ mltiplicatis delicti originalibus qui naſcitur implicetur· vt tanto peius: quanto poſterius quiſq naſcatur· An ꝓpterea de⁹ in tertiā ⁊ quartā generationem de peccatis parentũ poſteris eoꝝ cōminet̃· q irā ſuā quantũ ad ꝓgeneratorum culpas non extēdit vlteri⁹ moderatione miſerationis ſue· ne illi quib⁹ regenerationis grā non ꝯfert̃· nimia ſarcina in ipſa eterna dānatione p̃merent̃· ſi cogerent̃ ab ipſo initio generis humani· omniũ p̃cedentiũ parentũ ſuoꝝ originaliter peccata ꝯtrahere· ⁊ penas ꝓ eis debitas pēdere· An aliquid aliud de re tanta ſcripturis ſanctis diligenti⁹ pſcrutatis ac tractatis valeat vel non valeat repiri· temere affirmare non audeo· Ecce pſpicuũ fit lectori Auguſtinũ ſupiora dixiſſe non aſſerēdo· ſ diuerſoꝝ opiniones referendo·

¶ Vide opiniones varias

¶ Oſtendit Auguſtinum ſibi fore ꝯtrarium ſi id ſentiret· e

Alioqui ſibiipſi cō-

tradicere oſtenderet̃· q in eodē libro omniũ mitiſſimā dicit eſſe penā paruuloꝝ q originali tantũ tenent̃ peccato· his v̄bis· Mitiſſima ſane pena eoꝝ erit qui p̃ter peccatũ qd originale ꝯtraxerūt: nullũ inſup addiderūt· ⁊ ī ceteris q addiderūt: tāto quiſq ibi tolerabiliorem habebit dānationē· q̄nto hic minorē habuit iniquitatē· Ecce hic apte dicit puulorũ penā omniũ aliarũ penarũ eſſe leuiſſimam· Q ſi eſt: non ergo peccatis patrũ p̃cedentium obligant̃: niſi ade· Si eñ ꝓ peccatis parentũ actualib⁹ eternaliter punirēt̃ ⁊ ꝓ ſuo originali· nō iam min⁹ ſ forte magis q̃ ipſoꝝ parētes punirent̃· Nō ergo ꝓ peccatis parētũ actualib⁹· nec etiā ꝓ actualib⁹ p̃mi parentis· ſ ꝓ originali qd a parentib⁹ trahit̃· puuli damnabunt̃· ꝑ eo nullā aliam ignis materialis vel cōſcientie vermis penā ſenſuri· niſi q dei viſione carebūt in ꝑpetuũ· Uno ergo et nō plurib⁹ peccatis puuli obligati ſunt· Uñ etiā ea quib⁹ illa opinio muniri videt̃· ſcz q peccata ⁊ iniqtates in puulis aliq̄ ſcriptura eſſe ſignificat vtēs plurali numero· ita determinat Auguſtin⁹ in eodē libro· Quia in ſcriptura p ſingularē numeꝝ pluralis numerus ſepe ſignificari ſolet· vt ibi· Ora g ad deũ vt auferat a nobis ſerpentē· nō ait ſerpētes q̄s patiebat̃ popul⁹ Et ecōuerſo p pluralē ſignificat̃ ſingularis numer⁹· vt ī euāgelio· Mortui ſunt eñ q querebāt animā pueri· non ait mortu⁹ eſt· cũ loqueret̃ de herode· Et ī Exodo· Fecerūt deos aureos· cũ vnũ fecerūt vitulũ· de q dixerūt· Iſti ſunt dij tui iſrl· Ita et illud originale vnũ plurali numero ſignificatur· cũ dicim⁹ puulos in peccatoꝝ remiſſionē

¶ Determinatio eoꝝ q̄ illi opponebāt ī munimentuz ſue opinionis

baptisari. ⁊ in pctĩs vel in iniq̃tatib⁹ ꝯcipi.

An actuale pctm̃ ade sit grauiꝰ ceteris f

Hic queri solz vtrũ

pctm̃ ade trãsgressionis ex q̃ ꝓcessit origina le. ⁊ in q̃ plura superiꝰ notata sunt pctã. grauius fuerit ceteris peccatis. Quibusdã ita eẽ videt̃. q2 illud peccatũ totã humanã naturã mutauit. sic Augꝰ. dicit in ench. Illud vnũ pctm̃ in loco ⁊ habitu tãte felicitatis admissuz tam magnũ est vt in vno homie originaliter (vt ita dixerim) radicaliter totũ genꝰ humanũ damnaret̃. Idẽ in lib. de ciui. dei. Tanto maiori iniusticia violatũ est illud mandatuz q̃to faciliori poterat obseruantia custodiri. Nondũ em̃ ipsi volũtati cupiditas resistebat qd̃ de pena trãsgressionis postea secutũ est. His aliisq̃ vtunt̃ autoritatibꝰ q̃ illd̃ pctm̃ ceteris alioꝝ hoim peccatis grauiꝰ esse dicunt. Qd̃ etiã rõ cõsiderare laborãt h̃ modo. Magis nocuit illud pctm̃ q̃ aliqd̃ alioꝝ q2 totũ genꝰ humanũ vitiauit. ac morti vtiq̃ subdidit. qd̃ nullo alio pctõ factũ est. Maiorẽ ẽ effectum mali habuit illud pctm̃ q̃ aliqd̃ aliud.

Quare q̃bus grauiꝰ esse videt̃ ceteris

Post autoritates postea rationes coꝝ.

Responsio ꝯtra illos vbi alia peccata ostẽduntur illo maiora. g

Ad quod dici põt.

q2 licet illud peccatũ humanã naturã mutauerit in necessitatẽ mortis. ⁊ in totũ genꝰ humanũ reatũ diffuderit. non est tñ putanduz grauiꝰ fuisse peccato in spm̃ sanctũ. qd̃ neq̃ hic neq̃ in futuro (vt v̾itas ait) dimittit̃. Qd̃ totã humanã naturã corrupit. nõ ideo ẽ q2 grauiꝰ fuerit cũctis aliis peccatis. s̃ quia ab hoie cõmissum est. q̃si in vno hoie tota hũana natura ꝯsistebat. ⁊ id̃ tota in eo corrupta ẽ. Maiorẽq̃ effectũ mali intulit quantum ad multiplices defectꝰ q̃ ex eo manauerũt. s̃ nõ q̃tũ ad penã eternã. quã grauiorẽ nõ meruit. quã plures postea meruerũt ꝑ alia peccata. immo alios grauiorẽ ꝓmeruisse credimꝰ irã q̃ adam meruerit.

In q̃ habuit maiorem effectum mali ⁊ in quo minorẽ.

An illud peccatũ sit primis dimissum parentibus. h

Si vero querit̃ an

illud pctm̃ fuerit dimissum p̃mis parẽtibus? Dicimꝰ eos ꝑ pniam veniã ꝯsecutos. Unde Augꝰ. in li. de baptismo puuloꝝ ait. Sic illi p̃mi parẽtes postea iuste viuẽdo credũt̃ ꝑ dñi sanguinẽ ab extremo liberati supplicio. nõ tñ i illa vita meruerũt ad ꝑadisuz reuocari. sic ⁊ caro peccati etiã remissis peccatis. si homo i ea iuste vixerit: nõ ꝯtinuo meret̃ eã mortem nõ ꝑpeti. quã traxit de ꝓpagine peccati.

Q2 peccata parentũ visitant̃ in filios. ⁊ q2 non sunt aduersa que deus dicit in Exodo ⁊ in Ezechiele. i

Et licet peccatis pa

rentũ nisi a de puuli nõ obligent̃. nõ est tamẽ diffitendũ pctã parentũ in filios redũdare. sic dñs in Exo. ad Moysen ait. Ego sum deus fortis zelotes visitãs iniq̃tates patꝝ i filios vsq̃ i tertiã ⁊ quartã generationẽ his q̃ oderunt me. His v̾bis apte insinuat̃ q2 deus reddit peccata patꝝ sup filios tertios ⁊ quartos. Huic aũt videt̃ aduersari qd̃ dñs ait i Ezechiele. Quid est q2 inter vos ꝑabolã vertitis in ꝓuerbiũ istud dicẽtes. Pr̃es comedert̃ vuã acerbã ⁊ dẽtes filioꝝ obstupescũt. Uiuo ego dicit dñs. si erit vobis vltra ꝑabola hec in ꝓuerbiũ in israel. Ecce oĩes aĩe mee sunt. vt aĩa patris. ita ⁊ aĩa filii mea est. Aĩa q̃ peccauerit ipsa morietur. Filiꝰ nõ portabit iniq̃tatez patris ⁊ pr̃ nõ portabit iniq̃tatẽ filii. Iusticia iusti sup eũ erit. ⁊ impietas impii erit sup eum. His v̾bis videt̃ deꝰ corrigere ꝑ ꝓphãz q2 maledixerit in lege. Si ei peccata patrũ reddit in tertiã ⁊ quartã generationẽ: iniusticia videt̃ dei esse vt aliꝰ peccet ⁊ aliꝰ puniat̃. Quõ em̃ iustũ est aliũ peccare. ⁊ aliũ pctã lugere.

Autoritas ezechielis q̃ videtur aduersari legi

Determinatio p̃missarum autoritatũ cõuenientiam ostendens. k

Sz vt ait hierony-

mus. Re lex ⁊ ꝓphe. i. Exodꝰ ⁊ Ezechiel: immo ip̃e deꝰ q̃ ⁊ hic ⁊ ibi locutꝰ est. i sententiis discrepare videant̃: attẽdamꝰ finẽ illiꝰ autoritatis Exodi. Dicto em̃. reddo iniq̃tates patrũ in filios. addit. his q̃ oderũt me. ꝑ qd̃ euidenter ondit nõ id̃ pnniri filios. q2 peccauert̃ pr̃es. s̃ q2 eis similes quodã hereditario malo deũ oderũt. Illud ẽ qd̃ in Exod̃. dñs dicit sic hiero. tradit. nõ id sonat qd̃ multi estimãt nec est simile huic ꝓuerbio. Pr̃es comedert̃ vuã acerbã ⁊c̃. Illud em̃ Exodi hiero. super Ezech. ⁊ Augꝰ. sup ps̃. Deꝰ laudẽ meã ne tacueris. de filiis pctã patꝝ imitãtibꝰ accipiendũ censent. sup q̃s dr̃ deꝰ reddere pctã patrũ q2 punit eos. eo q2 imitant̃ pctã patꝝ. non q2 pr̃es peccauerũt. Nõ itaq̃ corrigit deꝰ in ꝓpheta qd̃ añ dixerat i lege. s̃ quõ intelligẽdũ sit aperit. Uñ ⁊ illos qui praue intelligebant

arguit q̄ dicebāt. Patres comederūt ꝛc.

Quare dixerat in tertiā ꝛ quartā generationē. ꝛ q̄re p̄res tm̄ cōmemorauit. l

Veruntamen si de

imitatoribus maloꝝ illud accipit. q̄re tertiā et quartā generationē tm̄ cōmemorauit. cū in qualibet generatiōe rei teneant: q̄ pctā patrū imitant. ꝛ q̄re p̄res cōmemorauit. cum ꝛ illi oēs mali sint. q̄ quorūlibet maloꝝ peccata imitant. Sz ideo p̄res specialit̄ nomiauit qꝛ maxime p̄res filij imitari solēt. q̄s p̄cipue diligūt. Et tertiā ꝛ quartā generationē ideo cōmemorauit. qꝛ solēt parētes interdū tam diu viuere donec filios tertios ꝛ q̄rtos habeant. q̄ patrū iniq̄tates vidētes: coꝝ impietatis heredes p imitationē efficiūt. Scđm hūc modū recte intelligit ad l̄ram qđ in Exo. đr.

Solutio

Quomodo illud Exodi intelligi debeat: s̄m mysterium. m

Quod etiā mystice

intelligendū esse ōndit ex eo q̄ pabola dicit. Si eñ pabola est: vt ait Hiero. aliud v̄bis sonat. aliud sensu ꝯtinet. Vñ aliq̄ ita edisserūt Patrē in nobis esse dicūt: leuē punctū sensuum. s. primū motū suggestionis vl̄ cogitationis. Filiū v̄o si cogitatio cōcepit pctm̄ i quo notat ꝯsensus ꝛ delectatio mulieris. Nepotem. si qđ cogitaueris atq̄ ꝯceperis: ope cōpleueris vel cōplere decreueris. in q̄ notat ꝯsensus viri siue patratio peccati. Pronepotē autem si nō solū feceris s̄ in eo glorieris. ꝛ hec ē quarta generatio. nō qꝛ tres ꝓcesserint. sed quarta đr qꝛ quarto loco a p̄mo motu qui est quasi p̄r enumerat. Deꝰ ḡ p̄mos ꝛ secūdos stimulos cogitationum q̄s greci propatheis vocāt. sine quibꝰ nullꝰ hoīm esse potest: non puniet eternalit̄. Sz si cogitata q̄s facere decreuerit. ꝛ q̄ fecit corrigere noluerit. que sūt mortalia pctā ꝛ tertia ꝛ q̄rta generatio.

Hiero.

Per quid ꝓbatur q̄ primꝰ motus nō puniatur eternaliter. n

Ad probandū vero

vt ait Hiero. q̄ p̄mꝰ pulsus cogitatōis nō puniat eternalit̄ a deo. illud de Genesi afferendū est. Cham eñ peccauit irridēs nuditatē patris. ꝛ sententiā nō ipse s̄ filius eiꝰ chanaan accepit. Maledictꝰ chanaan seruus erit fratrū suoꝝ. Que eñ iusticia est. vt p̄r peccauerit ꝛ filiꝰ puniatꝰ sit: s̄ i mysterio illo dictū ē.

Ista est distinctio. xxxiij. huiꝰ secūdi libri. In qua magister postq̄ egit de peccati originalis q̄ditate traductione ꝛ remissione. agit de eiꝰ in posteros augmentatōe. Et tria facit. Nā primo inquirit an oīa peccata parentū paruulis imputantur. Secundo an peccatū ade fuerat grauius ceteris peccatis. Tertio an peccatū parentū etiā puniatur in filijs. Primū facit a principio distinctionis vsq̄ ibi. Hic queri solet. Secundū vsq̄ ibi. Et licet peccatis. Tertiū vsq̄ ad finem distinctionis. Et tm̄ in generali. In speciali sententia magistri stat in tribus ꝓpositionibus. quaruꝫ prima est hec. Cuius primis parētibꝰ plura possunt peccata assignari: tamen paruulis ꝓcise vnū peccatum imputat. ꝛ non plura originalia. Hāc magister probans querit. Utrū actualia peccata alioꝝ parentum imputent filijs. sicut peccatuꝫ primi parentis. Et arguit q̄ sic. Primo p autoritatē Exo. xx. vbi đr q̄ deus visitat peccata patris in filios vsq̄ ad tertiā ꝛ quartā generationē. vbi etiā sequi videtur q̄ plura peccata trahunt ab origine in vnū. Quod cōfirmat p illud p̄s. Ecce eñ in iniquitatibus conceptus sum ꝛ in pec. ꝛc. Ubi peccatū originale exprimit pluralit̄. Deinde arguit in contrariū. Nam si peccata parentū paruuli cōtraherent ab origine. sequeret q̄ pena paruulorum in hmōi solū morientiū non esset mitissima. Cuius tamen oppositū dicit Augꝰ. Et magister ad questionē respondens dicit peccata actualia alioꝝ ꝛ etiam primoꝝ parentū non cōtrahere paruulos ab origine. Et q̄uis q̄dā autoritates beati Augu. vidēt hoc sonare. tamen beatus Augꝰ. nunq̄ inuenit hoc determinatiue posuisse. Nec obstat dictū priꝰ allegatum. quia s̄m morē sacre scripture aliq̄n significare exprimit pluraliter ꝛ econuerso. cuius exempla patent in textu. Unde patet q̄ nulla peccata parentum filijs imputant nisi que ab eis p originē ꝯtrahuntur. Secunda ꝓpositio est hec. Peccatum inobediētie primoꝝ parentū non fuit grauissimū omnīū peccatorum. Hanc magister ꝓbans querit. Utrum peccatuꝫ ade fuit grauiꝰ ceteris peccatis. Et respōdet q̄ q̄uis quibusdam sic videat. eo q̄ totā naturā corrūpebat. ꝛ maius nocumentū q̄ quodcūq̄ aliud peccatum inferat. Teneri tamen potest q̄ ceteris omnibꝰ grauius non fuit eo q̄ non fuit grauius peccatis in sp̄m sanctū. Quod patet ex hoc q̄ ade suum peccatū est remissū sed peccatū in spiritūsanctum non remittit in hoc seculo neq̄ in futuro. ꝛ q̄ peccatū ade totam naturam corrumpebat hoc non fuit rōe sue grauitatis. sꝫ ideo quia ab hoīe cōmittebat in quo tota natura simul existebat. intulit etiā plura ꝛ maiora mala q̄ alia peccata sequētia. non quantū ad penā eternā. sꝫ solū quantum ad multiplices defectꝰ ex ipso p lꝰ q̄ ab alijs peccatis secutos. Tertia propositio est hec. Peccata parentū minime in filijs puniunt nisi quibꝰ eos imitando sequunt. Hanc magister ꝓbans querit. Quō peccata parentū in filios visitent. Cū tamē dicat in Ezech. Filiꝰ nō portabit iniquitatē patris. Et r̄ndet q̄ solū illa peccata parentū visitant. i. puniunt in filijs in q̄bus filij suos parētes imitant. Sz in Ezech. solū loquit de his peccatis in quibꝰ filij paterne malicie imitatores nō existūt. Et tm̄ in speciali.

Que de pctō animaduertēda sint. a

Post predicta

DI. XXXIIII

de pctō actuali diligenti indagine quedā ꝯsiderāda sunt. s. que fuerit origo ꝛ causa p̄mi peccati. vtrū res bona an res mala. Postea inq̄re

sit peccatū. Deinde qd sit pctm̄. ꝛ q̄t modis fiat. ꝛ de differētia ipsoꝝ peccatoꝝ.

Que fuit origo ꝛ cā peccati p̄ma. b

Causa et origo p̄ria

peccati res bona extitit. qꝛ an p̄mū pctm̄ nō erat aliqd mali vn̄ oriret. Cū em̄ originem ꝛ cām habuerit aut ex bono aut ex malo habuit: Sꝫ malū an̄ nō erat. ex bono ḡ ortum est. Pri⁹ em̄ i angelo ortū est pctm̄ ꝛ postea i homine. Et qd erat angel⁹ nisi bona natura dei: Non ex deo ortū est malū qd fuit in angelo. non ex alio q̄ ex angelo. ex bono ergo ortū ē. Vn̄ Aug. i respōsionib⁹ ꝯtra iulianū hereticū q̄ dixerat. Si ex natura peccatū est: tūc mala ē natura. ait. Queso vt si potest: r̄ndeat. Manifestū est ex volūtate mala tanq̄ ex arbore mala fieri oīa opa mala tanq̄ fruct⁹ malos. sed ipsam malā voluntatē vn̄ dicit exortā nisi ex bono. Si em̄ ex angelo. quid est angel⁹ nisi bonū opus dei: Si ex homie. quid erat ipe homo nisi bonū op⁹ dei: Immo qd erāt hec duo an̄q̄ in eis oriret mala voluntas. nisi bonum opus dei ꝛ bona ꝛ laudāda natura. Ergo ex bono orit malū. nec fuit vn̄ oriri posset nisi ex bono. Dico ergo qꝛ voluntatē malam nullū malū p̄cessit. s; ex bono originē habuit. Hic apte dr̄ p̄mā causam ꝛ originē mali bonā fuisse naturā. Et nihilomin⁹ ondit cui⁹ peccati fuerit causa. s. male volūtatis.

Qz mala voluntas secundaria causa fuit malorum. c

Mala aūt volūtas

illa angeli ꝛ hoīs causa est etiā malorū subsequentiū. s. maloꝝ opes ꝛ malaꝝ voluntatuꝫ

Augustin⁹

Vn̄ Aug⁹. in ench. Nequaq̄ dubitare debemus reꝝ bonarū que ad nos ꝑtinēt causam nō esse nisi bonitatē di. Malaꝝ vō ab immutabili bono deficientē boni mutabilis volūtatē p̄us angeli. postea hoīs. hoc p̄mū est creature rationalis malū. i. p̄ma priuatio boni. Ecce habes primā voluntatē boni mutabilis. i. angeli vel hoīs deficientē ab immutabili bono. i. a deo causam esse malaꝝ reꝝ ad nos ptinentiū. qꝛ causa est tā pctōꝝ q̄ penarū q̄bus p̄mit humana natura. Prima ḡ origo ꝛ causa peccati bonū fuit. ꝛ secūda malū qd ortuꝫ est ex bono.

In qua re sit peccatū. an in bona. an i mala. ꝛ dr̄ qꝛ in bona tantū. d

2ª pc mali Non est pc di i re bona.

Ostēsa origie mali

supest videre in qua re sit malū. i. an in re bona. an in re mala: Qui recte acuteq̄ sapit: n̄ nisi in bono malū esse intelligit. i. i natura bona. Malū em̄ est corruptio vel priuatio boni vbi aūt bonū nō est. nō potest esse corruptio vel p̄uatio boni. Peccatū ḡ nō potest eē nisi in re bona. Sicut em̄ morbis ac vulneribus corrūpunt corpa. que (vt ait Aug⁹. in ench.) sunt priuationes boni qd dr̄ sanitas. ita ꝛ animoꝝ quecūq̄ sunt vitia. naturaliū sunt p̄uationes bonoꝝ. Quid est em̄ aliud qd malum dr̄: nisi p̄uatio boni. Bonū em̄ minui malū ē. q̄uis quātūcūq̄ minuat necesse est vt aliqd remaneat. si adhuc natura ē. Non em̄ ꝯsumi potest bonū qd est natura: nisi ꝛ ipa ꝯsumat. Cū vō corrūpit: ideo malū est ei⁹ corruptio. qꝛ eā qualicūq̄ p̄uat bono. Nā si nullo bono p̄uat: non nocet. Nocet aūt. adimit ḡ bonuꝫ. Qdiu itaq̄ natura corrūpit: inest ei bonū q̄ priuet. Ac p hoc nullū est qd dr̄ malū si nullū sit bonū. s; bonū oīno malo carens. integruꝫ bonū est. Cū vero inest malū: vitiatū vel vitiosum bonū est. nec malū vnq̄ potest esse vlum: vbi est nullū bonū. Vn̄ res mira cōficit vt qꝛ oīs natura inq̄tū natura est bonum ē. nihil aliud dici videt. cū vitiosa natura ē mala natura esse dr̄: nisi malū esse qd bonum est nec malum esse nisi quod bonum est. Hac cōtextione euidenter insinuat malum nō posse esse nisi i re bona. vbi etiā licet absurdū videat: manifeste dr̄ esse malū qd bonū est.

Qz ex p̄missis sequit scꝫ q cū dr̄ malus homo. dicit malū bonum. e

Ex quo colligit ni-

hil aliud significari cū dr̄ homo mal⁹ nisi bonum malū. Vn̄ Aug⁹. in eodē subdit. Quid est mal⁹ homo nisi mala natura: Quia hō natura est. Porro si hō aliqd bonū est. qꝛ natura est. qd aliud est mal⁹ hō: nisi malum bonū: Tn̄ cū duo ista discernim⁹: inuenim⁹ nec ideo malū. qꝛ hō est. nec ideo bonū qꝛ iniqu⁹ est. Sꝫ bonū qꝛ hō: malū qꝛ iniqu⁹. Ois itaq̄ natura etiā si vitiosa sit. inq̄tū natura est: bona ē. inquantū vitiosa est. mala est.

Qz regula dyaleticoꝝ de ꝯtrarijs fallit in his scꝫ bono ꝛ malo. f

Ideoq̄ in his con-

trarijs q̄ mala ꝛ bona vocant. illa dyalecticorū regl'a deficit. qua dicūt nulli rei duo simul inesse ꝯtraria. Null⁹ em̄ aer⁹ aut cibus simul dulcis est ꝛ amar⁹. Nullū simul vbi album ibi

⁊ nigrũ· ⁊ hoc in multis ac pene in omnibus reperit̃ ꝯtrarijs· vt in vna re sil' esse non pñt· Cũ aũt bona ⁊ mala null⁹ ambigat eẽ ꝯtraria: nõ solũ simul esse pñt· ſ mala omino sine bonis ⁊ nisi in bonis esse nõ possunt· Et hec duo ꝯtraria ita simul sunt· vt si bonũ nõ esset in q̃ esset· ꝓrsus nec malũ esse potuisset· Qz nõ modo vbi ꝯsisteret: ſ vñ oriret̃ corruptio nõ haberet: nisi esset qđ corrumpet̃· qm̃ nihil est aliud corruptio q̃ꝫ boni exterminatio· Ex bonis ĝ mala orta sunt· ⁊ nisi in bonis nõ sunt· nec fuit ꝓrsus vñ oriret̃ vlla mali natura· nisi ex angeli ⁊ hoĩs natura bona· vñ ꝑmitus orta est volũtas mala·

Epilogũ facit ad alia transiturus· g

Ex his aperit̃ quod

ꝑmo ⁊ secũdo supra inuestigandũ diximus scꝫ que fuerit origo mali· ⁊ i qua re sit· Ex bona eñ re ortũ· ⁊ in re bona ꝯsistere premissis testimonijs comprobat̃·

Sentẽtie illi q̃ dictũ est bonũ esse malum opponit̃ de ꝓphetia que ait· Ue his q̃ dicũt bonum malum· b

Ad hoc autẽ quod

dictũ est malũ esse qđ bonũ est· q̃dã sic opponunt· Si bonũ malũ esse dicim⁹: incidim⁹ in illã sñiam ꝓpheticã vbi legit̃· Ue his qui dicunt bonũ malũ· ⁊ malũ bonũ· Igitur si hãc maledictionẽ vitare volum⁹: nullaten⁹ dicere debem⁹ bonũ esse malũ· ⁊ ecõuerso· Hoc aũt Aug⁹· in eodẽ libro determinat dicẽs· id qđ dictũ est in ꝓphia intelligendũ esse đ ipis reb⁹ quib⁹ hoĩes mali sunt· nõ de hominib⁹· Uñ q̃ adulteriũ dicit bonũ: in eũ cadit illa ꝓphetica detestatio· ⁊ in eũ qui dicit malũ esse bonũ vł bonũ eẽ iniquũ· Qui eĩ dic̃ hominẽ inq̃ntũ homo est malũ esse· ⁊ bonitatẽ esse iniquitatẽ· opus dei culpat qđ est hõ· ⁊ vitium hoĩs laudat qđ est iniquitas·

Determinatio Augustini

Ista est distinctio· xxxiiij· hui⁹ secũdi libri· In qua magister postq̃ꝫ egit de peccato actuali primoꝝ parentũ quo ꝑsona corrumpit naturã, et de peccato originali quo natura corrumpit ꝑsonã. Incipit agere de peccato actuali adultoꝝ: quo ꝑsona corrumpit seipsam. Et tria facit. Nã i primo inquirit a quo sit malum. Secundo in quo sit subiectatum. Tertio infert quoddã sequens correlarium. Primũ facit vsq; ibi. Ostensa origine mali. Secundũ vsq; ibi. Ideoq; in his ꝯtrarijs. Tertiũ vsq; ad finem distinctionis. In speciali sententia magistri stat ĩ tribus ꝓpositionib⁹ quarum prima est hec. Malũ primũ quo deturpatus fuit primus homo nõ ꝓcessit neq; originabatur nisi a bono. Hãc magister ꝓbãs dicit sentẽtialiter q̃ creature rationalis primũ peccatũ ꝓprie nõ habuit causam efficientẽ. sed voluntatẽ obliquã contra regulam iusticie defectiue eligentẽ. Nam dicit q̃ origo et causa primi peccati non fuit malũ sed tantum natura bona ⁊ incorrupta. sed alioꝝ maloꝝ .i. peccatorum sequentiũ extitit primo volũtas mala. nam iste fuit ordo ingressus mali in mundũ. q2 bona natura fuit causa prime voluntatis male. ⁊ prima volũtas mala causa fuit sequentiũ prauaꝝ voluntatũ ⁊ maloꝝ operum Unde patet q̃ origo ⁊ prima causa peccati fuit bonũ ꝓrima autẽ ⁊ secundaria causa fuit mala voluntas q̃ ortũ habuit a bono. Et hanc probat autoritate beati Augustini in ench. Secunda ꝓpositio est hec. Tã malũ culpe q̃ malũ pene nõ potest esse nisi subiectiue sit in re bona. Hanc magister ꝓbans dicit q̃ subiectũ mali non nisi res bona esse potest. Nã malũ nihil aliud est q̃ꝫ corruptio boni. cum ergo vbi non est bonũ non possit esse priuatio boni. consequẽs est: malũ nõ nisi in bono subiectari. vnde sicut morbi ⁊ vulnera requirunt corpa in quo sunt vt in subiecto. sic malũ est in re bona vt in subiecto. Unde concludit q̃ cũ dicit̃ homo malus. idem est ac si diceret̃. bonum malum. ⁊ hoc ꝯfirmat autoritate beati Augusti. Tertia propositio est hec. Ex quo fallit̃ dyaleticoꝝ regula q̃ dicit q̃ in eadem re nõ possunt simul ⁊ semel existere cõtraria. Hanc magister ꝓbans dicit q̃ bonum ⁊ malũ sunt in eodẽ simul. eo q̃ malũ in bono subiectat̃. ⁊ malum a bono originat̃. quod nõ potest dici de alijs cõtrarijs puta albo ⁊ nigro. dulci ⁊ amaro. Postea soluit quoddã dubiũ. nã superius dictum fuit q̃ dicere hominẽ malũ est dicere bonũ malũ. ⁊ ꝑ hoc homo incideret sententiã ꝓpheticam qua dr̃. Ue qui dicitis bonũ malũ ⁊ malũ bonũ. Quod soluit ex ỽbis augustini dicẽtis q̃ causa qua bonus fit mal⁹ puta fornicationẽ vel aliud hmõi dicere bonã. hoc est incidere sententiam ꝓphete. sed hominẽ qui a natura est bonus dicere malũ ꝓpter vitiũ ꝓphetie nõ ꝯtrariatur. Et tñ in speciali de sentẽtia hui⁹ distinctionis.

Quid sit peccatum· a

Post hec vidẽ

DI·XXXV

dum est q̃d sit peccatũ· Pctm̃ ẽ (vt ait Aug⁹·) oĩe dictũ vel factum vel ꝯcupitũ qđ fit ꝯtra legem dei· Idẽ in lib· de duab⁹ aĩab⁹· Pctm̃ est volũtas retinẽdi vel ꝯsequẽdi· qđ iusticia vetat· In vtraq; assignatõe de actuali pctõ agitur ⁊ mortali· nõ veniali· Ex ꝑma descriptõe oñdit̃ pctm̃ esse volũtas mala siue locutio et operatio praua· i· act⁹ mal⁹ tã interior q̃ꝫ exterior· ex altera ỽo tm̃ oñdit̃ esse actus interior· Volũtas eñ vt in supiorib⁹ dictũ est: motus animi ẽ· act⁹ ĝ interior est· Ambro· q̃ꝫ in li· de paradiso ait· Quid est pctm̃ nisi legis diuine preuaricatio· ⁊ celestiũ inobediẽtia ꝑceptorum Ergo i ꝑuaricãte pctm̃ est· ſ in mãdante culpa ñ est· Nõ eĩ ꝯsisteret pctm̃ si interdictio nõ fuisset· Nõ ꝯsistẽte aũt pctõ· nõ solũ malicia: ſ etiã virt⁹ fortasse nõ esset Que nisi aliq̃ malicie fuissent semĩa· vel subsistere vł eminere nõ posset· Ecce ꝑuaricationẽ legis ⁊ inobedientiam diffinit Amb· esse peccatũ·

Augustinus ad Faustum

Ambro·

Diuersoꝝ sñias de pctõ ponit· b

Triplex opinio de pctis

Quocirca diuersi-

tatis hu9 verboꝝ occasiōe de pctō plurimi diuisa senserūt. Alij eñi dixerūt volūtatē malā tm̄ eē pctm̄: τ nō act9 exteriores. Alij voluntatē et act9. Alij neutrū: dicētes oēs act9 eē bonos τ a deo τ ex deo auctore esse. Malū autē nihil est. vt ait Aug9. sup Johem. Omīa p ipm̄ facta sunt: τ sine ipo factū est nihil. i. peccatū qd nihil est. τ nihil fiūt hoies cū peccāt. Sup etiā dixit Aug9. q malū est priuatio boni vel corruptio boni. q etiā in lib. lxxxiij. q. ait. Sūmū malū nullū modū habet. caret eñi omni bono. At mod9 aliqd boni est. nō igit est. qr nulla specie ptinet. totūq3 hoc nomē mali de speciei puatione reptū est. Itē in dogmatib9 ecclesiastic dr malū vel maliciā nō esse a deo creatā s a diabolo inuentā: q τ ipe bon9 creatus est. Idē etiā in li. ptra manicheos qd sit pctm̄ oñdit dicēs. Peccare qd aliud est nisi i veritat pceptis vl in ipa veritate errare. qd si nō volūtate faciūt: pctōres iuste iudicant. Quid g in hac tāta varietate tenēdum: qd dicendum:

Malū nihil ē

Uera snīa de peccato pponitur. c

Sane dici pōt et li

bere tradi dz pctm̄ esse actū malū interiorē τ exteriorē. s. malā cogitationē τ locutionem τ opationē. Precipue tm̄ in volūtate consistit peccatū. ex qua tanq3 arbore mala pcedunt opa mala. tanq3 fruct9 mali.

Traditio qrundā q dicūt voluntatē malā τ actū inquantū sunt: esse naturas τ id bona inquantū vo mala sunt: esse pctā. d

Quidā aūt diligen

ter attēdentes verba Aug. quib9 supra τ in alijs scripture loc vtitur. nō indocte tradūt voluntatē malā τ act9 malos inqntū sunt vl inquantū act9 sunt: bona esse. inqntū vo mali sunt: peccata eē. q voluntatē τ actū quecūq3 bonā dei naturā esse dicūt. inqtū act9 est vel volūtas. τ ex deo auctore esse. inqtū3 vo inordinate ptra legē dei fit. τ sine debito caret: pctm̄ est. τ ita inqtum pctm̄ est: nihil est. Nulla eñi suba est. nulla natura est.

Autoritatib9 pbant volūtates τ act9 omnes esse bona: inquantū sunt. e

Qz aūt volūtas om

nis τ actio bonū sit inqntū est. ex eo pbāt qd ait Augus. in li. de. lxxxiij. qstionib9. De9 boni tm̄ modo causa est. qcirca mali auctor non est qr omniū q sunt auctor est. que inquantū sunt: intm̄ bona sunt. Idē pbans nihil casu fieri in mūdo ait in eodē. Quicqd casu fit. temere fit. quicqd temere fit: nō fit dei puidentia. Si g casu aliqua fiūt in mūdo. nō puidētia vniuersus mūd9 amministrat. Si nō puidētia vniusus mūd9 aministrat. aliq natura vel suba ē q ad op9 puidētie nō ptinet. Oīe aūt qd est: inqtū est: bonū est. Summū eñi ē illud bonū. cui9 pticipatiōe sunt cetera bona τ oīe qd mutabile est: nō p se s boni illi9 pticipatione inqtū est: bonū est. qd diuinā etiā puidētiā vocam9. Nihil g casu fit in mundo. His testimonijs innitunt ad oñdendū oē qd est inqtū est: bonū esse. Unī idē Aug9. in. j. li. de doctrina xpiana ait. Ille summe ac pmit9 est. q omnino incommutabilis est. τ cetera q sunt nisi ab illo esse non possunt. τ intm̄ bona sunt. inqtū acceperūt vt sint.

Quid ex pdictis sequatur. f

Ex predictis colli-

git atq3 infertur. qr si mala voluntas τ mala actio est. inqtū est. bona est. Sz qs est q diffitet malā voluntatē esse τ malā actionē: Mala g volūtas siue actio inqtū est. bonū est. et inquātū volūtas est vel actio. bonū simlit ē s ex vitio mala est. qd vitiū a deo nō est. neq3 aliqd est. Qd Aug9. notasse videt in libro d lxxxiij. q. dicēs. Uitiū est volūtas quo est hō deterior. qd vitiū longe abest a volūtate dei. vt rō docet. Ex h loco pbāt voluntatē inqntū vitiosa est: nō esse a deo. τ inqntū vitiosa ē pctm̄ est. Et pctm̄ est (vt aiūt) inqntū non habet ordinē nec finē debitū. Ita τ actio inqtū ex malo pcedit: τ ordinē nō habet. τ ad malum tendit.

De vitio voluntatis

Alia pbatio q oīs act9 inqtū ē: bon9 ē. g

Item et aliter pro-

bāt oēm actū interiorē vel exteriorē inqtū ē esse bonū. qr non esset act9 mal9 nisi esset res bona. qr nō est aliq res mala: nisi eadē res bona sit. Unī Aug9. in ench. Oīs natura bonū est. nec res aliqua mala esset. si res bona ipa q mala est: natura nō esset. Nō g potest esse malū nisi esset aliqd bonū. Qd cū dici videatur absurde. cōnexio tm̄ ratiocinationis nos cōpellit h dicere. Ex pmissis testimonijs asserūt oēs act9 inqtū sunt: esse res bonas. nec aliqd esse malū. i. pctm̄. nisi idē q3 sm aliqd bonū sit. τ omniū q sunt: inqtū sunt deus

Aug. i ench.

Sūmā pdictoꝝ pstrigit

auctorē ēp̄dicāt· & ei⁹ volūtate oīa esse q̄cūq; sunt· que inquātū sunt nature sunt·

Obiectio ꝯtra illos q̄ dicūt oēs actus inquantū sunt esse bonos· b

Quibus opponit̄.

Si oīa q̄ sūt inq̄ntū sunt: bona sunt & nature sunt· ḡ adulteriū & homicidiū & silia inq̄ntū sunt: bona sunt & nature sunt· & deo volēte sunt· Q̄ si est· tūc illi q̄ faciūt illa: bona agūt q̄ ōpenit⁹ absurdū est· His vero sic illi r̄ndēt·

Rn̄sio illoꝝ. Dicūt equidē adulteriū homicidiū & hmōi· nō simpliciter actus denotare· s; actuū vitia· Actusq; ip̄os adulterij & homicidij inq̄tū sūt vel inq̄tū act⁹ sūt a deo eē· & bonas naturas esse· s; nō inq̄tū adulteriū & homicidiū sunt· Et iō nō seq̄ dicūt: si act⁹ q̄ homicidia & adulteria sūt: a dō sūt· q̄ homicidia & adulteria a deo sint·

Alia illoꝝ oppositio ꝯtra eosdem· i

Itē aliter eis oppo

nit̄· Si aliq̄d nō est malū q̄ō nō sit natura v̄l res bona· quō ḡ pctā sunt· nō credere in deū nō ire ad ecclīam & hmōi· cū ista nō sint nature· imo ꝑ oīno nō sint: Nō est ei aliq̄d v̄l res aliqua nō ire ad eccl̄iaz· vel n̄ credere· & hmōi·

Rn̄sio vbi tradūt q̄ dicūt̄ p negatōez aliq̄d ponere vt credere in deum & hmōi. Ad q̄ō dicūt his atq; hmōi dictiōib⁹ q̄ videt̄ ꝑuatiōes simpl'r notare & nihil ponē· q̄z ꝑ negatōnē dicūt̄ v̄e aliq̄ poni actusq; ꝑ eas significari· Nō credere ei in xp̄m incredulitatē dicūt· & noīe incredulitatꝭ malū mētis actū significari· Ita etiā cū d̄r nō ire ad eccl̄iam malū est· nō eūtꝭ ꝯtēpt⁹ significat̄· i· volūtas mala vel ꝓpositū· Hest ei declinare a bono: et iō malū est· sic ecōuerso declinare a malo bonū est· Sic ḡ declinatio a malo aliq̄d ponit· s· volūtatē & ꝓpositū vitādi malū· Nō eñ pōt esse bonū q̄ō oīno nihil ē· ita declinatō a bono q̄ō est: significat scꝫ volūtatē & ꝓpositū mali· Et s̄m h̄ v̄a ē & generalis illa peccati mortalis descriptio· quā supra posuit Aug⁹·

Utrū mal⁹ act⁹ inq̄tū peccatū est sit ꝑuatio vel corruptio boni· k

Pōt etiaz queri ab

eisdē· cū pctm̄ sit (vt s̄ dictū est) ꝑuatio v̄l corruptio boni· & oīs act⁹ mal⁹ sit pctm̄· vtrū sit ꝑuatio vel corruptio boni inq̄tū pctm̄ est v̄l n̄· Si eñ inq̄tū pctm̄ ē corruptio boni est· cum corruptio vel ꝑuatio boni pena sit hoī· Inq̄tū ḡ pctm̄ est: pena est· Q̄ō si est· tūc inq̄tum pctm̄ est: bonū eē videt̄ & a deo esse· Si aūt n̄ inq̄tū pctm̄ est: corruptio ē· q̄rit̄ ḡ s̄m q̄d corruptio sit: Si ei corruptio ē & nō inq̄tū pctm̄ est· cū nō sit nisi bonū· ꝑterq; in eo q̄ō pctm̄ ē ḡ inq̄tū bonū est: corruptio vel ꝑuatio boni est·

Rn̄sio vbi d̄r inq̄tū pctm̄ est ꝑuatio boni· s; tn̄ pena. Ad q̄ō etiā ip̄i dicūt actū malū nō inq̄tuz est neq; inq̄tū bonū est: esse ꝑuatiōz vel corruptionē boni· s; inq̄tū pctm̄ ē· nō tn̄ inq̄tuz pctm̄ est: pena ē· vel aliq̄d q̄ō a dō sit· Uteñ ex v̄bis ꝑmissis Aug̃· colligit̄ pctm̄ d̄r corruptio vel ꝑuatio actiue n̄ passiue· Nā iō malū vel pctm̄ d̄r corruptio boni q̄z naturā bonā q̄licūq; ꝑuat bono Nā si nō ꝑuat aliq̄ bono· nō nocet· vt s̄ Aug⁹· ait· Nocet aūt: adimit ḡ bonū· Nō aūt nocet nisi inq̄tū ē ḡ inq̄tū pctm̄ est: ꝑuat bono· Itaq; inq̄tū pctm̄ est: ꝑuatio est vel corruptio boni·

Quō inquantū pctm̄ est possit corrūpere bonū cū nihil sit· l

Sed cū nihil sit in=

q̄ntū pctm̄ ē· quō pt bonū corrūpe v̄l adimere: Aug⁹· te h̄ docet in lib· de natura boni dicēs·

Rn̄sio Aug· ꝑ silitudinē. Abstinēa cibo non est aliq̄ suba· tn̄ suba corpis si oīno abstineat̄ a cibo: languescit et frangit̄· Sic non est suba pctm̄· eo tn̄ natura anime corrumpit̄·

Q̄ pctm̄ ꝓprie corruptio ē aīe· & quō· m

Peccatū vero id ē

culpa· ꝓprie aīe corruptio ē· Si aūt q̄rit̄: in q̄ possit corrūpi aīa: In ꝑabola illi⁹ q̄ incidit in latrones q̄ eū vulnerauer̄t & spoliauerūt clarescit· Incidit ei hō in latrones· q̄n ꝑ pctm̄ in potestatē diaboli trahit̄· & tūc ꝑ pctm̄ exspoliatur ḡtuitis bonis· i· v̄tutib⁹· & i naturalibus bonis vulnerat̄· q̄ sunt rō & intellect⁹· memoria & igeniū· & hmōi· q̄ ꝑ pctm̄ obtenebrant̄ & viciāt̄· Per pctm̄ etiā ꝑuat̄ illo bono cui⁹ pticipatiōe cetera bona sunt· q̄ tāto magis ꝑuat̄ q̄to magis se ab eo elōgat·

Qualiter hō se elōgat a deo· s· ꝑ dissimilitudinē quā facit peccatum· n

Ab eo aūt se elōgat

hō ꝑ pctm̄: nō loci distātia: q̄z vbiq; tot⁹ & p̄ns est oīb⁹ & oīa in ip̄o sunt· vt ait Aug⁹· in li· de lxxxiij· q· & ip̄e loc⁹ nō est· Loc⁹ tn̄ dei abusiue d̄r tēplū dei· nō q̄ eo ꝯtineat̄· s; q̄ō ei p̄ns sit et inhabitāt· id aūt aīa mūda itelligit̄· Per peccatū ḡ nō s̄m locū aliq̄s lōge fit a deo· & in eo lōge fit· q̄ ab ei⁹ silitudine recedit· & tāto lon

gius q̃to fit dissimilior. Illa aũt vt ait Aug. l. lib. de. lxxxiij. q. q̃ pticipatõe silia sunt deo. recipiunt dissimilitudinẽ. At ipa silitudo nullo mõ ex aliq̃ pte põt esse dissilis. Vñ fit vt cũ similitudo p̃ris filius sit: ex nulla pte p̃ri possit eẽ dissimilis. cui⁹ pticipatiõe silia sunt: q̃cũq3 deo similia sunt. τ illa p̃nt recipe dissimilitudinez Nihil est aũt qd̃ hoiem adeo deo dissimilẽ faciat quẽadmodũ pctm̃. Cũ aũt pctm̃ sit p̃uatio vel corruptio boni q̃ est i aia. est etiã p̃uatio vel corruptio boni corpis. Sic corp⁹ hois p̃uauit bñficio illi⁹ immortalitat τ ipassibilitatis quã habuit añ pctm̃.

An pena sit priuatio boni. .f o

Queri autem solet

vtrum τ pena sit p̃uatio vel corruptio boni? Ad qd̃ facile r̃ñderi pt̃. si p̃dicta ad memoriã reuocent. Dixim⁹ eñ sup̃ priuationẽ vl' corruptionẽ boni accipi actiue vl' passiue. i. s̃m efficientiã vl' effectũ. Ĩdq3 p̃uatio vel corruptio boni dr̃ τ pctm̃ τ pena. s̃ pctm̃ s̃m efficientiã. q2 p̃uat vl' corrũpit bonũ. Pena aũt s̃m effectum. i. s̃m passionẽ q̃ est effect⁹ pcti. Aliud ẽ eñ culpa aliud pena. Alterũ est dei. i. pena. alterũ diaboli vel hois est. i. culpa.

Ista est distinctio. xxxv. huius secundi libri. In qua magister ostensa causa mali seu peccati agit d ipsi⁹ pcti quiditate. Et tria facit. Nã primo ponit secundariam peccati diffinitionem. Secundo ostendit diuersam de ipso opinionem. Tertio subdit multiplicem contra veritatẽ obiectionem. Primum vsq3 ibi. Quocirca diuersitatis. Secundum vsq3 ibi. Quidam autẽ. Tertiũ vsq3 ad finem distinctõis. In speciali sententia magistri stat in tribus ꝓpositionibus. quarum prima est hec. Peccatũ diuersimode a diuersis doctoribus diffinit. Hanc ꝓbans magister ponit tres peccati diffinitiões. Prima est beati Augu. in epistola ad Faustũ dicentis. ꝙ peccatũ est dictum vel factũ vel concupitũ contra legẽ dei. Secũda est eiusdẽ alibi dicentis. Q peccatũ est volũtas retinẽdi vel consequẽdi qd̃ iusticia vetat. Quaꝝ vtraq3 solum ꝯuenit peccatis actualibus mortalibus τ nõ venialibus. sed prima haꝝ conuenit peccatis ꝓut tam in exteriori actu q̃ etiã in interiori existunt. Secũda diffinitio peccatis ꝓut solum ꝑ actũ interiorem committunt. Tertia diffinitio est beati Ambrosij in libro suo de paradiso vbi dicit. ꝙ peccatũ est p̃uaricatio legis diuine τ celestiũ inobediẽtia preceptoꝝ. Et subdit ꝙ ꝑ primã τ tertiã peccati diffinitiões tam actus interior q̃ exterior ostendit esse peccatũ. sed ꝑ secundam tm̃ actus interior ostendit esse peccatũ. Secũda ꝓpositio est hec. Quis peccatũ simul sit tam in actu interiori q̃ exteriori. principalius tamẽ consistit τ reperit in actu interiori. Hanc magister probans dicit diuersas opiniones fore circa hoc. Nam aliqui dixerunt peccatũ esse in actu interiori tantũ. Alij dixerunt ꝙ nec in voluntate interiori nec in actu exteriori consistat. quoꝝ ratio fuit hec. nam volũtas τ actus eiũs habent entitatẽ. cuꝫ ergo peccatũ nihil sit s̃m beatum Augustinũ sup Iohẽm. videt ꝙ nec voluntas nec actus ei⁹ possit proprie dici peccatũ. Sed magister dicit ꝙ sane credendũ sit. ꝙ peccatũ ꝯsistit tam in actu exteriori q̃ interiori. principalius tñ in actu interiori. eo ꝙ sicut fruct⁹ ex arbore ꝓcedũt. sic mala exteriora ꝓcedũt ex mala interiori volũtate. Tertia ꝓpositio est hec. Humana volũtas τ ei⁹ act⁹ inq̃tuz sunt. quedã bona sunt: inq̃tũ do sunt ꝯtra legem dei nihil sunt. Hanc magister ꝓbans dicit quosdam beatum Augustinũ in hoc fuisse secutos dicendo volũtatem τ ei⁹ actũ inquantũ sunt esse quedã bona. inq̃tũ do sunt ꝯtra legẽ dei nihil esse. Qd̃ ꝓbat ꝑ hoc quia omne qd̃ a deo est bonũ est. q2 alias de⁹ nõ esset sũme bon⁹. cũ ergo voluntas et ei⁹ actus a deo sint. q2 alias casualiter tanq̃ ad dei ꝓuidentiã nõ ꝑtinentes cõtingerẽt. qd̃ est incõueniens. ergo oportet dicere. ꝙ tam volũtas q̃ act⁹ ei⁹ inquantũ sunt bona sunt et a deo. Postea contra illã sententiã obijcit tripliciter τ soluit. Primo sic. Si oñis act⁹ volũtatis esset a deo sequeret ex hoc ꝙ adulteriũ. homicidiũ. τ sic d alijs essent a deo. eo ꝙ act⁹ sunt voluntatis. Et r̃ñdens ad hoc dicit ꝙ adulteriũ homicidiũ τ hmõi nõ nominãt p̃cise act⁹ quosdã. s3 etiã quorundã actuũ deformitates. τ quantũ ad hoc nõ sunt a deo. Secũdo obijcit sic. Peccata omissionis importãt priuatiões τ negationes. s3 priuatiões τ negatiões nõ sunt a deo. ergo tales act⁹ nõ sunt a deo. Et r̃ñdet ꝙ in omni peccato omissionis intelligit aliquis act⁹ volũtatis positus. sicut declinare a bono τ nõ velle credere in christũ. et cõsimilia peccata omissionis q̃ sunt declinatões q̃dã a bonis ponũt aliquos reales act⁹. s. voluntatẽ τ ꝓpositũ mali: τ ꝑ ꝯsequẽs nõ sunt omnino nihil. vt obiectio p̃dicta tẽdit. Tertio sic peccatuz inq̃tũ pctm̃ est corruptio penalis. s3 oĩs pena est a deo. ergo pctm̃ ẽ a deo: Cui obiectõi magister r̃ñdens dicit ꝙ peccatũ inquantũ pctm̃ est: nõ est corruptio passiua. cuiusmodi est pena. s3 est corruptio actiua q̃ nihil est τ q̃ nõ est a deo. q2 alias sequeret deũ esse causaz mali. Postea declarat hoc a simili. ꝙ corruptio actiua nihil sit. q2 abstinentia cibi nihil est. τ tamen corrumpit corpus. Similit' sic peccatũ nihil est: tñ corrũpit animã spoliando eã a gratuitis τ vulnerat aĩam in naturalibus; τ hoc tã quo ad aĩam quã a deo elõgat q̃ quo ad corpus qd̃ immortalitate priuat. Vñ ꝯcludit corruptionem actiuã esse peccati essentiã. passiuã aũt pcti effectum τ penam. Et tñ in speciali τc̃.

Q quedã simul sunt peccata τ pena peccati. quedã peccata τ causa peccati. alia vero peccata τ causa τ pena peccati. a

Sciendũ est tñ

DI. XXXVI

q̃dã sic eẽ pctã. vt sint etiã pene pctõꝝ. Vñ Aug⁹. sup illũ locuz ps. lvij. Supcecidit ignis τ ñ viderũt solẽ: ait. Ignis supbie τ ꝯcupiscentie τ ire intelligit. Istas penas pauci vidẽt iõ eas maxime cõmemorat apl's i ep'la ad Roma. τ enumerat multa q̃ pctã sunt τ pene peccati. Itẽ. Inter p̃mũ eñ pctm̃ apostasie τ vltimã penã ignis eterni. media q̃ sunt τ pctã sunt τ pene peccati. Grego. q̃3 sup Ezech. ait. Contemnẽti q̃ nõ vult penitere poit de⁹ offendiculũ. vbi. s. grui⁹ ipingat. Pctm̃ eñ qd̃ ꝑ pniãz citi⁹ nõ delet. aut peccatũ est τ causa peccati

aut peccatũ ⁊ pena peccati· aut pctm̃ simul ⁊
causa ⁊ pena peccati· Uñ Moyses· Nondũ
sunt cõpleta pctã amorreoꝝ· Et dauid inqt·
Appone iniquitatẽ sup iniquitatẽ eoꝝ· Et ali
us ꝓpħa· Sanguis sanguinẽ tetigit·i· pctm̃
peccato additũ est· Paulꝰ q̃ȝ ait· Propterea
tradidit illos deꝰ in passiones ignominie ⁊c·
Et itẽ· Ut impleãt peccata sua sp· Johãnes q̃ȝ
p angelũ ð· Qui in sordibꝰ est sordescat ad-
huc· Ex his testimonijs colligit̃ pctm̃ aliqð·
⁊ peccatũ esse ⁊ penã peccati·

Ex p̃dictis questio orit̃·s· an inquantum
peccatũ est sit pena peccati· b

Et iõ merito queri-

tur· vtrũ inquantũ pctm̃ est sit pena peccati?
Qð nõ videt̃· cũ omis pena peccati iusta sit·
Uñ Aug· in lib· retrac· Oĩs pena peccati iu
sta est ⁊ suppliciuȝ noĩat̃· Si ergo pctm̃ qð est
peccatũ ⁊ pena peccati· inq̃tum peccatũ est
pena peccati est· cũ oĩs pena iusta de iusti-
cia dei veniat· videt̃ inquantũ peccatum est
iustũ esse ⁊ a deo ꝓuenire· Ad qð illi respõ-
dent peccatũ sic dici penã peccati· q꞉ p pctm̃ i
qð merito p̃cedentis peccati homo labit̃ de-
serente deo: corrũpitur bona natura· Sicut
ignis eternꝰ ð pena maloꝝ· q꞉ ea cruciãtur·
nec tñ ipse cruciatꝰ maloꝝ ignis est· ſ; p ignẽ
fit in hoĩe· Ita p peccatũ corrumpit̃ natura ⁊
imminuit̃ bonũ nature· ⁊ est ipsa imminutio
⁊ corruptio boni passio ⁊ pena· ⁊ nõ est essen-
tialiter ipsum pctm̃ p qð fit· ſ; ideo peccatum
ð vt p̃missum est q꞉ p peccatũ ilico vt peccat
homo fit in hoĩe illa corruptio· que tñ fit deo
auctore· Illa eñ pena siue passio que ẽ boni
corruptio: a deo est· Illiꝰ tñ (vt sic dicã) mate-
ria ⁊ causa est pctm̃· qð a deo non est· Qð vi-
detur Augꝰ· notasse· ⁊ iuxta hũc sensum itel-
lexisse· cũ ait in libro de p̃destinatione sctõꝝ·
Predestinatiõe deꝰ ea p̃sciuit que fuerat ipse
facturꝰ· Sed p̃sciuit deus etiã que nõ est ipse
facturus·i· oĩa mala· q꞉ ⁊ sic sunt quedã que
ita peccata sunt vt etiã pene sint peccati· ſm
illud apl̃i· Tradidit illos deꝰ in passiones ⁊c·
non tñ peccatũ dei est· ſ; iudiciuȝ·s· pena· In
scriptura eñ sepe noĩe iudicij pena intelligi-
tur· Hic diligẽter intẽdentibꝰ insinuare vi-
detur ea que peccata sunt ⁊ pene peccati· nõ
inquantũ peccata sunt· ſ; inquantũ pene dei
esse dicunt̃· Nã cũ dixisset deũ nõ esse factuꝝ
mala aliqua·i· peccata· quia posset ei obijci q̃-
dam peccata esse etiã penas peccati· ⁊ pena
peccati oĩs iusticia est· ⁊ ideo a deo est· qua
si determinando ſm quid facit ea· vel ſm qð

Rñsio illoꝝ vbi docent ex q̃ sensu pctm̃ ð pena peccati vel pena

Augustinꝰ

nõ faciat; addidit reliqua· Iuxta xõ p̃dictaȝ
intelligentiã peccata sane dicunt̃ pene· Uñ
apl̃s appellat eas passiones ignominie· q꞉ vt
ait autoritas· licet quedã peccata sint q̃ dele-
ctant· sunt tñ passiones nature nominande
q꞉ p ea corrumpit̃ natura·

Q cum oĩe peccatũ possit dici pena: nõ
tame omne est pena peccati· c

Et licet ex hoc sen-

su oĩe peccatũ mortale possit dici pena· nõ
tñ oĩe potest dici pena peccati· Pena enim
peccati vt p̃dictũ est: est illud cuiꝰ causa ẽ aliõ
p̃cedẽs peccatũ· Nã peccatũ sic ð pena pec-
cati respectu p̃cedentis· sicut ð causa pecca-
ti respectu sequẽtis· Quo fit· vt idẽ peccatũ
⁊ causa sit ⁊ pena peccati· ſ; alteriꝰ peccati pe-
na· ⁊ alteriꝰ causa· vt eñ Grego· in moralibꝰ
ait· Peccatũ qð penitẽtia nõ diluit̃: suo pon-
dere mox ad aliud trahit· Uñ fit vt nõ solum
peccatũ sit· ſ; ⁊ causa peccati· Ex illo q̃ppe cul-
pa subseq̃ẽs orit̃· Peccatũ vero qð ex pctõ
oritur· non solũ peccatũ ſ; ⁊ pena peccati est
quia iusto iudicio deus cor peccãtis obnubi-
lat· vt p̃cedentis peccati merito etiaȝ in alia
cadat· Quẽ eñ liberare noluit: deserendo p-
cussit· Proinde vt Augꝰ· ait· Precedẽtis est
hec pena peccati· ⁊ tñ etiã ipsa peccatum est
Judicio eñ iustissimi dei traditi sunt· vt ait
apostolꝰ de quibusdã· siue deserẽdo siue alio
modo explicabili· siue inexplicabili in passio-
nes ignominie· vt crimina criminibus vindi-
carent̃· ⁊ supplicia peccantiũ non tantuȝ sint
tormenta· sed ⁊ vitioꝝ incrementa· Illa er-
go peccata que enumerat apostolꝰ· quia de
superbia sunt: non solũ peccata sed etiã sup-
plicia sunt· Ecce ex his iam fit perspicuum q̃-
dam peccata etiã penas ⁊ causas peccati ẽẽ·
⁊ illud peccatũ esse penã peccati· qð causam
precedentẽ habet peccatũ: atq; illud pecca-
tum esse causam peccati: quod est meritũ se-
quentis culpe·

Augꝰ· cõn Julianum

Ex p̃dictis videt̃ significari ipsa eadem q̃
peccata sunt esse ⁊ penas peccati· d

Sed cũ ait crimina

criminibus vindicari· videt̃ insinuare ea ipsa
que peccata sunt: essentialiter ẽẽ penas pec-
cati·i· punitiones peccati· Ad hoc aũt inqui-
unt illi· ⁊ similia hec dicta esse ſm rõem predi-
ctam· ⁊ ideo intelligenda fore ſm p̃missaȝ ex-
positionem· Intelligentia eñ dictoꝝ ex cau-
sis est assumẽda dicẽdi·

Qr nō obuiat veritati si qs dicat ipsa peccata esse penas pcti essentialiter· e

In nullo tñ preiudiciū factū veritati putaṫ· si qs dicat ipsa eadem q̄ pctā sunt essentialr̄ (vt ita dicā) eē penas·i·puniõēs pctõꝝ p̄cedentiū·q̄ iuste sūt ꝛ a deo sunt·nec tñ in q̄tū pctā sunt: a deo sūt nec in q̄tū peccata sunt: pene pcti sunt·et tñ in q̄tū pctā sunt: puatões boni sunt· Sꝫ vt supra dictū est·causalr̄ ꝛ actiue dicuṫ puatões

Apte oñdit pctā quedā esse penā peccati·ꝛ penā ipsam iustā esse a deo· f

Qz aūt quedaz peccata pene sint·ꝛ ipa pena iusta sit ꝛ a deo sit·euidēter tradit Aug⁹·in lib·retrac·j·dicens quedā necessitate fieri ab hoīe q̄ mala sunt ꝛ eadē iusta pena pcti sunt· Sunt inq̄t quedaz necessitate facta iprobāda·vbi hō vult recte facere ꝛ nō pt· Vñ ꝛ illud aplī· Nō qđ volo facio bonū·ſ qđ odi malū hago· Et illud· Caro ꝯcupiscit aduersus spm: ꝛ spūs aduersus carnē· Hec eñ inuicē sibi aduersanṫ vt nō ea q̄ vultis faciatis·ſ hec oīa ex illa mortis dānatione sunt· Nā si nō est ista pena hoīs: ſ natura: nulla ista pctā sunt· Si eñ non receditṫ ab eo mō quo naturaliter fact⁹ est hō·cū hec facit ea vtiqꝫ facit que debet· Si aūt hō q̄ ita ē nō est bon⁹·nec habet in potestate vt sit bon⁹·siue nō vidēdo qualis esse debeat·siue vidēdo ꝛ nō valēdo esse qualem se esse debere videt penā istā q̄s esse dubitet? Oīs aūt pena si peccati pena est: iusta ē·ꝛ suppliciū noīaṫ· Si aūt iniusta est pena q̄ñ penā esse nemo ambigit·iniusto aliq̄ dn̄ante: hoī imposita ē· Porro qꝛ de oīpotētia dei ꝛ iusticia dubitare demētis est·iusta est h̄ pena·ꝛ p pctō aliquo impēdiṫ· Nō eñ quisqꝫ iniuste dn̄ans aut surripe hoīez potuit velut ignorāti dō·aut extorq̄re inuito tanq̄ inualidiori·vt hoīem iniusta pena cruciaret· Relinquiṫ ḡ vt hec pena iusta de dānatiõe hoīs veniat· His atqꝫ alijs plurib⁹ testimonijs doceṫ quedā esse peccata ꝛ penas peccati essentialiter·

De quibusdā que sine dubio peccata sūt ꝛ pene·vt ira·inuidia· g

Preterea nullatenus ambigēdū est q̄dam pctā absqꝫ vllo scrupulo penas eē·vt inuidia q̄ est dolor alieni boni·ꝛ ira·q̄ etiā nō in q̄tū pene sunt: pctā sunt Ita etiā de cupiditate ꝛ timore·ꝛ alijs hmōi sentiēdū est· Vñ Aug⁹·in li·lxxxiij·questionū· Oīs ꝑturbatio passio·oīs cupiditas perturbatio· Oīs ḡ cupiditas passio· Oīs vō passio cū est i nob: ipa passiõe patimur· Oīs ḡ cupiditas cum est i nob ipa cupiditate patimur·ꝛ in q̄tū cupiditas ē patimur ea· Oīs aūt passio in q̄tū ipa patimur nō ē pctm̄: ita ꝛ de timore· Nō ei ꝯsequēs est vt si patimur timorē·iō nō sit pctm̄·qꝛ multa sunt pctā q̄ patimur·ſ nō in q̄tū patimur eis·

Qr vbis Augustini p̄missis quedam sniā Hieronymi obuiare videṫ· h

Illud aūt diligēter est annotādū qđ sup̄ positis vbis Augustini dicētis q̄dā necessitate facta eē improbāda ꝛ mala·videṫ obuiare qđ Hiero·ait i explanatione fidei·qđ licet sup̄ sit positū·tñ vt pfecti⁹ sciaṫ: iterare nō piget· Execram⁹ inq̄t eoꝝ blasphemiā q̄ dicūt īpossibile aliq̄d hoī a deo eē p̄ceptū ꝛ mādata dei nō a singul:ſ ab oīb⁹ in cōe posse fuari·ꝛ paulopost· Et tā illos errare dicim⁹ q̄ cū manicheo dicūt hoīem peccatū vitare nō posse·q̄z illos q̄ cū Jouiniano asserūt hoīem ñ posse peccare· Ecce Hiero·dicit errorē esse·si q̄s dicat hoīem vitare peccatū nō posse· Qui aūt dic̄ q̄dā necessitate fieri·q̄dā dic̄ nō posse vitari· Cū ḡ id Aug⁹·dicat·videṫ aut erroris esse qđ tradit·aut non esse veꝝ qđ Hieronym⁹ ait·

Determinatio contrarietatē submouēs de sanctoꝝ medio· i

Ad quod dici pōt·qꝛ Aug⁹·dic̄ fm statū h⁹ miserie·ad quā ptinet ignorātia ꝛ difficultas·vt idē ait in lib·de libero arbitrio·q̄ ex iusta dānatiõe descēderūt: illud tradidit vbi ꝛ venialia pctā iclusit· Hieronym⁹ vō tñ de mortalib⁹ pctīs loq̄ṫ: que vnusq̄sqꝫ grā illuminat⁹ vitare valet·vl̄ d hōmine fm statū liberi arbitrij añ pctm̄ illđ ait·

Epilogū fac̄ ad alia transiturus· k

Satis diligēter eorū posuim⁹ sciam q̄ dicūt oēs act⁹ naturas eē ꝛ in q̄tū sūt: bonos eē·i q̄ tractatu q̄dā iterserium⁹ q̄ ñ ex eoꝝ tñ psona accipiēda sṫ·qꝛ ab oīb⁹ catholice sapiētib⁹ absqꝫ hesitatiõe tenēṫ atqꝫ autoritatū testimonijs ꝛ rōib⁹ eoꝝ traditionē muniuim⁹·q̄ dicūt oēs act⁹ essentia sunt id est·in q̄tū sunt: esse bonos· Quosdā vō in q̄ntū inordinate fiūt: pctā esse· Addunt q̄z q̄sdam nō tñ essentia ſ etiā genere bonos esse

vt reficere esurientē. q̄ actus est de genē operum misericordie. quosdaȝ vō act⁹ absolute ac pfecte bonos dicūt. q̄s nō solū essentia vl' genus. s etiā causa ⁊ finis cōmendat. vt sunt illi q̄ ex bona volūtate pueniunt. ⁊ bonum finem metiuntur.

Ista est distinctio. xxxvj. hui⁹ secundi libri. In qua quidem magister recitans opinionib⁹ diuersis circa peccati quiditatē: ostendit quandam peccati diuersitatē. Et inquirit qualiter vnum peccatū sit pena alterius. Et tria facit. Nam primo tractat opinionem aliorum. Secundo annectit propriam intentionem. Tertio remouet quandam dubitationē. Primum facit a principio distinctionis vsq; ibi. In nullo tamen preiudicium. Secundū vsq; ibi. Illud aūt diligenter. Tertium vero vsq; ad finem distinctiōis. In speciali vero sententia magistri stat in tribus propositionib⁹ quarum prima est hec. Scriptura vnū peccatū fore penam alterius concedit in quantuȝ ab alio causaliter procedit. Hanc enim propositionē magister ponens dicit quedam peccata esse aliorum peccatorum penas. quod probat vtriusq; testamenti autoritatibus diuersis. inter quas ponit autoritatē beati Gregorij. qua dicit peccatum q̄ cito per penitentiam non deletur aut peccatum aut pena peccati ē. aut peccatum ⁊ causa peccati est. aut peccatum aut causa aut pena peccati est simul. Postea mouet circa materiam hanc quandam dubitationem querendo. Utrū peccatum inquantum peccatum sit pena peccati. Et arguit q̄ non. Nam s̄m beatum Augustinum omnis pena peccati iusta est ⁊ iuste fit. si ergo peccatum inq̄tum peccatum: esset pena peccati. peccatum iuste fieret. quod non est verum. Et respondens dicit q̄ effectus peccati cuiusmodi est corruptio peccatū sequēs est pena peccati. sed non peccatum inquantum peccatum. Et subdit. licet omne peccatum s̄m istū sensum: eo q̄ quedam corruptio sit pena. tamen non om̄e peccatum potest dici pena peccati. sed illud solum dicit̄ pena alterius peccati quo causatur ab alio cum solus effectus peccati s̄m premissa sit pena peccati. Secunda propositio est hec. Ueritati in nullo preiudicat quedam peccata non solum causaliter sed etiā essentialiter esse alioȝ penas. Hanc enim ppositionem magister ponens finaliter eius asserit rationem. quia quedam peccata essentialiter animam puniunt. id ē. actiue corrumpunt penam infligendo. Quod pbat per beatū Augustinum dicentē. q̄ rebellio carnis ad spiritum que est peccatum sit pena. Et confirmatur hoc idem per hoc q̄ quedā spiritualia peccata pena dicunt̄. ⁊ q̄ penalē passionē habent eis annexam. sicut ira. inuidia. superbia. ⁊ similia. Attamen dicit q̄ passio illa eis annexa non debet dici pctm̄. Tertia ppositio est hec. Ex scripture trahit̄ veritate aliqua peccata fieri necessitate. Hanc eīn ppositionem probans dicit notandū esse q̄ licet beatus Aug⁹. dicat quedā peccata fieri ex necessitate. beatus tñ Hieronymus dicit semp esse in hominis potestate posse peccare ⁊ non posse peccare. non tamē sibi inuicem contradicunt. q2 beatus Aug⁹. loquit̄ de peccatis venialibus. Hieronym⁹ vero de peccatis mortalib⁹. supposito tñ gratie adiutorio. Uel beatus Aug⁹. loquitur s̄m statū hoīs post peccatū. beatus ꝟo Hieronymus loquit̄ de peccatis hoīs s̄m statū eius añ peccatum. Et subdit recapitulando p̄determinata dicens quosdam act⁹ esse ex suo genere bonos. vt reficere esurientem ⁊ similes. quosdā aūt ex sua causa vel ex fine. vt qui procedunt ex bona ⁊ ordinata voluntate hominis ⁊ illi pfecte boni iudicant̄. Et tñ in speciali.

Alioȝ ponit sñiam q̄ dicūt malos act⁹ nullo modo esse a deo nec esse bonos siue i eo q̄ sunt siue alio modo. a

Sunt autem et DI. XXXVII

alij plurimi lōge aliter d̄ pctō ⁊ d̄ actu sentiētes. asserūt eīn voluntatē malā ⁊ actū malū pctā esse. ⁊ nulla rōne bona nec s̄m aliquā rōem ex deo auctore eē q2 sine eo fiūt. Sine eo nāq; (vt ait euāgelista) factum est nihil. i. pctm̄. Qd̄ dr̄ esse nihil. non q2 nō sit actio vel volūtas mala. q̄ aliq̄d est. s q2 a vō esse sepat hoīes. ⁊ ad malū trahit. ⁊ sic ad nō esse deducit. Qui ei a sūmi boni pricipatiōe recedūt: qd̄ solū vere ac pprie est merito nō esse dicunt̄. Jōq; Aug⁹. dic super Johem. peccatum nihil esse nihilq; fieri cū peccāt hoīes. Hac q̄ rōe astruūt peccatuȝ nihil esse. q2 a vō esse hoīem elōgat. Voluntatēq; malā atq; actionē siue locutionē malā peccatū esse dicūt. q2 pūaricatio ⁊ inobediētia hec sunt. ⁊ ꝯtra legē dei fiūt q̄ tamē sunt. s ab hoīe vel diabolo nō a deo. Nullaten⁹ eīn hec a deo esse dicūt. siue inquantū sunt: siue alio modo.

Quare pctm̄ nihil esse dr̄.

Qualit̄ determinēt v̄ba Augustini p̄missa q̄b⁹ ait. om̄e qd̄ est. inq̄ntū est. bonū ē. b

Illa quoq; Augu.

verba quib⁹ dic. om̄e qd̄ est inq̄ntū est bonū esse. ⁊ deū habere auctorē. de naturis siue d̄ substātijs tm̄ accipiēda fore tradūt. Substātie vō noīe atq; nature: dicūt significari substātias ip̄as ⁊ ea q̄ naturalit̄ habēt. s. q̄ ꝯcreta sunt eis. sicut aīa naturalit̄ habet intellectuȝ ⁊ ingeniū ⁊ voluntatē ⁊ hmōi. qd̄ ex verbis Aug. p̄missis colligit̄. vbi bonū hoīem appellat bonā naturā. ⁊ malū hoīem malā naturā. Scd̄m hanc q̄ assertionē vel acceptionē: mali act⁹ nō sunt nature vel sub̄e. nec etiā boni act⁹. qd̄ vtiq; videt̄ Aug⁹. innuere in lib. retractationū. distinguēs int̄ sub̄as siue naturas ⁊ bonas actiōes siue malas. Aperiēs eīn quō intelligendū sit q̄ddam in lib. d̄ vera religione ab eo traditū ait. De hoc substantijs atq; natur dictū est. Inde eīn disputabatur non de bonis actionib⁹ atq; peccatis. Aperte hic videt̄ diuidere inter naturas siue sub̄as ⁊ actiones siue pctī. Jōq; asserunt p̄fati doctores: actiōes interiores vel exteriores nō esse naturas vel sub̄as. que si male sunt: pctā sunt. neq; a deo sūt. Qd̄ vō mali act⁹ nō sint nature Aug⁹. videt̄ notare in p̄ma r̄nsione ꝯtra pelagianos ita dicens. Opera diaboli

Scd̄m quid act⁹ mali non sūt nature vl' substantie

Aug⁹. in lib. retracta.

que vitia dicunt actus sunt: nō res. Idē in q̄rta responsione. Omē malū natura nō est. sed actus accidēs alicui ex defectu boni. Quobrem qd̄ natura nō est: de⁹ nō fecit. q2 natura est omē qd̄ fecit. Itē Omē qd̄ natura bonū est: de⁹ ex nihilo fecit. non diabolus.

Scd̄m hos res alique sunt q̄ a deo nō sunt: quibus homines mali sunt. c

Ex quo colligit̄ res

aliquas esse que a deo nō sunt. eisq3 homies mali sunt. Qd̄ nihilomin⁹ ⁊ ipsi p̄cedunt ini tentes v̄bis Aug. supius positis: q̄ in encħ. determinās illa v̄ba p̄phete. Ve his qui dicunt bonū malū. dicit de ipsis reb⁹ quib⁹ homines mali sunt. nō de hoib⁹ h̄ esse intelligē dum. Sunt ḡ alique res quib⁹ homies mali sunt. Id aūt quo homo fit deterior a deo nō est. q2 vt ait Aug⁹. in li. de. lxxxiij. questi. deo auctore nō fit homo deterior. Nō est ḡ deus auctor rerū quib⁹ homo deterior fit. At sunt alique res vt dictū est quib⁹ hoies mali fiunt Sunt ḡ alique res que a deo nō sunt. q2 pctā ipse sunt. Ideoq3 scriptura in plurib⁹ p̄testatur locis deū non esse auctorē maloꝝ. i. eorū que peccata sunt.

Testimonijs Augu. suam muniit assertionem

Ex p̄te eoꝝ p̄missē opponit̄ sententie in illo v̄bo de⁹ auctor maloꝝ non est. d

In hoc autē verbo

superioꝝ sententie recte opponit̄. q̄ dicūt deū non esse auctorē eorū que mala sunt in q̄ntū mala sunt. s̄ inquantū sunt ⁊ inquantū mala sunt: dicunt ea nihil esse. Quid ḡ mirū: si de⁹ dicit̄ esse nō auctor eoꝝ in quantū nihil sunt. cū nihili null⁹ auctor existere queat. Ideoq3 cū dicit̄ de⁹ esse auctor omnium que sunt: bonoꝝ isti subintelligi voluit. Bona aūt illa eē dicūt que naturalit̄ sunt. Ea v̄o naturaliter esse dicunt: nō solū que sube sunt vel p̄creta substantijs qualiter supra acceperunt. sed ⁊ oīa q̄ naturā nō p̄uant bono. Et ita s̄m eosdem multiplex in scripturis fit intelligentia. vbi de natura siue de substantia vel de his q̄ naturaliter sunt: sermo occurrit. S3 sup illū locū ps. Nō est substātia: ita Aug⁹. de substātia disseruit. vt p̄missē sententie videat̄ p̄sentire dicēs. Substantia intelligit̄ illud qd̄ sum⁹ q̄cquid sum⁹. homo. pecus. terra. sol. oīa ista substātie sunt. eo ipso quo sunt nature ip̄e: sb stātie dicunt̄. Nā qd̄ nulla est substantia: nihil omnino est. Substantia ḡ est aliquid esse. Deus fecit hominē substantiā. s̄ p iniq̄tatem lapsus est homo a substātia in qua factus est Iniq̄tas q̄ppe ipsa nō est suba. Nō em̄ iniquitas est natura quā formauit de⁹. s̄ iniquitas est p̄uersio quā fecit homo. Nature om̄es p ipsum facte sunt. iniq̄tas p ip̄m facta non est q2 iniq̄tas non est substantia. In illo hymno triū pueroꝝ vniuersa creatura laudans deū cōmemorat̄. Laudāt em̄ oīa deū. s̄ que fecit deus. Laudat ibi serpēs deū. s̄ nō auaricia. Om̄ia reptilia ibi noīata sunt. s̄ nō aliqua vitia. Vitia em̄ ex nobis ⁊ ex nostra voluntate habem⁹. ⁊ vitia nō sunt substātia. Intendāt diligēter his v̄bis p̄missaꝝ assertores sniarū ⁊ p̄cipere poterūt rōem ⁊ causam dictorum. vbi scriptura de natura vl suba mentionē fac Illaꝝ vero sniaꝝ iudiciū: prudentis lectoris cui vtriusq3 sententie noticiam plenarie dedimus: arbitrio relinquim⁹ ad ea q̄ adhuc nob supsunt tractāda festinantes.

Qz de peccato non de pena intelligit̄ cum dicit̄: deus nō est auctor mali. e

Cū igit̄ in hoc oēs

consentiāt catholici tractatores. s. q̄ de⁹ non est auctor maloꝝ. Cauendū est tamē ne malorum nomie penas sicut peccata generalit̄ includas. Penaꝝ em̄ deus auctor est. sic ipse per p̄phetam ait. Nō est malū in ciuitate qd̄ domin⁹ non fecerit. Itē alibi ex p̄sona sua ait Ego sum de⁹ creans malū ⁊ faciens bonum Ecce hic dicit̄ creasse ⁊ fecisse malū. sed mali nomine: pena intelligit̄ non peccatum. sicut e conuerso cū dicit̄ deus nō esse auctor malorum. nomine mali peccata ītelligūt̄. Ideoq3 Augustin⁹ qui dixerat in libro de. lxxxiij. questio. q̄ deus auctor mali non sit. in p̄mo libro retractationū: quō id intelligendū sit ap eruit dicēs. Videndū est ne male intelligat̄ qd̄ dixi. deus auctor mali nō est. qui ⁊ omnium q̄ sunt auctor est. quia inquantū sunt: intantū bona sunt. ⁊ ne hinc putet̄ non ab illo esse penam malorū que vtiq3 malū est his qui puniuntur. sed hec ita dixi sicut dictū est. de⁹ mortem non fecit: cum alibi scriptum sit. mors ⁊ vita a domino est. Malorum ergo pena que a deo est. malū est quidē malis. sed in bonis dei operib⁹ est. quoniā iustum est vt mali puniantur. ⁊ vtiq3 bonū est omne quod iustum est. Sic ergo dicitur deus non fecisse mortē quia non fecit illud p quo mors infligitur. id est. peccatum. Audisti lector causam dictorum ex qua sana intelligentia sumatur: cum dicitur: deus non est auctor mali. ⁊ de⁹ mortem non fecit.

Qz pena maloꝝ est a deo.

Quō dictū sit de⁹ mortē non fecit

Ista est distinctio .xxxviij. huius secundi libri. In qua quidem distinctione magister ostenso quomodo vnum peccatum sit pena alterius. inquirit hic cōsequenter qualiter auctor malorum sit deus. Et circa hoc tria facit. Nam primo ponit quandam opinionē. Secundo eiusdē opinionis cōfirmationē. Tertio reddit ad sue intentionis oppressionē. Primū facit vsque ibi Ex quo colligit. Secundū vsque ibi. Cum igitur in hoc omnes. Tertiū vsque ad finem distinctionis. In speciali sententia magistri stat in tribus propositionibus quarum prima est hec. Aliqui volunt asserere volūtatem malā. et actum eius malū nullatenus a deo procedere. Hanc magister ponens dicit vt supra dictum fuit quosdam opinari quod volūtas mala et actus eius nec bona sunt nec a deo sunt etiā quacūque ratione confirmantes dictū suū per illud Ioh. i. Sine ipso factum est nihil. i. peccatū. Ratio aūt contrariū opinantium. s. Augustini fuit ista. vt supra dictum est. quod si talia a deo essent inquantū sunt. eo quod inquantū sunt bona sunt. Hoc soluētes dicunt quod ista propositio. Omnia que sunt inquantum sunt: bona sunt. solum habet veritatem in his que naturale et substantiale esse habent. quale esse peccata non habent. Secunda propositio ē hec Nihil cuiusmodi sunt peccata deus indebite ponit esse causa. Hanc magister probat duabus rationibus. quarum prima est hec. Illud per quod homo fit deterior non est a deo. sed per peccata homo fit deterior. ergo etc. Item sic. Nihili deus non est auctor. cū ergo peccatum sit nihil. vt dicit Ioh. i. ergo ipsum non est a deo. vt dicit opinio. Et magister vtrāque opinionē. s. illam que dicit peccatū esse a deo inquantū est actus quidā. et illā que dicit peccatū nullo modo esse a deo reliquit indeterminatam. cōmittens ipsas diligentie lectorum. Tertia propositio est hec. Secundum concordem sanctorum doctorum sententiā hereticum est dicere deum per se causam alicuius male culpe. Hanc magister ponēs dicit deum tantū posse esse causam mali pene. Unde Amos. iij. dicit. Non est malum in ciuitate quod nō fecit dominus. Et Esa. xlv. Ego sum dominus creans malum et faciens bonū. que propositiones veritatē nō haberēt nisi deus eēt auctor mali pene. Contra quā sententiā magister arguit per illud Sapien. i. Deus mortem non fecit. que tamen est quoddā malū pene. Ad quod respondens dicit quod illam scripture autoritatem esse intelligendā. quod deus peccatū illud non fecit. sed malū culpe quod est causa mortis. ita quod nomine effectus significet ibi causa. Et tantum in speciali.

De voluntate et fine ex quo et ipsa iudicatur. a

DI. XXXVIII

Quid sit bonus finis

Post predicta

de volūtate eiusque fine disserēdum est. Sciendū est ergo quod ex fine suo (vt ait Aug.) volūtas cognoscit vtrū recta an praua sit. Finis aūt bone voluntatis beatitudo est. vita eterna ipse deus. Male vero finis est aliud. s. maledictio vel aliqd aliud in quo nō debet volūtas quiescere. Finē bonū insinuat propheta dicens. Omnis consummatiōis vidi finē etc. Charitas ergo cuius latū mandatū est finis oīs cōsummatōis est i. omnis bone volūtatis et actiōis ad quam omne preceptū referendū est. Unde Aug. i enchi. Omnia precepta diuina referunt ad charitatē. De qua dicit apostolus. Finis precepti est charitas de corde puro et cōsciētia bona et fide nō ficta. Omnis itaque precepti finis charitas est. idē ad charitatē refert omne preceptū. Quod vero ita fit vel timore pene vel aliqua intentione carnali vt nō referat ad charitatē que ē dilectio dei et proximi. nondū fit quēadmodū oportet fieri: quāuis fieri videat. Tūc enim recte fiūt que mādat deus et que cōsilio monet: cū referuntur ad dilectionē dei et proximi. His verbis aperte insinuat quis sit rectus finis volūtatis siue actiōis bone. s. charitas que et deus est. vt supra ostēdimus.

Quod deus est finis omnis bone actionis. quia charitas est. nec tantum spūssanctus sed etiam xps et pater. nec hi sunt tres fines sed vnus. b

Qui ergo charita-

tem sibi ponit finē: deū sibi ponit finē. vnde et xpm finē legis ad iusticiā dicit apostolus esse omni credēti. Et recte dr xps finis legis ad iusticiam. quia vt ait Aug. in lib. sniarum psperi. in xpo lex iusticie nō cōsumit sed implet. Omnis enim perfectio ex ipso et in ipso est. et vltra quē nō est quo spes se extēdat. Finis fideliū xps est ad quē cū peruenerit currētis intētio. nō habet quo amplius possit venire sed habet id in quo debeat permanere. Finis ergo rectus atque supremus deus pater est et filius et spūssanctus. nec hi tres sunt tres fines: sed vnus finis. quia nō tres dii: sed vnus deus.

Quod omnes bone voluntates vnum habēt finem. et tamen quedam bone diuersos fines sortiuntur. c

Sed querit. vtrum

omnes bone volūtates vnū tantū habeāt finem. De hoc Aug. in. xi. lib. de trini. ita ait. Alie atque alie volūtates suos proprios fines hnt qui tamē referunt ad finē illius volūtatis qua volumus beate viuere. et ad eam puenire vitā que nō referat ad aliud. sed amāti per seipsam sufficiat. quēadmodū volūtas videndi finē habet visionē. et volūtas videndi fenestram: finē habet fenestre visionē. Altera vero est voluntas per fenestrā videndi transeūtes. cuius itē finis est visio transeuntiū. Ad quod etiam predicte referunt volūtates. Itē recte sunt voluntates et omnes sibimet religate. si bona est illa ad quā cūcta referunt. Si aūt praua est: praue sunt oēs. et ideo rectarum voluntatū cōnexio: iter quoddā est ascendentiū ad beatitudinē. quod certis velut passibus agit. Prauarum aūt et distortarum volūtatū implicatio: vinculū

Aug.

est quo alligabit̃ ꝙ hic agit vt ꝓiciat̃ in tene
bras exteriores. His autoritatū testimoniȷs
euident̃ mõstrat̃ plures in fidelib⁹ rectas ẽẽ
volũtates: ꝓprios ac diuersos fines hñtes.
⁊ tñ vnũ eundẽq;. q: oẽs referunt̃ ad vnũ
ꝙ est finis finiũ. de quo pauloante diximus.
Ita econuerso forte est in malis.

Quedã huic snie vident̃ aduersari. D

Veruntamen huic

sentẽtie qua dictũ est fideliũ quasdaʒ rectas
volũtates diuersos fines sortiri. ⁊ tñ ad vnũ
referri. videt̃ obuiare qd alibi Aug⁹. ammo
net. ne scʒ nobis duos fines ꝯstituam⁹. ita in
quiẽs in li. de ser. dñi in monte. Nõ debem⁹
ideo euãgelizare vt mãducem⁹. ſ ideo man
ducare vt euãgelizem⁹. vt cib⁹ non sit bonũ
qd appetit̃. ſ necessariũ qd adiȷcit̃ vt illud im
pleat̃. Querite ꝑmũ regnũ dei. ⁊ hec omnia
adiȷcient̃ vob. Nõ dixit ꝑmũ querite regnuʒ
dei. ⁊ deinde q̃rite ista q̃uis sint necessaria.
Sed ait hec oĩa adiȷcient̃ vobis. i. hec conse
quent̃ si illa queratis. ne cũ ista queritis: illinc
auertami. aut ne duos fines ꝯstituatis. vt et
regnũ ꝓpter se appetatis. ⁊ ista necessaria ꝑ
pter illd. Ergo ꝓpter regnũ dei tñ debem⁹
opari oĩa. nõ solã vel cũ regno dei mercedẽ
corpalẽ meditari. Ecce hic apte dicit ne du-
os fines nobis ꝯstituam⁹. ſ vnũ tñ. i. regnuʒ
dei. cũ supra dixerit bonas volũtates alias ⁊
alias ꝓprios habere fines.

[margin: Augustin⁹]

Hic ostendit̃ quomodo licet videant̃ non
repugnent ꝑdicta. E

Hec aũt sibi non re

pugnare animaduertit ꝙ verbis ꝑmissis sim
plici oculo diligẽter intẽdit. Qui eñ dixerit:
ne duos fines nobis ꝯstituam⁹. ſ oĩa ꝓpter
regnũ dei faciam⁹. ipse ꝑmisit ꝙ debem⁹ mã
ducare vt euãgelizem⁹. Cũ autẽ hoc ita faci
mus. actionis illi⁹ finẽ euangeliũ ꝯstituim⁹.
ſ ⁊ hũc finẽ ad regnũ dei referim⁹. Mandu
cam⁹ eñ ꝓpter euangeliũ. ⁊ mãducamus ⁊
euãgelizam⁹ ꝓpter regnũ dei. Duos igit̃ fi-
nes nobis in mãducando ꝯstituim⁹. Sʒ ista
faciẽtes nunq̃d peccam⁹: absit. Nã ⁊ ipse sic
facere suadet si diligẽter ei⁹ v̾ba inspiciam⁹.
Cũ ergo ait. ne duos fines nobis ꝯstituam⁹.
fines in diuersa tẽdentes intelligi voluit. scʒ
quoꝝ alter ad alteꝝ non referat̃. Ita ⁊ cũ di
cit ꝓpter regnũ dei tñ oĩa agẽda. nec cum
ipso mercedẽ tpalẽ meditandã: ita intelligẽ-
dum est. vt non meditemur appetẽdo cũ re-
gno mercedẽ tpalẽ. ita ꝙ non ꝓpter regnũ ſ
ꝓpter se. vt scʒ regnũ ꝓpter se appetamus. ⁊
ista ꝓpter illud. sic ipse docet. Si eñ petim⁹
vitã eternã. petimusq; etiã tpalia a deo. si ea
petim⁹ ꝓpter vitã eternã. nõ offendim⁹. ne-
q; sinistra tũc scit qd faciat dextra. q: merce-
dem tpalẽ nõ ꝓpter se meditamur. ſ ꝓpt̃ re-
gnum dei. vt sit leua sub capite ⁊ dextra i am
plexu. Alioq̃n si hec tpalia ꝓpter se querim⁹
sicut eterna. miscet̃ dextre sinistra. Jdq; cuʒ
dñs dixerit. Attẽdite ne iusticiã vestrã facia-
tis coram hominib⁹ vt videami ab eis. Alibi
ait. Sic luceãt opa vestra bona corã hoibus
vt glorificẽt patrẽ vestꝝ ꝙ in celis est. Propt̃
deũ ḡ oĩa faciẽda sunt. vt oĩa que facimus
omniũq; fines ad eũ referamus.

[margin: Quõ intelli gendũ sit illd ne duos fines nobis constituamus.]

De differentia voluntatis ⁊ intentiõis et
finis. F

Solet etiam queri

qd distet inter volũtatẽ ⁊ intẽtione ac finem
Ad qd dici põt inter voluntatẽ ⁊ finem certo
atq; euidẽti mõ distinguit̃. q: volũtas ẽ qua
volum⁹ aliqd. Finis vero volũtatis est: v̾l il
lud qd volum⁹. ꝑ qd implet̃ ipsa volũtas. vel
poti⁹ aliud ꝓpter qd illud volum⁹. Intentio
vero interdũ ꝓ volũtate. interdum pro fine
volũtatis accipit̃. que diligẽs acpius lector i
scriptura vbi hec occurrũt discernere stude-
at. Finis v̾o volũtatis est delectatio bona vl
mala. ad quã nitit̃ quisq; ꝑuenire. Vñ Aug.
sup illũ locũ ps. Scrutans corda ⁊ renes. sic
ait. De⁹ solus scrutatur corda. i. quid quisq;
cogitet. ⁊ renes. i. qd queq; delectet. Quia
finis cure ⁊ cogitatõis est delectatio. ad quã
cura ⁊ cogitatiõe nitit̃ quisq; ꝑuenire. ⁊ pau
lo post. Opa nostra que sunt in dictis ⁊ factis
possunt hoies videre. sed quo aĩo fiant. et q̃
venire cupiãt. solus de⁹ videt. qui cuʒ videt
cor esse in celo. ⁊ nõ delectari nos in carne ſ
in dño. i. cũ bone sũt cogitatiões ⁊ earum fi-
nes: dirigit iustũ. Idẽ sup alteri⁹ ps. locum il
lum. s. In laqueo isto quẽ absconderũt cõp-
hensus est pes eoꝝ: dicit. Pes anime amor ẽ
ꝙ si prau⁹ est: dr cupiditas vel libido. si rect⁹:
dr charitas. Eo mouet̃ anima quasi ad locũ
quo tendit. i. ad delectationẽ bonã vel malã
quo se ꝑuenisse ꝑ amorẽ letat̃. Finis ḡ volũ-
tatis vt ꝑmissum est dr ⁊ illud qd volumus ⁊
illud ꝓpter qd volum⁹. ⁊ intẽtio ad illud re-
spicit ꝓpter qd volum⁹. ⁊ volũtas ad illd qd
volum⁹. vt verbi gr̃a. Si velim esurientẽ re-
ficere vt habeã vitã eternã. volũtas est qua
volo reficere esurientẽ. cui⁹ finis est refectio

[margin: Quid sit voluntas.]
[margin: Intẽtio quõ accipitur]
[margin: Quid sit finis Aug⁹]
[margin: Repetit ꝑdicta subdẽs exemplum]

esurientis· Intentio vero est qua sic ad vitã guenire volo· Finis vero supremus est ipsa vita· ad quã τ alius finis refert·

An illa intentio sit voluntas· b

Sz queritur vtrũ in-

tentio talis sit voluntas: τ si voluntas est· an in hoc ope sit vna eademq; voluntas· q̄ volo reficere esurientẽ· τ qua volo habere vitam eternam: Uidet nempe talis intentio volũtas esse· vt em̄ voluntas est qua volo reficere pauperẽ· ita τ voluntas est qua p illud volo habere vitam· Et alia quidẽ videt voluntas esse qua volo habere vitã· τ alia qua pauperi subuenire volo· Sed ista ad illã refert· Nam τ si hoc ita placeat vt in eo cuz aliqua delectatione voluntas acquiescat· nondum est tamen illud quo tendit· s3 hoc ad illud refert vt illud deputet tanq̄ patria ciuis· istud vero tanq̄ refectio vel mansio viatoris· Et sunt iste voluntates affectus siue mot⁹ mentis quibus quasi gressibus vel passibus tẽditur ad patriam· Sicut ergo altera est voluntas videndi fenestras· vt supra docẽte Aug· vidicimus· altera que ex ista nectit volũtas scz p fenestras videndi transeuntes· Ita nõ nullis alia videt esse voluntas elemosynas dandi pauperi· alia voluntas habendi vitaz Alij autem putant q̄ vna sit voluntas τ hic τ ibi· sed propter subiectorum multiplicitatẽ diuersitas memorat voluntatum· Ceterum quolibet horum verum sit· illud nulli in ambiguum venit: quin voluntas ex suo fine pẽsetur: vtrum recta sit an praua · peccatuz an gratia· τ quin nomine intentionis aliquãdo finis· aliquando voluntas intelligat·

Utrũ alia voluntas hec ab illa sit

Ista est distinctio·xxxviij·huius secũdi libri·
In qua magister postq̄ egit de peccato actuali fm se
Incipit agere de peccati radice.s. de voluntate que
est radix peccati. Et tria circa hoc facit. Nam primo
agit de voluntatis rectitudine τ peruersitate. Secũ
do de voluntatis τ intentionis diuersitate. Tertio d̃
volũtate finis τ eorum que sunt ad finem idẽptitate.
Primum vsq; ibi. Solet etiã queri. Secundum vsq; ibi. Sed queritur vtruz. Tertiũ vsq; ad finem distinctionis. In speciali sententia magistri stat in tribus propositionibus. quarum prima est hec. Ex bono vel malo fine perpenditur rectitudo vel peruersitas voluntatis humane. Hanc magister ponens dicit q̄ voluntas humana rectitudinẽ vel peruersitatem habet a fine bono vel malo. Unde bonus finis voluntatis ẽ charitas. beatitudo ipsa vita eterna deus ipse fm Augustinum. quod propter charitatem non fit: recte nõ fit. Qui quidem voluntatis finis. scz charitas ad finem vlteriorem ordinatur. s. ad deum. Malarum vero voluntatum finis est mala delectatio in actu vitioso. Et subdit q̄ tam bone q̄ male voluntates possũt habere plores fines inter medios. qui sunt quasi iter quoddam τ via ad vltimum finem perueniendi. Cõtra quod magister obijcit autoritate beati Augustini qua dicit q̄ non possumus duos fines constituere simul. Et respondens dicit q̄ hoc verum sit. vbi fines sic se habent q̄ vnus non sit sub alio contentus. vel q̄ vnus non sit ad alium ordinatus. τ non vbi vnus ad alium refertur. sicut est in pposito. Secunda propositio est hec. Uoluntatem τ intentionem omnino fore idem congruo negatur. eo q̄ per voluntatem et non per intentionẽ potentia effectiua nominat. Hãc magister probans querit. Utrum voluntas τ intentio sint idem. Et respondet q̄ non omnino sint idem quia voluntas nominat potentiam volitiuam. intentio autem nõ. quod ex verbis beati Augustini declarans dicit q̄ voluntas est potentia qua volumus. finis vero est illud quod volumus. Intentio vero est illa interior motio qua per voluntatem in finem tendimus. sicut ex gratia. si velim esurientem reficere vt habeam vitam eternam: tunc voluntas est potentia qua volo reficere esurientem. cuius finis medius est refectio esurientis. Ultimus vero finis est vita eterna. Intentio vero est motus quo ad finem peruenire volo. Unde patet ista tria non esse omnino idem.
Tertia pposítio est hec. Satis constat pbabile q̄ aliquis eodem velle velit finem. τ illud quod ad deum est referibile. Hanc magister probãs querit. Utrum sit idem actus voluntatis quo vult finem τ ea q̄ sunt ad finem. Et respondens dicit q̄ aliquibus videtur q̄ non sit idem actus sed plures. sicut non est idem actus videre fenestram τ videre per fenestram trãseuntes in via. Aliquibus vero placet q̄ sit idẽ actus voluntatis qui solum fm diuersitatem volitorum sit diuersificatus. Et que istarum opinionum sit verior magister relinquit indeterminatum. Et tantum i speciali.

Cum voluntas sit de his que homo naturaliter habet· quare peccatum fore dicat cũ nullum aliud naturale peccatum sit· a

Hic aũt oritur

Di· XXX IX

questio satis necessaria ex superioribus causam trahens· Dictum est enim supra: voluntatẽ inesse naturaliter homini sicut intellectus τ memoria· Que autẽ homini naturalia sunt quantũcunq; vitientur bona tamen esse nõ desinunt· quia non valet vitium bonitatem in qua deus eaz fecit penitus consumere· vt verbi gratia· Intellectus vel ratio τ ingenium ac memoria τ si vitijs ac peccatis obnubilentur τ corrumpant· bona tamen sunt· nec peccata nominãtur sicut Augustinus de ratione que est imago dei in qua facti sum⁹ euidenter ostendit in q̄ndecimo libro de trinitate· Hec est inquit imago in qua homines sunt creati· qua ceteris animalibus presunt que creatura i rebus creatis excellentissima est· cũ a deo iustificat· a deformi forma in formosam mutat formã· Erat em̄ inter vitia natura bona· hec aũt imago rõ ẽ vl' intellectus Cum ḡ volũtas de naturalibus sit· q̄re ipsa nõ sp bonũ est· τ si aliquãdo vitijs subiaceat

Rñsio fm q̃s dam

Ad hoc facile respondēt qui dicunt omnia q̃ sunt inquantū sunt bona esse. quia et ipsam voluntatē inquantū bona est vel inquantū voluntas est: vt supra posuimus bonum esse asserunt. sed inquantū inordinata est: mala est ⁊ peccatū. Ubi potest ab eis rationabiliter queri. Si voluntas inquantū inordinata est: peccatū est. quare ergo intellectus ratio ⁊ ingeniū ⁊ huiusmodi. cum inordinata sunt: peccata nō sunt? Inordinata vero sunt sicut voluntas cū ad rectū finem non tēdūt eorūq; act⁹ p̄uaricationes existūt. Ad qd̄ illi dicunt voluntatis nomīe aliqñ vim. s. naturalem potentiā volendi. aliquando actū ipsius vis significari. Uis autē ipsa naturaliter animē insita nunq̃ peccatū est. sicut nec vis memorandi vel intelligendi. Sz act⁹ huius vis qui ⁊ volunta a dicit̄: tunc peccatum est qñ inordinatus est.

Quare act⁹ voluntatis sit peccatū. si act⁹ aliaꝝ potentiaꝝ non sunt peccata. b

Sed adhuc queri-

tur. quare huī⁹ naturalis potētie actus peccatum sit: si aliarū potentiarū actus peccata non sunt. scꝫ potentie memorādi. cui⁹ actus est memorare. ⁊ potētie intelligendi: cuius actus est intelligere? Ad quod ⁊ ipsi dicunt. quia alterius generis est actus ille voluntatis. q̃ꝫ actus memorie vel intellectus. Hic em̄ act⁹ est ad aliquid adipiscendū vel nō admittendū. qui non potest esse de malis quin sit malus. Uelle em̄ mala malū est. Sed intelligere vel memorari mala: malum nō est. Quis etiā hos actus malos esse interdū nō improbe asserant. Memorat em̄ interdum quis malū vt faciat. ⁊ querit intelligere veꝝ vt sciat impugnare. Ecce qualiter soluit̄ premissa questio ab his qui tradunt omnia esse

Rñsio fm q̃s dam.

bona inquantū sunt. Qui vero dicūt voluntates malas peccata eē ⁊ nullo modo bona. breuius respondēt dicentes actū voluntatꝫ non esse de naturalibus. sed vim ipsam ⁊ potentiam volendi que semper bonū est. et in omnibus est. etiā in paruulis in quibus nondum est eius actus.

Quomodo intelligendum sit illud: ⁊ homo etiam qui seruus est peccati naturaliter vult bonum. c

Preterea queri so-

let: quomodo intelligendū sit quod ait Ambrosius exponens illud verbū apostoli. Nō qd̄ volo illud ago. sed quod nolo illud facio. Dicit em̄ q̄ homo subiect⁹ peccato facit qd̄ non vult. quia naturaliter vult bonū. Sz voluntas hec semper caret effectu. nisi gr̄a dei adiuuet ⁊ liberet. Si homo subiectus peccato est: vult quidē malum ⁊ operat̄. quia seruus est peccati: ⁊ eius voluntatē: sicut supra dixit Augustin⁹ libenter facit. quomodo ergo naturaliter vult bonum? An est eadē voluntas. id est. idem motus quo libenter peccato seruit. ⁊ quo naturaliter vult bonum? Sed non est eadē voluntas. que ergo istaꝝ est. qua cū homo iustificatur a seruitute peccati liberatur. Ut em̄ disserum⁹ superi⁹ gr̄a dei voluntatē hominis liberat ⁊ adiuuat. q̄ voluntatē hominis p̄parat adiuuandā ⁊ adiuuat preparatā. Sed que est illa voluntas? an illa que naturaliter vult bonum? an illa q̄ libenter seruit peccato: si tamen due sunt voluntates? Proposita est questio profunda q̄ varia diuersis expositione determinat̄. Alij enim dicunt duos esse motus. vnū quo vult bonum naturaliter. Quare naturaliter: et quare naturalis dicit̄? Quia talis fuit mot⁹ nature humane in prima conditione in qua creati sine vitio sumus. que proprie natura dicit̄. Fuit em̄ homo creatus ī voluntate rectus. Unde in ecclesiasticis dogmatib⁹ scriptum est. Firmissime tene primos homines bonos ⁊ rectos esse creatos cum libero arbitrio quo possent si vellent ꝓpria voluntate peccare. eosq; nō necessitate sed propria voluntate peccasse. Recte ergo dicit̄ homo naturaliter velle bonum. quia in recta ⁊ bona voluntate conditus est. Superior enim scintilla rationis que etiā (vt ait Hieronymus) in Chain non potuit extingui. bonū semper vult. ⁊ malū semper odit. Alium autē dicunt motum esse mentis quo mens relicta superiorum lege subijcit se peccatis. eisq; oblectatur. Iste motus (vt aiunt) anteq̄ꝫ assit alicui gratia: dominatur ⁊ regnat in homine. alterumq; deprimit motum. vterq; tamen ex libero arbitrio est. Ueniente autem gratia. ille malus motus eliditur. ⁊ alter naturaliter bonus liberat̄ ⁊ adiuuatur vt efficaciter bonum velit. Ante gratiam vero licet naturaliter homo velit bonum. nō tamen absolute concedi oportet bonā habere voluntatem ꝗ potius malam. Alij autē dicunt vnā esse voluntatem. id est vnum motum quo naturaliter vult hō bonū. ⁊ ex vitio vult homo maluꝫ eo q̄ delectatur. ⁊ inquantum vult bonū naturaliter bonus est. inquantū malum vult: malus est.

An eadē voluntate velit homo naturaliter bonum ⁊ libenter peccato seruiat: vel non

Propositā questionē exequitur pri⁹ fm illos q̃ dicunt duos eē motus.

Signadi⁹

Rñsio fm alios

Ista est distinctio · xxxix · hui⁹ secūdi libri · In qua magister ostenso in precedente distinctõne vnde sit rectitudo ꝛ vitium in voluntate. inquirit qualiter in voluntate sit peccatum. Secundo quare act⁹ voluntatis potius dicit peccatum ꝙ actus aliaꝝ potentiarum. Tertio an idem actus volūtatis sit quo vult naturaliter bonum ꝛ quo respuit malum. Primū facit vsqꝫ ibi. Sed adhuc querit. Secundum vsqꝫ ibi. Preterea queri solet. Tertium vsqꝫ ad finem distinctionis. In speciali sententia magistri stat in trib⁹ ꝓpositionibus. quaꝝ prima est hec. ¶ Quamuis voluntas humana de sua natura sit bona ꝛ recta creata. tamen dr̄ denominatiue mala inquantū est mala ꝛ inordinata. Hanc magister ꝓbans querit. vtrum voluntas possit esse mala. cū tamen habeat naturalem bonitatem sicut ꝛ cetere potentie naturales. que quantumcūqꝫ deprauent bone manent sicut ratio. ingenium. ꝛ cōsimilia. que q̄ncūqꝫ vitijs deprauent. nūꝙ tamen ꝓpter hoc dicunt mala sicut voluntas mala peccatū appellat. Et dicit s̄m opinionem illorū qui omnia q̄ fiunt bona dicunt esse. Ad quod responderi possit ꝙ volūtas non dr̄ mala seu peccatū inquantū est quedā naturalis potentia. sed inquantū ꝑ actum suum deordinat dicit peccatum. Sed tunc dicit magister ꝙ adhuc queri potest quare cetere vires. vt potentia ratio ꝛ memoria ingeniū: etiā non dicunt peccata. cum tamen ꝛ ipse in actibus suis q̄nqꝫ deordinentur sicut voluntas. Et rn̄det ꝙ illa deordinatio non est ī voluntate sed in actibus eius qualiter non est in actibus aliaꝝ potentiaꝝ. ¶ Secunda ꝓpositio est hec. Nullus actus aliaꝝ virium nisi actus volūtatis malus iudicat. licet tamen homo quandoqꝫ ipsis abutatur. Hanc magister ꝓbans querit quare huiusmodi actuū deordinatio non sit ita bene in actibus aliarum potentiaꝝ sicut in actibus voluntatis. Et respondens dicit ꝙ hoc ideo. quia nō sunt eiusdem generis cum actibus voluntatis eo ꝙ non ordinant ad aliq̄d concupiscendū. adipiscendū. vel nō admittendum. sicut actus voluntatis. Aliquando tn̄ actibus aliaꝝ potentiaꝝ vitiose homo abutit. ¶ Tertia propositio est hec. Non est idem actus quo voluntas bonum eligit ꝛ malū respuit. Hanc magister probans querit. Utrum eadem sit voluntas que naturaliter vult bonum ꝛ repugnat malo. Et respondens dicit duas circa hoc esse opiniones. quarum vna dicit non eē eandem voluntatem vtrobiqꝫ. quia vtrolibet non est idē motus voluntatis. Unus em̄ est naturalis quo naturaliter vult bonum. ꝛ ille competit homini a natura. seu a sui conditione. Alius vero quo repugnat malo est voluntarius nō pure naturalis. sed competēs homini inquantū est per gratiā a seruitute peccati liberatus. Alia est opinio que dicit ꝙ sit idem mot⁹ voluntatis vtrobiqꝫ. sed magister nullam haꝝ opinionum ꝑ alia determinat. Et tn̄ in speciali.

¶ An ex fine om̄es actus pensari debeant. vt simpliciter boni vel mali dicant. a

¶ Di. XL

Post hec de actib⁹ adijciendū videt. vtꝝ ꝛ ipsi ex fine sicut volūtas pēsari debeant boni vel mali? Licet em̄ s̄m quosdā omnes boni sint inq̄ntū naturaliter sunt. non tn̄ absolute dicēdi sunt om̄es boni. nec om̄s remunerabiles. ꝗ quidā simpliciter mali dicūt sicut ꝛ alij boni. Nā simplicit ac ṽe sunt boni illi act⁹ q̄ bonā habēt causam ꝛ intētionem. i. qui volūtatē bonā comitant. ꝛ ad bonum finem tendūt. Mali ṽo simpliciter dici debēt: qui puersam h̄nt cāin ꝛ intentionem. Unde Amb. ait. Affect⁹ tu⁹ opi tuo nomē imponit. Et Aug⁹. sup ps̄. xxxi. Nemo cōputet bona opa sua añ finē. Ita em̄ videt mihi eē vt magne vires ꝛ cursus celerrim⁹ ꝑter viā. qꝛ vbi ipa fides nō erat: bonū op⁹ nō erat. Bonū em̄ op⁹ intētio facit: intentionē fides dirigit. Nō valde attēdas q̄d homo faciat. ꝗ q̄d cum facit attēdat. q̄ lacertos optime gubernationis dirigat. His testimonijs insinuari videt ex affectu ꝛ fine opa bona eē vel mala. Quibus ꝯsonat qḋ ṽitas in euāgelio ait. Nō pōt arbor bona fruct⁹ malos facere. neqꝫ arbor mala fruct⁹ bonos facere. Noie arboris non natura humane mētis ꝗ volūtas intelligit. q̄ si mala fuerit: nō bona ꝗ mala opa fac. Si ṽo bona fuerit: bona nō mala facit opa.

¶ Qui act⁹ simpliciter boni dicēdi sunt.

¶ Qui simpliciter boni.

Ambro.

¶ Utrū oīa opa hoīs ex affectu et fine sint bona vel mala. ¶ b

Sed querit vtruz oīa opa hoīs ex affectu ꝛ fine sint bona vl' mala? Quibusdā ita videt esse q̄ dicūt oēs act⁹ esse indifferētes. vt nec boni nec mali per se sint. Sz ex intētiōe bona bon⁹. ꝛ ex mala malus sit om̄is act⁹. Scd̄m quos q̄libet act⁹ pōt esse bon⁹: si bona intentione gerat. ¶ Alijs aūt videt ꝙ q̄dā actus in se mali sint. ita vt n̄ possint esse nisi peccata. etiā si bonā h̄abeant causam. Et q̄dā in se boni. ꝛ si malā habeant cām. nō tn̄ boni esse desināt. Qḋ testimonio Aug⁹. ꝯfirmāt. q̄ dicit bonū aliq̄n nō bn̄ fieri. Qḋ em̄ q̄s inuit⁹ vel necessitate facit: nō bn̄ facit. qꝛ nō bona facit intētione. vt ait Aug⁹ sup Joh. Seruilis inq̄t timor nō est ī charitate. in quo ꝗuis credat deo. nō tn̄ in deū. et si bonū fiat. nō tn̄ bn̄. Nemo em̄ inuit⁹ bn̄ facit etiā si bonū est qḋ facit. Ecce habes ꝙ aliq̄s nō bn̄ facit illud qḋ bonū est. Fac̄ ḡ qḋ bonū est intētione nō bona. Ideo asserūt illi q̄daz opa esse talia que sic bona sunt ꝙ mala eē nō possunt quocūqꝫ modo fiant. sicut ecōuerso quedam sic sunt mala vt nō possint eē bona quacunqꝫ ex causa fiant. Alia aūt esse opa q̄ ex fine vel ex cā bona sunt vel mala: ꝛ ad illa referūt sctōꝝ testimonia. q̄b⁹ ex affectu vl' intentiōe iudiciū operum pēsari dicūt. Triptitam edunt isti differentiā actuum.

¶ Opinio q̄ꝛ̄dam q̄ dicit omnes actus indifferētes

¶ Alioꝝ opinio qui trifariam dicunt differentiā actuū.

¶ Aliter Aug⁹. sentire videt: q̄ dicit opa hominis esse bona vel mala ex intētiōe ꝛ causa ꝑter quedā que ꝑ se peccata sunt. ¶ c

Sʒ Aug⁹. euidētiſſime docet in libro cōtra mendaciū oēs act⁹ ſm intētionē ⁊ cauſam iudicādos bonos vel malos. p̄ter quoſdā q̄ ita ſunt mali vt nunq̄ȝ poſſent eſſe boni. etiā ſi bonā videant̄ habere cauſam. Intereſt inq̄t plurimū: q̄ cauſa. q̄ fine. qua intētione q̄d fiat. Sʒ ea que cōſtat eſſe pctā. nullo bone cauſe obtentu. nullo q̄ſi bono fine. nulla velut bona intētione facienda ſunt. Ea q̄ppe opa hoīum ſi cauſas habuerint bonas vl̄ malas: nūc ſunt bona. nūc mala. q̄ nō ſunt p ſeipſa pctā. ſicut victū prebere paupib⁹ bonū eſt: ſi ſit cauſa miſericordie cū recta fide. ⁊ ꝯcubit⁹ ꝯiugalis q̄ſi ſit cauſa generādi. ſi ea fide fiat vt gignant̄ regenerādi. Hec rurſus mala ſunt ſi malas habeant cauſas. velut ſi iactātie cauſa paſcit̄ paup. aut laſciuie cauſa cū vxore ꝯcubit̄. aut filij generātur: nō vt deo ſ₃ vt diabolo nutriant̄. Cū vō opa ipſa per ſe peccata ſunt. vt furta. ſtupra. blaſphemie. q̄s dicat cauſis bonis eē faciēda vel peccata non eſſe. vl̄ q̄d eſt abſurdi⁹ iuſta peccata eſſe. Quis dicat furemur diuitibus vt habeam⁹ quid dem⁹ paupib⁹. aut falſa teſtimonia ꝑferam⁹. nō vt inde innocentes ledant̄ ſ₃ poti⁹ ſaluent̄. Duo eñi bona hic ſunt vt inops alat̄. ⁊ innocēs non puniat̄. Aut q̄s dicat adulteriū eſſe faciendū vt p illā cū quā ſit homo de morte liberet̄. Teſtamēta etiaȝ vā cur nō ſupprimim⁹ ⁊ falſa ſupponimus. ne hereditates habeāt qui nihil boni agūt. ſ₃ hi poti⁹ qui indigētes adiuuāt. Cur nō fiant illa mala ꝓpter hec bona. ſi propter hec bona nec illa ſunt mala? Cur nō ab immūdis meretricib⁹ que ditāt ſtupratores: rapiat diuitias vir bon⁹ vt indigētibus eas largiat̄. cum nulliū malū ſit ſi ꝓ bono fiat? Quis hoc dicat niſi q̄ res hūanas moreſq₃ conat̄ ⁊ leges ſubuertere? Q̄ eñi facim⁹ nō dicatur recte fieri poſſe. nec impune tñ: verȝ etiā glorioſe. vt in eo non timeat̄ ſupliciū. ſ₃ ſperet̄ ⁊ p̄miū: ſi ſemel ꝯſenſerim⁹ in malis actib⁹. non quid fiat ſ₃ quare fiat eſt querendū. vt quecūq₃ pro bonis fiūt cauſis. nec ipſa mala eſſe iudicentur At iuſticia merito punit eū qui dicit ſe ſbtraxiſſe ſupflua diuiti vt p̄beret paupi. ⁊ falſariū qui alienū corrupit teſtamentū vt is eſſet heres qui faceret elemoſynas largas. nō ille q̄ nullas. ⁊ eū qui ſe feciſſe adulteriū oſtēdit vt p illā cū qua fecit hominem de morte liberet Sed diceret aliquis. ergo equand⁹ eſt fur q̄ libet furi qui volūtate miſericordie furatur? Quis hoc dixerit? Sed horum duorum non ideo quiſq₃ eſt bonus. quia peior eſt vnus.

Auguſtin⁹

Nō tñ q̄re ſʒ etiam q̄d fiat attēdēdū eſt.

Peior eñi eſt q̄ ꝯcupiſcēdo q̄ȝ qui miſerando furat̄. Sʒ ſi furtū omne peccatū eſt. ab omni furto abſtinēdū eſt. Quis eñi dicat eſſe peccandū etiā ſi aliud ſit graui⁹: aliud leui⁹ peccatum? Nūc aūt querim⁹ quis act⁹ pctm̄ ſit. vel non? Non q̄d graui⁹ ſit vel leui⁹. Intēde lector ꝓpoſitis vbis tota mētis ꝯſideratione que nō inutilē hn̄t exercitationē. ⁊ dinoſces quis act⁹ ſit peccatū. q̄ ſcʒ malā habeat cām. nec ille tñ. quia ſunt nōnulli actus q̄ ⁊ ſi bonam habeāt cauſam. tñ peccata ſunt. vt ſup poſitū eſt. Ex quo ꝯſequi videt̄ q₂ nō ſemper ex fine iudicat̄ volūtas ſiue actio mala. ſicut in illis que p ſe pctā ſunt. Illa eñi cū q̄s geſſerit ꝓ aliqua bona cauſa: bonuȝ videt̄ habere finem. nec ex fine volūtas ē mala. nec ex voluntate actio ſit mala. ſ₃ ex actōe voluntas ſit praua. In quib⁹ aliqui ponūt actū iudeoꝝ q̄ crucifigēdo xp̄m arbitrant̄ ſe obſequiū p̄ſtare deo. q₂ bonū finē dicūt eos ſibi poſuiſſe. ſ. dei obſequiū. ⁊ tñ voluntatē eoꝝ ⁊ actionem ꝑuerſam fore aſſerūt. De bonis aūt nulla ſit exceptio in p̄miſſis vbis Auguſtini. q̄n oīs volūtas bona ex fide ſit bona. ⁊ ex fine ⁊ voluntate oīs actio bona: bona eſt. Sʒ nō omnis mala volūtas ex fine mala ē. nec oīs mala actio ex fine ⁊ ex volūtate mala eſt. ⁊ oīs q̄ habet malā cauſam mala eſt. ſ₃ nō omnis q̄ bonā cauſam habʒ bona eſt. Ideoq₃ cum ex affectu dr̄ nomē imponi opi: in bonis opibus generaliter vā eſt hec regula. ſ₃ in malis excipiunt̄ illa que p ſe mala ſunt. Oīa ḡ homis opa ſm intētionē ⁊ cauſaȝ iudicant̄ bona vl̄ mala. exceptis his q̄ p ſe mala ſunt. i. q̄ ſine p̄uaricatione fieri nequeūt.

Peior q̄ ꝯcupiſcēdo q̄ȝ q̄ miſerando furatur

Inter ea que act⁹ mali ſunt q̄dam ꝓnūt actū iudeoꝝ.

Quidam dicūt p̄dicta non poſſe fieri bono fine.

D

Que tñ quidā cōtēdunt nunq̄ȝ hr̄e bonā cauſam.

Qui eī aliena furat̄ vt paupibus tribuat: nō ꝓ bono (vt aiunt) furat̄. Nō eñi bonū eſt aliena paupibus erogare. Qui eñi de rapina ſacrificium deo offert. idē facit: vt ait autoritas. ac ſi filium in ꝯſpectu pr̄is victimet vel ſacrificium carnis deo offerat. Abominabilis nēpe deo eſt ipiorum oblatio. Ita etiā ⁊ hominē p adulteriuȝ a morte liberare: malū eſſe dicūt. Et ſi eñi bonum ſit hominē a morte liberare. tñ ſic hominem liberare: malū fore aſſerūt. Ideoq₃ Auguſtinū in ſupiorib⁹ dicūt tēperaſſe ſermonē cauteq₃ locutū vbi ait. Ea q̄ ꝯſtat eſſe peccata. nullo q̄ſi bono fine. nulla velut bona intētione faciēda. Nō eī ſimplicit̄ dixit bono fine

Q̄ nō fiant bono fine notat̄ ex verbis Auguſtini p̄miſſis.

& bona intētiōe. ſ addidit q̄ſi & velut. q2 talia nō fiūt bono fine & bona intētiōe ſ intētione q̄ videt bona. & fine q̄ putat bon⁹: ſ non eſt. Nec ideo excepit Aug⁹. iſta: vt aiūt q̄n cauſas habeāt malas. ſ q2 cauſas hn̄t que videntur bone. ſunt tn̄ male.

Iſta eſt diſtinctio. xl. huius ſecundi libri. In qua magiſter poſtq̄ egit de pctō actuali in ſe: quō ſit in volūtate ſicut in ſua radice. Incipit agere de vitio ramoꝝ ex radice ꝓcedente. i. de vitio opeꝝ exiſtentiū a volūtate. Et tria circa hoc facit. Primo eñ inquirit an act⁹ iudicādi ſint boni ex fine. Secundo an oīes act⁹ iudicandi ſint boni ex fide. Tertio an mali excuſant ꝑ hoc q̄ fiunt boni finis intētione. Primū a principio vſq3 ibi. Sed querit vtrū. Secundū vſq3 ibi. que tn̄ quidā. Tertiū vſq3 ad finē diſtinctiōis. Et tm̄ in generali. In ſpeciali ſententia magiſtri ſtat ī tribus ꝓpoſitionibus. quarum prima eſt hec. ¶ Licet exteriores act⁹ inq̄tū ſunt boni reputent tn̄ moraliter boni vel mali iudicant ſm q̄ ex recta volūtate vel inordinata oriunt. Hanc ꝓpoſitionē magiſter ponens dicit. q̄ licet oēs act⁹ exteriores ſint boni inquantū ſunt. tn̄ iudicant moraliter boni vel mali ſm q̄ ex bona vel mala intentione ꝓcedūt. ita q̄ illi ſimpliciter boni vel mali dici debēt: q̄ bonā & rectam hn̄t cauſam ſeu intentionē. i. ad bonū finē tendunt. Mali vo ſimpliciter dici debēt q̄ ex ꝑuerſa intētiōe procedunt. qd ꝓbat autoritate beati Ambro. & ꝑ illō euāgelij. Nō poteſt arbor bona malos fruct⁹ facere. nec ecōuerſo arbor mala bonos fruct⁹ facere. ¶ Secūda ꝓpoſitio eſt hec. Nō oēs act⁹ humani ꝑ bonā voluntatē ſunt rectificabiles. Hāc magiſter ꝓbans q̄rit. Utrū vniuerſaliter ſit verū q̄ oēs act⁹ hn̄t exteriorem maliciā vel bonitatē a volūtate. Et rn̄dens dicit de hoc eſſe varias opiniones. Nā quidā contendunt q̄ oēs act⁹ exteriores ſint de ſe indifferētes. et ergo generaliter capiūt ſuā bonitatē vel maliciā a volūtate ex qua ꝓducunt. Alij vo dicunt nō oēs fore indifferētes. ſ3 aliquos eſſe de ſe bonos. & illos dicunt nō recipe abſolute ſuā bonitatē a volūtate. & dicunt etiā tales abſolute nō poſſe recipe maliciā ſuā a volūtate. Aliquos vo ecōuerſo in ſe eſſe malos dicunt. q̄ etiā ſuā maliciā nō habeāt a volūtate. & tales etiā dicūt ſuā bonitatē nō poſſe recipe a volūtate. Aliquos dicunt eſſe indifferētes. & tales ſolū ſunt qui recipiūt ſuā maliciā ſeu bonitatē a voluntate. Tertij aūt quibus magiſter videt ꝯſentire dicūt oēs actus exteriores a volūtate poſſe recipe bonitatē vel maliciā. ſolum illis exceptis q̄ de ſe ſunt mali. q2 tales ꝑ voluntatē fieri boni nō poſſunt. ¶ Tertia propoſitio ē hec. Malū pia intētione ꝓductū neq̄q̄ iudicat bonū. Hanc magiſter ponens dicit act⁹ de ſe malos nunq̄ poſſe hr̄e bonā cauſam. Ad qd adducit plura exēpla quib⁹ ꝯcludit q̄ furtū factū vt paupi ſubueniat vł rapina facta vt deo offerat. aut adulteriū ꝑpetratū vt homo a morte liberet. & alia hmōi. hi act⁹ licz cauſas habeāt q̄ vident eſſe bone. ſunt tn̄ mali. Et tm̄ in ſpeciali.

¶ An omnis intētio vel actio eoꝝ q̄ carent fide ſit mala. ¶ a

Vnq3 intētio

vt ſupra dictū eſt bonū op⁹ faciat. & fides intētionē dirigat. nō immerito queri pōt. vtrū oīs intētio oēſq3 illoꝝ op⁹ malū ſit q̄ fidē nō habent. Si eñ fides intētionē dirigit. & intētio bonū op⁹ facit. vbi nō eſt fides: nec intentio bona. nec op⁹ bonū eſſe videt. Qd a quibuſdam nō irrationabilit' aſtruit qui dicūt oēs actiōes & volūtates hoīs ſine fide malas eē. que fide habita bone exiſtūt. Uñ aplus ait. Oē qd non eſt ex fide peccatū eſt. Qd exponēs Aug⁹. ait. Oīs infideliū vita pctm̄ eſt. & nihil bonū eſt ſine ſummo bono. vbi deeſt agnitio eterne vitati. falſa virt⁹ ē etiā ī optimis morib⁹. Et Jacob⁹ in eplā canonica ait. Qui offendit ī vno. ſ. in charitate factus eſt oīm re⁹. Qui ḡ fidē & charitatē nō habet. oīs eius actio pctm̄ eſt. q2 ad charitatē nō refert. Qd eñ ad charitatē nō refert (vt ſupra meminit Aug!) nō fit quēadmodū fieri oportet Ideoq3 malū eſt. Nō ḡ mādata cuſtodit qui charitate caret. q2 ſine charitate nullū mandatoꝝ cuſtodit. Uñ Augu. ſuper eplam ad Galā. ait. Cuſtoditionē legis dicit apl's. nō inebriari. nō occidere. nō mechari. & alia hmōi ad bonos mores ꝑtinētia q̄ ſine charitate fide & ſpe ipleri nō poſſunt. Nullū ḡ mandatū implet. nullū bonū op⁹ facit. q̄ fidē & charitatem nō habet. Impoſſibile eſt eñ vt ait apl's ſine fide aliq̄d placere deo. Que ḡ ſine fide fiunt bona nō ſunt. q2 oē bonū placet deo.

Quidam dicunt omnes actiōes hoīs ſine fide eſſe malas q̄ in ſ de bone ſunt

Aug. in lib. ſniaꝝ ꝓſperi

Autoritatib⁹ muniūt ſuam opinionem

Q2 ſine charitate ñ cuſtodiūt mādata

¶ Que ꝑmiſſe ſentētie obijciuntur ex vbis Auguſtini. ¶ b

His autē obijcitur

qd ſupra dixit Aug⁹. ſ. q̄ in ſuili timore. et ſi bonū fiat. nō tn̄ bn̄. Nemo eñ inuit⁹ bn̄ facit etiā ſi bonū eſt qd facit. Hic eñ dicit bonū fieri. ſ nō bn̄ ab illo q̄ charitatē nō hz. Qui eniz ſeruiliter timet: charitate vacu⁹ nō eſt. de q̄ tn̄ hic dicit. q2 bonū facit. ſ nō bn̄. Qui etiaz ſup illū locū pſ. Turtur inuenit ſibi nidū vbi reponat pullos ſuos. dič q̄ iudei heretici et pagani opa bona faciūt. q2 veſtiūt nudos et paſcūt paupes & hmōi. ſ nō in nido eccleſie. id eſt. in fide. & iō ꝯculcant pulli eoꝝ. Quib⁹ illi rn̄dent dicentes bona opa appellari hmōi que ſine charitate fiūt. nō q2 bona ſint q̄n ſic fiunt. qd euidēter ſupra Aug⁹. docuit. ſed q2 bona eſſent ſi aliter fierent. q̄ etiā ſui genere ſunt bona. ſ ex effectu fiunt mala.

Qualiter ad hec illi reſpōdeant.

¶ Alioꝝ ſnīa de ꝑmiſſa q̄ſtione qua q̄rebat: ſi oīs actio eoꝝ mala ē q̄ fidē nō hn̄t. ¶ c

Alij vero qui tri-

pharia diſtinctionē actuū faciūt. opa cūcta q̄

Determinat p̄dicta v̄ba augustini

ad nature subsidiū fiūt sp̄ bona esse astruunt Sȝ qd̄ Aug⁹. mala esse dicit si malas habeāt causas. nō ita accipiendū est quasi ipsa mala sint. s̄ quia peccāt ꝛ mali sunt q̄ ea malo fine agunt. Itē ꝛ illud aliud. s. bonū op⁹ intentio facit ꝛ intentionē fides dirigit. determinant dicētes ibi bonū vocatū qd̄ remunerabile ē ad vitā. non ꝙ illud sit solū bonū op⁹ īmo etiam alia plura. licet nō ea rōne qua illud sint bona.

Quib⁹ mōis dicat̄ bonum

Bonū eñ multipliciter accipit̄. s. ꝓ vtili ꝓ remunerabili. ꝓ signo boni. ꝓ specie boni ꝓ licito ꝛ alijs forte modis. Solaq̄ȝ illa intentio remunerabilis est ad vitā quā fides dirigit. s̄ nō illa sola bona est: vt aiūt. Nā si q̄s iudeus vel malus xp̄ian⁹ necessitatē ꝓximi releuauerit naturali pietate duct⁹: bonū fecit. ꝛ bona fuit volūtas qua illud fecit.

Hic ponit quedā Augustini capitula que retractauit. non quasi praue dicta. s̄ quo sensu dixerit insinuās. d

Post hec iuestigari

Cap̄l'm p̄mū aug

oportet qualit̄ intelligēdū sit qd̄ Aug⁹. ait in lib. de v̄a religione. Usq̄ȝ adeo inquit pctm̄ voluntariū malū est vt nullo modo sit pctm̄: si non sit voluntariū. Hui⁹ dicti rationē Augustin⁹ aperiēs in libro retractationum dicit

Retractatio geminam cōtinens determinationem.

Potest videri falsa hec diffinitio. s̄ si diligenter discutiat̄ inueniet̄ eē verissima. peccatū quippe illud cogitandū est qd̄ tm̄modo pctm̄ est. nō qd̄ est etiā pena peccati. s. pctm̄ p̄mū hoīs qd̄ fuit pctm̄ ꝛ causa peccati. s̄ non pena. Quis ꝛ illa que nō volūtaria peccata non īmerito dicunt̄. q̄ȝ vel a nesciētib⁹ vel a coactis ꝑpetrant̄. non omnimodo p̄nt sine volūtate cōmitti. q̄m ꝛ ille q̄ peccat ignorās volūtate vtiq̄ȝ facit. qd̄ cū faciendū non sit. putat esse faciendū. ꝛ ille qui ꝯcupiscēte aduersus spm̄ carne. non ea que vult facit: ꝯcupiscit quidē nolens. ꝛ in eo non facit qd̄ vult: s̄ si vincat̄ ꝯcupiscentie cōsentit volēs. ꝛ in eo non facit nisi qd̄ vult. ꝛ illud qd̄ in paruulis ē originale pctm̄: ex p̄ma hoīs volūtate mala contractum est. Non itaq̄ȝ falsum est qd̄ dixi vsq̄ȝ adeo pctm̄ voluntariū est ꝛc. Ecce q̄liter accipiendū sit illud. s. vel de primo pctō hoīs vel de omnib⁹ generalit̄ peccatis mortiferis. quoꝝ licet quedā dicant̄ nō voluntaria. que scȝ ꝑ ignorantiā vel ꝑ infirmitatē fiūt Eadē tm̄ eē ratione p̄nt dici voluntaria. quia sine volūtate non committunt̄.

Aliud capitulum. e

Illi⁹ etiā intelligē-

tia ꝑquirēda est. qd̄ in libro de duab⁹ animabus edidit inquiens. Nusq̄ȝ nisi in volūtate peccatū est. Qd̄ etiā in libro retractationuȝ plane determinat dicēs. Potest putari ista falsa esse sententia qua diximus⁹ nusq̄ȝ nisi in voluntate esse pctm̄. cū apostol⁹ dicat. qd̄ nolo hoc facio ꝛc. Sed pctm̄ qd̄ nusq̄ȝ est nisi ī voluntate. illud p̄cipue intelligendū est. qd̄ iusta dānatio ꝯsecuta est. i. p̄mū hoīs peccatū.

Retractatio

In eodē q̄ȝ libro de duab⁹ animabus aliud tradidit ꝯsideratione dignū. ait eñ. Nō nisi volūtate peccat̄. ipsamq̄ȝ voluntatē diffinit dicens. Volūtas est animi mot⁹ cogēte nullo ad aliquid vl' nō admittendū vel adipiscēdum. Hui⁹ dicti causam aperiēs ꝛ intelligētiam pandēs in libro retractationū ait. Hoc ꝓpterea dictū est: vt hac diffinitione volens a nolēte discerneret̄. ꝛ sic ad illos referret̄ intētio q̄ in paradiso fecerunt originē mali nullo cogēte peccādo. i. libera volūtate. q̄ȝ ꝛ scientes ꝯtra p̄ceptū fecerūt. ꝛ ille tēptator suasit vt hoc fieret. nō coegit. Nam q̄ nesciens peccauit. nō incongruēter nolēs peccasse dici p̄t q̄uis ꝛ ip̄e quidē nesciēs fecit. volēs tm̄ fecit. Ita nec tale peccatū sine volūtate esse potuit. sed volūtas facti ibi fuit. nō peccati voluntas. qd̄ tamē factū fuit peccatū. Hoc ei factū est qd̄ fieri non debuit. Quisquis aūt sciens peccat. si potest cogēti ad peccatū sine pctō resistere: nec tamē facit vtiq̄ȝ volens peccat quia q̄ potest resistere nō cogit̄ cedere. quapꝓpter peccatū sine voluntate esse non posse verissimū est. Ex his liquet qualiter superiora accipienda sint.

Aliud cap̄l'm

Retractatio

Nō sp̄ voluntas facti qd̄ peccatum est volūtas peccati est. quia vult quis qd̄ pctm̄ est. non tm̄ peccatum

Q̄ȝ mala voluntas est voluntarium peccatum. f

Si aūt om̄e pecca-

tum mortale voluntariū est. cū volūtas mala peccatū sit mortale. constat ipsam esse voluntariū peccatū. Quid eñ vt ait Aug⁹. tam in voluntate q̄ȝ ipsa voluntas sita est. Volūtas itaq̄ȝ mala recte voluntariū dicit̄ peccatum. quia in voluntate consistit. Voluntas quippe vt ait Augustin⁹ in eodē est p̄ma causa peccādi. aut nullum peccatū est p̄ma causa peccandi. nec est cui recte imputetur peccatum nisi peccanti. Non ergo est cui recte imputetur nisi voluntati. Hoc autē de peccato actuali ꝛ mortali intelligendum est. Neq̄ȝ his verbis aliud voluit ostendere Augustinus. vt ipse ait ī retractationibus: nisi quia voluntas est qua peccatur: et qua recte viuitur.

Aug⁹. in li. de libe. ar.

Jsta est distinctio·xlj·huius secundi libri·Jn qua magister ostēsa rectitudine ⁊ vitio humanorum actuū ex pte finis ordināti s.facit idem ex pte princi pij mouētis. Et tria facit. Primo inquirit an omnis actus nō recta intētione fact⁹ sit peccatū. Secundo an oīe peccatū debeat dici voluntariū. Tertio ex p dictis ꝯcludit quoddā correlariū. Primuz vsq ibi. Post hec inuestigari oportet. Secundum vsq ibi. Si aūt oīe peccatū. Tertiū vsq ad finē distinctiōis Jn speciali sententia magistri stat i tribus ꝓpositioni bus. quarum prima est hec. Et si infideles qnq faciant bona opa exteriora. nō tamē agūt bene. et ideo non sunt meritoria. Hāc magister ponens querit Cū fides intentionē dirigat. ⁊ actus tā interior q̄ exterior ab intentiōe maliciā aut bonitatē habeat. Utrū ergo oīs actus infideliū qui fide nō dirigunt peccatum existat. Et arguit primo q sic. Tū quia apostolus dicit. Oīe qd non ex fide est peccatū est. Tū qr actus infideliū ad finē que est charitas dei et ꝓximi non referf. Jn oppositū vero arguit autoritate beati Augustini dicētis. Jnfideles multa bona opa opant Quā viā magister sequens dicit infideles multa bona opa opari. s. bona de suo genere. licet per talia nō possunt mereri. Addens bonum dicit multipliciter. Nam aliqñ bonū dicit illud quod est licitū. ⁊ aliqñ illud quod est vtile. Aliqñ dicit illd q est signū boni vel qd habet speciē boni. Aliqñ dicit illud quod est remunerabile. vel illud qd est remuneratiōe dignum Primis tribus modis possunt infideles bonū opari. sed quarto modo nō. eo q nō carent fide. Secūda propositio est hec. Nullū peccatū est demeritorium qd nō sit qdammodo voluntariū. Hanc magister ponens querit. Utrū oīe peccatū sit voluntariū. et dicit q sic. Nam in peccato originali ⁊ in peccatis ex ignorātia factis ⁊ in omi peccato actuali seu veniali seu mortali aliquo modo volūtas ꝯcurrit. qd confirmat autoritate beati Augustini. Tertia ꝓpositio ē hec. Jntantū libere ⁊ volūtarie quis opatur qd etiā ipsa mala volūtas qua peccat: peccatū nominatur. Hanc magr ponens dicit pctm̄ adeo esse voluntarium q nō solū act⁹ peccati pctm̄ dr. sz ipsa voluntas etiā qua actualit peccat peccatū appellat qd probat p beatū Augu. Et tm̄ in speciali.

An volūtas ⁊ actio mala in eodem homine ⁊ circa eandē rem sint vnum peccatū: an plura. a

Di· XLII

C

Um aūt volūtas mala ⁊ opatio sint peccatuz· queri solet vtrū in eodē homine: ⁊ circa eandē rez hec duo vnum sint peccatū vel diuersa: vt si qs volūtate furatur: voluntatē habuit malā que peccatū ē ⁊ actū malū q item pctm̄ est· Hec aūt duo diuersa sunt· s· volūtas ⁊ actio· Sz nunquid diuersa sunt peccata an vnū: Quidam dicunt vnū esse peccatū· alij xo dicūt diuersa eē peccata· Quia cū ꝯstet hec duo esse diuersa· aut diuersa duo peccata dicunt· aut duo diuersa non peccata· Quib⁹ alij ridēt· hec duo diuersa esse peccata nō plura· Nō ei plura peccata sunt s pctm̄ vnū· qr vna ꝑuaricatio vel inobediētia in vtroq admittit· siue qñ vult· siue qñ agit· ⁊ vn⁹ est ibi ꝯtempt⁹· s minor cū in volūtate solū peccatū ꝯtinet· Maior xo cū voluntati etiā opatio addit ⁊ ideo maius fit peccatū: sed non plura· cū voluntas operi mancipatur·

Opinio ꝯtra illos q dicūt vnū eē pctm̄

Rñsio

Alia ꝯtra eosdem oppositio· b

Sz adhuc eisdem obijcit· Si vnū tm̄ illa duo peccata sunt· cuz qs volūtate mala ꝑus ꝯcepta deinde op⁹ patrauerit· nō ꝓ aliquo re⁹ est· nisi ꝓ quo ante opus re⁹ erat· cū adhuc in sola volūtate peccatum ꝯsistebat· Null⁹ eñ reus est eťne mortis nisi ꝓ peccato· s peccatū aliud non est admissum actiōe q ꝑus admissum erat volūtate· Non ergo ꝓ aliquo alio iste fit damnabilr actu peccādo q ante fuerat cū sola volūtate delinquebat· Ad hoc etiā ⁊ illi rñdent dicentes· ꝓpter peccatū quidē tantū illū furē reū constitui q̄uis eius volūtas ⁊ actio vnū sint peccatū· ꝓ alio tamē reus fact⁹ est actu peccando q prius erat sola volūtate delinquendo· quia ꝓ actu qui est aliud q volūtas licet non aliud peccatū·

Rñsio

Alia aduersus eosdē obiectio· c

Jtē et adhuc questioni instāt dicētes hec duo ideo diuersa eē peccata· qr diuersoꝝ legis mandatoꝝ ꝑuaricationes sunt· Alio eñ mādato legis ꝓhibetur actio furti· s· nō furaberis· alio furādi voluntas· s· nō cōcupisces rē ꝓximi tui· Cū aūt hec duo diuersa mādata sint quib⁹ illa duo ꝓhibent· patet illa duo diuersas esse ꝑuaricationes: diuersa esse peccata· Ad qd etiam illi dicūt diuersa quidē esse mādata· quibus illa duo distinctim ꝓhibent· vt Aug⁹· docet sup Exod· Uerūtamē in illis nō obseruatis vna tm̄ ꝑuaricatio incurrit vnūq cōtrahit pctm̄ licet duo diuersa illis ꝓhibeant· Sicut econuerso duo sunt mādata charitatis quib⁹ duo ꝑcipiunt diligi· vna tamē in eis nobis cōmēdatur charitas·

Rñsio

Si peccatū ab aliquo admissum in eo sit quousq peniteat· d

Preterea solz queri· cū ab aliquo ꝑpetrato voluntate peccato volūtas id agēdi ⁊ actio trāsierit· nonduz tm̄ vera habita penitētia· vtrū illud pctm̄ vsq q peniteat sit in eo: Qd nō esse videt· quia voluntas illa q pri⁹ fuit nō est neq actio· qr ne-

Rāsio q̄stionis determinatiua

q̄ vult illud· vel agit· qd̄ ante voluit et egit· Sꝫ nō est ignorandū pctm̄ duob⁹ modis dici esse in aliquo ⁊ trāsire· s· actu ⁊ reatu· Actu est in aliquo dū ipm̄ pctm̄ est· vt actio vel voluntas in peccāte est· Reatu vo cū ꝑ eo siue transierit siue assit· mens hoīs polluta est et corrupta· totusq̄ hō supplicija obligat⁹ ppetuis· nec vnq̄ est i aliquo pctm̄ actu p̄ter originale q̄n sit etiā reatu· ꝫ est reatu interdum postq̄ transit actu·

Quibus modis dicitur in scriptura reatus· e

Reatus i scriptura

multipliciter accipit· s· ꝑ culpa· ꝑ pena· ꝑ obligatione pene tpalis vel eterne· Si eīm mortale est: obligat nos pene eterne· si veniale obligat nos pene tpali· Duo eīm sunt genera peccatoꝝ· mortaliū scꝫ ⁊ venialiū· Mortale est ꝑ qd̄ homo mortē eternā meret· Crimen eīm (vt ait Aug⁹) est qd̄ est dignū accusatiōe ⁊ damnatiōe· Veniale est qd̄ hoiem vsq̄ i reatū ppetue mortis nō grauat· verūtm̄ penaꝫ meret: ꝫ facile indulget·

Quid sit mortale peccatum

Quid sit veniale.

De modis peccatoꝝ qui multipliciter assignantur· f

Modi aūt peccato

rum variaa in scriptura habent distinctiōes in qua dr̄ pctm̄ duob⁹ modis cōmitti· s· cupiditate ⁊ timore· vt Aug⁹· tradit sup illū locū ps· Incensa igni ⁊ suffossa· His eīm duobus modis dicit oīa pctā mortalia includi· Et incensa ea dicit q̄ ex cupiditate male incedēte oriunt· Suffossa vo que ex timore male hūiliante ꝑueniūt· qd̄ est qn̄ quis cupit nō cupienda· vel timet non timenda· Alibi vo dicit peccatū fieri tribus modis· s· cogitatu vbo ⁊ ope· Vn̄ Hiero· sup Ezech· Tria generalia delicta sunt q̄b⁹ humanū subiacet gen⁹· Aut eīm cogitatiōe· aut ꝫmone· aut ope peccam⁹ His aliq̄n etiā addit quart⁹ mod⁹· s· ꝯsuetudinis qd̄ in quadriduano Lazaro significatum est· Dicit q̄ homo peccare in deū· in se· ⁊ in ꝑximū· In deū cū de deo male sentit· vt heretic⁹· vel q̄ dei sunt vsurpare p̄sumit· idigne pticipādo sacramētis· vel qn̄ nomen dei peierādo ꝯtēptibile facit· In ꝑximū peccat· cū ꝑximū iniuste ledit· In se vo cū sibi ⁊ non alij nocet·

Prima distinctio.

Secunda distinctio.

Hiero.

Tertia distinctio.

Quō differāt delictū ⁊ peccatū· g

Variam quoq̄ ap-

pellationē hꝫ· Dicit eīm pctm̄ etiā delictum· Et delictū fortasse est (vt ait Aug⁹· in q̄stionibus leuitici) declinare a bono· pctm̄ est facere malū· Aliud est ei declinare a bono· aliud est facere malū Pctm̄ ergo est ppetratio mali· delictū desertio boni· qd̄ ⁊ ipsum ostēdit nomē· Quid eīm aliō sonat delictū nisi derelictū· ⁊ q̄ delinq̄t· q̄d derelīq̄t nisi bonū· Vel delictū est qd̄ ignorāter fit· pctm̄ qd̄ scienter cōmittit· Indifferēter tn̄ ⁊ pctm̄ noīe delicti ⁊ delictū noīe peccati appellat·

De septē p̄ncipalibus vitijs· h

Propterea sciēdū

est septē esse vitia capitalia vel p̄ncipalia· vt Grego· sup Exo· ait scꝫ inanē gloriā· irā· inuidiam· accidiā· vel tristiciā· auariciam· castrimargiā· luxuriā· Que vt ait Joh· Chryẜ· significata sunt in septē populis q̄ terrā ꝑmissionis israeli ꝑmissam tenebāt· De his quasi septē fontib⁹ cūcte aīmaꝝ mortifere corruptele emanāt Et dicūt hec capitalia quia ex eis oriunt oīa mala· Nullum eīm malū est qd̄ etiā nō ab aliq̄ hoꝝ originē trahat·

De supbia que est radix oīs mali· i

Ex superbia tamen

Nota

oīa mala oriunt ⁊ hec ⁊ alia· q̄r vt ait Grego· Radix cūcti mali est supbia· de qua dr̄· Initium oīs pctī est supbia· q̄ est amor ppie excellentie· Cui⁹ q̄ttuor sunt spēs vt Gregori⁹ ait· Prima est cū bonū qd̄ habet q̄s sibi attribuit· Secūda cū credit a deo esse datū· ꝫ tn̄ pro suis meritis· Tertia cū se iactat hr̄e qd̄ nō hꝫ Quarta cū ceteris despectis singulari vult videri· Merito ꝫ radix oīs mali dr̄ superbia Huic aūt videt obuiare qd̄ aplūs ait· Radix omniū maloꝝ est cupiditas· q̄r si radix oīum maloꝝ est cupiditas· ꝫ supbie· Quō ꝫ superbia radix est ⁊ initiū oīs peccati·

De quattuor spēb⁹ supbie.

Q̄r cupiditas est radix omniū malorum.

Quo sensu vtrūq̄ radix dicat oīm malorum· s· ⁊ supbia ⁊ cupiditas· k

Sed vtrūq̄ recte

dictum esse intelligit· si genera peccatorum singuloꝝ· nō singula generū vtraq̄ locutōe includi intelligātur· Nullū quippe gen⁹ peccati est· qd̄ interdū ex supbia nō prouenīat· Nullū etiā qd̄ ex cupiditate aliq̄n nō descendat· Sunt enim nonnulli hominū qui ex cupiditate fiunt superbi· et aliqui ex superbia fint cupidi· Est enim vt ait Aug⁹· homo qui

Augustin⁹

nō esset amator pecunie · nisi p̄ hᷓ putaret se excellentiorē esse · Ideo vt excellat diuitias cupit · Tali hoī ex sup̄bia oboriṫ cupiditas · ⁊ est aliq̄s q̄ nō amaret excellere · nisi putaret p̄ hᷓ diuitias maiores hr̄e · Ideo ꝗ excellere laborat · q̄ꝛ diuitias hr̄e amat · Huic innascitur sup̄bia · i · amor excellētie ex cupiditate · Patet ꝗ ꝙ ex sup̄bia aliq̄ñ cupiditas · ⁊ ex cupiditate aliq̄ñ sup̄bia oriṫ · ⁊ ideo de vtraq̄ recte dr̄ ꝙ sit radix omnis mali ·

Ista est distinctio · xlij · huius secūdi libri · In qua quidem distinctione magister ostenso qualiter ex simplici intentione vel voluntate actus exterior habet maliciam vel bonitatem. Determinat questiones quasdā circa p̄dicta. Et circa hoc tria facit. Primo enī inuestigat act⁹ exterioris cū peccato conuenientiam. Secundo ostendit qualiter actus peccati transiens relinquit post se quandam reatus obligationem Tertio assignat varioꝝ peccatoꝝ distinctionē. Primum facit a principio distinctionis vsq̄ ibi. Preterea queri solet. Secūdum vsq̄ ibi. Modi aūt peccatorum. Tertiū vsq̄ ad finem distinctōis. In speciali vero sententia magistri stat ī tribus ꝓpositionibus. quaꝝ prima est hec. Quis volūtas ⁊ actus exterior sunt duo actus distincti realiter. vno tamē numero conformitate vel disconformitate boni vel mali dicuntur moraliter. Hanc enī ꝓpositionē magister ponens querit. Utrū voluntas mala interior ⁊ op̄atio mala exterior sint duo peccata vel vnum. Et respondens dicit ꝙ quidā dixerūt ꝙ sint nisi vnū peccatuꝫ Alij dicunt ꝙ sint diuersa peccata. qui suā opinionē contra primā tribus rationibus ꝓbant. Primo sic. voluntas interior ⁊ act⁹ exterior sunt diuersa. aut ergo sunt diuersa peccata. aut diuersa non peccata. sed non sunt nō peccata. quia vtrūq̄ est peccatū. ergo diuersa sunt peccata. Et rn̄det magister p̄mam opinionem soluens dicens. ꝙ licet sint duo actus. sunt tn̄ vnum peccatū. quia ambo vnū ꝯtemptū faciūt. Secundo sic. Si illi duo actus sint tn̄ vnū peccatum et non diuersa. igiṫ nō magis debēt puniri qui peccant actu exteriori ⁊ interiori simul. ꝙ qui peccāt interiori tn̄. qd̄ est incōueniens. Ubi magister respondens dicit. ꝙ qui peccat ambob⁹ actibus simul pl⁹ puniṫ ꝙ̄ qui peccat interiori tn̄. non ideo ꝙ illi duo actus sint peccata diuersa. sed ideo quia ex pluribus factuꝫ est peccatū. Tertio sic diuersis mādatis prohibetur actus ⁊ volūtas interior ⁊ actus exterior. ergo sunt diuersa peccata. Et respondens magister dicit. ex diuersitate mandatoꝝ quibus illi duo actus ꝓhibenṫ nō posse argui ꝙ sint diuersa peccata. quia sicut vna charitas dei ⁊ p̄ximi diuersis mādatis p̄cipiṫ: sic etiam diuersi actus vnū peccatū faciētes diuersis mandatis ꝓhiberi possunt absq̄ hoc ꝙ sint diuersa pctā Secunda ꝓpositio est hec. Anima p̄ peccatū sua pulcritudine destituta post transitū interioꝝ ⁊ exteriorum actuū manet corrupta ⁊ polluta. Hanc enī propositionē magister ꝓbans querit. Utrum expleto et transeunte actu tā interiori ꝙ̄ exteriori remaneat peccatum. i. reatus culpe in hoīe. Et arguit ꝙ nō. q̄ꝛ voluntas illa mala peracto actu vitioso nō est. neq̄ act⁹ exterior est. neq̄ homo vult postea qd̄ ante volebat. neq̄ agit qd̄ antea egit. Et respondet magister ꝙ nō sit dubitandū quin peccatū transeat actu. licet tamē maneat reat⁹. i. obliget hoīem ad penā. siue eternam siue tp̄alē. Tertia ꝓpositio est hec. Peccatuꝫ s̄m qd̄ p̄ cōparationē ad diuersa varie accipiṫ diuersimode distinguiṫ. Hāc ꝓpositionē mgr̄ ponēs dicit. ꝙ peccatū diuidiṫ q̄ntu ad ei⁹ radicē in duo. qd̄ probat p̄ beatū Augu. dicentē sup̄ illud ps. Incensa igni et suffossa ⁊c. qd̄ ex duob⁹ peccaṫ. s. ex cupiditate male īcendēte. ⁊ ex timore male humiliāte. ad q̄ duo oīa peccata mortalia reducunṫ. Nā oīs peccans. aut appetit nō appetēda. aut timet nō timēda. Alio mō diuiditur pctm̄ q̄ntū ad ei⁹ actū sup̄ beatū Hiero. super Ezechielē dicentē. ꝙ tripliciter peccaṫ. aut cogitatione. aut locutiōe. aut ope. Ex trib⁹ his modis addit beatus Hiero. quartū. s. aut cōsuetudine. Tertio diuidiṫ peccatū quo ad ei⁹ obiecta. s̄m ꝙ dici cōsueuit ꝙ peccaṫ q̄ñq̄ in deū. vt cū aliq̄s male sentit de deo p̄ heresim. vel in alijs q̄ dei sunt. q̄ñq̄ in ꝓximū. vt cū eū in se vel in suis iniuste ledit. Q̄ñq̄ tn̄ in semetipsum. vt cū sibi ⁊ non alteri nocet. Quarto diuidiṫ peccatū quo ad nomē quo nominaṫ. q̄ꝛ dr̄ peccatum s̄m beatū Augu. rōe male actiōis. vel q̄ꝛ scīēter committiṫ. delictū xͦo dr̄ rōe significationis boni. quia ī quolibet pctō bonū deseriṫ ⁊ malū op̄aṫ. vel etiā q̄ꝛ ignorāter cōmittiṫ. Istis enī p̄missis magister enumerat septē pctā mortalia capitalia ideo sic dicta. q̄ꝛ oīa alia cetera peccata ex istis septē peccatis mortalibus oriunṫ. q̄ significanṫ p̄ septē gētes quas dn̄s expulit p̄ filios isrl̄ de terra ꝓmissiōis. Et tn̄ ī speciali

De peccato in sp̄m̄ sanctum qd̄ diciṫ etiaꝫ peccatum ad mortē · a

Dı · XLIII

Est preterea

quoddā peccati gen⁹ ceteris graui⁹ ⁊ abominabili⁹ qd̄ dicitur pctm̄ in sp̄m̄ sc̄m̄ · De quo ī euāgelio xp̄itas ait · Qui peccauerit in sp̄m̄ sanctū nō remitteṫ ei neq̄ hᷓ neq̄ in futuro · Et Iohēs ī ep̄la canonica · Est peccatū ad mortē · nō ꝓ eo dico vt quis oret Qui ei peccat ī patrē remitteṫ ei · ⁊ q̄ peccat in filiū remitteṫ ei · q̄ aūt blasphemauerit in sp̄m̄ sc̄m̄ nō remitteṫ ei · neq̄ hᷓ neq̄ ī futuro ·

Quid sit illud peccatum

Sꝫ queriṫ q̄d sit illud pctm̄ ī sp̄m̄ sc̄m̄ vl̄ ad mortē? Quidā dicūt illud pctm̄ eē desperationis vel obstinatōis · Obstinatio ē induratio mētis ī malicia ꝑtinatia p̄ quā hō fit ipenitēs Desperatio ē qua q̄s diffidit penit⁹ d̄ bonitate dei · estimās suā maliciā diuīe bonitatꝭ magnitudinē excedere · Sic chayn q̄ dixit · Maior ē iniq̄tas mea q̄̄ vt veniā merear · Utrūq̄ xͦo dr̄ pctm̄ in sp̄m̄ sc̄m̄ · q̄ꝛ sp̄ūs sc̄tūs ē amor patris ⁊ filij · ⁊ benignitas q̄ se inuicē ⁊ nos diligunt · q̄ tāta est cui⁹ finis nō est · Recte ꝗ in sp̄m̄ sanctū delinq̄re dicunṫ · q̄ sua malicia dī bonitatem sup̄are putāt · ⁊ iō pn̄iam nō assumūt · ⁊ q̄ iniq̄tati tā ꝑtinaci mēte inherēt: vt eā nunq̄̄ relinq̄re ꝓponāt · ⁊ ad bonitatē spiritussancti nūq̄̄ redire · patientia dei abutentes · ⁊ de misericordia dei nimis p̄sumētes · q̄bus placet malicia ꝓpter se · sic pijs bonitas · Isti nimia ꝑtinacia ⁊ p̄sumptōe peccāt autumātes deū ñ eē iustū · Illi desperatōe deū nō

Quorundā opinio

Quid sit illud peccatum

Aug⁹. de verbis dn̄i.

bonū existimāt· tollētes in hoc turbulentissimo iniquitatū mari portū diuine iusticie· q̄ se recipiant fluctuātes· Atq; ipa desperatione addūt peccata peccatis: dicētes misericordiam nullā esse· ꝛ q̄ sup peccatores necessaria damnatio debet·

Utrum omnis obstinatio sit peccatum in spiritumsanctum· b

Sed querit̄ vtruȝ

oīs obstinatio mētis ī malicia obdurate omnisq; desperatio sit pctm̄ in spm̄sanctū· Quidam dicūt oēm obstinationē ꝛ omnē desperationē esse peccatū in spm̄scm̄· Qḋ si est· aliq̄n illud pctm̄ remittit̄· q2 multi etiā obstinatissimi ꝛ desperatissimi ꝯuertunt̄· vt Aug⁹· ait super illū locū ps· Cōuertā in pfundū maris· i· eos q̄ erant desperatissimi· ꝛ ibi· Mittit cristallū suā sicut buccellas· i· obstinatos fac alioꝛum doctores· Taliū ꝯuersio ibi etiā eūdē ter ōndit̄ vbi ait· Qui educit vinctos in fortitudine· Similit̄ ꝛ eos q̄ exasperāt q̄ habitant in sepulcris· Scḋm istos illḋ pctm̄ dr̄ irremissibile nō quin aliq̄n dimittat̄· ſ q2 vix et raro ꝛ difficulter remittit̄· Nō eī soluit̄ cristallus nisi vehemēti spūs impetu· Alij vero tradūt nō qualibet obstinationē vel desperationē appellari pctm̄ in spm̄sanctū· ſ illā tantū quā comitat̄ impenitētia· q̄ etiā impenitētiā dicūt esse pctm̄ in spm̄sanctū· Sȝ q2 Aug· dic̄ impenitētiā esse pctm̄ in spm̄sanctū· cū sic obstinat⁹ est aliq̄s vt nō peniteat· discuti oportet· an aliud sit obstinatio: aliud īpenitentia sit in eo peccatū: an idē ſ diuersis modis cōmissum: Scḋm istos pctm̄ illud dr̄ irremissibile eo q̄ nūq̄ dimittat̄· Un̄ Aug· etiā dic̄ q̄ hoc solū pctm̄ veniā mereri nō pōt· Et Hieronym· q̄ talit̄ peccās digne penitere n̄ potest Et iō recte Johēs dic̄· vt nō p eo oret q̄s· q2 q̄ sic peccat: oratōib⁹ eccl̄ie hic vel ī futuro iuuari nō pōt· habēs coꝛ induratū tanq̄ lapis· sicut de diabolo legit̄· Post hāc vitā q̄ valde mali sunt· merit̄ eccl̄ie iuuari nō pn̄t·

Qualit̄ accipit̄ pctm̄ in spm̄sanctū· c

Est etiam alia hui⁹

peccati assignatio· Hoc ei pctm̄ Aug⁹· diffiniens in lib· de f̄mone dn̄i in mōte ait· Peccatū ad mortē est cū post agnitionē dei p gratiam xp̄i oppugnat aliq̄s fraternitatē· ꝛ aduersus ipam grām q̄ recōciliat⁹ est deo: inuidie facib⁹ agitat̄· qḋ fortasse ē peccare ī spm̄sanctum qḋ pctm̄ dr̄ nō remitti· nō q2 nō sit ignoscendū peccāti si peniteat· ſ q2 tāta est labes peccati illi⁹· vt de p̄cādi hūilitatē subire non possit· etiā si pctm̄ suū mala ꝯsciā agnoscere ꝛ enūciare cogat̄· vt iudas cū dixit· peccaui· ꝛ hūilis facili⁹ desperās cucurrit ad laqueū: q̄ hūilitate veniā peteret· qḋ ppt̄ magnitudinē peccati· iā ex dānatiōe peccan tales hr̄e credendū est· Ecce q̄dā assignatio pctī in spm̄scm̄: vel ad mortē h̄ posita ē q̄ illud pctm̄ eē tradit̄ oppugnatio fraternitat̄ p⁹ agnitiōeȝ· ꝛ inuidentia grē post recōciliationē· qḋ sp̄es quedā obstinatiōis intelligi pōt· Illā tn̄ diffinitionē Aug⁹· in lib· retrac· rememorās aliq̄d adijciendū ibi fore· nec asserendo se dixisse aperit ita dicēs· Qḋ quidē nō ꝯfirmaui· q̄m h̄ putare me dixi· Sȝ tn̄ addendū fuit si in hac scelerata mētis puersitate finierit hāc vitā· Quia de quocūq; pessimo in hac vita ꝯstituto: non est desperandū· nec p illo ī prudēter orat̄ de quo nō desperat̄· His v̄bis insinuat̄ pctm̄ p̄missa diffinitiōe descriptū· tūc solū debere dici ad mortē vel in spm̄scm̄· cū nō hȝ comitem pn̄iam· nec de aliq̄ pctōꝛe desperandū est in hac vita· ꝛ iō p oīm̄ esse orandū· Un̄ illḋ Johānis· nō p eo dico vt q̄s oret: sic accipiendū videt̄· vt p aliquo peccāte ad mortē vel ī spiritūsanctū postq̄ finierit hāc vitā nō orem⁹· Dū aūt ī hac vita est: nec pctm̄ illi⁹ iudicare· nec de illo desperare· ſ p illo orare debem⁹· Un̄ Aug⁹· de v̄bis dn̄i de impenitētia que ē blasphemia in spm̄scm̄ sic ait· Ista impenitētia vel coꝛ impenitēs q̄diu q̄s q; in hac carne viuit nō pōt iudicari· De nullo eīm desperandū est: q̄diu ad pn̄iam patientia dei adducit Pagan⁹ est hodie· iude⁹ infidel̄ est hodie· hereti⁹ est hodie· scismatic⁹ est hodie: quid si cras amplectat̄ catholicā pacē· ꝛ sequat̄ catholicā v̄itatē: Quid si isti q̄s in quocūq; genere erroꝛis notas· ꝛ tanq̄ desperatissimos dānae· añq̄ finiāt istā vitā agūt pn̄iam· ꝛ inueniunt verā requiē ꝛ vitā in futuro· Nolite ḡ añ tps iudicare q̄cq̄· Ex his ōndit̄ p singul̄ peccatoꝛib⁹ in hac vita esse orandū· nec ḋ aliquo esse diffitendū· q2 ꝯuerti pōt dū ī hac vita est· Quia nō pōt sciri de aliq̄ vtx̄ peccauerit ad mortē vel in spm̄scm̄· nisi cū ab hac vita discesserit· nisi forte alicui p spm̄scm̄ mirabiliter reuelatū fuerit· Ex p̄dictis aliq̄tenus capi pōt quō accipiat̄ pctm̄ in spm̄scm̄· ſ· inuidentia gratie fraternitatem ī penitētis oppugnans· q̄ vtiq; obstinatio eē videt̄· ꝛ oīs īpenitētis obstinatio atq; desperatio· Notādum vero est q̄ non omnis qui non penitet impenitens dici potest· quia impenitentia pprie obstinati est· ꝛ vt quidam volunt etiam desperati·

Opinio quorundam

Aliorum sententia

Aug⁹.

Augustin⁹

Alia assignatio peccati in spiritumsanctum. D

De hoc quoque peccato in spiritumsanctum Ambrosius in li. de spiritusancto differens diffinitam assignationem tradit dicens. Cur dominus dixerit. quod blasphemauerit in filium hominis dimittetur ei. qui autem blasphemauerit in spiritumsanctum neque hic neque in futuro dimittetur ei. Diligenter aduerte. numquid alia est offensio filii. alia spiritussancti. Sicut vna dignitas. sic vna iniuria. Sed si quis corporis specie deceptus humanitus remissius aliquid sentit de christi carne quam dignum est. habet culpam. non est tamen exclusus a venia. Si quis vero sancti spiritus dignitatem maiestatem et potestatem abneget sempiternam. et putet non in spiritu dei eiici demonia sed in beelzebub: non potest ibi exhortatio esse venie vbi sacrilegii plenitudo est. Satis hic apte explicatur quid sit peccatum in spiritumsanctum. Nec illi Augustini descriptioni congruere videtur. qua illud peccatum dicitur esse inuidentia gratie oppugnans fraternitatem. Qui enim post cognitionem veritatis sanctispiritus veritatem negat. eiusque opera dicit esse beelzebub potestati. bonitati. et gratie dei inuidere non dubitatur. Non vtique distinctio illa verborum sic accipienda est quasi trium personarum diuise sint offense. sed ibi peccatorum genera distincta sunt. Peccatum enim in patrem id intelligitur quod fit per infirmitatem. quia patri scriptura frequenter attribuit potentiam. Peccatum in filium quod fit per ignorantiam quia sapientia filio attribuitur. Tertium expositum est. Qui ergo peccat per infirmitatem vel per ignorantiam facile veniam adipiscitur. sed non ille qui peccat in spiritumsanctum. Cum autem vna sit potentia. sapientia bonitas trium. quare patri potentia. filio sapientia. spiritusancto bonitas sepius assignetur superius dictum est.

Ista est distinctio. xliii. huius secundi libri. In qua magister ostensa diuisione peccatorum in generali. tractat de quodam peccato ceteris grauiori in speciali scilicet in spiritumsanctum. Et tria facit. Nam primo proponit grauitatem et illius remissionem. Secundo asserit variam ipsius descriptionem. Tertio remouet quandam dubitationem incidentem. Primum facit a principio vsque ibi. Sed queritur quid sit. Secundum vsque ibi. Diligenter aduertendum. Tertium vsque ad finem distinctionis. Et hoc in generali. In speciali vero sententia magistri stat in tribus propositionibus. quarum prima est hec. Peccatum in spiritumsanctum omnium peccatorum grauissimum dicitur. quia neque hic neque etiam in futuro seculo remittitur. Hanc magister probat primo per dictum christi in euangelio. scilicet. qui peccat in spiritumsanctum non remittetur ei. neque hic neque in futuro. Secundo per illud Joh. iiii. c. dicentis. qui peccat in patrem vel in filium remissionem pene percipiet. sed non qui blasphemauerit in spiritumsanctum. quia illud peccatum est ad mortem. et pro illo non est orandum. Secunda propositio est hec. In spiritumsanctum peccare est ex proposito vtilia ad salutem refutare. vel superne gratie oppugnare vel scienter spiritumsanctum blasphemare. Hanc magister insinuans querit. Quid sit peccatum in spiritumsanctum. ponens triplicem eius descriptionem. Prima est quod peccatum in spiritumsanctum sit obstinatio. i. obduratio in malicia. per quam contemnitur diuina iusticia. Desperatio est diffidentia bonitatis diuine per quam spernitur dei bonitas et misericordia: Unde querit incidentaliter. Utrum omnis obstinatio et desperatio sit peccatum in spiritumsanctum. Et ridens dicit aliquas fuisse opiniones quod sic. sed quia multi obstinati et desperati conuertuntur. ideo illi communiter dicunt quod peccatum in spiritumsanctum non sit simpliciter irremissibile sed ideo quia difficulter remittitur. Alios vero dicit fuisse opinatos quod non omnis obstinatio vel desperatio sit peccatum in spiritumsanctum. sed tantum illa quam concomitatur finalis impenitentia. Et illi etiam dicunt tale peccatum simpliciter esse irremissibile. Secunda descriptio peccati in spiritumsanctum est. quod sit inuidentia seu oppugnantia fraterne et superne gratie. que ideo non dicitur remitti. quia taliter delinquentes humilitatem petendi veniam subire non possunt. Et subdit quod talis inuidentia seu oppugnantia non est peccatum in spiritumsanctum nisi cum finali impenitentia. Et videtur magister hic accipere finalem impenitentiam non solum prout negat actum penitendi. sed etiam propositum. Tertia assignatio peccati in spiritumsanctum est. quod sit peccatum contra bonitatem et virtutem spiritussancti commissum. quam ponit magister ex verbis beati Ambrosii. Tertia propositio est hec. Peccatum quod in spiritumsanctum committitur dicitur sic non quod absque offensione aliarum diuinarum personarum. scilicet patris et filii committitur. Hanc magister ponens dicit diligenter esse aduertendum quod cum dicitur aliquod peccatum in spiritumsanctum committi. non esse sic intelligendum quod sit alia offensio qua offenditur spiritussanctus et alia qua offenduntur alie persone. imo offensa vnius est offensa omnium. Sed quia in sacra scriptura patri attribuitur potentia. ideo peccatum quod committitur ex infirmitate dicitur fieri contra patrem. Filio vero sapientia. ideo peccata que committuntur ex ignorantia dicuntur fieri contra filium. Spiritusancto bonitas seu clementia. ideo peccata commissa ex malicia dicuntur fieri contra spiritumsanctum seu in spiritumsanctum. attamen persone simul quolibet horum offenduntur. Et tantum in speciali.

De potentia peccandi. an sit homini vel diabolo a deo. E

Post predicta consideratione dignum occurrit. Utrum peccandi potentia sit nobis a deo: vel a nobis. Putant quidam potentiam recte agendi nobis esse a deo. Potentiam vero peccandi non a deo: sed a nobis vel a diabolo esse. sicut mala voluntas non a deo nobis est: sed a nobis et a diabolo. Bona autem a deo tantum nobis est. Bone namque voluntatis et cogitationis initium non homini ex seipso nasci: sed diuinitus parari et tribui in eo deus euidenter ostendit. quia nec diabolus nec aliquis angelorum eius ex quo in hanc caliginem sunt detrusi. bonam potuit vel poterit resumere voluntatem. Quia si possibile foret vt humana natura postquam a deo auersa bonitatem perdidit voluntatis: ex seipsa rursus eam habere potuisset. multo possibilius hoc natura haberet angelica. que quanto minus grauatur terreni corporis pondere. tanto magis hac esset predita facultate. Non ergo homo vt

Marginalia: Ambro. — Di. XLIII — Opinio quorundam quod sit a deo sed falsa per sic. — Non ad probandum quod bona voluntas non sit hominis nisi ex deo Aug. in li. de fide ad petr.

angel⁹ a se voluntatē bonā hẽre pōt. ſ; malã; Silr̃ ⁊ de potētia inquiunt p ſilitudinē volūtatis boni vel mali differētes q̄ illa ſit a deo. nō iſta.

Autoritatibus aſtruit potentiā peccandi eſſe a deo. b

Sed pluribus ſanctoꝝ

teſtimonijs indubitāter mōſtrat̃. q̄ poteſtas mali a deo eſt a q̄ eſt oīs poteſtas. Ait em̄ apl̄s. Nō eſt ptās niſi a deo. Qđ nō ɗ poteſtate boni tm̄: ſ; ⁊ mali ītelligi oportet. Cū pilato etiā ɗitas dicat. Nō haberes in me poteſtatē niſi datū eſſet tibi deſup̄. Malicia nē pe hoīm (vt ait Aug⁹) cupiditatē nocēdi p ſe hz. poteſtatē aūt ſi ille nō dat: nō habz. Jdoq; diabol⁹ anq̄; aliquid tolleret Job dicebat dño. Mitte manū tuā. i. da poteſtatē q2 etiam nocentiū poteſtas nō eſt niſi a deo. ſic ſapientia ait. Per me reges regnāt ⁊ tyranni p me terrā tenēt. Vñ Job de dño ait. Qui facit regnare hypocritā ꝓpter peccata populi Et de pp̄lo iſrael dic̄ deus. Dedi eis regem i ira mea. Nocēdi em̄ volūtas poteſt eē ab hominis aīo. poteſtas aūt nō eſt niſi a dō: ⁊ hec abdita aptaq; iuſticia. Nā p poteſtatē diabolo datā iuſtos de⁹ facit ſuos. De h̄ etiaz Gregori⁹ in moralib⁹ ait. Tumoris elatio nō poteſtatis ordo i crimine eſt. Potentiā de⁹ tribuit. ⁊ elationē vo potētie malicia nr̃e mētis inuenit. Tollam⁹ ḡ qđ de noſtro eſt. q2 nō potentia iuſta. ſ; actio praua dānat̃. His autoritatib⁹ alijſq; plurib⁹ euidēter oñdit̃ qđ non eſt poteſtas boni vel mali cuicūq; niſi a deo equo. ⁊ ſi te lateat equitas.

(Aug⁹. ſuper ge. lxxxv.) (Auguſtinus ſuper Geñ.) (Gregori⁹)

An aliqñ reſiſtendū ſit poteſtati. c

Hic orit̃ queſtio nō

tranſilienda ſilētio. Dictū eſt em̄ ſupra q̄ poteſtas peccādi vel nocēdi nō eſt hoī vel diabolo niſi a deo. Apoſtol⁹ aūt dicit q̄ qui poteſtati reſiſtit dei ordinatiōi reſiſtit. Cum ḡ diabolo ſit poteſtas mali dei ordinatiōe: ei⁹ poteſtati nō eſſe reſiſtendū videt̃. Sz ſciendūz eſt apoſtolū ibi loq̄ de ſeculari poteſtate. ſ. rege ⁊ pn̄cipe ⁊ hmōi. quib⁹ nō eſt reſiſtendum in his q̄ iubet de⁹ eis exhiberi. ſ. in tributis ⁊ hmōi. Si vo pn̄ceps alīqs vel diabol⁹ aliq̄d iuſſerit vel ſuaſerit ꝯtra deū: tūc reſiſtēdum eſt. Vñ Aug⁹. determinās qualiter reſiſtendum ſit poteſtati in lib. ɗ natura boni ait. Si aliq̄d iubeat poteſtas qđ nō debeas facere. hic ſane cōtemne poteſtatē timēdo maiorez poteſtatē. Ipſos humanaꝝ reꝝ grad⁹ aduerte. Si q̄d iuſſerit ꝓcurator: nunq̄d faciendū eſt. ſi ꝯtra ꝓconſulē iubeat. Rurſus ſi q̄d ipe ꝓconſul iubeat. ⁊ aliud iubeat impator. nunq̄d dubitat̃ illo cōtempto illi eſſe ſeruiendū. Ergo ſi aliud impator: aliud iubeat de⁹. contempto illo obtēperandū eſt deo. Poteſtati ergo diaboli vel hoīs tūc reſiſtim⁹ cū aliquid contra deū ſuggeſſerit. in quo dei ordinationi non reſiſtim⁹ ſ; obtēperam⁹. Sic em̄ deus p̄cepit vt in malis nulli poteſtati obediam⁹.

(Qz aliqñ reſiſtendum eſt poteſtati)

Jam nunc his intelligendis atq; ptractādis: que ad verbi incarnati myſterium pertinent: integra mentis conſideratione intendamus. vt de ineffabilibus vel modicum aliquid fari deo reuelante valeamus.

Iſta eſt diſtinctio. xliiij. ⁊ vltima hui⁹ ſecundi libri. In qua magiſter poſtq̄ determinauit ɗ peccato quantum ad ipſius actum. agit de potētia peccādi. Et tria facit. Nam primo recitat opinionem falſaz quorūdam. Secundo determinat veritatem. Tertio remouet incidentem dubitationem. Primum facit a principio diſtinctionis vſq; ibi. Sed pluribus ſanctorum. Secundam vſq; ibi. Hic oritur queſtio. Tertium vſq; ad finem diſtinctionis. In ſpeciali ſententia magiſtri ſtat in tribus propoſitionibus. quaꝝ prima eſt hec. Qz lʒ ſm aliquos a deo ſit omnis poteſtas inquantum eſt potentia operandi. nō tamē eſt ab eo inquantum potentia peccandi. Hanc magiſter ponens querit. Utrum potentia peccandi ſit a dō. Et reſpondet quoſdam opinatos fuiſſe q̄ potentia peccandi non ſit a deo. ſed q̄ bona ⁊ recta voluntas tantū ineſt nobis a deo. mala autem voluntas a nobiſmetipſis ⁊ a diabolo. ſic peccandi potentia nō ineſt nobis a deo. ſed a nobiſipſis ⁊ diabolo. Unde magiſter tenens oppoſitum dicit q̄ omnis poteſtas: etiam poteſtas peccandi ſit a deo. Et hoc confirmat autoritatibus ſanctorum. Secunda propoſitio eſt hec. Uериſimilius eſt omnē potentiā eſſe a deo. nō ſolum bene operandi. ſed etiam potentiam peccandi. Hec propoſitio patet per autoritates quas magiſter allegat pro ſua opinione. Tertia propoſitio ē hec Qz lʒ poteſtati bene amminiſtrate ſit ſemper ſm regulam ſacre ſcripture obediendum abuſui tamē eius ſm rectam rationem eſt quandoq; reſiſtendum. Hāc enim ꝓpoſitionem magiſter ponens querit. Utrum quilibet reſiſtens poteſtati ſemper peccet. cū omnis poteſtas ſit a deo. Et reſpondens dicit. q̄ ſemp obediendum eſt poteſtati: niſi contra deum aliquid precipiat. ita tamen q̄ ſi diuerſe poteſtates diuerſa preciperent. ſuperiori obediendum eſt. ⁊ ideo nullus inferior deo debet precipere aliquid quod ſit cōtra deum. quod ſi fecerit ſubditus non tenetur ſibi obedire Ultimo ſcʒ continuando dicta dicendis dicit. q̄ ī ſequenti libro videlicet tertio dicendum ſit de his que quidem ad verbi incarnati ſpectant myſteriū ⁊c.

Explicit liber ſecundus de rerum creatione ⁊ formatione: corporaliū ⁊ ſpiritualium ⁊ alijs pluribus ad ea pertinentibus.

Sequūtur tituli questionū sancti Thome sup tertium librum sententiarum.

¶ Di. I

Utrū possibile fuit deū carnē assumere
U. congruū fuerit deum incarnari
Utrum deus incarnatus fuisset si homo non cecidisset.
U. debuit incarnatio intm̄ differri.
U. vna psona potuerit assumere carnē alia non assumente.
Utrū magis conueniens fuerit filiū incarnari q̄ patrem vel spm̄scm̄.
U. pater potuerit assumere carnem.
Utrū pater ꝛ spūssanct⁹ possit assumere ea causa naturā humanā.
Utrū vna psona possit assumere duas naturas humanas.

¶ Di. II

U. natura humana magis sit assumptibilis q̄ irronalis creatura.
U. angelica natura sit assumptibilis
U. totū vniuersū sit assumptibile.
U. fili⁹ dei debuerit assumere naturā humanā in oīb⁹ suis suppositis.
U. in aliquo de stirpe adam debuerit assumere humanam naturam.
Utrum in ipso adam.
Utrū fili⁹ dei assumpserit carnem.
Utrum carnem ꝛ animam.
Utrū assumpserit formā totius.
U. assumpserit carnē mediāte anima
U. assumpserit aīam mediāte spiritu
U. assumpserit totū mediāntib⁹ ptib⁹
Utrum natura humana assumpta sit mediante gratia.
Utrum mediante spūscō.
Utrum vnio cadat media inter naturam humanā ꝛ diuinā.
U. caro fuerit ɔcepta p⁹ q̄ assumeret.
U. caro fuerit assumpta pri⁹ q̄ aīma
Utrū anima fuerit assumpta prius q̄ corpori vnita.

¶ Di. III

Utrū beata virgo sanctificata fuerit ante ɔceptionē carnis.
Utrū ante infusionē anime.
Utrū ante natiuitatē ex vtero.
Utrum in sanctificatione fuerit totaliter mūdata ab originali.
U. fuerit īmunis ab oī culpa actuali.
U. in ɔceptione filij fuerit ɔfirmata ī bono.
Utrū beata vgo in ɔceptione filij dei aliquid fuerit opata actiue.
U. generatio xp̄i ex vgīe fuerit naalr
U. oportebat virgini annunciari saluatoris conceptionem.
Utrū annunciatio fuerit p modū corporalis visionis.
U. illa ānūciatio debuit fieri p āglm
U. angel⁹ annuncians fuerit de superioribus ordinibus.
U. caro xp̄i in antiquis patribus fuerit peccato corrupta.
Utrū caro xp̄i fuerit in patrib⁹ fm aliquid demōstrabile signata.
U. aliquis de stirpe abrae in ipso fuerit decimatus.
Utrū xp̄s in eo fuerit decimatus.
U. solū ex puris sanguinib⁹ beate vginis fuerit corp⁹ xp̄i decimatū.
U. ɔceptio xp̄i fuerit subito.
U. xp̄s fuerit sanctificatus.

¶ Di. IIII

Utrū efficacia ɔceptiōis debuerit appropriari alicui psone.
Utrū debuerit appropriari patri.
Utrum filio.
Utrum spirituisancto.
U. beata vgo possit dici mr̄ filli⁹ hoīs
U. possit dici mater dei.
U. īcarnatiōez meruerīt p̄res antiq̄.
U. gratia fuerit naturalis illi hoī.

¶ Di. V

U. vnio duaꝝ naturaꝝ sit vna nat̄a.
Utrum sit magna vel parua.
Utrū differat ab assumptione.
Utrū vnio illa facta sit in natura.
Utrū tm̄ vna psona sit in xp̄o.
Utrū psone ɔueniat assumere.
U. natura cū circumscriptis personis possit assumere.
U. natura humana sit assumpta.
U. aīa sepata sit persona.
U. psona hoīs sit assumpta.

¶ Di. VI

Utrū in xp̄o sint due hypostases.
U. ī xp̄o sint duo supposita īdiuidua
U. sint ibi due res nature.
U. filius dei assumpserit hominem.
U. hō dr̄ ɔpositū ex duab⁹ substātijs
Utrū xp̄s sit duo neutraliter.
Utrū in xp̄o sit tm̄ vnum esse.
U. psona vbi p īcarnatōꝫ sit ɔposita
U. in xp̄o sit cōpositio aīe ꝛ corpis.
Utrū humana natura sit accidentaliter vnita verbo.

¶ Di. VII

Utrū hec sit vā deus est homo.
U. xp̄s possit dici homo dominicus.
U. hec sit vā deus factus est homo.
U. hec sit vera homo factus est deus
U. hō xp̄s sit p̄dastinat⁹ filius dei.
U. filius dei p̄destinatus sit esse hō.
U. fili⁹ dei p̄destinat⁹ sit esse fili⁹ dei.
U. hec sit vā fili⁹ dei est p̄destinatus

¶ Di. VIII

U. natiuitas sit viuentiū tm̄modo.
Utrū humana natura in xp̄o sit nata.
Utrū diuiā natura in xp̄o sit nata.
Utrū in xp̄o sint due natiuitates.
Utrū in xp̄o sint due filiationes.

¶ Di. IX

Utrum latria sit virtus.
U. sit virtus generalr vel cardinalis.
U. virtus theologica ad quā cardinalium reducat̄.
U. hūanitati xp̄i sit latria exhibenda
Utꝝ imaginibus xp̄i cultus latrie sit exhibendus.
Utrū latria sit exhibenda carni.
U. viris sanctis sit exhibenda latria.
Utrū alicui creature possit latria exhiberi sine peccato.
Utrū latria exhibita deo dicat̄ vniuoce cum idolatria.
U. latria debeat̄ deo rōne potentie.
U. alia latria debeat̄ patri alia filio.
Utrū deo debeat̄ exhiberi latria fm corporales ritus.
Utrum dulia idem sit q̄ latria.
Utrum habeat diuersas species.
U. p̄latores debeāt adorari dulia.

¶ Di. X

Utrū xp̄s fm q̄ homo sit deus.
Utrū xp̄s fm q̄ ille homo sit deus.
Utrū xp̄s sit p̄destinatus fm q̄ hō.
U. xp̄s fm q̄ homo sit persona.
U. xp̄s fm q̄ homo sit indiuiduum.
U. deo ɔueniat aliq̄d adoptare ī filiū
U. adoptari soli patri ɔueniat.
Utrū p solum filiū fiat adoptio.
U. oīb⁹ creaturis ɔueniat adoptari
U. xp̄s possit dici filius adoptiuus.
U. p̄destiatio xp̄i sit psona vl̄ eēntia.
U. eius p̄destinatio sit ɔformis p̄destinationi nostre.
U. eius p̄destinatio sit causa nostre.

¶ Di. XI

U. possit dici q̄ fili⁹ dei sit creatura.
Utrum xp̄s sit creatura.
U. xp̄s possit dici creatura fm q̄ hō.
Utrū ea que sunt humane nature possint dici de filio dei.

¶ Di. XII

Utrū hec sit vā demōstrato xp̄o. hō ille incepit esse.
Utrū xp̄s potuerit peccare.
U. habuit potentiā peccandi.
U. debuerit aliquē sexum assumere.
U. debuerit assumere sexū femineum
Utrum debuerit assumere carnem ab vtroq̄ sexu.
U. debuerit assumere corp⁹ d viro tm̄

¶ Di. XIII

U. ī xp̄o fuerit grā singularis psone.
Utꝝ habuit plenitudinē gratie.
Utꝝ gratia eius fuerit infinita.
U. grā ei⁹ potuerit augmētari.
U. xp̄s fm q̄ homo sit caput eccl̄ie.
U. fm q̄ homo sit caput angelorum
Utrum sit caput omniū hominum
Utrum sit caput animaꝝ tm̄.
Utꝝ gratia vnionis sit creata.
U. grā vnionis sit idē q̄ grā capitis
Utrū grā vnionis p̄cedat gratiaꝫ singularis psone vel ecōuerso.

¶ Di. XIIII

Utrum in xp̄o fuerit aliqua sciētia creata.
Utrum cognitio creata in xp̄o sit habitus vel actus tm̄.
Utrū anima xp̄i mediāte aliquo habitu cognouerit verbum.
Utrū eodē habitu cognoscat verbuꝫ ꝛ res in verbo.
U. aīa xp̄i vidēdo vbū cōphēdat.
Utꝝ in verbo cognoscat oīa que cognoscit verbum.
U. cognoscat oīa limpido sicut deus
Utrū omnia videat vno intuitu.
U. aīa xp̄i sciat oīa in ꝓpriis natura.
Utrū cognitionē reꝝ in ꝓpria natura habuit minorem.
U. habuerit sciam p modū collatōis
U. hec scia fuerit diuisa p ples hit⁹.
Utrū ꝓfecerit in ista scientia.
Utrū ab angel̄ accepit hāc sciam.
Utrū aīa xp̄i habuit omnipotentiam sicut omniscientiam.

¶ Di. XV

Utrū debuit assumere humanā naturam cum defectibus.
Utrū debuerit assumere oēs defect⁹ preter peccatum.
Utrum ɔtraxerit illos defectus
Utrum omne corpus sit passibile.
Utrum aīa sit passibilis.
Utrum xp̄i passa fuerit.
Utrum in xp̄o fuerit tristicia:
Utrum in xp̄o fuerit ira
Utrum in xp̄o fuerit timor.
U. in xp̄o fuerit ver⁹ dolor insensa
Utrū ille dolor pvenerit ad supiorez partem rōnis.
U. ex se senserit oēs dolores pn̄tes

DI. XVI

U. necessitas moriendi insit homīb⁹ ex peccato tm̄.
U. in xp̄o fuerit necessitas moriēdi
U. necessitas patiēdi vel moriēdi subiecta fuerit ī xp̄o volūtati humane
U. claritas quā oñdit xp̄s ī trāsfiguratione v̄a fuerit an imaginaria.
U. claritas illa fuerit gloriosa.

DI. XVII

Utrū in xp̄o sit tm̄ voluntas diuina.
Utrū in xp̄o sit tm̄ volūtas rōnis voluntatis humane.
U. in xp̄o fuerint voluntates rōnis
Utrū volūtas hūana in xp̄o sp̄ cōformaretur voluntati rōnis
Utrum voluntas in xp̄o aliquādo sibipsi contrariaƷ.
Utrū xp̄s orauerit.
Utrum orauerit ꝓ se.
Utrū oratio qua orauit ꝓ se sit actus sensualitatis.
U. fuerit exauditus in om̄i orōne sua
U. xp̄s ƺm q̄ homo dubitauerit

DI. XVIII

Utrū in xp̄o fuerit tm̄ vna actio.
Utrum xp̄s meruit.
Utrū potuerit mereri in instanti sue ɔceptionis.
U. meruerit immortalitatē corpis
U. meruerit impassibilitatē anime.
Utrū meruerit exaltationem.
Utrū meruerit p̄mium essentiale vel dei fruitionem.
Utrū xp̄s meruerit sibi.
Utrū xp̄s meruerit nobis.
U. xp̄s meruerit nobis ianue aptōez
U. ꝑ passionē meruerit ianue aptōez

DI. XIX

Utrum ꝑ passionē xp̄i liberati sum⁹ a peccato.
U. oīa pctā eius passione sint deleta
Utrū ꝑ eius passionem liberati sum⁹ a diabolo.
Utrum ꝑ passionem liberati sumus a pena eterna.
Utrum a pena tp̄ali.
Utrū rōne p̄dicte liberatiōis debeat dici xp̄s redemptor.
Utrū solus xp̄s sit redemptor.
Utrū recōciliauerit nos deo ꝑ mediatoris officium.
Utrum sit mediator.

DI. XX

U. natura humana fuerit reparanda vel debuerit reparari.

U. debuerit reparari ꝑ satisfactionem.
Utrū necesse fuerit eam reparari ꝑ satisfactionem.
U. aliqua pura creatura potuerit satisfacere ꝑ humanam naturā.
U. illa satisfactio debuit fieri ꝑ passionem xp̄i.
Utrum ali⁹ modus satisfactionis fuerit possibilis.
U. de⁹ pr̄ tradidit xp̄m ꝑ passionem.
Utrū eius passio fuerit bona.

DI. XXI

Utrum ī morte fuerit diuinitas a carne separata.
U. diuinitas tūc sepata fuerit ab aīa.
U. corp⁹ xp̄i post mortē debuerit dissolui vel incinerari.
U. xp̄s vī fili⁹ dei d ici debuit mortu⁹
U. necessariū fuerit xp̄m resurgere
U. resurrectōz suā argum̄tis ꝓbauit
U. argumentū ex visibili oñsione fuerit ɔueniens.
U. debuerit se passibilem exhibere
U. debuerit ꝑ cicatrices passionē suā ostendere.
U. ꝑ mādücatiōz debuit eā cō ꝓbare

DI. XXII

U. xp̄s in triduo fuerit homo.
Utrū xp̄s vbiq̄ fuerit hō.
U. xp̄s descēderit ad infernum.
U. descēderit ad infernū dānatorum
Utrū in limbo morā fecerit.
U. limbū patꝝ illuminauerit.
U. aīas d īferno dānatoꝝ liberauerit
U. liberauerit eos q̄ erāt ī limbo pr̄m
U. liberauerit eos q̄ erāt ī purgatorio
Utrū xp̄s ascenderit.
Utrū motus ascensionis eius fuerit violentus.
U. mot⁹ ascēsionis ei⁹ fuerit subitus.
U. statim post resurrectionem ei⁹ debuit ascendere.
Utrū sup om̄es celos ascēderit.
U. ascēderit ad dexterā patris.
Utrū sedere ad dexterā patris soli filio ɔueniat.

DI. XXIII

Utrū indigemus habitibus in operibus humanis.
U. habitus ī nobis existētes possint cognosci.
U. om̄is virt⁹ in nobis sit habitus.
U. habitus speculatiui possint dici v̄tutes.
Utrū theologice v̄tutes debeant ab aliis distingui.
De numero v̄tutū theologicarum.
Quid est fides.
De ei⁹ actu primo q̄d est credere.
U. plures sint act⁹ fidei. s. credere in deum.
De certitudine act⁹ fidei
U. fides sit ī volūtate sicut in subiecto
Utrū ꝑtineat ad intellectū practicū.
Utrū sit virtus intellectualis.
Utrum sit fides virtus.
Utrum sit vna virtus.
Utrū fides sit prior aliis v̄tutibus.
U. fides formeƷ ꝑ charitatē.
Utrū fides informis sit virtus.
Utrū fides informis ꝛ formata differant specie.

U. fides informis sit donum dei.
U. fides informis sit in demonibus.
U. fides informis maneat ī hereticis
Utrū fides informis euacueƷ adueniente charitate.
U. maneat ei⁹ act⁹ charitate habit
U. fides informis possit eē formata.

DI. XXIIII

U. obiectū fidei sit verū increatum.
Utrū eius obiectū sit complexum
Utrū fidei possit subesse falsum.
Utrū fides possit esse de visis.
Utrum possit esse de scitis.
U. ea de q̄b⁹ est fides sint eq̄ ignota
U. necesse sit hoī credere aliq̄ d q̄b⁹ nō habet sciam vel naturalē rōnem
U. credere hec q̄ sū vide⁹ sit meritoriū
Utrū ratio humana diminuat rōnem meriti ipsius fidei.

DI. XXV

Quid est articulus.
Utrū articul⁹ debeat diuidi ꝑ formatum ꝛ informem.
U. articuli debeant tolli in simbolo
Utrū fidē esse explicatā sit de necessitate salutis.
U. q̄libet causaƷ hr̄e fidē explicitam
Utrū maiores magis q̄ꝫ minores debeant habere fidem explicitam.
Utrū minores habeāt fidē implicitā in fidem maiorum.
U. fides ꝓficiat ꝑ successionē tēpoꝝ
Utrū sp̄ oportuerit hr̄e fidem explicitam de redemptore.
Utrum explicite oportuerit credere de redemptore.
Utrū sp̄ oportuerit habere fidem explicitam de trinitate.

DI. XXVI.

Utrū spes sit passio.
In qua vi anime sit spes.
Utrū differat ab aliis passionibus.
Utrū spes sit principalis passio.
U. spes possit eē in v̄tute itellectua
Utrum spes sit virtus.
Utrū sit virtus theologica.
U. spes sit virt⁹ distincta ab aliis.
Utrū possit esse informis.
U. habeat certitudinē in suo actu.
Utrū spes fuerit in xp̄o.
Utrū sit in angelis.
U. p̄res in limbo habuerint spem.
U. dānati ꝛ demones habeāt spem.

DI. XXVII

Quid est amor vel charitas.
U. amor tm̄ sit in ɔcupiscibili.
U. sit prima ꝛ suprema inter alias affectiones anime.
U. cognitio sit altior amore.
U. charitas sit idem q̄ꝫ ɔcupiscentia.
Utrū charitas sit virtus.
Quid est subiectū charitatis.
Utrū charitas sit vna virtus.
U. sit distincta ab aliis v̄tutibus.
Utrū sit forma aliaꝝ virtutum.
U. charitas possit esse informis
Utrū de⁹ possit charitate amari a nobis in statu vie.
Utrū de⁹ possit totaliter diligi.
U. dilcō q̄ diligim⁹ deū hēat modū.
Utrū modus ille qui in p̄cepto implicaƷ possit in via implicari.

Di. XXVIII

U. virtutes sint diligēde ex charitate.
Utrũ creature irrationales sint diligende ex charitate.
U. angeli sint ex charitate diligendi
Utrũ possumus habere charitatē ad malos homines.
U. demões ex charitate sint diligēdi
Utrũ homo seipsum debeat diligere ex charitate.
U. corpora nr̃a sint ex charitate diligenda.

Di. XXIX

Utrũ charitas habeat ordinem.
Utrũ ordo charitatis attendend⁹ sit f̄m affectũ vel effectum.
U. deus sit supra oĩa diligēdus.
U. in dilectioe dei possit haberi aliq̃s respect⁹ ad aliquā mercedē.
Utrũ hõ ex charitate debeat se magis q̃ p̄ximum diligere.
Utrũ ex charitate debeat magis diligere p̄pinquos q̃ extraneos.
Ut ũ pater inter p̄pinquos maxime sit diligendus.
De distinctioe graduũ charitatis
U. oẽs ad charitatē p̄fectā teneant̄.
Utrũ habētes charitatē p̄fectā teneātur ad oĩa que sunt p̄fectiõis.

Di. XXX

Utrũ omnes teneant̄ ostendere signa amicitie inimicis.
Utrum maioris p̄fectionis sit inimicum q̃ amicũ diligere.
Utrũ diligere p̄ximũ sit meritorium magis q̃ diligere deum.
Utrum meritoriũ cõsistat ex charitate principaliter.

Di. XXXI

U. h̄ñs charitatē possit eã amittere
Utrum liber vite sit quid creatum
Utrũ liber vite sit respectu dei.
U. aliq̃d ibi scriptũ possit inde deleri
Utrũ quelibet charitas possit resistere cuilibet tēptationi.
U. hõ sp̄ resurgat ĩ minori charitate.
Utrũ resurgat in maiori.
Utrũ sp̄ resurgat in equali.
Utrũ fides euacuetur.
Utrũ spes euacuetur.
Utrũ aliquid de habitu spei vel fidei remaneat.
Utrũ charitas vie euacuet̄.
Utrum ordo charitatis q̃ est ĩ via fuerit in christo.
Utrũ ille ordo seruet̄ in patria.
Quẽ dilexerit pl⁹ petrũ xp̄s vel iohem.
U. sciã quã mõ habuit totaliť tollat̄.

Di. XXXII

Utrũ deo p̄ueniat amare creaturam.
Utrũ deus diligat omnẽ creaturam
U. de⁹ ab eterno dilexerit creaturas
Utrũ de⁹ diligat oĩa equaliter.
Utrũ diligat pl⁹ iustũ p̄scitũ q̃ petõrem predestinatum.
Utrũ magis diligat innocentẽ q̃ peccatorem penitentẽ.
U. magis diligat hoĩem q̃ angelũ
U. magis diligat hũanũ gen⁹ q̃ xp̄m

Di. XXXIII

U. virtutes morales distinguãtur ab aliis.
De distinctione moraliũ inter se.
Utrum virtutes morales insint nobis a natura.
Utrũ possint acquiri ex actibus
Utrũ virtutes morales sint infuse.
U. infuse differãt specie ab acquisitis
U. virtutes morales p̄sistant in medio
U. in iusticia sit ĩuenire mediũ rei.
U. in ĩtellectualib⁹ virtutib⁹ sit mediũ
U. theologice virtutes habeãt mediũ
U. virtutes cardĩales maneãt ĩ patria
De noĩe cardinaliũ virtutum.
Utrum morales virtutes debeant dici cardinales.
De nomero virtutũ cardinalium.
Utrum alie debeant dici magis cardinales q̃ iste.
De partibus prudentie.
De partibus temperantie.
De partibus fortitudinis.
De partibus iusticie.
U. alie q̃ virtutes cardinales reducãtur ad prudentiã sicut ad principale ⁊ ad causam.
U. prudẽtia hẽat aliquã cãm spẽalẽ.
Utrũ passiones sint materia t̄pantie ⁊ fortitudinis.
Utrũ iusticia sit circa op̄ationes.
Utrũ prudentia habeat distinctũ ab aliis virtutibus.
U. t̄pantia ⁊ fortitudo sint ĩ irascibili
Utrũ iusticia sit in irascibili.
Utrũ sit in rationali.

Di. XXXIIII

Utrum dona sint virtutes.
De numero donorum.
Que dona maneant in patria.
U. b̄titudines r̄ñdeãt singulis donis
Utrum fructus r̄ñdeat donis.
Utrũ petitiões r̄ñdeant donis.
De diffinitione timoris.
Utrũ debeat inter dona computari.
Utrũ timor seruilis tollatur adueniẽte charitate.
Utrum timor castus sit idem in substantia cum seruili.
U. initialĩ differat ĩ substãtia a casto.
U. castus demat̄ charitate cessante.
U. timor castus euacuetur gloria adueniente.
Utrũ fortitudo donũ differat a fortitudinis virtute.
De actu fortitudinis in via.
De actu fortitudinis in patria.
Utrũ pietas sit donum.
De actu pietatis in via.
De actu eius in patria.

Di. XXXV

Utrũ vita p̄ueniẽter diuidat̄ ĩ actiuã ⁊ p̄templatiuam.
U. vita p̄tẽplatiua p̄sistat tm̃ in actu.
Utrum p̄sistat in op̄atione rationis.
Utrũ oĩs actus intellectualis p̄tineat ad vitam actiuam.
Utrũ vita actiua p̄sistat principaliter in his que sunt ad alterum.
Utrũ cognitio p̄tineat ad actiuam
Utrũ vita actiua possit esse simul cũ contemplatiua.
Que istarũ vitarũ sit nobilior.
Que est magis meritoria.
U. p̄tẽplatiua sit diuturnior q̃ actiua
Utrum sapientia sit donum.
Utrũ sapientia sit de diuinis.
Utrũ sapiã sit ĩ intellectu vel affectu
Utrum intellectus sit donum.
De actu eius in via.
De differentia intellectus ⁊ sapientie
U. donũ sciẽ tm̃ sit de humanis.
U. sciã doni sit speculatiua l' practica
Utrũ in sciẽtia humanorũ sit aliq̃d proprie curiositatis.
Utrum p̄silium sit donum.
U. p̄siliũ differat a dono sciẽtie.
U. actus p̄silii maneat in patria

Di. XXXVI

U. virtutes politice sint p̄nexe.
U. virtutes gratuite sint cõnexe.
Utrum dona sint connexa.
Utrum virtutes sint equales.
Utrũ vitia sint cõnexa.
U. mod⁹ charitatis sit in p̄cepto.

Di. XXXVII

U. sit necesse legem scriptam tradi
De assignatiõe p̄ceptorum decalogi.
Utrum omnia p̄cepta legis reducant̄ ad decalogum.
U. p̄cepta decalogi sint dispẽsabilia.
Utrũ conueniẽs fuerit p̄cipere obseruationem sabbati.
U. preceptũ de sabbato obseruando debuerit cessare adueniẽte grã.
U. vsuras accipere sit peccatum

Di. XXXVIII

De diffinitione mendacii.
Utrũ omne mendacium sit peccatum
U. oẽ mendaciũ sit petm̃ mortale.
De gradibus mendaciorũ assignatorũ in littera.

Di. XXXIX

U. iurare sit deum testem inuocare.
U. iuramentum sit p̄ se appetendum
De comitibus iuramenti.
U. iuramẽtũ incautũ sit obligatoriũ
Utrũ iuramentũ obliget f̄m intentionem recipientis.
De diffinitione periurii.

Di. XL

De assignatione duorum p̄ceptorum vltimorum.
Utrũ lex moysi debeat cohibere solã manum in omni actione.
U. lex vet⁹ iustificaret aut occideret.
Utrũ lex vetus p̄mitteret tm̃ t̄palia aut etiam eterna.
U. differat a noua p̄ radicẽ timoris.
Utrum lex vetus fuerit magis honorosa q̃ noua.

Expliciunt Tituli questionum seu p̄blemata sancti Thome super tertium librum magistri Sententiarũ numero .cccl.

¶ Huius voluminis continentia perstringitur sub compendio.

S Ic enim rationis ordo postulat vt qui in p̄mo libro d̄ inexplicabili mysterio summe trinitatis: irrefragabili sanctorū attestatione aliqd dixim⁹ ac deinde in secūdo libro ꝯditionis rerū ordinem hominisq; lapsum sub certis autoritatis regulis insinuauimus. de eius repatione ꝑ grām mediatoris dei ⁊ hoīm prestita. atq; humane redemptionis sacramētis qbus cōtritiones hoīs alligant̄ ac vulnera peccatorum curant̄. ꝯsequēter in tertio ⁊ in quarto libro disseram⁹. vt samaritanus ad vulneratum. medicus ad infirmum. gratia ad miserum accedat.

¶ Incipiunt rubrice tertij libri.

Incipit liber tertius de incarnatione verbi·

[C]Um venit

DI· I

igitur plenitudo temporis vt ait apl'us: misit deus filium suum factum de muliere· factū sub lege vt eos q̄ sub lege erāt redimeret: vt in adoptionē filiorum dei reciperemur· Tempus aūt plenitudinis dicit̄ temp' gratie· qd ab aduētu saluatoris exordiū sumpsit· Hoc est tempus miserendi ⁊ ann' benignitatis: in quo gr̄a ⁊ veritas p Jesum christum facta ē· Gratia· quia p charitatem implet̄ qd in lege p̄cipiebat̄· Ueritas· quia p christi aduentū exhibet̄ atq; pficitur humane redemptōis sponsio facta ab antiquo· Filij ergo missio ē ipsa incarnatio· Eo enim missus est· q in forma hominis mūdo visibilis apparuit· de quo supra sufficienter dictum est·

¶ Quare filius carnem assumpsit nō pater vel spūssanctus· b

Diligēter vero an

notandum est quare filius nō pater vel spiritussanct' est incarnat'· Solus nanq; fili' hominem assumpsit· Qd vtiq; cōgruo ordine atq; alto dei sapiētia fecit cōsilio· vt deus qui in sapia sua mūdū cōdiderat· s'm illud· Omnia in sapiētia fecisti dn̄e que in celis sunt et que in terris: restauraret in eadem· Hec est mulier euāgelica que accendit lucernam et dragmam decimā que pdita fuerat reperit· sapientia .s. patris que testam humane infirmitatis lumine sue diuinitatis accendit· pditumq; hoīem repauit nomine regis ⁊ imagine insignitum· Ideo etiā filius missus est et nō pater· q2 congruentius mitti debebat q est ab alio q̄ qui a nullo est· filius aūt a patre est pater vero a nullo est· Unde enim ait Aug'· in lib· de tri· Non enim habet de quo sit· Sicut ergo pater genuit· filius genitus est· ita congrue pater misit· filius missus est· Ab illo enim cōuenient' mittitur dei verbum: cuius est verbum· Ab illo mittitur de quo natū est· Mittit̄ qd genitum est· Pater vero qui misit a nullo ē· Ideoq; pater missus non est· ne si mitteret̄ ab alio esse putaret̄· Missus est ergo primo filius qui a solo patre est· Deinde etiā spūssanctus qui est a patre ⁊ filio· sed filius solus in carne missus est· nō spūssanctus sicut nec pater· Qd ideo factum est vt qui erat in diuinitate dei filius in humanitate fieret hominis filius· Nō pater vel spūssanctus carnem induit· ne alius in diuinitate esset filius· alius in hūanitate·

Prima rō · Secūda rō · Aug'. · Tertia rō

Aug⁹. in ecclesiasticis dogmatibus.

Et ne idem esset pater et filius· si deus pater de homine nasceret· Unū in ecclesiasticis dogmatibus· Non pater carnē assumpsit· neqꝫ spūssanctus· sed filius tm̄· vt qui erat in diuinitate dei filius· ipse fieret in homine hominis fili⁹: ne filij nomen ad alterū transiret q̄ nō esset eterna natiuitate filius· Dei ergo filius hominis fact⁹ est filius· natus sm̄ veritatem nature ex deo dei filius· et sm̄ veritatē nature ex homine hominis fili⁹: vt veritas geniti nō adoptione· nō appellatione· sed in vtraqꝫ natiuitate filij nomen nascendo haberet· vt esset ver⁹ de⁹ et verus homo vn⁹ filius· Non ergo duos christos· neqꝫ duos filios· sed deū et hominē vnū filiū· quem ꝑpter ea et vnigenitum dicim⁹ manentem in duab⁹ substantijs sicut ei nature veritas ꝯtulit non cōfusis naturis neqꝫ immixtis sicut thimotheani volūt sed societate vnitis· Ecce habes quare fili⁹ nō pater vel spūssanct⁹ carnē assumpserit·

Utrum spūssanctus vel pater potuerit incarnari vel possit· c

Si vero queritur

vtrum pater vel spūssanctus incarnari potuerit· vel etiā modo possit· sane responderi possit· et potuisse olim et posse nunc carnē sumere et hominem fieri tam patrem q̄ spūmsanctum· Sicut enim filius homo fact⁹ est· ita pater vel spūssanctus potuit et potest·

An filius qui tantum carnem accepit aliquid fecerit qd̄ nō pater vel spūssanct⁹. d

Sed forte aliqui di

cent· cum indiuisa sint opa trinitatis si filius carnem assumpsit· tūc poter et spūssanctus· quia si fili⁹ carnē assumpsit· nec hoc fecit pater vel spūssanctus· nō omne qd̄ facit filius: facit et pater et spūssanctus· Ad omnia simul pater et filius amborū spūs pariter et concorditer operant̄· Ad qd̄ dicimus qz nihil opat̄ filius sine patre et spūsancto· sed vna est horum trium operatio indiuisa et indissimilis· et tn̄ filius nō pater vel spūssanct⁹ carnem assumpsit· Ipsam tn̄ carnis assumptionē trinitas opata est· sicut Aug⁹· dicit in li· d̄ fide ad Petrum· Reconciliati sumus ꝑ solum filiū sm̄ carnem· sed nō soli filio sm̄ deitatem· Trinitas enim nos sibi reconciliauit· ꝑ hoc q̄ solum verbū carnem ipsa trinitas fecit· Trinitas ergo carnis assumptionem fecit: sed verbo· non patri vel spiritusancto· Si enim pater sibi· et filius sibi· vel pater filio· et fili⁹ patri carnis assumptionem operatus esset· iam non eadem esset opatio vtriusqꝫ sed diuisa· Sed sicut inseperabilis et indiuisa est vnitas substantie trium· vt ait Aug⁹· in lib· de tri· ita et operatio· non tamen eandē trinitatem natam de virgine· crucifixam et sepultā catholici tractatores docuerunt· sed tantūmodo filium· nec eandem trinitatem in specie columbe descendisse sup Jesum· sed tm̄ spūmsanctum· nec eandem dixisse de celo· tu es filius meus· sed tm̄ patris vocem fuisse ad filium factam q̄uis pater et filius et spūssanct⁹ sicut inseperabiles sunt: ita et inseperabiliter operent̄· hec et mea fides est· quoniam quidem hec est catholica fides· Licet ergo sol⁹ filius carnem assumpserit· ipsam tamen incarnationem, cum patre et spiritusancto operatus est·

Nisso· [margin]

Aug⁹. [margin]

Hic incipit tertius liber sententiarū· In quo magister post q̄ egit de deo sm̄ se seu sm̄ ronem sui naturalis ꝑfectionis. s. in primo. et sm̄ q̄ eius potentia relucet in effectu mundane creationis. puta in secundo libro. Agit consequenter de eo inq̄tum eius sapientia resplendet in effectu mundane restaurationis. Et diuiditur iste tertius liber in tres tractatus principales. In primo agit de verbi eterni incarnatione et ille extēditur a principio libri vsqꝫ ad decimāquintam distinctionem. In secundo tractat de eiusdē verbi incarnati passione. et ꝯtenditur a decimaqn̄ta distinctione vsqꝫ ad vicesimamtertiam distinctionem. In tertio determinat de donorum et virtutum perfectione. et hoc a vicesimatertia distinctione vsqꝫ ad finem libri. In prima inquā distinctione primi tractatus tria facit. Primo enim ostendit quid sit incarnatō Secundo qualiter specialiter filiū incarnari decuit deducit. Tertio an pater et spūssanctus incarnari potuerunt: inquirit. Primum facit a principio distinctionis vsqꝫ ibi diligenter vero. Secundū vero subiungit ab inde vsqꝫ ibi. Si vero querit̄. Tertium aūt subiungit vsqꝫ ad finem distinctionis. In speciali enim magistri sententia stat in tribus ꝑpositionib⁹. quarū prima est hec. Uisibilis dei filij missio ē ipsa verbi incarnatio. Hanc enim ꝑpositionem magister ꝑbat autoritate apostoli dicentis. q̄ in tempore plenitudinis scꝫ in tempore gratie qd̄ initium habuit ab aduentu saluatoris nostri. pater misit filium suū antiquis patribus ꝑmissum in lege. cuius quidem filij visibilis in carnem missio dicit̄ esse ipsa incarnatio. Secunda ꝑpositio est hec. Licet etiam a qualibet persona diuina potuit humana natura assumi. nulla tamen personarum ita congrue humanari potuit sicut persona verbi. id est filij. Hanc quidem ꝑpositionem magister ꝑbat triplici ratione. Quarum quidem rōnum prima sumitur ex appropriato filij. s. sapientia. Nā consonum fuit. vt deus qui in sapientia omnia condidit. ꝑ sapientiam etiam omnia restauraret. et hoc confirmat parabola euangelica de muliere querente et inueniente dragmam ꝑditam. Luce. xv. Secunda rō sumitur ab origine ipsius filij. Nā origo filij est esse ab alio. congruum igit̄ fuit vt primo mitteret̄ ille qui est a solo patre. et deinde spūssanctus qui est a patre et filio. Et hanc rōnem confirmat autoritate b. Aug⁹. iiij. li. de ciui. ca. j. Tertia ratio ad idem colligitur ex

ꝓprio filij. Non enim ꝓprium filij est esse filiū. cum ergo congruū fuit vt qui in deitate erat dei filius. in humanitate fieret hominis filius. ne duos filios estimaremus decuit ꝑsonā filij ꝑcipue incarnari. Hanc rationem ꝯfirmat autoritate bti Augustini in ecclesiasticis dogmatibus ca. ij. Tertia ꝓpositio est hec. Quia pater ꝛ spūssanctus incarnari possent si vellent aut voluissent. ad solum tñ filium carnis assumptio terminata est. Hanc ꝓbat ꝑ hoc ꝙ vna ꝛ eadem est diuinarū ꝑsonarum potentia. si igitur ex illa potentia vna potuit incarnari. ꝛ omnes potuerūt incarnari. Postea mgr obijcit ꝯtra superius dicta. s. ꝙ solus filius sit incarnatus. Et arguit sic. Opa trinitatis adextra sunt indiuisa. si igitur filius assumpsit naturā humanam. ꝛ pater ꝛ spūssanctus assumpserunt. Alioquin aliquid faceret vna ꝑsona qḋ non faceret alia. ꝛ sic opa trinitatis adextra essent diuisa. Ad quā obiectionem mgr dicit ꝙ ꝗuis tota trinitas incarnationem christi sit opata eo ꝙ opa trinitatis adextra sunt indiuisa. sola tamē persona filij est incarnata. eo ꝙ assumptio nature humane ad ipsum terminatur. quod exemplificat de tribus puellis vni de ipsis tunicam induentibus. que omnes opantur ad indutionem. ꝛ tñ vna sola est induta. Et tm̄ in speciali.

Quare totam humanam naturam accepit. ꝛ quid nomine humanitatis vel humane nature intelligendum sit. a

DI. II

Et quia in homine tota hūana natura vitio corrupta erat. totam assumpsit id est animā ꝛ carnem. vt totam curaret ꝛ sanctificaret. Quod aūt humane nature siue humanitatis vocabulo: anima ꝛ caro intelligi debeant. apte docet Hieronymus in expositione catholice fidei dicens. Sic cōfitemur in christo vnā filij esse ꝑsonam. vt dicamus duas ꝑfectas ꝛ integras esse substantias. i. deitatis ꝛ humanitatis que ex anima continetur ꝛ corpore. Ecce apte ostēdit humanitatis noīe animam ꝛ corpus intelligi. que duo assumpsisse dei filius intelligitur vbi hominem siue humanitatē vel humanā naturam accepisse legitur. Errant ergo qui nomine humanitatis nō substantiam sed ꝓprietatem quandam a qua homo nominatur significari cōtendunt vbicunque humanitas christi memoratur. Ait enim Johes damascenus. Sciendum quidem est ꝙ deitatis ꝛ humanitatis nomen substantiarum. s. naturarum est reꝑsentantiū. Natura enim non sic accipitur in christo. vt cum dicitur vna natura esse omniū hominū. qḋ euidenter idem Johannes ostendit differentē rōnem dicti assignans. cum natura humana in christo nominatur. et cum vna dicitur natura omniū hominum. Ait enim. Cum vnā hominum naturā dicimus sciendum est ꝙ nō considerantes ad anime ꝛ corporis rōnem hoc dicimus. Impossibile enim est vnius nature dicere domini corpus ꝛ aīam ad inuicem comparata. Sed quia plurime ꝑsone hominum sunt. omnes aūt eandem suscipiunt rōnem nature. omnes enim ex anima ꝛ corpore cōpositi sunt ꝛ omnes naturas anime ꝑticipant. ꝛ substantiam corporis possident. cōmunem speciē plurimarum ꝛ differentem ꝑsonarum vnā naturam dicimus vniuscuiusque scilicet ꝑsone duas naturas habentis. ꝛ in duabus ꝑfecte naturis anime scilicet ꝛ corporis existentis. In domino aūt Jesu christo nō est cōmunem speciem accipere. neque enim factus est nec est. nec aliquādo fiet alius. Sed christus ex deitate ꝛ humanitate est. in deitateque ꝛ humanitate deus factus est idem et hō ꝑfectus. Totam ergo hominis naturam. i. animā ꝛ carnem ꝛ horum ꝓprietates siue accidentia assumpsit deus. nō carnē sine anima nec animam sine rōne: vt heretici voluerūt. sed ꝛ carnem ꝛ animā cum sensibus suis. Unde Johes damascenus ait. Omnia que in natura nostra plantauit deus. verbū assumpsit scilicet corpus ꝛ animam intellectualem ꝛ horū idiomata. Totus enim totum assumpsit me. vt toti mihi salutem gratificet. Quod enim inassumptibile est. incurabile est.

Iero[ny]. (margin: Hierony.)

Errores quorundam tangit q̄ humanitatem male accipiunt (margin)

Joh. dam. (margin)

De vnione verbi et carnis mediante anima. b

Assumpsit ergo dei filius carnem ꝛ animam. sed carnem mediante anima. vnitū est carni ꝑ medium intellectum verbum dei. Tante enim subtilitatis atque simplicitatis est diuina essentia. vt corpori de limo terre formato vniri nō congrueret. nisi mediante rōnali essentia. Illa autē vnio inexplicabilis est adeo vt etiam Johes ab vtroque sanctificatus: se nō esse dignum fateatur soluere corrigiam calciamenti Jesu. quia illius vnionis modum inuestigare: aliisque explicare nō erat sufficiens. Non sunt ergo audiendi. qui nō verum hominem filiū dei suscepisse dicunt. neque natū de femina. sed falsam carnem ꝛ imaginem corporis simulatam ostendisse videntibus. In quem errorem prorumpunt. quia timent qḋ fieri nō possit. s. ne humana carne veritas ꝛ substantia dei inquinetur ꝛ tñ predicant istum visibilem solem radios suos ꝑ omnes feces spargere. ꝛ eos mūdos ꝛ sinceros seruare. Si ergo visibilia munda visibilibus immundis ꝯtingi possūt ꝛ nō coinquinari quanto magis incommutabilis ꝛ inuisibilis veritas ꝑ spūm aīam ꝛ ꝑ aīam corpus suscipiēs: totū hominē sine sui cōmutatione assumpsit ꝛ ab omnibus infirmitatibus liberauit. Ecce

hic dicit dei sapiam p spūm assumpsisse aiam et p animam corpus. Spūs enī sanctus pars anime superior et maiori similitudine deo ppinquat q̄ anima .s. ipsa eadem sm inferiorē partem. et anima magis q̄ corpus. et ideo nō incongrue anima dicit assumpta p spūm. et corpus p animam.

Q verbū simul assumpsit carnē et aiam neq caro prius est ↄcepta q̄ assumpta. c

Si autem queritur

vtrum vbum carnē simul et aiam assumpserit. an prius animā q̄ carnem. vel carnem q̄ animā. et vtrum caro illa prius fuerit in vtero virginis ↄcepta. et postea assumpta. Verissime et absq vlla ambiguitate dicit. q exquo deus hominem assumpsit: totum assumpsit. simulq sibi vniuit aiam et carnem. nec caro prius fuit ↄcepta et postmodū assumpta. sed in ↄceptione assumpta. et in assumptione ↄcepta. Unde Aug. in li. de fide ad Petruz. Firmissime tene. et nullatenus dubites non carnem christi sine diuinitate conceptam in vtero vginis priusq̄ susciperet a verbo. sed ipsum verbū deū sue carnis acceptione conceptum. ipsamq carnē verbi incarnatione ↄceptam. Idem in li. de tri. Non esset dei hominumq mediator. nisi esset idem deus idem homo in vtroq vnus et verus. quam seruilem formā a solo filio susceptā. tota trinitas cuius vna est voluntas et opatio fecit. Non autē in vtero virginis prius caro suscepta est. et postmodum diuinitas venit in carnem. sed mox vt verbū venit in vterum. seruata veritate ppriē nature factum est caro et pfectus homo et in veritate carnis et anime natus est. De h etiam Grego. in moralibus ait. Angelo nūciante et spiritu adueniente. mox verbū in vtero. mox intra vterum verbū caro.

Aug.

Gregor.

Ista est distinctio secunda huius tertij libri. In qua magister postq̄ egit de psona carnem assumēte. tractat de modo assumendi. Et tria facit. Primo eni ostendit q verbum totā naturam humanā assumpsit integre. Secundo q ordinate assumpsit carnem scz mediante anima. Tertio q animam et carnē simul assumpsit tempore. Primum facit a principio distinctionis vsq ibi. Assumpsit dei filius. Secundū vsq ibi. Si autem querit. Tertium vsq ad finem distinctionis. In speciali sententia magistri stat in tribus ppositionibus. quarum prima est hec. Filius dei cum sibi humanam naturā vniuit: totā naturam .s. corporis et anime simul assumpsit. Hanc magister pbās dicit sententialiter. q quia p peccatum primorum parentum tota natura humana corrupta fuit. ideo dei filius totā naturā assumpsit que constat ex corpore et anima. vt totam naturā curaret et sanctificaret. In christo eni vna psona fuit et due substantie seu nature scz diuina et humana. Si igit habuit et assumpsit humanam substantiam. assumpsit tam corpus q animā et p consequens naturam totam et integram. cum nomine humanitatis corpus et anima simul intelligant. Postea excludit errorem quorundam dicentium. q filius dei carnem humanam vel humanitatem nō assumpsit sm substantiam ipsius nature. sed solum sm quandam pprietatem. a qua pprietate hominis denominationem accepit. Et fuerunt isti forte de opinione illorum hereticor qui christum sm q homo dicebant nō esse quid sed aliqu aliter se habens. ponentes humanitatem esse in christo vt habitum. Vel de opinione Platonis ponentis formas vel res in actu extra animam vt sic pprietate pticipata christus homo diceretur. Sed hunc errorem magister excludens dicit filium dei assumpsisse carnem et animam et omēs pprietates ipsas sequentes. Et hoc confirmat autoritate Johānis damasceni. Secunda ppositio ē hec. Quis vtranq scz carnem et animā assumpserit dei filius. tn̄ carnem assumpsit mediante anima. Hāc magister ponens rōnem huius addit dicens. q decebat simplicissimam diuinitatis essentiā corpi terreno nō vniri nisi mediante rōnali eēntia. que quidē vnio ab humano intellectu inuestigari nō potest. in qua vnione nō corpus fantasticum. sed verum corpus natum de muliere christus assumpsit. qd tamen quidam hereticor negabant. estimantes verbum dei veram carnem nō posse assumere sine sui inquinatione quorum erroris vesaniā dicit elidi p radios solares. quos super immunda et feda diffundi videmus. et tn̄ non inq̄nari. Tertia ppositio est hec. In assumptione perfecte humanitatis inter ↄceptionem et animationem et vnionem nō fuit ordo tpalis posterioritatis vel prioritatis. Hanc mgr insinuans querit. Utrum vbum simul assumpserit carnem et animam. vel prius carnē q̄ animam aut econtra. Et rñdendo dicit q simul et semel carnem et animam assumpsit mediante spūsancti opatione. nec vnum prius assumpsit alio. Et probat hoc autoritatibus beatorū scz Augus. et Grego. Et tn̄ in speciali.

De carne quam verbum assumpsit qualis ante fuerit. et qualis assumpta sit. a

Queritur etiaz

DI. III

de carne verbi. an priusq̄ conciperetur obligata fuerit peccato an et talis assumpta fuerit a verbo? Sane dici potest et credi oportet. iuxta sanctorū attestationis ↄuenientiam: ipsam prius peccato fuisse obnoxiam sicut reliqua virginis caro. sed spūsancti opatione ita mundataz: vt ab omni peccati ↄtagione immunis vniret verbo. Pena tantū non necessitate. sed voluntate assumentis remanente. Mariam quoq totam spūsanctus in eam ↄueniens a peccato prius purgauit. et a fomite peccati etiā liberauit. vel fomitem ipsum penitus euacuando: vt qbusdam placet: vel sic debilitādo et extenuando. vt ei postmodū peccandi occasio nullatenus extiterit. Potentiam quoq generandi absq viri semine virgini pparauit. Ita eni verba euangelij docent. vbi angelus virginem alloquens ait. Spūsanctus

Q nō solū illa caro sed etiā sacra virgo ab oī peccato. a spiritusancto fuit mundata.

supueniet in te· et virtus altissimi obumbrabit tibi· Et qđ nascetur ex te sanctum vocabitur filius dei· Cui sacra virgo rńdit· Ecce ancilla domini: fiat mihi śm verbum tuum· Qđ exponens Johes ait· Post consensum autem sancte virginis· spūssancti ṗuenit in ipsam· śm verbum domini quod dixit angelus purgans ipsam· et potentiam deitatis verbi receptiuā in ṗparans simul autem et generatiuam· Et tunc obumbrauit ipsam dei altissimi p se sapientia et virtus existens· id est filius dei patris homousios· i· consubstantialis sicut diuinuz semen· Et copulauit sibiypsi ex sanctissimis et purissimis ipsi⁹ virginis sanguinibus· nostre antique ɔspersionis carnē animatā anima rationali et intellectiua· non seminans sed p spūmsanctum creans· quare simul caro· simul dei caro· simul caro animata· rōnaliq3 et intellectu· simul dei verbi caro animata rōnali et intellectiuo· Ex his perspicuum fit qđ ante diximus· carnem· s· verbi simul ɔceptam et assumptaz· eandēq3 imo totam virginem spiritusancto ṗueniente ab omni labe peccati castificatam· Cui collata ē potentia nouo more generandi· vt sine coitu viri· sine libidine concipiētis in vtero virginis celebraret conceptus dei et hōis· Illa em̄ caro quam deus de virgine sibi vnire dignatus est sine vitio ɔcepta· sine peccato nata est· hanc tm̄ carnem nō celestis· non aeree nō alterius cuiusq3 putes esse nature· s; eius cuius est omniū hominū caro·

Autoritate firmat ex tunc fuisse virginez immunem a peccato· b

Quod autem sacra

virgo ex tunc ab omni peccato immunis exstiterit· Aug⁹· euidenter ostendit in libro de natura et gratia inq̄ens· Excepta sancta virgine maria· de qua ṗpter honorem domini· nullam prorsus cum de peccatis agit haberi volo questionem· Inde em̄ scimus q̄ ei plus sit gratie collatum ad vincendū ex omni pte peccatuz q̄ concipere ac parere meruit· quā constat nullum habuisse peccatum· Hac ergo virgine excepta: si omnes sancti et sancte cōgregari possent· et quererent ab eis an peccatum haberēt· quid responderet nisi quod Johes ait· Si dixerimus quia peccatū non habemus nosipsos seducimus· Illa aūt virgo singulari gratia ṗuenta est atq3 repleta· vt ipsum haberet ventris sui fructum quem ex initio habuit vniuersitas dominū· vt illō quod nascebat ex ṗpagine primi hominis: tantūmodo generis· non criminis originez duceret·

Quare nō fuit christus decimat⁹ in abraam sicut Leui· cum caro quā acceperit in eo fuit peccato obnoxia· c

Cum autē illa caro

cuius excellentia singularis verbis explicari nō valet· anteq̄ eēt verbo vnita obnoxia fuerit a peccato in maria et in alijs a quibus ṗpagatione traducta est· nō immerito videri potest in Abraam peccato subiacuisse· cuius vniuersa caro peccato subiacebat· Vn̄ queri solet quare Leui decimat⁹ dicatur in Abraam et nō christus· cum in lumbis abrae vterq3 fuerit śm materialem rōnem quādo abraam decimatus est· et decimas dedit melchisedech· Tunc enim apostolus Leui decimatum dicit in abraam tanq̄ in materiali cā· Quia ea decimatione sicut Abraam minor Melchisedech ostendit: cui psonaliter decimas soluit· ita et leuiticus ordo qui in abraaz śm rōnem seminalem erat: et ex eo p ɔcupiscentiam carnis descendit· christus aūt non est decimatus· quia licet ibi fuerit śm carnē non tm̄ descendit śm legem cōmunem· sc3 p carnis libidinem· sicut etiam in adam oēs peccauerunt· sed nō christus· Vn̄ Aug3· sup Geñ· Sicut Adam peccante qui in lumbis eius erant peccauerunt· sic Abraam dante decimas qui in lumbis eius erant decimati sunt· Sed hoc nō sequitur in christo: licet in lumbis Ade et Abrae fuerit· quia nō śm concupiscentiam carnis inde descendit· Cum g̃ Leui et christus śm carnez essent in lumbis abrae quando decimat⁹ est· ideo pariter decimati non sunt· quia śm aliquem modū nō erat ibi christus quo erat ibi leui· Scđm rationem quippe illam seminalem ibi fuit leui· qua ratione per concubitum ventur⁹ erat in matrem· śm quam rationem non erat ibi christi caro· q̄uis śm ipsam ibi fuerit Marie caro· Ille ergo decimatus est in Abraam· q̄ sic fuit in lumbis abrae· sicut ille fuit in lumbis patris sui· id est qui sic est natus de patre Abraam· sicut ille de patre suo natus est· sc3 per legem carnis et inuincibilem concupiscentiam·

Quia ratione caro christi dicta est in scriptura non fuisse peccatrix s; similis· quo aperitur quare obligata peccato nō fuit in christo· d

f 4

Marginalia:

Jo·dam·

Aug⁹·

Qua intelligentia Leui decimat⁹ dicat in abraā

Augusti· sup Geñ·

Scđz aliquē modū ibi fuit leui q̄ non christus·

Quo circa primiti-

am nostre masse recte assumpsisse dr christus. quia nō carnem peccati sed similitudinē carnis peccati accepit. Misit eñ deus filiū suū vt ait aplus in similitudinez carnis peccati. Assumpsit eñ verbū carnē peccati similē in pena et nō in culpa. et ideo nō peccatricē. Ceteta vo hoīm oīs caro peccati est. Sola illius nō est caro peccati. qr nō eum mater ɔcupiā sed grā cōcepit. habet tñ similitudinem carnis peccati p passibilitatē et mortalitatez. qr esuriit. sitiit et hmōi. Licet ḡ eadem caro sit que et nostra. nō tñ ita facta est in vtero sicut nr̄a. Est eñ sanctificata in vtero. et nata sine peccato. et nec ipse ī illa vnq̄ȝ peccauit. In pena ergo filiis est nr̄e. nō in qualitate peccati. qr pollutione que ex ɔcupie motu concepta est oīno non habuit. nec ex carnali delectatiōe nata est. Uenit ḡ ad corpus immaculatum. qd̄ pter libidinis ɔcupiscentiā fuit ɔceptum. nec illud in se habuit vitiuz qd̄ in aliis est cā peccati. nec ī eo peccauit. Ideoq̄ȝ vere dicit vbi caro nō fuisse in xp̄o obligata peccato.

(Aug. de verbis apostoli.) *(Hierony.)* *(Tres causas ponit.)*

Quidam videnť aduersari illi sententie qua dictum est carnem xp̄i non prius conceptam q̄ȝ assumptam. c

Illi autez snīe qua

supra diximus carnē verbi nō ante fuisse cōceptaz q̄ȝ assumptā: videť obuiare qd̄ Aug. ait sup Joh. vbi legiť. Soluite templū hoc et in trib⁹ diebus excitabo illud. Dixerūt ḡ iudei. xl. et. vi. annis edificatū est hoc templuz et in trib⁹ diebus excitabis illud. Hic inq̄t numerus pfectioni dñici corpis ɔuenit. qr vt dicunt phisici tot diebus forma hūani corpis pficiť. Hoꝝ occasione verboꝝ quidam dicere p̄sumpserūt dñici corpis formaz tot dieb⁹ ad modū alioꝝ corpoꝝ pfectam. et membroꝝ lineamētis distinctā. et mox verbū dr sibi vnisse carnem et animā. et hoc modo dicūt illum numerū pfectioni dñici corpis conuenire. Sed alia rō illius dicti extitit ex qua sane ortť intelligentia vbi. Nō eñ ideo illud dixit Aug. quin mox vt caro illa ope spū̄sancti sanctificata. et a reliqua sepata fuit verbo dei cū aīa vniret. vt pfectus et ver⁹ deus esset pfectus et ver⁹ homo. Sed qr membroꝝ illius dñici corpis distinctio in ipso momento ɔceptiōis et vnionis dei et hoīs adeo tenuis erat et parua: vt humano visui vix posset subiici. dieb⁹ aūt quos Aug⁹. memorat pfecta est et notabilis facta. Incarnatuz est ḡ verbum: vt ait

(Aug⁹.)

Joh. damascen⁹. et a ppria incorpalitate nō recessit. et totum incarnatum est. et totuz est incircūscriptum. Minorať corpaliter et contrahitur. et diuine est incircūscriptum. nō coextensa carne eius cum incircūscripta diuinitate. In omnibus igiť qui sup omnia erat et in vtero sancte genitricis existebat. sed in ipso actu incarnationis.

(Joh. dama. quō in virgine q erat vbiq̄.)

Ista est distinctio tertia hui⁹ tertii libri. In qua quidem distinctione pesťq̄ magister egit de psona carnem assumente et modo assumendi. agit h̄ consequenter de qualitate nature assumpte. Et tria facit. Nam primo inquirit qualis fuit christi caro in agente primo scz virgine beata. Secundo qualis fuit in antiquis patribus: puta an fuit in Abraam decimata. Tertio qualis fuit ī vtero virginali formata. Primum vsq̄ȝ ibi. Cum aūt illa caro. Secundū vsq̄ȝ ibi. Illi autem sententie. Tertium vsq̄ȝ ad finem distinc. Et tñ in generali. In speciali sententia magistri stat in tribus ppositionibus. quarum prima est hec. Caro christi anteq̄ȝ esset ā virgine separata materialiter sicut reliqua caro Marie fuit peccato obligata. Istā magister ponens pponit duas questiones. quarum prima est. Utrum caro christi fuerat peccato obligata ante sui conceptionem videlicet anteq̄ȝ a carne virginis separabatur. Secunda questio est. Utrum adhuc caro christi fuerat peccato obligata: quando a verbo sumebatur. Ad primum respondet fm cōmunem sanctorum doctoruz attestationem. q caro ante sui cōceptionem fuerit peccato obligata sicut reliqua beatissime virginis caro. Ad secundam questionem respondet dicens. q caro illa ad hoc q vniretť verbo spiritussancti operatione immunis reddebatť ab omni peccato. remanente tamen in ea possibilitate patiendi. et hoc non ex aliqua necessitate. sed ex libera voluntate ipsam assumentis. Et q spū̄sanctus preueniens virginem in conceptione: ipsam ab omni labe purgauit. extinguendo in ipsa fomitez peccati. ita q ex tunc non possit ei existere occasio vel inclinatio ad malum. Ipsiq̄ȝ virgini nouam generandi potentiam absq̄ȝ virili semine et absq̄ȝ vitio tam concipiendi q̄ȝ etiam nati cōtulit. Qui natus ex ppagine primi hominis originem tantū generis et non crimina duxit. Et omnes has sententias pbat magister autoritatibus doctoꝝ. s. Augustini et Damasceni. que patēt in textu. Secunda ppositio est hec. Quis christ⁹ de semine Abrae fm corpulentam substantiam sit nat⁹. non tñ est in eo vt Leui decimatus: cum ab ipso non sit fm culpam ppagat⁹. Hanc magister pbans querit. Quare christus nō dicitur decimatus in lumbis Abrae vt Leui: cum tñ vterq̄ȝ eorum fuit in abraam qñ ipse Melchisedech decimas dedit. Ad quod respondēs dicit. q licet vterq̄ȝ ipsoꝝ fuerit in Abraam et ab eo descenderit. tñ Leui in eo fuit fm rōnem seminalem. et descendit ab eo fm legem cōmunem alioruz hominū. Unde dici pōt q licet xp̄us in Abraam fuerit qñ decimas soluit. decimatus tñ non existit. sicut dicit q omnes peccauerunt. et tñ christus nō peccauit in eo qui etiā in eo fuit. Et subdit q caro xp̄i fuit talis qualis fuit in statu innocentie primi⁹ instituta et ideo dicit sumpsisse primitiua nr̄e masse. vnde caro ei⁹ fuit similis nostre nō in culpa: sed in humanis penalitatib⁹. Unñ licet eadem sit caro xp̄i et alioꝝ hominū fm materiā. tñ xp̄i caro fuit p grām concepta et sanctificata et nata. qd̄ alioꝝ hoīm caro non habet. et pp̄ hoc caro xp̄i nō fuit obligata. Tertia ppositio est hec. Caro xp̄i in principio suesceptionis fuit simul debita mēbroꝝ distinctōe formata. aīata et assumpta.

Licet tā in quadragintasex diebꝰ membra corporis christi ad tantam quantitatem qua distincte discerni possent sunt adaucta. Hanc magister insinuans obijcit ꝯtra superius dicta. s. ꝙ caro christi nō fuit prius concepta ꝙ̄ assumpta. ⁊ hoc ꝑ verbum beati Augustini sup illo verbo Johānis. Soluite templum hoc ⁊ in tribus diebus reedificabo illud. Hic numerꝰ dicit beatus Augꝰ. ꝑfectioni dominici corpis conuenit. q: vt dicunt phisici tot diebꝰ forma humani corporis ꝑficitur. Ex quibus verbis patet carnē christi ꝑ successionem dierum fuisse formatam sicut ceteroꝝ hominum. ⁊ per ꝯsequens nō in primo sue conceptionis animatam seu assumptam. Ad qd̄ respondens dicit beatum Augustinū verba illa non ideo dicere: ꝙ caro christi ꝑ aliquot dies sit formata anteꝙ̄ animata seu assumpta. sed ideo quia distinctio membrorū corporis qd̄ verbum animatum in principio conceptionis assumpsit tā tenuis ⁊ parua erat ꝙ vix discerni potuisset. que q: in quadragintasex diebus tantū increuit ꝙ ꝑfecte discerni potuit. ideo dicit numerū tot dierū dominici corpis ꝑfectioni ꝯuenire. Quod ꝯfirmat autoritate Damasceni. Et tū in speciali.

Quare in scriptura sepius tribuat̄ incarnatio que est opus trinitatis spirituisancto. ⁊ de ipso etiam ꝯceptus ⁊ natus dicat̄. a

DI. IIII

Cum vero in-

carnatio verbi sicut in superioribus tractatum est: opatio vere sit patris ⁊ filij ⁊ spūssancti. inuestigatione dignum nobis videt̄ quare in scriptura spūisancto hoc opus sepiꝰ tribuat̄ ⁊ de ipso christus ꝯceptus ⁊ natus memoret̄. Non enī ideo opatio incarnationis spūisancto sepius tribuit̄. ꝙ eam ipse solus sine pře ac filio fecerit. sed quia spūssanctus est charitas ⁊ donū patris ⁊ filij. ⁊ ineffabili dei charitate verbum caro factū est. ⁊ ineffabili dei dono filius dei sibi vniuit formam serui. Nō ergo frequēs denominatio spiritussancti ab illo opere patrem vel filiū secludit. sed potiꝰ vno nominato tres intelligunt̄. sicut fit sepe in alijs operibus. Unde Augꝰ. sup hoc mouens questionem in hunc modum. eandem determinat in enchi. ita inquiens. Cum illā creaturā quā virgo concepit et pepit: ꝙ̄uis ad solam ꝑsonam filij ꝑtinentē: tota trinitas fecerit. neqꝫ enim sepabilia sunt opera trinitatis. cur in ea faciēda spūssanctus solus nominatus est. An etiam qn̄ vnus trium in aliquo opere nominatur vniuersa operari trinitas intelligit̄. ita vere est et exemplis doceri potest. Audistis propositam questionē eiusdemqꝫ solutionem vel expositionem.

Augꝰ. Solutio

Quo sensu dicat̄ christus cōceptus ⁊ natus de spūsancto. b

Sed non est in hoc

diutius immorandū. Illud enī mouet quomodo dictus est chriꝰ natus de spiritusancto. cum filius nullo modo sit spiritussancti. Nunquid dicturi sumꝰ patrem hominis christi esse spūm sanctum. vt deus pater verbum genuerit: spūssanctus hominē. ex qua vtraqꝫ substantia christus vnus esset. ⁊ dei patris filius s̄m verbum et spūssancti filius s̄m hominem. ꝙ eū spūssanctus tanꝙ̄ pater eius de matre virgine genuisset. Quis hoc dicere audebit: cum hoc ita sit absurdū vt nulle fidelium aures id valeant sustinere. Proinde cum fatemur christū natum de spiritusancto ex Maria virgine. quomodo nō sit filius spūssancti ⁊ sit filius virginis: cum et de illo ⁊ de illa sit natꝰ explicare difficile ē. Procul dubio non sic de illo vt de patre. Sic aūt de illa vt de matre natus est. Non est autem concedendum quicquid de aliqua re nascit̄ continuo eiusdem rei filium nūcupandum. Ut enim omittam aliter de homine nasci filium. aliter capillū. aliter pediculum ⁊ lumbricum. quorum nihil est filiꝰ. Ut ergo hec omittam. quoniam tante rei deformiter cōparantur. certe qui nascuntur ex aqua ⁊ spiritusancto: non aque filios eos recte quispiam dixerit. sed dicuntur filij dei patris. et matris ecclesie. Sic ergo de spūssancto natus est christus. nec tamen filius est spiritussancti. Sicut econuerso non omnes qui dicuntur alicuius filij. cōsequens est vt de illo etiam nati esse dicantur. vt illi qui adoptantur. Dicuntur etiam filij gehenne. nō ex illa nati. sed in illam preparati. Cum itaqꝫ de aliquo nascatur aliquid. et nō ita vt sit filiꝰ. nec rursus omnis qui dicitur filius de illo sit natus cuiꝰ dicitur filius. Profecto modus iste quo natꝰ est xp̄us de Maria sicut filius. ⁊ de spūsancto nō sicut filius. insinuat nobis gratiam dei qua homo nullis meritis p̄cedentibus in ip̄o exordio nature sue quo esse cepit verbo dei copularet̄ in tantā ꝑsone vnitatē: vt idem esset filiꝰ dei qui filius homīs. ⁊ filiꝰ hominis q̄ filius dei. ⁊ sicut in nature humane susceptione fieret quodāmodo ipsa gratia illi homini naturalis qua nullū possit admittere peccatū. que grā ideo per spūm sanctū est significata. q: ipse ꝓprie sic est deus vt sit etiā dei donū. Per hoc ḡ ꝙ de spūsancto esse natiuitas xp̄i dicit̄. quid aliud ꝙ̄ ipsa grā dei demonstrat̄ qua homo mirabili ⁊ ineffabili modo v̄bo dei est adiunctꝰ atqꝫ cōnexus. ⁊ diuina grā corpaliter repletus.

Q nō quicquid de aliq̄ re nascit̄ eius filius dicitur

Nō oēs qui dicunt̄ alicuius filij de illo nati sunt.

Alia ratio quare dicatur natus de spiritusancto. c

Potest etiam dici

christus scdm hominem ideo natus de spiritusancto quia cum fecit. Inquantum enim homo est, et ipse factus est: ut ait apostolus. Conceptus ergo et natus de spiritusancto esse dicitur, non quod spiritussanctus fuerit virgini pro semine. non enim de substantia spiritussancti semen partus accepit. sed quia per gratiam dei et operationem spiritussancti de carne virginis est assumptum quod verbo est unitum. Et in euangelio secundum hanc intelligentiam legitur de Maria quod inuenta est in utero habens de spiritusancto. Cuius dicti rationem Ambrosius insinuans in tertio libro de spiritusancto ait. Quod ex aliquo est: aut ex substantia, aut ex potestate eius est. Ex substantia sicut filius, qui a patre vel ex patre, et spiritussancto qui a patre et filio procedit. Ex potestate autem sicut ex deo omnia. Quomodo ergo in utero habuit maria ex spiritusancto? Si quasi ex substantia, quod spiritus in carnem et ossa conuersus est? non utique. Si vero quasi ex operatione et potestate eius virgo concepit: quis neget spiritumsanctum dominice incarnationis auctorem.

Aug. i. ench.

Ambro. i. expositione fidei catholice

Quare apostolus dicat christum factum cum nos eum esse fateamur natum. D

Sed queri potest cum

nos saluatorem natum profiteamur cur apostolus eum factum dicat ex semine dauid. et alio loco factum ex muliere. cum aliud sit fieri, aliud nasci. Aliquid ergo significauit hoc dicto. Quia enim non ab humano semine congregata est caro domini in utero virginis, et corpus effecta, sed effectu et virtute spiritussancti. ideo apostolus dicit factum non natum. Aliud est enim semine admixto et sanguinis coagulo generare. Aliud est non permixtione sed virtute procreare. possunt enim homines generare filios sed non facere. Ecce quare dicit apostolus factum et non natum, ne eius scilicet natiuitas que fuit sine virili semine: nostre similis putaretur que conficitur seminum commixtione. Ideo autem cum factum diceret: apostolus addidit ex semine dauid. et quia si non intercessit semen hominis in conceptione virginis, tamen quia ex ea carne christus formatus est que constat ex semine: recte dicitur quia factus est.

· homines generare possunt. facere non possunt.

Ista est distinctio quarta huius tertii libri. In qua magister postquam egit de qualitate nature assumpte, agit de auctore assumptionis. Et tria facit. Nam primo inquirit quare opus incarnationis potius attribuitur spiritusancto quam toti trinitati. Secundo quare christus sit conceptus de spiritusancto cum tamen non sit filius spiritussancti. Tertio quare apostolus dicit christum potius de muliere fieri quam nasci. Primum facit usque ibi. Sed non est in hoc. Secundum ab inde usque ibi. Sed queri potest. Tertium usque ad finem distinctionis. In speciali sententia magistri stat in tribus propositionibus. quarum prima est hec. Licet opus carnalis incarnationis frequenter attribuatur spiritusancto. ab hoc tamen non excluditur patris et filii cooperatio. Hanc magister probans querit. quare opus incarnationis spiritusancto specialiter attribuitur in scripturis. cum tamen ut supra dictum est tota trinitas ipsam incarnationem operata sit. et respondet scripturam hoc facere: non ideo quod spiritussanctus solus sit incarnationem operatus. sed quod verbum dei factum est caro ex ineffabili charitate et inestimabili dei dono et bonitate. que quia spiritusancto appropriantur, ideo opus incarnationis sibi specialiter attribuitur. nec per hoc ab ipso opere incarnationis pater et filius excluduntur. quia in actionibus essentialibus sub una persona cetere subintelliguntur. cum opera trinitatis ad extra sunt indiuisa. Quam sententiam magister confirmat auctoritate beati Augustini in enchiridion. Secunda propositio est hec. Licet filius dei dicatur natus de virgine ut de matre. tamen de spiritusancto non est natus ut de patre. Hanc magister insinuans querit. Cum christus sit natus de spiritusancto an debeat dici filius spiritussancti. Et arguit primo quod non. Nam ex quo pater cum genuit filium quod est verbum. si ergo spiritussanctus eum genuisset secundum quod est homo. christus ex duabus naturis, scilicet diuina et humana compositus esset et secundum unam esset filius unius et secundum aliam esset filius alterius quod est absurdum. In oppositum arguit sic. Nam quia christus natus est de beata virgine dicitur filius beate virginis. igitur a simili quia natus est a spiritusancto debeat dici filius spiritussancti. Ad quod respondens magister dicit quod filius dei non potest dici filius spiritussancti. quia non est natus de ipso ut de patre. Sed bene potest dici filius beate virginis. eo quod natus sit de ipsa ut de matre. Quam sententiam confirmat per hoc quod multa de aliquo renascuntur. que tamen non dicuntur filii eius ut pili de capite. et etiam hi qui nascuntur ex aqua et spiritusancto in baptismate: non dicuntur aque filii sed ecclesie. Et econuerso multi aliquorum filii dicuntur qui tamen de ipsis non nascuntur. ut filii adoptiui et filii gehenne. qui tamen de ipsis nati non sunt. Et subdit etiam magister duas rationes quare christus specialiter dicatur natus de spiritusancto. Quarum prima est. quia scilicet huiusmodi incarnatio est donum dei. ad designandum ergo quod nullis precedentibus meritis. sed ex solo dei dono: copulatio nature humane cum persona diuina sit expleta. Et secundum hoc cum christus dicitur natus de spiritusancto. ly de denotat rationem operis. Secunda est quod christus dicitur natus de spiritusancto. quia virtute et potestate spiritussancti illud scriptum est de virgine quod verbo unitum est. non sic quod spiritussanctus fuerit seminalis materia. sed quod fuerit efficiens causa. et sic cum christus dicitur natus de spiritusancto. ly de denotat habitudinem cause efficientis sicut omnia dicuntur esse ex deo non substantialiter sed potestatiue seu effectiue. Tertia propositio est hec. Quamuis christus natus sit de virgine. potius tamen dicitur factus quam natus. cum non sit conceptus ex virili semine. Hanc magister insinuans querit. Cur apostolus ad Romanos .i. dicat christum factum ex semine Dauid. et alibi dicit ipsum factum ex muliere. cum tamen nos dicimus christum natum. et aliud est nasci. et aliud est fieri. Ad quod respondens dicit quod apostolus tantum dixit christum factum ex muliere ad ostendendam differentiam conceptionis sue a communi hominum

ꝯceptione. Nam christus rõne sue singularis conceptionis habet tā nati ꝙ̄ facti rõnem. ex eo ꝙ̄ sola operatiōe spūssancti in vtero ỽginis formabat. Ceteri aūt homines habent solam rõnem nati ⁊ nō facti. qꝛ caro eorum virtute virilis seminis formatur in vtero. quare etiam homines dicunt filios generare ⁊ non facere. Et subdit ꝙ̄ apls dicit christum factū ex semine. nō ideo qꝛ semen hominis eius ꝯceptioni interuenit. sed quia ex carne virginis que ex semine dauid venit caro christi formata fuit. Et hũ in speciali.

Si ꝑsona vel natura ꝑsonam vel naturā assumpsit. ⁊ si natura dei incarnata sit. a

Margin: DI. V

PReterea inquiri optet cum exp̄missis cōstet verbuz dei carnē ⁊ animā simul assumpsisse in vnitatez ꝑsone quid hoꝶ potius ꝯcedendū sit. scꝫ ꝙ̄ ꝑsona ꝑsonam. vel natura naturaz. vel ꝑsona naturā. vel natura ꝑsonam assumpserit. Et an ita cōueniat dici diuinā naturā esse incarnatam sicut de⁹ incarnat⁹ ⁊ verbū incarnatum sane dicit. Hec inquisitio siue querendi tō. iuxta sacraꝶ autoritatū testimonia ꝑtim implicita atq̧ ꝯplexa. ꝑtim ỽo explicita est ⁊ apta. Certum est eñ ⁊ sine ambiguitate verꝫ ꝙ̄ nō natura ꝑsonā. nec ꝑsona ꝑsonam. sed ꝑsona naturā assumpsit. qd̄ sanctorū subditis cōprobat testimonijs ⁊ astruit documentis Ait eñ Aug⁹. in li. de fide ad Petrū. Deus vnigenit⁹ dum ꝯciperet veritatē carnis accepit ex ỽgine. ⁊ cū nasceret integritatē virginitat̄ seruauit in matre. ⁊ paulo post. Sic deus humanā naturā in vnitatē ꝑsone suscepit. ꝙ̄ se humiliās ꝑ misericordiā incorrupte virginis vterꝫ ex ea nascitur⁹ impleuit. Formam ḡ serui. i. naturaz serui in suam accepit ille deus ꝑsonā. Item. Deus verbū nō accepit ꝑsonam hoīs sed naturā. Item. Dei fili⁹ vnigenit⁹ vt carnē hoīs aīam q̧ mundaret susceptione carnis aieq̧ rōnalis incarnat⁹ est. His alijsq̧ plurib⁹ autoritatib⁹ euidēter ostendit. nō naturam ꝑsonā. nec ꝑsonā ꝑsonaz. sed ꝑsonā naturā accepisse. De quarto vero questionis articulo. vtruz s. natura naturā assumpserit: scrupulosa etiā inter doctos questio ē. Quia ⁊ i hoc plurimū dissentire vident. q autoritate p̄clari. alij doctores in sacra pagine extiterūt. nec tantū alij ab alijs. verū etiā idem a seipsis dissonate vident sicut subiecta capitula docēt. Legitur eñ in ꝯcilio toletano. vij. traditū sic. Soluz verbum caro factū est: ⁊ habitauit in nobis. ⁊ cum tota trinitas oꝑata sit formationē suscepti hominis. qm̄ inseꝑabilia sunt oꝑa trinitatis. solus tñ fili⁹ accepit hoiem in singularitatem ꝑsone. nō in vnitatez diuine nature. i. qd̄ est ꝓprium filij nō qd̄ cōmune est trinitati. Item in ꝯcilio. xj. tolenato. Vni⁹ substantie credimus deū patrem ⁊ filiū ⁊ spūm sanctum. nō tñ dicimus vt hui⁹ trinitat̄ vnitatem Maria virgo genuerit. sed tñ filium qui solus naturā nr̄am in vnitatem sue ꝑsone assumpsit. Incarnationē quoq̧ hui⁹ filij dei tota trinitas oꝑata esse credēda est. Solus tñ filius formā serui accepit in singularitate ꝑsone. His insinuari videt ꝙ̄ persona tantū naturam. nō natura naturā assumpserit. Si eñ qd̄ cōmune est trinitati non accepit hoīem. ḡ nō natura diuina que cōmunis est trib⁹ ꝑsonis. Cui videt obuiare qd̄ Aug⁹. ait in libro de fide ad Petrū. Nec diuinitas inquit xp̄i aliena est a natura p̄ris. ꝺm illud. In principio erat verbū. nec humanitas ei⁹ aliena est a natura matris. ꝺm id ꝙ̄ verbum caro factū est. Illa eñ natura que semꝑ genita manet ex p̄re naturā nr̄az sine peccato suscepit vt nasceret ex virgine. Hac autoritate videt tradi ꝙ̄ diuina natura humanam suscepit. Ubi vehement moueri possum⁹ ꝙ̄ eam genitā eternalr̄ ex patre dicit. nisi forte natura ꝓ ꝑsona hic accipiat. alioq̄n si dixerimus naturā tribus ꝑsonis cōmunē genitaz esse: occurrūt nobis ex aduerso que i tractatu de trinitate disserum⁹. vbi dixim⁹ nō naturam naturā. sed ꝑsonam ꝑsonaz genuisse. Quia si natura genuisset naturam cuz vna eademq̧ sit natura trinitatis. eadem res seipsam genuisset. Qd̄ Aug⁹. fieri posse negat Sed alibi certū reperim⁹ documentuz. quo naturam naturā assumpsisse monstrat. Ait eñ Aug⁹. in. j. li. de tri. Etiā seipso christ⁹ factus est minor formaz serui accipiens. Neq̧ eñ sic accepit formam serui vt amitteret formam dei. in q̄ erat equalis patri. vt et in forma serui ⁊ in forma dei idem ipse sit vnigenitus fili⁹ p̄ris. qꝛ forma dei accepit formā serui. Si autē forma dei formam serui accepit. sine dubio natura naturam accepit. Forme eñ nomine natura significat. vt Aug⁹. euidenter docet in libro de fide ad Petrū. Cuz inquit de christo audis. qꝛ in forma dei erat. oportet te agnoscere firmissimeq̧ tenere in illo forme nomine naturalē plenitudinē debere intelligi. In forma dei ergo erat. qꝛ in natura dei patr̄ semper erat de quo nat⁹ erat. Hylarius quoq̧ in. xij. li. de trinitate ita ait. Esse in forma dei nō alia intelligentia est q̄ in dei manere natura. Didicisti nomine forme intelligentiā fieri nature. at audisti ꝙ̄ forma dei formam serui suscepit. vnde conse-

Margin notes:

Q illa que sto apta est.

Aug⁹.

De p̄te questiōis ꝯplexa

De toletano ꝯcilio hic ponit ea quibus videt naturaz non accepisse naturam.

Hic ponit ea quibus ꝓbatur non accepisse naturā

Quid forme nomine intelligatur.

Hylari⁹.

Hieronymus.

quens est q natura diuina naturā humanā suscepit. Qd etiā hiero. i explanatiōe fidei euidenter insinuat inquiens. Passus est filiꝰ dei nō putatiue sed vere. sm illud. passus ē qd pati poterat. i. nō sm illā subam que assumpsit. sed sm illā que assumpta est. Ex q apparet diuinam subam assumpsisse humanā. Ex verbis aūt Augustini supius positis adhibita diligentia innui videt solū verbū carnē factū & naturā solum suscepisse humanā & diuinā naturam candē accepisse. Ait enī Trinitas nos sibi recōciliauit p hoc q solum verbum carnē ipsa trinitas fecit. In quo sic veritas incōmutabilis manet diuine humaneq nature. vt sicut vera semp est eiꝰ diuinitas quā de patre habet. ita vere semp & incōmutabilis eiꝰ sit humanitas quā sibi vnitam summa diuinitas gerit. Ecce & solū vbū dixit carnē factum. & humanitatē diuinitati vnitā. Idē quoq supius dixit seruilē formā a solo filio susceptam quā tota trinitas fecit. Iam facile est agnoscere q diuersa et multiplicia sup questiōe pposita autores tradiderūt. Ideo q posteriores ea legētes varias atq cōtrarias ex pdictis occasionē sumentes pmunt sententias.

Quid de hoc tenendum sit. b

Nos autem omnis

mendacij & pradictionis notā a sacris paginis secludere cupientes. orthodoxis prībus atq catholicis doctoribus nulla praue intelligentie suspitione notatis psentimus dicentes. & psonam filij assumpsisse naturā humanam. & naturā diuinam humane nature in filio vnitā. eāq sibi vnisse vel assumpsisse. Unā & vere incarnata dicit. Q vero dicit solus filius formā serui accepisse. p hoc non excludit diuine nature ab acceptione seruilis forme. sed alie due psone prīs. s. & spūssanctꝰ. Item et illud aliud. scz id qd est pprium filij nō qd cōmune est trinitati: hominē accepit. sic oportet intelligi. i. pprie in hypostasi filij nō in tribus cōmuniter psonis. diuina natura humanā naturā sibi vniuit. Qui sensus ex verbis Ioh. damasceni pfirmat qui totā diuinam naturā in vnam hypostasim incarnatam esse euidenter asserit dicens. In humanatione dei verbi aimus oēm et pfectam naturā deitatis in vna eius hypostaseon incarnatā esse. i. vnitam humane nature & nō partē parti. Omnē enī humane nature aimus esse vnitā oēm deitatis naturā vel substantiam. Item. Eadē est natura in singula

Determinatio autoritatum.

Ioh. dam.

hypostaseon. i. psonarū. et qn dicimus naturam verbi incarnatā esse sm beatos. scz sm Athanasium & Cyrillum. deitat:m dicimus esse vnitā carni. & vnā naturam dei verbi incarnatā pfitemur. Uerbū aūt & qd cōmune est substantie possidet. & qd pprietatis est habens hypostaseos. i. psone. Ex his manifeste ostēdit q natura diuina incarnata ē. Unā & eadem vere dr suscepisse humanā naturā.

An diuina natura debeat dici caro facta. c

Sed querit vtrum

eadem diuina natura debeat dici caro facta sicut verbū dicit caro factum. Si enī idem ē incarnari qd est carnem fieri: videri pōt ita debere dici q sit caro facta sicut dicit incarnata. Ad qd dicimus q si illud dictū in sacra scriptura reperiret: ex eadē intelligentia acciperet qua cum dicit incarnata. Sed q illud autoritas subticuit. atq locutionis modus nimiā videret facere expssionem: si natura diuina diceret caro facta. melius silere hoc puto vl negare q temere asserere. ne si illud dicat puertibilitas nature in naturam significari puteт. Ex pmissis indubitabiliter pstat q psona verbi siue natura dei naturā hois naturā scz carnem & aiā assumpsit. sz nō psonā hois. Si aūt natura diuina naturā hois accepit. quare non dicit facta homo vel esse hō sicut verbū dei? Ad qd dici pōt q dei filius dicitur factus hō vel esse homo. nō solū q hominē assumpsit. sed q ipsum i vnitatē & singularitatem sui & psone accepit. Natura aūt diuina hoiem qdem accepit. i. homis formā sibi vniuit. sed nō in singularitatē & vnitatē sui. Seruata enī pprietate ac diuersitate duarū naturarū psone singularitas extitit. Ideoq nō sic dr diuina natura esse hō. vel facta homo: sicut dei filiꝰ. Quidam tamen indifferenter vtrumq concedunt.

Responsio.

Responsio.

Quare non accepte psonam hominis cū hominem acceperit. d

Ideo vero nō per

sonā homis assumpsit. q caro illa et aīa illa nō erāt vnita in vnā psonā quā assumpserit. q nō ex illis pstabat psona qn illis vnitū verbum est. Nā sibi inuicē sunt vnita simul cum vbo. Altera tn vnione inuicē vnita sunt illa duo. s. aīa & caro. alia vnione vbo vnita sunt quia alia est vnio aīe illiꝰ ad carnē. & alia est vnio vbi ad aīam illā & ad carnē. Non g accepit verbū dei psonam hois sed naturā. quia

nō erat ex carne illa ⁊ aīa illa vna cōposita ꝑsona quā verbū accepit. sed accipiendo vniuit ⁊ vniendo accepit.

¶ Contra hoc opinio qua ꝓbare quidā volunt ꝑsonam accepisse ꝑsonam. c

Hic a quibusdā op-

ponit ꝙ ꝑsona assumpsit ꝑsonam. Persona eñi est suba rōnalis indiuidue nature. hꝫ aūt est aīa. Ergo si aīam assumpsit et ꝑsonā. qḋ ideo nō sequit. quia aīa nō est ꝑsona qñ alij rei vnita est ꝑsonaliter: sed qñ ꝑ se est. absoluta eñi a corpe ꝑsona est sicuti angelus. Illa aūt anima nunq̄ fuit quin esset alij rei coniuncta. Ideoq̄ non ea assumpta. ꝑsona est assumpta. Aliter q̄ꝫ nitunt ꝓbare v̄bum dei assumpsisse ꝑsonam: q: assumpsit aliquē hominem. Assumpsit eñi Iesum christum. q̄ aliquem hoiem. Q aūt hoiem Iesum christū assumpserit Aug. in expositiōe symboli sub anathemate tradit dicēs. Si q̄s dixerit atq̄ crediderit hoiē iesum xp̄m a filio dei assumptū nō fuisse anathema sit. Qui etiā in pluribus scripture locis hmōi vtit locutionib⁹. Ille homo a verbo dei est assumpt⁹. Ille hō factus est christus. Et propheta de homine xp̄o loquens deo ait. Beat⁹ quem elegisti ⁊ assumpsisti ⁊c̄. Ex q̄bus cōsequi videt ꝙ aliquis homo assumpt⁹ sit a verbo. ⁊ ita ꝑsona a ꝑsona sit assumpta. Sed q: hoc nephas est dicere aut sentire. ꝓmisse locutiones eisq̄ similes ſm hāc intelligentiā sane accipi debēt vt homo xp̄s siue homo ille siue q̄dam hō dicat assumpt⁹ a verbo siue vnitus verbo. nō q: hoīs ꝑsona sit assumpta vł vnita v̄bo. sed q: illa anima ⁊ caro illa assumpta sunt ⁊ vnita verbo. in q̄bus subsistit ꝑsona dei et hoīs vt ad hoīs naturā nō ad ꝑsonā respicias: cū assumptū vel vnitū. vel quendā vel aliquē in hmōi locutionib⁹ scriptura cōmemorat. Quocirca cū querit sine proposita autoritate. an aliquis vel quidā sit assumpt⁹ a verbo vel vnitus verbo. sine distinctione intelligētie nō est hic reddenda rñsio. qñ multiplex ꝓmissa est questio. sed instantie querenti ita determinato. si de hoīs ꝑsona queris. rñdeo nō. si de hominis natura. dico est.

Ista est distinctio. v. hui⁹ tertij libri. In qua mgr̄ postq̄ egit de ꝑsona assumēte. de qualitate nature assumpte. ⁊ auctore assumptiōis. mouet ⁊ determinat quasdā dubitationes. Et circa hoc tria facit. Primo eñi determinat quasdā questiones principales. Scdo soluit q̄stiones quasdā incidētes. Tertio remouet impugnātes. Primū vsq̄ ibi. Sed querit. Secūdū vsq̄ ibi. Ideo v̄bo nō ꝑsonam. Tertiū vsq̄ ad finē distinctionis. In speciali s̄nia mgr̄i stat in tribus ꝓpositionib⁹. quaꝝ prima ē hec. Personā ꝑsonam vel naturā naturā assumpsisse nullus ꝯcedit catholice. Hanc mgr̄ ponēs querit quadrimembrē questionē. quaꝝ prima est hec. Utrū ꝑsona assumpsit ꝑsonā. Secunda ē. vtrū natura assumpsit ꝑsonā. Tertia est. vtrū ꝑsona assumpsit naturā. Quarta ē. vtrū natura assumpsit naturā. Et rñdēdo dicit ad primos tres articulos ꝙ certū est ꝙ ꝑsona nō assumpsit ꝑsonam. nec natura ꝑsonā. sꝫ ꝑsona naturā. Sꝫ ad q̄rtū articulū. s. an natura assumpsit naturā maxie difficile est rñdere. s. cū p̄clari doctores s̄nīas quasi ꝯtrarias d̄ hoc videnk tenuisse. Nā ꝙ natura nō assumpsit naturā hoc videt sentire autoritas ꝯcilij toletani dicens. ꝙ q̄uis incarnationē tota trinitas sit opata cū opa trinitatꝭ ad extra sint indiuisa sicut ei⁹ substantia solus tñ fili⁹ carnē vł naturā assumpsit humanā. Q aūt natura naturā assumpserit: hoc videt sentire beatus Aug⁹. in li. de fide ad Petrū dicēs. ꝙ ista natura q̄ semꝑ manet genita ex p̄re naturā assumpsit hūanam. vbi b. Aug⁹. exp̄sse dicit naturā assumpsisse naturā. Et ꝯfirmat idē ꝑ beatū Aug. in de fide ad Petrum dicentē. ꝙ cū ꝑsona sit idē q̄ꝺ natura. videt certe Augꝭ. velle naturā naturā assumpsisse. Q̄ꝺ mgr̄ iterū ꝯfirmat auctibus sanctoꝝ Hyla. ⁊ Hiero. quaꝫ difficultatē tandē soluēs dicit esse tenēdū. ꝙ diuina ꝑsona assumpsit humanā naturā. ⁊ ꝙ natura diuina hūane nature in ꝑsona filij sit vnita. ⁊ ꝙ natura diuina incarnata sit. Et q̄uis dicat ꝙ solus filius naturā seu formā accepit. ab hac tñ exceptione non excludit natura diuina. sꝫ hoc dicit ꝙ hmōi assumptio in ꝑsona p̄ris vel sp̄ussancti nō ē facta. vñ cū dicit ꝙ ꝓpriū sit filij ꝙ naturā hūanā assumpsit talis sensus exprimi intendit ꝙ in ꝓpria hypostasi filij ⁊ nō in tribus ꝑsonis de⁹ sibi humanā naturā vniuit. ꝓ cui⁹ euidētia mgr̄ allegat auctem Damas. que p̄tꝫ in tertiū. Secunda ꝓpositio ē hec. Licet sit ꝯcedendū ꝙ diuina natura etiā ꝑsona filij sit incarnata. nō tñ est affirmādum simplr̄ ꝙ eadē sit caro facta. Hanc mgr̄ ponens querit. Cū natura diuia possit dici incarnata an etiā sit ꝯcendū ꝙ sit caro facta. sicut rōne incarnatiōis dicit ꝙ v̄bū caro factū est. Et rñdet ꝙ si hmōi locutio natura diuina ē caro facta: in scriptura inuenit. intelligenda ē vt idem sit ꝙ incarnata. sed tñ meli⁹ dicit simplr̄ est negāda. ne putet ꝙ natura diuina sit in carnē cōuersa. q: iste modus locutionis nimiā videt facere exp̄ssionē. Et subdit querēdo. Cū natura diuina assumpsit naturā humanā. quare rōne illi⁹ assumptionis natura diuīs nō posset dici facta esse hō. vel esse hō. sicut v̄bū dei dr̄ factū esse homo. ⁊ esse hō ratione illi⁹ assumptiōis. Et rñdet hoc esse ideo. q: natura diuina nō vniuit sibi naturā humanā in vnitatē nature. sicut v̄bū dei vniuit sibi naturā humanam in vnitate ꝑsone. Tertia ꝓpositio est hec. Sic ꝑuenit verbū dei corpis ⁊ aīe vnionē ꝙ nō assumpsit aliquā hoīs ꝑsonā. Hanc mgr̄ insinuās dicit ꝙ v̄buꝫ nō assumpsit ꝑsonā hoīs. q: caro humana ⁊ aīa que v̄buꝫ assumpsit nō fecerūt aliquā ꝑsonā añ assumptionem sui. Sꝫ ꝯtra istud obiicit duplr̄. Primo sic. Uerbuꝫ assumpsit aīam. sed ergo illa sit ꝑsona cū rōnalis nature indiuidua substātia v̄bū videt assumpsisse ꝑsonā. Secūdo sic. Scd̄m b. Aug. in expositione symboli. verbū assumpsit hoīem. sed cū homo sit ꝑsona videt verbū assumpsisse ꝑsonā. q̄ꝺ est ꝯtra p̄dicta. Ad primam obiectionē rñdet mgr̄ dicens. ꝙ aīa carni vnita nō hꝫ rōnem ꝑsone. sed tñ a corpe sepata. cū igit v̄bū nō assumpsit aīam sepataꝫ sed ꝯiunctā. videt vt pri⁹ nō assumpsisse ꝑsonā. Et i hoc ꝙ mgr̄ dicit aīaꝫ esse ꝑsonā nō tenet a modernis doctorib⁹. Ad scd̄m dicit. cū dr̄ v̄bū assūpsisse hoīem. l hō accipiēduꝫ ē vt est exp̄ssiuum natura. ⁊ nō vt significat personam. Et tñ in speciali.

¶ Alia ꝓbatio

¶ Rñsio de terminās p̄missas locutiones.

Di. VI

De intelligentia harum locutionū deus factus est homo · deꝰ est homo · an his locutionibus dicat deꝰ factꝰ esse aliquid · vel esse aliquid · vel nō esse aliquid · a

Ex premissis aūt emergit questio plurimum ptinēs vtilitatis · s nimiū difficultatis atqꝫ pplexitatis · Cū enī cōstet ex p̄dictis ꝛ alijs pluribꝰ testimonijs · omnesqꝫ catholici vnanimit̄ fateant deū factū esse hominē · ꝛ xp̄m verū deū esse · ꝛ verū hominem querit an his locutionibꝰ deꝰ factꝰ est homo filius dei factꝰ est filius hois · deꝰ est hō · ꝛ homo est deꝰ · dicat deꝰ factus esse aliqd · vl esse aliqd · vel aliqd dicat esse deꝰ · ꝛ an ita conueniat dici · hō factus ē deus · ꝛ filiꝰ hois factus est filius dei · sicut ecōuerso dr · et ex his locutionibꝰ nō dicat deus factꝰ esse aliqd · vel esse aliquid · Querit intelligētia harum locutionū ꝛ similiū · In huiꝰ pfunditatis reseratione et scrupulose questionis expositione plurimū differre inueniunt sapientes ·

Qui in huius qōnis expositione differt sapientes.

Quorundam sententiam refert · b

Alij enim dicunt in ipsa incarnatione hoiem quēdā ex aīa rōnali ꝛ humane carne pstitutū · Ex quibꝰ duobꝰ ois verus hō pstituit · ꝛ ille hō cepit esse deꝰ · nō quidē natura dei · s psona verbi et deꝰ cepit esse hō ille · Cōcedunt etiā hoiem illū assumptū a verbo ꝛ vnitū verbo ꝛ tn̄ esse xbū · ꝛ ea rōne tradūt dictū esse deū factū hoiem vel esse hoiem · q2 deus factꝰ est · i · cepit esse quedam suba ex aīa rōnali ꝛ humana carne subsistēs · ꝛ illa suba facta est · i · cepit esse deꝰ · non tn̄ demigratione nature in naturā · sed vtriusqꝫ nature suata ppietate factū ē vt deꝰ esset illa suba · et illa substantia eēt deus · Vn̄ vere dicit deꝰ factꝰ est hō · ꝛ homo factꝰ est deus · ꝛ deus ē homo · ꝛ hō deus · ꝛ filiꝰ dei filius hois ꝛ ecōuerso · Cūqꝫ dicūt illū hoiē ex anima rōnali ꝛ humana carne subsistere · nō tn̄ fatent ex duabꝰ natur̄ esse cōpositum diuina scꝫ ꝛ humana · nec illiꝰ ptes esse duas naturas · sed animā tn̄ et carnem ·

Autoritates ponit quibus muniunt suā sententiam · c

Et ne de suo sensu tn̄ loqui putent · hanc sniā pluribꝰ muniūt testimonijs · Ait enī Augꝰ · in li · de tri · Cū legitur xbū caro factū est · in verbo intelligo verū dei filiū · in carne agnosco verū hois filium · ꝛ vtrūqꝫ simul vnā psonam deū et hominem ineffabilis gr̄e largitate cōiunctum · Idem in ench · Christus iesus deꝰ de deo est homo aūt natꝰ est de spū sancto ex maria virgine · Vtraqꝫ suba diuina ꝛ humana filiꝰ est vnicus dei pr̄is oīpotentis · de q̄ pcedit spūs sanctus vtrūqꝫ vnꝰ · s aliud pp̄ter xbum · ꝛ aliud pp̄ter hoiem · nō duo filij deꝰ ꝛ homo · s vnus dei filius · Deus sine initio · hō a certo initio · Idē in eodē · Quid natura hūana in xp̄o hoie meruit vt in vnitatē psone vnici filij dei singularit̄ assumpta esset · Que bona volūtas · que bona opa p̄cesserunt · q̄bus mereret iste homo vna fieri psona cū deo? Nunquid antea fuit hō · ꝛ h̄ ei singulare bn̄ficium p̄stitum ē vt singularit̄ pmeret deū · Nempe ex q̄ homo esse cepit: nō aliud cepit esse hō q̄ dei filius ꝛ h̄ vnicꝰ · ꝛ pp̄terea dei xbū · q2 est ab illo suscepta caro · facta ē vtiqꝫ deꝰ · vt quēadmodū vna est psona qlibet homo aīa · s · rōnalis ꝛ caro · ita sit xp̄us vna psona verbū et homo · Idem sup Ioh · Agnoscamꝰ geminā subam xp̄i diuinā · s · qua equalis ē patri · ꝛ humanā qua minor ē pr̄e · vtrūqꝫ aūt simul non duo s vnus est xp̄s · ne sit quaternitas nō trinitas deꝰ · Sic ergo hoc xp̄us est deꝰ · aīa rōnalis ꝛ caro · Idē q̄ in li · de p̄destinatione sanctorum · Ille hō vt a verbo pr̄i coeterno in vnitatē psone assumptꝰ filius dei vnigenitꝰ eēt vn̄ hoc meruit: qd bonū eiꝰ p̄cessit: vt ad hāc ineffabilē excellentiā pueniret · Faciēte ac suscipiente deo xbo · ipse hō ex quo esse cepit filius dei esse cepit · Item hō quicūqꝫ ita gr̄a fit christianꝰ · sicut gr̄a homo ille ab initio factus ē xp̄us · Idem in · li · xiij · de tri · Gratia dei nobis in hoie xp̄o cōmendat · Quia nec ipse vt tanta vnitate deo vero piunctꝰ: vna cum illo psona filiꝰ dei fieret · vllis est p̄cedentibꝰ meritis assecutꝰ · s ex quo hō esse cepit · ex illo est ꝛ deꝰ · Vn̄ dictū est · verbū caro factū est · Hylariꝰ q̄ in · x · li · de tri · ait · Christū nō ambigimus esse deū verbū · neqꝫ rursus filium hois ex aīa ꝛ corpe pstituisse ignoramꝰ · His alijsqꝫ auctibus vtunt · qui hoiem quendā ex aīa rōnali ꝛ carne cōpositū dicūt deum factum s gr̄a · nō natura · Sola enī gr̄a habuit ille hō · non meritis vel natura · vt eēt deus siue dei filiꝰ · vt h̄ret oēm sciam ꝛ potentiā quā habet xbū · cū quo ē vna psona · Nec tn̄ in superiorībꝰ legit q hō ille sit vna psona cū xbo ꝛ sit ip̄m xbū · s etiā q aīa rōnalis ꝛ caro eadem psona sit · ꝛ xp̄us sit: ꝛ deus ·

Augꝰ.

Hylarius

Aliorum sententia. b

Sunt autem et alij qui istis in parte ꝯsentiūt. sed dicūt hoīem illū nō ex aīa rōnali ⁊ carne tm̄. sed ex humana ⁊ diuina natura. i. ex trib⁹ substātijs diuinitate. carne ⁊ aīa ꝯstare. ⁊ hūc Jesum xp̄m fatentur ⁊ vnā ꝑsonā tm̄ esse. añ incarnationē vero solūmodo simplicē. s; in incarnatiōe factā cōpositā ex diuinitate ⁊ hūanitate. Nec ē ideo alia ꝑsona q̄z ꝑus. s; cū ꝑus eēt dei tm̄ ꝑsona. in incarnatione facta est etiam hoīs ꝑsona: nō vt due eēnt ꝑsone. s; vt vna ⁊ eadē esset ꝑsona dei ⁊ hoīs. Persona ḡ que ꝑus erat simplex ⁊ i vna tm̄ natura exn̄s. i duab⁹ ⁊ ex duabus subsistit natur; ⁊ ꝑsona q̄ tm̄ de⁹ erat. facta ē etiā ver⁹ hō. subsistens non tm̄ ex aīa ⁊ carne. s; etiaz ex diuinitate. nec tn̄ ꝑsona illa debet dici facta ꝑsona. q̄uis dicat̄ facta ꝑsona hoīs. Facta est igit̄ illa ꝑsona (vt q̄busdā placet) q̄ddam subsistēs ex aīa ⁊ carne. s; nō est facta ꝑsona vel sub̄a vel natura. ⁊ inq̄ntū est illa subsistens: cōposita est. Inq̄ntum aūt verbum est: simplex est.

Autoritates etiam ponit que hanc ꝓbāt sententiam. c

De hoc Aug⁹. in li. sentē. ꝓsperi ait. Modis oīb⁹ approbare cōtendim⁹ sacrificiū ecclie duob⁹ ꝯstare. duobus ꝯfici. visibili elemētoꝝ specie. ⁊ inuisibili dn̄i nr̄i Jesu xp̄i carne ⁊ sanguine. sacro ⁊ re sacramēti. i. corpe xp̄i. sicut xp̄i ꝑsona ꝯstat ⁊ ꝯfiçit ex deo ⁊ hoīe. cū ipse xp̄us ver⁹ sit de⁹ ⁊ verus hō. q2 oīs res illaꝝ rerū naturā ⁊ veritatem in se ꝯtinet ex q̄b⁹ ꝯficit̄. De h̄ eodē Joh. dam̄. In dn̄o nr̄o Jesu xp̄o duas quidē naturas cognoscim⁹. vnam aūt hypostasim ex vtrisq; compositā. Incarnat⁹ est ḡ xp̄s ex virgine assumēs ꝑmitiaz nr̄e masse. vt ipsa extiterit i carne hypostasis. que dei v̄bi hypostasis cōposita ⁊ facta fuerit: que ꝑus simplex erat v̄bi hypostasis. Cōposita vero ex duabus ꝑfectis natur; deitate ⁊ hūanitate. ⁊ ferat ipsa diuine v̄bi dei filiationis characteristicum ⁊ determinationū idioma. s̄m q̄d diuisa est a p̄re ⁊ sp̄ū sancto. ⁊ carnis characteristica ⁊ determinatiua idiomata. s̄m q̄ differat a matre ⁊ reliq̄s hoībus. Item. Unā hypostasī in filij dei ꝯfitemur in duab⁹ natur; ꝑfecte se habentib⁹ deitat; ⁊ humanitat; ⁊ incarnatā esse eandē hypostasim. et has duas naturas custodiri ⁊ manere in ipso post vnionem nō seorsum ⁊ s̄m ꝑtes ponētes singulam. s; vnitas inuicē in vnā compositā hypostasim. substantialem eñi inq̄mus vnionē. s. verā ⁊ nō s̄m fantasiaz. sub̄alem aūt nō duabus naturis ꝑficientib⁹ alterā. s. vnā cōpositam naturā. s; vnitas inuicē in vnā hypostasim cōpositā filij dei ⁊ manere eandē sub̄alez differentiā determinam⁹. Et creabile manssit creabile. ⁊ q̄ increabile increabile. ⁊ mortale mortale ⁊ imortale imortale. ⁊ circūscriptibile circūscriptibile. ⁊ incircūscriptibile incircūscriptibile. ⁊ hoc q̄dez refulget miraculis. De h̄ etiā Aug⁹. in li. de tri. ait. Quēadmodū s̄m deitatē vna ē patris filijq; natura ita etiā iuxta humanitatē eadē est matris et filij vna natura. Ex vtraq; ḡ sub̄a ⁊ diuinitatis ⁊ humanitat; vn⁹ atq; idem ē deus. dei ⁊ hominis fili⁹ Jesus xp̄us. vt verus deus: ita etiā homo ver⁹. Idem etiam in li. xiij. de tri. Sic deo cōiungi potuit hūana natura. vt ex duab⁹ substantijs fieret vna ꝑsona. Ac per h̄ iam ē ex trib⁹. deo. anima ⁊ carne. His alijsq; plurib⁹ autoritatib⁹ se muniūt q̄ dicūt ꝑsonā xp̄i cōpositā esse vel factā siue ꝯstantē ex duabus naturis siue ex trib⁹ substantijs.

Tertia aliorum sententia. f

Sunt etiaz alij qui in incarnatione v̄bi nō solū ꝑsonā ex natur; compositā negāt. verūetiā hoīem aliquē siue etiā aliquā sub̄am ibi ex aīa ⁊ carne cōpositam vel factā diffitent̄. S; sic illa duo. s. animam ⁊ carnē v̄bi ꝑsone vel nature vnita esse aiunt. vt nō ex illis duob⁹ vel ex his aliq̄ natura vel ꝑsona fieret siue cōponeret̄. sed illis duob⁹ velut indumento v̄bū dei vestiret̄. vt mortaliū oculis congruent̄ appareret. Qui ideo dr̄ verus fact⁹ hō. q2 veritatē carnis et aīe accepit. Que duo etiā in singularitatē vl̄ vnitatē sue ꝑsone accepisse legit̄. non q2 illa duo vel aliqua res ex illis cōposita sit vna ꝑsona cū v̄bo. vel sit v̄bū. sed q2 illis duab⁹ accedentib⁹ verbo: nō est ꝑsonaꝝ numer⁹ auctus vt fieret q̄ternitas in trinitate. ⁊ q2 ip̄a ꝑsona verbi que ꝑus erat sine indumēto. assumptione indumēti nō est diuisa vl̄ mutata s; vna eadēq; imutata ꝑmansit. Qui s̄m habitum deū ⁊ hoīem factū dicūt. Accipiendo eñi hoīem dict⁹ est de⁹. fact⁹ est homo. ⁊ ꝓpt̄ acceptū hoīem dr̄ deus vere esse hō. ⁊ ꝓpter assumentē deū dicit̄ hō esse de⁹. Nā si essentialiter inq̄unt illi de⁹ esse homo. vel hō esse de⁹ intelligeret̄. tūc si de⁹ assumpsisset hominem in sexu muliebri. ⁊ mulier essentialr̄ de⁹.

Marginalia: Job. dam̄. — Aug⁹.

esset · et econuerso · At potuit deus assumpsisse hominem in sexu muliebri · potuit ergo mulier esse deus et econuerso ·

Autoritates inducit quibus hec sententia roboratur ·

Ne autem et isti de

suo sensu influere videantur testimonijs in medium productis: quod dicunt confirmant · Ait enim

Aug°.

Augustinus in libro de gratia noui testamenti · Sicut non augetur numerus personarum · cum caro accedit anime vt sit vnus homo · sic non augetur numerus personarum cum homo accedit verbo vt sit vnus homo christus · Legitur itaque deus homo · vt intelligamus huius persone singularitatem · non vt suspicemur in carnem mutatam diuinitatem · Idem quoque tractans illud verbum apostoli · Habitu inuentus est vt homo · manifeste ostendit deum dici factum esse hominem · vel esse hominem secundum habitum in libro lxxxiij · questionum ita inquiens · Multis modis habitum dicimus · vel habitum animi sicut discipline perceptionem vsu firmatam · vel habitum corporis · sicut dicimus alium alio validiorem vel habitum eorum que membris accomodantur extrinsecus · vt cum dicimus aliquem vestitum vel calciatum et huiusmodi · In omnibus generibus manifestum est in ea re dici habitum que accidit vel accedit alicui: ita vt eam possit etiam non habere · Hoc autem nomen ductum est ab illo verbo quod est habere · Habitus ergo in ea re dicitur que nobis vt habe-

Prima species habitus

atur accidit vel accedit · Uerumtamen hoc interest · quia quedam eorum que accidunt vel accedunt: vt habitum faciant non mutantur · sed ipsa mutantur in se integra et inconcussa manentia · sicut sapientia accedens homini non ipsa mutatur · sed hominem mutat · quem de stulto sapientem facit · Quedam vero sic accedunt vel accidunt vt mutent et mutentur · vt cibus qui amittens speciem suam in corpus vertitur · et nos cibo refecti: ab exilitate atque languore in robur atque valentiam mutamur

Secunda

Tertium genus est cum ea que accidunt vel accedunt · nec mutant ea quibus accidunt nec ab eis ipsa mutantur · sicut annulus positus in digito · quod genus rarissime reperitur · Quartum genus est cum ea que accidunt vel accedunt mutantur non a sua natura · sed aliam speciem et formam accipiunt · vt est vestis que deiecta atque deposita non habet eam formam quam sumit induta · Induta enim membris accipit formam quam non habebat exuta · quod genus congruit huic comparationi · Deus enim filius semetipsum exinaniuit non formam suam mutans sed formam serui accipiens · neque conuersus aut transmutatus in hominem amissa incommutabili stabilitate · sed in similitudine hominum factus

Tertia.

Quarta species congruit huic comparationi.

est ipse susceptor verum hominem suscipiendo habitu inuentus est vt homo · id est habendo hominem inuentus est vt homo · non sibi sed eis quibus in homine apparuit · Quod autem dicit vt homo veritatem exprimit · nomine ergo habitus satis significauit apostolus qualiter dixerit in similitudinem hominum factus · quia non transfiguratione in hominem · sed habitu factus est cum indutus est hominem quem sibi vniens quodammodo atque conformans immortalitati eternitatique sociaret · Non ergo oportet intelligi mutatum esse verbum susceptione hominis · sicut nec membra veste induta mutantur · quamuis illa susceptio ineffabiliter susceptum suscipienti copularet · His verbis aperte innuere videtur Augustinus · deum dici factum hominem secundum habitum · Qui etiam ipsius incarnationis modum volens exprimere querentibus in iiij · libro de trinitate ait · Si queritur ipsa incarnatio quomodo facta sit: ipsum verbum dei dico carnem factum · id est hominem factum · Non tamen in hoc quod factum est conuersum atque mutatum · sed carne vt carnibus congruenter appareret indutum · Ita sane factum vt ibi sit non tantum verbum dei et hominis caro · sed etiam rationalis hominis anima · Atque hoc totum et deus dicatur propter deum · et homo propter hominem · Quod si difficile intelligitur mens fide purgetur a peccatis abstinendo et bona operando · difficilia enim sunt hec · Idem in libro de fide ad petrum · Dei filius cum sit deus eternus et verus · pro nobis factus est homo verus et plenus · In eo verus · quia veram habet deus ille humanam naturam · In eo vero plenus · quia et carnem humanam suscepit et animam rationalem · Item · Non aliud fuit illa dei summi susceptio vel exinanitio nisi forme seruilis · id est nature humane susceptio · vtraque ergo est in christo forma · quia vtraque vera et plena est in christo substantia diuina · scilicet et humana natura · Idem in libro contra Maximinum · Cum esset per seipsum inuisibilis · visibilis in homine apparuit · quem de femina suscipere dignatus est · Idem in eodem · Nos christum dominum in verum hominem suscepisse credimus · et in ipso visibiliter inuisibilem hominibus apparuisse · In ipso inter homines conuersatum fuisse · In ipso ab hominibus humana pertulisse · In ipso homines docuisse · Hylarius quoque in x · libro de trinitate ait · Quomodo dei filius natus ex maria est nisi quia verbum caro factum est · scilicet quia filius dei cum in forma dei esset: formam serui accepit · Unum tamen eundemque non dei defectione sed hominis assumptione profitemur · et in forma dei propter naturam diuinam: et in forma serui ex conceptione spiritus sancti secundum hominis habitum repertum fuisse · non fuit habitus ille tantum hominis · sed vt hominis · neque caro illa caro peccati · sed in similitudine carnis peccati · Audistis tres secundum diuersas positas sententias · et pro singulis inducta testimonia ·

Aug°.

De modo incarnationis.

Hylarius

Ista est distinctio .vj. hui⁹ tertij libri. In qua mgr̄ postq̄ egit de filij dei incarnatione. s. de cōditionibus cōstituentibus actum vnionis: incipit agere de cōditionibus actū vnionis cōsequentib⁹. Et circa hoc tria facit in hac 7 in se. distinc. Nam primo ponit qn̄q̧ questiones. Secūdo recitat varias opiōnes. Tertio dat questionū motarū solutiones. Primum facit vsq̧ ibi. Alij sūt dicunt. Scdm abinde vsq̧ ad finez distinctionis. Tertium vo facit p totam sequentē distinctionē. In speciali magistri sententia stat in trib⁹ ꝓpositionib⁹. quarū prima est hec. Ad hmōi questiones. s. an deus fact⁹ est homo vel homo fact⁹ sit de⁹ 7 consimiles. difficulter possunt dare rn̄siones. Hāc mgr̄ ꝓbans dicit. q̄ ex dictis p̄cedentib⁹ emergunt questiones difficiles 7 dubie. Quarū prima est hec. Cum dicat̄ filius dei fact⁹ est homo. 7 deus est homo 7 homo est deus. Utrum de⁹ factus est aliquid. vel aliquid dicat̄ esse deus. Secūda est. Utruz bn̄ possit dici. Homo fact⁹ est deus. sicut bene dicit̄ econuerso Deus homo fact⁹ est. Et respondet dicens q̄ difficile est ad hmōi questiones rn̄dere. cū multi doctores videant̄ in earū solutionibus discordare. 7 sic dimittit eas absq̧ vlteriori rn̄sione vsq̧ ad distinc. sequētē Secunda ꝓpositio est hec. Tres sunt antiquoꝝ opiniones d̄ eterni verbi incarnatione. Has mgr̄ recitās nō discutit. sed eaꝝ discussiones legentib⁹ derelinq̄t Quaꝝ opinionum prima dicit. q̄ anima 7 corp⁹ xp̄i ordine non tp̄is: sed nature prius fuerūt ad inuicem vnita ad cōstituendū hoīem. 7 sic homo ex eisdem cōstitutus fuit a verbo assumpt⁹. 7 quia homo ē nomen suppositi. ideo opinio dicit duo supposita esse in xp̄o vnū creatum qd̄ est homo subsistens in natura humana. aliud increatū verbum subsistens in natura diuina 7 q̄uis sic in xp̄o ponat duo supposita. in ipso tn̄ nō ponit nisi vnam p̄sonam. q̄z suppositū creatum. s. hominis nō dicit esse p̄sonam. illa de causa q̄ p̄sona dicit suppositum ad dignitatem p̄tinens. Cuz igit̄ suppositum creatū in christo sit vnitū supposito diuino seu digniori. p̄sonetas in xp̄o solum accipienda est a supposito digniori. s. diuino 7 nō humano. Itez ista opinio dicit. q̄ ꝓprietas vni⁹ suppositi in xp̄o nō dicitur de altera absolute. sed tn̄ cum quadā reduplicatione. Ita s̄m istam opinionē tales ꝓpositiones non sunt cōcedende. Iste homo demonstrato xp̄o est eternus: nisi addat̄ in q̄tum deus. 7 sil'r ista. Iste homo est mortuus demonstrato eodē. nisi addat̄ in q̄tuz hō Item opinio hec dicit. q̄ p̄sona verbi nō fuit magis composita post incarnationē verbi q̄ ante. cū homo assumptus s̄m ipsam nō p̄tineat ad vnitatē p̄sone diuine. Ista omnia ꝓbat mgr̄ p̄ticulatim octo doctoꝝ auctibus. Secunda opinio quaz mgr̄ recitat. ponit primo. q̄ corpus 7 aīa christi fuerūt prius natura. 7 non tp̄e vnita. non tn̄ ad constitutionē suppositi. sed tn̄ ad cōstitutionem nature hūane. 7 sic a verbo simul fuerunt assumpta. Secūdo ponit q̄ in christo nō est nisi vnum suppositū seu vna p̄sona subsistans duabus naturis. Tertio ponit q̄ ꝓpter vnionē suppositi i duplici natura possint de xp̄o vere p̄dicari noīa significantia ꝓprietates vtriusq̧ nature: vt dicendo. De⁹ est passus. iste homo ē eternus 7 sic de alijs. Quarto ponit q̄ p̄sona verbi post incarnationē facta est cōposita: que prius erat simplex. ita intelligendo q̄ p̄sona verbi que an̄ incarnationē subsistebat tn̄ in vna natura: post incarnationē subsistit in duabus. Et ista omnia mgr̄ ꝓbat diuersis sanctoꝝ autoritatib⁹. Tertia opinio ponit primo. q̄ anima xp̄i 7 corpus christi diuisa ab inuicem sine vlla cōpositione inter se verbo fuerunt vnita seu a verbo assumpta. ita q̄ s̄m eam cū dicit̄ filius dei assumpsit naturā. locutio intelligēda est materialiter vt sit sensus. fili⁹ dei assumpsit naturam humanaz. i. assumpsit p̄tes humane nature: que dicunt̄ humana natura sicut p̄tes domus dicunt̄ domus. Secūdo ponit q̄ anima 7 corp⁹ fuerunt verbo vnita solum accidentaliter p modū extrinseci habit⁹ sicut vestis vnit̄ corpori. Tertio ponit q̄ aīma xp̄i et corpus nō p̄tineant ad p̄sonalitatē verbi: sed extrinsece se habēt ad illam: sicut indumentū ad hominem Quarto cōsequēter ponit q̄ in xp̄o sit vna p̄sona tam simplex post incarnationem sicut an̄. et ista oīa fulciuntur autoritatibus doctoꝝ que patent in textu. Et subdit postea quatuor genera habituū: dicens etiā de qualiter verbū dei sit in carne 7 in anima quasi habitu indutum.

Positis sententijs probatisq̧ testimonijs intelligentias ꝓpositarum locutionum exequitur s̄m singulas sententias. et prius s̄m primam. a

Secundum pri-

mam vero d̄r de⁹ factus homo. 7 homo factus deus. q̄z deus cepit esse quedaz sub̄a rōnalis que an̄ non fuerat 7 illa sub̄a cepit esse deus. 7 hoc gr̄a nō natura vel meritis habuit. Un̄ recte d̄r xp̄s in q̄tū hō p̄destinat⁹ esse fili⁹ dei. Huic aūt sn̄ie opponit̄. Si illa sub̄a cepit esse deus. et de⁹ illa. Quedaz ḡ sub̄a est de⁹ que nō semꝑ fuit de⁹ 7 quedā substantia est de⁹ que nō est diuina sub̄a. 7 deus est aliquid qd̄ nō semꝑ fuit. Qd̄ et illi cōcedunt Origenis testimonio innitentes qui ait. Factus est sine dubio id qd̄ prius nō erat. sed addidit s̄m carnem. Scdm deū vero erat prius. 7 nō erat q̄n non erat. Alijs quoq̧ plurib⁹ modis illi sententie potest opponi. q̄bus supsedemus exercitationis studium lectori relinquētes. 7 ad aliam properantes.

Que opponantur huic sententie.

Sup ep̄lam ad Romanos

Hic explanat secundā sententiam 7 earū locutionum sensus. b

In secunda vero

sn̄ia hui⁹ distinctiōis talis videt̄ ratio. vt cū dicit̄ deus fact⁹ est homo. intelligat̄ cepisse esse subsistens ex duab⁹ naturis vel trib⁹ substantijs. 7 econuerso homo factus est deus. q̄z subsistens in duab⁹ naturis cepit esse de⁹ vel potius homo fact⁹ est deus. 7 econuerso dicit̄. q̄z de⁹ assumpsit hoiem. 7 homo assumptus est a deo. Un̄ Aug⁹. dicit in lib. de trini. Talis fuit illa susceptio que hominem faceret deū. 7 deum hoiem. Uariat̄ autem intelligentia cum dicit̄ deus ē homo. 7 homo est deus. Dicit̄ em̄ deus esse p̄sona subsistēs in duabus: 7 ex duabus naturis. 7 p̄sona subsistens in duab⁹ 7 ex duabus naturis dicit̄ esse deus. id est verbū vel natura diuina. Potest

Aug⁹.

Q nō ē idē dicere naturam vel personam.

enim pdicari psona simplex vel natura de psona cōposita. Nō est aūt vt ait Joh. damas. idem dicere naturam vel psonam.

Ex quo sensu dicunt christum predestinatum. c

Isti dicunt christū

pdestinatum inq̄tuz ē homo. i. inq̄tū est subsistens ex duab⁹ substātijs. s. aīa ⁊ carne. Nā q̄tuz ad naturā diuitatis nō ē ipe pdestinat⁹. Non g inq̄tū in ea vl ea subsistit pdestinat⁹ est. ſ inq̄tuz subsistit in alijs duab⁹ substātijs id est in aīa ⁊ carne: hoc ē inq̄tum est homo.

Qualiter exponūt autoritates pme que isti videntur obuiare sententie. d

Determinant etiaz

autoritates que pme cōueniunt snie. ⁊ huic videnē cōtradicere. vt cum legiē. homo ille assumpt⁹ a vbo in singularitate psone. vel factus vna psona cuz verbo. de natura hūana itelligaē: que vbo vnita ē in singularitatez psone. i. ita q eadē psona q̄ pri⁹ erat ⁊ simplex erat. sine incremento numeri psonaꝝ etiam imutata pmansit licet cōposita. Cōpositiōis vero hui⁹ aliaz dicūt esse rōnem q̄ sit in alijs hoībus. q: hui⁹ ex trib⁹. alioꝝ ex duabus substantijs est cōpositio. Negant q̄ naturā humanā esse psonam vel dei filiū. ⁊ sicut vnum eundēq dicunt esse hoīem ⁊ deū. ⁊ filiuz hominis ⁊ filium dei. ita vnū ⁊ idem nō aliud ⁊ aliud. sicut nec aliu m ⁊ alium.

Quedam ponit que premissis videntur aduersari. e

Sz his videnē ad-

uersari que subditis cōtinenē capitulis. Ait enī Aug. sup Joh. Aliud ē verbū dei. aliud homo. sed verbū caro factū est. i. homo non itaq alia verbi. alia est hois psona. q̄m vtrūq xpus ⁊ vna psona. Idem ad Felicianum. Aliud dei fili⁹. aliud hois filius. sed nō alius. Item. Dei fili⁹ aliud de pre. aliud de matre. Idem in li. j. de tri. Cuz fili⁹ sit ⁊ de⁹ ⁊ homo alia substantia deus. alia homo.

Augusti.

Qualiter his respondeant. f

Hec autem in hunc

modum determināt. q: cum dr. aliud vbum dei. aliud hō. siue alia suba deus. alia homo. alteri⁹ nature significaē xpus esse inq̄tū est homo: ⁊ alterius inq̄tum est de⁹. ⁊ aliud natura qua est homo. aliud natura qua est de⁹. Ut enī ait Joh. dam. Inconuerse ⁊ inalterabiliter vnite sunt ad inuicez nature. neq diuina distātea ppria simplicitate. neq humana aut ꝯuersa in deitatis naturā. aut in nō existentiā diuisa. neq ex duab⁹ vna facta cōposita natura. Cōposita enī natura neutri eaꝝ ex quib⁹ cōponiē naturis: homousia. i. ꝯsubstantialis esse pōt ex alteris pficiens alteruz vt corpus ex quatuor elementis cōpositum nec ignis noiaē. nec aer. nec terra. nec aqua nec hoꝝ alicui homousion dicē. Si g fm hereticos xpus vni⁹ cōposite nature post vnionem extitit. ex simplici natura ꝯuersus est in compositā. ⁊ neq patris simplicis nature existenti. neq matri est homousios. ⁊ neq de⁹ neq homo denoiabiē sed xpus solum. ⁊ erit hac nomen. s. xps nō psone ipsi⁹ natura. sed vnius fm ipsos cōposite nature. Nos autez xpm nō vnius composite nature dogmatizamus. ⁊ hoc nomen. s. christus psone dicim⁹. nō monotropos. i. vno mō dictum. ſ duaruz naturaꝝ esse significatiuū. s. deitatis ⁊ humanitatis. Ex deitate aūt ⁊ humanitate deum pfectum ⁊ hoiem pfectū eundē ⁊ esse ⁊ dici. ex duabus ⁊ in duab⁹ naturis ꝯfitemur. Sic ergo diciē aliud esse fili⁹ dei. aliud fili⁹ hominis. q: alterius est substantie vel nature inq̄tum est filius dei. alterius inq̄tum est fili⁹ hominis. nō q ipse fili⁹ dei ⁊ hominis sit duo illa diuersa. i. due diuerse nature.

Joh. dam.

Autoritate ꝯfirmat determinationē. g

Aperte enī hylari⁹

in. ix. li. de tri. ait. Cum nō aliud sit filius hominis. neq aliud filius dei. verbum enī caro factū est. ⁊ cum ille q filius dei est ipse ⁊ hois sit filius. requiro qs in hoc filio hominis glorificatus sit? Euidenter dicit nō aliud esse filium dei. ⁊ aliud filiuz hominis. Ex quo premissa roboraē ⁊ approbaē determinatio.

Alia etiam verba autoritatum annotat vt determinet. h

Quod etiam dictū

est vtrūq xpus est: ⁊ vna psona. mouere potest lectorē sicut ⁊ illud qd Aug⁹. dicit in. j. li. de tri. Quia forma dei formaz serui accepit. vtrūq deus. vtrūq homo. Sed vtrūq de⁹ ppter accipientē deū. ⁊ vtrūq homo ppter acceptū hoiem. Et illud qd idem ait in li. de bono pseuerātie. Qui fidelis est: in eo verā

Aug⁹.

naturā hūanā credit suscipiēte deo v̄bo ita sublimatā· vt q̄ suscepit qđ suscepit vna eēt ī trinitate ꝑsona· assūptōe illa ineffabilr faciente ꝑsone vni⁹ in deo ⁊ hoīe veritatē· Si aūt qui suscepit· ⁊ qđ suscepit vna est ꝑsona· ḡ natura hūana cū verbo vna est ꝑsona· Sȝ hec oīa ex tali sensu dicta fore tradūt vt vtrūq̄ dicat̄ esse christ⁹ ⁊ vna ꝑsona· q: in vtroq̄ vnus christus ⁊ vna ꝑsona subsistit· Ita etiā susceptum cū suscipiente dicit̄ vna ꝑsona· q: susceptū suscipienti est soc atū in vnitate ꝑsone· ⁊ ita q̄ vnitas ꝑsone ꝑmansit· nō ita vt caro et anima sint vn⁹ deus· q: vt ait Hierō· V̄bum est deus nō caro assumpta· Et Amb· in li· iij· de spūsancto ait· Aliud est qđ assumpsit· ⁊ aliud qđ assumptum est·

Et hic auto- ritate vīdet̄ v̄t ꝯfirmet deī- ficationeȝ.

Hic quandā ponit autoritatem que multum videt̄ huic sententie opposita· i

Est autem et aliud

qđ huic sententie plurimum videt̄ obuiare· Ait eñi Aug⁹· in li· j· ꝯtra Maximinū· Christus vna ꝑsona est gemine sube· q: et de⁹ est ⁊ homo est· nec tñ deus vl̄ homo ps hui⁹ substantie dici pōt· alioq̄n filius dei deus anteq̄ susciperet formā serui· nō erat tot⁹· ⁊ creuit cū homo diuinitati ei⁹ accessit· Ecce deuȝ dicit nō esse ꝑtem illius ꝑsone· Vñ videt̄ illa ꝑsona nō ꝯstare ex deo et homine· Ad qđ etiam illi dicunt illam ꝑsonā nō ita ꝯstare ex deo et homine: quasi totū ex ꝑtibus· Ita eñi partes alicui⁹ totius ꝯueniunt: vt ex illis qđ nō erat ꝯstituat̄· Non aūt sic humana ⁊ diuina natura in christo vniunt̄· Inexplicabil̄ eñi est isti⁹ vnionis que nō est ꝑtium ratio· Quidam tñ noīe dei ibi ꝑsonā significari putant· quia de trib⁹ agebat ꝑsonis: quaꝝ nullā trinitatꝭ partem esse dicebat: sicut pars istius ꝑsone non est deus· Qđ si de ꝑsona intelligat̄: manifestum est q: ꝑsona nō est ps ꝑsone· Posita est diligent̄ sententia secūda ⁊ eius explanatio cui in nullo vel in modico obuiant autoritates in tertia snīa inducte que iam considerāda est·

Rñsio eoꝝ ex ꝯ determi- natione.

Tertia sententia que sit ꝓmissarum ꝓpositionum intelligentia· k

In hac ergo sentē-

tia sic dicit̄ de⁹ factus hō· q: hoiem accepit· sic dr̄ esse hō· q: hoiem hȝ· vel q: est hñs hominem· ⁊ homo fact⁹ deus: q: assumpt⁹ est a deo· ⁊ homo esse de⁹· q: hñs hoiem est deus Cum ḡ dicit̄ de⁹ est homo· vel habit⁹ ꝑdicat̄ vel ꝑsona sed humanata· Et q̄ ꝑsona humanata ꝑdicet̄: Cassiodor⁹ ostēdere videt̄ dicēs· Fact⁹ est vt ita dixerim humanat⁹ deus: qui etiā in assūptione carnis: de⁹ esse nō destitit· Qđ tamē varie accipi pōt vt dicat̄ deus factus humanat⁹· vel xp̄us fact⁹ de⁹ humanatus· vtrūq̄ eñi sane dici pōt· Cum ḡ dr̄ factus est de⁹ homo· multiplex ꝑm istos fit intelligentia: vt naturā humanā accepisse· vl̄ humanatū verbū esse incepisse intelligatur Nec tñ si incepit esse humanatū verbū· ideo sequit̄ q̄ incepit esse v̄bum· nec si de⁹ factus est humanatū verbū: sequit̄ q̄ fact⁹ sit v̄buȝ sicut de aliquo dr̄· Hodie iste cepit esse bon⁹ homo vel fact⁹ est bon⁹ homo· nec tñ hodie cepit esse homo: vel factus est homo·

Cassiod·

Quo sensu ꝑm istos dicatur ꝑdestinatus christus· l

Secunduȝ istos di

cit̄ xp̄us ꝑm q̄ hō ꝑdestinat⁹ esse fili⁹ dei· q: est ꝑdestinatū a deo ab eterno· ⁊ in tp̄e collatum est ei ꝑ grām: vt ipse eēns hō sit filius dei hoc eñi nō sp̄ habuit· ꝑm tp̄e ꝑ grām accepit Qđ videt̄ aug⁹· notasse in li· ad ꝓsperū ꝯ hylariū dicens· Predestinat⁹ est Iesus: vt q̄ futurus erat ꝑm carnē fili⁹ dauid: eēt in v̄tute filius dei· Ibi etiā cū dr̄ xp̄us minor p̄re ꝑm q̄ homo· ꝑm habitū h̄ intelligūt dictū· i· inq̄ntū habet sibi hoiem vnitū· Vñ aug⁹· in· j· lib· de tri· Deus fili⁹ deo p̄ri natura ē equalis· habitu minor· In forma eñi serui minor ē p̄re· In forma dei equal̄ est p̄ri· ⁊ q: ꝑm habitū accipienda ē incarnationis rō· ideo deū hūanatum: nō hoīe mdeificatū dici tradūt· Vnde Io· dam· Non hoiem deificatū dicimus· sed deum hominem factum·

Aug⁹·

Autoritate confirmat ex positione.

Aug⁹·

Io· dam·

Q̄ nō debet dici homo dominicus· m

Et licet dicatur ho-

mo de⁹· non tñ cōgrue dr̄ homo dñicus· Vñ Augꝰ· in li· retractationū· Nō video vtrū recte dicat̄ hō dñic⁹: q̄ est mediator dei ⁊ hoim xp̄s Iesus· cū sit vtiq̄ dñs· ⁊ h̄ quidē vt dicerem apud q̄sdā legi catholicos tractatores· Sȝ vbicūq̄ h̄ dixi: dixisse me nolleȝ· Postea quippe vidi nō esse dicendum: q̄uis nōnulla posset idem rōne defendi· Scđm istos etiaȝ dicit̄ ꝑsona filij in duab⁹ et ex duab⁹ existere naturꝭ ꝑm adherentiā vel inherentiā· Altera eñi inheret ei· altera inest·

Aug⁹·

Q̄ ꝑdicta non faciunt ad cognoscendaȝ hanc questionem· n

Satis diligēter iu-

xta diuersoꝝ sniam supraposita absqꝫ asser tione ⁊ pīudicio tractauim⁹ questionē. Ue- runtñ nolo in tanta re: tanqꝫ ad cognoscen- dum difficili putare lectorē: istam sibi nostrā debere sufficere disputationē. Sꝫ legat ⁊ alia forte meli⁹ ꝯsiderata atqꝫ tractata. ⁊ ea que hic mouere pñt: vigilantiore atqꝫ intelligen tiore si pōt mēte discutiat. Hoc firmit' tenēs ꝙ de⁹ hoīem assumpsit. hō in deū transiuit. nō nature versibilitate. ꝫ dei dignatione. vt nec de⁹ mutaret̄ in humanā sub̄am assumē- do hoīem. nec hō in diuinā glorificat⁹ isse in deum. q2 mutatio vel versibilitas nature: di minutionem ⁊ abolitionem subē facit.

Ista est distinctio. vij. hui⁹ tertij libri. Que ꝯtinet sniam tertie opinionis que est hec. Scōm do- ctorum diuersoꝝ opiones varie dande sunt rñsiones que ponunt̄ supius in prima ꝓpositione. Hanc mgr̄ insinuans exponit primo primā ꝓpositionē ꝓpositā in prima principali ꝓpositione pcedentis distinctiōis vicꝫ istam. De⁹ homo fact⁹ est. que valet tm̄ sicut ista. De⁹ incipit esse substātia rōnalis q̄ prius nō erat. Et ex hoc ad istā questionē cū dr̄. deus homo fact⁹ ē. an deus dicat̄ fact⁹ aliud. Scōm primā opinionē dicit rñdendū esse affirmatiue dicēdo ꝙ de⁹ fact⁹ est aliqd scꝫ substantia q̄ esse cepit. Concedendū etiam est fm istam opinionē. ꝙ xp̄us est ꝑdestinat⁹ dei filius. sꝫ nō inq̄tum hō. Sed ꝯtra hoc arguit sic. Si de⁹ incepit esse aliqua substātia. verū est dicere ꝙ de⁹ est aliquid qđ non semꝑ fuit. Ad qđ rñdens dicit. ꝙ ista opinio bñ ꝯcedit̄. non tm̄ simplr̄ sed cū determinatione. dicē do fm carnē fact⁹ est aliqd qđ prius nō fuit. Scōm secundā opinionē ponit duplicē intellectū dictaꝝ ꝓ positionū: quoꝝ vn⁹ est. cum dr̄ fact⁹ est hō. sensus ē ꝙ deus incepit esse subsistēs in duab⁹ natur̄. Alius est ꝙ deus humanā naturā assumpsit: fm quā homo dicit̄ esse a deo assumptus. Et subdit ꝙ lꝫ homo pōt teneri ꝑ ꝑsona vel ꝑ natura. et fm hoc diuersimode in diuersis ꝓpositionib⁹ accipit̄. Subiungit etiā po stea solutiones autoritatū diuersoꝝ que vident̄ dice re ꝙ homo sit assumpt⁹. ⁊ ꝙ xp̄us sit duo. ⁊ ꝙ ꝑsona xp̄i nō sit cōposita que oīa prime opinioni vident̄ cō sonare. ⁊ secūde opinioni obuiare. ⁊ ille solutiōes pa tent in lr̄a. Scōm tertiā opinionē ponit intellectum dictaꝝ ꝓpositionū di. ꝙ cum dr̄. deus fact⁹ est hō. ⁊ de⁹ est homo ꝑ ꝑdicatū. s. lꝫ homo denotat̄ solus ha bitus. vt sit sensus de⁹ habet hoīem. vl' est ꝑsona hu manata. ⁊ q̄uis istam ꝯcedāt. ꝙ de⁹ est humanatus. nō tñ ꝯcedunt ꝙ hō est deificat⁹. Silr̄ licet bñ dicat̄ homo est de⁹. nō tñ pōt dici hō est dn̄icus. q2 hoc be ato Augꝰ. nō placuit. imo postq̄ frequenti⁹ hoc dix erat primo retrac. ca. xix. hoc ipsum retractauit. ⁊ sic vltimo oīa ista in duab⁹ distinctionib⁹ istis disputa- tiue dicta mgr̄ nō discutit. sꝫ lectoris iudicio discuti enda derelinqt. Pro aliquali ꝑdictoꝝ euidentia no tandū est. ꝙ ꝑcedentes opiones in quatuor punctis ꝯuenīūt ⁊ in quatuor differūt. Conueniunt em̄ primo in hoc: ꝙ ponūt in xp̄o vnā ꝑsonam cōtra hereticum Nestoriū q̄ ponit in xp̄o duas. Secūdo in hoc ꝙ po nunt in xp̄o duplicē naturā. s. diuinā ⁊ humanā ꝯtra errorem Eutici q̄ posuit post incarnationē in xp̄o ex diuina ⁊ humana natura vnā naturā factā: et i hoc ꝙ ponūt tres substātias in xp̄o. s. corp⁹ aīam ⁊ deitatē. ꝯtra errorem Appollinaris q̄ posuit aīam non esse a verbo assumptā. sed deitate eiꝰ loco me. Tertio con uenīūt in hoc ꝙ ponūt vera carnem ⁊ verā aīam v̄bu assumpsisse ꝯtra errorē Manichei q̄ posuit xp̄m hr̄e nisi carne fantasticam. Quarto i hoc ꝯuenīūt: ꝙ cor pus xp̄i ⁊ anima no fuerut prius tpe q̄ assumpta fue runt. ⁊ ꝯtra errorē quorundā dicentiu: ꝙ prius intel ectus fuit assumpt⁹ ⁊ postea homo. q̄s narrat Dam̄. li bro. iij. errasse. Silr̄ in quatuor punct̄ differunt ꝑdi cte quatuor opiniones. Primo in hoc ꝙ prima opi- nio ponit duo supposita in xp̄o. Secunda aut ponit tm̄ vnū suppositu in eo qđ quidē idem suppositū po nit subsistere in duab⁹ naturis. Tertia v̄o opinio licꝫ ponat tm̄ vnū suppositū in xp̄o. tñ hoc in vna ipsarū naturarū ponit nisi ꝑ accidens subsistere. dicit em̄ ꝙ q̄uis corpus xp̄i ⁊ anima ad rōnem xp̄i ꝑtineant. nō tñ suppositum xp̄i in eisdem subsistit cū illo supposi to solū ab extrinseco vt vestes q̄dam aduenīūt. Secū do differūt q̄tum ad hoc ꝙ prima opinio dicit homi nem assumptū. scđa humanitatē. tertia v̄o nec ꝓprie hoīem nec humanitatē nisi solum ꝑ sinodochen. s. ca piendo ꝑtes diuersas ꝓ toto. Tertio differūt q̄tum ad hoc ꝙ prima ponit corpus ⁊ aīam assumptas vel ꝑtes hominis assumpti ⁊ nō persone assumentis. Ūn̄ dicit ꝙ ꝑsona assumēs modo sit eque simplex. s. post assumptionem vt añ fuit. Secūda opinio econuerso ponit eas assumptas vt ꝑsone assumentis. ⁊ nō homi- nis assumpti. q2 fm illam opinionē nō homo. sed hu manitas assumpta fuit. Unde dicit ꝙ ꝑsona q̄ antea fuit simplex facta est composita quodāmodo. Tertia aūt ponit eas assumptas: nō vt ꝑtes hominis assum pti. nec vt partes ꝑsone assumētis. sed solū vt quen- dam habitum exteriorem. Quarto differunt in hoc ꝙ prima opinio ponit ꝙ christus est aliquid fm ꝙ ē homo. q2 ponit eum fore quoddam suppositū a ver- bo assumptū. sed secunda dicit ꝙ sit aliquid fm ꝙ na tura humana. q2 natura humana quā assumpsit pre- dicat̄ de eo concretiue. Tertia v̄o ponit ꝙ xp̄us non sit aliud fm qđ est homo. sed tm̄ aliquo mō se habēs. sicut homo indut⁹ aliter se habet q̄ nudus. Unde fm primam opinionē q̄ñ dicit̄: filius dei est homo. tunc sensus est ꝙ filius dei est aliquid hominis suppositū sibi vnitum. Nam fm istam opinionem xp̄s fm ꝙ hō vnum est ⁊ aliquid est. s. suppositū. sed no est vn⁹ vel aliquis. Cui⁹ rō est. quia neutrū gen⁹ significat sup- positum in forme. masculinum vero genus ꝑsonam. Ūn̄ consequēter dici habet: ꝙ xp̄us est duo neutrali ter. s. suppositum. ⁊ nō nisi vnū masculine. quia nisi vna ꝑsona. Fm secūdam opinionem q̄ñ dicit̄ fili⁹ dei est homo: tunc sensus est. filius dei est suppositū ho minis habens humanitatē sibi vnitam. ⁊ sic fm istā opinionem christus fm ꝙ est homo etiā est aliquid. quia est cōpositum ex anima ⁊ corꝑe constitutum. et est etiā vnus ⁊ vnum. vnum em̄ est. s. suppositum in vtraqꝫ natura subsistens. ⁊ vnus est. q2 vna persona Scōm tertiam opinionem. cum dicit̄ filius dei ē ho mo. tūc sensus est. filius dei est humanitate indutus ⁊ sic fm opinionem istam xp̄us nō est aliquid fm qđ est homo. sed tm̄ aliquo mō se habens. ⁊ sic etiā xp̄s est vnum. ⁊ vnus in vtraqꝫ natura. nō tamen ꝑ se sed ꝑ accidens. Prima istarum opinionum a modernis doctoribus dicit̄ falsa ⁊ erronea. Secūda v̄o catho lica. Tertia v̄o est simpliciter heretica. vt patꝫ extra de here. li. v. ꝑagrapho cum xp̄us. vbi alexander ter tius simpliciter anathematizauit oēs dicentes xp̄m fm ꝙ est hō non esse aliquid. Ex tm̄ in speciali.

An diuina natura debeat dici nata de vir gine.

An diuina natura debeat dici nata de virgine· a

DI· VIII

P Ost predicta inquiri debet· vtrū de natura diuina ꝯcedendū sit: q̄ d̄ virgine sit nata· sicut d̄r in v̄gine incarnata? Et videt̄ vnq̄ nō debere dici nata de v̄gine: cū nō sit nata de p̄re· Que eñ res nō est de p̄re genita nō dicit̄ d̄ m̄re nata· ne res aliq̄ filiationis nomen hēat in hūanitate q̄ illud nō teneat i diuītate· Videt̄ tñ posse p̄bari: q̄ sit nata de v̄gine· q̄ si hē nasci deū d̄ virgine· s· hoīez assumere i vt̄o v̄gīs· cū natura diuīa sup̄i⁹ dicta sit hoīez assūpsisse· videt̄ debere dici nata· De hāt Aug· i li· d̄ fide ad petrū ait· Natura eēna atq̄ diuīa nō posset tp̄aliter ꝯcipi ⁊ nasci ex natura hūana· nisi ſm suſceptionē v̄itat̄ hūane verā tp̄alē ꝯceptiōez ⁊ natiuitatē ineffabil' in se diuītas accepisset Sic ē de⁹ eēn⁹ veracit̄ ſm tp̄s ⁊ ꝯcept⁹ ⁊ nat⁹ ex v̄gine· Jsta auctē videt̄ insinuari q̄ natura diuīa sit nata ⁊ ꝯcepta de v̄gine· Sz si diligent̄ notent̄ v̄ba: potius de p̄sona agi intelligitur que sine dubitatione ⁊ de p̄re ⁊ de matre nata esse dici debet·

Aug⁹.

De gemina xp̄i natiuitate q̄b⁹ nat⁹ ē· b

Queri etiam solet vtrū debeat dici xp̄s bis genit⁹ vt d̄r dei ⁊ hominis fili⁹? Ad q̄d dici pōt xp̄m bis natū esse duasq̄ natiuitates habuisse· vñ Aug· i li· de fide ad petrū· Pat' de⁹ de sua natura genuit filiū deū sibi coequalē ⁊ coeēnū· Jdez q̄ vnigenit⁹ de⁹ scd̄o nat⁹ ē ex p̄re semel· ex matre semel· Nat⁹ ē eñ de p̄re dei v̄bū· Nat⁹ est de m̄re v̄bū caro factū· vn⁹ ḡ atq̄ idē dei fili⁹ nat⁹ ē añ secula· ⁊ nat⁹ i seculo· ⁊ vtraq̄ natiuitas vni⁹ ē filij dei· diuīa· s· ⁊ hūana· De hētiā Joh· da· ait· Duas ḡ xp̄i natiuitates veneramur· vnā ex p̄re añ secula q̄ ē sup cām ⁊ rōez ⁊ tp̄us ⁊ naturā· ⁊ vnā q̄ in vltimis tp̄ib⁹ ꝑp̄r nos ⁊ ſm nos ⁊ sup nos· ꝑp̄r nos· q: ꝑp̄r nostrā salutē· ſm nos· q: nat⁹ est hō ex muliere ⁊ tp̄e ꝯceptiōis· s· nouē mensiū· Sup nos· q: nō ex semie: ſ ex spū sancto ⁊ sctā v̄gīe supra legē ꝯceptōis· Ex his manifeste apparet xp̄i duas eē natiuitates· eūdēq̄ bis natū fore·

Augusti·

Jo· dam·

Jsta ē distinctio· viij· hui⁹ tertij libri· Jn qua mgr̄ postq̄ egit de ꝯditionib⁹ sequētib⁹ actū vnionis q̄ ad effectū ex ipsa seq̄ntē, agit de eisdē ꝯditionib⁹ q̄ ad naturā vnientē. Et tria circa hoc facit i istis duab⁹ distinctionib⁹ seq̄ntib⁹ sil. Nā in q̄rit primo: an natura diuina i xp̄o possit dici nata. Scd̄o an rōne dupli cis nature xp̄s possit dici bis nat⁹. Tertio an xp̄i caro sit adorāda i eadē adoratione q̄ v̄bū. Primū facit vsq̄ ibi. Queri etiā solet. Scd̄m vsq̄ ibi. Preterea inuestigari oportet. vbi incipit nona distinctio. Tertiū subiūgit p totā seq̄ntē distinctiōez. Jn p̄ali sñia mgr̄i in duab⁹ seq̄ntib⁹ distinctiōib⁹ stat i trib⁹ ꝑpositionibus. quaꝝ p̄ma ē hec. Natura diuīa ꝑ v̄bi p̄sona d̄ v̄gine pōt dici nata. Hāc mgr̄ exequēs querit. Utrū natura diuīa posset dici nata sicut i p̄cedētib⁹ pōt dici incarnata. Et nō arguit ex hoc q̄ ipsa nō d̄r nata d̄ p̄re natiuitate eēna. ⁊ io multo minus dz dici nata de v̄gie natiuitate tp̄ali. Jn oppositū arguit sic. Naturam hūanā in vt̄o v̄ginis assumere est nasci de v̄gine sz natura diuīa assumpsit hūanā in vt̄o v̄ginis. ḡ ipa est nata de v̄gine. Et r̄ndet q̄ capiēdo naturā ꝑ p̄sona pōt dici q̄ natura diuīa sit nata de v̄gine. sz capiēdo naturā ꝑ eēntia: nullo dz dici nata: siue de p̄re eternalit̄: siue de m̄re tp̄alr̄. Vñ vbicūq̄ inuenit̄ dictum q̄ natura diuīa sit incarnata: siue nata de p̄re v̄l m̄re tūc p naturā sp̄ dz i̇telligi p̄sona: ⁊ nō absolute essentia. Scd̄a ꝑpositio ē hec. Propt̄ duaꝝ naturaꝝ in xp̄o ꝑprietates: ponunt̄ eiusdē distīcte natiuitates. Hāc mgr̄ ponēs querit: Utrū xp̄s debeat dici bis nat⁹ sicut d̄r fili⁹ dei ⁊ hoīs. Et r̄ndet q̄ ꝑpter ꝑprietates duaꝝ naturaꝝ in xp̄o. xp̄us pōt dici bis nat⁹ seu hr̄e duas natiuitates. Vñ habet eēnā natiuitatē a patre: ſm quā est p̄ri coetern⁹. ⁊ añ secula genit⁹ ⁊ natiuitatem tp̄alem: qua ē a m̄re in seculo nat⁹. ⁊ ista ꝯfirmat mgr̄ auctībus beati Aug⁹. ⁊ Joh. damas.

De adoratione hūanitatis xp̄i· an eadē sit adoratio hūanitati ⁊ deitati exhibenda· a

DI· IX

Preterea inue stigari opt̄et· vtrū caro xp̄i ⁊ aīa vna eadēq̄ cū v̄bo debeat adoratiōe adorari illa· s· que latria d̄r· Si eñ aīe vel carni exhibet̄ latria q̄ intelligit̄ seruitus siue cult⁹ soli creatori debit⁹· cū aīa xp̄i v̄l caro creatura tñ sit creature exhibetur q̄d soli creatori debet̄ q̄d faciēti i idolatriā deputat̄. Jdeo q̄busdā videt̄ nō illa adoratione q̄ latria est carnē xp̄i vel aīam xp̄i esse adorandā ſ illa que ē dulia· cui⁹ duas sp̄es vel modos esse dicūt· Est eñ cuiusdā modi dulia q̄ creature cuilibet exhiberi pōt· ⁊ ē quedā soli humanitati xp̄i exhibēda nō alij creature· quia xp̄i humanitas sup oēm creaturā est venerāda ⁊ diligēda· Nō tñ adeo vt cult⁹ diuinitati debit⁹ ei exhibeat̄· q̄ cult⁹ in dilectione ⁊ sacrificij exhibitione atq̄ reuerentia ꝯsistit: q̄ latine dicitur pietas· grece aūt theosebia· i· dei cultus· vel eusebia· i· bonus cultus·

Quidam dicunt non illa adoratōe adorandam esse.

De speciebus dulie.

Aliorum sententia qua vnam adorationem vtriq̄ exhibendā tradunt· b

Alijs autem placet christi humanitatez vna adoratione cū verbo esse adorandam· non ꝑpter se sed ꝑpter illum cuius scabellum est cui est vnita· Neq̄

ipsa hūanitas sola vel nuda· sed cum verbo cui est vnita· nec ꝓpter se: sed ꝓpter illū cui est vnita est adorāda· Nec quis h̄ facit idolatrie re⁹ iudicari pōt· q2 nec soli creature nec ꝓpter ipsam· ſ3 creatori cū humanitate· ⁊ in hūanitate sua seruit· De h̄ Joh̄· dam̄· ita ait· Due sunt nature xp̄i· rōne ⁊ mō differentes vnite v̄bo fm̄ hypostasim· Unus ḡ xp̄s ē de⁹ pfect⁹ ⁊ homo pfectus: quē adoram⁹ cū p̄re ⁊ spū vna adoratiōe cū incōtaminata carne eius· Nō inadorabilē carnē dicētes· Adorat̄ em̄ in vna v̄bi hypostasi· que hypostasis generata ē· Non creature venerationē p̄bētes· Non ḡ vt nudā carnē adoram⁹· ſ3 vt vnitam deitatē in vnā hypostasim dei v̄bi duab⁹ reductis natur͡. Timeo carbonē tangere ꝓpter ligno copulatū ignē· Adoro xp̄i dei mei simul vtrā3 naturā: ꝓpter carnē vnitā deitatem· Nō em̄ quarto oppono ꝑsonā in trinitate· ſ3 vnā ꝑsonā ꝯfiteor verbi ⁊ carnis eius· His v̄bis insinuari videt̄ xp̄i hūanitatē vna adoratione cū verbo esse adorādā3· De hoc etiā Aug͡· ait ex ser· dn̄i vbi dicit· Nō turbet̄ cor v̄rm̄: ita dicit· Dicūt heretici filiū nō natura esse deū sed creatū· Quib⁹ r̄ndendum est· q̄ si fili⁹ nō est de⁹ natura ſ3 creatura· nec colēdus ē oīno· nec vt de⁹ adorandus· dicente ap̄lo· Coluerūt ⁊ seruierūt poti⁹ creature q̄3 creatori· Sz illi ad h̄ replicabunt ⁊ dicent· Quid est q̄ carnē ei⁹ quā creaturā esse non negas simul cū diuinitate adoras· ⁊ ei nō minus q̄3 diuinitati deꝰuis· Ego dn̄icam carnē imo ꝑfectā in xp̄o humanitatē ideo adoro· q̄ a diuinitate suscepta ⁊ deitate vnita ē· vt nō alium ⁊ aliū· sed vnū eundē3 deū ⁊ hominē filiū dei esse ꝯfitear· Denique si hoīem separaueris a deo· illi nunq̄3 credo nec seruio· velut si quis purpurā vel diadema regale iacens inueniat· nunqd ea conabit̄ adorare· Cum v̄o ea rex fuerit indut⁹: ꝑiculū mortis incurrit· si ea cū rege adorare q̄s cōtempserit· Jta in xp̄o dn̄o humanitatē nō solam vel nudam: ſ3 diuinitati vnitā· ſ vnū filiū deū verū ⁊ hoiē3 verū si q̄s adorare ꝯtempserit: eternalr̄ morie̊· Jdem sup ps· xcviij· vbi dicit̄· Adorate scabellū pedū eius qm̄ sanctū est· Sciendū q2 in xp̄o terra est· i· caro que sine impietate adorat̄· Suscepit em̄ de terra terram· quia caro de terra est· ⁊ de carne Marie carnem accepit· hec sine impietate a v̄bo dei assumpta adorat̄ a nobis· q2 nemo carnē ei⁹ manducat nisi p̄us adoret· ſ3 qui adorat nō terrā intuet̄· sed illu3 potius cui⁹ scabellum est ꝓpter que3 adorat· His autoritatibus p̄misse inuestigationis absolutio explicat̄·

Tertia ꝓpositio est hec· Caro christi in q̄tu3 verbo vnita. est adoratiōe latrie adorāda. Hanc magister insinuans querit. vtrū hūana natura in xp̄o debeat eadem adoratione adorari cū verbo cui vnita ē. Et r̄ndet circa hoc fore duas opiniones. quarū vna dicit q̄ nō. q2 adoratione latrie. que ē cult⁹ deo debitus vt creatori. ⁊ q̄ nulli creature exhiberi debet: ipse solus de⁹ adorari debet. Cū igit̄ caro vel anima v̄bo vnita sit vt creatura. p3 q̄ eadē adoratione cū v̄bo nō est adoranda. Et tn̄ p ceteris creaturis rōnalibus simplr̄ ⁊ p̄cipue adoranda seu venerāda. no tamē vt honor diuinitati exhibit⁹ ei p se attribuat̄ qui q̄dem cultus exhibēdus ꝯsistit in amore ⁊ cordis dilectiōe ⁊ honoꝝ tpalium ⁊ sacrificioꝝ ⁊ membroꝝ exhibitione: ⁊ oīmoda reuerentia que sibi nūme exhibet̄. Alia opinio que cōmunior ē ⁊ verior apparet dicit. q̄ humana natura vnite diuine ꝑsone eadem adoratione q̄ diuina ꝑsona adorat̄. est p̄ie adoranda. cōsiderando semꝑ naturam humanā vt verbo vnitam ⁊ nō ab ipso separatam. Nam q̄ eam sic adorat nō peccat. q2 eam nō adorat vt creaturarū. sed vt vnitam diuine persone. Et istam opinionem mgr̄ ꝯfirmat auctib⁹ Aug. ⁊ Damas. Et tn̄ in speciali.

An christus fm̄ q̄ homo sit ꝑsona vel aliquid· a

Olet etiam a quibusdam inquiri· vtrū xp̄us fm̄ q̄ homo sit ꝑsona vel etia3 sit aliquid· Ex vtra3 pte hu⁹ questionis argumēta ꝯcurrunt· Q2 em̄ persona sit his differunt rōnib⁹· Si fm̄ q̄ homo aliquid est vel ꝑsona· vel suba· vel aliud est· Sed aliud non· ḡ ꝑsona vel suba· Si substantia est· vel rōnalis· vl̄ irrationalis· sed nō est irrōnalis suba· ergo rōnalis· Si v̄o fm̄ q̄ hō est rōnalis suba· ergo ꝑsona· q2 hec est diffinitio persone suba rōnalis indiuidue nature· Si ḡ fm̄ q̄ homo· est aliquid· et fm̄ q̄ homo ꝑsona· Sed ecōuerso· Si fm̄ q̄ homo ꝑsona est· vel tertia in trinitate· vel alia· sed alia nō ergo tertia in trinitate ꝑsona· At si fm̄ q̄ hō ꝑsona est tertia in trinitate· ḡ deus· Propter hec incōuenientia ⁊ alia· quidē dicunt xp̄m fm̄ hominem nō esse personam· nec aliquid nisi forte fm̄ sit exp̄ssiuum vnitatis persone· Secundū em̄ habet multiplicem rationem· Aliquando em̄ exprimit cōditionem vel ꝓprietatem diuine nature vel humane· aliq̄n vnitatem ꝑsone· aliquando notat habitum aliq̄n causam· Cuius distinctionis rōnem diligent̄ lector animaduertat· atq3 in sinu memorie recōdat· ne eius ꝯfundent̄ sensus cu3 de christo sermo occurrerit·

Et si christus fm̄ q̄ homo dicatur substantia rationalis· non inde tamen sequit̄ q̄ persona sit fm̄ q̄ homo· b

Jo· dam̄·

Aug⁹·

Di· X

Argumentatio de vtra3 pte q̄stionis

Illud tñ nõ sequit̃ qđ in argumẽtatione superiori inductũ ẽ. Qr si xp̃s ſm q̃ hõ est sub͠a rõnalis. ergo psona. Naz ⁊ modo aia xp̃i est sub͠a rõnalis. nõ tñ psona q: nõ est p se sonãs. imo alij rei ꝯiuncta. Illa tñ psone descriptio nõ est data p illis tribus personis.

Alia probatio q̃ christus sit psona. c

Sz adhuc aliter nitunt̃ pbare xp̃m ſm hoĩem esse psonaz. quia xp̃us ſm q̃ homo p̃destinat⁹ est vt sit dei fili⁹. Sz illud est qđ vt sit p̃destinat⁹ est. ergo si p̃destinatus ẽ ſm q̃ homo vt sit fili⁹ dei. ⁊ ſm q̃ homo est fili⁹ dei. Ad qđ dici põt xp̃m esse id qđ vt sit p̃destinat⁹ est. Est eñ p̃destinat⁹ vt sit filius dei. ⁊ ipse vere est fili⁹ dei. sed ſm hominem p̃destinat⁹ est vt sit filius dei. q: p grãm habet hoc ſm hoĩem. nec tñ ſm hoĩem est filius dei: nisi forte ſm vnitatis psone sit expositiuum: vt sit sensus. Ipse q est hõ est dei fili⁹. vt aũt ipse ens homo sit dei filius p grãm habet. sed si causa notet̃ falsum ẽ. Non eñ quo homo est. eo dei filius est.

An christus sit adoptiuus filius ſm q̃ homo vel alio modo. d

Si vero querit̃ an christus sit adoptiu⁹ filius ſm q̃ hõ siue alio modo? R̃ndem⁹ xp̃m nõ esse adoptiuũ filiũ aliquo mõ. sed tñ naturalẽ. q: natura filius dei est. nõ adoptionis grã. Nõ aũt sic dr̃ fili⁹ natura vt dicit̃ de⁹ natura. Nõ eñ eo filius est. q deus est. q: natiuitate diuinitatis fili⁹ ẽ ⁊ cum dicit̃ natura vl' nature fili⁹. q: naturaliter est fili⁹. eandẽ scz habẽs naturã quã ille qui genuit. Adoptiu⁹ aũt fili⁹ nõ est. q: prius nõ fuit. et postmodũ adoptat⁹ est ĩ filiũ. sicut nos dicimur adoptiui filij. Quia cũ nati fuerimus ire filij: p grãm facti sum⁹ filij dei. christus vero nunq̃ fuit nõ filius dei. ⁊ ideo nõ est adoptiuus filius.

Quare si sit adoptiuus filius.

Opinio q̃ sit adoptiuus filius. e

Sz ad hoc opponitur sic. Christ⁹ filius hoĩs ẽ. i. virginis aut grã aut natura. vl' vtroq̃ mõ. Si vero natura: aut diuina aut hũana. ſ diuina non. ergo aut humana natura. aut nõ natura est fili⁹ hoĩs. Si nõ natura. ergo gratia tñ. ⁊ si etiam natura humana nõ. ideo omni⁹ p grãm. Si ergo grã: filius hominis. est adoptiu⁹ filius esse videt̃. vt idẽ sit naturalis filius patris. ⁊ adoptiuus filius virginis. Ad qđ dici põt xp̃m filium virginis esse ⁊ natura vel naturalit' ⁊ grã. nec tñ adoptiuus filius virginis est. q: nõ p adoptionẽ sed p vnionem filius virginis esse dr̃. Filius eñ virginis dicit̃. eo q̃ in virgine hoĩem accepit in vnitatem psone. ⁊ hoc fuit grẽ et nõ nature. Vñ Aug⁹. sup Joh. ait: q̃ vnigenit⁹ est equalis patri: non est grẽ sed nature. Qr aũt in vnitatẽ psone vnigeniti assumpt⁹ est homo: grẽ est nõ nature. Christus ergo nec dei nec hoĩs est adoptiuus fili⁹. sed dei naturaliter. ⁊ hominis naturaliter ⁊ grã fili⁹. Qr vero naturaliter sit hominis fili⁹: Aug⁹. ostendit in libro de fide ad Petrũ. Ille scz deus fact⁹ est naturaliter hominis fili⁹. qui est naturaliter filius vnigenit⁹ dei patris. Qr aũt non sit adoptiuus fili⁹. ⁊ tñ grã sit filius: ex subditis probat̃ testimonijs. Hiero. sup ep̃lam ad Ephesios ait. De xp̃o Jesu scriptũ est. quia semp cũ patre fuit. ⁊ nunq̃ eũ vt esset voluntas paterna p̃cessit. et ille q̃dem natura fili⁹ est. nos vero adoptione. Ille nunq̃ nõ fuit filius. nos anteq̃ essemus p̃destinati sumus. ⁊ tunc spũm adoptionis accepim⁹ q̃n credidimus filiũ dei. Hylari⁹ quoq̃ in li. iij. de tri. ait. Dñs dicens clarifica filium tuuz. nõ solo nomine ꝯtestatus est se esse filiũ dei. sed etiã ꝓprietate. Nos sumus filij dei. sed non talis hic filius. Hic eñ verus ⁊ ꝓprius est fili⁹ origine: nõ adoptione. veritate: nõ nũcupatione. natiuitate: nõ creatione. Aug⁹. etiaz sup Joh. ait. Nos sumus filij gratia nõ natura. vnigenitus aũt natura nõ grã. an hoc etiaz in ipso filio ad hoĩem referenduz est. Ita sane? Ambro. quoq̃ in. j. li. de tri. ait. Christus filius est nõ p adoptionem sed p naturam. p adoptionem nos filij dicimur: ille p veritatẽ nature est. Ex his euidẽter ostendit̃ q̃ christus nõ sit filius gratia adoptionis. Illa eñ gratia intelligit̃ cum Aug⁹. eum nõ esse grã filium asserit. gratia eñ sed non adoptionis immo vnionis filius dei est filius hominis et econuerso.

Rñsio.

Aug⁹. super Johannem.

Aug. de fide ad Petrum.

Hiero. super epistolam ad Ephes.

Hylarius contra nestorium. contra sabellin. contra arrium.

Aug⁹. sup Johãnez.

Ambros.

Vtrũ psona vel natura p̃destinata sit. f

Deinde si queritur vtrũ p̃destinatio illa quã cõmemorat ap̃lus sit de psona an de natura? Sane dici põt ⁊ psonam filij que semp fuit esse p̃destinatã ſm hoĩem assumptuz: vt ipsa. s. ens homo esset dei filius. ⁊ naturã humanã esse p̃destinataz vt verbo patris psonaliter vniret̃.

Jsta est distinctio .x. hui⁹ tertij librij. Jn qua magister postq̄ egit de ɔditionib⁹ ɔsequentib⁹ actu₃ vnionis quo ad naturā vnientez et vnitam. Agit de ɔditionibus eiusdē quo ad ꝑsonā in qua dicitu⁹ vnionem esse factā. Et tria facit. Primo .n. agit de ꝑsonalitate que ꝑtinet ad dignitatem nature. Secundo de adoptione que ꝑtinet ad dignitatem grē. Tertio de ꝑdestinatione que attinet dignitati glorie. Primaz vsq₃ ibi. Si vo querit. Secundū vsq₃ ibi. Deinde si querit. Tertium vsq₃ ad finē distinc. Jn speciali snīa magistri stat in tribus ꝓpositionib⁹. quaꝝ prima est hec. Quāuis xp̄us vt homo sit humane nature indiuidua substātia. idem tū fm q̄ homo nō est aliquis ꝑsona. Hanc insinuans mgr̄ querit. Utrum xp̄us fm q̄ homo ꝑsona sit. Et q̄ sit ꝑsona arguit sic. Nam xp̄s fm q̄ homo est aliq̄d. aut igit̄ est substātia aut aliud nō aliud. ḡ substantia. sed no substantia irrationalis. ergo rōnalis. cum ḡ omnis substantia rōnalis sit ꝑsona. q₂ fm Boetium. ꝑsona est rōnalis nature indiuidua substantia. sequit̄ xp̄m fm q̄ homo esse ꝑsonam. Jn ɔtrarium arguit sic. Si xp̄us fm q̄ homo esset ꝑsona: ipsa esset tertia ꝑsona in trinitate ꝛ nō alia. s₃ cū illa sit deus: sequit̄ christū fm q̄ homo esse deum. ɔsequens est falsum. igit̄ illud ex quo sequit̄ seu infert̄. sed hoc ē assumptū. ergo ꝛc̄. Et rn̄dens magister dicit nō esse ɔcedendum xp̄m fm q̄ homo esse ꝑsonam. quia dato q̄ sic. tunc verbum nō naturam. sed ꝑsonā assumpsisset. qđ est falsu₃. ideo christus fm q̄ homo nō est dicendus ꝑsona vel aliquis. nisi forte illa prepositio fm expsse denotaret vnitatez ꝑsone. ꝛ hoc patet in īfa vbi etiam ponit multiplicē acceptionē huius ꝑpositionis. Postea magister soluit argumentū factum in oppositū: dicens istam ɔsequentiam nō valere. christus est substantia rōnalis: ḡ est ꝑsona. quia ꝑsona dicit̄ quasi res ꝑ se sonans ꝛ nō alteri ɔiuncta. quod nō est veru₃ de natura humana in xp̄o. Ex alio etiam dicit ɔsequentia₃ illam nō valere. q₂ diffinitio ꝑsone in argumēto allegato nō conuenit diuinis ꝑsonis. licet alijs bene conueniat. ꝛ sic relinquit nō fore ɔcedendum q̄ xp̄us fm q̄ homo sit persona. Contra hoc iterum opponit sic. Christus fm q̄ homo est predestinatus vt sit filius dei. sed fm q̄ est filius dei est ꝑsona. igit̄ fm q̄ est homo est ꝑsona. Et rn̄dens magister dicit antecedens esse multiplex. q₂ ly fm cum reduplicatione pōt cadere. vel sup̄ ꝑdestinationē: et sic assumptū est vez. sed argumentū nō valet. vel potest cadere sup̄ filiationem. ꝛ sic argumentū est bonū sed assumptum est falsum. Secūda ꝓpositio est hec. Filius ꝟginis temporalis nō est dei filius adoptiu⁹ sed naturalis. Hāc magister ꝑtendens querit. Utru₃ christus fm q̄ homo sit filius adoptiuus. Et respondet christu₃ esse filium nō adoptione: sed natura. nō tū sic dicitur fili⁹ natura: sicut dicit̄ deus natura diuinitatis. filius vero naturaliter ꝓprietate natiuitatis. vel dicit̄ deus natura formaliter. ꝛ filius natura originaliter. Et q̄ non est filius adoptiuus patet. q₂ prius nō fuit non filius. ꝛ postea in filiū adoptatus: sicut homines in filios adoptant̄. sed semꝑ fuit fili⁹: ergo nō adoptiu⁹. Sed cōtra hoc arguit sic. Christ⁹ est filius dei natura: ꝛ filius virginis ꝑ generationē₃ cum igit̄ esse filium ꝑ grām sit esse filium adoptione: videt̄ certe q̄ fm q̄ homo sit filius adoptiu⁹. Et respondet q̄ licet sit filius virginis: simul ꝑ naturam ꝛ grām vnionis. et hoc tū nō potest dici filius adoptiuus. cum nō sit filius virginis ꝑ grām adoptionis. ꝛ hoc ꝓbando magister allegat sanctoꝝ autoritates. Tertia ꝓpositio est hec. Filius dei qui fm q̄ de⁹ est ꝑ nr̄a salute ꝛpaliter incarnatus. ꝛ fm q̄ homo eternaliter predestinatus. Hanc mgr̄ insinuans querit. Utru₃ natura vel ꝑsona in xp̄o fuit ꝑdestinata. Et respondendo dicit q̄ vtrūq₃. nam ꝑsona fuit ꝑdestinata. vt sc₃ ens homo fieret filius dei: ꝛ similiter natura vt vniret̄ verbo dei in vnitate ꝑsone. Et tm̄ de sententia huius distinctionis in speciali.

Utrum christus sit creatura siue creatus vel factus. a

Solet etiā queri vtrum debeat simpl'r dici atq₃ ɔcedi xp̄m esse factu₃ vel creatū vel creaturam. Ad qđ dici pōt. hoc simplicit̄ et absq₃ determinatione min⁹ congruenter dici. Et si q̄nq₃ breuitatis causa simpl'r denunciet̄. nunq̄₃ tū si [illegible] pl'r debet intelligi. quia vt Aug⁹. in .j. li. de tri. ait. Cum de xp̄o loq̄mur quid fm quid ꝛ ꝓpter quid dicat̄ prudens ꝛ diligēs: ac pi⁹ lector intelligere debet. Qui xp̄m vel dei filiū nō esse factū vel creaturam in p̄mo li. de tri. ostendit ita inq̄ens. Jn principio erat ꝟbum. ꝛ verbū caro factum est. et omnia ꝑ ipsum facta sunt. Nec₃ dicit oīa nisi que facta sunt .i. oēm creaturaz. Unn̄ liquide appa[r]et ipsum factū nō esse. ꝑ que₃ oīa facta sunt. et si fact⁹ nō est: creatura nō est. Si aūt creatura nō est. eiusdē cu₃ p̄re substātie est. Omnis eñ sub̄a que de⁹ nō est: creatura est ꝛ que creatura nō est: de⁹ est. Sed si fili⁹ non est eiusdē substātie cu⁹ pater. ḡ facta substātia est. ꝛ si facta sub̄a est: nō omnia ꝑ ipsu₃ facta sunt. At oīa ꝑ ipsu₃ facta sunt. facta ergo sub̄a non est. sed vna cū p̄re infecta sub̄a est. Jtem in eodem. Si vel filiū fecit pater que₃ nō fecit ipse fili⁹. nō omnia ꝑ filiū facta sunt. At oīa ꝑ filiu₃ facta sunt. Jpse ḡ factus nō ē: vt cu₃ patre faceret oīa que facta sunt. Jdē in libro .lxxxiij. questionū. Dicitur creatura quicquid fecit pater de⁹ ꝑ filiū. qui nō potest appellari creatura. q̄m ꝑ ip̄m facta sunt oīa. Amb. in .j. li. de tri. Probemus inq̄t creaturam nō esse dei filium. Audiuim⁹ eñ in euāgelio dn̄m mandasse discipulis. Predicate euangeliū vniuerse creature. Qui vniuersam creaturā dicit nullam excipit. ꝛ vbi sunt q̄ creatura₃ xp̄m appellant: Nam si creatura esset: sibi mādaret euāgeliū p̄dicari. ꝛ subiectus eēt vanitati. q₂ testāte ap̄lo. omnis creatura vanitati subiecta ē. Non ḡ christ⁹ creatura est sed creator. q̄ docente creature discipulis mandat officium.

Aug⁹.

Ambros⁹

De perfidia ꝛ pena Arrij. b

Arrij hec fuisse perfidia legit̄ vt xp̄m creaturā fateretur. Jdeo effusa sunt Arrij viscera atq₃ crepuit medi⁹

ꝓstrat⁹ in faciē· ea qbus xp̄m negauerat fe-
da ora pollut⁹· His aliisq; pluribus testimo-
niis instruimur nō debere fateri simplr̄ xp̄m
esse factū vel creaturā· ꝫ addita determina-
tione recte dici pōt· vt si dicat᷑ fact⁹ ſm carnē
vel ſm hoīez· vt factura humanitati: nō deo
attribuat᷑· Ut em̄ ait Amb· in· 3· li· de tri· Nō
deus factus ē· sed de⁹ dei filius natus est· po
stea vō ſm carnē homo fact⁹ ex Maria est·
Misit em̄ de⁹ filiū suū factum ex muliere· fa
ctum sub lege· Filiū inquit suū· s· nō vnū de
multis· cū dicit suū: generationis eterne ꝓ-
prietatez signauit· Postea factū ex muliere
asseruit· vt factura nō diuinitati ꝫ assumptio
ni corpis ascriberet᷑· Factuz ḡ ex muliere di
cit: ꝓpter carnis susceptionē· sub lege ꝓpter
obseruantiā legi· generatio generationi nō
p̄iudicat nec caro diuinitati· Deus em̄ eťn⁹
incarnationis sacr̄m suscepit· nō diuidu⁹ sed
vnus· ⁊ in vtroq; vnus· s· diuinitate ⁊ corpe·
Non em̄ alter ex p̄re· alter ex ꝟgine· ꝫ idem
aliter ex p̄re· aliter ex ꝟgine: q̄ factus est ſm
nr̄e susceptionez nature· nō ſm eťne subam
vite· quē legimus p̄mogenitū ⁊ vnigenitū·
Primogenituz: q2 nemo ante ipsum· Uni-
genitum: q2 nemo post ipsuz· Ex his euidē-
ter tradit᷑ qua intelligentia accipiendum sit
cū dicit᷑ xp̄s fact⁹· vel simplr̄ vel cū addimen
to: vt factura· s· vel creatura nō ad assumen
tem deū· sed ad assumptū hoīez referat᷑· In
deo em̄ creatura esse non pōt· vt Amb· ait· 3·
li· de tri· Nunqd dicto fact⁹ est xp̄s? Nunqd
mandato creat⁹ est xp̄us? Quō aūt creatu-
ra esse in deo pōt· Et em̄ de⁹ nature simplici
est nō ɔiūcte atq; cōposite· cui nihil accidat:
sed solū qḋ diuinū est in natura habeat sua·
Etsi ḡ xp̄us ſm hoīem dr̄ creatura· nō tamē
simplr̄ p̄dicandus est creatura· Nec ex eo ꝙ
xp̄us ſm hoīem dr̄ esse creatura pōt quis ꝓ-
gredi sic argumētando· Si ſm ꝙ homo xp̄s
est creatura· vel rōnalis vel non· vel que est
de⁹ vel nō· nitēs ꝑ hoc ꝓbare xp̄m esse aliqd
nō diuinū· q2 qḋ ipse est ſm hoīem ipse ē· Et
ideo si ſm hoīem est aliqua suba nō diuina:
est vtiq; aliquid nō diuinū· Sed ex tropicis
locutionib⁹ nō est recta argumentationis ꝓ
cessio· Illa aūt locutio tropica est qua xp̄s di
cit᷑ creatura· vel simplr̄ vel cū adiunctiōe·

Ista est distinctio· xi· tertij libri· In qua mgr̄ postq̄ egit de ɔditionibus ɔsequentibus ex actu vnionis ad dignitatem ꝑsone ꝑtinentibus. agit de cōditionibus ad defectum spectantib⁹. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit xp̄m nō debere dici creaturaz simpliciter ⁊ absolute. Secundo ostendit ꝙ pōt dici creatura cū certa tn̄ determinatione. Tertio aūt excludit obiectionem que posset fieri in ɔtrarium. Primum vsq; ibi. His aliisq;. Secundū vsq; ibi. Et sic xp̄us. Tertium vsq; ad finem distinctionis. In speciali sniam magistri stat in tribus ꝓpositionibus. quarum prima est hec. Licet ꝑsona verbi sit hypostatice in humana natura. absolute tn̄ loquendo xp̄us nō est creatura. Hanc magister insinuans querit. vtrum sit ɔcedendum ꝙ xp̄us debeat dici fact⁹ vel creatus vł creatura. Ad quā questionem respondendo dicit. ꝙ nullo mō simpliciter debeat dici ꝙ sit fact⁹ vel creatus vel creatura. qḋ diuersis sanctoꝝ auctꝛib⁹ ꝓbat in lr̄a. quoꝝ quidem dicūt. Ex quo ꝑ ipsum facta sūt omnia: nō potest dici factus. ⁊ ꝑ ɔsequens nec creatura. Alij vero dicunt. Si ipse fuisset creatura: mandatum sibi fuisset euangeliū p̄dicare: cum in euangelio dicat᷑. Predicate euāgelium omni creature. Alij vero asserunt: Si esset creatura esset subiectus vanitati. cum aplūs dicat omnē creaturā vanitati esse subiectam. que omnia absurda sunt. ⁊ per ɔn̄s simplicit᷑ loquendo xp̄us nō est creatura. Secūda ꝓpositio ē hec. Quis simplr̄ loquendo nō sit ɔcedenduz. xp̄s est factus vel creatura. potest tn̄ hec ꝓpositio ɔcedi cum determinatione sumpta. s. dicendo sic. xp̄us ſm naturam assumptā est creatura. vel xp̄s ſm ꝙ homo incepit esse. Qḋ ꝓbat diuersis sanctoꝝ autori. Tertia ꝓpositio est hec. Quis sit ɔcedendum ꝙ xp̄us ſm humanam naturā sit factus vel creatura. ex hoc inferri nō debet ꝙ sit creatus simplr̄: cum ibi argueretur a locutione in tropi figura. Hec ꝓpositio patet ꝑ hoc ꝙ arguit᷑ sic. Christus ſm ꝙ homo est creatura. igit᷑ xp̄us est creatura. q2 arguit᷑ a ꝓpositione seu locutione que est in figura tropi. vbi videlicet illud qḋ est partis attribuit᷑ toti. qualis modus arguendi nō valet. Et tm̄ in speciali.

An homo ille semꝑ fuerit vel cepit esse· a

Post predicta

querit᷑· vtrum hō ille cepit esse
vł semꝑ fuerit· sicut simpliciter
enunciam⁹ xp̄m vel dei filiū sꝑ
fuisse· nec cepisse· De hoc Aug⁹· ita inqt sup
Joh· Habuit aliqn̄ dei filius qḋ nondum ha
buit idem ipse homo dei filius· q2 nōdū erat
homo· Item idem in eodem· Priusq; mun-
dus esset nec nos eramus· nec ip̄e mediator
dei ⁊ hominū homo xp̄s Jesus· Idem super
ps· Christus noster ⁊ si forte homo recēs est
tn̄ est eternus deus· Alibi vero legit᷑ ꝙ puer
ille creauit stellas· Et christ⁹ dicit se esse p̄n-
cipium: ⁊ esse ante Abraam· His ḡ aliisq; au
toritatibus in nullo resultantes dicimus ho
minem illum inq̄ntum hō est cepisse· inq̄ntuz
ꝟbum est semꝑ fuisse· Hic em̄ absq; distincti-
one nō est referenda responsio· Nam ⁊ ipse
Aug⁹· hmōi vtit᷑ distinctione in pluribus lo-
cis: dicens ꝑ xp̄m oīa esse facta inq̄ntuz ꝟbū ē
Scḋm illud vero ꝙ homo est· ipsum esse fa-
ctum ⁊ glorificatū· Si ḡ ad ꝑsonaz respicias
ɔsitenter dic hoīem illum semꝑ fuisse· Si ꝟo
ad naturam hoīs: ɔcede eum cepisse·

Si deus aliuz hoīem assumere potuit vel
aliunde q̄ de genere Ade·

Ambros⁹ · Ambros⁹ · DI· XII · Aug⁹· sup Johannē · Aug⁹· super psal·

Solet etiam queri

utrum alium hoiem vel aliunde q̄ de genere illius Adaz deus assumere potuerit? Ad qd̄ sane dici potest ipsum aliā aīam ꝛ aliā carnem potuisse assumere. q: gratia tm̄ assumpta est anima illa ꝛ caro a verbo dei. Un̄ ait Aug°. In rebus ꝑ tempus ortis illa summa gr̄a est. q̄ homo in unitate ꝑsone coniunctus est deo. Potuit ḡ deus aliaz aīam ꝛ aliā carnem sumere. ꝛ carnē utiq̄ aliunde q̄ de genere Adam. Un̄ Aug°. in li. xiij. de tri. Potuit itaq̄ deus hoiem aliū de suscipe: in quo esset mediator dei ꝛ hominuz. nō de genere illius Adam q̄ peccato suo obligauit genus humanū. sicut ipsum quem ꝑmo creauit. nō de genere alicuius creauit. Poterat ḡ vl' sic vel alio q̄ vellet modo creare vnū aliunde quo vinceret victor ꝑoris. Sed melius iudicauit ꝛ de ipso qd̄ victum fuerat genere assumere hoiem ꝑ quē hominis vinceret inimicum. ꝛ tm̄ ex virgine cuius ꝯceptum spūs nō caro: fides nō libido ꝑuenit nec interfuit carnis ꝯcupiscentia qua ceteri ꝯcipiunt qui originale trahunt peccatuz. sed credendo non ꝯcumbendo facta est fecundata virginitas. Ex his aperte ostendit ꝛ alium ꝛ aliunde hominem deum assumere potuisse.

Marginalia: Rn̄sio. Aug°. Agu°.

Si homo ille potuit peccare vel non esse deus. c

Ideo non inmerito

querit. utruz homo ille potuerit peccare vl' nō esse deus. Si eīm potuit peccare: ꝛ potuit damnari. Si potuit damnari: potuit nō esse deus. ḡ si potuit peccare: potuit nō esse deus q: esse deū ꝛ posse velle iniq̄tatem simul esse nequeūt. Hic distinctione opus est. utrū de ꝑsona an de natura agit. Si eīm de ꝑsona agitur manifestuz est q: peccare nō potuit. nec deus nō esse potuit. Si vō de natura: discutiendum est utrū agat de ea ut verbo vnita an de ea tanq̄ nō vnita verbo ꝛ tm̄ enti. i. an de ea s̄m q̄ fuit vnita verbo. an de ea s̄m q̄ esse potuit ꝛ nō vnita verbo. Non est eīm ambiguum aīam illam entē vnitam verbo peccare nō posse. ꝛ est sine ambiguitate verum eandē si esset ꝛ nō vnita vbo: posse peccare.

Quorundam opinio q̄ potuerit etiā vnita deo peccare. d

Quidam tm̄ proba-

re conant etiam eam vnitā verbo posse peccare. q: liberum arbitriū habet. ꝛ ita potest flecti in utranq̄ ꝑtem. qd̄ friuolum est. cum ꝛ angeli liberū arbitriū habeant. ꝛ tm̄ gratia adeo sunt confirmati ut peccare nequeant. Quāto magis ḡ ille homo cui spūs est datus sine mensura. Inducunt quoq̄ autoritatez ad ꝓbandum idem. Scriptum est eīm in lib. Sap. Qui potuit transgredi ꝛ nō est transgressus. facere maluz ꝛ nō fecit. Sz hoc accipiendum est s̄m membra. vel partim de capite. ꝑtim de membris. De capite. nō ē trāsgressus. ꝛ non fecit maluz. De membris. potuit transgredi: ꝛ facere malum.

Marginalia: Autoritate videt ad idē

Si deus potuerit assumere hominem in sexu muliebri. e

Solet etiam queri

q̄uis curiose a nōnullis: si deus humanā naturam potuit assumere s̄m muliebrem sexū. Quidam arbitrant eum potuisse assumere hominem in feminco sexu ut assumpsit in virili. Sed oportunius atq̄ cōuenientius factum est: ut de femina nasceret ꝛ viruz assumeret. ut ita utriusq̄ sexus liberatio ostenderet. Unde Aug°. in li. lxxxiij. questionuz. Hominis liberatio in utroq̄ sexu debuit apparere. ergo quia virum oportebat suscipere: qui sexus honorabilior ē. consequēs erat ꝛ feminei sexus liberatio. Hic apparet quia ille vir de femina natus est. Sapientia ergo dei que dicit vnigenit° filius homine suscepto in utero ꝛ de utero virginis liberationē hominis indicauit.

Ista est distinctio. xij. huius tertij libri. In q̄ magister post q̄ inquisiuit an xp̄us debeat dici creatura: inquirit an in ipso fuerunt defectus quos natura habet sibi cōmuniter annexos. Et tria facit. Nam primo inquirit an assumpsit defectus omnem naturā creatam cōmuniter sequētes. Secundo an assumpserit defectus naturā humanam ꝯsequentes spacialit. Tertio an naturam assumere in sexu muliebri potuerit. Primum facit usq̄ ibi. Solet etiam queri. Secundum usq̄ ibi. Solet etiam queri q̄uis. Tertium usq̄ ad finem distinctionis. In speciali sententia magistri stat in tribus ꝓpositionibus. quaruz prima est hec. Q̄uis ꝯcedendum sit christum s̄m hominem tꝑaliter incepisse. tenendū est tm̄ ip̄m s̄m vbuz eternaliter fuisse. Hanc mgr̄ ponens querit. utrum scz iste hō. s. christus initium habuit: ꝛ semꝑ fuit. sicut filiuz dei dicimus semꝑ fuisse. Et q̄ esse incepit arguit sic. Christus esse acquisiuit qd̄ aliq̄n non habuit. q: non semꝑ homo fuit. igit esse incepit. In oppositum arguit sic. De christo puero in scriptura legit. q̄ man° eius creauerunt stellas. qd̄ quia in principio mundi fuit. agitur christus fuit ante mundum. ꝛ ꝑ ꝯsequens non incepit esse. Un̄ ad questionez istam rn̄dens per distinctionem dicit. q̄ si questio querit de ꝑsona. tūc fuit ab eterno. Si vero querit de natura hūana: tūc initium habuit. Secūda ꝓpositio est hec. Aliunde

ꝙ de materia Ade xp̄s potuit carnē assumere: q̄uis peccando non potuit se polluere. Hanc mgr̄ ponens querit. vtrum verbū potuit alium hoīem ꝙ assūpsit assumere. qui vicȝ nō fuisset de primi hominis genere. Et rn̄det ꝙ sic. q2 sicut primum hoīem de terra ⁊ nō alterius hominis genere formauit. licet nouo mō potuisset hoīem formasse ⁊ assumpsisse. cōgruum tn̄ erat vt de genere Ade assumeret homo. vt ꝑ eundeȝ ꝑ quem homo fuit victus: diabolus victor vinceret. Postea querit an iste homo. s. xp̄us potuit peccare. Et arguit ꝙ non. q2 si peccare potuisset: damnari potuisset. ⁊ sic nō fuisset deus. Respondendo dicit ꝙ ꝑsona christi peccare nō potuit. nec natura humana. nec anima si ꝯsiderent ꝓut sunt verbo vnita. Si aūt cōsiderent ꝓut si essent vel esse possent nō vnita verbo sed sepata ab eo: potuit vel posset peccare. S3 cōtra illud obiicit dupliciter. Primo sic. Natura humana verbo vnita habuit liberū arbitrium ideo potuit peccare. Ubi respondendū est: ꝙ nō omnes habentes liberum arbitrium possunt peccare. q2 angeli beati habent liberū arbitrium. ⁊ tn̄ non possunt peccare. ⁊ multo minus ipse xp̄us. Un̄ patet argumentum nō valere. Secūdo obiicit ꝑ autoritateȝ scripture que dicit virum beatū qui potuit transgredi ⁊ non est trāsgressus. Et rn̄dendo dicit ꝙ illa autoritas tota intelligenda est de membris xp̄i. ⁊ nō de capite. s. xp̄o. vel partim de membris xp̄i ⁊ ꝑtim de xp̄o. vt videlicet ly potuit transgredi intelligat̄ dictum de mēbris ⁊ ly nō transgressus de xp̄o. Tertia ꝓpositio est hec. Quis sit ꝯcedendum ꝙ xp̄us potuit assumere sexum femineū. est tn̄ tenendum ꝙ sexum virilem assumere de femina est magis ꝯgruum. Hanc magister insinuans querit. vtrum deus potuit assumere sexum muliebrem. Rn̄dendo aūt dicit ꝙ sic. sed fuit magis cōueniens ⁊ congruuȝ. vt assumeret naturam in sexu virili ex femina. vt ꝑ hoc ostēderet vtriusq3 liberationem ꝑ xp̄m esse fiendam. qd̄ confirmat autoritate btī Aug⁹. Et tn̄ in speciali.

Si christus ſm naturam hominis in sapientia ⁊ gr̄a ꝓficere potuit vel ꝓfecit. a

DI. XIII

Preterea sciē-

dum est. christum ſm hominem ab ipsa ꝯceptione gr̄e plenitudinē recepisse. cui spūs dat⁹ ē: nō ad mēsurā ⁊ ī quo plenitudo diuinitatis corꝑaliter habitat. Ita xp̄o habitat vt ait Aug⁹. ad dardanuȝ. ꝙ omni gratia plen⁹ est. Non ita habitat in sanctis vt in nostro corꝑe inest sensus singulis mēbris. sed nō q̄tum in capite. Ibi eñ et visus est. ⁊ auditus. ⁊ olfactus ⁊ gustus. et tactus. In ceteris aūt solus est tactus. Ita in xp̄o habitat omnis plenitudo diuinitatis q2 ille est caput ī quo sunt omnes sensus. in sanctis vero quasi solus tactus est. quib⁹ datus est spūs ad mensuram cū de illius plenitudine acceperunt. Acceperunt aūt de illius plenitudine nō ſm essentiam sed ſm silitudinē. quia nunq̄ illam eandē essentialit̄. sed similem acceperunt gr̄am. Puer ḡ ille plen⁹ sapientia ⁊ gratia fuit ab ipsa cōceptione. Un̄ Hiere. recte dicit. Nouum faciet dn̄s sup terram. mulier circūdabit virū. q2 in vtero virginis ꝑfectus vir extitit. nō solum ꝓpter animam ⁊ carnem. sed etiā ꝓpter sapiam ⁊ gratiam qua plenus erat.

Margin: Quō dr̄ plenitudo diuinitatis habitare in xp̄o

Margin: Quō intelligat̄ de plenitudine ei⁹ accepimus.

Autoritatē ponit que videt̄ obuiare. b

Huic aūt sententie

videt̄ obuiare: qd̄ in luce euangelio legitur. Jesus ꝓficiebat sapientia ⁊ etate et gr̄a apd̄ deum ⁊ hoīes. Si eñ ꝓficiebat sapientia et gratia. nō videt̄ a ꝯceptione habuisse plenitudinem gratie sine mensura. Ad qd̄ sane dici potest ipsum ſm hoīem tantā a ꝯceptione accepisse sapientie ⁊ gratie plenitudineȝ vt deus ei plen⁹ cōferre nō potuerit. ⁊ tn̄ vere dicit̄ ꝓfecisse sapientia ⁊ gratia nō quidē in se. sed in alijs qui de eius sapientia ⁊ gr̄a ꝓficiebant. dum eis sapientie ⁊ gr̄e munera ſm ꝓcessum etatis magis ac magis patefaciebat. Un̄ Grego. in quadam omel. ait. Juxta hominis naturam ꝓficiebat sapia. nō ꝙ ipse sapientior esset ex tp̄e. quia p̄ma cōceptionis hora spiritu sapīe plen⁹ ꝑmanebat. sed eandem qua plenus erat sapiam ceteris ex tp̄e paulatim demonstrabat. Juxta hominis naturam ꝓficiebat etate de infantia ad iuuentuteȝ. Juxta hominis natura ꝓficiebat gr̄a. nō ipse qd̄ non habebat ꝑ accessum tp̄is accipiendo sed pandendo donum gr̄e quod habebat. Apud deum et hoīes ꝓficiebat. quia q̄tum ꝓficiente etate patefaciebat hoībus dona gratie que sibi inerant ⁊ sapientie. tn̄ eos ad laudem dei excitabat. ⁊ sic deo patri ad laudem dei. ⁊ hominib⁹ ad salutem ꝓficiebat. In alijs ḡ non in se ꝓficiebat sapiētia ⁊ gratia. Un̄ in eodem euangelio. puer ille sapientia plenus ⁊ gratia ꝑhibet̄. Si ergo dicitur ꝓfecisse sapia et gratia vt aliquis rector ecclesiasticus dr̄ ꝓficere in cura sibi tradita. cum ꝑ eius industriam alij ꝓficiunt.

Margin: Determinatio auctoris.

Margin: Gregori⁹

Predictis videtur aduersari qd̄ Ambrosius ait. c

Alibi tamē scriptū

reperit̄ ꝙ ſm sensum hominis ꝓfecerit sicut etate hominis ꝓfecit. Ait eñ Ambro. in lib. ij. de spū sancto sic. Deus ꝑfectionem nature suscepit humane. Suscepit sensum hominis. sed nō sensu carnis fuit inflatus. Sensu hoīs animā dixit ꝯturbataȝ. sensu hoīs esuriuit ⁊ rogauit. sensu hominis profecit sicut scriptum est. Jesus ꝓficiebat etate. ⁊ sapientia ⁊ gratia. Quō ꝓficiebat sapīa dei? Profectus etatis. et ꝓfectus sapīe. non diuine ſ

Margin: Ambros⁹

humane nature est. Ideo etatem cōmemorauit: vt ſm hominē crederes dictū. Etas enī non diuinitatis ſed corporis est. Ergo si proficiebat etate hominis proficiebat sapiētia hominis. Sensus aūt profecit. quia sensus ideo sapientia. Quis sensus proficiebat? Si humanus ergo susceptus est ipse. Si diuin⁹. ergo mutabilis per profectū. Qd enī proficit mutatur in melius. sed qd diuinū est nō mutatur. Qd ergo mutatur: nō est diuinū. Sensus ergo proficiebat human⁹. Sensūm ergo suscepit humanum. Nec poterat confortari virt⁹ dei. nec crescere deus nec altitudo sapientie dei impleri. Que ergo implebatur nō erat dei sed nostra sapiētia. Nam quō implebatur. qui vt omnia impleret descendit. Per quē aūt sensum dixit Esa. q patrem nesciebat puer aut matrem. Scriptum est enī. Priusqz sciat puer patrē aut matrem accipiet spolia samarie. Sapiētiam enī dei futura et occulta nō fallunt. Expers aūt agnitionis infantia. pro humanā vtiqz imprudentiam qd adhuc nō didicit ignorat. Sed verendū est inqz ne si duos principales sensus aut geminam sapiam xpo tribuimus. xpm diuidamus. Nunqd cum et diuinitatem eius et carnē adoramus: christum diuidimus? Nunquid cū in eo imaginem dei crucemqz veneramur. diuidim⁹ eum? Apls certe qui de eo dixit. Qm̄ et si crucifixus est ex infirmitate nr̄a viuit tm̄ ex virtute dei. Ipse dixit qz nō diuisus est xp̄us. Nunqd etiā cū dicimus. qz aīam rōnalem et intellectus nr̄i suscepit capacem: diuidim⁹ eum. Non enī ipse deus vbum pro aīa rōnali et intellectus capaci in carne sua fuit. sed aīam rōnalem et intellectus capacem. et ipsam humanā et eiusdem substantie. cui⁹ nostre sunt aīe et carnem nostre silem eiusdēqz cui⁹ caro est nostre subē suscipiens perfectus etiā homo fuit.

De duobus sensibus xp̄i scz gemina sapientia.

De intelligentia premissoꝝ verboꝝ. d

Hec verba ambrosij

pia diligentia inspicienda sunt que ex parte hominis ignorantiā instruūt et illuminānt. ex parte errandi fomitē male intellecta ministrant. His etenī euidenter tradit duos in xpo esse principales sensus siue geminam sapiam. Neqz ideo vnitas et singularitas psone diuiditur. Sed iuxta duas naturas. duas habet sapientias. vnā nō creatā sed genitā. que ipse est. alteram nō genitā sed creatā. et pro grām ei collatā. Nam Esaias de eo protestatur. Requiescet sup eum spūs sapie et intellect⁹ etc. Spiritu ergo sapientie et intellectus. i. sapia et intelligentia pro spūm sanctum gratis data. christ⁹ erat sapiens ſm aīam. Scd̄m deum vō sapiens erat sapia eterna que deus est. Et sicut inqztum deus est. bon⁹ est bonitate naturali que ipse est. et iustus iusticia naturali que ipse est. ita sapiens sapia naturali que ipse est. Anima vō eius sicut bona est et iusta bonitate vel iusticia grat[is] data. que ipse vel ipsa nō est. ita est sapiens sapia gratis data. que ipsa non est. Et licet gemina in xpo sit sapia vna tm̄ eademqz psona est. que inqztum deus est. et inqztum natura diuina est. sapiens est sapientia ingenita. s. sapientia eterna que est pr̄ et sapia que nō est ingenita que cōmunis est tribus psonis. non tm̄ gemina sapia. quia nō est alia et alia sapiētia sapie ingenita. que tm̄ filius est. et sapia que cōmuniter pater est. et filius et spūssanctus. Inqztum vō eadem psona est homo. i. ſm hoiem acceptū. vel inqztū est subsistens ex aīa et carne sapiēs est sapia gratuita. Sapiens ergo est humano sensu et diuino.

De gemina xp̄i sapientia genita et creata.

Quō intelligendum sit illud sensus proficiebat humanus. e

Sed ex qua cā illi⁹

dicti intelligentia. s. sensus proficiebat humanus: assumenda est. Aperte enī videtur Ambrosius innuere q ſm humanū sensum xp̄s profecerit. et q infantia eius expers cognitionis fuerit. et patrem et matrem ignorauerit. qd nec ecclesia recipit nec premisse autoritates patiuntur sic intelligi. Sed ita sane potest accipi vt qztum ad visum hominum et sui sensus ostensionem xp̄us profecisse dicatur. Proficiebat ergo humanus sensus in eo ſm ostensionem et aliorum hominum opinionē. Ita etiam patrē et matrē dicitur ignorasse in infantia. quia ita se habebat et gerebat ac si agnitionis expers esset.

Ista est distinctio. xiij. huius tertij libri. In qua magister postqz egit de conditionibus consequentibus ex actu vnionis. Incipit tractare de donis nature assumpte in ipso actu vnionis collatis. Et tria facit. Nam primo ostendit plenitudinē pfectionis xp̄i qztum ad grām affectus et sciam intellectus. Secundo obijcit in contrarium pro autoritatē canonis et soluit Tertio replicat pro autoritates sanctoꝝ quas exponit Primum vsqz ibi. Huic aūt sententie. Secūdū vsqz ibi. Alibi tm̄ scriptum. Tertium vsqz ad finem distinctionis. In speciali sententia magri stat in tribus propositionibus. quaꝝ prima est hec. Ab hora sue conceptionis fuit in xp̄o gratie et sciētie plenitudo. Hāc magister insinuans proponit. q xp̄o fuit datus spūs nō ad mensuram. vt dicitur Joh. iij. Et apl̄s ad colloseñ. ij. dicit plenitudinem diuinitatis corpaliter habitasse in christo. Et subdit q qztuis alij sancti dicant

etiam fuisse pleni grā seu pfecti in scientia secus tñ in christo τ de eis. Qd ostendit p simile. Nam sicut in capite humani corpis sunt omnes sensus. In ceteris autē membris τ solum sensus tactus. sic in xpo est plenitudo gratie sicut in omniū capite. In alijs vo sanctis est grā sicut sensus tactus in membris sub capite qz de plenitudine xpi omnes qd habent receperunt. nō tñ illam grāz essentialiter que in xpo est sed qdam modo similem. Secūda ppositio est hec. Christus pfecisse sapientia nō dicit nisi solum sctum ad exteriorem effectus sapie ostensionem. Hanc mgr ponens obijcit contra pdicta sic dicēs: Si xpus ab initio sue conceptionis tantā habuit donoꝝ plenitudinem scientie τ gratie. quō tunc verum est q pficiebat scientia etate τ grā. vt dicit scriptura. Et rndet q xps ab initio sue conceptionis tantā habuit donoꝝ plenitudinez q amplius recipe capax nō fuit. Scriptura tamen q ipsum sapiētia etate τ gratia pfecisse asserit. nō vult dicere q sapientia τ gratia sm tpis pcessum sunt aucte in christo. sed dicere intendit q sicut xpus tpalit in etate pficiebat. ita dicta dona in initio sue conceptionis sibi collata ad salutem hominū ostendebat. vnde patet q pficiebat alijs τ nō sibi. sicut rector ecclesiasticus dicit pficere in cura sibi tradita alijs pficientibus p ipsum. Tertia ppositio est hec. Scdm duplicem quā xpus habuit sciam nō pfecit nisi solū sm hominū opinionem seu exteriorem apparentiam Hanc mgr insinuans abijcit cōtra predicta cuiusmodi fuit q xpus in hmōi donis nō pfecit. τ p auctem Ambro. di. in christo fuisse duplicem sensum seu sapientiam. s. creatam τ increatā. τ q xpus sapia creata seu sensu hominis pfecit sicut etatis incrementū sumpsit. hoc pbat etiam p hoc qd in Esa. dicit. Et puer anteq nosceret patrem vel matrem accepit spolia samarie. Sed magister rndendo dicit q autoritas beati Ambro. qua dicit xpm pfecisse sensu hominis non est aliter intelligenda. quā q pfecerit sm opinionez τ q dicit patrem τ matrem ignorasse. dicit non aliter esse intelligēdū nisi q similitudinarie ad modū ignorantis se habuit τ sic non pfecit nisi sm exteriorē apparentiam. Et tñ in speciali.

Si anima christi habuerit sapiam parem cum deo. τ si omnia scit que deus. a

DI. XIIII

b

Hic queri op9

est cum anima christi esset sapiens sapientia gratuita. vtrū habuerit sapiaz equalem deo siue omnium rerū scientiaz habuerit vel habeat id est vtrum omnia sciat que deus scit? Quibusdam placet q nec parem cū deo habeat sciam nec omnia sciat que deus. qz in nullo creatura equat creatori. Cū g aia illa creatura sit. in nullo equat creatori. ergo nec in sapientia. Non g habet equalem cū deo sapiētiam nec scit omnia que deus. Itez si anima illa equalem habet cum deo sapiam. non ergo deus in omni bono maiorē habet sufficientiam q eius creatura. Inducūt etiam autoritates ad idem pbandum. Ait enī ppheta ex psona hominis assumpti. Mirabilis facta est scientia tua ex me τ nō potero ad eaz.

Opinio quorundam.

Rōnes inducunt.

Cassio.

Qd exponēs Cassiodorus ait. Veritas humane cōditionis ostendit. qz assumptus homo diuine substantie non pōt equari vel in scientia vel in alio. Aplus etiam ait. Nemo nouit que sunt dei nisi spūs dei. q solus scrutat omnia etiam pfunda dei. His alijsq pluribus rōnibus τ autoritatibus nituntur qui animā xpi asserunt nec parem cū deo habere sciam. nec omnia scire que deus scit. quia si omnia scit que deus. Scit g creare mūduz scit etiam creare seipsam.

Responsio questionis diffinitiuam continens sententiam. b

Quib9 responden-

tes dicimus animā christi p sapientiā gratis datam in verbo dei cui vnita est. qd etiam pfecte intelligit omnia scire que de9 scit. sz nō omnia posse que potest deus. nec ita clare τ perspicue oīa capit vt deus. τ ideo nō equat creatori suo i scientia. Et si omnia sciat que τ ipse. nec est eius sapia equalis sapiētie dei. quia si illa multo est dignior. digniusq τ perfectius omnia capit q illius anime sapia. ergo τ in scientia maiorē habet sufficientiā de9 q anima illa que dignior est omni creatura. Illud vero apostoli qd inducunt. Nemo nouit que dei sunt nisi spūs dei qui solus scrutatur omnia p nobis facit. Mox enī addidit aplus. nos aūt spūm dei habem9. vt per spiritum dei quē habebat pfunda se scire ostenderet. Sed anima illa p omnib9 spūm dei habuit cui spūs nō est datus ad mensurā. vt ait Johēs euāgelista. Dona ergo spūssancti sine mensura habuit. ergo τ sapiam. Omnia ergo sciuit anima illa. Si enī quedam sciuit. quedam nō. non sine mensurā sciam habuit sz sine mēsura sciaz habuit. Scit g oīa. Fulgētius etiā in smone quodā multa inducit qb9 asserit animā illā rerū oīm scientiaz habere vtens autoritate apostoli dicentis. In quo sunt omnes thesauri sapientie τ scientie absconditi. Qd etiam ratione potest pbari sic Nihil scit aliquis qd ei9 anima ignorat. Sed xpus sm omnium cōcessionem oīa scit. g aīa eius omnia scit. Ad id vo qd dicunt si omnia scit. g scit creare mundum vel seipsam. Respondemus q sciam habet mundū creandi sed nō potentiam τ creandi sīam et scit quō deus seipsum creauit. habet g sciam sui create. sed nō sui creande. quia nō est creanda sed creata.

Fulgenti9.

Quare deus nō dedit ei potentiam oīm vt scientiam. c

Si vero queritur

quare deus nõ dederit ei potentiã faciendi omnia vt sciam: Rñdeo pōt. qz naturaliter capax est scientie. et ideo id ꝯgrue ei datũ est sine mensura. cuius ipsa naturalr capax est. Nõ est aũt ei datũ posse omnia facere q̃ de9 facit. ne oĩpotens et ꝑ hoc deus putaret. Verũtñ forte nec potentiã faciendi oĩa ei de9 ꝓstare potuit. et si potentiã faciendi aliqua q̃ non facere potest. Scit ḡ anima xp̄i oĩa que deus scit in verbo dei. qḋ liquidius et ꝑsenti9 omni creatura ꝯtemplat vt ei vnita. in quo etiã angeli. et que dei sunt: et que futura sunt cognoscunt.

Quõ intelligenda sint quedã verba ambrosij sup Lucam. d

Sz si illa anima nõ

habet tantã potentiam. quantã et deus. nec homo assumpt9 tantã potentiã quantam et deus. quõ ergo intelligit illud Ambrosij sup Lucam vbi angelus de nascituro filio virginis ait. hic erit magn9. et filius altissimi vocabitur. Nõ ideo inq̃t erit magn9. q an partuz virginis magnus nõ fuerit. sed qz potentiaz quaz dei filius naturalr habet homo erat ex tp̄e accepturus. vt vna sit ꝑsona homo et de9 Ecce aperte dicit. q homo erat accepturus ex tp̄e potentiã quã dei filius habuit naturaliter. Sed si homo accepturus erat illaz potentiã. ergo vel ꝑsona. vel natura hoīs. Sz ꝑsona nõ: qz semꝑ habuit et habet. ḡ natura. Si natura: ḡ anima. Nam de carne cõstat q accipe nõ posset. Ad qḋ dicim9 illud esse accipiendum de ꝑsona sed nõ inq̃ntum est dei. imo inq̃ntum est ꝑsona hoīs. Vna est eñ ꝑsona dei et hominis. et filij dei. et filij hoīs. Que inq̃ntum dei ꝑsona est. semꝑ et naturalr omnipotentiã habuit. sed inq̃ntuz est hoīs: non semꝑ fuit. Illa ḡ ꝑsona que semꝑ fuerat dei. futura erat hominis ꝑsona. et ſm hoc q futura erat hoīs ꝑsona: accepturа erat ex tp̄e potentiam quã naturalr est semꝑ habuerat inq̃ntum dei ꝑsona. Scd̃m hanc distinctionem illud et similia sane ꝑñt accipi. Que distictio in pluribus questionũ articulis ẽ necessaria aduersus quorundã ꝑplexam verbositatez. Sed cuz de rebus ꝯstat. in verbis frustra habetur controuersia.

Ista est distinctio. xiiij. huius tertij libri. In qua magister postq̃ egit de plenitudine ꝑfectionis christi q̃ntum ad grãm et scientiam. compat ꝑfectionem inq̃tum est hominis ad diuinam. Et tria facit. Nam primo inquirit an christi anima sciat omnia que scit deus. Secũdo quare aĩa christi nõ habeat oĩpotentiã sicut habet omnis sciam. Tertio excludit quãdam obiectionẽ in ꝯtrarium factã. Primũ facit vsq ibi. Si vero querit. Secũdũ vsq ibi. Sed si anima illa. Tertium vsq ad finem distinctionis. In speciali sententia mgr̄i stat in tribus ꝓpositionibus. quarũ prima est hec. Licet pater dedit xp̄o ſm aĩam omnez sciam eisdem tñ cõmunicare nõ potuit omnipotentiã Hanc mgr̄ ponens querit. Utrum anima xp̄i habeat sciam seu potentiam equalem deo. et vtruz anima xp̄i scit omnia que scit deus. Et respondendo dicit q ſm quorundam opinionẽ anima xp̄i non habet equalem sapiam cũ deo nec scit omnia que scit deus. eo q aĩa christi sit creatura. et nulla creatura sit equalis deo. vel possit equari deo. Et cõfirmat hoc aucte Cassiodori qua dicit. q si anima xp̄i sciret oĩa que scit deus sequeret q sciret seipsam imo totum mundũ creare. cum hoc sciat deus. sed hoc est absurdũ. ergo et quo sequit. Postea ponit mgr̄ opinionem ꝓpriã dicẽs. animam christi ꝑ sapiam sibi gratis collatam in xp̄o cui vnita est scire omnia que scit verbum. i. deus. Et subdit q q̃uis sciat omnia que deus scit. non tñ pōt omnia que deus potest. Ex ista tñ omniũ scientia anima christi nõ equat scire dei. quia anima xp̄i non ita clare scit omnia sicut deus. Et etiam licet equat scientie dei quo ad numerum scitorũ. non tñ equat sibi in modo sciendi. Nõ aũt aplus dicit. nemo nouit que sunt dei nisi spũs dei. istis dictis nõ obstat. imo arguit ꝓpositũ. qz intelligit de spiritu q̃ datus est xp̄o nõ ad mensuram. Etiam mgr̄ ꝓbat ꝓpositum suum tali rõne. Nullus aliquid scit qḋ anima eius ignorat sed xp̄us ſm oẽs doctores scit omnia. igit eius anima scit omnia. Ad argumentũ oppo site oppositiõis quo dicit q si anima xp̄i sciret oĩa. sciret creare mundum et seipsam. Respondet etẽm. q anima xp̄i habet scientiam creandi. sed nõ potentiã. quia scit quomodo mundus est creat9 et se esse creatã et nõ creandam Secũda ꝓpositio ẽ hec. Concedimus catholice xp̄i animã non habuisse oĩpotentiam. Hec ꝓpositio ẽ secunda pars ꝓpositionis ꝑmisse quam mgr̄ insinuãs querit. Cur anima xp̄i non habet potentiã omnia faciendi sicut potentiã omnia cognoscẽdi. Et rñdet q hoc est ideo. qz fuit naturaliter capax oĩs scĩe. nõ tñ omnis potentie. Tertia ꝓpositio ẽ hec. Magister ꝯcedit q dei filius ſm q homo oĩpotentiã q̃nq accepit. Hanc mgr̄ insinuat aucte Ambrosij dicentis sup illo verbo Lu. i. Hic erit magn9 et filius altissimi vocabit. dicit magnus erit. qz potentiaz quã filius dei naturaliter habet. homo erat ex tp̄e accepturus. Ex ista aucte arguit sic. Si homo erat illam potentiã accepturus vel igit ꝑsona vel natura. nõ ꝑsona. qz illa habet et semꝑ habuit sapiam illam. igit natura. et per ꝯsequens anima. cũ caro talis potentie nõ sit capax. Et rñdet q ly homo in aucte illa supponit ꝓ ꝑsona xp̄i non inq̃tum est ꝑsona dei sed hoīs. que tñ vna et eadez est. sed sicut dr̄ ꝑsona filij dei que semꝑ fuit hõ ꝑsona in tp̄e esse cepit. Sic ꝑsona filij inq̃ntuz erat futura ꝑsona hominis. erat potentiã illam ex tp̄e accepturа. tñ naturaliter semꝑ habuit. et ꝑsona xp̄i omnĩ potentiam quodãmodo accepit. Et tñ in speciali.

De hominis defectibus quos assumpsit xp̄us in humana natura. a

Illud quoq DI. XV

ꝑtermittendũ nõ est q dei fili9 naturã hoīs accepit passibilez

animam passibilem: carnem passibilē τ mortalem. Ut enī ꝓbaret verū corpus habere: suscepit defect⁹ corꝑis. famē. sitim et hmōi. Et vt verā aīam ꝓbaret habere: suscepit defectus aīe. s. tristiciā. timorē. dolorē. τ hmōi. Omnis aūt sensus aīe est. Non enī caro sentit. sed aīma vtens corꝑe velut instrumēto. vñ Aug⁹. sup Gen̄. in li. xij. Nō corpus sentit sed aīa p corpus quo velut nūcio vtit̄ ad cōfirmandū in seipsa qđ extrinsecus nunciat̄. Sicut ḡ aīa qđ foris est p corpus tanq̄ p instrumētū videt τ audit. ita etiā p corp⁹ quedam sentit mala que sine corꝑe nō sentiret. vt famez. sitim. τ hmōi. Vñ nō immerito defectus corꝑis dicunt̄. Quedaz aūt p corpus imo etiā sine corꝑe sentit. vt ē timor τ hmōi. Sentit ḡ anima dolores. s quosdā p instrumentū corꝑis. quosdaz vo nō. Suscepit aūt xp̄us sicut verā naturā hoīs: ita τ vero s defectus hoīs sed nō omnes. Assumpsit enim defect⁹ pene sed nō culpe. Nec tn̄ oēs defectus pene. s eos oēs quos homini eum assumere expediebat τ sue dignitati nō derogabat. Sicut enī ꝓpter hoiem homo fact⁹ est. ita ꝓpter eū hoīs defect⁹ suscepit. Suscepit enī de nr̄o vt de suo nobis tribueret vt nr̄m tolleret defectū. Suscepit enī nostram vetustatē vt suam nobis infunderet nouitatem. Simplā ille accepit vetustatē. i. pene. vt nostram duplam ꝯsumeret. i. pene τ culpe.

Aug. li. de tri. de hois defectib⁹ q̄s assumpserit xp̄s in humana natura

Qualiter accipiendum sit illud quod ait Leo papa. b

Tradit autoritas q̄

dn̄s noster in se suscepit oīa infirmitatis nr̄e ꝑter peccatū qđ nisi accipiat̄ de illis tn̄ que eum sumere ꝓ nobis oportuit nec dedecuit falsum esse ꝓbabit̄. Nō enī assumpsit ignorātiam aliquā. cū sit ignorātia quedā que defectus ē nec peccatū est. s. ignorantia inuincibilis. Nā vincibilis peccatū est. Si tn̄ de his est que nobis expedit scire. Sunt enī quedā quoꝝ scientia nō affert vel ignorātia nō impedit salutē. τ forte taliū rerū ignorantia defectus nō est. Constat aūt nobis esse ignorātiam atq̄ difficultatē volendi vel faciēdi bonum. que ad miseriā nr̄am ꝑtinet. Vñ Aug. in li. iij. de libero arbitrio. Approbare inquit falsa ꝓ veris vt erret inuit⁹ τ resistente atq̄ torquēte dolore carnalis vinculi nō posse a libidinosis opibus tꝑare. nō est natura instituti hoīs: s pena damnati. Ex q̄ miseria peccantib⁹ iustissime inflicta liberat dei grā. q2 sponte hō libero arbitrio cadere potuit. nō etiā surgere. Ad quā miseriā ꝑtinet ignorantia τ difficultas quā patit̄ oīs hō ab exordio natiuitatꝫ sue. nec ab isto malo q̄sq̄ nisi grā dei liberat̄. Ecce euident̄ dicit b Aug. ignorantiā qua quisq̄ inuit⁹ falsa ꝓ veris approbat. τ difficultatē qua nō pōt se tꝑare a malo ad miseriā nr̄am ꝑtinere. τ penā esse homis. Hec aūt xp̄us nō habuit. non ḡ accepit oēs defectus nr̄e infirmitatis ꝑter peccatum.

Augusti.

Qđ ignorantia talis τ difficultas non sit peccatum. c

Sz forte aliquis di

cet illa esse peccatum. Cui obuiauit illud qđ Aug⁹. tradere videt̄. hoc. s. deū inculpabilit̄ an̄ peccatū in exordio ꝯditōis homi potuisse indere vt eēnt ei naturalia. Ita i li. retractationū inq̄ens. Ignorātia τ difficultas. etiā si essent hoīs ꝑmordia naturalia. Nec sic esset culpādus de⁹ s laudandus. Sed si hoc hō in ꝑmordio naturalit̄ habuisset. nunq̄d eēnt in eo defect⁹ τ pene? Si defect⁹ vel pena ei indita fuisset an̄ peccatū. iniuste cū eo agi videret̄ si an̄ culpā sentiret penā. Ob hoc sana dicim⁹ illa nō fuisse defectus vel penas si naturaliter hoī in fuissent. sicut nō fuit hoī an̄ peccatū nondū grām adepto defect⁹ siue pena nō posse ꝓficere. Sed postq̄ grāz recepit p quā ꝓficere potuit τ ad tp̄s ꝓfec̄. eāq̄ culpa sua post amisit. simulq̄ ꝓficiēdi facultatē ꝑdidit. defect⁹ fuit ei τ pena nō posse ꝓficere. scz malū declinare τ bonū facere. Omnes ḡ defectus nr̄os suscepit xp̄s ꝑter peccatuz q̄s ei ꝯueniebat suscipere. τ nobis expediebat. Sunt enī plura egritudinū genera τ corꝑis vicia. a q̄bus oīno imunis extitit. Quos enī defectus habuit. vel ad ostensionē vere humanitatꝫ vt timorē τ tristiciā. vł ad impletionem opis ad qđ venerat vt passibilitatem τ mortalitatē. vel ab imortalitatꝫ desꝑatione spem nostrā erigēdā vt mortē suscepit. Hos aūt defectus nō ꝯditiōis sue necessitate. sed miserationis volūtate suscepit. Veros q̄dē habuit defect⁹ sicut τ nos s nō eadē cā. Nos enī ex peccato originali hos defect⁹ trahim⁹ sicut aplus insinuat dicens. Corpus quidē ꝓpter peccatū mortuū est. i. necessitatē moriendi habuit i se. Christus aūt nō ex peccato hmōi habuit defect⁹ q2 sine peccato ē ꝯcept⁹ τ natus τ in terris ꝯuersat⁹. Sz ex sola miserationis volūtate de nr̄o in se trāstulit verā infirmitatē sicut accepit verā carnem quā sine omni infirmitate assumere potuit sic absq̄ culpa eandē suscepit.

Aug⁹.

Quia sola volūtate hos defectus suscepit nō necessitate cōditionis.

Autoritatibus ꝓbat christum ſm hoīem
vere dolores ſenſiſſe ⁊ timuiſſe ꝯtra quoſdā
hoc negantes. d

Sed qꝛ nōnulli de

ſenſu in paſſione humanitatis xp̄i male ſen-
ſiſſe inueniunt aſſerētes ſilitudinē atq̄ ima-
ginem paſſionis ⁊ doloris xp̄m hoīem pertu-
liſſe. ſed nullū oīno dolorem vel paſſionē ſen-
ſiſſe. Autoritatū teſtimonijs eos ꝯuincētes
indubitabile faciam⁹ qđ ſupra dixim⁹. Pro-
pheta Eſa. di. Uere languores noſtros ipſe
tulit. ⁊ dolores nr̄os ipſe portauit. Et ỽitas
ipſa in euāgelio ait. Triſtis eſt aīa mea vſq̄
ad mortem. vbi etiam legit̄. Cepit Jeſus pa-
uere ⁊ tedere. Propheta etiā ex ꝑſona xp̄i
ait. Repleta ē malis aīa mea. Qđ exponēs
Aug⁹. inquit. Nō vitijs ⁊ peccatis ſ; hūanis
malis. i. dolorib⁹ repleta fuit anima xp̄i qui-
bus ipſa cōpatit̄ carni. Non eñ dolor corpis
pōt eſſe ſine aīa. Dolere aūt anima etiā nō
dolēte corpe pōt. Hos aūt humane infirmi-
tatis affectus. ſicut ipſam carnē ac mortē nō
ꝯditionis neceſſitate. ſ; miſerationis volun-
tate ſuſcepit. Amb. etiā in li. ij. de trini. ait.
Scriptū eſt. Pater ſi poſſibile eſt tranſeat a
me calix iſte. Timet ḡ xp̄us. ⁊ dum Petrus
nō timet xp̄us timet. Petrus dixit. Animā
meam ponam ꝓ te. Chriſt⁹ dicit aīa mea tur-
batur. Utrunq̄ verū eſt ⁊ rōnis plenum q̄
et ille qui eſt inferior nō timet. ⁊ ille qui ſupe-
rior eſt gerit timentis affectū. Idē in eodē.
Ut homo turbat̄. vt homo flet. ⁊ homo cru-
cifigit̄. ꝑ naturam hoīs ⁊ tediauit ⁊ reſurre-
xit. Non turbat̄ eius virt⁹. Non turbat̄ eius
diuinitas. ſ; turbat̄ anima. ſm humane fragi-
litatis aſſumptionē turbat̄. Nam qui ſuſce-
pit animam. ſuſcepit etiā anime paſſionem.
Non eñ eo qđ deus erat aut turbati aut mo-
ri. Idem in eodem. Suſcepit triſticiā meā.
ꝯfidenter triſticiam noīo qui crucem ꝑdico.
Ut homo habuit triſticiā quā in eo ſuſcepit
affectu. mihi compatit̄. mihi triſtis eſt. mihi
dolet. Ergo ꝓ me ⁊ in me doluit qui ꝓ ſe ni-
hil habuit qđ doleret. Doles igit̄ dn̄e Jeſu
vulnera mea nō tua. qꝛ tu non ꝓ te ſed ꝓ me
doles. Hieronymus quoq̄ in explanatione
fide ait. Nos ita dicimus hominem paſſibi-
lem a deo filio ſuſceptū vt deitas impaſſibi-
lis ꝑmaneret. Paſſus eſt eñ filius dei nō pu-
tatiue. ſed vere omnia que ſcriptura teſtat̄
ſm illud qđ pati poterat. ſ. ſm ſubam aſſum-
ptam. Licet ergo ꝑſona filij ſuſcepit paſſibi-
lem homiem. ita tñ eius habitatione ſm ſub-
ſtantiam ſuam nil paſſa eſt. vt tota trinitas
quā impaſſibilem neceſſe ē ꝯfiteri. His alijſ-
q̄ autoritatib⁹ ꝑſpicuū fit xp̄m vere paſſibi-
lem aſſumpſiſſe hoīem. atq̄ in eo defectus ⁊
affectus nr̄e infirmitatꝫ ſuſcepiſſe. ſed volū-
tate nō neceſſitate ꝯditionis.

Ambroſi⁹ (margin, beside "tate ſuſcepit. Amb.")

Hierny. (margin, beside "doles. Hieronymus")

Hic ponit que predictis aduerſari viden-
tur. e

Quedam tñ reperi

untur in ſanctoꝝ tractatib⁹ que ꝑmiſſis ad-
uerſari vident̄. Nam ſup illum locū pſalmi.
Clamaui ⁊ non exaudies. Augꝫ. tradere vi-
det̄ xp̄m nec vere timuiſſe. nec vere triſtatū
eſſe dicens ſic. Quō hic dicit. qui peccatum
nō fecit nec inuent⁹ eſt dolus in ore ei⁹. ſed
de nobis corpe ſuo hoc dicit. Corpis enī ſui
id eſt eccleſie gerebat ꝑſonam. ſicut et alibi
cum dicit. Tranſeat a me calix iſte. ꝓ nobis
loquit̄. niſi forte putat̄ timuiſſe mori. ſed nō
vere timebat dn̄s pati tertia die reſurrectu-
rus. cum arderet Paulus diſſolui ⁊ eſſe cū
xp̄o. Non eñ fortior eſt miles q̄ imperator.
Miles eñ coronandus gaudet mori. et do-
min⁹ coronatur⁹ timet mortē. Sed infirmi-
tatē nr̄am repſentās ꝓ ſuis infirmis q̄ timēt
mori hec dixit. Uox illoꝝ erat. Hiero. etiam
ait. Erubeſcāt qui putant ſaluatorē timuiſſe
mortem ⁊ paſſionis pauore dixiſſe. tranſeat
a me calix iſte.

Aug⁹. (margin, beside "Clamaui ⁊ non exaudies")

Hiero. ſuper euangelium (margin, beside "mori hec dixit")

Determinatio autoritatum. f

Ne aūt in ſacris lit-

teris aliqua aduerſa diuiſitas eſſe putet̄. ha-
rum autoritatū verba in hūc modū accipi-
enda dicimus. vt nō veritatē timoris ⁊ triſti-
cie vel ꝓpaſſionem ſed timoris ⁊ triſticie ne-
ceſſitatē ⁊ paſſionem a xp̄o remouiſſe intelli-
gant̄. Habuit eñ xp̄us verum timorē ⁊ triſti-
ciam in natura hoīs. ſed nō ſicut nos q̄ ſum⁹
membra eius. Nos eñ cauſa peccati nr̄i his
defectib⁹ neceſſario ſubiacemuſ. ⁊ in nobis
ſunt iſti defectus ſm ꝓpaſſionē ⁊ paſſionem
ſed in xp̄o nō niſi ſm ꝓpaſſionē. Sicut eñ in
peccatꝫ gradus q̄dam notant̄ ꝓpaſſio ⁊ paſ-
ſio. ita ⁊ in his penalib⁹ affectib⁹. Afficit̄ eñ
quis interdū timore vel triſticia ita vt men-
tis intellect⁹ nō inde moueat̄ a rectitudine
vel dei ꝯtemplatione. et tūc ꝓpaſſio ē. aliqñ
vero mouet̄ ⁊ turbat̄ tunc paſſio eſt. Chriſtus
vero nō fuit ita turbat⁹ in aīa timore vel triſti-
cia vt a rectitudine vel dei ꝯtemplatione ali-
quaten⁹ declinaret. ſm quē modū intelligit̄
cum dicit̄ nō timuiſſe vel triſtꝫ fuiſſe. Unde

De paſſione ⁊ ꝓpoſitiōe timoris ⁊ triſticie. (margin, beside "ciam in natura hoīs")

Hiero. sup. Math.

Hiero. sup. Math. vbi legit. Cepit contristari et mestus esse. Ut veritatem inquit probaret assumpti hominis vere contristatus est: sed non passio eius dominatur animo. verum propassio est. Unde ait. Cepit contristari. aliud est enim contristari. aliud incipere contristari quod est. aliter contristatur quis per propassionem. aliter per passionem. Ideoque secundum hanc distinctionem aliquando dicitur christus non vere timuisse aliquando vere timuisse. quia verum timorem habuit et tristiciam. sed non secundum passionem neque ex necessitate conditionis. vnde Aug. ex his causis volens assumi dictorum intelligentiam. dicit christum non vere timuisse vel tristiciam esse et incontinenti veram tristiciam habuisse. His verbis infirmos in se presignans dominus ait. Pater si fieri potest transeat a me calix iste. Non enim vere timebat dominus pati tertia die resurrecturus. cum arderet paulus dissolui et esse cum christo. Iste gaudet coronandus. et tristis est dominus coronatur. Ecce hic videtur tristiciam et timorem a christo remouere. Continuo autem subiunxit. secundum tristiciam sic assumpsit quomodo carnem. Fuit enim tristis sicut euangelium dicit. Si enim tristis non fuit cum euangelium dicat tristis est anima mea et cetera. ergo et quando dicit dormiuit Iesus. Non dormiuit. vel quando dicit manducasse. non manducauit. et ita nihil sanum relinquitur vt dicatur etiam quia corpus non erat verum. Quicquid ergo de illo scriptum est. verum est et factum est. Ergo et tristis fuit. secundum voluntatem tristiciam suscepit veram quomodo voluntate carnem veram. Aperte nos scis eundem sibi in his verbis contradicere. nisi varias dictorum discerneret causas. Ex quibus intelligentia verborum assumenda est. Si enim discernatur intelligentie causa predictorum verborum nihil occurrit contradictionis.

De quibusdam hylarij capitulis valde obscuris que videntur comuni sententie obuiare. g

Verumtamen magis

mouent ac difficiliorem afferunt questionem verba hylarij. quibus videtur tradere. ictus et vulnera et huiusmodi. sic in christum incidisse vt passionis dolorem non incuterent. sicut telum tractum per aquam vel ignem vel aera ea facit que et cum trahitur per corpora animata. quia perforat et compungit. non tamen dolorem ingerit. quia non sunt ille res doloris capaces. Ita et corpus christi sine sensu pene vim pene accepisse dicit. quia sicut corpus nostrum non habet talem naturam. vt valeat calcare vndas ita corpus christi dicit non habuisse naturam nostri doloris. quia non habuit naturam ad dolendum.

Hylarius.

Ait enim sic in x. li. Unigenitus deus hominem verum secundum similitudinem nostri hominis non deficiens a se deo sumpsit. In quo quamuis aut ictus incideret aut vulnus descenderet. aut nodi concurrerent. aut si suspensio eleuaret. afferrent quidem hec impetum passionis. non tamen passionis dolorem inferrent vt telum aliquod aquam perforans vel ignem compungens. vel aera vulnerans. omnes quidem has passiones nature sue infert. vt perforet. vt compungat vt vulneret. sed naturam suam in hec passio illata non retinet. dum in natura non est vel aquam forari vel pungi ignem vel aera vulnerari. quamuis nature teli sit et vulnerare et compungere et forare. Passus quidem christus est dum ceditur. dum suspenditur dum moritur. sed in corpus irruens passio. nec non fuit passio. non tamen naturam passionis exercuit. dum et penali mysterio pena deseuit. et virtus corporis sine sensu pene vim penee in se deseuientis excepit. Habuit sane illud dominicum corpus doloris nostri naturam. Si corpus nostrum id nature habet. vt calcet vndas et fluctus desuper eat. nec clause domus obstaculis arceatur. At vero si dominici corporis solum ista natura sit vt feratur in humidis et stat in liquidis. et structa transcurrat. quid per naturam humani corporis carnem ex spiritu sancto conceptam iudicamus? Caro illa de celis est. et homo ille de deo est. habens ad patiendum corpus et passus est. Sed naturam non habens ad dolendum. Idem in eodem. Uideamus an ille passionis ordo infirmitatem in domino doloris permittat intelligi. dilatis enim causis ex quibus metum domino heresis ascribit. res ipsas vt geste sunt conferamus. Nec enim fieri potest vt timor eius significetur in verbis: cuius fiducia continuatur in factis. Timuisse ergo heretico passionem videtur. sed ob ignorantie huius errorem petrus et sathanas et scandalum est. An ne timuit mori qui armatis obuius prodijt. et in corpore eius infirmitatis fuit. Ad cuius occursum consternata persequentium agmina supinatis corporibus conciderunt. Quam ergo infirmitatem dominatam huius corporis credis cuius tantam habuit natura virtutem. Sed forte dolorem vulnerum timuit. Quem rogo o tu domine infirmitatis assertor penetrantis carnem claui habuit terrorem. qui excisam aurem solo restituit attactu. producens hec aurem manus clauum dolet et sentit vulnus qui alteri dolorem vulneris non reliquit. Pungendi carnis metu tristis est cuius attactu caro post cedem sanatur. Item collatis ergo dictorum gestorumque virtutibus demonstrari non est ambiguum in natura corporis eius infirmitatem corporee nature non fuisse. et passionem illam licet corpori illata sit. non tamen naturam dolendi corpori intulisse. quia licet forma corporis nostri esset in domino. non [illegible] viciose infirmitatis nostre forma erat in corpore quod ex conceptu spiritussancti virgo progenuit. Audisti lector verba hylarij quibus dolorem excludere videtur. Sed si excussa sensus et impietatis hebetudine premissis diligenter intendas atque ipsius

scripture circũstantiã inspicias dictorũ rõnẽ a q̃ vĩtutem pcipe vtcunq̃ poteris ⁊ intelligentiã arguere nõ attemptabis. Intelligit enĩ ea rõne dixisse dolorẽ passionis i christũ nõ incidisse. ⁊ virtutem corpis xp̃i excepisse vim pene sine sensu pene. q2 doloris causaz ⁊ meritum in se nõ habuit. qđ videt notasse vbi ait. Non hñs naturã ad dolendũ. ⁊ ideo nõ iudicanda ẽ caro illius sm naturã nr̃i corporis. nec i eo etiã dñium habuit passio. Ita etiã nõ habuit naturã ad timendũ vl̃ tristandum q2 nõ habuit talem naturã in qua esset causa timoris vl̃ tristicie. Itaq̃ necessitas timendi nõ fuit in eo sicut est i nobis. Nec natura doloris fuit in eo sicut est in nobis. Tristiciam tñ in eo fuisse ꝯsequẽter asserit. ꝟ causam ei⁹ extitisse: nõ suã mortẽ sed defectũ petri ⁊ aliorũ aplorũ. Dicit enĩ xp̃m nõ ppt mortem. sed vsq̃ ad mortẽ tristez fuisse. His verbis. Interrogo qđ sit xp̃m tristẽ esse vsq̃ ad mortem. ⁊ tristem esse ppter mortẽ? Nõ enĩ eiusdem significationis est tristẽ esse ppter mortẽ. ⁊ vsq̃ ad mortez. Quia vbi ppt mortem tristicia est. illic mors causa tristicie est. Ubi võ tristicia vsq̃ ad mortẽ est. Mors nõ tristicie cã est sed finis. A deo autẽ nõ ppter mortem suscepta est tristicia. vt sic destituta ꝑ mortem. Non ꝗ sibi tristis est. ꝟ illis qui in scandalo ꝑ infirmitatez carnis erant futuri. quos monet orare ne iducant in temptationem. q ante polliciti erãt se nõ scandalizari.

De tristicia xp̃i ⁊ eius causa sm eundem.

Hylarius in li. de synodis. Cũ hec passionum genera infirmitatẽ carnis afficiant. deus tñ verbum caro factum nõ potuit ad se demutabilis esse patiẽdo. Verbũ enĩ q2 caro factũ est. iz se passioni subdiderit. non tñ demutatũ ẽ passibilitate patiẽdi. Naz pati potuit ⁊ passibilis ẽ nõ potuit. q2 passibilitas nature infirme significatio ẽ. passio aũt eorũ est que sũt illata ꝑ pessio.

Ista est distinctio. xv. hui⁹ tertij libri ⁊ scd̃us tractatus huius libri. In quo q̃dem tractatu postq̃ magister egit de eterni verbi incarnatione. agit de eiusdem verbi incarnati passione. Et tria facit in p̃senti distin. in qua agit de defectibus a xp̃o assumptis. Nã primo ostendit quos defect⁹ verbũ cum humana natura assumpsit. Secũdo rõnem hmõi assumptionis reddit. Tertio circa hoc quorũdam errorem repellit. Primũ facit vsq̃ ibi. Hos aũt defect⁹. Secundum vsq̃ ibi. Sed q2 nõnulli. Tertiũ vsq̃ ad finẽ distin. In speciali mgri sententia stat in trib⁹ ꝓpositionib⁹ quarũ prima est hec. Filius dei carnẽ passibilem ⁊ animam ꝓ nobis assumpsit et oĩs defect⁹ quos sue dignitati ⁊ nostre saluti ꝯgrue nouit. Hanc mgr̃ insinuans ꝓponit primo q̃ fili⁹ dei naturã humanã passibilem tam quo ad corpus q̃ quo ad aĩam assumpsit. ⁊ vt ꝓbaret habere verũ corpus ⁊ verã aĩam. assumpsit cum natura ipsi⁹ defect⁹ nature. vt famem sitim tristiciã timorẽ ⁊ hmõi. quorũ quidã dicunt defectus anime vt tristicia ⁊ timor. Alij corpis vt fames sitis ⁊ hmõi. Uñ viterius ꝯcludit. q̃ verbũ assumpsit defect⁹ pene. sed tñ illos quos xp̃i ꝓ redemptione generis humani cõgruebat assumere ⁊ suã dignitatẽ decebat. Et subdit q̃ si in scriptura inuenit. q̃ fili⁹ dei omnes nr̃as infirmitates assumpserit p̃ter peccatum hoc intelligendũ est de defectib⁹ que sue dignitati nõ derogant. n̄ ẽ enĩ assumpsit ignorantiã que q̃uis solũ est pena seu defectus ⁊ nõ culpa. neq̃ assumpsit difficultatem ad bñ operandum. quod tñ spectat ad nr̃am miseriã ⁊ defectũ. ⁊ ꝑ ꝯsequens nõ assumpsit omnes penales defect⁹ anime. Similiter etiã nõ assumpsit omnes defectus corpis. q2 nõ assumpsit plures egritudines ⁊ vicia corpis. Un tandem ꝯcludit q̃ oĩs defectus assumpsit q̃s eũ decebat ⁊ nobis ꝯueniebat ipsum accipere. quos quidez accepit. vel ad ostẽsionem vere humanitatis vt timorem vel tristiciam vel ad impletionẽ operis ad qđ venit. s. hũane redemptionis. ꝓpter qđ assumpsit passibilitatẽ corpis vl̃ ad erectionẽ nostre spei in gloriã immortalitatis vt mortem corpis. Secunda ꝓpositio est hec. Christ⁹ nostras infirmitates nõ accepit coacta necessitate. sz sue miserationis spontanea voluntate. Hanc mgr̃ insinuans dicit xp̃m hmõi defectus nõ assumpsisse sicut tãlib⁹ necessitate subiacemus. sed ex miseratione sue voluntatis sponte eos assumpsit. nã nos ex peccato originali eos ꝯtrahimus. imo vitare nõ possum⁹. Christus aũt peccatum hmõi nõ contraxit nec actuale cõmisit. ideo ex debito seu necessitate sue ꝯditionis ipsos habere nõ debuit. Tertia ꝓpositio ẽ hec. At heretici humanam naturã in xp̃o passibilitati fore subiectam negant. sic ipsum xp̃m sm carnem impassibilẽ fore asserunt. Qđ magister ostẽdit esse falsum diuersis sacri canonis ⁊ sanctorũ autoritatibus que patent in textu. Et subdit postea quorundaz autoritatũ declarationem. s. Augꝰ. ⁊ Hiero. que vident dicere q̃ xp̃s nõ timuit nec tristatus extitit. i. nec tristatus fuit. dicens eos velle dicere q̃ christus nõ timuit nec tristatus fuit coacta necessitate sicut nos q̃nq̃ timem⁹ vel tristamur. sed spontanea ⁊ libera voluntate. Uel volunt dicere christum nõ timuisse vel tristatum fuisse sm passionez sicut nos q̃ videlicet ꝑ hmõi passionis a sua rectitudine mens deijcit ⁊ in dei ꝯtemplatione impedit. sed q̃ timuit ⁊ ꝯtristabat solum sm ꝓpassionem que est q̃ñ sic tristicia quis monet q̃ tamen ratio a sua rectitudine minime deijcit ⁊ nec mens a contemplatione diuina declinet. Nam xp̃us fuit immunis a peccato. ideo nõ habuit causam hmõi sustinẽdi nisi sponte vellet. Et tñ in speciali.

An in christo fuerit necessitas patiendi ⁊ moriendi que est defect⁹ generalis. a

Hic oritur questio ex p̃dictis ducens originem. Dictum est eniz supra q̃ xp̃us in se nostros defectus suscepit. p̃ter peccatum Est aũt hominis q̃dam generalis defect⁹ q̃ peccatũ nõ est. s. necessitas patiendi vel moriendi. Unde corpus nostrũ nõ tñ mortale sed etiã mortui dicit q2 non tñ aptitudinez moriendi sed etiam necessitatẽ habet. Ideo querit vtrum necessitas talis in xp̃i carne fuerit? De aptitudine enĩ moriendi q̃ in eo fuerit ambiguum nõ est. que etiaz ante peccatum in homine fuit. q̃ñ aliquis in eo non fuit defectus. nec ergo mortalitas illa tunc in eo fuit defectus q2 nature ei erat. Uñ etiã quidam talem mortalitatẽ in nobis nõ esse defectum nõ improbe tradũt. ꝟ necessitatẽ moriendi vel patiẽdi que etiaz mortalitas dr̃ vel passibilitas. Dicit enĩ hõ nunc passibilis vel mortalis. nõ mõ ppt egritudinẽ. sed etiaz ꝓpter necessitatez. Sed nũquid hic defectus

Di. XVI

Qđ mortalitas añ peccatũ nõ fuit in hoĩe defect⁹

Qn̄ illa modo sit i nobis

An aīa christi habuit necessitatē patiendi.

fuit in christi carne. Aīa qȝ eius cū passibilis extiterit ante mortē. nunqd necessitatē patiendi habuit? Si eñ necessitas patiēdi vl' moriendi fuit in xp̄o. nō videt sola volūtate miserationis defect' nr̄os accepisse. Ad quod dici pōt xp̄m volūtate nō necessitate sue nature hos defect' sicut alios suscepisse. s. necessitatē patiendi in aīa. simul aūt patiēdi et moriendi in carne. Uez hanc necessitatem nō habuit ex necessitate sue ↄditionis. quia a peccato imunis. s3 ex sola volūtate accepit de nostra infirmitate ponēs tabernaculum suū in sole. s. sub tpali mutabilitate τ labore. Uñ sup ep̄laz ad hebreos autoritas dicit. qr sicut hominib' alijs iure τ lege nature statutum est semel mori. ita τ xp̄us eadē necessitate τ iure nature semel oblat' est τ non sepe. Nec iō dicit iure nature qȝ ex natura sue conditionis hunc defectū traxerit. qui etiam nō ↄuenit nobis ex natura fm qō prius est īstituta. sed ex ea peccato viciata. τ ideo dicit h' defectus naturalis. qr quasi ꝑ natura inoleuit in omnibus diffusis.

De statibus hominis et quid de singulis christus accepit. b

Et est hic notandū

christum de omni statu hoīs aliqd accepisse qui oēs venit salutare. Sūt eñ quatuor status hoīs. pm' añ peccatū. secūdus post peccatum τ ante grām. tertius sub grā. quart' in gloria. De pmo statu accepit imunitatem peccati. Uñ Aug. illud Johis euāgeliste exponens. Qui desursum venit sup omnes ē. Dicit xp̄m venisse desursum. i. de altitudine humane nature ante peccatū. qr de illa altitudine assumpsit vbum dei humanā naturā. dum nō assumpsit ipsam culpaz cuius assumpsit penam. Sed penā assumpsit de statu secundo τ alios defect'. De tertio vō grē plenitudinem. De quarto nō posse peccare. et dei ꝑfectam ↄtemplationē. Habuit eñ simul bona vie quedam τ bona patrie: sicut τ quedam mala vie.

Aug. super Johem euāgelistam.

Ista est distinctio xvj. huius tertij libri. In qua mgr̄ postq̄ egit de christi patientis passibilitate Agit de patiendi necessitate. Et tria circa hoc facit. Nam primo questionem quandam ꝓponit. Secundo eam soluit. Tertio solutionis ↄfirmationē adiungit. Primum vsq3 ibi. Ad qō dici potest. Secundū vsq3 ibi. Et est hic notandū. Tertium vsq3 ad finem distin. In speciali τc. quaz prima est hec. Christus omnes defectus nr̄os assumpsit qui nullatenus culpam vel peccatum includunt. Hec ꝓpositio supra ꝓbata est. igit suppono eam veram. cum igit necessitas moriendi sit defectus quidā τ nō culpa dubitari pōt non inmerito an xp̄us etiā talem defectum assumpsit. s3 necessitatē moriendi. De aptitudine moriendi nō est dubiū. qr illa etiaz in homine a natura fuit añ peccatum qñ nullus defectus in eo fuit. qr illa fuit in homine ante a natura añ peccatuz. τ rūdendo ponit sententiam secunde ꝓpositionis. Secūda ꝓpositio est hec. Christus qui imunis fuit a peccato suscepit necessitatem moriendi sola spontanea volūtate τ nulla coacta necessitatē. Ratio huī' est qr vt sup iadictum est xp̄s assumpsit naturā talez qualē homo habuisset in statu innocētie in q̄ statu nō fuisset necessitas moriendi. Nam necessitas moriendi nō cōpetebat homini ex natura sue conditionis fm qȝ natura primitus fuit instituta. sed solum fm qȝ postea fuit per peccatum viciata. sed talē naturā xp̄us nō assumpsit. ꝗ̄ licet necessitatē moriendi nō assumpsit sponte tñ moriebat. Tertia ꝓpositio est hec. Christus qui dr naturam humanā redimisse de q̄libet statu hoīs dinoscitur aliquid assumpsisse. Hanc mgr̄ ponens dicit quadruplicem esse statū hominis. quoz pmus fuit añ peccatum. s. status innocentie. secūdus fuit post peccatum ante grām. s. ante mortem xp̄i. Tertius fuit post peccatū τ sub grā qui iam currit. Quartus erit in gloria expers oīs miserie. De primo statu accepit xp̄us peccati imunitatē. De secūdo penales defect'. De tertio grē plenitudinē. De quarto nō posse peccare τ deum ꝑfecte ↄtemplari. Cum igit Jesus venit in hunc mundū tanq̄ vniuersalis redemptor oēs salnaturus naturā humanā assumens de quolibet horū quatuor statuum aliquid assumpsit. τ ista confirmat mgr̄ auctē beati Augus. Et nō in speciali.

Si oīs xp̄i oratio vel volūtas expleta sit. a

Post predicta

ↄsiderari oportet. vtrum xp̄us aliquid voluerit vl' orauerit qō factum nō sit? Hoc eñ estimari potest ꝑ hoc qō ipse ait. Pater si possibile est transeat a me calix iste. Uerum tñ nō qō ego volo s3 qō tu vis. Hic nanq3 voluntatē suaz a patris voluntate discernere videt.

De volūtatib' xp̄i fm duas naturas. b

Quo circa ambigē

dum nō est. diuersas in xp̄o fuisse volūtates iuxta duas naturas. diuinā. s. voluntatem τ humanā. Et hūana volūtas ē affect' rōnis vel affect' sensualitatis τ ali' est affect' aīe fm rōnem ali' fm sensualitatē. vterq3 tñ dr humana volūtas. Affectu aūt rōnis id volebat qō volūtate diuīa. s. pati τ mori. s3 affectu sensualitatis nō volebat. imo refugiebat. nec tñ in eo caro ↄtra spūm vel deum ↄcupiscebat. Quia vt ait Aug. nōnullū est vitiū cū caro ↄcupiscit aduersus spūm. Caro aūt dicta est ↄcupiscere. qr hoc fm ipsaz agit aīa sicut aīa ꝑ aurem audit τ ꝑ oculum videt. Caro enim nihil nisi ꝑ animam concupiscit. Sed ↄcupiscere dicit cum anima carnali cōcupiscentia

ſpiritui reluctatur habens carnalem delectationē de carne ⁊ a carne aduerſus delectationem quā ſpūs habet. Ipſius autē carnalis ꝯcupiſcentia cauſa nō eſt in anima ſola. nec ī carne ſola. Ex vtroqꝫ enī fit. qꝛ ſine vtroqꝫ delectatio talis nō ſequitur. Talis ḡ rixa taliſqꝫ ꝯcertatio in anima xp̄i nullatenus eſſe potuit. qꝛ carnalis ꝯcupiſcentia ibi eſſe nequit. Dei etiā voluntas erat ⁊ rōni placebat vt illud ſm carnē vellet. quatinꝰ veritas humanitatis in eo ꝓbaretur. Nam q̄ hominis naturam ſuſcepit. que ipſius ſunt ſubire debuit. Ideoqꝫ ſicut in nobis duplex eſt affectꝰ mentis. ſ. ⁊ ſenſualitatis. ita ⁊ in eo debuit eſſe geminus affectus. vt mentis affectu vellet mori. ⁊ ſenſualitatis affectu nollet. ſicut in viris ſanctis fit. Petro enī ipſa veritas dicit. Cuꝫ ſenueris extendes manꝰ tuas. ⁊ alius p̄cinget te. ⁊ ducet te quo tu non vis. ſ. ad mortē. Qđ exponens Augꝰ. dicit ꝙ Petrus ad illā moleſtiam nolens eſt ductꝰ. nolens ad eam venit. ſ; volens eam vicit. ⁊ reliquit affectū infirmitatis quo nemo vult mori. q̄ adeo eſt naturalis vt eū petro nec ſenectꝰ abſtulerit. Vñ etiam dñs ait. Tranſeat a me calix iſte. ſed vicit eum vis amoris. Ergo ⁊ in xp̄o ſm humanitatē ⁊ in membris eius geminus eſt affectus. vnus rōnis charitate informatus. quo ꝓpter deū quis mori vult. alter ſenſualitatis carnis infirmitati ꝓpinquꝰ ⁊ ei ꝯiunctꝰ quo mors refugitur. Vñ enī Augꝰ. ait. Paulus mentis rōne cupit diſſolui ⁊ eſſe cuꝫ xp̄o ſenſu aūt carnis refugit ⁊ recuſat. hoc habet humanꝰ affectus. qm̄ diligit vitam odit mortem. Scd̄m iſtum affectū xp̄us mori noluit. nec obtinuit qđ ſm iſtū affectū petijt.

Autoritates ꝓbāt diuerſas in chriſto voluntates. C.

Ex affectu ergo hu

mano quē de virgine traxit volebat nō mori ⁊ calicem tranſire orabat. Vñ Beda. Orat tranſire calicem. qꝛ homo erat dicēs. Pater tranſeat a me calix iſte. Ecce habes volūtatem humanā exp̄ſſam. Vide iam rectuꝫ cor. Sed nō qđ ego volo ſed qđ tu vis. Vñ Non veni facere voluntatē meaꝫ quam ſcꝫ tp̄aliter ſumpſi ex virgine. ſed volūtatē eius qui me miſit. quam. ſ. eternus habui cuꝫ patre. Hic aꝑte dicit duas in xp̄o fuiſſe voluntates ſm quas diuerſa voluit. Hiero. q̄ꝫ ſup illū locū. Spūs ꝓmptus ē. caro aūt infirma. dans intelligi hic duas volūtates exp̄mi ita ait. Hoc ꝯtra euticianos qui dicūt in xp̄o vnā tm̄ voluntatem. Hic aūt oſtendit humanā que ꝓpter infirmitatē carnis recuſat paſſioneꝫ. et diuinā que ꝓmpta eſt ꝑficere diſpenſationē. Augꝰ. etiam duas in xp̄o aſſerit voluntates dicens. Quantū diſtat deus ab hoīe. tm̄ voluntas dei a voluntate hominis. Vñ hoīem xp̄us gerens oſtendit priuataꝫ voluntatem quandā hominis in qua ⁊ ſuā ⁊ noſtram cōfigurauit. q̄ caput noſtrum eſt. ⁊ ad euꝫ ſicut mēbra ꝑtinemꝰ. Pater inquit ſi fieri pōt trāſeat a me calix iſte. Hec hūana volūtas erat ꝓprium aliq̄d ⁊ tanqꝫ priuatū volens. Sꝫ qꝛ rectū vult eſſe hoīeꝫ. ⁊ ad dñm dirigi. ſubdit. Non qđ ego volo ſed qđ tu vis. Ac ſi diceret Vide te in me. qꝛ potes aliquid ꝓpriū velle vt deus aliud velit. Conceditur hoc humane fragilitati. Idem alibi. Chriſtus in paſſione duas exp̄ſſit voluntates in ſe ſm duas naturas. Ait enī. Pater ſi fieri pōt tranſeat a me calix iſte. Ecce habes hoīs voluntatē quam ad diuinā ꝯtinuo dirigens ait. Veruntm̄ nō ſicut ego volo ſed ſicut tu vis. Ambro. etiaꝫ in li. iij. de tri. Scriptū eſt. Pater ſi poſſibile eſt transfer a me calicem hūc. Verba chriſti ſunt. ſed quō ⁊ in qua forma dicantur aduerte. Hominis ſubam gerit homīs aſſumpſit affectum. Non ḡ quaſi deus. ſ; quaſi hō loquitur. Suſcepit q̄deꝫ voluntatē meā. Mea eſt voluntas quā ſuaꝫ dixit cū ait. Nō ſicut ego volo ſ; ſicut tu vis. Cum aūt dixit oīa que habet pr̄ mea ſunt. qꝛ nihil excipitur: ſine dubio quaꝫ pater habet. eandē ⁊ filius habet voluntatē. Eadeꝫ eſt xp̄i volūtas que paterna. Vna ḡ voluntas eſt patris ⁊ filij. Sꝫ alia voluntas hoīs alia dei. vt ſcias vitam in volūtate eſſe hominis. paſſionē aūt xp̄i in volūtate diuina vt pateretur ꝓ nobis. His teſtimonijs euidenter docet in xp̄o duas fuiſſe volūtates. qđ qꝛ negauit Macharius archiep̄us in metropolitana ſynodo ꝯdemnatus eſt. Et ex affectu humano ſenſualitatꝭ quideꝫ nō rōnis illud voluit ⁊ petijt qđ non impetrauit. Nec ideo petijt vt impetraret. qꝛ ſciebat deum nō eſſe facturum illud. Nec illud fieri volebat affectu rōnis vel voluntate diuinitatꝭ. Ad q̄d ergo petijt? Vt membris formam p̄beret imminente turbatione clamandi ad dñm. ⁊ ſubijciendi voluntatem ſuā diuine voluntati. vt ſi pulſante moleſtia triſtentur ꝑ eiuſdē ammonitione orent. Sed ſi nequeūt vitare dicāt qđ ipſe chriſtus. Non ḡ ad inſipientiam fuit ꝙ chriſtus clamans non auditur ad ſaluteꝫ corꝑalem. Bonum quidem petijt. ſ. vt non moreretur. ſed melius erat vt moreretur. quod ⁊ factum eſt.

Beda.

Hierony.

Augꝰ. ſuper pſal. xxxi.

Ambroſꝰ

De eo qd Ambrosius dicit xp̄m dubitasse effectu humano. d

Ceterum nō paruz nos mouent verba Ambrosij q̄bus significare videt christum sm̄ humanuz affectum de patris potentia dubitasse. sic dicēs in li. ij. de tri. De quo dubitat: de se an d patre. De eo vtiq cui dicit transfer dubitat hoīs affectu. Nam deus de p̄re nō dubitat. nec de morte formidat. Propheta etiā nō dubitat q̄ nihil deo esse impossibile asserit. Nunc infra homines ꝯstitues deū. ꝓpheta nō dubitat. ⁊ filiū dubitare nō credis. Ut homo ḡ dubitat. vt homo locut' est. His v̄bis innui videt ꝙ xp̄s nō inq̄ntum de' est vel dei filius. sed inq̄ntum homo dubitauerit affectu humano. Q̄ d ea rōne dictum accipi pōt. nō q2 ipse dubitauerit sed q2 moduz gessit dubitationis. ⁊ hominibus dubitare videbat.

Uerba hylarij longe diuersam exp̄mentia sententiam a p̄missa. e

Illud etiā ignorandum nō est qd hylarius asserere videt xp̄m nō sibi sed suis orasse. cuz dixit transfer a me calicez hunc. sicut nec sibi ſ suis timuit. Nec eum timuisse vt sibi non esset passio. sed vt a suis transiret calix passionis ita inquiēs. Si passio honorificatura eū erat. sicut iuda exeunte ait. nūc honorificat' est filius hominis. quō tristez eū met' passionis effecerat. Nisi forte tam irrōnabilis fuerit vt pati mortem timuerit que patientē se glorificatura esset. Sed forte timuisse vsq eo estimabat vt trāsferri a se calicē dep̄catus sit dicēs. pat transfer calicem hūc a me. Quō eni p patiēdi metum transferri dep̄caret a se. qd p dispēsationis studium festinaret implere. Nō eni conuenit vt pati nolit q̄ pati venit ⁊ cū pati eum velle cognosceres religiosius fuerat h confiteri. q̄ ad id impie stulticie ꝓrumpe. vt euz assereres ne pateret orasse. quem pati velle cognosceres. Non ḡ sibi tristis. neq sibi orat transire calicem. ſ discipulis. ne in eos calix passionis incūbat. quē a se transire orat. ne in his. ſ maneat. Non eni rogat ne secum sit sed vt a se transeat. Deinde ait. nō sicut ego volo sed sicut tu vis. Humane in se sollicitudinis significans ꝯsortium. sed nō discernēs sniam sibi cōmunis cum p̄re voluntat. Pro hominib' ḡ vult transire calicem p quē omnes discipuli erant temptandi. ⁊ ideo p Petro rogat ne deficiat fides ei'. Sciens ḡ hec omnia post mortē suā desitura: vsq ad mortem tristis ē. ⁊ scit hūc calicē nō posse transire nisi biberit. Ideo ait. Pater mi si non pōt transire calix iste nisi bibam illū. Fiat voluntas tua. Sciēs in se ꝯsūmata passione metuz calicis transiturū. qui nisi eū bibisset trāsire nō posse. nec finis terroris nisi consummata passiōe terrori succederet. q2 post mortē ei' p virtutū gloriā ap̄lice infirmitatis scandaluz pelleret. Intende lector his v̄bis pia diligētia ne sint tibi vasa mortis.

Hyla. l. x. li. de trini.

Ista est distinctio. xvij. huius tertij libri. In qua mgr̄ postq̄ egit de patiendi xp̄i necessitate. agit de patientis voluntate. Et circa hoc tria facit. Nam primo questionē circa hoc ꝓponit, ⁊ sol. Secūdo solutionis ꝯfirmationē adiungit. Tertio dubitationes quasdam circa hoc excludit. Primū vsq ibi Ex affectu aūt. Secundū vsq ibi. Ceteris nō parum. Tertium vsq ad finem distinc. In speciali snīa mgr̄i stat ⁊c. Non q̄libet qd xp̄us orando a patre petijt obtinuit. Hanc mgr̄ ponens ꝓponit talem questionem. vtrum xp̄us aliquid orauerit. vel petierit qd factum nō fuit. qd quidem videt veruz p hoc qd petebat a se transferri calicem passionis quod tn̄ factum non fuit in orōne etiam videbat a patris voluntate discordare. Pro cuius questionis solutione dicit ꝙ xp̄us sm̄ duplicem naturam quā habuit. s. diuinaz ⁊ humanā etiam duplicem habuit voluntatē. s. sensualitatis et rationis. voluntate diuina pati ⁊ mori voluit. ⁊ idez volebat rationis affectu. ⁊ tn̄ affectu sensualitatis pati nolebat seu pati refugiebat. ꝓpter hoc tn̄ dicit ꝙ nō fuit rebellio carnis ad sp̄ūm. quia talis nō est nisi in illis in quibus est carnis ꝯcupia quem xp̄o nō fuit. fuit tn̄ in eo sensualitatis affectus vt humanitatis veritas ꝓbaretur. vnde concludit ꝙ sicut in membris christi. i. in nobis. ita ⁊ in xp̄o fuit geminus affectus humanitatis. s. mentis quo mori volebat ⁊ sensualitatis quo mori recusabat. Secunda ꝓpositio ē hec. Scdm̄ doctores. Christus duplicem voluntatē habuit sm̄ quarum vnā pati voluit ⁊ sm̄ aliam noluit. Hanc magister ponens dicit hoc esse cōtra hereticos in concilio Metropolitano ꝯdemnatos qui ponebāt in christo tm̄ vnam voluntatem. vbi addit ꝙ christ' aliquid petijt qd non impetrauit puta translationez calicis a se. īmo sciebat deum patrem hoc nō facturū non tn̄ inuanū orauit. sed ad hoc orauit. vt suis mēbris īminente p turbatione orandi ⁊ clamādi ad deū ⁊ voluntatem suam voluntati diuine subdendi exemplum daret. Tertia ꝓpositio est hec. Christ' in orto de patris potestate nō dubitauit. sed ad modum dubitantis se habuit. Hāc magister ponens dicit quondam dubium fuisse exortum ex dictis beati Ambrosij qui videt dicere ꝙ xp̄us sm̄ humanā naturam de patris potentia dubitauit. quod sic dicit esse intelligendum nō ꝙ christus dubitauerat inq̄ntum deus ⁊ dei filius. neq etiam inq̄ntum homo. sed quod dicat dubitasse. quia modum gessit dubitantis ⁊ hominibus dubitare videbat. Ultimo magister inducit quedam verba Hylarij quibus videt dicere ꝙ xp̄us nō sup se timuit nec sm̄ se tristatus fuit. nec ꝓ se orauit sed pro suis. que dicit mgr̄ a lectore pia diligentia esse intelligenda. Et tm̄ in speciali.

Si christus meruit sibi ⁊ nobis ⁊ quid sibi quid nobis. a

DI. XVIII

D E merito etiã

christi pretermittendum nõ est· de
quo quidã dicere solent· nõ q̄ si-
bi sed membris tm̃ meruerit· Meruit q̄dez
mẽbris aedemptionẽ a diabolo· a peccato· a
pena· ⁊ regni reserationem vt amota ignea
romphea libere pateret introitus· sed ⁊ sibi
meruit ĩpassibilitat ⁊ ĩmortabilitatis gloriã
sicut ait aplus· Christus factus est pro nobis
obediens vsq̄ ad mortem· mortez aũt cruc
ꝑpter qđ ⁊ deus exaltauit illũ ⁊ dedit illi no-
men qđ est sup omne nomẽ· Apte dicit apo-
stolus xp̃m ꝑpterea exaltatũ ꝑ impassibilita
tis gloriaz q2 est humiliatus ꝑ passionis obe
dientiaz· Humilitas ǧ passionis meritũ fuit
exaltationis· ⁊ exaltatio p̃mium humilitat

Aug°.

Vñ Aug°· exponens p̃missuz caplm ait· Ut
xp̃us resurrectione clarificaret· prius humi
liatus est passione· humilitas claritat ẽ me-
ritum· claritas humilitatis est premiũ· Sed
hoc totũ factuz est in forma serui· In forma

Ambros.

eñ dei semꝑ fuit ⁊ erit claritas· Item Amb-
idem caplm tractans ait· Quid ⁊ quãtũ hu
militas mereat· hic ostẽdit· His testimonijs
euidens fit· q̄ xp̃us ꝑ humilitatẽ ⁊ obedien-
tiam passionis meruit clarificationẽ corpis-
nec id solũ· sed etiã impassibilitatis aie· Ani
ma eñ ipsius ante mortẽ erat passibilis· sicut
caro mortalis· sed post mortẽ merito humili
tatis ⁊ anima impassibilis facta ẽ· ⁊ caro im-
mortalis· Utrum aũt anima sit facta impas-
sibilis qñ caro facta est ĩmortalis· s· ĩpo resur
rectionis momẽto: de autoritate nobis cer-
tum nõ est· Sed vel mox post carnis separa-
tionem in aĩa impassibilitate donata est· aut in
resurrectione qñ caro refloruit·

Q aĩa christi sit facta ĩ-passibilis.

Quod a conceptu meruit sibi christ° hoc
quod ꝑ passionem· b

Nec solum hoc me

ruit christus qñ patri obediens crucẽ subit·
sed etiã ab ipsa ꝯceptione ex quo homo est ꝑ
charitatem ⁊ iusticiã ⁊ alias virtutes· i quaꝝ
plenitudine fuit ẜm hominẽ condit°: sibi tm̃
meruit q̃tũ post ꝑ martirij tolerantiã· Tan-
ta eñ plenitudo spũalium carismatuz in eo
fuit q̄ in eis ꝑficere nõ potuit· ⁊ ideo melior
ipsius aĩa fieri nõ potuit q̃ ab initio sue con-
ditionis extitit· q2 ꝑficere in meritis nõ va-

Gregori°.

luit· Vñ eñ Grego· ait· Nõ habuit omnino
xp̃us iuxta aĩe meritũ quo potuisset ꝑficere
In mẽbris aũt que nos sumus quotidie ꝑfi
cit· Nõ ǧ pl° meruit sibi ꝑ cruc patibulũ q̃ a

ꝯceptione meruit ꝑ grãm virtutũ· Non ǧ ꝑ-
fecit ẜm aĩe meritũ q̃tũ ad virtutẽ meriti· ꝑ
fecit tñ q̃tũ ad numerũ meritoꝝ· Plura eñ
habuit merita in passione q̃ in cõceptione· ꝗ
maioris virtutis nõ extiterũt in merẽdo plu
ra q̃ ante fuerãt pauciora· Meruit ǧ a con-
ceptione nõ mõ gloriã impassibilitat ⁊ imor
talitatis corpis· sed etiã impassibilitatez aĩe·
Per quid: ꝑ obedientiã ⁊ voluntate ꝑfectaz
quã nõ tunc p̃mo habuit nec maiorẽ cũ pati
cepit ⁊ mori· Obediens eñ ꝑfecte et bonus
extitit ẜm hoĩez ex quo fuit hõ· Habuit ǧ aĩa
illa aliqđ bonũ in se post mortẽ qđ nõ habuit
ante· Non ǧ beatior vel melior fuit q̃ ante·
Absit q̄ melior fuerit· q2 nõ sanctior nec grã
cumulatior· Nec etiã beatior fuit in dei con-
templatiõe· in quo p̃cipue beatitudo ꝯsistit·
Potest tñ dici in hoc beatior fuisse· q2 ab om
ni miseria ĩmunis· Ex quo neq̄t inferri sim-
pliciter q̄ beatior fuerint·

De eo qđ scriptuz est donauit illi nomen
qđ est sup omne nomen· c

Nec tantũ gloriam

impassibilitatis ⁊ ĩmortalitat meruit· s etiã
donari sibi nomen qđ est sup omne nomen·
scz honorificentiaz· qđ vocat deus· hoc tñ ante
mortẽ habuit· Habuit eñ hoc nomen dei fi-
lius· in q̃tũ deus ẽ ab eterno ꝑ naturã· in q̃-
tum homo fact° est habuit ex tpe ꝑ gratiam·
Ueruntñ Aug°· dicit homini donatum esse
illud nomen· nõ deo· q2 illud nomen habuit
cũ in forma dei tantũ erat· Sed cum dicit ꝑ
pter qđ illuz exaltauit· ⁊ donauit illi nomen
qđ est sup omne nomen: satis apparet ꝑpter
q̄d exaltauerit· i· ꝑpter obedientiã ⁊ in qua
forma exaltat° sit· In qua eñ forma crucifi-
xus est· in ea exaltat° est· in ea donatuz est ei
nomen vt cũ ipsa forma serui noiet vnigeni
tus fili° dei· hoc illi donatũ est vt homini· qđ
iam habebat idem ipse deus· Hoc ǧ ꝑ grãm
accepit vt ipse ens homo vt subsistẽs in for-
ma serui· i· in aĩa ⁊ carne nominet· ⁊ sit deus
Sed nunq̄d hoc meruit· supra eñ dictuz est
q2 hoc tantũ bonũ homo ille nõ meruit· quõ
ergo hic dicit ꝑpter obedientiã donatuz est
ei hoc nomen· Scdm tropũ illũ in scriptura
creberrimũ hoc capiendũ est· quo dicit res
fieri qñ innotescit· Post resurrectionẽ vero
qđ ante erat in euidentiã positũ est vt scirent
homines ⁊ demones· Manifestationẽ ergo
illius noĩs donauit ei deus post resurrectio-
nem· sed illam meruit per obedientiã passio
nis· qui eo q̄ obediuit patiendo· exaltatus

Aug°. in li. ꝯtra maximinum.

Q nomẽ illi datũ est hoĩ et non deo.

est resurgendo· et p hoc manifestum est nomen· Hoc eodem tropo vsus est etiam post resurrectionē dicens· Data est mihi omnis potestas in celo et in terra· nō q tunc primo acceperit· sed quā ante habebat· tūc manifestata est potestas· Ceterū Ambro· dicit· nomen illud donatum esse deo nō homini· et videt secus verborū sufficienti opposit⁹ Aug⁹· Sed intelligentia nō obuiat licet diuersum sapiat· Nam ambrosius de naturali donatione id dictū intelligit· qua etern aliter pat generando dedit filio nomen qd est sup omne nomen· s· esse deum· p naturaz q genuit ab eterno filium plenū et sibi equalem deū· Nō tū nomen apl's ppter passionis obedientiaz christo donatum dicit· Sed pmisso locutionis modo accipiendū est·

Ambrosi⁹ q natū fuit deo et nō homini

¶ Si christus sine omni merito illa habere potuit·

Si vero queritur

vtrum christus illam imortalitatis et impassibilitatis gloriaz et nominis dei manifestationem sine omni merito habere potuerit? Sane dici potest q humanam naturam ita gloriosam suscipe potuit· sicut in resurrectione extitit· Nomenq suum et aliter hominibus manifestare potuit· Sz homo passibilis esse nō potuit sicut fuit· et ad illam gloriā sine merito puenire· Potuit quidez puenire ad illā sine merito passiōis· q potuit ɔsumpta mortalitate immortalitatis gloria vestiri· sed nō sine merito iusticie et charitatis aliarūq virtutū· Non eīn christus homo esse potuit in quo plenitudo virtutum et gratie non fuit· Nec virtutes ei inesse potuerūt alicio mortalitatis induto quin p eas mereret· Habēs ergo has virtutes sm hominem passibilem ac mortalem nō potuit nō mereri gloriā immortalitatis· Non ḡ potuit factus mortalis sine merito gloriam impassibilitatis et immortalitatis· ac manifestationez dei nominis cōsequi· Potuit tū hoc assequi sine merito passionis· q p passionem nil sibi meruit· qd non ante p virtutes meruerit·

¶ De causa mortis et passionis christi·

Ad quid ergo voluit

pati et mori si ei virtutes ad merendum ille sufficiebant? Pro te· nō pro se· Quomō p me· vt ipsius passio et mors tibi esset forma et causa· Forma virtutis et humilitatis· causa glorie et libertatis· Forma deo vsq ad mortem obediēdi· et causa tue liberationis ac beatitudinis· Meruit eīn nobis per mortis ac passionis tolerantiam· qd per pcedentia nō meruerat· s· aditum paradisi· et redemptionem a peccato· a pena· a diabolo· et p mortē eius hic nō adepti sumus scz redemptionez et filiorum glorie adeptionem· Ipse eīn moriendo factus est hostia nostre liberationis· Sed quomodo p mortem nos a diabolo et a peccato redemit et aditū glorie aperuit? Decreuerat deus in ministerio vt ait Ambros· ppter primum peccatum nō intromitti hominem in paradisum id est ad dei cōtemplationem non admitti· nisi in vno homine tanta existeret humilitas· que omnibus suis pficere posset· sicut in primo homine tāta fuit superbia que omnibus suis nocuit· Non est autem inuentus inter homines aliquis quo id posset impleri· nisi leo de tribu iuda q aperuit librū· et soluit signacula implendo in se omnem iusticiam· id est consummatissimaz humilitatē qua maior esse non potest· Nam alij homines debitores erant et virt vnicuiq sua virt⁹ sufficiebat et humilitas· Nullus ergo eorum hostiam poterat offerre sufficientem reconciliationi nostre· Sed christus homo sufficiens et perfecta fuit hostia· qui multo amplī⁹ est hūiliat⁹ amaritudinē mort gustando q̄ ille adam superbijt per esum ligni vetiti noxia delectatione perfruēdo· Si ergo illius superbia omniū extitit ruina· ipsū de paradiso mittens foras· alijsq accludens ianuam multo magis christi humilitas quaz per mortem gustauit· ingressum regni celestis omnibus suis impleto dei decreto aperire valuit atq decreti delere cyrographum· Ut enim ait Ambrosius· Tantum fuit peccatum nostrum vt saluari non possemus· nisi vnigenitus dei filius pro nobis moreretur debitoribus mortis· sed sic dignos nos fecit testamenti et pmisse hereditatis· Quod nō ita est intelligendum· quasi non alio modo saluare nos potuerit· q̄ per mortem suam· sed quia per aliam hostiaz non potuit nobis aperire regni aditus et fieri salus· nisi p mortem vnigeniti· cuius tanta fuit vt dictum est humilitas et patientia: vt eius merito pateret credentibus in eum aditus regni· Magna ergo in morte vnigeniti prestita sūt nobis· vt liceat nobis redire in patriam· sicut olim in morte summi pontificis: his qui ad ciuitatem refugij confugerant secure ad pria remanere· Ecce aliquatenus ostensū est qualiter p christi mortem aditus regni sit nobis paratus·

Qualit per mortē redemit nos et aditum regni aperuit.

Ambrosius ad Roma·

Ista est distinctio xviij· huius tertij libri· In qua magister postq̄ egit de voluntate xp̄i patientis. agit de merito eiusdem. Et tria facit. Primo eñ tractat de meriti christi pfectione. Secūdo de eius tpe τ adeptione. Tertio de ipsius necessitate. Primum vsq3 ibi. Nec τc. Secundū vsq3 ibi. Si vero querit. Tertium vsq3 ad finem distinctionis. In speciali sententia τc. quarum prima est hec. Christus sua benedicta passione sibi τ nobis meruit. Hanc mgr̄ insinuans pponit primo quorundā opinionem de merito christi dicentium q xp̄us tm̄ nobis τ nō sibi meruit. Quam opinionē mgr̄ corrigens dicit q τ nobis meruit τ sibi quod pbat. Nam nobis meruit apertionē regni celoꝝ τ redemptionem a diabolo a peccato τ a pena p ipso debita. Sibi aūt meruit corpis immortalitatem claritatem τ impassibilitatē anime. τ hoc p obedientiam τ humilitatem sue passionis. Añ mortem eñ ipsius corpus erat mortale τ anima ei⁹ passibilis. Sed in hoc tñ dicit adhuc esse vnum dubium de quo adhuc nō sumus certificati p aliquā auctem scz an anima xp̄i facta sit tunc primo impassibilis qñ corpus factum fuit īmortale. s. in principio sue resurrectionis vt qdā dicunt. vel facta sit impassibilis statim post separationem a corpore in morte crucis vt alij asserunt. qđ a modernis doctorib⁹ cōmuniter tenet. τ pbabilius apparet. Secūda ppositio ē hec. Christus in principio sue ɔceptionis tm̄ gradum meriti sibi acquisiuit q ad viteriorem gradū meriti pficere nō potuit. Sm̄ famā huius ppositionis mgr̄ ponens dicit xp̄m ista. s. pdicta meruisse nō solum p suā passionem. sed ipsa meruerat ab initio sue ɔceptionis. Et hoc ppter plenitudinem gratie τ virtutum in qbus pficere nō potuit. Vñ infert q post initium ɔceptionis solum pfecit q̄tum ad numerū meritoꝝ. qr multipliciter idem meruit qđ ante meruerat. sed nō pfecit. q̄tum ad efficatiā seu virtutem merendi. Infert etiā ex dictis q licet aīa xp̄i aliqd habuit post mortē corpis. qđ ante nō habuit puta passibilitatē τ similia. Non tñ pōt dici simplr̄ et absolute. beatior post mortem corpis q̄ ante. sed solum q̄tum ad aliquid. scz inq̄tum post mortem īmunis ab omni miseria extitit. Et subdit q xp̄us non tm̄ sibi sui meruit corpis īmortalitatem τ sue anime impassibilitatem. sed etiā hanc honorificentiā. s. q vocet deus qđ nomen etiā ante mortem habuit. In q̄tuz qdem est deus habuit ipsum ab eterno p naturaz. inq̄tum quidē est factus homo habuit ex tpe p gratiaz vnionis. Tñ quia apostolus dicit ipsum esse donatum ppter obedientiam passionis. qr p illam meruit nō nominis donationez sed ipsius nōis manifestationem. Vñ verba apostoli quibus dicit sibi illud nomen datuz ppter passionis obedientiam intelligenda sunt fm quēdam intelligendi modum cōmuniter in scriptura vsitatū. vt scz res tunc dicat fieri qñ innotescit. nō obstante q prius extiterit. sic nomen illud qđ christus ante passionē habuit p passionem dicit recepisse. quia p passionem innotuit qđ ipse habuit. Postea magister soluit quandam ɔtrouersiam que videt esse inter sanctos. s. Augustin⁹ τ Ambro. de istius nōis donatione. Nā beatus Ambros. dicit illud nomen esse donatū deo. Beatus Aug⁹. dicit illud esse donatū homini. Qđ magister discutiens dicit. q beatus Ambros. intelligit de donatione naturali nō habendo respectum ad humanam naturā. Beatus aūt Aug⁹. intelligit de donatione gratuita que respicit naturam humanā τ sic reliquit eos sibi mutuo nō esse ɔtrarios. Tertia propositio est hec. Christus existens passibilis gloriam tam anime q̄ corpis sine omni merito habere nō potuit. Hanc mgr̄ ponens querit. Utrū xp̄us sine aliq merito potuisset habuisse pdictā nōis manifestatiōē ale īpassibilitatē τ corpis īmortalitatē. Et rñdet q potuisset talē naturā assumpsisse qualis post resurrectionem fuit. potuit etiā nomen suū aliť manifestasse. non tñ potuit esse homo passibilis τ ad illam gloriam sine omni merito ɔuenire. qr q̄uis potuisset ɔuenire ad illam sine merito passionis. non tñ sine grā τ virtutibus ad meritū sufficientib⁹. Ultimo subdit q nō obstante q grā τ virtutes xp̄i sufficerēt ad merendū sibi pdicta. pati tñ voluit vt nobis esset exemplum et glorie causa. τ vt nos redimeret a peccatis. τ diabolo. a pena. regni q3 celestis aditum apiret. Quō autē p mortem suam regnū illud aperuit ostendit p autoritatem Ambrosij dicentis q sic deus decreuit ex ordine sue sapīe τ iusticie vt homo ad pađisum nō rediret nisi p xp̄m qui amplius humiliat⁹ est passionē gustando quā primus homo transgressus fuit superbiendo τ q̄uis de⁹ aliter redimisse potuit. Iste tñ redemptionis modus videt ɔgruentior p̄ ceteris. Et tm̄ in speciali.

Hic qualiter a diabolo τ a peccato nos redemit per mortem. a

Nunc ergo queramus· quō p mortem ipsius a diabolo τ a peccato et a pena redempti sumus· A diabolo ğ τ a peccato p xp̄i mortem liberati sumus· quia vt ait aplus· in sanguine ipsi⁹ iustificati sumus· τ in eo q sumus iustificati· i· a peccatis soluti· a diabolo sum⁹ liberati· qui nos vinculis peccatoꝝ tenebat Sed quō a peccatis p eius mortem soluti sumus: Quia p eius mortē vt ait aplus cōmēdat nobis charitas dei· i· apparet eximia τ cōmendabilis charitas dei erga nos in hoc q filium suū tradidit in mortē p nobis peccatorib⁹· Exhibita aūt tante erga nos dilectionis arra· τ nos mouemur accendimurq3 ad diligendū deum q p nobis tantū fecit τ per hoc iustificamur· i· soluti a peccatis iusti efficimur· Mors ğ christi nos iustificat· dum p eam charitas excitat in cordib⁹ nostris· Dicimur q3 τ aliter p mortem xp̄i iustificari· qr p fidem mortis ei⁹ a peccatis mūdamur· Uñ aplus· Justicia dei ē p fidē Jesu xp̄i· Et item Quē deus pposuit ppiciatorem p fidem in sanguine ipsius· i· p fidem passionis· vt olim aspicientes in serpentē eneum in ligno erectum· a morsib⁹ serpentū sanabant· Si ğ recte fidei intuitu illū respicim⁹ q p nobis pependit in ligno· a vinculis diaboli soluimur idest a peccatis τ ita a diabolo liberamur vt nec post hanc vitā in nobis inueniat qđ puniat· Morte quippe sua vno verissimo sacrificio quicquid culpaꝝ erat vñ nos diabolus ad luenda supplicia detinebat· xp̄s extraxit· vt in hac vita temptando nobis nō p̄ualeat· Licet eñ nos temptet post xp̄i mortem qb⁹ modis añ temptabat· non tñ vincere potest

ſicut ante vincebat. Naꝫ Petrꝰ qui ante xp̄i mortē voce ancille territꝰ negauit. poſt mortem aūt reges ⁊ p̄ſides ductꝰ nō ceſſit. Quare: quia fortior. i. xp̄us veniēs in domū fortꝭ id eſt in corda nr̄a vbi diabolus habitabat. alligauit fortem. i. a ſeductione compeſcuit fideliū. vt temptationē que ei adhuc ꝑmittitur nō ſequaẜ ſeductio. Ita in xp̄i ſanguine qui ſoluit que nō rapuit. redempti ſumus a peccato. et ꝑ hoc a diabolo. Nā vt ait Aug. in ipſo vincunẜ inimici nobis inuiſibiles poteſtates vbi vincūẜ inuiſibiles cupiditates. Fuſo eñ ſanguine ſine culpa oīm culparuꝫ cyrographa deleta ſunt. qbꝰ debitores q̄ in eū credūt a diabolo añ tenebanẜ. Vñ qui ꝓ multꝭ effundeẜ. Per illū ḡ redempti ſumus in quo p̄nceps mūdi nihil inuenit. vñ Aug. cauſam ⁊ modū nr̄e redemptionis inſinuās ait. Nihil inuenit diabolus in xp̄o vt moreretur. ſed ꝓ volūtate patris mori xp̄us voluit. nō habens mortꝭ cām de peccato ſꝫ de obedientia ⁊ iuſticia mortē guſtauit. ꝑ quā nos redemit a ſeruitute diaboli. Incideramus eñ in p̄ncipem huiꝰ ſeculi. q̄ ſeduxit Adaꝫ ⁊ ſeruum fecit cepitq; nos quaſi vernaculos poſſidere. ſꝫ venit redemptor. ⁊ victus eſt deceptor. et q̄d fecit redemptor captiuatori nr̄o. Tetendit ei muſcipulā crucēꝫ ſuā. poſuit ibi quaſi eſcam in ſanguinē ſuū. Ille aūt ſanguinem fudit nō debitoris ꝑ qđ receſſit a debitoribus. Ille quippe ad hoc ſanguinē ſuū fudit vt peccata noſtra deleret. Unde ḡ nos diabolus tenebat. deletū eſt ſanguine redēptoris. Nō eñ tenebat nos niſi vinculis peccatoꝝ noſtroꝝ. iſte erant cathene captiuoꝝ. Venit ille alligauit fortē vinculis paſſionis ſue. intrauit in domū eius. i. in corda eorum vbi ipſe habitabat. ⁊ vaſa eius. ſ. nos eripuit que ille impleuerat amaritudine ſua. Deus aūt noſter vaſa eius eripiens ⁊ ſua faciens: fudit amaritudineꝫ. ⁊ impleuit dulcedine ꝑ mortem ſuā a peccatꝭ redimēs et adoptionē glorie filioꝝ largiens.

Aug. i li. de agone chriſtiano.

Aug.

Cur deus homo ⁊ mortuus. b

Factus eſt ergo hō

mortalis. vt moriēdo diabolū vinceret. Niſi eñ homo eſſet q̄ diabolū vinceret nō iuſte ſꝫ violēter hō ei tolli videreẜ qui ſe illi ſponte ſubiecit. Sꝫ ſi eū homo vicit. iure manifeſto hoīem ꝑdit. ⁊ vt homo vincat neceſſe eſt vt deus in eo ſit q̄ eū a peccatis immunē faciat Si eñ ꝑ ſe homo eēt. vel angelus in homi ne facile peccaret. cū vtranq; naturā ꝑ ſe conſtet cecidiſſe. Ideo dei filius hoīem paſſibilē ſumpſit. in quo ⁊ mortē guſtauit. quo celum nobis apuit ⁊ a ſeruitute diaboli. i. a peccato (ſeruitꝰ eñ diaboli peccatū eſt) ⁊ a pena redemit.

Quō ⁊ a qua pena chriſtus nos redemit ꝑ mortem. c

A qua pena tempo

rali ⁊ eterna. Ab eterno quidē relaxando debitum. A tpali v̄o penitꝰ nos liberabit in futuro qñ nouiſſima mors inimica deſtruetur Adhuc eñ expectamꝰ redemptionē corpis ſꝫm animas v̄o iam redempti ſumꝰ ex pte nō ex toto. a culpa nō a pena. Nec oīno a culpa Non eñ ab ea ſic redempti ſumus vt nō ſit. ſed vt nō domineẜ.

Quō penam noſtram portauit. d

Peccata quoq; no-

ſtra. i. penā peccatoꝝ nr̄oꝝ dicit̄ i corpe ſuo ſup lignū portaſſe. qꝛ ꝑ ipſiꝰ penā quā in cruce tulit. oīs pena tpalis que ꝓ peccato ꝯuerſis debeẜ. in baptiſmo penitꝰ relaxaẜ vt nulla a baptizato exigaẜ ⁊ in pn̄ia minoraẜ. Nō eñ ſufficeret illa pena qua penitentes ligat eccleſia niſi pena xp̄i coopareẜ qui ꝓ nobis ſoluit. Vñ peccata iuſtoꝝ q̄ fuerūt añ aduentum. in ſuſtentatione dei fuiſſe vſq; ad chriſti mortē dicit apl̄s ad oſtenſionē iuſticie eiꝰ in hoc tpe. Ecce apte expoſitū eſt quō et q̄d xp̄us ꝑ mortē nobis meruit ⁊ impetrauit.

Si ſolus chriſtus debet dici redemptor vt ſolus dicit̄ mediator. e

Unde ipſe vere di

citẜ redemptor mūdi. ⁊ dei hominūq; mediator. Sꝫ mediator in ſcp̄tura dicit̄ ſolus filius Redemptor v̄o aliqñ etiā pater vel ſp̄uſſanctus. Sꝫ hoc ꝓpter vſuꝫ ptātis nō ꝓpter exhibitionē humilitatis ⁊ obedientie. Naꝫ ſꝫm poteſtatꝭ ſimul ⁊ obedientie vſum filiꝰ ꝓprie dicit̄ redemptor. qꝛ ⁊ in ſe expleuit ꝑ que iuſtificati ſumꝰ. ⁊ ipſam iuſtificationē eſt opatꝰ potentia deitatꝭ cū patre ⁊ ſp̄uſancto. Eſt ḡ redemptor inq̄tuꝫ eſt deꝰ ptātis vſu. inq̄tū homo humilitatꝭ effectu. Et ſepiꝰ d̄r redemptor ſꝫm humanitatē. qꝛ ſꝫm eam ⁊ in ea ſuſcepit ⁊ impleuit illa ſacramēta que ſunt cauſa nr̄e redemptionis. ꝓprie ḡ filiꝰ d̄r redēptor.

De mediatore. f

Qui solus dicit̃ me
diator· nõ pater vel spũssanct⁹. De q̃ aplus. Unus mediator dei ⁊ hoim homo xp̃s iesus id est p hoĩem quasi in medio arbiterẽ ad cõponendã pacem· i· ad reconciliandũ hoĩes deo. Hic ẽ arbiter quez Job desiderat. Utinam esset nobis arbiter. Recõciliati enĩ sumus deo: vt ait aplus p mortem xp̃i. Qd nõ sic intelligendũ est· quasi nos ei sic recõciliauerit xp̃us· vt inciperet amare quos oderat sicut reconciliat̃ inimicus inimico· vt deinde sint amici q̃ ante se oderãt· s; iaz nos diligẽti deo recõciliati sumus. Non enĩ ex quo ei reconciliati sum⁹ p sanguinẽ filij nos cepit diligere· sed ante mundũ priusq̃ȝ nos aliq̃d essemus. Quõ ergo nos diligẽti deo sum⁹ recõciliati? Propter peccatũ cũ eo habeam⁹ inimicitias· q̃ habebat erga nos charitatẽ· etiã cũ inimicitias exercebam⁹ aduersus eũ operando iniq̃tatem. Ita q̃ inimici eramus deo sicut iusticie sunt inimica peccata· ⁊ ideo remissis peccatꝫ· tales inimicitie finiunt̃ et reconciliant̃ iusto quos ipse iustificat. Christ⁹ aũt dicit̃ mediator eo qꝫ medius int̃ deum ⁊ hoĩes ipsos reconciliat deo. Recõciliat aũt dum offendicula hoim tollit ab oculis dei· i· dum peccata delet· q̃bus deus offendebat̃ ⁊ nos inimici eius eram⁹.

Questio. Sed cũ peccata deleat nõ solus fili⁹· sed ⁊ pater ⁊ spũssanct⁹ quoȝ deletio est nr̃a ad deũ recõciliatio q̃re solus filius dicit̃ mediator? Nam de patre legit̃ qꝫ recõciliauerit sibi mũdũ. Ait enĩ apls.

Rñsio. Deus enĩ erat in xp̃o mundũ sibi recõcilians. Cum ḡ reconciliet· Quare nõ d̃r mediator? Quia nec medius est inter deũ ⁊ homines· nec in se habuit illa sacramenta quoȝ fide ⁊ imitatione iustificamur· i· recõciliamur deo. Recõciliauit ḡ nos tota trinitas virtutꝫ vsu scȝ dum peccata delet· s; fili⁹ solus impletione obediẽtie· in quo patrata sunt s̃m humanam naturã: ea p que credẽtes ⁊ imitantes iustificant̃.

Scd̃m quam naturam sit mediator. g

Unde et mediator
dicit̃ s̃m humanitatẽ non s̃m diuinitatẽ. Nõ enĩ est mediator inter deũ et deũ· qꝛ tm̃ vn⁹ est deus· sed inter deũ ⁊ hoiem quasi int̃ duo extrema· qꝛ medi⁹ esse non põt nisi inter aliqua· mediator est ḡ inq̃ȝtum homo. Nam inq̃ȝtum deus nõ mediator· s; equalis patri est

Aug⁹. in li. cõfessionum. ⁊ hoc idem qd pater· cũ patre vn⁹ deus. Mediat ergo inter hoĩes ⁊ deũ trinitatẽ· s̃m hominis naturã in qua suscepit illa p que recõciliamur deo trinitati ⁊ s̃m eandẽ habet aliquid siĩe deo· ⁊ aliq̃d simile hoibus· qd mediatori ꝯgruebat· ne p oĩa similis hoibus lõge esset a deo aut p oĩa deo similis longe eẽt ab hoibus· ⁊ ita mediator nõ esset. Uerus ḡ mediator xp̃us inter mortales peccatores ⁊ immortalẽ iustũ· apparuit mortalis cũ hoibus· iustus cũ deo· p infirmitatẽ ꝑpinquãs nobis p iusticiã deo. Recte ḡ mediator dictus ẽ· qꝛ inter deũ immortalẽ· ⁊ hoiez mortalẽ est de⁹ ⁊ homo· recõcilians hoiem deo. Intantum mediator inq̃ȝtuȝ est hõ. Inquantũ aũt verbum nõ est medi⁹ qꝛ vnus cũ patre de⁹. Si ḡ xp̃us s̃m vos o heretici vnã tm̃ habet naturam vñ medius erit. Nisi ita sit medi⁹ vt de⁹ sit ꝑpter diuinitatꝫ naturã· ⁊ homo ꝑpt̃ humanitatꝫ naturã. Quõ humana in eo recõciliant̃ diuinis? Nam ipse viuẽs p̃us in se humana sociauit diuinis p vtriusq̃ȝ nature coniunctionẽ in vna ꝑsona. Deinde oẽs fideles p mortẽ recõciliauit deo dum sanati sunt ab impietate q̃cunq̃ȝ humilitatẽ xp̃i credẽdo dilexerũt ⁊ diligendo imitati sunt. Ecce h aliq̃tenus insinuat̃ quare xp̃us solus mediator dei d̃r et hoim· ⁊ s̃m quã naturã mediet· s· humanã· ⁊ cui mediet· s· deo trinitati. Trinitati enĩ nos recõciliauit p mortẽ p quã etiã nos redemit a seruitute diaboli. Nam vt Petr⁹ ait. Nõ corruptibilib⁹ auro ⁊ argẽto redẽpti sum⁹· s; p̃cioso sanguine agni immaculati.

Augstinus cõtra eutecem.

Summã intelligentie p̃misse ꝯstringit.

Ista ẽ distinctio· xix· hui⁹ tertij libri· In qua magister postq̃ȝ egit de merito passionis xp̃i s̃m qꝫ ordinat̃ ad ꝯsecutionẽ boni tam sibi q̃ȝ nobis. Agit de eodem s̃m ordinat̃ ad remotionẽ mali nostri. Et tria facit. Primo agit de malis a q̃bus xp̃us nos eripuit Secũdo ostendit qꝫ nomen redemptoris xp̃o simpliciter cõuenit. Tertio qꝫ mediatoris officiũ xp̃s solus habuit. Primũ vsq̃ȝ ibi. Uñ ipse vere dicit̃. Scd̃m vsq̃ȝ ibi. Qui solus d̃r mediator. Tertiũ vsq̃ȝ ad finẽ distinctionis. In speciali sñia mgr̃i stat in trib⁹ ꝑpositionib⁹ quaȝ prima est hec. Christ⁹ acerba sue mortis passione redemit nos a culpa. a pena. ⁊ a vinculis captiuitatis diabolice. Hanc mgr̃ ꝯtendens ꝓponit. qꝫ p mortẽ xp̃i liberati sum⁹ principalr̃. ⁊ a ptãte diaboli secũdario seu ꝯsequent̃. Et ꝓbat p triplicẽ modum q̃ christ⁹ nos p suã mortez iustificauit. Primo enĩ iustificauit nos ĩ charitate ĩ morte sua ostẽsa nos ad charitatẽ ꝓuocãdo p quã iustificamur a peccato liberamur. ⁊ p ꝯsequẽs a diabolo eripimur qui ꝑpt̃ peccatũ vinctos nos tenebat. Secundo iustificauit nos p mortẽ suã inq̃ȝtũ p fidẽ mortꝫ sue a pctĩs mundamur. Nam sicut olim aspiciẽtes serpentẽ ereum in patibulo erectũ a serpentũ morsu saluabant̃. sic si recte fidei intuitu xp̃m aspexerim⁹ q̃ ꝓ nobis ĩ ligno pependit. a peccatꝫ saluati a diabolo liberabimur. Tertio iustificauit nos sua morte. qꝛ mortẽ se offerẽs verum sacrificiũ oĩm nostruȝ culpã destruxit. ⁊ diaboli potentiã qui ligatos nos tenuit intantuȝ debilitauit qꝫ licet p peccatũ temptari possum⁹ nõ tñ nisi sponte

superari possumus. Ut patet in beato Petro q̄ añ mortem xp̄i ad vocem ancille ipsū negauit. Postea aūt ante reges τ pncipes deduct⁹ non timuit ipsū cōfiteri. Et cōfirmat illa pluribus auctēbus sanctorū τ signanter p parabolas euangelicas de forti armato. Et postea specialiter ostēdit quō christus sua morte nos a diabolo liberauit dicens deum factum esse hominem vt p mortem suā diabolū vinceret qui antea hominem supauerat. vt sic eum nō violens sed iuste vinceret in natura illa quā ipse pri⁹ supauit. Et subdit q xp̄us etiam nos a pena liberauit. nam ad penā eternam nō astringimur nisi p culpam. cum ergo xp̄s sua morte destruxit culpam patet q etiā destruxit penam eternā. Temporalis aūt pena licet adhuc nobis inhereat ab ipsa tñ pfecte liberabimur in futuro. in signum istoꝝ tota pena que debet̄ p peccato relaxatur nobis in baptismo. pena tñ per pniaz imposita nō totaliter tollitur sed minuit̄ virtute passionis xp̄i. Secunda ppositio ē hec. Tota trinitas pōt dici nos redemisse a peccatis ppter cōmunem vsum potestat̄. Hanc mgr̄ ponens dicit q ppter pdictā liberatiōez a peccato τ a diabolo xp̄us potest dici vere mundi redemptor τ hoc inq̄tum est deus τ inq̄tum est homo inq̄tum deus ppter vsum ptātis remissionis peccatoꝝ qui sibi cum patre τ spūsancto cōmunis est. ppt̄ etiam cōmunitatem ptātis tota trinitas redemptor dici potest τ etiam pater τ spūssanctus. Inq̄tuz aūt homo dicit̄ xp̄us redemptor ppter exhibitionē obedientie τ humilitatis. q: etiam in humanitate assumpta impleuit illa sacramenta que pcipue sūt nostre redemptionis causa. Tertia ppositio est hec. Christ⁹ humani generis redemptor est vnus solus dei τ hominū mediator. Hanc mgr̄ ponēs dicit q solus xp̄s dicit̄ mediator dei τ hoīm inq̄tum nos deo recōciliauit delendo peccata q̄bus de⁹ offendit̄ τ homo inimicus dei cōstituit̄. Querit postea cum tota trinitas peccata deleat quare solus fili⁹ dicit̄ mediator et nō tota trinitas potius. Et respondet q q̄uis tota trinitas peccata deleat vsu ptātis τ sic ex cōsequenti reconciliat nos sibi. Solus tñ filius dicit̄ mediator q: medius est inter deum τ hoīem. τ s̄m humanitatem in se illa sacramenta. i. opera sacra quoꝝ fide τ imitatione deo reconciliamur. vñ tandem cōcludit q xp̄us dicit̄ mediator nō s̄m diuinā naturam sed s̄m humanitam. in qua illa suscepit q̄bus nos toti trinitati recōciliat. vt passionem mortē. τ hmōi. s̄m hanc naturaz etiam aliquid habuit deo simile. s. iusticiam innocentiam τ cōsimilia. τ aliquid simile nobis. s. mortalitatē qd mediatoris officio congruit. cum medium sapiat pprietatem vtriusq extremoꝝ. Ex q̄bus etiā dictis cōfutat̄ error dicentium in xp̄o tm̄ vnam esse naturam q: s̄m eos possit nos aliquid haberi in xp̄o quo esset medius int̄ deum τ hoīem qd tñ requirit̄ si inter eos debet verus mediator esse. Et tm̄ in speciali.

Qd alio modo potuit liberare hominem et quare potius isto. a

Di. XX

SI vero queritur vtrū alio modo posset deus hoīem liberare q̄ p mortez xp̄i: Dicimus τ aliuz modum fuisse possibilē deo· cui⁹ potestati cuncta subiacēt· sed nr̄e miserie sanande cōuenientiorē modū aliū nō fuisse· nec esse oportuisse· Quid eñ mentes nostras tantū erigit· τ ab i mortalitatis desperatione liberat q̄ q tanti nos fecit deus· vt dei filius imutabiliter bon⁹: in se manēs qd erat· τ a nobis accipiēs qd non erat· dignar⁹ nr̄m inire cōsortium· mala nr̄a moriēdo pferret· Est τ alia rō quare isto poti⁹ modo q̄ alio liberare voluit: q: sic τ iusticia superat̄ diabolus· nō potētia· Et quō id factū sit· explicabo vt potero· Quadā iusticia dei i ptātez diaboli traditū ē gen⁹ humanum· peccato p̄mi hoīs in oēs originalr̄ trāseunte· et illi⁹ debito obligante· Vñ omnes hoīes ab origine sūt sb̄ pncipe diabolo · Vñ aplus· Eram⁹ natura filij ire· natura· s· vt est deprauata pctō· nō vt est recta creata ab initio· Modus aūt ille q̄ tradit⁹ est homo i diaboli ptātem· nō ita debet intelligendi tanq̄ de⁹ hoc fecerit aut fieri iusserit· s q tantū pmiserit· iuste tñ Illo eñ deserente peccantē peccati auctor ilico inuasit· nec tñ deus cōtinuit in ira sua miserationes suas· nec hoīez a lege sue ptātis amisit cū in diaboli potestate esse pmisit· q: nec diabolus a ptāte dei est alien⁹ sicut nec a bonitate· Nā qualicūq vita diabolus vel hō non subsisteret nisi p eum qui viuificat oīa· Non ḡ deus hoīez deseruit vt nō se illi exhiberet deū· s inter mala penalia etiā malis multa pstitit bona· τ tandē hominez quē cōmissio peccatoꝝ diabolo subdidit· remissio peccatoꝝ p sanguinē xp̄i data: a diabolo eruit· vt sic iusticia vinceret̄ diabolus· non potentia· Sz qua iusticia: Jesu xp̄i: Et quō victus ē ea: Quia in eo nihil dignū morte inueniēs· occidit eum tñ· τ vtiq iustū est vt debitores q̄s tenebat liberi dimittant̄ in eū credentes· quē sine vllo debito occidit Ideo aūt potentia vincere noluit· q: diabolus vicio puersitat⁹ sue amator est potentie· τ desertor oppugnator q iusticie· in quo homines mag⁹ eū imitant̄ q̄ neglecta vel etiā posa iusticia: potētie mag⁹ student eiusq vel adeptione letant̄· vel cupiditate inflāmant̄ Ideoq placuit deo· vt nō potētia s iusticia vincens hoīem erueret· in quo hō eū imitari disceret· Post xp̄o in resurrectione secuta est potētia· q: reuixit mortuus· nunq̄ postea moritur⁹· Sz nōne iure equissimo vinceret̄ diabolus: si potentia tñ xp̄us cū illo agere voluisset· vtiq: sed postposuit christ⁹ qd potuit vt p̄us ageret qd oportuit· Justicia ḡ humilitatis hoīem liberauit quē sola potentia equissime liberare potuit·

Rñsio quare isto modo.

Qd diabol⁹ nō est alien⁹ a ptāte dei.

Qua iusticia sit vict⁹ diabolus.

De causa inter deum et hominem et diabolum. b

Si enim tres illi in

causam venirent·s·deus·diabolus·hō·diabolus ⁊ homo q̄d aduersus deū dicerent nō haberent· Diabolus eñ de iniuria dei conuinceret·quia seruum ei⁹·s·hoiem ⁊ fraudulenter abduxit·⁊ violent̄ tenuit·Homo etiā iniurius deo ꝯuinceretur·quia p̄cepta eius contempsit·⁊ se alieno domino mancipauit De hominis etiā iniuria cōuinceret̄ diabolus·qꝛ et illum prius fallaci ꝓmissione decepit·et post mala inferēdo lesit· Iniuste ergo diabolus q̄ꝫtum ad se tenebat hominem sed homo iuste tenebat̄·qꝛ diabolus nunq̄ꝫ meruit potestatem habere sup hominez sed homo meruit ꝑ culpam pati diaboli tyrannidē

Aug⁹·i li· de trini·

Si ergo deus qui vtriq̄ꝫ p̄erat potentia hominem liberare vellet·sola iussionis virtute hominez potuit rectissime liberare·Sed ob causam p̄missam iusticia humilitatis vti voluit·Qui duz in carne mortali crucifixus est iustificati sumus·i·ꝑ remissionē peccatorum eruti de potestate diaboli·⁊ ita a christo iusticia diabolus vict⁹ est nō potentia·Quō aūt in eius sanguine nobis peccata sint dimissa supra expositum est·

De traditione x̄pi que dicit̄ facta a patre et a filio·a iuda ⁊ a iudeis·

Christus ergo ē sa

cerdos idem q̄ꝫ hostia·⁊ p̄cium nostre reconciliationis·qui est se in ara crucis non diabolo·sed deo trinitati obtulit pro omnibus q̄ꝫtum ad p̄cij sufficientiā qꝛ p̄destinatis tm̄ salutem efficit·De quo ⁊ legitur q̄ sit traditus a patre·⁊ q̄ seipsum tradidit ⁊ q̄ iudas eū tradidit ⁊ iudei·Ipse se tradidit quia sponte ad passionem accessit·Et pater eum tradidit·qꝛ voluntate patris imo toti⁹ trinitatis passus est·Iudas tradidit ꝓdendo ⁊ iudei instigando·⁊ fuit actus iude ⁊ iudeorum malus et actus christi vel patris bonus·Opus x̄pi ⁊ patris bonum quia bona patris ⁊ filij volūtas·malum fuit opus iude ⁊ iudeoruz·quia mala fuit intentio·Diuersa fuerūt ibi facta siue opera·id est diuersi actus ⁊ vna res siue factum scꝫ passio ipsa·Ideoq̄ꝫ doctores aliquando vniunt in facto illo patrem filium·iudam·iudeum·aliquādo disiungūt·Respicientes eñ ad passionem vnū opus illorum dicunt·Attendentes intentiones et act⁹ facta diuersa discernunt·Unde Aug⁹·Facta est inquit traditio a patre·facta est traditio a filio·facta est traditio a iuda·vna res facta est·Quid ergo discernit inter eos? Quia

Aug⁹·

hoc fecit fili⁹ et pr̄ in charitate·Iudas x̄o in ꝓditione·Uidetis qꝛ non q̄d faciat homo·s̄ qua volūtate ꝯsiderandū est·In eodē facto inuenim⁹ deū quo iudam·deū b̄ndicim⁹·iudam detestamur·qꝛ deus cogitauit salutem nr̄am·Iudas cogitauit p̄ciuz quo vendidit dn̄m·filius p̄cium qd̄ dedit ꝓ nobis·Diuersa ḡ intētio diuersa facta facit·cuz tñ sit vna res ex diuersis·Ecce vnā rem dicit ibi fuisse ⁊ diuersa facta qꝛ vna ibi fuit passio s̄ diuersi actus·Et act⁹ q̄dem iude ac iudeoꝝ mali q̄bus opati sunt x̄pi passionem que bonū est ⁊ opus dei est·

Qd̄ christi passio dicit̄ opus dei ⁊ iudeoꝝ ⁊ quomodo·

Passio ergo christi

et opus dicit̄ iudeoꝝ·qꝛ ex actibus eoꝝ ꝓuenit·⁊ op⁹ dei·qꝛ eo auctore·i·eo volēte fuit· Unde Aug⁹·Nemo aufert aīaz x̄pi ab eo quia p̄tātez habet ponendi ⁊ sumēdi·ecce habes auctorem opis·Ponet animaz·ecce habes opus auctoris·Et vt generalit̄ ꝯcludaz·quotiens in carne x̄pi aliq̄d patit̄ opus auctoris est·qꝛ eñ sua volūtate nō alio cogente perpetit̄·ipse auctor est operis·Cum aūt passio x̄pi opus dei sit·⁊ ideo bonuz·eāq̄ꝫ opati sint iudas ⁊ iudei·querit̄ an ꝯcedendum sit eos opatos ibi esse bonū? Hic distinguendū est· Potest eñ dici·q̄ opati sunt bonū·qꝛ ex actibus eoꝝ bonū ꝓuenit·i·passio x̄pi·et item q̄ opati nō sunt bonū sed malū·qꝛ actio eoruz nō fuit bona sed mala·

Aug. I expositione fidei catholice cōtra felicianū

Si iudei sint ibi opati bonum.

Ista ē distinctio·xx·hui⁹ tertij libri·In qua mgr̄ postq̄ egit de passione x̄pi in q̄ꝫtuz est maloꝝ nostroꝝ remotiua.agit singularit̄ de ei⁹ congruētia. Et tria facit. Primo assignat cām passionis ꝯgruentem Secūdo cām ipsi⁹ efficientē. Tertio remouet dubitationē incidentē. Primū vsq̄ꝫ ibi. Christus ḡ est sacerdos. Scd̄m vsq̄ꝫ ibi. Cū igit̄ passio x̄pi. Tertiū vsq̄ꝫ ad finem distin. In speciali sn̄ia mgr̄i stat in trib⁹ ꝓpositionib⁹ quaꝝ prima ē. Quis de⁹ alio mō potuisset hoiem q̄ ꝑ x̄pi mortez redemisse.s.ꝑ oīpotentiā modus tñ fiendi ꝑ mortē x̄pi maiorē habuit cōgruentiam. Hanc mgr̄ ponēs querit. vtrum de⁹ ꝑ aliū modum potuerat gen⁹ humanū redemisse q̄ ꝑ mortem x̄pi. Et rūdet q̄ sic. sed iste modus q̄ liberauit ipsum fuit cōgruentior. qd̄ ostēdit ex duob⁹. Primo ex nostra volūtate. Nāꝫ ꝑ hoc q̄ nos redemit ꝑ mortē filij sui mens nr̄a in deū magis dirigit̄ ⁊ ad ipsi⁹ amorem magis excitat̄. Secūdo ostendit idem ex dei iusticia Nā de⁹ iuste ꝑmisit hoiem a diabolo possideri. cum igit̄ nō videat̄ ꝯgruū q̄ deus ꝑ potentiā hoc infringeret. qd̄ iusticia mediante ꝑmisit. cōuenienti⁹ apparet q̄ diabolū in assumpta hūanitate superaret quā q̄ alio mō. videlicet ꝑ potentiā de ipsi⁹ manu liberaret. Qualiter aūt ꝑ iusticiā hoiem de ipsi⁹ manu liberauit. hoc declarat dicens. q̄ qꝛ diabolus x̄pm occidit in q̄ nulla cā mortis repta fuit. iō iustū fuit vt diabol⁹

ꝑderet suā ptātem sup oēs in xp̄m credentes. Et subdit q si deus p potentiā ꝛ non iusticiā vt puniret humanū gen⁹ de manu diaboli abstulisset. nulli in hoc iniuria illata fuisset. qꝛ erāt tam hō liberādus q diabolus ip̄m tenēs sub dei ptāte erāt ↄstituti. De⁹ sine cuiuscūq; iniuria solo p̄cepto hoiem potuisset de manu diaboli liberasse. potius tn̄ voluit liberare ip̄m p iusticiā ꝑpter causas positas. Secūda ꝑpositio est hec. Passionis xp̄i opus tam xp̄i q iudeoꝝ existens est nr̄e redemptionis cā efficiēs. Hanc mgr̄ ponēs dicit q xp̄us q se obtulit hostiā ꝛ p̄ciū redēptionis nostre. fuit cā efficiens ꝛ auctor nr̄e ↄsūmationis. et hoc q̄tum ad oēs quo ad sufficientiā. sed solū q̄tum ad electos q̄ ad efficientiā. qꝛ nō oēs sed tn̄ electi finalē passionis xp̄i fructū recipiūt. Et subdit q xp̄us quadrupl̄r traditus fuit. s. a seipso. a patre. a iuda. ꝛ iudeis. Diuersimode tn̄. a seipso ꝛ a patre ex charitate Judas aūt ꝛ iudei tradiderūt ipsum ex malicia ꝛ iniq̄tate. Un̄ infert q passio xp̄i fuit opus dei ꝛ iudeoꝝ Dei quidē. qꝛ a deo volente ꝛ ipso ei⁹ auctore facta ē Judeoꝝ vo. qꝛ ex ipsoꝝ actibus ↄsecuta est. q̄d vlterius ↄfirmat auct. e b. Aug. Tertia ꝑpositio est hec. Opus iudei xp̄m occidendo. q̄tū ad opus opatū bonū fecerūt. tn̄ q̄tū ad opus opans pessime egerūt Hanc mgr̄ ponens mouet dubiū tale. Cū passio xp̄i vt dictū est sit opus dei. ꝛ p ↄn̄s bonū. Utrū ex hoc opus iude ꝛ iudeorū que eandē passionē opati sunt. etiam debeat dici bonū. Et r̄ndet q habito respectu ad opus opatū. s. ad ipsā passionē opati sunt bonū. Sed habito respectu ad opus opans. s. intentionem quā hoc fecerūt. opati sunt maluꝫ. Et tn̄ in speciali.

Si in christo diuisio in morte fuit anime vel carnis a verbo. a

Di. XXI

Post predicta ↄsiderandū est. vtrū in morte a verbo sit sepata aīa vel caro Quidā putauerūt carnē sicut ab anima ita a diuinitate in morte fuisse diuisam. Si eīn inquiūt anima media diuinitas sibi carnē vniuit. sicut supius p̄tractatū est. g̃ q̄n diuisa ē caro ab aīa. diuisa ē etiā a diuinitate. qꝛ non potuit ab aīa seiungi p quā verbo erat vnita. q̄n a verbo diuideret. Fuit autē diuisa ab aīa in morte. alioq̄n vera mors ibi nō fuisset. qꝛ vt ait Aug. Mors quā timent hoies sepatio est aīe a carne. Mors aūt quā nō timēt sepatio est aīe a deo. Utraq; vero diaboli suasu homini ꝓpinata ē. Si g̃ in xp̄o hoīe vera mors fuit. diuisa est ibi aīa a carne ac p hoc diuinitas a carne. Huic sue ꝓbabilitati addūt auctis testimoniū. Amb. eīn tractans de xp̄i derelictiōe q̄ in cruce voce magna clamans dixit. Deus de⁹ me⁹ vt q̄d me dereliq̄sti ait. Clamat hō sepatione diuinitatis mortu⁹. Nā cū diuinitas mortis libera sit vtiq; mors ibi esse nō poterat. nisi vita descēderet qꝛ vita diuinitas est. Hic videt tradi q diuinitas separata sit in morte ab hoīe que nisi discessisset hō ille mori nō posset. Hō illi ad carnem referūt quam dicūt a deo sepatam.

Quib⁹ r̄ndemus illā sepationē sic esse accipiēdū. sicut itellegit derelictio q̄ illis v̄bis significat. vt q̄d me dereliquisti. Quō g̃ xp̄s derelict⁹ erat a p̄re. cū in cruce derelictū se clamabat. Nō recesserat deus ab hoie ita q esset soluta vnio dei ꝛ hois. Alioq̄n fuit q̄dam temp⁹ q̄n xp̄s adhuc viu⁹ hō erat ꝛ non de⁹. qꝛ adhuc viu⁹ se derelictū clamabat. nō dereliquēdū. Si g̃ illa derelictio vnionis intelligat solutio. an̄ facta fuit solutio dei ꝛ hominis q̄ xp̄us mortu⁹ esset. Sꝫ q̄s hoc dicat? Fateamur g̃ deū quodāmodo illū hoiem in morte deseruisse. qꝛ ptāti ↄsequentiū cuꝫ exposuit ad tp̄us. nō suā potētiā exercēdo illū defendit vt nō moreret. Sepauit se diuitas qꝛ subtraxit ꝓtectionē sed nō soluit vnionē. Sepauit se foris. vt nō adesset ad defensionem. s nō intus defuit ad vnionē. Si nō ibi cohibuisset potentiā s exercuisset. nō moreret xp̄us. Mortu⁹ est xp̄s diuinitate recedēte. i. effectū potentie defendēdo nō exhibente. Hic ē hyrc⁹ apopompeyus q̄ altero hyrco imolato in solitudineꝫ mittebat. vt legit in Leuitico. Duo eīn hyrci humanitas ꝛ diuinitas xp̄i intelligunt. Humanitas e g̃ imolata. diuinitas xp̄i in solitudinē abijt. i. i celū. vn̄ Esicius. In solitudinē. i. in celū tpe passionis diuinitas abijsse d̄r. nō locū mutās sed quodāmodo v̄tutē cohibens. vt possent impij ↄsummare passionē. Abijt g̃ id est v̄tutē cohibuit ꝛ portauit iniq̄tates nr̄as. nō vt haberet s vt ↄsummeret. deus eīn ignis consumens est. Ex his satis ostendit p̄missa v̄ba Ambrosij sic esse accipiēda vt p̄diximus.

Aliam inducunt autoritatem. b

Alij quoq; autoritati innitunt qui asserūt diuinitatē in morte recessisse ab hoie s̄m carnem. Ait eīn Athana. Maledict⁹ q̄ totū hoiem quē assumpsit dei fili⁹ denuo assumptū vel liberatū. tertia die a mortuis resurrexisse nō ↄsitet. fiat fiat. Si inq̄unt denuo assumpt⁹ est hō in resurrectione quē assumpserat i incarnatiōe. deposuit ergo cū in morte. sepata g̃ fuit diuinitas in morte a humanitate. Quib⁹ r̄ndem⁹ q si in his v̄bis assumptio talis intelligat quid fit s̄m vnionē nō carnē tn̄ sed totū hoiem. i. animā ꝛ carneꝫ denuo sibi vniuit in resurrectione. qꝛ nō simplicit̄ hoiem sed totū hoieꝫ assumptū dicit. Totū g̃ hoiem in morte deposuit. i. aīam ꝛ carnē. Sꝫ q̄s nisi hostis v̄itatis dicat aīam a v̄bo depositam? Et tn̄ nisi hoc fateant q totus homo sit assumpt⁹. non

Marginal notes:

Opinio quorundā asserētium carnem a deitate diuisam.

Aug. sup psal. xvij.

Autoritatē inducūt ambrosij in expositione.

Risio.

Esicius sup Leuiticum.

Athana.

Qualiter de hac autoritate argumentādo ꝓcedūt

Risio.

ꝑ eis facit illa autoritas q̄ totū dicit assumptum. Sciendū est ꝙ athanasiū id dixisse ꝯtra illoꝝ ꝑfidiam q̄ resurrectionē xp̄i negabant. putantes in morte detineri eū qui solus inter mortuos liber est. Ideo illū maledicit. qui nō ꝯfitet̄ totum hoīem denuo assumptum resurrexisse. i. xp̄m aīam denuo corpi cōiunxisse. ⁊ in illis duob⁹ denuo ꝯiunctis in resurrectione vere ſm hoīez vixisse sicut añ mortē. Nam in morte sepata est aīa a carne. Unñ vere dicit̄ xp̄us mortu⁹. sed neutrum separatum est a verbo dei.

Deſiniatio autoritatis.

Autoritatibus astruit a verbo carnem in morte nō esse diuisam. c

Sicut Aug⁹. super

Johēm docet. tractās illud dñi verbū. Ego pono aīam meā vt iterū sumam eaȝ. Nemo tollit eam a me. ſ ego ponam eam. a meipso ptātem habeo ponēdi eam ⁊ iterū sumendi eam. Hic aīam dicit emissaȝ. A quo emissa ē a seipsa nō est emissa. q2 seipsam non posuit. nec v̄bum aīam posuit vel carnē. Caro ergo aīam posuit. sed ptāte in se manētis deitatꝭ. Potentia ꝙ deitatis aīa diuisa est a carne. ſ neutrū a verbo dei. vñ Aug⁹. Uerbū ex quo suscepit hoīem. i. carnē ⁊ aīam nunq̄ꝫ deposuit aīaȝ vt esset aīa a verbo sepata. sed caro posuit aīam qñ expirauit. qua redeunte surrexit. Mors ꝙ ad xp̄us carnē ⁊ aīam separauit. sed neutrū a v̄bo dei. Caro ꝙ ponit et sumit aīam: nō ptāte sua sed ptāte inhabitantis carnē deitatꝭ. Hic euident̄ tradit̄ nec animam nec carnē a v̄bo dei in morte esse diuisam. vt aliquo mō soluta fuerit vnio. Unde Aug⁹. ꝯtra felicianū. Absit vt xp̄us sic senserit mortē vt q̄ꝫtum in se ē vita. vitā pdiderit. si eñ hoc ita esset: vite fons aruisset. Sensit ꝙ mortez pticipatione humani affect⁹ quem sponte susceperat. nō nature sue pdidit potentiam p quā cūcta viuificat. Sic in sepulchro xp̄us carnē suā cōmoriēdo nō deseruit. sicut in vtero v̄ginis cōnascēdo formauit. Mortua est ꝙ nō descendēte vita. sicut passus ē nō peunte potentia. nemo tollit aīam ei⁹ ab eo. q2 ptātez habet ponēdi ⁊ sumendi. Ecce ⁊ hic habes xp̄m nō deseruisse carnē in morte. ⁊ vitā nō discessisse a mortuo. et ꝙ sponte tradidit spūm nō ali⁹ extorsit. vñ Amb. Emisit xp̄us spūm. ⁊ tñ quasi arbiter exuendi suspendendiq꞉ corpis. Emisit spūm nō amisit. pendebat in cruce ⁊ oīa cōmouebat. Sȝ vñ emisit. ex carne: quo emisit. ad patrem

Aug⁹. sup Johēm.

Ambro. li. iij. de spū sc̄o

Qua rōne xp̄s dr̄ mortu⁹ ⁊ passus. d

Recedēte vero ani

ma. mortua est xp̄i caro. ⁊ q2 caro mortua ē: mortuus est xp̄us. Sicut eñ mortu⁹ dicitur deus. qñ mortu⁹ est hō. ita mortu⁹ homo dr̄ qñ mortua ē caro. Sepatio aīe mors carnis fuit. Propter carnem ꝙ vnitā verbo q̄ mortua est dicit̄ deus mortu⁹. et ꝑpter carnem ⁊ aīam que vtraq꞉ dolorē sensit dicit̄ deus passus. cū diuinitas omnis doloris exors existeret. vñ Aug⁹. Uerbum caro factū est. vt per carnem panis celestis ad infantes transiret ⁊ ſm hoc ipsum: verbū crucifixum est. ſ non est mutatū in hoīem. homo in illo mutat⁹ est vt melior fieret q̄ꝫ erat. Per illud ꝙ ꝙ homo erat mortu⁹ est de⁹. ⁊ p illud ꝙ deus erat hō excitat⁹ ē ⁊ resurrexit. Quicq̄d passus ē hō non pōt dici nō passus est de⁹. qm̄ deus erat homo. Quō potes dicere te nō passum iniuriam si vestis tua cōscindat̄: q̄ꝫuis vestis tua nō sis tu. Multo magis ꝙ quicq̄d patit̄ caro vnita v̄bo: debebat dici de⁹ pati. licet v̄bum nec mori. nec corrūpi. nec mutari potuerit. Sed q̄cq̄d hoꝝ passus est. in carne passus ē. De hoc etiā Ambro. in li. iij. de spū sancto ait. Nō verbi caro patiebat̄. manens in carne v̄bum. in se ꝑ corpis assumptione referebat vt pati diceret̄. q2 caro patiebat̄. sicut scptū est. Christo in carne passo. Hic docet̄ qua rōne de⁹ vel dei filius passus vel mortu⁹ dicit̄. nō q2 mortez senserit in q̄ꝫtum de⁹ est. sed q2 caro ei vnita mortua est. Scōm quā rōnem dicit Aug. Si q̄s dixerit atq꞉ crediderit filiū dei deū passum anathema sit. Cui⁹ dicti causam ex qua intelligētia sumēda est aperiēs. in eodem subdit. Si q̄s dixerit ꝙ in passione dolorem sentiebat fili⁹ dei deus ⁊ nō caro tñ cum aīa quā sibi accepat: anathema sit. Sane ꝙ dici pōt ꝙ mortu⁹ est deus ⁊ nō mortu⁹. passus ē dei filius ⁊ nō passus. Passa ē tertia psona ⁊ nō passa. crucifixū est v̄bū ⁊ nō crucifixum. sed ſm alterā naturam passus est. ſm alterā impassibilis. Unñ Amb. Generalis est ista fides. q2 xp̄s est dei fili⁹. ⁊ nat⁹ ex v̄gine. quē quasi gigantē ꝑpheta describit. eo ꝙ biformis geminæq꞉ nature vn⁹ sit. ꝯsors diuinitatꝭ ⁊ corpis. Idem ꝙ patiebat̄ ⁊ nō patiebat̄. moriebat̄ et nō moriebat̄. sepeliebat̄ et nō sepeliebat̄. resurgebat ⁊ nō resurgebat. Resurgebat ſm carnem que mortua erat. non ſm verbum. quod apud deum semper manebat.

Aug⁹. sup psal.

Ambros⁹

Aug. in fine de fide.

Ambro. li. iij. de spū sc̄o

Ista ē distinctio. xxj. hui⁹ tertij libri. In qua mgr̄ postq̄ egit de passionis merito. agit de eius fine siue termino. Et tria facit. Primo eñ inquirit. an in

morte xpi caro fuit a verbo sepata. Secūdo ostendit fm quid mors xpi fuit cōsummata. Tertio subiungit fm quid veritas quarundā ppositionum in hac materia sit accipienda. Primū vsqz ibi. Recedente vo anima. Scdm vsqz ibi. Sane igit dici potest. Tertiū vsqz ad finem distin. In speciali snīa mgri stat in tribus ppositionib⁹. quarū prima est hec. Humanitas xpi nō fuit i passione a deitate soluta. sz solū p subtractionem protectionis τ defensionis foris destituta. Hanc mgr ponens querit. Utrū in morte xpi fuit diuinitas a carne vel anima sepata. Et rūdet quorundam opinionem fuisse q sicut anima in morte a carne sepabat. ita in morte deitas. tam a corpe q ab anima sepabat. Hi suam opinionē pbant sic. qn aliqua vniunt p mediū. recedente medio. recedit vnio. sed caro christi vnita fuit diuinitati mediante anima. cū ergo in morte xpi anima fuerit sepata a carne. sequit τ ipsam deitatem a carne fuisse sepatam. Et cōfirmat hoc p autoritatem Ambro. sup illo verbo psal. De⁹ deus meus respice in me quare me dereliquisti τc. dicentem. Clamat homo sepatione diuinitatis morit⁹. Un apparet q xps nō potuisset mori nisi fuisset a carne deitas sepata. Ad istam respondens mgr dicit q si ista derelictio quā deus in cruce deplanxit intelligitur facta p sepationē diuinitatis quasi facta sit vnionis solutio. vt ista opinio dicit. sequeret q xpus adhuc viuens qāqz fuisset homo τ nō deus. patet quia adhuc viuens in cruce clamabat se derelictū. sed consequens est falsum. igit opinio ex qua sequit. Un sensus auctis btī Ambrosij qua pbant p se stat in hoc q deus pater xpm hominem dr dereliquisse. quia ad temp⁹ exposuit cum potestati τ dñio eoꝝ ipsum persequentiū. ita q deitas dicit ab humanitate sepata p subtractionem ptectionis τ defensionis. sed nō p solutionem vnionis. τ ideo sepauit se diuinitas foris ad defensionem. sed intus nō desijt ad vnionem. Et hoc ɔfirmat magister p figuram veteris testamenti d duobus hyrcis quoꝝ vno immolato alter in desertū mittebat[illegible]uos intelligunt due na[illegible]re in xpo. quarum vna tpe passionis. s. humanitas [illegible]molata fuit. altera. s. deitas celū abijt. nō loci mutatione nec vnionis solutiōe. sed defensionis subtractione vt sic xpi passio ab ipsis ɔsummaret. Postea mgr soluit autoritatem ambro. cui pdictam opinionem fouentes innitunt. qua athanasius dicit q ille homo mo[illegible]⁹ in cruce fuit denuo assumptus in resurrectiōe. qd verum nō esset nisi fuisset in morte depositus seu a diuinitate sepatus vbi ipsi dicunt. Et rūdens mgr dicit q Athanasius dixit auctem illam ɔtra quosdam hereticos que negabant xpm resurrexisse τ aīam denuo corpi vnitam fuisse. Et etiam dei filium totū hominē in resurrectione resumpsisse. qz totum deposuerat in morte. qz q̄uis deitas non fuit sepata nec a carne nec ab anima in triduo mortis. fuit tamen separata a toto homine. i. a ɔiunctione corpis τ anime. vt postea patebit in sequenti distin. Et sic magister tandem cōcludit q in morte xpi nec anima nec caro fuit a verbo derelicta. qd cōcludit multis sanctoꝝ autoritatibus. Secunda ppositio est hec. Per hoc xpus veremoriebat q anima eius a corpe sepabatur. Hanc magister ponens dicit q christus dicit mortuus seu passus ppter cōmunicationem pprietatum vni⁹ nature cum alia ex vnione in psona. vnde homo dr mortuus qz caro est mortua. τ dicit pati carne vel anima patiente. Sed xpus dicit mortuus p sepationē anime a carne stante tn̄ hypostatica vnione. Et dicitur passus ppter carnis τ anime passionem quaꝝ vtraqz dolorē sensit. licet diuinitas cui vnita fuerat omnis doloris expers fuerit. vnde ɔcludit q filius dei mortuus τ passus fuit. non qz dolorem vel mortem sensit in q̄tum deus. sed qz caro sibi vnita mortua fuit. Et hoc magister ɔfirmat auctibus sanctoꝝ. Tertia ppositio est hec. Respectu diuersoꝝ deum mortuum fore aperte ɔcedit τ negat. Hanc magister ponēs dicit q sane dici potest mortuus est deus. τ deus nō est mortuus. τ passus est dei filius. τ dei filius nō est passus Nam hmōi expositiones negatiue sunt vere fm diuinam naturam. affirmatiue vero fm humanam naturam. Et cōfirmat autoritate b. Ambro. Et sic in speciali.

Si christus in morte fuit homo. a

Hic queritur

DI. XXII

b vtrū in illo triduo mortis xps fuerit homo? Qd nō videt quibusdam. qz mortu⁹ erat. τ hō mortu⁹ nō est hō. Addūt etiam q si tūc erat homo: vel mortalis vel imortalis. s mortalis nō. qz mortuus. nec imortalis. qz tm̄ post resurrectionē. Quibus rūdem⁹ qz licet homo mortu⁹ fuerit. erat tn̄ in morte deus hō. nec mortalis qdem nec imortalis. τ tn̄ vere erat homo. Ille em̄ τ hmōi argutie in creaturis locū habent. s fidei sacrm̄a phicis argumentis est liberū. vn̄ Amb. Aufer argumenta vbi fides querit. In ipsis ginnasijs suis iaz dyaletica taceat. piscatoribus credit. nō dyaleticis. Dicimus ḡ in morte xpi deuz vere fuisse hominem. τ tn̄ mortuū. τ hoiem qdez nec mortalem nec immortalē qz vnitus erat aīme et carni seiunctis. Alia em̄ rōne dicit deus hō. vel hō deus. q̄z martin⁹ vel iohes. Homo em̄ dicit de⁹ τ ecōuerso ppter susceptionē hois id est aīe τ carnis. vn̄ Aug. Talis erat susceptio illa que deū hoiem faceret. τ hoiez deū. Cū ḡ illa susceptio p mortē n̄ defecerit. s de⁹ homini τ hō deo. sic aū vnit⁹ erat vere τ tūc deus erat hō τ ecōuerso. qz vnitus erat anime τ carni: τ homo mortu⁹ erat. qz anima a carne diuisa erat ppter sepationem anime a carne mortu⁹. sed ppter vtriusqz semp secum vnionē homo. Nō aūt sic erat hō: vt ex aīa τ carne simul iunctis subsisteret. Et cuius rōne dicit aliqs alius hō τ ipse forte aū mortem. hoc etiā mō erat hō τ post resurrectionem fuit. In morte vo homo erat tm̄ ppter anime τ carnis secū vnionē. τ mortu⁹ ppter inter illa duo diuisionem.

Opinio quorundam.

Rūsio q̄ confirmat q hō et qualiter.

Aug⁹.

Si xps in morte erat homo alicubi τ si vbicunqz est homo sit. b

Hic queritur si christus

in morte alicubi erat hō. τ si vbicūqz est hō sit? Ad qd dicim⁹ qz nō vbicunqz erat hō erat. nec mō vbicunqz est hō est. quia vbiqz

est sm̃ deitatem· nec vbiq̧ est homo· q2 non vbiq̧ homini vnit⁹· sed vbicũq̧ ē sm̃ hoīem ibi hō est· Tempore aũt mortis τ vbiq̧ erat sm̃ deũ· τ in sepulchro sm̃ hoīez· τ ī inferno sm̃ animā· τ in sepulchro sm̃ carnē· In sepulchro ḡ erat homo· q2 humanitati vnit⁹ erat τ si nō toti· q2 carni tm̃· τ in inferno erat hō· q2 humanitati vnitus· sed nō toti q2 aīe tm̃·

Oppositio

Sz si in inferno anime tm̃· τ in sepulchro carni tm̃ vnitus erat· ḡ nec ī inferno vnit⁹ erat anime et carni· nec in sepulchro· Quō ergo ibi vel hic homo esse dicit̃?

Redditio cause

Que est rō dicti? Quia vna eadēq̧ vnione vnitus erat aīe in inferno· τ carni in sepulchro· Et sic erat illis duob⁹ tunc sepatis vnitus· sicut añ sepationem· i· ante mortē·

Oppositio

Ad hoc autē opponit̃· Si xp̄us animam tm̃ vel carnē tm̃ assumpsisset· nō fuisset ver⁹ homo ꝫ ppt̃ vtriusq̧ assumptionē verus homo fuit· Sic ḡ vbi carnez τ animā sibi vnitā nō habebat· ver⁹ homo ibi nō erat· Sed tp̄e mort̃ nusq̧ illa duo vnita habebat· q2 nec in sepulchro nec in inferno· nec alibi· Nusq̧ ḡ erat homo·

Responsio

Ad qō dicim⁹· q2 xp̄s vtiq̧ verus homo nō fuisset· si carnē τ animam nō assumpsisset· Sed tm̄ q2 ex quo assumpsit neutrũ deposuit· ꝫ cũ vtroq̧ candem vnionē indesinent̃ tenuit· quā assumēdo ɔtraxit· Ideo nō incōgrue vbicunq̧ aīe vel carni vel vtriq̧ vnitus est· ibi homo esse dicit̃· q2 ibi humanat⁹ ē· ḡ τ ī sepulchro erat homo· τ in inferno erat hō· q2 vtrobiq̧ humanatus erat xp̄us τ vnā eandēq̧ cum aīa τ carne licet sepatis: habebat vnionē· τ vno eodemq̧ tp̄e in sepulchro iacuit xp̄s et ad infernū descendit· sed in sepulchro iacuit sm̃ solam carnē· τ in infernũ descendit sm̃ solaz animā·

Aug⁹· sup Johem·

vñ Aug⁹· Quis nō est derelictus in inferno· Christus: sed in aīa sola quis iacuit in sepulchro· Christus: sed ī carne sola· q2 in his singulis xp̄us est· Christum in his omnibus τ singul̃ ɔfitemur· Ex his euident̃ ostenditur ꝙ carni iacenti in sepulchro vnit⁹ erat xp̄us· sicut anime ī inferno· Alioqn si carne mortue nō esset vnitus· non in ea diceret̃ iacuisse in sepulchro· Anima ḡ ad infernũ descendit· Caro in sepulchro iacuit· sapiētia cũ vtroq̧ ꝑmansit· que in inferno posit̃· vt ait

In tertio li. de spũsancto

Ambro· lumen vite fundebat eterne· Radiabat illic lux vera sapiētie· illuminabat infernum· sed ī inferno nō claudebat̃· Quis eniz locus est sapientie de qua scriptũ est· Nescit homo vias eius· nec inuēta est inter hoīes· De qua abyssus dicit· nō est in me· mare dicit· nō est mecum· ḡ nec in tp̄e· nec in loco sapientia est· cui nec mors tribuenda est· In ligno eēm caro· nō illa opatrix omniũ substantia diuina pendebat· Confitemur tm̄ christũ pependisse in ligno τ iacuisse in sepulchro ꝫ in carne sola· Et fuisse in inferno· sed in anima sola·

Quō xp̄us vbiq̧ totus est· sed nō totũ· vbiq̧ totus est homo vel deus sed nō totũ· c

Et vtiq̧ tot⁹ eodez

tp̄e erat ī iferno· tot⁹ ī celo· tot⁹ vbiq̧· Persona eñi illa eterna nō maior erat vbi carnē τ aīam simul vnitā sibi habebat ꝙ̄ vbi alterz tm̃· nec maior erat vbi vtrũq̧ sil' vel alteruz tm̃ vnitũ habebat ꝙ̄ vbi erat neutrũ habēs vnitũ· Totus ḡ xp̄us τ ꝑfect⁹ vbiq̧ erat·

Aug⁹· cōtra felicianũ in expositiōe sẏ dei·

vñ Aug⁹· Non dimisit patrem xp̄us cũ venit in ꝟginez· vbiq̧ totus· vbiq̧ ꝑfect⁹· Vno ḡ eodemq̧ tp̄e· totus erat ī inferno· tot⁹ in celo· Erat apud inferos resurrectio mortuorũ· erat sup celos vita viuentiũ· vere mortuus· vere viuus· in quo mortē suscepti o mortalitatis excepit· τ vitam diuinitas non ꝑdidit· Mortem ḡ dei fili⁹· et in aīa non ꝑtulit· et in maiestate nō sensit· sed tm̄ ꝑticipatione infirmitatis rex glorie crucifixus est· Ex his apparet ꝙ xp̄us eodē tp̄e totus erat in sepulchro totus in inferno· totus vbiq̧ sicut τ mō tot⁹ est vbicunq̧ est· sed nō totum· Nec in sepulchro vel in inferno totũ erat· τ si totus· sicut xp̄us totus est deus· totus hō· sed nō totum q2 nō solũ est deus vel homo· sed τ de⁹ et hō· Totũ eñi ad naturā refert̃· totus aũt ad hypostasim· sicut aliud τ aliq̄d ad naturā· alius ꝟo τ aliq̄s ad ꝑsonā referunt̃·

Joh· dam·

vñ Joh· dam· Totus xp̄us est de⁹ ꝑfectus· nō aũt totũ de⁹ est· Non eñi solũ deus est: sed τ homo τ tot⁹ homo ꝑfectus· Non aũt totũ homo· nō solũ eñi homo· sed τ deus· Totum eñi nature est repsentatiuũ· Totus aũt hypostaseos sicut aliud q̄dem est nature· alius aũt hypostaseos· sic τ hmōi·

Si ea que dicuntur de deo vel de filio dei possunt dici de hoīe illo vel de filio hoīs· d

Solet etiam queri

si cōgruent̃ dici possit fili⁹ hoīs vt ille homo descēdisse de celo vl' vbiq̧ esse· sicut dr̃ filius dei vel deus de celo venisse τ vbiq̧ esse: Ad qō dicimus si ad vnitatē ꝑsone referat̃ dicti intelligētia· sane dici pōt· Si ꝟo ad distinctionem naturarũ· nullaten⁹ ɔcedendũ est·

Aug⁹· in li· de trini·

vñ Aug⁹· Vna persona est xp̄us deus τ homo· Ideo dr̃· Nemo ascendit in celuz nisi qui de

celo descēdit ɾc. Si ḡ attendas distinctionē subax. filius dei descēdit. ɾ fili⁹ hominis crucifixus est. Si vero vnitatem ꝑsone. ɾ filius hoīs descēdit ɾ fili⁹ dei est crucifixus. Propꝛ hanc vnitatē ꝑsone nō solū filiū hoīs descendisse ð celo. ſ etiā dixit esse i celo cū loquereꝛ in terra. ꝓpter hāc eandē dicitꝛ de⁹ glorie crucifixus. q̄ tñ ex forma serui tm̄ crucifixus est. Non tñ ſm hoc ꝙ de⁹ glorie est. ſm ꝙ glorificat suos. ɾ tñ dicitꝛ de⁹ glorie crucifixus. Recte q̄dem nō ex ṽtute diuinitatꝭ. ſ ex infirmitate carnis. Quid ḡ ꝓpter q̄d. ɾ q̄d ſm quid dicatꝛ. prudens ɾ diligēs ɾ pius lector intelligat. Hec de corrigia calciamenti dn̄ici dicta sufficiant. Ne ossa regis idumee ꝯsummanꝛ vsq₃ in cinerem.

Ista ē distinctio. xxij. hui⁹ tertij libri. In qua mgr̄ postq̄ egit de morte xp̄i tanq̄ passionis sue termino. agit de quibusdā que sequūtꝛ ex ipsa. Et tria facit. Nā primo inq̄rit. vtrū xp̄s in triduo mortꝭ sue fuerit homo. Scd̄o supposito ꝙ sic. an fuerit homo in inferno ɾ i sepulchro. Tertio vtrū ille hō sit vbiq₃ ɾ venerit de celo. Primū vsq₃ ibi. Hic queritꝛ si xp̄s. Scd̄m vsq₃ ibi. Solet etiā queri. Tertiū vsq₃ ad finē distin. In speciali sn̄ia mgr̄i stat in trib⁹ ꝓpositionibus quaꝝ prima ē hec. Et si xp̄s in morte sua fuit hō rōnalis. nō tñ mortalis vel īmortalis. Hanc mgr̄ ponens inq̄rit. Utrū xp̄us in triduo sue mortꝭ fuerit hō mortu⁹. Et rn̄dendo ponit primo opionē quorūdaꝫ dicentiū ꝙ nō. quoꝝ vna rō fuit. ꝙ xp̄s in illo triduo mortu⁹ fuit. cū igitꝛ mortuus hō. sequitꝛ xp̄m i illo triduo nō fuisse hoīem. Alia rō eoꝝ erat. Si xp̄s in illo triduo fuisset hō. vꝉ fuisset mortalis vel īmortalꝭ. nō mortalis q₂ iaꝫ fuerit mortu⁹. nō īmortalꝭ. qꝛ post resurrectionē primo fuit īmortalis effect⁹. et ꝑ ꝯn̄s nō fuit hō in illo triduo. Istā opinionē mgr̄ refutat quā tñ moderni tenēt. Un̄ subdit mgr̄ opinionē ꝓpriā in qua tñ nō tenetꝛ. ɾ dicit. ꝙ xp̄s i illo triduo mortꝭ sue fuit ver⁹ hō. nō obstāte ꝙ fuit vere mortu⁹. ꝓ cui⁹ rōne assignat ipsaꝫ insepabilē vnionē diuītatꝭ ad aīam ɾ carnē. que ꝑ mortē nō fuit soluta. Pro cui⁹ vlteriori declaratōe dicit ꝙ alia rōne dr̄ de⁹ hō q̄ petr⁹ vel Iohēs. q₂ de⁹ vel dei fili⁹ dr̄ hō ꝓ pfā assumptionē aīe ɾ corpis tm̄. Cū igitꝛ illa assumptio i morte soluta non fuit. igitꝛ etiā in morte de⁹ fuit hō. Petr⁹ aūt vel Iohānes ē hō ꝓ pfā ꝯiunctionē aīe ɾ carnis. Sꝫ ex q̄ coniunctio illa i morte solutꝛ. igitꝛ petr⁹ vꝉ Iohēs i morte nō dr̄ hō. sꝫ hō mortu⁹. Et subdit ꝙ duplex fuit vnio in xp̄o. Una deitatꝭ cū carne ɾ aīa. rōne cui⁹ dr̄ deus hō. ɾ q₂ illa nūq̄ defecit. ideo rōe illi⁹ ī morte dr̄ hō. Alia ē vnio deitatꝭ cū ꝯiūctione ex aīa ɾ carne rōe cuius de⁹ dr̄ viuus hō ɾ q₂ illa ī morte xp̄i defecit. de⁹ dicebatꝛ mortu⁹ hō. vn̄ rn̄dens ad rōnes alteri⁹ opinionis. Ad primā dicit negādo ꝯsequētiā q̄ fuit. Christus fuit vere mortu⁹. igitꝛ nō fuit hō. q₂ vt ptꝫ ex dictis. aīcedēs est verū ɾ ꝯn̄s ē falsuꝫ. Nā nō obstāte ꝙ in xp̄o fuit facta diuisio corpis ɾ aīe. rōne cui⁹ dicebatur mortu⁹. nō tñ fuit facta solutio vniōis diuinitatꝭ cū corpe ɾ aīa. rōne cui⁹ dr̄ de⁹ hō. Ad scd̄am dicit ꝙ nec fuit mortalis nec īmortalis. Et subdit ꝙ argumentiones licet locū hēant ī creaturꝭ deficiūt tñ circa fidei sacr̄a. q₂ b. Ambro. vbi fides queritꝛ argumēta dimittēda sunt. Secunda ꝓpositio ē hec. Q̄uis iste hō ɾ tot⁹ xp̄s sit in omni loco nō tñ ſm totū nec ē vbiq₃ hō. Hanc mgr̄ ponēs q̄rit. Utrū in illo triduo xp̄s fuit homo vbicūq₃ fuit. Et rn̄det ꝙ nō. īmo nec modo vbicūq₃ est hō ē. Nā ſm ꝙ de⁹ est vbiq₃ ē. nō aūt est vbiq₃ ſm ꝙ hō. q₂ nullibi est ſm ꝙ homo. nisi vbi vnitus ē homini. Cū igitꝛ nō vbiq₃ vnit⁹ est homini. sequitꝛ ipsuꝫ nō esse vbiq₃ ſm ꝙ homo. vn̄ sequitꝛ correlarie ꝙ xp̄s in sepulchro fuit hō ɾ in inferno fuit hō q₂ vtrobiq₃ fuit ſm hoīem. in sepulchro q̄deꝫ ſm carnē. i inferno aūt ſm aīaꝫ. Circa istud postea remouet dubiū quoddā. Nā verbū tm̄ vnitum fuit aīe in inferno in sepulchro tm̄ carni. quō hic ɾ ibi posset dici hō eo ꝙ homo ꝯstat ex aīa ɾ carne. Et rn̄det ꝙ licet illa essent sepata. tñ q₂ eadeꝫ diuinitas vtrobiq₃ erat. nō vtrobiq₃ dicebatꝛ homo. Sꝫ ꝯtra istud arguit sic. Si verbū assumpsisset aīam tm̄. vel carnem tm̄ nō fuisset homo. cum igitꝛ in inferno habuit animā tm̄. in sepulchro vero carnē tm̄. nō fuisset vtrobiq₃ homo. Et respondet ꝙ xp̄us ver⁹ homo nō fuisset. nisi carnem et aīam assumpsisset. sed ex quo post vtriusq₃ assumptionem neutrum illorum a se separauit vbicunq₃ ſm illorum fuit humanitus fuit. ɾ per consequens in inferno ɾ in sepulchro fuit homo. Et subdit ꝙ in illo triduo mortis xp̄i totus xp̄us fuit in inferno. ɾ tot⁹ xp̄s fuit in sepulchro. ɾ vbicunq₃ fuit. totus fuit. Nam ꝑsona xp̄i cum esset eterna ɾ indiuisibilꝭ. nō erat maior vel minor qn̄ erat vnita carni ɾ anime ꝯiunctis. q̄ cū erat vnita carni ɾ anime diuisis. ɾ ꝑ ꝯn̄s fuit in inferno totus ɾ in sepulchro tot⁹. sed tñ nō erat vtrobiq₃ totum. Sicut licet xp̄us dicatꝛ tot⁹ deus. nō tñ dicitꝛ totum deus. cui⁹ ratio ē. q₂ neutrū genus ꝓpter ꝯfusionem quā importat refertꝛ ad naturā. sed masculinū ꝓpter distinctionē quā importat siue denotat refertꝛ ad ꝑsonam. vn̄ cum xp̄o duplex sit natura. quarū tm̄ vna sit deus. nō possum⁹ dicere. xp̄us totū est deus sed bn̄ dicimus xp̄us tot⁹ est deus. Tertia ꝓpositio est hec. Ille homo scꝫ xp̄us rōne diuine ꝑsone pōt dici de celo venisse ɾ esse vbiq₃. Hanc mgr̄ ponēs querit. Utrū cōuenienter possit dici. ꝙ iste homo. xp̄o denotato. vel filius hoīs est vbiq₃ vel descēdit de celo. Et rn̄det ꝙ si inspiciatꝛ ad vnitatē ꝑsone in q̄ sunt vnite due nature. tūc tales ꝓpositiones sunt ꝯcedende. si vero respiciatꝛ ad naturas distinctas sic nō sunt concedende. q₂ xp̄us ſm humanā naturam. nec descēdit de celo nec est vbiq₃. Et hoc ꝓbat auc. beati Aug. Ex q̄ etiam īfert correlarie ꝙ ꝓpter vnitatē illaꝫ ꝑsone christi xp̄us cum adhuc esset in terris dicebat se eē in celo ꝓpter eandeꝫ vnitatē ꝑsone. etiam dicitꝛ de⁹ glorie crucifixus. Quis nō fuerit crucifixus nisi ſm humanam naturā. et sic breuiter epylogat p̄determinata di. ꝙ hec sufficiant de mysterijs christi incarnati ɾ passi. Et sic tūc determinat istū secundū tractatū ɾc. Et tm̄ in speciali.

¶ Si christus habuerit fidem ɾ spem vt charitatem. a

Cum vero supra perhibitum sit xp̄m plenuꝫ gratia fuisse. nō est superuacuū inquirere vtrum fidem ɾ spem sicut charitatem habuerit. Si eñ his caruit nō videtꝛ plenitudinem gratiaruꝫ habuisse. Ut aūt hec questio valeat apertius explicari. De his singulis aliqua in mediū ꝓferēda sunt. ɾ primū de fide. ſm mensurā cuius p̄cipit aplus vnicuiq₃ sapere.

Di. XXIII

De trib⁹ hic tractanduꝫ ē ɾ pri⁹ ð fide.

Quid sit fides. b

Fides est virt⁹ qua

credunt que non vident. Qđ tñ de omnib⁹ que nõ vident accipiendũ est. sed de his tñ que credere vt ait Aug⁹. ad religionem ptinent. Multa eñ sunt q̃ si xpianus ignoret. nihil metuẽdũ ẽ. qꝛ non iõ a religiõe deuiat.

Augusti. in ench.

Quot modis dicitur fides. c

Accipit autẽ fides

tribus modis. s. p eo quo credit᷑ ⁊ est virtus et p eo qđ creditur ⁊ non est virtus. et p eo quod creditur quod aliud est ab eo quo creditur. Vñ Aug⁹. inquit. Aliud sunt que credunt᷑. aliud fides qua credunt᷑. Illa eñ in rebus sunt que vł esse vel fuisse vel futura esse dicunt᷑. Hec aũt in aĩo credẽtis est: ei tñ conspicua cui⁹ est. ⁊ tñ nomine fidei censet᷑ vtrũqꝫ. ⁊ illud. s. quod credit᷑. ⁊ id quo credit᷑. Id qđ credit᷑ dicit᷑ fides sicut ibi. Hec ẽ fides catholica quã nisi quisqꝫ fidelit᷑ firmiterqꝫ crediderit salu⁹ esse nõ poterit. Fides aũt qua credit᷑ si cũ charitate sit v̾tus est. qꝛ charitas vt ait Amb. Mater est oim virtutũ qui oẽs informat. sine qua nulla vera virt⁹ ẽ. Fides ergo opans p dilectionẽ virtus est. qua non visa credunt᷑. Hec ẽ fundamentũ qđ mutari non põt vt ait aplus. que posita in fundamẽto neminẽ perire sinit. Vñ Aug. Fundamẽtum est xp̃us Jesus. i. xp̃i fides. s. que p dilectionem opat᷑ p quã xp̃us habitat in cordib⁹ que neminẽ perire sinit. Alia v̾o nõ est fundamentũ. Fides eñ sine dilectione inanis ẽ. Fides cũ dilectiõe christiani est. Alia demonis est. Nã ⁊ demones credũt ⁊ ꝯtremiscũt. Sed multũ interest. vtruꝫ quis credat xp̃m vel xp̃o vel in xp̃m. Naꝫ ip̃m esse xp̃m demones crediderũt. nec tñ in xp̃m crediderunt.

Aug. in. li. ii. de trini.

Ambro. sup eplam ad ro.

Aug. de fide ad petrum.

Quid sit credere deo vel deũ vel ĩ deũ. d

Aliud est enĩ crede

re in deuꝫ. aliud credere deo. aliud credere deum. Credere deo ẽ credere vera esse que loquit᷑. qđ ⁊ mali faciunt. ⁊ nos credim⁹ homini. sed nõ in hoiem. Credere deuꝫ est credere q̃ ipse sit deus. qđ etiã mali faciũt. Credere in deuꝫ est credendo amare. credendo in eum ire. credendo ei adherere ⁊ ei⁹ membris incorpari. Per hanc fidem iustificat᷑ impius. vt deinde ipsa fides incipiat per dilectionem opari. Ea enim sola bona opera dicẽda sunt. que fiunt p dilectionẽ dei. Ipsa eñ dilectio opus fidei dicit᷑. Fides ḡ qua demones ⁊ falsi christiani habent. qualitas mentis est. Nam ⁊ malos fidem habere cum tñ charitate careant aplus ostendit dicens. Si habuero oẽm fidem. charitatem aũt nõ habuero ⁊c. Que fides etiã donum dei dici potest. qꝛ ⁊ in malis quedã dei dona sunt.

An illa informis qualitas mentis que ĩ malo christiano est. fiat virt⁹ cum sit bon⁹. e

Si vero queritur

vtrũ illa informis qualitas. qua malus christianus vniuersa credit q̃ bon⁹ christian⁹. accedente charitate. remaneat ⁊ fiat virt⁹. an ipsa eliminet᷑. ⁊ alia qualitas succedat: que virtus sit: Vtrumlibet sine periculo dici potest. Mihi tamen videt᷑. q̃ illa qualitas que prius erat remaneat ⁊ accessu charitatis virtus fiat.

Ex quo sensu dicatur vna fides. f

Cumqꝫ diuersis mo

dis dicat᷑ fides. fatendum est tñ vnam esse fidem. vt ait aplus. vnus dñs. vna fides. Siue enim fides accipiat᷑ pro eo q̃ credit᷑. siue pro eo quo credit᷑. recte dicit᷑ fides vna si p eo q̃ creditur accipiatur. Ex hac intelligentia dicitur vna fides qua idem iubemur credere. ⁊ vnum idemqꝫ est qđ creditur a cunctis fidelibus. Vñ fides catholica dicit᷑. i. vniuersalis. Si vero accipiatur fides p eo quo creditur ea rõne vna dicitur esse fides. Non qꝛ sit vna numero in omnibus. sed genere. id ẽ similitudine. Unde Aug⁹. in li. xiij. de trini. Fides quam illi habent fideles vocantur ⁊ qui nõ habent infideles. cõmunis est omnibus fidelibus. sicut pluribus hominibus facies cõmunis esse dicitur. cuꝫ tamen singuli suas habeãt. Non eñ fides numero est vna sed genere. Que cum sit in vno est ⁊ in alijs non ipsa. sed similis. et ppter similitudinem magis vnam dicimus esse q̃ multas. Sicut idem volentium dicit᷑ vna voluntas. cum tñ cuiqꝫ sit sua voluntas. ⁊ duoꝝ simili modo dicitur facies vna.

Aug⁹.

Qđ fides est de his que nõ vident᷑ pprie que tñ videt᷑ ab eo in quo est. g

Notandum quoqꝫ

est. q̃ fides pprie de nõ apparentibus tantũ est. Unde Grego. Apparentia non habent

Gregori⁹

fidem & agnitionem. Idem cū Paulus dicat Fides est suba rerum sperandarum argumentum nō apparentiū. hoc veraciter dicitur credi. qđ nō valet videri. Nam credi iam nō potest. qđ videri pōt. Thomas aliud vidit. et aliud credidit. hoiem vidit. et deū ꝯfessus ē dicēs. Deus meus et dñs meus. De hoc etiā Aug. ait. Fidem ipsam videt quisq; in corde suo esse si credit. vel nō esse si non credit. Non sicut corpora que videmus oculis corporis. et ꝑ ipsorum imagines quas memorie tenemus etiam absentia cogitamus. nec sicut ea que nō videmus. Et ex his que videmus cogitatione vtcunq; formamus et memorie cōmendamus. nec sicut hominem cuius animā et si nō videmus ex nostra conijcimus et ex motibus corporis hoiem sicut videndo didicimus intuemur etiā cogitādo. Nō sic videtur fides in corde in quo est. ab eo cuius est. sed eam tenet certissima scīa. Cum ergo ideo credere iubeamur quia id qđ credere iubemur videre nō possumus. ipsam tamen fidem quando est in nobis videmus in nobis. quia et rerum absentium presens est fides. et rerum que foris sunt intus est fides. et rerum que nō videntur videtur fides. Et ipsa temporaliter fit in cordibus hominum. et si ex fidelibus infideles fiunt perit ab eis. His verbis euidenter traditur fidē ipsam in corde hoīs ab ipso homine videri. nō corporaliter. non imaginarie. sed intellectualiter et ipsam tamen absentium et eorum que non videntur esse. Vt enim Aug. alibi ait. Credimus vt cognoscamus nō cognoscimus et credamus. Quid enim est fides nisi credere qđ nō vides. Fides ergo est qđ nō vides credere. veritas quod credidisti videre. Vnde recte fides dicitur argumentum vel conuictio rerū nō apparentiū. Quia si fides est ex eo conuincitur et ꝓbatur aliqua esse nō apparentia. cū fides nō sit nisi de nō apparentibus.

Aug. in li. xiiij. de trini.

Aug. sup Johem.

Descriptio fidei. b

Ait enim apostolus

fides est suba rerū sperandarum argumentū vel cōuictio apparentiū. quia ꝑ fidem subsistunt in nobis etiā mō speranda. et subsistent in futuro ꝑ experientiā et ipsa est ꝓbatio et cōuictio nō apparentiū. Quia si quis de eis dubitet. ꝑ fidem ꝓbentur. vt adhuc ꝓbatur futura resurrectio. quia ita crediderunt patriarche. et alij sancti. Vel ꝓbatio est et certitudo quod sint aliqua nō apparētia vt supra dictū est. Proprie aūt fides dicitur suba rerū sperandarum. quia sperandis substat. Et quia fundamentū est bonorum qđ nemo mutare potest.

Si illa descriptio spei conueniat. f

Si vero queritur an

hec descriptio spei cōueniat? Sane cōcedi potest. vtrūlibet. Si aūt dicatur ꝯuenire. sunt et alia plura quibus differunt fides et spes. sed nō improbe dici potest soli fidei cōuenire nō spei. quia fides sola fundamentū dicitur. Non quia fides virtus possit esse sine spe et charitate. Vnde Aug. Fides operans ꝑ dilectionē vtique sine spe esse non pōt. Nec amor sine spe. nec sine amore spes. nec vtrūque sine fide. et fides sine amore nihil prodest. Potest tamen credi aliquid qđ non speratur. nihil aūt potest sperari qđ non creditur. Ideoque credere qđ ē actus fidei. naturaliter precedit sperare quod ē actus spei. quia nisi aliquid credatur non pōt sperari. Creditur autē qđ non speratur. Inde est qđ in scriptura plerūque reperitur quod fides precedit spem et spes sequitur fidem. non quod virtus fidei precedat virtutem spei tempore vel causa. sed quia actus fidei naturaliter precedit actum spei. qđ etiam quidem concedunt de ipsa virtute fidei vt naturaliter precedat spem nō tempore. Vnde recte ea sola dicitur fundamentum omniū virtutum et bonorum operum. Non aūt fundamentum est charitatis. quia non ipsa charitatis. sed charitas ipsius virtutis fidei causa est. Charitas enim causa ē et mater omnium virtutū. Que si desit frustra habentur cetera. Si aut assit habentur omnia. Charitas enim spūssanctus est vt in superioribus monstratum est. Ipsa est ergo causa omniū virtutum. nō ipsius aliqua virtutum causa est. qua omnia munera excellit. Vnde Aug. Respice ad munera ecclesie. et vniuersis excellentius charitatis munus cognosces. que vt oleum nō potest premi in imo sed superexilit. Non ergo eius causa vel fundamentum fides est. Grego. tamen sup ezechielem dicit. quia nisi prius fides teneatur nullatenus ad spūalem amorem attingitur. Non enim charitas fidem. sed fides charitatem precedit. quia nemo pōt amare qđ nō crediderit sicut nec sperare. Sed hoc accipi pōt esse dictū de fide que virtus nō est. Ipsa enim spem et charitatem frequenter precedit. vel de actu fidei qui forte naturaliter actum charitatis precedit sicut actum spei. Quod verba premissa diligenter notata innuunt et ea etiam que addit dicens. Nisi ea inquit que audis credideris. ad amandum ea que audis nō inflammaberis. Que tamen de non visis est: vt ante diximus. Vnde Chrys. Fides in anima nostra facit subsistere ea que non videntur. De quibus proprie fides ē. De visis enim nō ē fides sed agnitio

Aug. in ench.

Quare dicitur sola fides fundamentum

Aug. sup Johem.

Gregorius.

Chrys.

Ista est distinctio.xxiij. huius tertij libri. In qua mgr postq̃ egit de xpi incarnatiõe. & de ei⁹ passione in duob⁹ tractatib⁹ p̃cedentib⁹ hui⁹ tertij libri Agit hic ɔsequent de donis mediantib⁹ q̃bus reperianẽ cõpletiue & formalit̃ reparati xpi passione effectiue & causalit̃. Et tria circa hoc facit in p̃nti distinctione in q̃ agit d̃ fide. Nã primo oñdit quid sit fides formaliter. Secũdo de qb⁹ sit fides materialit̃. Tertio determinat quandã opinionẽ ibi. Si vo querit. Tertium incidentalr. Primũ vsq; ibi. Notandũ vo est. Scdm vsq; ad finẽ distinc. In speciali sñia mgri stat in trib⁹ ꝓpositionib⁹ quaꝝ prima ẽ hec. Fides ẽ virtus qua credunt que ad salutẽ ptinẽt & nõ videntur Hanc mgr ponẽs querit. An xps habuit fidẽ & spem sicut habuit charitatẽ & dicit q̃ sic. qz dato opposito videret sequi q̃ xps nõ habuisset plenitudinẽ graꝛum q̃d est ɔtra supradicta. Pro isti⁹ questionis euidẽtia ponit mgr primo fidei diffinitionẽ dicẽs. q̃ est virt⁹ qua credũt que nõ videnẽ. supple. ad religionẽ christianã ptinentia. Consequent declarat mẽbra p̃dicte diffinitionis. Et primo illud q̃ fides ẽ virt⁹. Unde dicit q̃ fides tripliciẽ põt accipi. Primo pro habitu charitate informato cui⁹ modi est habit⁹ fidei in viris iustis et bonis. Secũdo mõ ꝓ habitu nõ informato charitate quõ est habit⁹ fidei ĩ malis & iniustis hominib⁹. Tertio vo ꝓ ipso credibili. s. ꝓ articulis fidei. Uñ dicit in symbolo. Hec est fides catholica &c. Ex his intendit inferre q̃ fides q̃ est credibile nõ ẽ virtus de qua loquit in p̃dicta diffinitione. eo illa nõ sit virtus mentis sed magis ɔstat in ipsis reb⁹ q̃ credunẽ. neq; fides informis est virt⁹. qz q̃uis illa sit habit⁹ in mente subiecti. tñ qz est mortua. ideo nõ est virtus de qua nõ loquit. Sed tñ fides formata que est habit⁹ p dilectionẽ operans ẽ virt⁹ de qua intendit. Eo q̃ illa habitat ĩ nobis. Postea declarat aliud membrũ diffinitionis. s. qua credunẽ que nõ videnẽ dicẽs. aliud ẽ credere deũ. & aliud ẽ credere deo. & aliud ẽ credere in deũ. Nam credere deo ẽ credere ea esse vera q̃ de⁹ dicit. credere deũ est credere ipsum esse deũ. Sz credere in deũ est credẽdo ĩ eũ ꝑ bona opa ire. vel credẽ in deũ est ei ꝑ amorẽ inherere. Primis duob⁹ modis credũt mali & demones. sed tertio mõ solũ sancti & boni hoĩes. qz isto tertio mõ credere est fidẽ formatam habere. Sz duo primi modi credendi sunt fides informis q̃ est maloꝝ hominũ & demonũ. & tñ est donum dei & qualitas mentis. qz mali etiã quedã dona dei hñt. Istis p̃missis mgr remouet quasdã dubitationes quaꝝ prima est. Signeẽ aliq̃s qui habet fidẽ informem & incipiat hr̃e charitatẽ. dubitari põt an fides que prius fuit informis maneat in eo & efficiatur virtus. an illa depulsa succedat alia que ẽ fides & virtus formata. Et r̃ndens dicit. q̃ q̃uis vtrũq; possit dici. tñ videẽ dicendũ q̃ illa que prius fuit informis remaneat & ꝑ charitatis aduentũ formata fiat. Scda dubitatio est. Nã ex quo fidez supius distinxit tripliciter. dubitari posset an esset tñ vna fides tenẽda vel plures. Et r̃ndet q̃ tñ vna fides est ẽm aplm ɔfitentis fides capiaẽ ꝓ illa credibili siue pro habitu. Nam fides capta ꝓ ipso credibili vna est. Nã vnũ & idem oẽs credere p̃cipimur. Sumpta aũt ꝓ habitu quo crediẽ iterũ vna est in oĩbus credentib⁹ nõ nume ro sed specie seu siĩitudine sicut plurium hominũ idẽ volentium dicit̃ vna esse voluntas. Secũda ꝓpositio est hec. Licet fides sit materialiter de his que nõ apparent. i. que excedunt cognitionẽ naturalẽ. tñ q̃ ipsa fit in nobis possum⁹ videre ꝑ noticiã intellectualem. Hanc mgr ponens ostendit de quo est fides materialiter. Et dicit fidem materialit̃ esse de nõ apparentibus. quod ꝓbat auctẽ beati Aug⁹. dicit q̃ licet videre nõ possum⁹ que credimus. ipsam tñ fidez quam credimus in nobis videmus non visione corꝑali vel imaginaria aut siĩitudinaria sed intellectualit̃ cognoscendo ipsam esse eoꝝ que nõ videnẽ. Postea confirmat intentũ suum. s. q̃ fides sit de nõ apparentib⁹ ꝑ auctẽm apostoli diffinientis fidem. q̃ sit substantia rerum sperandaꝝ argumentũ nõ apparentiũ. Quã diffinitionem declarans dicit. q̃ fides est substãtia rerũ sperandaꝝ. quia res sperande ꝑcipiunẽ in nobis per experientiam in futuro. Non aũt subsistũt sub fide. Et dicit argumentũ nõ apparentũ. i. ꝓbatio et certitudo ipsoꝝ. Potest etiã dici fides substantia rerũ sperandarum. eo q̃ fides sit immutabile omniũ bonoꝛũ fundamentũ. Tertia ꝓpositio est hec. Quãuis inter fidem & spem sit aliqua ɔuenientia. inter eas tñ & maior differentia. Hanc mgr ponens querit. Utrũ ista diffinitio fidei quã ponit aplus cõueniat etiam spei. Et respondendo dicit q̃ sane intelligẽdo vtriq; ipsorum cõuenire põt. Nõ tñ ꝓpter hoc fides & spes sũt vnum. qz licet cõueniant quo ad illud. sunt tñ multa alia in quibus differũt. Et etiam dicit q̃ põt ꝓbabiliter dici q̃ cõueniat soli fidei & non spei. eo q̃ sola fides sit fundamentũ omniũ virtutũ & bonoꝝ: qd̃ probat autoritate btĩ Aug⁹. quã postea declarans dicit q̃ q̃uis fides dicaẽ fundamentũ omniũ virtutum et bonoꝝ operum. non tñ charitatis. eo q̃ nõ fides charitatis sed charitas fidei sit causa. cum sit oĩm virtutum mater & summa. imo ẽ ipse spũssanctus vt in primo libro dicebaẽ. Et si obijcereẽ ɔtra illud dicẽdo q̃ fides sit causa charitatis que ipsaz p̃cedit. cũ nullus posset amare qd̃ nõ credit. Responderi põt q̃ fides informis que videlicet nõ est virtus charitatẽ precessit. vel q̃ actus fidei p̃cedit actũ charitatis. & si non tempore tñ causa vel naturaliter. Qd̃ ɔfirmat auctẽ btĩ Aug⁹. Et tñ in speciali de sñia hui⁹ distinctõis.

Quõ intelligiẽ quod scriptum est cum factum fuerit credatis. a

Hic queritur si fides tñ de nõ visis est. quõ veritas aplis ait. Nũc dico vobis priusq; fiat vt cũ factũ fuerit credatis. vbi innui videẽ. q̃ si fides illis fuerit d̃ factis & visis. Sup quo Aug⁹. mouet questionem et absoluit ita inq̃ens. Quid sibi vult. vt cum factũ fuerit credatis? Hec est laus fidei. si qd̃ crediẽ nõ videẽ. Naz & thomas cui dictuz est qz vidisti me credidisti. nõ hoc credidit qd̃ vidit. Cernebat eñi & tangebat carnem viuentẽ quã viderat morientẽ. & credebat deũ in carne ipsa latentem. Credebat ẽg mente qd̃ nõ videbat. ꝑ hoc qd̃ sensibus corporis apparebat. Si vo dicuntẽ credi que videnẽ sicut dicit vnusquisq; oculis suis credidisse. nõ ipsa est que in nobis edificaẽ fides. sed ex rebus que videnẽ agiẽ in nobis. vt ea credanẽ que nõ videnẽ. Ex his apte intelligiẽ. q̃ ꝓprie fides nõ apparentiũ est. Nec illa est fides qua in xpo edificamur qua dicimus vsitata locutione nos ea credere que videmus. Alibi tñ dicit Aug⁹. fidem esse de reb⁹ p̃ntibus qd̃ erit in futuro. cum ꝑ spẽm deum

Di. xxiii

Aug⁹. sup Johẽm.

Q etiaz de reb⁹ p̃ntibus dr̃ fides: sed improprie.

p̃sentem ↄtemplabimur· que tñ nõ ꝓprie dr̃ fides sed veritas· Est inquit fides q̃ credunt ea que nõ vident· Sed tñ est etiã fides rerũ qñ nõ verbis sed rebus ipsis p̃ntibus credit· Qñ erit cum ꝑ speciem manifestaz se ↄtemplandam sanctis p̃bebit dei sapiã· Sed non ꝓprie hec dr̃ fides imo fidei merces ad quaz credendo ꝑuenit· vt ex fide verborũ trãseat iustus in fidem rerum·

(Aug⁹. in li. questionum euangelis.)

Si petrus habuit fidez passionis qñ vidit hominem illum pati· b.

Si vero queritur

vtrum petrus fidem passionis habuerit· cuz hoiem xp̄m oculis pati cernebat? Dicim⁹ eũ fidem passionis habuisse· non in eo ꝙ credebat hoiem pati q: hoc videbat· s; in eo ꝙ credebat deum esse qui patiebat· Non em̃ virtus fidei erat ꝙ credebat homo pati et mori ꝙ iudeus cernẽs credebat· s; ꝙ credebat deus esse qui patiebat· Unde Aug⁹· sup illum psalmi locũ· Respondit ei in via virtutis sue· Laus fidei est nõ q: credit homiem illũ mortuum qḋ ⁊ paganus credit· sed q: credit euz glorificatum ⁊ verũ deũ· Credit ꝰ fides deũ mortuum ⁊ hoiem glorificatum· Non ꝰ fuit petro fides credere hoiem illum mori quod oculis cernebat· Sed credere deuz esse qui moriebat· Nec nobis etiam fides in hoc mereret· ꝙ credimus hoiem illum mortuuz qḋ ⁊ iudeus credit· sed quia credimus hominẽ deum mortuum·

(Augusti.)

Si aliqua sciunt que credunt· c.

Post hec queri so-

let cum fides sit de nõ apparentibus ⁊ nõ visis· vtruz etiã sit de incognitis tantũ? Si em̃ de incognitis tm̃ est· De his videt esse tantum que ignorant· Sed sciendum est· ꝙ cuz visio alia est interior· alia exterior· non est fides de subiectis exteriori visioni· Est tamen de his que visu interiori vtcunq; capiuntur· Et quedam sic capiunt vt intelligant ⁊ si nõ vt in futuro· quedam aũt nõ· quia cuz fides sit ex auditu nõ modo exteriori sed interiori nõ põt esse de eo qḋ omnino ignorat que ipsa ad sensum corpis nõ pertinet· vt ait Aug· dicens· Quis ex auditu fides i nobis sit· nõ tñ ad eum sensum corpis pertinet qui dr̃ auditus q: nõ est sonus· nec ad vllũ sensum corporis· qm̃ cordis est ista: nõ corporis· Quedam ergo fide credunt que intelligunt naturali ratione· Quedam vero que non intelligunt· Unde ꝓpheta· Nisi credideris nõ intelliges· quod Aug⁹· aperte distinguit· Alia sunt inqt q̃ nisi intelligam⁹ nõ credim⁹· alia q̃ nisi credam⁹ nõ intelligem⁹· Nemo tñ põt credere i deũ nisi aliqd intelligat cũ fides sit ex auditu p̃dicationis· Idem in li· de trinita· Certa fides vtcũq; inchoat cognitionẽ· Cognitio vero certa non pficit nisi post hanc vitam· Amb· quoq; ait· vbi fides: nõ statim cognitio· vbi cognitio est fides p̃cedit· Ex his apparet aliqua credi que nõ intelligunt vel sciunt nisi prius credant· Quedam vero intelligi aliqñ etiaz anteq̃ credant· Nec tñ sic intelligunt modo vt in futuro scient· ⁊ nũc etiam ꝑ fidem qua mundant corda amplius intelligunt· quia nisi ꝑ fidem diligatur deus nõ mundat cor ad sciendum eum· vñ Aug⁹· Quid est deum scire nisi eum mente conspicere· firmeq; ꝑcipere· Sed ⁊ p̃usq; valeam⁹ ꝑspicere ⁊ ꝑcipere deum sicut ꝑcipit a mundis cordibus nisi ꝑ fidem diligat· nõ poterit cor mundari quo ad eum videndũ sit aptuz Ecce hic apte habes q: non põt sciri de⁹ nisi prius diligendo credat· Supra aũt dictũ est ꝙ nemo potest credere in deum nisi aliquid intelligat· Unde colligit nõ posse sciri et intelligi credenda quedam nisi prius credant ⁊ quedam nõ credi nisi prius intelligant· et ipsa ꝑ fidem ampli⁹ intelligi· Nec ea que prius credunt q̃ intelligant penitus ignorant cum fides sit ex auditu· Ignorãtur tñ ex pte q: non sciuntur· Credit ergo qḋ ignorat sed nõ penitus sicut etiam amat quod ignorat· Unde Aug⁹· Sciri aliquid ⁊ non diligi põt· Diligi vero qḋ nescitur quero vtrum possit· Si nõ potest: nemo diligit deuz anteq̃ sciat· Ubi autẽ sunt illa tria· fides· spes· charitas· nisi in aĩo credente qḋ nõdũ scit· ⁊ sperante ⁊ amante qḋ credit· Amatur ꝰ ⁊ qḋ ignorat sed tñ credit·

(Aug⁹. super octonarium decimum.)

(Ambros·)

(Aug. in. viij li. de trini.)

(Qz credunt ⁊ amant que ignorant.)

(Aug⁹.)

(Qz fides nullo capit sensu.)

(Aug. in. xiij li. de trini.)

Ista est distinctio· xxiiij· hui⁹ tertij libri· In q̃ magister postq̃ egit de fide fm se. agit de ipsa in comparatione ad ea que credunt. Et tria facit. Nam primo inquirit an fides possit esse de p̃teritis visis. Secundo an possit esse de plurib⁹ visis. Tertio an possit esse de cognitis. Primum vsq; ibi. Si vero querit. Secundum vsq; ibi. Post hec solet queri. Tertium vsq; ad finem distinctionis. In speciali snĩa magistri stat in tribus ꝓpositionibus quarum prima est hec. Fides virtus theologica est de nõ visis absentibus. Hanc magister ponens querit quomodo fides est de non visis. cum ipsa veritas xp̄us in euangelio dicit. Nunc dico vobis priusq̃ fiet. vt cum factũ fuerit credatis. ꝑ quod haberi videt ꝙ fides sit de visis seu de factis p̃teritis. Et r̃ndet ꝙ q̃uis sit ꝓprie nõ de visis. tamen qñq; large nos credere dicimus etiam ea que videmus seu vidimus fm quem modum loquit christus in euangelio. sed illa fides qua credunt que

videntur nō est fides de qua hic agitur que ꝓprie est
de nō apparentibus. Et si obiicitur auctē btī Aug.
qua dicit q̄ fides est de rebus p̄sentibus .s. qn̄ in pa-
tria videmus deum seu videbimus ipsum. Dico q̄ fi
des nō accipitur ibi ab Aug. ꝓ fide que est habitus
qua credit̄. sed magis ꝓ mercede fidei quā in patria
habebimus. Secunda ꝓpositio est hec. Fides vir-
tus theologica nō est de visis p̄sentibus. Hanc magi
ster insinuans querit. Utrum petrus habuit vel ha-
bere potuit fidem passionem christi quam vidit p̄sen
tem. Et respōdet q̄ petrus habuit vel habere potuit
fidem passionis xpi. non quidem ex hoc q̄ credebat
hominem illum pati quē pati videbat. sed in hoc τ ex
hoc q̄ hoiez illū que pati videbat deū esse credebat
sicut τ nos fide illa nō meremur qua credimus homi
nem crucifixum esse mortuum. q2 hoc videmus τ pa
ganus credit. sed ex hoc meremur q̄ credimus ho-
minem crucifixum esse deum. Tertia ꝓpositio ē hec
Qualis vera fides nō admittit exteriorem visionem.
non tn̄ omnino excludit interiorem cognitionē. Hāc
magister ponens querit. An sicut fides est de nō vi-
sis. possit etiam esse de nō cognitis. Et arguit q̄ non
q2 dato q̄ sic. tūc fides posset esse de ignoratis. eo q̄
incognita ignorent̄. Et respondendo distinguit visi
onem in visionem interiorem τ in visionem exteriorē
Et dicit q̄ q̄uis fides nō possit esse de his q̄ subsunt
visioni exteriori. nō potest esse tn̄ nisi de his que ali-
quo modo capiunt̄ visione interiori. Un̄ sequit̄ q̄ fi-
des nō potest esse de omnino incognitis. qd̄ ulterius
ꝯfirmat autoritate beati Augustini. Pro istoꝝ ma
iori intelligentia ex dictis elicit quandam diuisionez
credibilium. Dicens quedā esse intelligibilia que pri
us intelligunt̄ naturali ratione quam credunt̄. Ista
tn̄ non ita intelligunt̄ in via sicut cognoscentur in pa
tria. vbi p fidem que corda emundat talia melius co
gnoscent̄ quā hic sunt cognita. vnde nō sunt penitus
ignota licet ignorant̄ ex parte. quedā vero prius cre
duntur q̄ intelligunt̄. de quibus dicit̄. Non intelli-
getis nisi credideritis. τ tn̄ omnia illa nō sunt totalit̄
ignota. sed ex parte τ aliquo modo. vnde ꝯcludit fi-
dem esse de his que aliquo modo sunt cognita. et ali
quo modo non. Et tn̄ in speciali de sententia huius
distinctionis.

De fide antiquorum. a

DI. XXV

Predictis adii-
ciendum est de sufficientia fidei
ad salutem. Illis eni qui p̄cesse-
runt aduentum christi τ qui sequunt̄: videt̄
ꝓfecisse fm temporis ꝓcessum. sicut ꝓfecit
cognitio. Fides quippe magna dicit̄ cogniti
one τ articuloꝝ quantitate vel constantia τ
deuotione. Est autē quedam fidei mensura
sine qua nunq̄ potuit esse salus: Unde apl's
Oportet accedentem credere. q2 deus est.
τ q̄ remunerator est sperantium in se. Sed
querit̄ vtrum hoc credere ante aduentuz τ
ante legem ad salutem suffecerit: Nam tpe
gratie constat certissime hoc non sufficere.
Oportet eni vniuersa credi que ī symbolis
ꝯtinentur. Sed nec ante aduentum. nec an̄
legem videt̄ hoc suffecisse. quia sine fide me
diatoris nullum hoiem vel ante vel post fu-
isse saluum sanctoꝝ autoritates contestant̄.
Unde Aug⁹. ad optatuz. Illa fides sana est
qua credimus nullum hominem siue maio-
ris siue pue etat' liberari a contagione mor-
tis τ obligatione peccati qd̄ prima natiuita-
te contraxit. nisi p vnum mediatorem dei et
hominū Jesum xp̄m. Cuius hois eiusdemq̄
dei saluberrima fide etiaz illi iusti salui facti
sunt qui priusq̄ veniret in carnem. credide-
runt in carnem venturū. Eadem eni fides ē
et illorum τ nostra. Proinde cū omnes iusti
siue ante incarnationem siue post. nec vixe
rint nec viuant. nisi ex fide incarnatiōis chri
sti. Profecto qd̄ scriptuz est nō esse aliud no
men sub celo in quo oporteat saluari nos. ex
illo tempore valet ad saluandū gen⁹ huma-
num ex quo in adam viciatū est. Idem. Ne-
mo liberatur a damnatione que p Adam fa
cta est nisi p fidem Jesu christi. Idem. Eadē
fides mediatoris que nos saluat. saluos iu-
stos faciebat antiquos pusyllos cū magnis
quia sicut credimus christū in carne venisse
Ita illi venturum. Et sicut nos mortuū. ita
illi moriturū. τ sicut nos resurrexisse. ita ille
resurrecturum. τ nos τ illi ad iudiciū viuoꝝ
τ mortuorum venturum. Grego. super Eze-
chielem. τ qui preibant τ qui sequebant̄ cla
mabant dicētes osanna filio dauid τc. q2 om
nes electi qui ī iudea esse poterunt. siue qui
nunc in ecclesia sunt. in mediatorez dei τ ho
minum crediderūt τ credūt. His aliisq̄ plu
ribus testimoniis pspicue docet̄. nulli vnq̄
salutem esse factam nisi p fidem mediatoris
Oportet ḡ accedentem credere que supra
dixit aplus. sed nō sufficit.

Q sine fide mediatoris nunq̄ fuerit salus.

Aug⁹.

Aug⁹. in li. de correctione τ gratia.

Aug⁹. in li. de nuptiis τ de concupiscentia.

Grego. sup Ezechielem

De fide simplicium. b

Quid ergo dicetur
de illis simplicib⁹. quibus nō erat reuelatuz
mysteriū incarnationis q̄ pie credebant qd̄
eis traditū fuit. Dici pōt nullum fuisse iustū
vel saluum cui nō esset facta reuelatio vel di
stincta vel velata in aperto. vel in mysterio.
Distincta vt Abrae τ Moysi. aliisq̄ maiori-
bus qui distinctionem articuloꝝ fidei habe-
bant. Velata vt simplicibus q̄bus reuelatū
erat ea esse credenda. que credebant illi ma
iores τ docebant: sed coꝝ distinctionē aper-
tam nō habebāt. Sicut in ecclesia aliqui mi-
nus capaces sunt. qui articulos symboli di-
stinguere τ assignare nō valent. Omnia tn̄
credunt que in symbolo cōtinent̄. Credunt
eni que ignorant habētes fidem velatam in
mysterio. Ita τ tūc minus capaces ex reue-

latione sibi facta maiorib⁹ credendo inherebant quibus fidem suã quasi cõmittebant. vñ Job. Boues arabant ⁊ asine pascebant iuxta eos. Simplices ⁊ minores sunt asine pascentes iuxta boues. qꝛ humilitate maiorib⁹ adherendo in mysterio credebãt que et illi mysterio docebãt. qualis forte fuerat vidua sareptana.

Que ante aduentum xp̄i de mediatore credere sufficiebant. c

Sed queritur cum

sine fide mediatoris antiq̄s non fuerit salus sicut nec modernis. vtrũ oportuerit illos credere oĩa illa de mediatore que nũc credim⁹ Quibusdaꝫ videt̃ ꝙ suffecerit illis quatuor tm̃ credere. s. natiuitatẽ. mortẽ. resurrectionem. aduentũ ad iudiciũ. qḋ ex p̄missis verbis Aug⁹. colligunt vbi ista quatuor posuit. Alijs autẽ videt̃ habita fide trinitatis id de mysterio incarnationis fidei sufficisse vt dei fili⁹ crederet̃ nascitur⁹ de hoĩe ⁊ iudicatur⁹. Qui de Johe baptista documentuꝫ hui⁹ rei assumunt. q̇ de morte xp̄i ⁊ descensu ad inferos in euãgelio dubitasse videt̃ ꝰm expositionem Greg. q̄n interrogauit ꝑ discipulos. Tu es q̇ venturus es an aliũ expectam⁹. Quasi tu es ꝑ teipsum descensurus ad infernuꝫ. an alium ad hec sacr̃a missurus es. Quidam tñ dicunt eũ nõ dubitasse de ignorantia. sed de pietate. i. dubitare se ostendisse nõ qꝛ ignorauit ꝟ pietatis affectu cõpassum esse xp̄o et eius humilitatẽ ammirando insinuasse.

De fide cornelij. d

Solet etiam queri

de cornelio. vtrũ fidem incarnationis habuerit cũ dictũ sit ei ꝑ ãgelũ. accepte sũt elemosyne tue. ⁊ exaudite sunt orones tue. Si eñ fidem incarnationis non habebat tunc. ergo sine fide incarnationis erat et iusticia. qꝛ de illo scriptũ est. ꝙ iustus erat timens deuꝫ Si ṽo fideꝫ incarnationis habebat. sed q̇d ꝰ missus est ad eũ Petrus. Sane dici pòt euꝫ sicut fidem vnitatis. ita ⁊ incarnationis habuisse dei reuelatione. sed incarnatuꝫ iam esse dei filium ignorasse. ⁊ ideo missus est ad euꝫ petrus vt iam natũ dei filiũ ei annũciaret. et sacr̃m regenerationis ei ꝯferret. Habebat ꝰ fidem incarnationis. ꝟ an facta vel futura eẽt nõ nouerat. Et ita ꝑ fidem venit ad opa et ꝑ opa ampli⁹ solidatus est i fide. Per fidẽ eñ vt ait Grego. venit ad opa. Cornelius etiaꝫ ꝑ fidem venit ad opa. Deum eñ vnũ credebat. sed filiũ eius nesciebat incarnatũ. Per fidem placuerũt deo opa eius. Sine fide eñ impossibile est aliquẽ placere deo. Aug⁹. ṽo dicit cornelio dictũ esse ꝑ angelum. Accepte sunt elemosyne tue et orones tue anteq̃ in xp̄m crederet. nec tñ sine aliqua fide donabat ⁊ orabat. Nam quõ inuocabat in quẽ nõ credebat. Sꝫ si posset sine fide xp̄i esse salus. nõ ad eũ mitteret̃ architectus ecclie Petr⁹ Attendite q̇d ait sine fide xp̄i non posse esse saluteꝫ. ⁊ tñ corneliũ exauditũ anteq̃ crederet in xp̄m. Qḋ ita pòt intelligi. s. anteq̃ sciret xp̄m incarnatum in quẽ credebat in mysterio.

Aug⁹.

De qualitate fidei spei charitatis et opis que ꝰm aliquid sunt equalia. e

Illud etiam nõ est

p̄termittendũ ꝙ fides spes charitas et operatio ꝰm aliq̇d equalia sunt in p̄nti. Vñ Gregorius. Fidem spem charitatẽ atq̃ oꝑationem dũ in hac vita viuim⁹ equales sibi esse apud nos inuenimus. qꝛ quantũ credim⁹ tantuꝫ amamus. Et q̃tuꝫ amam⁹ tantũ de spe p̄sumim⁹. Quisq̃ eñ fidelis tantũ credit q̃tuꝫ sperat ⁊ amat. ⁊ tantũ opat̃ q̃tum credit et amat ⁊ sperat. Sed tñ maior spe ⁊ fide charitas dicit̃. qꝛ cum ad dei spẽm ꝑuenit̃ spes ⁊ fides transit. ꝟ charitas ꝑmanet. Et qꝛ charitas mater est oĩm virtutuꝫ que nõ ideo post fidem ⁊ spem ponit̃ ꝙ ex eis oriat̃. ꝟ post illa remanebit aucta. Charitas eñ nunq̃ excidit. Premissa aũt equalitas ꝑprie ꝰm interiorꝫ actuũ intentione ꝯsideranda est. Huic ṽo qḋ hic ⁊ supius dictũ est. s. ꝙ charitas nõ est ex fide ⁊ spe. sed e cõuerso. videt̃ obuiare qḋ ait aplus. Finis p̄cepti est charitas d̃ corde puro ⁊ ꝯsciencia bona: ⁊ fide nõ ficta. Qḋ expronẽs Aug⁹. Cor accipit ꝑ intellectu ⁊ cõscientiã ꝑ spe. Qualis inq̇t charitas est finis p̄cepti ꝑcedens de corde puro. i. de puro intellectu vt nihil nisi deus diligat̃. ⁊ ꝯsciencia id est de spe bona. ⁊ fide nõ ficta. i. simulata. Non ꝰ charitas fidem ⁊ spem: ꝟ fides ⁊ spes charitatem p̄cedere videnť. Hoc ꝰ ea rõne traditũ intelligenõ ꝙ fides ⁊ spes causa vel tpe charitatem oĩm bonoꝝ matrem p̄cedãt. sed quia charitas sine illis in aliquo esse non potest. sed illa sine charitate p̄nt esse. Quis non sit pia fides vł spes sine charitate. Ideo ergo ex fide ⁊ spe ꝑcedere dicit̃ charitas. qꝛ nulli ꝑuenit sine istis.

Greg. sup Ezech.

Ista ꝛ distinctio·xxv·huius tertij libri· In qua mgr̄ postq̄ egit de fide in compatione ad ea que credunt̄. agit de ea in compatione ad credētes. et hoc q̄ ad quātitatē fidei ipsis credentibus. Et tria circa hoc facit. Primo agit de quantitate fidei extensiua. Secundo vero de quātitate fidei intensiua. Tertio vero exponit quedā verba apostoli que fuerūt cuiusdā dubitationis causa motiua. Primū vsq̄ ibi. Illud etiā nō est. Scdm vsq̄ ibi. Huic vero. Tertiū vsq̄ ad finem dis. In speciali sniā mgri stat in tribus ꝓpositionibus. quaꝝ prima ē hec. Tripliciter creuit fides patrum antiquoꝝ sicut ꝛ cognitio dei s̄m ꝓcessum temporꝝ. Hanc mgr̄ insinuans ꝓponit primo q̄ s̄m processum tp̄is ꝓfecit fides in his q̄ erant ante aduentū christi. ꝛ post aduentū sicut fecit cognitio. qd̄ determinans dicit q̄ fides dicit̄ ꝓficere cognitione articuloꝝ quantitate ꝯstantia ꝛ deuotione credentium. Et subdit q̄ ꝗuis dicit̄ ꝓfecisse sunt tn̄ aliqua ad fidem ꝑtinentia sine q̄bus nullo tp̄e potuit esse salus cuiusmodi sunt credere deū esse. ꝛ ipsū esse in se sperantiū piū remuneratorē. Postea mouet quatuor questiones ad incrementū fidei ꝑtinentes. Prima est. Cū certum sit q̄ credere tm̄ ꝛ hec duo iam dicta nō sufficerent ad salutem tp̄e gratie sine alijs articulis ꝯtentis in symbolo. Utrū ante xp̄i aduentū antiquis sufficeret. Et r̄ndet q̄ non. Nam ex quo omnes ꝓpter peccatum primi parentis erant peccato obligati. nullus ipsorū sine fide xp̄i mediatoris poterat saluari. vnde quotquot saluati sunt fidem xp̄i habuerūt. Naꝫ eadē fuit fides antiquoꝝ ꝛ nostra. licet tp̄a sint mutata. q̄r sicut nos credimus ipsū passum. ita ipsi crediderūt ipsum passurū. ꝛ sic de alijs que nos credimus. Ista mgr̄ ꝓbat auctē beati Aug. Secūda questio ē. quō simplices antiq̄ salui fiebant. eo q̄ incarnationis mysterium eis nō fuit reuelatuꝫ. Et r̄ndet q̄ nullus fuit saluatus vnq̄. cui filij dei incarnatio aliquo mō non fuerit reuelata. Nam maioribus sicut Abrae ꝛ Moysi ꝛ sic de alijs distincte ꝛ aperte fuit reuelata. minoribus aūt ꝛ simplicibus in velamine ꝛ mysterio. credebant eīn ipsi tūc minores qd̄ maiores docebāt. sicut ꝛ mō simplices credunt que in symbolo fidei ꝯtinent̄. articulos tn̄ fidei minime distinguere valētes. Tertia questio est. Utrū oportuit antiquos credere de xp̄o mediatore oīa que nunc credimus. Et r̄ndet q̄ q̄busdaꝫ videt̄ q̄ suffecisset eis ad salutem tm̄ quatuor credere. scꝫ natiuitatē. mortem. resurrectionē ꝛ aduentum ad iudicium. colligentes hoc ex libris b. Aug. que posnit etiaꝫ mgr̄ in lr̄a. Alijs aūt vt dicit mgr̄ visuꝫ fuit q̄ cum fide trinitatis suffecissent eis tm̄ duo. s. vt filium dei crederent nasciturū ꝛ eum etiā oēs esse iudicaturum sumentes originem sue opinionis ex hoc q̄ Jobēs bap. de morte xp̄i et de descensu eius ad inferos dubitasse videt̄ s̄m b. Grego. exponentem illud tu es qui venturus es an aliū expectamus. Quius tn̄ alij dicunt q̄ illa questio Johānis nō ꝓcessit ex dubitatione ignorantie iohānis sed ex affectu pietatis ac si ꝓpter vtilitatē discipuloꝝ suoꝝ ad modū dubitantis se haberet. Quid aūt magis de his duobus sit tenendum mgr̄ nō determinat. Quarta questio ē. vtrū Cornelius de quo legit̄ in actibus apl̄oꝝ. q̄ fuerat vir iustus ꝛ timens deū. habuerit fidem de incarnatione xp̄i. Et q̄ sic. arguit ex hoc q̄ sine fide incarnationis christi iustus nō fuisset. Oppositū aūt videt̄ ex hoc q̄ petrus ad eū missus fuit vt ibidem legit̄ qd̄ frustra factuꝫ fuisset si fidem habuisset. Et r̄ndet q̄ fidem habuit de incarnatione xp̄i absolute ex dei reuelatione. an esset iam completa vel adhuc futura hoc ignorabat. ꝛ sic mittebat̄ ad eum Petrus ipsaꝫ factam sibi nunciaret ꝛ sacr̄m regenerationis affirmaret. Un̄ etiā ꝑ fidem quam sic implicite de Jesu xp̄o habebat opa ipsius fuerunt deo accepta et orones exaudite. Secūda ꝓpositio est hec. Uirtutes theologice ꝑ statu huius vie equales sunt intēsiue. Hanc mgr̄ ponit ex auctē beati Grego. di. q̄ fides spes ꝛ charitas ꝛ opatio equalia sunt in p̄senti. que tn̄ equalitas ꝯsideranda est s̄m intentionē actuuꝫ. q̄r quantū credimus tm̄ speramus amamus ꝛ oramus. Nec his obstat q̄ apostolus dicit q̄ charitas sit melior fide ꝛ spe. quia hoc ideo dicit. q̄ charitas ī patria manet vbi fides ꝛ spes euacuabunt̄. Uel ideo q̄r charitas est mater omnium virtutū. Subdit etiā q̄ ꝗuis charitas ī ordine post fidem ꝛ spem ponat̄. hoc nō est q̄r ex illis orit̄ sed q̄r illis transeuntibus hec manet. q̄r charitas nunq̄ excidit. Tertia ꝓpositio est hec. Charitas q̄ a solo deo infundit̄ quodammodo ex fide ꝛ spe oritur. Hanc magister ponit obijciendo cōtra p̄dicta. s. q̄ charitas ex fide ꝛ spe oriebat̄. sed potius econtra cum ipsa charitas sit mater ipsaꝝ. Cuius ꝯtrarium videt̄ ꝑ apostolum. qui dicit. q̄ finis p̄cepti sit charitas de corde puro. ꝯscientia bona ꝛ fide nō ficta. Ubi s̄m b. Aug. ꝑ ly conscientia bona intelligit̄ spes. ꝛ ꝑ ꝯsequens apostolus videt̄ velle charitatē de fide ꝛ spe oriri. Et respondendum est q̄ verba illa nō sunt sic intelligenda q̄ charitatem que est omniū virtutum mater fides et spes p̄cedant causa vł tempore. sed quia charitas sine illis esse nō potest. ꝛ iste possunt esse sine charitate ꝗuis informes. ideo quodammodo charitas dicit̄ ex illis oriri. Et tn̄ in speciali de sententia huius distinctionis.

¶ De spe quid sit. a

Est autē spes

DI·XXVI

virtus qua spūalia ꝛ eterna bona sperant̄· id est cuꝫ fiducia expectant̄· Est eīn spes certa expectatio future beatitudinis veniens ex dei grā ꝛ ex meritis p̄cedentibus vel ipsaꝫ spem quam natura preit charitas vel rem speratam·i·beatitudinem eternam· Sine meritis enim aliquid sperare nō spes sed p̄sumptio dici potest·

¶ De quibus sit spes· b

Et sicut fides. ita et

spes est de inuisibilibus· Unde Aug· Fideꝫ appellamus earum rerū que nō vident̄· De spe quoq̄ dicit̄· spes que videtur nō est spes Quod eīn videt quis quid sperat? qd̄ attinet ad non videre· vel que credunt̄ vel que sperant̄ fidei speiq̄ cōmune est· Distinguit̄ tamen fides a spe sic vocabulo ita rōnabili differentia· Est eīn fides malaꝝ rerum ꝛ bonarum· quia ꝛ bona credunt̄ ꝛ mala· ꝛ hoc fide bona nō mala· Est etiam fides ꝛ p̄teritarum reꝝ ꝛ p̄sentiū ꝛ futuraꝝ· Credimus eīn morteꝫ xp̄i que iam p̄teriit· credimus sessionē q̄ nunc est· Credimus venturū ad iudicandū qd̄ futurum est· Item fides ꝛ suaꝝ reruꝫ est ꝛ alienarum· Nā ꝛ se quisq̄ credit esse cepisse nec

¶ Aug. in ench.

Quo differunt fides ꝛ spes

fuisse vtiq₃ sempiternū. Et alio atq₃ alia. nō modo de alijs hoībus multa que ad religionem ptinēt verū etiaꝫ de angelis credimus. Spes aūt nō nisi bonaꝝ rerū est. nec nisi futurarū ⁊ ad eum ptinentium q̄ earum spem gerere phibetur.

Redit ad p̄missam questioneꝫ. s. an fides et spes in christo fuerint. c

Post hoc superest i

uestigare vtrū fides ⁊ spes in xp̄o fuerit. vñ tractatus iste sumpsit exordiū. Quibusdaꝫ nō indocte videt̄ fidem v̄tutē ⁊ spem ī eo nō fuisse. sicut in sanctꝭ iam beatificatis. vel ī angelis nō sunt. ⁊ tñ sancti credūt ⁊ sperant resurrectionē futurā. ⁊ angeli eandē credunt. nec tñ in eis fides vel spes v̄tus est. q: et deo p spēm ꝯtemplando fruunt̄. ⁊ in dei v̄bo resurrectionē futurā siue iudiciū nō p speculū in enigmate. sed p̄clarissime īspiciūt. Si eñ q: credunt resurrectionē futurā. ideo veruꝫ est eos fidem hr̄e. ḡ ea ꝯsummata post iudicium sil̄r ⁊ fidē habere dicent̄ q: credent eaꝫ p̄teritam. Sꝫ sicut tūc credēt. nec tñ fidem q̄ fideles facit habebūt. q: nō credēt absq₃ scīa que nō erit enigmatica ꝫ p speciem. ita ⁊ mō credunt ⁊ sperāt resurrectionē. nec tñ fideꝫ habent q: credendo cognoscūt. Venit eniꝫ eis qd̄ pfectū est ⁊ euacuatū est qd̄ ex pte est. Venit eñ cognitio ⁊ euacuata ē fides. Venit species ⁊ desijt spes. Ita ⁊ xp̄us in q̄ fuerunt bona patrie credidit q̄deꝫ ⁊ sperauit resurrectioneꝫ tertia die futurā. p qua ⁊ patrē orauit. nec tñ fidem virtutē vel spem habuit q: nō enigmaticā ⁊ specularē. sed clarissimā de ea cognitionē habuit. q: nō pfectius eam cognouit p̄terita q̄ intellexit futurā. Sperauit tñ xp̄us sicut in ps. ait. In te dñe sperauit. nec tñ fidem vel spem v̄turē habuit. q: p speciem videbat ea que credebat. De antiquis v̄o patrib⁹ q̄ apud inferos vsq₃ ad passioneꝫ tenebant̄ nō incōgrue dici pōt q̄ fidē ⁊ spem v̄tutem habuerint. q: credebant ⁊ sperabāt se visuros deū p speciem qualr̄ eum tūc non videbant. q: nō patuit eis cognitio dei p speciem añ passionē xp̄i. Qua ꝯsummata. a fide transierūt ad speciem.

Si iusti apd̄ inferos tenti fidem ⁊ spem habuerunt.

Ista est distinctio. xxvj. hui⁹ tertij libri. In q̄ mgr̄ postq̄ egit de fide. agit de spe. Et tria circa hoc facit. Primo eñ ostendit q̄d sit. Secūdo de quo sit. Tertio inquirit an in xp̄o fuerit. Primū facit vsq₃ ibi. Et sicut spes. Secūdum vsq₃ ibi. Post hec supest. Tertium vsq₃ ad finem dis. In speciali sñia magistri stat in trib⁹ ꝓpositionib⁹ quaꝝ prima est hec. Spes que virt⁹ theologica dr̄. hic a mgr̄o dupl̄r describit̄. Quam mgr̄ intēdens ponit duplicē spei descriptionem. Quaꝝ prima sumit̄ ex copatione ipsi⁹ spei ad suū obiectū tm̄. Et est ista. Spes ē virtus qua spūalia ⁊ eterna bona sperant̄. i. cū fiducia expectant̄. Secunda aūt sumit̄ p comparationē ipsi⁹ spei ad ip̄m suū obiectū actū ⁊ principiū. que est cōpletior q̄ prima. Et est. Spes ē certa expectatio future btītudinis ꝓueniēs ex gr̄a dei ⁊ ex meritis p̄cedentib⁹ ipsam rem speratā. Nam sine gr̄a dei ⁊ merito vel saltē sine merendi ꝓposito aliq̄d future btītudinis expectare nō est spes. sed p̄sumptio dici pōt. Secūda ꝓpositiō est hec. Spes vt fides ē de reb⁹ nō visis. Hanc mgr̄ ponens dicit q̄ spes ꝓprie nō est de reb⁹ visis sicut ⁊ fides. q: esse de nō visis ē vtriq₃ ipsaꝝ cōmune. differenter tñ. nam fides ē de nō visis inq̄tum sunt inuisibilia. Spes v̄o inq̄tū sunt nō habita. Differūt etiaꝫ nō soluꝫ vocalit̄ sed etiā realiter. Primo quo ad hoc q̄ fides est indifferent̄ de bonis ⁊ malis. spes autē de bonis tm̄. Scd̄o quo ad hoc q̄ fides ē tam de p̄teritꝭ q̄ de p̄ntibus q̄ etiā de futuris. Spes aūt tm̄ de futuris. Tertio oñdit q̄ ad hoc q̄ fides est de reb⁹ suis ⁊ alienis. sed spes est de reb⁹ ad seipsam ptinentibus. Tertia ꝓpositio ē hec. Christ⁹ in hac vita fide ⁊ spe caruit eo q̄ oīa clare vidit. Hanc mgr̄ p onēs querit. Utrū in xp̄o fuerunt spes ⁊ fides. Et rñdens dicit q̄ inq̄tuꝫ sunt v̄tutes nō fuerūt in xp̄o sicut etiā nō sūt in beatis. Licet eñ beati credāt ⁊ sperant nō tñ in eis est fides ⁊ spes q̄ sunt virtutes. q: ipsi deū p speciem vident ⁊ in ipso clare q̄ credunt̄ ⁊ sperant̄ intuent̄. cū igit̄ xp̄us nō enigmaticā sed clarā habuit oīm cognitionem. ꝯsequens est ip̄m nec fidē nec spem habuisse. Et subdit q̄ antiqui p̄res q̄ apud inferos erant ante passionē xp̄i fidem ⁊ spem habuerunt. Et ꝓprie ꝓut sunt virtutes ⁊ habitus q̄dam que postea euacuata erant in eis p aduentum videlicet clare ⁊ pfecte visionis. Et tñ in speciali.

De charitate qua diligit̄ deus et ꝓximus que in christo et in nobis est. a

Cum aūt chri

stus fidem ⁊ spem nō habuerit dilectionē tñ habuit inq̄tū hō tantā. qua maior esse nō valet qui ex charitate eximia aīam posuit ꝓ amicꝭ ⁊ inimicꝭ. Habuit eñ in corde charitatē quā ope nobis exhibuit. vt exhibitiō is forma nos ad diligendū instrueret. Hic aliq̄d dicēduꝫ ē de charitate. ⁊ mō ⁊ ordine diligēdi deum et ꝓximum.

DI. XXVII

Quid sit charitas. b

Charitas ē dilectio

qua diligit̄ de⁹ ꝓpt̄ se. ⁊ ꝓxim⁹ ꝓpter deū vel in deo. Hec habet duo mādata. vnū ptinens ad dilectionē dei. qd̄ ē maximū in lege mādatum. ⁊ alteꝝ ptinēs ad diligendū ꝓximū illi sīle. Primū ē diliges deū ex toto corde. ex tota mēte. ex tota aīa. Qd̄ scriptū est in deut̄o. Scd̄m ē. diliges ꝓxim tuū sic teip̄m. In his duob⁹ p̄ceptꝭ tota lex pēdet ⁊ ꝓphete. Finis eī p̄cepti ē dilectio. ⁊ ea gemīa. i. dei ⁊ ꝓximi ē

De duobus mandatꝭ charitatis.

Si eadē charitate intelligit̄ de⁹ ⁊ ꝓxim⁹· c

Hic querit̄ si ex ea

ipsa dilectione diligit̄ de⁹ qua diligit̄ ꝓxim⁹. An alia sit dilectio dei ⁊ alia ꝓximi: Eadem sane dilectio est qua diligit̄ de⁹ ⁊ ꝓxim⁹ que spūssanct⁹ est vt supra dictū est· qz de⁹ charitas est· vñ Aug⁹. Johēs ait· Nō pōt deū diligere quē nō videt· q̄ frēm quē videt nō diligit· Sz si eū quē videt hūano visu spūali charitate diligeret· videret deū q̄ est ipsa charitas visu interiori q̄ videri pōt· Qui g̊ fratrez quē videt nō diligit· deū qui est dilectio qua caret q̄ frēm nō diligit quō pōt diligere· Ex vna em̄ eadēq3 charitate deū ꝓximūq3 diligimus· s; deū ꝑpᷓ deū· nos v̄o et ꝓximū ꝑpᷓ deū· Si v̄o vna eadēq3 charitas ē dei ⁊ ꝓximi: q̄re dr̄ gemina: Propter duo dilecta· idē deū et ꝓximū· Et si vna sit charitas· duo tñ diuersa ea diligunt̄· s· de⁹ et hō vel angelus· Pro q̄ etiā duo sunt mādata· qz cū eadē charitas vtrūq3 cōmendet̄· diuersa tñ diligi ꝑcipiunt̄· vñ Aug· Arbitror iō spūmsanctū bis datū· semel in t̄ra· ⁊ iterū de celo· vt cōmēdarent̄ nobis duo ꝑcepta charitat̄· s· dei et ꝓximi· Una ē charitas ⁊ duo ꝑcepta· vn⁹ spūs ⁊ duo data· qz alia charitas nō diligit ꝓximū nisi illa q̄ diligit deū· Qua g̊ charitate ꝓxim diligim⁹ ipsa deū diligim⁹· Sz qz aliud ē de⁹ aliud est ꝓxim⁹· et si vna charitate diligunt̄· ideo forte duo ꝑcepta dicunt̄ ⁊ alterū mai⁹ et alterū min⁹· vel ꝑpter duos mot⁹ q̄ in mēte gerunt̄ dum de⁹ diligit̄ ⁊ ꝓximus· Mouet̄ em̄ mens ad diligendū deū· mouet̄ ⁊ ad diligendum ꝓximum· ⁊ multomagis erga deū q̄3 erga ꝓximum·

Aug⁹. in li. viij. de trini.

Quare dicit̄ charitas gemina.

Aug. in s'mo ne d' ascēsiōe

De modo diligendi· d

Cōsequent̄ moduz

vtriusq3 dilectōis aduertam⁹. Hec regula vt ait Aug⁹· dilectionis diuinit⁹ ꝯstituta est· vt deū ꝑpter se ex toto corde ⁊ ꝓximū diligas sicut teipm̄· i· ad qd̄ et ꝑpᷓ qd̄ teipm̄ diligere debes· In bono g̊ et ꝑpᷓ deū teipsuz diligere debes· In bono g̊ diligēdus ē ꝓxim⁹ nō in malo ⁊ ꝑpᷓ deū· Proximū v̄o oēm hominez optet intelligi· qz nemo ē cū quo sit opandū male· Qui g̊ amat hoīes vel qz iusti sunt· vel vt iusti sint amare dz· hoc ē in deo vel ꝑpᷓ deū Sic em̄ ⁊ seipm̄ amare dz· s· in deo vel ꝑpter deū· i· qz iust⁹ est vel vt iust⁹ sit· Qui em̄ aliter se diligit· iniuste se diligit· qz ad h̄ se diligit vt sit iniust⁹· Ad hoc g̊ vt sit malus· non g̊ iam se diligit· Qui em̄ diligit iniq̄tatē odit aīaz suā· Modus g̊ diligendi ꝑcipiēdus ē homini· i· q̄ modo se diligat vt ꝓsit sibi· Quin aūt se diligat ⁊ ꝓdesse sibi velit· dubitare demenꞇ est· Modus aūt ꝑcipit̄ cū ait· sicut teipm̄ vt ꝓximum diligas ad qd̄ teipm̄· Si g̊ te nō ꝑpter te diligere debes· s; ꝑpter illū vbi dilectionis tue rectissime finis ē· nō succenseat ali⁹ aliq̄s homo· si ⁊ ipsum ꝑpter deū diligis· Huius dilectionis modū veritas insinuat dicēs· Mandatum nouū do vobis vt diligatis inuicem sicut dilexi vos· i· ad qd̄ dilexi vos· s· vt filij sitꞇ et vitam habeatis·

Aug. in li. d' doc. xp̄iana.

De modo diligendi deum· e

Dilectionis aūt dei

modus insinuat̄ cū dr̄· ex toto corde· i· ex toto intellectu· ex tota aīa· i· ex tota voluntate ex tota mēte· i· mēoria· Ut oēs cogitationes et oēm vitā ⁊ oēm intellectū in illuz ꝯferas a quo habes ea que ꝯfers· Hec dicēs nullā ptē vite nře reliq̄t que vacare debeat· s; q̄cq̄d venerit in animuz: illuc rapiat̄ quo dilectionis impet⁹ currit· ⁊ diligere deū ꝑpᷓ se modus ē diligendi ꝑpter deuz· ⁊ sunt isti duo modi diligendi deū vt quibusdam placet·

De impletione illius mandati· f

Illud autem precе

ptum nō penit⁹ implet̄ ab hoīe i hac mortali vita· s; ex pte nō ex toto· qz ex pte diligim⁹: sicut ex pte cognoscim⁹. In futuro aūt implebit̄ ex toto· vñ Aug⁹· Cū adhuc est aliq̄d carnalis ꝯcupię: nō omni mō ex tota aīa diligit̄ deus· Caro aūt nō dicit̄ ꝯcupiscere nisi quia aīa carnalit̄ ꝯcupiscit· Cuz aūt venerit qd̄ ꝑfectum ē vt destruat̄ qd̄ ex pte est· i· vt iaz nō ex pte sit s; ex toto· charitas nō auferet̄ s; augebit̄ ⁊ implebit̄· In q̄ plenitudine illud ꝑceptum charitat̄ implebit̄· Diliges dñm deuz tuū ex toto corde ⁊c̄· Tūc erit iust⁹ sine pctō qz nulla erit lex repugnās mēti· Tūc ꝯrsus toto corde· tota aīa· tota mente· diliges deū qd̄ est summum ꝑceptum·

Aug⁹ de ꝑfecta iustitia

Questio de ꝑcepti ratione· g

Sed cur precipit̄

homini ista ꝑfectio cū in hac vita eam nemo hēat: Quia nō recte currit̄ si q̄ currendū est nesciat̄· Quō aūt sciret̄ si nullis ꝑcept̄ ostēderet̄· Ecce habes cur illud ꝑceptū est qd̄ h̄ penit⁹ impleri nō pōt· Implet̄ tñ ex pte· s· fm

pfectionem vie. Alia ē em pfectio currentis alia pueniētis. Facit hͦ mādatuz vt cursor q deū añoia et p oib⁹ diligit. nec tñ oino pficit.

Qḋ alterum mandatū in altero est. b

Cum autē duo sunt

pcepta charitatꝭ. p vtroqꝫ sepe vnuz ponit. nec immerito quia nec deus sine primo nec prim⁹ sine deo diligi pōt. Vñ apls. omē mādatum legꝭ dicit instaurari. i. ꝯtineri ⁊ ipleri in hͦ vbo. Diliges primū tuū sicut teipm. et xps dilectiōez primi speciali⁹ cōmemorat dicens. Mandatū nouū do vobis vt diligatis inuicē sicut dilexi vos. vbi illud mai⁹ mādatū dilectionis dei videt ptermissuz. ꝫ bñ intelligentib⁹ vtrūqꝫ inuenit in singulꝭ. qꝛ q diligit deū nō pōt eū ꝯtēnere quē de⁹ pcipit diligi. ⁊ q diligit primū: qd in eo diligūt nisi deū. Ipsa est dilectio ab oī mūdana dilectione discreta. Quā distiguēs dñs ait. sic dilexi vos. Quid em nisi deū dilexit i nobis. nō quē habebam⁹ ꝫ vt haberem⁹. Sic medic⁹ egrotos et qd in eis diligit nisi salutē. quā cupit reuocare. nō morbū quē venit expellere. Sic ⁊ nos inuicē diligam⁹. vt qꝫtuz possum⁹ inuicē ad habendum in nobis deū ex dilectione attraham⁹.

Aug⁹. super Johannem.

Que charitate diligenda sint. i

Sz que hac dilecti-

one diligenda sint. iam inqram⁹. Nō em oīa vt ait Aug. qb⁹ vtendū est diligēda sunt ꝫ ea sola que vel nobiscū societate quadam referunt in deuz sicut est hō vel angelus. vel ad nos relata: bñficio dei p nos indigent. vt corpus. qḋ ita pcipiendū est diligi. vt ei ordinate prudenterqꝫ consulat.

Aug. li. de doc. xpiana.

Ista est distinctio. xxvij. hui⁹ tertij libri. In qua mgr postqꝫ egit de fide ⁊ spe. Incipit agere d ipa charitate. Et tria facit. Nā primo determinat charitatis quiditatē. Scdo inqrit ipsi⁹ vnitatem. Tertio oñdit moduz diligendi ⁊ ei⁹ ꝯgruitatē. Primū facit vsqꝫ ibi. Sz querit. Scdm vsqꝫ ibi. Cōsequent modum. Tertiū ho vsqꝫ ad finē dist. In spāli sniā mgri stat in trib⁹ ꝑpositionib⁹ quaꝝ prima est hec. Charitas dilectio ē qua de⁹ ꝑpt se. ⁊ prim⁹ ꝑpt deū diligit. Hanc mgr insinuās dicit. ꝙ licet xps fidē ⁊ spem nō habuerit vt dictū est i fine pcedētis distin. habuit tñ inqꝫtuz hō tantā charitatē qua maior esse nō pōt. qḋ patuit i hoc ꝙ aīam suā p nobis posuit. in q facto ad diligendū nos instruxit ⁊ exemplū dedit. De charitate aūt qd sit ⁊ de mō et de ordine diligēdi deum ⁊ primū iam restat inqrendū. Vñ ꝯīr charitatē describens dicit. Charitas ē dilectio qua diligit de⁹ ꝑpt se. ⁊ prim⁹ ꝑpter deū. Et ꝯtinet duo mādata quoꝝ primū est diligere deū. scdm est diligere primū. in q bus duob⁹ pceptis tota lex pendet ⁊ ꝑphete. Scda ꝑpositio ē hec. Tñ vna ē dilectio qua de⁹ ⁊ prim⁹ diligunt. licet ꝑpt diuersa dilecta fm diuersos dilectionis mot⁹ geminet. Hāc ꝑpositionē mgr ponens querit. Vtrū vna ⁊ eadē sit dilectio q diligim⁹ deū ⁊ primū vl diuerse. Et rūdet ꝙ iñ vna ⁊ eadē dilectio cū sit spūsscūs vt dictū est i primo libro. Sed differt q ad hoc. ꝙ deū diligim⁹ ꝑpt se. ⁊ primū ꝑpt deuz. Et hoc ꝯfirmat auctē b. Aug. Et subdit ꝙ qꝫuis vna dilectio dr. geminat tñ ꝑpt duo dilecta. s. deū ⁊ primum. ꝑpter qḋ etiā sunt duo dilectionis mandata. Nā licet sit vna dilectio. diuersa tñ diligere pcipimur vel dr gemina ꝑpt duos mot⁹ dilectionis q in mentē gerunt. s. ad deū ⁊ ad primū diligendū. Tertia ꝑpositio est hec. Ut charitas qua diligam⁹ diuersa diligibilia nobis pcipit. ita cuilibꝫ dilecto cert⁹ modus diligendi pscribit. Hāc mgr ponēs dicit ꝙ modus q diligere debem⁹ primū ꝑpter deū tangit in scriptura cum dr. Diliges primū tuū sicut teipm. i. eodez mō diligere debes primū. Modus aūt dilectiōis dei exprimit cum dr. Diliges dñm deuz tuū ex toto corde tuo. s. intellectu. ⁊ ex tota aīma. i. volūtate. ⁊ ex tota mente. i. memoria. Ita vt oēm cogitationē. oēm vitā vel motū ⁊ oēm intellectū ad ipsum referas a q oīa ꝑdicta habes. Et subdit ꝙ iste modus dilectōis dei nō pōt impleri in via ex toto. sed in pte qꝛ sicut in via impfecte. ⁊ ex pte deū cognoscim⁹. sic etiā impfecte ⁊ ex pte eū diligim⁹. qḋ ꝑbat p hoc ꝙ in pñti p rebellionem carnis ad spm impedimur a pfecta dilectione. q rebellio qꝛ in pria nō erit ideo pfecte ibi diligim⁹. Vñ querit ꝯīr. Ex q mandatū d e dilectione dei i pñti nō valet impleri. cur tūc datū est ipsis viatorib⁹. Et respōdet p sile. sicut null⁹ sciret recte currere nisi sciret quo currendū esset. sic nec deus diligi sciret nisi dilectio p pceptū aliqḋ ostenderet. ⁊ licet pceptū illḋ in via totalr impleri nō valeat. tñ pōt impleri ex pte. s. fm pfectionē vie seu viatoris. Et subiungit ꝙ pdicta duo charitas pcepta sic sunt cōnexa ꝙ vnū sepe pro vtroqꝫ ponit ⁊ hoc nō immerito cū de⁹ sine primo et primus sine deo diligi nō pōt. Naz q deū diligit ꝯtēmnit primū quē de⁹ diligit ⁊ q primum diligit nihil diligit in eo nisi deū. vt ostendit in lra exemplo et auctē. Et tñ in speciali.

Si illo precepto iubemur diligere totum primum et nos totos. a

Hic pōt queri

b

vtrum illo mādato dilectionis primi totū primū. i. aīaz ⁊ corpus nosqꝫ ipsos totos diligere pcipiamur: Ad qḋ dicim⁹ omē gen⁹ diligēdarū rerū in illis duob⁹ mandatꝭ ꝯtineri. Quatuor em diligēda sunt vt ait Augꝭ. vnū qḋ supra nos est. s. deus. Alteꝝ qḋ nos sum⁹. Tertium qḋ iuxta nos est. s. prim⁹. Quartū qḋ infra nos est. s. corpus. De secūdo ⁊ quarto nulla pcepta dāda erāt. s. vt diligerem⁹ nos vel corpus nostrū. Precipit aūt deus diligi et prim⁹. Vt aūt quisqꝫ se diligat pcepto nō est opus. Quantūlibet em homo excidat a veritate. remanet illi dilectio sui et dilectio corporis sui. qꝛ nemo vnqꝫ carnem suā odio habuit. Nam viri iusti q corpus suū cruciant nō corpus sed corruptiones eius ⁊ pondus oderunt. Hic videtur Augꝭ. tradere. ꝙ ex pcepto si teneamur diligere nosmetipsos vl

DI. XXVIII

Aug. in li. d doc. xpiana.

corpus nr̃m. Qđ si est: nõ omẽ gen⁹ diligendaꝝ rerũ illis duob⁹ pceptis ptinet. q2 cuz et nosipsos et corpus nr̃m diligere debeam⁹. ad qđ necessariũ est pceptũ cuz scriptũ sit. Qui diligit iniqtatẽ odit aĩam suã. Sz speciale de hoc pceptũ nõ erat dadũ nec speciali pcepto opus erat id tradi. vt qsq; se vel corp⁹ suũ diligeret. q2 h in illo pcepto ptinet: diliges ꝓximũ tuũ sicut teipm. Ibi eñ et ꝓximũ totũ. et te totũ intelligere debes. vñ Aug⁹. in eodẽ. Si te totũ intelligas. i. aĩam et corp⁹ et ꝓximũ totũ. i. aĩam et corp⁹. hõ eñ ex aĩa pstat et corpore. nullũ rerũ diligendaꝝ gen⁹ in his duobus pceptis ptermissum ẽ. Cũ eñ pcurrat dilectio dei. eiusq; dilectionis modus pscript⁹ appareat. et sequat dilectio ꝓximi: de tua dilectione nihil dictũ videt. Sz cũ dictum est. Diliges ꝓximũ tuũ sicut teipm simul et tui. abs te dilectio ptermissa nõ est. Ecce h apte dicit in illo precepto nõ tantũmodo ꝓximi. sed et mei dilectionẽ ptineri et toti⁹ ꝓximi totius scz mei. Ex q apparet q dictũ est de secũdo et qrto. i. de dilectione nr̃i et corpis nr̃i. nulla pcepta danda. ita esse intelligendũ. s. specialia et diuisa. q2 in illo vno totũ ptinet. et q2 id qđ sumus. et qđ infra nos ẽ ad nos tñ ptinẽs. nature lege diligim⁹ que in bestijs etiã ẽ. Ideoq; et de illo qđ supra nos ẽ. et de illo qđ iuxta nos est. diuisa pcepta sumpsim⁹. In quoꝝ altero eius qđ sum⁹ et illi⁹ qđ infra nos ẽ dilectio cõtinet. (Sic pdita est mens hũana vt nũq; sui nõ meminerit. nũq; se nõ intelligat. nũq; se nõ diligat. S qm qui odit aliquẽ nocere illi studet. Nõ immerito et mẽs hoĩs qñ sibi nocet se odisse dr. Nesciẽs eñ sibi vult male. dũ non putat sibi obesse qđ vult. sed tñ male sibi vult qñ illud odit qđ obsit sibi fm illud. Qui diligit iniquitatẽ odit aĩaz suã. Qui ḡ diligere se nouit deũ diligit. qui xo nõ diligit deuz etiã seipm nõ diligit qđ ei naturalr inditum est. tñ nõ incõgrue se odisse dr cuz id agit qđ sibi aduersat. et seipsum tanq; suus inimicus insequit.

Hic text⁹ in libris antiqs non inuenit Imo est quedam expositio ipsi⁹ textus.

Aug⁹.

Si i illo pcepto ptinet dilectio angeloꝝ. b

Oritur autẽ hic de

angelis questio. vtrũ ad illud pceptũ dilectionis ꝓximi etiã dilectio ptineat angelorum Nã q nullũ hoiez excepit qui pcepit ꝓximũ diligere dñs in pabola semiuiui relicti oñdit eũ dicẽs ꝓxim q erga illũ extitit misericors Deinde subdit vade et tu fac silr. Vt eñ euz ꝓximũ intelligam⁹ cui vel exhibendũ est officium misericordie si indiget. vel exhibendũ esset si indigeret. nullũ xo exceptũ esse cui misericordie negãdũ sit officiũ. quis nõ videat cum vsq; ad inimicos etiã porrectũ sit dño dicente. Diligite inimicos vr̃os et bñfacite his qui oderũt vos. Manifestũ est ḡ omnẽ hominem ꝓximũ esse deputandũ. Proximi vero nomẽ ad aliqd est. nec quisq; esse ꝓxim⁹ nisi ꝓximo põt. Vñ psequẽs est cui pbendũ et a quo pbendũ est officiũ misericordie recte ꝓximum dici. Manifestũ est ḡ pcepto dilectionis et ꝓximi etiã sanctos angelos ptineri. A qbus tãta nobis misericordie impẽdunt officia. Ex quo et dñs ꝓximũ se nr̃m dici voluit. vt in pabola saucij oñdit et in ꝓpheta. Quasi ꝓximũ et quasi frẽm nostrũ sic cõplacebam. Sed q2 excellentior ac supra nr̃am naturaz est diuina suba. pceptũ dilectionis dei a ꝓximi dilectiõe distinctũ est. Ideoq; licet nobis deus oĩa impẽdat bñficia. nõ tñ noĩe ꝓximi includit in illo pcepto. quẽ nõ sicut nos diligere debem⁹. s plusq; nos toto corde et aĩa. Christum xo inq̃tũ hõ est. sicut nos diligere debem⁹. eiusq; fm hoĩem dilectio illo continet mãdato. quẽ etiaz fm hoĩem magis q; nos sed nõ q̃tum deũ debemus diligere. q2 inq̃tum est homo: minor est deo.

Q angeli in illo precepto continet.

Q etiã xp̃s ꝓximus nr̃ est fm q hõ.

Aug. i li. de doc. xp̃iana.

Quid sit ꝓximus.

Quibus modis dicitur ꝓximus. c

Hic notandum est

ꝓximum dici diuersis modis. s. pditione prime natiuitatis. spe cõuersionis. ꝓpinquitate cognationis. rõne beneficij exhibitionis.

Ista est distinctio. xxviij. hui⁹ tertij libri. In qua magister postq; egit de charitate fm se. Agit de numero diligendoꝝ. Et tria facit. Nam primo inquirit an totus homo. s. interior et exterior in pcepto dilectionis ꝓximi contineat. Secũdo an idem pceptũ vsq; ad angeloꝝ dilectionem extendat. Tertio subinfert q hoc nomẽn ꝓxim⁹ diuersimode accipiat. Primum vsq; ibi. Oritur aũt. Secũduz vsq; ibi. Hic notandum. Tertium vsq; ad finem dis. In speciali sñia magistri stat in tribus ꝓpositionib⁹ quarũ prima est hec. De dilectione corpis et aĩe ꝓximi nõ sunt distincte data duo spãlia mãdata. Hãc mgr̃ ponẽs querit. Vtrũ i mãdato dilectõis ꝓximi totũ ꝓximũ. i. aĩaz et corpus ipsius diligere pcipiamur. Et rñdet q sic. quia in pdictis duobus mandatis. s. dilectionis dei et ꝓximi omne genus rerũ diligendatũ continetur. Nam ex charitate quatuor sunt diligenda fm beatuz Aug. scz deus ꝓximus anima et corpus. Sed de dilectione anime et corporis nõ oportebat aliqua precepta dari sicut de dilectione dei et ꝓximi. eo q cuilibet hominum dilectio sui ipsius et etiam anime et corporis sit naturaliter inserta. Nec obstat q martyres se morti exponendo vident carnem suam odisse. q2 non oderunt se vel carnem suam sed corporis pondus et vicia. Secunda ꝓpositio est hec. Preceptum dilectionis ꝓximorum etiam extendit se ad dilectionem angeloꝝ. Hanc magister ponens querit. Vtrum etiã

dilectio angelorum sub dilectione proximi contineat. Pro cuius rationis premittit quod per nomen proximi quilibet homo intelligitur. cui adhibendum est opus misericordie si indiget sicut patet in parabola semiuiui per samaritanum in stabulum adducti. Nomen etiam proximi ad aliquid est quia nullus potest esse proximus nisi proximo. ita quod proximus ipsi est proximus. Unde sequitur quod non solum ille cui prebendum est opus misericordie sed etiam ille a quo beneficium aliquod recipitur proximus dicatur. Cum igitur multa misericordie beneficia nobis impendant. sequitur ipsos nostros fore proximos. et per consequens eorum dilectionem contineri sub mandato dilectionis dei et proximi. Et subdit pro exclusione cuiusdam dubitationis quod quamuis proximus dicatur a quo minime beneficium recepimus. dilectio tamen dei a quo omnia habemus sub mandato dilectionis proximi non continetur. sed speciale preceptum habet. eo quod debemus deum plus quam nosmetipsos diligere. proximum autem sicut nos. Attamen dilectio christi inquantum homo sub mandato dilectionis proximi est seu continetur. quem licet debeamus plus quam nos diligere. minus tamen quam deum. quia inquantum homo minor est deo. Tertia propositio est hec. Proximus dicitur quatuor modis. scilicet natiuitatis conditione conuersionis spe. beneficij exhibitione et propinquitate cognationis. Hanc magister ponens dicit quod quatuor modis aliqui possunt dici proximi. scilicet Uno modo ratione prime natiuitatis. et sic omnes homines sunt proximi. Alio modo spe conuersionis. sicut omnes fideles qui sunt vel qui futuri sunt. Tertio modo propinquitate cognationis sicut parentes et consanguinei. Quarto modo ratione beneficij exhibiti. et sic angeli sunt proximi nostri. Et tantum in speciali.

De ordine diligendi quid prius quid posterius. a

P *Ost predicta* de ordine charitatis agendum est quia dicit sponsa. Introduxit me rex in cellam vinariam. et ordinauit in me charitatem. Uideamus quo ordine quid prius quid posterius esse debeat. Peccat enim qui preposterе agit. Nam scire quid facias et nescire ordinem faciendi. non est perfecte cognitionis. Ordinis namque ignorantia perturbat meritorum formam. Ordinem autem diligendi Augustinus insinuat dicens. Ipse est qui ordinatam habet dilectionem. ne aut diligat quod non est diligendum. aut non diligat quod diligendum est. aut eque diligat quod minus vel amplius diligendum est. aut minus vel amplius quod eque diligendum est. Omnis peccator in quantum peccator est. non est diligendus. et omnis homo in quantum est homo diligendus est propter deum. Deus vero propter seipsum. et deus propter se omni homine amplius diligendus est. et amplius quisque debet deum diligere quam seipsum. Item amplius alius homo diligendus est quam corpus nostrum. quia propter deum omnia ista diligenda sunt. et potest nobiscum deo homo perfrui. quod non potest corpus. quia corpus per animam viuit qua fruimur deo. Audisti aliquid de ordine charitatis vbi expressum est nos amplius debere diligere deum quam omnes homines vel nosipsos. et amplius animam alicuius hominis quam corpus nostrum. In enumeratione etiam quatuor diligendorum superius posita: prius ponitur quod supra nos est. Secundo quod nos sumus. Tertio quod iuxta nos est. Quarto quod infra nos est. vbi ordo diligendi insinuari videtur ex ratione numerationis. Non est autem aptum vt omnes homines pariter diligere debeamus et tantum quantum nos vel minus.

Augustinus in li. de doc. christi.

Nota ordinem charitatis

An omnes homines pariter diligendi sunt. b

Unde etiam super hoc sepe mouetur questio quam perplexam faciunt sanctorum verba varie prolata. Quidam enim tradere videntur quod pari affectu omnes diligendi sint. sed in effectu. id est in exhibitione obsequij distinctio obseruanda sit. Unde Augustinus omnes homines eque diligendi sunt. Sed cum omnibus prodesse non possis his potissimum consulendum est qui pro locorum et temporum vel quarumlibet rerum opportunitatibus constrictius tibi quasi quadam forte iunguntur. Pro sorte enim habendum est quod quisque tibi temporaliter colligatus adheret ex quo legis potius illi dandum esse. Idem super epistolam ad Gal. Operemur bonum ad omnes. maxime autem ad domesticos fidei. id est ad christianos Omnibus enim pari dilectione vita eterna optanda est. et si non omnibus eadem possunt exhiberi dilectionis officia que fratribus maxime sunt exhibenda. quia sunt inuicem membra qui habent eundem patrem. His alijsque testimonijs innituntur qui dicunt omnes homines pariter diligendos esse charitatis affectu. sed in operis exhibitione differentiam.

Augustinus in li. de doc. christi. Autoritates ponit que videntur dicere omnes pariter diligendos esse sed in effectu differentiam esse

Que his repugnare videntur. c

Quibus obuiat illud preceptum legis de diligendis parentibus. Honora patrem tuum et matrem vt sis longeuus super terram. Ut quid enim specialiter illud preciperetur de parentibus nisi maiori dilectione forent diligendi. Sed hoc illi referendum dicunt ad exteriorem exhibitionem in qua preponendi sunt parentes Unde honora dixit non dilige. Obuiat etiam illud quod Hieronimus super ezechielem ait. scilicet vt ordinem charitatis sicut scriptum est. Ordinauit in me charitatem Post omnium patrem deum. carnis quoque pater diligatur. et mater et filius et filia frater et soror Ambrosius quoque diligendi exprimens ordinem super illud canticorum ca. ij. Ordinauit in me charitatem ait. Multorum charitas inordinata est quod in primo est ponunt tertium vel quartum. Primo deus diligendus est. secundo parentes. inde filij post domestici qui si boni sunt. malis filijs preponendi sunt Secundum bi euangelio ad cuiusque dilectionem proprium posuit. Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo et ex omnibus

Hieronymus

Ambrosius

viribus tuis· ꝛ ꝓximū tuū sicut teipsuꝫ· ꝛ inimicos nō ex tota ꝟtute· nō sicut teipsum sed simpliciꝩ· sufficit eñ q̄ diligim⁹ ꝛ nō odio habemus· Ecce ex p̄missis apte insinuatꝩ que in affectu charitatꝭ distinctio sit habēda· vt differenti affectu nō pari hoīes diligam⁹· et añ omnia deū· secūdo nosipsos· tertio parētes· inde filios ꝛ fratres· post domesticos· demū inimicos diligam⁹· Sꝫ inquiunt illi que de ordine dilectionis vt supra dicuntꝩ esse referenda ad operū exhibitionē· que differēter ꝓximis exhibenda sunt· Primo parentib⁹· inde filijs· Post domesticis· demū inimicis· Deuꝫ vero tam affectu q̄ꝫ obsequij exhibitione añ omnia diligendū·

Ordo diligēdi ostendit

Qd aliqui eorūdem tantū ꝓximos q̄tuꝫ nos debere diligere tradunt· d

Quorum etiaꝫ non

nulli tradūt affectu charitatꝭ tm̄ ꝓximos eē diligēdos q̄tū nosipsos diligim⁹· Qd cōfirmāt auctē Augustini q̊ ait· Nec illa iam questio moueat· q̄tū charitatꝭ fratri debeamus impēdere q̄tum deo· Incompabiliꝩ pl⁹ deo q̄ꝫ nobis· fratri ꝟo q̄tū nobis· Nos aūt tanto magꝭ diligimus: q̄to magꝭ diligim⁹ deum Ex h̄ ꝛ ex p̄missis testimonijs Augꝭ· asserūt oēs hoīes pariꝩ esse diligēdos a nobis· ꝛ tantum q̄tū nos· deū aūt plusq̄ꝫ nos· corpus ꝟo nr̄m min⁹ q̄ꝫ nos vel ꝓximos· Nec i enumeratione p̄missa q̄tuor diligendoꝝ ordinē diligendi assignari dicūt· ꝫ tm̄ que sūt diligēda·

Aug. in. viij li. de trini.

Scđm alios non pari affectu omnes diligendi sunt· e

Verum qꝛ p̄emis=

sa verba Ambrosij ordinē diligendi ꝫm affectuꝫ magꝭ q̄ꝫ ꝫm effectū diligēter intuentib⁹ explicare videtꝩ· nō indocte alij dicūt nō mō in exhibitione opis· ꝫ etiā in affectu charitatis ordinē differentē esse statutū· vt ante oīa diligamus deū· secūdo nos· tertio parentes quarto filios vel frēs et hmōi· postea domesticos· demū inimicos· Qd vero Aug⁹· dicit pariꝩ oēs esse diligēdos· ꝛ pari dilectione oībus vitā optandaꝫ· ita accipi pōt vt paritas nō ad effectū referatꝩ· ꝫ ad bonū qd eis optatur· qꝛ charitatē oībus optare debem⁹ vt paria bona mereantꝩ· Sicut aplus dicit· Volo oēs hoīes esse sicut me· Optāda est eñ minoribus ꝑfectio maioꝝ vt ipsi fiant ꝑfecti· et sic parem mereantꝩ beatitudinē· vł pari dilectione· i· eadē dilectione oēs diligēdi sunt· Itē qd ait· vt tantū diligam⁹ frēs q̄tū nos· ita intelligi pōt· i· ad tantū bonū diligam⁹ frēs ad quantū nos· vt tantū bonū eis optemus in eternitate q̄tuꝫ nobis· ꝛ si nō tanto affectu· Vel ibi q̄tū similitudinis est· nō quantitatꝭ·

Determinatio autoritatum que videtur aduersari.

Questio de parentibus bonis ꝛ malis· f

Solet etiam queri

si parentes nr̄i mali sint· vł filij vel frēs· An magis vel min⁹ diligēdi sint alijs bonis· hac rōe nobis nō copulatꝭ· Videtꝩ q̄ magꝭ sint diligēdi boni· q̊ nobis carne nō sunt ꝯiuncti q̄ꝫ mali carne ꝯiuncti· qꝛ nobis sunt ꝯiuncti corde glutino charitatꝭ· Sanctior ē eñ copula cordium q̄ꝫ corporū· vñ Beda· de illis ꝟbis dn̄i· Mater mea ꝛ frēs mei hi sūt q̊ verbū dei faciunt· ait· Non iniuriose negligit matrē· nec matꝩ negatꝩ que etiā de cruce cognosciꝩ· ꝫ religiosiores mōstrantꝩ copule mentium q̄ꝫ corpoꝝ· Veruntñ latebrosa questio ē hec· nec a nobis plene absoluēda· ꝓperantib⁹ ad alia· Mouemur eñ sup ꝟbis illis q̊bus inimicos nō ex tota ꝟtute· nō sicut teipm iubet diligere· ꝫ simplr̄· Sufficit eñ q̄ diligim⁹ ꝛ nō odio habem⁹· Qd nō ita accipiendū est q̄si sufficiat tibi diligere inimicū et nō tibi teipsum· qꝛ oēs ꝛ amicos ꝛ inimicos sicut teipm diligere debes· Sꝫ ad ofidendū gradus diligēdi deū ꝛ ꝓximū· ꝛ inimicū q̊ tm̄ ꝓxim⁹ est· qꝛ dn̄s posuit cū ait· Diliges deum ex tota ꝟtute tua et ꝓximū sicut teipm· Non ait ex tota ꝟtute vt ofidat ꝓximū diligenduꝫ min⁹ q̄ꝫ deū· Dicit etiā diligite inimicos· nec addit ex tota ꝟtute· nec sicut teipm sed simplr̄· Sufficit eñ q̄ diligim⁹ ꝛ non odio habem⁹· i· sufficit dicere vt diligam⁹ ꝛ nō odio habeam⁹· non q̊ eos diligere debeam⁹ sicut nos· qꝛ ꝓximi sunt· ꝫ sufficit si eos min⁹ diligim⁹ q̄ꝫ alios ꝓximos· qd dilectionis genus innuit·

Beda.

Questio Augꝭ· in li· retractationū· h

Queri etiam solet

cur dn̄s p̄ceperit diligere inimicos· cuꝫ alibi p̄cipiat odio hr̄e parētes ꝛ filios· Ad qd dicēdum ē duo esse diligēda in hoīe· naturā ꝛ virtutem· vicium ꝟo ꝛ pctm̄ odiendū· Et parētes ꝫ inq̄tuꝫ mali sunt odiēdi sunt· ꝛ inimici diligēdi inq̄tuꝫ hoīes· Diligam⁹ ꝫ inimicos lucrandos i regno dei· ꝛ odiam⁹ ꝓpinquos si impediūt nos a regno dei ꝛ in oībus communiter naturā diligamus· quā deus fecit·

Aug⁹. in li. retractationū

De gradibus charitatis· i

Aug. super epl'as Job.

Sciendũ quoqꝫ est diuersos esse gradus charitatꝭ. Est em̃ charitas incipiens. ꝓficiens ꝑfecta ꝑfectissima. vñ Augꝭ. Perfecta charitas hec est. vt quis parat⁹ sit ꝓ fratrib⁹ etiã mori. Sz nũ qđ mox vt nascat̃ iam ꝓrsus ꝑfecta est. imo vt ꝑficiat̃ nascit̃ cũ fuerit nata nutrit̃. cũ fuerit nutrita roborat̃. cũ fuerit roborata ꝑficit̃. cũ ad ꝑfectionem venerit dicit. cupio dissolui ⁊c. Hic apte ꝓgressus ⁊ ꝑfectio charitatis insinuat̃. Quam ꝑfectionẽ etiã veritas cõmendat dicens. Maiorẽ hac dilectionẽ nemo habet ꝙ̃ vt aĩam suã ponit q̃s ꝓ amicꝭ suis. Qđ vtiqꝫ dictũ est ope dilectionis. q: maior dilectiõis effect⁹ nõ est. ꝙ̃ ponere aĩam ꝓ alijs. Recte moueat qđ ait ꝓ amicis. q̃ em̃ ponit aĩam ꝓ amicꝭ. ponit ⁊ ꝓ inimicꝭ ad h' vt ipsi fiãt amici.

Ista ẽ distinctio. xxix. hui⁹ tertij libri. In qua mgr̃ postꝙ̃ egit de numero diligendoꝝ. Incipit agere de ordine diligendi respectu ipsoꝝ diligendoꝝ. Et tria facit. Primo em̃ ponit ordinẽ diligẽdi explicite diligendoꝝ generaliter. Scđo explicite quo ⁊ undaz diligendoꝝ specialiter. Tertio explicite dilectionis. Primũ vsqꝫ ibi. Solet etiam queri. Scđm vsqꝫ ibi. Sciendũ quoqꝫ est. Tertiũ vsqꝫ ad finem dis. In speciali sñia mgr̃ stat in trib⁹ ꝓpositionibus. quaꝝ prima est hec. In charitatis ordine non oẽs equali affectu sicut nec effectu sunt diligendi. Hanc mgr̃ insinuans dicit ꝙ ordo dilectiõis in hoc ꝯsistit vt qđ est diligendum diligatur. quod non est diligendum non diligatur quod amplius diligendum amplius diligat̃. ⁊ qđ eque est diligendũ eque ⁊ nõ min⁹ nec amplius diligat̃. Vñ primo sup oĩa deus diligẽdus est. deinde aĩa ꝓpria. deinde ꝓximus. ⁊ vltimo corpus ꝓpriũ. Istis ꝑmissis querit circa dilectionẽ ꝓximorum. Vtrũ teneamur omnes hoĩes diligere equalit̃. et vtrum ꝙ̃tũ nos vel min⁹ nobis. Ad que r̃ndendo recitat tres opiniones quaꝝ prima dicit ꝙ oẽs sunt equalr̃ diligẽdi in affectu. nõ tñ exhibitione obsequij sed his q̃ nobis sunt ꝯiuncti magis tenemur seruitia exhibere. nõ obstãte ꝙ oĩbus debeamus bonũ velle. Autoritates aũt que vident̃ dicere ꝙ hoĩes sunt inequaliter diligẽdi tenẽtes istã opinionẽ glosant eas dicendo eas loq̃ de ordine dilectionis ꝙ̃tũ ad exhibitionẽ operis ⁊ bñficioꝝ exterioꝝ. que oĩbus nõ eq̃liter sunt impẽdenda ⁊ nõ ꝙ̃tum ad effectũ interiorẽ ſm ꝙ omnes equalr̃ sunt diligendi. Secũda opinio dicit ꝙ oẽs hoĩes seu oẽs ꝓximi sunt nõ solum q̃ ad affectũ sz etiã quo ad effectũ equalr̃ diligẽdi q̃ opinio ꝓbat̃ dictis Aug. q̃b⁹ illud astrui videt̃. Tertia opinio quã magister magis approbat dicit oẽs ꝓximos nec equalr̃ affectu esse diligẽdos nec effectu. Nam ex quo ordo q̃busdã habẽdus ĩ dilectione ꝓximoꝝ ⁊ in affectu ⁊ ĩ effectu optet esse ĩequalitatẽ explicite vtriusqꝫ. eo ꝙ sine inequalitate nõ possit esse ordo. Autoritates b. Aug. que vident̃ dicere ꝙ oẽs debeamus equalr̃ diligere ⁊ sicut nosmetipsos. Tales auctes dicit esse intelligẽdas vt equalitas de q̃ loquit̃ nõ referat̃ ad affectũ vel effectũ. sed tm̃ ad bonũ qđ eis optamus q: ad tm̃ bonũ debem⁹ oẽs diligere sicut ⁊ nos nõ tñ equali affectu. Secũda ꝓpositio ẽ hec. Mali parẽtes vel ꝓpinqui plus ꝙ̃ boni extranei ĩ hac vita sunt diligendi. Quis ꝓpt̃ vicia eoꝝ a iustis sunt odiendi. Hanc mgr̃ insinuans mouet duas questiones. quaꝝ vna occasionaliter sumit̃ ex hoc ꝙ aliq̃ sunt nobis carne ꝓpinqui qui tñ sunt mali. Alij vero sũt boni ⁊ sunt extranei nobis. Dubitat̃ igit̃ vtrũ ꝓpinqui mali sunt magis diligendi ꝙ̃ boni extranei. Et r̃ndet ꝙ extranei boni sunt magis diligendi. q: corde sunt nobis iuncti ꝑ vinculũ charitatis. ꝓpinqui aũt mali nõ charitate. sed carne tm̃ sunt nobis iuncti. sed q: meliores ⁊ religiosiores sunt copule aĩaꝝ ꝙ̃ corpoꝝ sequit̃ ꝓpositũ. s. ꝙ extranei boni sunt magis diligẽdi ꝙ̃ ꝓpinqui mali. Secũda dubitatio ẽ. quare dñs p̃cipit diligere inimicos. ⁊ alibi p̃cipit odire parẽtes cum ista videant̃ sibi ꝯtraria. Ad qđ r̃ndet ꝙ natura in oĩbus diligenda est. Vñ etiã hoĩes si mali sunt diligendi sunt vt cõuertant̃ ad bonũ. sed ecõtra vicium est in oĩbus odiendũ. etiam in parentib⁹ ⁊ ꝓpinquis vñ dñs p̃cepit naturã diligendaz in inimico. vicium ỽo odiendũ in parentib⁹. ⁊ ꝑ ꝯñs ibi nulla est ꝯtradictio. Tertia ꝓpositio. Et dictis b. Augꝭ. elicit̃ euident̃ satis quatuor fore gradus ipsi⁹ charitatis. Hãc mgr̃ insinuans ponit ordinẽ dilectionis ſm diuersos gradus charitatis quos distinguẽs dicit esse charitatem incipientẽ. ꝓficientẽ ꝑfectã ⁊ ꝑfectissimã. qđ declarat ꝑ auctes b. Aug. que patent in textu Et tm̃ in speciali.

Si meli⁹ est diligere amicos ꝙ̃ inimicos vel econuerso. a

DI. XXX

Hic solet queri b quid poti⁹ sit plurisqꝫ meriti diligere amicos an diligere ĩimicos. Sed hec cõparatio implicita est. Si em̃ conferat̃ dilectio amicoꝝ tm̃: dilectioni amicoꝝ ⁊ etiã inimicoꝝ. ꝑspicua est absolutio. Sed si in aliquo vno hoĩe qui diligit simul amicũ et inimicũ quid hoꝝ poti⁹ sit querat̃. obscura ẽ responsio. q: de motu mentis agit̃. de q̃ non est nobis facile iudiciũ. An vnus ⁊ idem motus sit erga amicũ ⁊ inimicũ. s. erga amicum intensior. an duo: vn⁹ erga inimicũ. qui dicitur difficilior. alter erga amicũ q̃ videt̃ feruẽtior. Nec incõgrue putat̃ melior q̃ est feruẽtior. vel si vn⁹ idemqꝫ est idem potior vbi est ardentior: nõ improbe existimat̃. Aug. tñ sentire videt̃ mai⁹ esse diligere inimicũ ꝙ̃ amicum q̃ ꝑfectoꝝ eẽ dicit diligere inimicos ⁊ bñfacere eis. neqꝫ h' a tãta multitudine impleri quãta exaudit̃ ĩ orõne dñica cũ dr̃. Dimitte nobis debita nr̃a sicut ⁊ nos dimittim⁹ debitorib⁹ nr̃is. Illã em̃ sponsionẽ dicit a multis impleri q̃ nõdum diligũt inimicos. Ait ei sic. Magnũ est erga eũ q̃ tibi nihil mali fecerit esse beniuolũ et beneficũ. Illud mlto grandius ⁊ magnificẽtissime bonitatꝭ est. vt tuuz inimicũ diligas. et ei q̃ tibi malũ vult ⁊ si põt facit. tu sꝑ bonũ velis faciasqꝫ qđ possis. audiens dicentẽ iesum. Diligite inimicos v̾os et benefacite his qui oderunt vos ⁊ orate pro ꝑsequẽtibus ⁊ calũniantibus vos. Sz q̃m ꝑfectoruz filioꝝ dei est istud. quo q̃dẽ se debet omnis fidelis extendere. ⁊ humanũ animũ

Aug. i ench.

ad hũc effectũ orãdo deũ secumq3 agẽdo lu-
crandoq3 pducere. tã qz hʒ tã magnũ bonũ3
tãte multitudinis nõ ẽ quãta credim⁹ exau-
diri cum dr in orõne. Dimitte nobis debita
nr̃a sicut ⁊ nos dimittim⁹ debitorib⁹ nostris.
Proculdubio vba sponsionis hui⁹ implent
si homo q nondũ ita pfecit vt etiã diligat ini-
micum. tñ qñ rogat ab hoie q peccauit in eũ
vt ei dimittat. dimittit ex corde. q etiã3 sibi
roganti vult dimitti. cũ orat ⁊ dicit. sic ⁊ nos
dimittim⁹ debitorib⁹ nr̃is. Quicũq3 vo rogat
hoiem in quẽ peccauit. si pctõ suo mouet vt
roget. nõ est adhuc deputãdus inimicus: vt
eũ3 diligere sit difficile. sicut erat qñ inimici-
tias exercebat. Quisqs vo rogãti ⁊ peniten-
ti nõ dimittit. nẽ existimet a dño sua pctã dimit-
ti. qz mẽtiri vitas nõ põt. Que cũ docuisset
orõnem hãc in eã positã sniam cõmendauit
dicens. Si dimiseritis hoibus pctã eo℞ dimit-
tet ⁊ vobis pr̃ vr̃. Si vo nõ dimiseritis. nec pr̃
vr̃ dimittet vobis pctã vestra. Ecce hinc bñ
videt qd et ptractauim⁹. s. maioris vtutis esse
diligere inimicũ ⁊ bñfacere ei q̃3 illũ q nihil
mali fecit nobis vl' amicũ. Qd si qs pcedere
simplr̃ noluerit dicẽs. intensi⁹ diligit amicus
q̃3 inimic⁹. et iõ illud potius isto. determinet
ista fm pmissam intelligentiã dicẽs. ibi com-
paratione factã int dilectionẽ qua diligit tñ
amicus. ⁊ illã qua amic⁹ ⁊ inimicus diligitur.
Illud vo qd sequit magis nos mouet q. s. dic
nõ esse tãte multitudinis diligere inimicos.
quãta exaudit cuz dr. Dimitte nobis debita
nr̃a ⁊c. Ubi dat intelligi q alicui a deo dimit-
tunt pctã nõ diligenti inimicũ. si tñ fratri ro-
ganti q in se peccauit dimittit. Sz cum pctã
nõ dimittant alicui adulto nisi charitatẽ ha-
beat. sequit vt charitatẽ habeat q nõ diligit
inimicũ. Qñ ḡ noie primi ois homo intel-
ligit i illo mãdato. Diligas primũ tuũ sicut
teipsum. Si eñ ois hõ prim⁹ ẽ. tũc inimicus
pcipimur ḡ ⁊ inimicos diligere. Et qz illud p-
ceptum generale ẽ. oibus pcipit oẽs hoies
diligere etiã inimicos. Quidã qd hic dr sim-
pliciter eẽ nẽ volẽtes illud pceptũ determinãt
dicẽtes. illic pfectis dari in pceptũ diligere oẽ3
hoiem etiã inimicũ. Minorib⁹ vo in ɔsilium.
In pceptũ vo diligere q nihil mali fecerunt
eis ⁊ inimicos nõ odire. Sed meli⁹ est vt in-
telligat oibus illo mãdato pcipi cũ ⁊ tos dili-
gere etiã inimicos. cui sensui attestant sup e
rius posite auctes ⁊ alie multe. Illud vo Au-
gustin⁹ nouissime positũ de pfecta charitate
dictũ intelligit que tantũ ẽ pfecto℞. q nõ so-
lum amicos ꝟ etiã inimicos pfecte diligũt eis
q3 bñfaciunt. Que pfectio dilectionis nõ est
tante multitudinis. quãta exaudit in orõne
dñica. ⁊ hoc reuera grande ẽ ⁊ eximie boni-
tatis. s. pfecte diligere inimicũ. Ita ⁊ cũ dicit
impleri vba illius sponsionis ab hoie. q non
ita pfecit vt diligat inimicu3. De dilectione
pfecta accipiendum est.

Ista est distinctio. xxx. hui⁹ tertij libri. In q
mgr̃ postq̃ egit de ordine charitatis fm quãtitatẽ mo-
tus. agit de ea fm quãtitatẽ meriti. Et tria facit. Pri
primo circa ppositũ mouet quãdã dubitationẽ. Se-
cundo replicat ɔtra ipsi⁹ determinationẽ. Tertio re-
mouet quandã incidentẽ dubitationẽ. Primũ vsq3
ibi. Aug⁹. tñ sentire. Scdm vsq3 ibi. Illud vero qd
sequit. Tertiũ vsq3 ad finẽ dis. In speciali snia mgri
stat in trib⁹ ppositionib⁹ qua℞ prima est. Magis me-
ritoria est dilectio qua amic⁹ diligit q̃3 qua inimicus
diligit. Istam mgr̃ intẽdens querit. vtrũ scz diligere
amicũ sit maioris meriti q̃3 diligere inimicũ. Et sol-
uendo questionẽ dicit. q si fiat cõparatio dilectionis
amici p se ex vna pte ad dilectionẽ amici ⁊ inimici sil'
ex alia pte tũc plana ẽ questiõis solutio. cũ nõ sit du-
bium qn diligere amicũ ⁊ inimicũ sil' sit maioris me-
riti q̃3 diligere amicũ tñ. Sz si fiat cõparatio dilecti-
onis amici extra pte ad dilectionẽ inimici ex alia pte
tũc euidẽtia rñsionis ad questionẽ est magis obscura
qz nõ põt faciliter videri an sit idem mot⁹ dilectõis
qua diligit amic⁹ ⁊ inimicus. vel sit ali⁹ ⁊ ali⁹. Sz si
ue sit vn⁹ siue duo. nõ videt incõueniens posse dici q
dilectio amici sit magis meritoria eo q sit maioris fer-
uoris. Scda ppositio ẽ hec. Aug⁹. videt dicere fm
quorundã opinionẽ dilectionẽ qua inimicus diligit
q̃3 qua amic⁹ melior ẽ. Hanc mgr̃ ponit obijciẽdo au-
toritatẽ b. Aug. ɔtra pdictã immediate qua videtur
asserere q diligere inimicũ sit magis meritoriũ q̃3 di-
ligere amicũ. quã dicit esse intelligendã fm primam
ptem distinctionis pmisse q. s. btũs Aug. loquit fm
cõparationẽ dilectõis amici ⁊ inimici sil' sumptis ad
dilectionẽ amici p se pcise acceptã. Tertia ppositio
est hec. A mgr̃o nõ negat q alicui sine pfecta dilecti-
one inimico℞ peccatũ dimittat. Istam mgr̃ ponens
mouet quoddã dubiũ ex verbis bti Aug. qui dicit q
diligere inimicos nõ implet in tãta multitudine quã-
ta in orõne dñica exaudit. Ex quo videt q alicui nõ
diligenti inimicũ dimittat peccatũ a deo ⁊ vlteri⁹ cũ
peccata nõ dimittant alicui adulto nisi charitatẽ ha-
beat. sequit q aliqs nõ diligẽs inimicũ habeat chari-
tatem. qd nõ videt esse veru3. qz cum pcipit dilectio
primi intelligit noie primi ois homo siue amic⁹ si-
ue inimicus. Ad istud dubiũ mgr̃ rñdẽdo dicit quo-
rundam opinionẽ fore aliquos hr̃e charitatẽ ⁊ tñ nõ
diligere inimicos. dicunt eñ pceptum de dilectione
inimico℞ solum pfectionis esse pceptum. Impfectis
aũt seu minoribus tñ esse ɔsilium ita q nihil plus sit
eis pceptũ nisi nõ odire inimicos. sed ista opinio ⁊ so-
lutio mgr̃o nõ placet. ideo aliter rñdendo dicit q p-
ceptum illud de dilectione inimico℞ sit datũ omnib⁹
quasi pceptũ. Et ad beatũ Aug. dicentem q dilige-
re inimicos sit perfecto℞. Respondendo dicit ipsum
velle dicere q diligere inimicos charitate pfecta sit
tñ perfecto℞. per hoc tñ non excludit quin alij non-
dum perfecti inimicos diligere teneant. Similiter in-
telligendum est dictu3 suum q. s. in orõne dominica
aliqui exaudiunt qui nõ diligunt inimicos. i. qui nõ
diligunt eos charitate pfecta. Et tñ de snia hui⁹ di-
stinctionis in speciali.

Si charitas semel habita amittat. a

Di. XX XI

Illud quoq;

non est ptereundum q quidam asserunt charitatez semel habitaz ab aliquo non posse excidere. nullūq; dānandum hanc aliqñ hre. Qui hanc traditionem subdictis muniūt testimonijs. Apl's ait Charitas nunq̃ excidit. Aug⁹. etiaz inquit. Charitas que deseri pōt. nūq̃ vera fuit. Itē charitas ē fons ppri⁹ ⁊ singular bonorū cui nō cōmunicat alien⁹. alieni sunt oēs q audituri sunt. nō noui vos. De h fonte scriptura ait. Fons aque viue sit tibi pprius. et nemo alius cōmunicet tibi. Si aūt alieni sunt q audituri sunt illā vocē. nō g huic fonti cōmunicant dāmnādi. Itē Aug⁹. sup eplam Johis. Radicata ē charitas. secur⁹ esto. Nihil mali pcedere pōt. Itē Greg. i mora. Ualida ē vt mors dilectio. Uirtuti eñ mortis dilectio cōpat q: nimirū mentē quā semel cepit: a dilectiōe mūdi funditus occidit. Itē Aug. sup eplam Johis. Unctio inuisibil charitas ē. que in q cūq; fuerit radix illi erit. que ardēte sole arescere nō pōt nutrit calore sol nō arescit. Itē Beda sup Johem. Querendū est quō spāle filij dei agnoscēdi signū fuerit q sup eū descēderit ⁊ mā serit spūs. Quid magni ē filio dei q in ipso manere spūs astruat. Notandūq; q: semp in dño manserit spūs. In sanctis vo q̃diu mortale corp⁹ gestauerint ptim sp maneat. ptiz reditur⁹ secedat. Manet aūt apō eos vt bonis insistant actib⁹. Recedit vo ad tpus ne semp infirmos curādi mortuos suscitandi. demones eijciendi. vl etiā pphetizandi habeant facultatē. Manet g semp vt possint hre virtutes vt mirabiliter ipsi viuāt. Uenit ad temp⁹ vt etiaz alijs p miraculoz signa quales sint int⁹ effulgeant. Item Greg. In sanctoz cordib⁹ fm quasdā virtutes semp manet spūs. fm quasdā recessur⁹ venit ⁊ venturus recedit. In his virtutib⁹ sine quibus ad vitam nō puenit. in electoz suoz cordib⁹ pmanet. In his vo p quas sanctitatis virtus ostendit. vt in exhibitione miraculoz. aliqñ adest. aliqñ se subtrahit. Item Amb. Ficta charitas est que in aduersitate deserit. Hec innuere videntur q charitas semel habita non amittat. Ideo quidam in ptaxatam psilierunt audaciaz dicentes charitatē a dam nandis nō haberi nec a quoq; habitaz posse amitti. quos ratio vincit ⁊ autoritas. Quidam eñ ad tempus sunt boni. q postea fiunt mali. ⁊ ecōuerso. Uñ quorundā noīa Christus dicit scripta i libro vite. q tñ postea abierunt retro. Sed scripta dicit nō fm pscientiā sed fm psitem iusticiā cui deseruiebant. q: digni erāt tunc illo bono qō habituri sunt pscripti fm pscientiā. vñ Amb. Quibusdam grā data est in vsum vt Sauli ⁊ Jude. ⁊ illis discipulis quib⁹ dñs dixit. Ecce noīa vestra scripta sunt in celis. ⁊ post abierunt retro. Sz h dixit ppter iusticiā cui deseruiebant q: boni erant. Frequēter eñ ante sunt mali q futuri sunt boni. ⁊ aliquotiēs pus sunt boni. q futuri sunt et pmansuri mali. ppter qō dicunt scribi in libro vite ⁊ deleri.

Ambro. sup eplam ad ro.

Aug. ad iuliannum comitē.

Aug⁹.

Greg. super psal. cuj.

Beda.

Greg. super Ezechielem

Ambro.

Determinatio autoritatum pdictaz. b

Quod vero aposto

lus ait. Charitas nunq̃ excidit. nullatenus p illis facit. Dignitatē eñ charitatis oñdēs dicit eam nō excidere q: hic ⁊ in futuro erit. Sed fides ⁊ spes euacuabunt et scia. Item qō dicit charitas nunq̃ fuisse vera que deseri potest. Nō ad essentiam charitatis refert sed ad efficientiaz. q: nō efficit charitas que deserit. hominem vere beatū. nō pducit ad verum bonū. Huic etiam fonti alieni. i. dam nandi non cōmunicant. s. in fine q: non pseuerant. Potest tñ hoc ⁊ cetera que de charitate dicta sunt: de pfecta intelligi. quam soli pfecti habent. que semel habita nō amittit. Exordia vo charitatis aliqñ crescunt. aliqñ deficiunt. Sunt eñ virtutis exordia ⁊ perfectus et pfectio. quos gradus ille discernit q pabolam illam intelligit. Sic est regnuz dei queadmoduz si iactet homo semen in terra ⁊ dormiat. ⁊ exurgat semē ⁊ germinet ⁊ crescat ⁊c. Si ergo pfecta charitas sic radicata est vt amitti nequeat. incipiens tñ ⁊ puecta amitti potest ⁊ sepe amittit. Sed duz habet non sinit habentem criminalit peccare. Qō Aug⁹. ostendit inquiens. q: radix omnium maloz est cupiditas. ⁊ radix omnium bonorum est charitas. Simul ambe esse non psūt. nisi vna radicitus euulsa fuerit: alia plantari nō potest. Sine causa conat aliqs ramos incidere. si radicem nō contendit euellere.

Aug⁹. super eplaz Johis

Quare fides ⁊ spes ⁊ scientia dicunt euacuari ⁊ nō charitas. cum ⁊ ea ex pte sit. e

Aduertendum etiā

est quō fides spes ⁊ scientia dicant euacuari quia ex pte sunt ⁊ nō charitas cum et ipsa ex pte sit. Ex parte eñ id est impfecte diligim⁹ sicut ex pte scimus vt ait Esicius sup Leuiticum. Cum g omne qō ex parte est euacuet.

Esicius sup Leuiticum.

cur charitas excipit que dicit nunq̄ excidere? Charitas q̄dem etiā ex pte est vt sepe sancti docēt. q2 ex pte diligimus nūc. τ ideo ipsa euacuabit inq̄tum ex pte est. quia tollet imꝑfectio τ addet ꝑfectio. Remanebitq3 ipsa aucta τ actꝰ eiꝰ et modus diligēdi vt diligas deum ꝓpter se ex toto corde. et ꝓximū tuuz sicut teipsum. Sed impfectionis modus eliminabit. Fides vero τ spes penitus euacuabunt. Scientia vero sm actum et modum suum qui nūc est. nō sm sui essentiam tollet. Ipsa eni virtus scientie remanebit. sed aliū tenebit vsum τ modum.

Si christus ordinem charitatis ꝑscriptuz habuerit. d

Nunciam superest

inuestigare. Si christus sm q̄ homo ordinē diligendi ꝑscriptum seruauerit? Quod si est omnem hoīem sicut seipsum dilexit. Omnibus ergo vitam optauit. omnesq3 saluos fieri voluit. Sed nō omnes salui sunt. et ita nō est factuz qd̄ optauit. Sed nō est ignorandū in eo fuisse charitatem iuxta moduz patrie: nō vie. eumq3 ordinem diligendi impleſſe q̄ seruatur in patria: non in via. Qui eni in patria sunt id ē iam beatificati sunt: adeo iusticie dei addicti sūt vt nihil eis placeat. nisi qd̄ deo placet. Ac ꝑ hoc illoꝝ tantū salutem diligunt τ volunt quos deus saluari vult. eosq3 solos sicut se diligunt. Ita τ xp̄us electos tm̄ sicut se dilexit. eorumq3 salutem optauit.

Ista est distinctio. xxxj. huius tertij libri. In qua mgr̄ postq̄ egit de ordine charitatis. agit de ipsius duratione. Et tria facit. Nam primo inuestigat de ꝑmanentia charitatis in statu viatorum. Secundo facit idem quo ad statum comp̄hensorum. Tertio an ꝑdictus ordo charitatis fuit in christi anima saluatoris. Primum vsq3 ibi. Aduertendum tamen ē. Scd̄m vsq3 ibi. Nunc iam. Tertium vsq3 ad finē dis. In speciali sniā magistri stat in tribꝰ ꝓpositionibus. quaꝝ prima est. Charitas que amitti potest in via fide τ spe euacuatis manet in patria. Hāc mgr̄ pretendens ꝓponit quosdam dicere. q̄ charitas semel habita nō posse amitti. et q̄ nullus damnandus possit charitatem habere. Ad ꝓbationez allegat illud apostoli. Charitas nunq̄ excidit τ alias plures autoritates sanctoꝝ que patent in textu. Sed hanc opinionē magister reprobat ꝑ hoc. q̄ quidam ad tempus sunt boni. qui postea efficiunt mali. τ econuerso. sicut patet ꝑ autoritatem euangelij de q̄busdam quoꝝ nomina deus dixit esse scripta in li. vite. qui tn̄ postea abierunt retrorsum et dicebant scripti in li. vite. sed non sm ꝑscientiam dei. sed solum sm ꝑsentem iusticiam seu gratiam quam tunc habebant. Et hoc ꝯfirmat autoritate beati Ambro. Postea soluit diuersas autoritates quas alij ꝓ se allegant. τ dicit eas fore intelligendas de ꝑfecta charitate que semel habita amitti non potest. τ nō de charitate incipiente τ ꝓficiente. Ad autoritatem apostoli dicit ipsam debere intelligi sm finalem effectum charitatis. Secunda ꝓpositio est hec. Imꝑfectio charitatis in via tolletur a beatis in patria. Hanc magister ponens querit. cū fides τ spes euacuentur in patria. eo q̄ sint explicite. quare etiaz charitas nō dicit excidere. cum etiam ipsa sit explicite. i. imꝑfecta. s. hic in via. Et respondet q̄ charitas nunq̄ inq̄tum est explicite τ imperfecta euacuabitur in patria. q2 tunc omnis impfectio tollet ab ea τ ipsa manebit q̄tum ad habitum τ q̄tum ad actuz. Fides sūt et spes tollunt tam sm habitum q̄ sm actum. sed scientia dicit euacuari τ destrui in patria. q2 licet maneat sm essentiam. destruitur tn̄ sm actum τ modum quem nunc habet. s. discursum ratiocinationis. Tertia ꝓpositio est hec. Christus sm q̄ homo degens in via ordinem charitatis talem seruauit qualem habēt beati in patria. Hanc magister ponens querit. vtrum xp̄us sm q̄ homo seruauerit supradictuz ordinē charitatis. Et arguit q̄ nō. q2 dato q̄ sic. tūc omnes homines sicut seipsum dilexisset. τ sic omnes saluos fieri voluisset. cuz igit non omnes salui facti sunt. videt sequi q̄ christus aliquid optauit qd̄ tamen factuz nō est. quod videt inconueniens. Unde patet q̄ nō seruauerit supradictū ordinem charitatis. Et rn̄det magister q̄ xp̄us sm q̄ homo seruauit semꝑ ordinē charitatis qui seruatur in patria. τ nō illum qui seruatur in via. vnde ꝯfirmat solutionem argumenti. Nam beati in patria ita sunt voluntati diuine cōformes q̄ nihil eis placet nisi qd̄ deo placet. τ ꝑ consequēs illos tm̄ diligunt sicut seipsos quos vult deꝰ effectiue saluos fieri. Ex quo liquet q̄ christus tm̄ electos sicut se dilexit τ salutem eoꝝ optauit. exhibendo eis plura quibꝰ diuinam volūtatem aduertere possent.

De charitate dei. a

Premissis adij

Di. XXXII

ciendum est ꝺ dilectione dei qua ipse diligit nos que nō alia est q̄ illa qua diligimus eum. Dilectio aūt dei diuina vsia est. eadēq3 dilectione pater τ filius τ sp̄ussanctus se diligunt τ nos. vt supra disseruimus. Cumq3 eius dilectio sit immutabilis τ eterna. alium tn̄ magis. alium minus diligit. vnde Augꝰ. In comp̄hensibilis est dilectio dei atq3 immutabilis qua deus in vnoquoq3 nostrum amat qd̄ fecit. sicut τ odit qd̄ fecimus. Miro ergo τ diuino modo. etiam q̄n odit diligit nos. Et hoc q̄dem in omnibꝰ intelligi potest. Quis ḡ digne potest eloqui q̄tum diligat membra vnigeniti sui. τ quanto amplius vnigenitū ipsum. De ipso etiam dictū est. nihil odisti eorū que fecisti. Ex his ꝑcipitur q̄ deus omnes creaturas suas diligit. q2 scriptum est. nihil odisti eoꝝ que fecisti. Et item. vidit deus cuncta que fecerat. τ erāt valde bona. Si oīa que fecit bona sunt τ omne bonū diligit. omnia ḡ diligit que fecit. τ inf ea magis diligit rōnales creaturas. et de illis eas ampliꝰ que sunt membra vnigeniti sui. Et multo magis ipsum vnigenitum.

Q2 alia magis alia minꝰ diligere debemus.

Augꝰ. super Iohannem.

Ex qua intelligentia dicit magis vel minus diligere hec vel illa. b

Cũ aũt dilectio dei

immutabilis sit · et ideo nõ intendit vel remittitur · si querit que sit ratio dicti cuz dicit magis vel minus diligere hoc q̃ illud · et cum dr deus omnia diligere: Dicimus dilectionem dei sicut pacem exuperare omnẽ sensum humanũ · vt ad tante altitudinis intelligentiã vix aliquatenus aspiret humanus sensus. Potest tñ sane intelligi ea rõne dici omnia diligi a deo que fecit · qr omnia placẽt ei · et oĩa approbat inq̃ntum opa eius sunt · nec tunc vel plus vel amplius placuerũt ei cum facta sunt · scz antequã fierent · imo ab eterno omnia placuerunt ei nõ minus q̃ postq̃ esse ceperunt. Q: vero rõnales creaturas · i · homines vel angelos · alios magis alios minus diligere dicitur · non mutabilitatẽ charitatis eius significat · sed q alios ad maiora bona · alios ad minora dilexit · alios ad meliores vsus · alios ad minus bonos. Omnia enĩ bona nr̃a ex eius dilectione nobis puenerũt. Electorum ergo alios magis alios minus dilexit ab eterno et diligit etiam nunc · qr alijs maiora · alijsq; minora ex dilectione sua pparauit bona · alijsq; maiora et alijs minora bona pfert in tpe. Vñ magis vel minus dicit hos vel alios diligere.

Margin: Et quo sensu omnia que fecit deus diligere dicat.

Margin: Quos alios magis alios minus diligere dicitur.

Quod duobus modis inspicienda est dilectio dei. c

Consideratur eniz

duobus modis dilectio dei fm essentiã et fm efficientiaz · nõ recipit magis vel minus fm essentiam sed tñ fm efficientiam vt magis dilecti dicant quibus ex dilectione ab eterno magis bonum pparauit et in tempe tribuit · et minus dilecti quibus non tñ. Inde etiam est q aliqui qñ conuertunt et iustificant dicunt tunc incipere diligi a deo. Non q deus noua dilectione quenq; possit diligere · imo sempiterna dilectione dilexit ante mũdi pstitutionem quoscunq; diligit. Sed tunc dicunt incipere diligi ab eo · cum eterne dei dilectiõis sortiunt effectum · s · grãm vel gloriã. Vnde Aug⁹. Absit vt deus temporaliter aliqd diligat quasi noua dilectione que in ipso añ non erat · apud quem nec pterita transierũt · et futura iam facta sunt. Itaq; oẽs sanctos suos ante mũdi pstitutionem dilexit sicut pdestinauit · Sed cum cõuertunt et inueniunt illũ · tunc incipere ab eo diligi dicunt vt eo modo dicat quo potest humano affectu capi quod dicitur · Sic etiam cũ iratus malis dicit et placidus bonis: illi mutant ei nõ ipse · vt lux infirmis oculis aspera, firmis lenis est · ipsorũ scz mutatione nõ sua. Ita cuz aliquis p iustificationez incipit esse amicus dei · ipse mutatur non deus.

Margin: Aug⁹. in li. de trini.

Si quis magis vel minus diligatur a deo vno tempore q̃ alio. d

Si vero querit de

aliquo · vtrum magis diligat a deo vno tempore q̃ alio: Distinguenda est dilectionis intelligẽtia · Si enĩ referat ad dilectionis effectum: cõcessibile est · Si vero ad dilectionis essentiam: inficiabile est.

Si deus ab eterno dilexit reprobos. e

De reprobis vero

qui pparati nõ sunt ad vitam sed ad mortez · Si querit vtrum debeat concedi deus ab eterno dilexit eos: Dicimus de electis solis simpliciter hoc esse pcedendum q deus ab eterno eos dilexit quos ad iusticiam et coronam pparauit · De nõ electis vero simpliciter est pcedendum q odio habuit · i · reprobauit · Sicut legit Jacob dilexi Esau odio habui · Sz nõ est simpliciter dicendum q dilexit · ne predestinati intelligant · sed cum adiectione dilexit eos inq̃ntũ opus eius futuri erant · i · q̃s et quales facturus eos erat.

Ista est distinctio · xxxij · huius tertij libri · In qua magister postq̃ egit de dilectiõe creata qua deũ diligimus, Agit de dilectione increata qua a deo diligimur. Et tria facit. Nam primo agit de dilectione communiter respectu creaturarum omnium. Secũdo de dilectiõe dei specialiter respectu boĩm. Tertio ad huc specialius respectu reprobo2um. Primum facit vsq; ibi. Considerat enim. Secũdum vsq; ibi. De reprobis vero. Tertium vsq; ad finem dis. In speciali sñia magistri stat in tribus ppositionibus quaz prima est hec. Magister dicit q sit eadem dilectio qua nos deum diligimus et qua ipse nos diligit. Hanc magister insinuans dicit q eadem sit dilectio qua pater et filius et spũs sanctus se diligunt et nos. et est diuina essentia. et q eadem sit dilectio qua nos diligim⁹ deũ vt in primo libro dictum fuit. In qua opinione magister nõ tenetur. Et subdit q̃uis dilectio dei sit immutabilis et eterna alium tamen magis et alium min⁹ diligit. Et diligit omnes creaturas et inter omnes magis diligit creaturas rõnales. et inter creaturas rationales amplius diligit illos q̃ sunt vnigeniti sui membra. et multomagis diligit ipsum vnigenitum. i. xpm fm q homo. Ista aũt inequalitas dilectionis non dicit aliquam mutationem in dilectione dei. qua deus nõ aliter dicit inequaliter diligere nisi qria ad bona inequalia eos diligit. Secũda ppositio est hec. Dilectio dei non suscipit magis et minus fm essentiam.

ſed tñ ſm diſtributionem ⁊ efficientiam. Hanc magiſter inſinuans ſupponit dilectionem dei qua nos diligit ſm ſe nõ ſuſcipe magis ⁊ minus ꝙ declarans dicit dilectionẽ dei qua nos diligi poſſe dupliciter ↄſiderari. Uno mõ ſm eſſentiã ipſius dilectionis ⁊ ſic ↄſiderata nõ ſuſcipit magis nec minus. q2 vt ſic eſt ipſe ſpiritusſanctus. Alio mõ ſm efficientiã. ⁊ ſic ſuſcipit magis ⁊ minus. ita vt magis dilecti dicant quib' maius bonum ex dilectione dei ab eterno ꝑparauit. ⁊ in tpe ꝑparauit. et in tpe tribuit. Uñ ſumens occaſionem q̃rit. Utrum vnus ⁊ idem homo põt a deo magis diligi vno tpe q̃ alio. Et rñdet ꝙ loquendo de eius dilectione eſſentiali nõ poteſt. ſed loquẽdo ꝺ ei' dilectione effectuali bñ poteſt. Tertia ꝑpoſitio eſt hec. Simpliciter loquẽdo deus nõ dilexit reprobos ab eterno Hanc mgr̃ inſinuans querit. Utruz de' dilexit reprobos ab eterno. hoc eſt illos q̃ non ad vitaz ſed ad mortem ſunt ꝑparati. Et rñdet ꝙ ſicut de electis ſimpliciter eſt ↄcedendũ ꝙ deus ab eterno eos dilexit ſic de reprobis ſimpl'r eſt ↄcedendũ ꝙ de' ab etño eos odio habuit ⁊ reprobauit. ⁊ nõ ſimpliciter ↄcedendum ꝙ eos ab etño dilexit ne eſtimet fore ꝑdeſtinati. licet cuz determinatione poſſet ↄcedi ꝙ ab eterno eos dilexerit. ſ. cuz hac determinatione in q̃tũ futuri erãt opus eius. Et tñ in ſpeciali ⁊c̃.

De quatuor virtutibus ꝑncipalibus· a

DI·XXXIII

Poſt predicta

de quatuor virtutib' que ꝑncipales vel cardinales vocãtur diſſerendũ eſt que ſũt· iuſticia fortitudo· prudentia· tpantia· De qb' Aug. ait· Juſticia eſt in ſubueniendo miſeris· prudentia in ꝑcauẽdis inſidijs· fortitudo in ꝑferendis moleſtijs· tpantia in coercendis delectationib' prauis· De his dr̃ in li· Sap̃· Sobrietatẽ ⁊ prudentiã docet iuſticiã ⁊ veritatẽ Sobrietatẽ vocat tpantiam· ⁊ veritatez vocat fortitudinẽ· He ꝟtutes cardinales dicũt vt ait Hiero· quib' in hac mortalitate bñ viuitur· ⁊ poſt ad eternaz vitam ꝑuenit· Que in xp̃o pleniſſime fuerũt ⁊ ſunt· de cui' plenitudine nos accepimus· Jn quo habuerunt vſus eoſdem quos in patria hñt ⁊ quoſdam etiã vie· Ueruntñ an he ꝟtutes cuz ⁊ ipſe in animo eſſe incipiãt qui cũ ſine illis ꝑus eſſet· tñ animus erat· deſinant eſſe cũ ad eterna ꝑduxerint· nõ nulla queſtio eſt· Quibuſdam viſum eſt eas eſſe deſituras· ⁊ de trib' qdem prudẽtia· ſ· fortitudine ⁊ tpantia cum hoc dr nõ nihil dici videt· Juſticia eñ immortalis ẽ ⁊ magis tunc ꝑficiet in nobis q̃ eſſe ceſſabit Cum beate viuem' ↄtemplatione nature diuine que creauit oĩs ceteraſq3 inſtituit naturas· qua nihil meli' ⁊ amabili' eſt· Cui regenti ſubditu3 eſſe iuſticie eſt· Et ideo immortalis eſt oĩno iuſticia· nec in illa beatitudine eſſe deſinet ꝫ talis ac tanta erit· vt ꝑfectior ⁊ maior eſſe nõ poſſit· Fortaſſis ⁊ alie tres virtutes prudentia ſine vllo iam ꝑiculo erroris fortitudo ſine moleſtia tolerandoꝝ maloꝝ· tpantia ſine repugnatione libidinũ erunt in illa felicitate vt prudentie ibi ſit nullũ bonũ deo ꝑponere vel equare· fortitudinis ei firmiſſime coherere tpantie nullo defectu noxio delectari· Qđ ꝟo nũc agit iuſticia in ſubueniendo miſerꝫ qđ prudẽtia in ꝑcauẽdis inſidijs· qđ fortitudo in ꝑferẽdis moleſtijs· qđ tpantia in coercendis delectationib' prauis nõ erit ibi oĩno vbi nihil mali erit· Jſta ğ virtutum opa huic mortali vite neceſſaria ſicut fides ad quã referẽda ſunt in ꝑteritis habebunt· Ecce apte h̃ dicit Aug'· ꝙ ꝑdicte ꝟtutes in futuro erũt· ꝫ alios vſus tũc habebunt q̃ modo· Cui Beda aſſentit ſup exodum ita dicẽs· Columne añ quas expãſum eſt veluz ꝑtãtes celi ſunt quatuor eximijs ꝟtutib' preclare· i· fortitudine· prudentia· tpantia· iuſticia· que aliter in celis ſeruant ab angelis et aĩabus ſanctꝫ q̃ h̃ a fidelibus· Et ↄſequẽter aſſignat Beda vſus illaꝝ virtutum ſm ꝑſentem ſtatum ⁊ futurum imitans Aug'· in premiſſis aſſignationibus·

Jſta eſt diſtinctio· xxxiij· hui' tertij libri· Jn qua mgr̃ poſt q̃ egit de virtutibus theologicis. agit de virtutibus cardinalibus. Et tria facit. Nã primo earum quiditatẽ inquirit. ⁊ quare cardinales nuncupent. Secũdo an xp̃us eas habuerit. ſicut hic in via habent. Tertio an in patria maneant vel euacuentur Primum vſq3 ibi. Que in xp̃o pleniſſime. Secũdũ vſq3 ibi. Ueruntñ an he. Tertium vſq3 ad finem diſ. Jn ſpeciali ſententia mgr̃i ſtat ĩ iſta ↄcluſione. Quatuor ſunt virtutes cardinales quas habuit xp̃s ⁊ habebunt in patria omnes ĩmortales. Hanc mgr̃ inſinuans dicit quatuor eſſe virtutes cardinales quas enumerat ⁊ ponit eaꝝ deſcriptiones ſm b. Aug. que patent in lr̃a. vbi eñ dicit. Juſticia eſt virtus in ſubueniendo miſeris. Prudentia in precauendis inſidijs Fortitudo in ꝑferendis moleſtijs. Tempantia in coercendis prauis delectationibus. Poſtea dicit ꝙ iõ dicunt cardinales q2 ꝑ ipſas deo viuimur ⁊ ad vitam eternam ꝑuenimus. Poſtea dicit ꝙ ille virtutes fuerunt in xp̃o ⁊ habuerunt eoſdez actus ⁊ vſus quos in patria habebunt. ⁊ etiam quoſdam quos hñt in via. Ultimo querit. vtrum ille virtutes euacuent in pr̃ia Et rñdet primo ſm quoſdaz ꝙ tres iſtarum nõ remanebunt in patria. ſed ſolum iuſticia que in patria non ceſſabit. ſed potius ꝑficietur. Sed ipſe ſubiungit ꝙ etiam alie tres remanebũt ſed alios actus tunc habebunt in patria q̃ modo habent in via. ⁊ hoc cõfirmat autoritate Bede. Et tñ in ſpeciali.

De ſeptem donis ſpiritusſancti· a

DI·XXXIIII

Nunc de ſeptẽ

donis ſpũſſancti agendũ eſt vbi prius ↄſiderandu3 eſt· an hec dona virtutis ſint· Secũdo an in futuro deſitura ſint vel omnia vel hoꝝ aliqua· Deinde an

Aug°. in li. xviij. de tri.

Q he virtutes in chriſto fuerunt.

De vſib' eaꝝ in futuro.

Beda

in christo fuerint cũcta hec dona. Hec dona virtutes esse nec in futuro desitura Ambrosius ostendit et a septem fore ṽtutes dicens et in angelis abundãtissime esse sic. Ciuitas dei illa hierlm. celestis nõ meatu alicuius fluuij terrestris abluit. sed ex vite fonte pcedens spiritussancti cuius nos breui satiamur haustu in illis celestibus spiritibus redundãtius videt effluere. pleno septem ṽtutũ spũalium feruẽs meatu. Si enim fluuius riparum crepitudinibus editis supfusus exundat. quanto magis spiritus oẽm supueniens creaturã cum nre mentis archana tanq̃ inferiora pstringat celestẽ illaz angelorum naturã effusione quadã sanctificationũ vbertate letificat. Deide sanctificationem exponens subdit. His aũt sanctificationibus significat plenitudo septem spũalium virtutũ quas enumerat Esaias dicẽs. Spiritus sapie et intellectus spũs consilij et fortitudinis. spũs scientie et pietatis. et spũs timoris dñi. Unum est ergo flumẽ spũssancti. sed multi spũaliu modo norum meatus. Quis ergo multi dicant spũs. vt spiritus sapie et intellectus etc. vnus tñ est dei spũs sue libertatis arbiter omnia p autoritate volũtatis diuidens singulis. Hic expsse traditum est septem dona et ṽtutes esse sanctificationes scz fidelium mentium et in futuro non desitura cũ sint et in angelis.

Ambrosius. Quia septẽ dona sunt in angelis et sunt virtutes.

Qd in xpo fuerunt illa septem dona. b

In christo etiã hec

eadem fuisse Esaias ostendit dicens. Egredietur virga de radice iesse. et flos de radice eius ascendet et requiescet sup eum spũs dñi. spiritus sapientie et intellectus. spũs consilij et fortitudinis. spũs scientie et pietatis et replebit eum spũs timoris domini.

Quod videtur obuiare pmissis. c

His aũt videtur ob

uiare qd Beda de timore dñi dicit sup parabolas. s. quod omnis timor i futuro cessabit. Ait enim sic supra illũ locum. Timor dñi principiũ sapiẽtie. Duo sunt timores dñi. seruilis q̃ principium sapientie est. et amicalis qui pfectionem sapientie comitat. Seruilis pncipiũ sapientie est. quia qui post errata sape incipit. primo timore corripit diuino ne puniat. sed hunc pfecta charitas foras mittit. Succedit huic timor dñi sanctus pmanens in seculũ seculi quem nõ excludit charitas sed auget. quo timet filius ne vel in modico oculos amantissimi patris offendat. vterque in futuro cessabit. charitas vero nunq̃ excidet. Augustinus vero sup illuz locũ psalmi. Adorabo ad templum sanctũ in timore tuo. timorem dei desituruz dicit sic. Timor dñi est magnum psidiũ pficientibus ad salutem. sed peruenientibus foras mittit. Non ergo timent iam amicum cuz scz ad id qd repromissum est pducti fuerint. Ex his auctibus significat quod timor non erit in futuro. Si aũt timor nõ fuerit in futuro. ergo nec septem dona erunt nec modo sunt in angelis siue in animabus sanctis. Ad qd dicimus autoritatum pmissarum que videt repugnãtiam dirimentes. quod septem illa dona et in angelis modo sunt et in animabus sanctis feliciter viuentibus et in nobis erũt in futuro. sed nõ habebunt omnia hos vsus siue hec officia q̃ nunc habẽt. vt verbi grã. Timor filialis mõ timere ne offendamus quez diligemus et ne separemur ab eo facit etiã nos revereri eundem. In futuro vero faciet nos revereri quia nõ timebimus separari vel offendere. Non ergo metus sepationis vel offensionis nunc est in angelis vel in animabus sanctis nec in nobis erit in futuro. sed reuerẽtia que ẽ mixta cum subiectione dilectionis. que etiaz in christo fuit sicut Aplus dicit i epistola ad hebreos loquens de christo. Qui exauditus ẽ p sua reuerentia. Quidam tñ sm effectum timorem i christo. et in angelis tantũ esse cõtendunt.

Augustinus. Solutio.

Plena timorum distinctio. d

Et quia de timore tra

ctandi nobis occurrit locus. Sciendum est quatuor esse timores. s. mũdanũ siue humanum. seruilem. initialem. castum vel filialez siue amicabilem. Humanus timor est vt ait Cassiodorus. quñ timemus pati picula carnis vel perdere bona mundi ppter qd delinquimus. Hic timor malus est qui in pmo gradu cum mũdo deserit quem dñs phibet in euãgelio dicẽs. Nolite timere eos q̃ occidũt corpus etc. Timor autẽ seruilis est. vt ait Augustinus. cum p timorẽ gehenne ptinet se homo a peccato quo psentiam iudicis et penas meruit. et timore facit quicquid boni facit. nõ timore amittendi eternũ bonum qd non amat. sed timore patiendi malũ qd formidat. Non timet ne perdat amplexus pulcherrimi sponsi. sed timet ne mittat in gehennã. Bonus est iste timor et vtilis. licet insufficiens p quez fit paulatim psuetudo iusticie. et succedit initialis timor quñ incipit qd durũ erat amari. et sic incipit excludi seruilis timor a charitate. et

Cassiodorus super psal. Augustinus super psalmi.

succedit deinde timor castus siue amicalis· q̄ timemus ne sponsus tardet· ne discedat· ne offendamus· ne eo careamus· Timor iste de amore venit· Ille quidem seruilis est vtilis sed nō pmanens in eternum vt iste· Timor diuinus comes est p omnes gradus·

Collatio predictorum· e

Et attende q̄ quatuor hic distinguunt timores cum supra Beda duos dixerit esse· Sed beda humanum timorem p̄termisit· et noīe seruilis duos quos hic distinximus cōplexus fuit·s· seruilē et initialem· Amicabilem vero castum dixit· Aug⁹· quoq₃ seruilem et castū timorem apte discernit· dum eplē ad Romanos illū locum exponit· Non enī accepistis spūm seruitutis iterū in timore· sed accepistis spūm adoptionis filiorum dei ita dicens· Duo timores insinuant hic· vnus q̄ est in pfecta charitate·s· timor castus· alter qui nō est in charitate scȝ seruilis· in quo q̄uis deo credatur· nō in deū· et si bonum fiat non tn̄ bene· Nemo enī inuitus benefacit etiam si bonum est qd̄ facit·

De casto et seruili plenius agit tangens interdum de initiali· f

De his eisdē timoribus latius disputat Aug⁹· dicēs· Cepit aliquis credere diem iudicij· si cepit credere· cepit et timere· Sed q2 adhuc timet· nōdum habet fiduciam in die iudicij· nōdum est in illo pfecta charitas· Si pfecta in illo esset charitas nō timeret· Perfecta enī charitas faceret pfectam iusticiam et nō haberet vn̄ timeret· imo haberet quare desideraret vt transeat iniqtas et veniat regnū dei· ergo timor non est in charitate· Sed in qua charitate? nō in inchoata? In qua ergo· in pfecta? pfecta inquit charitas foras mittit timorem· ergo incipiat timor· q2 initiū sapientie timor dn̄i· Timor enī quasi locum p̄parat charitati· Cum aūt ceperit charitas habitare pellitur timor q̄ ei p̄parauit locum· Q̄tum enim illa crescit· ille decrescit· et q̄tuȝ illa fit interior· timor pellitur foras· maior charitas· minor timor· minor charitas· maior timor· Si aūt nullus ē timor: nō est quo intret charitas· sicut videmus p setā introduci linum q̄n aliqd suitur· seta p̄us intrat et nisi exeat nō succedit linuȝ· Sic timor p̄mo occupat mentē· non aūt ibi remanet timor· quia ideo intrauit: vt introduceret charitatem·

In nona epistola sup Johannem.

Hic tangit de initiali timore.

Similitudo seruilis timore inducitur.

Quod videtur predictis aduersari· g

Est aūt alia sententia que videt huic esse contraria· si nō habet pium intellectorem· Dicit enī in ps· Timor domini castus pmanet in seculū seculi· Eternum quendam timorem nobis ostendit· scȝ castum· Q̄ si ostendit ille nobis eternum timorem· nunqd ꝯtradicit illi ista epl̄a que dicit· Timor nō est in charitate· sed pfecta charitas foras mittit timoreȝ· Hoc enī dictū est p Johanneȝ· illud dictum est p Dauid· Sed nolite putare alium esse spūm· Si enī vnus flatus inflat duas tibias· nō potest vnus spiritus implere duo corda et agitare duas linguas· Si spiritu vno·i· vno flatu implente: due tibie ꝯsonant· implete due lingue spiritu dei dissonare possunt· imo est ibi quedam ꝯsonantia· est quedam cōcordia· sed auditorem desiderat studiosum nō ociosum· Ecce mouit duas linguas spūs dei: et audiuim⁹ ex vna timor nō est in charitate· audiuimus ex alia timor domini castus pmanet in seculum seculi· Quid est hoc? Dissonat· Non? Excute aures intende melodiam· nō sine causa h̄ addidit castus: illic non addidit· q2 est timor aliquis qui dicit castus· est ali⁹ timor qui nō dicit castus· Discernamus istos duos timores et intelligamus ꝯsonantiaȝ tibiarum· Quo modo discernimus? Attendat charitas vestra· Sunt homines qui ꝓpterea timent deū ne mittant in gehennam ne forte ardeant cuȝ diabolo in igne eterno· ipse est timor qui introducit charitatē· sed sic venit vt exeat· Si enim ꝓpter penas times deum· nōdū amas quem sic times· nō bona desideras· sed mala caues· Sed ex eo q2 mala caues corrigis te et incipis bona desiderare· que cū desiderare ceperis· erit in te timor castus· Quid est timor castus? Timere ne amittas ipsa bona timere deū ne recedat a te· Cum aūt times deum ne te deserat· p̄sentiam eius amplecteris· cum ipso frui desideras·

Quō distent duo timores· p similitudinē duarum mulierum ostendit· h

Non potes melius explanare qd̄ intersit inter duos istos timores q̄ si ponas duas mulieres maritatas· q̄rum vnam constituas volētem facere adulterium· sed timet ne damnet a marito· Timet maritum q2 adhuc amat nequiciā· huic nō grata est sed onerosa mariti p̄sentia· et si

forte viuit nequiter· timet maritū ne veniat· Tales sunt q̄ timent diem iudicij· Fac alteram amare virū· debere illi castos amplexꝰ· nulla se adulterina imūdicia maculare velle· ista optat pn̄tiam viri· Illa timet· ⁊ ista timet· Iam ḡ interrogent̄ quare timeāt· Illa dicet· Timeo virꝝ ne veniat· illa dicet· timeo virum ne discedat· illa dicet· timeo viruꝫ ne damnet· illa dicet· timeo virꝝ ne deserat· Pone hec in aīo ⁊ inuenis timorē quē foras mittit charitas· ⁊ alium timorē castum ꝑmanentem in seculuꝫ seculi· Illum timorem ꝑfecta charitas foras mittit· quia ille timor tormētum habet· torquet̄ conscientia peccatoruꝫ nōduꝫ facta est iustificatio· Est ibi qd̄ titillat mentem· qd̄ pungat· qd̄ stimulat· Stimulat ille timor: ꝟ intrat charitas que sanat quod vulnerat timor· timor castus facit securitatē in aīo· Audiuimus duas tibias· s· Iohanneꝫ ⁊ Dauid cōsonantes· illa de timore dei dicit quo timet anima ne damnet̄· illa de timore quo timet aīa ne deserat̄· Ille est timor quē charitas excludit· ille est timor qui ꝑmanet in seculū seculi· Ecce in his verbis predictis apte ostendit Augꝰ· quis sit timor castus et quis seruilis· ⁊ qualiter differant· In quibus etiaꝫ initialem timorē significauit qui nec ex toto est seruilis· nec ex toto castus· sed tanq̄ꝫ medius aliq̄d de seruili· ⁊ aliquid de casto timore habet· facit eñ seruire ꝑtim timore pene· ꝑtim amore iusticie· ꝑ queꝫ timemꝰ puniri ⁊ timemꝰ offendere· Iste timor est ī inchoata charitate nō in ꝑfecta· ⁊ q̄ꝫtū crescit charitas tantū decrescit iste timor· q̄ꝫtum ad metum pene· i· q̄ꝫtuꝫ ad id qd̄ facit timere penā ⁊ q̄ꝫtuꝫ ad tormentū ꝯscientie· Nam q̄ꝫto magis diligimus tanto minus timemus· Iste timor notat̄ in illis ꝟbis Augus· vbi nō negat timorē esse in charitate inchoata sed ꝑfecta Qd̄ nō posset dici de seruili· q2 vt ipse supra dixit seruilis timor nō remanet veniēte charitate· nec intrat charitas nisi priꝰ ille timor exeat· nec in illo timore aliq̄s credit in deum ⁊ si credat deo: nec benefacit· etiā si bonū est qd̄ facit· Non ḡ timor ille in charitate etiam inchoata· q2 omnis qui charitatē habet licꝫ nō ꝑfectam· Et in deuꝫ credit· ⁊ bona opera facit· quare seruilis nō est timor ille quem in charitate inchoata fore ꝯcessit· ⁊ quem crescente charitate decrescere dixit· Sꝫ ille est timor initialis quem nō negat esse in charitate nisi ꝑfecta sit·

Quod timor seruilis ⁊ initialis dicitur initium sapientie sed differenter· i

Sciendum tñ est ꝙ vterq̄ꝫ timor· s· seruilis ⁊ initialis· in scripture diuersis locis dr̄ initiuꝫ sapīe· ⁊ ita fore cōperies si diligēter annotaueris loca sc̄pture in q̄bus de timore dn̄i fit mentio· ex alia tñ ratione ⁊ causa diuersa dicit̄ seruilis timor initium sapīe· ⁊ ex alia initialis· Seruilis enim ideo dr̄ initium sapientie· q2 ꝓparat locum sapientie ⁊ ducit ad sapīam· sed tñ nō remanet cum ea imo foras exit· Initialis ꝟo dr̄ initiuꝫ sapientie· q2 est inchoata sapientia· quē cum quis habere incipit· sapīam ⁊ charitatem habere incipit· Inde etiā est ꝙ vterq̄ꝫ timor dicitur initialis· qd̄ inuenire poteris ꝑ diuersa scripture loca· Vterq̄ꝫ etiā timor interdum dicit̄ seruilis· q2 et ipse initialis qui est in charitate inchoata: aliquid habet d̄ seruili· s· angorem pene· sicut ⁊ aliquid habet de casto· s· ꝙ timet offendere ac separi·

De hoc quod Augustinꝰ dicit castum timorem esse eternum· k

Illud quoq̄ꝫ diligēter est notandū ꝙ in suꝑioribus Augustinus dicit castū timorē esse eternum ꝑ qd̄ ꝯfirmat̄ ꝑmissa sententia· s· ꝙ spūs timoris erit in futuro sicut ⁊ alia dona spūssancti· sed nō habebit omnē illū vsum quē modo habet· Faciet eñ tunc nos reuereri deū nō timere separi vel carere· Fuit ergo ⁊ in xp̄o timor ille· sed iuxta vsum illum quē habebit in futuro ī sanctis· Non eñ timuit christꝰ separi vel offendere deum ꝟ eum p̄ omnibus reueritus est·

An timore pene qui fuit in xp̄o fuerit seruilis vel initialis vel alius· l

Cum autē fuerit in christo timor pene· querit̄ an iste timor fuerit mūdanus vel seruilis vel initialis· Ad qd̄ dicimus nulluꝫ eoꝝ fuisse in xp̄o· quia timor mūdanus malus ē vt supradictū est· ⁊ in primo gradu cū mūdo deserit̄· Seruilis ꝟo vel initialis in ꝑfecta charitate nō est· Nullus ḡ timoꝝ istoꝝ fuit ī xp̄o· Quis ḡ fuit timor iste quo penā timuit: Pōt timor ille dici naturalis vel humanꝰ qui oībꝰ hominibꝰ inest: quo horret̄ mors ac formidat̄ pena· Et dr̄ timor iste naturalis· nō q2 accesserit homini ex natura ꝟm ꝙ ꝑus fuit instituta· q2 nō fuit iste timor ꝯcretus homini nec de bonis naturalibus· ꝟ q2 ex corrupta natura ꝑ peccatū oībꝰ aduenit· cui correptio inoleuit tāq̄ꝫ eēt naturalꝭ· ⁊ ē iste timor effectꝰ pctī vt p̄dictum est·

Ista est distinctio. xxxiiij. hui⁹ tertij libri. In qua magister postq̄ egit de virtutibus. Agit de donis. Et tria facit. Nam primo agit de donis in cōmuni. Secundo de timore in speciali. Tertio infert quedam ex determinatis. Primum vsq̄ ibi. Et quia de timore. Secundum vsq̄ ibi. Illud quoq̄ diligēter. Tertium vsq̄ ad finem dist. In speciali sententia magistri stat in tribus ꝓpositionibus quarum prima est hec. Septem dona spūssancti. que a virtutibus non differunt nec in patria cessabūt fuerunt in xp̄o. Hanc magister ponens querit tres questiones quarum prima est. An dona spiritussancti sunt idem quod virtutes. Secunda est. an in patria maneāt in beatis. Tertia est. an fuerūt in christo. Ad duas primas questiones simul respondet autoritate beati Ambro. q̄ dona sunt idem q̄ virtutes. ꝛ q̄ remaneant in patria. qꝛ in angelis ꝛ in beatis sunt abundantius q̄ in nobis. Ad tertiā respondet affirmatiue q̄ ista dona fuerunt in christo. quod patet ꝑ illud Esaie. xj. et requiescet super eum spiritus domini. spiritus sapientie ꝛ intellectus. consilij ꝛ fortitudinis spiritus scientie ꝛ pietatis ꝛ replebit eum spiritu timoris domini. In qua quidem autoritate pluries repetitur spiritus q̄d non ideo fit q̄ spiritussancti sunt plures in natura diuina sed ad designandum multiplicem fore effectum vni⁹ spiritussancti. Sed quia in responsione ad secundam questionem q̄ dona etiam nō cessant in patria ꝓponit in medium quasdam autoritates que videntur dicere timorem in patriam nō manere. et ꝑ consequens nec alia dona. quia qua ratione nō remanebit donū timoris. pari rōne nec alia dona. Pro quarum autoritatum euidentia magister dicit. q̄ dona spūssancti erunt in futuro. s. in patria. sed nō habebunt ibi illos vsus quos hic habēt in via q̄d declarat specialiter in dono timoris. Nam timor filialis vt dicit magister in p̄senti vita tria in nobis facit. Facit enim primo timere ne offendamus deum quem diligimus. Secundo facit timere ne separemur ab eo. Tertio facit nos ipm̄ reuereri. Quantū igitur ad duo prima non manebit donum timoris in patria. ꝛ hoc voluit dicere autoritates in oppositum allegate. Sed q̄tum ad tertium manebit ibi. quia ibi ꝑ maxime vsus reuerentie que ē dilectio cum subiectione erit qualiter etiam reuerentia in christo erit. Et subdit quosdā dixisse q̄ in christo ꝛ in angelis esset donū timoris solum fm̄ effectū si nō fm̄ habitum. sed cōmuniter a modernis hoc nō tenetur nec magister illud approbat. Secunda ꝓpositio est hec. Timor qui multipliciter nō qualitercunq̄ sumptus a charitatis cōsortio excludit. Hanc magister exequens dicit quatuor esse timores. quorum primus est timor mūdanus siue humanus quo timemus pericula carnis ꝛ bonorū mundanorum amissionem. Et qꝛ hic timor malus est ꝛ cum mundo a mūdi contemptoribus relinquendus non ꝓhibetur tanq̄ nō habendus. Secūdus est timor seruilis. s. quo q̄s timet penas. ꝛ ex hoc a peccato se cohibēs bonū operatur. Et licet iste timor est bonus. non tñ est sufficiens ad vitam eternam optinēdam. Tertius est timor initialis. s. quo quis iam amare incipit eternū bonū id est q̄ amissionem eius timens incipit bene agere. ꝛ isto timore adueniente. simul aduenit charitas et timor seruilis incipit ꝑ charitatem excludi. Quartus est timor castus ꝛ filialis seu amicalis. qui ꝓuenit ex amore sc̄z quo timemus ne deum offendam⁹. ꝛ ab eo separemur. Hic vero timor succedit initiali ꝛ permanet in eternū. seruilis aūt non ꝑmanebit sed deficiet Sed subdit q̄ vt patet ex dictis in prima parte istius distinctionis Beda nō distinxit nisi duplicem timorem sc̄z seruilem ꝛ amicalem. quia sub seruili inicialem intellexit beatus Aug⁹. etiam nisi duos timores distinxit aperte. s. castum qui est in charitate ꝑfecta. et seruilem qui nō est in charitate. quia licet ꝑ ipsum bonum fiat non tñ bene. qꝛ nemo inuitus bū facit. etiam si bonū sit de suo genere q̄d facit. Istis p̄missis magister ponit auctēs timoris seruilis di. q̄ licet timor seruilis in charitate nō sit. tñ preparat locum charitati. qꝛ nisi timor prius occuparet mentem no esset vñ intraret charitas. qua tñ adueniente timore expellit et foras mittit. q̄d exemplificat de seta ꝛ filo sibi anexo filum enī non intrat nisi seta exeat. sic ē de timore seruili ꝛ charitate. Postea remouet quoddā dubium. Nam in canonica Johānis d̄r. q̄ timor no est in charitate. sed ꝑfecta charitas foras mittit timorē. Dubitatur ergo quō verū sit q̄d in psal. d̄r. Timor dñi castus manet in seculum seculi. Nam cū in eterna beatitudine de qua psal. loquit̄ sit ꝑfectissima charitas videtur dictū psalmiste dicto apostoli ꝯtrariū. Ad q̄d r̄ndens dicit q̄ ex quo Johānes in sua canonica. ꝛ dauid in psal. vno spū repleti locuti sunt discordare nō possunt si vtriusq̄ dictum recte intelligat̄. Nam duplex est timor. s. castus ꝛ s̄uilis. seruilis nō stat vt dictum est cū charitate. ꝛ de illo loquit̄ ap̄lus. Castus aūt manet in patria. et de illo loquit̄ ꝓpheta. Istud patet ex his que dicta sunt. Nam dictum est q̄ timor seruilis est quo quis ꝓpter penā timet deum. sed ex quo ille qui ꝓpter penam timet deū. nō amat ipsum ideo timor ille nō stat cum charitate. timor aūt cast⁹ est quo quis timet deū ne ipsum offendat. Sꝫ ex quo sic timere sit amare. ideo timor ille manet cū charitate semꝑ. Q̄d postea exemplificat mgr̄ de duab⁹ mulieribus maritatis quaꝝ vna timet cōmittere adulterium ne a viro dep̄hendat̄. Alia xo ne a viro deserat̄ Et applicat simile ad ꝓpositum vt patet in lr̄a. Postea aūt compat magister timorem initialem ad castū ꝛ ad seruilem dicens. q̄ initialis est medius inter eos habens aliquid d̄ vtroq̄. quia ꝑtim facit seruire deo timore pene. ꝛ ꝑtim amore iusticie. qui etiā p̄t esse in charitate inchoata. licet nō possit esse in charitate ꝑfecta. ꝛ subdit q̄uis initialis timor possit stare cum charitate imꝑfecta ꝛ seruilis nō. tñ vterq̄ ipsorum in scriptura d̄r initium sapientie. Nam seruilis timor sapientie ꝛ charitati locum p̄parat. Sed ipsa adueniente foras mittit̄. Nam initium sapiēne dicit̄ tanq̄ disponens ad ipsam. Timor autē initialis dicit̄ principium sapientie. qꝛ cum inchoata sapientia simul incipit imo ꝛ quodāmodo inchoata charitas sine sapiā. Ista omnia roborat magister autoritatibus sanctoꝝ. Tertia ꝓpositio est. Donū timoris extitit in christo fm̄ vsum patrie cum timore quodam alio. Hanc magister insinuans infert ex determinatis ꝛ ꝯcludit primo. q̄ donum timoris manebit in patria sicut alia dona. sed nō habebit ibi omnem vsum quem hic habet. vt patuit in prima ꝓpositione huius distinctionis. Secūdo etiam ex his ꝯcludit q̄ timor ille fuit in xp̄o fm̄ illum vsum quē habet in sanctis fm̄ actum sc̄z reuerentie. vt etiam ibidem dicebat̄. Unde querit etiā incidentaliter. cum timor pene fuit in christo. vtrum fuit timor mūdanus vel seruilis vel initialis. Et respondet q̄ nullus eorum fuit. Nam timor mūdanus cum mundo deserit̄. seruilis vero nec est in charitate inchoata nec perfecta. Initialis vero nō potest esse in charitate ꝑfecta. Cum igitur christus iam mundum deseruit. ꝛ charitatem nō inchoatam sed ꝑfectam habuit. sequit̄ q̄ timor pene quem christus habuit nullus illorum timor fuit sed fuit quidam naturalis proueniens ex natura ꝑ peccatum corrupta. nō tanq̄ aliquod bonum naturale. sed tanq̄ effectus quidam et sequela peccati. Et tm̄ in speciali.

Quomodo differunt sapiā et scientia. [a

Di. XXXV.

Aug. li. xiiij. de trini. Diffinitio sapientie secundum philosophos.

Post premissa

diligenter ꝯsiderandũ est. in quo differat sapientia a scientia. De hoc Aug. ita ait. Philosophi disputantes de sapientia diffinierũt eam dicẽtes. Sapientia est rerum humanarum diuinarũq; scientia. Ego quoq; vtrarũq; rerum cognitionẽ. i. diuinarum et humanarũ ⁊ sapientiam et scientiam dici posse nõ nego. Uerum iuxta distinctionem apostoli qua dixit. alij datur sermo sapientie. alij sermo scientie. illa diffinitio diuidenda est. vt rerum diuinarum cognitio sapientia ꝓprie nuncupetur humanarum vero rerum cognitio ꝓprie scientie nomen obtineat. Neq; vero quicquid sciri ab homine põt in rebus humanis. vbi plurimũ superuacue vanitatis et noxie curiositatis est. huic scientie tribuo. sed illud tantum quo fides saluberrima que ad verã beatitudinẽ ducit gignitur. nutritur. defenditur. roboratur. qua scientia nõ pollent fideles plurimi. quamuis polleant ipsa fide plurimum. Aliud est enim scire tantũmodo quid homo credere debeat ꝓpter adipiscendam vitam beatã. aliud est scire quõ hoc ipsum et pijs opituletur vel ꝯtra impios defendatur. que ꝓprio vocabulo appellatur scientia.

Diffinitio sapientie ⁊ scientie secundum theologos.

Aug. in. xij. de trini.

De his quoq; duabus virtutibus idem Aug. differentiam inter eas assignans super psal. ait. Distat sapientia a scientia. testante sancto Job qui quodãmodo singula diffiniens ait. Sapientia est pietas. scientia vero abstinere a malis. Pietatem vero hoc loco posuit dei cultum. que grece dicitur theosebia. que est in cognitione ⁊ dilectione eius quod semper est ⁊ incõmutabiliter manet quod deus est. Abstinere vero a malis est in medio prauenationis prudenter ꝯuersari. Idem quoq; inter hec duo apte distinguẽs ait. Distat ab eternorum cõtemplatione actio. qua bene vtimur temporalibus rebus. ⁊ illa sapientie hec scientie deputatur. quamuis ⁊ illa que sapientia est possit nũcupari scientia. vt apostolus asserit vbi dicit. Nunc scio ex parte. quam sciam perfecto ꝯtemplationis dei vult intelligi. In hoc ergo differentia est. quia ad ꝯtemplationem sapientia. ad actionem vero sciẽtia pertinet. Ecce aperte demonstratũ est in quo differant spiritus sapientie ⁊ spiritus scientie. scilicet vt sapiẽtia diuinis: scientia humanis attributa sit rebus. et vt docet Aug. vtrũq; agnoscimus in christo. scilicet ⁊ rem diuinam ⁊ rem humanã. ⁊ ideo de ipso habemus sapientiam ⁊ scientiam. Cum enim legitur verbum caro factum est. in verbo intelligitur verus dei filius. in carne agnoscitur verus hominis filius. Item cum dicitur. vidimus plenum gratie ⁊ veritatis. gratiam referamus ad scientiam. ⁊ veritatem ad sapientiam. quia in christo sapientia ⁊ sciẽtia fuit plenarie. ⁊ nos sciam ⁊ sapientiã de eo habemus qui est deus ⁊ homo:

In quo differat sapientia ab intellectu. b

Ostensa differẽtia

inter scientiam ⁊ sapientiam. quid distat inter sapientiam ⁊ intellectũ videamus. In hoc differunt illa duo. quia sapientia ꝓprie est de ceteris que veritati eterne ꝯtemplande intendit. Intelligentia vero nõ modo de eternis est. sed etiam de rebus inuisibilibus ⁊ spiritualibus temporaliter exortis. Per eam enim ⁊ natura summa que fecit omnes naturas. i. diuina consideratur. ⁊ que post ipsam sunt spirituales ⁊ inuisibiles nature. vt angeli ⁊ omnes anime bone affectiones cõspiciuntur. In hoc ergo differẽtia est. quia sapientia creator tantum ꝯspicitur. intellectu vero ⁊ creator ⁊ creatura quedã. Item intellectu intelligibilia capimus tantũ. Sapiẽtia vero nõ modo capimus superiora sed etiam incognitis delectamur. Sic ergo distingui potest inter illa tria. scilicet intellectũ scientiã ⁊ sapientiam. Scientia valet ad rerum temporalium rectam ãministrationẽ ⁊ ad bonam inter malos cõuersationem. Intelligentia vero ad creatoris ⁊ creaturarum inuisibiliũ speculationẽ. Sapientia vero ad solius eterne beatitudinis cõtemplationem ⁊ delectationem.

Quõ differt scientia intelligẽtia ⁊ sapientia

Quod intellectus ⁊ scientia de quibus hic agitur non sunt illa que naturaliter habet homo. c

Et notandum quod in-

tellectus ⁊ scientia que dicuntur dona spiritus sancti. alia sunt ab intellectu ⁊ sciẽtia que naturaliter sunt in anima hominis. hec enim virtutes sunt que per gratiam infunduntur animus fidelium. vt per eas recte viuant. Illa vero naturaliter habet homo ex beneficio creationis a deo tamen. Per has autem virtutes que dicũtur dona spiritussancti illa naturalia reformantur atq; adiuuantur. vt vbi gratia. Intellectus naturalis peccato obtenebratus: per virtutem quãdam ⁊ gratiam que dicitur spiritus intelligentie reformatur atq; adiuuatur ad intelligẽdum. Ita ⁊ per illam virtutem quem dicitur spiritus sapientie iuuatur atq; erigitur mentis ratio ad ꝯtemplationẽ ⁊ delectationem eterne veritatis.

Quod sapiẽtia ista dei est nec est illa que deus est. d

Illud etiã sciendũ

est ꝙ sapientia de qua nũc disserimus: nõ est illa sapientia dei · vt ait Aug⁹ · que deus est ꝑ hominis sapientia · veruntñ que ſm deũ est · ac verus et ꝓcipuus cultus eius est · Si ergo colat mens hominis deũ cuius ab eo capax facta est ⁊ cuius esse ꝑticeps potest · sapiens ipsa fit · ⁊ nõ sua luce sed summe illi⁹ lucis ꝑticipatione sapiens fit · Ista ergo hominis sapientia etiam dei est · verũ non ita dei est · vt ea sapiens sit deus · Non eñ participatione sui sapiens est de⁹ · sicut mens ꝑticipatione dei · sic etiam dicit iusticia dei nõ solum illa qua ipse iustus est · sed etiã illa quaꝫ dat homini cum iustificat impium ·

Ista est distinctio · xxxv · huius tertij libri · In qua mgr̃ postq̃ egit de donis absolute . agit de ipsis respectiue seu comparatiue . Nam assertit primo differentiam inter sapiam et sciam . Secũdo inter sapiam ⁊ intellectum . Tertio inter sciam ⁊ intellectum . Primum vsqꝫ ibi . Ostensa differentia . Secundum vsqꝫ ibi . Et notandũ . Tertium vsqꝫ ad finem dis . In speciali sñia magistri stat in tribus ꝓpositionib⁹ quarũ prima est hec . Constat inter sapiam ⁊ scientiam ꝓut sunt dona spũssancti fore differentiaꝫ . Hanc magister insinuans ponit triplicem differentiam inter sapiam ⁊ scientiam ꝓut sunt dona spũssancti . Prima est ꝙ q̃uis tam sapia q̃ scientia possit dici rerum humanarum diuinarũqꝫ cognitio tñ ꝓprie accipiendo sapia est cognitio rerum diuinaꝝ . scientia vero rerũ humanarum . Secũda est . ꝙ sapia ẽ pietas que grece theosebia appellat̃ . i . dei cultus qui videlicet cultus in dilectione dei ⁊ cognitione cõsistit . Scientia ṽo est abstinere a malis . ⁊ in medio nationis praue prudenter cõuersari . Tertia est ꝙ sapia ꝑtinet ad ꝯtemplationẽ supernoꝝ seu eternorum . scientia vero ad actionem q̃ bene vtimur tpalibus rebus . Ista mgr̃ reprobat autoritate beati Aug̃ . Et subdit ꝙ ex quo in xp̃o fuit ⁊ res diuina ⁊ res humana . de ipso habemus sapiam q̃ rebus diuinis . ⁊ scientiam que rebus humanis attribuit̃ . Secunda ꝓpositio est hec . Ex declaratione p̃sentis textus patet differentie inter donum sapientie ⁊ intellectus . Hanc ponens ꝓponit duplicem differentiam inter sapiam ⁊ intellectum quaꝝ prima ẽ hec Quia sapientia est de rebus eternis vt de deo . intellectus vero de rebus aliq̃bus ex tpe ortis . vt de creaturis . Secunda differentia est hec . ꝙ ꝑ intellectũ cognoscimus intelligibilia sine delectatione . sed ꝑ sapientiam etiam de rebus cognitis delectamur . et sic ex omnibus p̃dictis recolligit istarũ trium . s . sapientie scientie ⁊ intellectus differentiã stare in hoc ꝙ sciẽtia valet ad rerum tpalium debitã amministrationem et bonam inter malos ꝯuersationem . Intellectus vero ad creatoris videlicet ⁊ creaturaꝝ inuisibilẽ speculationem . Sapientia aũt ad solius eterne veritatis cõtemplationem ⁊ dilectionem . Tertia ꝓpositio ẽ hec Intellectus ⁊ scientia ꝓut sunt spũssancti dona differunt ab intellectu ⁊ scientia prout insunt a natura . Hanc mgr̃ ponens dicit . ꝙ ꝓut sunt dona spũssancti infundunt̃ per grãm vt homo ꝑ eam recte viuit . ꝓut vero sunt dona naturalia insunt homini ex beneficio creationis . Et subdit ꝙ ꝑ dona spũssancti reformenẗ in homine illa que naturaliter insunt . q2 intellectus hominis ꝑ peccatũ obtenebratus ꝑ spũm intelligentie . i . donum intellectus adiuuat̃ ⁊ a peccato eripit̃ . Per donum ṽo sapiẽtie ꝯtemplationem ⁊ delectationem eterne veritatis erigit̃ . Addit etiam ꝙ sapientia que est donũ dei de qua hic fit sermo . nõ est illa sapia que deus est . sed est hominis sapia qua homo sapit q̃ tantũ potest dici dei sapientia . nõ ꝙ deus ea sapiens sit . sed q2 a dño deo datur . sicut dicit̃ iusticia dei quã de⁹ homini dat . cũ impiũ iustificat . Et tñ in speciali

De cõnexione ṽtutũ que nõ separant̃ · a

Di · XXXVI

Solet etiã que

ri vtrum ṽtutes ita sint sibi coniuncte vt separatim nõ possunt possideri ab aliquo · sed q̃ vnam habet oẽs habeat: De hoc etiaꝫ Hiero · ait · Omnes ṽtutes sibi herẽt vt q̃ vna caruerit oĩbus careat · Qui ergo vnã habet oẽs habet · Quod quidẽ ꝓbabile est · Cũ eñ charitas mat̃ sit oĩm virtutũ · in quocunqꝫ mater ipa est · s · charitas · ⁊ cuncti filij eius · i · ṽtutes recte fore esse credunt̃ · vñ Aug⁹ · Ubi charitas est: quid est qđ possit deesse · Ubi autẽ nõ est: qđ est qđ possit ꝓdesse · Cur ergo nõ dicimus q̃ hãc ṽtutem habet oẽs habet cũ plenitudo legis sit charitas que q̃tomagis est in homine tanto magis est ṽtute p̃ditus · Quãto ṽo minus tanto min⁹ inest virtus · ⁊ quãto minus inest virtus tanto magis inest vicium ·

Hiero . super Esaiam.

Aug⁹ . super Johannem.

Si cuncte virtutes pares sint in quocunqꝫ sunt · b

Utrũ vero pariter

quis omnes possideat ṽtutes · an alie magis alie min⁹ in aliquo ferueãt questio est · Quibusdam eñ videt̃ ꝙ alie magis alie min⁹ habeant̃ ab aliquo sicut in Job patientia eminuit · in Dauid humilitas · in Moyse mansuetudo · q̃ etiam ꝯcedunt magis aliquẽ mereri ꝑ aliquam vnã virtutem q̃ ꝑ aliam · sicut eaꝫ pleinus habet q̃ aliam · Non tñ magis ꝑ aliquã mereri dicunt q̃ ꝑ charitatẽ · nec aliquã plenius a quoq̃ haberi q̃ charitatẽ · Alias ergo magis ⁊ alias minus in aliq̃ esse dicũt · ſz nullam pleni⁹ charitate q̃ ceteras gignit · Hasqꝫ dicunt esse multas facies q̃s memorat apl̃s dicens · Ex ꝑsonis multaꝝ facierum ⁊c̃ · Alij verius dicunt omnes ṽtutes ei similes ⁊ paresceẽ in q̃cũqꝫ sunt · vt qui in vna alteri par extiterit · in omnib⁹ eidem equalis sit · vnde Aug⁹ · Uirtutes que sunt in aĩo humano · q̃uis alio ⁊ alio modo singule intelligant̃ · nullo modo tñ separant̃ ab inuicẽ · vt q̃cunqꝫ fuerint equales · ṽbi grã · in fortitudine · equales sint ⁊ prudẽtia ⁊ iusticia ⁊ tpantia · Si eñ

Aug . in . vi . li . de trini.

dixeris equales esse istos in fortitudine. sed
illum pstare prudentia. sequit ut huius forti
tudo min' prudens sit. Ac p hoc nec fortitu-
dine equales sunt: qz est illius fortitudo pru
dentior. Atqz ita de ceteris virtutib' inueni
es. si omnes eadē ɔsideratione pcurras. Ex
his clarescit omnes ṽtutes nō modo esse cō
nexas s; etiam pares in animo hoīs. Cum g
dicit aliqs aliqua p̄eminere ṽtute vt abraaz
fide Job patientia. ſm vsus exteriores acci
piendū est. vl' in compatione alioꝝ hominū
qz vl' humilitatis habituz maxime p̄fert. vel
opus fidei. vel alicui' ceteraꝝ virtutum p̄ci-
pue exequit. Uñ et ea p̄ alijs pollere vt int
alios homines singularit' excellere dicit. Se
cundum hunc modū scz ſm rōnem actuum
exterioꝝ vt alibi. Aug'. dicit. in aliquo aliaz
magis esse virtutē aliam min'. ⁊ vnā esse nō
alteram. Ait em̄ sic. Clarissima disputatione
tua satis apparuit nō placuisse auctibus no-
stris. imo veritati ipsi omnia paria esse pec-
cata. etiā si hoc de ṽtutibus verum sit. qz ⁊ si
verum est eū qui habet vnam oēs virtutes
habere. ⁊ eum q vnam nō habet nullā habe
re. nec si peccata sunt paria. qz vbi virt' nul-
la est. nihil rectum est. nec tñ ideo nō est pra-
uo prauius distortoqz distortius. Si autē qđ
puto esse verius sacrisqz lrīs congruentius.
ita sunt anime intentiones vt corpis mēbra
nō q videant locis sed q sentiant effectib'.
et alius illuminat amplius. alius minus. ali'
omnino caret lumine. pfecto vt quisqz illu-
stratione pie charitatis affect' est. i alio actu
magis. in alio min'. in aliquo nihil sic dici po
test habere aliam. ⁊ aliam nō habere. ⁊ aliaz
magis aliam minus. Nam ⁊ maior est in isto
charitas q̄ in illo. ⁊ ideo recte possum' dice-
re ⁊ aliqua in isto. nulla in illo. q̄rum ptinet
ad charitatem que pietas est. ⁊ in vno hoīe
qdem q maiorem habeat pudiciciam q̄ pa-
tientiam. ⁊ maiorem hodie q̄ heri si pficit. ⁊
adhuc nō habeat ɔtinentiā ⁊ habeat nō par
uam misericordiā. Et vt generaliter breuit
q complectar quaz de ṽtute habeo notionē
virtus est charitas qua id qđ diligendū est
diligit. Hec ⁊ in alijs maior. ⁊ in alijs minor.
⁊ in alijs nulla est. Plenissima ṽo que iaz nō
possit augeri q̄diu hic homo viuit i nemine
est. Hic insinuari videtur. q aliquis ea rōne
possit dici habere vnā virtutē magisq̄ aliam
quia p charitatem magis afficit in actu vni'
virtutis q̄ alterius. et ppt' differentiā actuū
ipsas virtutes magis vel minus habere dici
tur. potest ⁊ aliquā nō habere. cum tñ simul
omnes ⁊ pariter habeat q̄tum ad mentis ha
bitum vel essentiam cuiusqz. In actu ṽo aliā
magis aliam minus habet. aliam etiā nō ha
bet. vt vir iustus vtens ɔiugio nō habet con
tinentiam in actu quam tñ habet in habitu.
Cur ergo nō dicantur paria peccata: Forte
quia magis facit ɔtra charitatem q grauius
peccat. minus: q leui'. Nemo em̄ peccat nisi
aduersus illam faciēdo que est plenitudo le
gis. Ideo recte dicit. Qui offenderit in vno
factus est oīm reus. i. ɔtra charitatez facit in
qua pendent omnia.

(Aug. in ep'la ad hiero.)

Repetit de charitate vt addat quomodo
tota lex in ea pendet. c

Cuz duo sint prece

pta charitatis in qbus vt p̄taxatum est tota
lex pendet ⁊ pphete. Aduertendū est quō
hoc sit cum in lege ⁊ pphetis multa fuerunt
cerimonialia mandata. que si ad charitatis
sanctificationem ptinuissent. viderent non
debere cessare. Quia vero nō iustificatiōis
gratia quā facit charitas instituta sūt sed in
figura futuri. ⁊ in onus posita. ideo clarescē
te veritate cessauerunt velut vmbra. Uerū
tamen ⁊ ipsa cerimonialia ſm spūalem intel
lectuz quem ɔtinēt. ⁊ omnia moralia ad cha
ritatem referunt. Pertinent em̄ omnia ad
decem mādata in tabulis scripta vbi omniū
summa pstringit. ex quibus cetera emanāt:
sicut in sermone domini octo virtutes p̄mit-
tunt ad quas cetera referūt. Et sicut ad de-
cem mandata decalogi cetera referunt. ita
⁊ ipsa decem ad duo mādata charitatis. Om
nia g ad duo mādata charitatis ptinent qz p
charitatem implent. ⁊ ad charitatē tanq̄ ad
finem referri dñt. vñ Aug'. Totam magni-
tudinem ⁊ amplitudinem diuinoꝝ eloquio-
rum possidet charitas qua deū p̄ximūqz dili
gimus que radix est oīm bonoꝝ. Unde ve-
ritas ait. In his duob' mandatis vniuersa
lex pendet ⁊ pphete. Si g nō vacat omnes
paginas sanctas pscrutari omnia inuolutra
sermonum inuoluere. tene charitatem vbi
pendent omnia. qz pfectio est ⁊ finis omniū.
Tunc em̄ et p̄cepta ⁊ ɔsilia recte fiunt cū re-
ferunt ad diligendū deū ⁊ p̄ximuz ppt' deū
Qđ vero timore pene vl' aliqua intentione
carnali fit vt nō referat ad charitatem. non
dum fit sicut fieri oportet q̄uis fieri videatur.
Inimicus em̄ iusticie est q pene timore non
peccat. Amicus ṽo iusticie q eius amore nō
peccat. Omnium g hec summa est vt intelli
gat legis ⁊ oīm diuinaꝝ scripturaꝝ plenitu-
do esse dilectio dei et p̄ximi.

(Aug. in li. 8 doc. xpiana.)

(Aug. 1 enchi.)

Ista est distinctio .xxxvi. huius tertij libri. In qua magister postquam egit de virtutum et bonorum ad inuicem comparatione. Agit de virtutum connexione. Et tria facit. Nam propter conexionem querit primo. An ab habente vnam virtutē omnes habeantur. Secūdo an ab habente vnā virtutem omnes equaliter habeantur. Tertio inquirit de cōnexione preceptorum. quibus actus virtutum reguntur. Primū vero vsque ibi. Utrum vero pariter. Secūdum vsque ibi. Cum autem duo sunt. Tertiū vsque ad finē distinctionis. In speciali sententia magistri stat in tribus propositionibus quarum prima est hec. Uirtutes ita sunt conexe quod vna sine omnibus haberi non potest. Hanc magister insinuans querit. Utrū virtutes sint connexe. quod qui vnam habet omnes habeat. Et respondet quod sic. quod probat auctoritate beati Hiero. qui dicit ipsas sic sibi coherere vt qui vnam habet omnes habeat. et qui vna caret omnibus caret quod etiam probabile est. Nam et quia charitas est omnium virtutū et legis plenitudo. igitur in quocunque est charitas in eo sunt omnes virtutes. Secūda propositio. Quis virtutes inter se fore equales debeat teneri. possunt tamen inequaliter a nobis haberi. Hanc magister ponens querit. vtrum habens omnes virtutes habeat eas equaliter vel inequaliter. Ad quā questionē respondendo primo recitat circa hoc opinionē cui nō videtur assentire. Et est opinio quorundā dicentiū quod alique virtutes habentur magis alique minus ab hominibus ipsas habentibus sicut in Job viguit patiētia. in Dauid humilitas. in Moyse mansuetudo. in Abraam fides. Et etiā isti dicunt quod aliqui possūt plus mereri per vnā virtutē quam per aliam et habent vnam plenius quam aliam. licet tamen per nullam possint plus mereri quam per charitatem quia charitas producit. Postea vero ponit solutionē questionis veriorē secundum opinionem aliorum cum dicunt quod eo modo quo virtutes sunt simul in aliquo eodē modo sunt etiā equales. ita quod qui est par vel equalis alteri in vna virtute. etiā est eidem equalis in omnibus. quod postea auctoritate beati Aug. respondet ad illud quod prima questio inducebat. scilicet quod aliquis dicitur excellere alium in aliqua virtute: vt in fide. Abraam in patientia Job precellebāt. Illud dicit magister fore intelligendum quantum ad vsum actus interioris. scilicet secundum quod vnus magis exequitur actum vnius virtutis quam actum alicuius alterius virtutis. Uel intelligendum esse dicit quod illi in huiusmodi virtutibus magis pollebant in comparatione ad alios homines et nō in comparatione ad alias virtutes. Et hoc iterum confirmat auctoritate. Ex quo concludit quod virtutes quantum ad substantiam seu essentiā habitus sunt equales si equaliter habentur. sed quantum ad actum vna habetur magis quam alia. Ex isto tamen non sequitur vt dicit magister quod etiam peccata sint equalia. quia nō equaliter sunt contra charitatem. sed vnum magis aliud minus. Tertia propositio est hec. Omnia precepta decalogi ad duo precepta charitatis referuntur et per verā dilectionem dei et proximi adimplentur. Hanc ponēs querit quō illud possit esse verum quod in duobus preceptis charitatis de dilectione dei et proximi lex pendet et prophete cum in lege et prophetis multa continentur cerimonialia mandata que iam cessauerunt. vt circūcisio et cerimonie sacrificiorum que nec cessasse debuissent sicut nec charitas cessat. Ad quod respondet quod ex quo cerimonialia imposita fuerunt in figura futurorum. ideo adueniente veritate cessare debuerunt. Nihilominus tamen ad charitatem referuntur secundum spiritualem intellectum quē continet. quod patet ex hoc quod omnia que sunt in lege siue moralia siue cerimonialia. ad decem precepta decalogi reducuntur. Ex quibus cetera manant. Et eodem modo ipsa decem ad duo charitatis mandata tanquam ad suū finem referuntur. quod auctoritate beati Aug. pulchre declarans confirmat. Et tamen in speciali.

De decem preceptis quomodo contineantur in duobus mandatis charitatis. a

Sed iam distributio decalogi que i duobus mandatis complectitur consideranda est. Habet enim decalogus decem precepta que sunt decacordum psalterium. que sic sunt distributa. vt tria que sunt in prima tabula pertineāt ad deum. scilicet ad cognitionem et dilectionē trinitatis. Septem que sunt in secunda tabula ad dilectionem proximi.

DI. XXXVII

Aug. de decacordis.

De primo precepto. b

Primū in prima tabula est. Non habebis deos alienos. nō facies tibi sculptile neque omnē similitudinem et cetera. Hec Origenes dicit esse duo mandata. sed Augustinus vnū. hoc enim ipsum quod dixerat nō habebis deos alienos perfectius explicat cum prohibet coli figmenta. scilicet ydolum vel similitudinem alicuius rei. Que duo. Origenes ita dicit distare vt ydolum sit quod nihil habet simile sui similitudo vero quod habet speciem alicuius rei. vt verbi gratia. Si quis in auro vel in ligno vel alia re faciat speciem serpentis vel auis vel alicuius rei. Et statuat ad adorandū. nō ydolum sed similitudinem fecit. Qui vero facit speciem quā non vidit oculus sed animus sibi finxit. vt si quis humanis membris caput canis vel arietis formet vel in vno habitu hominis duas facies. nō similitudinē sed ydolū facit. quia facit quod nō habet aliquid simile sui. Ideo dicit apostolus. quia ydolum nihil est in mūdo. Non enim aliqua ex rebus cōstantibus assumitur species sed quod mēs ociosa et curiosa reperit. Similitudo vero est cum aliquid ex his que sunt in celo vel i terra vel in aquis formatur. Augustinus. vero ita exponit illud. ydolum nihil est in mūdo. id est inter creaturas mūdi nō est forma ydoli. materiā enim formauit deus. sed stulticia hominum formam dedit. Quecūque facta sunt naturaliter facta sunt per verbum. sed forma hominis in ydolo nō est facta per verbū. sicut peccatū nō est factū per verbū sed est nihil. et nihil fiunt homines cum peccant. Sed queritur quō hic dicatur forma ydoli nō esse facta per verbū cum alibi legatur. Omnis forma omnis cōpago. omnis concordia partium facta est per verbū. Hoc autem a diuersis varie soluitur. Quidam enim dicunt omnē formam: et quicquid est a deo esse iniquū est. et formā ydoli iniquum est vel iniquum forma est a deo esse. sed nō iniquum ydoli est. id est posita ad adorandū. In hoc enim nō est creatura sed peruersio creature. Sicut illud quod peccatū est iniquum peccatū est nihil est. et homines cum peccant nihil fiunt. quia ab illo

Quō ydolū nihil esse dicitur i mundo.

Questio ex positione verborum omnia per ipsum facta sunt.

Hiero. super Ezech.

qui vere est separant. Un̄ Hiero. Qd̄ ex deo nō est. q̄ sol⁹ vere est. nō esse dr̄. Ideoq̄ʒ peccatū qd̄ nos a vero esse abducit. nihil esse vl̄ nō esse dr̄. Alij v̄o dicunt omnē formā que. s. naturaliter est. ⁊ om̄e qd̄ naturaliter est esse a deo. s; forma idoli nō est naturaliter. q: nature iusticie nō seruit. Id em̄ naturaliter eē dicit̄ qd̄ simplici nature iusticie que deua est imitat. nō resultat. ⁊ naturā creatā nō viciat. ¶ Secundū p̄ceptū est. Nō assumes nomen dei tui inuanū. Qd̄ est dicere s̄m lr̄am. Nō iurabis p̄ nihilo nomen dei. Allegorice vero p̄cipit̄ vt non putes creaturā esse xp̄m dī filiū. quia om̄is creatura vanitati s̄biecta est. sed equalē patri. ¶ Tertiū vero ē. Memento vt diē sabbati sanctifices. vbi s̄m literam p̄cipit̄ sabbati obseruantia. Allegorice v̄o vt requiē ⁊ hic a vicijs. ⁊ in futuro in dei ꝯtemplatione expectes ex spū̄sancto. id est. ex charitate ⁊ dono dei. non q̄ spū̄ssanctus sine patre ⁊ filio h̄ operet̄. Accepit vtiq̄ʒ ecclesia hoc donū vt in spiritusancto fiat remissio peccatoꝝ. quā remissionē cū trinitas faciat. p̄prie tamē ad spū̄sanctū dicit̄ pertinere quia ipse est spū̄s adoptionis filioꝝ. Ipse est patris ⁊ filij amor ⁊ ꝯnexio vel cōmunitas. Ideoq̄ʒ iustificatio nostra ⁊ requies ei attribuitur sepius. ¶ Hec sunt tria mandata prime tabule ad deū p̄tinentia. Et primū quidem qd̄ est de vno deo colēdo: p̄tinet ad patrem in quo est vnitas vel autoritas. Secūdum ad filiū in quo est equalitas. Tertiū ad spiritumsanctū in quo est vtriusq̄ʒ communitas.

De secūdo p̄cepto.

Detertio precepto.

Quare spū̄sancto dr̄ p̄prie fieri remissio peccatoꝝ

¶ De mandatis secunde tabule. c

In secūda vero tabula

septē erant mādata ad dilectionē p̄ximi p̄tinentia. quoꝝ primū ad patrē carnalez refert̄. sicut primū prime tabule ad patrē celestem. Qd̄ est honora patrē tuū ⁊ matrē tuam vt sis longeu⁹ sup terrā. s. viuentiū. Parentes vero sic sunt honorādi vt eis debita reuerētia exhibeat̄. ⁊ necessaria ministrent̄. ¶ Secundū est nō occides. vbi s̄m litteraz act⁹ homicidij p̄hibet̄. s̄m spm̄ v̄o etiā volūtas occidēdi. Un̄ huic mandato s̄m lr̄am fit supadditio in euāgelio. q: lr̄a euāgelij exprimit̄. qd̄ legis lr̄a non exp̄mebatur. Euāgelij lr̄a exprimit intelligentiā spū̄alem. i. quā spirituales habēt. ⁊ s̄m quā spū̄aliter viuit̄. Litera legis sensuz carnalē. i. quē carnales habent. ⁊ s̄m quē carnaliter viuit̄: cui facta est supadditio. ¶ Tertiū est nō mechaberis. i. ne cuilibet misciearis excepto federe matrimonij. A p̄te em̄ totuz intelligit̄. Noīe ergo mechie oīs ꝯcubit⁹ illicit⁹. illoꝝ q̄ʒ membroꝝ nō legitim⁹ vsus p̄hibitus debet intelligi. ¶ Quartū est nō furtū facies. vbi sacrilegium ⁊ rapina oīs p̄hibet̄. Nō em̄ rapinā p̄misit q̄ furtū p̄hibuit. s; furti nomīe bn̄ intelligi voluit oēm illicitā vsurpationem rei aliene. Sacrilegiū tribus modis cōmittit̄. q̄n̄ scʒ vl̄ sacrū de sacro vel nō sacrū de sacro. vl̄ sacrū de nō sacro auferet̄. Sacrū v̄o dr̄ q̄cq̄d mancipatū est cultui diuino vt eccl̄ia vel res eccl̄ie. Hic etiā vsura p̄hibet̄ que sub rapina continet̄. Un̄ Hiero. vsuras q̄rere vel fraudare aut rape nihil interest. Comoda fratri tuo ⁊ accipe qd̄ dedisti. ⁊ nihil sup̄fluū queras. q: supabundātia in vsura cōputat̄. Est em̄ vsura vt ait Aug⁹. Cū q̄s pl⁹ exigit in iniuria vl̄ qualibet re q̄ʒ accepit. Itē Hiero. Putāt alij vsurā tm̄ esse in pecunia. s; intelligāt vsuram vocari supabundātiā. s. quicq̄d est. si ab eo qd̄ dederit pl⁹ est. vt si in hyeme debem⁹ decē modios. ⁊ in messe q̄ndecim recipiam⁹. ¶ Si v̄o querit̄ de filijs israel q̄ dn̄o iubente ab egyptijs mutuauerūt vasa aurea ⁊ argētea ⁊ vestes p̄ciosas ⁊ asportauerūt. vtrum furtū cōmiserint. Dicim⁹ eos q̄ vt parerent deo iubēte illud fecerūt nō fecisse furtū. nec oīno peccasse. Un̄ Aug⁹. Israelite nō furtū fecerūt. s; deo iubēte ministeriū prebuerunt. Hoc em̄ de⁹ iussit q̄ legē dedit sic̄ minister iudicis sine peccato occidit quē lex p̄cipit occidi. Sʒ si id sponte faciat homicida est. etiā si eū occidat quē scit a iudice occidendū. Infirmi aūt q̄ ex cupiditate egyptios deceperūt magis p̄missi sunt h̄ facere illis qui iure talia passi sunt. q̄ʒ iussi. ¶ Hic opponit̄ q̄ etiā boni in isto ope peccauerūt. q: naturalē legē cui cōcordat euangeliū ⁊ lex moralis p̄ceptiōis trāsgressi sunt. Que est. Qd̄ tibi nō vis alij ne feceris. Quā veritas scripsit i corde hoīs ⁊ q: nō legebat in corde. iterauit in tabulis. vt voce forinsecus admota: rediret ad cor ⁊ ibi inueniret qd̄ extra legeret. Hāc ḡ illi p̄uaricari vident̄ in illo facto alijs facientes quod nolebāt sibi fieri. Sʒ ibi subintelligendū est iniuste vt nō alij. s. iniuste facias qd̄ tibi non vis fieri. Alioq̄n h⁹ p̄uaricator est iudex duz punit reū nolēs aliq̄d tale sibi fieri. Ita etiaz ⁊ illud dn̄i v̄bū. Oīa quecūq̄ʒ vult; vt faciāt vob hoīes ⁊c̄. De bonis accipiēdū est q̄ nob̄ inuicē exhibere debem⁹. ¶ Quintū p̄ceptuz est. Nō loqueris ꝯtra p̄ximū tuū falsum testimoniū. vbi crimen mēdacij ⁊ piurij p̄hibet̄. Solet aūt q̄ri. vtrū p̄hibitū sit om̄e mē-

Secundum preceptum

De tertio p̄cepto

Ist. Aug. super Exo.

De quarto p̄cepto.

Hiero. in quadam ep̄la.

Hiero. super Ezech.

Si furtū fecerunt filij isr̄ael qn̄ expoliauerūt egyptios.

Aug⁹. super psalmistam.

De quinto p̄cepto.

Aug⁹. super Exo. s. nō om̄e mendaciū ibi ꝓhibet̄.

daciū? Quidā dicūt illō tm̄ ꝓhiberi quod obest ⁊ nō ꝓdest ei cui dr̄. Tale eñ nō ē aduersus primum. vt ideo videaᷣ h̄ addidisse scriptura. Sʒ de mendacio magna q̄stio est que nec cito explicari potest.

Ista ē distinctio. xxxviij. hui⁹ tertij libri. In q̄ magister postq̄ egit de habitib⁹ ꝟtutū ⁊ donoꝝ. Incipit agere de his q̄ ꝯsistūt in actib⁹ p̄ceptoꝝ. Et tria facit. Nā ī primo p̄mittit quedā de p̄ceptis generalia Secūdo determinat quedā de p̄ceptis que sunt ad deū specialiᷣ ordinātia. Tertio explicat p̄cepta q̄ sunt specialiter ad ꝓximū sonātia. Primū vsq̄ ibi. Primū in prima. Secundū vsq̄ ibi. In scd̄a ꝟo tabula. Tertiū vsq̄ ad finē dis. In speciali sn̄ia magistri stat in trib⁹ ꝓpositionib⁹. quarum prima est hec Decē sunt decalogi nobis mādata a deo per Moysen in duab⁹ tabulis tradita vl̄ donata. Hāc magister insinuās dicit ꝯsiderandū esse de mādatis decalogi que in duob⁹ mādatis. s. dilectiōe dei ⁊ ꝓximi complenᷣ. Nā decalog⁹ s̄m mḡrm habet decē mādata siue p̄cepta qr̄ decalog⁹ est illud decacordū. i. decem cordaꝝ psalteriū de quo dr̄ in psal. In psalterio decacordo psallā tibi. Et sunt illa decē p̄cepta filijs isrl̄ per moysen in duab⁹ tabulis digito dei scriptis tradita. ita q̄ tria q̄ sūt prima tabula ordināt hominē ad deū. septē aūt q̄ sunt in scd̄a tabula ordināt ad dilectionē ꝓximi. Secunda propositio. Ut tria mādata prime tabule ordināt hoiem ad deū. ita septē p̄cepta tabule scd̄e ordināt ad ꝓximū. Hāc magister insinuās dicit. q̄ triū p̄ceptoꝝ prime tabule q̄ ordināt ad deū. Primū est. Nō adorabis deos alienos. nō facies sculptile siue idolū neq̄ omnē similitudinem. Istud p̄ceptū diuidit Origenes ī duo p̄cepta. distinguens inter idolū ⁊ similitudinē. Nā cū aliq̄s facit imaginē rei alicui⁹ existētis in natura. vt hoīs serpētis vel ouis dr̄ facere similitudinē. Si ꝟo facit imaginē alicui⁹ qd̄ nunq̄ vidit ocul⁹. sʒ tm̄ fingit hominis anim⁹. eo q̄ natura sile nō habet: dr̄ facere idolū Unū apl̄s dicit q̄ idolū nihil est in mūdo. Sʒ b. Augustin⁹ dicit. q̄ sit nisi vnū p̄ceptū quod exprimitur his ꝟbis. nō habebis deos alienos. Illud ꝟo quod addiᷣ. nō facies sculptile. nō est aliud p̄ceptū sʒ eiusdem p̄cepti ꝑfectior explicatio. Et sn̄ia ista b. Aug. apparet verior. Ad autoritatē apl̄i quā Origenes allegat ꝓ se. s. idolū nihil est in mūdo. illā exponit b. Aug⁹. dicēs aplm̄ velle dicere q̄ forma idoli nō est ī ter creaturas mūdi cōputanda. qr̄ licet materiā idoli de⁹ creauit. formā tn̄ ei⁹ hoīm peruersitas edidit. ⁊ iō idolū nihil est. qr̄ ei⁹ forma per ꝟbū dei facta n̄ est. vt etiā pcm̄ nihil est. qr̄ per ꝟbū dei factū nō est. vt patet Joh. j. Sʒ ꝯ illud obijcit mḡr ⁊ dicit. Cū beatus Aug⁹. alibi dicat. q̄ oīs forma ⁊ cōpago ē facta per ꝟbū. quō tūc pōt esse veꝝ q̄ forma idoli nō sit facta per ꝟbū. Ad qd̄ r̄ndet dupl̄r. Nā primo s̄m q̄sdam pōt dici q̄ forma idoli inq̄ntū ei: a deo ē. sic etiam pctm̄. ⁊ q̄cquid est inq̄ntū est a deo est. Sʒ forma idoli nō est a deo inq̄ntū posita ē ad adorandū. qr̄ sic nō est creatura sʒ magis ꝑuersitas creature. sicut etiam pctm̄ inq̄ntū pctm̄ nō est a deo nec creatura sʒ creature defect⁹. Scd̄o r̄nderi pt̄ s̄m alios q̄ hec ꝓpositio. Oīs forma deo est. intelligēda est de forma q̄ naturaliᷣ hʒ esse. Talis nō est forma idoli. eo q̄ vere iusticie q̄ est de⁹ nō assimilaᷣ. Secundū p̄ceptū prime tabule est. Nō assumes nomē dei tui ī vanū. i. nō iurabis ꝓ nihilo per deū vl̄ per nomē dei. Uel s̄m sensū allegoricū ꝓhibeᷣ hic xp̄s esse creatura. vt sit sensus mādati. Nō assumes. i. nō putes xp̄m esse creaturā. Tertiū p̄ceptū p̄ie tabule ē. Memēto vt diē sabbati sanctifices. per quod s̄m lr̄aʒ p̄cipiᷣ sabbati obseruātia. Sʒ allegorice mādaᷣ nobis vt in p̄nti a vitijs q̄escam⁹. vt ī futuro dei ꝯtēplatiōʒ a sp̄ūsctō expectemus. ⁊ dicit a sp̄ūsctō expectem⁹. nō iō qr̄ sp̄ūsctūs ista opeᷣ sine p̄re ⁊ sine filio. sʒ qr̄ remissio pctōꝝ appropriaᷣ sp̄ūisctō. Ista tria p̄cepta adaptat mḡr tribus ꝑsonis. primū p̄ri. scd̄m filio. tertiū sp̄ūisancto Tertia ꝓpositio ē hec. Scd̄a tabula moysi data ꝯtinuit septē p̄cepta ad dilectiōʒ ꝓximi ordinata. Hoꝝ p̄ceptoꝝ mḡr in hac p̄nti distinctiōe enumerat q̄nq̄ alia duo reseruās ad aliā distinctiōeʒ. Primū est de honore parētū corꝑaliū. Scd̄m ē de n̄ occidēdo vbi licet s̄m lr̄aʒ. i. s̄m legē moysi ꝓhibeaᷣ tm̄ act⁹ occidēdi. s̄m sp̄m tn̄. i. s̄m legē euāgelicā etiā volūtas occidēdi ꝓhibeᷣ. qd̄ lr̄a euāgelij plane exprimit. Tertium ē. Nō mechaberis. vbi s̄m be. Aug. noīe mechie oīs illicit⁹ ꝯcubit⁹ atq̄ oīs mēbroꝝ illicit⁹ vsus ꝓhibeᷣ. Quartū ē. Nō furtū facies. vbi noīe furti oēm illicitā vsurpatiōʒ rei aliene voluit dn̄s ītelligi. ⁊ isto p̄cepto ꝓhibeᷣ vsura. rapina. ⁊ sacrilegiū. qd̄ tripl̄r cōmittiᷣ. s. dū vel sacrū de sacro. vl̄ nō sacrū de sacro vel sacrū de nō sacro auferᷣ. sacrū aūt diciᷣ esse illud qd̄ diuino cultui extitit mācipatū. Quintū ē. Nō loq̄ris ꝯ p̄ximū tuū falsum testimoniū q̄ p̄cepto crimen mēdacij ⁊ ꝑiurij ꝓhibeᷣ. Et tantum in speciali de sententia huius distinctionis.

De triplici genere mēdacij. a

Sciendū tamē tria eē genera mēdacioꝝ. Sunt eñ mēdacia q̄dā ꝓ salute vel cōmodo alicui⁹ nō malicia s̄ benignitate dicta q̄lᷣ obstetrices mētite sūt ⁊ raab. Est ⁊ aliō mēdacij gen⁹ qd̄ fit ioco qd̄ nō fallit. Scit ei cui dr̄ cā ioci dici. Et h̄ duo genera mēdacioꝝ n̄ sunᷣ sine culpa. s̄ nō cū maḡ. Perfect̄ ꝟo nō ꝯuenit mētiri nec etiā ꝓ tꝑali vita alicui⁹ ne ꝓ corꝑe alteri⁹ aiāʒ suā occidāt. Licet āt eis veꝝ tacere s̄ nō falsū dicere. vt si q̄s nō vult hoiēʒ ad mortē ꝓdere veꝝ taceat: s̄ n̄ falsuʒ dicat. Tertiū ꝟo gen⁹ mēdacij ē qd̄ ex malignitate ⁊ duplicitate ꝓdit cūctis valde cauēdū. His videᷣ innui mēdacia illa q̄ fiūt ioco vl̄ ꝓ salute alicui⁹: impꝑfect̄ esse venialia peccata. ꝑfect̄ ꝟo illō qd̄ ꝓ cōmodo alterius dr̄ esse dānabile. qd̄ etiā d̄ mēdacio ioco so putari pōt p̄cipue si itereᷣ. De mēdacio aūt obstetricū ⁊ raab q̄ fuerit veniale Aug. tradit dicēs. Forsitan sic obstetrices nō remunerate sūt qr̄ mētite sūt. s̄ qr̄ infantes liberauerūt ⁊ ꝓpᷣ hāc miscd̄iam veniale fuit pctm̄. non tn̄ nullū. sic raab liberata ē ꝓpᷣ liberatōʒ exploratoꝝ ꝓ q̄ fuit veniale pctm̄. Sʒ ne putet q̄sq̄ in ceter̄ pctīs si ꝓpᷣ liberatiōeʒ hoīm fiāt ta posse ex ce q̄ ī veniā. Multa eñ mala detestāda talē sequūᷣ errorē. Possum⁹ eñ ⁊ furādo alicui ꝓdesse. si paup cui daᷣ sentit cōmodū ⁊ diues cui tolliᷣ n̄ sentit icōmodum. Ita ⁊ adulterādo possum⁹ ꝓdesse si aliq̄ nisi ad h̄ ei ꝯsentiaᷣ apareat amādo moritura. et si vixerit penitēdo purganda. nec ideo peccatum graue negabitur tale adulterium.

Di. XXXVIII

Aug⁹. super psal. v.

Q̄ mēdaciū obstetricum ⁊ raab fuit veniale.

Sciendũ est etiã octo esse genera mendacij vt Aug⁹. in li. de mẽdacio tradit. Que diligenter notãda sunt vt appareat qd mẽdaciũ sit veniale ⁊ damnabile. Primũ capitale est mendaciũ longeq₃ fugiendũ qd fit i doctrĩa religionis. Ad qd nulla causa quisq₃ dz adduci. Scdm qd tale est vt nulli psit ⁊ obsit alicui. Tertiũ quod ita pdest alteri vt obsit alteri. Quartũ sola mentiẽdi fallendiq₃ libidie qd mũz mendaciũ est. Quintũ qd fit placẽdi cupiditate de suaui eloquio. His omnib⁹ euitatis sequit sextũ genus qd nulli obest ⁊ pdest alicui. vt si quis pecuniã alicui⁹ iniuste eẽ tollendã sciens vbi sit nescire se mentiat. Septimũ qd ⁊ nulli obest: ⁊ pdest alicui. vt si qs nolens hoiem ad mortẽ quesitũ pdere mentiatur. Octauũ qd nulli obest ⁊ ad hoc pdest vt ab immũdicia corpali aliquid tueat. In his aũt tãto min⁹ peccat quisq₃ cũ mentiat: qñto magis a pmo recedit. Quisquis vo aliqd gen⁹ esse mẽdacij qd peccatũ nõ sit putauerit: decipiet seipsum turpiter cũ honestuz esse deceptorẽ aliorũ arbitret. Omẽ ẽ gen⁹ mendacij summopere fuge. qz omẽ mẽdacium non est a deo.

> Aug⁹. d. viij generib⁹ mendacij.

Quid sit mendacium. b

Hic videndum est

quid sit mendaciũ. ⁊ qd sit mentiri. Deinde vtrũ omẽ mendaciũ sit peccatũ ⁊ qre. Mendaciũ est vt ait Aug⁹. falsa significatio vocis cũ intentione fallẽdi. vt ergo mendaciuz sit necesse est vt falsum pferat. ⁊ cuz intẽtione fallendi. Hoc eñi malũ est ppriuz mentiẽtis aliud habere clausum in corde. aliud promptum in lingua.

> Aug⁹. in lib. contra mẽdacium.

Quid sit mentiri. c

Mentiri vero ẽ lo-

qui ɔtra hoc q aio sentit qs siue illud verũ sit siue nõ. Omis ẽ qui loquit mendaciũ mẽtit qz loquit ɔtra hoc qd aio sentit. i. voluntatẽ fallẽdi. ẽ nõ omis q mentit mendaciũ dicit. qz qd verũ est loquit aliqñ mentiẽdo: sic e conuerso falsum dicẽdo aliqñ verax est. Vñ ait Aug⁹. Nemo sane mentiẽs iudicãd⁹ est q dicit falsum qd putat verũ qz qñtũ in ipso est nõ fallit ipe sed fallit. Nõ ẽ mendacij arguend⁹ est. q falsa incauti⁹ credit ac p veris habet. Potiusq₃ e cõtrario ille mentit q dicit veruz qd putat falsum. Quantũ eñi ad animũ ei⁹ attinet nõ verũ dicit. qz nõ qd sentit dic. qñuis verũ inueniat esse qd dicit. nec ille liber est a mendacio qui ore nesciẽs loquit verũ. sciens aũtẽ volũtate mẽtit. Hic queri solet si iu de⁹ dicat xpm esse deũ. cũ nõ ita sentiat aio: vtrũ loquat mendaciũ. Nõ est mendaciũ qd dic. quia licet aliter teneat animo. verũ tamẽ est qd dicit. ⁊ ideo nõ est mendaciũ. Mentitur tamẽ illud qd verũ est dicens. Qr vo omẽ mendaciũ sit peccatũ Aug⁹. insinuat. Mihi inquit videt omne mendaciũ eẽ peccatum sed multũ interest quo aĩo: ⁊ de quib⁹ rebus quisq₃ mentiat. Nõ eñi sic peccat q ɔsulendi ⁊ qui nocẽdi volũtate mentit. nec tñ nocet qui viatorẽ mentiẽdo in diuerso itinere mittit. qñtũ q viã vite mentiẽdo deprauat. Porro omne mendaciũ ideo dicendũ est eẽ peccatum. quia hoc debet loqui homo qd aĩo gerit. siue illud verum sit siue putet ⁊ nõ sit. Verba eñi ideo sunt instituta nõ vt p ea homines inuicẽ fallant. ẽ p ea in alteri⁹ noticiã suas cogitatões ferãt. Verbis ẽ vti ad fallaciam. nõ ad qd sunt instituta: peccatum est. Nec ideo etiã vllũ mendaciũ putandum est nõ esse peccatũ. qz possum⁹ alicui aliquãdo pdesse mentiẽdo. Possum⁹ eñi vt pdictum est ⁊ amãdo ⁊ furando ⁊ adulterãdo pdesse. Mendaciũ qñ nõ tũc tñ esse possum⁹ dicere qñ aliqs ledit. Cũ eñi a sciẽte dr falsum: mendacium est. siue qs siue nemo ledat. Ecce ex his ɔstat omẽ mendaciũ esse peccatũ. nõ tamẽ de omi mẽdacio accipiendũ est illd ps. Perdes omẽs q loquunt mendaciũ. Nec illud. Os qd mentit occidit aiam. Nec oẽ mẽdaciuz isto pcepto phiberi videt nec pmissa descriptiõe mendaciũ ioci includi.

> Questio d iudeo qui dicit xpm esse deũ.

> Qr omẽ mẽdaciũ sit peccatum.

> Quare omẽ mendaciũ sit peccatum.

> Aug. i ench. q nõ iõ mendaciũ non est peccatum qz prodest.

> Hic soluitur questio superposita.

Vbi cũ periculo errat vel nõ. d

Illud etiã sciendũ

est q in qbusdã reb⁹ magno malo: in quibusdã puo. in qbusdã nullo fallimur. In quibus rebus nihil interest ad capescẽdũ dei regnũ vtrũ credant an nõ: vel vtrũ vera putent an falsa siue sint siue non: In his errare. i. aliud p alio putare. non arbitrandũ est esse pcm. vel si est: minimũ atq₃ leuissimũ. Et sunt vo quedã qñuis non videant. q nisi credant: ad vitã eternã nõ pot pueniri. Et licz error maxima cura cauẽd⁹ sit. nõ modo in maiorib⁹. ẽ etiã in minorib⁹ reb⁹. nec nisi rerũ ignorãtia possit errari. nõ est tamẽ cõsequẽs vt ɔtinuo erret qsquis aliqd nescit. Sz quisqs se existimat scire qd nescit. Pro vero eñi approbat falsum qd est erroris ppriũ. Verũtñ in q re qsq₃ erret interest plurimũ. Sũt eñi q nescire sit meli⁹ q scire. Itẽ nõnullis errare pfuit

De Jacob si mentitus sit

aliqñ·sed in via pedū non ita mox· Solet queri de iacobo q̄ se dixit esse Esau· alit̄ animo sentiēs vtruz mentu⁹ sit: De hoc Aug⁹· ait· Jacob qd̄ matre fecit auctore vt falleret patrē si diligēter attendat̄ videt̄ nō eē mendacium s; mysteriū· Intendebat em̄ matri obedire que p spm̄ nouerat mysteriū· 7 ideo ꝓpter familiare ꝯsiliū spūssancti qd̄ mater acceperat a mendacio excusat̄ Jacob·

Ista est distinctio·xxxviij·hui⁹ tertij libri· In qua mgr̄ postq̄ egit de octo p̄ceptis. Incipit agere d̄ peccatis que isto octauo p̄cepto ꝓhibent̄. Et tria circa hoc facit. Naz p̄mo plura genera mendacioꝝ premittit. Secūdo q̄d sit mendaciū subiungit. Tertio q̄ omne mendaciū sit peccatū ꝯcludit. Primū vsq; ibi Hic videndū est. Scd̄m vsq; ibi. Q̄ v̄o omne. Tertium vsq; ad finē dis. In speciali snīa mgr̄i stat in tribus ꝓpositionib⁹ quaꝝ p̄ma ē hec. Octo sunt mendacioꝝ genera que tāto sunt grauiora q̄to p̄mo mēdacio fuerint ꝓximiora. Hāc mgr̄ insinuās. Primo diuidit mendaciū in tria genera. quoꝝ p̄mū est officiosum. quale est mendaciū qd̄ fit p cōmodo vel salute corꝑis. sicut fuit mendaciū obstetricū hebreoꝝ in egypto. 7 raab meretricis abscondētis exploratores 7 istud nunq̄ pōt fieri sine peccato. q2 in viris ꝑfectis est peccatū damnabile. 7 in imꝑfectis peccatū veniale. q2 excusat̄ quodāmō ꝓpter misericordiā 7 pietatem. sicut mendaciū obstetricū 7 raab meretrix excusatur. nō t̄n ꝓpter hoc q̄s aliqua pctā debet cōmittere. vt p misericordiā 7 pietatē velit excusari. vt null⁹ debet furari diuiti vt det pauꝑi. Scd̄m gen⁹ mēdacij est mēdaciū iocosum qd̄ fit cā solatij vel in ioco 7 istd̄ sil'r in viris ꝑfectis est dānabile 7 in virꝫ imꝑfectis veniale. Tertiū gen⁹ mendacij est ꝑniciosum qd̄. s. fit ex malignitate seu qd̄ ꝓuenit ex aīo nocendi. 7 hoc omnib⁹ est fugiendū. Postea mgr̄ enumerat octo genera mendacioꝝ que ponit b. Aug. quoꝝ p̄mū fit in doctrina fidei. Scd̄m est q̄ nulli ꝓdest sed alicui obest. Tertiū est qd̄ alicui ꝓdest 7 alicui obest. Quartū est qd̄ fit ex sola libidine 7 delectatione mentiēdi. Quintum est qd̄ fit in puerililoquio vel cupiditate placēdi. Sextū est qd̄ nulli obest s; alicui ꝓdest q̄tum scz ad ablationē rei exterioris. Septimū est q̄ nulli obest s; alicui ꝓdest q̄tū ad ꝯseruatiōꝫ morte corꝑali. Octauum est qd̄ nulli obest s; alicui ꝓdest q̄tū ad ꝯseruationē ab immūdicia corꝑali. Prima tria genera hoꝝ octo mendacioꝝ reducunt̄ ad mendaciū ꝑniciosum. Et duo media ad mendaciū iocosum. Tria aūt vltīa ad mendaciū officiosum. Vn̄ ꝯcludit q̄ in oībus p̄dictis mēdacijs attendi habet gradus q̄tū ad grauitatem s̄m q̄ magis vel min⁹ accedūt ad p̄mū mendacij genus. Scd̄a ꝓpositio est hec. Hoc ꝓprie d̄r mendacium cū q̄s intentione fallendi dicit falsum. Hanc mgr̄ dicit. q̄ mendaciū est cū ꝓfert̄ falsuz intentione fallendi. eo q̄ aliud dicat̄ ore q̄ sentiat̄ corde. Scd̄o ostendit q̄d sit mentiri dicēs. q̄ mentiri est loqui ꝯtra illud qd̄ q̄s sentit aīo. siue illud sit verum siue falsuz. Ex q̄ ꝯcludit q̄ oīs qui mendaciū loquit̄ mētit̄. s; nō ecōtra oīs qui mentit̄ mendaciū loquit̄. q2 qñq; verꝝ est qd̄ loquit̄ ille q̄ mentit̄. q2 qui mentit̄ loquit̄ cōtra illud qd̄ aīo sentit. 7 sic nō dicit mendaciū. q2 nō loquitur falsum. Vn̄ etiā patet q̄ etiā aliq̄s falsum loquendo pōt esse verax. s. si nō loquit̄ ꝯtra illd̄ qd̄ aīo sentit Juxta qd̄ querit. Vtrū iude⁹ mendaciū loquat̄ dicēs xp̄m esse deū qd̄ t̄n corde nō credit. Et r̄ndet q̄ nō loquit̄ mendaciū. q2 licet non credat corde verū est qd̄ loquit̄. t̄n q2 verū est qd̄ loquit̄ nō dicit mendacium q2 mendaciū est cum ꝓfert̄ falsum intentione fallendi sed b̄n mentit̄ cū dicat ꝯtra mentē. Tertia ꝓpositio ē hec. Uniuersal'r oīe mendaciū est 7 d̄r peccatū. Hāc mgr̄ ponēs dicit vl'r oīe mendaciū esse peccatū. Licet t̄n inter mēdacia sunt gradus grauitatis ī peccando. qd̄ declarat auc̄te b. Aug. cui annectit q̄ mendacium h; rōnē pctī. ex hoc q̄ s̄m ordinē rōnis hō illd̄ loqui debet qd̄ in aīo sentit. ei⁹ oppositū facit q̄ mendaciū loquit̄. ipse em̄ vtit̄ verbis nō ad id ad qd̄ sunt instituta. s. ad cogitationū nostraꝝ notificatione. sed ad fallaciā qd̄ pctm̄ est. est etiā q̄nq; dānabile. i. mortale Juxta illd̄ psal. Perdes oēs q̄ loquūt̄ mēdac. s; Et sapiens. Os qd̄ mentit̄ occidit aīam. Iste v̄o auctoritates nō sunt intelligēde de omni mēdacio. s; t̄m de dānabili. Consequenter determinat de seq̄la pctī que est error 7 dicit q̄ errare in fide vel q̄tū ad vitam eternā magnū pctm̄ est 7 ꝑiculū. S; errare t̄m in rebus q̄ ad curiositatē ꝑtinet nō est pctm̄. 7 si est pctm̄ tunc est leuissimū peccatū. Subdit etiā q̄ licet nō erretur nisi p ignorantiā rei alicui⁹ t̄n nō sequit̄ q̄ errat q̄cunq; aliq̄d ignorat. S; ille dicit̄ t̄m ꝓprie errare q̄ credit se scire qd̄ nescit. 7 sic falsum ꝓ vero approbat. 7 q̄uis illud generalit̄ sit requisitū ad oēm errorem. t̄n multū refert in q̄bus errat̄. Nam in aliq̄b⁹ errare est ꝑiculosum. In alijs aūt est meli⁹ errare q̄ nō errare. q2 errare in aliquib⁹ qñq; ꝓdest. Ultimo querit. vtrum Jacob dicēdo ego sum Esau mentit⁹ fuit. Et r̄ndet mgr̄ s̄m b. Aug. q̄ nō. q2 nō intendebat fallere. Itē nō fuit mēdaciū sed mysteriū q̄ matri imperanti p spūmsanctū est reuelatū. Et t̄m in speciali de sententia huius distinctionis.

De periurio· a

Nunc de periurio videam⁹·

Dī· XX XIX

Periurium ē mendaciū iuramento firmatū· Hic q̄ritur· vtrū sit ꝑiuriū vbi nō ē mēdaciuz: Q̄d q̄busdā videt̄ ex auc̄te Hiero· dicēt͡ꝫ· Aduertendū est· q̄ iusiurandū tres habet comites veritatē· iudiciū 7 iusticiā· Si ista defuerint: nō erit iuramentū sed ꝑiuriū· Ubi aūt falsū iurat̄: veritas deest· Si ḡ falsum iuret̄ 7 si nō sit ibi intentio fallendi: videt̄ esse ꝑiuriuz· q2 deest veritas· Quibusdā placet nō esse ꝑiurium vbi nō est mēdaciū· 7 sicut d̄r aliqñ falsum sine medacio· ita iurat̄ falsum sine periurio· Falsum forte dixit apl's cū se venturꝫ ad corintheos ꝓmisit· Nec t̄n sicut ei iponebat̄ culpā mendacij ꝯtraxit· q2 sic aīo sentiebat· etiā si iuramētū illud firmasset nō ꝑiuriuz incurrisset· q2 q̄tum in ipso fuit verū dixit· et si iurationē addidisset q̄tum in se foret veruz iurasset· 7 si alit̄ euenerit q̄ dixit· Ideo sicut quis nō est mendax nisi alit̄ sentiat aīo q̄ dixit· siue ita sit siue nō· ita videt̄ quibusdā neminē ꝑiuruz ꝯstitui· nisi alit̄ sentiat animo q̄ loquit̄· siue ita sit siue nō·

Hiero. super Hieremiam.

De triplici modo periurij· b

Sed melius credit̄

τ ille peierare q̃ falsuz volũtate fallẽdi iurat et q̃ falsum putãs qd verũ est iurat· τ q̃ veruz putans qd falsuz ẽ iurat· vñ Aug· Hoies falsum iurãt vel cũ fallũt vel cũ falluntur· Aut putat hõ verũ esse qd falsuz ẽ τ temere iurat· aut scit vel putat falsuz eẽ· τ tñ p vero iurat τ nihilominꝰ cũ scelere iurat· Distãt aũt illa duo piuria q̃ cõmemoraui· Fac illũ iurare q̃ veruz esse putat· Pro q̃ iurat verũ putat eẽ τ tñ falsum ẽ· Non ex aio iste peierat· fallit· Hoc p vero hz qd falsum ẽ· nõ p falsa re sciens iurationẽ interponit· Da aliũ q̃ scit falsuz esse τ iurat tanq̃ verũ sit qd scit falsuz esse· Videtis q̃ ista detestãda sit belua· Fac aliũ q̃ putat falsum esse τ iurat tanq̃ verũ sit τ forte verũ est Verbi grã· vt intelligatis· Pluit in illo loco· Interrogas hoiem· τ dicit pluisse· τ tunc pluit ibi· s putat nõ pluisse: piurus ẽ Interest quẽadmodũ vbũ pcedat ex aio ream linguã nõ facit nisi rea mẽs sit· His euidẽter tradit q̃ triplicit peierat hõ vt supra dixim9· dũ vl sciẽs falsum iurat· vel putãs falsuz qd verũ ẽ iurat vel estimãs verũ qd falsuz ẽ iurat· Sz h extremũ nõ videt esse piuriũ· etiã si piuriũ nõ dicat· eo q̃ falsum iurat· non videt re9 esse piurꝰ q̃ sic iurat· q2 nõ est mens ei9 rea· τ ideo nec lingua· imo ei9 mens rea ẽ dũ iurare psumit qd pspicue verũ nõ dephendit· Nõ g oẽ piuriũ mẽdaciũ est· nec oĩs q̃ peierat mentit· s oĩs mentiẽdo iurãs peierat· τ oĩs q̃ falsuz iurat· siue mentiẽs siue nõ peierat· Cũ vo q̃s iurat qd verũ est timens eẽ falsuz· querit qd sit ibi piuriũ: Ipsa eñ significatio vocis vera ẽ· q2 verũ nesciens loquit· Nõ g ipsa significatio vel falsuz vl mendaciũ ẽ· q2 vera ẽ· τ qd verũ est: piuriũ non videt esse· Ad h dicim9 loqui sic· s· ꝯtra mentẽ sub attestatione iuramẽti eẽ piuriũ· Mentiri g adhibita iuratiõe piuriũ est· Periuriũ g est· vel iurãdo loq̃ falsum cũ intẽtione fallẽdi· vel iurãdo loq̃ falsuz sine intentione fallẽdi· vel iurãdo loq̃ verũ cũ intentione fallendi· Hic opponit· Si oĩs q̃ falsuz iurat peierat· tũc q̃ alicui pmittit dare sb certo termino aliqd qd tñ nõ faciet· ex q̃ iurauit peierauit· q2 falsuz iurauit· Nõ eñ ita futurũ erat vt iurauit· Ad h dici põt· q2 nõ oĩs qui iurat qd falsuz est· ex q̃ iurat piurus est· sicut iste de q̃ agim9 s ex q̃ ppositũ mutat vel terminũ trãsgredit· iuratio tal fit piuriũ reatu·

Aug. de verbis apli smone. xxviij.

Questio·

Solutio

Oppositio

Determinatio

An iuratio sit malum· c

Si aũt querit vtrũ

iurare sit malũ: Dicim9 aliq̃n malũ eẽ· aliq̃n nõ· Spõte eñ τ sine necessitate iurare vl falsũ iurare pctm grãde ẽ· Ex necessitate aũt iurare· s· vl ad asserẽdũ innocẽtiã vl ad federa pacis ꝯfirmãda vel ad psuadẽdũ auditorib9 qd est eis vtile· malũ nõ ẽ· q2 necessariũ eis ẽ vñ Aug9· Iuramẽtũ faciẽdũ ẽ in necessariis cũ pigri sũt hoies credere qd eis ẽ vtile· Iuratio nõ ẽ bona nõ tñ mala cũ ẽ necessaria· i· nõ ẽ appetẽda sic bona· nõ tñ fugiẽda tanq̃ mala cũ est necessaria· Nõ ẽ eñ ꝯtra pceptũ dei iuratio· Sz ita itelligit dñs phibuisse a iuramẽto vt q̃tũ in ipso ẽ q̃sq̃ nõ iuret· Qd multi faciũt in ore hñtes iurationẽ tanq̃ magnuz atq̃ suaue aliqd· Apls eñ nouit pceptũ dñi τ tñ iurauit· Prohibemur eñ iurare cupiditate vl delectatiõe iurãdi· Q g xps ait i euãgelio· Ego dico vob nõ iurare oĩno· ita intelligit pcepisse ne q̃sq̃ sic bonũ appetat iuramẽtum τ assiduitate iurãdi labat in piuriũ· Qd vo addidit sit smo. vt est ẽ· nõ nõ· bonũ ẽ appetenduz· Qd aũt amplꝰ ẽ a malo ẽ· i· si iurare cogeris scias de necessitate venire ĩfirmitatis eorũ qb9 aliqd suades· Que infirmitas vtiq̃ malũ ẽ· Vñ nos q̃tidie liberari pcamur dicẽtes· Libera nos a malo Jdẽq̃ nõ dixit qd amplꝰ ẽ malũ ẽ· Tu eñ nõ facis malũ q̃ bñ vteris iuratiõe· s a malo ẽ illiꝰ q̃ alit nõ credit· i· ab infirmitate q̃ aliq̃n pena est· aliq̃n pena τ culpa· Ibi g dñs phibuit malũ· suasit bonũ· indulsit necessariũ·

Aug. in smone dñi i mõte

Aug9. super epistolam ad Gal.

Aug. de sermone dñi.

De iuramento qd p creaturas fit· d

Querit etiã vtruz

liceat iurare p creaturã: Qd nõ videt cũ in lege scriptũ sit· Reddes aũt dño iuramenta tua· Et xps i euãgelio pcipit nõ iurare oĩno nec p celũ nec p terrã· nec p hierosolimã· nec p caput tuũ· Judeis q̃si puulis ẽ ꝯcessum iurare p creatorẽ τ pceptũ· vt si iurare ꝯtingeret· nõ nisi p creatorẽ iurarẽt nõ p creaturaz q2 iurãtes p ãgelos τ elemẽta: creaturas venerabãt honore· τ meliꝰ erat h exhibere deo q̃ creaturis· Infirmis g illo phibuit· sctis vo q̃ in creaturis creatorẽ venerabant tñ· nõ phibuit· vñ Joseph p salutẽ pharaõis iurauit dei iudiciũ in eo venerarꝰ q̃ positꝰ erat i infimis· Christus vo ita p creaturas iurare phibuit· ne vel aliqd diuinũ in eis crederet p q̃ reuerẽtia eis debet· vel ne p eas iurãtes falsũ hoies se iuramẽto teneri nõ putarent·

Hiero. super Matheum.

Que iuratio magis teneat an q̃ fit p deuz· an q̃ fit p euãgeliũ vel p creaturas· e

Si autem queritur

quis magis teneatur an qui p deum· an qui

per euāgeliū vel p creaturas iurat? Dicim⁹ quia p deū: q2 p eū hec facta sunt. Vñ Chryſ. Si qua cauſa fuerit modicū videt̃ facere q iurat p deū. Qui vo p euangeliū magis aliqd feciſſe videt̃. Quib⁹ dicendū eſt. Stulti. ſcripture ſancte ꝓpter deū facte ſunt. non deus ꝓpter ſcripturas. ita ⁊ creature facte ſunt ꝓpter deum.

(Chryſo.)

Quid eſt dicere per deum. f

Hic queritur quid

ſit dicere p deū iuro? Hoc eſt teſtē adhibere deū? Iurauit eñ apl's dicēs. Teſtis eſt mihi de⁹. ac ſi dixiſſet p deū ita eſt. Vñ Auguſtin⁹ Ridiculū eſt putare h ſi dicas p deum iuras Quid eſt eñ p deū: niſi teſtis eſt de⁹ aut q̄d eſt teſtis eſt de⁹: niſi p deū. Quid eſt autē iurare. niſi ius deo reddere qñ per deū iuras. Ius ſc3 veritatis ⁊ nō falſitatis. Itē ecce dico charitati veſtre ⁊ q p lapidē iurat falſum. ꝑiurus eſt. q2 nō lapidē q nō audit. ſ3 ei⁹ creatorē adhibet teſtē. Hoc eſt ꝑ iurare p qualib3 creaturā. ſ. creatorē eius teſtē adhibere. Eſt etiā quoddā gen⁹ iuramēti grauiſſimū qd fit p execrationē. vt cū homo dicit: ſi illud feci illud patiar. vel illud contingat filijs meis Scdm quē modū accipit̃ etiā interdū cū aliqs iurando dicit p ſalutē meā vel p filios meos ⁊ hmōi. Obligat eñ hoc deo. Vñ Aug⁹. Cū qs ait p ſalutē meā: ſalutē ſuam deo obligat. Cū dicit p filios meos. oppignerat eos deo. vt hoc veniat in caput eoꝝ qd exit d ore ipſi⁹. Si verū: verū. ſi falſum: falſum. Et ſic ꝑ hoc iurans aliqñ hoc deo obligat. ita p deū iurans ipm adhibet teſtē. In oñi ꝑ iuratiōe aut de⁹ teſtis adhibet̃. aut creatura deo obligat̃: ⁊ oppignerat̃. Vt h ſit iurare. ſ. deū teſtem adhibere vel duo aliquid oppignerare. Hoc eſt ꝑ iurare p qualibet creaturā. ſ. creatorē eius teſtē adhibere.

(In ſmone de ꝑiurio. q ſic incipit. Quiſ qs eſt ꝑ rauit ꝑuerſi cordis)

(Aug⁹. ſuper pſal. vij.)

(In ſermone de ꝑiurio)

De illis q iurant p falſos deos. g

Poſt hec queritur.

vtrū fide ei⁹ vtendū ſit q p demonia vel idola iurauerit? De h Aug⁹. ſcribēs ad publicolam ait. Te ꝑus ꝯſiderare volo. vtꝝ ſi qſpiā p deos falſos iurauerit. ⁊ fidē nō ſeruauerit. nō tibi videt̃ bis peccaſſe? Bis vtiq3 peccauit. q2 iurauit p quos nō debuit. ⁊ ꝯtra pollicitam fecit fidē qd nō debuit. Ideoq3 q vtit̃ fide illi⁹ quē ꝯſtat iuraſſe p deos falſos: ⁊ vtitur nō ad malū ſ3 ad bonū. nō peccato illi⁹ ſe ſociat quo p demonia iurauit. ſ3 bono pacto eius q fidē ſeruauit. ⁊ ſine dubitatiōe minus malū eſt p deos falſos iurare veraciter. q̄3 p deū veꝝ fallacit̃. Quāto eñ p qd iurat̃ magis ſanctū eſt. tāto magis eſt penale ꝑiuriū.

(Aug⁹)

Qd iuramentū quo incaute iurat̃ non eſt obſeruandū nec votum nec ꝓmiſſio iniuſte facta. h

Nūc supereſt vide

re. vtrū oñe iuramentū implendū ſit? Si eī qs aliqd iurauerit cōtra fidē ⁊ charitatē: qd obſeruatū peiorē vergat in exitū. pon⁹ ē mutandū q̄3 adīplendū. Vñ Amb. S3 ē cōtra officiū dei nōnunq̄3 ꝓmiſſum ſoluere ſacrm. vt herodes fecit. Itē Iſidorus. In malis ꝓmiſſis reſcinde fidē. in turpi voto muta decretū. Qd incaute vouiſti non facias. impia eſt ꝓmiſſio que ſcelere adimplet̃. Idē. Non eſt obſeruandū ſacramētū quo malū incaute ꝓmittit̃. vt ſi qs adultere ꝑpetuā fidē cū ea ꝑmanēdi polliceat̃. Tollerabili⁹ eñ eſt ñ implere ſacrm q̄3 ꝑmanere in ſtupro. Item Beda. Si qd nos incauti⁹ iurare cōtigerit: qd obſeruatū peiorē vergat in exitū. illud ſalubriori ꝯſilio mutandū nouerim⁹. ac magis inſtante neceſſitate peierandū eſſe nobiſq̄3 ꝓ vitādo ꝑiurio i aliud crimen grauius eſſe diuertendū. Deniq3 iurauit dauid p deū occidere nabal viꝝ ſtultū. ſ3 ad ꝑmā interceſſionem abigail femine prudētis remiſit minas reuocauit enſem in vaginā. nec aliqd culpe ſe tali ꝑiurio ꝯtraxiſſe doluit. Itē Aug⁹. Qd dauid iuramētū p ſanguīs effuſiōe ñ īpleuit maior pietas fuit. Iurauit dauid temere. ſ3 nō impleuit iurationem maiori pietate. Ex his alijſq3 pluribus oñdit̃ quedā iuramenta nō eſſe obſeruāda. ⁊ q ſic iurat vehementer peccat. Qui aūt mutat bñ facit. Qui aūt nō mutat dupliciter peccat. ⁊ q2 iniuſte iurauit. ⁊ quia facit qd non debet.

(In libro de officijs.)

(In Sinonimis.)

(In li. ſinā.)

(Beda in omelia. xiij.)

(In ſermone quodam)

Si eſt ꝑiurus qui non facit quod incaute iurauit. i

Qui vero mutat

vtrū ꝑiur⁹ debeat dici. ſolet q̄ri? Beda ſuꝑ tale iuramentū vocauit ꝑiuriū. Iohes etiā apocriſarius orientaliū ſediū dixit. Sermo ꝓfiſnſi ſophroniȷ ſignificat. ꝙ meli⁹ eſt iurātē peierare q̄3 ſuare ſacrm in fractiōe ſctāꝝ imaginū. S3 ꝑiuriū dr tale iuramētū nō obſeruatū. ⁊ peierare dr q nō implet q2 falſum iurat. nō q2 inde re⁹ ſit ꝙ ñ obſuat. ſ3 q2 iurauit iniuſtū. ex q re⁹ ē. ſic ille q peierat.

De eo qui verboꝝ calliditate iurat. k

Hoc etiam sciendū

Iſidorꝰ in li. ij. ſinā.

eſt ꝙ quacūqꝫ arte verboꝝ q̄s iuret: deꝰ tñ qui ꝯſciētie teſtis eſt ita h accipit ſicut ille cui iurat' intelligit. Dupliciť aūt reus fit q̄ ⁊ nomē dei inuanū aſſumit. ⁊ ꝓximū in dolo capit.

De illo q̄ cogit aliquē iurare. l

Queritur etiam si

peccat q̄ hoīem iurare cogit: De h Aug. ait Qui exigit iurationē multū iĩtereſt ſi neſcit illū iuratuꝝ falſum an ſcit. Si eīm neſcit. ⁊ iō dicit. iura mihi vt fides ei ſit. nō eſt peccatuꝫ tñ humana tēptatio eſt. Si vo ſcit eū feciſſe: ⁊ cogit eū iurare: homicida eſt. Idē. Qui ꝓuocat hoīem ad iurationē ⁊ ſcit eū falſum iurare: vincit homicidā. qꝛ homicida corpꝰ occiſurus eſt. ille aīam. imo duas aīas. et eius quē iurare ꝓuocauit: ⁊ ſuā.

De concilio aurelianenſi. m

Sancta synodꝰ de-

creuit niſi ꝓ pace faciēda: vt omnes fideles ieiuni ad ſacramenta accedant.

Iſta eſt diſtinctio. xxxix. huiꝰ tertij libri. In qua magiſter poſtq̄ egit de mēdacio. Agit de periurio. Et tria facit. Nā primo agit d ꝑiurio ſpēaliter. Scđo de iuramēto generaliter. Tertio determiat q̄ſ dam q̄ſtiones incidētaliter. Primū vſqꝫ ibi. Si aūt querit'. Scđm vſqꝫ ibi. Querit' etiā vtꝝ. Tertiū vſqꝫ ad finem diſtinctionis In ſpeciali ſententia magiſtri ſtat in tribus propoſitionibus. quaꝝ prima eſt hec.

Quis oīe mendaciū iuramēto ꝯfirmatū exiſtat ꝑiuriū. nō tñ oīe ꝑiuriū eſt mendaciū. Primā huius ꝯcluſionis ptē mgr̄ ꝓbat diffinitiōe ꝑiurij dicēs ꝙ ꝑiuriū eſt mēdaciū iuramēto ꝯfirmatū. Secundaꝫ vo ptē eiuſdē. ſ. ꝙ nō oīe ꝑiuriū ſit mēdaciū ꝓbat mgr̄ tres ponēs modos ꝑiurij. quoꝝ primꝰ modꝰ eſt cū aliq̄s ſciēter aliqđ falſum firmat iuramēto. qđ tñ putat eſſe falſum. Secūdꝰ eſt. cuꝫ aliq̄s firmat aliqđ falſum iuramēto qđ tñ putat eſſe veꝝ. Et iſti duo modi peierādi nūq̄ pñt eſſe ſine mēdacio. Tertiꝰ modꝰ eſt cū aliq̄s firmat aliqđ veꝝ iuramēto qđ tñ putat eē falſum. ⁊ iſte peierādi modꝰ eſt ſine mēdacio. eo ꝙ nō iurat' falſum. licet adeſt intētio fallendi. nō tñ eſt ſine pctō. qꝛ nō fuit adhibita debita iurādi cautela q̄ ꝯſiſtit in hoc vt bñ diſcutiat' res ſup quā q̄s iurare ꝑſumit. Sꝫ ꝯtra dicta obiſcit mgr̄ dupl'r. Nā videt' ꝙ ñ peierat q̄ veꝝ qđ falſum putat iuramēto ꝯfirmat. qꝛ veꝝ iurat. ⁊ etiā nō abutit' verbis. qꝛ iurat illud qđ ſignificat. Ad qđ rñdēs dicit. ꝙ nō tm̄ q̄ falſuꝫ iurat: ſꝫ etiā q̄ veꝝ iurat qđ falſū eē putat peierat. Qđ ptꝫ ex hoc ꝙ loq̄ ꝯ mentē ē rū atteſtatiōe iuramēti: ꝑiuriū eſt. ſiue illud ſit veꝝ qđ dꝛ ſiue falſum. Scđo obiſcit ſic. Dictum eſt ꝙ q̄ falſuꝫ iurat peierat. igit' videt' ꝙ ꝯis iurās ſe aliq̄d certo tpe datuꝝ alicui qđ tñ nō dabit ſtatim iurādo ꝑiurꝰ ſit. ptꝫ qꝛ falſum iurat. Et rñdet mgr̄ ꝙ talit' iurās nō incurrit ꝑiuriū niſi vel mutando ꝓpoſitū. vel trāſgrediēdo terminū. Scđa ꝓpoſitio ē hec. Jurare nō ſꝫ ē licitū neqꝫ illicitū. Hāc mgr̄ ponēs q̄rit. vtꝝ iurare ſit malū v̄l illicitū. Et rēſpōdet ꝙ ſicut iurare falſum grāde eſt pctm̄. ſic iurare ſine neceſſitate nō eſt ſine pctō. Exēplū hꝰ eſt. vt ſi q̄s p iuramētū ꝯfirmaret ꝙ deꝰ nō eſſet creatoꝛ oīm reꝝ. tal' falſum iuraret. ⁊ ꝑ ꝯſequēs graue eſt pctm̄ ſꝫ iurare ex neceſſitate ſup aliq̄ licito. ſ. ſup innocētia alicuiꝰ ꝯfirmāda. vel federa pacis cōfirmāda vel aliq̄d vtile ſeruādū: nō eſt pctm̄. Tertia ꝓpoſitio eſt hec. Quis iurare p creaturas īꝑfectis nō ſit ꝑmiſſuꝫ ꝑfectis tñ nō eſt illicitū ſeu ꝓhibitū. Hāc eīm ꝓpoſitionē mgr̄ ꝓbās querit ſex q̄ſtiones. Quaꝝ q̄ſtionuꝫ prima ē hec. Vtꝝ liceat iurare p creaturas. Et ꝙ nō liceat arguit p illō. nolite iurare neqꝫ p celū neqꝫ etiā p trā. Cōfirmat' hoc. nullꝰ hō nec ꝑfectꝰ nec īꝑfectꝰ pōt p creaturas iurare. ergo dictū mgr̄i eſt falſū. Antecedēs ꝓbat' ꝙ oīe iuramētū eſt ad ꝯfirmādū veritatē ꝓponēdū ſꝫ ſolꝰ deꝰ eſt veritas q̄ de ſeipō dic. Ego ſum via veritas ⁊ vita. ergo nullū iuramētū ſtabit niſi p deū reꝝ ꝯditorē. Ad qđ rñdet ꝙ īꝑfectis indictuꝫ fuit p creatorē ⁊ nō p creaturas iurare. Sꝫ viris ꝑfectis p creaturas nō eſt ꝓhibitū iurare. eo ꝙ ī creaturis ſciūt creatorē venerari. Sicut patet de ioſeph. q̄ iurauit p ſalutē pharaonis. Et ſubdit ꝙ xp̄s ꝓhibuit iurare p creaturas dupl'ci d cā. Pria eſt ne crederet aliq̄d diuinū eſſe ī creaturis ꝓ q̄ eis reuerētia deberet'. Scđa ne iurās falſum p creaturas crederet ſe nō peccare. ſeu ne iurātes p creaturas crederēt ſe nō peccare. ſeu ne iurātes p creaturas crederēt ſe nō obligari ad iuramēti cōpletionē. Alia q̄ſtio. Quis magis obliget'. vtꝝ q̄ iurat p deū vel q̄ iurat p creaturā Et rñdet ꝙ magis obligat' q̄ iurat p deū. qꝛ p deum oīa facta ſunt ⁊ nō ecōuerſo. Ubi ſubdit q̄d ſit iurare p deū dicēs. ꝙ iurare p deū ē deū adhibere teſtē illꝰ rei q̄ iurat'. Silr iurare p creaturā eſt creatorē eiꝰ teſtem ſuū obligare. Un̄ ſm b. Augu. q̄ p lapidē iurat falſum: ꝑiurꝰ ē. qꝛ nō p lapidē iurat ſꝫ p eiꝰ creatorē Jtē eſt aliud iuramētū execratiōe vel p execrationeꝫ vt dꝛ. ſi feci illud: hoc veniat mihi aut filiis meis. ⁊ hoc ē grauiſſimū. Tertia q̄ſtio ē. Vtꝝ infideles peccent iurādo p falſos deos. Et rñdet ſm b. Aug. ꝙ ſi infidelis iurat falſuꝫ p falſos deos peccat dupliciter Prio qꝛ iurauit p q̄s nō debuit iurare. Scđo qꝛ iurauit ꝯ fidē quā debuit ſuare. Quarta q̄ſtio eſt. Vtꝝ oīe iuramētū ſit īplendū. Et rñdet ꝙ iuramētū incautū. ſ. qđ vergit ī peioꝛē exitū nō ſit īplendū ſꝫ mutandū. ⁊ q̄ ipm nō mutaret peccat dupl'r. Prio qꝛ īiuſte iurauit. Scđo qꝛ facit qđ nō dꝫ. Ubi ſubdit. ꝙ iuramētū ſit illicitū tripl'r. aut qꝛ iurat qđ in ſe eſt vitioſum. vt adulteriū vel homicidiū. ⁊ tale iuramētū nō eſt ſuandū. Scđo cū q̄s iurat qđ nō eſt ī ſe vitioſum. ſꝫ p accidēs. vt ſi q̄s pꝰ votū caſtitatis iurat aliquā accipe eī vxorē. vl' qđ iurat aliq̄d omittere qđ in ſe eſt bonū. ſ. nō dare elemoſynā alicui īdigēti. Quīnta q̄ſtio eſt. Vtꝝ iurās incaute debeat dici ꝑiurꝰ. Et rñdet ꝙ ſic. ⁊ hoc nō iō ꝙ nō ſuat qđ iurauit. qꝛ tenet' illud mutare vt dictū eſt ī ꝑcedētibꝰ. ſꝫ qꝛ iurāuit iniuſtū reꝰ efficit' ſicut ille q̄ peierat. Un̄ ſubdit ꝙ qualitercūqꝫ iuret' iuramētū ſꝫ refert' ad intētionē recipiētis ⁊ nō iurātis. Un̄ q̄ frauduleter iuramentū ꝑſtat dupl'r peccat. Prio qꝛ nomē dei inuanū aſſumit Scđo qꝛ ꝓximū dolo ſe mittit' decipe. Sexta q̄ſtio eſt Vtꝝ peccet ille q̄ cōpellit aliū iurare. Et rñdet ꝙ ſi exigit' iuramētū ſolū vt fides fiat de re ſup q̄ iuratur nō eſt pctm̄ ſꝫ hūana tēptatio. Si aūt recipiēs iuramētū ſciēs aliū falſuꝫ iurare. tūc ſi cōpellit ipm iurare mortalit' peccat. Et ſubdit ꝙ ſm ordinatiōꝫ ſynodi aureliāneſis ad iuramētū debēt hoīes ieiuni accedere niſi eſſet ꝓ pace firmāda. vel vniuerſalit' in qbꝰ moꝛā ꝑſtaret periculū. Et tm̄ in ſpeciali.

De sexto et septimo precepto secunde tabule. a

Di. XL

Sextum precepu est. Non desiderabis vxorem proximi tui. Septimum est. Non concupisces domum proximi tui. non seruum. non ancillam etc. Sed videtur preceptum de non concupiscendis rebus proximi vnum esse cum eo quo dicitur. non furaberis. et preceptum de non concupiscenda vxore vnum esse cum eo quo dicitur. Non mechaberis. Poterat enim preceptum non furandi in illa generaliter intelligi vbi de non concupiscenda re proximi precipitur. et in eo quod dictum est non mechaberis. poterat illud intelligi. Non concupisces vxorem proximi tui. Sed in illis duobus preceptis non mechandi et non furandi ipsa opera notata sunt et prohibita. In his duobus extremis ipsa concupiscentia. multum ergo differunt illa ab istis. Unum illi precepto non mechandi fit superadditio in euangelio: vbi omnis concupiscentia mechandi prohibetur. Sed cum hic prohibeatur concupiscentia aliene vxoris et aliene rei. quare dicunt lex comprimere manum et non animum. euangelium vero et manum et animum. Illud de lege dicitur secundum cerimonialia non secundum moralia: Vel quia in lege non est generalis prohibitio omnis mortifere concupiscentie. vt in euangelio vel secundum eorum carnalem intelligentiam.

Aug. super Exodum

Quare lex comprimere dicitur non animum sed manum

Quid sit litterra occidens. b

Si vero queritur quam dicat apostolus litteram occidentem: Ea certe est decalogus quod non dicitur littera occidens. eo quod mala sit lex. sed quia prohibens peccatum auget concupiscentiam et addit preuaricationem: nisi liberet gratia. Que gratia non sic abundat in lege vt in euangelio. Lex ergo bona est et tamen occidit sine gratia cum sit virtus peccati que iubet quod sine gratia impleri non potest Gratia autem deerat. et ideo littera occidens erat. Distat autem euangelii littera a legis littera. quia diuersa sunt promissa. ibi terrena. hic celestia promittuntur. Diuersa etiam sacramenta. quia illa tamen significabant. hec conferunt gratiam. Precepta etiam diuersa quantum ad cerimonialia. Nam quantum ad moralia sunt eadem. sed plenius in euangelio continentur. Audistis decem cordas psalterii vtriusque sexui impositas. que charitate tangende sunt vt vitiorum feces occidantur.

De legis et euangelii distantia.

Ista est distinctio. xl. et vltima huius tertii libri. In qua magister postquam egit de peccatis ad octauum preceptum pertinentibus. prosequitur suum tractatum de preceptis. agit de duobus preceptis residuis. Et tria facit. Primo enim ponit sextum et septimum preceptum secunde tabule. Secundo remouet quasdam dubitationes de lege. Tertio asserit differentiam legum scilicet mosayce et euangelice. Primum vsque ibi. Si vero queritur. Secundum vsque ibi. Distat autem euangelii littera. Tertium vsque ad finem distinctionis. In speciali sententia magistri stat in tribus propositionibus quarum prima est hec. Sextum preceptum secunde tabule prohibet appetitum mechandi. et septimum voluntatem furandi. Hanc magister ponens dicit quod sextum preceptum secunde tabule est. Non concupisces vxorem proximi tui. Sed contra illud replicat dicens. quod alicui possit videri quod istud sextum preceptum de non concupiscendo vxorem proximi sit idem cum tertio precepto secunde tabule de mechando. et quod septimum sit idem cum quarto de non faciendo furtum. Et respondet quod non sunt idem. sed in tertio et quarto prohibentur actus exteriores tantum. In istis autem duobus preceptis prohibentur etiam actus interiores. Sed contra istud adhuc replicat dicens. Ex ista solutione habetur quod in lege veteri prohibentur tam actus exteriores quam etiam interiores. quomodo ergo verum esse potest quod communiter dicitur quod lex comprimat manum non animum: Et respondet quod lex vetus et manum et animum comprimit quantum ad precepta moralia. Sed dicitur tamen comprimere manum quantum ad cerimonialia. vel potest dici quod in lege veteri non sic exprimitur generalis prohibitio cuiuslibet concupiscentie sicut fit in euangelio. ideo dicitur lex manum comprimens. Euangelium vero vtrumque. scilicet tam manum quam animum comprimit. Secunda propositio est hec. Littera legis dicitur occidens non quia insufficienter prohibuit. sed quia non sicut euangelium gratiam prebuit. Hanc magister ponens querit de qua littera intelligitur illud apostoli. Littera occidit. spiritus viuificat. Et respondet quod intelligitur de littera decalogi vel legis veteris que dicitur occidere. non ideo quod lex mala sit. sed dicitur occidere occasionaliter. quia ponendo mandata seu prohibendo peccata augebat concupiscentiam. et addebat preuaricationem precipiendo ea que non possunt impleri sine gratia que tempore legis veteris sicut tempore euangelii non abundabat ideo littera. id est. ipsa lex mosayca occasionaliter occidere dicebatur quia ille est intellectus autoritatis apostoli. Tertia propositio est hec. Lex mosayca multipliciter differt ab euangelica. Hanc magister insinuans asserit triplicem differentiam legis antique et noue. Quarum prima est quod in antiqua lege tamen promittebantur temporalia et terrena. In euangelio autem terrena et celestia. Secunda est. quia sacramenta veteris legis tamen significabant gratiam. sacramenta vero noue legis et significant et iustificant. scilicet conferendo gratiam. Tertia est. quod in veteri lege fuerunt quedam cerimonialia et in noua non sunt. licet precepta moralia sunt eadem vtrobique. Et sic imponit magister finem huic tertio libro. etc.

Explicit liber tertius. Sequuntur tituli seu rubrice libri quarti.

His tractatis que

ad doctrinā rerū ptinent q̄bus fruendū est· ⁊ quibꝰ vtendum· ⁊ que fruunť et vtunť ad doctrinam signoꝝ accedamus·

¶ Tituli

Incipit liber quartus de sacramentis et signis sacramentalibus· a

Samaritan⁹ DI· I

enim vulnerato appropians curationi eius sacramentorū alligamēta adhibuit qz ɔtra originalis peccati et actualis vulnera sacramentor remedia deus instituit· De quibus quatuor primo ɔsideranda occurrunt· Quid sit sacramentum· Quare institutum· In qbus ɔsistat et conficiat· Et que sit distantia inter sacramenta veteris et noue legis·

De sacramētis vbi quatuor ɔsideranda sunt.

Quid sit sacramentum· b

Sacramentum est

sacre rei signum· Dicit tñ sacramentū etiaz sacrū secretū· sicut sacr̄m diuinitatis: vt sacramentum sit sacrū signans et sacrū signatum· sed nūc agit de sacramento s̄m q est signuz Itez sacr̄m est inuisibilis g̅re visibilis forma Signū vero est res p̄ter speciez quā ingerit sensibus aliqd aliud ex se faciēs in cognitionem venire· Signor vero alia sunt naturalia vt fum⁹ significans ignē alia data· Et eorum que data sunt· quedam sunt sacr̄a quedam nō· Omne eñ sacr̄m est signum sed nō ecōuerso· Sacramentū eius rei silitudinem gerit cui⁹ signū est· Si eñ sacramēta nō haberēt silitudinez rerū quar sacramēta sunt· pprie sacramenta nō dicerent· Sacramentum eñ pprie dicit qd ita signū est g̅re dei· et inuisibilis g̅re forma· vt ipsius imaginem gerat et causa existat· Non ḡ significādi tñ gr̄a sacramenta instituta sunt· sed etiam sanctificandi· Que eñ significandi g̅ra tñ instituta sunt solum signa sunt· et non sacr̄a· sicut fuerunt sacrificia carnalia et obseruātie cerimonialis veteris legis· que nunq̄ poterant iustos facere offerētes· Quia vt ait apostolus Sanguis hyrcor et thaurorū et cinis vitule aspersus· inqnatos sanctificabat ad emūdationem carnis· non anime· Naz inquinatio illa erat cōtactus mortui· Un̄ Aug⁹· Nihil aliud intelligo inqnationem quā lex mūdat nisi ɔtactuz mortui hominis· quē qui tetigerat im mūdus erat septem diebus· sed purificabat s̄m legē die tertio et septimo· et ita mūdus erat vt iam intraret in templum· Mundabant etiā interdum a corpali lepra illa legalia· Sed nunq̄ ex opibus legis aliqs iustificatus est· vt ait apl̄us· etiam si in fide et in

Aug⁹. li. x. de ciui. dei.

Aug⁹. in li. de doctrina xp̄iana. qd sit signum

Quod differant signū et sacramentuz

Quid pprie dicit sacr̄m

Quod legalia melius dicunt signa q̄ sacramenta.

Aug⁹. super epistolaz ad Hebreos.

charitate fierent. Quare? qr imponit ea deus in seruitutē nō in iustificationē & vt figura futuri essent. volens sibyipsi potius offerre ea q̄ ydolis. Illa ḡ signa erāt. sed tñ sacramenta. licet minus ꝓprie in scripturis sepe vocant. qr signa erāt rei sacre quā vtiq̄ non ꝓstabant. Illa aūt apl'us opa legis dicit que tñ significandi grā vel in onus instituta sunt.

Que dicant opa legis.

De causa institutionis sacramentoꝝ. c

Triplici aūt de causa

sacramēta instituta sunt ꝓpter humiliationem. eruditionē. exercitationez. Propter humiliationē q̄dem vt dū homo in sensibilibus rebus q̄ natura infra ipsum sunt ex p̄cepto creatoris se reuerēdo subijcit. vt ex hac humilitate & obediētia deo magis placeat. et vt apud euz mereat̄ cuius impio salutē querit in inferioribus sc. & si non ab illis ꝟ p illa a deo.

Prima cā

Propter eruditionē etiā instituta sunt. vt p id qđ foris i specie visibili cernit̄ ad inuisibilē ꝟtutem q̄ intus ē agnoscendā mens erudiat̄. Homo enī qui añ peccatū sine medio deum videbat. p peccatū adeo habuit vt nequaq̄ diuina nequeat cape nisi hūanis exercitatus.

Secunda

Propter exercitationē siſr instituta sunt. qr cū hō ociosus esse nō possit ꝓponit̄ ei vtilis et salubris exercitatio in sacramētis qua vanam & noxiam declinet occupationē. nō enī facile capit̄ a temptatore q̄ bono vacat exercitio. Vñ Hiero. monet. Semp aliq̄d boni opis facito vt te occupatū diabolus inueniat.

Tertia ratio

De triplici genere exercitationis. d

Sunt aūt exercitationuz

tres spēs. vna ad edificationē anime ꝑtinet. alia ad corpis fomentuz. alia ad vtriusq̄ subuersionē. Cū igit̄ absq̄ sacramentis q̄bus nō alligauit potentiā suā deus homini grāz donare posset p̄dictis de causis sacrā instituit. Duo aūt sunt in q̄bus sacrm̄ ꝯsistit. s. verba & res. Verba vt inuocatio trinitatis. res vt aqua oleum & hmōi.

In quibus cōsistit sacrm̄.

De differentia sacramentorum veterum & nouorum. e

Jam videre restat

differentiaz sacroꝝ veterꝝ et nouoꝝ vt sacramenta vocemus que antiquitus res sacras significabant. vt sacrificia et oblationes & hmōi. Eoꝝ aūt differentiaz breuiter Aug. assignat dicens: qr illa ꝓmittebant tantū & significabant. hec autem dant salutem.

De circumcisione. f

Fuit tñ inter illa sa-

cramenta sacrm̄ q̄ddaz. s. circūcisionis idez ꝯferens remediū ꝯtra peccatū qđ nunc baptismus. vñ Aug. Ex quo instituta ē circūcisio in ꝑplo dei que erat tūc signaculū iusticie fidei. ad purgationē valebat magnis & puulis originalis veterisq̄ peccati. sicut baptismus ex illo valere cepit ad innouationē hoīs. ex quo institutus est. Itē Beda. Idez salutifere curationis auxiliū circūcisio in lege ꝯtra originalis peccati vulnus agebat. qđ baptismus agere reuelate grē tpe ꝯsueuit. excepto q̄ regni celestis ianuā nōdū intrare poterant. Tñ in sinu abrae post mortē requie btā ꝯsolati superne pacis ingressum spe felici expectabant. His apte tradit̄ p circūcisionez ex quo instituta fuit. s. remissionē peccati originalis & actualis puulis & maioribus a deo ꝓstitam. sicut nūc per baptismum datur.

Aug. ad valerium cōtra iulianum.

Beda super euangelium.

De viris qui fuerūt añ circūcisionē et de feminis que fuerūt ante & post. g

Querit̄ etiā de vi-

ris q̄ fuerunt añ circūcisionē. & de feminis q̄ fuerunt añ & post. qđ remediū ꝯtra peccatuz habuerint? Quidā dicūt sacrificia & oblationes eis valuisse ad remissionē pctī. Sz melius est dicere illos q̄ de abraam ꝓdierūt p circūcisionē iustificatos. mulieres ꝟo p fidē & opationem bonā. vel suā si adulte erāt vel parentum si puule. Eos ꝟo qui fuerūt añ circumcisionē puulos in fide parentū. parentes ꝟo p ꝟtutem sacrificioꝝ. s. quā intelligebāt spūaliter in illis sacrificijs iustificatos. vñ Grego. Qđ apud nos valet aqua baptismi. hoc egit apud veteres vel p puulis sola fides: vel pro maioribus ꝟtus sacrificij. vel p his q̄ ex abrae stirpe ꝓdierūt mysteriū circūcisionis.

Gregorius in moralibus.

De institutione & cā circūcisionis. h

Hic dicenduz est in

quo īstituta fuerit circūcisio. Et quare & cur mutata p baptismū? Abraam p̄mus mandatū circūcisionis habuit ad ꝓbationē obediētie. nec ei soli p̄cepta fuit circūcisio ꝟ & semini eius id est oībus hebreis que fiebat s̄m legē octauo die lapideo cultro in carne p̄pucij. Data aūt fuit circūcisio pluribus de causis. s. vt per obedientiā mādati abraā placeret deo. cui p

Quare data fuit circūcisio

ꝑuaricationē adam displicuerat. Data etiā fuit in signū magne fidei abrae q̄ credidit se habiturū filiū in quo fieret bn̄dictio omniū. Deinde vt h̄ signo a ceterꝭ nationib' discerneret̄ populus ille. In carne vō ꝑpucij ideo iussa est fieri circūcisio. q: in remediū instituta est originalis peccati qđ a parentib' trahimus ꝑ ꝯcupiscentiaꝫ. que in pte illa magꝭ dominat̄. et q: in pte illa culpaꝫ inobediētie primus homo sensit. decuit vt ibi signum obedientie acciperet.

Quare ī carne ꝑpucij.

Quare die. viij. et petrino cultro. i

Fiebat aūt octaua

die ꝛ petrino cultro. q: ꝛ in resurrectione cōmuni octaua die etate futura ꝑ petram xp̄m oīs ab electis abscindet̄ corruptio ꝛ ꝑ christi resurrectionem octaua die factam circumciditur a peccatis aīa cuiusqꝫ in eum credentꝭ due ergo res sunt illius sacramenti.

Quare ī baptismū mutata sit circūcisio k

Ideo autē mutata

est circūcisio ꝑ baptismū. q: sacr̄m baptismū cōmuni' est ꝛ ꝑfectius. q: pleniori gr̄a accumulatū. Ibi eñ pctā solū dimittebant̄ ſ₃ nec gr̄a ad bn̄ opandū adiutrix. nec virtutū possessio vel augmentū ibi p̄stabat̄ vt in baptismo. vbi nō tantūmodo abolent̄ pctā ſ₃ etiaꝫ gr̄a adiutrix ꝯfert̄ ꝛ v̄tutes auget̄. Vñ aqua refectionis vl' regenerationis dr̄. q: aridos fecundat. etiā fructificātes ampliori vbertate donat. q: q̄ꝫtumcūqꝫ ꝑ fidē et charitatē añ habitā aliq̄s iust' ad baptismū accedit. vberiorem ibi recipit gr̄am. ſ₃ nō ita in circūcisione. Vñ abrae ꝑ fidē iam iustificato signaculum tm̄ fuit. nihil eñ intus obtulit.

De puulis defunctꝭ añ diem octauū. l

Si vero querit̄ de

puulis q̄ añ diē octauū moriebāt̄ añq̄ꝫ fiebat circūcisio ex lege. Utrū saluarēt̄ vl' nō: Idē pōt rn̄deri qđ sentit̄ de puulis añ baptismuꝫ defunctꝭ q̄s ꝑire ꝯstat. vñ Beda. Qui nūc ꝑ euangeliū suum terribilit' ꝛ salubrit' clamat. Nisi q̄s renat' fuerit ex aqua ꝛ sp̄ūsancto nō intrabit in regnū dei. ipse dudū clamat ꝑ suā legē. aīa cui' ꝑputij caro circūcisa nō fuerit ꝑibit de ꝑplo suo. q: pactū meū irritum fecit. Forte tn̄ sub lege īgruēte necessitate mortꝭ añ octauū diē circūcidebant sine pctō filios. sicut mō fit in ecclesia de baptismo.

Beda.

In p̄cedentibus libris magister determinauit de rebus. Hic vero in hoc quarto determinat d̄ signis sacramentalibus. Et diuiditur iste liber in duas ptes principaliter. Primo eñ determinat de sacramentis. Secūdo de resurrectione et de gloria resurgentium. ꝛ hoc in principio. xliij. dis. que incipit ibi Postremo de ꝯditione resurrectionis. Prima pars adhuc diuidit̄ in duas. In prima determinat de sacramentis in generali. Secūdo ꝓsequit̄ de sacr̄is in speciali. ꝛ hoc in principio secūde dis. ibi. Iam ad sacramenta. In prima igit̄ pte que est prima distinctio huius quarti libri mgr̄ tria facit. Naꝫ primo ponit sacramenti diffinitioneꝫ. Secūdo insinuat sacrorꝫ causam ꝛ necessitatem et eorū integritatem. Tertio declarat quō circumcisio inter sacramenta veteris legis maiorem inter alia cum sacramentis noue legis habeat assimilationē. Primuꝫ facit a principio distinctionis vsqꝫ ibi. Triplici aūt de causa. Secundū ab inde vsqꝫ ibi. Fuit tñ inter illa. Tertiū vsqꝫ ad finē distin. In speciali sn̄ia magistri stat in trib' ꝓpositionibus quarꝫ prima est hec. Sacramentuꝫ est gr̄e inuisibilis forma visibilis eiusqꝫ similitudinē gerens cui' est signum causaqꝫ existēs. Hanc mgr̄ ꝓbans ꝓponit primo sub parabola sauciati. ꝙ saluator humano generi ꝑ incarnationem appropinquans sacramentalē medicinam adhibuit. ꝛ ꝯtra peccatorū vulnera instituit sacramentorꝫ remedia. Circa que sacramēta quatuor ꝯsiderare intēdit. s. sacramēti diffinitionē institutōeꝫ integritatem ꝛ distinctionem. Postea diffinit sacr̄m dicens. ꝙ est sacre rei signum. Quis etiam possit dici sacr̄m sacrum secretum vel sacrum signans seu signatum. Intendit aūt magister de eo nunc scđm qđ est signum. Diffinit etiam aliter dicēs. Q₃ est inuisibilis gr̄e visibilis forma. Ad declarationē aūt prime diffinitionis. ostendit quid sit signuꝫ. q: est res ꝑter speciem quā sensibus ingerit faciens aliud ex se in cognitionem venire. Ad cōplementuꝫ aūt diffinitionis sacramenti. diuidit signum quia quoddam est naturale naturaliter significans. vt fumus respectu ignis. quoddam vero est datum ex institutione repn̄tans. ꝛ tale signum est sacr̄m. Item signum datum. q̄ddam vō nō gerit sui signati similitudinē. quoddā vero rei cuius est signū gerit similitudinē. ꝛ tale est sacr̄m. Iteꝫ signum gerens sui signati similitudinē. quoddam est signum tm̄. quoddam vō est signum ꝛ causa. ꝛ tale signum est sacr̄m. Ex quibus habet̄ ꝑfecta sacramenti diffinitio. s. inuisibilis gr̄e visibilis forma. ita vt imaginem gerat ꝛ causa existat. ꝛ ideo sacramenta veterꝭ legis que solum significabant nō sunt nec dicunt̄ ꝓprie sacramenta. Secūda ꝓpositio ē hec. Sacramēta triplici de causa ꝓmulgata existunt ꝛ in rebus ꝛ in verbis principaliter ꝯsistunt. Hanc mgr̄ insinuās ꝓponit ꝙ triplex fuit causa seu ratio institutionis sacramentorꝫ. Prima q̄dem fuit humiliatio hominis. q: ꝑ sacramenta rebus corꝑalibus que natura ipso homine inferiora sunt subditur. Secunda est eruditio. q: homo de visibilibus ꝑ ea eruditur. Tertia vō exercitatio vt ociositas et occupatio noxia vitaret̄. vbi subdit ꝙ quedam exercitationes ad bonum corporis sunt. quedam ad bonū anime. quedam vero ad vtriusqꝫ detrimentum ordinantur. Addit etiam ꝙ deus sine sacramentis potuit hominem iustificare seu saluare. q: eis suam potentiam non alligauit. Tñ ex dictis causis sacramenta instituit. Postea ponit sacramentum integritatem dicens. ꝙ sacramenta ex duob' cōstant. s. ex reb' ꝛ vbis. Ultimo diuidit sacramēta dicens. ꝙ quedam sunt sacramenta vetera que significant ꝛ ꝓmittunt solum. quedam vō sunt noua que significant ꝛ causant salutem. Tertia ꝓpositio est hec. Inter sacr̄a veteris legis sola circūcisio originalem

culpam delebat. et tñ celestis regni ianuam nõ aperiebat. Hanc mgr ponens pponit primo q sacrm circucisionis quis sit idem cum sacramentis veteribus. tñ antiquis idem remedium pferebat ptra peccatum qd modo baptismus. non tñ aperiebat ianuam regni celestis qd auctibus pfirmat. Postea querit qd remedium habebant viri ptra peccatum añ circucisionem et femine ante et post. Et rndet q hi qui de stirpe Ade descenderunt p circucisionem iustificabantur qui autem ante circumcisionem fuerunt paruuli in fide parentum iustificabant. Parentes vo virtute sacrificiorum. Mulieres aũt ante circucisionem et post p fidez et opationem bonam. p suam si erant adulte. vel p fidem parentũ si erant puule. quod cõfirmat auctebti Grego. Postea determinat de institutione circucisionis q̃tum ad quatuor. ondens cui data sit qr abrae et psequẽter semini suo. Secũdo quare data est. quia pter tria. s. in meritũ obediẽtie. in signum fidei magne. et in distinctionem populi iudaici a ceteris gentibus. Tertio in qua pte fiebat. certe in carne preputii. Et duplici rõne primo quia pcupiscentia p quã peccatum originale ptrahit a parentib⁹ in cui⁹ remediũ instituta est circucisio. in illa pte magis dominat. Secunda vt in illa homo signũ obedientie acciperet i qua primus hõ culpam inobediẽtie primo sensit. Quarto ostendit quo tpe et quo instrumẽto certo. dicens q octauo die et lapideo cultello. et hoc ad designandum duo. Primo resurrectionem carnis cõmunem i octaua etate finiendam p petram xpm. in quo omnis corruptio ab electis tollet. Secũdo octaua die facta est p quam omnia cuiuslibet in ipsum credentis circũcidit a peccatis. Ex qbus pcludit q sunt due res hui⁹ sacramenti. Postea dicit q ideo circucisio p baptismum mutata est. quia sacrm baptismatis est cõmuni⁹ et pfectius. in circucisione solũmodo peccata dimittebant nihil tñ conferebat. In baptismo nõ solum peccata abolent sed etiã gr̃a ad opantiũ bonũ et bene adiuuans et virtutum possessio et argumentum confert. Ultimo querit vtrum puuli qui moriebant sine circucisione añ octauum diem saluabant. Et rñdet q non sicut nec modo sine baptismo. ex quo patet necessitas circũcisionis. Subdit tñ q forte pter necessitatem licebat añ octauũ die circũcidi. igit̃ et̃. Et tñ i spãli.

De sacramentis noue legis. a

DI. II

Iam ad sacra-

menta noue legis accedamus que sunt baptism⁹. pfirmatio. panis bñdictionis. i. eucharistia. pnĩa. vnctio extrema. ordo. piugium. Quoz alia remediũ ptra peccatum pbent et gr̃am adiutricem pferunt. vt baptismus. alia in remediũ tantũ sunt. vt cõiugium. alia gr̃a et virtute nos fulciunt vt eucharistia et ordo.

nõ tenet hic magister

Quare mox post hominis casum nõ fuerunt instituta. b

Si vero queritur

quare non fuerint hec sacramenta instituta mox post hois lapsum. cũ in his sit iusticia et salus. Dicimus q non añ aduentũ christi qui gr̃am attulit gratie sacra fuisse danda. que ex ipsi⁹ morte et passione virtutẽ sortita sunt Christus aũt venire noluit anteq̃ homo de lege naturali et scripta conuinceret. qd neutra iuuare posset.

hugo lib. ii. par. 2. cap. 8.

Quod sacramentum coniugij fuit ante peccatum. c

Fuit tñ coniugium

ante peccatũ institutũ. nõ vtiq̃ p remediuz sed ad sacrm et ad officiũ. post peccatuz vero fuit ad remediũ ptra carnalis cõcupiscentie corruptelam. de q̃ suo loco tractabimus.

genesis 2.

De baptismo. d

Nunc vero de bap

tismi sacro videamus qd int̃ noue gr̃e sacra pmum est. Baptismũ christi Johes suo baptismo pnunciauit. q prim⁹ baptisasse legit. sed in aqua. non in spũ. sicut ipse ait. Ego baptizo vos in aqua. i. in pniãz. Sola eñi corpa abluebat. a peccatis vo nõ mũdabat baptismus Johis erat in pniam nõ in remissionez Baptismus vo xpi in remissionez. qr Johes baptizans hoies ad pniam vocabat. et quos baptizabat penitere docebat. sm illud. Ueniebant ad Johãnem in iordanez pfitentes peccata sua. Sed in baptismo Johis nõ dabatur peccatoz remissio que data est in christi baptismo.

mat. 3.

De baptismo Johãnis. de differẽtia baptism xpi et Iohannis.

actuum 19. ioan. capl. 1. marci 1. luce 3.

Quid vtilitatis habebat baptismus Johannis. e

Ad quid ergo vtilis

erat baptism⁹ Johis? Quia hoies vsu baptizandi pparabat ad baptismũ xpi. Sed queritur quare dict⁹ est baptismus Johãnis. sicut veritas dicit baptism⁹ Johãnis vñ e? Quia ibi Johãnis opatio tñ visibilis erat exterius lauantis nõ inuisibilis gr̃a dei vtutis opantis interi⁹. Sz tñ et illa Johis opatio a deo erat: et baptism⁹ ille a deo erat nõ ab hoie sed hominis dict⁹ est. qr nihil gerebat qd non ageret homo. Si vero querit an sacrm fuerit Satis potest pcedi ex eo sensu quo legalia signa dicunt sacramenta. Significabat enim baptismus Johãnis esse rem sacramenti scz baptismum xpi qui nõ tñ est penitentie sed et remissionis peccatoz.

Quare dict⁹ est baptism⁹ Johannis.

mat. 21.

Si fuerit sacramentũ baptismus ille.

De forma baptismi Johannis: et de baptizatis ab eo. f

Hic cõsiderandum

est si baptizati a Johãne iterũ baptizati sunt baptismo xp̃i · τ qua forma ꝟboꝝ vsus sit Johannes · Jlli qui baptizati sunt a Johãne nescientes spũmsanctũ esse ac spem ponentes in illi⁹ baptismo · postea baptizati sunt baptismo xp̃i · Baptismus aũt iohãnis in noĩe venturi tradebat · vñ hiero · sup Johelem · Qui dicit se in xp̃m credere · τ non credit in spũm sanctũ · nõdum habet claros oculos · Vñ baptizati a iohãne in noĩe venturi · i · dñi Jesu · q̃ɀ dixerunt · Sɀ neq̃ɀ si spũssanct⁹ est audiuimus · iterũ baptizabant · imo verũ baptisma accipiebãt · Jlli ꝟo q̄ spem nõ posuerũt in baptismo iohãnis · τ patrẽ τ filiũ τ spũmsanctũ credebant · nõ baptizati fuerũt · ꝫ impositiõe manuũ ab aplis sup eos facta spũmsanctuɀ receperunt · Alij ꝟo q̄ nõ ita credebãt · baptizati sũt baptismo xp̃i: vt p̃dictuɀ ẽ · vñ hiero · Qui spũmsanctũ nesciebãt cũ baptismuɀ a iohanne acceperũt · iterũ baptizati sunt baptismo xp̃i vt p̃dictuɀ est · ne q̄s ex iudeis vel gentib⁹ putaret aquã sine spũssancto ad salutem posse sufficere · De hꝫ etiã Ambro · in · i · li · de spũsancto ait · Quidã negauerũt se scire spũmsanctũ cũ baptizatos se dicerent baptismo iohannis · q̄ aduenientis Jesu nõ in suo baptizauit noĩe · Jsti ꝫ q̃ɀ nec in xp̃i noĩe · nec cũ fide spũssancti baptizati fuerant · non potuerũt accipe baptismi sacr̃m · Baptizati sunt ꝫ in noĩe christi · nec iteratũ est in his baptisma sed nouatum ·

Hierony.

Hic nõ tenet magister.

Hiero. in epistola de vni⁹ vxoris viro.

Ambro. li. de spũsancto

Jsta ẽ distinctio secũda hui⁹ quarti libri · Jn qua magister postq̃ꝫ determinauit de sacramentis in cõmuni tam veteris q̃ꝫ noue legis. Hic agit de sacramẽtis noue leg̃ in sp̃ali. Circa q̃ꝺ tria facit. Primo eñi numerum sacroꝝ noue legis τ eoꝝ efficaciã ostendit. Secundo qñ τ ad quid ꝯiugium institutum sit. subdit. Tertio q̄ baptismus iohãnis p̃nunciauit baptismum xp̃i. Primuɀ facit a principio distinctionis vsq̃ɀ ibi. Fuit tñ coniugiũ. Secundum vsq̃ɀ ibi. Nũc vero de baptismi sacramento videam⁹. Tertiuɀ vsq̃ɀ ad finem distin. Jn speciali sñia magistri stat in trib⁹ ꝓpositionib⁹. quaꝝ prima est hec. Septem sunt noue legis sacramenta. quoꝝ aliqua dimittunt peccata τ grãm adiutricem cõferunt. aliqua in remedium tñ sunt. aliqua grã τ virtute nos fulciunt. Hanc mgr̃ insinuans ꝓponit primo septem esse sacramenta noue legis τ ea enumerat. quoꝝ quedam in remeduɀ dicit fore instituta vt ꝯiugium. Aliqua vero in remedium ꝯtra peccatum vt. s. grãm adiutricem cõferant vt baptismus. Aliqua vero grã et virtute nos fulciunt. vt eucharistia. alia vero ad vtrunq̃ɀ. Postea dicit q̄ q̃ɀ ista sacramenta salutis collatiua nõ debuerũt añ tempus salutis. i. ante tempus xp̃i institui. a cui⁹ passione τ morte virtutem sortita sunt. Subdit aũt q̄ xp̃s venire distulit: donec homo de insufficientia legis nature τ legis scripte conuinceret. quia neutra earũ adiuuare posset. Secunda ꝓpositio est hec. Coniugium ante peccatum fuit instituꝰuɀ ad generationis officiũ postea vero fuit datum in remedium. Hanc magister insinuans dicit q̄ ꝯiugium fuit ante peccatum institutum in officium τ sacr̃m. postea vero in remedium. Tertia ꝓpositio est hec. Baptismus iohãnis exteri⁹ corpus lauabat. sed interius grãm nõ ꝯferebat. Hãc magister insinuans dicit q̄ baptismus iohannis p̃nunciabat baptismum xp̃i. a quo tñ differebat. q̃ɀ baptismus iohannis fuit in aqua solum. τ ad christi baptismum p̃parans et disponens. non aũt remissioneɀ peccatoꝝ dabat. Sed baptismus christi fuit in aqua τ spũsancto: τ in ipso conferebat remissio peccatoruɀ. Postea ꝓponit huius baptismi ꝯditiones. τ primo q̃ꝫtum ad vtilitatem. Vtilitas eñi fuit preparatio ad baptismum xp̃i. Secundo q̃ꝫtum ad nominationem. q̃ɀ dictus est baptismus iohannis eo q̄ nihil ibi gerebatur. q̃ꝺ iohannes nõ faceret. Tertio q̃ꝫtum ad genus. q̃ɀ potest large dici sacramentũ eo q̄ rem sacramenti. i. xp̃i baptismum significabat. Vltimo querit. Vtrum baptizati a beato iohãne iterũ sunt baptizandi baptismo xp̃i. et subdit qua forma verboꝝ baptizabat iohannes. Et rñdet q̄ illi qui spem ponebant in baptismo iohannis τ p̃fectam fidem de diuinis personis habebãt nõ sunt. s. iterum baptizandi. sed confirmati p̃ apostoloꝝ manuũ impositionẽ receperunt spiritumsanctũ. Jlli vero qui spem non ponebant in baptismo iohannis τ p̃fectam fidem diuinaꝝ p̃sonaruɀ nõ habebant. tales fuerunt iterum baptizati baptismo christi. Ad scd̃m respondet q̄ iohannes baptizabat in noĩe futuri. Et tñ in speciali.

Quid sit baptismus. a

Post hec vidẽ Di. III

dum est quid sit baptism⁹ τ que sit forma · τ qñ institutus · τ causa institutionis: Baptismus dicitur intinctio · i · ablutio corporis exterior facta sub forma verboꝝ prescripta · Si eñi ablutio fiet sine verbo · nõ est ibi sacramentum Sed accedente ꝟbo ad elementũ · fit sacr̃m · nõ vtiq̃ɀ ipsum elementũ fit sacr̃m · sed ablutio facta in elemento · vñ Aug⁹ · Verbo baptisma cõsecrat · detrahe verbum: τ quid est aqua nisi aqua · accedit verbũ ad elementũ · τ fit sacr̃m · Vnde est hec tanta virtus aque vt corp⁹ tangat τ cor abluat · nisi faciẽte verbo · nõ quia dicit · sed quia credit · Nam et in ipso verbo aliud est sonus transiens · aliud ẽ virtus intus manens · Jn duobus ꝫ consistit sacramentuɀ baptismi · s · in verbo τ elemento · ergo τ si alia desunt que ad decoreɀ sacramenti instituta sunt · nõ ideo minus est verũ sacr̃m τ sanctum · si verbum sit ibi τ elementum · Nam τ in hoc sacramẽto τ in alijs quedam solent fieri ad decorem τ honestateɀ sacramenti · quedam ad substantiam τ causaɀ sacramenti p̃tinentia · De substantia huius sacramenti sunt verbũ τ elementuɀ · cetera ad solennitatem eius p̃tinent ·

Aug. super Johannem.

Q in hoc τ in alijs sacramentis quedã fiũt ad decorem. quedaɀ ad necessitatem ad sacr̃m τ causa sacramenti pertinentia.

De forma baptismi. b

Sed quod est illud

verbum quo accedente ad elementū: fit sacramentū: veritas que docet hu' sacramenti formā tradens ait discipulis. Ite docete omnes gentes baptizantes eos in noīe pr̄is et filij et spūssancti. Inuocatio igit̄ trinitatis v̄bum dicit̄ quo baptisma cōsecrat̄. et hec est forma verbo͞r sub qua tradit̄ baptism'. Unde bonifacio ep̄o zacharias papa ait. Firmissime p̄ceptuz est in synodo anglo͞r: vt q̄cunq̄ sine inuocatione trinitatis mersus fuisset. q̄ sacr̄m regenerationis nō haberet. q̄d oīno veruz est. q̄ si mersus in fontē baptismi quis fuerit sine inuocatione trinitat̄ p̄fectus christianus nō est. nisi in noīe patris et filij et spūs sancti fuerit baptizatus. Legit̄ tn̄ in actibus ap̄lo͞rū apostolos baptizasse in noīe x̄pi. sed in hoc noīe vt exponit Amb̄. tota trinitas intelligit̄. Intelligit̄ enim cuz x̄pm dicis: et pat̄ a quo vnctus est. et ipse q̄ vnctus est. et spūssanctus p̄ quem vnctus est. Un̄ Nicola' papa ad consulta bulgaro͞r. A quodam iudeo multos baptizatos asseritis et q̄d inde agendum sit ꝯsulitis. hi p̄fecto si in nomīe sancte trinitatis. vel in noīe x̄pi sicut in actib' ap̄lorum legimus baptizent̄: baptizati sunt. vnū enī idemq̄ est: vt exponit Amb̄.

Ap̄li in x̄pi noie baptizauerūt. *Nicolaus papa ad ꝯsulta bulgaro͞r.*

❡ Si in nomine patris tantū vel spūssancti possit tradi baptismus. c

Hic queritur an baptismus

esset verus si diceret̄ in noīe patris tn̄. vel spiritussancti tn̄. vt cum dicit̄ in nomine x̄pi. Ambro. videt̄ dicere q̄ si fide mysterium trinitat̄ teneat̄ et vna p̄sona tantū nominet̄. plenum est sacramētum. Et econuerso si tres nominent̄ et nō recte de aliquo illo͞r sentiat̄: vacuum fieret mysteriuz trinitatis. Ait enī sic. Ubi nō est plenū baptismi sacramentum. nec p̄ncipium nec species aliqua baptismi estimat̄. Plenum aūt est si patrem et filiuz et spūmsanctū fatearis. Si vnū neges: totum subrues. et si vnuz in sermone comp̄hendas. vel patrem vel filium vel spiritumsanctum. fide aūt nec patrem nec filiū nec spūmsanctum abneges. plenuz est fidei sacramentum. Ita etiaz licet patrem et filiū et spūmsanctum dicas. et patris et filij et spūssancti minuas potestatem. vacuū est omne mysteriuz. Cum enī dicit̄ in nomine x̄pi. per virtutem nominis impletum est mysterium nec a christi baptismate spūs separat̄. q̄z x̄ps baptizauit in spiritu.

Ambro. I. II. de spūsancto

❡ Questio Ambrosij. d *Ambrosi'*

Nunc cōsiderem'.

vtrum sicut x̄pi noīe legim' baptismi plenuz esse sacr̄m. ita etiam spūsancto nūcupato. nihil desit ad mysterij plenitudinē: Rōnem sequimur: q̄ vnuz dixerit. trinitatē significauit. Si x̄pm dicas. et patrē a quo vnctus est fili' et ipsum q̄ vnctus ē s. filiū et spūmsanctum quo vnctus ē designasti. Scriptū est enī hūc esse Iesuz a nazareth quē vnxit deus spūsancto et si patrem dicas. filium ei' et spūm oris eius pari' in dicas. si tn̄ id etiā corde comp̄hēdas. Et si spūmsanctū dicas: deū patrem a q̄ p̄cedit. et filiū ei' cui' est spūs nūcupasti. Unde vt rationi copulet̄ autoritas dn̄s dicit. Uos aūt baptizabimini in spūsancto. ex quo indicat nos recte posse baptizari in spūsancto.

Solutio.

❡ Perstringit p̄missor intelligentiam cuz determinatione cuiusdā dicti. e

Ex his aperte intel

lexisti in noīe x̄pi verum baptisma tradi. vn̄ nihilominus insinuari videt̄ verū baptisma dari posse in noīe pr̄is tn̄ vel spūssancti. si tn̄ ille q̄ baptizat fidē trinitat̄ teneat. q̄ trinitas in quolibet ho͞r nominū intelligit̄. Si autez aliquis peruerse credens et errorem inducere intendens vnum de tribus tn̄ nuncupet nō impleuit mysteriū. Q̄d ꝟo ait nominatis tribus vacuū esse mysteriū si baptizans minuat p̄tātem patr̄ et filij vel spūssancti. id est male sentiat de potentia alicuius horū. non credens vnam potentiam trium. intelligendum est hoc sup̄ eum qui nō intendit nec credit baptizare qui non tn̄ caret fide sed etiaz intentionem baptizādi nō habet. Qui ergo baptizat in noīe christi. baptizat in nomine trinitatis q̄ ibi intelligit̄. tuti' est tn̄ tres p̄sonas ibi nominare. vt dicat̄ in noīe patr̄ et filij et spūssancti. nō i nominibus sed in nomine. id est inuocatione. vel in confessione patris et filij et spiritussancti. Inuocatur enim ibi tota trinitas vt inuisibiliter ibi operetur p̄ se sicut extra visibiliter p̄ ministerium. Si autem dicatur in nominibus. nō est ibi sacramentum. quia non seruatur forma baptismi.

Ecce q̄d op̄tet determinari.

Ambro. I. II. de trini. q̄d ē in noīe pr̄is et filij et spiritussancti.

❡ De institutione baptismi. f

De institutione baptismi

q̄n ceperit varie sunt estimationes.

Alij dicūt tūc esse institutū cū Nichodemo christꝰ ait. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spūsancto &c. Alij dicunt institutionem baptismi factam cū aplis dixit. Ite docete oēs gentes baptizantes eos in noīe pr̄is & filij et spūssancti. Sꝫ h̄ dixit eis post resurrectionē p̄cipiēs eis de vocatiōe gentiū quos añ passione binos miserat ad p̄dicandū ī iudea & ad baptizandū dicens. In viam gentiū ne abieritis. Iam ḡ institutꝰ erat baptismꝰ. qꝛ baptizabant simul & p̄dicabāt.

De forma in qua baptizauerunt apostoli ante passionem christi. g

Si vero querit̄ in

qua forma tūc baptizauerūt. Sane dici pōt in noīe trinitatis. s. in ea forma in qua baptizauerūt postea gētes. que añ passionem pōt intelligi fuisse tradita. licet nō sit sc̄ptū. Non ḡ tūc illā formā xp̄s pꝛiꝰ tradidit cū ad euangelizandū gentibꝰ misit ꝫ quā añ tradiderat mittens eos ī iudeā post iterauit cū ad gētes misit. Cōmodiꝰ ḡ dr̄ institutio facta qñ xp̄us a iohāne baptizatꝰ est in iordane qd̄ dispensauit nō qꝛ mūdari voluit cū sine peccato fuerit. ꝫ qꝛ ɔtactꝰ mūde carnis sue vim regeneratiuā ɔtulit aq̄s. vt q̄ postea īmergeret̄ inuocato noīe trinitatꝭ a pc̄tis purgaret̄. Tūc ḡ institutꝰ est baptismꝰ xp̄i in q̄ trinitas cuiꝰ mysteriū ibi īnotuit interiꝰ hoīem baptizat.

Quare in aqua tm̄ fiat. h

Celebrat̄ autē hoc

Ambro. sup epistolam ad Roma.

sacr̄m tm̄ ī aqua nō in alio liquore vt ait xp̄s Nisi q̄s renatꝰ fuerit &c. Ideo vniformit̄ id fieri in aqua p̄cipit̄ vt ītelligat̄. qꝫ sicut aqua sordes corꝑis ac vestes abluit. ita baptismꝰ maculas aīe. sordesqꝫ vicioꝝ emūdando abstergit. Uel ideo vt nullū inopia excusaret qd̄ pōt fieri si in vino vel oleo fieret. & vt cōmunis materia baptizandi inueniret̄ apud oīs. qd̄ aqua signauit q̄ de latere xp̄i manauit. sicut sanguis alteriꝰ sacramenti signum fuit. Non ḡ in alio liquore pōt consecrari baptismus nisi in aqua.

De imersione quotiens fieri debeat. i

De immersione ve

Grego. de ando ep̄o.

ro si querit̄ quō fieri debeat p̄cise r̄ndemus vt semel vel tertio ꝑ vario more ecclie. Uñ Grego. De trina imersione baptismi nil verius r̄nderi pōt q̄ꝫ qd̄ vosipsis sensistis. qꝛ in vna fide nihil officit ecclie sancte cōsuetudo diuersa. Quia enim in tribꝰ subsistēcijs vna suba est. rep̄hensibile esse nullatenꝰ pōt infantē in baptismo ter vel semel mergere. qꝛ & in tribꝰ mersionibꝰ ꝑsonaꝝ trinitas. & ī vna pōt diuinitatis singularitas designari. Nos vero q̄ tertio imergimꝰ etiā triduane sepulture sacr̄m signamꝰ. Scd̄m hoc licet nō mōter ꝫ etiaꝫ semel mergere tm̄. Ibi tñ dūtaxat mergere semel licet. vbi consuetudo ecclie talis existit. Si q̄s xo id facere īcipiat vbi cōsuetudo talis nō est. vel semel tm̄ mergēduꝫ asserat: rep̄hensibilē se esse ɔstituit. vñ Haymo. In suo sensu abūdabat Ciprianus cum semel mergebat ī baptismo puulos q̄ qd̄ intelligebat studiose īplebat bonis opibꝰ abūdando. licet in h̄ nescius delinqueret. sed qꝛ bonis opibꝰ abūdabat postea correctꝰ a deo abundauit altiori sensu. ter illos mergendo Ecce habemꝰ qꝛ deliquit q̄ semel mersit. sed hoc ideo. qꝛ aliter se habebat cōsuetudo illiꝰ ecclesie vl' qꝛ vnā tm̄ faciendā mersionē asserebat. De trina mersione Augꝰ. ait. Postq̄ꝫ nos credere ꝓmisimꝰ. tertio capita in sacro fonte dimersimus. q̄ ordo baptizandi duplici mysterij significatiōe celebrat̄. Recte em̄ tertio immersi estis qꝛ accepistis baptismuꝫ in noīe trinitatꝭ. Recte tertio immersi: qꝛ accepistis baptismū in noīe christi. q̄ die tertia resurrexit a mortuis. Illa em̄ ternio repetita immersio: typum dn̄ice exprimit sepulture. Constat ḡ baptizandos tertio debere imergi. & tñ si semel tm̄ immergant̄: verū baptisma accipiunt. & qui semel immergit tm̄. non peccat. nisi ɔsuetudo ecclesie obsistat. vl' hoc modo tm̄ debere fieri asserat.

Haymo sup epistolam ad Roma.

Aug. in quadam omelia.

Qñ circumcisio amisit vim suam. k

Solet etiam queri

si circumcisio amisit statū ab institutione baptismi. Ad quod dicimꝰ in christi morte terminata esse legalia omnia. Ex tunc ergo circumcisio perdidit vim suam ita qꝫ postea nō ꝓfecerit. sed potius obfuit obseruatoribus suis. Sed vsqꝫ ad oblationeꝫ vere hostie potuit ꝓdesse. Si em̄ ante passionem legalia finem habuissent nō ea imminente vetus pascha cum discipulis manducasset.

De causa institutionis. l

Causa vero institu-

tionis baptismi est innouatio mentꝭ. vt homo qui ꝑ peccatum vetus fuerat: ꝑ gratiam

baptismi renouet. qd fit depositione vicioꝝ τ collatione virtutū. Sic em̄ fit quisq nou' homo. cū abolitis peccatis ornat virtutibus. Abolitio peccatoꝝ pellit feditatē. Appositio virtutū affert decorē. τ hec est res hui' sacramenti. s. interior mundicia.

Querit an baptismus aperuit celum qd non aperuit circumcisio. m

Si queritur vtrum

baptismus aperuit celū qd nō aperuit circūcisio: Dicim' qr nec baptism' nec circūcisio regni nobis aditū aperuit. sz hostia saluatoris. que si tpe circūcisionis oblata fuisset illi' tpis hoīes in regnu intrassent. Res ḡ huius sacramenti iustificatio est.

Ista est distinctio tertia hui' quarti libri. In qua mgr postq determinauit in qbusdam pambulis ad sacramēta. In hac tertia distinctione incipit determinare de sacramentis. Et primo de sacro baptismi. Circa q tria facit. Primo em̄ quiditatem. formaz et institutionē baptismi exprimit. Secūdo eius materiam τ modum subdit. Tertio ei' efficatiam τ effectū adijcit. Primam vsq ibi. Celebrat aūt hoc sacrm. Secūdam vero ab inde vsq ibi. Causa vero institutionis. Tertium vero vsq ad finem distin. In speciali sententia mgri stat in tribus ppositionib' quarum prima est hec. Baptismus est exterior ablatio corporis sub debita forma verborū. i. cum expssa inuocatione sanctissime trinitatis. Hanc mgr insinuans diffinit baptismum dicens q baptism' est exterior ablutio corporis cum forma pscripta verboꝝ. Accessus em̄ verbi ad elementum facit sacrm vt ait beatus Aug'. Cetera vero ad decorem τ honestatem ptinent. Postea dicit q forma est inuocatio trinitatis. quā formā tradidit xpus in euangelio Mathei cū dixit Ite docete omnes gentes baptizantes eos in noīe patris τ filij τ spūssancti. Tñ in actibus aploꝝ legit quosdaz baptizatos in noīe christi tm̄ fuisse. τ bene fm Ambro. qr in noīe christi qd est vnctus tota trinitas intelligitur qr pater vngens τ filius vnctus τ spūssanct' vnctio. Unde hmōi occasione querit si vna psona tm̄ nominet τ fides trinitatis in corde teneat sit verus baptismus. Rñdet fm Ambro. q sic. pp ter qd scriptura dicit quosdam baptizatos in noīe christi et in spūsancto. qr tota trinitas in quolibet illoꝝ nominum intelligitur. Si vero fides desit τ intentio faciendi. qd facit ecclesia irritum est sacrm. Subdit tñ fm Ambro. q tutius sit tres psonas noīare dicendo. In nomine patris τ filij τ spūssancti. Inuocat em̄ tota trinitas vt ibi visibiliter opet. Non aūt debet dici in noībus quia nō seruat debita forma baptismi. τ hoc est ideo qr vna est inuocatio τ ɔfessio trium psonaꝝ. Postea querit qñ institutus sit baptismus. Circa qd sunt varie opiniones. Quidam em̄ dicunt q sit institut' cū dñs dixit Nicodemo. nisi quis renat' fuerit ex aqua τ spūsancto. Alij dicunt q post resurrectionem cum dñs dixit Ite τ baptizate omnes gentes. Sz hoc nō videt verum. qr etiam añ resurrectionem baptizauit. Et ideo dicit mgr q saluator suo baptismo baptismū instituit in q trinitas innotuit. que interius baptizat qr pater in voce. filius in carne. spūssanctus ī specie columbe apparuerunt. Tunc em̄ contactu sue mūde carnis xps vim regeneratiuā cōtulit aqs. vt q postea in eas mergerent. Inuocato noīe trinitatis a peccato purgarent. Dicit etiā q apl'i in eadē forma baptizauert ante xpi passionē. τ post passionem eius potest intelligi esse tradita. quis no sit scriptum. Secunda ppositio est hec. Materia baptismatis debet esse aqua pura. τ vtile est pueruz mergi sub triplici mersura. Hāc mgr insinuans dicit q aqua est materia huius sacramenti. qd ostēdit factuz xpi quia ipsemet in aqua baptizatus est. τ verbum xpi qd dixit. nisi quis renat' fuerit τc. Et passio xpi. qr de latere ei' manauit aqua que significauit baptismū. τ sanguis qui significauit eucharistiam. Est em̄ aqua ɔueniens materia huius sacramenti pter sui copiā τ comunitatem. qr hoc sacrm cōmune est. tñ etiam pter cōuenientiā signi ad signatum. qr sicut aqua abluit exteri' sordes corporis. sic baptismus interi' mundat sordes aīe. Postea querit an vna vel trina immersio fieri debeat. Et rñdet q potest fieri vna vel trina fm diuersas locoꝝ ɔsuetudines. qr vna immersio vnitatem trinitatis. trina vero trinitatem psonaꝝ designat τ triduanā xpi sepulturā exprimit. Subdit aūt q nō peccat semel immergens nisi vel ɔsuetudo eccl'ie obstat. vel semel eē tm̄ mergendū doceat τ asserat. τ omnia auctibus cōfirmat. Postea querit an circūcisio amisit vim suam Et rñdet q in morte christi sicut τ tūc omnia legalia terminata sunt τ nō añ. Tertia ppositio ē hec. Causa institutionis hui' sacramenti est expiatio a macula peccati. Hanc mgr insinuans dicit. q causa institutionis baptismi. est īnouatio hominis qui p peccatū vetus fuerat. Et hec mundatio interior est res sacramenti huius. Ultimo dicit q nec baptism' nec circūcisio regni celestis ianuā aperuit sed hostia saluatoris que si oblata fuisset tpe circūcisionis illius temporis homines regnum celoꝝ intrassent. Et ɔcludit q res sacramenti baptismi est iustificatio a peccatis. Et tm̄ in speciali.

Qd alij suscipiunt sacrm τ rem. alij sacrm et nō rem. alij rem τ non sacrm. a

Hic dicenduz

est aliquos suscipe sacrm τ rem sacramēti. aliquos sacrm τ nō rem. aliquos rem τ non sacrm. Sacramentū τ rem simul suscipiūt oēs paruuli q in baptismo ab originali mūdant peccato. Quis qdam diffiteant illis q perituri sunt paruulis i baptismo dimitti pctā. innitentes illi vbo Aug. Sacramēta in solis electis efficiūt. qd figurant. nō intelligētes illud ita esse accipiendū. qr cuz in alijs efficiant sacramenta remissionem: nō hoc eis faciūt ad salutem. sz solis electis. Naz q oibus paruulis in baptismo remittat peccatum p baptismum. Aug. euident' dicit. A puulo inqt recent' nato vsq ad decrepitū senē. sicut null' phibet a baptismo. ita null' ē q nō pctō moriat in baptismo. Sz puuli tm̄ originali. maiores vero etiā oib' q male viuēdo addiderūt ad illud nisi enormitas vite impediat id ē fictio. Adulti vō qui cū fide baptizant. sacramentū et rem suscipiunt.

De errore q̄rundam.

Aug. in li. de baptismo.

De ficte accedentibus b

Qui vero sine fide

vel ficte accedunt· sacr̄m nõ rem suscipiunt· Ūñ hiero· Sunt lauacra gentiliũ hereticorum· sed nõ lauãt ad salutē· In ecclesia etiaʒ qui nõ plena fide accipiũt baptisma· nõ spm̄ sed aquã suscipiũt· Aug⁹· etiam ait· Judeis oĩbus cõmunia erant sacr̄a· sed nõ cõmunis omnib⁹ erat gr̄a que est virtus sacroꝝ· Ita ⁊ nunc cõmunis est baptism⁹ oĩbus baptizatis· sed nõ virtus baptismi· i· ipsa gr̄a· Item Omnis q̄ iam sue volũtatis arbiter ꝯstitut⁹ est cũ accedit ad sacr̄m fideliuʒ· nisi peniteat eũ veterꝭ vite nouã nõ pōt ĩchoare· Ab hac pn̄ia cum baptizant̄ soli paruli ĩmunes sunt· His alijsqꝫ testimonijs apte ostendit̄ adultꝭ sine fide ⁊ pn̄ia vera in baptismo nõ conferri gr̄am remissionis· q꞉ nec paruli sine fide aliena q̄ ꝓpriã habere nequeũt· dat̄ in baptismo remissio· Si quis ḡ ficte accedit non hñs verã cordis ꝯtritionē· sacr̄m sine re accipit· Videt̄ tñ Aug⁹· dicere ꝙ etiã ficte accedēti qui etiã habet odiũ fraternũ in ipso momento quo baptizat̄ omnia cõdonent̄· ⁊ post baptismum mox redeant· Sʒ nõ hoc asserēdo dicit imo hanc opinionē ⁊ p̄missam sn̄iam cõferendo· ait em̄ sic· His qui ficto corde baptizant̄ aut peccata nullaten⁹ dimittunt̄· quia spũssanctus discipline effugiet fictuʒ· aut in ipso tp̄is puncto ꝑ vim sacramēti dimissa· iterum ꝑ fictionē replicant̄· vt etiã illud verum sit· Quotquot in xp̄o baptizati estis ⁊c̄· Etiã illud· Spũssanctus discipline effugiet fictũ· vt induat eum xp̄m sanctitas baptismi· exuat eum xp̄m ꝑnities fictionis· Naʒ redire dimissa peccata vbi fraterna charitas non est apte dñs docet etiã in illo seruo a quo dñs dimissum debitũ petijt· q꞉ ille cõseruo dimittere noluit· Sic nõ impedit̄ baptismi gr̄a quominus oĩa peccata dimittant̄· etiaʒ si fraternum odiũ in ei⁹ cui dimittant̄ aĩo ꝑseuerat· Soluit̄ em̄ hesternus dies et quicq̄d superest· ⁊ soluit̄ etiam ipsa hora momentũqꝫ ante baptismum· ⁊ in baptismo· Deinceps aũt continuo reus incipit esse nõ solũ ꝯsequentium sed etiã p̄teritoꝝ dieꝝ· horaꝝ· momentoruʒ· redeuntib⁹ omnibus que dimissa sunt· Hoc aũt vt p̄diximus· nõ sub assertione dixit· qđ ostendit̄ ex eo qđ ait in eodeʒ libro sic· Si ad baptismũ fictus accedit dimissa sunt ei peccata· aut non sunt dimissa? eligant qđ voluerint· Ecce apte cernis si tñ intēdis id dixisse Aug⁹· nõ asserendo sed querēdo ⁊ alioꝝ opinionē referendo· Idem em̄ ait· Tũc valere incipit ad salutem baptism⁹ cũ illa fictio veraci ꝯfessione recesserit· que corde ĩ malicia ꝑseuerante peccatoꝝ ablutioneʒ nõ sinebat fieri· Nõ ḡ ficte accedēti pctã dimittunt̄·

Aug. ĩ psal. lxxviij.

Augusti. de penitentia.

In li. de baptismo.

Augus. in eodem.

Quõ intelligat̄ illud quotquot in xp̄o baptizati estis christum induistis· C

Querit̄ ergo quõ

illud accipiat̄· Quotquot in xp̄o baptizati estis xp̄m induistis? Potest dici ꝙ qui in xp̄o id est in xp̄i ꝯformitate baptizant̄· s· vt moriant̄ vetustati peccati· sicut xp̄s vetustati pene· induũt xp̄m quem ꝑ gr̄am inhabitanteʒ habent· Potest ⁊ aliter solui· Duob⁹ em̄ modis christum induere dicunt̄· vel assumptione sacramenti· vel rei ꝑceptione· Ūñ Aug⁹· Induunt homĩes christum aliq̄ñ vsqꝫ ad sacramenti ꝑceptioneʒ· aliq̄ñ vsqꝫ ad vite sanctificationem· atqꝫ illud primũ bonis et malis potest esse cõmune· hoc aũt est ꝓpriũ bonorum ⁊ piorum· Omnes ḡ qui in christi nomine baptizant̄ xp̄m induunt vel sm̄ sacramenti perceptionem· vel sm̄ vite sanctificationem·

Aug. in li. de baptismo.

De illis qui suscipiunt rem et nõ sacramētum· D

Sũt et alij vt supra

posuimus qui suscipiunt rem ⁊ nõ sacramentum· Qui em̄ effundunt sanguinem ꝓ noĩe Jesu· ⁊ si nõ sacramentum· rem tamen accipiunt· Unde Augustin⁹· Quicunqꝫ nõ percepto regenerationis lauacro ꝓ confessione christi moriunt̄· tantũ eis valet ad dimittenda peccata· q̄ʒtum si ablueren̄t sacro fonte baptismi· Audistis ꝙ passio ꝓ christi nomine suscepta supplet vicem baptismi· Nec tantũ passio vicem baptismi implet sed etiã fides ⁊ cõtritio vbi necessitas excludit sacramentum· sicut aperte docet Aug⁹· dicēs· baptismi vicem aliquando implere passionem De latrone illo cui nõ baptizato dictum est· hodie mecum eris in paradiso· Beatus Ciprianus in· lib· iiij· de baptismo non leue documentum assumit· Qđ etiam atqꝫ etiam ego considerans inuenio· non tm̄ passionem pro nomine christi id qđ baptismo deerat posse supplere· sed etiã fideʒ ꝯuersionemqꝫ cordis si forte ad celebranduʒ mysterium baptismi in angustijs temporum succurri non potest· Neqꝫ eniʒ ille latro ꝓ noĩe christi crucifixus est· sed ꝓ meritis facinorum suorum· nec q꞉ credidit passus est· sed dum patitur credit·

Q passio supplet vicem baptismi. Aug⁹. in li. iiij. de ci. dei.

Q non mõ passio sed fides ⁊ ꝯtritio implet viceʒ baptismi.

Quantum ꝙ valeat sine visibilis baptismi sacro qđ aplus ait. Corde credit̃ ad iusticiam. ore aũt ꝯfessio fit ad salutez. in illo latrone decla ratum est. sed tunc impleť inuisibiliter. cum mysteriũ baptismi nõ ꝯtemptus religionis: sed articulus necessitatis excludit. Et baptis mus q̄dem põt esse vbi conuersio cordis defuerit. cõuersio aũt cordi potest quidẽ inesse nõ ꝑcepto baptismo. sed ꝯtempto baptismo non põt nec vllo modo dicenda est cõuersio cordis ad deũ cuz dei sacr̃m ꝯtemnit̃. Ecce hic habes nõ solum passionẽ. sed etiã fidem et ꝯtritionem cõferre remissionẽ vbi nõ con temnit̃ sacramentũ. vt in latrone illo osten ditur qui nõ ꝑ passionẽ sed ꝑ fidem saluatus est sine baptismo. Sȝ dicunt q̄dam hoc argu mentũ retractasse Augus. Retractauit q̄dẽ exemplum. sed sniam nõ. Ait enĩ in quarto libro de baptismo. Cum dicerẽ vicem baptis mi posse habere passionẽ. nõ satis idoneum posui illius latronis exemplũ qꝛ vtrũ nõ fue rit baptizatus incertũ est. Constat ꝙ sine ba ptismo aliquis iustificari ⁊ saluari. vñ Amb. de valentiniano. Uentrem meũ doleo vt ꝓ phetico vtar eloquio. qꝛ quem regeneratu rus eram amisi. veruntñ grãm ille quam po poscit nõ amisit.

(Aug. i li. retractio.)

(Ambro.)

Que vident̃ obuiare ꝑdictis. e

His autez videtur

obuiare qđ dñs dicit. Nisi quis renat⁹ fuerit ex aqua ⁊ spũsancto nõ potest intrare in re gnum celoꝝ. qđ si generaliter verũ est: non vident̃ esse vera supius posita. Sed illud in telligendum est de illis q̄ possunt ⁊ contem nunt baptizari: vel ita intelligenduz est. nisi quis renatus fuerit ex aqua ⁊ spũsancto. id est ex ea regeneratione que fit ꝑ aquã ⁊ spi ritumsanctũ nõ saluabit̃. Illa aũt regenera tio fit nõ tm̃ ꝑ baptismũ. sed etiam ꝑ peniten tiam ⁊ sanguinem. Unã autoritas dicit. ideo apl̃m pluraliter dixisse fundamentũ baptis matum. qꝛ est baptism⁹ in aqua in sanguine in pnĩa. Hoc aũt nõ ideo dicit ꝙ sacramentũ baptismi fiat nisi in aqua. sed qꝛ ipsius ꝟtus ⁊ sanctificatio dat̃ non tantũmodo ꝑ aquaz sed ꝑ sanguinez ⁊ pniam. ratio enĩ id suadet Si enĩ non volentib⁹ credere puulis sufficit baptismus multo magis sufficit fides adultis volentib⁹ et nõ valentib⁹ baptizari. Unde Aug⁹. queris quid sit maius. fides an aqua nõ dubito q̄n r̃ndeam fides. Si ꝙ qđ minus est sanctificare põt: nõne qđ maius est. id est fides. de qua xp̃s ait. Qui crediderit in me etiam si mortu⁹ fuerit viuet. Sed dicunt ali qui nullũ adultum in xp̃m credere vel chari tatem habere sine baptismo nisi sanguinem fundat ꝓ dño. subditꝫ introducẽtes testimo nia. Aug⁹. ait. Ex illo tpe quo saluator dixit. Nisi quis renat⁹ fuerit ⁊c. absq; sacramento baptismi ꝑter eos qui in ecclesia sanguinem fundunt aliquis vitã eternam accipe nõ po test. Item Nullũ cathecuminũ q̄uis in bo nis opibus defunctuz vitam eternã habere credimus. excepto martyrio vbi tota sacra menta baptismi complent̃. Itẽ Baptizatis iter tm̃ salutis esse credimus. Sed qđ in his minus dixit in alijs capitul' supra positis sup pleuit. Et iõ hec sic intelligẽda sunt. vt illi so li habentes temp⁹ baptizandi excipiant̃. si enĩ aliquis habens fidem ⁊ charitatez volu erit baptizari ⁊ nõ valet necessitate ꝑuent⁹. supplet omnipotentis dignitas qđ sacramẽ to defuerat. Dum enĩ soluere põt nisi soluat teneť. sed cũ iam nõ potest et tñ vult. nõ im putat ei deus q̄ suam potentiam sacramen tis nõ alligauit. Q2 vero inuisibilis sanctifi catio sine visibili sacramento quibusdã insit aperte Aug⁹. tradit sup leuiticũ dicens. In uisibilem sanctificationẽ quibusdam affuisse et ꝓfuisse sine visibilibus sacramentis. Uisi bilem vero sanctificationẽ que fit sacramen to visibili sine inuisibili posse adesse. nõ posse ꝓdesse. nec tñ visibile sacramentũ ideo con temnendum est. qꝛ contemptor eius inuisi biliter sanctificari nõ potest. Hinc cornelius ⁊ qui cuz eo erant iam spũ sanctificati bapti zati sunt: nec supflua iudicanda est sanctifi catio visibilis. qꝛ inuisibilis ꝑcessit. Sine visi bili ergo inuisibilis sanctificatio esse potest ⁊ ꝓdesse. visibilis aũt que fit sacramento ten⁹ sine inuisibili ꝓdesse non põt. cuz illa sit om nis illius veritas. Symoni mago visibili ba ptismus nõ ꝓfuit. qꝛ inuisibiliter non affuit. Sed q̄bus inuisibilis affuit: ꝓfuit. nec tñ va let fides aliena puulo q̄ntum ꝓpria adulto. Paruulis enĩ nõ sufficit fides ecclẽe sine sa cramento. q̄ si absq; baptismo fuerint defun cti etiã cũ deferunt̃ ad baptismũ dãnabunt̃ sicut multis sanctoꝝ auctibus cõprobatur. Ad qđ hoc vnũ sufficiat. Aug⁹. ait. Firmissi me tene puulos q̄ vel in vter' matrũ viuere incipiũt ⁊ ibi moriunt̃. vel de matrib⁹ nati si ne sacro baptismi. de h seculo transeũt. etno supplicio puniẽdos. qꝛ ⁊ si ꝓprie actiõis pctã nõ habuerũt. origiale tñ pctm̃ traxerũt car nali ꝯceptiõe. Et sic puuli qui sine baptismo moriũt̃ infidelũ ascribũt̃ nũero. ita q̄ bapti zat̃ fideles dicũt̃. q̄ a fidelũ ꝯsortio si sepant̃,

(Definitio)

(Sup episto lam ad he.)

(Aug. de vni co baptismo.)

(Opinio quorunda q̄ nullus sine baptismo possit saluari nisi patiens ꝓ xp̃o)

(In ecclesiasticis dogmatib⁹ et v̄bis Augustini. Responsio.)

(Aug. i li. de fide ad petr.)

cum orat ecclesia ꝓ fidelibꝰ defunctis. Fideles ꝗ sunt nõ ꝓpter virtutem. sed fidei sacramentũ. vñ Aug. Paruulũ ⁊ si nõdum fides illa que etiã in credentiũ volũtate consistit. iam tñ fidei ipsius sacrm .i. baptismus. fidelem facit. sicut credere rñdet. ita etiã fidelis vocat. non rem ipsam mente annuẽdo. sed ipsius rei ꝑcipiendo sacramentum.

Aug. ad bonifaciũ

Quid prosit baptismus his qui cum fide accedunt. f

Solet etiam queri

de illis qui iam sanctificati spũ cuz fide ⁊ charitate ad baptismũ accedũt. quid eis ꝯferat baptismus? Nihil enĩ eis videt̃ ꝓstare. cuz ꝑ fidem ⁊ ꝯtritionem iam remissis peccatis iustificati sunt. Ad qđ sane dici põt eos quidez ꝑ fidem ⁊ ꝯtritionem iustificatos .i. a macula peccati purgatos ⁊ a debito eterne pene absolutos. tñ adhuc teneri satisfactione tꝑali qua penitentes ligant̃ in ecclesia. Cum aũt baptismuz ꝑcipiunt: ⁊ a peccatis si qua interim post cõuersionem ꝯtraxerunt mũdant̃. ⁊ ab exteriori satisfactione absoluunt̃ ⁊ adiutrix gratia omnisq; virtus in eo auget̃. vt vere nouus hõ tunc dici possit. Fomes q; peccati in eo amplius debilitat̃. Ideo Hiero. dicit ꝙ fides que fideles facit in aquis baptismi dat̃ vel nutrit̃. q2 nõ habenti aliqñ ibi dat̃ et iam habenti vt plenꝰ habeat datur. Sic ⁊ de alijs intelligendũ est. Qui ꝗ mũdus accedit ibi fit mundior. ⁊ omni hñti ibi amplꝰ dat̃. Qz ṽo omnis exterior satisfactio ibi relaxet̃ Amb. ostendit sup illum locuz Sine penitentia sunt dona dei et vocatio dicens. Grana dei in baptismo nõ requirit gemituz ⁊ planctũ. vel aliqđ opus. ⁊ omnia grat3 condonat. Qđ quidem de exteriori gemitu vel planctu accipiendum ẽ. Nam sine interiore nemo adultus renouat̃. ſ exteriores satisfactiones ⁊ afflictiones .s. sordes penitentiuz ibi dimittunt̃. Multũ ꝗ ꝯfert baptismꝰ etiaz iam ꝑ fidem iustificato. q2 accedẽs ad baptismum quasi ramus a colũba portat̃ in arcaz. Ante intꝰ erat iudicio dei. sed nũc etiam iudicio ecclesie intus est. Cum ṽo in baptismo peccatũ deleat̃ ⁊ satisfactio exterior non imputet̃. querit̃ cur penalitas cui ꝓ peccato addicti sumꝰ nõ tollat̃? Hoc ideo tradunt fieri sancti. q2 si a pena hoĩes ꝑ baptismuz liberarent̃ ipsam putarẽt baptismi ꝓcium. nõ eternum regnuz. Ideo soluto reatu pcti. tꝑalis pena tñ manet vt illa vita studiosiꝰ querat̃ que erit a penis oĩbus aliena. Ideo etiã manet vt sit fideli ⁊ certandi materia ⁊ vincẽdi occasio. qui nõ vinceret si nõ pugnaret. nec pugnaret si in baptismo fieret immortalis.

Hierony.

Qz exterior satisfactio dimittitur.

Ambro.

Cuius rei baptismus qui datur iam iusto sit sacramentum. g

Si querit̃ cuiꝰ rei

baptismꝰ ille sit sacrm qui dat̃ iam iusto. Dicimꝰ sacrm eẽ ⁊ rei q̃ ꝓcessit .i. remissionis añ ꝑ fidẽ date. ⁊ remissionis tꝑal' pene siue pcti si habet̃ qđ interim cõmittit̃. et nouitatis ac oĩs grẽ ibi ꝓstite. Oĩs etenĩ rei signũ est cuiꝰ cã est. nec mireris rem aliqñ ꝓcedere sacrm. cũ aliqñ etiã lõge post sequat̃ vt in illis q̃ ficte accedũt. qbꝰ cũ post penituerint incipiet baptismus ꝓdesse. In qbꝰ fuit baptismꝰ sacrm huius sanctificationis quã penitendo habẽt Sz si nunq; penitẽrẽt nec a figmẽto recederent. cuiꝰ rei sacrm esset baptismꝰ ab illis susceptꝰ? Potest dici rei q̃ ibi fieret. si nõ eoruz enormitas impediret.

Si paruulus dat̃ in baptismo gratia qua possunt in maiori etate ꝓficere. h

Solet etiam queri

si ꝑuulis in baptismo dat̃ grã qua cũ tꝑus habuerint vtendi libero arbitrio possint velle ⁊ currere? De adultis enĩ qui digne recipiũt sacrm nõ ambigit̃ quin grãm oꝑantem ⁊ cooꝑantez ꝑceperint. que in vacuũ eis cedit si ꝑ liberũ arbitriũ post mortalit' delinquerũt. qui merito peccan grãz appositã ꝑdunt. Vñ dicunt̃ ꝯtumeliã spũi sancto facere ⁊ ipsuz a se fugare. De ꝑuulis ṽo q̃ nõdũ rõne vtunt̃ questio est. an in baptismo receꝑint grãm q̃ ad maiorẽ veniẽtes etatẽ possint velle ⁊ oꝑari bonũ? Videt̃ ꝙ nõ receꝑint. q2 gratia illa charitas ẽ ⁊ fides que volũtatẽ ꝓparat ⁊ adiuuat. Sz q̃s dixerit eos accepisse fidẽ et charitatem? Si ṽo grãm nõ receꝑint qua bene oꝑari possint cũ fuerint adulti: non ꝗ sufficit eis in h statu grã in baptismo data nec ꝑ illã possunt mõ boni eẽ nisi alia addat̃. que si nõ addit̃: nõ est ex eoꝝ culpa. q2 iustificati sunt a peccato. Quidã putant grãm oꝑantem et cooꝑantem cunctis ꝑuulis in baptismo dari in munere nõ in vsu. vt cũ ad maiorez venerint etatẽ ex munere sortiant̃ vsum. nisi ꝑ liberuz arbitriũ vsum muneris extinguãt peccando. ⁊ ita ex culpa eoꝝ nõ ẽ ex defectu grẽ ꝙ mali fiunt. q̃ ex dei munere valẽtes habere vsum bonũ. ꝑ liberũ arbitriũ renuuerunt ⁊ vsum prauũ elegerunt.

Ista ē distinctio. iiij. hui⁹ quarti libri. In qua mgr̄ postq̄ supius determinauit de baptismo q̃tum ad ea que conuenit ei ſm ſequē. Hic vero determinauit de effectu baptiſmi q̃tum ad ſuſcipientes. Et circa hoc tria facit principaliter. Primo eñ oñdit quō quidam ſuſcipiunt ſacramentū ⁊ rem. vel ſacr̄m ⁊ nō rem. aut rem ⁊ nō ſacramentū. Secundo excludit errorem quo⁊undam dicentiū q̄ baptiſmus ſanguinis cum fide adultis non pficit abſq̄ baptiſmo fluminis. Tertio adiungit quō baptiſmus gr̄am ɔferat puulis. Primum facit a principio diſtin. vſq̄ ibi. Sūt ⁊ aliſ vt ſupra. Secundū vſq̄ ibi. Solet etiam queri. Tertium vſq̄ ad finē diſtin. In ſpeciali ſnīa magiſtri ſtat in tribus ppoſitionib⁹ quarū prima eſt hec. Que ſit inter ſuſcipe ſacramentū baptiſmi ⁊ rem ſacramenti. vel ſacr̄m ⁊ nō rem. aut ecōtra. differentia. hic declarāt certa euidentia. Hanc magiſter inſinuās dicit. q̄ q̄dam ſuſcipiunt rem ⁊ ſacr̄m. quidam aūt rem ⁊ non ſacramentum. quidam aūt ſacr̄m ⁊ nō rem determinat primū. rem eñ ⁊ ſacramentū recipiunt adulti qui cum fide baptizanē ⁊ etiam puuli qui in baptiſmo ab originali mundanē. Quis dicūt aliqui q̄ paruulis qui nō ſunt electi ⁊ pdeſtinati in baptiſmo peccata nō dimittanē. quod nō eſt verum. qd̄ autoritate b. Auguſtini oſtendit. Poſtea dicit q̄ illi qui ſine fide ficte accedunt ad ſacr̄m. ſacramentum ⁊ nō rem ſacramēti recipiunt. qd̄ autoritatib⁹ cōfirmat. Poſtea obijcit ɔtrarium ſm b. Aug⁹. qui dicere videē q̄ ficte accedentes in ipſo momento quo baptizanē remiſſionem peccato⁊ recipiunt. licet poſt peccatum ppter fictionem remiſſio ipſa fruſtrareē ⁊ peccata redeant. Et idē videē dicere aplus in epl̄a ad Gal. Quotquot i xp̄o baptizati eſtis xp̄m induiſtis. Et reſpōdet ad hoc q̄ Aug⁹. loquiē hoc conferendo ⁊ inquirendo ⁊ nō determinando neq̄ aſſerendo. Aplus loquiē de his q̄ in ſuo baptiſmo chriſto conformanē q̄ ſcz moriunē vetuſtati peccati. ſicut chriſtus vetuſtati pene. Iſti eñ xp̄m induunt p inhabitationis ipſius gr̄am. Uel dicuntur xp̄m omnes induere q̃tum ad ſacramēti ipſi⁹ chriſti pceptionem. ⁊ ſi nō q̃tum ad interiorem ſanctificationem. Poſtea dicit q̄ aliqui recipiūt rem ſacramenti ⁊ nō ſacramentū. ſicut illi qui p chriſti fide ſanguinem fundūt. ⁊ ſicut illi qui cum fide bona ⁊ cōtritione moriunē. ⁊ nō habent copiam recipiendi ſacramentum ſicut latro in cruce. de quo tñ non aſſerit beatus Aug⁹. vtrum baptizatus fuerit vel non. Ex quo concludit q̄ ſine aqua baptiſmi aliqui iuſtificantur ⁊ ſaluanē. ⁊ poſt obijcit p plures autoritates. q̄ tales ſaluari non poſſunt. Et reſpondet q̄ autoritates intelliguntē. vbi homo habuit oportunitatem ⁊ copiam recipiendi ſacramentū. ⁊ contempſit ſacramētū recipere. Secūda ppoſitio. Baptiſm⁹ effuſi ſanguinis valet in caſu ſine baptiſmo fluminis. Hanc ppoſitionem mgr̄ inſinuans remouet errorem quo⁊undā dicentium nullū adultum p fidem ⁊ charitatem poſſe iuſtificari ſine baptiſmo niſi ſanguinem p chriſto fundat. qd̄ patet autoritatibus beati Aug⁹. Et reſpondet mgr̄ q̄ auctes intelligende ſunt ſi aſſit temp⁹ ⁊ contemptus baptiſmi. Si aūt fidem habeant ⁊ cōtritionem ⁊ baptizari voluerit ⁊ nō poſſunt morte pueniti omnipotentis benignitas ſupplet qd̄ ſacramento defuerat. Q aūt inuiſibilis ſanctificatio quibuſdā inſit ſine viſibili ſacramento oſtendit quibuſdam autoritatibus beati Aug⁹. Subdit tñ q̄ ppter hoc non eſt viſibile ſacramentū contemnēdum. q⁊ ſacramenti ɔtemptor inuiſibiliter ſanctificari nō pōteſt. De paruulis aūt quibus fides aliena ſubuenit dicit ſec⁹ eſſe q̄ in adultis. non eñ tñ valet fides aliena in puulo q̃tum ppria in adulto. paruulus eñ non ſufficit fides eccleſie ſine ſacramēto. Unde ſi fuerunt abſq̄ ſacramento defuncti etiam cum deferuntur ad baptiſmum damnantur. ⁊ numero infidelium aſcribuntur. Si autem baptizanē fideles vocantur, ppter fidei ſacramentum que omnia autoritatibus cōfirmat. Poſtea querit quid vtilitatis ſubſequens receptio ſacramenti conferat prius p fidem ⁊ charitatem ſanctitatis. videtur eñ eſſe ſupflua cum nihil pſtare videaē. Et reſpondet q̄ non eſt ſupflua. īmo eis multum valet. qui eñ per fidem ⁊ contritionem iuſtificanē. purgantur quidē a peccati macula. ⁊ a debito pene eterne abſoluunē. tenenē tamen ad ſatiſfactionem ad quā penitentes in eccleſia obligātur. p ſuſceptionem aūt baptiſmi hec obligatio ſeu ſatiſfactio remittiē ⁊ a peccatis. ſ. que iterum poſt cōuerſionem attraxerūt mūdantur ⁊ gratia ⁊ omnis virtus in eis augeē. ⁊ fomes in eis magis debilitaē. ⁊ intra eccleſiam numero ⁊ iudicio eccleſie collocanē. Poſtea querit. cū in baptiſmo remittanē peccata ⁊ reatus pene ſoluaē. quare penalitates ex peccato conſecute nō tollanē. Et reſpondet q̄ penalitates remanent poſt baptiſmum duplici ratione. Primo ne talis ablutio penalitatum putaretur pmium eſſe finale baptiſmi ⁊ nō regnum eternū vt ergo ſtudioſe illa vita queraē que erit a penis omnibus aliena remanent penalitates. Secunda cauſa eſt vt detur baptizatis materia pugnandi. ⁊ p conſequens vincēdi. Non eñ aliquis vinceret niſi pugnaret. nec pugnaret ſi in baptiſmo omnes penalitates tollerentur. Poſtea querit cum prius iuſtificati poſtea baptizanē cuius rei baptiſmus ille ſit ſacramentum ⁊ ſignum. Et reſpondet q̄ iuſtificationis prius habite ſicut ⁊ in pfectis eſt ſignum iuſtificationis faciende. niſi impedimentum adeſſet. Uñ non eſt incōueniens q̄ res pcedat quandoq̄ ſacramentū ⁊ q̄nq̄ ſequitur longe poſt. vt in fictis qui poſtea penitent. Tertia ppoſitio eſt hec. Non tñ prodeſt fides aliena paruulis q̃tum fides ppria adultis ⁊ ɔtriti. Hāc magiſter inſinuans querit. Utrum paruuli in baptiſmo recipiunt gr̄am. de adultis aūt qui digne recipiunt nō eſt dubium. Et videtur q̄ nō. quia gratia illa ad pparationem voluntatis datur. paruuli actu voluntatis vti nō poſſunt igitur ⁊c. In contrarium eſt q̄ non ſaluarenē niſi reciperent gratiam. Et reſpondet q̄ recipiunt gr̄am in via nature ⁊ nō in vſu. vſum aūt habent cum pueniunt ad pfectam etatem. niſi p liberum arbitrium vſum huius numeris extinguant peccando. Et tñ in ſpeciali.

Qd̄ baptiſmus eque ſanctus eſt a bono ⁊ a malo datus bono vel malo. a

P Oſt hec ſciendum eſt ſacr̄m baptiſmi a bonis ⁊ a malis miniſtrī dari. ſicut a bonis ⁊ a malis ſumiē. nec melior eſt baptiſm⁹ qui p meliorem datur. nec minus bonus qui p minus bonum daē. nec malus qui p maluz datur. nec malus minus datur in baptiſmo dato a bono. nec minus in baptiſmo dato a malo. ſed equale. quia nō eſt munus hominis ſ dei. Qd̄ totum ſubditis declaratur teſtimonijs. Aug. ait. Baptiſm⁹ talis ē qualis eſt ille i cui⁹ ptāte daē. nō q̄lis ē ille p cui⁹ miniſterium daē. Itē. Prorſus fieri pōt vt aliqui verū habeant baptiſma et non habeant

verã fidem. Itẽ. Si iut bonos ministros cuʒ sit alius alio melior. nõ est melior baptismus qui p meliorẽ dat. nullo mõ malus est q etiã p malum dat. qr idẽ baptism⁹ dat. ⁊ ideo per ministros dispares dei mun⁹ ẽ equale. qr nõ illoꝝ sed ei⁹ est. Idem. Cũ baptizat malus illud qd datũ est. vnũ est. nõ impar. ppt impares ministros. ſ par ⁊ equale ppter h. Hic est q baptizat. Item. Ego dico ⁊ nos dicim⁹ omnes. qr iustos oportet esse. p quos baptizatur. iustos optet esse tãti iudicis ministros. Sint ministri iusti si volunt. Si aũt noluerint esse iusti q sedent in cathedra moysi. securũ me facit mgr meus. s. xp̃us. de quo spũssanctus dicit. Hic est q baptizat. Itẽ. Quos baptizauit iudas xp̃us baptizauit. Si quos ĝ baptizauit ebriosus. homicida. adult. si christi erat baptismus. xp̃us baptizauit. Non timeo adulterũ nec ebriosum nec homicidam qr columbã attendo p quaʒ mihi dicit. Hic ẽ qui baptizat. Item. Homicida dedit baptismum xp̃i qd sacrm tam sanctũ est vt nec homicida ministrãte polluat. Itẽ. Si in heresi quacunq; vel scismate qsquã in noie patris ⁊ filij ⁊ spũssancti baptismi sacramentũ acceperit. integrũ sacramentũ accepit. ſ salutem que vtus est sacramenti nõ habebit. si extra ecclesiam catholicã ipsum sacrm habuerit. debet ĝ ad ecclesiam redire nõ vt sacrm baptismi iterũ accipiat qd nemo debet i aliquo repetere. ſ vt in societate catholica vitã accipiat. Baptismus eñi extra ecclam nequit pdesse. Ibi eñi cuiq; pdesse põt baptismus vbi põt pdesse elemosyna. s. in ecclesia. Itẽ Isidorus Roman⁹ pontifex nõ hoiem iudicat q baptizat. ſ spũm dei subministrare gratiam baptismi licet pagan⁹ sit q baptizat. In his pspicue cernis baptismũ verum bonis ⁊ malis dari. ⁊ a bonis. ⁊ a malis. ⁊ ipsuʒ tamẽ eque sanctũ esse ⁊ mun⁹ ei⁹ equale in bonis siue a bonis siue a malis baptizant.

Aug. contra crescentium grãmaticuʒ.

Aug. in li. de fide ad petr.

De potestate baptismi ⁊ ministerio. b

Quia ministerium

tñi habent nõ ptãtem baptismi. Potestatem eñi sibi retinuit. Qd nouit Iohes cuʒ vidit colũbã descẽdentẽ sup xp̃m. vñ Aug. Quid nouerat iohes bap. dñm. Quid nõ nouerat ptãtem dñici baptismi in nullũ hoiem a dño transiturã. sed ministeriũ plane transiturũ. Potestatẽ a dño in neminẽ. sed ministeriuʒ in bonos ⁊ in malos. Non exhorreat colũba ministeriuʒ malorum: respiciat ptãtem dñi. Quid faciat tibi mi͂ster malus. vbi bon⁹ est dñs. Neq; qui plantat neq; q rigat est aliqd sed qui incrementũ dat de⁹. Si supb⁹ fuerit minister: cũ diabolo computat. sed non contaminat donũ xp̃i. Qd p illũ fluit purũ ẽ. Per lapideũ canalẽ transit aqua ad areolas. i canali lapideo nil generat sed ortus fruct⁹ plurimos affert. Habent ĝ nõ mõ boni sed etiaʒ mali ministeriũ baptizandi ſ neutri ptãtem baptismi. Ministeriũ eñi dedit xp̃us seruis. sed ptãteʒ sibi retinuit. quã si vellet poterat seruis dare. vt seru⁹ daret baptismũ suũ tanq vice sua ⁊ ptãtem suam cõstituere poterat in aliquo vel in aliqb⁹ seruis suis vt tãta vis esset in baptismo serui quanta est in baptismo dñi sed noluit. ne seru⁹ in seruo spem poneret. Baptizat seruus vt minister baptizat dñs tanq ptãtem habẽs. quã si daret seruis. vt scʒ ipsoꝝ esset qd dñi erat. tot eẽnt baptismi quot serui. vt sicut dict⁹ est baptismus iohannis. sic diceret baptism⁹ petri vel pauli. Qd ne fieret: retinuit sibi dñs ptãteʒ baptismi. seruis aũt ministeriũ dedit. Si ĝ seru⁹ dicit se baptizare recte dicit. sed tanq minister baptizat. ⁊ ideo nõ differt siue bon⁹ siue malus baptizet. Inde etiã nemo dicit baptism⁹ meus. cum tñ dicat euangeliũ meũ prudentia mea. licet hec sint a dño. in qbus differentia est. Ali⁹ eñi alio meli⁹ opat in euãgelizando. ⁊ alius alio prudẽtior est. Alius aũt alio magis minus siue baptizatus siue ab inferiori siue a maiori baptizet dici non põt.

Que fuit potestas baptismi quam potuit christus dare seruis. c

Hic querit que sit

ista potestas baptismi quã xp̃us sibi retinuit ⁊ potuit dare seruis. Hec est vt plurimi volunt potestas dimittẽdi peccata i baptismo. sed ptãs dimittendi pctã que i deo est de⁹ ẽ. Ideo alij dicũt hanc ptãtem nõ potuisse dare alicui seruoꝝ. qr nulli potuit dare vt esset qd ipse est. vel vt haberet essentiã quaʒ ipse habet. cui h est esse qd posse. Dicũt eñi si hãc potẽtiã alicui dare potuit. potuit ei dare creaturas creare. qr nõ est hoc maioris potentie q illud. Ad qd dici põt. q potuit eis dare potentiã dimittendi peccata ⁊ nõ ipsaʒ eandem qua ipse potens est. ſ potentiã creataʒ qua seru⁹ posset dimittere pctã. nõ tñ vt autor remissionis. ſ vt minister. nec tñ sine deo autore: vt sicut in ministerio habet exterius sanctificare ita in ministerio haberet interi⁹ mundare. ⁊ sicut illud facit deo autore q cuʒ eo ⁊ in eo opat illud exteri⁹. ita interi⁹ mun-

daret deo autore qui eius verbo velut quodã ministerio vteret. Ita etiã posset deus p aliquem creare aliqua. nõ p eum tanq̃ autorẽ sed ministrũ cũ quo ꝛ in quo oparet sicut in bonis opibus nr̃is ipse opatur ꝛ nos. nec ipe tñ nec nos tñ sed ipse nobiscũ ꝛ in nobis. et tñ in illis agendis ministri eius sum' nõ autores. Ita ergo potuit dare seruo potestatẽ dimittendi peccata in baptismo. i. vt in mundatione interiori seruus cũ dño oparet. non seru' sine dño. nec dñs sine seruo. sed dñs cũ seruo ꝛ in seruo. sicut in exteriori ministerio dñs opatur cũ seruo ꝛ in seruo. Vñ ꝛ dñs dicitur sanctificare ꝛ seruus. sed dñs inuisibili gratia. seruus visibili sacramẽto. Vñ Aug'. (Augusti.) sup Leuiticu. Dñs ait. Ego dñs qui sanctifico. Et de moyse etiam dictũ est. et sanctificabis eũ. Sed moyses sanctificat visibilib' sacramentis p ministeriũ. dñs aũt inuisibili gratia p spũm vbi est totus fructus visibiliũ sacramentoꝝ. Sine hac sanctificatione visibilia sacramenta nil psunt. Si quis hoc melius aperire poterit nõ inuideo.

Ista est distinctio. v. hui' quarti libri. In qua mgr̃ postq̃ determinauit de baptismo fm se. ꝛ p comparationem ad suscipientes. Hic vero determinat de eodem p comparationem quo ad ministros pferentes. Et tria circa hoc facit. Determinat enĩ p̃mo de quibus possit dari baptismus. Secũdo subdit quõ sortitur efficatiã sacramenti. cum sacrm̃ suscipit hereticus vel scismaticus. Tertio subiũgit que potestas sit collata hominib'. Primum vsq; ibi. Item si in here si quacũq;. Secũdum vsq; ibi. Quia mysteriũ tñ. Tertium vsq; ad finem dis. In speciali sniã mgr̃i stat in tribus ppositionibus quaꝝ prima est hec. Unus verus baptismus a bonis ꝛ a malis dat ꝛ essentiale munus iuste offertur siue a puerso ministro baptizantur. Hanc mgr̃ insinuans ponit p̃mo q̃ baptismus a bonis ꝛ a malis ministris dari põt. et eque sanctũ est datum ab vtroq;. Non enĩ peior baptismus dat a malo q̃ a bono. nec melior a bono q̃ a malo. Nec maius nec min' sed equale dat in baptismo. dato a bono aut a malo. q2 nõ est hominis munus sed est dei. qđ pluribus auctibus ꝯfirmat. Postea dicit q̃ huius tota causa est q2 baptismus nõ est eoꝝ. s. baptizantiũ. sed christi. Christi enĩ in baptismo ministerium habent. Potestatem aũt sibi xp̃us retinuit. Vñ non dicit baptismus petri vel pauli sed christi. Potuit tñ potestatem baptizandi dare hoĩbus sed noluit. ne tot eẽnt baptismi q̃t homines ꝛ ne hõ in hoĩem spem poneret. qđ diuersis auctibus ꝯfirmat. Secunda ppositio est hec. Quis hereticus siue scismaticus recipiat solum sacrm̃. non tñ accipit virtutem illi' ꝛ incremẽtum. Hanc mgr̃ insinuans dicit. si hereticus seu scismaticus baptismi sacrm̃ accipit. integrum sacrm̃ accipit sed salutẽ que est virtus sacramẽti nõ habebit. si sic extra catholicã ecclesiam ipsius sacrm̃ habuit. debet ergo ad ecclesiam redire nõ vt sacrm̃ baptismi iterum accipiat. qđ nemo debet in aliquo repetere sz vt in societate catholica accipiat vitam. baptismus enĩ extra ecclesiam pdesse non põt sicut nec elemosyna. Tertia ppositio est hec. Iuxta sniam magistri deus potuit nobis ꝯferre ptãtem baptizandi sicut ꝛ creaturepotentiam creandi. Hanc mgr̃ insinuans querit. que sit illa potestas quã xp̃us potuit dare hominib' ꝛ nõ dedit. Et rñdet magister fm quosdã q̃ potestas dimittendi peccata. Contra qđ obiicit sic. q̃ ptãs q̃ deus dimittit peccata est idem qđ deus. g nõ potuit creature dare hanc potestatẽ. Item si potestas dimittendi potuit ꝛ potest cõmunicari creature. ergo ꝛ potestas creandi. Et rñdet magister ad p̃mũ sic. q̃ potestas dimittẽdi peccata que creature possit dari ecẽt potestas creata. ꝛ esset potestas cuiusdam cooparationis vt sicut creatura coopatur deo in exteriori mũdatione p modum ministerij. Ita posset coopari interiori mũdatione. Hic magister cõmuniter nõ tenetur a doctoribus. Ad scđm rñdet q̃ potestas creandi põt creature cõmunicari. nõ ita q̃ creat p autoritatem. sz p ministerium. Et tñ in speciali de sententia hui' distinctionis.

Quibus liceat baptizare. a

(DI. VI)

Nunc quibus

n
liceat baptizare addam'. De hoc Isidorus ait. Constat baptismum solis sacerdotib' esse traditũ eiusq; ministeriũ. nec ipsis diaconis implere est licitũ absq; episcopo vel p̃sbytero: nisi his pcul absentib' vltima languoris cogat necessitas. qđ etiam laicis fidelibus p mittit ex ꝯsilio karthaginensi q̃nto. (Isido. in li. de offi.) Item Mulier q̃uis sancta baptizare non p̃sumat nisi necessitate cogente. De illis vero qui ab hereticis baptizant vtrũ baptizãdi sint que ri solet. Ad qđ breuiter dicimus q2 quicunq; sit q̃ baptizet si seruat forma a christo tradita verum baptismũ dat. ꝛ ideo q̃ illũ sumit nõ debet rebaptizari. vñ Beda. (Utrũ rebapti zãdi sint q̃ ab hereticis baptizati sunt.) Siue heretic' siue scismatic' siue facinorosus quisq; in confessione sancte trinitatis baptizet. nõ valet ille q̃ baptizatus est a bonis catholicis rebaptizari ne confessio ꝛ trinitatis inuocatio videatur annullari. (Beda.) Item Aug'. Quis vnum sit baptisma ꝛ hereticoꝝ. s. eoꝝumq̃ in nomine patris ꝛ filij ꝛ spũssancti baptizant ꝛ ecclesie catholice. tñ qui foris ecclesiaz baptizant nõ sumunt ad salutem baptismum. s; ad pniciem habẽtes formã sacramenti. virtutez aũt eius abnegantes. ꝛ ideo ecclesia nõ eos rebaptizat. q2 in nomine trinitatis baptizati sũt et ipsa est forma sacramẽti. (Aug. ad questiones boro sij.) Item. Rebaptizare hereticum q̃ hec sanctificationis signa pceperit. oĩno peccatũ est. catholicum vero immanissimũ scelus est. (Aug. ad maximianum.) Ex his apte colligit q̃ qui etiã ab hereticis baptizati sunt seruato caractere christi. rebaptizandi nõ sunt. s; tñ impositione manus reconciliandi vt spiritum sanctũ accipiant. ꝛ in signum detestationis hereticoꝝ. Sunt tñ nõnulli doctorum vt Cyprianus ꝛ alij q̃dam qui dicere vi (Opinio quorundam.)

dentur ab hereticis nõ posse tradi baptismũ ⁊ cos esse rebaptizandos cũ veniũt ad ecclesiam q̃ ab illis dicunt̃ baptizati. Sʒ h' de illis verũ est q̃ extra formã ecclesie baptizare p̄sumunt. Cyprian⁹ tñ ibi a veritate deuiasse videt̃ qui ait ꝺ heretico quõ sanctificare aquã põt cum ipse imundus ẽ. ⁊ apud quẽ spũssanctus nõ est. cũ dñs dicat in lege. Quecunq̧ tetigerit imundus imunda erunt. quis põt dare qð ipse nõ habet. Hoc ꝗ ex ignorãtia eũ dixisse. Aug⁹. innuit dicẽs martyrẽ Cyprianum gloriosum q̃ apud hereticos vel scismaticos datum baptismuʒ nolebat cognoscere dum eos nimis detestaret̃. tanta ei⁹ merita vsq̧ ad triũphum martyrij secuti sunt. vt et charitatis qua excellebat luce obumbratio illa fugaret̃. sed si qd purgandũ erat passionis falce tolleret̃. Nec nos q̃ baptismi veritatem ⁊ hereticoꝝ iniq̃tatẽ agnoscim⁹. ideo Cypriano meliores sumus. sicut nec Petro q: gentes iudaizare nõ cogimus.

Aug. de vnico baptismo

Hieronym⁹ sup eplaʒ ad Romanos. b

Hoc etiam sciendũ

est q̄ licet ter immergat̃ ꝓpter mysteriũ trinitatis. tñ vnum baptisma reputet̃. Illud etiam ignorandum nõ est q̄ in materno vtero nullus baptizari põt etiã si mater baptizetur. vñ Isidorus. Qui in maternis vter! sũt baptizari non possunt. q: q̃ nat⁹ adhuc scðm adam nõ est. ꝓm xp̃m nõ potest renasci. neq̧ regeneratio in eũ dici potest. in quẽ generatio nõ p̄cessit. Item Aug. Non põt quisq̧ renasci anteq̧ natus sit. Si xo opponit̃ de Hieremia ⁊ de Johãne baptista q̃ ab vtero sanctificati legunt̃. qð etiam de Jacob q̃daʒ putant. Dicimus si sanctificatio ibi accipit̃ interior emũdatio in miraculis diuine potentie esse habendũ. vt Augustin⁹ ait. ambigue super hoc loquẽs. Si vsq̧ adeo inq̃t in illo puero accelerat⁹ est vsus rõnis ⁊ voluntatis. vt intra materna viscera iam posset agnoscere ⁊ credere qð in alijs puulis expectat etas vt possint in miraculis habendũ esse diuine potentie nõ ad humane trahendũ exemplum nature. Nam qñ voluit deus etiaʒ iumentũ locutũ est. Ideo de Hieremia legit̃. Priusq̧ exires de ventre sanctificaui te. Illa tñ sanctificatio qua efficimur templũ dei nõ nisi renatoꝝ est. Nisi eñ q̃s renat⁹ fuerit ex aqua ⁊ spũssancto non põt intrare in regnum dei. Nemo aũt renascit̃. nisi prius nascatur. Vñ illa sanctificatio põt ꝓm p̄destinationẽ accipi. Ecce videt̃ dubitanter loqui. q̃ etiam in eodem dicit. Nõ dictũ est q: credidit infans in vtero. sed exultauit. nec Elizabeth dicit exultauit in fide sed exultauit i vtero meo. Et potuit esse hec sanctificatio tãte rei a maiori cognoscẽde indiciũ nõ a puulo cognite absq̧ assertione. De hac sanctificatione loquit̃ nõ diffiniens qualit' intelligenda sit illa sanctificatio an sit signuʒ future rei. an veritas iustificationis p spũm facte. Sed melius est vt dicamus illos p̄ter cõmunem legẽ in vteris iustificatos ⁊ grã p̄uentos. dimissis oĩbus peccatis. qð etiã multis sanctorum testimonijs edocet̃.

Q null⁹ in materno vtero baptizat̃.

Aug. ad dardanum de iohanne baptista.

Si baptism⁹ sit xbis corrupte ꝓlatis. c

Queri etiaʒ solet si

corrupte ꝓferant̃ verba illa an baptism⁹ sit. De hoc Zacharias bonifacio scribit. Retulerunt mihi nuncij tui q̄ fuerit sacerdos i eadem ꝓuincia q̃ latinã linguam penit⁹ ignorabat ⁊ duʒ baptizaret nescius latini eloquij infringẽs linguã diceret baptizato te in nomine patria ⁊ filia ⁊ spũs sancta. ⁊ ꝓpter hoc ꝯsiderasti rebaptizare. Sed si ille qui baptizauit nõ errorem inducens vel heresim. sed ꝓ sola ignorantia romane locutionis infringendo linguã baptizãs dixisset. nõ possum⁹ ꝯsentire vt denuo baptizet̃.

Leo papa. d

Preterea scienduʒ

est q̄ illi de q̃bus nulla extant iudicia int' propinquos vel domesticos vel vicinos a q̃bus baptizati fuisse doceant̃ agendũ est vt renascant̃ ne pereãt. in q̃bus qð nõ ostendit̃ gestum. ratio nõ sinit vt videat̃ iteratum. Conferendũ eis videt̃ qð collatuʒ esse nescit̃. q: nõ temeritas interuenit p̄sumptiõis vbi est diligentia pietatis.

De illo qui pro ludo immergitur. e

Solet etiam queri

de illo q̃ iocans sicut mimus: cõmemoratione tñ trinitatis immergit̃ vtrũ baptizat⁹ sit. Hoc aũt Aug. nõ diffinit ita inq̃ens. Si totũ ludicre ⁊ mimice. ⁊ ioculariter ageret̃. vtrũ approbãdus eẽt baptism⁹ q̃ sic daret̃. diuinũ iudiciũ p aliꝗ̃ reuelationis miraculũ oratione implorandũ esse censerẽ. Videt̃ tñ sapientibus nõ fuisse baptisma. vt cũ aliqui in balneũ vel in flumen mergunt̃ in nõie trinitatis. nõ est tñ baptismus. q: non intentione

Aug⁹. in li. de baptismo.

Aug⁹. ad bonifacium.

baptizandi illud gerit. Nam in hoc ⁊ in alijs sacramētis sicut forma ē seruāda. ita ⁊ intentio illud celebrandi est habēda. Illud etiam te nō moueat q̃d quidā nō ea fide puulos ad baptismū ferunt. vt p spūm ad vitā regenerent eternā. ſ eos putant h̃ remedio tpalez accipe sanitatez. nō eñ ppterea illi nō regenerant. q₂ nec ab illis hac intētione offerūt.

Leo papa. f

Agnoscēdū est etiā

in baptizādis electis duo tpe esse seruāda. i. pasca ⁊ penthecosten. vt in sabbato pasce vl' penthecostes baptismi sacr̃m celebret. Qui xo necessitate mortꝭ vel piculi vrgent. omni tpe debent baptizari.

De responsione patrinorum. g

Porro cuncti ad ba

ptismū venīētes fidem suā pfiteri debent et exponere q̃d petendū venerint ad ecclesiaz. Vñ etiā a baptizando querit. q̃d venisti ad ecclām petere? Qui si adult⁹ est p se r̄ndet fidem. i. sacr̃m fidei ⁊ doctrinā. Ita etiā p singula interrogatus r̄ndet se credere in patrē ⁊ filiū ⁊ spūm sanctū. Si aūt puulus est nō valens credere vel loq̄. alius pro eo r̄ndet. Vñ

Isidorus.

Isido. Paruuli alio pfitente baptizant qui adhuc loqui vel credere nesciūt. sicut etiā p egris. mutꝭ vel surdis ali⁹ pfitet dum baptizant. sic ⁊ de penitentib⁹ agendū est. Si xo p eo qui r̄ndere pōt alius r̄ndeat. nō itidem valet sicut dictū est. Etatē habet p se loquat

De sensu illorum verboꝝ

Si xo querit ex quo sensu p puulo dicat credo ⁊ fidem peto? Dicim⁹ de sacr̃o fidei id esse intelligendū. q̃d r̄ndet petere cū defert ad ecclesiaz ⁊ hr̄e cum baptizat vt sit sensus cum d̃r fidem peto. i. sacr̃m fidei p̄sto sum recipere. credo. i. sacr̃m fidei suscipio. quod est hic puulus presto est sacr̃m fidei accipe. Vñ Aug⁹. Nihil est aliud credere q̃ȝ fidē habere ⁊ ideo cum r̄ndet. credere puulus q̄ fidei nōdum effectum habet r̄ndet fidem hr̄e ppter fidei sacr̃m. ⁊ conuertere se ad deū ppter cōuersionis sacr̃m. Sȝ adhuc querit ex quo sensu p puulo r̄ndeat credo in deū patrem. ⁊ in iesum xp̄m ⁊ in spūm sanctū. Nūquid de sacramēto fidei an de fide mentis ibi agitur. Si de sacramēto cur nominatim distiguunt psone. Si xo de fidei affectu. quō vex est cū ea puulus careat respōdet. An illud factur⁹ puulus spondetur cum creuerit. sicut ⁊ omnibus pompis diaboli spondet abrenūciare q̃d si non seruauerit factus adultus tenebit ipse vl' spōsor. Sane etiā dici pōt ibi spōderi p puulo. q̃ ad maiorē etatē si venerit. ⁊ pompis diaboli renūciabit. ⁊ sanā fidem tenebit cuius tunc sacr̃m recipit. Hac aūt sponsione puulus pro quo fit tenebit non sponsor. si r̄n vt cautio impleat. q̃tuȝ in se est: opam dederit. q₂ exigitur a patrino vt sit diligens circa eum p quo spospondit sollicitudo. De h̃ Augustin⁹. Certissimam emisistis cautionē qua renūciare pompis diaboli spospondistis.

De cathecismo ⁊ exorcismo. h

Illa aūt interroga

tio et r̄nsio fidei fit in cathecumino cui additur exorcismus. Ante baptismū eñ fit cathecismus ⁊ exorcismus. post cathecismū sequitur exorcismus. vt ab eo qui iam fide instructus est aduersaria xtus pellatur. Exorcismus de greco dicit in latinuȝ adiuratio. Cathecismus instructio. Cathecizare est instruere. ⁊ de symbolo ac rudimentis fidei. Exorcizare est adiurare. vt exi ab eo spūs immunde. Symbolū est signū vel collatio. Signuz q₂ eo fideles ab infidelibus discernunt. Collatio q₂ ibi totius fidei sufficientia ⁊ integritas est collata. Cathecismus ⁊ exorcism⁹ neophicoꝝ sunt magisq̃ȝ sacramētalia q̃ȝ sacramenta dici debent. Neophicus nouitius interpretatur vel rudis ⁊ dicit neophicus nup ad fidem cōuersus vel i disciplina religiose ꝯuersationis rudis. Hec ergo p̄cedunt baptismū nō q̃ sine istis nō possit esse baptismus ver⁹. sed vt baptizādus de fide instruat ⁊ sciat cui debitor fiat deinceps. et vt diaboli potestas in eo minuat. vñ Rabanus. Ante baptismū

Rabanus de instructione clericorum.

cathecizādi deberet in hoīe p̄uenire officiuz vt fidei cathecumin⁹ accipiat rudimentum ⁊ sciat cui debitor fuit deinceps. Itez Aug⁹.

Aug⁹. in li. de symbolo.

Paruuli exufflant ⁊ exorcizant vt ab eis pellat potestas diaboli n e iam ꝯtendat eos subuertere ne baptismū ꝯsequant. Non ḡ ab infantib⁹ creatura dei exuffluat vel exorcizat sed diabolus vt recedat ab homine.

Ista est distictio. vj. hui⁹ quarti libri. In qua mgr̄ postq̄ determinauit de baptismo p comparationē eius ad ministros baptizantes ⁊ etiā ad baptizatos. Hic ꝯsequenter determinat de eius vsu ⁊ solennitate Et tria facit. Primo eñ ostendit q̄bus liceat baptizare Secūdo docet quō p ignorantiaz congrue locutionis possit sacr̃m hoc annihilari. Tertio docet quō ille cui deest congruū testimoniuz sue regenerationis possit baptizari. Primum vsq̄ ibi. Queri etiā solet Secūdum vsq̄ ibi. Preterea sciendūz est. Tertium vsq̄ ad finez dis. In speciali snīa mgr̄i stat in trib⁹ p

positionibus quaꝝ prima est hec. Quis solis sacer
dotibus cõuenat adextra baptismi sacr̄m ministrare
tñ renati ab hereticis in forma ecclesie nõ debent ite-
rum baptizari. Hanc mgr̄ insinuans ꝓponit primo
ꝙ solis sacerdotibus nõ competit nisi necessitate co-
gente in quo casu laicis ⁊ mulierib⁹ etiam ꝑmittitur.
Subdit etiã ꝙ baptizati ab hereticis ſm formam ec-
clesie baptizati sunt ⁊ iteꝝ baptizandi nõ sunt. qꝛ ve-
rum receperunt sacr̄m. licet non sacramenti effectum
qḋ confirmat auctibus. Postea obijcit mgr̄ in ꝯtra-
rium auctē Cypriani dicẽtis ꝙ ab hereticis nõ possit
tradi baptismus. ⁊ ab eis baptizatos rebaptizandos
esse. Magister aũt determinat hoc verũ esse de his ꝙ̃
ꝑter formã ecclesie baptizanẗ ab eis. Et dicit Cypri-
anum hoc qḋ dicit ex ignorãtia dixisse ⁊ nõ bene hoc
sensisse. Tamen ſm b. Aug. eius ignorantia fuit mar
tyrio purgata in eo. Et ne ex trina dimersione triplex
baptismus videaẗ esse. subdit ſm beatũ Grego. ꝙ tri
na immersio fit ꝓpter mysteriũ trinitatis. Nam vnũ
tñ baptismũ facit. Postea inquirit an aliquis in vte
ro materno possit baptizari ex hoc ꝙ mater baptizaẗ.
Et r̄ndet ꝙ non. qꝛ non põt aliquis renasci anteꝙ̃ sit
natus. Postea obijcit in ꝯtrarium de Johãne bapti
sta ⁊ Hieremia qui fuerunt in vtero sanctificati. Et re
spondet ꝙ ista sanctificatio ꝑter legem fuit cõmunem
Et inducit b. Aug. ambigue loquentem qualis fuit
sanctificatio Johannis. ⁊ vtrum in ea accelerat⁹ fuit
vsus rõnis vel nõ. Secunda ꝓpositio est hec. Sola
ignorantia ꝯgrue locutionis nõ destruit sacr̄m perfe-
cte regenerationis. Hanc mgr̄ insinuãs querit. si cor
rupte ⁊ incõgrue ꝓferanẗ verba que sunt forma ba-
ptismi. Utrum sit baptismus. ⁊ r̄ndet ꝙ corruptio ꝓ
ueniens ex ignorantia ꝓferentis sacr̄m nõ viciat. qḋ
auctē sanctoꝝ ꝯfirmat. Tertia ꝓpositio est hec. Cui
deest ꝓpinquoꝝ vel clericoꝝ ꝓbabile testimoniũ cõ-
gruum est vt sibi conferaẗ baptismi sacr̄m. Hanc ma-
gister insinuãs querit. Utrum baptizandi sunt illi de
quib⁹ ignoraẗ an sint baptizati. Et determinat ꝙ sic
qꝛ non videẗ iteratum qḋ collatũ esse nescit. Postea
querit vtrum sit baptizatus vel nõ baptizatus q̃ io-
culando immergiẗ in noĩe trinitatis. Et r̄ndit ꝙ si in
tentio fuerit ioculandi ⁊ nõ baptizandi nõ est baptiza
tus. In baptismo eñ ⁊ alijs sacramentis sicut debi-
ta forma est seruanda. ita ⁊ intentio illud celebrandiẽ
habenda. Postea dicit ꝙ ꝑuuli q̃ ad baptismũ de
feranẗ spe cõmodi tꝑalis verum baptismũ recipiunt.
Postea dicit ꝙ in pasca ⁊ penthecosten. id ē sabbato
vtriusqꝫ solennitatis debet baptismi sacr̄m celebrari
necessitate tñ vrgente vel ꝑiculo omni tꝑe potest da-
ri baptismus. Postea dicit ꝙ veniẽtes ad baptismũ
si sunt adulti debent ꝑ seipsos fidem suam ꝓfiteri et
exprimere. ꝑuuli aũt qui nesciũt ꝑ se loqui põt bapti
zari alijs ꝓ ipsis loquentibus ⁊ ꝓfitentibus. Que-
rit aũt ex quo sensu dicaẗ pro ꝑuulo credo vel fidẽ pe
to. Et r̄ndet ꝙ respondeẗ paruulum credere. i. fidem
habere vel fidem petere ꝓpter fidei sacr̄m quod susci
pere ꝑsto est. Querit ex quo sensu ꝓ paruulo r̄ndeaẗ
Credo in deum patrẽ omnipotentez. Similiter quõ
ꝓ ipso spondeaẗ omnibus diaboli pompis abrenũ-
ciare. Et r̄ndet ꝙ in susceptione baptismi spondeẗ ꝓ
paruulo ꝙ cum ad maiorem. i. legitimã etatem ꝑue-
nerit pompis diaboli renũciabit ⁊ fidem sanam tene-
bit. Et subdit ꝙ hac spõsione teneẗ paruulus ꝓ quo
fit sponsio. nõ ipse qui spondet si tñ diligenter ⁊ solli
cite se habuerit circa eum qꝛ a patre nõ exigiẗ diligẽs
sollicitudo. Ultimo dicit ꝙ ante baptismũ fit cathe-
cismus. i. instructio ꝑ quam baptizandus instruiẗ de
symbolo ⁊ fidei rudimentis. Exorcismus ꝟo adiura
tio est ꝑ quam adiuraẗ diabolus vt ab eo expellatur.
Unde in exorcismo dr̄ exi nõ munde spũs. Subditqꝫ
cathecismus ⁊ exorcismus sunt neophicoꝝ. i. ad fidẽ
nuper conuersoꝝ. Cathecizare est in disciplinis chri
stiane fidei vel rudimentis religionis xpiane instrue-
re. ⁊ cathecismus ⁊ exorcismus magis debent dici sa
cramentalia quã sacramenta ⁊ ꝑcedunt baptismũ sed
nõ de necessitate quia etiaz sine istis esse põt. sed ideo
fiunt vt baptizandus ꝑ cathecismum de fide instruaẗ
⁊ ꝑ exorcismum diaboli potestas minuaẗ. quod ꝯfir
mat auctibus. Et tñ in speciali.

De confirmatione. a

Nunc de sacra
mento ꝯfirmationis addenduz
est de cuius virtute queri solet.
Forma enim aperta est scꝫ ver-
ba que dicit ep̄us cum baptizatos in fronti-
bus sacro signat crismate. Hoc sacramentũ
ab alijs perfici nõ potest nisi a summis sacer
dotibus. nec tempore aplõꝝ ab alijs q̃ʒ ab ip-
sis aplĩs legiẗ peractuz nec ab alijs q̃ʒ ab illis
qui locum eoꝝ tenent ꝑfici potest aut debet.
Nam si aliter ꝑsumptum fuerit irritũ habeẗ
⁊ vacuum. nec inter ecclesiastica reputabiẗ
sacramenta. licet autẽ ꝑsbyteris baptizatos
tangere in pectore. sed nõ crismate signare
in fronte. Uirtus autẽ huius sacramenti est
donatio spiritussancti. ad robur qui ĩ baptis-
mo datur ad remissionem. Unde Raban⁹.
A summo sacerdote ꝑ impositionez manus
ꝑaclyt⁹ traditur baptizato vt roboreẗ ꝑ spi-
ritumsanctum ad ꝑdicandum alijs illud qḋ
ipse in baptismo consecutus est. Item Om-
nes fideles per manus impositionem episco
porum post baptismum accipere debent spi-
ritumsanctuz vt pleni christiani inueniant.

Di. VII Euse. pa. Grego tñ ita scribit Janu ario ep̄o. per uenit ad nos quosdaz scan dalizatos fu isseqꝫ ꝑsby teros crisma te tãgere eos qui baptizati sunt ꝓhibui mus ⁊ nos q̃ dem ſm vete rem vsũz nr̄e ecclesie fecꝫ m⁹ sꝫ si oĩno de hac re ali- qui ꝯtristanẗ vbi ep̄i desũt vt presbyteri etiam in fron tibus bapti- zatos crisma te tangere de beant ꝯcedi- mus sed istḋ pro scandalo sedãdo semel tñ cõcessum esse estimaẗ.

Melchiades. b

Scito vtrumqꝫ esse
magnuz sacr̄m sed vnũ maiori veneratione
tenenduz sicut a maiorib⁹ datur. Ecce mai⁹
dicit sacr̄m ꝯfirmationis sed forte nõ ob ma-
iorem ꝟtutẽ et vtilitatẽ quã conferat. sed qꝛ
a dignioribus daẗ ⁊ in digniori ꝑte corporis fit
scꝫ in fronte. vel forte qꝛ maius augmentuz
ꝟtutum ꝑstat. licet baptismus plus ad remis
sionem valeat. Qḋ videẗ innuere Raban⁹
dicens. in vnctione baptismi spũmsanctum
descẽdere ad habitationẽ deo ꝯsecrandam.
In hac ꝟo eiusdẽ septiformẽ grãm cũ omni
plenitudine sanctitatis ⁊ virtutis venire in
hoiem. Hoc sacr̄m tñ a ieiunis accipi ⁊ ie-
iunis tradi debet sicut ⁊ baptism⁹ nisi aliter
cogat necessitas. Nec debꝫ iterari sicut nec
baptismus vel ordo. Nulli eñ sacramẽto fa-
cienda est iniuria. qḋ fieri putaẗ qñ non ite-
randum iteraẗ. Sed vtrum aliqua vel nulla

De modo cõferendi.

Aug⁹.

iterari possint questio est. Naz de baptismo ꝛ ordine ꝙ nõ debeãt iterari apte Aug. dicit Utrumqꝫ sacr̃m est ꝛ quadã ꝯsecratione datur. illud qdem cum baptizat̃. illud xͦo cũ ordinat̃. Ideoqꝫ ĩ ecclesia catholica vtrũqꝫ nõ licet iterari q2 neutri facienda ẽ iniuria. qd indubitanter etiã de ꝯfirmatione tenendũ est. De alijs xͦo vtrum iterari valeant vł debeant postea disseremus.

Ista est distinctio. vij. huius quarti libri. In qua mgr̃ postꝙ determinauit de sacramentis intrantium. s. de baptismo. Hic ꝯsequenter intendit determinare de sacr̃o ꝓgredientium in via. s. de sacramento ꝯfirmatiõis. Et tria facit. Primo eñ ꝓponit virtutem ꝛ formã ꝯfirmationis. Secũdo subiungit quõ ꝯfirmatio danda sit ab epis. Tertio annectit quõ accipienda sit a ieiunis. Primum facit vsqꝫ ibi. Unde Rabanus. Secũdum vsqꝫ ibi. Hoc sacr̃m a ieiunis. Tertium vsqꝫ ad finem dis. In speciali sñia magistri stat in tribus ꝓpositionib⁹ quaꝝ prima est hec. Que sit virtus ꝛ forma ꝯfirmationis declarat lr̃a hui⁹ dis. Hanc mgr̃ insinuans ꝓponit primo agendum de sacramento ꝯfirmationis. cuius formã aperte dicit esse ipsa verba que dicit ꝙ ep̃us cum baptizatos crismate vngit in frontibus. in quo etiã tangit materiã eius que est crisma ꝯsecratum. Ista eñ est forma ꝯsecrationis signo te signo crucis. cõfirmo te crismate salutis in nomine patris ꝛ filij ꝛ spũssancti. Hec Eusebius et transumit̃ et canone dis. v. Secũda ꝓpositio est hec Hoc sacramentum ꝯfert̃ a solis epis. ꝛ dicit̃ mai⁹ baptismo veneratione. licet baptismus plus valeat in peccatoꝝ remissione. Hanc mgr̃ insinuans dicit ꝙ sicut apostoloꝝ temporibus nõ potuit ab alijs nisi ab ep̃is esse ꝑactum. sic nec postea potest nisi ab illis qui locum eoꝝ in ecclesia teneant. s. ab ipsis ꝯferri. quod si ab alijs ꝯferatur irritum ꝛ vacuum habeat̃. Uñ presbyter ꝙuis baptizatos vngere vel tangere in pectore possit. non tñ eos crismate signare in fronte. Postea dicit ꝙ efficatia huius sacramenti est. ꝙ in eo datur spũssanctus ad robur ad nomen xp̃i publice confitendũ. ꝛ vt ipsi confirmati pleni christiani inueniant̃ vt dicit vrban⁹ papa. Obijcit ꝯtra hoc ꝙ dixerit hoc sacr̃m tñ ab ep̃is posse ꝑfici ꝑ Gre. scribens ianuario ep̃o qui tradidit ꝙ p̃sbyteri baptizatos tãgere ĩ fronte debeãt vbi ep̃i desunt. sed mgr̃ dicit ꝙ illud estimatur tñ semel esse ꝯcessum ꝓ scandalo. Subdit etiã ꝙ hoc sacr̃m videt̃ esse maius baptismo. q2 a digniorib⁹ dat̃. et q2 ĩ digniori ꝑte corporis fit. s. ĩ fronte. ꝛ q2 forte ꝑ ipsum maius virtutũ augmentũ prestat̃. Sed baptismus plus valet ad peccatoꝝ remissionem. Tertia ꝓpositio est hec. Confirmatio ieiunis ꝛ a ieiunis det̃ nec semel data vlterius iteret̃. Hanc mgr̃ insinuãs dicit ꝙ hoc sacr̃m debet ieiuno ꝛ a ieiunis tradi. sicut ꝛ baptism⁹ nisi aliter cogat necessitas. s. infirmitas vel mors. nec deb3 iterari sicut nec baptismus. nec ordo ne fiat iniuria sacramento. qd tunc fit qñ sacr̃m nõ iterandum iterat̃. Et subdit ꝙ indubitanter tenendum est ꝙ baptism⁹. ꝯfirmatio ꝛ sacer ordo iterari nõ p̃nt De alijs sacramentis vtrũ debeant vel possint iterari dicit inferius esse determinandum. Et tñ in speciali.

De sacramento altaris ꝛ eucharistie. a

DI. VIII

Post sacramentum baptismi ꝛ ꝯfirmationis sequitur eucharistie sacramentuꝫ

Per baptismum mũdamur. ꝑ eucharistiam in bono ꝯsummamur. Baptismus estus viciorum extinguit. eucharistia spũaliter reficit. Uñ excellenter eucharistia dicit̃. i. bona grana. q2 in hoc sacramento nõ modo est augmentuꝫ xͦtutis ꝛ gratie. sed ille totus sumitur q est fons ꝛ origo totius gr̃e. Cuius figura ꝑcessit qd manna pluit deus patrib⁹ in deserto. qui quotidiano celi pascebant̃ alimento. Uñ panem angeloꝝ manducauit homo Sed tunc q panem illũ manducauerũt mortui sunt. Iste xͦo panis viuus q de celo descẽdit vitam mũdo tribuit. Mãna illud de celo. hoc sup celum. Illud scaturiebat in diẽ alterum reseruatũ. hoc ab omni corruptione alienum. Quicunqꝫ religiose gustauerit corruptionem nõ videbit. Illud datũ fuit antiqs post transitũ maris rubri. vbi submersis egyptijs liberati sunt hebrei. Ita h̃ celeste manna. non nisi renatis p̃stari debet. Panis ille corpalis ꝑpłm antiquũ ad terraꝫ ꝓmissionis ꝑ desertum eduxit. Hec esca celestis fideles hui⁹ seculi desertũ transeũtes in celum subuehit. Uñ recte viaticum appellat̃. q2 in via nos reficiens vsqꝫ in patriaꝫ deducit. Sicut ergo in mari rubro figura baptismi precessit Ita in manna significatio dñici corpis. Hec duo sacramẽta demõstrata sunt vbi de latere xp̃i sanguis ꝛ aqua ꝓfluxerũt. q2 ꝑ sanguinem redemptionis ꝛ aquaꝫ ablutionis nos redimere venit a diabolo et a peccato. sicut israelitas ꝑ sanguinẽ agni pascalis ab exterminatore. ꝛ ꝑ aquaꝫ maris rubri ab egyptijs liberauit. Huius etiam sacramenti ritum melchisedech oñdit vbi paneꝫ ꝛ vinũ abrae obtulit. Uñ vt ait Amb. intelligi dat̃ anteriora esse sacr̃a christianoꝝ ꝙ iudeoꝝ.

De institutione sacramenti. b

Hic etiam alia considerãda occurrunt quatuor. s. sacr̃m. institutio. forma ꝛ res. Sacramentum dñs instituit qñ post typicum agnũ corpus ꝛ sanguinem suũ discipulis in cena porrexit. Uñ Eusebius emisenus. Quia corpus assumptum ablaturus erat ab oculis. ꝛ illaturus syderibus. necesse erat vt die cene sacramentũ nobis corpis ꝛ sanguinis ꝯsecraret. Ut coleretur iugiter ꝑ mysterium qd semel offerebat̃ in ꝑcium.

Eusebi⁹ emisenus.

De forma. c

Forma vero ẽ quã

ipse ibidem edidit dicēs· hoc est corpꝰ meuz et post· Hic est sanguis meꝰ· Cū enī hec vba pferunt: ꝯuersio fit panis τ vini in subāz corporis τ sanguinis xpi· Reliqua ad laudē dei dicunt· vn̄ Ambro· Sermone xpi hoc cōficit sacrm· qr sermo xpi creaturaz mutat· τ sic ex pane fit corpus xpi· τ vinū cū aqua in calicez missum fit sanguis ꝯsecratione vbi celestis· Consecratio qbus fit vbis· Attende que sūt verba· Accipite τ comedite ex eo oēs: hoc ē corpus meū· τ iterz· Accipite τ bibite ex hoc oēs h est sanguis meꝰ· Per reliqua oīa que dicunt laus deo refert· oratio pmittit p pplo p regibus· Item Augꝰ· Credendū est q in illis vbis xpi sacramēta ꝯficiant reliqua oīa nihil aliud sunt q̄ȝ laudes vel obsecrationes fideliū τ petitiones· Ecce que sit institutio τ forma huiꝰ sacri· Ubi cōsideratiōe dignū est quare illud sacrm post cenā dedit discipulis Dn̄s igit iesus ad inuisibilia paterne maiestatis migraturꝰ celebrato cum discipul typico pasca· quoddā memoriale eis cōmēdare volens sub specie panis τ vini· corpus τ sanguinem suū ita eis tradidit· vt ostenderet legis veteris sacra· int que pcipuum erat agni pascalis sacrificiū in morte sua terminari· ac legis noue sacra substitui in qbus excellit mysteriū eucharistie· Ideo etiaz post alia dedit vt hoc vnuz artius memorie discipuloz infigeret· τ ab ecclesia deinceps frequentaret· Sed nō ex inde disciplinā sanxit in posteruz· vt post alios cibos sumat· potiꝰ a ieiunis sumi opter· sicut aplus docet vt singulari reuerentia diiudicet· i· discernatur ab alijs cibis· Qd dn̄s aplis disponēdū reliquit· vn̄ Augꝰ· Apparet cuz pmo acceperūt discipuli eucharistiaz nō eos accepisse ieiunos· Nō ideo tn̄ calūniandū est vniuerse ecclesie q a ieiunis sumit semp· Placuit enī spūisancto vt in honore tanti sacri pus in os xpiani dn̄icum corpus intraret q̄ȝ alij cibi· īō vbiq mos iste seruat· Non enim qr post cibos dedit dn̄s· ideo pransi vel cenati illud accipe debēt vt illi faciebant quos aplus redarguit· Nam saluator quo vehementius cōmendaret mysterij illius altitudinē· vltimū hoc voluit infigere cordibus τ memorie discipuloz a quibus ad passionē digressurus erat· Quo sūt ordine deinceps sumeret· aplis p q̄s ecclīas disposi turus erat reseruauit docendum·

Ambro. iii. d sacrament

Quare post alium cibum dedit corpus τ sanguinem discipulis.

Auguf. in li. responsionū ad ianuariū.

De sacramento et re·

Nūc quid ibi sacramentum sit τ quid res videamꝰ: Sacramētum est inuisibilis grē visibilis forma· Forma ergo panis τ vini que ibi videt est sacrm· i· signum sacre rei· qr pter speciem quā ingerit sensibus aliqd aliud facit in cognitionez venire· Tenent g species vocabula reruz que ante fuerūt· s· panis τ vini· Huius aūt sacramēti gemina ē res· vna scȝ ꝯtenta τ significata· altera significata τ nō ꝯtenta· Res ꝯtenta τ significata est caro xpi quā de vgine traxit τ sanguis quē p nobis fudit· Res autē significata τ nō ꝯtenta est vnitas ecclesie in pdestinatis vocatis· iustificatis τ glorificatis· Hec ē duplex caro xpi et sanguis· vn̄ Hiero· Dupliciter inqt intelligit caro christi τ sanguis· vel illa que crucifixa est τ sepulta τ sanguis q militis lancea effusus est· vel illa spiritualis ac diuina d qua ipse ait· Caro mea vere est cibus· τ sanguis meus vere est potus· τ nisi manducaueritis carnē meaz τ biberitis meum sanguinē nō habetis vitam in vobis·

Aug⁹. de ciuitate dei.

Greg. in omelia pascali.

Hiero. super epistolam ad ephesios.

Sunt g hic tria distinguēda· Unū qd tm̄ est sacrm· alteruz qd est sacrm τ res· τ tertiū qd est res τ non sacrm· Sacramentū et non res est spēs visibilis panis τ vini· Sacramētum τ res caro xpi propria τ sanguis· Res τ nō sacrm mystica eius caro· Porro illa spēs visibilis sacrm est gemine rei· qr vtranq rez significat· τ vtriusq rei similitudinē gerit expssam· Nam sicut panis pre ceteris cibis corpus reficit τ sustentat· τ vinum hominem letificat atq inebriat· Sic caro xpi interiorem hominem plus ceteris gratijs spūaliter reficit τ saginat· Un̄ calix tuus inebrians q̄ȝ preclarus est· Habet etiam silitudinem cum re mystica que ē vnitas fideliū· qr sicut ex multis granis ꝯficit vnus panis· τ ex pluribꝰ acinis vinum in vnū confluit· sic ex multis fidelium psonis vnitas ecclesiastica cōstat· Un̄ aplus· Unus panis τ vnum corpus multi sumus τc· vn̄ Augꝰ· Unus panis τ vnū corpꝰ ecclesia dicit· p eo q sicut vnꝰ panis ex multis granis τ vnū corpus ex multis membris cōponit· sic ecclesia ex multis fidelibus charitate copulante cōnectit· Hoc mysteriū pacis τ vnitatis nr̄e xpus in sua mensa ꝯsecrauit· qui accipit hoc mysteriū vnitatis et non tenet vinculū pacis· nō accipit hoc mysteriū p se sed ꝯtra se· Cuiꝰ etiam sacrm est corpus christi pprium de virgine sumptuz· qr vt corpus xpi ex multis membris purissimis τ immaculatis ꝯstat· ita societas ecclīastica ex multis psonis a criminali macula liberis ꝯsistit· In cuiꝰ rei typo facta est archa domini de lignis sethim· que sunt imputribilia τ albe spine similia·

De tribus q hic posita sunt distingui.

Aug. d sacramentis fideliū

Aug. de blasphemia spiritus sancti.

Ista est distinctio·viij·huius quarti libri·In qua mgr̄ postq̄ determinauit de sacramentis baptismi ⁊ ꝯfirmationis. Incipit hic determinare de sacro eucharistie. Et tria facit. Primo eñ determiat quō sumentes ipsum sacr̄m reficit. Secūdo qñ xp̄us ip̄m instituit. Tertio quid in eucharistia sit sacr̄m. ⁊ quid res distinguit. Primū vsq3 ibi. Hic etiā añ alia. Secundū vsq3 ibi. Nūc q̄d ibi sacr̄m sit. Tertiū vsq3 ad finem dis. In spe. sen. ⁊c̄. Sicut baptismꝰ vicia extinguit ita eucharistia spūaliter reficit. Hāc mgr̄ intimans ꝑponit p̄rimo q̄ post sacr̄m baptismi ⁊ ꝯfirmationis. agendū est de sacro eucharistie. ꝑ qd̄ spūaliter reficiunt̄ ⁊ in ipso ꝯfirmanur. In ipso eñ non solum ꝯferunt̄ gratie ⁊ virtutis augmēta. sed etiā ille totus sumit̄ qui est totꝰ gr̄e fons ⁊ origo. Fuit aūt hoc sacramentū figuratū tp̄e legis ꝑ manna. sed ⁊ sacr̄m baptismi in mari rubro. tp̄e aūt xp̄i ꝑ sanguinē qui de latere eius fluxit sicut baptismꝰ ꝑ aquā que etiam inde manauit. Añ legē v̄o ꝑ oblationē panis ⁊ vini faciaz a melchisedech. Magister etiā ponit alias cōuenientias huiꝰ sacri ad manna. Et ondit mgr̄ quo illo est excellētior. sicut p̄z in lr̄a. Secūda ꝑpositio est hec Sacr̄m eucharistie xp̄s instituit qñ suū corpꝰ ⁊ sanguinē suis discipulis in cena porrexit. Hanc mgr̄ insinuās dicit. q̄ hoc sacr̄m institutū ē a xp̄o ī cena post esum agni pascalis tp̄e quo xp̄s p̄ntiam corpalē erat discipulis subtracturus. Postea dicit q̄ forma huiꝰ sacramenti talis est quā ipse xp̄s met edidit. s. hoc est corpus meū ⁊ hic est sanguis meꝰ. Ita q̄ cū hec verba ꝓferunt̄ fit conuersio panis ⁊ vini in substantiam corpis ⁊ sanguinis xp̄i. Cetera v̄o que in missa dicūt̄ ad laudem dei dicunt̄. ⁊ ꝑ ea fit orō ꝓ pp̄lo ⁊ principibus. Añ nō sunt nisi laudes. obsecrationes ⁊ petitiones fideliū. qd̄ auctibus ꝯfirmat. Postea reddit cām quare dn̄s hoc sacr̄m quasi q̄ddā memoriale sue passionis post cenā instituit celebrato typico cū discipulis suis pasca: vt. s. oñderet sacra veteris legis int̄ que p̄cipuum erat q̄tum ad significationē agni pascalis sacrificiū in morte sua terminari. ⁊ noue leg̃ sacramenta substituit int̄ que excellit eucharistie sacr̄m pꝰ aliav̄o dedit refectionē agni pascalis. sic ⁊ hoc sacr̄m vt artiꝰ discipuloꝝ memorie infigeret̄. Et q̄uis hoc sacr̄m a xp̄o fuit post cenam datū. tñ qualiter de cetero sumendū esset discipulis reliquit illea quo institutum fuit: vt. s. ꝑpter huius sacri reuerentiā iste cibꝰ priusq̄ alij cibi in os intret. Tertia ꝑpositio est hec. In isto sacro sunt tria ꝯsideranda que etiā inter se sūt prudenter distinguenda. Hanc mgr̄ intendēs oñdit quid in eucharistia sit sacr̄m. ⁊ q̄d res sit dicens. Qz sacr̄m est spēs visibilis sub forma panis et vini. Res vero huiꝰ sacramenti est gemina natura ꝯtenta et signata. vt corpus xp̄i verū qd̄ de virgine traxit ⁊ sanguis quem ꝓ nobis fudit. Alia v̄o signata ⁊ nō contenta. vt corpus xp̄i mysticum qd̄ est vnitas ecclesie. Ex quibus vlterius ꝯcludit q̄ in hoc sacramento sūt tria distinguēda. vnū qd̄ est tm̄ sacr̄m vt spēs visibil' ⁊ vini ⁊ panis. Aliud est qd̄ est sacr̄m ⁊ res vt caro xp̄i vera ⁊ sanguis verus. Tertiū v̄o est qd̄ est res et nō sacr̄m vt corpus xp̄i mysticū. Primum est sacr̄m gemine rei. s. corpis xp̄i veri ⁊ mystici. qz vtranq3 rē significat ⁊ vtriusq3 rei exp̄ssam siltudinem gerit. sicut mgr̄ oñdit: vt patet in lr̄a. Secūdum v̄o scz corpus xp̄i verū est res gemini sacramenti. s. speciei panis ⁊ vini ⁊ corpis xp̄i veri. sicut patet in lr̄a. Tertiū vero est res vnius sacramenti ⁊ sacramentū viuꝰ rei. Et tm̄ in speciali.

De duobus modis manducandi· a

Sicut due sūt

e

res illius sacri·ita etiā duo modi manducādi· Unꝰ sacramētalis· scz quo boni et mali edūt· Alter spūalis q̄ soli bono māducāt· vñ Aug· Quid ē xp̄m manducare? Nō est hoc solū in sacro corpus eius accipe· multi eñ indigne accipiunt· ſ; in ipso manere ⁊ hr̄e ipsum in se manentē· Spūalit̄ eñ manducat q̄ in vnitate xp̄i ⁊ ecclesie quā sacr̄m significat manet Nā q̄ discordat a xp̄o nec carnem xp̄i māducat· nec sanguinē bibit ⁊ si tante rei sacr̄m ad iudiciū sui quotidie accipiat· Spūalem māducationē Augꝰ· distinguēs a sacramētali ait· Ut q̄d paras vētrē ⁊ dentem· crede ⁊ māducasti· Credere eñ in euz h̄ est comedere panē ⁊ vinū· Qui credit in eū māducat eū· Itē· Quō manducādus est xp̄us? Quō ipse dicit· Qui māducat carnem meā ⁊ bibit sanguinē meū in me manet ⁊ ego in eo· Si in me manet ⁊ ego in eo: tūc bibit· qui v̄o in me nō manet nec ego in illo: ⁊ si accipit sacr̄m: acquirit magnū tormentū Item· Nulli ambigendū est tunc quēq3 corporis ⁊ sanguinis dn̄i p̄ticipez fieri qñ christi membrū efficit̄· nec alienari ab illiꝰ panis calicisq3 ꝯsortio· etiā si anteq3 illū panē edat et calicē bibat de h̄ seculo in vnitate corpis constitutꝰ abscedat· qz illius sacri bn̄ficio nō priuat̄· qñ ille in hoc qd̄ illud sacr̄m signat inuenit̄· In illo eñ sacro corpus ⁊ sanguinē suuz nobis cōmendauit qd̄ ⁊ fecit nosipsos· Nam ⁊ nos corpꝰ ipsiꝰ facti sumꝰ· Itē Qui discordat a xp̄o nō manducat carnē eiꝰ nec sanguinem· ⁊ si tante rei sacr̄m ad iudiciū sibi quotidie accipit·

Augꝰ. d̄ verbis euangelij

Augꝰ. in li. sniaꝝ ꝓsperi

Aug. in li. de remedio penitentie.

Aug. de sacramentis.

De errore quorundaz qui dicunt a bonis tantū corpus christi sumi· b

Hec verba et alia

hm̄ōi vbi de spūali māducatione agit̄ quidā obtuso corde legētes erroris caligine inuoluti sunt adeo vt p̄sumpserint dicere corpꝰ ⁊ sanguinē xp̄i: a bonis tm̄ sumi et nō a malis· Sz indubitant̄ tenēdū est a bonis sumi· non mō sacramētalr̄· ſ; ⁊ spūalr̄· A malis v̄o tm̄ sacramentalr̄· i· sub sacro· scz sub specie visibili carnē xp̄i de v̄gine sumptā ⁊ sanguinē ꝓ nob fusum sumi· ſ; nō mysticā que tm̄ bonoꝝ est· Qd̄ subdit̄s ꝓbat̄ testimonijs· Greg· Est q̄dem in p̄ctōribus ⁊ indigne sumentibꝰ vera xp̄i caro ⁊ verꝰ sanguis· ſ; essentia· nō salubri effinentia· Itē Augꝰ· Multi indigne accipiunt corpꝰ dn̄i de q̄bꝰ apl̄s ait· Qui mandu

Grego. in li. dyalogo. iiij

Aug. de verbis euāgelij.

cat ꝛ bibit calicē dñi indigne iudiciū sibi mā-
ducat ꝛ bibit. Per qḋ docemur ꝙ sit cauēdū
malū accipere bonū. Ecce enī factū est ma-
lum. dum male accipit bonū. sicut econtra
aplo factū est bonū. cum bū accipit malū. s.
dum stimulus sathane patienter portat. ꝙ ꝛ
mala ꝓsunt bonis. sicut angel⁹ sathane pau
lo. ꝛ sancta obsunt malis. bonis sunt ad salu
tem. malis ad iudiciū. Uñ qui manducat et
bibit indigne iudiciū sibi manducat et bibit.
nō q2 res illa mala est. sed q2 malus male ac-
cipit qḋ bonū est. Idem. Indigne ꝗs sumēs
corpus xp̄i nō efficit. vt q2 malus est: malum
sit qḋ accipit. vel q2 non ad salutē accipit. nil
accipiat. Corpus enī ꝛ sanguis dñi nihilomi-
nus erat in illis quibus ait aplus. qui mādu
cat indigne ꝛc. His alijsq3 plurib⁹ apte osten
ditur. ꝙ etiā a malis verū corpus xp̄i et san-
guis sumit. sed sacramētaliter nō spūalit.

De intelligentia quorundā verboꝝ. c

Augusti.

Secūdū hos duos

modos sumendi intelligēna quorundā ver-
borum ambigue dictoꝝ distinguēda est. Ait
enī Aug⁹. Bonus accipit sacrm ꝛ rem sacra
menti. malus vero sacrm ꝛ non rem. Sacra
mentū hoc dicit corp⁹ xp̄i ꝓpriū de virgine na
tum. Rem vo spūalem christi carnē. Bonus
ergo vtranq3 xp̄i carnē accipit. Malus vo
tm̄ sacramentū. i. corpus xp̄i sub sacramēto
ꝛ nō rem spūalem. Item. Non manducans
manducat ꝛ māducans nō manducat. q2 nō
manducans sacramentalit aliqñ manducat
spūaliter ꝛ ecōuerso. Et ꝗ manducat spūali
ter veritatē carnis ꝛ sanguinis dicunt sume
re. q2 ipsam efficientiā habent. i. remissionē
peccatoꝝ. ꝓ qua videt orari cum dr. Perfici
ant in nobis dñe quesum⁹ tua sacramēta qḋ
ꝯtinent. vt qḋ nūc specie gerimus rerū veri
tate capiamus. Rerū veritatē dicit ipsā effi
cientiam quasi p hec sacra ꝑsta. vt sicut sacra
mentalit carnē xp̄i sumam⁹. ita spūaliter su-
mamus. Uel petit sacerdos vt xp̄us ꝗ nunc
sub specie panis ꝛ vini sumit manifesta visio
ne sicut in essentia diuinitatis est q̄nq3 capiat.
Cōstat ꝙ a bonis ꝛ a malis sumi corpus xp̄i. ꝫ
a bonis a salute. a malis ad iudicium.

Ista est distictio. ix. hui⁹ quarti libri. In qua
mgr postꝙ egit de esse hui⁹ sacramenti fm se. Hic vo
determinat de eo ꝙtum ad vsum eius. Et tria facit.
Primo suū intentū ꝓponit. Secūdo quosdā erro-
res excludit. Tertio quasdā auctes dubias exponit.
Primum vsq3 ibi. Hec verba ꝛ alia. Scdm vsq3 ibi.
Scdm hos duos modos. Tertium vsq3 ad finē dist.
In speciali snia mgri stat in hac ꝓpositione. Corp⁹
christi ꝗdam manducāt sacramentalr. quidā spūalr
quidā vtroq3 modo realiter. Hanc mgr insinuans ꝓ
ponit p2mo ꝙ fm duas res hui⁹ sacri duo sunt mo-
di manducandi. vnus sacramentalis ꝗ ꝯsistit in susce
ptione ipsius sub visibili sacro. s. sub specie panis et
vini. Alius spūalis ꝗ ꝯsistit in vnione ad xp̄m in sa-
cramento cōtentum. Uñ ille spūalr manducat qui in
vnitate xp̄i ꝛ ecclesie quam sacrm significat manet. ꝛ
ideo soli boni manducāt spūaliter. Sacramentaliter
māducare pñt tam boni ꝙ mali. tñ mali ad suū iudi-
cium sumūt. qḋ auctibus ꝯfirmat. Postea dicit ꝙ ra
tione quarundā autoritatū quidā posuerūt ꝙ a malis
corpus xp̄i non sumit. qḋ ostendit esse falsum multis
auctibus. ꝗ dicunt hoc sacrm sumi ꝛ a bonis ꝛ a ma-
lis. sed a bonis sacramentalr ꝛ spūaliter. sed a bonis
tm̄ sacramentalit. Ultimo dat intellectum cōtrarium
quarūdā autoritatū. que sunt dubie vbi ondit. ꝙ nō
spēs panis ꝛ vini. sed etiā ipsum corpus xp̄i verū po
test dici verū sacrm. ꝛ ex hoc ꝓcedit ad expositionē
illarum duaꝝ autoritatū in fine ꝯcludens intentū. s.
ꝙ hoc sacramentum tam a bonis ꝙ a malis sumitur.
Et tm̄ in speciali.

De heresi alioꝝ qui dicunt corpus christi
nō esse in altari nisi in signo. a

SUnt item alij

Di. x

ꝑcedentium insaniam transce-
dentes ꝗ dei virtutē iuxta mo-
dum naturaliū rerū metientes
audacius ac piculosius veritati ꝯtradicunt.
asserentes in altari nō esse corpus xp̄i vl san
guinem. nec subam panis vel vini in subam
carnis ꝛ sanguinis ꝯuerti. sed ita xp̄m dixisse
hoc est corpus meū. sicut aplus dicit. Petra
aūt erat xp̄us. Dicūt enī ibi esse corp⁹ xp̄i tm̄
in sacro. i. in signo et tm̄ in signo manducari
a nobis. ꝗ errandi occasionē sumunt a vbis
veritatis. Uñ prima heresis facta est in disci
pulis xp̄i. Cum enī diceret. Nisi ꝗs māduca-
uerit carnem meā ꝛ biberit sanguinem meū
nō habebit vitam eternā. Illi nō intelligen-
tes dixerūt. durus est h sermo. quis pōt eū
audire. ꝛ abierūt retro. Illis discedentibus
instruxit duodecim ꝗ remanserāt. Spūs est
inquit ꝗ viuificat. caro nihil ꝓdest. vba que
locutus sum vobis spūs ꝛ vita sunt. Intelle-
xisti spūalit spūs ꝛ vita sunt. Intellexisti car
naliter. etiā sic spūs ꝛ vita sunt ꝫ tibi nō sunt
Spūaliter intellige que locut⁹ sum. Nō hoc
corpus qḋ videtis manducaturi estis ꝛ bibi
turi illum sanguinē quē fusuri sunt ꝗ me cru
cifigent. Sacramentum aliqḋ vobis cōmen
daui. spūaliter intellectū viuificabit vos. ca-
ro autem nō prodest quicq3. Sunt etiam et
alia illorum insanie fomitem ministrantia.
Ait enim Augustinus. Donec seculum fini-
atur sursum est dominus. sed tamen etiam
hic nobiscum est veritas dñi. Corpus enim

Aug⁹. super psal. liiij.

Aug⁹. super psal. liiij.

in quo resurrexit in vno loco esse optet. veritas aũt eius vbiqꝫ diffusa est. Itez Una psona deus ⁊ hõ: vbiqꝫ p id qđ est deus. in celo p id qđ homo est. Christus etiã dicit. Paupes semp habebitis vobiscũ. me aũt nõ sp habebitis. His aliisqꝫ vtunt prefati heretici in assertione sui erroris.

Determinatio premissorum. b

Que ex eadez rõne

omnia accipiẽda sunt. nõ eñ his negat verũ corpus xpi a fidelibus sumi vel in altari esse. sed his ṽitas aplos ⁊ in eis nos instruxit. Qꝛ ipsius corp⁹ nõ in ptes direptũ vt putauerũt illi discipuli q retro ierunt sed integrũ. nec visibiliter i forma hũana. sed inuisibilr sub forma panis ⁊ vini corp⁹ ⁊ sanguinẽ nobis traderet. Quẽ sensum Aug⁹. ꝯfirmat di. Ipsuz q̃dem ⁊ nõ ipsuz corpus qđ videbat manducat ipsum inuisibilr. nõ ipm visibilr. Itẽ. Et si necesse est illud visibilr celebrari necesse ẽ tñ inuisibiliter intelligi. Ita etiã intelligẽdũ est corpus xpi esse in vno loco. s. visibiliter in forma humana. veritas tñ eius. i. diuinitas vbiqꝫ est. ṽitas etiã eius. i. verũ corp⁹ in omni altari est vbicunqꝫ celebrat. Sic etiã illud intelligendũ est. paupes semp habebitis vobiscum. me aũt nõ semp habebitis sm corpalem p̄sentiam. s. qua cũ eis ꝯuersabat. Similiter p id qđ homo est in celo est visibilr. inuisibiliter aũt est i altari. qꝛ nõ in forma humana apparet. sed forma panis ⁊ vini operit. vñ ⁊ inuisibilis caro eius dr que vere est i altari Sed qꝛ in specie sua nõ apparet inuisibilis dr

Aug⁹. in li. sniaz ꝓspe.

Ait eñ Aug⁹. hoc est qđ dicimus: qđ modis omnib⁹ approbare ꝯtendim⁹ sacrificiũ ecclesie duobus ꝯfici. duob⁹ ꝯstare: visibili elemẽtoruz specie. ⁊ inuisibili dñi nři iesu xpi carne ⁊ sanguine: sacro ⁊ re sacramenti. i. corpe xpi sicut xpi psona ꝯstat ⁊ ꝯficit ex deo et homie. Cum xpus sit ver⁹ deus et homo. qꝛ oĩa res illaruz rerũ naturã ⁊ veritatẽ in se ꝯtinet ex q̃bus ꝯficit. Conficit aũt sacrificium ecclesie duob⁹. sacro ⁊ re sacramẽti. i. corpe xpi. Est ergo sacrm ⁊ res sacramenti idem corp⁹ xpi Ecce inuisibilem dixit carnem christi. quia

Idẽ in eodẽ.

forma panis operta sumit ⁊ tractat. Idem qꝫ corpus xpi precixit esse sacrm ⁊ rem. ex quo ꝯfirmat qđ supra diximus. Deinde addit qđ magis mouet lectorẽ. Caro inquit ei⁹ ẽ quã sub forma panis optam in sacro accipim⁹. et sanguis ei⁹ quẽ sub vini specie ac sapore potamus. caro vicz carnis. ⁊ sanguis sacrm est sanguinis. carne et sanguine, vtroqꝫ inuisibili. intelligibili et spũali significat corp⁹ xpi visibile ⁊ palpabile. plenũ grã ⁊ diuina maiestate.

Que sit intelligentia p̄missorum. c

Attendite his dili-

genter qꝛ tropo quodã vtit hic Aug. quo solent res significantes reruz sortiri vocabula quas significant. Hic eñ visibilis spẽs panis vocat noĩe carnis. et visibilis spẽs vini noĩe sanguinis. Inuisibilis ṽo ⁊ itelligibilis dr caro xpi. qꝛ sm illam spẽm nõ videt caro s intelligit. ita ⁊ sanguis. Caro g̃ inuisibilis dr esse sacrm carnis visibilis. qꝛ spẽs panis sm quã illa nõ videt caro: est sacrm carnis visibilis. qꝛ carne iuisibili. i. specie sm quã caro xpi nõ videt caro: significat corpus xpi qđ est visibile ⁊ palpabile vbi in sua forma apparet. Ita ⁊ de sanguine accipi debet. Quẽ sensum ꝯfirmat Aug⁹. apiens qualr p̄dicta intelligẽda sint. qꝛ obscure dixerat ꝯsequẽt dicẽs ita panem vocari corpus xpi cuz vere sit sacrm corporis xpi qđ in cruce positũ est. sicut ipa imolatio que fit manib⁹ sacerdotis vocat christi passio nõ rei veritate s significante mysterio ⁊ sicut sacrm fidei dr fides. Satis responsuz est hereticis ⁊ obiectionibus eoꝝ qui negãt veruz corpus xpi in altari esse ⁊ panem i corpus vel vinũ in sanguinẽ mystica ꝯsecratione cõuerti dicentes. Quis audeat manducare dñm suum: Quis etiam audeat dicere quotidie formari corpus xpi de materia vel substantia que nõ fuit caro virginis.

Ita est intelligendũ aliis verbis Aug. confirmat.

Autoritatib⁹ ꝓbat verum corpus xpi esse in altari ⁊ in id panem conuerti. d

Hec et his similia

obyciunt illi in diuino mysterio legẽ nature sectãtes. quoꝝ p̄sidiam subdita cõuincũt testimonia. Ait eñ veritas. Accipite hoc ẽ corpus meũ. Item Amb. Si tantũ valuit smo helye vt ignem de celo deponeret. nõ valebit tñ sermo xpi vt subas mutet. De totius mũdi opib⁹ legit. qꝛ ipse dixit ⁊ facta sũt ⁊c. Sermo igit id est fili⁹ qui potuit ex nihilo facere qđ non erat. non põt ea q̃ sunt in id mutare quod nõ erant. Non eñ minus est causare q̃ mutare nouas naturas reb⁹. Itẽ. Si ordinẽ querimus. viro mixta fẽia generare ꝯsueuerat. liquet g̃ q̃ p̄ter nature ordinẽ virgo generauit. ⁊ hoc qđ conficimus corp⁹ ex virgine est. Quid g̃ hic queris nature ordinem in xpi corpe. cum p̄ter naturam sit ipse

Augus. i li. de sacramẽtis

Ambro.

partus ex virgine. Itẽ Ante bñdictionẽ alia spẽs noiat. post ꝯsecrationẽ corp⁹ significat. Ante ꝯsecrationẽ aliud dr. post ꝯsecrationẽ sanguis nũcupat. Tu dicis amen. i. verũ est. qd sermo sonat. affect⁹ sentiat. Item Augus.

Aug⁹. in li. sñiaꝝ ꝓspe.

In specie panis ꝛ vini quã videm⁹. res inuisibiles. i. carnẽ ꝛ sanguinẽ honoram⁹. nec sic ꝑpendimus has duas spẽs sicut añ ꝯsecratione mpendebamus. cũ fideliter fateamur añ ꝯsecrationẽ panẽ esse ꝛ vinũ. qd natura formauit. Post ꝯsecrationẽ ꝟo carnẽ xp̄i et sanguinem qd bñdictio ꝯsecrauit. Item Amb.

Ambro. li. de sacramẽtis

Panis est in altari vsitatus añ verba sacra. vbi accessit consecratio. de pane fit xp̄i caro. Quõ aũt põt qd panis est esse corp⁹ xp̄i? Cõsecratiõe que fit ꝟmone xp̄i. Itẽ. Si tãta vis est in ꝟmone dñi vt incipiãt esse que nõ erãt quãto magis opacorius est. vt sint que erãt et in aliud commutent. Et sic qd erat panis añ ꝯsecrationẽ. iaz corpus xp̄i est post ꝯsecrationem. qz sermo xp̄i creaturã mutat: ꝛ sic ex pane fit corpus xp̄i ꝛ vinũ cũ aquã calice missũ fit sanguis ꝯsecratione ꝟbi celestis. Itẽ Aug.

Aug. i ꝟmone quodã de verbis euã.

Sicut ꝑ spũmsanctũ vera xp̄i caro sine coitu creat. ita ꝑ eundẽ ex suba panis ꝛ vini idem corpus xp̄i ꝛ sanguis ꝯsecrat. Corpus christi ꝛ veritas ẽ ꝛ figura. Ueritas dũ corp⁹ xp̄i et sanguis ꝟtute spũs est panis viniqꝫ substantia efficit. Figura ꝟo est id qd exteri⁹ sentit. Item Eusebi⁹ emisenus.

Eusebi⁹ emisenus.

Inuisibilis sacerdos visibiles creaturas in subaz corpis ꝛ sanguinis sui verbo suo secreta ptãte cõmutat. Ex his aliijsqꝫ plurib⁹ cõstat verũ corpus xp̄i ꝛ sanguinẽ in altari esse. imo integrum xp̄m ibi sub vtraqꝫ specie ꝛ subam panis in corp⁹. viniqꝫ subam in sanguinem cõuerti.

Ista est distictio. x. hui⁹ quarti libri. In qua mgr̃ post q̃ egit de sacramento in se ꝛ de vsu ei⁹ q̃tuz ad suscipientem. Hic aũt determinat de esse ei⁹ q̃tuz ad speciem in altari ꝯtentam. Et tria facit. Primo errorem quorundã ꝓponit. Secũdo quarundã autoritatuz solutionẽ subdit. Tertio quarundã autoritatũ explanationem annectit. ꝑtes patent intuenti textuz huius dis. In speciali sñia mgr̃i stat in ista ꝓpositione. Ex fide constat verũ corpus esse in altari imo integrum xp̄m sub vtraqꝫ specie ꝯtineri. Hanc mgr̃ ꝓtendens ꝓponit quosdam in tantũ errasse. q dicerẽt verum corpus xp̄i nõ esse in altari. sed solũ sic ibi esse sicut signatũ in signo. ꝛ hoc dicunt dñm notasse in euãgelio Iohis. cum dixit sumptionẽ huius nõ corpaliter sed spũaliter esse intelligendã. vbi de hoc loquẽs ait. Uerba que ego loquor vobis spũs et vita sunt. hoc idem ꝯfirmat auc̃te b. Aug⁹. Et vlterius ꝑ idem qd dñs dixit in matheo. paupes semꝑ habebitis vobiscũ me aũt nõ semꝑ habebitis. semꝑ eñ ipsuz haberem⁹ si esset semꝑ in altari. Postea rñdet q dñs ꝑ illa ꝟba nõ intendit negare corpis sui veritatẽ esse in sacr̃o. sꝫ significare q nõ visibilit̃ in forma humana. sed inuisibiliter sub forma panis ꝛ vini corpus suũ traderet sumenduz. ꝛ ita nõ sub specie corꝑali sꝫ sub specie sacramentali. Et hanc opinionẽ mgr sanctoꝝ auc̃tibus cõfirmat. Postea dicit q Augus. dicit in quadã auc̃te q sumat corpus xp̄i visibile. qd sic intelligẽdũ est. i. q sumit corpus qd de sui natura est visibile. Ultimo ponit multas auc̃tes in q̃bus habet q panis ꝛ vinum ꝑ virtutẽ verbi dñici transsubstantiat in veruz corpus xp̄i ꝛ sanguinem q totus xp̄us integer sub vtraqꝫ specie existit. Et tñ in speciali.

Demodo conuersionis. a

SI aũt querit DI. XI

qualis sit illa ꝯuersio an formalis an substantialis vel alteri⁹ generis? Diffinire nõ sufficio. Formalem tñ nõ esse cognosco. qz spẽs rerũ que ante fuerãt remanẽt ꝛ sapor ꝛ pondus. Quibusdam esse videt subalis dicentib⁹ sic subam cõuerti in subam vt hec essentialiter fiat illa. Cui sen sui ꝑmisse autoritates ꝯsentire vident.

Oppositio. b

Sed huic sentẽtie sic opponit ab alijs. Si suba panis in quũt vl' vini ꝯuertit subaliter in corp⁹ vel sanguinez xp̄i quotidie fit aliqua suba corp⁹ vl' sanguis christi que añ nõ erat. et hodie ẽ aliqd corp⁹ xp̄i qd heri nõ erat. ꝛ quotidie auget corpus xp̄i atqꝫ format de materia. de qua in ꝯceptione nõ fuit factũ. Quib⁹ hoc mõ rñderi potest. qz nõ ea rõne dr corpus xp̄i ꝯfici ꝟbo celesti q ipm corpus in ꝯceptu ꝟginis formatũ deinceps format. sed qz suba panis vel vini que añ nõ fuerat corpus xp̄i vel sanguis verbo celesti fit corpus ꝛ sanguis. Et iõ sacerdotes dicunt ꝯficere corpus xp̄i ꝛ sanguinẽ. qa coꝝ ministerio suba panis fit caro. ꝛ suba vini fit sanguis xp̄i. nec tñ aliquid addit corpori vel sanguini nec auget corpus christi vel sanguis.

Augustinus in libro sñiaꝝ prosperi. c

Si vero queris modum q̃ id fieri possit: breuiter rñdeo. Mysterium fidei credi salubriter potest. inuestigari salubriter non põt. Mergo corpus christi panis mutatione in id nõ augmentatur nec sanguis ex vini conuersione eius voluntati ꝛ potentie ascribat qui idem corpus de virgine eduxit. fit ergo substãtia illa ista sine ei⁹ augmento. Nec tñ concedunt quidaz q substantia panis aliquando fit caro xp̄i. et si fiat

caro xpi: sicut farina facta ē panis τ aqua facta est vinū. nec tñ dr farina est panis τ aqua est vinū. Alij vo ɔcedunt illud qd erat panis vl' vinū. post ɔsecrationē esse corp' τ sanguinem. nō tñ sequit panis est caro xpi vl' vinū est sanguis. qr suba panis vel vini postq̄ facta est caro xpi vl' sanguis. nō est suba panis vel vini. sed caro τ sanguis. Ideo distinguēdum videt. cum dr substātia panis. vel id qd erat panis nō est corpus xpi. Manens eniz panis non est corpus xpi. sed mutata. i. id qd facta est. est corpus xpi. Nec dicimus subam panis vl' vini materiā esse corpis vel sanguinis. qr nō de ea vt d materia formať corpus. sed ipsa formať in illud τ efficit illd. vñ Aug. Corpus xpi dicimus illud qd ex fructib' terre acceptū τ prece mystica ɔsecratum sumim' in memoriā dñice passionis. Qd cū p manus hois ad illam visibilē speciem pducatur non sanctificať vt sit tam dignum sacřm nisi opante inuisibiliter spiritu dei.

Aug'. in li. de trinitate.

Asserunt dictum panem transire in corpus christi. D

Quidaz vero sic dicunt ɔuersionem illam esse intelligendaz vt sub illis accidentibus sub qbus erat p̄us substantia panis τ vini: post ɔsecrationez sit substantia corpis τ sanguinis. sic tñ vt nō eis afficiatur. τ sic asserunt dictū panem transire in corpus xpi. qr vbi erat panis nūc est corpus christi. Qd si est. quid ḡ fit de substātia panis τ vini? Illi dicunt vel in p̄iacentem materiā resolui vel in nihilū redigi. Alij vero putauerunt ibi subam panis τ vini remanere. et ibidem corpus xpi esse τ sanguinez. τ hac rōne dici illam subam fieri istam. qr vbi est hec est τ illa. Qd mirum est τ ipsaz subam panis vel vini dicunt esse sacřm. Sed q non sit ibi substantia nisi corpus xpi et sanguis. ex p̄dictis τ subdītis aperte ostendit. Ait eñi Ambrosius. Panem istū quē sumimus in mysterio: illum intelligo vtiq̧ q manu sancti spūs formať' est in vtero xginis. τ igne passionis decoctus in ara crucis. Panis eñi angelorū factus est cibus hoim. Vñ veritas ait. Ego sum panis viuus q de celo descendi. τ iteruz Panis quē ego dabo caro mea est p mundi vita. Ex his nanq̧ duab' sententijs apte datur intelligi. qr panis ille et iste. non duo sed vnus panis τ vna caro. pculdubio vnū efficitur corpus. Illud vere. illud sane. qd sumptum est de xgine. qd resurrexit. τ in celum ascendit. Item Grego. Quis fideliū habere dubiū possit in ipa imolationis hora ad sacerdotis vocem celos aperiri in illo xpi mysterio angelorū choros adesse: summa τ ima sociari vnū quid ex inuisibilib' atq̧ visibilib' fieri. Idem. Eodem momēto τ in celū rapit ministerio angelorū ɔsociandū corpi christi τ ante oculos sacerdotis in altari videt. Sicut diuinitas xbi totum implet mūdum. ita multis locis illud corpus ɔsecrať. Nec sunt tñ multa corpa christi. sed vnū corpus τ vn' sanguis. Ideoq̧ siue plus siue min' qs inde pcipiat. omnes equalit' corpus xpi integerrime sumunt. Post ɔsecrationem ergo nō est ibi substantia panis vel vini licet species remaneāt. Est eñi ibi spēs panis τ vini sicut et sapor. Vñ aliud videt. aliud intelligit.

Ambro. i li. de sacramētis.

Gregori' in omelia.

Quare sub alia specie. E

Sub alia aūt specie tribus de causis carnē τ sanguinem tradidit xpus. τ deinceps sumendū instituit: vt fides scz haberet meritū que est de his que nō videnť. qr fides nō habet meritū vbi humana ratio p̄bet experimentū. Et ideo etiā ne abhorreret anim' qd cerneret oculus. qr nō habemus in vsu carnez crudā τ sanguinem comedere. Quia ḡ xpm vocari dentib' fas nō est. in mysterio carnē τ sanguinē nobis commendauit. Et etiā ideo ne ab incredulis religioni christiane insultareť. Vñ Aug'. Nihil rōnabilius q̄ vt sanguinis silitudinez sumamus. vt ita τ veritas nō desit. τ ridiculū nullum fiat a paganis. qr cruorē occisi homis bibamus. Ne ḡ hoc fieret τ ne veluti qdaz horror esset cruoris in silitudinē accipim' sacřm. Ex p̄missis iaz liquet quare sub alia specie et quare sub ista hoc sacřm dñs celebrauerit et celebrari a nobis instituerit.

Greg. i omelia paschali.

Augusti.

Quare sub duplici specie. F

Sed quare sub duplici specie sumiť cū sub alterutra tot' sit xps? Vt ostendereť totā humanā naturā assumpsisse. vt totā redimeret. Panis eñi ad carnem referť. vinū ad aiam. qr vinū opať sanguinē in q sedes aie a phisicis esse dr. Ideo ḡ in duab' specieb' celebrať. vt aie τ carnis susceptio in xpo τ vtriusq̧ liberatio in nobis significeť. Valet eñi vt Amb. ait ad tuitionē corpis et aie qd pcipim'. qr caro xpi p salute corpis. sanguis xo p aia nřa offerť. sicut p̄figurauit moyses. caro inqt p corpe vřo offerť sanguis p aia. ß tñ sub vtraq̧ spē sumiť qd ad

Ambro. sup epistolam ad Corinth.

vtranqꝫ valet· qꝛ sub vtraqꝫ sumiť ipse tot⁹ christus· Sed si in altera tm̄ sumereť· ad alterius tm̄·i·anime ꝛ corporis nō vtriusqꝫ pariter tuitionē valere significareť· Sub vtraqꝫ specie tm̄ tot⁹ sumiť xp̄us· Nec plus sub vtraqꝫ· nec minus sub altera tm̄ sumiť· Eadē em̄ ratio est vt ait Hylari⁹ in corpe xp̄i que i manna pcessit· De quo dicit· Qui plus collegerat nō habuit amplius· necq̄ minus parauerat habuit minus· Et licet sub vtraqꝫ specie sumať totus xp̄us· tm̄ non fit cōuersio panis nisi in carnem· nec vini nisi in sanguinez Nec debet dici duo sacramenta sed vnuz qꝛ sub vtraqꝫ specie idem sumiť· Neqꝫ debet iterari sacramentū· quia bn̄dictio nō repetitur sup speciem eandem· Neqꝫ alie substantie in sacrificiū veritatis offerri debent quia de alijs nō potest ꝯsecrari corpus christi vel sanguis·

Hylarius

Quare aqua admisceatur· g

Aqua vero admi-

scenda est vino· qꝛ aqua pp̄lm signat qui per christi passionē redempt⁹ est· Calix ḡ dn̄icus iuxta canonum pceptum aqua ꝛ vino mixt⁹ debet offerri· qꝛ videmus in aqua pp̄lm intelligi· in vino ostendi sanguinē christi· Cum ḡ in calice vino aqua misceť· xp̄o populus adunatur· ꝛ credentiū plebs ꝛ in quez credit copulať· que copulatio aque ꝛ vini sic miscetur in calice xp̄i vt mixtio illa nō possit separari· Nam si vnū quis tm̄ offerat· sanguis xp̄i incipit esse sine nobis·

Julius papa· h

Si vero queriť an

irritum sit qđ geriť si aqua ptermittať· Audi qđ sequiť in eodem canone· Non pōt inquit calix dn̄i esse aqua sola aut vinum solum nisi vtrūqꝫ misceatur· Item Cyprianus· Calix dn̄i nō est aqua sola aut vinum solū nisi vtrūqꝫ misceať· sicut nec corpus dn̄i potest esse farina sola nec aqua sola nisi vtrūqꝫ fuerit adunatum· ꝛ panis vnius cōpage solidatū· Si quis tm̄ nō intendens introducere heresim obliuione vel ignorantia aquā ptermiserit· nō videť esse irritum sacr̄m· sed ille grauiter est corripiendus· Nam ꝛ grecorū eccl̄ia non apponere aquam dr̄· Qđ etiā ex dict. Cypriani videť posse colligi· ait em̄· Si quis de antecessorib⁹ nr̄is vel ignoranter vel simpliciť nō hoc seruauerit qđ nos dn̄s facere ꝛ exemplo ꝛ magisterio docuit· pōt simplicitati eius indulgentia dn̄i venia ꝯcedi· Nobis vō non pōt ignosci· qui nunc a dn̄o instructi sum⁹ vt calicem dn̄i cum vino mixtum ſm qđ dn̄s obtulit offeramus· Ex hoc videť q̇ si quis simpliciter vel ignorāter vinū offerat sine aqua sacramentū conficiat· Aqua vō nullatenus sine vino pōt offerri in sacrificiuz· nec panis nisi de frumento· nec granū frumenti nisi redactum fuerit in panem· qꝛ xp̄us ꝛ panem se dicit ꝛ grano frumenti se compat· Quod ergo supra dictū est nō posse vinū solū offerri· determinari oportet· recipit em̄ exceptionem· Non pōt nisi simplr̄ vel ignoranter fiat vel nō potest·i·nō debet· Quibusdam tm̄ videtur hoc generaliter verū· Colligiť etiā ex pdictis q̇ xp̄us vinū aqua mixtum dedit discipulis· Corpus vō tale dedit quale tūc habuit id est mortale ꝛ passibile· Nunc vō sumitur a nobis imortale ꝛ impassibile· nec tm̄ maiorem habet efficientiam· Eucharistia q̄ intincta nō debet dari populo ꝓ supplemēto cōmunionis· quia nō legiť christus alicui discipuloꝝ prebuisse panē intinctum nisi iude· Tunc vero nō accepit iudas corpus xp̄i sed tm̄ panem· corpus vero ꝛ sanguinem xp̄i aū cum alijs discipulis pceperat·

Cyprian⁹

Determinatio pmissoꝝ.

Juli⁹ papa. Q intincta non dꝫ dari hostia pp̄lo.

Jsta ē distinctio·xj·hui⁹ quarti libri· Jn qua magister postq̄ egit de sacramento eucharistie q̄tuz ad suum esse. Hic vero determinat de eo q̄tum ad ei⁹ fieri. Et tria facit. Primo em̄ ostendit quō substantia panis ꝛ vini in verum corpus christi transsubstantiatur. Secundo quō ipsum sub aliena specie occultatum fidelibus sub vtraqꝫ specie ministrať. Tertio q̄ modo discipulis in cena christi corp⁹ passibile ꝛ mortale dabať. Primum vsqꝫ ibi. Sub alia autē specie. Secundum vsqꝫ ibi. Corpus vō tale dedit. Tertiū vsqꝫ ad finem dis. Jn speciali sentētia magistri stat in tribus ꝓpositionibus quaꝝ prima est hec. Cōuersio panis in corpus christi nō est formalis sed quibusdaz videť esse substantialis. Hanc mgr̄ insinuans querit qualis sit ista conuersio panis ꝛ vini corpus christi. vtrum scꝫ sit conuersio substantialis vel formalis vel alterius modi. Et dicit q̇ nō est formalis eo q̇ species que prius erant pmanent.s. sapor. pondus. figura. albedo. Dicit aūt postea q̇ quibusdaz videť q̇ sit conuersio ſm substantiam vel substantialis. eo q̇ substantia panis ꝛ vini essentialiter fit substantia corporis ꝛ sanguinis xp̄i. Postea ponit circa hoc quorundaz obiectionem, si em̄ sic intelligať ꝯuersio tūc quotidie aliqua substātia fit corpus xp̄i ꝛ sanguis que ante nō fuerat. ꝛ sic quotidie corpus xp̄i augeť. ꝛ de materia aliqua formať. de qua in ꝯceptione nō fuerit factum. Et dicit mgr̄ sic ad hoc responderi posse q̇ confectio corporis christi nō sit ſm nouam corporis formationem aut ꝑ ipsius corporis formati augmentationem. sed ꝑ quandā transsubstantiationē virtute diuina factaz sine noua formatiōe aut augmēto. Postea dicit q̇ ſm opinionem istam ꝯcediť q̇ panis fit corpus xp̄i sicut farina fit panis. ꝛ si panis fiat caro xp̄i sicut farina facta est panis. ꝛ aqua facta est vinum. nec tn̄ dicit farina est panis ꝛ aqua est vinum. Alij vō ꝯcedunt illud qđ erat panis vel vinū post ꝯsecrationē esse corpus ꝛ

sanguinem. nõ tñ manẽs panis sed mutatũ. Subdit aũt q panis non habet se vt materia respectu corporis xpi. Postea dicit q aliorum opinio est hanc questionez sic esse intelligendã. q sub accidentib⁹ sub quibus prius erat substantia panis et vini post cõsecrationem est substantia corporis et sanguinis xpi. non tñ vt illis afficiatur. Substantiam aũt panis et vini dicũt vel in piacentez materiã resolui aut in nihilũ redigi. Dicit etiam magister q alij dicunt. s. q substantia panis et vini remaneant cũ substantia. s. corporis et sanguinis xpi. quã substantiam panis et vini dicunt esse sacrm. et ex hac rõne hec substantia dr fieri illa. qr vbi est hec est et illa. Contra qd obijcit p auctes quib⁹ dicit nihil ibi aliud esse q̃ substantiam corporis et sanguinis. et spẽs panis et vini. Secũda ꝓpositio ẽ. Sub aliena specie corp⁹ xpi tribus de causis tradit. sed sub vtraqz specie xps sumit. Hanc magr ponens assignat triplicẽ rõnem quare corpus xpi sub aliena specie occultat seu sumit. Prima est ad agendum fidei meritũ que est de his que nõ videntur. Secũda ad vitandum horrorem. qr non habemus in cõmuni vsu carnem crudaz et sanguinẽ manducare. Tertia ne detur infidelib⁹ irridendi occasio. Postea dicit q illud sacrm sumit sub duplici specie. ideo vt anime et carnis susceptio i xpo et vtriusqz liberatio in nobis significaret. ordinat enĩ hoc sacrm ad salutem corporis et aĩe. Addit etiaz q sub vtraqz specie totus xpus sumit. nec tñ panis cõuertit nisi in corpus. et vinum nisi in sanguinẽ. Subdit etiã q in hoc duplex species vnitatem sacramenti nõ tollit. qr sub eadem specie idem sumit. nec benedictio sup eandem speciem debet iterari. nec de alijs substãtijs q̃ de substantia panis et vini confici et cõsecrari debet corp⁹ xpi et sanguis. Postea dicit q aqua vino admiscenda est ad significandũ vnionem populi cum capite xpo que nullo modo scienter debet omitti. qr dñs eam apposuit. Siquis aũt ex obliuione vel ignorantia omittat offerens vinum sine aqua conficit quidem sacrm. qr etiam fm cõsuetudinem aliquarum ecclesiarũ dimittitur aqua. tñ grauiter corripiendus est. Subdit autez q aqua sine vino nullatenus offerri potest in sacro. nec panis nisi de frumento. nec granum frumenti nisi redactum fuerit in panẽ. qr ipse xpus et grano frumenti se compat et panem se dicit. Tertia ꝓpositio est hec. Quis xpus in cena dedit corpus passibile et mortale. tñ nunc sumitur impassibile et imortale. Hanc magister insinuat dicens. q xpus dedit discipulis suis tale corpus quale tunc habuit. s. passibile et mortale. Addit etiam q eucharistia intincta nõ debet populo dari in supplementũ cõmunionis. nam xpus panem intinctum nõ dedit nisi iude qui nõ accepit corp⁹ xpi tunc sed tantũ panem. Ante tñ cum ceteris discipulis pceperat corp⁹ et sanguinẽ xpi. Et tñ in speciali.

Ubi illa accidentia fundentur. a

DI. XII

Si aũt querit

de accidentibus que remanẽt. id est de speciebus et sapore et pondere in quo subiecto fundentur: potius mihi videt fatendum existere sine subiecto q̃ esse in subiecto. qr ibi non est suba nisi corporis et sanguis dñici que nõ afficitur illis accidentib⁹. Non enĩ corpus xpi talem habet in se formam sed qualis in iudicio apparebit. Remanent ergo illa accidentia p se subsistentia ad mysterij ritum. ad gustus fideiqz suffragium: quibus corpus xpi habens formam et naturã suam regit.

De fractione et partibus. b

Solet etiam queri

de fractione et pticione q̃ ibi videt fieri vtrũ vera sit. et si vera fractio est: cui⁹ rei sit vel in qua re fiat? Cũqz nõ sit ibi alia suba q̃ christi Si in aliqua suba est illa fractio in corpe xpi videt esse. Sz ecõtra cũ ipsum corpus incorruptibile sit. qr immortale et ipassibile. in ipso non posse esse videt. Nam et xpus redarguit carnalẽ sensum discipulorum qui putabant carnem xpi sicut aliam in ptes diuidendã et morsibus dilacerandã. Ideo quibusdam placet q non sit ibi fractio sicut videt. sed dr frangi qr videtur frangi. Quib⁹ obijcit qd ait Amb. Nihil falsi putandum est in sacrificio veritatis. vel sicut fit in magorum prestigijs vbi delusione quadam fallunt oculi. vt videant esse qd nõ est. Ad hoc illi dicunt. Nõ fallit nos visus nec fallit. qd eẽt si crederet ita frangi vt videt. Nec illusio est. qr ad vtilitatẽ fidei. nõ ad deceptionẽ ita fit. sicut et xpus se ostendit duob⁹ discipulis in via in specie pegrini. nec in eo tñ talis forma erat. sed oculi eorum tenebant ne eum agnoscerent.

Opinio quorundam.

Aliorum opinio. c

Alij vero dicunt q

sicut ibi spẽs panis est et nõ est ibi res cui⁹ vel in qua sit illa spẽs. ita est ibi fractio que nõ fit in aliqua re. qr nihil ibi frangit. qd mirabilit dei potẽtia fieri dicũt. vt fiat fractio vbi nihil frangitur.

Aliorum opinio. d

Alij tradũt corpus

christi essentialr frangi et diuidi. et tñ integrũ et incorruptibile existere. Qd se colligere asserũt ex cõfessione berengarij qui cõfessus est coram Nicolao papa et pluribus epis: panez et vinum que in altari ponunt post cõsecrationem nõ solum sacrm sed etiã verũ corpus et sanguinẽ xpi esse. et sensualiter nõ solũ sacro sed in veritate manib⁹ sacerdotũ tractari et frangi. et fidelibuz dentibus atteri.

Confessio berengarij.

Sententia ꝓbabilior. e

Sed qr corp⁹ christi

incorruptibile est. sane dici põt fractio illa

et partitio nõ in suba corpis. sed i ipsa forma panis sacramẽtalis fieri. vt vba fractio τ particio sit ibi que fit nõ in suba corpis ꝫ in sacro id est in specie. Ne aũt mireris vl' insultes si accidẽtia videant̃ frangi cũ ibi sint sine subiecto. licet qdam asserãt ea fundari in aere. Est ibi vba fractio τ particio que fit in pane. i. in forma panis. Vñ aplus ait. Panis quem frangim⁹. q2 forma panis ibi frangit̃ τ i ptes diuidit̃. xp̄us võ integer manet et tot⁹ est in singulis. vñ Aug'. Qñ xp̄us manducat̃ vita manducat̃. sed qs audeat manducare dñm suũ. τ tñ veritas inuitãs nos ad mãducẽdũ ait. Qui mãducat me viuet ꝑpter me. Nec occidit̃ xp̄us vt manducet̃. ꝫ mortuos viuificat qñ mãducat̃. reficit nõ deficit. viuit manducatus q2 surrexit occisus. nec qñ mãducamus ptes de illo facimus τ qdem in sacro sic fit. Itẽ Norunt fideles quõ manducẽt carnẽ xp̄i vnusqsq2 accipit ptem suã. Vñ τ ipsa grã ptes vocant̃. per ptes manducat̃ τ manet integer tot⁹. ꝑ partes mãducat̃ in sacro τ manet integer tot⁹ in celo. manet integer tot⁹ in corde tuo. Ideo ista dicunt̃ sacra q2 in eis aliud videt̃ τ aliud intelligit̃. videt̃ panis et calix qd et oculi renũciãt. qd aũt fides instruenda postulat panis ẽ corpus xp̄i. calix ẽ sanguis. Ex his dat̃ intelligi q fractio et ptes q ibi videnẽ fieri in sacro fiũt. i. in specie visibili. Ideoq2 illa berengarij vba ita distinguenda sunt vt sensualr̃ nõ modo sacro. sed in veritate dicat̃ corpus xp̄i tractari manib⁹ sacerdotum. frangi võ τ atteri dentib⁹ vere qdẽ ꝫ in sacro tñ. Vera ḡ est ibi attritio τ pticio sed in singulis ptib⁹ tot⁹ est xp̄us. vñ Hiero. Singuli accipiũt xp̄m dñm i singulis portionibus tot⁹ est. nec ꝑ singulos minuit̃. ꝫ integrũ se p̄bet singulis. Itẽ Hylari⁹. Vbi pars est corpis. ibi est τ totum.

Aug⁹. in sermone de verbis euãgelij.

Hiero. in sermone quodã.

Quid ille partes significent. f

Quid autẽ partes

ille significent. Sergi⁹ papa tradit inquiens Triforme est corp⁹ xp̄i. ps oblate in calicem missa. corp⁹ xp̄i qd iam surrexit monstrat. ps comesta ambulãs adhuc sup terrã. ps in altari vsq2 ad finẽ misse remanẽs: corpus iacens in sepulchro significat. q2 vsq2 in finẽ seculi corpa sanctoꝝ in sepulchris erũt. Et sic ptes ille mysticã tenent significationẽ. ita etiam τ fractio passionis xp̄i τ mortꝭ est rep̄sentatio. Vñ ipse ait. Hoc facite i meã cõmemorationem. i. in memoriã passionis τ mortis mee. Nã vt ait Amb. Quia in morte xp̄i liberati

Ambro.

sumus. hui⁹ in edendo τ bibendo carnem τ sanguinẽ memores esse debem⁹. Sed caueat qsq2 ne indigne ꝑcipiat. q2 iudiciũ manducat. Nõ est eñi iste panis q vadit in corp⁹ ꝫ panis vite eterne q aĩe nr̃e subãz fulcit. Sic ergo viue vt qtidie merearis accipe. ne accedas indign⁹. Indign⁹ est q aliter celebrat mysteriũ q̃ xp̄s tradidit. vel q hñs mortale pctm̃ accedit. Ergo et si sint peccata qtidiana vel non sint mortifera. anteq̃ accedas dimitte debitorib⁹ tuis. Si dimittꝭ: dimittit̃ tibi. τ sic secur⁹ accede. Panis eñ salutarꝭ est nõ venenũ. Si ita accedis: spũalr̃ mãducas Spũalr̃ eñ mãducat: qui innocẽtiã ad altare portat.

Si quis indignus sumat.

Si illud sit sacrificiũ τ si sepius imoletur christus. g

Post hec queritur

si qd gerit sacerdos ꝓprie dicat̃ sacrificiũ vel imolatio τ si xp̄us qtidie imolet̃ vel semel tñ imolat⁹ sit: Ad hoc breuit̃ dici põt: illud qd offert̃ τ ꝯsecrat̃ a sacerdote vocari sacrificiũ et oblationẽ. q2 memoria ẽ et rep̄ntatio veri sacrificij. τ sancte imolatiõis facte in ara crucis. Et semel xp̄us mortu⁹ in cruce est. ibiq2 imolat⁹ est in semetipso. qtidie aũt imolat̃ in sacro: q2 in sacro recordatio fit illi⁹ qd factũ est semel. vñ Aug⁹. Certũ habem⁹ q2 xp̄s resurgẽs ex mortuis iam nõ morit̃ τc. tñ ne obliuiscamur qd semel factũ est i memoria nr̃a omni ãno fit. s. qtiens pasca celebrat̃. Nũqd totiens xp̄s occidit̃: sed tñ anniuersaria recordatio rep̄ntat qd olim factũ est. et sic nos facit moueri tanq̃ videam⁹ dñm i cruce. Itẽ Semel imolat⁹ est xp̄s in semetipso τ tñ quotidie imolat̃ in sacro. Qd sic intelligẽdũ est. q2 in manifestatiõe corpis τ distinctiõe membroꝝ semel tñ in cruce pependit. offerẽs se deo patri hostiã redẽptionis efficacẽ. eoꝝ scꝫ qs p̄destinauit. Itẽ Amb. In xp̄o eñ oblata est hostia ad salutẽ potens. qd ḡ nos: Nõne ꝑ singulos dies offerim⁹. Et si qtidie offeramus. ad recordationẽ ei⁹ mortꝭ fit. τ vna est hostia. nõ multe. Quõ vna τ nõ multe. q2 semel imolat⁹ est xp̄s. Hoc aũt sacrificiũ exemplum ẽ illi⁹. idip̄m sp ad ipsũ offert̃. ꝓinde hꝫ est sacrificiũ. alioqn qm̃ in multꝭ locis offert̃ multi sunt xp̄i. nõ: sed vn⁹ vbiq2 est xp̄s. τ hic plen⁹ exñs. τ illic plen⁹. sicut qd vbiq2 offert̃ vnũ est corp⁹ ita τ vnũ sacrificiũ. Christ⁹ hostiam obtulit. ipsam offerim⁹ τ nũc. ꝫ qd nos agimus recordatio ẽ sacrificij. Nec cã sue infirmitatis repetit̃. q2 ꝑficit hoĩem. sed nr̃e q2

Aug⁹. super psal. xx.

Aug. i sententijs ꝓsperi.

Ambro. sup eplam ad hebreos.

quotidie peccam⁹. Ex his colligit̃ esse sacrificiũ ⁊ dici qd̃ agit̃ in altari. et xp̄m semel oblatuz. ⁊ quotidie offerri. s͛ alit̃ tũc alit̃ nũc Et etiaz que sit v̄t⁹ hui⁹ sacri ostẽdit̃ remissio scz peccatoꝝ venialiũ ⁊ pfectio virtutũ.

De v̄tute sacramenti.

De causa institutionis. h

Institutũ est enim

hoc sacr̃m duab⁹ de causis. In augmentum v̄tutis .s. charitatis. ⁊ in medicinã q̃tidiane infirmitatis. vñ Amb. Si q̃tiens effundit̃ sanguis xp̄i in remissionẽ peccatoꝝ effundit̃. debeo sp̄ accipe. q̃ sp̄ pecco. debeo sp̄ h̄re medicinã. Itẽ Aug. Iterat̃ q̃tidie hec oblatio licet xp̄s semel sit passus. q: q̃tidie peccamus pc̄tis sine qb⁹ mortal' infirmitas viuere non pōt. Et q: q̃tidie labimur. q̃tidie xp̄us mystice imolat̃ p nobis. Dedit eñ nobis h̄ sacr̃m salutis. vt q: nos q̃tidie peccamus ⁊ ille iam mori nõ pōt. p h̄ sacr̃m remissionem ꝯsequamur. Quotidie comedit̃ ipse ⁊ bibit̃ in veritate s͛ integer ⁊ viu⁹ manet. Itẽ Mysteriuz fidei d̃r. q: credere debes q̄ ibi salus nr̃a cõsistit. Si aũt querat̃ vtrũ q̃tidie cõmunicandum sit? Audi q̃d inde tradit Aug⁹. Quotidie inq̃t eucharistiã accipe nec laudo nec vitupero. oĩbus tñ dñicis dieb⁹ cõmunicandũ hortor. Si tñ mens ĩ affectu peccandi ẽ. grauari mag' dico eucharistie pceptione q̃ purificari. Et licet q̃s pctõ mordeat̃: si peccandi tñ de cetero nõ habeat volũtatẽ ⁊ satisfaciat lachrymis ⁊ oronib⁹ accedat securus. s͛ h̄ de illo dico quẽ mortalia peccata non grauant.

Ambro.

Aug⁹. ad Ianuarium.

Utrũ quotidie sit mãducandum.

Si nõ frequenti⁹ saltez ter in anno hoĩes cõmunicẽt. nisi forte q̃s criminalib⁹ ĩpediat̃ in pasca .s. penthecoste. ⁊ in natali. Oĩes q̄ cõmunicent q̃ noluerit carere ecclīasticis liminibus.

Fabian⁹ pa.

Ista est distinctio. xij. huius quarti libri. In qua mgr̃ postq̃ egit de ꝯfectione huius sacramenti. Hic vero agit de ꝯsequentibus ꝯfectionem. Et tria facit. Primo eñ inquirit modũ essendi accidentiuz in hoc sacr̃o. Scd̃o querit an ibi sit vt apparet fractio. Tertio agit de hmõi sacramenti effectu. Primũ vsq; ibi. Solet etiã queri. Secũduz vsq; ibi. De causa institutionis. Tertium vsq; ad finẽ dis. In speciali sniã mgr̃i stat in trib⁹ ppositionib⁹ quarũ prima est hec. In hoc celesti sacr̃o spẽs seu accidentia remanẽt sine subiecto. Hanc mgr̃ insinuãs ppõnit primo inq̃rẽdo q̄ in hoc sacr̃o accidẽtia remaneãt actu sine subiecto q: ibi nõ est nisi substantia corpis et sanguinis dñici que talib⁹ accidentib⁹ affici non pōt. remanent tñ accidentia ad mysterij ritum ⁊ ad fidei suffragiũ. ⁊ etiã pp̄ter gustũ. Secũda ppositio est hec. Species visibilis in hoc sacr̃o frangit̃ sine xp̄i nocumento. Hanc mgr̃ ponens querit vtrũ in hoc sacr̃o sit vera fractio. Et dicit q̄ nõ. q: corpus xp̄i frangi nõ pōt ⁊ alia substantia sui nõ est. Et r̃ndet mgr̃ q̄ q̃busdã videt̃ q̄ ibi non sit vera fractio sicut videt̃. sed d̃r frangi q: videt̃ frangi. nec tñ ibi est illusio. q: non ostendit̃ ibi fractio ad illusionem sed poti⁹ ad fidei vtilitatẽ. Alij v̄o dicunt q̄ vere frangit̃ corpus xp̄i ⁊ nõ integrũ manet. ⁊ hoc cõfirmat p ꝯfessionem Berengarij qui cõfessus est coram Nicolao papa ⁊ plurib⁹ alijs ep̄is panez et vinum que in altari ponunt̃ post ꝯsecrationem nõ solum sacr̃m sed etiã verũ corpus ⁊ sanguinẽ xp̄i esse. q̄ omnia approbata sunt sicut habet̃ de ꝯse. dis. ij. Alij vero dicunt q̄ sicut ibi est spẽs panis et nõ est ibi res in qua sit spẽs. Ita est ibi fractio que nõ est in aliqua re q: nihil ibi frangit̃. qd̃ mirabiliter de potẽtia dei fieri dicunt. Quarto opinio circa hoc est mgr̃i q̄ fractio illa vera est ⁊ in ipsis speciebus sacramentalib⁹ est vbi etiã subdit s͛m b. Hiero. q̄ sub singulis ptib⁹ fractionis est totus xp̄us. Et etiã dicit Hylari⁹. vbi est pars corpis xp̄i ibi est totũ. Postea dicit q̄ partium fractionis vna significat corpus xp̄i iacens in sepulchro. Alia v̄o significat corpus xp̄i viuẽs in mundo Tertia vero corpus xp̄i post resurrectionẽ que significatio pōt etiã corpi xp̄i mystico adaptari. Preterea querit vtrũ corpus quotidie imolet̃. ⁊ vtrũ illud qd̃ facit sacerdos in hoc sacr̃o possit pp̄rie dici sacrificiũ vel imolatio. Et r̃ndet ad vtrũq; q̄ sic. nõ tñ in re sz ĩ silitudine qd̃ eñ quotidie gerit̃ signũ ẽ memoriale et figura imolationis semel facte. ⁊ sic forma visibilis q̄ in altari sacrificium d̃r et est. Similiter v̄o solũ semel imolatus fuit sed quotidie offert̃. sed aliter tũc ⁊ alit̃ nunc. quod auctibus pbat. Tertia ppositio est hec. Hoc sacr̃m dat̃ in augmentũ virtutis ⁊ charitatis. et in remediũ quotidiane infirmitatis. Hanc mgr̃ insinuans dicit q̄ hoc sacr̃m duab⁹ de causis est institutum. scz in augmentũ charitatis. ⁊ in medicinã nr̃e infirmitatis. q: eñ quotidie labimur ⁊ cadimus. q̃tidie xp̄s p nobis mystice imolat̃. Vñ virtus sacri est remissio venialiũ. Ultimo inquirit de modo vtendi hoc sacr̃o scz quõ hoc sacr̃m sit frequentandũ. Et dicit q̄ sup ea hoc inueniunt̃ diuersa ecclesie statuta. q: quidam in diebus dñicis. quidã bis in anno cõmunicandũ esse dicunt. nisi dumtaxat aliquib⁹ criminib⁹ sit grauat⁹ Et tñ in speciali de snĩa huius dis.

Si heretici et excommunicati hoc sacramentum conficiant. a

Solet etiã queri

vtruz praui sacerdotes hoc sacramentũ ꝯficere queãt? Ad qd̃ dici pōt q̄ aliqui licet sint praui ꝯsecrant vere scz qui int⁹ sunt noĩe ⁊ sacr̃o ⁊ si non vita. q: nõ in merito ꝯsecrãtis. s͛ in v̄bo efficit creatoris. vñ Aug⁹. Intra catholicã ecclĩam in mysterio corpis ⁊ sanguinis dñi nihil a bono maius. nihil a malo min⁹ pficit̃ sacerdote. q: nõ in merito ꝯsecrantis s͛ in v̄bo ꝯficit̃ creatoris ⁊ v̄tute spũssancti. Credendũ est enim q̄ in v̄bis xp̄i sacr̃a ꝯficiant̃. Sicut ipse q̄ baptizat. ita ipse est q̄ p spũmsanctũ suaz efficit carnẽ ⁊ sanguinẽ. Item Greg. Putãt q̃dam cõmunionẽ corpis min⁹ esse sanctificataz. si illoꝝ fiat officio quoꝝ vita eoꝝ oculis videt̃ ignobilis. Heu inq̃ magnũ laqueũ incidunt vt diuina ⁊ occulta mysteria plus ab alijs sanctificata posse fieri credãt. cum vn⁹ idemq;

DI. XIII

Aug. in li. de corpe dñi.

Gregori⁹.

spūssanct⁹ in tota ecclia inuisibilr ea mysteria ꝛ oꝑando sanctificet. ꝛ sanctificādo benedicat. Mysteriū ideo dr̄ ꝙ secretā ꝛ recōditam habeat dispēsationē. Sacrificiū vo q̄si sacrū factū. qꝛ ꝑce mystica ꝯsecrat̄ ꝓ nob in memoriā dn̄ice passionis. Sacr̄m est in aliq̄ celebratione cū res ita fit vt aliq̄d significāte rei accipiam⁹. Sacramēta sunt baptisma chrisma. corp⁹ que ideo sacr̄a dicūt̄ qꝛ sub tegimento visibiliū rerū: diuina vtus secreti⁹ salutē eorundē sacroꝝ operat̄. Vñ a secretis vtutib⁹ vel sacris sacr̄a dicunt̄. Panis ꝛ calicis sacr̄m. grece eucharistia dr̄ latine bona grā interp̄tat̄. ꝛ q̄d melius corpe ꝛ sanguine xp̄i: Siue ḡ ꝑ bonos siue ꝑ malos ministros intra ecclīam dispensēt: sacruz tn̄ est. qꝛ spūs sanctus viuificat. Nec bonoꝝ dispensatoꝝ meritꝭ amplificat̄. nec maloꝝ attenuat̄ hoc de corpe dn̄i. hoc ꝛ de baptismate ꝛ crismate sciendum ē ꝛ tenendū. qꝛ virt⁹ diuina secreti⁹ opat̄ in eis. ꝛ diuina solūmodo ē hec virt⁹ siue potestas. nō humane efficatie. Illi vo q̄ excōmunicati sunt vel de heresi manifeste notati nō vident̄ hoc sacr̄m posse ꝯficere. licet sacerdotes sint. qꝛ nemo dicit i ipa ꝯsecratiōe offero. ꝫ offerim⁹. q̄si ex ꝑsona eccl̄e. ꝛ iō cum alia sacr̄a extra eccliaz possint celebrari de h̄ nō videt̄. Qd̄ etiā Aug⁹. tradere videt̄ dicēs. Recolite nomen ꝛ aduertite veritatē. Missa eñ dicit̄. eo ꝙ celestis missus ad cōsecrandū viuificandū corp⁹ adueniat iuxta dictum sacerdotꝭ dicētis. Oīpotens de⁹ iube hec ꝑferri ꝑ man⁹ sancti angeli tui i sublime altare tuū ꝛc. Idcirco nisi angelus venerit: missa nequaq̄ȝ iure vocari pōt. Nunq̄d eñ si hoc mysteriū heretic⁹ ausus fuerit vsurpare angeluz de celis mittit de⁹ oblationē ei⁹ ꝯsecrare. maxime cū eisdē ꝑ ꝓphetā cōminatus sit dicēs. maledicā bñdictionibus vr̄is. Qꝛ si bñdictionib⁹ eoꝝ se asserit maledictuꝝ veritas. Quid erit de hostia. ḡ dicem⁹ illaȝ posse bñdici ab illo quē scim⁹ a deo fore maledictū cū sua bñdictione. Si eñ de⁹ maledixerit benedictionib⁹ hereticoꝝ ꝛ symoniac⁹ bñdixerit: q̄s eoꝝ ꝑualebit: Nū q̄d bñdictio maledicti ad nihilū poterit redigere vba verissima cōminātis dei. Ex his colligit̄ ꝙ hereticus a catholica fide ꝑcisus nequeat h̄ sacr̄m ꝯficere. qꝛ sancti angeli q̄ hui⁹ mysterij celebrationi assistunt. tūc nō assunt qñ heretic⁹ ꝛ symoniacus h̄ mysteriū temerarie ꝑsumit. Nō eñ dubitari licet vbi corpis dn̄ici ꝛ sanguis mysteria gerunt̄ supnoꝝ ciuiū adesse ꝯuentus.

Aug⁹. in sermone de corpore christi. Unde dicat̄ missa.

Grego. maledicā bñdictionib⁹ vr̄is. i. bis qui in eis bñdictionib⁹ possideris vl̄ q̄cq̄d a vobis bñdicet̄. vel qñ nō bñdicunt sctis ex vo corde vel quisq̄ qui iniq̄ agunt bñdicūtur ab eis adulanturq̄ peccatorib⁹: dum nō diuites sint.

Hieronym⁹. maledicā bñdicētib⁹ vos id est q̄cq̄d a vobis bñdicetur ꝑ me erit maledictum.

In hui⁹ aūt mysterij expletione sicut formam seruari ita ordinē haberi. s. vt sit sacerdos. ꝛ intentionē adhiberi optet vt illud sacere intendat. Sed si nō credit de illo mysterio sicut vtas h̄z. nunq̄d pōt intendere illud ꝯficere: ꝛ si ñ intēdit. nū q̄d ꝯficit: Aliq̄ dicūt etiā nō recte de illo mysterio sentientē posse intendere. nō quidē illud ꝯficere. q̄d iam cēt recte credere. sed id agere q̄d gerit̄ ab alijs dum ꝯficit̄. ꝛ sic adhibet̄ intentio: ꝛ si intētio dicat̄ deesse ꝯficiendi illud mysteriū. tn̄ ex q̄ intēdit ea dicere ꝛ agere que ab alijs gerunt̄ implet̄ mysteriū. Illud etiaz sane dici pōt ꝙ a brutꝭ aīalib⁹ corp⁹ xp̄i nō sumit̄. ꝛ si videatur. Quid ḡ sumit mus. vel quid mādūcat: Deus ait. De hoc celesti mysterio aliqua ꝯstrinxim⁹ ac catholicis fidelib⁹ tenēda. Qui eñ his ꝯtradicit: hereticus iudicat̄.

Grego. super ezech. Qui expositiōe sacri eloquij vt auditoribus placeat aliq̄d fingit sua verba loquit̄ nō dei. qui aūt i vbis dn̄icis aliter ꝙ is q̄ ꝓtulit sensit: ꝛ i sub alio intellectu tn̄ ad edificatoꝝ charitatꝭ tendit. dn̄i sunt vba q̄ dicit.

A brutꝭ aīalibus eucharistia nō sumitur.

Quid facit hereticū et q̄d sit heretic⁹. b

Ne autem ignores

quid faciat hereticū. vl̄ q̄d sit heretic⁹. audi breuit̄ q̄d inde sancti doctores tradant. Hylarius ait. Extiterūt plures q̄ celestiū vboꝝ simplicitatē nō veritatꝭ ipsi⁹ absolutionē susceperūt. alit̄ interp̄tantes ꝙ dictoꝝ vtus postularat. De intelligētia eī heresis nō de scriptura est. ꝛ sensus nō s̄mo fit crimen. Idem in. viij. Intelligētie sensus in crimine ē. Hieronym⁹ dicit. ꝙ ex vbis inordinate ꝓlatis incurrit̄ heresis. Aug⁹. diffiniens q̄d sit hereticus ait. Heretic⁹ est q̄ ꝓ alicui⁹ tp̄alis cōmodi ꝛ maxie glorie ꝑncipatusq̄ sui grā. falsas ac nouas opiniones gignit vel sequit̄.

Hylari⁹ in li. de trinitate. Hiero. super Osee. Aug. d vtilitate credēda

Ista est distinctio. xij. hui⁹ quarti libri. In q̄ mgr̄ postq̄ȝ egit supius de sacr̄o eucharistie ꝗtuȝ ad esse et fieri. Hic agit de eius ministerio. Et tria facit. Primo eñ inq̄rit an malus sacerdos possit ꝯsecrare. Secūdo hereticū seu scismaticū nō posse ꝯficere nitit̄ur determiare. Tertio ōndit aīalia bruta nullaten⁹ posse manducare. Primuȝ a principio vsq̄ ibi. Illi vero q̄ excōicati sunt. Scd̄m vsq̄ ibi. Illud vo sane dici pōt. Tertiuȝ vsq̄ ad finē dis. In speciali sn̄ia ꝛc. A malo sacerdote veꝝ sacr̄m ꝯficit̄. qꝛ non in merito ipsi⁹. sed in vbo creatoris efficit̄. Hanc mgr̄ infinuās querit p̄mo vtrū hoc sacr̄m malus sacerdos pōt cōficere. Et rñdet ꝙ bonitas vel malicia sacerdotis nihil facit ad ꝯsecrationē. qꝛ ꝯsecratio nō in merito consecrātis sed in vbo efficit̄ creatoris. In hoc eñ sacr̄o sub tegimēto rerum visibiliū diuina vtus secreti⁹ operat̄ salutem. q̄d auctribus ꝯfirmat. Secūda ꝓpositio est hec. Scismaticū ꝛ hereticū nō posse ꝯsecrare ꝑ magistrum asserit̄ ꝛ intentio in ipso cōsecrante necessario exigit̄. Hanc mgr̄ ponens dicit ꝙ ab ecclesia dei per excōmunicationē vel heresim ꝑcisi nō vident̄ hoc sacramentū posse ꝯficere ꝗuis sint sacerdotes. tum qꝛ oblatio hui⁹ hostie fit ex ꝑsona totius eccl̄e. ipsi aūt extra ecclīam sunt. Tum qꝛ in h̄mōi sacr̄i celebratione nunci⁹ celestis mittit̄ ad bñdicendū. Nō est autē ꝑsumendū ꝙ de⁹ bñdicat bñdictionib⁹ ꝑcisorum ab ecclīa. Postea dicit ꝙ ad sacr̄i hui⁹ ꝑfectionem duo

requirunt. s. ordo ministri. s. q sit sacerdos z intentio
Subdit q ille qui nō credit etiam pōt intentionē ha
bere z p ɔsequens ɔsecrare dūmodo intendit agere z
facere qđ facit ecclesia. Tertia ꝓpositio ē hec. Mgr̄
videt dogmatizare bruta aīalia nullatenus xp̄i cor-
pus manducare. Hanc mgr̄ insinuans dicit q bruta
aīalia corpus xp̄i nō sumūt. quid aūt sumūt dū ho-
stiam manducant dicit q deus nouit. Postea epilo
gando dicit se de hoc mysterio breuiter dixisse a fide
libus catholicis fideliter tenēda. quib⁹ si q̄s ɔtradi-
cit hereticus videt. Ultimo quasi incidētaliter dicit
q hereticum facit intelligētia praua s̄m b. Aug⁹. de
vtilitate credēdi. aut hereticus est qui causa cōmodi
tp̄alis z glorie vel falsuz vel nouas opiniones gignit
aut sequit. Et tm̄ in speciali.

¶ De penitentia. a

¶ DI. XIIII

Post hec de pe

nitentia agenduz est. Penitētia
longe positi a deo necessaria est
vt appropinquet. Est eñ vt ait hiero. secun-
da tabula post naufragiū: q2 si q̄s vestē inno
centie in baptismo pceptā peccādo corrupe-
rit: pnie remedio repare pōt. Prima tabula
est baptismus vbi deponit vet⁹ homo et in-
duit nou⁹. Scđa pnia: qua post lapsuz resur
gimus. dū vetustas reuersa repellit. z noui-
tas pdita resumit. Post baptismuz plapsi p
pniam renouari valent. s nō p baptismū. li-
cet homini sepi⁹ penitere s nō baptizari. Ba
ptism⁹ tm̄ est sacr̄m s pnia dr̄ z sacr̄m z v̄tus
mentis. Est eñ pnia interior. z est pnia exte
rior. Exterior sacr̄m est. interior v̄tus mentis
est. z vtraq3 cā salutis est z iustificatiōis. Utrū
v̄o oīs exterior pnia sit sacr̄m: vel si nō oīs: q̄
hoc noīe censenda sit ɔsequēter inuestigabi
mus. ¶ A pnia cepit iohis p̄dicatio dicentis.
Pniam agite appropinquabit eñ regnū ce-
loꝝ. Qđ aūt preco docuit. illud post veritas
p̄dicauit exordiū sumēs s̄monis a pnia. Pe
nitentia dr̄ a puniēdo. qua q̄s punit illicita q̄
cōmisit. Pnie virtus timore ɔcipit. vñ Esa.
A timore tuo dñe ɔcepim⁹ z pepimus spūm
salutis. Est aūt pnia vt ait Amb. Mala p̄teri
ta plangere. z plangēda iterū nō cōmittere
Itē Greg. Penitere ē anteacta pctā deflere
z flēda nō cōmittere. Nā q̄ sic alia deplorat vt
alia tñ cōmittat. adhuc pniā3 agē. aut ignrat
aut dissimulat. Quid eñ pdest si pctā luxu-
rie q̄s defleat z adhuc auaricie estibus anhe
lat. ¶ His v̄bis q̄dam vehemēti⁹ inherētes
ɔtendūt vere penitentē vltra nō posse pec-
care dānabiliter. z si grauit peccauerit: verā
nō pcepisse pniam. Qđ etiā alijs muniūt te-
stimonijs. Ait eñ Isid. Irrisor est z nō peni-
tens q̄ adhuc agit qđ penitet. Nec videt deū
poscere subditus s subsannare supb⁹ Canis

¶ Hiero. super Daniel.

¶ Uñ dr̄ pnia.

¶ Ambrosius in sermone q̄dragesimali.

¶ Isid. in li. de sūmo bono.

reuersus ad vomitū z penitēs ad pctm̄. Multi
lachrymas idesinent fūdūt z peccare nō de
sinūt q̄sdā accipe lachrymas ad pniā3 cerno
z affectū pnie nō hre. q2 in cōstātia mētis nūc
recordatiōe pcti lachrymas fūdūt. nūc reui
uiscente vsu ea q̄ fleuerūt iterādo cōmittūt
Esa. de peccatorib⁹ dicit. Lauamini mundi
estote. Lauat z mūdus est q̄ p̄terita plangit
z flenda iteruz nō cōmittit. Lauat z non est
mūdus q̄ plangit q̄ gessit nec deserit z p⁹ la-
chrymas ea q̄ defleuerat repetit. Itē Aug.
Inanis est pnia quā sequēs culpa coinq̄nat
Nihil ꝓsunt lamenta si replicant pctā. Nihil
valet veniam a malis poscere z mala denuo
iterare. Itē Greg. Qui cōmissa plangit nec
tñ deserit: pene grauiori se subijcit. Itē Am
bros⁹. Repiunt q̄ sepi⁹ agendam pniam pu
tant q̄ luxuriant in xp̄o. Nam si vere pniam
in xp̄o agerēt: iterandā postea nō putarēt q2
sicut vnuz baptisma ita est vna pnia. ¶ His
alijsq3 plurib⁹ vtunt in assertione sue opinio
nis. S3 Amb. dicit. Hec vera pnia est cessa-
re a peccato. Et item Magni ꝓfect⁹ est re-
nūciasse errori. imbutos eñ vicijs aīos exu-
erē atq3 emēdare virtutis est ꝓfecte z celestis
grē. z ideo sane ita diffiniri pōt. Pnia est vir
tus qua cōmissa mala cū emēdationis ꝓposi
to plangim⁹ z odimus z plangēda vlteri⁹ cō
mittere nolum⁹ q2 pnia vera est in aīo dole-
re z odire vicia. Uñ illa v̄ba p̄missa. penite-
re est añacta deflere z flenda nō cōmittere.
recte sic accipi pñt vt nō ad diuersa tpa. s ad
idez referunt. vt. s. tpe quo deflet commissa
mala nō cōmittat voluntate vel ope flenda
qđ innuit ex v̄bis ɔsequētib⁹. Nā q̄ sic alia de
plorat zc. Hinc Aug⁹. ait. Cauendum est ne
q̄s existimet nephanda illa crimia qualia q̄
agunt regnū dei non possidebūt q̄tidie ppe
tranda. z elemosynis q̄tidie redimenda. In
melius est eñ vita mutāda. z p elemosynas
de pctis p̄teritis ꝓpiciandus ē deus. non ad
hoc emēdus quodāmodo vt ea semp liceat
impune cōmittere. Nemini enim dedit laxa
mentū peccādi. z si miserādo deleat cōmissa
peccata. si nō satisfactio ɔgrua negligat. Itē
Pius papa. Nihil ꝓdest homini ieiunare et
orare z alia religionis opa agere nisi mēs ab
iniq̄tate reuocet. Qui ḡ a malis sic mentem
reuocat vt cōmissa plangat z plāgenda com
mittere nō velit nec satisfacere negligit: ve-
re penitet. Nec ideo nō est vera pnia. q2 for-
te nō de ꝓposito s casu vel infirmitate pecca
bit. Ille aūt irrisor ē z ñ penitēs q̄ sic cōmissa
plāgit vt plangēda volūtate vel ope cōmit-
tere non desinat. Ille etiā q̄ post lachrymas

Aug. in li. so liloquiorum

Grego.

Ambro. i li. đ vnica pnia

Ambro. sup epistolam ad Corinth.

Aug⁹. super octonarium.

Quid sit pe nitentia.

Determinatio p̄missoꝝ verborum.

Aug. Ench.

Pius papa

repetit q̃ fleuit lauat ad tp̃us· s̃ mũdus non est· i· illa mũdicia nõ est ei sufficiẽs ad salutẽ· q2 est momẽtanea nõ pseuerãs· Item illud· Inanis ẽ pnia quã seq̃ns culpa coinq̃nat· sic intelligendũ est· Inanis est· i· carẽs fructu il lius pnie quaz sequẽs culpa nõ inq̃nat· Illi⁹ eñi fruct⁹ est vitatio gehẽne ꝛ adeptio glorie mortificatꝭ eñi illa pnia ꝛ alia añacta bona se quẽs pctm̃· vt nõ sortiantꝭ mercedẽ quã me ruerũt cũ fierẽt ꝛ quã haberẽt si pctm̃ nõ suc cederet· Sz et si dc̃ pctõ succedẽti pnia agatꝭ ꝛ pnia que pcessit· ꝛ alia añacta bona reuiui scũt· s̃ illa tñ que ex charitate pdierũt· Illa eñi sola viua sunt q̃ ex charitate fiũt· Ideoq3 si p sequẽtia pctã mortificantꝭ· p subsequentẽ pniam reuiuiscere pñt· Que xõ sine charita te fiunt mortua ꝛ inania generantꝭ· et ideo p pniam reuiuiscere nõ valent· Silr intelli gendũ est illud: Nihil psunt lamenta ꝛc̃· Et illud· Nihil valet ꝛc̃· Si eñi replicantꝭ pecca ta nihil valet ad salutẽ vel ad veniã in fine p cedens lamentuz· q2 nihil relinquitꝭ de vite mũdicia· q2 aut peccata dimissa redeũt vt q̃ busdam placet cũ replicantꝭ· vl̃ si nõ redeũt· eis tñ deletis ppꝭ ingratitudinẽ ita re⁹ ꝛ im mũdus ↄstituitꝭ· cũ adhuc inexpiãdis impli catꝭ· vt si iam deleta redirẽt· De h̃ tñ· i· an pec cata redeãt post pleni⁹ agem⁹· Similiter nihil valet ad salutẽ obtinendã· vel ad mun diciã vite habendã· veniã de malefactis po scere· ꝛ malefacta denuo iterare· Ita etiã intelligendũ est illud qd̃ idez Aug⁹· alibi ait

Aug. in li. 8 vnica pnia.

Pnia est q̃dam dolẽtis vindicta semp puni ens i se qd̃ dolet cõmisisse· ꝛ infra· Quotidie dolendũ est de pctõ qd̃ declarat ipsa dilectio nis xtus· Penitere eñi est penã tenere· vt sp puniat in se vlciscẽdo qd̃ commisit peccãdo· Ille penaz tenet· q̃ sp vindicat qd̃ cõmisisse dolet· Pnia g̃ est vindicta semp puniẽs in se qd̃ dolet commisisse· Quid restat nobis nisi dolere in vita· vbi eñi dolor finitꝭ: deficit ꝛ pe nitẽtia· Si xõ pnia finitꝭ· q̃d relinquitꝭ de ve nia· Tãdiu gaudeat ꝛ speret de gr̃a· q̃diu su stentatꝭ a pnia· Dicit ei dñs/ Vade ꝛ ampli⁹ noli peccare· nõ dixit: Ne pecces· s̃ ne volũ tas peccãdi i te oriatꝭ· Qd̃ quõ seruabitꝭ nisi dolor in pnia ↄtinue custodiatꝭ· sed semp do leat· ꝛ de dolore gaudeat ꝛ nõ sit satis q̃ do leat· s̃ ex fide doleat· ꝛ nõ sp doluisse doleat·

Determinatio intelligentie dictoꝝ· b

De pnia perfecto-

rum vel ad salutẽ sufficienti intelligendũ est qd̃ supra dixit· i· Pnia est vindicta semp pu niens qd̃ cõmisit· et alia hmõi· Illud xõ· Si pnia finitꝭ nihil de venia relinquitꝭ: dupl̃r ac cipi põt· Si eñi iuxta q̃rũdã intelligẽtiã pec cata dimissa redeũt· facile est intelligere ni hil de venia relinqui· q2 pctã dimissa iterum replicantꝭ· Sicut eñi ille q̃ ex seruitute i liber tatem manumittitꝭ· iterim vere liber est· ꝛ tñ ppter offensam in seruitutẽ postea reuocatꝭ Sic ꝛ penitẽti peccata vere dimittuntꝭ· et tñ ppter offensam q̃ replicatꝭ iteruz redeũt· Si xõ nõ redire dicãtꝭ: sane põt dici etiã sic nihil de venia relinqui· nõ qd̃ dimissa pctã iterꝝ im putentꝭ· sed q2 ppter ingratitudinẽ ita reus ꝛ imũdus ↄstituitꝭ· ac si illa redirent·

De solenni ꝛ vnica penitentia· c

Illud autem quod

Amb· ait· Reperiuntꝭ ꝛc̃· Et sicut vnum ba ptisma ita ꝛ vna pnia· nõ s̃m generalez s̃ s̃m specialem morẽ ecclie de solẽni pnia dictum intelligitꝭ· que apud q̃sdam semel celebrata nõ iteratꝭ· Itẽ illud aliud Amb· Pnia semel vsurpata nec vere celebrata· ꝛ fructũ p̃oris aufert ꝛ vsum sequẽtis amittit· de solẽni in telligitꝭ/ Solennis g̃ pnia vt Amb· in eodem ait· est que fit extra ecclĩaz in manifesto in ci nere ꝛ cilicio· que p grauiorib⁹ horrendisq3 ac manifestis delictis tñ imponitꝭ· ꝛ illa non est iteranda p reuerẽtia sacramenti· ꝛ ne vi lescat ꝛ ↄtemptibilis fiat hoĩbus· Vñ Aug⁹·

Aug. ad macedonium.

Quis caute ꝛ salubriter puisuz sit· vt locus illi⁹ humilime pnie semel in ecclĩa ↄcedatur ne medicina vilis min⁹ vtilis esset egrotis· q̃ tanto magis salubris est q̃to min⁹ ↄtempti bil' fuerit· Quis tñ audeat deo dicere· Qua re huic homini q̃ post pniam p̃maz rursus se laqueis iniq̃tatis obstringit adhuc iterꝝ par cis? Origenes q̃z de hac solenni pnia que p grauiorib⁹ criminibus iniungitꝭ ait· Si nos

Origenes sup leuiticu.

aliqua culpa mortalis iuenerit que nõ in cri mine mortali· vel in blasphemia fidei· sed in sermonis vl̃ in morũ vicia ↄsistat· Hec culpa semp reparari põt· Nec inꝭ dicitꝭ aliq̃ñ de hmõi pniam agere· Sz nõ ita de grauiorib⁹ crimi nibus· In grauiorib⁹ eñi criminib⁹ semel tñ pnie ↄceditꝭ locus· Cõmunia que frequẽter incurrim⁹ semp pniam recipiũt ꝛ semp redi muntꝭ· Cõmunia dicit venialia pctã et forte mortalia quedã aliis minus grauia· Que sic sepe cõmittuntꝭ· ita frequentꝭ p pniam redi muntꝭ· Sed de grauiorib⁹ criminibus semel tm̃ agitꝭ pnia· i· solennis· Nam ꝛ de illis si ite rentꝭ iteratꝭ pnia sed nõ solẽnis· qd̃ tñ in qui busdam ecclesiis nõ seruatꝭ·

Autoritatibus ꝓbat q̄ nō semel tm̄ ſ frequenter pctā dimittant̄ p pniam.

Q vero pnia nō se

mel tm̄ agat̄. sed frequēter iteret̄. & p eā frequenter iterū venia pstet̄. pluribus sanctoꝝ testimonijs ꝓbat̄. Ait em̄ Aug⁹. scribens cōtra q̄sdam hereticos q̄ peccantibus post baptismū semel tm̄ dicebant vtilem esse pniaꝫ. ita. Adhuc instant ꝗdi q̄ sapiūt plusq̄ opoꝛtet. nō sobrij: ſ excedentes mensurā dicunt. & si semel peccantibus post baptismū valeat pnia. non tm̄ sepe peccantib⁹ ꝓderit iterata alioqn remissio ad peccandū esset incitatio. Dicunt em̄. Quis nō ſp peccaret si semp redire posset. Dicūt em̄ dn̄m incitatorē malis semp peccantib⁹ subuenit. & ei pctā placere q̄bus semp p̄sto est gr̄a. Errant aūt. Cōstat em̄ ei peccata displicere. q̄ semp p̄sto ē ea destruere. si ea amaret: nō semp ea destrueret.

Aug. in li. de penitentia.

Idez ad macedoniū. Jntantū hoim iniquitas aliqn̄ ꝓgredit̄. vt etiā post pactam pniaꝫ post altaris recōciliationem: vel siſa vel grauiora cōmittant. & tm̄ deus facit etiam sup tales oriri solem suū nec min⁹ tribuit q̄ an̄ tribuerat largissima munera vite & salutis. & q̄uis eis in eccl̄ia locus ille pnie nō concedat̄. deus tm̄ sup eos sue patiētie nō obliuiscit̄. Ex quoꝛū numero si q̄s nobis dicat. dicite mihi vtrum aliq̄d ꝓsit ad vitā futurā si in ista vita illecebrosissime voluptatis blandimēta cōtempsero. si me penitēdo vehemētis q̄ pri⁹ excruciauero. si vberi⁹ fleuero. si meli⁹ vixero. si paupes largius sustentauero. si charitate ardēti⁹ flagellauero. q̄s vestrū ita desipit. vt huic homini dicat. nihil tibi ista in posterū ꝓdeunt. Uade saltem huius vite suauitate fruere. Auertat de⁹ tam imanē sacrilegāq̄ dementiā.

Aug. ad macedonium

Itē Jo̅hes chryſ. de reparatione lapsi. Talis mi crede: talis est erga hois pietas dei. Nunq̄ spernit pniam si ei sincere et simpliciṫ offerat̄ etiā si ad summū q̄s peruenit maloꝝ & inde tm̄ velit reuerti. ad virtutis viam suscipit libent̄ & amplectit̄. et facit oīa quatenus ad prioꝛē reuocet statū. Q̄dq̄ est adhuc p̄stanti⁹ & eminenti⁹ etiā si nō potuerit q̄s explere oēm satisfaciēdi ordinē. quantulamcūq̄ tm̄ & q̄ualibet breui tp̄e gestam nō respuit pniam. suscipit etiā ipsam nec patit̄ q̄uis exigue cōuersionis ꝑdere mercedem.

Jo. chryſ.

Exemplis etiā hoc idē astrui pōt. Dauid em̄ p pniaꝫ adulterij simul & homicidij veniā impetrauit. grauiter tm̄ postea deliq̄t in ꝑpl̄i enumeratione quod ꝑpl̄i multitudo ꝓstrata ostendit. Jllud aūt mirabile est q̄ angelo ferienti plebē se obtulit dicens. Ego sū q̄ peccaui. Grex iste quid fecit. fiat man⁹ tua in me & in domū p̄ris mei. Quo facto statim sacrificio dignus iudicat̄. qui absolutione estimabat̄ indign⁹. Nec mirum si talis sua oblatiōe ꝓ ꝑplō. peccati sui adeptus est veniā. cū moyses offerendo se p plebis errore pctā diluerit. His aliȷsq̄ testimonijs plurib⁹ euident̄ ostendit̄ p pniam nō semel tm̄ sed sepi⁹ nos a pctis surgere. & veraꝫ pniaꝫ sepius agi. Uolūtarie em̄ peccantib⁹ nobis: vt ait ap̄lus p pctis nō reliquit̄ hostia secūda. s. q: semel tm̄ xp̄m opoꝛtuit pati. nec relinquit̄ secūdus baptism⁹. Relinquit̄ tn̄ secūda pnia & tertia & deinceps vt Jo. chry. sup hūc locum ait. Sciendū inq̄t q̄ hic q̄daꝫ exurgūt hoꝝ verboꝝ occasione pniam auferentes. quasi p pniam nō valeat pctōꝛ post lapsuꝫ resurgere secūdo & tertio & deinceps. Uerū etiā in h̄ pniaꝫ nō excludit nec ꝓpiciationem q̄ sepe fit p pniam sed s̄m baptismū & hostiam.

Ambro. i apologia dauid.

Johes chry.

Jsta est distinctio. xiiij. hui⁹ quarti libri. Jn qua mgr̄ postq̄ determinauit de sacramentis. s. cōfirmatione & eucharistia que sunt sacramenta ꝓgredientium ordinata ad ꝑfectionem in bono. Hic determinat de pnia que ordinat̄ ad amotionē mali. Et diuiditur tractatus iste in quatuoꝛ p̄tes. Jn prima determinat de pnia in se. Secūdo de p̄tibus pnie. Tertio de instrumentis. Quarto de tp̄e. Secūda pars incipit in. xvi. dis. Tertia in dis. xvij. Quarta in di. xxi. Prima pars diuidit̄ adhuc in duas p̄tes. Jn prima p̄te determinat quiditatem pnie. et excludit quendā erroꝛem. Secūdo determinat de integritate. s. in distin. xv. Jn p̄senti aūt dis. tria facit. Primo em̄ determinat que sit pnie diffinitio. Secundo quō bona op̄a p ꝯsequens peccatū moꝛtificata p pniam reuiuiscunt. Tertio quō publica pnia ꝓ eodem peccato nō sit reiteranda. Primū facit a principio dist. vsq̄ ibi. Item illud inanis est pnia. Secundū vsq̄ ibi. Jllud aūt q̄d Ambrosius. Tertium vsq̄ ad finem dis. Jn speciali s̄nia mgr̄i stat in tribus ꝓpositionibus quaꝝ prima est hec. Penitentia est virtus qua nostra peccata volūtarie deplangimus. & ea vltra cōmittere nō ꝓponimus. Hanc magister insinuās ꝓponit primo pniam necessariam esse. Est em̄ s̄m Hiero. secūda tabula post naufragium ex eo q̄ q̄ vestem innocentie in baptismo p̄ceptam peccando destruxit. Potest eam penitentie remedio reparare. Baptismus aūt d̄r prima tabula. vn̄ pnia sepe reiterari potest baptism⁹ autem nō. Postea volens pniam diffinire p̄mittit quatuoꝛ. Primo enim p̄mittit eius gen⁹ q̄d est sacr̄m et virtus mentis. sed baptismus est sacr̄m tm̄. Est enim duplex pnia. interioꝛ. s. & exterioꝛ. Jnterioꝛ est habitus. exterioꝛ est sacr̄m. Sc̄do eius d̄r̄iam ꝓpter ei⁹ vtilitatem. q: tam xp̄s q̄ iohes baptista p̄dicationeꝫ suam a pnia inceperunt dicentes. Pniam agite appropinquabit vobis regnū celoꝝ. Tertio eius actuꝫ. d̄r em̄ pnia a puniendo. q: p pniam illicita puniunt̄. Quarto eius oꝛiginē. q: pnie virtus timoꝛe ꝯcipit̄. Quibus p̄missis diffinit pniam s̄m b. Ambr. dicēs q̄ pnia est mala preterita deplangere & deplangenda iterū nō cōmittere. Postea dicit q̄ ex hac diffinitione

p⁹

dū ī pnia

aliqui moti fuerũt dicere q̃ nõ sit vera pnĩa que pctõ sequenti maculaẽ. vere enĩ penitentẽ dicũt vltrã mortaliter nõ peccare qḋ etiam ꝯfirmãt aucte b. Jsi. q̃ dicit talẽ pnĩam esse irrisoriã. et aucte b. Aug⁹. q̃ dicit eam esse inanẽ. 7 b. Greg. q̃ dicit eã esse grauioris pene. Quarto Ambro. q̃ dicit verã pnĩam iterandam nõ esse. Autoritates oẽs patent in lra. Postea mgr̃ determinãdo veritatẽ excludit dictũ errorẽ. dicẽs q̃ cessatio a pctĩs p̃teritis 7 dolor de eis cum ꝓposito cauẽdi futura ad verã pnĩaz sufficit. Et ex hoc soluit pnĩe diffinitionẽ supradictã in qua dicit q̃ ad pnĩaz pagẽdã ptinet pectata iteꝝ nõ comittere dicẽs. Sufficit ꝑ vera pnĩa q̃ penitens plangẽda iteꝝ nõ committat ꝓposito volũtatis. Et ex hoc etiã soluit autoritatem Jsi. dicentĩ. ille irrisor est q̃ cũ ꝓposito committendi penitet. Secũda ꝓpositio ẽ hec. Uiatoris bona opa que ꝑ ꝯñs peccatũ deficiũt ꝑ veraz pnĩam iterũ reuiuiscũt. Hanc mgr̃ insinuãs soluit auctes q̃sdam p̃dictas 7 primo Aug. dicẽtis q̃ pnĩa quã ꝯñs coinq̃nat culpa dr̃ enĩ inanis. q: sine pnĩe caret que ẽ vitatio gehẽne 7 adeptio glorie. Caret aũt fructu penitentie. q: ꝑ ꝯñs peccatũ ista pnĩa 7 etiã alia acta bona mortificanẽ. vt scʒ nõ sortianẽ mercedẽ quã meruerunt cũ fierẽt. si tñ de pctõ succedẽte agaẽ pnĩa bona que p̃cesserũt nõ reuiuiscunt nisi dũtaxat illa q̃ ex charitate ꝓdierũt q: que viua nõ fuerũt reuiuiscere nõ pñt que aũt fuerũt viua reuiuiscere pñt. Qḋ aũt Aug. dicit nihil ꝓsunt lamẽta si replicanẽ pctã sic intelligendũ est. vel q̃ pctã redeũt quẽadmodũ q̃dam dicũt q̃ nihil relinquiẽ de vite mũdicia eoq̃ post peccatum iteꝝ peccat. vel si nõ redeũt saltẽ ꝓpter ingratitudinem ita reus 7 immundus cõstituiẽ ac si peccata dimissa redirent. Addit etiã duo dicta ab Aug. que videnẽ facere in ꝯfirmationẽ erroris. vnũ ẽ. q: Aug. dicit q̃ penitẽs semꝑ debet pnĩam tenere ita tñ q̃ dolere gaudeat. Soluẽdo istud dicit q̃ intelligiẽ de penitentia ꝑfectoꝝ qui pnĩam vsq̃ in finẽ vite sue ꝯtinuant. Aliud est q̃ Aug⁹. dicit q̃ nihil de venia relinquiẽ qñ hõ post pnĩam in pctm̃ relabiẽ. Rñdendo dicit verũ esse q̃tum ad reditũ pctõꝝ simplr̃ vel q̃tũ ad ingratitudinẽ vt dictum est. Tertia ꝓpositio est. Quis publica pnĩa ꝓ grauiorib⁹ inflicta nõ est ꝑ eodẽ reiterãda cõmunis tñ ꝯfessio 7 pnĩa est nobis frequenti⁹ pagenda. Hanc mgr̃ insinuãs soluit auctem beati Ambro. qua dicit pnĩam nõ esse iterandã ꝓpẽ reuerentiã sacramẽti. Rñdendo dicit hanc esse intelligendam de pnĩa solenni que ꝓ grauiorib⁹ criminib⁹ infligiẽ que nõ iteraẽ ne vilis reputeẽ qḋ auctrib⁹ confirmat. Ultimo q: q̃dam dixerũt q̃ pnĩe nõ deberent iterari. q: facilitas pnĩe esset incitatio ad peccanduʒ. Jdeo ꝓbat ꝑ plures auctes q̃ pnĩa semꝑ iterari debet 7 põt. qḋ ꝯfirmat exemplo Dauid q̃ bis veniã impetrauit. semel de cõmissione adulterij et homicidij. 7 postea de numeratiõe populi. ex q̃ patet verã pnĩaz sepius agi posse. Et q: p̃dicti qui sic errauerunt circa pnĩaz innitebanẽ quibusdã verbis apl̃i in epl̃a ad hebreos. Jdeo dicit mgr̃ q̃ apl̃us ibi nõ negat illam penitentiam. Et tñ in speciali.

Qḋ pluribus irretitus peccatis non põt penitere d̃ vno vere nisi de oĩb⁹ peniteat. a

DI. XV

Et sicut predictis autoritatibus illorũ error conuinciẽ. q̃ pnĩam sepe agendam et ꝑ eam a lapsu peccãtes frequenter surgere diffitenẽ. ita eisdẽ illorũ opinio elidiẽ qui pluribus irretitum peccatis asserũt de vno vere penitere. eiusdemq̃ veniam a dño consequi posse sine alterius penitentia. Qḋ in autoritatibus astruere conantur. Ait enĩ ꝓpheta. Non iudicabit deus bis in idipsum. vel vt alij transtulerũt. Nõ resurget duplex tribulatio. Si ergo inquiunt illi. aliquis sacerdoti fuerit cõfessus vnũ de duob⁹ vel plurib⁹ peccatis. 7 de illo iniunctam sibi pnĩam a sacerdote satisfactionem expleuerit: ceteris tacitis. non ꝓ illo peccato ampli⁹ iudicandus est. de quo satisfecit ad arbitriũ sacerdotis. qui vicem christi in ecclesia gerit Jdeoq̃ si de eo iterum iudiceẽ. bis in idipm̃ iudicat deus 7 consurget duplex tribulatio.

Sed de his ergo oportet illud tñ intelligi qui p̃cedentibus supplicijs commutanẽ in bonum 7 sic pseuerant. super quos non consurget duplex tribulatio. qui vero inter flagella duriores 7 deteriores fiunt vt pharao p̃sentibus eterna connectunt. vt temporale supplicium sit eis eterne pene initiuʒ. Unde Augustin⁹. Jgnis succensus est 7c. id est vindicta hic incipiet 7 ardebit vsq̃ ad extremã dãnationẽ. Hoc ꝯtra illos notanduʒ est qui dicunt illud scʒ nõ iudicabit deus bis in idipsum. ad omnia ptinere flagella. quia quidaʒ hic flagellis emendanẽ. alij hic et in eternum puniunẽ. Quinq̃ enĩ modis flagella contingunt. vel vt iustis ꝑ patientiaʒ merita augeanẽ. vt Job. vel ad custodiam virtutũ ne superbia temptet vt Paulo. vl̃ ad corrigenda peccata vt Marie lepra. vel ad gloriam dei vt de ceco nato vel ad initiuʒ pene vt Herodi. quaten⁹ hic videaẽ quid in inferno sequatur ꝑm illud. Duplici cõtritione contere eos domine. Jlla ergo autoritas Naum non cogit nos sentire omnia que temporaliter puniunẽ non vlteri⁹ a deo puniẽda. Naʒ 7 si super eundem locum. Hieronym⁹ dicat egyptios 7 israelitas a deo tpaliter punitos ne in eternum punireẽ. non est tamẽ de omnibus generaliter intelligendũ. Ait enĩ sic. Q gen⁹ humanũ diluuio. zodomitas igne. egyptios mari. 7 israelitas in heremo perdidit. scitote ideo tpaliter ꝓ peccatis punisse. ne in eternũ puniret q: nõ iudicabit de⁹ bis in idipsum. Qui ḡ puniti sunt postea nõ punienẽ. alioq̃n mentitur scriptura qḋ nefas est dicere.

Que sit intelligentia p̃missoꝝ. b

Attende lector his verbis 7 caue ne de omnibus generaliter intelligas. sed de his tñ qui int ipsa flagella penitentiam egerunt. credentes in deum

Naum. j.

Determinatio p̃cedẽtũ

Aug⁹. super canticũ deu.

Beda q̃t modis ꝯtingũt flagella.

Hiero. d̃ egyptijs 7 israelitis. 7 zodomitis.

hebreoꝝ· quā ꝛ si breuem ꝛ momentaneam tñ nō respuit deus· Q2 aūt qui ꝑ tpale flagellum nō corrigunꝫ post eternaliter puniantꝫ· ibidem oñdit ꝫgens de fideli dephenso i adulterio q decollatꝫ vbi ostendit leuia peccata breui ꝛ tpali supplicio purgari· magna vō diuturnis eternisq3 supplicijs reseruari ita inquiens· Querat hic aliqs si fidelis dephēsus in adulterio decolletꝫ· qd de eo postea fiat? Aut eñi punietꝫ ꝛ falsum est qd dicitꝫ nō iudicabit deus bis in idipsum· aut nō punietꝫ· ꝛ optandum est adulteris vt hic breui pena puniantꝫ vt frustrentꝫ ibi cruciatus eternos· Ad qd respondemus deum vt omniū rex ita suppliciorum quoq3 scire mensuras· ꝛ non ꝓueniri snīam iudicis· nec illū in peccatorē exercēde de hinc pene auferri ptātem· et magnū peccatuz magnis diuturnisq3 lui cruciatib9· Si quis vō punitus sit tpaliter vt ille qui israelite maledixerat ꝛ q in sabbato ligna collegerat· tales postea nō puniri· q2 culpa leuis ꝑsenti supplicio compensatꝫ· leuis eñi culpa leui supplicio compensatꝫ· His satis innuit Hieronym9 grauia peccata ꝛ h puniri graui supplicio· ꝛ in futuro punienda eternaliter de qbus pnīa non agitꝫ inter flagella· Leuia vero que h puniuntꝫ· leui pena compensationē recipe· qd in bonis fieri nō ambigimus· et in malis forte etiā fit ita· Satis iam apparet qd illi ꝺ ꝓphetia induxerūt nō facere ꝓ eis qui dicūt ei q crimen sibi reseruat· de alio veniaz ꝑstari ꝑ pniam· Alias quoq3 autoritates inducunt· Aitem Greg3· Pluit dñs sup vnā ciuitatem ꝛ sup alteram nō pluit· ꝛ eandē ciuitatem ex ꝑte cōpluit· ꝛ ex ꝑte aridam reliquit· Cum ille qui ꝓximū odit ab alijs vicijs se corrigit: vna eademq3 ciuitas ex ꝑte compluitꝫ ꝛ ex ꝑte arida remanet· q2 sunt quidaz cum quedaz vicia resecent: in alijs grauiꝫ ꝑdurant· Itē Amb· Prima ꝯsolatio est q2 nō obliuiscitꝫ misereri deus· Secūda ꝑ punitionem· vbi ꝛ si fides desit· pena satisfacit ꝛ releuat· Rōne quoq3 vtuntꝫ dicētes· Si qs vnū peccatuz ꝯfiteretꝫ altero tacito: satisfactionē a sacerdote iniunctā expleuerit· nū quid si ꝛ peccatū tacitū ꝯuersus fuerit ꝯfessus ꝓ vtroq3 ei pnīa imponetꝫ? Lōge hoc videtꝫ a ratione ꝛ ecclesie ꝯsuetudine que ꝓ eodem pctō nō reiteretꝫ nulli bis pniam imponit· Fuit ꝫ illa peccati ꝯdigna satisfactio vnde ꝛ peccatum deletum videtꝫ·

Quō accipienda sunt premissa. c

His responderi po

test sic· illud Grego· pluit dñs ꝛc· Non ad criminis veniā· sed ad opis peccati desertionē referendū est· vt ideo ꝑs ciuitatis dicatꝫ cōplui· q2 ab actu ꝛ delectatione peccati cui aū seruiebat mō cessat· nō q2 eius veniā habeat Vocaturq3 pluuia illa talis ꝯtinētia qua ab opere peccati reuocatꝫ· q2 ex fonte grē dei id cordi instillatꝫ vt vl sic paulatim ad pniam veniat· vel eo minus a deo punia**ꝫ** qui diuturniori delectatione ꝛ actu peccati maius sibi accumulet tormentū· Si vero ad indulgentiam reatus pluuia referatꝫ: euangelice sententie cōtraire videbitꝫ· Si eñi ꝓpter misericordiaz qua quis ꝓximo suo nō miseretꝫ etiā que dimissa sūt replicantꝫ ad penā· multo magis que nōdum sunt dimissa ꝓpter odiū fratrum ad penā reseruari ꝓbantꝫ· Et si ille qui arbiter sue volūtatis ꝯstitutus est· nō pōt inchoare nouā vitā vt ait Aug9· nisi peniteat eum veteris vite· quō ad nouitatē indulgētie ꝑueniet qui odij vetustatem nō deposuit Illud etiā qd Amb· ait· ꝛ si fides desit pena satisfacit ꝛc· Nō de fide intelligitꝫ qua creditur in deū· sed de ꝯsciētia delicti· Deest eñi fides cum ꝯscia peccati nō subest· Nā cū delicta oīa nemo intelligat· est aliqñ in homine peccatū cuius nō habet ꝯsciam· Vñ aptus· Nihil mihi ꝯscius sum sed nō in hoc iustificatus sum· Cum ꝫ quis flagellatꝫ ꝓ peccato cuius nō est ꝯscius· si patienter fert penā ꝛ humiliter amplectitꝫ· cogitans se forte peccatū habere qd nō intelligit ꝓ eo puniri a deo· pena illa satisfacit ꝛ releuat grauatū· Ad hoc aūt qd obijcitur de satisfactione illa: si satisfactio nō fuit iterum imponēda est· Si vō iterū imponēda nō ē: satisfactio fuit· ꝛ si satisfactio fuit: veniā impetrauit? Responderi pōt satisfactionē ideo nō fuisse· q2 ille dignos fructus pnīe nō fecit· Est eñi satisfactio pnīe vt ait Aug· pctōꝝ causas excindere nec suggestionibus eaꝝ aditum indulgere· Itē Sane q scelerate viuūt nec curant talē vitā moresq3 corrigere ꝛ inter ipsa facinora sua elemosynas frequētare nō cessant· frustra ideo sibi blandiuntꝫ q2 dñs ait· Date elemosynam· ꝛ ecce oīa mūda sunt vobis· Hoc eñi q3 late pateat nō intelligūt· Multa eñi sūt genera elemosynarū· que cū facim9 adiuuamur· nō solū q dat esuriēti cibū sitienti potū ꝛ hmōi· sed etiā q dat veniā petenti· elemosynā dat· et q emēdat vbere in quem ptās datꝫ· vel cohercet aliq disciplina· vel orat vt ei peccatū dimittatꝫ: elemosynā dat· q2 misericordiam ꝑstat· Multa ei bona ꝑstātꝫ inuiti· qñ eoꝝ ꝯsulitꝫ vtilitati ꝛ nō volūtati· Sed ea maior ē q ex corde di

Greg.

Greg3. super Ezechielem.

Ambrosius super octonarium. xv.

Aug. in li. ꝺ penitentia. Aug. i ench.

De generib9 elemosynaꝝ.

mittim⁹ qđ in nobis quisq̄ peccauit. Min⁹ em̄ magnū est erga eū esse beniuolū qui tibi nihil mali fecit. Illud multo grandi⁹ vt tuuz etiā inimicū diligas. ⁊ ei qui tibi malū vult ⁊ si pōt facit. semꝑ bonū velis faciasq̄ qđ possis. Q̄đ ḡ dn̄s ait. Date ele. ⁊. o. m. s. v. ita ne intellecturi sum⁹ vt nō credentib⁹ in christū mūda sunt oīa si elemosynas istas dederint Qui vult ordinate elemosynaz dare a se debet ꝓmuz incipe ⁊ eā primū sibi dare. Est em̄ elemosyna op⁹ misericordie. verissimeq̄ dictum est. Miserere aīe tue placens deo. Nō ergo se fallant q̄ ꝑ elemosynas largissimas fructuū suoꝝ vl̄ pecunie. impunitatē se emere estimant in peccatis ꝑmanentes q̄ ita diligunt vt ī eis oportuerit versari. Qui vero diligit iniq̄tatem odit aīam suā. ⁊ qui odit aīam suam nō est misericors ei ſ₃ crudelis. Diligēdo quippe eam s₃m seculū. odit eam s₃m deū. Si ḡ vult ei dare elemosynā suam ꝑ quaz sit munda. odiat eā s₃m seculū. ⁊ diligat eaz s₃m deum. hac elemosyna quā sibi homo ꝓmitus debet: mūdant interiora. Ad qđ hortās x̄ps ait. Mundate que int⁹ sunt. īmundis enim nihil est mundū. sed polluta sunt eoꝝ mens et ꝯsciētia vt ait aplūs. Immūdi vero sunt oēs quos non mūdat fides qua credit in x̄pm de qua scriptū est. Mūdans fide corda eorum Sed ne istas elemosynas q̄ fiunt de fructibus terre respuere x̄ps videret. Hec inquit oportuit facere. s. iudicium ⁊ charitatē dei. ⁊ illa nō omittere. i. elemosynas fructuuz frenorum. Ex his dat intelligi q̄ in pctō mortali ꝑmanētes ⁊ si elemosynas largas faciant. non tn̄ ꝑ eas satisfaciūt. q₂ inordinate agūt duz a se nō incipiūt. nec ꝓprie dr̄ elemosyna tale opus. dum sibiipsis crudeles existūt nō placētes deo. Non ḡ dicenda est illa peccati satisfactio. quā quis agit ꝓ vno peccato. duz perdurat in altero. q₂ nihil ꝓdest ieiunare ⁊ orare. ⁊ alia bona agere nisi mens reuocet a peccato. ⁊ si aliq̄n ꝯuersus tacitū peccatū sacerdoti fuerit ꝯfessus. d̄ vtroq̄ imponēda ē ei satisfactio. q₂ de ꝓmo ꝯdigne nō satisfecit.

Scd̄m quosdam fuit satisfactio. D

Quibusdaz tamen

videt fuisse satisfactio s₃ infructuosa dum in peccato altero ꝑsistit. ꝑcipiet tn̄ fructus ei⁹. incipietq̄ ꝓficere cū pctī alteri⁹ penituerit. Tūc em̄ vtrūq̄ dimittit pctm̄ ⁊ satisfactio ꝑcedēs viuificat q̄ fuerat mortua sic baptism⁹ illi q̄ ficte accedit. tūc ꝓmit⁹ valet cuz fictio a mente recedit ꝑ pnīam. Et ī hui⁹ opinionis munimentū auc̄tes inducūt. Ait em̄ Aug⁹. Pium ē crederet n̄ra fides expostulat vt cū grā x̄pi in hoīe destruxerit mala ꝓora. etiā remuneret bona. ⁊ cū destruxerit qđ suū nō inuenit. diligit bonū qđ ī peccāte plātauit. Itē Hiero. Si q̄n viderīs int mlta pctā quēq̄ facē aliq̄ iusta opa. nō est taz iniust⁹ de⁹. vt ꝓpter mlta mala obliuiscat paucoꝝ bonoꝝ s₃ faciet ea metere ⁊ ī horrea ꝯgregare q̄ bona infra seminauit. S₃ hec dicta intelligim⁹ de illo q̄ in charitate q̄dā tpe bona facit ⁊ bon⁹ ē. alia vero tpe malus ē ⁊ multa pctā facit. Nō ḡ intelligendū ē cū int multa pctā iusta opa fecisse. q̄si simul eodēq̄ tpe pctā fecerit ⁊ iusta opa: s₃ diuersis tpib⁹ vtraq̄ fecisse. Nisi em̄ bonus foret q̄n bona fecit. non seminasse diceret infra bona. Destructis ḡ malis post opa bona cōmissis. ꝓora bona in charitate. s. facta que sequētia mala mortificauerant. pnīa de illis malis habita viuificant ⁊ remunerant. Vn̄ apl's. Iaciētes fundamentū pnīe ab opibus mortuis. opa mortua noīans pꝛiora bona significat. que ꝑ sequēs peccatū erāt mortua. q₂ hi peccādo ꝓora bona irrita fecerūt. Hec sic peccādo irrita fiunt ita ꝑ pnīam reuiuiscūt ⁊ ad meritū eternitatis ꝓdesse incipiūt. Sic et illud. Bonū amat de⁹ qđ plantauit in peccante. in illo. s. q̄ post illud bonū peccauit. nō simul peccans ⁊ bonū opans extitit. q₂ talis hoīs op⁹ nō diligeret de⁹ ad remunerationē

Pōt etiā accipi de opibus bonis q̄ ab aliq̄ fiunt dū malus ē. ⁊ in pctō mortali ꝑsistit vel ad tp̄us vel vsq̄ in finez. Que dicunt a deo remūerari ⁊ nō dari obliuioni. nō q₂ ꝓficiāt ad vitā eternā obtinendā. s₃ ad tolerabili⁹ extremi iudicij simpliciū sentiēdū. sicut de fide ⁊ ceteris q̄ sine charitate habent. Aug⁹. ait. Si q̄s nō hn̄s charitatē que ꝑtinet ad vnitatem sp̄us ⁊ vīculum pacis quo ecclesia cōnectit in aliquo scismate ꝯstitut⁹ ne x̄pm neget patit tribulationes. famem. ꝑsecutionē. vel flāmas vel bestias. vel ipsaz crucē. timore gehēne nullo mō ista culpanda sunt. imo ⁊ hec laudāda ē patiētia. Nō em̄ dicere poterim⁹ meli⁹ ei fuisse. vt x̄pm negando nihil hoꝝ pateret que passus est ꝯfitendo. s₃ estimandū ē fortasse tolerabili⁹ ei esse futurū iudicium q̄₃ si x̄pm negādo nihil hoꝝ pateret. vt illud qđ ait apl's. Si tradidero corpus meū ita vt ardeaz. charitatē aūt nō habuero nihil mihi ꝓdest. Nihil ꝓdesse ītelligat ad regnū obtinēdum. nō ad extremi iudicij tolerabili⁹ subeūdū suppliciū. ⁊ infra. Hec ꝓpt charitatē dicta sunt. sine q̄ in nobis nō pōt eē vera pnīa. q̄m in bonis charitas dei est que tolerat oīa.

Quid sit elemosyna.

Aug. in li. 6 pnia auctes inducunt.

Hieronymus.

Apl's i epla ad hebreos.

De operib⁹ bonis.

Aug. in li. 6 penitentia.

Perstringit dictorum summam vt alia addat. c

Ex his ostendit̃ bo

na que sine charitate fiunt ꝓdesse quidē ad tolerabiliorē penam sentiēdam. sed non ad vitam obtinendam. Illa etiā que in charitate quis facit. si postea ꝓlapsus fuerit nec exurrexerit non esse in memoria dei. Ezechiel dicit. Si auerterit se iustus a iusticia et fecerit iniqtatem nūquid viuet: omnes iusticie eius quas fecerat nō recordabunt̃. in peccato suo morietur. et nō erunt in memoria iusticie quas fecit. In cuius loci expositiōe Gregorius ait. Hic nobis maxime cōsiderandū est quia cum mala cōmittimus sine causa ad memoriam transacta bona reuocamus. qm̄ in ꝑpetratione malorū nulla debet esse fiducia bonorum p̄teritorum. Intelligendū est hoc ad vitam ꝑcipiendam bona p̄terita non dare fiduciam. et si ad mitiorem penam. alioquin p̄missę autoritati Augustini obuiaret. Et bona ergo sine charitate facta et bona in charitate facta que cōcomitat̃ mortalis culpa. quam non delet sequens penitentia. ad sensum mitioris pene proficiunt nō ad vite fructum.

Grego.

Autoritates alias inducit ꝯtra eos qui dicunt de vno peccato penitentiā agi altero tacito. f

Satis arbitror illis

esse responsum qui asserunt de vno crimine pniam agi et veniam p̄stari. alio in delectatione retento vel ꝑ confessionē non exposito. qui nō modo p̄missis autoritatibus ꝯfutant̃ sed etiam subditis. Ait enim Aug⁹. Sunt plures quos penitet peccasse. sed tm̄ omnino reseruantes sibi quedam in q̄bus delectentur nō animaduertentes dn̄m simul mutū et surdum a demonio liberasse. per hoc docet nos nunq̄ nisi de omnib⁹ sanari. Si enim vellet peccata ex parte reseruari. habentē septem demonia ꝑficere potuit sex expulsis. expulit aūt septem vt omnia crimina simul eijciēda doceret. Legionem q̄ꝫ demonū ab alio eijciens nullum reliquit de omnib⁹ qui liberatū possideret. ostendens q̄ si etiā peccata sint mille. opꝫtet de omnib⁹ penitere. Nunq̄ aliquem sanauit dn̄s quem nō omnino liberauit. Totum enim hoīem sanauit in sabbato. qꝛ et corpus ab omni infirmitate. et animam ab omni ꝯtagione. indicans penitentem oportere simul dolere de omni crimine. Scio enim dominū inimicum omni criminoso. Quō ergo qui crimen reseruat. de alio recipet veniā sine amore dei cōsequeret̃ veniam. sine quo nemo vnq̄ inuenit grām. Hostis enim dei est dum offendit ꝑseueranter. Quedam enim impietas infidelitatis est. ab illo qui iustus et iusticia est dimidiā sperare veniā. Iam enim sine vera penitentia inueniret grām. Penitentia enim vera ad baptismi puritatem conatur ducere. Recte enim penitens q̄cquid forsan post purificationē baptismi ꝯtraxit. oportet vt abluat saltem lachrymis mentis. Sed satis durus est cui⁹ mentis dolorem oculi nō declarant. sed sciat se culpabiliter durū qui defletdamna temporis vel mortem amici. et dolorem peccati non ostendit in lachrymis. Que ergo penitet. omnino peniteat. Idem Penitentes si vere estis penitētes et nō estis irridentes. mutate vitā. recōciliamini deo. Penitentiam agis. genua figis et rides. subsannas dei patientiam. Si penitentiā agis penitet. si nō penitet. nō es penitens. Si ergo penitet. cur facis que male fecisti. Si fecisse penitet. noli facere. si adhuc facis. certe nō est penitens. Item Innocenti⁹ secūdus. Ammonemus fratres nostros ne falsis penitentijs laicorum animas decipi et in infernum pertrahi patiant̃. Falsam autem penitentiam esse constat. cum spretis plurib⁹ de vno solo penitentia agitur. vel cū si agit̃ de vno. vt nō discedat̃ ab alio.

Innocenti⁹ secundus.

Repetit de vera penitētia vt addat. g

Ex premissis perspi

cua fit noticia penitentie vel satisfactionis. Illa enī vera est penitentia que peccatum abolet. qd̄ illa sola facit que scelus corrigit. Illa q̄ꝫ scelus corrigit que odiū cōmissi criminis et cōmittendi cum desiderio satisfaciendi affert. Iudas enī penituisse legit̃ sine assecutione venie. qꝛ tali penitentia nō correxit crimen. Unde Hiero. Nihil iude ꝓfuit egisse pniam ꝑ quam scelus corrigere nō potuit. Sic q̄n frater peccat in fratrē vt emendare nō valeat qd̄ peccauit. potest ei dimitti si autem ꝑmanēt opera: frustra voce assumitur penitētia. hoc est qd̄ de eo dicit̃. et oratio eius fiat in peccatū. vt nō solum emendare nequiuerit proditionis nephas. sed ꝓprij homicidij scelus addiderit. Caue qualit̃ intelligas illud: vt emendare nō valeat quod peccauit et c. Non enim emendatio hic intelligenda est rei dempte recompensatio.

Hiero. super Math.

sed delicti exprobratio ⁊ abhominatio cū satisfactionis desiderio. Demit eñ iniuste q̄s alicui⁹ qđ restituere nō valet. vt oculum vl' vitam ⁊ hmōi. ⁊ tñ si penituerit peccati cū amore ꝯdigne satisfactionis veniam habet. Nec ideo quisq̄ putet q̄ rem alienā iniuste abstulerit quā reddere pōt. de illo peccato penitere ac veniā consequi nisi restituat ablatum. Q̄diu eñ res ꝓpter quā peccatum est non redditur. si reddi potest. nō agitur pñia sed fingitur.

Ista est distinctio. xv. huius quarti libri. In qua magister postq̄ determinauit de penitentia q̄tū ad sui quiditatē. Hic determinat de ea q̄tum ad ei⁹ integritatem Et tria facit. Primo eñ tangit quosdā errores ⁊ eos soluit. Secūdo quid elemosyne in peccato facte valeant subiungit. Tertio pñiam factā de vno peccato ⁊ nō de omnib⁹ nō valere adiūgit. Primum facit a principio dis. vsq̄ ibi. Ad hoc aūt quod obijcitur. Scđm vsq̄ ibi. Satis arbitror illis. Tertium vsq̄ ad finē dis. In speciali sñia magistri stat in trib⁹ ꝓpositiōib⁹ quaꝝ prima ē h ec. Quinq̄ modis infligunt flagella ⁊ tribulationes ⁊ liberant a pena patienter sustinentes seu punitiones tolerantes. Hanc mgr̄ insinuans ꝓponit primo q̄ sicut erroneū est dicere pñiam nō posse iterari vt supra ꝑ autoritates ꝓbatum est. ita erroneū est dicere q̄ de vno peccato sine alijs potest pñia agi. qđ quidam dixerunt ꝯfirmātes errorem suū per ꝓphetam Naum. c. i. qui dixit. Nō iudicabit deus bis in idipsum. Ex qua auctē arguunt sic. Si quis vnum peccatum sacerdoti ꝯfiteat tacitis alijs. et pñiam sibi iniunctam ꝓ illo perferat nō debet ꝓ illo vlterius satisfacere nec pñiam agere. Alioquin deus bis in idipsū iudicaret dū sacerdos qui vicem xp̄i in ecclesia gerit bis ꝓ eodem peccato pñiam imponeret. ergo de vno peccato solo sine alio potest pñia agi. Postea soluit et dicit q̄ hec autoritas nō cogit. intelligit enim de illis solū qui ꝑ flagella p̄sentia corrigunt et cōmutant et ꝑseuerant ī bono Tales eñ iterum nō iudicant. Secus aūt est de illis qui ꝑ flagella nō corrigunt. vt pharao Exo. vij. Talibus eñ videt iudicium incipi in p̄senti ⁊ terminari in futuro sm b. Aug. Uñ incidentaliter adiungit magister quandā vtilem distinctionem dicens q̄ flagella infligunt vel ad augmenta meritoꝝ sicut factū est in Job vel ad custodiam virtutis vt patet in Paulo cui datus est stimulus carnis ad Corinth. xij. vel ad corrigēda peccata. vt Marie Numeri. xij. inflicta est lepra. vel ad gloriam dei. vt patet in ceco nato. vl' ad initium pene future vt patz in Herode qui scaturiuit vermibus vt patet Actuum. xv. Postea exponit q̄sdam auctes Hieronymi supradicto verbo Naum. q̄ dicit genus humanum diluuio Geñ. vij. zodomitas igne. Geñ. xx. Egyptios mari. Exo. xiiij. ⁊ israelitas in heremo tp̄aliter punitos ne in eternū punirent. vt habet de pe. dis. iij. q2 nō punit deus bis in idipsum. nō est generaliter intelligendū. sed de illis tm̄ qui int flagella penituerūt. Qui enim ꝑ flagella tp̄aliter puniunt ⁊ non corrigunt cum hoc postea eternaliter puniunt. quod cōfirmat autoritate beati Joh. qui dicit leuia peccata leui tp̄ali supplicio puniri. ꝓ leuibus eñ nō punitur quis eternaliter. Grauia vero ⁊ h purgari graui supplicio ⁊ in futuro eternaliter punienda illa scz de quibus penitentiam inter flagella non egerunt. Et subdit q̄ illud fieri in bonis non est dubium quia scz leuia leuiter remunerant hic bona. Nō maiora et hic in futuro remunerabunt. In malis quidem idē fit scz id q̄ boni ꝓ leuibus culpis leuiter puniuntur vel hic vel in purgatorio. Mali vero pro leui culpa etiam leuiter puniuntur eternaliter ꝑ accidens rōne peccati mortalis annexi. Ex quo cōcludit q̄ dicta autoritas nihil ꝓ dicta opinione facit. Postea introducit autoritates sanctorum ꝓ confirmatione p̄dicti erroris. ⁊ primo ponit autoritatem Grego. qui dicit vnam ciuitatem compluī ⁊ aliam nō. sicut dicit Amos. iiij. ⁊ est qñ homo de vno peccato penitentiā agit ⁊ de alio nō. Postea ponit autoritatē Ambro. q̄ dicit q̄ si fides desit pena satisfacit. vt possit de aliquo peccato satisfacere. Postea ponit ad idem rationem ipsoꝝ que talis est. Aliquis qui de vno peccato satisfecit ⁊ penitet alijs peccatis tacitis de quib⁹ postea si confessus fuerit nō videtur rōnabile q̄ de primo iterato satisfaciat. Nec rōnabile videt sm ecclesie cōsuetudinem ꝓ eodem peccato nisi peccatum iteret vlli pñiam bis imponi ergo sibi illa satisfactio qua de vno peccato satisfacit est sufficiens. Postea rñdet ad ista. Et primo ad auctēm Grego. est eñ intelligendū q̄ gregorius dicit vnam ꝑtem ciuitatis cōplui. ⁊ aliam nō. non q̄tum ad criminis veniā. sed q̄tū ad operis ⁊ peccati desertionē. ⁊ sic pōt homo ab actu vni⁹ peccati cessare ⁊ nō alteri⁹. non tñ de vno sine alijs veniam obtinebit sicut in exēplis declarat. Postea soluit auctēm Ambro. cū eñ dicit q̄ pena satisfacit vbi fides deest. accipit ibi fidem nō ꝓ habitu fidei. sed ꝓ scientia peccati. Aliqñ enim peccatum est cuius ꝯscientiam homo nō habet. q2 qđ nō recolit ꝑ penam flagelli purgat dum tñ pacient homo flagella accepter Postea soluit rōnem. cum eñ obijcit de isto qui satisfacit vtrum sit ei satisfactio imponenda. Dicit mgr̄ q̄ sic. quia prior satisfactio nō fuit digna et vera satisfactio. quia sm b. Augus. satisfacere est peccati causas excidere ⁊ eorum suggestionibus aditum nō indulgere que duo nō facit qui in alijs peccatis remanet. Secunda propositio est h ec. Elemosyne quas faciunt in mortali peccato existētes nec sunt meritorie nec deo placentes. Hanc magister insinuans ꝓponit autoritatem beati Augus. qui dicit q̄ q̄dam in peccato permanentes putant ꝑ elemosynas quas faciunt mereri aliquā purgationem peccati. ꝓpter qđ dñs dicit. date elemosynam ⁊ ecce omnia munda sunt vobis. quia nō bene intelligunt. Sunt eñ multa genera elemosynarum. Elemosynam eñ facit qui necessaria amministrat. qui peccanti in se indulget. q̄ subditum sibi corripit qui pro ꝓximo orat vt peccatū sibi remittat. et subdit q̄ hec ⁊ multa alia bona p̄stant inutis qñ consulitur eoꝝ saluti ⁊ nō voluntati. Inter omnes autē elemosynas maior ē dilectio inimici. sed est p̄ter has maior elemosyna quam quis sibi facere debet. Unde qui vult ꝑ aliquam p̄dictaꝝ elemosynaꝝ peccata sua mūdare prius debet sibiipsi elemosynā facere. ⁊ aīe sue misereri. qđ non faciunt q̄ in peccatis ꝑmanent et si multas elemosynas faciunt. qui eñ diligit iniquitatem odit aīam suā. sed q̄ sibiipsi mūdationem facit sibiipsi elemosynā exhibet ⁊ ille ordinate dat elemosynam q̄ a seipso incipit. ⁊ sic intelligendum est xbū dñi dicentis. oꝑtet facere illa scz bona. i. elemosynas interius: ⁊ illa nō omittere id est elemosynas exteri⁹. Ex quo concludit q̄ illi qui de vno peccato satisfaciunt sine alijs est iterum satisfactio imponenda. Postea enarrat alioꝝ opinionem dicentium scz q̄ illa satisfactio de vno sine alijs insufficiens fuit scz tp̄e illo quo fiebat sed qñ hic postea de alijs peccatis penitet sicut baptism⁹ ficte accedenti non ꝓdest. sed recedente fictione affectum habet. Confirmant aūt isti suam opinionem. Primo per autoritatem augustini dicentis q̄ deus gr̄am suam alicui confert etiā remunerat

pᵃ ꝓpo

2ᵃ

ꝑiora bona facta ante statū gratie. ⁊ ꝙ de⁹ diligit bonum qđ in peccante plātauit. ⁊ ita satisfactionem approbat in statu peccati. Secūdo inducit ad hoc idez autoritatē beati Hiero. dicētis ꝙ deus bona facta in statu peccati remunerat ⁊ facit peccatorē ea metere q̄ seminauit. Postea ondit magister quō ꝑdicte autoritates intelligunť de bonis factis in statu gratie q̄ ꝑ peccatū mortificanť. ⁊ postea ꝑ pniam reuiuiscunt. illa em̄ de⁹ diligit ⁊ remunerat ⁊ illa metere facit. non aūt de illis que fuerūt facta in statu peccati. Postea respōdet aliter dicēs. ꝙ ꝑdicte autoritates pñt intelligi etiā de bonis factis in statu peccati que de⁹ remunerat. nō tn̄ remuneratione glorie eterne sed aliquali remuneratione tꝑali. vel etiā remunerat diminuēdo eternū suppliciū. Et hoc ꝯfirmat autoritate btī Augustini dicētis tribulatiões sine peccatis ꝑpessas valere. nō tamē ad gloriā sȝ ad supplicij diminutionem Et similiter dicere videť ꝙ sine charitate vera penitētia esse nō potest. Ex quo ꝯcludit ꝙ bona q̄ cū charitate facta sunt ⁊ ꝑ peccata mortificata: nec ꝑ pniam reuiuificata ad eternā remuneratioñe nō valent. licz valeant ad diminutionē supplicij. qđ ꝯfirmat autoritate Grego. Postea ꝯcludit quasi ꝓbatū ꝙ de vno peccato sine alijs nō potest pnia agi. Improbat etiā errorē supra dictū huic veritati ꝯtrariū autoritate beati Augu. dicētis. ꝙ dñs nunq̄ aliquē sanauit quez totaliter nō sanauit. in quo nos docuit ꝙ de vno peccato sine alijs non potest fieri pnia. alias sequereť ꝙ criminoso cui inimic⁹ esset daret veniā. ⁊ ꝙ peccator sine timore dei veniam ꝯsequereť. ⁊ ꝙ a deo dimidia ꝯsequereť venia vel etiā integra absq; vera penitentia. que oīa sunt incōuenientia ¶ Ex ꝑdictis infero tertiā ꝓpositionē que est hec. Non valet penitētia nisi de omibus agať ⁊ res male acquisita quāto cit⁹ restituať. patet ex ꝑmissis. Addit etiā que sit vera pnia scȝ illa que ad baptismi puritatē ducit ⁊ que vere vite mutationē facit que peccatū abhorret. ⁊ scelus corrigit. ꝓpter qđ ꝑmanens in oꝑe peccati verā pniam habere nō potest. Addit etiā in fine ꝙ vera penitētia agi potest absq; restitutione qñ nō adest facultas emēdandi vel restituendi. Si autem adest facultas nullo modo potest penitētia vera agi nisi ablatū restituať. Et tñ i speciali.

¶ De tribus que in penitentia consideranda sunt.

a

Di. XVI

In perfectiõe

aūt pnie tria obseruāda sunt. s. cōpunctio cordis. cōfessio oris. satisfactio oꝑis. Vñ Johes os aureū. Perfecta pnia cogit peccatorē oīa libēter ferre. in corde ei⁹ ꝯtritio. in ore cōfessio. in oꝑe tota humilitas. Hec est fructifera pnia. vt sicut trib⁹ modis deū offendimus. s. corde. ore. ⁊ oꝑe. ita trib⁹ modis satisfaciam⁹ Sunt em̄ tres peccati differētie. vt ait Aug. ⁊ in corde. ⁊ in facto. ⁊ in ꝯsuetudine vel verbo tanq̄ tres mortes. Vna quasi in domo. s. cū in corde ꝯsentiť libidini. altera quasi ꝓlata iam extra portā cū in factū ꝓcedit libidini assensio. tertia cū male ꝯsuetudinis tāq̄ mole ꝑmiť animus. vel noxie defensionis clipeo armať. quasi in sepulcro iā fetens. Hec sunt

Johes os aureum

Aug⁹. de sermone habito in monte

tria genera mortuoꝝ que de⁹ legiť suscitasse Huic ergo triplici morti. triplici remedio occurritur. ꝯtritione. cōfessione. satisfactione. Cōpunctio nobis cōmendať ibi. Scindite corda vestra ⁊ nō vestimēta vestra. cōfessio ibi. Just⁹ in ꝑncipio ꝟmonis accusator est sui Vere em̄ confiteť q̄ se accusat. q̄ execrando malū sibi imputat. Et ibi effundite corā illo corda vestra. Et iterȝ. Cōfitemini alterutrū peccata vestra. Satisfactio a Johe ꝑcipitur vbi ait. Facite dignos fruct⁹ pnie. s. vt ꝟm q̄litatē ⁊ quantitatē culpe: sit qualitas ⁊ quātitas pene. Nō em̄ par debȝ esse fructus boni oꝑis ei⁹ qui nihil vel min⁹ peccauit. ⁊ eius q̄ grauī⁹ cecidit. Ideo discretio penitēti valde necessaria ē. vt illa gerat que tradit Aug⁹. dicens. Cōsideret qualitatē criminis in loco. i tꝑe. in ꝑseuerātia. in varietate ꝑsone. ⁊ quali hoc fecerit temptatiōe ⁊ in ipsi⁹ vitij multiplici executiōe. Oportet em̄ penitere fornicantē ꝟm excellentiā sui status vel officij. vel ꝟm modū meretricis. ⁊ in modū oꝑis sui. ⁊ q̄liter turpitudinē egerit. si in loco sacrato. si i tꝑe orationi ꝯstituto. vt sunt festiuitates ⁊ tēpora ieiunij. Cōsideret quātū ꝑseuerauerit. ⁊ defleat ꝙ ꝑseuerāter peccauerit. ⁊ quanta vict⁹ fuerit impugnatiōe. Sunt em̄ qui non solū nō vinciť ꝟ vltro se peccato offerūt. nec expectant tēptationē ꝟ ꝑueniūt voluptatez. ⁊ ꝑtractet secū q̄ multiplici actione vitij delectabiliter peccauit. Oīs ista varietas cōfitenda est ⁊ deflenda vt cum cognouerit qđ peccatū est: cito inueniat deū ꝓpiciū. In cognoscendo augmentū peccati. inueniat etiam cui⁹ etatis fuerit. cui⁹ sapiētie ⁊ ordinis. Immoreť in singulis istis ⁊ sentiat modum criminis. purgās lachrymis omnē qualitatem vitij. defleat virtutē qua interim caruit. Dolendū est em̄ nō solū ꙙ peccauit ꝟ q2 se ꝟtute ꝑuauit. Defleat etiā q2 offendēs in vno: factus est oīm reus. Ingrat⁹ em̄ extitit q̄ plen⁹ virtutib⁹ deū oīno nō timuit. In hoc enim quisq; peccator fit culpabilior quo est deo acceptior. Ideo em̄ adā pl⁹ peccauit. q2 omni bono abūdauit. Alio etiā modo offendēs i vno factus est oīm re⁹. q2 oīs virtus patiť detrimentū ab vno vitio. Ponat se oīno i iudicio ⁊ potestate sacerdotis. nihil sui reseruās sibi vt oīa eo iubēte parat⁹ sit facere ꝓ recipiēda vita anime. q̄ faceret ꝓ euitāda corporis morte. ⁊ cū hoc desiderio. q2 vitā recupat infinitā. Cū gaudio em̄ facere debet imortalis futur⁹. q̄ faceret ꝓ differēda morte morītur⁹ semꝑ deꝑceť deū. offerat deo mentē ⁊ cordis ꝯtritionē. deinde ⁊ qđ potest de t̄ō possessiōe

Aug⁹. in lib. de pnia q̄ attendēda sūt.

ꝛ tūc qꝺ offerat: secur⁹ offerat. Respexit do-
min⁹ ad abel ꝛ ad munera eius. Pri⁹ dicit ad
abel: ꝙ ad munera eius. In iudicio ḡ cordis
ꝯferenda est elemosyna tribuētis. Nec cōsi-
derandū est ꝙtū ꝟ qua mēte. qua affectione
dat qꝺ potest. Qui ḡ sua peccata redimere
vult tꝑaliū oblatione prius offerat mentem

Qñ ô est di uidenda con fessio ꝑ diuer sos sacerdo tes.

Caueat ne duct⁹ verecundia diuidat apꝺ
se confessionē. vt diuersa diuersis velit sacer
dotibus manifestare. Quidā em̄ vni celant
qꝺ alteri manifestādā ꝯseruant. qꝺ est se lauda
re ꝛ ad hypocrisim tēdere. ꝛ sꝑ venia carere
ad quā ꝑ frustra putat ꝑuenire. Caueat etiā
ne ꝑus ad dñicum corp⁹ accedat. ꝙ cōsortet
se bona ꝯsciētia ꝛ doleat ꝙ nondū audeat su
mere quē multū desiderat cibū salutarē. Co
hibeat etiā se a ludis: a spectaculis seculi. ꝗ
ꝑfectā vult ꝯsequi remissionis gratiam. Isti
sunt digni fruct⁹ penitētie aīam captiuā cla-
queantes ꝛ in libertate seruantes. ꝛ infra.
Querat aīma dignos fruct⁹. ꝛ si nō dignos
penitētie. Sunt em̄ digni fruct⁹ virtutū. qui
nō sufficiūt penitētibus. Penitētia em̄ gra-
uiores postulat. vt dolore ꝛ gemitib⁹ mortu⁹
impetret vitā. Ex his ondditur qui sint digni
fruct⁹ penitētie quib⁹ vera satisfactio explet
ꝛ ꝙ nō oīes digni fruct⁹ sunt digni fructus
penitētie. Qꝺ de illa penitētia intelligit que
maiorꝝ est criminum. Non em̄ sufficiunt gra
uiter delinquentibus que sufficiūt min⁹ vel
parꝝ peccantibus.

Que sit falsa satisfactio. b

Et sicut sunt digni

fruct⁹ penitētie ac v̄a satisfactio. ita ꝛ idigni
fructus ꝛ falsa satisfactio. i. falsa pnīa. Unde

Gregori⁹

Gregori⁹. Falsas pnīas dicim⁹ que non ꝟm
autoritates sanctorꝝ ꝑ qualitate criminū im
ponunt. Ideoqꝫ miles vel negociator vł ali
cui officio dedit⁹. qꝺ sine peccato exerceri n̄
possit. si culpis grauiorib⁹ irretit⁹ ad pnīam
venerit. vel q̄ bona alterius iniuste detinet.
vel q̄ odiū in corde gerit. recognoscat se ve-
ram pnīam nō posse ꝑagere: nisi negociū re-
linquat. vł officiū deserat: ꝛ odiū ex corde di-
mittat: ꝛ bona que iniuste abstulit restituat.
Ne tamē desperet: interim q̄cquid boni face
re potest hortamur vt faciat. vt de⁹ cor illius
illustret ad pnīam. cū sit penitētia interior ꝛ
exterior. De vtraqꝫ ꝑ p̄missa satis apparet q̄
sit vera ꝛ que sit falsa.

De trib⁹ actionibus penitētie. c

Predictis vero ad

iiciendū est. ꝙ tribus modis agit pnīa āñ ba
ptisinū. s. de p̄riorib⁹ peccatis. post baptismū
de grauiorib⁹ que post cōmittunt. Est etiā
pnīa venialiū quotidiana que etiā humiliū
est ꝛ ꝑfectorꝝ. Uñ Aug⁹. Tres sunt actiōes

Aug⁹. ad Felicianum

penitētie quas mecum eruditio vestra reco
gnoscit. Una est que nouū hoīem parturit:
donec ꝑ baptismū oīm p̄teritorꝝ ablutio fiat
peccatorꝝ. qꝛ null⁹ sue volūtatis arbiter. nisi
peniteat eū veteris vite: nouā inchoare po
test a qua ꝑuuli sunt īmunes cū baptisantur
qꝛ nondū possunt vti libero arbitrio. quibus
tamē ad remissionē originalis peccati ꝓdest
corꝝ fides a quib⁹ offerunt. Altera est actio
penitētie post baptismū q̄ fit ꝓ illis peccatis q̄
legis decalog⁹ ꝯtinet. Agunt ḡ hoīes pnīā
ante baptismū de peccatis p̄orib⁹. ita tamen
vt etiā baptisent. sicut Petr⁹ ait. Agite peni

In actib⁹ apostolorum

tentiā ꝛ baptiset vnusquisqꝫ vestrꝝ in nomīe
dñi ꝛc. Agūt etiā pnīam si post baptismū ita
peccauerūt vt excōmunicari ꝛ reconciliari
mereant. Est etiā pnīa bonorꝝ ꝛ humiliū fi-
delium pene quotidiana in qua pectora tun
dim⁹ dicētes. Dimitte nobis debita nr̄a. ꝛc.

Qꝫ multitudo venialiū ita aggrauat sicut vnū grāde pctm̄.

Neqꝫ ea nobis dimitti volum⁹. q̄ dimissa no-
bis in baptismo nō dubitam⁹. S; illa q̄ hūa-
ne fragilitati ꝙuis ꝑua tn̄ crebra surrepunt:
que si collecta ꝯtra nos fuerint ita nos ḡua-
bunt ꝛ oppriment sicut vnū aliqꝺ grande pec-
catū. Quid em̄ interest ad naufragium. an
vno grandi fluctu nauis operiat ꝛ obruatur
an paulatim surrepēs aqua in sentinaꝫ ꝑ ne-
gligentiū culpā impleat nauē ꝛ submergat.
Ideo ieiuniū ꝛ elemosyne ꝛ orōnes īuigilēt
In quib⁹ cū dicim⁹ dimitte nobis debita no
stra ꝛc. manifestam⁹ nos hr̄e q̄ñ nob dimitta
tur. ꝛ in his v̄bis humiliātes aīas nr̄as q̄tidi
anam agere pnīam nō cessamus.

De satisfactione venialium. d

Que aūt pro venia

libus sit satisfactio sufficiēs: Aug⁹. insinuat:
ita inquiēs in ench. De quotidianis ꝛ breui
bus leuibusqꝫ peccatis sine quib⁹ hec vita n̄
ducit quotidiana orō fideliū satisfacit. Eorū
em̄ est dicere. pr̄ noster q̄ es i celis ꝛc. Delet
oīno hec oratio mīma ꝛ quotidiana peccata
Delet ꝛ illa a quib⁹ vita fideliū etiā scelerate
gesta. ꝟ penitēdo in meli⁹ cōmutata discedit
sicut veraciter dr̄. dimitte nob debita nr̄a. ita
veraciter dicat. sic ꝛ nos dimittim⁹ debitori-
bus nr̄is. i. sic fiat qꝺ dr̄. qꝛ ꝛ ipa elemosyna ē
veniā petētib⁹ omino ignoscere. Ex his
alijsqꝫ p̄missis iam facile est ītelligere que ꝓ

venialib⁹ sit exhibēda satisfactio. Sufficit ei dñica orõ cũ ieiunio aliquo ⁊ elemosynis. sic tñ vt pcedat ɔtritio aliquãtula ⁊ addat̃ confessio si assit facultas. de qua ɔfessione p⁹ tractabit̃. Pro grauiorib⁹ vo peccatꝭ hec etiam in satisfactiõe adhibēda sunt. ꝫ multo vehementi⁹ atqꝫ districti⁹. qꝛ vt ait Aug⁹. ad agēdum pniam nõ sufficit mores in meli⁹ cõmutare ⁊ a malis factꝭ recedere. nisi de his que facta sunt satisfaciat dño p pnie dolorē. p humilitatis gemitũ. p ɔtriti cordis sacrificium: cooperantib⁹ elemosynis.

Aug⁹. in lib. de pnia

Ista est distinctio. xvi. hui⁹ quarti libri. In q̃ magister postq̃ determinauit de pnia generalit̃. Hic determinat de partibus ei⁹ specialiter. Et tria facit. Primo eñ ostendit quõ pnia ex trib⁹ ptib⁹ integrat̃. Secundo quãta pnia p quolibet peccato digne iniungat̃. Tertio quõ veniale peccatũ elemosyna ⁊ oratione dñica expiat̃. Primũ a principio distinctionis vsqꝫ ibi. Et sicut sunt digni fructus pnie. Scdm ab inde vsqꝫ ibi. Querũt p venialibus. Tertium vsqꝫ ad finẽ distinctiõis. In speciali snĩa magistri stat i tribus ppositionib⁹. quaꝝ prima est hec. In tribus ɔsistit pfectio pnie. s. cordis ɔtritione. oris confessione. ⁊ opis satisfactione. Hanc magister ponẽs dicit. q pfecta penitẽtia requirit in corde ɔtritionez. in ore confessionẽ. in ope satisfactionem. Nam his. s. corde ore ⁊ ope puersa opationis ɔsuetudine peccamus et spiritualit̃ morimur. in cui⁹ rei signũ xps tres mortuos suscitauit. vnũ in domo. aliũ extra portã. Tertiũ iam fetidũ i sepulcro. Postea pnumeratas has tres partes pnie declarat que patẽt i lrã. Postea dat modum vere penitẽtie. ⁊ primo quantũ ad cõpunctiõez cordis: dicens cõpunctionẽ in penitẽtia esse necessariam. vt scꝫ qui vult pfecte peccata delere consideret peccati circũstantias quas tãgit ꝫm Augu. vt patet in littera que sint dãna que p peccatũ incurrit. ⁊ bona que p peccatũ amisit. ⁊ de omnib⁹ ɔterat̃ ⁊ deũ p venia deprecet̃. ⁊ parat⁹ ad arbitriũ sacerdotis satisfacere. Postea dat modũ ɔfitendi. s. ne cõfessio diuidatur. Deinde ponit modum penitẽdi quo ad satisfactionẽ opis. debet eñ attẽdere penitẽs ne ad sanctuz altare accedat anteq̃ ɔsciẽtia sit in bono confirmata.

Secũda ppositio est hec. Vere et ɔdigne penitẽtie dicunt̃ que ꝫm autoritates sanctoꝝ p qualitate ⁊ quantitate criminũ imponunt̃. Hanc magister insinuans dicit. q qui vult facere dignos fruct⁹ penitentie restringat se a ludis ⁊ spectaculis seculi. que verã penitentiã impediũt ⁊ verã satisfactionẽ faciendo dignos fruct⁹ penitẽtie expleat. vt videlicet ꝫm qualitatem ⁊ quantitatẽ culpe sit qualitas ⁊ quãtitas pene. Hic eñ est vere pnie modus. Postea etiam dicit q ille facit indignos fruct⁹ pnie vel falsam penitẽtiaz vel falsam facit satisfactionẽ qui existens in statu officio vel negocio in quo nõ potest pmanere sine peccato ad pniam accedit. ⁊ statũ officiũ vel negociũ non dimittit. Expedit tñ illi aliqua bona opa facere si statum nõ dimittit vt de⁹ cor ei⁹ ad pniaz illustret. Postea distinguit triplicẽ modũ pnie. Est eñ quedã penitẽtia que agit̃ añ baptismũ. Adultũ eñ qui baptisatur oportet veteris vite penitere anteq̃ nouam inchoat i baptismo. Alia est pnia que agit̃ post baptismum. Et hec est duplex. Vna que agit̃ p pctĩs mortalibus q̃ sunt ɔtra pcepta decalogi. Alia vo que agitur p venialib⁹ que ex infirmitate humana pueniũt que ⁊ si leuia videant̃ tñ multiplicata grauant ⁊ opprimunt sicut aqua paulatim intrãs submergit nauẽ

Tertia ppositio est hec. Que sit peccati venialis penitẽtia declarat̃ hic lucida snĩa. Hanc magister ponens dicit. q ad deletionẽ hoꝝ peccatoꝝ venialiũ et leuiũ sufficiũt oratio dñica ⁊ elemosyna cum aliqua contritiõe. addita ɔfessione si ta assit facultas. q̃ etiam omnia p grauiorib⁹ peccatis in satisfactiõe inhibẽda sunt multo forti⁹ ⁊ vehementius. non eñ illi q̃ grauia peccata cõmisit sufficit a malo recedere ⁊ bonũ facere nisi etiã studeat ꝫm modũ pctõꝝ suorũ deo p penitentiam satisfacere. Et tñ in speciali.

Tria pponunt̃ querenda. primũ an sine ɔfessione dimittat̃ peccatum. a

DI. XVII

Hic orit̃ que-

b stio multiplex. Primo eñ q̃rit̃: vtrũ absqꝫ satisfactiõe ⁊ oris cõfessione p solã cordis ɔtritionez pctm̃ alicui dimittat̃: Secũdo an aliqñ sufficiat ɔfiteri deo sine sacerdote: Tertio an laico fideli facta valeat ɔfessio. In his eñ etiaz docti diuersa sentire inueniunt̃. qꝛ super his varia ac pene diuersa tradidisse videntur doctores. Dicũt eñ quidã sine ɔfessione oris ⁊ satisfactiõe opis neminẽ a peccato mũdari. si tps illa faciẽdi habuerit. Alij vo dicunt añ oris ɔfessionẽ ⁊ satisfactionẽ in cordis ɔtritione pctm̃ dimitti a deo. si tñ votũ ɔfitendi habeat. Vñ ppha. Dixi ɔfitebor aduersum me in. m. do. ⁊ tu re. im. ⁊c. Qd exponẽs Cassio. ait. Dixi. i. deliberaui apud me q ɔfitebor. et tu remisisti. Magna pietas dei q ad solã pmissionẽ pctm̃ dimiserit. votũ eñ p opatiõe iudicat̃. Itẽ Aug⁹. Nondũ pnunciat. pmittit se pnunciatuꝝ. ⁊ de⁹ dimittit. qꝛ hoc ipsuz dicere: quoddã pnunciare est corde. Nõdũ est vox in ore vt homo audiat cõfessionem. ⁊ de⁹ audit. Itẽ sacrificiũ deo spũs ɔtri. cor cõtri. ⁊c. alibi etiã legit̃. Quacũqꝫ hora peccator ɔuersus fuerit ⁊ igemuerit: vita viuet et nõ moriet̃. Nõ dr ore ɔfessus fuerit ꝫ ɔuersus ingemuerit. Vñ dat̃ intelligi q etiã ore tacẽte veniã interdũ ɔsequimur. Hinc etiam leprosi illi quibus dñs pcepit vt oñderent se sacerdotib⁹. i itinere anteq̃ ad sacerdotes venirent mũdati sunt. Ex quo insinuat̃ q añq̃ ora nostra sacerdotib⁹ aperiam⁹. i. pctã cõfiteamur: a lepra peccati mundamur. Lazar⁹ etiã nõ pus de monumẽto est educt⁹ ⁊ post a dño suscitat⁹. ꝫ intus suscitat⁹ pdijt foras viuus vt ostenderet̃ suscitatio anime pcedere confessionẽ. Nemo eñ potest cõfiteri nisi suscitatus. quia a mortuo velut q̃ nõ est: perit confessio. Nullus ergo confitet̃ nisi resuscitatus. nemo ante suscitat̃ nisi qui a peccato soluitur. quia peccatuz mors anime est. que vt est vita corporis. ita eius vita deus est. His

Testimoniis pbat in sola ɔtritõe pctm̃ dimitti

Itē autoritatib⁹ ecōtra ꝓbat sine ꝯfessione nō dimittī pctm̄.

aliisq; plurib⁹ autoritatib⁹ ꝓbaſ ante ꝯfessionem vl' satisfactionē sola cōpunctione pctm̄ dimitti· Qđ q̄ negāt: eas determinare laborant· Nec nō i hui⁹ snie depressionē. ⁊ ad sue opinionis assertionē autoꝝ testimonia īducunt· Ait ei dn̄s p Esaiā· Dic tu iniquitates tuas vt iustificeris· Item Amb· Non potest quisq; iustificari a peccato nisi peccatū ipsuȝ antea fuerit cōfessus· Idem dicit· Confessio a morte animā liberat· Confessio aperit paradisum· Cōfessio spem salutis tribuit· quia non mereſ iustificari: q̄ in vita sua non vult peccatū confiteri· Illa cōfessio nos liberat q̄ fit cum pnīa· Penitētia vō est dolor cordis ⁊ amaritudo aīe p malis que quisq; commisit

Ambro. i li. de ꝑadiso. Idē in smone xp̄i.

Itē Ioh· Nō potest quisq; grām dei accipere: nisi purgat⁹ fuerit ab om̄i peccato p penitentie ꝯfessionē ⁊ p baptismū· Itē Aug⁹· Agite pnīam qualis agitur in ecclīa· Nemo dicat sibi· occulte ago· apud deū ago· nouit deus q̄ mihi ignoscit· quia in corde ago· Ergo sine causa dictū est· que solueris sup terrā: soluta erunt in celis? Ergo sine causa claues date sunt? Frustram⁹ verbū xp̄i· Iob dic· Si erubui in cōspectu populi peccata mea cōfiteri· Itē Ambro· Venialis est culpa quaȝ sequiſ confessio delictoꝝ· Itē Aug⁹· sup illum locū ps· Non absorbeat me ꝓfunduȝ nec vrgeat sup me pute⁹ os suū· Pute⁹ est profunditas iniquitatis· in quā si cecideris nō claudet super te os suū· si tu non claudis os tuū· Cōfitere ḡ ⁊ dic· De ꝓfundis clamaui ad te domine ⁊c· ⁊ euades· Claudit sup illum q̄ in ꝓfundum cōtemnit· a quo mortuo velut qui non sit perit confessio· Item· Null⁹ debite grauioris pene accipit veniā· nisi qualemcūq; ⁊ si longe minorē q̄ debeat soluerit penam· Ita eīm impartiſ a deo largitas misericordie· vt non relinquaſ iusticie disciplina· Itē Hiero· Qui peccator est plangat delicta propria vl' populi· ⁊ ingrediaſ ecclīam· de qua propter peccata fuerat egressus· ⁊ dormiat in sacco: ⁊ p̄teritas delicias p quas deum offenderat vite austeritate cōpenset· His aliisq; autoritatib⁹ nituſ asserere: sine confessiōe vocis ⁊ aliqua absolutione pene· nemine͂a peccato mundari·

Iohes os aureum

Aug. ꝺ pnīa

Iob

Ambro·

Augustin⁹

Hiero. super Malachiam

Cui snie poti⁹ ꝯsentiendū sit· b

Quid ergo super

his sentiendū q̄d tenendū? Sane dici pōt q̄ sine ꝯfessione oris· ⁊ solutiōe pene exterioꝝ peccata deleſ p ꝯtritionē ⁊ humilitatē cordis· Ex quo eīm ꝓponit mēte cōpuncta se cōfessuꝝ de⁹ dimittit· q: ibi est ꝯfessio cordis: ⁊ si nō oris· p quā aīa interi⁹ mūdaſ a macula: ⁊ ꝯtagio peccati cōmissi· ⁊ dbitū eterne mortis relaxaſ· Illa ḡ que supi⁹ dicta sunt de cōfessione ⁊ pnīa· vel ad ꝯfessionē cordis vl' ad interiorē penā referēda sunt· Sicut illō Augustini· Qz null⁹ dr veniā ꝯsequi nisi p⁹us q̄ntulamcūq; peccati soluerit penā· vel de exteriori pena accipiēda sunt ⁊ ad ꝯtemnētes vl' negligētes referēda sicut illud· Nemo dicat occulte ⁊c· Nōnulli eīm in vita peccata ꝯfiteri negligūt vel erubescūt· ⁊ iō nō mereñ iustificari· Sicut eīm p̄cepta est nobis interior pnīa· ita oris confessio ⁊ exterior satisfactio si assit facultas· Vn̄ nec vē penitēs est q̄ ꝯfessionis votuȝ nō habet· ⁊ sicut peccati remissio mun⁹ dei est· ita pnīa ⁊ ꝯfessio p quā peccatū deleſ non potest esse nisi a deo· vt Augu· ait Iam inq̄t donū spūssancti habet q̄ ꝯfitetur ⁊ penitet· q: nō potest esse ꝯfessio peccati ⁊ cōpunctio in hoīe ex seipso· Cū eīm irascitur sibi quisq; ⁊ displicet· sine dono spūssancti non est· Oportet ḡ penitentē ꝯfiteri si tp̄s habeat· ⁊ tn̄ anteq̄ sit ꝯfessio in ore· si votū sit i corde: p̄staſ ei remissio·

Aug⁹. super psal. l.

Si sufficit soli deo confiteri· c

Iam secundū que-

stionis articulū inspiciam⁹· s· vtrum sufficiat peccata ꝯfiteri soli deo· an oporteat confiteri sacerdoti? Quibusdā visum ē sufficere si soli deo fiat ꝯfessio sine iudicio sacerdotali ⁊ cōfessione ecclīe· q: dauid dixit· Dixi cōfitebor dn̄o ⁊ tu re· ⁊c· nō ait sacerdoti· ⁊ tn̄ remissuȝ sibi pctm̄ dicit· Itē Amb· Iō fleuit Petr⁹ q: culpa obrepsit ei· nō inuenio q̄d dixerit· inuenio q̄ fleuerit· Lachrymas eius lego· satisfactionē non lego· Sȝ qđ defendi nō pōt: ablui potest· lauant lachryme delictū qđ voce pudor est confiteri· ⁊ venie fletus cōsulit et verecundie· Hoc idem etiā maxim⁹ dicit ep̄us Item Ioh· Chryſ· Nō tibi dico vt te prodas in publicū neq; apud alios accuses· sed obedire te volo ꝓphete dicēti· Reuela viā tuam ante dn̄m· Ergo tua ꝯfitere pctā apd verum iudicē· cum oratione delicta tua ꝓnūcia: nō lingua· ſ conscientie tue memoria· ⁊ tūc demū spera te misericordiam posse ꝯseq̄· Si habueris pctā tua in mēte ꝯtinue nūq; malum aduersus ꝓximū in corde tuo tenebis· Idē· Pctā tua dicito: vt deleas illa· Sȝ si cōfunderis alicui dicere· dicito ea quotidie in anima tua· nō dico vt ꝯfitearis ea cōseruo tuo· vt tibi exprobret dicito deo q̄ curat ea· Nec enim

Autoritatibus ꝓbat q̄ sufficiat

Ambro. sup Lucam

Ioh. Chry. sup ep̄las ad Hebreos

si non dixeris ignorat ea· cū faciebas ea ꝑsto erat: cū admitteres ea· cognouerat· Nūqd ea vult te cognoscere? Peccare nō erubuisti ⁊ cōfiteri erubescis· Dicito in hac vita: vt in alia requiē habeas: dicito ingemiscens ⁊ lachrymās· In codice scripta sūt peccata tua· Spongia peccatoꝝ tuoꝝ lachryme tue sint· Itē ꝓsper· Illi quoꝝ peccata humanā noticiam latēt non ab ipsis ꝯfessa· nec ab alijs publicata· si ea ꝯfiteri vel emendare noluerint deū quē habēt testē: ipsum ⁊ habituri sunt vltorem· Qꝫ si ipsi sui iudices fiāt ⁊ veluti sue iniquitatis vltores· hic in se voluntariā penaꝫ seuerissime animaduersionis exerceāt tꝑalibꝰ penis· mutabūt eterna supplicia· ⁊ lachrymis ex vā cordis ꝯtritione fluentibꝰ· restringunt eterni ignis incēdia· ⁊ infra· Facilius sibi deū placabūt illi qui aut ꝓprijs ꝯfessiōibꝰ crimē ꝓdunt· aut nesciētibus alijs ipsi in se voluntarie excōicationis ferunt sniam· ⁊ ab altari cui ministrabāt non aīo ꝫ officio sepati: vitā suā quasi mortuam plangāt· Certe ꝙ reccōciliati sibi efficacis pnie fructibꝰ a deo non solū amissa recipiāt: ꝫ etiā supne ciuitatis gaudia recipiāt· His autoritatibꝰ innituntꝰ ꝗ sufficere ꝯtendūt deo ꝯfiteri peccata sine sacerdote· Dicunt eñ ꝙ si ꝗs timēs detegit culpā suam apud hoīes ne inde opprobrio habeatꝰ vel alij suo exemplo ad peccandū accingantꝰ ⁊ ideo tacet homini et reuellat deo: consequtur veniam·

Qꝫ non sufficit soli deo confiteri si tamen homini possit·

Sꝫ ꝙ sacerdotibꝰ

ꝯfiteri oporteat: non solū illa autoritate Iacobi· Confitemini alterutrū peccata vr̄a ⁊c· ꝫ etiā alioꝝ pluribꝰ testimonijs comprobatꝰ· Ait eñ Augꝰ· Iudicet seipsum homo voluntarie dū potest· ⁊ mores ꝯuertat in meliꝰ· Ne cū iam non poterit· ꝓter voluntatē a dño iudicetur· ⁊ cū in se ꝓtulerit seuerissime medicine· ꝫ tamē vtilissime sniam: veniat ad antistites ꝑ quos illi claues ministrātur ecclesie· Tanꝗ bonus iam incipiēs esse filius: mater noꝝ membroꝝ ordine custodito· a ꝓpositis sacramentoꝝ accipiat satisfactiōis sue moduꝫ in offerēdo sacrificio ꝯtriti cordis deuotus ⁊ supplex· Id tñ agat ꝙ non solū sibi ꝓsit ad salutem· ꝫ etiā ad exemplū ceteris· vt si peccatum eiꝰ non modo in graui eius malo· ꝫ etiā in tāto scandalo alioꝝ est· atqꝫ hoc expedire vtilitati ecclesie videtꝰ antistiti· in noticiaꝫ multoꝝ vel totiꝰ plebis agere pniam non recuset· Ne letali plage ꝑ pudorē addat tumorem· cū tāta est plaga peccati ⁊ imperꝰ morbi vt medicamēta corpis ⁊ sanguinis dñi differenda sunt autoritate antistitis· debet se remouere ab altari ad agendā pniam· ⁊ eadeꝫ recōciliari· Itē Leo papa· Multiplex misericordia dei· ita lapsibus subuenit humanis vt nō modo ꝑ baptismū: ꝫ etiā ꝑ pniam spes vite reparetꝰ· sic diuine voluntatis ꝓsidijs ordinatis vt indulgentiā dei nisi supplicatiōibꝰ sacerdotū nequeant obtinere· Christus eñ hanc ꝓpositis ecclesie tradidit potestatē· vt ꝯfitentibus pnie satisfactionē darent· et eosdem salubri satisfactione purgatos: ad communionē sacramētoꝝ ꝑ ianuā recōciliatiōis admitterēt· Itē Augꝰ· Quē penitet omnino peniteat· ⁊ dolorem lachrymis ostendat· ⁊ representet vitā suā deo ꝑ sacerdotē: ꝓueniat iudicium dei ꝑ ꝯfessionē· Precepit eñ dñs mundandis vt ostenderēt ora sacerdotibus· docens corꝑali ꝓsentia cōfitenda peccata· nō ꝑ scripta manifestāda· Dixit eñ ora mōstrate ⁊ omēs· nō vnꝰ ꝑ omnibꝰ· nō aliuꝫ statuatis nunciū ꝗ ꝓ vobis offerat munꝰ a moyse statutum· ꝫ qui ꝑ vos peccastis· ꝑ vos erubescatis· Erubescentia eñ ipsa ꝑtē habet remissionis· Ex misericordia eñ hoc ꝓcepit dñs· vt nemo peniteret in occulto· In hoc eñ ꝙ per seipsum dicit sacerdoti· ⁊ erubescentiam vincit· timore offensi fit venia criminis· Fit eñ veniale ꝑ ꝯfessionē· qđ criminale erat in operatione· ⁊ si nō statim purgatꝰ· fit tamen veniale qđ cōmiserat mortale· Multū eñ satisfactionis obtulit qui erubescētie dominās nihil eoꝝ que cōmisit nuncio dei negauit· Deꝰ eñ qui misericors ⁊ iustus est sicut seruat misericordiam in iusticia· ita ⁊ iusticiā in misericordia· Opus eñ misericordie est peccanti peccata dimittere· ꝫ oportet vt iustus misereatꝰ iuste· Cōsiderat eñ si dignꝰ est: non dico iusticia ꝫ ⁊ misericordia· Iusticia eñ sola dānat· sed dignꝰ est misericordia ꝗ spūali labore ꝗrit grām· Laborat eñ mens patiendo erubescentiā· Et qm̄ verecūdia magna ē pena· ꝗ erubescit pro xp̄o: fit dignus misericordia·

Vñ patet qꝛ ꝗto pluribꝰ ꝯfitebitꝰ in tēpore venie turpitudinē criminis: tāto faciliꝰ consequitꝰ gratiā remissionis· Ipsi eñ sacerdotes plus possunt ꝓficere· plus cōfitentibus parcere· Itē Leo papa· Quis plenitudo fidei videatꝰ esse laudabilis· ꝗ ꝓpter dei timorem apud hoies erubescere nō veretꝰ· tñ qꝛ nō omniū sunt huiuscemodi peccata· vt ea ꝗ pniam poscunt nō timeāt publicari· Remoueatꝰ improbabilis ꝯsuetudo· ne multi a pnie

Augꝰ. Home lia de pnia

Leo pa. Theodoro foroliuiensi epō.

Augꝰ. in lib. de pnia

Qđ criminale fit veniale

Quāto pluribꝰ quis cōfitetꝰ: tāto faciliꝰ ei ignoscitꝰ

remedijs arceanť· duꝫ aut erubescūt aut ti-
ment inimicis sua facta reserare· quibꝰ ꝓhi
legū ꝓcelli ꝯstitutione· Sufficit eñ confessio
que ꝑmū deo offerť· ⁊ tūc etiā sacerdoti q̄ ꝓ
delictis penitentiū ꝑcator accedit· Tūc eñ
plures ad pniam poterūt ꝓuocari· si populi
auribꝰ nō publiceť conscientia ꝯfitentis· Ex
his alijsq̄ꝫ pluribus indubitāter ostenditur·
oportere deo ꝑmū ⁊ deinde sacerdoti offer-
ri cōfessioneꝫ· nec aliter posse ꝑuenire ad in-
gressum ꝑadisi: si assit facultas·

Secundo articulo· scꝫ an sufficiat confite-
ri laico· e

Nunc priusq̄ꝫ pre-

missis autoritatibꝰ que his ꝯtradicere videť
respondeamꝰ: tertiā questionē intueamur·
Qđ eñ secūda questio ꝯtinebat· s· an sine cō
fessione ⁊ iudicio sacerdotis soli deo cōfiteri
sufficeret· expeditū est ⁊ certificatuꝫ ꝑmissis
testimonijs q̄ nō sufficit confiteri deo sine sa
cerdote· nec est vere humilis ⁊ penitēs si nō
desiderat ⁊ requirit sacerdotis iudiciū· Sed
nunq̄d equiualet alicui cōfiteri socio vel ꝓxi

Solutio

mo suo saltē cū deest sacerdos: Sane ad hoc
potest dici q̄ sacerdotis examen requirēduꝫ
est studiose· q̄ꝛ sacerdotibus ꝯcessit deus po
testatē ligandi atq̄ꝫ soluēdi· Et ideo quibus
ipsi dimittūt: ⁊ deus dimittit· si tñ defuerit sa
cerdos ꝓximo vel socio est faciēda confessio

Qualem debet querere sacerdotem Augꝰ. in lib. de pnia

Sed curet quisq̄ꝫ sacerdotē querere q̄ sci
at ligare ⁊ soluere· Talem eñ esse oportet q̄
alioꝝ crimina dijudicat· Vñ Augusti· Qui
vult ꝯfiteri peccata vt inueniat grām: querat
sacerdotē qui sciat ligare ⁊ soluere· ne cū ne-
gligens circa se extiterit: negligať ab eo qui
eum misericorditer monet ⁊ petit· ne ambo
in foueā cadant· quam stultꝰ euitare noluit·
Tanta itaq̄ꝫ vis ꝓfessionis est: vt si deest sa-
cerdos cōfiteatur ꝓximo· Sepe eñ contin-
git q̄ penitens nō potest verecūdari corā sa
cerdote· quē desiderāti nec tp̄s nec locus of
fert· ⁊ si ille cui confitebiť potestatē nō habe-
at soluēdi: fit tamē dignꝰ venia sacerdotiꝭ de-
siderio qui crimē ꝯfiteť socio· Mundati eñ
sunt leprosi dū ibant ora vel se ondere sacer-
dotibus anteq̄ꝫ ad eos ꝑuenirēt· Vñ patet de-
um ad cor inspicere: dū ex necessitate ꝓhibē-
tur ad sacerdotes ꝑuenire· Sepe quidē que
runt eos sani ⁊ leti· ꝫ dū querūt anteq̄ꝫ ꝑue-
niant moriunť· Sꝫ misericordia dei vbiq̄ꝫ est
q̄ ⁊ iustis ꝑcere nouit: ⁊ si nō tam cito sic sol-
uerenť a sacerdote· Qui ergo omnino confiteť
sacerdoti meliori q̄ꝫ potest cōfiteať· ⁊ si ꝑctm̄

occultū est: sufficiat referre ī noticiam sacer-
dotis· Nam in resurrectiōe puelle pauci iter
fuerūt qui viderēt· Nondū eñ erat sepulta·
nondū extra portā delata· nondū extra do-
mum in noticiam portata· Intꝰ resuscitauit
quā intꝰ inuenit· Relictis solis petro ⁊ iaco-
bo ⁊ iohē ⁊ patre ⁊ matre puelle· in quibus fi
guraliter ꝯtineť sacerdotes ecclesie· Quos
aūt extra inuenit aduertendū est quomodo
suscitauit· Flebat eñ turba post filiū vidue·
fleuit martha ⁊ maria supplicātes pro fratre
flebat ⁊ turba Mariam secuta· In quo doce
mur publice peccātibꝰ nō ꝓpriū sed ecclesie
sufficere meritū· Laboret ergo penitēs ī ec-
clesia esse ⁊ ad ecclesie vnitatē tendere· Nisi
eñ vnitas ecclesie succurrat: nisi quod deest
peccatori sua orōne cōpleat· de manibus ini
mici nō eripieť anima mortui· Credendum
est eñ q̄ oēs orōnes ⁊ elemosyne eccl̄ie· ⁊
opera iusticie ⁊ misericordie succurrāt reco
gnoscēti mortē suā ad ꝯuersionē· Ideoq̄ꝫ ne
mo digne penitere pōt· quē nō sustineat vni
tas eccl̄ie· Ideoq̄ꝫ nō petāt sacerdotes ꝑ ali
quā culpam ab vnitate eccl̄ie diuisos· Ex
his satis aperiť ⁊ absoluiť ꝑmisse questionis
articulꝰ· Querēdus est eñ sacerdos sapiēs
⁊ discretꝰ· q̄ cū potestate simul habeat iudici
um· q̄ si forte defuerit ꝯfiteri dꝫ socio· Beda

Beda

vo inter ꝯfessionē venialiū ⁊ mortaliū distin
guit sup illū locū· Cōfitemini alterutꝝ pecca
ta vestra· Ait eñ· Coequalibꝰ quotidiana ⁊
leuia· grauiora vo sacerdoti pandamꝰ· ⁊ q̄n
to iusserit tp̄e purgare curemꝰ· q̄ꝛ sine ꝯfessi-
one emēdationis peccata nequeūt dimitti·
Sꝫ ⁊ grauiora coequalibꝰ pandēda sunt cuꝫ
deest sacerdos ⁊ vrget ꝑiculū· Venialia vo
etiā sacerdotū ablata copia licet ꝯfiteri coeq̄
li· ⁊ sufficit vt quibusdā placet· si tñ ex cōtem
ptu nō ꝑtermittať sacerdos· Tutiꝰ est tñ ⁊ ꝑ
fectiꝰ vtriusq̄ꝫ generis pctā sacerdotibꝰ pan
dere ⁊ ꝯsiliū medicine ab eis q̄rere· quibꝰ cō
cessa est potestas ligādi ⁊ soluēdi·

Hic aperit qualiter supradicte autorita-
tes intelligende sunt· i

Cū ergo ex his ali-

isq̄ꝫ pluribꝰ testi monijs ꝑspicuū fiat ⁊ indubi
tabiliť ꝯstet pctā primū deo deinde sacerdo-
ti esse ꝯfitēda· ⁊ si ip̄e defuerit etiā socio· Illō
Iohis chrysostomi supiꝰ positū nō est ita ītel
ligendum· vt liceat alicui si tp̄s habeat sacer
doti nō ꝯfiteri· ꝫ q̄ꝛ sufficit vbi crimē occultuꝫ
est soli deo ꝑ sacerdoteꝫ dicere ⁊ semel· Nec
oportet publicari corā multis· qđ occultū est

Qđ notauit dicēs· nō tibi dico vt te ꝓdas in publicū· Sic eñ publica noxa publico eget remedio· ita occulta: secreta ꝯfessione ⁊ occulta satisfactiōe purgat· Nec necesse est: vt qđ sacerdoti semel ꝯfessi sum⁹· iteꝝ confiteamur: ſ lingua cordis nō carnis apud veꝝ iudicē id iugiter ꝯfiteri debem⁹· Unde Johes ait· Nūc aūt si recorderis pctōꝝ tuoꝝ et frequēter ea in ꝯspectu dei ꝓnuncies ⁊ pro eis depcceris: citi⁹ illa delebis· Si ṽo obliuiscaris tunc eoꝝ recordaberis nolēs· qñ publicabūtur ⁊ in ꝯspectu oīm amicoꝝ ⁊ inimicoꝝ sanctorum q₃ angeloꝝ ꝓferent· Ita etiam illud Amb· Lachryme lauāt delictū qđ voce pudor est cōfiteri· ad publicā pniam referendū est· Ibi eñ ṽtutē lachrymaꝝ ⁊ ꝯfessiōis ostēdens: significare voluit q lachryme occulte ⁊ ꝯfessio secreta sicut q̄ fit soli sacerdoti lauāt delictū· qđ pudet aliquē publice ꝯfiteri· Qꝫ ṽo dicit se lachrymas petri legisse: non satisfactionē ⁊ ꝯfessionem· ꝑ hoc nō excludit illa· Multa eñ facta sunt q̄ scripta nō sunt· ⁊ forte nondū facta erat institutio ꝯfessionis que modo est· Silr ⁊ illud ꝓsperi· Si sui iudices fiant: mutabūt eterna supplicia· ⁊ illud· Facilius deū placabūt sibi· q̄ aut ꝓprijs ꝯfessionibus crimē ꝓdunt· aut nescientib⁹ alijs in sentēniam excōmunicationis ferūt· ad publicaꝫ ꝯfessionē ⁊ satisfactionē referri oportet· Nō eñ solis sacerdotib⁹ ius ligādi atq₃ soluendi datū est· si cuiq₃ suo arbitrio se pena vel excōmunicationis snīa ligare ⁊ absq₃ sacerdotali iudicio seipsum deo ⁊ alteri reconciliari licet Qđ ecclesiastice institutioni ⁊ ꝯsuetudini penitus repugnat· Poti⁹ ḡ si publice peccasti· publice ꝯfitere te reū ⁊ emēda· Si ṽo occulte deliquisti· etiā sic nō taceas· nec tñ dico vt publices· Taciturnitas eñ peccati ex superbia nascit cordis· Ideo eñ peccatū suū q̄s celat: ne reputet foris qualē se iā diuino conspectui exhibuit· qđ ex fonte supbie nascitur Spēs eñ supbie est se velle iustū videri qui peccator est· atq₃ hypocrita ꝯuincit: q̄ ad instar ꝑmoꝝ parentū vel tergiuersatione ṽborum pctā sua leuigare ꝯtēdit· vel sicut Cayn peccata sua reticēdo supprimere q̄rit· Ubi ḡ supbia regnat ⁊ hypocrisis· humilitas locuꝫ non habet· Sine humilitate ṽo alicui veniā sperare nō licet· vbi est ḡ taciturnitas ꝯfessionis· nō est sperāda venia criminis· Iam certissime liquet q̄ sit detestabile pcti silentium ⁊ ecōuerso q̄ sit necessaria ꝯfessio· Est enim ꝯfessio testimoniū ꝯsciē deū timētis· Qui eī timet iudiciū dei: pctm̄ nō erubescit cōfiteri Perfect⁹ timor soluit omnē pudorē· cōfessio peccati pudorē habet· ⁊ ipsa erubescentia est grauis pena· Ideoq₃ iubemur ꝯfiteri peccata vt erubescentiā patiamur ꝓ pena· Naꝫ h̄ ipsum ps est diuini iudicij· Si ḡ queritur· ad q̄d confessio sit necessaria: cū in ꝯtritione iam deletū sit peccatū· Dicim⁹ quia quedaꝫ punitio peccati ē sicut satisfactio oꝑis· Per confessionē etiā intelligit sacerdos qualiter debeat iudicare de crimine· Per eam quoq₃ peccator fit humilior ⁊ cautior·

Marginalia: Job. Chry. — Hāc expositionē ꝯfirmat ꝑ ṽba Johis. — Esici⁹ super Leuiticum — Job. Chry. — Ad q̄d valeat ꝯfessio

Ista est distinctio· xvij· hui⁹ quarti libri· In qua magister postq̄ determinauit de ꝑtibus penitētie, Hic circa determinata mouet tres questiones incidentes quas fm ordinē soluit. Primo eñ querit: an ad remissionē peccati sit necessaria ꝯfessio oris ⁊ satisfactio oꝑis vel sola contritio sine his sufficiat. Secundo vtrum sufficit confiteri soli deo sine sacerdote Tertio vtrū possit fieri confessio laico. Primum vsq₃ ibi. Iam secundū questionis. Secundū ab inde vsq₃ ibi. Nunc prius q̄ premissis autoritatibus Tertiū vsq₃ ad finē distinctionis. In speciali sententia magistri stat in tribus ꝓpositionibus. quaꝝ prima ē hec ¶ In cordis vera contritiōe peccatū a deo dimittit si votū confitendi ⁊ satisfaciendi firmiter concipitur: Hanc magister insinuans ꝓponit tres questiones q̄rum prima est. Utrū ad remissionē peccati necessaria sit ꝯfessio oris ⁊ satisfactio oꝑis. vel sola contritio sine his sufficiat. Et tangit circa eam tres opiniones. Quidā eñ dixerunt ꝯtritionem sine confessione sufficere. Ad qđ confirmandū adducūt plures autoritates ꝑ quas nitunt ostēdere q solū ꝓpositū ꝯfitendi ⁊ interior cordis gemit⁹ sufficiūt ad deletionē peccati. Unde ⁊ leprosi mūdati sunt quādo ostenderunt se sacerdotib⁹. ⁊ Lazar⁹ prius suscitatus int⁹ q̄ foras ꝓdijt. Alij ṽo dicūt necessariā fore ꝯfessionē. nec sine ipsa peccatū dimitti. si tp̄s illam faciēdi assit. qui dictas autoritates soluūt ⁊ alias ꝓ sua opinione adducunt. que dicere vident q sola ꝯfessio iustificat ⁊ a morte liberat hoīem. ⁊ ip̄m facita peccati ꝓfundo ñ absorbi. Et dicit q si sine cōfessione ⁊ pene solutione deleant peccata. claues ecclesie frustra institute viderent. Inducūt etiā quasdā autoritates ꝑ quas videtur ꝓbari q fiat remissio sine alicui⁹ pene solutione. Postea determinat hanc questionē dicēs q sine exteriori ꝯfessione ⁊ pene solutiōe deleant peccata per ꝯtritionē ⁊ humilitatē cordis ⁊ ꝯfitendi propositum hoc eñ est confessio cordis ⁊ si non oris. Dummodo ꝯtempt⁹ confitēdi exteri⁹ ⁊ satisfaciendi nō assit: sufficiunt ꝯtritio ⁊ humilitas cordis. vbi autē facultas adest necessaria est cōfessio ⁊ satisfactio. Autoritates sūt supradicte ad cordis ꝯtritionē ⁊ interiorē pniam referende sunt. Addit etiam q sicut peccati remissio donū dei est. ita pnīa ⁊ confessio ꝑ quā peccatū deletur a deo est. In hoc ergo ꝯcludit tota determinatio q anteq̄ fuerit cōfessio in ore si votū ꝯfessionis sit in corde sequit remissio peccatoꝝ. oportet tñ penitentē confiteri si tp̄s habeat. ¶ Secunda ꝓpositio est hec Quis in ꝯtritione vera peccatū sit deletū. tñ absolutio est danda ꝑ sacerdotē discretū· Hanc magister insinuans ꝓponit secundā questionē. Utrū sufficiat confiteri soli deo ⁊ nō sacerdoti. vel an etiā necessarium sit ꝯfiteri sacerdoti. Ad qđ quasdā autoritates q̄dam adducūt in quib⁹ videt dici q soli lachryme interiores lauāt delictū. Legit eñ q petr⁹ fleuit ⁊ non cōfessus fuit. q: nō est necessariū q peccator peccatū suū ꝓdat. ⁊ q sufficit q peccator pctm̄ suū in sepu-

niat lachrymis ꝓprijs. Postea ostēdit oppositū. videlicet ꝙ pter ꝯfessionē deo factā oportet ꝯfessionem facere sacerdoti si facultas assit. Et hoc patet ꝑ multas autoritates q̄ dicunt ꝙ satisfactiōis mod⁹ ⁊ recōciliatio peccatoꝝ ad ministros ecclesie ꝑtinent. q̄ nō possunt sine ꝯfessione fieri. ⁊ erubescētia que est in cōfessione peccatoꝝ ⁊ pena ad remissionē oꝑat̄ pctōꝝ. Unde ⁊ leprosis dictū est vt ora sua ostenderent. ꝓpter qḋ q̄to quis plurib⁹ cōfitet̄ in spe venie turpitudinem criminis. tāto facili⁹ ꝯsequit̄ remissionē peccatorum. Subdit aūt ꝙ non est necessariū vt pctor̄ alij q̄ sacerdoti confiteat̄ crimē suū. q̄ ex hoc seq̄ posset scandalū p̄sbyteroꝝ. et retardatio a ꝯfessione. Tertia ꝓpositio est hec. Et si in periculo mortis copia sacerdotis nullaten⁹ posset h̄ri tūc licitū est ad cautelā laico confiteri. Hanc magister insinuans ꝓponit tertiam questionē que est. Utrū confessio possit vł debeat fieri laico. Et determinat ꝙ faciēda est discreto sacerdoti. qui sciat soluere ⁊ ligare vel simul cum potestate absoluēdi habeat iudiciū ⁊ discretionē. si tamen sacerdos defuerit faciēda est confessio ꝓximo vel socio. Ipsum tñ bonū ꝓpositū ⁊ desideriū ⁊ humiliatio ꝯfitentis valent ei ad remissionē peccatoꝝ. ⁊ specialiter facta ad ministeriū ecclesie. que oīa autoritatibus cōfirmat. Subdit etiā ꝙ extra ecclesiam nō fit remissio. Beda tñ videt̄ dicere ꝙ leuia peccata ⁊ quotidiana licet socijs ꝯfiteri etiā si assit copia sacerdotis ⁊ sufficit si tñ nō ꝑtermittat̄ sacerdos ex contemptu. grauiora aūt sacerdoti cōfitenda. si tñ sacerdotum copia nō assit. grauiora etiā sunt socijs confitenda. Magister tamē dicit ꝙ tuti⁹ ⁊ ꝑfecti⁹ est simul leuia ⁊ grauia sacerdotib⁹ confiteri. quibus cōcessa est potestas ligandi ⁊ soluēdi. Postea etiā ex determinatione p̄missoꝝ dat intelligentiā quarundā autoritatum que suꝑ inducebant̄ contra veritatē secunde opinionis. Quod eñ Chrys. dicit ꝙ peccator nō debet se ī publicum ꝓdere. hoc intelligendū est nō ꝙ nō oportet coram multis hominib⁹ publicare peccatū. sꝫ sufficit sacerdoti dicere. Quod autē b. Ambro. dicit lachrymas lauare delictū intelligendū est si confessio saltē soli sacerdoti facta sit. ⁊ si nō fiat cōfessio publica criminis. qḋ aūt ait idē se petri lachrymas legisse nō ꝯfessionē dicendū quidē est ꝙ ꝓpter hoc non excludit̄ ꝯfessio. multa eñ facta sunt que tñ non sunt scripta: vel forte nondū erat confessio instituta. Quod aūt ꝓsper dicit. ꝙ sufficit ꝙ aliqui seipsos puniāt. intelligendū est ꝙ sufficit sine confessione publica. non excludit ꝯfessionem priuatā. que fieri debet sacerdoti. Addit etiā ꝙ sine confessione peccatū nō remittitur si facultas assit. Ultimo etiā querit si in cōtritione peccatū delet̄: ad quid tunc necessaria est cōfessio. Et rñdet ꝙ necessaria est confessio. Primo q̄ est ps pnīe ꝓpter erubescentiā cōfitentis. Secūdo q̄ ꝑ cōfessionē sacerdos intelligit qualiter d̄ peccato debeat iudicare. Tertio q̄ ꝑ confessionē peccator reddit̄ humilior ⁊ cautior. Et tñ in speciali.

De remissione sacerdotis. a

DI. XVIII

Hic queri solz si pctm̄ omnino dimissuz est a deo ꝑ cordis ꝯtritionē: ex q̄ penitēs votū habuit ꝯfitendi. q̄d postea dimittat̄ ei a sacerdote. Uideo eñ quo vinculo eū ligat. s. tꝑalis pene. s̄ nō a quo eū absoluat. Et ideo q̄ro. Ante penitudinē q̄ppe cordis aīa rei maculā habet. ⁊ fetorē peccati atq̄ eterne vltiōis vinculo ligata existit. Si do ad ꝯfessionē ꝑ cordis ꝯtritionē de⁹ ꝑ seipsum sine ministerio sacerdotis ⁊ debitū omnino relaxat. ⁊ aīam interi⁹ purgat a ꝯtagione et fetore peccati: q̄d ergo mundat: q̄d dimittit sacerdos: vbi sunt claues ille quas dn̄s tradidit petro ⁊ successorib⁹ eius dicēs. Tibi dabo claues regni celoꝝ. ⁊ quecūq̄ ligaueris super terrā erūt ligata ⁊ in celo. ⁊ quecūq̄ solueris sup terrā: erūt soluta ⁊c. Ut aūt p̄missa questio pleni⁹ explicari valeat. q̄si alti⁹ ducto rethe de his clauibus ⁊ vsu earum disseramus.

De clauibus. b

Claues iste sūt non corꝑales s̄ sp̄uales. s. discernēdi scientia ⁊ potētia iudicādi. i. ligādi ⁊ soluēdi. qua dignos recipe. īdignos debet excludere a regno ecclesiasticus iudex. Qui sic habet ius ligandi ita ⁊ soluēdi. Uñ Amb. Dn̄s par ius ⁊ soluēdi esse voluit ⁊ ligādi. q̄ vtrūq̄ pari cōditiōe ꝑmisit. Ergo qui soluēdi ius nō habet: nec ligandi habet. ⁊ infra. Certū est ꝙ ecclīe vtrūq̄ licet. heresis vtrūq̄ nō habet. Jus eī hoc solis ꝑmissum est sacerdotib⁹. Recte ꝗ ecclesia hoc sibi vendicat. que veros sacerdotes habet. heresis vendicare non potest. que veros sacerdotes non habet.

De vsu clauium. c

Usus vero harum clauiū multiplex est: discernere. s. ligādos et soluēdos: ac deinde ligare vel soluere. Qui eñ indignos ligat vł soluit ꝓpria p̄tāte seꝑat. i. dignū priuatione se facit.

Si sacerdos potest dimittere vel retinere peccata. d

Sz querit̄ vtruz a pctō soluere valeat sacerdos. id ē a culpa. vt culpe maculā abstergat vel debitū et̄ne mortis soluere valeat. Quidā arbitrati sunt. cū peccator dupliciť ligat⁹ teneat̄: vt p̄dictū est scꝫ mētis ꝯtagione ac cecitate. ⁊ debito future pene. alteꝝ curari ꝑ deū. alteꝝ solui per sacerdotē. Patit̄ eñ ꝑ pctm̄ quasdā tenebras interiores ⁊ maculas a q̄b⁹ nisi liberet̄ ꝓijcietur in tenebras exteriores. Cū aūt liberatur ab his: suscitat̄ a morte pcti. Uñ aplus. Surge q̄ dormis ⁊ illuminabit te xp̄s. Sol⁹ enim xp̄s nō sacerdos aīam resuscitat. ac pulsis tenebris interiorib⁹ ⁊ maculis. eā illuminat et

Opinio quorundam

mundat q̃ aie faciẽ lauat. Debitũ vo eterne pene soluere ꝯcessit sacerdotib⁹. Qd i resurrectione lazari signatũ asserũt. quẽ xp̃s ꝑus ꝑ se interi⁹ viuificauit. deinde foras exire iussit. eũq; adhuc ligatũ soluere aplis ꝑcepit q: vt aiũt ipse interi⁹ aĩam a caligine maculaq; peccati emũdat. sacerdotib⁹ vo dedit vinculum eterne mortis soluere. Alij vo dicũt solum deũ nõ sacerdotẽ debitũ eterne mortis dimittere sicut ⁊ aĩam interius ꝑ se viuificat nec tñ diffidẽter sacerdotib⁹ traditã ptãtem peccata dimittẽdi ⁊ retinẽdi quib⁹ dictuz est quoꝝ remiseritis pctã ⁊c. Sicut eñi xp̃s retinuit sibi potestatẽ baptismi. ita ⁊ pnĩe. Et ĩõ sicut interi⁹ grã sua aĩam illuminat. ita et simul debitũ eterne mortis relaxat. Ipse eñi ꝑ seipsum pctã penitentiũ tegit. ⁊ tũc tegit qñ ad penã nõ reseruat. Tũc g̃ tegit qñ debituz pene soluit. Qz aũt ipse tegat apte dic̃ Aug⁹ expones illũ locũ psalmi. Quoꝝ tecta sunt peccata. i. cooꝑta ⁊ abolita. Si eñi texit deus peccata: noluit aduertere. Si noluit aduertere: noluit animaduertere. i. punire. s; ignoscere. Ita g̃ dicta deo tecta vt de⁹ nõ videat id est. eternalit̃ puniat. Uidere eñi dei pctã est ad penã imputare. Auertere aũt faciez a peccatis. hoc est ea ad penã nõ reseruare. Itẽ

Hiero. Hiero. Quib⁹ de⁹ dimittit peccata tegit ne in iudicio reuelent̃. Itẽ Cassiodor⁹.

Cassiodo. Qui g̃uia habẽt peccata. alijs de⁹ imputat. alijs ꝑ misericordiã nõ imputat. Ex his aꝑte ostendit̃ q de⁹ ipse penitentẽ soluit a debito pene. et tũc soluit qñ int⁹ illuminat inspirãdo veram cordis ꝯtritionẽ. Cui inferiõ suffragant̃ ⁊ autoritates attestant̃. Nemo eñi vere cõpungit̃ de peccato. hñs cor ꝯtritũ ⁊ humiliatũ. nisi in charitate. Qui aũt charitatẽ habet: vita dignus est. nemo aũt simul vita ⁊ morte dign⁹ est. Nõ est g̃ tũc ligat⁹ debito eterne mortis. Fili⁹ eñi ire esse desijt ex quo diligere ⁊ penitere cepit. Et tũc g̃ solut⁹ est ab ira que non manet sup illũ q̃ credit in xp̃m: s; sup illũ q̃ nõ credit. Non ergo postmodũ ꝑ sacerdotẽ cui cõfitet̃ ab ira eterna liberat̃. a qua iã liberatus est ꝑ dñm ex quo dixit. cõfitebor. Sol⁹ g̃ de⁹ hominẽ interi⁹ mũdata peccati macula ⁊ a debito eterne pene soluit. q ꝑ ꝓphã ait

Rõne vtitur ad ꝓbanduz qd dicit

Ego solus deleo iniq̃tates ⁊ pctã pplĩ. Item Amb. Uerbũ dei dimittit pctã. sacerdos et iudex. Sacerdos q̃dẽ officiũ suũ exhibet sed nulli⁹ potestatis iura exercet. Idẽ. Ille sol⁹ peccata dimittit. q̃ sol⁹ ꝓ peccatis nr̃is mortuus est. Itẽ Aug⁹. Nemo tollit pctã nisi solus de⁹. q̃ est agn⁹ tollẽs pctã mundi. Tollit aũt ⁊ dimittẽdo que facta sunt ⁊ adiuuando ne fiant. ⁊ ꝑducẽdo ad vitã. vbi oĩno fieri nõ possunt. His alijsq; pluribus testimonijs docet̃ dñm solũ ꝑ se peccata dimittere. et sic dimittit quibusdã: ita ⁊ alioꝝ quorũdã peccata retinet.

Ambro. auctoritatũ probat idem

Aug⁹. cõtra Julianum

Qz sacerdotes etiã dimittũt peccata ⁊ tenent peccata suo modo. c

Nec ideo tamẽ negam⁹ sacerdotib⁹ ꝯcessam ptãtẽ dimittẽdi ⁊ retinẽdi pctã. cũ h veritas in euãgelio apte doceat. Hinc Aug⁹. ait. Ecclesie charitas q̃ ꝑ spĩm sanctũ diffundit̃ in cordib⁹ eoꝝ q̃ participes sui sunt: pctã dimittit. eoꝝ q̃ nõ sunt retinet. Idẽ. Sacerdotes pñt ꝯfitẽtib⁹ parcere. quib⁹ eñi remittũr: remittit de⁹. Lazarũ eñi de monumẽto suscitatũ obtulit discipulis soluendũ. ꝑ hoc ostẽdens potestatẽ soluẽdi concessam sacerdotib⁹. Dixit eñi. Qdcũq; solu̾eritis sup̃ terram erit so. ⁊ ĩ ce. ⁊c. Hest. Ego de⁹. ⁊ oẽs celestis curie ordines: ⁊ oẽs sancti ĩ gloria mea laudãt vobiscũ ⁊ ꝯfirmãt quos ligatis ⁊ soluitis. Nõ dixit quos putatis ligare et soluere: s; in quos exercetis op⁹ iusticie ⁊ misericordie. Aliter aũt vel alia oꝑa vr̃a in peccatores nõ cognosco. Idẽ. Cũ veraciter ad deum cõuerso peccata dimittunt̃: ab eis dimittunt̃ quibus ipse veraci cõuersione ꝯiungit̃ Spũs sanctus ea dimittit: q̃ datus est oĩb⁹ sanctis sibi charitate coherẽtibus. siue se nouerint corꝑaliter siue nõ. Silr cũ alicuius tenent̃ peccata. ab eis tenet̃ a quib⁹ ille cordis prauitate disiungit̃: siue notis corꝑaliter. siue ignotis. Oẽs mali spũaliter a bonis seiuncti sunt. Ecce h dicit peccata dimitti ⁊ teneri a sanctis viris. ⁊ tñ spĩm sctm̃ ea dimittere dic̃. ⁊ qd maiori ꝯsideratiõe dignũ est. idez etiã dic̃ q deus ꝑ se vel ꝑ sanctos suos tñ dimittit pctã. Ait eñi sic. Sacrm̃ grẽ dat de⁹ etiam ꝑ malos. ipsam vo grãm nõ nisi ꝑ seipsuz vel ꝑ sanctos suos. Et ĩõ remissionẽ pctõꝝ: vel ꝑ seipsum fac̃ vel ꝑ ipsi⁹ colũbe mẽbra. q̃bus ait. Si cui dimiseritis: dimittet̃. Ecce q̃ varia a doctorib⁹ tradunt̃ sup his. ⁊ in hac tãta varietate q̃d tenendũ. Hoc sane dicere ac sentire possum⁹. q sol⁹ de⁹ dimittit pctã ⁊ retinet. ⁊ tñ ecclie ꝯtulit potestatẽ ligandi ⁊ soluẽdi: s; aliter ipse soluit ⁊ ligat. alit̃ ecclia. Ipse eñi ꝑ se tñ ita dimittit peccatum. quia ⁊ animã mundat ab interiori macula. ⁊ a debito eterne mortis soluit.

Aug⁹. super Johem

In li. de pnĩa

Quomodo sacerdotes ligant et soluunt a peccatis. f

Non aūt hoc sacer

dotibus ꝯcessit· quibꝰ tñ tribuit potestatē sol
uendi ⁊ ligādi· i· oñdendi hoīes ligatos vł so
lutos· Ūñ dñs leprosum sanitati ꝑus ꝑ se re
stituit· deinde ad sacerdotes misit· quoꝝ iu
dicio oñderet̄ mūdatꝰ· Ita etiā Lazaꝝ iā vi
uificatū obtulit discipulis soluendū· quia ⁊ si
aliquis apd̄ deū sit solutꝰ· non tñ in facie ec
clesie solutꝰ habet̄· nisi ꝑ iudiciū sacerdotis·
In soluēdis ġ culpis vel retinēdis: ita opat̄
sacerdos euāgelicꝰ ⁊ iudicat· sicut olim lega
lis in illis q̄ ꝯtaminati erāt lepra q̄ peccatū si

Hiero·

gnat· Ūñ Hiero· sup Math· vbi dñs ait Pe
tro· Tibi dabo claues regni celoꝝ· ⁊ qđcūq̄
ligaueris sup terrā erit ligatū ⁊ in celis· ⁊ qđ
cūq̄ solueris sup terrā erit solutū ⁊ in celis·
Hūc inquit locū quidā non intelligentes ali
quid sumūt de supcilio phariseoꝝ· vt dānare
innoxios· vel soluere se putēt noxios· cū apđ
deū nō sñia sacerdotū ꝟ reoꝝ vita queratur
In Leuitico se oñdere sacerdotibꝰ iubētur
leprosi· q̄s illi non faciūt leprosos vel mūdos
ꝟ discernūt q̄ mūdi vel immūdi sūt· Ita et h̄
apte oñdit̄ qꝛ nō sequit̄ deꝰ ecclesie iudiciū· q̄
ꝑ surreptionē ⁊ ignorantiā interdū iudicat
Deꝰ aūt sp̄ iudicat ꝟm veritatē· Et in remit
tendis vel ī retinēdis culpis id iuris ⁊ officij
habēt ecclesiastici sacerdotes· qđ olim habe
bant sub lege legales ī curādis leprosis· Hi
ġ peccata dimittūt vel retinēt· dū dimissa a
deo vel retēta iudicāt ⁊ oñdunt· Ponūt eñ
sacerdotes nomē dñi sup filios israel ꝟ ipē be
nedicit vt dꝛ in numeris· Hūc modū ligādi ⁊
soluēdi Hiero· supra notauit·

Aliꝰ modus ligādi ⁊ soluendi· d

Ligāt quoq̄ sacer=

dotes dū satisfactionē pnīe ꝯfitētibꝰ īponūt
Soluūt cū de ea aliq̄d dimittūt· vel ꝑ eā pur
gatos ad sacroꝝ cōionē admittūt· Quē mo
dū supiꝰ Leo papa notauit· Scđm hunc mo
dū dicunt̄ etiā sacerdotes dimittere pctā vł
retinere· Ūñ supiꝰ Augꝰ· dixit· Quibꝰ remit
tunt remittit deꝰ ⁊c· Opus eñ iusticie exer
cent in pctōres cū eos iusta pena ligāt· opus
misericordie dū de ea aliq̄d relaxāt vel sacra
mētoꝝ cōmunioni ꝯciliāt· alia opa in pecca
tores exercere nequeūt· Et notandū est· qꝛ
q̄s satisfactiōe penitentie ligāt· eo ipso a pec
catis solutos ostendunt· qꝛ non īponitur ali
cui satisfactio penitētialis· nisi quē sacerdos
de penitentē arbitrat̄· Alijs nō imponit· ⁊ eo

Augꝰ· in lib· de pnīa

ipso pctm̄ retineri a deo iudicat· Qꝛ aūt hoc
ad claues ptineat Augꝰ· oñdit dicens· Fru
strat̄ claues ecclesie q̄ sine arbitrio sacerdotꝭ
pniam agit· si sine oris ꝯfessione criminis in
dulgētiā ipetrat̄· Est ⁊ aliꝰ modꝰ ligandi ⁊
soluēdi q̄ ꝑ excōmunicationē gerit̄ dū aliq̄s
ꝟm canonicā disciplinā tertio vocatꝰ ad emē
dationē manifesti delicti ⁊ satisfacere vilipē
dens· sñia ecclesie a loco oratiōis ⁊ sacramē
toꝝ cōmunione ⁊ fideliū ꝯsortio ꝓciditur vt
erubescat: ⁊ pudore sceleris ꝯuersus penite
at· vt sic spūs eiꝰ saluus sit· Qꝛ si pniam ꝯfi
tens resipuerit: negate cōmunioni admitti
tur· ⁊ eccłie recōciliat̄· Hec est aūt eccłie ana
thematizatio· hāc penā illis q̄ digne ꝓcellun
tur infligit· qꝛ grā dei ⁊ ꝓtectio illis amplius
subtrahit̄· ac sibiipsis relinquunt̄· vt sit eis li
beꝝ ruere in interitū peccati· In q̄s etiā ma
ior diabolo seuiēdi dat̄ ptās· Orationes q̄z
ecclesie ⁊ bñdictionum ac meritoꝝ suffragia
eis nequaq̄z suffragari putant̄·

Quō ꝟm hos modos intelligendū sit illđ
Quodcūq̄z sol· ⁊c· b

Secundū hos ligā

di ⁊ soluēdi modos quō veꝝ est qđ dꝛ· Qđ cū
q̄z soluerꝭ sup terrā erit solutū ⁊ in celis· ⁊ qđ
cūq̄z ligaueris sup terrā erit ligatū ⁊ in celis
⁊c· Aliq̄ñ eñ ostendūt solutos vel ligatos q̄
non sunt apud deū ⁊ pena satisfactiōis ⁊ ex
cōmunicatiōis interdū indignos ligant vel
soluūt· ⁊ indignos sacramētis admittunt· et
dignos admitti arcēt· Sꝫ intelligendū est h̄
in illis quoꝝ merita solui vel ligari postulāt·
Tūc eñ sñia sacerdotis iudicio dei ⁊ totius
celestis curie approbat̄ ⁊ ꝯfirmat̄· cum ita ex
discretione ꝓdit vt reoꝝ merita non ptradi
cant· Quoscūq̄z ergo soluunt vel ligant ad
hibentes clauē discretionis reoꝝ meritꝭ: sol
uuntur vel ligant̄ in celis· id est· apud deum
qꝛ diuino iudicio sacerdotis sententia sic ꝓ
gressa approbat̄ ⁊ ꝯfirmat̄· Quos ġ ꝟm meri
ta sñia ecclesie percellit: ledit· ⁊ illi foris sunt
apud deū· Qui aūt nō meruit: sñia eccłie nō
ledit̄ nisi ꝯtemnat· Ūñ Origenes· Exijt q̄s

Origenes sup Leuiticū

a xp̄itate a fide· a charitate· ꝑ h̄ exit de castris
eccłie· etiā si epi vocē nō abijciat̄· sic e contra
aliq̄s nō recto iudicio foras mittit̄· Sꝫ si non
egit vt meret̄ exire: nihil ledit̄· Interdū eñ
q̄ foras mittit̄ intꝰ est· ⁊ q̄ foras est: intꝰ videt̄
retineri· Ecce q̄lis ⁊ q̄ntꝰ est vsus aposto
licaꝝ clauiū· Iā ostēsum est ex pte qualit̄ sa
cerdotes dimittūt pctā vel tenēt· ⁊ tñ retinu
it sibi deꝰ q̄ndā singularē potestatē dimittēdi
vel retinēdi· qꝛ ipse solꝰ ꝑ se debitū eťne mor
tis soluit ⁊ aīam interius purgat·

Que sint interiores tenebre τ interior macula.

Hic querit que sit

illa macula τ q̄ sint ille tenebre interiores. a
quib⁹ de⁹ interi⁹ aīam purgat. cū verā peni
tentiā immittit. De tenebris τ interiori cali
gine satis facile est τ intelligere τ respōdere
Cū eñi quis mortalit̄ delinqt: τ grā virtutis
priuat̄ si quā p̄cessit. τ naturaliū bonoꝝ elisio
nem patit̄. vñ τ intellect⁹ obtundit̄ τ tot⁹ hō
interior obtenebrat̄. τ ita quasi caligine q̄dā
mens obuoluit̄. que caligo peccati pena est.
Hanc xō de⁹ pellit cū pniam immittit p̄ quā
p̄dita bona restituit. τ vitiata repat. Unde p
pheta. Nebulā sic̄ cinerē spargit. Sꝫ q̄ est ma
cula peccati a qua aīam lauat. Ecce eñi quis
voluit facere homicidiū τ patrauit. q̄ patra=
to desinit tam velle q̄ȝ facere. nondū tñ vere
τ humiliter penitet. nec ꝯfiteri p̄ponit. Que
ḡ remansit in aīa illi⁹ macula? Mala volun=
tas quidē fuit macula illi⁹ anime. ꝫ illa trāsit.
Macula etiā est si penitere cōtemnit. ꝫ h̄ est
peccatū aliud a p̄cedenti. Que ḡ macula re=
mansit a qua ipe in pnia purgat̄? Polluta q̄=
dem est anima quousqꝫ peniteat. sic̄ erat dū
in ea praua erat volūtas. Sicut eñi qui tan=
git morticinū vel aliud immundū. ita pollu=
tus est post tactū quousqꝫ lauat̄: sicut fuit dū
tāgeret. ita post tactū peccati ita polluta re=
manet aīa sicut fuit in ipo actu peccati. qꝛ ita
est longe a deo p̄ dissimilitudinē q̄ est vita et
mūdicia mētis. sicut fuit dū peccatū ageret.
Ipsa ḡ dissimilitudo q̄ inest aīe ex peccato: τ
est a deo elongatio: anime macula intelligit̄
a qua purgat̄ in pnia. Hoc aūt sol⁹ de⁹ facit.
q̄ solus suscitat aīam τ illuminat. qđ sacerdo
tes nequeūt q̄ tñ medici sunt aīaꝝ. Unñ p̄=
pheta. Nunq̄d medici suscitabūt τ ꝯfitebun
tur tibi. Qđ exponēs Aug⁹. ait. Boni docto
res recte medici dicunt̄. q̄ viuētes curare mi
nisterio possunt. ꝫ nō mortuos suscitare. So
la enim dei gratia reuiuiscunt.

Ista est distinctio. xviij. hui⁹ quarti libri. In
qua magister postq̄ determinauit de penitētia q̄ȝ tuꝫ
ad eius p̄tes. Hic aūt ꝯsequenter determinat de po=
testate ministroꝝ hoc sacramentū dispensantium. Et
circa hoc tria facit. Primo eñi numeꝝ clauiū. τ in q̄
eoꝝ vsus constat p̄ponit. Secūdo quomodo sol⁹ de
us peccata dimittat subdit. Tertio etiā modum quo
sacerdotes ligant τ soluūt adiungit. Primum q̄dez
facit a principio distinctionis vsqꝫ ibi. Sed queritur
vtrū a peccatis. Secundum vsqꝫ ibi. Nō aūt hoc sa=
cerdotib⁹. Tertiū xō ab inde vsqꝫ ad finem distincti
onis. In speciali sententia magistri stat in tribus p̄
positionibus. quaꝝ prima ē hec. Claues he sacer=
dotibus ꝯcesse sunt scīa discernendi. τ spūalis pōten
tia iudicādi. Hanc eñi p̄positionē magister insinuās
querit. Cum in sola contritione cū p̄posito ꝯfitendi
dimittatur peccatum quantū ad maculā τ reatū pē
ne añ confessionē sacerdoti factam. quid ergo dimit=
tit sacerdos in sua absolutione. τ qđ etiā virtus cla
uium opet̄. Postea aūt magister determinat quid sit
virtus clauiū τ dicit. q̄ ille claues nō corpaliter. sed
spūaliter intelligēde sunt. τ nihil aliud sunt q̄ scīētis
discernendi. τ potentia iudicādi quia iudex ecclesia=
sticus habent dignos recipe. τ indignos excludere a
regno dei. i. ab ecclesia vel sacramentoꝝ perceptionē
vbi etiā subdit q̄ vis ligandi similiter τ vis soluendi
sacerdotibus ecclesie competit τ non hereticis. Po
stea etiā dicit q̄ vsus clauium in duobus consistit. s.
in discernēdo ligādos τ soluendos. τ etiā in ligando
ligandos. similiter τ in dissoluēdo ligatos. Secū=
da propositio est hec. Sol⁹ deus maculā culpe ab=
stergit. τ a debito mortis eterne absoluit. Hanc enim
p̄positionē magister insinuās querit quid operet̄ sa
cerdos in absoluēdo a peccato. vtꝝ scꝫ culpā vel etiā
penam tollere possit. Tangit aūt magister circa hoc
duas opiniones. Quibusdā videt̄ q̄ deus animā su
scitat a morte τ sacerdos remittit reatū pene. Unde τ
dñs Lazaruꝫ prius suscitauit τ viuificauit. τ postea
apostolis soluendū reliquit. Alijs xō videt̄ q̄ solus
deus sicut animā viuificat interius tollendo culpam
sic τ reatū pene eterne relaxat. Tñ sacerdotib⁹ tradi=
ta est potestas dimittēdi peccata τ retinēdi. sicut eñi
deus solā potestatē baptismi sibi retinuit. ita τ pnīe.
Et hanc sniam approbat magister tanq̄ rationabileꝫ
simul eñi cū culpa pena dimittit̄. τ nemo xō conterit̄
nisi homo q̄ est in charitate. qui aūt charitateꝫ habet
dign⁹ est vita eterna. τ nō pena eterna vel morte. τ iō
deus q̄ dimittit culpā etiā dimittit penā. Qđ autoꝛ=
itatibus sanctoꝝ ꝯfirmat. Postea dicit q̄ nō obstan
te q̄ sol⁹ deus dimittit peccata. verūtamen est q̄ etiā
sacerdos habet potestatē dimittēdi τ retinēdi pctā τ
aliquid opat̄ p̄ istā potestatē. qꝛ peccata dimittit τ re
tinet. qđ pluribus autoritatib⁹ ꝯfirmat. Postea dat
vnum modū quo sacerdotes dicunt̄ ligare τ soluere
dicens q̄ de⁹ p̄ se dimittit culpā mundādo animaꝫ a
macula culpe. τ soluēdo debitū pene eterne. Sacer=
dotes xō dimittūt τ soluūt omissionē factā vel nō fa
ctam manifestādo τ ośdendo. Añ dñs prius τ per se
leprosis sanitatē restituit. Deinde ad sacerdotes mi=
sit. quoꝝ iudicio ostenderent̄ mūdati. Añ τ si aliq̄s
apud deū est absolutus. nō tñ in facie ecclesie absolu
tus habet̄ nisi p̄ iudiciū sacerdotis. Unde sicut sacer
dos legalis leprā nō mundauit. sed inter mundos τ
immundos discernebat. ita sacerdos euangelij pctā
non dimittit. sꝫ vtrū dimissa sint iudicat et ostendit.
Tertia p̄positio est hec. Sacerdotes ligant cum
satisfactionē imponūt penitētie. Tūc xō soluūt cum
de ea aliq̄d dimittūt τ purgatos ad sacramentoꝝ cō=
munionē admittūt. Hanc magister insinuans ꝯtinuat
p̄dicta. s. ponēdo scđm modū quo sacerdotes dicunt̄
ligare in quantū penā satisfactoriā penitētibus impo
nunt. Soluere vero dicunt̄ qñ aliq̄d de satisfactione
debita releuāt τ purgatos ad sacramentoꝝ cōmunio
nem admittūt. τ sic ecclesie reconciliāt. In primo ex
ercent op⁹ iusticie. In secūdo op⁹ misericordie. eo q̄
ligant ad satisfactoriā penam τ peccatorem solutum
ostendūt. qꝛ nulli pena satisfactoria imponitur nisi ei
quē sacerdos vere penitentē arbitratur. Qđ aūtē pe
nam imponere ad claues pertineat ośdit per beatum
Augustinū q̄ dicit q̄ penitētia sine arbitrio sacerdo=
tis frustrat̄. τ ꝯtemptibiles claues ecclesie facit. τ q̄
sine vocali confessione supposita mentali indulgentia
haberi non potest. Postea ponit tertium modū quo
sacerdotes soluūt τ ligant p̄ excōmunicationē. Tūc

eñ quis hoc modo ligaẗ dũ tertio vocat⁹ ad emẽdati onem manifesti delicti ⁊ satisfactionẽ vilipendẽs per sententiã ecclesie a loco orationis ⁊ sanctoꝝ cõmunione ⁊ a ꝯsortio fidelium ꝑscindiẗ ⁊ erubescat et pudore sceleris ꝯuersus peniteat. Tunc ꝟo soluiẗ qñ pniam ꝯfitens cõmunioni admittiẗ ⁊ ecclesie reconciliatur ꝑ hanc aũt excõmunicationẽ hec infligiẗ pena. ⁊ gra diuina ⁊ ꝓtectio hoĩ subtrahiẗ angelica. vt derelict⁹ liberius in peccatũ cadat. diabolo etiã potestas in talem hoĩem daẗ. orationes ecclesie illi nõ ꝓdesse putanẗ. Postea querit q̃ ꝯ ẽm hos modos tres ligãdi ⁊ soluendi veꝝ sit ꝙ dñs dicit illa in celis esse soluta ⁊ ligata que in terris sacerdotes ligauerunt ⁊ soluerunt. cum tamen ipsi quandoq̧ ligatos ⁊ solutos ostẽdant. qui non sunt absoluti coram deo etiam ꝑ dictorum modoꝝ triũ. ꝗpsi etiã interdum indignos ligant ⁊ soluunt. Et respondet ꝙ intelligendũ est ꝙ tunc solutio ⁊ ligatio sacerdotis diuino iudicio approbatur quando clauis discretionis adhibita fit ẽm exigentiam meritoꝝ. Quando autem sacerdos in iudicando errat tunc qui ligatur apud deũ iudicem ligatus nõ habetur nisi ecclesie sñiam cõtemnat. Et similiter dicendum est de solutione. Unde ẽm Origenẽ. Interdum qui foras mittiẗ intus est. ⁊ qui foras est: interius retineri videẗ. Ultimo occasione huius querit: q̃ sit illa macula ⁊ que sint ille interiores tenebre. a quibus deus animã purgat cum penitentiam immittit. Et respondet quantũ ad maculam que remanet ĩ anima. ꝙ illa non sit mala voluntas. quia illa transiuit. nec pnĩe cõtemptus. quia ille est nouũ peccatum sed dissimilitudo ⁊ elongatio a deo que tanq̃ macula in est anime a qua purgaẗ ꝑ penitentiã. quantum vero ad tenebras interiores respondẽdo dicit. ꝙ hominis mortaliter peccãtis intellectus obtenebraẗ ⁊ naturalia vitiantur ⁊ gratia dei priuaẗ. priuatio ergo gratie dei ⁊ deterioratio bonoꝝ naturaliũ est interior mẽtis caligo a quib⁹ oĩb⁹ curaẗ ꝑ pniam. Addit etiam ꝙ sacerdotes sunt sicut medici aĩaꝝ. medici autẽ possunt viuentes curare. sed non possunt mortuos suscitare. sic sacerdotes in ministerio curant. sola aũt gratia dei viuificat. Et nũ in speciali.

Quĩ he claues danẗ ⁊ quibus. a

DI· XIX

Postq̃ ostẽsuz est que sint claues apostolice et quis eaꝝ vsus. supest inuestigare quãdo iste claues denẗ ⁊ qb⁹ Danẗ he claues ꝑ ministeriũ epĩ alicui in ꝓmotione sacerdotij. Cũ eñ recipit ordinem sacerdotalẽ. simul ⁊ has claues recipit. Sed nõ videẗ ꝙ oẽs vel soli sacerdotes has claues habeant. qꝛ plerũq̧ ante sacrã ordinationem scientiã discernẽdi habẽt. Plures post consecrationẽ ea carent. Sane dici potest ꝙ alterã clauiũ istaꝝ. i. scientiã discernẽdi non habent oẽs sacerdotes. vnde dolendũ est atq̧ lugendũ. Multi eñ licet in discretiatq̧ sciẽtie qua eminere debẽt expertes. sacerdotij gradũ recipe ꝑsumunt vita ⁊ scientia eo indigni. qui nec añ sacerdotiũ nec post scientiã habent discernẽdi. qui ligãdi sint vel soluendi. Ideoq̧ illã clauẽ in cõsecratione nõ recipiunt. quia semꝑ sciẽtia carẽt. Qui vero ante sacerdotiũ sciẽtia discernendi ꝑditi sunt. licet habeant discretionẽ. nõ tamẽ in eis ẽ clauis. quia nõ valent ea claudere vel aperire. Ideoq̧ cũ ꝓmoueẗ ĩ sacerdotẽ: clauẽ discretionis recte dr̃ accipe. qꝛ ⁊ añ habita discretõ augeẗ. ⁊ fit in eo clauis vt ea iã valeat vti ad claudendũ vel aperiendũ.

Q nõ oẽs sacerdos alterã clauem hꝫ scꝫ scientiam discernendi.

Si alterã clauẽ omnes habeant. s. potentiam ligandi ⁊ soluendi. b

Cũq̧ iam cõstet nõ oẽs sacerdotes illas duas claues habere. quia sciẽtia discernẽdi plerũq̧ carent. de altera. i. potẽtia ligandi ⁊ soluẽdi queriẗ. vtrum oẽs sacerdotes eã habeant. Quidam eñ hanc potestatẽ putãt illis solis esse ꝯcessam. qui doctrinã simul ac vitã apostoloꝝ seruãt. Illas eñ claues ꝓmisit dñs petro ⁊ imitatoribus ei⁹ tantũ. vt aiunt. Qui etiã autoritatibus vtunẗ in munimentum sue opinionis Hoc eñ dicũt Augustinũ sensisse vbi superius ait. Remissionẽ peccatoꝝ vel ꝑ seipsum facit deus vel ꝑ colũbe mẽbra. Dicit etiã idem peccata dimitti vel teneri a sanctis. Idẽ sup Exodũ vbi de lamina aurea legiẗ. Erat aũt lamina aurea semꝑ in fronte sacerdotis. Hec inq̃t significat fiduciã bone vite. quã qui vere ꝑfecteq̧ nõ significatõe ꝫ veritate sacerdos habet. sol⁹ potest auferre peccata. Itẽ Gregorius. Illi soli habẽt in hac carne positi potestatẽ ligãdi ⁊ soluẽdi. sicut sancti apostoli q̃ illoꝝ exempla simul cũ doctrina tenent. Itẽ ex dictis Orige. Hec potestas soli petro concessa est ⁊ imitatorib⁹ Petri. Nam quicunq̧ vestigia petri imitanẗ. habent recte ligãdi ⁊ soluẽdi potestatẽ. His alijsq̧ testimonijs innitunẗ q̃ asseuerãt potestatẽ ligandi ac soluẽdi illis solis ꝯcessam sacerdotibus q̃ vita et doctrina pollent sicut apl̃i.

Aug⁹. in lib. de baptismo.

Gregorius ĩ tractatu euãgeliorum

Alioꝝ sententia verior. c

Alijs autem videẗ qꝺ ⁊ mihi placere fateor. cũctis sacerdotib⁹ hanc clauẽ dari. s. ligãdi ⁊ soluẽdi. ꝫ nõ eã recte ac digne habẽt: nisi qui vitã ⁊ doctrinam apostolicam seruãt. Nec ꝑmisse autoritates malos sacerdotes hanc potestatẽ negãt habere. ꝫ illos solos digne ac recte hac potestate vti significant. q̃ ꝑditi sunt vita ⁊ doctrina apostolica. qꝛ soli ipsoꝝ apostolorũ imitatores digne recteq̧ possunt ligare ⁊ soluere. ⁊ ꝑ eos tantũ vel ꝑ sanctos in quibus habitat spũssanctus digne ⁊ recte fit remissio vel re

tentio peccatorum. Fit tamen per illos qui sancti non sunt. sed non digne vel recte. Dat enim deus benedictionem digne poscenti etiam per indignum ministrum. Quod vero hanc potestatem habeant omnes sacerdotes. Hiero. testatur super illum locum euangelij vbi dominus dixit Petro. Tibi dabo claues regni celorum etc. Habent inquit eandem iudiciariam potestatem alij apostoli. Habet et omnis ecclesia in episcopis et presbyteris. Sz ideo petrus eam specialiter accepit. vt omnes intelligant quod quicunque ab vnitate fidei et societate ecclesie se separauerit neque a peccatis solui nec celum potest ingredi. Item quod sacerdos etiam si malus sit gratiam tamen transfundit pro sue dignitatis officio. Aug. ostendit dicens. Dictum est a domino in numeris ad moysen et aaron sacerdotes: vos ponite nomen meum super filios israel. Ego dominus benedicam eos. vt gratiam traditio per ministerium ordinati transfundat hominibus. nec voluntas sacerdotum obesse vel prodesse possit. sed meritum benedictionem poscentis. Quanta autem sit dignitas sacerdotalis officij et ordinis: hinc aduertamus. Dictum est de nequissimo caypha inter cetera. Hoc autem a semetipso non dixit. sed cum esset pontifex anni illius prophetauit. per quod ostenditur spiritum gratiarum non personam sequi digni vel indigni. sed ordinem traditionis. vt quamuis aliquis boni meriti sit. non tamen possit benedicere nisi fuerit ordinatus: vt officij ministerium exhibeat. dei autem est effectum tribuere benedictionis. Hinc euidenter ostenditur ordo non priuari potestatem tribuendi gratiam ob ministri indignitatem.

Quod omnes sacerdotes habeant potestatem ligandi et soluendi probatur.

Quod etiam per indignos transfunditur gratia dignis.

Aug. in li. questionum noui et vete. testa.

Huic tamen Augustini sententie videtur obuiare quod ait Esicius. Sacerdotes inquit non propria virtute benedicunt. sed quia figuram christi gerunt. et propter eum qui in ipsis est plenitudinem benedictionis tribuunt. nec solum is qui sacerdotium sortitus est. sed quicunque christum in seipso habet et eius figuram gerit: per conuersionem bonam sicut Moyses: idoneus est vt benedictionem prestet. Ecce hic habes quod non solum sacerdos sed omnis in quo christus habitat benedictionem prestat. Sed alia est benedictio que solis sacerdotibus congruit. Alia que ab omnibus bonis communiter exhibetur. Denique illi sacerdotes in quibus christus habitat benedictionis plenitudinem tribuere dicuntur. non quia soli illi transfundant gratiam. sed quia illi soli licite et digne id agunt. nec subditos mala vita sacerdotis ledit si bona faciunt que ille dicit. Vnde Grego. Multi dum plus vitam sacerdotum quam suam discutiunt: in erroris foueam dilabuntur. minus considerantes quod non eos vita sacerdotum lederet. si bu similiter bonis sacerdotum ammonitionibus aurem accommodarent.

Esicius super Leuiticum

De hoc quod scriptum est in Malachia: Maledicam benedictionibus vestris.

Premisse vero sententie

qua dicitur etiam per mali sacerdotis ministerium transfundi gratiam benedictionis. videtur obuiare quod dominus per Malachiam prophetam malis sacerdotibus comminatur. Maledicam benedictionibus vestris. Et alibi. Vebis qui viuificant animas que non viuunt. et mortificant animas que non moriuntur. Si enim maledicit dominus benedictionibus eorum. et si anime quas viuificant non viuunt. quomodo per eos gratia benedictionis transfunditur? Sed illud capitulum. Maledicam etc. quidam referunt ad hereticos. qui ab ecclesia presciti sunt. et ad excommunicatos quorum benedictiones sunt maledictiones: his qui eorum sequuntur errores. Illud vero alterum. scz viuificant etc. super omnes illos sacerdotes exponunt. qui absque claue scientie et forma bone vite presumunt ligare et soluere. Sed nullus officio sacerdotis vti debet nisi immunis sit ab alijs que in alijs iudicat. alioquin seipsum condemnat.

Qualis debet esse iudex ecclesiasticus. e

Qualem autem oporte-

at esse qui aliorum iudex constituitur. Augustinus describit ita dicens. Sacerdos cui omnis offertur peccator ante quem statuitur omnis languor. in nullo eorum sit iudicandus: que in alio iudicare est promptus. Iudicans enim alium qui est iudicandus: condemnat seipsum. Cognoscat ergo se et purget in se quod alios videt sibi offerre. caueat vt a se proiecerit quicquid in alio damnosum reperit. Animaduertat quod qui sine peccato est. primus in illam lapidem mittat. Ideo enim liberauit peccatricem quia non erat qui iuste proijceret lapidem. Quomodo lapidaret qui se lapidandum cognosceret? Nullus enim erat sine peccato. in quo intelligitur omnes fuisse reos. Nam venialia remittebantur per cerimonias. Si quod ergo in eis peccatum erat: criminale erat. In hoc igitur patentissimum est crimen sacerdotum et detestabile: qui non prius se iudicant et alios alligant. Caue at spiritualis iudex sicut non commisit crimen nequitie. ita non careat munere scientie. Oportet vt sciat cognoscere quicquid debet iudicare. Iudiciaria ei potestas hoc postulat vt quod debet iudicare discernat. Diligens igitur inuestigator sapienter interroget a peccatore quod forsitan ignorat vel verecundia velit occultare

Aug. in li. de penitentia.

Nota. Nam venialia hic dicit et criminalia secundum legem. vt venialia putabantur que per cerimonialia dimittebantur sine morte vel mutilatione. criminalia que mortem vel mutilationem inferebant.

Cognito vero crimine varietates eiꝰ nō dubitet inuestigare. ⁊ locum ⁊ tempꝰ ⁊ cetera q̃ supra diximus. quibꝰ cognitis assit beniuolꝰ paratus erigere ⁊ secū onus portare. ⁊ habeat dulcedinē in affectione. discretionē in varietate. doceat pseuerantiā. Caueat ne corruat. ne iuste pdat iudiciariā potestatē. Et si eñ penitētia possit ei acquirere gratiā. nō tamen mox restituat in potestatē primā. Et si petrus post lapsū restitꝰ fuerit ⁊ sepe lapsis sacerdotibus reddita sit dignitatis potestas non tamē est necesse vt omnibꝰ ꝯcedat quasi ex autoritate. Inueniꝰ autoritas que cōcedit ⁊ quasi imperat. Inueniꝰ autoritas alia que non ꝯcedit: sꝫ vetat que scripture non repugnant sed ꝯcordant. Cū eñ tot sunt qui labuntur vt pristinā dignitatē ex autoritate defendant. ⁊ quasi vsum peccandi sibi faciant. recidenda est spes ista. Si vero locus est vbi ista non ꝯcurrant: restitui possunt q̃ peccant. Ex his satio ppenditur qualis debeat esse sacerdos qui alios ligat ⁊ soluit. discretus scꝫ ⁊ iustus. alioquin mortificat sepe animas que non moriunꝰ. ⁊ viuificat que non viuūt. ⁊ ita incidit in maledictionis iudiciū. Illud autē Malachie. s. maledicā benedictionibus vestris. siue sup hereticos tantū ⁊ excōmunicatos. siue sup om̄es sacerdotes: qui vita ⁊ scientia carentes benedicere psumunt: dictū accipiaꝰ. sic intelligi potest. maledicā benedictionibus vestris. id est. his que in eis benedictionibus possidetis. quia faciā ea cedere vobis in maledictionē. non in bñdictionem quia ⁊si benedicūt sanctis. non hoc faciūt ex vero corde. ⁊ ideo eoꝝ benedictio eis vertiꝰ in maledictionem. Uel maledicā benedictionibus vestris. id est. quod a vobis benedicitur. a me erit maledictum. quia benedicūt inique agentibus adulāturq; peccantibus. dummodo diuites sint.

Ista est distinctio. xix. huius quarti libri. In qua magister postq̃ ostendit potestatem clauium fm se. Hic consequenter determinat quorū sit habere claues. Et tria circa hoc facit. Primo eñ ostendit quibus ⁊ quando claues dantur. Secūdo quomodo habentes claues se virtutibus ornare teneꝰ. Tertio q̃rum benedictionibus suscipientibus plus suffragentur. Primum quidem facit a principio distinctionis vsq; ibi. Aliis autem videtur. Secundum ab inde vsq; ibi. s. ad quintum capitulum. quod incipit. Qui vero hanc potestatem. Tertium vsq; ad finem distinctionis. In speciali sententia magistri stat in tribꝰ ꝓpositionibus. quaꝝ prima est hec. Quis non magister tamē omnes doctores dicunt ꝙ vtrāq; clauē omnes sacerdotes in consecratione recipiunt. Hanc magister insinuans proponit primo ꝙ post predicta cōsiderandum est quando ⁊ quibus dantur claues. Et subdit ꝙ claues dantur per ministerium episcopi i. ꝓmotione sacerdotij. simul enim cum quis recipit ordinem sacerdotij recipit ⁊ claues. Postea obijcit in contrarium quantum ad clauem scientie. quaꝫ nec solum sacerdotes habere videntur. plures enim nō sacerdotes scientiam discernendi habent. ⁊ multi sacerdotes ea carent. Et respondet ꝙ hanc clauem. s. que est scientia discernendi non omnes sacerdotes habēt Unde qui scientiam non habent in consecratione hāc clauem non recipiunt. sacerdotes vero q̃uis scientiam discernendi habere possunt. non tamen dicuntur habere clauem. quia non possunt ea claudere vel aperire. sed quando tales ad sacerdotium promouentur dicuntur claues discretionis recipere. quia ante etiam habita scientia habentur. ⁊ sic fit in eo clauis ad claudendum vel aperiendum. ⁊ sic soli sacerdotes habent clauem. Postea querit de claue potentie. Utrū omnes sacerdotes eam habent. Et ponit opinionem quorundam dicentium. ꝙ non omnes eam habent. sed solum imitatores doctrine simul ⁊ vite apostolice. Quod autoritatibus confirmat. ¶ Secunda ꝓpositio est hec. Qui vult alios soluere vel ligare debet se virtutibus prius adornare. Hanc magister ponens narrat secundam opinionem de claue potentie: quam magister approbat. que est ꝙ omnes sacerdotes eam habent. ⁊ non habent eam recte bene ⁊ digne nisi qui doctrinam ⁊ vitam apostolicam seruant. propter quod autoritates quas prima opinio pro se inducit: non negat malos sacerdotes habere clauē potentie. sed dicunt solum digne vti posse eis qui prediti sunt doctrina ⁊ vita apostolica. Postea approbat hanc opinionem pluribus autoritatibus sanctorum ¶ Tertia propositio est hec. Alia est benedictio que solum conuenit sacerdotibus. ⁊ alia que si iustis exhibetur hominibus. Hanc enim propositionem magister insinuans obijcit contra predicta quadam autoritate qua dicere videtur ꝙ omnes sancti viri benedicere habent. et non solum sacerdotes. cuius oppositum predictum est in quadam autoritate. Et respondet ꝙ alia est benedictio que fit ex merito sanctitatis que quidem benedictio omnibus hominibus congruit. Et alia est benedictio que fit ex autoritate ordinis. que solum competit sacerdotibus. quamuis omnes sacerdotes habeant: soli tamen boni sacerdotes dicuntur eam habere qui ea recte vtuntur. Subdit autem ꝙ mala vita sacerdotum subditos non ledit. si bona faciunt que ipse dicit. Unde etiam non debēt subditi vitam sacerdotis multum discutere. Postea enim aliter obijcit contra dicta. Quia enim dominꝰ per prophetam comminatur malis sacerdotibus. ꝙ maledicturus sit benedictionibus eorum. Et specialiter illis sacerdotibus qui viuificant animas que nō viuunt. ⁊ mortificant animas que non moriuntur. Postea quidem soluit ⁊ dicit ad hoc fm quosdam: ꝙ illa intelliguntur de sacerdotibus precisis ab ecclesia. vel etiam de illis sacerdotibus qui sine scientia bona vita presumunt soluere ⁊ ligare. Debet eñ sacerdos immunis esse ab omnibus his que in alio iudicat. Postea etiam occasione huius inducit quasdam autoritates quibus ostenditur qualis debere esse sacerdos qui soluit ⁊ ligat. Debet enim sacerdos ille esse iustus in vita: et similiter discretus in scientia. Ultimo quidem ponit expositionem illius Malachie. Maledicam benedictionibus vestris: scdm beatum Gregorium duplicem. Prima quidem est ꝙ benedictio malorum sacerdotum eis conuertatur in maledictionem. Secunda quidem est: multis inique agentibus benedicunt mali sacerdotes adulando illis quos deus non benedicit. Et tantum in speciali ⁊c.

De his qui in fine penitent. a

DI. XX

Leo papa

Augustin⁹

Aug⁹. in lib. de pnia.

Sciendū est eti

am q tps penitētie est vsq; i extremū articulū vite. Vñ Leo papa. Nemo est desperād⁹ dū i hoc corpe ɔstitut⁹ est. qr nōnunq; qđ diffidētia etatis differt: ɔsilio maturiore perficitur. Aug⁹. tñ de pniam differentibus ita scribit. Si quis positus in vltima necessitate voluerit accipe pniam ⁊ accipit. ⁊ mox reconciliat ⁊ hinc vadit. fateor vobis nō illi negam⁹ qđ petit. ſ nō ꝓsumim⁹. quia bñ hinc exit. Si securus hinc exierit: ego nescio. Pniam dare possumus. securitatē vero nō. Nunqđ dico damnabit? ſ nec dico liberabit. Vis ḡ a dubio liberari: age pniam dum sanus es. Si sic agis dico tibi qr secur⁹ es. qr pniam egisti eo tpe quo peccare potuisti. Si vis agere penitentiā qñ iam peccare non potes. peccata te dimiserūt. non tu illa. Itē. Due res sunt. aut ignoscit tibi. aut non ignoscit. qđ hox tibi sit futux: nescio. Ergo tene certū. dimitte icertum. Sz quare hoc dixit Aug⁹. cū pnia que i fine agit in psalmo appellet sacrificiū vespertinum. qđ erat acceptabil⁹ in lege ⁊ in quacūq; die inuocet de⁹ assit. ⁊ quacūq; hora ingemuerit ⁊ ɔuersus fuerit peccator: vita viuet ⁊ nō morit? Sed illa dixit Aug⁹. ꝑpter illos qui pniam vsq; in finē vite ꝓtrahunt. et tūc non ex dei amore vident penitere. sed timore mortis quasi ex necessitate. Vñ idē qsi aperiēs quare supiora dixerit ait. Nullus expectet quādo peccare nō potest. Arbitrij ei libertatē querit deus. vt deleri possint cōmissa. nō necessitatē sed charitatē. nō tm̄ timorem. qr nō in solo timore viuit homo. Que ergo sero penitet. oportet nō solū timere iudicem. ſ diligere. qr sine charitate nemo saluus esse potest. Nō ergo tm̄ timeat penaz q penitet. ſ anxietur p gloria. Que cōuersio si ɔtigerit alicui etiā in fine desperandū nō est de eius remissione. Sed qm̄ vix vel raro est tam iusta cōuersio. timendū est de penitente sero. maxie cū filij quos illicite dilexit sint ꝑsentes. vxor ⁊ mūdus ad se vocet. multos solet serotina pnia decipe. Sz qm̄ de⁹ sp potens est. sp etiā in morte iuuare valet quib⁹ placet. Cū ḡ opus sit nō hoīs sed dei fructifera penitētia. inspirare eā potest qñcūq; vult sua misericordia. ⁊ remunerare ex misericordia: quos damnare potest ex iusticia. Sz qm̄ multa sunt que impediūt ⁊ languentē retrahunt: piculosū est ⁊ interitui vicinū ad mortem ꝓtrahere pnie remediū. Sz magnū est cui deus tūc inspirat (si quis est) verā pniam Sed si etiā sic ɔuersus vita viuat ⁊ nō moriatur. non ꝓmittimus q euadat omnē penam Nam ꝓus purgand⁹ est igne purgationis q in aliud seculū distulit fructū conuersionis. Hic autē ignis ⁊ si eternus nō sit: miro modo grauis est. excellit eñ oēm penā quam vnq; passus sit aliquis in hac vita. Nunq; in carne tanta inuēta est pena: licet mirabilia martyres passi sunt tormēta ⁊ multi nequiter q̄ᵽta sepe sustinuerūt supplicia. Ex his satis oñditur q periculosum sit differre pniam vsq; in finem vite. Si tamē etiā tūc vera habeat penitentia. hominē liberat: ⁊ vitā mortuo ipetrat. non sic tamē. vt nullā sentiat penaz. nisi forte tanta sit vehemētia gemit⁹ ⁊ ɔtritiōis. que sufficiat ad delicti punitionē. Licet ḡ sit difficile vt tūc sit vera penitētia. que taz sera venit qñ cruciatus membra ligat ⁊ dolor sensum opprimit vt vix homo aliqđ cogitare valeat. melior est tamē sera q nulla. Penitētia eñ si in extremo vite hyatu aduenit: sanat ⁊ liberat. Multū sera fuit latronis penitētia. sed nō fuit sera indulgētia. Sz licet latro veniam meruisset in fine de omni crimine. non tñ dedit baptisatis peccādi ⁊ ꝑseuerandi autoritatem.

De his q hic pniam non complent. b

Si vero querit de

illis q in hac vita pniam non cōplent: vtrum transituri sint p ignē vt ibi quasi cōpleant qđ hic min⁹ fecerūt: Idē dicimus ⁊ de istis esse sentiendū ⁊ de his qui in extremis penitent Si eñ tanta fuerit cordis ɔtritio ⁊ delicti exprobatio: vt sufficiat ad puniendū peccatū liberi ab alijs penis transeūt ad vitā. ⁊ si inexpleta fuerit penitētia. quia ꝑfecte penituerit ⁊ ingemuerit corde. Qui vero non adeo conterunt corde ⁊ ingemiscūt p peccato. sante expletionē penitētie discesserint. ignem purgatoriū sentiēt. ⁊ grauius punient q si hic implessent pniam. Horrendū est eñ incidere in manus dei viuētis. Deus eñ cū sit misericors ⁊ iustus. ex misericordia penitenti ignoscit non reseruās peccatū ad penā eternam. Ex iusticia vero impunitū nō dimittit delictum. aut eñ punit homo. aut deus. hō autem punit penitēdo. De⁹ aūt penā exigēdo. Et est pnia interior ⁊ exterior. Si ḡ interior penitudo fuerit tāta vt sit sufficiēs vlno peccati. de⁹ q hoc nouit ab illo q taliter penitet: vlteri⁹ penam nō exigit. Si vero interior penitudo non sufficit in vindictam peccati nec

exterior penitētia impletur: de⁹ qui modos ꝛ mensuras peccatorꝝ ꝛ penarꝝ nouit. addit penā sufficientē. Studeat ergo quisqꝫ sic delicta corrigere vt post mortē nō oporteat penam tolerare. Quedā eñ peccata mortalia in penitētia fiunt venalia. non tñ mox sanātur. Sepe infirmus moreret̄ si non medicaretur. non tamē statim medicat⁹ sanat̄. Lāguet victurus qui p̄us erat moriturus. Qui aūt impenitēs morit̄ omnino morit̄. ꝛ eternaliter cruciatur. Si ei semper viueret semper peccaret.

De illo cui sacerdos indiscretus iniungit paruam penitentiā. c

Si vero de illo que

ritur qui satisfactionē iniunctā impleuerit. que ignorantia vel negligentia sacerdotis: peccato condigna non fuit. vtrū de vita migrans ab omī pena liber sit: Idem respōdeo qđ supra de illo qui penitentiā non cōpleuit dixi. Qꝛ si tñ est lamentū interioris doloris vt sufficiat in vindictā peccati. omnino liberatus est. Si vero non sufficit dolor interior simul cū pena iniuncta. addet deus penam. Qꝛ aūt interdū sufficiat dolor iterior ad vindictam peccati: certū documentū habemus in illo latrone. qui sola mētis contritione et confessione statim vt ꝯuersus fuit: paradisuꝫ ingredi meruit. Sed qꝛ dispensatores ecclie cōtritionis quantitatē non ꝑpendunt q̄bus non est datū intelligere occulta cordiū. omnib⁹ leges penitētie ꝯstituūt tā magis q̄ꝫ minus de peccato dolentib⁹. Quorꝫ studiuꝫ ad hec p̄cipue tendere debet. vt cordis doloreꝫ quantū fas est cognoscāt. ꝛ s̄m ipsius modū satisfactionē iniungat. Vñ Aug⁹. In actiōe penitētie vbi tale cōmissum est: vt is qui cōmisit a xp̄i etiā corꝑe separetur. non tā ꝯsideranda est mensura tp̄is q̄ꝫ doloris. Cor enim contritū ꝛ humiliatū deus nō despicit. Verꝫ quia plerūqꝫ dolor alterius cordis occultus est alteri. nec in aliorꝫ noticiā nisi ꝑ verba vel alia quecūqꝫ signa ꝓcedit. cū sit corā illo cui dicit̄. Gemitus meus a te non est absconditꝰ recte cōstituunt̄ ab his qui ecclesijs presunt tp̄a penitētie. vt satisfaciat etiā ecclesie in q̄ peccata ip̄a remittunt̄. extra eam quippe nō remittunt̄. Ipsa eñ spiritūsanctū pign⁹ accepit. sine quo non remittunt̄ vlla peccata.

Aug. in ench.

Itē Hiero. Mensurā tp̄is in agenda penitētia ideo non satis aperte p̄figunt canones ꝓ vnoquoqꝫ crimine. vt de singulis dicāt qualiter vnūquodqꝫ emendandū sit. sed magis in arbitria sacerdotis intelligētis relinquēdum statuerūt. quia apud deū non tm̄ valet mensura temꝑis: quantū doloris. Nec abstinentie tantū ciborꝫ quantū mortificatio vitiorum. Ideoqꝫ tp̄a penitētie ꝓ fide ꝛ conuersatione fideliū penitentiū abbreuianda p̄cipiunt. ꝛ ꝓ negligentia ꝓtelanda. pro quibusdam tamen culpis modi penitentie sunt impositi.

Hiero.

Qꝛ morientibus non sit imponenda satisfactio sed innotescenda. d

Solet etiam queri

vtrum satisfactionis lex morituris sit imponenda. De quo Theodor⁹ cantuarien̄ ep̄s i penitētionali suo sic ait. Ab infirmis in periculo mortis positis. pura inquirēda est ꝯfessio peccatorꝫ. non tamē est illis imponēda quantitas penitētie sed innotescēda. ꝛ cū amicorꝫ orationib⁹ ꝛ elemosynarꝫ largitionibus pondus penitētie subleuandū. si forte migrauerint. Si vero cōualuerint penitētie: modū a sacerdote impositū diligēter obseruēt. Alijs vero ꝓ qualitate peccati: penitētia decernēda est p̄sidentiū arbitrio. Unde Leo papa. Tempa penitudinis habita moderatiōe cōstituenda sunt tuo iudicio. put ꝯuersorꝫ animos ꝑspexeris esse deuotos. Pariter etiam habere debes etatis senilis intuitū. ꝛ respicere periculorū quorumcūqꝫ vl̄ egritudinū necessitates.

Leo papa

In necessitate non est neganda penitentia vel reconciliatio. e

Sciēdum etiam q̄

tpe necessitatis nō est negāda penitētia vel recōciliatio penitētib⁹. Vñ Leo papa. His q̄ tpe necessitatis ꝛ ꝑiculi vrgētis instātia p̄sidium p̄nie ꝛ mox recōciliatōis implorāt. nec satisfactio interdicenda est. nec recōciliatio deneganda qꝛ misericordie dei nec mēsuras possum⁹ ponere. nec tp̄a diffinire. Qđ si ita aliqua egritudine aggrauati sunt. vt qđ paulo ante poscebant: sub p̄sn significare nō valeant. testimonia eis fideliū circūstantium p̄esse debēt. simulqꝫ p̄nie ꝛ recōciliatōis cōsequant̄ beneficiū. Itē Juli⁹ papa. Si p̄sbyter penitentiā abnegauerit morientib⁹. re⁹ erit animarū. quia dominꝰ ait. cū ꝯuersus fuerit tunc saluus erit. Vera enim confessio vltimo tempe potest esse. quia nō modo temporis sed etiā cordis deus inspector est. sicut latro probat.

Leo papa

Julius pa.

Quod presbyter non reconciliet inconsulto epo nisi in necessitate. f

Non debet tamen

presbyter penitentē recōciliare incōsulto epo nisi vltima necessitas cogat. Unū in cartaginensi ɔcilio. Presbyter incōsulto epo nō reconciliat penitentē. nisi absente epo si vltīa necessitas cogat. Cuiuscūq penitētis publicū crimē est q vniuersam cōmouerit vrbem ante absidā. s. introitū ecclesie man⁹ ei iponat. Itē Aureli⁹ eps dixit. Si quis in piculo ɔstitutus fuerit τ se conciliari diuinis altaribus petierit. Si eps absens fuerit debet presbyter ɔsulere epm. τ sic periclitantē ei⁹ pcepto reconciliare. Incōsulto vō epo non potest excōmunicatos vel publice penitētes presbyter reconciliare. Unū in cartaginensi ɔcilio scdo statutū est vt chrisma vel recōciliatio penitētium τ puellarum ɔsecratio a presbyteris non fiat. Itē. Recōciliare queq in publica missa presbytero non liceat. puellarum tamē ɔsecratio consulto epo p presbyterum fieri valeat. Unū in cartaginensi ɔcilio scdo. Presbyter inconsulto epo vgines non ɔsecret. chrisma vō nūq cōficiat. Sicut pcepto epi potest presbyter ɔsecrare virgines. sic τ reconciliare penitētes.

In ɔcilio cartaginensi — *Aureli⁹ eps*

An oblatio eius sit recipiēda qui currens ad pniam puenit morte. g

Si autē querit de

illo qui ad pniam festinās sacerdotē inuenire non potuit τ ita decessit. vtrum oblatio ei⁹ sit recipiēda? Dicim⁹ q3 est. Unū in apanēsi ɔcilio. Si aliquis fuerit mortu⁹ q non sit ɔfessus τ testimoniū habet bonū τ nō poterat venire ad sacerdotē s3 pocupauit eū mors in domo vel in via. faciāt p eo parētes ei⁹ oblationem ad altare. τ dent redēptionē p captiuis.

Ista est distinctio. xx. huius quarti libri. In qua magister postq egit de penitentia τ potestate ministrorum hoc sacramentum dispensantiū. Hic agit de quibusdam consequētibus. Et tria facit. Primo em ostendit tps penitentie durare in extremū vite. Secundo querit quomodo agendū sit cū illis qui penitentiam differunt vsq in finē vite sue. Tertio asserit simplicem sacerdotē crimen publicū episcopo inconsulto in extrema necessitate recōciliare. Primū facit vsq ibi. Solet etiam queri vtrū satisfactionis. Secundū vsq ibi Nō debet tamē presbyter. Tertiū vsq ad finē distinctionis. In speciali snīa magistri stat in tribus ppositionib⁹. quarum prima est hec. Si serotina pnīa morituo valet vitā impetrare piculosum est tñ pniam vsq in finē vite differre τ pcrastinare. Hanc magister insinuans pponit primo q tps penitētie durat vsq in finem vite. Aug⁹. tñ dicere videt q illi qui soluz in finem vite penitēt in securo statu non transeūt de hac vita. sed quia pnīa serotina est satis factiua τ sacrificium vespertinū. τ ideo deo accepta. τ ideo pmissa Augustini intelligēda sunt de illis qui nō ex amore dei s3 ex timore mortis pniam faciūt. vel p tanto securitatem nō dat beat⁹ Aug⁹. quia difficile est q in tali statu pnīam agant verā. ppter filios. vxorē. mundum τ dolorē mortis que in illo statu retrahūt hominem a cōuersione ad deum. tamē quia in fine vite sue penitent bene possunt digne penitere. sed in purgatorio soluunt penā quā in psenti non soluūt. nisi forte tunc tam vehemens esset contritio vt sufficeret ad delicti punitionē. Ostendit etiā postea q illi qui pnīam iniunctam in hac vita nō impleuerūt. τ etiā qui pnīam eis iniunctā fecerunt. que si tamen non fuit cōdigna p peccato cōmisso p his puniuntur in purgatorio. nisi forte haberent tam vehementē contritionē q sufficienter in eis peccata puniret. sed quia contritio nō constat ideo penitētia imponit. que vt ibidem beat⁹ Aug⁹. dicit sm ipsum contritionis modū diuersimode imponēda est. Secunda ppositio est hec. Ab infirmis in periculo mortis inquirenda est cōfessio peccatorum τ penitentie pondus subleuandū est elemosynis τ orationibus amicorum. Hanc magister insinuans ostendit qualiter agendū sit cum illis qui in fine vite sue penitent. τ dicit q morientibus non est pena satisfactoria imponēda. nec postq conualuerūt sed innotescenda. Aliis vero sm arbitriū sacerdotis iniungēda est. Dicit etiā q morientibus nunq reconciliatio deneganda est. quia sacerdos denegans reus est aīarum illarum. ad quarum reconciliationē sufficit q eam prius petierint etiā si tunc petere non possint ppter infirmitatē. Tertia ppositio est hec. Presbyteri incōsulto episcopo publicū crimē vel excōmunicatū nō absoluant nisi ad hoc vltima necessitas cogat. Hanc magister insinuans dicit q illum cui⁹ est crimē publicum puta qd vniuersam cōmouit vrbem possit sacerdos simplex in casu mortis incōsulto epo si sit absens reconciliare. alias tamen non debet facere episcopo inconsulto. sicut nec virgines consecrare. Addit etiam insuper q si moriens sacerdotem habere non possit. dum tñ bonū testimoniū habeat q sacerdotē petiuit non est illa que offert oblatio respuenda s3 recipiēda Et tantum in speciali.

De peccatis que post hanc vitam dimittuntur. a

Solet etiā quec

DI. XXI

ri vtrū post hanc vitā aliqua peccata remittant? Q aliqua post hanc vitā remittāt: xps ostendit in euāgelio vbi ait. Qui peccauerit in spūsanctum non remittet ei neq in hoc seculo neq in futuro Ex quo dat itelligi sicut sancti doctores tradunt. q quedā peccata in futuro dimittent. Quedā em culpe in hoc seculo relaxant. quedam vō parue etiā in futuro. que quidē post mortē grauāt s3 dimittunt si digni sunt. si bonis actib⁹ in hac vita meruerūt vt dimittant eis. De illis etiā q edificāt lignū. fenū τ stipulam dicit Aug⁹. q ignē tribulatōis trāsitorie inueniēt cremabilia edificia q secū portauerunt cremantē. Ait em sic. Post isti⁹ sane corporis mortē donec de igne purgatorio veniatur ad diē damnationis τ remunerationis:

Aug⁹. in lib. de ciui. dei.

E

si hoc tpis interuallo spūs defunctoꝝ q̄ edifi cauerūt· lignū· fenū· stipulā· hmōi ignē dicāt ppeti· quē alij nō senriūt q̄ hmōi edificia por tauerūt· vt inueniāt ignē trāsitorie tribulati onis venialia ꝯcremantē· nō redarguo quia forsitan veꝝ est· Sz q2 dr saluꝰ erit q̄si p ignē ꝯtemnit̄ ille ignis· Grauior tñ erit ignis ille· q̄ quidq̄d pōt hō pati in hac vita· Hic apte i sinuat̄ q̄ illi qui edificāt lignū· fenū· stipulaz quedā cremabilia edificia· i· venialia pctā se cum portāt· q̄ in igne emēdatorio cremātur· Vñ ꝯstat quedā venialia peccata post hanc vitam deleri·

Q̄d alij citius alij tardius purgantur in igne· b

In illo autem igne

purgatorio alij tardiꝰ alij citiꝰ purgāt̄ ſm q̄ ista pereūtia magis vel minꝰ amauerūt· Vñ Augꝰ· Post hāc vitā incredibile nō est non nullos fideles p ignē quendā purgatorium· q̄to magis minꝰ ve bona peuntia dilexerunt· tāto tardiꝰ citiusq̄ saluari· Vñ nō frustra il la tria distinxit apl's· lignū· fenū· stipulā: que illi edificāt· q̄ ⁊ si aliena nō rapiūt· rebꝰ tamē infirmitati ꝯcessis aliq̄ dilectiōe inherēt· qui ſm suos amādi modos vel diutiꝰ vt lignum· vel minꝰ vt fenū· vel mīmū vt stipulā ignem sustinebūt· Qui vo supedificāt aurū· argen tū· lapidē p̄ciosum· de vtroq̄ igne securi sūt· nō solū d̄ illo eterno q̄ cruciaturꝰ es impios in eternū· ſ etiā de illo emēdatorio q̄ purga bunt̄ quidam saluandi·

Aug. i ench.

Quid sit edificare lignum fenū stipulā

Augꝰ. super psal. cxcis.

Oppositio· e

Hic obijci pōt. Si

p lignū· fenū· stipulū· venialia intelliguntur pctā· ⁊ nullꝰ adeo pfectꝰ est q̄ venialit̄ nō pec cet· Ergo qui edificāt auꝝ· argentū· lapideꝫ p̄ciosum· edificāt etiā lignū· fenū· stipulam· q̄ p ignē transibūt· Ad qd̄ dicimꝰ· q2 nō oīs q̄ venialiter peccat· lignū· fenū· stipulā· edifi cat· sicut ecōuerso· nō oīs q̄ ꝯtemplat̄ deū ⁊ diligit pximū ⁊ opa bona facit· edificat au rum· argentū· lapidē p̄ciosum· ⁊ tñ in auro i telligit̄ ꝯtemplatio dei· in argēto dilectio p ximi· in lapide p̄cioso bona opa· Sz illi q̄ edi ficant lignū· fenū· stipulā· deū ꝯtemplant̄ et pximū diligūt· ⁊ opa bona faciūt· nec tñ edi ficant auꝝ· argentū· lapidē p̄ciosum· Hec eī edificat q̄ sic illa tria facit vt cogitet que sunt dei· ⁊ quō placeat deo· non mūdo· Lignum vo ⁊ fenū ⁊ stipulā accipi possunt secularium reꝝ q̄uis licite ꝯcessaꝝ tales cupiditates vt amitti sine animi dolore si possint· Hec q̄ edi ficat is qui cogitat que mūdi sunt· quō placē at mūdo· qui circa diuitias suas qd̄ammodo carnali affectu tenet̄· ⁊ tamē ex eis multa bñ ficia facit· nec p eis aliquid fraudis vel rapi ne molit̄· Ex his ergo patet q̄ nō ideꝫ homo simul hec ⁊ illa edificat· Illa eñ edificatio p fectoꝝ tñ est· q̄ nō cogitāt placere mundo· ſ tñ deo· qui ⁊ si venialiter aliq̄n peccant· fer uore charitatis ita assumit̄ in eis peccatum· sicut gutta aque in camino ignis· ⁊ iō nunq̄ secum portant cremabilia· Hec autē inferior edificatio minoꝝ est· qui non tñ deo· ſ etiaꝫ mūdo placere cogitant· deū tamē p̄ponunt· Si vero mundū p̄ponerent: non supedifica rent· sed destruerent fundamentū· Affectio nes ergo carnales quibꝰ debiti sunt domibꝰ coniugibus· possessionibꝰ· ita vt nihil prepo nant xp̄o: illis tribus significantur que i mē tes perfectorū non cadunt· ⁊ si alia venialia admittant· In cordibus vero minorū inter dum durant vsq̄ in finem· qui cū talibus edi ficijs transeunt· sed dissoluent̄ in igne· Ipsi vero merito fundamenti salui erunt· grauis simam tamē penam sentiāt· Ex quo apparet quantā hic misericordiā exhibet deꝰ· ⁊ quan tam ibi exerceat seueritatem cum p eodem peccato multo grauius ibi puniat q̄ hic·

Quid sit edificare auꝝ. argentum. ⁊ lapidem p̄ciosū

Solutio

Opinio quorundā cū obiectione· d

Sed forte dices il

lud esse accipiendū de pena peccati· non de ipso peccato· quod Gregorius dicit· quedaz leuia in futuro dimittenda· Si enim verā pe nitentiā habuerit quis: peccata oīa dimis sa sunt ei· sed pena forte remansit· Ideoq̄ si vere penitens obijt sine peccato transijt· Si autē vero penitens non est in obitu· maculā portat que nunq̄ delebitur· Qui vero edifi ficat lignum· fenum· stipulam· vere penitet· quia bonus est ⁊ charitatē habet· et in chari tate de hac vita transit· ergo sine peccato trā sit· non sequitur· Veruꝫ quidem est quia bo nus est ⁊ charitatem habet· ⁊ vere penitet· ⁊ tamen cum veniali peccato transit qd̄ non deleuit penitentia· Penitentia enim non de let nisi peccatum illud quod deserit homo· Tale autem peccatum sepe in hac vita non delinquitur ab homine· et tamen vere peni tens est· ⁊ si non de omnibus venialibus pe niteat· Potest enim quis de omni mortali ⁊ de omni veniali penitere excepto vno vl' plu ribus venialibus quidem· Sicut habet quis charitatem: et vnum vel plura venialia·

Q2 aliq̄s vere penitet ⁊ si n̄ de oī veniali

Qḋ de criminalib⁹ nullaten⁹ eē potest. Est eñi aliquis bonus charitatē habēs: ſ adhuc quodā cupiditatis affectu amans hec ſecularia. Talis exiſtens ſubita morte opprimit̃. In illo terreno affectu mortu⁹ eſt. ⁊ tñ ſaluabitur. a quo nō ſe hic abſoluit. ergo poſt hāc vitam ab illo purgabit̃. Conſtat ergo quedā peccata ſed leuia poſt hanc vitā dimitti. Si vero de pena peccati illud ītelligi voluiſſent autores. cur magis cōmemorāſſent leuia q̄ꝫ grauia. cum etiā grauiū pena hic inexpleta: poſt hanc vitam reſtet.

De generali confeſſione quid ꝓſit. e

Poſt hec conſide-

randū eſt qḋ ꝓſit ꝯfeſſio illa vbi ſingula pctā que quiſq; fecit nō exprimunt̃. Sane dici pt ꝙ omnia criminalia ſemel ſaltē oportet in cōfeſſione exprimi niſi aliqua a mēte exciderīt. Sed q2 nemo delicta intelligit oĩa. generaliter ſaltē ea cōfitere quoꝝ memoriam nō habes. ⁊ ſic nihil celaſti de ſcelerib⁹ tuis. Venialia vero quia innumerabilia ſunt ſufficit generaliter ꝯfiteri. niſi aliqua ſint frequēter iterata. ꝑfectius eſt tamē etiā illa exprimere ſi vales. Ideoq; quotidie generaliter fit cōfeſſio ī eccleſia ꝓ venialibus. ſ. peccatis que quotidie admittim⁹: ⁊ ꝓ illis mortiferis q̄ꝝ noticiā non habem⁹. Vnde Aug⁹. Veritatem dicit deo penitēs qñ nihil illi de commiſſis ſcelerib⁹ celat: niſi qḋ ⁊ ſi volūtate celauerit. deus ignoret. ſ veritatem ſibi dici vult ab eo vt veniā cōſequat̃. Si vero mente aliqua exciderint. cōfitetur veritatē deo cū generaliter dixerit. Deus qui noſti occulta cordis ⁊ opa mea ⁊ delicta a te non ſunt abſcondita. quib⁹ veniā largiaris ꝑcoꝝ. et hec eſt veritas confitētis quā diligit de⁹. Vnde. Ecce enim veritatē dilexiſti. Hic inſinuat̃ ꝙ general̃ cōfeſſio etiam mortalia delet. quoꝝ intelligētia non habetur.

Aug⁹. in q̄n … ta responsiõe ōtra pelagia nos.

Nemo ꝯfiteat̃ peccata q̄ non fecit. f

Sicut aūt penitēs

celare nō debet peccatū ſuū. q2 ſupbia ē. ita nec humilitatis cauſa fateri ſe reū illi⁹ qḋ ſe non cōmiſiſſe noſcit. q2 incauta eſt talis humilitas ⁊ peccatorē ꝯſtituit. Vnde Aug. Cū humilitatis cauſa mētiris. ſi non eras peccator anteq̄ꝫ mentieris mentiēdo efficieris qḋ vitaras. Veritas in te nō eſt niſi ita te dixeris peccatorē vt etiā eē cognoſcas. Veritas autem ipſa eſt vt qḋ es dicas. Nam quomodo eſt veritas vbi regnat falſitas.

Aug⁹. de verbis apli.

De penis ſacerdotis qui peccatum publicat confitentis. g

Caueat autē ſacer-

dos ne peccata ꝯfitentiū alijs ꝓdat: alioqn deponat̃. Vñ Gregori⁹. Sacerdos añ oĩa caueat ne ḋ his que ei ꝯfitent̃ peccata alicui recitet. nō ꝓpinquis. non extraneis. nec qḋ abſit ꝓ aliquo ſcādalo. Nam ſi hoc fecerit deponat̃: ⁊ oĩb⁹ dieb⁹ vite ſue ignominioſus peregrinādo pgat. Qḋ vº dictū eſt vt penitens eligat ſacerdotē ſcientē ligare et ſoluere. videt̃ cōtrariū ei qḋ in canonib⁹ repit̃. vt nemo ſcꝫ alteri⁹ parrochianū iudicare pſumat. Sꝫ aliud eſt fauore vel odio ꝓpriū ſacerdotē cōtemnere qḋ canones ꝓhibent. aliud cecū vitare. qḋ Vrban⁹ facere monet. ne ſi cecus cecū ducat ambo in foueā cadāt. Ait eñi Vrban⁹ ſcōs. Placuit vt nulli ſacerdotum deinceps liceat quēlibet cōmiſſum alteri ſacerdoti ad pñiam ſuſcipe. ſine ei⁹ ꝯſenſu cui ſe pˀus cōmiſit niſi ꝓ ignorātia illi⁹ cui prius cōfeſſus eſt. Qui vero contra hoc facere temptauerit. grad⁹ ſui periculo ſubiacebit.

Iſta eſt diſtinctio. xxi. hui⁹ quarti libri. In q̄ magiſter poſt q̄ egit de tpe penitētie. Hic mouet quaſdam queſtiones circa determinata ⁊ ſoluit. Et circa hoc duo facit. Primo eñi querit. an etiā aliqua peccata dimittant̃ poſt hanc vitā. Secūdo oñdit quomodo mortale remittat̃ cui⁹ noticia nō habetur. P2imum facit vſq; ibi. Poſt hec ꝯſiderandū eſt. Scōm vſq; ad finē diſtinctiōis. In ſpeciali ſententia magiſtri ſtat in trib⁹ ꝓpoſitionibus. quaꝝ prima eſt hec. Magiſter hoc atteſtatur ꝙ peccatum veniale etiam poſt hanc vitā remittatur. Hanc magiſter inſinuans querit. Vtꝝ poſt hanc vitā etiā aliqua pctā dimittāt̃. Et rñdet ꝙ ſic ꝑ autoritatē dñi dicentis aliqua pctā nec hic nec in futuro remitti. Et ꝑ autoritatē Grego. dicentis quaſdā culpas in futuro remitti quibuſdam ſi tamē hoc meruerunt in hac vita. Et ꝑ autoritatem Auguſtini dicētis eos q̄ edificant lignū fenū ⁊ ſtipulam. ⁊ q̄ venialia peccata ſecū portāt. ꝑ ignē purgatorij ſaluari quo iſta peccata cremabunt̃. Poſtea dicit ꝙ ille ignis purgatorij quoſdā tardi⁹ quoſdam citius purgat. ſm ꝙ aliqui magis vel minus bona corporalia in hac vita dilexerūt. Vñ gradus dilectiōis notant̃ ꝑ hec tria. ſ. lignū fenū ⁊ ſtipulā. Illi tamē q̄ ſupedificant auꝝ. argentū. ⁊ lapides ꝑcioſos. tā ab igne eterno q̄ purgatorij ſecuri ſunt. Poſtea obijcit cōtra ꝑdicta hoc modo. Si ꝑ lignū fenū ⁊ ſtipulā intelligunt̃ venialia. cū nullus ſit ſine venialibus. ergo nullus eſt q̄ iſta non edificet. Et ita etiā viri perfecti qui edificant auꝝ argentū ⁊ lapides ꝑcioſos. edificabunt lignū fenū ⁊ ſtipulā. Et ꝙ alij ſunt qui edificant lignū fenū ⁊ ſtipulā ſicut impfecti. qui q̄uis deum cōtemplant̃ ⁊ ꝓximū diligāt ⁊ bona opa faciunt tamē non dicunt̃ ſupedificare auꝝ argentū ⁊ lapides ꝑcioſos ꝑ que ꝑdicta tria intelligunt̃. q2 non habent hec tria excellenter. ſꝫ cū aliquo inordinato amore rerum tpalium. Alij vº ſunt q̄ edificāt auꝝ argentū et

lapides ꝓciosos. sicut ꝑfecti qui quidem intenti sunt ꝯtemplationi dei que intelligit̃ ꝑ aurũ. ⁊ dilectioni ꝓximi que intelligit̃ ꝑ argentũ. ⁊ ceteris bonis opibus que intelligunt̃ ꝑ lapides ꝓciosos. Isti edificare dicuntur non lignũ fenũ ⁊ stipulã. sed imꝑfecti q̃ simul cum deo cogitãt que sunt mũdi edificãt lignũ fenũ et stipulã. ⁊ cũ talibus edificiis transeũt ⁊ cremabũtur igne purgatorii. Licet transitorie tñ grauiter puniũt̃ Hic enĩ misericordia exhibet̃. illic iusticia exercebit̃.

Secunda ꝓpositio est hec. Sicut ꝑ generalẽ confessionẽ ⁊ verã ꝯtritionẽ veniale delet̃. sic etiã mortale cui⁹ non habet̃ noticia: etiã si nõ recitet̃. Hanc magister insinuans querit. si cõfessio ꝓfit si in ea singula peccata exprimant̃. Et respõdet q̃ singula peccata mortalia quoꝝ q̃s memoriã habet debet singulatim simul in ꝯfessione exprimere. sed quoꝝ memoriã non habet oportet saltẽ generaliter ꝯfiteri. venialia autez q̃ innumerabilia sunt oportet ⁊ sufficit ea generaliter confiteri. Unde subdit q̃ ꝯfessio generalis sit in ecclesia ꝑ quã remittunt̃ peccata venialia ⁊ etiã mortalia quoꝝ memoriã nõ habem⁹. Addit etiã q̃ sicut penitens nõ debet peccata celare que fecit quoꝝ scʒ habʒ memoriã. ita debet attẽdere vt peccatũ nõ confiteat̃ qđ non fecit. q̃ sic mentiret̃ ⁊ peccaret. Ultimo dicit q̃ sacerdos debet omnib⁹ modis peccata confitentiũ celare. qđ si nõ fecerit deponẽdus est. addit etiam q̃ penitẽs nunq̃ debet ꝓpriũ sacerdotẽ dimittere. nec sacerdos quicũq̃ aliquẽ alteri sacerdoti cõmissuʒ ad pniam suscipere debet. tñ ꝓpter ignorantiã proprii sacerdotis potest penitẽs querere discretũ sacerdotẽ Et tñ in speciali.

Si peccata dimissa redeant. a

Di. XXII c

Um multis

autoritatib⁹ supra sit assertum i vera cordis ꝯtritiõe peccata dimitti añ ꝯfessionẽ vel satisfactionẽ ei etiam q̃ aliqñ in crimẽ relapsur⁹ ẽ: queritur. Si post cordis ꝯtritionẽ ꝯfiteri ꝯtẽpserit. vel in pctm̃ idẽ vel simile reciderit. an pctã dimissa redeant: Cui⁹ questionis solutio obscura est ⁊ ꝑplexa. aliis asserẽtibus aliis ecõtra negãtib⁹ peccata semel dimissa vlteri⁹ replicari ad penam. Qui võ dicunt peccata dimissa redire subditis se muniũt testimoniis. Ambro. ait. Donate inuicẽ si alter in alterũ peccat. alioqñ de⁹ repetit dimissa. Si enĩ in his ꝯtẽptus fuerit: sine dubio reuocabit sniam ꝑ quã misericordiã dederat. sic in euãgelio de suo nequã legit̃. qui in cõseruũ suũ impi⁹ deꝑhẽsus est. Itẽ Raba. Neq̃ seruũ de⁹ tradidit tortoribus quoadusq̃ redderet vniuersum debitum. q̃ non solũ peccata que post baptismũ homo egit reputabunt̃ ei ad penã. ſ etiã originalia q̃ in baptismo sunt ei dimissa. Item Gregori⁹. Ex dictis euãgelicis ꝯstat. q̃ si ex corde nõ dimittim⁹ qđ in nos delinquitur: ⁊ hoc rursum exigit̃ qđ iam nobis ꝑ pniam dimissum fuisse gaudebam⁹. Itẽ Aug⁹. Dicit deus. dimitte ⁊ dimittet̃ tibi. ſ ego ꝑus dimisi. dimitte vel postea. Nã si nõ dimiseris: reuocabo te. ⁊ quicq̃d dimiseram replicabo tibi. Itẽ. Qui diuini bñficii oblitus suas vult vindicare iniurias. non solũ de futuris peccatis veniã non merebit̃. ſ etiã ꝑterita que iã sibi dimissa credebat. ad vindictã ei replicabunt̃ Itẽ Beda. Reuertar in domũ meam ⁊c. Timendus est ille versicul⁹ nõ exponẽdus. ne culpa quã in nobis extinctã credebamus. ꝑ incautelã nos vacãtes opprimat. Itẽ. Quecũq̃ enĩ post baptisma. siue prauitas heretica seu cupiditas mundana arripuerit. mox omniũ ꝓsternet in ima vitioꝝ. Itẽ Augustinus. Redire dimissa peccata. vbi fraťna charitas nõ est: aptissime dñs in euãgelio docet in illo seruo a quo dimissum dñs debitum petiit. eo q̃ ille cõseruo suo debitũ nollet dimittere. His autoritatib⁹ innitunt̃ q̃ dicunt peccata dimissa si replicantur redire simpliciter Quib⁹ opponit̃. Si quis ꝓ peccato de q̃ penituit ⁊ indulgentiã accepit iteꝝ punit̃: non videt̃ iustũ. Si punit̃ ꝓ eo q̃ peccauit ⁊ non emẽdauit: iusticia est apta. Si vero requirit̃ qđ fuerat condonatũ: vel iusticia nõ est. vel iusticia est occulta. Videt̃ etiã deus bis i idipsum iudicare. ⁊ duplex tribulatio ꝯsurgere qđ scriptura negat. Sed ad hoc põt dici. q̃ neq̃ duplex tribulatio cõsurgit. neq̃ iudicat deus bis in idipsum. Hoc enĩ fieret si post condignã satisfactionẽ ⁊ sufficientẽ penã iterum puniret. sed nõ satisfecit digne ⁊ sufficiẽter. qui nõ ꝑseuerauerit. Debuit enĩ iugem peccati habere memoriã. non ad faciendũ. ſ ad cauendũ. debuit nõ obliuisci om̃es tribulationes dei. que tot sunt quot sunt pctõꝝ remissiones. Tot ergo debuit cogitare dona dei quot mala sua. ac ꝓ illis vsq̃ in finez gratias agere. Sʒ quia ingrat⁹ ad vomitũ sic canis rediit. anteacta bona mortificauit. ⁊ peccatum dimissuʒ reuocauit. vt cui humiliato añ deus peccatum dimiserat. eidem postea elato ⁊ ingrato imputet.

Aliorum sententia. b

Sʒ q̃ absonũ vide

tur vt peccata dimissa iteꝝ imputent̃. placet quibusdã neminẽ ꝓ peccatis semel dimissis iteꝝ a deo puniri. Sʒ ideo dicunt̃ dimissa redire ⁊ imputari. q̃ ꝓpter ingratitudinez ita reus ⁊ peccator cõstituit̃: vt ante fuerat. Si enĩ qđ dimissum fuerat dicit̃ exigi. q̃ remissionis ꝑcepte ingratus. ita re⁹ fit. vt añ fuerat Utriq̃ pti questionis ꝓbati fauẽt doctores Ideoq̃ alicui pti nõ ꝑiudicãs studioso lectori iudiciũ relinquo. addens mihi tutum fore

Auto ritatib⁹ astruit pecca ta redire

Gregorius i omelia q̃dã

Beda sup Lucam

Oppositio ꝯ eos

Aug⁹. in lib. de baptismo

ac saluti ppinquū. sub mensa dominorū micas edere.

Quid sit hic sacramentū ꝛ res. c

Post predicta restat inuestigare qd in actiōe pnie sit sacr̄m ꝛ res. Sacramētū ei signū est sacre rei. Quid ergo hic signū est. ꝛ q̄ est res sacra hu⁹ signi. Quidā dicūt sacr̄m hic esse qd exteri⁹ tm̄ geritur. s. exterior pnia que est signū interioris pnie. s. ɔtritiōis cordis ꝛ humiliatiōis. Qd si est: nō oē sacr̄m euangelicū id efficit qd figurat. Exterior eīm pnia nō efficit interiorē. poti⁹ interior causa est exterioris. Sz ad h̄ inquiūt illi hoc esse intelligendū ď illis sacramētis que in nouo testamēto instituta sūt. vt est sacr̄m baptismi. ɔfirmatiōis. ꝛ corpis xpi. Sacr̄m ŏo pnie sicut ꝛ ɔiugij añ tps grē etiā a p̄mordio humani generꝭ fuit. Utrūqȝ eīm institutū fuit in p̄mis parētib⁹. Itē. Si exterior pnia sacr̄m est. ꝛ iterior res sacramēti. sepius p̄cedit res sacr̄m q̄ȝ sacr̄m rem. Sz nec hoc incōueniens est. Nā ꝛ in alijs sacramentis que efficiūt qd figurāt. hoc sepe cōtingit. Quidā aūt dicūt exteriorē pniam ꝛ interiorem esse sacr̄m: nec duo sacramēta. ſ vnū. vt spēs panis ꝛ vini. nō duo sunt sacramēta sed vnū. Et sicut in sacr̄o corpis. ita etiaȝ in hoc sacramēto dicūt aliud esse tm̄ sacr̄m. s. exteriorem pniam. Aliud sacr̄m ꝛ rem. s. interiorē pniam. aliud rē ꝛ nō sacr̄m. s. remissionē peccatoꝝ. Interior eīm pnia. ꝛ res est sacramēti id est. exterioris pnie. ꝛ sacr̄m remissiōis peccati. quā ꝛ signat ꝛ facit. Exterior q̄ȝ pnia et interioris signū est: ꝛ remissionis peccatoꝝ.

Alioꝝ snia

Ista est distinctio. xxij. huius quarti libri. In qua magister postq̄ȝ egit de tpe pnie. Hic determinat quedā que ptinent ad effectū ei⁹ que est remissio peccatoꝝ. Et tria circa hoc facit. Primo enim inquirit: vtrū peccata in ɔtritiōe dimissa confessione sequenti omissa vel ɔtempta redeant. Secūdo quid in hoc sacramēto sit res ꝛ q̄d sacramentū ſm quosdā manifestat. Tertio quō pnia exterior ꝛ interior vnū sit sacramentū ſm alios insinuat. Primū facit a principio distinctiōis vsqȝ ibi. Post p̄dicta. Secundum vsqȝ ibi Quidā aūt dicūt. Tertiū vsqȝ ad finē distinctionis. In speciali snia magistri stat in tribus ppositionib⁹ quaꝝ prima est hec. Quidā dicunt peccata semel dimissa p gratie pditionē iteꝝ ad penā replicari. Sz alijs placet hmōi peccatū iteꝝ a deo non imputari. Hanc magister insinuans pponit primo vtrū dimissis peccatis in ɔtritione si homo postmodū ɔfiteri ɔtemnat vel in pristina peccata vel in ɔsimilia peccata īcidat. an peccata prius dimissa redeāt. Postea tāgit circa hoc diuersas opiniones. Quidā eīm dicunt ea redire ꝛ adducūt parabolā de seruo nequā a quo videt̄ vniuersum debitū etiā prius dimissum exactū esse. tāgūtur etiam in littera plures autoritates: que faciūt ad ppositū. Sed ɔtra hoc opponit. nō eīm videt̄ iustū vt p peccato quo quis semel iudicat⁹ est: iteꝝ iudicetur. Et r̄ndet q ppter hoc non bis sup eodē peccato iudicat̄. qz nō p̄fecte penituit cū non indigne psoluitur ꝛ ingrat⁹ fuerit. Alioꝝ opinio est q peccata dimissa ante nō redeāt iteꝝ nisi ppter ingratitudinem. ppter ingratitudinē eīm quis reus cōstituit̄ sicut añ fuerat ac si peccata redirēt pristina. Postea magister a determinatiōe hu⁹ questionis cessat ꝛ se excusat relinquēs studiū eius studioso lectori. eo q vtraqȝ opinionū doctores fautentes habet. Secūda ppositio est hec. In sacramēto pnie: penitētia exterior ē sacramentū. interior aūt res sacramēti. Hanc magister insinuans querit. cū sacramentū sit sacre rei signum. quid in pnia sit sacramentū ꝛ quid res. Postea soluit ſm opinionē aliquoꝝ dicentiū. exteriorē esse sacramentū: interiorē esse rem sacramenti. Contra qd statim opponit q sacramēta noue legis efficiūt qd figurant. exterior aūt pnia non efficit interiorē. ergo non est sacramentū. Et ſm opinionē eoꝝ r̄ndet dicens. q veꝝ sit de illis sacramētis que in noua lege instituta sunt. vt baptismus. ɔfirmatio. ꝛ corpus xpi. penitentia aūt nō est talis. qz in primis parētibus fuit. ꝛ tēporibus eoꝝ instituta sicut ꝛ matrimoniū. Obijcit etiam alio modo. qz sacr̄m debet p̄cedere rem. pnia aūt exterior nō p̄cedit interiorē vt sepius. Et respondet q etiā in alijs sacramētis sepe p̄cedit res sacramētuȝ sicut ecōuerso vt in adultis ɔtritus gratia añ baptismum ɔfert̄. Tertia ppositio est hec. Alij dicūt tā exteriorē pniam esse sacramentū q̄ȝ interiorē. tm̄ non esse duo sacramēta. sed vnū completū. Hanc eīm propositionē pponens soluit questionē p̄missam: ſm aliorum opinionē qui dicunt tā exteriorē q̄ȝ interiorem vnū esse sacr̄m. sicut species panis ꝛ vini nō duo sūt sacramēta sed vnū. Exterior aūt pnia est tm̄ sacramētum. Interior aūt ē ꝛ res ꝛ sacr̄m. remissio autem peccatoꝝ est tm̄ res. Et sic tria sunt in hoc sacramento sicut sunt in alijs sacr̄is. Et tantum in speciali.

De sacramento vnctionis extreme. a

Preter premissa est etiā aliud sacramētū. s. vnctio infirmoruȝ q̄ fit in extremis oleo p ep̄m ɔsecrato. Et sūt tria genera vnctiōis. Est eīm vnctio q̄ fit chrisma te. que d̄r p̄ncipalis vnctio. qz in ea p̄ncipaliter paraclyt⁹ dat̄. Uñ ꝛ ppter abundantiaȝ grē duos liquores mixtos habet. oleū scȝ et balsamū. oleū ɔsciētie. balsamū fame. Chrisma ŏo grece vnctio latine d̄r. Nec tamē omne oleū ad vnctionē sanctificatū chrisma vocat̄. ſ illud solū qd miscet̄ cū balsamo. quo capita regū ꝛ pontificū vngunt̄. quo etiam baptisatos sacerdos vngit in vertice. ꝛ pōtifex p impositionē man⁹ ɔfirmādos vngit in frōte. Est ꝛ alia vnctio q̄ cathecumini ꝛ neophiti vngunt̄ in pectore ꝛ inter scapulas. in perceptione baptismi. Tertia vero vnctio est q̄ d̄r oleū infirmoꝝ. de qua nunc agit̄.

DI. XXIII

De trib⁹ generib⁹ vnctionis.

A quibus institutum sit hoc sacr̄m. b

Hoc sacramentum vnctionis infirmoꝝ ab aplis institutū legit̄.

Ait em̄ Jacob⁹. Infirmat᷑ aliquis in vob: in ducat p̄sbyteros eccl'ie. ⁊ orent sup eū vngē-tes eū oleo in noīe dn̄i. ⁊ alleuiabit eū dn̄s: ⁊ si in peccatis fuerit: dimittent᷑ ei. In q̄ osten-ditur duplici ex causa sacr̄m hoc institutū. s. ad peccatoꝝ remissionem. ⁊ ad corꝑalis infir mitatis alleuiationē. Vn̄ constat eū qui hāc vnctionē fideliter deuoteq̄ꝫ ꝑcipit. ⁊ i corꝑe ⁊ in aīa alleuiari. si tamē expedit vt in vtroq̄ꝫ alleuiet᷑. Q si forte corꝑis valitudinē illi hr̄e non expedit. illā que est aīe sanitatem in hoc sacramēto acquirit. Et sicut in alijs sacramē-tis: ita ⁊ in isto. aliud est sacramentu꞉. aliud res sacramenti. Sacramentū est ip̄a vnctio exterior. res sacramēti vnctio interior. q̄ pec-catoꝝ remissione ⁊ ꝟtutū ampliatiōe ꝑficit᷑. Et si ex ꝯtemptu vel negligētia sacramentū hoc pretermittit᷑: periculosum est ⁊ damna-bile.

De iteratione huius sacramēti. c

Querunt aliqui. si hoc sacramentū iterari possit. cū baptism⁹ ⁊ alia quedā sacramēta semel suscepta nō ite-rent᷑. Aug⁹. dic. sacramentū nō iterandū: ⁊ sacramēto nō faciendā esse iniuriā. ꝫ hoc dic vbi ait de sacramēto baptismi ⁊ ordinatiōis. Vn̄ nō videt᷑ illud generaliter accipiēdu꞉. ꝫ de sacramēto baptismi ⁊ ꝯfirmatiōis ⁊ ordi-nationis. que nullaten⁹ sunt repetēda. quia semel tm̄ ⁊ nō sepi⁹ dat᷑ baptism⁹ ⁊ ꝯfirmatio ⁊ ordinatio. Sacramentū ꝟo altaris et pnīe ⁊ cōiugij sepe iterari videt᷑. q꞉ sepe sacramē-tum corꝑis ꝑcipit᷑. frequēter pnīa agit᷑: cōiu-gium sepe ꝯtrahit᷑. Quare ḡ vnctio similiter nō potest iterari? Si morb⁹ non reuertitur. medicine non iteret᷑. Si ꝟo morbus non pōt cohiberi. quare medicina debet ꝓhiberi. Si-cut oratio iterari potest. ita ⁊ vnctio iterari posse videt᷑. vtraq̄ꝫ em̄ illic cōmemorat Jaco-bus. ⁊ vtrūq̄ꝫ illic cooperat᷑ ad ferendā alle-uiationē corꝑis ⁊ aīe. Cur ergo negat᷑ vncti-onem sup infirmū posse iterari ad impetran-dam sepi⁹ sanitatē mētis ⁊ corꝑis: cū propter idē sepe iterāda sit oratio. Quidā autē de om̄i sacramēto intelligi volūt q̄ nō sit iteran-dum. s. ꝫm totū illud qđ ꝑtinet ad sacramētū dicētes quedā sacramēta sepi⁹ posse suscipi. quedā vero nō. Nec tn̄ que sepi⁹ sumuntur. totalr̄ iterant᷑ vt sacramentū altaris et vn-ctionis. que licet sumant᷑ sepi⁹. tamē q꞉ non iteꝝ benedicit᷑ eadē hostia vel idē oleū. non iterat᷑ sacramentū cu꞉ iniuria. Sed dicet quis sic ⁊ baptism⁹ nō iterat᷑. ⁊ si aliq̄s freque-ter baptizet᷑ dū eadē aqua nō iteꝝ benedica-tur? Sed aliud est inquiūt illi de bn̄dictione aque qua fit baptism⁹. aliud de bn̄dictiōe pa-nis ⁊ olei. Potest em̄ baptism⁹ celebrari i aq̄ etiā nō bn̄dicta. q꞉ illa benedictio ꝓreuerē-tia tm̄ fit ⁊ decore. nō virtute sacramēti. Sꝫ corp⁹ xp̄i nō potest ꝯfici nisi de pane ꝯsecrato nec vnctio illa fieri potest nisi de oleo ab ep̄o ꝯsecrato. Ideoq̄ꝫ illa sanctificatio ad ꝟtutē sacramēti ꝑtinere videt᷑. In ꝯiugio q̄ꝫ semel tm̄ benedicit᷑ quisq̄ꝫ nō sepi⁹. Benedicit᷑ em̄ vt ait Amb. cū prima ⁊ nō secūda vxore. Si ergo cū dicit᷑ sacr̄m non esse iterandū. nec i-iuria ei esse facienda. rōne꞉ dicti referas ad satisfactionē rei q̄ sacramentū explet᷑ de om-ni sacramēto generalr̄ id verū ē. Si vero ad susceptionē sacr̄i. de quibusdā veꝝ est q̄ non iterant᷑ crebra susceptiōe. de alijs ꝟo quibus-dā nō. q꞉ frequent᷑ sumunt᷑. vt hoc vnctionis sacramentum qđ in omni pene ecclesia sepe repetitur.

Alioꝝ opinio

Ista est distinctio. xxiij. hui⁹ quarti libri. In qua magister post q̄ꝫ determinauit de baptismo quod est sacramentū intrantium. ⁊ de confirmatione. eucha-ristia ⁊ penitētia que sunt sacramenta ꝓgredientium Hic vero determinat de extrema vnctione. que est sa-cramentum exeuntiū. Et tria circa hoc facit. Primo em̄ quid sit hoc sacramentum manifestat. Secundo ostendit quid efficiat. Tertio suadet ne quis ipsu꞉ ex cōtemptu ⁊ negligentia ꝑtermittat. Primū facit a principio distinctionis vsq̄ꝫ ibi. Hoc sacramentū vn-ctionis. Secundū vsq̄ꝫ ibi. Querunt aliqui si hoc sa-cramentū. Tertiū vsq̄ꝫ ad fine꞉ distinctionis. In spe-ciali sententia magistri stat in tribus propositionib⁹. quaꝝ prima est hec. Extreme vnctionis infirmoꝝ que fit in oleo cōsecrato ꝑ manus episcopoꝝ sunt tria genera iuxta dicta magistroꝝ. Hanc magister infinua-tus dicit. Primo q̄ sacramentū extreme vnctiōis fit oleo ꝑ episcopū cōsecrato. Et tangit triplex gen⁹ vn-ctionis. Est em̄ queda꞉ vnctio principalis q̄ fit chri-mate ⁊ oleo. s. mixto balsamo. ⁊ tali vnctione vngunt᷑ reges ⁊ pontifices in capite. cōfirmandi aūt in fronte baptizandi aūt in vertice. Alia est vnctio qua vngun-tur cathecumini iter scapulas. Tertia est vnctio qua vnguntur infirmi. ⁊ de hac ad p̄sens agitur. ⁊ he due fiunt simplici oleo benedicto. Postea dicit hoc sacra-mentū institutū fuisse ab apostolis. vt dicit beat⁹ Ja-cobus in canonica sua. c. v. Secūda propositio est hec: Hoc sacramentū duplici de causa ab apl'o est institutū. s. ad peccatoꝝ remissionē. ⁊ ad corporalis infirmitatis alleuiationē. Hanc magister insinuās di-cit hoc sacramentū institutū fuisse ad duplicē effectū ad sanitatē anime ⁊ corꝑis. q꞉ tamē non expedit hoī vt semꝑ alleuiet᷑ corꝑaliter. ideo non semꝑ hoc sacra-mentū sanitatē acquirit. quādo hoc sacramentū de-uote ⁊ fideliter recipit. Postea ponit hui⁹ sacramēti ꝯformitatē ad alia. Nam in hoc sacramēto est aliquid qđ est sacramentū tm̄. vt est extrema vnctio. ⁊ aliqđ qđ res sacramēti. vt interior vnctio. i. peccatoꝝ remis-missio. ⁊ virtutū appositio. ⁊ ideo hoc sacramentum ꝯtemnere vel negligere periculosum est. Tertia ꝓ-positio est hec. Hoc sacramentū ex cōtemptu ⁊ negli-gentia non ꝑtermittatur nec ipsum reiterat᷑ nisi mor-bus reuertat᷑. Huius ꝓpositionis prima ps patet ex

premissis. secundã magister insinuans q̃rit. Utrum hoc sacramentũ possit reiterari. Et ostendit p beatuz Aug. q nõ. quia iniuriã facit sacramẽto qui reiterat sacramentũ. Et sic rñdet q Aug. loquit tñ de trib sacramẽtis. s. de baptismo. ɔfirmatione et ordine que nullo modo iterãda sunt. Alia vero sept iterari põt vt eucharistia. penitẽtia. et matrimoniũ. quare etiam vnctio iterat. si eñ morb iterat et vnctio que est medicina morbi iterat. Et tñ in speciali.

De ordinibus ecclesiasticis. a

Di. XXIIII

Nunc ad consi derationẽ sacre ordinatiõis accedam. Septẽ sunt spiritualiũ officioꝝ gradus siue ordines sic ex sanctoꝝ patrũ dictis apte tradit. et capitis nostri. s. iesu xpi exemplo mõstrat. qui omnium officia in semetipso exhibuit. et corpi suo qd est ecclia eosdẽ ordines obseruãdos reliquit. Septẽ autẽ sunt pp̃ter septiformẽ gratiam sancti spũs. cui qui non sunt pticipes: ad grad ecclesiasticos indigne accedũt. Illi vero in quoꝝ mentibus diffusa est septiformis gr̃a spũs sancti. cũ ad ecclesiasticos ordines accedunt. in ipsa spiritualis gradus promotione ampliorem gratiam percipere creduntur.

Quare septẽ sunt

Quales assumendi sunt ad clerum. b

Clemẽs pa.

Tales autẽ ad ministerium spũale eligendi sunt clerici. q̃ digne possint dñica sacramẽta tractare. Melius est eñ dño sacerdoti paucos habere ministros q̃ possunt digne op dei exercere. q̃m multos inutiles q̃ ordinatori graue onus inducant. Tales eñ decet esse ministros xpi qui septiformis gr̃a spũs sancti sint decori. ex quoꝝ doctrina et ɔuersatiõis forma eadẽ gratia i alijs transfundat. ne celestes margaritas spũalium verboꝝ officiorũq3 diuinoꝝ sordide vite pedib ɔculcẽt. In sacramẽto q̃ septiformis spũs septẽ sunt grad ecclesiastici. s. hostiarij lectores. exorciste. acoliti. subdyaconi. dyaconi. sacerdotes. Oẽs tñ clerici vocant. i. sortiti.

De corona et tonsura

Corona eñ signaculũ est q̃ signant in ptẽ sortis ministerij diuini. Corona regale decus significat. et seruire deo regnare ẽ. Uñ ministri ecclie reges esse debẽt. vt se et alios regãt. quib Petr ait. Uos estis genus electum. regale sacerdotiũ et c. Sũmitas capitis desup nudat. vt eorum mens ad dñm libera mõstret. q̃ reuelata facie gl̃iam dei ɔtẽplet. Sũmitas eñ capitis est eminẽtia mẽtis. denudatio capitis est reuelatio mẽtis. Cleric eñ secretoꝝ dei nõ ignarus esse debet. Tondent etiã capilli vsq3 ad reuelationẽ sensuũ. sc3 oculoꝝ et auriũ. vt vicia in corde et opere pullulãtia doceant p̃cidenda. ne ad audiendum et intelligendũ verbuz dei prepediatur mens. p quo seruato: reddetur i excelsis corona. Tonsure aũt ecclesiastice vsus a nazareis exortus videt. qui prius crine seruato. deinde ob vite ɔtinentiã caput radebant: et capillos in igne sacrificij ponebãt. Hinc vsus inoleuit vt qui diuinis cultibus mancipãtur quasi nazarei. i. sancti: crine posito inueniantur. Sicut ad Ezechielẽ dr. Fili hominis sume gladiũ acutũ et duc sup caput tuum et barbam. In actibus etiã apostolorum priscillaz et aquilã hoc fecisse legimus. Paulus quoq3 et alij quidã discipuli christi hoc fecerunt. Recte ergo in quibuslibet gradibus ɔstituti clerici vocant. quoꝝ nomina et rationes nominũ Isidor expones ait. Cleros et clericos hinc appellatos esse credimus. quia Mathias electus est sorte. quẽ primũ p apostolos legim ordinatum. Cleros eñ grece. latine sors vl hereditas dicitur. Ideo ergo dicti sunt clerici. quia de sorte sunt domini. vel quia deum partem habent. Generaliter vero clerici nũcupati sunt omnes qui in ecclesia dei seruiunt quoꝝ gradus et nomina sunt hec. hostiari. lector et c.

Isi. in li. vi. ethimo.

De hostiarijs. c

Isidorus

Hostiarij idẽ et ianitores sunt q̃ in veteri testamẽto electi sunt ad custodiã templi vt nõ ingrederet in illud immũdus. Dicti aũt hostiarij eo q p̃sint hostijs templi. Ipsi eñ tenẽtes clauẽ oĩa intus et extra custodiũt. atq3 inter bonos et malos habẽtes iudiciũ. dignos recipiũt. indignos respuũt. Uñ et eis cũ ordinant claues ecclie dant ab epõ. Et dr eis. Sic agite tanq3 rationem deo reddituri p rebus q̃ clauibus istis recludunt. Hoc officiũ dñs i sua psona suscepit q̃n flagello de funiculis facto vendentes et emẽtes eiecit de templo. Ipse eñ se hostiarium significãs dicit. Ego sum hostiũ p me si quis introierit saluabit. et ingrediet et egredietur et pascua inueniet.

De lectoribus. d

Isidorus

Secundus est gradus lectoꝝ. lectores a legendo. sicut psalmiste a psalmis canendis vocati sunt. Illi eñ p̃dicant populis quid sequantur. isti cantant

vt excitēt ad cōpunctionē animos audienti um· licet quidā lectores ita miserabilit̄ pnũ ciant· vt quosdā ad luctū lamentationemq̄ cōpellāt· Jdē etiā pnũciatores vocant̄· qui porro ān nunciāt· q̄ tā erit clara eoꝝ vox· vt etiā longe positoꝝ aures adimpleāt· Ad lectores aūt ptinet lectiones pnũciare· ⁊ ea q̄ pphete nunciauerūt populis p̄dicare· vt iā ex officio in ecclesia legāt pphetias ⁊ lectiones· vñ ⁊ ei videnti populo tradit̄ ab ep̄o codex diuinaꝝ lectionū· ⁊ dr̄ ei· Accipe ⁊ esto v̄bi dei relator habiturus si fideliter impleueris officiū· ptē cū his qui bñ verbū dei ministrauerūt· Qui ad hūc gradū puehit̄: litterarū sciētia debet esse instructus· vt sensum v̄boꝝ itelligat· vim accentuū sciat· distincte legat· ne ꝯfusione pnūtiationis intellectū auditorib⁹ auferat· Attēdat q̄d indicatiue· quid interrogatiue sit legendū· vbi sit in orōne facienda distinctio· Hec eñi male seruata itellectū turbant ⁊ alios ad risum puocāt· auribus et cordi ꝯsulere debet vox lectoris· Hoc officiū impleuit xp̄s cū in medio senioꝝ libꝝ Esaie aperiēs: distincte ad intelligendū legit· Sp̄s dñi sup me ⁊c̄· Ex q̄ lectorib⁹ dat̄ intelligi· q̄ gratia sp̄uali clarere debēt q̄ alijs verbū dei annunciāt· Hic ordo formā ⁊ initiū a pphis accepisse videt̄· quib⁹ dr̄· Clama ne cesses q̄ si tuba exalta vocem tuā·

De exorcistis· e

Terti⁹ est ordo exorcistaꝝ·

Jsidorus

Exorciste aūt ex greco in latinū adiurantes vel increpātes vocant̄· Jnuocant eñi sup cathecuminos ⁊ sup eos q̄ habēt spm̄ immundū nomē dñi adiurātes p eū vt egrediat̄ ab eis· Ad exorcistaꝝ ptinet exorcismos memoriter retinere· manusq̄ super energuminos ⁊ cathecuminos in exorcizādo imponere· Debet aūt habere spm̄ mundū q̄ spiritibus immūdis īperat· ⁊ malignū expellere de corde suo quē expellit de corpe alieno· ne medicina qua alij facit sibi non psit· ⁊ dicat̄ ei· medice cura teipm̄· Hi cū ordinant̄ accipiunt de manu epi librū exorcismoꝝ ⁊ dicit̄ eis Accipite ⁊ habetote potestatē imponēdi manus super energuminos vel cathecuminos Hoc officio vsus est dñs qñ saliua sua tetigit aures ⁊ linguā surdi ⁊ muti dicēs· Effeta· qđ est adapire· p hoc docēs nos sp̄ualiter debere apire aures p̄cordioꝝ hoim ad ītelligēdū ⁊ ora ad ꝯfitēdū· vt pulso demōe: sp̄us sanct⁹ vas suū recipiat· Hoc etiā officio vsus ē xp̄s cū demoniacos multos sanauit· Hic ordo a Salomone videt̄ descēdisse q̄ quendam modū exorcizandi inuenit q̄ demones adiurati ex obsessis corpib⁹ pellebantur· Huic officio mācipati exorciste vocati sunt· De quib⁹ xp̄s in euāgelio· Si ego ī beelzebub eycio demonia· filij vestri· s· exorciste in quo eyciūt·

De acolitis· f

Quarto loco succedunt acoliti·

Acoliti v̄o grece· latine ceroferarij dicunt̄ a deportādis cereis qñ legendū est euāgeliū vel sacrificiū offerendū· Tūc eī accēdunt̄ luminaria ⁊ deportant̄ ab eis· non ad effugādas aeris tenebras cū sol eo tpe rutilet· s ad signū leticie demōstrandū· vt sub typo luminis corpalis· illa lux ondat̄ de qua legit̄· Erat lux v̄a que illumīat oēm hoīem venientē ī hūc mundū· Ad acolitū ptinet p̄paratio luminariū in sacrario· Jpse cereū portat· ipse vrceolū cū vino ⁊ aqua suggesta· p eucharistia subdyaconis p̄parat· Hi cū ordinant̄ cū edocti fuerint ab ep̄o q̄liter in officio suo agere debeāt· ab archidyacono accipiūt candelabrū cū cereo· ⁊ vrceolū vacuū· Hoc officiū dñs se hr̄e testat̄ dicēs· Ego sum lux mūdi· q̄ sequit̄ me nō ambulat i tenebris· Hui⁹ officij formā illi gerebāt in veteri testa· q̄ lucernas cādelabri cōponebāt ⁊ accēdebant igne celesti ad illuminādas tenebras aq̄lonares·

De subdyaconis· g

Quint⁹ ē ordo subdyaconoꝝ·

Grece hypodyacones vocantur q̄s nos subdyacones dicim⁹ Qui iō sic appellant̄· q̄ subiacēt p̄ceptis ⁊ officijs leuitarum Oblatiōes eñi in tēplo a fidelib⁹ suscipiūt· ⁊ leuitis supponēdas altarib⁹ deferūt· Hi apō hebreos nathinnei vocabāt̄· i· ī hūilitate domino suiētes· Ad subdyaconū ptinet calicē ⁊ patenā ad altare xp̄i deferre· ⁊ leuitis tradere: eisq̄ mīstrare· Vrceolū q̄z ⁊ aquamanile ⁊ manutergiū tenere ep̄o ⁊ p̄sbyteris ⁊ leuitis· plauādis añ altare manib⁹ aquā p̄bere· His lex ꝯtinētie īponit̄· q̄ altari ppinquātes vasa corpis ⁊ sanguis xp̄i portāt· Vñ illud iplere debēt· Mūdamini qui fertis vasa dñi· Ad hos etiā ptinet tm̄ de oblatiōib⁹ ponere in altari· q̄tū sufficere possit pplo· necnō corporales ⁊ pallas ⁊ sbstratoria lauare· Hi cū ordinant̄ accipiūt d manu epi patenā ⁊ calicē vacuū· ab archidyacono v̄o vrceolū cū aq̄manili ⁊ manutergiū· Hoc officio vsus est dñs qñ lintheo se p̄cinxit· ⁊ mittēs aquā i peluim pedes discipuloꝝ lauit ⁊ lintheo tersit·

De dyaconis. b

Dyaconorũ ordo

sextũ tenet locũ ꝓpter senarij ꝑfectionẽ. Hic ordo in veteri testamẽto a tribu leui nomen accepit vel traxit. Dicunt̃ eñ ⁊ leuite. Precepit quippe dñs moysi vt post ordinationez aaron ⁊ filiorũ ei⁹. prorsus tribus leui ad diuini cultus ministeria ordinarent̃ ⁊ ꝯsecrarentur domino. ⁊ seruirent ꝓ israel corã aaron ⁊ filijs ei⁹ in tabernaculo. Ipsiq; gestarent arcam ⁊ tabernaculũ ⁊ oĩa vasa eius. ⁊ in circuitu tabernaculi excubarẽt. ⁊ in trãsportando tabernaculo ipi deponerẽt: rursumq; cõponerent. A viginti vero annis ⁊ supra iussi sunt seruire in tabernaculo. quã regulã ĩ nouo testamẽto sancti patres cõstituerunt. q2 hec etas ad ferenda onera est robusta. Leuite ergo ex nomine autoris vocati sũt. De leui eñ leuite exorti sunt a quibus in templo mystici sacramẽti mysteria explebantur. Hi grece dyacones. latine ministri dicunt̃. quia sicut in sacerdote cõsecratio. ita in dyacono ministerij dispẽsatio habet̃. Ad dyaconũ ptinet assistere sacerdotib⁹ ⁊ ministrare in omnibus que agunt̃ in sacramẽtis xp̃i. sc3 in baptismo. in chrismate. in patena. ⁊ calice. oblatiões quoq; inferre ⁊ disponere in altari. Cõponere etiã mẽsam dñi ⁊ vestire. crucẽ ferre ⁊ p̃dicare euangeliũ ⁊ epistolã ad populum. Nã sicut lectorib⁹ vetus testamentũ. ita dyaconibus nouũ p̃dicare p̃ceptum est. Ad ipm etiã ptinet officiũ p̃cum ⁊ recitatio cathecuminorũ nominũ. Ipse p̃monet aures habere ad dñm. ipse donat pacem. ⁊ ipse annunciat. Qđ aũt huic ordini a Moyse statutũ est. h̃ etiã in nouo testamẽto representat̃. cũ dyacono sup leuũ humerũ stola imponit̃. ⁊ casula in diebus ieiunij complicat̃. q2 quicq̃d laboris ⁊ sustinẽtie in hac vita tolerat̃: quasi in leua portat̃: donec in dextra. i. in eternitate requies habeat̃. Hic ordo ab aplis celebratus est. quãdo vt legit̃ in actib⁹ apostolorum septẽ viros plenos spũsancto ad hoc officiũ elegerũt. ⁊ oratiõe p̃missa man⁹ eis imposuerunt. Unde ⁊ ꝯsuetudo inoleuit vt in oĩ matrice ecclesia septẽ diacones circa xp̃i arã q̃si septẽ columne assistãt. Hi sunt septem angeli tuba canentes in apocalipsi. Qui q̃les esse debeãt apls docet Thimotheo scribẽs. Hi cũ ordinant̃ solus ep̃s eis manũ imponit. q2 ad ministeriũ applicant̃. ponit eis orariuz. i. stolam sup leuũ humerũ. vt ꝑ hoc intelligant se accepisse iugũ dñi suaue. quo ad sinistram ptinentia. diuino timori subijciãt. Accipiũt ⁊ textũ euangelij. vt intelligãt se esse p̃cones euãgelij xp̃i. Hi aũt añq; ordinent̃ ꝓbent̃ vt docet aplus. ⁊ sic ministrẽt nullũ crimẽ habẽtes. Hoc officio vsus est xp̃s. q̃ñ post cenã sacramentũ carnis ⁊ sanguis discipulis dispẽsauit. ⁊ q̃ñ apostolos dormiẽtes ad orationẽ excitauit dicẽs. Uigilate ⁊ orate vt nõ intretis in temptationem.

De presbyteris. c

Septimus ẽ ordo

p̃sbyterorũ. Presbyter grece: senior interp̃tatur latine. Nõ modo ꝓ etate vel decrepita senectute. s; ꝓpter honorẽ ⁊ dignitatẽ quam acceperũt p̃sbyteri nominant̃. q̃ morũ prudẽtia ⁊ maturitate ꝯuersatiõis p̃cellere debẽt ĩ populo. Uñ scriptũ est. Senect⁹ venerabil' est nõ diuturna nec annorũ numero cõputata. Cani eñ sunt sensus hoĩm ⁊ etas senectutis vita ĩmaculata. Jđ aũt etiã p̃sbyteri sacerdotes vocant̃. q2 sacra dant. q̃ licet sint sacerdotes tamẽ pontificat⁹ apicẽ nõ habẽt sic ep̃i q2 ipi nec crismate frontẽ signãt nec paraclytum dant. qđ solis deberi ep̃is lectio actuum apostolorũ dmõstrat. Uñ ⁊ apđ veteres idẽ ep̃i ⁊ presbyteri fuerũt. q2 illud est nomen dignitatis nõ etatis. Sacerdos nomẽ h3 cõpositum ex greco ⁊ latino. qđ est sacrum dans siue sacer dux. Sicut eñ rex a regendo. ita sacerdos a sanctificãdo dictus est. ꝯsecrat eñ ⁊ sanctificat corpus xp̃i. Antistes vero sacerdos dictus est ab eo q̃ ante stat. p̃mus eñ est in ordine eccl'e. Ad presbyterũ aũt ptinet sacramẽtũ corpis ⁊ sanguinis dñi in altari dei conficere. Orationes dicere. ⁊ dona dei bñdicere. Qui cũ ordinant̃ inungunt̃ eis manus. vt intelligãt se accepisse grãm ꝯsecrãdi ⁊ charitatis opa debere extẽdere ad omnes. Accipiũt ⁊ stolã que vtrũq; tenet lat⁹. quia debẽt esse muniti armis iusticie ꝯtra aduersa ⁊ ꝓspera. Accipiũt etiã calicẽ cũ vino ⁊ patenam cũ hostijs. vt ꝑ h̃ sciãt se accepisse potestatez placabiles deo hostias offerẽdi. Hic ordo a filijs aaron sumpsit initiũ. Sũmos eñ põtifices ⁊ minores sacerdotes instituit de⁹ ꝑ moysen. q̃ ex p̃cepto dei aaron in summum pontificẽ. filios xđ ei⁹ vnxit ĩ minores sacerdotes. Christ⁹ quoq; duodecim elegit discipulos p̃us q̃s ⁊ aplos vocauit. q̃rũ vicẽ gerũt in ecclesia maiores pontifices. deinde alios lxx. ⁊ duos discipulos designauit. q̃rũ vicem ĩ eccl'ia tenẽt p̃sbyteri. Un⁹ aũt int' aplos p̃nceps extitit petr⁹. cui⁹ vicari⁹ ⁊ successor est pontifex summ⁹. Unde dicit̃ apostolicus q̃

⁊ papa vocatur scꝫ pater patrũ. Qualis aũt eligi debeat presbyter. apostolus scribẽs thimoteo ondit. vbi noĩe episcopi p̄sbyterũ significat. Hoc autẽ officio vsus est christꝰ cuꝫ seipsum in ara crucis obtulit. idem sacerdos ⁊ hostia. ⁊ quando post cenã panẽ ⁊ vinũ in corpus suũ ⁊ sanguineꝫ cõmutauit. Ecce de septẽ ecclesie gradibus breuiter elocuti: q̃d ad quemq̧ ptineat insinuauimus. ¶ Cũq̧ omnes sint spũales ⁊ sacri. excellenter tamẽ canones duos tantũ sacros ordines appellari censent. dyaconatus. s. ⁊ presbyteratꝰ. q2 hos solos primitiua ecclesia legitur habuisse ⁊ de his solis p̄ceptuꝫ apostoli habemꝰ. Apostoli eñ in singulis ciuitatibus episcopos et presbyteros ordinauerũt. Leuitas etiã ab apostolis ordinatos legimus. quoꝝ maximꝰ fuit beatus Stephanꝰ. Subdyaconos vero ⁊ acolitos procedente tempore ecclesia sibi constituit.

¶ Quid sit quod hic dicit̃ ordo. ¶ k

Si auteꝫ queritur

quid sit q̃ hic vocat̃ ordo: Sane dici potest signaculũ esse. id est. sacrũ quoddã. quo spiritualis potestas tradit̃ ordinato ⁊ officium Caracter ergo spiritualis vbi fit ꝓmotio potestatis: ordo vel gradus vocatur. Et dicuntur hi ordines sacramenta. quia in eoꝝ pceptione res sacra. id est. gratia confert̃ quam figurãt ea que ibi gerunt̃.

¶ De nominibꝰ dignitatis vel officij. l

Sũt et alia quedaꝫ

non ordinũ sed dignitatũ vel officioꝝ nomina. Dignitatis simul vel officij nomẽ est episcopus. Episcopatus aũt vocabulũ inde dictum est q̃ ille qui episcopꝰ efficitur superintendat curã. s. subditoꝝ gerens. Scopin eñ grece. latine intendere dicit̃. Episcopi autẽ grece. latine speculatores interpretant̃. Nã speculator est p̄positus in ecclesia dictus. eo q̃ speculetur atq̧ ꝓspiciat populoꝝ infra se positorum mores ⁊ vitã. Pontifex est princeps sacerdotũ quasi via sequentium: ipse ⁊ summꝰ sacerdos nuncupat̃. ipse eñ leuitas ⁊ sacerdotes efficit. ipse oẽs ecclesiasticos ordines disponit.

¶ De quadripartito ordine ep̃oꝝ. m

Ordo autẽ episco-

porum quadripartitus est. s. in patriarchis. archiepiscopis. metropolitanis. ⁊ episcopis Patriarcha grece. summus patrũ interp̄tatur. quia primũ. id est. apostolicũ tenet locũ vt romanus. anthiocenus. alexandrinus. s̃ omniũ summus est romanꝰ. Archiepiscopꝰ princeps episcopoꝝ. Archos eñ grece. latine princeps dicit̃. Metropolite autẽ a mensura ciuitatũ dicunt̃. Singulis eñ ꝓuincijs p̄eminent quoꝝ autoritati ⁊ doctrine ceteri sacerdotes subiecti sunt. Solicitudo eñ totius ꝓuincie ipsis episcopis cõmissa est. Omnes aũt superiꝰ designati ordines ep̃i nũcupantur. Nota q̃ archiep̃oꝝ nomine p̄mates superiꝰ significasse videt̃. ⁊ metropolitanoꝝ quos nũc archiepiscopos dicimꝰ. Hoꝝ autẽ discretio a gentilibꝰ introducta videt̃. q̃ suos flamines. alios simpliciter flamines. alios archiflamines. alios ꝓthoflamines appellabãt. Sacerdotes eñ gentiliũ flamines dicebãt̃. qui habebãt in capite pilleũ in q̃ erat breuis virga. desup habens aliquid lane. q̃ cum ꝑ estũ ferre non possent: filum tñ in capite ligare ceperũt. Nudis eñ capitibus eis icedere nephas erat. Unde ⁊ a filo quo vtebantur flamines dicti sunt. quasi filamines. Sed festis diebus filo deposito pilleũ imponebant ꝓ sacerdotij eminentia. Uates a vimentis appellati sunt. cuiꝰ significatio multiplex est. Modo eñ sacerdotẽ. modo ꝓphetam modo poetã significat. Cantor vero vocatur qui vocẽ modulat̃ in cantu. Huiꝰ sunt duo genera. p̄centor ⁊ succentor. Precẽtor qui vocẽ p̄mittit in cantu. Succentor q̃ subsequenter canẽdo respondet. Cõcentor aũt dicit̃ quia cõsonat. Qui aũt non ꝯsonat: nec concinit. cõcentor non erit. ¶ His breuiter tractatis ammonẽdi sunt x̄pi ministri. quatenus sicut excellunt ordinis dignitate. ita p̄cellant vite sanctitate. vt plebs eis cõmissa. eorũq̧ disciplinis edocta. grataner eis obediat. ⁊ eoꝝ imitatione de die in diem ꝓficiat a quibus diuina sacramẽta ꝑcipiunt ⁊ missarum solẽnia audiũt. Missa autẽ dicit̃. vel q2 missa est hostia cuius cõmemoratio fit in illo officio vnde dicit̃. Ite missa est. id est. seqmini hostiã que missa est ad celestia tendentes post eam. vl' quia missus celestis venit ad cõsecrandũ dominicũ corpus. ꝑ quẽ ad altare celeste defert̃ hostia. Uñ ⁊ dr̃ missa est.

Ista est distinctio. xxiiij. huiꝰ quarti libri. In qua magister postq̃ superius determinauit de sacramẽtis que ordinant̃ ad remedium vnius ꝑsone. Hic determinat de sacramentis in remediũ totius eccl'ie. Et diuiditur in duas partes. Primo determinat de sacramento ordinis. q̃ ordinatur ad gubernationeꝫ ecclesie. ⁊ spiritualem multiplicationẽ. Secundo de

matrimonio quod ordinatur ad multiplicationem fi
delium naturalem. Secunda ps incipit in .xxvi. di-
stinctione. Prima ps adhuc diuidit in duas partes
In prima determinat de sacro ordinis. In secūda p
te de ꝑferentibus hoc sacr̄m. ⁊ de suscipientib⁹. Se
cunda ps in .xxv. distinctiōe incipit. In prima parte
tria facit. Primo eni numeꝝ sacramentoꝝ ordinū ꝓ
ponit. Secundo officia ⁊ dignitates que ordines se-
quunt subdit. Tertio quandā salubrē ammonitionē
subiungit. Prima pars vsqꝫ ibi. Sunt ⁊ alia q̄. Se-
cunda vsqꝫ ibi. His breuiter tractatis. Tertia vsqꝫ ad
finē distinctionis. In speciali sententia magistri stat in
tribus ꝓpositionib⁹. quaꝝ prima est hec. Septē
sacros ordines xp̄s in semetipso exhibuit. ⁊ istos vni
uersali ecclesie obseruādos reliquit. Hanc magister i
sinuans ꝓponit primo ꝙ septē sunt gradus siue ordi
nes ecclesiastici. s. hostiarij. lectores. exorciste. acoli
ti. subdyaconi. dyaconi. ⁊ sacerdotes. quoꝝ omīa of
ficia xp̄s in semetipso ondit. ⁊ corpi suo. s. eccle hos
ordines seruādos reliquit. Sūt aūt septē ꝓpter se-
ptiformē scꝫ grām spūssancti. cui⁹ gratie qui nō sunt
participes indigni ad gradus ecclesiasticos accedūt
qui vo prius ꝙ ad hos ordines accedāt hanc gratiā
habēt. in ipa ꝓmotione ampliorē accipiūt. Ex quo
patet hui⁹ sacramēti effectus. Hi aūt ordines ꝓpter
sui dignitatē dignos requirunt ministros Ex quo pa
ter suscipientiū conditio. Postea dicit ꝙ hos ordi-
nes p̄cedit clericalis tonsura. que quidē corona rega
lem dignitatē significat. qꝛ vo in summitate capitis
nudatio erectionē mentis ad deū ꝯtemplationē de
signat. vsus aūt hui⁹ tonsure initiū habuit a nazare-
is quoꝝ ritus Paulus ⁊ xp̄iani imitati sunt. Omnes
vero in ordinibus cōstituti clerici vocant. qꝛ in sortē
domini ⁊ hereditatē sunt admissi. cleros enim grece.
sors vel hereditas latine dr̄. vel quia omnes diuino
seruitio sunt mancipati. Postea de his ordinib⁹ de-
terminat singillatim incipiens ab hostiarijs qui sunt
pmi inter ordines gradus. de quibus quattuor de
terminat. Primo figurā. quia figurati sunt in veteri
testamento ꝑ ianitores qui custodiebāt templum ne
ingrederet in illud immūdus. Secūdo nois rōnem
siue officiū. dicunt eni hostiarij. quia p̄sunt hostijs tē
pli vt dignos recipiant ⁊ indignos excludāt. Tertio
ordinandi modū quia in eoꝝ ordinatione dantur eis
claues ab ep̄o cū determinata forma verboꝝ queeps
dicit. s. Agite tanꝙ deo rōnem reddituri ꝓ reb⁹ que
clauibus istis recōdunt. Quarto institutionē qꝛ xp̄s
hoc officiū exercuit. qn̄ vendentes ⁊ ementes de tem
plo eiecit. Vn̄ ⁊ ipse de se dicit. Ego sum hostiū. per
quod hostiariū designat. Postea dicit de scdo ordi-
ne. s. lectoꝝ. De quo sex determinat. Primo nomīs
rōnem. qꝛ dicunt a legendo. qui etiaꝫ ꝓnunciatores
vocant. quia ꝓcul auditoꝝ aures eoꝝ vox adimplet
Secundo officiū. qꝛ ad eos ꝑtinet ꝓphetias ⁊ psal-
mos legere ⁊ eadē populis p̄dicare. Tertio ordinādi
modū in ordinatione libꝝ diuinarū lectionem ab ep̄o
accipiūt cū determīata forma verboꝝ. s. accipe ⁊ esto
vbi dei ꝓlator habitur⁹ si fideliter adimpleueris ꝑ-
tem cū his qui bn̄ verbū dei amministrauerūt. Quar
to cōditionē. quia q̄ ad hunc ordinem assumit debet
sciētia litteraꝝ esse instruct⁹ vt distincte legat ⁊ sic pos
sit auditoribus ꝓdesse. Quinto institutionē. qꝛ hoc
officiū xp̄s adimpleuit qn̄ legit illud Esaie. spūs dn̄i
sup me. vt habet Lu. vi. Sexto p̄figurationē. qꝛ p̄-
figuratū ⁊ nunciatū est hoc officiū in prophetis. qb⁹
dr̄. Clama ne cesses quasi tuba exalta vocē tuā. Po
stea determinat de tertio ordine. s. exorcistaꝝ. de qb⁹
quinqꝫ determinat. primo nois rationē. dicunt enim
exorciste quasi adiurātes. Secundo officiū. quia ad
eos ꝑtinet ꝑ exorcismos suos demones ab obsessis fu
gare. Vn̄ debēt mūdi esse qui spiritibus immūdis im

perant. Tertio ordinandi modum. quia librum exor
cismorum in ordinatione recipiunt ab episcopis cuꝫ
determinata forma verborum. s. Accipite ⁊ habeto-
te potestatē imponendi manus super energuminos ⁊
cathecuminos. Quarto institutionem. quia domi-
nus hoc officio vsus est quādo saliua oris sui tetigit
aures ⁊ linguam surdi ⁊ muti. ⁊ demoniacos multos
sanauit. Quinto figuram. quia a Salomone videt
hic ordo primitus descendisse qui quendā modū ex-
orcisandi inuenit que demones adiurati ab obsessis
pellebantur cordibus vnde ⁊ hoc officio mancipati
exorciste apud iudeos vocati sunt. Postea determi-
nat de quarto ordine. scꝫ acolitorum. de quo quinqꝫ
determinat. Primo nominis rationem. dicunt enim
acoliti grece. ceroferarij latine. quia cereos portant
ad signum leticie demonstrandum. ⁊ ad figurandum
verum lumen. s. christum. Secundo officium. qꝛ ad
eos pertinet luminaria portare ⁊ p̄parare ac subdya-
conis ministrare in preparatione vrceoli vini ⁊ aque
ꝓ eucharistia. Tertio ordinandi modum. quia can-
delabrum cū cereo ⁊ vrceolū in ordinatione accipi-
unt. Quarto institutionē. quia hoc officio xp̄s vsus
fuit cum dixit. Ego sum lux mundi. Quinto figurā.
quia huius figura p̄cessit in veteri testamento. in his
qui lucernas candelabri continebant. Postea deter
minat de quinto ordine. s. subdyaconoꝝ. de quibus
quattuor determinat. Primo nominis rationem. di
cuntur eni subdyaconi quia dyaconoꝝ p̄ceptis subia
cent. Hi figurati sunt in veteri testamēto ꝑ nathinne-
os de quibus dicit paralen esdra ꝙ erant ministri le-
uitarum. vn̄ nathinnei dicunt quasi in humilitate do
mino seruientes. qđ subdyaconis conuenit qui sunt
ministri leuitarum. Secundo officium. quia calicem
⁊ patenam portant. propter qđ mundiciam hr̄e de-
bent vt impleant illud mūdamini qui fertis vasa do
mini. sacerdotibus ⁊ leuitis ministrant. ⁊ ornamēto-
rum altaris specialē curam habent. Tertio ordinādi
modum quia patenam ⁊ vacuū calicem accipiunt et
vrceolum cum aqua ⁊ manutergium. Quarto insti-
tutionem. quia xp̄s hoc officio vsus est qn̄ lintheo se
precinxit ⁊ mittens aquam in peluim pedes discipu-
lorum lauit ⁊ lintheo tersit. Postea determinat d̄ se
xto ordine. scꝫ dyaconorum qui sexto loco ponit ad
perfectionem que in eis esse debet. De quibus quin-
qꝫ determinat. Primo nominis rationem. quia d̄ tri
bu leui nomen traxerunt. dicuntur enim leuite. Vn-
de primo in eis figurati fuerunt. dicuntur enim grece
dyaconi ⁊ ministri. Secundo officium. quia ipis sa-
cerdotibus in sacramentoꝝ dispensatione assistunt ⁊
ministrant. noui enim testamenti predicandi habent
officium. Similiter enim leuite qui leuo humero sto
lam portant. quia labores huius vite. quam in leua
portant sicut in veteri testamēto. Huic ordini a moy
se statutum fuit que ad tabernaculum pertinebāt por
tare. Tertio conditionem institutiōis dyaconi. Apo
stoli enim elegerunt septem viros plenos spiritusan-
cto. Vnde septem solent esse in principalibus eccle-
sijs. qui etiam ꝑ septem angelos tuba canentes ī apo
calipsi significantur. quales autem esse debeant apo
stolus ad Thimotheū docet. qui anteꝙ ordinent ꝓ
bari debent. vt sic ministrent nullū crimen habentes
Quarto ordinandi modum. quia in ordinatiōe ep̄s
eis manum imponit. Naꝫ ⁊ apostoli dyaconibus q̄s
elegerunt oratiōe premissa manus imposuerūt. Po
nit etiam stolam supra leuum humerum. Accipiunt
etiam dyaconi textū euāgelij in ordinatione. Quin
to institutionem. quia christus hoc officio post cenā
vsus est quando sacramentū sui corporis ⁊ sanguis
discipulis dispensauit. ⁊ qn̄ apostolos dormientes
ad orationem incitauit. Nam ad dyaconos ꝑtinet p̄
monere aures ad deum habere. Postea determinat

de septimo ordine scz presbyterorum. de quibus sex determinat. Primo em̃ nominis rõnem. dicunt̃ em̃ presbyteri .i. seniores. ꝓpter dignitatez et honorem quē acceperunt. et quia moꝝ prudentia et maturitate conuersationis in populo ꝓcellere debent. Dicuntur em̃ sacerdotes. vel quia sacra dant. vel in sacris sunt duces. vel quia sanctificant. Antistites ꝟo dicũtur quia ante alios debent stare. Secundo officiũ. quia ad sacerdotes ꝑtinet ad sacramentũ corpis et sanguinis conficere. orationes dicere. et dona dei benedicere. Tertio ordinandi modũ: quia in ordinatione eis manus iniungunt̃. patenã cũ hostijs. calicē cuz vino accipiunt. et stolam que tenet vtrũqȝ latus qꝛ contra aduersa et ꝓspera armis iusticie debent esse induti sic munitũ. Quarto figurã. qꝛ hic ordo in filijs Aaron fuit figuratus. et in .lxxij. discipulis quos christ⁹ designauit quoꝝ vices presbyteri in ecclesia tenent. tamen inter apostolos vnus princeps extitit. s. Petrus. cui⁹ successor est summus pontifex qui etiã dicitur papa .i. pater patꝝ. Quinto conditionem. Nã apostolus ad Thimotheũ ostēdit qualis debeat eligi presbyter. vbi p̃sbyteꝝ noīe epĩ designat. Sexto officiũ. quia xp̃s hoc officio vsus est in ara crucis qñ selpsum obtulit. ille fuit sacerdos et hostia qñ post cenam panē et vinum in corpus et sanguinē suum mutauit. Postea dicit ꝙ solũ duo ordines dicuntur sacri scz dyaconatus et presbyteratus. et hos solos primitiua ecclesia habuit. alios vero processu tp̃is ecclesia sibi constituit. ex quo patet ordinũ differentia. qꝛ quidam sunt sacri quidã non. Et dicit ꝙ ordo dꝛ quoddam sacrum ꝑ qd̃ specialis potestas traditur ordinato. et hi ordines dicuntur sacramēta. quia in eis sacramentum confertur et significatur. scz gratia. ex q̃ patz ordinum quedã conuenientia quia enim in omnibus huiusmodi gradibus traditur aliqua potestas sp̃ualis. ideo nomen ordinis omnibus conuenit. quia etiam in omnibus confertur et significatur sacramentuz ideo omnes dicuntur sacri. Postea dicit ꝙ quedam sunt nomina que non ordinem sed dignitatē vel officium nominãt. sicut episcopi. pontifices. patriarche et archiepiscopi et metropolitani. Episcopus em̃ aut pontifex est. quia habet alijs intendere et principari quia episcopus dicit̃ a scopin grece. quod latine intēdere dicitur vnde etiã episcopi grece dicuntur latine speculatores. Nam speculator ꝓpositus in ecclia dꝛ ex eo ꝙ speculari debet mores et vitam populorũ infra se positoꝝ. Pontifex est princeps sacerdotum q̃si via sequentiũ. ipse em̃ summus sacerdos nuncupat̃. eo ꝙ sacerdotes et leuitas efficit. Deinde dicit ꝙ ordo episcopoꝝ quadripartitus est. scz in patriarchis. archiepiscopis. metropolitanis. et episcopis. Patriarcha grece summus patrum interpretatur. quia primum. id est. apostolicũ tenet locum vt Roman⁹. Anthiocenus. Alexandrinus. et sic de alijs. Archiepiscopus vero summus est episcoporum. Et dicitur ab archos quod est princeps. Metropolitanus dicit̃ a mensura ciuitatũ quibus preeminet. Ibi nota ꝙ archiepiscopoꝝ primates superius significasse videtur et metropolitanoꝝ nomine quos nunc archiepiscopi dicimus. Secunda propositio est hec. Que sunt istorum ordinũ officia clare patet ex iam predictorũ sententia. Hec patet ex premissis vt ipsam et exprimit ꝓpositio. Tertia ꝓpositio est hec. Ministri christi maiores qui precellunt ordinis dignitate etiam ꝑcellere debent vite sanctitate. Cuius rationem asserit vt plebs eis commissa eorum imitatione semper ꝓficiat. Addit etiam hunc vnde dicitur missa. quia ĩ ea mittitur hostia: cuius cõmemoratio fit in sacrificio. quia missus celestis venit ad consecrandum eam. Et tñ in speciali.

De ordinatis ab hereticis. a

Di. XXV

Solet etiã queri si heretici ab ecclia ꝓscisi et dãnati possint tradē sacros ordĩes et si ab eis ordinati redeũtes ad ecclesie vnitatē debeãt reordinari: Hãc questionē ꝑplexã ac pene insolubilē faciũt doctorum verba q̃ plurimũ dissentire vident̃. Vident̃ em̃ quidã tradere hereticos sacros ordines dare non posse. nec illos qui ab eis ordinant̃ vident̃ gratiã recipe. Dicit em̃ Innocenti⁹ arrianoꝝ clericos non videri suscipiēdos cũ sacerdotij vel ministerij alicui⁹ dignitate. quibus solum baptisma ratũ esse ꝑmittit. qd̃ in nomine patris et filij et spiritussancti ꝑcipit̃. Dicit etiã eos non posse dare sp̃m sanctum quē amiserũt. et ordinatos ab hereticis caput habere vulneratũ: et eũ qui honorem amisit honorē dare nõ posse. nec illũ aliquid accepisse. qm̃ in dãte nihil erat qd̃ ille posset accipe. Tradit etiã venientib⁹ ab hereticis ꝑ manus impositionē laicã tantũ tribuendã cõmunionē. nec ex his aliquē clericat⁹ honorem vel exiguũ surrogare. Gregori⁹ etiã dic̃ sacrilegã esse arrianoꝝ ꝯsecrationē cũ ex eorum manu cõmunio ꝑcipit̃. Ciprianus etiaz dicit. Om̃ia quecũqȝ faciunt heretici carnalia et inania et sacrilega esse. et eoꝝ altaria falsa. et illicita sacerdotia et sacrificia sacrilega. qui more symiaꝝ que cũ homines non sint. formã imitant̃ humanã vultũ ecclesie catholice et autoritatē sibi vendicãt. cũ ipsi in ecclia non sint. et cũ sint sacrilegi: sacerdotiũ amministrant. et altare ponũt. Cum nec sacrificari oblatio illic possit. vbi sp̃ussanctus nõ sit nec cuiqȝ dñs ꝑ eius ꝓces et oratiões ꝓsit. q̃ dñm ipsum violauit. Hieronym⁹ qȝ asserit om̃ia que offerunt ab hereticis cõtaminata esse ĩ conspectu dñi. qꝛ licet sancta videant̃ specie sui. tamē quia ꝯtacta sunt ab illo qui pollut⁹ est. polluunt̃ om̃ia. Idem. Odit deus sacrificia hereticoꝝ et a se ꝓijcit. et quotiens in noīe eius cõgregati fuerint: detestat̃ fetorē eorũ et claudit nares suas. Idem. Illi offerũt panem sacrilegũ et cͤ. Leo etiam testat̃ extra ecclesiam nec rata esse sacerdotia: nec vera eē sacrificia. Idem etiã dicit. Per crudelissimã vesaniã in alexandrina sede: oẽm sacramentoꝝ lumē extinctuz. Intercepta est sacrificij oblatio. defecit chrismatis sanctificatio. et patricidalibus manib⁹ impioꝝ. om̃ia se subtraxere mysteria. His alijsqȝ testimonijs astrui videntur sacramenta ecclesiastica: precipue corpis et sanguinis. ordinatiõis et ꝯfirmatõis

Grego. in ii. lib. dialogo.

Ciprian⁹ martyr ĩ epl'a ꝯ hereticos

Hieronym⁹ sup Aggeũ

Idem super Amos

Idē sup Osee

Leo ad Anatholiũ ꝯstantinopolitanũ episcopum

per hereticos non posse ministrare.

Autoritates ponit que videntur pmissis obuiare. b

Econtra autem alij

sentire videntͬ q̄ ab hereticis etiā pcisis sacri ordines sicut τ baptismus tradi valeant. nec ab hereticis redeūtes: qui illic ordinati sunt τ baptizati. iterū ordinādi sunt: sicut nec baptizandi. Unū Aug⁹. De hereticis etiā dānatis q̄ quidā dicūt baptisma qd accepit nō amittit qui recedit ab ecclesia. ius dandi qd accepit amittit. multis modis appar& inaniter dici. Primo q: nulla ostenditͬ causa cur ille qui illud baptisma amittere non pōt: ius dandi possit amittere. Utrūq; eñ sacrm est τ quadā ɔsecratione vtrūq; homini datur. illud cū baptizatͬ. τ illud cū ordinatͬ. Ideo nō licet in catholica ecclesia vtrūq; iterari: Naz si qñ ex ipsa pte veniētes etiā ppositi p bono pacis correcto scismatis errore suscepti sunt τ si visum est opus esse vt eadez officia gererent que agebāt. non sunt rursus ordinādi. Sed sicut baptismus in eis. ita in eis mansit ordinatio integra. q: in pcisione fuerat vitium qd in vnitate pacis est correctū. nō in sacramētis que vbicūq; sunt: ipa sunt. Et cum ipsi expedire videtͬ ecclesie vt ppositi eorum veniētes ad catholicā societatē honores suos ibi non amministrēt. non eis tamē ipsa ordinationis sacramēta detrahuntͬ. s; sup eos manent. Ideoq; non eis man⁹ imponitͬ. ne non homini. s; ipsi sacramēto fiat iniuria. Sicut aūt in baptismo est ius qd p eos dari possit. sic in ordinatione ius dādi est. vtrūq; qdē ad pniciē suā. s; aliqn nō hre. aliqn pniciose hre aliqn salubritͬ hre. Idē. De his q ab ecclie vnitate sepati sunt: nulla iā questio est qn habeant τ dare possint. s; pniciose habēt: pniciose q; dāt. q: extra vinculū pacis sunt. neutri sacramento faciēda est iniuria. Sicut nō recte habet q ab vnitate recedit. s; tamē habet. et ideo recedēti nō redditͬ. Sicut etiā nō recte dat qui ab vnitate recedit. τ tamē τ ideo qui ab eo accipit: veniēti ad vnitatē non iteratͬ. Idem. Aliud est non habere aliquid. aliud ē non iure habere vel illicite vsurpare. Non ḡ ideo nō sunt sacramēta xpi τ ecclesie. q: eis illicite vtantͬ. nō modo heretici. s; etiā oēs impij. sed illi corrigēdi sunt τ puniēdi. illa aūt sunt agnoscēda τ venerāda. Itē Gregorius Qd dicitis vt qui ordinatus est iterū ordinetͬ valde ridiculosum est. Ut eñ baptizatus semel iterū baptizari nō debet. ita qui ɔsecrat⁹ est semel in eodē ordine: non valet iterū ɔsecrari. His alijsq; autoritatibus videtͬ asseri ī omnib⁹ impijs. etiā in hereticis pcisis τ dampnatis. xpi sacramēta pmanere cū iure dandi possunt eñ dare s; pniciose. τ quib⁹ dederint nō sunt iterū ordinādi. Que pmissis ex opposito obuiare videntͬ.

Aug⁹. in lib. 2 epistolā ad parmenianū.

Grego. Joh. rauenāti epo.

Determinatio premisse contradictionis autoritatum. c

Hec autem quidaz

ita determināt. Dicūt ei hereticos accepta sacerdotali vel episcopali vnctione ab ecclia recedētes. baptismi quidē dandi ius retinere. sed nō habere facultatē tribuendi sacros ordines vel cōsecrandi dñicum corp⁹. postq; pcisi τ damnati sunt ab ecclesia. Sicut degradatus eps nō habet potestatem largiendi sacros ordines. facultatē tamē baptizādi non amisit. Qd vo Aug⁹. ait. intelligūt dictū de hereticis q nō snia ecclesie sed prauitate sensus sui a fidei veritate ac doctrie vnitate diuisi sunt. Qui licet tales sint: ius tū ordinādi τ cōsecrandi habent. τ qui ab eis ordinātur ante manifestā pcisionem. etiā si cū eis apte exierint. τ snia ecclesie damnati fuerint. tū si redierint iterū ordinandi nō sunt. Et vbicūq; legitͬ de ordinatis ab hereticis q̄ seruatis eis ordinib⁹ ministrare valeant: vel iterū ordinandi nō sint. de huiusmodi accipiendū dicunt. Nā postq; pcisi fuerint τ damnati iudicio ecclesie. ius ordinandi τ ɔsecrādi eis detractū asserūt. vt degradatis vel excōicatis. Alij vo dicūt sacramēta ab hereticis τ pcisis s̄m formam ecclesie celebrata: vera esse τ rata. quia recedētes ab ecclesia ius dandi et cōsecrandi nō pdiderunt. τ qui sic ab hereticis ordinantͬ. cū redeūt iterū ordinādi nō sūt. Que vero ab hereticis aliter q; in ecclesia fiunt. falsa sunt τ inania. τ qui a talib⁹ ordinari videntͬ: non mun⁹ s; vulnus accipiunt. Et s̄m hanc differentiā varie de his loquuntͬ doctores. Quidā vo dicunt eadē sacramēta ab hereticis pcisis posse celebrari. que a catholicis si ab illis forma ecclesie seruetͬ. τ ab eis celebrata vera esse τ rata q̄tū ad se. quantū vero ad affectū falsa esse τ inania. Et in his qui male tractant τ in his qui male suscipiūt ideo irrita τ falsa. quia qd pmittūt τ cōferre credunt: nō tribuūt. Damnāda etiā dicūtur q: illicite dantib⁹ vel accipientib⁹ sunt in iudiciū. Polluta etiā dicuntͬ non q̄tū ad se sed ppter indignā hereticoꝝ tractationē. Ideo Grego. cōmunionē Arrij vocat execratōez

Alioꝝ snīa

⁊ innocentiꝰ bonosij ordinationē dānatiōez nō q ita in se sint· ſ quia male dātes vel accipientes tales facit· Sicut etiā Hiero· Sacrificia eoꝝ panē luctꝰ vocat· nō q̄tū ad se· sed q̄tū ad effectū· Nōnulli v̄o tradunt illos hereticos qui ī ecclesia ordinati sunt· ius ordinandi ⁊ ꝯsecrādi etiā cū sepati fuerint hr̄e Qui v̄o in scismate vel heresi positi ab eis ordinati ⁊ inuncti fuerūt· illo iure carēt· Jdeo cum ordinare volūt: vulnus potius infligūt q̄ gratiā conferunt·

Hiero. super Osee.

Desymonia vnde dr̄ ⁊ quid sit· d

De symoniacis ve-

ro nō est ambigendū qn̄ sint heretici q̄ tn̄ ā snīam degradatiōis ⁊ ordinant ⁊ consecrāt Et licet symoniaci ꝓprie dicanꝭ qui instar symonis magi imp̄ciabilē grām p̄cio ꝯducere volunt· ⁊ q ꝓ ministerio sacro p̄ciū recipiūt in modū gyezi Gyezite vocādi sunt· oēs tn̄ dantes ⁊ accipiētes symoniaci dicunꝭ ⁊ vtriq̄ eadē snīa ꝑcellunꝭ·

De his qui scienter a symoniacis ordinātur· c

Differt tamē inter

eos q ordinanꝭ a symoniacis sciēter ⁊ eos q ignorāter· Qui em̄ sciēter a symoniacis se ꝑmiserint ꝯsecrari· imo execrari· eoꝝ ꝯsecratio omino irrita est· Qui v̄o ordinantur a symoniacis quos cū ordinanꝭ nesciunt esse symoniacos· q ⁊ tūc ꝓ catholicis habenꝭ· eoꝝ ordinatio misericorditer sustinenꝭ·

De his qui dicunt se emere corꝑalia non spiritualia· f

Si vero aliqui ob-

iecerint se nō ꝯsecratiōis emere· ſ res ipsas q ex ꝯsecratiōe ꝓueniūt· penitꝰ desipere ꝓbanꝭ· Nā quisq̄ hoꝝ alteꝝ vēdit sine q alteꝝ nō habenꝭ· neutrū vendere derelinquit·

Distinctio symoniacorum· g

Simoniace aūt he-

resis tripartita est distinctio· Alij em̄ symoniace a symoniacis ordinanꝭ· Alij symoniace a nō symoniacis· Alij non symoniace a symoniacis· Vn̄ Nicolaꝰ papa· Statuimꝰ decretū de symoniaca triptita heresi· i· d̄ symoniacis symoniace ordinātibus vel ordinatꝭ· ⁊ de symoniacis symoniace a nō symoniacꝭ· ⁊ de symoniacis nō symoniace a symoniacꝭ· Symoniaci symoniace ordinati vel ordinatores s̄m canōes a ꝓprio gradu decidāt· Symoniaci etiā symoniace a nō symoniacis ordinati· similiter ab officio remoueantur· Symoniacos v̄o nō symoniace a symoniacꝭ ordinatos· misericorditer ꝑ manꝰ impositionē ꝓ tp̄is necessitate in officio ꝑmittimꝰ ꝑmanere· Qd̄ intelligendū est de his qui ordinanꝭ a symoniacꝭ ignorātes eos esse symoniacos hos facit symoniacos nō reatus criminis· ſ ordinatio symoniaci·

Nicolaꝰ pa.

Alexander papa d̄ his qui violenter a symoniacis vel ab hereticis ordinanꝭ h

Similiter cū decer-

nit alexāder papa symoniacos omino damnandos ac deponēdos· subintelligendū est nisi violēter q̄s attractꝰ fuerit· De his em̄ et a quibuslibet hereticis violēter ordinatꝭ dic̄ Innocētiꝰ q possunt hr̄e aliquē colorē excusationis si statim discedūt ab eis· et pessimo eoꝝ ꝯciliabolo renunciāt·

De etate ordinandorum ita decreuit Nicolaus papa· i

Sacri inquit cano-

nes sanxerūt vt subdyaconꝰ nō ordinenꝭ añ xiiij· ānos· nec dyaconꝰ añ· xxv· nec p̄sbyter añ· xxx· Deinde si dignꝰ fuerit ad ep̄atum eligi potest· qd̄ nos etiā pari mō seruare iubemus· Jtē Fabianꝰ· Si q̄s· xxx· etatis nō impleuerit annos· nullo modo p̄sbyter ordinetur: ⁊ si valde sit dignus· quia ⁊ ipse dominꝰ xxx· annorum baptizatus est· et sic cepit docere·

Fabianus

Jsta est distinctio· xxv· huiꝰ quarti libri· Jn qua magister postq̄ superiꝰ determinauit de sacr̄o ordinis. Nūc ꝯsequēter de hoc sacramentū ꝯferētibꝰ ⁊ suscipiētibꝰ determinat. Et tria facit. Primo em̄ inquirit an heretici sacr̄m ordinis p̄nt ꝯferre seu dare. Scd̄o ostēdit symoniacos fore q dant pecuniam ꝓ ordinibꝰ ⁊ etiā qui aliq̄d ꝓ ordinibus p̄sumūt accipere. Tertio quō ignorāter ordinatum a symoniaco debeamꝰ misericordit̄ tolerare. Primū facit vsq̄ ibi De symoniacis v̄o. Scd̄m vsq̄ ibi. Differt tn̄ inter eos. Tertiū vsq̄ ad finē distinctiōis. Jn speciali sententia magistri stat in tribꝰ ꝓpositionibꝰ. quaꝝ p̄ria est hec. Aliq̄ dicūt q sacra ab hereticis s̄m formā ecclīe celebrata sint v̄a ⁊ rata. Alij aūt q sint falsa ⁊ reprobata. Hanc mgr̄ insinuās querit an heretici ab ecclesia p̄scisi p̄nt sacros ordines ꝯferre. Et vtrū ordinati ab eis debeāt reordinari. Et dicit hanc questionē esse difficilē ⁊ ꝑplexā. ꝓpter diuersitatē doctorum opinantiū circa eā. Quidā em̄ dicūt hereticos nō posse ordinare ⁊ ordinatos ab eis nō esse ī suis ordinibꝰ suscipiēdos. ſz tn̄ ad laicā cōmunionē. Gre-

gorius dicit arrianoꝝ ꝯsecrationē sacrilegã esse. Cipria-nus dicit sacrã hereticoꝝ inania ⁊ sacrilega esse. Hiero. dicit que offerunt ab hereticis ꝯtaminata eē ⁊ deo odibilia. Leo papa dicit non esse rata sacrificia extra ecclesiã nec vera. Postea ponit ꝯtrariã opinionem dicentiū ab hereticis ordines tradi posse ⁊ ordinatos ab eis non esse iterū ordinãdos. quia maxime Aug⁹. dicere videt̃. sicut ius habet baptizandi. ita etiã ⁊ ordinandi sed heretici tale ius habēt ad sui ꝑniciē. catholici vero ad salutem. Gregori⁹ dicit ordinatum semel nunq̃ debere reordinari. Postea circa hanc dubitationē tangit diuersam opinionem. Quidam eñ dicunt hereticos ab ecclesia p̃cisos baptizandi ius habere. non autē ordinandi. ⁊ autoritates que in contrariū sunt debent intelligi de hereticis q̃ ẜm sententiã ecclesie sunt ab ecclesia p̃cisi. tales eñ ius habent baptizandi. Alij vero dicunt ꝙ sacramēta ab hereticis ⁊ p̃cisis collata: si ẜm formam ecclẽe conferant̃ vera esse ⁊ rata. Alij vero nequaq̃. et ẜm hanc differentiam varie de his doctores loquuntur. Alij aũt dicunt sacramēta ab his collata vera esse in se si forma ecclesie seruet̃. falsa esse ⁊ inania quo ad salutis effectum. damnanda esse dicuntur hereticoꝝ sacramenta. quia p̃stantibus ⁊ accipientibus sunt in iudicium. ⁊ ẜm hoc possunt intelligi vt dicunt autoritates supradicte. Alij vero dicunt hereticos in ecclesia ordinatos ius ordinandi habere: eos vero qui in heresi nequaq̃. Postea dicit symoniacos esse hereticos ⁊ ante degradationē ordines conferre posse.

Secunda ꝓpositio est hec. Pro collatiōe sacroꝝ ordinum dantes ⁊ accipientes pecuniam symoniaci dicuntur. ⁊ ꝓ tali delicto ambo eadē pena puniuntur. Hanc magister insinuans dicit ꝙ symoniaci ꝓprie dicunt̃ emptores a symone mago denominati. vendentes gyesite sic dicti a seruo elizei. tamen largo nomine vtriq; dicunt̃ symoniaci. Tertia ꝓpositio est hec. Qui ignoranter a symoniacis ordinantur ipsoꝝ seruitium misericorditer tolerat̃. Hanc magister ponens dicit ꝙ ordinati a symoniacis scienter: consecrationē irritam habent. Qui vero sunt ordinati ignorãter possunt misericorditer in ordine sustineri. Et quia posset aliquis dicere ꝙ non emit spirituale vt consecrationē. sed tpale emit spirituali annexum vt res ipsas que ex ꝯsecratione ꝓueniunt. et sic non est symoniacus. Ideo hoc remouet hic dicēs ꝙ quando aliqua duo sunt cōiuncta non vnum sine alio potest emi vel vendi. Postea ponit triplicem distinctionē symoniace heresis dicens. ꝙ quidã symoniaci symoniace a symoniacis ordinantur. Quidam eñ symoniaci symoniace a non symoniacis ordinantur. ⁊ vterq; istoꝝ sic ordinatorum ꝓprium gradum ꝑdit. Tertij ṽo qui non symoniace a symoniacis ordinantur possunt misericorditer tolerari. dummodo ignorant eos qui ordinant symoniacos esse. Addit etiam ꝙ cum d̃r ordinatos ab hereticis vel symoniacis esse damnandos est intelligendū. nisi aliq̃s violenter ab eis ordinaretur. Ultimo determinat de suscipientibus ordines q̃tū ad etatē dicēs. ꝙ subdyaconus ante decimūquartum annum. dyaconus ante xxv. annum. presbyter ante. xxx. annū ordinari non debent. Et tñ in speciali.

De sacramento coniugij cuius institutio ⁊ causa ostenditur. a

Cum alia sacramēta post peccatū ⁊ ꝓpter peccatū exordiū sumpserunt. matrimonij sacrm etiã añ peccatum legit̃ institutū a dño nō tñ ad remedium s; ad officiū. Refert eñ scriptura Geñ. in adam misso sopore. atq; vna de costis eius sumpta. ⁊ exinde muliere formata. virum in spū intelligentē ad quem vsum mulier facta esset post extasim ꝓphetice dixisse. Hoc nūc os ex ossib⁹ meis ⁊ caro d̃ carne mea. ꝓpt̃ h̃ relinquet hō p̃rem ⁊ matrē ⁊ adherebit vxori sue. ⁊ erũt duo in carne vna.

De duplici institutiōe ꝯiugij. b

Coniugij aũt institutio duplex est. vna añ peccatū ad officiū facta est in ꝑadiso vbi esset thor⁹ immaculat⁹ ⁊ nuptie honorabiles. ex q̃b⁹ sine ardore cōciperēt. sine dolore parerēt. altera post peccatū ad remediū facta extra ꝑadisū. ꝓpter illicitū motū deuitandū. Prima vt natura multiplicaret̃. Secūda vt natura exciperet̃ ⁊ vitiū cohiberet̃. Nam ⁊ añ pctm̃ dixit deus. Crescite ⁊ multiplicami. ⁊ post pctm̃ omib⁹ pene hoib⁹ ꝑ diluuiū ꝯsumptis. Qd̃ vero añ peccatū institutū fuerit cōiugiū ad officium post pctm̃ ṽo ad remediū ꝯcessum. Aug. testat̃ dicens. Qd̃ sanis est ad officiū. egrotis est ad remediū. Infirmitas eĩ incōtinētie q̃ est in carne ꝑ pctm̃ mortua. ne cadat in ruinam flagitioꝝ. excipit̃ honestate nuptiarū. Si ṽo nō peccassent p̃mi hoies. sine carnis incentiuo ac feruore libidinis ipi ac successores eoꝝ ꝓuenirēt. Et sicut remunerabile est aliqd̃ bonū op⁹. sic coit⁹ eoꝝ bon⁹ esset et remunerabilis. Quia ṽo ꝓpter pctm̃ letal' cōcupiscentie lex mēbris nostris inhesit sine q̃ carnalis ñ fit cōmixtio. rep̃hēsibilis est ⁊ malus coit⁹. nisi excuset̃ ꝑ bona coniugij.

Aug⁹. super Geñ. in li. de nuptijs ⁊ cōcupiscentia

Quando ẜm p̃ceptum. qñ ẜm indulgentiam contractū sit coniugiū. c

Prima istitutio habuit p̃ceptū. scd̃a indulgētiã. didicim⁹ eñ ab apl'o hūano generi ꝓpt̃ vitandã fornicatiōꝫ indultū esse ꝯiugiū. Indulgētia ṽo q: meliora nō eligit remediū habet nō p̃miū. a quo siq̃s declinauerit. meret̃ exitiale iudicium. Qd̃ ẜm indulgentiã ꝯcedit̃: voluntariū est: nō necessariū. alioqn trãsgressor esset q̃ illd̃ nō faceret. Ex p̃t sane intelligi illud sub p̃cepto dictū hoib⁹ p̃mis añ pctm̃. crescite ⁊ multiplicamini. Quo etiã post pctm̃ tenebãtur vsq; quo est facta multiplicatio. postq̃ ẜm indulgentiã matrimoniū ꝯtract⁹ fuit. Ita etiã post diluuiū q̃ vniuersum pene hūanū gen⁹

deletū est· ꝑm ꝑceptū dictū est filijs noe· cre scite ⁊ multiplicamini· Multiplicato vo hoīe ꝑm indulgentiā ꝯtractū est· nō ꝑm imperiū·

Quib9 modis accipiat indulgētia· d

Indulgentia autē

diuersis modis accipit· s· ꝯcessione· pro remissione· et ꝑ ꝑmissione· Et est ꝑmissio ī nouo testamēto de minorib9 bonis ⁊ de minoribus malis· De minorib9 bonis est ꝯiugium qđ nō meret palmā· sed est in remediū· De minoribus malis· i· de venialib9 est coit9 qui fit causa incōtinentie· Illud scꝫ cōiugium indulget· i· ꝯcedit· Illud vo· i· coit9 tal ꝑmittit id est· tolleratur ita ꝙ nō ꝓhibet·

Qꝙ nuptie sint bone· e

Fuerūt aūt nonnul

li heretici nuptias detestātes q taciani appellati sunt· hi nuptias omīno damnant· ac pares fornicationib9 alijsq corruptionib9 faciunt· nec recipiūt in suoꝝ numero: coniugio vtentē marē vel feminā· Qꝙ aūt res bona sit coniugiū non modo ex eo ꝓbat ꝙ dn̄s legit coniugiū instituisse inter ꝑmos parētes· sed etiā ꝙ in cana galilee nuptijs interfuit xp̄s· easq miraculo cōmendauit: aqua in vinum cōuersa· Qui etiā postea vxꝫ dimittere vxorem ꝓhibuit· nisi causa fornicatiōis· Aplus etiā ait· Virgo nō peccat si nubat· Cōstat g rē bonā esse matrimoniū· alioqn nō esset sacramentū· Sacr̄m enī sacrū signū est·

Cui9 rei sacramentū sit coniugiū· f

Cū ergo cōiugium

sacramentū sit· ⁊ sacrū signū est· ⁊ sacre rei· scꝫ ꝯiunctionis xp̄i ⁊ ecclesie· sicut ait apostolus· Scriptū est inqt· Relinquet hō patrē et matrē ⁊ adherebit vxori sue· ⁊ erūt duo ī carne vna· Sacramentū hoc magnū est· Ego aūt dico: in xp̄o ⁊ in ecclīa· Vt enī inter cōiuges cōiunctio est ꝑm ꝯsensum animoꝝ ⁊ ꝑm ꝑmixtionē corpoꝝ sic ecclesia xp̄o copulatur volūtate ⁊ natura· qꝛ idē vult cū eo· ⁊ ipse formam sumpsit de natura hoīs· Copulata est ergo spōsa sponso spūaliter ⁊ corꝑaliter· id ē charitate ac ꝯformitate nature· Hui9 vtriusq copule figura est in ꝯiugio· Cōsensus enī coniugū copulā spūalē xp̄i ⁊ ecclesie q fit per charitatē significat· Cōmixtio vo sexū· illam significat q fit ꝑ nature ꝯformitatē·

Qualiter intelligendū sit illud· mulier illa non ꝑtinet ad matrimoniū cum qua non est cōmixtio sexuum· g

Inde est ꝙ quidā

doctoꝝ dixerūt illam mulierē nō ꝑtinere ad matrimoniū· q nō experit carnalē copulam Ait enī Aug9· Nō dubiū est illā mulierē non ꝑtinere ad matrimoniū· cū qua docet nō fuisse cōmixtio sex9· Itē Leo papa· Cū socie tas nuptiaꝝ ita a ꝑncipio sit instituta· vt preter cōmixtionē sexuū nō habeat in se xp̄i ⁊ ecclesie sacramentū· nō dubiū est illā mulierē nō ꝑtinere ad matrimoniū· in q docet nō fuisse nuptiale mysteriū· Itē Aug9· Nō est ꝑfectum cōiugiū sine cōmixtione sexuū· Hoc sꝫ ꝑm supficiē verboꝝ qs accepit· inducit in errorem tn̄· vt dicat sine carnali copula n̄ posse cōtrahi matrimoniū· ⁊ inter Mariam et Joseph nō fuisse cōiugiū vl nō fuisse ꝑfectū· qđ nephas est sentire· Tāto enī sanctius fuit atq ꝑfecti9· q̄to a carnali opere immuni9 Sed superi9 posita ea rōne dicta intelligendum est· nō qn ꝑtineat mulier illa ad matrimoniū cū qua nō est ꝑmixtio sexuū· ꝑ nō ꝑtinet ad matrimoniū: qđ expssam ⁊ plenā teneat figurā ꝯiunctionis xp̄i ⁊ ecclesie· Figurat enī illā vnionē xp̄i ⁊ ecclesie que est ī charitate· Sꝫ nō illā que est ī nature ꝯformitate Est g ⁊ in illo matrimonio typus ꝯiūctionis xp̄i ⁊ ecclesie· ꝑ illi9 tn̄ qua ecclīa xp̄o charitate vnit· nō illius qua ꝑ susceptionē carnis capiti mēbra vniunt· Nec ideo tn̄ min9 sanctum est cōiugiū· qꝛ vt ait Aug9· In nuptijs pl9 valet sanctitas sacri· q̄ fecūditas vētris Est enī cōiugiū signū spūalis ꝯiunctiōis ⁊ dilectionis animoꝝ qua inter se ꝯiuges vniri debēt· Vn̄ apls ait· Viri diligite vxores vestras vt corpa vestra·

[Margin: Augustin9] [Margin: Leo papa] [Margin: Aug9. in lib. de soliloquijs] [Margin: Aug9. in lib. d bono ꝯiugali.]

Ista est distinctio· xxvj· hui9 quarti libri· In qua mgr̄ postq̄ superi9 determinauit de sacr̄o ordinis. qđ ꝑtinet ad spūalē ecclīe multiplicationē. Hic determinat de matrimonio qđ ꝑtinet ad ei9 multiplicationē naturalē. Et diuidit hic tractat9 in quinq partes. In prima determinat de matrimonio ī se. In secunda de ei9 causa efficiēte. In tertia de ei9 fine. In quarta de ei9 bonis. In q̄nta de ei9 causis materialibus. s. ꝑsonis ꝯtrahētib9. Prima ps durat a principio distinctiōis isti9. vsq ad. xxvij. distinctionem q incipit. Post hec aduertendū. Scđa vsq ad finem xxx. dis. quasi vbi dicit. Exposito q sit efficiēs. Tertia vsq ad. xxxj. dis. que incipit. Post hec de bonis cōiugij. Quarta ab inde vsq ad. xxxiiij. dis. q incipit. Nūc supest attēdere. Quinta vsq ad. xliij. dis. que incipit. Postremo de ꝯditiōe resurrectiōis. In p̄nti distinctiōe tria facit. Primo tps ⁊ locū institutionis hui9 sacri demōstrat. Scđo matrimoniū condemnātes reprobat. Tertio ei9 mysticā significatiōꝫ recitat. Primū vsq ibi. Fuert nōnulli heretici. Secundū vsq ibi. Cū ergo ꝯiugiū. Tertiū vsq ad finē

distinctionis. In speciali snīa magistri stat in tribus ꝓpositionib⁹. quaꝝ prima est hec. Cōiugii sacrm̄ fuit in paradiso añ peccatū solū ad officiū primo institutū: nūc secūdario in remediū. Hanc mgr̄ insinuāꝫ ꝓponit primo hoc sacrm̄ añ peccatū institutum fuisse qñ adā dixit. hoc nūc os ex ossib⁹ meis. ⁊ nihilominus post pctm̄ institutū. ⁊ sic duplex est ei⁹ institutio. Differt aūt prima a scd̄a. q2 prima facta est i paradiso. secūda extra paradisum. Itē prima facta est ad officiū nature multiplicāde. scd̄a ad remediū ꝯcupiscentie. Itē prima fuit in ꝓceptū necessitatis. Secūda fuit volūtaria a tpe multiplicati generis humani ⁊ est accipienda fm̄ indulgentiā. qñqꝫ ꝓ remissione. qñqꝫ ꝓ cocessione. qñqꝫ ꝓ ꝑmissione. Hic autem ꝓ ꝑmissione accipit. ꝑmittit autē cōiugiū non q̄si maiūm sed quasi min⁹ bonū. Secunda ꝓpositio ē hec. Heretici dicti taciani in hoc ꝑniciose errant ꝙ nuptias cōdemnant. Hanc magister ponēs ꝯdemnat errorem damnantiū ⁊ detestantiū nuptias. ostendens ꝙ bona res sit matrimoniū ꝑ hoc ꝙ xp̄s interfuit nuptiis. ⁊ ꝓcepit vxorē a viro nō dimitti. Unde aplus ad Ephe. ait. Uiri diligite vxores vestras sicut ꝓprīa corꝑa vestra. Tertia ꝓpositio est hec. Electorum ecclesia non solū iungitur xp̄o spūaliter. sed etiā ꝟet corꝑaliter. Hanc magister insinuans dicit ꝙ matrimonium est signū ꝯiunctiōis xp̄i ⁊ ecclesie in conformitate nature ⁊ signū vnionis i charitate. Que duo matrimoniū carnali copula ꝯsummatū ꝑfecte significant. Et tñ ꝑfectū matrimoniū in quo est consensus animoꝝ sine carnali copula. Deficit tñ ab hac perfecta significatione. licet quedā autoritates vident dicere tale non fore veꝝ ⁊ ꝑfectū matrimoniū. Matrimoniū eñi tale. s. vbi est tñ ꝯsensus aīoꝝ est signū dilectionis. qua cōiuges inter se vniri debent. Aug⁹. eñi dicit. Pl⁹ valet sanctitas sacri ꝙ fecūditas ventris. Et tm̄ in speciali.

Que sunt ꝯsiderāda in cōiugio. a

Post hec aduer

tendū est q̄d sit ꝯiugiū. ⁊ q̄ sit efficiens causa ꝯiugij. ⁊ causa ꝓpter quā cōtrahi debeat. ⁊ que sint bona cōiugij ⁊ quō ꝑ ea excuset coitus carnalis. q̄ sint legitime ꝑsone ad matrimoniū. Sunt et alia plura in matrimonio consideranda que sub cōpendio ꝯstringemus.

Quid sit coniugium. b

Sunt ergo nuptie

vel matrimoniū viri mulierisqꝫ ꝯiūctio maritalis inter legitimas ꝑsonas indiuiduā vite ꝯsuetudinē retinens. Ad indiuiduā ꝯsuetudinē vite ꝑtinet ꝙ absqꝫ ꝯsensu alteri⁹ neuter ꝯtinentiā ꝓfiteri pōt vel oratiōi vacare. ⁊ ꝙ inter eos dū viuūt vinculū cōiugale permanet vt alij se copulare nō liceat. ⁊ vt inuicem alter alteri exhibeat qḋ quisqꝫ sibi. Hac aūt descriptiōe legitimoꝝ ⁊ fideliū tm̄ matrimonium includit.

De consensu qui efficit coniugiū. c

Efficiens aūt causa

matrimonij est ꝯsensus. nō q̄libet. s̄ ꝑ verba expssus. nec de futuro. s̄ de p̄nti. Si eñi ꝯsentiunt in futuꝝ dicētes. Accipiā te in virum ⁊ ego te in vxorē. nō est iste ꝯsensus efficax matrimonij. Itē si ꝯsentiāt mēte ⁊ nō exp̄mant ꝟbis vel alijs certis signis. nec talis ꝯsensus efficit matrimoniū. Si aūt ꝟbis explicāt. qḋ tamē corde nō volūt si non sit coactio ibi vel dol⁹. obligano illa ꝟboꝝ quib⁹ ꝯsentiunt dicentes. accipio te in viꝝ. ⁊ ego te in vxorem matrimoniū facit.

Autoritatibus probat ꝙ solus consensus facit matrimonium. d

Q2 autem cōsensus

matrimonium faciat subditis ꝓbat testimonijs. Ait eñi Isidor⁹. Cōsensus facit matrimoniū. Itē Nicola⁹ papa. Sufficiat sol⁹ fm̄ leges coꝝ cōsensus. de quoꝝ cōiunctionib⁹ agit. Quis solus si forte in nuptijs defuerit cetera etiā cū ip̄o coitu celebrata frustrātur. Itē Ioh̄. chryso. Matrimoniū quidē nō facit coitus. s̄ volūtas. ⁊ ideo nō soluit illḋ separatio corꝑis. Itē Amb. Non defloratio ꝟginitatis facit coniugiū s̄ pactio coniugalis. Ex his apparet ꝙ cōsensus. i. pactio ꝯiugalis matrimoniū facit. ⁊ ex tūc ꝯiugiū est. etiā si non ꝓcessit vel secuta est copula carnalis.

Nicolaus papa.

Ioh̄. Chry. sup Math.

Ambro.

Qñ incipiat esse coniugium. e

Q2 enim ab ipsa de

sponsatiōe in qua pactio ꝯiugalis exprimit: cōiuges sint. sanctoꝝ testimonia ꝓbāt. Ait eñi Amb. Cū initiat ꝯiugiū: cōiugij nomen asciscit. cū ꝯiungit viro ꝯiugiū est. nō cū viri admixtione cognoscit. Itē Isidorus. Cōiuges veri⁹ appellant a p̄ma desponsatiōis fide. q̄uis adhuc inter eos ignoret ꝯiugalis ꝯcubitus. Itē Aug⁹. Coniux vocat ex p̄ma desponsationis fide quā ꝯcubitu nō cognouerat. nec fuerat agnitur⁹ nec perierat. nec mēdax māserat ꝯiugis appellatio. vbi nō fuerat nec futura erat carnis vlla cōmixtio. ꝓpter qḋ fidele ꝯiugiū: ambo parētes xp̄i vocari meruerūt. non solū illa mater s̄ etiā ille pater ei⁹. sicut coniux matris ei⁹. vtrūqꝫ tñ mēte non carne. Ex his euidenter insinuat ꝙ ex tpe quo intercedit ꝯsensus voluntari⁹ ac maritalis q̄ sol⁹ coniugiū facit. veri cōiuges sunt sponsus ⁊ sponsa.

Ambro. l. II. de ꝟginibus.

Isidor⁹ in II. ethymo.

Aug⁹. in lib. d̄ bono ꝯiugij.

Scd̄m quosdā nō est ꝯiugiū añ carnalem

copulam: ſ ſponſi ⁊ ſponſe ſunt. f

Quidā tñ aſſerunt

ver͡ꝫ ꝯiugiū nō ꝯtrahi ante traductionem et carnalē copulā. nec vere ꝯiuges eſſe aliquos anteꝗ̃ intercedat cōmixtio ſex⁹. ſ a prima ſi de deſponſatiōis vir ſpōſus ⁊ mulier ſponſa eſt nō ꝯiunx. Spōſos aūt ⁊ ſponſas cōiuges frequēter appellari dicūt. non q̄ ſint. ſed q̄ futuri ſunt. cui⁹ rei ſponſionē inuicē fecerūt ⁊ ſm hoc verba p̄miſſaꝝ autoritatum intelligenda fore tradunt.

Qua ratione vtuntur. g

Q vero inter ſpon

ſam ⁊ coniugē plurimū interſit. ex eo aſtruunt. q̄ licet ſponſe añ carnalē copulā inconſulto vel nōlente ſpōſo monaſteriū eligere. quo facto: ſponſo etiā licet aliā ducere. Coniugat⁹ v̉o vel cōiugata nec ꝯtinentiā niſi ex cōmuni cōſenſu ſeruare valet. nec monaſteriū petere niſi vterq̄ ꝯtinentiā pariter ꝓfiteat̄.

Q ſpōſa poteſt monaſterium eligere: non exquiſito ſponſi ꝯſenſu

Q v̉o liceat ſponſe monaſteriū eligere: autoritatib⁹ ſanctoꝝ ꝓbat̄. Ait em̄ Euſebi⁹ papa. Deſponſatā puellā non licet parētib⁹ alij viro tradere. tamē licet ſibi monaſteriū eligere. Itē Grego. Decreta legalia deſpōſatam ſi conuerti voluerit nullo penit⁹ cenſuerūt damno mulctari. Refert etiā Hieronym⁹ q̄ Machari⁹ inter xp̄i heremitas p̄cipuus. celebrato nuptiali cōuiuio cū veſpere thalamum eſſet ingreſſur⁹ ex vrbe egrediēs trāſmarina petijt. ⁊ heremi ſolitudinē ſibi elegit Beat⁹ etiā Alexius ſimilit̄ ex nuptijs diuina gratia vocat⁹ ſpōſam deſeruit. ⁊ nudus xp̄o famulari cepit. His autoritatib⁹ ⁊ exemplis liquet licere ſpōſis ſine ꝯſenſu ſuaꝝ ſpōſarū ⁊ ecōuerſo ꝯtinentiā ꝓfiteri.

Euſebius papa

Gregori⁹

Exempla ponit.

Q cōiugatus vel cōiugata nequeāt continentiā ꝓfiteri ſine alterius cōſenſu. h

Hoc aūt cōiugatis

nullaten⁹ licet. Non em̄ poteſt vir melioris vite ꝓpoſitū ſumere ſine vxoris cōſenſu. et ecōuerſo. Vñ Grego. ſcribens theutiſte patricie. Sunt q̄ dicunt religionis gr̄a cōiugia debere ſolui. Vñ ſciendū eſt q̄ ⁊ ſi lex hūana cōceſſit. tñ lex diuina p̄hibuit. Si v̉o vtriſq̄ cōueniat ꝯtinentē vitā ducere. hoc q̄s audeat accuſare. Sic em̄ multos ſanctoꝝ nouimus cū ſuis cōiugibus ⁊ p̄us ꝯtinentē vitā duxiſſe. ⁊ poſt ad ſancte eccleſie regimina migraſſe. Si vero cōtinentiā quam vir appetit mulier non ſequit̄. aut quā vxor appetit: vir recuſat. coniugiū diuidi nō poteſt. q̄ ſcriptū eſt. Mulier poteſtatē ſue carnis non habet. ſed vir. Similit̄ ⁊ vir poteſtatē ſue carnis nō habet ſ mulier. Idē Agathoſa latrix p̄ſentium queſta eſt viꝝ ſuū ꝯtra voluntatē ſuam in monaſteriū eſſe cōuerſum. quapropt̄ experientie tue p̄cipim⁹ vt diligēti inquiſitione diſcutias. ne forte ei⁹ voluntate ꝯuerſus ſit vel ipſa mutare ſe ꝓmiſerit. ⁊ ſi h̄ reperieris ⁊ illū in monaſterio ꝑmanere ꝓuideas. ⁊ hāc ſicut ꝓmiſit mutare vitā cōpellas. Si v̉o nihil hoꝝ eſt: nec quondā fornicatiōis crimen ꝓpter qd̄ licet vxorē dimittere. p̄dictam mulierē cōmiſiſſe cognoueris. ne illi⁹ conuerſio vxoris relicte in ſeculo fieri poſſit ꝑditōis occaſio. volum⁹ vt maritū ſuū illi etiā ſi iā tonſoratus eſt reddere debeas. om̄i excuſatiōe ceſſante. q̄ niſi fornicatiōis cauſa virū vxorem dimittere nulla ratio ꝯcedit. Poſtq̄ em̄ copulatōe cōiugij viri ⁊ mulieris vnum corpus efficit̄. nō poteſt ex p̄te ꝯuerti ⁊ ex parte remanere in ſeculo. Itē ex. vij. ſynodo. Si q̄s ꝯiugatus cōuerti ad monaſteriū velit nō eſt recipiend⁹: niſi p̄us a ꝯiuge caſtimoniam ꝓfitente fuerit abſolut⁹. Tales ẜ iuſte ſine culpa ſequunt̄ xp̄m relicto ſeculo ſi habēt ex pari volūtate caſtitatis cōſenſum. Item. Si vir ⁊ vxor diuertere ꝓ ſola religioſa inter ſe ꝯſenſerint vita. nullaten⁹ ſine cōſenſu epiſcopi fiat. vt ab eo ſingulariter ꝓuiſo conſtituant̄ loco. Nā vxore nolēte vel altero illoꝝ etiā p talı re matrimoniū nō ſoluit̄. Itē Auguſtinus. Si abſtineas ſine vxoris voluntate tribuis ei fornicādi licentiā. ⁊ peccatū illius tue imputabit̄ abſtinētie. Itē Nicola⁹ papa Scripſit nob̄ thaberga regina: regia ſe velle dignitate vel copula exui. ⁊ ſola vita p̄uata eſſe ꝯtentā deſiderare. Cui ſcripſim⁹. non hoc aliter fieri poſſe: niſi eandē vitā vir eius Lothari⁹ elegerit. Ex his patet q̄ cōiugati ſine cōmuni cōſenſu monaſteriū eligere. cōtinentiā ꝓfiteri. vel habitū religionis ſumere nō valent. ⁊ ſi fecerint: reuocari debent. Sponſi v̉o poſſunt ſine cōmuni ꝯſenſu monaſteriū eligere. Vñ videt̄ inter ſponſum ⁊ ſpōſam ꝯiugiū nō eſſe. Ideoq̄ aſſerūt a prima fide deſpōſationis ꝯiuges appellari. non re p̄ſentiū. ſ ſpe futuroꝝ. q̄ ex fide quam ex deſpōſatione ſibi inuicē debēt: poſtea efficiūtur ꝯiuges. Premiſſas aūt autoritates q̄ bus aſſerit̄ q̄ ꝯſenſus matrimoniū facit. ita intelligi volūt vt cōſenſus vel pactio ꝯiugalis nō ante coitū facit matrimoniū. ſ in coitu. Sicut em̄ defloratio virginitatis non fa-

Aug⁹

Nicola⁹ papa

cit matrimoniū nisi p̄cedat pactio cōiugalis ita nec pactio cōiugalis anteq̄ assit copula carnalis. Ex pactiōe ergo cōiugali sponsi et sponse fiūt ante coitū. In coitu vō efficiunt̄ ꝯiuges. Facit enī pactio cōiugalis vt q̄ p̄us erat spōsa. in coitu fiat cōiunx.

Responsio ad p̄dicta cum determinatōe superiorum. i

His aūt ita respon-

demus. Fit aliqñ desponsatio vbi est cōpromissio viri ⁊ mulieris de ꝯtrahēdo mr̄imonio non est aūt ibi cōsensus de p̄n̄ti. ⁊ est desponsatio habēs ꝯsensum de p̄n̄ti. i. pactionē ꝯiugalem que sola facit cōiugium. In illa ergo desponsatiōe vbi est pollicitatio ꝯtrahendi matrimoniū. sponsi tm̄ ⁊ spōse fiūt. nō cōiuges. ⁊ talib⁹ spōsis licet sine cōmuni cōsensu ꝯtinentiā ꝓfiteri ⁊ monasteriuz eligere. In ea vō desponsatiōe vbi est cōsensus de p̄n̄ti. coniugiū cōtrahit̄. ⁊ ab illi⁹ desponsationis prima fide veri cōiuges appellantur. Scđm hanc distinctionē desponsationis: de spōsis varie loquunt̄ doctores.

Quomodo accipiatur sponsa in supradictis capitulis. k

Aliqñ enī sponsas

vocāt que talē habuerūt desponsationē vbi fuit pactio cōiugalis de p̄n̄ti. ⁊ ille vē coniuges sunt. Vñ Grego. Si q̄s vxorē despōsauerit vel subarrauerit quāq̄ postmodū preueniente die mortis eius nequiuerit eaz ducere in vxorē. tamē nulli de cōsanguinitate eius licet accipe eā in cōiugio. ⁊ si inuentum fuerit factū. sepet̄ omnino. Itē Julius papa. Si q̄s desponsauerit vxorē ⁊ subarrauerit. ⁊ vel p̄ueniēte die mortis. vel irruentibus q̄busdā causis eam nō cognouerit. nec frater ei⁹ nec vllus de ꝯsanguinitate ei⁹ eandē sibi tollat in vxorē vllo vnq̄ tp̄e. Itē. Gregori⁹. Qui desponsatā ꝓximi sui puellā ceperit in coniugiū. anathema sit ipse ⁊ om̄es ꝯsentiētes ei. q2 f̄m legē dei mori decernit̄. Nam diuine legis mos est spōsas appellare ꝯiuges. vt in euāgelio. Accipe Mariā ꝯiugē tuam. Et in Deutronomio. Si quis alteri⁹ spōsaz in agro vl' quolibet loco oppresserit vl' adduxerit in domū suā: moriat̄. q2 vxorē proximi sui violauit. nō que iā vxor erat f̄ que a parētibus vxor fieri debebat. Ex his colligitur q̄ sponse quedā ꝯiuges sunt añ cōmixtionē sexuum. S3 forte illud mouet qđ in fine capituli dr̄. non q̄ iam vxor erat. f̄ que vxor fieri debebat. Qđ nō ita debet intelligi: q̄si vxor vere nō fuerit. ex quo pactio ꝯiugalis intercessit. sed quia nondū traducta fuerat. nec tes vxoria intercesserat. sc3 concubitus coniugalis.

Qđ aliter accipitur in his alijs capitulis sponsa. l

Hec etiā sponsa est

que sic viro desponsata est vt non intercesserit consensus đ p̄n̄ti. f̄ sponsio futuri. Scđm quē modū illud decretū itelligit̄. Si q̄s spōsam filij oppresserit. ⁊ post fili⁹ ei⁹ eā duxerit. pater postea nō habeat vxorē nec mulier virum. filius q̄ patris facin⁹ ignorauit aliā ducat. Si ꝯiunx illa fuisset qđ vtiq̄ foret. si i spōsalibus pactio ꝯiugalis intercessisset. non ꝑmitteret̄ sponso aliā ducere. Mechis autē pena non nubēdi ex rigore infligitur vt alij terreant̄. Idem ex eodē. Quidā desponsauit vxorē ⁊ dotauit. ⁊ cū ea coire non potuit quā clanculo frater eius corrupit ⁊ grauidā reddidit. Decretū est vt q̄uis nupta nō potuerit esse legitimo viro. desponsatam tamē fratri frater habere non possit. sed mech⁹ et mecha fornicationis quidē vindictā sustineant. licita vero eius cōiugia non negentur. De illa desponsatione hoc intelligi deb3 vbi non fuit cōsensus cōiugalis de p̄senti. alioquin nō liceret eis alia sortiri ꝯiugia. Scđm hoc etiā illud intelligi debet. Statutum est a sacro conuentu. vt si quis sponsam alteri⁹ rapuerit. publica p̄nia mulctet̄. ⁊ sine spe cōiugij maneat. ⁊ si ipsa eidē crimini consentiens non fuerit. licentia nubendi alteri non negetur. Apparet hanc fuisse desponsatam sine pactione cōiugali de p̄senti. et ideo non fuisse coniugē. cui viuente sponso alteri nubēdi licētia nō negat̄. Sūt enī quedā nuptialia pacta đ futuro ex q̄b⁹ spōsi ⁊ spōse vocātur. nec exinde ꝯiuges sunt. Et est pactio quedam ꝯiugalis de p̄n̄ti q̄ spōsum ⁊ spōsam etiam ꝯiuges facit. ⁊ vtraq̄ pactio despōsatio vel spōsalia interdū dicunt̄. ꝓprie tñ sponsalia dicunt̄ quedā solēnia pacta nuptialia.

Quare nō statim tradant̄ spōse. m

De nuptialibus pa

ctis vbi est tm̄ sponsio futuri. Ait Aug⁹. Institutū est vt iā pacte sponse non statim tradant̄ ne vilē habeat maritus datā quā suspirauit sponsus dilatam.

Margin notes:
- Desponsam dimissam alius cognatus non potest ducere.
- Juli⁹ papa
- Gregori⁹
- Ex concilio thiburiensi.
- Ex concilio tholetano.
- Aug⁹.

Que sponsa sit vidua mortuo sponso · et que non· a

Et est sciendũ q̄ il-

la sponsa q̃ tm̃ in futuro ē pacta: mortuo spõso non remanet vidua· q̃r non fuerat vir ei⁹ vñ si q̃s eã duxerit: ad sacros ordines ꝯscendere non ꝓhibet· q̃r nõ duxit viduã· Vidue em̃ marit⁹ eque sicut bigam⁹ sacerdos fieri ꝓhibetur· Ex tali aũt copula nullus arcet a sacris ordinibus·

Qui alteri⁹ sponsam eo mortuo ducit: ad sacros ordines accedere potest· o

Secundum hoc in-

Pelagius papa

telligendũ est q̃d ait Pelagi⁹ papa· de illo q̃ mortuo spõso: ei⁹ sponsam ducit in vxorem· Nihil est inq̃t· q̃tũ ad hunc articulũ attinet q̃d ei obuiet de canonicis institutis· q̃n ad sacros ordines ꝓmoueri valeat· Si vero talis sponsa fuisset· inter quã ⁊ spõsum ei⁹ cõsensus de p̃nti intercessisset· eo mortuo vidua remansisset· cui copulat⁹ in ꝯiugio vlteri⁹ ad sacros ordines nõ accederet cũ viduam duxerit· Non est ḡ ambigendũ q̃n sol⁹ de p̃nti cõsensus ꝯiugiũ efficiat· ⁊ exinde veri cõiuges appellent̃· Ideo post talẽ cõsensum si q̃s alij se copulauerit· etiã si carnis cõmixtio illic sequat̃· ad priorẽ copulã reuocãdus est·

Ista est distinctio· xxvij· hui⁹ quarti libri· In qua magister postq̃ superius determinauit de sacro matrimonij fm̃ se q̃tũ ad ei⁹ institutionẽ. Hic determinat de eo q̃tũ ad ei⁹ causam efficientẽ. Et trĩa facit Primo em̃ q̃d sit matrimoniũ diffinit. Secũdo qualis debeat esse ꝯsensus matrimonij subdit. Tertio q̃ spõsalia ꝯiugiũ faciũt subiũgit. Primũ vsq̃ ibi. Efficiens aũt cã matrimonij. Secũdũ vsq̃ ibi. De nuptialibus pactis. In speciali sñia magistri stat in trib⁹ ꝓpositionib⁹. quarũ prima est hec. Quicũq̃ alicui ꝑ matrimoniũ legitĩe copulat̃ sine alteri⁹ ꝯsensu ab eo nõ separatur. Hanc mgr̃ ponẽs diffinit matrimonium dicẽs. q̃ est viri ⁊ mulieris maritalis ꝯiunctio inter legitimas ꝑsonas indiuiduã vite ꝯsuetudinẽ retinens Ad q̃uã indiuiduã ꝯsuetudinẽ ꝑtinet mutua debiti redditio ⁊ q̃ vn⁹ sine altero ꝯtinentiã vouere nõ põt nec se alteri altero viuẽte copulare. Secũda ꝓpositio est hec. Causa efficiẽs matrimonij est mutu⁹ ꝯsensus ꝑ v̄ba de p̃nti realiter exp̃ssus. Hanc mgr̃ ponẽs dicit q̃ causa efficiẽs matrimonij est ꝯsensus cordiũ ꝑ v̄ba de p̃nti exp̃ssus. aliť matrimoniũ fieri non p̃t. Et hoc ꝯfirmat mgr̃ ꝑ multas autoritates q̃ dicunt ꝯiugiũ esse post talẽ ꝯsensum. etiã si carnalis copula nõ sequat̃. Postea dicit quo s̃dã dicere añ carnalem copulã spõsalia esse. ⁊ nõ ꝯiugiũ ⁊ alias dici spõsas ⁊ alias ꝯiuges spõsas ⁊ nõ ꝯiuges. q̃ sit differentia inter spõsas ⁊ ꝯiuges. Et hoc ꝓbat q̃ sponsus uxorata spõsa põt monasteriũ eligere ⁊ e cõuerso ꝯiugat⁹ vel ꝯiugata nõ põt. Autoritates tñ aliq̃ñ vocãt spõsos ꝯiuges. q̃r futuri sunt ꝯiuges. Tertia propositio ẽ hec. Si q̃s cũ spõsa vidua ꝯtrahit ꝑ hoc bigamiam nõ incurrit. Hãc mgr̃ insinuãs distinguit de spõsalibus dicẽs q̃ spõsalia de futuro ꝯiugiũ nõ faciũt. spõsalia v̄o de p̃nti ꝯiugiũ faciũt. q̃d ꝓbat ꝑ multa iura scz q̃ q̃dã sunt spõsalia de futuro. ⁊ q̃dã de p̃nti. ꝓbat etiã q̃ ista spõsalia differũt. q̃r post spõsalia d̃ futuro licet spõsos ad sacros ordines ascẽdere. nõ aũt post spõsalia de p̃nti. Et tñ in speciali.

Si consensus de futuro cum iuramento faciat coniugium· a

Hic queri de-

bet vtrũ ꝯsensus de futuro addito etiã iuramento: coniugiũ efficiat: vt si quis ꝓmittat vł etiam iuret alicui se vsq̃ ad tempus placitũ illam ducturũ· ⁊ illa ꝓmittat vel iuret se illi nupturam· nunq̃d talis sponsio eos ꝯiuges fecit: Si mutato proposito alter vel vterq̃ ad alienã copulã transit· nũquid ob priorẽ spõsionem iuramẽto subnixã: secũde federationis pactum scindet̃: Considera q̃r lõge aliud est ꝓmittere: ⁊ aliud facere· Qui promittit: nondũ facit· Qui ergo ꝓmisit se in vxorem ducturũ aliquã· nondũ eam duxit vxorem· que spopondit se nupturã· nondum nupsit· Quomodo ergo cõiuges appellari possunt: qui nondũ contrahũt· s̃ in futuro se contracturos iurãdo ꝓmittunt: Itẽ· Si ex vi iuramenti ad futuꝝ ꝑtinentis mox efficiunt̃ coniuges· cur iurant in futuro se facturos q̃d in p̃senti efficiunt̃: Itẽ· Si ex quo iurãt mox efficiuntur coniuges· tunc rem hanc efficiunt quã iurant se facturos· Ideo dico q̃r ꝯiugiũ tunc non fuit· s̃ futurũ ꝓmittit̃· Si vero ille post vxorem duxit· ⁊ illa marito nupsit· cõiugium vtrinq̃ fuit· ⁊ nõ potest dissolui· Precedẽs ḡ mendaciũ vel ꝑiuriũ· pnĩa ẽ corrigẽdũ· s̃ ꝯiugiũ sequẽs nõ est dissoluendũ· Nõ aũt sic est q̃ñ iuramentũ ꝯiugij p̃ntis ꝯsensus attestatiõe firmat̃· q̃r post talẽ ꝯsensum si q̃s alij se copulauerit· etiã si ꝓlẽ ꝓcreauerit· irritũ d̃z fieri· ⁊ ip̃e ad priorẽ copulã reuocari·

Que videnť obuiare ꝓmissis nouellaruz institutio· b

Premisse autẽ sen-

tentie videt̃ obuiare illud q̃d legẽs tradunt Si q̃s tactis diuinis scripturis iurauerit mulieri se eã legitimã vxorẽ habituꝝ· vel etiã si ĩ oratorio tale sacrm̃ dederit· sit illi legitima vxor· q̃uis nulla dos· nulla alia scriptura interposita sit· S3 hic ostendit̃ q̃d fieri vel esse debeat· non q̃d tũc fiat· Nõ em̃ ꝑ illud iuramẽtum tunc fit vxor· sed fieri debet· quia iuramentum est· Potest et de illo iuramento

Determinatio

hoc dictū intelligi vbi de p̄senti ↄsentiūt· ac se inuicē suscipiūt Illi etiā sniē qua dictū est solū ↄsensum facere cōiugiū· videt obuiare qd̄ euarist⁹ papa ait· Aliter legitimū nō fit coniugiū nisi ab his q̄ sup̄ se minā d̄n̄ationez habere vident· ꝛ a quib⁹ custodit vxoꝛ peta tur· ꝛ a parētibus sponset ꝛ legibus dotet· ꝛ a sacerdote vt mosē bn̄dicat ꝛ a paranim phis custodiat ac solenniter accipiat· Item Ita legitima scitote esse cōnubia· Aliter v̄o p̄sumpta· nō ↄiugia s adulteria vel fornicati ones sunt nisi volūtas ꝓpria suffragata fue rit ꝛ vota succurrerint legitima· Hoc aūt nō ita intelligendū est tāq̄ sine enumeratis nō possit esse legitimū ↄiugiū· s qꝛ sine illis non habet decorē ꝛ honestatē debitā· In hui⁹ em̄ sacramēti celebratione sicut in aliꝭ quedaz sunt ꝑtinentia ad subam sacramēti· vt cōsen sus de p̄senti· qui sol⁹ sufficit ad ↄtrahendū matrimoniū· quedā vero ꝑtinentia ad deco rem ꝛ solennitatē sacramēti· vt parentū tra ditio· sacerdotū bn̄dictio· ꝛ hmōi· sine q̄bus legitime fit coniugiū· q̄tum ad virtutē· non quantū ad honestatē sacramēti· Sine his ḡ nō quasi legitimi coniuges· s quasi adulteri vel fornicatores ↄueniūt· vt illi qui clanculo nubunt· ꝛ vtiq̄ fornicatores essent: nisi eis suffragaret volūtas v̄bis expressa de p̄senti que legitimū inter eos faciūt matrimoniū Nā ꝛ ↄsensus occult⁹ de p̄senti ꝑ verba exp̄ sus coniugiū facit· licet nō sit ibi honest⁹ cō tractus· sed matrimoniū nō sancit ↄsensus qui in occulto fuit· Si em̄ alter alteꝝ dimise rit· nō cogit iudicio ecclesie redire· ꝛ cōma nere quasi cū cōiuge· qꝛ nō potest ꝓbari te stibus contract⁹ q̄ in occulto est fact⁹· Qꝫ si ipsi q̄ in occulto sibi cōsenserūt· eundē cōsen sum volūtarie in manifesto ꝓfiteantur· tūc vtiq̄ ꝓpria volūtas suffragat· ꝛ legitima vo ta succurrūt ad sanciendū ↄiugiū· qd̄ p̄ri⁹ oc culte fuerat ↄtractū· Volūtas ergo v̄bis ex pressa in occulto ad hoc suffragat vt fiat ↄiu giū· manifeste v̄o expressa suffragat vt san ciat ꝛ roboret ac liberū sit ecclie de h̄ iudica re si expedierit·

Que ad necessitatem . q̄ ad decorē ꝑtinent sacri.

De qua re sit cōsensus ille· an de carnali copula· an de cohabitatiōe· an de alio· c

Hic querit cum cō

sensus de p̄senti matrimoniū faciat· cui⁹ rei cōsensus sit ille: an carnalis copule: an coha bitationis: an vtriusq̄· Si cohabitatiōis cō sensus matrimoniū facit· tūc frater cū soro re· pater cū filia potest ↄtrahere matrimoni um· Si carnalis copule· tūc inter Mariā ꝛ Joseph nō fuit coniugiū· Proposuerat em̄ maria in v̄ginitate manere: nisi de⁹ aliter fa cere iuberet: s̄m qd̄ videtur angelo dixisse· Quō fiet istud qm̄ viꝝ nō cognosco· i· nec ī cogniturā ꝓposui· Neq̄ em̄ qꝛ viꝝ tunc non cognoscebat· necesse erat inq̄ri quō posset habere filiū· s qꝛ se nunq̄ cogniturā ꝓposu rat· Dicit em̄ Beda q̄ in v̄ginitate manere disposuerat· Si ḡ ↄtra suū ꝓpositū post con sensit in carnalē copulā· videt facta voti rea mente ꝛ si nō ope violata· Dicam⁹ ḡ q̄ ↄsen sus cohabitatiōis vel carnalis copule nō fa cit coniugiū· s cōsensus cōiugalis societatis verbis s̄m p̄sens tp̄s expressus· vt cū vir dic Ego accipiā te in meā· non dominā· non an cillam sed coniugē· Quia em̄ non ancilla vl̄ domina datur· ideo nec d̄ summo nec d̄ imo a principio formata est· sed de latere viri ob coniugalē societatē· Si de summo fieret· vt de capite: videret ad d̄n̄ationem creata· Si vero de imo vt de pedibus: videret ad serui tutem subijcienda· Sed qꝛ nec in dominam nec in ancillā assumit· facta est de medio· i· d̄ latere· quia ad coniugalē societatē assumit· Cū ergo sic conueniunt vt dicat vir· accipio te in meā coniugē· ꝛ dicat mulier· accipio te in meū viꝝ· His v̄bis vel alijs idē significāti bus exprimit cōsensus· nō copule carnalis· vel cohabitatiōis corꝑalis· s ↄiugalis socie tatis· Ex q̄ oportet eos cohabitare· nisi for te causa religiōis pari voto corꝑaliter sepa rent vel ad tempus vsq̄ in finem·

Beda super Lucam

Ecce in quaz rez fuit ille cō sensus

Quare de la tere viri for mata sit muli er.

Ista est distinctio· xxviij· huius quarti libri· In qua magister postq̄ ostensum est q̄ consensus est causa efficiens matrimonij. Hic vero ostendit qualis debeat esse consensus qui matrimoniū facit. Et tria facit. Primo inquirit vtrum consensus d̄ futuro iu ramento confirmatus verum facit matrimoniū. Se cundo subdit quid parentum traditio ꝛ sacerdotum benedictio faciunt ad matrimonium. Tertio subiun git quomodo verbis quibus contrahitur matrimo nium non exprimit consensus copule carnalis. Pri mū facit a principio distinctionis vsq̄ ibi. Premis seantem sniē. Secundū vsq̄ ibi. Hic queritur cum consensus. Tertiū v̄o vsq̄ ad finē distinctionis. In speciali sententia magistri stat in trib⁹ ꝓpositionib⁹ quaꝝ p̄ria est. Non tenet matrimoniū qd̄ ꝑ ↄsensum de futuro contrahit, licet fuerit etiā iuramento stabi litum. Hanc mgr̄ insinuans querit primo. Vtrū con sensus de futuro ↄfirmatus iuramento faciat veꝝ ma trimoniū. Et ostēdit primo q̄ nō. qꝛ ꝑ talia v̄ba pro mittit futur⁹ ↄsensus nō p̄sens exhibet ꝛ ꝑ iuramētū nihil aliud fit q̄ ↄfirmatio ꝓmissionis sup̄ cōtracto faciēdo. vn̄ si alter vel vterq̄ sic ꝓmittentiū ad aliā copulā trāsierit ↄiugiū veꝝ fit. ꝛ nō p̄t dissolui. nec ꝑ p̄cedentē sponsionē impedit. Postea obijcit in cō trariū h⁹ ꝑ quandaz legē. Et r̄ndet q̄ lex illa loquit de iuramento adhibito verbis de p̄n̄ti. vel lex dicit post iuramentū de futuro matrimonium fieri debere

non ante fore. Secunda ꝓpositio est hec. Parentum traditio ꝛ sacerdotis benedictio ad istius sacramenti pertinēt solennitatē. sed cōsensus mutuus ad ipsius ꝑtinet realitatē. Hanc magister insinuans dicit ꝙ quia supra dictū est in p̄cedenti distinctione ꝙ solus consensus facit matrimoniū. Obiicit in ꝯtrarium dicēdo matrimonium non esse si non interueniat dos ꝛ benedictio ꝛ solēnis traditio. Et respōdet magister ꝙ talia sunt de honestate ꝛ solēnitate sacramēti. occultus eñi consensus ꝑ verba de presenti expressus facit matrimoniū. Quis tamen ecclesia talē consensum iudicio non prosequat̄. Tertiā propositio est hec. Illis verbis quibus matrimoniū contrahit̄: consensus copule carnalis ꝛ cōiugalis non exprimit̄. Hanc magister insinuans querit. in quid debeat esse consensus faciens matrimoniū̄ an in cohabitationē. si sic. tunc frater ꝛ soror essent cōiuges. si vero in carnalem copulaꝫ. tunc inter beatā virginem ꝛ Joseph non fuisset matrimoniū seu coniugiū. Et respōdet dicens ꝙ consensus ille debet esse in coniugalē societatem. in cuiꝰ societatis signū mulier non d̄ capite nec de pedibus sed de latere viri formata fuit. Et tantuꝫ in speciali.

Coactio excludit cōsensum ꝯiugalē. a

DI. XXIX

Oportet autē

consensum ꝯiugalē liberuꝫ esse a coactione. Coactus eñi cōsensus qui nec ꝯsensus appellari dꝫ coniugiū non facit. sicut testat̄ Urbanꝰ papa scribēs sancio regi arragonū in hec v̄ba.

Urbanus papa.

De neptis tue ꝯiugio quā te cuidā militi daturū necessitatis instante articulo sub fidei pollicitatione ꝯfirmasti. hoc eq̄tate dictāte decreuimꝰ vt si illa viꝫ illū omnino vt d̄r renuit. ꝛ in eadē volūtate ꝑsistit. vt viro illi se prorsus deneget nupturā. nequaq̄ꝫ eā inuitam ac renitentē eiusdem viri cogas ꝯiugio copulari. Idē. Si veꝫ esse ꝯstiterit qđ nobis legati iordanis p̄ncipis retulerūt. s. ꝙ ipse coactus ꝛ dolēs filiā suā flentē ꝛ ꝑ viribus renitentē rainaldo desponsauerit. qm̄ legum ꝛ canonū autoritas talia sponsalia non approbat ne ignorātibus leges ꝛ canones nimis duꝫ videatur: ita sententiā temperamꝰ. vt si princeps cum assensu filie id qđ ceptuꝫ est ꝑficere voluerit: concedamꝰ. Sin aūt legatus noster vtrasq̄ꝫ ꝑtes audiat. ꝛ si nihil fuerit ex ꝑte rainaldi qđ amplius impediat. ab ipso iordane sacramentū quo constent hec que dicta sunt accipiat. ꝛ nos canonum ꝛ legum scripta sequentes. deinceps non ꝓhibemus quin aliꝫ viro si voluerit p̄dicta eiꝰ filia tantū i domino nubat. Ex his apparet cōiugium fieri inter ꝯsentiētes ꝛ spontaneos. non inter renitētes ꝛ inuitos. Uerūtamen qui inuiti ꝛ coacti cōiuncti sunt. si postea ab aliquo t̄pis spacio sine ꝯtradictione ꝛ querimonia cohabitauerint: facultate discedēdi vel reclamandi habita consentire vident̄. ꝛ consensus ille consequēs supplet. qđ p̄cedēs coactio tulerat.

In libro pandectarum. b

Consentire autem

ꝓbatur qui euidēter non cōtradicit ſm illō. In sponsalibꝰ coꝝ ꝯsensus exigēdus est q̄ꝝ in nuptiis desiderat̄. Intelligit̄ tñ semꝑ p̄ri filia ꝯsentire: nisi euidēter dissentiat. Item. Sponsalia sicut nuptie ꝯsensu fiūt ꝯtrahentiū. ꝛ ideo sicut in nuptiis ita ꝛ in spōsalibus patrisfamilias filiā ꝯsentire oportet. q̄ si p̄ris volūtati non repugnat: ꝯsentire intelligit̄.

Ista est distinctio. xxix. huiꝰ quarti libri. In qua magister postq̄ꝫ superius determinauit de causa efficiente. Hic aūt determinat d̄ impedimētis cause efficientis. Et circa hoc duo facit. Primo eñi ponit aliquid quod impedit consensum ne matrimonium possit facere. Secūdo ponit secundū impedimētum. cuiusmodi est error. s. in sequenti distinctione. In speciali sniā magistri stat i hac propositione. Cōiugalis consensus oportet ꝙ non sit coactus sed voluntarius. Hanc magister insinuans ꝓponit primo ꝙ consensus ꝑ coactionem extortus non facit matrimonium. quia nec consensus appellari debet. quod autoritatibus confirmat. Postea dicit ꝙ si post talem coactionem subsequens consensus interuenerit vtpote si simul cohabitent. ꝛ contra matrimoniū nō reclamant. videntur consentire ꝛ consensus ille subsequens suppletq qđ precedens coactio tulerat. Unde patet correlarie ꝙ qui in principio vite coniūguntur. si non discedunt oportunitate habita consentire videntur. Et iteꝝ quemadmodum in nuptiis. ita in sponsalibus debet esse consensus voluntarius. Ultimo dicit ꝙ ille d̄r consentire qui manifeste ꝛ euidenter nō ꝯtradicit. ꝛ talis tacitus consensus non soluit matrimonium. sed etiam sponsalia priora confirmat Et tñ in speciali.

De errore qui euacuat ꝯsensum. a

DI. XXX

Nec solum coa-

ctio impedit vel excludit consensum. sed etiam error. Non autē omnis error consensuꝫ impedit. Est enim error alius persone. alius fortune alius conditionis. alius qualitatis. Error ꝑsone quādo hic putatur esse homo ille. ꝛ est alius. Error fortune quando putatur esse diues qui pauper est. vel econuerso. Error cōditionis quādo putatur esse liber qui seruꝰ est. Error qualitatis quando putatur eē bonus qui malus est. Error fortune ꝛ qualitatis coniugiꝫ consensum non excludit. Error vero conditionis; coniugalem consensum

euacuat. De qua conditione postmodũ tractabim⁹. Error q̃z ꝑsone ꝯsensum ꝯiugalem nõ admittit. vt si quis feminã nobilẽ in cõiugium petat ⁊ ꝑ ea alia ignobilis tradatur ei nõ est inter eos cõiugiũ. q2 nõ cõsensit vir in istã. ſ3 in aliã. vt si qs ꝑmitteret mihi se vẽditurũ aurũ. ⁊ ꝑ auro offerret mihi auricalcũ et ita me deciperet. nunqd diceret cõsensisse i auricalcum: nunq̃ȝ volui emere auricalcũ. nec ergo in illud ꝯsensi. quia cõsensus nõ nisi voluntatis est. Sicut ergo error materie excludit ꝯsensum. ita ⁊ in coniugio error persone.

Oppositio — Sed obijcit̃ de iacob qui ꝑ rachel septem annis seruierat. ⁊ supposita est ei lya. nunqd error ꝑsone excludit cõiugiũ. cũ non in eam ſ3 in rachel cõsenserit?

Solutio — Sed qd ibi factũ. i mysterio gestũ nõ improbe tradit̃. ibi tamen et si non p̃cessit. secutus est ꝯsensus. nec ex illo cõcubitu q consensum p̃cessit fornicarij iudicant̃. cũ ille maritali affectu eã cognouerit. ⁊ illa vxorio affectu debitũ ꝑsoluerit putans lege p̃imogenitaꝝ ⁊ paternis imperijs se illi iure copulatã. Excusat̃ etiaȝ q2 dei cõsilio in mysterio ita actũ est. Hodie etiã excusaret̃ ille cui inscio vxoris soror lectulũ eius igressa se subijceret. que cũ sine spe ꝯiugij perpetuo manere censeat̃. ille tamẽ q cognouit eaȝ ꝑ ignorantiã excusat̃. qd ꝑ simile ꝑbat̃. Si eñ diabol⁹ trãsfigurãs se in angelũ lucis credatur bonus: nõ est error ꝑiculosus. Q2 autez vir ille in illã mulierẽ nõ cõsenserit: ex simili ostendit̃. Si quis hereticus nõie Augustini vl' ambrosij alicui catholico se offerret. eũq3 ad sue fidei imitationẽ vocaret. si ille assentiret. in cui⁹ sententiã fidei diceret̃ cõsensisse? Non in hereticoꝝ sectã ſ3 in integritatẽ fidei quã ille hereticus se mentiebat̃ habere. Error võ fortune cõsensum nõ excludit. Que eñ nubit paupi putãs illũ esse diuitẽ. non potest renũciare p̃ori ꝯditioni q̃uis errauerit. Nec error qualitatis. vt si qs ducat vxorem meretricẽ vel corruptã. quã putat esse castã vel virginẽ: non potest eã dimittere.

De cõiugio Marie ⁊ Joseph. b

Premissis aliquid addendũ est de modo illi⁹ cõsensus: q inter mariã ⁊ ioseph itercessit. Sane credi potest nõ solũ mariã ſ3 etiã ioseph apud se disposuisse virginitatẽ seruare velle. nisi de⁹ aliter iuberet. eosq3 sic cõsensisse in cõiugalẽ societatem. vt vterq3 de altero reuelãte spũsancto intelligeret q2 virginitatẽ seruare vellet. nisi de⁹ aliter inspiraret. ſ3 illaȝ voluntatẽ vbis non expsserant. postea võ expresserũt. ⁊ i virginitate ꝑmanserũt. Cõsensit ergo Maria in maritalẽ societatẽ. sed nõ in carnalẽ copulam. nisi de eadẽ specialiter deus preciperet cuius etiã consilio in maritalẽ ꝯsensit copulã quia virginitatẽ seruare volebat. ⁊ ideo nõ aliter cõsensisset in coniugalẽ societatẽ. nisi familiare dei consiliũ habuisset. De qua Augustin⁹ sic ait. Beata maria ꝑposuit se ſuaturã votũ virginitatis in corde. sed ipm votum nõ expressit in ore. Subiecit se diuine dispositioni. ꝑposuit se ꝑseueraturã virginem nisi deus aliter ei reuelaret. Cõmittens q̃ virginitatẽ suã diuie dispositioni. ꝯsensit in carnalem copulã. nõ illã appetẽdo. sed diuine inspirationi in vtroq3 obediẽdo. postea võ simul cum viro labijs expressit. ⁊ vterq3 in virginitate ꝑmansit.

Aug⁹. in lib. de vitijs ⁊ cõcupiscentijs

Qd ꝑfectũ inter eos fuit coniugiũ. c

Inter quos vt ait Aug⁹. perfectũ fuit coniugiũ. ꝑfectũ quidẽ non in significatione. ſ3 i sanctitate. Sanctiora sunt eñ cõiugia pari voto continentiũ. Unde Aug⁹. Qd deo pari voto ⁊ consensu voueratis. ambo ꝑseuerãter reddere debuistis. a quo ꝑposito si lapsus est ille. tu saltem ꝑseuera. Non q2 pariter tẽperabatis a cõmixtione carnali. ideo maritus tu⁹ esse destiterat. imo vero tãto sanctius coniuges manebatis. q̃to sanctiora concorditer placita seruabatis. Perfectũ ergo fuit Marie et Joseph coniugiũ in sanctitate. Perfectũ etiaȝ fuit ſ3m triplex bonũ coniugij. fidem sc3 ꝑlem ⁊ sacramentũ. Omne eñ nuptiaꝝ bonũ vt ait Augustin⁹ impletũ est in illis parentib⁹ christi. fides. proles. sacramentuȝ. Prolem cognoscimus ipsum dominũ. Fidem q2 nullum adulterium. Sacramentũ quia nulluȝ diuortium. Solus ibi nuptialis concubitus nõ fuit. q2 in carne peccati fieri nõ poterat sine pudenda ꝯcupiscentia carnis. q̃ accidit ex peccato. sine qua cõcipi voluit q sine peccato futur⁹ erat. Et licet nõ intercessisset cõiugalis cõcubit⁹. coniuges tñ vere fuerunt. mente nõ carne sicut ⁊ parẽtes. q̃uis Amb. dicat ꝑfectũ fieri cõiugium ꝑ carnalẽ copulã. Jn omni inquit matrimonio coniunctio intelligit̃ spiritualis. quã confirmat ⁊ perficit cõiunctoꝝ cõmixtio corpalis. S3 intelligendum est coniugiũ ꝑfici cõmixtione corporali nõ quantũ ad veritatẽ vel sanctitatẽ ꝯiugij ſ3 q̃tũ ad significationẽ. q2 ꝑfecti⁹ vnionem xpi ⁊ ecclesie tunc figurat.

Augustin⁹

Aug⁹. in lib. de bono coniugali

De causa finali coniugij. d

Exposito que sit ef-

ficiens causa matrimonij. ꝯsequēs est ostēde-re ob quā causaꝫ soleat vel debeat ꝯtrahi ma-trimoniū. Est igit̃ finalis causa matrimonij ꝯtrahēdi pͥncipalis procreatio ꝓlis. ꝓpter h̄ eñ instituit de⁹ cōiugiū inter pͥmos paren-tes. quib⁹ dixit. Crescite ⁊ multiplicamini ⁊c̃. Secūda est post peccatū ade: vitatio forni-cationis. Unde apl̃us. Propter fornicatio-nem vnusquisqꝫ habeat vxorē suā. ⁊ vnaqꝫqꝫ habeat viꝝ suū. Sunt ⁊ alie cause honeste vt inimicoꝝ recōciliatio. ⁊ pacis reintegratio. Sunt etiā ⁊ alie cause min⁹ honeste propter quas aliqñ contrahit̃. vt viri mulierisqꝫ pul-critudo que animos amore inflāmatos sepe impellit inire coniugiū. vt valeāt suū exple-re desideriū. Quest⁹ qꝫ ⁊ diuitiaꝝ possessio frequēter est cōiugij causa. ⁊ alia multa que cuiqꝫ diligentiā adhibēti facile est discernere. Nec est assentiendū illis qui dicunt non esse coniugiū qḋ ꝓpter has causas minus hone-stas contrahit̃. Cōstat eñ ex p̃missis cōiugi-um fieri ex cōmuni cōsensu verbis de p̃senti expresso. q̄uis amor ad hoc attraxerit. Cui⁹ rei documentū p̃stat Jacob qui rachel deco-ram facie ⁊ venusto aspectu amauit. eamqꝫ multū diligens ait. Seruiā tibi ꝓ Rachel se-ptem annis. In Deutronomio etiā legitur. Si videris in medio captiuoꝝ mulierē pul-crā ⁊ adamaueris eā. volueris qꝫ vxorem hr̃e introduces eā in domū tuā ⁊c̃.

Q̄ malus finis non contaminat sacramē-tum. e

Et licet fine non bo

no ꝯtrahat̃ cōiugiū. qñ spēs ꝯtrahentis mo-uet animū. cōiugiū tñ bonū est. qꝛ vita mala vel intentio ꝑuersa alicui⁹. sacr̃m nō cōtami-nat. Habuit aūt coniugiū marie ⁊ ioseph ali-as causas speciales. s. vt virgo solatio viri su-stētaret̃. ⁊ vt diabolo part⁹ celaretur. vt Jo-seph esset testis castitatis. defendens eaꝫ ab infamia suspitiōis. ne vt adultera dānaret̃.

Ista est distinctio. xxx. hui⁹ quarti libri. In qua magister postq̄ superius determinauit de impe-dimento coactionis. Hic determinat de impedimēto erroris. Et tria facit. Primo eñ determinat de īpe-dimento erroris. Secundo determinat de matrimo-nio beate v̄ginis. Tertio quō principalis eius causa sit ꝓcreatio ꝓlis. Primū vsqꝫ ibi. Premissis aliqḋ. Secundū ab inde vsqꝫ ibi. Est igit̃ finalis. Tertiū vsqꝫ ad finē distinctiōis. In speciali sñia magistri stat ī tribus propositionibus. quaꝝ pͥa est hec. In ma-trimonio contrahendo quattuor errores possunt cō-tingere. quoꝝ duo dinoscunt̃ ipsum soluere. Hāc ma-gister ponens ꝓponit primo q̄ error potest dissolue-re matrimoniū. nō quidē error qualitatis vel fortu-ne sed error conditionis vt quando putat̃ esse liber q̄ seruus est. Similiter error ꝑsone impedit matrimo-nium. sicut si petit hanc mulierē. s. nobilē in matrimo-nium. ⁊ det̃ sibi alia. s. ignobilis. sicut etiā si aliquis emat auꝝ ⁊ detur sibi auricalcꝝ. non est venditio sed deceptio. Et est error ꝑsone qñ putat̃ hic homo ⁊ est alius. Error autē conditionis est qñ qui liber credit̃ seruus est. Error fortune est qñ creditur diues esse q̄ pauper est. Error qualitatis est qñ creditur pulcer q̄ turpis est. vel qñ creditur bonus qui est malus. Po-stea obijcitur contrarium de Jacob qui ꝑ errorem ac-cessit ad Lyam. Et respondet q̄ hoc mystice gestum fuit. nec fuit illud matrimoniū ꝑ illum errorē sꝫ ꝑ cō-sensum q̄ postea accessit. Excusatur tñ Jacob de for-nicatione. quia ad eam accessit vxorem suā credens. ⁊ sic maritali affectu eam cognouit. ⁊ illa vxorio affe-ctu debitum persoluit. sicut aliquis excusaretur acce-dens ad sororē vxoris quam in loco nesciens inuene-rit. Et sicut excusaretur aliquis accedens angelū ma-lum credens bonum esse. ⁊ sicut consentiēs opinioni illius quē crederet augustinū vel ambrosium esse non peccaret. Secunda ꝓpositio est hec. Et si inter Ma-riam ⁊ Joseph ꝑfectū coniugiū fuerit. tamen Maria licite in sua virginitate ꝑmanere ꝓposuit. Hanc ma-gister insinuans querit in quo consenserunt Maria ⁊ Joseph qñ fuit inter eos matrimonium celebratum. Et respondet s̄m beatū Augustinū q̄ beata v̄go ꝓ-posuit seruare virginitatē nisi deus ⁊ aliter reuelaret sꝫ ipsum votū non expressit ore. cōmittens virginita-tem suā diuine dispositioni consensit in copulam ma-ritalem. siue in societatē coniugalē ex familiari ꝯsilio spūssancti. Et iam s̄m beatū Augustinū implicite. li-cet non explicite consensit in carnalē copulā. nō illaꝫ appetendo. sꝫ diuine dispositioni in vtroqꝫ. s. v̄gini-tate ⁊ cōmixtione obediendo. Postea simul cū viro expressit labijs votum. ⁊ vterqꝫ in virginitate ꝑman-sit. Postea dicit q̄ illud coniugiū perfectū sit sancti-tate. licet non significatione. quia coniugium qḋ est sine carnali copula q̄uis sit perfectum q̄tū ad v̄itatē sanctū q̄tum ad sanctitatē coniugij. non tamen q̄tū ad significationem. quia non tam perfectā significat vnionem xp̄i ⁊ ecclesie sicut coniugium per carnaleꝫ copulam cōsummatum. ⁊ q̄ illud coniugium ꝑfectū fuit ostendit ꝑ tria bona matrimonij que ibi fuerunt. scꝫ fides. ꝓles. ⁊ sacramentum. Proles eñ fuit xp̄s. Fides quia nullum adulterium. Sacramentū quia nullum diuortium. Tertia ꝓpositio est hec. Prin-cipalis causa contrahendi matrimonium est ꝓlis ꝓ-creatio. Secunda est fornicationis vitatio. Sūt etiā quedam alie cause minus honeste. vt pulcritudo vi-ri vel mulieris. vel abundantia pecunie ⁊ diuitiarū. Sunt etiam quedam alie honeste cause sicut inimico-rum reconciliatio. ⁊ pacis reintegratio. ⁊ huiusmodi. Postea remouet errorem quorundam dicentiuꝫ. ꝓ-pter causam minus honestam matrimonium non cō-trahi. dicendo q̄ propter huiusmodi causam non im-peditur quin sit matrimonium. ⁊ quin etiam sit bonū matrimonium. quia malicia vel peruersa intentio ali-cuius non cōmaculat sacramentum. nec eius bonita-tem impedit. quod autoritatibus cōfirmat. Ultimo dicit q̄ intentio beate virginis Marie ⁊ Joseph fūt quedam cause speciales. Prima fuit vt virgo vir so-latio ⁊ auxilio sustentaretur. Secunda fuit vt part⁹ virginis diabolo celaretur. Tertia fuit vt Joseph sit testis castitatis beate virginis vt possit defendere eā ab infamia suspitionis. ne vt adultera lapidaretur. Et tñ in speciali.

De tribus bonis coniugij. a

Post hec de bonis ꝯiugij que sint. ꝛ qualiter coitum excusent. dicendū ē. Tria sunt ꝑncipaliter bona cōiugij. Vñ Augustinus. Nuptiale bonū triptitū est. s. fides. proles. sacr̄m. In fide attendiť: ne post vinculū ꝯiugale cū alio vł alia coeať. In ꝓle vt amāter suscipiať. religiose educeť. In sacramento vt ꝯiugiū non sepeť. ꝛ dimissus vel dimissa. nec causa ꝓlis alteri coniungať.

(Aug⁹. super Geñ.)

De duplici separatione. b

Separatio aūt gemina est. corꝑalis. s. ꝛ sacramētalis. Corporaliter possunt separi causa fornicationis. ꝛ ex cōmuni ꝯsensu causa religionis siue vsqȝ ad tps siue vsqȝ in finē. Sacramētaliter xo separi non possunt dū viuūt si legitime ꝑsone sint. Manet eñ vinculū ꝯiugale iter eos etiā si alijs a se discedentes adheserint. Vñ Aug⁹. Vsqȝ adeo manēt iter viuētes semel inita iura nuptiaꝝ. vt potius sint inter se cōiuges etiā sepati: ꝙ cū alijs quib⁹ adheserūt. Item. Manet inter viuentes quoddā coniugale vinculū. qđ nec sepatio nec cū altero copulatio possit auferre. Sicut apostata aīa de coniugio xp̄i recedens: etiā fide ꝑdita. sacramentū fidei nō amittit. qđ lauacro regenerationis accepit. Reddereť eñ redeunti si amisisset abscedens. Habet aūt hoc q̄ recesserit ad cumulū supplicij. non ad meritū p̄mij. Item. Quibus placuit ex consensu ab vsu carnalis concupiscētie in ꝑpetuū ꝯtinere: absit vt vinculū inter illos cōiugale rumpatur. imo firmius heret quo magis ea pacta secū gerit. que charius concordiusqȝ seruanda sunt. nō voluptarijs corpoꝝ nexibus sed voluntarijs animoꝝ affectib⁹. Et attende ꝙ tertiū bonū cōiugij dr̄ sacr̄m. non ꝙ sit ip̄m coniugiū ſ quia eiusdē rei sacre signum est. id est. sp̄ūalis ꝛ insepabilis coniunctiōis xp̄i ꝛ ecclesie.

(Aug⁹. in lib. de bono coniugali)

Hec tria nō assunt omni ꝯiugio. c

Et est sciendum ab aliquibus contrahi ꝯiugiū vbi hec tria bona non comitanť. Deest ei fides vbi vir cū alia ꝛ mulier cum alio coit. Hoc ergo bonum ita coniugio adheret vt ex eo si assit ampli⁹ cōmendeť coniugiū. Si nō assit nō inde annihiletur. Que eñ adultera est: non ideo coniux non est. imo si cōiunx non esset. adultera non foret. Qđ cum sit: culpa cōmittiť: sacramentū vero non cassať. Bonū quoqȝ ꝓlis non omnib⁹ adest cōiugibus. Quidā eñ pari voto continentiā seruant. alij ꝓ etatis defectu vel alteri⁹ rei causa generare nō valent. Nec oēs illi etiā qui ꝓlem recipiunt: bonū ꝓlis habent. Nā bonū ꝓlis dr̄ non ip̄a ꝓles. ſ ꝓlis spes que ad religionē nō referť imo ad hereditariā successionē. vt cū q̄s heredes terrene possessionis hr̄e desiderat sed spes ac desideriū quo ꝓles ad hec queriť vt religione informetur. Multi ḡ ꝓlem habent q̄ tamen bono ꝓlis carent. nec ideo tamē ꝯiugiū esse desinit. Sacramentū vero ita insepabiliter cōiugio heret legitimarum ꝑsonaꝝ. vt sine illo coniugiū non esse videatur. q: semꝑ manet inter viuētes vinculum coniugale. vt etiā interueniēte diuortio fornicationis causa. cōiugalis vinculi firmitas non soluať. Vbi vero nō inter legitimas ꝑsonas contrahiť coniugiū: nō adest illud bonum qđ diciť sacramentū. quia potest solui taliū copula. de quib⁹ post diceť. Qꝫ vero coniugiū sit inter eos q̄ coniugali affectu nō tamē gratia ꝓlis. ſ explende libidinis cōueniunt. nec fornicarij sed cōiuges appellētur: ostendit Aug⁹. inquiēs. Solet queri cū masculus ꝛ femina. nec ille marit⁹. nec illa vxor alteri⁹: sibimet non filioꝝ ꝓcreandoꝝ. sed ꝑ incontinētia solius cōcubitus causa copulātur ea fide media: vt nec illa cū altero. nec ille cum altera faciat id. vtrū nuptie sint vocāde: Et potest fortasse non absurde hoc appellari connubiū. si vsqȝ ad mortē alicui⁹ eoꝝ id inter eos placuerit. ꝛ prolis generationē q̄uis non ea causa coniūcti sunt. non tamē vitauerint. vt vel nolint sibi nasci filios. vel etiā ope malo aliquo agant ne nascanť. Ceterum si vel vtrūqȝ vel vnū hoꝝ desit. nō inuenio quō has nuptias appellare possimus. Etenim si aliquā sibi ad tps adhibuerit donec aliquā dignā honorib⁹ aut suis facultatibus inueniat quā in ꝯiugio adducat. animo ipso adulter est. nec cū illa quā cupit inuenire. ſ cū ista cum qua sic cubat. vt cū ea nō habeat maritale consortiū. Ecce ꝯiuges diciť qui solī⁹ cōcubitus causa conuenīūt. si tñ ꝓlis generationē aliq̊ malo dolo nō vitent.

(Aug⁹. in lib. de bono coniugali.)

De his q̄ ꝓcurāt venena sterilitatis. d

Qui vero venena sterilitatis ꝓcurāt. nō ꝯiuges ſ fornicarij sūt. Vñ Aug⁹. Aliqñ eousqȝ ꝑuenit h̄ libidinosa

crudelitas vel libido crudelis·vt etiā venena sterilitatis ꝓcuret·⁊ si nihil valuerint: cōceptos fet⁹ inter viscera aliquo modo extinguat vl' fundat·volēdo ꝓlē suā ꝑus interire ꝙ̄ viuere·aut si in vtero viuebat: occidi anteꝙ̄ nasci·Prorsus si ambo tales sint: coniuges nō sunt·⁊ si ab initio tales fuerūt·nō sibi ꝑ cōnubiū ꝫ ꝑ stuprū poti⁹ ꝯuenerūt·Si vero ambo tales non sunt·audeo dicere aut illa quodammodo est mariti meretrix·aut ille adulter vxoris·

Quādo sunt homicide qui procurāt abortum· e

Hic queri solet de

his qui abortū ꝓcurant qn̄ iudicent homicide vel nō: Tūc puerperiū ad homicidiū ptinet·qn̄ formatū est ⁊ aīam habet·vt Aug⁹· sup Exodū asserit·Informe aūt puerperiū vbi nō est anima viua: lex ad homicidiū ptinere noluit·Dicit etiā Aug·Qm̄ informe puerperiū nō habet aīam·ideoq̄ mulctat̃ pecunia·nō reddit̃ aīa ꝓ aīma·ꝫ iam formato corpi aīa dat̃·non in ꝯcepto corpis nascit̃ cū semine deriuata·Nā si cū semine ⁊ anima exijt de aīa·tūc ⁊ multe aīe quotidie pereūt·cū semen fluxu nō ꝓficit natiuitati·Primuz oportet domū cōpaginari·⁊ sic habitatorem induci·Cum ꝫ lineamēta cōpacta nō fuerit vbi erit aīma: Itē Hiero·ad Algasiam Semina paulatim formant̃ in vtero·⁊ tādiu nō reputat̃ homicidiū donec elemēta confecta suas imagines mēbraq̄ suscipiāt·His apparet tūc eos homicidas esse·q̄ abortū ꝓcurāt cū formatū est ⁊ animatū puerperiū·

Aug⁹ · Hiero·

De excusatione coitus qui fit per hec bona· f

Cum ergo hec tria

bona in aliquo cōiugio simul ꝯcurrūt·ad excusationē coitus carnalis valēt·Qn̄ em̄ seruata fide thori causa ꝓlis ꝯiuges conueniūt sic excusat̃ coitus vt culpā nō habeat·Quādo vero deficiēte bono ꝓlis·fide tn̄ seruata conueniūt causa incōtinentie·nō sic excusatur vt nō habeat culpā·sed venialē·Vn̄ Augustinus·Cōiugalis cōcubit⁹ generādi grā nō habet culpā·Cōcupiscētie vero satiar de sed tamē cū cōiuge·ꝓpter thori fidem: venialem habet culpā·Itē·Hoc qd̄ ꝯiugati victi cōcupiscentia vtunt̃ inuicē·vltra necessitatem liberos ꝓcreādi: ponā in his ꝓ quib⁹ q̄tidie dicim⁹·Dimitte nob debita nostra ⁊c·

Aug⁹·in lib· de bono coniugali

Vbi aūt ē hec bona desunt·fides scz ⁊ ꝓles·nō videt̃ coitus defendi a crimine·Vnde in sentētiolis sexti pithagorici legit̃·Omīs ardentior amator ꝓprie vxoris adulter ē·Itē Hiero·Sapiēs iudicio amat ꝯiugē·non affectu·nō regnat in eo impet⁹ voluptatis·nec ꝑceps fert̃ ad coitū·Nihil est fedi⁹ ꝙ̄ vxorē amare quasi adulteram·Qui dicūt se causa humani generis vxorib⁹ iungi·imitent̃ saltem pecudes·⁊ postꝙ̄ vēter vxoris intumuerit·nō ꝑdant filios·nec amatores se vxoribus exhibeāt ꝫ maritos·Idē·In matrimonio opa liberoꝝ ꝯcessa sunt·voluptates aūt que de meretricū amplexib⁹ capiunt̃: in vxore damnate·

Hiero·

De indulgentia apostoli quomodo sit accipienda· g

Sz si cōcubit⁹ qui

fit causa ꝓlis culpa caret·qd̄ apl's ꝫm indulgentiā ꝑmittit: ita em̄ ait·Hoc aūt dico ꝫm indulgentiā·Cui em̄ ꝑstatur venia nisi culpe·Per hoc etiā quidaz ꝓbare volunt nuptias esse peccatū·sed vt ꝑdictuz est·indulgentia alia est cōcessionis·Egerat apl's d̄ nuptijs ⁊ de carnali coitu·⁊ ad vtrūq̄ retulit illud·Hoc autē dico ꝫm indulgentiā·Indulgent̃ enim nuptie ꝫm ꝯcessionē ⁊ ꝯcubit⁹ nuptialis qui fit tm̄ causa prolis·Cōcubit⁹ vero qui est preter necessitatē generādi·ob incontinentiaz indulgetur ꝫm ꝑmissionē·q2 ibi est aliq̄ culpa ꝫ leuis·Ideo nō iubet̃ nec ꝯcedit̃·sed ꝑmittit̃·q2 nō est laudabilis ꝫ venialis·De hoc Aug⁹·sic ait·Forte aliquis dicet·si veniam concessit apl's·ꝫ peccatū sunt nuptie·cui em̄ venia nisi peccato ꝯcedit̃·Plane qd̄ infirmitati ꝑmisit ꝫm veniā: audeo dicere pctm̄ esse veniā nāq̄ ꝯcedens apl's cōcubitū attendit coniugatoꝝ vbi est incōtinentie malū In continētie malū est q2 vir cognoscit vxorem etiā vltra necessitatē ꝓcreādi liberos·sed ⁊ ibi est nuptiaꝝ bonū Nō em̄ q2 in cōtinentia malū est·ideo ꝯiugiū·vbi est ꝯcubit⁹ ꝑter intentionē generatiōis·nō est bonū·nō ꝓpter illud malū culpabile est hoc bonū·ꝫ illud malū fit veniale ꝓpter bonū nuptiale·Qd̄ nō reꝑhendit apl's·ꝫ malū incōtinētie·Itē·Cōcubitum q̄ nō fit causa ꝓlis: nuptie nō cogūt fieri·ꝫ impetrāt ignosci·si tn̄ nō ita sit nimi⁹ vt impediat tp̄a que oratiōi debent̃·nec inmutent̃ in eū vsum q̄ est ꝯtra naturā·Cōcubit⁹ em̄ necessari⁹ causa generādi inculpabilis ⁊ sol⁹ ipe nuptialis est·Ille vero q̄ vltra necessitatē ꝓgredit̃·nō rōni ꝫ libidini obsequit̃·et

Aug⁹·

Qs sit incontinētie malū

Aug⁹·de bono coniugali

hũc nõ exigere · ꝟ reddere ꝯiugine fornicet ad ꝯiugẽ ꝑtinet · Si vero ambo tali ꝯcupiſcẽtie ſubigunt · ⁊ rẽ faciũt q̃ nõ eſt nuptiarũ · Cuius delicti non ſunt nuptie hortatrices ꝟ deprecatrices · Decus quidẽ ꝯiugale eſt caſtitas ꝓcreandi ⁊ reddẽdi carnalis debiti fides · Hoc ẽ opus nuptiarũ · qḋ ab omĩ peccãdo defendit apl̃us dicẽs · Non peccat virgo ſi nupſerit · Cũ ergo culpabilis non ſit generãdi intentiõe ꝯcubitus · q̃ ꝓprie nuptijs imputãdus ẽ · Quid ſm veniã ꝯcedit apl̃s · niſi ꝙ ꝯiuges debitũ carnis expoſcũt · non ꝓpaginis voluñtate · ſ; libidinis voluptate · Que tñ voluptas nõ ꝓpter nuptias cadit in culpã ſ; ꝓpter nuptias accipit veniã · Immoderata ḡ ꝓgreſſio ſm veniã cõcedit · Quocirca ⁊ hinc laudabiles ſunt nuptie · qꝛ etiã illud qḋ non ꝑtinet ad ſe ignoſci faciũt ꝓpter ſe · Non enĩ concubitus eſt quo ſeruit concupiſcẽtie: agit vt impleatur ſet⁹ quẽ poſtulãt nuptie · Omnino ḡ ĩ genere ſuo nuptie bone ſunt · qꝛ fidẽ thori ſeruant · ⁊ ꝓlis ſuſcipiẽde cauſa vtrũq; ſexũ cõmiſcent · ⁊ impietatẽ ſeparationis horrẽt · Sãctitati etiã ꝯiugij nec ꝯiunx infidelis obeſſe poteſt · ſ; potius fidelis ꝓdeſt infideli · vt apoſtolus docet · Ex his oñdit ꝙ ꝯiuges q̃ cauſa ꝓlis tñ ꝯueniũt · vel q̃ exigentibus debitũ reddunt · defendit a peccato ſanctitas coniugij bonũq; nuptiale · Si enĩ abſq; peccato non poſſet fieri ꝯcubitus cõiugalis: non p̃cepiſſet dñs poſt diluuiũ eos copulari dicẽs · Creſcite ⁊ multiplicami · cũ iam ſine carnali concupiſcentia non poſſint cõmiſceri ·

Aug⁹. cõtra Julianũ hereticum

Q͛ non omnis delectatio carnis peccatum eſt · h

Sz forte aliquis dicet

omnẽ carnis ꝯcupiſcentiã ⁊ delectatiõez que eſt in coitu malã eſſe ⁊ peccatũ · quia ex peccato eſt ⁊ inordinata Et nos dicimus illã ꝯcupiſcentiã ſꝑ malã eſſe · quia feda eſt · ⁊ pena peccati · ſ; nõ ſemꝑ pctm̃ eſt · Sepe enĩ delectat vir ſanctus ſm carnẽ in aliqua re vt requieſcendo poſt laborẽ · edẽdo poſt eſuriem nec tñ talis delectatio eſt peccatũ · niſi ſit immoderata · Sic ⁊ delectatio q̃ fit in coitu coniugali · cui aſſunt illa tria bona a pctõ defenditur · Videt tñ beatus Gregorius aliter ſentire · ſ. ꝙ ſine peccato nõ poſſit fieri carnal̃ cõmixtio dicẽs · Vir cũ ꝓpria cõiuge dormiẽs niſi lotus aqua eccleſiam intrare non debet Quis diuerſe hoĩm natõesde hac re diuerſa ſentiant · ⁊ alia cuſtodire videant · Romanorũ tñ ſemꝑ ab antiquioribus vſus fuit · poſt ammixtionẽ ꝓprie ꝯiugis · ⁊ lauacri purificationẽ querere ⁊ ab ingreſſu eccl̃ie paululum tẽperare · Nec hoc dicẽtes culpã deputamus eſſe ꝯiugiũ · ſ; qꝛ ipſa licita admixtio coniugis ſine voluptate carnis fieri nõ poteſt: a ſacri loci ingreſſu eſt abſtinendũ qꝛ voluptas ipſa ſine culpa nullatenus eſſe poteſt ·

Gregorius

Determinat autoritatem · i

Hoc autẽ ne predictis obuiet

· intelligendũ eſt in illis q̃ nõ grã ꝓlis ꝯueniũt: quorũ voluptas nõ eſt ſine peccato · ⁊ vix aliqui reperiri poſſunt adhuc amplexus carnales experiẽtes q̃ nõ interdũ cõueniant p̃ter intentionẽ ꝓcreãde ꝓlis · Hoc aũt quotiẽs fit: ab ingreſſu eccl̃ie abſtinẽdũ eſt · Et ꝙ ita intelligendũ ſit Gregorius cõſequẽter oñdit · Si q̃s vero ſua ꝯiuge: nõ cupidine voluptatis raptus · ſ; tñ creandorũ liberorũ grã vtit · iſte ꝑfecto ſiue de ingreſſu eccleſie · ſiue de ſumẽdo corpis dñici myſterio · ſuo eſt iudicio relinquendus · qꝛ ꝓhiberi a nobis nõ debet accipe q̃ in igne poſitus neſcit ardere Cũ vero nõ amor ꝓcreande ſobolis · ſed voluptas dñat in ope cõmixtionis · habeãt ꝯiuges etiã de cõmixtiõe ſua qḋ defleãt · Tunc aũt vir q̃ poſt ammixtionẽ ꝯiugis lotus aqua fuerit etiã ſacrã cõmixtionẽ valeat accipere cum ei ſm p̃finitã ſententiã eccleſiam etiam licuerit intrare ·

Iſta eſt diſtinctio · xxxj · huius quarti libri · In qua magiſter poſtq̃ ſupius determinauit de cauſa efficiente ⁊ finali matrimonij q̃ ipm̃ ꝯſtituũt. Hic vero determinat de bonis matrimonij q̃ ſunt cauſe honeſtantes matrimonij actũ. Et tria facit. Primo enĩ bona matrimonij enumerat. Scḋo aborſum ꝓcreãtes fore homicidas determinat. Tertio bonũ matrimonij coitũ a pctõ excuſare declarat. Primũ facit vſq; ibi Qui vero venena ſterilitatis. Scḋm vſq; ibi. Cũ ergo hec tria bona. Tertiũ vero vſq; ad finẽ diſtinctiõis In ſpeciali ſñia magiſtri ſtat in tribus ꝓpoſitionibus. quarũ p̃ia eſt hec. In matrimonio cõiter triplex bonũ eſt. ſ. fides. ꝓles. ⁊ ſacr̃m. Hanc mgr̃ inſinuãs inducit tria eſſe bona mr̃imonij. ſ. fides. ꝓles. ⁊ ſacr̃m Ad fidẽ aũt ꝑtinet vt vir ad altã mulierẽ nõ accedat nec mulier aliũ virũ admittat. Ad ꝓlẽ aũt vt amanter ſuſcipiat ⁊ religioſe educat. Ad ſacr̃m vero vt ꝯiugiũ non ſeparet. Aliq̃n aũt ſepat corꝑaliter ex aliq̃ cauſa. nõ tñ ſacramẽtaliter ꝑ totã hanc vitã qḋ autoritatibus ꝯfirmat. Addit etiã ꝙ ſacr̃m qḋ eſt tertium matrimonij bonũ nõ ẽ ipm̃ ꝯiugiũ ſ; eiuſdẽ rei ſignũ cuius eſt cõiugiũ. ſ. ſpũalis ⁊ inſeꝑabilis xp̄i ꝯiũctio ⁊ eccleſie. Poſtea dicit ꝙ bonũ ꝓlis ⁊ bonũ fidei aliq̃ñ in matrimonio deficiũt. nũq̃ tñ deficit bonũ qḋ ẽ ſacr̃m. Poſtea dicit ꝙ illi ꝯtrahũt ad inuicẽ inconti nentie cauſa dũmõ tñ ſit ꝑpetuus ꝯtractus ⁊ non vitet generatio ꝓlis: verũ matrimoniũ ꝯtrahũt. Illi vero q̃ venenũ ſterilitatis ꝓcurãt vel ſilia mala: veri coniuges nõ ſunt · Scḋa propoſitio eſt hec. Qui venena ſterilitatis apponũt nõ ꝯiuges ſ; potius fornicarij

existunt. et si post infusionē anime abortiū pcurent se esse homicidas nō dubitēt. Hanc magr insinuās q̄rit. vtrū illi qui abortum pcurēt sunt homicide. Et r̄ndet q sic. si principiū est formatū et animatū aliter non. Tertia ppositio est hec. Tria bona federis cōiugalis sic ordinant vt nō sit ibi culpa mortal. Hanc magister ponēs dicit q tria p̄dicta bona matrimonij sic ordināt. imo excusant actū matrimonij vt peccatum nō sit vel qñ fide thori seruata piuges puenuint causa plis vel vt mortale nō sit. vt qñ fide fuata cōueniunt incōtinentie causa. Ultimo obijcit in otrariū tripliciter. Primo p apl'm qui actū piugalē fm indulgentiā pcedit dicēs. hoc aūt dico fm indulgentiam. sed indulgētia vel venia nō est nisi peccati. ergo a culpa nō excusat maritalis cōcubitus. p qd etiam quidā pbant ipm esse peccatū. Et respōdet magister distinguēdo de indulgētia. Est em̄ indulgētia pcessionis et pmissionis. Concubit⁹ ergo coniugalis qui fit causa plis indulget fm concessionē sicut minus bonū. Sz cōcubit⁹ qui fit causa innocētie indulgetur fm pmissionē sicut min⁹ malū. excusat tñ huiusmodi actus cōiugalis p matrimonij bona. dummodo tñ sit infra limites matrimonij. Sed si excedat limites nō excusat: qd multis autoritatibus declarat Secūdo opponit p hoc q omnis cōcupiscētia et delectatio que sunt in coitu mala sunt et inordinata. et ita sunt peccatū. Et r̄ndet illā pcupiscentiā semp eē malā et inordinatā inordinatōe penali q̄ est pena peccati. non tñ est sp inordinata inordinatōe culpabili quia non semp est peccatū. Illa ergo delectatio coitus piugalis p bona matrimonij defendit nisi sit immoderata et vltra cōiugij terminos se extendēs. Tertio obijcit p autoritatē beati Gregorij q̄ dicit q post accessum ad vxorē debet hmōi ab ingressu ecclie abstinere. quia voluptas ipsa que est in cōmixtione carnali sine culpa nō est. Et r̄ndet q hoc intelligendū est qñ ad vxorē accedit incōtinētie causa. vel qr vix sine incōtinentia accedit. Et tñ in speciali.

De solutione carnalis debiti. a

Di. XXXII

S Ciendū etiā ē qr cū in omnib⁹ alijs vir p̄sit mulieri vt caput corpi. est em̄ vir caput mulieris. in soluēdo tñ carnis debito pares sunt. Ideo apostol⁹ vtriqz pariter p̄cipit in hac causa sibi inuicē subijci: inquiēs. Uir debitū reddat vxori. similiter et vxor viro. qr mulier nō habet potestatē sui corpis sed vir similiter et vir nō habet potestatē sui corporis sed mulier. Quia nec mulier ad aliū virum: nec vir ad aliā mulierē potestatez sui corpis habet. nec vir ad ptinendū. nec mulier potestatē habet sine mutuo psensu. sed alter alterius potestatē habet corpis. vt poscēti alteri nō liceat alteri negare debitū. In hoc enim pares sunt. qr nec viro nec mulieri corp⁹ suum licet alij tradere. Sz sibi īuicē debitores sunt in hac causa. ne peccādi det occasio. p qd nō dominiū tollit viro s vitiū. Debēt em̄ sibi coniugati nō solū ipsi⁹ sexus sui cōmiscēdi fidē liberoz pcreandoz causa. que prima est in ista mortalitate societas. vez etiam in firmitatis inuicē excipiēde ad illicitos concubitus deuitādos mutuā qdammodo fulturē vt et si alteri eoz ptinentia placeat. nisi ex alterius cōsensu nō possit. Ad hoc em̄ neuter habet potestatē sui corpis. qd adeo verū est vt etiā q non filioz pcreandoz sed infirmitatis et incōtinentie causa expetit vel ille de matrimonio vel illa non sibi alterutrum negent. ne p hoc incidant in dānabiles corruptelas. Reddere em̄ debitū coniugale nullius est criminis. exigere aūt vltra generandi necessitatem. culpe est venialis. Fornicari vero vel mechari: puniendi est criminis.

(Ambr. in lib. de bono piuga li.)

Qz neuter continere valeat nisi ex cōmuni consensu. b

Qz vero sine cōsensu vxoris vir ptineri non valeat. subditis pbatur testimonijs. Ait enim Aug⁹. Si dicat vir cōtinere iā volo. nolo aūt vxor: pōt. Qd em̄ tu vis illa non vult. Nunqd p continētiā tuā illa debet fieri fornicaria: Si alij nupserit te viuo. adultera erit. Non vult tali lucro deus tale damnū cōpensari. Redde debitū et si nō exigis: redde. Pro sanctificanōe pfecta deus tibi cōputabit. si nō qd tibi debetur exigis. s reddis qd debes vxori. Idē. Scdm verba apostolica etiā si vir ptinere voluisset et tu noluisses: debitū tibi reddere cogeret. et illi de⁹ imputaret ptinentiā. si non sue s tue pcederet infirmitati. ne in adulteriū caderes. Quisquis ḡ cōpatiens infirmitati vxoris reddit nō exigit debitū. aut si pp̄ter propriā infirmitatē ducit vxorē plangēs potius qr sine vxore esse nō potuit q̄ gaudēs qr duxit. securus expectat diē nouissimū. Idem. Una sola causa esse pōt: qua te ad id qd vouisti nō modo nō hortaremur. s etiā phiberemus implere. si forte tua piunx hoc tecuz suscipere animi vel carnis infirmitate recusaret. Nā vouēda talia nō sunt a piugatis: nisi ex cōsensu et volūtate cōmuni. et si pp̄ropere factū fuerit. magis est corrigēda temeritas q̄ psoluēda pmissio. Nō em̄ de⁹ exigit si qs ex alieno aliqd vouerit. s poti⁹ vsurpare vetat alienuz. Idē. Aplus ne cad tps vt vacet orationi nisi ex psensu voluit piugē carnali inuicē fraudari debito. Idē. Manifestum est ita voluisse legē: feminā sub viro esse. vt nulla eius vota q̄ abstinētie causa vouerit: reddant ab ea. nisi auctor fuerit vir pmittendo. Nā cū ad perūi eiusdē viri ptinere voluerit lex: si p̄us pmiserit et postea phibuerit. nō tñ

(Aug⁹. super psal. xlvj.)

(Aug⁹. ad ediciam)

(Aug⁹. in li. de adulterinis piugijs.)

dixit vt faciat mulier qđ vouerat. q2 pmissa iam pus a viro fuerat. Uiri dixit esse pctm. q2 abnuit qđ pus cõcesserat: non tñ mulieri ex hoc iussu moedit. vt cũ pus vir ei ꝯcesserit postea si phibuerit ꝯtemnatur. Ex his appa ret ꝙ vir vel mulier ꝯtinentiã đo offerre nõ potest sine com muni ꝯsensu. nec alter alteri debitũ negare dz. Si v̾o quilibet eoꝝ alterũ a suo iure absoluerit ad pteritã seruitutẽ nũ quid reuocare poterit: Hoc eñ videt̃ Aug9 supra voluisse. Quibusdã videt̃ ꝙ mulier ñ discedẽs a domo viri. q̃ viro pmittẽte ꝯtinẽ tiã vouerit vel pmiserit. eodẽ phibẽte soluẽ non valeat. ⁊ hoc ppter dignitatẽ viri q̃ est caput mulieris. Sz meli9 hoc intelligit̃ in ta li casu. vbi vir ꝯcedit mulieri vouere ꝯtinen tiã ⁊ añ votũ phibet implere. Si v̾o habituz mutauerit non pt̃ reuocari p̃ millõ. Qui vx orem suã velare pmiserit. aliã non accipiat. sed similiter ꝯuertatur.

Ex cõcilio remensi.

Quib9 tpibus cessandũ sit a coitu. c

Et licet debitũ po-

scentis sit sp soluendũ. nõ licet tñ qualibz die poscere. Unñ Aug9. Christiano cũ vxore sua aliqñ licet ꝯuenire. aliqñ nõ. Propter pces sionis eñ dies ⁊ ieiunioꝝ aliqñ non licet con uenire. q2 etiã a licitis abstinendũ est. vt fa cili9 impetrari possit qđ postulat̃. Idẽ. Quo tiens eñ vel dies natiuitatis vel reliq̃ festiui tates aduenerint. nõ solũ ꝯcubinaꝝ ꝯsortio. s etiã a ppꝛijs vxorib9 abstinete. Itẽ Amb. Si causa pcreandoꝝ filioꝝ ducit̃ vxor. non multũ tps ꝯcessum videt̃ ad ipm vsum. q2 ⁊ dies festi ⁊ dies pcessionis ⁊ ipa rõ ꝯcept9 et partus: iuxta legez cessare vsum carnis his debere tpibus demonstrant.

Aug. in li. 8 questione no ui ⁊ ve. testa.

Ambro.

Hieronym9 videt̃ dissentire a pmissis. d

Illi autez quod di-

ctũ est reddere debitũ nõ esse peccatũ. vide tur obuiare qđ ait Hiero. Quicũq3 vxori de bitũ reddit. vacare nõ põt orationi. nec car nes agni edere. Itẽ. Si panes ppositõis ab his q̃ vxores suas tetigerãt comedi nõ pote rant. Quãto magis panis q̃ de celo descen dit: nõ potest ab his q̃ ꝯiugabilib9 paulo an te hesere cõplexib9 violari atq3 ꝯtingi. Non ꝙ nuptias cõdemnem9. s ꝙ eo tpe q̃ carnes agni mãducaturi sum9: vacare a carnalib9 opib9 debeam9. Hoc capitulũ maxime ad mi nistros eccl'ie ptinere videt̃. quibus nõ lice bat sacra officia celebrare atq3 mysteria te

Hiero. i quo dam s̃mone.

pore ꝯiugalis ampli9. quo etiã pñtia spũs san cti nõ dat̃. Unñ idẽ ait. Cõnubia legitima ca rent quidẽ pctõ. nec tñ tpe illo quo ꝯiugales actus gerunt̃. pñtia spũs sancti dabit̃. etiã3 si ppheta esse videat̃. qui officio generatiõis obsequitur.

Hiero. super Math.

Quibus temporibus non sunt celebran de nuptie. e

Nec soluz in opere

carnali obseruãda sunt tpa. s etiã i celebran dis nuptijs. s̃m illud Nõ oportet a septuage sima vsq3 in octauã pasce ⁊ trib9 hebdomadi bus añ festũ sancti Johis. ⁊ ab aduentu dñi vsq3 post epiphaniã celebrare nuptias. Qđ si factũ fuerit separent̃. Itẽ Nicola9 papa. Nec vxorẽ ducere nec ꝯiugia facere q̃dragesima li tpe cõuenire posse vllo mõ arbitror.

Nicolaus ad consulta bulgaroꝝ

Ista est distinctio. xxxij. hui9 quarti libri. In qua magister postq̃ supius determinauit de bonis matrimonij quibus actus matrimonialis excusatur. Hic determinat de ipso actu s̃m ꝙ accipit rõnem de biti. Et tria facit. Primo eñ ꝑponit quõ vir ⁊ mu lier in soluẽdo ⁊ petẽdo ꝯiugij debitũ par habeãt do miniũ. Secũdo oñdit quõ reddere ꝯiugale debituz nulli9 sit crimis. Tertio subiungit quõ non quolibet die nec vir nec mulier licite põt petere9 Primũ ⁊ se cundũ a principio dis. vsq3 ibi. Et licet debitũ poscẽ ti. Tertium v̾o vsq3 ad finez dis. In speciali senten tia magistri stat in trib9 ppositionib9. quaꝝ prima ẽ hec. In soluẽdo ⁊ reddẽdo carnis debitũ vir ⁊ vx or habẽt par dñium. Hanc mgr̃ insinuãs ꝑponit pri mo ꝙ cũ vir in omnib9 p̃sit mulieri sicut caput corpi in redditiõe tamẽ debiti pares sunt. q2 alter habz al terius corpis potestatẽ. vt alteri poscẽti nõ licet alte ri debitũ denegare. siue poscat causa plis pcreande siue incõtinentie causa. qđ autoritatib9 ꝯfirmat. vbi etiã dicit ꝙ sic habet alter alteri9 corpis potestatẽ ꝙ sicut nec mulier ad aliũ viꝝ. nec vir ad aliã mulierez potestatẽ habet accedẽdi. ita nec ad ꝯtinendũ sui cor poris habet potestatẽ nisi mutuo ꝯsensu. Scđa p positio est hec. Licet nulli9 crimis sit reddere debi tum ꝯiugale. tñ exigere vltra generãdi necessitatẽ est delictũ veniale. fornicari v̾o aut mechari ẽ mortale. Hanc magister insinuãs subdit. ꝙ reddere cõiugale debitũ nulli9 est crimis. exigere v̾o vltra generandi necessitatẽ venialis est culpe. sz fornicari aut mechari puniẽdi est crimis. Postea pbat plurib9 autoritati bus ꝙ ꝯiuges ne fraudent̃ ad inuicẽ carnale debitũ sine ꝯsensu cõmuni tenere nõ pñt. qđ supra supposu erat. Postea querit si vir vxori ꝯsenserat vt ꝯtinenti am deo offerat ⁊ a suo iure eã absoluat. vtrũ possit li centiã datã reuocare. Et rñdet ꝙ in hoc casu si ei cõ senserat vouere ꝯtinentiã ⁊ votũ phiberet hoc iple re. hoc bñ potest. sin aũt post reuocare nõ põt. Ter tia ppositio est hec. Nulli9 in matrimonio licite põt debitũ carnis quolibet die exigere seu poscere. Hãc mgr̃ insinuãs dicit. ꝙ licet debitũ poscẽti sit psoluẽ dum. nõ tamẽ licet quolibet die exigere seu poscere. sicut in dieb9 festiuis siue pcessionis. ⁊ ieiunioꝝ. qđ autoritatib9 ꝯfirmat. Postea oñdit ꝙ beat9 Hiero nymus vult ꝙ reddere debitũ sit qñq3 peccatum. qđ est ꝯtra p̃dicta. Dicit eñ beat9 Hiero. q̃ vxori debitũ

reddit nō potest orōnibus vacare nec sumere carnes agni. i. eucharistiā. Dicit etiā q nō sp est reddēdum debitū vt in dieb' quib' est orationib' vacandū vel eucharistia sumēda. Et rādet q dictū Hieronymi referendū est ad ecclesie ministros quib' nō licet sacra offerre vel ministeria celebrare tpe piugalis amplex'. Ultimo dicit q sicut in carnali cōmixtione sic τ ī celebrandis nuptijs sunt tpe obseruāda. q2 nō quibus cūqz tpibus sunt nuptie celebrāde. Tempa quib' nō sunt nuptie celebrande sunt a septuagesima vsqz ad octauā pasce. τ tribus septimanis añ festū Johānis baptiste. τ ab aduētu dñi vsqz p' epiphaniā. quod si factum fuerit separentur. vt dicit mgr. Et tantum in speciali.

De diuersis cōiugij legibus. a

Di. XXXIII

Querit hic de antiqs patrib' q plures simul legunt habuisse vxores vel pcubinas: vtr peccauerint. Ad qd dicimus p varietate tempor varia inuenit dispensatio pditoris. Ab exordio eñi tpis iter duos tñ adā scz τ euā inchoatū est piugium deo p os ade dicēte. Homo adherebit vxori sue: τ erūt duo in carne vna. τ fm inchoationis modū inter duos tñ p oēm successionez tempor ptraheret piugiū: si pmi homines ī obediētia pstitissent. Post eor vo copulam filij τ filie eor matrimonio piuncti sunt. sed vn' vni tñ. Jdeo aūt fratres sororibus sunt copulati. q2 nō erāt alie mulieres vel viri: q-buo ade filij vel filie iungerent. Prim' oīm lamech duas legit simul habuisse vxores. et hoc in eo arguit. q2 p expletiōe carnalis voluptatis id fecisse phibet. Postea vo cū iam pene oēs hoīes falsis dijs seruirēt. paucis in cultu dei pmanētibus consultū est a deo plures in matrimonio copulare sibi. ne illis paucis deficientib': cultus noticia dei deficeret. Unde abraā viuente vxore ad ancillam intrauit τ ex ea genuit Jacob: etiā liberis τ ancillis se copulauit. Et filie Loth patre ebrio vse sunt. Cū eñi ceteris in idolatria relictis abraā τ filios ei' in peculiarē populū sibi dominus elegisset. rite multar fecunditate mulier. populi dei multiplicatio querebat. q2 ī successione sanguis erat successio religiōis. Unī etiā in lege. maledicta erat sterilis. q nō relinquebat semē sup terrā. Hinc etiā sacerdotib' cōiugia decreta sunt q2 in successione familie: successio est officij. Nō ergo abraam vl' iacob deliquit. q2 preter vxorē filios ex ancilla quesiuit. nec illor exemplo pter piugale debitū. fecunditatē in aliqua licet alicui q rere. cū illor piugia nostror equant virginitati. τ immoderat' vsus cōiugij nostri tpis. turpitudinē fere imitet fornicatiōis illi' tpis.

De hoc Aug'. sic ait. Antiquis iustis nō fuit peccatū q pluribus feminis videbant. nec cōtra naturā hoc faciebāt. cū non lasciuiēdi causa s gignēdi hoc facerēt: nec ptra morem q2 eo tpe ea fiebāt. nec ptra pceptū. q2 nulla lege erat phibitū. Jdē. Obijciunt iacob qtuor vxores qd qñ mos erat: crimen nō erat. Sic patriarche piugib' excipiētibus semen suū miscebant. nō pcupiscētia pficiēde voluptatis. s puidentia ppagāde successionis. sicut apostoli auditorib' suis admirantib' doctrinā suā cōdelectabant. nō auiditate cōsequende laudis. s charitate semināde veritatis. Jdē alibi. Antiquis tpibus cū adhuc salutis nostre mysteriū velaret. iusti officio ppagandi nuptias ptrahebāt. nō victi libidīe s ducti pietate. q multo facilius ptinere possent τ vellēt. Utebant tñ coniugibus. τ plures vni viro hre licebat. quas casti' habebat q nunc vnā qliber istor in quibus videmus qd fm veniā pcedit aplus. Habebāt eñi eas in ope generādi. non ī morbo desiderij. Jtē Amb. Dixit Sara ad abraā. Ecce conclusit me dñs vt nō pariā. Jntra ergo ad ancillam meā τ filiū facias ex ea. τ ita factū est. Considera primū q abraā añ legē moysi τ añ euāgelium fuit. Nō ergo in legē cōmisit abraā. s legē puenit. Nondū eñi interdictū videbatur. Secūdo psidera q nō ardore aliquo vage succēsus libidinis. nō petulātis forme captus decore. ancille ptuberino piugale post habuit thor. s studio querēde posteritatis τ ppagande sobolis. Adhuc post diluuiū raritas erat humani generis. erat etiā religiōis. Deniqz τ loth sancti hanc filie causam qrentes posteritatis habuerūt ne genus deficeret humanū. τ iō publici muneris gra priuatā culpā ptexit. Jtē Aug'. Justus qui cupiat dissolui τ esse cū xpo. tñ sumit alimentū. non cupiditate viuēdi. s officio psulēdi. vt maneat qd necessariū est pter alios. Sic misceri femi sive iure nuptiar officiosum fuit sanctis viris. nō libidinosum. Qd eñi est cib' ad salutem hoīs. h est pcubit' ad salutē hūani generis. τ vtrūqz nō est sine delectatōe carnali. q tñ modificata τ refrenata tpantia: in vsū naturalē redacta libido esse nō pōt. Qd aūt in sustētando vitā illicit' est cib'. h est in qrēda ple fornicari' vel illicitus concubit'. τ quod est in cibo licito immoderatior appetit'. hoc est in coniugibus venialis ille concubitus.

Ambros. — Aug'. (marginalia)

Nō pfert xginitas Johis castitati abrae. b

Q2 vero castitas.

virginalis non pferat in merito coniugali castitati abrae. Aug⁹ ondit inquiēs. Sic nō est impar meritū patiētie in petro q̄ passus ē et in Johē qui passus nō est. sic nō est impar meritū ɔtinētie in Johē q̄ nullas exptus est nuptias. et in abraā qui filios genuit. Nā illi⁹ celibatus. et isti⁹ cōnubiū p tempoꝝ distributionē xp̄o militauerūt. ɔtinentiā Johīs in ope: abraā in solo habebat habitu. Melior ē autē castitas celibū q̄ꝫ nuptiaꝝ. Quaꝝ vnaꝫ abraā habebat in vsu. ambas in habitu. Caste enī ɔiugaliter vixit. Esse aūt castus sine coniugio potuit. sed tunc nō oportuit. Itē hieronym⁹. Quis ignoret sub alta dispensatōe dei oēs retro sanctos eiusdē fuisse meriti: cui⁹ nunc xp̄iani sunt. Quō abraā an placuit in coniugio. sic nūc virgines placent in castitate. Seruiuit ille legi et tpi suo. seruiam⁹ et nos legi et tpi nostro. in quos fines seculorum deuenerūt. Ex his apparet q̄ sancti patres an legē sine peccato plures habuerunt vxores vel ɔcubinas. Eas enī nunc vxores appellat scriptura. nūc ɔcubinas. Rachel tn̄ et lya ambe vxores fuerūt. non ɔcubine.

Ambro. li. de virginib⁹

hiero.

Oppositio. E

Si quis opponat.

q̄ fidē thori non seruabāt illi patres. Dicim⁹ in hoc seruasse fidē thori. q2 nō alijs sed pprijs vxoribus vel ancillis miscebant. Ecce q̄ fuerit ɔsuetudo in hac re an legē. Legis vero tpe interdixit Moyses carnalē copulā fieri cum matre. cū nouerca. cū sorore. cū nepte. cum amita. cū matertera. cū nuru et alijs q̄busdam. Permisit aūt diuortiū fieri dato libello repudij. in quo vir scribebat causas p quib⁹ vxorē repudiabat. Permisit aūt aliaꝫ ducere dato pori libello. qō ppter duriciam cordis eoꝝ pmissum xp̄s dicit. Non vt ɔcederetur discidiū. sed vt tolleret homicidiū. Permisit fieri mala ne fierēt peiora. et h pmittendo non dei iusticiā demonstrauit. sed in peccatore minuit culpam.

Que erat cōsuetudo legalis.

Cui licebat plures habere vel non. D

Sed nunquid sub

lege licebat habere plures vxores? Audi q̄d scriptū est i deuteronomio. Nō habebit vxores plurimas que alliciāt animā ei⁹. Super quē locū ait Aug⁹. Manifestū est salomonē hoc p̄ceptū trāsisse. Dauid aūt plures habuit: nec p̄ceptū p̄terijt. Permissum est enī regi plures habere. nō plurimas que alliciant animā multiplicate. Cū tn̄ addit vt nō eleuetur cor ei⁹: alienigenas phibitū esse videt. Verūtamen multiplicatio vxoꝝ generalit phibita est. Permissum est aūt regi plures habere. sed non multiplicare. Veniente autē plenitudinis tpe quo xp̄i grā vbiq̄ꝫ est dilatata. reducta est lex nuptiaꝝ ad priorē honestioremq̄ꝫ institutionē. vt vn⁹ vni in figura xp̄i et ecclesie ɔiungat. Ne querit electio muneris in successione generis. sed in pfectione vite: et sinceritate sciētie. et virginitas fecunditati pfert. et sacerdotib⁹ ɔtinētia indicit.

De virginitate mētis et carnis. E

Melior est aūt vir-

ginitas mētis q̄ꝫ carnis. Vn̄ Amb. Tolerabilius est mentē virginē q̄ꝫ carnem habere. vtrūq̄ꝫ bonū est si liceat. Si nō liceat. saltem nō casti homini. sed deo simus. Virgo ɔstitui potest. adulterari nō potest. nec lupanaria infamant castitatē. sed castitas etiā loci abolet infamiā. Idem. Nō potest caro an corrumpi. nisi mens an fuerit corrupta. Idē Isidor⁹. Non potest corp⁹ corrūpi nisi p̄us anim⁹ corruptus fuerit. Nā da enī a cōtagione aīa caro nō peccat. In fine hui⁹ capituli aperit quō verū sit. nisi aīa p̄us fuerit corrupta. corpus nō posse corrumpi. s. pctō. Illud etiā Augustini aduertendū est. Sicut inq̄t sancti⁹ est mori fame q̄ꝫ idolaticis vesci. Ita sanctius est defungi sine liberis. q̄ꝫ ex illicito coitu stirpē querere. Vndecūq̄ꝫ vero nascantur hoīes: si parētū vitia nō secrent. et deum recte colāt: honesti et salui erūt. Semen enī ex q̄licūq̄ꝫ hoīe: dei creatura est. et eo male vtenti male erit. nō ipm aliq̄n malum est.

Ambr. in li. de virginibus

Isidorus

Aug⁹. in lib. de bono ɔiugii.

Ista est distinctio. xxxiij. hui⁹ quarti libri. In qua magister postq̄ superi⁹ determinauit de bonis matrimonij. Hic aūt determinat quō hec bona fuerūt in matrimonijs antiquoꝝ patrū. Et tria facit. Primo enī antiquis patrib⁹ fore ɔcessum plures habere vxores declarat. Secūdo ɔtinentiā abrae ɔtinentie Johīs cōparat. Tertio tpe euāgelij virginitatem p̄cellere fecunditatē insinuat. Primum facit vsq̄ꝫ ibi. Nō vero castitas. Secundum vsq̄ꝫ ibi. Melior est aūt virginitas. Tertiū vsq̄ꝫ ad finēꝫ distinctionis. In speciali sn̄ia magistri stat in tribus ppositionib⁹. q̄rū prima est hec. Ex diuina pmissione antiqui patres plures habuerūt vxores nō expletiōe carnalis voluptatis. sed quia successione sanguinis: erat successio religionis et fidelitatis. Hāc magister insinuās querit vtꝝ antiqui patres sine peccato plēs vxores vel ɔcubinas habuerūt. Et r̄ndens p̄mittit q̄ sm̄ diuersitatē tempoꝝ varia fuit dei dispositio. Ān petm̄ inter duos tm̄ fuit coniugiū inchoatū. sm̄ quem inchoationis modū si primi parētes in obediētia pstitissent p tpis successionē inter duos tm̄ fuisset matrimonialis cōtract⁹. Post petm̄ primis parentib⁹ ad

īnnicem ꝯuenientibus ⁊ ꝓlem ꝓcreantibus filij eoꝝ tum ⁊ filie coniuncti sunt. sed vnus tm̄ vni ⁊ frēs sororibus copulati sunt. qꝛ nō erant alie mulieres ⁊ viri quibꝰ filij ade ⁊ filie ꝯiungerent. Lamech aūt primus omniū legit duas vxores habuisse. qḋ in eo reꝑhenditur. ideo qꝛ ꝓ expletiōe carnalis voluptatis hoc fecerit. ꝓcessu xō tꝑis cum iam quasi oēs homines deos colerēt. paucis in cultu dei remanētibꝰ: diuina dispensatione consultū est vt viri possent sibi plures vxores in matrimoniū copulare ne cultus vł noticia dei deficeret illis paucis deficientibus. sicut patet in Abraam ⁊ Jacob. Unde ⁊ ex lege maledicta erat sterilis que non relinquebat semen super terram.

Secunda ꝓpositio est hec. Continentiā quā Johannes habuit actu. hanc Abraā potuit seruare solo habitu. Hanc magister insinuans dicit in commendatione coniugij antiquoꝝ patrū. ꝙ virginalis castitas non ꝑfertur in merito antiquoꝝ patꝝ ꝯiugali castitati. qḋ autoritate Augꝰ. determinat dicētis. Sicut non est impar meritū ꝯtinētie in Johāne qui nullas expertus est nuptias. ⁊ in abraam q̄ filios genuit. Nam illiꝰ celibatus ⁊ istiꝰ cōnubiū ꝓ tꝑis distributione xp̄o militauerūt. sed ꝯtinentiā Johēs in opere: Abraam solo habitu habebat. Postea obijcit ꝙ antiqui patres habentes plures vxores non videntur fecisse fidē thori. Et rn̄dens dicit ꝙ fidē thori seruabant qui ꝓprijs tm̄ vxoribus vel ancillis ⁊ non alijs mulieribꝰ ꝯiungebant. ⁊ sic patet que fuerit añ legē matrimonij ꝯsuetudo. ⁊ ꝙ in matrimonio antiquorū patꝝ fuerūt ꝑdetermiāta matrimonij bona. Postea determinat de matrimonio tꝑe legis dicens. ꝙ tempore moysi fuit matrimoniū determinatū: ⁊ q̄tū ad legitimaꝝ ꝑsonaꝝ determinationē. qꝛ nō licebat copulare carnaliter patri vel sorori vel nouerce vel nepti amite ⁊ materterer quibusdā alijs ꝑsonis. Et etiam q̄tū ad sꝑationē. qꝛ ꝑmisit Moyses dato libello repudij diuortiū fieri ⁊ aliā ducere. in quo quidē libello vir scripsit causas ꝓpter q̄s repudiabat vxorem. qḋ ꝓpter duriciā cordis eoꝝ ꝑmissum est vt maius malū. s. homicidiū tolleret. Postea querit qbus licet sub lege hr̄e plures vxores. ⁊ quibꝰ nō. Et rn̄det ꝙ multiplicatio generaliter est ꝓhibita. ꝑmissū tamē est regi plures hr̄e vxores sꝫ nō multiplicare. i. plurimas hr̄e. qꝛ talis multiplicatio ꝓpter carnales actꝰ mentē eneruat ⁊ allicit. Addit etiā ꝙ adueniēte tꝑe plenitudinis iuxta priorē ⁊ honestiorē institutionem vnꝰ tm̄ vni ꝯiungit in figura christi et ecclesie.

Tertia ꝓpositio est hec. In hoc quidē tꝑe xginitas fecūditati ꝑcellit ⁊ ꝯtinētia sacerdotibꝰ īducitur. Hanc magister insinuās dicit. ꝙ hoc tꝑe virginitas fecūditati ꝑcellit ⁊ ꝯtinētia ipis ꝑsbyteris ꝑcipitur cū tamē in lege fecūditas xginitati ꝑferre ⁊ sacerdotibus cōiugia indicere inducitur. Ultimo dicit ꝙ xginitas mentis melior est ⁊ commendabilior q̄ virginitas carnis. quod autoritatibus confirmat. Et tantum in speciali.

De ꝑsonis legitimis. a

Di. XXXIIII

Nunc superest

attendere que ꝑsone sint legitime ad ꝯtrahendū matrimoniū. Legitime iudicantur ꝑsone ſm statuta patꝝ q̄ diuersa sunt. Alie nāqꝫ fuerūt legitime añ legē. alie sub lege. alie in tꝑe grē. Itē in ꝑmitiua ecclis quedā erāt legitime q̄ modo nō sunt. Eaꝝ xō que mō legitime sūt vel illegitime. quedā sunt plene legitime. q̄dam oīno illegitime. quedā medie. Plene legitime sunt qbꝰ nō obuiat votū ꝯtinētie vł ordo sacer. vel cognatio. vel dispar cultꝰ. vł cōditio. vel nature fragilitas. ⁊ siqḋ est aliḋ. Penitꝰ xō illegitime sunt. ꝑ votū. ꝑ ordinē. ꝑ cognationē. ꝑ disparē cultū. Medij xō sūt nec plene legitimi. nec omino illegitimi. per frigiditatē. ꝑ cōditionē. Si em̄ tales iunguntur ignoranter. cōmanere possunt quibusdam accedentibus causis. ⁊ eisdem deficientibus diuidi.

De frigidis separandis. b

De his em̄ qui cau

sa frigiditatis debitū reddere nō possunt cōsulit Grego: vt ꝑmaneāt. Sꝫ si mulier causatur dicens. volo esse mater ⁊ filios ꝓcreare. decreuit vt vterqꝫ eoꝝ septima manu ꝓpinquoꝝ iuret: ꝙ nunq̄ carnaliter ꝯuenerūt. ⁊ tūc mulier secundas nuptias ꝯtrahat. Uir aūt q̄ frigide nature est: absqꝫ spe ꝯiugij ꝑmaneat. Ait em̄ sic. Interrogastis de his q̄ matrimonio iuncti sunt ⁊ nubere non possunt. si ille aliā vel illa aliū ducere possit. De qbus scriptū est. Uir ⁊ mulier si se coniunxerint. ⁊ post dixerit mulier ḋ viro ꝙ coire non possit cū ea. Si potest ꝓbari qḋ dic̄ ꝑ iustū iudiciū: aliū accipiat. Si xō ille accepit aliā. separentur. Itē. De his reqsisti qui ob causam frigide nature dicūt se nō posse inuicē operā carnis dātes cōmisceri. Iste xō si nō pōt ea vti ꝓ vxore. habeat eā quasi sororē. qḋ si retinaculū cōiugale voluerit rescindere. maneant vtriqꝫ innupti. nā si huic nō potuit naturalit̄ ꝯcordare. quō alteri ꝯueniet. Igit̄ si vir aliā vxorē vult accipe. manifesta pater rō. qꝛ suggerēte dyabolo odij fomitem: exosam eā habuerit. ⁊ iō eam dimittere mēdacij falsitate molit̄. Qꝫ si mulier causat̄ ⁊ dicit. volo eē mater ⁊ filios ꝓcreare. vterqꝫ eoꝝ septima manu ꝓpinquoꝝ tactis sacrosanctis reliquijs iureiurādo dicat. vt nunq̄ ꝑ cōmixtionē carnis cōiuncti: vna caro effecti fuissent. Tunc videt̄ mulierē secūdas posse cōtrahere nuptias. humanū dico ꝓpter infirmitatem carnis eoꝝ. Uir aūt q̄ frigide nature est. maneat sine ꝯiuge. Qꝫ si ⁊ ille aliā ꝯiugē acceperit tūc hi q̄ iurauerāt ꝑiurij crimine rei teneātur ⁊ ꝑnia pacta priora cogant̄ recipe cōnubia. Hoc seruandū est cū vterqꝫ idē fatet̄. Sed vir si asserit se debitū reddidisse vxori. et illa diffitet̄. cui potiꝰ fides habēda sit. merito q̄ritur: De hoc ita statutū est. Si q̄sita accepe

Gregorꝰ

rit vxorē ⁊ habuerit eā aliquo tpe. ⁊ ipa femina dicit q̄ nunq̄ coisset cū ea. ⁊ ille vir dic̄ q̄ sic fecit. In veritate viri cōsistat. quia vir est caput mulieris. Hoc de naturali impossibilitate statutū est.

De his qui maleficijs impediti coire non possunt. c

(Hismarius remensis archiepiscopus)

De maleficij autez

impedimēto hoc tenendū decernit. Q si p sortiarias ⁊ maleficas ꝯcubit⁹ nō sequit̄. hortandi sunt quib⁹ illa eueniūt vt spū ꝯtrito ⁊ humiliato deo ⁊ sacerdoti de oīb⁹ peccatis ꝯfessionē faciāt ⁊ lachrymis atq̄ elemosynis orationib⁹ ⁊ ieiunijs dn̄o satisfaciāt. ⁊ p exorcismos ac cetera ecclesiastice discipline munimina ministri eccl̄ie tales sanare ꝓcurent. Q si nō potuerint: separi valebūt. Sz post q̄ alias nuptias expetierint illis viuētibus: quib⁹ post iuncte fuerint. ꝑoribus quos reliquerāt: etiā si possibilitas ꝯcubēdi eis reddita fuerit recōciliari nequibūt. Qd in fine h⁹ capituli ꝯtinet̄ ex rigore magis dictū intelligendū est q̄ ex canonica eq̄tate. Uel intelligendū est nō posse recōciliari ꝑorib⁹: nisi iudicio eccl̄ie quo diuisio facta fuerat.

De furiosis addit. d

Furiosi quoq̄ duz

(Fabian⁹)

in amentia sunt: matrimoniū ꝯtrahere non valent. Un̄ Fabian⁹. Nec furiosus neq̄ furiosa matrimoniū ꝯtrahere possunt. s si contractū fuerit nō separent̄. Itē Nicolaus papa. Hi q̄ matrimoniū sani ꝯtraxerūt ⁊ vni ex duobus vel ambobus amentia vel furor vl̄ aliqua infirmitas accesserit ob hāc infirmitatē taliū ꝯiugia solui nō possunt. Similiter ēt etiam sciendū de his q̄ ab aduersarijs excecantur. vel membris truncant̄ vel a barbaris execti fuerint.

De his qui cum duabus sororibus dormiunt. e

De his etiā qui cuz

(Ex aurelianē sinodo)

duab⁹ sororib⁹ vel cū duob⁹ fratrib⁹ dormiunt videndū est. q̄d censeāt canones. Qui dormierit cū duab⁹ sororib⁹. ⁊ vna ex illis añ fuerit vxor. neutrā ex ipis habeat. nec ipi adulteri vnq̄ in ꝯiugio copulent̄. Itē nec propriae vxori licet sibi reddere debitū. quā sibi reddidit illicitā: sororē ei⁹ cognoscēdo. nec post mortē vxoris licet ei vel adultere copularim cōiugiū. Itē Zacharias papa. Locu-buisti cum sorore vxoris tue. si fecisti. neutrā habeas. ⁊ vxor tua si nō fuerit ꝯscia sceleris ⁊ continere non vult: nubat in dn̄o cui vult. Tu vero ⁊ adultera sine spe coniugij maneatis. ⁊ dum viuitis pn̄iam agite. Qd ait: cui vult nubat. intelligendū est post mortē viri. Un̄ Grego. Qui vxores suas in adulterio deꝑhendūt. nec ille nec illa aliā vxorē accipiat vel aliū virū q̄du ambo viuūt. Si vo adultera mortua fuerit. vir eius si vult nubat. adultera vo nunq̄: ⁊ si mortuus fuerit vir ei⁹ sed omnibus diebus penitentie lamenta ꝑsoluat. Hic de illo adulterio agitur. quod cū cognato viri: vel cum cognata vxoris committitur.

(Zacharias papa)

Non est dimittenda vxor ꝑ aliqua macula seu deformitate corporis. f

Illud etiā sciendū

est q̄ ꝑ aliqua infirmitate vel macula corporali: nō licet viro vxorē dimittere ⁊ econuerso. sed debet alter alteri subsidia prouidere. Un̄ Aug⁹. Si vxorē quis habeat sterilē siue deformē corpe. vel debilē mēbris. vel cecam vel claudam. vel surdā. vel si quid aliud. siue morbis vel laborib⁹ dolorib⁹q̄ ꝯfectā. ⁊ q̄cq̄d excepta fornicatiōe excogitari pōt vehement̄ horribile. ꝑ societate fideq̄ sustineat.

Ista est distinctio. xxxiiij. huius quarti libri. In q̄ magister post q̄ superius determinauit d̄ matrimonio quantū ad eius institutionē. significationem ⁊ q̄tum ad ei⁹ causam efficientē ⁊ finalem. ⁊ q̄tū ad eius bona. Hic determinat de eo quantum ad causā materialem ⁊ q̄tum ad personas contrahentes. Et tria facit. Primo eñ determinat que ꝑsone sūt legitime ad contrahendū matrimonium. Secūdo ostendit q̄ q̄nq̄ matrimoniū ꝓpter frigiditatem maxime ad instantiā vnius sit soluendū. Tertio quomodo furiosi dum sunt in amentia actuali contrahere nequeunt. Primū facit vsq̄ ibi. De his eñ qui causa frigiditatis. Secundū vsq̄ ibi. Furiosi quoq̄. Tertiū vero vsq̄ ad finem distinctionis. In speciali sn̄ia magistri stat in tribus propositionibus. quarum prima est hec. Quedam persone ad contrahendum matrimonium sunt plene legitime. quedam omnino illegitime. ⁊ quedam in medio constitute. Hāc magister insinuans ꝓponit primo q̄ ad matrimoniū ꝯtrahendum alique ꝑsone fuerūt legitime ante legē. alie sub lege alie tempe gratie. quedā etiam persone in primitiua ecclesia erant legitime quemodo non sunt. Illarum vo quemodo sunt legitime vel illegitime. quedam sunt plene legitime. vt ille quibus aliquod impedimentum non obuiat. quedam vero sunt oīno illegitime. vt ille quibus obuiat ordo sacerdotalis: vel cognatio. vel disparitas cultus. quedā sunt medie: que nec plene legitime nec omnino illegitime. vt ille quibus obuiat frigiditas vel cognatio. tales eñ si ignoranter coniunguntur permanere possunt. ⁊ eisdem deficientib⁹ diuidi pñt. Scd̄a ꝓpositio ē hec

Propter frigiditatē maritus coniugio separat᷑ vir alteri nunq̄ coniungat᷑. Hāc magister ponēs dicit. q illi q̄ causa frigiditatis debitū reddere nō possunt. poſſūt sic ꝑmanere si volūt. Si aūt mulier causet᷑ seu conquerat᷑ dicens q vult esse mater ⁊ filios procreare. decretum est q vterq̄ coniugū septima manu ꝓpinquorū iuret q nunq̄ carnaliter conuenerūt. ⁊ hoc ita fieri dȝ. Primo vir ⁊ mulier iurabūt q nunq̄ carnaliter conuenerūt ⁊ tunc septē de ꝓpinquis qui meli⁹ possunt scire veritatē ꝑ signa ꝓbabilia: iurent q credūt eos verū dixisse. ⁊ tūc mulier secūdas nuptias contrahere pōt. vir aūt qui est frigide nature absq̄ spe coniugij manere dȝ Si em̄ ille aliā vxorē duceret. cogendus esset ille redire ad priorē. Quando aūt impedimentū ex vtraq̄ pte ꝓuenit. vterq̄ debet remanere innuptus. Hic igitur mod⁹ seruandus est qn̄ vterq̄ coniugū idē fatet᷑ sed vir si asserat. mulier aūt diffitet᷑. in hoc ꝯo poti⁹ adhibenda est fides viro. quia caput mulieris ē vir. Qđ mgr̄ confirmat autoritate Postea dicit q si aliquod maleficiū cōcubitus non sequat᷑. illi quib⁹ hoc euenit hortandi sunt. vt de omnibus cōfiteant᷑ commissis. ⁊ satisfaciant de his deo. Ministri ꝯo ecclie ꝑ exorcismos ⁊ ecclesiastica sacramenta tales sanare ꝓcurent. ⁊ si non possunt sanari separari poterunt Postq̄ tn̄ altas nuptias expetierūt viuentibus illis quibus iuncte fuerūt. non poterūt reconciliari prioribus quos reliquerāt. etiā si possibilitas coeūdi eis restituta fuerit nisi iudicio ecclesie: quo diuisio facta fuerat. Tertia ꝓpositio est hec. Furiosi ⁊ amentes totaliter non possunt cōtrahere matrimoniū legalit᷑. Hanc magister insinuans dicit. q furiosi dum sunt ī amentia contrahere nō possunt. qđ autoritatibus confirmat. Postea dicit q ille qui dormit cū sorore vxoris sue neutrā illarū habere debet. Et tam ipse q̄ adultera nunq̄ debent coniugio copulari. Qđ magister multis autoritatib⁹ ꝓbat. Ultimo dicit q n̄ licȝ viro vxorem dimittere nec ecōuerso ꝓpter aliquam infirmitatē corporalē. sed debet alter alteri subsidia ꝓuidere. quod autoritatibus confirmat Ex quibus patet q qui per legitimum matrimonium coniungunt᷑ corpaliter non possunt postmodū separi aliqualiter. Et tn̄ in speciali.

Eodē iure vtit᷑ vir ⁊ mulier. a

XXX V — Hoc etiā notā-

dū ē q cum dn̄s concedat vxorē dimitti causa fornicatiōis viro. eadem licentia nō tollit᷑ feminis. Unde hieronymus. Precepit dn̄s vxorē nō dimitti excepta causa fornicatiōis. ⁊ si dimissa fuerit. manere innuptā. Quicq̄d viris ꝑcipit᷑. hoc consequenter redūdat ad feminas. Nō eni adultera vxor dimittēda est. ⁊ vir mechus tenendus. Itē. Apud nos quod non licet feminis eque nō licet viris. ⁊ eadē seruit⁹ pari cōditione censet᷑. Ex his ostendit᷑ q mulier pōt sup fornicatiōe virū conuenire: vt vir mulierē. Unde Innocenti⁹ papa. Christiana religio adulterium in vtroq̄ sexu pari rōne condemnat. sed viros suos mulieres non facile de adultero accusant. viri aūt liberi⁹ vxores suas adulteras apud sacerdotes deferre consueuerūt. et ideo mulierib⁹ ꝓdito earū crimine negat᷑ cōmunio. virorū aūt latēte cōmisso. non facile quisq̄ ex suspitionib⁹ arcet᷑. q̄ tn̄ submouebitur. si ei⁹ flagitiū detegat᷑.

Hiero. ad mortē fabiole

Innocenti⁹ papa

Qđ fornicariam nequit dimittere vir nisi ipse expers fuerit ⁊ econuerso. b

Si vero querit᷑ an

adulter adulterā possit dimittere cā fornicationis: Dicim⁹ q nec adultera vxor dimitti a viro. nisi ⁊ ipse expers fornicatōis existat ⁊ ecōuerso. Unde Aug. Nihil iniqui⁹ est q̄ causa fornicatiōis dimittere vxorē. si ⁊ ipse conuincit᷑ fornicari. Occurrit eni illud. in quo alterum iudicas: teipm̄ condemnas. Quapropter quisquis fornicatiōis causa vult abijcere vxorem. prior debet esse a fornicatōe purgatus. qđ similiter ⁊ de femia dixerim. Idē. Indignant᷑ mariti si audiāt adulteros viros pendere similes adulteris feminis penas. cū tāto grauius eos puniri oportuerit: q̄to magis ad eos ptinet ⁊ ꝟtute vincere. ⁊ exēplo regere femias. Ex his apparet q adulter adulteram dimittere nō valet ⁊ ecōuerso.

Aug.

Qđ possunt recōciliari qui separantur causa fornicationis. c

Si quis autē forni-

cationis expers fornicariā dimiserit. alij copulari nō pōt. ꝟ continere oportet vel ad dimissam redire. sic ⁊ de femia. Unde ⁊ apls. His q̄ matrimonio iūcti sunt. ꝑcipio nō ego: ꝟ dn̄s vxorē a viro nō discedere. q si discesserit: maneat īnupta. aut viro suo recōciliet᷑. ⁊ d viro addit. Et vir vxorē nō dimittat. Sȝ Ambro. ait. Jō nō subdit de viro sic de muliere. quia licet viro aliā ducere. Sȝ hō a falsarijs in Ambrosij libro positū credit᷑ Supplendū eni ē ī viro qđ de vxore ꝑmisit. apte dicit Aug⁹. sic. Quare nō addit de muliere qđ ꝑmisit de viro. nisi q similē formā vult intelligi. vt si dimiserit q cā fornicatiōis ꝑmittit᷑. maneat sine vxore. aut recōciliet᷑ vxori. Idē. Si nec nubere illi concedit᷑. viuo viro a q̄ recessit. nec huic alterā ducere viua vxore quā dimisit. multominus fas est. illicita cū q̄buslibet stupra cōmittere. Idē. Utrū facile dimittat᷑ vxor dn̄s solā fornicatōis cām excepit. ceteras ꝯo vniuersas molestias si q̄ extiterint iubet ꝓ fide coniugale ⁊ ꝓ castitate fortit᷑ sustineri. ⁊ mechū dixit. q̄ a viro solutā duxit. Ex his ostendit᷑ q si cā fornicatiōis fit sepatio. nō pt vir vl' mulier ī aliā trāsire copulā. Pōt aūt recōciliari ⁊ cohitare sic p⁹. si dimissū alt᷑ reuocare voluerit.

Ambro.

Aug⁹. super eplam ad corinth.

Que pdictis videntur obuiare. d

Joh. chrys.

Hiero.

Dicit tamen Johã

nes Chryso. Sicut crudelis ꝛ iniquus est q̃ castã dimittit: sic fatuus est ꝛ iniquus q̃ retinet meretricẽ. Patron⁹ enĩ turpitudinis est q̃ celat crimẽ vxoris. Itẽ hiero. Cũ mulier vnã carnẽ in aliã diuiserit. ꝛ se fornicatiõe a marito sepauerit. nõ debet teneri. ne viꝝ q̃ꝫ sub maledicto faciat: dicẽte scriptura. Qui tenet adulterã stult⁹ est ꝛ insipiẽs. Idem ad Amandũ pͤsbyteꝝ scribens de quadã q̃ viro suo viuẽte alij nupserat. sic ait. Rẽ nouam loquor. imo nõ nouã ꝫ veterẽ. q̃ veteris testamenti autoritate ꝯfirmat. Si reliq̃rit secundum viꝝ mulier ꝛ reconciliari voluerit priori. non potest.

Determinatio. e

Sed hec oĩa intelli

genda sunt de illa q̃ ab adulterio redire noluit. nec ꝑ pniam peccatuꝫ delere. Q̃ si vir sciẽter patit: ꝯsentire videt. Si enĩ in adulterio ꝑseuerare elegit. patron⁹ turpitudinis ꝛ lenocinij reus marit⁹ habebit. nisi eã adulterij ream facere voluerit. Si aũt a peccato recesserit ꝛ ꝑ pniam illud purgauerit. poterit viro recõciliari. Vñ Aug⁹. Quid tibi durum videt vt post adulteriũ recõciliet coniunx: si fides assit nõ erit duꝝ. Cur enĩ adhuc deputam⁹ adulteros. quos credim⁹ penitẽtia esse sanatos. Idem. Non erit turpis nec difficilis etiã post patrata ꝛ purgata adulteria recõciliatio ꝯiugij. vbi ꝑ claues regni celorum nõ dubitat fieri remissio peccatorum nõ vt post viri diuortiũ adultera reuocet. ꝫ vt post xpi ꝯsortiũ adultera nõ vocet. Item Grego. Debet recipe peccatricẽ que pniaꝫ egit. ꝫ nõ sepe. Item Hermes. Si vir scierit vxorẽ suã deliquisse ꝛ nõ egerit pniam mulier: ꝫ ꝑmanet in fornicatiõe sua. ꝛ vir viuit cũ illa. vir re⁹ erit ꝛ ꝑticeps peccati eius. Q̃ si mulier dimissa egerit pniam ꝛ voluerit ad virum reuerti. debet recipe peccatricẽ que penitentiã egit. ꝫ non sepe.

Aug⁹. ad polentum

Hermes l. ii. de adulterinis ꝯiugijs

De illis qui se ante polluerunt per adulterium. f

Solet etiam queri

an valeat duci i ꝯiugiũ que ꝑus est polluta ꝑ adulteriũ: De h̃ Leo papa ait. Null⁹ ducat i matrimoniũ quã ꝑus polluit adulterio. Itẽ Relatũ est aurib⁹ sanctoꝝ sacerdotũ quendã alteri⁹ vxorẽ stupro violasse. ꝛ insuꝑ mechẽ iuramentũ dedisse q̃ post legitimi mariti mortẽ si supuiueret duceret eã in vxorem. qđ factũ est. Tale ꝫ cõnubiũ ꝓhibem⁹ ꝛ anathematizam⁹. His alijsq̃ꝫ autoritatibus vetant in cõiugiũ copulari. q̃ se ꝑus adulterio maculauerũt. Sꝫ ecõtra Aug⁹. ostẽdit dicẽs. Deniq̃ꝫ mortuo eo cũ quo fuit veꝝ ꝯiugium fieri potest ꝯiugiũ cũ qua ꝑcessit adulterium. Idẽ. Posse fieri sane licitas nuptias ex ꝑsonis illicite coniunctis. honesto placito subsequente: manifestũ est.

Leo papa

Ex ꝯcilio tiburiensi.

Aug⁹.

Determinatio. g

Sꝫ hec vltima au

toritas de ꝯcubinis loquit. ꝓhibẽs ꝯcubias posse trãsire ad honestũ placitũ nuptiarũ. si castitatẽ ꝛ fidẽ ꝯuare velint. Prima ꝟo autoritas Augustini de illis ait. q̃ de pctõ penitu erũt. ꝛ nihil in mortẽ viri machinati sũt. nec viuẽte viro fidẽ adultere dedit mech⁹. q̃ eã in ꝯiugio duceret si supuiueret. Qui ꝟo hec faciũt. alijs ꝑmissis autoritatibus ꝓhibetur copulari.

Ista est distinctio. xxxv. huius quarti libri. In qua magister postq̃ꝫ superius determinauit de ĩpotentia coeundi que actuꝫ matrimonij ĩpedit. Hic aũt determinat de sepatione thori ꝓpter fornicationem. q̃ similiter matrimoniũ tollit vinculo matrimonij durãte. Et duo facit. Primo enĩ ostẽdit quomodo vterq̃ꝫ ꝯiugiũ põt aliũ dimittere ꝓpter fornicationẽ. qñ ip̃e est a fornicatiõe immunis. Secũdo subiungit quõ null⁹ possit ducere ĩ matrimonio quã polluit in adulterio. Primũ facit vsq̃ꝫ ibi. Solet etiam queri. Scdm vsq̃ꝫ ad finẽ dis. In speciali sñia magistri stat in duabus ꝓpositionib⁹. quaꝝ prima est hec. Et si vir vxorẽ dimiserit causa fornicatiõis. alteri nõ nubat ea viuente in statu huius corruptionis. Hanc magister insinuãs proponit primo q̃ sicut licet viro causa fornicatiõis vxorẽ dimittere. ita eadẽ causa dimittere licet vxori viꝝ. qđ autoritatibus ꝓbat. Postea dicit q̃ illud qđ dictũ est debet intelligi si ille q̃ alteꝝ vel alterã dimittit sibi crimini nõ subiacet. Adultera aũt adulteꝝ dimittere nõ põt causa fornicationis. qđ autoritatibus ꝓbat. Postea dicit q̃ si causa fornicatiõis facta fuerit sepatio. non potest vir vel mulier in aliã copulã ꝯiugalẽ trãsire. possunt aũt recõciliari ꝛ cohabitare simul si pri⁹ dimissam alter reuocare voluerit. qđ autoritatib⁹ ꝓbat. Postea ĩducit plures autoritates q̃ dicũt. q̃ si vir sciat vxorẽ suam deliq̃sse. ꝛ nõ egerit mulier pniam ꝛ ĩ fornicatiõe ꝑmaneat. ꝛ hoc patiat vir cũ ea viuẽs ꝛ cohabitans videt ꝯsentire ꝛ re⁹ ꝛ ꝑticeps esse hui⁹ peccati. et iõ retinere eã nõ dꝫ. Si ꝟo mulier dimissa a pctõ discesserit ꝛ ꝑ pniam illud purgauerit. poterit viro recõciliari. ꝛ vir talẽ dꝫ recipe. sꝫ nõ sepe. Secũda ꝓpositio est hec. Vir nõ põt ducere vxorẽ quã pri⁹ ꝑ adulteriũ polluit. si ip̃o in mortẽ viri machinata fuerit seu si vir dederit fidẽ q̃ eã duceret. si vir nõ supuixerit. Hãc mgr̃ ponẽs ꝓbat autoritate Leonis pape. Obijcit tñ ꝯtra hoc mgr̃ ꝑ autoritates sctõꝝ. q̃s soluit dãs eaꝝ sanã intelligentiã. Et tñ in speciali.

Si ꝑ extrema ꝯditione valeat vxor separi a viro ⁊ econuerso. ʃ a

Di. XXXVI

Hunc de cõdi-

tione videamus an valeat coniugium diuidere? Ad qꝺ dicimꝰ quia nõ negat̃ ingenua posse nubere seruo. sed si nescit̃ esse seruilis cõditionis. libere ꝑt dimitti cũ seruitꝰ eiꝰ fuerit deprehensa. ꝭm illud. Si quis ingenuꝰ homo ancillã alterius vxorẽ accepit. ⁊ estimat qꝺ ingenua sit. si ipsa femina fuerit postea in seruitutẽ deiecta. si eam a seruitute redimere potest faciat. si nõ potest. si voluerit aliã accipiat. Si ꝟo ancillã eam scierat ⁊ collaudauerat. post eam vt legitimã habeat. Itẽ ex eodẽ. Si femina ingenua accepit seruũ. sciens ꝙ seruꝰ esset. habeat eum. qꝛ omẽs vnũ patrẽ habemꝰ in celis. vna lex erit viro ⁊ femine. Cũ dicit̃ sciens illum seruũ. datur intelligi. ꝙ si nescierit illũ seruũ esse non cogit̃ manere cum ipo. Si eĩ conditionis dolũ patit̃. non cogit̃ adherere ei cuꝰ fraude decepta est. Si aũt scierit vir conditionẽ mulieris vel ecõuerso. nõ valet eã dimittere. Vñ Zacharias papa. Si quis liber ancillã in matrimonio accepit. non habet licentiã dimittẽdi eam. si consensu amborum cõiuncti sunt. nisi ob fornicationẽ. De illis agit quibꝰ alterutrius cõditio nota est qñ coniunguntur.

In ꝯcilio apꝺ Vermeriam.

Zacharias papa

De copula serui ⁊ ancille diuersorum dominorum. ʃ b

Queritur etiã si ser-

uus vnius ancillã alterius acceperit: an sit inter eos coniugium? De hoc etiam ita statutum est. Dictum est nobis ꝙ quidã legitima seruoꝝ matrimonia potestatiua quadã ꝑsumptione dirimant. non attendentes illud. quod deus coniunxit homo non separet. vnde nobis visum est vt coniugia seruorum non dirimantur. etiã si diuersos dñ̃os habeant. sed in vno coniugio ꝑmanentes dominis seruiant suis. Et hoc in illis obseruandũ est vbi legalis cõiunctio fuit. ⁊ ꝑ voluntatẽ dominoꝝ. Attende finẽ huiꝰ capituli vbi videtur innui ꝑter voluntatẽ dominorũ inter seruũ ⁊ ancillam non posse contrahi cõiugium. vel si contrahit̃ non esse ratũ. Quibusdam tñ videt̃ inter eos posse fieri ꝯiugiũ dominis ignorantibus.

In ꝯcilio cabilonensi.

De viro qui se facit seruum vt diuidat̃ ab vxore. ʃ c

Illud etiam notan-

dum. ꝙ si mulier virum liberũ acceperit. ⁊ ille vt causam prestet discidij se alicuiꝰ seruũ fecerit. nec ille vxorẽ dimittere. nec illa ob vinculum cõiugij in seruitutẽ redigi poterit. Unde illud. Perlatũ est ad sanctã synodũ. ꝙ quidã ingenuꝰ ingenuam acceperit vxorem. ⁊ post filiorum ꝓcreationẽ: occasione diuortij: cuiusdam seruum se fecerit. vtrum ⁊ mulierem necessario tenere debeat. ⁊ si tenuerit: an illa etiam seruituti subijci debeat: quesitum est? Judicatum est vxorem minime debere dimitti. nõ tamen ob christi legẽ mulierem in seruitutem redigi. dum ille nõ ex consensu coniugis se seruum fecerit. quẽ liberum ipsa maritum acceperat.

In tiburiensi concilio.

De etate contrahentium. ʃ d

Hoc etiam sciendũ

est ꝙ pueri ante. xiiij. annos. ⁊ puelle añ. xij. annos ꝭm leges matrimoniũ inire neqũnt. Q̃ si ante predicta tempa copulã inierint. separari possunt. q̃uis voluntate ⁊ assensu parentũ iuncti fuerint. Qui vero in pueritia copulati post annos pubertatis nolũt se relinquere. sed in ꝯiunctione ꝑmanere. iam ex hoc efficiunt̃ coniuges. ⁊ deinceps nequeunt separari. Item. Sponsalia ante septennium ꝯtrahi nõ possunt. solo eñ ꝯsensu contrahuntur. qui interuenire nõ potest nisi ab alterutra ꝑte intelligat̃. qꝺ inter eos agit̃.

Duo illa executi sumus cũ alioꝝ quorundam adiectiõe quibꝰ ꝯiugiũ solui põt. nec tamen solui sp̃ necesse est. Nũc de alijs q̃ ꝑsonas illegitimas penitꝰ faciũt. addendũ est ⁊ ꝑmũ de ordine.

Ista est distinctio. xxxvj. huius quarti libri. In qua magister postq̃ superius determinauit de impedimentis antecedentibus matrimoniũ contrahendum. ⁊ de superuenientibus in contractum. Hic ꝟo determinat de incidentibus in ipso contractu. sicut ẽ error conditionis. Et duo facit. Primo enim determinat de impedimento seruilis conditionis. Secundo de impedimento ex defectu etatis. Primum facit a principio distinctionis vsq̃ ibi. Hoc etiam ẽ sciẽdum. Secundum vero vsq̃ ad finem distinctionis. In speciali sñia magistri stat in duabus propositionibus. quarum prima est hec. Cum persona deꝑssa seruitute contrahens ignoranter eam potest dimittere. ⁊ alteri cõiũgi matrimonialiter. Hanc magister insinuans querit Primo vtrum seruitus coniugiũ diuidere possit. Et rñdet ꝙ libera potest accipe ꝭuũ ⁊ ecõuerso liber ancillã. ſ; si mulier nesciat viri ꝯditionẽ vel ⁊ ecõuerso vir mulieris cũ ꝭuitꝰ fuerit deprehensa potest libere dimittere eã. Si autem scierit

mulieris conditionē vel econuerso nō potest dimitte re. qđ autoritatibus confirmat. Postea querit si ambo. s. vir ⁊ mulier sint seruilis conditionis. vtrū possit inter eos esse coniugiū. Et respondet ex autoritate eiusdē concilij φ sic. dūmodo fiet piunctio ex volūtate dñoꝝ. Quis dicāt alij φ etiā dñis ignorātibus possit inter eos fieri piugiū. Postea dicit φ si mulier accepit viꝝ liberꝝ. ⁊ ille postea se fecerit seruum occasione diuortij. nō ille potest vxorē dimittere. nec illa p matrimonij vinculū potest in seruitutem redigi. dū ille nō ex assensu piugis se seruū fecerit. qđ autoritatibus eiusdē pcilij pbat. Secunda ppositio est hec. Spōsalia nō ptrahunt nisi ab altera pte sciatur quid inter eos in tali facto agat. Hanc quidē ppositionē magister insinuās dicit. φ fm leges pueri ante decimūquartū anni ⁊ puelle añ duodecimū annum non possunt matrimoniū inire. qđ si fecerint ante p̄dicta tempora separi poterunt. Qui autem in pueritia copulant. ⁊ post annos pubertatis nolunt se dimittere: sed in coniunctione pmanere. ex hoc efficiūt coniuges. ⁊ deinceps nequeunt separi. Addit etiam φ sponsalia ante septimum annum contrahi non pñt. Oportet etiam φ ab vtraqꝫ parte intelligatur quid inter eos agatur. Ultimo dicit determinatum esse de duobus impedimentis coniugij quibus solui potest nec tñ solui semp est necesse. Et tñ in speciali d̄ sñia huius distinctionis.

In quo ordine nequeat fieri piugiū. a

DI. XXXVII

Sunt igitur quidam ordines in quib⁹ nullaten⁹ potest ptrahi coniugiū. ⁊ si intercesserit copula: fit diuortiū. vt sacerdotum. dyaconat⁹. ⁊ subdyaconatus. In alijs vero pmittit sortiri coniugiū: nisi religionis habitum sumpserint: vel ptinētie votū fecerint. Unñ Leo papa. Clericos. lectores. ostiarios exorcistas. acolitos. si extra votū ⁊ habitum inuenium nt: ⁊ ptinentiā pfiteri nolūt. vxorē ducere v̄ginē eccl'ia romana pmittit. non viduam vel repudiatā. qz deinceps nec ad s̄bdyaconatū puehi poterūt. nec laic⁹ vxorem sortit⁹ nisi virginē. vel bigam⁹ ad clericatū.

Leo papa

Item ex carthaginēsi pcilio. Placuit episcopos. p̄sbyteros. dyaconos. subdyaconos. etiam ab vxoribus abstinere. quod si non fecerint etiā ab ecclesiastico remoueant officio. Ceteros v̄o clericos ad hoc nō cogit. Item Leo papa. Lex ptinētie eadē est ministris altaris q̄ epis ⁊ p̄sbyteris. q̄ cū essent laici vel lectores. licite vxores ducere potuerūt. s̄ cū ad p̄dictos puenerūt grad⁹. cepit eis non licere qđ licuit. Itē in. vj. synodo. Si q̄s eorū q̄ ad cleꝝ accedūt voluerit nuptiali lege mulieri copulari. h̄ añ ordinē subdyaconat⁹ faciat. Itē Calixtus papa. Presbyteris. dyaconibus. subdyaconib⁹. monachis. pcubinas h̄re seu matrimoniū ptrahere penitus interdicimus. ptracta q̄ matrimonia ab hmōi psonis disiungi. ⁊ personas ad pniam debere redigi. iuxta sanctoꝝ canonū distinctionem iudicam⁹. Itē Gregori⁹. Nullū facere subdyaconū epi p̄sumāt. nisi q̄ se caste victuꝝ pmiserit. qz null⁹ debet ad ministeriū altaris accedere. nisi cui⁹ castitas añ susceptū ministerium fuerit approbata.

Ex carthaginensi pcilio.

Leo papa

Calixtus papa

Gregori⁹

De interfectorib⁹ suaꝝ piugum. b

His adijciendū est de occisoribus suaꝝ coniugum. De quibus Nicolaus papa scribit Radulpho bithuricē si archiepo. Interfectores suaꝝ coniugū sine iudicio. cū nō addis adulteraꝝ vel aliq̄d hmōi. quid aliud habendi sunt q̄ homicide. Ac per hoc ad penitentiā redigendi. quib⁹ penitus denegatur coniugiū. Hic videt Nicola⁹ pmittere maritis p adulterio aut alio huiusmodi vxores suas iterficere: sed ecclesiastica disciplina spirituali gladio non materiali criminosos ferire iubet. Unde idē Nicolaus. Inter hec nostra sanctitas addere studuit. si cuius vxor adulteriū ppetrauerit vtrum marito ei⁹ fm mundanā legē interficere liceat. Sz sancta dei eccl'ia nūq̄ mūdanis pstringit legib⁹. gladiū nō habet nisi spiritualem. Itē Pius papa. Quicūq̄ ppriā vxorē absqꝫ lege ⁊ sine causa interfecerit aliamqꝫ duxerit. armis depositis publicā agat pniam. ⁊ si ptumax extiterit anathematizet vsqꝫ quo consentiat.

Innocē. papa. ij. Decernimus vt hi q̄ ordinē subdyaconat⁹ acceperint. ⁊ ꝑ super vxores duxerint vel pcubinas habuerint. officio atqꝫ ecclesiastico bñficio careant. Cū em̄ ipi tēplum et vasa dñi sacrariuꝫ spiritus sancti esse debeāt et dici. indignū est eos cubilibus ⁊ imūdicijs deseruire

Pi⁹ papa

Ista est distinctio. xxxvij. huius quarti libri. In qua magister postq̄ superius determinauit de impedimentis que faciunt personas medias plene legitimas ⁊ penitus illegitimas. Hic vero determinat d̄ impedimentis que faciunt personas omnino illegitimas. Et circa hoc duo facit. Primo enim ostendit quomodo per ordinem sacramentorum matrimonium impediatur. Secundo quomodo p vxoricidium impeditur. Primū facit a principio distinctiōis vsqꝫ ibi. His adijciendū. Secundum vero ab inđ vsqꝫ ad finem distinctionis. In speciali sñia magistri stat in duabus ppositionib⁹. quarū prima est hec. Uoto continentie pstricti vel in sacris ordinibus vel ī religione constituti matrimonium contrahendi ab ecclesia sunt prohibiti. Hanc magister insinuans dicit φ sunt quidaꝫ ordines in quibus nullatenus potest contrahi coniugiū. ⁊ etiam si intercesserit copula fit diuortium. sicut sacerdotum. dyaconatus. subdyaconatus. In alijs v̄o ordinibus pmittit fieri piugiū nisi religionis habitum sumpserint. vel votum continentie fecerint. quod pluribus autoritatibus confirmat. Secunda ppositio ē hec. Ex iure canonico qđ legimus mundanis non astringitur vir ne vxorem interficiat: matrimonium interdicitur. Hāc magister insinuans dicit. φ occisoribus suarum coniugum penit⁹ piugiū denegandū est. tales sic criminosos eccl'iastica disciplina gladio spūali ⁊ nō materiali corrigere iubet. vñ tales debēt publicā pniam agere. ⁊ si ptumaces fuerint excōicant q̄usqꝫ consentiāt. Et tñ in speciali.

De voto. a

Di. XXXVIII

Nunc de voto inspiciam⁹. Uotū est testificatio quedā ꝓmissiõis spõtanee. q̄ deo ⁊ de his q̄ dei sunt ꝓprie fieri debet. Sunt tñ ⁊ vota stultoꝝ que frangenda sunt.

De votorum differentijs. b

Sciēdum vero ꝙ votoꝝ aliud est cõmune. aliō singulare. Cõmune vt illud qδ in baptismo omēs faciunt cū spondēt renūciare diabolo ⁊ pompis ei⁹. Singulare vt cū aliquis sponte ꝓmittit seruare virginitatē ⁊ ꝯtinentiā. vel aliquid huiusmodi. Itē singulare votū. aliud est priuatum aliud solēne. Priuatū est in abscondito factū. solēne vero in cõspectu ecclesie factū Item ꝓuatū votū si violeẜ: pctm̄ est mortale solenne vō violare peccatū ⁊ scandalum est Qui priuatū faciūt votū cõtinentie: matrimoniū ꝯtrahere nõ debēt. quia cõtrahendo mortaliter peccāt. Si tñ cõtraxerint non separenẜ. quia ꝓbari nõ potest qδ occulte factum est. Qui vō solēniter vouent: nullatenus coniugiū iure quesit. quib⁹ nõ solū nubere: ẜ ⁊ velle dānabile est. Uñ Aug⁹. In cõiugali vinculi vincul: si pudicicia seruaẜ: dānatio non timeẜ. ẜ in viduali continētia ⁊ ꝟginali excellentia: virt⁹ muneris amplioris expetitur. qua expetita ⁊ electa ⁊ voto oblata iam nõ solū capescere nuptias ẜ etiā si nõ nubatur. nubere velle dānabile est. Uouentibus em̄ virginitatē vel viduitatē nõ solum nubere sed etiā velle damnabile est. Quod apostol⁹ ōñdit Thimotheo scribēs. Adolescentiores viduas deuita. Cū em̄ luxuriate fuerint. in xp̄o nubere volūt. id est. cum post votū cõtinentie in delitijs egerint vitā. non dico nubunt ẜ nubere volunt in xp̄o. q̄si tūc non sit peccatū. ẜ ꝙ sit ostēdit subdens. Habentes damnationē. ⁊ quare: subdit. qꝛ primam irritā fecerūt. ⁊ si non nubēdo. tñ volēdo. vt voluntatē que a ꝓposito cecidit apparcat esse damnatā. siue sequantur nuptie siue non. Damnaẜ em̄ ꝓpositi fraus. damnantur tales. quia cõtinentie fidem ꝓmā irritaꝫ fecerunt. id est. votū. vel in voto violato fidem quā in baptismo ꝓfessi sunt. Si aūt pro voluntate nubendi damnanẜ: cõstat. si eam effectui mancipauerint reuocanduꝫ id esse in irritum easqꝫ arcendas redire ad propositum. Unde Gregori⁹. Uiduas a proposito recedentes viduitatis sup quibus nos cõsuluisti. credo te nosse a sancto Paulo nisi conuertantur olim esse damnatas. quas ⁊ nos apostolica autoritate damnandas. ⁊ a cõmunione fideliū atqꝫ a liminib⁹ ecclesie arcendas fore censemus. vsqꝫ quo obediāt episcopis suis. ⁊ ad bonū qδ ceperūt inuite aut voluntarie reuertantur.

Aug⁹. ad Julianam de sancta viduitate

Gregori⁹ ad Bonifacium

De virginibus non velatis. c

De virginibus aūt nõ velatis si deuiauerint. a predecessore nostro Innocentio papa tale decretū habem⁹ He que nondū sacro velamine recte tamen in proposito virginali semꝑ se simulauerunt permanere. licet velate non fuerint. tamen si nupserint aliquo temꝑe his agenda penitentia est. quia sponsio eaꝝ a domino tenebatur. Si em̄ inter homines solet bone fidei contractus nulla ratione dissolui: q̄to magis ista pollicitatio quā cum deo pepigit solui sine vindicta non poterit. Item. Si virgines nondum velate taliter publica penitētia puniuntur. et a cetu fidelium vsqꝫ ad satisfactionem excluduntur. quāto magis vidue que perfectioris etatis ⁊ maturioris consilij existunt. ⁊ habitum religionis assumpserunt. ⁊ deinde apostatauerunt. atqꝫ ad prioreꝫ vomitum sunt reuerse. a nobis ⁊ ab omnib⁹ fidelibus. a liminibus ecclesie. ⁊ a cetu fidelium vsqꝫ ad satisfactionem sunt eliminande ⁊ carceribus tradende. Ex his apparet virgines vl' viduas voto continentie astrictas siue fuerint velate siue non. nullatenus coniugium sortiri posse. Quod itidem de omnibus intelligendum est qui continentiam vouerunt. Quod enim ante erat licitum. post votum fit illicitum. Non est igitur pretermittendum quod Innocentius papa de viduis ⁊ puellis decreuit que christo spiritualiter nubunt: si postea publice nupserint. nõ eas admittendas esse ad penitentiam. nisi hi quibus se iunxerant de mundo recesserint Si em̄ de omnibus hec ratio custoditur: vt quecūqꝫ viuente viro alteri nupserit. adultera habeatur. nec ei agende penitentie licentia concediẜ nisi vnus de illis fuerit defūctus. q̄to magis de illa tenēda est. que añ se inmortali sponso coniunxerat. ⁊ post ad humanas nuptias transmigrauerit. Attēde ꝙ non soluꝫ coniugiū talibus negare videtur sed etiam locum penitentie. Sed non ita intelligendum est. vt aliquando excludantur a penitentia que digne pniam agere volūt. ẜ ille non sunt admittende ad penitentiam

Innocenti⁹ papa

que ab incestus copula discedere nolunt. qr post religionis ꝓpositū nō potest deo reconciliari ꝑ pniam. que ad habitū sue ꝓfessiōis redire neglexerit. Tūc ille cui se cōiunxerat ei defunct⁹ erit. cū ab eius illicitis amplexibus hec penit⁹ recesserit. Cū ergo dr̄ eas nō esse admittēdas ad pniam. nisi hi quibus se iunxerāt de mūdo recesserint subaudiendū est eis. Tūc em̄ eis viri de mūdo recedunt ⁊ defungunt. cū ab eoꝝ cōcupiscētia iste se alienant. Quē sensum similitudo subdita declarat ⁊ confirmat.

Q grande malū sit adulterium.

Cum vir et mulier

legitime cōiuncti sunt. cōstat alteꝝ altero viuente ad aliā nō posse trāsire copulā. alioqn adulteriū cōmittit. de quo Clemēs papa ait Quid in omnib⁹ peccatis adulterio est grauius. Secundū nāqꝫ in penis tenet locum. quē p̄mū illi habēt qui aberrant a deo. Grauissime ḡ peccāt adulteri. grauiter fornicarij. ꝫ cūctis his grauı⁹ incestuosi. quos oēs transcēdunt ↄtra naturā delinquētes. Unde Aug⁹. Adulterij malū vincit fornicatōēꝫ vincit ab incestu. Peı⁹ em̄ est cū matre q̄ꝫ cū aliena vxore dormire. ꝫ hoꝝ oīm pessimū est qđ ↄtra naturā fit. vt si vir mēbro mulieris nō ad hoc ↄcesso vtat. hoc execrabiliter fit i meretrice. ꝫ execrabili⁹ fit in vxore.

(Aug⁹. de adulterijs coniugijs.)

De illis qui post longam captiuitatem redeunt.

Hic queritur de il-

lis femīs q̄ putātes viros suos īteremptos: vel in captiuitate vel ab iniqua dn̄atiōe nūq̄ꝫ liberādos. in alioꝝ cōiugia transierūt. si illi q̄ putabāt perisse remeauerint. vtꝝ eis reddi debeāt. ⁊ an secūdi fornicati sunt ⁊ ipe ree adulterij? De hoc Leo papa sic ait. Necesse est vt legitimaꝝ federa nuptiaꝝ reintegranda credam⁹. ⁊ remotis his q̄ hostilitas intulit. cuiqꝫ id legitime reformet qđ intulit. procurandūqꝫ est vt recipiat q̄sqꝫ qđ ꝓpriuꝫ est ne culpabilis iudicet. ⁊ q̄si alieni iuris ꝑsuasor habeat q ꝑsonā eius mariti q iam nō esse estimabat assumpsit Sic em̄ multa q̄ ad eos q in captiuitatē ducti sunt ꝑtinebāt. i ius alienum trāsire potuerūt. ⁊ tū plene iusticie ē. vt eisdeꝫ reuersis reformeňt. Ideoqꝫ si viri post longā captiuitatē reuersi. ita ī dilectiōe suaꝝ cōiugū ꝑseuerāt. vt eas cupiāt in suum redire ↄsortiū. Dimittendū est ⁊ inculpabile iudicādū qđ necessitas ītulit. ⁊ restituēdū

(Leo papa)

qđ fides poscit. Si naūt aliq̄ mulieres ita viroꝝ posterioꝝ amore sunt capte vt malint his coherere q̄ꝫ ad legitımū trāsire ↄsortiuꝫ. merito sūt notāde. ita vt ecclīastica cōione ꝑuent. q̄ de re excusabili ↄtaminatōꝫ crimis elegerūt. Redeāt ḡ in suū ↄiugia statū. qr sicut mulieres q̄ ad viros suos reuerti noluerint īpie sunt habēde. Ita ille q̄ redeūt merito sunt laudāde. Ex his ostidit illos q talit⁹ iūgunt vt credāt viꝝ interemptū ꝑ ignorātiā: aliquā excusatiōꝫ hr̄e de pctō. ⁊ tū p̄mā copulā esse legitimā. nō secundā. veniā tū hr̄e si carent opprobrio male volūtatis. Sed si q̄s relicta ī patria sua vxore ī longinquā abiens regionē aliā ducat vxoreꝫ. deinde p̄ñā duct⁹ eā dimittere velit asserēs se aliam habuisse q̄ viuit. nec eccl̄ia ꝑmittat. q̄ qđ ille asserit ignorat. querit an ī hac scđa copula sit cōiugiū? Sane dici pōt nō esse cōiugiū. ⁊ mulierem de crimīe excusari ꝑ ignorātiā. virū aūt adulteriū admisisse. Sꝫ ex q̄ ad p̄maꝫ redire volēs nec valēs. cogit ecclīe disciplina hanc tenere. īcipit excusari ꝑ obediētiā ⁊ timoreꝫ de h̄ qđ poscēti mulieri debitū reddit. a qua ipse nunq̄ꝫ poscere debet. ⁊ sic de alijs hmōi sentiendum est.

Ista est distinctio. xxxviij. huius quarti libri In qua magister postq̄ꝫ superius determinauit đ impedimento ordinis. Hic autem determinat de impedimento voti. Et tria facit. Primo em̄ distinctionē voti premittit. Secundo quale votum matrimoniū impediat subdit. Tertio quo modo viri longe a feminis propter captiuitatē sequestrati eas repetere possint subiungit. Primū facit a principio distinctiōis vsqꝫ ibi. Qui enim solenniter. Secundum vsqꝫ ibi. Hic queritur de illis feminis. Tertium vsqꝫ ad fineꝫ distinctionis. In speciali sn̄īa magistri stat in tribus ꝓpositionib⁹. quarū prima est hec. Uotum commune est qđ oēs accipiūt cum spondent diabolo ⁊ ei⁹ pompis renunciare. Singulare vero est cū q̄s spondet virginitatem seruare. Hanc magister insinuās ꝓponit primo quid sit votum. Et dicit ꝙ votum est testificatio quedā promissionis spontanee que de his que dei sunt ꝓprie fieri debet. Sunt tamen aliq̄ stultorum vota que frangenda sunt. Postea distinguit de voto. ⁊ ostendit ꝙ votum matrimonium impedit Et dicit ꝙ votoꝝ aliud est votum commune ⁊ aliud singulare. Cōmune est illud quod in baptismo faciunt oēs cum spondent se renunciare diabolo ⁊ pompis eius. Singulare est cū quis sponte ꝓmittit virginitatē vel aliud hmōi. Itē votoꝝ singulariū aliud est priuatū vt illđ qđ est factū in abscōdito. Aliud solenne vt illud qđ est factū ī facie ecclīe: Priuatū aūt votū si violet pctm̄ mortale ē. Si aūt solēne violet peccatū mortale ⁊ scandalū est. Secunda ꝓpositio ē hec. Oē qđ licite ꝓmittim⁹ debem⁹ fuare totū siue sit priuatū siue solēne votū. Hāc mgr̄ insinuans dicit. ꝙ qui priuatū votū cōtinentie faciunt matrimoniū ↄtrahere nō debēt. qr ↄtrahendo mortaliter peccant. Si aūt ↄtrahunt nō sepant quia ꝓbari nō pōt qđ occulte actū est. Qui aūt solēniter vouēt nullaten⁹ ınrequeūt. Continētiā igit vouentes siue

sint virgines siue vidue siue velate siue nō velate. cō
iugium nullaten⁹ sortiri possunt. q2 qd ante fuit lici-
tum: post votū fit illicitū. qd autoritatibus ꝯfirmat
Postea dicit ꝙ isti qui ꝯtinentiā solēniter vouerunt
si aliquo tpe contrahūt debēt ab ingressu ecclesie ⁊ a
cetu fideliū separi. donec humiliter satisfaciāt ⁊ ad
bonū qd ceperant siue inuite siue volūtarie redeant.
qd autoritatibus ꝓbat. Obijcit tamen in contrariū
ꝑ Innocētij autoritatē. qui dicit illos qui primo spi
ritualiter nubent si postea publice nupserūt. nō solū
ad coniugiū sed nec ad pniam recipiendos esse nisi q̄
bus se coniunxerūt de mundo recedāt. Et respōdet
magister ꝙ intelligenda est autoritas Innocentij de
illis qui ab incestus copula desistere nolunt. qui nō
sunt ad pniam admittendi. tamen qui digne pniam
agere volunt a pnia non excludunt. ⁊ talibus ab illi-
citis cōplexibus recedentibus illi quibus se cōiunxe
runt defuncti sunt. Postea dicit. ꝙ qn̄ vir ⁊ mulier
legitime sunt cōiuncti nō potest alter altero viuente
ad aliam copulā transire. Alioquin adulteriū cōmit
tit qd est grauissimū peccatū. licet grauius incestus
⁊ adhuc ampli⁹ vitiū contra naturā. qd autoritati-
bus ꝓbat. Ex p̄dictis infero ꝙ tm̄ illud votū quod
ꝑ susceptionē sacri ordinis ⁊ ꝓfessionē est solēnizatū
dirimit matrimoniū ꝯtractū ⁊ nullū aliud ꝙ̄tūcūq3
etiā sit publicatū. Tertia propositio est hec. Viri
redeūtes ex longa captiuitate quos femine putabāt
fore mortuos possunt vxores suas repetere ex iuris
potestate. Hanc magister insinuans querit de illis fe
minis que putātes viros suos interfectos ī captiui-
tate vel nunq̄ liberādos ad aliorꝫ cōiugia trāsierūt.
si illi qui putabant perisse remeauerint. vtrū eis red
di debeant. ⁊ an ipe sunt ree adulterij. Et respondet
ꝙ prima copula legitima erat. qui tamen sic cōiun-
guntur ꝓpter ignorantiā habent aliquā excusatiōē
de peccato. sed tn̄ non caruerūt opprobrio male vo
luntatis. exigit ergo iusticia vt viris reuersis vxores
reformenꝭ. que si hoc voluerint laudāde sunt. Si au
tem ad legitimū consortiū redire noluerint sed cū po
sterioribus viris remanere merito sunt excōmunicā-
de. ⁊ ecclesiastica cōmunione priuande. ꝙ de re excu
sabili cōtaminationē elegerūt criminis. ⁊ hoc autori
tate ꝯfirmat. Vltimo querit de isto q̄ vxore sua reli-
cta in patria sua abijt in longinquā regionē ⁊ ibi aliā
ducit. pnia ductus vult eam dimittere asserēs se ha
buisse aliā que viuit nec ecclesia pmittat que qd ille
asserit ignorat. Querit vtrū in hac copula sit ꝯiugi
um. Et r̄ndet ꝙ nō. tamen mulier ꝓpter ignorantiā
a crimine excusatꝭ. vir aūt cōmisit adulteriū. sed exq̄
vult ad primā redire nec potest cogi iudicio ecclesie
hāc tenere. ⁊ tūc ꝑ obedientiā ⁊ timorē incipit excu-
sari. Vn̄ reddere debet ei debitū: sed nunq̄ debet ab
ea exigere seu poscere. Et tm̄ in speciali.

De dispari. a

DI. XXXIX

Post hec de dis
pari cultu videndū est. hec est em̄
vna de causis qb⁹ ꝑsone illegitīe
fiunt ad ꝯtrahendū matrimoniū. Nō em̄ li-
cet xp̄iano cū gentili vel iudea inire ꝯiugiū.
q2 etiā in veteri testamento ꝓhibitū est fide
les viros infideles ducere vxores. dn̄o dicē-
te. Nō accipias vxorē de filiab⁹ alienigenarꝫ
filijs tuis. ne traducant eos post deos suos.
Iuxta hoc dn̄i p̄ceptū. iudeorꝫ ꝯiugia cū ali-
enis inita Hesdras separauit. Hoc idē etiam i
nouo testamento seruaꝭ. Vn̄ Aug⁹. Ne nu
bat femina nisi sue religionis viro. vl' ne vir
talē ducat vxorē. Idem em̄ vt dicis iubet domi
nus. docet apl's. vtrūq3 p̄cipit testamentum
Itē Amb. Caue xp̄iane gentili vel iudeo fili
am tuā tradere. caue ne gentilē vel iudeam
vel alienigenā. i. hereticā. ⁊ oēm alienā a fi-
de tua vxorē accersias tibi. Itē. Si qs iudee
siue xp̄iana iudeo: siue iudea xp̄iano carnali
ꝯsortio misceaꝭ. quicūq3 tm̄ nephas admise
rit a xp̄iano cetu protinus segregeꝭ. Ex his
alijsq3 plurib⁹ testimonijs apparet non posse
contrahi coniugium ab his q̄ sunt diuerse
religionis ⁊ fidei.

Ambro. i li. de pr̄iarchis.

De coniugio fidelis ⁊ infidelis ⁊ duorum
infidelium. b

Huic aūt videtꝭ ob
uiare qd aplus ait de imparib⁹ ꝯiugijs. Ego
dico nō dn̄s. Si qs frater habet vxorē infide
lem ⁊ hec ꝯsentit habitare cū illo: nō dimit-
tat illā. ⁊ si qua mulier ⁊c. Sꝫ aliud h' esse: ali
ud illud euidēter ondit Aug⁹. Ibi em̄ agiꭂ d
illis coniugijs fideliū ⁊ infideliū: q̄ ꝯtrahun
tur ab eis in dispari religione ⁊ fide manēti-
bus. Aplus xo ait de illis q̄ vni⁹ eiusdēq3 infi
delitatis fuerūt qn̄ ꝯiuncti sunt. Sꝫ cum ve-
nisset euangelium alter sine altera credidit
Intelligis ne qd dicā. Attēde vt rem ipam
diligenti⁹ explanē. Ecce ꝯiuges duo vni⁹ in-
fidelitatis fuerūt qn̄ ꝯiuncti sunt. nulla d his
questio est q̄ ptineat ad illud p̄ceptū veteris
⁊ noui testamēti. quo ꝓhibeꭂ fidelis cū infi-
deli copulare ꝯiugiū. Iā sunt cōiuges ⁊ am-
bo adhuc sunt infideles. Tales sunt adhuc
quales ꝯiuncti sunt. Venitq3 euangelij p̄di
cator: credidit eorꝫ vn⁹ vel vna. sed ita vt in
fidelis cū fideli habitare ꝯsentiat. non iubet
dn̄s vt fidelis infidelē dimittat taliter ꝯiun-
ctum. Nec apl's iubet vt non dimittat. ꝫ con
sulit. vt si qs aliter agat non sit trāsgressor. si
cut ⁊ de xginib⁹ ꝯsulit. Monet aūt qd est lu
crandi occasio cū possit licite relinquere sed
nō expedit. Tūc em̄ nō expedit id qd licitū
est qn̄ pmittiꭂ quidē. ꝫ impius vsus alijs au-
fert impedimentū salutis. sicut discessio fide-
lis ab infideli. quā nō ꝓhibet dn̄s. q2 corā il-
lo nō est iniusta. ꝫ apl's ne fiat ꝯsilio charitatis
suadet. vt nemo in ea re iussionis necessita-
te teneaꭂ. ꝫ ꝯsilij volūtate libere faciat. Ex
his monstraꭂ inter fideles ꝯiugiū esse. ⁊ con
siliū apli nō obuiare p̄cepto dn̄i. quo iubet fi
delem non iungi infideli. ⁊ si ꝯiuncti fuerint

Aug. ad pol- lentium

separari. Legit enim q Hesdras ppheta imo dñs p eũ iussit israelitis vxores dimittere alienigenas p quas ibãt ad deos alienos. non ille p maritos acquirebãt deo. Recte h pcepit. qr p moysen iusserat dñs ne quis vxorez alienigenã duceret. Merito ergo qs duxerant dño phibente. dño iubẽte dimiserunt. qr vt ait Amb. Non est imputandũ matrimonium qd extra decretũ dei factũ est. s cognoscitur emendandũ. vt qñ fidelis infideli copulat. Sz vt ait Aug. cũ cepisset gentibus euangeliũ pdicari. iam ɔiũctos gẽtiles gẽtilibus comperit ɔiugib. ex quib si nõ ambo crederent. s vnus vel vna. et infidelis cũ fideli ɔsentiret habitare. nec phiberi a domino debuit fidelis infidelẽ dimittere nec iuberi. Ideo non phiberi. qr iusticia pmittit s fornicante discedere. Et infidelis hois fornicatio est maior in corde. nec vera ei pudicitia cum ɔiuge dici potest. qr omne qd non est ex fide peccatũ est. Quis veram fidelis habeat pudicitiã. etiã cũ infideli cõiuge que non hz verã. Ideo aũt nec iuberi. q nec ɔtra iussionem dñi gẽtiles fuerũt ambo ɔiuncti. Licitum g erat p iusticiã fideli infidelẽ dimittere sed licitũ non erat faciendũ. pter libere beniuolentiã. Euidẽter apparet q inter infideles ɔiugiũ esse. z apostolũ de illis agere q in infidelitate coniuncti fuerũt. z post alter ad fidẽ ɔuersus est. cũ quo etiã fidelis habitare ɔsensit. z hũc non dimittere fideli ɔsulit apls. qr forte p fidẽ saluabit infidelis.

Ambro.

Aug. ad pollentiũ

Nõ est vera pudicitia fidelis cũ infideli

De fornicatiõe spirituali ob quam potest dimitti coniunx. c

Potest tamẽ licite

dimittere. qr in infideli est fornicatio. si non corpis tñ mẽtis. Causam enim fornicatiõis dominus excepit. Fornicationẽ vero generalem z vniuersalẽ intelligere cogimur nõ modo s. corpalẽ s z spũalẽ. d qua Aug. ait. Idolatria z quelibet noxa supstitio fornicatio est. Dñs aũt pmisit causa fornicatiõis vxorẽ dimitti. s non iussit. z sic dedit apostolo locum monẽdi. vt q voluerit nõ dimittat. põt talẽ licite dimittere. Si enim fornicatio carnis detestãda est i ɔiuge. qñto magis fornicatio mẽtis. i. infidelitatis.

Aug. in sermone dñi in monte

Pro qbus vitijs possit dimitti. b

Si autẽ queris. an

ppter aliud vitiũ nisi ppter infidelitatẽ vel idolatriã possit dimitti: Attẽde qd Aug. ait. Si infidelitas fornicatio est. z idolatria infidelitas. z auaricia idolatria: non est dubitandum z auariciã fornicationem esse. Quis g quãlibet illicitã ɔcupiscentiã potest a fornicationis genere separe. si auaricia fornicatio ẽ. Ex quo intelligit q ppter illicitas ɔcupiscẽtias non tñ que in stupris cũ alienis viris vl feminis cõmittunt. s ob quaslibet que aĩam a lege dei aberrare faciũt z pniciose corrũpi possit sine crimine z vir vxorẽ suã dimittere z vxor virũ. Itẽ. Rectissime dimittit si viro suo dicat. non ero vxor tua nisi mihi de latrocinio diuitias ɔgreges. vel nisi solita lenocinia exerceas. aut si qd aliud facinorosum vl flagitiosuz a viro suo expetat. Tunc ille si veraciter penitẽs est. habetq fidẽ p dilectionẽ operantẽ. membrũ qd eũ scandalizat amputabit. Ex his apparet q nõ solũ infidelitas. s etiã quelibet ɔcupiscẽtia que pniciose turbiterq corrũpit: fornicatio spũalis est: p quaz vir vxorẽ vel vxor viz dimittere potest. Cõsulit tñ apls ne fidelis dimittat infidelẽ volẽtem cohabitare. nec a deo reuocare.

Aug. in lib. d ser mone do mini i mõte

Aug. de sis de zogibus.

Si fideli liceat aliam ducere infideli discedente vel dimissa. e

Hic queritur si fide

lis dimittat infidelẽ. vl infidelis a fideli discedat. an liceat fideli aliã ducere: Videt auctoritas testari q illa viuẽte alterã ducere non valeat. Ambro. enim verba apli exponens ait. Alioqn si disceditis ab inuicẽ z volẽtes cohabitare dimittitis: talijs vos copulatis: adulteri estis. z filij vestri q de hac copula nascũt immũdi. i. spurij sunt. Item. Si qs habuerit vxorẽ virginẽ ante baptismuz: viuẽte illa p baptismũ alterã hre nõ potest. Crimina enim in baptismo soluunt nõ coniugia.

Ambros.

Ex concilio meldensi.

Que pmissis ɔtraria vident. f

Sed econtra Am-

bros testat. Si infidelis dic apls discedit: discedat. Nõ enim est seruituti subiect frat aut soror in hmõi. qr nõ debet reuerẽtia cõiugij ei q horret autorẽ ɔiugij. Nõ est enim ratũ matrimoniũ qd sine deuotiõe dei est. z ideo nõ est pctm ei q dimittit ppt deũ. si alij se copulauerit. Cõtumelia ei creatoris soluit ius matrimonij circa eũ q relinqt ne accuset alij copulat. Infidel aũt discedẽs z i deũ peccat z in mrimoniũ. nec ẽ suãda ei fides ɔiugij. qui ideo recessit ne audiret xpm esse deũ xpianorum cõiugioz. Si vero ambo crediderint p

cognitionē dei ꝯfirmat̃ ꝯiugium.

Determinatio. g

Attende hic predi-

ctis ꝯtraria posse videri. ita vt sibi Amb. cōtradicere videat̃. Sȝ distinguendū est. q̄ aliud esse dimittere volentē cohabitare. aliud dimitti ꝑpt̃ deū ab illo q̄ horret nomen xp̄i. Ibi eñ lex beniuolētie nō seruat̃. Hic vitas custodit̃. ⁊ ideo cū liceat dimittere volētem cohabitare. nō tñ ea viuēte aliā ducere licet. Discedentē vero seq̄ nō oportet. ⁊ ea viuente aliā ducere licet. Sȝ h̄ nō est intelligendū nisi de his q̄ in infidelitate sibi copulati sūt. Sȝ si ad fidē vterq̄ ꝯuersus est. vel si vterq̄ fidelis matrimonio ꝯiunct⁹ est. ⁊ post alter eorū a fide discesserit ⁊ odio fidei ꝯiugē reliquerit dimissus discedentē non comitabit̃. nec tñ illa viuēte alterā ducere poterit. q̄ inter eos fuerat ratū ꝯiugiū. qđ nō pōt dissolui.

Quidā dicunt coniugium non esse inter infideles. ⁊ quare. h

Sūt tñ nōnulli qui

inter infideles asserūt nō esse ꝯiugiū. q̄ nec rata nec legitima est eoꝝ copula. Rata nō est q̄ solui pōt. nec legitima. q̄ ap̄ls ait. Omne qđ nō est ex fide pctm̄ est. Eoꝝ aūt ꝯiunctio nō est ex fide. ⁊ ideo pctm̄ est. Nō est ḡ ꝯiugium. q̄ nullū ꝯiugiū pctm̄ est. Aug⁹. etiā dic. q̄ nō est vera pudicitia infidel' cū fideli. Sȝ vero negat̃ esse pudicitia. nō q̄ infideliū ꝯiugium nō sit veꝝ. s̄ q̄ nō habet illud triplex bonuȝ qđ excusat coitū ⁊ meret̃ p̄miū. Itē illđ ap̄li. Omne qđ nō est ex fide: pctm̄ est. nō ita intelligendū est. vt q̄cq̄d fit ab infidelib⁹ pctm̄ sit s̄ omne qđ fit ꝯtra fidē. i. ꝯsciam: male fit. et ad gehennā edificat. Vel in omi eo qđ infidelis facit peccat. nō q̄ illud facit. s̄ q̄ nō eo mō illud facit q̄ oꝫ: nō referēs ad debitū finē.

Qđ legitimū sit coniugiū infideliū s̄ non ratum. ⁊ quare. i

Copula ergo mari-

talis q̄ est inter infideles ꝯiugiū est legitimū s̄ nō ratū. Legitimū. q̄ est inter legitimas ꝑsonas. s̄ nō ratū. q̄ sine fide. Cōiugiū vero fideliū est legitimū ⁊ ratū. si tñ legitime sunt ꝑsone. Qđ aūt legitima sit infideliū cōiunctio Aug⁹. testat̃ dicēs. Uxor legitima societate ꝯiuncta sine vlla culpa relinquit̃ si cum viro xp̄iano ꝑmanere noluerit. Ex h̄ etiā ꝓbat̃ q̄ infideli ad fidē ꝯuerso ap̄ls ꝯsuluit infidelē nō dimittere. Qđ nō faceret si nō esset inter eos legitimū ꝯiugiū. Legitimū est qđ legali institutiōe vel ꝓuincie morib⁹ non contra iussionē dñi contrahit̃.

Aug. i li. de n. de ꝯ oꝑibus.

Ista ē distinctio. xxxix. hui⁹ quarti libri. In qua magister postq̄ superi⁹ determinauit de impedimētis matrimonij que faciūt ꝑsonā simplicit̃ illegitimā. Hic determinat de impedimēto qđ facit eā illegitimā respectu alteri⁹ ꝑsone. Et tria facit. Primo eñ ostēdit q̄ dispar cult⁹ ꝑsonas illegitimas facit ad contrahendū. Secūdo declarat vtꝝ duoꝝ infideliū matrimonialit̃ ꝯiunctoꝝ vn⁹ ad fidē ꝯuersus posset relinquere nō ꝯuersum. Tertio quō duoꝝ infidelium non possit esse veꝝ matrimoniū. Prima ps vsq̄ ibi. Huic aūt videt̃ obuiare. Scđa vsq̄ ibi. Sȝ hoc nō est intelligendū. Tertia vero vsq̄ ad finē distinctionis. In speciali sniā magistri stat in tribus ꝓpositionib⁹. Quarum prima est hec. Diuerse religionis ꝑsone ad cōtrahendū simul matrimonialit̃ sunt illegitime. Hanc magister ponēs ꝓponit primo q̄ matrimoniū ꝯtrahi nō pōt ab his qui sunt diuerse religionis. Dispar eñ cultus facit ꝑsonas illegitimas ad ꝯtrahendū. qđ plurib⁹ autoritatibus ꝓbat. Postea obijcit in ꝯtrarium ꝑ apostolū q̄ dicit q̄ si q̄s habet vxorē infidelē ⁊ hec ꝯsentit habitare cū isto. nō dimittet illā. ⁊ silr̃ dicit de muliere. Et rñdet q̄ q̄ illud dictū est. s. q̄ qui sunt dispares in cultu ꝯtrahere nō possunt intelligēdū est de illis q̄ existūt in dispari religione. cultu seu fide. q̄ scȝ sic manētes ꝯtrahere nō pñt. Qđ ap̄ls ait intelligendū est de illis q̄ vni⁹ infidelitatis fuerūt q̄ñ ꝯiuncti sunt postmodū vn⁹ sine altero ad fidē cōuersus est. q̄ñ eñ sic est si infidelis cū cohabitare ꝯsentit tūc suadet ap̄ls fideli vt eā nō dimittat. q̄m forte ꝑ fidelem saluāda est. pōt tñ licite fidelis infidelē dimittere. etiā cohabitare volentē. q̄ ip̄a infidelitas est q̄dam fornicatio spūalis ꝓpter quā pōt vxor dimitti sicut ꝓpter fornicationē corꝑalē. q̄ oīa autoritatibus ꝓbat. Ex his infert scđam ꝓpositionē que ē. Fidel' vir pōt licite infidelē vxorē dimittere. ⁊ ecōuerso. patet ex p̄missis. Postea q̄rit. Utꝝ ꝓpter aliud vitiuȝ q̄ infidelitatē possit dimitti. Et rñdet q̄ vir sine crimine pōt vxorē dimittere ⁊ ecōuerso vxor viꝝ ꝓpter quasdā ꝯcupiscētias que aberrare faciūt aīam a lege dei ⁊ nō solū ꝓpter infidelitatē. qđ autoritatib⁹ ꝓbat. Postea q̄rit si fidelis infidelē dimittat. vel infidelis a fideli recedat. vtꝝ liceat fideli aliā ducere. Et arguit ꝑ autoritates ad vtrāq̄ partē. ⁊ ꝯtrarietates dissoluēs dicit. q̄ si fidelis dimittat infidelē volentē secū cohabitare sine ꝯtumelia saluatoris. nō pōt alterā ducere ea viuēte. si vero infidelis discedat ⁊ dimittit fidelē volentē secū habitare. nō tenet̃ seq̄ discedentem sȝ licet ei alterā ducere. hoc aūt intelligendum ē de illis q̄ in infidelitate ꝯiuncti sunt. sȝ si vterq̄ ad fidelitatē ꝯuersus est. vel si vterq̄ fidelis existens matrimonio ꝯiunct⁹ ⁊ postea alter illoꝝ a fidelitate discesserit ⁊ fidelē derelinq̄t. nō debet dimissus discedētem infidelē sequi. tñ illa viuēte nō pōt aliā ducere. q̄ inter eos fuit cōiugiū ratū qđ dissolui nō potest.

Tertia ꝓpositio est hec. Coniugiū infideliū minime esse ratū patet ex hoc q̄ oīus eoꝝ actio verissime est pctm̄. Hanc mgr̃ insinuās dicit inter infideles nō esse ꝯiugia. q̄ eoꝝ copula non est rata cū solui possit nec eoꝝ ꝯiugia esse legitima. cū nō sint ex fide. omne aūt qđ nō est ex fide pctm̄ est s̄m ap̄lm. Hoc idē etiaȝ ostēdit ꝑ Aug. Mgr̃ aūt dicit q̄ inter infideles est legitimū matrimoniū. q̄ est inter legitimas ꝑsonas. sȝ nō est ratū. q̄ nō est cū fide. qđ ꝑ autoritates ꝓbat.

Coniugiū autem fideliū est legitimū ꝛ ratū si legitime sint ꝑsone. Et soluit dicēdo ad autoritatē b. Augustini. Coniugiū aūt infideliū verū est. ſꝫ non habet illud triplex bonū qḋ excusat coitū nec meret̄ ꝑmiū. Exponit etiā illud apl'i. Omne qḋ nō ex fide est: peccatum est. Et tn̄ in speciali de fine h⁹ distinctiōis.

De cognatione carnali ꝛ spūali. ꝛ ꝑus de carnali. a

Di. XL

Nunc superest

de cognatione aliqd dicere. Est aūt cognatio alia carnalis. alia spūalis. Primū de carnali cognatiōe ꝛ affinitate inspiciam⁹. Cognati ergo vel affines in septimo gradu vel infra copulari non debent. Vñ Grego. Progeniē suā vnūquēqꝫ vsqꝫ ad septimā obseruare decernim⁹ generationē. ꝛ q̄diu se agnoscūt affinitate ꝓpinquos: ad coniugalē copulā accedere denegamus. qḋ si fecerint separent̄. Itē Nicolaus papa. De cōsanguinitate sua null⁹ vxorem ducat vsqꝫ post generationē septimā vel q̄usqꝫ parētela cognosci pōt. Itē. Nulli ex ꝓpinquitate sui sanguīs vsqꝫ ad septimū graduꝫ vxores ducāt. His autoritatibus alijsqꝫ pluribus consanguineoꝝ ꝯiunctiōes ꝓhibent̄ vsqꝫ ad septimū gradum.

Greg⁹. ep̄s gallie.

Nicolaus papa

De computatione graduum consanguinitatis. b

Quomodo autem

Isidorus

gradus ꝯsanguinitatꝭ cōputādi sint: Isidorus ostēdit sic. Series cōsanguinitatis sex gradib⁹ dirimit̄ hoc modo. Fili⁹ ꝛ filia qḋ est frater ꝛ soror. sit ipse trunc⁹. Illis seorsuꝫ seiunctis: ex radice illius trunci egrediunt̄ isti ramunculi. nepos et neptis ꝑmus. ꝓnepos ꝛ ꝓneptis secundus. abnepos ꝛ abneptꝭ tertius. adnepos ꝛ adneptis quart⁹. trinepos ꝛ trineptis q̄ntus. trinepotis nepos ꝛ trinepotis neptis sextus. Attēde q̄ sex grad⁹ tm̄ ponit Isidoꝝ⁹. q꞉ truncū inter grad⁹ non cōputat. Alij vero q̄ septē gradus ponūt. truncum inter grad⁹ cōputant. varie nāqꝫ cōputant̄ gradus ꝯsanguinitatis. Alij em̄ patreꝫ in ꝑmo gradu. filios in scḋo ponūt. Alij ꝑmū gradū filios appellāt. negātes gradū cognationis īter patrē ꝛ filiū esse. cū vna caro sint pater ꝛ fili⁹. Autoritates ḡ que ꝯsanguinitatis cautelā vsqꝫ in septimū gradū prohibent patrē ponūt in primo gradu. Ille vero que vsqꝫ ad sextū gradū ꝓhibent. primū graduꝫ filios appellant. atqꝫ ita fit vt eedē ꝑsone ꝑm hāc diuersitatē īueniant̄ in. vj. ꝛ. vij. gradu. Patrē vero in primo gradu ponit q̄ fratres dicit esse secundū gradū. Hoc modo cōputat Zacharias papa inquiēs. Parētele gradus taliter cōputam⁹. Ego ꝛ frater me⁹ vna generatio sum⁹. p̄mūqꝫ gradum efficimus. Rursus fili⁹ me⁹ ꝛ fratris mei fili⁹ scḋa generatio sunt. ꝛ scḋm gradū faciūt. ad hunc modum cetere successiones. Inter illos vero q̄ sex cōputāt grad⁹ ꝛ illos q̄ septē cōputant gradus. nulla in sensu existit diuersitas. q̄uis in numero graduuꝫ varietas videat̄. Vltima vero generatio si a fratrib⁹ sumat initiū numerandi septima inuenit̄.

Zacharias aliter cōputat

Quare sex gradus computant̄. c

Quare vero sex cō

puter Isidoꝝ⁹: ipse aperit dicēs. Cōsanguinitas dū se paulatim ꝓpaginū ordinibus dirimens vsqꝫ ad vltimū gradū ꝑtraxerit ꝛ propinq̄tas esse desierit. tūc ꝑmū lex in m̄rimonij vinculū eā recipiet. ꝛ q̄dammodo incipiet reuocare fugientē. Iḋ aūt vsqꝫ ad sextuꝫ generis gradū ꝯsanguinitas cōstituta ē. vt sicut sex etatib⁹ mūdi generatio ꝛ hoīs stat⁹ finit̄. ita ꝓpinq̄tas generis tot gradibus terminet̄. In his sex gradib⁹ oīa ꝓpinquitatuꝫ noīa ꝯtinent̄. vltra q̄s nec affinitas īueniri: nec successio pōt ampli⁹ ꝓpagari. Scḋm alios septē grad⁹ ideo cōputant̄ vt ita post septem grad⁹ sponsus sponse iungat̄. sic post hanc vitā que septē dieb⁹ agit̄ eccl'ia xp̄o iungetur. His aūt occurrit illud qḋ Gregori⁹ Augustino angloꝝ ep̄o a quo requisit⁹ fuerat: quota genetatiōe debeant copulari. rescribit sic: Quedā lex romana ꝑmittit vt siue fratris vel sororis seu duoꝝ fratrum germanoꝝ seu duaꝝ soroꝝ: fili⁹ ꝛ filia misceant̄. Sꝫ experimēto didicim⁹ ex tali ꝯiugio sobolem nō posse succrescere. Vñ necesse ē vt q̄rta vel q̄nta generatio fideliū licēter sibi coniungat̄. Sꝫ post multū tp̄is idē Gregorius a Felice messine sicilie ꝑsule requisit⁹. vtruꝫ Augustino scripserit vt angloꝝ quarta generatione contracta matrimonia nō soluerentur. inter cetera talem reddidit rationē Qḋ scripsi Augustino angloꝝ ep̄o. ipsi etiaꝫ āgloꝝ gēti que nup ad fidē venerat ne a bono quo cepat metuēdo austeriora recedere specialiter ꝛ non generalit̄ me cognoscas scripsisse. Nec ideo hec eis scripsi vt postq̄ī fide fuerint solidati. si infra ꝓpriā ꝯsanguinitatem inuenti fuerint: non separentur. aut infra affinitatis lineam. i. vsqꝫ ad sextimā generationem iungant̄.

Quare septē

De dispensatione Gregorij erga āglos

Ioh. Chry. Cōstantinopolitan⁹ ep̄s

Ista est distinctio .xl. hui⁹ quarti libri. In q̃ magister postq̃ superi⁹ determinauit de impedimentis matrimonij disparis cultus qđ reddit psonã illegitimã ad cõtrahendũ respectu alicu⁹ psone ꝑpter distantiã ad ipsam. Hic determinat de impedimentis matrimonij q̃ faciũt psonã illegitimã ad ↄtrahendũ respectu alicu⁹ psone ꝑpter ꝓpinquitatem ad ipsã. Et tota sñia magistri versat in hac distinctione. circa hoc scʒ q cognatio carnalis ⁊ spũalis matrimonium impediũt. Sentẽtia in hac distinctione stat in ista ꝓpositione. Cognatio quedã dicit carnalis. quedam vo spũalis. ⁊ infra quartũ gradũ non possunt cognati inire matrimoniũ. vt dicit decretalis. Hanc magister insinuãs ꝓponit p̄mo de cognatiõe ⁊ affinitate esse dicendũ. de quibus duab⁹ subdit q cognati ⁊ affines in septimo gradu ⁊ infra copulari non debent qđ per autoritates probat. Postea dicit q grad⁹ cõsanguinitatis a diuersis diuersimode computantur. Quidã eñi vt Isidor⁹ cõputat sex gradus. ipm eñi consanguinitatis truncũ inter gradus non cõputat. quia inter patrẽ ⁊ filium negat esse consanguinitatis gradus. cũ quasi sint vna caro. Si ergo supposito filio ⁊ filia fratre ⁊ sorore quasi trunco. in p̄mo nepos ⁊ neptis. in secũdo ꝓnepos ⁊ ꝓneptis. in tertio abnepos ⁊ abneptis. in quarto adnepos ⁊ adneptis. in quinto trinepos ⁊ trineptis. in sexto trinepotis nepos ⁊ trineptis neptis. Alij vero qui patrẽ ĩ p̄mo gradu ponũt. inter patrẽ quidẽ ⁊ filium ponunt esse cognationis gradũ. Et hi septẽ gradus computant. Quis varij in numero graduũ inueniant. nulla tamen existit diuersitas q̃tũ ad terminũ sed tm̃ q̃tum ad initiũ. Postea magister assignat hui⁹ cõputationis graduũ rõnem. Ultimo opponit in ↄtrariuʒ per Gregoriũ q̃ scribens Augustino anglicoꝝ epõ a quo req̃sit⁹ fuerat quota generatõe deberẽt cõnubia fieri dicit q p̄st licite fieri ĩ q̃rta ⁊ q̃nta generatõe. Sʒ ad hoc rñdet ipm dictũ Grego. q̃ dicit se hoc non generaliter dixisse sed specialiter cõcessisse gẽti anglicorũ qui nup ad fidẽ venerunt ne a bono quod inceperãt metuendo austeriora recedãt. quibus tamen postea in fide solidatis dicit hoc non licite. imo si infra cõsanguinitatis lineã ꝓpriam aut affinitatis lineam ꝓpriam septimã scʒ generationẽ inuenti fuerint copulati: non separãt. His dictis magistri addo et dictis doctoꝝ alioꝝ q magistri sñia de gradib⁹ cõsanguinitatis dudũ habita ꝑ summũ pontificem est remota. Et tñ in speciali.

De gradibus affinitatis. a

DI. XLI

Nunc de affinitate

videndũ est. de qua Greg. ait. Porro de affinitate quã dicitis parentelã esse q̃ ad viꝝ ex pte vxoris. seu que ex pte viri ad vxorẽ pertinet. manifesta rõ est. q2 si ꝑm diuinã sententiam ego ⁊ vxor mea sumus vna caro. ꝑfecto mihi ⁊ illi mea suaq3 parẽtela ꝓpinq̃tas vna efficit. Quocirca ⁊ soror vxoris mee in vno ⁊ p̄mo gradu erim⁹. fili⁹ vo eius secũdo gradu erit a me. neptis vo in tertio. Idq3 vtriq3 in ceteris agendũ est in successionib⁹. Uxorem vo ꝓpinqui cuiuscũq3 grad⁹ sit. ita me oportet attẽdere. queadmodũ ipsi⁹ quoq3 gradus aliqua femina ꝓprie ꝓpinquitatis sit. Qđ nimiꝝ vxori mee ꝺ ꝓpinquitate viri sui in cunctis cognatiõis gradib⁹ ↄuenit obseruare. Qui vo aliorsum sentiũt antixpi sunt. Itẽ Julius papa. Equaliter vir ↄiungat cõsanguineis ꝓprijs ⁊ ↄsanguineis vxoris. Itẽ Isidorus. Sane ↄsanguinitas q̃ in ꝓprio viro ↄseruanda est. etiã in vxoris parẽtela ꝺ lege nuptiaꝝ custodiẽda est. q2 ↄstat eos duos fuisse in carne vna. Ideoq3 cõmunis est illis vtraq3 parẽtela. Itẽ Juli⁹ papa. Nullum in vtroq3 sexu ꝑmittim⁹ ex ꝓpinq̃tate sui sanguinis vel vxoris vsq3 in septimũ generationis gradũ vxorẽ ducere. vel incesti macula copulari. q2 sicut nõ licet cuiq3 de sua consanguinitate christiano. sic nec de cõsanguinitate vxoris ↄiungẽ ducere ꝑpter carnis vnitatem. Itẽ Grego. De affinitate ↄsanguinitatis ꝑ gradus cognatõis placuit vsq3 ad septimã generationẽ obseruare. Nã ⁊ hereditas reꝝ ꝑ legales instrumẽtoꝝ diffinitiões sancita. vsq3 ad septimũ gradũ heredum ꝓtẽdit successionẽ. Nõ eñi eis succederẽt nisi de ꝓpagine cognatiõis deberẽt. His autoritatibus insinuat. ⁊ que sit affinitas ⁊ vsq3 ad quẽ gradũ sit obseruãda. s. vsq3 ad septimũ.

Ex concilio maciensi

In concilio medensi

Uarie traditiones de affinitate. b

Sʒ alij vident con

cedere in q̃nta generatiõe inter affines cõtrahi ↄiugiũ. ⁊ in quarta etiã si contractũ fuerit non separi. Ait eñi Fabianus papa. De ꝓpinquis qui ad affinitatẽ ꝑ viꝝ ⁊ vxorẽ veniunt. defuncta vxore vel viro in quinta generatione iungant. In quarta si inuẽti fuerint nõ separent. In tertia vo propinq̃tate: non licet vxorẽ alteri⁹ accipe post obitũ ei⁹. Equalit vir iungat in matrimonio eis q̃ sibi cõsanguinei sunt. ⁊ vxoris sue cõsanguineis post mortẽ vxoris. Ecce hic ↄcedit in quĩta vel quarta ꝓpinquitate affiniũ fieri ↄiugiũ. Julius etiã papa ait. Statutũ est vt relictã patris vxoris sue. relictã fratris vxoris sue. relictã filij vxoris sue. nemo sibi in matrimonium sumat. relictã vxorẽ ↄsanguineoꝝ vxoris sue vsq3 in tertiã ꝓgeniẽ nemo in vxorẽ sumat. In quarta vero ⁊ q̃nta si inuenti fuerint nõ sepent. Ecce q̃ varie de affinitatis obseruatione loquũt autores. Alij eñi vsq3 ad septimũ gradũ eam obseruari sanciũt. Alij vo in quinto vel quarto matrimonia cõtracta nõ diuidunt. Sʒ illi veritatis rigorẽ. isti misericordie dispensatonẽ vident ꝓponere. Põt eñi eccl̃ia dispẽsare in copula affiniũ vsq3 ad tertiũ gradũ. sicut Greg. dispẽsauit

Fabianus papa

Juli⁹ papa

in quarto gradu ꝯsanguinitatis. Illud out̄e non est ꝑtereundū qđ Gregori⁹ venerio episcopo scripsit. Sedē apostolicā cōsulere decreuisti. si mulier copula nuptiali extraneo viro cōiuncta cognationi eius ptineat. si eo defuncto cognatio maneat. vel sub alio viro cognationis vocabula dissoluant̄. vel si suscepte soboles possunt legitime od prioris viri cognationis transire copulam. Si vna caro fuerit quō aliquis eoꝝ potest ꝓpinquus vni pertinere. nisi ptineat alteri? Hoc minime posse fieri credendum est. Porro vno defūcto. In sup̄stite affinitas nō deletur nec alia copula coniugalis affinitatē copule prioris soluere valet. sed nec alterius coniunctiōis soboles placet ad affinitatis prioris viri cōsortium trāsire. Si quis ergo sacrilego ⁊ temerario ausu in defuncto querit ꝓpinquitatem extinguere. vel sub altero affinitatꝫ vocabula dissipare vel susceptas soboles alterius copule ꝓpinquitati ꝓoris credit legitime sociari. hic negat dei verbū validum esse qđ dixit. Erūt duo in carne vna. Ecce hic ꝓhibet si mortuo primo viro vxor ei⁹ alij nupserit. filios de secūdo viro genitos ducere vxores de cognatione ꝓoris viri. q2 filij mediante matre ad cognationē prioris viri ptinent cū quo mater eoꝝ vna caro extiterat. Hoc idem etiā Innocenti⁹ papa sit. Si qua mulier ad secūdas nuptias trāsierit. ⁊ ex eis sobolem genuerit. nullaten⁹ potest ad ꝯsortiū cognatiōis prioris viri ptingere. Hoc autē obseruandū est vsq3 ad septimū generꝫ gradum. ꝟ maxime vsq3 ad tertiū ⁊ quartum sic supra positum est.

Gregori⁹

Innocēti⁹ papa

Si coniugium sit inter eos qui nota consanguinitate diuidunt̄. c

Et est sciendū q̄ ec

clesia infra ꝑdictos grad⁹ consanguinitatis cōiunctos sepat. Si aūt ignoranter coniuncti fuerint in conspectu ecclesie ⁊ postmodū probata consanguinitate eiusdē iudicio separati. Queritur vtrū copula illa coniugiū fuerit? Quibusdam videt̄ non fuisse coniugium. quia non erant legitime ꝑsone. sed tamen de crimine excusant̄ ꝑ ignorātiā. ⁊ quasi coniugiū reputatur. quia bona fide et per manū ecclesie conuenerunt. Unde ⁊ filij eorū legitimi habent̄. Alij vero dicūt fuisse ꝯiugiū licet nō essent legitime ꝑsone. q2 talium coniunctiōes vocant canones cōiugia vbi de ꝑsonis agit̄ quaꝝ testimonio consanguineoꝝ sit dirimenda coniunctio. Uñ Urbanus papa. Si duo viri vel tres consanguinitatē iureiurando firmauerint. vel ipsi forte confessi fuerint: coniugia dissoluant̄. Si vero neutrū contigerit epī eos ꝑ fidē xp̄i obtestent̄. quatenus palam fateant̄ si se recognoscunt consanguineos. Si se iudicio episcoporū segregauerint in alia matrimonia non ꝓhibeant̄ contrahere. Idem. Nonficamus tibi vt cū tres vel duo ex ꝓpinquiorib⁹ eius qui accusant̄ hanc propinquitatē iuramento firmauerint. vel si duo vel tres ex ontiquioribus ianuensib⁹: quibus hec ꝓpinq̄tas est nota qui bone fame ⁊ veracꝫ testimonij sint. remoto amore: timore: ꝑcio: et omni malo studio ꝑdicta firmauerit. sine mora cōiugia dissoluantur. Cōsanguineos vero extraneoꝝ nullus accuset. vel consanguinitatem in synodo computet. sed propinqui ad quorū noticiam ptinet. Si autem ꝓgenies tota defecerit. ab antiquioribus ⁊ veracioribus quibus ꝓpinquitas tota nota sit. episcopus canonice requirat. ⁊ si inuēta fuerit: separentur. Ecce quibus accusantibus ⁊ testificantibus dirimēda sit ꝯsanguineoꝝ cōiunctio que coniugiū vocat̄.

Quib⁹ ꝑsonis testificantib⁹ sint diuidenda ꝯiugia

Urban⁹ papa

Richario ianuensi epō

Fabianus papa

Distinctio vtilis. d

Hic dicendū est q̄

aliud est fornicatio. aliud stuprum. aliud adulterium. aliud incestus. aliud raptus. Fornicatio licet sit genus om̄is illiciti coit⁹ q̄ fit extra vxorem. tamen specialiter intelligit̄ i vsu viduarum vel meretricū vel concubinarum. Stuprū ꝓprie est virginū illicita deflo ratio. Adulteriū est quasi alieni thori violatio. vnde adulteriū indicitur quasi alterius thori accessio. Incestus est consanguineaꝝ vel affinium abusus. Unde incestuosi dicūtur qui consanguineis vel affinibus suis abutuntur. Raptus admittitur cum puella violenter a domo patris educit̄. vt corrupta i vxorē habeat̄: siue puelle siue parentib⁹ vis illata ꝯstiterit. hic morte mulctat̄. ꝟ si ad ecclesiam cū rapta cōfugerit. ꝑuilegio ecclesie mortis impunitatē meretur. Attendēdū est etiā illud Alexandri qui ait. Qꝫ frater sororve vxoris tue cognati dicunt̄ equiuocationis iure fit. ⁊ necessitate vulgaris appellationis potius q̄ȝ vlla cognationis cā. Uxor enim fratris fratissa potius q̄ȝ cognata vocatur. Marin frater leuir dicit̄. Duoꝝ fratruȝ vxores ianitrices vocant̄ quasi eandem ianuam intrantes. Uiri soror glos appellatur Sororis aūt vir nō habꝫ speciale nomē: nec vxoris frater.

Quid sit fornicatio

Quid sit stuprum.

Quid sit adulterium

Quid sit incestus

Quid sit raptus.

Alexander papa

Ista est distinctio. xlj. hui⁹ quarti libri. In qua magister postꝗ̄ supius determinauit de impedimento ꝯsanguinitatis. Hic determinat de impedimẽto affinitatis. Et tria facit. Primo eñ ostendit ꝙ affinitas matrimoniū impedit ꝯtrahendū ⁊ cõtractum dissoluit. Secūdo quedā vitia distinguit. Tertio nomina affinitatū adiungit. Primū facit vsqꝫ ibi. Hic dicendū est. Secundū vsqꝫ ibi. Attendendū est etiā illud alexandri. Tertiū ꝟo vsqꝫ ad finē distinctionis. In speciali snīa magistri stat in tribus ꝓpositionib⁹ quarum prima est hec. Qui infra affinitatis gradū ꝓhibitū ꝯiungunt̃: habita noticia ab inuicē sepant̃. ⁊ eoꝝ filij legitimi habeant̃. Hanc mgr̃ insinuãs ponit primo quid sit affinitas. dicens ꝙ est parẽtela que ad viꝝ ex ꝑte vxoris ⁊ ad vxorẽ ex ꝑte viri pertinet. Quia eñ vir ⁊ vxor vna sunt caro: rationabilit̃ ꝓpinquitas ⁊ parẽtela vni⁹ efficit̃ alteri⁹ vt sit vna vtriusqꝫ vñ vir ⁊ soror vxoris sunt in primo gradu. filij ꝟo sororis sunt in secūdo gradu a viro. neptis ꝟo in tertio gradu. ⁊ sic deinceps. Dicit eñ ꝙ affinitas vsqꝫ ad septimū gradū generatiõis matrimoniū impedit sicut ⁊ ꝯsanguinitas. qḋ autoritatibus ꝓbat. Postea obijcit in ꝯtrariū ꝑ autoritates que dicunt. ꝙ inter affines potest ꝯiugiū ꝯtrahi in quarta ⁊ q̄nta generatiõe. Et rñdet ꝙ autoritates sunt intelligẽde ꝑm misericordie dispensationẽ. potest tñ etiā dispẽsari in copula affiniū vsqꝫ ad tertiū gradū. sicut etiam Greg⁹. dispẽsauit in quarto gradu consanguinitatis. Postea q̄rit vtꝝ affinitas maneat ꝗ̄uis trãseat matrimoniū. vt si mulier alicui viro copulata ad cognationẽ ei⁹ ꝑtineat vtrū eo defuncto matrimonium maneat vel dissoluat̃. Et determinat ꝑ plures autoritates ꝙ maneat affinitas matrimonio trãseunte. q̄ affinitas impedit matrimoniū ad p̄determinatos grad⁹ ac si matrimoniū ꝑmaneret. Postea dicit ꝙ cõiunctos infra p̄dictos gradus ꝯsanguinitatis vel affinitatis ecclesia sepat. Querit etiā si ignorãter in ꝯspectu ecclesie ꝯiungant̃ ⁊ postmodū ꝯsanguinitate ꝓbata eiusdē iudicio ecclesie sepant̃. vtꝝ illa copula fuit coniugiū. Et respondet ꝙ quidā dicunt ꝙ nõ erãt ꝑsone legitime. ideo nõ fuit ꝯiugiū. Excusat̃ tamē ꝑ ignorantiā a crimine. quia bona fide ⁊ ꝑ manū ecclesie conuenerũt. Vñ ⁊ filij eoꝝ legitimi habentur. Alij ꝟo dicunt fuisse ꝯiugiū ꝗ̄uis nõ fuerũt ꝑsone legitime quia canones tales ꝯiunctiões legitimas vocãt. Addit etiā quoꝝ testimonio hec ꝯiunctio sit diuidẽda. Et dicit ꝙ ꝑ tres vel duos ex ꝓpinquioribus q̄ iuramento cõfirmant hoc veꝝ esse qḋ dicũt. vel si ꝓgenies tota deficeret ꝑ antiquiores quibus tota ꝓpinquitas nota sit assertū fuerit ꝙ affines sint. sine mora sepandi sunt. qḋ autoritatibus ꝓbat. Secūda ꝓpositio est hec. Que sit differẽtia inter stuprū. adulterium. incestum. ⁊ fornicationẽ. hec littera dat sufficientẽ explanationẽ. Hanc insinuans distinguit diuersa peccata. s. fornicationẽ. stuprum. adulteriū. incestū. ⁊ raptū dicens. ꝙ ꝗ̄uis fornicatio sit genus omnis illiciti coitus qui fit extra vxorẽ. tñ specialiter intelligẽda est abusus viduarū vel meretricum vel concubinaꝝ. Stuprū vero est virginū illicita defloratio. Adulteriū est alieni thori violatio. Incestus vero est consanguineaꝝ vel affiniū abusus. Raptus vero est cū puella violẽter de domo patris educitur vt corrupta in vxorẽ habeat̃. Tertia ꝓpositio est hec. Ut cautius fiant ꝯiugia ponit magister quedaꝫ affinitatū nomina. que insinuans dicit ꝙ frater vxoris ⁊ soror eius dicunt̃ cognati viri ꝓpter nominuꝫ carentiam. vxor ꝟo fratris dicit̃ potius fratrissa: ꝗ̄ cognata. Frater vero mariti dicit̃ leuir. Uxores ꝟo duoꝝ fratrū ianitrices vocant̃. quasi eandē ianuam intrantes. Soror vero viri vocat̃ glos. vir aũt sororis non habet speciale nomen nec sororis frater. Et dicitur notanter quedā affinitatum nomina. quoniā nomina singularium affinitatū non sunt imposita ꝓpter occultas rerum ꝓprietates nos latentes. sꝫ circumloquuntur alijs nominibus. ideo necesse ē vnuꝫ nomen plura significare. vt inq̄t phs. Et tm̄ in speciali de snīa huius distinctionis.

De spirituali cognatione. a

Eparentaliuꝫ graduū famosa questione aliq̄d licet min⁹ sufficiẽter dixim⁹. Iā de spūali cognatione addam⁹. que etiā ꝑsonas impedit vt nõ sint legitime ad ineūdas nuptias. Tria quedā sunt ꝯsanguinitas. affinitas. ⁊ spūalis germanitas. Consanguinitas est inter eos q̄ iungunt̃ ꝑm lineā generis. Affinitas est inter eos q̄ genere quidem nõ sunt cõiuncti. ꝫ mediãte genere sunt sociati. Uerbi grã. Uxor filij fratris mei que nõ est de genere meo: ꝑ ipm̄ qui est de genere meo mihi affinis facta est ⁊ ego illi. Spiritualis ꝓximitas est inter cõpatrem ⁊ cõmatrẽ. ⁊ int̃ eos quoꝝ vnus alteꝝ de sacro fonte leuauit vel in cathezizatione aut ꝯfirmatione tenuit. Est etiā inter filios eiusdē hominis carnales ⁊ spirituales.

Qui sint filij spirituales. b

Spūales filij sunt quos de sacro fonte leuam⁹ vel in cathezizatione seu ꝯfirmatione tenem⁹. Filij etiam ⁊ filie spūales eoꝝ sũt. q̄ trine mersionis vocabulo eos sacro baptismate tingũt. Dicit̃ etiam spūalis filia sacerdotꝭ que ⁊ peccata sua cõfitet̃. Unñ Simach⁹ papa. Oēs quos in penitẽtia suscipimus ita nostri spūales sunt filij: vt ⁊ ipsi quos vel nobis suscipientibus: vel sub trine mersionis vocabulo mergentibus vnda baptismi regenerauit. Siluester etiā ammonet vt ad suā filiā penitentialem null⁹ sacerdos accedat. qꝛ scriptū est. Omnes quos in penitẽtia accepim⁹ ita nostri filij sunt vt in baptismo suscepti. quoꝝ omniū flagitiosa est cõmixtio. Qꝛ autē cõpater ⁊ cõmater sibi ꝯiugi nequeãt. nec pater spūalꝭ nec mater filie vel filio spūali. ex cõcilio maguntinensi docet̃. De eo qḋ interrogasti si aliq̄s filiolā suā duxerit vxorẽ. ⁊ de eo q̄ ꝯcubuit cū matre spūali. ⁊ de eo qui filiū suū baptizauit ⁊ vxor ei⁹ eū de fonte suscepit: hac causa vt discidiū fieret ꝯiugij: si post ĩ tali copula possunt ꝑmanere: sic rñdendū est. Si filiolā aut cõmatrẽ suā aliquis in ꝯiugiū duxerit. separandos esse iudicam⁹. ⁊ graui pnīa plecten

Simachus papa

Siluester papa

In ꝯcilio maguntinensi.

dos. Si vo cõiuges legitimi vel vn9 vel ambo ex industria hoc fecerint vt filiũ suũ ð fonte susciperent. si innupti manere voluerint: bonũ est. Sin autem. grauis pnĩa insidiatori iniungat: ꝛ simul maneant. ꝛ si puaricator cõiugij superuixerit. acerrima pnĩa mulctet: ꝛ sine spe ꝯiugij maneat. Ex his apparet ꝙ aliquis filiolã suã vel cõmatrẽ nõ potest sibi copulare nuptialiter. ꝛ si psumptũ fuerit separandi sunt. Qui aũt legitime cõiuncti sunt: nõ ideo sepandi sunt. qꝛ alter eorũ insidiose filiũ de fonte leuauit. Qð etiã Nicolaus cõfirmat dicẽs. Nosse desideras vtrum mulier que viri filiũ ex alia femina genitũ de sacro fonte leuauerit postmodũ possit cũ eodẽ viro copulari. Quos ideo ꝯiungi posse decernimus qꝛ ꝫm canones sacros nisi amborum cõsensu. nulli9 religionis obtẽtu debet coniunx dimittere ꝯiugẽ. cũ aplˢ pcipiat. Nolite fraudari inuicẽ nisi forte ex ꝯsensu ad tps ꝛc. Itẽ. Dictũ est nobis quasdã feminas desidiose. quasdã vero fraudulẽter vt a viris suis separent. pprios filios corã episcopis ad cõfirmandũ tenuisse. Vñ nos dignum duximus. vt si qua mulier filiũ suũ desidia aut aliqua fraude corã epo tenuerit ad ꝯfirmandũ ppter fallaciã vel fraudẽ. q̃diu viuat pnĩaz agat. tñ a viro suo nõ separet. Itẽ Johãnes papa. Ad limina sancti Petri homo nomĩe Stephanus veniẽs. nostro psulatui innotuit ꝙ filiũ suũ in extremo vite positũ nõdum baptismi vnda lotũ. absentia sacerdotũ cogente baptizauit. eũq; ppriis manib9 suscepit. atq; p hmõi negocio: reuerẽtia tua pfatum hominẽ a sua cõiuge iudicauit esse separandũ. Quod fieri nullaten9 debet dicente scriptura. Quod deus ꝯiunxit homo nõ separet. Et dñs nõ dimittere vxorẽ nisi causa fornicationis iubet. Et nos tanta autoritate freti dicimus dimittendũ esse ꝛ inculpabile iudicandũ qð necessitas intulit. Nam baptizandi op9 laicis fidelibus: si tñ necesse fuerit libere cõcedit. Vñ si supradict9 homo filium morientẽ aspiciens ne animaz ppetuo perire dimitteret. vnde baptismi lauit vt eũ de potestate mortis eriperet: bñ fecisse laudatur. Ideoq; sue vxori sibi iã olim legitime sociate impune dũ vixerit iudicamus manere ꝯiunctũ: nec ob hoc separari debere. His aliisq; plurib9 autoritatibus edocet coniuges non esse separãdos si post legitimam copulã alter alteri9 filiũ de fonte leuauerit. vel in ꝯfirmatione tenuerit.

Nicolaus papa

Et pctio ta- bilonensi.

Johes papa anselmocene ecclesie epo.

Quid premissis obuiat. c

His aũt obuiare vi

detur qð Deusdedit papa ait. Peruenit ad nos dyacon9 sanctitatis vr̃e eplãm deferẽs ꝙ quidã viri ꝛ mulieres pterito sabbato pascali p magno populi incursu nesciẽtes filios suos suscepissent de lauacro. Cupis ꝗ scire an ppter hoc debeãt viri ac mulieres ad ppriũ vsum redire vel nõ: Nos vero hac re mesti. priorꝝ inquisiuim9 dicta. ꝛ inuenim9 in archiuis. i. in armariis aplice sedis. iaz talia cõtigisse in pluribus ecclesiis. quarꝝ epis ab hac apostolica sede volentib9 scire: vtrꝝ viri ac mulieres redeãt ad ppriũ thorꝝ. Beate memorie sancti pr̃es: Juli9 papa. Innocẽtius ꝛ Celestin9 cũ episcoporꝝ plurimorꝝ ꝯsensu: in aplorꝝ pncipis ecclesia psidentes talia rescripserũt ꝛ cõfirmauerũt. vt nullo modo se in ꝯiugio reciperẽt viri ac mulieres q̃cũq; hac ratiõe susceperũt natos ꝫ separarent se ne suadente diabolo tale vinum inualescat. Item. Si quis filiastrũ vel filiastrã suam ante epm tenuerit ad cõfirmationẽ. sepet ab vxore sua. ꝛ aliã nunq̃ accipiat. Hec aũt vel ad terrorẽ dicta sunt nõ ꝙ ita esset faciendũ. ꝫ ne illud fierit summopere cauendũ. vel ð illis est intelligendũ q̃ pus filios suos vicissim de fonte susceperũt: q̃ fierẽt cõiuges. Premissis aũt autoritatib9 omnino ꝯsentiendum est. vt siue ppriũ siue tñ viri filiũ: mulier de fonte susceperit: non ideo a viro separetur. Quod de viro similiter oportet intelligi.

Deusdedit papa.

De copula spiritualium vel adoptiuorũ ꝛ naturalium filiorꝝ. b

Qꝛ aũt spirituales

vel adoptiui filij naturalibus copulari neq̃ant. Nicolaus papa testat ita inquiens. Ita diligere debet homo euz qui se suscepit ð sacro fonte sicut patrem. Inter fratres et filios spirituales gratuita ꝛ sancta cõmunio ẽ. que dicenda non est consanguinitas ꝫ habẽda spiritualis proximitas. vnde inter eos arbitror non posse fieri legale cõiugium. quia nec inter eos qui natura et eos qui adoptione filij sunt: venerande leges matrimonia contrahi pmittunt. Itẽ. Si inter eos nõ cõtrahit matrimonium ques adoptio iungit. quanto potius a carnali oportet inter se cõtubernio cessare. quos p celeste sacramẽtũ regeneratio sancti spiritus vincit.

Nicola9 papa ad ꝯsulta bulgarorꝝ.

Si filij qui ante cõpaternitatẽ vel post nati valent coniugi. e

Hoc aūt quidā vo-

lunt intelligere ď illis tm̄ filijs qb⁹ cōpatres facti sint· De alijs vō qui añ cōpaternitatez vel post geniti sunt ↄcedūt ꝙ legitime ꝛ licite possunt· Quib⁹ videt̄ cōsentire Urban⁹ secūd⁹ dicēs· Sup quib⁹ ↄsuluit nos tua dilectio· hic videt̄ rn̄dendū· vt ꝛ baptismus sit si instāte necessitate femīa puer̄ in noīe trinitatis baptizauerit· ꝛ ꝙ spūaliū parentū filij vel filie· añ vel post cōpaternitatē genite: possunt legitime cōiungi· p̄ter illā psonam q̄ cōpatres effecti sunt·

De copula filiorum q̄ añ cōpaternitatem vel post nati sunt. Urban⁹ papa

Pascalis papa. f

Pascalis vero secū-

dus post cōpaternitatē genitos copulari p̄hibet scribēs regino epō· Post susceptū filium de fonte vel filiā spiritualē q̄ ex cōpatre vel cōmatre fuerin̄t nati matrimonio iungi nō possunt· Illud etiā notandū est qd̄ in triburiensi ↄcilio legit̄· Si qs sue spiritualis cōmatris filiā fortuitu ꝛ ita ↄtingēte rex casu in ↄiugiū duxerit· maturiori seruato cōcilio habeat atq͡z legitimo connubio honeste operam det·

Ex triburiensi concilio.

Siquis ducere possit duas cōmatres alteram post alteram· g

Solet etiam queri

si cōmatrem vxoris post ei⁹ obitū qs ducere valeat: De h̄ Nicola⁹ papa sic scribit· Sciscitatur a nobis sanctitas vestra: si qs duas cōmatres habere valeat· vnaz post alterā: In quo meminisse debes scriptū esse· erūt duo in carne vna· Cū ergo ↄstet ꝙ vir et mulier vna caro efficiunt̄· restat vir cōpatrē constitui mlieri· cui⁹ assumpta vxor: cōmater erat ꝛ ideo vir illi femine nō posse ↄiungi que cōmater ei⁹ erat· cū qua idē fuerat vna caro effectus· Huic aūt illō ↄtrariū videt̄· Qui spiritualem habet cōpatrē cui⁹ filiū de lauacro accepit· ꝛ vxor ei⁹ cōmater nō est· licet ei defuncto cōpatre suo ei⁹ viduā ducere ī vxorē quos nulla generatio spūalis secernit· Itez ex ep̄la pascalis pape· Post vxoris obitū cū cōmatre vxoris ↄiugio copulari nulla rō vel autoritas videtur p̄hibere· Nō eñ p carnis vnionē: ad vnionē spūs ptransit· Sz sciēdum est ꝙ autoritas nicolai de illo ait q̄ vxori sue debitū reddidit postq͡z cōmater illius extitit· Alie vō autoritates de illo agūt cui⁹ vxor postq͡z a viro suo derelinquit̄ illius cōmater efficit̄· nec post cōpaternitatē a viro suo agnoscit̄· vel de viro porī⁹ agūt· cui⁹ vxor añ defungit̄ q͡z ab eo agnoscat̄·

Nicola⁹ papa Cōstañ. epō.

Ex triburiēsi concilio.

Determīatio

Si vir ꝛ vxor possint simul tenere puer̄. h

Solet etiam queri

Si vxor cū viro simul debeat in baptismo suscipere puer̄: De h̄ Urban⁹ ait· Ut vxor cū marito in baptismo simul nō debeat suscipe puer̄· nulla autoritare videt̄ vel repit̄ p̄hibitum· s̄ vt ipa puritas spūalis paternitatis ab omni labe et infamia cōseruet̄ immunis decreuim⁹ vt vtriq͡z simul ad h̄ aspirare nō p̄sumāt· q̄ vō piaculare flagitiū cōmisit q̄ duabus cōmatribus vl sororib⁹ nupsit· magna pn̄ia debet ei iniungi·

Urbanus papa.

De scd̄is ꝛ tertijs nuptijs ꝛ deinceps· i

Sciendū est etiam

ꝙ nō solū p̄ime vel secūde nuptie sūt licite: s̄ etiā tertie ꝛ q̄rte nō sunt dānande· Unde Aug⁹· Scd̄as nuptias oīno licitas apl̄s ↄcedit· De tertijs aūt ꝛ quartis ꝛ de vltra pluribus nuptijs solēt hoīes mouere questionez Sz qs audeat diffinire qd̄ nec ap̄lum video diffinisse· Ait ei· Si dormierit vir ei⁹ cui vult nubat· Nō dicit p̄mus vel scd̄s vel terti⁹ vel q̄tuslibet· nec nobis diffiniendū est· qd̄ non diffinit apl̄s· vñ vt breuit̄ rn̄deā nec illas nuptias debeo dānare· nec eis verecūdiam numerositatis auferre· nec ↄtra humane verecūdie sensum audeo dicere vt quotiēs voluerint nubant· nec ex meo corde p̄ter scripture autoritatē quotaslibet nuptias damnare Idez testat̄ hiero· Ego nūc libera voce exclamo nec dānari in ecclia bigamā· īmo nec trigamā· ꝛ ita licere q̄nto ꝛ sexto queādmodū scd̄o marito nubere· Apl̄us tm̄ bigamos a sacerdotali honore excludit Sz h̄ nō facit pro vitio bigamie: īmo p sacramēti v̄tute: vt sit vna vni⁹ sicut vnica vnici· Illud tm̄ cesariensis cōcilij videt̄ innuere bigamiā esse pctm̄· Presbyter̄ inquit in nuptijs bigami prāndere nō ↄuenit· q̄ cū pn̄ia bigamus indigeat· qs erit p̄sbyter q̄ talib⁹ nuptijs possit p̄bere ↄsensum: Sz h̄ de illo intelligi pōt q̄ p̄me vxori insidiatus putat̄ desiderio scd̄e· vel p signaculo sacramēti illud ď: qd̄ in bigamo nō seruat̄· Ambro· etiam dic̄· ꝙ p̄me nuptie tm̄ a domino sunt institute· secūde vō sunt permisse· ꝛ p̄me nupti͛e sub benedictiōe dei celebrantur sublimiter· Secūde vō etiā in p̄senti carent gloria·

Aug⁹. in lib. ď viduitate.

Ambro. sup epistolam ad Corinth.

Ista est distinctio. xlij. huius quarti libri. In qua magister postq̄ superius egit de impedimēto ppinquitatis carnalis Hic ātagit de īpedimento propinquitatis spiritualis. Et quattuor circa hoc facit Primo eñ ostendit quomodo ꝯsanguinitas et affinitas etiā cognatio spūalis impediunt matrimoniū Secūdo quomodo ex baptismo ꝛ confirmatione cognatio quedā contrahit̄ ppter qd matrimonium iure dissoluit̄. Tertio quō vir ꝛ vxor licite ð baptismo puer simul leuare non pñt Quarto quomodo tertie vel quarte nuptie nec phibite nec dānabiles existunt. Primū facit a principio distinctionis vsqꝫ ibi Spūales filij sunt. Secundū ab inde vsqꝫ ibi. Solet etiā queri. Tertiū vsqꝫ ibi. Sciendū etiā. Quartum vsqꝫ ad finem distinctiōis. In speciali sententia magistri stat in quattuor propositionibus. quarum prima est hec. Matrimoniū impediunt cōsanguinitas ꝛ affinitas ꝛ etiam spūalis germanitas. Hanc magister insinuans pponit pmo post predicta discendū esse de cognatione spūali. que etiam reddit personas illegitimas ad ꝯtrahendum. Distinguit autē tria que propinquitatē dicunt ꝛ matrimonium impediunt. s. consanguinitatē ꝛ affinitatē ꝛ spiritualem ppinquitatē. Et dicit cōsanguinitas est inter eos qui iungunt̄ p lineā generis. Affines aūt sunt qui non sunt cōiuncti sed mediante coniunctiōe carnali sunt sociati. Sed spiritualis ppinquitas dicitur illa que est inter compatrē pueri carnalem ꝛ eō matrem spūalem. ꝛ inter illos quoꝝ vnus alterū de sacro fonte leuauit. aut in cathezizatione vel in cōfirmatione tenuit. ꝛ inter filios eiusdē hominis carnales ꝛ spirituales. Scda ppositio est hec. Dumtaxat ex duobus sacramentis. s. baptismo ꝛ confirmatione spiritualis cognitio orit̄ ex qua matrimoniū contractus dissoluitur. Hanc magister insinuans dicit. q̄ spirituales filij sunt quos de sacro fonte leuamus vel quos in confirmatione tenemus. Dicitur filius vel filia spūalis ipsius sacerdotis. qui vel que ei sua petā cōfitetur. vel quam baptizat. quod autoritatibus probat. Postea dicit q̄ cōmater ꝛ pater sibi in matrimonio coniungi non possunt. vt pater spiritualis filie spirituali. nec mater spiritualis filio spirituali. ꝛ si factū fuerit debent separari. Si autem post legitimum matrimonium contractū alter coniugum insidiose. s. vt ab alio separetur filium de sacro fonte leuauerit aut ī confirmatione tenuerit. non propter hoc sunt separandi. qui autem hoc fecerit penitentia castigandus est. Obijcit tamen contra hoc magister per quasdam autoritates que expresse dicunt eos qui de lauacro nascuntur separandos esse. Magister autē soluit illa dicta esse ad terrorem: vt sine opere teneant. non autem q̄ ita sit faciendum vt ille autoritates loquuntur de illis qui priusq̄ coniuges fierent filios suos vel vxorum ð fonte sacro susceperunt. Postea dicit q̄ filij spirituales vel adoptiui alicuius naturalibus filijs non possunt coniungi in matrimonio. qd autoritatibus probat. Quidam tamen volunt tantum intelligere de illis filijs quibus compatres facti sunt. De illis vero qui ante compaternitatem vel post geniti sunt concedunt q̄ licite ꝛ legitime coniūgi possunt. ꝛ pro his facit autoritas Urbani pape. Quedam tamen autoritas dicit etiam post compaternitatem genitos copulari non posse. Postea querit vtrū quis cōmatrem vxoris sue post eius obitum in vxorem ducere possit. Et respondet q̄ non. quod autoritatibus confirmat. Obijcit tamen contra hoc p quasdam autoritates quarum dat intelligentiam. Tertia ppositio est hec. Uir ꝛ mulier vxor eius nō possunt puerum de baptismo suscipere. Hanc insinuans querit. Si vxor simul cum viro debeat in baptismo puerum suscipere. Et respondet per autoritatem Urbani pape q̄ non. Quarta propositio est hec. Tertie ꝛ quarte ꝛ quinte nuptie non sunt damnande tamen prime sunt solenniter venerande. Hanc enim propositionem magister insinuans dicit. q̄ non solū prime nuptie sunt licite. sed etiam secunde nuptie et tertie quarte ꝛ quinte damnande nō sunt. Quod etiam autoritatibus probat. Quod autem apostolus bigamos a sacerdotali honore excludit. hoc non facit pro tanto vitio bigamie sed pro sacramenti signaculo quod ibi non seruatur. Unde etiam prime nuptie sub benedictione celebrant̄. Et tm̄ in speciali.

De resurrectionis ꝛ iudicij ꝯditione. a

Postremo de conditione resurrectiōis ꝛ modo resurgentium. necnon ꝛ de iudicij ꝛ misericordie qualitate breuiter disserendū est. Omnibus questionibus que de hac re moueri solent satisfacere non valeo. resurrecturā tamen carnē omnium quicūqꝫ nati sunt atqꝫ nascent̄. ꝛ mortui sunt ꝛ morient̄ nullatenus ambigere debꝫ xpianus. Ait enī Esaias. Resurgent mortui ꝛ resurgent qui erūt in sepulcris. ꝛ apostolus. Nolumus vos ignorare fratres de dor. vt nō cō. sicut ꝛ ceteri q̄ spem nō habent. scꝫ resur. Hoc enī vobis di. in ver. do. qr nos qui vi. q̄ re. su. non p. eos qui dor. Qm̄ ipse do. in ius. ꝛ in vo. ar. ꝛ in tu. dei descē. de ce. ꝛ mor. q̄ in christo sunt re. pmi. Deinde nos qui vi. q̄ relin. si. ra. cum illis in nubib. obuiam xpo in aera. ꝛ sic semper cum domino erimus. His verbis et veritas resurrectionis ꝛ causa atqꝫ ordo resurgentium preclarissime insinuatur.

De voce tube. b

Causa enī resurrectionis mortuoꝝ erit vox tube q̄ in aduentu iudicis ab omnibus audiet̄. ꝛ cuius virtute excitabuntur mortui: ꝛ de monumentis resurgent. Unde ppheta. Dabit voci sue vocē virtutis. id est. effectum resuscitandi mortuos. Et Johānes euāgelista ait. Uenit hora in qua omnes qui in monumētis sunt audient vocem filij dei ꝛ procedent qui bona fecerunt in resurrectionē vite. q̄ vero mala egerunt in resurrectionē iudicij. Si vero querit̄ cuius vel qualis erit vox illa: Apl's dicit q̄ erit archangeli. i. ipsius xpi q̄ est pnceps archangelorum. Uel vox erit alicuius vel pluriū angeloꝝ. Eadēqꝫ dr tuba. quia erit manifesta ꝛ nouissima qr post eā nō erit alia. Hec tuba

Aug⁹. d grã noui ꝛ ve. te.

vt ait Aug⁹. est clamor. de quo dr̃ i euãgelio Media nocte clamor fact⁹ est. ecce sponsus venit ex. obui. ei. Tube noie aliqd euidens ꝛ pclarꝝ signũ intelligit. Qd vox archangeli ꝛ tuba dei ab aplõ dr̃ ꝛ in euangelio vox filij dei ꝛ clamor appellatur. qd signũ mortui audient ꝛ resurgent.

De media nocte. c

Media autẽ nocte

dr̃ ventur⁹ vt ait Aug⁹. Nõ p hora tpis. ſ qꝛ tũc veniet cũ non sperat. Media ḡ nocte. i. cũ valde obscurꝝ erit. i. occultũ veniet. Dies eñi dñi sicut fur in nocte ita veniet. Põt tamen nõ incõgrue intelligi medie noctis tpe ventur⁹. qꝛ vt ait Cassiodor⁹. hoc tpe p̃mogenita egypti pcussa sunt. qñ etiã spõsus ventur⁹ est. Plurib⁹ etiã locis ꝯtestant autores ꝙ aduẽtus xp̃i dies dr̃ dñi. non p q̃litate tempis sed rerꝝ. qꝛ tũc cogitationes ꝛ cõsilia singulorꝝ patebũt. Vñ in Daniele. Vetust⁹ dierꝝ sedit. ꝛ libri apti sunt corã eo. Libri sũt consciẽtie singulorꝝ. que tũc aperient eis vl alijs. ꝛ tũc implebit. Nihil occultũ qd nõ reueletur. Adueniente aũt summo iudice. non solũ aeris tenebre illuminabunt sed abscondita cordiũ manifestabunt. Virtute ergo diuina fiet vt cuiqꝫ opa sua bona vl mala cuncta in memoriã reuocent. ꝛ mẽtis intuitu mira celeritate cernant vt accuset vel excuset homin ẽ ꝯsciẽtia. eaqꝫ teste damnet vel saluetur.

Cassiodorus super octonarium.

De libris qui tũc apti erũt

De memoria electorum si tunc p̃cedentia mala teneat. d

Hic querit vtrum

electis tũc assit memoria p̃cedentiũ malorũ sicut bonorꝝ? Quedã autoritates vident bonos tradere nõ habituros tũc memoriam p̃cedentiũ malorꝝ. i. peccatorꝝ vel tormentorꝝ. Ait eñi Esaias. Ego creo celos nouos ꝛ terram nouã. ꝛ nõ erũt in memoria p̃ora. et non ascendẽt sup cor. ſ gaudebitis in eternum. Itẽ. Obliuioni tradite sunt angustie p̃ores ꝛ abscondite ab oculis nostris. Que d futuro expõnẽs Hiero. ait. Obliuioni tradentur priora mala. qꝛ forsitan in futuro p̃stine ꝯuersationis memoria omnino delebit succedẽtibus bonis eternis. ne sit ps malorꝝ prioris angustie memorari. Sꝫ hec ꝛ his similia p̃nt accipi sic vt nõ excludãt memoriã p̃cedẽtiuꝫ malorꝝ. ſ ex ea molestiã ꝛ lesionẽ amoueant. Non eñi eorꝝ memoria sanctos ꝯtristabit vl eorꝝ beatitudinẽ obfuscabit ſ gratiores deo reddet. Vñ sup psal. lxxxviij. ait. Gregorius. Quõ in eternũ misericordias dñi canit q̃ miserie non meminit. Quõ aũt plena beatitudo si memoria reat⁹ mentẽ tãgit. Sꝫ sepe leti tristiũ meminim⁹ ꝛ sani dolorꝝ inmeminim⁹ sine dolore. ꝛ inde ampli⁹ leti ꝛ grati sumus. Ex his apparet ꝙ si priorꝝ malorꝝ memoriam sancti habebũt i futuro. nõ eis tñ erit ad penam vel glorie derogationẽ. ſ ad grãꝝ actionem. Si xõ querit vtrũ peccata que fecerunt electi, pdeant tũc in noticiã omnium. sicut mala damnandorꝝ omib⁹ erũt nota? Nõ legi hoc expressum in scriptura. Unde nõ irrationabiliter putari potest: peccata hic per pniam tecta ꝛ deleta illic etiã tegi alijs. Alia vero cunctis ppalari.

Gregor⁹

De his qui viui reperientur. e

Queri solet vtrum

illi quos viuos inueniet xp̃s nunqꝫ omnino morituri sunt: an ipso tpis puncto quo rapiẽtur obuiã xp̃o. ad immortalitatẽ mira celeritate sint trãsituri? Nõ ei dicendũ est fieri nõ posse. vt p aera i sublime portent. in illo spacio ꝛ moriant ꝛ reuiuiscãt. Adhũc autẽ sensum quo estimem⁹ illos in pūo spacio ꝛ passuros mortẽ ꝛ accepturos immortalitatem: apl̃s nos vrgere videt vbi dicit. Omes i xp̃o viuificabimur. ꝛ alibi. Qd seminas nõ viuificatur: nisi p̃us moriat. Cur aũt nobis incredibile videat illã multitudinẽ corporꝝ i aere qdammodo seminari. atqꝫ ibi ꝯtin⁹ immortaliter ꝛ incorruptibiliter reuiuiscere. cũ credam⁹ in ictu oculi futurã resurrectionẽ: ꝛ in mẽbra sine fine victura. tãta velocitate redituꝝ antiquissimorꝝ cadauerꝝ puluereꝫ. Sed vellẽ de his poti⁹ audire doctiores. Si ḡ sanctos q̃ reperient xp̃o veniẽte viuentes: eiqꝫ obuiã rapient crediderim⁹ in eodẽ raptu d mortalib⁹ corpib⁹ exituros. ꝛ ad eadeꝫ mox imortalia redituros. nullas in xbis apl̃i patiemur angustias. generalit accipiẽtes illud qd dictũ est. Omes qdẽ resurgem⁹. i. tã boni q̃ mali. ſ nõ omes imutabitur. i. in solẽnitate resurrectiõis. De hec nã Amb. ait. In ipso raptu eorꝝ q̃ viui reperient mors erit et resurrectio. vbi aĩa quasi p soporẽ egressa d corpe. eidẽ in momẽto reddat. Ecõtra vero scribẽs ad Marcellã Hiero. testari videtur. dicẽs quosdã in fine seculi adueniẽte xp̃o nõ esse morituros. ſ viuos reptos in imortalitatem repẽte mutãdos. Horꝝ autẽ qd ver⁹ sit nõ est humani iudicij diffinire.

Ambros⁹

Quõ intelligitur xp̄s iudex viuorū ⁊ mortuorum. f

His aūt adijciendū est dupliciter intelligi qđ dicit. Christ⁹ iudicaturus viuos ⁊ mortuos. Aut eñ viui accipiunt qui in aduentu eius viui reperientur licet in raptu moriant. ⁊ mortui qui ante decesserant. vel viui ⁊ mortui qui accipiunt iusti ⁊ iniusti.

Quomodo omnes incorrupti. g

Cūq̃ ex predictis sane credi valeat omnes resurrecturos. credendū est etiā ꝙ omnes resurgēt icorrupti. non vtiq̃ impassibiles. quia mortē patientur eternā ꝗ sine diminutione membrorum omnia humani corpis habituri mēbra. nec tñ glīa ac specie impassibilitatis induent.

Ista est distinctio. xliij. hui⁹ quarti libri. In qua magister postq̃ superius egit đ sacramētis. Hic agit de resurrectione ⁊ gloria resurgentium ad quam sacramenta perducunt.. ⁊ etiam per oppositum đ reproborum pena. Et circa hoc tria facit. Primo eñ ostendit resurrectionis veritatem ⁊ eius temp⁹. Secūdo subdit sanctos habere memoriā eorum que .s. hic sustinuerunt. Tertio annectit electorum peccata non publicari que hic confessi fuerunt. Primū facit a principio distinctiõis vsq̃ ibi. Hic queritur vtrum electis. Secundū vsq̃ ibi. Si vero queritur. Tertium vsq̃ ad finem distinctionis. In speciali sententia magistri stat in tribus propositionibus. quarum prima est hec. Iuxta fidem orthodoxam ⁊ purā debemus credere omnem carnem resurrecturam esse. Hāc magister insinuans proponit primo resurrecturam futuram esse ⁊ fideles qui in christo dormierunt resurgent. quod autoritate apostoli probat. Postea dicit ꝙ causa resurrectionis est vox tube. cuius virtute excitabuntur mortui. que quidem vox dicitur tuba. quia est omnibus manifesta. dicitur autem nouissima quia post eā nõ est alia. que quidē vox alibi clamor ⁊ alibi vox filij dei appellatur. Vox autē illa erit xp̄i vel vnius vel plurimorum angelorum. Postea ostendit resurrectiõis tp̄s occultū esse ⁊ ignotū. propter qđ medie nocti cõparat. cū dicit sponsus media nocte ventur⁹. Scđa ꝓpositio ē hec. Et si sancti primorum malorum memoriā habeāt. hoc tamē non erit eis ad glorie derogationē. sed magis ad gaudiū ⁊ gratiarum actionē. Hāc magister insinuans querit vtrum electi habeant memoriā ꝓcedentiū malorum. Et rn̄det ꝙ habeāt malorum preteritorum memoriā. ex quo tamen in nullo contristabunt. nec eis erit ad penā vel glorie minorationē vel derogationē sꝫ grãꝝ actionē. Tertia ꝓpositio est hec. Electorum peccata ꝑ pniām đ deleta ibi nõ erūt alijs manifesta. Hanc mgr̄ insinuans subdit: ꝙ etiā illo modo peccata tegunt que hic ꝑ pniāꝫ sunt deleta ita ꝙ nullis manifestabunt. Alia vero cūctis ꝓpalabunt. Postea dicit sibi incertū esse vtrū aliqui sine morte ad iudiciū ꝑuenient. sicut videt dicere Hiero. De illis qui in aduentu viui rapientur xp̄o obuiam. vel vtrū illi qui viui repientur subito moriantur. ⁊ sic ad resurrectionem transeāt. quod magis videtur velle apostolus. Ultimo dicit. licet oēs resurgant incorrupti. id est. cum membrorum integritate non tamen omnes resurgēt impassibiles ī gl'iam Et tñ in speciali.

De etate ⁊ statura resurgentiū. a

Solent autem nõnulli ꝑcontari ⁊ querere. an in eadē etate ⁊ statura corporis oēs resurrecturi sint? Quidā putauerūt oēs resurrecturos ꝗm mensuram etatis ⁊ stature xp̄i. Ideo quia ap̄ls ait Donec occurram⁹ omnes in virū perfectum: in mensurā etatis plenitudinis xp̄i. Sed his verbis non eadē resurgentib⁹ assignat statura ꝗ etas. Omnes eñ in eadē etate resurgent. in qua xp̄s mortu⁹ est ⁊ resurrexit. cuiuscūq̃ etatis mortui fuerint. Virū autē posuit non vt distingueret sexum. ꝗ vt significaret ꝑfectionē virtū quā tūc habebūt. sed nõ oēs eandē staturā corpis obtinebunt Vñ Aug⁹. Nõ ait in mensurā corpis vel stature sed etatis. quia vnusquisq̃ suā recipiet mēsuram corpis. quā vel habuit in iuuētute: etiam si senex obijt. vel fuerat habiturus si añ est defunctus. Etas vero erit illa ad quā peruenit xp̄s. ꝗ iuuenilis. vt circa. xxx. annos. Triginta eñ duū annorum ⁊ triuin mensiū erat etas xp̄i: in qua mortu⁹ est ⁊ resurrexit. Non est autem fas dicere ꝙ in resurrectione accedat corpori magnitudo: quā nec habuit hic: nec erat habiturū diu viuendo. nec maiora corpora redigenda sunt ad modum dominici corporis. Periret enim multū de illis corporibus. cum nec periturus sit capillus: vt ait dominus. Capillus de capite vestro non peribit.

Aug'. in li. đ ciuitate dei.

Qđ resurget quicquid fuit de substantia ⁊ natura corporis ⁊ in eadē ꝑte corpis. b

Non eñ perit deo terrena materies đ qua mortalium creatur caro. sed in quēlibet puluerē cineremue soluatur in quoslibet alitus aurasq̃ diffugiat. ⁊ in quācūq̃ aliorum corporum subam. vel in ipsa elementa vertat. in quorūcūq̃ animalium vel hoium cibū carnēq̃ mutet. illi anime in puncto tp̄is redit. que illā carnē primitus vt hõ fieret cresceret: viueret: animauit. Ipsa ꝗ terrena materies q̃ discedēte aīa fit cadauer: nõ ita resurrectiõe repabit vt ea q̃ dilabunt. ⁊ i alias atq̃ alias rerum spēs vertūt: q̃uis ad corp⁹ redeāt vñ dilapsa sunt. ad easdē

quoq3 corpis ptes vbi fuerũt redire necesse sit. Alioqn si capillis redit qd tã crebra tonsura detraxit. si vnguib⁹ qd totiẽs depsit ex ectio. imoderata ꝛ indecẽs cogitãtib⁹ resurrectionẽ carnis. ꝛ ideo nõ credẽtib⁹ occurrit infirmitas. Sz queãdmodũ si statua cuiusli bet solubilis metalli igne liquesceret: vel cõ tereretur in puluerẽ vel cõfunderet i massam ꝛ eã vellet artifex rursum ex illi⁹ materia et quãtitate repare. nihil interesset ad eius integritatẽ que pticula materie cui mẽbro statue redderet. dũ tamẽ totũ ex quo cõstituta fuerat restituta resumeret. Ita de⁹ mirabiliter atq3 ineffabiliter artifex de toto quo caro nostra extiterat eã mirabili celeritate restituet. nec aliqd attinebit ad ei⁹ reintegrationem: vtꝝ capilli ad capillos redeãt. ꝛ vngues ad vngues: an qcqd eoꝝ perierat mutet in carnẽ ꝛ in ptes alias reuocet: curante artificis pudẽtia ne qd indecẽs fiat. Indecorũ q ppe aliquid ibi nõ erit. s quicqd futuꝝ est hoc decebit. q2 nec futuꝝ ẽ si nõ decebit.

Cõgrua similitudo p exemplum statue

Q2 sancti sine omni deformitate resurgent. c

Hoc autẽ in corporibus

sanctoꝝ intelligẽdũ est. de quibus ꝯsequẽter adiũgit. Resurgẽt ẽ sanctoꝝ corpa sine vllo vitio. sine vlla deformitate. sicut sine vlla corruptõe onere difficultate: in quibus tãta facilitas q̃ta felicitas erit. ppter quod ꝛ spũalia dicta sunt. cũ pculdubio corpa sint futura non spũs. Ex his apparet q2 vna erit etas oĩm resurgentium. s. iuuenilis. statura do diuersa. s. quã quisq3 habuerit in iuuenili etate. vel erat habiturus si ãn est defunctus Nec de suba qua hois caro creat aliqd pibit s omniũ particularũ ãn dispersaꝝ collectõe reintegrabit naturalis suba corpis. Sãctorumq3 corpa sine omni vitio fulgida sicut sol resurgẽt pcisis cũctis deformitatibus quas hic habuerunt.

Aug⁹. i eodẽ

Si mali tunc habeãt quas hic habuerũt deformitates. d

De reprobis autez

queri solet an cũ deformitatib⁹ hic habitis resurgant: hoc aũt Aug⁹. nõ asserit. s dubiũ relinqt ita inquiẽs. Quicũq3 ab illa pditõis massa que p adã facta est nõ liberant p xpm: resurgẽt quidẽ etiã ipsi vnusqsq3 cũ sua carne. s vt cũ diabolo eiusq3 angelis puniantur vtrũ do ipsi cũ vitijs ꝛ deformitatib⁹ suoꝝ corpoꝝ resurgãt qcũq3 in eis gestarũt inqrẽdo laborare qd op⁹ est. Nõ eni fatigare nos debet icerta eoꝝ habitudo vel pulcritudo: quoꝝ erit certa ꝛ sempiterna dãnatio. Ecce nõ diffinit an tũc habeãt deformitates. q̃s hic habuerũt reproboꝝ corpa.

Aug. i enck.

Q2 nõ ꝯsumũt corpa q tũc ardebũt. e

Si vero querit de

corpib⁹ maloꝝ quõ in igne ardeãt ꝛ nõ consumant: Aug⁹. varijs exẽplis astruit ꝛ sempiternis ignib⁹ ea ardere ꝛ nõ ꝯsumi illa cõbustione. sic anim⁹ cui⁹ pñtia corpus viuit ꝛ dolorẽ pati põt ꝛ mori nõ pt. Hoc ei erit tũc in corpibus damnatoꝝ. qd nunc esse scimus in animis omniũ.

Si demones corpali igne cremant. f

Queri etiam solet

an demones corpali igne ardeãt: Ad quod Aug⁹. rñdẽs ait. Cur nõ dicam⁹ q̃uis miris veris tñ modis etiã spũs incorporeos posse pena corpalis ignis affligi. si spũs hoim etiam ipi incorporei ꝛ nũc potuerũt includi corpalibus mẽbris. ꝛ tũc poterit corpoꝝ suoꝝ vinculis insolubilit alligari. Gehẽna illa q stagnũ ignis ꝛ sulphuris dicta ẽ corporeꝰ ignis erit ꝛ cruciabit dãnatoꝝ corpa hoim vel demonũ. s solida hoim. aerea demonũ. Vn⁹ ei vtrisq3 ignis erit vt vitas ait. De q igne si q̃rit. q̃lis vl vbi sit: Aug⁹. sic rñdet. Ignis eternus cuiusmodi sit ꝛ i q mũdi vl reꝝ pte futur⁹ sit. hoiez scire arbitror neminẽ nisi forte cui spiritus diuin⁹ ostendit.

Aug⁹. sup Gen.

Qualis vel vbi sit ille ignis.

Si aĩe sine corpib⁹ sentiũt ignẽ corpalẽ. g

Cum autem cõstet

aĩas igne materiali i corpib⁹ cruciãdas. q̃ri solet. an iterim ãn resurrectiõez corpoꝝ aĩe defunctoꝝ reproboꝝ materiali igne cremẽt De h Julian⁹ toletane eccle eps Gregorij dicta secut⁹ ita scpsit. Si viuẽtis hois incorpore⁹ spũs tenet i corpe: cur nõ p⁹ mortẽ etiã corporeo igne teneat: Teneri aũt p ignem spm dicim⁹ vt i tormẽtis ignis sit. vidẽdo atq3 sentiẽdo. Q2 aũt nõ solũ vidẽdo s etiã experiendo aĩa ignis tormentũ patiat. ex euãgelio colligit vbi veritatis voce diues mortuus dr in inferno sepult⁹. cui⁹ aĩa q2 in igne teneat insinuat cũ abraã depcat dicẽs. Mitte Lazaꝝ vt intingat extre. digi. sui in aquã vt refri. linguã meã. quia cru. i hac flamma.

Julianus

Dum ꝑ peccatorem diuitē damnatū in ignibus veritas phibet· quis sapiens reproboꝝ animas teneri ignibus neget? Precipue cū humanā aiaz corpis similitudinē habere doceat Aug⁹· ita inqens· Profiteri animā habere posse similitudinez corpis· et corpalium oīno membroꝝ quisquis renuit· pōt negare animā esse que in somnis videt vel ambulare se vel sedere vel huc atqȝ illuc gressu vel etiam volatu ferri· hoc sine quadā similitudine corporis nō fit· Proinde si hanc similitudinem etiam apud inferos gerit· nō corpalē sed corpi similem· ita etiaz in locis videt esse nō corpalibus sed corpaliuz similibus siue in requie siue in doloribus· In cassiani etiā voluminibus legit q non sint ociose· neqȝ nihil nō sentiant· cū diues ille in inferno se flāma cruciari clamat· Vñ ꝓbatur animas defunctorū non solū suis sensibus nō priuari sȝ nec istis affectibus· s· spe tristia· gaudio ac metu carere· et ex his que sibi i illo generali examine reseruant eas quiddaz iam incipere pregustare·

Aug⁹. super Genesim.

De abortiuis fetibus et monstris· h

Illud etiaz inuestigari oportet· si abortiui fetus et mōstra resurgent et qualia? De quo Aug⁹· ita ait· Occurrit de abortiuis fetib⁹ questio q̄ iaz nati sunt in vteris matrū· sed nō ita vt iam possint renasci· Si enī resurrecturos eos dixerim⁹· de his qui iam formati sunt tolerari pōt vtcūqȝ qd dicit· Informes vo quis nō ꝓcliui⁹ perire arbitret· sicut semīa que ꝯcepta simul nō fuerūt· Scrupulose q̄dem int doctores queri ac disputari pōt qn̄ incipit hō in vtero viuere· an sit quedaz vita occulta que nōdum motib⁹ viuent appareat? Negare enī vixisse puerpetia que ideo mēbratim execantur vt eijciant ex vter pregnantiū· ne matres etiā si mortua ibi relinquant occidant· impudentia nimia videt· Ex quo aūt incipit homo viuere ex illo vtiqȝ iaz mori pōt· mortu⁹ vo vbicunqȝ illi potuit mors euenire quō ad resurrectionem nō ptineat· repire nequeo· Neqȝ enī et monstra qua nascunt et viuunt quātūlibet cito moriant aut resurrectura negabūtur: aut ita resurrectura credenda sunt· sed potius correcta eoruz emandataqȝ natura· Absit enī vt illuz bimembrem quē nup natū in oriente fratres fidelissimi q̄ eum viderūt retulerūt· et sanctus Hiero· scriptū reliquit· et vnum hoiem duplicem ac nō potius duos qd futurū erat· si gemini nascerent resurrecturos estimemus· Ita et cetera que nimia deformitate mōstra dicunt· ad humanē nature figurā resurrectione reuocabunt·

Aug. i enc.

Attende.

De monstris

De bimēbre

Ista est distinctio· xliiij· hui⁹ quarti libri· In qua magister postq̄ determinauit de veritate resurrectionis et eius ꝯditionibus. Hic determinat de ꝯditione resurgentium. Et duo facit. Primo inuestigat i qua etate resurgent. Secundo quō omnes resurgent in ꝑfecta omniū membroꝝ integritate. Primum vsqȝ ibi Non enī perit. Secūdum vsqȝ ad finē distinctionis. In speciali sententia magistri stat in duabus ꝓpositionibus quarum prima est hec. Absqȝ vlla ambiguitate omnes hoīes resurgent in ꝑfecta etate qua xp̄us resurrexit. sed nō in eadem statura. Hanc magister insinuans dicit q omnes hoīes resurgent in etate qua christus resurrexit. sed nō in statura christi. sed quilibet in statura sua resurget quā prius habuit in iuuenili etate. Uel quam si ante obiit habiturus erat circa. xxx. annum. Secunda ꝓpositio est hec. Et si generaliter omnes resurgent cum omni membroꝝ integritate. specialiter tn̄ electi absqȝ vllo vicio resurgent et deformitate. Hanc magister ponens dicit q omnes homineo cuz membroꝝ integritate resurgent. In quod cumqȝ enī elementum transeat materia corpis humani. illi corpi reddetur vbi prius fuit animata. Ita tn̄ q nō tota materia reddet illi parti. sed tota toti corpori reddetur ordinata sine omni indecentia. Sicut enim statua alicui⁹ solubilis metalli igne liquesceret vel contereret in puluerem. vel ꝯfunderetur in massam et eam vellet artifex rursum ex illius materia et quantitate reparare nihil interesset ad eius integritatez que materie particula redderet illi vel illi membro statue dum tn̄ totum ex quo ꝯstituta fuerat restituta resumeret. sic in resurrectiōe nihil interest que pars materie ex qua corpus constiterat ad particulam corpis redeat. ex quo nihil d̄ materia peribit. sed tota materia toti corpori sine vlla indecentia reddet. Ultimo gloriam corpoꝝ resurgentium ponit dicens q corpa sanctorum resurgēt sine vlla corruptione. qz incorruptibilia et impassibilia sine vlla oneris difficultate. quia erunt subtilia et agilia. Et addit magister sine vicio et deformitate: quia erunt sicut sol fulgida sine vlla corruptione etc. Et addit magister q damnati etiam cuz membris suis resurgent incorrupti et cum integritate membroꝝ. Utrum aūt resurgent cuz deformitatibus quas prius habuerunt. Aug⁹. nō vult determinare non enī fm ipsum debet animos fatigare incerta eorū habitudo seu pulchritudo quorum est certa et eterna damnatio. Ultimo querit vtrū abortiui fetus et monstra resurgent. Et respondet dicens de abortiuis. q si aliqn̄ vixerunt resurgent. alioquin nō. De monstris etiaz dicit q resurgent sed nō monstra. quia monstra fetus et abortiui resurgent absqȝ deformitate et monstruositate. Et tn̄ in speciali.

De diuersis animarū receptaculis· a

Preterea sciendum est q omēs aīe· vt ait Aug⁹· cū de hoc seculo exierint diuersas habēt receptiones· bone habent gaudiū· male vo tormenta· Sȝ cū facta fuerit resurrectio· et bonorū gaudiū ampli⁹ erit· et malorū tormēta grauiora qn̄ cū corpe torquebunt· Ex his ostendit q maius erit gaudiuz

DI· XLV

Aug. sup Jo.

sanctoꝝ in resurrectione ⁊ post. q̄z fuerit aīe ⁊ q̄ diuersa receptacula habebūt aīe sanctorum. De quib⁹ idem Aug⁹. ait. Tempus q̄ inter hominis mortē ⁊ vltimā resurrectionē interpositū est. animas abditis receptaculis cōtinet sicut vnaqueq̄ digna ē vel requie vl' erūna, p eo qđ sortita ē in carne dū viueret.

Aug. de verbis apostoli.

De suffragijs defunctorum. b

Neq̄ negandum ē

Aug. enchi.

vt ait Aug⁹. defunctorū animas pietate suorum viuentiū releuari. cū p illis sacrificium mediatori offerꝫ vel elemosyne fiūt in ecclesia. Sed hec eis tñ psunt qui cū viuerēt hec sibi vt postea possent pdesse meruerūt. Est eñi quidā viuēdi mod⁹ nec tā bonus vt nō requirat ista post mortē. nec tā malus vt ei nō prosint ista post mortem. Est vero talis in bono vt ista nō requirat. ⁊ ē rursus talis in malo vt nec his valeat. cū hec vita trāsierit: adiuuari. Quocirca hic omē meritū compaꝫ q̄ possit post hanc vitā quispiā grauari vel releuari. Nemo aūt speret qđ hic neglexit cū obierit apud deū pmereri. Nō ergo ista que pro defunctis cōmendādis frequētat ecclesia illi apostolice sunt aduersa sententie qua dictum ē. Oēs stabim⁹ ante tribunal christi. vt referat vnusquisq̄ fm ea que p corpus gessit. scꝫ bona vel mala. quia etiā hoc meritum sibi quisq̄ cū in corpe viueret compauit. vt possent ei ista prodesse. Nō eñi oīb⁹ prosunt. ⁊ quare: nō nisi pter differētiā vite quā quisq̄ gessit in corpe. Cū ergo sacrificia siue altaris siue q̄rūcunq̄ aliaꝝ elemosinarū p baptizatis oīb⁹ offerunꝫ p valde bonis gratiarū actiones sunt. pro non valde malis sunt ppiciationes. Sꝫ p valde malis. ⁊ si nulla sūt adiumenta mortuoꝝ. tamē qualescūq̄ viuorū cōsolatiōes sunt. Quib⁹ vo psunt. vel ad hoc prosunt vt sit plena remissio. vel certe vt tollerabilioꝛ sit ipa damnatio. Orationibus ergo sancte ecclie ⁊ sacrificio salutari ⁊ elemosynis q̄ p eorū spiritib⁹ offerunꝫ. nō est dubium mortuos adiuuari. vt cū eis misericordius agaꝫ a dño. q̄z eoꝝ peccata meruerūt. Hoc eñi a pribus traditū tota obsuat ecclia. Ut p eis q̄ in cōmunione corporis ⁊ sanguinis dñi defūcti sunt. cū ad ipm sacrificiū loco suo cōmemorenꝫ oreꝫ. ac p illis q̄z id offerri cōmemoreꝫ. Nō est ḡ ambigendū ista pdesse defūctis. s talib⁹ q̄ ita vixerūt añ mortē vt possint eis hec vtilia esse p⁹ mortē. Nā q̄ sine fide operante p dilectionē eiusq̄ sacramētis de corpore exierunt. frustra illis a suis huiusmodi pietatis officia impēdunꝫ. cuius dū hic essent pignore caruerūt. non mi̅icordiā sibi thesaurizantes. s iram. Nō ergo mortuis noua merita cōparanꝫ cū p eis aliqđ boni operanꝫ sui. s eorū p̄cedentib⁹ ꝯsequētia ista reddunꝫ. Nā istā quisq̄ finiēs vitam. nisi qđ i ea meruerit: nō poterit habere post eā. Ecce q̄bus ⁊ q̄liter psint illa q̄ p defūctis frequētat ecclesia. mediocriter malis suffraganꝫ ad pene mitigationē. mediocriter bonis ad plenā absolutionem. Qui nō habēt tāte pfectiōis merita vt nō indigeāt iuuari p paupes quoꝝ est regnū celorū q̄s sibi fecerūt amicos d mā mona iniq̄tatis. Quorū tāta ē pfectio vt his adiutorijs nō indigeāt. q̄les sunt apostoli et martyres. Ut eñi ait Aug⁹. Iniuria ē p martyre orare in ecclia. cuius nos debem⁹ orōnibus cōmendare. p alijs aūt defūctis oratur.

Quibus psint orōnes ⁊ elemosyne et sacrificium ⁊ huiusmodi.

Aug⁹. in sermone de verbis apostoli.

Aug. de verbis apostoli.

De officijs sepulture. c

De pōpis vero ex-

Aug⁹. in sermone de verbis apostoli.

equiaꝝ: idem Aug⁹. ita dicit. Pompa funeris agmina exequiarū. sumptuosa diligētia sepulture. viuoꝝ sunt qualiacūq̄ solatia: nō adiutoria mortuoꝝ. Quia si aliq̄d pdest impio sepultura p̄ciosa. oberit pio vilis vl' nulla. Preclaras exequias in conspectu hoim purpurato illi diuiti exhibuit turba famuloꝝ. s multo clariores in cōspectu dñi vlceroso illi pauperi misteriū exhibuit angeloꝝ. qui eū extulerūt nō in marmoreū tumulū. s in abrae gremiū. Sit tamen cura mortuos sepeliendi ⁊ sepulchra cōstruendi. q꞉ hec in scripturis sanctis inter bona opera deputata sunt. nec solū in corporib⁹ patriarchaꝝ aliorūq̄ sanctoꝝ. sed etiā in ipius dñi corpore qui ista fecerunt laudati sunt. Impleāt igiꝫ hoies erga suos officia postremi muneris ⁊ sui humani leuiamēta meroris. Uerū illa q̄ adiuuāt spūs defunctorū. s. oblationes orōnes multo obseruantius procurent.

Aug. i eodē.

De duobus bonis quorū alter plura post mortem habet auxilia. d

Solet moueri que-

stio de duobus vno diuite altero paupere pariter sed mediocriter bonis qui p̄dictꝭ suffragijs indigent et meruerūt pariter post mortem iuuari. pro altero vero. id est pro diuite speciales et cōmunes fiunt orationes multeq̄ elemosynarū largitiones pro paupere vera non fiunt nisi cōmunes largitiones et orationes. Queritur ergo an tantū iuuetur pau

per paucioribus subsidijs· quantū diues amplioribus? Si nō pariter iuuatur· non ei redditur ꝑm merita· Meruit eñ pariter iuuari qꝛ pariter boni extiterūt· Si vero tantū suffragij ꝯsequitur q̄tuz diues: quid ꝯtulerunt diuiti illa specialiter ꝓ eo facta? Sane dici pōt nō ei magis valuisse generalia ꝛ specialia q̄ pauperi sola generalia suffragia· ꝛ tñ profuerunt diuiti specialia non quidē ad aliud vel magis aliquid· sed ad idem ad qḋ generalia vt ex pluribus ꝛ diuersis causis vnum ꝑciperetur emolumentuz· Potest tñ dici aliter illa plura subsidia ꝯtulisse diuiti celerioreȝ absolutionem nō pleniorem·

Risso.

Scd̄a melioꝛ

Quibus suffragijs iuuabunt mediocriter boni qui in fine inuenient. e

Sed iteruȝ querit

de aliquo mediocriter bono qui talibus indigens suffragijs in ipso ꝯsummationis articulo cū reliquis migrabit: si saluus fuerit? Pro eo nō offertur vlterius sacrificiuȝ vel oratio vel elemosyna· nec habebat tāte ꝑfectionis merita· que his suffragijs nō egerent· Nunquid ergo saluabit? Estimo eū quasi ꝑ igneȝ transeuntē saluari meritis ꝛ intercessionibꝰ celestis ecclie· que ꝓ fidelibus semꝑ intercedit voto ꝛ merito donec impleat̄ t̄pus·

Quō sancti glorificati audiunt p̄ces supplicantium ꝛ quō intercedunt pro nobis ad dominum. f

Sȝ forte queris nū

quid p̄ces supplicantiuȝ sancti audiunt ꝛ vota postulantium in eoꝝ noticiam ꝑueniunt? Non est incredibile animas sanctoꝝ que in abscōdito faciei dei veri luminis illustratione letantur: in ipsius cōtemplatione ea que foris agunt̄ intelligere: q̄tuȝ vel illis ad gaudium vel nobis auxilium ꝑtinet· Sicut enim angelis ita ꝛ sanctis qui deo assistunt petitiones nostre innotescunt in verbo dei qḋ contemplant̄· vnde ꝛ dicuntur angeli orōnes ꝛ vota nostra offerre deo· non qꝛ euȝ doceant sed qꝛ eius voluntatem sup eis cōsulunt· vñ Augꝰ· Angelis qui sunt apud deum īnotescunt petitiones nostre vt quodāmodo eas offerant deo· ꝛ de his consulant· ꝛ quod deo iubente implendū esse cognouerint· hoc nobis euidenter vel latenter reportent· Vñ et angelus hominibꝰ ait· cum oraretis orōneȝ vestraȝ obtuli deo· Ad omnia q̄dem scienda sufficit deo sua ꝑfectio· habet tñ nuncios· id est angelos nō qui ei que nescit annūcient· (Non eñ sunt vlla que nesciat) sed bonū eorum est de operibus suis eius ꝯsulere veritatem· ꝛ hoc est quod ei dicunt̄ nōnulla nūciare· nō vt ipse ab eis discat· sed vt ab eo ipsi ꝑ verbum eius sine corꝑali sono· nūciant etiā quod voluerit ab eo missi ad quos voluerit· totum ab illo ꝑ illud verbuȝ eius audientes id est in eius veritate inuenientes· quid sibi faciendum quid: quibus ꝛ q̄ñ nunciandum sit· Nam ꝛ nos orantes eū· non eū docemꝰ· quia nouit (vt ait verbum eius) pater vester quid vobis necessarium sit priusq̄ȝ petatis ab eo· Nec ista ex parte cognouit· s; futura oīa temporalia atq̄ȝ in eis etiaȝ quid ꝛ q̄ñ ab illo petituri fueramus· ꝛ quos ꝛ de quibus rebꝰ vel exauditurus vel nō exauditurꝰ esset sine initio ante p̄sciuit· Non ḡ dicit̄ angelus orationes nostras offerre deo· quasi deus tunc nouerit quid velimus ꝛ quo indigeamꝰ que omnia anteq̄ȝ fiant sicut et postq̄ȝ facta sunt nouit· sed qꝛ necesse habet rationalis creatura temporales causas ad eternam veritatem referre siue petendo quid ergo se fiat· siue ꝯsulendo quid faciat·

Aug. in li. de orādo adeū

Augꝰ. in li. xv. de trini.

Augꝰ. in li. de grā noui testamenti.

Qḋ dictum est de angelis attribuit sanctis animabus. g

Si aūt angeli a deo

per verbum eius discunt petitiones nostras et quid de his implendū sit ꝛ quid non· Cur nō credamus ꝛ animas sanctorum dei faciē contemplantium in eius veritate intelligere preces hominum· ꝛ que implende sint vel non? Inde est ꝙ deus dicit̄ exaudire preces quorundam nō solum quādo effectu mancipat· sed etiam q̄ñ innotescit curie angeloruȝ ꝛ sanctarum animarū quid inde futurum sit vel nō· et quid cognoscunt in dei voluntate esse volunt et ipsi· Adeo enim sup̄ne voluntati addicti sunt· vt nihil preter eius voluntatem queant velle· Intercedunt ergo ad deum ꝓ nobis sancti· ꝛ merito dum illorum merita suffragātur nobis· ꝛ affectu dum vota nostra cupiunt impleri· Quod tñ non faciunt nisi in voluntate dei implenda didicerint· Oramus ergo vt intercedant ꝓ nobis id est vt merita coruȝ nobis suffragentur· et vt ipsi velint bonum nostruȝ· quia eis volentibus deus vult ꝛ ita fiet· Ex p̄missis constat ꝙ cum quibusdam misericordius agit deus q̄ȝ eorum peccata meruerint· scȝ cum mediocriter malis· qui suffragijs ecclesie iuuantur·

Ista est distinctio ·xlv· huius quarti libri· In qua mgr̄ postꝙ̄ ostensuȝ est de his que ad resurrectionem ptinent. Hic determinat de his que ptinent ad resurgentium remunerationem ⁊ punitionē. Et circa hoc tria facit. Primo eñ ostendit quō anime ꝙ̄ cito a corporib⁹ separant. habitaculis iuxta sua merita vel demerita reddant. Secūdo quō defunctorum exequie vivorum ꝓ eis facte suffragant. Tertio inquirit vtrum beati in patria ꝓ nobis depcent. Primum facit vsqꝫ ibi. De suffragijs defunctoꝝ. Scdm vsqꝫ ibi. Sȝ forte queris. Tertium vsqꝫ ad finē dis. In speciali snīa magistri stat in tribus ꝓpositionib⁹ quaru prima est hec. Mortuo anime in morte a suis corpibus separant mortꝫ ꝓ modo suoꝝ meritoꝝ diversis habitaculis reddent. Hanc mgr̄ ponens dicit ꝙ anime defunctoruȝ iuxta sua merita diversis habitacul' reddent vsqꝫ ad diem iudicij. Post iudiciū vero eaꝝ pena vel gloria augebit. quod auctē beati Aug. ꝓbat. Uñ infero ꝙ sicut facta resurrectione pena maloꝝ augeb' ita gloria seu beatoꝝ gaudium plus pficiet. Secunda ꝓpositio est hec. Illi de oꝛonib⁹ ⁊ elemosynis ecclesie illic hunc ꝓfectum recipiunt q̄ hic talia vt eis ꝓfecerint meruerunt. Hanc mgr̄ insinuās dicit mortuos vivorum suffragijs iuvari. si tñ hoc meruerunt dum viverent. Postea subdit ꝙ ista que hic ꝓ defunctis frequentat ecclesia mediocriter malis suffragant ad pene mitigationem. ⁊ mediocriter bonis ad pene solutionem. Et facta ꝓ valde bonis qui suffragijs nō indigent sunt gratiarum actiones ⁊ facta ꝓ summe malis qui iuvari nō possunt. Quis nō sunt eis adiumenta sunt tñ ad viventium cōsolationem qδ autoritate beati Augustini ꝯfirmat. Postea dicit ꝙ pompe que fiunt in obsequijs sunt ad vivoꝝ solatium nō ad mortuorum suffragium laudabile tñ est circa mortuorum sepulturaȝ curam impendere. Postea movet questionem de divite ⁊ paupe quoꝝ vterqꝫ cum sit mediocriter bonus suffragijs indiget. ⁊ ambo parit' post mortem meruerunt iuvari ⁊ ꝓ divite fiunt multa suffragia generalia ⁊ specialia. Pro paupe vero tm̄ generalia. vtrum iuvet pauper paucioribus suffragijs ꝙ̄ tum dives amplioribus. Et videt ꝙ sic eo ꝙ vterqꝫ meruit iuvari ⁊ equaliter boni fuerunt. Contrarium aūt videtur quia al's nihil cōferrēt specialia suffragia diviti ꝓ eo facta. Et rñdet magister ꝙ tm̄ valent pauperi sola generalia suffragia ꝙ̄ tum diviti generalia ⁊ specialia suffragia. et tñ ꝓfuerunt specialia suffragia diviti nō ad aliud vel ad maius aliquid sed ad idem ad qδ generalia vt ex pluribus causis vnum ꝑcipere tur emolimētum. Uel pōt dici illa plura suffragia diviti ꝯtulisse celeriorem absolutionem ⁊ nō pleniorē. Postea querit de illo qui suffragijs indiget ⁊ moriat in ipsa ꝯsummatione seculi qñ vlterius suffragia impendi nō poterunt. vtrum talis salvabit. Et respondet ꝙ talis ꝑ ignem tunc futurum ⁊ ꝑ orationes celestis ecclesie salvabit. Tertia ꝓpositio ē hec. Angeli orationes nostras deo offerūt. ⁊ ea que hic apud nos agunt recognoscunt. Hanc magister insinuās querit vtrum sancti preces nostras ⁊ vota sibi porrecta audiant ⁊ sciant. Et respondet ꝙ angeli ⁊ sancti divinā faciem videntes ea que apud nos gerunt cognoscūt ꝙ̄tum ad eoꝝ gaudium ꝑtinet et nostrum auxilium. vnde ⁊ angeli dicunt orationes nostras semꝑ offerre deo. non tanꝙ̄ deum instruentes sed quid circa nos agendum sit ad eius veritatem ducentes. vnde ꝑces nostre dicunt exaudite qñ celesti curie earum exauditio innotescit seu eaꝝ eventus futurus manifestatur. Et tm̄ in speciali.

Si valde malis detur mitigatio pene. a

Sed querit hic

DI. XLVI

de valde malis vtrū ⁊ ipsi in aliqua penaꝝ mitigatione dei misericordiam sentiant vt minus ꝙ̄ meruerint puniant? Quidam autumant eos nullaȝ relevationem pene habituros qδ confirmant Jacobi autoritate dicentis. Judiciū sine misericordia fiet illi qui nō fecit misericordiam Aug⁹. etiam ait. Misericordia hic. iudiciuȝ in futuro. Idem distinguēs quō omnes vie domini sint misericordia ⁊ veritas ait. Erga sanctos om̄es vie dei misericordia. erga iniquos omnes veritas. qꝛ et in iudicando subvenit. ⁊ ita nō deest misericordia. et in miserando id exhibet quod ꝓmisit. ne desit veritas. Erga omnes aūt quos liberat et dānat omnes vie sunt misericordia ⁊ veritas. quia vbi nō miseretur: vindicte veritas dat. Dicens vbi non miseret: dat intelligi aliquid a deo fieri vbi ipse nō miseret. Sed his occurrit qδ ait Cassiodorus sup psal. l. loquens de misericordia ⁊ pietate dei. He due iquit res iudicio dei semꝑ adiūcte sunt. Ergo ⁊ in punitione maloꝝ non est iusticia sine misericordia. Idem de iudicio ⁊ misericordia ait. Hec duo mutua societate sibi iūgunt. In his breviter omnia opa dei includit. Aug. quoqꝫ respondens illis qui reproboꝝ supplicia finem habitura cōtendunt. ita illoꝝ repellit opinionem. asserēs reprobos ꝑpetuo puniendos vt eoꝝ supplicia mitigari aliquatenus nō neget. Frustra inquit nōnulli eternaȝ damnatorum penā ⁊ cruciatus sine intermissione ꝑpetuos humano miserētur affectu. atqꝫ ita futurum esse nō credūnt. Non quidem scripturis adversando divinis sed ꝓ suo motu dura queqꝫ molliendo ⁊ in leviorem flectendo sniam. que putent̄ eis terribilius esse dicta ꝙ̄ verius. Non eñ inquiunt obliviscetur misereri deus. aut ꝯtineat in ira sua misericordias suas. Hoc quidem in psalterio legit sed de his intelligit qui sunt vasa misericordie qꝛ ⁊ ipsi non ꝓ meritis suis sed deo miserante de miseria liberant. Aut si hoc ad omnes estimant ꝑtinere. nō ideo necesse est vt damnationem opinent finiri posse eoꝝ de q̄bus dictum est. Ibunt hi in suppliciū eternū Ne hoc mō putet habitura finē felicitas eorum. de quib⁹ e contrario dictū est. Justi aūt in vitam eternam. Sed penas damnatoruȝ certis tꝑibus estiment (si hoc his placet) aliquaten⁹ mitigari. Et sic quippe intelligi pōt manere ira dei in illis. i. ipsa damnatio. Hec eñ vocat ira dei nō divini animi ꝑturbatio.

Aug⁹. super octonarium.

Aug. t eccl cōtra illos q asserunt maloꝝ cruciat⁹ terminādos

vt in ira sua. i. manente ira sua nõ ptineat miserationes suas. nõ eterno supplicio finē dando. sed leuamen adhibendo vel interponendo cruciatib⁹. qꝛ nec psalm⁹ ait ad finiendaꝫ iram suā vel post iram suā. sed ĩ ira sua. Que si sola esset: alienari a regno dei ꝛ carere magna multitudine dulcedinis dei taꝫ grandis tñ est pena. vt ei possint nulla tormenta que nouim⁹ cõpari. si illa sit eťna. ista aũt sit quālibet multis seculis longa. Manebit ergo sine fine mors ꝑpetuo damnatoꝝ. et ipsa omnibus erit cõmunis. sicut manebit cõmunit omniũ vita eterna sanctoꝝ. Ecce ita asserit hic penas reproboꝝ nõ esse finiendas. qd nõ improbat si dicaꝝ eorum supplicio aliqd leuamen adhiberi. Vñ non incõgrue dici potest deum ꝛ si iuste id possit. nõ omnino tñ punire malos in futuro q̄ꝫtum meruerũt. sed eis aliqd q̄ꝫtũcunqꝫ mali sint de pena relaxare.

Determinat ꝑmissas autoritates. b

Quod ergo dictuz

est iudiciũ sine misericordia fieri illi qui non fecit misericordiā. ita intelligi põt. Q2 iudicium damnatiõis fiet illi q nõ fecit misericordiam. pro eo q fuit sine misericordia. vel fiet iudicium ei sine misericordia. liberante ꝛ saluante. qui tñ in aliqua pene alleuiatione misericordiā dei sentiet. Ita cũ dicit misericordia hic. iudiciũ in futuro. nõ negaꝝ qn in futuro sit misericordie effect⁹ ꝛ in electis qui p misericordiā ab omni miseria liberabunꝝ. et in reprobis q minus q̄ꝫ meruerint cruciabũtur. Sed hic nõ sine causa dicit fieri dei misericordia. ꝛ iudiciũ in futuro. qꝛ et hic multis modis misereꝝ deus. qbus nõ miseribiꝝ tũc. Vocat eñ deus nũc peccatores ꝛ iustificat. qd tunc nõ faciet. ꝛ tunc reddet singulis ẜm merita sua. manifeste iudicabit qui nunc occulte iudicat.

De occulto iudicio. Aug⁹. super psal. viij.

Cuius occultũ iudicium vt ait Augꝰ. intelligiꝝ pena qua quisqꝫ vel exercetur ad purgationē. vel moueꝝ ad cõuersionem vel si ꝯtemnit excecaꝝ ad damnationē. Occultum ḡ iudiciũ dei pena diciꝝ. qua iudicat purgando. cõuertendo vel excecando. Judicia quoqꝫ dei interdũ appellanꝝ dispensationes eius de oĩbus rebus. Vñ. Quā incomp̄hensibilia sunt iudicia ei⁹. ꝛ iudicia ei⁹ abyssus multa.

De sententia iudicis.

Judicium aũt quo in futuro iudicabit. intelligiꝝ sentētia iudicis qua ventilabitur area. i. diuidenꝝ localiter boni a malis ministerio angeloꝝ. et isti in vitam ducentur. illi in supplicium mittenꝝ qui nunc simul mixti sunt.

De iudicia et misericordia dei. c

Sed quõ iusticiam

dei ꝛ pietatem. i. misericordiam supra Cassiodorus duas esse res dixit. que semꝑ adiuncte sunt iudicio dei. Justicia eñ dei ꝛ misericordia nõ due res sunt sed vna res. i. vna diuina essentia est. sicut supra pluribus autoritatibus ostensum est. Quia nõ est deo aliud esse misericordem q̄ꝫ misericordiā. nec iustũ quā iusticiam. sed idem ꝓrsus. Nec aliud est ei esse misericordem q̄ꝫ iustum. vel misericordiam q̄ꝫ iusticiam sed oĩno idem. quia nõ denominatiue sed essentialiꝝ hec de deo dicũꝝ.

De opib⁹ iusticie ꝛ misericordie dei et bonitatis.

Cur ḡ dicit scriptura de opibus dei quedam esse misericordie. quedā iusticie? Si eñ iusticia dei misericordia ē. quecunqꝫ sunt opa misericordie. esse videnꝝ iusticie ꝛ econuerso.

Rñsio.

His responderi põt sic. illis locutionib⁹ quibus hmõi operuꝫ fiunt distinctiones. vt alia misericordie. alia iusticie. alia bonitati attribuanꝝ. nõ diuersitas subiacentis. id ē rei his vocabulis significate exprimiꝝ. sed varietas sensuum ꝛ effectuum in creaturis monstraꝝ. Cum eñ diciꝝ deus iustus vel iusticia. essentia diuina ꝑdicaꝝ. ꝛ etiam q ipse sit distributor ꝛ iudex meritoꝝ intelligi datur. Ita ꝛ cũ diciꝝ misericors. essentia diuina ꝑdicatur. et insuꝑ q ipse sit miserorum liberator intelligi datur. Similiter cuꝫ diciꝝ bonus. essentia diuina ꝑdicatur. Et cum diciꝝ deus. ꝛ insuper auctor omnium bonoꝝ ostendiꝝ. Ita ꝛ cum diciꝝ de⁹. essentia diuina ꝑdicaꝝ. ꝛ ipse timendus ostendiꝝ. Inde ḡ quedaꝫ opa misericordie quedam iusticie dicunꝝ. non quin diuina essentia hec ꝛ illa opereꝝ: et qn hec ꝛ illa sint opa diuine essentie que diciꝝ misericordia et iusticia. sed qꝛ quedam sunt quibus iudex et equus distributor. quedaꝫ quib⁹ ostenditur miserator. Misericors enim diciꝝ in natura. miserator in exhibitione. ꝛ in qbusdam operibus diciꝝ effectus esse misericordie. in quibusdam effectus iusticie. nõ q aliud efficiat iusticia. aliud misericordia dei si ad essentiaꝫ referas. sed qꝛ ex quibusdam effectib⁹ intelligiꝝ iudex. ex quibusdaꝫ miserator. vel vt qbusdam placet iustus et misericors. Sed ẜm hoc occurrit questio. quõ ex alijs oñdaꝝ iustus ꝛ ex alijs misericors cũ sit idem ei esse iustum ꝛ esse misericordeꝫ? Si eñ ẜm eandē rõnem diciꝝ iustus ꝛ misericors. ex eo opere quo intelligiꝝ iustus intelligiꝝ misericors et econuerso. Sed dixi supra qꝛ cum diciꝝ deus iustus ꝛ misericors ita eadeꝫ diuina essentia

significat: et tamen eā idem p̄dicatur vt etiā quedā diuersa intelligant. Intelligimus enim per hoc eū esse miseratorem et iustum iudicem. Quod euidenter Origenes ostēdit dicēs. Oīa q̄ dei sunt. christus ē. ipse sapiētia eius. ipse fortitudo. iusticia. sanctitas. ipse prudētia. Sed cum vnū sit in subiacenti. per varietate sensuum diuersis nuncupatur vocabulis. Aliud enim significat sapientia. aliud iusticia. Quādo enim sapientia dicitur. disciplinis te diuinarū humanarūque rerum instruere intelligitur. Quando iusticia distributor vel iudex meritorum insinuatur. Ita et prudentia cū dicitur doctor et demonstrator bonarū vel malarum rerum vel neutrarum intelligitur.

Origenes.

Autoritatibus probat quedā iusticie. alia misericordie. alia bonitati attribui. d

Qd aūt quedam ope

ra misericordie. quedā iusticie. quedam bonitati attribuantur. in scripturis facile est reperire. Et de misericordia quidem et iusticia manifestum est. de bonitate vero et misericordia amplius latet. Sed Aug. docet illa opera proprie ad misericordiā ptinere quibus aliqui a miseria liberantur. Ad bonitatem vero nō solum illa. sed facturam et gubernationē naturaliū ita dicens. Ad misericordiam ptinet quod a peccatis mundat et de miseria liberat. Ad bonitatē vero quod celū et terram et omnia valde bona creauit vt essent. Idem. Celi non indigēt misericordia. vbi nulla ē miseria. in terra hominis abundat miseria et supabundat dei misericordia. Miseria ergo hominis et misericordia dei plena est terra non celi. qui non indigent misericordia. indigent tamen regente domino. Omnia enim indigēt domino et misera et felicia quia sine illo miser nō subleuatur. felix nō regitur. Item alibi. Misericordia ē erga miseros. bonitas erga quslibet. Inundum tamen misericordia large accipitur vt bonitas.

Aug. super psal. cxxxv.

Idem super psal. xxxij.

Quō vniuerse vie dñi dicantur misericordia et veritas. e

Post hec cōsidera-

ri oportet ex quo sensu vniuerse vie domini dicantur miscdia et veritas. Hoc multiplicē recipit expositionē. Vniuerse enim vie dñi miscdia et veritas quibus ad nos venit. vt ait Aug. sup psal. intelliguntur duo aduentus. Primus in quo manifestā et multiplicem misericordiā nobis exhibuit. et scdʼs in quo requirēdo merita iusticiam exhibebit. Vniuerse etiā vie dñi. i. quibus ad dñm ascēdimus sūt iusticia qua a malo declinamus et misericordia qua bonū facimus. In his enim duobus omne bonū meritū includitur. Sed cū supius Cassiod. dixerit in his duobus omnia opera dei includi. merito q̄ri pōt an in omni ope domini hec duo mutuo sibi iungantur. Quibusdam placuit nō in omni opere dñi hec duo concurrere secundum effectū dico. nam secundum eēntiam nō diuidit misericordia a iusticia. sed vnū est. Verū secundum effectū nō in omni ope dñi dicūt esse misericordiā et iusticiā sed in quibusdā fatentur tamen misericordiā et alijs iusticiam. atque in alijs misericordiam et iusticiam. Fatentur tamen dñm omnia q̄ fecit misericorditer agere et iuste. referentes rōnem dicti ad dei voluntatē q̄ iusticia est et misericordia. nō ad effectus misericordie et iusticie qui sūt in rebus. Alijs aūt videtur quod sicut dicitur deus omnia opera sua iuste facere et misericorditer. ita cōcedendū sit in omni ope dei iusticiā esse et misericordiā. i. clemētiā secundum effectū vel signum quia nullū opus dei est in quo nō sit effectus vel signū equitatis et clementie siue occulte siue aperte. Aliqn̄ enim manifesta ē clemētia siue benignitas et occulta eqtas. aliqn̄ e cōuerso.

Ista est distinctio. xlvj. huius quarti libri. In qua magister postquam supius determinauit de remuneratione et punitione animarum ante iudiciū et resurrectionem. Hic determinat de diuina iusticia et misericordia quibus p̄dicta dispensantur. Et sentētia huius distin. In speciali stat in ista ppositione. In p̄miatione damnatorum hominum et angelorum iusticiam et misericordiā seruat creator eorum. Hanc magister insinuās querit. vtrū circa damnatos sit aliqua dei misericordia. et arguit secundum quosdam quod non per plures auctes. Postea obijcit per quasdam auctes et pbat penas damnatorū nunquam esse finiendas. Postea soluit dicens quod circa damnatos est aliq̄ dei misericordia in pene impositione et mitigatiōe nō tamen penitus in absolutione vel occulta peccatorum reuocatione. sicut ꝯtingit in pñti. Et ex hoc phtr solui auctes in contrarium adducte que non omnino misericordiā dei a damnatis excludunt. Addit etiam quid per occultum dei iudicium intelligatur. quandoque enim intelligitur pena qua aliquis exercitatur ad purgationē vel mouetur ad ꝯuersationē vel si ꝯtempnit excecatur ad damnationem. quandoque intelligitur dei dispositio de oībus rebus. quandoque vero finalis sentētia que in futuro malos a bonis sepabit. Postea querit cum dei misericordia et iusticia idem sint qualiter quedam opera attribuuntur misericordie. et alia iusticie. Et rñdet quod hoc est ppter diuersitatem cōnotatorum vel diuersarum de deo ꝯceptionum. ppter quam etiam diuersitatem aliqua diuine bonitati attribuuntur aliqua misericordie. bonitas enim respicit gratuitam dei donationem. misericordia vero a malo liberationem. Postea querit quō intelligendū sit quod vniuerse vie dñi sunt misericordia et veritas. Et rñdet quod hoc ideo dicitur quia cum sit duplex aduentus dei. vnus misericordiam alius iusticiam respicit. vel hoc p tanto dicitur. quia ad deū imus mala declinando per iusticiam. bona opera faciendo per misericordiam. et sic vniuerse dñi misericordia et veritas quibus ad deum imus. Ultimo querit vtrū omni ope dei mi

sericordia et veritas includant. Et rūdet sm quosdaʒ q nō sm effectum. sed q in quibusdam sit tm̄ misericordia. et in qbusdam tm̄ iusticia. in qbusdam misericordia et iusticia simul. Dicunt tn̄ in omni ope dei cōtineri ambo sm essentiam. qz vna et eadem voluntas dei est iusticia et misericordia. Alij vo dicunt q etiaʒ sm effectum vel signū in omni ope dei ɔcurrūt simul misericordia et iusticia. ita q nullum opus deisit in q nō sit effectus vel signū equitatis et misericordie siue occulte siue apte. Et tm̄ in speciali.

De sententia iudicij. a

DI. XLVII

Sllet etiā queri qualr dabit iudicij sn̄ia. Sed nō est pspicuū id explicare. Nō eñ scriptura apte diffinit an voce illa pferant. Venite bn̄dicti. et Ite maledicti. an virtute iudicis ita fiat ɔscientijs singulorꝝ attestantib⁹. vt modo dr futurū vt iudicis potētie effect⁹. ipsi⁹ dictione significet. Illa etiā. Esuriui et nō dedistis mihi manducare et hmōi. magis ɔscientijs exp̄menda plurimi putant q̄ verbis. qz aplus in momento et in ictu oculi mysterium ɔsumandū tradit. Sed illud ad resurrectionis statum tm̄ referunt nō ad iudicium. qui alij iudicij sn̄iam et malorꝝ increpationes et bonorꝝ premia vbis exprimenda asserunt.

Qō iudicabunt sancti quomodo. b

Non aūt solus christi iudicabit. sed et sancti cum eo iudicabunt nationes. Ipse eñ aplis ait. Sedebitis et vos sup duodeciʒ sedes iudicātes duodecim tribus isrl. Nec est putandū q duodecim aplis tm̄ hoc pmiserit xp̄us. Vbi eñ sedebit paulus q plus oībus laborauit si nō ibi sedebunt nisi. xij. Per duodecim g̃ sedes pfectio tribunalis. i. vniuersitas iudicantiū intelligit. scz omnes pfecti q relictis oīb⁹ secuti sunt xp̄m Per duodecim tribus vniuersitas iudicandorum. Iudicabunt vo eos sancti nō modo coopatione. sed etiam autoritate et potestate. vnde Gladij ancipites in manibus eorū id est sententia de bonis et de malis in potestate eorꝝ. Si vero querit que erit eorum potestas vel autoritas in iudicando: Puto nō ante posse sciri q̄ videat. nisi diuina reuelatione quis didicerit.

De duodecim sedibus.

De ordinib⁹ eorꝝ qui iudicandi erūt. c

Erunt aūt quatuor ordines i iudicio. Due quippe sunt ptes. electorum scz et reprobor. vt Grego. in moraꝗ ait. Sed bini ordines eisdeʒ singulis ptibus ɔtinentur. Alij eñ iudicant et pereūt. alij nō iudicant et pereunt. Alij iudicant et regnant alij nō iudicant et regnant. Iudicant et pereunt quibus dn̄ica inclamatione dicet. Esuriui et nō dedistis mihi manducare et cet. Nō iudicant et pereunt qbus dn̄s ait. qui non credit iam iudicatus est. Eorum eñ damnatio toti ecclesie nota ē et certa. et ideo dicunt tunc nō iudicari. qz ad ɔspectuʒ districti iudicis cum apta damnatione sue infidelitatis accedent Qui vero pfessionem fidei sine opibus habent: iudicabunt et peribunt. i. redarguent vt pereant. Qui vero nec fidei sacramenta tenuerunt. increpationem iudicis in se fieri nō audient. quia infidelitatis sue tenebris p̄iudicati. eius quem despexerant inuectione redargui nō merent. Illi autē saltem verba iudicis audient. qui eius fideʒ saltem verbo tenuerūt. Illi aūt in damnatione sua eterni iudicis nec verba pcipient. qui ei⁹ reuerentiam nec verbotenus seruare voluerunt. et ideo illi iudicandi. isti nō iudicandi dicunt Ex electorꝝ vero pte alij iudicant et regnāt. scz qui vite maculas lachrymis tergunt. et elemosynarꝝ supinductione operiunt. quib⁹ iudex veniens in dextra cōsistentibus dicet Esuriui et dedistis mihi. man. Alij aūt non iudicant et regnant. qui etiaʒ p̄cepta legis pfectiori virtute transcendūt. qz nō hoc solū qd lex p̄cipit implere ɔtenti sunt. sed et quod ad pfectionem consulit implere student. De q̄bus pphēta ait. Dn̄s ad iudicium veniet cū senatoribus populi sui. Et salomon de ecclesie sponso loquens ait. Nobilis in portis vir eius qn̄ sederit cum senatorib⁹ terre. et Iob ait. Non saluat impios et paupibus iudicium tribuit. Ibi g̃ recte sub generali iudicio nō tenētur. sed iudices veniūt. qz et p̄cepta generalia viuēdo vicerunt. et oībus relictis xp̄m secuti sunt. Recte paupibus iudiciū tribuit qui quāto huic mūdo magna humilitate despecti sunt. tāto nūc maiori culmine potestatis excrescēt. De talibus dr. Qui vicerit dabo ei sedere mecū in throno meo sicut et ego vici et sedi cū patre meo in throno eius. Vincens dn̄s cū p̄re in throno sedit. qz post passionis certamen et resurrectionis palmā q patri esset equalis oībus claruit. Nobis vo in throno filij sedere. est ex eiusdeʒ filij ptāte iudicare. Quia eñ iudicandi p̄ncipatuʒ ex ei⁹ virtute pcipimus: quasi in throno ei⁹ residemus. Ex his apparet q etiam pfectiores sancti cuʒ xp̄o iudicabūt potestate. et quare quidam dicunt iudicandi. alij nō iudicandi.

Grego. super Iob.

Apoca. iii.

De ordine iudicij et ministerio angelorum. d

Cum aūt in euangelio

Cum aūt in euangelio legat̃ q̃ dñs mittet angelos suos q̃ colligent de regno ei⁹ omnia scandala. et mittent iniquos in caminū ignis. Et item. Exibunt angeli et sepabunt malos de medio iustoꝝ et mittent eos in caminū ignis. Et item. Mittet angelos suos cum tuba et ꝯgregabūt electos a quatuor ventis. Et ꝓpheta dicit. Cōgregate illi sanctos eius. Ministerio angeloꝝ illa impleri dubitandū nō ē. Dño eñ veniente ad iudiciū ꝓcedet ante ignis quo cōburetur facies mundi huius. et pibit celum et terra. nō ſm substantiā. sed ſm spēm que immutabit̃. celum q̃dem aereum nō ethereū. Tantū eñ ascendet ignis in iudicio. q̃tum ascenderunt aque in diluuio. Ille aūt ignis malis qui reperti fuerint viui. erit ꝯsumptio bonis vero nō. Ut ait Aug⁹. Hoc erit incendium mundi sanctis. qḋ fuit caminus tribus pueris. In quib⁹ si aliquid purgandū fuerit ꝑ illum ignem purgabit̃. Alijs vero nullā ingeret molestiam. Purgato aūt ꝑ ignem mūdo. et ad iudicium veniente dño. emittet̃ vox illa magna qua resurgent omnes mortui. et tunc ministerio angeloꝝ ventilabit̃ aera. q̃r boni ꝯgregabunt̃ ibi de quatuor ꝑtib⁹ mūdi angelico ministerio. quo et rapient̃ obuiam christo in aera. reprobis in terra qua dilexerunt remanentibus. Et tunc ꝓconia illa bonoꝝ. Esuriui et dedistis mihi manducare. et increpationes ille maloꝝ. esuriui et nō dedistis mihi man. et cetera. ꝓferentur. vel sono vocali vel alio modo. Deniq̃ ꝓferetur sententia sup vtrosq̃. Uenite benedicti. et ite maledicti et cetera. Et ministerio angeloꝝ virtute dei cooperāte. mittent̃ mali in caminū ignis. hoc est in infernum.

Si post iudicium demones ꝑerunt hominibus ad puniendum. e

Et solet queri vtrū

Et solet queri vtrū in inferno malis ad puniendū presint demones post iudiciū. quos carnifices tortoresq̃ animarum scriptura appellat. Apl̃us dicit q̃ xp̄us tunc euacuabit omnem ꝑncipatum et ptātem et virtutem. Dum eñ durat mūdus angeli angelis. demones demonibus. homines hominibus ꝑsunt. Sed oibus collectis iam omnis ꝑlatio cessabit. Hinc quidā putant post iudicium demones nō habere potestates cruciandi homines sicut modo. Sz vt demones virtute dei cruciari sine creature ministerio asserūt. sic reprobos homines ibi nō per operationem demonum. sed virtute diuina tm̃ eternis subijci cruciatib⁹. Premissa tñ autoritas nō id cogit sentire. que et si asserat tunc nec demones demonib⁹. nec homines hominibus ꝑesse. nō diffinit tamē an demones ꝑsint hominib⁹ ad torquendū. vnde quibusdam videt̃ eos sic constare hominibus tortores in pena sicut extiterūt incentores in culpa.

Ista est distinctio. xlvij. hui⁹ quarti libri. In qua magister postq̃ ostensum est de remuneratione et punitione ꝓcedente iudicium generale. Hic vero determinat de ipso iudicio et pertinentibus ad ipsum. Et tria facit. Primo eñ agit de modo iudicij et assessoribus. Secūdo de angelis iudicandos ad iudiciū congregantib⁹. Tertio de demonibus damnatos punientibus. Primum vsq̃ ibi. Non aūt solus christ⁹. Secundū vsq̃ ibi. Et solet queri. Tertiū vero vsq̃ ad finem distinct dis. In speciali sententia magistri stat in tribus ꝓpositionibus quarum prima est hec. In extremo iudicio vniuersitas ꝑfectorum iudicabit collegium reproboꝝ. Hanc magister insinuans ꝓponit primo q̃ quidā ponūt iudicium nō voce vel scriptura ad ꝓferendū quia apl̃s dicit illud fieri ictu oculi. Sed diuina virtute attestantibus ꝯscientijs singulorum qua pena vel quo ꝓmio digni sunt. Alij vero cōtrarium ponunt et verba ꝓmissa apostoli resurrectionis statu et nō de iudicio intelligunt. Postea dicit q̃ nō solum xp̄us iudicabit sed vniuersitas ꝑfectorum cū eo qui ꝑ duodecim sedes intelligunt̃ vt ꝑ duodecim tribus israel vniuersitas iudicandoꝝ designatur. Iudicabunt aūt sancti nō solum cooperatione sed etiā autoritate et potestate. que tñ sit illa eorum potestas in iudicando. anteq̃ videat̃ sciri nō potest. nisi quis hoc diuina reuelatiōe didicerit. Postea dicit q̃ quatuor erunt ordines in iudicio. Alij vero iudicant̃ et pereunt. Alij vero nō iudicant̃ et pereunt. Alij vero iudicantur et saluantur. Alij non iudicantur et saluantur sicut ꝑ exempla declarat. Secunda ꝓpositio est hec. Ministerio angeloꝝ congregrabunt̃ ad iudicium exercitus iudicandorū. Hanc magister ponens ostendit quid angeli faciant. et dicit q̃ eorum ministerio congregabunt̃ omnes ad iudicium quorum ministerio ignis conflagrationis ꝓcedet quo combureretur facies vniuersi. s. huius mundi. et tm̃ ascendet q̃tum ascenderunt aque in diluuio. purgato aūt per ignem mundo diuina virtute et angeloꝝ ministerio resurgēt boni vero angeloꝝ ministerio rapientur obuiam christo in aera. Reprobi vero in terra quā dilexerunt remanebunt. Postea sequet̃ iudicium districtum et vltimum. vltima sententia iudicis ꝓferetur qua ꝓlata iusti ibunt ad vitam eternam. Mali vero angelorum ministerio virtute dei cooꝑante mittent̃ in infernum. Tertia ꝓpositio est hec. Reprobi damnati per extremum iudicium punientur in inferno ministerio demonum. Hanc magister ponēs querit. Utrum homines post iudicium puniantur in inferno virtute demonū. Et respondet ſm Isido. q̃ nō. quia post iudiciū cessabit omnis prelatio. Alij vero dicūt q̃ qui fuerunt incentores in culpa erunt tortores in pena. Et tm̃ de speciali.

De forma iudicis. a

DI. XL VIII

Solet etiā que

ri in q̄ forma xp̄s iudicabit: In forma vtiq̃ serui iudicabit· que omnib⁹ in iudicio apparebit vt videant mali in quem pupugerunt· Diuinitatē vero eius mali nō videbunt· Vñ Esaias· Tollatur impius ne videat gloriam dei· Humanitatē videbunt vt timeant· diuinitatem vero nō· ne gaudeant· Diuinitas em̄ sine gaudio videri nō potest·

Quod apparebit tunc in forma serui· b

Sed cum in forma

humana cōstat eum appariturum· queritur an in forma illa gloriosa appareat sicut vere est· an in forma qualis in passione extitit: Quidam putant a malis talez videri qualem crucifixerunt·i· infirmaz· quia dicit scriptura vt videant in quem pupugerunt· Sed aperte Aug⁹· dicit formam serui glorificatam a bonis ⁊ a malis tunc videri sic· Cū in forma serui glorificata iudicantē viderint boni ⁊ mali tolletur impius vt nō videat claritatem dei que deus est· quā soli mundo corde videbūt qd erit eis vita eterna· Forma ergo humana in christo glorificata videbitur a cunctis· vñ et christus dicitur iudicaturus· qr filius hominis est· Ita em̄ legitur in euangelio Johannis· ⁊ potestatem dedit ei iudiciū facere· qr filius hominis est· Non q̄ ipse ex virtute hominis sit iudicatur⁹ vel q̄ ipse solus sine patre et spūsancto iudicium sit facturus· sed qr ipse solus in forma serui iudicās bonis ⁊ malis videbitur· Cum ḡ pater nō iudicat quenq̄· sed omnem potestatem dedit filio· nō ita est intelligendum quasi filius solus iudicet ⁊ nō pater· sed quia forma filij humana cunctis in iudicio apparebit· nō in forma infima sed gloriosa· Judicabit aūt ex virtute diuinitatis nō sine patre ⁊ spū sancto· et apparebit terribilis impijs· ⁊ mitis iustis· Erit em̄ terror malis ⁊ lumen iustis·

Aug⁹. super Johannem.

Quare xp̄s dicitur iudicaturus.

Quare sm̄ formam serui dicitur christus suscitaturus corpora· c

Et sicut dicitur chri-

stus sm̄ formaz serui iudicaturus ꝓpter causam p̄missam· ita etiaz dicitur suscitaturus corpora mortuoꝝ sm̄ humanitatem· cum tñ virtute diuinitatis sit suscitaturus· nō humanitatis· Sed hac rōne illud dicitur· qr in humanitate suscepit qd est causa nr̄e resurrectionis idest passionē ⁊ resurrectionē· Ideo ei ascribitur sm̄ hoiem suscitatio mortuoꝝ· vñ Aug⁹· Per verbū filiū dei fit animarū resurrectio· Per verbū factū in carne filium hois fit corpoꝝ resurrectio· Itez Judicat ⁊ suscitat corpora nō pater· sed fili⁹ sm̄ dispēsationē humanitatis in qua minor patre est xp̄us· in eo qd est fili⁹ dei: est vita que viuificat aīas· In eo q̄ est filius hois iudex· Ecce sm̄ formam humanitatis dr̄ suscitaturus corpa ⁊ iudicaturus· Judicaturus aūt qr illa forma cūctis in iudicio apparebit· ⁊ suscitaturus qr in eadez forma meritū ⁊ causam resurrectionis nr̄e suscepit· Et qr sm̄ eādē formā vocez dabit q̄ mortui de monumentis resurgent ⁊ ꝓcedēt sm̄ q̄ de⁹ est· Viuificat animas nō pater tm̄ quia nō tm̄ pater vita est· sed ⁊ filius cū eo et spūssanctus eadē vita est que ptinet ad aīaz nō ad corpus· Corpus em̄ nō sentit vitam sapientie· sed aīa que illuminatur a lumine eterno Licet ḡ christus potentia diuinitatis viuificet animas ⁊ suscitet corpa ⁊ iudicet· nō ociose tñ et ꝑter rōnem ei sm̄ formā dei tribuitur viuificatio animaꝝ ⁊ sm̄ formā serui iudiciū et resuscitatio corpoꝝ·

Aug⁹. super Johannem.

De loco iudicij· d

Putant quidaz do-

minū descensurū in vallē iosaphat i iudicio eo q̄ ipse p Johelē ꝓphetā sic loquitur· Cōgregabo oēs gentes· ⁊ deducā eas in vallem iosaphat· ⁊ disceptabo ibi cū eis· In cui⁹ capituli expositiōe ita repi· Hoc quidā pueriliter intelligūt q̄ in valle q̄ est in latere mōtis oliueti descensur⁹ sit dn̄s ad iudiciū· qd friuolū est· qr nō in terra· sed in spacio hui⁹ aeris sedebit ꝯtra locū mōtis oliueti ex q̄ ascendit· ⁊ sicut Johes Chryf· dicit· Angeli deferent añ eū signū crucis· vñ in euangelio veritas dicit· Et tūc apparebit signum filij hois ⁊c· Josaphat aūt interp̄tatur iudiciū dn̄i· In vallem ḡ Josaphat·i· iudicij dn̄i ꝯgregabuntur oēs impij· Justi vō nō descendēt in vallem iudicij·i· dānationis· sed in nubib⁹ eleuabuntur obuiam xp̄o·

De q̄litate luminariū ⁊ tp̄is post iudiciū· e

Veniente autez ad

iudicium dn̄o in fortitudine et ptāte magna sol ⁊ luna dicuntur obscurari· nō sui lumīs p̄uatione· sed superueniēte maioris luminis claritate· Virtutes q̄z celoꝝ·i· angeli dicuntur moueri· nō metu dānationis vel aliq̄ ꝑturbatione pauoris· sed q̄dam āmiratione eoꝝ q̄ viderint

Vñ Job. Colũne celi pauent aduentũ eius. Añ diez ꝟo iudicij sol ⁊ luna eclipsim patient̃ sicut Johel testat̃ dicẽs. Sol ꝯuertet̃ in tenebras ⁊ luna in sanguinez anteq̃ꝫ veniet dies dñi magn⁹ ⁊ horribilis. Magnus ꝟo dr̃ ꝓpt̃ magna que sibi fient. Cũ aũt factũ fuerit celum nouũ ⁊ terra noua. tunc erit lux lune sicut lux solis. testante Esaia. ⁊ lux solis septẽpliciter .i. sicut lux septẽ dierũ. qꝛ q̃ꝫtum luxit sol in ꝑma ꝯditione septẽ diez̃ ante peccatũ ꝑmi hoĩs. tm̃ lucebit post iudiciuz. Minorata em̃ fuit lux solis ⁊ lune aliorũq̃ꝫ siderum ꝑ peccatũ primi hoĩs. sed tũc recipiet sol mercedem sui laboris. qꝛ septuplicite r lucebit. ⁊ tunc nõ erit vicissitudo diei ⁊ noctis. sed tm̃ dies. vñ Zacharias. Erit dies vna q̃ nota est dño. nõ dies neq̃ꝫ nox. ⁊ in tempe vesperi erit lux. qꝛ tũc nõ erit varietas diei ⁊ noctis que mõ est. sed cõtinua dies ⁊ lux. Esaias tñ videt̃ dicere ꝙ tunc nõ luceat sol vel luna loquens ꝯgregationi sanctoꝝ. Nõ erit tibi inquit ampli⁹ sol ad lucendũ ꝑ diem. nec splendor lune illuminabit te. ꝟ erit tibi dñs in lucẽ sempiternã. Sed his ꝟbis nõ negat solem ⁊ lunã tunc lucere. ꝟ significat his q̃ tunc erũt in eterna beatitudine. nullũ lucis vsum ꝑstare. qꝛ vt ait Hiero. sup eundẽ locũ. Celi ᷣ terreq̃ꝫ solis atq̃ꝫ lune nobis cessabit officiuz. et erit ipse dñs lumen suis in ꝑpetuũ. Põt etiã intelligi illud Esaie ea rõne dictũ. qꝛ sol et luna tunc nõ habebunt ortum ⁊ occasum sicut nunc. vñ Jsid. illud Esaie quasi expõnẽs ait. Post iudiciũ sol laboris sui mercedẽ suscipiet. Vñ ꝓpheta. Lucebit septẽpliciter ⁊ non veniet ad occasum nec sol nec luna. sed in q̃ creati sunt stabũt. ne impij in tormentis sub terra positi fruant̃ luce eoꝝ. Unde Abacuc. Sol ⁊ luna steterũt in ordine suo. Ecce apte dicit solem ⁊ lunã tũc lucere. ꝟ stabiliter ꝑmanere. vbi etiã significat infernũ eẽ sub terra. Si ꝟo querit̃ quis sit vsus lucis solis et lune tunc? Fateor me ignorare qꝛ in scripturis nõ memini me legisse.

Jsta est distinctio. xlviij. hui⁹ quarti libri. In qua magister postq̃ꝫ ostensuz est quõ fiet iudicium generale q̃ꝫtum ad modum iudicij ⁊ ministros iudicis. Hic agit de eo q̃ꝫtum ad ꝑsonaz iudicis. Et tria facit Primo em̃ ostendit in qua forma xp̃us ad iudicium veniens apparebit. Secũdo subdit locũ vbi iudicabit. Tertio annectit quõ corporib⁹ celestibus post iudicium maiorẽ claritatẽ dabit. Primũ vsq̃ꝫ ibi. Putant quidam. Secũdum vsq̃ꝫ ibi. Uemente aũt ad iudicium. Tertium vsq̃ꝫ ad finem dis. In speciali sententia magistri stat in trib⁹ ꝓpositionibus quarũ prima est. Christus apparens in forma hũana iudicabit viuos ⁊ mortuos virtute diuina. Hanc mgr̃ insinuans ꝓponit primo xp̃m ꝺm formam hoĩs iudicatuꝝ esse qꝛ deitas a malis videri nõ potest. Postea dicit ꝙ iudicabit in forma hoĩs gloriosa in qua deus a bonis ⁊ a malis videbit̃. Addit aũt ꝙ iudicabit virtute diuinitatis. vnde qꝺ dicit̃ in Johan. ꝙ pater dedit potestatez filio iudiciũ facere. qꝛ filius hoĩs est. nõ est tm̃ intelligendũ ꝙ ex virtute hũanitatis sit iudicaturus. vel ꝙ ipse solus sine pr̃e et spũsancto iudicium. sit facturus. sed qꝛ ipse solus in forma serui iudicans a bonis ⁊ a malis videbit̃. ꝺm quẽ etiã modũ intelligẽdũ est ꝙ pater nõ iudicabit quenq̃ꝫ sed omne iudiciũ dedit filio. Addit etiã ꝙ xp̃us apparebit terribilis impijs. iustis aũt mitis. Erit em̃ terror malis et lumen iustis. Postea declarat ꝑ simile qꝺ dixerat. sicut em̃ ꝺm formã serui xp̃us dr̃ iudicatur⁹ ꝓpter dictã cãm ꝟtute q̃dem diuinitatis. ita etiã virtute diuinitatis et nõ hũanitatis resuscitabit mortuos. tñ ꝺm formã humanã sibi suscitatio mortuoꝝ attribuit̃. qꝛ in ea meritum ⁊ cãm nr̃e resurrectiõis. sicut ⁊ etiã redemptionis accepit. ꝑ passionẽ ⁊ resurrectionẽ. qꝺ auctibus ꝯfirmat. Secũda ꝓpositio ẽ hec. Ut dicit Johel ꝓpheta vallis iosaphat est locus extremi iudicij. Hac mgr̃ insinuans ponit auctẽ Johel. ij. c. vbi Johel dr̃. Judicabit xp̃us in valle iosaphat. qꝛ in spacio illi⁹ aeris sedebit. vel qꝛ ad lr̃am cũ multis ibi disceptabit in iudicio. Ponit etiã effectũ iudicis. qꝛ eo viuente ĩ fortitudine magna et ꝑtãte ad iudiciũ sol ⁊ luna dicunt̃ obscurari nõ ꝓpt̃ sui luminis priuationẽ sed ꝓpt̃ claritatem iudicis superuenientẽ. Dicunt̃ etiã virtutes celoꝝ .i. angeloꝝ moueri et ammiratione visoꝝ nõ metu dãnationis nec ꝑturbatione pauoris. Postea dicit ꝙ añ diẽ iudicij ad lr̃am stelle obscurabunt̃ ⁊ eclipsim patient̃. vt oñdit auctẽ Johelis dicentis. Sol ꝯuertet̃ in tenebras ⁊ luna in sanguinẽ anteq̃ꝫ veniet dies dñi magna ⁊ horribilis. Tertia ꝓpositio est hec Celi luminaria facta in mũdi innouatione erũt q̃ꝫ nũc sunt lucidiora. Hanc insinuans dicit. ꝙ post iudiciũ facta innouatione mũdi hui⁹ luminaria maiorem claritatẽ recipient. qꝺ auctẽ Esaie ꝓbat. Tertio videlicet erit lux lune sicut lux solis et solis septẽpliciter Sic em̃ oĩa ꝓpt̃ pctã hoĩs deteriora sunt. ita post reparationẽ eius oĩa meliorabunt̃. ⁊ si que autoritates vident̃ dicere solem ⁊ lunã cessare. intelligendum est q̃ꝫtum ad motũ vel qꝛ beati eoꝝ lumine nõ indigebũt Quis tñ tũc futur⁹ sit vsus solis ⁊ lune dicit se ignorare. põt tñ dici ꝓbabilit̃ ꝙ erit ĩ decorem ⁊ ꝑfectionẽ vniuersi ⁊ in manifestationẽ laudis. Et tñ in specia. i

De differentia mansionum in celo et in inferno.

a

DI. XLIX

Post resurrectionez vero facto vniuerso impletoq̃ꝫ iudicio: suos fines habebũt ciuitates due vna christi alia diaboli. vna bonoꝝ. altera maloꝝ. vtraq̃ꝫ tñ angeloꝝ ⁊ hoĩm. Jstis volũtas. illis facultas nõ poterit esse peccandi. vel vlla conditio moriendi. Jstis in eterna vita feliciť viuentib⁹. illis infeliciť in eťna morte sine moriendi ꝑtãte durantibus. qm̃ vtriq̃ꝫ sine fine Sz in btitudine isti. alius alio ꝑstabili⁹. in miseria ꝟo illi. ali⁹ alio tolerabili⁹ ꝑmanebunt. Ex his apparet ꝙ sic boni different̃ glorificabunt̃. alij magis. alij min⁹. ita ⁊ mali different̃ ĩ inferno punient̃. Sicut em̃ ĩ domo pr̃is .i. ĩ regno celoꝝ mãsiões mlťe sũt .i. ꝑmioꝝ dignitates.

Aug. Enchi.

ita ꝛ in gehẽna diuerse sunt mãsiones·i·sup pliciorꝫ differentie·Omnes tñ eternã penaꝫ patient sicut oẽs electi eundẽ habebũt dena rium quẽ prĩfamilias dedit oibꝰ q̃ opati sunt in vinea· Noĩe denarij aliquid oibus electis cõmune intelligit·s·vita eterna deꝰ ipe quo oẽs fruent·s inpariť·Nã sicut erit differens clarificatio corporũ·ita differens gloria erit animarꝫ·Stella eñi a stella·i·electꝰ ab electo differt in claritate mentis ꝛ corpis· Alij eniꝫ alijs vicinꝰ clariusqꝫ dei spẽm ꝯtẽplabunt·ꝛ ipsa ꝯtẽplandi differẽtia diuersitas mãsionũ vocat· Domus ẽ est vna·i·denariꝰ est vnus s diuersitas est ibi mansionũ·i·differẽtia cla ritatis·qꝛ vnũ est ꝛ summũ bonũ beatitudo ꝛ vita oĩm·i·deus ipse·Hoc bono oĩa electi ꝑfruunt·s alij alijs pleniꝰ·Perfruent ꝟo vi dendo p spẽm nõ p speculũ in enigmate·Ha bere ẽ vitam est videre vitam·i·cognoscere deum in specie· Vñ veritas ait in euãgelio· Hec est vita eterna vt cognoscant te·ꝛ queꝫ misisti Jesum xp̃m esse vnũ ꝛ soluꝫ verũ deũ hoc est hr̃e vitã·i·cognoscere te·non est ipsa cognitio que tu es· sed p cognitionẽ habere bonum q̃d tu es·i·vita·

Si omnes hoĩes volunt esse beati· b

Solet etiam queri

de beatitudine vtrũ eam oẽs velint ꝛ sciant que sit vera btĩtudo· De hoc Aug·in·xiij·li· de trini·ita differit· Mirũ est cũ capescende retinendeqꝫ btĩtudinis volũtas vna sit oĩm vñ tãta existat de ipsa beatitudine rursus di uersitas voluntatũ·non qꝫ eã aliqͣ nolit s qꝫ nõ oẽs eam norint· Si eñi eam oẽs noscerẽt nõ ab alijs putaret esse in virtute animi·ab alijs ĩ voluptate corpis·ab alijs atqꝫ alijs·ali bi atqꝫ alibi· Q̃uõ ẽ omnes amãt q̃d nõ oẽs sciũt· Quis põt amare q̃d nescit· sicut supra disputaui· Cur beatitudo amat ab omnibꝰ· nec tñ scitur ab oĩbus· an forte sciũt omnes que ipsa sit· sed nõ omnes sciũt vbi sit·ꝛ inde ꝯtentio est· An forte falsum est q̃d ꝓ vero po suimus beate viuere oẽs hoĩes velle· Si eñi beate viuere est (ꝟbi gr̃a) s̃m animi ꝟtutem viuere·quõ beate viuere vult q̃ h̃ non vult: Nõne verius diximus hõ ille nõ vult beate viuere·qꝛ nõ vult s̃m virtutẽ viuere·q̃d solũ est beate viuere· Non ẽ omnes beate viue re volunt·imo pauci hoc volũt·si nõ est bea te viuere nisi s̃m virtutem animi viuere q̃d multi nolunt· Ita ne falsuꝫ erit· Vñ nec ipse Cycero dubitauit·ait eñi Beati certe oĩes esse volumus·absit vt hoc falsuꝫ esse dicamꝰ

Quid ergo·an dicendum est etiã si nihil ali ud sit beate viuere q̃ s̃m virtutẽ animi viue re·tñ et qui hoc nõ vult·beate viuere vult· Nimis quidem hoc videtur absurdũ· Tale eñi est·ac si dicamus·qui nõ vult viuere bea te·beate vult viuere· Istam repugnantiam quis audiat: quis ferat: ꝛ tamen ad hanc cõ trudit necessitas·si ꝛ oẽs beate viuere velle verum est·ꝛ nõ omnes volũt sic viuere·quo modo solum viuitur beate· An illud ab his angustijs poterit nos eruere·si dicamꝰ nihil esse beate viuere nisi viuere s̃m delectatio nem suã·ꝛ ideo falsum nõ esse qꝫ omnes bea te viuere velint·quia omnes ita volunt vt quenqꝫ delectat· Sed id quidem falsum est· Velle eñi quod nõ deceat·ẽ esse miserrimũ Nec tam miserum est non adipisci quod ve lis q̃ adipisci velle quod nõ oporteat· Quis ita cecus sit vt dicat aliquem ideo beatum· quia viuit vt vult·cuꝫ ꝑfecto ꝛ si miser esset· Minus tamen esset ꝛ si nihil eorum que per parũ voluisset habere potuisset· Mala eñi voluntate vel sola miser quisqꝫ efficitur· sed miserior cum desiderijs male voluntatis im pletur· Quapropter quoniã verũ est qꝫ om nes homines esse beati velint·idqꝫ ardentis simo amore appetant·et propter hoc cetera quecunqꝫ appetunt·nec quisq̃ potest amare quod omnino quid vel quale sit nescit·nec potest nescire quid sit quod se velle scit:seq̃ tur vt omnes beataꝫ vitam sciant· Omnes autem beati habent quod volunt· Q̃uis nõ omnes qui habent quod volunt·continuo sint beati· Continuo autem miseri sunt qui vel non habent quod volunt· vel id habent quod non recte volunt· Beatus ergo nõ est nisi qui ꝛ habet omnia que vult· ꝛ nihil vult male· Ille quippe beate viuit q̃ viuit vt vult· nec male aliquid vult· Cum ergo ex his duo bus constet beata vita· licet in malis sit ali quis bonus·non tamen nisi finitis omnibus malis est beatus· Cum ergo ex hac vita·qui in his miserijs fidelis et bonꝰ est venerit ad beatam vitam·tũc erit vere quod nunc nul lo modo esse potest·vt sic homo viuat quo modo vult· Non enim ibi volet male viuere aut volet aliquid q̃d deerit·aut deerit aliq̃d q̃d voluerit·quicquid amabit aderit·nec de siderabit q̃d non aderit· Et omne q̃d ibi erit bonum erit·ꝛ summus deus summũ bonuꝫ erit·ꝛ q̃d est omnino beatissimũ·ita semp fo re certum erit· Beatos aũt esse se velle oĩm hominũ est·beatos se esse velle omnes ĩ cor de suo vident·nec tñ oĩm est fides qua ad be atitudinem ꝑuenit·

Cassiodorꝰ·

Augꝰ. in li. xiij. de trini.

Quid sit be atus.

Si quid de deo cognoscit aliqs quod ibi
non intelligant omnes. c

Solet etiam queri

vtrum aliquid de deo cognoscat aliquis ma
gis meritus vt petrus. qd nō cognoscat ali-
quis minus merit⁹ vt linus? Plurib⁹ videt
ꝙ omnia de deo ad beatitudinez spectantia
omnes cōmuniter electi cognoscant. ꝭ diffe
renter. Nihil eñ in deo noscibile mai⁹ digni
usq3 videt ꝙ̄ eum intelligere trinū et vnum
Hoc aūt omnes tunc ꝑ speciem cognoscent
Vñ sequit vt nō sit aliquid beatitudini pti-
nens incognitum alicui beatoꝝ. Omnes er
go cuncta illa videbūt quoꝝ cognitio seruit
beatitudini. sed in modo videndi different.
Alius eñ alio magis. ali⁹ alio min⁹ fulgebit.

De paritate gaudij. d

Solet etiam queri

an in gaudio dispares sint. sicut i claritate co
gnitionis differūt? De hoc Aug⁹. ait. Mul-
te mansiones in vna domo erunt scz varie ꝑ
mioꝝ dignitates. sed vbi deus erit omnia in
omnib⁹. erit etiā in dispari claritate par gau
dium. vt qd habebūt singuli. cōmune sit om-
nibus. qꝛ etiaz gloria capitis omniū erit per
vinculum charitatis. Ex his dat intelligi ꝙ
par gaudium oēs habebunt. ⁊ si disparez co
gnitionis claritatē. qꝛ ꝑ charitatē que in sin
gulis erit ꝑfecta. tñ quisq3 gaudebit de bo-
no alterius. ꝙ̄tuz gauderet si in seipso habe
ret. Sed si par erit cunctoꝝ gaudiū. videtur
ꝙ par sit omniū beatitudo? qd constat oīno
nō esse. Ad qd dici pōt ꝙ beatitudo par esset
si ita esset par gaudiū vt etiā par esset cogni-
tio. sed qꝛ hoc nō erit. nō faciet paritas gau-
dij paritatem beatitudinis. Pōt etiam sic ac
cipi ꝑ gaudium. vt nō referat paritas ad in-
tentionē affectionis gaudentiū. sed ad vni-
uersitatem reruz de quibus gaudebit. qꝛ de
omni re vñ gaudebit vnus. gaudebunt oēs.

Aug⁹. in li. de ciui. dei.

Si maior sit beatitudo sanctorum post iu
dicium. e

Post hoc queri so-

let si beatitudo sanctoꝝ maior sit futura post
iudicuz ꝙ̄ interim? Sine omni scrupulo cre
dendum est eos habituros maiorem gloriā
post iudicuz ꝙ̄ ante. qꝛ ⁊ maius erit gaudiū
eoꝝ. vt supra testatus ē Aug⁹. ⁊ amplior erit
eoꝝ cognitio. Vñ Hiero. Peracto iudicio
ampliorē gloriam sue claritatis deus demon-
strabit electis. Si quez mouet quid opus sit
spiritibus defunctoꝝ corpora sua in resurre
ctione recipe. si eis potest sine corporibus sum
ma beatitudo ꝑberi? Difficilis questio ē. nec
potest a nobis ꝑfecte diffiniri. sed tñ dubiuz
nō est ⁊ raptam a carnis sensib⁹ hoīs mentē
⁊ post mortē ipsa carne deposita non sic vide
re posse incōmutabilem subam. i. deuz. sicut
sancti angeli vident. siue alia latentiori cau
sa. siue ideo qꝛ inest ei naturalis qdam appe-
titus corpus amministrandi. quo retardat
quodammodo ne tota intentione pergat in
illud summū celum. donec ille appetitus con
quiescat. Porro si tale sit corpus cui⁹ sit diffi
cilis ⁊ grauis amministratio sicut hec caro q̄
corrumpitur. multo magis auertit mens ab
illa visione summi celi. Proinde cū hoc cor-
pus iam nō aīale sed spūale receperit equa-
ta angelis. habebit ꝑfectum nature sue mo-
dum obediens ⁊ imperans viuificata. ⁊ viui
ficans tam ineffabili facultate vt sit ei glorie
quod fuit sarcine.

Hiero. super Osee.

Ista est distinctio. xlix. huius quarti libri. In
qua magister postꝙ̄ ostensum est de ꝑtinentib⁹ ad iu-
dicium generale. Hic aūt ꝯsequenter agit de finali re
muneratione bonoꝝ. Et circa hoc tria facit. Primo
eñ distinguit remunerandoꝝ. s. bonorum ⁊ malоruz
meritum. Secundo q̄dem subdit quomodo omnib⁹
inest beatitudinis desiderium. Tertio etiam ꝯsequen
ter annectit nō omnes equaliter habere beatitudinis
ꝑmium. Primum vsq3 ibi. Solet etiā queri. Secun
dum vsq3 ibi. Sed si pār erit cunctoruz. Tertiū vsq3
ad finem distinctionis. In speciali sententia magistri
stat in tribus ꝓpositionibus quarum prima est hec.
Ut ciuitas bonoruz post iudicium ꝯsummanda est in
gloria ita malorum in miseria. Hanc magister insinu-
ans dicit post iudicium ciuitatem bonorum consum
mandam esse in gratia. ciuitatem malorum in pena.
Que tñ pena ⁊ gloria diuersimode a diuersis ꝑtici-
pabunt Secunda ꝓpositio est hec. Constat omnez
hominem naturalē petere beatitudinem. Hanc magi
ster ponens querit. Quō sit intelligenduz ꝙ omnes
appetunt beatitudinē. cum nō omnes cognoscunt be
atitudinez mirum est quō eam appetunt. Et videtur
respondere mgr. ꝙ oēs sciunt que sit beatitudinis
ratio. nesciunt tñ vbi talis ratio inueniat. Subdit ꝙ
nō sit vera beatitudinis ratio. habere qd delectat. sz
habere qd homo vult ⁊ nihil mali velle. qd auctibus
ꝓbat. Querit postea. Utrum inter bonos vn⁹ alio
in deo plura recognoscat. ⁊ rñdet ꝙ nō saltem de pti
nentibus ad beatitudinem sed in mō cognoscendi est
differentia. Tertia ꝓpositio est hec. In regno celoꝝ
non est omnino equalis beatitudo electoꝝ. Hanc ma
gister ponens querit. Utrū differenter deū videntiū
equale sit gaudium. Et rñdet ꝭm quosdam ꝙ sic. nō
tñ erit beatitudo equalis que nō solum in gaudio sed
etiam in cognitione cōsistit. ꝭm alios vero equale est
gaudium quo ad omnia de q̄bus gaudenduz est. non
tñ quo ad modū gaudendi. nec quo ad intentionē af-
fectionū gaudentiū. Postea dicit ꝙ sine dubio beati
tudo sanctorum post iudicium maior erit ꝙ̄ ante. qꝛ
maius est gaudium ⁊ perfectior erit cognitio. Et tñ
in speciali.

Si mali in inferno peccabunt. a

DI. L

Hic oritur questio ex p̄missis ducens originem. Supra eñi Aug. loquens de malis in inferno damnatis ⁊ bonis in celo glorificatis· dixit· q̄ nec bonis volūtas nec malis facultas esse peccandi poterit· Et de bonis quidem ꝯstat· sed de malis a qbus volūtatem mala nō remouet querit̄· quō sit verū eos nō posse peccare· imo quomodo verum sit eos nō peccare cum malā habeant voluntatem?

Solūt scdm diuersos.

Quidam autumnant illam voluntatem nō esse peccatuȝ· sed supplicium tm̄· Alij vero peccatū esse fatent̄· sed p illud eos non mereri aliquam penā· qȝ nō est ibi locus merendi· Illud ergo peccatū dicūt nō esse meritum supplicij sed suppliciū mali meriti qḋ in hac vita p̄cessit·

Aug. in li. de fide ad petr.

De hoc aūt Augustinus ita dicit· Tempus acquirendi vitam eternā in hac tm̄ vita deus hominib⁹ dedit· vbi voluit etiam pniam esse fructuosam· ideo hic penitentia fructuosa est· qȝ potest hic homo deposita nequicia bene viuere· ⁊ mutata volūtate· merita simul operaq̧ mutare et ea gerere que deo placeant· Qd qui in hac vita nō fecerit· habebit quidem pniam in futuro seculo de malis suis· sed indulgentiam in conspectu domini nō inueniet· qȝ et si erit stimulus penitudinis· tm̄ nulla erit ibi correctio volūtatis· A talibus eñi ita culpabitur iniquitas sua· vt nullatenus ab eis possit vel diligi vel desiderari iusticia· Voluntas eñi eorū talis erit vt habeat semp in se malignitatis sue supplicium· nunq̄ tm̄ recipere possit bonitas affectum· qȝ sicut illi qui cū christo regnabunt nullas in se male voluntatis reliquias habebunt· ita illi qui erūt in supplicio eterni ignis cum diabolo ⁊ angelis ei⁹ deputati· sicut nullam habebūt vlterius requiem· sic bonā nullatenus poterunt habere voluntatem· Et sicut coheredibus christi dabit̄ perfectio gratie ad eternam gloriam· ita consortibus diaboli cumulabit ipsa malignitas penaȝ· qñ exterioribus deputati tenebris: nullo illustrabunt̄ interiori lumine veritatis· Ex his apparet reprobos in inferno penitentiam sic gesturos· vt per eam prauam voluntatem non deserant· et illa maligna volūtas erit eis ad cumulum pene· per quam tamen non merebuntur: qȝ nullus meret̄ nisi in hac vita·

Quare dicunt̄ tenebre exteriores· b

Hic queri pōt quare ille tenebre quibus inuoluent̄ mali in gehenna· dicuntur tenebre exteriores? Quia tunc mali penit⁹ extra lucem corpalem ⁊ spiritualem scȝ domini erunt· Nunc enim et si patiantur tenebras in cecitate mentis· non tñ penitus extra lucem dei sunt nec corporali luce priuantur· De hoc Augustin⁹ sic ait·

Aug⁹ super psal. vi.

Ira dei ⁊ in iudicio erit· et hic est in cecitate mentis cum dantur mali in reprobum sensum· Ibi exteriores tenebre erūt quia tunc peccatores penitus erunt extra deū· Quid est eñi penitus esse extra deū nisi esse in summa cecitate· Siquidem habitat deus lucem inaccessabilem· He autem tenebre hic iam incipiūt in peccante cū ab interiori dei luce secluditur· sed nō penit⁹ dum in hac vita est· Ecce quare ibi peccator dicitur pati exteriores tenebras ⁊ nō hic· quia ibi secludet̄ penitus a luce dei· quod nō hic· Sȝ quomodo intelligenda est illa seclusio· An quia nō videbunt deum p speciē? Sed nec aliquis videt hic deum p speciem· An p dissimitudinē quā facit peccatum inter deum ⁊ hominē· Sed et hic multi p grauia peccata elongat̄ a deo· An quia deū odiunt ita vt velint eū nō esse? Sed ⁊ hic multi deum oderūt· de qbus scriptum est· Supbia eoꝝ qui te oderunt ascendit semp· Que est ḡ illa elongatio? Sane exteriores tenebre intelligi pñt quedam malignitas odij ⁊ volūtatis que tūc excrescet in mentib⁹ reproboꝝ· ⁊ quedam obliuio dei· qȝ tormentoꝝ interioꝝ et exterioꝝ doloribus adeo efficient̄ ⁊ turbabunt̄· vt ab illis ad cogitandū aliqd de deo vix vel raro vel nunq̄ mentem reuocent· Ut qui nimio p̄muntur pondere· a deo stupescunt ⁊ turbant̄· vt interim in alia cogitationem nō extendant· sed illuc tendit impetus cogitationis vbi sentit̄ vis doloris· Sed ī hac vita nullus a deo malus est· vt penitus secludatur a cogitatione dei· qui nec perdit appetitum beatitudinis ⁊ quendam boni amorem quē naturaliter habet rationis creatura· Illas autē exteriores et pfundissimas tenebras reprobos ppessuros post iudicium dicit Augustin⁹ opponens de illo diuite qui in inferno positus eleuans oculos vidit abraam ⁊ in sinu eius lazarum· cuius cōparatione coactus est confiteri mala sua vsq̧ adeo vt ⁊ fratres roget ab his premoneri· Quod añ iudicium factum legitur sed post iudicium in pfundioribus tenebris erunt impij· vt nullam dei lucē videbunt cui confiteant̄·

De animabus damnatoꝝ· si quã habent noticiam eorum que hic fiunt· c

Preterea queri so-

let si reproboꝝ anime que nũc i inferno cruciant̃ noticiam hñt eoꝝ que circa suos i hac vita gerunt̃· ꝛ si aliquo modo doleant super infortunijs suoꝝ caroꝝ: Hanc questionem Aug⁹· cõmemorat ex pte eam explicans· ex pte vero insolutã relinquens· Ait enĩ· Queret aliquis an vllus dolor tangat mortuos d̃ his que in suis post mortẽ ꝯtingunt· vel quõ ea que circa nos agunt̃ nouerit spũs defunctorum: Cui rñdeo magnam esse questionẽ nec in pñti differendam· Uerum tñ breuiter dici põt q̃ ẽ cura mortuis de suis caris· vt de diuite legit̃ qui duz tormenta apud inferos pateret̃: leuauit oculos ad Abraam· ꝛ inter alia dixit· Habeo enim quinq̃ fratres mitte aliquẽ ex mortuis vt testet̃ illis ne et ipsi veniant in hunc locũ tormentoꝝ· Habent enĩz mortui curam de viuis quos sciũt viuere q̃ʒ nec in locis penarũ vident eos· vbi diues sine fratribus erat· nec i requie beatoꝝ vbi lazarum ꝛ abraãz q̃uis longe agnoscebat· Nõ tñ ideo ꝯsequẽs est eos scire que circa caros suos agunt̃ hic vel leta vel tristia·

Aug⁹· super psal. cviij.

Quõ accipienda sunt que de lazaro ꝛ diuite legunt̃· d

Si quis aũt querat

quõ intelligat̃ qõ de lazaro ꝛ diuite legitur: Audiat Augustini rñsum dicentis· Si quis putat animas corpe exutas locis corpalib⁹ ꝯtineri cuz sint sine corpore· nõ deerunt qui faueant ꝛ diuitem sitientem in loco corpali fuisse ꝯtendant· ipsamq̃ animaz corpoream pparasse linguã· ꝛ stillam de lazari digito cupijsse· Sed melius est dubitare de occultis q̃ litigare de incertis· diuitem in supplicio· pauperem in refrigerio esse nõ dubito· Sz quõ intelligat̃ diuitis lingua· digitus lazari· flamma inferni· sinus abrae ꝛ hmõi· vix a mãsuetis· a contentiosis nunq̃ inuenit̃·

Si se vident boni et mali· e

Queri etiam solet

vtrũ vicissim se videant illi q̃ sunt in inferno ꝛ illi qui sunt in gloria: Sicut sancti tradunt et boni malos· ꝛ mali bonos vident vsq̃ ad iudicium· Post iudiciũ xõ boni videbũt malos· sed nõ mali bonos· vñ Greg⁹· Infideles in imo positi añ diem iudicij fideles sup se in requie attendunt· quoꝝ gaudia post ꝯtemplari nõ possunt·

Greg. super Lucam.

De chaos inter bonos ꝛ malos· f

Sed cuz sancti ma-

los in tormentis videant· nõne aliqua compassione erga eos mouent̃· Nõne eos d̃ tormentis liberari cupiũt: Recole illud euãgelicum qõ abraam diuiti rñdit· Inter nos et vos chaos magnũ firmatũ est· vt hi q̃ volũt hinc transire ad vos non pñt· neq̃ inde huc transmeare· Quid est illud chaos inter bonos ꝛ malos· nisi hinc iusticia· inde iniquitas que nullaten⁹ sociari valẽt· Adeo enĩ sancti dei iusticie addicti sunt vt nulla cõpassione ad reprobos transire valeant· nulla ꝓ eis inter sanctos fiat intercessio· Quõ g̃ inde volunt aliqui transire ad illos sed non pñt· q̃ si dei iusticia admitteret· nõ fieret eis molesta liberatio eoꝝ· Uł ita dicunt̃ velle ꝛ nõ posse non q̃ velint ꝛ nõ possint· sed q̃ et si vellent nõ possent eos iuuare· De hoc ita Greg· ait Sicut reprobi a penis ad gloriam sanctoruz transire volunt ꝛ nõ possunt· ita ꝛ iusti ꝑ misericordiam mente ire volunt ad positos in tormentis vt eos liberent sed nõ possunt· q̃ iustoruz anime ꝛ si in nature sue bonitate misericordiam habent· iam tunc autoris sui iusticie coniuncte tanta rectitudine constringuntur· vt nulla ad reprebos cõpassione moueantur·

Greg⁹· super Lucam.

Quod visa impiorum pena nõ minuit beatorum gloriam· g

Postremo querit̃

an pena reproboꝝ visa decoloret gloriã beatorum: an eoꝝ beatitudini ꝓficiat: De h̃ ita Grego· ait· Apud animũ iustoꝝ nõ obfuscat beatutidinem aspecta pena reproboꝝ· quia iam vbi compassio miserie nõ erit· minuere beatoꝝ leticiam nõ valebit· Et licet iustis sua gaudia sufficiant· ad maiorem tñ gloriam vident penas malorum quas ꝑ gratiam euaserunt· q̃ qui dei claritatem vident· nil in creatura agitur qõ videre nõ possint· Nõ est autem mirandum si sancti iam immortales reprobos videant mentis intelligentia· cũ ꝓphete mortales adhuc videre hec oĩa meruerũt· Egredient̃ g̃ electi nõ loco s̃ intelligẽtia vł visione manifesta ad videndũ impioꝝ cruciatus· quos videntes nõ dolore afficientur· sed leticia satiabunt̃ agentes gratias de

Greg. super Lucam.

Hiero. super Esaiam.

sua liberatiōe visa impioꝝ ineffabili calamitate. Uñ Esaias impioꝝ tormēta describens ⁊ ex eorū visione leticiā bonorū exp̄mens ait. Egredient̄ electi. s. ⁊ videbunt cadauera virorū q̄ p̄uaricati sunt in me. vermis eoꝝ non morietur ⁊ ignis nō extinguet̄. ⁊ erūt vsq3 ad sacietatē visiōis oīm carni. i. electis. Letabit̄ eni iustus cum viderit vindictam.

Hec de pedibus sedentis sup̄ solium excelsum quos seraphin duab⁹ alis velabant. scriptori ⁊ si nō auditori cōmemorasse sufficiat. quia facie exorsus sedētis. per media ad pedes vsq3 via duce peruenit.

Ista est distinctio. l. ⁊ vltima hui⁹ quarti libri In qua mgr̄ postq̄ determinauit de gloria beatoruꝫ hic ꝯsequent̄ declarat d̄ pena maloꝝ. Et circa hoc in hac vltima distinctione tria facit. Primo cum inquirit an damnati habeant facultatem peccandi. Scd̄o an sciant ea que agunt̄ in hoc mundo. Tertio an sancti in celo videant damnatoꝝ penam in inferno. Primum facit a principio distinctionis vsq3 ibi. Preterea q̄ri solet. Secūdū ab inde vsq3 ibi. Postremo q̄rit̄. Tertiū vsq3 ad fine dist. ⁊ tm̄ in generali. In spāli sententia magistri stat in tribus ꝓpositionib9 quarum prima est hec. Mala voluntas damnatoꝝ ꝓut existit extra merendi statum est pena ⁊ non culpa nec peccatū. Hanc magister insinuans querit primo vtrū verum sit qd̄ dicit Aug⁹. q̄ in malis ⁊ damnatis nō est facultas peccandi. cum tm̄ continue habeant malā voluntatem. Et rn̄det s̄m quosdam q̄ illa mala volūtas nō est peccatum sed pena. s̄m alios vero est culpa sed ꝑ eam nihil demerentur. q2 nō sunt in statu demerendi. Magister aūt primaꝫ opinionem approbat. s. q̄ talis volūtas sit pena. q2 sicut cedit bonis ad gloriam qd̄ non possunt habere malam voluntatē ita malis in penam q̄ nō possunt habere bonam voluntatē Postea querit cur mali dicunt̄ esse in tenebris exterioribus. Et rn̄det q̄ hoc ideo dicit̄. quia penit⁹ erunt a visione exclusi. tum ꝓpter maliciā voluntatis. tuꝫ ꝓpter obliuionē quam in eis causabit grauitas tormentoꝝ. Ante iudicium tm̄ non tam ꝓfundas penas patient̄ sicut post iudicium. Secunda ꝓpositio est hec. Damnati qui in inferno tormenta patiunt̄ nō recognoscunt ea que in mūdo agunt̄. Hanc magister ponens querit. Utrū damnati cognoscūt ea que ī mundo agunt̄. Et rn̄det q̄ non. habent tm̄ curam aliquam de suis notis q̄n nō vident eos secū in tormentis nec in gloria cum beatis. Ubi etiaꝫ subdit q̄ anime a corporibus separate in locis corꝑalibus possunt detineri ad penam. ⁊ ponit exemplum de diuite damnato. Qualiter aūt sint intelligenda de diuite ⁊ lazaro dicit esse dubium ⁊ incertum. Tertia ꝓpositio est hec. Ante extremuꝫ iudicium beati in celo absq3 cōpassione vident damnatos ⁊ eoꝝ tormenta in inferno. Hāc magister insinuans querit. An illi qui sunt in inferno et qui sunt in gloria se vicissim ⁊ mutuo videant. Et respondet q̄ ante iudicium boni malos ⁊ mali bonos vident. post iudicium vero tm̄ boni malos videbunt et non econuerso. Postea querit quō possunt viuere damnatos absq3 cōpassione. Et rn̄det q̄ hoc ideo est q2 voluntas eoꝝ perfecta est ⁊ ꝯformis diuine voluntati ⁊ iusticie. Postea querit vtrū ex hoc q̄ sancti vident penas damnatoꝝ eorum gloria minuat̄ vel gaudium augeat̄. Et rn̄det q̄ ex hoc eoꝝ gloria ⁊ gaudiū augebit̄. quod pluribus auc̄tibus ꝓbat. Ultimo magister epilogat finem operi imponens ⁊ tangit Esaie visionem. vj. c. qui dicit. Uidi dñm sedentem sup̄ solium excelsum ⁊ eleuatum ⁊ plena erat omnis terra. i. domus a maiestate eius ⁊ ea que sub ipso erant replebant templum. seraphin stabant sup̄ illud. sex ale vni ⁊ sex ale alteri. duabus velabant faciem eius ⁊ duab⁹ velabant pedes eius ⁊ duabus volabant ⁊ clamabāt alter ad alteruꝫ ⁊ dicebant. Sanctus sanctus sanct⁹ dñs deus exercituū. plena est omnis terra gloria e⁹. Que quidem visio a dyonisio sic exponit̄. ꝑ sedentē in solio dicit resignari ipsum deum. ꝑ solium excelsuꝫ ipsam eminentiā diuine nature. ꝑ domum sup̄iorem significant̄ excelsiores nature deo magis propinque que eius maiestatem plenius rep̄sentant. ꝑ templum vero inferiores creature. s. corꝑales que inferiori modo diuinam ꝑticipant bonitatem. Huius aūt sedent̄ sup̄ thronum facies ipsam diuinaꝫ essentiā significat ⁊ ea que in eius eternitate fuerunt añ constitutionem mundi. Per pedes vero significant̄ ea que post finē mundi erunt in gloria beatoꝝ et in penis damnatoꝝ ꝑ media vero ea que cursu medij t̄pis agunt̄. Seraphin aūt faciem sedentis supra thronum ⁊ pedes e⁹ velare dicunt̄. quia mysteriuꝫ eterne diuinitatis ⁊ future beatitudinis ⁊ miserie ad plenum non reuelant. sed duabus alis velabant: q2 de his que medio tempore agunt̄ nos q̄tum opus est ministerio angeloꝝ instruimur. inter quos seraphin p̄matū tenent. Eorumq3 volatus ꝑ processum reuelationis eoꝝ in nos demonstrant. Sic igit̄ magister breuiter ⁊ subtiliter epilogat specialr̄ q̄tuꝫ ad vltimam ꝑtem hui⁹ quarti libri dicēs sibi sufficere cōmemorasse p̄dicta de pedibus sedentis manentis in maiestate tri. sup̄ solium excelsum. i. de his que fiunt in t̄pe iudicij quos pedes seraphin duabus alis velabant ⁊ eoꝝ ministerio non sunt ad plenum reuelata. Secundo epilogat generaliter q̄tum ad totius libri ꝓcessum dicens quia ipse exorsus est incipiens a facie sedentis sup̄ solium excelsum. i. ab ipsa deitate trinitatꝭ de qua in primo libro. egit ꝓcedit ꝑ media que de duratione mundi agunt̄ que sunt creature ⁊ peccata de q̄bus egit in secundo reparatio ⁊ virtutis de quib⁹ egit in tertio libro. Et ecclesiastica sacramenta de q̄bus egit in prima parte huius quarti libri. duce christo qui est via ꝑueniendi vsq3 ad pedes. i. vsq3 ad ea que in fine mundi ⁊ etiaꝫ que post mundum agunt̄. sicut resurrectio corporū. punitio damnatoꝝ ⁊ gloria bonoꝝ que in delectatione ⁊ cognitione dei ꝯsistit. vt sic a deo incipiens eius doctrina terminet̄ in deo qui est causa a qua omnia et finis ad quem omnia ordinant̄. Cui honor et gloria decus ⁊ imperium in secula seculoꝝ. Amen.

Liber sententiaꝝ magistri Petri lombardi cum ꝯclusionibus mgr̄i Henrici Gorichem: sacraꝝ litteraꝝ interpretis eximij. Ac subtilissimis sancti Thome ꝓblematib⁹. Additis insup̄ quibusdaꝫ articulis in certis facultatib⁹ erroneis et in fide catholica suspectis. Parisius doctrinaliter et autoritatiue a catholicis tractatoribus ꝯdemnatis. explicit.

Sequunť tituli questionũ sancti Thome sup quartũ librũ sniarũ·

DI· I

Utrũ diffinitio qua diffiniť sacramẽtũ est sacre rei signũ sit ꝯueniẽs ꝭm omẽs ptes suas·
Utrũ bene diffiniať signũ per hoc qđ diciť· q̃ est res preter speciem·
Utꝝ diffinitio q̃ diffiniť sacꝫm q̃ ẽ visibil' gr̃e inuisibil' forma ⁊c· sit ꝯueniẽs ꝭm oẽs ptes suas·
Utrũ diffinitio q̃ diffiniť sacꝫm ab aug· sacꝫm est in quo sub tegumẽto ⁊c· sit ꝯueniens ꝭm omẽs partes suas·
Utrũ diffinitio hu· de sancto vict· qua diffinitur sacramentũ est corpale vel materiale elementum ⁊c· ꝭm omẽs ptes suas sit cõueniẽs·
Utrũ hũanũ genus indigeat sacꝫis pꝰ lapsũ·
Utrũ indiguisset sacrmentis ante lapsum·
Utrũ in statu legis nature sacramenta fuerunt necessaria homini·
Utrũ supra sacramẽta legis nature alia debuerunt addi per legem scriptam·
Utrũ in nouo testamento sacramẽta aliqua debuerũt remanere·
Utrum sacramenta ꝯsistant in verbis et rebus·
Utrum sacramẽta noue legis sint causa gratie·
Utrum in sacramentis sit aliqua virtꝰ spiritual' ad gratiam inducendam·
Utrũ illa virtus sit sacꝫis a passione xp̃i·
Utrũ sacramenta noue legis cõtineant gr̃am·
Utruz gratia que est in sacꝫis differat a gratia q̃ est in virtutibus ⁊ donis·
Utrũ sacꝫa veteris legis gratiam conferebant·
Utrũ eoꝛũ vsus erat meritoꝛius·
Utrũ purgabant ab inmũdicijs carnis·
Utrũ necessariũ fuerit circũcisionem dari·
Utrũ circũcisio debuerit dari añ legẽ scriptã·
U· debuerit differri circũcisio vsq̃ ad tps abrae·
Utrũ oĩbus ꝑplis circũcisio dari debuerit·
Utrũ hoc remediũ mulieribꝰ dari debuerit·
Utrũ xp̃o circũcisio competeret·
Utrũ octauus dies requireretur ad circũcisionẽ·
Utrũ determinatio membri fuerit de necessitate circumcisionis·
U· cultellꝰ lapideꝰ fuerit ð nc̃citate circũcisiois·
Utrũ circũcisio caracterem impꝛimeret in aĩa·
Utrum circũcisio a peccato purgaret·
Utrum circũcisio gratiam conferret·
Utrum circũcisio cessare debuerit·
Utrum alia legalia cessare debuerint·
Utrũ tempoꝛe gratie sine peccato legalia potuerint obseruari·
Utrũ teneamur aliqua legalia nũc obseruare·
Utrũ añ circũcisionem sola fides sufficeret paruulis ad deletionem oꝛiginalis·
U· sola fides sufficẽt absq̃ alio exterioꝛi signo·
Utrũ in adultis requireretur aliqđ sacrificium·

DI· II

Utrum omnia sacramẽta sint instituta in remedium contra aliquem defectum·
Utrũ matrimoniũ institutũ sit tñ in remediũ·
Utrũ sacꝫa sint ĩ remediũ ꝯtra penã vl' culpã tñ
Utrũ aliqđ sacꝫm oꝛdineť ꝯtra culpã venialem·
Utrum debeant esse plura vel pautioꝛa q̃ȝ septẽ sacramenta·
Utrũ oꝛdinatio sacꝫoꝝ scđm mgr̃m sit cõpetẽs·
U· ĩ noua lege aliq̃ noua sacꝫa debuerit ĩstitui·
Utruz· statim post pctũ noue legis sacramenta erant instituenda·
Utrũ sacꝫa statim xp̃o nato fuernit instituta·
Utrũ omĩa sacꝫa a xp̃o fuerint instituta·
Utrũ baptismꝰ iohĩs fuerit sacꝫm vl' sacꝫale tñ·
Sub qua foꝛma baptizauerit ⁊ de ip̃a foꝛma·
Utrũ baptismꝰ iohĩs fuerit a deo institutus·
Utrũ baptismus iohannis debuerit statim cessare chꝛisto baptizato·
Utrum baptismus iohãnis cõtulerit gratiam·
Utrũ ꝯueniẽs fuerit xp̃m baptizari bap̃o iohĩs·
Utꝝ aliq̃ alij fuerint baptizati baptismo iohĩs·
Utrũ pueri baptismo iohĩs debuerit baptizari·
Utrum baptizati baptismo iohĩs debuerint baptismo chꝛisti baptizari·

DI· III

Utrũ cõueniẽs sit diffinitio baptismi qua diffinitur in littera· Baptismus ẽ ablutio exterioꝛ facta ⁊cẽ et de partibus diffinitionis·
Utrũ diffinitio hug· de sanc· vict· sit ꝯueniens· q̃ est· Baptismus est aqua diluendis crimibꝰ ⁊c·
Utrũ dyo· diffiniat baptismũ cõueniẽter dicẽs· Bap̃us ẽ pñcipiũ sacratissimoꝝ mandatoꝝ ⁊c·
Utrũ damascenns ꝯueniẽter diffiniat dicens· Baptismus est p quẽ primitias vite ⁊c·
Utrũ hec sit integra foꝛma baptismi· ego baptizo te in noĩe patris et filij ⁊ spiritussancti·
Utrum liceat formam baptismi minui sine preiudicio baptismi·
Utrum possit aliquid addi vel minui ad foꝛmã·
Utrum possit fieri interpositio vel transpositio verboꝛum in foꝛma baptismi·
Utrum baptismus debeat fieri in aqua·
Utrũ debuerit fieri in aqua simplici vl' cõposita·
Utrũ possit fieri in qualibet aqua simplici·
Utrũ ĩmersio sit de necessitate sacꝫi baptismi·
Utrum debeat ibi esse tñ vna immersio·
An trina ĩmersio sit de necessitate baptismi·
Utrum necessariũ fuerit institui baptismũ post circumcisionem·
Utrũ baptismꝰ fuerit añ passionẽ dñi institutꝰ·
Utꝝ baptismꝰ statim in sua ĩstitutiõe fuerit obligatoꝛiꝰ· q̃ tũc deberẽt hoĩes baptizari· vl' q̃ñ·

DI· IIII

Utrum aliquis possit esse in anima caracť·

Utrũ diffinitio dyo· de carcere· s· q̄ caracter ē si=
gnum sanctum cõmunionis· fidei sit couenıẽs·
Utrum quedã diffinitio magistralis que talis ē
caracter ē distinctio ⁊c· sit ꝯueniẽter assignata·
Utrũ caracter sit in eẽntia aīe sicut in subiecto·
Utrum caracter sit in vna potentia vel in plib⁹·
Utrũ sit in affectiua vel cognitiua potentia·
Utrũ caracter īdelibiliter insit potẽtie cui inest·
Utrum xp̄us habuit caracterem:
Utrũ solis sacramentis noue legis caracter im=
primatur· vel etiã in sacris veteris legis·
Utrum ꝑ oīa sacramẽta noue legis imprimat̃·
Utrum in baptismo imprimat̃ caracter·
Utrũ caracter sit a solo filio sicut a cā efficiente·
Utrum baptism⁹ tollat actualem culpam·
Utrum tollat oēm penam temporalem·
Utrum omnem penam originalis peccati·
Utrum per baptismum conferãtur pueris gra=
tie et virtutes·
Utrũ ꝑ baptismũ in adultis virtutes augeant̃·
Utrũ effectus baptismi sit illuminatio·
Utrum secundatio sit effectus baptismi:
Utrũ in corpari xp̄o sit effectus baptismi·
Utrum aptio ianue sit effectus baptismi·
Utrum baptismus equalem effectum habeat in
omnibus quantũ ad remotionem male culpe
et quantũ ad mitigationem fomitis·
Utrũ equalis gr̄a in baptismo omibus cõferat̃·
Utrũ oib⁹ puerꝭ i baptismo equal' gr̄a cõferatur·
Utrũ pueri sacr̄m baptismi possint accipere·
Utrum melius sit baptismum differri· q̄ȝ statim·
in pueritia dari·
Utrum adultis vsu rationis carentibus baptis=
mus dari possit·
Utrũ aliqua indispositio volũtatis humane pos
sit effectũ baptismi impedire·
Utrum aliq̄ indispō volũtatis debeat dici fictio·
Utrum recedente fictione baptismus effectum
suum consequatur·
Utrum preter baptismum fluminis debeat esse
aliud baptisma·
Utrũ baptismus penitẽtie sufficiat ad salutem·
Utrũ baptismus sanguinis supleat vicẽ baptis=
mi aque in omnibus·
Utruȝ baptismus aque sit potior vel nobilior q̄ȝ
baptismus sanguinis·

DI· V

Utrum christus sm̄ q̄ homo habuit potestatem
dimittendi peccata·
Utrum xp̄s contulerit ministris potestatem co=
operandi ad emundationem interiorem·
Utrũ ministris ꝯferri potuerit ptās coopatiōis
Utrũ ministris potuit cõferri ptās excellentie·
Utrum potentia creandi potuerit alicui creatu
re communicari·
Utrũ aliq̄s possit baptizari nisi habeat ordinẽ·
Utrum baptizare sit ꝓpriũ ordinis dyaconi·
Utrum non baptizati possint baptizare·
Utrũ mali sacr̄m baptismum possint conferre·
Utrum ꝑ malos cõferatur res sacramenti·
Utrum baptismus per meliorem datus meliorẽ
effectũ habeat·
Utrum malus minister peccet mortaliter bapti
zans vel aliquod sacramentũ conferens·
Utrũ sacr̄m a malo ministro recipiens peccet·
Utrum demon in figura hominis apparens pos
sit baptizare·
Utrum bonus angelus in figura hominis appa
rens possit baptizare· et ab eo baptizati debe=
ant rebaptizari·

DI· VI

Utrũ natiuitas ex vtero sit expectanda ad bapti
Utrũ in materno vtero quis possit (zandũ·
sanctificari ꝑ gratie gratũ facientis donum·
An sanctificati in vtero debeant baptizari·
Utrũ intẽtio baptizantis sit de necessitate bapi·
Utrum intentio recta requirat̃ ad baptismum·
Utrũ intẽtio vel volũtas requirat̃ in baptismo·
Utrum in baptizato requiratur fides ad hoc q̄
sacramentum recipiat·
Utrum fides requiratur in baptizãte ad hoc q̄
sacramentum conserat·
An recipiẽtes baptismũ ab hereticis consequã=
tur rem sacramenti·
Utrum baptismus possit iterari·
Utrũ ꝯueniẽs fuerit certũ tp̄s assignari ad offe=
rendũ baptismũ· s· sabbatũ pasce ⁊ penth·
Utrũ sacramentalia baptismi bene ponant̃
Utrũ cathecismus baptismũ p̄cedere debeat·
Utrũ cathezizare sit officium sacerdotis·
Utrum pueri debeant cathezizari·
Utrum exorcismus in eodem debet precedere
baptismum·
An exorcismus aliquẽ effectum habeat in aīa·
Utruȝ exorcizare sit officium eorũ qui sunt in sa=
cris ordinibus constituti·

DI· VII

Utrum confirmatio sit sacramentum·
Utrum sit sacramẽtum necessitatis·
Utrũ sit nobilius sacramẽtum q̄ȝ baptismus·
Utrũ cõfirmationis sacramẽtũ materiã habeat
Utrum crisma sit materia cõpetens·
Utrũ exigatur materia prius sanctificata·
Utrũ sacramentum confirmationis habeat for
mam aliquam·
Utrũ illa forma sit ꝯueniẽs sm̄ omẽs ptes suas·
Utrum illa forma habeat aliquam efficaciam ī
hoc sacramento·
Utrum in confirmatione impmatur caracter·
Utrum idem sit per essentias caracter baptismi
et confirmationis (tismalem·
Utrum caracter confirmationis presuponat ba

Utrū in cōfirmatione ꝯferat̄ gr̄a gratū faciēs.
Utrū eadem sit gr̄a confirmationis ⁊ baptismi.
Utrū gr̄a cōfirmationis ꝑficiat baptismalem.
Utrum quilibet non ordinatus possit conferre confirmationem.
Utrū sacerdos simplex nō ep̄s possit ꝯfirmare.
Utrum sacerdos simplex possit ex commissione dn̄i pape confirmare.
Utrū christ⁹ debuerit sacr̄m ꝯfirmatiōis accipe.
Utrum hoc sacramentum sit pueris conferēdū.
Utrum debeat dari oīnibus adultis.
Utrꝫ exigit̄ ꝙ aliq̄s teneat aliquē in ꝯfirmatiōe.
Utrū linicio crismatis debeat fieri tm̄ in fronte.
Utrum confirmatio possit iterari.

DI. VIII

Utrum eucharistia sit sacramentum.
Utrum sit vnum sacramentum vel plura.
Utrum hoc sacramentum conuenientibus nominib⁹ noīet̄. s. eucharistia. viaticū. sacrificiū. ⁊c̄
Utrum hoc sacramentum aliquibus figuris debuerit figurari.
Utrum conuenienter magister figuras huiusmodi assignauerit.
Utrum hoc sacramentum expressius fuerit figuratum in lege moysi q̄ȝ in lege nature.
Utrum necesse fuerit hoc sacramentum īstitui.
Utrū an̄ christi aduentū debuerit institui.
Utrum post passionem debuerit institui.
Utrū hoc sacr̄m a nō ieiunis licite possit sumi.
Utrum quelibet cibi sumptio impediat eucharistie sumptionem.
Utrum homo post sumptionem corporis christi statim debeat comedere.
Utrum forma consecrationis panis sit hec. hoc est corpus meum.
Utrum tantū in his verbis. hoc est corpus meū consistat forma consecrationis.
Utrum accipite ⁊ manducate sit de forma.
Utrum illa sit conueniens forma.
Utrū singule p̄tes forme cōuenienter ponant̄
Utrum verba que circa formam dicunt̄ conuenienter ponantur.
Utrū licuit apponi: ⁊ eleuatis oculis in celum.
Utrum forma consecrationis sanguinis consistat in his verbis tm̄. hic ē calix sanguis mei ⁊c̄.
Utrū in ista forma verba conuenienter ponant̄
Utrū verba que sequunt̄. s. noui ⁊ eterni testamenti conuenienter ponant̄.
Utrum verbis predictis forme insit aliqua virtus creata ad trāsubstantiationē faciendam.
Utrum forme expectent se in opando.
Utrū deficiēte sacerdote post cōsecrationē corporis possit ali⁹ ꝓcedē ad ꝯsecrationē sanguis.
Utrū sacerdos dicēs v̄ba ꝯsecratiōis sine precedentibus vel sequentibus consecret.

DI. IX

Utrum corpus christi sumi debeat per modum manducationis.
Utrum manducatio corporis christi sit de necessitate salutis.
Utrū magister sufficienter diuidat modos manducationis in spiritualem ⁊ sacramentalem.
Utrū peccator māducet corp⁹ x̄pi sacramētalr̄.
Utrū infideles sacramentaliter manducent.
Utrum creatura irrationalis aliqualiter sumat corpus christi.
Utrum aliquis non manducans sacramentaliter possit manducare spiritualiter.
Utrum angelus possit corpus christi manducare aliquo modo spiritualiter.
Utrum peccet quis cum cōscientia peccati mortalis corpus christi manducans.
Utrū ille q̄ nō habet cōscientiā mortalis peccati ⁊ tm̄ h₃ mortale. peccet mortalr̄ cōmunicādo.
Utrum plus peccet indigne sumens corp⁹ christi. q̄ȝ quodcūq₃ aliud peccatum cōmittens.
An plus peccet inde sumēs q̄ȝ in lutū proījciēs.
Utrum plus peccet peccator fidelis sumēs corpus christi. q̄ȝ infidelis.
Utrum subiacens alicui peccato carnis magis peccet ad hoc sacramentum accedens. q̄ȝ subiacens peccato spirituali.
Utrū peccator peccet videndo corpus christi.
Utrum nocturna pollutio que inest somnis sit peccatum.
Utrum nocturna pollutio impediat a sumptione corporis christi.
Utrum immundicia pure corporalis impediat a communione.
Utrū sacerdos possit dare corpus christi ei quē scit in peccato mortali esse.
Utrū dari debeat suspectis de crimine.
Utrū amentibus possit dari corpus christi.
An vexatis ab immūdis spiritibus possit dari.
Utrum pueris sit dandū corpus christi.

DI. X

Utrum in sacramento altaris contineatur verum corpus christi.
Utrum christus contineatur sub sacramento q̄ȝ tum ad animam.
Utrum sub specie panis christ⁹ contineat̄ q̄ȝtuȝ ad carnem animatam.
Utrum corpus christi sit sub speciebus f̄m ꝓpriam quantitatem.
Utrū cōtineat̄ ibi f̄m totā suā quātitatem.
Utrum corpus christi contineatur sub sacramēto circūscriptiue.
Utrū cōtineat̄ sub speciebus illis diffinitiue.
Utrꝫ corp⁹ x̄pi possit eē totū sub q̄libꝫ p̄te spērū.
Utrū corpus x̄pi moueat̄ ad motū hostie.
Utrū oculus glorificat⁹ possit videre corp⁹ christi verum sub speciebus existens.

Utrū quādo apparet in specie pueri vel carnis in altari videat in ppria specie·
Utr in tali casu qñ sic apparet debeat sumi·
Utr angel⁹ possu videre corp⁹ xpi sub sacro·
Utr possit cōprehēdi intellectu viatoris·

Di· XI

Utr suba panis remaneat p⁹ ꝯsecrationē ī sacro
Utr debeāt spēs panis remanere·
Utr forma substātialis panis debeat remanere
Utr panis cōuersiōe facta anihilet·
Utr panis possit cōuerti in corp⁹ christi·
Utrū cōuersio illa sit successiua·
Utr illa ꝯūsio sit miraculosior oī alia mutatiōe·
Utrum cōuersio facta possit exprimi p verbum substantiuū alteri⁹ tpis q̄ presentis·
Utr h sit vera· panis fit corpus christi·
Utr hec sit falsa· corp⁹ christi de pane fit·
Utr hec sit vera· panis pōt eē corp⁹ christi·
Utr debeat eē duplex materia hui⁹ sacramenti·
Utr panis ⁊ vinū sint ꝯueniēs materia h⁹ sacri·
Utr panis ⁊ vinū sint ꝯueniēs materia hui⁹ sacramenti sub determinata quātitate·
Utr necessariū sit q sit panis triticeus·
Utr de pane cōfecto de tritico ⁊ alijs speciebus frumēti possit hoc sacramentū confici·
Utrū· debeam⁹ ꝯficere in fermēto vel azymo·
Utr de vino vins debeat sanguis ꝯsecrari·
Utr possit cōfici de aceto·
Utrū de aggresta possit cōsecrari·
Utr aqua vino sit admiscēda in hoc sacro·
Utrū absq aqua possit sanguis consecrari·
Utr in hoc sacro aq artificialis debeat apponi·
Utr aqua in magna quātitate debeat appon·
Utr ipse christ⁹ in cena corp⁹ suū mā̄ducauerit·
Utrū christ⁹ corpus suum iude dederit·
Utrū sub buccella ei dederit·
Utr christ⁹ in cena corp⁹ suū impassibile dederit
Utr· si corp⁹ christi fuisset suatū in pixide ibi mo(reret·
Utr de⁹ potuisset facere q aīa tūc fuisset ibi vnita in hoc sacramento·

Di· XII

Utr de⁹ possit facere accidētia eē sine subiecto·
U· ꝯgruat huic sacro q accidētia sint sine sbiecto
Utrū vere sint ibi sine suba·
U· accidētia q̄ remanēt ibi possint imutari aliqd (extrinsecū·
U· possint aliqd extrinsecū imutare substātialit·
Utr illa accidētia possint corrumpi·
Utrū ex eis possit aliquid generari·
Utrū possint nutrire·
Utrū aliqs liquor possit illis specieb⁹ pmisceri·
Utr verū corp⁹ christi frangat in sacramento
Utrum species frangant·
Utrū ꝯuenienter assignent in lra significatiōes ptiū fractionis ⁊ quid vnaqueq ps significet·
Utrū p vsum hui⁹ sacramēti augeant virtutes·
Utrū hoc sacrm̄ prosit btis ad augmētū glorie·

Utr effect⁹ hui⁹ sacri possit impediri nisi p pctm̄ (mortale
U· ꝟtute h⁹ sacri venialia dimittāt·
Utr ꝟtute ei⁹ dimittant mortalia·
Utr remittat penā mortalis peccati·
Utr hō debeat frequētare hoc sacramentum·
Utrum qualibet die possit recipi·
An tm̄ semel in anno vel ter vel minus·
An hō possit pluries vna die cōmunicare·
Utr liceat oīuino a cōmunione abstinere·
Utr ille q cōsecrat possit oīno a cōione cessare·
An laudabili⁹ sit abstinere q̄ accedere ad h sa(mentū·

Di· XIII

Utr laicus possit consecrare·
Utr alius q̄ epus possit consecrare·
U· heretici ⁊ scismatici ⁊ excōicati possint ꝯsecrare
Utr degradatus possit cōsecrare·
An missa boni sacerdotis sit eque bona sic mali·
Utr liceat sacerdoti oīno a cōsecratiōe cessare·
U· possint pl'es sacerdotes eādē hostiā ꝯsecrare
Utr missa debeat q̄tidie in ecclesia celebrari·
Utr hora vesptina debeat missa celebrari·
An post mediā noctē celebranda sit missa·
Item an hora sexta debeat missa celebrari·
Utrū oporteat in loco sacro celebrari·
An oporteat eē altare de lapide tm̄·
An in pallis sericeis tm̄ oporteat celebrari·
Utrū in calice de petra possit celebrari·
Utr aliquo pmissorū omisso fiat consecratio·
Utrū laicus possit dispēsare corpus christi·
U· aliqs licite possit accipe sacrm̄ a fornicario·
Utrū heresis dicat puersitatem fidei·
Utrū heresis sit maximū peccatū·
Utrū heretici sint sustinendi·

Di· XIIII

Utrū penitentia sit sacramentū noue legis·
Utrum penitentia sit virtus·
Utrum sit virtus generalis·
Utrum sit virtus theologica·
Utrū reducat ad iusticiam·
U· diffinitio Grego· ⁊ amb· sit cōpetēs de pnia·
Utrū ꝟtus penitentie timore concipiat·
Utrū pnia sit prima virtutū·
Utrū pnia sit fundamentū aliarū ꝟtutū·
Utr pnia sit scda tabula post naufragiū·
Utrum penitentia sit in qualibet vi·
Utrū prima possit esse in innocentibus·
Utr sancti qui sunt in glia habeāt pniam·
Utr angel⁹ bon⁹ siue mal⁹ sit susceptibilis pnie·
Utr de rōne pnie sit q in finē vite ꝯtinuet·
Utrū necesse sit dolorē pnie p gaudiū interrumpi· ⁊ an dolor sit causa gaudij·
Utrū penitentia iterari possit·
Utr aliq pnia publicari debeat vel solēnizari·
Utrū solennis pnia iterari possit·
Utrū mulierib⁹ sit publica pnia imponedna·
Utrū p pniam tollant semp peccata·

Utrū penitētia reatum totaliter tollat·
Utrum ꝑ pniam reliquie actualis pnie tollant·
Utrum virtutes ꝑ pniam restituantur·
Utꝝ per penitentiā eciā opa bona prius in statu
mortalis peccati facta ad vitā reputentur·
U·ꝑ pctm̄ sequēs opa in caritate fctā mortificēt
U·opa mortificata ꝑ pctm̄ ꝑ pniam viuificent·
Utrū ꝑdicti effectus sint pnie inq̄ztū est virtus·
U·sine pnia remissio pctoꝝ· ꝯseq̄ possit etiā ꝑdi- (ctos effectus·

DI· XV

Utrū satisfactio sit virtus vel virtutis actus·
Utrum sit actus iusticie·
Utrū diffinitio aug· de satisfactione que est in lit
tera sufficienter ponatur· (cōmisse·
Utrū hō possit deo satisfacere ꝑ debito offense
U·hō possit de vno pctō sine alio satisfacere·
U·existens in mortali de pctis q̄ sibi priusq̄ȝ pec-
caret ꝑ ꝯtritionē dimissa fuerāt possit satisfacē·
U·hō postq̄ȝ charitatē hr̄e incipit ꝑterita satisfa
ctio in mortali facta sibi valere incipiat·
Utrū bona extra charitatē facta sint meritoria
alicui⁹ boni saltem tpalis·
Utrū opa extra charitatē facta valeāt ad infer-
nalis pene diminutionem·
Utrū oporteat satisfactionē fieri ꝑ opa penalia·
U·flagella q̄b⁹ a deo punimur sint satisfactoria·
U·ꝯuenient enumerent opa satisfactoria in lra
U·restitutio sit ꝑs satisfactionis·
Utrum ablatū sit semꝑ restituendū·
U·solus ille q̄ dānū itulit teneat ad restitutiōeȝ
U·q̄ ei dānū passus ē sꝑ sit restitutio faciēda·
U·diffinitio q̄ elemosyna diffinit ab Aug· sit cō
ueniens ſm oēs ꝑtes suas·
Utꝝ elemosyna sit ꝑs satisfactiōis ⁊ pnie·
Utrū elemosyna sit actus virtutis·
Utꝝ elemosyna cadat in ꝑcepto vel sit cōsilium·
Utrū elemosyna decedētē in pctō mortali a pe-
na inferni liberet·
U·elemosyna sit min⁹ satisfactoria q̄ȝ alia opa·
U·vt⁹ elemosyne magꝭ ꝯsistat i dato exteriori q̄ȝ i
U·sufficient elemosyne (affectu interiori·
corꝑales enumerēt ꝑ vsū illū· ꝯsule castiga· ⁊c·
U·elemosyne spūales ꝑemineāt corꝑalib⁹·
Utrū de necessitate sit danda elemosyna·
Utrū de turpi lucro possit dari elemosyna·
U·vxor de reb⁹ viri ⁊ eo iuito possit dare elynā·
Utrū filiusfamilias possit elemosynā dare·
Utꝝ ſu⁹ vel ancilla possit elemosynā dare de re-
bus dn̄orū suorū·
U·monachi possint elynā facē sine licētia abbatꝭ
Utrū aliqs sibiypsi possit facere elemosynam·
Utrū malis danda sit elemosyna·
Utꝝ meliori magis sit subueniēdū·
Utꝝ Isid· ꝯuenienter diffiniat ieiuniū·
Utꝝ ieiuniū sit actus virtutis·
Utꝝ ieiuniū sit actus tpantie vel iusticie·

Utrū ieiuniū cadat sub ꝑcepto·
Utrū ieiuniū sit satisfactorium·
Utꝝ oēs teneant ad ieiuniū ab ecclesia istitutū·
Utꝝ iusti teneant ieiunare ex ꝑcepto·
U·pueri teneant ad ieiuniū· (natione
U·pueri ⁊ fam excusent a ieiunio ꝑpter ꝑegri-
U·debeāt eē tpa determinata ad ieiunandū·
Utꝝ aliquo tpe sit ieiuniū interdictum·
U·hora nona sit cōpetēs ad mādueādū tpe ieiu- (niorū·
U·p⁹ vnā cōmestionē ieiuniū soluat·
Utrū esus carniū soluat ieiuniū·
Utrū anticipatio tpis soluat ieiuniū·
Utrū oratio sit effectiue ptis actus·
Utrū oratio sit actus cadens in ꝑcepto·
Utꝝ ofo debebat eē vocalis vel mētalis·
Utrum debeat eē diuturna·
Utꝝ vnq̄ȝ debeat aliqs ab ofone cessare·
Utrū attentio actualis sit de necessitate ofonis
Utrum attentio orationi noceat·
Utrū cōuenienter species ofonis distinguant·
U·distinctio ptiū ofonis ſm Amb· sit cōpetens·
U·ptes ab Hug· de scō vic· posite sint ꝯuenietes
U·hō debeat aliq̄d determinate petere in ofone·
Utrū in ofone tpalia sint petenda·
Utrū hō debeat ꝑ alieno bono orare·
Utrum solus deus orandus sit·
U·ofo ad scōs nō in pria exītes possit dirigi
Utrū ofo fiat ad deū rōne eēntie vel ꝑsone·
U·diuine ꝑsone sit orare·
Utrū sanctis qui sunt in pria ꝯueniat orare·
Utrū brutorū aialiū sit orare·
Utꝝ ofo sit satisfactoria·
Utrum oratio sit meritoria·
U·ꝯuenient assignēt ꝯditiōes q̄ ꝑstāt efficaciaȝ (orationi·

DI· XVI

Utꝝ pnia habeat ꝑtes cū sit simplex·
Utꝝ ꝯuenient ei assignent isti tres ptes· s· cōtri-
tio confessio ⁊ satisfactio·
Utrū sint ptes eius subiectiue·
Utꝝ sint ptes pnie virtutis moralis·
Utꝝ pnia añ baptismū possit eē ꝑs pnie· vel ip- (sam ꝑcedere
Utꝝ pnia añ baptismū sit de
actuali tm̄· vel etiā de originali·
U·p⁹ bapm sit aliq̄ pnia distinguēda venialium
U·hō teneat ad pniam venialiū (pctōrū·
Utꝝ ptes ille sint sufficiētes q̄bus diuidit pnia i
venialiū· mortaliū ⁊ añ baptismū·
U·vēiale possit dimitti volūtate remanēte ad il- (lud·
U·vnū veniale possit dimitti sine alio·
Utꝝ veniale possit dimitti sine mortali·
U·pctm̄ vēiale possit dimitti sine grē noue īfusi- (one
U·grā sine ꝯtritiōe possit pctm̄ vēiale (remittere·
U·hō teneat ꝯfiteri venialia·
U·ꝑ aquā bn̄dictā· bn̄dictiōeȝ epalē ⁊ hm̄oi veni
alia dimittant·
Utrū circūstātia possit eē ꝑprietas mortal' atc⁹·

Utrū sufficienter enumerent᷑ circūstantie in il-
lo versu. Quis quid vbi ⁊ cetera.
U. circūstātie enūerate ab aug. i lr̄a sufficiāt᷑ po-
U. circūstātie aggrauēt pctm̄. (nantur.
U. int᷑ oēs circūstātias loc⁹ ⁊ tps magꝭ aggrauēt
U. circūstātia trahat in aliā speciē vel gen⁹ pctī.
U. circūstātia aggrauet in infinitū.
Utꝝ oīa circūstantia sit confitenda.
Utrū hypocrisis sit pctm̄.
Utrū sit speciale peccatū.
Utꝝ sit semper mortale peccatum.
Utꝝ hypocrisis debeat poni speciale impedimē
tum pnīe pre alijs vitijs.
Utrū ludi pnīam exterius impediant.
Utrū spectacula pnīam impediāt.
Utrum exercitia milicie vel negotiationis impe-
diant penitentiam.

Di. XVII

U. diffinitiōes qb⁹ diffinit᷑ iustificatio ſm diu͛sos
scz. ſm gl. ro. viij. brū. ⁊ ſm magr̄m. sint ꝯuenītes
Utrū iustificatio sit aliud ꝙ̄ vocatio.
Utꝝ iustificatio sit renouatio mētis ⁊ sanatio.
Utꝝ reducat᷑ ad attributū misc̄die.
U. prepatio q̄ aliqs facit qd in se ē preexigat᷑.
U. aliqd sit i hoīe p qd possit se p̄pare ad grāz ha
Utꝝ necessariū sit iustificari eū (bendā.
qui facit quod in se est.
Utꝝ grē infusio requirat᷑ ad iustificationem.
Utrū necessari⁹ sit ad iustificationē mot⁹ liberi
arbitrij in deum.
Utrū motus li. arbi. in deū sit motus fidei.
U. mot⁹ li. ar. i pctm̄ sine ꝯtritiōe p̄cedat iustifi-
Utrū requirat᷑ remissio pctōꝝ. (catione
U. remotio culpe naturalit᷑ p̄cedat grē i fusionē.
U. mot⁹ li. ar. p̄cedat grē infusionē.
Utrū motus liberi arbitrii in pctm̄ p̄cedat motū
liberi arbitrij in deum.
Utrum iustificatio impij sit miraculosa.
U. remissio culpe ⁊ infusio grē sint in eodē istāti.
Utrū successiua sit iustificatio impij.
Utrum contritio sit dolor de peccatis assumpt⁹
cum p̄posito confitendi.
Utrū contritio sit actus v̄tutis.
Utrū attritio possit fieri contritio.
Utꝝ hō debeat ꝯteri de penis sicut de culpis.
Utꝝ ꝯtritio debeat eē de originali pctō.
U. de oī pctō actuali a nob cōmisso sit ꝯtristādū
Utꝝ de pctis futuris possit eē ꝯtritio.
Utꝝ hō possit cōfiteri de pctō alieno.
U. de singulis pctis mortalib⁹ debet hō ꝯteri.
Utꝝ ꝯtritio sit maior dolor q̄ fit in natura.
Utꝝ possit eē nimis magn⁹ dolor ꝯtritiōis.
Utꝝ debeat eē maior de vno pctō ꝙ̄ de alio.
Utꝝ tota hec vita sit tps ꝯtritionis.
Utꝝ expediat ꝯtinue de pctō dolere ⁊ cōteri.
Utꝝ post hāc vitā aīe de pctis conterant᷑.

Utꝝ pctī remissio sit ꝯtritionis effectua.
Utꝝ ꝯtritio possit totalit᷑ reatū pene tollere.
Utꝝ ꝯtritio parua sufficiat ad deletionē magno
rum peccatorum.
Utrū confessio sit necessaria ad salutē.
Utrū sit de iure naturali.
Utrum oēs ad confessionē teneant᷑.
Utꝝ statim teneat᷑ cōfiteri cū peccauerit.
U. possit cū aliq̄ dispensari ne ꝯfiteat᷑ hoī.
U. diffinitio aug. de ꝯfessione sit cōpetens.
Utrū ꝯfessio sit actus v̄tutis.
Utꝝ ꝯfessio sit actus pnīe v̄tutis.
Utꝝ necessariū sit ꝯfiteri sacerdoti.
Utꝝ liceat in casu alij ꝙ̄ sacerdoti ꝯfiteri.
Utꝝ extra casum necessitatis nō sacerdos pos-
sit audire confessionē venialium.
U. necessariū sit ꝙ hō ꝯfiteat᷑ p̄prio sacerdoti.
Utrū possit aliqs confiteri alij ꝙ̄ p̄prio sacerdo
ti etiam ex priuilegio vel mandato.
U. ꝯfessio possit eē i̇ formis. i. vtꝝ valeat sine cha
U. necessariū sit ꝯfessionē eē integrā (ritate.
Utꝝ p aliū vel p scriptū possit cōfessio fieri.
Utꝝ ille. xvj. ꝯditiones a magistris assignate q̄
versib⁹ illis cōtinent᷑. Sit simplex humilis ⁊c.
requirant᷑ ad confessionem.
Utrū cōfessio liberet a morte peccati.
Utrū cōfessio liberet a pena.
Utrū aperit paradisum.
Utrū p confessionē attribuat᷑ nob spes salutis.

Di. XVIII

Utrū claues debeāt esse in ecclesia.
U. claues sint ptās ligādi ⁊ soluēdi. ⁊ de diffiniti
U. sint due claues vel vna tm̄. (one clauiū
U. macula sit aliqd positiue i aīa. vl sit tm̄ p̄uatō
Utrū pctm̄ possit remitti quo ad maculā.
Utrum si pctm̄ remittat᷑ quo ad maculā remit-
tatur etiam quo ad penā.
U. ptās clauiū se extēdat ad remissionē culpe.
Utꝝ possit remittere pctm̄ quo ad penam.
Utꝝ sacerdos p ptātem clauiū ligare possit.
U. possit ligare vel soluere ſm p̄priū arbitriū.
Utrū cōpetens sit diffinitio excōicationis q̄ diffi
nitur. Excōmunicatio est sepatio ⁊c.
Utꝝ ecclesia debet aliquē excōicare.
U. aliqs p aliq̄ tpali dāno sit excōicandus.
U. excōicatio iniuste lata aliquē effectū hr̄e possit
Utrū quilibet sacerdos excōicare possit.
Utrū nō sacerdotes possint excōicare.
Utꝝ excōicatus vel suspēsus possit excōicare.
Utrum aliquis seipsum vel equalem vel supiorē
possit excōicare.
U. ꝯt i aliquā vniu͛sitatē excōis sn̄ia ferri possit.
U. ille q̄ ē semel excōicat⁹ vlteri⁹ possit excōicari
U. liceat excōicato cōicare in pure corpalibus.
Utꝝ pticipās excōicato sit excōicatus.
Utrū pticipans excōicato in casibus nō conces

sis sit peccatū mortale semp·
Utrū quilibet sacerdos possit suū subditū ab excōmunicatione absoluere·
Utrū aliquis possit absolui inuitus·
Utrū aliquis possit absolui ab vna nisi ab oībus excōmunicationibus·

¶ DI· XIX

Utrū sacerdos legalis claues habuerit·
Utrū christus claues habuerit·
Utrū soli sacerdotes claues habeant·
Utrum sancti homines nō sacerdotes habeant vsum earum clauium·
Utꝝ sacerdotes mali vsum clauiū habeant·
Utrū scismatici ꝛ heretici ꝛ excōicati ꝛ suspensi ꝛ degradati vsum clauiū habeant·
Utrum sacerdotes possint in quēlibet hominē vti claue quam habet·
U· sacerdos semꝑ possit suū subditū absoluere·
Utrū aliquis possit vti clauibus in supiorem·
Utꝝ diffinitio de correptiōe fraťna sit bona q̄ sic incipit· Correptio fraterna ē ammonitio ꝛc·
U· q̄libꝫ ex p̄cepto ad correptiōeꝫ fraťnā teneať
Utrū peccator corripiens alium peccet·
Utrū aliquis teneať corripe ꝑlatū suū·
Utrum oporteat fraternā ammonitionē precedere denunciationē ecclesie·
Utrum in fraterna correptione conuenienť ponatur testium inductio·
Utrū correptio quātū ad ammonitionem secretam debeat esse dura·

¶ DI· XX

U· aliq̄s in extremo vite sue tꝑe penitere possit
Utrum aliquis in fine vite sue possit absolui a q̄libet sacerdote·
Utrum penitentibus in fine reseruetur aliqua pena post mortem·
Utrum pena temporalis taxetur vel taxari debeat f̄m quātitatē culpe·
Utrū penitens sit debitor maioris pene q̄ȝ illius que a sacerdote sibi imponiť·
U· penā satisfactoriā possit vn⁹ ꝑ alio explere·
Utrū ꝑ indulgentiā possit aliquid remitti de pena satisfactoria·
Utꝝ indulgētie tm̄ valeāt q̄ȝtū ꝓnūcianť·
Utꝝ ꝓ tꝑali subsidio possit fieri indulgentia·
Utrū quilibet sacerdos ꝑrochialis possit indulgentias facere·
Utrum diaconus vel alius q̄ȝ sacerdos possit indulgentias facere·
Utrū aliquis in pctō mortali existens possit facere indulgentias·
U· idulgētia valeat existib⁹ in pctō mortali·
Utrū indulgentie valeant religiosis·
Utꝝ ei qui nō facit h̄ ꝓ quo indulgentia dať possit aliq̄n indulgentia dari·
Utrū indulgentia valeat ei qui facit eam·

DI· XXI

Utrū purgatoriū sit post hanc vitam·
Utrum idem locus sit in quo damnati puniunť ꝛ anime purgantur·
Utꝝ pena purgatorij excedat oēm penā tꝑalē·
Utrū pena illa sit voluntaria·
Utꝝ aīe ꝑ demōes in purgatorio puniunť·
Utrum lignū fenum ꝛ stipula que supedificanť sint peccata venialia·
U· idē sint vtraqꝫ q̄ supedificāt· s· argētū ꝛ stipulā
Utꝝ venialia mortali adiūcta sint fenū ꝛc·
Utꝝ veniale expieť pena purgatorij q̄ ad culpā
Utꝝ ignis purgatori⁹ expiet a reatu pene·
Utꝝ ab illa pena vn⁹ alio cit⁹ libereť·
Utꝝ ꝑ cōfessionē generalē q̄ fit in cōpletorio ꝛ ꝑ̄ma deleať veniale quo ad culpā·
Utꝝ cōfessio generalis sufficiat ad delendū peccata mortalia oblita·
U· aliq̄s licite possit confiteri pctm̄ qꝺ nō habet
Utꝝ in quolibꝫ casu teneať sacerdos celare peccata que sub sigillo confessionis nouit·
Utrū sigillū confessionis se extendat ad illa que nō sunt de confessione·
Utrū sacerdos sol⁹ sigillū ꝯfessionis habeat·
Utrū de licētia cōfitentis sacerdos possit publicare peccatum eius·
U· id qꝺ aliq̄s scit ꝑ ꝯfessionē ꝛ alio mō possit reuelare

¶ DI· XXII

Utrū peccata dimissa redeāt ꝑ pctm̄ seq̄ns·
Utrū ingratitudo sit speciale pctm̄·
Utrū minus sit innocens ingratus si peccat· q̄ȝ penitens si cadat·
Utꝝ ex ingratitudine recidiuātis tātus reat⁹ resurgat quātus fuit p̄cedentiū peccatorū·
Utꝝ ꝑ ingratitudinē pctā venialia redeant·
Utrum peccatum originale redeat·
U· ꝑ illa q̄ttuor q̄ ponūť i lr̄a pctā redeāt dimissa
Utꝝ recidiuās teneať priora pctā confiteri de q̄bus prius confessus fuit·
Utrū exterior pnīa sit sacramētale signū·
Utrū pnīa interior sit res in hoc sacro·
Utrū pnīa sit vnū sacr̄m vel plura·
Utrū hoc sacr̄m consistat magis in his que geruntť a penitente·
Utrum verba sacerdotis absoluentis debeant esse per modum deprecationis·
Utrū sacramentū pnīe habeat institutionem·
Utrum ante christum fuerit institutum·
Utrum post christi aduentum in lege noua fuerit institutum·

¶ DI· XXIII

Utrum extrema vnctio sit sacramentum·
Utꝝ extrema vnctio sit vnū sacr̄m vel plura·
Utꝝ hoc sacr̄m fuerit institutū a christo·
Utꝝ extrema vnctio valeat ad remissionē pctōꝝ
Utrum sanitas corpalis sit effectus hui⁹ sacri·

Utꝝ h̄ sacr̄m caractere imprimat.
Utꝝ oleū oliue sit ꝯueniēs materia hui⁹ sacri.
Utrū oporteat eē oleū consecratum.
Utꝝ oporteat eē consecratū ab ep̄o.
Utrū hoc sacramentū habeat determinatā formā
Utrū forma hui⁹ sacramēti debeat ꝓferri p orationē indicatiuā vel deprecatiuam.
Utrū oratio illa p istā vnctionē ꝛc. sit cōpetens forma hui⁹ sacramēti. ꝛ de ptib⁹ ei⁹.
Utrū laicus possit cōferre hoc sacramentū.
Utrum diaconi possint.
Utrum solus episcopus possit.
Utꝝ sanis debeat cōferri hoc sacramentū.
Utꝝ in qualibet infirmitate ꝯferendū sit.
Utꝝ furiosis ꝛ amētib⁹ debeat dari.
Utrū debeat dari pueris.
Utꝝ totū corp⁹ iungi debeat h̄ sacr̄o.
U. ꝯuenient ordiaꝭ sic q̄ tm̄ ocli ꝛ nares ꝛ pedes vngantur ꝛc.
U. mutilati vł carētes illis mēbris vngēdi sint in illis locis.
U. h̄ sacr̄m debeat iterari.
Utrū in infirmitate eadē debeat iterari.

DI. XXIIII

Utꝝ in ecclesia debeat eē sacramentū ordinis.
Utꝝ diffinitio qua diffiniꝭ ordo. ordo ē signaculum ꝛc. sit cōueniēs ſm oēs ptes suas.
Utrum ordo sit sacramentū.
Utꝝ forma hui⁹ sacr̄i ꝯuenienter exp̄maꝭ in l̄ra
Utꝝ h̄ sacr̄m habeat materiam.
U. i sacr̄o ordinis ꝯferaꝭ gr̄a gratū faciēs.
Utꝝ in h̄ sacr̄o imprimaꝭ caracter.
U. caracꝭ ordis p̄supponat caracterē baptismalē
U. de nccītate p̄supponat caracterē ꝯfirmatiōis
Utrū caracter vni⁹ ordinis de necessitate p̄supponat caracterem alterius ordinis.
U. in suscipiētib⁹ ordines reqrēda sit btā vita.
U. scia toti⁹ sacre scp̄ture ī ordinādis reqri dēat.
Utꝝ aliqs ex ip̄o merito vite ordinē ꝯsequaꝭ.
Utꝝ ꝓmouens indignos ad ordines peccet.
U. aliqs in pctō extn̄s possit sine pctō vti ordine
U. i h̄ sacr̄o debeāt eē plꝭes ordines. (supro.
Utꝝ debeāt eē tm̄. vij. ordines vel plures.
Utꝝ ꝯuenienꝭ distinguanꝭ p sacros ꝛ nō sacros
Utꝝ actus ordinū ꝯuenienꝭ assigneꝭ cuilibet ordini p magistrū in littera.
U. caracꝭ sacerdotꝭ ip̄rimaꝭ in ip̄a calicis datiōe
Utꝝ ordinati debeāt habere corone rasurā.
Utꝝ corona sit ordo.
U. p acceptōez corone abrenūciēt corpalib⁹ bōis
Utꝝ supra sacerdotalē ordinem debeat eē ptās episcopalis.
Utrum episcopatus sit ordo.
Utꝝ supra ep̄os possit eē aliq ptās supior.
Utꝝ vestes ministrorū ꝯuenienter īstitute sint.

DI. XXV.

Utꝝ tm̄ ep̄s ordinis sacr̄m ꝯferre possit.
U. heretici ꝛ ab eccl̄ia p̄cisi possint ordinare.
Utꝝ sexus femine⁹ ipediat ordinis susceptiōez
Utꝝ pueri ꝛ q̄ carēt vsu rōnis impediant.
Utꝝ seruitus impedit a susceptione ordinis.
Utꝝ ꝓpꝭ homicidiū aliqs impediaꝭ.
Utꝝ illegitimi nati impedianꝭ.
Utꝝ ꝓpter defectū mēbroꝝ qs impediaꝭ.
U. diffinitio de symonia sit cōpetēs ſm oēs ptes
Utrū symonia sit heresis.
Utꝝ symoniacus pdat executionem ordinis.
Utꝝ sacra possint emi ꝛ vendi sine symonia.
Utrū in emptione ꝛ venditione alioꝝ spiritualium cōmittaꝭ symonia.
Utrū cōmittaꝭ symonia in emptiōe ꝛ venditiōe eoꝝ que spiritualibus sunt annexa.
Utꝝ. istis trib⁹ modis possit cōmitti symonia. s. lingua manu ꝛ obsequio.

DI. XXVI

Utꝝ m̄rimoniū sit naturale vel de iure naturali.
Utꝝ m̄rimoniū adhuc maneat sub p̄cepto.
Utꝝ actus m̄rimonialis semp sit pctm̄.
Utꝝ actus m̄rimonij possit eē meritorius.
Utꝝ m̄rimoniū sit sacramentū.
Utrū matrimoniuz debuit institui ante pctm̄ ꝛ quando fuit institutum.
Utrum conferat gratiam.
Utrum carnalis cōmixtio sit de integritate matrimonij.

DI. XXVII

Utꝝ m̄rimoniū sit in genere cōiunctionis.
Utꝝ matrimoniū congrue nomineꝭ.
Utrum conuenienter diffiniaꝭ matrimonium a magistro in littera.
Utꝝ ꝯsensus sit causa efficiens matrimonij.
Utrū ꝯsensus oporteat per verba exprimi.
U. cōsensus per v̄ba de futuro faciat m̄rimoniū
Utrū consensus per verba exp̄ssus sine interiori consensu faciat matrimoniū.
Utrū post carnalē copulā alter cōiungi religionem possit intrare alio inuito.
Utrū añ carnalem copulā possit intrare.
Utꝝ mulier possit nubere alteri si vir religionez ingrediaꝭ añ carnalē copulā vel ecōuerso.
Utꝝ ꝯuenienꝭ sponsalia describanꝭ q̄ sint futurarū nuptiarū ꝓmissio ꝛ de partib⁹ ei⁹.
Utrū cōuenienter tempus septennij sponsalib⁹ cōtrahendis assignetur.
Utrū sponsalia dirimi possint altero religionem intrante.
An possit dirimi alr̄o ad religiōes lōginqs eūte.
An dirimaꝭ per egritudinē quā aliquis incurrit post contracta sponsalia.
An dirimaꝭ per affinitatē interuenientem.
An possint se inuicē absoluere.
Utrum dirimatur sponsalia propter vnius coniugum fornicationem.

An p ꝯtractũ cũ alio vł alia p ꝟba de p̄ńti dirimat̃
An p defectũ etatis dirimi possint·
Utrũ illi bigamie q̄ est ex h̃ ꝙ aliq̄s duas vxores successiue habuit sit irregularitas annexa·
Utrũ incurrat irregularitatẽ qui simul duas vxores habuit vel successiue·
U· aliq̄s fiat irregular̃ ex h̃ ꝙ ducit vxorẽ nõ virginem·
Utrũ bigamia saluat̃ p baptismũ·
Utrũ cum bigamo liceat dispensare·

DI· XXVIII

Utrũ iuramẽtũ adiũctũ cõsensui p ꝟba de futuro faciat matrimonium·
Utrũ carnalis copula post verba de futuro consensum expreimẽtia faciat matrimonium·
U· cõsensus fact⁹ in occulto p ꝟba de p̄ńti faciat matrimoniũ·
U· cõsensus q̄ facit mr̃imoniũ sit consensus in carnalem copulam·

DI· XXIX

Utrũ aliquis cõsensus possit esse coactus·
Utrũ coactio vel met⁹ cadat in cõstantẽ virum·
Utrũ cõsensus coact⁹ tollat mr̃imoniũ·
Utrũ cõsensus coact⁹ saltẽ ex p̄te cogẽtis faciat matrimoniũ·
Utrũ aliq̄s p̄cepto patris possit compelli ad cõtrahendũ mr̃imonium·

DI· XXX

U· error debeat poni ipedimẽtũ mr̃imonij p se·
Utrũ om̄is error mr̃imoniũ impediat·
U· possit eẽ vbi ẽ ꝯsensus p̄pt̃ honestã cãm·
Utrũ beata virgo debuerit ꝟginitatẽ vouere·
Utrũ debuerit matrimonio eẽ iuncta·
Utrum cause matrimonij beate virginis in littera assignate sint cõuenientes· ⁊ generalit̃ q̄rtur de causis matrimonij ⁊ sufficientia·
U· mr̃imoniũ illud b̃tẽ ꝟginis fuerit p̄fectum·
Utrũ mr̃imoniũ illud aliq̄ñ fuerit cõsummatũ·

DI· XXXI

U· mr̃imoniũ debeat h̃re aliq̄ bona quib⁹ excusetur· ⁊ que sint illa bona·
Utrũ conuenienter assignent̃ illa bona mr̃imonij· fides proles ⁊ sacramentũ·
U· sacr̃m sit p̄ncipali⁹ bonũ int̃ mr̃imonij bona·
Utrũ act⁹ mr̃imonij possit excusari p illa bona·
U· act⁹ mr̃imonij possit excusari sine illis bonis·
Utrũ vir peccet mortalit̃ q̄tiẽscũq3 cognoscit vxorẽ suã· vel ecõuerso nõ intendens aliq̄d bonum mr̃imonij· sed solã delectationem·

DI· XXXII

Utrũ alter ꝯiugũ tenet̃ alteri ad redditionẽ debiti ex necessitate precepti·
Utrũ vir teneat̃ reddere vxori debitũ nõ petẽti
Utrũ liceat mulieri mẽstruate debitũ petere·
U· mlier mẽstruata d̃eat reddere debitũ petẽti·
Utrũ vir ⁊ mulier sint in actu mr̃imonij equales
U· vir ⁊ mlier possint votũ cõmittere ꝯtra debitũ mr̃imonij sine ꝯsensu mutuo·
U· tp̄ib⁹ sacris possit aliq̄s ipediri ne debitũ petat vł reddat
Utrũ mortaliter peccet petẽdo in tp̄e sacro·
Utrũ teneat̃ reddere in tp̄e sacro·
U· nuptie sint p̄hibẽde tp̄ib⁹ in l̃ra determinat̃·

DI· XXXIII

U· h̃re plures vxores sit ꝯtra legẽ nature·
U· h̃re pl̃es vxores potuerit aliq̄ñ eẽ licitũ·
Utrũ h̃re cõcubinã sit cõtra legẽ nature·
Utrũ accedere ad cõcubinã sit perm̄ mortale·
Utrũ fuit aliq̄ñ licitũ h̃re cõcubinã·
Utrũ insepabilitas viri ⁊ vxoris sit de lege·
U· vxorẽ dimittere p dispẽsatõnẽ licitũ eẽ potuit
U· sub lege moysi fuerit licitũ dimittere vxorẽ·
Utrũ liceat vxori repudiate accipe alium·
Utrũ liceat viro repudiatã a se recipe iterum·
U· cã successiõis libelli repudij fuit odiũ vxoris·
Utrũ cause repudij debeant in libello scribi·
U· b̃n diffiniat̃ ꝟginitas· q̄ ẽ carne icorruptibilitẽ· ⁊ de p̄tib⁹ diffinitõis
U· ꝟginitas sit ꝟt⁹·
Utrũ ꝟginitas sit maior oĩb⁹ ꝟtutib⁹

DI· XXXIIII

U· mr̃imonio debeãt aliq̄ ĩpedimẽta assignari·
U· frigiditas mr̃imoniũ ĩpediat ꝯtrahẽdũ ⁊ ꝯtractum·
U· maleficiũ impedimẽtũ eẽ possit·
Utrũ furia mr̃imoniũ impediat·
U· incest⁹ q̄ q̄s cognoscit sororẽ cõsanguineam vxoris vel ecõuerso sit impedimẽtũ dirimens·

DI· XXXV

U· p̄pt̃ fornicationẽ liceat viro vxorẽ dimittere·
U· vir teneat̃ ex p̄cepto vxorẽ fornicariã dimittẽ
U· p̄prio iudicio possit vir vxorẽ fornicariam dimittere absq3 requisitione ecclesie·
U· vir ⁊ vxor ĩ cã diuortij d̃eant ad paria iudicari
U· post diuortiũ vir alteri nubere possit·
U· post diuortiũ vir ⁊ vxor possint recõciliari·

DI· XXXVI

Utrũ conditio s̃uitutis impediat mr̃imonium·
U· s̃u⁹ possit mr̃imoniũ cõtrahẽ sine ꝯsensu dñi·
Utrũ aliquis postq̄ȝ vxorat⁹ est possit se seruum facere sine consensu vxoris·
U· filij debeant sequi cõditionẽ p̄ris vel matris·
U· defectus etatis sit impedimẽtũ mr̃imonij·

DI· XXXVII

Utrum ordo impediat matrimonium·
U· aliq̄s p⁹ mr̃imoniũ sacr̃ ordinẽ suscipe possit·
U· viro liceat vxorẽ interficere ĩ adult̃io cõp̄hẽsaȝ·
Utrũ vxoricidium impediat matrimonium·

DI· XXXVIII

U· votũ ꝯueniẽt̃ a mg̃ro diffiniat̃· ⁊ de p̄tib⁹ diffinitionis·
U· votũ tm̃ sit de meliori bono·
U· ille q̄ nõ ẽ sui iuris possit aliq̄d vouere·
U· votũ ꝯueniẽt̃ diuidat̃ in cõe ⁊ singulare·
Utrũ votũ solẽnizet̃ p p̄fessionẽ ad certã regulã ⁊ p ordinis sacri susceptionem·
U· votũ obliget vt sp̄ necesse sit illud obseruari·
U· p obligatõnẽ voti simplic̃ mr̃imoniũ dirimat̃
Utrũ solẽne votũ dirimat mr̃imoniũ·

Utrũ in voto potest fieri dispensatio·
Utrꝝ quilibet ꝑlatus possit in voto dispensare·
Utrum aliquod votum possit cõmutari·
U· aliqs ꝓpria autoritate possit votũ cõmutare
Utrꝝ virginibus vouentibus continentiam speciale velum debeatur·
Utrꝝ diffinitio data de scandalo q̃ ponit᷑ Math· xviij· super illud ve mundo ab scandalis sit cõpetens ẜm oẽs ptes suas·
Utrũ sandalum sit peccatum·
Utrum sit speciale peccatum·
Utrꝝ semꝑ sit mortale peccatum·
Utrꝝ scandalũ passiuũ sit semꝑ pusillorũ·
Utrꝝ ꝑfectis cõpetat scandalũ actiuũ·
Utrꝝ soli ꝑfecti possint scandalizare·
Utrꝝ veritas sit ꝓpter scandalum dimittenda·
Utrꝝ consilia sint dimittenda ꝓpter scandalũ·
Utrꝝ res tꝑales sint ꝓpter scandalũ dimittẽde·

DI· XXXIX

Utrꝝ fidelis possit cũ infideli mrĩmoniũ ꝯtrahẽ·
Utrꝝ inter infideles possit eẽ mrĩmoniũ·
Utrꝝ coniunx conuersus ad fidẽ possit cõmanere cũ vxore infideli nolente cõuerti·
Utrꝝ fidelis cõuersus possit dimittere vxorẽ volentẽ cohabitare sibi sine ꝯtumelia creatoris·
Utrꝝ fidelis cõuersus ad fidẽ qui habuit vxorem infidelẽ ⁊ eã dimisit possit aliã vxorẽ ducere·
Utrꝝ alia vicia q̃ꝫ infidelitas soluãt mrĩmoniũ·

DI· XL

Utrꝝ diffinitio qua diffinit᷑ cõsanguinitas· q̧ consanguinitas ẽ vinculũ ab eodẽ ⁊c· sit cõpetẽs·
Utrꝝ cõsanguinitas ẜm oẽs ptes· cõuenient᷑ distinguatur ꝑ lineas ⁊ gradus·
Utrꝝ cõsanguinitas de iure naturali mrĩmoniũ
Utrꝝ grad⁹ cõsanguinitatꝭ ab ecclĩa (ipediat· potuerĩt taxari maxĩe illi q̃ ĩpediũt mrĩmoniũ·

DI· XLI

Utrꝝ affinitas ex mrĩmonio ꝯsanguinei causet᷑·
Utrꝝ affinitas maneat p⁹ mortẽ viri· vel e conũso
Utrꝝ illicit⁹ cõcubitus causet affinitatem·
Utrꝝ ex sponsalibus sliqua affinitas cõtrahat᷑·
Utrꝝ affinitas sit causa affinitatis·
Utrꝝ affinitas matrimoniũ impediat·
Utrꝝ affinitas habeat ꝑ seipsam gradus·
Utrum gradus affinitatis extendatur sicut gradus consanguinitatis·
Utrꝝ filij qui nascuntur extra verum matrimonium sint illegitimi·
Utrꝝ filij illegitimi ex hoc debeant aliquod incõmodum te portare·
Utrꝝ tales possint legitimari·
Utrꝝ incest⁹ differat specie sb alijs speb⁹ luxurie
Utrꝝ ꝯuenięter mgr̃ diuidat in lr̃a spẽs luxurie·
Utrꝝ bñ ordinet ista pctã luxurie·
Utrꝝ mrĩmoniũ qđ est inter ꝯsanguineos ⁊ affines cõtractũ semꝑ sit dirimẽdũ ꝑ diuorciũ·
Utrꝝ ad dirimendũ tale matrimoniũ ꝑ viã accusationis sit ꝓcedendũ·
Utrꝝ in tali causa ꝓcedendũ est ꝑ testes·

DI· XLII

Utrꝝ spũalis cognatio mrĩmoniũ impediat·
Utrꝝ ꝑ solum baptismum spiritualis propinquitas contrahatur·
Utrꝝ spũalis cognatio cõtrahat᷑ int᷑ suscipientẽ sacrũ baptismi ⁊ leuantẽ de sacro fonte·
Utrꝝ cognatio spũalis trãseat a viro in vxorẽ·
Utrꝝ trãseat ad filios carnales pr̃is spũalis·
Utrꝝ cõuenienter adoptio diffiniat᷑·
Utrꝝ ꝑ adoptionẽ cõtrahat᷑ aliquod vinculũ impediens matrimonium·
Utrꝝ talis cognatio sit tm̃ in patrem adoptantẽ ⁊ filium adoptatum·
Utrꝝ secunde nuptie sint licite
Utrꝝ secundũ mrĩmoniũ sit sacramentũ·

DI· XLIII

Utrꝝ resurrectio corporũ sit futura·
Utrꝝ resurrectio sit omniũ generaliter·
Utrꝝ resurrectio sit naturalis vel miraculosa·
Utrum resurrectio christi sit causa nostre resurrectionis
Utrꝝ vox tube sit cã resurrectionis nr̃e·
Utrꝝ angeli operent᷑ ad resurrectionẽ nostrã·
Utrꝝ resurrectio debeat differri vsqꝫ ad fi· mũdi·
Utrum tempus resurrectionis sit occultum vel manifestum·
Utrꝝ resurrectio sit noctis tempe·
Utrꝝ mors sit termin⁹ a q̃ resurrectiõis in oĩb⁹·
Utrꝝ resurrectio oĩm sit a cinerib⁹ vel puluerib⁹
Utrum pulueres illi habeãt naturalem inclinationem ad animam·
Utrꝝ post resurrectionẽ cognoscatꝭ q̃libet hõ oĩa peccata que fecit·
Utrꝝ q̃libet possit legere ꝯscientiã alterius·
U· oĩa merita vl' demerita vno ĩtuitu possint vi-

DI· XLIIII (deri·

Utrum anima resumat idem corpusꝭ numero in resurrectione·
Utrꝝ· idẽ corpus numero resurgat·
Utrꝝ oporteat pulueres ad easdẽ carnes in quibus fuerãt ante dissolutionẽ reuerti·
Utrꝝ oĩa mẽbra corꝑis humani resurgent·
Utrꝝ humores in corꝑe resurgant·
Utrꝝ capilli ⁊ vngues resurgant in hoĩe·
Utrꝝ totũ qđ fuit in corꝑe de ṽitate humane nature resurgat in ipo·
Utrꝝ quicquid fuit materialit᷑ in mẽbris hoĩs totum resurgat·
Utrꝝ oẽs resurgant in eadem etate·
Utrꝝ oẽs resurgant eiusdem stature
Utrꝝ oẽs resurgant in sexu virili
Utrꝝ oẽs resurgant in vita animali·
Utrꝝ corꝑa scõꝝ p⁹ resurrectionẽ erũt passibilia

Utrum ipassibilitas in omnibus erit equalis·
Utrum impassibilitas sensum in actu a corpori-
bus gloriosis excludat·
Utrum sint ibi omnes sensus in actu·
Utrum subtilitas que erit in corporibus glorifi-
catis sit ꝓprietas corporis glorificati·i·vt sit sb-
Utrꝝ rõne hui⁹ subtilitatis (tili⁹ luce ꝛ vẽto·
cõpetat corpi glioso ꝙ sit i eodẽ loco cũ corpore
Utrũ ꝑ miraculũ possit fieri (nõ glificato·
ꝙ duo corpora sunt simul in eodem loco·
Utrũ corp⁹ gliosũ possit esse in eodẽ loco cũ alio
Utrũ ex subtilitate sua careat ne- (glioso·
cessitate existendi in equali loco·
Utrum corpus gloriosum ratione sue subtilita-
tis sit impalpabile·
Utrum corpora gloriosa futura sint agilia·
Utrꝝ corpa illa sua agilitate vtanť vt·s·moueãť·
Utrum moueantur in instanti·
Utrũ corpibus gloriosis ꝯueniat claritas·
Utrũ claritas corporis gloriosi possit videri ab
oculo non glorioso·
Utrum corpus gliosum necessario videať a cor
pore non glorioso· (bus suis·
Utrꝝ corpa damnatorũ resurgãt cũ deformitati-
Utrum corpora damnatorũ erũt corruptibilia·
Utrum futura sint impassibilia·
U·ignis ifernal' q̃ corpa cruciabũť sit corpore⁹·
Utrũ ignis ille sit eiusdẽ spẽi cũ igne quẽ vidẽ⁹·
Utrum ignis ille sit sub terra·
Utrũ potẽtie sensitiue remaneãt in aĩa sepata·
Utrũ actus sensitiuaꝝ potentiarũ remaneant·
Utrũ anima sepata possit pati ab igne corporeo

DI· XLV

Utrũ aliqua receptacula assigneť aĩabus post
Utrũ alique anime stati post mor- (mortẽ·
tem deducantur· in celũ vel in infernum·
Utrũ anime in paradiso vel in inferno existẽtes
egredi valeant·
Utrũ limbus inferni sit idem qꝺ sinus abrae·
Utrum limbus sit idẽ qꝺ infernus damnatorũ·
Utrũ limbus patrũ sit idem qꝺ limbus pueroꝝ·
Utrum tot receptacula debeant distingui·
Utrꝝ·suffragia q̃ ꝑ vnũ hoĩem fiũt aliꝫ ꝓdesse pos
Utrũ opa viuorũ mortuis ꝓsint· (sint·
Utrũ suffragia ꝑ pctõres facta mortuis ꝓsint·
Utrꝝ suffragia a viuis facta ipsis factorib⁹ ꝓsint·
Utrũ suffragia prosint existentib⁹ in inferno·
Utrũ prosint existentibus in purgatorio·
Utrũ suffragia valeãt pueris existentib⁹ in libo
Utrũ aliquo modo prosint existentib⁹ i patria·
Utrꝝ sola illa tria que dicit aug⁹·oꝛo ecclesie·sa-
crificiũ altaris·elemosyne·prosint mortuis·
Utrũ indulgentie q̃s facit eccl'ia ꝓsint defũctis
Utrũ cultus exequiarum defunctis prosint·
Utrũ suffragia q̃ fiunt ꝓ vno defuncto magis ꝓ
sunt ei ꝓ q̃ fiũt q̃ꝫ aliꝫs ac si ꝓ vno quoqꝫ fierẽt·

Utrũ suffragia facta pro multis tandẽ valeãt sin-
gulis ac si pro vno quoqꝫ singulariter fierent·
Utrũ tm̃ valeãt suffragia cõmunia ill' pro q̃bus
specialia non fiunt q̃tũ illis pro q̃bus fiunt va-
lent specialia et cõmunia simul·
Utrũ oꝛones viuorũ a sanctis cognoscantur·
Utrꝝ õbeam⁹ iterpellare sctõs ad orãdũ ꝓ nob·
Utrum oratiões sanctorũ ad deum fuse pro no-
bis semper exaudiantur·

DI· XLVI

Utrum deo iusticia debeat attribui·
U·ꝺm eãdẽ rõnẽ dicanť i deo bonitas ꝛ iusticia·
Utrũ i deo sit eadẽ rõ iusticie et veritatis·
U·op⁹ dei dicať iustũ ex h̃ solo qꝺ est ei placitũ·
Utrũ deus possit ꝑtermittere aliquid eorũ que
cõcurrunt ad iusticiã ex pte opis eius·
Utrꝝ deus puniat aliquẽ nisi pro peccato·
Utrũ deus agat iustius cũ vno hoĩe q̃ꝫ cũ alio·
U·ex diña iusticia ifligať pctõrib⁹ pena eterna·
Utrum in deo sit ponere misericordiam·
Utrꝝ i deo ꝺm eãdẽ rõnẽ dicať miscꝺia ꝛ bõitas·
Utrũ opus diuine misericordie ad attributũ
potentie reducatur·
Utrũ deus miscꝺiam suã semꝑ exhibeat in hoc
ꝙ punit citra et remunerat supra cõdignum·
Utrũ in oĩ ope dei miscꝺia ꝛ veritas ꝯiungãť·
Utrꝝ i oĩ ope dei principalior sit iusticia q̃ꝫ mĩa·
Utrum ꝑ misericordiã diuinam omnis pena taꝫ
hominũ q̃ꝫ demonũ terminetur·
Utrũ diña miscꝺia saltẽ hoĩes i eternũ ꝑmittat
Utrũ christianoꝝ pena ꝑ diuinã mi- (punire·
sericordiam terminetur·
Utrum saltẽ qui opera misericordie faciunt nõ
puniantur eternaliter·

DI· XLVII

Utrum generale iudicium futurum sit·
Utrꝝ iudiciũ disceptatõis·fiet ꝑ locutõie ꝫ vocalẽ
Utrũ tempus futuri iudiciꝫ sit ignotum·
Utrũ aliqui homines iudicaturi sint cum xp̃o·
Utrũ volũtarie paupertati correspõdeat iudicia-
Utrꝝ angeli debeãt iudicare· (ria ptãs·
Utrũ post diem iudiciꝫ demones exequanť sen-
tentiam iudicis in damnatis·
Utrũ oẽs hoĩes i iudicio comparere debeant·
Utrum aliqui boni iudicandi sint·
Utrum aliqui mali iudicandi sint·
Utrũ angeli iudicandi sint in futuro iudicio·
Utrũ aliqua mundi purgatio futura sit·
Utrum hec purgatio sit futura ꝑ ignem·
Utrꝝ ignis illis sit eiusdẽ spẽi cũ igne elementari
Utrum ille ignis conflagrationis purgaturus
sit celos superiores·
Utrum consumpturus sit alia elementa·
Utrũ ꝑ ignẽ illũ elemẽta oĩa purganda sint·
Utrum ignis vltime conflagrationis sequi de-
beat iudicium·

Utrum p ignem illum cōsumendi sint homines vt in littera dicitur·
Utrum ignis ille debeat inuoluere malos·

Di· XLVIII

Utrum xp̄s in forma fui sit iudicaturus·
U· apparere debeat in forma hūanitatis glĩosa·
Utrū diuitas a malis sine gaudio videri possit·
U· aduentū dñi ad iudiciū p̄cedē dēant aliq̄ sig·
U· circa diē iudicij ſm veritatē sol ⁊ luna obscu= (rari debeāt·
U· veniēte dño v̄tutes ce= lorum mouende sunt·
Utrū iudiciū fiat in valle iosaphat aut in loco cir (cūstanti·
Utrū mūdus aliq̄n innouabit·
Utrū innouato mōdo mot⁹ corpm sup celestium (cessabit·
Utrū corpib⁹ sup celestibus cla= ritas augeat̄ p innouationem·
U· elemēta renouēt̄ p receptiōz alicui⁹ claritatꝭ
Utrū plante ⁊ aīalia remaneāt p⁹ innouationē·

Di· XLIX

Utrū beatitudo in bonis corpis consistat·
Utrū beatitudo magis consistit in his que sunt voluntas q̄ȝ in his que sunt intellectus·
Utrū magis ɔsistat ī actu intellect⁹ pratici q̄ȝ spe (culatiui
Utrū btītudo in hac vita hēatur·
Utrum beatitudo sit q̄d creatū vel increatum·
Utrum sit actus·
Utrū btītudo hoīs sit idē quod vita eterna·
Utrum sit idem q̄ pax·
Utrum sit idem quod regnum dei·
Utrum omnes appetant beatitudinem·
Utrū aliquis possit miseriam appetere·
Utrū aliquis appetendo beatitudinē mereat̄·
Utrū oē q̄d aliq̄s vult ꝓpt̄ btītudinē velit·
U· btītudo sctōꝝ sit maior futa p⁹ iudiciū q̄ȝ añ·
Utrū btītudo equalit̄ pticipanda sit ab omnib⁹·
U· ḡdus diuersi btītudīs māsiōes dici debeant·
U· māsiōes distingui debeāt penes ḡd⁹ caritatꝭ
Utrū intellectus humanus possit venire ad vi= dendum deum p essentiam·
Utrū sancti post resurrectionez deū corpalibus oculis sint visuri·
Utrū sancti videndo deū cōprehendant ipm·
U· coꝝ q̄ vidēt deū p eēntiā vn⁹ alio videt perfe (ctius·
Utrū scti videntes deū p eēntiā· oīa videāt que deus in seipo videt·
Utrū aliquis intellectus creatus ex proprijs na turalibus possit deū p essentiam videre·
Utrū deus ī statu vie possit videri p eēntiam·
Utrum delectatio sit passio·
Utrū delectatio in pte intellectiua aīe· vl ī alijs substātijs spiritualibus possit esse·
Utrum delectatio sit in tempore·
Utrū delectatio ⁊ gaudiū sint penitus idem·
Utrū causa delectationis sit solum opatio cōna turalis habitus non impedita·
Utrum delectationi tristicia sit contraria·
Utrum delectationi que est in considerando sit aliqua tristicia contraria·
Utrū tristicia fortius afficiat q̄ȝ delectatio·
Utrum omnis delectatio sit bona·
Utrum omnis tristicia sit mala·
Utrum aliqua delectatio sit optimum·
U· delectatiōes corpales sint potiores spūalib⁹
U· int̄ delectatōes corpales sit potissima q̄ ē ſm (tactū·
Utrū int̄ spūales potior sit dele= ctatio que est in opibus actiue q̄ȝ q̄ ɔtēplatiue·
Utrū in beatis omnib⁹ sit equalis delectatio·
Utrū ī hoībus beatis ponēde sint alique dotes
Utrum dos idem quod beatitudo sit·
Utrum xp̄o competit habere dotes·
Utrum angeli habeant dotes·
Utrum cōuenienter ponant̄ tres anime dotes scilicet delectatio· visio· fruitio·
Utrū sint aliq̄ dotes in corpe p̄ter dotes anime·
Utrū dotes corpis ɔueniēter assignent̄ q̄ttuor· s· (subtilitas agilitas ⁊c·
Utrū aureola sit aliud· p̄miū ab essentiali p̄mio q̄d dr̄ aurea·
Utrum aureola differat a fructu·
Utrum fructus soli cōtinentie debeatur·
Utrū ɔuenient̄ tres fruct⁹ trib⁹ ptib⁹ cōtinentie
Utrū v̄ginitati debeat̄ aureola· (debeant̄
Utrum martiribus debeatur aureola·
U· aureola corpi debeat̄· (martiꝝ ⁊ doctoꝝ·
Utrū ɔuenient̄ tres aureole assignent̄· s· v̄ginū
Utrum aureola v̄ginū sit potior vel aureola do ctorum vel martirum·
Utrū vnus aureolā v̄ginitatis vel martirij vel doctoris alio excellētius habeat·

Di· L

Utrū anima sepata possit aliquid intelligere·
Utrum anima sepata aliquid ītelligat p species quas corpi coniuncta abstraxit·
Utrum anima sepata singularia cognoscat·
Utrū distātia local̄ ɔgnitiōȝ aīe sepate īpediat·
Utrū omnis volūtas damnatorū sit mala·
Utrū dānati aliq̄n peniteāt ƌ malis q̄ fecerunt·
Utrum damnati recta rōne ⁊ deliberatius pos= sint velle se non esse·
U· dānati vellēt aliq̄s eē dānatos q̄ dānati n̄ sūt·
Utrum damnati habeāt odio deum·
Utrum damnati demereantur·
U· dānati possint vti noticia q̄ȝ ī h̄ mōdo habuer̄t
Utrum cogitent aliq̄n de deo·
Utrū damnati gloriā beatorū visuri sint·
U· dānati in īferno sola pena ignis affligant̄·
Utrū vermis quo affligūt̄ sit vermis corporal̄·
Utrū fletus qui erit in dānatis· erit corporalis·
Utrū dānati sint in tenebris corporalibus·
Utrū scti videāt penā dānatorū post diē iudicij·
Utrū beati miserijs dānatorū compatiantur·
Utrum beati letentur de penis impiorum·

Expliciunt tituli quarti libri·

Sequuntur varij articuli erronei olim pene facultatu in anglia et parisius studiose et autoritatiue condemnati cum reuocationibus eorundem.

¶ Prefacio.

Vniuersis presentes litteras inspecturis. Stephanus permissione diuina. Parisiensis ecclesie minister indignus. Salutem in filio virginis gloriose. Magnarum et personarum grauium crebra zeloque fidei accensa insinuauit relatio. quod nonnulli Parisius studentes in artibus proprie facultatis limites transcendentes: quosdam manifestos et execrabiles errores immo potius vanitates et insanias in rotulo seu cedulis annexo seu annexis presentes quasi dubitabiles in scolis tractare et disputare presumunt. non attendentes illud Gregorij. Qui sapienter loqui nititur: magnopere metuat. ne eius eloquio audientium vnitas confundatur. presertim cum errores predictos gentilium scripturis muniunt quas proh pudor ad suam impericiam asserunt: sic conuincentes vt eis nesciant respondere. Ne autem quod sic innuunt asserere videantur. responsiones ita palliant. quod dum putant vitare scyllam. incidunt in caribdim. Dicunt enim ea esse nota et vera secundum philosophiam. sed non secundum fidem catholicam. quasi sint due veritates contrarie et quasi contra veritatem sacre scripture sit veritas in dictis gentilium dampnatorum. de quibus scriptum est. Perdam sapientiam sapientum. quia vera sapientia perdet falsam sapientiam. Vtinam tales attenderent dictum sapientis seu consilium dicentis. Si tibi est intellectus: responde proximo tuo. sin autem: sit manus tua super os tuum ne capiaris in verbo indisciplinato et confundaris. Ne igitur incauta locutio trahat simplices in errorem: nos tam doctorum sacre theologie quam aliorum communicato consilio districte talia fieri et consimilia prohibemus. et ea totaliter condemnamus. excommunicantes omnes illos qui dictos errores dogmatizauerint. vel aliquem de eisdem dogmatizare. aut defendere vel sustinere presumpserit quoquomodo. et audientes eorum. nisi infra septem dies nobis vel cancellario Parisiensi duxerint reuelandum. nihilominus processuri ad penas contra eos pro qualitate culpe prout ius dictauerit infligendas. Librum etiam de amore siue de deo amoris qui sic incipit. Cogit me multum etc. et sic terminatur. Caue igitur galtere amoris exercere mandata etc. Item etiam librum geomantie. qui sic incipit. Estimauerunt indi etc. et sic terminatur. Ratiocinare igitur super eam et sic inuenies etc. ¶ Item libros et rotulos et quaternos nigromanticos aut continentes experimenta sortilegiorum. inuocationes demonum seu coniurationes in periculum animarum seu in quibus de talibus et similibus fidei orthodoxe et bonis moribus aut operibus euidenter aduersantibus tractatur. per eandem sententiam condemnamus. et omnes qui dictos rotulos. libros et quaternos. dogmatizauerint et audierint. nisi infra septem dies nobis vel cancellario Parisiensi reuelauerint. eo modo quo superius est expressum. In his scriptis sententiam excommunicationis ferentes. sed alias penas prout grauitas culpe exigerit nihilominus processuri Datum Anno domini. Millesimo ducentesimo. septuagesimo septimo. die dominica qua cantatur Letare hierusalem. in ecclesia parisiensi.

Collectio errorum in anglia et Parisius condemnatorum que sic per capitula distinguuntur. Et primo de erroribus condemnatis in anglia.

Isti sunt errores cōdemnati a fratre Roberto kilunardbi archiep̄o Cantuariensi·de cōsensu oīm mgr̄oꝝ taȝ regētium q̄ȝ nō regentiuȝ apud oxoniā die iouis·xx·añ festū sancti Cumberti in quadragesima·Anno·dñi·M·cc·lxxvj·

Errores ī grāmatica Capl'm ·j·

Ego currit·tu currit·Currit ꝛ curro·eque sūt pfecte et congrue·
Item currens est ego· Itē eque sunt congrue sortis legere·sorti legere sicut sortem legere·
Itē q̄ v̄bū manens verbū pōt priuari omnibus suis accid̄etib⁹· Itē q̄ nullū nomē ē t'tie psone

Errores ī logica Capl'm ·ij·

Q̄ ptraria pñt esse simul v̄a in aliq̄ materia· Iteȝ q̄ sylogism⁹ peccās ī materia nō ē sylomismus·
Itē q̄ nō est suppositio in ppositione magis pro supposito q̄ȝ p significato·Et iō idē ē dicere·Cuiuslibet hominis asinus currit·Et asinus cuiuslibet hominis currit· Item q̄ hominis asinus currit·Itē q̄ aīal ē omis hō· Iteȝ q̄ signū nō distribuit subiectū ī cōpatiōe ad p̄dicatū·
Itē q̄ v̄itas cū necessitate tm̄ ē cū pstātia sbiecti·
Itē q̄ nō ē ponē demōstratiōeȝ sine reb⁹ entib⁹·
Itē q̄ oīs ppositio de futuro vera est nccīa·
Iteȝ q̄ terminus cū verbo de presenti distribuit p omnibus differētijs temporum·
Itē q̄ ex negatiua de p̄dicato īfinito sequit' affirmatiua de p̄dicato infinito sine pstātia subiecti·

Errores ī naturali p̄hia· Capl'm ·iij·

Quotq̄t sūt cōposita·tot sunt oīno p̄ncipia p̄ma
Item q̄ forma nō corrūpit' in pure nihil·
Itē q̄ nulla potentia actiua est in materia·
Itē q̄ p̄uatio ē pure nihil ꝛ ē in corpibus supcelestibus·sicut in his inferioribus·
Itē q̄ꝫ pueršiua ē generatio alaliū·sic elemētoꝝ·
Itē q̄ vegetatiua·sensitiua·ꝛ intellectiua sunt simul tp̄e in embrione·
Item q̄ intellectiua introducta corpori·corrūpitur vegetatiua ꝛ sensitiua·
Item q̄ substantia p̄ma nō est pposita neq̄ȝ simplex·vel vegetatiua suba prima simplex nō ē cōposita neq̄ȝ simplex·
Itē q̄ tps nō est ī p̄dicamento quantitatis·
Itē q̄ nō est inuentū ab Aristotele q̄ ītellectiua manet post sepationem·
Itē q̄ q̄ñ incōpletū fit pplētū diuersificat essentiam Sȝ q̄ñ incōpletū fit sub ppleto esse nō diu'sificat essentiam·
Item q̄ vegetatiua sensitiua ꝛ intellectiua sunt vna forma simplex·
Itē q̄ corpus viuū est equoce corpus·et corpus mortuū s'm quid corpus·
Itē q̄ materia ꝛ forma nō distinguūt' p essentiā·
Itē q̄ cā p̄ma ē ordinabil' in genere·ꝛ hē ē ex gen⁹·
Itē q̄ q̄ñ itellectiua vnit' materie p̄me·ita q̄ corrumpit' illud q̄ pcessit vsq̄ȝ ad materiā primaȝ·
Qui sustinet·docet defendit ex intentiōe aliq̄d istoꝝ p̄dictorum·si sit mgr̄ ab officio magisterij deponat' ex cōmuni consilio·Si sit baccalarius nō pmoueat' ad magisterium sed ab vniuersitate expellatur· Capitulū· ·iiij·

Isti sunt errores detestabiles ptra catholicā veritatē·reperti in quibusdaȝ scriptis·Quos quicq̄ȝ dogmatizauerit vel defēderit·A venerabili viro p̄re Guillermo Parisiensi ep̄o·cōuocato psilio oīm mgr̄oꝝ tūc Parisius degētiū vinculo anathematis ē innodat⁹·Et iō eos cauere dn̄t oēs pfessores fidei ortodoxe·

Primus est q̄ diuina essentia ī se·nec ab angelo nec ab homine videat' vel videbit'·Cōtra quod firmiter credendū est q̄ in sua essentia vel substātia vel natura videbitur ab omnib⁹ glorificatis·
Scd̄s error est q̄ licet diuia essentia eadē sit ī patre ꝛ filio ꝛ spiritusancto·tn̄ vt hec essentia est in ratione forme·vna ē in patre ꝛ filio·licet nō vna in sp̄ūsancto ꝛ in his·ꝛ tn̄ forma ideȝ est q̄ diuina essentia·Cōtra quod firmit' credendū est q̄ vna est essentia substantialis·vel natura in p̄re ꝛ filio et spiritusancto·ꝛ eadē essentia in rōne forme·
Terti⁹ ē q̄ sp̄ūssanct⁹ put amor ꝛ nexus nō procedit a filio·s̄ tm̄ a p̄re· Cōtra q̄d asserenduȝ ē q̄ sp̄ūssctūs put ē amor ꝛ nex⁹ pcedit ab vtroq̄ȝ
Quartus est q̄ multe v̄itates fuerūt ab eterno q̄ nō sūt ip̄e deus· Contra q̄d asserendū est·
Quint⁹ est p̄mū nūc vel p̄ncipiū ꝛ creatio passio nō sūt creator vel creatura· Cōtra q̄d credēdū est·q̄ p̄ncipiū ē·creator ꝛ creatio passio ē creat'a
Sextus q̄ angelus malus·in primo instanti sue creationis fuit malus·ꝛ nunq̄ȝ fuit non malus·Cōtra q̄d tenendū ē q̄ aliquando fuit bonus·
Septim⁹ ē q̄ nec anime glorificate nec corpora gloriosa vel glorificata erūt in celo empireo cū angelis·sed in celo aqueo vel cristallino quod ē super firmamentū·Q̄d etiā dicere p̄sumūt de btā v̄gine·Cōtra q̄d credēdū ē q̄d idē ē loc⁹ sanctoꝝ angeloꝝ ꝛ btōꝝ aīaꝝ·s·celū empireū·Et q̄ idē erit corporū glorificatoꝝ hūanorū·Et similiter idē ē loc⁹ sp̄ūalis hoīm beatoꝝ ꝛ sanctorū angelorū·
Octauus q̄ angelus in eodē īstanti pōt eē in diuersis locis·ꝛ ē vbiq̄ȝ si velit esse vbiq̄ȝ· Cōtra

quod credendum est.
Nonus est ꝙ qui habet meliora naturalia de necessitate habebit maiorē grām ⁊ gloriam. ¶ Cōtra quod asserendum est.
Decimus ē ꝙ diabolus nunq̄ habuit vnde posset stare. Nec etiā adam in statu innocentie. ¶ Cōtra quod dicendū est ꝙ diabolus et adā habuerūt vñ possent stare. licet vñ nō possent ꝓficere.

¶ Assertiones opposite erroribus.

Firmiter credendū ē. ⁊ nullaten⁹ dubitandum ꝙ de⁹ ī sua sub̄a ēētia vel natūa videbit ab angelis sanctis ⁊ aīab⁹ glorificatis.
Itē ꝙ vna ē essentia substantialis vl̄ natura ī patre ⁊ filio ⁊ spiritusancto Et eadē essentia in ratione forme in patre ⁊ filio ⁊ spiritusancto.
Itez ꝙ spūssctūs put ē sanctus et amor procedit ab vtroq̄. s. patre et filio.
Itē ꝙ vna sola v̄itas fuit ab et̄no q̄ est de⁹. Et ꝙ nulla veritas fuit ab eterno q̄ nō sit illa veritas.
Itē ꝙ primū nūc et creatio passio ē creatura.
Item ꝙ malus angel⁹ aliqñ fuit bon⁹ ⁊ nō mal⁹. Et post peccando factus ē malus.
Itē ꝙ idē est loc⁹ corꝑis. s. empireum celū sctōrū angelorū et beatarꝫ aīarū. ⁊ idem erit corporum humanorū glorificatorū. et sīliter idē est loc⁹ spiritualis sanctorꝫ angelorꝫ ⁊ hoīm bonorum.
Itē ꝙ angelus ē in loco ꝑ distinctiōes. ita ꝙ si est hic nō ē ibi ī eodē instanti. īpossibile est eñ eū in eodem instanti esse vbiq̄ cū hoc sit ꝓpriū dei.
Item ꝙ ꝭm ꝙ preordinatū ē et p̄destinatū a deo dabitur gratia et gloria.
Item ꝙ malus angel⁹ ⁊ adam habuerūt vñ possent stare. Et si nō vnde possent proficere.
Itē eodē anno dñica q̄ cantabat̄ Letare hierl'm M. cc. lxx. Guilhelm⁹ postmodū ꝯstāciē. eps in ꝭmone bti Iohis baptiste in domo miorū ꝑisius p̄dicauit ꝙ liberꝫ arbitriū habet potētiā naturalem ad recipiendū grām nō effectiuā aliquo mō qđ falsū ē. q2 nolēs nō recipit eā. Scđo ꝙ quidaz nat⁹ nunq̄ fuit in grā. ꝭ ꝭp ysmael aut iudas fuit. et nūq̄ iohes qđ ē ꝯtra fidem. Baptizati eñ hñt grām de q̄ rep̄hensus publice in consequēti die aplorꝫ Petri ⁊ Pauli publice retractauit.
¶ Pax ⁊ grā omib⁹ asserētib⁹ hāc v̄itatez. Data fuit h̄ sñia ꝑisius. Anno dñi. M. cc. xl. In octaua epiphanie. ¶ Capłm. v.

Isti sunt errores cō-

demnati et excōmunicati cū omib⁹ q̄ eos scient̄ docuerint vel asseruerint a dño stephano parisiens̄. epo. Anno dñi. M. cc. lxx. Die mercurij an̄ festum beati Nicolai hiemalis.
Prim⁹ articulus ē ꝙ itellectus oīm hoīm ē vn⁹ et idem numero. ¶ Scđs ē ꝙ illa ē falsa vł impropria. hō intelligit. Terti⁹ ē ꝙ volūtas homis ex necessitate vult vel eligit. ¶ Quart⁹ est ꝙ oīa q̄ in iferiorib⁹ agunt̄ subsunt necessitati corporuz celestiū. ¶ Quint⁹ ꝙ mūdus ē eternus. ¶ Sextus ꝙ nūq̄ fuit p̄mus hō. ¶ Septimus ꝙ aīa q̄ ē forma hoīs ꝭm ꝙ homo corrūpit̄ corrupto corꝑe ¶ Octauus ꝙ aīa sepata post mortem nō patit̄ ab igne corporeo. ¶ Nonus ꝙ liberū arbitriuz ē potentia passiua nō actiua. Et ꝙ necessitate mouetur ab appetibili. ¶ Decim⁹ ꝙ deus nō cognoscit singula ¶ Undecim⁹ ꝙ nō cognoscit aliud a se. ¶ Duodecim⁹ ꝙ hūani act⁹ nō regunt̄ ꝓuidentia diuīa. ¶ Tredecim⁹ ꝙ de⁹ nō potest dare immortalitatem vel incorruptibilitatem rei corruptibili vel mortali. ¶ Capłm. vj.

Isti articuli qui se-

quunt̄ cōdēnati sūt a dño stephano parisieñ. epo de ꝯsilio mgr̄orū theologie. Anno dñi. M. cc. lxxvj. Die dñica q̄ cantat̄ Letare hierl'm in ecclesia parisiēsi. Ubi excōmunicauit in scriptis oēs illos qui eos docuerint vel defenderint. Et primo ordinantur illi qui sunt de deo.
Prim⁹ ꝙ de⁹ nō ē trinus ⁊ vnus. qm̄ trinitas nō stat cū sūma simplicitate. Ubi eñ ē pluralitas realis. ibi necessario ē additio et compositio. exemplum de aceruo lapidum.
Itē ꝙ de⁹ nō pōt generare sibi sīlez. ꝙ eñ generat̄ ab aliq̄ habet principiū aliqđ a quo depēdet. et ꝙ in deo generare nō est signū perfectionis.
Item ꝙ deus nō cognoscit alia a se.
Itez ꝙ de⁹ nō pōt dare ꝑpetuītatez rei transmutabili vel corruptibili vt est corpus humanum.
Item ꝙ deus siue prima causa nō posset producere effectū sibi equalē nisi tparet suā potentiā.
Itē ꝙ de⁹ nō posset facere plures aīas ī numero
Item ꝙ deus nunq̄ plus creauit intelligentiam q̄ modo creauit.
Item ꝙ deus est infinite v̄tutis in duratiōe nō in actione. talis eñ infinitas nō ē nisi ī corꝑe finito si eēt. Et ꝙ p̄ma cā nō posset plēs mūdos facere.
Item ꝙ sine agente ꝓprio vt patre et sole a deo non posset fieri homo.
Item ꝙ deum in hac vita mortali possumus itelligere ꝑ essentiam.
Item ꝙ deus nō potuit fecisse primā materiam. nisi mediante corpore celesti.
Item ꝙ a volūtate antiqua nō potest nouū procedere absq̄ transmutatione p̄cedente.
Item ꝙ p̄ma causa non habet ꝯgnitionē aut scientiam futurorū cōtingentiū. Primo q2 futura ꝯtingentia sunt nō entia. Secundo quis futura contingentia sunt ꝑticularia. Deus autē cognoscit virtute intellectiua que nō potest cognoscere particulare. Unde si nō esset sensus forte itellectus non distingueret inter sortem ⁊ platonē. licet distingueret inter hominē ⁊ asinuz. Tertio

ppter ordinem cause ad causatū· presciētia em̄ diuina ē necessaria causa pscitorū· Quarta ratio est ordo sciētie ad scitum· Quis em̄ scientia nō sit causa fati ex quo tn̄ scitur determinatur ad alteram ptem contradictiōis· et hoc multo magis in scientia diuina q̄z in scientia nostra·

Item ꝙ primū principium nō potest esse sine diuersorū factoruz hic inferius nisi mediantibus alijs causis· eo ꝙ nullū transmutans diuersimo de transmutat· nisi transmutatum·

Item ꝙ ab vno primo agente non potest eē multitudo effectuum·

Item ꝙ primum principium nō est causa ppria eternorum nisi methaphorice· i· quia cōseruat ea q: nisi esset: ea non essent·

Itez ꝙ sicut ex materia nō potest aliquid fieri ex agēte· ita nec ex agēte pōt aliquid fieri sine materia· Et ꝙ deus nō est causa efficiēs· nisi respectu eius ꝙ habet esse in potentia materie·

Item ꝙ entia declināt ab ordine cause prime in se cōsiderate· licet nō i ordine ad reliquas causas agentes in vniuerso· Hoc est error q: eēntialior ꝛ insepabilior est ordo entium ad causaz pmam q̄z ad causas inferiores·

Item ꝙ deus non potest eē causa noui facti· nec potest aliquid de nouo pducere·

Item ꝙ deus non pōt mouere celū motu recto· Et est ratio q: tunc relinqueret vacuum·

Item ꝙ de⁹ non pōt irregulariꝰ· i· alio mō q̄z mouet mouere aliqd: q: i eo nō ē diuīsitas volūtatꝭ

Itē ꝙ de⁹ ē etern⁹ in agēdo ꝛ mouēdo sicͥ i essendo alioqn ab alio determinareꝰ qd̄ eēt pus illo·

Itē illd̄ qd̄ de se determinatur vt deus aut semp agit aut nunq̄z ꝛ ꝙ multa sūt eterna·

Itē ꝙ deū necesse est facere quicquid īmediate fit ab ipo Error· siue ītelligaꝰ d ncc̄itate coactōnis q: tollit libertatē arbitrij siue de ncc̄itate īmutabilitatꝭ q: ponit possibilitatē aliꝰ faciēdi·

Itez ꝙ pmū pncipiū non pōt īmediate pducere generabilia· q: sunt effectus noui· Effect⁹ aūt nou⁹ exigit cām īmediatā q̄ pōt aliter sehr̄e·

Item ꝙ primū principiū non potest aliud a se pducere· quia oīs differentia que est inter agēs et factum est p naturam·

Itē ꝙ de⁹ nō pōt īmediate ꝯgnoscere cōtingentia nisi p aliam causam pticularem ꝛ pximam·

Item ꝙ si omnes cause fuerint aliquando i quiete· necesse est deum ponere mobilem·

Itē ꝙ de⁹ ē pma et necessaria causa pme ītelligētie q̄ posita poniꝰ effect⁹· ꝛ sūt simul duratione·

Itē ꝙ de⁹ nō ē necessaria cā motus corpoꝝ supiorū ꝛ ꝯiunctiōis ꝛ diuisiōis ꝯtingētis in stellis·

Itē ꝙ ad hoc ꝙ effect⁹ omēs sint necessarij respectu cause pme nō sufficit ꝙ ipa causa pma sit impedibilis· s exigiꝰ ꝙ cause medie nō sint īpedibiles· Error· q: tūc de⁹ nō posset facere aliquez effectū nouū sine causis posterioribus·

Itez ꝙ deus possit agere ꝯtraria h̄ ē mediāte corpore celesti quod est diuersum in vbi·

Itē ꝙ deus ē infinit⁹ ꝟtute· nō quia faciat aliqd de nihilo· s· quia cōmunicat motū infinitum·

Item ꝙ deus nō potest in effectum cause secundarie sine ipa causa secundaria· Error·

Item ꝙ effectus immediatus a primo debet eē vnus tantū et similimus primo·

Itez ꝙ deus vel intelligētia nō insūdit sciaz aīe hūane in somno nisi mediante corpe celesti·

Item ꝙ plꝭs sunt motores pmi celi· Error·

Item ꝙ primum immobile simpliciter non mouet nisi mediante aliquo motu· ꝛ ꝙ tale mouēs immobile est pars moti ex se·

Item ꝙ potentia actiua que potest esse sine operatione ꝛ pmixta potētie passiue· Error· si intelligatur de quacūq̄z opatione·

Item ꝙ deus non potest indiuidua multiplicare sub vna specie sine materia·

Itē ꝙ forma quā oportet fieri et esse in materia· non potest agi ab illo ꝙ non agit ex materia·

Item ꝙ deus non potest facere accidens esse sine subiecto· nec plures dimēsiones simul esse·

Item ꝙ impossibile simpliciter non potest fieri a deo vel ab agente· Error· si intelligatur de impossibili s̄m numerum vel naturam·

Itē ꝙ alius ē intellectus in rōne s̄m ꝙ deus ītelligit se et alia Error· quia licet sit alia ratio ītelligendi non tamē alijs intellectus s̄m rationē·

Item ꝙ prima causa est causa omnium entium· remotissima· Error· si intelligatur cū pclasione ita scilicet ꝙ non ppinquissima est·

Item ꝙ aliqua possunt casualiter euenire respectu prime cause· ꝛ ꝙ falsum est oīa esse preordinata a pma cā· quia tūc euenirēt de necessitate

Item ꝙ in causis efficiētibus causa secunda habet actionem quā nō accepit a causa prima·

Item ꝙ in causis efficientibus cessante causa pma non cessat secunda ab opatiōe sua dū tn̄ secunda operetur s̄m materiam suam·

Itē ꝙ de deo nō pōt ꝯgnosci nisi q: ē siue ipm eē·

Item ꝙ deū eē ens p se positiue non est intelligibile· s puatiue est ens aut p se intelligibile·

Capitulū· vij·

Errores de angelo vel intelligētia·

Item ꝙ omnia separata coeterna sunt primo principio·

Item ꝙ intelligentie supiores creant aīas rationales sine motu celi· ītelligētie aūt inferiores creāt vegetatiuā sensitiuā motu celi mediāte··

Itē ꝙ ītelligētia angelus vel aīa sepata nusq̄z ē·

Item ꝙ substantie sepate eo ꝙ habēt vnū appetitum nō mutantur in ope aut opatione·

Item ꝙ intelligētie siue substantie separate q̄s

dicũt esse eternas nõ habẽt ꝓprie causã efficiẽtem ꝫ methaphorice · quia habent cã inconseruantem in esse · non sũt facte de nouo · quia sic essent transmutabiles·
Itẽ ꝙ in substantijs sepatis nulla ẽ possibilis trãsmutatio · nec sũt in potẽtia ad aliquã mutatiõẽ aut ad aliud qꝛ eterne sũt ⁊ imunes a materia·
Itez ꝙ substãtie sepate que nõ habent materiã ꝑ quã plus sint ĩ potentia q̃ ĩ actu · ⁊ sũt a causa semꝑ eodẽ modo se habente · ido sũt eterne·
Item ꝙ substantie separate per suum itellectuz causant res ad extra·
Item ꝙ itelligentia motrix celi influit ĩ aĩam rõnalem sic corp⁹ celi influit in corpus humanũ·
Item ꝙ angelus nõ potest ĩ actus oppositos immediate · sed in actus mediatos · ⁊ hꝫ mediante alio vt orbe sole vel celo·
Item ꝙ angelus nihil intelligit de nouo·
Itẽ ꝙ si eẽt aliq̃ substantia sepata q̃ nõ moueret aliqđ corpus in hoc mundo sensibili nõ clauderetur in vniuerso·
Item ꝙ substantie sempiterne separate a materia habent bonum · quod est eis possibile cũ ꝓducuntur · nec desiderant aliquid quo carent·
Item ꝙ substantie sepate sunt sua essentia · quia in eis idem est qđ est ⁊ ꝑ hoc quod est·
Item ꝙ omne quod non habet materiã est eternum · quia quod non est factũ ꝑ transmutationem materie prius non fuit ergo eternum·
Item quia intelligentie non habent materiã deus nõ posset plures res eiusdẽ spẽi facere · ⁊ ꝙ materia non est in angelis contra fratrẽ Thomã·
Item ꝙ intelligentie superiores non sunt causa alicuius nouitatꝭ ⁊ in iferioribus · Et ꝙ superiores inferioribus sunt cã eterne cognitionis·
Item ꝙ intelligentia ꝑficiẽ a deo in eternitate · quia ꝫm se totũ ĩmutabilis ẽ · aĩa aũt celi nõ·
Item ꝙ intelligentia inferior recipit esse a deo ꝑ intelligentias medias·
Item ꝙ scientia intelligentie non differt a suba itelligentie · ibi eñi non est diuersitas intellecti ab intellectibilitate · nec diuersitas intellectorꝫ
Item ꝙ substãtie sepate sunt actu infinite · infinitas eñi nõ ẽ ĩpossibilis nisi in reb⁹ materialib⁹·
Item ꝙ intelligentie superiores imprimũt in iferiorib⁹ sic aĩa vna intellectiua imprimit in altã et in animam sensitiuã ⁊ ꝑ talẽ impssionẽ incantator aliquis proijcit camelũ in foueam solo visu·
Itẽ ꝙ itelligẽtia cũ sit plena formis iprimit alias formas in materia per corpora celestia tanq̃ ꝑ instrumenta·
Item ꝙ substãtie sepate sunt alicubi ꝑ opationẽ · et nõ possũt moueri ab extremo in extremum · nec in mediũ nisi qꝛ possũt velle opari aut ĩ medio aut in extremis · Error · si itelligaẽ sine opatione sbam nõ eẽ ĩ loco · nec trãsire đ loco ĩ locũ·
Itẽ ꝙ itelligentia sola volũtate mouet celum·
Item substãtie sepate nusq̃ sunt ꝫm substantiã · Error · si itelligaẽ ita ꝙ suba sit res essendi in loco · verũ est ꝙ nusq̃ sunt ꝫm substantiam·

Capitulum · viij ·

Errores de anima et intellectu·

Item ꝙ intellectus nõ ẽ forma corporis · nisi sicut nauta nauis nec est perfectio essentialis hominis·
Item ꝙ intellectus quando vult induit corpus quando non vult non induit·
Item ꝙ ex sensitiuo ⁊ intellectiuo non sit vnum ꝑ essentiam nisi sicut ex intelligentia ⁊ orbe · hꝫ ẽ vnum ꝑ oppositionem·
Itẽ ꝙ itellectus hũanus ẽ eternus · quia ẽ a causa ꝑ eodẽ modo se habente · ⁊ qm̃ nõ habet materiam ꝑ quã p̃us est in potentia q̃ in actu·
Item ꝙ aĩa sepata nullo modo patitur ab igne·
Item ꝙ intellectus ẽ vn⁹ numero oĩm licet omnino separeẽ a corꝑe hoc · non tñ ab omni·
Item ꝙ intellectus sortis corrupti non habet scientiam eorum que habuit·
Itẽ ꝙ aĩa hũana nullo modo ẽ mobilis ꝫm locuz nec ꝑ se nec ꝑ accidẽs · ⁊ si ponaẽ alicubi ꝫm substantiam suã nunq̃ mouebiẽ de vbi ad vbi·
Item ꝙ scientia anime est eterna · ⁊ ꝙ intellect⁹ agens ⁊ possibilis sunt eterni·
Item ꝙ motus celi sunt ꝓpter aĩam itellectiuaz ⁊ ꝙ anima intellectiua sui intellectus nõ potest educi nisi mediante corpore·
Item ꝙ nulla forma ab extrinseco veniens põt facere vnum cũ materia · ꝙ eñi sepabile est cuz eo quod est corruptibile vnum non facit·
Item anima sepata non est alterabilis ꝫm philosophiam licet ꝫm fidem altereẽ·
Item ꝙ anima rationalis qñ recedit ab animali adhuc remanet animal viuum·
Itẽ ꝙ aĩa intellectiua cognoscẽdo se · cognoscit oĩa alia · species eñi oĩuz rerũ sibi sunt cõcreate ꝫ hoc cognoscere nõ debeẽ intellectui nr̃o vt nr̃ est · sed ꝫm ꝙ intellectus est agens · error est·
Itẽ ꝙ aĩa ẽ insepabilis a corꝑe ⁊ ad corruptionez armonie corꝑalis corrumpiẽ anima·
Itẽ ꝙ scĩa mgr̃i ⁊ discipuli ẽ vna ⁊ eadẽ numero ⁊ ratio ẽ · qꝛ intellect⁹ vn⁹ ẽ · qꝛ forma nõ multiplicatur nisi quia educiẽ de potẽtia materie·
Itẽ ꝙ intellect⁹ agẽs nõ copulaẽ nr̃o possibili · et ꝙ intellect⁹ possibilis nõ vniẽ nobꝭ ꝫm substãtiã ⁊ si vniret vt forma nobiscũ esset insepabilis·
Itẽ ꝙ opatio intellect⁹ nõ vniti copulaẽ corpori · ita ꝙ opatio ẽ rei nõ habẽtis formã q̃ opeẽ · Error ẽ · qꝛ ponit ꝙ intellect⁹ nõ sit forma hoĩs·
Itẽ ꝙ nihil põt sciri ab intellectu p⁹ ei⁹ sepatiõez·
Itẽ ꝙ intellectus q̃ est postrema hoĩs ꝑfectio est penit⁹ abstract⁹ · Vel ꝙ intellect⁹ vltima vel ẽ

postrema opatio hois· ⁊ est totaliter abstract⁹·
Itē ꝙ intellectus possibilis est insepabilis a cor-
pore simpliciter q̄tū ad hunc actū q̄ ē speciet⁊
receptio· ⁊ q̄tū ad iudiciū ꝙ fit p simplicē speci
erum acceptionē vel intelligibiliū cōpositionē
Error· si intelligatur de receptiōe omimoda·
Item ꝙ intellectus agens est quedam substan-
tia separata supior ad intellectū possibilē· ⁊ ꝙ fm
substantiā potentiam ⁊ opationē ē separatus
a corpore· nec est forma corporis humani·
Item ꝙ incōueniens est ponere aliquos intelle
ctus nobiliores alijs· quia cū illa diuersitas nō
possit esse a pte corpoꝝ oportet ꝙ sit a pte intel
ligentiarū· ⁊ sic anime nobiles ⁊ ignobiles ēēnt
necessaria diuersarū specierū sicut intelligētie·
Error· q̄ sic aīa xp̄i nō esset nobilior aīa iude·
Item ꝙ intellectus speculatiuus simpliciter est
etern⁹ ⁊ icorruptibilis respectu vero hui⁹ hois
corrumpitur corruptis fantasmatibus in eo·
Item ꝙ intellectus possibilis nihil est in actu an-
teq̄ intelligat· q̄ in natura itelligibili eē aliq̄d
in actu est esse actu intelligens·
Item ꝙ ex itelligente ⁊ itellecto fit vna suba eo
ꝙ intellectus sit ipa res intellecta formaliter·
Item ꝙ nos peius vel melius intelligimus hoc
prouenit ex intellectu passiuo quem dicūt esse
potentiam sensitiuam· Error est· quia h̄ ponit
vnum intellectum in omibus· aut equalitatē
in omnibus animalibus·
Item ꝙ itellectus nō pōt transire de corpe i cor
pus· ita ꝙ successiue fit motor diuísoꝝ corporū·
Item ꝙ intellectus noster p sua naturalia pōt p
tingere ad cognoscendū essentiā prime cause·
Hoc male sonat ⁊ est error si intelligatur de co-
gnitione immediata·
Item ꝙ anima nunq̄ moueret nisi corpus mo-
ueretur· sicut graue vel leue nunq̄ moueretur
nisi aer moueretur·

Capitulum· ix·

Errores de volūtate siue libero arbitrio·

Item ꝙ de sua natu-
ra nō est determinatum ad esse vel nō esse· nō
determinatur nisi p aliquod quod est necessari
um respectu sui· Error·
Item ꝙ volūtas manēte passione ⁊ scia· in pticu
lari et in actu nō pōt agere contra eam·
Item si ratio recta et voluntas recta· Error est·
q̄ est cōtra glosam Aug· sup illud ps̄· Cōcupi
uit anima mea desiderare ⁊c· Et q̄ fm h̄ ad re-
ctitudinem volūtatis gratia nō eēt necessaria
sed solum scientia· qd̄ fuit error pelagij·
Item ꝙ volūtate existenti in tale dispositiōe i q̄
nata ē moueri· ⁊ mouente sic disposito ꝙ natu⁊
sit mouere impossibile ē voluntatē non velle·
Itē ꝙ orbis ē causa volūtatis medici vt sanet·
Itē ꝙ voluntas ⁊ intellectus nō mouent̄ in actu
p se s̄ p causam sempiternā· s· p corpa celestia·
Item ꝙ appetitus cessantib⁹ ipedimētis necessa-
rio mouet̄ ab appetibili· error ē de itellectiuo·
Item ꝙ voluntas fm se ē indeterminata ad op-
posita sicut materia· Determinat̄ aūt ab appe-
tibili sicut materia ab agente·
Item ꝙ homo agens ex passione coacte agit·
Item ꝙ post conclusionem factam de aliquo fa-
ciendo· volūtas nō manet libera· ⁊ ꝙ pene nō
adhibent̄ a lege nisi ad correctionē ignorātie ⁊
vt correctio sit alijs principium cognitionis vl
generationis·
Item ꝙ voluntas hominis necessitatur p suam
cognitionem sicut appetitus bruti·
Itē ꝙ nullū agēs ē ad vtrūlibet imo determinat̄
Itē ꝙ effect⁹ stellaꝝ sup liberꝝ arbitriū sūt occulti
Item ꝙ voluntas nostra subiacet potestati cor-
porum celestium·
Item ꝙ voluntas necessario psequitur quod fir
miter creditum est a ratione· ⁊ ꝙ non potest ab
stinere ab eo ꝙ ratio dictat· hec aūt necessitatō
non ē coactio· sed natura voluntatis·
Item ꝙ homo in omnibus suis actionibus seq-
tur appetitum ⁊ semp maiorē· error est· nisi intel
ligatur de maiore et in mouendo·
Itē ꝙ nō ē possibile eē pctm̄ in potētijs aīe supio
ribus· ⁊ ita peccat̄ passione ⁊ nō voluntate·
Item ꝙ scientia contrarioꝝ solum est causa q̄re
anima rationalis potest in opposita· ⁊ ꝙ poten-
tia simpliciter vna nō potest in opposita nisi p ac
cidens· ⁊ ratione alterius·
Item ꝙ aīa nihil vult nisi mota ab alio a se· vnd
istud falsū ē· aīa seipa vult· Error si intelligatur
mota ab alio· s· ab appetibili vl obiecto· ita ꝙ ap
petibile et obiectū sit tota rō mot⁹ volūtatis ipi⁹
Item ꝙ duobus bonis propositis· quod fortius
est fortius mouet· Error est· nisi quantū est ex
parte boni mouentis·
Item ꝙ omnes motus voluntarij reducunt̄ ad
motorem p̄mum· Error· nisi intelligatur i mo
tem primū simpliciter nō creatū· Et intelligen
do de motu fm subam ⁊ nō fm deformitatem·

Capitulum· x·

Error de toto coniuncto· i· de toto composito
naturali perfecto siue de homine·

Item ꝙ hō pro tāto
dicit̄ itelligere· p q̄to celū dr̄ ex se mouere vel
intelligere vl viuere· i· q̄ agēs istas actiōes est
ei vnitū vt motor mobili· ⁊ nō substantialiter·
Item ꝙ humanitas nō ē forma rei sed rationis·
Itē ꝙ forma hois nō ē ab extrinseco· s̄ educit̄ d
potētia materie· q̄ alit̄ n̄ eēt generatō vniuoca
Item ꝙ homo p nutritionem potest fieri alius
numeraliter ⁊ indiuidualiter·

Item ꝙ homo est homo ꝑter aīam rationalem.

Capitulum. xj.

Errores de mūdo ⁊ mūdi eternitate.

Item ꝙ nihil ē eternum a parte finis quod nō sit eternum a parte principij: q2 est cōtra fidem ⁊ Error.

Itē ꝙ redeuntib⁹ corpibus celestib⁹ oīnibus in idem punctū. quod fit in. xxxvj. milibus annoꝝ redibunt idem effectus qui ⁊ modo.

Itē ꝙ nō fuit primus homo nec erit vltimus īmo semꝑ fuit ⁊ semꝑ erit hōis ex hōie generatio.

Itez ꝙ generatio hōis est circularis eo ꝙ forma hōis redit pluries suꝑ eandē ꝑtē materie.

Item ꝙ quia sortes fact⁹ est nō receptibilis eternitatis ⁊ si debet esse eternus necesse est vt trāsmuteť natura ⁊ specie.

Item ꝙ mūdus est eternus q̄tū ad oēs species in eo contentas ⁊ ꝙ tps eternū ⁊ mot⁹ ⁊ materia agens ⁊ suscipiens. q2 ē a potētia dei infinita ⁊ impossibile ē innouationē esse in effectu sine innouatione in causa.

Item ꝙ nihil eē nouū nisi celū eē variatum respectu materie generabiliū.

Itē ꝙ impossibile ē soluere rōnes philosophi de eternitate mundi nisi dicam⁹ ꝙ voluntas primi implicat incōpossibilia.

Itē ꝙ duo sunt ꝑncipia etna. s. corp⁹ celi ⁊ aīa ei⁹

Item ꝙ tria sunt principia eterna in celestibus. subiectū mot⁹ eterni aīa corpis celestis. ⁊ ꝑmū mouēs desideratū. Error est quo ad duo ꝑma.

Item ꝙ mundus est eternus. quia oīne qd̄ habz naturā ꝑ quā possit esse in futuro toto. habz naturā ꝑ quā potuit esse in toto ꝑterito.

Itē ꝙ mūdus licet sit fact⁹ ex nihilo. nō tñ est factus de nouo ⁊ q̄uis de non esse exierit ad esse. nō eē non ꝑcessit esse duratione sed natura tñ.

Item ꝙ theologi dicentes ꝙ celū q̄nq2 quiescit arguunt ex falsa suppositione. Et ꝙ dicere celū esse ⁊ nō moueri est dicere cōtradictoria.

Itē ꝙ ifinite ꝑcesserūt celi reuolutōes q̄s nō fuit īpossibile ꝯphēdi a ꝑma cā ꝫ ab ītellectu creato.

Item ꝙ elementa sunt eterna. sunt tamen facta de nouo in dispositione quam modo habent.

Item ꝙ q̄uis generatio hoīm possit deficere voluntate ꝑmi. tñ nō deficiet. q2 orbis ꝑm⁹ nō tñ mouet ad generationē elemētoꝝ ꝫ etiaz hoīm.

Item ꝙ si celum staret ignis in stupam non ageret. quia nec deus esset.

Item ꝙ celum nunq̄ quiescit. quia generatio inferiorū que ē finis mot⁹ celi cessare non debet. Alia ratio q2 celū suū esset ⁊ suā virtutez habet a motore suo. ⁊ hoc conseruat celū ꝑ suū motū vnde si cessaret a motu cessaret ab esse.

Item ꝙ euum ⁊ tempus nihil sunt in re sed solū in apprehensione.

Item ꝙ qui generat mundū ꝫm totum ponit vacuum. Quia locus necessario ꝑcedit generatū in loco et tunc ante mundi generationem fuisset locus sine locato. quod est vacuum.

Item ꝙ elementa prima generatiōe sunt facta ex illo chaos. sed sunt eterna.

Item ꝙ vniuersum non potest deficere. quia primum agens habet trāsmutare materiā eternaliter vicissim. Nunc ad istam formam. nunc ad illam. ⁊ similiter materia nata ē transmutari.

Item ꝙ tempus ē infinitū q̄tū ad vtrūq2 extremum licet eñ impossibile sit infinita esse ꝑtransita. quorū aliquid fuit ꝑtranseundum. nō tñ impossibile est infinita esse ꝑtransita. quorū nullū fuit ꝑtranseundū. Error.

Item ꝙ naturalis phs simpliciter debet negare mūdi nouitatē. quia innititť causis ⁊ rōnib⁹ naturalibus. Fidelis aūt pōt negare mundi eternitatem. quia innititť causis suꝑnaturalibus.

Item ꝙ ratio philosophi demōstrans motuz celi eternum. non est sophistica. Et mirum est ꝙ homines ꝓfundi hoc non vident.

Item ꝙ creatio non est possibilis q̄uis contrarium sit tenendum ꝫm fidem.

Item ꝙ non est verum ꝙ aliquid fiet ex nihilo vł neq2 factum sit in prima creatione.

Item ꝙ creatio non debet dici mutatio ad esse. Error. si intelligatur de oīni modo mutationis

Errores de celo ⁊ stellis. Capitlm. xij.

Item q⁹ corpora celestia moueňť a ꝑncipio intrinseco ꝙ ē aīa. ⁊ qd̄ moueťť ꝑ aīam ⁊ ꝑ v̄tutē appetitiuā sicut animal Sicut eñ anima appetens moueť ita et celum.

Item ꝙ corpa celestia ex se habent eternitatem sue substantie. sed nō eternitatem sui motus.

Item ꝙ aīa celi ē intelligētia. Et orbes celestes n̄o sunt instrumēta intelligētiarū sicut organa sicut auris et oculus ē organū v̄tutꝫ sensitiue.

Item ꝙ si in aliq̄ humore v̄tute stellarū deuenirent ad talē ꝓportionem cuiusmodi ꝓportio ē in seminibus ꝑmorū parentuz. Ex illo humore posset generari homo. Et ꝙ sufficienter posset generari ex putrefactione vel ex putredine.

Item omniū formarū causa effectiua ē orbis.

Item ꝙ natura que ē principiū motus in corporibus celestibus ē intelligentia mouēs. Error. Si intelligatur de natura que est act⁹ vł forma

Capitulum. xiij.

Errores d̄ naťa generabiliū ⁊ corruptibiliū.

Item ꝙ forme nō recipiunt diuisionem. nisi ꝫm diuisionē materie. Error. nisi intelligatur de formis eductis d̄ potentia materie.

Item ꝙ forma materialis non potest creari.

Itē ꝙ nihil debet credi nisi ꝑ se notū· vł ꝙ ex ꝑ se notis pōt determinari vel declarari·
Item ꝙ materia exterior obedit substātie spūali Error si intelligat̃ simpliciter ꝛ ſm omnē modū transmutationis·
Item ꝙ indiuidua eiusdē speciei vt sortes ꝛ plato differunt sola ratiōe materie· Et ꝙ forma humana eadem existente numero in vtroqꝫ non est mirū si idem numero est in diuersis locis·
Item ꝙ possibile est ꝙ materialiter fiat ignis diluuium vniuersale·

Capitulum·xiiij·

Errores de necessitate euentus rerum·

Itē ꝙ nihil fit a casu

ß oīa ex necessitate eueniunt· Et ꝙ oīa futura q̄ erūt necessitate erunt· Et que nō erūt īpossibile ē eē· Et ꝙ nihil euenit cōtingenter cōsiderando oēs casus· Error· q2 cōcursus causarū est de diffinitione casualis· li· v· de ꝯsolatiōe phie·
Item ꝙ ex diuersitate locorū acquirunt̃ necessitates euentuum·
Item ꝙ ex diuersis signis celi significant̃ diuerse conditiones in hoībus tam bonorum aut donorum spiritualium q̄ꝫ rerum temꝑalium·
Itē ꝙ quibusdā signis aut figuris sciunt̃ hoīm intentiones ꝛ mutationes intentionū· Et an intentiōes ille ꝑficiēde sint· Et ꝙ ꝑ tales figuras sciunt̃ euēt⁹ ꝑegrinorū· captiuatio hoīm aut solutio captiuoꝝ· Et an nati futuri sint sciētes vel latrones·
Itē ꝙ fuerūt ꝙ dispositio vniuersi ꝓcedit ex ꝓuidētia diuina nō īmediate· ß mediate motu supioꝝ· Et qꝺ istꝺ fac̄ nō īponit nccītatem īferiorib⁹· q2 hñt ꝯtrarietatē· ß supioribus·
Itē ꝙ sanitatē ꝛ infirmitatē· vitā ꝛ mortē· attribuunt positioni sideꝝ ꝛ aspectui fortune dicentes ꝙ si cum aspexerit fortuna viuet· si nō aspexerit morietur· Error·
Item ꝙ in hora generationis hominis in corpore suo· ꝛ ꝑ cōsequens in anima que sequitur ex ordine causarū supiorū ꝛ inferiorū inest homini dispositio inclinās in tales actiones ꝛ euent⁹ Error nisi intelligat̃ de euētib⁹ naturalibus· et ꝑ viam dispositionis·

Capitulum·xv·

Errores de accidente·

Itē ꝙ cum deus nō

compat̃ ad entia in rōne cause materialis vel formalis· nō facit accidēs esse sine subiecto· De cui⁹ rōne ē in actu inesse subiecto suo·
Item ꝙ accidens exñs sine subiecto non ē accñs nisi equiuoce· Et ꝙ impossibile ē q̄ꝫtitatē siue dimensionē eē ꝑ se· hoc em̄ eēt ipam eē subam·
Item ꝙ facere accidēs eē sine subiecto habet rationem impossibilis implicantis contradictionē vt credim⁹ in eucharistia· Quint⁹ error·
Item ꝙ deus nō posset facere accidens sine subiecto· nec plures dimensiones simul esse·

Capitulum·xvj·

Errores de scientia vel philosophia·

Item ꝙ omnes sciē

tie sunt necessarie p̄ter phisicas disciplinas· Et ꝙ nō sunt necessarie nisi ꝓpť ꝯsuetudinē hoīm·
Itē ꝙ nulla questio disputabilis ē ꝑ rōnez quam phs nō deberet disputare ꝛ determinare· q2 rōnes accipiunt̃ a rebus· Philosophia aūt oēs res habet cōsiderare ſm diuersas sui partes·
Item ꝙ possibile vel impossibile simpliciter· id ē omnibus modis est possibile· vł impossibile ſm philosophiam·
Item ꝙ sapientes mundi sunt philosophi tantū
Itē ꝙ nō ē excellentior stat⁹ q̄ꝫ vacat e phie·
Itē ꝙ hō nō debet eē cōtentus autoritat e ad habendū certitudinē alicui⁹ questionis·
Itē ꝙ ad hoc ꝙ homo habeat certitudinē cōclusionis oportet ꝙ sit fundatus sup ꝑncipia per se nota· Error· quia generaliter tam de certitudine apprehensionis· q̄ꝫ adhesionis loquit̃·

Capitulum·xvij·

Errores de sacra scriptura·

Itē ꝙ sermōes theologi fundati sunt in fabulis·
Itē ꝙ nihil plus scit̃ ꝓpter scire theologiam·
Itē ꝙ fabule ꝛ falsa sūt in lege xp̄iana sic̄ ꝛ ī alijs·
Item ꝙ lex christiana impedit addiscere·
Item ꝙ lex naturalis ꝓhibet interfectionē aīalium irrōnabiliū· sicut rōnabiliū licet nō tantū·

Capitulum·xviij·

Errores de fide ꝛ sacramentis·

Item ꝙ nō ē curandū de fide si dicat̃ aliquid esse hereticum· quia est contra fidem·
Item ꝙ non est credendum nisi per se notum· vł ex ꝑ se notis possit declarari·
Item ꝙ nō est curandum de sepultura·
Item ꝙ non est orandum·
Item ꝙ non est confessio facienda nisi ad apparentiam·

Capitulum·xix·

Errores de raptu·

Itē ꝙ raptus ꝛ visiones non hꝫ fieri nisi ꝑ naturā

Errores de vitijs ꝛ ꝟtutib⁹ Cap̄·xx·

Itē ꝙ pctā ꝯtra naturā vtpote abusus in coitu licet sint cōtra naturā speciei· nō tñ contra naturam indiuidui·
Itē ꝙ simplex fornicatio vtpote solutus cum soluta nō est peccatum·
Itē ꝙ dignitas eēt in causis supiorib⁹ posse facē pctā ꝛ mōstra p̄ter ītētionē· cū natura ħ posset·
Item ꝙ delectatio in actibus venereis nō impedit actum siue vsum intellectus·

Item ꝙ cõtinentia nõ est essentialiter virtus.
Item ꝙ ꝑfecta abstinentia ab actu carnis corrũpit virtutem et speciem.
Itẽ ꝙ paup̄ i bonis fortũe nõ põt agẽ i moralib⁹.
Itez hũilitas ꝑut ꝗs nõ ostẽtat ea ꝗ habet ꝫ vilipendit ⁊ hũiliat se nõ est virtus. Error. si intelligatur ꝙ nec v̄tus nec actus. virtuosus.
Item ꝙ non sunt possibile alie virtutes nisi acq̄site vel innate.
Itẽ ꝙ castitas nõ ẽ mai⁹ bonũ ꝗ̄ ꝑfcã abstinẽtia.
Item finis terribiliũ ẽ mors. Error. si excludat terrorem inferni qui ẽ extremus.

Errores de resurrectiõe. Capitulũ. xxi.

Item ꝙ non cõtigit

corpus corruptũ redire idem numero nec idẽ numero resurget. Error.
Item ꝙ resurrectio futura nõ debet credi neq̄ concedi a pħo q2 ipossibile est inuestigari ꝑ rationem. Error. q2 etiã pħs debet captiuare intellectum in obsequium fidei christi.

Errores ꝺ felicitate siue b̄titudĩe. Ca. xxii.

Item felicitas nõ po

test a deo infundi imediate.
Itẽ dicẽ dare deũ felicitatẽ vni ⁊ nõ alij ẽ sine ratiõe ⁊ figmẽtũ.
Item ꝙ hõ ordinatus ꝗ̄tũ ad intellectũ et effectum sic põt esse sufficienter ꝑ virtutes intellectuales ⁊ morales. de ꝗb⁹ loquit̄ pħs in ethicis ẽ sufficient̄ dispositus ad felicitatem eternam.
Item ꝙ felicitas habet̄ in hac vita ⁊ nõ in alia.
Item ꝙ homo p⁹ mortẽ amittit om̄e bonum.
Item ꝙ bonũ qð hoĩ possibile est cõsistit ĩ virtutibus intellectualibus.

Sequũtur articuli ꝯdẽnati ꝑisi⁹. Ca. xxiii.

Isti articuli qui se-

quunt̄ fuerũt cõdemnati in facultate artiũ ꝑisi⁹ M. ccc. xlvij. in festo natiuitatꝭ dñi. Ut null⁹ magister baccalari⁹ vl̄ scolarꝭ i artiũ facultate legẽs ꝑisi⁹ audeat aliquã ꝓpositiõez famosã illi⁹ autoris cui⁹ librũ legit dicẽ simplr̄ eẽ falsã. vl̄ eẽ falsaz ꝺ v̄tute ꝫmõis. ꝫ credi debeat ꝙ autor licet ponẽdo illã habuit vnũ itellectũ. ꝫ vel cõcedat eaz vel sensũ verũ distinguat a sensu falso. Causa hui⁹ ẽ quia pari ratione propositiones biblie absoluto sermone erunt negande quod est periculosum. Et quia sermo non habet veritatem nisi ex impositione et vsu communi accipitur vel aliorum ideo talis est v̄tus ꝫmõis ꝗ̄liter eo cõiter autores vtunt̄. ⁊ qualem exigit materia. cũ ꝫmones sint inquirendi penes materiã subiectam.
Itez ꝙ nõ dicat simpliciter vel de virtute sermonis om̄em ꝓpositionẽ esse falsam que esset falsa ꝫm suppositionem ꝑsonalem terminoꝝ. eo ꝙ iste error ducit ad errorẽ priorẽ. Autores enim sepe vtunt̄ alijs ꝓpositionibus suppositionis.
Item ꝙ nõ dicat ꝙ nulla ꝓpositio distinguenda sit qm̄ hoc ducit ad predictos errores. et quia si discipulus vnum sensum propositiõis accipiet ⁊ doctor aliũ intellexerit. discipulus falsa informabit̄ donec ꝓpositio distinguet̄. Similiter si opponens vnũ sensũ intelligat ⁊ r̄ndẽs aliũ recipiet. disputatio erit ad tm̄ si nulla fiat distinctio.
Itẽ ꝙ nullus dicat nouã ꝓpositionẽ eẽ concedẽdam si nõ sit vera in eius sensu ꝓprio. quia hoc dicere ducit ad errores ꝑ̄dictos. quia biblia ⁊ autores nõ sꝑ vtunt̄ ꝫmonib⁹ ꝫm ꝓprios sensus ipoꝝ. Magis enim oportet in affirmando vel negando ꝫmones ad materiã subiectã attendere ꝗ̄ ad ꝓprietatem ꝫmonis. Disputatio nanq̄ ad proprietatẽ ꝫmonis attendens et nullã recipiẽs propositionẽ ꝑter ꝗ̄ in sensu proprio. nõ est disputatio nisi sophistica. disputatõẽs doctrinales ⁊ dialetice que inquisitionẽ v̄itatis attendãt modicã habent de nominibus sollicitudinem.
Itẽ ꝙ null⁹ dicat sciam nouã eẽ de reb⁹ ꝗ nõ sũt signa ⁊ que nõ sũt termini vl̄ orões. qm̄ in scientijs vtimur termĩs ꝓ reb⁹ ꝗs nobiscũ portare nõ possum⁹ ad disputatiõẽs. ideo scientiaz habem⁹ de reb⁹ licet mediãtib⁹ t̄minis vel orõnibus.
Item ꝙ nullus asserat simpliciter absq̄ oratiõe vel distinctione istas ꝓpositiones vl̄ consimiles. ꝙ sortes vel plato vel deus ⁊ creatura nihil sunt quia ista verba prima facie male sonant. quia talis ꝓpositio sensũ vnum habet falsum. videlicet si negatio in hac dictione nihil implicat intelligeretur eandem cadere supra ens singulariter. ꝫ vt supra entia pluraliter.

Capitulum. xxiiii.

Isti sũt articuli reuo

cati Anno dñi. M. ccc. xviij. ij. die octo. parisius ꝑ fratrem iohannem guion ordinis minorum in domo predicatorum.
Itẽ ꝙ generare ꝫm suã rõnez formalẽ nõ sit i pr̄e
Item ꝙ generare realiter elicitũ sit in diuinis.
Itẽ ꝙ generare siue elicitũ siue inelicitũ sit i filio
Item ꝙ generare ⁊ generari in diuinis accepta notionaliter sunt idem inter se in diuinis.
Itẽ dicere ꝙ pr̄ in diuinis nõ sit formaliter generãs alia generatiõe ꝗ̄ illa ꝗ fili⁹ formalit̄ ẽ genit⁹

Capitulũ. xxv.

Errores iohãnis de

mericuria ordinis cisterciẽsi. Articuli cõdemnati ꝑ mgr̄os parisienses. Anno dñi. M. ccc. xlvij. et ꝓhibiti omib⁹ baccalarijs legentib⁹ ꝗ legunt vl̄ legerũt sn̄ias sub pena ꝑuatiõis ab om̄i honore facultatꝭ quorũ articuloꝝ. aliqui reputant̄ erronei aliqui suspecti aut mali sonãtes in fide.
Item ꝙ satis erat possibile ꝙ ꝑ voluntatem aut

volitionem creatam christ⁹ aliq̄d voluit q̄d n̄ tn̄ debuit euenire.
Item ꝙ xp̄s potuit dixisse falsum ⁊ asseruisse assertione creata tam vocali q̄ȝ mentali.
Itē ꝙ q̄lit̄cū q̄ȝ vult deus vult efficaciter ita esse.
Item ꝙ deus facit ꝙ aliq̄s peccet et ꝙ sit peccator ⁊ vult voluntate beneplaciti ꝙ ille sit pctōr.
Item ꝙ null⁹ peccat volendo aliqualiter aliter q̄ȝ deus velit eum velle.
Item ꝙ deus aliquid reprobat ꝙ ip̄e vult voluntate beneplaciti.
Item quēlibet peccantez deus vult peccare volūtate bn̄placiti. ⁊ fac̄ eū peccare ⁊ vult ꝙ peccet.
Item ꝙ deus facit malū esse ⁊ peccatū esse.
Item ꝙ peccatū magis ē bonum q̄ȝ malum.
Item ꝙ aliquis faciat aliq̄d domīno vt deus vult ipsum facere voluntate bn̄placiti ꝙ talis peccet.
Item q̄cūq̄ȝ peccat conformat volūtatē suaȝ voluntati beneplaciti dei sic ꝙ illa vult sic̄ deus vult eum velle.
Item ꝙ possibile est christū s̄m voluntatez creatam errasse ⁊ s̄m hominē mendaciū ꝓtulisse.
Item ꝙ posset dici ꝙ anima christi vnita verbo saltem ꝑ accidens posset odire deum vel respuere siue detestari.
Item ꝙ si aliquis habēs vsum liberi arbitrij incidens in temptationem tantā ꝙ nō possit illi resistere. moueat̄ ad illecebrā cū aliena vxore nō cōmittit adulterium. et sic de alijs peccatis.
Item ꝙ aliqua est possibilis passio cui voluntas etiam habita gratia quacunq̄ȝ sine miraculo nō posset resistere quin eliceret actum s̄m illam ⁊ talis actus non est peccatum.
Itē ꝙ non est peior de meritorie in casu qui vitiosum habet habitum demeritorum cuȝ actu. q̄ȝ qui habet consimilem habitum sine actu.
Item ꝙ non est peior moraliter qui viciosum habet habitum ⁊ actum. q̄ȝ qui habitum eiusdem rationis habet sine actu.
Item ꝙ non est melior meritorie qui haber habitum meritorium ⁊ actum q̄ȝ qui habet consimilē habitum sine actu.
Item ꝙ malus quacunq̄ȝ malicia actuali et habituali equalibus ad inuiceȝ nō est peior ex actuali sil' q̄ȝ ex actuali tantū vel ex habituali tm̄.
Item bonus quacunq̄ȝ bonitate actuali et habituali ad inuicem equalibus non est magis bon⁹ ex vtraq̄ȝ q̄ȝ ex habituali tm̄.
Item ꝙ nulla creatura aut nulla circūstantia rei bona diminuit. peccatum quin sit tantum quantum foret sine illa ceteris paribus.
Item ꝙ pia intentio et naturalis pietas augent peccatum et nō diminuūt ceteris paribus.
Item post longam consuetudinem cōmissuȝ est minus q̄ȝ foret aīe consuetudinem. (a deo.
Itē ꝙ odiū ꝓximi n̄ ē d̄meritoriū nisi q2 ꝓhibitū

Itē ꝙ ꝓbabiliter posset sustineri cognitionez v' volitionē nō eē distinctā ab aīa imo ē ip̄a aīa ⁊ sic sustinēs nō teneret̄ nec cogeret̄ negare ꝓpositionē ꝑ se notā. nec negat̄ autoritatē admittēdam.
Item ꝙ ꝓbabile est in lumine naturali nō eē accidentia. s̄ oēm rem esse substantiā. ⁊ ꝙ vbi non eēt fides h̄ eēt ponēdū v' ꝓbaliter posset poni.
Item ꝙ nō est euidens euidētia reducta ad certitudinem p̄mi principij quin quodcūq̄ȝ quod est posset produci nobilius.
Item ꝙ tenētes vt cōiter tenet̄ ꝙ intentio volitio sensatio sint q̄litates subiectiue existentes in anima quas pōt deus creare se solo ⁊ qui hoc ponere vult habet ꝯcedere ⁊ dicere ꝙ de⁹ pōt facē se solo ꝙ aīa odiret ꝓximū et deū n̄ demeritorie.
Item ꝙ deus est causa aliqualiter actus demeritorij vt demeritorius est.
Itē ꝙ de⁹ ē cā pcti vt pctm̄ ē ⁊ mali inq̄ȝtū malū ē
Item ꝙ quecūq̄ȝ volūtas causat aliquid causat taliter in virtute prime cause.
Item ꝙ deus est causa maxima ⁊ īmediata p̄uationis et iusticie in actu.
Item ꝙ deus ē actio ⁊ causa peccati vt pctm̄ est.
Item ꝙ deus est causa cuiuslibet modi actus et cuiuslibet circūstantie producte.
Item ꝙ a deo est ꝙ actus demoritorius sit inq̄ȝtum demeritorius est.
Iteȝ ꝙ quacūq̄ȝ creatura demōstrata h̄ ē v̄a hec chimera ītelligit̄ hec chimera potest ītelligi.
Iteȝ ꝙ quacūq̄ȝ creatura demonstrata hec ē v̄a hec res maior deo potest cogitari.
Item ꝙ ꝓpter opa alicuius futura bona de⁹ preordinauit aliquem ab eterno.
Item ꝙ aliquis p̄destinatus ē ab eterno propter bonuȝ vsum liberi arbitrij quē deus p̄sciuit eum habiturum.
Item ꝙ nō sic gratis et misericorditer deus p̄destinauit illum quē p̄destinauit quin et ꝓ omnib⁹ bonis ipsius futuris vel alterius.

Articuli contra magistrū Nicolaū de vltricuria. Anno dn̄i. M.ccc.xlviij. post festum omniū sanctorū. ——— Ca. xxvj.

Isti sequētes articuli

fuerunt in rhomana curia cōdemnati et ꝑ magistrū Nicolaū supradictū publice in vniuersitate parisiensi reuocati.
Dixi ꝙ mlta venerūt ad animē ex q̄b⁹ ꝓpēdi seu iudicaui bonū eē simplicit' scribere istū tractatū et ꝙ vlterior dilatio displicebat deo. reuoco tāq̄ȝ p̄sumptuosum suspectū ⁊ ꝑiculosum.
Item ꝙ de reb⁹ ꝑ apparētia naturalia quasi nulla certitudo h̄ri pōt. illa tm̄ modica pōt ī breui tēpore h̄ri si hoīes intellectū suū cōuertant. ad res non ad intellectum Aristo. seu cōmentatoris. reuoco tanq̄ȝ falsum et erroneum.

Itē ꝙ nō pōt euidēter euidētia p̄dicta ex vna re inferri seu cōcludi alia res· vł ex nō eē vnius ad eē alterius· reuoco tanq̄ falsū ⁊ erroneum ⁊ suspectum·

Itē ꝙ ille ꝓpositiones deus ē· deus nō ē pen itas idē significāt licet alio et alio modo· reuoco tā q̄ falsum·

Item ꝙ dixi ⁊ scripsi ꝙ hec ꝓpositio hō est aīal ñ est ₰m fidem necessaria non attendēs pro nūc necessariā cōn existatē predictorum terminoꝝ reuoco tanq̄ falsum·

Itē dixi prohdolor in p̄ncipio p̄mo q̄ñ legi sententias ⁊ in epl̃a secūda ⁊ sexta q̄s scripsi cōtra Bonifaciū ꝙ ex eo ꝙ vna res ē nō pōt euident̄ euidentia ducta ex p̄mo p̄ncipio referri ꝙ alia res sit· reuoco tanq̄ falsum·

Itē dixi in locis p̄dictis ꝙ ex eo ꝙ vna res est nō pōt inferri euidēter ꝙ alia res nō sit· reuoco tāq̄ falsum et erroneum·

Itē ex eo ꝙ vna res nō ē nō pōt euidēter inferri euidētia ducta ex p̄mo principio ꝙ alia non sit· reuoco tanq̄ falsum·

Item ex eo ꝙ vna res non ē nō pōt euidenter inferri ꝙ alia res sit· reuoco tanq̄ falsū·

Itē dixi in epl̃a tertia ad Bonifacium ꝙ certitudo euidentie nō habet gradꝰ· reuoco tāq̄ falsū

Itē in eadē epl̃a ꝙ de sub̃a materiali· alia ab aīa n̄ra ñ hēmꝰ certitudiē euidētie· r̄uoco tāq̄ fl̃m

Itē in eadē epl̃a ꝙ excepta certitudine fidei nō ē alia recitudo nisi p̄mi p̄ncipij vel q̄ i p̄mū principiū pōt reduci vel resolui· reuoco tāq̄ falsū·

Item in epistola quarta ad Bonifaciū ꝙ hec cōsequentia a est et prius non fuit· igit̄ alia res ab a est euidens euidentia deducta ex primo principio· reuoco tanq̄ falsum et hereticū·

Item epistola quinta ad Bonifacium ꝙ hec cōsequētia nō ē euidēs euidētia deducta ex p̄mo p̄ncipio· ignis ē approximatꝰ stupe· ⁊ nullū ē impedimētū· igit̄ stupa cōburet̄: reuoco tāq̄ fl̃m·

Itē in eadem epistola ꝙ non scimꝰ euidēter ꝙ aliq̄ cā causet efficacit̄ q̄ ñ sit deꝰ· r̄uoco tāq̄ fal·

Item in eadē epl̃a ꝙ non scimꝰ euident̄ ꝙ aliq̄s sit vel esse possit effectus naturaliter productꝰ reuoco tanq̄ falsum·

Itē eadē epl̃a ꝙ q̄buscūq̄ acceptis q̄ p̄nt eē cā alicuiꝰ effectꝰ nō scimꝰ euidēter ꝙ ad positionem eoꝝ seq̄tur effectꝰ posituꝰ· reuoco tanq̄ falsū·

Item ꝙ nescimus euidenter ꝙ in aliq̄ ꝓductiōe cōcurrat subiectū reuoco tanq̄ falsum hereticum ⁊ erroneum·

Itē epl̃a p̄dicta ꝙ nulla pōt eē simpliciter demōstratio q̄ ex exñtia causarū demōstret̄ exñtia effectus· reuoco tāq̄ falsū hereticū ⁊ erroneū·

Item epistola predicta ꝙ non est nobis euident̄ notum ꝙ possit fieri aliqua demonstratio a priori realiter differenti tanq̄ reuoco falsum·

Itē ꝙ nō potest euidenter ostēdi nobilitas vniꝰ rei sup aliam rem· reuoco tanq̄ falsum·

Itē i p̄dicta epl̃a ꝙ q̄cūq̄ re demōstrata nullus scit euidenter quin excedat in nobilitate oēs alias res· reuoco tanq̄ falsum·

Item quacūq̄ re demonstrata nullus scit euidēter quin illa scit deus si ꝑ deū intelligamus ens nobilissimū· reuoco tan· falsum·

Item eadem epistola ꝙ aliquis nescit euidēter ꝙ vna res sit filius alterius· reuoco tanq̄ falsū erroneum ⁊ hereticū·

Item eadē epistola i qualibet re ostensa nullus scit euidenter q̄n ip̄e idem debeat iponere honorem maximū· reuoco tanq̄ falsū ⁊c·

Item epl̃a p̄dicta ꝙ aliq̄s nescit euidenter quin ista rōnabiliter posset cōcedi si aliq̄ res ē deꝰ ⁊ ꝓductus· reuoco tanq̄ falsū erroneū·

Item dixi in vico straminū ꝙ non pōt euidenter ostendi q̄n q̄libet res sit eterna· reuoco tanq̄ falsū erroneū ⁊ hereticū·

Item epl̃a sexta ad Bernardū dixi ꝙ pane demonstrato non potest euident̄ ośdi q̄n ibi sit aliqua res que non sit accidēs· in instrumēto reuocationis· reuoco tanq̄ falsum·

Item dixi epistola septima ꝙ pōt dici sine cōtradictione ad quā q̄s posset duci ꝙ oēs res de mūdo est producta· reuoco tanq̄ falsum erroneū hereticū ⁊ blasphemum·

Itē epl̃a eadē dixi ꝙ ista ꝯsequētia nō est euidēs a ē productū· igit̄ aliq̄s productꝰ ē a vel fuit· reuoco tanq̄ falsum·

Itē epl̃a nona ad Bernardū dixi ꝙ iste ꝯsequentie non sūt euidentes· actꝰ intelligendi ē· igit̄ intellectus ē· actus volēdi ē· igit̄ volūtas ē· reuoco tanq̄ falsum·

Item dixi semel i vico straminū ꝙ nō potest euidenter ostendi quin oīa que apparent sint vera reuoco tanq̄ falsum·

Item dixi in quadā disputatiōe ꝙ deus ⁊ creatura non sunt aliquid· reuoco tanq̄ falsū·

Itē dixi in quadā disputatiōe ꝙ ꝯtradictoria ad īuicem significāt idē· reuoco tanq̄ falsum·

ITem dixi ꝙ vidi in dictis aristo· et cōmentatoris q̄stiones mille determinatas ꝯtra q̄s nō īueni rōnes demōstratiuas sed mihi bene occurrūt aliq̄ ꝑ q̄s videbat̄ mihi ꝙ ita possent teneri rōes opposite sic̄ proposite ab eis· q̄s tñ dixi nō eē determinatas ⁊ oppositas sed solū probabiles· Istū articulū assero falsū· ⁊ reuoco sic̄ iacet·

Itē ꝙ cū notitia q̄ pōt hri ₰m apparentia naṫalia posset i modico tp̄e multum admirari ꝙ aliq̄ studēt i Aristotele ⁊ cōmētatore ⁊ vsq̄ ad etatē decrepitā· ⁊ ꝓpt̄ eoꝝ ₰mone logicos deserat res morales ⁊ cām boni cōmunis in tm̄ ꝙ nunc exurrexit amicus veritatis scꝫ ꝙ ipsemet ⁊ fecit sonare tubā suam vt dormiētes in somno excitaret·

Cõtristati sūt valđ ꝛ q̄si armati ad capitale bellū
contra eū irruerunt· Istū articulū reputo falsuz
et presumptuosum·
Itē ꝙ res absolute ꝑmanentes de q̄bꝰ đꝛ cōiter
ꝙ generant ꝛ corrūpunt· sūt eterne siue sint sub
stantie siue accidētia· Reuoco ꝛ assero tanq̄ fal-
sum hereticum· et erroneum·
Itē ꝙ i rebus naturalibꝰ nō ē nisi motus localis
disgregationis ꝛ cōgregatiōis· ita ꝙ q̄n ad talez
motū sequit cōgregatio corporū athomaliū na-
turaliū colligunt ad inuicē ꝛ sortiūt naturā vniꝰ
suppositi dicit generatio· q̄n segregant đꝛ corru-
ptio Et q̄n ꝑ motū localē athomalia cum aliquo
supposito q̄ sunt talia ꝙ nec aduentꝰ eorū videt
facere ad motū suppositi vł ad id quod đꝛ opatio
naturalis eius tūc dicit alteratio· Istū articuluz
assero hereticum ꝛ reputo falsum·
Itez ꝙ lumen nihil aliud ē q̄ quedā corpa q̄ nata
sunt sequi motū solis vel alterius corpis lumino
si· ita ꝙ sit ꝑ motū localem taliū corporum adue-
nientium ad presentiā corporis luminosi Et si di
catur ꝙ nō fit ꝑ motum localem quia in instanti
fit· Rūdet ꝙ imo fit in tpe sicut sonus licet nō pci
piamus q: fit subito· Istū articulū reputo falsuz·
Itē ꝙ vniuersum ē ꝑfectissimū s̄m se ꝛ s̄m omēs
suas ptes· et ꝙ nulla pōt esse impfectio nec in to
to nec in ptibus ꝓpter hoc oportet totum ꝛ ptes
esse eternas· nec trāsire de nō esse ođ eē· nec ecō
uerso· quia ad illud sequeret necessario in vniu-
so vel in ptibus eius impfectio· Istū articulū re-
uoco falsum et erroneum·
Itē quicq̄d ē in vniuerso meliꝰ ē ipm q̄ nō ipum·
Istū articulū reputo ꝛ assero falsū ꝛ erroneum·
Item ꝙ due albedines aut quecūq̄ duo indiui-
dua eiusdem speciei conueniunt ad sensum vł in
tellectum vt eadē res· sunt omino eadez· nec de-
bet eis negari aliquis gradus idemptitatis q̄tū
cūq̄ sint in diuersis sitibus vel suppositis· Istū at
ticulum reputo falsum ꝛ erroneum·
Item ꝙ premiatio bonorū ꝛ punitio malorum ꝑ
hoc fit ꝙ quando corpora athomalia segregant
remanēt quidaz spiritus qui dicuntur vnus in-
tellectus et alius sensus· ꝛ isti spūs sicut in bono
se habebant in optima dispositiōe sic se habebūt
infinicies s̄m ꝙ illa iudicia infinicies congrega-
buntur· ꝛ sic in hoc bonus p̄miabitur· malus aūt
puniet quia infinicies quando iterabitur cōgre
gatio suoruz athomaliū habebit semꝑ suam ma-
lam dispositionē· vel potest aliter poni· ꝙ illi duo
spūs bonorū q̄n dicunt corrūpi supposita eorum
fiunt alteri supposito cōstituto ex athomis perfe
fectiora Et ꝙ tale suppositū sit minoris perfectio
nis idcirco intelligibilia magis q̄ prius remeant
ad eos· Istū articulū assero falsū et erroneum·
Itē ꝙ oīe corruptibile includit in se repugnan
tiā ꝛ ꝯtradictiōez· reputo falsū erroneū ꝛ hereti·

Item ꝙ isti conclusioni· Res ꝑmanentis nature
sunt eterne· magis est assentiendum q̄ opposite·
Et si aliqui dicant eū negare fidē· ex h̄ nō osten-
dit vł nō ostendūt ꝙ hoc nō p̄n̄t dicere nisi men-
tiendo· Istū articulū reputo falsum·
Item ꝙ actꝰ anime nostre sunt eterni· sed ꝙ ali-
q̄n intelligamus aliq̄n nō· hoc ꝓ tanto est· quia ꝑ
motum spiritualē reddit aliqua ratio intelligibi
lis· cum cōiungunt aliqua circa sensum sicut dic
in rebus ꝑmanētibus mutabilibus· nihil ē nouū
de nouo in esse positū· cum aliq̄ res est aliq̄n p̄n̄s
alicui ꝑ motū localem cui p̄mo non erat p̄n̄s· istū
articulū assero falsum ꝛ reputo hereticū·
Item ꝙ supposita redibunt eadem numero ꝑ re
ditum corporū celestium ad eūdem sitū· istū ar-
ticulū assero falsū ꝛ reputo erroneū·
Item ꝙ eadez intellectio que nūc est in p̄n̄s mi-
hi erit postea p̄n̄s alteri supposito· Istū articuluz
reputo falsum·
Itē ꝙ potētie nihil recipiūt ab obiectis sed p̄n̄te
obiecto sic· ꝛ aliis ꝯcurrētibꝰ ad opatiōez potētie
aliq̄ realitas efficit p̄n̄s aīe q̄ priꝰ nō erat p̄n̄s et
tn̄ erat alteri p̄n̄s nec fit p̄n̄s· vt sic ꝑ resolutiōem
corporꝫ athomaliū vt dic s̄ solū ꝑ quēdaz motum
spūalē iux̄ graz· Istū articulū reuoco ꝛ assero fal
sū i se ꝛ in ordine ad p̄cedentē heresim sapientē·
Item sicut vilia tendūt ad centrū ꝛ ad terrā pro
pter vnigenitatē· quia sūt vilia· ignis aūt ad ignē
et corpa alia nobilia ad sibi silia· ita videt ꝙ ad a-
nimas nobiles veniāt exemplaria nobilia· et ad
viles vilia· ꝛ q̄ sunt de terra terrea loquūtur· vn-
de talis aduentus exemplaris nobilium vel vi-
lium videt attestari pfectionē vel impfectionem
aīarū q: talia exēplaria vt sic non venūt nisi ꝓpt
vnigeitatē· istū articulū reprobo ꝛ reputo falsū·
Itē ꝙ si nō ponēt generatiōem nō ponēt subie-
ctū s̄ solū ordinē ipius cause post nō esse· puta· h
ens ē ꝛ p̄us nō fuit· vel si aliq̄d motū intelligeret
h esset respectus fūdatus in ente n ec sub alio in
tellectu cōcederet conclusionē oppositā p̄hoꝝ ex
nihilo nihil fit· istū articulū reputo falsum·
Item quia desideriū naturale nō est frustra· ido
quicquid desideramus aliq̄n adipiscemur· vn de
q̄cunq̄ appetit ire ad nostrā dn̄am aliq̄n ibit· istū
articulū reputo falsum erroneū hereticū·
Item anno xxx· quo fecit istū tractatū fecit pro-
clamari ꝙ legeret librum pollitice Aristotelis s̄
hac forma ꝙ quicūq̄ voluerit audire librum po-
liticorum Aristotelis vna cū quibusdam questi-
onibus in quibus disputatur de iusto et iniusto:
ꝑ quas poterit nouas leges condere · cōditas si
que sint corrigende corrigere· veniat ad talez lo
cum ꝛ inueniet mgr̄m Nicolaū đ vltricuria qui
docebit omīa ista in dicta lectura· In quadam q̄
stione determinasse videt ꝙ in aliq̄ casu furtum
sit licitum et exemplificat in casu qui sequit· Po

naẗ ꝙ aliq̇s iuuenis bñ nat⁹ iueniat aliquē q̇ ī bre
ui valeat eũ instruere in oī scīa speculatiua q̄ pōt
bñ de reb⁹ creatis· ⁊ nō velit facere nisi ille iuue
nis det centũ libras q̄s ille iuuenis nō pōt hr̄e ni
si ꝑ furtũ· dixi· ꝙ in h̄ casu furtũ erit licitũ illi iuue-
ni· qđ ꝓbaẗ sic· Qđ ē amabile deo illđ ē faciendũ·
ſ ꝙ ille iuuenis acq̇rat scīam ꝑfectā ē amabile dō
⁊ nō pōt ꝑ aliũ modũ fieri vt dictũ ē nisi ꝑ furtum
igiẗ furtũ ē faciendũ· Istũ articulũ reputo ⁊ asse
ro fatuũ q̄ ad ꝓconizationē hereticũ q̄ ad deter-
minationē· falsum quo ad ꝓbationem·

Item ꝙ h̄ est principiũ primũ ⁊ nō aliud· si aliq̇d
est aliquid est· istũ articulũ assero falsum·

Item ꝙ deus ⁊ creatura nō sunt aliquid· falsum
⁊ scandalosum est ꝓut verba sonant·

Itē significabile cōplexe ꝑ istũ cōplexũ de⁹ ⁊ cre
atura distinguũẗ nihil ē· assero falsũ ⁊ scādalosũ

Itē ꝙ ē trāsit⁹ ꝺ ꝯtradictorio in ꝯtradictoriũ sine
mutatiōe reali· cuiuscũq̧ itrinseci· istũ articulũ
reputo falsum·

Itē ꝙ q̄cũq̧ distinguunẗ sũme distinguunẗ ⁊ eq̄
liter distinguunẗ· istũ articulũ reputo falsum·

Itē ꝙ de⁹ pōt p̄cipe creature rōnabili vt habeat
ipm̄ odio ⁊ ipa obediēs pl⁹ mereẗ q̄ȝ si ipm̄ dilige
ret ex p̄cepto· qm̄ h̄ faceret cũ maiori conatu et
mag̃ ꝯtra ꝓpriā īclinationē· istũ arti· assero fl̄m

Itē si aliq̇s velit ꝯformare volũtatē suā volũtati
diuine· seq̇ẗ necessario altera ꝑs illi⁹ disiũcti-
ue vel ꝙ de⁹ eũ instrueret de oīb⁹ necessarijs ⁊
cōcernētib⁹ salutē suā ita ꝙ errare nō posset· vl̄
ꝙ nō erraret ⁊ si erraret in q̄cũq̧ actu suo ille er
ror· si eēt sibi īputat⁹ nec peccaret īmo mereret
in oī actu cōsequēte talē errorē· imo pl⁹ vl̄ tm̄ q̄ȝ
tũ eliciēdo actũ oppositũ sequēdo iudiciũ rōnis
istũ arti· assero falsũ ⁊ reputo erroneũ ꝓut iacet·

Itē ꝙ in p̄ncipio p̄mo suo tenuisse dicit ꝙ quilibȝ
teneẗ plus diligere meliorē ꝓximũ seq̄ȝ seipsuȝ
istum articulũ reputo falsum·

Itē ꝙ in ecclesia sancti sepulchri Paris⁹ p̄dicās-
se dicit· ꝙ q̇libet teneẗ plus diligere ꝓximũ me
liorē se· istum articulũ reputo falsum·

Itē ꝙ mgr̄ nicola⁹ de vltricuria p̄dict⁹ dicere de
beat alte ⁊ intelligibilit ꝙ ꝓpter istos articulos
⁊ ꝓpositiōes ꝑ eũ reuocatas· ac multos alios ar
ticulos falsos ⁊ hereticos hui⁹ ep̄le ⁊ libelli cō-
busti fuerũt in scriptis reuocare debeat publice
solēnit exp̄sse ꝓpositiōes ꝑ eũ corā nobis reuo-
catas· alios articulos a p̄dictis asserendo aliq̇s
falsos aliq̇s p̄sumptuosos etiā ⁊ ꝙ debeat iura-
re in p̄ntia nr̄a ad scā dei euāgelia ꝙ nũq̄ȝ tene-
bit aut docebit etiā clam vel palā ⁊ rep̄sentauit
se cācellario Parisien̄ ⁊ vniuersitati mgr̄oꝝ et
scolariũ Parisius studentiũ ⁊ etiā regētium·

Capitulum· xxvij·

Isti articuli qui se-

quunẗ sunt cōdemnati ab ep̄o parisien̄· ⁊ magi
stris theologie regentibus parisius Anno dñi·
M· ccc· xl· in octaua Ep̄hie dñi·

Itē ꝙ diuīa eēntia ī se nec ab hoīe nec ab āgelo vi
Itē ꝙ diuina eēntia lȝ sit eadē in p̄re (debiẗ·
⁊ filio ⁊ spũ scō vt ē eēntia tm̄ vt ē forma siue ī rōe
forme ē vna in p̄re ⁊ filio· ⁊ nō vna in spũ scō·

Itē spũs scũs ꝓut ē amor vl̄ nex⁹ nō ꝓcedit a p̄re
⁊ filio· sed tm̄ a patre·

Itē ꝙ m̄lte fuerūt v̄itates ab eīno q̄ nō erāt deus·

Iteȝ ꝙ corpa glorificata nō erũt in celo empireo
cũ angelis· ſ in celo cristallino vel aliq̄ qđ ē sup̄
firmamētũ qđ p̄sumebāt dicere de beata v̄gine

Itē ꝙ p̄mũ nũc ⁊ creaẗa nō ē creator nec creaẗa·

Itē ꝙ angel⁹ in p̄mo istāti sue creatiōis fuit mal⁹
⁊ nunq̄ȝ bonus·

Itē ꝙ āgel⁹ in eodē istāti pōt eē in diuersis locis·

Item ꝙ q̇ habebit meliora naturalia habebit de
necessitate maiorē gratiam ⁊ gloriam·

Item ꝙ diabol⁹ nunq̄ȝ habuit vnde stare posset·

Item nec adam in statu innocentie·

Capitulum· xxviij·

Copia cedule reuoca-

tionis q̄rũdā articuloꝝ fr̄is Dionisij soulechat
ordinis fratꝝ minoꝝ facte ꝑ eũdē parisi⁹ ⁊ in cu
ria rhomana· Reuerēdi mgr̄i mei ⁊ dñi dixi ali-
qua in in p̄ncipio meo sniāꝝ q̄ in nōnullo ꝝ auri
bus male sonuerũt ⁊ ex causa· Ego v̄itate coa-
ctus· ⁊ ex ordinatiōe reuerēdi p̄ris dñi Cācella
rij parisien̄· ac facultatis theologie mgr̄oꝝ tāq̄ȝ
ecclesie ⁊ dicte facultatis theologie humilis fili
us ipa dicta ī p̄fato p̄ncipio meo male posita cor
rigo sub hac forma· Quia tertia cōclusio articu
li q̄rti fuit h̄ ꝙ h̄ bñ dicta imo superbñdicta lex ⁊
dulcissima· vicȝ lex amoris de q̄ loq̄bar oēm au-
fert ꝓprietatē ⁊ dñiuȝ· ꝓbaui· q̄ꝛ nō q̄rit vindi-
ctam q̄ꝛ patiēs ē· j· ad Coꝝ· xiij· nō grossiciē cor-
dis· q̄ꝛ patiēs ē doloris ꝓximi·

Itē nō ē ambitiosa q̄ȝtũ ad honores· Nō q̄rit que
sua sunt q̄ȝtũ ad tp̄alia· vñ glosa nō emulaẗ· id ē
nō inuidet· q̄ꝛ nō cā aliena cōtristat facilitas· ſ
alteri⁹ bonũ diligit vt suũ· Predictā cōclusionē
reuoco tanq̄ȝ falsam erroneā ⁊ hereticā· q̄ꝛ xp̄s
⁊ ap̄li illā legē ꝑfectissime tenuerũt· ⁊ adhuc mul-
ti tenēt ⁊ ꝑ dei gr̄am tenebũt q̄ ꝓprietatē ⁊ dñi-
um habebũt· dico etiā ꝙ autoritas ap̄li ⁊ glosa ꝑ
q̄s ꝓbabā nō ꝓbāt dictā ꝯclusionē· nec sunt ad
ꝓpositũ· vt apparet intuēti textũ ⁊ glosas autē-
ticas sup̄ illo· Ex illa cōclusione intuli correlari
um primũ ꝙ h̄ lex dispensat duo ꝓnoīa possessi-
ua· vicȝ meũ ⁊ tuũ· ꝓbaui· q̄ꝛ ista duo vnũ facit·
īmo etiā oīa in vnũ cōgregat sic Dionysi⁹ dicit
de celesti hierarchia· capitulo p̄mo in p̄ncipio·
Omē datũ bonũ ⁊ oē donũ ꝑfectũ desursum ē
descēdēs a p̄re luminũ· Sȝ ⁊ cũct⁹ a p̄re luminis

moti a pparitionia pcessua ad nos bonitatꝫ dono veniēs rursua sic vnū faciēs xp̄ꝰ suscitatione nos adimplet ⁊ cōuertit ad ꝯgregātis pr̄is vnitatē ⁊ deificā simplicitatē· amor eīn oīa vnū ⁊ vniꝰ facit scʒ dei· qꝛ nō querit que sua sunt ꝟ q̄ iesu christi·
Itē intuli secūdū correlariū ꝙ nō minꝰ facit oīa cōia charitas qua ʒ extrema necessitas· ꝓbaui· qꝛ ⁊ vnū fit ex amore dei ⁊ alter ex amore sui· ꝟ affectio iusti ē intēsior ⁊ eligibilior· quā cōmodo ꝑ baccalario de scō Bern̄· in secūdo correlario q̄rte ꝯclusiōis articuli· igit̄· Cōfirmaui p Aug̃· in ꝓlogo cōtra q̄nqꝫ hereses dicētē· ꝙ plus obligat charitas q̄ꝫ ncc̄itas· dico nūc ꝙ ista duo correlaria vt sequunt̄ ex cōclusione ꝑdicta sunt falsa· ⁊ dico ꝙ autoritates ille quas adduxi non faciūt ad ꝓpositum·
Itē ex ꝑdicta ꝯclusiōe intuli aliud correlariū qꝺ fuit q̄rtū· ꝙ legē hāc dedit xp̄s discipl'is suis ꝑncipalit̄ ⁊ actualit̄ exequēdū nō solū habitualit̄· ꝓbaui· qꝛ dixit· Hec mādo vobis vt diligatꝫ inuicem sic̄ ⁊ dilexi vos· Joh̄· xv· ꝑ istō correlariū intelligēdo hāc legē amoris auferētē oēm ꝓprietatē ⁊ dn̄ium ꝓut ꝯclusio dic̄· sic intellectū reputo falsū erroneū hereticū ⁊ ꝯtra determiatōʒ ecclie· dico et̄ ꝙ autoritas quā allegaui n̄ē ad ꝓpositū·
Itē ꝯclusio q̄rta ⁊ finalis mea fuit ꝙ actualis abdicatio cordialis volūtatꝫ ⁊ tp̄alis ꝑtātꝫ dn̄ij seu autoritatꝫ statū ꝑfectissimū on̄dit ⁊ efficit· ꝓbaui· qꝛ h̄ ꝓ regula ꝑfectiōis a xp̄o datū ē· Math· xix· si vis ꝑfectꝰ eē vade ⁊ vēde oīa q̄ habes ⁊ da paupibꝰ· Idē Luc· xix· Idē Mar· x· vn̄ nō dixit pone in arca aut ī scrinio· ꝟ si videas paupes da qꝛ vt dixit xp̄s Mat· xxvj· Paupes sꝑ habebitꝫ vobiscū· me aūt nō sꝑ habebitꝫ· ⁊ dicebā ꝙ ideo nō dicat hō hāc regulā a deo eē datā ꝟ animi ꝑparationē· s· si opꝰ sit qꝛ vbi sꝑ opꝰ ē sꝑ debʒ fieri· Sʒ qꝛ re v̄a puꝰ color sufficit ad excusationē sgere volēti· Isti volūt dare ītelligere ꝙ auricalcū ē aurū ⁊ fel mel· ꝟ si ex ignorātia crederēt tn̄ ē q̄ q̄rat ⁊ iudicet· qꝺ ꝓbatiōes dicūt hāc ꝯclusionē eē positā vniūsalit̄· iōo ipam vniū salit̄ intellectā dico falsā ʒ erroneā ⁊ hereticā · qꝛ nec xp̄us nec apl̄i statū ꝑfectissimū habuissent· ⁊ autoritates ad eā ꝓbādā adducte nō sunt ad ꝓpositū· vt pʒ ꝑ glosas ordinarias ⁊ doctores in h̄ studio ⁊ alibi approbatos· Alias ꝓbatiōes vt ꝓbāt istā conclusionē reputo falsas ⁊ erroneas· Et vltimā dico falsam iniuriosam ⁊ scādalosam· Ex predicta ꝯclusiōe q̄rta inferebā ꝑmū correlarium ꝙ xp̄m nō abdicasse hm̄ōi possessionē ⁊ ius in tp̄alibꝰ nō habet̄ ex noua lege imo potiꝰ oppositū· qꝛ Mat· viij· Filiꝰ hoīs nō hʒ vbi caput reclinet·
Itē secūdū correlariū ē istō ꝙ hāc legē ꝓ regula ꝑfectiōis xp̄s docuit ⁊ exēplo ꝯfirmauit· ꝓbaui ꝑ regulā nūc dictā· Uade ⁊ vēde oīa q̄ habes ⁊ da· ⁊c̄· Etiā qꝛ vocati oīa dimiserūt· mattheus

theoloneū· petrꝰ ⁊ alij retia· Matth· xix· Ecce nos relinq̄mꝰ oīa· Ista duo correlaria reuoco tanq̄ꝫ falsa erronea ⁊ heretica ⁊ ꝯtra determinationē decretalis dn̄i Johis pape q̄ incipit· qꝛ q̄rūdā int̄ cetera dicētꝫ oīa vir in cuiuscūqꝫ ꝓprietate ⁊ in eiꝰ vsu· Que q̄dē assertio ꝯtinet m̄ta falsa· cū nec xp̄m expropriationē ꝑdictā· in se fuat se nec etiā īposuisse apl'is· nec sub voto ab eis fuisse assumptū euāgelica seu apl̄ica doceat hystoria· ꝟ ꝯtrariū euidētiꝰ manifestat h̄ decretalis· Dico etiā ꝙ autoritates nō sūt ad ꝓpositū vt liquide apparet intuēti textū ⁊ glosas ordinarias ⁊ approbatas· Preterea fuit correlariū q̄rtū qꝺ intuli ꝙ abdicatio rerū tp̄aliū ꝟm animi ꝑparationē nullā aut valde impfectā ⁊ fragilē on̄dit ⁊ efficit ꝑfectionē ꝓbaui ꝑmo· qꝛ sꝑ h̄nt paupes scōo qꝛ nō valet nisi rōne actꝰ· igit̄ actualis ē ꝑfectior· Istū articulū reuoco tanq̄ꝫ falsum ⁊ scādalosum· nec ꝓbatiōes sunt ad ꝓpositū·
Itē r̄ndendo ad quēdā baccalariū de domo beati Bern̄· cū ille dixisset ꝙ xp̄s talia nō abdicauit illud negaui ⁊ dixi· ꝙ xp̄s nihil sibi retinuit· Ista duo dicta reuoco tanq̄ꝫ falsa ⁊ heretica· qꝛ xp̄us loculos habuit ꝓpt̄ īfirmos a fidelibꝰ oblata cōseruās q̄ ⁊ suoꝝ necessitatibꝰ et alijs indigētibꝰ tribuebat· vt ⁊ xp̄i euāgeliū ⁊ btūs Augꝰ· ac etiam determinatio rhomani pōtificis h̄ detestāt̄
Ultimū correlariū qꝺ posui fuit ꝙ nō plus curauit xp̄s de tp̄alibꝰ q̄ꝫ faciūt diuites de paupibꝰ ꝓbaui· qꝛ sitiuit ⁊ nō habuit potū· ⁊ ꝑ nobꝫ nudꝰ in cruce pepēdit· nūc dico ꝙ xp̄s de tp̄alibꝰ curauit· qꝛ nō oīa abdicauit vt supꝰ dictū ē· qꝺ autē innui de diuitibꝰ ꝙ nō curāt de paupibꝰ· h̄ retracto tanq̄ꝫ iniuriosum illis diuitibꝰ ꝑ quoꝝ elemosynas paupes sustētant̄· Hec igit̄ oīa malesonātia sic ꝑ̄us expssa in meo dicto sniaꝝ ꝑncipio male posita reuoco ⁊ retracto vt dictū ē ꝓmittēdo bona fide ꝙ illa de cetero nō tenebo· nec dogmatizabo ⁊ ita iuro· veniā hūilit̄ iplorās de cōmissis· Hec oīs ꝑdicta dictꝰ frat̄ dionysiꝰ iteꝝ oīno ī ꝑn̄tia mgr̄i Guillermi rhomani lectorꝫ sacri palatij apl̄ici· ⁊ alioꝝ nouē mgr̄oꝝ in theologia parisꝰ reuocauit· ⁊ ad scā dei euangelia iurauit se appellationē quā int̄posuerat nō ꝓsecuturuʒ ac ꝯclusiōes ꝑdictas ⁊ correlaria tanq̄ꝫ falsa erronea ⁊ heretica abiurauit ꝟm tenorē reuocanonis alias ꝑ eū facte parisꝰ· modo ⁊ forma supꝰ annotatꝫ· Hec aūt reuocatio facta ē a vnione ī domo ꝑfati mgr̄i Guillermi romani· Anno· M ccc· lxv· die vltimo mēsis Januarij· inditiōe tertia· pōtificatꝰ sanctissimi in xp̄o p̄ris ⁊ dn̄i nr̄i dn̄i Urbani diuina ꝓuidētia pape sexti· āno tertio·
Reuocatio articuloꝝ ꝑdictoꝝ facta ꝑ eūdē frēm dionysiū in disputatiōibꝰ solēnibꝰ publice facta in ecclia ꝑdicatoꝝ parisꝰ· Anno dn̄i· M· ccc· lxix· die Jouis pꝰ Quasimodo· de mādato reueren

dissimi in xpo patris et domini domini cardinalis beluacensis commissarij ad hoc per sedem apostolicam deputati.

Item cum debui exponere dicta mea in curia rhomana coram reuerendissimis patribus dominis cardinalibus nemansensi et vabrensi addidi propositiones que sequuntur videlicet quod xps in morte omnia simpliciter abdicauit. istam reputo tanquam falsam erroneam et hereticam.

Item dixi quod quando corpus in sepulchro mansit ibi charitas abstulit ab eo omnem proprietatem et dominium. istam reuoco tanquam falsam erroneam et hereticam.

Item dixi quod tunc vacauit sedes generalis domini vsque ad diem istam vt sequitur ex predictis seu ad sensum predictarum. reuocaui et reuoco tanquam falsam et erroneam.

Item quia aliqui dicunt quod dixi in predicta declaratione primo quod lex amoris id est charitas que statum perfectum facit est inseparabilis a nobis. et quod loquebar de charitate siue de lege amoris ex cuius obseruatione seu obseruantia vniuscuiusque status perfectio mensuratur loquendo de meritoria perfectione in homine vsum rationis habente. secundo quia cuilibet creature rationali hec lex naturaliter est indita. et tertio quod deus secundum hanc legem viuit. Istas propositiones non credo me dixisse neque dixi. quia istas reputo falsas erroneas et hereticas. predictas autem propositiones per me reuocatas abiuro et promitto eas de cetero. nec tenere nec dogmatizare publice vel occulte et veniam petiui et peto humiliter de commissis.

Capitulum. xxix.

Reuocatio magistri Johannis de calore. Anno domini. M. ccc. lxiij.

Antequam descendam

ad conclusiones habeo aliquid dicere. quia in primo articulo meaz vesperiarum posui duas propositiones. vnam scilicet quod summus legislator deus ipse dignus est infinitis perfectionibus quas nec habuit nec habet nec habere potest. Nunc dico quod ista propositio male sonat. immo reputo eam in sensu cathegorico falsam quem sensum facit. nec in illo sensu intellexi eam. sed in sensu hypotetico. scilicet quod si essent infinite perfectiones imaginabiles quas deus non habet adhuc esset dignus illis perfectionibus. Eodem modo de secunda propositione. scilicet quod infinite perfectiones simul in legislatoris essentia sunt dignitas ad infinitas alias.

Item quia ex predicta intuli vnum correlarium. scilicet quod dictus legislator dignificauit se in carne ad suam assumptionem hypostaticam. intellexi dignificauit id est manifestauit. Istud autem quod vltra addidi. scilicet quod si aliter non fuisset assumptus secundum hominem dignus esset quia frueretur et istud pluries reiteraui dico quod intellexi et protuli tanquam disputabile. nunc dico quod non est disputabile et quod est falsum.

Item quia posui in mea conclusione tertij articuli quod sub ducta prerogatiua dispari acceptionis veritatis sub falsitate staret vt verus cultor non amplius quam falsus mereretur et istam pluries reiteraui. dico quod male sonat. quia procedit ex vna suppositione impossibili. aliquibus tamen posset apparere possibilis.

Fuerunt parisius quidam discipuli cuiusdam almarici nomine studentes parisius qui dixerunt mortuo eo quod illud quod alias est peccatum mortale vt stuprum factum in charitate non est peccatum. immo punitatem peccatorum permittentes. deum bonum et non iustum dicentes. qui ab ecclesia propter huiusmodi condenati a rege francie extra portas sunt combusti. Heresiarcha vero eorum almaricus a generali concilio rhome condenatus est et excommunicatus et ex ciuitate exhumatus. et cinis et ossa per sterquilinium sunt dispersa et merito.

Capitulum. xxx.

Articuli Ludowici reuocati. Anno domini. M. ccc. lxij.

Primo probando primam partem prime suppositionis arguitur sic. Ad quodlibet

nomen velle vel nolle respectu cuiuslibet producibilis ad extra sequitur necessario mutatio in voluntate perfecta. Deinde arguitur hypotetice sic. si deus de nouo aliquid vellet vel nollet ad extra. seu si in deo esset nouum velle vel nolle ad extra. ipse intrinsece mutaretur. igitur velle et nolle dicunt denominationem intrinsecam. et hec fuit mens mea per hoc quod dixi in secunda probatione huius quod tam velle quam nolle ad extra est actus vitalis perfecte voluntatis ipsam immutans vitaliter non intellexi quod per velle et nolle deus mutaretur intrinsece. sed quod sunt opera vitalia. Sed quia apud multos iste modus loquendi velle diuinum immutat voluntatem diuinam significat enim quod ipse intellectus mutatur. et non placet domino cancellario et facultati quod de cetero in diuinis tali modo quis vtatur. dixi in secundo correlario prime suppositionis quod licet perfecte voluntatis seu diuine essentie quodlibet intrinsecum sit absolute necessarium secundum suum esse reale. tamen est aliquid intrinsece contingens et non est necessarium secundum suum esse formale. patet de nolle et velle ductis ad extra. Istud sic explano et dico quod nihil intrinsecum deo est contingens secundum intellectum quem facit tanquam catholice fidei dissonum. Similiter illud quod dixi in tertio correlario quod stat deum esse intrinsece aliqualem et ipsum posse non esse talem. et tamen ipsum esse talem immutabiliter debet sic intelligi id est stat deum aliquid velle ad extra et ipsum posse hec nunquam velle. et tamen immutabiliter. Quod dixi in probatione huius quod non est inconueniens quod aliquid sit deus secundum suum esse reale. et tamen non sit deus secundum suum esse formale debet sic intelligi id est quod aliquid sit deus realiter et tamen aliqua formali denominatione denominatur que sibi non competit nisi quia deus. sed ratione alicuius effectus. vnde supradicti damnant hanc propositionem tanquam fidei dissonam secundum intellectum quem facit scilicet quod aliquid est deus secundum suum esse reale et tamen ipsum non est deus secundum suum esse formale.

Item dixi in nono correlario quod non stat intellectum perfectum cognoscere vera contingentia et illorum ad extra non esse productiuam voluntatem.

Item dixi in decimo quod perfectus intellectus ad esse peccati vt peccatum est non potest immediate applicari cognoscitiuo et quod ex isto sequitur finaliter peccatum esse vel deformitatem anime

nō ē proprie aliq̄ ỽitate veꝝ· primū ē maledictū ⁊ falsū· q: ad h̄ seq̄t q̄ de⁹ nō cognosceret pctā· aut volūtatē diuiāꝫ hoꝝ eē ꝓductiuā q̄rū vtrūq̄ ē falsū ⁊ scōm fuit al's ꝯdēnatū· Et alia correlaria ꝑ eo q̄ ꝑmo ꝯuenīūt falsa sūt ⁊ male sonāt· In secūdo correlario secūde suppositiōis dixi q̄ statali q̄d eē actu miraculosū ⁊ tñ in illo q̄ sic actuat nullam ponere ꝑfectiōeꝫ simplr magistri nostri istuꝫ modū loquendi nō approbant scilicet q̄ de⁹ actuetur sicut nec illum q̄ deus immutetur·

Item i quarto ⁊ quīto correlarijs scōe suppositionis dixi· q̄ ꝑfecta volūtas nō intēsi⁹ diligit ꝑdestinatū q̄ꝫ diligat ꝑscitū· ⁊ q̄ nō pl⁹ intensiue diligit se q̄ꝫ diligat diabolū in eē naturali· non debui ista dicere q: in aurib⁹ audiētiū male sonāt ⁊ falsa sūt cū ſm Augustinū aliquid diligere sit ei vel le bonū· ⁊ ideo intensius diligere est ei maius bonum velle ⁊ ita cōmuniter intelligūt homines·

Correlariū octauū fuit tale q̄ q̄libet volitio q̄ deus vult a eē nō min⁹ distiguit formalr a volitōe q̄ vult b· eē q̄ꝫ de⁹ distiguit a materia ꝑma realr· ꝑbaui ꝑh· q: q̄libet volitio q̄ de⁹ vult a· eē i mēse formalr distiguit a volitiōe q̄ vult b· eē· correlariū h̄ ē falsū· ꝓbatō erronea q: n̄ ē admittēdū q̄lit cūq̄ q̄ i dō sint pl'a imensa aut pl'a imēsa eē distincta·

Correlariū nonū fuit· nullū velle imēsū ꝑfcte volūtatꝫ ꝯtinet aliq̄d ad eē ꝓducibile· h̄ ē falsū quia velle dei ē cā reꝝ· i ꝓbatiōe āt correlarij scꝑsi q̄ si potētie volitiue angeli· volitio dñi q̄ ē imēsa eēt actual' volitio q̄ nō reputo ipossibile· ⁊ tñ ꝑ h̄mōi volitiōeꝫ ⁊c̄· Predictū correlariū nūq̄ꝫ putabam possibile· nec credo dixisse eē possibile· ⁊ ē erroneum q: al's fuit reprobatū· ac etiā q̄cq̄d ex eo seq̄tur inc̄ꝫtū ex hoc sequitur est possibile·

In tertio correlario tertie suppositiōis dixi q̄ peccatū eē ꝑfecta volūtas de⁹ nō pōt imediate nolle· ⁊ i alio q̄ pctm̄ nō ē imediate odibile a ꝑfecta volūtate· Ista male sonāt ⁊ discordāt scꝑture ⁊ dictꝫ scōꝝ· h̄ āt ituli ex duob⁹ correlarijs q̄rū vnū fuit q̄ ꝑfecta volūtas q̄cq̄d extrīsec⁹ pōt imediate velle· ꝑter imediate nolle ⁊ ꝯūso· Aliud ē q̄c q̄d imediate ipsa pōt nolle pōt efficē· q̄ applicata ad pctm̄ formalr sūptū falsa sūt ⁊ male sonant·

Itē sextū correlariū fuit q̄libet extrīsecuꝫ ꝑfecta libtati seu volūtati eē q̄ ab ipa ē odibile sic diligibile ⁊ ꝯtra· h̄ ꝓpō ē erronea ⁊ r̄pugnāre videt volūtati

Scōa ꝯclusio mea fuit· Euidēter ad (tanī diuie ꝯtradictoria i intellcū diuio formalr imēse formalr r̄pugnāt· dixi i ꝓbatiōe q̄ q̄libꝫ eaꝝ imēsa· nūc dico q̄ illa ꝯclusio cū suis correlarijs ⁊ sua ꝓbatione male sonat q̄ꝫtū ad h̄ q̄ designāt i deo eē pl'a et imēsa disticta q̄ iā fuit h̄ ⁊ supi⁹ reprobatum·

Quātū etiā ad h̄ q̄ dr̄ ⁊ imēse repugnāt male sonāt q: ad h̄ dat̄ itelligi q: r̄pugnātia sit itrīsece in deo·

Capitulum·xxxi·

Forma et modus reuocatiōis fctā Parisi⁹ ꝑ frēm Guidonē ordis heremitaꝝ sci Augu· actu legētꝫ Parisi⁹ sniās i scolis dicti ordis· Anno dñi· M· ccc· liiij· xvi· die mēsio maij·

Et h̄ anno legēdo ⁊ r̄ndēdo ambulaui i magnis ⁊ mirabilib⁹ sup me· ỽbū ỽitatꝫ nō recte tractādo· ſ ỽbis ꝯtēdēdo ꝓphanis ⁊ vaniloquis q̄ ad ipietatē ꝓuocāt ⁊ audiētiū ſbuersiōne· ex q̄bus fctūs sū occasio scādali i sctissima facultate ⁊ ordie meo q̄ mihi displicet bono corde· idcirco iuxta p̄sn̄ ⁊ scām ordiatiōeꝫ dñi Cācellarij ꝑisieñ· ac ceteroꝝ mgr̄oꝝ reuerēdoꝝ theologice facultatꝫ· q̄rū correctōi ⁊ ordiatōi me ſbmisi ⁊ summitto dicta mea scripta volo reuocare ⁊ itentiōeꝫ meā ꝯsidere bonā nō obstātib⁹ dictꝫ ⁊ scꝑtis i forma q̄ seq̄t· Et licet dñi ⁊ mgr̄i reuerēdi istas ꝯclusiōes posuerim nō ē intentiōis mee nec vnq̄ꝫ fuit ꝑ dei gratiam eas sustinere ꝑtinaciter·

Reuocatio fctā ꝑisi⁹· Anno dñi· M· ccc· liiij·

Primo dixi istam conclusionē·

Charitas q̄ semel labit̄ vl' deꝑdit̄ nunq̄ꝫ fuit ỽa charitas· ⁊ iā ꝓbaui ꝯtra baccalariū frēm mariā de mōte carmelo· hāc reuoco tāq̄ꝫ falsā ⁊ hereticā· ⁊ etiā q̄ eneruat effectū sacroꝝ· s: baptismi ⁊ penitētie· ⁊ etiā ꝯtra decretū ecclīe i capitulo fideli· ex̄ de sūma trinitate ⁊ fide catholica i clemētꝫ· etiā tāq̄ꝫ scipam interimētē q̄ eē nullo mō ỽe ē· deseri nō pōt vt sit gratian⁹· ⁊ ꝑsūptuose positū eē· q: eā dixi valde ꝓbabileꝫ ⁊ tñ ē ꝯtra ꝯclusionē ⁊ doctoꝝ opinionē· ſ· mgr̄i sniaꝝ ⁊ sanctorum et pluriū alioꝝ· Si q̄ ỽo autoritates Augustini vl' alioꝝ videat̄ ad oppositū· itelligēde sūt d̄ charitate finali q̄ manet i p̄ria d̄ q̄ loq̄t̄ apl's· j· ad Cor· xiij· charitas nūq̄ꝫ excidit· Vel itellegēdū ē d̄ charitate ſm efficatiā vt mgr̄ met videt̄ glosare·

Scdo ex h̄ ituli q̄ ꝑscit⁹ existēs i charitate nō potest mereri vl' elicere actū meritoriū vite eternalam vite nr̄e· reputo falsum ⁊ cōtumeliosum·

Tertio dixi ꝯtra baccalarium ꝑdicatoꝝ ꝯferēdo cū ipo q̄ hō meret̄ vitā eternā d̄ ꝯdigno· i· q̄ si nō daret̄ ei fieret sibi iniuria ⁊ scripsi quod de⁹ faceret sibi iniuriam ⁊ hanc ꝓbaui· istam reuoco tanq̄ꝫ falsam hereticā ⁊ blasphemā ⁊ mihi ꝯtradicentem in cōclusione infra recitanda· que dicit totū est a deo ita q̄ nihil a voluntate·

Quarto dixi i disputatiōe r̄ndo d̄ q̄libꝫ q̄ si nullū eēt liberꝫ arbitriū adhuc eēt pctm̄· q̄ scꝑsi in hac forma· pono vnū ꝓbabile· ſ· si nullū eēt itentū vl' volitū adhuc eēt pctm̄ tāti mali vl' meriti· ꝓbatio fuit· q: imaginaro q̄ nullū eēt arbitriū adhuc eēt in deo cōtuitu malū· hāc reuoco tāq̄ꝫ falsā manifeste erroneā ⁊ hereticā scādalosā ⁊ blasphemam·

Quīto dixi q̄ bonū meritū ē a deo ita q̄ nihil ē a volūtate· quā i hac forma scripsi· tāti meriti ē ex

ꝗto bñplaciti interni ⁊ voliti nō ex quãto· hanc reuoco tanꝙ̃ falsam scandalosam ⁊ in fide suspectã et mihi ꝯtradicẽtẽ in tertia ꝓpõe supi⁹ reuocata·
Sexto dixi ꝙ de⁹ põt aliquẽ necessitare ꝑuenien do volũtatẽ ad bonũ actũ· quẽ errorẽ scpsi in hac forma· de⁹ qñꝙ̃ ꝑuenit ita volũtatẽ puri viatoris ꝙ nũꝙ̃ põt in nõ actũ meritoriũ· ꝓbaui sic· aliť se ꝗreť· ꝙ hõ posset mutare diuinũ ꝓpositũ· Scđo ꝙ hõ posset face hoiez mẽdacẽ· alia snĩa ꝓbalis ẽ ista ꝙ de⁹ posset necessitare aliquẽ ad bonũ actũ ꝑueniẽdo· ħ sustineri põt· Probatiõez tñ adduxi ad hanc scandalosam ⁊ in fide suspectam·
Septimo dixi ꝙ ẽ dare pſes vnitates q̃ nõ faciũt numerũ· qđ reuoco tãꝙ̃ falsũ scandalosũ ⁊ i fide suspectum ꝗ̃tum ad trinitatem in diuinis·
Octauo dixi ⁊ scpsi ꝙ nulla cretura rõnalis specialiť ẽ i se nisi qr de⁹ ẽ sibi cẽ· et ex ħ intuli in eodẽ scpto· ꝙ i omi eo ꝙ nõ ẽ de⁹ eẽntiali⁹ ẽ nõ eẽ ꝗ̃ eẽ ipm has reuoco falsas false positas ⁊ erroneas·
Nono dixi ⁊ scpsi ꝙ aliqđ põt eẽ sine tpe i merito et pctõ· ⁊ ꝓbaui qr possibile fuit vel est aliqđ esse in instanti eternitatis in merito ⁊ ꝯsequenť in instanti tpis i pctõ· ⁊ iterato i instãti eternitatis in merito· hãc reuoco cũ sua ꝓbatiõe tanꝙ̃ falsam fatue positam ⁊ in intelligibilem·

Capitulum· xxxij·

Reuocatio facta Anno dñi· M· ccc· lj·

Quia ego simõ in re-

spõdẽdo i vespijs exponẽdo vl' declarãdo terminos q̃stiõis· q ħ nomẽ iesus dictũ ẽ d deo accidẽtaliť ⁊ ex pte significat filiũ dei q̃ assũpsit naturã hũanã· Ponẽdo ꝯclusiões posui ꝓ pma ꝯclone ꝙ hec ꝓpositio ẽ possibiľ· iesus nõ ẽ de⁹· ꝓbaui ex eo ꝙ hũanitate assumpta ꝑ possibile deposita· iesus ñ ẽ de⁹· ⁊ ituli ꝙ ħ ẽ possibiľ· iesus põt ñ eẽ de⁹
Scđo ꝙ Jesus põt eẽ ⁊ nõ eẽ Jesus· expositionẽ ⁊ significationẽ hui⁹ nois iesus· reputo insufficiẽtem falsificãtẽ cõclusionẽ ⁊ correlariũ· posito nãꝗ ꝙ hoc nomẽ iesus significat illud qđ significat hec oratio fili⁹ dei qui assumpsit naturã humanã hec· Jesus nõ est de⁹· nõ ẽ possibilis· sicut nec ista fili⁹ dei q̃ assumpsit naturã humanã nõ ẽ de⁹·
Item posito eodẽ· hec· Jesus põt eẽ ⁊ nõ eẽ de⁹ est falsa· sicut illa fili⁹ dei qui assumpsit naturam hũanaz põt eẽ ⁊ nõ esse fili⁹ dei q̃ assũpsit naturã humanã· hanc conclusionem reputo sicut hereticam stante dicta positione·
Itẽ post secũdam cõclusionẽ intuli primũ correlarium ꝙ iesus nõ põt eẽ de⁹· ſm ꝙ ies⁹ nõ põt desinere eẽ de⁹· correlaria nõ fuerũt ponẽda sine distinctionib⁹· itaꝗ expono ea ⁊ dico ꝙ si terminus subiect⁹· iesus· stat ꝓ simplici ꝑsona que diciť Jesus· correlaria sunt catholice tenẽda· Si ꝟo idez terminus iesus ꝓ vno christo ex ꝑsona ꝟbi ⁊ humanitate constituto· videlicet ꝓ implicito qđ significat ⁊ ꝓ quo stat in dicto prime ꝯclusiõis ⁊ in dicto primi correlarij ex cõclusiõe prima illati· ipsa correlaria nõ sunt catholica ſ; falsa· nec etiam stant cũ conclusione prima· nec cũ correlario primo ex conclusione prima illato·
Itẽ posui cõclusionẽ secundã ꝙ nulla res q̃ ẽ de⁹ põt nõ eẽ de⁹· ⁊ intuli correlariũ tertium ꝙ nulla res ẽ aut põt eẽ· que modo nõ sit de⁹· ⁊ aliqñ posset eẽ de⁹· Correlariũ quoꝗ quartũ ꝙ nulla res ẽ aut eẽ põt que possit incipe esse de⁹· cõclusionẽ sic vniuersaliter intellectã ꝙ termin⁹ subiect⁹ distribuať ꝓ re que ꝑ cõicationẽ idiomatũ ẽ vel potest eẽ deus· reuoco sicut falsam ⁊ hereticã· correlaria etiã tali vniuersalitate intellecta· reputo sic falsa erronea ⁊ heretica·
Itẽ posui cõclusionẽ tertiã ꝙ de⁹ põt aliqualiter se habere qualiter se nõ habet ac etiã eẽ aliqualis qualis nõ ẽ· Et ad ꝓbandũ hoc induxi pro exemplo ꝙ de⁹ pater põt eẽ homo ⁊ nõ eẽ hõ· cõclusio vt posita fuit nõ bñ sonat in eo· ꝙ rõne relatiui reciproci sonat ꝙ sub ẽ dei de nouo possit aduenire habitudo aut qualitas realis· ⁊ ideo intellectus quẽ habui poti⁹ fuit exprimẽd⁹ in his verbis aliqua creatura se põt hñe aliqualiť ad deum qualiter nõ se habet· Exẽplũ etiã ad cõclusionez nõ cõuenit qm̃ adhuc posito ꝙ deus pater põt eẽ hõ ⁊ nõ eẽ hõ ꝓprie sequiť qđ de⁹ põt eẽ aliqđ qđ nõ est sicut ex decretali arguiť extra de hereticis cũ christ⁹ ⁊ nõ sequiť ꝓprie ꝙ de⁹ pater possit eẽ aliqualis qualis nõ ẽ· aut aliqualiter se habere q̃liter nõ se habet· Ex conclusione tertia intuli tertium correlariũ ꝙ ꝗ̃uis iesus fuerit a beťno semper patri coequalis tñ aliqñ fuit de⁹ qñ nõ fuit iesus· Istud correlariũ aliqñ iesus erat de⁹ qñ non erat deus male sonat ⁊ erronee·
Itẽ ex conclusione quarti intuli quartũ correlariũ ꝙ filius dei qñ incipiebat esse filius virginis· nõ incipiebat esse aliqđ· Istud correlariũ ꝓut in distinctione positũ fuit· reuoco sicut erroneum ⁊ hereticũ· qm̃ filius dei qñ incipiebat esse filius ꝟginis incipiebat eẽ aliquid ſm ꝙ hõ· ⁊ incipiebat esse aliquid qđ prius nõ erat·
Itẽ ex conclusione quarta intuli vltimũ correlarium ꝙ nunꝙ̃ hic hõ demõstrato qui ẽ christ⁹ fiebat christus ⁊ ꝓbaui ex eo ꝙ nec purus hõ fiebat christ⁹ nec hõ xp̃s fiebat christ⁹· correlariũ istđ ꝓut indistincte fuit positũ· reuoco sicut falsuz et erroneũ qñ in sensu quo hõ demõstratus staret ꝓ filio dei cõcedendum eẽt· ꝙ aliqñ hic hõ fiebat christus qm̃ fili⁹ dei viui nũc ẽ hõ aliqñ fiebat hõ· dicẽte euãgelio· Verbũ caro factũ ẽ· ⁊c·

Capitulum· xxxiij·

Isti sunt articuli in

quibus mgr̃ sentẽtiaꝝ nõ teneť cõmuniter ab oĩbus· ⁊ primo primi libri· Primo ꝙ charitas q̃ dili-

gimus deũ ⁊ ꝓximũ est spũssctũs dist·xvij·ca·ij·vł ꝙ caritas q̃ ē amor dei ⁊ ꝓximi·nõ ē aliq̃d creatũ·
Secũdo ꝙ noīa numeralia dicta de deo dicunt̃ solũ relatiue·distinctione·xxiiij·ca·Et si diligenter·vł hec noīa numeralia trinus ⁊ trinitas non dicunt positionē sed priuationem tantum·
Tertio ꝙ sinule ⁊ equale similit̃ dicuntur de deo priuatiue distī·xxxj·ca·Et hoc idem·
Quarto ꝙ deus semꝑ potest quicquid aliquando potuit·⁊ vult quicquid voluit·⁊ scit quicquid sciuit·di·xliiij·capitulo·Preterea queri solet·

In secundo libro·

Primo ꝙ angeli meruerunt beatitudinem per gratiam sibi datam sed ꝙ premium precessit meritum sed postea meruerunt per obsequia fidelibus exhibita·distinctiõe·v·capitulo·Hic queri solet·vel ꝙ in angelis ꝑmium precessit ⁊ meritũ respectu primi substantialis habet subsequi·
Secũdo ꝙ angeli in merito respectu essentialis ꝑmij ⁊ in ipõ premio ꝓficiunt vsq̧ ad iudiciũ·divndecima·capitulo·Preterea illud·
Tertio ꝙ charitas est spiritussanctus scꝫ illa que anime qualitates informat et sanctificat·distinctione·xxvij·capitulo·Cum igitur·
Quarto ꝙ in veritate humane nature nihil trãsit extrinsecuꝫ·sed quod ab adam descendit per propagationem auctum·⁊ multiplicatum resurget in iudicio·dist·xxx·ca·penultiõ·Quibus responderi·vel ꝙ nihil de cibis trãsit in ṽitatē hũane nature·nec ꝑ generationē nec ꝑ nutritioneꝫ·

In tertio libro·

Primo ꝙ anima a corꝑe exuta sit persona·dist·secunda·capitulo·Hic apponit̃ a quibusdam·
Secundo ꝙ xp̃s cõuenienter mortuꝰ ⁊ non mortuꝰ dicit̃ passus ⁊ nõ passus·di·xxj·ca·vltimo·
Tertio ꝙ christus in triduo mortuus fuit homo distinctione·xxij·capitulo·primo·

In quarto libro·

Primo ꝙ sacramenta legalia non iustificabant etiam si fide et deuotione fierent·distictiõe·ꝑma capitulo Non igitur·
Secundo ꝙ homo sine medio videbat deũ ante peccatũ eadem distinctiõe·capitulo·Triplici·
Tertio ꝙ circũcisio non conferebat gratiam ad bene operandum nec virtutes ad augmentum sed solum ad peccata dimittenda valebat·eadē distinctione·capitulo Duo igitur·
Quarto ꝙ pueri ante octauũ diem morientes incircũcisi ꝑibant et ꝙ causa necessitatis poterant ante circũcidi·eadē distinctiõe·ca·Si vero·
Quinto ꝙ quedam sacramẽta noue legis instituta sunt in remedium tantũ·vt matrimonium di·ij·ca·j·Iam ad sacramenta·
Sexto ꝙ baptizati baptismo iohannis nõ ponẽtes spem in illo·non erant baptizandi baptismo christi·dist·ij·caꝑ·vltimo·Hic cõsiderandũ·vel aliter baptismus iohãnis cuꝫ impositiõe m anuũ equipollebat baptismo xp̃i·ita ꝙ baptizatus baptismo iohannis non erat baptizandus·
Septimo ꝙ deus potuit dare potentiã creature creandi ⁊ interius abluendi·i·peccata dimittendi·di·v·ca·vltiõ·Hic·querit̃ q̃ sit·Vel sic ꝙ deus poterat dare ptãtem alijs baptizandi interiꝰ ⁊ ꝙ creatura potuerit suscipere et sĩliter ꝙ deus põt ptãtem creandi creature cõmunicare ⁊ creare ꝑ creaturam tanq̧ ꝑ ministrũ·distinctione·v·
Octauo ꝙ scismatici·degradati·ꝑcise ab ecclia·heretici·excõmunicati nõ habent potestatē consecrandi corpus christi·di·xiij·ca·Illi vero·
Nono ꝙ brutum non sumit verũ corpus christi ⁊ si videatur di·xiij·ca·Illud etiam sane·
Decimo ꝙ scientia discernendi vt norat habitũ scientie sit clauis·di·xix·ca·j·
Undecimo ꝙ ep̃i simoniaci degradati non possunt cõferre ordines·di·xxv·ca·de simoniacis·
Duodecimo·ꝙ secundus maritus alicuius mulieris incognite carnaliter a ꝑmo sit bigamus ꝑ cognitionem illius·et prohibetur ab ordinibus·di·xxvij·capitulo vltimo·
Decimotertio ꝙ cognoscens sororeꝫ vxoris sue non tenetur vxori petenti debitũ reddere·distī·xxiiij·capitulo·de his·
Decimoquarto ꝙ ille qui vxori viuente duxit aliam in aliena patria qui rediens ad cõscientiaꝫ vult eam dimittere ⁊ non potest·si cogit̃ ab ecclesia remanere ⁊ debitũ reddere quia sibi nõ creditur·dicit magister ꝙ incipit excusari ꝑ obedientiam et timorem·⁊ tenetur reddere debitum si petatur·di·xxxviij·capitulo·vltimo·
Decimoquinto ꝙ pctã deleta nõ patefiant alijs in iudicio·di·xliij·ca·Hic querit̃ vtrũ electis·

Determinatio Parisius facta palmaꝫ facultatem theologicã·Anno dñi·M·ccc·xviij·super quibusdam supstitionibus nouiter exortis·

Prefatio·

Vniuersis ortho doxe fidei zelatoribus·Cancellarius ecclie parisieñ·⁊ facultas theologie in alma vniuersitate parisieñ·mr̃e nr̃a: cum integro diuini cultus honore spem habere in dño·ac in vanitates ⁊ insanias falsas nõ respicere·Ex antiq̧s latebris emergẽs nouiter erroꝝ feda colluuio recogitare cõmonuit: ꝙ plerũq̧ ṽitas catholica apud studiosos in sacris lr̃is apertissima ē·que ceteros latet·nimirũ cũ hoc ꝓpriũ habeat omis ars manifestam esse exercitatis in ea·sicut ex eis cõsurgat illa maxima·Cuilibet in sua arte perito credendũ est·Hinc est orationũ illõ qõ Hiero·ad Paulinũ scribens assumit·Qd medicorũ est ꝓmittunt medici: tractant fabrilia fabri·accedit ad hec i sacris lr̃is aliud speciale qõ

nec experiẽtia ⁊ sensu constãt vt alie artes· nec pos
sunt ab oculis circũuolutis nube vitiorũ facile de
prehendi· Excecauit enĩ eos malitia eorũ· Ait si
quidem apls ꝙ ꝓpter auariciaʒ multi errauerũt
a fide· ꝓpterea nõ irrõnabiliter idolorũ seruitus
ab eodem nominaᵣ· alij ꝓpter ingratitudineʒ q̃
cum cognouissent deum: non sicut deũ glorifica
uerunt· in oẽm idolatrie impietatẽ (sicut ideʒ cõ-
memorat) corruerũt· Porro Salomonẽ ad ido-
la: ⁊ Dydonẽ ad magicas artes ꝑtraxit dira cu-
pido· Alio postremo misera timiditas tota ex
crastino pendens in obseruationes supstitiosissi
mas impiasq; depulit· quẽadmodũ apud lucanũ
de filio Pompei magni· ⁊ apð hystoricos de plu-
rimis notatũ est· Ita fit vt recedens peccator a
deo· declinet in vanitates ⁊ insanias falsas ⁊ ad
eũ qui pater ẽ mendacij· tandẽ impudenter pa-
lamq; apostasiando se conuertat· Sic saul a dño
derelictus phitonissam cui prius aduersabaᵣ cõ-
suluit· sic ochozias dõ isrł spreto misit ad cõsulen
dum deum acharon· Sic deniq; eos oẽs qui fi-
de vel ope absq; deo vero sunt: vt a deo falso ludi
ficenᵣ necesse ẽ· Hanc igiᵣ nephariaʒ pestiferam
mortiferãq; insaniarũ falsarũ cũ suis heresib⁹ ab
ominationem plus solito nostra etate cernẽtes
inualuisse· ne forsan christianissimum regnuʒ qð
olim monstro caruit· ⁊ deo ꝓtegente carebit: in-
ficere valeat tam horrẽde impietatis ⁊ ꝑniciosis-
sime contagionis monstrum· Cupiẽtes totis co-
natibus obuiare· Memores insuꝑ nr̃e ꝓfessiõis
proq; legis zelo succẽsi paucos ad hãc rẽ articu-
los· dãnationis cauterio (ne deinceps fallãt inco
gniti) notare decreuim⁹· rememorãtes inter ce-
tera innumera dictũ illud sapientissimi doctoris
Augustini de supstitiosis obseruationib⁹· ꝙ q̃ ta-
libus credunt· aut ad eorũ domũ eũtes· aut suis
domibus introducũt· aut interrogãt· sciant se fi-
dem christianam ⁊ baptismum ꝑuaricasse· et pa-
ganum ⁊ apostatã· i· retroabeuntem ⁊ dei inimi-
cum· ⁊ iram dei grauiter incurrisse: nisi ecclesiasti
ca penitẽtia emendat⁹ deo reconcilieᵣ· hec ille·
Neq; tñ intentio nostra est in aliquo derogare q̃
buscũq; licitis ⁊ veris traditionibus scientijs et
artibus· sed insanos errores atq; sacrilegos: insi
pientiũ ⁊ ferales ritus ꝑ q̃s tã fidẽ ortodoxã ⁊ reli
gionem christianã ledunt· cõtaminãt inficiũt ra
dicit⁹ q̃ntũ phas nobis ẽ exstirpare satagimus· et
honorẽ suũ sincerũ relinquere veritati·

Est autem primus ar

ticulus ꝙ ꝑ artes magicas ⁊ maleficia· ⁊ inuoca-
tiones nepharias querere familiaritates ⁊ ami-
cicias ⁊ auxilia demonũ nõ sit idolatria· Error·
Qm̃ demon aduersarius ꝑtinax ⁊ implacabilis
dei ⁊ hominis iudicaᵣ· nec ẽ honoris vel dominij
cuiuscũq; diuini vere seu ꝑticipatiue vel aptitudi
naliter susceptiu⁹· vt alie creature rõnales non
dãnate nec in signo ad placitũ instituto vt sunt
imagines ⁊ templa· deus in ipsis adoraᵣ·

Secũdus articulus ꝙ dare vel offerre vel ꝓmit-
tere demonibus qualẽcũq; rem vt adimpleãt de
siderium hoĩs· aut in honorem eorũ aliquid oscu
lari vel portare nõ sit idolatria· Error·

Tertius ꝙ inire pactũ cũ demonib⁹ tacitum vel
expressuʒ nõ sit idolatria vel species idolatrie vł
apostasie· Error· Et intendim⁹ ẽe pactũ implici
citum in omĩ obseruatione supstitiosa· cuius effe
ctus nõ ðʒa deo vel natura rõnabiliᵣ expectari·

Quartus ꝙ conari ꝑtes magicas demões in la-
pidibus anulis speculis aut imaginib⁹ noĩe eorũ
cõsecratis vel potius execratis includere coge-
re ⁊ artare vel eas velle viuificare· non sit idola-
tria· Error·

Quintus ꝙ licitũ est vti magicis artibus vł alijs
quibuscũq; supstitionibus a deo ⁊ ecclesia ꝓhibi
tis ꝓ quocũq; bono fine· Error· quia fm aposto-
lum nõ sunt facienda mala vt bona eueniant·

Sextus ꝙ licitũ sit aut etiam ꝑmittendum male
ficia maleficijs repellere· Error·

Septimus ꝙ aliquis cũ aliquo possit dispensare
in quocũq; casu vt talib⁹ licite vtaᵣ· Error·

Octauus ꝙ artes magice ⁊ similes supstitiones
⁊ earum obseruationes sint ab ecclesia irrationa
biliter ꝓhibite· Error·

Nonus ꝙ deus ꝑ artes magicas ⁊ maleficia in-
ducatur compellere demones suis inuocationi-
onibus obedire· Error·

Decimus ꝙ thurificationes ⁊ suffumigationes
que fiũt in taliũ artiũ ⁊ maleficiorũ exercitio sint
ad honorẽ dei ⁊ ei placeãt· Error ⁊ blasphemia· q̃
niam deus als nõ puniret vel ꝓhiberet·

Undecimus ꝙ talibus ⁊ taliter vti nõ ẽ sacrifica
re seu imolare demonib⁹ ⁊ ex cõsequẽti damna-
biliter idolatrare· Error·

Duodecimus ꝙ ṽba sancta ⁊ orõnes quedã de-
uote ⁊ ieiunia ⁊ balneationes ⁊ cõtinẽtia corpo-
ralis in puris ⁊ alijs· ⁊ missarum celebratio ⁊ alia
opa de genere bonorũ· q̃ fiunt ꝓ exercẽdo hmõi
artes excusent eas a malo ⁊ nõ potius accusent·
Error· Nam ꝑ talia sacre res imo ipse deus in eu
charistia demonibus temptaᵣ imolari· ⁊ hec pro
curat demon vel quia vult in hoc honorari simili
ter altissimo· vel ad fraudes suas occultãdas· vł
vt simplices illaqueet facili⁹ ⁊ dãnabili⁹ ꝑdat·

Tredecim⁹ ꝙ sancti ꝓphe ⁊ alij sancti ꝑ tales ar
tes habuerũt suas ꝓphetias ⁊ miracula fecerũt
aut demones expulerũt· Error ⁊ blasphemia·

Decimusquart⁹ ꝙ deus ꝑse immediate vel ꝑ bo
nos angelos talia maleficia sanctis hoĩbus reue
lauerit· Error ⁊ blasphemia·

Quindecimus ꝙ possibile est ꝑ tales artes coge
re liberũ hoĩs arbitriũ ad volũtatẽ seu desideriũ

alteri⁹. Error. ⁊ h̄ conari facē ē ip̄iū ⁊ nephariū.

Sedecim⁹ ꝙ ideo artes p̄fate bone sunt ⁊ a deo ꝙ eas licet obseruare. qꝛ ꝑ eas qñq₃ vel sepe euenit. sicut vtentes eis querūt. vel p̄dicūt. vel quia bonū qñq₃ ꝓuenit ex eis. Error.

Decimusseptimus ꝙ ꝑ tales artes demones veraciter cogunt̃ ⁊ cōpellunt̃. ⁊ nō potius ita se cogi fingunt ad seducēdos hoies. Error.

Decimusoctauus ꝙ ꝑ tales artes ⁊ ritus impios ꝑ sortilegia. ꝑ carminatiōes ⁊ inuocatiōes demonum. ꝑ quasdā inuultuatiōes ⁊ alia maleficia nullus vnq₃ effectus ministerio demonū subsequat̃. Error. Nam talia qñq₃ ꝑmittit deus ↄtingere vt patuit in magis pharaonis ⁊ alibi pluries. vel qꝛ vtentes seu ↄsulētes ꝓpter malā fidē ⁊ alia pctā nephanda dati sunt in reprobū sensum. ⁊ demerent̃ sic illudi.

Decimusnonus ꝙ boni angeli includant̃ in lapidibus ⁊ cōsecrent imagines vel vestimenta. aut alia faciāt que in istis artib⁹ cōtinentur. Error ⁊ blasphemia.

Uicesimus ꝙ sanguis vpupe vel edi vl̃ alterius animalis. vel pergamenū virgineū vel coriū leonis ⁊ similia habeāt efficaciā ad cogēdos vel repellēdos demōes ministerio hmōi artiū. Error.

Uicesimusprim⁹ ꝙ imagines de ere plumbo vel auro. vel de cera alba vel rubea. vel alia materia baptisate exorcisate ⁊ consecrate seu potius execrate ſm p̄dictas artes ⁊ sub certis dieb⁹ habeāt ↄtutes mirabiles. que in libris taliū artiū recitātur. Error i fide ⁊ ph̄ia naturali ⁊ astronomia ṽa.

Uicesimussecūdus ꝙ vti talib⁹ ⁊ fidē dare. nō sit idolatria ⁊ infidelitas. Error.

Uicesimusterti⁹ ꝙ aliq̄ demōes boni sint alij benigni alij oīa sciētes. alij nec saluati nec dānati. Error.

Uicesimusquartus ꝙ suffumigationes que fiūt in hmōi oꝑationib⁹ cōuertunt̃ in sp̄ūs. aut ꝙ sint debite eis. Error.

Uicesimusquintus ꝙ vnus demon sit rex orientis. ⁊ p̄sertim suo merito. ⁊ alius occidētis. ali⁹ septētrionis. alius meridiei. Error.

Uicesimussextus ꝙ intelligentia motrix celi influit in animā rationalē sicut corpus celi influit ī corpus humanū. Error.

Uicesimusseptimus ꝙ cogitationes nr̄e intellectuales ⁊ volitiōes nr̄e interiores īmediate causent̃ a celo. ⁊ ꝙ ꝑ aliquā traditionē magicā tales possint sciri. ⁊ ꝙ ꝑ illā de eis certitudinaliter iudicare sit licitū. Error.

Uicesimusoctauus articulus ꝙ ꝑ quascunq₃ artes magicas possimus deuenire ad visionē diuine essentie vel sanctorū spirituū. Error.

Acta sunt hec ⁊ p⁹ maturā crebrāq₃ int̃ nos et deputatos nr̄os examinationē: ↄclusa in nr̄a cōgregatiōe generali parisi⁹ apō scm̄ mathurinū demane sup h̄ sp̄alit̃ celebrata. Anno dn̄i. M.ccc xcviij. Die. xix. mēsis septēbr. In c⁹ rei testioniū sigillū dicte facultat p̄ntib⁹ lr̄is duxim⁹ apponēdū

Originale hui⁹ determinatiōis ē sigillatum magno sigillo facultatis theologice parisius.

Sequunt̃ excerpta principaliū articulox tractatus cuiusdā ↄtra errores fratr iohis de mōte sono ordinis p̄dicatox parisi⁹ ↄdēnatos.

Prefatio

Apostolicis verbis edocti. parati semꝑ ad satisfactionem oīm poscēti nos rōnē de ea que ī nobis ē fide. ad tuitionē ei⁹ quā ꝓfitemur orthodoxe. ⁊ vt rōnabilis quorūdā errox ↄdēnatio parisius nuꝑ facta. ac iustificatio ex orte sup h̄ cause ⁊ aduersantiū omniū quecūq₃ iniusta irrōnabilisq₃ cōquestio oblocutio atq₃ vexatio singulis innotescat. p̄ntē tractatū sub ap̄lice Petri sedis et sedētis in ea summi pontific correctiōe duxim⁹ cōpilandū. In quo vniuersis christifidelib⁹ q ipsum lecturi vel audituri sunt supplicam⁹ affectu. vt equo aīo pura q₃ mētis acie ꝓspiciant vniuersa nobiscū ⁊c. Ad honorē scē ⁊ indiuidue trinitatis cui⁹ fidei cām agim⁹. p̄ntē tractatū aduersus errores fratris iohānis de montesono ordis fratrū p̄dicatorū nuꝑ in parisiensi studio cōdemnatos. ex deliberatiōe vniuersitatis study parisiensis ⁊ specialit̃ doctox baccalariox facultat theologice cōpositū i tria capitula distinguem⁹. In p̄mo ad fundandū ꝓcessum fratrū ↄtra dictū fratrē ꝑ dictā facultatē theologie. ac etiā ꝓcessuz inde secutū corā dn̄o ep̄o parisieñ. ad instantiā vniuersitatis p̄dicte declarabitur qualiter ad dictos ep̄m ⁊ facultatē theologie ꝑtinet assertiōes hereticas vel in fide erroneas ⁊ cōtra asserentēs eas parisi⁹ cōdēnare. In secūdo declarabit̃ ⁊ rārationib⁹ q₃ autoritatib⁹ scōx ⁊ doctox ꝓbabit̃ ꝙ assertiones dicti fratr ꝑ cedulā dicte facultatis dicto dn̄o ep̄o tradue. fuerūt rōnabilit̃ ↄdemnate. In tertio qꝛ mgr̄ ac ꝓcurator generalis ⁊ nōnulli dicti ordinis fratres contra dictū ep̄m ⁊ sibi adherētes ad sedē ap̄licā appellauerūt. inter memoratas dicti fratr assertiōes. vt p̄fert̃ dānatas aliq̄s ad sci thome de aq̄no ꝑtinere doctrinā. q̄m asserūt ꝑ ecclesiam approbatā. ideo declarabitur doctrinā hmōi sci thome nō sic approbatā eē ꝙ ꝓpter eā opteat añ dictā ↄdēnationē aut dicti ep̄i ꝓcessum aliqualiter impedire. Ca. j.

Circa primum principale ē hec diuisio p̄mittenda. Q diffinitio circa ea que sunt fidei. i. approbatio ṽitatis alicuius tanq₃ catholice. vel reprobatio aut cōdemnatio opposite falsitatis tanq₃ heretice aut in fide erro-

necē pōt eē dupliciter. Uno modo scolastice τ doctrinaliter. Alio modo autoritatiue τ iudicialiter. Et h̄ secūdus mod⁹ ē duplex: fm q̄ h̄ autoritas iudiciaria est biptita. Una est simpliciter supma. Alia est inferior τ subordinata. Iuxta hanc triplicem diuisionē que clara est. sunt tres conclusiones pncipales declarande. τ deinde ex eis q̄daz alie sub inferende. ¶ Prima erit de diffinitione iudiciali τ autoritatiua supma. ¶ Scda de inferiori τ subordiata. ¶ Tertia de doctriali τ scolastica. Et ip̄az pbatio pncipalit̄ fūdabit̄ i iure diuio. Prima igit̄ conclusio est. Ad sanctā sedē aplicaz ptinet autoritate iudiciali supma circa ea q̄ sunt fidei iudicialiter diffinire. Et hec pbat̄. quia ad illius tanq̄ȝ ad supmi iudicis autoritatē ptinet in fide iudicialiter diffinire cui⁹ fides nunq̄ȝ deficit. Sed sancte apostolice sedis fides nunq̄ȝ deficit. igit̄ τc̄. maior est nota. s̄ minor pbat̄. Q2 de hac sancta sede in psona Petri apli i ea p̄sidentis dictū ē. Petre rogaui p te vt nō deficiat fides tua. Luc̄. xxij. Propt̄ qd dic̄ Cipan⁹. xxiij. di. Qui τc̄. Scda cōclusio ē q2 ad ep̄os catholicos ptinet autoritate iferiori τ subordinata circa ea q̄ sūt fidei iudicialiter diffinire. Et h̄ pbat̄. Quia ad eos ptinet iudiciali autoritate iferiori τ subordinata i fide diffinire ad quos ptinet ɔsimiliter eccliaȝ regere. Sed ad ep̄os catholicos ptinet scōm. igit̄ τ p̄mū. Maior patet. q2 ecclesie regimē maxie ɔcernit fidē. τ ido cui iure diuino cōmittit̄ eccliaȝ regere. ei eodē iure cōmittit̄ de fide cognoscere et iudicare. Sȝ minor pbat̄ autoritate Pauli. Act. xx. ca. vbi dic̄. Attēdite vob̄ τ vniuiso gregi i quo vos spūssanctus posuit ep̄os eccliaȝ regere dei. Uñ patȝ q2 iure diuio τ autoritate spūssancti episcopi positi sūt ad regimē eccliē dei. Regimē aūt importat iudicialē autoritatez. ergo sequit̄ q2 ad eos ptinet autoritate iudiciali iferiori τ subordinata τ supme autoritati subiecta eccliaȝ regere τ p ɔñs de fide ɔgnoscere τ i ea diffinire. Uñ patet q2 de tali regimie ad fidē ptinere loquat̄ apl̄s τc̄. Tertia cōclusio est q2 ad doctores theologos ptinet determinare doctrinali et scolastica circa ea que sūt fidei doctrinaliter diffinire ad quos ptinet sacram scripturā docere. τ ex ea hereticas assertiones τ in fide erroneas reprobare ac veritates catholicas approbare Sȝ ad doctores theologos ptinet scōm. igit̄ τ p̄mū. Probationes minoris et maioris vide si vis in dicto tractatu.

¶ Ex p̄dictis ɔclusiōibus patet rńsio ad pricipalem articulū. s. q2 ad ep̄m parisień. τ ad theologie facultatē ptinet assertiones hereticas aut in fid̄ erroneas τ ɔtra eas asserentes parisi⁹ cōdemnare. Quia p scdam ɔclusionē patet q2 h̄ ad ep̄m ptinet diffiniēdo iudicialit̄. Et p tertiā ɔclusionez patet q2 ad facultatē theologicā ptinet diffinendo doctrialiter. ¶ Sȝ adhuc ad magis fūdādū ppositū tres alie ɔclusiōes ex p̄missis sūt sbinferēde. Quarta igit̄ cōclusio ē. Q2 ad dictos episcopuȝ τ facultatē theologie ptinet nō solū cōiunctim s̄ et diuisiȝ modis p̄dictis assertiōes hereticas aut erroneas cōdemnare Licet tñ q̄nq̄ȝ rōnabiliter cōsueuerint in h̄mōi ɔdēnatione cōiunctim pcedere. Probatiōes dimittūt̄ h̄ cā breuitatis. Quīta ɔclō ad dictā facltatē theologie ɔtra certas psōnas. s. ɔtra singulares mgr̄os τ baccalarios eisdē facultati iuratos. ptinet q̄nq̄ȝ nō solū doctrinalit̄ s̄ et iudicialit̄ aliq̄ mō assertiōes h̄eticas aut erroneas ɔdēnare. Et h̄ ɔclō pbat̄ ex triplici radice. Pria pbatio fūdat̄ ex ɔcessa eis ptāte τc̄. Scda pbatio fūdat̄ in obsuata ɔsuetudine τc̄. Tertia eiusdem conclusionis pbatio fundatur in publica vtilitate. τc̄.

Sexta cōclusio ē q2 ad supiorē iudicē ptinet pcessū p dictos ep̄m τ facultatē theologie factū nec si ne magna et notabili causa fauorabilit̄ ipedire. nec approbatiōi ɔtra eos i cā fidei interiecte sine matura dliberatiōe τ pura iformatiōe ɔferre. Et h̄ pbat̄ q2 τc̄. Ex p̄dictis ɔclonib⁹ ad ppositū applicatis ptȝ luce clari⁹ iustificatio pcessus facti cōtra dictū frēm Iohem sic patet in singulis articul̄.

¶ Primus igit̄ articulus ē. Q2 cū dict⁹ frater in fra scriptos errores parisi⁹ in scolis publice dogmatizauerit. τ corā faculatate theologie euocatus p decanū eiusdē facultatis monitus charitatiue ipsos corrigere recusauerit. ptestās eos vsq̄ ad mortē velle defendere. dicta facultas errores hui⁹ potuit τ merito debuit doctrinalter cōdemnare. Prima ps. s. qd hoc potuit patet. τc̄. Secūdus articulus ē. Q2 dicta facultas theologie coassumptis sibi mgr̄is aliarū triū facultatuȝ vniuersitatis parisień. dictos errores pri⁹ p eos examinatos τ doctrinaliter cōdemnatos. merito debuit dño ep̄o parisień. tāq̄ȝ iudici ordinario iudicialiter denunciare. Et h̄ clare patet ex secūda conclusione τ eius pbatione. s. adhuc τc̄.

¶ Nobrē p̄nominate facultat̄ theologice magistri tribus alijs facultatibus sibi coassumpt̄ τ coadiunctis nunciauerunt ecclesie. Ex quibus patet triplex ratio denūciationis p̄dicte. quā secreta et charitatiua monitio p̄cessit licet tñ hoc non ecēt necesse sicut patȝ ex doctrina sancti Thome ij. secunde. q. xxxiij. articulo septimo vbi docet q2 peccata publica sunt publice arguenda. iuxta illud apostoli ad Thi. v. Peccantem coram omnibus argue vt ceteri timorem habeāt. Quod intelligitur de peccatis publicis vt Augustinus dicit in libro de verbis domini. τc̄.

Tertius articulus ē. Q2 dicta facultas in scolis suis theologicis τ dictus ep̄s in locis sue diocef. p̄missorū errorū dogmatizationē publicationez aut defensionē finaliter inhibere potuerūt et debuerunt iudicialiter prohibere. τc̄.

Sed huic articulo opponunt tria q̄ ponit dict⁹ fra-
ter in supplicatiõe sua seu querela a dño pape ex-
posita· in qua fere tot sunt mēdacia quot sunt v̄-
ba ¶ Primũ est quia alique cõclusionũ suarum
trahunt ex doctrina sancti Thome quã facultas
theologie alta expsse cõmendauit· ⁊ dñs stepha-
nus eṗus parisieñ· p suas lr̃as approbauit· ¶ Se-
cundũ ē q dñs Urban⁹ papa· v· p eius bullã vni-
uersitati studij Thosolani scripsit· ⁊ voluit eius-
dem scł doctrinã tanq̄ bñdictã ⁊ catholicã sequi
⁊ teneri a christicolis ⁊ studiosis· ⁊ eã p virib⁹ am-
pliari· ¶ Tertiũ ē q soli⁹ sedis aplice ē declarare
damnare ⁊ approbare· Unñ postea cõcludit q di-
ctus dñs eṗs apponēs falcē in messem summi põ-
tificis dictas cõclusiones pnunciauit ⁊ decreuit
falsas hereticas ⁊ erroneas· Et cãm subdit ibidē
quia ista que tangũt fidē sunt de maiorib⁹ ecclie
causis ⁊ q̄ ad solũ summũ pontificē p examinati-
one ⁊ decisione deferri debēt· Ex qb⁹ sequi vide-
tur q nec eṗs nec facultas p̄dicta cõclusiones p̄-
dictas potuerũt iudicialiter damnare· nec earũ
dogmatizationē aut publicationē vel defensio-
nem finaliter cohibere· Ad illa aũt faciliter rñde-
tur· ¶ Unñ ad primũ rñdet vniuersitas in suis lit-
teris patētibus· Nos inquit millesies diximus ⁊
vt videm⁹ nõ sufficit· qualiter scī Thome doctri-
nam in dicta nr̃a cõdemnatõe nequaq̄ reproba-
mus· sed hũc eiusq̄ fautores doctrinē ei⁹ ad di-
stortũ fideiq̄ absonũ sensum adaptantes· aut vl-
tra quã fieri debet cõtra eiusdē doctoris documē-
tum dilatantes cõdemnam⁹· audacter asserim⁹
Et hec clare patebũt ex dicēdis in secũdo ⁊ ter-
tio caplis· vbi mãifeste pbabit q p̄dicte erronee
cõclusiones nõ trahunt ex doctrina sancti Tho-
me sed magis cõtrariant eidem· ¶ Ad secundũ
rñdet q ex p̄dicta bulla dñi Urbani vel ex p̄alle-
gata lr̃a dñi Stephani eṗi aut alia quacunq̄ lit-
tera autētica nõ põt sufficienter cõcludi q san-
cti thome doctrina sit in oñib⁹ approbata· sic cla-
re ostendet in tertio capitulo hui⁹ tractatus· Et
ad hoc adijciũt aliqui talē rõnē· Illa doctrina nõ
põt sic eē in oĩbus approbata que multa conti-
net in fide erronea· Sed vt dicũt p̄dicta scī tho-
me doctrina nõ solum in materia de absoluta ne-
cessitate creature· de qua p̄sentis cõtrouersie in-
ferius in tribus vltimis cõclusionibus tertij capi-
tuli specialiter tractabit· sed etiã in pluribus alijs
multa cõtinet in fide erronea· qđ declarãt· Nam
in prima pte summe· q· xlvij· arti· vlti· in responsi-
one vltimi articuli dicit· q nõ ē possibile aliã ter-
ram esse q̄ istã· quia oĩs terra naturaliter ferret
ad hoc mediũ vbicũq̄ eēt· ⁊ notũ ē q non loquit
de potentia nature· ¶ Itē in articulo vltimo dič
q impossibile est duos angelos eē vnius speciei·
⁊ q impossibile est esse plures albedines sepatas
a substantijs· que vident eē cõtra articulũ de oĩ-
potentia dei· ⁊ cõtra veritates creditas circa sa-
cramentum altaris· ¶ Itē infra· q· lxxviij· articu-
lo· iij· ⁊ vj· ⁊ in questionib⁹ disputatis tenet arti-
culum de vnitate forme substantialis in hoīe· q
decimusquartus articulus ē inter ptis de cuã· et-
no· damnatus p Alexandrũ· ¶ Item ex hac opi-
nione thome de vnitate forme sicut dicit in glosa
ockam in dialogo suo cõclusiones sequunt que ĩ
anglia fuerũt scandalose· s· q corp⁹ christi nõ fu-
it idē numero viuũ ⁊ mortuũ· ⁊ hoc cõcedit scũs
thomas in questionibus disputatis· q· lxiij· quod
nõ fuit simpliciť· Unde sequit vltra q caro mor-
tua nunq̄ fuit viua· ⁊ q corpa sanctorũ mortuo-
rum nunq̄ fuerũt corpa sanctorũ viuentiũ· ⁊ ideo
reliquie corporũ sanctorũ nunq̄ fuerũt ptes cor-
porum viuentiũ· nec corpus christi qđ fuit vulne-
ratũ in cruce iacuit in sepulcro· q̄ oĩa sũt absurda
¶ Ex qb⁹ ⁊ alijs plurib⁹ errorib⁹ cõtra q̄s qdam
doctores speciales cõposuerũt tractat⁹ cõcludũt
isti· q hmõi doctrina nõ põt eē in oĩb⁹ approbata
nec hõ obstat ei⁹ sanctitati vel canonisatiõi· q nõ
obstãte glorioso martyrio Cypriani ipse errauit ĩ
fide· sicut patet· iiij· sentē· dist· vj· ⁊ infra dicet· ca·
iij· Unñ sanctitas vite nõ infert sanctitatē doctri-
ne· sicut patet de Papia martyre qui fuit patro-
nus secte heretice· ¶ Unñ ex his oĩbus infert q
p̄dicta approbatio Urbani quinti nõ est hui⁹ do-
ctrine approbatio vniuersalis sed tanq̄ doctrine
vtilis ⁊ in multis pbabilis· sicut doctrina Pape
magistraliter dicta sola habet autoritatem magi-
stralem sicut dñs Innocentius· iiij· de suo appa-
ratu testatus est· Sed de hac materia copiosius
infra dicet in tribus p̄mis cõclusionib⁹ tertij capi-
tuli· ⁊ ideo breuius ptransimus· ¶ Ad tertiũ ob-
iectũ rñdet primo q nec facultas ⁊c·

¶ Capitulum· ij·

Circa secũdum prin-
cipale in q̄ declaratũ ē q assertiões dicti fratris p
cedulã theologie facultatis dicto dño eṗo tradi-
tam fuerũt rõnabiliter cõdemnate· Premittē-
dum ē vnũ p̄ambulũ generale qđ in aliquib⁹ di-
ctarũ assertionũ ⁊ eax cõdēnatiõe ē necessariũ p̄-
notandũ vicz Q licet aliq̄ ppositio vel assertio
possit hr̃e aliquē sensum verũ· tñ põt rõnabiliter
cõdemnari tanq̄ reuocanda ppter aliũ sensum
falsum in ea vel in eius pbatione intellectũ· Et
hec suppositio pbat tam rõnibus q̄ autoritatib⁹
scõx doctorũ ⁊ specialiter ex dictis scī thome de
aquino· vt pars aduersa· ⁊c·

Quarto pbat suppositio p̄missa ⁊ singulariter de-
claranda ē p exemplum sumptum ex doctrina ec-
clesie· Nam p ecclesiam nõ nunq̄ assertio ambi-
gua habens aliquem sensum catholicũ est dam-
nata· imo qñq̄ assertiones contradictorie fm vo-
cem p eam sunt damnate· ⁊ ideo altera earũ vel

vltraq̄z aliquē habet sensum catholicum· Et ec
ce exemplum manifestum· Nā Isido· in lib· ethi
ca· xx· lib· viij· ꝛ habeṫ· xxiiij· q· ij· c· quidam autē
apte insinuat q̄ vtraq̄z istarum· deus creat mala
deus nō creat mala est heresis condemnata· vn̄
et assertores vtriusq̄z reputat hereticos dictos
Coliciani a quodā colico noīati· qui dicunt deuz
nō facere mala· contra illud qd̄ scriptū ē· Ego de
us creans mala· Floriani a floriano q̄ e cōtrario
dicūt deū creasse mala ꝯtra illd̄ qd̄ scriptū ē· Fe
cit deus oīa bona· Ex q̄bus colligiṫ qd̄ vtraq̄z
istarū ē heresis ꝯdēnata· ꝛ tn̄ ista assertio· deꝰ cre
at mala· habet aliquē sensum catholicū· s· istum
deꝰ creat mala pene· ꝛ similiter ista· deus nō creat
mala· habet sensū catholicū· s· istū deꝰ non creat
mala culpe· ꝛc· Hac igiṫ suppositiōe p̄ambula·
sic firmiter stabilita singulatim declarandū ē· q̄
assertiones dicti fratris fuerūt rōnabiliter ꝯdē
nate· Prima igiṫ ꝓpositio sua fuit· Maior est
vnio hypostatica in christo q̄z vnio trium ꝑsona
rum in essentia increata·
Scd̄a possibile ē eē aliq̄z creaturā purā i puris na
turalibus q̄ ita posset sibi ꝛ homini mereri sic aīa
xp̄i ꝯcurrēte gr̄a habituali· nō ē tn̄ aliq̄ possibilˀ q̄ tā
ꝯuenienter ꝯgruenṫ ꝛ sufficiēter hoīez posset redi
mere ꝛ saluare sic xp̄s· Et ista ꝯdēnaṫ reuocāda
tāq̄z falsa ꝛ male sonās ꝛ erronea ad itellectū ꝓ
bationis sue vicz d̄ gr̄a aīe xp̄i q̄ ad p̄mā eiꝰ ꝑtem·
Tertia aliq̄ pura creatura rōnalis pōt in puris
naturalibus btifice dei essentiā intueri· ꝛ hāc dic
patere de creatura p̄dicta· Et ista cōdemnaṫ re
uocāda alias ꝑsius dānāta tāq̄z erronea in fide·
Quarta· aliqua pura creatura est possibilis ꝑfe
ctior aīa xp̄i in merendo puta gr̄a aīe xp̄i· Et hec
damnatur reuocanda tanq̄z falsa et erronea absur
da in theologia et phīa· ꝛ theologice doctrine ir
risiua Addidit huic ꝓpositioni istam verificatio
nem· ꝛ si nō quoad quātitatez meriti tn̄ q̄ ad mo
dum merendi· ꝛ hec omīa eidē ꝓdesse nō pn̄t·
Quinta· videṫ mihi q̄ talis creatura si poneret
esse simpliciter genus Et h̄ cōdemnatur reuocā
da sicut imediate precedens·
Sexta· ponere aliqd̄ creatū vel aliqua creata eē
simpliciter ꝛ absolute necesse ē nō esse cōtra fidē·
Et hec ꝯdemnaṫ reuocanda tanq̄z falsa et male
sonans in fide sm̄ cōem modū theologorum·
Septima· necesse esse nō repugnat eē causatuz·
Et h̄ ꝯdēnaṫ reuocāda tāq̄z falsa ꝛ erronea i fide
Octaua· magis est cōsonū fidei ponere aliquid
citra primū esse absolute ꝛ simpliciter necesse ne
quaq̄z ponere ipsum sine aliqua additione eē ne
cesse esse· Et hec ꝯdemnaṫ reuocanda tanq̄z fal
sa ꝛ erronea ꝓpter falsam implicationem ꝛ erro
neam ꝯparationis quā includit q̄ aliq̄z rem creatā
esse necesse esse scilicet sine aliqua additione est
consonū sacre scripture ꝛ ꝑ cōsequēs aliqd̄ crea
tum est increatum· qd̄ cōtradictionē includit·
Nona· asserere aliquid fore verum quod est con
tra sacram scripturam est expressiue contra fidē·
Et hec condemnatur reuocanda tanq̄z falsa ꝛ in
iuriosa sanctis ꝛ doctoribus si eam intelligat vni
uersaliṫ ꝑut in ꝓbatione eius videṫ pretendere·
Decima non omnem hominem preter christum
contraxisse ab adam peccatum originale est ex
presse contra fidem· Et hec damnatur reuocan
da tanq̄z falsa scandalosa et piarum aurium of
fensiua et presumptuose asserta· non obstāte ꝓ
babilitate questionis· vtrum beata virgo fuerit
in peccato originali concepta· ꝛc·
Undecima· beatam mariam virginē ꝛ dei geni
tricem non contraxisse peccatum originale ē ex
presse contra fidem· Et hec ꝯdemnaṫ reuocāda
tanq̄z falsa scandalosa ꝓsumptuose asserta ꝛ pia
rum aurium offensiua·
Duodecima tn̄ ē cōtra sacrā scͥpturā vnū homi
nē eē exemptū a peccato originali ꝑter xp̄m sic
si decez hoīes ponerenṫ exempti Et h̄ ꝯdemnaṫ
sicut p̄cedēs reuocāda tanq̄z falsa scandalosa ꝓ
sumptuose asserta ꝛ piarū aurium offensiua·
Tredecima· magˀ ē exp̄sse cōtra scripturā sacrā
beatam virginē nō eē conceptam in peccato ori
ginali q̄z asserere ipsam simul fuisse beatam ꝛ via
tricem ab instāti sue conceptionis vel sanctifi
cationis· Et postq̄z ꝓbauit correlariū· dixit q̄ pa
ri modo videretur dici q̄ magis ē expressiuz ipaz
vnitā fuisse hypostatice· et hoc idē in cōsistorio ꝛ
i scripto suo corā iudicibus recitauit· Hec aūt ꝓpo
sitio cōdemnaṫ sicut precedens reuocanda tanq̄z
falsa scandalosa ꝓsumptuose asserta ꝛ piarū au
rium offensiua· ꝛ merito potuisset rigorosius cō
demnari quia nulla p̄cedentiū ē ita temeraria·
Quartadecima ꝛ vltima· In expositione sacre
scripture siue declarando ꝑ ecclesiā siue ꝑ docto
res siue excipiendo ꝑ quecūq̄z· de sacra scriptu
ra ꝛ nō aliunde trahēda est determinatio decla
ratio siue exceptio· sic in grāmatica cōtra reglas
poni i eadē exceptio repiṫ· Et hec ꝯdēnaṫ reuo
canda tanq̄z falsa et erronea si intelligat q̄ exce
ptio vel expositio sit trahenda exp̄sse· ꝛ explicite
ex scriptura sacra et non aliūde ꝑut videṫ pretē
dere· aliter nō eēt ad prepositum suum· Harū
ꝓpositionum improbationes diffuse et pulcerri
me ponunṫ in dicto tractatu·

Capitulum· iij·

Circa tertium princi

palem quo declarandū ē q̄ doctrina sancti tho
me nō sic est approbata q̄ ꝓpter eaz oporteat aū
dictam cōdemnationē aut dicti epī ꝓcessum ali
qualiter impedire: ꝑmittēda ē h̄ diuisio· q̄ aliquā
doctrinā eē ꝑ ecclesiā approbatā pōt tripliciter in
telligi· Uno mō q̄ talis doctrina sit ꝑ ecclesiam tā

ꝙ̃ vtilis ⁊ in fide probabilis acceptata ⁊ tanꝙ̃ ta lis inter scolasticos diuulgata. Secũdo modo ꝙ talis doctrina sit sic approbata ꝙ oporteat crede re ꝙ ip̃a sit in omni sui p̃te vera. Tertio mõ sic vt ipsa sic sit approbata vt oporteat credere ꝙ ip̃a in nulla sui p̃te sit in fide erronea vel heretica. Naꝫ multa sunt falsa que nõ p̃tinent ad fidẽ q̃ tñ non inducũt errorẽ cõdemnabilẽ ⁊ in talibꝰ nõ cadit heresis. quia heresis importat corruptionẽ fidei christiane. In talibꝰ aũt falsitas aut error ad cor ruptionẽ fidei christiane nõ p̃tinet vt dicit sanctꝰ Tho. ij. scđe. q. de heresi. arti. ij. Et ideo patet ꝙ approbatio alicuius doctrine secũdo modo ma ior est approbatione. tertio modo. Primus autẽ modus approbationis multum differt a duobus alijs. quia multe sunt doctrine illo primo modo approbate que continent nõ solum falsa imo etiã quedam in fide erronea vt inferius patebit. Vñ primus modus approbationis cõmunis ẽ multis doctrinis seu libris vel tractatibus sanctoꝝ ⁊ do ctorũ. sed secũdus et tertiꝰ valde paucis scriptis cõueniũt. s. soli doctrine scripture sacre ⁊ vniuisa lis ecclesie vt quidã dicũt sicut apparebit ex dicẽ dis. ⁊ ideo vterꝙ̃ ipsorũ maior est p̃mo. Quilibet aũt p̃dictorum modoꝝ potest subdiuidi. quia ta lis approbatio alicuius doctrine potest esse exp̃s sa vel tacita. Expressa q̃dem p̃ scripturã autenti cam sicut p̃ autoritatem scripture diuine vel con stitutionẽ ecclesie vel bullã apostolicã aut aliam litterã autẽticã alicuius p̃sone vel collegij i h̃ po testatẽ habentis. Et sic expresse approbata est do ctrina scripture sacre noui ⁊ veteris testamenti. generaliũ conciliorum. epistolarũ decretaliũ. et quorundã opusculorũ sanctorũ patrũ. sicut patꝫ ex decreto Gelasij pape. xv. di. ca. sancta rhoma na. Tacita vͦo potest esse alicuiꝰ doctrine appro batio p̃ tollerantiã seu p̃missionem ecclesie. et sic multe sunt doctrine approbate nõ solũ sanctorũ patrum sed etiam quorundã doctoꝝ ⁊ magistro rum qui scripserũt sũmas et lecturas diuersas ⁊ in quibusdã inter se aduersas tam in theologia ꝙ̃ in iure canonico. sicut patet de multis doctori bus vniuisitatis parisieñ. ⁊ aliorũ studiorũ. Et h̃ tacita eorũ approbatio habet̃ implicite ex p̃alle gato d̃creto Gelasij pape vbi dicit̃. Opuscula at ꝙ tractatus omniũ patrũ ortodoxorũ qui in nul lo a sancto rhomane eccl̃ie cõsortio deuiauerũt nec ab eius p̃diatione seiuncti sunt: legenda de cernimus. Vñ qꝛ hic generaliter omniũ illorum mg̃roꝝ vel doctoꝝ q̃ hmõi sunt approbata tacita scꝫ ⁊ implicita licet non explicita. sed de opuscu lis eorũ diligenter seruandũ ẽ q̃d ibidem sequit̃. Et cum hec ad catholicorũ manus aduenerint beati apostoli pauli sñia p̃cedat. omĩa ꝓbate q̃d bonũ est tenete. Iuxta primã diuisionẽ decla rande sunt tres principales cõclusiões circa ap

probationem doctrine sancti thome. deinde alie tres sp̃ales circa doctrinã eius de absoluta neces sitate creature. Prima igit̃ cõclusio ẽ. Doctri na sancti thome in opusculis suis theologicis cõ tenta. primo mõ est p̃ ecclesiã approbata ⁊ tanꝙ̃ vtilis ⁊ ꝓbabilis diuulgata. ⁊ hec ꝓbat̃ qꝛ ⁊c̃.

Secũda cõclusio est. Predicta sancti thome do ctrina nõ est secũdo modo p̃ ecclesiaꝫ approbata sic scilicet ꝙ oporteat credere ꝙ ipsa in omni sui parte sit vera. ⁊ hec ꝓbatur quia ⁊c̃.

Tertia cõclusio. Prefata sancti thome doctrina nõ est tertio modo p̃dicto p̃ ecclesiã approbata. sic scilicet ꝙ oporteat credere ꝙ ipsa in nulla sui p̃te sit in fide erronea vel heretica. ⁊ h̃ ꝯclusio ꝓ batur qꝛ ⁊c̃. Scđo p̃ncipaliter ꝓbat̃ tertia cõ clusio. quia de illa non oportet credere doctrina ꝙ ip̃a in nulla sui p̃te sit in fide erronea vel here tica in qua quidẽ cõtinent̃ multe cõtrarietates ⁊ repugnãtie etiã in materia ad fidem pertinen te s̃ multe huiusmodi repugnãtie ⁊ ꝯtrarietates ꝯtinent̃ in doctrĩa sancti thome. igit̃ ⁊c̃. Maior est nota. sed minor ꝓbatur. ⁊ de multis exemplis breuitatis causa pauca ponentur.

Primum exemplũ est quia primo sententiarũ di stinctiõe. xj. arti. iiij. tenet sanctus thomas ꝙ pa ter ⁊ filius p̃nt dici duos spiratores sicut spirãtes In p̃ma vͦo p̃te sũme sue. q. xxxvj. art. vltĩo. dicit ꝙ sunt vnus spirator ⁊ nõ duo. ⁊ tñ hec materia multum ad fideꝫ p̃tinet. cũ in cõcilio lugduneñ. sub Gregorio decimo celebrato fuerit diffinituꝫ ꝙ spiritussanctus a patre ⁊ filio non duabus spi rationibus sed vnica spiratiõe procedit. sicut pa tet in ca. fideli. extra de sũma tri. ⁊ fi. ca. lib. vj.

Secundum exemplum est quia in secundo sen tentiarum distinctione p̃ma dicit ꝙ creatio istru mentaliter cõmunicari potuit creature. sustinẽs in hoc opinionem magistri libro. iiij. distincti. v. in qua tamen ab alijs doctoribus cõmuniter nõ tenetur. In prima vero parte summe. q. xlv. ar ticulo. v. dicit ꝙ nõ. ⁊ idem dicit in secũdo cõtra gentiles. ca. xxj. ⁊ in questiõe de veritate.

Tertium exemplum potest poni quia in secũdo sentẽtiarũ ⁊ similiter in quarto tenet ꝙ om̃is hõ p̃ter christũ cõcipit̃ in pct̃õ originali. ⁊ in p̃mo te net ꝙ beata vͦgo nõ fuit ꝯcepta in pct̃õ originali sicut supra dictũ ẽ. ⁊ tñ ps aduersa ꝯtra quã agi mus asserit secundũ exp̃sse eẽ imo expressissime cõtra fidẽ. ⁊ ideo habet cõcedere ꝙ doctrina san cti thome in hac p̃te est in fide erronea.

Quartũ exemplũ qꝛ in tertio sñiaꝝ. dist. vj. q. ij. arti. ij. dicit ꝙ prima opinio ibi posita a magistro non est heretica licet sit falsa. s. filius dei assump sit hominem ex humana carne ⁊ aĩa rõnali cõsti tutum. ⁊ ille hõ cepit eẽ deus ⁊ deꝰ cepit eẽ homo ille. In tertia vͦo p̃te sũme. q. ij. arti. vj. in fine dicit ꝙ est heretica et damnata in concilio.

Quintū exēplū ē q2 in q̄rto sniaꝝ·distin·xxxviij·
arti·iiij·i solutiōe tertij argumēti dic̄·ꝙ papa pōt
dispēsare i voto ꝯtinētie·⁊ in·ij·ij·q·lxxxviij·arti·
xj·dic̄ ꝙ nō·allegās decretalē Cū ad monasteriū
ex̄·de testa·mona·vbi in fine illi⁹ decretalis dr̄ ꝙ
abdicatio ꝓꝑetatꝫ sic̄ ⁊ custodia castitatꝫ adeo est
ānexa regule mōachali vt ꝯtra eā nec sūm⁹ pōti-
fex possit idulgē·Sz h̄ scḋa opinio videt̄ eē erro
nea i fide cū sit ꝯtra obſuātiā eccl̄ie q̄ in tali voto
q̄n̄q3 dispēsauit·sic̄ ōn̄dit dn̄s Durād⁹ i·iiij·
Sextū exēplū generale qḋ sumit̄ ex q̄daz tracta
tu scti thome de ꝯcordia q̄rūdā dictoꝝ suorū int̄
se discordātiū·qui icipit·Pertrāsibūt plurimi et
multiplex erit scīa·vbi mlta diūsa ⁊ adūsa q̄ i do-
ctrina sua ꝯtinēt̄ corrigit ⁊ exponit·Et q2 verisi-
mile ē ꝙ tūc nō oīa hmōi sibi occurrerūt·iō i fine
ꝓlogi sui supplicat libroꝝ suoꝝ lectorib⁹ ita dicēs·
Si q̄s aliq̄d iuenerit nō ꝯcordāter si nō sit maife-
sta cā dicēdi ex q̄ fm Hilariū accipiēda ē itelligē-
tia dictoꝝ·discretiorē ⁊ magi̇ exercitatū cōsulat·
Si v̄o nō fuerit iuentū quō vtrūq3 stare possit·id
illoꝝ eligat qḋ magis ꝯsonū v̄itati iudicauerit·al
terū v̄o nō sibi reuocarem⁹ si tal̄ discordia nobis
occurreret·Ex q̄ dicto correlarie seq̄t̄·ꝙ si in do-
ctrina scti thome aliq̄ assertio repiret̄ q̄ eēt here
tica aut i fide erronea·n̄ ꝓpt̄ h̄ seq̄ret̄ ꝙ asserēs
fuisset heretic⁹·q2·s·eā ꝑtinacit̄ nō asseruisset cū
ad reuocatiōez hūilit̄ se offerat·Sic em̄ btūs Ci
prian⁹ ⁊ btūs Hiero·licet erroneas opiniōes vl̄
hereticas scꝑserint q̄s reuocasse nō legūt̄ vt ifra
dicet̄·q2 tn̄ eas ꝑtinacit̄ nō defēderūt nō sūt he-
retici iudicādi ⁊c̄·Et ꝓpt̄ h̄ solū ꝙ heresim tenu
erit v̄bo vl̄ scꝑto n̄ eē ꝑ⁹ mortē ꝯ̄ heresi accusād⁹
nisi ꝓbari posset ꝙ talē heresim ꝑtinacit̄ tenuiss3
Et h̄ pz ex dictꝫ scti thome·in·ij·ij·q·ꝯ̄ heresi·ar
ti·ij·in solutiōe ad tertiū argumentū vbi allegat
Augustinū·xxiiij·q·iij dicētē·Si q̄ sniā3 suā q̄uis
falsā atq3 ꝑuersā nulla ꝑtinaci animositate defen
dūt·q̄rūt āt tacita solicitudie v̄itatē corrigi pati
cū iuenerit·neq̄q̄ sūt int̄ hereticos cōputandi·
Vn̄ ꝯcludit ꝙ si aliq̄ doctores dissensisse vident̄ i
vel ꝯtra ea q̄rū nihil infest ad fidē vel etiā i q̄bus
dam ad fidē ꝑtinētib⁹ q̄ nōdū erāt ꝑ ecclīam det̄-
minata nō ē vitiū heresis·postq̄ aūt eēnt det̄mi-
nata autoritate eccl̄ie vniūsalis·si q̄s tali det̄mi-
natiōi ꝑtinaciter resisteret vel repugnaret·here
tic⁹ eē sentiret̄·Et h̄ dic̄ scūs thomas ꝓpt̄ dissen
sionē q̄ fuit int̄ Hiero·⁊ Augu·circa cessatiōez le
galiū·   Ex q̄b⁹ omib⁹ satis pz ꝙ idē scūs tho-
mas q̄ Augꝫ·⁊ i regula ⁊ i doctrina seq̄t̄ sic̄ magi
strū discipul⁹·dicere potuit ⁊ debuit cū eodē au-
gustīo·errare potero heretic⁹ nō ero·q2 n̄ opor
tet credē ꝙ doctrina sua in nulla sui ꝑte fuerit he
retica vl̄ i fide erronea lic3 ip̄e nō fuerit heretic⁹·
Tertio ꝓbat̄ eadē ꝯclusio ꝙ si oporteat dicere ꝙ
hmōi doctrina i nulla sui ꝑte sit i fide erronea vl̄
heretica·h̄ maxīe eēt q2 ip̄a ē ꝑ ecclīam approba-
ta·Sz aliq̄ ē doctrina multo magis approbata q̄3
doctrina sancti thome·q̄ tn̄ in aliq̄ sui ꝑte ē here-
tica vel erronea i fide·igit̄ h̄ etiā sine vlla temeri
tate dici poterit de doctrina scti thome nō obstā
te eius approbatiōe·ꝯn̄a ē clara ⁊ maior nota·q2
illi fūdamēto innitit̄ ꝑs adūsa·Sz minor ꝓbatur
ꝑ multa exēpla·   Et vt a maiorib⁹ ad minora ꝓ
cedat̄ Primū exēplū ponit̄ ꝯ̄ doctrina btī Petri
apl̄i quā nulli dubiū ē eē magis approbatā q̄3 do-
ctrinā btī Pauli ꝓ omib⁹ ad fidē ꝑtinētib⁹ q̄ v̄bo
aut facto docuit·ꝯstat ꝙ hmōi doctrina i aliq̄ sui
ꝑte fuit i fide erronea·s·i illa ꝑte in q̄ Paul⁹ apl̄s
eū reꝑhendit·de q̄ reꝑhensione dr̄ ad Gal·ij·ca·
Cū aūt venisset cephas anthiochiā in faciē ei re
stiti q2 reꝑhensibilis erat·Et cām reꝑhēsiōis ip̄i⁹
et alioꝝ ꝑ ei⁹ doctrinā errātiū subdit·q2 certe nō
recte ambulabat ad v̄itatē euāgelij·Et sic pz ꝙ
errabat ꝯtra v̄itatē euāgelij·q2 ei⁹ doctrina erat
ibi i fide erronea Vn̄ etiā pz ꝙ i errore fidei·mīor
reꝑhendē pōt q̄3tūlibet maiorē·cū paul⁹ sic reꝑ-
henderit petrū ꝑncipē aploꝝ·⁊ iō nō debet mi-
rū nec temerariū iudicari si mīores doctores re-
ꝑhēderēt scm̄ thomā vbi ꝯsideret eū errasse i ma-
Scḋm exēplū ē ꝯ̄ doctrina scī Cipri (teria fidei·
ani q̄ int̄ doctores approbatos ꝑm⁹ noīat̄ i decre
to Gelasij pape·xv·disti·c·sctā rhomana·⁊ tn̄ ei⁹
doctrina i aliq̄b⁹ fuit erronea·Vn̄ de baptismo
ꝑuuloꝝ eū dē reꝑhēdit Aug⁹·de ꝯse·dist·iiij·cap·
quō·⁊ merito erat reꝑhēdēd⁹ l3 eēt scūs martyr
et i signis sic̄ ponit̄·xxxij·dist·ca·porro·Reꝑhēsi
bilis āt erat q2·s·baptisma hereticoꝝ lauacꝝ dia
boli appellabat·Vn̄ Aug⁹·li·ij·cōtra q̄ndā dona
tistā de scꝑturis Cipriani dic̄ sic·Q̄ḋ i eis diuiaꝝ
scꝑturaꝝ autoritati cōgruit cū laude ei⁹ accipio
qḋ aūt nō ꝯgruit cū pace ei⁹ respuo·⁊ ifra·Viri
hui⁹ laudē asseq̄ nō valeo·ei⁹ multꝫ lr̄is mea scꝑ-
ta n̄ cōparo·ei⁹ igeniū diligo·ei⁹ laude delector
ei⁹ charitatē miror·ei⁹ martyriū veneror·Hoc ꝙ
aliter sapuit nō accipio·quia eccl̄ia nō accipit ꝓ
qua sanguinem fudit·
Tertiū exēplū ē ꝯ̄ doctrina btī Hiero·q̄ i ꝑdicto
decreto Gelasij int̄ approbatos doctores nume
rat̄·Cui⁹ eloquiū vt Aug⁹ ꝯ̄ eo ait ꝯtra Julianū
ab oriēte i occidētē istar sol̄ refulget·ac etiā intm̄
ꝯfert eccl̄ia vt sacre scꝑture testimoniū ꝑ ceterꝫ
iterꝑtib⁹ ex ei⁹ trāslatōe suscipiat·⁊ tn̄ ꝯstat ꝙ ei⁹
doct̄na i aliq̄ sui ꝑte ꝯcedit̄ fuisse erronea etiā in
his q̄ ad fidē ⁊ doct̄nā aplīcā ꝑtinere noscūt̄·Nā
sic̄ hēt̄ i decretꝫ·xxvj·di·circa doctrinā btī Pauli
apl̄i dicētꝫ·oportet ep̄m eē vni⁹ vxoris virū ⁊ nō
pluriū·Hiero·⁊ Aug⁹ ꝯtrarias snias ꝑtulerūt·
Hic ē ꝙ glosa i ꝑdicta di·c·s·dic̄ qḋ male sentit h̄
hiero·Aug⁹·eū corrigit i ꝓximo·Isti etiam san-
cti sic̄ patet i coꝝ ep̄l̄is vt recitat glosa ad Gal·ij·
ca·de reꝑhensione q2 Paul⁹ dic̄ Petrū apl̄m eē

reꝑhēsibilē ꝯtrariū sentiebāt vt supra tactū ē. et ideo alter eoꝝ circa ꝟitatē euāgelij erroneā opinionē tenebat. De Aug. etiā ⁊ alijs pluribus approbatis doctorib⁹ simile posset ostendi.

Quartū exēplū ē de doctrīa seu cōpilatiōe mgri sniaꝝ q̄ in studijs generalib⁹ ⁊ q̄n͂qꝫ ex mandato aplico publice tanq̄ꝫ approbata ⁊ autēica legit̄ ⁊ tn̄ in ea aliq̄ ꝯtinent̄ i fide erronea sic̄ ē illa opinio quam tenet i. iij. dis. xxij. q̄ xp̄s in triduo sue mortis fuit hō. ⁊ q̄dā alie in q̄b⁹ cōiter reprobat̄. Hoc tn̄ nō obstāte videt̄ q̄ ei⁹ doctrina sit magis autētica q̄ꝫ doctrina sancti Thome.

Quintū exemplū ē de doctrina seu cōpilatiōe decreti Gratiani q̄ a doctorib⁹ decretoꝝ tāq̄ꝫ approbata ⁊ autētica legit̄. ⁊ a q̄ ⁊ nō a lectura decretaliū doctores decretoꝝ ⁊ nō doctores decretaliū noīant̄. ⁊ tn̄ illa doctrina in aliq̄ sui pte ē erronea in fide sic̄ ptꝫ xxxiij. q. iij. c. ſ obijcitur. vbi narrat Gratian⁹ q̄ tpe regꝭ achab fuerūt missi duo q̄nq̄genarij ad Heliā q̄ dixerūt ei. Hō dei rex isrl̄ vocat te. qd̄ ē heresis explicita. qꝛ ꝯtraria ꝟitas ē explicite approbata. qꝛ h̄ accidit tpe ochozie mortuo rege achab. sic̄ exp̄sse i sacra scp̄tura repit̄. iiij. Regꝭ. j. c. Vn̄ si Gran⁹ ptinacit̄ ei adhesisset fuisset manifest⁹ heretic⁹ ſ nō fuit heretic⁹ qꝛ nō ptinacit̄ ſ inaduertēter illō dixit. Vn̄ sup illo passu dic̄ glosa q̄ ipe ꝯfundit historiā. nō eñ achab misit illos q̄nq̄genarios ſ rex ochozias. nec etiā illō cōtigit tpe achab ſ sub ochozia. Jn plib⁹ etiā alijs glosa reprobat Gratianū. sic̄ ptꝫ. xj. q. iij. c. euidēt̄ itaqꝫ. ⁊ xij. q. j. c. j. ⁊ alijs q̄ꝫ plurimis locꝭ. Et dicūt aliq̄ ꝓpt̄ h̄ q̄ multꝭ lꝫ negare glosas decretoꝝ ⁊ decretaliū cū glosa apte negāt textū. Et ꝯsilr̄ dicūt aliq̄ de glosis ordinarijs biblie. q̄ tn̄ vident̄ ēē maiorꝭ autoritatꝭ q̄ꝫ doctrīa scī tho. cū allegāt̄ autoritatiue

Sextū exēplū pōt poni de q̄busdā doctorib⁹ qui nō sunt scī canonisati sic̄ venerabilis Anshelm⁹ cantuarieñ. archiep̄s. Hugo de scō vic. ⁊ q̄dā alij q̄rū dicta vel scp̄ta in aliq̄b⁹ repiunt̄ erronea. ⁊ tn̄ eoꝝ doctrina nō min⁹ videt̄ ēē autētica q̄ꝫ doctrina scī thome. cū ipi cōiter in actib⁹ scolasticꝭ sciētificꝭ allegent̄ autoritatiue nec solēt negari. ſ eorū dicta reuerent̄ glosari ⁊ exponi. qd̄ tn̄ scolastici nōdū ꝯsueuerūt facere de dictꝭ scī thome. ⁊ ideo ꝓsūptuosū videt̄ ei⁹ doctrinā sup illos ⁊ alios doctores sic extollere q̄ nō liceat credē aut asserere ipm in fide errasse sic̄ ⁊ alij errauerūt. Nec obstat ei⁹ canonizatio quā aliq̄ ꝓ magno colore p̄tēdūt. Ex q̄b⁹ oīb⁹ videt̄ q̄ dicere scm̄ thomā in aliqua pte doctrine sue errasse in fide. nec obuiat seu derogat canonizationi sue nec approbatiōi doctrīe sue theologice. sic̄ h̄ idē dicere de alijs scīs ⁊ precipuis doctorib⁹ nō derogat canonizatiōi nec approbatiōi eoꝝ. Nā ecclesia sic̄ canonizādo aliquē scm̄ nō ꝑ h̄ approbat oīa ei⁹ facta ita approbando ei⁹ doctrinā nō ꝑ h̄ approbat oīa ei⁹ dicta vel scripta ſ solū illa q̄ ꝑ actorē ipm non sunt retractata nec ꝑ aliū rōnabiliter sūt correcta aut merito tāq̄ꝫ ꝟitati ꝯtraria corrigēda iuxta sup⁹ allegatam apli sniaꝫ. Oīa ꝓbate qd̄ bonū ē tenete. Sic igit̄ ꝑ ecclīam approbat̄ aliq̄ doctrina. nō tn̄ q̄ ad oīa ſ q̄ ad illā q̄ sunt ꝟitati cōsona. sic̄ patꝫ de doctrina Origenis de q̄ dicit Gelasi⁹ papa. xv. di. c. scā romana. qd̄ Origenis nōnulla opuscula q̄ vir beatissim⁹ Hiero. nō repudiat legēda suscipim⁹. reliqua aūt cū autore suo dicim⁹ ēē renuēda. Ex oīb⁹ igit̄ p̄dictꝭ clare ptꝫ tertia ꝯclō p̄ncipalis ⁊c̄.

Quarta ꝯclusio ē Doctrina scī Tho. lib. ij. sū. sue ꝯtra gētiles. c. xix. de reꝝ creataꝝ necc̄itate absoluta. ē de ꝟtute ſmōis falsa ⁊ multū impropria. Et h̄ ꝯclusio ptꝫ qꝛ illō caplm̄ intitulat̄ q̄lr̄ in reb⁹ creatis ēē pōt necessitas absoluta. ⁊ ē p̄ncipalis conclusio capli q̄ sunt q̄dā in reb⁹ creatꝭ q̄ simplr̄ et absolute necesse ē ēē. ⁊ aliq̄ q̄ sunt ꝯtingentie esse Sed q̄ ista locutio sit de ꝟtute ſmōis falsa ⁊ multum impropria. hoc ꝓbatur ⁊c̄.

Quinta conclusio Predicta sancti thome doctrina ſm quosdā ē in fide erronea seu in aliq̄ sui pte de hmōi errore suspecta. Et in hac cōclusiōe nō assertiue ſ solū recitatiue loq̄mur. Dicunt enim aliqui q̄ ista doctrina multos errores continet.

Prim⁹ ē qꝛ ponit aliq̄d a deo ēē necc̄e ēē. qd̄ videt̄ ꝯtra sacrā scp̄turā ⁊ itētionē scōꝝ. qꝛ necc̄e ēē ē ꝓpriū nomē dei. ⁊ videt̄ ēē intētio sacre scp̄ture Exod. 3. c. vbi moysi interrogāti dn̄o. Si dixerint mihi q̄d ē nomē ei⁹. q̄d dicā eis. Dixit dn̄s ad moysen. Ego sum q̄ sum. sic dices filijs isrl̄. qui ē misit me ad vos. Sup quo verbo dicit glosa. ⁊c̄.

Secūdus error vt isti dicūt est in principali fundamento p̄dicte positionis quod est istud. Sunt inquit quedā in rebus creatis que simpliciter et absolute necesse ē esse. Jllas eñ res simpliciter ⁊ absolute necesse est esse in quib⁹ nō est ptās ad nō esse. Quedā aūt res sic sunt adeo in esse producte vt in eis naturaliter sit potentia ad nō esse Quod quidem ꝯtingit ex hoc q̄ materia in eis ē in potentia ad aliā formā. Jlle igit̄ res in q̄bus vl̄ nō est materia. vel si ē nō ē potētialis ad aliā formam. nō habent potētiā ad nō ēē. eas igit̄ simpliciter ⁊ absolute necesse ē ēē. Hoc aūt iterū circa mediū capituli magis explicat dicēs. q̄ qꝛ materia ſm qd̄ ē in ei⁹ potentia est ex ordine materie. necessario res alique corruptibiles existūt. sicut animal quod ex contrarijs compositū est. quia ei⁹ materia ꝯtrariorū est susceptiua. forma autē ſm id qd̄ est act⁹ ē ꝑ eam res existūt actu. Vnde ea ipsa prouenit necessitas ad esse in quibusdam quod contingit quia res ille sunt forme nō in materia. ⁊ sic non est in eis potentia ad nō esse sicut ē de substātijs sepatꝭ. vl̄ qꝛ forme reꝝ sua ꝑfectōe adequāt totā potētiā materie vt sic nō remaneat potētia ad illā formā nec ꝑ ꝯñs ad nō ēē. sic̄ ē i corpi

b⁹ celestib⁹· Hoc ē igit̄ ꝑncipale fundamētū po
sitiōis sci thome qd̄ videt̄ multiplr̄ erro· ꝑmo qꝛ τc̄·
Terti⁹ ꝑncipalis error ꝑdicte positiōis eē videt̄
qꝛ dic̄ ꝙ ꝑ h̄ qd̄ dr̄ deū ꝑduxisse res ꝑ volūtatē nō
ꝑ ncc̄itatē· nō tollit̄ q̄n voluerit aliq̄s res eē q̄ de
ncc̄itate sint· τ aliq̄s q̄ sint ꝯtingēter· ad h̄ ꝙ sit in
reb⁹ diūsitas ordinata· Nihil igit̄ ꝓhibet res q̄s-
dā diuia volūtate ꝓductas ncc̄rias eē· Et ꝯñter
h̄ declarādo sb̄dit· eē ncc̄e simplr̄ nō repugnat ad
rōnem eē creati· Nihil eñ hȝ aliq̄d ncc̄e eē· qd̄ tñ
sue ncc̄itatis cām hȝ sic ꝯclusiōes demōstrationū
Nihil igit̄ ꝓhibȝ q̄sdā res sic eē ꝓductas a deo vt tñ
eas eē sit ncc̄e simplr̄· τ iterꝫ postea ibidēȝ aliā rō-
nem ꝯcludit· sic igit̄ aliq̄ creatura de ncc̄itate hȝ
eē· Ex q̄b⁹ clare ptȝ ꝙ nō solū ꝯcedit q̄sdā res
diuina volūtate ꝓductas ncc̄rias eē vel eas ne-
cesse eē· ꝑ etiā ꝯcludit ꝙ q̄dā de ncc̄itate sunt τ ꝯ
eas eē ē ncc̄e simplr̄· τ de ncc̄itate hn̄t eē· mō h̄ re
pugnat libertati diuine volūtatꝭ· qd̄ arguit̄ sic· qꝛ
ista ꝯsequētia ē bona· de⁹ vult creaturā eē· ġ cre-
atura ē· τ ecōtra· τ ꝑ ꝯñs si añcedēs libere τ volū
tarie verificat̄ de aliq̄ creatura· ꝯñs ꝯñter v̄ificat̄
de eadē· qꝛ si de⁹ libere τ ꝯtingēter vult quālibet
creaturā eē· sequit̄ ꝙ q̄libȝ creatura ē cōtingēter
τ nulla ē de ncc̄itate· vn̄ de etiā ex opposito sumit̄
oppositum· quia· τc̄·

Quart⁹ error hui⁹ doctrine eē dr̄ in q̄dā rōe q̄ ibi
dem sequit̄ q̄ dic̄· ꝙ q̄n̄to aliq̄d magꝭ distat ab eo
qd̄ ꝑ seipm̄ ē ens· s· a deo· tāto magꝭ ꝓpinq̄ū est
ad nō eē· Quāto igit̄ aliq̄d ē ꝓpinqui⁹ deo tanto
magis recedit a nō eē· q̄ aūt iā sunt ꝓpinq̄ sūt ad
nō eē· ꝑ h̄ qd̄ hn̄t potētiā ad nō eē· Illa igit̄ q̄ sunt
deo ꝓpinquissima τ ꝑ h̄ a nō eē remotissima talia
esse oportet· ad hoc ꝙ sit ordo rerū cōplet⁹· vt in
eis nō sit potētia ad nō eē talia aūt sunt ncc̄ria ab
solute· sic igit̄ aliq̄ creatura ď ncc̄itate hȝ eē· Hec
aūt rō deficit in multꝭ· Primo in h̄ ꝙ supponit ꝙ
entia deo ꝓpinquissima sic angeli tāto magꝭ rece
dūt a nō eē· h̄ eñ proprie loquēdo nō ē veruȝ· qꝛ
proprie nihil distat vel recedit a nō esse· τc̄·

Quint⁹ error ꝑdicte positiōis ē in ipi⁹ declarati-
one in q̄ dic̄· Sciēdū ē itaq̄ȝ ꝙ si reꝝ creataꝝ vniū
sitas cōsideret̄ prout sunt a ꝑmo ꝑncipio· iueniū
tur depēdere ex volūtate nō ex ncc̄itate ꝑncipij
nisi ncc̄itate suppositiōis vt dictū ē· Si v̄o cōparent̄
ad ꝑncipia ꝑma iueniunt̄ ncc̄itatē hr̄e absolutaȝ·
Nihil eñ prohibet aliq̄ ꝑncipia nō ex ncc̄itate ꝓ
duci· q̄b⁹ tñ positis de ncc̄itate sequit̄ talis effe-
ctus sic mors aīalis hmōi ncc̄itatē absolutā habȝ
propt̄ h̄ ꝙ ex ꝯtrarijs iā ē cōpositū· q̄uis ipm̄ ex
ꝯtrarijs cōponi nō fuisset ncc̄riū absolute· Silit̄
aūt ꝙ tales rerū nature a deo producerent̄ volū
tariū fuit· ꝙ aūt eis sic statutꝭ aliq̄d proueniat vt
existat absolutā ncc̄itatē hȝ· Ex q̄ ptȝ ꝙ h̄ positio
ē locutio impropria τ petit ꝑncipiū· qꝛ h̄ assumit
qd̄ dȝ probare· Nā ꝑ exēplū positū pȝ ꝙ vocat ne
cessitatē absolutā illā q̄ nō ē ex ꝯditiōe vel supposi
tione sicut mors hui⁹ aīalis· nō ex suppositiōe vel
ꝯditiōe· s· ꝙ aīal nō sit ex cōtrarijs cōpositū nō hȝ
ncc̄itatē· τ ideo nō hȝ ncc̄itatē nisi ꝯditionalē τc̄·

Sextus error doctrine ꝑdicte assignari pōt in q̄
dam dicto qd̄ sequit̄ ibidē vbi ait· Manifestū est
ꝙ oīa q̄ ꝯtrariū hn̄t vel ex cōtrarijs sūt corrupti-
bilia sūt· q̄ aūt hmōi nō sūt sempit̄na sūt nisi pars
corrūpat̄ sic forme q̄ nō subsistūt ꝑ se ē ea ꝛ̄ ē ꝑ h̄ ꝙ
insūt materie· Ex h̄ eñ sequit̄ ꝙ grā in aīa vel in
angelo cū nō habeat ꝯtrariū nec ex ꝯtrarijs exi-
stat nec sit forma q̄ insit materie· ē sempit̄na τ idē
videret̄ seq̄ de luce vel lumine si eēt sine materia
ſꝫ accidētia sacri altarꝭ sūt sine subiecto Hoc etiā
fauet articulo parisi⁹ ꝯdēnato allegato supi⁹ in q̄
dr̄ oē qd̄ nō hȝ materiā ē et̄nū · Et breuit̄ h̄ τ alia
multa erronea falsa τ improprie dicta vidēt̄ mul
tis in ꝑdicta doctrina ꝯtineri· q̄ tñ ex tedio ꝑtrāsi
mus· Dicūt etiā ꝙ in t̄minis phie τ naturalib⁹
ꝑncipijs i eodē lib· ca· xxv· errauit manifeste· vbi
declarādo q̄lit̄ de⁹ oipotēs dicat̄ q̄dā nō posse· in
ter alia dixit ꝙ de⁹ nō pōt facere vnū τ idē eē τ nō
eē· qd̄ ē ꝯtradictoria simul· τ postea subdit ꝙ ꝯtra
dictio in ꝯtrarijs τ ꝑuatiue oppositꝭ includit̄· seq̄-
tur eñ ꝙ si ē albū τ nigrū· ꝙ sit albū τ nō albū· τ si
ē vidēs τ cecū ꝙ sit vidēs τ nō vidēs· vñ eiusdem
rōnis· ꝙ de⁹ nō posset facere opposita silꝭ ineē eidē
ꝑm idē· Ex q̄ ptȝ ꝙ ponit ꝙ de⁹ nō magꝭ pōt facē
duo ꝯtraria silꝭ ieē eidē ꝑm idē q̄ȝ duo ꝯtradictoria
Hoc aūt ē erroneū qꝛ de facto corpi xp̄i ꝑm se to-
tū i sacro altarꝭ i diuisis altarib⁹ sūt mot⁹ cōtrarij
sursū· s· τ deorsū· τ pari rōne posset facere de⁹ idē
corp⁹ ꝑm se totū eē albū τ nigrū· Dicūt etiā ꝙ i
plib⁹ locꝭ doctrine sue ipē errauit ꝑ hoc ꝙ ꝑncipia
phie seu pon⁹ q̄dā phoꝝ v̄ba ad ꝯclusiōes theolo
gie nimis applicauit· Nō eñ loq̄ talit̄ debēt theo-
logi q̄lit̄ loquūt̄ phi· sic docet Aug⁹· x· li· de ciuitꝭ
dei· c· xxiij· dicēs· Liberꝭ v̄bis loquūt̄ phi: nec i re
bus ad itelligēdū difficilimis offensionē religio-
sarū auriū ꝑtimescūt· Nob aūt ad certā regulaꝫ
loq̄ phas ē: ne v̄boꝝ licētia etiā de reb⁹ q̄ is signi-
ficant̄ impiā gignat opinionem· τc̄· Cōclusio
huic ġ tractatui (vtinā τ aduīso errori) finē statui
mus· Illi laus honor atq̄ȝ grāꝝ actio q̄ nob cām
suā tractātib⁹ nō defuit· q̄ docēte assertā h̄ v̄itatē
sentim⁹· q̄ istruēte probam⁹ q̄ ꝑcipiēte defēdim⁹·
τ ꝑ quē postremo frat̄na charitate ꝑmoti ad oēs
deuenire τ nobiscū sentire vehemēter affectam⁹
Quia sī v̄itati huic (iudicio nr̄o) clarissime nec sic
credit̄· aut alio fauore vt ipi conant̄: alio ve fine
q̄ȝ ei⁹ postulet dignitas criminemur· testamur te
xp̄e· testamur τ illā cui testimoniū ꝑhibes eē totā
pulcrā τ i ea maculā ñ eē· oēs ad extremū tui atȝ
ipi⁹ amatores i testimoniū euocā⁹: nr̄m nūc debi
tū sufficient' τ vt putam⁹ supabūdant' expleuisse·

Deo gratias·

Incipit registrum breue ꝛ vtile om̄es fere sen tentias·questiones ꝛ conclusiones in quattuor sententiarū libris tactas continens·ſm ordinē alphabeti inferius annotatum·

Tabula

Ecclesiasticus iudex

Distinctionum

Facere et creare

Tabula

Jacob quare electus

Paradisus quot modis accipit

Tabula

Qualis fuit materia

Tabula secunda post



Xp̃i incarnationem

S	a	t	o	r
a	r	e	p	o
t	e	n	e	t
o	p	e	r	a
r	o	t	a	s

i1855992x

336